Tomo Unico

K = N.° 5

CÆSARIS CARENÆ TRACTATVS

DE

OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS.

790

CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS, I.C.

SACRÆ THEOL. DOCTORIS, EMINENTISS. ET REVEREND. DD. CARD. CAMPOREI AVDITORIS, Iudicis Conseruatoris, Consultoris, & Aduocati Fiscalis S. Officij.

A SANCTISSIMO D. NOSTRO VRBANO VIII. ET EMINENTISSIMA Vniuersali Inquisitione specialiter deputati

TRACTATVS

DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI,

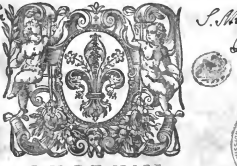
IN TRES PARTES DIVISVS.

In quarum
- I. Agitur de Romani Pontificis Potestate, vniuersali Romana Inquisitione, & Supremo Tribunali S. Officij Regnis Hispaniarum, Episcopis, Inquisitoribus, ac cæteris Iudicibus, & Ministris S. Inquisitionis, déque eorum electionibus, dignitatibus, præcedentiis, & muneribus.
- II. Tractatur de hæresi, & omnibus aliis delictis in specie ad S. Inquisitionis Tribunal spectantibus, antea quidem seorsim impressa, nunc verò multis additionibus auctior reddita.
- III. Verò tota Theorica, & Practica criminalis breuissimè absoluitur, maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

His accesserunt Quindecim Quæst. ad Inquisitores D. Guidonis Fulcodij, olim Cardinalis, Episcopis Sabinensis, & postea Summi Romani Pontificis Clem. IV. nuncupati, nunc primum impressa, & eiusdem Auctoris annotationibus illustrata: & nouissimè QVÆSTIO *de sollicitantibus ad turpia in Sacramentali Confessione, necnon* DECISIO *Granatensis Tribunalis Sancti Officij.*

Opus hoc omnibus Episcopis, Inquisitoribus, eorum Ministris, ac Confessariis, necnon Iudicibus Criminalibus, præsertim Inclyti Status Mediolani perutile, ac necessarium.

Hac nouissima Editione addita fuit Praxis Inquisitorum FRANCISCI PEGNÆ *Sacra Theologia, ac I.V.D. cum additionibus* CARENÆ *& Tractatus de Strigibus eiusdem* CARENÆ, *cum Indicibus copiosissimis.*

LVGDVNI.
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.
M. DC. LXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

REVER^MO PATRI FRATRI

THOMÆ TVRCO CREMONENSI,

TOTIVS ORDINIS PRÆDICATORVM MAGISTRO GENERALI,

Cæsar Carena, *Cremonensis I.C. & Sacræ Theologiæ Doctor.*

TRACTATVM de Officio Sanctissimæ Inquisitionis iterum prælo subiicio: illum vt tuo nomine dicarem, PATER REVERENDISSIME, impulerunt plura nomina, quæ singula cæteros ad similia officia præstanda solent inclinare, sapientia tua, mutua inter nos beneuolentia, & meum referendæ gratiæ non studium modò, sed debitum. Quantam enim quámque excellentem tum humanarum omnium, tum præsertim diuinarum rerum notitiam necesse est in illo reperiri, qui in eo Ordine, in quo nata videtur, atque educata Theologia, primas semper obtinuit, egítque partes docendi? Qui studium Bononiense ex tota Prædicatorum Familia celeberrimum bis Regentis munere moderatus est? Cuius acumen Ingenij demirati Venetæ Reipublicæ prudentissimi Senatores, vt Vniuersitati Patauinæ à Doctore per Orbem Christianum Clarissimi nominis decus adderent, illum ad Metaphysicas quæstiones explicandas honestissimo stipendio conduxerunt? Sed nullum exaggeratius, nullum magis ex vero petitum argumentum eximiæ tuæ sapientiæ possit esse, quàm quod nihil tale non modò sperantem, sed ne cogitantem quidem primum generalem totius Ordinis Procuratorem dixerunt, quo in munere qualis extiteris inde manifestum est, quod mox intra paucissimos menses, Patres, quibus in Comitiis ius erat suffragij, vnanimi consensu supremum ac Generalem eiusdem Ordinis Magistrum esse voluerunt. Nimirum à tua sapientia quærebant rebus tunc perturbatis, nec inani, vt docuit euentus, expectatione præsidium. Vix enim Te in moderatorem assumpto enauigauit Ordo in portum securissimæ tranquillitatis. Instituisti continuò profectionem ex munere, vt Religionem latissimè pertinentem inuiseres. Quid attinet dicere quanto famam interuallo præsentia superaueris? Legimus in annalibus Antiquorum sæpè multos itinera longissima suscepisse, vt sapientiam vnde vnde colligerent, ibit in posteros te, vt spargeres, esse peregrinatum. Lustratíne, an veriùs illustrasti nobilissimas prouincias? Effecisti vt gauderent vniuersim populi, quod coram spectarent virtutem

REVER[MO] PATRI FRATRI
THOMÆ TVRCO CREMONENSI,
TOTIVS ORDINIS PRÆDICATORVM MAGISTRO GENERALI,

CÆSAR CARENA *Cremonensis I.C. & Sacræ Theologiæ Doctor.*

TRACTATVM de Officio Sanctissimæ Inquisitionis iterum prælo subiicio: illum vt tuo nomine dicarem, PATER REVERENDISSIME, impulerunt plura nomina, quæ singula cæteros ad similia officia præstanda solent inclinare, sapientia tua, mutua inter nos beneuolentia, & meum referendæ gratiæ non studium modò, sed debitum. Quantam enim quámque excellentem tum humanarum omnium, tum præsertim diuinarum rerum notitiam necesse est in illo reperiri, qui in eo Ordine, in quo nata videtur, atque educata Theologia, primas semper obtinuit, egítque partes docendi? Qui studium Bononiense ex tota Prædicatorum Familia celeberrimum bis Regentis munere moderatus est? Cuius acumen Ingenij demirati Venetæ Reipublicæ prudentissimi Senatores, vt Vniuersitati Patauinæ à Doctore per Orbem Christianum Clarissimi nominis decus adderent, illum ad Metaphysicas quæstiones explicandas honestissimo stipendio conduxerunt? Sed nullum exaggeratius, nullum magis ex vero petitum argumentum eximiæ tuæ sapientiæ possit esse, quàm quod nihil tale non modò sperantem, sed ne cogitantem quidem primum generalem totius Ordinis Procuratorem dixerunt, quo in munere qualis exstiteris inde manifestum est, quod mox intra paucissimos menses, Patres, quibus in Comitiis ius erat suffragij, vnanimi consensu supremum ac Generalem eiusdem Ordinis Magistrum esse voluerunt. Nimirum à tua sapientia quærebant rebus tunc perturbatis, nec inani, vt docuit euentus, expectatione præsidium. Vix enim Te in moderatorem assumpto enauigauit Ordo in portum securissimæ tranquillitatis. Instituisti continuò profectionem ex munere, vt Religionem latissimè pertinentem inuiseres. Quid attinet dicere quanto famam interuallo præsentia superaueris? Legimus in annalibus Antiquorum sæpè multos itinera longissima suscepisse, vt sapientiam vnde vnde colligerent, ibit in posteros te, vt spargeres, esse peregrinatum. Lustratíne, an veriùs illustrasti nobilissimas prouincias? Effecisti vt gauderent vniuersim populi, quod coram spectarent virtutem

illam cuius famam antè dilexerant. Dicebaris apud illos coniungere difficillimo nexu cum incredibili sapientia innocentissimam probitatem cum dignitate Præsulis facilitatem singularem; sed dicebaris: iam verò suis oculis vsurparunt, nec ampliùs soli credunt nomini, sed verissimam famam amplificabunt in posterum auctores. Vnas ex regionibus, quas peragrasti contestor Hispanias (ibi enim floret vnicè sapientia (quo te plausu Academiarum omnes exedræ suscepere? quàm non ficta, & in speciem tantùm, sed sincera significatione honoris sunt veneratæ? Videbantur sibi Doctores illi celeberrimi, & quidam quasi Proceres scientiarum in generali Magistro totius Ordinis, tanquam in capite sapientiam intueri. Porrò autem in Aula vniuersa, quantam apud Magnates gratiam iniuisti? quanta apud Potentissimum Regem in dignitate, atque existimatione versatus es? Audiebam hæc omnia cum gaudio atque animi voluptate, pro illa quæ nos inter, dum vnà litteris humanioribus sub eodem Præceptore informaremur in adolescentia coaluit, amicitia, & crebra deinde, iucundissimáque consuetudine, cùm præsertim è Bononiensi Schola Regens emeritus Cremonam rediisti, confirmata est. Verum explicare satis non possum quo censu acceperim facinus amoris in me tui, quod eat ad posteros in exemplum cum paucissimis ex antiquitate tota conferendum. Cùm benignissimè inuitareris à Rege, vt pro tantis in rempublicam Christianam promeritis, proque virtute tam insigni mercedis aliquid ab ipsius munificentia postulares, oblitus tui tuorúmque, tantùm efflagitasti, vt ego in Senatum Mediolanensem adlegerer. Atque obtinuisti tu quidem, vt saltem viderere pro non immerito postulasse. Debeo ingentes optimo Monarchæ gratias quòd me dignum tali gradu iudicauerit: certè tamen sine tuo testimonio ne potuisse quidem innotescere, ne dum Senatorio dignus munere iudicari. Fuit enim illa mea perpetua ratio, vt procul ab ambitione Magistratuum, quà patrocinando causis ciuilibus, quà lucubrando priuata opera, studióque familiæ consulerem meæ, & Reipublicæ deseruirem. Tu verò nec à me vnquam tali super re compellatus, nec litteris vllis præmonitus solius inductione beneuolentiæ pro amico vltiò factus est ambitiosus. Cùm igitur in tua ista conditione extra omnem aliam gratiam quæ valeat à mea fortuna referri nihil habeam, quo obligatum animum tam insigni fauore possim profiteri, hoc saltem volui curare, vt ad quoscumque labores hi mei peruenerint, cognoscant vniuersi meritum in me tuum, & meam in te vicissim non ingratam voluntatem. VALE.

HORATIVS

HORATIVS MARTINIVS
SOCIETATIS IESV,
Theologus, & S. Officij Cremonæ Consultor, studioso Lectori fœlicitatem.

OPus hoc eximium Eruditissimi Viri Theologi, & Iurisconsulti præstantissimi CÆSARIS CARENÆ, Lector ornatissime, diù desideraui, non tam in lucem vt prodiret, quàm mihi, vt in munere meo lucem afferret. Et quidem iam Archetypum delibaueram, sed typum nec videram, nec exusum sciebam, cum peropportunè ad familiarem, Amicum, nostrique Collegij Aduocatum gratuitæ liberalitatis, non mercenarium, inuisendum me contuli & ecce librum editum video solutum tamen: Lætus ad amicum ingredior: inuenio sedentem, atque antiquarum scripturarum massam non exiguam peruoluentem. Post salutationem ecquid operis? inquam Maiorum meorum monumenta reuoluo, ait. Animum libenter applicui: nunquam enim aliàs, virum sapientissimum, de sua progenie verba facientem audieram: Idem mihi fuit initium audiendi, legendi, & admirandi, nam è manuscriptis auctoritate publica firmatis, atque historicis libris deprehendi: eius familiam antiquissimam, æquè ac nobilissimam. Etenim iam inde ab Anno 1218.[a] Vgo Carena Iacobi Filius Astensi communitati partem quam possidebat feudorum Lanerij, & Sancti Macharij vendidit. Ab anno verò 140[illegible] inter nobiles Casalensis Ciuitatis Consiliarios[b] Vasinus Carena censetur. Anno autem [illegible] eiusdem seculi hæc Familia feudorum Cimafabæ, ac Sancti Damiani Domina erat: quo tempore Franciscus Carena Marchionibus Montiferati à Consiliis fuit. Nec proinde putes gentes gentem hanc antiquissimam extinctam penitùs ac sepultam, quod in Casalensi Cathedrali, [illegible] pulchrum tantùm residuum sit ante annos [illegible]00. extructum, propè aram sacelli Iurispatronatus Sancto Hieronymo, ac Mauro dicati, id enim auitæ eiusdem nobilitatis testimonium est; ipsa verò iam pluribus Annis Cremonæ lucet. Ac ne me tibi verba dare censeas: accipe rei seriem quasi per fila deductam[c]. Ludouicus Carena, nobilis appellatus, liberos numerauit Petrum, & Vasonem; Petri filium Henricum lego, Iurisconsultum Casalensem nobilissimum, in Ciuitate Astensi maleficiorum Iudicem. Henrici verò filium, Petrum Franciscum paternum nostri Cæsaris Auum qui D. Ferdinandino Gonzagæ Mediolanensis Prouinciæ Moderatori, inter alios à secretis Princeps extitit, eidémque in arduis, ac maximis negotiis, tum virtutem, tum singularem semper fidem exhibuit illud silere non debeo, quod cæteris omnibus familiaribus prætermissis, vnum hunc inter omnes elegit, quem ad Philippum II rei in primis arduæ consequendæ gratia delegaret. Vt mirum nequaquam videri debeat, si præclarum tanti Viri obsequium, testarum Vir Clarissimus esse voluit exquisitis verbis quæ deprompta ex ipsius vltima voluntate, ac testamento Bruxelis condito ne apice quidem mutato proferam: Cum enim liberos Catholicæ Maiestati commendasset suos. *Il medesimo, (inquit) faccio di Pietro Francesco Carena mio Secretario, il quale mi hà seruito con molta fede & diligenza, e per molto tempo in negotij di molta qualità, cosi ne' seruigi della Maestà dell' Imperatore, come d'ella Maestà del Rè di Spagna, e per questo supplico Sua Maestà resti seruita farli gratia di scudi 300. l' Anno di pensione sopra qualche Chiesa* Posteà verò D. Cæsar filium suum monet, vt præfatum Petr. Franciscum si in eodem munere à secretis primarij progre[illegible] elit omnibus modis sibi deuinctum retineat: Nam cùm omnium actionum, ac rerum mearum particeps, inquit, ac peritissimus sit futurum est proculdubio, vt filius meus alterum me secum habere videatur Diuinauit: quippe vir optimus, & non ingrati animi oblatum sibi à D. Petro Mendoza, Catholicæ Maiestatis apud Genuenses Legato, munus Secretorum Italiæ pro Cæsar. Maiestate menstruámque aureorum Centum mercedem reiecit, ac Ferdinandi memor, Cæsari fili[illegible], Cara-

phractorum

[a] In quodam libro antiq[illegible] ... [illegible]

[b] [illegible] in Casalensi [illegible] ... Astensi [illegible] 1[illegible]18.

[c] In vita D. Ferdi[illegible] imperiali[illegible] ... [illegible]

Ex sententia [illegible] Nobilitatis [illegible]

Vt ex attestatione [illegible] anno [illegible] inter D. [illegible] Not. Coll. Casalensium [illegible] ... [illegible]

In instrumento [illegible] ... Vasion [illegible] Carena [illegible] Aprilis [illegible] ... d. Bonifacius [illegible]

Q[illegible] ad perpetuam memoriam [illegible] Casal. anno 159[illegible] die 29 Maij [illegible] condictum anno 15[illegible] 27 Maij Rog. per Vallium [illegible] Not Coll. Casalen. de anno 1518 quo anno cum omnibus [illegible] famili[illegible] Ca[illegible] talis deferunt, vt ex [illegible] publica Anno [illegible] Consil. [illegible] die 5 Aprilis 16[illegible]7.

In vit. Don Ferdinando [illegible] Venetiis anno 1579 [illegible]

[illegible] Don Ferdinando [illegible] per Hu[illegible] de Cu[illegible]is anno 157[illegible] die 18. Nouemb.

In Bulla erectionis [illegible] In [illegible] data Anno 1[illegible]

phractorum Equitum Catholici Regis liberalitate Magistro libentiùs adhæsit: Qui viuens eum tanti fecit, adeóque carum habuit vt matrimonij contrahendi gratia cum D. Camilla Borromea D.Caroli sorore, ad Pium IV. summum Eccles. Catholicæ moderatorem, eiusdem Auunculum Romam legauerit; à quo Pontifice etiam eam ob causam ᵗ Equestri dignitate liberaliter donatu (Piorum participantium dicebatur) ac te feliciter gesta, reuersus est. Enim verò, sibi quoque vxorem ᵘ Claram Pusterlam nobilissimam puellam Mediolanen. Guilelmi Equitis aureati filiam Ioannis Baptistæ, Equitis pariter, ac Senatoris neptem adeptus est: quæ ipsimet Camillæ Principi Familiaris, in eius degebat gynecæo. Neque verò moriens Cæsar, eum minus in pretio habuit, cum extremæ decreto voluntatis vxori mandauerit eundem, vt omnium consiliorum participem haberet.

[t] ...dus M..tij, vbi inter primos illos Equites enumeratur Petrus Franc Carena.
[u] Vt Instrum. protestationis factæ per DD Hieronym I C. Colleg Med & Iacobum fratres de Pusterla rog per Octauianum Pusterlam anno 1605. vlt. Augusti.

Hinc illa cum D. Carolo Borromeo familiaris consuetudo, quam vir Sanctus innumeris propè ad eum scriptis ᵐ epistolis, ac præsertim duabus non amplius octo ante obitum diebus datis, testatum reliquit Eandem ferè cum Serenissimis Octauio, & Alexandro Farnesiis Parmæ Ducibus, atque Eminentiss. Hercule Card Gonzaga, qui summi Pontificis Legatus Conc. Trid præfuit, ipsorum non paucæ testantur litteræ.

[m] Epistolæ hæ omnes penes O. Cæsarem Carenam reperiuntur.

Hic agitur talis, ac tantus Vir, cum annis septemdecim ⁿ Mediolani domicilium habuisset, suscepto ex vxore Clara filio Henrico, Hottensiam ᵒ Galleratam Nobilis inter Cremonensis familiæ, in Matrimonio collocauit: cúmque eiuis Mediolanensis non solus, sed cum tota posteritate Excellentiss. Senatus decreto effectus esset, Cremonam familiam suam ac substantiam transtulit vniuersam ibidémque octugenarius vita functus est.

[n] Vt ex supplicat à Petro Francisc porrecta Potentiss. Regi Philippo II. inserta in eas idem Maiestatis litteras directas Excellentissimo Duci de Alburque Gubernatori Status Mediol, sub data Matriti 1569 13. Februarij
[o] Vt ex instrumentis dotalibus Rogatis per.

Henrici verò probitas, atque integritas vsque adeò Ciuitati Cremonensi manifesta fuit, vt attestatione indigeat nulla, eius enim opera in multis, ac variis ex muneribus consuetis vsa est, & quasi ad ægritudines animorum corporúmque curandas natus, ac factus esset, Maximo Xenodochio non modò sæpius præficit, verùm etiam communis valetudinis, & salutis contra pestilenmorbum ingruentem seruatorem, & assertorem constituit, donec vita iam deficiente præ senio, aliena adhuc incubans sanitati, diem clausit extremum.

Huius denique Henrici proles, Cæsar, Vir imprimis ingeniosus, ac studiosissimus, qui Philosophiæ primum Candidatus, mox in Patauina Ciuitate Theologiæ, tum demum Iurisprudentiæ in Ticinensi Lauream, & meritus, & consecutus, iam ᵖ pluribus annis Cremonæ Aduocati munere summa cum laude fungitur, cuius etiam opera Eminentiss. Card Camporeus, præsertim in honorifico ᑫ Auditoris munere iam dudum vtitur: eadem vtuntur Ecclesiastici non pauci, ac maximè Regulares, & iure quidem optimo, nimirum erga singulos Ordines vsque adeò se propensum, ac singulariter affectum profitetur, de omnibus, vt bene meritum se præbere summopere concupiscat.

[p] Ab anno scilicet 1619 & sic per 22. annos.
[q] Vt ex litteris Patentibus eiusdem Eminentissimi D. Cardinalis Camporei, sub die 14 Martij Anni 1625.

Imò verò, eundem Sanctiss. Vrbanus VIII. ʳ primum S. Officij Cremonæ Consultorem, cum Ioanne Petro Ala I. C. Colleg. Cremonen è viuis sublato, Aduocatum fiscalem; tandem ˢ Iudicem conseruatorem, Iutium eiusdem S. Tribunalis elegit, & creauit. Vnde mirum non est, si Eminentiss. Card Franc. Barberinus Sanctiss. Pontificis Vrbani ex fratre nepos, non alium causatum suarum his locis Aduocatum velit nihilque eo inconsulto agitari, vel peragi patiatur. Vt omittam leuiora quædam, nempe quod tribus mensibus (neque enim per leges Ciui concedi tur amplius) ᵗ Proiudicis maleficiorum obierit munia, totóque fermè biennio Aduocati fiscalis Vice, eidem suæ ciuitati operam, ac diligentiam, non minus præstiterit, quàm probauerit suam. At ne tantillum quidem à maiorum nobilitate degenerasse videretur: qui nonnisi è nobilibus ortis parentibus vxoribus adhæserunt, Angelam Fraganeseam, Cremonensem virginem nobilissimam Ioan Baptistæ Ripe Equitis Hierosolymitani, & Ludouici Episcopi Interamnensis prouectem sibi Matrimonio copulauit.

[r] Vt ex Epistola Eminentiss. Card. Mellini, sub die 7. Feb 1616 in Archiuo Inquisitionis.
[s] Vt ex altera Epistola Sac Congreg. sub die 2. Augusti 1630 Eminentiss. D. Card. S Honofrij in eodem Archiuo.
[t] Ex altera Epistola Sac Congreg sub die 21. Maij 1638 Eminentiss. Card. Barberini in eodem Archiuo
[u] Annis 1636. & 1637. sub f. licissima Pretura Illustrissimi D. San Salamancha.

Hæc mihi pridem ignota, ignorare te pariter, Ornatissimè Lector, nolui ne eodem fortasse ductus errore, nouum genium in lucem prodire, & non potiùs auitæ nobilitatis ingenium existimaremus Quamvis enim, ego quoque

Et genus & proauos, vt ait ille, & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra putem;

non sum tamen ita rudis, & hebes, vt quantum ornamenti è maiorum monumentis, rebusque præclarè gestis, velut è lucidissimo fonte hauriamus, haud intelligam. Quamobrem quæ ad viri doctissimi laudem faciunt: non fuerunt inuoluenda silentio, sicut enim quæ notam aliquam incurrere amico possunt, reticere bonum, ita quæ decora sunt occultare malignum dixeris. VALE.

PERIL

PERILLVSTRI DOMINO, ac Patrono suo Colendissimo D. Cæsari Carenæ,

LEONARDVS VELLIVS SOCIETATIS IESV, S.

EFFEREBAR iampridem ingenti desiderio (VIR ORNATISSIME) tua scripta videndi. Magnum videlicet aliquid ex Auctore conceperam Acre illud ingenium, ac viuidum, quod in abdito latitans altissimi consilij, tamen in oculis, fronte, in vultu toto tamquam in vestibulo promicat, infusum in monumenta penitus, atque eductum de latibulo mentis deprehēdere me, ac tenere posse sperabam. Nec fefellit expectationem euentus. Librum tuum de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei subtractum adhuc imperfectum è prælo nactus, elapsis proximè diebus, auidius, cœpi, atque oculo properante lustrare. Papæ quale opus inueni; quàm multiplex; quam varium; quam ex omni doctrinarum penu depromptum. Quid in illo prius admirer: ingeniumne à copia; an iudicium à dispositione? potuit illud sanè confundi, hoc obrui, si maximum non fuisset alterutrum Extant aliorum hac super eadem materia vigiliæ; sed illæ aut rei quodammodo circumfunduntur extrinsecus, aut sibi tantum segregant partem: tu penetras in viscera diligentiam, euoluis omnia sanctissimi Tribunalis arcana, atqua exorsus à principio nihil pateris indiscussum, quod possit ad Ecclesiæ forum in causis fidei pertinere. Sapiens nimirum Architectus solida tutáve in petra fundamentum ponens sua subinde per incrementa deducis ad culmen. Dauidicam turrem, quam & mille clypeis, atque omni fortium armatura circummunis, vbi nequissimorum hæreticorum ignea tela extinguantur. Principio auctoritatem inquirendi in hæreticam prauitatem à Christo deriuas in reliquos ministros: horum autem munera definis, tueris dignitatem, ipsas etiam componis, quæ de loco possint inter illos, & præcellentia lites exoriri Quid quod etiam ingenio illo tuo ad speciem componis exquisiti ministerij? Ætatem mores, doctrinam, vitam denique totam describis. Quamquam in hoc debes aliquid Ministris, qui in Cremonensi Inquisitione ius fidei tecum administrant, Potuisse ex ipsorum moribus Ideam compare., & quod tibi semper gloriosum erit apud posteros scribendo præcepisse, honorificum illis est exprimere viuendo Nam, vt ex vno discamus omnes Reuerendissim. Inquisitor Pater Magister Vincentius Prætus, qui tenet hodie in hac Ciuitate Tribunal, nonne vt quondam à Xenophonte Cyrus fictus est ad normam iusti imperij, sic ipse videtur ad amussim perfectissimæ Inquisitionis à Deo efformatus? certè ætas in confinio senectutis vegeta quidem adhuc, & integra: sed in qua deferbuerit omnis inimicus prudentiæ calor, vires affert ad agendum integras, consilium ad iudicandum expeditum Doctrina verò diu in Scholasticorum exedris exercitata ad iudiciale forum nomen attulit cum paucissimis eruditi. Nam de illius moribus quid attinet dicere cuius nihil occurrat, quod non redoleat honestatem? Tales ipsa sibi Christiana fides eligeret Inquisitores. Sed redeo iam ad te. Crimina deinde consideras, quæ cadunt sub iurisdictionem sanctissimi Tribunalis, quasi sanguinem à sanguine, lepram à lepra discernens, morbos suis quemque signas indiciis, & characteribus, notisquè sic distinguis, vt nequeant iam amplius indaginem fallere vel mediocriter inquirentis. Ad extremum exequeris practicè formam iudicij, & constituis procedendi vias. Vt legitimè quis aduocetur ad ius experiundum, vt occupetur præsumptione crimen, vt probationibus eruatur: Quæ quam varia, quam multiplex, & implexa ratio testium, quibus actio firmetur argumentis, quibus excludatur exceptionibus: Addis de natura quæstionis, ac tormentorum, de methodo totius causæ concludendæ: nec omittis seu quæ faciant ad salutem resipiscentium, pœnas, seu quæ infligantur obstinatis in perniciem, ruinam. Hæc omnia in vno à te digesta, eoque non ingenti volumine tantam conciliarunt famam auctori, tantam excitarunt operis expectationem, vt ab vsque Sicilia, qui fidei causas exercent in illo Regno, viri æquè sapientia, ac generis no-

bilitate præcipui dederint ad te, quem nunquam vidére, litteras amoris plenas, & indices honorificentissimi iudicij, quibus flagitarent, vt statim ab impressione librorum transmitteres: Sacra verò Romana Congregatio voluit etiam impensas iuuare Typographi, quò maturiùs prodire posset in lucem.

Gratulor itaque tibi, Vir maxime, iterum, ac sæpius gratulor monumentum ad æternitatem tui nominis perennius ære, ad vtilitatem Catholicæ Religionis pretiosius auro confectum. Quandiu Sacrorum Tribunalium in Orbe Christiano repurgandæ fidei excubabit diligentia (excubabit autem vsque ad consummationem sæculi) tamdiù vigiliarum tuarum durabit vtilitas, tamdiù Cæsaris Carenæ nomen sapientissimorum hominum voce resonabit. Nam exantlati præmium laboris non exiguum, cum in cælis à Deo, tum in terris à Catholico Rege nostro Potentissimo potes expectare. Vtriusque enim strenuè causam agis. Ac Dei quidem, cui sponsam vindicas ab hæreticorum corruptelis emaculatam; cultum adstruis ab adulterio vanæ, impiæq; superstitionis in sua simplicitate syncerum, integram fidei tueris in Ecclesiæ vnitate constantiam. Porrò autem Catholici Regis negotium nemo tractet vtilius, quam qui se hæreticorum opponat temeritati, & Romanam Religionem sartam tueatur. Ex quo enim Reges Hispaniarum ditionem adiere, quam videmus per Orbem propemodum vniversum latissimè pertinentem, nullam legimus extitisse sectam Romani Pontificis, & Catholicæ Religionis hostem, quæ non bellum eodem tempore illis quoque indixerit. Vt eadem sit Regibus Catholicis cum Catolica Religione vtilitas, & omnino causa communis Et si Paulus V. Pontif. Optimus Maximus solitus erat Sanctissimæ Inquisitionis Ministris tantum tribuere, vt diceret, illorum opera Pontificiam sibi thiaram adsciri: non dubito, quin Reges prudentissimi longo temporis experimento docti, Austriacæ ditioni perniciem semper ab hæreticis intentari dudum conceperint animo sensum eundem, vt reputent, ab iisdem sceptrum sibi, Regnúmque vindicari.

Quamquam igitur sexdecim ipsos annos, quibus operam, in S. Officij Tribunal propemodum vnicè contulisti, à regiis negotiis, curisque videri potueris abstinuisse: verè tamen incubuisti cum primis in re, quæ Regiam auctoritatem, Regias opes propius attingit. Hic sensus quoque necesse, vt penitus imbuat eorum animos, qui sedentes ad gubernaculum, & quasi clauum Imperij procellis excubant: vident enim maximas quasque tempestates hæreticorum plerumque spiritu concitari. Fouebunt beneficentiæ sinu, ferent in oculis gratiæ hominum non ingenio solum insignem, aut doctrina, & eruditione singularem, sed nauum etiam, industriumque & qui fuerit laboribus, ac vigiliis Reipublicæ tantopere salutaris. Non patientur fraudari debitis honoribus illum qui periculosissimo tempore Rempublicam, qua se parte fluctus furiosiùs immittunt, pari cum fidei constantiæque laude curauit. Hoc pro tuis virtutibus auguror, pro Regis iustitia polliceor, pro mea beneuolentia à Superis enixè precor. Tu verò interim age (VIR MAXIME) & quam illo tuo impetu feruentioris ingenij rem Catholicam suscepisti, vrge potentius, & Vale.

Ex Collegio Cremonensi Societatis Iesu, Kalendis Iunij, Anno 1641.

CÆSAR

CÆSAR CARENA
IVRISCONSVLTVS,
BENIGNO LECTORI SALVTEM.

HABES hic (Benigne Lector) Tractatum meum de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei, Addidi insignes Quæstiones D. Guidonis Fulcodij vsque adhuc nunquam impressas, in quo gratiæ agendæ sunt Eminentiss. & Reuerendiss. D. Card. Camporeo, Præsuli Integerrimo, Vigilantissimo, & prudentissimo, de Ecclesia nostra Cremonensi, imo & de Vniuersali optimè merito, ac Studiorum meorum supra viginti annos, quibus Ecclesiæ huic summa cum omnium laude præest, fautori optimo, ab ipsius enim Bibliotheca eas habui. In hac Impressione errores irrepsere adeò intolerabiles Manuscriptas incuria Impressorum, & longa mea ab hac Ciuitate absentia, vt Lectorem beneuolum rogare coactus sim, vt priùs errata seorsim impressa legat, quam libro manum apponat, Interim benignè Lector expecta instructiones S. Officij in Regnis Hispaniarum vnà cum meis Annotationibus, ex quibus apparebit summa concordia, quæ causa fidei peraguntur, & in Supremo Hispaniarum, & in Vniuersali Romano Tribunali, vbi multo plura videbis, de Pietate, & Religione Potentissimorum Regum Nostrorum, & totius Hispanæ Nationis, Glossam super instructione, quæ in Tribunalibus nostris Italiæ circumfertur, de modo formandi processus in causis strigum Centum vota in casibus fictis in materia Inquisitionis, vt quæ Theorice in hoc Tractatu docemus ad praxim veram deducamus, ac sesquicenturiam rerum præsertim in foro Cremonensi Iudicatarum, vbi pulcherrimæ materiæ Ciuiles pertractantur, & in prima earum resolutionum decisiuarum agitur latissimè pro Ecclesia Clareualensi, & eius Eminentiss. D. Card. Burghesio Commendatario, an quando & quomodo sint licitæ represaliæ in bonis Ecclesiarum tempore Belli, & hæc omnia iam parata sunt, nec aliud nisi Typographi manum postulant. Vale.

APPROBATIO.

EGo D Ioan. Baptista Offredus Præpositus Clericorum Regularium S. Abundij,& Consultor S. Officij accuratè perlegi Reuerendiss. P. Inquisitore mandante, Librum inscriptum *Tractatus de modo procedendi in causis S. Officij*, à D. Cæsare Carena Cremonensi S.T & I.V. Doctore ac Eminentiss D. Cardinalis Camporęi Auditore,& Sanctiss. Inquisitionis Cremonæ Consultore, & Aduocato Fiscali compositum, cúmque omnia in eo contenta non solum sint fidei Catholicæ consona, verùm etiam ad illius defensionem valde perutilia, vtpote quæ eiusdem Sanctiss Inquisitionis Consultoribus, & Ministris, imò omnibus pro casibus conscientiæ facilem ac certam methodum & doctrinam præbeant, vnde (maxima Auctori laus debetur) meritóque Typis mandari posse censeo. Cremonæ die 28. Februarij 1639.

Imprimatur, F. Dominicvs Maria Arestvs, Lect. Sacræ Theol. ac Vic. S. Offic. Cremonæ.
Comes Maioragtvs, *pro Excellentissimo Senatu*.

APPROBATIO.

EGo Fr. Stephanus Molin in sacra Theologiæ Parisiensis Facultate Doctor Carmelita, Libri cuius titulus est, Cæsaris Carenæ *Tractatus de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, &c.* fidem facio nihil in eo contineri ab Orthodoxa Fide, aut bonis moribus alienum, Prælo igitur committi debet. Datum Lugduni in Carmelo nostro die 5. Iulij 1649.

Fr. STEPHANVS MOLIN.

IMPRIMENDI FACVLTAS.

IOannes-Clavdivs de Ville, in sacra Theologia Magister, in Ecclesia S. Crucis Custos, & D.D. Alphonsi Ludouici du Plessis de Richelieu, Eminent. Cardinalis, ac Reuerendissimi Archiepiscopi Lugdunensis Prouicarius Generalis: Librum inscriptum, Cæsaris Carenæ *Tractatus de Officio Inquisitionis*, à Theologis visum & approbatum in lucem edi facultatem concedimus. Lugduni die 6. Iulij 1649.

DE VILLE.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

CAvtvm est authoritate Regis, ne quis in Regno suo, aliísque locis suæ ditioni subiectis intra decem proximos annos Librum qui sic inscribitur, Carena *De Officio Inquisitionis cum Additionibus*, absque Lavrentii Anisson, Bibliopolæ Lugdunensis, permissu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui secùs fecerit mulcta indicta, prout amplius in Diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datvm Parisiis 19. Septembris 1667.

Signatum. TESSIER.

Desiit prælum huius nouæ editionis die 6. Octobris 1668.

INDEX

INDEX
Titulorum, & Paragraphorum Tractatus de Officio Sanctiss. Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei.

ANTELVDIA.

PARS. I.

TITVLVS I.

TITVLVS II.

TITVLVS III.

TITVLVS IV.

TITVLVS V.

TITVLVS VI.

TITVLVS VII.

TITVLVS VIII.

Index Titulorum.

II. Bapti

TITVLVS IV.

TITVLVS V.

TITVLVS VI.

TITVLVS VII.

APPROBATIO.

EGO D. Ioan. Baptista Offredus Præpositus Clericorum Regularium S. Abundij, & Consultor S. Officij accuratè perlegi Reuerendiss. P. Inquisitore mandante, Librum inscriptum *Tractatus de modo procedendi in causis S. Officij*, à D. CÆSARE CARENA Cremonensi S.T & I.V. Doctore, ac Eminentiss. D. Cardinalis Camporei Auditore, & Sanctiss. Inquisitionis Cremonæ Consultore, & Aduocato Fiscali compositum, cúmque omnia in eo contenta non solum sint fidei Catholicæ consona, verùm etiam ad illius defensionem valde perutilia, utpote quæ eiusdem Sanctiss. Inquisitionis Consultoribus, & Ministris, imò omnibus pro casibus conscientiæ facilem ac certam methodum & doctrinam præbeant, unde (maxima Auctori laus debetur) meritóque Typis mandari posse censeo. Cremonæ die 28. Februarij 1639.

Imprimatur, F. DOMINICUS MARIA ARESIUS, Lect. Sacræ Theol. ac Vic. S. Offic. Cremonæ.
Comes MAIORAGIUS, *pro Excellentissimo Senatu*.

APPROBATIO.

EGO Fr. Stephanus Molin in sacra Theologiæ Parisiensis Facultate Doctor Carmelita, Libri cuius titulus est, CÆSARIS CARENÆ *Tractatus de Officio Sanctissimæ Inquisitionis, &c.* fidem facio nihil in eo contineri ab Orthodoxa Fide, aut bonis moribus alienum. Prælo igitur committi debet. Datum Lugduni in Carmelo nostro die 5. Iulij 1649.

Fr. STEPHANUS MOLIN.

IMPRIMENDI FACULTAS.

IOANNES-CLAUDIUS DE VILLE, in sacra Theologia Magister, in Ecclesia S. Crucis Custos, & D.D. Alphonsi Ludouici du Plessis de Richelieu, Eminent. Cardinalis, ac Reuerendissimi Archiepiscopi Lugdunensis Prouicarius Generalis: Librum inscriptum, CÆSARIS CARENÆ *Tractatus de Officio Inquisitionis*, à Theologis visum & approbatum in lucem edi facultatem concedimus. Lugduni die 6. Iulij 1649.

DE VILLE.

SUMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

CAUTUM est authoritate Regis, ne quis in Regno suo, aliisque locis suæ ditioni subiectis intra decem proximos annos Librum qui sic inscribitur, CARENA *De Officio Inquisitionis cum Additionibus*, absque LAURENTII ANISSON, Bibliopolæ Lugdunensis, permissu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui secùs fecerit mulcta indicta, prout amplius in Diplomate Regio continetur, mulctabitur. DATUM Parisiis 19. Septembris 1667.

Signatum.

TESSIER.

Desiit prælum huius nouæ editionis die 6. Octobris 1668.

INDEX

INDEX

Titulorum, & Paragraphorum Tractatus de Officio Sanctiss. Inquisitionis, & modo procedendi in causis fidei.

ANTELVDIA.

PARS. I.

TITVLVS I.

TITVLVS II.

TITVLVS III.

TITVLVS IV.

TITVLVS V.

TITVLVS VI.

TITVLVS VII.

TITVLVS VIII.

Index Titulorum.

II. Bapti

XVI. Quid

TITVLVS XIII.

TITVLVS XIV.

TITVLVS XV.

VI. De

Index Titulorum.

PARS. III.

VI. De

XXI. De

INDEX QVÆSTIONVM

D.Guidonis Fúlcodij.

IN

IN TRACTATVM DE Officio Sanctissimae Inquisitionis, Caesaris Carenae I.C.

ANTELVDIA.

SVMMARIVM.

1 *Deum esse & fide constat, & euidenter potest demonstrari.*

2 *Existentiam Dei esse demonstrabilem non potest sine temeritate negari.*

3 *Non potest dari ignorantia inuincibilis existentia Dei.*

4 *Probatur ex scriptura existentia Dei, & rationibus, & n.5.*

6 *Egregia dicta Diui Cypriani, & Diui Augustini, n.7.*

8 *In Deo datur prouidentia probaturque ex scriptura & n.9.*

10 *Prouidentia Dei ad qua obiecta se extendat.*

11 *An peccata sint sub obiecto prouidentia.*

12 *Duplex prouidentia ex Suarez, & quid sit prouidentia Physica.*

13 *Egregium dictum Sancti Irenai.*

14 *Moralis prouidentia quid sit, & quid specialis supernaturalis, n.15.*

16 *Cur Iusti in hac vita affligantur, & peccatores prosperentur, & declaratur Psal.72.*

17 *Regna omnia à Deo regi, & gubernari probatur ex scripturis.*

18 *Fundamentum Reipublica Religio est, & cultus veri Dei, adducitur Plato, & Diuus Cyrillus, n.19.*

20 *Inter politiam, & Religionem maxima est affinitas.*

21 *Si religio absit vita hominum scelere completur.*

22 *Io. Romani Pontificis egregia sententia.*

23 *Renati Coppini de hac eadem re sententia, & de hoc nomine Politici.*

24 *Et in Principe, & in populis requiritur cultus veri Dei & de Regibus Asa, & Iosaphat, & num.25.*

26 *Benedictiones Deuteronomij 28. in obseruatores legis Dei.*

27 *Heresis horribile crimen est, & punitur Regnorum euersione, n.28.*

29 *Locus Isaia 60. vers.12. declaratur.*

30 *Valens, & Anastasius Imperatores ob heresim quomodo à Deo puniti, n.31.*

32 *Ciuitas Constantinopolitana, & Antiochena euersa & n.33.*

34 *Imperia, & Regna à Deo dantur, sub hoc veluti tributo ut lex Dei obseruetur.*

35 *Seditione Respublica labuntur, ex heresi autem seditiones oriuntur & heretici statum Reipublica politicum perturbant.*

36 *Hereses bella excitant.*

37 *Heresis cur dicatur Dan.9. abominatio desolationis.*

38 *Hereticus exaltat contra Deum vocem suum.*

39 *Declaratur locus Hierem.25. vers.38.*

40 *Hereses in dissolutione Reipublica ordiuntur à Prelatis, & desinunt in Principes.*

41 *Heretici igne, & gladio extirpandi.*

42 *Causa hereticorum melius agitantur in foro S. Officij, quam in aliis foris.*

43 *Officio S. Inquisitionis liberatur Prouincia Narbonensis ab heresi Albigensium.*

44 *Item Hispania vbi Floremundus Remundus laudat Inquisitionem Hispanum, & n.45.*

46 *Item ab heresibus preseruatur Italia, cuius laudes ex eodem Floremundo.*

47 *Imperium Potentissimi Regis Philippi IV. describitur ex Gonzal.*

48 *Imperij Hispanici firmitas.*

49 *Seditiones Deus permisit aliquando ad maiorem tamen semper gloriam Regum nostrorum.*

50 *Clementia propria Regum Hispania.*

51 *Instituta Monarchia Hispanica prudentiora Institutis Reipublica Romana.*

52 *Firmitatis istius Imperij causa est cultus vera Religionis, & institutio S. Officij.*

53 *Desiderium propagandi Religionem Catholicam cum lacte suxerunt Reges nostri quod probatur ex eiectionibus Maurorum num. 54. Iudaeorum, numer. 55.*

Ex conuersione tot infidelium ad fidem Christianam 56. ex deuotione Regum nostrorum erga Sedem Apostolicam, num. 57. ex titulis Regum eorundem num. 58. ex bello cum Belgis n. 60. ex fundationibus Ecclesiarum n.61. ex institutione Tribunalis S. Officij, & honore ei per Reges Nostros delato, n.62.

59 *De Titulo Catholici debito Regibus Nostris.*

63 *Clausula testamenti, & Codicilli Caroli Quinti aeterna memoria in materia Sancti Officij.*

64 *Quanto in honore habitum sit Sanctum Officium apud Reges Hispaniarum, & totam Hispanam nationem ex varijs Auctoribus, & numeris sequentib.*

73 *Honorifica mentio Illustrissimi D. Don. Ian. de Torrezilla Inquisitoris in Regno Sicilia.*

§. I.

Omnia Regna Mundi à Deo regi, & gubernari.

NOn est nunc nobis disputandum contra impios Atheos, de existentia Dei, Deum enim

esse, & fide constat, & lumine naturali euidenter demonstratur, ita DD. omnes in 1 *p. D. Thom. quæst.* 2. *per totam*, vbi Mol *artic.* 3. Vasquez *disp.* 20. Arrubal. *disput.* 9. vbi *cap. num.* 3. ait non posse sine temeri-
2. tate negari existentiam Dei esse lumine naturali euidenter demonstrabilem, Auersa *sect.* 1. & 2. Granad. *controu.* 1. *generali de substantia Dei, tract.* 1. *de existentia Dei disp.* 1. *per totam*, sed maximè *sect.* 3. vbi benè probauit non posse dari ignorantiam inuinci-
3. bilem existentiæ Dei, & latissime omnes alios allegans Fasol. *art.* 2. & 3. *per plures dubitationes.*

4. Et quidem quo ad fidem, nihil aliud magis inculcant Sacræ litteræ quam Dei existentiam, quæ tertius nostræ fidei fundamentum est, vnde *ad Hebr.* 11. vers. 6. ait Apostolus, *credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

5. Quo verò ad luminis naturalis euidentia, DD. supra allegati existentiam Dei deducunt cum D. Th. *articul.* 3. ex eo, quod repugnat processus in infinitum in agendo ex operibus quæ à creaturis procedunt, vt ordine vniuersi, concentu Cœlorum, &c. & ex actibus bonis, & malis in genere moris, ex quibus licet arguere, in hac lege naturali superiorem aliquem præsidere, qui, & peccata puniat, & virtutes præmio condigno afficiat.

6. Quare merito Sanctissimus Martyr Cyprianus in tractatu de Idolorum vanitate *num.* 64. *& sequenti* ait, *Vulgus ipsum in multis Deum naturaliter confitetur dum frequenter audiuimus, ò Deus: Deus videt, & Deo commendo, atque hæc est summa delicti nolle agnoscere, quem ignorare non possis.* Et Sanctus Augustinus in Psalm. 13. in illis verbis, *Dixit insipiens in corde suo non est Deus*, ait *ideo dixit in corde suo,*
7. *quia nemo hoc audet dicere, etiamsi, ausus fuerit cogitare*, & in eundem locum Psalmi vers. 1. videndus est Pater Lorinus, prout, & de probatione existentiæ Dei vltra allegatos, P. Philippus Faber meus olim in Patauina Academia Sacræ Theologiæ Præceptor in suis disputationibus aduersus Impios Atheos *disput.* 1. *per plura capita.*

8. Supposita igitur existentia Dei, & sic entis à se perfectissimi à quo omnia creata sunt, & gubernantur, quique operatur per intellectum, & voluntatem, fatendum erit in eo reperiri prouidentiam quæ nihil aliud est, quam actus quidam Dei æternus, quo vt res creatæ, à Deo diriguntur in suos fines, & operationes, vt ex D. Thom. 1. *p. q.* 22. *art.* 1. colligunt ibi scribentes, sed præsertim Arrubal. *disp.* 63. *cap.* 1. *n.* 1.

9. Conclusio pariter ista, & de fide est, & naturali ratione euidenter demõstrabilis, sic enim Sap. 6. vers. 8. dicitur, *æqualiter illi cura est de omnibus*, & c. 12. vers. 13. *non est alius Deus, quam tu cui cura est de omnibus*, & Matth. 10. vers. 30. *vestri capilli capitis omnes numerati sunt*, Iob. c. 19. *Qui præparat coruo escam, quando pulli eius clamant ad Deum vagientes eo quod non habeant cibos*, & Psalm. 45. *homines, & iumenta saluabit.*

Ex quibus scripturæ locis refelluntur omnes errores circa hoc prouidentiæ attributum, *de quibus* latè Vasquez *disput.* 87. *cap.* 1. & Episcopus Abulensis Hispanæ nationis decus, ac ornamentum, & insigne Catholicæ Ecclesiæ lumen, *tom.* 3. *in Matth. cap.* 10. *q.* 122.

Vera enim Catholica fides docet Prouidentiæ
10. obiectum ad omnia creata se se extendere tam in genere, specie, & indiuiduo, quàm quo ad omnia accidentia vt bene demonstrant D. Thom. *dicta quæst.* 22. *art.* 2. & ibi DD. quinimo intra eiusdem etiam prouidentiæ fines contineri res, quæ nunquam erunt, ac proinde creaturas ipsas possibiles probauit Granad. *in controu.* 4. *generali tract.* 2. *disp.* 4. *primæ partis.*

Sola peccata excluduntur à directo obiecto 11.
prouidentiæ, quia Deus directè ea non prouidet, dixi à directo obiecto, negari enim nequit, quin etiam peccata pertineant ad prouidentiam, quia ea Deus permittit, quia facta ordinat ad Sacramentum Pœnitentiæ, vt materia ipsius, quia tandem ex eis aliqua bona elicit, vt D. Damascenus *lib.* 2. *fidei, cap.* 29. ait hisce verbis. *Nonnunquam inquit, aliquid absurdi, ac præposteri fieri permittit, vt per eam actionem, quæ absurditatis speciem habet, magnum aliquid, & admirabile conficiatur quemadmodum per Crucem hominibus salutem comparauit*, ita D. Th. *quæst.* 22. *art.* 2. *ad secundum*, & ibi Vasq. in Annot. ad articulum, Auersa *ibid. sect.* 1. vers. *Quarto deinde*, & doctus Meratius *tom.* 1. *disp. in Sum. D. Thom. tractat. de Deo, disputat.* 36. *circa dict. articul.* 2. *num.* 1.

Hanc prouidentiam distinxit Suarez *de Deo l.* 3. 12.
de Attributis Dei positiuis, cap. 11. *num.* 2. in Prouidentiam physicam, & moralem; physicam, seu naturalem appellat prouidentiam, quæ generalis est rebus omnibus, tam inanimatis, quàm animatis etiam hominibus, & Angelis quatenus cum aliis commune habent esse, & operari, & de hac loqui-
tur scriptura, cum *Luca* 12. dicitur *Deus vestit lilia,* 13.
& pascere coruos, & circa hanc prouidentiam, ait *loco citato* Suarez, *num.* 5. quod suppositis principijs de Deo lumine naturali notis, ea est eodem naturali iure euidenter demonstrabilis, vt enim benè ait Sanct. Irenæus, *lib.* 2 *aduersus hæreses, cap* 5. *Inuisibilis quidem*, (inquit) *poterat esse Deus propter eminentiam, ignotus autem nequaquam propter prouidentiam.*

Moralis prouidentia est, per quam actiones liberas hominum, vel Angelorum bonas, siue malas, vel 14.
procurat, vel permittit, consistitque in præceptis, consilijs promissionibus, comminationibus, præmiis, & suppliciis, præter hanc tamen moralem prouidentiam, quæ vt ita dicam, ordinis est naturalis,

Alia est moralis prouidentia specialis, & ordi- 15.
nis omnino supernaturalis, per quam rationalem creaturam Deus ad finem supernaturalem, visionem scilicet beatam ordinat, disponitque ob id media apta ad eum finem consequendum, Suarez *vbi supra*, Alarcon. *in* 1. *part. tract.* 4. *disp.* 1. *cap* 30. & latissimè omnes D. Thom. commentatores, *quæst.* 23. *primæ partis, per totam.*

Et ex hac vltima prouidentiæ specie colligit 16.
Suarez *num.* 14 posse multa occulta dubia solui, quæ alias multos in Atheismum induxerunt, quale sane dubium est inæqualitas, qua videmus iustos in hac vita affligi, impios vero prosperari, quæ res fideles solet in maximam admirationem adducere, si enim consideraremus hæc fieri in ordine ad finem supernaturalem cessabit omnis admiratio, quod egregiè expressit Dauid. *Psalm.* 72 dum enim mentis suæ anxietationem, super tribulationibus iustorum, & felicitate iniquorum proposuisset, versic. 3. & seq. dubium circa Dei prouidentiam proponit versic. 11. ibi, *& dixerunt, Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso? ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias, dixi ergo sine causa iustificaui cor meum, & fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.* Cui dubio finaliter

respondet

respondet in ordine ad finem supernaturalem vers. 16 & 17. *existimabant, vt cognoscerent hoc, labor est ante me, donec intrem, in Sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum*. id est vt bene, ibi exponit Card. Bellar. superinsignis Religionis Soc. Iesu splendor *considerando nouissima eorum cognoscam Deum habere prouidentiam rerum humanarum in ordine ad finem supernaturalem ad quod facit exemplum Lazari, & Diuitis*, Luc. 16.

17. Et ex his omnibus apparet Regna omnia mundi, vti subiecta diuinæ prouidentiæ, à Deo ipso regi, & gubernari, quod sequentibus scripturæ Sacræ locis euidentissime demonstratur.

Primo Regum c. 8. vers. 22. *Dixit autem Dominus ad Samuelem, audi vocem eorum, & constitue super eos Regem.*

Secundo Regum c. 3. vers. 9 & 10. *Hæc faciat Deus &c. vt transferatur Regnum de Domo Saul, & eleuetur thronus Dauid super Israel*

Tertio Regum c. 11. vers. 11. *Dixit itaque Dominus Salomoni, quia habuisti hoc apud te, & non custodisti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui tibi, disrumpens scindam Regnum tuum, & dabo illud seruo tuo.*

Primo Regum, c. 15 vers. 17. *Nonne cum Paruulus esses in oculis tuis vnxit te, Dominus in Regem super Israel.*

Iob c. 35. vers. 18 *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.*

Isaiæ, c. 62. vers. 3 *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.*

Danielis, cap. 2. vers. 21. *Et ipse mutat tempora, & ætates transfert Regna, atque constituit.*

Danielis c. 5. vers. 28 *Diuisum est Regnum tuum & datum est Medis, & Persis.*

Michææ 3. dicitur. *Audite Principes, &c. propter vos Principes, & Sacerdotes Sion quasi ager arabitur & Hierusalem erit aceruus lapidum.*

Ex quibus, & mille aliis Sacrosanctæ scripturæ locis colligitur Deum dare, auferre, augere, & minuere dimidere, & conseruare Regna huiusce Mundi, ac proinde ab eo regi omnino, & gubernari iuxta inscrutabiles Prouidentiæ suæ vias.

§. II.

Sine vera Religione Regna diu consistere non posse.

18. BAsim, & fundamentum Reipublicæ, Religionem esse, & cultum veri Dei dicebat Plato, *lib. 1.* de Republicæ, *Prima*, inquit, *in omni Republica bene constituta cura esse de vera Religione*, & lib. 7. ait, *eius Reipublicæ, quæ fœlix esse velet, Magistratus in veri Dei cognitione edocenter prima statim ab infantia, veri enim Dei ignorantia innumerabilium, tum priuatarum tum publicarum calamitatum, pessimorumque consiliorum in Republica fons est.*

19. Et D. Cyrillus in lib. de recta fide ad Theodosium, idem hisce verbis dixit, *Gloriosa in Deum pietas Regiis honoribus immobile fundamentum est? Impij autem Reges misere, ac mali malè pereunt, contra vero pietatis cultores sine labore vincere solent, & aduersariis præualere*, plurimaque ad hoc idem adducit R. gens Valenzuela, *de statu, & belli ratione seruanda cum Belgis siue inferioris Germaniæ Prouinciis p. 2. consid. 22. per totam*, qui omnino videatur.

Et sanè inter Politiam, & religionem maximam

Carena de Offic. Inquisit.

esse affinitatem latissime probauit P. Adam Contzen. *in suis libris, de pace Germaniæ*, vera enim status, & Politiæ ratio a lege veri Dei, eiusque præceptis minime deuiare debet, Ramirez *de lege Regia, §. 10. numero quarto*, cum aliis late allegatis ab 20.
Erudito Hispano I. C. Don. Aaron. Cabrer *in sua delineatione, de Metu, lib. 2 cap. 39. num. 8.* vnde non mirum, si inter Politiam veram & Religionem necessaria sit connexio, & tale inter vtrasque vinculum intercedat, vt sine vera Religione, quæ in veri Dei cultu, & eius mandatorum obseruatione consistit, Cornel. à Lapide *in Epistolam D. Iacobi cap. 1. vers. 27.* In illa verba, *Religio munda*, nec politiæ ratio, nec per consequens Reipublicæ Status consistere queat.

Hinc Pater Contzen. *in suis doctissimis, & eruditissimis libris Politicorum, lib. 9. cap. 20. §. septimo*, ait, 21.
quod si in Republica absit Religio vera, vitiis hominum stultitia, scelere, & immunitate compleri necesse est, additque ibidem ex Lactantio de ira cap. 8 *Quod Religio & timor Dei solus est, qui custodit hominum inter se se societatem.*

Hinc Ioannes Romanus Pontifex, Iustiniano Imperatori in hæc verba scripsit, *Nihil est, quod lumine clarius præfulgeat, quam recta fides in Principe,* 22.
nihil est, quod ita nequeat occasui subiacere, quam vera Religio, hoc est enim quod vestrum firmat Imperium, hoc quod vestra Regna confirmat, nam Pax Ecclesiæ, Religionis vnitas Auctorem facti in sublime prouectum grata sibi tranquillitate custodit.

Hinc tandem Renatus Choppinus, *in suo numquam satis laudato tractatu de Sacra Politia Forensi,* 23.
libro tertio, titulo septimo, numero 12. vers. at nostra ætate, ait, Politici vocabulum per se præclarum, ac illustre esse, eumque significare, qui in Prouinciæ administratione prudenter se gerit, consiliaque sua omnia ad communem vtilitatem dirigit eo tamen vocabulo hac nostra tempestate nonnullos adeo abuti solere, vt sub Politicæ prætextu de Orthodoxa fide tantum dumtaxat suscipiendum putent, quantum cum publica pace, & sine vllo rerum discrimine suscipi possit, additque hosce, & communem Populi vtilitatem publicumque Regni Statum magnoperè conturbasse, & Politicos se se voluisse appellari, vt honesto in speciem nomine turpissimum fucarent institutum, ob idque apud multos effectum fuisse, vt hoc Politici vocabulum Infamiam redoleret, & in eandem rem consentit Vasquez *in prima parte Diui Thomæ, quæstione secunda, articulo tertio, disputatione 20. capitulo primo, numero primo*, vbi dixit quod nunc Atheistæ Politici dicuntur, quod ad aliud non intendant, quam ad ea, quæ ad externam gubernationem pertinent, de Religioso autem cultu ea solum ratione solliciti sunt quatenus ad continendos Populos in ciuili disciplina humano arbitrio expedire iudicauerint.

Nec in Principe solum, sed & in populis hæc virtus Religionis, & hic veri Dei cultus omnino re- 24.
quiritur, vt Imperia stabiliantur, & diu consistant, & ad hoc potissimum Reges oculos intendere debent, vt hæreticos, & hæresim pro viribus extirpent, & Orthodoxam fidem in eorum ditionibus confirment.

Sic enim Reges Asa, & Iosaphat veri Dei cultores,
& Idolorum osores fuerunt, & tamen peccatum 25.
magnum commisisse dicuntur, *quod excelsa non abstulerint*, 3. Regum, cap. 15. vers. 14 id est Altaria in altis montibus in honorem Idolorum recta non euerterint, vt ibi notat Pat. Gaspar,

Sancius *num.*12.& latius P.Cornelius à Lapide, *in Eccles.p.3.cap.*49.verſ.5.§.*Notent hunc locum Principes, & Reges.*

Non ſic egerunt Catholici Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius, qui in *l. cunctos populos, C.de Sum.Trinitate, & fide Catholica,* publico propoſito edicto ad Populum Conſtantinopolitanum mandarunt omnibus ſibi ſubiectis, vt in ea Religione manerent, quam Diuum Petrum Apoſtolum Romanis tradidiſſe conſtabat.

26. Ad finem autem huiuſce §.liceat mihi adducere verba Deuter.28.verſ.1.*& ſeq.*quæ continent benedictiones(ex quibus fæliciſſimus redditur ſtatus Reipublicæ)in omnes veræ Religionis cultores. Ait igitur Moyſes *Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias, atque cuſtodias omnia mandata eius, quæ præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, quæ verſantur in terra, venientque ſuper te vniuerſæ benedictiones iſtæ, apprehendent te, ſi tamen præcepta eius audieris, Benedictus tu in Ciuitate, & benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ, Benedictus eris tu ingrediens, & egrediens dabit Dominus inimicos tuos, qui conſurgunt aduerſus te corruentes in conſpectu tuo per vnam viam venient contra te, & per ſeptem fugient à facie tua, emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper opera manuum tuarum, ſuſcitauit te Dominus ſibi in populum Sanctum ſicut iurauit tibi ſi cuſtodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaueris in viis eius, videbuntque omnes terrarum Populi, quod nomen Domini inuocatum ſit ſuper te, & timebunt te, abundare te faciet Dominus omnibus bonis fructu vteri tui, fructu iumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, aperiet Dominus Theſaurum ſuum optimum, cœlum, vt tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore ſuo, benedicetque cunctis operibus manuum tuarum, & fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus accipies. Conſtituet te Dominus in caput, & non in caudam, & eris ſemper ſuprà, & non ſubter, ſi tamen audieris, mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & cuſtodieris, & feceris, ac non declinaueris, ab eis, nec ad dextram, nec ad ſiniſtram nec ſequutus fueris Deos alienos, neque colueris eos,* hucuſque Moyſes, ex quibus verbis colligit, ibi Abulenſis *Quæſt.prima*, quod populus veræ Religionis cultor, & obſeruator à Deo benedicetur temporalium proprietate, ibi, *Benedictus tu in Ciuitate*, & ſequent Hoſtium depreſſione, ibi, *dabit Dominus inimicos tuos*, Famæ celebritate, ibi, *ſuſcitabit te Dominus*, & honoris ſublimitate, ibi, *conſtituet te Dominus.*

§. III.

Ob hæreſes Imperia, & Regna à Deo euerſa.

27. Sine dubio hæreſis crimen grauiſſimum eſt, ac horribilius ipſomet crimine læſæ Maieſtatis, quid enim grauius, ac deteſtabilius eſt, quam aduerſus Creatorem ſuum, Deum omnipotentem inſurgere, & eius diuinitatem abnegare, Præſes Abano *in Theorica, & Practica criminali, §.hæreſis, num.* 2. *& ſeq.*Paramus *de origine Sanctæ Inquiſitionis, l.* 3. *quæſt.*5.de Edicto fidei, *num.*13.*& eodem, lib.* 3. *quæſt.*2.*num.*33.34.ideoque non mirum ſi grauiſſimis pœnis, & diuino, & ciuili iudicio mulctetur, de quibus *in ſecunda parte huius operis, titulo primo*, & præcipuè Imperiorum, & Regnorum euerſione, violentiſque ac horrendis Principum necibus, 28.
Pegna *in Director.part.*3 *comm.*158.§*caueant*, vbi ait, *Niſi enim cauſa fidei in tuto ſit, & hæreſes extirpentur, Regna, & dominia nequeunt diutius in pace conſiſtere, & conſeruari,* ſic enim Iſaiæ cap.60.verſ.12. 29.
dicitur *Gens enim,& Regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit, & Gentes ſolitudine vaſtabuntur.*

Et quamuis multi locum hunc Iſaiæ intelligant de interitu æterno in gehenna, attamen Pater Cornelius à Lapide ibi eum locum declarat etiam de interitu temporali in terra, ibique plurima huiuſce rei exempla ex hiſtorijs adducit.

Sic Valens Imperator, quod Arij impiam dogma ſectatus fuerit miſere perſequentibus Barbaris igne incenſa domo in qua cum ſuis latitabat, interiit, & ſepultura quoque caruit, vbi teſtantur Diuus Hieronym.Chryſoſtom.& & Oroſius locis à Cardinal 30.
Baronio indicatis, *tom.* 4. *Annalium circa Annum Domini* 378.*n.*16.& 17.vbi notat à Diuo Ioan.Chryſoſt.applicari Valenti illud Pſalmi 82.*ſicut ignis qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes, ita perſequeris illos in tempeſtate tua & in furore tuo conturbabis eos.* 31.

Sic Anaſtaſius Imperator, quod Simmachi Romanis Pontificis monitis, vt ab hæreticorum communicatione, & patrocinio deſiſteret non paruerit, ſed imo Orthodoxos immiſſis militibus cogeret, cum hæreticis communicare, ingentem Barbarorum cladem, cum totius Romani exercitus extinctione paſſus eſt, vt obſeruauit idem Cardinalis Baronius *tom.*6.*circa annum Domini* 499.*num.*11. *&* 12.prout, & exaltatus, & eleuatus tamquam Cedrus libani miſerrime præcedente ſomnio in quo vir terribilis ei adſtans dixit, *Ecce ob peruerſitatem fidei tuæ annos quatuordecim vita tua deleo*, fulmine tactus interiit, iuxta illud Pſalm.28.*Vox Domini confringentis cedros, & confringet Dominus Cedros Libani.*Baron.*ad annum Domini* 518.*n.*18.*& ſeq.eodem tom.*

Sic ex quo hæreſis Neſtorij orta eſt Florentiſſimus Status Ciuitatis Conſtantinopolitanæ cœpit in deterrimum, & miſerrimum mutari, vt obſeruauit idem Cardinalis Baronius *tom.*6.*Annalium ad Annum Domini* 445.*n.*6. 32.

Sic demum Antiochena Ciuitas omnium Orientalium olim florentiſſima, varijs terremotibus à Deo monita, quod cum nominis mutatione hæreticorum doctrinam deprauatam non reliquerit, à Coſrhóe Perſarum Rege capta incenditur, & ſuis remanet ſepulta ruinis Cardinalis Baronius *ad Annum Domini* 528.*n.*22.*& ad annum* 540.*n.*40.*tom.*7. videantur ad hanc eandem rem Paramus *de origine Sanctæ Inquiſitionis, lib.*2.*titul.*3.*cap.*6.*fere per totum*, vbi plura alia exempla huiuſce diuinæ vltionis commemorat, & Peguera *in praxi, cap.*3.*n.*3.*& cap.*6.*n.*12.*& ſeq.* 33.

Et quidem ad hæreſim recte ſubſequitur hæc Regnorum ſubuerſio. 34.

Quia cum Principibus à Deo data ſint Imperia, vt eum agnoſcant, diligant, ac reuereantur, iuxta illud Pſalm.104.verſ.42. & 43. vbi loquens Dauid de euerſione ſeptem Regum terræ Chanaam, & conſignatione Regionis illius Populo ſuo ait, *& dedit illis Regiones gentium, & labores populorum poſſederunt, vt cuſtodiant iuſtificationes eius, & legem eius,*

eius requirant , id est, vt ibi exponunt Lorinus, & Bellar. dedit Iudæis Deus terram Chanaam,sub hoc veluti tributo ,& pacto , vt summo desiderio mandata ipsius obseruarent, ac legem(cuius caput præcipuum est de colendo Deo)diligentissime obseruarent, iustissimum igitur , & omni rationi consentaneum est , vt à Principibus in ipso primo le-
35. gis capite delinquentibus Imperia ipsa auferantur.

Quia ex discordiis,dissensionibus , & seditionibus Respublicæ quantumcumque florentissimæ dilabuntur , vt bene probauit P.Adam Contzen , *lib. 9.suæ politicæ, cap.2. & sequent.*ac ea omnia mala ex hæresibus , & desertione veræ Religionis oriuntur,vnde Gregorius Nazianzenus *oratione 1.de Pace*, ait , *quod sicut ad firmandam, & tuendam hominum concordiam nihil efficacius est , quam Religionis consensus, ita nihil est, quo eorumdem animi magis distrahantur, & alienentur, quam eiusdem diuersitas*, & latissime P.Contzen.*dicto lib 9.c.19 § 3.* probauit à schismate Græcorum ad hæc vsque tempora nullam fuisse hæresin quæ ingentia bella non excitauerit, hæretici enim non Religionem solum , sed statum Politicum Reipublicæ euertunt, vt longa se-
36. rie probauit Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib. 1.tit.3.cap.7.per totum.*Et vt ex ore proprius seruus nequam iudicetur , idem P.Contzen *lib.9.c.1..* §.4.adducit ad hoc idem confirmandum verba impiissimi Lutheri,in proœmio 1.ad Corinth. vbi loquens de his, quæ ad hæresim consequuntur sic ait , *Hinc enim scandala , & praui mores , luxus, auaritia, scortatio , contentio , ebrietas , & id genus vitia cum Summo Christiani nominis dedecore passim grassantur* , & infrà.*Hinc Doctorum ambitio, Auditorum leuitas , profanassima vita , contemptus omnis ordinis, Epicurea profanitas.*

Quia in scripturis Sacris vocatur hæresis, A B O-
37. MINATIO DESOLATIONIS, vt enim bene explicat rem hanc P. Cornelius à Lapide in caput 9. Danielis , vers. fin. circa illa verba *& erit in templo abominatio desolationis* , Abominatio hæresis , desolationem facit.

Quia denique Ciuitates ob hæresim sine dubio,
38. *dant contra Deum vocem suam* , ideo non mirum si de eis dicat ipsemet Deus Hierem.12.vers.7. *Reliqui Domum meam , dimisi hæreditatem meam , dedi dilectam animam meam in manum inimicorum eius*, idest, vt ibi declarant, Maldonar,Cornel.à Lapide, & Menoch.populus meus rebellis male de mea diuinitate & prouidentia sensit, ideo ab eo auersus sum, & eum reliqui , ex hac autem auersione Dei sequitur desolatio , quia vt Hierem.25.vers.38.dicitur , *dereliquit quasi leo vmbraculum suum , quia facta est terra eorum in desolationem , à facie iræ Columbæ , & à facie iræ furoris Domini* , id est , vt ibi exponit Diuus Hieronymus,Leo cum est in Vmbraculo suo , nulla bestia audet accedere, cum autem discesserit omnes irruunt , ita cum Deus est cum Ciuitate fideli, nulli audent eam inuadere ipso autem recedente omnes inimici eius irruunt in eam , Menoch.Cornel.& Maldonar.*ibid.*

Nec se tutos arbitrentur Principes ab hoc hæresis veneno , & hæreticorum peste, quod videant omnes eorum acies in Prælatos Ecclesiæ dirigi, quia in dissolutione Reipublicæ hæretici à Prælatis qui-
40. dem Ecclesiæ ordiuntur , dum omne ius , & potestatem se se ab eis auferre profitentur, ex post tamen etiam Principis, & Magistratus sæcularis auctoritatem eneruant , id constat manifestè ex Scharpio hæretico , *q.2.de Antichristo* , relato à P.Contzen.*lib.6.suæ Politicæ* , §.6. qui manifeste profitetur leges ciuiles siue Imperatoris , siue cuiuslibet alterius Principis in conscientia subditos non obligare , extra casum scandali , & contemptus.

§. IV

Vnicum remedium aduersus hæreses fuisse Officium S.Inquisitionis.

Consequitur ex hucusque dictis hæreses extir- 41.
pandas , hæreticósque gladio , & igne domari debere , quia facilius vincuntur , quam suadentur, P.Ærod.rer.iudic.lib 1.tit.6.c.13.ad quod faciunt egregia verba Tertull *aduersus Gnosticos,c.11.* vbi ait, *Ad officium Hæreticos compelli non allici dignum est duritia vincenda est non suadenda hæresis* , vnde bene dixit P Ioan. Marquez in suo Gubernatore Christiano lib. . c. p. . *que si la heregia no es castigada con vara de hierro , no ay remedio , que baste para extirparla* , quod ibi latissime probauit aduersus Bodinum *de Republica,lib 4.c.7.* propterea bene Royas de hæreticis . *p.1. n.409.* ait , *pro exterminanda igitur hac execrabili peste hæresis , Sacrosanctum Inquisitionis Officium tamquam saluberrimum antidotum fuit Institutum.*

Causæ enim hæreticorum in ordine ad eorum 42.
punitionem in nullo Ecclesiæ foro, tam sanctè, tam rectè , & tam ritè peraguntur , vt in hoc Sacrosancto Tribunali , vt videbimus *infra 1. p. tit.4. §.5.& tit.5.*

Vnde non mirum si institutio istius Tribunalis 43.
hæresim Albigensium in partibus Prouinciæ Narbonensis grassantem extinxerit , vt notaui *infra in 1.p.tit.5.§.1.&* 2 Param.*de Orig.S.Inqu.l.2. t.3. c.4. num.3.*

Et Hispaniam ab hæresibus Lutheri, & aliorum, 44.
præcipuè vero ab erroribus Saracenorum intactam penitus præseruauerit , vt post Ludouicum à Paramo , *loco sup.cit.c.5.per totum* latissimè notauit Doctiss.Vir Floremund.Remundus Galliarum Regis in Burdigalensi curia Consiliarius in sua histor.*de ortu, progressu , & ruina Hæreseon nostri temporis, p. 2. lib.5.c.6.n.1.& seq.*vbi postquam Officium hoc Hispanæ Inquisitionis ad cœlum vsque laudibus extu- 45.
lit , merito addit , præclarum hoc institutum Potentissimis,ac Piissimis Regibus Nostris ob conseruandæ Catholicæ Religionis diligentiam Catholici nomen peperisse , quamuis dixerim ego magis, ac magis potius confirmasse cum longe ante Officij istius Institutionem Reges nostri hoc Catholici nomine merito à Summis Pontificibus fuerint donati , vt *infra* videbimus , §.*sequenti.*

Italiam verò adeò officium hoc ab hæresibus ex- 45.
purgauit antiquis, vt nunc à Lutheri, Caluini , & aliorum sæculi præteriti hæreticorum immunis , & intacta omnino euaserit , vt iure merito Floremundus Remundus *vbi suprà , lib.5.c.4.n.2. & seq.* eam appellauerit, *felicem Religiosarum animarum secessum, sponsæ Dei asylum , prouinciam quo Deus secessit postquam plerique omnes ab ipso recesserunt Felicem terræ Paradisum , Sacram arcam, ac veræ fidei custodem.*

§. V.

Quanto in honore habitum fuerit Officium S. Inquisitionis à potentissimis Regibus nostris Hispaniarum, quámque ob id eorum stabilita Imperia.

47. POtentissimi Monarchæ PHILIPPI IV.
Inclyti Regis, ac Domini Nostri Imperium, ab
Oriente ad Occidentem vsque se extendantis ex
Thom. Bozio de signis Ecclesiæ, dascribit Gonza-
lez d. Auila, in prooemio libri primi, *De las gran-*
dezas de la Villa de Madrid hisce verbis, *que su in-*
menso imperio boxa sieto mil leguas; y nauegan sus ba-
xeles dando vna buelta al mundo, tocando siem-
pre en sus Marinas y tierras priuilegio que le titula
Thomas Bocio con renombre de diuina, y añade, que
na halla nacion, ni Rey, que aya sugetado tantas al-
mas à la obediencia de Christo como la gente Espa-
ñola, y dixe mas, que su imperia es veinte vezes
mayar, que fue el de Romo, vnde perbelle, quod
de Monarchia Romana cecutit olim Ouidius.

Iupiter ex alto cum totum spectat in arbem, Nil
nisi Romanum quod tueotur habec.

Verius ad hanc nostram Hispanam Monarchiam
sic transtulit idem Goozalez *ibidem.*

Cum Deus ex alta cotum prospectet in arbem, Vix
nisi Iberiacum, quod tueatur habet.

Amplissimæ huiusce Monarchiæ tot. Regnis &
nationibus constantis climate, & moribus tam diuer-
48. sis fœlicitatem, ac firmitatem admirantur omnes
aliæ nationes, etiam Barbaræ, & sanè quidem mi-
rum est, quod in Regnis Indiarum tam remotis, io
tan a fœderum cum Barbaris occasione, in tanta
peccandi licentia vix vllæ fuerint defectiones & tu-
multus auditi spatio centum, & plus annorum, cum
tamen si Romanum Imperium iam adultum inspi-
ciamus nullum decennium dabitur, quo non plures
seditiones, & conspirationes extiterint, vt notauit
egregiè P Contzen. *lib. 7. Politicorum, cap. 9* §. 4.

Nam, & si in aliquibus Augustissimi istius Impe-
rij partibus seditiones aliquæ auditæ fuerunt hæ
immissiones fuerunt per Angelos malos perpau-
cæ, & à Deo permissæ ad maiorem semper Regum
49 nostrorum gloriam, vt animaduertit Valenzuela *de*
50. *ratione Status, ac belli* 1. *p. consid.* 1. *n* 36.

Istius autem amplitudinis Imperij, ac firmitatis
adducant alij causam, innatam clementiam Poten-
tissimorum Regum nostrorum, & mansuetudinem
quam esse veluti ipsorum propria ex Claudiano, &
Iouio attestatur Bobadill *lib. 3. suo Palitic. c.* 12. *n.* 8.
hisce verbis, *da las Reyes de España dizen Claudia-*
no, y Paulo Iouio, que an tenida par costumbre ga-
uernar antes con amor, que con miedo.

51 Recurrant in hac re alij ad instituta huiusce Mo-
narchiæ, quæ prudentius constituta fuisse, quam
Reipublicæ Romanæ præclarè probauit P. Cont-
zen. *in sua Politica lib. 7. c.* 13 §. 22. in Romano enim
Imperio omnes nationes ad vnicum Senatum Ro-
manum confugienbant, in Monarchia autem His-
pana, vnaquæque natio, & Regnum ad suum Su-
premum speciale consilium recurrit, Lusitani, ad
Supremum Consilium Lusitanum, Arragonenses,
ad Supremum Consilium Regni Arragonum, & sic
de singulis alijs Regnis, vt videre est ex Gonzalez
toto lib. 4. de las grandezas de Madrid. qui omnino
videndus erit, hac enim ratione Supremi illi illorum
Senatuum Consiliarij, nec rerum varietate, nec na-
tionum, ac eorum morum diuersitate turbantur, &
magis vnusquisque ad propriam nationem regendam
aptior redditur, vt pote de eius moribus genio, &
inclinationibus edoctus.

Confugiant demum alij ad id, quod omnium
acta, in conspectu Regis, & Consiliorum pandan-
tur, proindéque omnia maxima cum maturitate, &
consilio peragantur.

Ego enim omnia ista probans constanter cum
Doctissimo P. Velasquez *in suis egregiis Commenta-*
riis in Psal. 100. *seu de Optimo Principe, & Optima*
Principis Administra. 12 *annot* 5. *Morali num.* 8. af-
firmo præcipuam ac fere, vnicam causam amplitu-
dinis, & firmitatis istius Hispanicæ Monarchiæ
esse verum Religionis, & Numinis cultum, pro- 52.
pagationem Catholicæ fidei, ac Officium Sanctæ
Inquisitionis in illis Regnis institutum, & ab In-
uictissimis Regibus nostris summo io honore ha-
bitum.

Et quidem studium hoc efficax non conseruan- 53.
di solum verum Religionis cultum in ipsorum Ra-
gnis, sed etiam eandem Catholicam fidem propa-
gandi cum ipsomet nutricum lacte suxisse viden-
tur Piissimi Reges nostri. 54.

Testantur hoc eiectiones tot subditorum Mauro-
rum, à Regnis Castellæ, & Valentiæ, de quibus
Gonzal. *in sope cit tract. de las grandezas de Madrid.*
lib. 1. *in rubr. Expulsian de los Moriscos Anna* 1610.
fol. mihi 89. *& seq.* & Paschal. *de Patria potest.* 1. *p. c.*
7. *n.* 25. vt enim Regna illa in veræ fidei puritate se-
cura manerent, nec subditorum innumerabilem
multitudinem curarunt, in qua Regis dignitatem
consistere dicebat Sapiens Prouerbiorum 14 in fin.
in multitudine populi dignitas Regis, nec ingentia
triburorum emolumenta, quæ ex eis quotannis
percipiebantur.

Testantur eiectiones Iudæorum ab hoc inclyto 55.
dominio nostro Mediolani, & alijs Regnis suæ Ca-
tholicæ Maiestatis de quibus Ricciull. *de iure per-*
son. extrá Ecclesia gremium existentium, lib. 2. *c.* 51.
num. 11. vers. *Quarta si in tam magnum* Carol. Tap.
ad const Regni, l. 1 *tit. de Iudais. Pragm.* 2 *n.* 1. *&*
seq. vt Christiani nominis hostibus eiectis eorum
Regna perpetua pace lætentur.

Testantur innumerabiles infidelium multitudines 56
ad Christi fidem conuersæ, maximè verò in Indiis
tam Orientalibus, quàm Occidentalibus; quo enim
tempore dictorum Regnorum potiti fuerunt Sere-
nissimi Reges nostri Imperio, eodem etiam infi-
deles illorum Regnorum cultores ad Ouile veræ
Ecclesiæ, & Summi Romani ac vniuersalis Eccla-
siæ Pastoris obedentiam reduxerunt, vt huiusce rei
testes sunt, quotquot de historia illorum Regno-
rum libros ediderunt, vnde Greg. Lopez, part. 1. tit.
18. l. 2. glos. 1. *los Españoles*, ait, *quod ex quo His-*
pani gentes vsque ad hæc soculo incognitas in Ocea-
ni sinus, ac recasus ad fidem Christi vocant, merito
in eorum Regnis viget Catholica Roligia contra om-
nes hæreses in Alemania, & Anglia partibus Dia-
boli astutia seminatas, ad quod videndi sunt Val-
des *in tract. de auct. Regis Hispania, cap.* 18. *num.* 15.
& Hermosilla ad Gregorium Lope *partita* 5. *glos.* 2.
Prol. n. 40.

Testatur singularis Regum nostrorum, & totius
Hispanæ nationis erga Sedem Apostolicam, & 57.
Apostolorum limina obedientia, reuerentia, & de-
uotio, de qua Oldradus *cons.* 62. *col. fin.* vers. *sed natio-*
ne Hispanorum, Toschus verbo *Hispani concl.* 137.
n. 2. & Gregor. Lopez *loc. sup. alleg.* Aurea ad hoc sunt
verba Philippi III. inclytæ memoriæ in monitis ad
Serenissimam Infantem Don Annam filiam suam,
Christi

Christianissimam Galliæ Reginam de quibus Gonzal. lib. 1. rubr. *auisos, que dio el Rey Filipe à la infanta Doña Aña su Hija Reina de Francia*, postquam enim eam monuit de cura exaltationis Sanctæ fidei, de recursu ad Deum in omnibus per eam gerendis, subdit, *siempre estareis en la deuocion y obediencia de la Santa Yglesia Romana y del Summo Pontefice, teniendole por Padre Espiritual*, ad hoc videatur idem Gonzal *f. 49. f. 50. f. 83. f. 87. & f.* 195. ex ibi, namque narratis vndique scatet zelus Potentissimorum Regum nostrorum in Catholicam fidem, Sanctam Sedem, & Romanum ac Summum Pontificem.

58. Testatur hoc idem tituli quibus à Summis Pontificibus cohunestati fuerunt Reges nostri Hispaniæ, de quibus, latissimè Valdes. *in d. tract. de antl. Regum Hispan. c. 13. n. 9 & seq.* & Hermosilla *d. glos. 2. n. 39.* vbi quod fuerunt vocati Christianissimi Orthodoxi, Religiosissimi, Pijssimi, fidelissimi, & Catholici, quo Catholici nomine maximè nunc gloriari possunt Inuictissimi Reges nostri, tum ex eiusdem an-
59. tiquitate cum circa annum Domini 595. eo nomine fuerint decorati, Tasson in *Pract. de Antefato, vers. 1 obseru. 2 n. 21. vers. Sed maturius aduerte*, Card. Baronius *tom. 8. Annalium circa annum Domini 638 n. 13.* qui ait, *non esse recentem, vel indebitè vsurpatum titulum Hispaniarum Regum, vt Catholici cognominentur, vt potè tanto facti titulo digni, quod non solum*, iurarunt se Catholicos, sed neque passuros *quemquam non Catholicum in eorum amplissimis Regnis penitus reperiri*, tum ex eiusdem nominis excellentia, significat enim quem exclusa, & eliminata quacumque hæresis suspicione esse de veræ Ecclesiæ gremio Valdes. *dicto cap. 13. n. 21. & seq.* Hermosilla *vbi suprà, n. 39. circa medium*, & quidem.

Et vere Catholici sunt ac semper fuerunt Hispaniæ Reges, qui cum nullo vmquam hæreticorum pacem habuerunt, nec confœderationes inierunt sed semper illorum omnium perpetui hostes, vti acerrimi Fidei Catholicæ defensores extiterunt, Valenz. *de Statu, & belli ratione, p. 2. considerat. 15. n. 11.*

60. Testatur perpetuum bellum, quod Pijssimi Reges nostri non ob aliud quam ob Religionem, cum Belgis, seu cum inferioris Germaniæ Prouinciis gerunt, de quo plura idem Valenz. *de statu, & Belli ratione per totum tractatum.*

61. Testantur amplissimæ Ecclesiarum fundationes Patriarchalium, Metropolitanarum, Cathedralium, & Abbatialium, de quibus attestatur Thom. Bozius *de signis Ecclesiæ, lib. 20 signo 87. c. 6.* & Valdes. *de dignit. Regum Hispaniæ, c. 21.* Bobadill. *in sua Politic. lib. 2. c. 18 n. 217. vers. finalmente hizieron.* & Rodericus Acunha *in capitulo cum longe dist. 63. n. 2.*

Testatur demum hoc Sacrosanctum Tribunal in Illis Hispaniarum Regnis promouentibus Regibus nostris institutum, maximisque Regiæ Coronæ sumptibus conseruatum, & in dies auctum, qui
s. etiam se se, ac omne eorum Regnum subiicere solere Reges Inclytos Castellæ, diximus *in 1. part. tit. 2. n. fin.*

Hoc Tribunal eos centies maximos reddit, dum enim Religionis vnitatem, & Ecclesiæ pacem custodit, eorum Regna mirum in modum confirmat, & auget, Petr. Gregor. *lib. 8. de Republica, cap. 2. num. 13.*

In maximo ob id honore apud Potentissimos illos Reges, & totam Hispaniam fuit Officium hoc Sanctissimæ Inquisitionis, de quo propterea mira dixerunt, Inclitæ illius Nationis Scriptores, de quibus Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib. 2. tit. 3. capitul. 2. per totum*, qui num. 18. ponit clausulam testamenti Caroli V. Romanorum Imperatoris, quæ quoniam digna est tanti Monarchæ Religione, hic transcribendam curaui, vt omnibus aliis Regibus, & Principibus possit esse exemplo, ait igitur.

Pro eo quo omnipotenti Deo Officio obstrictus teneor, & pro eo quo erga Serenissimum Principem 63.
Philippum secundum Charissimum filium meum amore sum accensus, plus illum virtutum præsidio munitum, quam diuitiarum amplitudine cupiens, & affectans hac, qua possum animi affectione in mandatis do, vt tamquam Catholicæ Religionis studiosissimus Princeps, & diuinorum mandatorum obseruantissimus omnium rerum ad eius decus, & honorem spectantium curam suscipiat ardentissimè, & Sanctæ Matris Ecclesiæ, dictis, ac præceptis semper sit audiens, & inter alia hoc præcipuè, & obnixe illi commendo, vt Sanctæ Inquisitionis Officium contra hæreticam prauitatem diuinitus institutum, illiusque Ministros, & Officiales omnibus fauoribus, & honoribus prosequatur eo quod hoc vno remedio grauissimis in Deum offensionibus obuiam itur. Item illi præcipio vt omnibus Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis suas immunitates seruandas cures. Et iterum in eius Codicillo, sic Serenissimo Filio mandat. *Ab ipso omnino peto, & cum qua maxima possum contentione obtestor, & tamquam Pater Amantissimus pro illius erga me obseruantia præcipio, vt huius rei, (in qua totius Hispaniæ salus agitur) ardentissimè curam suscipiat, vt scilicet omnes hæresis labe infectos debita suis flagitiis pœna excipiat, ad cuius effectum Sanctæ Inquisitionis Officium omnibus fauoribus prosequatur, cuius vigilantia in his Regnis Catholica fides augetur & Christiana Religio conseruatur.* Huc usque pijssimus Imperator cuius paternis iussa adeò obseruauit idem Potentissimus felicis memoriæ Rex Philippus II. eius filius vt multis de libertate Religionis in Belgio admittenda postulantibus, humi ante Crucifixi Imaginem prostratus, hæc verba protulerit, *Ego vero diuinam Maiestatem oro hanc, vt mihi mentem perpetuam velis: ne illorum, qui te Dominum respuerint vspiam esse me, aut dici Dominus acquiescam*, vti attestatur Famian. Strad. de Bello Belgico. *lib. 3. pagina mihi 213.*

Et vltra allegatos à Paramo de eadem re loquentes & Hispaniam Inquisitionem ad sydera meritò extollentes addo nonnullos alios.

Et imprimis quidem pulcherrima verba Serenissimæ Imperatricis D. Mariæ de Austria de quibus Gonzal. *in sæpe citato tractatu de las grandezas de Madrid fol. mihi* 147. *libri primi*, hæc enim Augustissima Imperatrix cum Ianuam peruenisset, Hispaniam versus profectura suos omnes familiares sacratissima iussit refici Eucharistia, mox eosdem sic alloquuta est, *Yo os aduierto, que vais à vn Reyno tan Catolico, que en agrauio de la fe, no se permite vn pelo porque la Santa Inquisicion tiene el poder, que merece, y Cuidado, que deue à Dios, y no perdona à nadie; el que no fuere muy Catolico, ò no se resoluiere à viuir como tal, bueluase, porque si algo le sucediere, ni podre defenderle, ni ampararle.*

Ioan. Valseum Belgam in Historia Hispaniæ, *cap. 9.* qui ait, *in Hispania ne loqui quidem nisi piè conceditur, alibi errores forte iam nati extirpantur, in Hispania ipsa etiam errorum seminaria antequam pullulent opprimuntur.* 94.

Cardinalem Baronium *tom. 7. annal. circa annum Domini 563. n. 17.* qui ait, *Hoc plane sibi laudis vindicanit*

dicauit semper Ecclesia Catholica in Hispania, vt non ab erroribus tantum, sed & à suspicionibus esse voluerit suos immunes, ipso præcipuè Catholico Rege super omnes in opus nauiter incumbente.

66. Marium Cutellum ad leges Martini Regis Siciliæ, *c. 21 v. 21 n. 2.* aientem, *Quapropter, Hispani Reges præ cæteris piissimi, cum omnibus studiis Catholicam Religionem promouere studerent, Sanctissimæ Inquisitionis Tribunal in suis Regnis constitui curarunt, quo quidquid nouitatis germinaret è vestigio eradicari posset*, & multa alia addit in laudem Regum nostrorum, & Tribunalis.

67. Rodericum Acunha *de confessarijs sollicit. q. 22. num. 15.* qui ait, *Sanctissima Inquisitio est, quam Cœlum in has misit Hispaniarum feliciores partes, tot virorum munitam zelo, litteris, integritate, nec plura, vt enim ineptè facit, qui solem commendat, & laudibus tollit, sic & Inquisitionem.*

68. Freitam ad dictum locum Roderici, *n. 40.* vbi appellat hoc Tribunal in Hispania *fidei propugnaculum inexpugnabile, ob quod Hispania reperitur priuilegiata, non solum vt monstra hæreticorum non generet, sed etiam aliunde adducta, fuget, deterreat, ac igne extinguat.*

69. Marianam in Historia Hisp. *tom. 2. lib. 24. c. 17. ad finem*, vbi ait, *remedium hoc Inquisitionis, non ab humana prudentia, & consilio proditum, sed è cælo Hispanijs donatum ad præcauenda grauissima pericula & mala quibus aliæ prouinciæ vexantur, & perturbantur.*

70. Cabreram in historia Philippi II. *lib. 5. cap. 3. fol mihi 236.* vbi loquens de hoc Tribunali Hispanæ Inquisitionis, & zelo illius Religiosissimi Regis, ait, *que fue remedio del Cielo, y Angel de la guardia del Paraiso donde de la prouidentia Diuina asiste para castigar con buen orden, y concierto en la execucion de las penas.* 71.

Ribadeneiram *in vita Sancti Ignatij, lib. 3. cap. 7.* vbi plura dicit de hoc Tribunali, sed præsertim *que este Tribunal fue traça del Cielo por ser prouechoso à Roma, y salud à toda la Italia, y que Dios mouio los Carazones de los Reynes Catholicos, Don Fernando, y Doña Isabel por medio de Varones Sanctos, y insignes, que procurassen la renouacion de tan Santo Tribunal con maiores fuerzas, por el Año 1483. dos antes que naciesse el perfido Luthero.* 72.

Simancham *de Cath. Inst. tit. 39. n. 5.* vbi *fœlicissimam vocat Hispaniam ob tanti Tribunalis Institutionem vniuersæ Christianæ Reipublicæ summa necessariam.*

Ac tandem Illustrissimum, & Reuerendiss. DD Ioan. de Torrezilla, & Manso Regni Siciliæ Vigilantissimum Inquisitorem, Sacræ Cathol. Maiestatis dignissimum Consiliarium, Dominum meum *in sua doctissima Apologia pro Iurisdictione S. Officij contra Don Marium Cutellum, n. 63.* vbi ait, *Quia quamuis S. Officium temporalem Laicalémque Iurisdictionem quam in Regno Siciliæ exercet à DD Regibus Hispaniarum ridenti ore accepisse confiteatur, Piissimi enim Principes fauore, ac deuotione fidei Regiam Iurisdictionem depauperant, hac autem Regia, Augustáve depauperatio in maximam Catholicorum Regum gloriam feliciter excrescit.* 73.

Viuat igitur diu felix millies Maximus PHILIPPVS IV. noui Orbis Imperator, & Hispaniarum Rex, cuius immensa Imperia super veræ Religionis fundamento firmata, ac Sacrosancti huiusce Tribunalis Sanctissimæ Inquisitionis tutissima arce, munita, & ab hostibus omnibus in sua firmitate illæsa manebunt, & in dies maiora vndique incrementa Deo dante suscipient.

CÆSARIS CARENÆ TRACTATVS DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI.

PARS PRIMA.

In qua tractatur de Potestate Romani Pontificis, de Vniuersali Romana Inquisitione, & supremo Tribunali S. Officij in Regnis Hispaniarum, Episcopis, Inquisitoribus, ac cæteris Iudicibus, & Ministris Sanctæ Inquisitionis, déque eorum Electionibus, dignitatibus, Præcedentiis, & Muneribus.

PROOEMIVM.

TRACTATVRI materias ad Sanctæ Inquisitionis Tribunal spectantes, maiori quà poterimus breuitate, Primò de Personis, mox de rebus, & vltimò de Actionibus agemus, iuxta antiquam Iuris diuisionem, de qua loco citato in *lib. 3. ff. de statu hominum*, & quia inter personas supremum locum tenet Summus Pontifex Roman. Ideò in hoc primo titul. de eo agere institui, & de eius iurisdictione maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Inquisitionis Tribunal.

Cùm autem idem Pontifex sit verus Iesu Christi Vicarius, cap. *licet* & cap. *quanto* cap. *inter corporalia, de translat. Episcop* cum aliis in progressu huius tituli allegandis, aliqua necessariò præmittenda sunt de Christo Domino, vt inde iurisdictio eiusdem Summi Pontificis magis ac magis illustretur.

TITVLVS I.

De Summo Pontifice.

SVMMARIVM.

1 *Christus Dominus est caput Ecclesiæ, etiam secundùm quod homo, num.2.& 3.*
4 *Tria quæ capiti naturali in ordine ad corpus naturale, secundùm D. Thom. conueniunt, suo etiam modo conueniunt Christo Capiti Mystico, n.5.*
6 *Christus dum vixit fuit visibile, & inuisibile caput Ecclesiæ, & DD. ad hoc allegantur, num.7. & 10.*
8 *Christus est caput Ecclesiæ, vir est caput mulieris, secundùm D. Paulum.*
9 *Christus dum vixit per externam directionem gubernauit Ecclesiam.*
11 *Humanitas Christi & Sacramenta producunt gratiam, tantùm moraliter.*
12 *Sine necessitate cogente non sunt miracula inducenda.*
13 *Post Ascensionem cœpit Christus esse caput suæ Ecclesiæ tantùm inuisibile.*
14 *Christus in quantum homo fuit Sacerdos propriè, quod probatur ex Scriptura, & Concilijs, & num. 15.*
16 *Christus obtulit sacrificium, Ad Ephes. v.*
17 *Christus fuit Sacerdos non solùm in Cruce, sed etiam in cœna, & ex hoc sacrificio incruento dicitur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, n.18 & 19.*
20 *Christus vti Deus est Rex Regum.*
21 *Christus vt homo secundum Bellarm. & alios non fuit Rex temporalis, adducitur ad hoc locus Ioann. 18. v. 37. sed. vide n.33.*
22 *Contraria opinio est communior, & verior.*
23 *Christus vt homo potuisset promulgare leges politicas, & ad hoc allegantur plura Scripturæ loca n.24. & seqq. vbi probatur ea non posse explicari de Dominio, & Regno spirituali.*
26 *Verba Sacræ Scripturæ sunt propriè intelligenda, nisi ex eis falsus oriretur sensus, ex regula D. August.*
27 *Christus Dominus, vt homo secundum Cabreram fuit ita verus Rex temporalis, vt rex Castellæ erat Philipp. III n.28. vbi id probatur ratione.*
29 *Christus secundùm quod homo, est filius Dei naturalis & sic hæres vniuersorum ex D. Paulo, num. 30.*
31 *Christus non exercuit hoc dominium, in hac vita simpliciter, sed tantùm secundùm quid. n.32.*
34 *Ecclesia Christi est visibilis.*
35 *Visibilis Ecclesiæ, visibile debet esse caput, ex Analogia Ecclesiæ, cum Synagoga n.36.*
37 *D. Petrus post Ascensionem Christi cœpit esse visibile caput Ecclesiæ.*
38 *Hæretici impugnant Primatum Petri, vt Gubernatore sublato violentius circa Ecclesiæ naufragia grassentur.*
39 *Primatus Petri probatur ex Scripturis n.40. ex prærogatiuis Petri, n.41. ex vsu huius primatus, n.42. & ex Patribus.*
43 *Argumenta Hæreticorum soluuntur remissiuè.*
44 *Primatus fuit Petro concessus, & etiam eius successoribus.*
45 *In Ecclesia debet esse Principatus Monarchicus.*
46 *Romani Pontifices sunt veri successores Petri, Quod probatur ex dictis Summorum Pontificum, Concilijs, & Patribus.*
47 *Tolluntur obiectiones Hæreticorum ex Pelagio, n.48. ex resistentia facta Victori Papæ à Polycarpo, & Irenæo, n.49. ex resistentia facta Iulio Pontifici ab Episcopis Orientis, n.50. & ex Epistola Cypriani.*
51 *Primatus Ecclesiæ est annexus Rom. Pontificatui de Iure diuino.*
52 *Caluinus, & alij Hæretici, nullam in Pontifice agnoscunt potestatem temporalem.*
53 *Bobadill. Solorzan. & alij volunt in Pont. adesse temporalem potestatem directam.*
54 *In Christo aderat potestas temporalis directa & num.76.*
55 *Declaratur locus Hierem.* posui te super gentes, *num.77.*
56 *Monarchia est melius Regimen, n.78.*
57 *In lege veteri summus Sacerdos habebat temporalem Iurisdictionem n.79 & 80.*
58 *Summi Pontifices Romani de facto vsi sunt gladio temporali, num.81.*
59 *Imperium de Græcis, ad Germanos iussu Leonis translatum, n.82.*
60 *Innocentius primus Arcadium Imperatorem deposuit, n.83. & seq.*
61 *Zacharias Francorum regem deposuit n.85.*
62 *Innocent. IV. coadiutorem dedit Regi Lusitaniæ, num.86.*
63 *Pius V. Regno priuauit Regem, & Reginam Angliæ, num.87.*
64 *Adrianus VI. concessit Regna Indiarum Regibus Lusitaniæ, n.88.*
65 *Intellectus extrauag.* Vnam Sanctam de maiorit. & Obedientia, *num.89.*
66 *Cum culpa Regis Respublica labitur, potest Papa dare ei coadiutorum, num.90.*
67 *Alij plurimi magis communiter voluerunt in Summo Pontifice adesse potestatem in temporalibus solum indirectè.*
68 *Hæc opinio Auctori videtur probabilior, & magis sobria, quamuis opinio Solorz. & aliorum sit etiam probabilis, & magis pia.*
69 *Cui committitur finis intelliguntur commissa omnia media ad finem.*
70 *Summo Pontifici est concessa suprema potestas in ordine ad finem spiritualem.*
71 *Declaratur C.* Per venerabilem, *qui filij sint legitimi.*
72 *Obseruantia subsequens declarat concessionem præcedentem.*
73 *Perpetuus vsus Ecclesiæ fuit quod Papa vtatur gladio temporali in ordine ad finem spiritualem.*
74 *Potestas in temporalibus indirecta sufficit ad Monarchiam Ecclesiæ constituendam.*
75 *Rationes ob quas dominium temporale conceditur directè Christo Domino non militant in Summo Pontifice.*
76 *Iurisdictio temporalis Papæ indirecti secundum Suarez est spiritualis, secundum Anguian. mixta, sed verius est esse simpliciter dicendam iurisdictionem temporalem, n.91.*

§. I.

De Christo Capite Ecclesiæ visibili, & inuisibili.

INdubitatum est Christum Dominum esse caput 1
totius Ecclesiæ, Ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra*

supra omnem Ecclesiam. Et eodem loco Cap. 5. *vir est caput mulieris, sicut Christus caput Ecclesiæ*, & ad
2. Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ*, & quidem hæc dignitas capitis, Christo conuenit secundum quod homo, vt notauit D. Thom. *in* 3. *part. q.* 8. *art.* 1. Valentia, *ibidem disp.* 1. *q.* 8. *puncto* 1. Suarez *disput.* 23. *sect.* 1. Vasquez *disput.* 48. *cap.* 1. Arrubal *dub.* 8. Ioan. de Lugo, *disp.* 17. Gammachæus *ibidem q.* 8. *de Christo cap.* 1. & Cornel. à Lapide *in illud cap.* 1. *ad Ephes.*
3. Et, vt omnes supradicti DD. animaduertunt, ille locus Pauli: *ipsum dedit caput*, non potest intelligi, nisi de Christo secundùm humanitatem.
4. Ratione etiam hæc eadem veritas probatur, & quidem ea vsus est D. Thom. *loco alleg.* vero capiti naturali in ordine ad corpus naturale conueniunt, *ordo*, quia est primum, & supremum inter alia membra. *Perfectio*, quia in eo vigent omnes sensus, tam
5. interni, quàm externi, *& virtus*, quia ob vim sensitiuam, & motiuam influit in alia membra. At hæc eadem conueniunt capiti mystico, id est, Christo respectu corporis mystici Ecclesiæ, quia, ad Rom. 8. dicitur Christus *Primog. in multis fratribus.* Et Ioan. 1. vocatur Christus *plenus gratia*, & eodem loco manifestè eius influxus in Ecclesiam notatur, cum dicitur, *de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Hoc præmisso Christu mscilicet esse Ecclesiæ caput videndum est, an sit caput visibile, vel inuisibile. In qua re duo tempora sunt distinguenda. Primum tempus est dum Christus vixit in terris, vsque ad Ascensionem; secundum est dum cœlos ascendit, ac nunc in eis manet. Et quidem quo ad primum tempus, constanter affir-
6. mandum est Christum Dominum fuisse, & visibile, & inuisibile caput suæ Ecclesiæ, quia non solum gubernauit Ecclesiam per internum influxum donorum gratiæ vt caput naturale gubernat corpus per deriuationem spirituum sensitiuorum in reliqua membra, sed etiam per externam gubernationem, vt caput naturale per virtutem suam dirigit alia membra, ne errent in externis actionibus. Hanc conclusionem approbarunt omnes fere Do-
7. ctores suprà allegati, & latius eam firmarunt, Ant. Perez *in Pentateucho fidei volum.* 5. *de Rom. Pontific. dub.* 1. *cap.* 14. *num.* 71. & P. Beccanus *de Incarnat. cap.* 20. *num.* 6. *& in manuali controu. lib.* 1.
8. *cap.* 4. & latiùs in suis libris *de Republica Eccles. contra impium Marcum Ant. de Dominis lib.* 1. *cap.* 1. *& seq.* & quidem, quod tunc fuerit visibile caput Ecclesiæ probatur ex loco Pauli ad Ephes. 5. v. 22. *Vir est caput mulieris, vt Christus Ecclesia*, at vir est caput mulieris quo ad externam gu-
9. bernationem. Secundò probatur quia per extrinsecam directionem Ecclesiam gubernauit visibiliter, dum duodecim Apostolos, & 72. Discipulos elegit, dum noua Sacramenta instituit, nouum Sacerdotium, noua Sacramenta, dum nouas leges Euangelicas sanciuit, ac nouum condidit testamentum cuius ipse est mediator, igitur fuit tunc
10. caput visibile Ecclesiæ. Et quod etiam tunc fuerit caput inuisibile, patet, quia per influxum donorum gratiæ internum, multis dimisit peccata, auxilia gratiæ erogauit, & alia præstitit de quibus Doctoribus cum Diuo Thoma, in tertia parte quæst. 13.

An autem modus, quo Christus, vt homo, influxit in membra Ecclesiæ, sit physicus, vel meritorius, & moralis non est huius loci hoc pertractare: solummodò dico hanc quæst pendere ab
11. ea, an humanitas Christi, & Sacramenta produxerint gratiam physicè, vel moraliter? In qua ego semper fui illius sententiæ, quod non physicè, sed moraliter tantùm humanitas Christi, & gratiam produxerit, & miracula egerit, ita enim docuerunt Scotus in 4. *distinct.* 1. *quæst.* 5. & *ibi* Scotistæ, & præsertim P. Faber Præceptor meus *disputat.* 2. *& & Rada controuers.* 2. Aretin *quæst.* 5. *art.* 1. Vasq. *in* 3. *p. disp.* 57. *cap.* 5. Beccan. *de Incarnatione cap.* 10. Coninch. *de Sacram. quæst.* 62. *artic.* 4. *dub. vnic.* Gaspar. Hurtado *in simili tractat. disput* 3. *difficult.* 2. & Gammachæus *in* 3. *part. quæst.* 62. *cap.* 5. qui 12.
præsertim ex eo mouetur quod sine ratione cogente ex solo pietatis motiuo miracula non sunt inducenda, quia, *Honor Regis iudicium diligit.* At nulla est necessitas inducendi hanc physicam efficientiam, & sine omnia benè saluantur, & hæc opinio hodiernis temporibus est magis communis. Quamvis contrarium tenuerit Suarez 3. *part. q.* 17. *disp.* 31. *sect.* 3. Putean *ibid. art.* 2. *dub.* 2. Pesantius *art.* 1. *disp.* 2. Albertinus *in Corollariis Theolog. tom.* 1. *Corol.* 3. *Theol.* ex 2. principio Philosoph. Et D. Bonauentura *in* 4. *distinction.* 1. *quæstion.* 4. quia ppellat hanc opinionem magis piam, sed nostram magis sobriam.

Quo verò ad secundum tempus, quo Christus Cœlos conscendit, certum est ipsum esse solummodò caput Ecclesiæ suæ inuisibile, quia vt ait 13.
Beccan. *p. de Republica Eccl. cap.* 3. *num.* 5. non gubernat nunc Christus Ecclesiam suam visibili modo, vti faciebat dum in terris commorabatur, sed tantùm inuisibili, per influxum internum donorum gratiæ.

§. II.

De Christo Sacerdote, & Rege.

Dogma fidei certissimum est Christum in quantum homo fuisse verè, & propriè Sa- 14.
cerdotem, & quidem summum. Probatur hoc ex Scriptura, Psalmo 109. *tu es Sacerdos in æternum.* Ad Hebr. 5. *appellatus à Deo Pontifex iuxta ordinem Melchisedec*, & ibidem cap. 4. *habemus Pontificem magnum, qui penetrauit cælos*: idem definitum fuit in Conciliis, Alexandrino, in Episto- 15.
la ad Nestorium, circa medium, quæ est decima apud Cyrillum, Ephesino *tom.* 1. *cap.* 14. & Tridentin. *sess.* 21. *cap.* 1. *&* 2. Et ita communiter docuerunt Scholastici cum D. Thom. *in* 3. *part. quæst.* 22. *art.* 1. vbi Suar. *disput.* 46. Vasquez *disput.* 83. *& seq.* Cabrer. *in comm. dict. artic.* 1. Putean. *dubit. vnic.* Ioan. de Lugo *disp.* 29. *de Incarnat.* Beccan. *ibid. cap.* 22. & Gammachæus *quæst.* 22. *de Sacerd. Christi.* Ratio autem huius rei euidentissima est, quia Christus obtulit sacrificium ad Ephes. 5. *Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam* 16.
Deo in odorem suauitatis, ex quo cum Nazianzeno Orat. 36. quæ est 4. *de Theolog.* & D. Thom. *dicta quæst.* 22. *art.* 2. Colligunt Theol. Christum fuisse simul Sacerdotem, & victimam, vnde D. Ambrosius 3. *de fide ad Gratianum cap.* 5. ita de Christo loquitur, *Idem ergo Sacerdos & Hostia, & Sacerdotium tamen, & sacrificium humanæ conditionis officium est.*

Fuit autem Christus Sacerdos non solùm in 17.
Cruce seipsum liberè offerens morti, sacrificio cruento, iuxta illud Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego ponam eam*, sed etiam in cœna seipsum offerens sub speciebus panis & vi- 18.
ni, dicitur enim Lucæ 22. *Hoc est corpus meum, quod* pro

pro vobis offertur, offerre autem est proprium sacrificantis, ita definitum fuit satis clarè in Tridentino *sess.22. cap.* 1. & latè hoc idem probarunt Cabrera *in 3. part quæst. 22. artic.* 2. *num.*18. vers. *secundum dubium est.* Gammachæus *dicta quæst.* 22. *num.*1.
19. & Vasquez *disput.*86. vbi docuerunt, ex hoc Christi sacrificio incruento, vere eum dici Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, qui Genesis 14. Panem, & vinum dicitur obtulisse, quia *Altissimi Sacerdos erat.*

20. Christum etiam quatenus Deus est, fuisse Regem regum, & Dominum dominantium extra omnem dubitationem positum est, prout etiam certissimum est eundem, vti hominem esse Regem, & Monarcham spiritualem totius suæ Ecclesiæ, hoc enim modo indubitatum est vocari regem in Scripturis, Matth. 21. dicite *filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus.* Et Lucæ 9. *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, ita omnes scholastici, cum D. Thom. 3. *p. q.* 22. *art.*1. *ad* 4. vbi P. Nazarius, eos refert.

Solummodo controuertunt scribentes, an Christus, vt homo fuerit etiam verus Rex temporalis in hac vita super omnes Reges, & Principes, In hac re omissis variis opinionibus Doctorum, duæ præcipuè famigeratæ sunt.

21. Vna est Bellarmini, de Summo Pontifice, *lib.* 5. *cap.*4. & aliorum quos allegant Cabrera *dicta q.*22. *artic.*1. *disput. vnica*, & Vasquez *disput* 87. *cap.*1. qui voluerunt Regnum Christi Domini fuisse merè spirituale, nec vllum ius regni habuisse in temporalibus, nisi in ordine ad spiritualia, ad hoc omnes allegant vno ore propositionem Christi Ioann. 18. vers. 37. *Regnum meum non est de hoc mundo*, addit Bellarmin. Omne regnum temporale acquiri, vel hæred. vel elect. populi, vel iure belli, vel dono superioris, at nullo ex istis titulis constat regnum temporale fuisse Christo concessum & hoc eodem argumenti genere eandem sententiam latissimè confirmauit Valentia 3. *part. disp.* 1. *q.* 22. *punct.* 6. *de Christo Rege.*

22. Altera sententia, est quæ nunc inter Doctores communissima est, ac verior habuisse, Christum Dominum temporalem iurisdictionem non solùm indirectam, sed etiam directam, in omnes Reges & Imperatores totius mundi, & in omnia illorum regna, ita post Diuos Antoninum, & Thom. Host. Abbatem, Turrecrematam, Nauarrum, & alios docuerunt, Suarez *in 3. part. tom.*1. *quæst.* 22. *disp.*48. *sect.*2. Vasquez *ibidem disp.* 87. *per totam*, Cabrera vid. *dicta quæst.* 22. *art.*1. *disp. vnica conclus.*2 Ioan. de Lugo *de Incarnat. disp.* 30. *sect.*1. Gammachæus Doctor Sorbonicus, *in dicta q.*22. D. Thom. *tit. de temporali Regno Christi*, vbi ob infert quod Christus
23. potuisset leges politicas, & sæculares promulgare, reges, & omnes obligantes, vt sibi subditos, Molina *de iust. & Iure tom.*1. *disp.*28. *concl.*4 & P. Nazarius conciuis meus *dicta q.*22. *art.*1. *controu. vnica* qui alios allegant.

24. Probat hanc conclusionem Cabrera *vbi suprà num.*31. ex pluribus Scripturæ locis, Psalm. 71. *& dominabitur à mari vsque ad mare, &c.* Psalm. 2 *Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ*, Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* Apoc. 1. dicitur Christus. *Princeps Regum, terræ* & ibidem cap. 19. *habebit in fæmore*, id est vt ibi exponunt gloss. & alij, in humanitate, *Scriptum Rex regum, & Dominus Dominantium.*

Et quamvis auctores contrariæ sententiæ exponant prædicta loca de regno spirituali Christi.

Attamen replicat, & bene Cabrera, *num.*62. quod 25.
hoc modo Christus esset rex impropriè æquiuocè & abusiuè, vti etiam sponsus, pastor, Petra, &c. contra regulam D. Augustin. & aliorum Patrum, quod ea tantum verba in Sacra Scriptura impropriè sunt
accipienda, ex quibus falsus orietur sensus, si pro- 26.
priè intelligerentur, Aug. 3. *de Doctrina Christiana cap.*5. *vers.*15. *&* 16. Sanctes Pagninus, *lib.* 1. *Isagoge ad sacras litteras cap.*19. *&* 20. Ribera *in Indice Regularum scripturæ ante eius comm. in Prophetas minores num.* 96. *tom.* 1. Vasquez *in 1. part. q.*1. *artic.*9. *in obseruationibus articuli, n.* 12. Præpositus *ibid. num.*43. vers. *notandum verò est*, at in casu modo intelligendo verba illa propriè de regno temporali, non solùm cessat omne absurdum, sed etiam natura humana Christi maximè significa- 27.
tur, igitur (ait Cabrera) *vbi suprà*, Christus Dominus, ita verè, & realiter fuit Rex temporalis, sicuti Phillipus III. erat suo tempore verus Rex
Hispaniarum. 28.

Ratione idem comprobant omnes Doctores supra allegati, ex eo quod humanitati Christi, Verbo vnitæ, & à Deitate ipsa vnctæ, & sanctificatæ, sicuti plenitudo scientiæ, gratiæ, facultas faciendi miracula, visio beata in supremo gradu ei debentur, ita ei debetur hæc dignitas regia, maximè cùm locutiones scripturæ non sint sine necessario fundamento limitandæ, Alias ait Ioan. de Lugo, *dict. sect.*1. *num.*6 sequeretur, quod si Christus in hac mortali vita existens alicui præcepisset, vt domicilium mutaret, talia bona alienaret, &c. non iustè id egisset, & quod ei potuisset opponi, quod excederet terminos suæ potestatis, quod omnino absurdum est, & contra illud Psal.8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius*, qui locus à Paulo ad Hebræos 2. exponitur de humanitate Christi.

Addit Suarez *dicta disp.*48. *sect.*2. veram, & pro- 29.
priam rationem huiusce rei esse, quod non est filius Dei adoptiuus, secundum humanitatem, sed naturalis, vt docent, excepto Durando omnes alij Theologi Thomistæ, cum D. Thom. 3. *part. q.*23. *artic.* 4. & Scotistæ, cum Scoto *in* 3. *distinct.* 10.
q. 1. & per consequens est Hæres vniuersorum, 30.
vt dicit D. Paulus ad Hebr. 1. vnde ratione vnionis hypost. ex qua naturalis filiatio in Christo orta fuit, ei debetur Dominium hoc, & Regia Potestas.

An autem Christus in actu secundo exercuerit
munus hoc regiæ potestatis temporalis? 31.

Dicendum est, quòd quamvis in actu primo, & in habitu Christus fuerit Rex, attamen munus regis temporalis in actu secundo simpliciter loquendo numquam exercuit, ita DD. omnes suprà proximè allegati, locis indicatis, qui illud Ioann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo* & illud Lucæ 12. *Homo quis me constituit Iudicem aut diuisorem inter vos*, intelligunt de hoc vsu, & exercitio regiæ
temporalis potestatis. 32.

Dixi simpliciter loquendo, quia, vt ait Gammachæus *vbi suprà*, vers. *dicimus*, & P. Nazarius *ibidem conclus.* 5. secundum quid, & quoad aliqua valde probabile est Christum vsum fuisse hac regia dignitate, dum misit dæmones in gregem porcorum, Luc. 8. Dumque maledixit ficulneæ, quæ statim aruit, Matth. 21. idque nulla habita Dominorum, tam gregis, quàm ficulneæ ratione, quamvis hæc à Valentia vbi suprà, & Bonacina *de Incarn. disp.*2. *q.*22. *punct.*1. non sine aliquali probabilitate attribuatur potestati temporali Christi indirectæ, & vt respicit potestatem spiritualem. Non

33. Non obstat locus Ioan. 18. quia vltra supra di-
cta, particula, *de*, idem ibi significat, quod particu-
la *ex*, vt in eum locum obseruat Toletus, & mani-
festè indicant subsequentia verba, *si ex hoc mun-
do esset regnum meum*, & voluit dicere Christus
regnum meum non est ex successione, Hæreditate,
Electione, vel aliquo alio humano titulo, sed ex
titulo supernaturali, vt suprà declarauimus, & per
hoc patet responsio, etiam ad rationem Bellarmini.

§. III.

De Petro, Christi successore, & eius Primatu.

ANtequam ad quæstionem contra Hæreticos
nostri temporis declarandam accedamus, duo
priùs contra eosdem à nobis præmittenda sunt.
Primum est, quod inter alias proprietates, quas
34. habet Ecclesiæ Christi, ea non infimum locum
tenet, quod sit visibilis, hoc est de fide, & col-
ligitur ex illo Matth. 18. vers. 17. *Dic Ecclesia,
si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*,
& apud eundem cap. 5. *Vos estis lux mundi, non
potest ciuitas abscondi supra montem posita*, & plu-
ribus etiam aliis Scripturæ, ac Patrum testimo-
niis, & rationibus probarunt Valent. *in* 2. 2.
D.Thom. *disp.* 1. *q.* 1. *punct.* 7. §. 16. *in* 6. *Pro-
prietate*, Beccan. *de fide cap.* 5. *conclus.* 1. Suarez
in simili tractatu. disp. 9. *sect.* 6. & Anton. Perez
in Penthateucho fidei. vol. 2. *de Ecclesia, dub.* 16.
qui alios allegant.
Alterum est, visibili Ecclesiæ visibile caput præ-
35. esse debere, ita Suarez *vbi suprà n.* 2. *& sequenti-
tibus*, Beccanus *in manuali controu. lib.* 1. *cap.* 4.
conclus. 2. *num.* 6. & Perez *vol.* 5. *de Romano Ponti-
fice, dub.* 1. *per plura capitula*, qui & alios allegant,
36. & id probant, tum ex analogia Synagogæ, & Ec-
clesiæ, cum in ea semper fuerit vnum visibile ca-
put, videlicet Pontifex, qui eam gubernabat, vt
constat ex libris Exodi, Leuitici, & Deuteronomij.
Tum ex eo, quod Christus ante Ascensionem
rexit Ecclesiam suam tanquam caput illius visibile,
vt suprà vidimus. At post Ascensionem, neque
statum, neque regimen mutauit, igitur etiam nunc
debet Ecclesia ab vno visibili capite gubernari.
His suppositis,
Conclusio indubitata, & de fide est, post Ascen-
sionem Petrum cœpisse esse caput Ecclesiæ visibile,
37. & à Christo Domino, dum in terris adhuc mora-
batur habuisse Primatum inter alios Apostolos,
hanc conclusionem totis viribus subuertere conan-
tur Hæretici, *vt* (Iuxta Agathonis Papæ dictum,
in Epistola Synodica) *gubernatore sublato atrocius,
38. atque violentius circa naufragia Ecclesia hostis gras-
setur*, sed eam latissimè comprobant Catholici Bel-
larminus, *de Summo Pontifice lib.* 1. Valentia, *in*
2. 2. *D. Thom. disputat.* 1. *quæst.* 1. *puncto* 7. §. 27. *&
seq.* Suarez *aduersus Anglicana secta errores, lib.* 3.
cap. 10. Beccan. *lib.* 2. *&* 3. *de Republica Ecclesia-
stica*, contra Marcum Antonium de Dominis vi-
rum delendæ memoriæ, P. Nazarius in suo opus-
culo cui titulus est, *Imperialis Regalisque Maiesta-
tis regimen cap.* 15. *de Petri Monarchia*, Aretin.
in 3. *sent. dist.* 25. *tract. de Ecclesia, Papa, &
Conciliis, quæstione secunda, articulo primo* & Perez
*in Pentatheuco fidei volumine quinto, de Summo
Pontifice dub.* 2. *per plura capitula*, qui alios anti-
quos allegant.
Primatum Petri deducunt memorati auctores, ex
sequentibus præcipuè.

Primò ex duobus locis Scripturæ videlicet Matt. 39.
16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædifica-
bo Ecclesiam meam*, & infrà, *tibi dabo claues Re-
gni Cælorum, &c.* in quo loco continetur promis-
sio primatus, & Ioann. 21. vbi, ter Christus di-
xit Petro, *Pasce oues meas*, in quo loco actualli-
ter primatus Petro tribuitur. & hæc duo loca ab
Hæreticorum cauillis mirificè defenduntur à Perez,
Suarez, Valles. Bellarmin. & Beccan. *vbi suprà.*
Secundò, eundem primatum deducunt ex præ-
40. rogatiuis Petri supra alios Apostolos, enumeratis à
Bellarmino, capite decimo septimo, & sequentibus,
& à Beccano lib. 2. cap. 6. quæ sunt,
Quod soli Petro Christus nomen mutauerit.
Ioann. 1. versu quadragesimo secundo. *Tu es Simon
filius Iona, Tu vocaberis Cephas, quod interpre-
tatur Petrus.*
Quod, cùm enumerantur in Euangelio Apostoli
semper primo loco ponitur Petrus, Matthæi, *c. de-
cimo, versu secundo*, Marci *c. tertio versu decimo sexto*
Lucæ 6. *vers.* 14.
Quod, scriptura loquitur de Petro, vti Principe,
Lucæ 8. vers. 45. *Dixit Petrus, & qui cum illo erant*,
sic Machab. 2. cap. 8. dicitur, *Machabeus, & qui
cum illo erant.*
Quod, sæpè Petrus nomine omnium Aposto-
lorum loquitur Ioan. 6. vers. 68. *Dixit ergo Iesus ad
duodecim, &c.* & infrà, *respondit ei Simon Petrus.*
Quod reuelatio diuinitatis Christi primò Petro
facta sit, Matth. 16. vers. 17. vbi post confessio-
nem Petri, *Tu es Christus filius Dei viui*, subiun-
git Christus. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, &
Sanguis, &c. sed pater meus.*
Quod, Christus iusserit pro se, & solo Petro
solui tributum in Capharnaum, Matth. 17. 26. *Da
pro me, & te.*
Quod, Christus post Resurrectionem primò ap-
paruerit Petro, vt ait Paulus 1. ad Cor. 15. vers. 4.
*Resurrexit die tertia secundum scripturas, visus est
Cephæ, & post hoc vndecim.*
Tertiò, eundem primatum Petri probant scriben- 41.
tes, ex vsu, & exercitio eiusdem primatus.
Nam Actorum 1. v. 15. conuocauit Apostolos ad
electionem noui Apostoli, *In diebus illis, exurgens
Petrus in medio Fratrum dixit: Viri fratres oportet
impleri scripturam.*
Primus post acceptum Spiritum Sanctum pro-
mulgauit Euangelium Iudæis, Act. 2. v. 14. quini-
mo, & gentibus, Act. 10. v. 10. Ac ipse primum mira-
culum fecit in confirmationem Euangelij à se pro-
mulgati, Act. 3. v. 6. *In nomine Iesu Christi surge.*
Quartò idem probatur, ex innumeris Patrum, & 42.
Græcorum, & Latinorum auctoritatibus, quæ lon-
ga serie recensentur à Bellarm. *cap.* 25. Nazar. *loco al-
leg.* Perez, *dicto dubio* 2. *cap.* 16. & Beccan. *lib.* 2. *cap.*
4. *& seq.* vocatur enim ab ipsis Petrus, Caput Ec-
clesiæ, Caput fidelium, Caput omnium Apostolo-
rum, Princeps Apostolorum, Pastor Pastorum,
Vertex, & Antesignanus Apostolorum, Fundamen-
tum rectæ fidei, Dux discipulorum Christi, & Prin-
ceps Ecclesiæ Christianorum, ex quibus vnusquis-
que colligere potest communem, & irrefragabilem
vniuersalis Ecclesiæ sensum, Primatum Petri semper
sustinuisse.
Neque his obstant leuissimæ Hæreticorum obie- 43.
ctiones, quia latissimè omnibus respondent Bellar-
min. *cap.* 26. *& seq.* Beccan. *lib.* 3. *cap.* 4. Perez
cap. 17. *& sequentibus*, Suarez, *cap.* 21. ad ip-
sos benignum lectorem remitto, quia nostri insti-
tuti non est, hasce materias cum Hæreticis con-

trouersas pertractare ex professo, sed tantummodo quatenus necessariæ sunt ad fundandam Romani Pontificis potestatem in temporalibus maximè contra Hæreticos quoscumque.

§. IV.

De Romanis Pontificibus Petri successoribus.

44. PRimatum Petri in Ecclesia, non ipsi soli à Christo fuisse concessum, sed etiam successoribus suis, & certum est de fide, & colligitur ex præmissis §. præcedenti. Quod magis confirmatur ex eo, quod in Ecclesia debet esse Principatus Monarchicus,
45. siue regalis, quia ex Aristot. 8. *Ethicorum, & 3. Politicorum*, Monarchia, longè excellentius regimen est, quam sit Aristocratia, & Democratia, at in Principatu Monarchico semper debet esse vnum caput, igitur, Primatus Monarchicus Petro tributus, intelligitur pariter eius successoribus concessus, prout etiam in Synagoga, quæ typus erat Ecclesiæ, Deus prouidit non de solo Aaron Summo Sacerdote, sed Deus voluit, quod ei præesset vnum caput in spiritualibus toto tempore ipsius igitur dicendum est, quod multò magis de eodem capite voluerit Christus Ecclesiæ suæ prouidere, hoc autem latius prosequuntur, Valentia *supra allegat. quæstione septima*, §. 36. Suarez *de Fide, disputatione nona sect. 6. & in defensione Catholicæ fidei aduersus Regem Angliæ libro tertio, capite duodecimo.* & Perez *dicto volumine quinto, de Summo Pontifice, dub. 3. per plura capita.*

46. Hoc supposito certissimum est de fide Romanos Pontifices esse veros Petri successores.

Probatur primò ex dictis Anacleti, & Marcelli Summ. Pontif. relatis à Gratiano c. *Sacrosancta*, dist. 22. & c. *rogamus* 24. quæst. 1. & bene Rodericus Acunha in dicto c. *Sacrosancta*, & cap. *in nouo* dist. 21. Secundò probatur, ex Synodo Episcoporum collecta tempore Marcellini Papæ, quæ noluit eum iudicare dicens, *Quod prima sedes à nemine iudicatur*, cap. *nunc autem*, dist. 21. vbi idem Rodericus, & ex Concilio Nicæno Primo, can. primo ex collectis ex Epistolis Iulij, *non debent præter sententiam Romani Pontificis concilia celebrari.*

Tertiò probatur ex Patribus, Optatus enim Mileuitanus, libro secundo contra Parmenianum, ait, *Petro successit Linus: Lino, Clemens: Clementi Anacletu.* quod idem habet August. Epist. 105. ad Generosum, ibi, *Petro enim successit Linus*, & Philippus Presbyter in Concilio Ephesino *tom. 2. cap. 16.* ait loquens de Pontifice Romano. *Huius itaque (id est Petri,) ordinarius successor Papa Cælestinus, nos ad hanc Synodum misit*, hanc veritatem pluribus comprobarunt Valentia *dicta quæst. 7. §. 37.* Suarez *in Regem Angliæ l. 3. cap. 13.* Bellarm. *l. 2. de Summo Pontifice, cap. 12. & seq.* Perez *dicto volumine quinto, dub. 4. cap. 2. seq.* Arei. *dicta quæst. 2. art. 3.* Becc. *de Republica lib. 3. cap. 3. & seq.* qui alios allegant. Solent ab Hæreticis nonnulla in contrarium allegari, sed leuissima sunt, & à supra citatis auctoribus sufficienter tolluntur.

Solummodò hoc loco, aliquibus obiectis eorundem Hæreticorum breuissimè respondendum est.

47. Primò quidem, dum dicunt Pelagium Summum Pontificem damnasse titulum *Vniuersalis Patriarchæ*, quo vtebatur Ioannes Episcopus Constantinopolitanus, vt cap. *nullus dist. 19.*

Animaduertendum est, Pelagium damnare titulum vniuersalis Patriarchæ, hoc enim significabatur se solum esse Patriarcham, & Episcopum, vt notat Beccan. *dicto loco 3. c. 5. obiect. 4.* non autem damnare voluisse titulum Episcopi vniuersalis Ecclesiæ.

Secundò, aiunt Polycratem Episcopum Asianum, & Irenæum restitisse Victori Papæ Asiaticas Ecclesias Excommunicanti. 48.

Verum resistentia non fuit facta Pontifici, quia non haberent iurisdictionem, sed quia putabant non adfuisse iustam causam, censuræ promulgandæ, ita Beccan. *vbi suprà obiect. 6.*

Tertiò, nobis obiiciunt Episcopos Orientales in Concilio Antiocheno, qui, & ipsi restiterunt Iulio Pontifici, quod ipsos Romam citasset, & quod Athanasium ab ipsis damnatum absoluisset, vt ex Epistola Iulij ad ipsos. Verùm, vt obseruauit Beccan. *obiect. 9.* inter illos Episcopos aderant 36. Arriani, & sic magis adhærendum est Athanasio viro Sanctissimo, & Doctissimo, qui Romanum agnouit Pontificem, quàm ipsis, qui Hæretici erant, vnde in Apolog 2. contra Arrianos attestatur Athanasius, Episcopos illos Iulio Pontifici veniam poposcisse. 49.

Quartò opponunt, Cyprianum, lib. 3. Epistol. 3. ad Cornelium, qui se in omnibus videtur parem facere summo Pontifici. 50.

Sed de mente Cypriani, videndi sunt Beccan. vbi supra *obiect. 7.* pro nunc sufficere nobis debet attestatio Aug. *lib. 1. contra Donatistas cap. 18.* quod in hoc Cyprianus peccauit.

Hic autem primatus, quidquid dixerit Sotus *in 4. dist. 24. q. 2. art. 5.* Romano Pontifici non Iure Ecclesiastico debetur, sed iure Diuino, vt latissimè probarunt Valent. *vbi suprà §. 23.* Perez *dicto dubio 4. cap. 11.* & alij quod definitum esse probabilissimum est, in cap. *Damnamus de Summa Trinitate, & fide Catholica.* Vbi de Romana Ecclesia dicitur, *quod Deo ipso disponente mater est, & magistra omnium Ecclesiarum.* 51.

§. V.

De potestate Romani Pontificis in temporalibus.

QVoniam supra in Christo Domino tria distinximus, potestatem scilicet spiritualem, potestatem in temporalibus indirectam, & potestatem in temporalibus directam, ideo in præsenti quæstione, cum Romanus Pontifex Vicarius sit Christi, Mode. Barbos. *de iure Ecclesiastico libro primo, capite secundo, num. 17.* Ioan. de Solorzan. *de Iure Indiarum. lib. 1. cap. 23. num. 71.* & Valez *in defens. monitorij Pauli V. p. 6. num. 14.* qui alios allegant, tres quoque quoad institutum nostrum attinet, de eius iurisdictione sunt præcipuæ sententiæ.

Prima sententia est Caluini, Centuriatorum, Petri Pseudomartyris, Brentij, & aliorum Hæreticorum, qui in Pontifice solam agnoscunt spiritualem potestatem, & ei omnem temporalem denegant iurisdictionem, siue directam, siue indirectam. 52.

Mouentur impij hi auctores ex illo Matt. loco, cap. 20. *Reges gentium dominantur eorum vos autem non sic*, & secundo ad Timoth. secundo *nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*, & aliis similibus Sacræ Scripturæ, & Patrum auctoritatibus, de quibus apud Bellarm. de Romano Pontifice lib. 5. cap. 10. tom. 1. suarum controuersiarum.

Paramum,

Paramum, & Solorz. locis infrà allegandis, qui etiam dictis auctoritatibus plenissimè respondent.

53. Secunda sententia est in Summo Pontifice adesse potestatem temporalem non solum indirectam, quæ ordinatur ad spiritualia, sed etiam directam, quæ ordinatur ad temporalia.

Hæc comuniter tribuitur Legistis, & Canonistis, quos latissimè referunt, & sequuntur, Mattha *de Iurisdictione* 1.*p. c.*19. *& seq.* Ludouicus à Paramo *de Origine S. Inquisitionis lib.* 3. *q.* 1. *de Summi Pontificis potest. opinione* 3. Bobadill. *in sua Politica, tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 3. vers. *la contraria opinion.* Valenzuela Velasquez *in defens. Monitorij Pauli V. contra Venetos p.*5.*num.*100.*& sequentibus,* Ioann. de Solorzano *de Iure Indiarum lib.*2. *cap.*22. *& cap* 23.

54. Probatur hæc sententia. Primo, quia in Christo Domino adefuit potestas temporalis directa, vt suprà fuit conclusum: At Papa est Christi Vicarius, igitur etiam in eo talis potestas debet adesse.

55. Secundò probatur, ex pluribus Scripturæ locis apud memoratos auctores, sed præsertim ex illo Hierem.1. *Posui te super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & ædifices & plantes.*

56. Tertiò probatur, quia Monarchia est melius regimen, quàm Aristocratia, & Democratia, vt latissimè probauit aliis pluribus cumulatis, Molfes. ad consuetudines Neapol. *tom.* 2. *proœmio, quæst.*9 *per totam*, at concedendo Papæ iurisdictionem directam etiam in temporalibus, & subiiciendo eidem omnes laicas potestates, Respublica Ecclesiastica efficitur Monarchia profectissima, igitur credendum est talem potestatem fuisse à Christo Domino Summis Pontificibus tributam.

57. Quartò, probat hoc idem Bobadill. *vbi suprà*, ex eo quod Samuel, vsus fuit contra Regem Agag gladio materiali, 1. *Reg.* 15. Helias 3. *Reg.* 18. interfecit 400. Prophetas Baal, Moyses *Deuteron.* 17. in dubiis legis, etiam criminalibus, ad Iudicem ordinis Leuitici recurrere debebat, & ibi plura adducit similia Bobadill. de Moyse, Melchisedech, & Samuele, qui & Sacerdotes fuerunt, & simul reges, igitur, si hoc fuit in Veteri lege constitutum, multò magis dicendum est idem fuisse concessum Summo Sacerdoti Nouæ legis, vt arguit etiam Martha *loco citato, n.* 7. *& sequent.*

58. Quintò, quia de facto Summi Pontifices sæpissimè vsi sunt directè gladio temporali, etiam aduersus Reges, & Imperatores.

59. Nam, Leonis Papæ Tertij iussu Imperium de Græcis, ad Germanos translatum fuisse attestatur Illescas, & Coriolanus in vita illius Pontificis, & latè probauit, Baron. *Annal. tom.*9. *Anno* 800. *n.*12. & latissimè Bellarm. *de translatione Imperij Romani lib.*1.*cap.*4. *& seq.*

60. Innocentius, Primus Arcadium excommunicauit, licet esset Imperator, Coriolanus in Breuiario Chronol. sub anno Domini 407. & Innocentius IV. Imperatorem Federicum non solum excommunicauit, sed etiam deposuit, Idem Coriolan. Anno 1245. vers. *eodem anno*, cap. *Ad Apostolicæ de Re Iud. in* 6.

61. Zaccharias, Childericum Francorum Regem deposuit, & eius loco Pipinum substituit, Genebr. *in Chron. lib.* 3. *Anno Christi* 750. Coriol. *sub anno* 752. *f. mihi* 220. Illescas, *in vita huius Pontificis f. mihi* 170.

62. Innocentius IV. coadiutorem dedit Regi Lusitaniæ *cap. grandi, de suppl. negl. Prælatorum, in* 6.

Et pius V. Regno priuauit Regem Angliæ; & Reginam Elizabeth vt in constitut. dict. Pontificis, 101. in Bull. nouo tom. 2. Bobadill., loco alleg. Bellarm. Solorzan, & Paramus, qui plura huiusce rei exempla tradunt. 63.

Sextò idem probatur ex eo quod Summi Pontifices regna auferuntur ab Infidelibus, & ea tradunt fidelibus, vt patet de Adriano VI. qui Regnum Indiarum concessit Regibus Lusitaniæ, vt apud Solorzan. *lib.*2. *de iure Indiarum, c.*24. vbi omnes Bullas illius Pontificis ad verbum refert. 64.

Septimò, Ad idem facit Extrauagans *Vnam Sanctam*, quæ est Bonifacij VIII. *de Maioritate, & obedientia.* 65.

Octauo, Valde vrgent allegata à Molfesio *ad consuetud. Neapol. tom.*5.*q. Proœm.*9.*n.*22. *& seq.* vbi dixit, quod fide negari nequit, quin Papa cum Respublica labitur in ruinam possit, si culpa sit in rege, ei coadiutorem dare, eundem priuare, alium substituere, & addit vlterius Molfesius, quod si mala in Republica euenerint, ob excessiua, & iniusta tributa, potest ea annullare, & tollere. 66.

Tertia sententia, est quæ docet in Summo Pontifice adesse potestatem in temporalibus, sed indirectam tantummodo, id est in ordine ad Spiritualia, hanc opinionem tenuerunt, Bellarm. *de Summo Pontifice, lib.* 5. *per totum, & in Opusculo de potest. Summi Pontificis in temporalibus aduersus Guilelmum Barclaium, in præfatione*, vbi omnes Doctores antiquos enumerat, Malder. *in* 2. 2. *q.* 1. *artic.* 10. *dub.* 8. Adam. Tannerus, *in p.* 2. *disput.* 4. *q.* 4. *dub.* 1. *num.* 33. Suar. *in defensione fidei lib.* 3. *cap.* 22. *&* 23. Molina *de Iust. & iure disput.* 29. Sanctarell. *de Heresi capit.* 39. *dub. vnico, num.* 1. *& sequentibus*, Diana *resolut. Moral. tom. tractat.* 2. *resolut.* 121. *&* 122. Morla *in Emporio Iuris* 1. *part. titul.* 2. *de iurisdictione omnium Iudicum, quæstione* 4. *per totam, sed maxime num.* 12. Sixtus Senens. *in sua Bibliotheca Sanct., lib.*6. *Annotat.* 72. qui egregiè loquitur, Salon. *de iustit. & Iure, quæstione* 4. de Dominio *artic.* 5. Cabrera *in* 3. *part. Diu. Thom. quæst.* 22. *artic.* 1. *disputat. vnica* §. 6. *num.* 73. *& sequent.* & Ioann. de Lugo *ibidem, disputat.* 30. *sect.* 1. *num.* 11. Ramirez *de lege Regia* §. 2. *per totum.* Barbos. Modern. *in cap. per venerabilem, num.* 37. *qui filij sint legitimi*, Anguian. *de legibus & constitutionibus Principum, tom.* 1. *lib.* 2. *controuers.* 17. *per totam*, & Torreblanca *de magia, lib.* 3.*c.*4.*per totum*, qui alios allegant. 67.

Ego, vt Iudicium meum proferam inter hasce duas Catholicorum sententias, arbitror, quod (quamvis secunda opinio sit probabilis, & magis fortasse pia) Attamen tertia opinio sit probabilior, verior, & magis sobria, quod etiam voluit Paramus *suprà* allegatus *in* 4. *opinione in fine, num.*145. vers. *Quamvis hanc.* 68.

Et quia, hæc tertia sententia duas habet partes, quod scilicet in Papa sit potestas in temporalibus indirecta, & quod in eodem minimè reperiatur eadem potestas directa.

Ideò, quod ad primam partem probatur, Cui committitur finis, intelliguntur etiam ei comissa omnia media ad finem illum consequendum. Vnde Diu. Thom. 2. 2. *quæst.* 40. *artic.* 2. *ad* 3. ait, quod omnis Potentia, vel ars, vel virtus ad quam pertinet finis, habet etiam disponere de his, quæ sunt ad finem, & passim I. C. dicunt concessa alicui iurisdictione, intelligi etiam concessa ea omnia sine quibus iurisdictio nequit exerceri *lib.* 2. 69.

*ff.de iurisdict. omnium iudicum.cap.praeterea.*vbi Moderous Barbosa,*de officio Delegati*, & latè ad propositum nostrum hoc expendens Anguian. *dicta controuerſ.17.n.22.& ſeq.*

70. At ſummo Pontifici conceſſa eſt ſuprema poteſtas in omnes etiam Principes, & Reges, Spirituales, & in ordine ad finem ſupernaturalem, ſecundum omnes, igitur Summo Pontifici intelligi debet conceſſa poteſtas in temporalibus, quatenus hæc eſt medium ad finem ſupernaturalem.

71. Secundò probatur ex cap.*per venerabilem, qui filij ſunt legitimi*, ibi, *Verum etiam in aliis regionibus certis caſibus inſpectis temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus.* Dixit enim Papa *Caſualiter*, quia indirectè, non autem directè in temporalibus ius dicit extra Patrimonium B. Petri, Anguian, *dicta controuerſ. 17. num. 26.* Et Barboſa *in dicto capite numero, trigeſimo ſeptimo*, verſ. *eam tamen habet caſualiter.*

72. Tertiò probatur, quia obſeruantia ſubſequuta declarat, quid in conceſſione veniat, & omnem tollit dubietatem Surd.*conſ.*349. qui alios allegat.

73. At perpetuus vſus Eccleſiæ ſemper fuit, quod Papa in ordine ad finem ſpiritualem vtatur poteſtate in temporalibus,vt patet ex his, quæ diximus in 5. argumento pro ſecunda ſententia: igitur,&c.

74. Quò verò, ad ſecundam partem eadem tertia ſententia probatur. Primò, quia hæc poteſtas indirecta ſufficit ad perfectam Monarchiam Eccleſiæ conſtituendam, & conſeruandam, vt ex ſolutionibus argumentorum ſecundæ ſententiæ magis apparebit.

75. Secundò, rationes ob quas Regnum in temporalibus concedunt Christo Domino etiam directè Theol. de quibus ſuprà, ceſſant in Summo Pontifice, nam ex vna parte illud Regnum debetur Chriſto ratione vnionis hipoſt. & ex alia, Papa in Scriptura Sacra nunquam vocatur, Rex terræ, vel hæres vniuerſorum, vt ad propoſitum noſtrum notauit, & ratiocinatur Cabrera *in 3. p. q. 22. diſput. vnica §. 6.num. 73. & num. 74.* vbi benè notat, quod quotieſcumque de Summi Pontificis poteſtate fit mentio in ſcriptura, vocatur, Papa, *Paſtor, Sacerdos, Pontifex, Pater, Epiſcopus,&c.*

Firmata hæc tertia ſententia. Non obſtant argumenta ſecundæ.

Et quidem non obſtat primum.

76. Tum quia non eſt neceſſe, quod omnia, quæ competunt Chriſto, competant etiam Summo Pontifici, cum illi competat facultas miracula faciendi, & gratiam creandi, ac noua Sacramenta inſtituendi, quæ Papæ non competunt, & ita reſpondet ad hoc argumentum, Ioan. de Lugo, *loco ſupra allegato.*

Tum quia in ſcriptura numquam dicitur Papa Rex, prout vocatur Chriſtus,& ſic Reſpon. Cabrera *loco proximè relato.*

77. Non obſtat ſecundum, quia ex illo loco non colligitur expreſsè, an ea poteſtas ſit directa, an indirecta,& verba Ieremiæ rectè poſſunt in poteſtate indirecta verificari.

78. Ad tertium reſpondit Mol. dicta diſp. 29. quod Summus Pontifex eſt Monarcha perfectus,ſed ſpiritualis, & ob id Reges omnes ei ſubiiciuntur in ordine ad finem ſpiritualem.

79. Ad quartum, reſpondet Molina *in Emporio Iuris, dicto tit. 2. quæſtione quarta, num.13.* quod in lege naturæ Sacerdotium erat annexum iuri primogenituræ,vnde à lege naturæ,ad legem gratiæ non poteſt legitimè argui.

Sed neque à lege Moſaica, ad legem Chriſti in propoſito licitum eſt argumentum, cum in ea lege, aliter iura Sacerdotij eſſent conſtituta, quam in lege Euangelica. 80.

Præterquam,quod Samuel & Helias materiali gladio vſi ſunt in ordine ad finem ſupernaturalem, vt conſtare vnicuique facile poterit legenti loca Scripturæ in argumento allegata.

Ad quintum reſpondetur,quod in omnibus allatis exemplis Pontifex vſus eſt gladio materiali, ſed in ordine ad finem ſpiritualem, vt contra Martam animaduertit Torteblanca, *loco ſupra allegato cap.4. num. 64. & ſequentibus*, vbi quod ſi bene omnia exempla ab eo allata perpendantur omnia cauſam ſpiritualitatis, habent annexam, quod, vt euidentius appareat ſingula ſunt breuiſſimè conſideranda. 81.

Et quidem tranſlatio Romani Imperij de Græcis, ad Germanos fuit à Pontifice facta, quia id erat neceſſarium ad conſeruationem Eccleſiæ, vt obſeruauit Molina *loco citato*, quem ipſiſſimis eiuſdem verbis tranſcriptis ſequutus fuit Palamus, *dicta opinione 4. num. 117.* verſ. *Ad quintum verò*, Addo ego Baronium *in ſuis annalibus Eccleſiaſticis circa annum Domini 800. num. 17.* vbi ait Græcos ob hæreſes in quibus contumaces erant, & inforteſcentes Imperio priuatos, & in nationem Germanam tranſlatum, ob ingentia illius in Romanam Eccleſiam obſequia, ac in Apoſtolicam Sedem benemerita. 82.

Innocentij Primi excommunicatio in Arcadium Imperatorem eam habuit cauſam, quod male ſe geſſerit, in D. Ioann. Chryſoſtomum, quodque Eccleſiaſticam ſibi vſurpauerit iuriſdictionem, & iura Eccleſiæ grauiſſimè læſerit, ita Baron. *circa annum Domini 407. num. 10. & ſequentibus*, & Coriolan. *eo ipſo anno, fol. 118.* verſ. *eodem anno Innocentius.* 83.

Innocentij etiam, Quarti, excommunicatio fuit in Fridericum imperatorem lata, quod cum antea Catholicus eſſet, & poſt in Hæreſim incidit, & in ea contumax, & pertinax fuit, vnde rectè fuit à Gregor. IX.excommunicatus, vt in eius Bulla incipiente *Rationalis Spiritus*. & ab Innocentio Regno, & Imperio priuatus, vt in eius Conſtitutione Incipiente. *Ad Apoſtolicæ Dignitatis*, & eius filius Conradus prohibitus in Imperatorem eligi ab Alex. IV. Vt in eius Bulla incipiente, *Firma.* vt in conſtitutione Gregorij IX. Innocentij III. & Alex. VII. *in Bullario nouo, tom.1.* 84.

Zacharias Papa Regno priuauit Childericum, quod ſtupidus eſſet, & inſenſatus, vt ait Genebrardus loco allegato, & quod ob id Catholica Religio periclitaretur, vt notauit Baron. *Anno Domini 751.num. 2.* quo caſu Papam iuriſdictionem exercere temporalem ſupra quoſcumque etiam Reges, & Imperatores certiſſimum eſt, & ob id Rodericus Acunha in cap. *Quoniam, diſtinctione decima, numero ſecundo.*poſt Sotom,Victoriam, Mol. & alios dixit, quod, vbi ex diſcordia inter duos Principes neminem in temporalibus recognoſcentes probabiliter timeretur aliquod detrimentum Eccleſiæ,vel boni ſpiritualis, tunc Papa eſt Iudex competens inter illos. 85.

Ad ea verò, quæ contra hanc Zachariæ Hiſtoriam opponit Barclaius; bene reſpondet Bellarm. *cap. 42. per totum* in libello contra eumdem Barclaium edito.

Coadiutor etiam Regi Luſitaniæ, rectè datus fuit ab Innocentio IV. quia, vt dicitur in dicto cap. 86.
grandi

grandi *Regnum illud erat destructioni expositum*. De quo Regno Lusitaniæ, & coadiutore, vt suprà à Papa illius Regi dat latissime tractarunt Paramus *de Orig. Sanctæ, Inquisitionis lib. 3. q. 1. opinione 3. n.* 113. & alij allegati à Solorzan. *de iure Indiarum lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 84. videatur tamen Patladot. *rerum quotid. lib.* x. *cap.* 20 vbi de hoc Regno Lusitaniæ agit, & de intellectu huiusce textus.

87. Tandem Pij Papæ V. in Reginam Elizabeth sententia causam habuit hæresim, & titulum impiè sibi vsurpatum, *Capitis Ecclesiæ Anglicanæ* ex quibus patet omnia exempla Summorum Pontificum, quæ in contrarium pro secunda sententia adducuntur habere annexam causam spiritualem.

Ad sextum, respondetur, omissa pro nunc disputatione generali, an licita sit occupatio terrarum Regum Infidelium, ex capite infidelitatis præcisè, de qua Valentia *in* 2.2. *disp.* 1. *q.* 10. *punct.* 7.

88. Quod concessiones Regnorum Indiarum Regibus Lusitaniæ factæ fuerunt Ab Alex. V I. & aliis Summis Pontificibus ex causis concernentibus bonum spirituale, salutem animarum, & finem supernaturalem vt notarunt, Victor. *in relectione de Indis*, Rebell. *de Obligationibus Iustitiæ libro decimo octauo, quæstione vigesima tertia, sect.* 1. vers. *His tamen non obstantibus*, & Putean. *in* 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 10. *ad vltimum.*

89. Ad septimum dico, quod in illa Extrauagantia *Vnam Sanctam*, definitur solummodò Summum Pontificem habere gladium temporalem, non tamen ibi deciditur an illum habeant directè an indirectè, vnde erit declaranda, ex text. dicti Capituli, *per venerabilem, qui filij sint legitimi*, vbi declarat Papa se hoc gladio, *Casualiter*, vti.

90. Ad Octauum, respondetur, quod ea omnia Papa gerere potest ratione peccati, & scandali, & sic in ordine ad finem supernaturalem.

An Autem, hæc potestas in temporalibus indirecta dicenda sit potiùs spiritualis, quàm temporalis?

91. Variant Doctores multi enim volunt esse simpliciter spiritualem, ita Suarez *in* 3. *p. disput.* 48. *sect.* 2. cum aliis allegatis à Bobadill. *loco supra pluries relato*, alij mediam potestatem appellant, quia ratione materiæ temporalis est, & ratione finis spiritualis, ita Anguicanus *dicta controuersia decima septima*, *num.* 28.

92. Ego autem, (quamuis putem hanc esse quæstionem de nomine, existimo simpliciter dicendam esse iurisdictionem, & potestatem temporalem, quia hoc modo eam vocat Summus Pontifex *in dicto capite per venerabilem*, ibi *temporalem iurisdictionem casualiter exercemus*. Et quia aliàs difficile esset saluare Extrauagantem, *Vnam sanctam*, & quomodo in Papa adsit vterque Gladius,

§. VI.

De summi Pontificis Romani Potestate, & Iurisdictione in Hæreticos.

93. EX dictis *in* §. *præcedenti* manifestè apparet Summi Pontificis auctoritatem in omnes, & quoscumque Hæreticos, quacumque etiam regali dignitate præfulgeant, & spiritualem esse, & temporalem. Id probant, tum exempla, quæ supra retulimus, & alia relata, à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisitionis libro tertio quæstione prima de Summi Pontificis potestate, opinione tertia, numero centesimo, quadragesimo sexto, & sequentibus.*

Tum ea quæ longa serie disputauit Suar. *aduersus Regem Angliæ in sua defensione Catholicæ Religionis, lib.* 3. *ferè per totum*, & Bellarminus illustrissimæ memoriæ, *in opusculo supra sæpius citato contra impium Barclaium.*

Ex hac spirituali, & temporali potestate Summi Pontificis manat, quod ipse potest annullare omnes leges à Principibus laicis conditas fauore hæresis eosdem punire vtroque gladio, si eis quoquomodo faueant, ac cogere, vt in huiusmodi Hæreticos, vel Apostatas, & Schismaticos secundum dispositionem vtriusque iuris legitimè animaduertant, Molin. *de Iust. & Iure tom.* 1. *disp.* 29. vers. *præterea si Princeps aliquis*, & Ramirez, *de lege Regia* omnino videndus § 2. *n.* 44. *per totum.* 94.

Et cum Papa sit caput Ecclesiæ visibile, & supremus Ecclesiasticæ Hierarchiæ Monarcha, & Supremus etiam est Iudex in causis Hæresis, & ei quoquomodo annexis, seu connexis, & dependentibus. 95.

TITVLVS II.

De Vniuersali Romana Inquisitione, & Eminentissimis, & Reuerendissimis DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Paulus III. hanc Congregationem instituit.*
2 *Quot Cardinales Inquisitores deputauerit, & quas facultates eis concesserit.*
3 *Eandem Congregationem, & omnia eius priuilegia confirmauit Sixtus V.*
4 *Supremis Inquisitoribus additi fuerunt Commissarius Generalis Sancti Officij, & Assessor.*
5 *Quod statuit maior pars Cardinalium, à tota Congregatione intelligitur decretum & idem si duo, aliquibus absentibus, n.* 6.
7 *Absentium appellatione, qui veniant.*
8 *Supremi Inquisitores habent in omnes Iurisdictionem.*
9 *Ad eos recurritur cum Ordinarius, & Inquisitor non concordant in ferendis Sententiis, & in causis grauibus.*
10 *Cognoscunt causas appellationum.*
11 *Supremi hi Inquisitores dispensant in Carcere perpetuo & in infamia contracta ob Hæresim, n.* 12.
13 *Eisdem Cardinalibus concessit Greg. XV arbitrium tradendi brachio seculari Confessarios sollicitantes ex testibus singularibus.*
14 *Quoties Cardinales hi congregantur in Hebdomada, & vbi*
19 *Quos habeant Officiales.*

§. Vnicus.

PAulus III. Romanus, æternæ memoriæ Pontifex, Anno 1542. primus Congregationem S. Officij Supremorum Inquisitorum de vrbe instituit, vt in eius constitutione, incipiente *licet ab initio*, in Bullario Nouo *tom.* 1. *folio mihi* 670.

In qua sex Eminentissimos, & Reuerendissimos Cardinales deputauit Supremos Inquisitores, cum facultate procedendi contra quoscumque Hæreticos, de Hæresi suspectos, fautores, & complices, & eos cuiuscumque

cuiuscumque sint præeminentiæ, etiam absque ordinariis locorum puniendi, & eorum bona confiscandi, ac etiam auctoritate creandi Officiales, inuocandi brachium sæculare, & alia complura faciendi, vt in dicta Bulla.

3. Hanc eandem Eminentissimam Congregationem, & omnia eius Priuilegia confirmauit, Sixtus Papa V. in eius const. 74. in Bullario nouo, tom. 2. Incipiente *Immensa æterni Dei* edita anno 1588. ita tamen, vt nihil innouetur in Officio S. Inquisitionis, in Regnis Hispaniarum erecto, ipso Sanctissimo D. Nostro inconsulto huiusce Bullæ verba legi etiam possunt apud Quarantam *in Summa Bullarij*, in verbo *Congregationes Illustrissimorum Doctorum Cardinalium*, & apud Ludouicum à Paramo, *de Origine Sanctissimæ Inquisitionis libro secundo, capite primo, numero vigesimo*, vers. *Sixtus autem Papa Quintus.*

4. Hisce Eminentissimis, & Reuerendissimis Inquisitoribus pro faciliori exitu, & expeditione causarum criminalium, additi fuerunt, Commissarius Generalis Sancti Officij qui semper est ex Illustrissimo Ordine Dominicano, & assessor Generalis, idque factum fuisse tempore Cardinalis Ioan. Petri Caraffæ, attestatur Paramus *vbi suprà, numero vigessimo quarto.*

5. Quod maior pars istorum Eminentissimorum Doctorum Cardinalium decernit, intelligitur à Sacra Congregatione, & omnibus decisum statuit Pius Quartus, *const. 79. in Bullario nouo, tomo secundo, folio centesimo vndecimo*, incipiente *Cum nos per nostrum*, edita anno centesimo, quinquagesimo, sexagesimo quarto. Addit Pius V. *in constitut.* 23. Incipiente *Cum fœlicis recordationis*, eodem loco, fol. 201. validum censendum.

6. Quod maior pars istorum Eminentissimorum Inquisitorum præsentium statuit, vel duo, aliquibus absentibus, perinde est, ac si omnes, & singuli interuenissent.

7. Absentium, autem Cardinalium nomine non intelliguntur hoc loco Cardinales ab Vrbe Romana absentes, quia aliàs difficillimum esset scire, quæ pars Cardinalium abesset ab Vrbe, sed intelligitur Bulla de Cardinalibus absentibus, ab hac Eminentissima & Reuerendissima Congregatione, vt notauit Flau. Cherub. *in Schol. ad compendium dictæ Bullæ.*

8. Supremi hi Inquisitores iurisdictionem habent supra omnes atriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & quoscumque Principes laicos supra omnes Inquisitores, & quascumque alias personas, licet præeminentes, ita dicitur in constitutionibus supra memoratis, & notauit Pegna *in 3. p. Directorij Comment.* 11. vers. *Hodie singulari Romanorum Pontificum.*

9. Ad hoc Eminentissimum Tribunal recurri solet, cum in sententiis ferendis discordant Inquisitores, ab Episcopis, prout quotidiana praxis obseruat, Pegna *in 3. part. Director. Comm.* 99. vers. *Iam illud*, vbi addit, & bene, idem agendum esse, cum tractatur de causis arduis, quod sæpius, & nos notauimus in aliis huiusce operis partibus, & præsertim parte tertia, titulo *de Pœnis.*

10. Causas appellationum, ad Sanctam sedem, in his materiis plenissimè idem tribunal cognoscit, vt in Constitutione Pauli III. §. 8 & 9.

11. Ad eosdem solos Inquisitores Eminentissimos spectat dispensare cum Hæreticis post magnam pertinaciam pœnitentibus in carcere perpetuo, vt notaui in titulo, de Hæreticis, §. 24. *num.* 23. vers. *Vnum hoc loco.*

Ipsi etiam soli, & non Inquisitores inferiores tollere possunt infamiam ob Hæresim contractam, Ego ipse *dicto tit. de Heret.* §. 22. *num.* 113. 12.

Eisdem concessit Gregor. XV. arbitrium, ex testibus singularibus iunctis adminiculis tradendi brachio sæculari Confessarios sollicitantes. 13.

Alias, eorumdem Generalium Inquisitorum prærogatiuas sparsim in hoc opere nostro annotauimus. 14.

Bis in Hebdomada congregantur hi Supremi Inquisitores, Die Mercurij, aliàs quidem in Domo Eminentissimi D. Cardinalis Antiquioris Supremi Inquisitoris, nunc autem in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruam, nisi aliud mandaret Sanctissimus, & Die Iouis coram Sanctissimo, & vt accepi ab Eminentissimo D. D. meo Cardin. Camporeo vno ex dictis Supremis Inquisitoribus, hæ Congregationes habentur singulis, & omnibus Hebdomadibus, sola hebdomada Sancta, & maiori excepta.

Habent hi Supremi Inquisitores, Aduocatum Fiscalem, Varios Consultores, Prælatos, & Regulares, 15. videlicet Reuerendissimum Generalem Ordinis Dominicani, & Socium Reuerendissimi Commissarij S. Officij, ac vnum etiam Religiosum ex ordine D. Francisci, habent etiam plures Theologos Qualificatores propositionum, qui in casibus occurrentibus prapositiones qualificant.

TITVLVS III.

De Supremo Tribunali, Inquisitionis, in regnis Hispaniarum.

SVMMARIVM.

1 *Quando Supremum Tribunal Inquisitionis erectum in Regno Castellæ.*
2 *Qui in eo interueniant.*
3 *Præses ex Apostolica auctoritate à Rege nostro nominatur & a Sanctissimis per tempora Romanis Pontificibus confirmatur.*
4 *Officiales Tribunalis à quo deputentur, & numer. 5. vbi de Inquisitoribus inferioribus, & eorum ministris.*
6 *Ex priuilegio Regis nostri, vnus ex familia D. Dominici semper est Consiliarius huius Tribunalis.*
7 *De quibus, hoc tribunal cognoscat.*
8 *Inquisitores inferiores, non carcerant Sacerdotes, Nobiles, & Equites, nec celebrant actus fidei publicos sine auctoritate huiusce Tribunalis.*
9 *Huic Tribunali non subsunt Inquisitores Lusitaniæ.*
10 *De relationibus ab Inquisitoribus inferioribus huic Supremo Tribunali faciendis.*
11 *Quoties & quo loco hoc consilium soleat congregari in hebdomada.*
12 *Huic Tribunali speciali iuramento, & se & dominia sua supponunt Reges Castellæ.*

§. Vnicus.

Potentissimi Reges nostri Hispaniarum pro eorum Religione, vt eliminata Iudaica perfidia, & omni hæresis suspicione Catholica fides in ipsorum Regnis efflorescerct, circa annos Domini 1483. curarunt Apostolica auctoritate institui Supremum Tribunal Sanctæ Inquisitionis, in illis 1. Regnis,

Regnis, prout institutum fuit, in quo adest unus Præses, seu Inquisitor Generalis, quinque Consi-
2. liarij, cum titulo Inquisitorum Apostolicorum, Aduocatus Fiscalis, duo Secretarij, & unus Serenissimi D. Regis, unus Receptor, duo Relatores, plures Qualificatores, & consultores, Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisitionis, lib.* 2.*c.*4.*tit.*2. Mag. Gil. Gonzal. *in Hist sua Matriti, lib.* 3. Titulo, *Consejo supremo de la Santa Inquisicion*, in principio, & vers. *El Consejo se compone.*

3. Præses, ad nominationem Potentissimi Regis nostri à Sanctissimo Domino nostro per tempora confirmatur, Paramus *ubi suprà n.*9. Gonzalez *ibidem*, ubi, quod primus huiusce Tribunalis Supremus Inquisitor ad Regis præsentationem à Sixto Papa IV. Confirmatus, fuit Frater Thom. Turrecremata Ordinis D. Dominici, Torreblanca de Magia, *lib.*1.*cap.*5.*n.*12.

4. Officiales huiusce supremi Tribunalis deputantur à Præside, cum consultatione suæ Regiæ Majestatis, Gonzal. *ubi suprà*, vers. *Estas Plazas*, & Pa-
5. ramus, *num.* 11. ubi addit & bene, quod præses omnes alios Prouinciales Inquisitores, Consultores & Officiales, ac ministros quoties ei placet, per se, vel per alium deputat, amouet, visitat, & ab ipsis muneris sui rationes exigit.

6. Inter Consiliarios huius Tribunalis ex speciali priuilegio Regis nostri Æternæ memoriæ Philippi III. sub data diei 16. Decembris 1618. semper adest unus ex Ordine Diu. Dominici Gonzal. *ibidem*, vers. *Unos de los Consejeros.*

7. Ad hoc Tribunal, deferuntur tantummodò, causæ graues, causæ appellationum, dissidia in eo Inquisitorum localium componuntur, delicta ministrorum puniuntur, dubia declarantur, & alia plurima pro recta gubernatione S. Officij iustissimè peraguntur, Paramus, *dicto cap.*4.*num.*2.*&*.3.

8. Inconsulto hoc Magistratu, Inquisitores Prouinciales non deueniunt ad carcerationem alicuius Sacerdotis, Equitis, vel Nobilis viri, nec actus publicos fidei gerunt, Gonzal, *ubi suprà*, vers. *No pueden*, qui addit, quod Supremum Consilium, aliquando pro maiori auctorisatione istorum fidei-Actuum solet mittere, & deputare pro illis aliquem ex suis consiliariis.

9. De facultatibus istius Tribunalis, & Præsidis plura diximus incidenter in toto hoc opere. Huic supremo Consilio non subsunt Inquisitores Regni Lusitaniæ, ibi enim habent Lusitani unum Supremum Tribunal, de quo latè videndus est Sousa ante eius Aphorismos Inquisitorum, Titulo *de Origine Tribunalis Sancti Officij Inquisitionis in Regnis Lusitaniæ*, ubi seriem omnium Inquisitorum generalium, enumerat, & historiam Sahauedræ, de qua Paramus, *lib.*1.*titul.*2.*cap.*15. latissimè confutat, ut fabulosam.

10. Omnes Inquisitores subiecti Supremo tribunali de quo agimus, singulo anno referunt, statum sui tribunalis prouincialis, & præcipuè causas expeditas eo anno, ac statum, & numerum carceratorum, qui in carceribus reperiuntur.

Et singulo quoque mense rationem reddunt eidem Tribunali de omnibus pecuniis, ex redditibus Sancti officij, vel pœnis, & mulctis pecuniariis ad eos peruentis, Gonzal. loc. cit. vers. *Las Inquisiciones de Espagna dan cada mes.*

11. In Palatio Regali congregatur hoc Consilium singulis diebus (festiuis exceptis,) Diebus Lunæ, Mercurij, & Veneris de mane, Diebus verò Martis, Iouis, & Sabbati post Vesperas, & in his ultimis diebus in eo interueniunt etiam duo Consiliarij, ex Supremo Consilio Castellæ, qui sunt etiam Consiliarij istius Supremi Consilij Gonzal. *ubi supra*, vers. *En esto Consejo*, ubi etiam seriem Præsidum istius Sacrosancti Consilij enumerat.

Hæc Sancti Officij Tribunalia in Regnis Hispaniarum, adeo semper Venerari fuerunt Potentissimi, & piissimi Reges nostri, ut illis sese, & totum eorum Dominium semper libentissimè supposuerint; Aurea ad hoc sunt verba, ex Vasæo, *in Chronicis Hispan.* & Marta *de Iurisdictione* 1.*p.c.*16.*n.*94. relata à Solorz. *de iure Indiarum lib.*3.*c.*1.*num.*92. ab omnibus aliis Catholicis Principibus valde notanda, ea autem sunt hæc: 12.

Item, Rex Castellæ, antequam fiat Rex, Iuramento speciali subiicit se, & totum suum Dominium Sanctissimo Seuerissimæ inquisitionis Tribunali.

TITULUS IV.

De Episcopis.

SUMMARIUM.

1 *Ante Institutos inquisitores, munus puniendi Hæreticos erat proprium Episcoporum.*
2 *Iurisdictio Episcoporum in hæreticos an sit ordinaria, vel delegata.*
3 *Quo tempore condita fuerit decretalis*, Ad abolendam, de Hæret.
4 *Ratio institutionis inquisitorum.*
5 *Episcopus non potest procedere contra Inquisitores, & n.*6. *ubi id probatur.*
7 *Per institutionem Inquisitorum non fuit Episcopis ablata iurisdictio in Hæreticos.*
8 *Quæ possint Inquisitores sine Episcopis, & è contra & quæ non. num.*9.
10 *Absolutoriam sententiam, an Episcopus sine Inquisitore ferre possit & è contra.*
11 *Consuetudo uniuscuiusque Inquisitionis est seruanda.*
12 *An Inquisitor sine Episcopo, & è contra possint indicere purgationem canonicam.*
13 *An etiam, recipere ad abiurationem hæreticos sponte comparantes.*
14 *Abiuratio est pœna grauissima.*
15 *An aliquando unus, sine alio torquere, & condemnare possit.*
16 *Latè de Requisitione Episcopi ab inquisitore facienda, & communicatione processuum.*
17 *Quis Episcopus requirendus Originis, Domicilij, vel delicti: reprobatur Sousa.*
18 *Discordantibus Inquisitoribus & Episcopo quid agendum.*
19 *Citatus ab Inquisitore, & Episcopo simul coram quo debeat comparere? remissiuè.*
20 *Episcopi possunt formare processus contra hæreticos, n.* 21. *ubi quod hoc non seruatur in Regnis Hispaniæ, & Lusitaniæ.*
22 *Cum Episcopi formant processus contra Hæreticos debent obseruare omnia præscripta Inquisitoribus in horum processuum formatione.*
23 *Melius est, quod Episcopi remittant causas, has ad S. Officium, quam ipsos formare processus, num.* 24. *ubi quod sic euitatur confusio ex Simancha.*
25 *Secretum est neruus S. Officij.*

26 Secretum

26 *Secretum non seruatur in Curijs Episcopalibus, & quid acciderit Cantera circa hoc, dum erat Vicarius Pampilonensis.*

27 *Vsus hic, quod soli Inquisitores forment processus ex Pegna videtur vbique receptus.*

28 *Quid in hac re obseruare soleat Eminentissimus D. Cardinalis Camporeus Cremonæ Episcopus Vigilantissimus.*

28 *Monitum Pegnæ ex Sanctissimo, & Eminentissimis Generalibus Inquisitoribus, quod Episcopi, per se incumbant causis, cum ab Inquisitoribus requiruntur.*

OMissis his quæ de Episcoporum, dignitate, & præeminentiis notant DD. qui de Episcopali potestate, tractatus ediderunt, inter quos præcipuus est Barbos. modernus, de vtraque iurisprudentia, sed præsertim Canonica optimè meritus, hoc loco tantùm de his agemus, quæ Episcopis competunt in ordine ad hæreticos, & forum nostrum Sancti Officij, sit igitur

§. I,

De Iurisdictione Episcopi in hæreticos.

1. ANte institutos Apostolicos Inquisitores munus hoc animaduertendi in hæreticæ prauitatis reos proprium erat Episcoporum, vt notant omnes DD. ac præsertim Simanch. *de Catholicis Instit. tit.* 15. *de Episcopis, num.* 1. *& seq.* Farin *de hæresi quæst.* 186. *num.* 5. Molin. *de Iust. & iure tom.* 5. *tract.* 5. *disp.* 28. *num.* 3. Castro Palao *in opere morali tract.* 4 *disp.* 8. *punct.* 12. §. 1. *num.* 2. Sanctarel. *de hæred. cap.* 4. *dub.* 1. *num.* 1.

2. Sed dubitant scribentes, an in Hæreticos Episcopus sit Iudex ordinarius, vel delegatus. In qua re, dixi *in tit. sequenti*, Quoad sibi subditos esse Ordinarium, Quoad exemptos verò delegatum, & ibi allegatis addo Castro Palao *dicto* §. 1. *num.* 2. *vers. At comparatione exemptorum*, Sanctarell. *eodem n.* 1. *vers. in exemptos verò.*

3. Et de hoc videtur textus in cap. *Ad abolendam de Hæreticis*. Quod capitulum editum fuit circa annum Domini 1182. quo tempore viuebat Lucius Tertius, Summus Pontifex illius auctor, vt videre est ex Baronio *tom.* 1. *Annal. circa illum annum*, & Genebrard. *in Chronog. lib.* 4. *fol. mihi* 627. & sic ante institutos Inquisitores, in eo autem cap. cum agit Papa de iurisdictione Episcopi in causis hæresis, quoad exemptos, ait, *Et eis in hac parte tanquam à Sede Apostolica delegatis.*

4. Quia verò, ex post instituti fuerunt Inquisitores Apostolici, ob varias Episcoporum curas, ne vt cum Simanca *vbi supra, num.* 4. dicam, ob Episcoporum absentiam, vel ignauiam, vel imperitiam, nam verè nimis liberè loquutus est de eo Reuerendissimo ordine Episcopali; Quæri ob id potest, an Episcoporum iurisdictio in causis hæresis virtute dicti

5. capituli, *Ad abolendam* se extendat etiam contra Inquisitores.

In qua re sicuti, titulo sequenti dixi, Iurisdictionem Inquisitorum non se extendere ad Episcopos, ita nunc dico, iurisdictionem Episcoporum, neque se extendere ad Inquisitores, ita docuerunt magis communiter Doctores, quos refert, & sequitur Farin. *dicta q.* 186. *num.* 114. quibus addo Molin. *in dict. disp.* 28. *n.* 21. Castro Palao *dicto punct.* 12. §. 2. *num.* 8. *vers. Cæterum tenendum est absolutè.* Sanctarel. *dicto cap.* 40. *dub.* 3. *num.* 19. Sousam, *in Opusc. de Sollicit. in confess. tract.* 2. *c.* 3. *n.* 1. & sequentibus, & in Aphorism. Inquisitorum *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 6. vbi quod Episcopi possunt procedere contra Inquisitores, in illis solis casibus, in quibus Inquisitores possunt procedere contra Episcopos.

Probatur hæc sententia manifestè, quia vel Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & est inferior Inquisitore, vel auctoritate delegata, & sic habet parem cum inquisitore iurisdictionem, vt probaui *in Annot. meis ad primam quæst. Guidonis Fulcodij, n.* . . & supponunt omnes, par autem in parem non habet imperium. 6.

§. II.

De concursu inquisitoris, & Episcopi in causis fidei.

DEcisa antiqua DD. controuersia, an per commissionem causarum, hæresis inquisitoribus intelligeretur ablata iurisdictio Episcopis per Bonifacium VIII. in cap. *per hoc de hæreticis, in* 6. vbi declarauit Episcopos in causis fidei, tam coniunctim cum inquisitoribus, quam disiunctim posse procedere, ita tamen, vt tenerentur inter sese communicare processus, in cuius meritis si conuenirent per vtrosque sententia pronunciaretur, sin minus causa ad Apostolicam Sedem deferretur, varia iura per benedictum XI. & Clem. V. emanarunt, de quibus in Extrauaganti, *Ex eo de hæret.* & in *Clem. prima eodem titulo* pro faciliori terminatione istarum causarum. 7.

Per eas autem constitutiones, nunc hoc iure vtimur, vt dixi *in Annot. ad primam quæstionem D. Fulcodij num.* 1. *& pluribus sequentib* Quod Inquisitores sine Episcopis, & Episcopi, sine inquisitoribus possint, citare, capere, rutæ custodiæ mancipare, captos in compedibus ponere, & contra illos inquirere prout eis secundùm Deum videbitur expedire. 8.

Episcopus verò, sine Inquisitore, & Inquisitor, sine Episcopo non possunt reos ad carcerem in pœnam damnare, eos torturæ subiicere, nec contra eosdem ad definitiuam sententiam deuenire, sic disponitur *in dicta Clem.* 1. & tradiderunt Eymericus *in Direct. q.* 48. *& seq. p.* 3. & ibi Pegna, Farin. *q.* 186. *num.* 56. *& seq.* qui alios omnes antiquos allegat, Castro Palao, *dicta disp.* 8. *punct.* 13. *num.* 7. *& seq.* Mol. *in sæpè cit. disput.* 28. *num.* 11. Sanctarell. *de hæresi dicto cap.* 40. *dub.* 2. per totum, Sousa *in Aphorism. lib.* 1. *cap.* 3. 9.

Occasione autem istorum dubitari potest, primò, An solus, Inquisitor, vel solus Episcopus possint sententiam absolutoriam ferre. In qua re video in terminis iuris magis communem opinionem esse affirmatiuam, hanc enim tenent, & bene fundant, Pegn. *comm.* 97. Castro Palao, *dicto punct.* 13. *num.* 2. Sanctarell. *num.* 13. Tutior tamen in praxi est, quod vnus sine altero ad Absolutoriam sententiam non deuenit, id notant omnes *suprà* allegati locis indicatis, Farin. *dicta q.* 186. *n.* 81. vbi hanc sententiam appellat tutiorem, æquiorem & maturiorem. ex Royas *sing.* 27. *num.* 7. Locato *in Iud in fine, q.* 29. & Azor. *Instit. Moral.* 1. *p. lib.* 8. *cap.* 15. *q.* 16. 10.

Si tamen in aliqua inquisitione vigeret contraria sententia vtique ea esset seruanda, vt in Hisp. in qua vsu receptum est, vt Inquisitores sine Episcop. delatos absoluant, vt attestatur Paramus *de Orig. Sancta inquisit. lib.* 3. *quæst.* 4. *Rubr. de expeditione* 11.

tione processus,n.1.in fin. & Mol.*in sæpe cit.disp.*28. *num.*15.

12. Dubitatur secundò, an solus Inquisitor possit indicere purgationem canonicam, sed quoad hanc quæstionem videnda sunt dicta à nobis *in tertia parte*, titulo *de sententijs in materia purgationis canonicæ*.

13. Dubitatur tertiò, an Hæreticis sponte venientibus vnus sine altero possit abiurationem indicere?

In hac dubitatione certum est, & vsu quotidiano recepta sententia hæreticum, vel suspectum non sponte comparentem, minimè posse ad abiurationem admitti sine Episcopo, & Inquisitore. Id probauit Castro Palao *in dicto puncto* 13.*n.*16.

14. Quia verè abiuratio grauissima pœna est supponens abiurantem pœnæ mortis in casu relapsus, Diana *p.*4.*resol.mor.tr.*8.*resol.*49.*vers.concedo tamen, quo vero ad sponte comparentes.* Molin. *d. disp.*28. *num.*16.*vers.idem dicendum*, refert quendam sponte comparentem in Lusitania præsentibus solis Inquisitoribus abiurasse, sed ex hoc non infertur, non esse necessarium Ordinarium, quia potuit in eo casu Ordinarius commisisse vices suas Inquisitoribus, solent enim Episcopi regulariter committere vices suas in his casibus sponte comparentium, vnde etiam quoad hos arbitratur tutiorem esse sententiam, Castro Palao *dicto num.*17. vbi ait neque sponte comparentibus posse abiurationem iniungi, nisi Episcopo, & Inquisitore conuenientibus, vel sibi vicissim vices suas committentibus.

Dubitatur quartò, an in aliquibus casibus Episcopus, sine Inquisitore sine Episcopo procedere

15. possint? Respondendum est posse procedere vnum sine altero ad torturam, & diffinitiuam sententiam, cum is non potest reperiri, vel est absens à Diœcesi, vel intra octo dies sibi statutos in dicta Clementina prima, non vult cum inquisitore conuenire, ita Eymericus *q.*49.1.*p.*vbi Pegn. Sousa *lib.*1. *cap.* 3. *num.* 8. *&* 10. Castro Palao *dict. punct.* 13. *num.*11. *&* 12.

16. Dubitatur quintò, de requisitione facienda ab Inquisitore de Episcopo, & è contra ante expeditionem processuum.

Siue Inquisitores, & Episcopi diuisim procedant siue vnus tantum completo processu antequam ad torturam, vel aliam diffinitiuam sententiam in reum deueniatur, tenentur vnus alterum requirere, vt processum, seu processus inter sese communicent, & post requisitionem requirens requisitum expectare debet per 8. dies, quibus elapsis si requisitus non conueniat vel substitutum, consilium, vel assensum mittat requirens ad expeditionem causæ poterit procedere solus, ita in Clem. prima. *de Hæret.* §. *Propter*, Farin. qui omnes antiquos allegat, *quæstione* 186. *num.* 98. Sousa *dicto cap.* 3. *num.* 8. *& num.*11.*& sequentib.* vbi quod Episcopus requiren-

17. dus debet esse Episcopus potiùs domicilij, quam loci, dilecti, & Originis, atque hoc vsu receptum esse.

Verùm quo ad hoc contrarium seruat praxis S. Officij, quia forum quod quis sortitur ratione delicti, est fortius foro Domicilij, & ad illud de iure fit remissio cum sumus sub eodem Præside Prouinciæ, vt nouissimè omnibus cumulatis tradidit Carlenal.*de foro Compet. disp.*2.*q.*7 *sect.*1.*n.*7 16 *& sect.* Et ego in S. Officio nostro numquam vidi requiri Episcopos Domicilij, sed Episcopum loci, vbi delictum fuit commissum; & de hac requisitione latè etiam Castro Palao, *dicto n.*11.*&* 12.

18. Dubitatur sextò quid agendũ discordantibus Inquisitore, & Episcopo? Respondeo processus merita vna cum votis consultorum transmittenda esse ad Supremum Vrbis Tribunal Vniuersalis Inquisitionis, prout idem agunt Inquisitores inferiores Hisp. qui referunt huiusmodi causas Supremo Tribunali, in illis Regnis, ita *in dicta Clementina prima*, bene Castro Palao, *dicto puncto* 13.*n.*15.

Reliquum esset hoc loco agere coram quo reus citatus pro eadem hora ab Inquisitore, & ab Episcopo, comparere debeat, sed quoniam de hac re latè egimus *in* 1.*q.D.Guidonis Fulcodij*, *à n.*14.*vsque ad fin.* ideo ad ibi dicta benignum lectorem remitto. 19.

§. III.

An Episcopi possint facere processus contra Hæreticos.

QVæstio hæc facillimè ex supradictis soluitur, diximus enim contra hæreticos Inquisitores, & Episcopos etiam diuisim posse procedere *c. per hoc* §.*verum,de Hæreticis in* 6. Eymericus *in direct.* 3.*p.*51.vbi Pegna *comm.*100. Farin. *dicta q.*186.*n.*56. vbi alios refert. 20.

In sola Hispania, & Lusitania contrarium obseruatur, soli enim Inquisitores ibi formant processus, & capiunt reos, in causis fidei, & Episcopi si aliquas contra similes reos habent informationes tenentur eas transmittere Inquisitoribus, ita Mol. *de Iust.& iure alleg.disp.*28.*n.*13.*&* 14.& Castro Palao *d.punct.*13.*n.*6. vnde autem id habeant Inquisitores Hispaniæ, vel ex consuetudine legitimè præscripta, vel ex priuilegio Apostolico parum refert discutere, hoc enim potiùs Hispanis Iurisconsultis remittendum censeo. 21.

§. IV.

An in formatione horum processuum Episcopi teneantur seruare Ordines, Inquisitoribus præscriptos.

EPiscopi, cum soli sine Inquisitoribus processus contra Hæreticos formant, vel etiam cùm id agunt, quia in eorum diœcesi non adsit Inquisitor, vt accidere potest in Episcopo Lucẽsi, ea enim ciuitas Apostolicum Inquisitorem non habet, tunc sine dubio debent obseruare diligenter ea omnia, quæ in formatione horum processuum, siue à iure communi, siue ab Apostolicis Constitutionibus Inquisitoribus sunt præscripta, text. est in *c.per hoc de Hæret.in* 6.vbi Gemin.& alij Simanca *de Cath.Inst. tit.*25.*n.*4.Farin.*de Hæresi,q.*186.*n.*16.qui alios allegat, quibus addi potest, Sanctarell *de Hæresi,cap.*40. *dub.*1.*n.*2.*vers.sine autem*, Sylu est.*in verbo hæreticus*, Castro Palao *dicta disp.*8.*punct.*12.§.1.*n.*3. 22.

Et clarissima sunt verba dicti text in §.*fi.*ibi *Illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per iura communia, vel speciales concessiones, seu ordinationes Sedis Apostolicæ obseruare.*

§. V.

An Expediat Episcopos hosce processus formare, vel satius sit eos remittere Inquisitoribus.

NVlli dubium, quin longè melius sit causas Hæresis, & suspicionis illius ab Episcopis remitti Inquisitoribus, quam ipsos in eis procedere. 23.

24. Qoia, vt ait Simanca *de Cath. Institut. titul. 15. de Episcopis, num. 5.* si Episcopi ipsi procedunt, *Causa omnis*, (verba sunt Simancæ) *ita confunditur, vt vix, aut numquam veritas inueniri queat, quod ego frequenter Vicariorum imperitia contigisse scio*, ideoque subdit, *Quod id lege Pontificia prouidendum esset.*

25. Deinde, secretum est neruus causarum omnium
S Officij, id coram inquisitoribus iouiolabiliter obseruatur, coram Episcopis autem impossibile est
26. hoc secretum obseruari, vt & experientia rerum
magistra nobis manifeste suadet, & attestatur Inquisitor Cantera, *in suis quæstionibus criminalibus tangentibus reum, q. 6. n. 9.* vers. *& non solum voco*, ibi, *sed certe illud tabelliones*, vbi attestatur, quod dum ipse erat Vicarius Generalis Pampilonens. nunquam potoit facere, vt secretum in illa Ecclesiastica curia seruaretur, & quod licèt multoties tabellionibus pœnam imposuerit, id tamen non profuit.

27. Bene Pegna *in 3. p. Directorij com. 101.* vers. *quamquam verò*, vbi quod stylus hic, quod soli Inquisitores forment processus, videtor iam vsu receptus, & eum ibi multum commendat, ob idque Emioentissimus & Reuerendissimus, Domious meus Cardina-
28. lis Camporeus Episcopus Cremonensis, cuius sum
auditor, cum amplissima iurisdictione, in omnibus causis, in quibus persona laica ius dicere, & iudicare potest, supta 14. annos, semper omnes causas hæresis, & suspicionis illius remisit statim ad Reuerendissimos Inquisitores, quia ipse Eminentissimus D. vti vnus ex Supremis Inquisitoribus optimè nouit, quam magna oriantur inconuenientia, si ordinarij qui nec tutos, nec secretos habent carceres, & Ministros in formatiooe, horum processuum, se ingeraot.

29. Tandem ad finem huius tituli apponere volo verba Pegnæ io sua praxi Inquisitorom, manu scripta, *l. 2. c. 65. n. 7.* ait enim.

Gratissimum foret, Sanctissimo, & DD. Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus, vt Episcopi per seipsos, his causis tractandis, & iudicandis assisterent, & magna, ac communi concordia sic cum Inquisitoribus agerent, atque hunc sibi finem proponerent, vt veritas inueniretur, fides Catholica stabiliretur, atque omnis omnino hæresis, & hæresis suspicio, & qualibet Doctrina nouitas à suis Diæcesibus expelleretur, hucusq; Peña.

Et hæc bene notanda sunt per Episcopos, maximè eos, qui in huiusmodi causis omnia curant per eorum vicarios expediri.

TITVLVS V.

De Apostolicis Inquisitoribus.

SVMMARIVM.

1 *Delegata Inquisitionis munus cœpit tempore Innocentij III.*
2 *B. Dominicus mira celeritate hæreses in Gallia ortas compescuit.*
3 *Occasione hæresis Albigensium institutum fuit Officium S. Inquisitionis.*
4 *De hac hæresi Albigensium, & eius dogmatibus, remissiuè.*
5 *B. Dominicus fuit primus Inquisitor in Gallia.*
6 *An munus Inquisitoris acceperit B. Dominicus ab Arnaldo Legato Sedis Apostolicæ, vel immediatè à Papa.*
7 *De Religionis zelo B. Dominici.*
8 *Cur in præcipuis Italiæ partibus munus delegatæ Inquisitionis conferatur Patribus Ordinis Prædicatorum.*
9 *in Tuscia, & nonnullis ciuitatibus Sereniss. Dominij Inquisitores assumuntur, ex Ordine D. Francisci.*
20 *Olim Inquisitores eligebantur à Generalibus & Prouincialibus Ordinum DD. Dominici, & Francisci.*
11 *Hodie Inquisitores eliguntur à Sanctissimo Domino, vel per Breue, vel per literas Sacræ Congregationis.*
12 *Quomodocumque eligantur recipiunt iurisdictionem immediatè à Sanctissimo Domino nostro.*
13 *In Inquisitoribus requiritur ætas annorum quadraginta, & de ratione, n. 14.*
15 *Cur iura maiorem ætatem requirant in Inquisitore quam in Episcopo.*
16 *Hodie quia Inquisitores eliguntur à Sanctissimo, vel à Sacra Congregatione, non est necessaria præcisè illa ætas.*
17 *Honorifica mentio Reuerendissimi P. Ioan Baptistæ à Martinengo Inquisitoris Cremonæ.*
18 *In Hispania sufficit Inquisitores esse annorum 30.*
19 *Scientia in Inquisitoribus requiritur.*
20 *Deberent esse Inquisitores graduati, & legisse Sacram Theol. per triennium.*
21 *Regulare est, in omnibus magistratibus, vt conferantur viris Doctis.*
22 *Distinctio Sanctæ memoriæ Pij V. de Doctoribus, & Doctoratis.*
23 *Prudentia in Inquisitoribus est necessaria, numer. 25. vbi quod idem est in omnibus alijs Magistratibus.*
24 *Prudentia est regula, & perfectio omnium aliarum virtutum.*
26 *Ad Magistratum habentem annexam Gubernationem, potius eligendus vir prudens, minus Doctus, quàm magis Doctus, & minus prudens.*
27 *De vita & morum honestate Inquisitorum, & n. 29. vbi idem requiritur in alijs Magistratibus, & de ratione n. 28.*
30 *In quo consistat vitæ integritas in Magistratu requisita.*
31 *A quibus cauere debet electus in Magistratum.*
32 *A Magistratu exercendo, arcendi sunt Ciues.*
33 *Ciues possunt ad breue tempus esse locum tenentes Officialium in Patria.*
34 *Auctor fuit Pro Iudex maleficiorum in Patria, per tres menses, & ferè per integrum biennium Locum-tenens Aduocati Fiscalis.*
35 *Ambientes à Magistratibus arcendi.*
36 *Regulariter, ex Simancha ambientes Magistratus, sunt indigni.*
37 *Quamvis aliquando potentibus sint Magistratus conferendi, tamen id cum maxima circumspectione agendum est, n. 38.*
39 *An Magistratus imitari debeant Moysen, qui recusauit munus à Deo demandatum, Exodi 5. Ad Isaiam, qui cap. 47. vltrò se obtulit Deo.*
40 *Assumendi in Magistratus siue inferiores, siue superiores deberent examinari, & quidem rigorosè.*
41 *Franciscus Viuius, & Franciscus de Leonardis, dicebant in regno esse necessariam super hoc Pragmaticam.*
42 *Hæc Pragmatica, emanauit à Potentissimo nostro Rege in Regno, anno 1630. vtinam similis ederetur pragmatica pro Statu Mediolanensi. n. 43.*

44 *Quæ*

POST tractationem de Episcopis, ratio veri ordinis exigit, vt de Apostolicis Inquisitoribus agamus, sit ergo

§. I

De Origine, & Institutione Sancta Inquisitionis

OMissa origine Inquisitionis quam ab Omnipotenti Deo, & Adam ad hæc vsque tempora deduxit Paramus *de Origine Sancta Inquisitionis lib. 1. per totum.*

Agendo nunc de sola delegata Inquisitione dicendum est, eam institutam fuisse tempore Innocentij Papæ III. De Anno non conueniunt scribentes, nam Genebrardus *in Chr. lib. 4. saculo 13. circa annum Domini* 1212. sic ait, *eius temporibus*, (loquens de Innocent. III.) *orta Haresis in Tholosa partibus, quam D. Dominicus mira celeritate compescuit*, Illescas *in vita eiusdem Pontificis, lib. 5. sua Pontificalis Historia cap. 33.* Inquisitionis institutionem

ait accidisse, anno Domini 1208. Paramus *lib. 2. cap. 1. num. 13.* dixit id fuisse, anno 1215. Pegn. *in direct. 3. p.comm.32.* vers. *Officium Deleg. Inquisitionis*, ait, Officium S. Inquisitionis sumpsisse exordium, circa ann. Domini 1200.

Illud certum est, & inter omnes constat Inquisitionem Delegatam originem sumpsisse temporibus dicti Innocent. III. Summi Pontificis, occasione Hæresis Albigensium, quæ in partibus Tholosæ in Gallia grassabatur, ita omnes *supra* allegati
3. locis indicatis Azor *Inst. Moralium, tom. 1. lib. 8. c. 18 Quæsito, primo*, qui alios allegat.

4. De initio autem progressu, & dogmatibus istorum Albigensium videndus Prateolus *in suo Elencho omnium Hæreticorum, lib. 1.* in Verbo, *Albigenses*, fol. mihi 18.

§. II.

De B. Dominico, primo Inquisitore.

5. Beatum Dominicum Nobilitate Insignem, sed Doctrina, Sanctitate, & generosa sui Ordinis prole longe insigniorem primum fuisse Inquisitorem in Gallia Narbonensi constitutum tradiderunt, Illescas, Genebr. Azor. Paramus, & Pegna *locis, §. prox. allegatis*, Sousa, *in Aphorism. Inquisitorum, lib. 1. cap. 1. num. 1.* Flau. Cherubin *ad Constit. 1. Pij V. Schol. primo* Scacia *de Iud. Ciuilib. Criminalibus, & Hæreticalibus lib. 1. cap. 64. n. 4.* Ciacon. *in vita Innoc.* Pater Ioan. Michael Pio Bononin. *in Hist. Domini ana familiæ, lib. 1. cap. 11. per totum* Fernand. del Castill. *in Centurys eiusdem Ordinis. 1. p. cap. 9.*

6. An autem hoc Inquisitionis Officium fuerit huic Sanctissimo Patriarchæ iniunctum ab Arnaldo Abbate Cisterciensi Sedis Apostolicæ in Gallia Legato, vt ex litteris B. Dominici colligi videtur, quæ impressæ, habentur apud Campeg. *ad Zanch. de Hæreticis cap. 20.* & Paramum *de origine Inquisitionis lib. 2. cap. 2. num. 6.* vel potius id munus accepit immediatè à Sede Apostolica, vt magis contendunt Doctores supra relati. Arbitror rem posse facili negotio componi, si dicamus B. Dominicum à legato quidem Sedis Apostolicæ fuisse Inquisitorem institutum, sed ex post ab eadem Sanctissima Sede confirmatum.

7. Quantus in hoc Sanctissimo Viro fuerit Cath. Religionis zelus, & quanta in Ecclesia Sancta Dei merita, attestantur acta ipsius apud Campeg. Param. & Patrem Pio, ac tam insigne munus, quod à Sede Apostolica non potuit non conferri nisi viro sanctitate, ac Doctrina præclarissimo.

8. Et hinc ortum habuit inueterata Romanorum Pontificum consuetudo, munus hoc Sanctæ Inquisitionis demandandi Patribus huiusce inclyti Ordinis Dominicani, vt qui verè tanti Parentis filij, & virtute, & doctrina esse noscuntur, eiusdem quoque sanctissimi muneris dignitate illustrentur.

§. III.

De Electione Inquisitorum.

Diximus supra Inquisitoris munus, in præcipuis Italiæ partibus, Patribus Dominicanis solere demandari, nam in Tuscia & in nonnullis Ciuitatibus
9. Serenissimis Dominij Veneti, vt Patauij Inquisitores sunt Ordinis D. Francisci.

10. Olim autem eligebantur hi Inquisitores à Generalibus, & Prouincialibus Ordinum Diuorum Dominici, & Francisci, idque ex priuilegiis Apostolicis, de quibus, in Constitutionibus Innocentij Quarti, *Licet ex omnibus*, Alex. IV. *Olim præsentiens*, Clem. IV. *Licet ex omnibus* de quibus in Bullario S. Officij, post Directorium, ita Eymericus *in direct. part. 3. quæst. 3.* vers. *Regulariter tamen*, vbi Pegn. *comm. 52.* vers. *multis vero* Azorius *instit. Moral. tom. 1. lib. 8. cap. 18. quæsito 5.* Farin. *de Hæresi, Quæst. 186. num. 30.* Sanctarell. *in simili tractat. cap. 40. dub. 1. conclusion. 6. num. 6.* Zanard. *in Summ diuin. Præceptorum, part. 1. cap. 6. de Inquisitore* versiculo 6. *Quæritur.* Ferdin. de Castro Palao *in opere Morali. tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 12. §. 2. n. 5.* & Sousa *in Aphorismis Inquisitorum lib. 1. cap. 1. num. 5.*

Hodie tamen à dictis Generalibus, & Prouincialibus, non eliguntur Inquisitores, sed immediatè à sanctissimo Domino nostro vel per Breue, 11.
quomodo eligi solent Inquisitor Mediolani, & Genuæ, vel per literas Patentes (quod regulariter contingit) à Sacra Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum DD. Cardinalium supremorum Inquisitorum emanatas, ita omnes DD. *suprà* relati locis indicatis.

Quomodocumque tamen huiusmodi Inquisitores deputentur, siue (vt olim) à Prælatis sui Ordinis, siue (vt nunc à Sacra Congregatione, vtique semper intelliguntur iurisdictionem suam accipere à sanctissimo Domino nostro, vt cum Domino Guidone Fulcodio, *in sua Quæstione Quarta*, ad Inquisitores, diximus nos ibi *in additionibus num. 8.* ex textu l. *Item eorum §. decuriones, ff. quod cuiuscumque vniuersitatis nomine.* 12.

Atque hæc de Electione Inquisitorum in Italia, nam in Hispania, quid obseruetur diximus suprà, hac ipsa parte, titulo tertio, & *in dicta quæst. 4. D. Fulcodij.*

§. IV.

De qualitatibus eligendi in Inquisitorem.

Multa eaque non leuis momenti requiruntur in eligendo Inquisitore quæ maioris distinctionis gratia singula distinctis particulis breuissimè sunt explicanda.

Particula I.

De ætate Inquisitorum.

De hac re, est tex. in Clem. *Nolentes, de Hæreticis*, vbi expressè cauetur neminem posse in Inquisitorem Hæreticæ prauitatis eligi nisi annum Quadragesimum attigerit, & ita ex dispositione dictæ Clementinæ, docuerunt Eymeric. *in direct. parte 3. quæst. 2.* & *ibi* Pegna 51. vbi multos refert, quibus addo ego Farin. *de Hæresi, q. 186. num. 46* Zanard. *in Summ 1. p. cap. 6. q. 12.* vers. *Tertio quod sit ætatis*, Sanctarell. *de hæresi, cap. 40. dubio, 1. conclus. 5. num. 5.* vers. *Hic nota*, Castro Palao *dicto puncto, 12. §. 2. num. 14.* & Sousam in Aphorism. *lib. 2. cap. 1. num. 8.*

Et quamvis aliqui voluerint dictæ Clementinæ nullam posse assignari rationem, attamen verius est, ideo Summum Pontificem ætatem Inquisitorum voluisse esse annorum 40. quia vt obseruat Pegn. *dicto comm. 51.* vers. *cæterum* in ea ætate solent esse homines prudentissimi.

Nec vlli mirum, videri debet si canones ætatem

Episco

Episcopotum solum voluerint esse annorum 30. quia Canonistæ communiter aiunt ideo in Episcopo minorum ætatem sufficere, quia in Promotione Episcopi procedi solet, cum maximè inquisitione, ita Abb. in cap. *Cum in cunctis.* §. 1. *num.* 6. *de electio.* & Castro Palao *dicto n.* 24. vers. *Ratio verò.*

Hæc tamen quæ hucusque diximus poterant sibi locum vendicare temporibus illis, in quibus Inquisitores eligebantur à Generalibus, & Prouincialibus suorum Ordinum.

Nam hodie quoniam eliguntur, vel immediatè à Papa, vel à Sacra Congregatione, nec Papa, nec Sacra Congregatio ligatur dispositione dictæ Clementinæ, ita Farin. *dicta quæst.* 186. *num.* 51. Castro Palao, *dicto num.* 24. vers. *Notantur dixi,* Sousa *dicto n.* 8. Zanard. *loco citato*, vers. *Et crederem etiam Sacram Congregationem.*

Et sic in facti contingentia annis Superioribus Sacra Congregatio depmauit, in Inquisitore Cremonæ, Reuerendissimum P. Ioan. Baptistam à Martinengo, virum prudentia, Doctrina, modestia, & dexteritate nemini secundum, quamvis vix excederet annum trigesimum.

Sic Castro Palao, Pegnan. & Farin. locis indicatis ex Simancha *de Cath. instit.* 34. *num.* 12. dixerunt Inquisitores in Hispania, creari si annum 30. compleuerint, quod ex speciali Summi Pontificis concessione obseruari etiam in Regno Lusitaniæ, dixit Souza in *sæpe cit. cap.* 1. *n.* 8.

Particula II.

De scientia Inquisitorum.

19. SCientiam in Inquisitoribus requiri, probatur ex litteris Vrbani IV. & Clem. IV. incipientibus, *Præ cunctis*, apud Pegnam, *in direct. part.* 2. fol. mihi 129. *Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas &c. & Doctrinam fundant erudita labia salutarem*, Eym. *in direct. p.* 3. *q.* 1. vbi Pegn. *comm.* 5 c. Homobonus de Bonis, *de humana vitæ statibus*, 1. *part. cap.* 8. *num.* 3. vers. *Tertiò in Inquisitore exigitur scientia.*

20. Addo ego inquisitores, debere esse graduatos, vel in Sacra Theolog. vel in vtroque iure, vnde cum in Italia, Inquisitores regulariter, eligantur Theologi, ait, & bene Zanardus *in summa dicto cap.* 6. *quæst.* 12. vers. *Quartò debent esse sapientes*, quod ipse ad hoc munus nullum admitteret, nisi fuisset Lector Sacræ Theologiæ, & ei studuisset, & per triennium saltem legisset. Et quidem, hoc regulare est, in omnibus Magistratibus vt viris Doctis conferantur, & in aliqua publica vniuersitate graduatis, vt bene probarunt Bobadill. plura eruditè more. suo cumulans *in sua Politica. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 6. *Qual deue ser el corregidor en la sciencia*, per totum Simanchas *de Republica lib.* 5. *cap.* 15. Mastrill. *de Magistr. lib.* 2. *cap.* 3. *per totum* Borell. *de Magistratuum edictis libro primo cap.* 8. vbi de distinctione Sanctissimi Pontificis Pij V.

21. de Doctoribus, & Doctoratis, aiebat enim, se Doctores præcupere, non autem Doctoratos, quæ distinctio est valde notanda, quia, vt ex Luca de Penn. *l. vnic. num.* 5. vers. *nec omnis Doctor, Cod. de Athlet. lib.* 10. notauit Lotter. *de re beneficiaria in Apparatu num.* 128. non omnis Doctor, & Doctus, licet omnis Doctus, sit Doctor, re, & opere, multi autem sunt Doctores nomine, pauci opere.

Et sic passim obseruatur in Supremo Vrbis Tribunali, nam Sacra Congregatio semper demandare solet munus, hoc Inquisitoris Magistris in Sacra Theologia.

Particula III.

De Prudentia Inquisitoris.

IN eligendo ad Inquisitoris munus Prudentiam maxime esse necessariam dixerunt, idem Summi Pontifices Vrbanus IV. & Clement. IV. *in Constitutionibus suprà citatis* ibi *Prouidimus igitur ad præsens personas aliquas circumspectas*, Prudentia enim est generalis regula, & perfectio aliarum virtutum dans eis modum, & formam, vt dixit Diuus Thom. *in* 2. 2. *q.* 166. *art.* 2. *ad Primum, & in* 3. *sent. distinct.* 9. *quæst.* 1. *art.* 1. 23. 24.

Et quidem in omnibus Magistratibus, eam esse necessariam docuerunt, Bobadill. *dicto lib.* 1. *cap.* 5. *per totum*, vbi bene, & eruditè ostendit, in quo consistat hæc prudentia in Officialibus requisita, & certè locus ille dignus est, qui videatur, Borell. *lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 57. Mastrill. *dicto lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 77. *& seq.* Et Simanch. *de Republica c.* 10. *l.* 5. 25.

In Inquisitoris autem Officio exercendo, plus plusquam necessariam esse prudentiam, latè demonstrauit Simanch *de Cathol. instit.* 34. *n.* 10. Pen. 3. *p. comm.* 30. vers. *Prudentia circumspectus*, Zanard. *loco allegato*, vers. *Primò ergo debent.* & Homob de Bonis *loco supra alleg. num.* 2. vers. *Secundò Prudentia*,

Et tanti facienda, est prudentia in Magistratu, vt eligi potius debeat prudens, & minus doctus, quam magis doctus, & minus prudens, vbi simus in Magistratu annexam habente subditorum gubernationem, Mastrill. *lib.* 2. *cap.* 1. Bobadill. *in sua Politica, tom.* 2. *in Epistola ad Lectorem.* 26.

Particula IV.

De vita & morum honestate Inquisitorum.

HAnc quoque morum honestatem, & vitam religiosè institutam inter qualitates Inquisitorum numerarunt iidem ipsimet Summi Pontifices, Vrbanus IV. & Clem. IV. *in allegatis constitutionibus*, ibi. *Quorum honesta conuersatio exemplum tribuat puritatis.* 27.

Et id quidem summa cum ratione, quia vt legitur, Eccl. 27. *Anima viri Sancti enunciat vera.* Et Simanch. *de Republica, lib.* 5. *cap.* 5. ex Philone, *in libro de Legatione, ad Caium*, ait. *Quod solet Deus bonis viris bona consilia & Republicæ commoda suggerere.* 28.

Et ita morum, honestatem in Magistratu quocumque requiri, sicuti etiam vitæ probitatem docuerunt Borell. *de Magistr. edictis* ; *lib.* 1. *cap.* 4. *per totum* Simancha, *loco citato*, *cap.* 5. *& sequentibus*, Mastrill. *dicto lib.* 2. *cap.* 2. *per totum*, Bobadill. *in sua Politica, lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 5. & pluribus sequentibus, vbi allegat ad hoc pulcherrimum text. *in l. Magistros. Cod. de Profess. & de Medicis, lib.* 10. ibi *Moribus primùm excellere debet, deinde facundia.* Homobonus de Bonis, *in tract. de Vita Humana Statibus*, 1 *p. cap.* 8. *num.* 1. vers. 1. *vita puritate* & Zanard. *in summa*, *dicto cap.* 6. *quæsito* 12. vers. *secundo debent.* 29.

Vitæ autem integritas & morum honestas consistit in sobrietate, in modestia Patientia, Mansuetudine, Diligentia, Clementia, accerrimo Iustitiæ cultu, de quibus omnibus virtutibus bene agunt, DD. *suprà* relati, sed præsertim, Bobadill. Mastrill. Borell. 30.

Botell. & Simanch *integro lib. 5. & lib. 6. per totum*, vbi
31. latissimè probauit generaliter Magistratus, minimè debere esse Auaros, Iracundos, Affectibus seruientes, voluptatibus deditos, Personarum acceptatores, quod si talia requirunt DD. in Magistratibus sæcularibus, quid postea requiri dicemus in Magistratu Ecclesiastico, coram quo grauissimæ Religionis causæ pertractantur.

Et quamuis, superuacaneum fortasse videatur hoc loco apponere aliquas regulas, pro recta electione Inquisitorum, quia in Italia summa cum prudentia, & maturitate eligi solent à Sacra Congregatione Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum.

Cum tamen in Hispania, & Lusitania, à Supremis illorum Regnorum Inquisitoribus deputentur inferiores Inquisitores, pro illis saltem regnis nonnulla notabo, quæ generaliter animaduertunt DD. circa Officialium, & Magistratuum electionem; quæque electioni Inquisitorum, & ceterorum S. Officij ministrorum erunt applicanda.

32. Primò igitur, à Magistratu exercendo in aliqua ciuitate arcendi sunt illius ciuitatis ciues, hoc indistinctè obseruat Eminentissimum Tribunal Vniuersalis Inquisitionis, nomquam enim vidi in Ciuitatibus Inquisitores eligi, nisi exteros.

De hoc est text. *l. null, Cod. de Officio Rectoris Prouinciæ*, vbi hoc notant Doctores & latissimè probarunt Botell. *loco alleg. cap. 5. Mastrill. de Magistratibus lib. 2. capitulo. 7.* qui alios latissimè cumulant.

Possunt quidem, ad breue tempus Magistratus,
33. creare sibi Locum-tenentes, (licet sint ciues) vt notauit Franc. *decis.* 98. vbi Additionatores Bobadill. *in sua Politica lib. 1. cap. 12. num. 25. & seq.* sed maximè, *num.* 28. Eliseus Danza, *de Pugna Doctorum, tit. de Officialibus in genere, cap. 6. num.* 12. vbi, quod in facti contingentia, ita ipse obtinuit, & certè sub numquam satis laudato Viro Illustrissimo D. Dom. Consaluo, De Salamanca Prætore Cremonæ, Ego fui ab eo deputatus Proiudex Maleficorum Patriæ meæ Cremonæ, per tres menses, quamuis multi maleuoli reclamarent, & ferè per integrum suum biennium fui L. T. D. Io. Mariæ Pirellæ, Aduocati Fiscalis eiusdem Ciuitatis, viri morum honestate, & suauitate præclari & mecum strictissimo Amicitiæ fœdere coniunctissimi

34. Secundò, animaduertunt Doctores à Magistratibus maximè arcendos esse eos, qui illos ambiunt, instanter petunt, ac medio magnatum à Principis munificentia veluti extrahere conantur latissimè,
35. Bobadill. *vbi suprà, lib. 1. cap. 3. num. 65. & sequentibus*, vbi multa allegat Simanch. *de Republica, lib. 6. cap. 15. num.* 32. vbi ait, *Hoc verò iam vsitatissimum est, vt quò quisque meritis minus valet, hoc magis precibus, largitionibus, & ambitione se se aliis præferre conatur. Atque vtinam isthæc non plerumque merita vincant*, Botell. *dicto, lib. 1. c. 9. num. 35. & sequent.* Mastrill. *de Magistr. lib. 1. cap. 30. n. 1. & seq.* vbi ex Matienzo *in Dialogo Quarto, Relatoris, & Aduocati cap. 10. num.* 12. ait, Quod licèt possint officia à Principe peti, oblatis precibus, tamen non conuenit quod eis concedantur, adducens text. *in l. 2. circa finem ff. de origine Iuris*, ibi, *Hadrianus, cùm ab eo viri Prætorij peterent, vt sibi liceret respondere, rescripsit eis, hoc non peti, sed præstari solere*, additque ibi, ex Zasio Gotofred. *Meritis scilicet, non cuiuis petenti.*

Non negamus tamen, quin aliquando etiam viris
36. benemeritis Magistratus petentibus sint conferendi, vt probant allegata, à Mastrillo *vbi suprà, num. 6. & sequentibus.*

Sed dico ego, maxima cum circumspectione cum 37.
istis officia postulantibus esse procedendum, quia à communiter accidentibus constat, hosce, vt plurimum Magistratus postolantes esse indignos, vt dicebant Simanca *loco supra relato*, & Valer. *de differentiis vtriusque fori*, in verbo, *Electio*, diff. 6. num. 1.

Nec hi tueri se possunt exemplo Isaiæ, qui cap. 47. 38.
suæ Prophetiæ, se obtulit Domino, illis verbis *Ecce ego, mitte me*, quia vt latissimè probauit Pater Ioan. Marquez *in suo Gubernatore Christiano, lib. 1. cap. 9. fol. mihi* 47. Ex Diuo Hieronymo *Epistola sua*, 142. *Ad Damasum*, tam factum illud Isaiæ quàm, illud Moysis. *Exodi c. 3.* qui munus sibi à Deo demandatum recusauit dicens, *Qui sum ego vt vadam ad Pharaonem*, est laudabile subdit tamen *Que el de Moysen es meior para imitado que el de Isaias, por los Peligros della ambicion, que son tales y tantos, que hazen meior, elin conuenento de rehuzar aun, quando el cargo viene de la mano de Dios que el de salirle al camino, y pretender le por diligensias humanas.* Omnino autem attendos à Magistratibus huios Dominij arbitrarer eos, qui, vt dignitatibus potiantur vtuntur opera Principum exterorum, quantumuis cum Regia Corona confœderatorum, id enim vltra supradicta suadet vera Politicæ ratio, secundum quam Officiales nullum alium debent suarum dignitatum auctorem agnoscere quàm suam Regiam Catholicam Maiestatem. Pulcherrima ad hoc sunt verba cuiusdam Instructionis datæ per Philippum secundum Æternæ memoriæ Regem nostrum Cardinali de Granuela Præsidi Supremi Italiæ Consilij, apud Gonzal. de Auila *in suis, rebus memorabilibus Mantua Carpentana, l. 4. fol. mihi* 462. vbi loquens, de Regentibus dicti Consilij, ait, *se abstengan de escriuir à los Virreyes Gouernadores. Y otros en recomendacion de parientes, amigos, criados, para que sean proueydos, de Officios, lo que les complire me lo pueden suplicar, por que de mi solo, han de depender, y recibir merced.*

Tertio animaduerto, ego, quod Officiales, siue 39.
inferiores, siue superiores antequam ad Magistratus assumerentur deberent examinari, vnde in Re-
gno Portugaliæ, etiam Doctores, qui ad Senato- 40.
riam dignitatem promouentur, examinantur coram Præfecto Prætorio, vt testis est, Gama, *decis.* 1. *num.* 12. & in vrbe, Auditores ipsi Rotæ antequam promouenntur ad Auditoratum examinati, at-
testatur Marta, de Tribonalibus vrbis, 1. *p. c.* 3. 41.
num. 6. & sicuti Franc. Viuius *decis.* 270. *num.* 4. *& 5.* & Franc. de Leonardis *in tit. de electione Officialium, c. 2. n.* 67. dixerunt, quod necessaria erat
in Regno Pragm. specialis super hoc, quæ postea 42.
Summa Potentissimi Regis nostri prudentia emanauit, sub die 12. Iulij 1630. Mantuæ Carpentanæ, quæ fuit cœpta executioni mandari Neapoli, die 28. Iulij 1631. vt notauit Eliseus Danza in suis Considerationibus ponderatis, ad dictam Pragmaticam.
Ita, & nos, in nostro inclyto Dominio Mediolani 43.
possumus exclamare, Vtinam, vtinam similis pragm. à Domini nostri Regis benignitate etiam pro statu isto, si enim officiales rigorosè examinarentur, vtique non esset tam infinitus numerus istorum prætendentium, melius iustitia administraretur, & maiori conscientia Principes magistratus prouiderent.

Quartò, maxima diligentia vti debent Principes 44.
in electione Magistratus, strictissimam de hoc redituri rationem, & circa hoc multa notauit Bobadill. *dicto capite tertio, numero septimo, & sequentibus & numero decimo octauo*, refert insignem,

45. insignem, & Religione,& Doctrina Episcopum Segobiensem, Didacum Couar. Supremi consilij Castellæ Præsidem consueuisse, vt ingenia eorum, qui Magistratus postulabant examinaret, eos ad prandium inuitare, vt ex his, quæ debita cum modestia post prandium agebantur, & tractabantur cuiusque genium, & capacitatem intelligeret, semper autem præ oculis habere debent ij, ad quos spectant huiusmodi electiones verba Potentissimi,& Religio-
46. sissimi,numquam delendæ memoriæ Philippi Regis III. qui dum in eius vltima infirmitate morti iam proximus interrogatus fuisset à Patre Hieronymo de Florentia Religioso Societatis Iesv, quomodo se gessisset,circa prouisionem Magistratuum,respondit, *Sabe Dios que en todo lo que mande, entendia, que acertaua, y que se hazia lo mejor*, vt refert Gonzal, de Auilia, *in Theatro Matrit.fol.*131.

47. Quintò ego Inquisitores non promouerem ad hoc tam insigne munus, nisi in hoc Sancto Officio alias muneribus Inferioribus fuissent honorificè functi, vtpotè, quia fuerint Vicarij S.Officij, Consultores vel aduocati Fiscales, tunc enim æquum est, vt Officiales qui minores Magistratus cum laude gesserunt ad maiores promoueantur, Capiblanc. *in*
48. *suis singularibus post eius tract. de officio Baronum, num.* 210. *& sequent.* vbi refert, Comitem Lemensium Proregem Neapolitanum, occasione cuiusdam Iurisconsulti qui maiores Magistratus postulabat,cum tamen minores numquam exercuisset, respondisse.Nefas sit, *vt maiora exerceat, qui minora non didicit.*

§. V.

An Theologi, vel Iurisconsulti sint in Inquisitores eligendi.

49. Pater Diana *resolutionum Moralium, p. 4. tract.* 8.*resol.* 52. post Simanc. *de Cathol.instit. tit.* 41. *num.*3. & Scacc.*de iud.lib.*1.*c.* 87. *n.*10.voluit Inquisitorem potius debere esse Iurisconsultum quàm Theologum, & ita in Hispania obseruatur, & in Insula Melitensi; Azorius, *instit Moralium, tom.* 1.*lib.*8.*c.*18.*Quæsito* 5. vers. *Mihi quamuis Theologo,* idem sentire videtur.

Pater Zanardus, *loco supra sæpius allegato* sentit, in Inquisitore magis Sacram Theologiam quam ius requiri, & ita in Italia Inquisitores eliguntur Theologi, coram quibus causæ fidei, tam accuratè,& ritè pertractantur, ac possint coram quocumque quamuis Iurisconsultissimo viro agitari.

50. Ego,cum Peña, 3.*p.comm.*50.Tam Italiæ, quam Hispaniæ consuetudines circa hoc laudabiles arbitror,& vnamquamque in sua prouincia sequendam.

§. VI.

De titulo Reuerendissimatus, debito Inquisitoribus.

51. Titulum Reuerendissimatus Inquisitoribus deberi dixit,& bene, Lud. à Paramo *de origine, S. Inquisit.lib.*2. *q.*9.*n.*23. *&* 24.

52. Quia, ait Paramus, sunt delegati Summi Pontificis,& quidem in causis maioribus,& illius locum tenent, cuius personam repræsentant, cap. præcipimus, 95.dist.

43. Addit Paramus,titulum Reuerendissimatus, de iure debitum esse Episcopis, *vt in l in contractibus,§ in omni vero tempore, Cod. de non numerata pecun.*ibi, *per virum Reuerendissimum Episcopum*, igitur idem titulus erit debitus Inquisitoribus, qui in causis fidei à Summo Pontifice delegati dicuntur assumpti,quo ad iurisdictionem, ad præcipuam partem muneris Episcopalis, vt vidimus *in Annotationibus ad Quæstionem Tertiam D.Guidonis Fulcodij, n.* 8.

Et tantò magis hic titulus debetur Inquisitoribus, 54.
quia in his causis fidei, & sunt delegati, ad vniuersitatem causarum, & sunt maiores quocumque Ordinario,vt probant DD. in cap. *Sane il* 2. vbi Modernus Barbosa, de Officio delegati, & dixi ego in Annotatione,*ad primam quæstionem,D.Guidonis Fulcodij,n.*14.*& pluribus sequentibus.*

Et cum hic titulus nunc indistinctè tribuatur Vicariis Episcoporum, qui longè inferiores sunt In- 55.
quisitoribus, in causis ad Sanctum hoc Tribunal spectantibus, maximum esset absurdum eum denegare Inquisitoribus.

Neque his obstat,quod Sacra Congregatio,in li- 56.
teris, quas Inquisitoribus scribit, soleat eis tribuere tantummodo titulum Reuerendi vel multum Reuerendi, quia ex hoc non licet arguere, quod titulus Reuerendissimi eisdem non debeatur, nam aliud est loqui de Inquisitoribus, in ordine ad Sacram.Congregationem aliud in ordine ad sibi subditos, vel etiam alios quibus non subsunt Inquisitores ita ad simile argumentum pro March. Soncini, respondet Menoch.*cons.*502.*n.*46.*vol.*3.

§. VII.

De præcedentia, inter Inquisitorem, & Vicarium Generalem Episcopi.

Non est dubium, quin Inquisitores præcedere 57.
debeant Vicarium Generalem Episcopi, in causis hæresis, ita enim etiam (vltra allegata per nos *in dicta quæst.*1.*D.Guidonis Fulcodij. n.* 15. *& sequent.*) passim videmus obseruari in S Officio.

Sed affirmare etiam non dubitare, eandem præcedentiam iam deberi Inquisitoribus supra Vicarios Generales Episcoporum extra actus,& causas Sancti Officij,quod probatur.

Primò, quia præcedentia debetur habenti maio- 58.
rem dignitatem,Frecc *de subfeudis lib.* 2. tit.*Quis dicatur Dux.n.*46.Cyriacus *contr.forens.tom.*2. *controu.* 201.*n.*73.Fabius de Anna *cons.*40.*num.* 14.

At Inquisitor maiorem habet dignitatem, quam 59.
habeat Vicarius Episcopi, igitur Inquisitori debetur præcedentia.

Minor probatur,quia Vicarius Episcopi dicitur in dignitate ratione iurisdictionis, vt bene probauit, Alzedo *in Praxi Episcopali p.*2.*c.*[illegible] *&* 8. at in Inquisitore maior est iurisdictio absolutè, quia est deputatus ad causas maiores, ad quas non se extendit Iurisdictio Vicarij simpliciter constituti,quia vt probabimus,in tit. *de Vicariis Generalibus Episcoporum,* ipsi non possunt cognoscere causas hæresis, nisi ad eas expressè ab Episcopis deputentur, igitur Inquisitor,dicitur habere maiorem dignitatem.

Secundò, quia iurisdictio Inquisitoris est, plus in 60.
iure priuilegiata, quàm iurisdictio Vicarij, hæc enim simpliciter ordinaria est, Abb. cap. *Ex tua,de officio Vicarij,* & nos *infrà* latè, *titulo sequenti,* §. 1. Et iurisdictio Inquisitoris, quamuis sit delegata,attamen habet omnia priuilegia, & prærogatiuas(deductis omnibus imperfectionibus) iurisdictionis ordinariæ,

ordinariæ, vt bene demonstrat Ferd.de Castro Palao, *tract.4.disp.8. punct.* 14. §.*num.*2. P.Diana, qui alios cumulat, *resol. Moral.p.4.tract.* 8. *resol.* 1. Et iurisdictio Vicarij, mortuo Episcopo exspirat, Alzedo alios allegans *dicto*, *cap.2.n.* 26. Iurisdictio autem Inquisitoris non expirat morte Papæ Farin. *de Hæresi, q.*186.*n.*20. & Castro Palao *dicto punct.*12. §.2.*n.*16.qui alios allegant. At quibus lex magis fauet, debetur præcedentia respectu eorum, quibus lex minus fauet, vt in simili arguit Cytiacus *dicta controuers.*201 *n.*150,vbi probat eum debere præcedere cui princeps magis fauet.

61. Tertiò,quia Inquisitor repræsentat Papam, vt diccbam §. superiori, & Vicarios Episcopi, solum Episcopum, vnde in hac repræsentatione Episcopi fundantur omnes DD. qui pro præcedentia Vicarij, supra Archidiaconum, scripserunt, vt videre est, ex Gratiano qui plures allegat. *Discept. Forens. tom.* 1. *cap.* 111. *ferè per totum*, igitur etiam ratione repræsentationis, præcedentia debetur Inquisitori.

62. Quartò, quia Vicarius Episcopi est subiectus iurisdictioni Inquisitoris, in causis ad Tribunal S. Officij spectantibus, cum iurisdictio Inquisitoris extendatur contra omnes, qui ab ea specialiter non reperiuntur excepti, vt infrà videbimus, soli autem Episcopi reperiuntur exceptuati, Barbos. *de Officio Episcopi, p.*3.*alleg.*112.*num.*13. *& seqq.* non autem Vicarij, Vicarij autem in Inquisitores nullam omnino habent iurisdictionem, igitur ratione istius præeminentiæ, & iurisdictionis habitualis, in Vicarios Episcopi, Inquisitores eos præcedere debent, & cum in quocumque loco interueniant Inquisitores, semper ibi sint cum hac qualitate iurisdictionis, etiam in quocumque loco eis erit debita præcedentia, & hoc argumenti genere vsus fuit, R.P.D. Cantucius Episcopus Lauretanus, *in suo voto in causa Florentina Prælationis, inter Vicarium, & Canonicos dictæ Ecclesiæ,impressо apud Gratian.dicto c.* 151. *n.*78. vbi videatur.

63. Quintò, quia communiter hominum reputatio arbitratur digniorem Inquisitorem, Vicario Episcopi, quia illius iurisdictio à Papa istius verò ab Episcopo dependet, & dignior dicitur qui à digniori consequutus est dignitatem, Cytiac.*vbi supra, n.6.* Menoch.*cons.*51.*n.*19. Communis autem reputatio in materia præcedentiæ, multum est attendenda, Dom. Cantuc.*vbi supra,n.* 74. qui alios cumulat, quibus addo ego Cytiac. *dicta controu.*201.*n.* 551. Sanctæ memoriæ Greg. X V.*decis.*481. *&* 411. vbi Beltram.*in Additionibus n.*5. vers.*& etiam attenditur communis reputatio.*

64. Non obstant,quæ dicunt DD. in Rubr de Officio Iudicis delegati. Quod delegatus est maior quocumque ordinario, secundum quid, id est, in causa delegata,non autem simpliciter, D. Cantucius *in supra allegato voto, n* 65. *& seq.* qui latissimè alios cumulat, & *num.*71. vbi ex Beto & aliis reprehendit Decium,qui *in dicta Rubr de Officio delegati*,contrarium tenuit.

Quia DD.omnes *suprà* allegati à D.Cantucio loquuntur in delegato, in vna causa particulari,contra certas personas, nos autem versamur in delegato ad vniuersas causas hæresis & suspicionis,eisdem contra omnes & quascumque personas, & ipsosmet Vicarios Episcopi Generales, quo casu saltem ratione istius Superioritatis, quæ inseparabilis est ab Inquisitore, quæque non potest considerari in casibus in quibus præcitati DD. loquuntur, neganda minimè est præeminentia Inquisitorum supra Vicarios Episcopi Generales.

Et eodem modo, tollitur, Doct. Bobadill qui in sua Politica, *lib.*2.*cap.*2.postquam firmauit *num.*59. quod delegatus Principis, est maior Ordinario,*n.*61. ait:*Esta Maioria del Iuez delegado,no es para preceder al Corregidor, ni à su teniente en los assientos*, Quia traditio hæc procedit tantummodò in delegato à Principe in vna causa particulari, non habente supra ordinariū iurisdictionē,nec actu, nec habitu. 65.

Vnde ad propositum nostrum, bene ait Sarmient. *selectarum interpret.iuris, lib.* 7. *c.* 17.*num.* 4. vers. *sed verius est*, Vicarios Episcoporum, Canonicis,& omnibus aliis, in quos Iurisdictionem exercere possunt (*saltem in habitu*)in aliquo casu exercere Iurisdictionem in alium, si ipse in illos nullo casu eam possit habere, vtique ipso superiores sunt censendi. Neque obstat si dicatur priorem in Processionibus, præcedere Inquisitorem, quia cùm ibi Inquisitor interueniat, vt simplex Religiosus, non est mirum si etiam ipse sub capite,& Priori cui subest incedat, vt in simili videmus in Vicario Episcopi, si enim vt Canonicus incedat cum Capitulo,vtique Archipresbyter, & dignitates eum præcedunt, vt ex declarationibus Sacræ Congregationis apud Barbos. in Collectanea Bullarij, in verbo, *Vicarius, quoad præcedentiam*, cum tamen, si vt Canonicus non incedat, omnibus dignitatibus præcedat, ex eisdem S. C.declarationibus. 66.

Atque hæc arbitror procedere in sessionibus, & actibus indifferentibus, nam si Vicarius Episcopi sederet in Synodo cum suis Clericis, vti eorum caput tunc censerem Inquisitores nullo modo posse, nec debere eum præcedere argumento eorum, quæ mem. D. Cantucius, sæpè citato voto suo dixit,*n.*41. vbi probauit Vicarium Episcopi qui regulariter præcedit Archidiaconum, eum tamen non præcedere in actibus ad Archidiaconum spectantibus. Hæc tamen submissa semper intelligantur quicumque nutui Eminentissimæ Cōgregationis S.Officij de Vrbe. 67.

§. VIII.

De Inquisitoribus in ordine ad Prælatas, sui Ordinis.

68. Certum est hodiernis temporibus, Inquisitores in spectantibus ad Officium Sanctæ Inquisitionis minimè subiectos esse Prælatis sui Ordinis, sed solis Supremis Inquisitoribus Eminentissimis,ita Peña *in* 3.*p.comm.*70.vers.*hoc autem priuilegium*, vbi id à Summis Pontific bus statutum ait, vt Sanctum Officium in causis ad illud spectantibus liberè, & absque vllo impedimento posset procedere, Peirin. *ad Priuilegia Minorum, tom.*1.*Constit.*4. *Sixti IV.* §. 21.*n.*49.P. Diana *p.*4 *resol.*53.*tract.*8.

69. Quo verò, ad alia non spectantia ad hoc Tribunal, vtpote concernentia obseruantiam regularem, vtique subsunt Prælatis ordinum suorum, & ab eis de iuris rigore possunt puniri, si delinquant, dummodò pœnas non imponant, quæ munus Sanctæ Inquisitionis possint impedire, ita Zanard. *dicto cap. 6 sæpe allegata, quæst.*43. Sanctarell. *de hæresi. cap.* 40. *dub.* 1.*num.*7. Peirin. *loco alleg.* vers. *si vere delinquant.*Rudriq. *quæst. Regularium, tom.* 1. *q.* 81. *art.* 5. Homob. de Bonis, *de Humana vita statibus*, 1. *p. cap.*8. *n.* 5. vers. *At in his quæ Religionis statum.*

70. De Æquitate tamen, tutius omnino arbitrarer, quod etiam in delictis ab Inquisitoribus commissis extra officium, superiores assumerent informationes,

tiones, & eas ad Sacram Congregationem transmitterent, ab eoque Eminentissimo Ordine, responsum expectarent, Ita Farin. *q.186.n.132.* Castro Palao *dicto punct.12.§.2.n.23.* & Pater Diana *Resol. Moral. p.4.tract.8 resol.53.* vers. *Sed difficultas est.*

§. IX.

An Inquisitores contra omnes possint procedere.

73. INquisitores contra omnes, & quoscumque quauis dignitate Illustres procedere possunt, nisi expressè à iure reperiantur exceptuati, id latè probauimus in alia parte, *in tit. de obligatione denunciandi. in explicatione Edicti Inquisitoris*, & vltra ibi allegata, id etiam docuerunt, Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.12.§.2.num.5.* Sousa *Aphorism. Inquisitorum. lib.1. cap.4 num.1.* Zanard. *dicto cap.6. quæst.19.* Molin. *de Iust. & Iure tract.5 tom.6. disp.28. num.18.*

74. Exceptuati autem in iure dicuntur. Primo Papa, quamuis, enim alibi probauerimus Papam non posse esse hæreticum, neque vllum Romanum Pontificem vmquam de facto talem fuisse, attamen dato per impossibile hoc inconuenienti, Inquisitores non possent contra eum procedere, ita Zanard. *vbi suprà, quæstion.20.* & Pater Diana *dicto tractat.8. resolut.58.*

75. Secundò, exceptuantur Episcopi, contra quos, ob Ecclesiasticæ dignitatis culmen Inquisitores nequeunt procedere, iuxta dispositionem textus *in cap. Inquisit. de Hæreticis, in 6.* Mol. *dicta disp.28. n.19.* Castro Palao, *dicto §.2.num 6.* Sousa *in alleg. cap.4. num.4.* Sanctarell. *de hæresi, cap.40. dub.3.n.16.* vers. *Quamuis autem*, qui alios allegant, & id limitant, vt non procedat si Episcopus esset hæreticus manifestus, & suspectus de fuga, pro[..]t etiam (aiunt) in hoc casu non prohiberi Inquisitorem secretas assumere informationes, vt eas ad Supremum Tribunal transmittat.

76. Tertiò, exceptuantur Nuncij, & Officiales Sedis Apostolicæ, Extrauaganti, *Cum Matthæus de hæretica*, cum aliis DD. cumulatis à Diana *dicto tract.8. resol.24.* Sousa *de confess. sollicit. tract.2. c.3. num.1. & 2. in Aphorism. dicto cap.4. num.3.* ac Sanctarell. *dicto num.16.* vers. *Nec item possunt Inquisitores.*

77. Quartò, neque poterit Inquisitor contra alium Inquisitorem procedere, quia par in parem, non habet Imperium, ita Diana, *vbi supra, resol.15.* Sousa *dicto cap.4. num.6.* & Sanctarell. *num.19.* vers. *Nec etiam alter Inquisitor*, Castro Palao *dicto §.2.num.8.*

78. His autem exceptis personis, contra omnes, & quascumque alias personas procedunt Inquisitores, Sousa, *cap.4. num.8.* etiam exemptas Cochier *de iurisdictione ordinarij in exemptos, p.2.q.45.num.58.* Etiamsi suorum Ordinum essent generales, quia, quamuis habeant in subditos Iurisdictionem, quasi Episcopalem, attamen non possunt gaudere beneficio, *cap. Inquisitores de Hæret. in 6.* quia loquitur specificè de solis Episcopis, ita Freitas ad Roderic. *de Confess. sollicit. quæst.12.n.20.* Quidquid in contrarium Peirin. & alij cum Diana voluerint, *Resol.23.* eorum enim dicta censeo ego procedere posse sola æquitate inspecta.

§. X.

An iurisdictio Inquisitoris expiret morte Pontificis.

CErtum est, quod Iurisdictio Inquisitoris non expirat morte Summi Pontificis, nec in Hispania, morte Inquisitoris Generalis, textus de hoc est, in cap. *ne aliquis de hæreticis, in 6.* & ratio decisionis illius textus est fauor fidei, ita Ferd. de Castro Palao, *dicto §.2. num.16. & n.17.* vbi dispositionem illius text. ampliat etiamsi Inquisitor esset constitutus ad beneplacitum, Diana *dicto tract.8. resol.19.* Sousa *in Aphorism. cap.2. num.5. lib.1.* & Sanctarell. *de Hæresi cap.40. num.8.* Qui extendit, id etiam in Inquisitoribus, à Sacra Congregatione electis. 79.

Durat autem hæc iurisdictio non solum in causis cœptis, sed etiam in non cœptis vt ad literam, in dicto textu decidit Summus Pontifex, & ibi notarunt Canonistæ.

§. XI.

An Inquisitores possint causas fidei subdelegare.

CVm Inquisitores in causis fidei, sint Delegati Summi Pontificis, vtique possunt causas fidei subdelegare, ex Regula iuris, quod delegatus Principis potest subdelegare, cap *Super quæstionem, de Officio delegati* Barbos. Senior *l. quia tale n.47. ff. sol. matr. & l. cum Prætor. §.1. num.385. & seq.* de Iudic. & in indiuiduo Inquisitoris, id docuerunt, Mol. *dict. disp.28. n.8.* Diana *resol.28. p.4. tract.8.* qui alios allegat, quibus addi potest Castro Palao, *dict. §.2. n.12.* 80.

An autem iste subdelegatus possit alium subdelegare, dicendum est, quòd non, cum Mol. *vbi suprà*, Castro Palao *ibid. n.13.* Peña *comm.64* vers. *Comm. enim opinio in 3. p.* & aliis apud ipsos, aliàs enim, vt dicebat Ioan. Andr. in cap. *is cui, de Officio deleg in 6.* daretur processus in infinitum, quia, & secundus, subdelegatus posset tertium subdelegare, &c. 81.

§. XII.

De excommunicationibus à iure, & Apostolicis Constitutionibus, in Inquisitores latis.

IN quatuor potissimum casibus notant DD. incurri ab Inquisitoribus excommunicationem, & quidem Papæ reseruatam.

Primus casus est, si Inquisitores omiserint procedere in hæreticos, vel de hæresi diffamatos, seu suspectos, idque odij, gratiæ, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, legitur, hæc excommunicatio in Clem. 1. §. *verum de hæreticis*, & de ea agunt Eymericus *in direct. p.3. q.124.* Peña *ibi comm.73.* Syluester *in Summ. in verbo excomm. 7. num.29.* Suar. *de Censuris disp 31. sect.5 n.16.* Sayr. *lib 4. c.12. n.10.* Filiucc. *Instit. Moral. tract.17. n.153* Bonacin. *de censuris in specie, disp.2. q.7. punct.1.* Zanard. *in summa dicto cap.6. quæst.47.* vers. *Deinde primo*, & Sanctarell. *de hæresi cap.40. num.21.* 82.

Secundus casus est, si alicui crimen hæresis falso imposuerunt, aut dixerunt eum Sanctum Officium impediuisse, qui reuera illuc non impediuit, & hæc eadem excommunicatio habetur in ea ipsa Clem. 1. §. *verum, de hæret.* ibi, *aut obtentu eodem*, quam latè explicarunt 83.

explicarunt DD. omnes ſupra relati quibus addi
poſſunt Diana, *reſol. moral. part. 4. tract. 8. reſol. 37.* &
Henriquez *in Summa lib. 13. c. 38. n. 3.*

84. Tertius caſus eſt, cum illicitis modis prætextu of-
ficij pecunias extorquent. & hæc cenſura habetur in
Clem. *Nolentes*, §. *Et tam in ipſorum, de hæreticis*,
& eam declarant, ibi Canoniſtæ, præſertim verò
Cardinalis Zabarella vbi ait nomine pecuniæ in
dicta Clement. venire quidquid eſt pecunia æſti-
mabile Tolet. *in Inſtr. Sacerd. lib. 1. cap. 40. num. 21.*
Zanard. *in Summ. loco alleg.* verſ. *Secunda excom-
municatio latæ ſententiæ*, Suar. *de cenſuris. diſput. 23.
ſection. 5. num. 24. & ſequent.* vbi quod hæc excom-
municatio non incurritur ab Inquiſitoribus, niſi
copulatiuè interueniant, *Extorſio, modus illicitus*, &
prætextus officij, Bonacina, *de cenſuris in ſpecie, diſp. 2.
quæſt. 10. punct. 10.* Filliuc. *in quæſt. Moralibus tract.
14. cap. 10. quæſito 3. num. 169.* & Syluest. *in Sum.* in
verbo *excommunicatio 9. n. 81.*

85. Quartus caſus eſt in quo ab Inquiſitoribus ex-
communicatio incurritur, ſi bona Eccleſiarum ob
Clericorum delictum, fiſco etiam Eccleſiaſtico ap-
plicarent, ita habetur in eadem Clement. *Nolentes*,
§. *Et tam*, verſ. *nec ſcienter attentent*, & hanc cenſu-
ram latè declararunt Doctores ſuprà proximè al-
legati.

86. Animaduertendum tamen eſt, quod hi duo vl-
timi caſus non continent cenſuram Papæ reſerua-
tam abſolutè, ſed ſolum (verba ſunt textus) *Donec
illis à quibus extorſerint plenè ſatisfecerint.* Vnde
facta ſatisfactione cenſura ampliùs non manet re-
ſeruata, vt notant Suar. *num. 27.* Bonacina, *num. 9. locis
indicatis.*

In duobus tamen non ſequor ſententiam Suarez
loco allegato.

Primo in eo, quod vult clauſulam illam, *donec*,
&c. referri tantummodò ad tertium caſum ſuprà re-
latum, tum quia clauſula illa ponitur poſt vtram-
que cenſuram, ergo vtramque comprehendit. Tum
quia ſcienter bona Eccleſiæ applicans fiſco alterius
Eccleſiæ ob delictum Clerici dicitur pecunias ex-
torquere, vel bona, & ita tenuerunt Sayrus *de
Cenſuris, lib. 3. cap. 34. n. 27.* Nauarr. *in manuali. c. 27.
num* 141.

Secundò in eo quod vult cenſuram hanc ma-
nere reſeruatam etiam ſi Inquiſitor, qui pecuniam
extorſit non poſſit reſtituere, nam quod imo ſtan-
te impotentia à quocumque poſſit Inquiſitor abſol-
ui, dixit Ioann. Andreas in dicta Clement. *Nolentes*,
Syluest. *loco allegato num.* 81. verſ. *Sed intelligo*, Nauar.
loco prox. cit. Bonif. de Vitalinis *in dicta Clem. n.* 92.
Farin. *quæſt.* 186. *num.* 142.

§. XIII.

De variis priuilegiis Inquiſitoribus, in iure conceſſis.

VAria priuilegia in iure, & Apoſtolicis con-
ſtitutionibus à Summis Pontificibus fauore
fidei conceſſa fuerunt, ego præcipua ſolum breuiter
recenſebo, nam multa alia, ex aliis huiuſce operis
partibus colligi poſſunt.

87. Primò igitur Inquiſitores non poſſunt excommu-
nicari, à delegatis Sedis Apoſtolicæ, prout nec No-
tarij Inquiſitorum abſque ſpeciali Sedis Apoſtolicæ
licentia faciente mentionem huiuſce Priuilegij, ita
cauetur in Conſtit. Vrb. IV. Incip. *Vt Inquiſitoris.
impreſſa apud Eimericū in directorio, p. 2. f. mihi* 132.
& in aliis Conſt. Apoſtolicis alleg. à Pego. *comm.* 70.
verſ. *Conceſſit Vrbanus, p.* 3 vbi ait hoc priuilegium
extendi etiam ad Inquiſitores qui ſe obligauerant
in forma Cameræ Apoſtolicæ, Zanard. *in Summ.* 88.
dicto cap. 6. quæſt. 46. vbi vlteriùs ampliat, vt nec
inquiſitores poſſint declarari incidiſſe in excom-
municationem Papalem, quia etiam in hoc caſu mi- 89.
litat ratio allegatarum conſtitutionum.

Quamvis in contrarium, vrgere videatur Doctri- 90.
na Zabarellæ, Gemin. Imolæ, Felini, Gambar. &
Henriquez apud Genuenſ. *in praxi Archiepiſcopali
Neapolitana, cap. 59. num.* 1. qui volunt Religioſos
exemptos habentes priuilegium à Sede Apoſtolica,
quod non poſſint excommunicari ab Epiſcopis, poſ-
ſe ab eiſdem Epiſcopis declarari incidiſſe in excom-
municationem Papalem, & ibi ait Genuenſ. ita Cu-
riam Archiepiſcopalem Neapolitanam decidiſſe, &
& idem, Genuenſi non relato, tenuit etiam Peirin.
ad Priuilegia Minimorum tom. 2. conſtit. 1. Sixti IV.
§. 10. *num.* 13. 91.

An autem hoc Priuilegium comprehendat Mini-
ſtros S. Officij. Peña, *vbi ſuprà* arbitratur, quod
ſic: ego conſtanter idem affirmo, ſaltem, quo ad
Aduocatum Fiſcalem, quia eſt miniſter intimus, &
neceſſarius, S. Officij, & ſine quo cauſæ S. Offi-
cij non expediuntur, vnde cum in eo militet eadem,
imo & maior ratio, quam in ſimplici Notario, &
conſtitutio ſit fauorabilis, dicendum eſt in caſu no-
ſtro militare omnes regulas, quas pro legum exten-
ſione conſiderare ſolent, Doctores de quibus apud
Farin. *in Fragm. Crimin.* 1. *part. poſt tractat. de furtis*,
in verbo *Extenſio, num.* 50. Olaſch. *deciſ. Pedem.* 22.
num 8. & 9.

Secundò Inquiſitores, & eorum ſocij poſſunt ſe 92.
inuicem ab excommunicatione abſoluere in caſi-
bus in quibus poſſunt ab eorum ſuperioribus ab-
ſolui, ita decreuit Vrbanus IV. in Conſtit. Incip.
vt negotium fidei. impreſſa *in direct. part. 2. fol. mihi*
132. vbi etiam in caſibus prædictis conceditur ipſis
facultas ſeipſos diſpenſandi in irregularitate, Ey-
mericus *in Director. part. 3. q.* 23. Peña : *ibid. com.* 72.
vbi ait hoc eſſe magnum priuilegium inquiſitorum,
Zanard. *loco alleg* verſ. *Tertiò nota.*

Tertio, poſſunt Inquiſitores, & eorum miniſtri 93.
in abſentia, percipere diſtributiones quotidianas,
ac ſi eſſent præſentes, id eis indultum fuit variis
Rom. Pontificum conſtitutionibus relatis à Sancta-
rel. *Variarum reſol. lib. 1. q. 11. n.* 5. Barboſ. *de Canoni-
cis, cap. 24. n.* 2. & in Summa Bullarij, in verbo In-
quiſitores hæreticæ prauitatis *in fin.* vbi, quod ita
Sacra Congregatio declarauit, in Inquiſitoribus
Hiſpaniarum, ex priuilegiis ipſis conceſſis. Royas
ſing. 96. n. 1. & de hæret. n. 420. vbi teſtatur de literis
Pauli III. & Pij V. & allegat *c. fin. de Magiſtris c.
tua. c. de cætero, c. cum dilectus de Cleric. non reſid.*
Aduerte tamen benigne lector, quod in manuſcri-
ptis recolendæ memoriæ Eminentiſſimi D. Cardi-
nalis Camporei, qui fuit vnus ex Cardinalibus S.
Officij, & S. Conſilij, reperi annotatum: Quod ſacra
Congregatio Conſilij, & S. C. vniuerſalis Rom.
Inquiſitionis tenet oppoſitum, videlicet inquiſito-
res non gaudere diſtributionibus niſi reſideant, vn-
de in Italia occurrente hac controuerſia, ad haſce
ſacras Congregationes recurrendum eſſet.

Quartò poſſunt Indulgentiam 20. vel etiam 40. 94.
dierum concedere omnibus audientibus eorum con-
cionem occaſione Actus fidei, Id Inquiſitoribus
conceſſerunt plures Summi Pontifices de quibus
Eymericus *in Directorio. 2. p. q.* 127. & Peña, *ibi comm.*
176. ac Zanard *dicto c. 6 q.* 42.

Quas verò indulgentias lucrentur Inquiſitor, &
Miniſtri

Ministri S.Officij tam in vita, quàm in morte videatur Eymericus, *vbi suprà*, *quæst.* 129. & 130. & *ibi* Peña *comm.* 178. & 179. ac Zanard. *dicta* 9.42. vers. *Secundò supradicti.*

95. Quintò, Inquisitores possunt interpretari statuta, tam Ecclesiastica, quam sæcularia contra hæreticos edita, Innoc. IV. *in sua Const.* Incip. *Cum negotium fidei*, in Bull. Nouo *Const* 15. *tom.* 1 *fol.* 77.

96. Sextò, possunt Hæreticos ad Ecclesias confugientes capere, ac si ad Ecclesias minimè confugissent, nec in hoc sub quouis prætextu ab Episcopis possunt impediri, Ioann. XXII. *constit.* 1. Incip. *Ex parte vestra*, in Bullar. Nouo *to.* 1. *fol.* 153. & *in compendio*, *fol.* 38. vbi addit *in Scholio.* 1. & de hac re nos alibi in hoc eodem opere diximus, videatur Royas, sing. suo 93.

97. Septimò, Inquisitores, & eorum res sunt Immunes ab omnibus oneribus datis, Guidagiis, pottibus, & aliis quibuscumque Granaminibus, ita Peña *in direct.* *p.* 3. *comm.* 2. vers. *mandantes vobis*. Royas *de hæret.* *p.* 2. *n.* 421.

Octauò, Pensionis reseruatæ auctoritate Apost. S.Officio sunt immunes à solutione quindennij, prout ita declarauit sacra suprema Congregat. S. Officij sub die 4. Ianu. 1622. prout ita attestatur Eminentissimus Cardinalis Camporeus, ex vna Mediol. quindennij pro Inquisitore Papiæ contra Capitulum metropolitanæ Mediolanensis Ecclesiæ, vbi refert Ita etiam aliàs in simili causa fuisse resolutum ex attestatione sanctæ memoriæ Pauli V.

Nonò, Sæpè sanctissimus declarauit Beneficia vnita Inquisitionibus esse immunia à solutione decimatum vt ex litteris Card. Caballi die.... Aug 1579. directis Inquisitori Nouariæ, ex literis Card. Burgêsij sub die 16. Aprilis 1603 directis eidē Inquisitori. & ex literis eiusdem Card. directis Inquisitori Taurini sub die 12 Maij 1604. Dubitari tamen potest an conclusio intelligi debeat de solis decimis extraordinariis, an etiam de Ordinariis, & Prædialibus. In facto super hoc consultus à quodam Inquisitore status Mediolani respondi concessionem illam posse intelligi de decimis Ordinariis, & Prædialibus. Quia regulariter exemptio à solutione decimarum intelligitur de de extraordinariè impositis ab Hector Put. *decis.* 65. *l.* 3 Rot. *decis.* 90. *num.* 1. post tom. 5. Tamburini *de iure Abbatum*, Moneta *de decimis cap.* 20. *quæst.* 1. *num.* 54. vers. *in concessione vero*, ibi & *hæc Conclusio*, Barb. in cap. *Nuper de decimis num.* 4. vers. & *hæc*. Et quia in concessione exemptionis à Decimis ordinariis & Prædialibus requiritur dec. cap. *Nuper de decimis*, quæ non reperitur facta in hac exemptione de qua agimus, dixi tamen in hac re recurreodū ad S.C. Vrbis & ab ea expectandam resolutionē.

98. Alias Inquisitorum prærogatiuas 145. enumerat Royas *de hæreticis, part.* 2. *in Rubr. de Priu. Inquisitorum, à num.* 409. *vsque ad finem*, ad eum benignum Lectorem remitto, quia ea omnia sparsim à nobis in hoc opere fuerunt declarata.

§. XIV.

Quomodo munus Inquisitoris finiatur.

Finitur hoc Inquisitoris munus, Morte, Renonciatione, Adeptione dignitatis Incompatibilis, & Superioris remotione.

Morte quidem, quia mors omnia soluit, text. est, *in*
99. *l.* 1. *C. si quis ignorans rem minoris esse*, ibi, *cum officium morte finiatur*, vbi Gotofred. sub litera Z. in dicto verbo *officium*.

Renunciatione etiam finitur munus Inquisitoris,
quod intelligitur, si à sanctissimo Domino Nostro, 100.
vel Eminentissimo Inquisitoribus fuerit acceptata, alias enim Officialis, non potest Magistratum renunciare, quia deputatio ipsius in Officialem non fuit facta ob ipsius priuatam vtilitatem, sed ob publicam Galletat. *de renunciat. tom.* 2. *renunciat.* 30. *num.* 6. Mastrill. *de Magistr. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 24. *per totum.*

An autem huiusmodi renuncians debeat renunciare in manibus eligentis, vel confirmantis, Galletat. *vbi suprà n.* 11. ait, quod in manibus confirmantis. 101.

Adeptione etiam dignitatis cessat Officium Inquisitoris, si enim Inquisitor fiat Episcopus, vtique ex harum dignitatum incompatibilitate cum vtraque personalem requirat residentiam, cessat munus Inquisitoris, Barbos. *in Summ. Bullarij*, in verbo. *Inquisitores hæreticæ prauitatis*, circa finem: Sic promoto 102.
Reuerendissimo P. Ioann. Baptista à Sextula, Inquisi- 103.
tore Genuæ ad Prouincialatum vtriusque Lombardiæ suæ illustrissimæ Domenicanæ Religionis Sanctissimus Dominus Noster prouidit alium in Inquisitorem dictæ Ciuitatis

Tandem cessat Officium Inquisitoris, superioris remotione, circa quam

Primò notandum est, quod quidquid esset aliàs, 104.
hodie à solo Summo Pontifice, & eius Eminentissima Congregatione S.Officij, possunt Inquisitores remoueri, Farin. *de hæresi quæst.* 186. *num.* 32. Azor *Instit. Moral. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 18. *quæst.* 9. Castro Palao *in opere Morali tract.* 4 *disp.* 8. *punct.* 12. §. 2. *n.* 18.
Et hoc quoad Inquisitores Italiæ, nam Inquisitores 105.
Hispaniæ remouentur ab Inquisitore Generali in illis Regnis, Castro Palao, *vbi suprà, num.* 19. & Pater Diana *tract.* 8. *p.* 4. *resol.* 54. vbi, & alios referunt, & disputant, num Inquisitor Generalis in illis Hispaniarum Regnis possit ad suæ voluntatis libitum Inquisitores inferiores remouere, & de loco ad locum transferre.

Secundò notandum, multas esse causas remotionis Inquisitorum, quas longa serie enumerat Peña *in* 3 *part. Directorij, comm* 61. *per totum.*

Remouentur enim Inquisitores, vel ob senectu- 106.
tem, vel ob infirmitatem, Peña *vbi suprà*, vers. *sed iam percurramus*, vbi ad hoc allegat text. *l. si quos. Cod. de Officio Præfecti Prætorio Orientis*, & ait, hanc remotionem non esse faciendam, nisi & senectus, & infirmitas talis sit, quæ Inquisitorem ineptiorem reddant ad munus suum obeundum, Tamburio *de Iure Abbatum. tom.* 1. *disp.* 12. *quæsito* 1. *n.* 11. & *sequentibus*, Mastrill. *de Magistr. lib.* 2. *cap.* 10.

Et in hoc casu, aliquando solet Sacra Congrega- 107.
tio assignare Inquisitori aliquam annuam pensionem, qua incommoda senectutis, & infirmitatis commodiùs valeat sustinere sic etiam Potentissimi
Reges nostri Officialibus suis, Magistratus renun- 108.
ciantibus solere concedere retentionem salarij, & quod nihilominus possint consiliis interesse pro eorum arbitrio, attestatur Regens, de Ponte, *num.* 9. & *seq. sit. de Elect. Officialium*, §. 8. *sui tract. de Potest. Proregis*, vbi eius Additionator Mastrill. *dicto cap.* 10. *n* 17. & *lib.* 1. *c.* 24 *n.* 32.

Remouentur etiam ob eorum imperitiam, & ne- 109.
gligentiam in procedendo in causis S.Officij, vt declarat idem Peña *loco citat.* vers. *Quod vero ad imperitiam.* Tambur. *vbi suprà n.* 13. Castro Palao, *dicto* §. 2. *n.* 21. qui alios allegat.

Remouentur etiam in casu extorsionis illicitæ 110.
pecuniarum, ita Peña *loco cit.* vers. *Deinde ob iniquitatem*, vbi quod remouentur etiam ob alia delicta

cta, quæ popolo essent scandalo, Castro Palao, *loco alleg.* vers. *Hinc inferiur*, Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 34. *n.* 45. vbi quod speciali Hispana Instructione cautum est, vt officio priuentur Inquisitores, non solùm si pecunias extotqueant, sed etiam si munera accipiant, etiam ab eorum Officialibus, quod etiam dixerunt Azeucd. *in lib.* 1. *n.* 8. *in fin. tit.* 6. *lib.* 3. *Noua recopil. legum Hispania*, & Bobadill. *in sua Politica, lib.* 2. *c.* 11. *El corregidor no reciba dadiuas, num.* 68. *& ibi in Annotat.* Sanch. *in opusc. lib.* 3. *c.* 1. *dub.* 3. *num.* 6. sed de hac re videndus est Paramus, *de Origine Sanctæ Inquisitionis, l.* 3. *q.* 2. *n.* 66. *& seqq.* vbi latissimè de materia.

111. Tandem, vt finem hoic titulo imponamus, iusta causa oon remotionis, sed translatinois de loco ad locum erit, si Inquisitor tarione muneris sui oon bene se habet cum Principibus, vel principaliotibus Ciuitatis, ita vt ob id iustè possint timeri scandala, nam tonc si Inqoisitor rectè se gessit, potest, & debet ei prouideri de meliori Inquisitione, ne puniatur, vbi meretur, ex Zanardo *in Summ. dicto cap.* 6. *q.* 9. *&* 19. dixit Diana *dicto tract.* 8. *resol.* 34. *in fin p.* 4.

Et de tota hac materia temotionis Inquisitorum, videndus est Paramus *de Origine sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 2. *num.* 60. *& seq.* & Ferd. de Castro Palao *in opere Morali, p.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12. *§.* 2. *n.* 28. *& seq.*

TITVLVS VI.

De Vicariis Generalibus Episcoporum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus habet facultatem creandi sibi Vicarium Generalem.*
3 *Vicarij Generalis potestas, & à iure, & à commissione Episcopi dependet.*
3 *Iurisdictio Vicarij est Ordinaria.*
4 *Multa sunt, quæ nequit facere Vicarius sine speciali Episcopi commissione.*
5 *Vicarius non potest causas hæresis cognoscere, secus si sibi specialiter demandentur, n.* 6. *&* 7.
8 *An debeat in commissione fieri expressa mentio hæresis.*
9 *Quid obseruetur in Patentibus literis, quæ Vicariis conceduntur ab Episcopis.*
10 *Capitulum Sede vacante, in quibus Episcopo succedat.*
11 *Capituli Sede vacante Vicarius potest assistere in causis fidei Inquisitoribus, cum Episcopi, si adessent procederent iure ordinario.*
12 *Episcopus cum procedit cum Inquisitore, in causis exemptorum de hæresi suspectorum procedit, vt Delegatus.*
13 *Vicarius Capituli non potest contra exemptos procedere in causis hæresis.*
14 *Abbates exempti, & nullius diœcesis an possint procedere in causis hæresis.*
15 *Inquisitores Vicarij Episcoporum, & Capituli, de iure non præstant Iuramentum Secreti.*
16 *At ex Decretis Sacræ Congregationis illud etiam ipsi præstare debent, & n.* 17.

POST titulum de Apostolicis Inquisitotibus sequitur, vt de Vicariis Episcoporum Generalibus aliqua notemus.

§. I.

De Iurisdictione Vicarij Generalis Episcopi.

QVoniam quæ Episcopis committontur talia ac taota sunt quæ regulariter ab ipsis solis nequeunt præstari, ideo concessa fuit eisdem Episcopis facultas creandi sibi Vicarium Generalem, secundum text. *in c. Romana de Officio Ordinary, in* 6. 1. Aoguian. *de legibus. & Constit. Principum, lib* 2. *controuers.* 26. *num.* 14. Barbos. *de Officio Episcopi, part.* 2. *allegat.* 54. *num.* 1. *& de iure Eccles. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 1. *& seq.* Mauritius de Alzedo *in praxi Episcopali p.* 2. *cap.* 11. *num.* 1.

Huius autem Vicarij Generalis potestas, & Iurisdictio, partim à Iure dependet, & partim à commissione Episcopi, vt & infrà videbimus, & tradidit Barbos. *vbi supra, cap.* 15. *n.* 19. 2.

Siue tameo hæc potestas à iure dependeat, siue à commissione Episcopi, duo certa sont.

Vnum est, illius Iurisdictionem non delegatam esse, sed ordinariam, si DD. nostrorum traditiones magis communes sequi velimus Alzedo *n.* 7. Barbos. *de Iure Eccles. n.* 17. *& Alleg.* 54. *n.* 46 Mol. *de Iust. & Iure tom.* 6. *tractat* 5. *disp.* 10. *num.* 6. qui alios allegant. 3.

Alterum est, multa esse, quæ facere minimè possunt Vicarij Generales, Episcoporum, nisi specificè & expresse eis ab Episcopo committantur & hæc longa serie enumerantur à Barbos. *dicta allegat.* 54. *num.* 6. *& pluribus sequentibus, & allegat. cap.* 15. *n.* 20. *& seq.* & Alzedo, *cap.* 1. *n.* 16. 4.

§. II.

An Iurisdictio Vicarij extendatur ad causas hæresis.

CAusa hæresis ex maioribus sunt, & ideo à Sacro Trident. Concilio, *sess.* 14 *de reform. c.* 6 *in fin.* videntur committi Episcopo, non eius Vicario, dum facultatem absoluendi ab hæresi in foro conscientiæ Episcopis tantum concedit, *Non autem* (verba sunt Concilij) *eorum* Vicariis; ita Imola, *in Clem.* 1. *num.* 19. vers. *Nunquid autem Vicarius Generalis, de hæret.* & *ibi* Zabarell. *§ Duro. num.* 9. *in* 11. *q.* Locatus *in Ind* in verbo *Episcopus, num.* 6. Repert. Inquisitorum, in verbo, *cognoscere*, vers. *An Vicarius*. Decian. *tract. Crim lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 7. Guidiss. *de hæreticis, q* 7. *num.* 14. Sbroz. *de Offic. Vicarij, lib.* 2 *q* 20. Farin. *de hæresi, q.* 186. *num.* 13. Barbosa *de Officio Episcopi, dicta alleg.* 54. *num.* 85. *& seq. & de iure Eccl. dicto cap.* 15. *num.* 10. Castro Palao *in opere Morali, tractat. disp.* 8. *punct.* 12. *§.* 1. *n.* 8. 5.

Qui omnes concludunt Vicarium Episcupi Generalem, vt assistat cum Inquisitoribus in causis fidei, egere speciali disputatiooe sui Episcopi. & vltra supra allegatos, idem docuit Simanch *de Cath. Instit. t.* 25. *de Episcopis n.* 6. & Alxedo *loco alleg. c.* 41. Et sic Vicarium Neapolitaoum, ex speciali sola commissione Archiepiscopi reconciliare publicè hæreses abiurantes, dixit Genueos. *in Praxi Archiepiscopali Neapolit. cap.* 51. *in Antiq. & cap.* 43. *in nouissima editione*. 6. 7.

An autem ad effectum de quo agitur debeant nominatim ei committi hæresis causæ, vel sufficiat, si ei demandentur omnes, & singulæ causæ etiam si speciale mandatum requirerent, videtur hoc sufficere, vt in indiuiduo dixit Locatus *vbi supra*, & non obscure innuere videtur Barbos. *dicta allegat* 54. *n.* 175. quamvis in formulis literarum patentium, quæ solent 8. 9.

lent Vicariis Generalibus dari, singulæ causæ specialem commissionem requirentes soleant exprimi, vt videre est ex simili formula apud Barbosam, *vbi supra, num.* 56.

§. III.

An Vicarius Generalis Capituli Sede vacante, possit procedere in causis hæresis.

10. CApitulum Sede vacante succedit in Iurisdictione Episcopo defuncto, Episcopo competenti Iure ordinario, non autem Iure delegato, Barbos. qui alios allegat, de Officio Episcopi, *part.* 3. *alle-*
11. *gat.* 36. *num.* 10. Vnde cùm in causis hæresis proceditur ex parte Episcopi, Iure ordinario, non est dubium quin Vicarius Capituli Sede vacante, debeat assistere Inquisitoribus in dictis causis fidei, Farin. *quæst.* 186. *num.* 177. Diana *resolut. Moral. tract.* 8. *part.* 4. *resol.* 33. Ferd de Castro Palao, *d. punct.* 12. §. 1. *n.* 5. qui alios referunt.

12. At in casibus, in quibus Episcopus procederet, vti delegatus, vt cùm in causis hæresis proceditur, contra exemptos: nam in hoc casu Episcopum non posse vt ordinarium, sed vt delegatum considerari, secundum communiorem opinionem tradidit Farinac. *dicta quæst.* 186. *num.* 7. tunc non posse Vicarium Capituli procedere, magis etiam communiter voluerunt scribentes, quos longa serie cumulant, & sequuntur Farinac. *vbi suprà, num.* 181. *& sequent.* Castro Palao, *num.* 6. & Diana vers. *sed an Capitulum*, & hoc quidem de stricto Iure procedit, quoniam in contrarium pro Vica-
13. rio Capituli, sensit Quaranta *in Summa Bullarij* in verbo, *Capitulum Sede Vacante*, *num.* 1. *in principio*, vers. *& primo*, *vt intelligatur*, cuius opinionem in praxi video in nostra Inquisitione Cremonæ obseruatam, ita idem Diana totum hunc §. refereos *part.* 7. *tract.* 4. *resol.* 37.

§. IV.

De Abbatibus nullius Diœcesis, an in causis hæresis possint procedere.

14. BReuiter, quæ dicta sunt proximo §. de Capitulo Sede vacante, eadem prorsus concludenda sunt de istis Prælatis exemptis habentibus proprias Diœceses, & Iurisdictionem in eis Episcopalem, ita Molin. *de Iustit. & Iure, tom.* 6 *tract.* 5. *disp.* 18. *n.* 11. & Ferd. de Castro Palao, *dict.* §. 1. *n.* 6. *in fin.* vers. *Idem quod dictum est.*

§. V.

An Vicarius Episcopi, & Capituli, præstare debeant iuramentum de seruando secretum.

15. QVamuis, in Iure cautum non reperiatur quod Vicarius Episcopi, seu Capituli, vel etiam Inquisitor iuramentum præstare debeant de seruando secreto in causis S. Officij, vnde communiter docent DD. eos teneri solum ad illud secretum obseruandum, sub pœna peccati mortalis, vt notaui infrà, *tit.* 8. *num.* 66.

16. Attamen ex speciali Decreto Sacræ Congregationis Vniuersalium Inquisitorum, Vicarius Episcopi non minus, quàm Consultores præstare debent iuramentum secreti, in forma solita, & consueta, vt *Carena de Offic. Inquisit.* constat ex literis Eminentissimi D. Cardin. Arigonij, 9. Iunij 1612. directis Inquisitori Cremonæ, prout idem etiam in Inquisitoribus fuisse statutum ab eadem Sacra Congregatione apparet, ex aliis literis eiusdem Eminentissimi Cardinalis, sub die 24. Decembris 1611.

TITVLVS VII.

De Vicario Generali Inquisitorum.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Principis potest subdelegare.*
2 *Delegatus ad vniuersitatem causarum non potest omnes subdelegare.*
3 *Hodie Inquisitores possunt sibi creare Vicarium Generalem.*
4 *Vicarius Generalis Inquisitorum debet esse annorum* 30.
5 *Quæ qualitates requiruntur in Inquisitore eadem requiruntur in Vicario.*
6 *Pulcherrima Doctrina Bart. Quod qui vult Officio seruire per substitutum, substitutus debet habere eas qualitates, quas habet Principalis.*
7 *Iurisdictio Vicarij Generalis pendet à concessione Inquisitoris.*
8 *Quæ regulariter soleant Vicario Generali Inquisitorum concedi.*
10 *Maior est iurisdictio Ordinarij, quam Vicarij Inquisitoris contra Ferd. de Castro Palao, n.* 9.
11 *Vicarius Generalis Inquisitoris eo modo subest Prælatis sui Ordinis, quo Inquisitor.*
12 *Reprobatur Zanard. in materia potestatis Prælatorum Ordinis, supra Vicarium Inquisitoris.*
13 *Prælati ordinis in casu scandali debent assumere informationes contra Vicarium Inquisitoris, & eas transmittere ad Sacram Congregationem.*
14 *Monitum ad Inquisitores, & eius Vicarios.*
15 *Certissimum signum boni Magistratus est diligi à probis, & timeri à malis.*
16 *Mortuo Inquisitore non expirat iurisdictio eius Vicarij Generalis, quia cum eligitur ab Inquisitore, confirmatur à Sacra Congregatione, Eminentiss. & Reuerendiss. Cardinalium Supremorum Inquisitorum.*
17 *Et ita in facti contingentia fuit obseruatum in Ciuitate Papiæ.*

VIso de Inquisitoribus, ratio ordinis exigit, vt de eorum Vicariis Generalibus videamus. Sit igitur

§. I.

An Inquisitores possint sibi deputare Vicarium Generalem.

QVamuis in terminis Iuris communis, de hac re esse possit maxima difficultas, quia, etsi 8.
delegatus Principis possit subdelegare, *l. A Iudice, Cod. de Iudic.* Attamen cùm Inquisitores sint delegati ad vniuersitatem causarum, vt sæpe vidimus titulo præcedenti, non videntur posse delegare vniuersitatem, totam causarum ipsis deman- 9.
datam, sed tantum vnam, vel duas causas secundum

Doct. Bart. *l. more maiorum*, *col.* 4. vers. *Item, dicit Glos. fin. n.* 11. *ff. de Iurisd. omnium Iudicum.*

Verum, (quidquid sit de Iure communi,) hæc dubitatio penitùs sublata est, ex Summorum Pontificum Const. Iuris Canonici dispositione, & DD. traditionibus, secundum quæ, dicendum est posse Inquisitorem plenariè committere vices suas creando sibi Vicarium Generalem, habentem eandem cum ipso facultatem, excepta potestate delegandi, *vt suprà, tit. prox. vidimus*, ita Emer. *in Direct. p.* 3. *q.* 13. *&* 15. & *ibi* Pegn. *comm.* 62. *&* 64. vbi quod hoc ius competit Inquisitoribus, ex Bullis Pij II. Incip. *Cum dudum*, & Clem. VII. Incip. *Cum sicut*, Farin. *Heresi, q.* 186. *n.* 29. Scac. *de Iud. c.* 67. *n.* 11. Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisit lib* 3. *q.* 2. *n.* 51. *& ferè per totam*, Mol *de Iust. & Iure, tom.* 6 *tract.* 5 *disp.* 28. *n.* 8. P. Diana *Resol. Moral. p* 4. *tract.* 8. *resol.* 18. Zanard. *in Summ.* 1. *p. q.* 44. *per totam*, & Ferd. de Castro Palao *in Opere Morali*, 1. *p. tract.* 4. *disput.* 8. *punct.* 12. §. 2. *n.* 12. qui alios allegant.

Et de hac re nulla his temporibus potest adesse dubitationis suscipio cum quotidiana praxis omnium Inquisitorum hæc sit, vt habeant Vicarios Generales.

§. II.

De qualitatibus eligendi in Vicarium Generalem S. Officij.

QVoad ætatem eligendi in Vicarium Generalem huius Tribunalis, dicendum est, quod sicut in Inquisitoribus debet esse annorum 40. ita in eorum Vic. Generalibus, est restricta ad annos 40. ex *Const. Clem. VII.* Incip. *cum sicut impressa in litteris pro S. Officio, fol. mihi* 107. Ita Eymer. *q.* 16. 3. *p.* & ibi Peña. *comm.* 65. Farin. *d. q.* 186. *n.* 52. Castro Palao, *dicto §.* 2. *num.* 26. & Molin. *in alleg. disputat.* 28. *num.* 23. 4.

5. Quò verò ad alias qualitates, dixit Eymericus *in dict. q.* 16. quod eligendus in Vicarium Inquisitoris Generalem, debet esse vir litteratus, constans, firmus, circumspectus, fideique zelator, & feruidus, & Eymericum sequitur Farinac. *vbi supra*, *n.* 55. & Peña *dict. comm.* 65. vbi in Summa dixit, quod, quæ qualitates requiruntur in Inquisitore, eædem requiruntur in Vicario Generali.

6. Et hoc notabile dictum Peñæ, confirmo ego, ea pulcherrima traditione Bart. *in l.* 1. *n.* 4. *Cod. de Præpositis Agentium in rebus*, *lib.* 2. vbi ait, quod qui vult seruire officio, etiam medio substituti, debet eligere virum eiusdem conditionis, quod colligit Bart. *in dicta l.* 1. ibi, *per cartalarium eiusdem scrinij*, & Doct. Bart. ibi sequitur, Celsus Hugo. *in Addit. ad comm. Petri Rebuf. in lege prædicta*, & Bodadill. *in sua Politica*, *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 1. *& ibi*, *in Apostilla.*

§. III.

De Iurisdictione Vicarij Generalis.

VIdimus suprà, quod Inquisitor potest totam suam Iurisdictionem committere Vicario suo Generali, ex quo sequitur ipsius iurisdictionem in totum pendere, ab Inquisitoris commissione, qui modò maiorem, modò minorem facultatem ei potest committere. 7.

8. Regulariter tamen solet Vicariis Generalibus, concedi facultas sumendi informationes, citandi, monendi, præcipiendi, excommunicandi, carcerandi, definiendi, terminandi, & exequendi, & omnia alia faciendi, quæ potest ipsemet Inquisitor facere, excepta tantùm sententia relapsorum, & impœnitentium, quam sibi solent Inquisitores reseruare, & hæc colligitur ex forma litterarum patentium, quæ ab Inquisitoribus solent Vicariis suis generalibus concedi, cuius formulam habes, apud P. Massin. *in sua praxi, p.* 9. *fol. mihi* 294. Rubr. *forma di lettere patenti, per il Vicario, &c.* & ante ipsum, apud Eymericum, 3. *p. n.* 37. *&* 40. vbi Pegn. *comment.* 10. qui omnino videatur.

An autem maior sit hæc iurisdictio Vicarij Inquisitoris, quàm ordinarij, certè ratio quam Ferd. Castro Palao, *dict. disp.* 8. *punct.* 13. *n* 5. pro parte affirmatiua, quam ipse tenet, allegat, valdè vrget. Quod scilicet cùm Inquisitor creet Vicarium, ex facultate sibi concessa à Summo Pontifice, ipsum Pontificem repræsentat, & ab eo quodammodo dicitur iurisdictio prouenire, ad quod etiam faciunt not. per Bobadill. *in sua Polit. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 27. vbi, quod tenentes Rectoris Ciuitatis, licet sint facti à Rectore, tamen dicuntur, & habentur, ac si essent nominati ab ipso Rege, ex facultate concessa Rectori, à Rege nominandi tenentes, & latè *in Apostill. ad dictum locum* Bobadill. 9.

Quia tamen communis opinio est, in contrarium, vt videri potest ex allegatis per me *in Annot. ad* 1. *q. Guidonis Fulcodij*, *num.* 25. & DD. ibi adductis addi possunt Lud. à Paramo, *de Origine S. Inquisitionis lib* 3. *quæst.* 2. *num.* 72. & Farinac. *dict. quæst.* 186. *num* 91. 10.

Et quia video etiam hanc communem in praxi in S. Officio esse receptam, dum in Congregationibus, & sententiis ferendis, Vic. Generalis Episcopi præcedit Vicarium Generalem Inquisitoris, non audeo ab hac sententia discedere, intelligendo tamen eam, vt declarant supra memorati DD. de Vicario creato ab Inquisitore; non de Vicario, qui esset constitutus à Sanctissimo immediatè, vel ab Eminentissima Congregatione.

§. IV.

An Vicarius Inquisitoris subsit Prælatis sui Ordinis.

IN hac re idem dicendum est, de Vicario Generali, quod diximus de Inquisitore supra titulo proximo, quod scilicet in concernentibus obseruantiam regularem, subsunt Prælatis sui Ordinis, secus in concernentibus munus sanctæ Inquisitionis. Ratio autem, quare Summi Pontifices voluerunt Inquisitores, & alios Officiales S. Officij, in concernentibus munus suum esse à Prælatis sui Ordinis exemptos, nihil aliud est, nisi vt Inquisitores, & eius Vicarij munus suum liberè, & absque vllo impedimento obire possent, vt considerauit, Pegna, *comm.* 60. 3. *p.* Ex qua ratione, ego non puto veram doctrinam Zanardi *dict. c* 6. *q.* 44. vers. *Quarto scias*, vbi dixit, Prælatos Regulares, Vicarium S. Officij, & Notarium eiusdem Ordinis cum Inquisitore, si eos arbitrentur non posse sine scandalo morari in aliquo Conuentu posse declarare dictos Vicarium & Notarium ad suos Conuentus originales spectare, quo casu ait, Zanard. priuati essent dicti Vicarius, & Notarius omnibus Gratiis, & Priuilegiis Conuentus, in quo habitant. 11. 12.

Quia hoc esset per indirectum retrahere eos ab eorum munere, & Farin. *dicta quæst.* 186. *num.* 132. ait,

ait, quod si Superiores Ordinum possent punire Inquisitores, & eorum Vicarios, ipsis esset aperta via impediendi sanctum Officium, & (addo ego,) ad ipsorum libitum amouendi Vicarios, quod tamen non est eis sub quocumque obedientiæ prætextu permissum. Eymericus, 3. *p. q.* 17. vti quod Prælati Ordinum virtute suæ Iurisdictionis, non possunt Vicarium Inquisitoris de loco ad locum transferre.

13. In casu igitur, scandali, debent Prælati assumere Informationes contra Vicarium, & Notarium, & eas transmittere ad vniuersale Tribunal Romanæ Inquisitionis, & prouisiones expectare ab illo Eminentissimo Ordine, vt dixi, suprà titulo proximo.

14. Monendi tamen sunt Inquisitores, & eorum Vicarij, vt quantum fieri potest, obseruantias regulares peragant, & sese cum communi aliorum fratrum sui Ordinis vita conformare studeant, scientes, quod quantò diligentiùs hæc custodierint, tantò magis à probis viris diligentur, & malis terrorem incutient,

15. quod boni Magistratus certissimum esse indicium, & euidens signum dixit, ex Petro *in Genesim cap.* 9. Simanch. *de Republ. lib.* 5. *cap.* 5. *n.* 8.

§. V.

An morte Inquisitoris finiatur Iurisdictio Vicarij.

Breuiter dicendum quod, vt omnibus difficultatibus, quæ in hac materia possent promoueri occurreretur,

Sacra Congregatio Eminentissimorum DD. Inquisitorum Generalium, decreuit, quod Vicarij Inquisitorum Generales nominarentur, seu eligerentur ab Inquisitoribus, ita tamen quod confirmati debeant ab ipsa Eminentissima Congregatione.

Quo stante decreto, cum dicantur Vicarij habere Iurisdictionem à dicta Sacra Congregatione, ex quo actus solet tribui confirmanti, vt infrà dicam, in titulo de Consultoribus S. Officij, & probant Canonistæ, cap. *Si Apostolica, de Præb. in* 6. Natta *consil.* 669. *num.* 16. Vtique per mortem, vel remotionem Inquisitorum eorum Iurisdictio non expirabit.

16. Et ita in facti contingentia obseruatum fuisse scio in Ciuitate Papiæ, in qua mortuis ibi, duobus Inquisitoribus Vicarij Generales S. Officij, omnia Inquisitionis negotia pertractarunt.

Atque hæc de his Vicariis Generalibus S. Officij dicta sufficiant, me DD. supra allegatis in aliis remittens.

TITVLVS VIII.

De Consultoribus, & Congregationibus S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores possunt sibi eligere Consultores in Negotiis fidei.*
2 *Hi Consultores gratis consulere debent.*
3 *Regulariter Consultores eliguntur ab Inquisitoribus, vt Papiæ, & in aliis Ciuitatibus Dominij Mediolani.*
4 *In Ciuitate Cremonæ, quæ amplissima est, & Illustrissima nominantur Consultores ab Inquisitore & eliguntur à Sacra Congregatione, vt fit in Metropoli.*
5 *Consultores Cremonæ & Mediolani à sola Congregatione Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum amouentur.*
6 *Laici, & coniugati possunt eligi in Consultores S. Officij, num.* 7. *vbi, quod fallit in Regno Lusitaniæ, in quo Consultores habent votum decisiuum, & se subscribunt sententiis.*
8 *Plures qualitates requiruntur in Inquisitoribus & eorum Vicariis Generalibus, quam in Consultoribus, & ad hoc adducitur pulcherrima Bobadill. Traditio.*
9 *Qualitates eligendorum in Consultores enumerantur.*
10 *In Electionibus Magistratuum semper præ oculis habenda est virtus.*
11 *De diligentia Inquisitorum in Electione Consultorum, vbi quod non debent iudicare secundum faciem.*
12 *Ex Consultoribus aliqui debent esse Theologi, aliqui Canonistæ, aliqui Legistæ.*
13 *Consultores in Congregationibus Sancti Officij, eo modo precedunt, quo extra.*
14 *De precedentia inter preceptorem S. Spiritus, almæ Vrbis, & Reuerendissimum Generalem Dominicanum, remissiuè.*
15 *In materia precedentiæ attenditur consuetudo, etiamsi esset contra ius, n.* 16. *vbi an hoc intelligatur de consuetudine iuris vel facti.*
17 *Vbi non adest certa consuetudo precedentia debetur habenti maiorem dignitatem.*
18 *Titulatus effectus de Collaterali consilio precedit non Titulatum.*
19 *Inter duos Officiales eadem die creatos; quis præferatur vbi de controuersia orta, supra hoc inter Regentem, de Anna & Regentem Constantium, in Regno.*
20 *An precedentia debeatur anteriori in data vel anteriori in adeptione possessionis, n.* 21. *&* 22. *vbi decis. Senatus Lusitaniæ, & Collateralis Consilij, super hoc contraria & num.* 23. *vbi de earum concordia.*
24 *In materia precedentiæ, attenditur dignitas inseparabilis maior, non accidentalis minor.*
25 *Consiliarius Regis sedens in consilio vti Aduocatus patris sedet in loco sibi debito, vti Consiliario.*
26 *Decisio Sacri Consilij, quod consiliarius interueniens in Collaterali, vti Fisci Aduocatus sedere debeat in loco sibi debito. vti Consiliario, & n.* 27. *vbi similis Decisio Mediolani.*
28 *Honorifica mentio illustrissimi D Senatoris Lagunæ & illustrissimi D. Præsidis Picenardi Cremonensis, n.* 9.
30 *In materia præcedentiæ, qui DD. videndi.*
31 *Pater, & filius possunt simul esse Senatores in eodem Senatu, & quomodo.*
32 *Deputatio D. Ioan. Bapt. Caucij Iurisconsulti in Consultorem, seu coadiutorem D. Franc. eius Patris, Consultoris S. Offic. dedicto Tribunali benemeriti.*
33 *Pater, & filius simul possunt esse Decuriones, id tamen prohibetur, ex Pragmatica Regni.*
34 *Inquisitores inferiores non debent facere huiusmodi electiones de Patre & filio, Patruo & Nepote & duobus fratribus inconsulta suprema Congregatione.*
35 *De Qualificatoribus propositionum, & forma eas qualificandi.*
36 *Quando vocandi sunt Consultores.*
37 *Congregationes Sancti Officij habendæ sunt mane,*

NVnc de Consultoribus Sancti Officij, eorum electione, muneribus, ac præcedentiis, breuiter agendum est, sit igitur

§. I.

An Inquisitores possint sibi eligere Consultores.

1. POssunt Inquisitores eligere sibi consultores in negotiis ad Sanctum Officium spectantibus, quinimo etiam possunt eos, ad id cogere, ita ad litteram decidit text. cap. *Vt commissi*, §. *Aduocandi quoque. de heret. in 6.* vbi Eymericus, *in Direct.* 3. *p. q.* 77. & *ibi*, Peña *comm.* 126. Zanard. *in Summ. diuin. Præceptorum*, 1, *p. c.* 6. *q.* 42. Simanch. *de Cath. Inst.* 41. *num.* 11. Decian. *tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 10. cum aliis allegatis à Farin. *de heresi, quæst.* 186. *num.* 188.

2. Dicti autem Consultores gratis consulere debent Simanch. *vbi suprà num.* 13.

Quamuis autem de Iure isti Consultores, seu assessores S. Officij eligi possint ab Inquisitoribus, & de facto in multis ciuitatibus ab eis deputentur, vt Papiæ, & in reliquis ciuitatibus huius Dominij; Attamen Cremonæ, tam Consulores, quàm Aduocatus Fiscalis, & Cancellarius, (ad nominationem Reuerendissimorum per tempora Inquisitorum) eliguntur ab Eminentissimis, & Reuerendissimis Inquisitoribus Generalibus, prout etiam ab eadem Eminentissima Congregatione eligi solent Consultores S. Officij Mediolani; Vnde hi Consultores à memorata Sacra Congregatione dependent, nec nisi ab ea remoueri possunt, quia actus tribuitur confirmanti, Surd. *cons.* 385. *num.* 33. *vol.* 3. vbi ad propositum nostrum, adducit pulcherrimam Doctrinam Bart. *in l. fin. Cod. de Defens. Ciuit.* vbi dixit quod si quis est electus ab vno, & confirmatus ab alio non potest renunciare, nisi in manibus confirmantis, quia ei actus tribuitur. 3. 4. 5.

§. II.

De qualitatibus eligendorum in Consultores.

6. IN hac re, præsuppono primò, etiam personas laïcas, & coniugatas posse eligi in Consultores S. Officij, ita Royas de hæreticis, 1. *p. num.* 404. & id quotidiana experientia docet, & ego qui sum Iudex conseruator Iurium S. Officij, Consultor, & Aduocatus Fiscalis, sum coniugatus, hoc limitarem, vt non procedat in Regno Lusitaniæ, quia ibi Consultores habent votum decisiuum, & in sententiis se subscribunt, vt attestatur, Sousa *in Aphorismis S. Officij, lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. 7.

8. Præsuppono secundò, multo plures qualitates requiri in Inquisitore, & eius Vicario Generali, quàm requirantur in electione consultorum, colligi potest hoc, ex pulcherrima doctrina Bobadill. *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 73. *per totum*, vbi probat, multo plura requiri in Prætore, seu Gubernatore vnius ciuitatis, quàm in vno Senatore, seu Auditore vnius Regiæ Audientiæ, quia Senatoris, seu Auditoris munus est, videre processus, & super eis, cum communicatione aliorum Coauditorum dicere votum suum, munus autem Prætoris, seu gubernatoris est, non solum eadem agere, sed & vlterius totam suam ciuitatem regere, eam à malis hominibus expurgare, & pleraque alia facere, quæ summam in eo prudentiam requirunt, vt notat *ibidem* Bobadill. *& numeris sequentibus, & in Epistola ad Lectorem, in* 2. *tomo.*

9. His præsuppositis Canonistæ *comm. in dicto cap. vt commissi* §. *Aduocandi*, quos sequitur Simanch. *dicto tit.* 41. *num.* 12. Royas, & Peña locis à Farin. *dicta quæst.* 185. *num.* 189. allegatis dixerunt in Consultores eligendos esse, viros prudentes, probos, peritos, honestos, & prouidos, hæc omnia explicauimus cum de Inquisitoribus loquuti fuimus, & latè declarantur à Carolo Tapia, *ad Constitutionem Regni Neapolitani lib.* 1. *in Rubr. fere per totum*, vbi more suo egregiè loquitur, *& numer.* 14. ait in huiusmodi electionibus virtutem semper esse præ oculis habendam, quia vt ait, Simanchas *de Republica, libro quinto, capite quarto*, ex Dionys. Halicarnass. *Apud nos Magistratus, & Honores deferuntur,* 10.

deferuntur, non ditissimis, non qui longiorem maiorum
indigenarum possunt seriem ostendere, sed dignissimis.
Maxima autem vti debent Inquisitores diligen-
11. tia in horum assessorum electione, Tapia, *vbi supra,*
num.5.& seq. cum aliis, per nos allegatis, *in tit. de*
Inquisitoribus, & valde cauendum est ne secundum
carnem, & sanguinem iudicantes Inquisitores, de-
cipiantur, omnibus enim postpositis, ad virtutem,
scientiam & ad vitæ probitatem, respiciendum est.
Ex Consultoribus autem, aliqui debent esse
12. Theologi, aliqui Canonistæ, & aliqui Ciuilistæ, Dec.
d. lib. 5. cap. 23. num. 10. Peña *comm.* 126. &
Zanard. *dicto cap. 6. quæst.* 42. vers. *Primò notan-*
dum, certè in nostra Congregatione regulariter,
adsunt, quatuor Regulares Theologi, quatuor Cle-
rici Seculares Canonistæ, & quatuor Iurisconsul-
ti laici.

§. III

De Præcedentia inter Consultores.

PRæmittendum est, quod in Saeta Congregatio-
ne vniuersalis Inquisitionis de Vrbe, cui se con-
formare debent Inferiores Congregationes, eo mo-
do præcedunt inter sese Consultores, quomodo so-
13. lent præcedere extra Congregationem, ita Gra-
tian. *discept. forens. tom.5. cap. 845. per totum*, sed
maximè, *num. 45.* vers. *maximè in huiusmodi*, vbi
ob id latissime probauit, in dicta Congregatione de
14. Vrbe deberi præcedentiam, Reuerendissimo Præ-
ceptori, seu commendatario S. Spiritus, supra Re-
uerendissimum Generalem Ordinis Prædicatorum
ambos Consultores, ex eo, quod in Capella Papæ
dictus Præceptor præcedit, & ex aliis prærogatiuis
ipsius, ibi consideratis.
Hoc igitur stante, solummodò hoc loco notan-
dæ erunt Regulæ nonnullæ, quas DD. considerant
in materia Præcedentiæ, ex quibus postea vnusquis-
que possit iudicare, quid in vnoquoque casu parti-
culari sit sentiendum.
Primò ergo notant scribentes in materia præce-
15. dentiæ, in primis considerandam esse consuetudi-
nem, quæ multum in ea potest, etiam si sit contra
Ius, Io. Franciscus Ferentill. *ad decis.* 503. Buratti,
*n.*20. Fab. de Ann. *cons.*40 *n.* 2. pluribus sequenti-
bus, vbi quod in hac re non requiritur in Iudicio
16. possessorio consuetudo Iuris quæ decennium requi
rit, sed sufficit consuetudo facti, videlicet sic fuisse
in certis actibus obseruatum, Gama, *decis.* 1. *n.* 1 &
24. Rot. *decis.* 85. *n.* 5. *in Colonien.* Præcedentiæ. Co-
ram Vbaldo, in vltimo Impressis Venetiis, Scipio
Lancellotus in allegatione sua pro Canonicis Re-
garibus, apud Tambur. *de Iure Abb. dispnt.* 25.
Quæsito, 1. *n.* 198. & 199. tom.1. & Bobadill. qui
alios latissimè cumulat *in sua Politic. tom. 2. lib. 3.*
c. 5. n. 23. & ibi in addit.
Secundò considerant DD. quòd vbi certa con-
17. suetudo non adest, tunc præcedentia debetur haben-
ti maiorem dignitatem, Bald. *le. Obseruare* §. *An-*
tequam, ff. de Officio Proconsulis, Auend. *de exe-*
quendis Mandatis Regis, 1. *p. cap.* 19. *n.* 16. Anna,
dicto cons. 40. *n.* 1. Cyriac. *contron. forensi*, 201.
n... Grat. *dicto cap.* 845. *n.* 52. qui cæteros allegant.
Hinc colligit Carolus Tapia insignis I. C. *decis.*
21. Supremi Italiæ Consilij per totam, plura, Sed
maximè, *n* 26. Titulatum effectum de Collaterali
18. Consilio præcedere antiquiores eiusdem consilij non
titulatos. Et inter Consiliarios titulatos eum qui ma-
iorem habet titulum Regens de Ponte, *decis.* 8. *n.* 5.
Carena de Offic. Inquisit.

Hinc Franc. *decis.* 144. dixit, inter Officiales vno
die creatus fuisse Prælatum eum qui primò fuit 19.
Doctoratus, & eum qui aliud Officium actu exer-
cebat, quamuis alius idem officium prius exercuis-
set, & ibi addentes, bene Regens Const. l. 1. *Cod. de*
Consulibus, lib. 12. *n.* 2.
Hinc etiam Anna Iunior *cons.* 136. vol. 2. consu-
luit, quod ipsemet debebat præcedere alium sibi in
data parem, quia ipse erat filius Doctoris de Colle-
gio magni nominis, quia multos libros ediderat, quia
prius fuerat a Ptotege nominatus, & quia ipse in
ordine scripturæ erat primo nominatus Carolus Ta-
pia, *dict. decis.* 21. *n.* 1. Mastrill. *dec.* 130. *n.* 23.
Tertiò, notant DD. inter omnino pares præceden- 20.
tiam deberi ei, qui primò adeptus fuit possessionem
Officij, licet alius posterior in possessione fuisset 21.
prior in data, Cabed. *dec Lusitana*, 3. 1. *p. n.* 1. *&*
seq. & decis. 4 & 5. *ibid.* Tapia *vbi supra*, *n.* 15. *&*
seq. Regens Const. *in dicta l.* 1. *n.* 25. vbi quod Col- 22.
laterale consilium iudicauit contrarium, de anno
1613 Die 10. Ianu. pro vt etiam contrarium iudi-
cauit idem collaterale, anno 1625. de Mense Iulij
mandando dari præcedentiam, primo in data, quam-
uis posteriori, in possessione, vt attestatur Ioann.
Bapt. de Thoro *in Compend. decis. Regni*, *tom* 2. *fol.*
mihi, 481. vbi ad hanc decisionem validandam al-
legat consilium Laratæ, 87. qui scripsit in causa,
quæ fuit decisa à Collaterali, *cons. dicta.* Die 10.
Ianu. 1613.
Ego decisiones has contrarias Collateralis consi- 23.
lij, & Senatus Lusitanæ concordarem vt hæ de
Iure procedant, cum aliquid potest imputari ei, qui
priorem datam habet, cur possessionem non fuerit
adeptus, Illæ verò habeant locum cum nihil potuit
imputari, vt puta quia prior in data fuit absens in
seruitio Regis, vt accidit in casu primæ decisionis
dicti Collateralis Consilij & clare innuit, Laratt.
dicto cons. 87. *n* 42. quia ex hoc, non poterat dici
negligens in adipiscenda possessione.
Quatro considerant DD. quod habenti dignita- 24.
tem inseparabilem, si contingat eum exercere ali-
quod munus ratione cuius in cons. vel congregatio-
ne, non deberetur ei præcedentia. Attamen ea ei de-
betur præcedentia, ratione dictæ dignitatis, exem-
plum potest esse in Senatoribus, & Consiliariis, qui
dicuntur habere dignitatem inseparabilem, vt not.
Fab. de Anna, *dicto cons.* 40. *num.* 31. nam si vnus ex
eis in consilio interueniat, vti Aduocatus, non sedet 25.
post omnes, sed in suo loco, vt decisum in Sacro
Consilio fuisse attestatur, Franc. *decis.* 138. vbi ad-
dentes, Anna *dicto loco*, num. 31. & Regens Tapia,
dicta decis. 21 *num.* 3. Idem in eodem Sacro Consilio
fuisse seruatum in Consiliario Petro Ant. Catanita
electo in Fisci Patronum, in quadam causa, quæ in 26.
Regia, Camera tractabatur decidenda in Collaterali
cons. Nam tamquam Consiliarius in eodem Colla-
terali præcessit Præsidentes, dictæ Cameræ, vti re-
fert Regens Const. *in dicta lege.* 1. *num* 37. *& seq.*
Sieque Illustriss. Senator Marcus Anth. Moonius in 27.
quadam Apostilla Manuscripta ad illum locum Cõ-
stantiis an se vidisse, de Anno 1617. seruari in Magi-
strat Ordinario Mediolani, in quo Illustriss. D. Se-
nator Laguna (Vir morum integritate ac Doctrina 28.
verè singularis nunc in supremo Italiæ Consilio
Aduocatus Fiscalis meritissimus.) Fiscalis proroga-
tus in causa fisci, contra Hæredes Ludouici Por-
tæ, & Comitis Tabernæ retinuit suam prærο-
gatiuam præcedendi Illustrissimum Senatorem
Crassum Iudicem Adiunctum in illa vna cum Il-
lustrissimo. D. Sen. Picenardo Conciue meo, qui 29.

ob singulares animi sui dotes, prudentiam, ac legalem scientiam, nunc Præsidem Magistri Ordinarij, vnicum Ciuitatis nostræ Decus, & Ornamentum omnes admirantur, Sedit enim ad dexteram Illustriss. Præsidis, D. Senator P. Cenardus, ad læuam D. Sen. Crassus. Atque hæc de Præcedentia, ad cuius materiam videndi sunt DD. omnes supra relati, sed maxime Regens Tapia, *decis.* 21. Regens de Ponte, *decis.* 8. Io. Bapt. de Thoro, in 2. Tom. Compendij, vbi latissime, Tambur. loco alleg. vbi ponit omnes allegationes præcipuas factas in causa præcedentiæ inter Canonicos Regulares, & Monachos Benedictinos, Fab. de Ann. *cons.* 122. *vol.* 2. Bobadill. *dicto loco* 3. *c.* 2. *per tot.* vbi de præcedentia vxorum Officialium, Viscont. *in conclus. Iuris in verbo precedentia*, & D. Aloys. Ric. *in suis Collect. decis. p.* 7. *Collect.* 2596. qui alios latissime cumulant.

§. IV.

An Pater, & filius simul possint eligi in Consultores S. Officij.

31. HAnc quæstionem bene resoluit Franciscus Marcus *in decis. Parlamenti, Delfinalis* 619. *lib.* 1. vbi ait, quod licet in aliquo Parlamento, aut Senatu de Iure non reperiatur vetitum esse simul Officiales Patrem, & filium. Attamen non admittuntur simul in Parlamento Parisiensi, sed in absentia alterius, alter admittitur.

32. Ex qua decisione corroboratur electio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum, qua superioribus annis ob benemerita D. Francisci Caucij I. C. deputauit D. Io. Baptistam I. C. eius filium in Consultorem S. Officij, seu potiùs in coadiutorem Patris sui, iam suprà 30. annos eiusdem Officij Consultoris cum hoc, quod in Congregationibus simul non interuenirent, quia vota Consultorum in his Congregationibus debent esse omnino libera, *ad not. per glos.* & Bart. *in l.* 1. §. *Quæ honorandæ. ff. quarum rerum actio non detur.*

33. Confirmatur autem decisio Marci, ex traditis à Losæo *de Iure Vniuersit.* 1. *p. c.* 3. *n.* 28. vbi *ex l.* 6. & 7. *ff. quod cuiusque vniuers. nomine*, probat Patrem, & filium posse simul esse Decuriones, & ibi sequitur allegatam Marci decisionem. Vnde Regno specialis adest Pragmatica 5. sub tit. *de Admin. rerum Vniuers.* quæ id vetat, vbi Scipio Rouit. & latiùs, Ioan. Paulus Montanar. *ibid.* §. 16. *per totum.*

34. Quia tamen huiusmodi electiones Patris, & filij, Patrui, & Nepotis, & duorum fratrum, maximè si simul viuerent periculosæ sunt, consulo Inquisitoribus inferioribus, ne vllo modo ad eas deueniant, nisi prius Supremis Inquisitoribus vniuersalibus Consultis.

§. V.

De qualificatoribus Propositionum.

SÆpissimè in S. Officio occurrit dubitatio, an
35. propositio ab aliquo prolata sit hæretica, sapiat hæresim, sit scandalosa, temeraria, &c. Vnde sæpissimè etiam ad propositionem qualificandam assumuntur Theologi, qui ob id dicuntur qualificatores, Royas *de hæret.* 1. *p. n.* 384. & 204. P. Diana, qui refert pulchram Toletanam instructionem, *p.* 4. *tract.* 8. *resol.* 84. In nostro S. Officio Cremonæ, quatuor Consultores Theologi qualificant ipsi propositiones & cum Reuerendiss. Inquisitor semper sit Magister in Sacra Theologia non egemus tot aliis Qualificatoribus, provt egent Inquisitores Hispaniæ, qui sunt Iurisconsulti.

De modo autem, & forma qualificandi has propositiones, quæ obseruari solet in Hispania, videatur Paulus Garzia, *En la Orden de procesar en el. S. Officio*, fol. mihi 75. vers. *Despues de reconocidos.*

§. VI.

Quibus tempore, & loco fieri debeant Congregationes S. Officij.

SOlent Inquisitores, vocare Consultores suos, 36.
non solùm cum sententia ferenda est condemnatoria, vel absolutoria, sed etiam ad omnes difficultates causarum occurrentes, egentesque maturo iudicio, & diligenti examine, ac etiam cum agitur de captura aliquarum personarum insignium, ita Peña. *in praxi Manuscripta, lib.* 2. *c.* 7. *n.* 2. & *cap.* 9. *n.* 1. & *in* 3. *p. Directorij comm.* 126. Zanard. *in Sum. dicto cap.* 6. *quæst.* 42. vers. *Secundò notandum.*

An autem huiusmodi Congregationes sint habendæ de mane, vel in vesperis, Romæ Congregationes fiunt de mane, & etiam Cremonæ, quod est cum dispositione iuris conforme, vt notat Thesaurus in proœmio suarum decisionum, *n.* 37. vers. *tempus vero Senatus*, quia de mane mens est magis quieta, & ingenium subtilius *c. sanè* 5. *q.* 1. bene Alberic. *in Proœm. Cod.* §. *Quoniam*, qui ait, quod quies interiecta laboribus reddit nos operosiores, idem docuit Cabed. *decis. Lusitaniæ* 2. *num.* 5. & *seq.* 1. *p.* vbi allegat text. ad hoc *l.* 2. §. *Et quia Magistratibus ff. de Origine Iuris*, ibi, & *quia Magistratibus vespertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat*, & plura alia eruditè ad hoc ipsum comprobandum adducit. 37.

38. Locus proprius istarum Congregationum est Aula S. Officij. Audiui tamen à viris fide dignis extare super hoc litteras Eminent. Inquisitorum Generalium, mandantes, vt huiusmodi Congregationes, cum fiunt coram Episcopis habeantur in Episcop. Palatio, vbi verò Episcopus non potest, vel non vult interuenire, tunc fiant in S. Officio, & ibi accedat Vic. Gen. Episcopi, Ego dictas literas non vidi, scio tamen in nostra Inquisit. Cremonæ, ita ad vnguem obseruari. Sed post hæc scripta vidi Decretum S. D. N. Vrbani VIII. de quo in literis Emin. D. D. Card. Barber. Sub die 6. Decembr. 1635. directis Inquisit. Mediolani, in qua Sanctissimus mandauit solitum obseruari.

§. VII.

De ordine Votandi, in Congregationibus Sancti Officij.

39. EX stylo omnium ferè Tribunalium, summa cum ratione introducto, iuniores Senatores, Auditores, & Consultores, priores votant. 40.

Ita Theologos, in Curia Pariensi votare attestatur Nicol. de Lyra, *in sua Apostil. super cap.* 23. *Exodi*, in verbo, *Iudicio*, & in Senatu eiusdem Ciuitatis Parisiensis idem obseruari ait Rebuff. *ad Const. Regias, tit. de Publicatione Attestationum, articul. vnico glos. vnica, n.* 35.

In

In Senatu Lositaniæ, Florez de Mena, *in ad-*
41. *dit.ad Decision.primam Gama in fin.* & Cabedo *decis.6.num.8.p.1.*

In omoibus aliis euriis Hispaniarum, Curia Pi-
42. sana,*lib.2.cap* 4.in Regno Neapol. Afflic.*decision.* 1 *num.5.& seq.*

43. In Senatu Pedemon. Osaschus, *iu Proœm.decis. n.11.* & Thesaur. *decis.* 1. *num.*1, vbi Gaspar Aoionius, eius filius.

44. Rationem omnes addueunt, ne minores formident declinare à sententiis maiorum, & ita obseruandum est etiam in sancto Officio, provt etiam in Congregationibus sanctæ Inquisitionis, quæ habentur Romæ coram Sanctissimo, & Eminentissimis DD.Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, ita obseruari intelligo.

45. In nostra Congregatione Cremonæ seruatur contrarium, nam dignior primo loco votat, & quamuis contrarius stylus sit rationabilior, & sequendus. Attamen etiam noster stylus habet DD.qui illum tuentur, ita enim tenet Grammat. *ad dictum decision.primam* Afflict. io verbo, *Digniores*, qui ad hoc refert alios caoonistas, in eap. *Episcopus, dist.*17.& secundum nostrum stylum aliquando fuisse in saero Consilio seruatum, attestatur Afflict. *dictu decis.1.num.7.ciru medium.*

§. VIII.

De modo votandi in S. Officio:

46. PRopositis in Congregatione meritis totius processus iuxta text.in cap.*Statuta*, §.*Iubemus*, *de hæreticis in* 6.ibi *eis per totum processum super quo deliberandum est seriosè manifestari, ac integraliter explicari.* Eymericus *in direct.part.4. quæst.79. & ibi* Peña *com.*118. Paramus *de Origine S. Officij, lib.3. quæst.4.de forma,& ordine Iudicario,num.*56. ita tamen, vt nomina testium non publicentur Consul-
47. toribus,sed solum eorum Qualitates in genere, eis explicentur, secundum laudabilem consuetudinem S.Officij,de qua Farin.*de hæresi,q.*185.*num.*196.vers. *verum*,quam hucvsque per 14.annos vidi in S.Officio Cremonæ,inuiolabiliter obseruari, Castro Palao,*dicta disp.8.punct.*11.*n.*3.

48. Propositis inquam meritis processus hoc modo, verus votandi modus est, vt Consultor, primò examinet num intentio Fisci sit plenè probata,vel quomodo.Secundò vt consideret, an fisci intentio maneat elisa,ex probationibus, & exemptionibus Rei. Tertiò, his perpensis votum suum Deum solum præ oculis habeos, & eius tremendum Iudicium proponet iuxta Regulas à nobis *in* 2. *&* 3. *parte huiusce operis* latissimè propositas, & declaratas, hunc votandi ordinem in Camera Imperiali,ab illius Senatoribus obseruari apparet, ex votis in eo Tribunali datis apud Ioann. Tilmannum, in suis Illustribus,& solemnibus obseruat.Summi statutum Imperij,*to.*1.*Consultory forè per tot.* sed præsertim, Syntagm.1.*decis.2.voto 6.& pluribus sequent.* ex qui-
49. bus etiam apparet, non omnes Senatores longas phylacterias in suis votis interserere, aliquando ab instituto alienas, sed breuiter, vbi cum relatore sentiant, nec in aliquo ab eo discrepent votum suum sex, vel octo ad summum lineis paruulis proferre, se remittendo, voto D.Relatoris,addita vnica ratione sex verbis explicata.

Tandem ad finem huiusce §. Duo notanda sunt ex Paulo Garzia, *en la Orden de processar en el S. Officio*, qui tractatus impressus est ex Ordina Supremi Consilij in Regnis Hispaniarum.

Primum est quod habet *fol.26.à tergo*, his ver- 50.
bis, loquens de Consoltoribus, *Si el Reo se votare à tormento, nò se vote lo que se ha da hazer confessando, ò negando si no que se torne à veer.*

Alterum est, quod habet *eodem loco* loquens de 51.
modo, quo Notarius S.Officij, debet in actis redigere vota consultorum dissonantia inter se, his verbis. *Y quando no ay conformitad, todos los que son de vn parecer se pondran juntos oru se an Inquisidores, ora ordinario a Consultores comenzando del Inquisidor mas antiguo, y con el todos los, que le siguen, y luego el segundo, y assi de los de mas por que de otra manera ay alguna confusion.*

§. IX.

An vota Consultorum sint decisiua.

NOn est dubium vota horum Consultorum esse 52.
consultiua tantum non decisiua,ita Peña, *in directp.3. com.*127.Bariola *in Aphorism. Iuris vtriusque* in verbo *Vota Consultorum*, Diana, qui alios cumulat, *p.4. Resolut. Moral.tractat.8. Resolut.* 38. & ita obseruati in Inquisitione Hispaniæ, colligitur ex instructione Madril. verbis latinis relata à
Pegna, & Hispanis à Diana locis relatis, & in In- 53.
quisitionibus Italiæ idem in praxi esse vsu receptum constat, ex pluribus litteris Eminentissimorum Generalium Inquisitorum quæ in archiuo nostræ Inquisitionis Cremonæ, asseruantur, quæque id expresè in pluribus causis, declarant.

Quamuis antem Inquisitor non teneator sequi 54.
vota suorum Consultorum, attamen neque etiam sine ratione potest ab eis discrepare, nisi sint, vt aliquando aceidere potest, valde irrationabilia, Pegna, *dicto comm.*127. vers. *Quamquam*,Zanard.*dicta quæst.*42. vers.*Tertiò notandum*, vbi quod multo minus discedendum est, à votis Consultorum, cum sunt vniformia, & cum eis stat sententia Episcopi Castro Palao,*dictu disp.8 punct.*11.*num.*5. vbi quod, nisi manifesta ratio obstet, de æquitate consilia Consultorum sunt sequenda.

Sed dato, quod Inquisitores non teneantur se- 55.
qui vota suorum Consultorum, an saltem teneantur ante senteotiam ea requirere, ita quod,si non requirantur,sententia sit nulla.

Ferdinandus de Castro Palao, *in opere morali tract.4.dicta disp.8.punct.*11.*n.*3.dixit probabilius esse teneri Inquisitores ante sententiam requirere vota Consultorum.

Ego cum P.Diana,*dicto tract.7.resol.*18. vers.*Verum*, probabilius omnino puto contrarium, ex his, quæ ibi ipse adducit, & in nostra Inquisitione Cremonæ pluties vidi causas minimè graues ab Episcopis,& Inquisitoribus, simul sine vlla requisitione Consultorum expediri.

Animaduertit etiam, bene Zanardus, in hac re *dicta q.*42.vers.*Quartò notandum*, inquisitores non
debere tantum fidere in suis Consultoribus, vt se 56.
ipsos putent immunes à reuolutione processus, librorum,& studio causæ, cum enim ipsi sint Iudices ipsis muous incumbit examinandi, & in facto, & in iure merita processus, & casus aliàs in simili materia ab Eminentissimis Supremis Inquisitoribus, & etiam ab eorum processoribus definitos.

Et ob id dicunt Doctores quod mala Consul-
torum consilia non excusant Inquisitorem, à cul- 57.
pa, ita Pegna, *comm.* 127. vers. *Postremo illud moneho*, Royas *de hæretic.* 1.*part. num.* 424. *&*

ſequent. & Fatinacius *de hareſi , quaſtione* 185. *num.*194.

§. X.

De Secreto , ab Inquiſitoribus Conſultoribus indicendo.

58. SEcretum ab omnibus Magiſtratibus obſeruandum
tradiderunt quotquot de Republica bene
inſtituenda , & gubernanda tractatus ediderunt,
quos latè cumulauit Simanch. *de Republica , lib.*7.
*cap.*14.*& ſequent.* & latiſſimè omnino videndus Bobadill.
*in ſua Politica, tom.*1.*lib.* 2. *cap.*5.*Qae ſecreto
ha de guardar el Corregidor* , Bene etiam Boſſ.
in tit de carcerate fideiuſſ.relax. num. 35. vbi refert
59. Franciſcum Bellonum in Ciuitate Caſalis Senatorem,
(ex eo , quod ſententiam à Senatu latam nondum
tamen publicatam teuelauetat) fuiſſe capite
obtruncatum , quam ſententiam prius ipſe in ſe ipſum
tulerat,cum enim à Matchione fuiſſet interrogatus ,
qua pœna digous eſſet , qui ſententiam capitalem
reuelaſſet , & ipſe reſpondiſſet , eadem capitali
pœna , ſubiunxit Marchio Montisfertati , tu
igitur hanc pœnam patietis.

60. Quia autem vt ſuprà , diximus neruus præcipuus
cauſarum S.Officij eſt ſecretum,P.Maſſin. *in Praxi
Officij,fol.*10.verſ. *Dee Parimense*, ideo ſumma cum
ratione ſtatutum eſt, in cap.*Statuta.*§.*&, vt eorundem,
61. de hereticis, in* 6.vt poſſint Inquiſitores Conſultoribus
indicere ſecretum in cauſis S.Officij ſub
pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ.
Eymeticus , *in Direct.*3. *part.q.*81. & ibi Pegna *in
comment.* 130. Lucerna Inquiſitorum in verbo *Inqaiſitor,
num*·31. Zanard. *in Summ. dicto cap.* 6. *de
Inqaiſitore, q* 42. verſ. *Sextò notandum* , & verſ.*Se-
62. ptimò notandam* , vbi quod Conſultores, etiam extra
Congregationem inter ſe poſſunt loqui de meritis
cauſarum ; de quibus in Congregatione per-
63. tractarunt. Addit inſuper, quod lata , & publicata
ſententia Conſultor poteſt dicere , ego fui in tali
voto , quod intelligendum eſt cum grano ſalis , &
ſecluſo ſcandalo , & dummodò ij quibus Conſultor
reuelat votum ſuum , non poſſint venire in cognitionem
voti aliorum Conſultorum, & dummodò
non adſit periculum , quod ex tali reuelatione
oriantur rixæ,ac contentiones.

64. Illud certum eſt nunquam Conſultori licere reuelare
vota aliorum , maximè in cauſis grauiſſimis
ob periculum , in quod eis iniiceret qui ſententiam
duram dixiſſent , Boſſ. *in dicto titul de Carcerate fideiuſſor.relaxando*,
*n.*30.verſ. *& ſi publicarentur vota
ſingulorum.*

65. Et hæc , quæ diximus de ſecreto à Conſultoribus
obſeruando , manifeſtiora redduntur , ex formula
iuramenti , quod præſtare ſolent Conſultores,
de qua in actis noſtri S. Officij Cremonæ , iurant
enim ſe,ſecretum ſeruaturos, nec de rebus in
Congregatione pertractatis , reuelandis, ſub pœna
excommunicationis ipſo facto , à qua non poſſint
abſolui, niſi ab Eminentiſſimis DD. Cardinalibus
Supremis inquiſitoribus , & pariter iurant ſub eadem
pœna de non loquendo, ſeu tractando verbo,
vel ſcriptis, aut alio quovis modo,de his quæ concernunt
cauſas S.Officij,niſi cum DD.Conſultoribus
aliiſque Officialibus S. Officij , vt patet ex eadem
forma iuramenti, de qua *ſupra*, quæ etiam impreſſa
habetur,apud Patrem Maſſin. *in Praxi S. Officij,
p.*9. in Rubt.*Forma del Iuramento* ſecundæ impreſſionis.

Si tamen Epiſcopi , vel Inquiſitores reuelarent
huiuſmodi ſecreta S.Officij , nullam quidem cenſu- 66.
ram incurrerent , peccarent tamen mortaliter , vt
notauit Zanard.*vbi ſuprà* , niſi Inquiſitores , etiam
ipſi in Congregatione ſuorum Conſultorum iuramentum
præſtaſſent ſecreti , vti eos facere debere
conſtat ex Decreto S.C vt ex literis Eminentiſſimi
D. Cardinalis Arigonij 24. Decembris 1611. directis
inquiſitori Cremonæ , vbi etiam addit S. C.
quod hoc inquiſitoribus mirum videri non debet,
quia etiam Eminentiſſimi DD.Cardinales Supremi
Inquiſitores ſimile ſecreti iuramentum præſtant.

Tandem notandum ad finem huius tituli Cano- 67.
nicos Cathedralis , dum vti Conſultores interſunt
Congregationibus S. Officij lucrari diſtributiones
quotidianas etiam eas quæ ſolis intereſſentibus, ita
dantur , vt quomodocumque abſentibus etiam ex
infirmitate denegentur , vt pro Canonicis noſtræ
Cathedralis contra Capitulum declarauit S.C.Eminentiſſimorum
Supremorum Inquiſitorum, ſub die
2.Ian.1614.& die 17.Ian.1619.

TITVLVS IX.

De Aduocato Fiſcali S. Officij.

SVMMARIVM.

possit accusationem porrigere.

26 *Aduo atus Fiscalis, debet tueri Iurisdictionem S. Offi ij.*

27 *Aduocatis Fiscalibus Regis commendatur Iurisdictio eiusdem Regis.*

28 *Aduocatus Fiscalis S Officij debet reuoluere libros denunciationum, & alia &c.*

Debet processus contra reos formatos diligenter scrutari, num. 29.

Potest instare, quod Inquisitores sapè edicta fidei promulgent, num. 30.

31 *De Iure Aduocatus Fiscalis non potest interesse Congregationibus, cum causa votatur & adducitur text.* l. Proximè, de his quæ io testamento delentur.

32 *Intellectus texo.* l. fin. Cod. de Aduocatis Fisci.

33 *De Iure Aduocati Fiscales non habent Votum.*

34 *Quid in Praxi observetur in hoc, in Supremis Tribunalibus.*

Quid in Senatu Pedemqutano, n. 34.

Quid in Senatu Cathalonia num. 35.

Quid in Consilio Regni Siciliæ, n. 36.

Quid in Senatu Lusitania. n. 37.

Quid in Consilio Neapolitano n. 38.

Quid in Tribunalibus Inquisitionis in Regnis Hispaniarum, num. 39.

Quid in Inquisitione Cremona. n 41.

Quid in Curia Pratoria Cremona. n. 42.

40 *Aduocatus Fisci de Iure non potest interesse examinibus testium, nec tortura rei, sed praxis est in contrarium, n. 41. sequent.*

43 *An stante stylo nostra Congregationis, quod Aduocatus Fiscalis interueniat tortura, possit ea ab Inquisitoribus inferri sine aduocato Fiscali.*

44 Quid *in absentia Aduocati Fiscalis Cremona, agebat Illustrissim. Salamanca Prator, & quo Iure.*

45 *In absentia Aduocati fiscalis, potest Iudex alium deputare.*

46 *An Aduocatus fiscalis, possit recusari suspectus, remissiuè.*

47 *De iure in causis criminalibus fiscus appellat, n 48. vbi quod ita fuit Decisum Roma.*

49 *In Curiis Secularibus Regni, fisco loco appellationis datur recursus.*

50 *An fiscus S. Officij appellet, vel habeat recursum.*

51 *Fiscalis, qui habet votum decisiuum in Curia & iisdem causis recusatur. ex quibus Iudex.*

52 *Ita decidit Senatus Cathalonia.*

53 *Decisio Senatus nostri Mediolani, in hac materia.*

54 *Cum Fiscalis non habet Votum decisiuum in Curia tunc, an possit recusari, controuertum DD. Verior sententia est quod sic ex cap.* Inimicitiæ, *num. 55. & seq.*

57 *Aduocatus potest arceri à munere aduocandi contra inimicum, non sic procurator.*

58 *Si causa Inimicitia ortum haberet ex causa Officij non posset recusari.*

59 *Procurator Fiscalis non potest recusari.*

60 *In S. Officio, quando admittenda hac recusatio.*

61 *Officiales electi à Principe difficilius recusantur.*

SEQVITVR, vt de Aduocato Fiscali huiusce Tribunalis agamus, sit ergo

§. I.

De origine, & dignitate Aduocati Fiscalis.

PRæmissa significatione huiusce vocabuli, *Fiscus* 1.
quod nihil aliud significat, nisi ærarium, vt notat Gothofred. *in suis notis ad Rubr. Cod. de Iure Fisci*, vel Cameram Principis, prout complectitur, quidquid ad illius commodum pertinet pecuniarium, vt dixit D. meus Peregr. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus Amantiss. *tract. de Iure Fisci, lib. 1. tit. 1. num. 20. & pluribus seq.* & Regens Constantius *in Rubr. prædicta, de Iure Fisci, num. 3.* Eliseus Danza, *in tract. de Pugna Doct. tit. de Officio Fisci, num. 1. & seq* qui alios allegant.

Huiusce Ærarij, seu Cameræ. & Fisci, Adrianus
Imperator primus omnium Aduocatum creauit, 2.
quem Fisci Aduocatum nominauit, & Adrianum ex post sequuti fuerunt alij Imperatores, ita Garz. Gallecus *de Hispanorum Nobilitate, & exemptione, Gloss. 3 in principio, num* 17. Mastril. *de Magist. lib. 5. cap. 8. num. 64.* Marc. Anton. Surgens *in Neapoli illustrata, lib. 1. cap. 6. num. 26.* Regens Tapia *in Iure Regni Neapolitani, lib 2. tit de Officio Aduocati, & Procuratoris Fiscalis, in Rubrica. n* 12.

Aduocati istius Fiscalis maximam esse dignita-
tem passim docuerunt scribentes, Alfar. *de Officio* 3.
Fisc. gloss. 9. num. 10. seq. & Gloss. 6 Mastrill. *vbi supra, num. 65.* Paregr *de Iure Fisci, lib. 7. tit 2. num. 15.* Berart. *in Speculo Visit. sacularis, cap. 12. num. 1. &*
sequent. vbi quod numerator Aduocatus Fiscalis, in- 4.
ter Clarissimos.

Hinc Aduocati Fiscales à solo Rege creantur,
Mastrili. *dicto num.* 85. vel à Principe supremam au- 5.
ctoritatem habente, Tapia *vbi suprà n.* 1.

Sedent in numero Iudicum Supremorum, & Se- 6.
natorum. *l. laudabile, Cod. de Aduoc. diuers. Iud.* Garz. *dicta gloss. 3. n. 9.*

Sedent coram Principe, Mastrill. *dicto cap.* 8.
num. 73. 7.

Inter Clarissimos numerantur, *l. restituenda, Cod.*
de Aduoc. diuersor. Iud. 8.

In modo prosequendi causas in nihilo à Iudici-
bus differunt, Alfar. *de Officio Fiscalis, gloss. 17. n. 3.* 9.
versic. *Etiam*, in modo prosequendi.

In locis, & Regnis in quibus soli Officiales Re- 10.
gij togam deferunt, vt in Regno Neapol. Regens Tapia, *n* 5. Mastrill *num.* 72. Garz. *num.* 11. Et gloss. 35. *n. 42. & seq.* vbi, quod super hoc adest ordinatio Potentissimi Regis nostri.

Ipsis substernuntur puluinaria serica eadem cum 11.
Senatoribus, Garz *dicta Gloss. 35. n. 45.*

Et plurima alia Aduocatis Fiscalibus, à Principis
monificentia concessa fuerunt Priuilegia, vt omnes 12.
eorumdem dignitatem, ex his facilè possent intelligere.

Aduocati Fiscales in omnibus causis in quibus 13.
de vtilitate, & iure fisci agitur interueniunt, siue causæ Ciuiles sint, siue Criminales, & in nostro Statu Mediolani, Aduocatus Fiscalis non potest querelare, nec ipsemet denunciare, nec aperire viam
Inquisitioni, sed eius munus tantummodo est insta- 14.
re apud Iudices & assistare denunciantibus, dummodo aliter sit aperta via Iudicibus, quam per instigationem ipsius Fiscalis, Clar. §. *fin. quæst.* 10. *vers. fin.*

Et ita Fiscales in sancto Officio Hispaniæ non 15.
porrigunt accusationem contra reum coram Inquisitoribus, nisi postquam aperta est via Inquisitoribus ad procedendum contra reos, vt videre est

ex

16. ex Paulo Garzia, *en la orden de procesar en el S. Oficio* fol. mihi 15. Quod etiam obseruari in Inquisitoribus Italiæ colligi potest ex Praxi Inquisitorum Manuscripta Pegnæ, *lib.2. per totum*, vbi de accusatione Fiscalis, ne verbum quidem, & ex traditis ab eodem, Pegna *in 3.p. Direct. comm.* 14. vers. *sed cum hodie*, vbi ait, quod habitis de testibus, de crimine, & præcedenti debita Inquisitione, & informationibus, libellum accusatorium fomare solet Fiscalis.

§. II.

An Inquisitores habeant Fiscum.

17. NOn est dubium, quin Inquisitores habeant fiscum, id enim manifestè supponunt omnes DD. qui de pœna confiscationis bonorum hæreticis imposita pertractarunt

18. Et ob id Inquisitores posse sibi eligere Aduocatum Fiscalem, docuit Simancha, *de Cathol Instit.* 53. *de Promotore Fiscali, per totum*, Lud à Paramo *de Origine S. Inquisitionis*, *lib.3. quæst.9. num.15.* & idem Simancha *in Enchir. Iudicum violata Religionis, titul.20. num.1.2.* Nec de hac re dubitari potest, quia in omnibus Inquisitionibus videmus deputari vnum

19. Aduocatum fiscalem. Et quidem in nostra Inquisitione Cremonæ, olim solebat deputari vnus Procurator, sub nomine Promotoris, seu Syndici Fiscalis, ab Eminentissimis, & Reuerendiss. supremis In-

20. quisitoribus, ex post autem cœpit ab iisdem eligi vnus Aduocatus Fiscalis qui simul est consultor, Et primus sic electus fuit, D. Petrus Ala, Iurisconsultus de Collegio nostræ Ciuitatis, vir in scientia legali insignis huic ego successi, ad nominationem

21. Reueredis. P. Magistri, Ioann. Baptistæ, de Sextuta Inquisitoris tunc Cremonæ, de nostra Ciuitate, sancto Officio, & tota sua Religione optimè meritus, & ab iisdem Eminentiss. Cardinalibus, anno 1630. fui electus, & confirmatus, cum iam essem etia Consultor eodem modo electus, vsque de anno 1626.

§. III.

De qualitate eligendorum in Aduocatos Fiscales.

22. IN Aduocatum Fiscalem, S. Officij eligendus, debet esse vir probus, industrius, diligens, fidei zelator, & Iuris peritus Simanch. *de Cath. Instit. dicto titul.* 53. *num.*1. & in Enchirid. *tit.*20. *num.* 2. Ludouicus Paramus, *dicta quæst.9. num.40.* & *sequent.*

23. Bene Regens Tapia, *in Iure Regni Neapolitan. libro secundo, titul. de Officio Aduocati, & Procuratoris Fiscalis, in Rubr. num. 9. & sequent.* vbi generaliter dixit, eligendos in Aduocatos Fiscales, debere esse viros doctissimos, probatissimos, & diligentes, & subdit, quod ob hoc, non esset incongruum, vt ad hoc Aduocati Fiscalis munus eligerentur Regij Consiliarij, & Cameræ Præsidentes, quorum esset probata doctrina, & omnibus nota probitas.

Ex quo fortasse mota fuit sacra Congregatio, dum vt suprà, dicebam, cœpit eligere in Aduocatum Fiscalem S. Officij Cremonæ, vnum ex Consultoribus eiusdem Tribunalis.

24. Debet autem Aduocatus fiscalis huius Tribunalis, Pontificij & Cæsarei Iuris perfectam cognitionem habere, vt iuridicè munus suum apud Inquisitores exercere possit. Paramus, *vbi suprà, num* 40. sed præcipuè debet esse versatus in delictorum ad sanctum Officium spectantium, & eorum pœnis, ac bullarum Apostolicarum in materiis, huius Tribunalis editarum cognitione, Tapia, *loco alleg. num.*13.

§. IV.

De Officio Aduocati Fiscalis huius Tribunalis: Et, an possit interesse Congregationibus, & habeat votum,

MVnus Aduocati Fiscalis consistit, in porrigenda accusatione contra hæreticos, post assumptas in Summario Iud. contra eos informationes, Paramus *de Origine Sanctæ Inquisitionis, quæst. 4. Rubr. de forma, & ordine, num.46. lib.3. cum aliis suprà*, per nos allegatis, Vnde Azeued. in Regias Hispaniæ Constitutiones Nouæ Recopilationis, *lib.2. titul.13. leg.3.* ait, quod Fiscales accusare non possunt, nisi Inquisitione, vel delatore præcedente & exclamat contra Episcopos, qui permittunt in suis curiis seruari contrarium. 25.

Debet vlterius Aduocatus Fiscalis, tueri (quantum potest) Iurisdictionem S. Officij, quæ ei maximè cordi esse debet, & sicuti Aduocatus Fiscalibus Regis, Regia Iurisdictio commendatur, vt notat Bobadill. *in sua Polit. lib.2. cap.15. num.4. & sequent.* ita etiam Iurisdictio sancti Officij, eiusdem Tribunalis Aduocatis Fiscalibus diligentissimè est commendanda. 26. 27.

Debet etiam dicta testium exquirere, libros denunciationum reuoluere, vt quos reos cognouerit, possit coram Inquisitoribus instare, vt carceribus mancipentur, & debitis pœnis mulctentur, ita Paramus *dicta quæst.9. num. 39. vers. præcipuum tamen munus*, & Simanch. *in allegat. titul.13. num. 3. & sequent.* 28.

Debet quoque processus qui contra reos huiusce Tribunalis formantur diligenter scrutari *tradita à nobis tota, & integra tertia parte huius operis*, vt tempore relationis possit, tam facto, quam in iure allegare, Simanch. *vbi suprà, num.9. &* 10. 29.

Potest etiam, & debet coram Inquisitoribus instare, vt edicta fidei promulgent sæpiùs, vt in Hispania fieri consueuit, ea enim ibi, quorannis publicantur, Paramus, *dicta q.4. in Rubr. de forma. & ordine, num* 10. 30.

An autem Aduocatus Fisci possit in Congregationibus interuenire, dum causæ referuntur, & votantur.

De Iure dicendum est, quod non per text. expressum *in l proximè*, ibi, *Antoninus Cæsar, cum remotis omnibus deliberasset*, ff. de his, quæ in testamento delentur. Et ex lect. illius tex. apparet in eo casu interuenisse Aduocatum Fisci, ibi *Et Aduocatus Fisci dixit.* 31.

Qui text licet loquatur, in Imperatore, attamen ad alios etiam Iudices eum extendunt, Bart. ibi Bald. *num.*5. Raph. Cum *num.*5. Castr. *num.* 5. Goffred. *num.* 1. Albericus *num.*2. versic. *Nota modum qui quotidie seruatur*, Mastril. qui loquitur in hac materia egregie *decision.* 214. *num.* 21. *& sequent. volum.3.* vbi etiam ait text. *l. fin. Cod de Aduoc. Fisci*, ibi, *Examen præsente Fisci Aduocato suscipiant*, qui in contrarium solet allegari intelligendum esse de interuentu fisci, quoad probationem 32.

tionem in facto, & allegationes in Iure, & in omni casu eius decisionem procedere solum io casu in quo loquitor, & sic io causis Ciuilibus io quibus plura Fisci Aduocatis conceduntur, quæ in Criminalibos denegaotur, vt latè deducit Mastrill. ibi, *num.26. & seq.*

33. Et ex his colligi potest, quod si de Iure Aduocati Fiscales non possunt esse præsentes collationibus, quæ ab assessoribus fiuot pro decisione causarum, multò minus poteruot habere votum in dictis causis, vel etiam notauit idem Mastrill. *loco suprà alleg. num.* 8.

34. Atque hæc de iure proceduot, quia ex reuolutione librorum apparet in praxi varium esse stylum Curiarum Supremarum.

Nam in Senatu Pedemontaoo cum instantibus Aduocatis Fiscalibus, hæc quæstio disputata fuisset, decisum fuit cootra Fiscales, vt probauit Gaspar Antonius Thesaurus, qui tuoc in illo Senatu aderat præsens, *Quæst. Forens. lib.*1. *q.*48. *n.*6.

35. In Senatu Cathaloniæ, indistinctè admittuntur Aduocati Fiscales in Consilio, & habent votum decisiuom, quod connumeratur inter vota aliorum DD. de Regio Consilio, vt testis est Peguera in decisionibus dicti Senatus, *Decis.* 232. vers. *Verum quia in Cathalonia.*

36. In Regno Siciliæ, Aduocati Fiscales in Regia audientia, sunt præsentes, dum causæ referuntur, & votantur, non tamen habent votum decisiuum. Mastrill. *dict.decis.*214. *n* 27. vers. *Quæ omnia in Regno, & de Magistratibus, lib.*5. *c.*8. *n* 78.

37. Idem seruatur in Regno Lusitaniæ, vt ait Cabed. *decis. illius Regni,* 119. *n.*5. *p.*2.

38. Et in Regno Neapolitano, Tapia, *in Iure illius regni lib.*2. Tit. de Officio Aduocati Fiscalis, super Ritu, Reginæ Ioanne II. Incip. *Item quod Procurator Fiscalis,* & Eliseus Danza *in tractatu de pugna Doctorum, tit. de Officio Fisci, n.*89. *& seqq*

39. Stilus Sanctæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum, qui, vt videre est ex Simancha, *de Cath. Instit. dict tit.*53. *num.*10. est, vt Fiscalis si vult io Congregatiooe esse præsens relationi actorum & ibi allegare in Iure, & in facto id ei concedatur, absit tamen cùm testium dicta scribuntur, & rata habentur, & cùm Iudices, & Consultores, de sententia ferenda deliberant, est magis conformis cum dispositione Iuris Communis de qua *suprà.*

40. Et notandom est pro clariori intelligentia illius styli, quod cùm testes examinantur, vel repetuntur, vel per eosdem ratæ habentur depositiones, non potest Aduocatus Fiscalis esse præsens, provt nec potest esse præsens cùm reus torqoetor, vt benè pluribus allegatis probauit, Afflictus *in Constit. Regni, lib.*1. *Rubr.* 61. *in constitutione* Incip. *Quæstiones,* n.6. & 6. Quia sicut in examine testium abesse debent partes & in actu torturæ Accusator, ita abesse debent partium, & Accusatoris Aduocati, per Iura ibi ab Afflicto allegata. Et ideò in Hispania ex allegato stylo abest Fiscalis cùm dicta testium scribuntur, vel rata habentur.

41. Sed in nostra Inquisitione Cremonæ, ista non seruantur; Nam licet examinibus testium Aduocatus Fiscalis non intersit, nisi ab Inquisitore vocetur, attamen ex Decreto particulari S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium supremorum Inquisitorum, vt ex literis Eminentissimi D. Cardinalis Mellin, sub die vigesima septima Iulij 1618. interest examinationibus testium ad defensam, & repetitioni testium, ac etiam esse debet præsens Congregationibus etiam dum causa votatur, & semper esse præsens torturæ, vna cum Inquisitore, qui sedet medius inter Vicarium Generalem, à dextris, & Aduocatum Fiscalem à sinistris Et in hac re Eliseus Danza, *loc. supra alleg. num.*111. ait, quod quamuis doctrina Afflicti sit in Iure vera, ipse tamen semper vidit contrarium obseruari, & credo, quod obseruantia, de qua ibi Danza, non sit solum in Regno Neapolitano.

Quia ego quando fui sub laudatissimo viro, Illustrissimo D. Don Consaluo de Salamanca Prætore Cremonæ, & Senatore meritissimo locum tenens D. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis per integrum ferè biennium semper interfuit torturæ, quæ reis inferebatur, siue ex ordine Curiæ nostræ, siue ex decreto Senatus excellentissimi Mediolani, & dum fui Proiudex, semper mecum interfuit D. Ioaon. Maria Pirella Aduocatus Fiscalis. 42.

An autem stante stylo nostræ Inquisitionis possit reis inferri tortura sine Aduocato Fiscali, cùm absens est, dubitari potest. 43.

Ego certe, si essem Inquisitor, nunquam ad torturam deuenirem sine Aduocato Fiscali; & si abesset, deputarem vnum alium Officialem Tribunalis, pro illo actu, vt solitus erat facere illustrissimus Salamanca, dum eram illius Proiudex Maleficiorum sub sua insigni Prætura nostræ Ciuitatis, cùm instabant condemnationes faciendæ, vel è latere fisci accusanda erat contumacia, & negotium dilationem non patiebatur, ac Aduocatus Fiscalis absens erat ipse enim pro illis actibus deputabat vnum Iurisconsultum, qui loco Fiscalis accusabat contumaciam, & alia necessaria peragebat, secundum Doctrinam Clar. *in* §. *fin. quæst.* 10. vers. *Scias igitur,* ibi, *nam in quocumque casu,* quæ communis est, eam enim sequitur Matienz. *in lib.* 5. *recompilat. nouæ legum Hispaniæ, tit.* 14. *l.* . *gloss.*1. *num.*1 & Bobadill. *in sua Politica, tom.*2. *lib.*3. *cap.*15. *n* 99. vbi *in Apostill.* alios allegat.

Ex his omnibus apparet stylum in hac materia vniuscuiusque Tribunalis esse sequendum, & vbi de stylo non appareat à terminis Iuris communis non esse discedendum. 45.

§. V.

An Fiscus Sancti Officij, possit appellare.

DE Iure Fiscus appellat io causis Criminalibus, Franc. *decis.* 470. *num.* 9. Danza *in tractat. de Pugna, Doct. tit. de Officio Fisci, num.*[illegible]8. Gramat. *decis* 4. Genuens. *in Praxi Curiæ Archiepiscopalis Neapolitana, cap.* 41. *num.* 2. vbi quod ita Romæ Anno 1600 fuit decisum post longam disputationem. Aloys. Ric. *Decis. Curiæ Archiepiscop.*81. *t.*3. vbi, quod hoc non habet difficultatem, quia appellatio in iure non reperitur fisco prohibita à sententiis etiam absolutoriis rei. 47. 48.

In Curiis tamen sæcularibus Regni, loco appellationis datur Fisco recursus, nisi reus appellasset, quia tunc potest Aduocatus fisci appellationi adhærere, latè alios allegans, & plures decisiones collateralis Consilij referens Danza, videndus *vbi suprà, à num* 18. *vsque ad num.* 80. Et addentes ad decis 148. Præsidis, de Franchis, propterea quod ad rem nostram attinet. 49.

In S. Offic. ex supradictis, concludendum est, quod in omnibus casibus, in quibus dari potest appellatio vel recursus, ea concedi etiam debet fisco, cùm in hoc non reperiatur prohibitus de Iure, nec aliquid speciale in fisco huius Tribunalis statutum inueniatur. 50.

§. VI.

§. VI.

An Aduocatus Fiscalis, possit recusari suspectus ex capite inimicitiæ.

GRauis est difficultas hæc, cuius solutio vt habeatur, generaliter, non solum pro hoc Tribunali, sed etiam pro aliis existimo pro totius istius materiæ clara distinctione, distinguendos esse tres casus, vt certa ab incertis secernamus.

51. Primus casus est, cum Aduocatus Fiscalis in decisione causæ habet votum decisiuum, sicuti illud habet in Curia seculari Cremonensi in qua votum Fiscalis, & Iudicis habentur pro decisione Curiæ, etiam si illustrissimi DD. Prætores dissentiant. Et in hoc casu certum est apud omnes, ex iisdem causis Aduocatos Fiscales recusari, ex quibus de Iure Iudices recusari possunt, de quibus latè Borgnin. *suarum decision. tom.* 1. *decision.* 30. & Nouar. *ad pragm. primam Regni Neapolitan. de suspit. Official.* ac Carolus Tapia, *in suo Iure Regni Neapolit. libro tertio, titullo* 33. *de suspit. Official. per totum titulum* vbi egregiè loquitur in hac materia.

52. Casus hic de per se est clarus, & decisus repetitur in Regno Cathaloniæ ab illo senatu iunctis omnibus aulis, vt dixit, Peguera videndus *decisione* 232. versiculo *verùm quia in Cathalonia*, vbi ait articulum hunc fuisse in eo Senatu disputatum ex ordine excellentissimi Proregis illius Regni,

53. Senatus etiam noster Mediolani Excellentissimus eandem recusationem Aduocati Fiscalis Cremone admisit, quia vt dixi habet votum decisiuum in Curia. Rescriptum Senatus est tenoris sequentis, directum spect. D. Prætori Cremonæ.

Dilectissime Noster. Vt omnis suspicio tollatur à narrata causa in occlusis precibus Iosephi Summi, committimus vobis, vt habita summaria informatione de expositis, amoto memorato Fiscali, vti suspecto, alterum eius loco deputetis arbitrio vestro eligendum. Mediolani 6. *Augusti* 1572. à tergo autem *Spect. I. C. Prætori Cremonæ, Senatori nostro Dil[illegible]issimo.*

54. Secundus casus est, cum Fiscalis in Curia, cuius est Fiscalis non habet votum decisiuum, sed tantummodo interuenit in formatione processus, examine testium, tortura rei, & in aliis actibus Iudicialibus, & in hoc casu duæ adsunt inter sese contrariæ sententiæ.

55. Prima est eiusdem Senatus Cathaloniæ, apud Peguer. *dicta decision.* 232. *vbi suprà*, quod Aduocatus Fiscalis in hoc casu non potest allegari suspectus, sed quod debet admitti ad allegandum pro Rege quidquid voluerit, alio in ipsius loco subrogato tantummodò ad votandum in expeditione causæ, ne ius Regis deterius reddatur.

56. Secunda opinio est Sacri consistorij Regni Siciliæ, apud Scipion. Rouitum *in Pragm. Regni, titul. de suspic. Offic. pragmat.* 5. *num.* 2. & Mastrill. *decisione* 214. *per totum volumin.* 3. Quod imò potest Aduocatus Fiscalis, recusari suspectus etiamsi votum decisiuum non habeat in Curia. Probaturque hoc ex insigni decisione Aluari Valasci 114. *per totum libro secundo*, vbi dixit in Senatu Portugalliæ pluries fuisse decisum, simplices Aduocatos non posse aduocationis munere fungi contra inimicos, & assertio hæc Valasci verissima est, nam alias similes decisiones eiusdem Senatus quod non possit quis esse aduocatus contra suum inimicum refert, Georgius Cabedo, *decisione* 214. *num.* 9. versiculo *Item, inimicus, tom.* 1. Si igitur simplex Aduocatus ex capite inimicitiæ reiicitur à munere Aduocationis, multo magis idem dicendum erit de Aduocato Fiscali, qui multo maius potest præiudicium afferre causæ. 57.

58. Et verè sententia hæc Mastrilli, & Rouiti est de Iure verior, vnam tamen de necessitate admittere debet limitationem, vt non habeat, locum vbi inimicitia inter Aduocatum, & reum haberet originem ex causa officij, nam tunc nullo modo Aduocatum Fiscalem posse recusari, vt suspectum probauit, idem Mastril. *dicta decision.* 214. *num.* 31. *& seq.*

59. Tertius casus est, quando sumus non in Aduocato Fiscali, sed in Procuratore, & Syndico Fiscali, & tunc videtur, quod talis non possit, neque ex capite inimicitiæ recusari, vt suspectus.

Probari potest hæc conclusio, tum ex eo, quod huiusmodi recusatio Procuratoris, fuit reiecta in Regno Lusitaniæ, apud eundem Cabedum, *vbi suprà, num.* 9. vbi dixit, quod quamvis Senatus ille sæpius Aduocatos reiecerit à munere Aduocandi contra inimicos, id tamen nunquam voluit decidere in Procuratoribus.

Tum quia pariter in Regno Siciliæ, non recusantur Procuratores, & Syndici Fiscales; vt Mastrill. *dicta decis.* 214. *in princ.* ex litteris specialibus nostræ Regis Maiestatis.

60. In nostro Sancto Officio, Aduocatus Fiscalis, non habet votum decisiuum, cum nec illud habeant Consultores, solus enim Inquisitor, & Ordinarius decidunt causas huiusce Tribunalis.

Quare in hac quæstione, quantum ad rem nostram attinet, ego eius sum sententiæ, quod si contra Aduocatum Fiscalem allegaretur, & probaretur inimicitia, maximè capitalis, debeat omnino ab illa causa abstinere, quo casu partes erunt Inquisitoris alium Aduocatum Fiscalem pro ea causa eius loco subrogare.

61. Non tame passim recusationes, ex aliis causis sunt admittendæ, maximè in Aduocatis Fiscalibus S. Officij, qui ad id munus eliguntur à Sanctissimo D. nostro, & ab Eminentissima Congregat. S. Officij de Vrbe, provt sic eligitur Aduocatus Fiscalis Sancti Officij Cremonæ, & illius Consultores, iuxta ea, quæ Doctores de aliis Officialibus à Principe electis, qui regulariter recusari non possunt nisi ex vrgentissimis causis *leg. ff. de Offic. Præfecti Prætor*, Cabed. *decisione* 10. *num.* 7. *parte prima*, Procurator autem Fiscalis S. Officij nullo modo, mea quidem sententia poterit, vt suspectus recusari, ex his quæ diximus suprà in tertio casu nisi tamen aliter iustissimo Reuerendissimorum, per tempora Inquisitorum arbitrio videretur, cui multa ob eorum præsumptam prudentiam, & Religionem de iure remissa sunt.

TITVLVS

TITVLVS X.

De Aduocato, & Procuratore Reorum, in S. Officio.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores in S.Officio, deputant vnum Aduocatum, & Procuratorem Generalem Reorum.*
2 *Quales viri sint deputandi in Aduocatos reorum huiusce Tribunalis.*
3 *Si rei alios Aduocatos, vel Procuratores petant præter deputatos ad id munus in S.Officio, an eis sit ab Inquisitoribus satisfaciendum.*
4 *Quid obseruetur in S.Officio Cremonæ.*
5 *In Aduocatum reorum eligendus est iurisperitus, qui iuramentum præstat de seruando Secreto.*
6 *Aduocatus reorum debet inducere reum ad veritatem fatendam.*
7 *Legitimis modis debet tueri reum.*
8 *Processum sibi consignatum (eius Officio expleto) debet reconsignare S.Officio.*
9 *Inquisitores possunt compellere Aduocatos, vt in S Officio patrocinentur.*
10 *Salaria, & Honoraria Aduocatorum, & Procuratorum reorum, ex quibus ipsis sint persoluenda.*

POST Titulum de Aduocato Fiscali S.Officij, sequitur, vt videamus de Aduocato, & Procuratore reorum, & quidem *in tit. de defensionibus reorum, §.1. & 2.* visum fuit, an, & quando debeant reis assignari in hoc Tribunali, tam Adoocatus, quàm Procurator, none duo tantummodò in hac materia supersunt videnda, videlicet, De qualitatibus istius eligendi in Aduocatum, & Procuratorem reorom, & de amborum muneribus, & Officiis.

§. I.

De qualitatibus eligendorum in Aduocatum, & Procuratorem Reorum.

1. LAudabilis adest in Tribunalibus S.Officij consuetudo, vt Inquisitores deputent vnum Aduocatum, & vnum Procuratorem Reorum.

2. Hi debent esse viri, de hæresi non suspecti, fidei zelatores, probi, legales, & in vtroque iure (maximè verò in materiis ad hoc Tribunal spectantibus) non mediocriter versati, Eymericus *in directorio, num* 127. vers. *& sic concederentur sibi*, Peña *ibi comment.* 28. *sub littera C.* Locatus *in Iudic.* in verbo, *Aduocatus, num.* 1. vers. *Aduocatus etiam eis*, Simanch. *de Cathol Instit. tit.* 5 *de Aduocatis, num.* 3. *& in Enchirid. Iud. violata Religionis, titul.* 42. *de Aduocatis, num.* 2. Fatinac. *de heresi, q.* 197. *n.* 78.

3. Et cum casus acciderit in S.Officio, vocandi sunt hi ad munera prædicta ab Inquisitoribus deputati, & hoc quidem regulariter, nam si Rei Aduocatos, & Procuratores postulent præter deputatos in sancto Officio, eis vtique iuxta existente causa satisfaciendum erit, vt notat Pena 3. *part. comm.* 30. vers. *Et concedo sibi talem.*

4. Et sic ad petitionem reorum, in S. Officio nostro Cremonæ, sæpè vidi deputari in Aduocatum ipsorum, etiam aliquem ex DD. Consultoribus, qui postea in illa causa abstinet à Congregatione, & ita etiam Sousa, *in Aphor. l.* 2. *c.* 1. *n.* 8.

§. II.

De Muneribus Aduocati, & Procuratoris Reorum.

PRimo loco Aduocatus præstare debet Iuramentum, prout, & Procurator, de secreto obseruando, & de reo bene, ac fideliter defendendo. Simanch. *dicto tit.* 5. *num.* 5. vers. *Is autem Iurare debet*, Peña *alleg. comm.* 28. vers. *Dandus est autem*, Paramus *de Origine S. Inquisitionis, lib* 3. *q.* 4. *in Rubr. de forma, & ordine Iud. num* 48. 5.

Secundò, totis viribus, & conatu contendere debet, vt reum ad veritatem fatendam inducat, ita vt si cognoscat causam rei esse iniustam eam omnino deserat, ita Simanch. vbi suprà, Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 6. *num.* 5. Sousa *dicto cap.* 30. *num.* 10. 6.

Tertiò, legitimis tantummodo modis reom tueri debet, hoc enim continet ipsius iuramentum de munere suo fideliter, & benè exercendo. 7.

Quartò, in iuris allegationibus breuis esse debet, & in hoc sequi modum, quo tam Fisci Aduocatus, quàm partium coram Imperatore allegarunt, in *l. proximè ff de his, quæ in testamento delentur*, vbi etiam hoc ex illo textu notat Bald. *n.* 5. vers. *Item nota quod Iudex.*

Quintò, post munus suum expletum debet processum sibi ab Inquisitore consignatum, S. Officio reconsignare, ita P. Massin. *in praxi, p.* 4. Rubr. *Modo d'essaminar li Rei à difesa*, fol. mihi 109. vers. *Et fatta dal Notaro* secundæ impressionis. 8.

Et quæ de Aduocato dicta sunt proportionabiliter erunt eorum Procuratori applicanda.

Ad finem huiusce tituli duo notanda sunt. Primom est, quod Inquisitores possunt compellere Aduocatos, vt in aliqua causa sui Tribunalis patrocinentur, Bobadill. *in sua Politica lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 103. 9.

Alterum, quod huiusmodi Aduocatis Salaria, & Honoraria solui debent ex bonis reorum, vbi pauperes non sint, Simanch. *vbi suprà, n.* 7. nam si pauperes sunt, tenentur gratis patrocinari, vt notat Simanch *dicto tit.* 5. *n.* 6. & ita indistinctè obseruatur in sancto Officio. 10.

TITVLVS XI.

De Vicarijs Foraneis S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Solent Inquisitores in eorum Diæcesi creare sib Vicarios foraneos.*
2 *Vicarij Foranei ratione dicti muneris nullam habent præminentiam in choro, vel Ecclesia.*
3 *Quales sint in Vicarios foraneos eligendi.*
4 *Quantus debeat esse numerus istorum Vicariorum*
5 *Facultas Vicarij foranei, qualis.*
6 *Vicarius foraneus neminem potest carcerare.*
7 *Nisi in casu summæ necessitatis.*

VIso de Adoocato, & Procuratore reorum, consequens est, vt aliqua dicamus, de Vicariis foraneis S.Officij.

§. Vnicus.

De electione, & munere Vicarij foranei S. Officij.

1. SOlent Inquisitores eligere In Diœcesi sibi demandata aliquos Ecclesiarum Rectores doctos, & pios, & eos suos Vicarios foraneos (ad differentiam Vicarij sui Generalis) creare, Zanard. *in summ. 1. p. c. 6. q. 44* vers. *circa hoc.*

2. Hi Vicarij foranei, nullam habent præeminentiam dignitatis, prout, nec Vicarij foranei Episcoporum, vt notat Barbos. *in Sum. Bullarij* in Verbo, *Vicarius foraneus*, & in suo tractatu, *de Officio Episcopi, p. 3. alleg. 54. n. 140.*

3. In Vicarios foraneos eligendi debent esse, fidei zelatores, ac probi viri, & in materiis S. Officij versati, & ego si essem Inquisitor, ne mihi vnquam aliquid in istorum electione posset imputari, semper ad hoc munus deputarem Vicarios foraneos Episcoporum, nisi aliud in contrarium adesset.

4. Quoad numerum autem horum Vicariorum, ego censeo, numquam excedendum esse numerum ab Episcopis in sua Diœcesi deputatum, quia si prudenter Episcopus arbitratus fuit pro recto regimine suæ diœcesis sufficere decem Vicarios foraneos, multò magis idem numerus erit sufficiens, quoad S. Officium, ex quo fine vllo dubio, multo maior solet esse numerus causarum ad Tribunal Episcopi spectantium, quoad Officium sanctæ Inquisitionis attinentium.

5. Et hoc multò magis obseruandum est ab Inquisitoribus cum ipsis toties inculcet Papa, vt numerum ministrorum non necessariorum tollant, vt supra sæpius vidimus.

Facultas Vicarij foranei dependet ab Inquisitore, regulariter tamen non solet eis concedi, nisi sola instructio offensiui processus, ita tamen, vt in eo instruendo sæpius de his, quæ peraguntur moneant Inquisitorem, eius literæ patentes, quibus solent eligi habentur apud P. Massio *in praxi S. Officij, p. 9. fol. 295 secunda Impressionis.*

Varia autem ad Vicarios foraneos monita habentur in libello, quodam impresso Mutinæ, & Cremonæ cui titulus est, *Instruttione per li Vicarij Foranei del S. Officio.*

6. Illud certum est Vicarios foraneos neminem posse carceribus mancipare, nisi re cum Reneteod. Inquisitorib. participata vel nisi summa, & ineuitabilis

7. adesset necessitas, puta, V. G. si tractaretur de hæretico formali, & periculum esset in mora, quia se præpararet ad fugam, tunc enim, *ne dum Roma Consulitur, Sagunto expugnetur* existimo eum posse contra dictum hæreticum ad capturam procedere.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

TITVLVS XII.

De Cancellario S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Olim Inquisitores vtebantur Opera Notariorum Episcopi.*
2 *Nunc ex priuilegijs Inquisitores possunt creare Notarios.*
3 *Per simplicem assumptionem Clerici ad scribendum acta S. Officij non dicitur quis Notarius creatus.*
4 *Quibus solemnitatibus Inquisitores creent Notarios.*
5 *Forma Iuramenti à Cancell. S Officij præstandi.*
6 *De munere Cancellary S. Officij.*
7 *De Salario Notary S Officij.*
8 *Attestationibus Cancellary Sancti Officij, circa puritatem, vel impuritatem sanguinis, an credatur.*
9 *In nostra Inquisitione Cremonæ quot adsint Notary & quæ sint eorum salaria.*
10 *An Inquisitor possit fungi munere Notarij in eius defectum.*
11 *Quid in hoc casu agere debeat Inquisitor.*

NVNC sequitur, vt videamus de Cancellario, seu Notario S. Officij, sit igitur

§. Vnicus.

De electione Cancellarij, seu Notarij S. Officij, & eius muneribus.

LIcet olim Inquisitores minimè possent Notarios creare, vt videre est ex Eymerico, *in 3. p. D. rectory, q* 18. vbi quod antiquitus tenebantur Inquisitores vti opera Notariorum Episcopi. 1.

Attamen nunc ex Priuileg. Pij IV. Incipit. *Pastoralis Officij cura*, impressio in litteris Apostolicis pro S. Officio, post directorium, fol. mihi 125. & ex alio rescripto Apostolico Iulij III. de quo non meminit Peña *loco infrà allegando*, quo tamen rescriptum habetur, apud Flauium Cherubinum *in Comp. Bullary Scholio secundo post dictam Constitut. Pij IV. tomo 2. fol. 11.* possunt Inquisitores vnum vel plures Notarios sæculares, vel Ecclesiasticos, etiam Regulares sibi in Notarios eligere, Peña *comment. 67. p. 3.* vers. *Cæterum hodie*, & Farinac. qui more suo omnes cumulat, *de hæresi, q. 185. n.* o. Zanard. *in Sum 1 p cap. 6. q. 45.* Simaneh. *in Enchirid. Iud. viol. Religionis, tit. 19. n. 2.* & P. Massin. *in Praxi S. Officy, p. 2. f. 22.* vers. *Quando ad tuque.* 2.

Et quidem aduertendum maximè est ad illud, quod notat Peña *dicto com. 67.* vers. *Sed in hac*, per simplicem assumptionem vnius Clerici, vel Sacerdotis ad scribendum acta S. Officij non intelligi illum creatum Notarium, sed opus est, vt Inquisitor illum creet in Notarium sui Tribunalis, cum debitis solemnitatibus, videlicet tradito sibi calamo, & atramento, addito solemni iuramento, & verbis consuetis, *Esto Notarius, & fidelis*, Zanard. *loc. alleg.* vers. *Primum est*, & hæc omnia peragenda sunt coram Notario, & testibus, qui de Electione, & Creatione Notarij rogatus existat. 3. 4.

Forma autem Iuramenti, quod præstare debent Notarij habetur *in Clem. 1. §. Porro*, vers. *Notary quoque de Heret.* Et est, quod fideliter Officium suum exercebunt, & hoc iuramentum præstandum est iterum à Notario S. Officij, etiamsi alias illud idem Iuramentum præstitisset dum primò fuit Notarius creatus, Peñ. 3. *p. comm. 109.* vers. *De Iuramento Notariorum*, Zanard. *dicta q. 45.* vers. *Tertium est*, Farin. qui alios allegat, *loco allegato n. 11.* 5.

Munus Cancellarij S. Officij est diligenter & fideliter scribere acta S. Officij, recipere denunciationes coram Inquisitore, vel eius Vicario, instrumenta ad hoc Tribunal spectantia recipere, & alia peragere, quæ Cancellarij in similibus Tribunalibus 6.

Tribunalibus facere consueuerunt, sed præsertim partes sunt huius Cancellarij seruare secretum, quod promittere debet, cum assumitur in S. Officio pro Notario, sub pœna periurij, & excommunicationis latæ sententiæ iuxta formulam. de qua P. Massin. *in praxi, part. 9. fol. 300. secunda Impressionis.*

7. Quoad Salaria Cancellarij, si certa sunt, definiri solet illorum quantitas ab Inquisitoribus ex redditibus S. Officij, si verò incerta, tunc non possunt excedere taxam Eminentissimorum Doctorum Supremorum Inquisitorum, Farin. *dict. q.* 185.*n.* 12. taxa autem prædicta impressa habetur, in libello inscripto, *Instruttione per li Vicarij Foranei del S.Officio.*

8. Attestationibus istius Cancellarij, circa puritatem, vel impuritatem sanguinis, & similes materias etiam in concursu contrariarum probationum, maximè d. ferunt suprema Tribunalia, vt videre est ex Rot. apud Coccin. *decis.* 68. *num.* 3. *& in vna Corduben. dimidiæ Portionis* 28. *Iunij* 1628. *coram Merlino, imp ess. in Vltimis diuers. decis.* 202. *num.* 13. vbi aliæ decisiones concordantes allegantur.

9. In nostra Inquisitione Cremonæ, adsunt vnus Cancellarius, qui ad nominationem Reuerendissimi Inquisitoris eligitur ab Eminentissimis Supremis Inquisitoribus, cum salario certo aureorum 60. quod postea ex ordine eiusdem Eminentissimæ Congregationis solet Cancellariis benemeritis augeri, & vnus Notarius Regularis, qui eligitur ab ipso Inquisitore; In Diœcesi autem singulis Vicariis Foraneis solet Inquisitor vnum etiam Notarium deputare.

10. An autem Inquisitor ipse in defectum Notarij possit scribere acta, vide quæ dixi *in tertia parte huius operis*, vbi dixi, quod non, & *ibi* allegatis adde Viuium *decis* 48. *num.* 4. *in fin lib.*1. vbi ait, Regiam Audientiam Bari declarasse nulla acta quædam scripta manu Officialis qui non erat Notarius, & Viuium *ibi* sequitur Capiblanc. de Officio Baronum *Pragmat.* 8. 1. *part. num.* 369. *tom.*1. *in vltima editione.*

11. Quid autem agere debeant Inquisitor, & eius Vicarius in defectum Notariorum, notant DD. in cap. *Vt Officium*, §. *Verum de Hæreticis*, in 6. ibi *aut per duos viros idoneos*. & Locatus in Iudiciali Inquisitorum, verbo, *Notarius*, vers. *poterunt etiam*, qui aiunt Inquisitorem in eo casu loco Notarij, posse vti duabus personis idoneis, & Honestis, quarum vna scribat, alia subscribendo attestetur coram eo, sic fuisse actum.

TITVLVS XIII.

De Thesaurario S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Reditus, & pecunia S. Officij, in manibus Thesaurarij deponenda.*
2 *Idem ferè in Hispania obseruatur.*
3 *Quis in Thesaurarium eligendus.*
4 *Sæpiùs rationem reddere debet Inquisitori.*
5 *Quod Thesaurarius nomine suo ex pecuniis S Officij acquirit, an sibi acquirat, vbi quid de tutore Prælato, & similibus.*

QVIA autem Sanctum hoc Tribunal Thesaurarij persona eget, Ratio instituti nostri postulat aliqua de eo, & eius muneribus adnotare.

§. Vnicus.

Quis sit eligendus in Thesaurarium S. Officij, & de eius Muneribus.

EX specialibus Eminentiss. Congregationis decretis statutum est, quod fructus, reditus, & prouentus vniuscuiusque Inquisitionis non ad manus Inquisitorum, sed Thesaurarij S. Officij per Inquisitores eligendi perueniant. Idem ferè in Hispana Inquisitione seruatur, nam adest ibi vnus Officialis sub nomine Receptoris, apud quem bona publicata in S. Officio custodiuntur, quique de mandato Potentiss. Regis Nostri salaria soluit ministris Sanctæ Inquisitionis, Simancha *de Cathol. Instit. tit.*43.*de Officio Receptoris, per totum.* 1. 2.

Eligi in Thesaurarium S. Officij debet vir probus, locuples, quique sciat rationes conficere, & referre. ac (si ita Inquisitor expedire iudicauerit) fideiubeat, de residuis persoluendis, ita Simancha *vbi suprà.* 3.

Sæpius in Anno arbitrio Inquisitoris Thesaurarius rationem reddere debet coram eo, vt de statu vniuscuiusque Inquisitionis certiores reddi possint statis temporibus Eminentissimi Inquisitores Generales. 4.

Quærit dicto loco Simanch. *n.*27. an si Thesaurarius, seu receptor, ex pecunia fiscali emat aliquid suo nomine, emptum efficiatur suum, & dixit quod efficitur Thesaurarij, quodque fiscus in bona Thesaurarij hypothecaria actione agere poterit, & ita tenere ait Quæmadam *Quæstione fiscali* 21 5.

Sed verè Quæmada ibi tenet imo emptum ex pecunia fisci, effici fisci, si emptio sit facta à Thesaurario, seu susceptore pecuniæ fiscalis, saltem secundum Iura Hispaniæ.

Quia tutor, Prælatus, & curator ementes suo nomine de pecuniis minoris, Ecclesiæ, vel pupilli, non sibi ipsis, sed minori, Ecclesiæ, vel pupillo acquirunt emptam, *Leg. rem curator, Cod. Arbitrium tutela, l si proponis, Cod. de rei Venditione*, vbi idem statuitur, de emente de pecunia militis, & fiscus æquiparatur minori, Ecclesiæ, & minori.

Verùm rem hanc nunc examinare nostri non est instituti, interim autem benignus lector de hac materia videat Greg. Lopez *p.*5. *tit.* 5.*l.* 49. *gloss.*2. vbi latissimè, & Peregr. *de Iure fisci.lib.*6.*tit.*3. de Officialibus fisci *n.*7.*& seq.* qui alios allegant.

TITVLVS XIV.

De Familiaribus S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores possunt habere familiam Armatam.*
2 *Quales eligendi in familiares S Officij.*
3 *Nec scelerati, nec alienigenæ facile admittendi, in familiares, S Officij.*
4 *Quando dicatur Inquisitor abuti facultate concessionis armorum, ex Cardinal. Zabarella.*

5 *Tot sunt familiares constituendi, quot necessarij sunt S.Officio.*
6 *Numerus familiarium taxandus, re participata cum Sacra Congregatione, vt fuit factum Cremonæ.*
7 *Si numerus status excedatur, vtique dicetur Inquisitor abuti facultate concessionis armorum.*
8 *In Villis æquum est, vt cuilibet Vicario Foraneo duo saltem familiares assignentur, nisi essemus in aliquo magno Castro, num. 9.*
10 *Familiares quando dicantur abuti facultate armorum sibi concessa, num. 11. & seq.*
13 *Familiaribus abutentibus armis licentia tollenda, & aliis pœnis ab Inquisitoribus mulctandi.*
Quia, quoad dictam licentiam subsunt Inquisitori, num. 14.
Quia melius de Abusu priuilegij, cognoscit Inquisitor, num. 15.
Quia cognoscit Inquisitor de delictis Officialium, num. 16.
17 *Inquisitores sunt Iudices competentes suorum familiarium in Regnis Hispaniarum, vbi de varia obseruantia circa hoc, num. 18. vbi Ratio Simancæ.*
19 *Inquisitores, quoad priuilegia à pari procedunt cum Episcopis.*
20 *Episcopi, cognoscunt de delictis suorum familiarium.*
22 *Extra Regna Hispaniarum, circa forum sancti Officij, seruanda est consuetudo vniuscuiusque Regionis.*
23 *Indulgentiæ, & alia priuilegia Spiritualia, concessa familiaribus, S.Officij.*
24 *Familiares S. Officij, ex peculiari Iuramento tenentur denunciare Hæreticos, & de Hæresi suspectos.*
25 *An si non denunciant dicendi sint fautores Hæreticorum.*

SEQVITVR, vt de Familiaribus S. Tribunalis agamus.

§. I.

An Inquisitores habeant familiam armatam.

OMnes penè DD. quotquot de hac materia pertractarunt vno ore concludunt Inquisitores posse habere familiam armatam, ita docuerunt omnes penè Canonistæ *in Clem.2. de Hæret.* §. *fin.* Farin. *de Hæresi, quæst.1. 89. & seq.* Royas *de Hæret. p.2.n.422.* Peñ. 3. *part. Directorij, comm.105.* Molinus *de Brachio sæculari, cap.18.n.11.* Rol. à Valle *Resolut. Moral. p.4. tract.8. resol.31.* Modern. Barbosa *de Officio Episcopi Alleg.107. n.6.* & Bobadill. *in sua Politica, lib. 2. cap. 17. n.88. & in apostilla*, ibi, vbi alios latissimè cumulauit.

Plures ad hoc Romanorum Pontificum constitutiones, allegat Peña *dicto comm.105. in principio.*

§. II.

De qualitatibus eligendorum, in Familiares S.Officij.

1. QVia supra vidimus posse Inquisitores habere familiam armatam, sequitur videndum quos in hanc familiam eligere debeant.

Qualitates igitur istorum familiarium bene describuntur, à Ioann XXII. *in sua Constit.* Incip. *Exigit ordinis vestri Religio*, impressa in litteris Apostolicis pro S.Officio post Directorium Inquisitorum, fol. mihi 63. ibi *Discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis, & vitæ habere quomodolibet præsumatis*, & Simancha *de Cathol. Instit. tit. 41. num. 15.* ait, quod eligendi sunt viri, boni, & pacifici, & quod ex quadam Epistola Supremi Senatus, in Regnis Hispaniæ non eliguntur, in familiares, nisi vxorati. 2.

Et ob id Peñ. *dicto comm.105. vers. quibus autem*, & Zanard. *in Summ. diuin. Præceptorum 1.p. cap.6. de Inquisitore, q. 37.* aiunt, nec sceleratos viros, nec alienigenas eligendos esse in S. Officij familiares, & si eligerentur, (nisi respectu alienigenarum adesset magna causa) certè iste esset vnus ex casibus, in quibus Inquisitor diceretur abuti facultate concessionis armorum ex qualitate personarum, vt ait Zabarella *in dicta Clem.2. Porrò. in Summario, & in primo Notabili, de Hæreticis*, Salcedo *ad cap. 154. Diaz. n.27.* 3. 4.

§. III.

De numero Familiarium S. Officij.

TOt sunt familiares S. Officij constituendi, quot sufficiunt Inquisitoribus ad munus suum obeundum, vnde plures familiares constituendi sunt in ciuitate, quàm in vna terra, vt videre est ex Simanch. *dicto tit. 41. numero decimo septimo*, vbi ponit numerum familiarium in præcipuis Hispaniæ ciuitatibus, ex speciali supremi Tribunalis in illis Regnis constitutione statutum. 5.

Numerus certus istorum familiarium, non est à Iure statutus, sed positus omnino est in prudentissima dispositione Supremorum Vniuersalium Inquisitorum, & Sacræ Eminentiss. Congregationis de Vrbe, quæ in nostra Ciuitate instante Vigilantissimo Inquisitore Reuerendiss. P. Magistro Sextula numerum familiarium restrinxit ad Quadraginta. 6.

Si numerus statutus familiarium excedatur, sine dubio etiam in hoc casu dicetur Inquisitor abuti licentia concessionis armorum, vt pluribus allegatis notauit Farin. *dicta quæst.182. §.6. num. 93.* 7.

Illud satis æquum arbitrarer, vt in villis cuilibet Vicario Foraneo S. Officij, assignentur ad minus duo familiares, quod etiam seruatur in nostra Inquisitione Cremonæ, & fundamentum habet *in l. 3. Cod. de Sportulis*, vbi Gotofred. *in notis*, in verbo *executores*, ex Cuiacio notat, duos executores singulis Iudicibus, fuisse attributos, & *in Nouell. 82. cap. 7.* ibi, *Vnoquoque tamen Iudice duobus exceptoribus vtente.* vbi Gotofred. *in notis iisdem*, animaduertit, idem *in dicto capite* significare, nomen *exceptorum*, quod in dicta lege noster *executorum.* 8.

Si tamen essemus in castro aliquo, non leuis considerationis, plures etiam familiares, quam duo possent ibi constitui arbitrio Sacræ Congregationis, & Reuerendissimi Inquisitoris. 9.

* * *

§. IV.

§. IV.

De Familiaribus delinquentibus, in vsu Armorum.

SIcuti sæpè Pontifices monent Inquisitores ne abutantur facultate sibi concessa circa armorum concessionem suis familiaribus, ita monendi sunt familiares, ne licentia sibi concessa fauore Cath. Religionis abutantur.

10. Abuti autem dicuntur familiares licentia Armorum, si V.G. licentia esset restricta ad certum genus armorum, & ipsi aliud genus, Principis sæcularis edicto vetitum portarent.

11. Abuti etiam eadem licentia dicerentur, si arma sibi concessa gestarent in domibus Meretricum in Lupanari publico in publicis Tripudiis, & Cauponis, & cum his delicta deliberata perpetrarent.

12. Quod autem in hoc casu dicta concessione armorum abutantur familiares (præterquam quod notissimum est) manifestissime etiam apparet ex eo quod arma familiaribus conceduntur ad capiendos Hæreticos, & ad personam Inquisitoris, & suam defendendam, hæ enim fuerunt rationes, quibus moti fuerunt Pontifices, ad concedendum hos familiares Inquisitoribus, vt videre est, ex Eymerico *in 3. part. quæstione* 56. Salcedo *ad dictum cap.* 154. *Diaz. num.* 24. igitur dicta licentia dicuntur abuti, cum ea non vtuntur ad finem, ob quem eis fuit concessa, sed ad delicta perpetranda, vel cum ex eorum vsu scandalo sunt reliquis, Georgius Acacius *de Priuilegiis*, *lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 38. vbi plura iura allegat.

13. In his igitur casibus abusus istius licentiæ possunt, & debent familiares puniri grauissimè ab Inquisitoribus.

14. Primò, quia familiares hoc ipso, quod licentiam armorum, & litteras familiaritatis obtinuerunt ab Inquisitore, ei, quoad ipsis concessa subsunt, Georg. Acacius *d. cap.* 17. *num.* 13. igitur ab eo poterunt puniri.

15. Secundò, quia de abusu Priuilegij propriè cognoscit Iudex priuilegium concedens, ipse enim melius, quàm alius scit, quousque sua priuilegiandi facultas se extendat, & ob quam causam priuilegia largiatur, quod maximè procedere debet in casu nostro in quo agitur de interpretatione Bullarum, & Apostolicarum Constitutionum.

16. Tertiò, quia Inquisitor potest Officiales, & ministros suos in officio delinquentes punire, vt notorium est, Sesse *de Inhibitionibus Iustitia Regni Arragonum*, *capite* 30. *num.* 215. Bobadill. *in sua Politica, lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 127. vbi alios allegat *in Apostilla*, *sub littera H.* & ratio est, quia cùm Officialis Inquisitoris delinquit in Officio, dicitur delinquere, vt minister ipsius reduplicatiuè

At cum familiares delinquunt in vsu armorum, sub prætextu licentiæ dicuntur delinquere, vt ministri Inquisitoris reduplicatiuè, igitur ab ipsis meritò poterunt puniri.

Et ego qui in nostra Inquisitione Cremonæ versatus sum supra duodecim annos, scio multos ex his familiaribus ob abusum armorum priuatos fuisse à Reuerendiss. Nostris Inquisitoribus litteris familiaritatis, & vlterius graui carcere fuisse mulctatos.

§. V.

De Foro Competenti, familiarum Sancti Officij, in Regnis Hispaniarum.

BReuiter dicendum, quod ex concordia inita in- 17.
ter Iudices Sæculares, & Supremum Tribunal Inquisitionis Hispaniæ de qua Simanch. *de Cath. Instit.* 41. *n.* 19. Villadiego *in sua Polit. cap.* 5. §. 20. *num.* 147. Et Regius Consiliarius Don Tho. de Carleual, *in suo pulcherrimo tr. de foro Competenti, lib.* 1. *tit.* 1. *disp.* 2. *q.* 6. *sect.* 6. *num* 508. *& seq.* vbi latissimè agit de foro competenti familiarium S. Officij, Inquisitores procedunt, & sunt Iudices competentes omnium suorum familiarium in quibuscumque delictis, exceptis nonnullis delictis, de quibus Simanchas *dict. n.* 19. In Regno autem Valentiæ familiares S. Officij etiam in ciuilibus sunt de foro Inquisitorum, Royas, *de Hæret. part.* 2. *n.* 422. latissimè Don. Hieron. de Leo, *in decis. Regni Valentiæ secunda. per totam*, vbi addit vlterius, quod quamvis in Hispania ab iis, qui à Iudicibus Ecclesiasticis se oppressos asserunt admittatur recursus ad Iudices Regios Supremos de quo recursu adest Regia Lex. 3... *tit.* 5. *lib.* 2. *Noua recopilat. legum Hispaniæ*, vbi Azeued. attamen non admittitur recursus ad Iudices laicos supremos in causis familiarium prætendentium se grauatos in ciuilibus ab Inquisitoribus.

Huius Iurisdictionis Inquisitorum in suos fami- 18.
liares rationem Allegat Simanch. *vbi suprà num.* 16. quia, cum nemo suis stipendiis militare cogatur, *s. ad Corinth.* 9. & istis familiaribus stipendia non dentur, æquum fuit eos decorari aliquibus prærogatiuis, videlicet hac prærogatiua fori quod idem in Italia, & in nostris Inquisitoribus proportionaliter applicari potest, respectu facultatis deferendi arma, quam ab Inquisitoribus solent habere familiares.

Aliam pulcherrimam rationem adducit, dictus Consiliarius Carleual, Quod scilicet Inquisitores
& Episcopi quo ad priuilegia æquiparantur, nec 19.
minora priuilegia reperiuntur Inquisitoribus concessa, quam Episcopis, Gratian. *discept. foren. tom.* 2. *cap.* 340. *num.* 35. *& cap.* 341. *num.* 11. Royas *de Hæret part* 2. *num.* 409. Paramus *in suo tractatu de origine Sancta Inquisitionis pluribus in locis.*

At subiungit idem Consiliaris Carleual. Episco- 20.
pi cognoscunt, de causis suorum familiarium Criminalibus, secundum communem opinionem pro qua allegat, viginti quatuor Doctores & inter eos plurimos Ministros Regis Nostri Igitur æquum pariter fuit, quod idem priuilegium Inquisitoribus concederetur in dictis Hispaniarum Regnis.

Extra autem Regna Hispaniarum, de foro fami- 21.
liarium S. Officij non est agendum, quia circa hoc vniuscuiusque Ciuitatis, & Prouinciæ erit obseruanda consuetudo.

§. IV.

De Priuilegiis spiritualibus familiaribus S. Officij concessis.

MVlta spiritualia priuilegia fuerunt à Summis 22.
Pontificibus concessa familiaribus S. Officij,
de quibus Lud. à Paramo, *de Origine S. Inquisit. lib.* 2.
t. 2. *c.* 4. vbi de Indulgentiis, quas lucrantur & quod 23.
tempore Interdicti possunt diuinis Officijs interesse,
& si obierint possunt in Ecclesia sepeliri, P. Mas-

sin, in Praxi S. Officij, 1. *part. fol.* 10. *vers. Indulgenze che aquistano*, secundæ Impressionis, vbi quod hæc priuilegia spiritualia extenduntur, etiam ad omnes alios Ministros S. Officij, latissimè, de hac eadem re Eymericus *in Directorio Inquisit part.* 3. *quæst.* 127. *& sequent. & ibi* Pegna, *comm.* 176. *vsque ad comment.* 180. vbi plures Summorum Pontificum constitutiones super hac materia enumerat, quas in Bullis Apostolicis pro S.Officio, post Directorum imprimi curauit.

§. VII.

De speciali familiam Sancti Officij obligatione.

SPecialis obligatio istorum familiarium S.Officij, quam iuramento confirmant, ante Reuerendiss.Inquisitores, dum litteras familiaritatis obtinent est, denunciare Hæreticos, & de Hæresi suspectos, & quamvis omnes Christi fideles, maximè stantibus edictis Inquisitorum in hac materia teneantur Hæreticos denunciare, & de Hæresi suspectos, attamen familiares, cum vltra obligationem edicti ad denunciandum teneantur ex iuramento, si non denunciant, fautores dicuntur Hæreticorum, & vti tales possunt ab Inquisitoribus puniri, ita D. Guido Fulcodius *in suis Quæst. ad Inquisitores, quæst.* 10. vbi ego *in addit. num.* 5. plures Doctores allegaui, & in titul. *de obligat. denunciandi*, § 8.*n.* 15. *&* 36. vbi alios allegaui, ad quos omnes DD. me remitto.

TITVLVS XV.

De Custode Carcerum S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Qui ad munus Custodis Carcerum S. Officij, eligendi.*
2 *Quare iuramentum præstare debeant.*
3 *Custodes Carcerum in hoc Tribunali tenentur de leuissima culpa.*
4 *Cur Custodes carcerum Cōmentarienses dicantur.*
5 *Qua pœna puniantur, si carceratus sub sua Custodia aufugiat, & n.* 6.
7 *Custos Carceris non debet pati, quod quis cum Carcerato loquatur sine licentia, & potest frangere panem, & pullos, ne in eis adsit lima, &c.*
8 *De delictis istorum Custodum remissiuè.*
9 *Si Iudex alios Custodes adhibeat, an Custos intelligatur liberatus.*
10 *Iurant in S Officio de obseruando Secreto.*
11 *Custos qui carnaliter mulierem in S.Officio cognouerat de ordine Sanctissimi damnatus ad triremes per septennium.*

NVnc de Custode Carcerum S.Officij, tractare oportet, sit igitur

§. Vnicus.

De Custode Carceris, & eius officio.

1 AD hoc munus Custodis Carcerum S. Officij, eligi ab Inquisitore debet probus vir, & diligens, quia vt ait Simanch. *de Cathol. Instit. titul.* 41. *n.*6. *in fin.* improbi custodiri magis debent, quam alios custodire.

Iuramentum præstare debet custos Carceris, secundum *Clement.* 1. §. *Porro. de Hæreticis*, videlicet. 2.

Quod in Custodia Immuratorum, & aliorum pro Hæresi omnem diligentiam, & sollicitudinem, quam poterunt adhibebunt.

Quod Incarcerato aliquis in Secreto non loquetur.

Quod in his, quæ carcerato traduntur nullam fraudem faciet, siue ea ex ordinatione communi, siue ex parentum liberalitate carcerato consignentur, nisi aliud ei ab Episcopo, vel Inquisitore fuerit ordinatum, Simanch. *de Cath. Institut.num.* 10. *tit.* 16. laté Peña *comm.* 109. vers. *Custodes autem Carceris*, & comm.antecedenti, vers. *ergo siue vnus.*

Notat in dicta Clement. 1. *num.* 21. *& sequent.* vers. 39. *nota* Bonifacius Vitalinus, quod hi custodes Carcerum Hæreticorum teneantur etiam de leuissima culpa, cum teneantur ad eorum custodi in eo modo quo se gerere solet diligentissimus Paterfamilias, de qua re videndus erit Farin. *de Carceribus, & carceratis, quæstione* 31. *num.* 14. *& sequent.* & Præses Abauo *in suis Quæstionibus Rusticorum*, *quæst.* 13. *num.* 1. *& sequent.* ac ferè per totam, vbi plura notat de hoc custode Carcerum, qui in Iure dicitur, *Commentariensis*, ex eo quod carceratos in commentarium recipiat, vt notat, Gothofred. *in suis Notis ad l. ad Commentariensem. Cod. de custodia reorum.* 3. 4.

Qua autem pœna puniendus sit Custos carceris pro fuga carceratorum, dic adesse text *in dict. l. Commentariensem*, vbi Imperator ai, *Nam ipsum volumus huiusmodi pœna consumi, cui obnoxius fuisse docebitur, qui fugerit.* 5.

Sed rigor dicti textus non est sic indistinctè obseruandus, alio enim modo punietur Custos carceris pro dolo, alio pro leui, vel leuissima culpa, alio modo pro fuga carcerati, qui erat de delicto conuictus, & alio pro carcerato qui mox erat relaxandus, prout hæc omnia latius prosequitur Præses Abauo, *dicta q.*13. & ad saturitatem, Farin. *dicta. q.* 31. *per totam.* 6.

Et quod custos carceris, non possit pati, quod quis loquatur cum Carceratis, pro graui crimine, sine licentia Iudicis, & possit frangere panem, & pullos portatos carceratis, vt videat an contineant limas, vel alia ferramenta abscondita ad rumpendum carceres, bene notauit Præses Abauo, *vbi supra, num.* 20. *&* 21. Quæ tamen in S. Officio sine dubio magis erunt obseruanda, quia in nullo casu in hoc Tribunali licitum est alicui loqui cum carceratis sine licentia, & præsentia Inquisitoris, vel alterius ab eo deputati. 7.

Et cum casus eueniet, de materia istius Custodis carceris, & eius delictis, ac Officio Iudicis, & Inquisitoris circa ipsum videndus est Anna Iunior. *consil.* 31. *volum.* 1. Eliseus Danza, *in Tractat. de Pugna Doctorum*, titul. *de Carcerario, Carceribus, & carceratis*, Bobadill. *in sua Politica tom.* 2. *libro tertio cap.* 15. Rubr. *Del Arcay de de la Carcel.* Anton Faber, insignis Senatus Sabaudiæ Præses *in suo Cod. libro* 9. *titulo quarto de custodia reorum per plures definitiones*, Menochius *de Arbitrar. Iud. casu* 302. *& casu* 304. Paulus Christin. *decision. Curiæ Belgicæ, tom.* 4. *decision.* 195. *num.* 15. Auil. *in Cap. Prætorum, capit.* 18. in verbo, *Carcer.* gloss. 1. ferè per totam, Gregor. Lopez 8.

Lopez *in lib.* 5. 6. *&* 7. *titul.* 29. *part.* 7. Villadiego *in sua Politica*, *cap.* 5. §. 18. *num.* 7. *& seq.* Azeued. *latissimè, in leg.* 12. *tit.* 23. *lib.* 4. Nouæ recopilationis legum Hispaniæ.

9. An autem si iudex milites, vel alios ad custodiam alicuius carcerati ponat ipse intelligatur liberatus ab onere custodiæ, dic quod non ex Doctrina Bart. *in l. si vt certò*, §. *si de me*, *ff. commodati*, quam doctrinam sequuntur Insignis Summista Syluester, in verbo *Custos*, *num.* 4. Auil. *loco suprà citato*, *numer.* 34. & Azeuedus *in dicta l.* 12. *numero* 19.

10. Iuramentum etiamsi silentij, & Secreti præstabit custos carceris S. Officij, provt & alij solent præstare, vt notoria praxis obseruat omnium Tribunalium Sanctæ Inquisitionis & docuit Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 41. *n* 31.

11. Animaduertant autem custodes carcerum huiusce Tribunalis, ne vllo modo inhoneste segerant cum mulieribus carceratis, memoresque sint non solum eorum quæ Doctores, *supra num.* 8. allegati, in hac materia docueruut, sed etiam Decreti Sacræ Congregationis Eminentissimorum, D. Cardinalium Supremorum Inquisitorum, & S. D. N. Pauli V. æternæ memoriæ, quo Custos, qui carceratam in S. Officio carnaliter cognouerat, fuit triremibus per septennium addictus, cum exilio perpetuo à loco delicti, vt ex litteris Eminentiss. Cardin. Arigonij 30. Ianu. 1610. directis Inquisitori Cremonæ.

TITVLVS XVI.

De Nuntiis, & Curreriis S. Officij.

SVMMARIVM.

1 *Sanctum Officium eget opera istorum Nunciorum.*

2 *Debent Nuntij, qui S. Officio inseruiunt esse contenti taxa illius Tribunalis.*

3 *De horum Nuntiorum materia, & delictis remissiuè.*

§. Vnicus.

De Nuntiis, & Curreriis S. Officij.

EGet etiam Sanctum hoc Tribunal opera Curreriorum, & Birruariorum, qui fideliter munus suum obire debent contenti stipendiis, & 1.
mercede à Sacra Congregatione Vniuersalis Inquisitionis statuta, istorum delicta plura sunt, nec 2.
leuia, & quoad ea benignum lectorem remitto, ad Farin. de Carceribus, & carceratis, *quæstione* 32. nam de his plura diximus nos in secunda parte huius Operis, & etiam in tertia sparsim variis in locis. 3.

Finis primæ Partis.

CÆSARIS CARENÆ TRACTATVS DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI.

PARS SECVNDA.

In qua tractatur de Hæresi, & omnibus aliis Delictis in specie ad Sanctæ Inquisitionis Tribunal spectantibus.

PROOEMIVM.

DE grauitate huius criminis hæresis aliqua hoc loco essent præmittenda, sed quoniam vnusquisque eam facilè colligere potest, tum ex cap. *sicut, qui Ecclesiam* 17. *quæst*. 4. cap. *vrgentis de hæret. l. Manichæos, Cod. eodem titul.* tum ex grauitate pœnæ in huius Criminis reos statutæ, cuius effectus sæpè etiam posteros ipsos afficit *dict. l. Manichæos*, tum denique ex latiss. cumulatis per Farin. *de hæresi q.* 197. *n.* 1. *& seq.* sed maximè *n.* 4. vbi probauit causam hæresis dici causam Dei, *& n.* 6. vbi grauius esse, dixit hoc Crimen, Crimine læsæ Maiestatis humanæ, ideo hæc tanquam omnibus obuia omittendo, ad materiam propositam deueniendum est.

TITVLVS I.

De Hæresi, & Hæreticis.

SVMMARIVM.

1 *De grauitate hæresis remissiuè.*
2 *De Ætymologia Hæresis.*
3 *Hæresis quid sit.*
4 *Omnis Hæresis est error, sed non omnis error est Hæresis.*
5 *Hæresis est error intellectus.*
6 *Errans ex ignorantia, non est hæreticus.*
7 *Hæresis quomodo differat ab Apostasia.*
8 *De Pertinacia requisita ad Hæresim.*
9 *Infidelis non potest dici Hæreticus.*
10 *Pertinacia quid sit.*

11 Pertina

11 *Pertinacia est de ratione Haresis.*
12 *Pertinax est ad effectum de quo agitur, qui determinatè consentit.*
13 *Item qui paratus est corrigi, dummodo argumentis conuincatur.*
14 *Item, qui errori adharet, per modicum tempus.*
15 *Et sic pertinacia est consensus determinatus in errorem, quod momento temporis potest contingere.*
16 *An pertinax dicendus, qui putans se rectè sentire, non assentiretur Inquisitoribus, & aliis viris doctis asserentibus, contrarium esse de fide.*
17 *Dubius de fide, est infidelis.*
18 *Et contra hosce dubitantes procedit tribunal Inquisitionis.*
19 *Qui patiur tentationes fidei, non est suspectus de Haresi.*
20 *Quid in hac materia acciderit Abulensi.*
21 *R medium istarum tentationum.*
22 *Qui tractent materiam dubij in fidei.*
23 *Hereticus non dicitur, qui nunquam fidem Catholicam fuit professus.*
24 *Cathechumenus negans fidem, an sit Hereticus.*
25 *In foro interiori, affirmatiua sententia est verior.*
26 *In foro externo Catechumenus non subditur iudicio Inquisitionis.*
27 *Per Baptismum efficitur quis membrum Ecclesia.*
28 *Baptizati Baptismo inualido, an sint heretici, idem dicendum quod de Catechumeno.*
29 *Si tamen Ecclesia ignoraret inualiditatem, &c. subderentur Inquisitoribus.*
30 *Quid de Baptizatus in infantia, sed enutritis in partibus Hareticis.*
31 *Mentio honorifica D. Marci Ant. Amidani.*
32 *Casus pulcherrimus ad propositum istud decisus ab Eminentiss. Card Supremis Inquisitoribus.*
33 *An habendus sit pro Haretico, qui non vult credere priuata reuelationi, vbi etiam, quid de negante propositionem Theologicam deductam, ex vna de fide, & alia euidenti lumine natura.*
34 *Ex vna de fide. & altera nota lumine natura, sequitur conclusio de fide, secundum P. Grauinam, & hoc argumenti genere passim vsi fuerunt Christus Dominus, PP. & Concilia.*
35 *Negans hanc propositionem sic deductam non est verus Hereticus.*
36 *Est tamen prasumptus, & si perseueraret in negatione esset puniendus vt Hareticus.*
37 *Reputatus Baptizatus, an in foro externo subdatur foro Inquisitorum.*
38 *Decisio Inquisitorum Casaraugusta.*
39 *Nutritus in partibus Catholicorum prasumitur Baptizatus.*
40 *De Hareticis occultis & manifestis.*
41 *Manifesti Haretici, qui sint.*
42 *Intellectus cap.* Super quibusdam. *de verb. sing.*
43 *Differentia inter Hareticos manifestos.*
44 *Et deprehensos.*
45 *De Hareticis affirmatiuis, & negatiuis.*
46 *Negatiuus quis dicatur.*
47 *De requisitis ad Hareticum negatiuum.*
48 *Obliuio quando prasumatur in factis antiquis.*
49 *De appellatione ad vallem Iosaphat.*
50 *Huiusmodi appellationes insinuantur in Sacris litteris.*
51 *Quando sint licita.*
52 *Exemplum insigne Abb. D. Iacobi apud Leodium.*
53 *Cum condemnatio negatiui est iusta, apellatio non est timenda, secus si de eius Iustitia dubitaretur num. 54*
55 *Traditiones Bosij. & Clari in hac materia declarantur, & 56.*
57 *Varia Scriptura loca pro his appellantibus adducuntur.*
58 *Cum quanta circumspectione facienda huiusmodi appellationes.*
59 *Ad fidem alia directè, alia indirectè pertinent.*
60 *Ignorantia quotuplex.*
61 *Ignorantia crassa quid.*
62 *Ignorantia inuincibilis excusat ab Haresi.*
63 *Ignorantia non prasumitur in pertinentibus directè ad fidem.*
64 *Et multò minus in articulis manifestis.*
65 *An ignorantia crassa excuset ab Haresi.*
66 *Quid de ignorantia affectata.*
67 *Neutra excusat in foro exteriori.*
68 *An Simplicitas excuset ab Haresi.*
69 *Proferens verba Haretica ioco, &c. an sit Haret.*
70 *Talis subditur Iudicio Inquisitorum.*
71 *Quod tamen verba Haretica prolata sint ioco, &c probandum est per reum.*
72 *Quomodo intelligendum Axioma D. Hieron. ex verbis inordinatè prolatis oriri Haresim.*
73 *Credens falsum, putans ita ab Ecclesia teneri, an sit Hereticus.*
74 *Percutiens laicum credens esse clericum an incidat in Excom. Can.* Si quis suadente Diabolo.
75 *Quot sint genera credibilium.*
76 *Protestatio quando excuset ab Haresi.*
77 *Protestatio contraria facto non releuat.*
78 *In Christiano requiritur confessio explicita fidei.*
79 *Quotuplex sit coactio.*
80 *Coactio pracisa excusat ab Haresi.*
81 *Quid de coactione non pracisa.*
82 *Et num excuset à pœnis Hareticorum.*
83 *Per vim committentes facta Hareticalia, an sint suspecti de Haresi.*
84 *Et qualiter.*
85 *Marcellini Summi Pontif. Hist. & Pœnitentia.*
86 *Est tamen admodum dubia.*
87 *Marcellinus non fuit Hereticus, & n. 90.*
88 *Negans fidem ore metu compulsus non est Hereticus si fidem corde retinet, n 89.*
91 *Nullus verus Summus Pontifex vnquam fuit Haret.*
92 *An liceat disputare de fide, remissiuè.*
93 *An Haresis probetur duobus testibus, n. 94. 95. & quid contra reum bona fama.*
96 *De tortura Hareticorum.*
97 *Ante torturam, debet constare de corpore delicti.*
98 *In Crimine Haresis, quomodo debeat constare de Corpore delicti.*
99 *An indicia in hoc Crimine debeant esse vrgentiora.*
100 *De tortura danda super intentione latissimè, n. 101 & pluribus sequentibus, vbi dua Decisiones Senatus Mediolani*
103 *Declaratur Cantere Doctrina.*
108 *Persistens in tormentis in crimine Haresis num sit absoluendus, & num. sequentibus.*
113 *Clerici, & Monachi quomodo torqueantur, & sequent.*
115 *De tortura super Complicibus, & quando inferenda.*
116 *An sic locus huic torture, etiam si de socys minimè constet & n. seq. vbi latissimè.*
117 *Consuetudo Status Mediolani, circa torturam*

Assasini,

Assassini, & Banniti.
118 *Quid in Inquisitione Hispania obseruetur.*
121 *A Decreto torturæ an detur appellatio, num. 122 & seq.*
123 *Abiuratio formalis iniungi solet Hæreticis, vbi & quando abiuratio debeat fieri in loco publico.*
124 *Errantes in fide, asserentes se putasse ita credi ab Ecclesia, torquentur super prætensa credulitate.*
125 *Et errorem suum debent reuocare.*
126 *Relapsi non admittuntur ad abiurandum.*
127 *Excommunicatio contrahitur ob Hæresim, etiam occultam, modò non sit mere mentalis.*
128 *Inquisitores, & Episcopi in foro exteriori possunt ab hac excommunicatione absoluere.*
129 *Talis facultas non est sublata per Bullam Cœnæ.*
130 *Episcopi ab Hæresi manifesta non possunt absoluere in foro interiori.*
131 *Quid in occulta, vigore Tridentini sess. 24. de Reform.cap.6.*
132 *Per clausulam* non obstantibus, *an intelligatur sufficienter derogatum Tlidentino.*
133 *Vi Cruciatæ, & Iubilei nullus ab hæresi potest absolui.*
134 *In articulo mortis, nulli casus sunt reseruati, vbi, an cessante periculo debeat se præsentare superiori.*
135 *An Inquisitores in foro conscientiæ possint absoluere ab Hæresi.*
136 *Ob hæresim incurritur irregularitas.*
137 *Durat etiam post pœnitentiam Hæretici.*
138 *Extenditur ad fautores Hæreticorum.*
139 *Impedit à susceptione Ordinum, & ministerio susceptorum.*
140 *Ab hac irregularitate an Episcopi possint dispensare, vi Tridentini sess.24.cap.6.*
141 *Episcopi possunt dispensare, vt Hæreticus ministret in ordinibus susceptis.*
142 *Præter Sacramentum pœnitentiæ, & Altaris, quia, quoad hæc Sacramenta non possunt habilitari, nisi à solo Papa, vbi etiam, quid de his qui abiurarunt de vehementi.*
143 *Hæretici incurrunt infamiam, & priuationem honorum.*
144 *Non potest qui abiurauit, vt Hæreticus, elegi in Decurionem.*
145 *Hanc infamiam, solus Papa, & Supremum Vrbis Tribunal potest auferre.*
146 *Ob Hæresim inducitur priuatio Beneficiorum.*
147 *Hæc priuatio non comprehendit suspectos de hæresi.*
148 *An hæreticus pœnitens recuperet beneficia. remiss.*
149 *De Degradatione, & priuatione Ecclesiastica sepulturæ Hæretici.*
150 *De confiscatione Bonorum Hæretici remissiuè, & de legitima delinquentis latissimè, quando transeat in fiscum.*
151 *Alius eius proprietatis, ius vsusfructus, & ius commoditatis fructuum.*
152 *Cum fideicommissum est in casu mortis sine prohibitione alienationis expressa, quomodo fiscus succedat.*
153 *Honorifica mentio D. Ioan Pauli Melij I.C. Cremonensis, & declaratur eius allegatio.*
154 *Quid cum in fideicommisso adest prohibitio alienandi expressa, & num. sequent.*
155 *Cum adest prohibitio alienationis, etiam, quoad vsumfructum intelligitur prohibita, etiam commoditas fructuum, quæ tunc non potest in fiscum transire, & seq.*
157 *DD. in Principio § allegati declarantur.*
158 *Fiscus, an repudiata confiscatione possit mulctam acceptare.*
159 *Cum Fiscus acceptauit cõfiscationem eius creditũ ex causa mulctæ intelligitur confusione sublatũ.*
160 *Decisiones Senatus Mediolani in hac materia.*
161 *Si confiscatio non sit acceptata, vtique multa potest acceptari.*
162 *Quando nam confiscatio dicatur acceptata, & seq.*
164 *Pro fisco S. Officij, quid in hoc casu esset agendum.*
165 *Creditores creditum, si succedat debitori tollitur vel confusione, vel præsumpta solutione.*
166 *Data incorporatione bonorum an confiscatio possit simpliciter repudiari.*
167 *Filij an succedant in maioratu, quo eorum Pater ob Hæresim fuit priuatus.*
168 *In maioratu sine dignitate succedunt, secus si annexam habeant dignitatem.*
170 *Filius hæretici non potest esse Aduocatus, quia infamis.*
171 *Rex Noster, & Inquisitores quando dispensent cum filijs Hæretici.*
172 *Filij rei læsæ Maiestatis, quando sint incapaces maioratus, remissiuè.*
173 *Hæreticus pœnitens punitur carcere perpetuo, & seq. vbi quando Hæretici damnari possint ad Triremes loco carceris, quidque obseruetur in Hispania, & fuerit Cremonæ obseruatum, & quid in Hæretico sponte comparente.*
176 *An Inquisitores possint hanc pœnam mitigare.*
177 *Quid si hæc pœna fuisset imposita à Supremo Tribunali.*
178 *Intra quantũ tẽpus soleat dispensari in hac pœna.*
179 *An clericus immurandus, sit prius degradandus, & qualiter.*
180 *Mulieris nupta, cum ad pœnitentiam recipitur assignatur domus mariti pro carcere.*
181 *De qualitate carceris assignandi Hæretico.*
182 *Hæreticis iniunguntur pœnitentiæ salutares.*
183 *Hæresiarchæ qui sint.*
184 *An pro prima vice Hæresiarchæ sint admittendi ad misericordiam.*
185 *Quidam Geneuenses, quod Camberij libros vetitos venderent, & Caluini doctrinam seminarent iussu Regis Galliæ combusti.*
186 *Quid agendum si Dogmatista negaret intentionem hæreticam, an sicuti alij Rei solent super ea torqueri, ita & ipse esset torquendus.*
187 *Pulcherrima traditio Canteræ.*
188 *Dogmatista si ingenuè fatetur, recipiendus est ad pœnitentiam cum modificationibus de quibus supra, num. 185. vers.* Opinio tamen.
189 *Dogmatista, si talem se fuisse fateatur, & quod talis fuerit non plenè constat in processu, negetq; intentionem Hæreticam torquetur super ea, secus si esset plenè conuictus, vt vult Cantera, num. 181. In hac tamen re Auctor se remittit determinatione Sacræ Congregationis.*
190 *Sententia in causis fidei possunt ferri in die etiam Dominica, etiam si essent Sententiæ Hæreticorum impœnitentium*
191 *Quomodo cum Hæreticis sese gerere debeat Confessarius remissiuè.*

§. I.

Quid sit Hæresis.

OMissa etiam etymologia Hæresis, de qua plurima Suarez *de Fide, disput. 19. sect. 1. num. 1.* &

& seq. Leonard. Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini. lib.2. can.1.q.20.n.1.& seq.*Farin.*de hæresi,quæst.*188. *num.*30.*& seq.*Lud.à Paramo *de Orig.S.Inquisitionis, lib.3.quæst.3.num.3.& sequent.*Sanctarellus *de Hæresi, cap.1.concl.1.num.1.*Molf. *in promptuario triplicis iuris, 1.tract.11. cap.1.num.*59. & latiùs Azeued. *ad Regias Hisp.Constit.Nou.recopill.lib.*8. *titul.*3.*lege* 1. *num.*1. *& sequentibus.*

2. Dicendum est, quod Hæresis est error intellectus voluntarius,contra aliquam fidei veritatem,cum pertinacia assertus,ab eo,qui fidem recepit,ita Hæresim definierunt Sanch.in Præcepta decalogi *lib.*2. *cap.*7.*num* 1. Becanus *in summ.p.*3.*tract.de fide cap.* 14.*q.*1.*num.*2.Duardus *loco supra, proximè citato,n.*1. Ricciullus *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib.*5.*cap.*1. *num.*7. & Sanctarellus *loco iam alleg.num.*2. & cum hac definitione in effectu conueniunt omnes fere aliæ definitiones allegatæ per Farin. *d. quæstion.* 188. *num.*2. *& pluribus sequent.*

3. In hac hæresis definitione, dicitur primo loco, quod est error, loco generis, nam omnis Hæresis est error, sed non omnis error est Hæresis, vt ex Alph.à Castro *de Iust. Hæret. punitione lib.* 1. *c.*1. declarauit Ricciullus *d.l.*5.*c.*1.*num.*8.Item dicitur error,quia ex quocumque facto quamvis enormi,non oritur Hæresis, sine errore intellectus, licet ex eo facto oriatur suspicio Hæresis,etiam vehemens,Azeued.*vbi supra,n.*16.*& seq.*

4. Secundò dicitur,Intellectus,tum ad differentiam aliorum errorum,qui citra intellectum committuntur,vt dixit Ricciullus, *vbi supra*, tum quia sicuti assensus fidei in intellectu consummatur, ita error fidei contrarius in intellectu completur, vt dixerunt Sanch.& & Sanctarell.*locis indicatis*,quia contraria sunt circa idem subiectum, in casu nostro Filiucius *Institut. Moral. p.* 2.*tract.*32.*c.*6.*n.*135.

5. Tertiò, additur particula, voluntarius, quoniam de ratione Hæresis est, vt voluntariè committatur, & qui ex ignorantia errat, Hæreticus dici non potest, vnde dicebat D. Augustinus *lib.*1. *de Trinitate*, Errare potero, sed Hæreticus non ero,ita Ricciullus *vbi suprà num.* 9. Sanch. & Sanctarell. *locis indicatis.*

6. Quartò, dicitur, circa aliquam fidei veritatem, tum quia error in aliis, non est Hæresis, tum quia in hoc differt Hæresis ab Apostasia, quod hæc est, recessus totalis à fide,illa verò non est totalis recessus, sed particularis circa aliquam tantum rem, vel aliquas res de fide, Sanch. *vbi suprà*, & Ricciull. *ibid.num.*11.*seq.*

7. Quintò dicitur, cum pertinacia, quoniam consummata, & perfecta Hæresis non dicitur, nisi superueniente pertinacia,vt *infrà* vid.

8. Sextò, tandem additur assertus ab eo qui fidem recepit, ad differentiam Infidelis, qui nequaquam potest Hæreticus dici, licèt pertinax esset in materia fidei, Sanch.*vbi suprà*,& nos *infrà* latè.

Ex quibus colligitur, quod ad constituendum Hæreticum requiritur,& error, & factum seu exterior manifestatio Erroris, Portel.*in Dubiys regul. verb.Hæresis,n.*10.*& seq.*vbi bene declarat, quale factum,& qualis manifestatio requiratur.

§. II.

De Pertinacia ad Hæresim requisita.

9. QVoad pertinaciæ nomen animaduertendum, quod sicuti perseuerantia, dicitur in Bono, vnde dicitur, eam esse virtutem partemque fortitudinis, ita pertinacia dicitur in malo, vti notauit Ricciullus *de Iure Person.lib.*5.*c.*2.*n.*1 *seq.*

Pertinaciam hanc esse de ratione Hæresis, constat inter omnes,& expressè id docuerunt Sanch.*in sum.lib.*2.*c.*7.*num.*2. Suar.*de fide disput.* 19. *num.*6.& Sanctarell. qui plurimos cumulat, *de Hæresi, c.* 1. *dub.*4.Molfes.*in Sum.tract.*11.*c.*2.*n.*41.Azeued.latiss. *vbi suprà,à n.*83.*vsque ad n.*103. 10.

In eo etiam,pertinaciam hanc consistere comm. dixerunt DD. vt quis determinatè consentiat in id, cuius contrarium scit à Sancta matre Ecclesia determinatum.Sanch.*dicto cap.*7.*num.*2.Ricciull.*d.c.*2. *n.*7.Suar.*disp.*19.*de Fide,sect.*1.*num.*10. Marius Alterius *de censuris,tom.*1.*lib.*5. *disp.*2.*c.*2.vers. *sed postulabit aliquis*, vnde pertinaciam moram aliquam temporis non requirere,dixit,Filliuc.*loc.suprà alleg. n.*154.& Molfes.*ibid.n.*41. 11.

Nec pertinax quis esse definit licet sit paratus corrigi, dummodo argumentis conuincatur,Sanch. *loco citato n.*6. 12.

Vel si solummodò errori adhæserit, per modicum aliquod tempus Sanch. *n.*7. & Ricciull. *dicto cap.*2.*num.*11. 13.

Benè Bellon. Papiens. de his quæ incontinenti fiunt *lib.*1.*cap.*193.*num.*4.vbi dixit, statim effici aliquem Hæreticum, ac Hæresim cum voluntate affirmauit, pertinacia enim in Hæresi est consensus determinatus in errorem, qui momento temporis contingit, & numero secundo, describit pertinaciam,vt sit cum quis sciens, & volens rem aliquam asserit à fidei veritate alienam, & ibi multos alios Doctores allegat, in hac etiam materia pertinaciæ requisitæ ad Hæresim videndus omnino erit Diana, *resol. Moral p.*4 *tract.*7.*resol.*36.*per totum.* 14.

Non tamen pertinax diceretur, qui credens se rectè sentire non assentiretur Inquisitoribus, vel Episcopo, & viris doctis asserentibus contrarium esse de fide, prout optimè aduersus Bartolum *leg. tutorum, §. tutores, num.*1. *de suspectis tutor.* probauit Sanch. *dict. cap* 7. *n.*25. & Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.*2.*can.*1. *q.*25. *n.*4. circa quam tamen rem videndus est Peña,*comm.*26. vers.*contraria sententia* 1.*p.* 15.

§. III.

An dubius in fide sit Hæreticus.

DVbium in fide Infidelem esse,dicit text. *in capitulo* 1.*de Hæreticis* ac proinde voluntariè, & cum pertinacia dubitantem de rebus fidei Hæreticum esse, dixerunt, Alphons.à Castr. *lib.*1. *de iusta Hæretic.punitione,cap.*9.Farin. *de hæresi,q.*178.*n.*90. *& sequentibus*, latissimè Peña, omnino videndus, *in comm. dicti cap.*1. *de Hæret part.*2. *in Directorium*, Suarez,*de Fide disput.*19.*sect.*4 *n.*8.*& seq.*(vbi confutat opinionem Sanch.*in summ. cap.*7. *n.*12. *lib.*2. Leonard.Duard.*ad Bullam Cœnæ Domini,lib.*2. *can. q.*23.Ricciull.*de Iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium.lib.*5.*cap.*4.& Sanctarell.*de Hæresi,cap.*1. *dub.*3.Azeued.*ad Regias Hispaniæ Constitutiones l.*8. *tit.*3.*leg.*1.*n.*42.*&* 43.Portell. qui bene rem declarat, in dubiis regul.verb.*hæresis n.*4. 16.

Vnde iure merito, contra hosce de rebus fidei dubitantes, procedit supremum Tribunal sanctæ Romanæ Inquisitionis, testibus Peñ. *loc.alleg.* vers. *cum itaque* vt quod tales abiurant,vti hæretici formales, Farin.*d.q.*178.*n.*107.& Ricciull.*d.c.*4. *n.*8.*in fin.*nisi ex simplicitate,vel rusticitate circa fidei credibilia

dibilia dubitarent, nam tunc, non vt hæretici, sed vt suspecti tantummodò, pro suspicionis tamen modo, abiurare coguntur Peñ.Farin.*locis indicatis*.

In quatuor tamen casibus dubius in fide non est Hæreticus, quos refert ex Fel.*in cap.1.de Hereticis* Azeued.*vbi suprà*, *n.*75.qui omnino videatur quia rectè in hac materia loquitur, & cum eo Barbos. *in suis Collectaneis ad ius Canonicum dicto cap.1. de Hereticis*, qui omnes DD.de hac materia loquentes cumulauit.

§. IV.

De his qui patiuntur tentationes fidei.

18. PRo faciliori supradictorum intelligentia notandum est, quod ab omni hæresis suspicione sunt exempti ij, qui non sua sponte, sed inuiti,& cum animi ægritudine tentationes circa fidem patiuntur instigante Dæmone, & ij non solum à peccato sunt immunes, sed etiam aliquando merentur, benè Parlador.*in sua Sesquicent.diff.iuris, diff.*107. *n.*10. *& seq.*vbi ex auditu refert insignem virum Alphon-
19. sum Tostatum Episcopum Abulensem, cum in extremis esset huiusmodi tentationibus valde fuisse vexatum, & quod ei sic concusso occurrit in cubiculo Coquus, qui ab Episcopo interrogatus an in Deum crederet, & quomodo, respondit Coquus Hispano sermone *Yo amacha Martillo*, quibus verbis animatus Episcopus cœpit clamare, & ego sic credo, & ego sic credo, & sic animam exhalauit.

20. In his autem tentationibus sciat tentatus vnicum remedium esse positum in confidentia totali in misericordia Dei, sicuti dictum est, *Iacta cogitatum tuum in Domino*, & Psalmo 9.dicitur Deus *exaltare nos de Portis mortis*, id est(vt ait Diuus Chrysostomus) non solum nos liberat à tentationibus, sed etiam vt Diuus Paulus habet primæ adCorinth.10. vers.13.*facit cum tentatione prouentum*,idest vt superemus tentationes, cum victoria, benè Bellarm. *de Arte bene moriendi, lib.2.cap.9.per totum,&* Aluarez *de Vita religiosè instituenda, lib. 5. cap. 14. med.4.secundæ Impressionis.*

21. Interim benignus Lector in materia dubitationis in fide videat Sousam *in Aphorismis Inquisitorum, lib.1.cap.*11.P.Tannerum *in 2.2.disput.1.quæst.* 8.*dub.6 num.*109.qui alios allegat, & post eum omnino Ferdinandum de Castro Palao, *in sua opere morali 1.p.tract.4.disp.3.punct.2.n.8.& seq.*& Valer. *de diff.vtriusque fori in verbo heresis diff.2.*vers.*Sextò fallit.*

§. V.

De subiecto Heresis, & an infans Baptizatus, nutritus inter Hereticos, negans fidem sit Hereticus.

22. AD hoc, vt quis possit dici Hæreticus,necessariò requiritur, vt aliquando fidem Christianam professus sit, vt colligitur ex definitione Hæresis, de qua *supra*, & tradiderunt Sanctarell. *de Heresi, cap.1.dub.2.n.3.*Suar.*de fide .disput.*19.*sect.* 5.*num.*1.*& sequentibus*, qui alios allegant, difficultas tamen est circa hoc.

23. Primò quid sit dicendum, de Catechumeno negante fidem.In qua re,

Sanch.*in summ.cap.7. lib.2. num.*34. qui alios allegat, tenuit Catechumenum non esse propriè Hæreticum, si fidem Catholicam neget, Suarez verò *loco citato, num.3.& de censuris disp.21.sect.2. & in Defens.Cathol.fidei aduers. Anglicana secta errores, lib.1.cap.24.*& Sanctarellus *dicto dubio secundo, num.* 3.qui alios plurimos DD.ad id allegant, 24.
contrarium tenuerunt, talem scilicet Catechumenum Hæreticum esse. Ratio horum auctorum est, quod ex quo iste iam credidit in Christum, infidelis est, at non est Iudæus, nec Paganus, ergo est Hæreticus, cum tres tantum sint infidelitatis species, atque hæc sententia in foro interiori verissima est.

Sed in foro externo, huiusmodi Catechumenus non subditur Iudicio Ecclesiæ, & sic non est puni- 25.
bilis ab Ecclesia,ita Suar.*d.sect* ..*n.5.&* 8.Sãctarell. *dicto dubio 2.n.5.* Riccillus *de iure person. extr. Ecclesiæ,&c.lib.3.cap.*40 *num.*28.Farin.*de Heresi,q.*178 *num.*131.Filliuc.*Instit.Moral.part.2.tract.*12. *cap.6. num* 156. Quidquid in contrarium dixerit Alph. à Castro *de Iust.Heret.punit.lib.1.cap.*8. vbi voluit Ecclesiam habere iurisdictionem in Cathechumenos, cuius opinio confutatur ex eo, quod per Baptismum efficitur homo Christianus, & membrum
Ecclesiæ,& de his qui foris sunt non solet iudica- 26.
re Ecclesia ; vt latius contra Castrum prosequuntur Suar.& Sanctarell.locis allegatis,& Leonard.Duard. ad Bullam Cœnæ, *lib. 2. Canone 1. quæstion.* 21. *num. 1. & 4.* & Ricciullus *dicto lib. 3. capitulo 4. per totum*,& Filliuc.*vbi suprà*,Molfes.*dicto tract.*11. *cap.2.n.*46.

Secundò dubitari potest, quid sit dicendum de 27.
Baptizatis Baptismo inualido,& nullo ob aliquem substantialem defectum in materia, vel forma. Et quidem hi quoad forum interius, si à fide Catholica deficiant,Hæreticos esse constat, tum ex hucusque dictis de Catechumeno, tum ex eo quod D. Augustinus *lib.de vnico Baptismo contra Donatistas, capitulo 3.* dixit, nonnullos Hæreticos esse denuò in Ecclesia recipiendos sine nouo Baptismo, nonnullos verò,denuò baptizandos,& vtrosque esse veros Hæreticos.

Quoad forum autem exterius, existimo cum 28.
Suarez *de fide,disput.*18.*sectio.*5.*num.*8. & Sanctarell. *de Heresi, capitulo primo, dubio secundo, num.6.* qui alios allegant, contra Simancham, *titulo* 31. *num.5.*hosce baptizatos fictè, recedentes à fide,nullo modo posse puniri ab Ecclesia, (vnico tantum casu excepto,) quo Simanch. opinio omnino recipienda esset, cum scilicet Ecclesia fictionem ignoraret, nam tunc talis ab Ecclesia puniretur, vti notauit Sanch.*in summ.lib.2.cap.7.n.*35. Molfes.*vbi supra n.*47.

Videatur Sousa qui bene loquitur in hac materia *in Aphor.Inquisit.libro primo, capit.*30.*fere per totum*, & Canter,*in suis quæst.Crimin.de concernentibus criminum punitionem, capitulo primo, de Hereticis, num.quinto*, vbi bene docet, quandonam quis præsumatur baptizatus, vt possit puniri ab Ecclesia,vt hæreticus.

Tertiò, Quæri potest, quid sentiendum sit de 29.
Baptizatis in infantia, sed enutritis in partibus Hæreticorum. Et quidem clarum mihi videtur hosce simpliciter loquendo non posse dici Hæreticos, cum ad hæresim non solùm in subiecto requiratur Baptismus, sed etiam sufficiens instructio in fide Catholica, non enim ad hoc sufficit sola fides infusa, vti optimè notauit Alphons. à Castro, *de Iusta Heret.punitione, libro primo, capitulo* 8. allegans doctrinam Pauli,(Quomodo credent ei,quem non audiuerunt, aut quomodo audient ; sine prædicante

dicante, sicuti scriptum est, quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona,) Ex qua auctoritate, docuit Alphonsus Hæreticum eum dici non posse, qui licèt Baptizatus, fidem plenam, prædicatione, aut Cathechizatione non est assecutus, atque ita etiam docuerunt Simanch. *de Cathol. Institut. tit. 51. num. 4. 7. & 10.* & Sanchez *in summ. lib. 2. capitul. 1. num. 8. Azeued. ad Regias Hispaniæ Constitutiones, lege 8. titulo 3. num. 16. & seq.*

Si tamen talibus eruditis in regionibus Hæreticorum sufficienter proponeretur fides Catholica, & ipsi illam acceptare nollent, tunc vt Hæretici habendi essent, vt dixerunt Castr. Simanch. & Sanch. *locis indicatis.*

Ad hoc tamen propositum omittere non possum casum pulcherrimum, qui hic Cremonæ accidit de Anno 1588. vt apparet ex quibusdam Votis Manu-

30. scriptis Reuerendiss. D. Marci Antonij Amidani, tunc temporis S. Officij Consultoris *Tom. primo*

31. *eius votorum*, Casu 11. folio sexagesimo sexto, Casus autem talis est.

Quidam Iuuenis annorum 21. natus in Ciuitate Gebennæ, vbi omnes Caluini Hæreses, & didicit, & tenuit, cum per duos annos moram traxisset in Ciuitate Lugduni, multa didicit fundamenta fidei Catholicæ, quapropter de fide Gebennensium dubitans, Spiritu Dei adiutus, Cremonam se contulit, vt ibi Catholicè viueret inter suos consanguineos, (quia natus erat Gebennæ, ex Patre Hæretico) Ceterùm cum dictus Iuuenis primò præsentasset se cuidam consanguineo eius, qui illum acceptare recusauit, sed literas deferendas ad alium ipsius proximiorem tradidit, in itinere captus fuit, & in Carceribus S. Officij carceratus.

Casu autem hoc, vtpotè valde insolito, ad supremum Tribunal transmisso, Eminentiss. D. Cardinales præsente Sanct. Dom. Nost. Sixto Papa V. decreuerunt, quod iste iouenis deberet formaliter abiurarare Hæreses, quas tenuerat eas specificando, & etiam omnes alias Hæreses in genere, & quod deferre deberet habitellum cum Cruce subtus vestes, & quod non exiret à Ciuitate Cremonæ sine licentia & ter in Anno confiteretur peccata sua, Die Resurrectionis Domini, Die Assumptionis B. M. V. & Die Natiuitatis Domini, cum nonnullis aliis pœnitentiis salutaribus.

Item præfati Eminentissimi DD. Card. decreuerunt, quod ad eius Baptismum iam olim Gebennæ celebratum, adhiberentur nunc cæremoniæ, & Ritus, qui in simili actu requiruntur, secundum Ritum Sanctæ Matris Ecclesiæ, & secundum communes DD. traditiones, de quibus Coninch. de Sacram.p. 3. q. 66.art. 9. dub. 1. num. 99. Et ita fuit executum in Ecclesia S.Dominici, die 8. Iunij 1588. cum prius abiurasset, *vt suprà*, coram DD. de Congreg.& nonnullis fratribus, pro vt de his omnibus attestatur præf. Reuerendiss. D. Amidanus *loco suprà allegato.*

Similem casum olim etiam Romæ decisum habemus apud Locatum in 6. Casu Romæ definito, fol. 539.

Disputant etiam, hoc loco DD. an Hæreticus censendus sit, qui priuatæ reuelationi sibi factæ credere non vult, quam rem ex professo pertractarunt Suarez. *vbi sup. dicta sect. 5. num. 11. & 12.* & Sanctarell. *alleg. dub. 2. num. 9. & sequent.* qui alios

32. cumulant, vbi concludunt, talem in foro interno esse Hæreticum, sed in externo non esse ab Ecclesia punibilem.

Carena de Offic. Inquisit.

Quid autem dicendum sit de negante propositionem Theologicam, quæ infertur ex vna de fide, & altera euidenti lumine naturæ, vt V. G. de negante Christum esse risibilem, vide Filiuc. *dicto tract. 21. cap. 6. num. 179.* vbi quod talis est Hæreticus, saltem mediatè, & indirectè. Portel. in dubiis regul. verbo Hæresis, vbi quod talis in foro exteriori habetur pro Hæretico, *ibi, numer 9.*

Vide etiam P. Dominicum Grauinam, *in suis Cath.præscript.aduersus Hæreticos, lib. 1. præscripe. 6. Generali Controu vnica, art. 2. & 3. per tot.* 33. vbi latissimè probauit ex vna propositione de fide, & altera naturali necessariò sequi conclusionem de fide, & probat hoc argumenti genere passim vsos fuisse PP. & Concilia, & quod magis est, Christum Dominum dum Matth 22. articulum Resurrectionis collegit ex propositione de fide, *Ego sum Deus Abraham*, & alia lumine naturæ nota, *Deus non est Deus mortuorum, sed viuorum*, Videatur ibidem idem P. Grauina, ex Illustrissima Dominicana familia, qui eruditè loquitur in hac materia.

§. VI.

An negans propositionem Theologicam deductam ex vna de fide, & alia euidenti lumine naturæ sit Hæreticus verus, vel præsumptus.

Breuiter loquendo, In hac materia arbitror non esse discedendum ab opinione Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Morali. p.* 34. *tract. 4. disputat. 3. punct. 2. numero decimo octauo, & sequentibus.* Quod scilicet, iste negans hanc propositionem non est habendus pro Hæretico vero, sed tantum pro hæretico præsumpto. Ratio est, quia stare optimè potest, vt quis credat quidquid à Deo reuelatum est, cum negatione alicuius propositionis Theologicæ, ex eo quod non videatur sibi rectè deduci ex principio de fide, & propositione euidente, vel ex eo quod principio euidenti non assentiatur.

Est tamen habendus pro Hæretico præsumpto, 35. quia nemo præsumitur negare principium euidens lumine naturæ, nec illationem rectam conclusionis ex maiori, & minori, propositione, propterea benè concludit Ferdinandus *vbi suprà*, cum Sanchez *in summa lib. 2. cap. 8. num. 12.* quod si talis negans, in negatione perseueraret esset, puniendus tanquam Hæreticus negans principium à Deo reuelatum. Vide etiam in hac eadem materia P. Dianam, *parte quarta, resolut. Moral. tract. 8. resolut. 79.* qui alios allegat, nullam tamen mentionem faciens de Castro Palao.

§. VII.

De eo qui creditur communi æstimatione baptizatus.

Qvia aliquando contingere potest aliquem verè non esse, vel non apparere baptizatum, licet communi æstimatione credatur & reputetur 36 baptizatos, vtpotè nutritus inter Christianos, non sine ratione dubitatur hoc loco an si talis delinquat contra fidem nostram possit ab Inquisitoribus puniri.

Ad hanc difficultatem breuiter dicendum, quod si talis in Ecclelesiam, & fidem oostram delioquat, vtique tanquam Hætetieus potest, & debet ab Hæreticæ prauitatis Inquisitotibus puniri, etiam si in
37. tei veritate talis sic delinquens, non esset baptizatus, ita Ferdinandus de Castro Palao *vbi suprà, disp.8. punct. 16.§.6.n.3.* qui addit, quod Cæsar-Augustæ, de anoo 1619. quidam Maurus qui coo-
38. tra fidem deliquerat fuit ab Inquisitoribus reconciliatus, quamuis allegaret se non esse baptizatom, in cuius rei confirmationem non fuit inueotus in libro Baptizatorum.

Et certè decisio hæc Reuerendiss. Inquisitorum illius Ciuitatis benè fundatur super pulcherrima Doctrina Inquisitoris Canteræ, *cap. 1. de Hæreticis, n. 5.* vbi dixit, quod cum dubitatur, an quis
39. sit baptizatus, si est nutritus inter Christianos præsumitur baptizatus, & si in fidem nostram delinquat est ab Inquisitoribus, vti Hæreticus, puniendus.

§. VIII.

De Hæreticis manifestis, & secretis.

40. HÆreticorum duas esse species, manifestos, & occultos, seu secretos, communiter dixeruot Caoonistæ *in cap. super quibusdam, extra, de verborum significatione*, Albet. *in tract.* de *Agnoscendis Assert. Cath. q.29.* Lo at. *in Iud. in verbo, Hæreticus, num. 24.* Pegn. *comm. 58. p. 2.* & Farin. *de Hæresi, q. 185. n. 76. & seq* late Barbus. *de Officio Episcopi, alleg 40. n. 1. seq. p. 2.*

41. Manifesti Hæretici dicuntur, qui publice contra fidem Catholicam prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errores, vel qui coram Prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super Hæretica prauitate, sic ad literam respondit Summus Pontifex Innocent. III. Capitulo Ecclesiæ Tholosanæ, *in c. super quibusdam, de verb. significatione*, & Farin. *locis suprà citatis*, Ex quibus à contrario colligitur, quinam sint Hæretici occulti, & secreti.

Duo tamen hoc loco animaduertenda sunt, alterum est circa reat. *in d. c. super quibusdam*, ibi; *seu defendunt eorum errores*, quod sc licet dicta verba restringuntur à verbis præcedentibus, *publicè prædicant*, & sic nisi, quis errores Hæreticorum publicè defendat, noo potest dici manifestus Hæreticus, ita Farin. *vbi suprà num.81.*

42. Alterum est inter manifestos Hæreticos, & deprehensos in Hæresi, nullam esse differentiam, vti post, Præpositum, in cap. *Si Papa, n. 1. 1.* vers. *Notat ex textu*, distinct. 50. notauit Farinac. *vbi suprà, num.8*[illegible].

44. Deprehensus enim in Hæresi dicitur qui vel publicè prædicat Hæresim, vel legitima probatione per testes, vel per suam confessionem conuictus est de Hæresi, vti notarunt DD. in cap. *ad abolendam* in verbo *Deprehensi de Hæret.* Eymericus *in Direct. part. 3. quæst. 89.* Albert. *de Agnoscend. Assert. quæst. 29.* Farin. qui alios allegat. *dicta quæst. 185. num. 78.*

§. IX.

De Hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

45. HÆreticus alius affirmatiuus est, alius negatiuus, Affirmatiuus est, qui errorem quem habet in mente, aut verbo, aut factis ostendit, ita Farin. qui alios allegat *de Hæresi, quæst. 178. num. 19.*

Et Doctoribus à Farin. allegatis, addo nunc Ferdinandum de Castro Palao, *tract. 4. disp. 3. punct. 3. num. 5.* & Inquisitorem Canteram *in suis quæst. crim. circa punitionem delictorum c. 1. de Hæreticis, num. 60. vers. tetigi sup.*

Negatiuus verò Hæreticus dicitur, qui legitimè conuictus de hæresi, constanter illam negat, & asserit se credidisse, & credere omnia, quæ credit S. Mater Ecclesia. Et iste sic pertinaciter in negatiua persistens, puniendus est vt Hæreticus verus, & pertinax, ac vt talis brachio sæculari est relaxandus, ita magistraliter decidit Rot. Rom. *decis. 875. in antiq. sub titul. de Hæret.* quæ decisio incipit *Accusatus*, & hoc idem clarissimè colligitur *ex c. 7. 8. & 9. Consilij Bitterensis, & cap. 26. Concilij Narbonensis.* quorum Conciliorum verba referuntur à Peña, *part. 3. comm. 48.* vers. *& quamquam*, Decisionemque illam Rotæ 875. sequuti fuerunt magis communiter DD. quos allegant, Peñ. *dicta comm. 48.* Farin. *dicta quæstione 178. n. 20.* Lud. à Paramo *de origine S. Inquisitionis lib. 3. q. 4.* Rubr. *de expedit processus in causis fidei, num. 41.* & Ricciullus *de Iure personarum, & c. lib. 5. cap. 6. per tot.* Sanctarell. *de Hæresi, cap. 1. num. 2.* vers. *Præterea protestatio non excusat.* 46.

Ex quibus colligitur contrariam sententiam Boërij *decis. 34. num. 4. in fin.* & Clari *in §. Hæresis num. 9.* vers. *Et nota in hoc proposito*, omnino esse repellendam. 47.

Vt tamen sit locus dispositioni dictæ decis. 875. plura requiruntur, Primum est, vt Negatiuus sit conuictus de vera, & formali hæresi.

Secundum est, vt verba, vel facta hæretica sint clara, non ambigua.

Tertium est, vt reus de Hæresi conuincatur per testes omni exceptione maiores.

Quartum est, vt factum vel dictum Hæreticum, de quo conuincitur reus, sit recens, non vetustum, ita vt reus verisimiliter credatur eius fuisse oblitus.

Quintum est, quod testes hunc negatiuum conuincentes, deponant ipsum asseruisse, se illa credere, nam testes, vt accusatum de Hæresi conuincant debent deponere de accusati credulitate, Albert. *de Agnos. Assert. Cath. q. 8. n. 8. & seq. q. 34. n. 51.* quem sequitur Hieron. Gabr. *cons. 178. num. 11. lib. 1.* Et Eymeric. *in Director. in forma exam. testium, 3. pen.* atque hæc omnia requiri, vt negatiuus brachio sæculari tradatur, dixeruot Peña, Farin. & Ricciull. *locis suprà alleg.*

Occasione autem quarti requisiti dubitari potest, an in dictis, & factis antiquis præsumenda sit 48.
obliuio, In qua re breuiter dicendum, in factis arduis, & horrendis obliuionem non præsumi, cum in arduis rebus memoria non lædatur, vti dicebat Plinius, in aliis verò dictis & factis rem arbitrio iudicantium relictam esse dixit Peñ. *ad Director. part. 2. comm. 59. vers. sed in hac quæst.* qui alios allegat, & & rem hanc fusissimè explicat,

Et in summa in factu proprio regulariter non præsumitur obliuio Menoch. *præsump. 13 n. 12. lib. 6.* Ioan Philippus Testay, *alleg. 5. n. 25.* hæc tamen præsumptio non obliuionis cessat in multis casibus, vel ex lapsu longi temporis, scilicet ad minus decem annorum. Menoch. *n. 38* Mæres *de maior. p. 4. q. 20. n. 164. in vltimò impressis Matriti* 120 vel ex qualitate personæ, puta quia senex infirmus, minor, vel multis negotiis implicitus, Menoch. *vbi suprà, n. 47.* Mascard. *de probat. concl. 1112 n. 20.* vel ex qualitate facti, quia sit inuolutum *num. 41.* vel quia sit graue,

quo

quo casu nomquam admitti solere allegationem obliuionis dixerunt Menoch. & Mascatd. *vbi suprà*, & bene Mates *loco alleg. n. 367.*

Quanta verò in huiusmodi causis maturitate sit procedendum videndus est idem Peña *comm.* 48. *p. 3. per tot.*

§. X.

De Hæretico negatiuo appellante, & prouocante Inquisitores ad Vallem Iosaphat.

POstquam proximè tractauimus breuiter materiam Hæretici negatiui, quia aliquando contingere potest, quod hic ab Inquisitoribus brachio 49. sæculari relaxatus eos ad Vallem Iosaphat citet, & prouocet, operæ pretium duxi hoc loco aliqua obseruare circa hanc materiam, vt inde possint Inquisitores, dignoscere, an dicta prouocatio sit pertimescenda, necne.

Præmittendum igitur est, Appellationes huiusmo- 50. di ad Tribunal Dei sæpissime à Sacris litteris nobis insinuari, & plura earum exempla referunt Cornelius à Lapide, omninò videndus, *in cap.* 17. *Ieremiæ, vers.* 12. vbi etiam probauit huiusmodi appellantes exaudiri, Martinus Delrius, *disquisit. magic. lib. 4. quæst. 5. sect. 1. fol. mihi* 604. & Torreblanca post hæc scripta visus, *in suo tract. de delictis, in quibus tacita, & occulta dæmonis inuocatio interuenit, lib. 3. de criminum punitione, capite. 28. de prouocatione ad diuinum iudicium per totum.* vbi plura huiusce prouocationis, & citationis ad Vallem Iosaphat refert, etiam ex historiis modernis.

Præmittendum secundò, quod si citatio, & ap- 51. pellatio hæc fiat non odio, & vindictæ, sed bono fine, vt innocentia appareat, vt infamia à familia arceatur, tunc appellatio, & citatio huiusmodi licita est, ita Delrius *vbi supra*, vers. *Quo ad citantem*, & Ioann. Franc. Schenardus, *cons.* 30. *lib.* 1. vbi post Delrium dixit, ad hanc citationem requiri, quod fiat pro magna oppressione, cum magna fiducia in Dei iudicio, corde puro, & in casu, in quo citans sit omni humano auxilio destitutus.

Quæ omnes conditiones aderant in casu Abbatis 52. Diu. Iacobi apud Leodium, de quo Delrius *vbi sup.* Hic enim, cum apud Episcopum contra illius Ciuitatis Præpositum, qui à monasterio suo violenter adolescentem eius Consobrinum, iam Monachum effectum extraxerat, iustitiam habere non posset, Præpositum in hæc verba citauit. *Iudicem contra te ò Præposite, in terra habere non possum, & ideò contra te Deum summum Iudicem interpello, vt intra quadraginta dies vterque nostrum compareat coram illo sententiam pro meritis accepturus, quadragesimo die circa horam nonam mortuus est dictus Abbas, & cum pro eo solemniter pulsaretur, sedens in balneo Præpositus quæsiuit à circumstantibus quid hoc esset, cui vnus respondit. Abbatem Diui Iacobi modò esse defunctum, Recordatus Præpositus quadragesimum diem esse, qua se citatum audierat ab Abbate, animo consternatus tremens suis dixit, citò videto quid faciam, mortuus ego sum, comparere me hodie coram summo Iudice oportebit, statimque cum balneum egredi festinaret in astantium manibus, cum diro eiulatu, & vocibus expirauit.*

His suppositis, dicendum est, quod si constat 53. Iudici se in condemnatione Hæretici negatiui iustè processisse, tunc non debet appellationem, & citationem negatiui pertimescere, quia iusto Iudici præmium a Deo debetur non supplicium, ita Delrius *vbi suprà*, vers. *Quoad eos verò, qui citantur*, & P. Cornel. à Lapide *loco citato*, vers. *cæterum hoc solium.*

Si verò Iudex non esset certus de Iustitia suæ sententiæ, sed aliquam in ea ferenda sensit animi sui 54. perturbationem, tunc malè facit Iudex, si appellationem, & citationem illam contemnat. Debet enim tunc omnia maturiori iudicio rimari, vt prior sententia, vel retractetur, vel confirmetur, ita Delrius, *vbi sup.* vers. *Altera regula sit.*

Et ex his patet quid sentiendum sit de Bossio *in praxi crimin. in tit. de extraordinariis, crim. num.* 9. 55. Clar. *5. fin. quæst.* 83. *num* 8. vbi addentes, ac Menochio *de arbitr. Iud. cent. 4. casu* 368. in fine qui dixerunt, quod huiusmodi citantes, & appellantes ad Tribunal Dei sunt extra ordinem arbitrio Iudicis puniendi, & Clar. ibi attestatur ab excellentiss. nostro Senatu Mediolani, vnum ex istis qui transmiserat præceptum nomine D. N. Iesu Christi, coactum fuisse illi præcepto renunciare, & vlterius fuisse damnatum ad fustigationem, & alium ad catenam infamem.

Traditio enim illa debet necessariò intelligi, vbi 56. citatio, & appellatio ad Vallem Iosaphat fieret sine circumstantiis, per nos *supra allegatis*. Nam in isto casu, sic citantes, & appellantes grauiter peccarent, & iustæ pœnæ subiiciendi essent, Delrius *vbi suprà*, vers. *Dico tertiò*, & sic in indiuiduo traditionem illam Bossij, & Clari intelligendam esse dixit Schenardus *in alleg. cons. 30. lib.* 2. vers. *sed videndum est quomodo.*

Si autem citatio, & appellatio fiant legitimè, tunc 57. vtique licitæ sunt, & mille locis à Sacra Scriptura canonizantur, sic enim *Genesis 16. vers.* 5. Dixit Sara Abrahæ, *Iudicet Dominus inter te, & me*, & Regum 1. *cap. 24. v. 14. ait Dauid ad Saulem, Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur per me Dominus ex te*, & pluribus aliis in locis solium hoc Omnipotentis Dei, dicitur reos innocentes exaudire, prout dicitur Psalmo 88. vers. 15. *Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ*, & Psalm. 44. v. 7. *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis, virga regni tui.*

Magna tamen circumspectione vti debent taliter ad Tribunal Dei appellantes, & prouocantes. 58. Vnde Delrius *dict. sect.* 1. vers. *dico secundò*, ait hasce citationes, & appellationes esse periculosas, in omnibus non probatæ sanctitatis, quia istos, vel amor proprius, vel latens aliqua gloriolæ, vel vindictæ nebula fallere potest.

§. XI.

An ignorantia excuset ab hæresi.

PRæmittendum primò, quod, quæ ad fidem 59. pertinent sunt in duplici differentia, in alia enim pertinent ad fidem directè, talia sunt ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus reuelata, vt Deum esse vnum, trinum, &c. alia indirectè, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei, sicuti si quis diceret, Samuelem non fuisse filium Elcanæ) ex hoc enim seq. Scripturam Diuinam esse falsam, ita Eymeric. *in Director. prima parte, quæstion. 7. num. 1. seq.* latissimè Peña *in Director. p. 2. comm.* 1.

Præmittendum secundò, quod alia est ignoran- 60. tia inuincibilis, quæ cadit in eo, qui nullo modo eam superare potest, cuiusmodi est infans, & mente capta. Alia est ignorantia probabilis, quæ propriè

61. illa dicitur, quæ sine aliqua culpa cognitione priuat, vt cum quis seducitur à viro docto. Alia est ignorantia crassa, cum quis ignorat ea, quæ cæteri homines suæ conditionis sciunt, vt cum quis de media plebe, ignorat Christum mortuum. Alia tandem est ignorantia affectata, cum quis data opera vult ignorare, vt ab actu, quem exequi vult, non retrahatur, de qua ignorantia intelligitur illud Prophetæ, *Noluit intelligere, vt bene ageret*, & de hisce, & etiam multis aliis ignorantiæ speciebus, videndi sunt Sanch. *in summ lib.* 1. *c.*16. Ricciull. *de Iure person. lib.* 5. *cap.* 7. & Sanctarell. *de hæresi, cap.* 1. *dub.* 5. *n.* 20. *& seq.* qui alios allegant.

62. His præmissis, loquendo de ignorantia inuincibili, quæ tamen in praxi vix dari potest) ac etiam de ignorantia probabili, clarum est, quod hæ excusant ab hæresi, ita Castr. *de Iust. Hæreticorum punitione, lib.*1.*cap.* 9. Ricciull. *de Iure person. extr. &c.lib.*5.*cap.*7.*num.*6.*& seq* Sanctarell. *dict. dub.* 5. *n.* 20. & Farin. *de Hæresi, q.* 179. *num.* 23. 25. *&* 26. Atque hoc multò magis procederet in his, quæ ad fidem spectant indirectè, nam in his facilius excusat ignorantia, quàm in aliis ad fidem directè spectantibus, vt colligitur ex Peña 1. *p. comm.* 22. *Reg.* 4. 526. & 7. quem sequitur Farin. *vbi supra, num.* 25.

63. In his tamen, quæ directè ad fidem pertinent, non præsumitur ignorantia, sed per allegantem illa est probanda, ita Ricciull. *vbi supra num.*7.*vers.*2. *est declarandus*, Farin. *loco alleg.num.*27.

64. Nec allegatio ignorantiæ in articulis manifestis esset admittenda, nisi versaremur in casibus ex naturali iure excusabilibus, puta, si quis diceret, partrem esse maiorem filio, latissimè Farin. *dicta quæst.* 179.*num.*1. vbi *ex Summa Angelica*, in verbo, *fides, num.* 6. ponit exemplum, de quadam vetula credente Trinitatem esse vnam fœminam.

65. Quod verò ad ignorantiam crassam, magis communis opinio est DD. quod illa à peccato hæresis excuset, quoniam taliter ignorans, si est paratus corrigi non potest dici habere pertinaciam quæ est ad hæresim necessaria, vt suprà vidimus & ita tenuit, Alphonsus à Castro *de Iust. Hæret punitione, lib.*1. *cap.* 9. *& lib.* 2. *cap.* 17. Ricciull. *vbi suprà, numer.* 10. *& seq.* Sanctarell. *ibid. num* 20. *&* 21. Filliuc. *vbi supra, n.*170.

66. Atque idem prorsus docuerunt memorati auctores de ignorantia affectata, latissimè Sanctarell. *vbi suprà*, qui alios allegat, *n.* 22. 23. *& seq.* nisi adsit contemptus Ecclesiæ, Filliuc. *dicto cap.*6. *num.*173. sed in hac re aliter mihi dicendum videtur, quoad hasce duas ignorantias, quod scilicet in hoc crimine minimè excusant in foro exteriori, nam in interiori à memoratorum auctorum traditionibus non

67. discederem, atque ita tenuit doctiss. Simanch. *de Cath.Instit.tit.*26. *num.* 4. *& in Enchiridio, tit.* 49. *num.* 2. Peña *in sæpe cit.com.*22 *vers. Tertia Regula*, Ludouicus à Paramo, *de origine S.Inquisitionis, lib.* 3. *q.*3.*num.*46.*& seq. & quæst.* 19. *n.* 149. latissimè Farin. *de hæresi. quæst.* 176. *n.* 29. vbi de ignorantia crassa, *& num.* 30. vbi de ignorantia affectata, optimè Valentia *Vid.* 22. *quæst.*11. *art.*1.*vers.est autem discutienda, disput.*1.

Videatur de tota hac materia Ferdinandus de Castro Palao, *tom.* 1. *tract.*4.*disput.* 2 *punct.*2.*n.*2. *& seq.* Sousa *in Aphoris.Inquisit.lib.*1.*c.*12. P.Diana de hoc nostro Tribunali S Officij, optimè meritus, *lib.* 4. *resol.moral. tract.* 7. *resol.* 36. Valer. *de diff. vtriusque fori, in verbo hæresis, diff.* 1. qui alios latissimè allegat, & loquuntur, tam in foro interno, & animæ, quàm in externo.

Ex dictis patet, quid sit dicendum de simplicitate, an excuset ab Hæresi, quo articulo latissimè 68.
Farin. *d.q.*179.*num.*8.*& seq.* nam illa sola non excusat, nisi sit coniuncta cum ignorantia, Farin. *vbi suprà num.* 22. *vers. Et in hac materia*, vnde pro modo ignorantiæ, & illius qualitate, & iuxta illius regulas, idem etiam de simplicitate erit dicendum.

§. XII.

De proferentibus verba hæretica, ioco, lubrico linguæ, vel simili modo.

QVamuis multa ad hanc materiam dixerim *in tit. de Blasphemis*, attamen nunc breuiter dicendum, proferentem verba Hæretica, ioco, lubrico 69.
linguæ, ex magna ira, vel ob magnam animi commotionem, & corporis dolorem, vel etiam recitatiuè recitando scilicet aliorum Hæreses, non esse vti Hæreticum puniendum, sed alia pœna extraordinaria, & maximè pecuniaria, latissimè Farin. *de Hæresi, quæst.* 179. *num.* 40. *& seq.* Sanctarell. *de Hæresi, tract.de Blasph.cap.*8. *dub.*2.*n.*3. vbi alios allegat.

Et tales in hoc casu subduntur Iurisd. Inquisito- 70.
rum, vti contra nonnullos, bene dixerunt Peña *p.* 3.*comm.*17. Farin. *num*48. & Sanctarell. *dicto n.* 3.

Aduertendum tamen non esse facile per Inqui- 71.
sitores admittendas hasce exceptiones & eas alleganti, incumbere onus eas etiam probandi, vti pluribus cumulatis docuerunt Albertin. *de agnosc. asser.Cath.q.* 36. *num.* 18. & Sanctarell. *vbi suprà, num.*4. & alij per me allegati *in dict. tit. de Blasph.* quibus addo Homobonum de bonis, *de examine Ecclesiastico, tom.*1.*tract.*7.*q.*4.

Benè Sousa *in Aphoris.Inquisit. lib.* 1.*cap.* 13.*per tot.* vbi quando isti sint torquendi super intentione, & *num.* 8. animaduertit, quod verba, & facta dubia, quæ in bonam, & malam partem possunt accipi præsumuntur in bono sensu, & dicto facta, *& num.*14. ait intentionem proferentis verba, per iocum probari ex qualitate personæ proferentis, modo proferendi & aliis circumstantiis, P. Massin, *in praxi S Officij part.*9.*assert.*97.*prima impressionis*, P.Diana *tractat.*8.*resol.*83.*part.*4.*resolut. moral.* vbi dixit, quod si reus vrgeatur aliquibus indiciis malæ credulitatis, vt puta si quis reconciliatus ex hæresi Lutheranorum, vel Caluinistarum, dum Missam in Ecclesia quæsiuisset, & non inuenisset, protulisset hanc propositionem, *Sola fides sufficit*, quæ est propositio, quàm alias in bonum sensum interpretatus est Royas, *de Hæret p.*1. *num.*376. vtique torquendus esset super sua credulitate, quia Caluinus tenuit fidem sine operibus sufficere ad vitam æternam, & in fine dictæ resolutionis Diana remittit lectorem ad Nauarrum *cons.* 6. *de Hæretic. libro quinto, tomo secundo*, qui certe dignus est quod videatur.

Quomodo autem intelligi debeat axioma illud, 72.
quod sub nomine Diui Hieronymi circumfertur. *Ex verbis inordinatè prolatis oriri Hæresim*, videndi sunt Ludou. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 3. *num.* 114. & Sanctarell. *de Hæresi, cap.* 1. *numer.* 30.

***

§. XIII.

§. XIII.

Tenens veram opinionem, putans illam esse contra Ecclesiam Catholicam, an sit Hæreticus.

73. SIcuti credens falsum putans sic teneri ab Ecclesia, ab hæresi excusatur, vbi latissimè docuerunt plurimi relati per Farin. *de hæresi, quæst.* 179. *n.* 1.

Ita tenens veram opinionem, putans illam esse contra Ecclesiam Catholicam, est verus, & formalis Hæreticus, ita Farin. *vbi suprà*, *n.* 2. vers. *quid è contra.* Sanch. *in Summ. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 30. Ludou. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 3. *n.* 20. Ricciull. *de Iure person. extr. Ecclesiæ, &c. lib.* 5. *cap.* 5. Ratio huiusce rei est, quod talis formaliter à fidei ratione recedit, credens non in vniuersum esse vera ab Ecclesia definita, & cum in effectu talis aliquid de fide neget, Ecclesiam scilicet esse certam fidei regulam, quæ nec falli, nec fallere potest omnino, verus hæreticus est dicendus.

74. Neque obstat, quod percutiens laicum credens illum esse clericum, non incidat, in excommunicationem cap. *Si quis suadente Diabolo*, quia vt ait Sanch. hic non est verus percussor clerici, & excommunicatio *d. cap.* fertur contra percussorem clerici, at ille est verus Hæreticus.

§. XIV.

De protestatione an ab Hæresi excuset.

75. NOtandum est hoc loco tria esse genera credibilium, alia namque ad fidem directè pertinent, vt sunt omnes articuli fidei, & huiusmodi credibilia explicitè à quolibet fideli credi debent, vt latè probauit Peña *in* 1. *p. director. comm.* 20. Alia sunt credibilia, quæ indirectè ad fidem spectant, quia scilicet principaliter credenda, (sicut superiora (non proponuntur, ad eorum tamen negationem sequitur Hæresis, alia sunt, quod Abraham duos habuerit filios, &c. & huiusmodi credibilia non tenetur, quis explicitè credere, sed sufficit si implicitè credantur, credendo verum quidquid in Sacra Scriptura continetur. Alia tandem sunt credibilia, quæ expressè in Sacra Scriptura non ponuntur, tamen sunt per Ecclesiam definita tanquam credenda, vt verbi gratia quod Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio, &c. atque hæc etiam sufficit si per minores implicitè credantur, ita Eymeric. *in directorio* 1. *part. quæst.* 12. *num.* 1. *& seq.* Peña *comm.* 1. vers. *Ad hæc prænotandum est, p.* 2. latissimè Farin. alios cumulans, *de Heresi, quæstione* 179. *num.* 65. *& seq.*

79. Hoc præmisso, vel protestatio generalis, præcedit negationem alicuius ex credibilibus primi generis, & tunc illa non iuuat protestantem, quoniam errans in his, quæ scire vnusquisque tenetur explicitè, censetur peccare ex malignitate, ita Eymericus *dicta quæstione* 12. Peña *ibid. comm.* 26. *sua litera B*, Farin. *de Heresi*, *quæst.* 188. *num.* 154. *& seq.* Sanctarell. *de Heresi*, *cap.* 1. *dub.* 6. *num.* 27. qui alios allegant.

Vel protestatio generalis præcedit negationem alicuius ex credibilibus, 2. vel 3. generis, & tunc protestatio solet excusare, ita Peña Farin. & Sanctarell. *locis allegatis.*

Et Doctoribus ibi per eos allegatis addendus est *Carena de Offic. Inquisit.* Ferdinandus de Castro Palao, *tract.* 4. *disput.* 3. *punct.* 2. *num.* 7. & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 14.

Quod tamen temperandum est, nisi essemus in viris doctis, Episcopis, Inquisitoribus, &c. qui omnia credibilia expressè credere tenentur, ita Eymericus *dicta q.* 12. *num.* 11.

Item limitandum est secundò, nisi negatio fieret coram Iudice, vel Inquisitore à quo de veritate informatus nollet acquiescere, nam tunc protestatio illum sic protestantem, & negantem non iuuaret, ita Peña *dicta comm.* 26. vers. *Cæterum*, Farin. *vbi suprà*, *num.* 157. *& seq.* de qua tamen re dixi suprà *in quæst. de pertinacia ad Heresim requisita.*

Addendum etiam hoc loco, quod nec protestatio releuaret, si esset contraria facto, puta si quis protestetur, se credere Messiam venisse, & ita protestetur, & tamen Agnum Paschalem comederet, & Sabbatha more Iudæorum coleret, ita Farin. *vbi suprà*, *num.* 153. & Sanctarell. *loco cit. dub.* 6. *num.* 27. 77.

§. XV.

An sit Hæreticus, qui metu compulsus aliquid Hæreticale committit.

SVpponenda est hoc loco communis DD. traditio, quod homini Christiano non sufficit habere sinceram fidei credulitatem, sed requiri etiam eiusdem fidei confessionem explicitam, vti communiter docuerunt Theologi 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. Peña *ad director.* 1. *part. quæst.* 9. *comm.* 24. latissimè Ricciull. *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium*, *lib.* 1. *cap.* 4. 5. *& seq.* qui alios allegat. 78.

Præmittendum secundò, coactionem esse duplicem, alteram absolutam, & præcisam, cum quis v. g. ligatus, & penitus renitens cogitur genua flectere Mahomero, vel frangere imaginem sacram; Alteram verò conditionalem tantum, vt si quis pro euitanda morte, aliquod factum Hæreticale committat, ita Peña *dicta comm.* 24. vers. *Ac primum quidem.* His præmissis 79.

Dico primò, coactione præcisa factum committens Hæreticale, neque Hæreticus est, neque peccat, ita Pegna *vbi supr.* Farin. *de Heresi*, *q.* 183. *n.* 32 Ricciull. *de Iure person. lib.* 6. *c.* 5. *num.* 2. *seq.* ratio est, quia talis coactus magis dicitur pati, quàm agere, vt inquit text. *cap. Sacris*, *de iis quæ vi, metusve causa, &c.* 80.

Dico secundò, vbi vis, seu coactio est non præcisa, sed conditionalis, tunc committens per talem vim factum Hæreticale non est Hæreticus, quia cum corde credat; non potest dici pertinax in errore, peccat tamen grauissimè, ita Peña *loco cit.* Farin. *ibid.* Ricciul. *dict. cap.* 5. *n.* 4. qui alios allegat, & hinc est, quod talis non est puniendus pœnis Hæreticorum, vti optimè probauit, Peña *in allegat. com.* 24. vers. *de Coactis*, ex Conciliis Ancyrano, & Arelatense, quorum verba ibi refert, Barbos. *de Officio Episcopi*, *allegat.* 40. *num.* 32. 81. 82.

Negari tamen non potest, quin sic talia facta cōmittentes, quoad Ecclesiam (quæ non iudicat de occultis, *c.* 1. *de clandest. desponsat.*) sint suspecti de hæresi, quandoque vehementer, si vi, vel metu cessante adhuc in facto hæretico perstiterunt, vel si persona grauis sit, vel si metus leuis fuerit puta carcerationis, fustigationis, &c. vel solummodò metus fuerit 83. 84.

fuerit reuetentialis, Peña *dicta comm.* 24. vers. *sed hac quidem* Farin. *vbi sup. n.* 26. 28. *seq.* Ricciull. *dicto cap.* 5. *num.* 7. & 8.

Quandoque de leui tentùm, quandoque etiam nullo modo suspectus telia facta committens redditur vt pute, si statim post lapsum metu cessante reuertatur, Simanch. *de Cathol. instit. tit.* 17. *n.* 37. Peña *dicta com.* 24. vers. *Ergo qui post lapsum*, vbi, quod talis statim rediens benignè est recipiendus, & mitissimè tractandus, omissa etiam omni abiuratione, si nulla adsit hæresis, suspicio. Si autem non statim redierit, tunc ad abiurationem compellatur, pro modo suspicionis, cujus dicta sequitur Barbos. *dicta alleg.* 40. *n.* 33. & Duardus *ad Bullam Cœna, lib.* 2. *Can.* 1. *quæst.* 12. *n.* 8.

§. XVI.

De Marcellino Papa.

85. Marcellinum Summ. Pontif. eundemque Sanctissimum Martyrem, idolis per metum compulsum temporibus Diocletiani, & Maximiani Imperatorum grana thutis super pronas imposuisse dicitur, in cap. *Nunc autem, dist.* 21. & narrat Illescas *in Hist. sua Pontif. tom.* 1. *l.* 1. *cap.* 32. In vita huius Pontificis, qui etiam narrat huiusce Pontificis in publico Concilio pœnitentiam, & illustre ex post Martyrium, & metum hunc, seu coactionem conditionalem fuisse notat glossa, *in dict. cap. Nunc autem,*

86. in verbo *compulsus*, & quamuis hæc Historia sit admodum dubia, vt videre est, ex Baronio *Annal. Ecclesiast. tom.* 1. *circa annum Domini* 301. *num.* 90. *& sequent.* & Spondan. *in Epit. eiusdem anni num.* 12. & 14.

87. Attamen ea etiam, pro vera supposita concludendum sine vlla difficultate est Marcellinum Pontif. non fuisse Hæreticum, quia quidquid facto fecit, certè in corde fuit fidelis & in corde Hæresis crimen perficitur.

88. Hinc Ioseph Sesse, *decis. Regni Arag tom.* 4. *decis.* 440 *n.* 2. dixit Hæreticum non esse, qui vi, aut metu coactus ad ritus transit Paganorum.

89. Et generaliter ob metum fidem abnegantem non posse Hæreticum dici post Roderic. Acunh. in dicto cap. *Nunc autem, dist.* 21. latè probauit, Don. Ant. Cabreros, *in sua delineat. de metu, lib.* 2. *cap.* 30. *n.* 79. *& seq.* & Sousa *in Aphoris. Inquisit lib.* 1. *c.* 17.

90. Cum igitur Marcellinus nihil contra fidem docuerit, & crediderit, vt eius pœnitentia in publico Concilio apertissimè demonstrauit, non potest dici quod fuerit Hæreticus, licet per actum illum externum se reddiderit de fide in exteriori foro suspectum ita Acunh. *vbi suprà*, Bellarm. *in suis contr. tom.* 1. *lib.* 4. *de Sum. Pontif. c.* 8. vers. *Decimus est Marcellinus*, benè Suarez *de fide, disp.* 10. *sect.* 6. *n.* 1. vbi pro-

91. bat, verum Pontificem non posse incidere in hæresim, Bellarm. *suprà* allegatus vbi dixit quod de facto nullus vnquam Papa fuit hæreticus.

Et ad hoc videndi sunt DD. allegati à Roder. Acunha, in cap. *Si Papa, dist.* 40. *n.* 5. quibus addo ego omnino videndum Velenxuel, *in defens. Monitorij contra Venetos, part.* 6. *num.* 169. vbi ait, quod impossibile est Papam fieri Hæreticum, & quod numquam visus fuit Papa Hæreticus, & quod DD. qui disputant, an Papa Hæreticus possit puniri per Concilium, supponunt vnum impossibile, & ibi alios DD. ad hoc allegat, quod ego verissimum credo ob promissionem Christi, *Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.*

Ex quibus apparet, quid sentiendum est, de illis Hæreticis relatis ab Eusebio, *lib.* 6. *Hist. Ecclesiastica, c.* 37. qui voluerunt, eos qui in persequutionibus Christum externa voce negant, modò cum corde confiteantur non peccare, hi enim sic externa voce Christum negantes, vtique grauissimè peccant, vt latissimè probauit, Pater Beccan. *in comp. Manualis controuersiarum huius temporis, lib.* 5. *de controu. Politicorum, cap.* 2. & fusiùs *cap.* 5. vbi relato exemplo nostri Marcellini, quem ait grauiter peccasse, probauit nulla ratione licere per simulationem idola colere, de quo videantur DD. *in* 2. 2. *in materia de Fide.*

§. XVII.

An liceat disputare de Fide.

De materia hac videndi sunt, Eymeric *in direct.* 1. *p. q.* 10. Pena *comm.* 25 *ibidem* Farin *de Hæresi, quæst.* 178. *n.* 108. *& seq.* Sanctarell. *de hæresi. cap.* 8. *n.* 4. *& seq.* Scottia *in select. Rom. Pontif. Const. Theoremate* 31 vbi quod laicis non est prohibitum disputare de fide in circulis honoris gratia, quia hoc est disputare tantùm materialiter, non formaliter, id est ad veritatem suadendam, ad eos benignum lectorem remitto. 92.

§. XVIII.

De probationibus in crimine Hæresis.

Quoniam regulariter in omnibus delictorum probationibus, sufficiunt duo testes Abb. in cap. *Quoties de testibus* Angel. *cons.* 14. iuxta dictum Christi Domini, *in ore duorum*, &c. 93.

Difficultatem in Crimine hæresis facit, text. in cap. *excommunicamus* §. *Adiicimus*, ibi, *tres aut plures boni testimonij viros, de heret.* per quem text. plurimi voluerunt, in crimine hæresis duos testes non sufficere ad condemnandum, ita Hostiens. *in summa in tit. de heret.* §. *Qualiter.* Arcbid. *in cap. vt officium de haret. in* 6. aliique latissimè allegati per Farin. *de hæresi, q.* 188. *num.* 56. Sanctarell. *in simili tract. cap.* 29. *dub.* 2. *n.* 1. & Azeued *ad Regias Hispan. Const. Noua Recompil lib.* 8. *tit.* 3 *l. prima, n.* 100. *& seq.*

In contrarium tamen est verior Sententia, imo per duos testes contestes, & omni exceptione maiores sufficienter probari hoc crimen, ita Farin. Sanctarel. & Azeued *locis citatis* Borel. *in sum. decis. tom.* 2. *tit.* 5. *de num. testium, n.* 50. Ratio est, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum, cap. *& si Christus de Iure iur.* Barbos. *ad dict.* §. *Adiicimus, num* 46. 94.

Cuius dispositio non obstat, nam respondetur ibi non esse sermonem de probatione hæresis, sed de modo inquirendi hæreticos generaliter, vt obseruauit Sanctarell. *loco supra allegat. n.* 12. De qualitate autem horum testium vide, Azeued *vbi supra*, & nos latè *in* 3. *p. huius operis*, vbi etiam plura alia ad hanc materiam totam de testibus, in hoc foro S. Officij, pertractabimus.

Quando tamen essemus in viro omni exceptione maiore, & tractaretur de imponenda ei pœna corporali, seu alias graui, vel etiam ageretur de conuincendo hæretico negatiuo, tunc quamuis adessent duo testes omni exceptione maiores consularem Inquisitores, quod recurrerent ad Supremum tribunal Romanæ Inquisitionis, & ab Eminentiss. & Reuerend. DD. Cardinalibus responsum expectarent. 95.

rent idque ob auctoritatem DD. qui contrariam sententiam docuerunt, inter quos nouissimè est Ferd. de Castro Palao, videndus *in opere Moral. tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8 *punct.* 15. §. 5. *per tot.* Vide tamen, quæ dixi *in annot. ad Quæstiones D. Guid. Fulcodij.*

Sed si reus esset malæ famæ, & vitæ, sine dubio practicari posset sententia nostra, quam *hoc num.* 95. suprà firmauimus ex latè deductis à P. Diana, *resol. Moral. part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 52.

§. XIX.

De tortura hæreticis danda.

96. QVoad Hæretici torqueantur pro vlteriori veritate, &c. clarissimum est, & ab omnibus pro indubitato præsupponitur.

97. Solummodò hoc loco dicendum est, nullo modo posse ad torturam in hoc crimine deueniri, nisi constet prius de corpore delicti, ita Peñ. *comm.* 110. *vers. Primum ergo, part.* 3. & Farin. *de hæresi, quæst* 185 *num.* 147.

98. In crimine autem hæresis, quod solet esse facti transeuntis, sufficienter dicitur constare de corpore delicti, cum semiplenè constat de delinquente, ita Farin. *vbi suprà & de Inquisitione quæst.* 2. *n.* 26.

99. An autem indicia ad torquendum debeant in hoc crimine esse vrgentiora, quam in aliis disputant DD. longa serie relati per Farin. *de hæresi, dicta quæstione* 185. *num.* 141. *& sequentibus.*

Sed verior opinio est, Iudicis arbitrio relictum esse qualia indicia sufficiant ad torturam, in hoc crimine, Royas *de hæretic. part.* 2. *n.* 191. Peñ. *comm.* 39. *part.* 3. *littera D*, Binsfeld. *de Confess. Malef. membr.* 2. *post. concl.* 5. §. *Exempli gratia*, vbi quale debet esse hoc arbitrium Iudicis optimè declarat, Farin. *In praxi, quæstione* 37. *num.* 192. *& seq.*

§. XX.

De tortura super intentione danda in causis Hæresis.

QVoniam Hæresis delictum est in mente residens, & occultum, singulare habet hoc Officium S. Inquisitionis, vt per tormenta Iudices violatæ religionis possint se certificare, an bene, an male de fide senserit reus, in hoc sancto Tribunali Inquisitus, vti dixit P. *Zanardus*, *in summ. Diuinorum præceptor. tom.* 2. *c.* 94. *de tortura in causis fidei*, *n.* 14. 100.

Neque hoc mirum videri debet quoniam etiam Iudices sæculares reos torquere solent super his quæ in eorum animo consistunt.

Sic Vincentius Cotta reus percussionum baculo appostatè datarum Bartholomæo de Carolis, ex ordine Senatus nostri Mediolanis vt ex eius litteris sub die 10. Decembris 1628. directis Sp. Prætori Cremonæ fuit tortus diligenter super qualitate, & deliberatione animi.

Et pariter, *Cæcilia Martinenga rea scientia furti facti à Fratre, ex ordine eiusdem Senatus fuit torta super eo, quo animo dixerit fratri suo pecunias ab hero suo absconditas fuisse*, vt ex litteris diei 25. Decembris 1629. datis eidem D. Prætori Cremonæ. Multò igitur magis tortura hæc adhiberi iure debebit in nostro hæresis crimine, quod in animo ex mala credulitate, & in voluntate ex pertinacia perficitur.

Quia autem hæc tortura dari solet, cum reus fatetur factum hæreticale, vel dictum, sed negat intentionem, ideo prius videndum est, de confitente dictum Hæreticale, postea de confitente factum dicturi.

Præmittendum tamen hoc loco, quod non ita de facili, & semper deueniendum est ad torturam super ista intentione, sed tunc demum cum omnibus consideratis, sed maximè qualitate personæ, rei, loci, modi, & aliarum circumstantiarum (de quibus Locatus *in Iudiciali Inquisit.* verbo *hæreticus num* 33. *& post iudiciale, quæst.* 27. Pegna *ad direct. p.* 3. *comm.* 17. *vers. ad hæc*, & Farinac. *de hæresi, q.* 179. *num.* 62.) res dubia est, ita Bellamera *in cap.* 1. *num.* 11. *q.* 3. *de summa Trinitate, & fide Catholica*, Simanch. *de Cathol. Instit. titul.* 13. *num.* 17. *ibi*, Nonnunquam audiendus est, qui negat se praua intentione fecisse, nimirum si res dubia sit, *& n.* 19. & *in Enchirid. Indicum Violatæ religionis titul.* 52. *num.* 17. *& tit.* 29. *num.* 9. *& seq.* & Farin. *de hæresi, q.* 179. *num.* 7. Hoc sic præmisso, 101.

Quoad confitentes se hæreticalia verba protulisse, sed intentionem hæreticam sese habuisse negantes, quod super ista intentionis qualitate torqueantur, & torqueri soleant, in hoc sancto Officio, nemo in hoc sacro Tribunali, vel mediocriter versatus ignorat, & latè docuerunt Simanch. *de Cathol. Institut. titul.* 65. *de tormentis*, *num.* 52. Peña *ad Director. Inquisit. part.* 3. *comment.* 110. vers. *Ad hæc*, idem Simanch. *in Enchirid. indicum Violatæ Religionis titul.* 29. *num.* 10. Zanard *in summa diuinorum Præceptor. tom.* 2. *cap.* 94. *vers. fin.* & Farin. *de hæresi, q.* 179. *num.* 57. Locat. *post Iudiciale Inquisitorum quæst.* 27. vers. *Si autem.* Ratio huius conclusionis est, quia de intentione illius rei non potest Ecclesia (quæ de occultis non solet iudicare) sese certificare, nisi per tormenta, & ob id reos super intentione ista torquere. 102.

Videatur Cantera *in sæpè cit. cap. de hæreticis n.* 55. vbi ait, quod in Hispania, qui negaret simplicem fornicationem non esse peccatum, vtique assertor esset propositionis hæreticæ, & tamen non puniretur ibi, vti hæreticus, sed tantum fustibus cæderetur, quia creditur in illis Regionibus talem assertorem ex aliis causis moueri, quàm ex errore in intellectu, quod tamen in hisce nostris regionibus certè non practicaretur. Si enim talis propositionem illam cum pertinacia assereret, vtique vti hæreticus pertinax esset damnandus. Si verò in alia fuerit causa motiua dictæ assertionis, tunc existimarem quod iste non posset euitare torturam super intentione, & etiam abiurationem siue de leui, siue de vehementi iuxta qualitatem suspicionis, quæ ex circumstantiis facti oriretur. 103.

Quoad confitentes verò facta Hæreticalia, licet Albertinus *de agnoscendis assertionibus Cathol. q.* 36. *num.* 18. vers. *circa pred.* & Ludouicus à Paramo *de Origine S. Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 85. dixerint confitentem se factum hæreticale, vel apostaticum commisisse, esse vti hæreticum puniendum, nec audiendum, si impiam intentionem neget, cum in malis factis, malus præsumatur animus. 104.

Attamen contrarium quod imò, etiam talis sit torquendus super intentione, si intentionem hæreticam sese habuisse neget, voluerunt Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 65. *num.* 52. Didac. Canter. *in quæst. Criminalibus, Rubr. de hæreticis cap.* 1. *num.* 69. *&* 70. Graff. *lib.* 2. *suarum decision. aurearum cap.* 5. *num.* 15. Peg. 3. *p. Direct. comm.* 110. vers. *Ad hæc*, & latius *in* 2. *p. Direct. comm.* 39. vers. *Quod si non compareant*, vbi 105.

vbi quod ita practicatur in supremo Tribunali Romanæ Inquisit. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. cap. 68. num. 8. in nouis*, vbi quod abutens Sacramentis in Sortilegiis si negat intentionem, torquetur, & Farin. *q. 179. de heresi, num. 54.* vers. *Vide tamen, & n. 59.* vers. *Quod si factum.*

Hæc tamen omnia habent locum in confitente, se verba hæreticalia, vel facta protulisse, vel exercuisse, secus verò si de illis verbis, vel factis non essent confessi, sed conuicti, nam hi super intentione non torquentur, sed locus in istis est puni-
106. tioni, ita Farin. *de heresi q. 179. n. 60.* vbi quod ipse non crederet ab hac esse opinione recedendum.

Et in effectu hanc doctrinam, Farin. sequutus fuit P. Diana *resolut. Moral p. 4. tract. 7. resol. 34.* vers. *sed quid ego sentio.*

Hæc tamen Farinacij traditio non est, ita indistinctè accipienda, sed duo factorum genera sunt distinguenda, alia namque sunt clara, & manifestè hæresim significant, vt quia (cum ad ea natura proni minime simus,) non ob aliud gesta intelligitur, quā ob errorem intellectus cuiusmodi sunt adoratio Mahumetis, Reiudaizatio, Circumcisio, & similia.

Alia sunt facta, ad quæ natura proni sumus, vt est luxuria, gula, &c. & in his non ita facilè præsumitur error in intellectu, sicut in primis. Hanc distinctionem tradiderunt Cast. *de iusta haret. punitione. lib. 1. cap. 1.* quem seq. fuit Simanch. *in Enchir. Iud. Viol. Relig. tit. 40 de presumpt. n. 5. & 6.*

Modò in primis factis ego existimarem procedere doctrinam Farin. non autem in secundis.

Quis enim diceret? confessarium conuictum de sollicitatione, vel alium de esu carnium in diebus vetitis, vel de retentione librorum prohibitorum, statim condemnandos esse vti hæreticos negatiuos? proptereà in his factis 2. generis cum reus est conuictus (saluo semper saniori iudicio) arbitrarer esse locum torturæ super intentione, sicut & illius speciei Abiurationi, ac si reus esset confessus.

Quæ etiam à nobis dicta sunt de factis primi generis intelligenda vtique erunt, nisi reus pro se allegaret aliquod probabile factum extrinsecum ob quod S. Officium posset de illius intentione prudenter arbitrari, quod fuerit Catholica, vt quia v. gr. reus probet minas sibi factas, metumque sibi incussum, hoc enim casu secundum facti, & qualitatis circumstantias locum esse posse torturæ, nullus vt credo inficiabitur.

Et hoc idem dicendum est, proportionaliter de verbis Hæreticis, aliàs ex doct. Farin. sequeretur conuictum de blasphemia, esse vti hæreticum negatiuum relaxandum Brachio sæculari, quod tamen esset absurdissimum.

107. Tortura autem hæc qualis, quantaque esse debeat in arbitrio est iudicantium, ita tamen vt regulariter mediam horam non excedat, prout ita in praxi obseruari docuit Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapolitan. cap. 68. in Nouiss. & 84. Antiquis, numer. 8. in fin.*

An autem tortus super intentione persistens, sit relaxandus, vel vlterius debeat etiā vel abiurare, vel se canonicè purgare patebit ex *infrà* dicendis *in seq. q.*

§. XXI.

An persistens in tormentis, sit in crimine Heresis absoluendus.

108. Simanch *de Cath. institutionibus titul. 56. n. 18. & seq.* latissimè improbat consuetudinem, quæ apud multos inquisitores inualuerat, vt reus vehementer suspectus, prius torqueatur, deinde si nihil confessus fuerit, se purgare vel abiurare cogatur.

Mouetur primò; quia *non consurget* (inquit Nahum Propheta) *duplex tribulatio, neque vindicabit Dominus bis in idipsum.*

Secundò quia in Criminalibus, non est simul pluribus pœnis vtendum.

Tertiò, quia tam tortura, quàm abiuratio per se est efficax ad tollendam quamlibet hæresis suspicionem, quæ si vehemens est, modus etiam torturæ potest augeri.

Et hanc Simanch. opinionem sequuti fuerunt Peñ. *ad Director p. 3. comm. 39 littera L. fol. mihi 485.* Binsfeld. *in l. & si excepta Cod. de Malef. & Mathem. q. 1.* vbi fusè disputat hanc quæstionem *concl. 16. per totam* Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 4. Rubr. de expeditione processus in causis fidei n. 6.* & Scacc *de Iud. Ciuil Crimin. & heret. lib. 1. c. 95. n. 1.* vers. *Si non constat de innocentia,* & vers. seq.

Cardinalis verò, *in Clement. 1. de Vsuris, &* Squillacen. *dict. cap. Heret. cap. 31. num. 1.* voluerunt purga- 109.
tionem, vel abiurationem, etiam torto in tortura persistenti indicendam, quod idem voluerunt, Auctor Repertorij Inquisitorum, in verbo, *purgatio.* vers. *An Haretico, qui fuit tortus*, & in verbo, *tortura*, vers. *Adnotandum*, Locatus *in Iudiciali Inquisit. q. 27.* post dictum tractatum vers. *Si autem presumptiones* Grass. *lib. 2. suarum decis. Aurearum c. 5. num. 25.* P. Zanard. *in Summa diuinor. preceptor. tom. 2. cap 94.* Rubr. de Tortura in causis fidei, vers. *Sed vbi*, vbi quod si reus delictum fateatur, & intentionem neget in tortura, abiurat, vel de leui, vel
de vehementi, pro qualitate facti. 110.

Pro resolutione dicendum, quod secunda opinio procedere potest, vbi reus non fuit sufficienter tortus, nec plenè indicia per torturam purgauit, prout sæpissimè in S. Officio euenire solet, vbi rei non solent ita grauiter torqueri, vt in aliis foris, sed vbi per torturam plenè purgata sunt indicia, tunc non
est locus abiurationi, nec canonicæ purgationi. 111.

Comprobantur hæc, ex Doctrina pulcherrima Madrillianæ Instructionis relatæ per Pegnam *ad Direct. Inquisit. p. 2. comm. 14.* vers. *Caterum*, cuius hæc sunt verba, Si reus superauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari, & considerare qualitatem indiciorum, & quantitatem, & formam, seu modum tormenti, & dispositionem seu naturam, & ætatem ipsius Rei torti, quibus omnibus consideratis, si visum fuerit quod reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea Iudicij instantia. Quod si ob aliquam rationem, & causam visum fuerit consideratis prædictis qualitatibus tormentum non fuisse inflictum cum debito rigore, tunc imponere ei poterunt abiurationem de leui, vel vehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam.

Circa hanc autem Madrillianam instructionem videndus omnino erit Cantera *quæst. crimin. parte secunda, de Reo, quæst. 12. num. 12.* vers. *Hinc est*, vt bene loquitur in hac materia.

Ex quo colligitur in Iudicis arbitrio esse positum quandonam censeantur purgata per torturam indicia, quod etiam aliis relatis adnotauit Binsfeld. in leg. *Et si excepta, quæst. prima, concl. 16.* vers. *Simpliciter absoluendum, de Malef. & Mathem.*

Et iuxta Madrillianæ illius instructionis doctrinam ita in difficultate prædicta resoluerunt, Peña Royas & Scaccia *locis supra indicatis* & Farin. qui
omnes allegat *dict. quæst. 185. num. 128.* 112.

Animaduertendum tamen est, quod qui fatetur se dixisse,

dixisse, vel fecisse aliquid hæreticale, & intentionem negat, semper post torturam etiam sufficientem ei super intentione datam solet abiurare, vel de leui, vel vehementi, vti annotaui q. proxima, ex Pesia *2.p.Director.comm.*59.vers. Quod si non compareant, nam præsumptio malæ intentionis orta ex dicto, vel facto hæreticali, adeo vehemens est, vt non possit per solam torturam in S.Officio dari solitam purgari.

§. XXII.

De Tortura danda Clericis, & Monachis in Crimine Hæresis.

CLericos, & Monachos in Crimine hæresis torqueri dicemus in secunda parte huius operis, ex
113. Simancha, Pesia, & aliis, pro nunc circa modum torturæ dicendum, quod ob dignitatem qua decorantur, mitius & leuius sunt torquendi, ita notat Abbat. *in cap. cum in contemplatione, num.6 de Reg. Iuris*, & Peña *ad direct. part.3. com.*110. vers. *de Clericis*, & ita in praxi obseruari dixit Genuens. *in praxi Archiepiscopali, Neapol. cap.*55 *n.*13. Diaz *in pract. Crim. Can. cap.*128.*num.6.* vbi Salced. *in addit.*
114. Adde Canteram *in q.*11. de Reo, vbi etiam ait, quod in hoc casu semper vidit practicari, quod Clericis detur tortura à Iudicibus Ecclesiasticis medio ministrorum laicorum.

Dubitari tamen hoc loco potest an Clerici, & Monachi possint torqueri, si semiplena adsit probatio, an vlterius requiratur, quod sint de delicto infamati, In qua re,

Abbas Antiquus, in *c.1. de depositione*, in ea fuit sententia, vt ad torturam Clerici de necessitate diceret, vltra semiplenam probationem requiri vlterius diffamationem ipsius Clerici, & sententiam hanc sequuntur, ibi Card. & Barbat. & alij plurimi, latiss. relati per Salced. ad Diaz *in Pract. Crimin. Can. cap.*128. In verbo *sit infamatus*. Attamen

Abbas Panormitanus *in dicto cap.1. de depositio. num.6.* contrarium tenuit, minimè scilicet requiri in Clerico diffamationem, vt torturæ in eius persona sit locus, & quamvis contraria opinio Abb. antiqui, videatur benignior & communior, attamen opinionem hanc de iure veriorem esse tradiderunt, eam etiam sequentes, Simanch. *de Cath Instit. tit.*65. *Rubr. de tormentis num.*48. Peña *ad Direct p.*3.*comm.* 120. vers. *& tametsi plurimi.* & Salcedo *loco prox. alleg.* vers. & licet opinio hæc, vbi & alios DD. allegat, & quod ea in praxi obseruetur, attestatur Farinac. *consil.*18.*num.*16.*volum.*1. vbi ait Abb. antiqui opinionem non seruari, cum nullo iure, aut aliqua euidenti ratione minimè fulciatur, & ex aliis adductis *ibi* per Salcedo, qui tamen ex Abb. *in cap. licet in primo notando, de testibus*, & Simone de Prætis, *consil.*36. *num.*4. *volum.*1. notauit clariora debere esse indicia contra Clericos, ad eos torquendos, quam contra laicos, optime Felicius *allegat.*133. *p.*1. vbi quod indicia quæ sufficerent contra Laicum ad torturam, non sunt sufficientia contra Clericum, vel Monachum, & quod Clerici in casu torturæ mitius sunt torquendi, quàm Laici.

§. XXIII.

De Tortura in crimine Hæresis danda, super complicibus.

115. HÆreticos, vel confessos, vel conuictos, super complicibus, sociis, & magistris suis & interrogandos & quandoque torquendos, DD. infrà allegandi, & de hac re extat decretũ S.Congr. impressum post Iudiciale Inquisit. editum die 28. Iulij 1569. in hæc verba; inhærendo decretis, aliàs per Fœlic. Record. Paulum Papã IV. D.N. Pius V. decreuit omnes, & quoscumque reos confessos & conuictos de Hæresi, pro vlteriori veritate habenda, & super complicibus fore torquendos arbitrio DD. iudicum, ita etiam Locatus, *in Iudiciali Inquisit.* in verbo *Hæreticus*, *n.*45. & in verbo *Indicium n.* 23. & in verbo *Inquisitus*, *n.*1. vbi quod hoc speciale est in Crimine Hæresis, & læsæ Maiestatis, & Farinac. qui alios allegat, *de Hæresi q.*185.*num.*133. & Simanch. *de Cath. Institut titul.*65. *in Rubr. de tormentis n.*59. *& in Enchiridio Iudic. Viol. Relig. tit.*52. *de tormentis*, *n.*30. & Lud. à Paramo, *de origine S. Inquisitionis*, *lib.*3 *q.*9.*n.*182.

Bene verum est, quod ad torturam super compli- 116.
cibus non est deueniendum, nisi semiplene probatum sit, quod reus socios criminis habet, aut si alios hæreticos esse dicebat, Simanch. *de Cath. Instit. dicto titul.*65 *num.*60. *& in Enchirid. d. tit.* 62. *num* 31.

Cuius tamen dicta possunt habere locum in Hispania, secus enim dicendum est in nostris Inquisitionibus Italiæ, vt obseruat Diana, *resolut. Moral. p.*4 *tract.*6.*resol.*27. vers. *Notandum est tamen.* & hoc ob generalitatem Decreti Pij V. supramemorati, & addit Diana ex Praxi Romanæ inquisitionis Hæreticos semper interrogari super complicibus, etiamsi de eis minime constet, quod, & ego possum attestari ex stylo nostræ Inquisit. Cremonæ, quia tale delictum de necessitate cum sociis committitur.

Nec hoc mirum videri debet, quia etiam ex in- 117.
ueterata consuetudine Status Mediolani de qua Clarus §. *fin q.*64 vers. *Successiuè.* Assassini, fraudatores Annonæ, vel alij fures & banniti torquentur super complicibus, & aliis delictis, etiamsi nulla adsint indicia, quod si permisit consuetudo id fieri in illis delictis, multo magis practicandum erit in delicto omnium maximo, quale est crimen læsæ maiestatis Diuinæ.

Quinimo dubitari etiam iure merito potest, an 118.
assertio illa Simanch. habeat locum nunc & obseruetur etiam in Hispania? quia Cantera *d.c.1. de hæret. n.*57. vers. *Bene verum est. in fine* indistinctè ait, quod in illis Regnis hæreticus de se confessus torquetur super complicibus.

Controuerti tamen potest, an hæc habeant lo- 119.
cum in iis hæreticis, qui de se fatentur, & locum in non negant. Nam Royas *in tract. de hæret. p.*1.*n.*243. *& seq. & n.*315. voluit, prædicta locum tantummodo habere, in Hæretico conuicto, quique negat de se & de aliis, nam inquit, si de se confiteatur verisimile est, quod si alios sciret, illos etiam reuelaret.

Verum Simanch. *de Cath. Inst. d tit.*65 *n.*60. & Farin. 120.
*loco cit. num.*135. contrarium, & melius tenuerunt, quod torturæ super complicibus locus sit, licet reus de se crimen confessus sit, dummodo adsint indicia contra reum, quod haberet socios. Quinimo (addo ego) potest si non adsint talia indicia

Neque quidquam facit ratio Royas, nam vt *loco cit.* dixit Farin. multi reperiuntur, qui magis curant tegere socios, & complices, quam seipsos, plura de de hac tortura dixi *in tit. de Sortileg. in q. de tortura Sortilegis danda.*

§ XXIV.

§. XXIV.

An à Decreto torturæ in causis Hæresis detur appellatio.

IN causis Hæresis, à diffinitiua non dari appellationem certum est apud omnes, & latissimè probabo *parte sequenti, titul. particulari de appellationibus.*

121. Ab interlocutoriis autem, grauamen inferentibus etiam in causis hæresis datur appellatio, Simanch. *de Cathol.Instit. tit.6. num.3.* vbi de communi, *& in Enchirid.tit.65.num.2.*Peñ. *ad Direct.p.3.com.31.* Lud.à Paramo *de Orig.S.Inquisit.lib.3.q.4. Rubr.de exped.process.in causis fidei,n.60. & seq.* Farin.*de hæresi,q.185.n.232.*

Et hinc, ad quæstionem patet respondendum esse affirmatiuè, quod scilicet etiam in S. Officio datur appellatio à decreto torturæ, ita Peñ. *loco sup.cit.sub litter. A*, vbi ponit ad hoc verba cuiusdam Instructionis Madrillianæ, omnino videnda, Scaccia *de Iud.Ciuil. crimin. & hæret. lib.1. cap.97. num.98.* vers. *Hinc quoque est*,& Farinac. *loco suprà citato 235.*

122. Bene verum est quod in hoc Tribunali S. Inquisitionis, rarò huiusmodi appellatio est admittenda, quia rarò contingere potest, quin friuola sit,& calumniosa, cum decretum torturæ, soleat ex Voto plurium consultorum interponi, vti considerauit Scaccia *vbi suprà,n.90.in fin.*

§. XXV.

De abiuratione Hæreticis iniungenda.

123. ABiuratio quoque formalis Hæreticis pœnitentibus est iniungenda, vt latissimè prosequitur Farin.*de Hæresi, quæstion.194.num.24.*qui alios allegat de qua materia, latissimè agam *in tit.particulari de abiuratione parte sequenti*, Abiuratio tamen hæc debet esse publica *argumento, text.in cap. ad abolendam, de Hæreticis* vbi modernus Barbos. *n.11.&seq.*qui id limitat in Hæretico sponte comparente & in suspecto de leui, & alios antiquos,

124. DD.ad hoc allegat.

Addam hoc loco vnum circa errantes in fide, & asserentes se sic errasse quia credebant, ita ab Ecclesia teneri quod solent torqueri super prætensa credulitate, & intentione? vti dixit Farinac. *de Hæresi, quæst.179.num.6.*si id qualitas personæ, & articuli, in quo errant postulet, vt bene ex Bellarmeta, *in cap.1.de summ.Trinitate, & Fide Cath. num.11.quæst.3.* notauit idem Farin. *vbi supra num.7.*

125. Et vlterius debent errorem suum reuocare, etiam sibi iniuncta aliqua pœnitentia,Cott.vid.*in suis Memorab.* vers.*Hæret.est*,& Albert.*de agnosc.Assert.Cath. quæst.36.num.8.*Farin.*vbi supra,n.5.*

Tandem animaduertendum, quod quæ de abiuratione dicta sunt,intelligenda sunt de Hæreticis pœnitentibus,secus de relapsis, qui licet petant se vnitati Ecclesiæ restitui, attamen non admittuntur ad abiurandum,quoniam quoad forum exterius habentur pro impœnitentibus, licèt, quoad interius ad-

126. mittantur ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ,ita Massin.*in praxi S.Offic.p.9.Assert.11.prima impress.*& ita decidit sacra Congr.vt in litteris Emin. olim Card. Pisani 15.Decemb.1565.

§. XXVI.

De excommunicatione, & irregularitate Hæreticorum.

PRima pœna quæ contrahitur ob hæresim est excommunicatio, cap.*ad abolendam. de hæret.* cum aliis alleg.passim per DD. infrà allegandos,incurriturque excommunicatio hæc ipso iure, Peñ. *comm.71.p.3.*siue Hæresis occulta sit, siue manifesta,modò non sit merè mentalis, Farin. *de Hæresi, q.192.num.4.& sequent.*Ricciull.*de iure person.extra Eccl.gremium existentium, lib.5.cap.13.n.4.* Sanctarell.*de hæresi,cap.3.dub.1.num.5.*Vbi alij allegantur, hæc tamen excommunicat. non est de iure diuino Hæresi annexa, Ricciull. *vbi suprà,num.7.* & Sanctarell.*num.1.& pluribus seq.* Azeued. qui latissimè loquitur de hac excommunicatione ad Regias Hispan. constit. *lib. 8. titul. 3. libro 1. num. 137. & sequent.* 127.

Quoad absolutionem ab hac excommunicatione, quædam sunt certa, quædam incerta.

Certum est primò posse Inquisitores, & Episcopos in foro Iudiciali, cum hæreticos pœnitentes recipiunt, absoluere ab excommunicatione prædicta lata in Hæreticos per multa Iura, sed maximè per Bullam Cœnæ, *Can. 1.* ita Farin.*de Hæresi, quæst. 192.num. 52.* Grat. *discep. 414. num. 24.*Ricciull.*loco citato,cap.14.* & Sanctarell. *de Hæresi,cap. 5. num. 1.* hæcque absolutio prodeirt etiam in foro interiori, vt expressè dixerunt Ricciull. & Sanctarell. *locis indcatis.* 128.

Neque talis absoluendi facultas, sublata fuit per Bullam Cœnæ Domini, quoniam prædicta Bulla intelligitur de absolutione, in foro interiori, non exteriori, vt notauit Farinac. *dicta quæst.192. n. 52.* & Ricciull.*dicto cap. 14 num.3. & 4.* 129.

Secundò certum est, Episcopos in foro conscientiæ, non posse absoluere ab Hæresi manifesta,quoniam expressè,obstat Bulla Cœnæ. 130.

Dubium tamen, est, an ex quo vigore Concilij Tridentini *sess.24.de Reform. c.6.* possunt absoluere ab hæresi occulta, facultas hæc eis sit sublata per Bullam Cœnæ Domini. 131.

Inqua re licèt contrariæ inter se adsint DD. sententiæ, attamen verissima sententia est facultatem illam Episcopis per Bullam Cœnæ fuisse sublatam; ita namque docuerunt,Farinac.*de hæresi, quæst.192. num.53.*Leonard. Duard.*ad Bullam Cœnæ lib.3.§.secundò, quæst.11. num. 43.* Ricciull. *de iure person. dict. cap.14.num.13.& seq.* Barbos. *de Officio Episcopi, part. 2. alleg.40. num.21. & pluribus seq.* & Sanctarell. *dicto cap.5 num.1.* Valer. *de Differentiis vtriusque fori,*verbo *Hæresis,differentia 3.*Ricciull. *decis. Curiæ Archiepiscopalis Neapol. decis. 280. p.3.* Homobon.de Bonis *in exam. Ecclesiastico 2. tom.1. tract.7.q.5.*qui omnes & plurimos allegant, & ita pluries decisum, tum à sacra Congregatione Concilij Tridentini, tum à S.D.N.Gregorio XIII fuisse, & ita etiam practicari,passim attestantur, cessatque videtur hodie hæc difficultas stantibus verbis Bullæ Cœnæ Gregor. XV. publicatæ de Anno 1621. vbi in §.Cæterum ab huiusmodi sententiis,fit mentio de Episcopis speciatim, & de decretis cuiusuis Concilij, verba autem dictæ Bullæ, referuntur à Barbos.*dicta alleg.40 num.23.*

Neque obstat, quod ad derogationem decreti Concilij Tridentini, requiratur specialis derogatio, nam, quod imò sufficiat generalis derogatio, non 132.

obstanti

obstantibus constitutionibus Apostolicis, declarauit Pius V.ann. 1570 23.Decembris, cuius Constitutionem refert Garzia *de benef.part.4.cap.5. num.32.* ita Ricciull.qui plures Rotæ,decis.allegat,*dicto cap.14. num.16.*

133. Et taliter dicitur absolutio ab hac excommunicatione reseruata Sedi Apostolicæ, vt neque vigore Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi, possit quis absolui, etiamsi in illis dicetur, quod possit absolui à casibus comprehensis in Bulla Cœnæ, nisi specificè dicatur, quod possit absolui ab Hæresi, ita Ricciull. qui alios allegat *vbi supra.n 17.*Barbos.*dict.alleg.40. num.31.*& de hoc nunc non est dubitandum, stante constitutione Gregorij XIII.37.Incipit. *Officij nostri partes.*

134. Limitatur hæc omnia in articulo mortis, nam tunc nulla datur reseruatio casuum, vt inquit Tridentinum, *session.14. cap.7. §. Hanc autem, de Sacram. Pœnitentiæ,* latissimè Sanctarell.*de hæresi,c.6. per totum.*

Sed pulcherrimum dubium est, an Hæreticus taliter in articulo mortis absolutus, cessante periculo mortis, debeat se præsentare superioribus,iuxta dispositionem, text.cap. *eos qui de Sentent. excomm.in 5.*In qua re dicendum, quod non tam in hæretico occulto, quàm in denunciato, ita Ricc. *decis.280.n.4 p.3.*

Bene post hæc impressa visus Valer.de differentiis vtriusque fori in verbo *hæresis, diff.5.n.1.vers.Est tamen pulchrum dubium*, à quo viro doctissimo de verbo ad verbum suppresso eius nomine transcripsit supradictam rotam suam decisionem 380. Riccius, *num.4.part.3* & hoc maximè locum sibi vindicabit in hæretico condemnato, quia ignoscendum est ei qui quoquomodo sanguinem suum redimere conatur.

135. Dubium secundo loco est, an Inquisitores possint absoluere ab Hæresi, in foro interiori, in qua re, licet Guttier. *Canon. quæ lib. 1. c.13. num.7.* & Lud.à Paramo *de Origin. S. Inquisitionis, lib.3.q.9. num.190.*voluerint, Inquisitores posse in foro conscientiæ hæreticos absoluere, ob Constitutionem quandam Clement. VII. quæ incipit, *Cum sicut §. Vobis,* vbi Papa dat facultatem Inquisitoribus absoluendi ab Hæresi occulta, extraiudicialiter, præmissa abiuratione, quod etiam sensit Duard. *lib.3. §.2.q.12.*

Attamen contraria sententia est verissima, & communissima, vti testantur Ricciull.*lib.5.cap.15. per tot.* Sanctarell.*de Hæresi,cap.5.dub.7. per totum,* & Barbos.qui alios allegat, *dict.allegat.40. num.26.* probaturque, tum quia, quod Inquisitores talem habeant facultatem in foro interiori, nullibi legitur, tum quia quatenus illam haberent à dicta constitutione Clement. VII. vtique illa esset per Bullam Cœnæ sublata,vti diximus de facultate concessa Episcopis per Tridentinum.

Neque obstat memorata const.nam verbum illud, extraiudicialiter, non excludit formam iudiciariam, scilicet Notarium, & testes, sed solemnitatem Iudicij,vti pluries fuisse declaratum à supremo Tribunali S. Inquisitionis Romanæ attestatur Barbos. *vbi suprà. n.27.* Et de tota hac materia absolutionis ab excommunicatione huiusmodi, latissimè Diana *resol. moralium.1.p.tract.5.per totum.*

136. Præter excommunicationem hæreticus incurrit quoque irregularitatem, vti notarunt Peña *part.3. comm.162.* vers. *Ac primum quidem*, Sanch.*in sum. lib.2. cap. 25.* Ricciull. *lib.5.c.17.*Farinac.*de Hæresi, q.192.num.67.*& Sanctar.*de Hæresi, cap.25.* atque hæc quidem irregularitas, annexa est Hæresi secundum se, ac proinde incurritur, licet sit hæresis occulta,Sanchez *num.2.*Farinac. *num.68.* Peña,& Ricciul.*locis cit.*

Duratque hæc irregularitas, etiam postquam per pœnitentiam hæretici reuertuntur,Peña *dicta comm. 162.*Ricciull.*lib.5.cap.18.* 137.

Extenditur autem irregularitas hæc ad fautores defensores, & receptatores Hæreticorum, Sanch. *d.cap.25.num.7.* Farinac.*dict.q.192.num.74.*an autem extendatur ad eos qui abiurarunt de vehementi dicam,*tit de abiuratione §.seq.* 138.

Et quoniam irregularitas hæc duo efficit nam impedit Hæreticum à susceptione ordinum, & si aliquos habeat ab eorum Ministerio; ideo quoad promitionem ad ordines, cum tali hæretico potest solus Papa dispensare,Sanch.*dict. cap.25.n.13.* Farin.*n.75* Sanctar. *dicto cap.25.num.5.6.* qui alios allegant. Neque Inquisitoribus suffragatur rescriptum, seu constitut.Clement.VII. Incip.*Cum sicut,* quia quoad reuocatum fuit dictum rescriptum per posteriores Pontificum constitutiones, vti notauit Peña *p.3.comm.175.in fin.* Vide Farin. *dicta q. 192. num.76.* 139.

An autem cum Hæresis est occulta, possint Episcopi vigore Concilij Tridentini,*sess.24.cap.6.*ibi *liceat Episcopis,*dispensare in hac irregularitate, sicuti possunt in aliis,*&c.* 140.

Suar.*de Censuris, disp 43.sect.1.num.15.& tract. de fide, disputation. 21. section.5. num.2.*& Ricciull. *de iure person.l.5.cap.16.*tenuerunt, quod ex quo facultas concessa Episcopis absoluendi ab hæresi occulta est sublata, ita quoque intelligitur sublata facultas dispensandi, per cap *cum illorum, de sententia excommunicationis,*vbi dicitur Episcopos non posse dispensare in his casibus, in quibus non possunt absoluere.

Sanch.verò *lib.2.cap.25.num.15.*Farin.*dict.q.192. num.29.*& Sanctar.*de hæresi,cap.25.n.7.& 8.*contrarium tenuerunt, mouenturque ex generalitate concessionis factæ Episcopis, vt possint dispensare in omnibus irregularitatibus prouenientibus ex delictis occultis,excepto Homicidio.

Neque obstat text.in cap.*Illorum,*nam cum Concilium Tridentinum, concedat facultatem Episcopis absoluendi, & dispensandi, &c.si per Bullam Cœnæ, intelligitur sublata facultas absoluendi, vtique in facultate dispensandi, non erit recedendum à Concilio, & dictum cap.intelligitur, vbi dispensatio non esset expresè concessa, ita Gar. *de Benef.p.11.c.10.num..86.*Sanctarell.*n.8.in fin.*

Quo verò ad dispensationem vt possint Hæretici pœnitentes in susceptis ordinibus ministrare, dicendum est, eam posse concedi ab Episcopis, ita Sanch.*dict.cap.25.n.14.*Sanct.*n.6.* Farin.*num.78.* qui alios allegant. 141.

Limitatur tamen hoc, quo ad exercitium Sacramentorum Pœnitentiæ, & Altaris, nam quoad hæc non possunt habiliari, nisi à Papa, vti declarat Pius V.prout attestantur Farin.Sanctarell.& Sanch. *locis alleg.*& Ricciull.*dict.cap.19.n.8. & seq.*quinimo neque qui abiurarunt de vehementi solent à Curia Archiepiscopali Neapol admitti ad audiendas Confessiones, teste Genuensi *in Praxi.cap.53.n.3. antiqua impressionis* Ricciul.*Collect.567.vers.2.& decis.217.* quæ omnino videatur, *vol 2.*vbi refert.decisionem Supremi Tribunalis S.Officij de Vrbe. 142.

Prout, nec Medici, nec ludi Magistri, qui abiurarunt, vti vehementer suspecti de Hæresi solent ad eorum primæua munera habilitari, sine speciali gratia

gratia Sanctissimi D.N. Papæ, P. Massin, *in praxi S.Officij, p.10.assert.16. secundæ impressionis*, & scio ita decisum à S.C. vt in literis Eminentiss. olim Cardinalis Pisani. 8. Aprilis 1571. vbi etiam additur gratiam hanc enm magna solum difficultate concedi solere à Sanctissimo.

Et credo huiusce rei rationem duci posse ex laudabili consuetudine S.Officij, secundum quam Inquisitores solent reo tollere omnes occasiones (quávis aliàs licitas) incidendi in Hæresim, vel quomodocumq; delinquendi, vt etiam aliquando in eo, in quo delinquerat puniantur, sic enim confessarij, qui abusi sunt Sacraméto Pœnitentiæ priuãtur vsu dicti Sacramenti, vt *infrà* videbimus *tit.6.* & Blasphemantibus in ludo, interdicitur ludus sub certa pœna, vt videbimus *infra tit. 7.* & dum eram Proiudex Malleficiorum Cremonæ anno 1636. reuoluendo acta illius Officij, inueni ita sæpè iudicasse nostrum Senatum Excellentiss. Mediolani variis litteris datis spect. Prætori Cremonæ, *Dum censuit Varios Opifices, qui in sua arte vario modo in publicam perniciem deliquerunt, non solum damnandos in pœnam eidem Excell. Ordini bene visam, sed vlterius inhibendum eis id omnino, ne vlterius arte sua ad tempus vtantur, vt, & eis occasio delinquendi auferretur, & in eo in quo deliquerunt puniantur.*

Et quia in hoc capite pluries facta fuit mentio Hæresis occultæ, notoriæ & mentalis ad effectum incurrendi, tam excommunicationem, quam irregularitatem ideo de materia vide omnino Sanctarell. qui alios omnes cumulauit, *cap.3. per tot.*

§. XXVII.

De infamia & priuatione Beneficiorum.

143. HÆretici ob Hæresim infamiam incurrunt, & ob id nobilitas Hæretici non excusat eum à pœna ignominiosa, vlteriusque priuantur, seu arcentur, & repelluntur ab omnibus honoribus, dignitatibus, & publicis Officiis, ita latissimè probauit, Farin. *de hæresi, q.189 n 40 41. & seq.* & Sanctar. *de hæresi c.25 dub 2.* Azeued. *vbi sup. n.162 & seq*

144. Etiam supra 50 annos fuit per Congregationem DD. Consultorum S. Officij Cremonæ declaratum, electionem factam in Decurionem dictæ Ciuitatis, de quodam, qui abiurauerat vti hæreticus, esse nullam, ipsumque illius publici Officij incapacem, vt patet ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Marci Antonij Amidani, quæ apud me reperiuntur, & an infamia hæc extendatur ad filios hæreticorum vide Sanctarell. *vbi suprà. num.12.*

Controuertunt tamen DD. hoc loco, num filij Hæretici, si Catholicè viuant, amittant antiquam nobilitatem. In qua re, quamvis Simanch. *de Cath. inst. tit.20. num.18. & seq.* tenuerit negatiuam sententiam, tamen contrarium tenuit, & rectius, Othalor. I.C. Hisp. *de Nobilit. Hisp. 4. p. principali cap 9.* quem sequutus fuit Paschal. *de Patria Potest. p. 4. cap. 5. num 51 & sequentib.* cum enim hi filij à iure infames repetuntur, censentur quoque incapaces nobilitatis.

145. Hanc infamiam, solus Papa, seu Eminentissim. Cardinales supremi Inquisitores, & illorum Tribunal non autem singuli possunt tollere, nec Inquisitores, vel Episcopus possunt hæreticum ad famam restituere, ita Peña *comm.4. p.p in fin.* Ricciul. *lib.5. c.19. num.35.*

146. Priuantur quoque Hæretici omnibus beneficiis, siue ante, siue post delictum obtentis, inhabilesque ad alia obtinenda redduntur, quæ extenduntur etiam ad receptatores, defensores, & fautores Hæreticorum, ita Sanch. latissimè *lib.2. c.26.* Sanctar. *de hæresi, c.31.* & Ricciull. *de Iure person. lib.5. c.19.* & Farin. *de hæresi, q.189. n.69.*

Non tamen priuatio hæc beneficiorum comprehendit suspectos de hæresi, ita Sanctar. *dicto cap. 33. num.6.* & Ricciul. *dicto cap.19. num.26. & num. 27.* vbi quod constit. Pij V. reseruans Sedi Apostolicæ beneficia Vacantia ob Hæresim, non habet locum in eo, qui abiurauit de vehementi, ita etiam Sanch. *dicto cap. 26. 12.* & Flaminius Paris. *de resignat. benefic. lib. 4. quæst. 3. num. 17.* optimè Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. c.53 num.6.* vbi meminit de pulcherrima decis. Rot. in vna Cradicen. Canonicatus, coram Comitulo, 20. Iulij 1587. vbi latè fuit probatum, capitulum Cathedralis non potuisse denegare possessionem cuiusdam Canonicatus, cuidam qui ante 20. annos publicè pœnitenti tus, abiurauerat de vehementi, dicta autem decisio habetur apud Farinac. *post primum volum. consil. decision. 51.* vbi etiam agitur, quando ex abiuratione sequatur infamia, & qualis. 147.

An autem hæreticus pœnitens recuperet beneficia videndus est Pegna *comm.162. vers. Iam tandem, part.3.* Farinac. *quæstion. 189. num 82. & sequent.* & Ricciull. *dicto cap. 9 num.20. & sequent.* qui alios allegant. 148.

§. XXVIII.

De pœna mortis, degradationis, & priuationis Ecclesiasticæ Sepulturæ.

PVniri solent hæretici, quandoque morte, degradatione, & priuatione Ecclesiasticæ Sepulturæ, sed quoniam pœnæ hæ solummodo locum habent, in hæreticis relapsis, vel impœnitentibus, ideo de hisce pœnis agam in particulari *tit. de Relapsis, & impœnitentibus* vbi etiam de hæreticorum incapacitate ad succedendum. 149.

Agendum quoque hoc loco esset de Confiscatione bonorum hæreticorum, sed quoniam materia hæc quotidiana est, & ab omnibus plenissimè pertractata, ideo me remitto, ad tradita per Pegnam, *p.3. comm.158. & pluribus seq.* Farin. *de hæresi, q.190. per tot.* Ricciul. *lib.5. cap.31. & pluribus seq.* Sanch. plenissimè *in summ. lib.2. cap. 4. & pluribus seq.* & Sanctarel. *de hæresi, cap.16. & pluribus sequent.* Quibus etiam locis agunt de capacitate, & incapacitate filiorum hæret. & his addendus Azeuedus, *vbi suprà, num.180. & pluribus seq.* Solummodò hoc loco controuerti potest num substitutiones, quæ fiunt in casu delicti valeant, & sustineantur aduersus Fiscum, etiam in sancto Officio? In qua re, Simanch. *de Cath. Instit. tit.20. num.18. & pluribus seq.* adeo tenaciter opinatus est hasce substitutiones non valere, vt dixerit contrariam opinionem esse falsissimam. 150.

E contra verò Tellus Fernandez *ad leges Tauri, l.27. n.19. vers. Ego verò libenter*, tenuit, pro validitate harum substitutionum, & opinionem suam verissimam esse professus fuit, quæ indubitata redditur, si testator in hisce substitutionibus excludit Fiscum ob conseruationem bonorum in agnatione, colligitur ex Mastril. *decis.181. Regni Siciliæ. n.1. vers. Pluries iudicauimus*, ibi, *maximè quando fieret, vt bona conseruentur in agnatione*, & ibi Tellus respondet omnibus rationibus adductis à Simanch. *loc. cit.*

Et.

Et opinionem hanc Telli tenuerunt etiam plurimi alij DD. quos allegat,& sequitur,Sanch.videndus *in suis lib.1.cap.18.numer. 24. & 46.* vbi loquitur de exclusione fisci, in casu læsæ Maiestatis Diuinæ, & humanæ, & DD. ibi allegatis, addi potest Don. Didac. Lud. de Lima, *in suis addit. ad Molinam, de Hispanorum Primog. lib. 2. c. 12 n. 56.*& Odd. *de fideicomm. ex prohibita alienatione resultantibus q.6.art.3.n.31. & pluribus seq.*

Quibus addi potest Torreblanca de delictis in quibus tacita,vel aperta Dæmonis inuocatio interuenit,*lib.3.c.13.de confiscat.bonorum,n.19.*vbi in specie reprobat Simancham. *loco allegato*, benè etiam D. meus Angelus Stephanus Garonus, inter I. C.nostri temporis eruditissimus, & mihi maxima amicitia coniunctissimus *in suis resolut. Fiscalibus Decade prima, cap.6.* post eius commentaria ad titulum nostrarum Constitutionum de Iure Fisci. Optimè omnino. Videnda Decisio. 50.Regentis Salernitani.

An autem in hoc casu Legitima, & Trebell. delinquentis spectent ad fiscum.

Quoad legitimam dicendum est eam (etiam si esset prohibita)spectare ad fiscum, vt fuit decisum in Magna Curia Regni Siciliæ, iuxta Magistralem decisionem Martij, Mutæ 46. per totam,quæ etiam inconcussè obseruatur nunc in illustriss. Magistratu extraordinario Mediolani, contra decisionem Mastrilli, 181. & consilium Surdi 570.& idem tenendum est, de Trebell. si non sit prohibita, vel si sit prohibita, si simus in locis in quibus ea non potest prohiberi filiis primi gradus. Et sic, dum annis præteritis, vti Aduocatus defenderem bona Ioann. Baptistæ Bouerij, affinis mei, coram Illustrissimo Magistratu extraordinario Mediolani, quæ subiecta erant fideicommisso in casu delicti, cum prohibitione legitimæ, & Trebellianicæ,& allegarem consilium illud Surdi, & decisionem Mastrilli, non potui obtinere, nam ille Illustriss. Ordo decreuit bona esse relaxanda substitutis, retenta pro fisco legitima,& Trebellianica, quia Cremonæ Trebellianica, iuxta consuetudinem inueteratam non potest prohiberi filiis primi gradus, secundum cons.Bottæ 63.*num. 6.in fine.*

Aduerte tamen,benigne lector, ne decipiaris, quod tres sunt præcipui modi prohibendi legitimam Primus est Decij,*cons.*687.& Curt. Iun. cons. 159. cum Testaror grauat legitimam filij, hoc addito, *Quod si nolit oneri ei in legitima iniuncto acquiescere intelligatur institutus, in legitima tantummodò*, alio dato cohærede in aliis bonis,& hic modus ab omnibus approbatur, Odd. *de fid. quæst.* 24. *art. 6. numero octogesimo quarto*, Fusar. *quæstione ducentesima nonagesima sexta*, *num.* 61. Beltram. *ad decis.*491. *Gregor. XV.* Geouagn. *cons.* 1.*n.*6. *l.* 2. Maria *de success.legali*, 1.*p.q.* 25. *art.* 10.Merlin.*de leg. l.3. tit.2.q.7.n* 12.Bell. Taurin. *cons.*65.*n.*42.

Secundus modus est, cum testator prohibitioni legitimæ addit, quod si de iure sit locus illius detractioni, tunc teneatur legitimam detrahens restituere omnes fructus perceptos vltra legitimam, & & hic modus quamuis ab aliquibus Doctoribus reprobetur, tamen magis communiter approbatur, Quia grauamen non cadit super legitima,sed super aliis bonis, de quibus potest testaror disponere, Surd. *decis.*21. *num.*10. vbi hodierna Fusar. *vbi suprà, numero Octogesimo septimo*, Cæphal. *consil.* 777. secundum quod consilium fuit Brixiæ iudicatum, vt testis est Fusar. *vbi suprà*, Thomat. *decis. Marchia*, 4. *numero vigesimo quinto, & sequent.* qui alios allegant.

Tertius casus est cum prohibita legitima testator mandat, in casu, in quo esset locus detractioni illius fructus habitos ex hæreditate in eam compensari, vel imputari, & hoc modo erat prohibita legitima in casu Ioann. Baptistæ Bouerij, super quo (*vt suprà*, dixi)Iunior consulueram, & hic modus magis comm. reprobatur nec in aliquo Tribunali vnquam fuit in praxi receptus, sed bene pluries reiectus, Surd. *dicta decis.* 21. *num.*12. & 16. Fusar. *dict. num.*87. Thomat. *d.decis.*4. Magon.*decis. Lucensi*,85.*c.*19.Rot.Rom. *decis.*653.*n.*13. 1.*p.in recent.* Auel.Amat. *cons.* 75. *n.* 23. Scipio Rouit. *cons.* 61. *vol.*2. & Barrij. *de success.l.* 16. *tit.*7.*n.* 2. & Giurba *ad consuet. Senatus Messan.cap.*4.*gloss.*4.*num.*22. *in fine*,qui alios allegant.

Ratio istius rei est, quod aliàs sequeretur filium cogi posse accipere legitimam in fructibus contra dispositionem *l. scimus §. repletione,Cod. de inofficioso testamento.* Quodque institutio filij in effectu esset facta in solis fructibus,quo casu testamentum non sustineretur, Costa Messan. *consilio vigesimo quarto,n.*.27.

Et si præceptum testatoris, quod filius primi gradus imputet in Trebellianicam, fructus à Iure reprobatur, *l iubemus Cod. de Trebellian.* multo minus valebit præceptum de imputandis fructibus in legitimam.

§. XXIX.

An si testator, in casu delicti prohibeat bona transire in fiscum,neque etiam quoad vsumfructum Fiscus viuente grauato habeat saltem eorundem fructuum commoditatem.

MAretiam hanc confiscationis bonorum hoc loco pertractare non intendo, vt iam dixi,me enim remitto ad DD. allegatos, *suprà, n.*18. quibus addi potest Ferd. de Castro Palao, *in suo opere Morali.*1.*p.tract* 4.*disp.* 5.*per tot.*Quia tamen nonnullæ sunt quæstiones, quæ in hac materia à Doctoribus non solent distinctè pertractari,& tamen sæpè in contingentia facti occurrere solent, eas tantummodo hoc loco breuibus pestringeré decreui.

Quod igitur ad propositam quæstionem attinet 152.
ratio dubitãdi in hac materia esse potest, quod aliud est ius proprietatis, aliud ius vsusfructus, & aliud commoditas ipsa fructuum iuxta cons. Menoch. 102.*n.*7.&Doctr. Molin.*de primog. Hispan. lib.* 1. *cap.*19.*num.*33.Fab.de Anna *cons.* 51.*num.*15. Giurb. *ad consuet. Senat. Messan.cap.*1. *gloss.*2. *num.* 109. ita quod ius proprietatis, & ius vsusfructus potest esse penes vnum, & ius percipiendi commoditatem fructuum penes alium, Giurba *vbi suprà, n.* 111.vers. *nec mirum.*

Pro resolutione igitur præsentis difficultatis distinctè procedendo, & absque confusione arbitror ego distinguendos esse tres casus.

Primus casus est,cum sumus in simplici fideicom- 152.
misso in casu mortis, & sic in prohibitione alienationis tacita, & tunc certum est, non acquiri fisco proprietatem, sed solum ius vsusfructus durante vita grauati, ita I.C. *in l. Statius Florus, §. Cornelio Felici,ff. de iure fisci.* Molin. *de Hisp. primog. lib.* 4. *c.*11.*n.*11.Caldas *q.for.lib.* 1. *q.* 23. *num.* 43. vers. *hanc sententiam.*Marta *de success. Legali, p.*4.*q.* 21. *art.*28. *num.*47.

Et in hoc sensu intelligendus est Dominus ac 153.
Conciuis meus Io. Paulus Melius I. C. Cremon. parj

pari nobilitate, & Doctrina conspicuus, & ioter Aduocatos Ciuitatis Mantuæ, Primatius *volum. 1. suarnm alleg. 15. nnm. 31.* dum dixit bona subiecta fideicomisso transire in Fiscum, intelligendus enim vtique est vt voluerit bona subiecta fideicommisso nulla slienationis prohibitione expresè vallato trãsite in fiscum, quoad ius vsusfructus, & commoditatis fructuum, non autem quoad proprietatem.

154. Secundus casus est, cum sumus in fideicommisso, cui adiecta sit capressa alienandi prohibitio, etiam in casu delicti, & tunc conueniunt DD. non transire proprietatem, neque vsumfructum, sed de commoditate fructuum contendunt.

Nam eam in fiscum transite diait Mulina, *dict. cap. 19. n. 33.* & Caldas *dict. q. 21. n 45.* & in isto casu aiunt procedere insignem Angeli doctrinam, in *§. igitur, n. 13.* instituta, per quas personas, &c. quod in casibus in quibus patri vsusfructus non quætitur, ipsi tamen competit commoditas fructuum

E contra verò dictam commoditatem fructuum in fiscum non transire diait, Sanch. *in sum. lib. 2. cap. 18. n. 15.* qui plures allegat, quibus addo ego Ferdinandum de Castro Palao *dicta disp. 5. supra alleg punct. 6. n. 4.* Mattam *vbi suprà, n. 56.* Odd. *de fideicom ex prohibita alienat. resultant. q. 6. art. 3. nnm. 42.* Et hanc opinionem videtur approbasse Illustriss. Magistratus reddit. extraordinar. Mediolani in causa quadam Cremonensi, dum iussit, sub die 6. Iunij 1625. omnia bona N. tunc condemnato in confiscatione bonorum donata, cum sola probibitinne alienationis in fiscum relaxati vocatis in ea.

155. Tertius casos est, cum non solum bona sunt prohibita alienati in fiscũ, sed etiã vlterius additur, quod in fiscum peruenire non possint, neque etiam ratione vsusfructus, & in isto casu arbitror bona sic alienari prohibita nnn posse in fiscum transire, neque etism pro commoditate fructuum, ita Gregor. Lopez *in l. 5. tit. 17. partit. 4.* in gloss. *El vsufrutto,* Molin. vid. *dict. cap. 19. nnm 33.* vers. *Ego verò,* vbi Don Didacus de Lima, *in addit.* Caldas *in l. si Curatorem habens,* in verbo *Læsis, n. 145. Cod. de integr. rest.* Molfes. *ad consuetud. Neapol. tom. 1. tit. 4. q. 38. nnm. 8* Regcus de Ponte *cons. 19. num. 29.* Giurba alios latissimè cumulans ad consuetudines Sen. Messan. *cap. 7. glos. 3. n. 27.* vers. *Contrariam defendunt.* Azeued. omnino videndus *ad Reg. Hisp. Const. lib. 5. titul. 1. leg. 9. num. 10.* in gloss. *Sin le quedar parte alguna del vsufrutto dellos,* Ex quibus verbis colligit, intelligi etiam prohibitant commoditatem fructuum. quia ait ipse ex Castill. *in l. 48. Tauri, n. 5.* Appellat one vsusfructus, etiam fructuum commoditas venit.

Probatur autem id, hac potissimum ratione, quia
156. sufficienter viderut prohibitum transite in fiscum ius vsusfructus ex Simplici probibitione alienationis expressa, ex supra allegatis, & ex Farin. *in cons. 135. num. 20. & seq.* allegato per D. meum Meltum *vbi suprà*, igitur addendo prohibitionem transitus In fiscum etiam vsusfructus, vtique volnit testator augere prohibitionem prædictam, at non potest intelligi aucta, nisi extendatur etiam ad commoditatem fructuum, igitur etiam commoditas fructuum intelligitur ex illis verbis probibita transire in fiscum.

157. Neque resolutioni huius tertij casus repugnant DD. supra allegati in ratinne dubitandi, quia verè loquuntur in terminis secundi casus, licet etiam in illis terminis habeant multos contradictores, vt su-

§. XIII.

An Fiscus in hoc crimine repudiata confiscatione poßit mulctam priorem acceptare. 158.

EXemplum potest poni in eo, qui ex contumacia mulctam passus est, & postea absens ex causa hæresis damnatus in bonorum confiscationem, si bona illius in casu confiscationis tantum sint subiecta fideicommisso, quo casu non trahitur dictum fideicommissum ad casum multæ, in hac re sic distinguendum est. 159.

Aut fiscus acceptauit confiscationem bonorum; aut non, si acceptauit confiscationem vtique intelligitur creditum fisci ex causa mulctæ confusum, & confusione sublatum. Herman. Vulteus iurisprudentiæ Romanæ, *lib. 1. cap. 57. per tot.* vbi late iura, & leges allegat. Et sic in hoc casu non poterit fiscus acceptata condemnatione ex causa mulctæ repudiare confiscationem bonorum iam acceptatam, sed repudiata confiscatione intelligitur etiam sublata condemnstin ex mulcta, ita Hetingius *de fideiussor. cap. 20 §. 14. nnm. 10.* & in terminis nostris terminantibus, Crauet. *cons. 797. vol. 5. per tot.* Quod fuit redditum in vna causa Cremonensi cuiusdam Francisci Gonzagæ, qui ex causa contumaciæ passus fuerat condemnationem aureorum 500. & ex post sententiam capitalem, cum bonorum confisca-
tione, & in hoc casu procedit decisio Senatus nostri 160.
Mediolani allegata, à D. Gatono ad Nouas Constitutiones huius Dominij *sub titul. de iur. fisci, art. 36. num. 96.* quæ decisio fuit facta, sub die 2. Februarij 1558. ea enim decisio fundatur, vt habeo ego, in annotationibus quibusdam antiquis manuscriptis ad §. Omnium in dictis constitutionibus sub memorato tit. super confusione, quæ non fit, nisi præuia acceptatione, & hoc melius declarauit idem Senatus Mediolani, In alia decisione, sub primo Februatij 1560. nam tunc decisum fuit, ita demum non habere locum repudiationem confiscationis acceptata mulcta, si Magistratus bona confiscata ad cridas posuerit, nam tunc per actum illum positiuum positionis dictorum bonorum ad cridas ex dicta causa confiscationis intelligitur, confiscatio acceptata. 161.

Si verò confiscatio nnn fuit acceptata, vtique nihil repugnat eam repudiari, acceptata mulcta, nam tunc cessat ratio confusionis, & sic extinctionis crediti fiscalis ex memorata causa mulctæ. 162.

Punctus est, in videndo quando talis confiscatio dicatur acceptata ad effectum prædictum, In qua re Crauett. *vbi suprà, num. 8. & seq.* ait sufficienter dici accaptatam confiscationem, per taciturnitatem, & instantiam fisci, quod sententia confiscationis feratur, 163.

Ego transeo, cum decisione Senatus, de qua supra anno 1560. sub dicta die prima Februatij, in qua fuit dictum intelligi tantummodo acceptatam confiscationem, cum bona ad cridas fuerunt posita, bene in hac materia Stephanus de Barberiis, *in cons. 19. num. 17.* inter consilia criminalia diuersorum, *vol. 1.* quem sequutus fuit Heringius *vbi suprà,* vbi dant exemplum acceptationis confiscationis & incorporationis bonorum confiscatorum, cum arma dominica præposita sunt domi debitoris banniti.

Et dum hæc imprimerentur, illustrissimus D. meus

meus Matthæus Bimius Reg. Sen. & Cremonæ Propter tot hoc anno 1640. Vir Nobilitate insignis, Doctrina singularis, Dexteritate, Modestia, Experientia, ac cæteris virtutibus in Supremis Magistratibus requisitis admirabilis, attestatus mihi fuit, quod ipso referente, in Illustrissimo Magistratu Extraordinario Mediolani de Anno 1636 in causa D. Thomæ Odescalchi contra fiscum, fuisse pro fisco iudicatum, potuisse scilicet eum acceptata molcta au[ec]torum viginti mille, in quam fuerat condemnatus repudiare sententiam confiscationis in eundem latam, quia fiscus nullum actum positiuum fecerat acceptationis dictæ confiscationis.

164. Pro fisco tamen S. Officij, si casus similis eueniret, ego in descriptione bonorum Hæretici ea causa confiscationis expressè mentionem facerem de credito fisci, ex causa mulctæ, reseruando iura fisci in dicto casu mulctæ, non solum in sententia confiscationis, sed etiam in omnibus actibus subsequentibus, nam hoc casu arbitrarer, & confusionem impediti, & fictam solutionem, & iura fisci salua esse, iuxta ea quæ dicunt DD. de creditore succedente debitori, cuius creditum tollitur ficta solutione præsumpta secundum Surdum *decis.* 237. *num.* 4. vel confusione actionum, iuxta textum *in l. deducta, & in l. debitor, ad Trebell.* cum tamen præsumptio, & fictio cedat veritati, si creditor in inuentario describat creditum suum, & protestetur in omnibus actibus præiudicialibus de reseruatione eiusdem sui crediti, vtique poterit creditum suum exigere, non obstante quacumque immixtione; additione, successione, & præsumpta confusione, vt tradiderunt quotquot de Inuentario tractatus ediderunt.

165.

166. An autem data incorporatione bonorum fiscus possit simpliciter confiscationem repudiare Regens Constantius, *in l. 1. Cod. in pœnis fiscalibus creditores præferri,* tenet quod sic *num.* 159. *lib.* 10.

Ego arbitror quæstionem hanc esse inutilem, quia siue possit, siue non possit fiscus repudiare, certè nunquam tenebitur vltra vires bonorum apprehensorum, iuxta doctrinam Bart. *in lib.* 1. *§. an bona ff. de iure fisci, num.* 2. nisi fortè dicamus fiscum ea repudiatione in hoc esse melioris conditionis, quod non vrgetur litibus, & expensis.

§. XXXI.

An filij hæretici succedant in maioratu, quo pater ob hæresim fuit priuatus.

167. IN hac materia videndi sunt, Molina Iurisconsultus *lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 52. *& sequentibus.* vbi Don Didacus de Lima *in additionib.* Sanchez *in summ. lib.* 2. *cap.* 30. Ferdinand. de Castro Palao *disputat.* 7. *punct.* 5. *num.* 2. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 3. *cap.* 25. qui alios allegant.

Mihi placet, in hac quæstione distinctio Parladori *in sua sesquicenturia diff. iuris, Diff.* 109. *§.* 1. *ferè per tot.* quod aut maioratus est sine dignitate aut habet annexam dignitatem Ducatus, Comitatus, &c.

168. Primo casu vtique possunt filij hæretici succedere in dicto Maioratu, ratio est quia in hoc casu filius in dicto Maioratu non succedit Patri Hæretico; sed primo institutori Maioratus, vt longa manu probat Molina *de Hispan. primogenit.* Carena *de Offic. Inquisit.* *lib.* 1. *c.* 1. *n.* 17. vbi latissimè Don. Didacus de Lidacus de Lima, *in Addition.* At filius hæretici non est de iure prohibitus succedere cognatis Patris sui, & extraneis *leg. Agnouimus, Cod. de Hæreticis,* ita Parlador, *vbi supra, numer.* 1. bene etiam Molfesius *ad consuetudin. Neapolitan. tom.* 2. *part.* 4. *de successi. ab intestato quæst.* 49. *per totam,* vbi alios allegat.

Secundo autem casu arbitror ego omnino prohibitos esse succedere filios Hæretici in dicto Maioratu. 169.

Ratio est, quia vt supra diximus, sunt infames, & tales sunt incapaces dignitatum, & etiam simplicis Iurisdictionis cum habere Vassallos sit dignitas, & sanè si aliter diceremus, maximum inconueniens esset, quod filius Hæretici non posset esse Aduocatus, vel Notarius, & posset esse Comes, Dux, vel Marchio, bene etiam aliis cumulatis, Villadiego *in sua Politica in forma libellandi super Maioratu, folio mihi* 267. in Rubric. *Si se pierde por infamia de hecho, ò de derecho.* 170.

Io hactamen te Regem nostrum, & Supremos Inquisitores solere cum dictis hæretici filiis dispensare, in Regnis Hispan. testis est, Parlador *ibidem in fine.* 171.

De filiis autem rei læsæ Maiestatis quando sint incapaces Maioratus, vide Gregor. Lopez *in l.* 2. *tit.* 2. *part.* 7. *in gloss. Mandas per tot.* & Mieres *de Maiorat. part.* 1. *quæst.* 4. *illat.* 2. *in vltima impressione Matriti, de anno* 1620. 172.

§. XXXII.

De Pœna carceris, & aliis pœnitentiis salutaribus, pœnitentibus Hæreticis imponendis.

ECclesia (hæretico ad pœnitentiam recepto) solet illum condemnare ad pœnam immurationis, seu perpetui carceris, vt colligitur ex Concilio Tholosano *cap.* 10. *§. Hæretici autem,* cuius verba referuntur à Pesia *part.* 3. *comm.* 46. *sub litera E,* vbi etiam refert alium insignem locum Concilij Narbonensis *cap.* 9. *versic. quamquam verò,* vbi ex Concilio Bitterensi ponit ritum olim seruati solitum in hac immutatione, latissimè de hac Hæreticorum pœnitentium pœna, Farin. *de Hæresi quæstione* 191. *num.* 101. *& pluribus sequentibus* Azeued. *vbi supra, lib.* 2. *num.* 19. vbi, quod hodie Hæretici loco carceris perpetui, damnantur ad triremes. 173.

Videatur Bossius *in suis tract. crimin. variis titul. de Hæreticis, num.* 18. vbi ait, quod vbi hæretici pœnitentes non habent vnde sibi alimenta subministrent, transmittuntur ad triremes, sed vbi habeant vnde viuant, vtique in perpetuo carcere possunt recludi, & *in fine dicti n.* attestatur, quod ita vidit obseruatum in nostra Ciuitate Cremonæ, bene etiam Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 3. *cap.* 8. vbi in fine animaduertit huiusmodi hæreticis reclusis non esse negandum facultatem audiendi Missam, & recipiendi Sacramenta, P. Diana *parte quarta, resolutione vigesima quarta, tract.* 7. & Royas ibi allegatus attestatur hodie in Hispania pœnam carceris perpetui non obseruari, sed loco ipsius succedere pœnam triremium. Ego tamen sentio id in Hispania fieri, ex speciali Rescripto Papæ, quo Inquisitoribus conceditur facultas, vt possint Conuersos ad remum damnare, sic enim attestatur Carena *dicto* 174.

cap. 1. de Hæreticis, *num.* 57. verſ. *& de hoc eſt Breue Indultum*,

175. Hoc tamen non habet locum in hæretico ſponte comparente, vt dixit Peña *part.* 3. *comm.* 142. verſ. *Primus eſt*, & nos *infrà* latè in titul. *de Sponte comparentibus, & tempore gratiæ.*

176. An autem, Inquiſitores poſſint pœnam hanc perpetui carceris mitigare, dicendum eſt quod ſic, vti manifeſtè colligitur, ex text. in cap. *vt commiſſi de hæretic. in 6.* Peña *comm.* 145. *part.* 3. Farin. qui alios omnes allegat *dicta quæſtione* 193. *num.* 104. vbi quod Inquiſitores poſſunt pœnam illam mutare, & mitigare, Peña videndus *comm.* 108. *ibidem.*

177. Si tamen, ſententia perpetui carceris fuiſſet lata à Supremo Tribunali Cardinalium Supremorum Inquiſitorum, tunc pœna illa perpetui carceris mutari non poſſet, ſine ipſorum Cardinalium licentia, vti notauit Zanard. *in ſumm. Diuin. Præceptor. tom.* 2. *capitul.* 86. *de carceribus ſancti Officij*, §. *Quintò noto*, verſicul. *dummodò Sententia non fuiſſet lata.*

178. Intra quantum autem tempus ſoleat diſpenſari in carcere perpetuo, certa regula dari non poteſt, ſed hoc arbitrio relictum eſt Inquiſitorum, & Simanch. *de Cathol. Inſtitut. tit.* 16. *num.* 20. quem ſequitur Peña videndus *comm.* 108. *part.* 3. verſ. *Quæſitum ſcio*, & Zanard. *in ſumm. loco citato*, §. 6. *Noto*, dixit ſolere poſt triennium Inquiſitores cum ordinariis diſpenſare, poſt octauum verò annum, cum condemnatis ad carcerem perpetuum irremiſſibiliter, & facilius cum vltramontanis, quàm cum Italis ſolet diſpenſari, Farin. *num.* 107. Azeued. *vbi ſuprà dicta l.* 3. *num.* 18.

Vnum hocloco addendum eſt, Inquiſitores non debere diſpenſare in carcere perpetuo, cum condemnatis ad illum poſt grandem pertinaciam, & longas diſputationes, niſi conſulto prius Supremo Senatu Romanæ Inquiſitionis, ita Zanardus *loco ſuprà citato*, §. 6. *Dico. in fine.*

179. Et an Clericus immurandus, ſit prius degradandus, & qualiter, non leuis eſt inter Doctores controuerſia.

Sed breuiter in hac re dicendum, talem clericum perpetuò immurandum, eſſe prius degradandum, non realiter; ſed verbaliter, ita Peña *comm.* 46. verſ. *Et conſequitur part.* 3. vbi quod licet de iure talis Clericus eſſet realiter degradandus, attamen quia ſæpè, cum condemnatis ad perpetuos carceres ſolet ex benignitate ſancti Officij diſpenſari, ideo in praxi ſeruatur, vt degradetur ſolum verbaliter Sanctarell. *de Hæreſi, cap.* 26. *num.* 1. ſeq. latiſſimè Farin. *de Hæreſi, quæſt.* 189. *num.* 13. *& ſeq.* vbi de ſtylo Supremi Tribunalis Zanard. *dicto c.* 86. §. *ſed hic nota.*

180. Vbi autem mulier nupta ad miſericordiam recipitur, tunc (conſulta tamen prius Suprema Inquiſitione Rom.) aſſignari ei poſſet domus Mariti pro carcere, ita poſt Peñam, & Zecchium, dixit Farin. *vbi ſuprà, num.* 105.

181. Tandem animaduertendum eſt carcerem perpetuum Hæretico pœnitenti aſſignatum, non debere eſſe ita actum, vt intra paucos dies reus moriatur, nam tunc Inquiſitor redderetur Irregularis, Peña videndus *comm.* 107. verſ. *Verumtamen*, & Farinac. *vbi ſuprà, num.* 106.

182. Vltra carcerem perpetuum ſolent etiam Hæreticis pœnitentibus dari, & imponi pœnitentiæ ſalutares, Peña *comm.* 144. *p.* 3. vbi quid conſiderandum ſit in hiſce pœnitentiis imponendis, & quales eſſe debeant.

§. XXXIII.

De Hæreſiarchis.

Hæreſiarcha dicitur, non ſolùm qui nouas hæreſes adinuenit, ſed etiam, qui ab aliis inuentas defendit, & aliis prædicat, vti probauit Peña 183.
comm. 64. *in prin. p.* 2. & P. Zanard. *in ſum. diuin. Præcept.* 1. *p. tit. de fide*, §. 14. *Dico.*

Circa hoſce Hæreſiarchas, magna inter DD. controuerſia eſt, an abſque miſericordia (etiamſi conuerti velint) pro prima vice tradendi ſint Bra- 184.
chio ſæculari.

Nam tradendos, latiſſimè probauit Simanch. *de Cath. Inſtit. tit.* 47. *num.* 50. *& in Enchirid. tit.* 59. *n.* 1. Royas *p.* 2. *n.* 339. *de hæret.*

Et Rege Galliæ Sabaudiam occupante, de anno 185.
1555. quidam Geneuenſium alumni Camberij capti flammis exuſti ſunt, quod libros prohibitos vendidiſſent, & Caluini doctrinam ſpargerent, vt teſtis eſt Gotofred. Abauo *in ſua praxi, & theorica crimin.* §. *hæreſis, n.* 41. *&* 42. quod antea obſeruauerat idemmet auctor *in ſuo tract. crimin. Reatuum q.* 7. *n.* 15. *& ſeq.* vbi etiam ſubiungit hæc verba, *Vtinam Principes Chriſtiani has pœnas ſemper hæreticis inferrent, quia peſtis hæc non tam latè vires ſuas ſpargeret, nec tam multis malis Chriſtiana Reſpublica vexaretur.*

At non eſſe ſæculari Curiæ tradendos, dixit Peña *comm.* 64. *ſuprà citato*, vbi nonnullorum Conciliorum veterum loca ad hoc adducit, Farin. *de hæreſi, q.* 193. 1. *ſeq.* atque hoc verius videtur.

Opinio tamen Simanch. omnino recipienda eſſet, primò ſi magnam oſtenderint pertinaciam, & obſtinationem, in ſe conuertendo ad fidem.

Secundò, ſi enixè, precibus, & minis alios ad hæreſim ſeduxerint.

Tertiò, vbi Regibus, & Principibus Hæreſes, perſuadere conati ſint, hiſce enim caſibus abſque miſericordia ſæculari brachio relinquendos, docuerunt Peña, *vbi ſuprà*, verſ. *Illos autem Hæreſiarch.* Farin. *dicta quæſt.* 193. *num.* 7. *& ſeq.* Zechius *in ſum. part.* 1. *tit. de Fide, Rubr. de hæreſi, cap.* 11. *num.* 17. verſ. *Fallunt prædicta*, & Zanard. *in ſumm. dicto tit. de Fide*, §. 14. *Dico*, verſ. 2. *ſunt morti adiudicandi*, Maſſin. *in praxi p.* 9. *Aſſertione* 79. *prima impreſſionis.* 186.

Quia tamen ſuprà diximus in hoc Sacroſancto Tribunali ſæpè reos ſuper intentione torqueri, ſi fateantur, vel conuicti ſint ſe hæreticas aſſertiones protuliſſe, animo tamen non hæretico, ideò hoc loco breuiter videndum eſt, an idem ius ſit ſtatuendum in iſtis dogmatiſtis, ſeu Hæreſiarchis, qui hæreticam ſeſe habuiſſe intentionem negarunt. 187.

In qua re nos habemus punctualem traditionem Canteræ *in ſuis quæſt. Crim. cap.* 1. *de hæret. num.* 70. verſ. *Eſt nunc videndum*, qui hoc modo diſtinguit: 188.

Aut Dogmatiſta fatetur ſe dogmatiſtam fuiſſe, & fatetur intentionem ſeſe habuiſſe hæreticam, & tunc (ait Cantera) neſcio videre quo iure aliqui DD. voluerint eum brachio ſeculari eſſe relaxandum, quia hoc nullo iure cauetur, quamuis grauius puniendus ſit, quam ſimplex hæreticus, niſi eſſemus in caſibus de quibus ſuprà. 189.

Aut ingenuè fatetur, ſe fuiſſe Dogmatiſtam, & negat intentionem, & tūc adhuc diſtinguit Cantera.

Vel quod fuerit Dogmatiſta non eſt plenè probatum in actis S. Officij, & tunc arbitratur Cantera, & quidem magna cum æquitate, locum eſſe

poſſe

posse torturæ super intentione (quod tamen mihi de iure videtur satis dutum , maximè ob assensionem 56. P. Massini *in praxi , p. 9. primæ impress.* & me temitto decisioni Supremi Tribunalis , ac Eminentissimæ Congregationi DD. Supremorum Inquisitorum , qui sine dubio in hoc casu erunt consulendi.)

Ratio pro opinione Canteræ potest esse , quod iste non conuictus liberè fassus est se fuisse Dogmatistam , igitur verisimile est , quod etiam intentionem hæreticam fassos fuisset , si eam verè habuisset.

Aut fatetur se fuisse Dogmatistam, & de hoc est conuictus & in hoc casu(ait Camera) si neget intentionem , non est super ea torquendus , sed relaxandus brachio sæculari , quia ex quo de facto principali est conuictus, & de eo aliter plenè constat, quam per suam confessionem præsumitur negare intentionem hæreticam , vt eludat Iudicium Ecclesiæ.

190. Tandem ad finem huius tituli , notandum est causas Sanctæ Fidei , hoc habere speciale , quod possunt ferri sententiæ, etiam die festiuo in honorem Dei , provt ita etiam de consuetudine seruatur, & die 26. Iulij 1605. rescripsit . S. C. Eminentissimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum , teste Mario Anton. *Var. resolut. lib. 3. resolut fin.*

191. Et non solum habet locum hoc speciale priuilegium S. Officij in sententiis hæreticorum pœnitentium, sed etiam in sententiis hæreticorum impœnitentium, & relapsorum, nam hæ referuntur etiam ex causa religionis in die Festo , provt etiam in eodem die festo traduntur, & relaxantur dicti hæretici impœnitentes , & relapsi brachio sæculari comburendi , vt animaduertit Sotus *de Iustitia, & Iure lib. 2. quæst. 4. artic. 4.* & Sanch. *in suis consil. Moral. tom 2. libro quinto, cap. 2. dub. 30 n. 4.*

192. Quomodo autem cum hæreticis Confessarius se gerere debeat, dicam in tit. *de hæretic. pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis.*

TITVLVS II.

De Hæreticis pœnitentibus , impœnitentibus, & relapsis.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticis pœnitentibus , ex benignitate parcitur ab Ecclesia.*
2 *Quis dicatur hæreticus pœnitens.*
3 *Quonam tempore hæretici pœnitentes recipiantur.*
4 *Vera Sententia.*
5 *Intellectus , cap.* ad abolendam , de hæret. *in verbis,* continuo , *&c.*
6 *Hæreticus pœnitens, post traditionem Brachio sæculari an admittatur ad misericordiam.*
7 *Pœnitentes variis pœnis puniuntur.*
8 *In harum pœnarum impositione, quæ consideranda.*
9 *Hæreticis pœnitentibus de iure bona confiscantur sed de generali consuetudine eis condonantur , vbi an recuperent beneficia & an abiurantes de vehementi, sint ad ea obtinenda inhabiles.*
10 *Quatuor casus , in quibus hæretico pœnitenti pro prima vice non parcitur.*

11 *Hæreticus impœnitens, quis.*
12 *Negatiuus habetur pro impœnitente.*
13 *Item reconciliatus, si omnes errores suos complices non reuelauerit.*
14 *Item secundum aliquos, qui post abiurationem reuocat suam confessionem, asserens se innocentem fuisse , magis tamen vera sententia est , hos dicendos esse temerarios , & vti tales puniendos.*
15 *Praxis contra impœnitentes plures termini eis statuendi.*
16 *Inquisitores habent iurisdictionem contra pœnitentes, non implentes pœnitentias.*
17 *An hæc iurisdictio extendatur , etiam ad causas ciuiles.*
18 *Fugiens à carcere sibi assignato , pro pœnitentia, an sit habendus pro relapso.*
19 *Est habendus , pro impœnitente.*
20 *Quid , de fugiente è carcere sibi assignato ad custodiam.*
21 *Talis fugiens si nequeat comprehendi habetur pro confesso, & impœnitente.*
22 *Quæ dicta sunt de fugiente è carcere , an sint extendenda ad pœnitentias non implentes.*
23 *Ex non obseruantia pœnitentiæ, an oriatur suspicio hæresis, & qualis.*
24 *An quis possit se obligare ad pœnitentias obseruandas, sub pœna relapsi.*
25 *Onus probandi obseruantiam pœnitentiarum incumbit alleganti.*
26 *De relapsis, qui DD. agant.*
27 *Relapsus quis iudicari debet.*
28 *Reincidens in hæreses, quas abiurauit est relapsus.*
29 *Abiurans de vehementi , si postea in easdem hæreses , quas abiurauit incidat , habendus est, pro relapso.*
30 *Quid de sortilego , qui primo abiurauit ob Dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione reperitur confessus.*
31 *Qui primò abiurauit de vehementi , si in alias hæreses incidat dicitur relapsus , vbi adducitur quadam Doctrina Cameræ, & Decisio Supremæ Inquisitionis In Regnis Hispaniarum.*
32 *Idem de his , qui postea incidunt in eandem Hæresim.*
33 *Alius casus, in quo quis habetur pro relapso.*
34 *Vt quis sit relapsus , debet constare de lapsu in hæresim.*
35 *Bis abiurans de leui , vel vehementi non habetur pro relapso, & seq. vbi etiam refertur pulcherrimus casus , & quid de relapso , qui primo sponte comparauerat.*
37 *Relapsus relaxatur brachio sæculari, etiam si pœniteat, & num. 38. si pœniteat, prius strangulatur, & postea comburitur n. 39.*
40 *Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ , non tamen admittit eos ad sepulturam Ecclesiasticam.*
42 *Relapsi torquentur, super complicibus.*
43 *Relapsus non admittitur ad abiurationem, vbi quod amittit bona , & an eius filij succedere possint in maioratu.*
44 *Iudices Laici, tenentur statim exequi Sententias Inquisitorum contra Hæreticos latas, vbi etiam quod in causis Hæresis nullo modo possunt Laïci sese ingerere , etiam sub prætextu violentiæ , & ibi Zelus Senatus nostri Mediolani , in exequendis sententiis In hos relapsos , & impœnitentes ab Inquisitoribus latis.*
Inquisitores causas relapsorum referre debent

Supremo Tribunali, & quomodo huiusmodi relationes peragenda.
45 *Hæresis pure mentalis non habet annexam excommunicationem Bulla.*
46 *Hæresis externa, qua dicatur.*
47 *Hæresis externa habet annexam excommunicationem.*
48 *Qua considerare debeat confessarius, cum hæresis est externa.*
49 *Quomodò se debeat gerere confessarius, cum proferente verba hæretica, absque animo hæretico.*
50 *In Sacramentali Confessione, quid exigere debeat confessarius ab hæretico.*
51 *Quomodo ad contritionem peccatorum suorum induci debeat hæreticus à Confessario.*
52 *Quomodo pariter in catholica veritate confirmandus, vbi adducitur insignis locus D.Hieron.*
53 *Confirmatio in fide Catholica à Deo precibus, & lacrymis obtinenda.*
54 *Perseuerantia est donum speciale Dei, requirens peculiare Christi Domini auxilium.*
55 *Tractus sæpe ab hæretico, & corde, & ore proferendus.*
56 *Post datam absolutionem, de quibus sit Hæreticus monendus.*
57 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum hæretico negatiuo, remissiuè.*
58 *Hæreticus Negatiuus, an sit in foro conscientia absoluendus.*
59 *Negatiuus innocens, si fateatur hæresim, an peccet mortaliter.*
60 *Relapsus admittitur ad Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ.*
61 *Episcopus, & Inquisitor non absoluunt in foro Conscientiæ ab hæresi.*
62 *Relapsus relaxatus brachio sæculari, dicitur in articulo mortis.*
63 *Hæreticus occultus, qui absolutionem in foro conscientiæ non potuit obtinere, quid agere debeat.*

§. I.

De Hæreticis pœnitentibus.

1\. POenitentibus Hæreticis ex benignitate piæ matris Ecclesiæ parci, patet ex text. *in l. Manicheos, Cod. de hæreticis*, & in cap. *Ad abolendam, §. Præsenti, & §. Laïcus de hæret.* vbi, id docuerunt omnes Canonistæ, longa serie relati per Farin. *de hæresi, q.* 192. *num.* 2. Simanch *de Cathol. Inst. tit. de pœnitentibus, num.* 1. *& seq.* Zechium *in summa, tit. de Fide, Rubr. de hæresi, c.* 11. *n.* 17. 1 *p.* Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib.* 3. *q. q.* 9. *num.* 51. *& seq.* & Campanill. *in diuersorio Iuris Canonici, Rub.* 11. *cap.* 26. *num.* 44.

2\. Pœnitens autem Hæreticus in proposito dicitur, qui errorem mente, aut etiam facto conceperat, & post modum cognita veritate ad se reuersus, resipiscit, Campanil. *dict. num.* 44. post Peña *comm.* 65. *sub litera B. part.* 2. & Farinac. *vbi suprà, num.* 4.

3\. Difficultas tamen maxima est, quonam tempore pœnitentes Hæretici recipiantur, oriturque præcipuè hæc difficultas ex text. in cap. *ad Abolendam de hæret.* ibi, *Nisi continuò post deprehensionem erroris, ad fidei Catholicæ vnitatem sponte recurrere*, &c. & in §. *Laïcus* ibid. Nisi abiurata Hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit.

Ob quorum text. dispositionem non defuerunt, qui dixerint hæreticum ad pœnitentiam non esse admittendum, nisi statim post deprehensionem se ipsum corrigat, de quibus Menoch. *de Arbitr. Iud. cas.* 373. *num.* 2.

Alij verò, hoc in arbitrio positum esse Inquisitorum dixerunt, & ita senserunt plurimi relati per Peñam *comm.* 8. vers. *Quod vero, p.* 2. quos etiam sequutus fuit Menoch. *dicto cas.* 373. *num.* 5. vt se titulo tractatus sui accommodaret.

Verissima tamen in hac re Sententia est, quam etiam communis huiusce Sancti Tribunalis praxis approbauit, hæreticos quandocumque ante opinionem pœnitentes, ad misericordiam esse admittendos, tuncque etiam dici eos statim, ac confestim ad Ecclesiæ vnitatem redire, cum ante sententiam, (in quacumque tandem iudicij parte) redeunt, & hanc sententiam probarunt. Zanch. *de hæret. cap.* 16. *num.* 7. vbi latissimè Campeg. *in addit.* Peña *dicta comm.* 8. vers. *Vsus autem*, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 47. *num.* 40. *& in Enchirid. tit.* 58. *num.* 11. vbi alios DD. antiquos allegat, latissime Farin. *de hæresi, quæst.* 193. *num.* 55. 4.

Neque his obstant dictiones confestim, & continuò, nam intelligendæ sunt, cum temperamento temporis, & aliquando pro subiecta materia longum interuallum admittunt, vt in proposito, animaduertit, Simanch. *in Enchir. tit.* 58. *numer.* 15. & ad illius textus intellectum videndus est modernus Barbos. *ibidem, num.* 9. *&* 10. & Fernand. de Otero, *diuers. q. Iuris, part.* 3. *q.* 13. *n.* 12. 5.

An autem aliquando, etiam post Sententiam, imo etiam post traditionem factam brachio sæculari admitti possit ad misericordiam hæreticus pœnitens, controuertunt DD. in qua re, breuiter, & resolutiuè 6.

Dicendum est, quod in arbitrio positum est Inquisitorum, & Episcoporum admittere, dictos hæreticos ad misericordiam, etiam post traditionem factam de eis brachio sæculari, ita Bursat. *cons.* 90. *num.* 34. *volum.* 1. Farin. *dicta quæst.* 193. *num.* 62. qui alios allegat.

Bene verum est, quod rarissimè huiusmodi Hæretici admittendi sunt ad misericordiam, maximè, vbi iam traditi essent brachio sæculari, quoniam conuersio de illo tempore facta, non præsumitur facta ex corde, sed ob dolorem vrentis ignis, & timorem mortis, & ita etiam nos experientia docuit, & exemplum refert Eymericus *in Director. part.* 3. *in decimo modo terminandi processum. num.* 204. vers. *Et de facto*, de quodam Sacerdote, qui, vti, impœnitens non relapsus, in Ciuitate Barchinon. in Cathalonia, fuerat traditus brachio sæculari, & igni applicatus, & etiam ex vna parte aliqualiter adustus; cœpit clamare, quod educeretur, quia volebat abiurare, & sic factum fuit, sed post quatuordecim annos, inuentus fuit permansisse continuè in hæresi, ac multos infecisse, vnde vti impœnitens relapsus fuit combustus, ita Peña 2. *p. comm.* 36. *sub litera E, & tertia parte, comment.* 46. *sub litera H*, & latius Albert. *capite primo, de hæreticis, in* 6. *quæstione duodecima, num.* 16. Royas *de hæreticis, parte secunda, num.* 193. Simanch. *de Cathol. Inst. tit.* 46. *num.* 40. latissimè Azeued. *ad Regias Hispan. Constit. nouæ recopil. lib.* 8. *tit.* 3. *l.* 3. *num.* 10. *& seq.* quibus addendi sunt Sousa *in aphorism. Inquisit. lib.* 3. *cap.* 34. *num.* 8. & P. Diana *p.* 4. *resol. Moral. tractat.* 7. *resol.* 34. vers. *Sed restat hic inquirere.*

Quamuis autem, pœnitentes hæretici ad misericordiam admittantur, attamen variis aliis pœnis puniendi sunt, & in specie pœna perpetui carceris, 7.
de

de qua latè *suprà* dixi *in t.t. de haret.* Variæ quoque pœnitentiæ salutares eis imponuntur, & condemnari vlterius solent, ad delationem habitelli eum crucibus super vestes, de qua te plura apud Simanc. *de Cath. Institut. tit.4. n.9 & num.11.* vbi de occultante habitellum, Peña *p.3 comm.44. sub littera F,* Lud à Paramo *de Origine S.Officy, lib 1.tit.2.cap.4. & 5.* & Farin. *de heresi, q.193 n.91.& seq.* & Fernand. de Oreto *dicta 9.13.*

8. In harum tamen pœnarum impositione, maxima ratio habenda est ad tempus, quo hæretici isti conuertuntur, nam mitius puniendus est, qui metu imminentium probationum confitetur, quam qui in carceres coniectus coofitetur, & mitius puniendus hic quàm qui post publicatas attestationes confitetur, vti notauit Simanch. *de Cath. Institu. t.47. num.28. & sequent.*

Et licet inter hæreticorum pœnas, præcipuum teneat locum confiscatio bonorum, quæ de iure habet locum, non solùm in hæretico impœnitente, vel relapso, sed etiam in pœnitente, vt animaduertit Simanch. *dicto tit.47. num.15. & in Enchirid. titul.56 num.6. & seq.*

9. Attamen, ex generali totius Italiæ consuetudine receptum est, vt Hæretico ad cor reuertenti, bona confiscata condonentur, vti notat Clar. *in §. Heresis, num. 7.* Zas. *consil.23. num. 11. & 16. lib.1.* Surd. *consil.386 num.26.* Farin. *de haeresi q.190. num.131. & sequent.* vbi quod Sanctum Vniuersalis Reipublicæ Christianæ Inquisitionis Tribunal, omnes Hæreticos Pœnitentes semper condemnat in Hæreticorum pœnas; in exequutione tamen & occupatione bonorum, magna cum misericordia, & circumspectione procedere solet late Ricciull. *de Iure person.* &c. *libro quinto, cap. 41. & cap. 43.* vbi an pœnitens hæreticus recuperet iuspatronatus, & *& cap.44.* vbi, quid de beneficiis. Certum tamen est, quod qui abiurauit non vt hæreticus, sed vt suspectus tantummodo, etiam de vehementi, non est inhabilis ad beneficia, etiam Cathedralis, Freitas, ad Rodericum *de confess. sollicit. quæstione 14. num. 72.* Lotter. *de re beneficiaria lib. 2. cap. 43. num.34.*

§. II.

De casibus in quibus Haretico Pœnitenti, etiam pro prima vice non parcitur.

10. QVamvis regulariter pœnitens hæreticus ad misericordiam pro prima vice admittatur: in in nonnullis tamen casibus ei nullo modo parcitur.

Primus casus est in celebrante Missam & administrante Sacramentum Pœnitentiæ cum Sacerdos non sit, nam talis etiam pro primo lapsu traditur curiæ sæculari, vti probaui in proprio tit. *de celebrantibus,* &c.

Secundus casus est, de hæreticis, qui negant Trinitatem, Diuinitatem D. N. I. Christi, eius Conceptionem de Spiritu sancto, Mortem ipsius vt nos redimeret, ac Virginitatem B. M. Virg. vt habetur in Constitut. Pauli IV. Incip. *Cum quorumdam hominum militia*, quæ Romæ die 18. Maij 1597. fuit practicata, dum in Ecclesia S. Mariæ suprà Mineruam, vnus pœnitens qui inciderat in casum dictæ constitutionis fuit sæculari brachio relaxatus, vt attestatur Campan. *in diuers. Iuris Can. Rub. 1.n.47. in fin.* & de hac Bulla vide Scortiam *in selectas Rom. Pontif. Const. Epit.67.*

Tertius Casus est, de quo in Constitutione eiusdem Pauli IV. Incip. *Cum ex Apostolatus Officio*, de quibusvis Magistratibus, & Dominis Ecclesiasticis & temporalibus incidentibus in schisma, de quo dixi in titul. *de schismate.*

Quartus casus est, in Lamiis, quæ per Maleficia aliquos occiderint, vt per constitutionem Greg. XV. de qua *in tit. de Sortilegiis*, quæ Bulla impressa habetur post *part.4. resol. moral.* P. Dianæ.

§. III.

De Hæreticis impœnitentibus.

HÆreticus impœnitens dicitur qui de hæresi conuictus, tenaciter errorem defendit, nec vult illum cognoscere, & detestari, & ad Ecclesiæ vnitatem redire, imo recusat Hæresim abiurare, vel se purgare ad arbitrium Inquisitoris, & Episcopi, ita Eymericus *in Directorio Inquisit. part.2. quæst. 40. num.1* vbi Peña & latissimè Farin. *de Haresi, q.196. num.1.* 11.

Hinc colligitur primò, quod hæreticus negatiuus, de quo *supra in titulo primo, de haresi*, habendus est pro hæretico impœnitente, Farin. *dict. q.196. num.16.* 12.

Secundò colligitur, quod qui de se confitetur, & Ecclesiæ reconciliatur, si postea compertum sit, quod non omnes suos errores, & complices reuelauit, reputatur, vt hæreticus impœnitens, Simanch. *de Cath Institut. titul.48. num.27. & in Enchirid. titul.29. num.12. & tit.61. num.4.* Royas *de haret.1.part. num.195.* Peña *part.2 comm.19. vers. Ex his possumus.* Ludouicus à Paramo *de Origine S.Officij, lib 3.q.9.n.193.* 13.

Tertiò, ex iisdem apparet, habendum esse pro hæretico impœnitente, qui retractat confessionem suam post sententiam, & abiurationem, asserens se confessum metu tormentorum, & se fuisse innocentem, ita Calder. *consil. secundo de haret.* Simanch. *de Cath. Instit. tit.13 num.25. & tit.60. n.8.* Royas *de haret. part.2.n.255.* 14.

Quamvis, & melius dixerit Simanch. *in Enchirid. titul.29. num. 11.* talem reuocantem suam confessionem, & dicentem se iniustè damnatum, potiùs condemnandum, vti temerarium, quam vti impœnitentem, & pœnis arbitrio Iudicum molestandum, vt fustibus, &c prout ita obseruari in S. Officio, attestatur idem Simanch. *de Cath. Inst. tit.12 num.16* & Farin *d. q.196. n.13.*

De materia tamen horum reuocantium suas confessiones, maximè ex interuallo videatur Cantera, *dicto cap.1. de haret. num.70.* Ioseph. Sesse, *decis. 472. num.7. vol.4.* Sousa *in Aphor. Inquisit. lib.2 cap. 48. num.22.* & P. Diana *tract.7. p.4. resol.22. ferè per totam.*

Quartò pro impœnitente habendus est, qui cum sit ab Inquisitoribus damnatus ad abiurandum maximè de formali, vel de vehementi, non vult abiurare, ita P. Massin. *in praxi Sancti Officij part. 9. assert.83. prima impressionis.*

Praxis contra hos impœnitentes est, vt diu in carceribus detineantur, sæpius moneantur, vt conuertantur, quod si noluerint pœnitere tradendi sunt curiæ sæculari, vt viui comburantur, ita Peña, *part. 2. comment.65. vers. in his.* Farinac. *dicta quæstione 196. num.4. & sequent.* vbi alij allegantur, non obstantibus iis, quæ in contrarium ab hæreticis allegantur, ex Matth.13. versicul.30. *Sinite vtraque crescere vsque ad messem*, circa quem locum vi- 15.

dendus est Sixt.Senens. *in sua Bibliot.Sancta*, *lib.6. Annotat.*60.& Io.Maldonat *in dictum locum Matth.* & circa hos impœnitentes monendi sunt Inquisitores, vt benignè procedant, & plures terminos eis assignent ad resipiscendum, sic Eminentiss. Dom. meus Cardinalis Camporeus attestatur S.C.mandasse Inquisitori Taurinensi, vt nouum adhuc terminum peremptorium assignaret cuidam hæretico Impœnitenti:non obstante quod eidem ab eodem Inquisitore alij tres termini fuissent assignati sine vlla spe resipiscentiæ.

§. IV.

De non implentibus pœnitentias.

16. SVpponenda hoc loco est communis DD. traditio, quod contra non implentes pœnitentias possunt Inquisitores hæreticæ prauitatis procedere, vti contra Decium *cons.* 137. & Probum ad Monachum, *in cap.præsidentes*, *de haret. in* 6.& Decian. *tractat.Crimin. lib.*5.*c.*54.*num.*40. *& cap.*55.*num.*11. firmarunt Simanch.*de Cath .Inst.tit.*48 *num.*19.*&* 30 *& in Enchirid.tit.*61.*num.*7. Pacian. *cons.* 9.*num.*37. Peña *comm.*146.*part.*3.& Farin.*de hæresi,q.*193.*num.*
17. 123.qui alios allegat.Hoc supposito,

Dubitari meritò potest quousque hæc Inquisitorum iurisdictio sese extendat, an scilicet huiusmodi pœnitentes, tàm in ciuilibus, quàm in criminalibus, sint à Regia Iurisdictione exempti, in qua re

Calder.*cons.*7.*de Iudiciis*, Host *in summ.in tit.de foro compet* Ant.de Butr.*in cap.*2.*de foro compet.* & Berous *cap.de Accusat.*affirmatiuam sententiam probarunt, moti ex cap. *aliud* 11. *quæst.* 1. ibi. *vnde si quis pœnitens habet causam quam negligere fortè non debeat, melius expetit Ecclesiasticum, quam forense iudicium*, quod generaliter, *ibi* Gratianus intelligit de quacumque causa, tam ciuili,quam criminali.

Royas tamen *sing.*98.Simanch *de Cathol.Inst.tit.*47.*num.*19. Couar. *Pract. q.c.*34.*n.*3. Peña *d.comm.*146. vers.*Caterùm*, tenuerunt, (& melius) hosce pœnitentes posse indistinctè conueniri coram Iudicibus Regiis, quia nulla lex hos à Iurisdict.suorum Iudicum eximit, neque obstat text.in d.c.*aliud*,tum quia ibi consilium datur, non præceptum, tum quia ibi loquitur text.de actore, non reo, ita Simanch, & Peña omnino videndi *locis allegatis*.

Benè ante omnes videndus Bobadill. *in sua polit. lib.*2.*cap.*17.*por la iurisdicion Ecclesiastica*, *casu* 102. *n.*148.vbi quod tales pœnitentiati non fruuntur priuilegio fori nisi in concernentibus implementum pœnitentiarum, & ibi huiusce ei allegat pulcherrimam rationem his verbis, *ni es razon, que por la dicha pœnitencia, y causa culpable en ellos, sean de mejor condicion, y tomen incentiuo y occasion de delinquir, con la dicha immunidad, y priuilegio*, & hoc idea latissimè probat Fer. de Castro Palao, *in suo opere Morali, tom.*1. *tract.*4 *disp* 8. *punct.* 12. §. 2. *num.* 10.

Dubitari secundo loco potest, num fugiens è car-
18. cere sibi pro pœnitentia assignato habendus sit pro relapso.

In qua difficultate Archid.Io.Andr.Dominicus, & Anchar.in cap.*vt commissi*, §.*necnon*, *de haret.in* 6. voluerunt fugientem è carcere habendum esse pro relapso.

Verùm Simanch.*de Cath. Inst tit.*16.*num.*14. opinionem hanc falsam, & crudelem esse dixit, quod etiam voluerunt Pegn.*d.comm.*146.vers.*veruntamen contraria*, & Farin *d.q.*193.*n.*125.vbi, etiam quod ita in Supremo Tribunali Romanæ Inquisitionis seruatur in praxi.Ratio istius opinionis est, quam adduxit loco cit Simanch quia relapsus non est, nisi qui in Hæresim labitur, at fugiens è carcere nullam Hæresim fuga committit, igitur non est relapsus.

Licet autem hæreticus relapsus non sit talis fugiens 19.
censendus, habendus tamen est pro hæretico impœnitente, quamdiu in fuga permanserit, ita tamen, vt si compareat, possit ad pœnitentiam admitti, Pegn. *loco citato*, versiculo *itaque quamdiu.*Rim.Iun.*consil.*150.*n.*25.Menoch.*cons.*82.*n.*127.& 132. Farin.*vbi supra,num.*136.*in fin.*

Atque hæc de fugiente è carcere sibi assignato ob 20.
pœnitentiam extendi debent ad fugientem è carcere sibi assignato ad custodiam, nam fugiens ex carcere sibi dato ad custodiam, pendente processu, si honestior sit, diligentiùs custoditur, & duriùs punitur, si verò sit vilis, fustibus cæditur, atque ita in praxi seruari attestatur Simanch. *dicto titul.*
6. *num.* 23. quem sequitur Farin.*vbi supra,num.*138. 21.

Quod si comprehendi nequeat, tunc contra eum proceditur, vti confessum, & impœnitentem, Simanch.*vbi supra*, *& in Enchiridio*, *tit.*26.*num.*5. *& in annot.ad Zanch.c.*8.Royas *de Haret.p.*2.*n.*185 Ludouicus à Paramo *de Orig. sancti Officy*, *lib.* 3. *q.*4.*de Ordin.procedendi n.*72. Et de hac re videnda est Constitutio Pij V. *Si de protegendis*, *vers.Qui-*
que carcerem. 22.

Quæ etiam hucusque dicta sunt de fugiente ex carcere sibi ad pœnitentiam dato extendenda sunt ad omnes, qui alias quascumque pœnitentias non obseruant, nam magis hi impœnitentes dicendi sunt, quam relapsi, vti docuerunt Pegn. Simanch.
& Farin.*locis suprà citatis.* 23.

Vbi tamen ex non obseruantia pœnitentiæ iniunctæ, siue deinde illa non obseruantia consistat in omittendo, siue in comittendo,oritur vehemens hæresis suspicio, vt si iniunctum fuerit reo, quod communicet bis in anno,& ipse per plures annos non communicauerit,vel iniunctum fuerit,ne hæreticos ampliùs receptet, & ipse aliquos postea receptauerit, tunc tales habendi essent vti relapsi, secundum distinctionem Calder.*in cap.litteras de præsumpt.* quem refert & sequitur Repert. Inquisit.in verbo,*Pœnit.* vers. *Sed posset quæri*, & Pegn. *dicta comm.*146.*vers.Sed Calderinus.*

An autem aliquis possit sese, sub pœna relapsi, 24.
obligare ad pœnitentiam peragendam, controuersum aliquando extitit,

Sed communis opinio est quod non, vbi alias à Iure,ob non obseruantiam pœnitentiæ non esset relapsus.Ratio est,quia nullus est Dominus membrorum suorum, nisi quatenus leges permittunt,leg.*liber.homo.ad l.Aquiliam*,atque ita tenuit Pegn.*dicta comm.*146.vers.*& quamvis*, quibus addo ego, DD. Placentinos,in 14. Casu Placentino, post iudiciale Locati,vers.*At hoc nihil est*,fol.mihi 460. Menoch. *cons.*81. *n.*113.*lib.*1. vbi plurima in terminis huius materiæ.

Tandem notandum, alleganti se adimpleuisse 25.
pœnitentias sibi iniunctas,incumbere onus probandi,quoniam implementum pœnitentiæ est quod facta, & facta non præsumuntur nisi probetur *l. in Bello* §. *facta ff.de cap. & postlim. reuers. c. cum in Iure*, *de Officio delegati.*

§. V.

§. V.

De Relapsis.

26. HÆreticorum relapsorum materia tractatur in cap. *ad abolendam*, §. *qui verò*, & in §. *Illos quoque de Haret.* & in cap. *accusatus*, in principio, §. *cum verò* & §. *ille quoque de haret. in 6.* quod caput desumptum est, ex constit. Alex. IV. quæ incipit, *Quod super.*

27. Ex quibus iuribus colligitur, quod ille iudicari debet relapsus, qui vel primo abiurauit hæresim formalem, & postea incidit in vehementem suspicionem, vel qui primò abiurauit de vehementi & postea incidit in hæresim formalem, sufficit enim vt constet semel, de vno lapsu verè, siue ante siue post, ita expresse docuerunt, Gemin. in cap. *accusatus* §. *ille quoque de haret. in 6.* Grilland. *de haret. q. vltima in fin.* Gundissal. *in simili tractatu, q. 20. num. 5.* Locatus *in Iudiciali*, in verbo *Relapsus, num. 3.* Simanch. *de Cath. Instit. titul. 57. num. 4.* Et *in Enchirid. titul. 60. num. 2.* Lucerna Inquisitorum, in verbo *Relapsus, num. 4.* Zanchin. *de haret. cap. 16. numer. 3.* Albert. *de agnoscend. Assert. quæst. 15. num. 25.* Alph à Castro *de Iusta Haret. punitione lib. 2. cap. 2.* Royas *de haret. p. 2. assert. 41.* Pegn. *ad Director. p. 2. comm. 64.*

Ex supradictis possunt firmari sequentes iuris conclusiones.

28. Prima Conclusio erit, quod ille verè dicitur relapsus, qui abiurat vnam, vel plures species Hæresis, & postea incidit, in easdem hæreses, quas prius abiurauerat, vti notauit Eymericus *in director. p. 2. q. 58.* Sanch. *dicto c. 16. n. 2.* Lælius Zecchius, *in summa. 1. p. Rubr. de fide, cap. 11. de Haresi, n. 19.* vers. *dicuntur verò* Farin. *de haresi, qu. 195. num. 1.* Sanctarell. *in eodem tractatu, de Haresi, cap. 42. num. 1.* & hoc etiam videtur conuenire rationi naturali, nam verbum relapsus considerando particulam (re) videtur referri ad actum reiteratum eiusdem speciei, l. *verbum reddendi*, de verb. *significatione.*

29. Secunda conclusio est de eo qui dicitur relapsus iuris fictione, vt si abiurauit de vehementi articulum de purgatorio, vel de puritate B.M.V. & postea deprehenditur per confessionem, vel probationem testium, incidisse in easdem species hæresum formaliter, vt est text. in d. cap. *accusatus in principio;* ita Eymeric. *in Direct. d. q. 58. n. 3.* vbi Pesia vers. *Altera, est illius;* Farin. *d. q. 195. n. 10.* & Sanctarell. *in alleg. cap. 42. n. 6.* qui alios allegant.

30. Ex qua conclusione apparet, quid sit dicendum de sortilego, qui primò abiurauit ob dæmonum inuocationem, & postea de eadem inuocatione est confessus, vel conuictus, nam si vel prima, vel secunda vice abiurauit, tanquam Hæreticus formalis, tunc habendus est pro relapso, vt quia v.g. crediderit dæmones posse cogere liberam hominum voluntatem, &c. secus si tam prima, quam secunda vice abiurauerit de vehementi, ita Simanch. *de Cath. Instit. tit. 57. n. 9. & in Enchirid. tit. 60. n. 4* Farin. *vbi suprà n. 9. & seq.*

31. Tertia conclusio est quando aliquis abiurat hæresim formaliter, vel de vehementi tantum, & successiuè generaliter, prout moris est, abiurat quamcumque aliam Hæresim, vt traditur in formulis impressis, apud Eymeric. & Locat. tunc, si talis post abiurationem de formali, incidit in vehementem suspicionem cuiuscumque hæresis, siue ille, qui abiurauit de vehementi incidit in aliam hæresim formalem, tales iuris præsumptione iudicantur relapsi, quæ præsumptio, cum sit iuris, & de iure non admittit probationem in contrarium, iuxta not. in cap. *afferte mihi gladium de præsumpt.* conclusionem hanc probant latissimè tradita per Sanctarellum *de haresi, cap. 42. num. 2.* vbi alios allegat.

Hinc etiam relapsus dicitur qui post abiurationem de formali receptat hæreticum etiam si receptatio sit vnica, dummodo sit facta scienter, verbum enim cap. *accusatus*, §. *ille quoque de haret. in 6.* ibi, *acceptet*, verificatur etiam in vnica receptatione, *l. mariti* §. *quæsitum ff. de adult.* Zanch. *de haret. cap. 6.* Locatus *in suo casu 13.*

Et in tota materia huiusce tertiæ conclusionis omnino videatur Ferd. de Castro Palao, *dicto tract. 4. disput. 6. punct. 2. num. 8. & seq.* bene Cantera, qui dicit quod in hac conclusione non est dubium, cum quis abiurat primò de formali, & postea de vehementi *dicto cap. 1. de haret. num. 58. & ibidem* addit, quod solum potest esse aliquod dubium cum quis primò abiurat de vehementi, & postea de formali, nam tunc ait ipse quod crederet hunc non esse relapsum, refert tamen *ibidem* in vers. Bene verum est casum decisum in supremo Consilio Inquisitionis Hispanæ ex quo apparet in facti contingentia supremum illud consilium contrarium obseruasse, & bene tam in primo, quam in secundo casu, hunc debere dici relapsum firmauit Ferd. de Castro Palao *vbi suprà*, in qua opinione ego arbitror omnino residendum, quidquid in contrarium seruari ab inquisitoribus Italiæ, dixerit Farin. *de haresi q. 195. n. 18. in fin.*

Addit vlterius Cantera *ibidem* vers. *Aliam habemus* quod ex receptatione, vel conuersatione hæretici habita post abiurationem de formali, talis reputatur relapsus, & ait glossam in cap. *Accusatus* §. *ille quoque de haret. in 6.* quæ dicit, quod fames in hoc casu excusat, dummodo saltem sit violenta, non fuit in facto recepta in supremo Consilio S. Inquisitionis Hispanæ, in qua fuit relaxatus brachio sæculari, vti relapsus quidam, qui cùm fuisset vti de genere Maurorum reconciliatus, & post fuit ad alios eiusdem generis, & se excusabat ex illa glossa, quod fuit ad eos ob famem.

Quarta conclusio, non solum sunt relapsi, qui post abiurationem de vehementi incidunt in hæresim, sed etiam illi qui in eandem hæresim incidunt, post indictam illis purgationem canonicam, text. est *in cap. ad abolendam* §. *illos quoque de haresi.* Sanctarell. *vbi suprà*, *num. 4.* & Farin. *dicta q. 195. num. 27.* 32.

Quinta conclusio, si quis primò abiurauit de leui quia non constabat de eius Hæresi, vel de vehementi suspicione, & postea inueniatur conuersationem habuisse cum hæreticis, vel alia fecisse, de de quibus in dicto cap. *accusatus*, §. *ille quoque*, si pendente hoc secundo processu probetur, & constet eum tunc fuisse hæreticum, quando abiurauit de leui, habendus est pro relapso. Ratio est, quia apparet eum in prima abiuratione fuisse impœnitentem, nec voluisse veritatem fateri, &c. ita Anchar. in dicto cap. *accusatus in 6. Notab.* Franch. *num. primo*, Sanctarell. *de haresi*, *dicto capite 42. numero sexto*, versiculo *quamvis bene addat.* 33.

Sexta conclusio, vt quis relapsus censeatur, de necessitate requiritur, quod verè, & realiter constet de lapsu in hæresim formalem, conclusio hæc deducitur ex aliis conclusionibus supra firmatis. 34.

Ex

35. Ex hac conclusione deducitur, quod qui post abiuiationem de vehementi, iterum in vehementem bæresis suspicionem incidit, non est relapsus, Locat.*in Iudiciali*, in verbo, *Vehemens suspicio*, vbi quod ita declarauit Pius V. in Congregatione S. Officijanno 1567.Sanctarel *de heresi, dicto cap.*42. *num.*11. qui alios allegat.

36. Eodem modo, qui abiurauit de leui, si in vehementem, vel leuem hæresis suspicionem incidat, non potest dici relapsus, licet sit grauius puniendus, Peña *dicta comm.*83.*part.2 sub littera B.* Sanctarel. *vbi suprà*, Farin.*d.q.*195 *num.*22.23.*&* 24.

Pulcherrimum tamen dubium esse potest.an si quis coram subdelegato ab Inquisitore, vti hæreticus abiuret, si postea in eandem, vel aliam hæresim reincidat, habendus sit pro relapso, si non constet de subdelegatione illius Iudicis, coram quo abiurauit.

Casus hic in indiuiduo accidit in Ciuitate Comi, teste Lamber.*de Contract. mulierum*, &c. *Gloss.* 7. *num.*75.*& seq.*vbi etiam attestatur, de consilio totius Collegij Iurisconsultorum dictæ Ciuitatis, ac Reuerendiss.Episcopi,&Illustr.D.Ioan Thom.Odescalchi R.D. Senatoris, fuisse mulierem illam, vti relapsam brachio sæculari relaxatam, & combustam, & eo loci Lamberteng.attestatur, ita fuisse iudicatum & executum Mantuæ in simili casu, qui ibi contigerat.

Quod verissimum est, nam adest pulcherrimum consilium Bursati 24 *vol.*1. factum in casu qui ibi contigit & in fine consilij, ita executum attestatur, anno 1568.

Dubium tamen potest esse, An hæreticus spontè comparens, & abiurans hæreses si relabatur habendus sit pro relapso ad effectum tradendi eum brachio sæculari.

In qua re Torreblanca de delictis, in quibus tacita vel expressa Dæmonis inuocatio interuenit, *lib.* 3.*c.*123.*num.*10.videtur tenere, quod non.

Verùm traditio illa intelligenda est in hæretico minore vigintiquinque annis, qui si sponte compareret, & reconcilietur, etiamsi postea relabatur, non habetur pro relapso, cum reconcilietur cum solita clausula, *Citra pœnam relapsi*, vt dixi *infrà, titul.* 18.§.2.*num.*12.Secus in hæretico maiore, qui sine dubio in istis partibus punitetur pro relapso, me tamen remitto Sacræ Congregationi.

§. VI.

De pœna relapsi.

37. Relapsus absque vlla misericordia, relaxatur brachio sæculari, nam sufficit tales per falsam conuersionem Ecclesiam semel decepisse, vt dicebat Concil.Narbonnense, *cap.*11.de quo Peña *in alleg. comm.*83.*sub littera C*, Scortia *in selectas Rom.Pontif. Constit.Theoremate* 36.*num.*2.

38. Atque hoc procedit, siue relapsus, velit pœnitere, siue non, nam semper(quidquid olim seruatetur)traditur sæculari brachio, ita disponit textus in cap.*ad Abolendam*, §.*illos quoque de haret.*Peña *vbi supra*, Farin.*dict.quæst.*195.*num.*4.& Sanctar.*d. cap.*42. *num.*17.ita tamen, vt si pœniteat, prius

39. strangulețur, & postea comburatur ac etiam ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ admittatur, si verò sit impœnitens viuus comburatur, Simanch. *de Cath.Instit.tit.*57.*n.*16.*&* 17.Azeued.*ad Reg.Hisp. const.lib.*8.*tit.*3.*l.*1.*n.*172.*seq.*

40. Et quamuis Ecclesia numquam soleat gremium claudere redeuntibus, iuxta text.*in l.vltima Cod.de sum.Trinit.& Fide Cath.& cap.dico* 23.*quæst.*4.

Attamen, hoc intelligi debet in foro poli, vnde 41.
Ecclesia admittit relapsos ad Sacramenta, vt suprà dicebam, secus in foro fori, vti distinguit Simancha. *dict.titul.*57.*num.*14.Decian.*tract.crimin.lib.*5.*cap.*16. *num.*7.& Sanctarellus *dicto cap.*42.*num.*17.vers.*Obijcies*, Azeuedus *vbi suprà lib.*3. *num.*27.Non sunt tamen admittendi ad Ecclesiasticam sepulturam vt contra Alphons.à Castro, docuit Simanch.*dicto tit.* 57.*num.*13.Treuis.*decis* 36.*num.*15 *lib.*2.

In hac tamen re mihi maximoperè placet doctrina Carreræ *in suis quæst. crim. dicto cap.primo, de haret.num.*13.vers.*Sed certe*, quæ tamen in effectu reiocindit cum ea quam iam tradidimus.Dicit enim hic doctos vir, quod relapsi pœnitentes reincorporantur Ecclesiæ, non tamen reconciliantur, & addit quod reincorporatio fit per administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, quod relapso conceditur, nam de consuetudine Hispaniæ talibus relapsis denegatur Sacramentum Eucharistiæ, propter periculum, quod posset euenire ex alteratione, quam recipit relaxandus brachio sæculari.

An autem relapsi, siue pœnitentes, siue impœ- 42.
nitentes torqueri debeant, dic quod sic, saltem. super complicibus, iuxta not.per Farinac. *de heresi, quæst.*185.*n.*133.& ea quæ nos diximus *supra*, in tit. primo *de tortura hæreticis danda.*

Certum tamen est, quod licet relapsus ad pœnitentiam se admitti petat, attamen cum relaxari omnino debeat Brachio sæculari, non ast admittendus 43.
ad abiurationem, vti notaui in tit.*de heresi, & hereticis*, in §. *de abiuratione iniungenda heretico.* sicuti certum pariter est, omnia eius bona confiscari vt suprà diximus *tit.*1.*remissiuè*, Solummodò posset dubitari, num filij istorum relapsorum & impœnitentium sint capaces Maioratus, & primogenituræ? In qua re breuiter dico quod sic, ita Molin. I. C. *de Hispan. primogenit. l.*4.*cap.*11.*n.*55. vbi loquitur de natis ante hæresim patris, & Sancl..*in sum.lib.*2.*c.*30 *q.*2.vbi de filiis natis, & ante, & post hæresim patris, & Sanch.sequitur Don Didac.Lud.de Lima ad Molinam *loc. cit.* vbi alios allegat, & ad materiam inhabilitationem filiorum hæretici, vide Azeued.*ad leges Nou. Recopill. lib.*8. *tit.*3. *l.*.3. vbi latissimè de materia, in hac tamen materia me remitto ad ea quæ dixi *supra tit.proximo*, §.21. 44.

Ad finem huius tituli animaduertendum est, Iudices Laicos, postquam hæreticus impœnitens negatiuus, vel relapsus ipsis est relaxatus, teneri punire eum absque vlla reuisione processus, statim, & absque vlla mora, Scortia, qui alios cumolat *in selectas Rom.Pontific.Constitutiones, Theoremate* 34. vers.*Quare Index Secularis*, & ita contra Bartolom *in l.Magistratibus, num.*4.*ff.de iurisdictione omnium. iudicum* latissimè veritatem hanc defendit Franc Molinus, *de brachio saculari, lib.*1.*cap.*8.*per totum* & Salcedo *ad Diaz in praxi Criminali canonica, cap.* 144.*per totum*, qui in hac materia omnino videantur.

Et addit vlterius hic auctor, quod apud Hispanos qui teneret opinionem Bartoli, haberetur pro impio, etiamsi Iudices Laici sciteot sententiam Inquisitorum esse iniustam.

Quia ait(Salcedo) Iudices Laici non possunt vllo modo se intromittere in cognitione hæresis, vt dicam in tit.*de Apostasia*, & fortè etiam in Tertia parte huius operis

Vnde, cum apud eosdem Hispanos adsit Tribunal Laicum, quod vocant violentiæ, vbi cognoscuntur violentiæ illatæ à Iudicibus Ecclesiasticis non deferentibus

deferentibus Appel. de cuius Tribunalis materia tractant DD. allegati *in Comm. S. Bull. Cœnæ Domini, Can.* 15. & à Rot. omnino videnda decis. 10. *in posth. Farin. p.* 2. quæ fuit compilata ab Doctissimo I.C. Hispano Francisco Peña.

Tale tamen Tribunal, sub quocunque prætextu, etiam violentiæ, numquam cognoscit de pertinentibus ad forum S. Officij, vti attestatur aliis relatis, Gaspar. Roder. *de annuis redditibus, lib.* 1. *q.* 17. *num.* 74. vers. *nec ea quæ pertinent.*

Quinimo nec etiam dictum Tribunal violentiæ cognoscit super prætensis violentiis factis ab Inquisitoribus eius familiaribus, de quo extat insignis decisio omnino videnda Senat Valent. apud Don. Hieronymum de Leo, *decis.* 2. *per tot. lib.* 1.

Vt autem videamus, quomodo procedat Senatus Noster Excellentissimus Mediolani, in exequutione sententiarum prolatarum contra hæreticos ab Inquisitoribus, & quantus sit dicti Excellentissimi Tribunalis zelus in concernentibus Catholicam Religionem subiicio sequens Rescriptum eiusdem Senatus in hac materia. *Dilecte noster. Vidimus quæ ad nos scripsistis de Don Baptista Gaudentio, aliàs Fr. Seraphino Ferrasiensi, vt ad nos scripsistis, hæretica prauitatis reo Quamobrem vbi vobis tradatur, illius condemnationem statim exequutioni mittetis. Mediolani 6. Augusti* 1573. A tergo. *Sapienti I.C. Iudici Maleficiorum Cremonæ.* Pro cuius decreti exequutione dictus reus, die 12. eiusdem mensis fuit viuus combustus in loco publico Iustitiæ, vti hæreticus relapsus, & impœnitens.

Vltimò animaduertant Inquisitores regulariter causas hasce horum relapsorum referendas esse Supremo Tribunali Vrbis Romanæ, & ita dixi ego inuiolabiliter obseruandum esse in casu occurrenti in facto, in Ciuitate Cremonæ in quodam Geneuensi relapso sponte comparente, prout etiam ita executum.

Quinimo Reuerendissimus Pater Ioan. Baptista à Martinengo, tunc Inquisitor Cremonæ, & nunc ob eius Religiosas virtutes, sed præcipuè singularem Modestiam & Doctrinam ad munus Commissarij Generalis Vniuersalis Inquisitionis de Vrbe meritissimè assumptus, attestatus fuit, in litteris Patentibus Inquisitorum regulariter ab eorum auctoritate excipi solere reconciliationem relapsorum, pro vt verè in eius literis patentibus erat excepta.

In huiusmodi autem relationibus fiendis Sacræ Congregationi non solum vltimi processus cum sententiis, & abiurationibus anteriorum sunt ponendi, sed anteriores etiam processus, sunt per extensum referendi, benè Garzias in sua praxi inscripta, *Orden de processar en el S. Officio*, fol. 60. A tergo. vbi generaliter dixit, *Aduiertase, que los semejantes, y à todos los, que les causan secundos, ò mas processo en presencia ò absencia, se les han de acumular el primero, y los demas, puniendolos per principio sin contentarse conponer solamente la sentencia, y abiurationes como algunas veces se haze, por que es muy conueniente, y necessario veer los dichos processos para la determinacion de vltimo.* Et quia sine dubiò hisce relapsis confiscantur bona, vt & *titulo proximo* diximus, & videre est ex integra Decis. Regentis Salernitani 50. dubitatum fuit in Regia Camera Neapoli à quo die bona istius relapsi intelligi deberent esse confiscata & die 12. Martij 1567. referente Didaco de Escobar decisum fuit, Quandam domum per sex menses ante primam abiurationem venditam venire in confiscatione bonorum relapsi, quia relapsus semper præsumptus fuisset in eadem damnatione. Ita Ioannes Baptista de Thoro insignis I.C. Neapol. *in suis Addit. ad d. Decis.* 50. *regni Salernitani, num.* 14.

§. VII.

Quomodo se debeant gerere Confessarij, cum hæreticis pœnitentibus Negatiuis, & Relapsis.

PRimo loco, quoad hæreticos pœnitentes animaduertere debet Confessarius, an eorum hæresis fuerit purè mentalis, quo casu non habet annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, Filliucius *quæst. moral. tom.* 2. *tractat.* 22. *cap.* 6. *numer.* 182. & nos *suprà* diximus, *titulo primo, in proprio* §. *de excommunicatione*, vbi quod ob id hæreticus pure mentalis à quocumque potest absolui Homobonus de Bonis, de Examine Ecclesiastico, *prima parte, tractatu septimo, capite primo, quæstione* 3. versicul. *His suppositis*, quidquid in contrarium dixerit Cæual. *in suis comment. contra Comm. quæstion.* 698. An verò potiùs eorum hæresis etiam externa fuerit, quæ ad hoc vt talis dicatur tria de necessitate requirit, vt dixit Filliuc. *vbi supra, num.* 184. 45.

Primum requisitum est, vt signum externum sufficienter hæresim manifestet, ita quod si ibi aliquis adesset, illud ei sufficienter hæresim manifestaret, vnde per actus indifferentes manifestans hæresim, non potest dici hæreticus, puta si mente quis assentiretur propositioni huic, *Deus non est Trinus.* & exterius verba hæc tantummodo proferret, *Non*, Filliucius *loco citato, num.* 196. Bonacina *in Bullam Cœnæ, disputatione* 1. *quæstione prima, puncto* 2. *num.* 5. *&* 6. 46.

Secundum requisitum est, vt actus externus sit ex se malus, ex quo sequitur, hæreticum mentalem confessario hæresim suam verbis exprimentem, non effici hæreticum externum, Filliuc. *num.* 193. Bonac. *num.* 7.

Tertium requisitum est, vt talis actus externus sit manifestatio Hæresis, Filliuc. *n.* 184. *&* 195.

Et in isto casu, hæresis externa habet annexam excommunicationem Bullæ cœnæ, soli Summo Pontifici reseruatam, vt vidimus *tit.* 1. 47.

Secundò, si hæresis sit externa, considerare debet Confessarius, an præuia abiuratione, sufficienter per Inquisitoris, vel Episcopi in foro exteriori absolutionem sublata sit excommunicatio, nam tunc remanebit solum hæresis peccatum, quod à quocumque confessario poterit Sacramentaliter per absolutionem tolli Filliuc. *dicto cap.* 6. *num.* 183. Reginald. *in Praxi fori pœnitentialis, lib.* 17. *cap.* 4. *q.* 3. *n.* 71. vers. *Secundò facta abiuratione*, Ioann. Valer. *de differentiis vtriusque fori*, verbo *Hæresis. Differentia* 3. *num.* 4. 48.

Tertiò quia, aliqui quandoque verba hæretica proferunt, absque tamen hæretico animo, sciat Confessarius hos à quocunque confessario regulariter posse absolui, Homobonus de bonis, *d. tract.* 7. *cap.* 1. *q.* 4. 49.

Quartò, in Sacramentali Confessione abiuratio in foro externo facta, confirmanda erit, & exigendum, recipiendum erit ab hæretico iuramentum de parendo mandatis in forma, interrogandusque erit diligenter, de qualitate hæresis, de tempore 50.

quo in ea permansit, de violatione præceptorum Ecclesiæ scilicet annuæ confessionis, obseruationis festorum, & similium, vnà cum omnibus circumstantiis arbitrio prudentis Confessarij, Homobonus de bonis, *vbi supra, cap.2. q.7.*

51. Quintò, variis scripturæ Sacræ locis inducendus erit hæreticus, ad contritionem peccatorum suorum & præcipuè peccati hæresis, quæ, & ortum habuit à diabolo, vt dixit Apostolus.

Prima ad Timoth.4. *Attendentes Spiritibus erroris & doctrina dæmoniorum.* ex quibus Apostoli verbis colligit ibi Chrysostom. omnem hæresim, & hæreticorum dogmata esse à diabolo & sub specie pietatis, vera est impietas, vnde idem Apostolus 2. ad Timoth. 3. dixit *voluptatum amatores, magis quàm Dei habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes*, quem locum etiam Patres omnes ibi exponunt, de hæreticis.

Admonendus vlteriùs est hæreticus, vt tanquam venenum fugiat Superbiam, & Luxuriam, ex quibus hæreses oriri solent, vt latissimè prosequitur D. Hieron. *ad Cretesifontem*, & Petrus Iustinell. *in triumpho Castitatis.1.p.cap.16.*

52. Et tandem est in Catholica veritate confirmandus, de quo insignis est locus D. Hieron. *tom. 2. eius operum, in Dialogo aduersus Luciferianos, cap. 9.in fin.*vbi habet hæc verba.

Apertam animi mei sententiam proferam, in ea esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata vsque ad diem hanc durat, sic vbi audieris eos qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed ab alio quoquam nuncupari, vtpotè Marcionitas, Valentinianos, Montenses, scito non Ecclesiam Christi sed Anti-Christi esse Synagogam, nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare quod dicunt, cum & diabolus aliqua de scripturis locutus sit, & scripturæ non in legendo consistant, sed in intelligendo, huc vsque Diuus Hieronymus.

53. Et ad hoc obtinendum lacrymis, & orationibus, auxilium speciale Dei implorare debebit hæreticus pœnitens, quia communis Theologorum sententia est, perseuerantiam esse speciale donum Dei, peculiare, ac quotidianum ipsius auxilium requirens, Diu. Thom.*part.2.quæst.95.art.10.*vbi latè Vasquez *disput.*

54. *197.*iuxta illud Ioann.*6.Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum*, poteritque ob id Pœnitens sæpè tractum hunc, vel similem, & corde & ore proferre, *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando*(scilicet cum moriar)*dicat inimicus meus, Præualui aduersum eum*; Psalm. 12. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deducant, & adducant in montem sanctum tuum & in*

55. *tabernacula tua.* Psalm.42. *Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te leuaui animam meam. Eripe me de inimicis salutis meæ. Domine ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam. Quia Deus meus es*, Psal.142.

56. Quintò post datam absolutionem hæretico, confessarius eum admonere debet distinctè, de omnibus pœnis, per eum incursis ob hæresim, de quibus, *tit.1.*diximus, Homobonus de Bonis, *d.cap.2. quæst.7.*

57. Sextò, quoad hæreticum Negatiuum, dubium est, an sit in foro conscientiæ absoluendus, si humiliter sacramentum petat pœnitentiæ, in qua re Sanchez *in summa, libro tertio, capite septimo, num.10.*

58. *in fin.*fuit in sententia negatiua, Portel.verò *in dub. Regularibus, in Addit.*verbo *Reus,n.3.* quem sequutus fuit Diana *Resolut.Moral.1.part.tract.5. resol.8. vers. Pro coronide*, voluit Sacramentum Pœnitentiæ, minimè posse. Negatiuo hæretico denegari, quam opinionem etiam ego, vti magis piam omnino in praxi recipiendam arbitror.

An autem si iste negatiuus sit verè innocens, & fateatur hæresim, quam verè non tenuit, peccet mortaliter? Affirmat Peña *comm.48.in 3.part.Directory, vers.sit secunda conclusio.* negat Hieronym. Rodriquez *in Comp.q.Regular.Resol.73.num.16.* cuius opinio satis probabilis est, nam cum in isto casu negatiuus sit secundum allegata, & probata conuictus, & iustè damnandus, nullum est scandalum graue, si fateatur, secus dicendum si non esset conuictus, nam tunc peccaret mortaliter, fatendo hæresim, in qua non fuit reus, ob irreparabile infamiæ damnum, quo totam suam descendentiam maculat. 59.

Septimò quoniam relapsus, *vt suprà* vidimus admittitur, ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, dubitari potest, quis debeat eum absoluere ab excommunicatione contracta ob hæresim. 60.

Nam Episcopus, & Inquisitor non habent auctoritatem absoluendi ab hæresi in foro interiori, sed tantummodò in foro exteriori, Ricciull. *de Iure person.extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.5.c.15.* Sanch.*in lib 2.cap.12.num.3.* qui alios allegant, & nos latè *suprà tit. 1.* & ab hac opinione non est hodie recedendum, (quidquid in contrarium dixerit Diana *resol. Moral.1 part.tract.5.resol.3.* cuius dicta possunt procedere in Inquisitoribus Hispaniæ & Siciliæ secundum dicta per Freitas, ad Rodet. *de Confess.sollicit q.21. num.18.*) quia à supremo Vrbis Tribunali, ita fuisse decisum, attestatur Massin. *in Praxi S.Officij, p.10.assert.108.* 61.

Neque videtur, quod confessarij simplices possint hunc relapsum absoluere, stante Bulla Cœnæ Domini.

Nisi fortasse diceremus, hosce relapsos, Brachio sæculari relaxatos, propriè dici in articulo mortis constitutos, secundum Duard.*in Bull.Cœnæ,lib.3.§.2. q.2.n.1.vers.vel cum quis per Iudicis sententiam*, quo casu cessante omni reseruatione, *(vt supra* pluries docuimus,) omnis confessarius posset absoluere, vt expressè dicitur in dicta Bulla.Cœnæ. 62.

Verùm in hoc negotio, cautè agendum censeo, & omnia referenda existimarem supremo Tribunali Vrbis.

Octauò, quæri hoc loco potest, qui facere possit hæreticus occultus, qui absolutionem ab Episcopo, vel ab Inquisitore non potuit obtinere, Freitas (sub censura tamen) ad Roder. *de Confess. solicit. quæst. 21. num.18.* cuius dicta sequutus fuit Diana *dicto tract.5.resol.4.tom.1.*voluit hunc hæreticum, debere mittere Romam ad summum Pœnitentiarium, ad effectum, vt eius absolutionem confessario idoneo in partibus committat. 63.

TITVLVS III.

De Apostasia, & Schismate.

SVMMARIVM.

1 *Ætymologia Apostasiæ, eiusdem, & species, & n.2.*

3 *Apostata dicitur, qui à fide Christiana totaliter recedit, num.4.*

5 Hæresis

Apostasia Græca vox est, quæ Latinè idem significat, quod elongatio, vel rebellio, vti dixerunt Decian. *in tract. crimin.lib. 5. capite septuagesimo, numero primo*, & Ricciull. *de iure person extr. Eccl. gremium exist.lib. 6. cap. 1.* 1.

Et sicuti quatuor sunt modi, quibus Deo iungimur, per fidem, per obedientiam, per Ordinem seu Clericatum, & per Religionem: ita secundum quadruplicem à Deo recessum quatuor assignantur Apostatarum species, nam quidam dicuntur Apostatæ à Fide, quidam ab Ordine quidam ab obedientia, & quidam à Religione, Leonardus Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 1. quæstion. 9. n. 4. & sequent.* 2.

Hoc autem loco de solis Apostatis à Fide nobis est pertractandum.

***

§. I.

Quid sit Apostasia à Fide, in quo differat ab hæresi,

APostata à Fide dicitur, qui à tota fide Christiana recedens ad aliam sectam, puta Turcarum, &c. sese transfert, & io hoc differt ab hæretico, qui licèt neget aliquos articulos, tamen in reliquis, & fidem retinet, & Christiani nomeu, ita DD. *in l.* 1. *&* 2. *Cod. de Apost.* Farin. *de heresi, q.* 183. *n.* 13. Lud. à Paramo *de Orig. S. Officij, lib.* 3. *q.* 3. *n.* 17. vbi ait apostasiam esse totalem temetatium recessum à fide Catholica Ricciull. *de Iure personarum, lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. Sanch. *in summ. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 16. vbi quod in Apostasia duo possuor consideтari, primò, recessus totalis temeratius à fide semel suscepta, & hoc est essentiale in Apostasia Secundò, conuersio ad aliquam aliam sectam, & hoe est accidentale ex eo, quod primom putest reperiri, sine secundo, & erit vera Apostasia, quod etiam voluit, Sanctarell. alios cumulans *de heresi, cap.* 2. *dub.* 1. *num.* 1. & post hæc scripta visus Reuerendiss. Dominus meus, ac conciuis, Puetonus meritissimus Abb. Generalis Mootis Oliueti *in suis Eruditiß. comm. in Bullam Cœnæ, capite primo, numero trigesimo tertio, & trigesimo quarto.*

4. Et licèt Surez *de fide, dispat.* 16. *sect.* 5. existimauerit hæreticum deficientem à fide vere, & propriè dici Apostatam, attamen sumendo Apostatæ nomen vt communiter à DD. sumi consueuit, scilicet pro totali recessu à fide[.] clatum est, quod Suares natat contra torrentem DD. vti etiam ipse Paulò post animaduertit, *n.* 6. Ex quibus

5. Colligitur primò, primatiam differentiam ioter hæresim, & Apostasiam esse, quod hæc dicit totalem recessum à fide Catholica, illa verò non totalem, sed partialem, Royas, *de heret* 1. *p. n.* 485. Ricciull. *d. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 5. & Sanctarell. qui alios cumulat *de heresi, cap.* 2. *n.* 1. vers. *Ex dictis sequitur,* Azeued. *ad Regias Hispan. Const. Noua recopil. libro octauo,* titul. 2. *de los Indios, lege secunda, numero tertio, & seq.*

6. Colligitur, secundò, quod sacrificaos Dæmoni, vel Idolis, & se tradens Dæmoni est Apostata D. Thom. 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. vbi etiam, quod Christianus adorans sepulchrum Mahumetis est Apostata, Decian. *tractat. Crimin. lib.* 5. *cap.* 72. *n.* 3. Ricciull. *d. c.* 2. *num.* 3. & Fario. *de heresi, q.* 183. *num.* 17. vbi de vouentibus se Diabolo propria malitia scientes illum esse Diabolum, Dei inimicissimum.

7. Colligitur tertiò, reiterantes Baptismum esse Apostatas, quoniam, vt dicit Abb. *in rubricis. de Apostatis,* videntur à priore Baptismate recedere, ita DD. Canonistæ *in d. Rubr. de Apost. & reiterantibus Baptismum,* & Ciuilistæ *in l.* 1. *Cod. Ne Sanctum Baptisma iteretur,* vbi Peña 1. *part. Direct. comm.* 12. *&* 13. Farin. *dict. q.* 183. *n.* 18. qui alios allegat, & nouiss. Paulus Christineus *Decis. Suprema Curia Belgica. tom.* 2. *decis.* 38. *super dictum tit. Cod. ne Sanctum Baptisma iteretur.*

8. Colligitur quartò, Apostasiæ Crimen non esse specie distinctum ab hæresi, sed tantummodo importare circumstantiam magis aggraoantem, intra tamen eandem speciem, ita Alphoos. à Castro *de inst. heret. punit. lib.* 1. *c.* 7. Peña *p.* 2 *com.* 74. Sanch. *in sum. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 16. Ricciull. *de Iure person. lib.* 6. *c.* 4. *n.* 4. Suar. *de fide disp.* 16. *sect.* 5. *in fin.* & Sanctarell. qui alios cumulat, *d. c.* 2. *n.* 2. *& seq.* & Azeued. *vbi suprà, n.* 5. Probatur autem conclusio.

Primò, quia Apostasia est recessus totalis, hæresis verò specialis à fide, & magis, & minus non facit differre specie, igitur, &c.

Secundò, Quia si Apostasia specie differret ab hæresi, sequeretur aliquem per solam multiplicationem hæresum, desinere esse hæreticum, vt si hæreticus multiplicando hæreses recederet à tota fide.

§. II.

Baptizatus nulliter, si ad reprobam sectam se transferat, an dicatur Apostata.

DE hac quæst. videnda sunt ea quæ scripsi *in tit. de heret.* §. *de subiecto heresis,* DD. autem ibi allegatis loquentibus in materia hæresis, addo Ocham. *tract. de heret. lib* 3. *c.* 2. *&* 3. Alphoos. à Castro *de inst. heret. punit. lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 3. & Ricciull. *de Iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium, lib.* 6. *cap.* 3. vbi loquitur in materia Apostasiæ. 9.

§. III.

De transeuntibus ad sectam Iudæorum, & Saracenorum.

CHristiani ad impias Iudæorum, & Saracenorum sectas, siue transeuntes, siue redeuntes Apostatas esse propriè docuerunt, communiter Canonistæ, *in cap. contra Christianos de hereticis, in* 6. Eymeric. *in direct. p.* 2. *q.* 44. *& seq.* vbi Peña *comm.* 69. *&* 70. Farin. alios cumulans *de heresi, quæst.* 183. *num.* 19. & de hac materia sunt duæ Bullæ Pontificiæ. Altera Nicolai IV. Incip. *Turbato corde.* Altera Gregor. XI. Incip. *Admodum dolenter,* quæ impressæ habentur, apud Eymericum *locis citatis.* 10.

Ac proinde contra hos procedere possunt omnes, qui sunt in causis Apostasiæ Iudices competeotes, sicuti etiam possunt procedere cootra Iodæos, & Saracenos suadentes Christianis, vt ad eorum sectam, vel transeant, vel redeant, vt latè dixi, & probaui *in tit de Iudæis,* [in] 5. *&* 6. Casu Bullæ Greg. XIII. Incip. *Antiqua Iudæorum.*

De Ritu autem, quo Iudæi vtuntur, cum Christianos recipiunt, videndi sunt Eymeric. *in Direct. p.* 2. *q.* 44. *n.* 6. vbi latè Peña *sub litera F, G, H, & I.* 11.

Ex quibus coniecturis, signis, & præsumptionibus an Christiani, vel Iudæi baptizati, ad Iudaismum rediisse colligaotur, videndi suot Crauett. *cons.* 73. *vol.* 1. Alciat. *resp.* 478. secondum impressionem Logdonensem, & Menoch. *de Arbitrar. Iudicum centur.* 6. *cas.* 547. 12.

Quid etiam dicendum sit de transeunte ad hasce sectas metu mortis me remitto ad ea quæ dixi *tit. de Hereticis, in* §. *an sit hereticus, qui metu compulsus aliquid hereticale committit.*

§. IV.

Quis sit Iudex huius criminis.

CLarissimũ est, in hoc Apostasiæ crimine Iudicem competentem esse hæreticæ prauitatis Inquisitores vti dixit Oldrad. *cons.* 36. *colum.* 1. vers. *ad primum Articulum* Menoch. *de Arbitr. Iud cent.* 6. *cas.* 546. *num.* 4. & Farin, qui alios allegat *de heresi, q.* 183. *num.* 11. ita tamen, vt simul cum ordinariis Ecclesiasticis procedant, modo à Sacris Caoonibus 13.

bus præſcripto de quo *part.* 3. latiſſimè tractabimus ex quo colligitur quèm erronea ſit Ordinario Regni Luſitaniæ,*l.*5.*t.*2.§. *fin.* qua videtur probari poſſe Iudicem Laicum iudicare de Apoſtaſia. Quia etiam ſi de ea notoriè conſtaret,& vlterius Apoſtata nollet pœnitere, adhuc Laicus eum punire non poſſet,niſi poſtquam Iudex Eccleſiaſticus eum ſibi remiſerit,c. *vt Inquiſitionis.*§.*prohibemus,de hæret.in* 6.& latè ordinationem illam impugnat. Barboſ. Luſitanus *in l.Titia, num.*55.*ſol.matr.*

Addo ego non poſſe dari caſum Apoſtaſiæ, tam notoriæ, quin ſaltem ſit Apoſtata interrogandus, & torquendus ſuper Complicibus,quod ſine difficultate ſpectat ad Inquiſitores, & Iudices Eccleſiaſticos, & cum Apoſtaſia ſit ſpecies hæreſis,& in hæreſi Laicus nullo modo ſit Iudex competens,vt *p*...videbimus, & latiſſimè pro nunc docuerunt DD.longa ſerie relati per Scortiam *in ſelectas Rom. Pontif.Conſt. Epit.*10. *Theorem.* 34. neque in Apoſtaſiæ crimine vllo modo poterit ſe ingerere,atque ita in hæreſi, & Apoſtaſia quantumuis notoria, & carente omni dubio iuris,& facti, docuit aliis relatis, Capiblanch. *de Baronibus, & eorum Officio*,Pragmatica 8.1.*part. n.*95.verſ.*Sed verior fuit.*in vltima editione.

Neque obſtat quod contra hæreticos,& Apoſtatas Imperatores varias legibus ſuis pœnas conſtituerint. Quia leges illæ latæ fuerunt ab Imperatoribus,non vti Iudicibus Competentibus, ſed vti protectoribus Eccleſiæ,*Debet enim*,inquit D.Leo in Epiſt.75. (ad Leonem Auguſtum) *Imperator incunctanter aduertere Regiā poteſtatē non ſibi ſolum ad mundi regimen,ſed maximè ad Eccleſiæ præſidiū eſſe collatam,vt auſus temerarios comprimendo,& quæ bene ſtatuta ſunt defendat,& veram pacem iis,quæ ſunt turbata reſtituat.*

Ad materiā autem hanc,& intellectum dicti capituli *vt Inquiſitionis*,§.*prohibemus,de hæret.in* 6.videndi erunt Diana *reſol.Moral. part.*3.*tract.*1.*reſol.*2.& *p.*4.*tract.*1.*reſol.*12.cum vtrobique allegatis per eum. Quibus addo ego Seſſe, *de inhibit.Iuſtitiæ Reg.Arag. c.*30.*n.*2.Morlam *in emporio Iuris.tom.*1.*tit.*1. *de iuriſdict.omnium Iudicum,n.* 36.Chriſtoph.de Anguian *de leg.& conſtit.principum lib.*3.*tom.*1.*controu.*3 t.*n.* 8. & 9.Fontanellam *de pactis nup.claſ.*4.*gloſ.*13.*part.*2. *n.*41.*t.*1.Sebaſtian Ximenes *in ſuis concordan.t.* 2. *ad dict.§. prohibemus* Ferdin. de Caſtr.Pal *in opere morali,t.*1.*tr.*4.*diſp.*8.*punct.*14.*per tot.* & Bobaaill.*in ſua Politic.lib.*2.*c.*17.*por la Iuriſdicion Eccleſiaſtica,n.*71.

§. V.

In quo magis declaratur, quomodo Iudex Laicus,in cauſis hæreſis,& Apoſtaſiæ ſit incapax, etiam in quæſtione facti.

14. QVæ huc vſque dicta ſunt de incapacitate Laici Iudicis in cognoſcenda controuerſia facti in materia hæreſis vel Apoſtaſiæ non ſunt ita ad literam, & Iudaicè intelligenda, vt ſemper,& quandocumque Laicus Iudex ab his quæſtionibus facti ſit repellendus.

Hoc enim modo arbitror poſſe commodè diſtingui, ſalua ſemper determinatione S. Matris Eccleſiæ, & Congregationis Supremæ S.Officij de Vrbe, cui
15. me,& omnia ſcripta mea humiliſſimè ſubiicio.

Aut agitur de quæſtione facti,in materia hæreſis, & Apoſtaſiæ principaliter ad effectum puniendi hæreticum,vel Apoſtatam, & in hoc caſu ego conſtantiſſimè dico Laicum in hac controuerſia facti eſſe omnino incapacem ex diſpoſitione dicti §.*Prohibemus*,in verbo *quoquomodo*,quod cum ſit generale,& vniuerſale vtique eſt aptum comprehendere tam quæſtionem facti, quàm iuris.

Accedunt rationes ſuprà allegatæ,quod hæreticus, & Apoſtata ſunt torquendi ſuper complicibus,quod eſt munus Inquiſitorum, & Iudicis Eccleſiaſtici, ex dictis in titulo primo, §. 23. 16.

Vlterius facit ratio Fontanel.,*de pact.nupt. cla.* 4. *gloſ.*13.*p.*2.*n.*41.*tom.*1.quod huiuſmodi Quæſtiones facti in hac materia,cum agitantur in ordine ad hæreticum puniendum,ſemper habent admixtam quæſtionem Iuris, quo caſu Iudex Laicus eſt omnino incapax. 17.

Aut tractatur de quæſtione facti omnino ſeiuncta, à quacunque Quæſtione Iuris,incidenter,& per modum exceptionis oppoſita in iudicio coram Iudice Laico, non ad effectum Hæreticum puniendi principaliter,ſed ad effectum non admittendi eum in iudicio,vel excludendi eius filios ab aliquibus,dignitatibus,& muneribus honorificis, & tunc adhuc ego diſtinguerem. 18.

Vel oppoſitio fit hoc modo. Excipio, quod tu es hæreticus, quia v.gr.tali die docuiſti talem propoſitionem hæreticam, & tunc in cognitione iſtius exceptionis nullo modo debet ſe ingerere Laicus,quia exceptio illa requirit maximam diſcuſſionem, etiam articulorum iuris, non enim ex eo, quod quis profert propoſitionem hæreticam rectè infertur, ergo eſt hæreticus, quia poteſt eſſe quod quis eam proferat, vel metu, vel iracundia, vel ex ignorantia, quo caſu ſolus Eccleſiaſticus eſt competens. 19.

Vel opponitur dicta exceptio hoc modo dicendo, non debes audiri in iudicio, quia fuiſti declaratus à Iudicibus Eccleſiaſticis hæreticus, & in hoc caſu arbitrarer poſſe Iudicem Laicum examinare teſtes, qui fuerunt præſentes, dum ille fuit à Iudicibus Eccleſiaſticis declaratus hæreticus,& condemnatus in pœnas hæreticorum, ad effectum tantummodo excludendi eum à Iudicio, ſucceſſione, dignitatibus,muneribus, &c. dummodo tamen ipſe non opponeret de inualiditate dictæ denunciationis, nam in hoc caſu, vtique remittenda eſſet huiuſce rei cognitio ad ſuos Iudices Eccleſiaſticos.

Et breuiter repetendo ea quæ huc vſque dicta ſunt, ſentio Iudicem Laicum non poſſe eſſe Iudicem Quæſtionis facti, an aliquis ſit, vel fuerit hæreticus, ſed tantummodò quæſtionis facti per modum exceptionis oppoſitæ,an ſit,vel fuerit à iudicibus Eccleſiaſticis cōdemnatus,& denunciatus hæreticus. 20.

Ita in effectu videtur diſtinxiſſe Morla *in Empor. iuris*, 1. *p. tit.* 2. *de Iuriſdict. omnium Iudicum in princip. num.* 136.*in fin.* vbi dixit verba Textus in d. §. *Prohibemus*, ibi, *quoquomodo* poſſe referri ad factum,ſeu ad Quæſtionem facti,vbi de ea principaliter ageretur non incidenter, & in conſequentiam.

Probatur noſtra aſſertio, Primò, quia in hac cognitione agitur de ſolo ſeiuncto ab omni iuris controuerſia,cumque de eo agatur incidenter, & non ad effectum puniendi hæreticum principaliter ceſſant omnes rationes ſuprà conſideratæ pro incapacitate Iudicis Laici. 21.

Secundò probatur ex eo, quod Canoniſtæ paſſim docent de excommunicatione, quæ cum ſit ſpiritualis pœna, vtique ad Eccleſiaſticos Iudices ſpectat, non ſolum eius ſententiæ prolatio, ſed etiam eiuſdem excommunicationis cognitio.Si tamen coram Iudice ſæculari opponatur Actori. Tu non potes ſtare in Iudicio, vt actor, quia tu es excommunicatus iuxta textum in capite *intelleximus de Iudic.* vbi moder. Barboſ. plurimos DD.allegat, tunc magis communiter ſic diſtinguitur.

Aut actor reo sibi opponenti de excommunicatione replicat de eius inualiditate, aut (nihil de inualiditate opponens) replicat non constare se fuisse excommunicatum. In hoc secundo caso, cum agatur de probando mero facto, an scilicet actor fuerit à Iudice Ecclesiastico excommunicatus, vel denunciatus, poterit vtique Iudex Laicus testes recipere, & de eo mero facto cognoscere, an scilicet reus rectè exceptionem suam quoad factum merum tantum probauerit.

Primo verò casu, quia quæstione facti adest admixta Iuris controuersia, vtique tota illius rei cognitio remittenda erit ad Ecclesiasticum, Franch. *in cap. 1. §. si quis igitur*, vers. *an Iudex sæcularis, de except. in 6.* cum aliis longa manu cumulatis per Riciull. *de iur. personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib. 4. cap. 31. n. 15. & 16.*

Quia tamen res hæc admodum periculosa est, omnia quæ huc vsque dicta sunt subiecta semper intelliguntur declarationi Eminentiss. DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum & Iudicio quorumcumque piorum, & doctorum virorum.

§. VI.

An Apostatæ pœnitentes ad misericordiam sint recipiendi.

MAtthæus, de Afflict. *in const. Regni Siciliæ t. 3.* Nicol. Atelat. *de hæret. Notab.* 44. & alij nonnulli, tenuerunt Apostatas etiam conuersos, & pœnitentes ab Ecclesia ad misericordiam recipiendos non esse, mori ex dispositione text. *l. 3. Cod. de Apost.* ibi, *nec horum flagitium obliterabitur pœnitentia*, & infrà, *lapsis etenim & errantibus subuenitur, perditis verò, hoc est S. Baptisma profanantibus nullo remedio pœnitentia succurritur.*

22. Verùm contraria sententiis certissima est, & probatur ex verbis Siricij Papæ *Epistola 1 cap. 3.* relatis per Peña *p. 2. com. 74.* vers. *Et hanc sententiam*, vbi etiam Peña attestatur, ita in praxi obseruari Simanch. *de Cath. Inst. t. 7. de Apostatis, n. 3. & 4.* Menoch *arbitr. Iudicum, cas. 546. n. 19. & 20* Ricciull. *de Iure person. extr. Eccles. gremium existentium. l. 6. c. 4. n. 11.* & Sanctar. *de hæres. c. 2. dub. 5. n. 4. & 5.* latissimè Farin. *q. 195. de hæres. n. 14. seq.* Christineus *decisionum Supremæ Curiæ Belgicæ, vol. 2. decis. 39. n. 4.* vbi quod, hæc opinio certa est, licet de Iure Ciuili contraria opinio Afflicti sit verior.

23. Quoad text. verò *in d. leg. 3. C. de Apostol.* Royas *in tract. de hæret. 1. p. n. 496.* allegans gloss. fin. *in cap. fin. dist. 29.* ait eos ineptos esse qui canones, & leges concordandas dicunt, vnde Alph. à Castro *de Iust. Hæret. punit. lib. 1. cap. 23.* & Simanch. *dicto tit. 7. n. 4.* voluerunt, dictum textum esse de Iure Can. correctũ.

Mihi tamen magis placet sententia Rimin. Iun. *inter cons. vlt. volunt. cons. 83. n. 20. lib. 2.* quem sequitur Ricciull. *de Iure person. lib. 6. c. 4. n. 12. & 13.* quod ex textu illo, nequaquam possit colligi, & probari opinio Arelaten. & Afflict. nam non dicit tex. *quod Apost.* redeuntes vita molestentur, sed tantum excludit pœnitentiam, quoad alias pœnas in eo textu nominatas.

§. VII.

De tortura, & abiuratione Apostatarum.

24. DE Apostatarum tortura, & abiuratione prorsus superuacaneum est hoc loco differere, quoniam in his, omnia quæ de Hæreticis dicta sunt locum habent, vti etiam notauit Simanch. *de Cathol. Instit. tit. 7. n. 6.*

§. VIII.

De pœnis Apostatarum.

BReuiter, in hac re dicendum Apostatas iisdem pœnis subiacere, quibus Hæretici subiacent. Et 25.
ideo Apostatæ sunt irregulares, excommunicati, omnis dignitatis incapaces, eorum bona confiscantur, subditi, & vassalli liberi à Iuramento fidelitatis, testari nequeunt, hæredes institui non possunt, à testimonio ferendo repelluntur, nec vllo modo contrahere queunt, latissimè Menoch. *de Arbitr. Iudicum. Cent. 6. cas. 546. à num. 1. vsque ad num. 24.* Farin. *de Hæresi, quæst. 182. à numer. 34. vsque ad num. 53.* Sanctarell. *de hæresi, cap. 2. dub. 5. conclus. 3. num. 6.* Locat. *Repert. Inquisit.* & Comens. *in Lucerna*, in verbo *Apostata*. Circa excommunicationem tamen Apostatarum, notandum, quod licet Apostatæ fiot etiam veri hæretici, attamen vnica excommunicatione ligantur non duplici, vti doctissimè notauit Reuerendissimus Conciuis meus, vnicum Religionis suæ Decus, Pater Puteonus Abbas Generalis Monachorum Montis Oliueti, *in suis commentariis in Bullam Cœnæ, cap. 1. num. 35.* qui alios cumulat, Scottia Theoremate 40. qui alios citat, Layman. *in summ. lib. 2. tract. 1. cap. 16. num. 4*

Hoc loco etiam quæri posset, vbi Apostatæ debeant puniri, sicut & Hæretici, & an in his delictis locus sit remissioni. In quo dic, quod regulariter Apostatæ, & hæretici remittuntur Inquisitoribus eius loci, vbi Hæresis primùm exteriùs manifestata fuit, tunc enim cœpit Hæresis subiici iudicio Ecclesiæ Molinus *de brachio sæculari, lib. 3. cap. 44.* qui alios cumulat, si tamen Romæ esset Hæreticus deprehensus, nullo modo remittendus esset ad Inquisitores loci, vbi Hæresis fuit contracta, quia regulariter non fit remissio de maiori Tribunali, ad minus, Oldrad. *cons. 124.* optimè Marcus Ant. Amid. *tom. 3. eius Votorum, casu 12.* vbi quod eum ipse esset ex Consultoribus Supremi Tribonalis de vrbe, de anno 1591. die 29. Augusti, omnes fere Eminentissimi Cardinales, & Reuerendissimi Prælati, censuerunt non esse locum remissioni, de Tribunali Vrbis, ad Tribunalia inferiora Inquisitorum.

§. IX.

De Schismate.

SChisma græca vox est, quæ Latinè scissuram significat, iuxta illud ad Corinth. 2. capite se- 26.
cundo, *Audio scissuras inter vos esse*, latè Duardus ad Bullam Cœnæ, *libro secundo, Can. 1. quæstione quinquagesima sexta, numero primo*, & alij *infrà* allegandi.

De atrocitate huiusce criminis videndi sont Decian. *in tractatu Criminalium, tomo primo, libro quinto, capite sexagesimo tertio*, Farin. *de hæresi, quæstione 184. in principio*, & Duard. *loco allegato, & maximè numero tertio*, vbi, quod schismatici dicuntur deteriores illis, qui Christum crucifixerunt; cum illi, nec tunicam Domini inconsutilem scindere, nec eiusdem ossa confringere fuerint ausi, hi verò Ecclesiam eius, in illius tunica, & ossibus configuratam lacerant, & disrumpunt

rumpunt, Suar. *de Charit. disp.*12.*sect.* 1. Salcedo *in praxi, ad cap.*115. *Diaz.* Origen. *Homil.* 9. *in Ezechiel*, vbi dixit Hæresim, & schisma, esse sorores.

§. X.

Quid, & quotuplex sit schisma.

27. DEfinitur Schisma à Theologis comm. cum S. Thom. in 2.2. q. 39. art. 1. vt sit, *voluntaria, & pertinax subtractio, & separatio ab obedientia vniuersalis Ecclesia, vel Summi Pontificis, qui principem in Ecclesia locum tenet*, Bonac. *in Bullam Cœna, disp.* 1. *quæst.* 3. *puncto.* 5. *n.* 2. *cum alleg.* ab eo P.
28. Puetonus *in Bulla Cœna, c.* 1. *n.* 226 ex qua definitione.

Colligitur primò, illum esse Schismaticum qui contempto Summo Pontifice facit, aut facere intendit Synodos generales, & Episcopos constituere, & nouas constitutiones facere, Farin. *de Hæresi, quæst.* 184. *num.* 8. Sanctar. *de Hæresi, cap.* 43. *num.* 3. *circa medium.* Duard. *d. q.* 56. *num.* 7. Bonac. *vbi suprà num.* 2. *vers. decimo.*

29. Secundò colligitur, illos esse Schismaticos qui communicare renuunt membris Ecclesiæ, Sancb. *in summ. lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 2. Duard. *numer.* 9. Farin. *num.* 9.

30. Tertiò colligitur, excommunicatum, non esse Schismaticum, quia hic non intendit se subtrahere ab obedientia Summi Pontificis, Duard. *loco citato, num.* 4. vers. *Imo*, Sanctar. *n.* 9. Nec illum, qui renuit obedire Papæ, ob grauitatem rei, quam præcipit, vel ob odium particulare ipsius, vel non vti Papæ, sed vti Domino temporali, v. g. Ciuitatis Boniæ, ita Sancb. *dicto cap.* 36. *num.* 3. *&* 4. Quia de ratione Schismatis est, quod Schismaticus se subtrahat ab obedientia Summi Pontificis, vti Summus Pontifex est, Bonac. *vbi suprà num.* 2.

31. Quartò colligitur, præcipuam differentiam inter Hæresim, & Schisma, esse quod Hæresis formaliter consistit in negatione doctrinæ fidei, & sic opponitur fidei, schisma verò consistit in repugnantia Vnioni corporis Ecclesiæ, & sic opponitur principaliter virtuti Charitatis. ita Suar. *de virtute Theol. in tractatu de Charit. disp.* 12. *sectione*, 1. & Sanch. *dicto c.* 36. *num.* 7. *&* 8. qui alios allegant.

Ex quo sequitur, quod omnis Hæreticus est Schismaticus, quia Hæreticus non credendo Ecclesiæ, se separat ab illius vnitate, & ex eo, quod non credit, Hæreticus dicitur, ex eo verò, quod ab Ecclesiæ vnitate se separat, Schismaticus appellatur, non tamen omnis Schismaticus Hæreticus est, quia potest esse quod quis credat omnibus fidei articulis, & Summum Pontificem esse caput Ecclesiæ, & tamen ei nolit ex propriæ voluntatis malitia obedire, ita D. Thom. *dicta quæst.* 39. *artic.* 1. ad tertium, Sancb. *loco citato*; *n.* 8. Sanctar. qui alios cumulat, *dict. cap.* 47. *n.* 7. latissimè Azeued. *ad Regias Hisp. Const. Nou. recompil. l.* 8. *tit.* 3. *leg. prima, n.* 44. *& pluribus seq.* qui in hac materia omnino videatur, & hinc oritur axioma D. Hier. super Epistola D. Pauli ad Galatas, quod Hæresis peruersum Dogma docet, schisma ab Ecclesia separat, de quo Marius Alterius *de censuris tom.* 1. *disp.* 2. *lib.* 5. *c.* 9. vers. *Nauar. in Manual.* Bene Gotofred, Abaoo *in sua Theoric. ex praxi crimin in §. Hæresis, num.* 48.

32. Schismatici sunt in duplici differentia, alij namque diuisi sunt ab Ecclesia, quoad obedientiam solum, vtpote, quia cum nullum habeant in fide errorem, moti malitia, superbia, vel auaritia deuiant ad obedientia Ecclesiæ: Alij verò sunt diuisi ab Ecclesia, & quo ad obedientiam, & quia nolunt determinationibus Ecclesiæ credere, & hi propriè sunt Hæretici, hæc Magistralis diuisio Schismaticorum fuit D. Tho. *in* 2.2 *quæst.* 39. *art.* 1. *ad tertium*, & eam sequuti fuerunt Eymericus *in Direct. p.* 2. *quæst.* 48. *n.* 1. Pegn *ibi*, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 58. *Schism. n.* 4. *& in Enchir. violatæ Relig. tit.* 5. *n.* 2. Suar. *de Charit disp.* 12. *sect.* 1. *n* 2. Fatio *d. q.* 184. *n.* 14. & Ricciull. *de Iure person. l.* 8 *c.* 1. *n.* 17. *& seq.*

Tertium Schismaticorum genus, ex Simanch. 33.
Pegn. Farin. & Ricc. *locis cit.* addi potest, illorum scilicet qui probabili, vel insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Summ. Pontificem, qui rectè electus non est, quod tunc euenire solet cum plures de Papatu disputant, & neque Hæretici sunt, neque de hæresi suspecti, sed hi non nisi impropriè schismatici, dici possunt, nec vllas à Iure pœnas incurrunt.

Quo ad secundum Schismaticorum genus attinet,
quoniam consummati sunt Hæretici, in illis iudi- 34.
caodis, & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sint, vt Hæretici tractandi, vt animaduertit Pegn. dicta com. 73. sub litera B, ideo de primo tantùm genere nunc nobis pertractandum est.

§. XI.

An Schismatici primi generis sint de Hæresi, & qualiter, & an torqueri debeant, & abiurare.

VBi Schismatica, ibi esse Hæreses, & dissensiones, dicebat Origenes *suprà* alleg. *Homilia* 9. *in Ezechielem.* Vnde non mirum, si schismatici primi generis, licèt se se Christianos profiteantur, tamen sint de hæresi suspecti. Bonac. *vbi suprà pun-*
cto 5. *n.* 12. vers *Obserua tamen*, re enim ipsa, & fa- 35.
cto, palam ostendunt se credere, Quod extra Ecclesiam sit salus; Quod Summo Pontifici non sit parendum; Quod Vnitas Ecclesiæ possit scindi, & multa alia eiusdem generis hæretica, & erronea, vt egregiè, docuit Simanch. *de Cathol. Inst. tit.* 58. *n.* 6. vnde contra eos procedit Sanctum Officium, vt notorium est, Peirin. *in Priuil. Minorum, tom.* 2. *ad const.* 9. *Pauli V. n.* 4.

An autem sint suspecti de hæresi leuiter, vel ve- 36.
hementer? Dicendum est, quod regulariter sunt suspecti de vehementi, optimè Simanch. *loco cit. n.* 8. vbi quod Iudices Ecclesiastici in hosce Schismaticos animaduertere debent, vti de hæresi vehementer suspectos. Quod idem videtur sensisse, Eymeric. *dicta q.* 48. *num.* 3. & Pegn. *ibid. comm.* 37. *sub litera A.* vbi dixerunt hosce schismaticos, ad minus ex schismate reddi suspectos de hæresi leuiter, quasi velint, quod regulariter sint suspecti de vehementi, Menoch. *de Præsumptionib. libro quinto, præsumpt.* 6. *num.* 24.

Et hanc eandem opinionem tenet Ferdinandus Castro Palao videndus *in suo opere Morali, tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 4 *punct.* 6. *n.* 19. Quamuis enim aliquando contingat dari schisma sine errore intellectus, attamen rarò hoc accidit, Vgolin. *de Censur. Pont. reseruatis, p.* 2 *in gloss. Necnon Schismaticos*, Sousa tamen in Aphoris. *Inquisit. l.* 1. *c* 20. *n.* 13. hosce Shismaticos regulariter esse suspectos de hæresi leuiter tantùm, verum allegat pro se Farin. *de Hæresi, q.* 184. *numero trigesimo quinto, & sequent.* qui tamen non definit ibi, qualis suspicio ex schis-

mate oriatur, prout nec Eymeric. & Pegna locis per nos, & Sousam allegatis, qui potius in nostram videntur inclinare sententiam.

37. Quinimò, si schisma sit antiquum ex eo vtique grauissima, & violentissima orietur hæresis suspicio, vt ex text. in Extrauag. *Ad certitudinem, de sententia excomm. inter communes*, ibi, *tanquam eorumdem Græcorum Antiquorum Schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum*, & ibi gloss. quod etiam docuit Abb. in cap. *quia diligentia, num.2. de Elect.*

38. Constito igitur de Schismate, diligenter interrogandus est schismaticus, super credulitate sua, an scilicet crediderit, Summum Pontificem Romanum esse caput Ecclesiæ, extra Ecclesiam esse posse salutem, & singillatim super similibus fidei articulis, & vbi Catholicè respondeat, torqueri debet, super dicta sua credulitate, eo modo quo solent torqueri suspecti de hæresi, & quidquid ex dicta tortura emergat, torqueri debet super complicibus in crimine schismatis, iuxta notata 3. *p. tit. de Ind. & tortura, & suprà tit. primo, de hæresi*, §. 18.

39. Tortura ei data Schismaticus abiurare debet schisma formaliter, iuxta formam de qua in cap. *Quoties*, 1. q.7. & Turrecremata *in summa, de Ecclesia, lib.4.p. 1. c. 15.* Et etiam hæresim pro modo suspicionis eiusdem, vt notauit Pegn. *dicta comm.* 73. vers. *Sed vlterius quæritur*, & Decian. *in suis tract. crim. l.5.cap. 64.num.2.* Et de materia abiurationis horum schismaticorum, videndi sunt Simanch. *de Cathol. Instit. tit.1. num. 15. & seq.* Farin. *de Hæresi*, q. 184. *num.* 35. & Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib. 2.Can.1.quæst.* 56.*n.*12.

40. Vbi autem de schismate, quis nec conuictus nec confessus esset, tunc extantibus indiciis ad torturam torquendus esset pro veritate habenda, & vlterius vbi ex tortura nihil emergeret, pro suspicionis modo schisma abiurare deberet, in omnibus, & per omnia ad formam suspectorum de hæresi; nam sicuti quoad abiurationem à pari procedunt Hæreticus formalis, & schismaticus formalis, ita etiam quoad eandem abiurationem, à pari procedere debent suspectus de hæresi, & suspectus de schismate

41. In prædicto tamen casu, quo quis de schismate, nec conuictus, nec confessus esset, sed tantummodo suspectus, non esset reus cogendus ad abiurandum, vti suspectus de hæresi, nam ex præsumptione non nascitur præsumptio, sed ex facto certo, vt sentit Bart. *in l.2. §. Diuus*, ibi, *quod probato vero tunc præsumitur, subtraxisse*, ff. de iure fisci, & apertius Bald. *l. Idem, & si, in 2.lect. de statu hominum*, Ruin. *cons.90.in fin.*vers. *secus autem, l. 3. & cons. 51. n 15. vol.5.* vbi de communi, Mantic. *decis. Rotæ Rom.* 264.*num.*10. At de schismate, ex quo oritur hæresis suspicio, non constat nisi præsumptiuè, igitur ex eo schismate præsumpto non potest oriri Hæresis suspicio.

§. XII.

De pœnis Schismaticorum.

42. PRima Schismaticorum pœna est priuatio Ecclesiasticæ potestatis, (loquendo de potestate Iurisdictionis non Ordinis) text. est in cap. *didicimus*, 24. *quæst.* 1. Sanch. *in summ. l. 2. cap.* 36. *num.* 10. & Card. Tuschus, *Pract. concl. tom. 7. litera S. conclus.* 55. *num.* 1. *& seq.* Bonacin. *de censuris in specie, disp.1.de censuris Bullæ Cœnæ, q.* 2.*punct.*5.*n.* 8. Suarez *de Charitate disp.*12.*sect.* 2.*n. tertio*, qui allegant.

An autem hæc pœna habeat locum in schismatico non denunciato, controuertunt scribentes, nam 43.
Azor. *Instit. Moral.*1.*p. lib.* 8. *cap.* 20. *quæsito* 9. & Valentia, *tom.* 3. *disp.* 3. *quæst.* 15. *puncto* 3. existimarunt schismaticum, etiam antequam sit denunciatus carere Ecclesiastica Iurisdictione. Toletus, verò, *lib.*1.*summ.c.*13.*n.* 2. & Sotus *in* 4. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 4. Leonard. Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib.*2. *can.* 1. *quæst.* 56. *n.* 13. vers. *Quæ quidem*, & Bonacina, *in decalogum, disp.*3.*q.* 4.*puncto vlt.*§.5.*n.*8. *& loco suprà alleg.n.*9. probabilius oppositum censuerunt, nam ex consilio Constantiensi, cuius constitutionem referunt Tolet. & Sotus *locis suprà citatis* nullus ex vi prohibitionis Ecclesiasticæ vitandus est, nisi notorius sit percussor clerici, vel nominatim denunciatus sit reus perpetrati delicti cui est adiuncta communionis priuatio.

Secunda Schismaticorum pœna est excommunicatio lata in 1. Can. Bullæ Cœnæ, nam an de 44.
Iure antiquo essent excomm. controuersum est inter DD. ita Sanch. *dicto c.* 36. *num.* 11. Duardus, *dicta quæst.* 56. *num.* 6. Suar. *de Charitate disp.* 12. *Sect.*2. *num.* 1. Sanctar. *de Hæresi, c.* 43. *n.* 8. & Farin. *de hæresi, quæst.* 184. *numero trigesimo septimo, & sequentib.* Dixi Schismaticos esse excommunicatos excommunicatione Bullæ, in Can. contra Nauarr. *in Man.c.*27.*n.*57. qui ponit hanc excommunicationem. in 2. Canone, sed verè Nauar. natat contra torrentem DD. & eum latè impugnauit Alter. *De Censur. tom.*1. *lib.*5. *disputationib.* 2. *cap.* 9. *in principio.*

Hæc autem excommunicatio non comprehendit Schismaticos solum mentales, Sanch. *num.* 15. 45.
Duardus, *n.* 17. nec fautores, & schismaticorum, Sanch. *n.*16. & Duard. *n.* 8. Bonac. *dicto puncto* 5. *num.* 10. vers. *Obserua quartò*, licèt hi ligentur excommunicatione de qua in Bulla Pauli IV. Incip. *Cùm ex Apostolatus officio.*

Ligantur tamen hac Bullæ Cœnæ censura Schismatici, solo exteriori opere, licet in eis desit intentio se subtrahendi ab obedientia Papæ, vti docuerunt Sanch. *n.*14. Suar. *de Censur. disp.* 21. *sect.*2. *n.*13. Duard. *num.* 8 Ex quo ibi inferunt DD. Censura Bullæ ligari eos, qui in Anglia externæ obedientiæ signa exhibent erga Regem, licèt in mente credant ipsum non esse Christi Vicarium, Bonac. *vbi sup.* vers. *Obserua tertiò*, & Marius Alterius *de cens. tom.* 1. *disp.*2.*lib.*5. *c.*9.*col.*6. Filliuc. *q. Moral. tom.*1.*tract.*16. *c.*2.*n.*48. Pater Pueronus Abb. Generalis Monachorum Montis Oliueti, Do. ac conciuis meus, in comm. suis eruditiss. in Bullam Cœnæ, *c.*1.*n.*230. 46.

An autem in excomm. Bullæ nostræ comprehendantur soli Schismatici, & Hæretici simul, an verò, etiam schismatici primi generis non habentes schisma coniunctum cum Hæresi? Farin. tenet solummodò Schismaticos habentes cum Schismate Hæresim coniunctam comprehendi, ex eo quod hi propriè sint schismatici, ita *q.*184. *num.*59. 47.

At Duardus *dicta q.*56.*n.*6. Sanch. & Suar. *locis citatis* manifestò docuerunt, etiam schismaticos, non habentes cum schismate hæresim coniunctam, comprehendi Bulla Cœnæ, quia etiam hi strictè sunt schismatici, vt suprà vidimus, & Scismatici secundi generis item sunt excommunicati per eandem Bullam nostram sub nomine hæreticorum. 48.

Tertia Pœna, est inhabilitas ad Beneficia in futurum consequenda, Sanch. *num.*18. Farin. *dicta quæst.*183.

quæſt.183.nu. 42.Peſia *comm.73.parte 2.verſ.Cognitu dignum*,vbi reprobat Crauet.qui conſuluerat contrarium *conſ.*283.Sanctar.*de hæreſi*, *cap.43.num* 12. & 13.& de hoc eſt text in cap.*quia dilig.de elect.* Bonacina, *dicto puncto* 5.*numero* 12.vbi addit ob ſchiſma modò non ſit coniunctum cum hæreſi,non incurri priuationem beneficiorum obtentorum ante ſchiſma.

49. Quarta Pœna eſt pœna mortis, vbi ſeciſmatici ſint impœnitentes, Farin.*dicta q.*184 *num.*51.*& num.* 52.vbi quod in tali caſu Iudices ſæculares poſſunt ſine degradatione punire clericos ſchiſmaticos.Marta *de Iuriſdict.capite* 38.*par.*2.

Et eadem pœna mortis puniri debent Domini,&
50. Magiſtratus omnes tam Eccleſiaſtici, quam ſæculares, qui in ſchiſma inciderint, excitauerint, &c. ſecundum Bullam Pauli IV.Incip.*cum ex Apoſtolatus officio*,vbi omnes tales ſchiſmaticos, etiam pro primo lapſu puniri, mandat Papa, vti verè relapſos, Duard. *loco cit.n.*13.Scortia latè *in ſelectas Rom.Pont.Conſt. Epitome*, 72.*per tot.*

51. De alijs ſchiſmaticorum Pœnis videndus eſt Farin. *dicta q.*184.*à n.*37.*vſque ad* 59.& Marta *d.Iuriſd.p.*2. *cap.*38.

De fautoribus autem ſchiſmaticorum idem dicendum proportionabiliter, quod de fautoribus Hæreticorum diximus, vide tamen de his, Scortiam *vbi ſuprà*, *Theormate* 184.

§. XIII.

De peculiaribus pœnis Schiſmaticis ab Inquiſitoribus imponendis.

POſt abiurationem Schiſmatis formalem, & ſuſpicionis Hæreſis, ſecundum gradum ipſius ſolet Schiſmaticus ab Inquiſitoribus multari alijs pœnis.

51. Hæ autem vltra pœnas de quibus ſupra diximus ſunt, pœna pecuniaria, exilium, carceratio, relegatio, triremes, vltimum ſupplicium pro modo, & grauitate delicti, ita Decian.*tract.crimin.lib.*5.*cap.*67.Farin. *de hæreſi*, *q.*184.*num.*49.vbi de pœna pecuniaria,Ferdinand.de Caſtro Palao, *in opere Moral.tractat.*6. *diſp.*4.*punct.*6.*nu.*20.vbi de pœna exilij & triremium Souſa *in Aphoriſ.Inquiſit.lib.*3.*c.*27*n.*7.qui omnes fa-
52. tentur iuxta ea, quæ dixi *ſuprà,num.*41.quod ſi Schiſmatici ſint contumaces, & impœnitentes poſſunt brachio ſæculari relaxari, & pœna mortis naturalis multari.

§. XIV.

An Sacerdos, vel Epiſcopus non Baptizatus,vel dubitans poſſit baptizari iterum ſine periculo Apoſtaſiæ.

SVprà dicebamus, quod reiterantes Baptiſmum puniuntur vti Apoſtatæ nunc hoc limitandum eſt, vbi quis fuit baptizatis inualidè, vtpotè ob defectum, vel materiæ, vel formæ, nam ſine dubio, talis eſt baptizandus.

53. Similiter, vbi quis probabiliter dubitaret, num ſit validè baptizatus, an inualidè, vel etiam ſimpliciter, an ſit baptizatus, nec ne, is namque ſub conditione *ſi non eſt baptizatus*, eſt *baptizandus*, Syluest. *in ſumm.in verbo Baptiſmus*, 4.*q.*9. Tabiena *eodem verbo* 4.*n.*7.Sotus *in* 4.*diſt* 3.*q.*5.*art.*9.*ad* 4.Paulus Comitolus *Reſpon. Moral. lib.*1. *q.*1. *n.*1.

Et cum caracter Sacramenti ordinis, neceſſariò præſupponat Characterem Baptiſmi cap.*veniens*, de Preſbyt.non baptizato, Bonacina *de Sacram.diſp.*1. *q.*5.*punct.*3.*n.*2.Manifeſtè ſequitur ad ordinis Sacramentum aſcendere non poſſe eum, qui Baptiſmi lauacro non ſit ablutus, Sacerdotemque non Baptizatum, (licèt probabiliter fortaſſis ſe baptizatum putet)corpus Chriſti non conficere, & Epiſcopum non baptizatum, validè ordines non conferre, latiſſimè Campanil.*in Diuerſ.Iuris Canonici*, *Rubr.*2. *n.*23.24.*&* 25.& Aug.Barb.*de Officio Epiſcopi,tom.*2. *alleg.*2.*n.*8.poſt Suar.*in* 3.*part.D.Thom.diſp.*22.*ſect.*1. *tom.*3.& alios ibi allegatos. 54.

Et quamuis communis error ſoleat facere ius, *l.Barbarius*, *de officio Præſidis*, attamen text.ille intelligendus eſt, de his defectibus qui, poſſunt ſuppleri à legiſlatoribus, vnde ſecus eſt de illis defectibus, qui ſunt iuris diuini, vel naturalis, vt eſt defectus Baptiſmi in Sacerdote, ita Barboſ.*vbi ſuprà*, *num.*10.& Campanil.*n.*25.vbi quod reg.illius legis non habet locum in Spiritualibus. 55.

Ex quibus apparet, Primò quidem falſam eſſe opinionem Ang.in verbo *Baptiſmus*.7.*n.*12.volentis talem Sacerdotem non baptizatum conſecrantem conficere non virtute ſua, ſed Eccleſiæ. 56.

Secundò colligitur talem Sacerdotem, vel Epiſcopum, ſi de ſuo Baptiſmo dubitet, eſſe baptizandum ſub conditione, vel abſolutè, vbi non eſſet baptizatus, *Repert.Inquiſit.*in verbo *Sacramentum* verſ.*Sed quid ſi*,& Campanil.*vbi ſuprà num.*24.vbi quod cum quidam in Anglia promotus fuiſſet ad Epiſcopatum, ante Baptiſmum, Mart.V.decreuit vt baptizaretur, atque iterum ordinaretur, & in Epiſcopum conſecraretur, cum declaratione, quod qui antea ab eo ordines receperant,verè promoti & ordinati non erant. 57.

An autem probabiliter dubitans, an ſit baptizatus, poſtquam fuit baptizatus ſub conditione:ſit cogendus ad iterum ſuſcipiendum ordines, dicendum eſt, quod ſic, *cap.*1.*& fin.de Presb.non baptizato*, D.Thom.*in addit.ad* 3.*partem*, *q.*35.*art.*3.*ad* 2.ne caſu,quo à principio fuerit ritè,& rectè baptizatus & conſequenter ordinatus laicalem vitam agat. 58.

Idem dicendum eſſet, de profeſſo in Religionem dubitante de validitate ſui Baptiſmi, nam poſt iteratum ſub conditione Baptiſmum, cogendus eſſet ad iterum profitendum, vel profeſſionem iam emiſſam ratificandum,tum quia votum & promiſſio infidelis valet; igitur multò magis promiſſio fidelis non baptizati,Sanch.*de Matr.l.*9 *diſp.*33.*n.*6.tũ quia in hac re dubia,tutior pars eſt eligẽda,*c.fin.de Presb. non baptiſato*,tum denique quia in dubio melior eſt conditio poſſidẽris,ſecundum vulg.Iuris regulam,at Religio eſt in poſſeſſione iſtius profeſſi virtute profeſſionis,igitur poteſt illum retinere quouſque plenè conſtet illum non eſſe baptizatum. 59.

Tandem,quoad Sacerdotem non baptizatum conſecrantem,notanda eſt Doctrina ſingularis Angelici Doctoris D.Thom.*in ſupplemento* 3.*partis.q.*35.*ar.*3 *ad* 2.vbi dixit piè credendum eſſe Deum, vti ſummum Sacerdotem ſupplere effectus Sacramentorum à tali non baptizato adminiſtratorum. 60.

§. XV.

Quomodo Confeſſarius ſe gerere debeat cum Apoſtata.

QVoniam Apoſtaſia eſt receſsus totalis à fide, vt ſuprà vidimus,& ſpecie ab hæreſi non differt, ideò

ideò circa Apostatam confessarius ea omnia animaduertere debet,quæ *suprà* notauimus, *tit. prox.* §. *fin.per totum*,de Hæreticis.

61. Dubitari tamen potest,an circumstantia Apostasiæ sit necessariò confitenda in confessione.

Hæc quæstio dependet ab alia in Scholis sæpè pertractata controuersia , an scilicet circumstantiæ
62. peccatum aggrauantes intra eandem speciem sint necessariò in confessione explicandæ.

In qua difficultate, prima sententia est negatiua, pro qua Diana *resol. Moral. 1. p. tract. 7. resol.* enumerat triginta duos Doctores,& verè hæc opinio apud modernos communis est.

63. Secunda Sententia est , asserens has circumstantias esse necessariò in Sacramentali confessione explicandas,& hanc tenuerunt decem & octo Doctores enumerati à Diana *ibid.* inter quos adest Mag. Philippus Faber,meus olim in Patauino Gymnasio, dum Theologiæ operam darem,amantissimus Præceptor.

64. In hac materia mihi semper placuit, hæc secunda sententia , quæ est magis conformis sacro Tridentino Concilio *sess. 14. cap 5.* vbi docuit eam esse necessariam peccatorum confessionem , quæ sufficit,vt Sacerdos rectè iudicare possit de peccatorum grauitate.At hoc iudicium nequit rectè fieri,nisi hæ etiam circumstantiæ explicentur.

65. Cum autem dico circumstantias aggrauantes esse in confessione explicandas intelligo de circumstantiis non quomodocumque aggrauantibus, sed notabiliter arbitrio prudentis viri,& confessarij,vt explicat, Filliuc. *q. Moral. tom. 1. tractat. 7. cap. 4. n. 87. & sequentibus.*

66. Si tamen versaremur in pœnitente de recenti viam Domini ingresso, quique scrupulis nimis vexaretur,quod in eo pœnitentium statu sæpè contingit ex Diaboli tentationibus, iuxta illud Ecclesiastici 8. *Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia, & Timore , & prepara animam tuam ad tentationem,* tunc prudens Confessarius poterit sequi primam opinionem,& consulere,imò & præcipere pœnitenti, quod illam sequatur Filliuc. *vbi suprà , num. 87. vers. prima ergo Sententia probabilis est.*

67. Ex his sequitur,quid de proposita quæstione sit sentiendum , nam sequentes opinionem eorum qui voluerunt non esse circumstantias aggrauantes necessariò in confessione explicandas , consequenter loquendo debent tenere circumstantiam Apostasiæ, non esse necessariò in confessione explicandam, prout tenuit idem Diana *loco suprà allegat. Resolutione* 54.

Sequentes verò aliam sententiam , de necessaria explicatione harum circumstantiarum in confessione , quam nos probabiliorem iudicauimus , tenere debent circumstantiam Apostasiæ esse necessariò confitendam , cum sine dubio notabiliter aggrauet peccatum hæresis , prout in indiuiduo tenuerunt, Suar. *de fide, disp. 16. sect. 5 in fin.* Sanch. *in summ. lib. 1. cap. 7. n. 17.* Valentia 2. 2. *disp. 1. q. 11. punct. 1. & q. 10. punct. 5.* qui alios allegant , quibus addi potest, Layman. *in summ. lib. 2. tract. 1. cap. 16. num. 3.* & post hæc scripta visus Reuerendiss. Dom. ac conciuis meus, Pueronus Abb. Gen. Monachorum Montis Oliueti *in Bullam Cœnæ, cap. 1. n. 36.*

Animaduertet tamen Confessarius,quod si Apostasia sit tantum exterior , & in intellectu suo rectè pœnitens senserit de Catholica fide,poterit à quocumque Confessario absolui, nec excommunicationem Bullæ Cœnæ vllo modo incurrit , ita Valer. *de differentiis vtriusque fori,* verbo *Hæresis, differentia secunda, n. 1.* & alij allegati per me *suprà tit. 2. § fin. num. 49.* Diana *resol. Moral. p. 3. tractat. 4. resol. 143.* & licèt *in fin illius resolut.* dicat hanc opinionem displicere:multis attamen est mera veritas, & eandem opinionem vti verissimam, sequutus fuit reuerendiss. Pueronus suprà per me sæpè citatus , *in suis commentariis , ad Bullam Cœnæ Domini , cap. 1. num. 37.*

Proponet vlterius Confessarius Apostatæ, infœlicem ipsius statum , & exitum ex scriptura diuina, Prouerbiorum , capitulo 6. *Homo Apostata vir inutilis, graditur ore peruerso , innuit oculis, terit pede, digito loquitur , prauo corde machinatur malum , & omni tempore iurgia seminat, huic ex templo veniet perditio sua, & subitò conteretur ne habebit vltra medicinam.* , quem locum accommodauit Cardinalis Baronius *tom. 4. Annal. circa Annum Domini* 363. & Spondan *in Epit. ibid num.* 16 Iuliano Apostatæ, & omnibus aliis Apostatis.Et de Apostatarum infœlici morte , vide eundem Spondan. *ad Annum Domini 362. num.* 24. Tandem , vt suprà monui , omnia, quæ diximus obseruanda circa hæreticos,obseruabit Confessarius circa Apostatas. 68.

§. XVI.

Quomodo se debeat gerere Confessarius cum schismaticis.

QVoniam vt *suprà* vidimus §. 10. Schisma aliquando est coniunctum cum hæresi,aliquando non , cùm est cum hæresi coniunctum , tunc Confessarius, circa schismaticum eo modo se geret, quomodo diximus *suprà* se gerere debere circa hæreticum: 69.

Si verò schisma sit ab hæresi seiunctum , tunc In primis animaduertet Confessarius differentiam, quæ versatur inter excommunicationem latam ob hæresim, & ob schisma, quia illa requirit copulatiuè errorem in intellectu, & manifestationem illius extrinsecam , hæc verò solum extrinsecum opus requirit, quod sufficit ad censuram incurrendam,etiam si non adsit animus, se subtrahendi ab obedientia Pontificis, vt est caput Ecclesiæ,ita Suar. Sanch. Duard & alij allegati per Bonac. *de censur. in specie. tom. 3. disput. 1. quæst. 2. punct. 5. num.* 10. verf. *Secundò, patet* , Quibus addi potest , Scortia *in selectas , Rom. Pontif. const. Epit.* 166. *Theorem.* 410. *verf. quod spectat ad tertiam partem,* ibi, *hinc colligi Catholicos,* cum aliis de quibus *suprà.* 70.

Secundò fautores, & defensores, & receptatores schismaticorum incurrunt tantummodo censuram latam à Const. Pauli IV. de qua *suprà, n. 41* quæ cum nulli sit reseruata : poterit à quocumque Confessario tolli, Duard. *in Bullam Cœnæ, lib. 2. Can. 1. q. 56. n. 18. verf. Bene verum est.* Bonac. *vbi suprà* verf. *Obserua quartò,* Abb. Pueronus *ad Bull. Cœnæ Dom. c. 1. num.* 146. 71.

Tertiò existentibus duobus Summis Pontificibus eodem tempore , si constet de canonica electione vnius , & de alterius electione non canonica, consulere debet Confessarius pœnitenti , & præcipere, quod pro vero Pontifice, cum agnoscat quem constat canonicè electum.Si verò , res est dubia , & de alterutrius canonica electione minimè constet,tunc Confessarius consulere debet pœnitentibus , quod teneant se vti membra vnius Ecclesiæ Catholicæ,& se referant ad eius Supremum caput Christum Dominum , ac Pontifices illos, non vti dubios agnoscant 72.

noſcant, promptoſque ſe exhibeant ad illum pro vero Pontifice agnoſcendum, quem pro tali approbabit Concilium Generale, Mar.Alterius *de cenſuris, lib.5.diſp.2.cap.9.* verſ.*ſi poſtules*, & verſ. *Addo etiam*, vbi addit, quod in tali dubio, quiſque poteſt negare alterum ex illis eſſe verum Pontificem abſque periculo peccati mortalis vel excomm.Nald.*in ſumm.* verbo, *Bulla Cœnæ Domini, num.*16.qui alios allegat conciuis meus Pueronus Abb.Generalis Oliuetanæ Religionis, *ad Bullam Cœnæ, cap.1.num.*243.*& ſeq.*

73. Quartò animaduertere debet Confeſſarius quod qui diceret non eſſe de fide hunc numero Papam, v.g.Sanctiſſimum D.N.Vrbanum VIII.eſſe verum Pontificem non eſt habendus pro Schiſmatico, ſed pro vero hæretico, vti latiſſimè probauit Suar.videndus de Fide, *diſput.*10.*ſect* 5.*per totam*, vbi hoc pluribus Conciliis, Sumorum Pontificum Conſtitutionibus, & PP.auctoritatibus comprobauit; Sicut enim Eccleſiam Dei viſibilem, eſſe hanc numero, eſt de fide, ita etiam eſſe debet de fide, illius caput viſibile, cui ſubeſt, & obedire tenetur, eſſe hunc hominem viſibilem, pro ſummo Pontifice communi Eccleſiæ conſenſu habitum, & ſi hoc eſt de fide, ergo contrarium aſſerens, eſt hæreticus, bene Turrian.videndus *in ſuis ſelectis, diſp.*1.*p.diſp.*35.*dub.* vbi quod hoc certius nunc eſt, quam eſſet ante tempora Clem.VIII.latè Bonac.poſt hæc ſcripta viſus, *de cenſuris in ſpecie,tom.*3.*eius operum, diſp.*1.*q.*2.*punct.*1.*n.*9. & Pater Pueronus nouiſſimè viſus *ad Bullam Cœnæ,c.*1.*n.*141.

74. Quintò, circa ſchiſmaticum Confeſſarius eo modo ſe geret proportionaliter, quo modo *ſuprà,tit.* 2.docuimus eum ſe gerere debere cum Hæretico; nam ſublata à ſchiſmatico cenſura, ab Epiſcopo, & Inquiſitore, abiurato ſchiſmate, & hæreſis ſuſpicione in foro externo, eadem exiget ab eodem in foro interno.Monereque debet eum de grauitate Schiſmatis, quam confeſſarius colligere poteſt.

Tum ex eo, quod Schiſma Eccleſiam Dei in Tunica D.N.inconſutili, & in vnica Arca Noë, figuratam, & de qua in Canticis 6.dicitur, *Vna eſt Columba mea,perfecta mea,vna eſt Matri ſuæ,Electa genitrici ſuæ*,vt notatur in Extrauag *vnam Sanctam de Maior.& obedientia*, ſcindit, & diuidit, vnde Beda *in Martyrolog.die* 25.*Nouembris*, refert Chriſtum B.Petro Alexandrino Epiſcopo, veſte conciſsa apparuiſse, eique dixiſse, hoc feciſse Arium, quia Eccleſiam lacerauerat.

75. Tum ex diuinis vltionibus ſchiſmaticis immiſsis, vnde, *num.*16.iuſsu omnipotentis Dei, terra viuos abſorbuit, Dathan, & Abiron.

76. Tum denique ex aureo monito diſcipulis ſuis tradito à B.Ant.Magno moriente,in hæc verba relato, à S.Athanaſio in eius Vita, *Schiſmaticorum, inquit, & hæreticorum venena vitate,meumque in eos odium conſectamini,quia Chriſti ſunt inimici,ſcitis ipſi, quod nullus mihi, nec pacificus quidem ſermo, cum iis aliquando fuerit,propter eorum prauam voluntatem,& pertinax contra Chriſtum Bellum.*Similiter ſchiſmaticum moneat Confeſſarius,de pœnis,quas ob ſchiſma contraxit; cum eas in foro etiam conſcientiæ omnino obſeruare teneatur, & ei ſalutares pœnitentias, & delicto & perſonæ qualitati congruas, prudenti ipſius arbitrio iniungat.

TITVLVS IV.

De Fautoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Fautorum appellatione, qui veniant.*
2 *Fautores habentur Inquiſitores, & Epiſcopi ſi Hæreticos non puniant.*
3 *Niſi id facerent ad euitanda ſcandala.*
4 *Et in iſto caſu Epiſcopi, & Inquiſitores non punientes hæreticos ſunt ſuſpecti de hæreſi, & qualiter.*
5 *Fautores ſunt Domini temporales omittentes capere hæreticos.*
6 *Idem de Iudicibus inferioribus.*
7 *Omittentes denunciare hæreticos ſunt fautores.*
8 *Contra Dominos temporales,& Magiſtratus non proceditur,niſi Papa conſulto.*
9 *Can.primus Bullæ Cœnæ non habet locum contra fautores ſuſpecti de hæreſi.*
10 *In fautoriam incidunt Principes condentes leges per quas Officium S.Inquiſitionis impeditur.*
11 *In hoc Dominio Mediolani ſubditi Potentiſſimo Regi noſtro prohibentur inſeruire pro milite Principibus exteris.*
12 *Rei hi à Senatu noſtro Mediolani ſolent damnari ad Triremes, hæc tamen prohibitio non habet locum in inſeruiente Principibus exteris aduerſus hæreticos,vel Turcas,n.*13.
14 *Reges cogi poſſunt ad iurandum, quod obſeruabunt leges in hæreticos latas.*
15 *Fautores habentur, alimenta Hæreticis dantes, & tales ſunt ſuſpecti, n.*16.
17 *Item,qui hæreticos venerantur.*
18 *Item illos viſitantes.*
19 *De hæreſi illius cui fautum eſt, debet conſtare,vt procedatur contra fautores.*
20 *Fautores huiuſmodi ſunt ſuſpecti de vehementi regulariter.*
21 *Sanctum Officium impedire directè, & quid ſi indirectè.*
22 *Impedire S. Officium dicuntur, offendentes Inquiſitores,& eorum miniſtros.*
23 *Item,qui verbaliter tantum terret.*
24 *Item impedientes familiares in vſu armorum.*
25 *Potentiſſ. Rex noſter mandauit Officialibus ſuis in Hiſpania, vt iurent obſeruare prærogatiuas S. Officij,in manibus Inquiſitorum.*
26 *Inquiſitores poſſunt prohibere,ne ſuſpecti de hæreſi,arma ferant.*
27 *Item, occultantes hæreticos, & eis conſulentes, num.*28.
29 *Huiuſmodi impedientes ſubduntur iuriſdictioni Inquiſitorum.*
30 *Sunt regulariter ſuſpecti de hæreſi.*
31 *Sunt torquendi ſuper cauſa, quæ moti ſunt ad impediendum S.Officium.*
32 *Forma iuramenti Miniſtrorum Laicorum Regis noſtri in Hiſpania.*
33 *Quod tenebunt Catholicam Romanam Fidem.*
34 *Quod nulla munera communicabunt hæreticis.*
35 *Quod in eorum domibus,vel familia hæreticos vel fautores non habebunt.*
36 *Quod priuilegia Inquiſitionis Miniſtrorum,& familiarium S.Officij obſeruabunt.*
37 *Quod mandata Inquiſitorum exequentur.*

38 *Recepta*

38 *Receptator hereticorum, quis sit.*
39 *Dicitur, licet semel tantùm receptauerit.*
40 *Quis dicatur receptator heretici, vt hereticus est.*
41 *Receptans hereticum consanguineum, an incurrat pœnas receptantium, & latè de Patre Bannito receptante filium Bannitum, & Obseruantia Senatus Mediolani in hac re.*
42 *Talis non excusatur à tota pœna, & qualiter puniendus, & seq.*
45 *Quid de receptante hereticum magna amicitia coniunctum.*
46 *Ignorantia, an excuset receptatores.*
47 *Cui incumbat onus probandi scientiam, vel ignorantiam reo, an fisco num. seq. vbi latè quando præsumatur scientia in receptante Bannitum. & plures Decisiones nostri Senatus Mediolani.*
50 *Quid de nautis, caponis, & stabularijs receptantibus, vbi Decisio Senatus Mediolani.*
51 *Scientia præsumitur in receptante hereticum: publicè denunciatur, & quomodo debeat puniri.*
52 *Torqueri an possit reus, super scientia.*
53 *Receptatio ex quibus actibus inducatur.*
54 *Vis & metus an excuset à receptatione.*
55 *Receptatores an sint suspecti de heresi, & qualiter, & seq.*
58 *Receptatoribus indicitur abiuratio pro modo suspicionis.*
59 *De pœnis receptantium*
60 *Heretici diu non viuerent sine istis receptatoribus.*
61 *Hereticus hereticum receptans punitur.*
62 *Conuersatio, & Allocutio, Visitatio & contractia parentele, cum hereticis sunt probibita, & sequentibus.*
66 *De hereticis vitandis plura remissiuè.*
67 *Conuersantes cum hereticis sunt suspecti de heresi & qualiter num. 68.*
69 *Ex conuers. oritur contra conuersantem indicium ad torturam.*
70 *In terris hereticorum, num liceat eorum templa adire.*
71 *De Instituente in testamento hereticum.*
72 *Defensores hereticorum qui dicantur.*
73 *Sunt suspecti de heresi, & qualiter, coguntur que abiurare, & seq.*
75 *De Aduocatis, & procuratoribus hereticorum.*
76 *Credentes hereticorum habentur, qui eorum erroribus credunt.*
77 *Item, qui credunt eos esse viros bones.*
78 *An credentes dicantur, qui hereticis obediunt.*
79 *Et an sint suspecti & qualiter.*
80 *Qui propriè credentes hereticorum dicuntur.*
81 *Intellectus Bullæ Cœna in primo Canone.*
82 *Credentes ex quibus verbis, & factis cognoscantur, & seq.*
83 *Audiens concionem heretic. etiam semel est suspectus de heresi, & qualiter, & seq.*
84 *Petens in infirmitate hereticos, pro eius consolatione, dicitur credens hereticorum.*
86 *De consultoribus hereticorum.*
87 *Fautores hereticorum torquentur, maximè super causa fauoris.*
88 *Pro modo suspicionis indicitur eis abiuratio.*
89 *Abiuratio generalis, quando sufficiat in hoc casu, & seq.*
91 *Relabens in fautoriam quando sit, vt relapsus brachio sæculari relaxandus, num. 92.*
93 *Ad traditionem brachio sæculari non deuenitur nisi consulto Supremo Vrbis Tribunali.*
94 *De pœnis reorum prædictorum, & n. 95.*
96 *Quomodo se gerere debeat Confessarius, cum fautoria habet annexam heresim.*
97 *Quid si non habet annexam heresim.*
98 *Censura Bullæ Cœna Domini sunt reseruatæ Papæ.*
99 *In Bulla Cœnæ tolluntur omnes facultates, & indulta.*
100 *Regulares vigore cuiusdam motus proprij Pij V. non possunt absoluere à censuris Bullæ, & 101. vbi reprobatur Peirin.*
102 *Habens facultatem absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ excepta heresi an possit absoluere fautores hereticorum, Schismaticos, &c. n. seq. vbi etiam an fautores suspectorum de heresi sint excommunicati, excommunicatione Bullæ Cœnæ.*
104 *Grauitas huius delicti, ex quibus colligatur.*
105 *Pœnitens, quam benignè sit monendus, ex Nazianzeno.*
106 *Qualis satisfactio iniungenda.*

FAutorum nomen, hoc loco latè accipiemus, prout eo quoque comprehendi possunt receptatores, defensores, & credentes hæreticorum, de his enim omnibus *hoc titul.* agemus. Sciendum igitur
est ex Pesia *p. 2. comm. 78.* vers. *trifariam autem,* tribus modis dici, quem fautorem hæreticorum, primo modo omissione, seu negligentia, secundo modo facto, seu cooperatione, tertio modo consilio, seu verbis, ita etiam explicat Farin. *de heres, q. 182. n. 1.* & Leonardus Duard. *ad Bullam Cœna, lib. 2. Canon. 1. q. 32.* & alij, ab eis latissimè allegati. 1.

§. I.

De Fautoribus hæreticorum ex omissione.

IN istam fautoriæ ex omissione, & negligentiæ speciem incidere possunt, personæ publicæ, & priuatæ, & quoad publicas quidem in hanc fautoriam incurrunt

Primò Episcopi Inquisitores, & eorum ministri, 2.
si hæreticos non puniant, nec contra illos procedant text. est *in Clem. 1. de pœnis. & in cap. excomm. il. 1. §. Volumus de hæreticis,* & idem dicendum, si lectionem librorum prohibitorum permittant, & prædicationem falsorum dogmatum, latè Pesia *ad direct. p. 2. commm. 2.* vers. *si de Episcopis,* Farin. *de heresi, q. 182. num. 24. & q. 186. num. 145.* Sanctarell. *de heresi, c. 11. num. 2.* qui alios allegant.

Hoc tamen intelligendum est, nisi Episcopus, 3.
vel Inquisitores, tales hæreticos permitterent, ad euitanda maiora scandala, vel vbi qui alios cumulat, *d. q. 186. n. 149. & seq.*

Et quod in casu nostro, Episcopi sint suspecti de 4.
hæresi constat inter omnes, solummodo dubitari potest de qualitate suspicionis, attamen dicendum est suspicionem esse violentam, ita vt ex hac possint vti hæretici damnari, vti fusè probauit Pesia *dicto comm. 2.* vers. *Si de Episcopis,* quem sequitur Farin. *vbi suprà, quest. 181. num. 26.* Quibus autem pœnis puniri debeant, vide eundem Peña *vbi supra,* vers. *Episcopi ergo,* & vers. *seq.* vbi de causis eos excusantibus.

Secundò in hanc fautoriam incurrunt Domini 5.
temporales, qui requisiti omittunt inuestigare, capere hæreticos &c. text. est *in cap. excom §. moneantur. de heret.* latè Farin. *dicta quest. 182. num. 15. & seq.* Pesia *part. 2. com. 78. sub litera A,* Sanctarel. *dicto cap. 11.*

*cap.*11.*n.*6.Scortia *in selectas Pontif. Constitutiones, Theorem.*410.verſ. *excommunicantur quartò*, Filliuc. *q.Moral.* 1.*part. tract.* 16.*cap.*2.*num.*38. Pater Pueronus ,*in Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 164. & licet *num.ſequenti* , excuſet a cenſura Bullæ Cœnæ Principem , & eius Magiſtratus , fauentes hæretico, ab Inquiſitoribus vti tali relaxato , ſi tam Princeps, quam Officiales eius ſciant eum eſſe innocentem, quod etiam viſus eſt voluiſſe Souſa , *in dictam Bullam Cœnæ, diſp.*11. *concl.*3. Attamen aduertendum, quod dicta per Patrem Pueronum , & per Souſam habent locum tantummodo in foro conſcientiæ, in quo verè loquuntur , ſecus enim eſt in foro externo , in quo Principes , & eius magiſtratus fauentes hæretico ſic ab Inquiſitoribus ipſis relaxato haberentur pro fautoribus hæreticorum , & in omnes pœnas canonicas incurrerent , vt in hoc opere aliàs lariſſimè probaui , & ij niſi aliqua legitima cauſa excuſentur ſuſpecti ſunt de hæreſi violenter, faciunt notata per Peñam *comm.*2.*part.*2.verſ.*Si de Epiſcop.* Farin.*vbi ſuprà num.*16.Graff. *lib.*4.*ſuarum deciſion. cap.*18.*num.*20.*volum.*1. Leonard Duard. *ad Bullam Cœnæ , lib.*2. *can.*1.*q.*32.*num.*11.Marium Alt.*de cenſur.tom.*1.*lib.*5.*diſp.*2.*cap.*5. & his pœnis puniri debent , de quibus Peña *vbi ſuprà*.

6. Tertiò dicendum de Magiſtratibus,& aliis Iudicibus inferioribus , Peña *dict. comm.*78. *ſub littera E*, Farin.*d.q.*182.*num.*19.*& ſeq.*Sanctarell. *num.*6. verſ. *Præterea publici Officiales* , Suar. *de fide, diſp.*24.*ſect.* 1.*n.*6.Scortia *Theor* 26.verſ.*Fautores*.

7. Quartò , aliquando perſonæ priuatæ incurrunt in hac fautoriam omittendo denunciare hæreticos vt dixi in titul. *de obligatione denunciandi*, vel ſi à Magiſtratibus aliquid eis fuerit iniunctum aduerſus hæreticos,& illi non impediti minimè obediant , latè Farin.*dicta q.*182.*n.*27.*& ſeq.* Peña *dicta com.* 78. verſ.*priuati autem* , Suar.*de Fide vbi ſuprà*, Filliuc.*d. n.*38.Scortia *vbi ſuprà*, verſ. *Dixi generaliter* , Pater Pueronus *dicto cap.*1.*n.*166.

Circa quæ tamen aduertendum eſt , quod ſtantibus edictis Inquiſitorum obligantibus, omnes ad denunciandum , omnes indiſtinctè , etiam priuatæ perſonæ in hanc fautoriam incident, eo tamen modo, & forma, prout declaraui in titulo de obligatione denunciandi.

An autem, & quomodo tales ſint de hæreſi ſuſpecti,dixi *in d.tit.de oblig.denunciandi alios iſtius fautoriæ modos & caſus* vide apud Sanctarell.*vbi ſuprà, cap.*11.& Sanch.*in ſumm.tom.*1. *lib.*2.*cap.*10. *num.*11. *& ſequent.*

Duo tamen diligenter notanda ſunt circa Dominos temporales , & Magiſtratus in hanc fautoriam incidentes.

8. Primum eſt non eſſe contra eos procedendum,niſi conſulto ſupremo Tribunali Romanæ Inquiſitionis,vti notauit Peña *dict.comment.*78.verſ. *Ac in puniendis.*

9. Alterum eſt , Cenſuram latam in Bulla Cœnæ *n.*1.contra fautores Hæreticorum, non habere locum contra Dominos temporales , vel magiſtratus negligentes in capiendo excommunicatum inſordeſcentem in excommunicatione , per annum , vel ſortilegum, &c.quia iſti non ſunt hæretici, ſed tantùm de hæreſi ſuſpecti , ita contra Nauar.quem ibi allegat , voluit Sanch.*in ſumm.loco alleg.num.*14. & Suar.*de cenſuris diſp.*21.*ſect.*2. *n.*34. & nos *Infrà §.* 12.*num.*89.

10. In eandem etiam fautoriam incidunt Reges,Principes , Duces , Marchiones , & alij Supremi Magiſtratus , qui leges condunt , vel conditas obſeruari mandant, nec reuocant , per quas Officium S. Inquiſitionis impediatur, vel debilitetur, benè Bobadil *in ſua Polit.l.*2.*c.*17.*de la Iuriſdicion Eccleſiaſtica caſu* 66.*n.*107.vbi quod Inquiſitores poſſunt compellere per cenſuras Reges prædictos , & Principes ad modificandas, & reuocandas dictas leges. 11.

Sic quamuis in hoc fœliciſſimo Dominio Mediolani adſint proclamationes Excell.D.I.T.ſuæ Cath. Maieſtatis , prohibentes ſubditos inſeruire pro milite exteris Principibus ſub pœna rebellionis pluresque huiuſce criminis rei ſaltem ad pœnam triremium fuerint ab Excellentiſſ.Senatu damnati , vt atteſtatur D.Caluinus,qui honorificè in primis aduocationis meæ annis munere Vicarij prætorij,in hac noſtra Ciuitate Cremonæ vnctus eſt , *in tract. de æquit.c.*100. *num.*11.vbi quod ſolet Senatus reos hoſce ad triremes condemnare,prout in facto Ioan. Baptiſt.Cauagna, fuit ad remum ſeptennalem damnatus , vt ex litteris Senatus datis , Sp. D. Prætoris Cremonæ die 19.Februarij 1628. Attamen cum inſeruiunt in militia Principibus exteris contra hæreticos , vel Turcas , tunc non comprehendi ſubditos huius Dominij ſub dictis proclamationibus decidit idem Senatus Mediolani , vt atteſtatur idem D.Caluinus,*loco ſuprà cit.num.*14.*&* 15. 12. 13.

Per eaſdem quoque cenſuras cogi poſſunt Reges Principes , & eorum Magiſtratus ad præſtandum iuramentum de obſeruandis & per eorum ſubditos obſeruari faciendis legibus , & ſtatutis contra hæreticos latis & promulgatis Bobadill. *vbi ſuprà, caſ.*74.*num.*118.*& ibi in Apoſtilla ſub littera A* , vbi alios DD.allegat. 14.

§. II.

De varijs caſibus in quibus dicitur fautor hæreticorum opere.

PRimo hanc fautoriæ ſpeciem incurrunt, alimenta hæreticis præſtantes , & pecuniam eis mutuantes, Farin. qui alios cumulat *de hereſi* , *q.* 182. *num.*6.Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib.*2. *canon.*1.*quæſt.*32.*num.*8.Sanctarell.*de hæreſi* , *cap.*11. *dub.*1.*num.*16. 15.

Et hi , niſi aliquibus cauſis excuſentur ſunt ſuſpecti de hæreſi vehementer, vel leuiter, ſecundum quod maiora , vel minora adſunt contra eos indicia ita Locat.in verbo *Credentes,n.*2.Farin.*vbi ſupr.n.*7. quæ tamen declaranda ſunt ex his,quæ tradit idem Farin.*ibid. num.*13. 16.

Secundò , fautores hæreticorum habentur , qui eos adorant, venerantur , & laudant , Farin.*d. q.* 182.*num.*4.*&* 5.vbi alij allegantur Sanctarel.*vbi ſuprà, num.*11.Item, hæreticos viſitantes , Sanctarell. *ibid.n.*11.verſ.*Item dicuntur.* 17.

Et hi , pro indiciorum qualitate, & circumſtantiarum numero, & modo ſuſpecti ſunt de hæreſi modò leuiter , modò vehementer , ita Locat.in dicto verbo , *credentes,num.*2.

Tertiò , Fautores dicuntur hæreticorum, Primò illos viſitantes, & cum iis ſuſurrantes dum carcerati habentur. Secundò qui valde lamentantur de eorum comprehenſione , & morte:Tertiò , qui dicunt eos iniuſtè damnatos;Quartò , qui ægris oculis aſpiciunt illos perſequentes:Quintò furtiuè colligentes hæretici combuſti oſſa abſcondenda , & hi haberi debent , vti vehementer ſuſpecti de hæreſi, ita Peña, 2.*p.direct.caſu* 78.verſ.*Iam vt nihil* .Farin.*vbi ſuprà* , *n.*10.Zanard.*in ſumm.diuin.Præcep.com.*1.*cap.* 5.*de fide* , verſ.*fautoria*. 18.

Et

Et generaliter alios particulares casus, vide apud Sanctarel. *vbi suprà*, *dicto cap.* 11. Farin. *dict. q.* 182. Suarez. *de fide, disp.* 24 *sect.* 1. Sanch. *d. cap.* 10. *n.* 11. *& seq.* Leonard. Duard. *ad Bull. Cœnæ, lib.* 2. *can.* 1. *q.* 32 *per tot.* Marium Alterium, *de Censuris, tom.* 1 *lib.* 5 *disp.* 2. *cap.* 5. Locat. & alios in verbo, *Fautores.*

19. Duo tamen hoc loco sunt præmonenda; Alterum est quod vt ritè rectéque contra aliquem vti fautorem Hæreticorum procedatur, constare prius debet, de hæresi illius, cui fautum prætenditur, iuxta Doct. Bart, *l. is qui de furtis,* Locat. *in Iudiciali*, in verbo *fautores*, *num.* 3. verf. *Vnum tamen,* Mandosf. *ad Repert. Inquisit.* in verbo *fautores, litera H*, Farin. *d. quæst.* 182. *num* 11.

20. Alterum est, quod fautores hæreticorum, nisi qualitas personæ aliud suadeat, & reliquæ circumstantiæ, regulariter sunt suspecti de hæresi vehementer, ita Eymericus, *in Director. part.* 2. *quæst.* 56. *num.* 6. vbi probat hoc ex eo, quod excommunicati ob causam fidei sunt suspecti de hæresi vehementer, vt probatur in cap. *cum contumacia*, *de hæret. in* 6. & nos latè diximus, in titul. *de insordescentibus in excommunicatione.* At fautores hæreticorum sunt excommunicati ex causa fidei per cap. *excommunicamus*, *il primo* §. *credentes de hæret.* igitur, &c. Farin. ad hoc videatur qui alios allegat, *vbi suprà*, *n.* 55.

§. III.

De impedientibus sanctum Officium.

AB omni, & quocumque impedimento liberum omnino debere esse S Officium sapientissimè constituerunt Summi Pontifices, prout latè probauit Campeg. *ad Zanch. c.* 31.

21. Impedientes autem S. Officium, sunt in duplici differentia: Alij enim illud impediunt directè, vt puta statuendo, quod nullus de hoc crimine cognoscat, nisi v. g. Magistratus sæcularis, alij autem illud tantummodo indirectè impediunt statuendo v. g. quod nullus portet arma, nisi sit de familia Potestatis, per hoc enim statutum excluduntur familiares S. Officij vt *infrà* videbimus, ita Eymeric. *in Direct. p.* 2. *q.* 54. *n.* 1. Peña 161. *sub littera A*, Farin. alios allegans, *de hæresi*, *quæst.* 182. *n.* 24. *&* 75. *& seq* In pluribus autem casibus particularibus dicitur quis Officium impedire, quos breuiter enumerabimus.

22. Primò enim impedire sanctum Officium dicuntur, iniuriantes, vel offendentes Inquisitores, seu eorum ministros, vel etiam testes & denunciatores, qui in sancto Officio aduersus aliquem deposuerunt, de quibus latè dixi in materia Bullæ. *Si de protegendis*, & pro nunc videndi sunt Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 34. *n.* 28. *& Enchir. tit.* 7. *n.* 13. latè Campeg. *ad Zanch. cap.* 32. vbi quod iniurias in Inquisitores prolatas possunt Inquisitores punire, Farin. alios cumulans, *d. q.* 182. *n.* 79. Sanctarell *de hæresi, cap.* 11. *num.* 14. Scottia, *Theor.* 278.

23. Secundò impedire sanctum officium dicuntur qui minis, & terroribus verbalibus tantummodò vtuntur, Lucern. Inq. verb. *Impedientes*, §. 2. Peña *comm.* 79. *p.* 2. *sub littera A*, Farin. *vbi suprà n.* 84.

24. Tertiò impedire sanctum Officium dicuntur, prohibentes familiares Inquisitorum in vsu armorum, *Clement.* 2. §. *si de hæret.* vbi Zabar. Vital. Imol. & alij, latissimè Farin. *dict. q.* 182 *num.* 89. *& seq.* Singulare enim priuilegium habent Inquisitores vt possint familiam habere armatam, vt patet ex Bulla Ioann. XXII. Incip. *Exigit ordinis vestri*, vbi etiam Papa dixit, quod non debent Inquisitores abuti priuilegio concedendi arma suis familiaribus sed de his latius, in titulo *de Inquisitoris potestate*, interim videndi Farin. *vbi suprà*, Peña *p.* 3. *comment.* 105. Simanch. *de Cath. Institut. titul.* 34. *num.* 23. *& titul.* 41. Salcedo *ad Diaz. in praxi*, *capit.* 154. *num.* 14. qui alios allegant, quibus addi potest Borel. *de Magist. Edictis*, *libro tertio*, *cap.* 17. *num.* 21. Sicuti nec eodem priuilegio abuti debent familiares, vt *prima parte* vidimus, vbi etiam latè probaui in casu, quo familiares priuilegio armorum sibi ab Inquisitoribus concesso abutantur, S. Officium debere eos grauiter punire.

Sic Potent. Rex noster verus Catholicæ fidei defensor mandauit Officialibus suis in Hispania, quod inter cætera iurent in manibus Inquisitorum, se obseruaturos omnes præeminentias, & priuilegia de Iure, Apostolicis Constitutionibus, & Regum indultis concessa Inquisitoribus eorumque Officialibus, & familiaribus, vt *infrà* videbimus, vbi iuramentum quod dicti Officiales præstant per extensum ponemus. 25.

Pari etiam ratione, vt securius Tribunal sancti Officij possit contra hæreticos, & de hæresi suspectos procedere, prohibere potest suspectis de hæresi, ne quodvis genus armorum deferant, Bobadill. *in sua polit. lib.* 2. *cap.* 17. *por la Iurisdicion Ecclesiastica casu* 104 *num.* 151. 26.

Quartò, impedire sanctum Officium dicuntur, occultantes hæreticum, ne ad manus Curiæ veniat, Farin. *vbi suprà*, *num.* 95. *& sequent.* Item captum hæreticum vi ex manibus curiæ eximentes, Farin. *num.* 99. Item si pecunia, vel precibus carceratos hæreticos curent liberari, Farinac. *num.* 97. & Sanctarell. *cap.* 11. *num.* 8. Item qui se fingunt hæreticos illos, quos quærunt Inquisitores, vt hoc modo veros hæreticos liberent, Sanctarel. *vbi suprà n.* 9. Farinac. *ibid. num.* 98. qui alios allegant. 27.

Quintò, impedire sanctum Officium dicuntur Consulentes hæreticis, iam captis, vt veritatem celent, cum interrogati fuerint ab Inquisitore, cap. *accusatus de hæret. in* 6. §. *Sacerdotes*, Eymer. *in Direct. p.* 2. *q.* 56. *num.* 4. verf. *Quartus casus*, vbi Peña, Farinac. *d. q.* 182 *n.* 8. Idem prorsus dicendum de consulentibus dictis hæreticis, vt fugiant, vel eos, cum contra ipsos est decreta captura, commonefacientes. Sanctarell. *d. c.* 11. *n.* 10. 28.

Contra hosce sanctum Officium impedientes, procedere possunt Inquisitores, text. est in cap. *Statutum*, vbi communiter DD. *de hæret. in* 6. & cap. *vt Officium*, §. *compescendi*, *eod. tit. in* 6. latissimè Mater. pertractans, Peña 3. *comm.* 85. & Farinac. *d. q.* 182. *num.* 77. qui alios citat, & ad hoc videnda est Bulla Alex. IV. Incip. *Quod super*, inter litteras Apostolicas pro S. Officio. 29.

Hi etiam impedientes S. Officium habendi sunt pro suspectis de hæresi vehementer, ita dixit Eymeric. *in Direct. Inq. p.* 2. *q.* 56 *n.* 2. verf. *Secundus casus*, vbi Peña *sub littera A*, & Farin. *d. q.* 182. *n.* 70. declarat, hoc procedere habita ratione personarum, & modi impediendi, nam aiunt, quod si rusticus v. gr. impediret, vel aliquis alius indirectè ob affectionem carnalem, &c. tunc tales non haberentur pro suspectis de hæresi vehementer, sed tantummodo leuiter, idem dixit Peña *p.* 2. *comm.* 79. *sub littera B.* Duard. *ad Bullam Cœnæ*, *lib.* 2. *Canone* 1. *quæst.* 33. *num.* 10. 30.

Erunt tamen tales impedientes sanctum Officium diligenter interrogandi, ac torquendi super causa qua moti sunt ad impediendum S. Officium, 31.

vers. *in hac tamen difficultate*, & Farin. *d.q.* 182. *n.* 70.*&* 85. & nos *infrà*, cum de modo procedeudi contra hos fautores hæreticorum.

Ad materiam tamen huius tituli, vide quæ dixi in materia Bullæ *si de protegendis.*

§. IV.

De Iuramento quod præstant Officiales Regis nostri in Hispania in manibus Inquisitoris.

QVia in superioribus aliqua tacta sunt de Officialibus laicis, vt Regis Nostri Potentiss. zelus in rebus fidei ad aliorum omnium Regum exemplum omnibus pateat, operæ pretium duxi hoc loco de verbo ad verbum ponere iuramentum, quod Officiales Regis eiusdem solent in manibus Inquisitorum præstare, quod ex Garzia *in sua praxi Sancti Officy* tale est.

32. *Forma del iuramento, que han de hazer los Corregidos, y Regidores, y otros qualesquier Officiales de las Ciuidades, Villas, y Lugares donde reside el Officio de la Santa Inquisicion.*

33. *Nos Fulano Corregidor de la Ciuidad N. y Fulano su Lugarteniente, y Fulano, y Fulano Regidores, y Fnlano, y Fulano Algauziles por amonestacion, y mandado de los Señores Inquisidores, que residen en esta dicha Ciuidad, como verdaderos Xpños, y obedientes à los mandamientos de la S. M. Yglesia, prometemos, y Iuramos por estos Santos Euangelios, y Santa vera Crux, que tenemos ante nuestros ojos, y tocamos con nuestras manos, que tendremos la Santa Fè Catholica, que la Santa Matre Yglesia de Roma, que tienne, y predica, y que la haremos tener y guardar à todos otras qualesquier personas sujetas à nuestra iurisdicion, y la defenderemos con todas nuestras fuerzas contra todas las personas que la quisieren impugnar, y contradicir, en tel manera que perseguiremos à todos los hereges, y sus creyentes, y fauarecedores, receptadores, y defensores, y los prenderemos, y mandaremos prender, y los accusaremos, y denunciaremos ante la S. M. Yglesia, y ante los dichos Señores Inquisidores como sus Ministros, si supieremos dellos en qualquier manera, mayormente lo Iuramos y prometemos quando cerca deste caso fueremos requiridos.*

34. *Otrosi Iuramos, y prometemos que non cometeremos, ni encaregaremos nuestras tenentias, ni otros officios publico, de qualquier calidad que sean à ningunas de las dichas personas, ni à otras ningunas à qui en fuer vedado, ò impuesto per penitencia por vuestras mercedes, o per otros qualesquier Inquisidores, ni à ningunas personas que el derecho por razon del dicho delicto prohibe, y si los tuuieren no los dearemos vsar dellos, antes los puniremos, y castigaremos conforme à las leyes deste Reyno.*

35. *Otrosi Iuramos, y prometemos que nigun de los susodichos reciberemos, ni tendremos en nuestra familia, conpania, ni seruicio, ni en naestro consejo, y si por ventura lo contrario hizieremos non sabiendolo, cada, y quando que à nuestra noticia venire las tales personas ser de la condicion susodicha, luego los alanzaremos.*

36. *Otrosi Iuramos, y prometemos, que guardaremos todas las praeminencias, priuilegios, y exempciones, y ymunidades dadas, y concedidas à Vos Señores Inquisideres, y à todas los otros officiales, ministros, y familiares, del dicho Santo Officio, y los haremos guardar à otras personas.*

Otrosi Iuramos, y prometemos que cada, y qñ que per vos los dichos Señores Inquisideres, ò qualquier de vos nos fuere mandada exequtar qualquier sentencia ò sentencias contra alguna, ò algunas personas de los susodichos sin ningnna dilacion lo haremos, y cumpliremos segun, de la manera que los Sagrados Canones, y leyes que en tal caso ablan lo disponen, y que assi en lo susodicho como en todas las otras cosas, que al S. Officio de la S. Inquisicion pertenecierem seremos obedientes à Dios, y la Yglesia Romana, y à vos Señores Inquisidores, y à vuestros successores segun nuestra possibilidad, assi Dios nos ayude y estos Santos quatro Euangelios, que con nuestras proprias manos tocamos, y si lo contrarios hizieremos Dios no lo demande, como à malos Xpños, que à sabiendas se per Iuran. Amen. 37.

§. V.

De receptatoribus Hæreticorum.

SVpponendum est, primo loco, illum dici Hæreticorum receptatorem, qui sciens quem hæreticum esse illum recipit, ita Ioann. de Anan. *in cap. excommunicamus*, §. *credentes*, *num.* 13. *de hereticis* & alij relati per Farin. *de hæresi*, *quæstione centesima octogesima secunda, numero centesimo trigesimo secundo*, Leon. Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib.* 2. *can.* 1. *quæst.* 82 *numero primo*, Sanch. *in Decalogum, lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 4. *& seq.* Marium Alterium *de censuris lib.* 5. *disput.* 2. *cap.* 4. *tom.* 1. qui alios allegant. 38. 39.

Supponendum secundò, quod hæreticorum receptatores dicuntur, etiam ij, qui hæreticos semel tantùm recipiunt, vt eos hac ratione ab Inquisitoribus liberent, ita Pena *p.* 2. *com.* 76. *sub litera B*, vbi quod hæc est communis opinio, quidquid dicant nonnulli veteres Farin. *dict. quæst.* 182. *num.* 152. Sanctarell. *de hæresi*, *cap.* 12. *num.* 1. *concl.* 1. Suar. *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *n.* 24. & Sanch. *in alleg. c.* 10. *n.* 10. Scottia *in selectas Const. Pont. Theor.* 410. vers. *Excommunicatur tertiò*, vbi etiam bene notauit ad incurrendam excommunicationem Bullæ, à receptante non requiri, quod hæreticus sit denunciatus, quod etiam voluit Sanch. *dicto cap.* 10. *n.* 6. & Filliuc. *quæst. Moral.* 1. *part. tract.* 16. *cap.* 2. *num.* 39. *& n.* 36. *in fin.* P. Pueronus *ad Bullam Cœnæ, cap.* 2. *n.* 125. *&* 128.

Hisce suppositis, dubitari hoc loco potest, circa huiusmodi receptatores, de nonnullis, & quidem primò, dubitari potest, quis verè, & propriè receptator hæretici, vt hæreticus est, sit dicendus, in qua re 40.

Sanch. *d. cap.* 10. *num* 5. vers. *Sed contrarium*, voluis illum verè, & propriè dici hæretici, vt hæreticus est, receptatorem, qui illum recipit ob hæresim, & in hæresis fauorem.

Suarez verò *de fide, disp.* 14. *sect.* 1. *num.* 7. *& seq.* melius dixit illum dici verè, & propriè receptatorem Hæretici, vt hæreticus est, qui taliter hæreticum recipiendo, eum liberat à manibus Inquisitoris, & sic facit aliquid, quod tendit in fauorē hæresis, licet formaliter non intendat fauere hæresi, & sic particula illa (*vt*) intelligenda est specificatiuè, non reduplicatiue, vt explicat Suar. *d. n.* 9. & Suar. seq. Sanctar. *de hæresi, c.* 22. *n.* 5. qui alios allegat, & ab hac opinione in foro externo non est discedendum, optimè Layman. *in sum. lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *n.* 5. vers. *Tertiò excommunicatur*,

vbi dixit quod licet, vt quis incidat in excommunicationem Bullæ requiratur, quod receptet hæreticum, vt hæreticus est, attamen non requiritur formalis intentio fauendi hæresi, sed sufficit indirecta, & putatiua, aliàs inquit, & bene vix posset reperiri receptator, & fautor, qui etiam non esset hæreticus, & ibi reprobat Sanch. *loco suprà citato.*

Nihilominus Sanch. etiam opinio probabilis est, tum ob auctoritatem tanti Doctoris, tum quia illam latè defendit Duard. *loco supra citato quæst.* 29.

41. Secundò, dubitari potest, an pœnas in receptatores hæreticorum latas incurrant receptantes consanguineos Hæreticos. In qua re, videndi sunt Duard. *dict. quæst.* 29. *per totam*, Marius Alter. *d. lib.* 5. *disp.* 2. *cap.* 4. verſ. *Controuersia tamen est*, & Sanctarell. *de hæresi d. cap.* 12. *num.* 2. *concl.* 2. qui alios latissimè allegat; breuiter tamen

42. Dicendum primò, receptantem consanguineum hæreticum ratione consanguinitatis, non excusari à tota pœna, mitius, tamen puniendum, ita Peña 2. *part. comm.* 81. *sub litera B.* & verſ. *Cæterum*, Marius Alter. *loco proximè allegato*, Farin. qui alios allegat, *d. quæst.* 182. *num.* 144. *& seq.* Fundatur hæc conclusio *in l.* 2. *ff. de Receptator.* vbi dicitur, quod receptator latronis affinis mitius est puniendus, quam legem locum habere etiam in Crimine læsæ Maiestatis docuerunt Tiraq. *de pœnis temperandis, causa* 20. *&* 21. & Gigas *de Crimin. læsæ Maiestatis. lib.* 3. titul. *de pluribus, & variis quæstionibus, quæst.* 5. *num.* 3. latè Scortia *in selectas, Rom. Pontif. Const. Theor.* 27. verſ. *Receptatores*, ibi, *sed quid in foro*, vbi etiam declarat, quid dicendum sit in foro interno, quoad excommunicationem Bullæ, de qua re, vide Layman. *in summ lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *n.* 5. verſ. *Tertio loco*, ibi, *quod verò*, & Patrem Pueronum concivem meum, *ad Bullam Cœnæ, cap.* 1. *num.* 137. *& seq.* qui tamen loquitur in foro Animæ.

43. Dicendum secundò, quod in impositione istius mitioris pœnæ habenda est ratio graduum consanguinitatis, vt mitius puniantur, qui gradu proximi sunt receptato Hæretico, quam remotiores; ita Peña *vbi suprà*, verſ. *Rursus consanguineos*, Graff. *in suis decis. aureis* 1. *part. lib.* 4. *cap.* 18. *num* 35. *& seq.* Farin. *vbi suprà, num.* 144. *in fin. & num.* 148. *& seq.* Vbi de Patre, & Vxore receptante filium, vel Maritum hæreticum, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 15. *numer.* 21. & iterum Peña 3. *part. com.* 160. verſ. *Num autem.*

Sic patrem receptantem filium bannitum contra formam Statuti non puniri pœna statuti sed alia extraordinaria, dixit Menoch. *de arbitr. Iudic. casu* 348. *num.* 7. *& cons.* 74. *num.* 22. *lib.* 1. quem allegat Marius Muta *ad capitula Regn. Sicil. tom.* 2. *cap.* 108. *Regis Federici, n.* 85. Circa statuta tamen prohibentia in indiuiduo patribus ne sub grauissimis pœnis filios bannitos receptent, & eis alimenta præstent, animaduertendum est, quod Senatus noster Mediolani, verus in hoc subditorum pater, & æquitatis amator numquam passus est, in facti contingentia, patrem qui filium bannitum hospitio receperat molestari; vt testis est Franciscus Bernardinus Porrus *in suo fasciculo rerum crimin. fol. mihi* 324. verſ. *Crida Principum.*

Benè Sousa, vbi, quod sine dubio pater recipiens filium hæreticum est ab Inquisitoribus puniendus pro modo culpæ, mitius tamen puniendus pater filium hæreticum receptans, quàm frater fratrem hæreticum receptans, *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 23. *n.* 7. qui alios refert.

44. Dicendum tertiò, consanguineum receptantem hæreticum, vti talis est, non vt consanguineus, incurrere in omnes pœnas impositas huiusmodi receptatoribus, ita Farin. *vbi suprà, numero centesimo quadragesimo secundo*, sed in dubio receptans consanguineum præsumitur illum, non vti hæreticum receptasse, sed vti consanguineum, ita Graff. *vbi suprà, cap.* 18. *n.* 35. Sanctarell. *d. c.* 12. *n. n.* 3. *in fin.* & Farin. *ibid. num.* 143. Leonard. Duard. *d. can.* 1. *q.* 29. *n.* 5. Marius Alter *vbi suprà*, Bonac. *de cens. in specie, disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 3. *num.* 2. 45.

An autem hucusque de consanguineis dicta habeant locum in receptante hæreticum sibi amicitia coniunctum, vide Pesiam *d. com.* 81. *verſ. numquid autem*, & Farin. *num.* 146. qui alios citat. 46.

Tertiò dubitari potest, de receptante hæreticos ignorante eos esse hæreticos, & quidem clarum est, istum sic hæreticos receptantem, non esse puniendum pœnis statutis in receptantes hæreticos, ita docuerunt Eymeric. *p.* 2. *q.* 51. *n.* 2. vbi Pesia *comm.* 76. Farin. *d. q.* 182. *n.* 163. qui alios allegant, quibus adde Leonard. Duard. *vbi suprà q.* 28. *n.* 7. & Marium Alterium *de censuris, tom.* 1. *lib.* 5. *disput.* 2. *cap.* 4. verſ. *si ex ignorantia*, & Sanctarell. *de hæresi. cap.* 12. *n.* 5. *conclus.* 5. Azeued. *in Regias Hispan Constit. lib.* 8. *titul.* 3. *lib.* 5. *& seq.* & Patrem Pueronum *ad Bullam Cœnæ, dict. cap.* 1. *num.* 130.

An autem, & cui in hoc casu incumbat onus probandi scientiam, vel ignorantiam, an fisco alleganti scientiam, an reo alleganti ignorantiam. 47.

Dicendum primò, ignorantiam in dubio præsumi, & per consequens fisco alleganti scientiam incumbit onus illam probandi, ita Pesia *d. comm.* 76. verſ. *An autem receptator*. Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 15. *num.* 18. *& seq. & in Enchirid. tit. de receptat. n.* 4. *&* 5. Farin *dicta q.* 182. *n.* 164. Duard. *ad Bullam Cœnæ, loco suprà allegat. n.* 9. Sanctarell. *d. cap.* 12. *n.* 6. vbi quod hoc multo magis procederet, in allegante ignorantiam; & illam probante, per iuramentum.

Dicendum secundò, si notoriè constat receptatum esse hæreticum, vt quia erat denunciatus, vel Amicus, vel vicinus receptatoris: tunc quia præsumptio, quod sciuerit receptatum esse hæreticum, militat in fauorem fisci, ipsi receptanti incumbit onus probandi ignorantiam, ita docuerunt DD. omnes suprà allegati *in prox. conclus.* & in supradicto casu intellexit Simanch. *dicto num.* 18. Doctrinam Alphons. à Castro *de Iusta hæret. punit. lib.* 2. *cap.* 17. vbi voluit reum debere se ostendere innocentem & à culpa liberum, si per ignorantiam se dicat hæreticos recepisse. 48.

Conclusiones hasce ambas, probant mirificè tradita per Giurbam *cons. decisiuo Criminali* 29. *num.* 32. vbi de probatione scientiæ in receptante bannitos.

Et cum receptare ex se in genere suo non sit malum, Peña *dicto comm.* 76. verſ. *sub littera* & Giurba *dicto cons.* 29. *n.* 32. & Monal. *cons.* 109. *num.* 11. *vol.* 1. ad probandum receptantem esse in culpa, tota vis posita erit in probanda scientia receptantis, vt arguunt, Peña, & Giurba, *vbi suprà.* 49.

Et sic cum quis est, verbi gratia in ciuitate Cremonæ declaratus, & denunciatus hæreticus res de plano procedit, quod omnes Cremonenses, & de districtu præsumuntur habere scientiam, quod ille sic fuit declaratus, & denunciatus hæreticus. Si verò esset hæreticus declaratus & denunciatus Florentiæ, tunc talis scientia non præsumeretur in Cremonense, ita de receptante hæreticum, vel bannitum prohibitum receptari ex forma statuti docuerunt Isernia in Constitution. Patarenorum, & Marius

Marius Muta *ad dictum cap.* 108. *Regis Federici, num.* 83. vbi *in fin.* ex Boss. *in tit. de rapina, n.* 16. & Simone de Prætis *cons.* 8. docet, quod quando quis est dubius, vel ignorans quem esse bannitum, tunc talis receptaos non incurrit personas aliquas.

Hæc mirificè probantur ex decisione Sen. Mediolani, tenoris seq. *Dilectiss. Noster, Relatis in Senatu his quæ ad nos scripsistis circa detentionem Dominici Maderni, sub Officio Cap. Instit. Mediol. condemnati capitaliter, & isthinc detenti cum sclopo rotato, auditoque eodem tempore Vic. Iustitia referente statum causæ illius condemnationis, mandamus vobis, vt memoratam condemnationem exequutioni mitti faciatis, sed non procedatis contra eos, qui illum receptarunt, vel cum eo conuersati fuerint in isto agro Cremonensi, cum per multos menses isthic habitauerit passim habitus pro non bannito, si quos autem receptantes, vel conuersantes in agro hoc Mediolanensi nominauerit, volumus vt processum remittatis ad Capitulum, Iustitia. Dat Mediolani* 10. *Martij* 1611. A tergo *Sp. I. C. Prætori Cremonæ Senatori nostro dilectissimo.*

Quæ enim dicuntur de conuersante cum bannito, proportionaliter possunt applicari conuersanti cum hæretico declarato in alia Prouincia, & sicuti præsumptio scientiæ banni, quæ oritur ex descriptione banniti in albo D. Caluin. *de æquit. c.* 41. *n.* 30. habet locum tantùmodo in ea ciuitate, in qua bannitus fuit bannitus declaratus, & in albo descriptus, ita præsūptio scientiæ quæ oritur ex coodénatione hæretici videtur habere locum tantùm in ea Ciuitate, & Diœc. in qua hæreticus fuit denunciatus.

Ex his sequitur quid dicendum sit, de Nautis, Capon. & stabulariis, nam tunc demum pro receptatione punientur, cum hæreticum publicè damnatum, & denunciatum receptarunt Locat. *in Ind. Inq.* in verbo *Receptatio, num.* 6. Pegna *vbi supr.* vers. *Hinc consequitur*, Graff. *in suis aureis decis. lib.* 4. *cap.* 18. *num.* 33. *tom.* 1. Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 51. *n.* 70. Farin. *d. q.* 182. *n.* 161. Leonard Duard. *d. q.* 29. *n.* 11. Sanctar. *d. c.* 12 *n.* 6. latiss. Farin *in praxi Criminali, q.* 121. *n.* 42. *& seq.* vbi dixit, quod si aliter diceremus esset magnum priuilegium cauponum, quorum genus communiter reputatur improbum.

50. Ex quibus omnino reprobanda est doctrina Azor *Instit. Moralium, tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 15. *q.* 8 *in fin.* vbi videtur excusare caopones, etiam in dicto casu receptationis hæretici publicè denunciati, à probatione ignorantiæ, pro vt expresè etiam Azor. reprobauit, Duard. *d. q.* 28. *n.* 11. *in fin.*

Et quamuis Bartol. *in l. Omnes Cod. de Agricol. & censitis lib.* 11. Alexander *in l.* 1. *de recept.* & Elisæus Danza *in tract. de pugna Doct. tit. de recept. n.* 31. voluerint hospites à pœnis receptantium excusari ex eo, quod hospitati coguntur omnes viatores, vt considerat D. Caluinus *de æquit. cap.* 41. *num.* 32.

Attamen ipse D. Caluin. *n.* 33. attestatur Senatum excellentiss. Mediolani non obseruare illorum DD. traditionem, quinimo mandasse ad vlteriora procedi contra duos hospites in Oppido Carauaggij grauatos de receptione cuiusdam Finetti banniti, prout etiam ipsemet D. Caluinus de anno 1620. ex ordine eiusdem Senatus contra alterum ex ipsis contumacem deuenit ad condemnationem Quod si in bannitis id statuit Senatus, multò magis idem dicendum erit in hæreticis, quorum crimen horribilius esse crimine læsæ Maiestatis dixit Galiard. *de delict. mental. & actual. lib.* 1. *num.* 4.

51. An autem receptator vicini hæretici vel publicè pro hæretico denunciati, quo casu præsumitur receptator sciuisse receptatum esse hæreticum, ex traditis suprà, & Farin. *in praxi, d. q.* 133. *num.* 122. *& seq.* ob talem scientiam præsumptam possit condemnari in pœnam huiusce criminis ordinariam, si scientiam vrget.

Dicendum est quod non, sed puniendum esse alia pœna extraordinaria mitiori, prout voluit Bald. *l.* 1. *num.* 2. *Cod. de his qui latron.* Menoch. *de arbitr. casu* 348. *num.* 15. & alij quos sequitur & allegat Farin. *dicta quæst.* 133. *num.* 136. *& num.* 138.

Vbi ex Claud. ad Bertazol *cons.* 126. *sub lit. C*, vers. *Iam vero*, & Sim. de Prætis *cons.* 50 *n* 9. dixit, quod Iudex omissa extraordinaria condemnatione poterit reum torquere, super dicta scientia, circa quam tamen torturam consulo esse magna cum cautela procedendum. 52.

Quartò, dubitari posset, per quos actus inducatur receptatio hæretici prohibita, sed de hac re videndus est text. *in l* 1. *§. quod autem ff. de seruo corrupto*, & Farin. latissimè *d. q.* 133. *c.* 1. *per tot.* 53.

Quintò, quæri potest, an receptans hæreticos per vim, vel metum, excusetur à pœnis receptantium hæreticos, & 54.

Dicendum quod sic, ex alleg. per Farin. *q.* 133. *n.* 36. *& seq.* Sanch. *in summ. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 8. & Farin. *de hæresi, dicta quæst.* 182. *num.* 162. & Giurb. qui alios citat *cons. crim. decis.* 28. *n.* 17. Scortia *in selectas const. Pontif. Theorem* 410. vers. *excommunicatur* 3.

Et in hac materia videndus est Marius Muta *ad cap. Regn. Sicil. tom.* 2. *cap.* 108. *num.* 86. *& seq.* vbi de receptante bannitum per vim D. Caluin. *de æquitat. cap.* 43. *num.* 25. *& seq.* vbi de intellectu nostratum constitutionum Mediolani, sub titulo de bannitis, & pulcherrimè Danza *loco supra allegato, num.* 69. vbi de mittentibus alimenta Bannitis, & vlias res per vim, & minas.

Sextò, dubitari potest, an talis receptor sit suspectus de hæresi, & quo suspicionis gradu, in qua re 55.

Dicendum primò, certum omnino esse hosce receptatores Hæreticorum scienter esse de hæresi suspectos, conclusionem hanc vnanimiter docuerunt Doctores *infrà* citandi, & in ea nulla adesse potest difficultas.

Dicendum secundò hosce receptatores regulariter loquendo esse de hæresi suspectos vehementer, ratio huius conclusionis est, quia omnes excommunicati ex causa fidei sunt vehementer de hæresi suspecti, vt probauit Eymer. *in Direct. p.* 2. *q.* 56. *n.* 5. vers. *Quintus casus est*, at tales receptatores ipso facto ex causa fidei sunt excommunicati, cap. *excommunicamus, §. credentes de hæret.* igitur sunt suspecti de hæresi vehementer. 56.

Et ita docuerunt Eymeric. *in Direct p.* 2. *q.* 51. *n.* 4. *& q.* 56. *n.* 6. Locat. *in Iudiciali Inquisitorum* in verbo *excommunicati n.* 3. & in verbo *Pœna, n.* 11. & in verbo *suspicio, n.* 3. Franc. Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici, p.* 3. *cap.* 37. *n.* 34. vers. *Quintum si quis*, Leonard. Duard. *ad Bullam Cœn lib* 2. *cap.* 1. *q.* 33. *conclus.* 2 *num.* 31. Sanctarell. *de hæresi, cap.* 12. *n.* 3. *conclus.* 3. Farin. *d. quæst.* 182. *num.* 133.

Bene verum est, quod in hac re diligentissimè considerari debent qualitas personarum receptantium, & modus receptationis, nam ex horum consideratione manifestè apparebit, aliquando suspicionem hanc vehementem esse aliquando leuem tantummodò, vti animaduertit Peña *ad Direct. p.* 2. *quæst.* 51. *comment.* 76. *sub litera C.* & Farin. *dict. num.* 133. 57.

71. Dicendum etiam hoc loco esset aliquid de instituente hæredem, in testamento scienter hæreticum, sed de hoc alibi, tantummodò pro nunc dixisse sufficiat, talem instituentem hæreticum esse de hæresi suspectum, siue hæreticus institutus sit extraneus, siue sit consanguineus instituentis, ita Carer. *de haret. c. 2. num. sexagesimo octauo* Menoch. *de Præsumpt. lib. 5. præsumpt. 61. n.* 33. Farin. *de hæresi, q.* 190. *n.* 108. & Sanctarell. *de hæresi, quæst.* 190. *num.* 108. & Sanctarell. *de hæresi, cap.* 15. *dub.* 3. *num.* 10. vers. *Deinde quia* qui alios Doctores allegant.

§. VIII.

De Defensoribus, & Aduocatis hæreticorum.

72. DEfensores hæreticorum sunt in duplici differentia, alij namque dicuntur ij qui hæreticorum errores defendunt, & hi hæresiarchæ dicuntur, & de his iura non loquuntur cum verè sint hæretici, ita Eymeric. *in Director. part.* 2. *quæst.* 52. *n.* 1. vbi Peña *in comm.* 77. *sub litera A, & B,* & Farin. *de hæresi, q.* 182. *num.* 63. & Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 15. *num.* 8. Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *can.* 1. *q.* 32. *num.* 1. *&* 2.

Alij autem dicuntur hæreticorum defensores, quia eorum, non errores, sed personas defendunt, viribus, potentia, armis, vel fraude, & hi propriè defensores hæreticorum habentur, exempla videri possunt penes Peñam *dict. comm.* 77. *sub litera B*, qui alios allegat, quibus addi potest Sanctarell. *de hæresi, cap.* 11. *dub.* 3. *conclus.* 1. *& seq.*

73. Et hi defensores hæreticorum sunt suspecti de hæresi, modò leuiter, modò vehementer, considerata qualitate defensionis, Eymeric. *dict. q.* 52. *n.* 3. Peña *dict. comment.* 77. vers. *Hic autem modus defensionis,* Simanch. *d. titul.* 15. *num.* 9. vbi quod considerandum est, an hæc defensio facta sit in iudicio, an extra, cum armis, an sine, an verbis, an factis, Farin. *d. q.* 182. *num.* 64. Sanctarell. *vbi supra, n.* 27. *in fin.*

74. Ac proinde abiurare etiam coguntur tales defensores hæreticorum, iuxta Eymeric. *loco suprà allegato, num.* 3. & Peña *vbi suprà, sub litera D,* vbi alios allegat, & pœnas quibus tales defensores plectuntur enumerat, de quibus etiam vide Sanctarell. *vbi sup. n.* 28. & Farin. *d. q.* 182. *n.* 58. *& seq.* qui alios DD. referunt.

75. Quoad aduocatos verò, & Notarios, seu Procuratores, si in casibus ipsis non permissis (quæ enumerantur à Farin. *de hæresi, q.* 19?. *num.* 54 *& seq.* & Sanctarell. *de hæresi, cap.* 11. *dub.* 2. *per tot.*) & sine licentia Inquisitoris, (quæ omnino requiritur, Farin. *vbi suprà, num.* 77.) Patrocinium hæreticis, hæreticorum fautoribus, receptatoribus, defensoribus, &c. præstent, vltra pœnas de quibus Farin. & Sanctarell. *vbi suprà*, sunt etiam de hæresi suspecti & contra eos, vti tales possunt Inquisitores procedere, & comprehenduntur sub nomine defensorum hæreticorum, ita Farin. *vbi sup. num.* 55. & Sanctarell. *n.* 21. vers. *imo aduocati*, qui alios latissimè allegant, & Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *can.* 1. *q.* 32. *num.* 9. vers. *Huius criminis*, Paulus Christineus *Decis. Curiæ Belicæ vol.* 2. *decis.* 34. *num.* 9. vbi quod nullo modo Aduocatus, potest accusato de hæresi, præbere suum patrocinium, nisi de licentia superiorum, & quod ita iudicauit Supremum Mechlinense Concilium, Freitas *ad Roder. de Confes. solicit. q.* 23. *num.* 28. vbi quod præbens consilium Inquisito, etiam iustum, insciò Inquisitore arbitrariè puniri debet, & ita practicatum in S. Officio attestatur Locatus *in Iudiciali Inquisitorum, casu* 10. *inter casus Placentiæ, fol. mihi* 462. Scortia *in selectas, const. Theor.* 30. *num.* 1. Pater Pueronus *dicto capitulo primo, numero centesimo quadragesimo nono.*

§. IX.

De Credentibus Hæreticorum.

DIsputant hoc loco DD. an hæreticorum credentes dici formaliter possint hæretici? circa quam quæstionem, ne in æquiuoco versemur,

Præmittendum est aliquem dici posse credentem hæreticorum pluribus modis. 76.

Primò quidem, qaia credit hæreticorum erroribus, & ij propriè dicuntur hæretici, ita Eymericus *in Director. p.* 2. *q.* 50. *num.* 1. Suar. *de fide, disp.* 24. *sect.* 1. *num.* 1. Marius Alterius *de censur. tom.* 1. *lib.* 5. *disput.* 2. *cap.* 3. vers. *Alios verò dicit*, Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, l.* 1. *can.* 1. *q.* 26. *n.* 2. Royas *de haret.* 1. *p. n.* 298. *& pluribus seq.* Sanch. *in Decalog. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *n* 2. qui alios allegant latissimè Farin. *dicta quæst.* 182. *num.* 111. *& seq.*

Secundò, illi credentes Hæreticorum dicuntur, qui licet nulli hæresi expressè adhæreant, credunt tamen hæreticos esse viros bonos, & habere bonam fidem, & sic credentes hæreticorum dicuntur habere Hæreticorum perfidiam non explicitam, sed implicitam, ita originaliter, dixit Palud. *in* 4. *sent. dist.* 13. *q.* 3. *conclus.* 7. Marius Alter *de censur. loco suprà cit.* vers. *Secunda opinio est*, optimè Toletus, *in summa, l.* 1. *c.* 19. *n.* 5. vbi dixit hæreticorum credentes esse, qui errorem expressè non habent, explicitè, sed implicitè tantum, cuius dictum singulariter commendat Farin. *vbi suprà, n.* 104. vers. *Et ex omnibus prædictis*, Peña *dicta comm.* 75. vers. *Petrus de Palude*, Sanctarellus *de hæresi, d. c.* 11. *dub.* 4. *n.* 29. qui alios allegat, & hi propriè credentes Hæreticorum dicuntur, vt notarunt DD. alleg. Scortia *in selectas, Rom. Pontif. constit. Theoremate* 27. *& Theor.* 410. 77.

Tertiò, alij videntur dici credentes Hæreticorum, de quibus non apparet, quod credant hæreticorum erroribus explicitè, vel implicitè, sed videntur credere Hæreticorum verbis, iussionibus, &c. vtpotè, quia hæreticos visitant, eis alimoniam præbent, ad eorum dictum vadunt, & redeunt, &c, & hi propriè credentes Hæreticorum non dicuntur, vt notauit Guido Fulcostius, *in consult. ad Inquisit. quæst.* 9. cuius verba referuntur per Pegnam, *dicto comm.* 75. sub litera D. & Eymericus *p.* 2. *q.* 60. *num.* 5. vers. *Tales enim non iud.* Suar. *de fide, disput.* 24. *sect.* 1. *n.* 2. vbi quod tales potiùs dicuntur fautores, quàm credentes hæreticorum, Leonard. Duard *dicta q.* 26. *suprà cit. num.* 8. vbi quod asserens hæreticos esse viros bonos, non potest ex hoc dici credens hæreticorum, sed fautor, quod idem voluit Suar. *de censur. disputatione vigesima, prima, sectione secunda, numer.* 6. *& sequent.* & Sanch. *in summ. lib.* 2. *c.* 10. *num.* 3. 78.

Isti tamen licet propriè credentes non dicantur, tamen sunt de hæresi suspecti vehementer, vel leuiter secundum qualitatem, & modum circumstantiarum, Eymeric. *in Direct. p.* 2. *q.* 50. *num.* 5. Duard. *vbi suprà, num.* 8. & 9. vers. *Imo prædicti*, Peña *d. comm.* 75. *sub litera E,* vbi, quod ob id coguntur tales abiurare. 79.

His præmissis ad quæstionem respondendum est, credentes Hæreticorum esse formaliter hæreticos, loquendo tamen de credentibus propriè Conclusionem hanc docuerunt latissimè Duardus *dicta* 80.

q.26.*per totam*, Suar. *de Fide. disput.24.sect.prima, n.* 2. *vbi* quod ad essentiam hæresis nihil refert, an explicitè & in particulari, an implicitè, & in vniuersali, & generali Hæreticorum errores credantur, Sanch. *in citato cap.* 10. *num.* 2. Sanctarell. *de hæresi dicto cap.* 11. *dubio* 4. *n.*30.*conclus.*2.

81. Et si opponatur, quare ergo in Bulla Cœnæ excommunicantur in primo Canone, Hæretici, & eorum credentes, nam hoc modo, hæc vltima verba essent superflua.

Respondendum est cum Duardo. *vbi suprà, num.* 11. vers. *ad secundum*, & Sanctarell. *loco cit.* quod specialis excommunicatio fuit lata contra credentes Hæreticorum, ad maiorem declarationem, nam cum duobus modis possit quis credere Hæreticis, vel distinctè assentiendo eorum erroribus, vel confusè, licet ambo sint hæretici, tamen quia credentes secundo modo nihil distinctè credunt contra fidem, proprio nomine ad maiorem declarationem sunt expressi. Quod etiam docuit Pater Pueronus Abbas Gen. Oliuetanus, Do. ac concinis meus *in Bullam Cœnæ, cap.* 11. *n.* 116.

Et hinc est, quod in Bulla Cœnæ Pij V. deerant illa verba, & eorum credentes, vt animaduertit Nau. *in summ. cap.* 27. *num.* 55. Sanctar. & Duard. *vbi suprà.*

82. Superest modò, vt videamus, ex quibus cognoscantur Hæreticorum credentes. Et quidem cognoscuntur verbis, & factis, vti dixerunt Eymericus *in Direct. part.* 2. *quæst.* 50. *num.* 2. & Peña *ibi* vers. *Quomodo.*

Verbis credentes dignoscuntur, si verbis profiteantur se Caluini erroribus credere, ita Eymericus, & Peña *locis indicatis*, Duard. qui alios allegat. *d. q.* 26. *num.* 4.

83. Opere autem, vel facto cognoscuntur ex pluribus, & primò quidem, si sermones, seu prædicationes audierint pluries, nam tales dicendi sunt ex hoc Hæreticorum credentes, ita Eymeric. *d. q.* 50. *num.* 3. Peña *dicto comm.* 75. vers. *& quamuis hæc sit*, vbi quod non sufficit ad hoc vnicus, nec binus actus, & hoc alleg. Concil. Narbonense, de quo ibi latissime Farin. *dicta q.* 182. *num.* 115. *& seq.* Duard. *d. q.*26.*num.*5. Suar. *de fide, disp.*14. *sect.* 2. *num.*3. *in fin.* & Sanctarellus *de Hæresi. dicto cap.* 11. *num.* 31. *concl.*5. qui alios allegat, Sousa, post hæc scripta visus, *ad Bullam Cœnæ, disp.*8. *num.*10.

84. Et licet semel, vel bis audiens conciones hæreticorum non possit ob id dici credens hæreticorum, non tamen ob id immunis redditur à suspicione Hæresis leui, vel etiam vehementi, secundum qualitatem personæ audientis, & aliarum circumstantiarum, ita Archid. cap. *Quicumque de hæreticis in* 6. *num.* 2. Io. Andr. *n.* 3. *&* Gemin. *num.* 7. Sanctarel. *de hæresi, loco citato, num.*31. Farin. qui alios cumulat, *n.* 120. sed præ omnibus videndum est Concilium Tarraconense, apud Peñam *part.* 2. *fol. mihi* 220. *in principio §. Suspectus de hæresi.*

85. Secundò, credentes hæreticorum cognoscuntur, ex eo, quod in infirmitate constituti, petunt hæreticos, vt ab eis consolationem recipiant per manus impositionem, ita Concil. Narbon. apud Peñam *dicta comm.*75. *sub litera A*, Farin. *d.q.* 182. *num.*110. *& seq.* Sanctarel. *d. n.* 31. & de hoc habemus textum in cap. *filij, de hæret. in* 6. Plenissimè Peñ. *p.* 3. *comm.*170. *per tot.* Pater Pueronus ad Bullam Cœnæ, *cap.* 1. *num.* 121. qui tamen in foro conscientiæ, hoc non admittit, hoc tamen limita vt non procedat, si infirmus dum petiit hæreticos non erat sanæ mentis, ita gloss. & DD. in d. c. *filij*, Farin. *num.* 111. & Peñ. *vbi suprà*, an antè infirmus in prædicto casu præsumatur sanæ mentis, & an, & cui incumbat onus probandi infirmum esse vel non esse sanæ mentis, & in quibus casibus non possit infirmus admitti ad probandum se tunc fuisse non sanæ mentis, vide textum in dicto cap. *filij*, vbi DD. Farin. *vbi loco cit. num.* 112. *& seq.* & Peñ. *dicto comm.* 170.

§. X.

De Consultoribus Hæreticorum.

Breuiter dicendum, consilium Hæretico præstantes dicendos esse fautores Hæreticorum, ac proinde de hæresi suspectos, prout sunt fautores ita Farin. *dicta quæstione* 182. *num.* 3. optimè Concil. Tarracon. apud Peña *part.* 2. *folio mihi* 220. *in principio*, & ad hoc videnda est Const. Innoc. IV. *Ad extirpanda, §. quicumque verò*, inter literas Apostolicas, pro Sancto Officio illa *fol.*6. hæc *fol.*30. *post Directorium.* 86.

§. XI.

De Tortura Hæreticorum fautoribus danda.

Omittendo pro nunc illos, qui leuiter hæreticis fauent, quibus illud torturæ genus infligi debet, quod datur leuiter suspectis, de quo dixi in titulo de Blasphemis, & latius titulo de sortilegis, & alibi sæpissimè. 87.

Quoad eos, qui magnopere hæreticis fauent, & vehementer sunt suspecti, maximè in casibus, de quibus Concilium Narbon. *c.*14. 15. 16. apud Peñam *part.*2.*com.* 78. vers. *Iam si nosse*, Dicendum quod, isti tales fautores adhibita tortura diligenter interrogari debent de causa, cur hæreticis fauorem præstiterunt, prout etiam docuit Farin. *d. q. numero centesimo octogesimo secundo, numero sexagesimo nono*, vbi de impedientibus Sanctum Officium, & *n.*233. *& n.* 8,. 55. Sicuti etiam torquendi sunt super complicibus, iuxta ea quæ dixi *in titulo de tortura, parte tertia huius operis, & supra in hac* 2. *part. tit.*1. *§.*19.

§. XII.

De abiuratione Fautoribus huiusmodi iniungenda.

Circa quæstionem hanc, supponenda est hoc loco communis DD. traditio, quod pro qualitate suspicionis, gradus quoque abiurationis est suspecto iniungendus, ita vt si fautor suspectus sit de hæresi leuiter, ei leuis sit abiuratio indicenda, si verò vehementer abiuratio de vehementi. 88.

Præmittendum etiam est quod licet regulariter non subsistat abiuratio generalis non expressis particularibus erroribus seu hæresibus, attamen hoc fallit in abiuratione fautoribus iniungenda, ita Eymeric. *in Director. p.* 2. *quæst.* 54. *num.* 4. vbi Peña *in comm. sub litera C*, & Repert. Inquisit. in verbo, *Fautores*, Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *can. q.* 33. *num.* 34. nam cum isti fautores hæreticorum in nullam specialem, & particularem hæresim videantur consentire, ideo, 89.

nullam

nullam in specie hæresim abiurare poterunt, & sic satis erit, si in genere dicat, se fautor detestari omnem hæresim cuius suspicionem fauendo hæreticis, eosdem receptando, aut inquisitoris Officium impediendo contraxit. Eymer. *vbi suprà*, Pesia *ibid.* & Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ, loco cit. num.* 34.

90. Hisce præmissis dicendum est, quod si præmissa tortura appareat fautorem (fautoris nomen hoc loco accipiendo genericè, vt dixi suprà in principio tituli, potius personæ, quàm errori voluisse fauere, tunc sufficit illa generalis abiuratio, de qua *suprà*. Quod si secus sit, & aliquæ aliæ coniecturæ, concurrant, ex quibus oriatur suspicio eum, qui se fautorem exhibuit, eosdem, cum hæretico habere errores, vt quia v.gr. distinctè sciat omnes illius hæretici, cui fauit, hæreses, tunc vltra generalem hæresum abiurationem, de qua *suprà*, cogendus omnino est talis fautor etiam ad particulares errores, & hæreses abiurandas, ita Peña *dicta comm.* 79. sæpè citata vers. *In hac tamen difficultate*, Farin. *de hæresi*, 182. *n.* 55. vbi de tortura, & abiuratione istorum fautorum.

91. Sed hic pulcherrima insurgit dubitatio, an scilicet qui relabitur in fautoriam iam de vehementi abiuratam, vel etiam aliam, post tamen abiurationem de vehementi alterius fautoriæ; sit habendus pro relapso; In qua re licèt Locatus *in Iudiciali Inquisitorum* in verbo *Relapsi, num.* 5. vers. *Quidam autem sunt relapsi*, ex Concilio Tarracon. de quo *in directorio, part.* 2. *fol.* 220. visus fuerit inclinare in partem affirmatiuam.

Attamen contraria sententia negatiua est verior, communior, ac pietati huiusce S. Tribunalis magis accommodata, & eam tenent Peg *p.* 2. *comm.* 83. vers. *Sed tota difficultas*, Farin. *de hæresi, q.* 195. *n.* 36. *& seq.* & Sanct. *de hæresi, c.* 42. *dub.* 5. *n.* 14. qui alios allegant.

Et ratio istius conclusionis est, quia de natura, & essentia relapsi est, vt de aliquo lapsu constet in hæresim, ad hoc, vt talis relapsus possit brachio sæculari, pœna relapsis debita puniendus relaxari Alphons. à Castr. *de Iustit. hæretic. punit. lib.* 2. *cap.* 2. Simanch. *de Cath. instit. tit.* 5. *num.* 5. & nos latè in tit. *de Relapsis*: At qui iterum fauet hæreticis, non constat ob id, quod in hæresim inciderit, igitur non erit relapsus.

Si tamen quis non solùm bis in abiuratam fauto-
92. riam, vel aliam relaberetur, sed pluries, & pluries tunc cum Peg. *vbi suprà*, vers. *Hoc vnum*, & Farin. *dicta q.* 195 *n.* 39. dicendum esset omnino talem brachio sæculari relaxandum esse, debitis pœnis mulctandum.

Ad hanc tamen traditionem deueniendum non
93. esset inconsulto Supremo Senatu vniuersalis Inquisit. Romanæ, prout semper, vbi de hominis vita agitur consulendus est, ita Campeg. ad Zanchin. *de hæret. cap.* 17. *sub litera A*, Decian. *in tract. crim. tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 51. *n.* 85. Peña *d. comm.* 83. vers. *Si cui tamen*, & Farin. *d. q.* 195. *de hæresi, num.* 38.

§. XIII

De pœnis Fautoribus hæreticorum imponendis.

De pœnis fautoribus, defensoribus, Consultoribus Auxiliatoribus, Credentibus, & Rece-
94. ptatoribus hæreticorum, imponendis, videndi sunt latissimè de hac materia tractantes, Peg. *parte secunda, in Director. commentar.* 76. versicul. *Receptores verò*, vbi de pœnis receptantium hæreticos, & com. 77. vers. *Et Debent abiurare*, vbi de pœnis defensorũ, & *com.* 78. vers. *& duodecim magnas*, vbi de pœnis fauentium hæreticis, & *comm.* 79. vers. *At dubium est*, vbi de pœnis impedientium Sanctum Officium, Farin. *de hæresi, q.* 182. *n.* 37. *& seq* & *num.* 58. *& seq.* vbi de pœnis defens. hæret. & *num.* 71. *& seq.* vbi de pœnis Imped. Sanctum Officium, latissimè etiam Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, l.* 2. *can.* 1. *q.* 2. 7. vbi de pœnis credentium hæreticorum & *q.* 33. *per totam*, vbi de pœnis receptatorum, fautorum, & defensorum hæreticorum, Sanctarell. *de hæresi, cap.* 11. *& cap.* 12. qui alios DD. allegant. 95.

Hisce pœnis de more S. Officij addendæ sunt fautoribus pœnitentiæ salutares, Ieiunia, Orationes, Eleemosynæ, Peregrinationes, &c.

§. XIV.

Quomodo cum fautoribus, &c. hæreticorum Confessarius se gerere debeat.

Si fautoria receptio, defensio, conuersatio, & 96.
credentia in Bulla Cœnæ Domini prohibitæ sub excommunicationis pœna, iunctam habent hæresim, tunc confessarius, cum fautoribus, receptatoribus, defensoribus, & credentibus hæreticorum, eo modo se gerere debet, quomodo cum se gere debere, cum hæreticis, diximus *suprà, tit.* 2. § *fi.*

Si autem delicta illa ab hæresi, sint seiuncta illo-
rumque delictorum Rei, catholicam semper mentem sese habuisse profiteantur, tunc quoniam (licet hæretici non sint) tamẽ sunt excommunicati excommunicatione Bullæ Cœnæ, antequam eos confessarius absoluat diligenter animaduertat, an talem habeat facultatem. 97.

Censuræ enim Bullæ Cœnæ, soli Summo Pon- 98.
tifici sunt reseruatæ, præterquam in articulo mortis, ita vt nec Consilium Generale, nec Collegium Eminentiss. Cardinalium ab eis possint absoluere. § Cæterum à prædictis sententiis, in Bulla prædicta Cœnæ, Nald. *in summ.* in verbo *Bulla Cœnæ, num.*
60. Et cum in memorata Bulla reuocentur quæcun- 99.
que facultates, & indulta, quibusuis concessa, ac quælibet Concilij decreta, Regulares, virtute cuiusdam Bullæ Pij V. de qua mentionem facit Portel.
in dubiis Regular. in verbo *Abbas, num.* 6. & Suar. *de* 100.
Pœnitent. tom. 4. *in tertiam partem D. Thom. disput.* 30. *sect.* 2. *num.* 7. nunc absoluere ab hæresi occulta, non poterunt, vt reseruata virtute Bullæ Cœnæ, sicuti
nec ab aliis casibus eiusdem Bullæ, etiamsi tracta- 101.
retur.

De Prælatis regularibus respectu suorum subdito-
rum, ita Diana, qui alios more suo cumulauit, *re-* 102.
solut. Moral. 1. *p. tract.* 5. *resol.* 6. & Tamburin. *de Iure Abb. tom.* 2. *disput.* 14. *quæsito* 15. *per totum, & quæsito* 17. *similiter per totum*, & ratio est, quia Bulla Cœnæ expressè tollit facultates, & indulta concessa Regularibus & Monasteriis, & singulo anno renouatur, & publicatur, igitur sufficienter, intelligitur sublatum dictum indultum Pij V. & cuiuslibet alterius summi Pontificis, quidquid in contrarium voluerit, Perin. *in Priuil. Minim. tom.* 1. *Const.* 4. Sixti IV. § 5. *n.* 6. *& seq.* ac alij à Dian. & Tambur. allegati.

Si tamen confessarius aliquis haberet à Summo Pontifice, facultatem absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ excepta hæresi, dubium est, an tunc posset absoluere hosce fautores, defensores, credentes, & receptatores hæreticorum.

Et breuiter, quando non sunt formaliter hæretici arbitror

arbitror virtute illius facultatis eos posse absolui, sic de Bulla Cruciatæ, concedente absolutionem à casibus quibuscumque etiam Bullæ, excepta hæresi, plurimi DD. relati à Diana *vbi suprà resol. 7.* quibus addo, videndum omnino Henriq. *in Summa lib. 6. de Sacramento Pœnitentiæ, c. 16. n. 2. in addit.* verf. *Quare de se videtur*, vbi loquitur etiam de Schismaticis, quando schisma non est cum hæresi coniunctum,
103. & rationem addit ibi, Henriquez quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, & verè non est tanta ratio hæresis, ac aliorum delictorum non habentium annexam hæresim, & post hæc scripta visus Pater Pueronus Abb. Generalis. Oliuetanus *ad Bullam Cœnæ, cap. 1. n. 248.*

Circa hos tamen Fautores notandum est, quod in Bulla cœnæ excommunicantur fautores hæreticorum: Quare fautores suspectorum tantummodò de hæresi, non erunt ligati memorata censura, Pater Pueronus *dict. cap. 1. num. 168.* qui alios allegat,
104. & nos *suprà, §. 1. n. 9.*

His de potestate Confessarij consideratis grauitatem horum delictorum pœnitenti proponet considerandam, tum ex insigni loco scripturæ Sacræ, *lib. 2. Paralip. cap. 19.* Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia coniungeris, idcirco iram Domini mereris, tum ex D. Basilio, relato in cap. *qui consentit. 11. quæst. 3.* in hæc verba. Si quis peccatorem defendit, acrius, quam ille, qui peccauit coerceatur, tum denique ex diuina horum delictorum punitione, quæ colligitur ex primo Regum cap. 15. vbi Dominus, Saul Regno priuauit, quia Regi Agag pepercit.
105. Mox benignè eum corriget, id est, vt explicat D. Greg. Nazianz. *Orat. 26. de moderatione, in disputationibus seruanda.* leniter, & humanè, non vt hostis, neque vt durus aut rigidus Medicus, adhortetur que vt peccata prædicta in futurum fugiat, velut à facie colubri, eique tandem pœnitentias, &
106. satisfactorias, & præseruatorias, iniungat, iuxta regulas in hac materia, à DD. traditas, & præsertim, à Coninch. *de Sacram. part. 2. disput. 9. de satisfactione dub. 8. per totum.*

TITVLVS V.

De Polygamis.

SVMMARIVM.

1 *Polygamiæ duæ species.*
2 *An sit prohibita, & quo iure, opinione hæreticorum.*
3 *Sententia Catholica.*
4 *An Polygamia esset licita, ante legem Euangelicam.*
5 *Pluralitas virorum respectu, vnius mulieris est, omni iure prohibita.*
6 *Opinio Sanch. refertur, & confutatur, n. 7.*
8 *Opinio Menochij refertur, & confutatur. n. 9.*
10 *Quot modis dicatur aliquid esse contra ius naturæ.*
11 *Dominium corporum nostrorum est apud Deum.*
12 *Quomodo polygamia sit contra ius naturæ.*
13 *Polygamus est suspectus de hæresi, & cur, n. 14.*
15 *Quid in ducente secundam vxorem clam, refertur opinio Auctoris repertorij Inquisitor.*
16 *Confutatur opinio prædicta, n. 17.*
18 *Polygamia an sit delictum mixti fori, opinio Simanchæ.*
19 *Opinio Genuensis.*
20 *Vera Sententia & illius probatio, vbi optima Doctrina Canteræ, & Trasmieræ.*
21 *Hodie Polygamia ad solos Inquisitores spectat, num. 22.*
23 *Reprobatur decisio 36. Franchi.*
24 *Secundum Matrimonium non contrahitur, nisi habito certo nuntio.*
25 *Praxis curiarum Ecclesiasticarum, in hac materia.*
26 *Contrahens secundum Matrimonium ob absentiam longam viri non seruata forma, c.* Dominus de secundis nuptiis, *secundum Simanch. & Guttier. non subditur iudicio Inquisitorum.*
27 *In contrarium est veritas, quæ quotidie practicatur in S. Officio.*
28 *Probatur conclusio, & respondetur rationi Simanchæ, num. 29. vbi Decisio S. C. S. Officij de Vrbe in casu occurrenti.*
30 *An subsit inquisitoribus contrahens, secundum Matrimonium, ob nullitatem primi prætensam, nondum tamen declaratam, n. 31. vbi an talis, sic contrahens Matrimonium possit excusari ab abiuratione, & quid si secundum Matrimonium sit nullum, & contrahens protestetur, quod per quæcumque verba non intendit illud contrahere.*
32 *An coniux contrah. sponsf. cum alia viua coniuge subdatur foro Inquisitorum, opinio Riccij.*
33 *Reprobatur Riccius.*
34 *A præparatorijs infertur ad præparatum.*
35 *Casus de quo in §. præced. accidit Cremonæ.*
36 *Costa Papiensis alleg. §. Superiori loquitur in sponsalibus de præsenti.*
37 *Pater Diana loquitur in sponsalibus de futuro, & alij ibi allegati.*
38 *Non iuris effectus, sed animi destinatio attenditur in hac re.*
39 *Pari Infamia pœna afficiuntur, qui binas nuptias & bina sponsalia contraxerunt, & cur bina sponsalia contrahens non puniatur in S. Officio.*
40 *Iudex competens delicti consummati est etiam competens delicti attentati.*
41 *In delictis S. Officij conatus ab Inquisitoribus punitur.*
42 *Reijcitur Sousa in Aphorism. Inquisitor. lib. 1. c. 35. num. 6.*
43 *Decisio Congregationis S. Officij Cremonæ.*
44 *Quomodo in sententia D. Thom. Sponsalia sunt quid Sacramentale.*
45 *Quid dicendum de vxorato contrahente sponsalia de futuro sequuta copula, in locis in quibus Concilium Tridentinum non fuit vsu receptum.*
46 *Decisio Inquisitionis Murciæ, & Supremi Tribunalis Inquisitionis Hispanæ.*
47 *Contrahens scienter cum Polygama abutitur Sacramento Matrimonij.*
48 *Testes falsi puniuntur in S. Officio quia cooperantur abutenti Sacramento.*
49 *Cantera in hac materia reiicitur.*
50 *Contrahens ignoranter cum Polygama excusatur ab hæresis suspicione.*
51 *Consulens, mandans & Procurator nomine alterius Matrimonium secundum contrahens puniuntur pœnis iisdem quibus puniuntur Polygami, & decisio in materia matris, quæ filiæ consuluit Polygamiam.*
52 *Primum Matrimonium, & superuientia primæ vxoris sunt probanda, & qualiter, n. 53. & 54.*

55 Polyga

55 *Polygamus torquetur & qualiter, num.*56.
57 *Polygami sunt suspecti de vehementi reprobatio Simanch. & Gutier. qui loquuntur secundum consuetudinem Hispaniæ*
58 *Vehemens suspicio oritur ex abusu Sacramenti, ubi etiam de stylo Supremi Tribunalis in Regnis Hispaniarum, & quod illi Tribunali multum debet tota Religio Catholica.*
59 *Polygami abiurant de vehementi.*
60 *Contrah. spons. viua coniuge abiurant de leui.*
61 *Polygami condemnantur ad triremes, adquas etiam condemnantur falsi testes, & seq.*
64 *Quomodo puniantur, qui contraxerunt spon. viua priori coniuge.*
65 *De pœnis horum delinquentium plura remissiuè, vbi quod etiam sunt infames, & an etiam eorum filij.*
66 *Pœnis horum reorum puniuntur viri ducentes in Matrimonium vxorem alterius scienter, & mulieres ducentes virum alterius.*
67 *Sanctum Officium cognoscit contra testes falsos in causa Polygamiæ, & ita decidit S.C.*
68 *Testis deponens coram Iudice, vel dispositionem subscribens etiam signo Crucis si neget se sic deposuisse, punitur vt falsus.*
69 *Cum testis negat se deposuisse, vt notarius scripsit, neuter condemnatur.*
70 *Contra ambos tamen potest Iudex inquirere.*
71 *Quomodo ex deponentibus horum testium notarius possit torqueri.*
71 *Notarius quando in hoc casu possit capturari, vbi decisiones Senatus Pedemontani, & Sacri Concilij Regni Arrogonum.*
73 *An Inquisitor possit ex attestationibus istorum testium vocare notarium, & eum examinare, & quomodo se gerere debeat in huiusmodi causis.*
74 *Filij nati ex Matrimonio prædicto, an sint legitimi.*
75 *Filij nati ex Matrimonio putatiuo, quomodo sint legitimi.*
76 *Bona fide existente in altero ex coniugibus filij ex putatiuo Matrimonio nati sunt legitimi, quoad honores, fideicommissa, & alia omnia.*
77 *Pulcherrimus casus ex Campanil.*
78 *An tales filij habeantur pro legitimis, etiam quoad parentem existentem in mala fide, vbi reprobatur Tellus Fernandez, & an talis parens filio possit succedere.*
79 *Tales filij sunt legitimi, etiamsi pendeat lis super Matrimonio.*
80 *Quinimo Matrimonium putatiuum legitimat prolem illegitimam prius susceptam.*
81 *An orti ex Matrimonio clandestino sint legitimi, n.*82. *vbi quodnam sit Matrimonium clandestinum.*
83 *An Inquisitores sint Iudices competentes huius legitimitatis.*
84 *Iudex causæ principalis est Iudex omnium incidentium.*
85 *Iudex Ecclesiasticus, est competens in omnibus connexis, cum causis spiritualibus.*
86 *Causa legitimitatis non est merè laicalis.*
87 *In S. Officio delicta melius probantur.*
88 *In Curia Archiep. Neapol. similis causa fuit decisa.*
89 *Cur Iudex Ecclesiasticus potest esse Iudex causæ laicalis ratione connexitatis, vel incidentiæ, & iudex laicus, nullo modo potest esse Iudex causæ spiritualis, & n.*90.
91 *Altero ex parentibus existente in bona, altero in mala fide, cui incumbat onus alendi filios.*
92 *Declaratur authentica* Si Pater, *Cod.* Diuortio facto apud quem, &c.
93 *Dispositio dicta authentica*, si pater *an procedat, vbi mater est, in mala fide, & seq. vbi reprobatur communis opinio, & Sanch. de Matrimonio. lib.*10. *disp. fin.*
97 *Ratio diuersitatis inter patrem, & matrem, in casu de quo agitur.*
98 *Cum ambo parentes sunt in mala fide onus alendi incumbit patri & matri, non nisi in subsidium, & sequent.*
100 *Cum ambo sunt in bona fide adhuc pater tenetur alere, & subsidium mater, & seq. vbi latè reprobatur, Surd. de Alim. tit.* 1. *q.* 14. *n.*8. *& Sanch. dict. disp. vlt.*
104 *Cum Parens vnus est diues, alter pauper, semper à diuite filij sunt alendi.*
103 *Declaratur text. c.*2. *qui filij sint legitimi, &c. cum haberet, de eo qui duxit in Matrimonium quam polluit per adulterium.*
105 *Confessarius quomodo se gerere debeat cum Polygamo habente errorem in intellectu, remissiue.*
106 *Polygamus non habens errorem in intellectu potest absolui à quocumque confessario, n.*28. *vbi quid de sortilego, blasph. hæreticali, & similibus*
107 *De grauitate huius delicti.*
108 *Polygamo existente in mala fide, secunda Vxor lucratur omnia sibi donata etiam pretiosa.*
109 *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Muliere, quæ secundò nupsit, & dubitat de vita prioris viri circa debitum reddendum secundo viro, & seq. vbi quid si factis diligentijs adhuc mulier est dubia, & non potuit certificari.*
111 *De Pœnitentia Sacramentali iniungenda Polygamo.*

POlygamiæ duæ sunt species, altera est plurium vxorum successiuè, de qua tractant latissimè DD. de irregularitate, & Matrimonio tractantes, & in specie Card. Bellarm. *tom.*2. *controu. de Matrim. controu.*3. *cap.*9 Sanch. *de Matrim lib.*7. *disput.* 81. *& pluribus seq.* Suar. *de cens. disp.*49. *per tot.* qui alios cumulant, & de hac hoc loco agendum nobis non est, altera species est plurium vxorum simul ductarum, & de ista (quoniam vt infrà videbimus, hæresis suspicionem inducit) in præsenti nobis est pertractandum. 1.

§. I.

An Polygamia sit prohibita, & quo iure.

IN lege Euangelica licitam esse Polygamiam impiè dixerunt Anabaptistæ, & Lutherus provt illos referunt, Card. Bellarm. *loco suprà cit.* 10. Valentia *in* 3. *part. tom.*4. *disp.* 10. *q.*1. *punct.*3. vers. *Quod igitur attinet.* 2.

Sed in contrarium est Catholica veritas definita in Concilio Trid. *sess.*14. *canon.*1. hisce verbis *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, Anathema sit.* 3.

Neque noua est hæc Tridentini Concilij definitio, nam olim etiam idem definitum fuit à Syricio Papa *in Epist.*1. & ab Innocent. I. *Epist.*9. & à multis aliis, de quibus, *tot. tit. de sponsa duorum,* & apud Gratianum, 24 *q.*3. *c. An non.*

Probatur hæc veritas Catholica, primò, ex primæua Institutione Dei, de qua Genesis 2. Quamobrem

vide Dionysium Gothofred.eruditissimè loquentem in suis notis, ad l.*Nemo Iudæorum*. in verbo, *Nec in diuersa sub uno tempore coniugia*, Cod.*de Iud.& Cælicolis*, & præ omnibus Illustrissimum D.Dom. Didacum Garcia, de Transmiera, post primæ huiusce partis Impressionem visum *in suo doctissimo tractatu de Polygamia lib.1.per plures Quæstiones.*

§. II.

An Polygamus sit de Hæresi suspectus.

13. Polygamum de Hæresi suspectum esse, clarè constat apud omnes ferè DD de hac re pertractantes præsumitur namque malè sentire de Sacramento Matrimonij, & tenere licitum esse plures vxores simul ducere, prout sentiebant Anabapt.Lutherus,& spurcissimus Mahumetus, ita docuerunt Lapus in *c. accusatus §.sane de Hæret.in 6.*Farin.*ibid.in principio, num.*3.Io.Lupus, *in repet.cap.per vestras*, §.18.*n.*25. *de Donat.inter virum, & vxorem*, Brunus,*de hæret. l.*1.*c.*2 Menoch. *de Arbitr.Iudic.casu* 420.*num.*214. Simanch.*de Cath.instit.Rubr.de matrim num.*2.*& in Enchiridio Violatæ Relig.Iudicum titul.de nefariis nuptiis, num.*5.Peña *ad Director.part.*2.*quæst.*56.*comm.* 81.vers.*de eo qui viuente prima vxore*, Iacob.Graff. *lib.*5.*suarum decis.aurearum, cap.*18.*num.*16.Nauarr. *cons.*1.*de hæretic.*Guttier.*Pract.quæstion.lib.*2.*quæstione* 8.*num.*1.Farin.*de hæresi, quæst.*178.*num.*68,*& seq. & de delictis carnis, quæst.*140.*num* 24.Barbosa *de Officio & Potestate Episcopi, parte* 2.*Allegat.*40.*n.* 44.Praxis Archiepiscopalis Neapol.Genuens.*cap.*68. *num.*12. & Ricciullus *de Iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib.*5.*cap.*11. *num.*19. qui alios antiquiores Doctores allegant inter quos,nullus latius materiam hanc pertractauit, quam Albertin.*de agnoscendis assertionibus Cath.quæst.*23. *per totam*, Fernandez de Otero *quæstione Iuris, parte* 3. *quæstione* 9.*num.*2. Matienz. *in lib.*5.*Noua Recopilat. legum Hispan.titul.*1.*lib.*5.*glos.secunda,num.*3. & Salcedo *ad capitulum* 84. *Diaz.* versicul. *Nec illud hoc loco.*

Probatur hoc ex pulcherrima regula Peñæ *ad Directorium, parte* 3.*Com* 24.*in fin.*vers.*Denique*, vt in hac causa, quam sumpsit à text.in cap.*excommunicauimus.il primo §. adiicimus de hæret.*quæ est, quod, omnia opera, per quæ aliquis dissidet à communi vita & conuersatione fidelium, aut ab Ecclesiæ probatis ritibus, & consuetudinibus, aut à receptis Patrum doctrinis, & præceptis, quæ communes magis, quàm priuatos mores respiciunt,aut hæresim inducunt, aut hæresis suspicionem.

At ducere duas vxores simul, vel duos viros simul est opus, per quod Polygamus dissidet à communi vita fidelium qui vnica vxore vel viro sunt contenti, ab Ecclesiæ probata consuetudine,quæ hanc Polygamiam prohibuit, vt *suprà* visum fuit, & à receptis Patrum doctrinis, qui idem dixerunt,igitur talis Polygamus, vel est hæreticus, vel de hæresi suspectus. Augetur hæresis suspicio, ex eo quod extant particulares hæreses Polygamiam permittentes, vt *suprà* vidimus, vnde tales plures vxores ducentes præsumuntur de secta Anabaptistarum, Turcarum, vel Lutheri.Confirmantur prædicta, quia lege diuina & Euangelica, prohibetur Polygamia, Genes.2. *Et adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna* vbi notanda sunt verba, *vxori*, & verba, *erunt duo.* Idem repetit Christus Dominus noster Matt.16.igitur committens factum contra vnitatem Sacramenti Matrimonij, ab Euangelica lege statutam, facit actû hæreticum per quem suspectus quis redditur,quod malè sentiat de Sacram.Matrimonij, Lup.*in repet. cap.per vestras*, §.17. *num.*15.*de don. inter virum, & vxorem*, Couar, *Epit.de spons. parte* 2.*cap.*3 §.*num.*6.

Sed Auctor Repertorij Inquisitorum in verbo *contrahens. versiculo primo, post medium*, & in verbo *pertinax, vers.secundo* admittere hæc videtur tantùm in eo casu,quo palam vxores plures ductæ sint, secus si secretè, quod & voluisse visus est Simanch. *de Cath.Instit.titul.*40.*de Matrimonio,num.*4.*in principio.* 15.

Verùm siue secundum Matrimonium contractum sit palam, siue clam, semper Polygamus est de hæresi suspectus, ita DD.omnes *suprà* allegati pro conclusione, dum generaliter loquuntur & in specie id docuerunt, Albert *de agnoscendis assertion.Catholicis, quæst.*23.*num.*89.vers.*Ex quo in foro* Salcedo *vbi supra*, & Farin.*de delictis carnis, quæst.*140.*num.*24. *circa medium, & de hæresi, quæst.*178. *num.*7. vers. *Contrarium videtur.* 16.

Ratioque huiusce rei ea est, quia Polygamus ducendo duas vxores, siue id faciat palam, siue clam, semper facit opus,per quod dissidet à communi vita fidelium, ab Ecclesiæ probatis ritibus, & à receptis Patrum doctrinis, & semper abutitur Sacramento Matrimonij, ex quo abusu oritur hæresis suspicio, vt *infrà* videbimus, & docuit Matienz. *in lib.*5.*Noua recopilat.legum Hispan. tit.*1.*l.*5.*glos.* 2.*num.*3.*&* 4.igitur semper, aut hæreticus est aut de hæresi suspectus, & licet palàm hoc modo contrahens grauius peccet, & maiorem ostendat impudentiam, ob hoc tamen non tollitur quin etiam clam contrahens sit de hæresi suspectus, maximè cum hæreses, non solum palam committantur,sed etiam occultè vt post glossam *in Clem.*1. *de hæreticis* dicebat Albert. *loco supra allegato* Bene illustrissimus Trasmiera, doctus in Regno Siciliæ Inquisitor, *de Polygamia, lib.*2.*quæst.*1.*num.*6.*& sequentibus*, qui omnino videatur. 17.

§. III.

An Polygamia sit delictum mixti fori.

Simanch.*de Catholicis Institutionibus, titul.*40.*de Matrimonio, num.* 2.*&* 3. quem sequutus fuit Guttier.*Pract.quæst. libro* 2. *quæstione* 8.*num.* 1.*&* 2. dixit, quod de hoc Crimine sæpe cognoscere solent hæreticæ prauitatis Inquisitores ob abusum Sacramenti Matrimonij & hæresis suspicionem, inde manantem.Addit tamen, quod si reus aliquo colore excusetur à suspicione hæresis (puta quia aliquis duxit secundam vxorem credens primam ob longam absentiam, iam esse mortuam, vel putans primum Matrimonium ex aliqua probabili causa esse nullum) tunc ait, quod consultius facerent Inquisitores, si cognitionem huiusmodi delicti Iudicibus ordinariis relinquerent. 18.

Genuensis *in praxi Archiepiscop. Neapol. cap.*84. *in Antiq.& cap.*68.*in Nouis,num.*12.vers.*Item si Bigamus*, ex inueterata consuetudine illius Regni,dixit Polygamiam esse delictum mixti fori,ita tamen vt si Polygamus sit præuentus à curia sæculari debeat remitti ad Iudices Violatæ Religionis, qui illum torqueant super intentione, & abiurare faciant, deinde tenentur illum remittere ad Curiam sæcularem, quæ illum puniat pro Polygamia,similiter si est præuentus ab Inquisitoribus, in totum ab ipsis punitur, ita enim Genens. *loco citato* intellexit Farin. 19.

de

de heresi quaestione 78. *num.* 71. verf. *Vide Mont. Marun.*

20. Dicendum tamen est huiusmodi criminis cognitionem spectare ad Iudices fidei, priuatiuè, quoad quoscumque alios, ita docuerunt maior pars DD. supra allegatorum, *quaest. secunda, in principio*, & singulariter Farinac. *dicta quaestione* 178. *num.* 71. Sigismundus Scaccia *de Iudiciis ciuilibus, & hereticalibus, lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 55. vbi attestatur, hanc opinionem communiter practicari, latissimè Campan. *in diuers. Iuris canonici, Rubr.* 1. *n.* 46. *seq.*

Bene Canter. videndus *q. crimin. circa delictorum punitionem cap.* 4. *de adulterio, n.* 29. verf. *sed quid si vtrumque*, ibi, *sed certè de hoc dubio*, vbi dixit Iudicea saeculares non posse cognoscere de illo, qui bia Mattimonium contraxit, nam ad effectum eum puniendi deberent cognoscere, an bis contraxerit necne, & sic inciderent deberent tractare de Matrimonio, quod laicis est prohibitum. Videntur etiam omninò Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 1. *c.* 35. *n.* 18. vbi quod ex declaratione Summ. Pont. ad Inquisitorem Lusitaniae hoc crimen spectat priuatiuè, (quoad laicos) ad S. Officium.

Et si adhuc inteferrur, quod post torturam datam Polygamo super intentione omnis haeresis suspicio purgatur, & delictum manet non Ecclesiasticum, bene respondet D. Trasmiera, *dicto lib.* 2. *q.* 2. *n.* 20. *& sequentibus*, quod etiam post torturam manet factum hereticale contra voritatem Matrimonij, & sic Haeresis suspicio purganda per abiurationem, & punienda per poenas à Iure statutas, videatur etiam idem auctor, *lib.* 3. *cap.* 1. *per totum*, vbi latissimè firmauit Inquisitorem esse Iudicem competentem, & quidē solum in hoc crimine Polygamiae.

Ratio istius conclusionis est, quia non videtur, dari posse casus, in quo cesset haeresis suspicio in tali ducente duas vxores cum semper in tali adsit abusus Sacramenti Matrimonij ex quo manat haeresis suspicio. Ad exempla autem supra adducta à Simanch. *infra* in sequenti §. erit respondendum.

21. Confirmatur ratio principalis conclusionis ex eo, quod cum causae omnes haeresis, & suspicionis ipsius, delegatae sint Inquisitoribus, & Polygamiae caosa sit ex hia quae haeresis suspectum reddunt Polygamum, sequitur etiam causam hanc in necessariam consequentiam esse Inquisitoribus delegatam.

At causae, Inquisitoribus delegatae, semper intelliguntur delegatae priuatiuè, quoad Iudices Laicos, vt dixit egregiè Scaccia *de Iudic. Ciuil. Crimin. & Hereticali lib.* 1. *c.* 1. 12. *n.* 53. igitur causa haec Polygamiae priuatiuè, quo ad Iudicea laicos spectabit ad haereticae prauitatis Inquisitorea.

Et ob id Royas tractatu de haereticia, *parte prima, num.* 540. *& seq.* quem sequitur Farin. *in additionibus suis, ad omnia eius opera, ad quaest.* 140 *ad numer.* 14. *fol. mihi* 98. dixit quod licet communiter

22. dicant Doctores cognitionem huius criminis, esse mixti fori, attamen hodie ad solos Inquisitores dicta cognitio spectat, Mattienz. *lib.* 5. *Noua recompilat. titulo* 1. *lib.* 5. *gloss.* 2. *num.* 3. vbi postquam dixit, Polygamiam esse mixti fori, addit perlaepè, ob eius frequentiam ab eis cognoscere inquisitores. Et ibidem, Azeued. in gloss. (*Not emiendo à Dios* (*num.* 3. *in fi* addit, quod nunc in Hispania soli Inquisitores contra Polygamos procedunt, & ita vel ob eiusdem delicti frequentiam, vel ob alias causas particulari iussu fuisse statutum, vnde si processus contra Polygamos sit coeptus ab Episcopo, tamquam ordinario loci, qui vti talis potest cognoscere omnes causas Iure ordinario, quas potest cognoscere inquisit. Iure delegato, licet ab eodem processus posset perfici, non tamen sine Inquisitore poterit Episcopus causam expedire, nec reum torquere, vt not. etiam Girlenz *conf.* 137. *num.* 9. *& sequentibus*, & sic fuit pluries practicatum in Episcopatu Cremonae, in his causis Polygamiae.

Ex quibus colligitur, Franchum, *decis.* 36. *num.* 4. vel decipi, vel loqui secundum consuetudinem seu potius abusum in suo Regno Neapol. existentem, dum dixit, punitionem istius delicti spectare ad Iudicem laicum. Neque obstat, quod tale delictum puniatur de Iure ciuili, & ab Impetatore, vt in *l. eum qui duas*, *Cod. ad legem Iuliam de adulteriis*, nam etiam crimen haeresis variis poenis ab Imperatoribus, olim punitum reperitur, de quibus titul. Cod. *de Hereticis*, & tamen clarum est, cognitionem criminis Haeresis, nequaquam ad Iudicem laicum spectare posse, reliquum nunc est, vt exempla, Simanch. supra relata, examinemus. 23.

§. IV.

An contrahens secundum Matrimonium, non seruata forma, cap. Dominus, de secundis nuptiis, *subdatur iudicio Inquisitorum.*

SAnctissimè, tum in cap. *Dominus de secundis nuptiis*, tum in cap. *in praesentia*, *de sponsalibus* dispositum est, ne Episcopi permittant Matrimonio copulatos Ecclesiae auctoritate, ad aliorum consortium conuolare donec certum nuncium recipiant de morte coniugum. 24.

Ex horum textuum dispositione, manauit communis Curiarum Ecclesiasticarum praxis, vt coniugum mors, ad effectum aliud matrimonium contrahendi aliter probari non possit, quàm per vnum testem de visu, qui deponat qualiter vidit coniugem ab hac vita decessisse, & insuper necesse etiam erit, vt alij testes examinentur, qui deponant de publica voce, & fama, & delictu coniugis, ita Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici, titulo de Reb. Matrimon. resolut.* 231. *in impressis Neapoli de anno* 1620. D. Trasmiera *de obligat. Denunciandi quaest.* 4 *cap.* 5. *num.* 1. 25.

Et licet vbi essemos in coniuge, qui decessit in longinqua partibus sufficiat vnos testis de visu absque alia probatione, vt latè probauit Guttier. *Pract. quaest. libro secundo*, *quaest.* 8. *& de Matrim. cap.* 51. *num.* 2. verf. *Mihi verò prior*, tamen regulariter vbi cessat difficultas probationis, & non adest longa distantia loci, in quo coniux obiit vltra certum nuntium, aliae etiam probationes requiruntur, vt doctissimè, sicuti etiam latissimè probauit Sanch. qui alios allegat, *de Matrimon. lib.* 2. *disput.* 46. Hoc supposito, Quaeritur modò an coniux ad secundum Matrimonium transiens, sine solemnitate praedicta, certi nuncij, possit puniri à Iudicibus religionis, qua in re,

Simanch *de Cath. Instit. titulo* 40. *de Matrimon. n.* 3. verf. *quid si ob longam absentiam* quem sequitur Guttier. *pract. quaest. lib.* 2. *quaest.* 8. *num.* 3. verf. *Hec quamuis recte procedere*, voluit hunc coniugem, ob longam absentiam probabiliter existimantem alterum esse mortuum, ad secundum Matrimonium transeuntem puniri non posse ab Inquisitoribus, sed Episcopi

Episcopis locorum ordinariis relinquendum esse. Rationem huiusce suæ opinionis assignant, Simanch. & Gutier. quod scilicet talis bona fide Matrimonium contraxerit, vnde non videtur tanquam hæreticus infamandus, & puniendus, & hoc idem voluit Matienz. *ad 5. librum Nouæ recompil. legum Hisp. tit. 1. l. 5. gloss. 2. n. 4.*

27. In contrarium tamen est veritas sæpissimè in Tribunalibus S. Officij practicata, quod scilicet talis Iudicio, & foro Inquisitorum legitimè subdatur, hanc doctrinam tanquam puram, & meram veritatem supposuit Farin. *de Hæresi, q. 178. n.* 1. vers. *Neque exempla per eum adducta*, & expresè tradidit Massin *in praxi S. Officij p. 9. assert. 43. primæ impressionis*, & ita practicatum fuit in S. Officio Cremonæ in his & similibus casibus me existente, & Consultore, & Aduocato fiscali.

28. Fundamentalis huiusce rei ratio est, quod iste sic contrahens secundum Matrimonium, sine certo nuncio mortis coniugis à sac. canonibus requisito de necessitate, exponit se morali periculo polygamiam committendi, & Sacramento Matrimonij abutendi, nam donec certus nuncius de prioris coniugis morte habeatur, potest esse quod viuat. At eiusdem est malitiæ constituere se in morali periculo admittendi alicuius criminis, atque illud crimen committere, prout bene tradiderunt Suarez. *tom. 5. in 3. p. D. Thom. disp.* 18. *sect.* 3. *n.* 16. & Sanchez *in præcepta decalogi, tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 4. igitur in eiusdem speciei malitia est Polygamus ob abusum Sacramenti Matrimonij, ac taliter contrahens Matrimonium, ex eo quod se exponit periculo abusus talis Sacramenti.

Confirmatur ratio, quia iste quantum in se videtur dispositus ad contrahendum secundum Matrimonium, tam si prima vxor sit mortua, quàm si sit viua, alias curasset obseruationem Canonum circa mortis alterius coniugis probationem disponentium, ex alia parte versatur in crimine hæresis, quod occultum est, & latens in mente, igitur iste non minus videtur suspectus de hæresi, ac verus Polygamus exterior.

19. Nec bona fides istius sic contrahentis potest allegari, sicuti illam allegabant, Symanch. & Gutier. nam imo potius præsumitur in eo dolus, ex eo quod fecit, quod de Iure facere non debebat, Menoch. *cons.* 215. *n.* 7. *vol.* 3. & ob non obseruatam Iuris solemnitatem in secundo Matrimonio, contrah. Menoch. *ibid. num.* 51. maximè cum eadem certitudo mortis coniugis, requiratur ad effectum, quod Ecclesia concedat facultatem secundo loco contrahendi, ac effectum propria auctoritate ad dictas secundas nuptias conuolandi, vt bene probauit, Sanch. *de Matr. lib.* 2. *disp.* 46. *n.* 6. & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *c.* 35. *num.* 13.

Nec etiam est, quod excusetur Ignorantia, cum hæc sit ignorantia iuris, quæ neminem excusat l. Constitutiones Principum. Cod. de Iuris, & facti ignorantia, cum ibi not. per DD.

Et secundum prædicta quædam mulier maritata, quæ viuente primo secundum Matrimonium contraxerat, non seruata forma dicti capituli Doñs, ex ordine Sacræ, & Eminentiss. Congregationis S. Officij de Vrbe, fuit coacta ad abiurandum de vehementi, & ad inseruiendum Hospitali Mendicantium in hac nostra Ciuitate Cremonæ, per sex menses, prout ita fuit exequutum me Consultore, & Aduocato Fiscali huiusce S. Officij existente.

Quinimò Curatus, qui secundo Matrimonio interfuerat, quoniam negligens fuit in indagando à muliere qualitatem suam, & statim credens, quia tenellæ erat ætatis eam esse virginem fuit ex ordine eiusdem Sac. Congregationis suspensus ab Officio per quinquennium, licet deinde ex solita stillius Eminentiss. Tribunalis benignitate fuerit post sex menses rehabilitatus.

§. V.

An contrahens secundum Matrimonium, ob nullitatem primi prætensam, non tamen declaratam, subdatur foro, & Iudicio Inquisitorum.

Secundum exemplum adductum à Simanch. & Gutierr. vbi supra est, de illo, qui cum prius Matrimonium ex aliqua probabili causa nullum iudicaret, ad secundum Matrimonium conuolauit, nondum declarata nullitate primi. Quærimus hoc loco, an iste sit de foro Inquisit. Et breuiter existimo duos esse constituendos casus. 30.

Primus casus est, cum nullitas primi Matrimonij, non est patens, & secundo contraxit, sine declaratione Ecclesiæ super nullitate primi Matrimonij, & tunc talis sic contrahens non euitabit Iudicium Inquisitorum, sed de eorum foro erit, & coram ipsis erit, probanda nullitas primi Matrimonij, qua non probata ab ipsis punietur, vti Polygamus, ita Farin. *de Hæresi, quæstione centesima septuagesima octaua num.* 71. vers. *Sic, & is qui primo Matrimonium*, & Massin *in Praxi S. Officij, part. 9. assert. 43. p. impress.* Ratio huius rei eadem est cum ea quam supra proxima Quæst. assignauimus. 31.

Secundus casus est, cum nullitas est patens, & in hoc casu, causæ cognitio spectabit, non ad Inquisitorem, sed ad Episcopum, ex eo, quod non sequuta declaratione nullitatis primi matrimonij, ad secundum conuolauerit, puniaturque sic delinquens pœnis de quibus in *c. cum in Apostolica, de sponsalibus*, vbi Abb & alij Canonistæ, latissimè Lancellot *de Attent. cap. 4. limitat. 17. per tot.* ita Farin. *loco suprà alleg.* 9.

Bene in hac materia Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Morali, 1. p. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 8. n. 1.* Addit Illustrissimus Trasmiera *de Polygamia l. 2. Quæst. 7. n. 19. & seq.* quod si contingat primum Matrimonium declarari nullum, videtur excusandus contrahens, secundum, non expectata sententia super nullitate primi ab abiuratione. Quod ego verum non credo, relinquo tamen S. C. declarandum, quia iste sic contrahens si nullitas non sit notoria, & nondum lata sit sententia, videtur dispositus ad contrahendum secundum Matrimonium, etiam si primum sit validum, sed dubium è contra est. An subdatur foro Inquisitorum contrahens secundum Matrimonium nullum.

In qua re bene affirmatiuè respondet Castro Palao, loco proximè relato vers. *Item procedit.* & latissimè eum sequitur D. Trasmiera *dict. l. 2. q. 9. per totam*, vbi id eruditè limitat, nisi secundum Matrimonium esset nullum defectu consensus.

Sed iterum dubium esse potest si contrahens secundum Matrimonium protestetur, quod per quæcumque verba non intendit illud contrahere vtrum subdatur foro Inquisitorum, in qua difficultate dico, quod sic, saltem ad effectum examinandi validitatem dictæ protestationis, & Matrimonij ex post in facie Ecclesiæ contracti, de qua materia videndus est Sanch. *de matrimonio, lib. 2. disp. 45. quæst. 2.* & alij ab eo latissimè allegati quibus addi potest in si-

mili materia loquens, Card. Mantic. *de Tacit. & ambig. Conuent. lib. 16. tit. 7. per tot.* & ambas hasce conclus. sequitur Doctiss. Trasmiera *de obligat Denunciandi q. 4. c. 5. n. 2.*

§. VI.

An coniugatus contrahens sponsalia cum alia viua coniuge, sit de foro Inquisitorum.

32. ALoys. Ricc. *in Praxi aurea variarum, Resol. resolut. 373. per totam*, negat crimen hoc spectare ad hæreticæ prauitatis Inquisitores, mouetur que ex eo, quod, licet expressum sit, quod contrahens Matrimonium cum duabus simul, sit de hæresi suspectus, attamen hoc non potest extendi ad contrahentem sponsalia, cum aliud sit Matrimonium, aliud promissio Matrimonij, & aliud illud contrahere, aliud promissio de contrahendo, l. in bonæ fidei, de eo, quod certo loco, *cap. penult. de electione, in 6.* vbi gloss. in verbo, *exprimendum.*

33. Verum contraria Opinio verior est, & vsu iam in S. Officio practicata, quod talis sic contrahens sponsalia, vti de hæresi suspectus subdatur foro, & Iudicio Inquisitorum, ita Costa *de Remed. subsid. Rem. 15. num. 18.* qui alios cumulat.

34. Ratio huiusce rei est, quod negari non potest, quin à sponsalibus, tamquam à præparatoriis inferatur ad Matrimonium tanquam ad præparatum, cum à præparatoriis ad præparatum efficax soleat sumi argumentum, Menoch. *cons. 788. n. 13. vol. 8.* & consequenter, quod iste voluerit verè duas simul vxores ducere, & sic abuti Sacramento Matrimonij, ex quo abusu oritur hæresis suspicio, & licèt, iste realiter, & in effectu, secundam non duxerit vxorem, attamen cum in se per externum signum, scilicet per sponsalia contracta fuerit dispositus ad illam ducendam, satis dicitur de hæresi suspectus, cum hæresis crimen, sola praua opinione perficiatur, vt dicebat Menoch. *de arbitr. Iud. casu 360. n. 7.* & quamuis sic sponsalia contrahens non sit illo suspicionis hæresis genere, & qualitate suspectus, quo suspectus est, ducens duas vxores, vt infrà (cum de abiuratione Polygamis iniungenda agemus) videbimus, attamen negari non potest, quin etiam sic sponsalia contrahens aliquo modo sit de hæresi suspectus.

Nec quidquam facit ratio Riccij, nam verè ex illa nihil contra conclusionem nostram, in hoc Tribunali sæpissimè obseruatam colligi potest, vt vnicuique eam diligenter consideranti facilè manifestum fiet, minus obstaret, quod disposita in Matrimonio regulariter non habent locum in sponsalibus de futuro, vt latè probauit Azeued. *lib. 5. Noua recompilat. tit. 1. lege prima, n. 1. & seq.* qui alios allegat, Quia, hoc non habet locum, cum dispositio loquens de Matrimonio est perpetua, vt ibidem notauit Azeued. *dicta lege prima, n. 19.* & Salced. *ad c. 76.* Diaz. vers. *Nec superioribus.* vbi ita intelligunt *l. Oratio de spons.* vbi dicitur Matrimonio prohibito censeri prohibita sponsalia. At in casu nostro durante primo Matrimonio prohibitio secundi, est perpetua, & eadem etiam ratio prohibitionis viget in matrimonio, & in sponsalibus. D. Trasmiera *de obligatione denunciandi, q. 4. c. 5. n. 3.* Alberghin. *in manuali qualificator c. 27. n. 18.*

Ex dictis colligi potest, quid dicendum esset de vxorato qui non contraxit Matrimonium nec sponsalia, cum alia viua coniuge, sed tantummodo tractauit de ducēda alia, hic enim omissa omni abiuratione deberet pœnis, arbitrariis puniri ab Inquisitoribus.

§. VII.

In quo conclusio præcedentis §. magis confirmatur.

QVia casus §. præcedentis potest de facili occurrere, prout de facto accidit in Ciuitate nostra Cremonæ operæ pretium duxi latius confirmare iurisdictionem S. Officij contra hosce coniugatos, qui non obstante Matrimonio sponsalia de futuro cum alia contrahunt. 35.

Vltra igitur omnia supradicta confirmari potest conclusio ex eo, quod licet Costa Papiensis supra allegatus, *num. 33. de remed. subsid. resid. remed. 15. num. 18.* & Graff. *in suis Moralibus, cons. alleg.* ibi, *per Costam.* loquantur in coniugato contrahente sponsalia de præsenti ante Concilium Tridentinum, quæ tunc sequuta copula transibant in verum matrimonium iuxta text. cum ibi not. per Canonistas in *c. is qui de sponsalibus.* 36.

At tamen quod idem omnino concludendum sit etiam in vxorato contrahente sponsalia de futuro, in indiuiduo propositæ quæstionis dixit P. Diana post priora scripta impressa visus, *p. 4. resol Moral. tract. 7. resol. 4.* Vers. *Sed hic obiter*, vbi attestatur de praxi S. Officij de Vrbe, & Sac. Supremæ Romanæ Inquisitionis puniendi hosce coniugatos contrahentes sponsalia de futuro, vel aliter deuenientes ad actum proximum secundi Matrimonij contrahendi, idque ex suspicione hæresis leui oriente ex secundo Matrimonio attentato. 37.

Idem quoque tenuit Auctor, quisquis ille sit (certè vir doctus est) cuiusdam praxis S. Officij vulgari idiomate conscriptæ *in c. 6. de Polygamis, in fin.* vbi id pro indubitato supponitur; habet enim hæc formalia verba. *Contro quelli poi che hanno attento il secundo Matrimonio essendo ancor viua la prima moglie, & sono venuti all' atto prossime, cio è fatto Instrumento di dote, esaminar testimonij cominciato à far le publicationi in Chiesa, & simili, si procede à cattura, & ridotte in processo la fede del primo Matrimonio con quella delle publicationi del secundo si fanno preuia tortura super intentione abiurar de leui, & si condannano ò à carcere per tempo, ò à essiglio, ò à relegatione nel luogo, oue è la prima moglie,* & cum eisdem auctoribus sentire videtur Doctus Trasmiera *in suo Erudito tractatu de Polygamia, lib. 2. quæst. 3. n. 16. vsque ad finem*, vbi quod ita obseruatur in Inquisitione Vniuersali Romana, quidquid postea dicat de stylo Inquisitionis Hispanæ.

Augentur vlterius supradicta, ex textu *in leg. eum qui Cod. ad l. Iuliā de Adulteriis* ibi, *in ea enim re non iuris effectus quo Ciues nostri Matrimonia contrahere plura prohibentur, sed animi destinatio cogitatur.* 38.

Sic videmus etiam quod, quoad præcipuā iuris pœnam Polygamis indictam, quæ Infamia est, à I.C. bina Matrimonia contrahentes, & bina sponsalia æquiparantur vtrosque enim pari infamiæ labe infectos esse, dixit text. *in l. 1. §. fin. ff. de his qui notantur infamia*, vbi infamia notatur, qui bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore constitutas habuerit, quem textum ex eius ratione decidendi, quæ colligitur ex dicta *l. eum qui*, intelligunt DD. communiter etiam de habente vnam vxorem, & aliam sponsam eodem tempore, vt videre est, ex Caball. *resolut. criminal. 98. num. 32. cent. 1.* & Farin. *de delictis carnis q. 140. n. 27.* qui alios DD. allegat. Si igitur à Iu- 39.

re nostro, & quoad prohibitionem, & quoad pœnas præcipuas æquiparantur binas nuptias contrahens & bina sponsalia, ex eo quod non Iuris effectus, sed animi destinatio cogitatur, nulli mirum videri debet si etiam quoad iurisdictionem S. Officij, bina Matrimonia contrahens, & coniugatus alia sponsalia de futuro iniens æquiparentur. Neque obstat si dicatur illum textum loqui etiam de contrahente bina sponsalia de futuro, qui tamen Iurisdictioni Inquisitorum non subditur, quia cum in huiusmodi contrahente non adsit Sacramentum, non potest considerari abusus illius, vti bene notauit Trasmiera *loco supra alleg quæst.* 4.*n.* 15. *&* 16. sed, quod in hac re me penitùs conuincit, est sequens ratiocinatio.

40. Quotiescumque delictum attentatum est punibile, tunc Iudex competens delicti consummati, est etiam Iudex competens attentantis illud. At delictum Polygamiæ attentatum cum deuentum fuit ad actum proximum puta sponsalia, maximè ad præsentiam Parochi, Instrumenta dotalia, & publicationes secundum omnes est punibile, quia etiam Aloysius Riccius *in resol. sua* 173. *supra alleg.* id opponit, licet dicat punitionem illius spectare ad ordinarios, igitur Inquisitor Iudex competens attentantis illam. Maior propositio in qua cardo totius ratiocinationis consistit clarissima est, nec eget probatione, potest tamen pro ea magis illustranda dari exemplum huiusmodi.

41. In Regno adsunt Pragmaticæ rigorosissimæ contra asportantes extra Regnum animalia, aurum, &c. & super causis istorum asportantium a Sua Excell. deputatur vnus Iudex specialis, qui dicitur Iudex Contrabandorum, qui in dictis tantùm causis limitatam habet iurisdictionem, vt videre est ex moderno Mausonio in suo tract. *de Contrabandu*, post alium eius tractatum *de causis exequutiuis, in proœmio.* modò iste Commissarius, licet vt dixi, limitatam habeat Iurisdictionem, attamen, quia est Iudex Contrabandi consummati, est etiam Iudex contrabandi attentati, puta illius, qui cum rebus prohibitis asportari reperitur in itinere, maxime in locis suspectis Mauson. *ibid. q* 11 *n.*7.*& quæst.*3.*n.*2.*& seq.*

42. Sed magis in specie, quod conatus in delictis S. Officij puniatur ab Inquisitoribus, egregiè docuit Roderic. Acugna *de Confess.sollicit quæst* 5. *num.* 8.

Ad hoc idem faciunt ea, quæ notaui *infrà in hisce additionibus huius secunda partis tit.* 12. *de Sortilegiis*, de eo qui sortilegium cœpit sed non perfecit, istius enim sine vlla difficultate Iudicem esse Inquisitorem ibi probaui.

Neque aliquibus negotium facere debet Sousa *in*

43. *Aphorismis Inquisitorum*, *lib.* 1. *c.*35.*n.* 6. Quia vltra responsionem, quæ colligitur ex Diana *loco sup. alleg.* falsum est, quod Albertin. & Farin. locis per eum allegatis dicant cognitionem huiusce delicti spectare ad Ordinarios, non autem ad Inquisitores, & sic die 19. Decembris anni 1637. habito longo colloquio de hac re in nostra Congregatione S. Officij, in contingentia huiusce casus facta coram Eminent. & Reuerend. DD. Cardinali Camporeo Episcopo Cremon. & laudatiss. ac Religiosiss. Viro, Reuerendiss. P. Io. Baptista à Matrinengo Inquisitore fuit per omnes Consultores conclusum, quod Inquisitores hæreticæ prauitatis poterant de iure cognoscere causas istorum coniugatorum, qui prima coniuge viuente sponsalia cum alia contraxerunt, quod maximè dicebant Domini Consultores procedere in casu in quo sponsalia cum secunda contracta fuissent coram Parocho, quia scilicet Parochus singillatim

Carena de Offic. Inquisit.

consensum sponsi, & sponsæ (separatim tamen) accepisset. In isto enim casu, ea adhibitione in his sponsalibus Ministri Ecclesiæ, videtur magis probari voluntas contrahendi secundum Matrimonium verè, & effectualiter.

Ad finem huiusce quæstionis notanda erit Doctrina D. Thomæ *in Quartum senten dist.*27.*q.*2.*art.* 1. 45. *ad* 6. vbi habet hæc formalia verba, loquens de sponsalib. *quæ sunt quædam Sacramentalia Matrimonij, sicuti exorcismus Baptismi*, quæ si prout iacet vera esset, omnem in hac difficultate tolleret amaritudinē super ea tamen ego nullum fundamentum pono, quia traditio illa à Petro de Ledesma *de Matrim. quæst.* 43.*art.*1. §. *vlt supponendum est*, & à Petro Sanchez *de Matrim. tom.*1.*lib.*1. *de sponsalibus, disp.* 1. *n.* 8. declaratur, vt D. Thom. nihil aliud intelligere velit, quàm quod sponsalia sunt præuium quid ad ipsum Matrimonij Sacramentum, non autem, vt verè quid Sacramentale sint.

Et ex his omnibus etiam patet quid dicendum sit 46. de vxorato contrahente sponsalia de futuro cum alia sequuta copula in locis in quibus Sac. Conc. Trid. non fuit vsu receptum. Hi enim sine vlla dubitatione subduntur Iudicio Inquisitorum, & iisdem pœnis puniri debent, ac puniuntur contrahentes binas nuptias. Quoniam ex præsumptione Iuris, & de Iure quæ non admittit probationem in contrarium, sponsalia de futuro in illis locis sequuta copula transeunt in verum Matrimonium *cap. iis, qui fidem. de sponsalibus*, bene Didac. Canter. *quæst. crim. p.*4. *c.* 4. *de adulterio*, *n.*29. *vers. sed dubium consistit*, vbi quod hoc procedit, etiam si vtrumque Matrimonium esset celebratum ex fictione dicti capituli, *Is qui*, & quod in Ciuitate Murciæ ita iudicauit ipse contra quendam Ioannem Merinum, licet ipse diceret (de quo etiam constabat) quod nolebat contrahere Matrimonium, nam non obstante hac protestatione (vbi contraria facto) fuit dictus Merinus punitus pœna contrahentium binas nuptias, & ibi addit vlterius, quod ita etiam fuit iudicatum in Supremo Inquisitionis Hispaniæ Tribunali.

§. VIII.

An Inquisitores procedere possint contra virum contrahentem cum Polygama.

HAnc Quæstionem hoc loco inserui ob quandam traditionem Canteræ, *quæst. crim. p.* 4.*c.* 4.*n.*29. vbi dixit, quod Inquisitores hæreticæ prauitatis contra talem virum non procedunt, etiamsi sciuerit eam cum qua contraxit habere alium virum.

Ego certè hanc praxim nulla ratione possum approbare, nam verè iste abutitur Sacramento Matrimonij, & ob id redditur suspectus de hæresi, & subiectus foro Inquisitorum, supposito semper, quod sciuerit eam cum qua contraxit habere alium virum. 47.

Et certè si in S. Officio puniuntur falsi testes in 48. Iudicio producti ab vxorato ad effectum contrahendi secundum Matrimonium, quia cooperantur abutenti Sacramento Matrimonij; non video quare in eodem S. Officio non debeat puniri sciente Matrimonium contrahens cum maritata, & ita nostram opinionem in indiuiduo reperio tenuisse P. Massinum in sua prat S. Officij, *part.*9. *assert.*46. vbi ait. *Colui che scientemente contraher à Matrimonio con la moglie altrui, & all'incontro colei*

che si sposar à col marito d' altra donna soggioceranno alle pene di coloro che hauendo vna moglie viua, ne prendono vn'altra, quem allegaui *infra* §. 11. vbi etiam adduxi Simanch. *de Matrimonio n. 5.*

49. Neque obstat ratio Canteræ, quod talis contrahens cum maritata præsumitur cum ea contrahere potiùs ad eam seducendam, & calore libidinis quàm animo abutendi Sacramentis Ecclesiæ, quia hæc ratio militat etiam in ipsa Polygama, & in quocumque Polygamo, & tamen isti distinctè subduntur in foro Inquisitorum,

50. Hinc Sousa *in Aphoris.Inquis.l.1.c.35.n.9.* non excusat hunc virum ab hæresis suspicione, nisi ignoranter contraxit cum maritata; Hinc etiam P.Diana, *p.4.re-*

51. *sol.Moral.tr.7.resol.4.* vers. *notandum est*, dixit ex Emanuele Mauro *de incant.opusc.1.sect.3.c.6.n.* 11. eodem modo punitam fuisse matrem, quæ consuluit Polygamiam filiæ, ac filiam ipsam Polygamam, quia ratione abusus Sacramenti ambæ pariter erant suspectæ, & de consulente Polygamiam, quod iisdem pœnis, & abiuratione puniatur, ac Polygamus bene probauit Illustriss. Trasmiera *de Polygamia lib.3.q.5.per totam*, & sanè ego possum attestari in nostro S. Officio Cremonæ, me ibi Consultore, & Aduocato Fiscali existente plures huiusmodi reos qui scienter cum maritata contraxerunt fuisse à Reuerendiss. per tempora Inquisitoribus grauissimè punitos, & quoniam proximè de consulente Polygamiam diximus, nunc addo idem omnino dicendum esse de mandante Polygamiam, & de contrahente per Procuratorem secundum Matrimonium, quinimo, & de procuratore ipso, si sciat eum cuius nomine secundum Matrimonium contrahit, aliam habere vxorem, omnes enim hi per Sanctum Officium puniendi sunt, D. Trasmiera latè & doctè *de Polygamia, lib. 2.q.13. & lib.3. citata quæstione quinta, & de obligatione denunciandi q.4. c.5.n.4.*

§. IX.

De probatione primi matrimonij, & superuiuentia primæ vxoris.

52. AD fundandam S. Officij intentionem contra Polygamos, probanda primo loco sunt duo Matrimonia contracta, & hoc, vel per testes, vel per fidem sumptam ex libris Parochorum, qui in hac materia plenè probant Matrimonia fuisse contracta, latissimè de hac materia pertractantes, Nicol. à Ianua *de Scriptura priuata, lib.5.tit.de libris Plebanorum, quæst. 6.* Aloysius Riccius *in praxi fori Episcopalis, tit.d. Matrimonio, resol.218. in impressis Neap.de anno* 1620. qui alios plurimos Doctores cumulat, cum autem Matrimonium probatur per testes, tunc existimarem, testes debere esse omni exceptione maiores, quoniam agitur de validitate vnius Matrimonij, & inualiditate alterius declaranda, ad not. per Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapolitana, c.21.n.24.* vbi alij DD. allegantur, latissimè de hac probatione maximè cum fides Parochi desideratur, & reus est negatiuus, videndus erit Illustrissimus Trasmiera *de Polygamia, lib.3.quæst.4. per totam.*

53. Similiter, si non fuit secundum Matrimonium contractum, sed tantummodò contracta sponsalia, tunc in processu registrandæ erunt fides primi Matrimonij ex libro Parochi, & fides sponsalium, vel publicationum Matrimonialium factarum à Parocho, cui in hoc casu non est dubitandum, quæ plena sit adhibenda fides, cum in his, quæ ad Parochi Officium spectant plenè ei credatur, Marios Anton. *Variarum, Resolut. lib. 1. c. fin. casu* 35. Nicol. à Ianua *de scriptura priuata, lib. 5. loco supra citato, num.* 6. vel etiam poterunt in processu poni instrumenta dotalia, quæ etiam ipsa sponsalia aliqualiter probabunt.

Secundo loco probanda erit per fiscum S. Officij superuiuentia primæ vxoris, semper enim vita, sicuti etiam mors probanda est per illum, qui vel in vita, vel in morte fundatur, Corn. *cons.* 10.*n.*4. vers. *His tamen minimè refragantibus, vol.* 1. latissimè Farin: qui plurimos allegat *in suis fragm.Crim. p. 2. sub litera M. n.*308. *& seq.* vbi etiam latissimè ponit modos quibus vita probari potest, & alios omnes DD. hac de re tractantes allegat latè etiam de materia, Guttierr. *in Pract. q. lib. 2. q.6.per tot.* benè Mattienz. *in lib.5. Noua recompilat. legum Hisp. tit.1.l.3.glos. 3. n.* 8. vbi quod ad effectum huius de quo agitur non sufficit probare superuiuentiam alterius coniugis ex præsumptione, quod quilibet præsumitur viuere centum annis. 54.

§. X.

An Polygamus debeat torqueri, & quomodo.

COnstitutus Polygamus in Carceribus S. Officij, verificata identitate personæ ipsius, vel per ipsius confessione vel per testes modo tradito per Scacciam, *de Iud. ciuil. Crim & Hæretic.lib.1.c.87. n.*19. probatóque delicto, modo supradicto, interrogandus est: an verò crediderit licere, & licitum esse homini Christiano, post legem Euangelicam plores simul vxores ducere, quod si respondet affirmatiuè, habendus est, pro formali hæretico, & Hæreticorum pœnis plectendus est, si verò respondeat negatiuè, & Catholicè negando se intentionem habuisse hæreticam, sed potiùs ad secundum Matrimonium conuolasse ex libidine, & carnis concupiscentia, cum crimen hæresis occultum sit, & in mente lateat, vt fidei Iudices se certificent, quid verè de fide sentiat Polygamus ad tormenta super ipsius intentione deueniendum est, quod est singulare in hoc S. Officio, & rectè ad hanc torturam deuenitur, nam cum factum, quod reus fatetur, vel de quo est conuictus, potuerit fieri absque mentis errore, ex aliqua alia causa, puta ex concupiscentia, vt in hoc casu, & in committente sortilegia qualificata ob amorem, vel ob auaritiam, vt in committente sortilegia ad inueniendum thesauros, tunc semper reus torquetor, super intentione, & credulitate eorum quæ operatus est, ita Genuens. *in Praxi Archiepiscopali, c.84.in antiq.n.8.& c.68.in nouiss.eodem, eod. n. 8.* quem sequutos fuit Farin. *in tractatu de hæresi, q.179. n.59.* vers. *Quod si factum*, & in punctualibus terminis nostris, Campan. *in diuersioris Canon.Rubr.* 1. *n.47.* vers. *Verùm si rigoroso.* 55.

Neque obstant ea quæ dixit Albertinus *de agnoscendis.asser.Cath.quæst.* 36. *n.*18. vers. *circa prædicta*, vbi voluit, quod cum quis factum hæreticale fatetur, sed negat intentionem non sit super intentione torquendus, sed deueniendum tunc sit ad punitionem, & condemnationem. 56.

Nam, vel doctrina supradicta intelligenda est, cum factum non potuit ex alia causa fieri, quam hæresi, vt supra dicebamus, vel generaliter sumpta est falsa, & contra communem practicam Officij S.Inquisitionis.

Quo verò ad modum torturæ huiusce, existimo standum esse consuetudini locorum, ita tamen, vt

hæc

hæc tortura medietatem horæ non excedat, vt docuit Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neap. c. 68. n. 8.*

§. XI.

De abiuratione Polygamo iniungenda.

ANtequam de abiuratione agamus videndum prius est, an Polygamus sit suspectus de hæresi leuiter, vel de vehementi, & quidem loquendo de Polygamo, qui scilicet verè duas simul duxit vxores.

57. Simanch. *de Cath. Instit. tit 40. de Matrimonio, n. 6.* quem sequutus etiam fuit Guttier. *practicarum, quæst. lib. 2. quæst. 8. n. 1. & seq.* sensit Polygamum esse tantummodo de hæresi leuiter suspectum, & ob id ex generali Hispaniæ consuetudine Polygami solent abiurare tantùm de leui, cum secundum gradum suspicionis dari etiam soleat gradus abiurationis, & in hoc Hispani respexisse videntur ad libidinem, & concupiscentiam Polygami, quæ regulariter solet esse origo, & prima causa impulsiua ad tale facinus perpetrandum.

Verùm in contrarium est veritas semper in supremo Tribunali Sanctæ Romanæ Inquisitionis obseruata, quod scilicet tales Polygami sunt vehementer de Hæresi suspecti, provt attestatur Farin. *de Heresi, quæst. 178. n. 68. in fin.* vers. *Et in supremo Vrbis totiusque*, &c. Cost. Rem. 15. *n.* 18. Fernand. de Otero *quæst. Iuris. p. 3. q. 9. n. 4. in fin.*

58. Ratio huiusce rei est, quod illa dicitur vehemens suspicio, seu præsumptio hæresis, quæ sumitur ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi solet, frequenter, & vtplurimum, quod talia agens, vel dicens est Hæreticus, ita Gerson. *in tract. de protestat. consideratione* 12. Simancb. *de Cath. Instit. tit. 50. n. 27. & in Enchirid. violata Relig. tit. 51. n. ..* Albert. *de Heret quæst. 34. n. 46.* Pegn. *p. 2. com.* 80. vers. 2. *Suspicio* Martin del Rio, *disquisit. Magic lib. 5. sect. 12.* vers. *Vehemens suspicio.* Ricciullus *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib. 5. c. 11 n. 7.*

At ex abusu Sacramenti (quod in Polygamia interuenit) solet frequenter, & vtplurimum quis iudicari hæreticus, prout solet iudicari hæreticus vel vehementer suspectus de hæresi, baptizans imagines Farin. *de hæresi, q. 181. n. 25.* & Mart. del Rio, *disquisit. Magic. per fol. lib. 3. p. 1. quæst. 3. sect. 1.* & *l. 5. sect. 15.* vbi dixit, quod baptizans imagines, vel hæreticus est, si putet formã vel materiam Baptismi aliam esse posse ab ea, quam instituit Christus, vel vehementer de hæresi suspectus, si neget se sic credere, & hoc non aliunde prouenit, quam ab abusu Sacramenti Baptismi. Similiter in abutente Hostia consecrata, igitur etiam Polygamus ob eundem abusum vehementer de hæresi suspectus. (atque ita quatuor Polygamos Romæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Mineruam, abiurasse de vehementi, die 18. Maij 1597. Ipso præsente, attestatur Campan. *in Diuers. iuris Canonici, Rub. 1. n. 47.*

Et sic patet contra D. Trasmieram de Polygamia, *l. 2. q. 1. n.* 29. Quod nos Itali consequentius in hac re loquimur, quam faciant Hispani, qui cogunt Polygamos ad abiurandum tantummodò de leui, cum enim de similibus ad similia rectè procedat iudicium si sortilegus ex amore abutens Sacramento Eucharistiæ, Extremæ Vnctionis, vel Baptismi regulariter est suspectus de vehementi, etiam secundum Hispanos, cur erit tantummodo de leui suspectus abutens Sacramento Matrimonij.

Nec obstant considerata à P. Albergino *in suo manuali qualificator. c. 27. n. 14.* Quod Baptizans imagines facit actum, qui de sui natura præ se fert suspectionem vehementem hæresis. Quia nulla alia ratione baptizans imaginem est suspectus de vehementi, nisi quia abutitur sacramento. At idem abusus est in Matrimonio. Quod si recurrat P. Alberghinus ad fragilitatem carnis, cur idem dicendum non erit etiam in Baptizante imagines ex causa vehementis amoris, & hunc Sacramenti abusum adeo semper considerauit Sacra Congregatio, vt semper etiam rusticos cogat ad abiurandum de vehementi.

Et mihi maximam difficultatem facit Praxis Tribunalis Hispani de qua ibi D. Trasmiera *n. 31. & seq.* Quia, si secundum ipsos ex simplici, & vnica Polygamia oritur tantùm suspicio leuis de hæresi, non poterit ex duplici Polygamia resultare vehemens suspicio. Ex duabus enim leuibus suspicionibus non insurgit suspicio vehemens, sicuti nec ex duabus vehementibus suspicionibus oritur suspicio violẽta, Farin. *de hæresi, q. 195 n. 24.* cum aliis alleg. ab eo, quidquid in contrariũ voluerit Locatus *in Iud.* in verbo *Abiuratio n. 1.* Et verbo *Suspicio, n. 18.* quia eius doctrina nunquam practicata fuit in nostris Inquisitoribus.

Ex ea enim sequeretur etiam innecessariam consequentiam ex duabus suspicionibus violentis, quem debere abiurare de formali, cum tamen implicet in adiecto suspectum abiurare de formali, neque faciunt Tiraq. & Barbosa a D. Trasmiera allegati, quia bene dicunt contrahentem cum pluribus grauius peccare, & grauius puniri. At de suspicione hæresis ex hoc non potest argui, & in supremo Tribunali Vniuersalis Inquisitionis isti ad secundas, & vlteriores simul nuptias transeuntes abiurant de vehementi, sed grauius puniuntur, quam simplices Polygami videlicet ad remum septennalem, vel decennalem, vt patet, ex casu de quo Campanil, *vbi suprà*, & quamuis ex iteratis blasphemiis soleat Blasphemus cogi ad abiurandum de vehementi, qui alias tantùm de leui abiuraret, tamen ex duplici tantùm prolatione Blasphemiæ non cogeretur ad abiurandum de vehementi, ergo neque ex duplici abusu Matrimonij cogi quis debet ad abiurandum de vehementi, dato quod ex vnico abusu debet abiurare tantùm de leui: me tamen semper remitto illi Supremo Hispaniarum Tribunali, cuius Religioni, Prudentiæ, Doctrinæ & Integritati multum debet Cath. Religio.

Ex his colligitur, quod isti Polygami solent abiurare de vehementi, provt ex consuetudine, & stylo Inquisit. Suprem. Almæ Vrbis, dixit Farin, *loco suprà allegato.* Et quamuis Pegna dixerit, ex qualitate Polygami, aliquando oriri tantummodò leuem, aliquando etiam nullam suspicionem vt videre est, apud ipsum *ad direct. p. 2. com. 81.* vers. *de eo qui viuente.* 59.

Attamen existimo difficillime posse dari casum in quo, vehemens suspicio in Polygamo minuatur, & ego in S. Officio Cremonæ, vidi etiam rusticos cogi ad abiurandum de vehementi, quia in vllo Catholico, vix potest dari probabilis ignorantia prohibitionis Polygamiæ, & malitiæ illius, cum sit prohibita de iure naturæ, vt vidimus *suprà quæst. 1.* Et in omnibus concurrat abusus Sacramenti, ex quo resultat suspicio vehemens.

Quo autem ad eos qui secundam vxorem ducunt ignorantes primam esse mortuam inducentes tamen testes ad probandum se non habuisse vxorem, quamuis non consistet de eorum actuali Polygamia, attamen debent abiurare de vehementi & damnari

ad Triremes, & ita cum quidam Bononien. ibi primem duxisset vxorem & postee examinatis restibus quod nunquam habuetat vxorem, Neapoli duxisset secundam ignotans eo ptima esset mortua die 19. Octobris 1620. à Sacra Congregatione coram Sanctissimo fuit prænie tottura fupet intentionem coactus ad ebiurendum de vehementi & damneius ed triremes per quioqnennium, quie licet non constatet de ectuali Polygamia, quoad se contummanit crimen, ita reperi scriptum manu eminemissimi D. mei Cerdinalis Camporei ætetnæ Memoriæ in quodam menuscripto tetum ed sanctum Officinm spectantinm, vbi & additur, quod moneatnr secunda vxor, ne entequsm cettiorerur de vita vel morte prioris vxoris, disponat de petsona sua.

Quo antem ed vxoretos, qui viue prime coninge cum alie sponsalia conttehuot.

Dicendum, bos vti tantummodò de leui suspectos de leuttantummodò abiutere debere, ratio est, quia in istis non interuenit ebusus Sectamenti, ex quo otitur vehemens suspicio hæresis, igitur neqoe in istis adesse debet suspicio vehemens, quie temen in istis adest praua snimi dispositiu ed abusum Saciamenti, de leui erunt de hæresi suspecti, & de leui ebiutare. debebunt.

§. XII.

De pœnitentiis salutaribus, & aliis pœnis Polygamo imponendis.

POst Polygamo iniunctam abiutationem, solent eidem sb Inquisitoribus ioiungi variæ pœnitentiæ saluietes, vt iciunia, & oretiooes, & elia huiuscemodi, post quæ.

Condemnatut Polygamus, qui scilicet duas vxotee duxir realiter, ad triremes per quinqueonium,
61. & si produxit falsos testes ad probandum motiem prioris coningis pet septenoium, & etiam plus arbitrio Inquisitorum, & fit ei præceptum de redeundo ad ptimam vxorem declarata ei nullitete secundæ Matrimonij, & declarato ei steiu peccati, in quo mansit cohabitando cum secunda Vxore, Simanch. *de Cath. Inst. tit. 40. de Matr. n. 6.* & *in Enchiridio violata Religionis, tit. 22.* de Neferiis, *n. 6.* qui vlterins addit, quod plebei fustibus cædi solent; parte etiam dimidia bonorum publicsta, Lud. à Paremo *de Origine S. Inquisitionis, lib. 2. tit. 3. cap.* 1t. *n. 71.* vbi quod Polygami infami mitre dehonestati fustibus cædunrur, Fetnand de Otteto *dicta quæst. 9. num. 4.* vbi quod hi Polygami solent damnari ad triremes, fustigationem &c. & quod ita vidit practicari. Matienz. *in librum 5. Noua recompil. tit. 1. l. 5. gloss. 3. n. 3.* vbi etism Azeued. *n. 6.* qui dixerunt hodie in Hispan. hos Polygamos damnari ed pœnam triremium per decem annos, Fatin. *de heresi, quæst. 178. num. 73.* circa quem Fatin. locum educrtendum, quod dum dicit, abinrent de leui, loquitur secnodum consuetudinem Hispaniæ, de qua in proxima quæstione dictum est, nem regulatitet in istis partibus, ex inueretato stylo Suptemi Tribonalis abiurant de vehementi, vti etiam supre late dixi, & voluit idem Fatin. *vbi supra, num. 68.* vers. *& in Supremo Vrbis.* Inquisitor Cantera *q. crimin. 1. p. cap. 1. de heret. n. 55.* vbi quod horum reorum causæ solent publicè expediri, & quod reguletiter ad triremes transmittuntur, Ferd. de

Castro Palao *in opere Morali, 1. p. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 8. num. 2.*

Ad quam etiam pœnam coodemnantur falsi testes, vti dicemus infra io materia testium, & docuit Simanch. *loc. supra cit. num. 6.* qui refert, ita facto fuisse iudicatum.

Atque hæc hsbeot locum, vbi Polygamus semel tantum secundam duxerit vxorem, nam si ter vel etiam vlterios Matrimonium contraxerit grenins est punendus, longiorique tempore in triremibue stare debebit, Thesaut *quæst. forens. lib. 1. q. 14. numer. quinto*, & Campen. *in diuers. Iuris canon. Rubr. num. 47.* vbi etiem, qaod Romæ ipso præsente in Ecclesia Sanct. Metiæ supta Mineruam, quetuor Polygami à Supremo Tribunali Inquisitionis Romæ damnati fuerunt ad triremes, videlicet duo per septeonium, qui cum tribus simul coottexerent, & alij duo ad quinquenninm, qui ad secundas tantùm nuptias connolanetant die 18. Maij 1597. præsentibus Cardinalibus Eminentiss. Supremis Inquisitoribus.

Eodem modo puoiri debent contrehentes secundom Mattimooinm, non setuata solennitate, c. *Dominus de secundis nupt.* &c. *in præsentia de Sponsalibus*, bi eoim præuie tortura super intentione ebiurant de vehementi, & condemnantur ed triremas per quinquennium, & vltra, oam quantum est in se consummerunt delictum, iuxta not. *suprà.* 63.

Quo verò ad illos qui secuodum Mattimonium non contraxerunt, sed solum ettentarunt, contrahendo sponsalia, hi post tortnrem super intentione, & abiuraticnem de leui condemnari debent 64.
vel ad carcetem per aliquod tempus, vel exilium, vel releganrur in aliquo loco & si plebei sint in aliquam pœnam publicam v. g. stent præ foribus Ecclesiæ, vel ad alias pœnas, ad arbitrium Inquisitorum. Et si in idem delictum, & facinus relabantur repetita abiuratiooe de leui condemnari possunt ad triremes.

De pœnis horum delinquentium plure (de iure tamen illius regni loquens) Gurtiet. *in tract. q. lib. 2. quæst. 6. per tot.* & Thesaurus iunior, *quæst. forens. lib. 1. q. 14. per totam*, Fernend. de Ottero, *dicta quæst. 9. n. 3. seq.* Et in specie quod sint infames, 65.
Psrlador. *Quotid. differentiarum iuris, Differentia 108. num. 16. & n. 19. & seq.* vbi quod hæc infamia non efficit filios Polygami, quidquid sit de filiis hæretici, sed præ omnibus de hisce pœnis, tam nobilibus, quam ignobilibus imponendis ad. st benignus lector Dom. Tresmieram post hæc primo loco impressa visum *de Polygamia lib. 3. q. 8. & sequent.*

Quæ autem hucusque dicte sune de ducente simul plures vxotes, habent quoque locum, quoad torturam, ebiurationem, & pœnas in Viro ducente iio Mattimonium scienter vxorem alterius, & in muliere scienter ducente virum alterius, Simanch. *de Cath. Inst. tit. de Matrimonio, 40. num.* 66.
5. & P. Massinus *in praxi S. Officy, p. 9. Assert. 46.*

Sed pulcherrimum dubium mouet illustrissimus Trasmiera *lib. 2. q. 10.* an muliet nolens redite ed primum virum sit punienda ab Inquisitore.

Et bene respondet, quod sic noo solum dico ego vti contemptrix præcepti ei facti de redeundo, & cohabitando cum ptimo vito, sed etiem ait D. Trasm. vti ea quæ videtur malè de Secremento sentire: dum cum secundo viro cohebitare præsumit, vnde text. io *c. cum per Bellicam 35. q. 1.* vbi materiam bene pertractant DD. appellet hasce mulieres

lieres impias, hoe tamen intelligerem ego nisi expressè mulier ptorestaretur, quod cum secundo viro cohabitat vti concubina. Quamvis tamen hæc vera videatur, ego tamen spatio 15. annorum, quo in Tribunali S.Officij sum versatus, numquam vidi contrà hasce mulieres procedi, vti de hæresi suspectas ad abiorationem, sed solum vti contemp trices præcepti ad alias pœnas.

Quomodo autem puniendi sint hi Polygami, si seipsos Inqoisitoribus deferant, tradit Castro Palao, *dicta disp.8.punct.*16.§.8.*n.*2. vers.*aduerto tamen* vbi ait, quod sine difficultate mitius sunt puniendi, & quod Compostellæ, non fuit huiusmodi Polygamus reclusus in secretis carceribus, cum eius causa agebatur, sed in aliqua domo particulari, sed de hac eadem re *infrà* ad titulum *de sponte comparentibus.*

§. XIII.

De punitione falsorum testium in materia Polygamiæ.

QVia specialis occurrit difficultas in materia testium, qui in foro Episcopali deponunt (ad effectum, vt, quis possit transire ad secunda vota) de morte primæ coniugis, & qood prætendens transite ad secunda vota est solutus, cum tamen ex post reperiatur coniugatus, vel eum ea de cuius morte attestantur, vel cum alia.

Ideo hoc loco aliqua de his testibus annotanda sunt, & quidem pro indubitato præsopponendum
67. est punitionem horum testium spectare ad Sanctũ Officium, Quamuis in foro Episcopi deposuerint, id docet nos communis nostri Tribunalis praxis plusquam notoria, & decisio specialis Sacræ Congregationis Eminentiss. DD. Supremorum Inquisitorum, vt constat ex literis eiusdem Eminentiss. Ordinis directis Reuerendiss. P. Inquisitori Cremonæ, sub die 12. Iunij 1632. quæ in Archiuio nostræ Cremonen. Inquisitionis conseruantur. Ac planè conuincit euidentissima ratio, quod Iudicium vniuersale Polyg. ad Sanctum Officium spectans absorbet iudicium particulare istorum falsorum testium, quod ad se trahit, iuxta text. *in l.per minorem causam* 54. *ff. de Iudiciis*, vbi Odofred. Bart. Bald. & alij id adnotarunt damnanturqoe regulariter vnà cum Polygamis ad Triremes quinquennales, vel etiam septennales pro modó eorum colpæ arbitrio Inquisitorum.

Dubium tamen pulchrum in hac re occurrere potest, si constito de Polygamia, in S. Officio vocati testes in Curia Episcopali examinati vigore quorum ad secundas noptias transiuit Polygamus, fateantur quidem se in ea Curia; & ea occasione Matrimonij per Polygamum contrahendi examinatos fuisse à Notario. Attamen constanter negent se ita deposuisse, provt in attestationibus scriptum à Notario reperitur possit contra testes procedi ad eos de falso puniendos.

Et quidem si testis coram Iudice deposuerit, vel
68. saltem depositionem suam subscripserit non potest probabiliter dubitari, quod scripturæ Notarij sit standum etiam ad effectum puniendi criminaliter testem, ita Auil. *c.*17. *prætorum in gloss. per si, n.* 20. Bobadill. *in sua Politica tom.*2. *lib.*3. *c.*14. *n.*46. Sesse *decis. Aragoniæ* 107. *n.*4. *tom.* 1. & Marius Giurba *cons. decisiuo* 78. *n.*17. vbi id ampliat licet testis nesciens scribere se subscripserit signando eius depositionem signo Crucis, ex Neuizan. *consil.* 24. *num.*2. Guazzin. *de defens. reorum defens.* 28. *cap.* 15. *num.*6. & Laurent. *decision. Auen.* 33. *num.* 17. & hinc emanauit Sanctiss. Constit. D. Nostri Vrbani VIII. de qua in litteris Eminentiss. D. Cardinalis Fœderici Borromei, impressis post Synodum Eminentiss. D. mei Card Camporei fol. 171. qood examina horum testium fiant coram Vicariis Generalibus Episcoporum, & non coram solis Notariis.

Quare hæc difficultas restringi debet ad testes examinatos à solo Notario, quique eorum depositionem non subscripserunt.

Vt autem in hac re, certa ab incertis distinguamus,

Certũ est primò in hac causa non esse locũ condẽnationi, neqoe Notarij neq; testium, quia amborum dicta inter sese conquassantur vnde cum con- 69.
stet de falsitate, sed reus illius ignoretur, ob hanc incertitudinem, nullos damnauit, ad hoc est magistrale cons. Nattæ 392. *vol.* 2. *per totum*, qui id probat optimo simili de vno teste dicente ad alterius præsentiam aliquid fuisse factum, cum tamen iste hoc neget, (ait enim Natta) constat quod altera pars falsum deposuit, & quia de reo huius falsitatis non appatet, cum testimonia ipsorum se inuicem confundant, ob incertitudinem nullus ex illis testibus damnatur, & Nattam loco allegato sequuntur comm. DD. longa serie relati à Farin. *de Falsitate, & simulatione, q.*158. *n.* 204. qnibus addo ego Sess. *decis.*107. *n.*6. *& seq.* Bobadill. *dict. c.* 14. *n.* 46. Addentes ad Clarum §. *Falsum n.* 63. Guazz. *in dict. c.* 15. *n.*1. Thesaur. Iun. *Quæst forensi*, 31. *num.* 4. *lib.*1. & Giurbam *dicto cons.* 8. *n.*16.

Certum est secundò, stante hac falsitate aper- 70.
tam esse viam Iudici, ad inquirendum illius auctorem, ita Natt. *vbi supra, n.*2. *circa medium*, vbi allegat pulcherrimam doctrinam Baldi, & Natt. etiam in hoc sequitur comm. DD. Farin. *dict. quæst.* 158. *n.* 206. Roland. à Vall. *cons.* 38. *n.* 23. *& seq.* & Guazin. *dict. c.* 15. *n.*2.

Dubium autem est in duobus, an contra istum Notarium ex depositionibus istorum testium insurgat indicium ad torturam, & dato quod non, an saltem contra Notarium possit deueniri ad capturam.

Et quo adprimum quamuis Boss. Tit. *de falsis,*
*n.*16. *&* 17. dicat in hoc casu testem esse torquen- 71.
dum; attamen ipse ait, hoc in praxi non obseruari, provt de eadem obseruantia, quod testis non torquetur, attestatur Farin. *vbi supr. n.* 209. & Guazz *dict. c.* 15. *n.* 3. Propterea dico ad Quæstionem quod mihi magnoperè placet obseruantia Senatus Pedemontani, qni numquam torquet Notarium ex attestationibus testium, nisi testes sint plures, quàm duo, ita Thesaur. *dict. quæst.* 31. *in fin.* vel aliàs Notarius laboret mala fama, & testes sint alicuius existimationis, Giurba, *dicto cons.* 78. *n.*17. Guazz *c.*15. *n.*3. Sesse *decis.* 107. *num.* 8. *&* 9. Natt. & Rolandus *locis allegatis.*

Sed si ex vna parte adesset Notarius cum bona fama, & ex alia duo testes pariter bonæ famæ; nec alia adessent indicia alteram ex dictis partibus coadiuuantia vtique non esset deueniendum ad torturam, quia secundum Nattam ratio incertitudinis, quæ operatur quod ex dictis partibus condemnetur, operatur vt neutra torqueatur, & qoia secundum Rolandum *dicto cons.* 38. *n.* 27. *& seq.* Notarius habetur loco duorum testium.

Quoad secundum dubium, si loquamur in S.Officio, in quo regulariter non solet capturati reus,

nisi contra eum adsint indicia ad torturam, vt probaui *in tertia parte huius operis*, facilis erit responsio, cum idem in hoc secundo dubio dicendum sit, quod in primo diximus.

Si verò loquimur in aliis tribunalibus in quibus minora indicia requiruntur ad capturam quam ad torturam, sine dubio Notarius poterit carcerari ex dictis duorum testium, vnde in casu deciso à Capicio *decis.*94. Notarius erat carceratus, & pariter erant carcerati Notarij in casibus super quibus consuluerunt Nat. Rol. & Giurba, & in casu deciso à Sesse contra illum Notarium Consilium Regni Aragoniæ noluit decernere capturam, quamuis laboraret mala fama, quia testis, qui tantummodo vnicus erat, se subscripserat attestationi, & subdit Sesse, quod si testis ille se non subscripsisset, vtique captura fuisset contra Notarium concessa.

73. Arbitror tamen etiam in Sancto Officio, ex attestationibus duorum similium testium posse vocati notarium, & subiici examini, ita vt diligenter excutiatur, & si ex dicto examine non se grauet, crederem adhuc posse retineri sub aliqua honesta fideiussione tam ipsum, quam testes de se consignando toties quoties, quia experientia nos docuit multa cursu temporis in hoc Tribunali patefieri, quæ quacumque diligentia adhibita in principio causarum in lucem minimè venire potuerunt. Me tamen in hac re prout, & in aliis humiliter remitto Sacræ Congregationi Vniuersalis Romanæ Inquisitionis.

§. XIV.

An filij ex Matrimonio prædicto procreati, sint legitimi.

74. AN autem filij nati ex tali Matrimonio irrito ex memorata causa ab Inquisitoribus declarato, sint legimi, videndi sunt Canonistæ, & alij moderni, *in c.2. qui filij sunt legitimi*, Lupus *de illegit. comment.*4.§.1.*num.*24.*& seq.* Franc. *decision.*130. vbi addentes Barbos. *ad dictum c.2. qui filij*, &c. cum aliis infra allegandis.

75. Nam regulariter proles ex Matrimonio putatiuo suscepta, bona fide existente, vel in ambobus ex coniugibus, vel saltem in altero est legitima, *dicto capitulo* 2. & *l. qui in prouincia*, §. *Diuus. ff. de ritu nuptiarum* non solum, quoad successiones ex testamento, & ab intestato, & parentum, & consanguineorum, sed etiam quoad omnes alios effectus, dignitates, honores, spiritualia, bona Emphyteutica, fideicommissa, etiam in præiudicium substitutorum, feuda, & similia, vt latè probarunt infiniti propemodum DD. alleg. per insignem I.C. Marium Giurbam ad consuetudines Senatus Messan. *tom.*1. *cap.*1. *gloss.*1. *num.*32. & latiùs *gloss.*4. *num.*61. *&* 65. quibus addo ego Do. Martam olim in Patauino Gymnasio Præceptorem meum *de success. legali*, *part.*1. *q.*7. *art.*2. *&* 3. Rot. coram Sanctæ memoriæ Gregor. XV. *decision.*461. vbi additio sub *num.* 11. Didac. Lud. de Limas *in addit. ad Mol. de Primogenito Hispan. lib.*3. *capitul.*1. *num.*12. Campan. *in diuers. Iuris canonici, Rub.*11. *cap.*13. *num.*140. *& num.*145. vbi ponit pulcherrimum casum, qui sibi contigit in facto, ipsum videat lector.

76.

77.

78. Et hi filij taliter sunt legitimi, quod pro talibus habentur, etiam quoad parentem qui fuit mala fide, Additio ad dictam decision. Gregor. *num.* 11 *circa medium*, latissimè Marta *dicta quæst.*7. *art.*1. *num.* 19. *& sequentibus* quamuis in hoc casu disputent DD. an parens qui fuit in mala fide succedere possit filio, in quo articulo mihi nunquam placuit opinio negatiua quam latissimè tuetur Tellus Fernand. *ad leg.*6. *Tauri, num.*7. *& seq.* Quoniam latissimè contrarium docuit Ceual. *comm. contra comm. q.*697. *num.*16 & Didac. de Lima, *loco citato*, nam qualitas legitimitatis, non potest diuidi, & esset absurdum filium esse legitimum, & tamen patrem carere hac qualitate legitimitatis.

Vlterius, Pater habet regulam pro se, quod affirmatiuè, & negatiuè successio sit reciproca, vt latissimè ibi persequitur Ceual. ergo donec clarè probetur exceptio, standum erit regulæ memoratæ.

Ampliantur prædicta, vt legitimati dicantur filij, qui nati sunt ex tali Matrimonio putatiuo, lite super illius nullitatis declaratione pendente, quinimò, & lata sententia, pendente appellatione, ita in sacro Neapolit. consilio decisum refert Franch. *decis.*130. Giurba *vbi suprà, n.*66. *&* 67. qui alios cumulant. 79.

Quinimò Matrimonium putatiuum prolem illegitimam prius susceptam, legitimat, Giurba, *numer.* 67. Campanil. *vbi supra n.*158. 80.

Vbi tamen mala fides sit in ambobus ex parentibus, proles sine difficultate est illegitima, Giurba *vbi suprà, n.*68.

Sicuti autem ad legitimationem prolis pro primo requisito necessarium est, adesse bonam fidem in ambobus, vel altero ex coniugibus, ita pro secundo requiritur, quod Matrimonium non sit clandestinum, *dicto capitulo* 2. *Qui filij*, Giurba, *vbi suprà, num.*67. versiculo, *Nisi clandestinè*, Paschal. *de Patr. potest. part* 2. *cap* 4. *num.*8. 81.

An autem ad effectum de quo agitur, clandestinum dicatur Matrimonium, si coram Parocho, & testibus celebretur, omissis tamen denunciationibus, Rot. Rom. *decis.*354. *num.*6. *post secundum vol. consilior.* Farina. noluit hunc articulum decidere, sed Curia Archiepiscopalis Neapolit. in vna causa spectante ad Tribunal Sancti Officij, apud Aloysium Ricciulum, *decisione dicta Curiæ* 150. *part.* 3. decidit pro filiorum legitimatione pro qua semper in dubio pronunciandum, dixit Conat. *de sponsal. part.*2. *c.*8. §.2. *n.* 16. vers. *Vnde cimo.* 82.

§. XV.

An Inquisitores sint Iudices competentes in causa hac legitimitatis prolis.

SEd hîc dubitari potest, num huiusce causæ illegitimitatis Iudices competentes, sint Inquisitores Hæreticæ prauitatis. In hac difficultate respondendum est, affirmatiuè. 83.

Primò, quia Iudex causæ principalis est Iudex omnium incidentium, & dependentium *l. Nulli, l. quoties, Cod. de Iud. l. prima, Cod. de ordine cognit.* Tuschus *pract. conclus. littera C, conclusion.*615. *n.*10. Bim. *consil.*188. *num.*23. Gayl. *pract. obseru. lib.*1. *obseruat.*1. *num.*22. optimè Graff. *de effectibus clericatus, effectus primo, num.*400. & Moder. Barbos. *tractat. de claus. inter eius Tractatus varios*, *clausula* 38. *num.* 7. *& cap. quanto*, *de Iudicijs*, vbi quod Iudex Ecclesiasticus non solum est Iudex competens, in omnibus causis spiritualibus, sed etiam in omnibus causis annexis, & dependentibus ab ipsis optimè videndus Caldas, *quæst. forensib. lib.*1. *quæst.*25. *num.*13 *&* 14. 84. 85.

At causa hæc legitimitatis, dependet à causa principali Polygamiæ, de qua cognoscunt Inquisitores, igitur, &c.

Secundò

Secundò, quia causa legirimitatis non est merè
86. Laicalis, vt probant DD.in c.*lator. qui filij sint legitimi*, vnde sæpe articulus iste legitimitatis solet ad Ecclesiasticum Iudicem remitti, vti dependens à Mattimonio, maximè vbi non ageretur de solo atticulo facti super Mattimonin, Batbos.*in leg.Titia, num.22.24. & 53 ff. sol. Matrimonio*, & Menoch. *cons.366.n.11.* igitur æquum est, hunc articulum ab eo Iudice cognosci, qui principaliter de Mattimonio cognouit.

87. Tertiò, quia in Sancto Officio regulariter delicta melius probantur, quam in aliis foris & ex probationibus, ibi super Polygamia receptis, clarius apparebit, an in contractu mattimonij adfuerit bona fides saltem vnius ex coniugibus, quod vt *suprà* diximus, est requisitum necessarium ad legitimationem prolis, igitur conueniens est, quod hæc quæstio ibi decidatur

88. Quartò, quia de facto in Tribunali Sancti Officij Neapoli, similis controuersia tractata, & decisa fuit, vt apud Riccium *decis.150.Cur.Archiepisc. Neapol.tom.3.*

89. Neque obstat, qood Iudex Laicus, neque ratione dependentiæ, & connexitatis potest esse Iudex causæ spiritualis, igitur nec Ecclesiasticus poterit esse Iudex causæ secularis neque ratione dependentiæ quia Iudex Laicus, respectu causæ spiritualis est penitus incapax, Caldas, *cons.5.num* 14.Fontanell.*de Pactis nupt cla.4.glos.12.p.2.num.*22.Bobadill *in sua Polit.lib.2.cap.* 18.*num*17. & 23. vnde nec principaliter, nec incidenter potest de huiusmodi causis cognoscere, Fontan.*ibid Mart. de Iurisdict.p.4.cent.1. casu* 136.*n.*11.Peguer.*decis.*91.*num.*5.

90. At Iudex Ecclesiasticus, respectu causæ Laicalis non est incapax, sed incompetens, qui propterea iurisdictionem habet in habitu, & potentia, quæ ex iusta causa incidentiæ, & dependentiæ reducitur ad actum: Fontanel *ibid.num.*23.Valasc *decis.*159.*n.*7.optimè Anguian. videndus *tractatu de legibus,tom.1.lib.2.contron.22.num.21.à quo totam Resolutionem* 110.*tract.2.1.part.* desumpsit P.Diana *in suis Variis Resol. Moralibus.*

§. XVII.

Cui ex Parentibus incumbat onus alendi liberos, nullo declarato Matrimonio ex causa Polygamiæ.

Distinguendi hoc loco sunt tres casus, ex quibus clara solutio huiusce quæstionis apparebit.

Primus casus est, cum in contractu Matrimonij
91. alter ex parentibus fuit in bona, alter in mala fide, & tunc proles debet ali expensis existentis in mala fide, apud coniugem, qui fuit in bona fide, hoc colligitur ex Auth.*Si Pater, Cod.diuort. facto*, apud quem liberi, &c. quæ licet loquatur in casu diuortij facti, attamen locum etiam habet in casu nostro, ex indentitate rationis.

92. Nam ratio decidendi in illo texto fuit, ne culpa illius, cuius causa diuortium fit, maneat imponita, vt animaduertit Barbos.*in Rub.soluto matr.p.2,n.53.* igitur etiam in casu nostro, ne culpa coniugis, qui fuit in mala fide, maneat impunita, eius expensis ali debent liberi, ita Sanch.*de Matrimonio,l. 9.disp.21 n.11.* vers. *Quod si alter Parent.*

93. Et hic casus cum pater fuit in mala fide ab omnibus DD.conceditur difficultas est in Matre, an si ipsa sit in mala fide teneatur alere filios suis expensis.

In qua re communis opinio est affirmatiua ob 94.
verba Auth.*Si verò contra, tunc apud Patrem, Matris locupletis expensis*, atque ita docuerunt Sanch.& Barbos.*vbi supra*, Guttier.*can.quest.lib.1.cap.24 num.*16.& manifestè id præsupponit Odofr. *in dict.a auth. num.*1.Angel.in §.*illud* in auth. *vt liceat Matri, & Auia*, & alij plerique & certè in iudicando non esset ab hac opinione recedendum.

Verùm hanc opinionem in puncto iurisarbitror 95.
esse falsam, quia verba illa Matris locupletis expensis, posita in dicta auth.*Si Pater*, fuerunt ibi ex nimia licentia addita ab Irenæo, nec adsunt in §. *illud*, Auth.*Vt liceat Matri*, &c.vnde sumpta est memorata Auth.*Si Pater*, vnde cum in iure habeamus regulam quod Patri incumbit onus alendi liberos, ab hac regula non est recedendum, nisi habeamus apertum textum, atque ita, quod in hoc casu Mater non teneatur expensis suis alere filium voluit Salyc.*in l.Alim. Cod. de Neg. gestis*, latissimè defendit Valascus videndus *decis.92.num.* 10. & 11. *lib.1.*

Neque obstat solutio Sanch.*vbi suprà, num.70.* 69
quod illa verba optimè ac Irenæo addita fuerunt, auth.*Si pater*, quia dispositum in vno ex correlatinis, intelligitur etiam statutum in alio, tum quia hoc modo, non potuerunt illa verba allegari in vim legis, cum Irenæus non habuerit auctoritatem le-
gis condendæ, tum quia non militat eadem ratio, 97.
quo casu cessat argumentum à correlatiuis, Barbos. in locis communibus Argumentorum Iuris, Loco 49.ratio diuersitatis est, quia si Pater alit filios, & onus expensarum sentit, patriam tamen potestatem retinet ex qua magnas percipit vtilitates, quod cessat in Matre, vnde si additio Irenæi procederet, magis puniretur Mater in isto casu qoam pater, & sic ad istam inæqualitatem euitandam, argumentum à correlatiuis cessare debet.

Neque dubitandum est, quod pater etiam in mala fide existens, in potestate habeat filios ex se natos, vxore existente in bona fide.

Quia ad hoc est punctualis doctrina Baldi *in l. qui contra in 3. quæstione num. 9.* Cod. *de in cestis nupt.*

Secundus casus est, cum omnes parentes fuerunt 98.
in mala fide, & in isto casu cum proles sit illegitima, alimenta istis filiis sunt præstanda eo modo, & forma, qua præstari solent filiis illegitimis, iuxta dispositionem, cap.*cum haberet de eo qui duxit in Matrim.quam polluit per adulterium*, cuius dispositionem etiam in ciuili foro obseruari in confesso est apud omnes, & latè docuit Colet. *de Alim. lib.1.cap.3.n.*8.&.in hoc etiam casu consentit Sanch. *vbi suprà,n.*11.vers. *Quod si vterque.*

Alenda igitur erit proles à Patre, & non nisi in 99.
subsidium à Matre, Valasch.*dicta decis.* 92.*n.* 13. & Costa Papiens.*de Remed.subsid.Rem.*106. *num.*5.qui alios cumulant.

Tertius casus est, cum vterque coniux est in bona 100.
fide, & in hoc casu, Sanchez ait, communibus vtriusque parentis expensis filios alendos, quod ante eum dixerat Surd. *de Alim titul.1.quest.14.num.*8.& quædam additio ad Abbatem, *in cap.*1.qui filij sint legitimi, quam tamen Sanch.non allegauit. Mouentur omnes, ex dicto cap.a.ibi, de parentum facultatibus nutriantur.

Verum hæc opinio mihi numquam potuit pla- 101.
cere, quia ambobus parentibus, existentibus in bona fine, proles est legitima, quoad omnes omnino iuris effectus vt *suprà*, §.11. probauimus. At filios legitimos, Pater alere tenetur, non mater, nisi

nisi in subsidium, Coler.*de alim.lib.1. cap.1. n.14. seq.* Costa Papiens. *vbi suprà*, Confirmatur quia mater non tenetur alere filios, nisi in casibus, *l. Nesennius, ff. de neg. gestis*, vt obseruauit Salic. *in l. alim. Cod. de neg. gestis*, at iste casus non continetur in *dicta l. Nesennius*.

102. Vlterius contra Sanchez, si vtroque Parente existente in mala fide, & sic prole effecta illegitima, de alimentis eorum iudicandum est ad instar aliorum illegitimorum, vt expresfè dixit Sanch. *dict num 11.* vers. quod si vterque igitur à paritate rationis, vtroque parente existente in bona fide, & sic prole nata legitima de eius alimentis idem iudicandum erit, ac de alimentis aliorum legitimorum, at alij legitimi aluntur à Patre & in subsidium à Matre, igitur.

103. Neque obstat text. *in d. c. 1.* ibi, *de Parentum facultatibus*, Quia verba illa intelliguntur ordine successiuo, non coniunctiuo, ita in fortioribus terminis, text. in cap. *cum haberet, de eo qui duxit in Matr. quam polluit per adulterium*, ibi, vt vterque liberis suis necessaria subministret, intellexit Peregr. *de Iure fisci, lib. 3. tit. 18. num. 59.* & Modernus Barbos. in dicto cap. *cum haberet, num. 7.*

104. Hæc tamen intelligi debent cum ambo parentes sunt locupletes, aliàs enim semper filij sunt alendi ab eo, qui potest eos alere, non ab impotente; ita colligitur ex dicta auth. *si pater*, & peruulgatum est inter omnes, patres paupere existente per matrem diuitem liberos esse alendos.

§. XIV.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Polygamo.

105. Diligenter sciscitabitur Confessarius à pœnitente, num in contrahendo secundo Matrimonio viuente prima Vxore, bene senserit de Sacramento Matrimonij, nam si errorem habuisset in intellectu, existimans fortasse Polygamiam vxorum esse licitam, cum eo agere deberet Confessarius, ac agitur cum Hæretico, ac proinde cum excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini in primo Canone.

106. Si verò semper Catholicè sensit de Matrimonio, tunc nisi polygamia sit ab Episcopo reseruata, omnis Confessarius ab ea poterit absoluere, ita Fagund. *in præcepta Eccl. Præcepto secundo, lib. 8. cap. 8. n. 39.* P. Zanard. *in sum. diu. præcept. 1. part. Præcepto 1. c. 11.* vers. *Sextò noto cum Toleto*, Homobon. de Bonis, *de Examine Ecclesiast. 1. part. tract. 7. cap. 1. q. 4.* Valer. de differentiis vtriusque fori, verbo *hæresis, differentia 1. n. 1.* Sylu. *22. q. 11. art. 3. concl. 2.* Filliuc. *q. Moral. p. 2. tract. 22. cap. 6. n. 164.* & post hæc scripta visus R. P. Conciuis meus Dom. Don Dominic. Pueronus Abbas Generalis Monachorum Montis Oliueti, *in suis Commentarijs in Bullam Cœnæ, cap. 1. num. 37. & num. 66.* & latius, *num. 57.* qui generaliter loquuntur de Apostata, Sortilego, Blasph. Hæreticali, & similibus rectè, & catholicè sentientibus, & ratio huius rei euidens est, quia vt dixi, *tit. 1. §. 1. n. 4.* vers. *Item dicitur error*, nullum factum, quantumvis hæreticum, est sufficiens ad constituendum in foro conscientiæ Hæreticum, sine errore in intellectu.

107. Monebit deinde Confessarius Polygamum primò, de statu in quo reperitur, & de grauitate peccati sui, de quo Christus Dominus noster. Matth. cap. 19. & Lucæ, cap. 16. dixit, *Omnis, qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur*, quæ verba Christi referens Marcus cap. 10. addit, *Mœchatur super suam.*

Secundò, de eius obligatione redeundi cum prima, de obligatione cum secunda Vxore restitutionis dotis, & in hoc casu animaduertat confessarius, quod Polygamo existente in mala fide, vxor secunda lucratur omnia sibi donata etiam pretiosa iuxta ea, quæ allegat in parum absimilibus terminis, Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici, Resol. 123. in impressis Neapol. de anno* 1620. & de obligatione erga filios secundi Matrimonij de qua nos *suprà*. 108.

Tertiò, monebit Mulierem, quæ dubitat de prioris viri vita, de dispositione text. in cap *dominus de secundis nuptijs*, vbi dicitur in eo casu posse Mulierem prædictam reddere debitum, sed nequaquam illud posse exigere, statimque cum primo viro redire debere, ac certa est de illius vita, circa quam rem, videndus est Comitolus, *respons. moral. lib. 1. quæst. 129.* Si tamen mulier sic dubitans omnes possibiles diligentias fecisset pro veritate indaganda, & adhuc dubia esset, Diana *resol. moral. part. 3. tract. 4. resolut. 295.* cum Sanch. Filliuc. Coninch. Valencia, & Reginaldo, quos allegat probabiliter arbitratur mulierem in isto casu, posse, & reddere, & petere debitum, argumento eorum quæ docent DD. de possessore bonæ fidei, qui si dubitat rem esse alienam & facto sufficienti examine nequit dubium vincere, potest non solum rem retinere, sed etiam ea vti, videatur tamen de hac re latissimè agens Dom. Trasmiera *l. 2. q. 6. per totam sui tractatus eruditi de Polygamia*. 109. 110.

Tandem circa salutares pœnitentias, in foro conscientiæ Polygamo iniungendas, confessarius præ oculis habeat textum in cap. *Accepisti de sponsa duorum*, cuius hæc sunt verba, Accepisti illam in vxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habebat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima, & quadraginta dies in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœniteas, ita tamen, vt confessarius intelligat sibi non imponi præceptum talem pœnitentiam iniungendi, cum circa hoc possit, iuxta prudens ipsius arbitrium, ieiunia illa moderari, vti notauit Did. Perez. *ad Ordinam. Regni Castell. lib. 5. tit. 1. l. 3. fol. mihi 45.* vers. *punitur*. 111.

TITVLVS VI.

De Confessarijs sollicitantibus.

SVMMARIVM.

ad

rium sollicitantem, etiamsi consenserit sollicitationi, etiam emissa correctione fraterna, & sequent.

114 *An regulares, vigore suorum priuilegiorum possint absoluere mulierem sollicitatam, quæ Confessarium sollicitantem non denunciauit in termino edicti Inquisitorum, ob idque est excommunicata excommunicatione dicti edicti.*

115 *Quomodo denunciare tenentur virgo Nobilis, quæ non potest sine infamia accedere ad Inquisitores.*

116 *De causis excusantibus à denunciatione remissiuè.*

117 *Confessarij non explicantes pœnitenti obligationem denunciandi, grauiter puniri debent ab Inquisitoribus.*

118 *DD. enumerantur, qui volunt obligationem denunciandi in fœmina sollicitata oriri ex Constitutionibus Apostolicis.*

119 *Fagundez, & alij volunt eam oriri ex edictis Inquisitorum.*

120 *Prior opinio est verior.*

121 *Boss. ait hanc obligationem oriri radicaliter ex Apostolicis Constitutionibus, & formaliter ex edictis Inquisitorum, sed stante Bulla vnturu reijcitur Bosij distinctio.*

122 *Fagundez vult secretum vnturu excusare ab obligatione denunciandi.*

123 *Sed hæc opinio est falsa.*

124 *Sollicitatio in confessione vergit contra bonum commune, & publicum.*

125 *Correctio fraterna non est præmittenda ante denunciationem Confessarij sollicitantis contra Fagundez, & seq.*

127 *Denunciandus est Confessarius, etiamsi contra eum non adsit infamia, contra eundem Fagundez.*

128 *Etiam emendatus est denunciandus contra eundem Fagundez, & seq.*

130 *Cautissimè legendus Fagundez in hac materia denunciationis faciendæ S. Officio, quia verò eius doctrina destruit omnia Inquisitorum edicta.*

DE enormitate huius criminis, aliqua præmittenda essent, sed quoniam hæc ex DD. infra allegandis vnicuique facilè constabit, ideo ad materiæ tractationem accedendo, sit

§. I.

Quo Iure Inquisitores procedant in hoc crimine.

2. INquisitores hæreticæ prauitatis de hoc crimine cognoscunt, vigore Bullæ Pauli IV. anno 1561. die 16 Aprilis editæ, & directæ Archiepiscopo Hispalensi; Incipit. *Cum sicut nuper*, & Bullæ Pij IV. edita anno 1564. die 6. Aprilis, item vigore decreti facti à Supremis Generalibus Inquisitoribus, approbati etiam à Sanctiss. Clem. VIII. de quibus, Ludouic. à Paramo *de Origine S. Inquisitionis, lib. 3. c. 10. num.* 168. sed Bullæ illæ, & illud decretum videntur habere locum tantummodo in Hispaniis, quoniam directæ erant Bullæ, Archiepiscopo Hispalensi, & decretum Sacr. Congregationis expressè restrictum ad loca Hispaniæ, vt tam ex Bullis, quam ex decreto Sacr. Congregat. videre est.

3. De anno autem 1612. de mense Aprilis, fuit decretum à Sanctiss. Paulo V. monendos esse omnes Inquisitores, vt confessariis præciperent, quod abstineant ab omni, & quacumque sollicitatione, alias procederetur rigorosè contra quoscumque, & de hoc decreto apparere ex litteris Eminentiss. Cardinalis Arrigonij, scriptis Reuerendissim. Inquisit. Mediol. sub die 5. Maij anni 1612. attestatur Aloys. Bariola *in suis Floribus Direct. Inquisitorum, tractat. de Confess. sollicit. §. Inquisitores procedunt.*

Nunc autem hac de re extat nouiss. constit. Greg. XV. edita die 30. Augusti 1622. Incip. *Vniuersi Dominici*, in qua literas, seu Bullam Pauli IV. confirmat, illamque non solum in Hispaniarum Regnis, sed in quibusvis Christiani orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obseruari præcipit, Bullam autem hanc ad verbum referunt Naldus in summa in verbo *Confessarius, n. 41.* & Bariola *in litteris pro S. Officio editis post suos flores Direct. fol. mihi* 462. & omnes DD. Moderni. 4.

Disputari tamen hoc loco potest an etiam de Iure communi huiusmodi criminis cognitio spectaret ad Inquisitores, in qua re, 5.

Salcedo *ad Diaz. in pract. criminali, cap.* 85 *sub litera A, refert.* Nauarrum *in cons. 1. in tit. de hæreticis*, vbi (ait ipse) cum multis rationibus probare, minimè potuisse Inquisitores cognoscere contra quendam Religiosum qui carnaliter cognouerat duas mulieres, quas in Sacramentali confessione audierat sed voluit allegare, cons. secundum verè etiam illud cons. Nauarri non potuit ad hoc allegari, cum non loquatur de Confessario sollicitante, sed de Confessario cognoscente filiam spiritualem, vt animaduertit Freitas *ad Roder. de Confess. sollicit. q. 2. num.* 45. vers. *Qui tamen.*

In hac tamen quæstione loquendo ante Bullas Pauli & Pij IV.

Dicendum est, Inquisitores minimè potuisse cognoscere de hoc crimine, sed Episcopos illius criminis fuisse Iudices competentes, ita Ludouic. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib. 3. quæst.* 10. *num.* 92. vnde etiam olim Episcopi solebant sibi reseruare hunc casum prout de variis Episcopis, in Regno Neapol. attestatur Graff. *de casibus reseruatis, lib. 2. c.* 12. *num.* 8. *& seq.* 6.

Si verò loquamur, ante Bullam Greg. XV. sed post Bullas Pauli IV. & Pij IV. Dico quod Episcopi soli non poterant de hoc crimine cognoscere, sed ad Inquisitores spectabat, cognoscique ab iis debebat eo modo quo cognosci solent cæteræ causæ Hæresis, cum interuentu ordinarij, ita Sanctarellus *de hæresi, cap. 44. dub. 5. num.* 1 Roder. à Cunha *de confess. sollicit. quæst.* 2. vbi latissimè Freitas *in additione. quæst.* 2. & moderni *infrà* allegandi. 7.

Probatur conclusio, quia ad Inquisitores pertinet de Iure cognoscere in causis hæreticorum, & suspectorum de hæresi, cap. *accusatus de hæret. in 6.* Freitas *ad dictam quæst.* 2. Roder. *num.* 45. vers. *Decipitur secundò*, Sanctar. *de hæresi, c. 40. dub. 1. concl. sup. n. 5.* vbi alios allegat. At Pontifex in dictis Bullis declarat, hosce Confessarios esse de hæresi suspectos ibi. Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Cath. rectè senserint Sacramentis ab Ecclesia Dei institutis abutantur. Et hosce Confessarios de hæresi, etiam esse suspectos docuerunt Pegna *in Direct. part. 2. comm.* 81. vers. *illa quoque* Salcedo *ad Diaz. in Pract. Crim. cap.* 85. vers. *Hodie verò*, Graff. *de casibus reseru. lib. 2. cap. 12. n.* 23. & latissimè alios allegans, August. Barbosa *de Officio Episcopi, tom. 2. allegat. 40. num. 40. 41. & seq.* igitur eius criminis cognitio post Bullas Pauli IV. & Pij IV. ad Inquisitores spectabat. 8.

Et hoc etiam extra Regna Hispaniæ, nam ratio sup. allegata militat vbique, nec Papa censetur voluisse declarare hosce sollicitantes suspectos in Hispania, non autem alibi, præsertim cum ratio 9.

præsum

præsumptionis Papæ, quæ est abusus Sacramenti, militet vbique & quod ita obseruaretur, tam in Inquisitionibus Hispaniæ, quàm Italiæ, rescripsit Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, Supremus Inquisitor, die 28. Iunij 159?. Ioann. Franc. Leonio tunc Vicar. Gen. Episcopi Venell. vti attestatur ipse *in 3. part. Thesauri fori Ecclesiastici cap. 37 n. 35.*

Post Bullam autem Greg. XV. nulla potest esse hac de re probabilis dubitatio, vt videre est ex tenore ipsius Bullæ, & ex *infrà* dicendis.

§. II.

An Bulla Gregorij XV. sit fauorabilis, vel odiosa.

10. SVpposita communi distinctione, seu diuisione legum in fauorabilem, & odiosam, de qua diuisione, latissimè tractant Suar *de legib. lib. 5. c. 2. per tot.* Salas *in prima secundæ, tract. de legib. disp. 21. sect. 1 n. 10.* vers. *Sed dubium est*, & Gonzal. *ad Reg. 8. cancell. §. 6. Proœmiali per totum*, vbi allegat omnes DD.

Dicendum est, præfatam constitutionem non fauorabilem, sed odiosam esse, ita Aloys. Rice. *in 3. p. variarum resol. in Praxi Bullæ circa sollicit. in confess. resol. 65. & 66.* Sanctarell. *de hæresi cap. 45. dub. 5. n. 5.* vers. *Respondeo hanc constitutionem*, Ratio huiusce conclusionis est, nã fauorabilitas, & odiositas legum sumendæ sunt ab earundem legum materia, ita Suar. *vbi suprà, n. 4.* & alij proximè citati, at materia huiusce legis est odiosa (quoniam pœnalis) igitur etiam constitutio illa est odiosa.

11. Et licet indirectè videatur hæc constitutio fauorabilis, quia fuit promulgata, vt Sacramenta legitimè administrentur, & ad obuiandum animarum periculis, attamen non per hoc desinit esse odiosa huiusmodi constitutio, aliàs nulla essent leges odiosæ, nam cuiuscumque legis etiam odiosissimæ finis est fauor totius Reipublicæ & ipsius bonum. Sic reseruatio votorum est facta ob salutem animarum, & fauorem religionis, & tamen quia pœnalis est, ideo est odiosa Suar. *tom. 2. de Relig. l. 6. de voto, cap. 21. n. 1.* Sot. *de iustitia, & Iure, lib. 7. q. 4. art. 3. col. 5.* vers. *Ex his consequens*, Saytus *in claui, lib. 6. cap. 21. num 48.* latissimè Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 4. c. 40. n. 25.*

Sic reseruatio peccatorum, ex Tridentino *sess. 14. cap. 7.* introducta est in Ecclesia in fauorem animarum, & tamẽ hæc reseruatio odiosa est, Suar. *de Pœn. disp. 40. sect. 6.* Henriq. *in sum. lib. 6. de Pœnit. c. 26. n. 6.*

Ex his colligitur constitutionem hanc strictissi-
13. mè esse intelligendam, cap. *odia de reg. Iuris in 6. l. cum quidam, ff. de lib. & posth. auth. quas actiones, Cod. de SS. Ecclesiis*, vbi committuntur DD. latissimè Suarez *de legibus lib. 6. cap. 2. & 3.* ad quem semper recurrendum est in materia interpretationis, & extentionis legum, prout etiam de eadem materia videndus est Farin. *in suis Fragm. crimin. 1. p. post tractatum eiusdem de Furtis, in litt. E*, verbo *extensio, per plures num. & concl.* & Salas *de legib. d. disp. 21.*

. Est etiam Bulla hæc Iuris communis correctoria,
cum ante Bullas Pauli IV. & Pij IV. Episcopi soli
14. de hoc crimine cognoscerent.

§. III.

De varijs dubijs in hac materia declaratis, per Bullam Gregorij XV.

ANte Gregorij XV. Bullam plura, eáque maximi momenti disputari solebant in hac ma-

Carena de Offic. Inquisit.

teria, quæ nunc sanctissimè per Bullam nostram sunt definita, &

Primò, quidem disputari solebat, an Bullæ Pauli 15.
IV. & Pij IV. itemque decretum S. Congregationis, de quibus suprà haberent locum, in sollicitante pueros, quoniam loquuntur solum de sollicitatione fœminarum, & quamvis opinio affirmatiua fuerit magis vera, magisque in S. Officio practicata, vt patet ex Aloys. Ricc. *in 3. part. variarum resolut. tit. de sollicit. in confess. resol. 66. per tot.* & Sanctarello *de hæresi, cap. 45. per totum*, Hieronym. Rodriquez *in Compend. quæst. regul. resol. 131. n. 2. & seq.* attamen etiam opinio negatiua magnos habuit sectatores, vt videre est ex eodem Sanctarello *vbi suprà*, & ex Ludouico à Paramo *de Origine S. Inquisitionis, lib. 3. quæst. 10. num. 92.* vbi alios allegat, Graff. *cons. 1. de cognat. Spirituali, in 6. quæsito*, & Rodriq. *vbi suprà.*

Hodie autem cessare debet huiusmodi disputatio, propter verba Bullæ Gregorianæ circa medium, ibi quascumque personas, & quæcumque illæ sint, sollicitauerint, quæ verba ob generalitatem eorum, etiam ad pueros extendi nullus negare audebit, Naldus in verb. *Confessarius, num. 41.* vers. *Quarum prima est*, sed verè etiam ante Bullam nostram seruabatur in praxi opinio affirmatiua, teste Molfes. *videndo in summ. tractat. 7. cap. 24. num. 34.* & Rodriq. *loco proximè relato.*

Secundò, disputabatur, an iura illa antiqua habe- 16.
re possent locum, contra sollicitantes per interpositam personam, quæ quæstio multas patiebatur difficultates, vt videre est ex Riccio, *vbi suprà resol. 65. per totam.*

Attamen etiam hæc quæstio fuit hodie per Bullam nostram decisa, per illa verba, Siue per se, siue cum aliis perpetranda. Naldus *vbi suprà*, vers. *Secunda est, an sollicitantes*, Sanctarellus *de hæresi, cap. 44. num 19. & concl. 14.*

Tertiò controuertebatur, an dicta Iura procede- 17.
rent contra sollicitantes immediatè, ante confessionem, vel immediatè post, cum loquantur de sollicit. in actu confessionis, & licet affirmatiua opinio esset in S. Officio iam vsu recepta, vt videri potest ex traditis per Bellon. *de potest. eorum, qui inconf. fiunt, lib. 1. cap. 176.* Aloys. Riccio *lib. 2. variarum, resolut. Resolutione 440. per tot.* Ludouicum à Paramo *dicta quæstione 10. à num. 31. vsque ad finem, & num. 9?.* Gennens. *in Praxi Archiepiscopali, Neapol. cap. 66. num. 2.* vbi quod ita declarasse fertur Clem. VIII. & Hieron. Rodriq. *vbi suprà, num. 5.* qui alios latissimè allegat, attamen quæstio hæc ex verbis Bullarum antiquarum, anceps reddebatur.

Hodie tamen etiam quæstio, & controuersia hæc videtur per constitutionem hanc clariss. decisa, per illa verba, siue ante, vel post immediate, de qua re plura infra in propria quæstione.

§. IV.

An sollicitans fœminas ad alia peccata, non tamen luxuriosa incurrat pœnas nostræ constitutionis.

IN hac re doctiss. Peña *in Directorio Inquisitorum* 18.
p. 2. com. 81. vers. *Ille quoque* voluit eadem hæresis suspicione laborare confessarium sollicitantem mulieres ad libidinem, ac ad alia peccata, & proinde ad quæcumque peccata sollicitantem Inquisitorum iudicio subditum esse, attamen hoc non obstante,

19. Dicendum est talem Confessarium sollicitantem, non incurrere pœnas dictæ constitutionis Gregorianæ, nec subdi Iudicio Inquisitorum, ita Sanctarell. *de hæresi, cap.* 47. *num.* 1. *conclusion.* 1. latissimè post hæc scripta visus Diana *resolut. Moral.* 1. *part. tract.* 4. *resol.* 20. *per totam*, vbi alios allegat. Ratio est quoniam bulla loquitur de sollicitante ad venerea, nam licet vtatur hisce verbis, ad inhonesta, attamen illa verba, tum ex ordinaria eorum significatione, tum ex antecedentibus, actus libidinosos significant Sanctarell. *vbi suprà in fin. num.* 8. At in constitutionibus pœnalibus, & odiosis non fit extensio, de delicto, ad delictum, *l. interpretatione, de pœnis, capit. in pœnis de reg. iuris in* 6. Honded. *consil.* 95. *num.* 99. *volum.* 1. latissimè Villagut. *de extens. legum, Rub. de extensione legis pœnalis respectu mera pœna, n.* 1. *& sequentib.* vbi latissimè probat extensionem non esse admittendam, in lege pœnali, & contrariis argumentis respondet.

20. Hisce accedit etiam diuersitatis ratio, inter peccata carnis, & alia peccata, nam illa, ob carnis fragilitatem frequentius in confessione committebantur sollicitando pœnitentes, prout apparet ex procemio Bullæ Pauli IV. nec nouum in iure nostro est aliquando grauiorem pœnam minori delicto imponi, cum homines ad illud proni sunt soletque frequentius committi, vt animaduertit Turrecrem. cap. *interfectores* 33. *q.* 2. *art.* 2. *n.* 5 glos. cap. *admonere, eadem causa, & quæst.* D Thom. *in* 4 *dist.* 37. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 2. vnde illis carnis peccatis, vti his, quæ frequentius commitebantur, Greg XV. reliquique Pontifices prædecessores pœnas per constitutiones supra nominatas, grauissimas constituerunt, quamvis fortasse contingere possit pœnitentem sollicitari ad peccata alterius generis grauiora, cum hoc vel non accidere soleat, vel saltem rarissimè, tum, & ob specialem malitiam contrariam puritati tanti Sacramenti, & ita etiam tenet Ludouicus à Paramo *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 121. vers. *inde fit*, Ledesma *ibi alleg. in addit. ad* 3. *p. q.* 56. *art.* 2.

Atque hæc procedunt, cum quæritur an Confessarius sollicitans in non venereis in confessione comprehendatur sub pœnis huiusce constitutionis nostræ.

Nam si quæratur, an talis Confessarius subdatur foro Inquisitorum sitque de hæresi suspectus, vti ille, qui sacramento Pœnitentiæ verè abutitur, Dom. Trasmiera *de Polygamia, lib.* 3. *quæst.* 2. §. *vnico, num.* 46. respond. affirmatiuè, & in hoc sensu intelligit doctrinam Peñæ *supra in principio*, §. *allegatam*, & vltra allegata ab ipso, idem docuerunt eodem modo Doctrinam Peñæ *vbi suprà* intelligentes, Ioann. Sancius *in suis selectis disp.* 11. *num.* 13. *vers. & explicari potest Peña*, Castro Palao *tract.* 4. *disput.* 9. *pun.* 6. *num.* 2. & P. Trimarcha, cuius Religionem, claritatem & doctrinam veneror, de Confessario abutente Sacramento pœnitentiæ *disp.* 14. *sect.* 3. *num.* 15. *&* 16.

Ego in casu occurrenti rem hanc deferendam puto ad Sacram Congregationem, quia quamuis supradictorum DD. auctoritati multum deferam, attamen de illorum traditione valde dubito, quia sollicitatio in confessione inducit suspicionem hæresis ex vi constitutionum Apostolicarum, cum ante eas soli Episcopi de hoc delicto cognoscerent. At constitutiones illæ super quibus tota Iurisdictio Inquisitorum est fundata, sunt restrictæ ad sollicitationem ad venerea, vti ea, quæ specialiter pugnant cum puritate tanti Sacramenti, ergo extra casus de quibus loquuntur constitutiones illæ, nulla intelligitur data Inquisitoribus Iurisdictio, nec ab Episcopis ablata.

§. V.

Variæ Quæstiones declarantur occasione verborum Bullæ Gregorianæ.

VT breuiter casus in hac materia occurrentes, secundum Gregorianæ Bullæ decisionem possint declarari, verba nonnulla Bullæ breuissimè perpendemus, prout similia verba Bullæ Pauli V. contra sollicitantes, perpendit Portel. *in dubiis regularibus*, verbo *sollicitare fœminas in confessione*, f. mihi 10. 18. 21.

Ac præterea ne in futurum de pœna his delinquentibus imponenda, & de modo contra eosdem procedendi ab aliquo dubitari possit, statuimus, decernimus, & declaramus, vt omnes, & singuli Sacerdotes. Circa quæ verba

Dubitari potest, quid dicendum sit de Sacerdote, qui talem se esse fingit, quique fœminam sibi bona fide peccata sua confitentem, sollicitat ad turpia.

Huic difficultati breuiter respondetur, quod cum Bulla nostra loquatur in Sacerdote, non potest nec debet extendi ad non Sacerdotem qui se Sacerdotem fingit, ita Sanctarellus *de hæresi, cap.* 46. *num.* 9. *concl.* 6. Ratio istius conclusionis est prohibitio extensionis in pœnalibus & correctoriis, de qua *suprà*, ita etiam sensit P. Diana, post hæc scripta visus *var. resol.* 1. *p. tract.* 4. *resol.* 15. latissimè alios allegans P. Trimarcha *de Confessario abutente Sacramento, disp.* 7. *sect.* 1. In hanc tamen constitutionem incurreret Sacerdos, qui ad turpia fœminam sollicitaret, quamuis actuali iurisdictione careret audiendi confessiones, latissimè P. Trimarcha *loco suprà citato, sect.* 4. *per totam.* qui alios latissimè more suo cumulat.

Dubitari secundo loco potest, an pœnas dictarum constitutionum incurrant fœminæ confessarium sollicitantes. 22.

Huic etiam dubitationi respondendum est negatiuè, quia constitutio prædicta loquitur in Sacerdote, & Confessario, & est pœnalis, & odiosa, igitur non est extendenda ad fœminam sollicitantem, & ita docuerunt Aloys. Riccius *in praxi variarum resolut. part* 3. *resol.* 67. *per totam, sub rubr. Praxis contra sollicitantes.* Sanctarellus *dicto cap.* 46. *num.* 4. *concl.* 3. & Diana *vbi suprà* 23. Trimarcha *disputat.* 9. *sect.* 1.

Hoc etiam loco iure posset dubitari quid sentiendum esset de interprete confessionis sollicitante

Sed cum interpres appellatione Sacerdotis minimè veniat, & se potius teneat ex parte pœnitentis, non comprehenditur in Bulla nostra (etiam si esset Sacerdos) idem Sancius *vbi supra dicta disput.* 2. *num.* 10. *&* 37. & Castro Palao *in suo opere Morali, tract.* 4. *disp.* 9. *punct.* 9. *num.* 6. vbi meritò reprobant Freitam in addit. ad Acugnam *de Confessariis sollicitantibus quæst.* 15. *num.* 37. si tamen Confessarius interpretis opera vteretur ad sollicitationem, talis interpres sine dubio subderetur foro Inquisitorum vt dixi *infrà in* §. *speciali de mandate.*

Qui personas, quæcumque illæ sint, per hæc verba nulli dubium est, quin tollatur dubitatio antiqua, de qua supra, an scilicet sollicitans pueros, in bullis, & decretis antiquis comprehenderetur, nam vt *suprà* dixi, comprehenditur etiam talis sollicitans ob verba generalia, quæ ex ratione recti sermonis apta sunt etiam masculo comprehendere. 23.

Ad inhonesta, supra in proxima quæstione dixi, per illa verba intelligi peccata libidinis, ac proinde 24.

Confessa

Confessarium sollicitantem ad alia peccata, non ligari nostra constitutione ad ibi dicta me remitto.

Possunt autem Inquisitores procedere contra huiusmodi Confessarios, siue actus inhonesti sint completi, siue incompleti, vt si interuenerint tantùm, oscula, tactus, amplexus, &c ita Lud. à Paramo *de Origine S. Inquisit. lib. 3. q. 10. n. 116. & 118.* vbi addit eadem pœna Confessarios puniendos esse pro tactu, & signis, ac si ad effectum libidinis peruenissent, Sanctarell. *de haresi, cap. 44. num. 7.* Rodriq. *in Comp. quaest. regul. resol. 131. num. 4.* vbi quod in constit. antiquis comprehenditur, etiam Confessarius prouocans pueros ad mollitiem.

25. *Siue per se, siue cum aliis quomodolibet perpetranda.* Per hæc verba clarissimum est prohiberi sollicitantem etiam per interpositas personas, quidquid esset de iure Antiquo, ita Graff. *de casibus reseruatis, lib. 2. cap. 12. de confess sollicit. num. 29. & seq. & cons. 1. de Cognat. spirituali, num. 37. vers. circa quartum, vol. 1.* cum aliis supra alleg. bene Diana *var. resolut. tract. 4. d. resol. 19.*

Et sic cessat quæstio Doctorum num sollicitans fœminam, vt mediatrix sit, comprehendatur in hac constitutione, nam vtique comprehendi clarè innuunt verba eiusdem supra relata & dixit Ferdinand. de Castro Palao *dicta disp. 9. punct. 5. n. 2.* vbi idem docuit secundum antiquas Bullas Pij IV. & Clem. VIII. Sancius *eadem disput. 2. num. 44.* & Ioann. Angelus Boss. Barnabita *de Iubileo in appendice num. 14. & 15.*

26. *In actu Sacramentalis confessionis*, Quid in Sacerdote sollicitante ad turpia mulieres, dum administrat alia Sacramenta, puta Baptismi, Eucharistiæ &c. an incurrat pœnas huiusce nostræ constitutionis, & quidem Sanctarell. *de haresi, cap. 46. num 5. concl. 4.* hanc quæstionem in terminis format, & respondet negatiuè, nam in prædicta Const. fit mentio solùm de Sacramento pœnitentiæ, ergo quoad alia Sacramenta, ius commune reseruans cognitionem horum criminum ordinariis locorum remanet incorrectum.

27. *Siue ante, vel post*, nam in moralibus, quod parum distat nihil distare videtur, vt in terminis nostris dixit Bell. *de iis, qua incontinenti fiunt, lib. 1. cap. 176. in fin.* & ita etiam in S. Officio seruabatur, ante dictam constit. licet in constitutionibus Pauli IV. & Pij IV. non adessent hæc veba, & ita etiam viuæ vocis oraculo, declarasse Clem. VIII. refert Genuens. *in praxi Episcop. Neapol. cap. 66. num. 2.* & circa hoc videndi sunt, Paramus, & Ricciull. *locis suprà alleg.* cum de hac re

28. *Immediatè*, Quamuis Confessarij comprehendantur sub dispositione nostræ constitutionis, si sollicitent fœminas ad turpia in actu confessionis, vel etiam ante, vel post, attamen id intelligi debet, immediatè, nam si post multum temporis spatium elapsum. & postquam, tam Confessarius, quam pœnitens ad sua habitacula sese receperunt, sollicitatio contingit, tunc tales ordinariis locorum puniendi relinquuntur, nec constitutione præsenti ligantur, ita Rodericus *in suis quaest. Regularibus, tom. 2. q. 27. art. 2.* Graff. *de casibus reseruatis, lib. 2. dict. c. 12. n. 36. vers. 6. & si affirmauimus*, Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis. lib. 3. c. 10. n. 91.* Sanctarellus *de haresi, c. 44. n. 15. conclus. decima, & n. 13. concl. 9.* & hoc stante dicta particula, *immediatè*, nunc non videtur habere posse probabilem dubitationem, quidquid licet in diuersis terminis dixerit Ricc. *tom. 3. variarum, resol. 69. per tot.*

Vnde Confessarium post auditam confessionem accedentem ad domum mulieris, & eam ibi sollicitantem; non incidere in hanc constitutionem, dixit Molfes. *in summ. 1. p. tr. 7. c. 24 n. 32. vers. Itaquè si confessarius*, & P. Diana *var. resol. 1. p. tract. 4. resol. 14.* Trimarcha *disp. 3. sect. 5.* & Illustriss. Trasmiera *de Polyg. lib. 3. q. 2. §. vnic. n. 44.*

Siue occasione, vel praetextu confessionis huiusmodi. etiam ipsa confessione non secuta, idem etiam à fortiori dicendum confessione sequuta, sed absolutione non data, ita Graff. *dicto cons. 1. de cognat. spirituali, de casibus reseruatis, lib. 2. cap. 12. de confessariis sollicitantibus, n. 31.* Ratio huiusce rei est, quia confessio bona fide facta Sacerdoti, etiam non sequuta absolutione, dicitur Sacramentalis, vt not. Medina *in suo Cod. de Pœnit. tract. 3. quaest. 7. vers. nec obstat.* 30.

Ratio verò dictorum verborum supra positorum Bullæ, & etiam immediatè sequentium, est ne fiat constitutioni prædictæ fraus. Sic enim vel non sequuta confessione, vel non sequuta absolutione, possent confessarij, dolo proprio ipsis patrocinante, contra omnes iuris regulas euitare pœnas nostræ constitutionis.

Siue extra occasionem confessionis, in confessionario, aut in loco quocunque vbi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire.

Secundum Bullas, & decreta antiqua, talis Confessarius fingens se audire confessionem, licet re vera eam non audiret, sollicitans fœminam in confessionario, non incurrebat pœnas inflictas per Bullas illas Confessariis sollicitantibus, ita Sanctarellus *de haresi, cap. 46. n. 6. concl. suprà*, nam illæ Bullæ, & Decreta loquuntur de eo, qui abutitur Sacramento pœnitentiæ, at huius Sacramenti in casu prædicto nullus adest abusus, quia ibi nulla confessio, & consequenter nullum Sacramentum, & vulgata regula est, quod non entis nullæ sunt qualitates, igitur, &c.

Sed quoniam succedente tempore Confessarii vt vim Constitutionum antiquarum euitarent in confessionario conf. ssiones mulierum fingentes sese audire, (quas tamen ex condicto non audiebant,) fœminas ad turpia sollicitabant, & ob id antiquarum constitutionum rei non videbantur, ex Hieron. Rodriq. qui alios cumulat, *in Comp. quaest. regul. resol. 131. num. 10* ideo vt etiam contra istos, per Inquisitores procederetur in Sacro Supremæ Inquisitionis Romæ Tribunali decreto particulari fuit sancitum, 31.

In hæc verba, Feria 5. die 10. Iulij 1614. in generali Congr. S. Roman. Vniuers. Inquisit. habita in Palatio Apostolico, Montis Quirinalis, coram Sanctissimo Dom. nostro Paulo, Diuina Prouidentia Papa V. ac Illustriss. & Reuerendiss. DD. Petro tit. Sanctæ Mariæ in Transtyberim, Aldobrand. Robetto, tit. Sanctæ Mariæ, in Via Bellarm. Ferd. Taberna, tit. S. Eustachij & Ioan. Garsia, SS Quatuor Coronatorum Mill. nuncupatis Presbyteris, S. Rom. Eccles. Cardinalibus, aduersus hæreticam prauitatem, in tota republica Christiana Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis, facta relatione, quod multi confessarij tractant cum Mulieribus in confessionali extra occasionẽ confessionis de rebus inhonestis, Sanctissimus decreuit vt contra huiusmodi Confessarios procederetur in Sancto Officio, & hoc decretum refertur à Coriolano *de casibus reseru. parte 1. sect. 2. art. 22. num. 4.* & Belochio *in simili tractatu, part. 2. quaestion. 7. num. 32.* Ex quo sequitur, etiam ante Bullam Gregor. XV. Confessarios 32.

sollicitantes, esse denunciandos, etiam si sollicitent extra Confessionem in confessionario tantummodò, contra P.Dianam *vbi suprà, resol.* 25. qui huius decreti, ibi non meminit.

Et hoc idem nunc optimè etiam fuit à Sanctissim. Gregor. XV. declaratum in prædictis verbis Bullæ, An autem istis debeat Indici abiuratio videbimus *infrà* eum de abiuratione confessariis sollicitantibua indicenda loquamur.

Sed adhuc dubitari potest, quid dicendum sit de Confessario Monialium sollicitante Monialem in Parlatorio communi, in quo etiam solet earum Monialium Confessiones eacipere, & alij etiam solent ibi indistinctè cum eisdem Monialibus loqui in hac re.

Benè Sanclus *in suis selectis disput.* 12. *n.* 68. *in fin.* ait talem non comprehendi sub hac constitutione, quia locus ille propriè non potest dici confessionale, nisi sollicitaret in die, quam Moniales haberent destinatam pro confessionibus.

33. *Sollicitare, vel prouocare tentauerint*, sollicitare est studium suum, & diligentiam ad aliquid ponere, iuxta D.Thom. 2. 2. *quæst.* 47. *art.* 9. vbi Caiet. latissimè Aloys. Ricc. *Variarum resolut. part.* 3. *tit. de sollicitantibus in confessione resol.* 70. sed nullus est, qui verba prædicta melius declaret, quàm Turrecremata, in cap. *si quis, tam fœminam, quàm masculum, de Pœnitent. distinct.* 1. Vt si quis (inquit Turrecremata) attentauerit aliquem aliquo exteriori signo, & actu, scilicet adulando, promittendo, sollicitando blando eloquio, cum verbis lasciuis, & impudicia persuadendo ad rem veneream cum masculo, vel fœmina ita etiam Graff. *de casibus reseruatis, dicto cap.* 12. *n.* 12. in explicatione verbi *sollicitauerint*, Peirin. *in priuil. Minim. tom.* 1. *Const.* 4. *Gregor. XV.* §. 6. *num.* 21.

34. *Et dum in textu dicitur tentauerint*, notandum, quod sicut in grauibus delictis punitur affectus non sequuto effectu, ita etiam in hoc crimine, licet effectum non habuerit sollicitatio, attamen puniri debet, gloss. in cap. *si quis tam fœminam, de pœnitent. distinct.* 1. in verbo *attentauerit.* Aloys. Ric. *loco proximè allegat. resol.* 70. *n.* 5. *&* 6. Sanctarellus *capit.* 44. *n.* 16. *conclus.* 11. Sene Portell. *in dubiis regular.* verbo *sollicitare fœminas, num.* 2. & ego latissimè infrà tit. *de Sortilegis.* Hic autem dubitari potest,

Primò, an in hasce constitutionis nostræ pœnas
35. incurrat Confessarius, qui sollicitatus in confessione à fœmina, illi etiam in confessione assentit. Qua in re breuiter agendo, duæ possunt esse Sententiæ, nam.

Ludouicus à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 171. vers. at ne omnino immunes, voluit hunc confessarium comprehendi sub dispositione Bullarum antiquarum in hac materia editarum, & esse de hæresi suspectum, iudicioque Inquisitorum subiectum.

Sanctarellus verò *de hæresi, cap.* 46. *num.* 2. vers. *Dico secundò*, & Graff. *de casibus reseruat. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 38. vers. *Octauò ex verbo*, & Seraph. de Freitas *in addit. ad Roder. à Chuna, de Confess. sollicit. quæst.* 12. *n.* 18. *& seq.* Peirin. *ad Priuil. Minimorum, tom.* 2. *const.* 4. *Greg. XV.* §. 2. *num* 2. Homob. *de examine Ecclesiastico, tom.* 2. *tract.* 11. *cap.* 12. *quæst.* 16. Bonacin. *tract. var disp.* 6. *punct.* 3. *n.* 17. Portel. *ad dubia regul.* in verbo *sollicitare fœminas, num.* 10. etiam in terminis constitutionis nostræ, contrarium tenuerunt, nam vt pluries *suprà* dixi, verba nostræ constitutionis, vti pœnalis, & odiosæ, sunt strictissimè intelligenda, & interpretanda, at Bulla nostra loquitur contra Confess. sollicitantes. & Confessarius noster, non potest dici sollicitator, igitur nec potest sub dicta Bulla comprehendi.

Confirmatur primò, ex eo quod talis Confessarius blanditiis fœminæ pœnitentis allectus, potius præsumitur consensisse ex humana fragilitate, quàm ex errore in fide, vti not. Sanctarell. *vbi suprà.*

Confirmatur secundò, à simili, cum reseruatur casus ab Episcopis, exercentium Sodomiam, tunc in eo casu soli agentes comprehenduntur, excluduntur que patientes, quia non dicuntur exercere actum sodomiticum, sed pati, & verba in casibus reseruatis sunt strictè interpretanda, cum reseruatio sit odiosa, ita latè docuit aliis pluribus relatis, Graff. *de casibus, reseruatis, libro primo, cap.* 11. *de Sodomia, num.* 5. *& pluribus sequentib.* igitur, nec in casu nostræ Bullæ comprehendi debet confessarius sollicitanti mulieri consentiens, cum in illo non possit considerari tanta malitia, quanta in Confess. sollicitante, cum hic habeat se quodammodo ratione agentis, ille patientis.

Verùm, sententia hæc apud me magnam habet difficultatem stantibus verbis Bullæ, *aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, & tractatus habuerint*, & stante etiam abusu Sacramenti, cuius puritas æque læditur cooperando, & ob id, quod talis Confessarius includatur, in dispositione Bullæ, voluerunt Diana *resol. moral. tract.* 4. *resol.* 11. 1. *p.* & Sousa *in opusc. de sollicit. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 8. *& in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 9. & P. Trimarcha de Confessario abutente Sacramento Pœnitentiæ, *disp.* 9. *sect.* 3. qui alios allegat.

Sentioque ob id, cum Ludouico à Paramo, *loco supra citato*, in fine casum hunc vti difficillimum, egentemque Pontificia declaratione inconsulto Supremo Senatu, non esse decidendum.

Secundò, dubitari potest, quid dicendum de Con- 36.
fessario, qui post sollicitationem Immediatè pœnitet sollicitationis factæ. Respond. cum Sanctarell. *de hæresi, cap.* 44. *n.* 18. *conclus.* 13. & Graff. *de casibus reseruat. lib.* 1. *cap.* 12. *de confess. sollicit. num.* 39. & P. Trimarcha *de Confess. abutente, dispu.* 11. *sect.* 1. qui alios citat, quod iste Confessarius incurrit, &c. nam sollicitatio, iam fuit facta, & in delictis non consideratur perseuerantia, sed consideratur si adfuerit voluntas deliberata, etiam si incontinenti pœniteat, Turrecrem. *in cap. diuortium, de pænit. dist.* 1. an autem illa pœnitentia operari possit diminutionem pœnæ in Confessario, crederem quod sic, ex his quæ in simili dicam de Blasphemo, qui post prolatam blasphemiam statim pœnitet percutiendo pectus, de quo in tit. *de Blasphemis.*

Ac cum eis illicitos, & inhonestos sermones, seu 37.
tractatus habuerint, in hanc constitutionem incurrunt Confessarij, qui non verbis expressis, sed tacitis mulieres alliciunt ad inhonesta, vt si illas de pulchritudine, & venustate laudent, nam tales Sacerdotes huiusmodi blanditiis Sacramento pœnitentiæ abutuntur, fœminasque illis verbis ad inhonesta alliciunt, ita Sanctarell. *de hæresi, cap.* 44. *num.* 9. vers. *Dico sexto*, & sic paruitas materiæ non excusat ab incursu in pœnas nostræ constitutionis, Diana *d. tract.* 4. *resol.* 21. Peirin. *ad Priuil. Minim. tom.* 2. *constitut.* 4. *Gregor. XV.* §. 6. *num.* 21. *&* §. 5. *num.* 15. *in fin.*

Occasione istius paruitatis materiæ disputant DD. quid sentiendum sit de Confessario sollicitante pœnitentem ad actus solummodò venialiter inhonestos.

In qua re Ferdinand. de Castro Palao 1. *p. tr.* 4.

disp. 9.

disp.9. punct.3. arbitratur probabile esse Confessarium modo prædicto sollicitantem non includi in dispositione nostræ Bullæ Gregorianæ.

Verùm ego censeo opinionem hanc valdè periculosam esse, & ob id in praxi, nec consulendam, nec sequendam, ita Peyrin. *ad priuilegia Minimorum tom.3.cap.11.num.6.per totum*, vbi quod opinio illa aperit viam fraudibus, Ioan.Angel Boss. *de Iubileo in appendice de Confessarijs sollicitant a num. 50. vsque ad 55.* vbi in hac materia firmat conclusionem non dari paruitatem materiæ, quantum spectat ad Bullam nostram. Tactus enim qui aliàs essent peccata venialia, efficiuntur mortalia si fiunt in Sacramento pœnitentiæ. Ita etiam sensit Sancios *in sua select. disput.2.n.12.* & Freitas ad Rodetic. *de Confess. sollicit. q.7.num.33.* Verè enim in hac materia carnis non sunt laxandæ habenæ, & propterea Religiosissimus Vir P. Claudius Aquauiua Generalis superinsignis Religionis Societatis Iesu, die 24. Aprilis 1612. decreuit, quod nullus ex Theologis Societatis doceret opinionem illam Doctorum, quæ vult in materia luxuriæ dari paruitatem materiæ, vt notauit Diana *var.resol.part.3.tract.5. resol.1. Dantes etiam facultatem venerabilibus*, & infrà, *etiam ex testibus singularibus.*

Non est nouum in iure modo aliquem pœna ordinaria puniri ex testibus singolaribus. Ita enim etiam mandarunt Rex Ludouicus, & Regina Ioanna vt contra vsurarios, ad pœnam ordinariam procedatur, si tres adsint testes singulares & fama publica, vt docuit Annibal Troy. *in Pragmaticam Reg. 48. n.1.& seq.* pragmatica autem dictæ Reginæ habetur inter Pragm. Regni, sub tit. *Progm Vsurarum*, fol. mihi 468. Sic etiam in Regno Lusitaniæ, Inquisitores qui procedunt in crimine Sodomiæ, brachio sæculari sodomitas maiores relaxant ex tribus testibus, etiam singularibus, vt notauit Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Morali, 1. part. tract.4. disput.8. punct.12.§.2.num.11.* latissimè P.Trimarcha *de Confess.abutente disp.2.sect.7.* vbi etiam ponit ad verbum decretum P.Aquauiuæ de quo *suprà.*

§. VI.

An mandans Confessario, vt in Confessione sollicitet, comprehendatur in Constitutione Gregoriana.

38. PAtet Diana 1.*part. resolut.Moral tractat.4. resolutione vigesima secunda*, cuius omnes rationes reassumpserunt Boss. *de confess. sollicit. dub. 6.* & P.Trimarcha post hæc scripta vltius *in simili tractatu, disputatione 14. sectione 4.* voluit huuc mandantem non subiacere pœnis nostræ constitutionis, quod, & ego constanter affirmo præcipuè ex Doctrina Bart. *in leg. sed si vnius, §.4.de furtis, numer. 2. & sequent.* quam latissimè exornaui *in titul. de Sortilegijs in propria quæstione de mandante*, quod scilicet constitutio loquens in personam, iubendo, verbi gratiâ, committentem tale delictum, tale pœna esse puniendum non comprehendit mandantem.

40. Verùm tamen constanter etiam affirmo, quod talis mandans est de foro S. Officij, & subditus Inquisitori vigore Bullarum mandantium Iurisdictionem Inquisitori, in Coofessarios huiusmodi sollicitantes.

Primò, quia mandans sortitur ratione contractos
41. forum mandatarij *l.Heres. §. Apud Labeonem ff. de iud.* vbi loquens I. C. de homine Prouinciali Romæ seruum institorem habente causa vendendarum mercium, ait, *Quod cum eo seruo contractum est, ita habendum ac si cū Domino contractum sit, quare ibi se debebit defendere*, & idem deducitur ex *l.si vt proponitur, ff.de fideiuss.* igitur etiam mandans sortitur forum mandatarij in delictis, *l.Absentem de pœnis*, cum alijs allegat à Moderno Barbosa in loco argumenti à contractibus *num.8.*

Secundò, quia delictum mandantis, & Mandatarij est vnum, Mastril. *ad indultum Regis Nostri, c.29. n.14.* igitur vnus etiam debet esse Iudex. 42.

Tertiò, quia mandantem in delictis sortiri forum Mandatarij communiter dixerunt scribentes, in eo 43.
enim solum discrepant, an tale forum sortiatur mandans priuatiuè, quoad forum originis, & loci vbi dedit mandatum Barbos.scn. *in dicto §. Apud Labeonem, num. 21.& seq.* & latius Regens Carleual. *de foro Competenti, disp.2.q.7.sect.num.732.& seq.* qui alios allegant.

Quartò, idem fortius dicendum est ratione connexitatis, ne alias continentia causæ diuidatur, id 44.
enim solet dare aliàs iurisdictionem eam non habenti, vt probauit Illustris. Trasmieta *de Polygamia l.3.q.16.num.13.& seq.* vbi ex hoc probauit, testes falsos in causa Polygamiæ, qui aliàs non subessent Sancto Officio, effici tamen de foro Inquisitorum ne continentia causæ diuidatur, ad quod videndi sunt DD. *l. nulli, Cod. de Iudicijs*, vbi latissimè modernus Barbos.

Quintò, quia idem videmus contingere, & practicari in sancto Officio in omnibus alijs casibus 45.
ad hoc Tribunal spectantibus, vt patet in consulente Polygamiam, P. Diana *part.4. resolut. Moral. tract.7. resol.4.* In mandante, & consulente maleficia & alia delicta, vt vidimus in peculiaribus delictorum singulorum Titulis, igitur nulla ratio suadet quod hoc negemus in casu nostro.

Sextò, quia dato v.g. casu quod de mandante non constet, nisi ex depositione confessarij, & aliquibus adminiculis, iste mandans impunitus euaderet, nam non posset eum punire Inquisitor defectu Iurisdictionis, nec ordinarius defectu probationum, quia sanctum Officium alijs Tribunalibus nolla edit indicia, scripturas, vel probationes, vt vidimus in titulo de sortilegis, igitur vt vnusquisque debita possit pœna multari, fatendum erit hunc mandantem posse per Inquisitores puniri.

Nec in casu hoc Iurisdictionis prorogandæ locum 46.
habent, quæ dicunt Trimarcha, Diana, & alij, ac doctrina illa Bart. quia aliud est loqui de extensione legis pœnalis, vt pœnalis est, & quoad pœnas, aliud verò loqui de prorogatione Iurisdictionis ex lege pœnali, quæ dupliciter fauorabilis est, tum scilicet ne delicta maneant hoc modo impunita, tum vt hoc modo Constitutio recipiat interpretationem à Iure communi, DD. omnes in *l. omnes populi*, vbi præcipuè Ioann. Baptista de Sancto Seuerino, *num. 204.* 47.
ff.de Iustitia, & Iure, secundum quem concessa alicui Iurisdictione intelliguntur ea concessa, quæ accessoria sunt, Tusch. *tom.4.litera I, concl.549. n.3.* Bene Dec. videndus, cap. *vt debitus, de Appel.n.72.& 73.* vbi dixit, quod commissio extenditur ad ea, quæ vtilia sunt, & quod concesso vno, intelligitur concessum accessorium, sine quo, licet actus possit expediri, attamen melius cum eo expeditur.

Non obstat, quod fœmina sollicitans confessarium non est de foro S.Officij, igitur nec in casu nostro mandans. 48.

Primò, quia nondum certum est fœminam sollicitantem

tantem non subdi S. Officio vt videre est ex Trimarcha *disp.9. sect.5.* & res hæc egeret Pontificia declaratione.

Secundò, dato etiam hoc esse certum, quia verè in S. Officio ita practicatur, ratio differentiæ inter vnum casum.& alium est, quod mandans, & mandatarius correlatiua sunt, & eorum vnicum est delictum, & ad paria de Iure antiquo iudicantur vnde etiam de Iure nono dispositum in lege etiam pœnali in mandatario debet extendi ad mandantem, vt bene in casu simili dicebat Senatus Lusitanus, apud Phœbum *decis.72.n.* 8. 9. *&* 10.& in eis militant, quæ suprà dixi, quæ nulla possunt ratione accommodari fœminæ sollicitanti, quæque etiam non dicitur ita fœdare, & polluere Sacramentum, vti facit Sacerdos eius Sacramenti minister, & mandans Sacerdoti, qui dicitur esse prima causa Abusus.

49. Et quæ dicta sunt de mandante proportionabiliter ob easdem rationes applicanda sunt omnibus auxiliatoribus istius Confessarij, dummodo influant in sollicitationem,& sic etiam interpreti cuius ope,& medio confessarius in Sacramento sollicitat, & eo abutitur.

Et post hæc scripta valdè gauisus sum, dum vidi D.Trasmieram *de Polyg. l.3.q.2.num.46.* in parum absimilibus terminis distinctione nostra supra firmata vtentem,vult enim confessarium ad alia delicta in confessione sollicitantem, subdi quidem Iurisdictioni Inquisitorum, attamen non subdi pœnis nostræ Bullæ. Et quia ad manus meas post hæc scripta deuenit Quæstio disputata à P. Nicolao Riccardo Reuerendissimo Sacri Apostolici Palatij Magistro, An fœmina sollicitans Confessarium sit suspecta de hæresi?ad communem omnium vtilitatem volui eam hoc loco inserere.

AD SANCT. D.N.

D. GREGORIVM XV. Pont. Max. Ee Illustrissimos & Reuerendiss. S.R.E. CARDINALES In vniuersa Republica Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitores generales à Sede Apostolica specialiter deputatos.

QVÆSTIO

De Sollicitantibus ad turpia in Sacramentali Confessione.

In qua dubitatur, Vtrum, sicut Confessarij sollicitantes mulieres ad turpia in actuali confessione sacramentali, vt vehementer de hæresi suspecti, abiurant: ita etiam pœnitentes sollicitantes confessarios ad libidinem,sint vehementer suspecti de hæresi, adeo vt teneantur illam de vehementi abiurare.

TITVLVS quæstionis vnum supponit,& alterũ quærit:supponit,enim pro comperto,confessarios sollicitantes mulieres ad libidem inactu, vel circa actum confessionis,antè vel post, esse de hæresi vehemẽter suspectos,& ita contra eos debere Inquisitores procedere,eosq; cogere ad abiurandum de vehementi, vt in Constitutione Apostolica Pij IV.Anno M.D.L.XI. die XVI.Aprilis declaratum est: quæ refertur ab Emanuele Rodriquez *q.regular.tom.1.q.59.art.4.* idque etiam constat, vt vult Franciscus Bariola Ordinis Sancti Augustini, in suo libro, qui inscribitur, *Flores in Directorium Inquisitorum*, ex Priuilegio Clementis VIII. M D.L XXXXII. 3. Decembris, & ex Decreto Illustriss. & Reuerendiss.S.R.E.Cardinalium Generalium Inquisitorum Romæ MDXCVII. Id verò,quod in titulo quæstionis quæritur, est: An etiam pœnitentes sollicitantes confessarios ad turpia, sint etiam habendi vt vehementer de hæresi suspecti, adeo vt contra eos debeant Inquisitores procedere, eosque cogere ad abiurandum de vehementi?

Et pars affirmatiua videtur vera. Primò: nam confessarius mulierem pœnitentem sollicitans ad actus turpes, & libidinosos in actu, vel circa actum confessionis sacramentalis, licèt ex natura actus,& sceleris carnalis non possit iudicari de hæresi vehementer suspectus: tamen propter sacramentum adiunctum,iustè præsumitur vehementer suspectus, quia videtur malè sentire de sacramentis Ecclesiæ, præcipuè de sacramento Pœnitentiæ; nimirum quod non fuerit institutum in medelam animæ,& quòd licitum sit illud prophanare. Sed similiter pœnitentes sollicitantes confessarium, propter easdem rationes videntur malè sentire de sacramento pœnitentiæ,nempe quòd licitum sit in illo similia, cum maxima sacramenti irreuerentia patrare. Ergo pœnitentes sollicitantes confessarios in confessione sacramentali,iudicari possunt vt vehementer suspecti de hæresi,adeo vt teneantur eam abiurare de vehementi

Secundò præterea. Sollicitatio carnalis, siue ad turpia in Confessione sacramentali, est Inquisitoribus reseruata,vt ex priuilegiis allegatis constat.Ergo quicumque ad libidinem sollicitat,siue sit confessarius,siue pœnitens,potest ab Inquisitoribus iudicari vt vehementer suspectus de hæresi,& consequenter potest cogi ad abiurandum de vehementi.

Quod si dicas,Constitutionem allegatam Pij IV. solùm loqui de confessoribus fœminas allicientibus ad carnaliter peccandũ;non autem de pœnitẽtibus.

Tertiò præterea, & arguitur contra. Nam licèt Apostolicum indultum solum loquatur de Cõfessoribus sollicitantibus mulieres ad turpia: tamen etiam intelligi debet de pœnitentibus carnaliter sollicitantibus in confessione sacramentali:quia verba Constitutionis Pij IV.de ipsis pœnitentibus etiã verificantur:cùm etiam ipsi maximam faciant iniuriam Domino nostro Iesu Christo, qui Sacramentum Pœnitentiæ instituit. Dicitur enim in præfata Constitutione:*Nos in animum inducere nequeuntes, quòd,qui de fide Catholica rectè sentiunt,sacramentis ab Ecclesia institutis abutantur, aut iniuriam faciant, &c.* Cùm ergo non solùm Confessarij, sed etiam pœnitentes sollicitantes in sacramentali Confessione sacramento Pœnitentiæ abutantur; de vtroque intelligenda est præfata Constitutio.

Quartò præterea.Quamuis in præfata Constitutione solum fiat mentio de Confessoribus fœminas sollicitantibus ad carnalia; tamen cùm eadem sit ratio, locum etiam habet in his, qui in actu, vel iuxta actum Confessionis sollicitant ad peccatum nefandum aliquos adolescentes.Ergo quamuis in præfata Constitutione solum explicitè Inquisitorib.sit reseruata sollicitatio carnalis Confessarij sollicitantis mulierem; etiam intelligenda est de pœnitentibus sollicitantibus:cùm vtriusque eadem sit

ratio

ratio, & mens Constitutionis.

Quintò præterea. Crimen sollicitationis, qua pœnitentes sollicitant Confessarios ad turpia, est tantæ malitiæ, vt de sui natura inducat in sollicitante vehementem suspicionem de hæresi Ergo huiusmodi pœnitentes habendi sunt, vt vehementer suspecti, & cogi possunt ab Inquisitoribus ad abiurandum etiam lege positiua non existente. Antecedens est notum:tum quia in tali crimine videntur pœnitentes malè sentire de sacramento Pœnitentiæ:tum etiam quia de sui natura est sufficientis malitiæ vt possit iustissimè ferri lex de censando pœnitente sollicitante Confessarium, vehementer suspecto in fide. Consequentia verò probatur: nam proferens verba hæreticalia, vel faciens actum de sui natura hæreticalem, ipso facto redditur vehementer suspectus;& possunt contra eum Inquisitores procedere,& cogi ad abiurandum, etiam nulla particulari lege supposita; vt patet in proferente blasphemias hæreticales, aut percutiente aliquam imaginem. Ergo.

Sextò præterea. Si aliqua ratione pœnitentes sollicitantes Confessarios ad turpia in confessione sacramentali, non haberentur vt vehementer suspecti de hæresi, esset, quia nulla extat lex positiua ita disponens. Sed hæc ratio est nulla quia dantur nonnulli casus lege positiua non prohibiti, in quib. Confessarij habentur vt vehementer suspecti de hæresi. Ergo. Minor probatur. Confessarius inducens pœnitentē in actu Confessionis, ad carnaliter alliciendum alium Confessarium in Confess. sacramentali, est vehementer suspectus de hæresi, & cogitur ad abiurandum, vt ex ipsa praxi constat; & similiter sollicitans ad lenocinium, vt vehementer suspectus de hæresi, etiam abiurat. Et tamen non extat lex positiua, quia in his casibus non habet locum Constitutio Pij IV. non enim sollicitat pœnitentem in actuali confessione sacramentali ad turpia. Ergo.

Sed contra est: quia Confessarius sollicitans pœnitentem ad turpia in confessione sacramentali, iudicatur vehementer suspectus de hæresi ab Inquisitoribus, & cogitur ad abiurandum de vehementi, non *ex natura sollicitationis carnalis* in sacramento Pœnitentiæ exercitæ;(aliàs Confessarius sollicitans pœnitentem in sacramentali Confessione *ad alia peccata, vt ad furandum*, &c. iudicaretur suspectus vehementer de hæresi ab Inquisitoribus,& cogeretur ad abiurandum de vehementi: quod tamen est falsū) sed quia *Pontificiis decretis sancitum est*, huiusmodi Confessarios sollicitantes carnaliter, esse vehementer suspectos de hæresi, adeò vt contra eos procedere debeant Inquisitores. Vnde solùm sollicitatio, de qua Apostolicum indultum loquitur, est Inquisitoribus reseruata. Cùm ergo Apostolicis indultis *non sit reseruata Inquisitoribus sollicitatio, qua pœnitentes Confessarios ad turpia alliciunt*, dicendum est quòd huiusmodi pœnitentes non sunt cogendi ab Inquisitoribus ad abiurandum de vehementi, & ad purgandam vehementem suspicionem de hæresi.

Ad euidentiam huius considerandum est, non esse habendum pœnitentem sollicitantem Confessarium in sacramentali Confessione, vt suspectum vehementer de hæresi, quamuis id è contra iudicetur de Confessario pœnitētem ad libidinē prouocante Primò, quia licèt stando in iure naturali,& non supposita lege positiua, vtrūque videatur esse simile; de secundo tamen est lata lex à Sede Apostolica,& iustissimè: de primo non. Et sicut Ecclesia propter detestationem Donatistarum,& Rebaptizantium,& Anabaptistarum, censuit rebaptizantes irregulares, in detestationem hæresis, quæ passim vigebat; quod non factum est in sacramento Confirmationis, nullo fere id attestante: quo fit vt scienter rebaptizans, vt dicitur *de consecr dist. 4. c. eos quos*, propter reiterationem sacramenti Baptismatis efficiatur irregularis; non autem reiterans sacram. Confirmationis, licèt vtrobique reiteretur sacramentum imprimens Characterem: Ita iustissimè lata est sententia de hæresis suspicione in Confessariū, non in pœnitentem sollicitantem. Et propterea Confessarius sollicitans pœnitentē in actu confessionis, cogitur ad abiurandum, vt vehementer suspectus de hæresi, quia id lege sancitum est: non autem pœnitens sollicitans Confessarium, etsi ex parte vtriusque actus secundum se considerari, eadem videatur ratio. Quare autem magis sit lata lex contra Confessarios, quam contra pœnitentes sollicitantes, multis rationibus ostendi potest.

Primò, propter *frequentiam prioris* delicti, cùm secundum ferè nunquam, aut raro in foro iudiciali sit auditum. Secundò, propter *periculum maius*: cùm sit verisimile *pœnitentem* magis à Confessario moueri, quam è contra Confessarium. Tertiò, propter *facilitatē maiorē probandi* delictum. Nec nouum est, peccatum eiusdem rationis, propter facilitatem, & periculum magis puniri,& minus: vt in lege veteri *Exod. 22.* qui furabatur ouem, reddebat in quadruplum qui bouem, quintuplum; qui autem rem aliā duplum tantum, vt ait S. Th. 1. 2. q. 105. *art. 2. ad 9.* vbi docet, *quòd in pœna furti considerabatur secundum legem id quod frequenter accidere poterat: & ideo pro furto aliarum rerum, quæ de facili custodiri possunt à furibus, non reddebat fur nisi duplum. Oues autem non de facili possunt custodiri à furto, quia pascuntur in agris: & ideo frequentius contingebat, quòd oues furto subtraherentur. Vnde lex maiorem pœnam apposuit, vt scilicet quatuor oues pro vna oue redderentur. Adhuc autem boues difficiliùs custodiuntur, quia habentur in agris, & non ita pascuntur gregatim, sicut oues: & ideo adhuc hic maiorem pœnam apposuit, vt scilicet quinque boues pro vno boue redderentur.* Hæc S. Thom. Et ideo si peccatum sollicitationis sacramentalis *ex parte pœnitentis* fieret frequens, & immineret magna necessitas retrahendi fideles ab illo, sufficientis est malitiæ de sui natura, vt *possit iustissimè ferri lex similis de censendo pœnitente sollicitante confessarium*, vehementer suspecto in fide. Verùm quia nondum lata est talis lex, ideo nec taliter ante illam iudicandum censeo: & ideo pœnitentes *sollicitantes ad turpia confessarios* in confessione sacramentali, *non sunt iudicandi vt vehementer* suspecti de hæresi.

Secundò præterea. Præfata Constitutio Pij IV. expresè loquitur tantum *de Sacerdotibus*, qui in tantam prorumpunt iniquitatem, vt sacramento Pœnitentiæ in actu audiendi confessiones abutantur; nec illi, qui id instituit, Domino Deo, & Saluatori nostro Iesu Christo iniuriam facere verentur mulieres videlicet pœnitentes ad actus inhonestos, dum illarum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocando. Ergo non debet talis Constitutio extendi ad *pœnitentes confessarios*, quia de illis nulla prorsus fit mentio: est enim res odiosa, sententiæ pœnalis extensio;& communiter nisi id iubeat lex, vel ratio conuincat, est restringenda. Consequentia est manifesta. Antecedens autē vt benè intelligatur, referam verba Constitutionis, quæ est huiusmodi.

Venerabili fratri Archiepiscopo Hispalensi in Regno Hispaniæ, hæreticæ prauitatis Inquisitori Generali.

PIVS PAPA IV.

VEnerabilis frater, salutem, & Apostolicam benedictionem, Cum sicut nuper, non sine animi nostri molestia accepimus, diuersi Sacerdotes in Regnis Hispaniarum, atq.etiam in eorum Ciuitatibus,& Diœcesibus curam animarum habentes, siue eam pro aliis exercentes, aut aliàs audiendis confessionib.pœnitentium deputati, in tantam proruperint iniquitatem, vt sacramento Pœnitentiæ, in actu audiendi confessiones abutantur, nec illi, & qui id instituit, Domino Deo, & Saluatori nostro I.C. iniuriam facere vereantur, mulieres videlicet pœnitentes ad actus inhonestos, dum earum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocando, seu allicere, & prouocare tentando, & procurando, ac loco earum per sacramentum huiusmodi Creatori, nostro reconciliationis, grauiori peccatorum mole eas onerando, & in manibus Diaboli trahendo in Diuinæ maiestatis offensam & animarum perniciem, Christi fidelium scandalum non modicum: Nos in animum inducere nequeuntes, quòd qui de fide Catholica rectè sentiunt, sacramentis ab Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, fraternitati tuæ, de cuius eximia pietate, virtute, atque doctrina plurimum in Domino confidimus, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per te, vel alium, siue alios, à te deputandum, seu deputandos, contra omnes, & singulos Sacerdotes dictorum Regnorum, ac illarum Ciuitatum, & Diœcesum, de præmissis quomodobilet diffamatos tam seculares, quàm quorumuis etiam exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum Ordinum regulares, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis & præminentiæ existant, tam super præmissis, quàm super fide Catholica, & quid de ea sentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra Hæreticos, aut de hæresi quouis modo suspectos à Sede Apostolica concessarum continentiam, & tenorem procedas, ac culpabiles repertos iuxta excessuum suorum qualitatem, prout iuris fuerit, punias, eos etiam, si, & prout de iure fuerit faciendum, debita præcedente degradatione sæcularis iudicis arbitrio puniendos tradendo. Non obstantibus constitutionib. & ordinationibus Apostolicis, ac Ecclesiarum, & Monasteriorum, nec non Ordinum quorumlibet, quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis alia firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis,& literis Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, aut aliàs quomodobilet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis. Quibus omnibus (eorum tenores præsentibus pro expressis habentes) hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S.Petrum sub annulo Piscatoris, die 16. Aprilis, Anno Domini 1561. Pontificatus nostri Anno secundo.

Cæsar Glorierius

Tertiò prætereà. Præfatæ Constitutionis verbis arguuntur de suspicione hæresis illi, qui *cùm sint proprij ministri* sacramenti Pœnitentiæ, eo tamen abutuntur, eique maximam faciunt iniuriam. Pœnitentes autem *non sunt ministri* sacramenti Pœnitentiæ, & ita non propriè abutuntur sacramento Pœnitentiæ, cùm propriè ille dicatur abuti aliqua re, cuius rei est proprius vsus, siue cuius est proprius minister. Ergo quando Inquisitoribus committitur, vt procedant contra abutentes Sacramento Pœnitentiæ, id intelligendum est *de propriis ministris*, nempe de confessoribus in actu audiendi confessiones.

Quartò prætereà probatur. *Consuetudo*(vt dicitur *dist.1.c.Consuetudo*(*est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex.* Sed iuxta consuetudinem hucusque seruatam, *pœnitentes sollicitantes Confessarios* in actuali confessione sacramentali, *non habentur vt vehementer* suspecti de hæresi. Ergo non sunt cogendi ad abiurandum de vehementi,

Ad primum dicendum, nego paritatem. Nam licet supposito iure naturali, & natura actus sollicitationis in actuali confessione sacramentali, vtriusq; eadem sit ratio, quia in vtroq; actu quantum est ex se, sollicitans videtur male sentire de sacramento Pœnitentiæ: tamen supposita lege positiua lata contra Confessarios sollicitantes in actu confessionis mulieres ad turpia, vti contra suspectos de hæresi, huiusmodi Confessarij habendi sunt vt vehementer suspecti. Cæterum, quia lex *non est lata contra pœnitentes carnaliter sollicitantes Confessarios*; hinc est, quòd ipsi non sunt habendi vt vehementer suspecti, & consequenter non sunt cogendi ab Inquisitoribus ad abiurandum, *etsi actus sollicitationis pœnitentium erga Confessarios sit tanta malitia & talis natura, vt contra eos possit ferri lex disponens*, quòd pœnitentes ita sollicitantes Confessarios sint de hæresi suspecti, & cogendi ad abiurandum, sicut v g. *antequam esset lata lex contra Confessarios sollicitantes, non habebantur vt suspecti de hæresi*, neque contra illos procedebant Inquisitores, contra quos modò supposita lege procedunt; ita si contra pœnitentes sollicitantes lata esset eadem lex, *cuius actus malitia est capax*, ipsi etiam vt vehementer suspecti de hæresi haberentur. & contra illos procederent Inquisitores. Ex quo sequitur quòd tota ratio quare hodie Confessarij sollicitantes pœnitentes ad turpia, habentur vt vehementer suspecti de hæresi, non autem pœnitentes sollicitantes Confessarios: est, quia *contra Confessarios lata est lex, non verò contra pœnitentes.* Vnde tota diuersitas desumitur non ex natura actus sollicitationis, sed ex ipsa lege positiua, ita disponente. Quare autem magis sit lata contra Confessarios quam contra pœnitentes sollicitantes, iam supra dictum est.

Ad secundum iam satisfactum est.

Ad tertium similiter dicendum, quòd ex verbis Constitutionis satis constat, ipsam loqui de Confessariis tantum, non verò de pœnitentibus.

Ad quartum dicendum quod nonnulli DD. propter illud arbitrati sunt, non posse Inquisitores procedere contra Confessarios sollicitantes adolescentes ad peccatum nefandum. Oppositum tamen docet Emanuel Rodriquez *quæst.regul.tom.2 quæst.27 art.3*. Hodie cessat hæc difficultas, quia præter Constitutionem Pij IV. extant alia decreta Pontificia, quæ id disponunt, præcipue fel.record. Pauli V.

Ad quintum dicendum, quod petit vt explicemus, cur blasphemus hæreticaliter, etiam nulla lege positiua lata habetur, & iudicatur de hæresi vehementer suspectus; & non qui sollicitat Confessarium ad obscœna in actu sacramentalis Confessionis.

Dico igitur, vtriusque esse diuersam rationem quia actus blasphemiæ vniuocum signum est quod

nulla alia causa videtur moraliter loquendo, nasci posse præterquam à contemptu diuinorum, & infideli iudicio: reducitur enim blasphemia ad iudicium affirmans vel negans, sicuti incomplexum ad cóplexum, & eiusdē rationis esse videtur vocare Deum insipientem atq; iudicare cóplexè Deum esse insipientē. At verò sollicitatio nata est progredi ab alia causa præterquam à sacramenti incredulitate, nimirum à libidine, quæ naturaliter causa illius esse videtur. Vnde blasphemiæ est connesa oppositio ad fidem, ex obiecto, & natura sua; sicut deturpatio sacræ imaginis, hæresi Iconoclastarum. Sollicitanti verò accidit contemptus sacramenti ex circumstantia; sicut furanti in loco sacro, cui furtum, & ablatio rei alienæ est obiectum, sacrilegium autem circumstantia est quæ speciem mutat præter eius formalem intentionem.

Si dicas, quòd etiam esse potest, vt ille ex proposito propter sacramenti incredulitatem id faciat, non ex libidine, sed ex hæretico iudicio. Respondeo ita esse: sed quia æquiuocum est, propterea relinquendo actum suæ naturæ, non licere descendere ad determinatum iudicium.

Sed iterum contra distinctionem inter blasphemiam, & hanc sollicitationem opponitur. Quia etiam blasphemia potest oriri ex alia causa, quàm ex infidelitate, nimirum, ex ira in ludo, aut alia huiusmodi. Ergo distinctio nulla est. Respondeo, quòd aliud est assignare causam per se alicuius actus, & in specie; aliud in indiuiduo, & secundum fines operantium potius, quam operis; & quòd distinctio, vtpotè scientifica, assignanda fuit secundum id quod est moraliter loquendo blasphemiæ proprium in specie. Quod si in indiuiduo ex ira, vel alia causa procedit, est sicuti actus ex genere mortales, qui in indiuiduo sunt aliquando veniales, ex indeliberatione, aut paruitate materiæ: sicuti è contra veniales ex genere, sunt mortales in indiuiduo, propter constitutionem finis vltimi in obiecto de se leuissimo. Dico igitur blasphemiam ex genere rei esse signum infidelitatis, vt probatum est; licet per accidens quandoque possit esse signum iræ, passione deliberationem perfectam imperturbante.

Ad sextum dicendum, quòd casus relati in argumento sunt virtualiter eiusdem speciei cum actu sollicitationis sacramentalis ad turpia: & ideo reddunt Confessarium vehementer suspectum de hæresi.

Secundò dicendum, quod in vtroque casu Constitutio Pij IV. habet locum: quia in vtroque casu Confessarius abutitur sacramento Confessionis.

Aduertatur tamen quod quamuis hæ fœminæ non sint suspectæ de hæresi, aliquando ex ordine Sacræ Congreg. fuerunt punitæ in S. Officio & sunt de foro Inquisitionis saltem ne earum delictum maneat impunitum. Sic in facto quodam censuisse S. Congreg. in quadam muliere, quæ fassa fuit quod ad instantiam vnius regularis Confessarium suum tentauerat, & postea in S. Officio deposuerat, legitur in Manuscriptis D. mei Card. Camporei, circa hasce tamen mulieres nihil agere debent Inquisitores nisi prius consulta suprema vrbis Congregatione.

§. VII.

An hoc delictum sufficienter probetur testibus singularibus.

50. SVpponendum est hoc loco, triplicem esse speciem singularitatis, quæ in teste reperiri potest, prima dicitur obstatiua, secunda diuersificatiua, tertia verò cumulatiua, seu adminiculatiua.

Singularitas obstatiua dicitur, cum insurgit repugnantia, & contrarietas in vnico actu, de quo tantùm probando agitur, vt accidit in testibus Susannæ, nam Susanna de vnico tantum adulterij crimine accusabatur ab illis senibus, non enim dicebant senes Susannam pluries adulterasse, sed semel tantum, & tamen quia variabant in loco, nam vnus dicebat sub pinu: alius sub schino, ideo singularitas obstatiua inter dictos testes oriebatur, quæ in totum fidem illorum eneruauit.

Singularitas diuersificatiua dicitur ea, ex qua inducitur diuersitas rei, & effectus in substantia, vt cum actor dicit se mutuasse decem, & testes super hoc inducit, quorum alicui dicunt se vidisse mutuare decem Mense Augusti, alii vero mense Septembris: isti testes sunt singulares in loco & tempore, non tamen sunt contrarij, quia intelligi possunt de pluribus mutuis.

Singularitas autem cumulatiua est, cum dictum vnius coadiuuat dictum alterius, vt cum vnus testis deponit de visu, alter de auditu, vnus de actu, seu facto, alter de fama. Hasce singularitatis species ponit, ac declarat, Bald. *cap. licet causam, num. 11. de probat.* Crauet *de Antiq. tempore parte 4 num. 157. & sequ.* Pegna *in direct. parte 3. comm.* 121. vers. *Sed quo aptius*, Ludouicus à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisit. lib. 3. quæst. 10. num. 145. & pluribus seq.* Guttier. *Pract. quæst. lib. 3. quæst. 12. num. 6. & seq.* & latissimè Farin *de testibus, quæst 64. a num. 4. vsque ad* 8. Hoc supposito,

Dicendum, crimen hoc sollicitationis in Confessione, sufficienter probari per testes singulares etiam plenè, ad effectum huiusmodi reos condemnandi in pœnam ordinariam huius criminis maximè accedentibus indiciis, & coniecturis, ita docuerunt in terminis nostris Ludouicus à Paramo *de Orig. S. Inquisit. libr. 4. quæst. 10. numer. 140. & pluribus sequentibus*, & latiùs Sanctarelius *de hæresi, cap. 44. dub. vnico, conclus. 3. num. 4.* Bell. *de his quæ in conf. fiunt, libr. primo, cap. 176. num....* à quo omnia ad verbum desumpsit Aloys. Ricc. *in suis variis resolut. p. 2. resolut.* 440. Zanardus *in summa diuinorum præceptorum, tom. 2. cap. 111. de testibus in causa fidei*, vers. *Tertio*, etiam Roder. *de Confess. sollic. quæst. 22. num.* 8. Peir. *ad Priuil. Minim. tom. 2. const. 4. Gregor. XV. §. 7. num.* 22. 51.

An autem sufficienter sit ex his testibus, & coniecturis conuictus Confessarius ad effectum, de quo suprà, relictum est in arbitrio Eminentissimorum DD. Card. Supremorum Inquisit. vt expressè dicitur in Bulla Gregor.

Ratio huiusce rei ea est, quia agitur de Crimine, 52.
In quo veritas aliter haberi non potest, cum in Sacramento Pœnitentiæ nullus interueniat, nec interuenire possit, nisi Confessarius, & Pœnitens. At cum veritas aliter haberi non potest, ne delicta maneant impunita, etiam testes aliàs inhabiles, & singulares admittuntur, prout communiter notarunt Canonistæ, *cap. fin. de Testibus cogendis*, Royas *in suis singularibus fidei, singulari* 3. latissimè Ludouic. à Paramo, qui alios cumulat, *dicta quæst. 10. n. 136. & seq.* & Sanctarell. *loco prox. al leg.*

Confirmatur à simili de reuelatione Confessionis, quæ licet, vno teste non probetur, quoad effectum Confessarij condemnandi in pœna ordinaria, attamen dicta reuelatio sufficienter probatur ex pluribus testibus singularibus, quoniam aliàs veritas haberi non potest, ita Suarez *tom. 4. in tertiam partem,*

tem de Pœnitentia, disp. 33. *sect.* 8. *n.* 3. & Henriquez *in summa lib.* 6. *c.* 19. *n.* 10. igitur etiam in casu nostro, testes singulares hoc delictum probabunt, Binsfeld. *de confess. malefic. memb.* 4. *conclusion.* 6. *vers.* 5. *omnium DD.*

§. VIII.

An hoc ex testimonio mulierum probetur.

53. QVamvis fœminæ mutabiles sint, dolosæ, fraudulentæ, mendaces, leues, & corruptibiles, vt multis probauit Tiraquellus, *in legibus Connub lib.* 9. *num.* 49. Mascardus *de probation. lib.* 2. *conclus.* 763. & Farin. *de testibus q.* 59. *n.* 1. *& seq.* & ob id non admittantur ad testificandum, vti post gloss. in cap. *quoniam de testibus*, in verbo *mulieres* vbi Abb. *num.* 2. & Fel. *num.* 1. docuerunt Mascardus, & Farin. *locis allegatis*.

Attamen negari non potest, quia admittantur ad hoc crimen probandum, tum quia vt supra, in similibus terminis dicebam, aliter veritas haberi non potest, tum quia in criminibus enormibus admitti solent fœminæ, vti latissimè probant Farin. *de heres quæst.* 188. *num.* 76. & Delrius, *disquisit. magicarum, lib.* 5. *in secunda appendice, quæst.* 12. *&* 13. Confirmatur, quia in atrocibus licet iura transgredi, vt latissimè probat Binsfeld. *de confess. maleficorum, & sagarum, membro* 2. *concl.* 6. *vers.* 7. *regulare*, igitur multo magis admitterentur mulieres, in hoc crimine ad testificandum, cum hoc non sit contra iura, vbi aliter veritas haberi non potest, vt *suprà* probaui, & latissimè Binsfeld. *vbi suprà*, vers. *Quinto omnino DD.* & delictum nostrum sit atrox, ita latissimè conclusionem nostram, probat Paramus, *dicta quæst.* 10. *num.* 134. *& seq.* vbi alios allegat.

§. IX.

De qualitate fœminarum ad probandum sollicitationem.

54. IN hoc crimine semper ante Iudicum oculos habenda est doctrina Leonissæ *in consil.* 55. *num.* 12. *inter consil. Crimin. diuersorum, tom.* 1. quam sequitur Ludouic. à Paramo, *d. q.* 10. *n.* 165. Paulus Bellonus *de Potest. eorum, quæ fiunt in cont. lib.* 1. *cap.* 176. *num.* 3. P. Zanard. *in summa diuinorum præceptorum tom.* 2. *cap.* 111. *de testibus in causa fidei* vers. 4. *quod hæ*, & vers. 6. *requiritur*, & nullis ex his allegatis, Molfes. *in summ.* 1. *p. tract.* 7. *cap.* 24. 38. Doctrina autem illa hæc est, vt diligenter consideremus, qualitatem fœminarum denunciantium, an scilicet sint probatæ vitæ, an meretrices, nam illis facilius creditur, hisce difficilius, non enim congruum est, ob vnius, vel alterius mulierculæ impudicæ testimonium, in discrimen venire probitatem Confessarij, vt dicebat Bell. *vbi suprà*, & ob id, cum hæ mulieres malæ vitæ denunciant Confessarios de hoc crimine, Sanctum Officium denunciationes debet recipere, attamen ob id non sunt Confessarij vocandi, sed expectandum est, quod alia superueniant indicia.

Secundò, diligentissimè considerari solet qualitas etiam Confessarij, an scilicet sit deditus peccatis, & delictis carnis, nam facilius contra hosce procedendum in sancto Officio, & de hoc Inquisitores, se debent extraiudicialiter informare, vt dixit Ludouicus à Paramo, *loco suprà citato, n.* 165. *in Rubrica de stylo, & Pract. procedendi in hoc delicto.*

55. Debent etiam in hoc crimine probando nonnulla alia considerari, quæ magis, vel minus illius probationem adiuuare solent, hæc autem notantur à P. Zanardo, *dicto cap.* 111. vers. *primum quod, & seq.*

Primò, considerandum, an hæ mulieres sollicitatæ, vel pueri comparauerint in sancto Officio sponte quo casu minus probant, an coactæ à Confessariis, in Confessione maximè generali, quia eas absoluere noluerunt, nisi malum Confessarium in sancta Inquisitione deposuissent, quo sanè casu nulli dubium est, est quin magis probent, ita Zanard. *vbi suprà*, vers. *primo quod*, & vers. *secundùm quod hæ mulieres*, ex confessione enim præsumitur, quod tantum ad exonerationem conscientiæ hoc dicant, & non suasione hominum.

Secundò, considerandum, an hæ mulieres sollicitatæ bene euacuent interrogatoria, quæ eis fiunt, circa locum confessionis, verba confessarij, &c. ita Zanard. *vbi suprà* vers. *Tertium quod indicent.*

Tertiò, animaduertendum, quod si mulieres sollicitatæ, fuissent meretrices, vel malæ vitæ (cum quibus potuit esse facilior sollicitatio ob maiorem spem actus carnalis, cum illis futuri, quam cum mulieribus honestis) an tempore depositionis sint honestæ, & ad pœnitentiam paratæ, an etiam tunc in prostibulo manerent, vel cum aliquo concubinario, quo casu parum eis esset credendum, quia existimandum esset quod non ad exonerandam conscientiam hæc dicerent, in peccato perseuerent, sed meritò posset suspicari, quod ab alio suasæ, aut prece, vel pretio inductæ hoc deponerent, Zanard. *vbi suprà*, vers. *Quintum quod si.*

Quartò etiam considerandum, an mulieres hæ cum indiciis probatis, & repertis deponant, v. g. quod extra confessionem, vel in ea Confessarius voluerit ei magnum donum facere, & constet de dono, vel tentauerit eam deosculari, vel manum suam ad mamillas ponere, vel in domum suam introducere, & hæc ab aliquibus visa sint, & probata, nam tunc sollicitatæ mulieres, magnam facerent probationem, ita Zanardus, *vbi suprà*, vers. *septimum requiritur*

§. X.

An mulieres quæ sollicitanti Confessario consenserunt sint sufficientes testes in hoc crimine.

QVamvis regulariter socius criminis non sit sufficiens testis, ad probandum alterius socij delictum secundum communissimas DD. traditiones, de quibus Farin. *in tract. de heresi*, *quæst.* 188. *num.* 83. qui loquitur in crimine hæresis.

Attamen existimo in hoc crimine, ex dispositione speciali Gregor. XV. de qua infra exceptionem illam, quod fœmina sollicitanti consenserit, non posse vllo modo opponi dictæ mulieri, nec vllo modo considerari ad tollendum de fide illius. Moueor ex decreto sacræ Congregationis Supremæ Romanæ Inquisitionis, facto de Ann. 1624. 24. Iulij, de quo Decretò, Eminent. Card. Mellin. de Mandato S. D. N. Papæ Vrbani VIII. ac Eminent. Card. Suprem. Inquisitorum commonefecit Eminentiss. Archiepiscopum Mediol. per litteras relatas ad verbum à Bariola in litteris Apostol. impressis post suos Flores Directorij, verba illarum litterarum ad quæstionem nostram spectantia, hæc sunt. 56.

N. S. & questi miei Illustrissimi Signori, in Congregatione tenuta auanti Sua Santità, a 25. di Luglio passato,

passato, dopo hauer anco inteso il parere d'una particolare Congregatione deputata per questo effetto, hanno risoluto, che qual si voglia penitente è tenuto à denontiar il confessore, dal qual sa à stato sollecitato, nel loco della Confessione, ancorche gli habbia consentitò, è non è tenuto a propalar il proprio consenso, ne sopra cio s'interrogi dal Vescouo, ò dal Inquisitore, ò loro Vicarij auanti quali deporrà. Ne meno il Confessore denontiato, procedendosi contro di lui, nelli constituti, che se gli faranno, s'interrogi sopra di detto consenso, & in caso, che egli volesse dirlo da se non si scriua il suo detto, come cosa in ordine alla persona sollecitata, non spettante al Santo Officio.

Ex huius decreti verbis, colligi potest nullò modo fœminæ, denuntianti opponi posse hanc exceptionem, nam si consensus ille virtute dicti decreti non debet in actis reduci, & secundum vulgatam iuris regulam, *quæ sunt extra acta, sunt extra mundum, quoad Indices*, Ludouis. *decis.*1. & *ibi* latè, Beltram *in addit.* sequitur in necessarium consequens talem consensum in hoc Tribunali non esse habendum in consideratione, aliàs si voluissent talem consensum in aliqua haberi consideratione Eminentissimi Cardinales mandassent illum in actis redigi, saltem ad confessarij instantiam, nam indemnitati fœminæ denuntiantis satis consultum esset mandando, ne ob id contra ipsam procedatur, vel quod consensus ad partem ponatur pro defensione Confessarij, & expedita causa acta circa illum consensum facta comburantur.

Confirmantur primò prædicta, ex eo quod vbi socius criminis admittitur contra socium in testem, maximè cum veritas aliter probari non potest, quam per testem consocium, tunc sufficienter probat, neque ad diminuendum eius dictum potest ei opponi, quod sit Socius criminis, ita Abb. *c.* 1. *de confess. col. pen.* vers. 2. *membro* Imo, Cynus & alij allegati per Gomez, *variarum resol. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 18. vers. *Imo quod talis*, & P. Sanch. *in suis opusculis moralibus l.* 6. *c.* 5. *dub.* 15. *n.* 3. igitur hoc multo magis habebit locum in casu nostro, in quo Papa mandat consensum mulieris sollicitationi præstitum non esse in actis S. Officij redigendum.

Confirmatur secundò, quia defectus complicitatis criminis, qui potest opponi testi, manauit à Iure positiuo, vt animaduertit idem Sanch. *loc. sup. alleg.* ergo sufficienter alio iure positiuo, scilicet Decr. Suprem. Congr. de quo *suprà* intelligi debet fuisse sublatus.

Hæc tamen res maximam habet difficultatem, & ideo in hoc magna cum cautela procedendum est, & Iudicibus ipsis consulerem, quod in hac materia cum de pœnis extraordinariis agitur Confessario imponendis, aliquam habeant saltem extraiudicialiter, qualitatis huius mulieris rationem.

§. XI.

An hoc delictum plenè probetur à duabus fœminis.

58 Regulariter quodlibet delictum plenè per duos testes probari clarissimum est, iuxta Christi Domini sententiam, *In ore duorum vel trium stat omne verbum* latissimè Sanctarell. *de hæresi, c.* 39. *dub.* 2. *num.* 11. *& seq.* vnde merito dubitari potest an idem sit in hoc crimine.

Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *q.* 10. *num.* 152. *& plurib. seq.* vers. *Oppositam tamen sententiam*, quem sequitur Bell. *de his quæ incontinenti fiunt, lib.* 1. *c.* 176. *n.* 4. voluerunt duas fœminas hoc delictum plene probare, & hosce DD. sequitur Ricc. 2. *p. variarum resol. Resolut.* 440. & Batiola, *in suis floribus Directorij, de confess. sollicit.* vers. *possunt mulieres in hoc casu.*

Mouentur ex eo, quod in probatione cuiuslibet delicti sufficiunt duo testes, quod latè exornat Paramus *loco citato*, vbi addit, ita in Hispania obseruari, obseruantiámque à Sanctissimo approbatam.

Verùm hæc opinio nimis rigorosa est, & pluries in Sancto Officio Cremonæ, me ibi Consultore præsente reprobata, & ob id 59

Dicendum, duas fœminas plenè hoc delictum minime probare, ita Sanctarell. *de hæresi, c.* 44. *concl.* 4. *num.* 6. vbi latè sententiam hanc probauit, quam etiam tacitè approbauit curia Archiepiscopalis Neapol. & Sacra Congregatio Supremæ Inquisitionis de Vrbe, vti attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neap. c.* 66. *in no.* & *c.* 81. *in antiq.* vbi de ordine dictæ Sacræ Congregationis de Vrbe, non fuit habitus pro conuicto Patochus, contra quem plures mulieres deponebant de sollicitatione, quarum plures tactu, & signis fuerant tentatæ, & vna verbis, sed solummodo de ordine eiusdem Congregationis fuit tortus, & nihil confessus, fuit à cura suspensus per annum, eandemque Sententiam probauit Roderic. à Chuna *de confess. sollicit. q.* 23. *num.* 4. *& seq.* & Peirin. *ad priuil. Minim. vbi suprà*, §. 7. *n.* 23. Trimarcha *de confess. abutente disp. vlt. sect.* 3.

Probatur conclusio, primò, quia qui grauatur in vno, in alio debet releuari *l. eum qui, de iureiur.* at huiusce criminis rei in hoc grauantur quod possunt conuinci per testes singulares, vt *suprà* visum est, igitur in hoc sunt releuandi, vt non sufficiant duo, sed plures requirantur.

Secundò probatur, quia aliàs Sacerdotes facile retraherentur ab audiendis confessionibus, fraudes namque mulierum prudenter possent pertimescere.

Neque obstat ratio Ludouici à Paramo, de qua *suprà*, nam illa regula generalis, intelligitur dummodò testes sint omni exceptione maiores, prout ita ad illud argumentum respondet Sanctarell. *vbi suprà*. At in casu nostro testes primò sunt mulieres, secundò sunt singulares.

Quot autem debeant adesse fœminæ ad conuincendum, relinquitur arbitrio Inquisitorum, vt notauit Sanctarell. *vbi suprà, n.* 6 *in fi.* Bene verum est, quòd ad conuincendum Confessarium testes non debent pati alias exceptiones, præter exceptionem sexus, & singularitatis, aliàs plura specialia inducerentur, quo ad vnum eundemque testem, & constitutio Greg. XV. supponit testem aliàs habilem, & solùm disponit super singularitate testis, vt illa non obstet. 60

§. XII.

An fœmina honesta denuncians faciat indicium ad torturam, vel capturam.

In hac re, Zanardus *in summa diuin. præceptorum, tom.* 1. *c.* 88. *tit. de Tortura*, vers. *Item si mulier bonæ famæ* ait fœminam deponentem contra suum Confessarium de sollicitatione facere indicium ad torturam nisi (inquit Zanardus) Confessarius esset probatæ vitæ & pro tali cognitus.

Verùm, ego dico, quod licèt Confessarius non esset cognitus probatæ vitæ, adhuc ex sola depositione vnius mulieris non potest, nec debet torqueri. Nam tunc ad torturam potest deueniri, cum delictum est semiplenè probatum, vt cum contra 61

reum

reum adest vnus testis omni exceptione maior, ita latè Pegn *in director.p.2. com.* 110. *litera G*, & ego latè dicam infrà, in titulo *de Indiciis, & tortura.* At delictum sollicitationis non est semiplenè probatum per depositionem solam vnius fœminæ, tum quia aliàs duæ fœminæ plenè probarent, contra dicta superiùs, *in proxima quæst.* tum quia testimonium fœminæ patitur exceptionem sexus, vt *suprà* dixi, loco proximè allegato, igitur ex sola depositione fœminæ non potest Confessarius torqueri, atque ita ex Leoniss. *cons.* 55 *num.* 12. *inter cons. crim. diuers. tom.*1. docuerunt Farin. *de delictis carnis, quæst.* 137. *num.* 32. & Campanil. *in diuers. Iuris Canonici, Rubr.* 11. *c.* 32. *num.* 6. Si autem adessent alia indicia, tunc si illa sufficientia essent, posset Iudex ad torturam deuenire, puta si adesset, mala fama Confessarij, vel quod voluerit ei facere aliquod donum, &c. quæ tamen indicia prudẽtis Iudicis arbitrio relinquũtur.

62 Quinimò, nec ob solius fœminæ vnius depositionem, Confessarius vocandus est, nec carceribus mancipandus, ex traditis per Royas *de Heret. p.* 2. *num.* 32. & Simanch. *in Enchir. tit.* 25. *num.* 5. *& tit.* 16. *de Cath. Instit. num.* 2. maximè cum in Sancto Officio sola carceratio irroget infamiam, Rot. Rom. apud Cæsar, de Graffis, *decis.* 184. *n.* 4. Cost. *de facti scientia, & ignorantia, inspec.* 19. *num.* 9. & ita inconcusse obseruari debet in Sancto Officio, quia vnica fœmina non facit semiplenam probationem, & in dubio stante paritate qualitatum, Confessarius præualet fœminæ pœnitenti, ita Molfes. *dicto tract.* 7. *cap.* 23. *num.* 39. vbi quod in praxi, ita obseruatur, & *c.* 24. *num.* 65 *& sequentibus*, optimè Roder. à Cunha *de Confess. sollicit. qu.* 23. *num.* 10. vbi dixit, Confessarium neque posse carcerari ex depositione duarum mulierum, quæ meretrices sint, quia nimirum illorum testimonium, vix æquiualet testimonio vnius fœminæ honestæ.

Et hæc omnia mirificè confirmantur ex literis supremi Tribunalis de Vrbe, directis Vicario Generali Archiepiscopi Ianuensis de verbo ad verbum relatis à Peyrin. *ad priuilegia Minim. tom.* 3. *c.* 11. *n.* 4. & ex similibus literis pariter de verbo ad verbum relatis à Marcello Vulpe *in sua praxi Iudiciali fori Ecclesiastici, c. de sollicit. num.* 14. vers. *Quod confessarius non possit carcerari*, quæ literæ sunt tenoris sequent.

M. Reuerendo Signore, acciò più fondatamente si proceda contro li sollicitanti in Confessione, questa Suprema Congregatione ordina, che per il detto d'vna sola donna V. S. non facci constituire, ò carcerare il preteso reo senza darne prima qua auuiso, con le relationi della qualità della donna, del denunciante, & reo denunciato, & allora à V. S. sarà significato se debba, ò non proceder à constituirlo, & carcerarlo, e tanto esequirà. Si compiacerà poi notificar quest' ordine à i Vescoui Conprouinciali, acciò anch'essi lo esequiscano, mentre io dal Signore Dio le prego ogni bene.

Roma à 17. *Luglio* 1627.

Come fratello, il Cardinale Mellino.

Conferunt etiam hoc loco tradita per Ferdin. de Castro Palao *in suo opere Morali* 1. *p. disp.* 9. *punct.* 11. *num.* 1. vbi dixit Confessarium pro hoc crimine non esse carceribus mancipandum, nisi duobus, vel tribus testibus vrgeatur, addens quod in Hispania particulares Inquisitores non solent sine consilio Supremi Senatus Sanctæ Inquisitionis illius Regni Confessarios aliquos carcerare. Ex quo videre est quanta cum maturitate Illustrissimum illud Tribunal contra hosce Confessarios procedat.

§. XIII.

Examinatur quædam doctrina Canteræ, & latius dicta in superiori §. confirmantur.

Didacus Cantera olim in Regno Murciæ Inquisitor, *in suis variis quæst. crimin. p.* 4. *de quæst. tangentibus probationes c.* 2. *de probat per testes, quæst.* 3. *circa finem* vers. *secundo, intellige supradictam regulam*, ibi, *ex quo infertur, quod in crimine sollicitationis*, & latius *ibidem, quæst.* 1. *num.* 47 *per tot.* voluit dictum vnius fœminæ honestæ in hoc crimine sollicitationis facere indicium contra Confessarium non solum ad capturam, sed etiam ad torturam. 63.

Et quamuis pro confutatione istius sententiæ sufficere possint, quæ dixi §. superiori, Attamen eam nulla ratione in praxi admittendam esse constat ex eo, quod aliter practicatur non solum in vniuersali Romana Inquisitione, vt constat ex litteris Supremi Tribunalis de quibus suprà, sed etiam in Inquisitione Generali Hispaniæ, de qua attestatur Castro Palao loco proximè allegato, vbi dixit Sacerdotes pro hoc crimine non carcerari, nisi duobus, vel tribus testibus vrgeantur, & particulares Inquisitores ad talem carcerationem non deueniunt, nisi consulto priùs Supremo illius Regni Senatu. 64.

Neque conclusioni iam in dicto §. superiori per nos firmatæ obstant argumenta Canteræ.

Primò enim mouetur Cantera ex doctrina Abbatis *in cap.* 2. *de Confessis*, vbi voluit quod Socius criminis in casibus in quibus potest de Sociis interrogari, facit indicium ad torturam, & in causis fidei nulli dubium est quin quis de Sociis possit interrogari, vt dixi *suprà titul.* 1. *§.* 18. *per tot.* 65.

Verùm doctrina Abbatis, super qua se fundat Cantera est falsa, quia nec etiam in criminibus exceptis dictum socij criminis quamuis in tormentis firmatum facit indicium ad torturam, ita Clar. §. *fi. q.* 21. *num.* 8. Binsfeld. *de Confess. Malef. & Sagar. membr.* 2. *concl.* 3. & 4. Deltius *disquisit. Magic. lib.* 5. *in* 2. *appendice quæst.* 1. vers. *dico primò*, Farin. *de haresi, quæst.* 185. *num.* 151. cum aliis, quos longa manu refero in tertia parte huius operis, in proprio tit. *de indiciis, & tortura.* 66.

Secundò mouetur ex eo, quod saltem dictum Abbatis debet habere locum cum veritas aliter haberi non potest, nec actu, nec habitu, nam tunc testes qui admittuntur in aliorum defectum habentur pro testibus omni exceptione maioribus, ex famigerato consil. Decij 343. *n.* 3. quod in hac materia ab omnibus solet allegari. 67.

Sed neque hæc Decij traditio vera est, neque vsu in aliquo Tribunali recepta. Nam in omnibus casibus, in quibus testis inhabilis admittitur, & si simus in eo delictorum genere, in quo veritas aliter haberi non potest, nec actu, nec potentia, numquam habetur pro integro teste, vt latissimè probauit Farin. *de test. q.* 62. *à num.* 72. *vsque ad n.* 80. vbi quod hanc opinionem vidit ipse à bonis Iudicibus obseruari, & practicari, & ibidem more suo multos ad hoc DD. allegat, quibus addo ego Marium Giurbam *cons. decisiuo crimin.* 64. *num.* 19. vers. *& vbi admitterentur.* 68.

Tertio loco mouetur Cantera, quod instrumentum regulariter non reprobatur, nisi per testes omni exceptione maiores *l. in Exercendis, C. de fide Instrumentorum*, cum longa serie cumulatis nouissimè per D. Franciscum de Sanabria *in sua repet. c.* 3. *loco de* 69.

de probat. num. 40. 41. & 44. & tamen reprobatur Instrumentum etiam per testes minus idoneos propter defectum aliarum probationum, vt *in dicto cap. 3. loco*, vbi Instrumentum alienationis rerum vniuersitatis reprobatur per illos de vniuersitate, ex quo ratiocinationem suam hisce verbis concludit Cantera, *ecce ergo, quod vbi testes minus idonei admittuntur propter defectum probationis, regulantur sicuti testes omni exceptione maiores.*

70. Sed neque hæc ratiocinatio probat intentum Canteræ, quia verum est in defectum aliarum probationum testes minus idoneos admitti ad reprobandum instrumentum, at quod tunc per istam admissionem habeantur pro legitimis, & omni exceptione maioribus constantissimè negatur: Non enim valet ista consequentia, hic testis admittitur, ergo est integer, Modern. Barbos. *in dict. c.* 3. *loco num.* 11. vers. *Restat nunc respondere*, & sic cum per istos testes instrumentum impugnatur, non sufficiunt duo, sed plures requiruntur, iuxta consilium Curt. Sen. 51. *num.* 5. approbatum communiter à Doctoribus, vt videre est ex Farin. *de falsit. & simulat. quæst.* 158. *num.* 105. *& de testibus quæst.* 62. *loco supra allegato*, quod est signum euidens testes admissos in aliorum defectum non haberi pro integris testibus, vbi aliquæ patiantur exceptiones, ideò enim tunc plures requiruntur, vt sic eorum numerus eorundem testium defectum suppleat, Farin. *eadem quæst.* 61. *de testibus n.* 305. *& pluribus sequentibus.*

71. Et ex his apparet, quam iustè emanauerit à Sacra Congregatione decretum illud, de quo supra, quod ex dicto vnius solius fœminæ contra Confessarium non procedatur, & quod etiam secluso dicto Decreto ab hac praxi nulla erat ratione discedendum, stante exceptione mulieris, præsumptione pro Sacerdote administrante Sacramentum militante, & quod aliàs Sacerdotes à pœnitentiæ administratio. ne arcerentur, si eorum integritas ex vnius fœminæ testimonio posset in dubium reuocari, maxime in hoc Tribunali, in quo, (vt notum est,) sola carceratio infamat.

§. XIV.

De Tortura sollicitantibus huiusmodi danda.

72. Duplex tortura solet huiusmodi Confessariis sollicitantibus dari, nam vel sunt confessi, vel conuicti, & tunc torquendi sunt super intentione, an scilicet crediderint licitum esse abuti Sacramento pœnitentiæ, ad res lasciuas, & vti illo Sacramento tanquam medio ad huiusmodi res obtinendas, & hoc ex vulgata regula in hoc Sancto Tribunali. Quod confitens factum hæreticale, vel non merè hæreticale, quod tamen potuit cum mentis errore fieri, est super intentione, torquendus, Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 75. *num.* 12. Di lac. Canter. *in suis quæstionib. Criminal. Rubric. de hæretic. cap.* 5. *num.* 69. *&* 70. Graff. *lib.* 2. *suarum decisionum cap.* 5. *num.* 15. Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapolita.c.*84. *in antiq.* & 69. *in no. num.* 8. cum aliis, quos infra latè allegabo cum de Tortura, in proprio titulo, hoc autem speciale est in Sancto Officio, nam cum Hæresis sit delictum latens in mente, certiorari debet Ecclesia per tormenta, an malè reus senserit de fide, & ita in casu nostro Confessarij sollicitantis, docuit Molfes. *dicto c.* 24. *num.* 40.

Carena de Offic. Inquisit.

Si verò non est confessus, nec conuictus, & adsunt indicia ad torturam, torqueri debet confessarius pro habenda veritate, quæ torturæ species, cum nihil in hoc crimine speciale habeat, non est cur hoc loco de ea disseramus.

Dubitari tamen potest, an si in tortura persistat, & nihil fateatur, reus tunc sit liber dimittendus, vel potius suspendendus à confessionibus, maximè mulierum, in exilium mittendus &c. & pro nunc. 73.
Dico quod si indicia plenè sunt enacuata, tunc reus confessarius est liber dimittendus, si verò non sunt plenè eneruata, prout sæpè accidit in Sancto Officio, quia reis in hoc Sancto Tribunali dari non solet, regulariter tortura, tam grauis, vti dari consueuit in aliis foris, tunc poterit aliqua ex dictis pœnis mulctari, prout factum fuit in illo Parocho, de quo *supra* ex Genuens. *in Praxi, cap.* 66. interim videatur Farin. *de hæresi, quæst.* 185. *num.* 126. *& sequentib.* nam de hac re infra latè, *in tit. de Tortura, part.* 3. *huius operis.*

Quid autem dicendum sit, si Confessarius fateatur verba importantia sollicitationem, negaret tamen se habuisse intentionem sollicitandi.

In hac re distinguendi sunt duo casus, Primus est, cum verba directè, & clarè important sollicitationem, & tunc dicerem, neque admittendam esse eius excusationem, de defectu intentionis, neque super hac intentione esse torquendum, vt volebat Molfes. *in sæpe cit. cap.* 14. *num.* 42. etiam si aliàs Confessarius esset bonæ famæ. Primò, quia protestatio est contraria facto. Secundò, quia tali sic facilè euitarent pœnas constitutionis nostræ, & mentem Summorum Pontificum deluderent. Tertiò, quia si in tortura persisterent, maximum oriretur præiudicium fisco S. Officij, qui aliàs haberet contra reum fundatam suam intentionem.

Secundus casus est, cum verba important sollicitationem, solùm indirectè, vt quia v. g. sunt verba dubia, vel quia laudatur fœminæ pulchritudo, tunc quia *supra* diximus, etiam ex hoc incurritur in pœnas nostræ constitutionis, cum verba dubia in casu nostro, accipiantur in deteriorem, significationem, Roder. Achuna *de Confess. sollicitantibus, quæst.* 5 *num* 21. vbi dixit ad præsumptionem sollicitationis sufficere signa etiam remota, idque argumento sumpto à communiter accidentibus, Peirin. *in Priuil. Minim. tom.* 2. *constitutione quarta Greger. XV.* §. 6. *num.* 21.

Si Confessarius, sit malæ famæ, potest super eius intentione torqueri, ita tamen, vt etiamsi in tortura persistat, adhuc suspendatur ad tempus à confessionibus mulieribus Molfes. *d.c.* 4. *n.*43. ita in Parocho, qui plures sollicitauerat tactu & signis, quæ vt plurimùm solent esse æquiuoca, fuit executum in Curia Archiepiscopali Neapol. de ordine Supremæ Congregationis, de vrbe, teste Genuensi, *in sæpè citat. praxi Archiepiscopali.c.*81 *in antiquis*, quod exemplum refert Freitas *in additionibus ad dictam quæst.* 7. Roder. Achuna, *num.* 40.

Si verò Confessarius sit bonæ famæ, tunc Molfes. *dicto n.*42 vult quod ipsi credendum sit sine tortura, ita tamen vt super sua intentione, qua verba illa protulit diligenter interrogetur, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *c.* 34. *num.* 53. hoc tamen relinquo ego cogitandum iudicibus, qui diligenter omnes circumstantias, & qualitates, tam Sacerdotis, & pœnitentis, quam sollicitationis considerare debent, P. Trimarcha post primam huiusce operis impressionem visus *de Confessario abutente disp. vltima sect.* 8.

L §. XV.

§. XV.

De abiuratione Confessario sollicitanti indicenda.

74. ANtequam de abiuratione agamus, videndum est, an Confessarij sollicitantes sint suspecti de leui, an de vehementi, & quidem Ludouicus à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisitionis*, *lib.3. quæst.*10. *n.*115. *Hoc supposito*, voluit tales Confessarios esse de hæresi suspectos leuiter, & *n.*166. vbi dixit huiusmodi Confessarios regulariter debere abiurare de leui, & hanc opinionem tenuerunt omnes ferè I.C. Hispani, Roder. à Cunha, *de Confess. sollicit. quæst.*2. Vbi Freitas, *num.*45. verf. *Secundò, quia suspicio*.

Et Sesse *decis.*449. *n.*3. *vol.*4. P. Diana post hæc scripta visus *p.*4. *resol. mor. tract.*5. *resol.*51. *& tract.*7. *resolut.*7. Castro Palao *in suo opere morali, tractat.*4. *disput.*9. *punct.*6. qui alios allegant.

Mouentur ex eo, quod in hoc Confessario magis libidinem considerant Hispani, quam voluntatem abutendi Sacramento pœnitentiæ, & voluntas, & propositum distinguunt delicta, non autem exitus *l.*1. *C. ad l. Corneliam de Sicarijs*.

Et ad hoc facit mirabilis doctrina Bartoli *in l. verum est, la prima, n.*4. *de furtis*, vbi dixit, quod si feci pacem cum aliquo, & promisi eum non offendere sub pœna certa, si adultero vxorem illius non teneor pœna pacis ruptæ, quia ait Bartolus, ego hoc non feci animo iniuriandi, sed causa libidinis principaliter.

75. Verùm dicendum, hosce Confessarios esse de hæresi vehementer suspectos, ita videtur tenere Pegna *ad direct. p.*2. *com.*81. verf. *ille quoque*, vbi talem Confessarium non leuem malæ credentiæ suspicionem contrahere affirmauit Bariola *in suis floribus Directorij Inquisit. de confess. sollicit.* verf. *suspicio, qua vrgentur, &* verf. *seq.* vbi dixit, quod hodie ex stylo vrbis, & orbis, imo etiam ex Apostolico rescripto Confessarij sollicitantes sunt vehementer suspecti de hæresi, ac propterea compelli ad abiurandum de vehementi, quod repetit idem Bariola, in verf. *Debent Confessarij*, idem dixit Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici, p.*3. *c.*37. *n.*35.

Confirmari potest conclusio ex eo, quod tota hæc suspicio fundatur in abusu Sacramenti pœnitentiæ, vt patet ex constitutione Pauli IV. ibi, *Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant.* At abutentes Eucharistia sunt vehementer suspecti de hæresi, vt probaui in titulo *de sortileg.* sicuti, & abutentes Sacramento Baptismi, & matrimonij, vt probaui in titul. *de Polygamis*, igitur idem dicendum erit in abutente Sacramento Pœnitentiæ.

Et hoc diligenter animaduertant Inquisitores, quia à quodam viro doctissimo accepi, quod cum quidam Confessarius in vna ciuitate huiusce Dominij, ob hoc sollicitationis crimen abiurasset de leui, fuit iterum in ciuitate nostra ex ordine Supremi Almæ vrbis Tribunalis vocatus, & coactus abiurare de vehementi.

Et hæc habent locum, quoad sollicitantes mulieres in actu confessionis, vel immediatè ante, vel immediatè post, nam tunc etiam dicitur Confessarius abuti Sacramento, quoniam vt *suprà* dixi, in moralibus habet locum regula, *quod parum distat*, &c.

Secus dicendum in Confessario sollicitante tantummodo in confessionario, & fingente ibi audire confessiones, quas tamen non audit, & sic in abutente tantummodo confessionario, nam cum in hoc cesset causa suspicionis Hæresis, scilicet abusus Sacramenti, cessare etiam debet suspicio ipsa, ita post hæc scripta visus Sousa *in Aphor. Inquisitorum, lib.*1. *c.*34. *n.*68. cuius doctrina valde gauisus sum.

Hisce suppositis dicendum, quod si Confessarius fatetur cum pertinacia se habuisse errorem in mente, tunc debet abiurare de formali, & tractandus est, vti verus hæreticus, ita Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib.*3. *c.*10. *n.*165. contra tradita a Molfes. *vbi suprà n.*40. qui in hoc casu, contra omnia iura mundi, voluit Confessario iniungi debere abiurationem tantummodò de vehementi. 76.

Si verò in tortura affirmet, & perseueret in respondendo catholicè, tunc abiurare debebit hic Confessarius, vti suspectus de vehementi.

Si autem sollicitauerit extra actum omnino Confessionis in confessionario tantum, modo supra dicto *in §. Secus dicendum*, nullo modo abiurare debebit, quia nullo modo est de hæresi suspectus, hæc patent ex dictis suprà, licèt iste Confessarius in hoc Tribunali possit, & debeat pœnis nostræ constitutionis mulctari arbitrio Inquisitorum.

Vnum animaduertendum puto ad finem huiusce §. circa praxim Hispanorum cogendi Confessarios sollicitantes ad abiurandum tantum de leui, Quod ego arbitrarer hanc eorum praxim omnino cessare debere in Confessario sollicitante mulierem, vt peccet non secum, sed cum alio, quia cum in hoc Confessario cesset stimulus carnis in ipso, dicitur etiam cessare in ipso causa, ob quam in illis Regnis suspicio istius Confessarij creditur esse solummodo leuis. 77.

§. XVI.

An Confessarij extra actum confessionis in confessionario tantum sollicitantes debeant abiurare.

QVamuis suprà docuerimus Confessarios sollicitantes in confessionario tantùm extra confessionis occasionem nulla ratione cogi posse ad abiurandum, ex rationibus de quibus ibi, dixerimusque etiam nobiscum sentire doctum Sousam, *in Aphorismis Inquisitorum, lib.*1. *cap.*34. *num.*68. provt etiam idem docuit in suo opusculo de Confessariis sollicitantibus *in annotationib. ad Bullam Greg. XV. n.*15. *&* 16. 78.

Quia tamen post impressum tractatũ meum hunc de modo procedendi in causis S. Officij, ad manus meas peruenit P. Diana, qui *in sua quarta parte, eodem anno impressa resol.*50. *tract.*5. verf. *Quo verò ad alios casus*, docere videtur quod imo isti Confessarij debent abiurare, provt ait Dian. in Romana, & Vniuersali Inquisitione obseruatur, aliqua addenda sunt hoc loco pro confirmatione sententiæ Sousæ, & nostræ, & confutatione opinionis dicti P. Dianæ. 79.

Mouetur igitur Diana ad asserendam, quod hi Confessarij debeant abiurare hac ratione quia Gregor. XV. post enumeratos casus sollicitationis in confessione prope eam, & in confessionario sine vlla distinctione subiungit Pontifex, quod Inquisitores, & Ordinarij super his, provt in causis fidei inquirant, & procedant, vnde concludit Pater Diana, quod sicuti in casu sollicitationis in confessione, & prope eam iniungitur Confessario abiuratio, ita etiam debeat iniungi in casu sollicitationis 80.

in

81. in confeſſionario, vt ſic vna determinatio æqualiter
determinet *l. iam hoc iure, ff. de vulgari*, Becius,
conſ. 101. *num.* 65. Sordus *conſ.* 31. *num.* 15.

Verùm non diſcedo, ob id ab opinione Souſæ,
quia in Confeſſario noſtro non adeſt abuſus Sacramenti,
igitur neque ſuſpicio hæreſis, quæ oritur
ex abuſu.

Neque obſtat ratio P. Dianæ, quia ad eam dupliciter
reſpondetur.

82. Primò quidem dando inſtantiam hoc modo videlicet.
In Inquiſitione Regni Luſitaniæ, Inquiſitores
habent commiſſionem ſpecialem Sum. Pontificum,
& in ſpecie Greg. XIII. ſub die 13. Augu-
ſti anni 1574. procedendi in cauſis Sodomitarum,
cum hac clauſula ſpeciali, *ſicut in cauſis fidei*. Sou-
ſa *in Aphoriſ. Inquiſitorum lib.* 1. *cap.* 59. *num.* 10.
83. & 29. & tamen Sodomitæ in eo Regno, non ab-
iurant neque de leui, vt ex Moura, ibi allegato, di-
cit P. Diana, *reſol. Moral. p.* 4. *reſol.* 20. *tract.* 7.
verſ. *notandum eſt*, quinimo *dicto cap.* 59. *num.* 11.
idem Souſa atteſtatur particulam illam *ſicut in cau-
ſis fidei*. à Sanctiſſim. D.D. Vrbano VIII. declara-
tam fuiſſe, vt intelligatur ſolummodo, quo ad mo-
dum procedendi, vt conſtare dixit ex literis Emi-
nentiſſ. olim Cardinalis Mellini, ſub die 5. Mar-
tij anni 1612.

84. Idem dici poteſt de Inquiſitoribus Regni Arago-
niæ, Valentiæ, & Barcinonæ, qui ſimilem habent
conceſſionem Sum. Pontificis, vt conſtat ex Ferdi-
nando de Caſtro Palao *in ſuo opere Morali, part.* 1.
tract. 4. *diſp.* 8. *punct.* 12. §. 2. & tamen non ab-
85. iurant in dictis Regnis Sodomitæ, ſed tantummodo
ſi maiores ſint vigintiquinque annis Curiæ ſeculari
relaxantur in acto publico, ſi verò ſint minores, fla-
gellis cæduntur, & ad triremes condemnantur, vt
ait Caſtro Palao *loco allegato*.

86. Cum igitur verba Bullæ noſtræ, *ſicut in cauſis fi-
dei*, poſſint commodè intelligi, quoad ordinem
procedendi, eo vtique modo intelligenda ſunt, ma-
xime id ſuadentibus verbis ipſius conſtitutionis ibi,
Inquirant, & procedant: Si enim Pontifex voluiſſet,
quod etiam cauſæ terminarentur, illud vtique dixiſ-
ſet, & cum de terminatione cauſarum Papa ibi men-
tionem non fecerit, intelligitur eam voluiſſe reſer-
uare diſpoſitioni iuris, ſecundum quam Confeſſarij
ſollicitantes in confeſſione, & prope eam, quia ab-
vtuntur Sacramento, expediuntur vt ſuſpecti de hæ-
reſi, ſollicitantes verò in confeſſionario tantummo-
do, vti non abutentes Sacramento, & per conſe-
quens non ſuſpecti non poſſunt expediri vt ſuſpecti.

87. Secundò reſpondetur, quod regula illa iuris de
vna determinatione reſpiciente plura determinabilia
ceſſat vbi eadem ratio non militat in omnibus de-
terminabilibus. Surd. *conſ.* 67. *num.* 19. *vol.* 1. Hic
88. autem militat ſine dubio diuerſa ratio, quam ſupra
proximè conſideráuimus.

Nec aliquem terrere debet atteſtatio eiuſdem P.
Dianæ, quod ita obſeruetur in vniuerſali Romana
Inquiſitione, quia enim P. Diana ſit verſatus in In-
quiſitione Sicula, non debet ei de neceſſitate credi,
ſi atteſtatur de conſuetudine Inquiſitionis alterius
Regni, vt de DD. de conſuetudine atteſtantibus di-
xit Surdus aliis allegatis *in conſ.* 74. *num.* 14. *vo-
lum.* 1. me tamen ſemper remitto determinationi
Sacræ Congregationis Eminentiſſimorum DD.
Cardinalium Supremorum Inquiſitorum. Poſt hæc
impreſſa inſurrexit P. Alberghinus Siculæ inquiſi-
tionis Doctus Qualificator, *& cap.* 32. *ſui manualis
qualificator.* §. 2. *num.* 6. *& ſequentibus*, conatur
Patrem Dianam Conciuem ſuum defendere, & im-
Carena de Offic. Inquiſit.

pugnaris *num.* 6. *verſ.* Probatur, ait in antiqua conſti-
tutione Pauli IV. ſollicitatores cum iniuria ſacra-
menti eſſe de hæreſi ſuſpectos, & hoc veriſſimum
eſt, ſed minorem quam ſubſumit: Quod hæc ea-
dem iniuria reperitur in ſollicitantibus in Confeſ-
ſione à nobis conſtantiſſimè negatur, nec à Patre
Alberghino probatur, & ratio negationis eſt, quia
non adeſt vt ſupponitur, Sacramentum, ergo non
poteſt conſiderari illius abuſus vel iniuria, maximè
cum ſic ſollicitantes in ſolo Confeſſionario Con-
feſſionem non faciant peccatorum, neque Sacra-
mentum illud fœdent. Subiungit *num.* 8. inſtan-
tiam, quam P. Dianæ opponimus. De crimine So-
domiæ non concludere. Quia delictum Sodomiæ
licet cognoſcatur ab Inquiſitoribus, tamen manet in
ſtatu delicti ſecularis, & punitur eo modo quo iu-
dices ſeculares illud delictum punirent. Verum ego
inſtantiam hanc adduxi vt probarem verba Gregor.
XV. in Bulla noſtra *ſicut in cauſis fidei*, non con-
cludere quod ſollicitantes in ſolo Confeſſionario
debeant abiurare ſicut in Bullis recenſitis contra
Sodomitas id concludere nequeunt. Deinde deli-
ctum Sodomiæ non eſt delictum merè laicale, vt
communiter DD. docuerunt illud eſſe delictum mixti
fori & in eo puniendo inter Eccleſiaſticum & ſecu-
larem iudicem eſſe locum præuentioni. Farinac. *de
delict. Carnu quæſt.* 147. *num.* 55.

§. XVII.

De pœnis, & ſalutaribus pænitentiis iſtis Confeſſariis ſollicitantibus imponendis.

QVoad pœnas, iſti Confeſſarij ſolent condem- 8
nari ad triremes per quinquennium, vel
ſeptennium, ita Bariola, *vbi ſuprà*, in verſ. *Hodie.*
Idem docuerunt etiam.

Didacus Cantera *quæſt. criminal. circa punitio-
nem delictorum, capit.* 1. *de hæretic. numer.* 65.
Caſtro Palao *vbi ſupra, punct.* 11. *num.* 2. verſ.
Adde me vidiſſe aliquos, & P. Diana *dicto tra-
ctat.* 7. *reſolut.* 7. verſ. *an ab Inquiſitoribus*, vbi
referunt plures caſus in quibus Confeſſarij hu-
iuſmodi fuerunt ad triremes damnati, etiam in per-
petuum, iuxta Bullam Gregorianam, imo aliquando
(ad arbitrium tamen Eminentiſſimorum Domino-
rum Cardinalium Supremorum Inquiſitorum) poſ-
ſunt brachio ſæculari tradi, pro vt apertè diſponit
Conſtit. Gregor. XV. debent quoque ſuſpendi in
perpetuum ab audiendis confeſſionibus priuari be-
neficiis, dignitatibus, voce actiua, & paſſi-
ua, ad arbitrium Inquiſitorum, & Confeſſa-
riis regularibus poteſt imponi, quod teneant vl-
timum, & infimum locum inter regulares ſui
Monaſterij. Et aliquando debent Inquiſitores man-
dare, vt ſententia contra Confeſſarium regularem
lata, publicè legatur in proximo capitulo ſuæ Re-
ligionis generali, & hoc ad aliorum terrorem, &
exemplum, de quibus pœnis, vide Bullam Grego-
rianam, & Lud. à Paramo *loco alleg.*.

Sed præſertim Caſtro Palao *dicta diſp.* 9. *punct.*
9. *num.* 2. & pulcherrimam inſtructionem ſeu epi-
ſtolam Supremi Tribunalis Inquiſitionis Hiſpanæ,
datam ſub die 1. Iulij 1580. relatam à P. Diana, de
noſtro Tribunali optimè merito, *part.* 4. *reſol. Mo-
ral. tract.* 7. *reſolut.* 7. verſ. *alias verò pœnas.*

Solent etiam imponi eis pœnitentiæ ſalutares, vt
ieiunia, orationes, & ſimilia, prout moris eſt
huius Sanctiſſimi Tribunalis in omnibus delictis,
ad ipſum pertinentibus.

Animaduertere autem debent Inquisitores contra huiusmodi confessarios sollicitantes, ne vltra hoc delictum, alia etiam commiserint, docendo nempe pœnitentes non esse peccatum, hanc sollicitationem, vel tactus impudicos &c. super quo in specie debent interrogari, quod si fatentur se ea, & docuisse, & credidisse, abiurare debent de formali, si verò in tortura malam credulitatem negent, de vehementi.

§. XVIII.

De speciali pœna suspensionis à Confessionibus, imponenda Confessario sollicitanti, vel de sollicitatione suspecto.

89. SVspensio ab audiendis confessionibus inter præcipuas pœnas habetur, quæ confessario sollicitanti indicuntur, vt suprà vidimus, idque non solum, vt in eo puniatur Sacerdos in quo deliquit, sed etiam vt à puritate tanti Sacramenti non solum malum arceatur, sed etiam suspicio mali, an autem suspensio hæc debeat esse perpetua, vel temporalis video dubitari à P.Diana.

In qua re dico ego breuiter versari iudicis arbitrium, quod cum à iure debeat esse regulatum, & à ratione, vt latè demonstrauit, Menoch. *de arbitrar. Iudicum, lib. 1. q. 14.* arbitrarer ego in hac materia posse commode distingui duos casus.

90. Primus casus est, cum Sacerdus de sollicitatione nec est confessus, nec conuictus, sed tantummodo de ea aliquibus probationibus, & præsumptionibus grauatur, & tunc potest Sacerdos regulariter loquendo suspendi à Confessionibus ad tempus, & ita vidi pluries practicari in nostro S.Officio Cremonæ, in quo tamen, vtplurimum Rei solent suspendi à Confessionibus ad arbitrium, vt etiam pluries ordinauit Sacra Congregatio in casibus ad ipsam relatis, in quibus iussit Inquisitoribus, vt ad arbitrium eminentissimæ Congregationis reus de hoc crimine sollicitationis grauatus suspenderet, & huic casui consonat decisio eiusdem Congregationis apud Genuensem *in praxi cap* 81. de qua suprà pluries, & quod ex testibus singularibus in hoc crimine possit ad suspensionem deueniri, pluries attestatus mihi fuit Em.nent. Cardinal. Camposeus ita passim seruare Sacram Congregationem.

91. Dixi regulariter, quia potest esse aliquando quod indicia contra hunc Confessarium talia sint, ac tanta, quod debeat suspendi in perpetuum saltem à confessionibus mulierum, prout supra triginta annos suo tempore factum fuisse mihi pluries attestatus fuit, q. Reuerendissimus D. Abbas Stanga in quodam Parocho, qui etiam post graues torturas, ex ordine Supremi Tribunalis nunquam fuit permissus audire Confessiones mulierum.

92. An autem si tortura inflicta huic Confessario sit grauis, adhuc sit locus suspensioni prædictæ ad tempus, dicendum est absolutè quod sic.

Primò quia versamus in materia vndequaque periculosa.

Secundò, quia pœna suspensionis à Confessionibus magis respicit fauorem Sacramenti, quam pœnam Sacerdotis de sollicitatione suspecti.

Tertiò, quia in praxi numquam vidi huiusmodi Confessarios etiam tortos ex ordine Sacræ Congregationis immunes fieri ab hac suspensione.

93. Secundus casus est, cum Sacerdos, & Confessarius est de sollicitatione, vel confessus, vel conuictus, & in isto casu arbitror ego suspensionem debere esse perpetuam, in quo etiam casu intelligo procedere Epistolam Supremi Senatus S. Inquisitionis Hispanæ ad Inquisitores particulares, sub anno 1600. directam, cuius verba refert P. Diana *vbi suprà*, vers. *Sed in nostro Tribunali*, quo etiam modo intelligendos puto Doctores simplicites asserentes Confessarium sollicitantem ab audiendis confessionibus esse suspendendum, quales sunt Cantera, Castro Palao, Patamus, Acugna, & Sousa locis à Diana *vbi suprà* indicatis. An autem huiusmodi suspensionis pœna possit inlungi Confessario sponte comparenti? Ego dicerem quod sic, maximè vbi casus esset grauis, tum quia suspensio hæc, vt supra dicebamus, magis respicit fauorem sacramenti quàm pœnam Confessarij, tum quia si pœna est, vtique ea est leuissima, vt latissimè probauit Cattar. *in decis. fori Archiepiscopalis Mediol. 12. num. 38. & pluribus sequentibus*, Bene verum est, quòd in hac materia cum magna circumspectione procedendum est, vt priuilegia sponte comparentium maneant illæsa, & sic ipsi Confessario potest in tali casu inlungi, vt Confessiones non audiat, nisi necessitatus, à suis superioribus, vt ex ordine S.C. scio in nostra Inquisitione fuisse in casu graui semel practicatum.

§. XIX.

An metus excuset Confessarium ab incursu pœnarum Bullæ nostræ.

EXemplum potest poni in hoc Paragrapho de Confessario, qui vocatus à fœmina pro eius confessionibus audiendis ab ea sollicitatus ad turpia, quæ etiam minas superaddit se exclamaturam, vim sibi inferri nisi consentiat, ob quæ postulanti fœminæ consentit. 94.

Breuiter existimo ego talem Confessarium ligari nostra constitutione, ac proinde denunciari debere hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, ita Sancius *in suis selectis, disputat. de Sacramen. Pœnitent. disput. 11. num. 30. vers. addam ea Constitutione Gregorij*, ratio huius rei est manifesta, quia inhonesta perficit cum fœmina occasione confessionis, & in Bulla nostra Gregoriana comprehenditur habens tractatus, & sermones inhonestus cum fœminis in confessione Sacramentali, vel occasione eiusdem. 95.

Nec ex capite metus, potest se tueri iste Confessarius, quia iste metus est leuis, vti etiam dixit Peirin. *ad Priuileg. Minim. tom. 2. ad constitutionem Gregory XV. §. 3. num. 9.* vers. *& iste leui isto timore correptus*, & vt in constantem virum cadere metus dicatur debet probabilites timeri, vt notant Doctores *in l. metum la secunda, ff. quod metus causa*, vnà cum aliis allegatis per Sanchez *de Matrim. lib. 4. disp. 1. num. 15.* 96.

Modo in casu nostro Confessarius non debet damnum aliquod probabile timere, ex acclamatione fœminæ, sed Deum præ oculis habens animaduertere debet ad aurea verba Ambrosij, in lib. de Ioseph. c. 5. ibi, *non turbentur innocentes, cum falsis criminib. appetuntur, & oppressa iustitia detruduntur in carcerē, visitat Deus, & in carcere suos, & ideò ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi*, & ad hoc adduci potest text. in capitulo *Sacris de his quæ vi*, vbi dicitur metum non prorsus culpam excludere, licet eam attenuet, & ibi id bene probauit Abbas, & cæteri Canonistæ, & Tiraqu. *de pœnis temperan. causa* 36. 97.

Et

98. Et cum doctrina istorum congruit, quod in casu nostro egregie docuit Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.1.c.34.n.28.& in Opuscul.de Confessar.sollicitant. tractat. primo, cap. 17. num. 8. & sequent.* vbi voluit talem Confessarium mitius esse puniendum.

99. Non assentior tamen Sousæ, dum eum ab omni abiuratione eximit, quia eius traditio procedit secundum stylum Hispaniæ, secundum quem isti Confessarij abiurant tantummodo de leui, quia ex sollicitatione, vt supra vidimus, Iur. Cons. Hispani arbitrantur solum leuem suspicionem hæresis oriri, sed quia secundum stylum nostri Supremi Tribunalis regulariter sollicitatio inducit suspicionem vehementis, hæresis possent Inquisitores meo quidem iudicio indicere huic Confessario abiurationem de leui, quia quamuis metus adfuisset, attamen non defuit culpa mortalis cum abusu Sacramenti.

100. Sic regulariter apostatans à fide coactione non præcisa, sed conditionali abiurat de vehementi, vel saltem de leui, cum ea seclusa deberet abiurare de formali, vt diximus *tit.1.§.11.n 61.*

Minuendo igitur etiam in hoc casu ob metum huic Confessario gradum abiurationis, prout minuitur etiam gradus culpæ, dicendum erit locum saltem esse abiurationi de leui.

101. Neque obstant Acugn.*de Confessar. sollicitant. q. 9.num.9.*Peirin.*loco allegat.*& Don Anton.Cabreros *in sua delineat.de metu, libro secundo, capite secundo, num.43.*

Quia Acugn.& Peirin. fundant suam sententiam super *conf.7.*Graf.*de pœnitent.& remiss. in 1.dub.*qui ideo dixit casum in regno suo Neapol.Episcopis reseruatum sollicitationis in confessione non comprehendisse casum de quo agimus, quia non fuit sollicitatus, qua etiam ratione vtuntur Acugn. & Peirin.

102. Verùm hæc ratio non potest habere locum in casu nostro stante Bulla Gregoriana pœnis suis subiiciente etiam Confessarios, quoscunque tractatus, & sermones inhonestos in confessione habentes ac proinde comprehendente etiam confessarium sollicitatum à fœmina in confessione Sacramentali, si sollicitationi consentiat, vt nos etiam *suprà* probauimus *hoc tit.6 §.5.*

103. Propterea Sancius *dicta disp.11 num.30.* miratur, & summa quidem cum ratione de Bonacina *in suis tract var disp.6. punct.3. n.17.*& in parte de Sousa, qui post Bullam nostram scripserunt, quod Acugn. & Graf. sequantur, quod idem dici potest de Peirin.*ad Priuilegium Minimorum loco suprà allegato num.10.*

104. Quo verò ad Don Anton. Cabreros eruditissimum I.C. qui longè ætatem suam superauit, cum nondum ferè, (vt ipse in præfatione ait) tractatum illum in lucem emiserit completa trieteride 7. dicendum est, quod quatenus Confessarius hunc, ex capite metus à pœnis nostræ Constitutionis eximere conatur, nec rectè loquitur, nec id vlla ratione probat, nec tandem aliqui ex Doctoribus allegatis excusationem istius Confessarij posuerunt in metu, sed Acugna, & Graf. in eo quod est sollicitatus, & non sollicitans, & Ioan.Sancius expressè in terminis Bullæ nostræ contrarium sensit, vt *suprà* vidimus, & loquens in casu Bullarum antiquarum rationem adducit ex eo quod ibi nullum est Sacramentum.

§. XX.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Confessario sollicitante, & pœnitente sollicitata.

PRimo loco Confessarius, circa Confessarium sollicitantem animaduertere debet, num in mente sua in actu sollicitationis habuerit errorem in intellectu, nam tunc habendus est pro hæretico formali, & excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ. 105.

Quod si semper Catholicè sensit, tunc videndum est, an in loco sollicitationis, casus Confessarij sollicitantis sit reseruatus Episcopo, vt est in pluribus Ciuitatibus Regni Neapolitani, teste Graff *de casibus reseruatis, lib.2. cap.12.num. 8.& tom.1.eius consil.lib.4.titulo de cognatione spirituali, consil.1.*& in isto casu solus Confessarius habens facultatem absoluendi à reseruatis, poterit Confessarium sollicitantem absoluere. Si verò casus sollicitationis non sit reseruatus, quilibet Confessarius poterit eum absoluere, vt suprà docuimus in tit.de Apostasia, & in indiuiduo sollicitationis in confessione, docuit Peirin *in priuil. Minimorum, tom.1.ad constitutionem quartam, Greg.XV. §. 9. num. 25.*& nouissimè, P. Trimarcha *de confessario abutente.disp.14. sect.6.* qui (vt solet semper) loquitur doctè, & eruditè. 106. 107.

Secundo loco Confessariis sollicitantibus proponi debet grauitas delicti potissimum ex P.Ribera, *super c.3 Sophon.* In illis verbis *Sacerdotes eius polluunt Sanctum, num.3.*cuius hæc sunt formalia verba. *Sanctum quoque polluunt, & contra legem iniustè agunt*(scilicet Sacerdotes)*cum Sacra Confessionis secessu, & solitudine, ad turpitudinem abutuntur, & eas, quæ vt abluerentur, venerant. magis coinquinant & contaminant. Horum typum portabant impy fily Heli, qui dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi, de quibus paulò ante dictum est, Porrò fily Heli, fily Belial nescientes Dominum, neque officium Sacerdotum ad Populum, (& mox) erat ergo peccatum grande nimis coram Domino, quia retrahebant omnes à sacrificio Domini, quod quanto melius in Sacerdotes huiusmodi conueniat, nemo non videt, qualis illorum exitus fuerit ibidem legimus, In die vno morientur ambo, & suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet.* Et deinde Ribera subiungit infelicem exitum cuiusdam Confessarij, qui hoc sollicitationis morbo laborabat. 108.

Tertiò, Confessarius consulere poterit sollicitanti, quod corde puro, sponte se deferat Inquisitoribus, quia si nullis sit præuentus indiciis, gaudebit beneficio sponte comparentium, & si est præuentus indiciis, gaudebit beneficio comparentium non citatorum, nec vocatorum, de quo plura *infrà titulo de sponte comparentibus,* ita Peirin.*ad priuil. Minim. loco suprà allegato, num. 33.* & Molfes.*in Prompt. triplicis iuris, tom.1.tract.7.cap.24.numer.45.&46.* 109.

Circa horum tamen dicta animaduertendum est, Quod dum dicunt Confessarium sponte comparentem, v.g.Romæ, gaudere beneficio, sponte comparentium, licet esset præuentus indiciis Genuæ, grauissimè errant, nam sic esset in facultate Confessarij, hoc modo euitare pœnas huius delicti canonicas, si sciens se præuentum in vno loco, in alio sponte se deferret ad quod euitandum inoleuit Sanctissima praxis Sancti Officij appo- 11

nendi in expeditione sponte comparentis, clausulam *dummodo non sis preuentus in aliquo Sancto Officio*, vti attestatur Farin.*de Hæresi q.*193. *num.* 28. vers.*& scias.*

111. Quartò, Confessarius circa pœnitentem sollicitatam, imprimis eam monere debet de ipsius obligatione denunciandi censoribus fidei Confessarium sollicitantem hoc enim expressè statuitur in Bulla nostra Gregoriana, §.*Mandantes omnibus Confessa-*
112. *riis*, latè Peirin.*loco suprà allegato*, §.9.*numer.*14. *& sequentibus*. Et sic ad denunciandum cogendæ sunt, etiam mulieres, quæ sollicitanti Confessario consenserunt, quidquid enim in contrarium dixerit Pottel. *in dubiis regularibus*, in verbo *Sollicitare*, *n.* 15.& hæc opinio verior, & probabilior est, vt demonstrauit Hieron. Rodriq *in Compend.quæst. regularum, Resolut.* 131.*num.*12.& hodie est certa, quia sic fuit decisum, à Suprema Congregatione Sancti Officij de vrbe, vt patet ex litteris Eminentiss.Cardin. Mellini sub die 25. Iunij 1624. impressis post flores, Bariolæ, & ante tractatum, Roder.à Cunha *de Confess.sollicit.* Non enim tenetur mulier explicare suum consensum, tamquam rem non spectantem ad Sanctum Officium, ex quo cessat omnis obiectio, quæ ex complicitate delicti posset oriri.

113. Dubitari tamen potest, an possit mulier sollicitata præmittere correctionem fraternam antequam Confessarium sollicitantem denunciet In qua re tenui in titulo de obligatione denunciandi, opinionem negatiuam, quam etiam nunc constantissimè teneo, stante Bulla &, edictis Inquisitorum, quidquid in contrarium dixerint, Peirin.*in Priuil. Minimorum, loco supra allegato, num.*26. *&* 27.& Hieron.Rodriq. *d.resol.*131.*num.*13.*&* 14. ad cuius rei comprobationem videnda sunt ea quæ dixi, *tit. prædicto*, §. 6. *per totum.*

114. Similiter dubitari potest an regulares possint absoluere mulierem sollicitatam, quæ in termino edicti Confessarium sollicitantem non denunciauit, à censura, quam in vim edicti prædicti contraxit vigore Priuilegiorum regularibus concessorum, quod à quacumque censura, etiam Papæ reseruata possint absoluere, in hac etiam difficultate Pottel.*in dubiis regular.in verbo sollicitare*, *num.*24.vers. *tota dubitatio est*, & Hieron Rodriq.*dicta resol.* 131. *num.*16.vers. *vel etiam à regularibus*, affirmatiuam sententiam tenuerunt, dummodò mulier parata sit denunciare Confessarium, ego tamen in hoc cautè admodum procedendum arbitror, & rem hanc eueniente casu, cum Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus omnino communicandam, cum negatiuam sententiam teneat, Homob.de bonis, *de examine Ecclesiastic tract.*7.*c.*7.*quæst.*35.& alij docti, & pij Viri.

Quomodo autem sese gerere debeat Confessarius,
115. cum muliere, virgine honestissima, vel moniali, siue alia quacunque quæ non potest adire Inquisitores, sine periculo infamiæ, docuit Portel. *in dubiis regularibus*, verbo, *sollicitare*, *num.* 21. nam ibi dixit tales admitti ad denunciandum per Epistolam missam ad Inquisitores, per aliquem suum familiarem, vel vt dixit Lazar.*de Blasphem.quæst.*12.*n.*94 per ipsummet Confessarium, verùm hæc forma denunciandi per litteras, non debet executioni mitti, nisi re tota consulta, cum Reuer.P. Inquisitoribus, qui in hoc casu cautius fortasse agerent, si Confessarium delegarent ad recipiendum talem denunciationem ab illa Nobili vel moniali, in hoc tamen me semper remitto determinationi Sacræ, & Supremæ Inquisitionis de Vrbe, magna enim cum circunspectione procedere debent in hac materia, tam Confessarij, quam Inquisitores.

116. De causis excusantibus fœminas sollicitatas à denunciatione, videatur Roder. à Cunha, *de Confess. sollicit. quæst.* 19. *per totam*, & ibi Freitas *in additionibus* & P. Trimarcha *de Confess.absente, disp.* 12. *& seq.*& nos infrà.

117. Tandem animaduertant Confessarij, quod si in confessione non declarauerint fœminæ sollicitatæ obligationem denunciandi, grauissimè ab Inquisitoribus punientur, Sousa *in Aphorism.Inquisitorum, lib.*1.*c.*34.*num.*73.& expressè hoc in Bulla Gregoriana cauetur.

§. XXI.

Vnde oriatur obligatio denunciandi in fœmina sollicitata.

118. Variant in hac controuersia Doctores, nam Sanctarell. *de hæresi*, *cap.* 46.*num.* 10. Bonacin.*in tractat.variis disput.*6.*quæst.*6.*puncto tertio*, *num.* 10. & Belloch.*de casibus reseruatis, parte secunda. quæst.* 9.*num.*105.qui alios cumulant, voluerunt obligationem hanc immediatè oriri ex Bullis contra huiusmodi sollicitantes emanatis.

119. Fagundez verò *in secundo precepto Ecclesiæ, lib.*4. *cap.*3.*n.*31.Portell.*in dubijs regularibus*, in verbo *sollicitare, n.*16, Rodericus Acugn.*q.*21. *n.*3. vbi Freitas docuerunt hanc obligationem oriri immediatè ex edictis Inquisitorum, quorum edictorum verba, prout in Hispania solent publicari refert Castr. Palao, *tract.*4.*disp.*9.*punct* 1.*n.*10.

120. Prima opinio mihi sine dubio videtur verior maximè ob verba Bullæ Gregorij XV. ibi, mandamus &c.

121. Nisi velimus hasce opiniones concordare cum Ioan. Ang. Boss. *de Iubileo, in appendice de Confessarijs sollicitant. dubitat.* 22.*n.*76. qui dixit obligationem hanc denunciandi radicaliter oriri ex Bullis Apostolicis, & formaliter ab edictis Inquisitorum. Hæc tamen concordia potest sibi locum vindicare in Bullis antiquis, nam stante Const.Greg.XV. certum est obligationem denunciandi etiam formaliter ex ea oriri, cum in ea expressa obligatio denunciandi legatur.

§. XXII.

De nonnullis causis excusantibus à denunciatione in hoc crimine.

122. Fagundez *in secundum Ecclesiæ preceptum lib.*4. *cap.*3.*num.*31 vers.*si sollicitatio huiusmodi*, Primo loco vult, quod si aliquis scit sub secreto naturali stricto aliquem confessarium sollicitasse aliquam in confessione, non tenetur eam denunciare. Ratio ipsius est quod obseruatio huiusce secreti est de iure naturali, nec vergit in detrimentum proximi, obligatio autem denunciandi est, de iure positiuo.

123. Verùm opinio hæc in praxi, nec est consulenda nec sequenda, & contrarium communiter tenent DD., nam, quod in tali casu denunciatio non sit omittenda contra Fagundez in indiuiduo voluerunt Ioan. Ang. Boss.*in dict.append.de confess. sollicit. dub.*26.*n.*87.*& seq.*& Ferdin.de Cast.Pal.*in suo opere Morali*, *part.*1.*tract.*4.*disp.*9. *punct.*10. *num.*5. alios allegaui ego *in hac eadem part.*2.*titul.*9.§.5. *num.*21. Ratio autem huiusce rei est, quod sollicitatio in confessione est delictum quod vergit contra bonum publicum, & commune, scilicet contra Sacramentum

Pœnitentiæ

Pœnitentiæ, & ad illud Sacramentum accedentes, igitur nullo obſtante ſecreto, etiam iurato (excepto
114. Sacramentali) talis ſollicitatio eſt denuncianda, vt latè dixi *dicto tit. de obligat.* denunciandi, per quæ patet reſponſio ad rationem Fagundez.

115. Secundo loco idem Fagundez *ibidem n.* 31. verſ. *Antequam fiat*, dixit nullo modo aliquem obligari ad denunciandum Confeſſarium ſollicitantem, niſi præmiſſa correctione fraterna, non obſtantibus edictis Inquiſitorum, quam opinionem vbi ex mera in denunciando non timeatur damnum aliquod pu-
116. blicum, ſequutus etiam fuit, Ioan. Aug. Boſſ *de Iubileo loco alleg. num.* 91. Verùm opinionem hanc vti periculoſam ſemper falſiſſimam eſſe ſum arbitratus, & eam confutaui *infrà titul.* 9. §. 4. *num.* 18. & §. 15. *num.* 64. *hoc tit.* prout eam & reprobauit Ferdin. de Caſtro Palao, *in ſuo opere Morali.* §. 10. *n.* 2. vbi ait rarò in his Confeſſariis ſollicit. ſperari poſſe emendationem, bene Ioan. Sancius, *diſp.* 11. *ſelecta num.* 57. *& ſeq.*

117. Tertiò idem Fagundez vbi ſupra vult fœminam non teneri ad denunciandum Confeſſarium, niſi contra eundem adſit aliqua infamia, verùm etiam hæc excuſatio communiter reprobatur à DD. & in ſpecie à Boſſio, *vbi ſuprà, num.* 84. & Ferdin. de Caſtro Palao *ibid. dicto puncto* 10 *n.* 3.

Probatur, quia ſic rarò admodum teneretur fœmina ad denunciandum, cum hoc crimen ſecretiſſimè committatur, adeò vt à ſolo ſollicitato ſciatur, nec commodè obuiaretur malis, quibus per ſuas conſtitutiones in hac materia editas mederi intendunt Sum. Pontifices. Quartò, emendatum Sacerdotem non eſſe de neceſſitate denunciandum
128. multi voluerunt, Fagundez dum vult præmittendam correctionem fraternam ſi adſit ſpes emendationis, multo magis voluiſſe videtur ceſſare obligationem denunciandi, vbi adſit emendatio formalis, Boſſius *vbi ſuprà, num.* 92. Portell. *in dubiis regularib.* in verbo *ſollicitare, num.* 18. qui alios allegant. Verùm neque hæc limitatio in praxi eſt recipienda, vt probaui *in dicto tit.* 9. §. 6. *per totum.*

129. Et licet ibi loquutus ſim de hæreticorum denunciatione, attamen idem dictum eſt de denunciatione ſuſpectorum de hæreſi, & in ſpecie de Confeſſario ſollicitante, ita docuerunt Bonac. *in ſuis tractat. varijs diſp.* 6. *punct.* 3. *num.* 9. & Ferdin. de Caſtro Palao *vbi ſuprà num.* 1. ratio huiuſce rei eſt euidentiſſima, quia denunciatio quam Inquiſitorum edicta præcipiunt non fit ad emendationem Fratris, ſed ad punitionem, & exemplum aliorum, vt dixi *tit.* 9. §. 4. *n.* 18. verſ. 3. *quia duplex eſt.*

130. Ex quibus patet quàm periculoſa ſit doctrina Fagundez in hac materia denunciationis faciendæ in S. Officio, nam verè deſtruit omnia edicta inquiſitorum, quæ hoc modo ſeruirent de vento, neque exiſtimarem Confeſſarium qui haſce opiniones ſequens fœminæ ſollicitare conſuluiſſet non teneri ad denunciandum ſollicitantem, poſſe & debere in S. Officio euadere impunitum.

TITVLVS VII.

De Blaſphemiis.

SVMMARIVM.

Blaſphemia quid ſit, & illius vera definitio, n. 1.
3 *Blaſphemiæ ſemper ſubeſt falſum, vel in actu ſignato, vel exercito.*
4 *Contumelia in Sanctos eſt Blaſphemia.*
5 *De ratione Blaſphemiæ eſt diminutio honoris diuini.*
6 *Blaſphemia an opponatur Religioni.*
7 *Blaſphemia Hæreticalis quid ſit, vbi plura exẽpla.*
8 *Blaſphemia. al diſpetto &c. an ſit hæreticalis.*
9 *Blaſphemia, Puttana, &c. an ſit hæreticalis.*
10 *Blaſphemia non hæreticalis, quid ſit.*
11 *Blaſphemia hæreticalis, an ſit dicere, ô Deum iniuſtum.*
12 *Blaſphemia Hæreticalis an ſit dicere, Rinego San Pietro.*
13 *Blaſphemia hæreticales ſpectant ad Inquiſitores.*
14 *Blaſphemia non hæreticales ſunt mixti fori.*
15 *Iudex Laicus an poſſit ſupplere pœnam vbi leuis ſit ab Eccleſiaſtico blaſphemis iniuncta, & qualiter, &* 16.
17 *Romæ Supremi Inquiſitores de omnibus blaſphemiis cognoſcunt.*
18 *Blaſphemi Hæreticales ſunt ſuſpecti de hæreſi, & qualiter, & quid ſi ſe excuſent ex magna turbatione, & ſeq.*
22 *In delictis ex duplici actu inducitur conſuetudo.*
23 *In Blaſphem. tamen non ſufficit bis blaſphemaſſe.*
24 *Quot actus requirantur, & ſeq.*
27 *Conſuetudo blaſphemandi an probetur teſtibus ſingularibus.*
28 *Plures blaſphemiæ vnico contextu prolatæ, habentur pro vnica.*
29 *Mitius puniuntur blaſphemiæ prolatæ in ira, maximè ex cauſa iuſta, & 30 & ibi Doctrina pulcherrima Greg. Lopez.*
31 *Ob ebrietatem minuitur pœna blaſphem. & de multiplici ebrietate, n.* 32.
33 *Blaſphemiæ ioco prolatæ grauiſſimè puniuntur.*
34 *Blaſphemia in ira, ebrietate, & ioco ſubditur foro Inquiſitorum.*
35 *Onus probandi blaſphemiam prolatam in ira, &c. ſpectat ad Reum.*
36 *Trahentes verba Scripturæ Sacræ ad iocoſa ſubduntur Inquiſitoribus.*
37 *Qui Imagines Sanctorum conſpurcant facto blaſphemant, & etiam ſuſpecti ſunt de vehementi, num.* 38.
39 *Horum punitio ſpectat ad Inquiſitores priuatiuè quoad Laicos, & ſeq.*
42 *Deciſio inſignis Supremi Conſilij Caſtellæ.*
43 *Varia blaſphemiarum genera.*
44 *Inquiſitores cognoſcunt de blaſphemijs habentibus connexionem cum hæreſi.*
45 *Non tamen cognoſcunt de non hæreticalibus, niſi cum etiam coniuncta ſunt cum hæreticalibus.*
46 *Suprà dicta num.* 43. *procedunt in blaſphemiis prolatis ſub conditione de futuro.*
47 *Reprobatur Salazar de vſu, & conſuet. cap.* 5. *num.* 18.
48 *Dubium graue, quid dicendum, ſi proferantur ſub conditione de præterito, vbi opinio Canteræ quæ declaratur, num.* 53.
49 *Opinio auctorũ in hac re.*
50 *In blaſphemia ſub conditione de præterito non militant rationes allegatæ à Cantera, Royas, Sanch. & Sanctarello.*
51 *Conditio de præterito non eſt conditio niſi impropriè, & an Epiſcopus poſſit diſpenſare in votis conditionalibus conditione de præterito.*
52 *Matrimonium ſub conditione de præterito falſa vitiatur.*

DE variis significationibus, huiusmodi nominis blasphemiæ videndi sunt Sanc. *in Præcepta Decalogi, lib. 2. cap. 32. num. 1.* & Sanctarell. *de hæresi, tractat de Blasphemia, cap. 1. dub. 1.* vbi alij DD. allegantur.

§. I.

Quid sit Blasphemia.

SVarez *de Religione tom. 1 lib. 1. de Irreligiositate, cap. 4.* Blasphemiam definit, vt sic verbum maledictionis, conuitij, seu contumeliæ in Deum, definitionemque hanc latissimè explicat, *toto illo c.* 4. 1.

Verùm mihi magis placet definitio Blasphemiæ quam tradit Sanchez *loco supra citato*, vt sit Loquutio falsa contra Deum per modum conuitij, quam etiam ante Sanchez tradidit, Bannes 12. *quæst.* 13. *art.* 1. *Notabili.* 2.

Dicitur primò, loquutio, quia scilicet Castro, *lib. de Iusta hære. punitione*, & Cordub. *in quæstionario, lib. 1. q. 17. §. 15. notab. 1.* senserint in solis factis, & signis posse esse blasphemiam, vt si quis imagines conculcet, attamen verius est blasphemiam in solis verbis, mente, ore, vel scripto prolatis consistere, ita Suar. *dicto cap. 4. num. 4.* vers. *Nihilominus dicendum* Sanch. *dicto cap. 32. num. 5.* Sanctarell. *in dicto tractatu de blasphemia, cap. 1 dub. 3. num. 5. & seq.*

Dicitur secundo loco, falsa, quia semper in blasphemia subest falsum, vel in actu signato, quod contingit, cum aliquid falsum Deo tribuitur, vt Deus est iniustus, vel aliquod verum de Deo negatur, quod contingere potest non solum si blasphemus vtatur verbis modi indicatiui, sed etiam si vtatur verbis modi optatiui, & imperatiui, in quo modo licet non consistat falsitas, in enunciatione eius, quod est, vel non est, attamen consistit falsitas in affectu, vt in Deo sit, quod esse nequit. 3.

Vel in actu exercito, quod euenit, quando, & si verum significatur, at ex ipso irrisorio, & contumelioso modo significandi, significatur id esse tanquam irrisorium, & contumeliosum in Deo, vt cum inhonestè pudenda Christi, vel Sanctorum nominatur, ita Caiet. 2. 2. q. 13. art. 1. vers. *quoad secundum*, Simanch. *de Cath. Instit.* 8. *de Blaph. n.* 2. Valentia, 2. 2. *disput. 1. q. 13. puncto* 1. Sanch. *dicto cap. 32. num.* 6. vbi respondet ad argumenta, Suar. *loco suprà citato, num.* 9. contrarium sentientis, quem sequutus fuit, Sanctarellus, *dicto tract. de Blasph. cap. 1. dub. 4. per totum.*

Dicitur tertio loco in Deum, nam licèt etiam contumelia in Sanctos prolata, sit blasphemia, attamen eatenus dicitur blasph. quatenus, contumelia 4.

redundat in Deum, quia Deus in Sanctis maledicitur, vti declarat Sanctarellus *dicto tract. de Blasph. c.1.dub.1.vers.Obiicies primò.*

5. Dicitur quarto loco, per modum conuitij, nam de ratione Blasphemiæ est diminutio, & derogatio diuinæ gloriæ, quæ duobus modis contingere potest, primo modo volendo directè illam diminutionem, quo pacto Damnati in inferno Blasphemant; alio modo volendo illam indirectè, quoniam scilicet, qui Blasphemiam vsurpat, licet directè nolit imminutionem diuinæ gloriæ, attamen attentis circumstantiis, & modo vsurpationis, merito vsurpatio illa iudicatur habere diuinæ gloriæ contemptum, ita Sanch.*d.c.*32.*n.*2. Valentia. 2.2.*disp.p.q.*13. *punct.* 1 *notab.*1.& Sanctar.*loc.cit.dub.*2.*per tot.* Ex his

6. Quærunt DD. num Blasphemia opponatur Virtuti Religionis, an verò confessioni fidei.

In hac re, communis resolutio est blasphemiam vt sic in genere sumptam opponi virtuti Religionis, non autem confessioni fidei. Probatur, quia blasphemia, vt sic derogat honori Deo debito, at iste honor debetur Deo ex virtute Religionis, igitur, &c.

Quod autem non sit contra confessionem fidei, probatur, quia Dæmones blasphemant, & tamen credunt, nec errorem habent in intellectu, cum sciant esse Deum iustum, &c.ergo Blasphemia potest esse sine mala credentia, & infidelitate, ita Suar. *de Relig. loco cit. cap.*6. *num.* 6. *& seq.* Valent. *dicta q.*13.*punct.*2.Sanctarell. *d.c.*1.*dub.*5.*per tot.* Beccanus. 3.*p.summæ cap.*12.*num.*4.*& seq.* Sanch.*c.*32. *n.*7. qui alios latissimè allegat.

Non est tamen negandum, vtplurimum in Blasphemia hæreticali, esse etiam coniunctam malitiam oppositam confessioni fidei, saltem externæ, prout docuit idem Suar.*dicto cap.*6.*num.*7.& Sanctarell.*vbi supra num.*12.*&* 13.& hoc modo intelligendi sunt D.Thom.*dicta q.*13.*art.*1.Castro.*de iusta haret.punitione, lib.*1.*cap.*12.dum voluerunt, blasphemiam opponi confessioni fidei.

§. II.

De Blasphemia hæreticali, & non hæreticali.

PRæcipua Blasphemiarum diuisio est in hæreticalem seu qualificatam, & in non hæreticalem, seu non qualificatam.

7. Hæreticales Blasphemiæ sunt, quæ significant & continent errorem contra fidem, cuiusmodi sunt, quando per verbum indicatiui modi, affertitur aliquid fidei contrarium, ita Sanch.*in alleg.cap.*32 *n.*36. Eymericus *in Directorio Inquisit.p.*2.*q.*41 *num.*1 Pegna, *com.*66.Duardus *in Bullam Cœnæ, lib.*2 *canone* 1.*quæst.*22 *num.*29.Sanctarellus *de heresi in tractatu de Blasphemia cap.*8.*dub.*1.*num.*2.Suar.*de Relig.tom.* 1 *lib.*1.*de irreligiositate, cap.* 5 *num.* 6.vers. *Altera diuisio*, Comitolus *Respons.Moral.lib.*4.*quæst* 9.*cap.* 3.Barbos.*de Officio Episcopi alleg.*51. *num.*86.*& seq.* Zanard.*in summ.diuinorum præceptorum, tom.* 2. *c.* 64.vers.*Hæreticalem*, latissimè Farin. *quæst.*20.*num.* 28 *& seq.*

8. Huiusce generis Blasphemiæ plura à DD. dantur exempla, & quidem primò pro Blasphemia hæreticali habetur dicere *al dispetto di Dio*, ita Gramat. *decis.*50.Menoch qui alios allegat *de arbitr.Iud.casu* 375.*num.*4 Naldus *in sum. in verbo Blasphemia n.* 1.Scortia *in Bullas.Theor.*222.vers.*Hæreticales* Molfes.*in summ.tract.* 1.*cap.*3 *num.*20.*&* 27.Io Baptista de Thoro, *in compendio decis.Regni*. 1.*p.fol.*79.*vers.* Blasphemia, an censeatur dicendo, *al dispetto.*

Ex quo patet opinionem Baldi, qui contrarium consuluerat *in cons.*476. ille qui dicit, *lib.*3 esse erroneam, & temerariam, & ita inconsultè hæc Blasphemia in S.Officio habetur pro hæreticali, nisi declaremus eam vti eam declarat Suarez *de fide*, etiam si displiceat Deo, quomodo eam intellexisse visus est Azeued.*ad Regias Hispan Const.lib.*8.*tit.* 4.*l.* 1. *num.* 81.dum dixit dictam blasphemiam, non esse hæreticalem cum eius opinione transeunt cæteri omnes I.C. Hispani, vt videre est ex Royas, & aliis alleg. per Sanch.*in sum.l.*2.*c.*32.*n.*15.

Secundò, pro Hæreticalibus Blasphemis habentur dicere, *Renego Dio, la Croce, la Fede il Sacro Crisma, la purita della B.V.M.* ita Sanch.*loco proximè cit.* Salcedo *ad Diaz, c.*111.vers.*& quia sepissimè*, Barbosa *dicta alleg.*51 *n.*88.

Tertiò pro hæreticali Blasphemia habetur dicere *putana di Dio*, nam hæc verba sunt contra puritatem Dei, ita Naldus, *vbi supra, num.*1. Homob. de bonis, *de casibus reseruatis, p.*2. *casu* 1. vers. *contra vero colligitur*, Belochius *de casibus reseruatis, p.*2. *q.* 1. *num.* 241. quidquid in contrarium in terminis huius blasphemiæ consuluerit Girlenzon *cons.* 85. *per totum*, quia verè nihil de qualitate huiusce blasphemiæ dixit. Et sic in S. Officio Cremonæ adest consuetudo eam puniendi supra 80.annos vt constat ex votis Manuscriptis D.Amidani sæpè in hoc opere à me citatis. 9.

Et certè si Blasphemia, *potta di Dio* ab omnibus habetur pro hæreticali, mihi persuadere non possum Blasphemiam hanc non esse hæreticalem.

Quartò, pro hæreticali Blasphemia habetur dicere, *potta di Dio*, ita sæpiùs fuisse decisum à Curia Archiepiscopali Neapol.attestatur Viu.*decis.*388.

Quintò, idem iudicandum de blasphemis, *Dio ingiusto, Dio traditore, Dio partegiano*, Zanard. *in summ.* 1.*p. cap.* 10.vers. *Tertiò*, dixi Comitol.*dicta quæst.*9.*cap.*

Sextò, idem fuit iudicatum de Blasphemia, *al dispetto di quel becco cornuto &c.ne hò pur fatto vna*, per Senatum Pedemont.teste Thesauro Ion.*quæst.forensi.lib.*1.*q.*78.& hæ formulæ blasphemiæ hæreticalis, non desinunt esse tales, licet proferrentur sub conditione, quia habent in se implicitam affirmatiuam, ita Royas *de heret.p.*2.*n.*173.*&* 174.& nos *infrà*, §.8.*num.*48.

Blasphemia non hæreticalis ea est quæ, & si ex modo dicendi, & in actu exercito, significant errorem contra fidem, attamen secundum se, & in actu signato non affirmat aliquid contra fidem, Sanch.& alij omnes *supra* alleg.quibus addi potest, Do. meus Marta *de Iurisd.p* 2.*cap* 13 *num.* 12. tales sunt omnes imprecationes Deo factæ, & omnes maledictiones eidem datæ, & hoc, nisi sint Deo factæ per verba modi indicatiui, nam tunc essent hæreticales, vti animaduertit Sanch. *loco citato, num.* 36.*in fin.* 10.

Imo Suarez, *dicto c.* 5.*n.*7. addit hæreticales esse blasphemias dicere, *ò Deum iniustum, ò Deum improuidum, &c.* licet non proferantur per verba indicatiui modi. 11.

Dubitari etiam potest, an cum de Sanctis aliquid renegatur, vt dicendo, *Renego San Pietro*, tunc Blasphemiæ sint hæreticales: ad quod quæsitum 12.

Dicendum quod non quia per illas blasphemias non negatur, neque affirmatur aliquid, quod sit contra fidem, ita Sanch.*vbi supra*, etiam, quod accepit ab Inquisitoribus, quod in huiusmodi Blasphemiis non procedunt.

§. III.

§. III.

An Blaſphemia ſit mixti fori.

DIſtinguendom boc loco eſt, inter blaſphemias hæreticales, & non hæreticales.

13. Primò, quoad blaſphemias bæreticales illæ ad Iudicium ſpectant Inqoiſitorum, ita Simancb. *de Cath. Inſtit. tit.*8. Caſtro *de iuſta haret. punit. lib.* 1. *c.*12. Albet. *de agnoſcend. aſſert. Cath. q.*6. *n.*24. *& q.*12. *n.*63 cũ aliis plutibus cumulatis per Sanctarellom *de hæreſi, tract. de Blaſph. cap.* 8. *dub.* 1. *num.* 2. Leon. *in Theſaur. fori Eccleſiaſtici, p.*2. *cap.*16. *num.* 30. Salcedo *ad Diaz in pract. c.*113. *verſ. quandoque tamen* Barboſ. *de Officio Epiſcopi, tom.* 3. *alleg.* 51. *num.* 89. Et ad Tribunal Inquiſitorum taliter ſpectant, quod nullus alius poteſt de eis cognoſcere, Barboſa *vbi ſupra*, Scaccia qui alios allegat *de Iud. Ciuil. Crimin. & hæretical. lib.* 1 *cap.*12. *num.* 56. Do.meus Matta *de Iuriſdictione p.*1. *c.*13. bene Capiblan. *de poteſtate Baronum, Prag.* 8. 1. *p num.* 96. vbi quod Collaterale Conſilium remittit Iudici Eccleſiaſtico cognitionem harum Blaſphemiarum.

14. Secundò, qooad Blaſphemias non bæreticales illæ non ſpectant ad forum Inquiſitorum, ſed ſont mixti fori, & datur locus præueotioni inter Iodicem Eccleſiaſticum, & Sæcularem, text. eſt in cap. 2. *de Maled.* quem ad boc eleganter notat Socin. *conſ.* 119. *lib.* 4. ita communiter concludunt omnes *ſuprà* allegati. Salcedo, verſ. *Eſt quidem ex noſtro*, Leoo. *n.* 29. *Barboſ. n.* 93. & alii locis *ſuprà* allegatis.

15. Notant tamen commoniter DD. quod ſi Iodex Eccleſiaſticus laicum præuenerit, pœnámque leuem reo impoſuerit, poterit Iudex ſæcularis reum eundem condemnare vſque ad conndignam pœnam, Bald. in Auth. *Clericos, col.* 1. *Cod. de Epiſcop. & Cleric.* latiſſimè Salcedo, *loco proximè allegato*, & Barboſ. *n.* 95. qui alios DD. allegat.

16. Verùm, rectè ex Salcedo *vbi ſuprà*, notat Barboſ. hoc pœnæ ſopplemeotum à Laico non fieri, quia ad Eccleſiaſticum, vti digniorem ſpectat declaratio an pœna ſit condigna necne, & ſemper declarabit eſſe condignam, & hæc de iore communi.

17. Nam Romæ adeſt Conſt. quædam Iulij III. quæ incipit, *In multis*, in qua delegat cognitionem omnium blaſphemiarum in Deom B.M.V. & Sanctos, Inquiſitores Generales Vrbis, prout latius ex ipſa conſtitutione apparet quæ eſt in Bullario in ordine 43. f. 545

§. IV.

An Blaſphemus ſit ſuſpectus de hæreſi, & qualiter.

18. DIſtinguendom etiam nunc eſt, inter bæreticales & non bæreticales, nam quoad noo hæreticales elarum eſt, quod non ſunt ſuſpecti de hæreſi eas proferentes; quoad blaſpbemos verò hæreticales regulariter ſunt de bæreſi ſuſpecti, & ratio eſt, quia alias de illis Inquiſitores minimè cognoſcere poſſent, ita ſupponunt omnes DD. de hac materia tractantes, & expreſsè dixerunt, Locatus *in Iudiciali Inquiſitor.* in verbo *blaſphemia, num.* 3. & Farin qui alios allegat, *de delict. & pœnis, quæſt* 10 *num* 4.

Sed difficoltas eſt, an talis blaſphemus ſit ſuſpectus de hæreſi leuiter, vel de vebementi, qua in re diſtinguendi ſunt duo caſus.

19. Primus caſus eſt, in blaſphemaote pluries, & conſoetudinariè, tam in ludo, & ira, quam extra ludum, & itam, & ad omnem leuem animi motum, & in hoe caſu blaſphemus eſt ſuſpectos de hæreſi vehementer, Eymeric. *in Direct. Inquiſit. quæſt.* 41. *num.* 5. *p.* 2. Vbi Pegna, *in comm. illius, quæſt.* Locatus *in Iudiciali*, verbo *Blaſphemia, num.* 5. Zanard. *in ſumma diuinorum, p.* 2. *cap.* 64. verſ. *Si verò id faciat*, vbi quod etiam ſi quis in ira blaſphemet, ſi tamen id faciat ex habitu, & poſtquam ſæpè fuit correptus, tunc etiam de vehementi erit de hæreſi ſuſpectus, Genuenſ. *in praxi Archiepiſcopali Neapolitana, cap.* 18. *in nouo, num.* 11. verſ. *Item Blaſphem.* frequentia namque habituata vehementem ſuſpicionem ſolet in biſce caſibus parere, Eymericus, & aliis locis *ſuprà* indicatis.

20. Secuodus caſus eſt in Blaſphemante non ex habito, ſed tarò & in ludo, tantùm, vel in ira tantùm, & in iſto caſu talis Blaſphemus redditur tantummodo ſuſpectus de leui hæreſi, ita Eymericus, Pegoa Locatus *vbi ſuprà, num.* 6. & aliis locis allegatis.

21. Neque excuſari poteſt allegando, quod huioſmodi blaſphemias protulerit quis ſola turbatione, & furia, non ex mala credentia, nam boe eſt excuſate excoſationes in peccatis, ſicuti namque ab Apoſtaſia à fide, & per conſequens ab Hæreſi, non excuſatur timore mortis Mahumetem adoraos, & ſimilia faciens ſecundum Rayn. *de Apoſtat. quæſt.* 7 verſ. *circa iſtos*, ita à præſumptione hæreſis excuſari non debet Blaſphemus, licet in ira blaſphemet, nam maior commotio in mente inſurgit ex timore mortis: quam in lodo ex amiſſione pecuniarum Eymericus, *dicta quæſt.* 41 *num.* 7. vbi rationem hanc latius explicat, & Locatus in dicto Verbo *Blaſphemia, num.* 6. verſ. *nec prodeſt*, vbi omnia & *ſingula* verba Eymerici tranſportauit.

Ita etiam docuerunt, quoad qualitatem ſuſpicionis tam in primo, qoàm in ſecundo caſu Repertor. Inquiſitorum in verbo *Blaſphemus*, §. *ſed an tales blaſphemi*, Lælius Zecb. *in ſumm. tom.* 1 *c.* 25. *Rubr. de blaſph. in generali, num.* 4. *circa medium, in tract. de fide*, Zanard. *in ſumm. diuin præcept. tit. de blaſ. h c.* 10 verſ. *Blaſphemi autem in ira*, Lazar. *in tract. de blaſph. q.* 6. *n.* 8. *&* 9.

§. V.

Quis dicatur aſſuetus Blaſphemare, & ex conſuetudine.

22. QVamuis regulariter in delictis ex duplici actu inducatur conſuetudo, vti dixi gloſ. cap. *mos, diſt.* 1. & in cap. *sua nos*, & cap. *illo vos, de pignoribus*, Graff. *deciſ.* 48. *num.* 3. Cephal. *conſ.* 28. *num.* 12. qnod enim bis fit, frequenter fieri dicitur, cap. *Monaſteria, de vita, & Honeſt. Cleric.* & *ibi* Abb. *num.* 5. vnde Dæmoniaci energumeni & laborantes morbo cadoco, ſi frequenter cadant non poſſunt io ordinibus miniſtrare, cap. *communiter*, 33. *diſtinctione*, & cap. 1. 7. *quæſt.* 1. & dicuntur frequenter cadere ſi bis cadant, vti dixit gloſ. in dicto cap. *Monaſteria.*

23. Attamen ad boc vt quis dicatur habere conſoetudinem blaſphemandi non ſufficit, quod bis blaſphemauerit, ſed requiritur, vt ſæpe, ac ſæpiùs id fecerit, ita Alex. *conſ.* 77. *num.* 8. *lib.* 1. Mantua *ſing.* 606. *num.* 3. Bellon. *conſ. fi. num.* 5. Selua *de Iuram. p. vltima, q. fi. num.* 9. Albert. *de agnoſcend. aſſert. Cath. q.* 6. *num.* 15. Decianus *tract. crim. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *n.* 26. Maſcard. *de probat. concl.* 194. *num.* 1. Menoch *de Arbit. Iud. cent.* 4. *caſu* 375. Lazar. *de blaſph. q.* 8. *n.* 4.

&

4.& 5.Graff *de casibus reseruatis*, *lib.1.cap.10.num.* 12.& *seq.& num.*57.vers.12. *non comprehenditur*, & Sanctatellus *de haresi*, *tract.*3 *de Blasphemia*, *cap.*6. *dub.* 5. *num.* 5.vers. *ad hoc verò*, Farin. *quaest.* 10. *num* 43.

24. Quot autem actus requirantur, vt quis blasphemate solitus dici possit, multi multa dicunt, Nam Lazarus *vbi supra*, *num.*5.ad minus, consuetudi-
25. nem blasphemandi in aliquo inducendam, vult requiri quinque actus interpollatos.

Zanardus verò *in summ.diuin.praeceptorum*, *tom.*2. *cap.*64.vers.*Vnde ad consuetuendum*, vult, requiri saltem decem actus blasphem.in anno,sed melius

26. Menoch.*dicto casu* 375.cum quo, & ego sentio videtur hoc reliquisse arbitrio Iudicis, addo ego, dummodo tamen actus blasphemandi ad minus sint quinque.

27. Controuerti modò solet, an consuetudo hæc blasphemandi probetur per testes singulares. In qua difficultate.

Hyppolitus Riminaldus, post Ctos quem allegat, *consi.*• *num.*1.*in fin.& num.*83. voluit consuetudinem hanc sufficienter probari per testes singulares.

Alex. verò *cons.* 72. *per tot.vol.* 1. optimis fundamentis probauit consuetudinem blasphemandi, non probari per testes singulares, & Alex. sequuti sunt, Boer.*decis.* 301 *num.*11Gramat.*in Consil.Blasphemantes*, *num.*18.Bellon *cons.vltim.num.*5.Decian.*in tract. crimin.tom.*1.*lib.*6.*c.*4.*num* 8.& *cap.*5.*num.*5.Mascard. *de probat conc.l.*194.*num* 1.*lib.*1.Farin. qui alios allegat, *de testibus*, *quaest.* 65. *num.* 289. & nouissimè Buccat. *de differentiis inter Iudicia Ciuil.& Crimin. differentia* 68.*num.*11.ex quibus colligi potest, quod ab hac opinione, vti communiter à DD. recepta, nefas esset recedere.

De hac autem probatione per testes singulares in S.Officio latè agemus *in* 3.*parte huius operis*,interim tamen videndi sunt Sousa *in sua peculiari disputatione de testibus singularibus*, *post eius Aphorismos Inquisitorum*, & P. Diana *p.*4.*resol. Moral. tract.* 7. *resolut.*31.*per.tot.*

28. In fine tamen huiusque quæstionis animaduertendum est, quod actus per quos probari intenditur consuetudo blasphemandi debent esse interpollati, nam si quis vnico impetu plures blasphemias proferret, non diceretur talis pluries blasphemasse, sed semel tantum, Cepol.*cons.* 76.*in Crim.* Anguf. *cons.*1 *a in princ.lib.*1. Pœnut *de Momento temporis*, *cap.*10.*num.*16.& Bellon.*de iis qua incontinenti fiunt*, *lib.*1.*cap.*97 *num* 11.Farin. *de delictis & pœnis,quaest.* 21.*num.*43.Lazat.*de Blasph. quaest.* 8.*num.*8.*num.* 13. *& seq.* optimè Salazar, *de vsu*, *& consuet. cap.* 6. *num.*13.vbi quod plures prof.tens blasphemias vnico impetu, licèt puniatur pœnis plurium blasphemiarum,attamen cum de credulitate blasphemantis agitur, quia in hæresim tendunt, inspiciendum est interuallum temporis, vt de vna vel pluribus blasphemiis, vel hæresibus puniatur: bene verum est, quod hic ob multiplicationem blasphemiarum est acrius puniendus, Bellon.*vbi supra*, *num.* 18.latè Azeuedus *ad Regias Consil.lib.*8. *tit.*4 *lege* 1.*num.*42. vbi allegat Couar.*lib.* 2.*variarum*, *cap.* 10.*num.*7. vers.*Hactenus tractatum est.*

Bene Bellon. Papiens.*de his qua incontinenti fiunt*, *lib.*1.*cap.*97.*num.*21.qui alios cumulat, facit, quod notat idem auctor *in eod.tractat.lib.*1.*c.*16.quod scilicet interficiens duos homines vnico ictu sclopi,vt suo tempore Papiæ accidisse attestatur, non dicitur duo homicidia commisisse ad effectum,vt censeatur exclusus à beneficio Indulti Potentissimi Regis, & Domini nostri excludentis eum, qui alia duo homicidia commisit, & generaliter, quando vnum, vel plura sint delicta, videatur Couar.*var.resol. lib.* 2.*tit.*10.*num.*8.

§. VI.

De Blasphemia hareticali prolata in ira in ebrietate, & ioci causa.

Quo ad blasphemos hæreticales in ira, iam *supra* dixi ipsos esse tantummodò de leui de Hæresi suspectos, nunc etiam dico ipsos esse mitius puniendos, ita namque docuerunt, Albert.*de agnoscend.assert.cath.quaest.*17.*num.*1.*&* 3.& alij plurimi allegati per Farin.*de delictis, & pœnis,quaest.*20. *n.*47.Lazat.*de blasph.q.*7.*n.*61.*& seq.* 29.

Addit tamen Farin *ibid.num.*48. diligenter considerandum esse, an ira ortum habuerit à iusta,& graui causa, an à leui, & iniusta, primo namque casu minùs puniuntur;secundo verò magis, & *ibi* enumerat causas iustas iræ, & *num.* 48 expressè voluit iram, quæ insurgit ex ludo prouenire ex causa illicita, & iniusta, cum ludus præcipue aleatum, & taxillorum sit à iure reprobatus,*l.Alearum vsus*,*C. de Relig.& sumpt.funerum*, ita voluit etiam Albertinus *de agnosc. Assert.q.* 27. *num.*8. *& num.* 18. cum aliis *ibi* allegatis, inspicienda etiam est diligenter qualitas personæ, nam si esset rusticus magna ira commotus ex causa iusta ab omni suspicione Hæresis excusaretur, sic in fortioribus terminis, magna C V.Neapol.absoluit quendam rusticum, qui dum cum domino eius creditore altercaretur, ex magna ira, & inconsideratè hæc verba protulit,*Quod Deus non poterat facere, quod ipse teneretur ad tantas operas*,Io.Baptista de Thoro *in Compendio decision. Reg. n.*1.*part fol.*79.vers.*Blasphemans.* 30.

Auctoribus citatis adde Greg.Lopez, bene in hac materia loquentem *in Rubr. tit.*28 *part. tit.*7.*glos.*1. vbi etiam ipse distinguit, de ira orta ex iusta vel iniusta causa, & addit quod ira potest esse tanta,quod æquiparetur dementiæ, vt cùm quis subitò ex aliqua passione prorumpit in verba blasphema, quorum significationem non considerat, nam in hoc casu talis non peccat mortaliter, ex S. Thom. loco *ibi* per Greg.allegato, quod etiam ex post dixit Scipio Rouit. *in prugmat.Regni Neapol. Rubr. de Blasphemantibus*, *num.*9.vbi alios allegat.

Excusabuntur etiam à pœnis blasphemi hæreticales in ebrietate, vel saltem mitissimè punientur, ita Farin.*dicta q.*20.*num.*50.*& seq.*Lazat. *de Blasph. q.*8.*num.*47.Salcedo *ad Diaz.cap.*113.*circa finem*,vers. *Excusabitur autem iis*, idem enim iudicandum est de ebrio ac de furioso, & mente capto *l.omne delictum* 5.*per vinum ff de re militari.* 31.

Idem etiam dicendum est de dormientibus, Salcedo, *vbi supra*, vers.*Erunt etiam à pœna.*

Sed ad maiorem præmissorum claritatem aduertendum, quod ebrietas est triplex,leuissima, leuis & magna. 32.

Leuissima est, quæ mentem non impedit, sed tantum exhilarat hominem, eumque promptiorem reddit, & de hac agit, Bald.*l.*1.*num.*40 *C.vnde vi*, vbi etiam ait pœnam delicti, ob hanc ebrietatem, non minui.

Leuis est, quando calor vini mentem turbat,& in hoc casu,ebrietas solet minuere pœnam,Landerchius, qui alios allegat *consil.*207.

De qua etiam ebrietatis specie loquutus fuit Ioannes

nes de Anania, *in c.2.de maledic.* dum dixit ebrietatẽ excuſare blaſphemum à tanto non à toto, & dicta Ananiæ ibi ſequutos fuit Greg. Lop. *loc.ſupra proximè allogato*, verſ.*quid autem in ebrio blaſphemante.*

Magna eſt quæ mentis alienationem inducit, atque hæc delictum protſus tollit, cum hæc ebrietas furori propè ſimilis ſit, Laderch *vbi ſuprà, per tot. conſ.* quem omnino vide. Et ſicuti triplicem diximus eſſe ebrietatem, ita triplicem eſſe iram dixit idem Laderch *loc.cit.* verſ. *Magna eſt*, de qua eadem omnino ſunt dicenda quæ de ebrietate diximus.

Dictum verò DD. volgatum, quod ebrietas excuſat à tanto, non à toto, de quo Albertinus *de agnoſcend. Aſſer. quæſt.*36. procedit in ebrietate leui, non in leuiſſima, quæ nec à toto, nec à tanto excuſat, non in magna, quæ ab vtroque excuſat.

Quia tamen difficillimum eſt cognoſcere, an ebrietas inducat totalem mentis alienationem, & Eccleſia non ſolet iudicare de occultis, tutiſſima eſt opinio Albert. *loco citato num.*16. quod ebrio dicenti verba Blaſph. vel hæretica ad cautelam depoſita ebrietate ſemper imponatur aliqua pœnitentia, ſiue quis peccauerit per ebrietatem, inſaniam, calorem iracundiæ, ſeu furorem, ſeu etiam dormiendo, argumento, *cap. excommunicatorum*, 23. *quæſt.* 5.

33. Qui verò per iocum, vel etiam lubricum linguæ blaſphemias hæreticales euomunt, grauiſſimè ſunt puniendi, ita Pegn. *comm.* 17 *in* 2.*p. litera B.* verſ. *& quamuis regulariter*, Lazat. *de blaſp. q.*6.*n.*11. verſ. *Extenditur* 3. Salcedo *ad Diaz dicto cap.* 113. verſ. *ſed locus iſte*, Farin. *de hæreſi*, *quæſt.*179 *n.*45. Sanctatell. alios referens *de hæreſi, tract.*3. *de blaſph. cap.*8. *dub.*1. *num.*3.

34. Sed an iſti ſint puniendi per Epiſcopos, & alios Ordinarios, an per Inquiſitores controuertunt Doctores.

Verior tamen communiórque ſententia eſt iſtos poſſe, & debere per Inquiſitores puniri, nam ex quo hæreticalia proferunt verba, negari non poteſt, quin ſint de hæreſi ſuſpecti, & conſequenter Inquiſitorum iuriſdictioni ſubiecti, & ita tenuerunt Pegna, *vbi ſuprà* verſ. *num autem*, Salced. *ibidem*, verſ. *ſed vtrum qui talia*, Farin. *dicta quæſt.* 179. *num.* 48. & Sanctatell. *loco allegato*, qui omnes in iſto caſu dicunt Inquiſitores, poſſe imponere pœnam pecuniariam, quamuis ad augendam, vel minuendam pœnam, conſideranda ſit qualitas perſonæ iocantis, verborum, & aliarum circumſtantiarum.

Et in omni caſu, ei qui aſſerit ſe lubrico linguæ vel in magna ira Blaſph. protuliſſe, incumbit onus
35. hocprobandi, latiſſimè Pego. & Sanctatellus *locis alleg.* ille verſ. *ad hæc illud*, iſte *num.*4. & Pegna *eodem loco ſub litera D*, vbi latè de proferente has blaſphemias per lubricum linguæ, & quod eodem modo puniri debeant.

36. Ab Inquiſitoribus quoque puniri poſſunt, qui verba Sacræ Scripturæ ad iocoſa trahunt, libellóſque componunt, ita Pegna, *vbi ſuprà*, verſ. *poſtremò*, Salcedo, *loco citato*, verſ. *quæ ſanè ſunt obſeruanda*, & Sanctatellus *dicto n. in fin.*

§. VII.

De fœdantibus, & conſpurcantibus Imagines Sanctorum.

37. DE hoc delicti genere in præſenti pertractandum eſt, quoniam tales imagines conſpurcantes, &c. facto dicuntur blaſphemare vti communiter dixerunt DD. *infrà* citandi.

Et imprimis huiuſce criminis reos eſſe de hæreſi
vehementer ſuſpectos conſtat inter omnes, vti do- 38.
cuere Alphonſus de Caſt. *de iuſta hæretic. punit lib.* 1. *cap.* 12. *&* 15. Genueoſ. *in praxi Archiepiſcopali Neapol. cap.* 18. *num.* 11. *in fin. & in addit num.*17. P. Zanard. *in ſumm. diuin. Præceptorum*, *cap.*64. verſ. 2. *Dico quod eadem pœna*, *tom.*2. vbi quod hi aliquando etiam abiurant de leui tantum, & regulariter de vehementi, non autem de formali (ſi Catholici ſint) Quamuis ait ipſe, aliqui tenuerint hos non debere abiurare, quia Maieſtatem confitentur, & eam tantummodo odio, & malo animo offendunt, Simanch. *in Enchiridio iudicum violatæ Relig. tit.* 10. *Rubr. de effractoribus imaginum*, Lazat. *de blaſph. q.* 6 *num.*14.

39. An autem hic caſus ſit mixti fori, vel potius ad Inquiſitores pertineat, priuatiuè quoad Laicos diſputant DD. in qua difficultate,

40. Clarus *in Pract. Crim §. fin. q.*68. verſ. *Imaginem*, Simanch. *de Cathol. Inſtit. tit.*33. *num.* 17. voluerunt hoc delictum eſſe mixti fori, ita vt ſit locus præuentioni inter iudicem laicum, & Eccleſiaſticum, & illos varios caſus particulares, in quibus tales delinquentes à Iudicibus ſæcularibus fuerunt condemnati referentes, ſequuntur Baiard. *ad Clarum*, *num.* 49. *& ſeq.* Farin. *de delict. & pœnis*, *quæſt.* 20. *num.*68. *& ſeq.* Menoch. *de Arbitr. Iud. caſu* 376. *per tot.* Franch. *deciſ.* 504. vbi Riccius *in addition.* Caballus *in ſuis reſolut. Crimin. centuria prima*, *caſu* 91. Farinac. *in nouiſſ. addit. ad dictam quæſt.* 20. *ſub num.*68. *&* 70. qui alios refert & concludit eſſe locum præuentionis inter Iudicem ſæcularem, & Inquiſitorem. Franc. Bernard. Portus, *in ſuo faſciculo rerum Criminalium*, *fol.*45. vbi meminit de quodam dicto il Spagnoletto, qui ex ordine Senatus noſtri Excellentiſſimi fuit ſuſ-
penſus ob pedibus calcatam Sacram Imaginem, & 41.
quamuis hæc ſit communiſſima opinio, attamen ego contrariam opinionem veriorem puto, videlicet,

Cognitionem huiuſce criminis ſpectare ad Iudices fidei, priuatiuè quoad laicos, moueor ex pluribus, &

Primò, Quia ſi is, qui taliter delinquit verbo, dixiſſet Imagines Sanctorum non eſſe venerandas, vtique talis blaſphemaſſet hæreticaliter, & per conſequens puniendus eſſet ab Inquiſitore priuatiuè, quoad laicum, vti ſupra dixi, at voluntas alicuius, non minus verbo, quam facto declaratur *l. reprehendenda*, vbi DD. *Cod de Inſtit. & ſubſt.* quinimo voluntas magis facto quàm verbis declaratur, Barboſ. *Axiomate* 250. *num.*4. qui alios allegat, fractione autem, aut conſpurcatione alicuius Imaginis, clarè patet tales reos velle fateri Imagines non eſſe venerandas, igitur etiam hi facto hæreticaliter blaſphemantes ſubduntur iuriſdictioni Inquiſitorum priuatiuè, quoad laicos.

Secundò, quia ita fuit deciſum à Supremo Regio
conſilio Hiſpaniæ, in quodam nouiter conuerſo, 42.
qui imaginem B.M.V. fregerat, quique prima ſententia fuerat condemnatus, ad amputationem manus, & ad ſuſpenſionem in furca, & cum ab hac ſententia hic reus appellaſſet, ad Regiam Pincianam Cancellariam, iuſſu DD. de dicta Cancellaria, cauſa hæc remiſſa fuit ad Inquiſitores, à quibus poſtea fuit ob non probatum delictum abſolutus, ita ſuo tempore accidiſſe ſcribit Azeuedus I. C. inſignis ad Regias Conſtitutiones, *lib.* 1. *titulo* 1. *leg.* 3. *num.*7. *& ſeq.* qui etiam vlterius tenet hanc remiſſionem iuſtiſſimè factam fuiſſe, & de hoc crimine ſolos Inquiſitores poſſe cognoſcere.

Tertiò, Moueor ex eo quod nullus huc vſque

controuertit,

controuertit, quod inquisitores soli sint Iudices in causis sortilegorum hæreticalium, vt v.g. sortilegij in quo sortilegus vtitur Hostia consecrata, vel baptizat imagines, vt *infrà* probabi *in tit. de sortilegis*, & hoc non ex alia ratione, quàm ex eo, quod nisi crederet hostiam consecratam habere virtutem ad sortilegia illa non vteretur, vt ibi dixi ex Alphons. à Castro, & aliis, quod tenere esset hæresis, igitur etiam in casu nostro idem dicendum, nam deturpans imagines, nisi crederet, imagines non esse venerandas, non est præsumendum, quod illas demeparet, sicuti etiam Baptizans imagines, nisi crederet eas posse baptizari, non est præsumendum, quod illas baptizaret.

Quartò, Moueor ex eo, quia apud Græcos isti effractores Imaginum vocantur Hæretici, vti notauit Azeuedus *vbi suprà,n 9.circa medium.*

Atque ita tenet Azeuedus omnino videndus, *vbi suprà*, Genuensis in Praxi Archiepiscopali Neapol. *cap.18. in additionibus,num.17.* & Lazar. *de blasphemia,q.6.num.14.*

Neque obstat, quod communiter opponitur, quod Inquisitores non possint imponere pœnam condignam huic delicto, quia hoc negatur, nam possunt ex enormitate delicti, & eius circunstantiis, hosce reos Brachio sæculari relaxare, Azeued. *loco citato* & Genuens. *dicto num.* 17. *in fin.* prout etiam Bononiæ, tres qui plures imagines in Ciuitate conspurcauerant de ordine Supremi Tribunalis, Sanctæ Romanæ Inquisitionis,fuerunt brachio sæculari traditi de anno 1623. qui debitas tanti sceleris pœnas persoluerunt, & ita contra hosce reos obseruari in Hispania attestatur Sousa *in suis Aphorism. Inquisit. lib.1.cap.42 n.1.& sequentibus.*

Et de iure hosce reos ad pœnam mortis naturalis etiam puniendos dixit Viscont.*in suis concl.iuris, in littera I,*in verbo *Imagines*, vbi alios allegat,quibus addi potest Præses Gotofred.Abbatio *in sua praxi & theorica criminali. in §.heresis.num.54.& seq.*

Et tam enorme est hoc delicti genus, vt illius Rei, à C. Regis nostri indulto generali excludantur Mastril.*ad indultum cap* 20.*n.*14. & 15. vbi idem concludit de blasphemo hæreticali, & sic Franc. Bernard: Portus *in suo fasciculo rerum Crim. fol. mihi* 46. attestatur,se non potuisse obtinere ab Excellentiss. Senatu nostro Mediolani, quod quidam Benedictus Vicecomes, ob Hæreticales blasphemias ad remum per quinquennium damnatus frueretur beneficio decreti gratiosi.

Prout nec in Regno Neapolit.in Blasphemia Dei, & eius Sanctissimæ Matris, ac Sanctorum Apostolorum transigi posse, nec pœnam commutari, nec fieri gratia ex Regia Pragmatica Cardinalis Granuellani, tunc illius Regni Protegis, testes sunt Gagliardus *de delictis mentalibus, & actualibus, lib.1. de Blasphem. num.* 126.*in fin.*vers. *Item in Blasphemia*, & Ioan.Dominicus Tassonus *in pragmat. Regia, de Antefato*, vers.1.*obseruat.*1. *num.* 139. & vers.12.*obseru.*1.*num.*15.

§. VIII.

De variis generibus Blasphemiarum, & an Inquisitores aliquando possint punire blasphemias non hæreticales.

43. Quamvis supra de variis blasphemiarum generibus dixerim, attamen nunc maioris huiusce materiæ declarationis gratia, nonnulla exempla adducam similium blasphemiarum.

Et Primò de Blasphemia,*nec Deus ipse si descenderet de cælo amoueret frumentum de Area* hac,clarum est,quod est hæreticalis,& de hac blasphemia videatur Viuius *decision.*175.*n.*18. Lazar. *de blasph. quæst.num.*33.

Secundò sub hæreticalibus blasphemis, comprehenduntur etiam blasphemiæ hæreticales prolatæ sub conditione,Royas *de hæreticis,part.*2. *num.* 73. *& seq.*Lazar *de blasph q.*7. *n.*43.*& seq.* quia in actu conditionali, adest voluntas de præsenti.

Tertiò, pro hæreticali blasphemia habetur dicere, *Dio Parteziano*. Plot *in tract.de Blasph.num.*27. Lazar *de Blasph.q.*7.*num.*29.

Quartò,qui diceret*Dio becco Diauolo*,si est assue us proferre blasphemias atroces in Deum, præsumitur verbum illud iniuriosum retulisse in Deum, alias secus, Lazar *de Blasph q.*3.*n* 15.*vers.Hinc in facti.*

Quintò, controuerti potest an blasphemare dicatur, dicens *al dispetto, che non vò dir di Dio, vel putana, che non vò dir della V. M.* & Plotus in tract. de blasph.num.17. voluit hunc blasphemare hæreticaliter, nam inquit ipse, protestatio illa non releuat,vti contraria facto.

Lazarus, verò *de blasph q.*3. *num.*3e. tenet oppositum, nam negatio posita ante verbum regulariter inducit orationem negatiuam, & ita etiam ego in mitiorem partem inclinans teneo. Neque obstat ratio Ploti, nam in hoc Crimine, in hoc Tribunali declarationi expressæ potius stari debet, quam facto contrario, cum versemur in his, quæ in animo consistunt, vt dixit Menoch. *de arbitr. casu* 86.*num.*9.

Sextò dicere,*Putana della Vergine*,non proferendo nomen Mariæ,est,hæreticaliter blasphemare, nam ex communi vsu loquendi appellatione Virginis,per excellentiam intelligitur B.V M. ita Plot. *de blasph. n.*13.Laz.*in eodem tract.quæst.*3. *num.*38, Belochius *loco infra alleg.*

Septimò dicere, *al corpo di Dieci, è dirà vel putana di Dio becco, vel al dispetto di Christophoro, vel putana della vergine Giouanna*, non est blasphemare,attamen Iacobus Ramirez *in tract. de custodia linguæ,cap.*3.ait talia verba proferentem malefacere, *nam sicuti*, inquit, *qui se ad ignem sæpe approximat, quandoque ab eo comburitur, ita etiam qui ex consuetudine huiusmodi verba proferet, quandoque verè blasphemat.* Quod ampliatur in lusore, qui semper præsumitur blasphemare, & addere illa verba dolosè, ita Lazarus *de blasph. q.*2. *num.* 33. Et de his omnib. & aliis similibus blasphemiarum generibus, vide Bellochium *de casibus reseru.part.*2.*q.*12.*num.*6. *& pluribus seq.*

Quoad secundum, dico quod solus Inquisitor cognoscit, non solum de blasphemiis hæreticalibus,sed etiam de habentibus connexionem cum hæresi, ita Albertinus *de agnoscend. assert. Cath. q.*12. *num.*63. vbi ait sufficere, quod blasphemia habeat in se hæresim explicitam, vel implicitam, vt de illa Inquisitores cognoscant, Alphons.à Castro *de iusta heret.puinit.l.*1.*c.*12. *in fin.*ibi.*blasphemia autem, quæ habet quandam cum heresi viciniatem vel connexionem ad Inquisitores spectat*, Royas *de hæreticis*, *p.*1. *assert.* 12.*n.*168.& Lazar.*de blasphemia q.*6.*n.*10. 44.

De illis verò blasphemiis,quæ nec hæreticæ sunt, nec cum hæresi cognationem habent non solent cognoscere Inquisitores directè,licèt ex illis soleant malam, & prauam inquisit. Rei indolem arguere,Sanctarell.*de heresi,tract.*1.*de blasph.c.*8.*dub.*1.*n.*2. De illis tamen etiam cognoscunt Inquisit. cum sint 45.

coniunctæ, cum blasphemiis hæreticalibus, & ita passim obseruatur in hoc Sacro S. Tribunali.

§. IX.

De blasphemiis sub conditione.

46. QVia diximus *suprà num.* 43. blasphemias hæreticales non desinere esse tales, quamuis eis adijciatur aliqua conditio, nunc pro clariori veritate, & intelligentia huiusce rei,

Animaduertendum est, quod ea de plano procedunt cum blasphemia profertur sub conditione de futuro, quia tunc omnes rationes adductæ à Doctoribus militant, vt videre est ex Cantera *in suis q. crim. tit. de blasphem.* n. 3. Sanch. *in summ. lib. 2. c.* 32. *n.* 24. Azeued. *ad Reg. Hispan. Const. nou. recopil. l.* 8. *tit. de los blasphemos, l.* 1. *n.* 14. Sanctarell. *in tract. de blasphemia post eius tract. de hæresi, c. 2. dub.* 1. *num.* 19.

47. Neque obstat ratio adducta per Salazar de vsu, & consuetudine *cap.* 5. *n.* 58. quod conditio nihil possit in esse, quia vt supra dicebamus, in actu conditionali adest voluntas de præsenti, & ea blasphemia illa conditionali significatur fidem nostram non esse firmam, cum possit à futuro euentu pendere, vt dixit Sanctarell. *vbi suprà.*

Dubium quidem graue esse potest, quid dicendum sit de blasphemia prolata sub conditione de præterito.

48. In qua difficultate secundum traditiones Canteræ Sanchez, & Sanctarellos *vbi suprà*, concludendum videretur idem iudicandum de blasphemia prolata sub conditione de futuro, ac prolata sub conditione de præterito, nam Doctores exemplificant traditiones suas in hac blasphemia *si hoc non est verum renego Deum*, & dicit Cantera, quod talis proferens est blasphemus, & subditur Iudicio Inquisitorum, siue illud, quod asserit non sit verum, siue sit verum.

49. Ego tamen saluo semper veriori iudicio, & salua determinatione S. M. Ecclesiæ, & Sacr. Congregationis dicerem talem proferentem verba blasphema sub conditione de præterito, quam non extitisse est impossibile si verè extitit (vt præsuppono) non posse dici blasphemum hæreticalem.

Probatur conclusio, & pro faciliori probatione ponatur exemplum tale. Si dies externa non præteriit nego Deum, tunc sic, iste proferens talem propositionem ita firmiter credit in Deum, vt ea vi suæ propositionis impossibile sit eum non credere in Deum, quia impossibile est diem externam non præteriisse, igitur iste non est blasphemus hæreticalis.

50. Secundo probatur, quia in casu istius blasphemiæ non militant rationes consideratæ à DD. supra allegatis, nam Sanch. *d. c.* 32. *n.* 24. mouetur ad asserendum verba etiam sub conditione prolata blasphemiam importare ex eo, quod fidei humanæ denegatur omnimoda firmitas, cum significetur quasi pendens ex conditione contingenti.

Ad hæc ratio cessat in conditione de præterito, quia est conditio non contingens, sed necessaria, quam impossibile est non extitisse.

Sanctarell. verò *vbi suprà*, mouetur ex eo, quod in istis propositionibus conditionalibus videtur fides nostra pendere à conditione, quæ potest esse, & non esse, quæ in effectu est eadem ratio cum ratione Sanchez, de qua *suprà.*

Ad hæc ratio non potest applicari casui nostro, quia conditio prædicta, si dies externa non præteriit non potest esse, & nō esse, sed est conditio necessaria.

Royas *loco suprà, n.* 43. *allegato*, rationem adducit ex eo quod in actu conditionali adest voluntas de præsenti.

Sed neque hæc ratio obstat nostræ conclusioni, quia vt sup. dicebamus voluntas quæ de præsenti adest in proferente dictam propositionem, est Catholica, & impossibile est, quod ea vi dictæ propositionis non sit Catholica, quia impossibile est dictam conditionem non extitisse.

Nec etiam quicquam facit ratio Canteræ *loc. sup. allegato*, quia licet verba illa sint temeraria, & scandalosa, attamen nihil negant de Deo, imo ea vi illius conditionis significant esse credendum Deo, sicuti impossibile est præterita non extitisse.

Hæc tertio loco mirificè comprobantur ex Doct. 51.
Bart. *in l.* 1. *de condit. & demonst. n.* 2. vbi dixit conditionem sub tempore præterito non esse conditionē nisi admodum impropriè, quod idem dixit I.C. *in l. cum ad præsens, cum duabus seq.* vbi benè Gotofred. *in suis notis, ff. si certum petatur*, vnde ex stipulatione, de præterito non oritur obligatio conditionalis, sed pura: sic quamuis controuertant DD. an Episcopus possit dispensare in votis conditionalibus sub conditione de præterito, vt videre est ex longa serie alleg. per Sanch. *in summ. lib.* 4. *c.* 40. *n.* 88. *& plurib. seq.*

Sicuti igitur in his actibus, stipulationibus, & Votis obligatio est pura, ita in propositionibus conditionalibus, sub conditione de præterito assensus est purus, & proferens habet mentem, & assensum Catholicum.

Ad hoc idem allegari potest pulcherrima doctrina 52.
D. Th. *in 4 sent. dist.* 29. *q. vnic. art.* 3. quam alleg. & sequitur Paulus Duranus *de conditionibus, & modis impossibilibus, ac iure prohibitis, p.* 3. *c.* 2. *n.* 12. *& sequent.* quod scilicet quamuis conditio impossibilis adiecta contractui Matrimonij vitietur, ita quod Matrimonium reiecta illa conditione sustinetur *c. fin. de conditionibus appositis*, Paulus Duran. *in eodem tract. p.* 4. *c. per tot.* Attamen quando sumus in conditione de præterito falsa vtique illa non vitiatur, sed vitiat Matrimonium, quia remouet consensum ab actu, igitur etiam in nostro casu omnis assensus hæreticus remouetur à dicta propositione.

Et si verè DD. *suprà* allegati in contrarium dili- 53.
gentius inspiciantur, loquuntur in blasphemia conditionali conditione de futuro, & cum exemplificant in conditione, si hoc est verum, intelligi commodè possunt, cum asserta veritas non est nota proferenti, nam tunc verè proferens blasphemiam sub illa conditione blasphemat hæreticaliter.

Et si dicatur proferentem blasphemiam etiam sub conditione de præterito æquare certitudinem humanam certitudini diuinæ,

Respondendum erit, quod propositiones, quæ ex se videntur æquare vtramque certitudinem, puta 54.
dicendo, *hoc est verum sicuti est Euangelium*, possunt dupliciter considerari, vno modo, vt illa dictio, *Sicuti*, denotet æqualitatem, & tunc vtique illa propositio contineret hæresim, quia semper magis est necessaria veritas reuelata, quacumque alia veritate humana, quantumuis euidenti. Si verò illa dictio, *Sicuti*, denotet tantummodo similitudinem, hoc modo illa propositio non continet hæresim, licet modus loquendi sit malus, & quia regulariter, & ex communi vsu loquendi propositiones certitudinem diuinam, & humanam æquantes intelliguntur similitudinariè, vt ita loquar,

nisi aliter constet de mente eas proferentis non sunt blasphemæ, ita Sanchez *d. c.* 32. *sup. alleg. n.* 31. & latissimè propositionem illam, *hoc est verum*, sicuti Euangelium, examinans Parlador. *in suis quæst. quotid. post diff. iuris*, q. 18. §. 1. *n.* 1. *& seq. & n.* 4. vbi ait, quod, qui huiusmodi verba protulit si verum dixit nullo modo est puniendus, quia non protulit ea verba animo blasphemandi, sed ex certitudine veritatis Euangelicæ dictum suum confirmauit.

Quidquid tamen sit de huiusmodi blasphemiis sub conditione de præterito prolatis, nam me remitto semper cum omni humilitate, & reuerentia determinationi Sacræ Congregationis, certè continent
55. verba temeraria, scandalosa, & piarum aurium offensiua, & vti talia subiecta punitioni Inquisitorum.

§. X.

An consuetudo Ciuitatis excuset à pœnis blasphemia, & an blasphemi gaudeant immunitate Ecclesiæ.

Controuertunt DD. an communis consuetudo regionis excuset blasphemantes, vt videre est ex Farin. *de delictis, & pœnis, q.* 20. *n.* 44. *& seq.* & Sanctarell. *de hæresi, tract.* 3. *de Blasph. cap.* 6. *dub.* 5. 8. qui alios DD. allegant.

56. Sed communissima sententia est negatiua, ita Farin. & Sanctarel. *locis alleg.* nam in iis, quæ ex sua natura mala sunt, consuetudo non excusat, glos. in cap. *sanè de tempor. ordinat.* Lazar. *de blasph. q.* 3. *n.* 21. Vnde Griuel. *decis.* 24. *Senatus Dolani, n.* 21. *& seq.* inuehit in eos DD. qui blasphemis aiunt minuendam esse pœnam ob consuetudinem Ciuitatis.

Consuetudo enim ait Griuel. aggrauat delictum, & multis grassantibus opus est exemplo *l. aut facta*, §. *fin. ff. de pœnis*, & crescente malitia, iustum est pœnam augeri, vid. *dict. decis.* quia in hac materia blasphemiæ pulcherrima est, & erudita.

Sic Senatus noster excellentissimus Mediolani seuerus blasphemantium Iudex, vt deberent esse omnes Principes secundum tradita à Deciano *in suis tract. crim. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 17. & Gottofred. ab Auo *in Theoric. & pract. crim. in* §. *Blasphemia, n.* 1. numquam admittit capitula, per quæ imputati de blasphemia volunt consuetudinem probare ad excusationem illius delicti. Iubet enim Iudicibus criminalibus vt illa reiiciant, vt attestatur Clarus *in* §. *Blasphemia*, vers. *Item potest*, ibi, *Senatus tamen noster*, quem sequitur Gottofred. *in suis notis, ad Nouellam* 77. *coll.* 5. *tit.* 6. *c.* 1. *litera G.* vers. *Placet in eo tantum quod prastet.*

Praxis etiam, & stylus huiusce Sacrosancti Tribunalis contra Lazar. seruat indistinctè quod quicunque suspecti de hæresi sunt, à ministris S. Officij extrahuntur ab Ecclesia, & in carceribus detinentur, vti etiam attestantur Farin. *de immunit. Ecclesiæ. c.* 13. *n.* 175. Abbas Gillin. *in sua summa casuum conscientiæ*, in verbo *blasphemia, num.* 12.

57. An autem gaudeant immunitate Ecclesiæ? Breuiter loquendo de Blasphemo hæreticali, respondendum est, quod non, nam talis est suspectus de fide, & suspecti de fide, non gaudent immunitate Ecclesiæ, ita in terminis blasphemi docuerunt Ricc. *variarum resolut. tom.* 2. *resol.* 9. Peregr. *de immunit. Ecclesiæ. c.* 12. *n.* 12. & Alex. Ambros. *ad Bullam Gregor. XIV. de immunit. Ecclesiæ, c.* 8. *n.* 12. Diana *resol. Moral.* 1. *part. tract.* 1. 1. *resol.* 38.

Licet contrarium tenuerit Lazar. *de blasph. q.* 5. *n.* 73.

§. XI.

An in crimine Blasphemi detur repulsa testium.

Magis communiter dixerunt DD. speciale esse in hoc crimine, prout, & in crimine læsæ Maiestatis, quod non detur repulsa testium nisi ex capite inimicitiæ. Ita docuerunt vt antiquos DD. omittam, Scipion. Rouit. *ad pragmat. Regni in Rubr. de blasphem. num.* 1. vbi allegat Annam Seniorem *singular.* 67. Galiard. *in dicto tit. de blasphem. n.* 125. vers. *& blasphemus non potest*, Viscont. in verbo *blasphemia hinc infertur*, qui alios allegant. 58.

Contrariam tamen opinionem tenuerunt Clar. *in* §. *blasph.* vers. *vltimo*, Boër. *decis.* 302. *n.* 12. Ludouic. Gilhausen *in sua arbore iudicial. crimin. c.* 2. *tit.* 1. *de blasphm. n.* 17. vbi dixit contrariam opinionem à plerisque fuisse reiectam, vti plenam rigoris & Camill. Borell. *in sua summ. decis. tom.* 2. *tit.* 15. *n. n.* 79. vbi ait, quod licet crimen Blasphemiæ odio habeat, attamen pluries pro inquisitis de eo delicto fecit reprobationem testium, quæ in magna Curia Vicariæ fuit admissa. 59.

Hasce contrarias sententias concordare curauit Parlador. *quotid. Iuris, quæst post eius sesquicentur. diff. iuris, quæst.* 18. §. 2. *n.* 5. *& seq.* vt prima opinio habeat locum, cum homo humilis, & vilis huiusce criminis accusatur, secunda verò, vbi vir nobilis, & integræ existimationis. 60.

Certè opinio Clari verior est, & magis practicata, maximè in hoc Sacrosancto Tribunali, in quo nomina testium supprimuntur, vnde sicuti in hoc limitantur, & restringuntur defensiones reorum, vtique in alio sunt ex æquitate ampliandæ, & extendendæ, vt scilicet detur repulsa testium secundùm text. *in l. eum qui ff. de iureiur.* 61.

§. XII.

De tortura blasphemis danda.

Blasphemis quoque dari torturam clarissimum est, siue pro veritate habenda, siue etiam super intentione: pro veritate quidem habenda, cum veritatem nolunt confiteri: super intentione verò, cum de credulitate eorum, quæ interrogati Catholicè respódentes, vrgentur coniecturis, de hæresi, Molfes. *in sum. tract.* 11. *c.* 3. *p.* 27. vers. *contra istos blasphemos*, hæc patent, tum ex dictis de indic. & tortura, tum ex dictis in tit. *de sortilegiis*, in q. *de abiuratione sortilegis iniungenda.* 62.

In præsenti autem dubitari potest, an tortura in casu nostro sit danda blasphemo, cum tantummodò est de hæresi leuiter suspectus, in qua difficultate, 63.

Campanil. *in diuers. Iuris Canon. rubr.* 11. *cap.* 26. *n.* 63. *&* 64. & Roder. à Cugna *de Confess. sollicit. q.* 23. *n.* 14. vers. *Atque de his*, voluerunt suspectum de leui, nullo modo esse torquendum.

Mouentur primò, quia ex leuibus indiciis non potest dari tortura, neque in causa fidei, vt dixi, & latissimè probaui *in dicto tit. de sortileg. loco alleg.*

Mouentur secundò, ex eo, quod disputant DD. num ex leuibus præsumptionibus, sit quis de fide interrogandus, & tamquam de hæresi suspectus carcerandus, & Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 50. *num.* 28. *& seq. & in Enchiridio Iudicum violatæ religionis, titul.* 41. *n.* 7. dixit sibi valde acerbum videri aliquem de fide interrogari, quid sentiat ex solis leuibus 64.

ſuſpicionibus, niſi fortè verſaremur in homine vilis, & abiectæ conditionis, & Siman. h. ſequitur Doctiſſimus Peña *ad Direct. p. 2. comm. 12. in fin.* vbi addit, Hoc ait, eſt certum ad nullius capturam veniendum eſſe, ex his tantùm indiciis, aut delictis, quæ leuiter ſolùm redderent quempiam ſuſpectum propter inſigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine, ſola captura afferre dignoſcitur, hoſce etiam pluribus relatis, ſequitur Fario. *de hæreſi, q. 185. n. 56 & n. 7.* vbi alios plures allegat, optimè Seaccia *de Iudiciis ciuilib. crimin. & hæretical. lib. 1.*
65. *cap. 44 per tot.* ſed maximè, *num. 2.* vbi dixit neminem capiendum ex leuibus indiciis, in hoc crimine.

Si igitur leuia indicia vix ſufficiunt ad interrogandum reum, & ſi ſufficiunt, non tamen ex illis poteſt deueniri ad ipſius capturam. Quomodo ex dictis indiciis poterit reus torqueri, cum multò maiora requirantur indicia ad torturam, quam ad capturam, ex notatis per Clarum *in pract. criminal. q. 20 n. 3. & quæſt. 28. num. 2.* Atque ita DD. *suprà*
66. citati indiſtinctè loquuntur, tam de tortura pro habenda veritate, quàm de tortura ſuper intentione.

Pro huiuſce difficultatis ſolutione, notandum eſt, quod ſuſpicio hæreſis leuis, talis dicitur in ordine ad ſuſpicionem vehementem, nam leuis ſuſpicio ſecundum ſe conſiderata, arbitrio prudentum virorum eſt grauis, vnde ob id Eccleſia eam leuem ſuſpicionem habet in conſideratiune, dum Chriſti fideles ea ſuſpicione laborantes, cogit ad abiurandum de leui, cap. *Accuſatus in principio. de hæreſi, in 6.* ita Freitas *ad Roder.* à Cugna *de confeſſar ſollicit. q. 5. num. 37.* Sic in ſimili percuſſio Clerici, alia dicitur leuis à qua poteſt Epiſcopus abſoluere, cap. *peruenit*, de Sententia excomm. & alia grauis, à qua Papa, & non Epiſcopus abſoluit, cap. *Si quis ſuadente, 17. quæſt. 4.* Et tamen percuſſio leuis, talis dicitur præciſe in ordine ad grauem, nam in ſe poteſt eſſe peccatum mortale, & ſic culpa grauis, vt ex Nauar. & aliis obſeruanit, Bona. *de cenſur. in ſpecie, tom. 3. diſp. 2. q. 3. punct. 6. ſect. 5. num. 8.* verſ. *dixi percuſſio leuis.*

Hoc ſuppoſito ſi ſermo ſit de tortura danda pro veritate habenda, & ſuper complicibus, vbi ſimus in aliis caſibus ſuſpicionis leuis hæreſis in quibus, de complicibus aliqualiter appareat, & in eodem delictorum genere, quod ſine complicibus nequit perpetrari, tunc dico eam etiam ſuſpecto tantummodò de leui, non confeſſo, & non conuicto dandam.

Id euidenter conſtat ex inueterata praxi S. Officij, qua huiuſmodi ſuſpecti tantummodò de leui ſolent pro habenda veritate torqueri, vnde P. Maſſio. *in Praxi S Officij, parte* 8. in forma ſententiæ contra reum ſuſpectum de leui, ponit hæc verba, *Et parendo à noi, che tu non haueſſi detta intieramente la verità giudicaſſimo, &c. eſſer neceſſario venir contra di te, al rigoroſo eſſamine, nel qual conſtituito niente di nouo aggiongeſti à tuoi primi detti.*

Confirmantur prædicta, primò quia ſuſpicio leuis arbitrio prudentum, & Eccleſiæ eſt grauis, in ſe, vt *suprà* vidimus, ergo in ea locus eſt torturæ. Confirmantur ſecundò, quia ex Freitas *ad Roderic. de Confeſſ. ſollicit. q. 23. n. 29.* ex Cantera, & aliis ibi allegatis, Confeſſarius ſollicitans, poteſt pro habenda veritate torqueri, quod etiam de iure communi procedere dixit Souſa *in Aphoriſmis Inquiſitorum, lib. 1. cap. 24. num. 65.* licet ipſe contrarium teneat, & tamen tam Freitas, quam Souſa, vti Hiſpani, Hiſpanorum opinionem ſequuntur, quod ſollicitatio in confeſſ. non inducit, niſi ſuſpicionem de leui, vt vidimus *tit. 6. §. 13.*

Neque obſtant argumenta in contrarium adducta, quod ſcilicet ex leuibus indiciis nullus ſit de fide interrogãdus, carcerandus, & multo minus torquendus.

Quia, aliud eſt ex leuibus indiciis carcerare, torquere, & interrogare reum, aliud id agere ex legitimis indiciis inducentibus de iure ſuſpicionem hæreſis leuem, quæ in ſe grauis eſt, hoc eſt licitum, quamuis primum ſit illicitum.

Alias ſequeretur, quod in Hiſpania, nec binas nuptias contrahens ſimul, nec Confeſſarius ſollicitans poſſent interrogari, quid ſentiant de Sacramentis Matrimonij, & Pœnitentiæ, nec carcerari. Quia ibi, ex illis delictis oritur ſuſpicio tantummodò leuis hæreſis, vt *suprà* vidimus *tit. 5. & 6.* Et tamen in Hiſpania huiuſmodi rei, & carcerantur, & interrogantur de fide, Souſa *in Aphoriſm. Inquiſitorum, lib. 1. cap. 35. num 3.* & Ludouic. à Paramo *de Origine Sanctæ Inquiſitionis, lib. 3. q. 10. num. 165.* verſ. *Et quoniam.*

Si verò loquamur de tortura ſuper intentione, tunc dico ſuſpecto de leui, eam minimè dandam. Probatur, quia vt probaui, *tit. 12. § 8. n. 56.* ſuſpicio leuis hæreſis ſufficienter & naturaliter tollitur abiuratione de leui, quæ ad hunc præciſe effectum fuit inuenta, igitur vlterius non eſt reus torquendus.

Secundò probatur, Quia ſuſpicio vehemens hæreſis tollitur tortura ſuper intentione, & abiuratione, vt probaui loco ſupra allegato, *num.* 87. ergo non eſt æquum, ad tollendam ſuſpicionem leuem hæreſis (quæ longè inferior eſt vehementi) de neceſſitate requiri torturam, & abiurationem.

Tertiò probatur, quia ob id Souſa *in Aphor. Inquiſitorum, l. 1. c. 34. n. 64.* voluit Confeſſarium ſollicitantem, qui ſecundum iura ſuæ religionis non eſt, niſi de leui ſuſpectus de hæreſi, vt *suprà* dixi, non debere torqueri ſuper intentione, & Genuenſis *in praxi Archiepiſcopali Neapol. c. 84. in antiquis, n.* 8 ibi, Quando reperitur quis ſuſpectus leuiter, tunc taliter ſuſpecto ſolet imponi pœnitentia ſalutaris, & abiuratio de leui, & regulariter non torquetur, cuius dictum intelligo, de tortura ſuper intentione, aliàs ei non poſſet iniungi abiuratio de leui, quæ neceſſariò ſupponit de delicto plenè conſtare debere, vel per confeſſionem, vel per legitimas probationes. Et doctrina, Genuenſis, per totum illud caput magnifacienda eſt, quoniam tota deſumpta eſt ex literis Supremæ Congregationis de Vrbe, vt ipſe *in fin. illius capitis* atteſtatur.

Si tamen tortura daretur taliter ſuſpecto, tunc eſſet vtique abſtinendum ab abiuratione, quia illa ſuſpicio leuis ſufficienter eſſet ſublata per torturam Peña *ad Eymericum, part. 3. comment. 36.* verſ. *Quare in hoc articulo.* Quamuis vt *suprà* dixi, & latiùs dicemus *in titul. de ſortilegiis*, ſuſpicio leuis regulariter ſit tollenda per abiurationem de leui.

Benè verum eſt, quod cum ſuſpicio leuis non conſiſtat in indiuiſibili, ſed habeat ſuam latitudinem moraliter, ſi hæc ſuſpicio leuis, in genere ſuo ſit ex ſuſpicionibus gradum infimum leuis ſit ſuſpicionis excedentibus, poſſet etiam tunc reus taliter ſuſpectus torqueri leuiter, ſuper intentione, & vlterius cogi ad abiurandum de leui, & hoc eſt, quod voluit dicere Genuenſ. *loco ſupra allegato*, dum non dixit ſimpliciter, ſuſpectum de leui non torqueri, ſed tantummodo regulariter non torqueri.

Hic autem commodè dubitari poteſt, an cum reus explicitè non fatetur, ſed tantummodò, ſe remittit dictis teſtium, poſſit torqueri pro habenda præciſa reſponſione per ſic, vel non?

In

In qua re respondendum est affirmatiuè, ita Bald. *l. accusationem. num. 6. C. qui accusare poss.* Capic. *decis.* 145. Farin. *de indic. & torturu , quæst.* 37. *num.* 176. Et ratio est, quia potest esse, quod testes qui deposuerunt non probent, vt quia sit vnus tantum testis, vel quia patiuntur exceptiones in personis, vel in dictis, quo casu relatio, ad eorum depositiones pateretur easdem exceptiones, cum omnes qualitates sint in referente.

His accedat, quod potest esse quod illa relatio ad dicta testium sit fraudulenta, puta quia reus plures blasphemias protulerit, quam testes deposuerint, vnde propterea cogendus est reus ad præcise respondendum, & hanc scio fuisse opinionem Reuerendissimi olim Marci Antonij Amidani, *tom.* 3. *eius votorum, voto* 15. *num.* 2.

§. XIII.

De abiuratione blasphemo iniungenda.

67. QVoniam blasphemi consuetudinarij, & ex habitu quodam, tam in ira, quam extra iram, & ad omnem leuem animi motum sunt vehementer suspecti de hæresi, vti *suprà* probaui, ideo clarum est, quod isti debent abiurare de vehementi, Genuensis *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 68. *num.* 8. vers. *Si verò aliquis est suspectus*, Lazarus *de Blasph. quæst.* 6. *num.* 17. P. Zanard. *in sum. diuin. præceptorum* , 1. *part. cap.* 11. *de Blasph.* vers. *blasphemi autem in ira.*

68. Si verò sint blasphemi consuetudinarij tantùm in ira, maximè si ira non sit ex causa omnino iniusta, tunc quoniam tales sunt tantum, de leui, tantummodo abiurare cogendi sunt, Lazar. *de blasph. loco suprà allegato*, & P. Zanardus *ibidem.*

Videatur etiam in hac materia abiurationis Ioseph Sesse *decis. Regn. Aragon. decis.* 470. *n.* 24. *vol.* 4. vbi ait, quod qui hoc modo blasphemauit, *Renego Deum , & Beatam Virginem* , abiurauit de leui, & eodem loco subdit, quod alius quidam blasphemus vna; & alia vice fuit coactus ad abiurandum de leui in Tribunali S. Officij, & ad exilium quatuor annorum P. etiam Diana *p.* 4. *resolut. Moral. tract.* 7. *resol.* 8. vers. *Nota tamen*, ait, quod die 16. Decembr. 1633. in Inquisitione Sicula duo blasphemi abiurarunt de vehementi publicè, ipso ibi Consultore existente.

69. Si verò quis semel tantum blasphemiam hæreticalem protulerit in ira, tunc talis, non solet abiurare, sed tantummodo graui ei facta obiurgatione dimitti solet cum pœnitentiis salutaribus, & aliquando, si persona sit vilis cogitur stare præ foribus Ecclesiæ, cum candela accensa in manu, ita Genuens. *in pract. Archiepiscopali Neapolitanu, cap.* 68. *n.* 13. vers. *Item illis , qui semel*, & Lazar. *de blasph. quæst.* 6. *num.* 21.

70. An autem, qui bis, vel ter, in ira tantum blasphemauit sit cogendus ad abiurandum? Dico quod sic, & hoc probant verba Eymetici *in Director. p.* 2. *q.* 41. *num.* 6. vbi ait: Si verò non frequenter sed rarò, nec longo tempore sed pauco, & non extra ludum, sed in ludo tantum, tunc eo casu abiurare debeor vti leuiter suspecti, & qui ter blasphemauit in ira rarò saltem dicitur blasphemasse, & in verbis prædictis Eymerici comprehenditur, igitur etiam talis debebit abiurare.

Sed quoniam Zanard. *in sum. diuin. præceptor. cap.* 11. *de blasphemia*, 1. *p.* vers. *Blasphemi autem in ira*, ait quod blasphemi in ira, & semel, bis, & ter, non solent abiurare si ira magna fuit, & causa iræ iusta, ideo in hoc seruanda est practica vniuscuiusque Tribunalis. Et quia cum tractatur de Blasphemi abiuratione, contingit sæpe dubitari, an in loco secreto, an publico sit ei indicenda? Tota hæc res residet in iudicantium arbitrio, ita tamen, quod si blasphemi, licet indiciis præuenti comparuerint, tamen in Sancto Officio, nec citati, nec vocati possit cum ipsis agi honestiori abiuratione, Locatus *in* 3. *casu Placentiæ deciso*, addit etiam Rol. *cons.* 63. *n.* 7. *lib.* 3. & Farin. *quæst.* 194. *n.* 9. *de hæresi*, honestiori etiam abiuratione esse agendum cum blasphemo nobili, quod tamen non audeo affirmare, ob ea, quæ dicam, §. *seq.*

Generaliter tamen aduertendum est, quod regulariter abiuratio de vehementi fit publicè, sicuti abiuratio de leui in secreto. Aliquando tamen etiam abiuratio de leui fit coram Congregatione vt supra vidimus ex Ioseph Sesse *in alleg. decis.* 470. Et ego etiam ipse semel vidi practicatum in nostro S. Officio Cremonæ tempore Reuerendissimi, & Religiosissimi P. Magistri Ioan Baptistæ de Scaula, tunc huiusce Ciuitatis Cremonæ Inquisitoris, qui ob singulares animi sui dotes morum, ac vitæ suauitatem, & doctrinam ex post maxima cum laude totius suæ Dominicanæ Religionis munere Prouincialis vtriusque Lombardiæ fœliciter functus est. Ad quod possunt allegari scripta à P. Diana *p.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 33. sicuti etiam aliquando vidi suspectos de vehementi non abiurare publicè, vt accidit in quodam nobili in hac nostra Ciuitate Cremonæ, qui cum ter fuisset in Sancto Officio, de hoc crimine blasphemiæ inquisitus de vehementi abiurauit coram Congregatione, mitius secum agendo ob eius affines nobiles.

§. XIV.

De pœnis, pœnitentiisque salutaribus blasphemis imponendis.

OMisso casu in quo blasphemans fateretur, se corde credidisse blasphemiam, quam ore protulerit, quo casu abiurare deberet de formali, & pœnis hæreticorum molestari, iuxta tradita per Lazar. *de blasphem. quæst.* 6. *n.* 17. & Zanard. *in sum. diuin. præceptorum* locis suprà, in proxima quæstione Indicatis. 71.

Blasphemi ex consuetudine, & vehementer suspecti condemnantur ad triremes, per triennium, vel in pœna pecuniaria graui, si viri sint honestæ conditionis ita Zanard. *in sum.* 1. *p. c.* 11. vers. *secundum est frequentia*, Salc. *ad Diaz. c.* 113. vers. *pœna autem quæ imponi solet*, vbi etiam quod viles condemnantur ad verbera, & nobiles ad carceres, Royas *in tract. de hær. p.* 2. *n.* 176. Barbosa *de Officio & potestate Episcopi, alleg.* 51 *num.* 89. *& seq.* vbi alios allegat. In hac tamen materia animaduertendũ, quod quamuis Nobiles ratione nobilitatis videãtur mitiùs puniendi, c. *grauem, de pœnis* ibi, *Volentes tamen nobilitati parcere Comitis*, Peña *comm.* 16. *part.* 2. Gayl. *lib.* 2. *obseru.* 110. *n.* 45. 72.

Attamen hæc non videntur habere locum, vbi delictum sit commissum contra splendorem Nobilitatis Gayl. *vbi suprà n.* 42. nam tunc Nobilitas auget pœnam, optimè Henric. Boich. c. *cum quidam. de iureiur.* vbi enumerans delicta quorum pœnæ augentur ex nobilitate, mentionem facit de blasphemia.

Et quando Nobiles, & graduati sint in delictis magis vel minus puniendi, videndus omnino erit Gregor. Lop. *in l.* 2. *tit.* 28. *partit.* 3. *glos.* 1. *per tot.* vbi verè loquitur in hac materia superegregiè.

Blasphemi verò, cum sunt tantummodo leuiter suspecti puniuntur post abiurationem aliqua leui pœna pecuniaria, vel etiam dimitti solent cum pœnitentiis salutaribus quæ regulariter omnibus blasphemis solent iniungi, ita Lazar. *de Blasph. q.6 n.22.*

73. De aliis pœnis blasphemis imponendis, vide Barbosam *vbi suprà*, vbi latissimè de illis pertractat, Pesiam *com.66.* verſ. *Blasphemi olim*, Marium Italiam *de immunit. Ecclesiæ, c.5. §.6. num.86. & seq.*

74. Addendum etiam est hoc loco, quod cum blasphemiæ à ludo, & ludi causa procedunt, tunc debent reis fieri præcepta sub pœnis pecuniariis, vt abstineant à ludo, vt sic sublata causa blasphemiarum (scilicet ipso ludo) tollantur & blasphemiæ.

Tandem pro complemento huiusmodi materiæ aduertendum ex Zanardo *in sum. diuin. præceptorum, cap.64.* verſ. *Excusabuntur autem, p.2* Blasphemantes ex simplici ebrietate, vel in ira magna, & ex grauiss. & iustissima causa, maximè si illicò quod se deliquisse nouerint coram præsentibus pectus obtuderint, vel alta voce dixerint, *Domine miserere, peccaui*, excusari ab omni abiuratione, licet non ab omni pœna, nam per actus doloris externos suspicio malæ credulitatis ab eis tollitur, Farin. *q.20. n.57. de delictis, & pœnis.* 75.

§. XV.

De quadam cautela Thomæ Ferrarij.

76. Thomas Ferrarius *in suo cautelarum tractatu cautel.25* ait quod si Blasphemus post prolatam Blasphemiam Sacerdoti confiteatur & ab eo absolutionem obtineat, liberabitur ab omnibus aliis pœnis, & allegat Bartolum ita sentientem in consilio suo 167. incipiente, *Minister fratrum de pœnitentia.*

77. Sed ne hæc Bartoli opinio, aliquem in nostro S. Officio decipiat animaduertendum est, quod ea est communiter reprobata, ita Iason Bald. Ioann. de Anania, & alij allegati à Greg. Lopez, *in l.4. glos.2.* in verbo *Cortele la lengua, tit.28 partit.7.* verſ. *An si blasphemus*, vbi quod contra Bartolum omnino est tenendum, quia per pœnitentiã non tollitur pœna ciuilis, & legalis, Barbos. iun. *in cap.1. num.6. de maledicis*, benè etiam in nostris terminis Parlador. *quotid. diff. iuris, diff.12. §.2. n.22.* vbi ait, quod Sacerdos habet tantum iurisdictionem in foro interno, & nullam in foro externo, & ideò Iudicium in illo foro non habet aliquid commune cum hoc, quoad Iurisdictionem, & ibi allegat Couarr. *lib. 2. variar. resolut. cap.10. num.3.* & sic absolutum in foro conscientiæ à crimine hoc blasphemiæ, posse nihilominus adhuc in foro exteriori puniri in hoc S. Officio dixit Sousa *in Aphor. Inquis. l.1. c.19. n.23.*

78. Et quamvis Galiard. *de delict. mentalibus, & actualibus lib.8. tit. tit. de Blasphem. num.127.* verſ. *& licet non habeat absolutionem à Sum. Pontif.* conetur probare ex dicta cautela Ferrarij, blasphemum, qui Sacramentalem obtinuit absolutionem mitius saltem in externo foro esse puniendum.

79. Attamen in praxi ego per spatium quatuordecim annorum quibus in hoc S. Officio versatus fui, nunquam vidi aliquam haberi rationem huiusce cautelæ Ferrarij, nisi fortasse casus contingeret, quod statim quis prolata blasphemia accederet ad Confessarium. Nam tunc non ratione absolutionis Sacramentalis, sed ratione subitanei accessus ad dictum confessarium, ex quo indicium pœnitentiæ denotatur mitius cum eo esset agendum, vt etiam diximus *hoc ipso titulo, num. sexagesimo-secundo.*

Hinc etiam est, quod in simili videmus absolutum in foro conscientiæ ab excommunicatione posse adhuc in exteriori foro à Iudice puniri pro eo delicto pro quo fuit excommunicatus vt tradunt communiter DD. relati à Duardo *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.3. §.2. q.12. num.22.* & Ricciul. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib. 4. cap.68. n.12.* qui alios latissimè allegant.

XVI.

An in crimine blasphemiæ pœna ob minorem ætatem sint minuenda.

Minoribus regulariter in delictis minorandam esse pœnam lato calamo tradiderunt Farin *de pœnis temperandis, quæst.92. num.1. & seq.* & Cabel. *resolut. Criminal. cent. 2. casu 134.* & Iulius Cæsar Ruginellus *in suis practicis quæstionib. cap. 35. per totum.* 80.

Attamen, quod minori blasphemanti minor ætas non prosit ad effectum ei minuendi pœnas, dummodo sit doli capax dixerunt Farin. *vbi suprà, num.192.* qui alios allegat, & post eum Ruginell. *dicto cap.35. num.19.* & Ludouic. Gilhausen. *in sua Arbore indic. crim cap.5. ramuscul.3. de exception. n.67.* verſ. *neque etiam excusat.* 81.

Hoc autem probant communiter DD. ab exemplo pueri illius de quo D. Greg. *lib.4. dialogor. c.19.* ac Hostiens. & Ioan. Andreas *in cap. 1. de delictis puerorum*, hic enim puer cum annorum esset quinque ob eius blasphemias, quas ab impio patre didicerat à manibus parentum fuit à Diabolo ereptus, & in Infernum detrusus de quo exemplo videndus est Farin. *de pœnis temperandis, quæst. 92. num.48.* hoc ipsum etiam probant ab exemplo puerorum, qui irridebant Eliseo, de quibus dicit Scriptura *4. Reg. cap.2.* quod postquam Eliseus illis maledixit egressi sunt duo vrsi, qui quadraginta ex illis pueris lacerarunt. 82.

Quia tamen nullus ex auctoribus citatis loquitur in Tribunali S. Officij, in eo arbitror ego sic distinguendum. 83.

Aut loquimur de abiuratione, & sumus in minore viginti quinque annis, vel in pubere doli omnino capace, & tunc dico, quod non obstante minori ætate debet abiurare, neque enim minoribus in hoc casu vllo modo suffragari potest minor ætas siue de substantia abiurationis loquamur, siue de eius qualitate, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.2. cap.40 n.4.* qui alios allegat, & nos latius *in 3. part. in peculiari tit. de abiuratione.*

Aut loquimur de aliis pœnis, & dico quod indistinctè non solum in blasphemia, sed in omnibus etiam aliis delictis ad S. Officium spectantibus minor viginti quinque annis mitius est puniendus, nisi hæreticus esset pertinax, & impœnitens, Farin. *de hæresi, quæst.194. §.2. num.32.* & Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.3. c.32. n.18.* 84.

Vnde Sanctiss. D.N. Vrbanus VIII. sua speciali Constitutione incipiente *Apostolatus*, 23. *Martij* 1628. expressè statuit celebrantes cum Sacerdotes non sint sæculari foro esse consignandos, vt vltimo supplicio afficiantur, etiam si minores essent annis vigintiquinque, dummodo maiores essent annis viginti, in quo extendit Constitutiones Gregor. XIII. & Clem. VIII. de quibus *suprà per tot.* Nam ante Const. Sanctiss. D.N. vtique rei huiusce criminis minores puniebantur citra mortem. 85.

§. XVII.

§. XVII.

De quadam pœna peculiari Sancti Officij, quod blasphemi stent præ foribus Ecclesiæ.

86. INter præcipuas pœnas in S.Officio blasphemis imponi solitas, ea præcipua est, quod stent præ foribus Ecclesiæ cum candela accensa in manu, genibus flexis, in die Dominico, siue festiuo, dum Missarum solemnia celebrantur, & aliquando etiam cum lingua compressa ligno, vulgo, *inchiouata*, prout ita in Hispania, & Bononiæ obseruatum fuisse in facti contingentia attestatur Fernandez de Othero *disp. iuris, lib. 3. q. 14. num.* 4. & non semel etiam obseruatum vidimus in hac nostra Inquisitione Cremonæ.

87. Hæc pœna est conformis cum dispositione Iuris de qua *in c. 2. de maledicis* vbi hæc pœna his verbis describitur. *Statuimus vt si quis contra Deum, &c.* & infrà, *vt diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto dum aguntur Missarum Solemnia blasphemus existens vltimo illorum dierum dominico pallium & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum.*

Videndique ad hoc ibi sunt Abbas, & cæteri Canonistæ, alijque eo loci per modernum Barbos. allegati, quibus addi potest Dionys. Gothofred. *in suis notis ad Nouell. 77 sub litera G, in tertia editione*, ibi *Greg. pœnam mitigauit.*

88. Hæc tamen pœna non habet locum in Clerico, qui non subiicitur dispositioni dicti capituli secundi de maledicis, ita enim *dicto cap. 2.* docuerunt, Ioan. Andr. Hntensis & Abbas, & rationem huiusce rei assignat Gagliard. *de delict. mental. & actual. loco supra allegat. num. 126. vers. non tamen Clericus*, quia si Clericus sic discalceatus, & cum corrigia circa collum deberet stare præ foribus Ecclesiæ coram populo, vituperaretur ordo Clericalis, & ministerium Clericorum, & esset admiratio & malum exemplum laicis, si sic publicarentur Clerici blasphemantes. In quam etiam rationem coincidit ea quam allegat Gothofred. vbi suprà *Ne ordo Clericalis vilescat.*

89. Pariter numquam vidi hanc pœnam impuni viris nobilibus in hoc S.Tribunali, qui licèt ob nobilitatem non sint mitius puniendi, eis tamen possunt condonari pœnæ, quæ ex se irrogant infamiam, & aliis pœnis loco illarum plecti, benè in terminis nostris omninò videndus doctiss. Gregor. Lopez *in l. 2. tit. 28. partit. 7. glos. 4. vers. quid autem si esset nobilis*, vbi in indiuiduo dixit, quod nobilis potest se redimere eleemosynis à pœna, quæ sibi esset dedecori.

§. XVIII.

Quomodo puniantur blasphemi à Iudicibus secularibus.

QVæ hucusque dicta sunt habent locum in S. Officio, quia tamen aliquando blasphemiæ puniuntur etiam per Iudices seculares, maximè verò blasphemiæ non hæreticales in locis vbi non adest S.Officium, vtile erit videre, quibus pœnis in praxi aliquando puniantur de facto, vt ex hoc saltem Rei huiusce criminis intelligere possint, quanta cum benignitatate secum agatur in hoc sacrosancto Tribunali.

Et imprimis quidem Ludouic. Gilhausen. *in sua Arbore Iudic. Crim. c. 2. tit. 1 de blasphem. n. 6. & seq.* contendit de iure Blasphemos puniendos pœna mortis naturalis, quia *Leuitici* 14. lapidabantur, & eosdem in lege veteri sæpius Deus miraculosè puniuit.

Quia blasphemia maius est delictum furto & homicidio, cum æquiparetur crimini læsæ Maiestatis, hæc autem delicta morte naturali puniuntur. Et quia tandem ita inquit Imperator in Auth. *vt non luxurietur contra naturam, in fin. & num.* 14. conclusiuè tenet Gilhausen, assuetum blasphemare puniendum esse pœna mortis naturalis. Idem de iure obseruant Coller. *decis. 171. num. 1. & seq.* Fernandez. de Otbero *diuers. iur. disput. lib. 3. quæst. 14.* Gottofred. Abauo *in praxi & Theoric. crimin. §. Blasphemia, num. 6. vers. Iure Ciuili*, Galiard. *de delict. tam mental. quàm actual. loco supra allegat.* & Cantera *in suis quæst. crim.* concernentibus punitionem delictorum *in proprio titulo de Blasphemia, n. 5.*

Hi tamen omnes concludunt in praxi hanc pœnam mortis non obseruari, & ideò notant varia statuta Hispaniæ Regni Neapol. Siciliæ, ac Status Sabaudiæ in quibus blasphemi variis pœnis puniuntur, sed præsertim pœna triremium. 91.

Certè Senatus noster Excellentissimus Mediolani, cum blasphemiæ sunt atrocissimæ eas punit, vel pœna mortis naturalis, vel perpetuarum triremium, vt notat Clar. *vbi suprà, vers. sed quæso, in fi* de quodam Ant. Zaoxa qui fuit damnatus à Senatu ad perpetuos triremes, ita tamen, quod vbi non esset aptus furcis suspenderetur, & de anno 1611. die 14. Decembris literis datis ad Sp. D. Prætorem Cremonæ ex ordine eiusdem Senatus, quidam Barthulomæus Pilotus ob atroces blasphemias fuit furcis suspensus. Quod etiam in atrocioribus blasphemiis obseruare Senatum Sabaudiæ attestatur. Præses Abauo *de Reatib. quæst. 7. n. 301. vers. at in atrocioribus.* 92.

Regulariter tamen Senatus solet blasphemos punire pœna triremium triennalium, vel quinquennalium vt loco citato obseruat Clar. & ita idem Excellentissimus Senatus literis da is ad eundem Sp. Prætorem Cremonæ, sub die 29. Maij 1572. damnauit, ad triremes triennales, Ioan Baptistam Carellum, quod atrociter blasphemauerit. 93.

Et de punitione horum Blasphemorum videatur Gothofred. *in suis Notis ad Nouell. 77. coll. 6. tit. 5. c. 1. sub litera G.* vbi inter cætera refert, licet de iure pœna b. asphemi, sit vltimi supplicij, attamen sub Philippo Valesio Francorum Rege blasphemantem ad torquem pependisse à prima hora vsque ad nonam, iterantem ad eundem torquem pependisse integra nundinarum die, eique supremæ labra ferro candenti, ita disissa vt dentes apparerent, tertia vice labium inferius, quarta vtrumque Quinta etiam linguam abcissam, vt qua parte peccasset eadem puniretur

§. XIX.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Blasphemo.

IN hoc Blasphemiæ Reo Confessarius imprimis animaduertere debet, an habuerit errorem in intellectu, nam tunc Blasphemos hæreticalis erit innodatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, Homob. de Bonis *de examine Ecclesiastico, tom. 1. tract. 7. c. 5. q. 11. vers. circa absolutionem, & de casib. reseruatis p. 2. casu 1. vers. circa absolutionem*, Belloch. *de casibus reseruatis, part. 2. quæst. 1. n. 175.* 94.

Si autem pœnitens dubitet, an habuerit, cum
95. blasphemauit errorem in intellectu tunc prudens Confessarius, vti de sua iurisdictione dubius non debet pœnitentem absoluere, sed cum superiori remittere, Homobon. *de examine Ecclesiastico, loco supra cit* vers. *& in dubio* nisi in casibus, de quibus Coninch. *de Sacramento, part.2.de Sacramento pœnitentiæ. disp.8.dub.6.per totum.*

96. Si verò nullum habuit in intellectu errorem, tunc considerare debet Confessarius an hæreticalis Blasphemia sit reseruata Episcopo prout magis communiter solet reseruari, vt constat ex Beloch. *de casibus reseruatis*, & aliis, & tunc etiam ipse, blasphemum minimè poterit absoluere, nisi habita facultate ab Episcopo vel ab eo delegato, nec blasphemia hæreticalis definet esse reseruata, si pœnitens reseruationem ignoret, cum simus in delicto prohibito, de iure naturali, & diuino Homobonus de Bonis *de examine Ecclesiastico, tract.5.cap. 5. q.34.*
97. vers. *Secus verò dicendum, tom.1.* quia in isto casu reseruatio afficit, etiam ignorantes, si tamen pœnitens aliquis rusticus ignoraret vim verborum blasphemiæ, blasphemia ab eo prolata non esset reseruata, Belloch. *vbi supra num.268.* non existente autem
98. reseruato crimine blasphemiæ ab eo poterit quilibet Confessarius absoluere, vt dixi *suprà titulo 4.§.14. num.82.*

99. Secundo loco Confessarius, debet diligenter interrogare blasphemum de numerō blasphemiarum, an in Deum, B.M.V. vel Sanctos fuerint prolatæ, quia grauiores sunt blasphemiæ prolatæ, in Deum & B.M.V. quam in Sanctos, an vnico impetu in plures Sanctos blasphemauerit, vtputa in duodecim Apostolos, quo casu duodecim erunt peccata, de consuetudine blasphemandi, an eas protulerit animo sedato, vel in ira, & an in magna, vel leui animi commotione, Belloch. *de casibus reseruatis p.2.q.1.num.271.* vers. *Circa confessionem*, Homob. de Bonis *de examine Ecclesiastico, dicta quæst. 22. in principio*, vers. *de tribus præcipuè.* Quæres an habuerit voluntatem iniuriandi Deum expressam, vel tacitam, & indirectam, & curabit, vt pœnitens explicet qualitatem iniuriæ, an scilicet sit iniuria execratoria, irrisoria &c. Molfes. *in summ. tract.11.cap.3.n.31.& 32.* Layman, *in sum.lib.4.tract.10.c.6.n.6. & n.12.* vbi videatur.

100. Tertiò, monere debet pœnitentem de grauitate criminis blasphemiæ, quæ colligi potest ex duobus potissimùm.

Primò ex scripturæ Sacræ locis, 4. Regum 19. *Cui exprobasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum oculos tuos? contra Sanctum Israël.* Math.12. *Spiritus autem blasphemia non remittetur*, quia pauci hoc crimine laborantes ad cor contritum, & humiliatum perducuntur, vnde D. August. *in serm. Domini in Monte*, dixit, *quod tanta est labes huius peccati, quod humiliatem deprecandi subire non potest.* Et Leuitici 24. *Educ Blasphemum extra castra, & ponant omnes qui audierunt manus super caput eius & lapidet eum omnis populus.*

101. Secundò, ex diuinis vltionibus, nam ob blasphemiam Sennacherib Regis Assyriorum Angelus Domini percussit centum octuaginta quinque millia hominum, de eius exercitu, vt dicitur *Regum 4. cap.19.* & Antiochus ob blasphemiam plaga horribili percussus fuit, vt narratur *2. Machab. cap.15.* plures alias vltiones de Blasphemis à Deo habitas legat vnusquisque apud Lazar. *de blasph. quæst. 5.*

102. Quartò circa satisfactionem iniungendam blasphemo, quoniam posita est totaliter in arbitrio Confessarij prudentis, Belloc *vbi suprà, num.279.* Molfes. *in sum tract.11.cap.3.num.39.* ita se gerat confessarius, vt semper pœnitentiam aliquam præseruatiuam iniungat, verbi gratia, quod singulis sextis feriis per aliquod tempus confiteatur peccata, vel 103.
ieiunet in pane, & aqua, & singulis diebus specialiter Deum laudet, Belloch. *vbi suprà num. 181.* & Homobonus de Bonis *de examine Ecclesiastico, vbi suprà, dicta quæstione 22.* vers. Secundò, quod talis blasphemus, ita tamen, vt semper prudens Confessarius euellat occasionem Blasphemandi pœnitenti inhibendo ei ludum, & similes alias occasiones Duardus *ad Bullam Cœnæ lib. 2. can. 1. quæst. 22. num.31.*

Tandem animaduertent Confessarij consuetudinario Blasphemo, non esse statim dandam absolutionem, sed in aliquod tempus differendam, secundum communem Doctorum opinionem, de qua Pater Diana *resolutionum Moralium prima parte t.7. resolut. 55.* quidquid in contrarium voluerit Ioan. Sancius, ab eo allegatus, sic Confessarij meliùs de futura emendatione, & præsenti proposito pœnitentis se certificent. Alia quæ de hac materia possent dici pro recta administratione huiusce Sacramenti pœnitentiæ Blasphemo, videnda erunt apud Comitolum, *Respons. Moral. lib. 4. cap. 9. in disputat. de Blasphemia.* 104.

§. XX.

De Blasphemo consuetudinario.

Quamuis opinio Ioann. Sancij de qua supra, §. proximo videatur de iure verior, quia verè eius ratio efficax est, quod pœnitens, qui habet dolorem de præterito, & propositum de futuro, habet requisita ad obtinendam Sacramentaliter absolutionem & per consequens data etiam consuetudine peccandi, debet à Confessario absolui, maximè cum Confessarius non habeat ius interrogandi pœnitentem, super consuetudine peccandi, cum id nullo iure diuino, nec humano caueatur. 105. 106.

Attamen quia in praxi contraria opinio magis communiter à DD. approbatur, & à piis Confessariis vsu recipitur, ideò non auderem ab ea recedere. 107.

In hac tamen materia Confessarij diligenter animaduertere debent, quod consuetudo blasphemandi, cum est retractata efficaci proposito non blasphemandi, tunc blasphemiæ ex post sequutæ vti prouenientes ex consuetudine quasi naturali, & impetu necessario non videntur peccata mortalia, ita Layman *in sua Theolog. Moral. lib. tract. 2. cap. 3. num. 6.* Abbas Gilin. *in summa casuum conscientiæ* in verbo *blasphemia, num.11. sub litera A*, & *sub litera B*, vbi addit quod Doctores, qui dicunt denegandam esse absolutionem habenti consuetudinem blasphemandi, vel iurandi, intelligendi sunt de habente talem consuetudinem ex aduertentia, non verò inaduertenter, quia (ait ipse) huiusmodi blasphemiæ, & iuramenta prolata inaduertenter ex praua consuetudine, non sunt ita facilè iudicanda peccata mortalia: ibique ad hoc allegat Renald. Sanch. & Suarez. 108.

TITVLVS

TITVLVS VIII.

De insordescente in Excommunicatione.

SVMMARIVM.

1 *Grauitas Excommunicationis, remissiuè.*
2 *Ad insordescentiam incurrendam requiritur annus completus etiam in causis fidei,& seq.*
5 *Annus hic, quando incipiat.*
6 *Ad Insordescentiam requiritur perseuerantia,cum pertinacia.*
7 *Requiritur, quod excommunicatus habuerit notitiam excommunicationis.*
8 *Excommunicatus, qui intra annum institit pro absolutione non dicitur insordescens.*
9 *Super Insordescentia requiritur declaratoria, & cuius iudicis & seq.*
11 *Clericus insordescens habetur pro confesso.*
12 *An sit priuatus beneficiis.*
13 *Insordescens,an possit puniri per Laicum, vbi de validitate nonnullarum legum Castellæ,& n.14.*
15 *Insordescens an sit suspectus de Hæresi,& seq.*
18 *Insordescens in excommunicatione lata ob aliam causam quam fidei, regulariter non habetur pro suspecto de consuetudine.*
19 *Insordescens in excommunicatione qualiter sit de hæresi suspectus.*
20 *Insordescens in causis fidei, quando habetur pro hæretico,& seq.*
26 *Secundum iuris rigorem absolutio in foro conscientiæ non tollit effectum insordescentiæ,& quid secundum æquitatem, vbi pulcherrima Doctrina Suarez,& Valerij,n.29 & seq.*
27 *Absolutio in foro conscientiæ non suffragatur in in foro externo.*
28 *In Bullis Iubilei addi solet quod absolutio à censuris non suffragetur in foro externo.*
32 *Absolutus in foro conscientiæ, quomodo possit probare suam absolutionem.*
33 *Quid sit absolutio in foro conscientiæ, & pœnitentiæ.*
34 *Clausula* Te Absoluentes, *&c. in Bullis Pontificijs apponi solita.*
35 *Absolutio illa est ad limitatum effectum.*
36 *Est verbalis, & non realis.*
37 *Non tollit excommunicationem sed suspendit tantummodo illius impedimentum, donec gratia suum effectum sortiatur.*
38 *Tortura an insordescentibus inferatur.*
39 *Praxis procedendi contra insordescentes ex causa fidei.*
40 *Pœna insordescentium quæ.*
41 *Quomodo cum insordescentibus, se debeat gerere Confessarius.*
41 *Actus negatiui, an sint sufficientes ad faciendam hæresim mentalem, exteriorem, itavt subdantur Iudicio Ecclesiæ.*

1. PRæmittendum esset hoc loco, quàm grauis sit,& formidabilis pœna excommunicationis,sed quoniam de ea latissimè tractauit Diaz. vbi plurima eruditissimè cumulauit *in praxi canonica,cap.18. num. 1.* ideo ad eum recurrendum est in hac materia.

§ I.

De tempore requisito ad insordescentiam.

2. AD insordescentiam in excommunicationem incurrendam ad minus requiritur annus, & licet Pontifex in cap.*cum bona,de ætat.& qualitat.* narrando factum loquatur de sustinentibus excommunicationem per triennium;nihilominus,quod eadem dispositio habeat locum in sustinentibus excommunicationem per annum, itavt etiam hi dicantur in excommunicatione insordescere, voluerunt gloss. *ibi,*in verbo *Spoliare,*Host.*num.*7 Ioann.Andr.*n.*10. Abb.*num.*7.Ricciull.*de Iure personar. extr. Ecclesiæ gremium exist.lib.*4. *cap.*7.*num.*1. Marius Alterius *de Censuris, lib.*2.*disp.*6. *cap.*1. vers. *de secundo dubio,* Eminentiss. D.Card. Bellarm. *in suis Notis ad Trident.sess.*25.*de Reform.c.*3. *in fin. obseruat.* vbi quod quanto maior est mora,tanto magis grauatur excommunicatus, & pro indubitato hoc supponunt omnes Doctores *infra tot.tit.*allegandi.

3. Debet tamen Annus hic esse, & completus, & continuus, vnde si quis in excommunicatione steterit per sex menses, deinde obtenta absolutione cum reincidentia, post absolutionem steterit in excommunicatione per alios sex menses, talis non poterit dici in excommunicatione insordescens,nam in hac materia tempora non coniunguntur, Rot. Rom. *decis.* 195.*in impressis post secundum volumen consil.Farin.*vbi etiam attestatur, ita fuisse decisum à sacra Congreg.Concilij, *in vna Bonon.insordescentiæ* Seraph. *decis.* 285.*num.*5.vbi in specie reprobatur Decius *in cons.* 145. *vol.* 1. qui contrarium tenuerat, latissimè Ricciull.*de Iure person. lib.* 4.*cap.* 8.*num.*1.*& seq.*bene Eminentiss. Cardinal.Bellarm. *in suis notis ad Tridentinum sess.*25.*cap.*3. *de reform. num.*8.*in Addit.* & *in fin.obseru.* attestatur Sacram Congregationem Concilij decidisse, non posse procedi contra eum qui per tres annos steterat in excommunicatione lata ab And.Cameræ Apostolicæ, tanquam suspectum de hæresi, si singulis annis in festis Paschalibus ab eodem A.C.absolutionem obtinuit.

4. Et quod huc vsque dictum est, de anno requisito, & sufficienti ad contrahendam insordescentiam intelligendum est, vt procedat, etiam ad eam contrahendam in causis fidei, ad quod faciunt notata pulcherrimè per Host.*in summ. de barat.* §. *qualiter deprehenditur, num* 4.vbi dixit, quod licet aliqui canones loquantur de iis,qui per biennium,& triennium in excommunicatione perseuerant, satis tamen esse si per annum perseuerent, nam canones illi solum narrant factum, provt contigit, nec aliquid circa tempus biennij, vel triennij determinant, ita etiam tradiderunt DD.*infrà* allegandi cum de suspicione hæresis ex insordescentia oriente agemus, interim tamen legendus est Sanctarellus *de hæresi, cap.*4. *num.*1.qui plurimos allegat, *& num. 6. ibid.* vbi, quod hic annus in causa fidei, debet esse completus, & continuus,quod etiam plurimis alis relatis docuit Farin.*de hæresi, q.*192.*n.*36.

5. Dubitari tamen hoc loco potest, quandonam annus hic incipiat, an à die incursus excommunicationis, an potiùs à die quo fuit declaratus excommunicatus, in qua re

Dicendum annum incipere à die quo quis fuit nominatim excommucicatus denunciatus, ita Albertinus *in Rubr. de hæret.in 6. quæstione* 13.*num.* 25.Aloys.Ricc.*in praxi variarum resol.tom.*3.*resol.* 61.& Sanctar.*de hæresi,c.*4.*n.*6. qui alios allegat.

§. II.

§. II.

De pertinacia requisita ad insordescentiam.

Diximus *suprà* ad insordescentiam requiri ad minus annum completum, & non interruptum, nunc

6. Tertiò dicimus requiri perseuerantiam, cum pertinacia animi, quæ includat contemptum clauium, ita post DD. in cap. *cum bona*, *de ætat. & qualit.* decidit Rot. Rom. *decis.* 196. *n.* 2. *in impressis post secundum vol. consiliorum Farin.* vbi ad hoc allegat Signorol. *consil.* 33. *num.* 10. vers. *præterea*, & Decian. *consil.* 14. *num.* 9. *vol.* 3. eadem Rot. *decision.* 132. 1. *p. in recent. num.* 7. vbi quod ad probandam insordescentiam, non sufficit probare solam perseuerentiam in excommunicatione per annum, nisi etiam probetur hic animus cum contemptus clauium, ita etiam Ricciull. *de Iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium*, *lib.* 4. *c.* 8. *n.* Ex hoc

7. Primò infertur, quod ad incurrendum in hanc insordescentiam requiritur, quod excommunicatus habuerit notitiam excommunicationis, aliàs nunquam posset dici insordescere, optimè Rot. Rom. *decision.* 181. *num.* 2. *& seq. in impress. post secundum volumen consil. Farin.* vbi etiam ponitur praxis probandi hanc sententiam, Ricciullus, *vbi suprà*, *num.* 4.

8. Secundò infertur, quod is qui intra annum institit pro absolutione, licet eam non obtinuerit, non potest dici insordescere in excommunicatione, idem in eo qui fecit diligentias pro obtinenda absolutione, Rot. *decis.* 202. *in impressis post secundum volum. consil. Farinacij*, Ricciullus *vbi suprà*, *num.* 5. *& seq.* Idem quoque dicendum de eo qui ob impedimentum aliquod non potuit comparere, Ricc. *var. resolut. tom.* 3. *resol.* 214. & Ricciullus *loco allegato*, *num.* 10. in his enim cessat contemptus, à quo in terminis nostris quamlibet causam etiam iniustam excusare, decidit Rot. *dec.* 196. *num.* 3. vbi alij DD. alleg. *post secundum vol. consil. Farin.* idem Farin. *q.* 192. *num.* 20. *& seq.* Ricciull. *vbi suprà*, *num.* 10. *& n.* 11. vbi quod ad euitandas has difficultates praxis inoleuit, vt cum agitur contra insordescentem transacto anno, citetur ad se purgandum iuxta cap. *cum contumaciæ de hæret. in* 6. si tamen contra eum agatur, vti de hæresi suspectum, quod etiam decidit Rot. Rom. *apud Seraph. decis.* 1285. *num.* 3 *& seq.* vbi, quod hic processus decet fieri, coram Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & Seraph. *vbi suprà*, sequitur Mariscot. *variar. resolut. lib.* 2. *c.* 35. *num.* 60. & Ricciullus, *ibidem*, *num.* 13.

9. Quartò, ad hoc, vt quis verè insordescens dici possit, itavt ex illa insordescentia agi possit ad iuris effectus ab ea prodeuntes, videtur requiri quod super insordescentia sequatur sententia illius declaratoria, ita Ricciullus *d. cap.* 8. *n.* 12. qui alios allegat.

10. Hæc tamen declaratoria, cum agitur contra aliquem, vti de hæresi suspectum ob dictam insordescentiam debet fieri, vt suprà dicebam ab Inquisitore, vti dixerunt, Seraph. Mariscot. & Ricciul. *loc. sup. alleg.*

§. III.

De nonnullis effectibus insordescentiæ.

Plures enumerantur à DD. effectus Insordescentiæ, ego præcipuos hoc loco tangam tantummodò.

Primò igitur dicunt DD. clericum, vel laicum haberi pro confesso, & conuicto de delicto, pro quo fuit excommunicatus, si in excommunicatione insorduerit, ita quod amplius non sit audiendus, nisi vellet innocentiam suam nouis probationibus demonstrare, latissimè Menoch. *de arbitrariis Iudicum*, *casu* 416. *cent.* 5. Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapol. in nouis. cap.* 26. *per tot.* Salcedo *ad Diaz. in pract. Crim. Can. cap.* 118. *num.* 4. qui alios allegat, Ricciullus *de Iure person. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 4. Marius Alter. *de Censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 8. *cap.* 3. vers. *secunda propositio.* 11.

Ex hoc colligi potest, quid sit dicendum in q. illa, an insordescens sit priuatus, vel priuandus Beneficiis. 12.

Nam si crimen ob quod fuit excommunicatus sit ex illis, quæ inducunt priuationem ipso iure, talis insordescens ipso iure ob insordescentiam erit beneficio priuatus, si delictum sit tale, ob quod delinquens est priuandus non autem ipso iure priuatus beneficio, tunc ob insordescentiam est benef. priuandus, ita Seraph. *decis.* 1285. *per tot.* Ricciullus, qui alios latissimè allegat, *dicto cap.* 7. *ferè per tot.* Salced. *vbi suprà*, *num.* 4. vers. *ex qua assertione*, Mariscot. *lib.* 2. *Variar. c.* 35. *num.* 60. *& seq.* latè Campanill. *in diuers. Iuris canonici, Rubr.* 11. *cap.* 15. *n.* 30. *&* 31. & latius omnibus supradictis, Marius Alterius *de censur. tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 6. *cap.* 5. *ferè per tot.*

Secundò aiunt DD. Insordescentem posse puniri per Iudicem laicum, ex quo in Concilio Tributien Antiqui Patres decreuerunt, cap. 3. quod, *qui post excommunicationem, non fuerint ad pœnitentiam inclinati per sæcularem Principem puniantur; vt quos Dei timor non corrigit, saltem pœna temporalis corripiat.* 13.

Hinc colligunt DD. legem primam, & secundam, *titul.* 5. *lib.* 8. *Regiarum Const. Hisp.* quæ mandat Iudicibus sæcularibus, vt laicos in excommunicatione vltra mensem perseuerantes puniant, sanctissimam esse, ita namque dixerunt Salced. *ad dict. cap.* 118. *Diaz num.* 6. latè Guttier. *canon. quæst. lib.* 1. *cap.* 12. & Marius Alter *vbi suprà disp.* 8. *cap.* 3. vers. *Hinc colligit*, vbi alij allegantur, latissimè Azeued. *in dicta l.* 1. *tit.* 5. *lib.* 8. *Nouæ recompilationis*, qui in hac materia omnino videatur. 14.

§. IV.

An insordescens in excommunicatione sit suspectus de hæresi.

Breuiter, dico insordescentem in excommunicatione esse de hæresi suspectum, imò vt *infrà quæst. seq.* dicam talis quandoque reputari deberet vti hæreticus, & tanquam talis condemnari. 15.

Conclusionem hanc probant verba Concilij Tridentini *sess.* 25. *c.* 3. *de reformatione* ibi, *Sed si indurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, vti de hæresi suspectum procedi possit*, quem Concilij locum ad excommunicatos ex quacumque causa etiam ciuili extendi docuerunt Salcedo *ad Diaz in pract. Crim. Can. c.* 118. *num*... vers. *Primò quod non solùm* Et Marius Alterius *de Censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disput.* 8. *cap.* 3. vers. *Tertia Propositio.*

Et generaliter, quod quilibet insordescens in excommunicatione, sit de hæresi suspectus, dixerunt Locat. *In Iudiciali Inquisit.* in verbo *excommunicati*, *num.* 2. Eymericus *in directorio*, *part.* 2. *quæst.* 47. *num.* 6. *&* 7. vbi Pegn. *com.* 72. *littera C*, Scaccia *de Iud. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 36. Genuens. *in praxi. cap.* 68. *num.* 8. 16.

*num.*8.Zecbius *in sum.*1.*p.tit.de Fide,Rubr. de hereticis num.* 13. Royas *sing.* 60.*num.* 2. Azeuedus *ad Const.Regias*, *tit* 5.*lib.*8.*c.*1.*num.*213.Puschius *de visitat lib.*1.*cap.*19 *num.*2. Grauat. ad Vestrium, *lib.*8. *cap.vlt. num.*42. Vgolin. *de censuris tabul.* 1.*cap.*14. §.3.*num.*3.Simaneh. *de Cath.Instit.tit.*27.*num.*4. Couar.in cap. *Alma Mater*, 1.*p.* §.7.*num.*10.vers.*Quarto est considerandum* Guttier.*lib.* 1.*canonic. quaest.cap.* 12 *num.*20.Farinac.*de haeresi*, *quaest.* 191. *num.*14. *& seq.*Campanil.*in diuersorio Iuris Canonici,Rubric.*11. *cap.*15.*num.* 31.Zerola, *in praxi Episcopali*, 1.*part.* verbo *Casus*, vers. *Excommunicati per annum*, P. Zanand.*in summ.diuin.praeceptor.* 1.*p. cap.*5. vers. 18. *Dico*, Marius Italia ad Bullam Gregor. XIV.*de Immunit.Ecclesiarum*, *lib.*1.*cap.*5.§.6.*num.*7. Sanctarel. *de haeresi*, *cap.*4. *dub.*4.*concl.*4.*num.*4. Aloys. Ricc. *variarum resolut.lib.*3.*resolut.*209. Ricciullus *de Iure personarum*, *lib.* 4. *cap.*8. *num.* 3. Card. Bellarm. *in notis ad Trid.loco suprà alleg. in fin.obseruat.* vt alios antiquiores DD.ab iis allegatos omittam.

17. Qui etiam omnes DD. communi et dixerunt ex quacumque causa insordescentem, debere ab Inquisitoribus citati ad respondendum de fide, & contra omnes posse procedi dixit Campanil.*dicto num.* 31. cum aliis *vbi suprà*, eadem enim contemptus ratio militat in quocumque excommunicato in excommunicatione perseuerante, imo in excommunicato ex causa ciuili militat maior contemptus clauium, cum haec minus illum debeat retardare ad comparendum coram Iudice, quàm causa criminalis in qua agitur de poena corporali, vti considerarunt, Salcedo *ad Diaz dicto cap.* 118. *num* 12. vers. *Primò quod non solum*, & Ricciullus *vbi suprà*, *c.*7. *n.*18. *Quinimò maior.*

18. Verùm quidquid sit de iure, certè de consuetudine, contra insordescentes in excommunicatione lata ob aliam causam, quam Haeresis, Sanctum Officium non solet procedere, ita Pegn. *dicta comm.* 72.vers.*ex recepta*.Scacc.*de iudic.lib.* 1.*cap.* 98 *num.* 36. vbi quod ipse numquam vidit, neque audiuit contra taliter excommunicatus, & insordescentes procedi, vti suspectos de haeresi, Laelius Zechius *in summ.*1.*p. Rubr.de Fide*, *cap.* 11.*de haeresi*, *num.* 13.vers.*Hi si per annum* vbi quod ex consuetudine Officium Inquisit.contra hos non procedit, Iacob. Graff.*in summ.decis.*1.*p.lib.*4.*cap.* 14. *num.*4. vers.*Ex recepta tamen consuetudine*, Lazar.*de Monitoriis*, *sect.*4. *q.*8. *num.* 20. *&* 21.vbi quod Eminentissimus Cardinal. Aragonius literas dedit Vic.Episcopi Placent.de ordine Sacrae Congregationis sub die 30. Septembris 1606.quibus eidem Vicar.mandauit non esse procedendum sub nomine S.Officij Inquisitionis, contra aliquem ob insordescentiam,ex eo quod non patuit execut.& censuris Rotae Romanae, & similium, sed tantum super insordescentia proueniente, ex inobedientia excommunicationis, & censurarum impositarum ab ipso Sanctae Inquisitionis Officio, Borg.*decis.*33.*p.*1.*n.*61.*in fin* vbi quod, ita Episcopo Ferrar.fuit de ann.1585. rescriptum prout ipsi dixit P.Inquisit.Paplae,vir valde doctus.& pius.

Et ita etiam S.C..de anno 1627.rescripsit Reuerend. P. Inquisitori nostro Cremonae, ne contra hosce insordescentes procederet, nisi prius consulto Supremo Vrbis Romanae Inquisitionis Senatu in omnibus casibus particularibus, Bellocb.*de casibus reseruat.p.*2.*q.*4.*num.*126.In aliquibus tamen casibus stante maxima contumacia, scio in Tribunalibus aliquibus S.Officij inquisitos fuisse hosce insordescentes, consulto tamen prius Supremo Vrbis Tribunali, vt mihi à viris fide dignis relatum fuit.

§. V.

An haec suspicio sit leuis, vehemens, vel violata.

Dico primò, si quis suspectus de haeresi, & hac de causa vocatus ab Inquisitoribus iudicium subterfugiens, comparere noluerit, & idcirco ob contumaciam declaretur excommunicatus, in eaque contumacia, & excommunicatione contumax per annum remaneat, tunc per Sententiam pronunciari potest Haereticus, & vti talis puniri, conclusionem hanc ad literam probat, text.in *c.cum contumacia de haeret.in* 6. 19.

Vbi glos.in verbo *vehementem*, notat quod vbi suspicio haeresis est contra aliquem, si citatus sit contumax, suspicio incipit esse vehemens:si verò talis contumax excommunicatus in excommunicatione perseueret per annum, praesumptio quae erat vehemens transit in violentam, quae est sufficiens ad condemnationem.

Probatur etiam conclusio nostra ex cap.*excommunicamus il p.de haereticis in* 6. vbi Hostiens.*num.*2.*& seq.*ait ex hac perseuerantia in excommunicatione oriri praesumptionem iuris, & de iure, per quam haeresis crimen sufficienter probatur,quod etiam notarunt, Buttius, ibi *num* 7.*&*.12. Anania, *n.*6.Anchar.*num* 4.Io Andr. *num.*3.

Et ita latè docuerunt, Pegn.3.*p.Director.com.*49. vers.*quod si is*,Scacc.*de Iud.c.*9.8 *n.*36.latissimè alios allegans Farin.*de haeresi*, *q* 192. *num* 14. *& seq.*Marius Alterius *de censuris*, *tom.* 1.*lib.*2. *disp.*8. *cap.*3. vers.*quarta propositio*,Sanctarell.*de haeresi,cap.*4.*dub.* 5. *concl.* 1.*&* 2. vbi plurimos allegat, & alij omnes supra allegati *in proxima quaest. praecedenti.*

Quinimo talis ob haeresis crimin, vel illius suspicionem excommunicatus, & in excommunicatione per annum perseuerans, ipso iure absque alia sententia habendus est pro haeretico, & prout decidit in auth.*Gazzaros.Cod.de haeret.*quam ab Ecclesia fuisse approbatam, post Hostiens.Abb.Socin. Butr.Ioan.Andr.Anchar. & Anan. quos allegat probatu Sanctarellus, *d.cap.*4.*n*... vbi tamen quod requiritur declaratoria sententia secundum Scacc.*d.cap.* 98. *num.*10. & Pegn. *p.*3. *in* 13. *modo terminandi processum.* 20.

Vt tamen talis vt haereticus possit condemnari, debet omnino citari, vt se purget à suspicione quod sit haereticus, ex eo quod per annum in excommunicatione insorduit,vti supra dixi cùm de pertinacia ad insordescentiam necessaria,& docuerunt vltra ibi allegatos, Salced.*ad Diaz.d.c.*118.Sanctar.*d.n.*2.Farin.*dicta quaest.*192.*n* 27.qui alios allegat. 21.

Quamuis tamen talis insordescens puniendus sit, vt haereticus, attamen verè non est haereticus, vti probauit latissimè Farin.*vbi suprà*, *n.* 19.ratio est quia iura dicunt talem condemnandum veluti haereticum;dictio autem *veluti* non identitatem, sed similitudinem importat, Pegn.*part.* 3. *comm.*49.*sub littera A.* 22.

Tandem aduertendum, quod si talis excommunicatus, elapso iam anno compareat velitq; probare suam innocentiam, antequam sit declaratus Haereticus admitti debet ad iudicium, vti docuerunt Scacc.*de Iud.lib.*1.*cap.*28.*n.*95. Pegn. 3.*p. com* 174. Sanctarel.*vbi suprà*, *n.*3.Salced *.ad dictum*, *c.*118. *Diaz.n.*12.vers.*Imo*, & quod Marius Alter.*de Censur tom.*1.*lib.* 2.*disp.*8.*c.*3. vers. *Quod si etiam anno elapso.* 23.

Quinimo talem excommunicatum audiendum esse, si compareat etiam postquam fuit Haereticus 24.

declaratus

declaratus, & eius, statua combusta dixerunt, Pegn. 3. p. com. 46. vers. *Adueniente autem*, & vers. *Postremò illud*, Cattar. *de execut. sent. c. 1. n. 278. & 280.* Sanctar. qui alios allegat, *n. 3. in fin.*

25. Dico secundò, Insordescens in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresis, est suspectus de hæresi leuiter, ita Couar. in *c. Alma Mater*, 1. p. §. 7. Simanch. *de Cath. Instit. tit. 27. n. 4.* Eymeric. *in Direct. p. 2. quæst. 47.* vbi Pegn. Salced. *ad Diaz. dict. c. 118. n. 12.* vers. *Tertiò, quod licèt*, Marius Alter. *de Cens. tom. 1. lib. 2. disp. 8. c. 3.* vers. *circa hoc decretum*, Genuens. *in praxi Archiepisc. c. 68. n. 8.* Farin. qui alios latissimè allegat, *de hæresi*, *q. 192. num. 23.* & alij allegati per Sanctarell. *de hæresi*, *c. 4. n. 4.*

Hanc tamen leuem suspicionem sufficere ad abiurationem de leui, vel canonicam purgationem indicendam, quam si subire quis noluerit, tamquam hæreticus condemnari poterit, voluit Farin. *dicta qu. 192. n. 16.* Salced. *ad Diaz. dict. c. 118. n. 12.* vers. *Quartò, quod licèt*, Sanctarell. *de hæresi, c. 4. n. 5.* vbi alios allegat DD.

Hæc tamen conclusio procedit de iure, nam secus est de consuetudine vt *supr.* diximus, *n. 18.*

§. VI.

An Absolutio ab excommunicatione in foro conscientiæ tollat effectum insordescentiæ.

HÆc quæstio non videtur habere locum in his nostris regionibus, in quibus vt animaduertimus *num.* 18. Inquisitores, & Sanctum Officium non procedit contra insordescentes in excommunicatione lata ex alia causa, quàm hæresis, solùm igitur videtur posse disputari in terminis iuris communis, in quib. quilibet insordescens per annum est de hæresi suspectus.

26. Ego breuiter in hac re distinguendum putarem, aut loquimur secundum iuris rigorem, aut secundum æquitatem à piis, & doctis Iudicibus practicatam.

Si loquimur secundum Iuris rigorem, certum est sine vlla difficultate absolutionem in foro conscientiæ non tollere effectum Insordescentiæ, ratio est euidens, quia absolutio in foro conscientiæ non suffragatur in foro externo, cum Iudex in dicto foro externo non prohibeatur punire delicta sublata
27. in Sacramento pœnitentiæ, ita Canonistæ omnes *in cap de his in fin. de accusat.* & Moder. Barbos. *n* 8. allegat concordantes.

28. Confirmatur hoc ex communi Praxi Sum. Pontificum, qui in Bullis iubileorum semper apponunt clausulam quod absolutio à censuris virtute Iubilei non suffragetur, nec prosit pro foro externo, Suarez *tom. 5. in 3. p.* D Tho. *de Censuris*, *disp. 7. sect. 5.*

29. Aut loquimur secundum æquitatem, & ego existimarem cessante partis oppositione, quæ instaret excommunicatum declarari insordescentem absolutionem prædictam in foro conscientiæ operari posse, quod Iudices non debeant sic absolutum declarare insordescentem, nec in effectus insordescentiæ incidisse, possitque admitti sic absolutus in Iudicio, & extra iudicium ac si non esset excommunicatus.

30. Conclusionem hanc probant latè deducta à Valer. *de diff. vtriusq. fori* in verbo *absolutio. diff. 2.* vers. *Præterea*, vbi dixit taliter absolutum in foro conscientiæ, quando nullus adest accusator posse in Iudicio admitti, vt sit actor, ac si non esset excommunicatus & quod cum taliter absoluto debet Iudex dissimulare, nec eum habere pro irregulari si celebret, neque etiam in foro externo, ibique multa alia adducit scitu dignissima.

Quinimo addit Suarez *vbi suprà sect. 5 num. 23. in fin.* talem sic absolutum in foro conscientiæ non posse puniri in foro externo vti inobedientem mandatis Ecclesiæ & contemptorem censurarum quod Valer. *vbi suprà*, vers. *Posset tamen*, videtur aliqualiter admittere non de iuris rigore, sed de æquitate. 31.

Quomodo autem absolutus in foro conscientiæ possit probare se sic in dicto foro absolutum, & an in hoc casu sufficiat attestatio Confessarij, qui excommunicatum absoluit, videndus erit idem Valer. *eod loco* in verbo *excommunicatio, diff. 1. num. 3.* vbi ait, quod licet Calder. *in cons. 1. de testibus*, voluerit sufficere solam attestationem Confessarij, attamen optima cautela est, vt excommunicatus curet se absolui à Confessario coram notario, & testibus, vt sic euitetur scandalum, & periculum, & securius possit in foro externo probare suam absolutionem iuxta Doctrinam Henriquez Felin. Angel. Syluester, & Nauarri locis à Valerio indicatis. 32.

Pro iunioribus autem declarandum esset hoc loco quid sit absolutio hæc in foro conscientiæ, & quomodo à Sacra Pœnitentiaria Breuia harum absolutionum expediantur, & quomodo differat ab absolutione in foro pœnitentiæ: Verum ne longior sim eos remitto ad Ricciull. *de iur. person. extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 4. cap. 68. num. 1.* vbi rem hanc latissimè explicat. 33.

§ VII.

An effectus insordescentiæ tollatur, si intra annum Excommunicatus obtineat Bullam Apostolicam cum clausula, Toque Absoluentes.

IN Apostolicis rescriptis ad euitandas nullitates in Curia Romana inoleuit vsus apponendi in Bullis absolutionem à Censuris ad effectum tantummodò prædictum, de qua Clausula Ricciull. *vbi suprà, lib. 4. cap. 9. per tot.* Mart. *de clausi. 1. p. cla. 47.* & Modernus Barbos. *in simili tract. inter eius tract. var. cla. 179. per tot.* 34.

Quæritur igitur hoc loco, si contra aliquem sit lata excommunicationis sententia, & antequam lapsus sit insordescentiæ annus, impetret ab Apostolica sede rescriptum aliquod, siuè gratiæ, siue Iustitiæ, in quo adsit memorata Clausula, dictus annus insordescentiæ taliter dicatur interruptus, quod eo lapso verè talis non possit dici per annum insordescens in Excommunicatione.

Ego saluo semper veriori iudicio arbitror non obstante dicta Clausula, annum insordescentiæ currere, ita quod lapso dicto anno talis excommunicatus possit à Iudice declarari insordescens.

Moueor primò, ex eo quod absolutio datur cum clausula, *ad effectum præsentium dumtaxat consequendum*, & actus agentium non operantur vltra eorum intentionem vulgatis iuribus 35.

Secundò, quia absolutio illa est verbalis, & de stilo, & datur quibuscumque etiam si non pœniteant, vt ex Hostiens. & Felino dixit Valer. *de diff. vtriusque fori* in verbo *Absolutio, diff. 2. n. 5.* Igitur non potest operari absolutio illa quod pertinacia tollatur ab excommunicato. 36.

Tertiò,

Terriò, quia dicta clausula non tollit excommu-
37. nicationem, sed impedimentum proueniens à dicta excommunicatione suspendit quousque gratia suum sortiatur effectum, vt post multos dixit Ricciul. *loco alleg. n.4.* igitur non potest tolli ex dicta clausula casus anni ad effectum incurrendæ insordescentiæ requisiti.

§. VIII.

De tortura, & abiuratione insordescentibus huiusmodi danda.

38. INsordescens in excommunicatione lata ob aliam causam, quam hæresim, in casibus in quibus contra insordescentem sit procedendum, cum sit tantummodò suspectus de hæresi de leui, non debet torqueri super intentione nisi vt *suprà* dixi, & probaui in titul. *de Blasphemis*, sed tantummodo abiurare debet de leui, & dimittitur cum pœnitent. salutaribus, vt dixit Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapol. cap.68.n.8.* vbi punctualiter dixit, quando reperitur, quis suspectus leuiter, nempe si per annum in excommunicatione perseuerauit, non in causis Sanctæ Fidei, sed in aliis casibus positis per Eymericum, *part.2.q.46.* & tunc taliter suspecto, solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui.

39. Quò verò ad insordescentes in excommunicatione lata ob causam hæresis, de quibus dixi *suprà quæst. proxima, in 1. concl.*

Si talis insordescens sponte comparet, post annum insordescentiæ, antequam sit declaratus hæreticus, & docet de impedimento ob quod non potuit comparere, vt quia fuit apud hostes, &c. tunc nulla habenda est ratio insordescentiæ, sed audiendus est, ex integro, ac si in termino comparuisset, ita Pegn. *ad Direct. p. 3. comm.49.* vers. *tandem addo*, Farin *de hæresi. q.192. n.21.* Scac. *de iud. c.98. n.27.* Card. Bellarm. *in suis notis, ad Trident. dicta sess.25. de reform. cap.3. n.12. in fin. additionis.*

40. Si verò de legitimo impedimento non docet, sed tamen probat suam innocentiam, circa hæresim, ob cuius suspicionem erat citatus licet sit absoluendus ab illa hæresi, tamen ob suspicionem contemptus Clauium Ecclesiæ vehementem, præuia tortura super intentione cogendus erit ad abiurandum de vehementi. hoc colligitur, tunc ex dictis *suprà proxima quæst.* tum ex allegatis per Scacc. *vbi sup. num.29.* versiculo *si Si docet tantum*, Simanch. *de Cath. Instit. tit.27. num.4. & 5.* Negari tamen non potest, quin aliquando suspicio illa ob insordescentiam possit esse leuis, quod prudentis iudicis arbitrio rectissimè relinquitur.

41. Si autem comparet, & non docet de innocentia, nec de legitimo impedimento, tunc cum eo agendum est, vti vehementer de vtraque hæresi suspecto, scilicet de ea de qua prius erat citatus, & ea, qua per insordescentiam redditus fuit suspectus, & ideò tus super Intentione cogetur abiurare de vehementi, Scacc. *vbi suprà, num.* 28. Zanardus *in summ. diuin. precept. tomo primo, cap. de fide 5.* versic. *Primus post annum*, atque hæc si comparet insordescens antequam sit declaratus Hæreticus, nam

42. Si comparet postquam hæreticus est declaratus, quo casu etiam ipsum comparere posse, & admittendum supra dixi, & latissimè probauit allis relatis Farin. *de hæresi, quæst 185. num.106.* tunc

43. Si minuit, & penitus non tollit suspiciones contra ipsum militantes, indicenda est illi abiuratio vel de leui, vel vehementi pro gradu suspicionis, & etiam tortura super intentione, si suspicio, sit vehemens, vel etiam leuis, sed in eo genere grauissima, in Scacc. *dicto cap.98. num.31.*

Si verò innocentiam, vel impedimentum probat, tunc idem dicendum est ac diai *suprà* de comparente ante factam declarationem. 44.

Si verò nihil probat, si impœnitens est, vel relapsus clarum est. quod relinquendus est curiæ seculari, vt dixit Farin. *de hæresi, q.185 num.103.*

Si verò sit pœnitens, dubium est, quomodo debeat abiurare, an de formali, an de vehementi. 45.

Scaccia, *vbi supra num.32.* vers. *Contrarium tamen censeo.* voluit hunc debere abiurare tantum de vehementi.

Contrarium tamen, quod imo debeat abiurare de formali, videtur fuisse de mente Bursat. *consil.7. n.19. 33. & sequent. volum.1.* & Farinac. *dicta quæst.185. num.103.* sed de hac quæst. dicam in tit. *de contumacibus, p.3. huius operis.*

Quæ dicta sunt de reo insordescente sponte comparenti habeot locum etiam in eo qui fuit captus à curia. Verumtamen coniecturæ magis vigent captum, quam sponte comparentem, Scacci. *vbi suprà, num.33.* 46.

§. IX.

De pœnis huiusmodi Insordescentibus imponendis.

PRo modo, & qualitate suspicionis pœnæ etiam huiusmodi insordescentibus sunt imponendæ, nam leuiter suspectus dimittitur cum solis pœnitentiis salutaribus, vt *suprà* vidimus ex Genueos. *quæst. proxima.* 47.

Si verò sit suspectus vehementer poterit condemnari grauioribus pœnis, & in specie pecuniariis, vti attestatur Simanc. *de Cath. Inst tit.27. n.5.* & Scacc. *de Iud. c.98. n.29.* & in his plurimum potest Iudicis arbitrium teste Menoch. *de arbitr. Iud. casu 416. per tot.* Ita tamen vt semper de more huiusce Sacrosancti Tribunalis, salutares pœnitentiæ iniungantur.

§. X.

Quomodo Confessarij se gerere debeant cum Insordescentibus.

IN hac materia imprimis Confessarius debet diligenter, animaduertere an Insordescens in excommunicatione Catholicè sentiat de clauibus Ecclesiæ, nam si non rectè sentit, vtique habendus est, non solum pro hæretico mentali, sed etiam pro hæretico externo, excommunicato excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini. 48.

Quamvis enim, vt hæresis dicatur externa requiratur signum extrinsecum manifestatiuum hæresis, vt vidimus *tit.1.* & in casu nostro non videatur adesse, nisi omissio petitionis absolutionis negligentia, & actus negatiuus.

Attamen insordescentia in excommunicatione, cum consistat in perseuerantia, ea non dicitur consistere in sola negatione, & actu negatiuo, & si etiam in solo actu negatiuo consisteret, adhuc etiam ij actus à DD. nostris habentur pro sufficientibus ad efficiendum, quod hæresis mentalis transeat in externam, & subiaceat iudicio Ecclesiæ, ita Sanchez *in summ. lib.2. cap.8. num.16.* & post eum Filliuc. *quæst. Moral. tom.2. tract.22. cap.6. num.191.* Lay- 49.

man. *in summ.lib.2. tract.1.c.14.n.4.* vbi bene declarat, quando pura omissio sit sufficiens sigoom externum hæresis.

Et in hoc casu non sofficit absolutio ab excommuoicatione, in qoa insorduit, sed vlterius absoluendus est ab excommunicatione Bullæ Cœnæ lata in hæreticos.

Vbi verò insordescens in intellectu errorem non habuerit, interrogandus erit de causa Insordescentiæ, an dicto tempore claues Ecclesiæ vere contempserit, provt de iure præsumitur, Ricciull. *de iure person. extra Ecclesia gremium existentium, lib. 4. cap.7. num. 17.*

Mox (sublata tamen semper censura à Iudice qui eam tulit, val ab illius delegato) monebit Confessarius pœoitentem, quàm timenda sit excommonicatio cum per eam fidelis à corpore Christi separetur c. *nihil* 11. *quæst.* 3. & de familia Christi transeat in familiam Diaboli, cuios sit vilissimus seruus cap. *audi* 11. *q.* 3. & ob id communiter dicitur, quod excommunicatus relinquitur Diabolo, vt ouis Lupo, latissimè Azeued. multa cumulans ad leges Nouæ Recompil.*lib.8. tit. 5. de los Descomulgados, leg. 1,n.43.& pluribus seq.*

Tandem satisfactionem pœnitenti iniunget congtuam, qualitati, & circunstaotiis insordescentiæ prædictæ.

TITVLVS IX.

De Obligatione denunciandi.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici sunt denunciandi Inquisitoribus sub pœna excommunicationis, & peccati mortalis.*
2 *Locus insignis Deuteron.& seq.*
5 *Suspecti de hæresi sunt denunciandi.& seq.*
7 *Leniter suspectus an sit denunciandus, & seq.*
9 *Filius patrem hæreticum, & Maritus vxorem denunciare tenetur,& seq.*
11 *Filius denuncians patrem Hæreticum euitat pœnas.*
12 *Pater suspectus de hæresi est denunciandus, & seq.*
14 *Patres Malefici sunt denunciandi.*
15 *Vxor (si vir sit terribilis) excusatur à denunciatione.*
16 *Hæretici occulti, etiam omissa correctione fraterna sunt denunciandi, vbi quid de suspectis de hæresi, & in specie de blasphemis, sortilegis & Confessariis sollicitantibus, & reprobatur opinio Fagundez & aliorum, & aliqua ponuntur pro validitate constitutionis, Soc. Iesu, de aperiendis defectibus singulorum Rectori, vti Patri omissa correctione fraterna, & seq.*
19 *Confessarius non tenetur denunciare hæreticum nisi hæreticus ad eum accederet animo eum peruertendi, & seq.*
22 *Quodcumque aliud secretum non excusat à denunciatione.*
23 *An hæreticus emendatus sit denunciandus.*
25 *Non denunciantes vi edictorum incurrunt excommunicationem ipso facto, & forma Edicti fidei ponitur eo modo quo S. C. ordinauit illud in Inquisitionibus Italiæ publicari.*
26 *Omnes subsunt Inquisitoribus.*
27 *Denunciationes sunt facienda in scriptis.*
28 *Edictum Inquisitorum comprehendit etiam Reges.*
29 *Et num comprehendat Officiales Papæ.*
30 *An vi edicti quis teneatur denunciare seipsum.*
31 *Qui à persona fide digna audiuit num teneatur denunciare.*
32 *Mulier, quæ habet nomen Malefica an sit denuncianda.*
34 *An hoc edictum sit perpetuum, & obliget cum periculo vitæ, vel famæ, & quomodo se gerere debeant in denunciatione Monialis & viri o honesta, & quid cessante præsumptione edicti.*
35 *Qui teneant denunciationem faciendam Inquisitoribus de necessitate.*
36 *Contraria sententia de Iure est verior, & qui eam teneant.*
37 *Rationes pro hac sententia.*
38 *Consilium quod huiusmodi causæ ab Episcopis Inquisitoribus remittantur.*
39 *Doctrina Castri Palai, procedit secundum consuetudinem Hispaniæ.*
40 *Quid agendum, vbi ex consuetudine à solis Inquisitoribus processus formatur.*
41 *Non denunciantes cum teneantur an sint suspecti de hæresi, & quali suspicione, & seq.*
45 *Metus cadens in constantem virum excusat non denunciantem.*
46 *Etiam filius, & vxor in casibus, in quibus tenentur denunciare, si non denunciant sunt suspecti de hæresi.*
47 *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum obligato ad denunciandum.*
48 *An pœnitens possit absolui ante factam denunciationem cum solo proposito denunciandi.*
49 *In quibus casibus edicta Inquisitorum obligent, remissiuè.*

§. I.

An hæretici sint denunciandi.

HÆreticos non occoltandos, sed fidei Iudicibus 1.
denonciandos omnes vno ore dixerunt, quos
longa serie allegant Farin. *de hæresi, quæst.* 197.*n.* 55.
& Sanctarellus *in eodem tractatu, cap.9. dub. vnico, num.*2. & ad hoc

Pulcherrimus est scripturæ Sacræ locus *Deuteron.cap.*13. *vers.*6. vbi dicitur, *Si tibi persuadere voluerit frater tuus, vel filius, vel vxor, vel amicus clam dicens: Eamus, & seruiamus diis alienis, non acquiescas ei, nec audias, aut parcas ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum sed statim interficies: sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittat manum.* Ex quo textu, colligitur talem accusandum, vt postea interficiatur, & licet videatur loqui tantummodo de Apostasia à fide, & Idololatria, attamen intelligendus est etiam de hæreticis, quoniam, vt notauit Simanch *tit.29.Cath.Inst n.5.* & Sanctarellos, *d. c. 9. n.* 1. S. Hieron. August. & alij Patres hæreses aliena ab Ecclesia dogmata, vocant deos alienos. Et sanè cùm hæresis crimen ad perniciem tendat reipublicæ, & naturali ratione quælibet persona, cum sit pars totius Reipublicæ succurrere teneatur, ex hoc eodem naturalis rationis fonte orietur obligatio denunciandi, vti post, D. Thom. Salon.Bann. Arragon. Sotum, & alios quos allegat, peregregiè docuit Genuens. *in Praxi Archiepiscopali Neapolitana capite* 18. *num.* 1. Tenetur autem quilibet, & sub pœna peccati mortalis, & excommonicationis, vti habetur in Bulla Gegorij IX. incipiente, *Excommunicamus,* Innocentij IV. incipiente *Nouerit*, quæ habentur in fine Directorij, inter litteras Apostolicas

pro

pro S. Officio, de qua excommunicatione *infrà* cum de edicto nostri Reuerendiss. Patris Inquisit. in hac materia edito.

§. II.

An suspecti de hæresi sint denunciandi.

5. ETiam suspectos de hæresi esse denunciandos, tradidere communiter DD. Farin. *vbi supra, q.* 197.*n.*35. Martinus Delrius *disquisit. magicarum, lib.* 5.*sect.* 4. vers. 6. *tenetur*, vbi de obligatione denunciandi sortilegos, Lelius Zechius *in summa, in tract. de fide*, Rubr. *de hæresi, c.* 11.*n.*12. vbi de obligatione denunciandi fautores hæreticorum, retinentes libros prohibitos, sortilegos, de quibus estrext. *l. quicunque Codice de Malef. & Mathem.* cuius hæc sunt aurea verba, *Quicumque Maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit, illicò ad publicum pertrahat, & Iudicum oculis communis hostem salutis ostendat*, & ibi latissimè hoc idem probauit Binsfeld. in comm. huiusce legis, & proferentes propositiones hæreticas, & scandalosas, quod in

6. vers. *Ampliatur etiam*, extendit idem Zach. ad proferentes dictas propositiones ioco, quoniam vt ait ipse, Ecclesia non iudicat de occultis, *cap. Erubescant, dist.* 32. quod etiam voluit Farin. *vbi suprà*, vers. *Adde*, Sanch. *ad præcepta Decalogi, lib.*2.*c.*32. *num. vltimo*, & Lazar. *de blasph. quæst.* 12. *ferè per tot.* vbi loquuntur de obligatione denunciandi Blasphemos hæreticales Genuens. *dicto cap.* 18.*n.*10.

Benè Valer. *de diff. vtriusque fori* in verbo *hæresis, diff.* 2. vbi de negante fidem ore, non autem corde, qui non potest dici hæreticus, quod est denunciandus Inquisitoribus, & exemplificat in Christianis existentibus in Terris Turcarum negantibus Deum ob metum.

Et de hoc dubitari non potest stantibus edictis Inquisitorum, in hac materia de ordine Supremi Tribunalis publicatis.

7. Dubium tantummodò hoc loco oriri potest, num etiam leuiter suspecti de hæresi, puta semel in ira, tantùm, vel bis blasphemantes sint Inquisitoribus, de necessitate denunciandi, in qua re

Genuens. *in Praxi, dicto cap.* 18.*num.*10. dixit veritatem esse in hac difficultate, quod soli suspecti de hæresi vehementer, vel violenter tantummodo sunt denunciandi, non autem suspecti etiam leuiter, & Genuens. *loco cit.* sequitur Lazar. *de Blasph. q.* 12. *num.* 32. & eandem opinionem tenere videtur Alphons. à Castro *de iusta hæret. punit. lib.* 2. *c.* 25. *circa finem*, & Sanctarellus *de hæresi, c.* 9. *dub. vnico, num.* 16. vers. *Quartò non tenetur quis* vbi ad hoc allegat Nauarrum, *cons.* 3. *de hæreticis*.

8. Verùm, quidquid sit de horum DD. traditione, contrarium omnino tenendum est stantibus edictis Inquisitorum, quæ loquuntur generaliter, & sine distinctione de suspectis de hæresi, vnde etiam videntur generaliter, & sine distinctione intelligendi, maximè cum suspicio leuis, in hoc crimine habeatur pro legitima, ad effectum saltem cogendi taliter suspectum, ad abiurandum de leui iuxta text. *in cap. accusatus in principio de hæreticis, in* 6. & ita practicatur quotidie in S. Officio, à qua praxi certè nefas esset recedere.

***

§. III.

An Filius Patrem, & vxor maritum, denuntiare teneantur.

IN hac difficillima quæstione, Abulens. *in caput* 13. *Deuter. quæst.* 3. *Simanch. de Cath. instit. tit.* 39. *num.* 37. *& seq. & in tract. de Patre hæretico, num.* 14 *& seq.* tenent nullo modo teneri filium ad denunciandum Patrem hæreticum, quod ob rationis similitudinem dicerent etiam de vxore respectu viri, cùm sint vna Caro, & hanc eandem sententiam tenuisse videtur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 18. *num.* 9. & Gutier. *canon. q. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 57. 9.

Verum in contrarium est communissima DD. sententia, teneri scilicet filium, & vxorem ad denunciandum Patrem hæreticum, vel virum hæreticum, ita docuerunt Pegna *ad Director. sub littera B. comment.* 15. *part.* 2. Ludouicus à Paramo, *de Orig. S. Officij lib.* 3. *quæst.* 8. *num.* 83. Farin. *de hæresi, quæst.* 197. *num.* 40. vbi quod hæc opinio sine dubio est verior, Suar. *de fide disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 21. Lelius Zechius *de casibus reseruatis, casu* 2. *num.* 2. versu secundo, *ampliatur*, Sanctarell. *de hæresi, cap.* 9. *num.* 14. vbi omnes alij Doctores antiquiores allegantur, Diana, *resol. moral.* 1. *p. tract.* 4. *resol.* 4. 10.

Didacus Cantera videndus *in suis quæst. crim. quæst.* 5. *de reo, num.* 3. vers. *in hoc cadit illa quæstio.*

Colligitur hæc conclusio ex loco illo Deuteron. *cap.* 13. de quo *in* 1. *quæst.* & ex eo quod obedire nos oportet, magis Deo quam hominibus.

Et si dicatur ex hac denunciatione grauissimum infamiæ damnum filiis parari, ob pœnas in filios hæreticorum latas à Sacris Canonibus de quibus dixi, *in tit. de pœnis hæreticorum.*

Respondendum est filium Patrem hæreticum deferentem, euitare omnes pœnas filiis Hæreticorum inflictas, vti docuere Pegna *dicto com.* 15. & Sanctarell. *vbi suprà num.* 15. qui alios allegat, quibus adde Suarez. *de fide, disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 22. 11.

Et sanè si hæc obligatio denunciandi arctat filium, & vxorem, patet, quid sit dicendum de aliis coniunctis, vti de fratre &c.

An autem, quæ dicta sunt de Patre hæretico habeant locum in Patre, vel Marito suspectis de hæresi dubitari potest, in qua re 12.

Aliqui viri docti tenuerunt ea non militare in Patre, & marito de hæresi suspectis, ac proinde eos à filio, vel vxore minimè esse denunciandos. Mouentur ex pulcherrima traditione Abbatis, *c. inter sollicitudines de purg. can. n.* 6. quæ etiam communiter approbata est à DD. prout attestantur Ricciullus *de iure person. extra Eccl. gremium exist. lib.* 5. *c.* 19. *n.* 27. & Sanctarellus *de hæresi, c.* 33. *n.* 6. traditio autem est, quod statutum, & dispositio loquens de hæreticis non habet locum in suspectis de hæresi, at DD. loquentes de filio, & vxore obligatis ad denunciandum, loquuntur de Patre, & viro hæreticis, igitur illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantùm de hæresi suspectos.

Et quamuis hæc opinio sit satis probabilis, & summa æquitate nitatur, attamen contrariam opinionem veriorem esse arbitror, tum quia eadem militat ratio in hæreticis ac in suspectis de hæresi, tum quia edictum nostrum, loquitur de suspectis de hæresi denunciandis & dum loquitur de personis obligatis ad denunciandum, loquitur per verba generalissima, *Commandiamo à tutte, & ciascuna* 13.

*persona, &c.di qualunque conditione &c.*igitur generaliter est intelligendum, vt comprehendat etiam filium, & vxorem, ita in terminis similis edicti Inquisitoris Brixiensis, quod ob illa verba generalia comprehendat etiam Patrem, & quamlibet aliam personam coniunctam, docuit Zechius *de casibus reseruat.casu* 2. *num.* 2. vers. *Ampliatur secundò.*

Et in terminis nostris Lazatius *de Blasphemia, q.* 12. *n.*57. sequutus Comitol.*q.moral. lib.* 4. *q.* 8.dixit, filium cogi posse ob edicti Inquisitoris Papiensis generalitatem ad denunciandum Patrem blasphemum & tamen blasphemus non est hæreticus, sed de hæresi suspectus,ad summum vehementer, & Lazar. sequitur Diana, post hæc scripta visus *d.*
14. *tract.*4. *resol.* 6.

Petrus Binsfeld. *de Confess. Malefic. membro* 2. *post principium* §.pro parte negatiua, dixit, Parentes teneri denunciare filios Maleficos, & è contra, & tamen malefici sunt tantummodò suspecti de hæresi, & de filia quod matrem maleficam teneatur denunciare voluerunt, Lazara & Comitolus *vbi suprà*, & latiùs, de eadem filia quod Matrem Veneficam teneatur denuntiare, Homob. de Bonis noster Cremonensis *disquisitionum moralium, tom.*1. *tract.* 7. *de primo præcepto decalogi, c.* 3. *quæst.*16. *ferè per totum.*

15. Pegna *ad director. p.* 2. *comm.* 78. vers. *at non videtur*, Vbi putat vxorem excusandam, si non denunciat maritum suum, ex eo quod comedat carnes in diebus prohibitis, si eius maritus sit terribilis, & sic vt ipse ait ratione timoris, igitur signum est, quod secluso timore teneretur denuntiare, ex sententia huius doctissimi viri, Marius Alter. *de censuris, tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 2. *cap.* 5. vers *Præterea.*

Et ex his patet responsio ad rationem in contrarium, nam, & militat eadem ratio, in hæreticis, & suspectis de hæresi, & DD. in hac materia loquuntur de vtrisque promiscuè.

§. IV.

An denunciationem debeat præcedere fraterna correctio.

Omissis plurimis, quæ circa hanc Quæstionem videri possunt apud Sanctarellum *de hæresi, cap.* 9. *dub.* 5. *num.* 5. & Suar. *de fide, disp.*10 *sect.* 4. *n.*11. qui fusissimè quæstionem hanc examinant.

16. Dicendum est hæreticos, etiam occultos statim denunciandos esse, omissa omnino correctione fraterna, *infr.*enim videbimus quid sentiendum de suspectis de hæresi, conclusionem hanc tenent plurimi DD. antiqui, quos latissimè allegat, & sequitur Farin. *de hæresi, quæst.* 197. *num.* 39. Suar. & Sanctarellus *vbi suprà*, numquam enim sperandum est, eum qui ausus est se opponere Ecclesiæ vniuersali corrigendum esse per monitionem, latissimè etiam Pegna, *p.* 2. *ad Director. comm.* 18. *per tot.* qui quamuis dicat præmittendam correctionem fraternam, cum eo qui protulit blasphemiam, vel verba hæreticalia, si mihi non constet hunc esse hæreticum, attamen subiungit id intelligendum esse seclusis edictis Inquisitorum, vigore quorum coguntur præcisè fideles ad denuntiandum, latissimè Sanctarellus *vbi suprà, n.*8.*& præcedentibus*, vbi respondet ad plures obiectiones, quæ contra conclusionem fieri possent.

17. Sed quoniam in conclusione dixi, *etiam occultos*, dubitari potest, num si ego solus sciam Petrum esse hæreticum,nec aliter eius hæresim probare possim teneat illum denunciare Iudicibus fidei, in qua difficultate quidquid dixerit Ioan. Andr. *in cap.nouit. de iudiciis.*

Dicendum est talem esse vtique denunciandum. 18.
Ratio est, quia quamuis delictum probari nequeat, superior vigilabit, & potest esse quod contra prædictas personas adsint aliæ denunciationes ex quibus fortasse de facili possit deueniri ad torturam, & ad alia iuris remedia; ita Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 18. *num.*5. Sanctarell.*vbi suprà,n.*1.Suar. *de fide disp.*20. *sect.* 4. Lælius Zechius, *dicto casu* 2. *n.* 2.vers. *ampliatur prædicta conclusio*, Lazar. *de Blasph.q.* 11.*n.*54. & alij plurimi, quos allegat. & sequitur Farin. *de hæresi, dicta q.* 197. *n.* 36. Scacc. *de Iud. lib.*1. *cap.*56.*n.*4. alios *infrà* retuli, *n.*31.

Atque hæc quo ad hæreticos procedunt de plano. Difficultas est, num idem dicendum sit de suspectis de hæresi.

In quare dicendum est, quod stantibus edictis Inquisitorum etiam suspecti de hæresi denunciandi sunt omissa correctione fraterna, ita in blasphemis, Peg.*p.* 2.*in direct.comm.*18. *in Confessariis sollicitantibus*, Rodericus à Cugna *de Confess. sollicitantibus, q.* 18. *num.* 11. Freitas *in addit.* post Henriquez *in summ. lib.* 6. *cap.* 17. *num.*4.*sub litera E*, & Ludouic.à Paramo *de orig. S. Inquisitionis,lib.* 3. *cap.*10. *n.* 4. & in sortilegis, Martin.del Rio, *disquisit.Magic.lib* 5.*sect.*4.*num.*6. optimè Turrianus *in suis selectis disputationibus*, 1. *p. disput.* 30. *in Censura Propositionum, Centuria* 2.*dub.*24. vbi quod contraria opinio in praxi nullo modo est admittenda, bene Freitas videndus ad Roderic. *de Confess.sollicit.d. q.*18.*n.*30.& pluribus sequentibus, vbi voluit non esse præmittendam correctionem fraternam *in Confess. sollicit.*licèt probabiliter, posset quis arbitrari eum ex dicta correctione emendandum, quidquid in contrarium voluerit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.*1. *c.* 34.*num.*57.

Probatur, quia adsunt edicta Inquisitorum, id expressè præcipientia fundata in communi omnium doctrina, quod correctio fraterna, in delictis tendentibus particulariter contra bonum commune debet omitti, Molfes. *in sum. tract.* 1. *c.* 17. *num.* 14. Roder. *d. q.*18. *n.* 12. qui alios allegant. At delicta ex quibus oritur hæresis suspicio particulariter contra bonum commune tendunt.

Secundò, quia non debet audiens aliquem blasphemantem iudicare ipse,quod cum illa blasphemia non sit coniuncta Hæresis, quia potest esse quod talis blasphemans sit de aliis blaspemiis denunciatus, ac de aliis etiam criminibus ex quibus vehemens, vel violenta hæresis oriatur præsumptio, vnde iudicium hoc relinquendum est Inquisitoribus, & taliter audiens omnino denunciare debet.

Tertiò, quia duplex est denunciatio,alia Euangelica, alia iudicialis, ante Euangelicam, quæ fit ad emendationem fratris præmittenda est correctio, non autem ante iudicialem, quæ tendit ad punitionem, & exemplum aliorum: denunciatio autem in edictis præcepta est iudicialis, ita arguit, & bene P. Diana *resolut. Moral. p. tract.* 4. *resol.* 2.

Quartò, in specie de Confessario sollicitante sic arguo, si Summus Pontifex, voluit fœminam complicem, quæ scilicet sollicitanti Confessario consensit, teneri omnino huiusmodi Confessarium denunciare, multò magis voluit Summus Pontifex eam obligare ad denunciandum prætermissa correctione fraterna.

Neque

Neque hoc loco in contrarium adduci possunt, quæ solent in medium afferri cootra Regulam Reuerendorum PP. Societaria Iesv, qua ad maiorem humilitatem sociorum conseruandam, statutum est, vt quiuis peccatum alterius extra coofessiooem ad superiorem deferat omissa correctione fraterna, quam latissimè vti iuri naturæ, & diuino contrariam impugnanit Lorca in *2.2.quæst.33.art.3.sect. 2. disp.47.num* 8 *& seq.* & quidam M. Angelus Mansique Generalis Ordinis Cisterciensis, io peculiari allegatione super hoc confecta, de qua meminit Hieroo. Roder. *in quæst. Regul. Resol.* 36. *num.* 5. *& num.* 3. vbi quod horum DD. opinio visa fuit probabilior toti Academiæ Salmaticensi die 24. Aprilis 1627.

Nam verè falsa est illorum DD. sententia, prout eam latissimè impugnarunt vnà cum omnibus rationibus Lorcæ, Coninch videndus *de fide, spe, & charitate, disp.* 28. *dub.* 12. & Suar. *tom.* 4. *de relig.tract.*10. *lib.* 10. *cap.* 7. *pluribus seq.* nullamque difficultatem probabilem habere videtur memorata constitutio in ingressis post eam conditam, & de ea habitam specialem notitiam, Coninch *vbi supra, num.*209. & Bann.2.2. *q.*33.*art.*8.*dub.*2.

Vlterius constitutio illa non loquitur de denunciatione iudiciali, de qua loquuntur edicta Inquisitorum, neque de delictis tam peroiciosis toti Reipublicæ sicuti sunt contenta in memoratis edictis.

Ex quibus patet non esse curandum de opinione Fagundez, Ioan. de la Cruz. Reginaldi, & Peirini, quos refert Diana *dicta Resol.* 2. qui voluerunt ante denunciationem Confessarij sollicitantis posse præmitti correctionem fraternam.

Nam verè horum DD. opioio penitus omnia edicta Inquisitorum destrueret, non tamen negarem stante horum DD. sententia, posse ob non denunciationem huiusmodi Confessarij excusari non denunciantem ab excommunicatione, de qua in edicto, licet omnino existimem aliis pœnis etiam rigorosis eum mulctandum. Circa hanc materiam Correctionis fraternæ io nostro Tribunali videat omnino Benignus lector Illustrissimum D. meum Trasmieram *in suo Doctissimo & eruditissimo Tractat. de Obligat. Denunciandi Hæreticos & suspectos de Hæresi quæst.* 9. *per totam*, vbi per multas sectiones, & multa capita vniuersam hanc materiam cumulatissimè enucleauit. Videatur etiam Pater Alberg. *in Manuali Inquisitorum c.*37.*per totum.*

§. V.

An si sub magno secreto sciam, aliquem esse hæreticum, tenear illum denunciare.

IN hac re qnoniam duplex est secretum, aliud Sacramentalis confessionis, alterum omne aliud secretum naturale, duplex quoque potest esse dubitatio.

19. Et quoad secretum Sacramentalis confessionis. Albericus *in Rubr. Cod. de hæreticis, num.* 8. & quidam Raineriis, quem allegat Archid. in c. *Sacerdos de pœnitentia, distinct.* 6. voluerunt Confessarium teneri reuelare hæreticum, quem talem scit ex coofessione ipsius Sacramentali, subdit etiam Archid, *eo loco*, quod si hæreticus, qui Confessario peccata sua confessus est sit impœnitens, tutius erit vt Confessarius adeat Episcopum, & ei dicat, Vigila super gregem tuum, quia lupus est in grege.

20. Contrarium tamen omnino est sentiendum, & contra eundem Albericum tenuerunt Theologi omnes *in* 4. *sent. dist.* 21. Sed maximè Scotus *quæst.* 2. *in respons. ad secundum argumentum*, vbi dixit carmen illud Iuristarum esse falsum.

Est hæresis crimen, quod nec confessio celat.

Magister Faber Fauentinus præclarissimus temporibus nostris Theologus, & olim meus io Patauino Gymnasio Præceptor, à quo etiam insignia Magisterij in Sacra Theologia in vniuersitate prædicta Patauina accepi de anno 1616. *in suo tractatu de pœnit. disp.* 34. *cap.* 4. *num.* 72. Suarez *de fide, disp.*20. *sect.* 4. *num.* 16. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 41. *num.* 14. *& tit.* 3. *in Rubr. de absolutione, num.* 5. vbi consulit Confessario, quod vbi non possit persuadere hæretico pœnitenti, quod vadat, ad se denunciandum Inquisitoribus, ipse Sacerdos vadat ad dictos Inquisitores, vt dent eis facultatem eum absoluendi; attamen Inquisitores hoc non possunt facere, vt vidimus, cum de excommunicatione lata in hæreticos vbi etiam, quid in hoc casu facere debeat Confessarius, latissimè Lud à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.*8. *num.* 86. *& seq.* Farin. *de hæresi, quæst.* 197. *n.* 48. *& de indic. & tortura, quæst.*51. *num.*100. Sanctar. *dicto c.*9. *n.* 17.

21. Si tamen aliquis hæreticus, accederet ad Confessarium non animo confitendi peccata, sed peruertendi Confessarium, & inducendi ad hæresim, tunc talis Confessarius teneretur denunciare illum hæreticum, quia talis non est Sacramentalis confessio, sed modus occultè dogmatizandi, ita pulcherrimè tradidit Genuens. *in Praxi Archiep. Neapol. cap.*18. *num.* 16. qui alios allegat.

22. Quod verò ad alias species, seu genera secreti, dicendum est hæreticum esse denunciandum, etiam si illius hæresim sciam sub magno secreto, etiam iurato, ita Suarez, *de Fide, dicta disp.* 20. *sect.* 4. *num.* 17. & Sanctarellus, qui alios latissimè allegat, *dicto cap. num.* 10. vbi ampliat hoc procedere etiam si quis alteri diceret, manifesto tibi hoc sub confessione, nam hæc confessio non est Sacramentalis, nec talis manifestans, habet animum confitendi, ita Nauar. Caiet. Sot. & alij *ibi* allegati.

Rationem huius conclusionis assignat. Suar. *vbi suprà*, quia omne aliud secretum, exceptо secreto confessionis est merè humanum, & ex priuato pacto tacito, vel expresso inter loquentem, & audientem nascitur, & ideo non potest obstare legi superioris præcipienti denunciationem, atque ita etiam docuit Pegna *p.*2.*com.*18. & Farin. *dicta quæst.* 197. *num.* 50. Idem dic de suspectis *de hæresi*, Diana *resol. part.* 1. *tract.* 4. *Resolut.* 24. vbi alios allegat.

§. VI.

An hæreticus emendatus sit denunciandus.

23. SOtus *de Inst. & iure, lib.* 3. *quæst.* 5. *art.* 5. & alij allegati latissimè per Sanctarellum *de hæresi, cap.*9. *num.* 12. tenuerunt hæreticum emendatum nullo modo esse denunciandum, & hosce auctores, videtur sequi Genuens. *in Praxi, cap.*18. *num.* 6. *dubio* 4. vbi dixit, quod si pro certo habeatur hosce hæreticos esse emendatos, non sunt denunciandi.

24. Attamen verior est contraria opinio, (licet prima probabilitate non careat) quam tenent doctissimus Suarez *de fide disp.*20. *sect.*4. *n.* 13. Farin. *d. q.* 197.

n. 51. & Sanctarell. *dicto c.* 9. *n.* 11. Freitas ad Roder. à Cugna, *de Confess. sollicit. q.* 18. *num.* 39. qui alios allegat. Ratio huius conclusionis est, tum quia tales hæretici possunt fingere se emendatos, tum quia fortasse alios infecerunt hæretica pestilentia, vel ab aliis fuerunt infecti, & necessarium est, vt hoc innotescat iudicibus fidei.

§ VII.

De edicto Eminentissimi & Reuerendissimi D. Cardinalis Episcopi nostri, & Reuerendissimi Patris Inquisitoris.

QVam iustè, & sanctè edicta hæc ab Episcopis, Et Inquisitoribus publicati soleant colligi potest ex Traditis per Ludouicum à Paramo *de Origine Sancti Officij, lib.* 3. *quæst.* 5. *Rubr. de edicto fidei*, vbi latissimè Simanch. *de Cath. instit. tit.* 19. *num.* 12. Lazar. *de blasph. quæst.* 12. *num.* 16. *& seq.* & aliis infrà allegandis, Nonnulla autem ad nostri edicti clariorem intelligentiam circa illius verba notabimus. Sed prius edicti totius formam præmitto eo modo, quo ex S. C. S. Officij de vrbe præscripto solet in Italia publicari.

EDITTO GENERALE DEL S. Officio di Cremona.

Noi Pietro Campori per Diuina Misericordia Prete Cardinale di Santa Chiesa del Titolo di S. Tomaso in Parione, Vescouo di Cremona, & Conte &c. &

Noi Frà Vincenzo Preti da Serraualle del l'Ordine de Predicatori, Maestro di Sacra Theologia, & Inquisitore Generale di Cremona, e sua Diocesi, dalla S Sede Apostolica control'heretica prauità specialmente Delegato.

DEsiderando come ricerca il carico di questo S. Officio à Noi imposto, che la Sacrosanta Fede Catolica senza laquale è impossibile piacere à Dio, in questa nostra Giuriditione da ogni hereticale contagio intatta, & pura si conserui, con auttorità Apostolica à Noi concessa, in virtù di Santa Obedienza, & sotto pena di Scommunica di lata sentenza oltre le altre pene da Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni, & Bolle de Sommi Pontefici imposte: Comandiamo à tutte & ciascuna persona di nostra Giuriditione di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità così Ecclesiastica, come secolare, sia quanto si voglia grande, che frà dodeci giorni prossimi, de' quali i primi quattro assegnamo per il primo, gl' altri quattro immediati per il secondo, & gl'vltimi quattro per terzo vltimo, & perentorio termine, debbano al S. Officio di questa Città, ò all' ordinario reuelare, & notificare giuridicamente. tutti, & ciascuno di quelli, de quali sappiano, ò habbiano hauuto, ò haueranno notitia.

Che siano Heretici, ò sospetti, ò diffamati di heresia, ò credenti, ò fautori, ò ricettatori, ò defensori loro, ò habbiano adherito, ò adheriscono à riti de Giudei, ò Maometani, ò de Saraceni, ò de Gentili, ò habbiano Apostatato dalla S. Fede Christiana ò in qualunque modo espressamente, ò tacitamente habbiano innocato, ò innochino il demonio, ò gli habbiano prestato ò prestino honore, ò habbiano hauuto parte, ò si siano ingeriti, ò s'ingeriscono in qual si sia esperimento di magia, ò negromantia, incantesimi ò altre simili superstitiose attioni, & massime con abuso di cose Sacre.

Che con Sacrilego ardire, non essendo Sacerdoti, s'habbino vsurpato, ò si vsurpino di Celebrare Messe, ò habbiano presunto, ò presumano di Ministrare il Sacramento della Penitenza à i Fedeli di Christo.

Che habbiano abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza contro i Decreti, & Constitutioni Apostoliche.

Che habbiano Celebrato, ò Celebrino occulte conuenticole in materia di Religione.

Che contro Dio, ò suoi Santi, & particolarmente contro la Beatissima Vergine Maria proferiscono bestemmie hereticali.

Che habbiano impedito, ò impediscano l'Officio della S. Inquisitione, ò habbiano offeso, ò vero offendano alcun testimonio, ò Denuntiatore, ò Ministri di essa.

Che habbiano tenuto, ò tengano libri, ò scritti, che contenghinno heresie, ò libri di Heretici, che trattino di Religione senza auttorità della S. Sede Apostolica ò che gli habbiano letti ò stampati, ò fatti stampare, ò difesi, ò leggano, stampino, facciano stampare ò diffendano sotto qual si voglia preteslo ò colore o uero libri di negromantia, magia, ò contenenti incantationi sortilegij, & simili superstitioni massime con abuso di cose Sacre.

Dichiarando, che per la sopradetta espressione de' casi da Noi specificati da reuelarsi come sopra non escludiamo gl' altri casi spettanti al S. Officio, che per altro ne' i Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni & Bolle de Sommi Pontefici, sono compresi.

Et dalla detta Scommunica, & pene, nellequali i disubidienti incorreranno, non possa alcuno essere assoluto se non da Noi, ò dal Supremo Tribunale del S. Officio di Roma ne sarà assoluto se prima giuridicamente riuelando i detti heretici, ò come di sopra sospetti di heresia, non hauerà sodisfatto.

Et perche dall' opera de' Confessori in questi particolari dipende grandemente il seruitio di Dio, & il bene priuato, & publico; Comandiamo à tutti li Reu. Confessori, che nel Ministrare il Sacramento della Penitenza, vsino con gli loro penitenti quella diligenza d'interrogationi sopra tutti li sodetti Capi, che stimaranno rispettiuamente necessaria alle persone così de principali delinquenti, come de partecipi & consapeuoli in qual si voglia modo d'essi delitti? Et sotto la detta pena di Scommunica di lata sentenza come di sopra, alli medemi Confessori commandiamo che non ardischano d'assoluere quelli, che troueranno delinquenti, ò partecipi, o uero consapeuoli come sopra, ne supradetti Capi, essendo che sono incorsi nelle Censure della S. Sede à suoi delegati riseruate.

Auuertendo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno ne s'intendono sodisfare quelli, che con bolettini, ò lettere senza nome, & cognome delli auttori, ò in altra maniera incerta (delle qualli niun conto si tiene nel Sant'officio) pretendessero riuelare i delinquenti, che ad ogni modo possono essere sicuri, che saranno tenuti secreti conforme al consueto di questo S. Officio, ne si mettono à necessità di prouare quello, che denunciano.

Et acciò che il presente nostro Editto Generale passi

ſi à notitia di tutti, ne alcuno pretenda ignoranza comandiamo in virtù di S. Obedienza ſotto pena di Scammunica à tutti li RR. Arcipreti Curati, ò Rettori delle Chieſe ſoggette alla noſtra giuriſdittione, ò a i lora Luogotenenti, che la prima feſta doppo la la riceuuta d'eſſe in qual ſi voglia modo, debbano publicarlo e leggerlo, ò farlo leggere per extenſum al ſuo Popolo in tempo di maggior concorſo nelle dette ſue Chieſe e publicato lo facciano affigere alla Porta Principale delle medeſime Chieſe ò in altro luogo patente, che da tutti poſſa eſſer veduta e letto il che parimente incharichiamo à tutti i Preſidenti de' Monaſteri.

Et in oltre ſotto le medeſime pene, voggliamo ſiano tenuti ricordarlo al detto ſuo Popolo ogni anno due volte al meno cioè in vna delle Domeniche di Quareſima, & in vna dell' Aduento.

Et perche poſſano obedire come conuiene à queſt' ordine noſtro, anzi della Sacra Congregatione doueranno hauerne vn Tranſunta ſempre affiſſo nella Sacreſtia delle loro Chieſe.

PEr deſiderio che habbiamo, che queſta noſtra Giuriſdittione ſi conſerui in quella purità di fede, nella quale, ſi troua: inherendo al ſopradetto Editto, & ad altri ordini della Sacra Congregatione, comandiamo ſotto pena di Scommunica, & altre arbitrarie.

Che neſſuno Corriero, Barcarolo, Mulatiere, ò altro ardiſca di portare libri dentro, è fuori della Città, & altri luoghi a noi ſottopoſti (etiam per paſſaggio) ſe non haueranno la liſta de libri, ſottoſcritta dall' Inquiſitore, ò altri, à chi ſpetta, de' luoghi, onde ſaranno partiti, & per doue ſaranno paſſati ſotto pena anco della perdita delli libri, & altre à noi arbitrarie.

Sotto l'iſteſſe pene, & della perdita de i libri, comandiamo che niuno ſia chi ſi voglia, riceua libri portati, o introdotti in qual ſi voglia modo in queſta noſtra giuriditione, ne apra caſſe, balle è fagotti doue ſiano libri, ne gli leui di Dogana ſenza licenza noſtra ò de' Noſtri Vicarij, & ſenza hauere prima preſentata la liſta al S. Officio, o auiſandolo, ſe ſaranno capitati ſenza licenza.

Che niuno Mercante ardiſca di riceuer libri, ò mandarli fuori, ſotto preteſto di merci o celati in fagotti, balle, ò caſſe ſenza la debita licenza, ſotto pena di Scommunica, della perdita de libri, & delle merci, che ſaranno con eſſi meſcolate. Et quel che ſi dice del portar, e riceuer libri, s'intende anco dell' hiſtoriette, figure, lunarij, & altre ſimili carte.

Et tutte le ſudette coſe comandiamo anco à gli Hebrei, ſotto pena di 50. ſcudi & della perdita de libri, & robbe come ſopra, & altre à noi arbitrarie, reſpettiuamente.

Comandiamo à tutti li Librari della noſtra giuriditione, ſotto l'iſteſſa pena di Scommunica, & altre pene à Noi arbitrarie, che non ardiſcano di vendere libri comperati da Hebrei, è fuori, è dentro della Città.

Li Stampatori ſotto le medeſime pene, & altre à Noi arbitrarie, non ſtampino coſa alcuna ſenza noſtra licenza Eccettuando gli Editti, & altre coſe ſimili del foro Epiſcopale, e ſecolare, non eſſendo pregiudiciali al S. Officio.

Li Datiari, Doganieri e Portinari, non laſcino vſcire, ò entrare libri di qual ſi voglia ſorte ſenza le liſte ſottoſcritte come ſopra. Et ſe capitaranno à gli Officij loro ſenza liſte ſottoſcritte, trattenghino i libri, e ſiano obligati à darne auiſo à Noi, è alli noſtri Vicarij. Et queſto comandiamo ſotto pena di Scommunica, & altre arbitrarie.

Et in fede di ciò habbiamo fatte le preſenti ſottoſcritte di noſtra propria mano.

Dat. dal S. Officio di Cremona à 26. di Ottobre 1639.

P. Cardinalis Camporeus Epiſc. Cremonen.
F. Vincentius Pretus Inquiſitor Cremonen.

Hieronymus Calcinonus Cancell.

Noi Pietro Camperi.
Noi Frat. Vincentio.

Forma iſta publicandi edictum ab Epiſcopo, & Inquiſitore ſimul eſt multum laudabilis, & commendata à Sacra Congregatione, vt in Manuſcriptis eiuſdem Eminent. D. Cardinalis Camporei reperitur annotatum occaſione nonnullarum controuerſiarum coram dicta S. Congregatione pendentium inter D. Cardinalem Borromeum Archiepiſcopum Mediolani, & Inquiſitorem. Hæc verba die 24. Septembris 1610. *Scribatur Inquiſitori pro informatione eique mandetur, vt agat cum Illuſtriſſimo Cardinali vt edicta fiant ſub nominibus Archiepiſcopi, & Inquiſitoris ab eiſdemque ſubſcribantur, prout fieri conſueuit Cremonæ, & in vniuerſo dominio Veneto.*

Sotto pena di Scommunica di lata ſentenza. Ex 25.
his verbis colligitur non denunciantes in caſibus edicti incidere ipſo iure, & facto in excommunicationem, nam excommunicatio de qua in Conſtitutione Greg. IX. incip. Excommunicamus, non eſt latæ ſententiæ, ſed ferendæ, vti colligitur ex illis verbis, alioquin excommunicationis ſententia procedatur, ita Pegna, *comm. 1. par. 2.* & Soarez. *de fide, diſput. 20. ſection. 4. num.* 28. Sanchez. *in ſumm. tom. 1. cap. 32. numer. 47.* verſ. *Atque Inquiſitores quotannis*, Lazar. *de Blaſphem. quæſt. 12. numero* 18. Zechius *de caſibus reſeruatis, caſu 2. numer. 1.* verſ. *Mandat ergo*, Sanctarellos *de hæreſi, d. cap. 9. numer.* 10. qui omnes loquuntur de excommunicatione lata per edicta Inquiſitorum, & Epiſcoporum in hac materia.

Commandiamo à tutte, e à ciaſcuna perſona &c. di qualunque conditione, grado, ſtato, è dignità coſi Eccleſiaſtica, come mondana, ſia quanto ſi voglia grande. Hæc verba iuri communi conſona ſunt, nam
poſſunt Inquiſitores in cauſa fidei, contra quoſcum- 26.
que procedere. *cap. vt Inquiſitionis de hæretic. in* 6. & dicta verba comprehendunt etiam Reges, ita vt illi etiam denunciare teneantur, prout latiſſimè ſuper dictis verbis edicti diſſerens probauit Paramus *de Orig. S. Inquiſit. lib. 3. quæſt. 5. num. 23. & plurimis ſequ. & num. 40.* vbi refert exemplum Imperatoris Caroli V. æternæ memoriæ, qui iuſſit Ioannæ eius filiæ ab inquiſitorib. vocatæ, vt coram ipſis de nonnullis fidem tangentibus contra quemdam interrogaretur ne rem protelaret, ſed nulla interpoſita mora deponeret, ne excommunicationem incurreret, tam contra alios, quam contra ſe, ſi ſe etiam in minima re culpabilem ſenſiſſet, ſtatimque Sereniſſima Ioanna depoſuit coram Archiepiſcopo Hiſpal. & D. Fernando Valdes tunc Generali Inquiſitore.

Debbiano al Santo Officio, &c. riuelar, & notificar giuridicamente, de hiſce verbis, *reuelar, & notificar*, videndus eſt Ludouic. à Paramo, *loc. cit. dicta quæſt. 5. num. 13.* & cum additur *giuridicamente*, colligitur denunciationem, ſeu reuelationem hanc
debere fieri in ſcriptis cum expreſſione nominis 27.
denunciantis, & ſubſcriptione illius ſi ſciat ſcribere,

& non denuncians hoc modo, non potest à Confessariis absolui, ita pulcherrimè Genuens. *in praxi c.*18.*num.*2.vbi vlteriùs addit, quod tales denunciationes non solent recipi, nisi denuncians cum iuramento examinetur, quam praxim iustissimis fulciri rationibus probauit Genuens. *ibi*, Zech. *de casibus reseruatis, casu secundo*, vers. *declaratur*, Lazar *de Blasph.q.*11.*num.*74.vbi in term.de §.edicti, *Auertendo che*, Ricc. qui bene loquitur in hac materia, *decis.*135.*per totam, vol.*2.

28. *Tutti, & ciascuno di quelli*, Hoc decretum, & edictum comprehendit in hac parte, etiam Reges, Principes, & Duces, vti dixit, Suarez. *de fide, disp.*20 *sect.*4. *num.*24 licèt contra hos postea, non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice, Pegna. *comm.* 80. *tertiæ partis*, Suar. *vbi suprà.*

29. An autem comprehendat hoc decretum Episcopos consecratos, & Officiales Papæ, contra quos non possunt procedere, cum à solo Summo Pontifice possint iudicari iuxta c. *Inquisitores, de heretic. in* 6. & extrauag. *cum Mattheus, de heret, inter communes.*

Dic quod sic, nam Inquisitores contra hosce possunt dicta testium recipere, vt eorum delicta possint Sedi Apostolicæ denunciare, ita aliis relatis, Pegna *p* 3. *comm.* 76.vers. *Monendi tamen sumus* Quam tamen Pegnæ, & aliorum doctrinam, Suar. *d.disp.*20.*sect.*4.*n.*15.intelligit, vt procedat tantùm cum periculum est in mora.

30. Sed an vigore huius edicti, quis teneatur denunciare se ipsum, dic quod non, ita Simanch. *de Cath.Instit titul.*42.*num.*13.Pego.*p.*3.*comm* 12.Suar. *de fide, dicta sect.*4. *num.*18. latissimè Sanctarell. *de heresi, cap.*9.*num.*18.qui alios allegat, Diana *var. resol.*1.*p.tract.*4.*resol.*8.

De quali sapiano, ò habbino, ò haueranno notitia

31. Quid si audiuerit quis à persona fide non digna, aliquem esse hæreticum, an stantibus dictis verbis, teneatur illum denunciare? Et respondendum quod non ita Cordub *lib.*1.*q q.*43.*dubio secundo*, §.*sextò, quando*, Guttier. *canonicarum, quæst. lib.*1.*cap.* 11.*n.* 71.Sanctarell alios allegans *de heresi, cap.*9.*num.*16. vers. *Secundò, Si quis audiuit*, vbi idem dixit esse dicendum de eo qui non recordatur à quo audiuerit, vel vbi is à quo audiuit nihil certi sciat, & ita etiam videtur sensisse, Farin. qui alios citat *de heresi, q.* 19?. *num.* 51.tenetur tamen denunciare, qui scit, licet denunciationem non possit probare, Diana qui ad fatiuritatem alios allegat, *resol.moral.*1.*p. tr.*4.*resol.*1.vbi quod, ita seruatur in Supremo Vrbis Tribunali S.Inquisitionis, ex Farin. *de heresi, q.* 185.*num.*71.

O S'ingeriscano in qual si voglia esperimento di Magia &c. Incantesimi, ò simili attioni superstitiose, stantibus his verbis,

32. Dubitari potest, an denuncianda sit mulier, quæ habet malum nomen maleficæ, ad quam plures concurrunt pro maleficiis, non tamen apparet ipsam fecisse, nisi simplices superstitiones? & dicendum est, quod sic si plures, & passim ad quorumcumque instantiam id faciat, ita Genuens. *in praxi, cap.* 18.*num.*14.Quid autem dicendum sit de muliere, quæ ex simplicitate, & ignorantia fecit aliquod sortilegium hæreticale. vide Genuens. *vbi suprà, n.*4. vbi dixit veritatem esse, & ita à doctissimis viris consultum fuisse hanc mulierem, & similes esse prius monendas, quod si se correxerint, abstinendum à denunciatione, aliàs sunt denunciandæ.

33. *Che habbino abusato, ò abusano il Sacramento della Penitenza.* Circa obligationem denunciandi hos Confessarius sollicitantes ad turpia in Confessione, vide quæ dixi, in tit. *de Confess.sollicit.quest. vlt.* vbi DD. allegaui, & Constitutiones Apostolicas, & decreta Supremi Tribunalis de hac re.

Quo ad alia delicta de quib. in edicto nostro videndi sunt tituli particulares huius operis.

Dubitari tandem potest, an hoc edictum sit perpetuum, ita vt obliget mortuo, vel remoto Inquisitore, & dic quod sic, ita in terminis nostrorum edictorum, Suarez *dicta sect.*4.*num.*11.rationémque ibi assignat, nam, inquit, licet præceptum videatur ab homine, tamen quia Tribunal. à quo procedit perpetuum est, ideò per modum legis perpetuo durat, sicuti tradunt DD. de Bulla Cœnæ Domini, & hoc idem de his edictis dixit Portel. *in dub.regul. in verbo denunciatio, n.*5.vers. *Hoc tamen.* 34.

Et in verbo *sollicitare, num.*17.Fagundez. *in secundum præceptum Ecclesiæ lib.*4.*c.*3.*n.*31.& Ioan. Angelus Bossius de Iubileo *in appendice de Confess.sollicit. num.*77.*& seq.*

An autem huiusmodi edicta obligent ad denunciandum, cum denunciare obligatus timet sibi ex denunciatione damnum magnum in vita, bonis, & honore. Dic, quod si tractetur de hæretico formali dogmatizante in perniciem Reipublicæ, tunc denunciatio omnino facienda est, si verò tractetur tantummodò de suspecto de hæresi denunciando, tunc excusarem sic obligatum, si non denunciat, ita Fagundez. *in præcepta Decalogi tract.*1 *lib.*4. *cap.*3.*n.* 31.Genuens. *in praxi, cap.* 18. *n.* 8. vbi de hæretico dogmatizante, & de hac materia, vide Lazar. *de Blasphem.quæst.*11. *num.*64. vbi docet quomodo se debeat gerere virgo nobilibus parentibus orta, si sit obligata denunciare, Portel. *in addit. ad Dubia regularia*, verbo *Sollicitare fœminas, num.* 22. vbi de modo, quo Monialis se gerere debet si a Confessario sollicitetur.

Et an edictum Inquisitorum fundatum super præsumptione obliget cessante præsumptione ad denunciandum? Quamuis vulgata regula sit, legem fundatam in præsumptione non obligare; attamen in hac materia semper ante oculos Confessariorum habenda est doctrina Freitas *in addit ad tractatum Roder. à Cugna de Confess.sollicit.* quod in his edictis Inquisitorum iudicium discernendi circa suspicionem de fide quæ resultat, ex præsumptione edicti, non competit Confessariis sed Inquisitoribus.

§. VIII.

An denuncians suspectum de Heresi, Episcopo, satisfaciat edicto Inquisitorum.

QVæritur hoc loco quid sentiendum sit de eo qui in Ciuitate in qua, & Episcopus adest, & Inquisitor, Confessarium sollicitantem, blasphemum, vel quemlibet alium de hæresi suspectum denunciat Episcopo: an satisfaciat edicto Inquisitorum.

In qua re multi tenent necessariò denunciationem 35. hanc fieri debere Inquisitoribus, & in specie Ferdinandus de Castro Palao *in suo opere Morali, tract.* 4.*disp.* 9. *puncto* 10. *num.* 4. vers. Cæterum voluit Confessarium sollicitantem denunciari tantummodò debere Inquisitoribus. 36.

Verùm ego semper de iure contrariam sententiam sequutus fui, quam tenuerunt Fagundez. *in secundum præceptum Ecclesiæ, lib.*4.*cap.*3.*num.*31.P. Diana

Diana *resolut. Moral.part.1.tract.4.resol.28.* Boss. *de Iubileo in appendice de Confess. sollicitant. dub.* 30. *num.*37. qui alios allegant.

37. Probatur primò hæc sententia ex verbis Bullæ Gregorianæ, in materia sollicit. *mandantes Inquisitoribus, seu locorum ordinariis.*

Secundò probatur, quia per Bullas Apostolicas delegantes cognitionem criminis sollicitationis Inquisitoribus, non intelligitur ablata Iurisdictio, quæ aliàs competebat Ordinariis locorum circa huiusce delicti cognitionem: simul tamen cum Inquisitoribus, igitur etiam ipsis ordinariis poterit hæc denunciatio fieri.

Tertiò, quia in hac nostra Prouincia Mediolanensi, edicta fidei, quæ publicantur emanant sub nomine Episcoporum, & Inquisitorum.

38. Consulto tamen semper Episcopis, vt huiusmodi denunciantes mittant ad Inquisitores, quia in Sancto Officio melius formantur processus ratione secreti, quàm in foris Episcopalibus.

39. Non obstat auctoritas Castri Palai, quia ipse loquitur secundum consuetudinem Hispaniæ, de qua *in Annot. ad primam quæst. Fulcodij.*

40. Vbi tamen in praxi, per consuetudinem receptum est, quod processus ad Sanctum Officium spectantes fiant per solos Inquisitores pro dispendiis euitandis, quam consuetudinem multis Summis Pontificibus, & S.R.Ecclesiæ Cardinal. Supremis Inquisitoribus semper placuisse attestatur Pegna, in suo Tractatu Manuscripto inscripto, *Instructio seu praxis Inquisitorum, lib.2. cap.*65. *num.* 6. Vtique vel hi rei sunt S.Officio denunciandi, vel saltem Episcopi statim habita denunciatione eam transmittere debent ad Inquisitores, vt prout libuerit, in causa procedant.

§. IX.

An non denuncians hæreticos cum teneatur, sit suspectus de hæresi, & quomodo.

41. NOn denunciantes, cum teneantur, hæreticos, vltra alias pœnas suspecti etiam sunt de hæresi, fautoresque in hoc dicuntur hæreticorum, ita Repertor. Inquisitorum, in verbo, *Fautores*, vers. *Item in indicatione*, Decian. *in tract. Criminal. lib.* 5. *c.*51. *num.*25. Pegna *ad Director. p.*2. *comm.*78. vers. *postremò*, Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.*2. *canon.p.q.* 31. *num.*12. Farin. *dicta quæst.* 197. *n.* 38. Sanctarell. *de hæresi, c.*9. *num.*19. *circa medium* qui alios allegat.

42. Quod maximè locum haberet in Cruce signatis, ad quos ex officio, & ex proprio iuramento munus denunciandi hosce hæreticos spectat, Lazar. *de Blasph. quæst.* 12. *num.* 12. & Farin. *de hæresi, dicta q.*197. *num.*48.

Dubium tamen hoc loco esse potest, num hæc suspicio, sit leuis, vehemens, vel violenta, in qua difficultate, Alphons. à Castro *de iust. hæret. punit. c.* 25. *in principio lib.* 2. dixit suspicionem hanc esse violentam.

43. Verum hæc sententia est nimis rigorosa, vti ex Simancha, & Royas, dixit Pegna *ad Director. p.*2. *com.* 81. *sub litera D*, vers. *illis*, ex Ioanne Royas, posseque tantùm locum sibi vindicare in casu, in quo vltra non denunciationem, adesset inter hæreticum, & non denunciantem, nimia familiaritas, & amicitia, tunc enim contra non denunciantem violenta oriri poterit præsumptio, ita Alphonsus Aluarez, Guerrero *in Thesauro Christian. Relig. tit. de hæret. num.*9. & Royas qui alios allegat *sing. fidei* 5. *num.*18.

Lælius Zechius *in summ. tom.*1 *tit. de fide, Rubr. de hæret. cap.*11. *num.*5. vers. *Tertia suspicio circa principium* voluit suspicionem hanc esse vehementem.

Quod locum tunc sibi vindicare posse optimè dixit Pegna in dicto vers. *Illis* ex Ioan. Royas, cum nulla adest probabilis causa non reuelandi, vel in iudicio interrogatus eos scienter celaret iuxta doct. Zanchini *de hæret. c.*5. *n.*4. ex quo colligitur, 44.

Veram esse doctrinam Leonardi Duardi *ad Bullam Cœnæ lib.*2. *canon.*1. *qu.*33. *concl.* 1. *n.* 17. qui voluit huiusmodi non denunciantes regulariter esse suspectos dumtaxat de leui, quia tales, vt plurimum omittunt denunciare non in defensionem hæresis, sed ex amicitia, vel aliqua alia causa. 45.

His addendum est, quod si quis ob metum in virum constantem cadentem omitteret denunciare, nullo modo esset de hæresi suspectus, ita Sanctarell. *de hæresi, cap.*9. *num.* 16. vers. *Tertiò non tenetur*, Farin. *dicta q.*197. *num.*53.

46. An autem consanguinei vxor, &c. habendi sint suspecti de hæresi? Dicerem, quod sic, de leui saltem, nisi terribilitas viri, vel patris &c. Vxorem, & filium excusaret, ita in terminis Pegna, *p.*2. *comm.* 78. vers. *at non videtur*, cuius dictum sequitur Scacc. *de Iudic. lib.*1. *cap* 56. *num.*4. & Farin. *vbi suprà, num.* 53. Alt. *de cens. lib.*5. *disp.*2. *cap.* 5. vers. *Præterea*, quæ autem hucusque dicta sunt habent locum in non denunciante hæreticos, secus arbitror ergo dicendum in omittente denunciare suspectos de hæresi, nam ij (saluo semper saniori iudicio) non erunt suspecti de hæresi, licet possint puniri omnibus pœnis statutis in edictis Inquisitorum.

Moueor ex eo, quod aliàs contra omnes regulas iuris præsumptio oriretur ex præsumptione & suspicio ex suspicione.

An autem rei isti sint torquendi cogique possint ad abiurandum, dixi in tit. *de Fautoribus.*

§. X.

Quomodo Confessarius se gerere debeat, cum obligatis ad denunciandum.

IN hac re imprimis animaduertere debet confessarius, an obligatus ad denunciandum, ex non denunciatione inciderit in fautoriam hæreticorum, de qua diximus *tit.*4. §.1. nam tunc talis, cum vltra excommunicationem latam in edictis Inquisitorum incidat etiam in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini latam contra fautores hæreticorum, non poterit ab ea excommmunicatione absolui nisi ab habentibus auctoritatem absoluendi ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ. 47.

Si verò non denuncians, cum teneretur per tantum tempus omisit denunciare, quod incidit in excommunicationem edicti Inquisitorum, tunc dubium est, an possit talis absolui à Regularibus virtute suorum, Priuil. & in specie virtute eorum Priuilegiorum quibus possunt absoluere, à quibusuis excommunicationibus reseruatis, etiam Sedi Apostolicæ, tam à iure quam ab homine latis, In qua re me remitto ad ea quæ dixi *in tit.*6. §.15. *n.*86. 48.

Vbi verò non denuncians in nullam incidit excommunicationem, tunc quæri potest an eum possit Confessarius absoluere antequam actu denunciet.

In qua difficultate communiter DD. videntur velle sufficere firmum propositum denunciandi ad obtinendam absolutionem, ita Peirin. *ad Priuil. Minim. tom.*

tom.2.ad Const.5.Greg XV. §.9. *num.* 24. Sanctarell. *de hæresi, c.* 9.*dub. vnico num.* 16. *in fi.*vbi de praxi Sacræ Pœnitentiariæ, Diana *resolut. Moral.*1.*p.tract.* 4.*de denunt.resolut.*27.Hieron. Rodriq. *in compen.q. regul.resolut.*131.*n.*16.

43. Attamen traditionem hanc istorum DD.Ego intelligerem procedere tantummodò in personis illis quorum fides est confessariis bene nota, nam si esset pœnitens homo ordinarius, curandum omnino est, vt denunciatio præcedat, nisi vrgeat necessitas communionis.Auila *de censuris*, *p.*2. *cap.* 7. *dub.*7.*in fin.*verſ.*In rebus*, Zanard. *in summ.diu præcept.p.*2. *præcept.* 2.*cap.* 11. *in fi.fol.* 184. videatur Lazar.*de Blasph.qu.*12. *num.*79.verſ. *Post autem hæc scripta.*

Tandem ad instructionem Confessarij, vt sciat casus in quibus huiusmodi edicta obligant ad denunciandum,videndus est Aloyſ.Riccius., *decis.*178. *Curiæ Archiepiscopalis Neapol. p.*3. qui eam totam descripsit de verbo ad verbum, à Ioan. Valer.*de differentiis vtriusque fori*,in verbo, *hæresis*, *differentia prima*, suppresso eius nomine.

TITVLVS X.

De retentoribus librorum prohibitorum.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia habet potestatem prohibendi libros hæreticorum. & an Prin.ipes laici, eandem habeant potestatem, vbi de combustione librorum Lutheri Romæ, & librorum Marchionis Villenæ in Ciuitate Conchensi.*
2 *De excommunicatione Bullæ Cœnæ, contra legentes libros hæreticorum.*
3 *Legentes libros infidelium non incurrunt hanc excommunicationem*
4 *Ad eam incurrendam sufficit librum esse hæretici licet nondum damnati.*
5 *Excommunicatio illa ligat legentes libros Schismaticorum,scolia hæreticorum, & etiam librum hæretici in parte bona, & seq.vbi de legente libros Armenorum, & Græcorum.*
7 *De requisitis ad incurrendam dictam excommunicationem, & seq.*
10 *Paruitas materiæ an excuset ab hac excommunicatione.*
11 *An Bulla Cœnæ comprehendat Episcopos. & Cardinales, vbi quid de Generalibus Religionum.*
12 *An etiam Inquisitores, & eorum Commissarios, & seq. vbi an reuocatio licentiarum legendi lib. vetitos Sanctissimi D. N. Vrbani Papæ VIII. comprehendat licentias quæ emanarunt à Sacra Congregatione, & ibi decretum eiusdem Eminentissimæ Congregat.*
15 *De variis excommunicationibus latis contra legentes libros hæreticorum, & seq.*
17 *Inquisitores sunt Iudices contra legentes libros prohibitos, ob hæresim vel suspicionem falsi dogmatis.*
18 *De iure communi Episcopi sunt Iudices contra legentes libros prohibitos ob res lasciuas, &c.sed in his casibus etiam Inquisitores procedunt ex ordine Supremi Tribunalis, & seq.*
21 *Legentes, & retinentes libros Hæreticos qualiter sint de hæresi suspecti, & pluribus sequen.*
27 *De libris prohibitis repertis penes hæredem,*
28 *Retinens librum hæretici animo confutandi errores non est suspectus de fide.*
29 *Punitur tamen ab Inquisitoribus, quia sine licentia retinuerit.*
30 *Est etiam absoluendus ab excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini.*
31 *Hæreticus, qui librum composuit hæreticum & mox eum legit vt confutet, sine licentia duplicem excommunicationem incurrit.*
32 *Lex fundata in præsumptione ea cessante quomodo cesset, & num.seq.*
34 *Perseuerantia in fide est donum Dei.*
35 *Vbi Bulla Cœnæ non est vsu recepta non ligat.*
36 *Scriptores, librorum hæreticorum, eosdem asportantes ad partes Catholicorum, corrumpentes libros Catholicorum, & imprimentes libros hæreticorum sunt suspecti de hæresi, & seq.*
40 *Retentio libri hæretici, num sit indicium ad torturam, & quando, & seq.*
44 *Retentores horum librorum debent abiurare, & qualiter.*
46 *Quid, in retinente libros continentes propositiones temerarias.*
47 *Quid de negantibus se libros hæreticos penes se repertos legisse.*
48 *Tria in hac materia notanda, vbi decis. Sen. Med.*
49 *De pœnis horum reorum latè.*
50 *An Inquisitores, & Episcopi possint in suis Diœcesibus libros prohibere.*
51 *An licentia concessa ab Inquisitore Cremonæ legendi librum prohibitum, vel suspensum donec corrigatur suffragetur in Diœcesi aliena.*
52 *Quomodo se gerere debent Confessarij cum huiusmodi reis.*
53 *Excommunicatio, de qua in Bulla Pij IV. nemini est reseruata.*
54 *Percurrens oculis librum hæreticum an sit excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ.*
55 *Ob lectionem & retentionem librorum, contra bonos mores incurritur peccatum mortale.*
56 *Lex fundata in Præsumptione, an cesset in conscientia cessante præsumptione.*
57 *Libri hæretici sunt S.Officio consignandi,antequam reus absoluatur, & seq.vbi quid de libris contra bonos mores.*
61 *Pœnitens, an satisfaciat consignando huiusmodi libros Ordinario loci.*
62 *Monitio Ordinariis locorum.*
63 *Vbi huiusmodi libri essent consignati Ordinario, tunc Ordinarius ipse teneretur reconsignare eosdem S.Officio.*
64 *De quibus est pœnitens interrogandus, & sequ.*
65 *De grauitate huiusce criminis, & seq.*

IN Ecclesia Dei adesse potestatem prohibendi libros hæreticorum, eamque iustissimam, & legitimam esse constat ex perpetuo vsu Ecclesiæ, nam tempore Apostolorum multi libri combusti sunt coram omnibus, vt patet ex Actis Apostolorum, *c.* 19.& Constantinus Imperator, ex decreto Concilij Nicæni, iussit Arij libros comburi.Item mandato Theodosij Imperatoris combusti sunt libri Nestorij in Concilio Ephesino damnati, hocque idem variis rationibus, & exemplis probatur,Bellarm. *lib.*3. *de laicis*, *c.*20. Ricciullus *de iure person. extra Ecclesiæ gremium exist.lib.*5.*c.*21. Suar.*de fide, disp.*20.*sect* 3.*n* 4.& Sanctarellus *de hæresi,c.*13.& 14. 1.

Sic libri impij Lutheri Romæ fuerunt cum eius statuta

ſtatuta combuſti Ludouic. à paramo *de orig.S.Inquiſit.lib.2.tit.2.c.1.* ſic, & libros Marchionis Viglienæ à F.Lopetio Barrientos Epiſcopo Conchenſi fuiſſe concrematos dixit idem Ludouic.à Paramo *vbi ſuprà, c.2.n.4.& lib.3.q.5.n.248.* generaliter dixit Inquiſitores hæreticorum libros ſolere comburere. Atque hæc poteſtas prohibendi libros ob hæreſim, ita propriè conuenit Eccleſiæ, vt ea minimè concedatur Principi ſæculari, ſi loquamur de prohibitione libri ob hæreſim nondum declaratam, nam ſi loquamur de prohibitione librorum continentium hæreſim, iam omnibus notam, & ſufficienter declaratam,laudabiliter etiam à Principibus laicis damnantur, Ricciull. *vbi ſuprà, c. 12. per totum*,bene Sanctarell.*de hæreſi c. 14.dub.vnico, n.*8.hoc ſuppoſito ad materiam noſtram accedamus.

§. I.

De excommunicatione Bullæ Cœnæ lata in legentes, & c.libros hæreticorum.

2. IN primo canone Bullæ Cœnæ, excommunicantur, ſcienter legentes, aut retinentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes libros Hæreticorum, hæreſim continentes, vel de Religione tractantes, abſque licentia &c.

Ex quibus verbis colligitur, quod ad incurrendam hanc cenſuram requiritur, Primò quod libri qui leguntur, retinentur, &c. ſint libri hæreticorum.

3. Ex qua prima concluſione ſequitur quod legentes libros infidelium continentes hæreſes, vt librum Talmuld, &c non incurrunt excommunicationem noſtram, ſed aliam latam, vel à Clem.VIII.in quadam eius Bulla, de qua in tit.*de Iudæis*, vel in Indice librorum prohibitorum Reg. 10 ita Duard.*ad Bullam Cœnæ, lib.2.can.1.q.35.num.5.*Sanch.*in ſum. lib.2.c.10.n.22.*Suar.*de fide diſput 20.ſect.2. num. 11.* Pater Pueronus Abb.Gen. Oliuetanus *in Bull.Cœn. can. 1. num. 196.* Nald. *in ſum. in verbo libri, num.9.*

4. Secundò, ſequitur ad incurrendam hanc cenſuram, non eſſe neceſſe auctorem libri eſſe damnatum, ſed ſufficere eſſe quomodocumque hæreticum, ita contra Graffium, Sanch. *vbi ſuprà n...* & Suar.*de fide dicta ſect.2.n.11.*Pater Pueronus,*ibid. num.173.*

Tertiò, dicta particula comprehendit libros ſchiſmaticorum, cum verè hi baptizati ſint, ita Suar.*vbi ſuprà*, Sanctar.*de hæreſi, c. 13.num.17.* & hoc, ſiue libri ſint impreſſi, ſiue manuſcripti, Modern.Barboſ.*in cap.fraternitati, num.3.de hæret.*

5. Quartò, legentes ſcholia hæreticorum ad libros Catholicorum incidunt in excommunicationem noſtram, ita Sanch. *vbi ſupra, n. 25.* & Duard.*ibi q. 43.*Quod ita intellexit P.Pueron.*d.c.1. n. 176.* vt procedat vbi ſcholia hæretici,adeo ampla eſſent,vt ex ipſis magis quam ex catholica doctrina creſceret volumen, ſecus ſi ſcolia eſſent quid minimum,nam tunc vere non poſſent dici liber hæretici

Et ſic libros Armenorum, & Græcorum legens ligatur hac cenſura, Caſtro Palao, *in oper.Moral. tom.1.tract.4.diſp.2.§.1.num.1.*Quamuis hodie verè Græci, & Armeni vt plurimum ſint hæretici, cum negent Purgatorium,& proceſſionem Spiritus Sancti a Filio, Souſa *in Aphoriſ.Inquiſit. lib.1. cap.21. num.20.*

6. Quintò,excommunicatio noſtra extenditur etiam ad legentem librum in ea parte in qua nulla eſt hæreſis Sanch.ibi *n.35.*quia totus liber eſt prohibitus, latè Sanctarellus, *d.c.13.n.12*

Secunda conditio eſt, vt liber hæretici, hæreſim contineat, vel de religione tractet, quid autem ſit librum hæreſim continere, vel de religione tractare, videndus eſt Sanch. *d.c.* 10. *n.*33.& Suar.*d. ſect.2.n.* 18.Duard.*ad dictum Can. primum Bullæ, q.* 39.& 40.Marius Alterius *de Cenſuris, tom. 1. lib. 5.diſp.2.c.6.*Sanctarellus *de hæreſi, c.13.n.* 10.& 11. & P.Pueron. *vbi ſuprà* n.178.Ferdinandus de Caſt. Palao, *vbi ſuprà, n* 7.In qua re animaduertendum eſt, quod qui legeret librum hæretici,qui ex profeſſo hæreſim non contineret, nec de religione tractaret, licèt aliquam hæreſim contineret, non ob hoc incideret in hanc excommunicationem huiuſce Bullæ, Filliuc.*q. Moral. tom.2.tract. 22.c.7.n.* 204. Souſa *in expoſit. huiuſce Bullæ,diſp.3. cap. 2. concl.2.* 7.

Tertia conditio eſt, vt ſcienter legantur, retineantur, &c.vnde ſufficit ad euadendam hanc cenſuram, vel ignorare librum eſſe hæretici,vel etiam ſi hoc ſciatur ignorare, quod hæreſim contineat,vel de religione tracter, Sanch.*vbi ſuprà, num.*38. & 39.Duard.*quæſt.*36.37.*&* 38.Sanctarell. *d. cap.13.n.* 15.qui alios allegat.Souſa *in Aphoriſ.Inqu.lib.1.cap. 21. num.22.*Nald. *in ſumm.* in verbo, *Bulla Cœnæ, num. 15.* vbi quod in Bullam incidunt Aromatarij, qui certis vtuntur libri hæretici ad inuoluendum obſonia,Scottia *in ſelect.Pontif.Conſtitutiones Theor, 410.verſ.ſeptimò.* 8.

Quarta conditio eſt vt id fiat abſque licentia Papæ qui ſolus poteſt hanc licentiam dare, vt probat Sanch.*dicto cap.10.n.43.& ſeq.*& Suar.*dicta ſect.2. num.17.*vbi etiam latè probant hanc licentiam non poſſe concedi à Collegio Cardinalium ſede vacante, Pater Pueron.*vbi ſuprà, num.197.verſ.de Collegio Cerdinalium* . 9.

Duo tamen hoc loco examinanda ſunt,primum eſt, An paruitas materiæ excuſet ab incurſu huius cenſuræ? in qua re, 10.

Vgolinus in expoſitione præſentis canonis negatiuam tuetur ſententiam, & vult legentes etiam minimam partem dictorum librorum includi in noſtro canone, hoc tamen non obſtante

Contrarium eſt verius, & communius à DD.receptum,tales nimirum legentes non eſſe excommunicatos, ſicuti nec breuiſſimo tempore retinentes,ita Sanch.*dicto cap.10.num.31.*& latiſſimè hoc probans Duardus *vbi ſuprà q.46. per totam*, & Sanctarellus, *dicto c.13.num.1.*qui alios allegat,& Marius Alterius, *dicta diſp.2.cap.4 col.7. verſ.Reſpondeo aliquando.* in iudicanda autem hac paruitate materiæ, plurimum poteſt prudentis Iudicis arbitrium, à iure tamen regulatum, pro qua re videndus eſt P.Pueronus, *vbi ſuprà,num.183.* qui enumerat plures opiniones Doctorum explicantium hanc paruitatem materiæ, ſemper tamen in ea diiudicanda Iudex ante oculos ſuos habere debet periculum,cui legens ſe expoſuit, nam ſi periculum ſit notabile, excommunicatio ſine dubio incurritur.

Alterum eſt,an hæc cenſura,& hic canon, comprehendat Epiſcopos, Cardinales, & Inquiſitores, in qua etiam re 11.

Quoad Epiſcopos, & Cardinales dicendum eſt abſolutè quod Bulla noſtra illos comprehendit, ita Sanch.*dicto cap.10.n.45.* Suar. *dicta ſect.2. num.26.* Pegna *ad director.p.2.com.3. verſ.falluntur ergo Epiſcopi*,Sanctarellus *de hæreſi,cap.13.num.14.* & Ricciullus *de Iure perſon.lib.5. cap.25. num.3.* D. Pueronus, *vbi ſuprà, num.* 201. qui alios allegant, omnes

omnes namque licentiæ, & priuilegia fuerunt reuocata per Iulium III.in Constitutione, incipiente, *Cum meditatio*, inter litteras Apostolicas, pro Sancto Officio, idem etiam factum fuit per similem Constitutionem Pauli IV. incipientem *Cum futurum*, & Pij IV, *Cum pro munere*, & nouissime per Constitutionem Gregor. XV. editam die 30. Decembr. 1623. incip. *Apostolatus Officium* impressam post Flores Batiolæ inter litteras Apostolicas pro Sancto Officio. Et vltimo loco, per constitutionem S.D.N.Vrbani VIII sub data 11.Aprilis 1631.

Ex quibus constitutionibus arbitror satis confutari ea quæ docet Peirin *ad Priuilegia Minim. tom.2.Constitut. 9.Pauli V. §. 2. num.9.& seq.* dum voluit, quod Generalis Regularium cum consilio Collegarum, potest dare licentiam legendi libros Hæreticos suis fratribus ad hæreses oppugnandas, nam in dictis constitutionibus non solum reuocantur licentiæ cum clausulis amplissimis, aptis comprehendere etiam priuilegia regularium, sed etiam statutum fuit, quod deinceps licentiæ huiusmodi libros legendi non concedantur nisi à S.C.S.Officij, Hieron.Rodriq.vidend. *in comp.quæst.regul.Resol.52. num.1.* vbi quod Priuil.Gregor.XIII.concessum Societati Iesu super quo fundatur Peirin. *vbi suprà*, hodie est reuocatum per Bullam Cœnæ, quod etiam idem auctor *suprà* dixerat *resol.73.num.11.* Portell. *in dubiis regul.* verbo *libri*, *numer. 2.* vers. *Aduert. Rodriq.* & nouissimè P.Lezana *in summa quæstionum regularium 1.p.cap.18.n.96.*

12. Quoad Inquisitores verò, Pegn. *loco proximè allegato*, vers. *Iam hæc probibitio*, Leonard.Duard.ad ad Bullam Cœnæ, *lib.2 can.1.q.35.num.34.* & Farin. *de heresi*, *q.80.num.43.* Naldus *in summ.* verbo, *Bulla Cœna*, *num.11.* voluerunt Bullam nostram, non comprehendere Inquisitores, nec eorum Vicarios, & hoc per Bullam allegatam Iulij III.vbi postquam Pontifex reuocauit omnes licentias &c. concessas Episcopis &c.addit hæc verba, *Inquisitoribus, seu commissariis super Heretica prauitate ab Apostolica Sede, pro tempore deputatis, durante ipsa deputatione tantummodò exceptis.* &c. Verùm

13. Sanchez, *d.cap.10.num. 45.in fin.* Suarez *in allegata sect.2.num. 28. in fin.* Sanctarellus, *vbi suprà, num.14.* vers. *putant nonnulli*, & Ricciullus *de iure personarum extra Ecclesia gremium existentium, lib. 5.c.25.num.4.* contrarium existimarunt, scilicet Inquisitores, & eorum Vicarios ligari canone nostræ Bullæ, nisi particularem habeant ab Apostolica Sede, vel à Congregatione Eminentiss. Cardinalium S.Officij facultatem. Ratio est quia in dicta Bulla Iulij III.sicuti etiam in aliis, nihil de nouo Inquisitoribus conceditur positiuè, sed tantùm facultates, & licentiæ, si quas antea habeant, ipsis reseruantur, nec cum aliorum facultatibus reuocantur, ita etiam Barbos. *alleg 90.num.8.de Officio Episcopi.*

Si quis tamen magis in sententiam Pegnæ incli-
14. naret, aduertere omnino deberet Bullam illam Iulij
III.comprehendere solos Commissarios Inquisitorum, non ab ipsis Inquisitoribus substitutos, sed
15. ab Apostolica sede creatos, vti notanit Marius Alterius *de Censuris, l.5.disp.2.c.6.* vers. *Hac prohibitio, tom. 1.* quamuis Pegna contrarium teneat, *vbi suprà.*

Quia verò *suprà num.11.* mentionem fecimus de reuocatione omnium licentiarum legendi libros vetitos facta, à S. D.N.Vrbano VIII animaduertendum est dictam cōstitutionem non comprehendere licentias concessas ab Vniuersali, & Sacra Congreg. S. Officij de Vrbe, vt specialiter Sanctissimum Dominum nostrum se in hac declarasse patet ex literis Eminentiss.D. Card. S. Onufrij directis Reuerendissimo Inquisitori Genuensi, quas habui ab Illustrissimo D. Aloysio Belcredio nunc meritissimo Prætore Cremonæ, in hæc verba,

MOLTO REV. PADRE.

Il Vicario Archiepiscopale, & li Consultori di cotesta Inquisitione non hanno bisogno di confirmatione della licenza di legger libri prohibiti altre volte concessa loro da questa Sacra Congregatione come V.R.scriue con la sua delli 17.di Febraro, riceuuta alli 3.del corrente, Atteso che nostro Signore con suo decreto hà dichiarato non esser riuocate tali licenze date da questa congregatione del S.Officio che è quanto le deuo dire in risposta, & il Signor la conserui.

Roma 12.Marzo 1633.

Di V.R.

Come Fratello

Il Cardinale S.Honofrio.

De differentiis autem quæ sunt inter excommo- 16.
nicationem latam in canone nostro, & latam in Reg.10.Iudicis & in Bulla Pij IV. incipiente *Dominici gregis* impressa ante indicem librorum probibitorum, vide Marium Alterium *in proximè alleg. cap.6.* vers. *Ex his colligi potest.*

§. II.

Quis sit Iudex huius Criminis.

CVm retinere libros hæreticos, & prohibitos, sit delictum, quæritur hoc loco quis sit Iudex huius Criminis,

Et quidem distinguendum est, nam vel libri sunt 17.
prohibiti ob hæresim, vel suspicionem falsi dogmatis, & tunc clarum est, quod Inquisitores sunt Iudices competentes contra hos retentores.hoc probant verba expressa Bullæ Pij IV. incip. *Dominici gregis*. ibi si quis autem aduersus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta, propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum vti de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat, &c.vnde cum soli Inquisitores possint punire reos, vti de hæresi suspectos, ad ipsos quoque dumtaxat spectabit huiusce criminis cognitio.

Si verò libri, ex aliis causis sint prohibiti, pu- 18.
nitio retinentium illos ad Ordinarios Ecclesiasticos spectabit, ita bulla *suprà* allegata ibi *qui verò libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum* Ad quod etiam facit, Reg.7. Indicis, & 20.*in §.finali.*

Ex quibus Concilij verbis oriri poterat difficul- 19.
tas, num retinentes libros prohibitos ob obscenitates, quas continent, possint ab Inquisitoribus puniri, nam videbantur huiusmodi rei remittendi

ad

ad ordinarios locorum. Contrarium tamen decidit Suprema Congregatio Vrbis quod scilicet Inquisitores sunt Iudices etiam contra retinentes libros prohibitos ob res lasciuas, & contra bonos mores, vt constat ex litteris conscriptis Reuerendissim Pat. Inquisitori Cremonæ, per Eminentiss. tunc Cardinalem Mellinum, sub die 6. Februarij 1627.

Vt in litteris tenoris sequentis.

REV. PADRE.

Essendo solito che negli Editti del Sancto Officio s'impongano pene à chi tiene libri non solo heretici, ò sospetti, ma anche di cose lasciue, & contra bonos mores, possono, & deuono gli Inquisitori proceder all'executione delle pene cominate contro li trasgressori, tanto mi occore di dirle in risposta della sua di 21. di Genaro, & il Sig. la conserui.

di Roma li 6. Febraro 1627.

Di V.R.

Come fratello

Il Cardinale Mellino

A tergo autem,

Al Reu. Padre, il P. Inquisitore di Cremona.

Et hæc decisio S. Congregationis est omni iuri & æquitati congrua, ita enim in indiuiduo casos nostri docuit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. c. 21. *n.* 45. *&* 46. Quinimò, qui assereret libros ex præscripto S. Inquisitionis prohibitos in conscientia retineri posse, quando libri non continent Doctrinam contrariam fidei, aut Sacræ Doctrinæ, vti assertor propositionis scandalosæ, & temerariæ à S. Officio grauiter esset puniendus, vti dixit P. Turrianos *select. disp. part.* 1 *in censurn propositionum cont.* 4. *dub.* 17. vbi addit talem assertorem esse S. Offic. denunciandum.

§. III.

An retinens libros damnatos sit habendus pro heretico, vel tantum pro suspecto de heresi.

22. Loquendo de libris hæreses continentibus non defuerunt magni nominis Iurisconsulti, qui voluerunt talem retentorem habendum esse pro hæretico, ita namque docuerunt

Archidiaconus, *in c. fin.* 14. *q.* 2. *Rom sing.* 326. incip. *Eo ipso* Io de Anan. in *c. si quis Episcoqus de haret.* & alij relati per Peguam *dicto comm.* 3. vers. *ex supradictis*, Decian *in tract crim. tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 46. *num.* 26 & Farin. *de heresi*, *q.* 180. *n.* 34.

23. Verùm hæc opinio omnino falsa est, tales enim retentores horum librorum verè ex hoc solo non iudicantur hæretici, licè verè sint de hæresi suspecti, probatur hoc expressè ex dispositione Bullæ Pij IV. de qua suprà, ibi eamque ob causam in eos vti de hæresi suspectos inquiri, atque ita tenuerunt alios referentes, Pegna, *vbi suprà*, vers. *Horum tamen sententia*, Decian. *d. cap.* 46. *num.* 26. vers. *Sed ego non puto*. Farin *dicta q.* 180. *n.* 33. Ludouicus à Paramo, *de Orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 9. *num.* 147. *& seq.* Azeuedus *ad Regias Hispan. Const. lib.* 1. *tit.* 7. *lege* 27. *num* 16. Sanctarell *de heresi, cap.* 41. *dub* 3. *num.* 5. vers. *Septimò sunt suspecti*, Leonard. Duard. *ad Bullam Cœna Domini, lib.* 2. *can.* 1 *quæst.* 51. *num.* 21. *& seq.* & Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 18. *num.* 12.

Et latius Didacus Cantera *in suis quæst. crim. c.* 1. *n.* 1. *de heretic. num.* 64.

24. Si quis tamen penes se librum haberet à se compositum, in quo ex professo hæreses essent positæ, & Catholicæ veritatea toto conatu impugnatæ, certè talia vti hæret. esset condemnandus, vt optimè animaduertit Pegn *loco citat.* vers. *Hoc tamen dictum*, latè alios cumulans, Farinac. *dicta quæstion.* 80. *num.* 16. *&* 17.

Sicuti etiam idem sentiendum esset, si cum retentione incurrerent aliquæ vrgentissimæ coniecturæ, Farin. *ibid. num.* 35. Duard. *vbi suprà, num.* 24.

Hæc tamen limitanda sunt in eo, qui non ex proposito sed quasi per transenoam scripsit hæresim. Præsumitur enim talis hoc ex ignorantia potius scripsisse, præsertim si res erat difficilis, & obscura, & ipse habebatur communi opinione vir Catholicus, & pius. Ita Ferdinand. de Castr. Palao *tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 4. *n.* 2. vers. *Quod intelligendum est.*

§. IV.

An hæc suspicio sit leuis, vel vehemens.

25. Zanch. *de hereticis*, *c.* 7. *n.* 7. Repertorium Inquisitorum, in verbo *libri* Locatos, *eodem verbo*, voluerunt ex hac retentione librorum Hæreticorum, vel ob hæresim prohibitorum, oriri vehementem hæresis suspicionem contra retentorem.

Decianus verò *tract. Crimin lib.* 5. *cap.* 46. *n.* 26. vers. *Aut verò apparet*, voluit leuem tantummodò ex dicta retentione oriri præsumptionem.

26. At verius est hoc esse Iudici arbitrarium considератis omnibus circumstantiis, & qualitatibus, nam

Si inconsideratè retinuerit, vel legerit, si parum, & semel si reprehendenti statim ob temperauit, si statim, ac sciuit librum esse prohibitum illum Inquisitori detulit, si sollicitè absolutionem quæsiuit, is leuiter tantummodò suspectus habendus est.

Si verò studiosè penes se retinuerit, vel legerit totum, aut pluries, si inquirat vnde tales libros habere possit, & ex longinquis regionibus sibi curat asportari, certè talis erit de vehementi suspectus.

27. Si tandem libri hi sint reperti penes hæredem qui nondum omnes Angulos domus hæreditariæ lustrauerit, vtique talis nullam contrahet hæresis suspicionem.

Ita latissimè docuerunt Pegna, *d. comm.* 1. vers. *Vt ergo gradus*, Farin. qui alios allegat, *d. q.* 180. *n.* 9. Genuens. *d. cap.* 18. *num.* 11. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 6. *num.* 18. Param. *de Orig. S. Inquisit. lib.* 8. *q.* 9. *num.* 148 Azeued. *ad Regias Const. Hispan. lib.* 1. *tit.* 7. *lege* 27. *num.* 18. Hieronym. à Monte, *quæst.* 13. Const. *de Iuris. & facti scientia, & Ignor. Cent.* 1. *distinct.* 3. Barsat *consil.* 90 *& cons.* 344. *vol.* 4. & Scortia *in Const Pontif. Theor.* Bene Decian. *loco alleg.* vers. *Quæ autem supradicta*, *num.* 30. vbi dixit, quod tradita per ipsum *in d. n.* 26. habent locum de iure communi, & quod stante Bulla Pij IV. contrarium est dicendum, ita tamen vt qualitas suspicionis intelligatur arbitrio iudicantium remissa.

Bene omnino videndus Ludouic. à Paramo *dicta q.9.lib.3.n.248. & seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.1. cap.21.num.36. & 37.* Inquisitor Cantera *dict. c.1.de haret.n.64.* P. Diana *resol.Moral.p.4. tract. 7. resol.6.* vbi quod hæc qualitas suspicionis resultans ex retentione libri hæretici est remissa religioni iudicare debentis, & vers. *Nota tamen*, ait, quod in Inquisitionibus Hispaniæ regulariter isti retentores librorum prohibitorum abiurant de leui, quod ante eum notauerat etiam P. Suarez *de fide, disp.24.sect. 2.n.4.* latè Ferd. de Castro Palao *dicto tract.4. disp. 2. punct.10.§. 4. num.6.* vbi quod quando per indicia manifesta probatur retinentes libros hæreticorum omnino ignorasse illorum qualitatem, tunc liberi sunt ab omni hæresis præsũptione & suspicione.

§. V.

De eo qui retinet librum hæretici, vt errores confutet.

28. Breuiter arbitror legentem, vel retinentem librum hæretici, qui ex professo hæresim continet, vel de religione tractet, si id faciat animo confutandi illius errores, ob commune bonum Reipublicæ Christianæ, idque S. Officio legitimè constet, puta quia in perquisitione domus dum libri fuerunt inuenti, inuentæ etiam fuerunt scripturæ retinentis dictos libros in quibus eorum dogmata confutabat,
29. esse ab omni hæresis suspicione immunem, ac proinde puniendum quidem esse, quia sine licentia, & propria auctoritate dictos libros retinuit, abstinendum tamen ab omni tortura, & abiuratione, Adducentes ad Romanum *singulari 326. incipiente, eo pro, quod libri hæresis*, vers. *limita nisi reperiantur*, Felin. Albertin. Decian. & Marcad. apud Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.10.§.2.num.8.*

30. Est etiam hic absoluendus ab excommunicatione lata in Bulla Cœnæ, quia ad quantumuis bonum finem libri hæreticorum retineantur, semper incurritur excommunicatio dictæ Bullæ, ita Sanch. *in summ.lib.2.c.10.num. 53.* Suarez *de fide, disp. 20. sect.1.num.21.* Ricciull. *de Iur.person.lib.4 cap.25.n.5.* Duard. *in primum Canonem Bullæ quæst. 33. n. 28.* Pater Dominus ac conciuis meus Abbas Pueronus *in dictam Bullam Cœnæ, tom 1. c.1.n.188.* vbi ait quod qui composuit librum hæreticum, & postea illum
31. legit, vt eum confuter incidit in duplicem excommunicationem, & vt hæreticus, quia librum composuit, & vt lector libri hæretici, quia illum legit, Ferd. de Castro Palao, *dicto punct 10.§.2.num.8.& 9.*

Ratio autem huiusce rei est generalitas Bullæ quæ non distinguit, prohibet enim retentionem, & lectionem absolutè ob periculum peruersionis, aliquando enim contingit, quod qui in fide firmus est, sæpè cadat, & laqueis, quos existimabat posse dissoluere, comprehendatur.

32. Nec obstat si dicatur Canonem illum Bullæ, fundari super præsumptione periculi peruersionis, qua præsumptione cessante, etiam in aliquo casu particulari videtur dicendum, quod etiam cessare debeat dispositio dicti canonis, ad ea quæ notant multi recentiores apud P. Dianam *resol. Moral.1.p.tract.10. resolut.27.in princ.*

33. Quia opinio illorum recentiorum potest habere locum vbi lex se fundat in præsumptione delicti, facti, secus si se fundat in periculo delicti, vt benè explicat Ferdinand. de Castro Palao videndus *tract. 3.di.1.punct. 14.n.12.& 13.* vbi dat exemplum hæredis qui non confecit Inuentarium, tenetur enim vltra vires hæreditarias ex lege præsumente delictũ factum id est occultationem rerum hæreditariarum. In hoc enim casu air Castro Palao si delictum ab aliquo particulari hærede minimè sit commissum, vtique ille in conscientia non tenebitur vltra vires hæreditarias, Canon autem Bullæ Cœnæ fundatur non super præsumptione periculi illius, sed de hac re iterum *infra. n.56.*

Addo ego in nullo casu particulari cessare præsumptionem periculi peruersionis, quia perseuerantia in fide est peculiare donum Dei, iuxta ea quæ dixi *titulo secundo, §.7. num. 54.* 34.

Si tamen huiusmodi sic legens, vel retinens libros hæreticorum eos legisset, vel retinuisset in illis Regionibus, in quibus Bulla Cœnæ non est publicata, nec vsu recepta, quia censuram huiusmodi Bullæ non incurrisset, non esset à Bullæ excommunicatione absoluendus, ita Sanchez *vbi suprà, n. 4.* & Beccan. *in sua summ.Theol.Scholast.p.2.tract.3.c.6. q 8.n.4.in fin.* & ratio est, quia lex non obligat, nisi sit vsu recepta, vt tradunt omnes DD. qui materiam de legibus pertractarunt 35.

§. VI.

De transcribentibus, imprimentibus, &c. huiusmodi libros.

Ea omnia, quæ dicta sunt de Hæreticorum librorum retentoribus, locum habent, & comprehendunt

Primò, Scriptores similium librorum, nam, & hos esse de hæresi suspectos, eodem modo quo retentores docuerunt, Rimin. Iun. *cons. 414.n. 21. & seq.* Pegn. *p.2.comm.17.* vers. *Sed quæ erit pœna*, vbi quod si scienter eos transcribunt, puniuntur, vti fautores hæreticorum, Azor. *Instit. Moralium, tom. 1, lib.8.cap. 17.quæst. 5.* Farinacius *de hæresi, q. 180. num. 18.* 36.

Secundò, Asportantes hæreticorum libros, ex hæreticis prouinciis ad Catholicas, ita Azor. *dicto cap.17.quæst.6.* dummodò tales asportantes sciant se libros hæreticorum asportare, aliàs si illos asportarent in fasciculis inclusos, nescientes, quid ibi contineatur, vt communiter accidit in proccacio, cessaret omnis suspicio hæresis, Pegna *dicta comm. 17.* vers. *Cæterum in scriptore*, Farin. *d.q.180.n.15.* 37.

Tertiò, idem dicendum est de corrumpentibus libros Catholicorum, & immiscentibus Catholicæ Doctrinæ dogmata hæretica, ita Pegn. *vbi suprà*, vers. *Denique* Menoch. *de arbitr. casu 549. num. 5.* Farin. *vbi suprà.n.14.* 38.

Quartò, idem quoque sentiendum, de impressoribus librorum hæreticorum, si scirent illos esse hæreticos, ad quod, & de pœnis quibus tales impressores puniendi sunt, vide Bullam Leonis X. incipientem, *Exurge Domine*, vers. *Inhibemus præterea*, impressam post Director. inter litteras Apostolicas pro Sancto Officio, fol. Mihi 90. Aliam Bullam Pij IV. incipientem. *Cum pro munere*, ibidem fol. 129.& quoddam Decretum Eminentissimorum Cardinal. Supremorum Inquisitorum emanatum de anno 1543. impressum ibidem fol.122.& insuper, 39.

Pegnam *dicto loco, ferè per tot. commentar.* Azor. *dicto cap.17.q.1.2. 3. & 4.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.2.c.10.n.57.* Farin. *vbi supra, n.19.* & Modern. Barbos. in cap. *fraternitati.n.7. de hæret.*

Et latiùs Ferd. de Castro Palao *loco suprà allegato.n.3. & seq.*

Vt

Vt autem, etiam in istis gradu cognosci possit suspicionis, diligenter consideranda sunt ea quæ *suprà* dixi de hac materia, *in quæstione proximè præcedenti.*

§. VII.

De tortura huiusmodi retentoribus danda.

40. DIsputant DD. an sola retentio libri prohibiti, sit sufficiens indicium ad torquendum retentorem, in qua re

Communis nostrorum traditio fuit vt sola retentio, in homine bonæ famæ non faciat contra ipsum indicium ad torturam, ita Farin. qui alios allegat, *dicta q.* 180. *num.* 48. quod probant DD. exemplo rei furtiuæ, quæ licet aliàs sit indicium sufficiens ad torturam, contra eum penes quem repertur, tamen si ille penes quem reperitur sit bonæ vitæ, talis inuentio non sufficit ad torturam, Farin. *de furt. q.* 177. *n.* 1. *&* 5. Arnal. Albert. *de Agnos. assert. Cath.*
41. *quæst.* 28. *num.* 25. *&* 26.

In homine autem malæ vitæ, maxime concurrentibus aliquibus adminiculis nulli dubium est, quin dicta retentio librorum faciat sufficiens indicium ad eum torquendum, super complicibus, credulitate contentorum in dictis libris, & an alios dictas hæreses docuerit Bursatus *dicto consil.* 344. *volum.* 4. Costa *de iuris, & facti scientia, & ignorantia, cent.* 1. *n.* 4. Homobon. de Bonis, *de examin. Ecclesiastico, tom.* 1. *tractat.* 7. *cap.* 2. *quæst.* 13. vers. *vnde primi.*

Ferd. de Castro Palao *loco suprà alleg. num.* 6. vers. *Quocirca*, vbi dixit, quod vt retinens libros hæreticos ex dicta retentione possit torqueri, vt suspectus de hæresi debet esse malæ famæ, malæ vitæ, & conditionis, secus enim ait sentiendum esse, si
42. talis retinens esset bonæ vitæ, & famæ, nec vnquam aliàs de hæresi suspectus.

Si tamen penes aliquem reperiretur liber hæreticorum sine auctoris nomine, tunc licitè posset interrogari retentor de auctore in tortura, & si in tortura persistens auctorem non nominaret, tunc haberetur ipse pro auctore dicti libri, & sic condemnaretur, vt hæreticus, ita Decianus, *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 46. *num.* 26. vers. *Puto autem ego*, Farin. *de heresi dicta quæst.* 180. *num.* 21. Leonard. Duardus *in Bullam Cœnæ, lib.* 2. *canone p. quæst.* 51. *num.* 5. *&* 6.

In casu tamen in quo ex retentione librorum quis redderetur suspectus tantum de leui, vel quia libri reperti sint penes idiotam, vel hominem optimæ famæ, &c. vel quia libri damnati contineant tantummodo sortilegia ad amorem, non hæreticalia (quo casu leuem tantum suspicionem inducunt in retentore) tunc regulariter abstinendum putarem à tortura super intentione, & credulitate, & vtendum esset remedio abiurationis de leui, vt latè probaui, tum *in tit. de sortilegiis*, *in quæstione de Abiuratione*, tum *in tit. de Blasphemis, in quæst. de tortura*, ad quæ loca lectorem remitto.

43. Tandem pro complemento huius quæstionis aduertendum, quod in Curia Neapol. dixit reseruari Genuens. *in Praxi Archiepiscopalis illius curiæ, cap.* 69. *num.* 12. vers. *Item seruatur in curia*, quod scilicet ob solam retentionem librorum hæreticorum, negromanticorum, vel similium scripturarum continentium hæresim, vel apostasiam à fide manifestam, solet retentor torqueri super intentione, & credulitate contentorum in dictis scripturis & super vsu, & complicibus, & vbi in tortura persistat, solet ob solam retentionem abiurare de leui, quæ tamen ego iuxta supradicta intelligerem, vbi scilicet cum retentione concurreret, vel mala fama retentoris vel aliqua alia coniectura, ex qua præsumptio ex retentione oriens, augeretur, ita Decianus & alij *suprà* allegati, quibus addo P. Zanardum *in summa diuinorum præceptorum, part.* 2. *cap.* 94. *Rubr. de tortura in causis fidei*, vers. *Primò inspiciendum*, & vers. *Secundò, hoc venit pensandum.* Et ea quæ hoc loco dicta sunt de tortura retentoribus librorum danda, proportionaliter applicanda sunt etiam legentibus, scribentibus, & transportantibus dictos libros, consideratis tamen in hoc omnibus circumstantiis, & qualitate personarum.

§. VIII.

De abiuratione istis retentoribus iniungenda.

QVoniam (vt *suprà* dixi) retentores librorum hæreticorum sunt de hæresi suspecti, modò leuiter, modò vehementer, ideò istis, etiam pro modo, & gradu suspicionis, qualitas, & gradus abiurationis iniungendus est. 44.

Si namque inquisiti ex retentione illa reddantur tantum leuiter suspecti, vt quia sint idiotæ maximè in materiis illis, de quibus tractant libri illi, & statim ab Inquisitore interrogati veritatem sincerè fatentur, tam quoad se ipsos, quam quoad complices, tunc abiurare debent de leui.

Si verò omnino ignorantes essent, ita vt ignorarent penitus latinam linguam illorum librorum, vel etiam nescirent legere, tunc omitti potest omninò abiuratio, quoniam cessat etiam in totum suspicio, vti dixerunt Pegn. Zanard. & alij *suprà* allegati in materia gradus suspicionis, orientis ex retentione.

Si verò inquisiti, primo quidem loco homines sint docti: Secundo, libri hæreses contineant: Tertiò, si eos diutissimè retinerint, & legerint, ac cum diligentia, ex longinquis regionibus conquisitos, ad se transportari curauerint, quæ sunt præcipua consideranda in hac materia, tunc præuia tortura, vt *præcedenti quæstione dixi*, super credulitate, & intentione propositionum hæreticalium, super complicibus à quibus libros habuerunt, quibus mediantibus super vsu dictarum propositionum, an aliquos ea docuerint, vt *suprà* dicebam, si in ea se non grauent, adhuc cogendi sunt ad abiurationem de vehementi ad similitudinem aliorum suspectorum de hæresi vehementer, de quibus Pegna *ad director. parte secunda, commentar.* 59. vers. *quod si non compareant*, vel si eos libros inquisiti, cum magna diligentia ad se transportari minimè curauerint, saltem de leui ob solam retentionem, vti seruari in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur Genuens. *in praxi dicta Curia, cap.* 69. *num.* 12. vers. *Item seruatur in curia.*

Si tamen statim ac libros aliquos, quis reperit se habere, seu statim ac ad manus suas peruenient, illos comburit, vel lacerat, tunc quoniam omnis hæresis cessat præsumptio, cessare quoque debet abiuratio, Farinac. *dicta quæstione* 180. *num.* 40. qui alios allegat. Decian. *tractatu criminum, lib.* 5. *cap. cap.* 46. *num.* 26. vers. *Limitantur secundò.* 45.

An autem sufficiat libros propria auctoritate comburere, vel necessariò sint Inquisitoribus consignandi, disputant DD. & Zanch. *de heret. cap.* 7. *num.* 7. & Auctor repertorij Inquisit. videtur asserere satis esse si comburantur, nam per talem combu- 46.

stionem satisfit fini prohibitionis librorum, qui est, vt tales libri supprimantur, vnde cum fini satisfiat legis, satisfacere videtur comburens, &c.

Verum, Pegna *ad Director. p. 2. comm. 3. vers. Praeterea* Sanch. *ad Præcept. Decalogi, lib. 2. cap. 10. n. 56.* Azor. *instit. moralium, lib. 8. cap. 16. quæst. 11. tom. 1.* Farinac. *d. q. 180. num. 40.* Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib. 2. canone 1. quæst. 51. per totum.* Ricciullus *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium, lib. 5. cap. 24. per totum*, & Scortia *in selectas Const. Pontif. Theor. 169. per totum* voluerunt necessariò tales libros esse Inquisitoribus deferendos, quod clarissimè probatur per Constitutionem Iulij III. quæ incipit, *Cum meditatio cordis*, in qua præcipitur, quod tales libri realiter, & cum effectu Inquisitoribus tradantur.

Si tamen, quis bona fide illos propria auctoritate combussisset, non ob hoc in hæresis suspicionem incidisset, vti notant Duardus, Ricciullus, & alij *locis indicatis.*

Nec in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini ex Scortia, qui alios allegat *in select. Roman. Pontif. Constitut. Epit. 166. Theorem. 410. vers. 7.* comprehenditur.

Similiter, si in libris damnatis penes aliquos repertis non adsunt propositiones hæreticæ, nec ad
47. hæresim spectantes siue directè, siue indirectè, sed tantúmmodò in eis reperiuntur propositiones temerariæ, & scandalosæ, puniri debent tales retentores pœnis arbitrariis, non tamen abiurare, quoniam vbi non adest materia inducens hæresis suspicionem, vel leuem vel vehementem, non potest habere locum abiuratio, Bursat. *consilio 344. numer. 18. volum. 4.* & latè dicam in titul. *de Propositionum speciebus*, in materia propositionis scandalosæ, & temerariæ.

48. Et quamvis inquisiti aliquando negent se libros hæreticorum in eorum domibus, vel cubiculis repertos legisse, vel ibi adfuisse negantes constanter affirmant ibi dictos libros appositos fuisse ab eorum inimicis, attamen si hæc non probent, cum tamen teneantur ex iis quæ dicta sunt in titulo *de confessione reorum, in quæstione qualificata*, & torti super vlteriori veritate, &c. intentione, & complicibus, non se grauant, cogendi nihilominus essent abiurare saltem de leui, ob præsumptionem contra illos militantem, quod dictos libros legerint, ex diuturna retentione eorum desumptam, sicuti neque probabile est, in alicuius cubiculo hæreticos libros fuisse appositos inscio penitus cubiculi domino, nisi hoc aliunde probetur.

49. Tandem in hac materia semper cum casus occurret, tria ante oculos sunt habenda. Primò, Qualitas personæ, penes quam libri reperiuntur. Secundò, qualitas librorum repertorum. Tertiò, diuturnitas retentionis, vt ex his qualitas suspicionis possit apparere, ex his quæ supra diximus.

Et quod ex diuturnitate, breuitate, vel momentaneitate retentionis rei prohibitæ retineri, augeatur, minuatur, vel etiam in totum tollatur pœna, probatur ex his quæ longa manu docent de retentione sclop. rotat. breuioris mensuræ ex proclamat. Excell. L. T. huius Dominij retineri prohibitorum sub grauissimis pœnis, Bellon. Papiens. *de his quæ fiunt incontinenti lib. 2. cap. 24. ferè per totum* & D. Caluinus *de æquitate cap. 4. num. 12. & 13.* Vbi varias pulcherrimásque decisiones Excellentissimi nostri Senatus Mediolani, in hac materia adducunt.

Ad idem potest adduci, quod cum in statuto Mediolani sub grauissimis pœnis interdictum sit Regularibus tenere arma prohibita in suis Monasteriis iuxta Decretum Congregationis Eminentissimorum DD. Cardinalium super negotiis Episcoporum, & Regularium, de quo Nald. *in Summ.* in verbo *Religiosus num. 50.* si tamen religiosus aliquis arma prohibita ab aliquo sæculari reciperet ad momentum retinenda, vtique non incurreret pœnas dicti Decreti, vt docuit P. Peyrin. de sua Religione benemeritus *tom. 3. ad Constitut. seu Priuilegia Minimorum, cap. 9. ad Constitut. Clement. VIII. num. 77.* vers. *Sed ego existimo contrarium*, & in indiuiduo excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini, quod non comprehendat retinentem librum hæreticum per duos dies, animo tamen eum absolutè non retinendi, dixit aliis cumulatis Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib. 1. cap. 21. n. 29.*

§. IX.

De pœnis, & pœnitentijs salutaribus huiusmodi Reis imponendis.

PRo qualitate culpæ, & pœnas imponendas constat inter omnes, & testatur ad propositum nostrum, Pegna *in sæpè citato, com. 3. vers. Iam quæ pœna.* 49.

Vnde pro qualitate huiusce criminis, modò maior, modò minor pœna est imponenda. Et regulares quidem cum ex dicta retentione sunt suspecti, vehementer possunt priuari voce actiua, & passiua, suspendi à diuinis, priuari muneribus legendi, concionandi, &c. & hoc vltra ieiunia, orationes &c. de quibus Pegn. *vbi suprà*; non regulares verò vltra pœnitentias salutares etiam aliquando possunt à Ciuitate banniri, vti testis est Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap. 68. num. 12.* vers. *Item, seruatur in curia.*

Suspecti autem tantum de leui, possunt de iure dimitti cum pœnitentiis salutaribus.

Pro totius materiæ complemento videndum esset, an Inquisit. in suis Diœcesibus, & similiter Episcopi possint libros damnare, sed quoniam Pegna *de hoc plenissimè tract. com. 52. p. 2. per tot.* ideo ad eius dicta me remitto. 50.

An autem licentia concessa alicui à Reuerendissimo Inquisitore Cremonæ, legendi librum suspensum donec corrigatur, suspensum donec corrigatur suffragetur in Diœcesi Mediolan. vide Hieronym. Rodriq. *in compendio quæstion. regularium, resolut. 92. n. 1.* vbi contra Suarez *de legibus, lib. 8. cap. 26. num. 8.* & Portell. *in dubiis regularibus*, in verbo *librorum prohibitio, num. 4.* firmat talem posse legere librum illum etiam extra Diœcesim. Quia Priuilegium est datum personæ, & ita etiam ante Rodriquez voluit Nauarr. *de Priuileg. consil. 6. volum. 2.* & Nald. *in summ.* in verbo *libri, num. 6.* & Azor. *Institut. Moral. 1. p. lib. 5. cap. 13. quæst. 6.* Homob. de Bonis, *in sua examine, tract. 7. cap. 2. quæst. 11. §. Porrò libros interdictos.* 51.

§. X.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum legentibus, & retinentibus libros hæreticos, vel aliàs prohibitos.

PRimò, animadnettere debet Confessarius ex regulis superius traditis, an pœnitens inciderit in excommunicationem Bullæ Cœnæ, nam ab 52.

ea

ea vtique prius à Summo Pontifice, vel ab habente ab eo auctoritatem erit absoluendus.

53. Quod verò ad excommunicationem, de qua in Bulla Pij IV. cum alicui nemini sit reseruata, poterit quilibet Confessarius ab ea absoluere, Homobon. de Bonis, *in examine Ecclesiastico, tract.* 7. *cap.* 5. *quæst.* 9. §. *His ergo sit suppositis, tom.* 1.

54. Circa excommunicationem tamen Bullæ Cœnæ, animaduertenda est aurea Doctrina Sousæ *in sua relect in dictam Bullam, disp.* 1. *num.* 30. quam sequutus fuit Portel. *in dubiis regularibus*, in verbo *libri probibiti*, *num.* 15. *&* 16. 1. *p.* quod scilicet in excommunicationem Bullæ, incidit oculis percurrens librum hæreticum, cum aduertentia ad illa, quæ scripta sunt, licet nihil ore proferat, nam secundum communem vsum loquendi ille talis dicitur legere. Et si dicatur, quod cum verba exterius non proferat eius peccatum non videtur externum, & per consequens, nec subiectum externæ dispositioni Ecclesiæ, & sic censuræ Bullæ respondit Portel, quod illius peccatum satis dicitur externum, ex sequentibus externis actionibus, scilicet ex apertione libri ad legendum, ex defixione oculorum, & ex reuolutione foliorum.

55. Si verò tractetur de libris prohibitis ex alia causa, quam hæresis, vt quia v. g. sint contra bonos mores, tunc ex Bulla Pij IV. de qua supra eos legentes, & retinentes incurrunt peccatum mortale.

Quod intelligo ego etiamsi legens, vel retinens non se exponeret periculo peccati mortalis, vt lex positiua aliquid addat legi naturali, secundum quam, vbi adest periculum, etiam ante Bullam talium librorum lectio, & retentio erat vetita, Homobon. de Bonis, *dicto tract.* 7. *q.* 10. vers. *Addo de iure naturali.*

56. Neque obstat quod lex fundata in præsumptione in conscientia non obligat, cessante præsumptione, Quia hoc est verum de præsumptione diffinitiua, non autem suppositiua, vt declarat Portel. *in dubiis regul.* in verbo *lex, n.* 9. 1. *part.* vbi dat exemplum de lege superioris prohibente ingressum cubiculorum intra conuentum quæ obligabit etiam ingredientem bono animo.

Vel traditio illa non habet locum, vbi lex in præsumptione fundata obligat in conscientia etiam cessante in aliquo particulari casu præsumptione, ratione vel moralis periculi, vel scandali, Rodr. qui alios cumulat, *in comp. q. Reg. resol.* 50. *num.* 15. *circa finem.* In electione autem huiusmodi librorum semper adest, vel scandalum, vel morale periculum peccati.

Vel tandem regula illa non habet locum, cum lex fundata in præsumptione fuit lata ad euitanda mala quæ regulariter oriebantur ex actu à lege prohibito, vti declarat Vasq. *in part.* 2. *quæst.* 96. *art.* 4. *dispu.* 163. *cap.* 3. vers. *Alterum genus præsumptionis est.*

57. Secundò aduertat Confessarius, quod omnino curare debet libros hæreticos, vel hæreticorum, vel de Religione pertractantium ad Inquisitorem deferri, vt *supra* dicebamus, *num.* 18. nec ante debet pœnitentem absoluere, quam libros cum effectu S. Officio consignari curauerit.

58. Si tamen pœnitens libros illos propria auctoritate combussisset, non ob id in censuram aliquam incidisset, Homob. de Bonis, *dicto tractatu* 7. *cap.* 5. *quæst.* 15. *in principio*, & propterea, vbi nihil aliud obstaret absolui posset.

59. Vbi verò libri prohibiti sint, quia res lasciuas, & contra bonos mores contineant, tunc si pœnitentes habeant propositum illos retinendi, nullo modo ratione periculi, & peccati mortalis de quo in d. Bulla Pij IV. poterunt absolui, Homobon. *vbi supra q.* 13 *in fin.*

Sed hic Confessarius probabiliter posset de duobus dubitare.

60. Primum est, an retinentes huiusmodi libros prohibitos, ob res lasciuas sint denunciandi S. Officio, In quo (salua semper declaratione S. M. Ecclesiæ, & S. C. Eminen. Card. Supr. Inquisitorum) dicerem quod non, nisi huiusmodi retentores aliàs essent de hæresi suspecti, verba enim edicti Eminentiss. D. Cardin. Episcopi nostri, & Reuerendiss. P. Inquisitoris, nullo modo comprehendunt huiusmodi libros, & aliàs ex dispositione iuris communis, nulla apparet obligatio huiusce denuntiationis.

61. Secundum est, an cùm pœnitentes tenentur consignare huiusmodi libros Inquisitoribus, satisfaciant eos consignando Ordinario loci?

In hac etiam difficultate respondetur, quod de rigore iuris pœnitentes sic ordinario loci libros consignantes satisfaciunt obligationi satisfaciunt obligationi suæ.

Quamuis enim in Bulla Iulij III. incipiente, *Cum meditatio cordis*, expressè præcipiatur huiusmodi libros consignari Inquisitoribus, attamen non ob id legitur, ibi restricta facultas Ordinariorum, vt in simili probauimus *infra, titul.* 12. §. 11. *num.* 56.

62. Sanctissimè tamen agerent locorum Ordinarij, si huiusmodi retentores remitterent Inquisitoribus, qui in causis fidei melius ob silentium formant processus, quam Ordinarij, coram quibus non seruatur silentium tam arctum, vt in Sancto. Officio, & ita quotidie practicat Eminentissimus DD. meus Cardinalis. Camporeus Episcopus noster Cremonen. vnus ex Supremis Generalibus Inquisitoribus, qui reos Criminum ad S. Officium attinentium semper Inquisitori remittit.

63. Vbi tamen huiusmodi libri essent in aliquo casu Ordinario consignati, Ordinarius ipse tenetur eosdem S. Offic. reconsignare, vti Sacram Congregationem respondisse, refert Piasec. *in Praxi Episcop. p.* 2. *cap.* 5. *de heret.* & Ioan. Franc. Leo *in Thesauro fori Ecclesiastici p.* 3. *cap.* 37 *num.* 1.

64. Tertio loco interrogare debet Confessarius pœnitentem, an sciat aliquos legere, vel retinere libros hæreticorum, vel de religione tractantium, vel hæreses continentium, etiam in alienis domibus, & vbi aliquos huiusmodi criminis reus agnoscat eum cogat ad eos S. Officio denunciandos iuxta tradita per nos tit. præcedenti.

65. Quartò, vt statum pœnitentis bene intelligat Confessarius, interrogandus erit pœnités à quibus libros illos habuerit, quandiù penes se eosdem retinuerit, quoties legerit, an aliquibus, & quoties, ac quibus commodauerit, an eorum occasione (si sint ex continentibus res lasciuas) carnaliter peccauerit, saltem delectationes sensuales passus sit, & similia.

66. Quinto loco, grauitatem huius delicti, quoad libros hæreticorum ostendere debet Confessarius pœnitenti ex multis, sed præsertim ex eo quo ab initio nascentis Ecclesiæ, vsque in præsentem diem, quod libri huiusmodi semper fuerunt reprobati, & igni traditi, vt videre est ex Deciano *Tractatu criminalium tomo primo, lib.* 5. *capit.* 46. *num.* 1. *& pluribus sequentibus*, & Sanctarellus *de hæresi cap.* 14. *dubio vnico, num.* 1. *c. & sequentibus*, & si D. Paulus 2. *ad Timoth.* 3. admonet nos euitare colloquia hæreticorum, quanto magis euitandi erunt

erunt eorum libri, qui & semper loquuntur, & venena euomont.

67. Quo verò ad libros res lasciuas continentes, grauitas delicti eos retinentium, & legentium patet euidenter, ex eo quod corrumpunt bonos mores, pueros & adulescentes contaminant, cursu temporis totam rempublicam inficiunt, ad libidinem incenduot, & irritant, vti animaduertit Tiraquell. *ad ll. Connub. l. 16. num. 4.*

68. Sextu, & vltimo prudens Confessarius pœnitenti proportiooatam arbitrio suo satisfactionem iniunget, ita tamen, vt pro parte dictæ satisfactionis lectionem aliquam librorum piorum qualitati pœnitentis accommodatam imponat.

TITVLVS XI.

De Celebrantibus, & administrantibus Sacramentum Pœnitentiæ, cum non sint Sacerdotes.

SVMMARIVM.

1. NOn infimum locum tenet in hoc S. Officio, illorum enorme delictum, qui cum in sacro Presbyteratus ordine nequaquam sint constitoti, temerario tamen ausu, & Sacrusanctum Missæ sacrificium audent celebrare, & Sacramentum Pœnitentiæ administrare, de hisce ergo nunc in præsenti titulo est agendum.

§. I.

An celebrantes cùm Sacerdotes non sint, Pœnitentiaque Sacramentum administrantes sint de hæresi suspecti, & qualiter.

IN hac re dicendum est, esse reos hosce esse de hæresi suspectos, & de hoc nunc dubitari non potest stante Constitut. Greg XIII. incipiente, *Officij nostri*, quæ impressa habetur apud Rodriquez *quæst Reg. tom. 2. quæst. 28. art. 2.* & in Bullar. nouo Cherubini, *tom. 2. constitut. 25. inter constitutiones Greg. XIII.* in qoa hæc verba leguntur. *Nos itaque*, &c. *Animaduertentes eos qui Presbyteratus ordine non sunt insigniti, & se in administrandis dictis Sacramentis ingerunt, facto Catholicam veritatem impugnare, qua soles Presbyteres*, &c. Si igitur tales Rei facto impugnant Catholicam fidem, ergo etiam de hæresi erunt ob id suspecti. 2.

His accedit hæresis, quæ hisce nostris potissimùm temporibus grassatur, quod scilicet etiam laïci, & sæculares sint horum Eucharistiæ, & Pœnitentiæ Sacramentorum ministri, vt patet ex Card. Bellarm. *Controu. fidei tom. 2. Contron. 1. generali, lib. 1. cap. 24. & 25.* vbi latissimè hanc hæresim confutat igitur sæcularis administrans huiusmodi Sacramenta vel Sacerdos non ordinatus erit de hæresi suspectus. Consequentiam hanc probat doctrina Soti in *Relect de hæresi*, vbi dixit, quod facere opera mala ab hæreticis tamen probata, & laudata inducit hæresis suspicionem. Quod dictum Soti licèt impugnetur à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 10. num. 72. & seq.* attamen in casu nostro rectè procedit, approbatique videtur à Greg XIII. in *suprà citata constitut. ibi*, nam, & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, hisce præsertim temporibus quibus hæretici temerè audent proferre, etiam sæculares eorum Sacramentorum Ministros esse posse. 3.

Difficultas tantummodo esse potest, in qualitate & gradu suspicionis, an scilicet leuiter, an vehementer sint de hæresi suspecti, in qua re

Dicendum hosce reos esse de hæresi suspectos vehementer, & ratio istius conclusionis est, quia regulariter abutens Sacramentis redditur de hæresi suspectus vehementer, vt probaui in tit. *de Polygamis*, & in tit. *de Confessariis sollicitantibus*: At Rei nostri celebrando, & Sacramentum Pœnitentiæ administrando, cum Sacerdotes non sint, abutuntur hisce Ecclesiæ Dei Sacramentis, existimantes (saltem facto ipso) alios, præter Sacerdotes, posse esse illorum Sacramentorum ministros: igitur erunt suspecti non leuiter, sed vehementer.

Et ad hoc probandum facit primò Pegna *ad Director. parte secunda, comment. 81. vers. Ille quoque.* Leon. *in Thesaur. fori Ecclesiastici, part. 3. cap. 37. num. 35.* & Bariol. *in suis florib. Director. in tit. de Confess. sollicit.* vers. *Suspicio qua vrgentur*, & versu sequenti vbi dixerunt Confessarium sollicitantem ad turpia in confessione esse de hæresi suspectum vehementer, ratione abusus Sacramenti.

Secundò

4. Secundò, Martinus Delrius *disquisitionum Magic.lib.5.sectione 15. & lib.3.p.1.quæst. 3.sect. 1.* vbi dixit quod Baptizans imagines ad minus est suspectus de hæresi vehementer,ratione abusus dicti Sacramenti.

6. Tertiò, conclusio probatur ex eo quod vehemens suspicio illa dicitur quæ sumitur ex signis exterioribus operum, aut verborum ex quibus concludi solet frequenter, & vtplurimum quod talia agens, vel dicens est hæreticus, Martinus Del Rius *disq.magic.lib.5.sect.1.* vers. *Vehemens suspicio* Ricciull. *de iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium lib.5.cap.11.num.7.* At ex celebratione Missarum huiusmodi, & administratione Sacramenti Pœnitentiæ aliud colligi non potest, quàm tales celebrantes, &c.esse hæreticos Lutheranos, igitur, &c.

Atque ita seruatur in Sancta Vniuersali Romana Inquisitione, quæ hosce Reos cogere solet ad abiurandum de vehementi,vt vbique attestantur Doctores.

Quidquid in contrarium seruetur in Tribunalibus Hispaniæ in quibus habentur isti Rei suspecti tantummodò de leui, & ob id coguntur tantùm in dictis Regnis abiurare de leui, Sousa *in Aphorism. Inquisit.lib.1.c.32.num.14.* & Ferd. de Castro Palao *part.1.sui operis Moral.tract.4.disputat. 8.punct.19. §.9.numer.2.*

§ II.

Quis sit Iudex, competens horum reorum.

7. Licet antiquis temporibus satis controuersa fuerit quæstio, quisnam Iudex esset competens in hisce criminibus, Ordinariúsne Ecclesiasticus, an Inquisitor aduersus prauitatem hæreticam specialiter delegatus, prout colligitur ex Constitutione Gregor:XIII.supra citata incipiente *Officij Nostri.*

Nam, quod ad Ordinarios spectaret munus puniendi hosce reos, non obscurè colligi posse videdetur ex text.in cap.*ex literis extr.de Clerico non ordinato ministrante*, vbi Papa mandat Episcopo Legionensi, vt quendam Diaconum, qui ante Sacerdotij ordinem susceptum Missam celebrare præsumpserat,certis pœnis puniat.

8. Et tantò magis videntur per Ordinarios Ecclesiasticos puniendi, cum tales Rei facto se velint Sacerdotes ostendere quo casu clarum est, quod incidunt in crimen falsi, vti originaliter dixit Bald. *in leg.Qui sub prætextu Cod.de sacrosanct.Eccles.* Diaz. *in praxi Crim.Can.cap.12.num.1.* vbi Salcedo, Franc. Leon. *in Thesaur.fori Eccl.cap.35.num.57.* Farin. *de falsit.& simulat.quæst.150. num. 85. & seq.* qui alios allegat. Caball. *in suis resolut. Crim. centur.2. casu 176.num. 3.* & Bonif. *de furtis, §.corporalis, n.50. vers.& de Laico*, Et de Crimine falsi clarum est, in Clerico Ordinarium Ecclesiasticum esse Iudicem competentem, vt patet ex not. per DD. *tot.tit. de Crimine falsi.*

9. Attamen hæc omnia licèt fortassis potuerint allegari pro Ordinariorum tuenda iurisdictione antiquis temporibus, tamen nunc sublata est omnis disputatio per dictam Constitutionem Greg. XIII. per quam præsens quæstio fuit definita ibi, *Nos itaque vt omnis difficultas, dubitatióque tollatur,*&c. *eorum, qui in presbiteratus ordine non constituti Missas celebrant & confessiones audiunt cognitionem & punitionem ad Inquisitionis Officium, & Inquisitores antedictos pertinere, ita huiusmodi delicti ratione aduersus eos inquirere, procedere, ac culpabiles repertos punire Officium. & Inquisitores prædicti valeant, Apostolica auctoritate præsentium tenore perpetuo declaramus, & diffinimus.*

Et quamuis aliqui dubitare possint an dicta Greg. XIII. constitutio, quoniam directa est Inquisitoribus Hispaniæ, locum sibi possit vindicare in aliis Inquisitoribus aliarum prouinciarum? attamen sine dubio affirmandum est vbique locorum dictam Constitutionem, licèt Inquisitoribus, tantum in partibus Hispaniarum existentibus fuerit directa, inuiolabiliter obseruari debere, prout in terminis similium Constitutionum docuerunt Bartol.Spin.*in tractat.de Strig.cap.5.vers.quod etiam patet*, qui loquitur in Constitutione quadam directa ad Inquisitores Allemaniæ, Pegn.*ad Director. part. 3.comm. 158.vers.Præterea non arbitror. & in quæstione de robore Extrauag.in fin. literarum Apostolicarum pro Sancto Officio,num.14.* vbi vtrobique reprobat Bursat in *cons.43.num.52.lib.1.* qui dixit Constitutiones Innoc.IV.& Clem.IV. Roman.Pontif. deponentes de bonis Hæretic. confiscatis, in Italia solum esse obseruandas, quoniam ad Terras Italiæ fuerunt directæ, Flauius Cherub.*in suo compend.Bullarij,tom. 2.schol. ad dictam Constitutionem Greg. XIII. fol.2. mihi 87.* 10. 11.

Et præter Constitutionem prædictam Greg.XIII. quæ etiam impressa habetur post Bariolam *in suis floribus,folio 434.*adest alia Constitutio Clem.VIII. edita de anno 1601.die primo Decembris, incipiens, *Et si aliàs*,quæ impressa habetur apud Quarantam *in Summa Bullarij* in verbo *Ordo*, & post flores Bariolæ, inter litteras Apostolicas pro Sancto Officio,*folio mihi 437.*in qua Constitutione,inhærendo aliis duabus constitutionibus Pauli IV. & Sixti V. de quibus Locat.*in Iudiciali Inquisit.* inter decreta facta in Congregat. sancti Officij Romæ *fol 475. & 476.* Mandauit Sanctissimus Pontifex Reos hosce per Iudices sanctæ Inquisitionis tradi etiam pro primo lapsu, seu potius relaxari brachio sæculari.

De quibus constitutionibus mentionem faciunt Maiol.*de irregul. lib.4.cap.13. num.1.* Leon.*Thesauro fori Ecclesiastici parte 3. cap.35. num. 57. & 58.* vbi refert quemdam filium perditionis in partibus Hispaniarum, se pro Episcopo Manfredoniæ, & Nuntio sanctæ Sedis gessisse, & transmare multas Missas etiam Pontificaliter decantasse ob id in sancto Officio detentum laqueo deaurato suspensum tandem fuisse,ipso vidente,Fatin.*de Hæresi quæst.193. num. 39.* Sanctarellus *in tractatu de Hæresi, cap. 42. num 5.* Aug.Barbosa *de Officio, & Potestate Episcopi part.3.allegat.110. num 19.* Salcedo, ad Diaz *in Pract. crim.Can. cap.12.sub littera D*, Scortia *in Select.Rom. Pontif. Const. Epit.162. Theoremate,403.* & Modern. Barbos.*in capitulo ex litteris num.2.* De Clerico non ordinato ministrante.

§ III.

Duo dubia circa Bullas Gregor. XIII. & Clem.VIII. declarantur.

Circa Summorum illorum Pontificum Constitutiones,duo possunt oriri dubia.

Primum est,an illæ locum sibi vindicare possint, in eo eo, qui confessionem alicuius audit, licèt Sacerdos non sit,at illum non absoluit? In qua difficultate, 14.

Dicendum est, præfatas Constitutiones in eo locum nun habere, colligitur hoc in constitutione quidem Greg.XIII.ex illis verb s,*& confessiones audire,& absolutionem impartiri*, copulatiua enim, & copulatorum requirit concursum, secundum vulgatas iuris regulas;in constitutione autem Clem. VIII. ex illis verbis,dum scilicet iniquè sibi assumont gradum Sacerdotalem, & auctoritatem absoluendi à peccatis.

Ratione quoque potest conclusio confirmari,nam ideo in dictis Constit. supponuntur rei illorum criminum iudicio Inquisitorum, quia facto (ingerendo se in administratione Sacramentorum, cum Sacerdotes non sint, Catholicam veritatem impugnant,at qui non absoluit, nullom administrat, nec administrare intendit Sacramentum:igitur talis non erit suppositus iurisdictioni Inquisitorum, nec pœnis dictarum Constitutionum poterit mulctari,Conf. prædict.quia Constitutiones hæ sunt maximè pœnales, ergo sunt restringendæ quantom fieri potest.

Atque ita in terminis nostræ quæstionis docuerunt Rodriquez *quæst.regular.tom.2. quæst.28. art.2.* vers.*Hæc const.habetur*, Rodericus à Cunha *de Confessariis sollicit.quæst.13.num.14.* provt illum refert, & sequitur Sanctarell. *cap.42.dub.vnico,num.5.* vers. *Refert hanc constitutionem.* Modernus Barbos. *cap.1. num.7.in fin.de Clerico non ord.minist.*

Et licèt Freitas, *ad Roderic. loco proximè allegat. num.51. & seq.*voluerit talem audientem Confessiones,& non absoluentem, incurrere pœnas nostrarum Constitutionom,attamen eius opinio, & rationes ex supradictis facilè soluuntur, quia formalis huius delicti consistit in abusu Sacramenti, at Sacramentum nullum adest, cum non datur absolutio.

Neque obstat ratio Freitas, quod etiam si sequatur absolutio, attamen ibi non aderit Sacramentum quia ad abusum Sacramenti sufficit quod adsint omnia ea, quæ aliàs ad Sacramentum requiruntur, at deficiente absolutione ea non adessent, & in non absoluente, abest animus administrandi Sacramentum, in quo consistit, in hoc toto formalitas huius delicti.

Secundum dubium est, an dictæ Constitotiones, extendantur ad illom,qui sacro Presbyteratus ordine insignitus, sine actuali iurisdict.fidelium Confessiones aud t,eosque à peccatis mortalibus absoluit? & ad hoc dubium

Respondendom est negatiuè, nam Constitutiones illæ loquuntur expressè de iis, qui Sacerdotali Charactere non insigniti,Sacramentom pœnitentiæ administrare præsumunt, & ita in terminis nostrarum Constitutionum docuerunt, Rodrigues. *quæst. regul.tom.1.quæst.28.art 2. in fin.* vers.*2.est notandum* Rodericus à Cunha *de Confess.sollicit.quæst.13.n.15.* & Sanctatellus *de Hæresi cap.42.dub.1.num.5.* vers. *Quod antea docuit.*

In has tamen Bullas incurrit Missam incipiens licet verba consecrationis non proferat, sicuti in easdem non incidit non Sacerdos, qoi vestibus Sacerdotalibus induitur celebrare intendens, si non celebrat. Sousa *in Aphoris. Inquisit.l.1.c.32.n.5.& 6.*

§. IV.

An & quomodo in hoc crimine debeat constare de corpore delicti.

16. VT rite rectéqoe contra huiosce criminis reos procedi possit in primis constare debet Iudici, & in actis de corpore delicti, hoc enim in omnibus criminibus, de necessitate requiritur, maximè verò in his quæ publice fieri solent, vt contingit in hisce criminibus. Doctrina hæc desumpta est ex *l. 1.§ Item, illud ff. de Syllan.* communisque est etiam omnium omnino DD.vt videre est ex Farin. *de Inquisit. quæst.2. per tot.* & Mario Giurba *consil. crim decision.37. num. 21.* vbi quod de hoc corpore delicti constare debet, etiam in crimine adulterij, & alios DD. plurimos more suo cumulat, quibus adde Card.Tuscbum *Pract.conclus. tom.2.littera D, conclusion.171. per tot.* sed maximè *num.29.* vbi ex Gomez. *3.tom var.resolut.cap.9 num.1.*dicitur probatio corporis delicti fundamentum, & basis totius processus criminalis.

Debet igitur,vt possit de hoc crimine procedi,constare reum denunciatum celebrasse tali, & tali die, in tali Ecclesia,& tali Altari.

An autem celebratio hæc, probetur sufficienter 17.
per testes singulares meritò dubitari potest, puta si vnus testis dicat se tali die vidisse, in tali Ecclesia, & tali Altari reum dicentem Epistolam, alter verò dicat se vidisse eundem recitare suum Euangelium, alter verò Hostiam elenare,in qua difficultate,

Dicendum sufficienter probari celebrationem Missæ per illos testes,& ita docuerunt Felin. in cap.*licèt ex quadam,de testibus,num.2. col.penult.* vers.*& nititur impugnare*,Abb.*ibid.num.11.& seq.* Simanch. *de de Cath.Instit. tit.64. num.65.* & Farin. *de testibus, quæst.65.num 282.*

Et si dicatur quod potest esse, quod reus dixerit principium Missæ,& tamen Missam non perfecerit;Resp.Fel.*vbi supra*, quod hoc non obstat, quoniam sufficit dictum testis concludere à communiter accidentibus, & eandem conclosionem cum Abb.& Fel.probarunt Alexand.*consil.72.num.4.*vers. *Idem tenet.vol.1.* vbi allegat Richard de Malumbr. & Bald.Idem Abb.*in consil.113.vol.2 col.3.* vers.*non obstat*,& Card.Tusc. *Pract.conclus. tom.8. littera T, concl.265.num.17.*

Secus fortassis videretur dicendum,si vnus testis deponeret se audiuisse reum celebrantem vno die,& alter altero die, nam celebratio Missæ in hoc casu non videtur plenè probata, ad effectum condénandi reum in pœnam ordinariam delicti,nam ad effectum condemnandi reum in pœnam ordinariam plenè debet constare de corpore delicti, Farin. *dicta quæst.2. num.6.* vers.*liquidè autem*, testes autem illi cum singulares sint nullo possunt modo dici contestes,quæ testium contextualitas requiritur ad aliquid probandum.

Doctrina hæc colligi videtur ex traditis, per 18.
Abb.*in consil.42 num.2.& 3.lib.1.*vbi quod cum agitur de probanda celebratione Missæ, puta in excommunicato ad effectum,concludendi celebrantem irregularem,tunc celebratio probatur si vnus testis deponat, de Epistola,alter de Euangelio, quia illæ sunt partes indiuiduæ Missæ, secus si vnus deponat de Missa, alter de Vesperis, quia tunc cum deponant super rebus diuiduis,sunt singulares, nec celebrationem probant, & doctrinam Abb. ibi probauit Cardinal. Tuscus *in suprà citata conclusion. 265. num.97.*

Et rationem differentiæ inter partes indiuiduas vnius totius, id est Epistolam, Euangelium, &c.respectu Missæ, & partes diuiduas, vtputa plures Missas assignat Abb. *vbi suprà num. 3.* quia inquit, omnes testes in sensu sunt singulares, nam ego video per meum visum, & tu per tuum, vnde cum dicunt Doctores, quod testes debent esse contestes

contestes, hoc intelligitur respectu obiecti, super quo deponunt, ita vt obiectum eodem tempore se repræsentans sensibus testium operetur quod sint contestes, & propterea impossibile est, vt deponentes super actibus seu partibus diuiduis probent, quoniam idem obiectum non potest eodem tempore se repræsentare sensibus testium, ex quo vnus deponit super vna parte, alius super alia, secus in partibus indiuiduis, vtputa epistola, &c. quia moraliter loquendo, & secundum communiter accidentia non potest quis dixisse partem Missæ, quin etiam totam dixerit. & hanc pulcherrimam doctrinam Abb. sequitur Tusc. *loco supra cit. num. 95. & pluribus seq. & num. 17.* vbi quod ratione connexionis, quam habet vna pars cum alia, testes dicuntur contestes, licèt de diuersis partibus deponant, ex doctrina Alex. & aliorum de quibus ibi.

19. Dixi ad effectum condemnandi reum in pœnam huiusce criminis ordinariam, nam ad effectum eum condemnandi in pœnam extraordinariam, vt puta triremium, &c. sufficienter potest dici corpus delicti probatum per testes singulares, deponentes de diuersis Missis, Cardin. Tuschus *Pract. conclus. tom. 6. litera P. conclus. 236 num. 33. & tom. 2. sub littera D. conclus. 171 num. 45.* vbi quod non constito de corpore delicti, reus tamen potest in aliquam pœnam extraordinariam puniri, & ad hoc ibi allegat Oldrad. *cons.* 108 *num.* 50. vbi & plures allegat, dicit opinionem hanc esse communem.

Confirmari possunt hæc, ex decisione Senatus Sabaudiæ, apud Fabrum *in suo Cod. fabr. lib. 9. tit. 10. de Sicar. def. 8.* vbi quod speciale est in Crimine Assassinij, quod contra Assassinum procedatur, licèt non constet de corpore delicti. At non est minus enorme hoc delictum, quam Assasinium, igitur etiam in hoc crimine, non constito plenè de corpore delicti procedi poterit aduersus reos ad pœnam extraordinariam, & ita in praxi obseruatur.

20. Licèt in Iure hoc magnam patiatur difficultatem, cum omnes DD. dicant, ante torturam, & condemnationem, imò etiam ante carcerationem constare debere plenè, & concludenter, vel per testes, vel per euidentiam facti de corpore delicti, ita Farin. qui alios omnes allegat *dicta q. 2. num. 6. vers. liquere autem*, quibus addo Felicium, *alleg. 155. n. 2. p. 2.* vbi quod corpus delicti non probatur per testes singulares, & Marium Giurbam *decis. criminali 37. num. 46. & seq.* mouentúrque omnes DD. ex dicto text. *in l. 1. §. Item illud*, ibi, *liquere igitur debet.* Quare tutius esset in hac materia prius plenè verificare corpus delicti, quæ verificatio dicitur basis, & fundamentum totius processus criminalis, quàm contra reum deueniatur ad aliquos actus Iudiciales.

Nisi essemus in reo, qui celebrauerit in partibus longinquis, in quo casu ob probationis difficultatem lex contenta est de probationis genere possibili.

§. V.

De reo penes quem repertæ sunt literæ Testimoniales falsæ, & nihilominus allegante se Sacerdotem.

21. SI casus talis contingeret, prout de facili euenire solet in S. Officio, ego dicerem talem reum esse vehementer suspectum, quod celebrauerit sine ordinibus, ex eo præcipuè, quod negatiua Clericatus intelligitur probata fauore fisci hoc ipso, quod reus contrarium non probat, Calder. *cons. 12. de Iud.* cum aliis latissimè allegatis per Carol. de Graffis *de effectibus clericatus in proœmio num. 194.* cum enim qualitas clericatus non insit hominià natura, vtique illa non præsumitur, sed est per allegantem probanda, Cald. *vbi suprà*, & Carol. de Graff. *ibid. num. 184.* maximè si reus allegaret se ordines suscepisse vltra Montes. Quæ omnia augerentur ex litteris testimonialibus falsis penes eum repertis.

Ex quibus arbitrarer confessionem qualificatam Rei nostri, celebraui, sed sum sacerdos, esse diuidendam, & reiecta qualitate sacerdotij per fiscum S. Officij acceptandam, ad notata per Farin. *de reo confesso, & conuicto d. 81. n. 10.*

Adderem insuper, quod nos non versaremur in casu condemnationis istius rei in pœnam ordinariam Bullarum de quibus *suprà*. 22.

Primò, quia confessus qualificatè numquam punitur pœna ordinaria, ex praxi omnium tribunalium, secundum originalem doctrinam Abbatis in cap. *auditis de præscript.* de qua Farin. *q. 81. num. 157.* Mastrill. *decis. 146.* latissimè Laderc. omnino videndus 192. *num. 2.* vbi reprobat Boss. *sub tit. de confess. num. 24.* qui voluerat doctrinam Abb. non procedere, vbi vltra confessionem qualificatam aderant contra reum alia indicia.

Et in foro nostro S. Officij pulcherrimum adest consilium Rim. Iun. 83. *vol. 2. cons. Crim. diuers.* vbi consuluit, quod quidam Iudæus, qui effectus Christianus ad Iudaismum redierat non poterat puniri pœna ordinaria, ob confessionem ipsius qualificatam, quod redierat non animo reiudaizandi, sed vt Iudæos deciperet, donec quotam suam fuisset consequutus.

Secundò, quia ex indiciis etiam violentis nullus condemnatur in pœna ordinaria, secundum doctrinam Innoc. in cap. *Quia verisimile de præsumpt.* vbi, quod cum Iudex procedit super delicto ex præsumptione debet multum temperare sententiam suam, non condemnando nisi rarò & modicè, latissimè Farin. *quæst. 86. n. 110.*

Quare votum meum esset, in arbitrio esse Episcopi & Inquisitoris, vel reum hunc condemnare in pœna extraordinaria triremium ad tempus.

Vel illum torquere, secundum doctrinam Bald. *l. 1. num. 45.* de confessis, vt sine qualitate confiteatur, & vbi ex tort. nihil emergat, poterit vlteriùs condemnari in pœna triremium, sed ad breuius tempus.

Et licèt Farin. de reo confesso, & conuicto *quæst. 81. num. 137.* reprobet dictam doctrinam Baldi, attamen illa bis fuit in Senatus Pedem. practicata, testibus Osascho *decis. 60.* & Thesaur. *deci. f. 13.* & in Regno Siciliæ apud Mastril. *decis. 246. l. 3.* & in Rota Lucensi, *decis. 19. Ludouici.*

Neque obstat ratio Farin quod aliàs tortura reo non prodesset, & quod tortura tollit, quæcumque indicia etiam indubitata, nam doctrina Farin. procedit, vbi reus durissimè torqueretur vt seipsum declararet. Far. *de Ind. & tortura, quæst. 40. num. 15.* In sancto autem Officio non datur reis tortura grauissima, vt in aliis foris.

Et hæc opinio Baldi passim obseruatur in hoc Tribunali, dum abutentes Sacramentis sine mala credulitate torqueri mandat, & postea ad triremes condemnat.

§. VI.

§. VI.

De tortura, abiuratione, & pœnis horum reorum.

24. Torquentur rei nostri, tam pro habenda veritate, quàm pro vlteriore veritate, & super intentione & vbi Cath. respondeant, abiurare debent de vehementi iuxta notata §.1. huius tituli.

25. Condemnanturque in pœna ordinaria delicti, quæ est traditio Brachio sæculari, vt patet ex alleg. Constitutione Clem. VIII. & decretis Congreg. S. Officij, de quibus Locatus *in §. Iudicialis*.

26. A pœna autem ordinaria excusant minor ætas delinquentis, non plena verificatio corporis delicti, leuitas rei, & alia de quibus *suprà §. proximo, & per tot. titulum*, quoad minorem tamen ætatem aduertendum, quod nouissimè Sanctissimus D.N. Vrbanus Diuina Prouidentia Papa VIII. extendit pœnam ordinariam huiusce criminis, ad maiorem viginti annis, vt in sua Constitutione 79. incipiente, *Apostolatus* 23. Martij, 1628. Vnde sacra Congregat. die 20. Ian. 1622. iussit quendam Regularem laicum, qui non Sacerdos Missas plures celebrauerat, præuia tortura super intentione & abiuratione de vehementi transmitti ad triremes perpetuas, quia erat minor. Sic Eminentiss. D. Cardinalis Camporeus in suis manuscriptis, prout in alio casu in eisdem manuscriptis legitur sub die 3. Iulij 1622. Sanctissimum mandasse quod quidam reus huius criminis, si erat maior. præuia abiuratione de vehementi traderetur brachio sæculari: si verò erat minor transmitteretur ad perpetuas triremes

27. Dubitatum autem in hac re, scio, in Maiori Inquisitione Regni Lusitaniæ, quid de huiusmodi reis facere debeant Iudices laici postquam eorum fuerint brachio relaxati, nam cum in illo Regno Iudices laici, nullam pœnam executioni mandare soleant, nisi quæ regia ordinatione sancita est, vel ab ea Iudicum arbitrio committatur, aut de Iure Cæsareo recipiatur, facilè continget Reos istos sic relaxatos mortis pœnam euadere

In hac tamen re clarissimum existimo, quod tales rei sic sæculari brachio relaxati, debent à laicis Iudicibus pœna mortis multari.

Nam omissa huiusmodi delicti grauitate, de qua Diaz. *in praxi*, c.12. vbi quod ideo Patres illi Antiqui huic Crimini pœnam non statuerunt, quia tantum nefas committi posse minimè crediderunt.

Regula generalis est, quod cum Iudex Ecclesiasticus (qui sanguinis sententiam ferre non potest) aliquem curiæ sæculari tradit, ille mortis supplicio est plectendus.

28. Quod in hoc crimine sine dubio est faciendum cum tales sint falsarij, vt supra probaui §.2. vbi ad hoc plures allegaui, quibus addo nunc Piasec. *in Praxi Crim p.1. cap 4 n.14.*

Et Hæretici etiam, ex pulcherrima doctrina Diui Thom. 3. *p.q.*80 *art.*6. ad secundum, vbi expressè dixit, quod dans Hostiam non consecratam pro consecrata, quantum est in se facit idololatrare illos, qui credunt esse Hostiam consecratam.

29. Quibus accedit exemplum de quo Franc. Leo *in Thesaur fori Ecclesiastici*, de quo *suprà* §.2. Item exemplum, de quo Roderic. à Cunha *de Confess. sollicit. quæst.* 13. *num.* 11. vbi ex Paulo *de Irregul p.6. tit. de Clerico non ordinato ministrante, num.* 3. refert, de ordine Papæ Alex. VI. quendam fratrem Hispanum huiusce criminis reum traditum brachio sæculari fuisse incineratum, item aliud exemplum de quo Salcedo *ad Diaz. dicto* 12. vbi, quod quidam laicus Tolet. qui duas Missas celebrauit perpetua detrusione in monasterium punitus fuit, mitiùs cum illo agendo ob dementiam.

Atque ita Supremam Vrbis Sacram Congregationem S. Officij re in Rom. Curia delata censuisse huiusmodi reos traditos, & tradendos Curiæ sæculari, esse pœna mortis afficiendos. Neque Iudices sæculares posse examinare sententias Inquisitorum, sed illas omnino exequi debere testati mihi fuerunt grauissimi viri. Sic de anno 1636. & sequenti, duo rei nostrarum constitutionum traditi Curiæ sæculari in ciuitate Neapolitana fuerunt, & ex ordine Sacri Concilij primò suspensi, mox combusti, vt meminit Thoro *in comp. decis. Regni p.* 3. *sect.* 2. Verbo *Pœna quænam sit contra laicum*, Et in manuscriptis Eminentissimi D. Cardinalis Camporei, reperi sic scriptum die 20. Ian. 1622. Coram Sanctissimo torqueatur N. (reus huiusce Criminis) super intentione abiuret de vehementi, & transmittatur ad triremes in perpetuum, attenta minori ætate, quia aliàs iuxta decretum Clem. VIII. erat tradendus Curiæ sæculari, & in alio casu in eisdem manuscriptis sic legitur: die 3. Martij 1622. Quia non satis constat an sit maior annis 25. Sanctissimus decreuit, quod si est maior, abiuret de vehementi, & Curiæ sæculari tradatur: si verò est minor, præmissa abiuratione prædicta damnetur ad triremes perpetuò. Sic tres huius Criminis rei in regno Neapolitano suspensi fuerunt & combusti, Sanfelic. *decis.* 239. *per tot.* p.2. vbi ponit formam traditionis istorum reorum brachio sæculari & formam obseruandam à Iudicibus sæcularibus in executione sententiæ contra hosce reos. 30.

In casu autem, quo Iudices laici sententias per Inquisitores latas, tam contra Hæreticos quam contra huiusmodi reos exequi recusarent, tunc contra eos possent Inquisitores memorati procedere, Pegr. *in Direct. p.*3. *com.*85. latissimè Diana *resolut. moral. p.* 1. *tractat.* 2. *resol.* 134. vbi reprobat opinionem Christoph. Angeliani, *tract. de legibus lib.* 3. *controu.* 31. *num* 37. *& seq.* volentis in isto casu Inquisitores non posse procedere contra Iudices laicos. 31.

§. VII.

Quomodo puniantur hi rei in Hispania.

Sanctiss. D. noster Vrbanus Papa VIII. iussit medio literarum Eminentissimi D. Card. Mellini Inquisitorem Generalem Regni Lusitaniæ, sub die 5. Martij 1622. quod rei huiusce criminis confessi, vel conuicti omnino brachio sæculari relaxarentur vltimo suplicio afficiendi, vt attestatur Sousa *in Aphor. Inquisit. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 12. 32.

Verùm sicuti ante has litteras in Hispania Const. Greg. & Clem. quo ad pœnã mortis non seruabãtur, vt ait idem Sousa *vbi sup. num.* 13. puniebantur, enim tunc tantummodo pœnis fustigationis, triremium pecuniariis, exilio, & reclusione in monasterio, vt bene notarunt Sousa *vbi suprà*, & Ferd. de Castro Palao *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 9. *num.* 2 33.

Ita nec post memoratas litteras Eminentissimi Cardin. Mellini, in illis Regni Hispaniæ numquam vidisse hanc pœnam mortis practicari, attestatur idem Sousa *vbi suprà, num.* 11. vbi ait, *verum post declarationem istam, hoc practicari non vidi* Id certè non alia ratione effectum fuisse arbitror, nisi quia forsasse in casibus, qui in illis Regnis acciderunt aderant circumstantiæ aliquæ minuentes delictum, & per consequens pœnam ordinariam mortis

tis, quæ rigorosissima est.

Si enim nullæ huiusmodi circumstantiæ interuenissent, vtique Decretum Sanctiss. Domini, debuisset ad vnguem obseruari, & illud sine dubio obseruassent Hispani, qui semper fuerunt, & pissimi, & Sedi Apostolicæ obsequentissimi.

34. Hinc sub die 7. Octobris 1633. in Inquisitione Siciliæ quidam Religiosus subdiaconus, qui plures confessiones excepit abiurauit de leui, & fuit damnatus ad triremes per septennium, vt refert P. Diana *resolut. Moral. p. 4. tit. 7. resolut. 11.* vel quia in dicta Sicula Inquisitione non peruenerunt literæ Eminentiss. Card. Mellini, vel quia hæ non se extendebant vltra Regnum Lusitaniæ, vel quia in eo casu aderant circumstantiæ delictum minuentes.

35. Hinc etiam Castro Palao *vbi suprà, num.* 2. vers. *& ita vidi*, ait se vidisse quemdam adolescentem simplicem, qui annali reclusione in Monasterium, & pœna pecuniaria damnatus fuit, eo quod fingens se Sacerdotem alterius Confessionem excepit, vt eum postea irrideret. Et meritò in hoc pœna mortis non habuit locum, tum ratione ætatis, tum ratione simplicitatis, tum quia non seriò, sed irrisionis gratia alterius Confessionem audierat. Idem sine dubio dicendum de casu relato à Tasson. *super pragm. de ansefato vers. 9. obseru. 3. num.* 22. qui refert de anno 1627. Curiam Archiepiscopalem Neapolitanam condemnasse quendam ad triremes, quod Missam celebrasset, & ordines non haberet, sine dubio enim in eo casu debebant adesse circunstantiæ aliquæ minuentes delictum, aliàs debuisset Curia illa seruare rigorem Bullarum.

§. VIII.

Quomodo cum huiusmodi reis se gerere debeat Confessarius.

36. PRimò Confessarius considerare debet, num talis sic celebrans, vel pœnitentiæ Sacramentum administrans verè in intellectu habuerit errorem, an non, nam in illo casu reus huiusce criminis erit innodatus excommunicatione lata in Bulla Cœnæ contra Hæreticos in primo canone.

Secundò ex supradictis debet confessarius pon-
37. derare grauitatem huius delicti, vt opportunam possit pœnitenti satisfactionem iniungere, & si sit reus sæculari foro relaxandus, debet eum benignè consolari, vt mortem patienter sustineat, sic enim mors ei proderit ad satisfactionem peccatorum.

Quod si reus non sit sæculari curiæ tradendus, sed ob aliquam causam mitiori pœna afficiendus, tunc dubitari potest, an talis reus ob talem celebrationem, & administrationem pœnitentiæ effectus sit irregularis.

38. In qua difficultate dicendum est quod si sumus in Clerico, sine dubio efficitur irregularis, per text. *in cap. 1. de Clerico non ordinato ministrante*, vbi Modern. Barbos. *num.* 7. alios cumulat, quibus addi potest Scottia *in Select. Rom. Pontif. Const. Theorem.* 403. vers. *Quærenti, an clericus.*

Sed si sumus in Laico, arbitror ego cum Henriq. *in Summ. lib. 6. de Pœnit. cap.* 2. §. 7. littera H, & Barbos. *vbi suprà*, nullo modo talem laicum reddi irregularem. Ratio est, quia irregularitas in casu nostro inducitur, ex dicto text. *in cap.* 1. at ille textus loquitur expressè de clerico, quia debet intelligi secundum Rubricam, sub qua est situatus, sed est situatus sub Rubr. de Clerico non ordinato ministrante.

TITVLVS XII.

De Sortilegis.

SVMMARIVM.

1 *SOrtilegium quid sit, quot eius species, & quid eius nomine veniat, & seq.*
4 *Quid possit Dæmon circa Elementa.*
5 *Quid possit circa corpora hominum, & animalium & seq.*
15 *Quid possit circa animam corpori iunctam.*
16 *Quid possit circa animam separatam, vbi explicatur locus* 1. *Reg. cap.* 28.
17 *De pacto Sortilegi cum Dæmone tacito, & expresso, quid sit vtrunque & de vtriusque malitia, & an differant specie, & quid in foro conscientiæ, & seq.*
23 *Sortilegium hæreticale quid sit & plura illius exempla, & seq.*
29 *Sortilegium non Hæreticale quid sit, & plura illius exempla*
30 *Sortilegia ad bonum finem illicita.*
31 *Si fiant cum immixtione Sacramentorum sunt hæreticalia.*
32 *Decisio in qua quis fuit damnatus vt necromanticus ob huiusmodi sortilegium.*
33 *Res sacræ in sortilegio adhibitæ Diabolo offeruntur*
34 *Inquisitores sunt iudices competentes in istis sortilegiis*
35 *Et ita in Hispania practicatur.*
36 *Oratio incipiens,* Crux Christi, *superstitiosa est, & vti talis à Sacra Congregatione declarata.*
37 *Huiusmodi sortilegia in Inquisitione Cremonæ solent puniri.*
38 *An Papa possit errare in Canonizatione Sanctorum.*
39 *Quod non potest errare.*
40 *Ecclesia vniuersalis colit Sanctos canonizatos.*
41 *Declaratur locus D. Aug.* Multa corpora SS.
42 *Hæresienm est asserere Papam posse errare in canonizatione Sanctorum.*
43 *Caietanus existimat solum pium esse credere Papam non posse errare in canonizatione Sanctorum.*
44 *Suarez verò ait temerarium esse id asserere.*
45 *Papa in pertinentibus ad fidem non potest errare*
46 *Nec in spectantibus ad mores.*
47 *Sortilegia in quibus miscentur Orationes cum claus.* Si Sanctus est, *sunt hæreticalia.*
48 *Sortilegium amatorium quando sit hæreticale, & seq.*
51 *Sortilegia amatoria committentes interrogandi sunt an crediderint Dæmonem posse cogere voluntatem hominis.*
42 *Sortilegium factum cum hostia non consecrata, an sit hæreticale, opinio Farin.*
53 *Contraria opinio Scaccia, & Zanardi probatur latè, & seq.*
55 *De vtente nominibus, signis, & caracteribus ignotis, vbi de nominibus Angelorum & Dæmoniorum, ac in specie an Vriel sit nomen Angeli, latissimè.*
56 *Inuocans dæmonem cum adoratione latriæ vel duliæ est hæreticus, & quando habeatur pro suspecto, pluraque ibi exempla.*

58 *Inuocans*

58 *Inuocans Dæmonem ad facienda miracula, hæreticale committit sortilegium, & seq.*

61 *Inuocans Dæmonem ad sciendum ea quæ ipse potest naturaliter scire, quando hæreticale committat sortilegium.*

63 *De inuocatione Dæmonis sine cultu.*

64 *De sortilegio ad includendum dæmonem in vase.*

65 *De diuinatione per astra, & Bulla Sixti V. contra Astrologos, & seq.*

68 *De aliis diuinationis speciebus remissiuè.*

69 *Quid sit Astronomia.*

70 *Quid sit Astrologia.*

71 *Astrologus potest ex genitura corporis temperamentum & infirmitates (etiam futuras) prædicere, & illarum tempus.*

72 *Astra in corpus agunt directè.*

73 *Prædictio hæc Astrologi est incerta, & cur?*

74 *Pulcherrima traditio Ptolemei, de incertitudine Astrologiæ, vt in se.*

75 *Astrologia nostra est valde incerta ex Iunctino.*

76 *Reiicitur P. Hurtado, qui voluit Astrologum posse prædicere diem vltra quem quis viuere nequit.*

77 *Reiicitur Bonatus, qui voluit neminem posse viuere vltra 90. annos ex P. Sanch. in Eccles.*

78 *Quid sentiendum de figura facta hora decubitus ægroti.*

79 *Reiicitur Abulensis in cap. 19. Leuitici qui voluit Astrologum non posse prædicere sano infirmitates.*

80 *Infirmitates ex crapula inuitati ad cœnum non possunt ab Astrologo prædici ex P. Arriaga.*

81 *Quid sentiendum de genesi patris elicita ex genesi filij.*

82 *Astrologus potest indicare de inclinationibus nati.*

83 *Astra indirectè agunt in animam, & cur in hoc Astrologus sæpè vera prædicat.*

84 *Iudicium Astrologicum est medium inter possibile, & necessarium secundum auctorem Centiloquij.*

85 *Iudicium de inclinationibus est incertissimum & debet esse vniuersale, non particulare.*

86 *Exemplum ex auctore Centiloquij approbatum à D. Thom. de Mercurio in Domo Saturni.*

87 *Impium est dicere astra inclinare ad delicta.*

88 *Contingentia alia habent connexionem cum temperamento & inclinatione, alia non.*

89 *An Astrologus possit prædicere ea futura quæ habent aliquam connexionem, cum inclinatione, & declaratur P. Raphaël. de la Torre.*

90 *Astrologia prædicens futura contingentia superstitiosa est.*

91 *Probatur hoc ex Scriptura, Conciliis, Iure canonico, Ciuili, & Patribus.*

92 *Astrologi opprobrio habentur apud omnes ferè nationes.*

93 *Sapientis Alphonsi Regis Arragonum pulcherrimum dictum.*

94 *Aquila Ponticus & Eusebius Emisenus ab Ecclesia eiecti.*

95 *Astra horum futurorum nullo modo sunt causa.*

96 *Astrologorum linguas Deus confundit, vt Gigantum, Genesis 11.*

97 *In nullo concordant Astrologi fundamento huiusce vanitatis.*

98 *Diuisio Cœli in 12. Domos voluntaria.*

100 *Dissentiunt Astrologi, in formatione figuræ Cœli.*

101 *In significationibus Domorum.*

102 *In modo faciendi directiones.*

103 *In directione partis fortunæ, planetæ retrogradi, & directione Aphetæ existentis inter medium Cœli, & angulum occidentis, & n. 184.*

105 *In elicienda parte fortunæ.*

106 *An admittendæ sint aliæ Arabum partes.*

107 *In latitudinibus obseruandis in directionibus.*

108 *In mensura directionum.*

109 *In computandis aspectibus Planetarum.*

110 *In obseruando, vel non, capite, & cauda Draconis.*

111 *In viribus Planetæ retrogradi.*

112 *In coniunctione Maleficorum, an sit bona, vel mala.*

113 *Zodiacus nonæ sphæræ imaginarius, ad quid inuentus, & à quo.*

114 *Iste non potest realiter influere.*

115 *Ob præcisionem Æquinoxiorum cum Sol est in Cancro Octaua est in Leone Noua.*

116 *Superstitiosissima est ea Astrologiæ pars quæ profitetur se posse prædicere mutationes Regnorum, ex P. Marquez.*

117 *Cur vera prædicant Astrologi remissiuè.*

118 *Stante Const. Vrbani VIII. Astrologus nulla omnino Iudicia facere potest, neque quoad futuras infirmationes ex malis directibus, ex Genituris Sum. Pontificum & eius consanguineorum vsque ad tertium gradum inclusiuè.*

119 *Campanellæ Astrologia eliminanda.*

120 *Dies Martis & Veneris Campanellæ infausti.*

121 *Familia Mendoza obseruat diem Martis, ex licentia S. Officij & num. 128.*

122 *Non dantur Dies infausti ex se.*

123 *Obseruatio istorum dierum damnatur à Diuo Paulo.*

124 *A sacris Canonibus.*

125 *A Theologis Scholasticis.*

126 *A Philippo II. Hisp. Rege gloriosæ memoriæ.*

128 *Quale peccatum sit illorum dierum obseruatio.*

129 *Omnes ferè dies Hebdomadæ aliquibus nationibus infausti.*

130 *An dies cretionum à diebus infaustis originem duxerint, & late de Intellectu* l. cretionum, Cod. de Iure delib. *& n. 131. vbi examinatur Doctrina Torreblancæ.*

132 *Secundum DD. Vltramontanos, quid sint dies cretionum, & num. 136.*

133 *Tam extraneo hæredi, quam suo datur Ius deliberandi.*

134 *Cretio quid sit, quotuplex, & quibus verbis antiquitus fieret, & num. 135. & 136.*

137 *De Paciscente cum Dæmone expressè vel tacitè, & seq.*

139 *De Professoribus Magiæ.*

140 *Index tam sortil. hæreticalium, quam non hæreticalium est Inquisitor, vbi de remissione horum reorum facienda per laicum, & sequent. & decis. Cons. Neapol.*

142 *Multa fiunt sortilegia contra tormenta, quæ vocantur taciturnitatis.*

143 *Cons. 105. Simonis de Pretis in hac materia, & quomodo intelligendum, n. 149.*

144 *Quæstio hæc incidit in Ciuitate Cremonæ dum Auctor erat Proiudex Maleficiorum, sub Illustrissimo Salamanca.*

145 *Honorifica mentio D. Gasparis de Aliferis tunc meritissimi Vicarij Pratorij.*

146 *Sortilegia hæreticalia spectant ad Inquisitores priuatiuè.*

147 *Sortilegium non qualificatum de Iure Antiquo erat mixti fori, num. 148.*

149 *Cum dubitatur de qualitate Sortilegij, quis sit Index.*

150 Sorti

150 Sortilegium potest considerari vel vt hæresim continet, vel vt ex eo Status Reipublicæ perturbatur.
151 Singularis ad hoc Doctrina Binsfeldij.
152 Hæc distinctio aliàs etiam fit in S.Officio.
153 Hæc tamen Doctrina non est tuta, nec practicanda in sortilegiis hæreticalibus.
154 Scriptura continens sortilegium taciturnitatis penes aliquem carceratum reperta facit contra eum indicium ad torturam pro delicto, pro quo erat carceratus.
155 Remissio humillima auctoris determinationi S. C. & seq.
157 Secundum Bobadill. & Villadiego Inquisitores procedunt contra Ægyptiacas, & 158.
159 Ægyptiacæ sunt à finibus Christianorum eiiciendæ.
160 Contra eas adsunt proclamata Excellentissimorum Gubernatorum huius status Mediolani.
161 Decisio Senatus contra quinque Ægyptiacas Anno 1626. Die 21. Nouembris.
162 Ægyptiaci prædicentes effectus liberos subduntur Iurisdictioni Inquisitorum.
163 Secus si vtantur Chiromantia naturali.
164 De facto in Inquisitionibus Italiæ ferè numquam solet procedi contra hasce Ægyptiacas.
165 Et quando secus.
166 Omnia Tribunalia Mundi subministrant Sancto officio.
167 Sanctum Officium hoc habet peculiare quod nullis aliis Tribunalibus subministrat indicia, siue sæcularibus, siue Ecclesiasticis.
168 Notanda assertio P. Massini.
169 Pulcherrima Doctrina Molini super ritibus Regni Arragonum in hac materia vbi Decisio Sacræ Congregationis.
170 An quoad non hæreticalia intelligatur sublata facultas Episcopis procedendi.
171 An Inquisitores in causis Lamiarum sine Episcopis possint procedere.
172 Quomodo debeat constare de corpore delicti, in sortilegiis facti transeuntis, & permanentis, & sequentib.
176 De probando corpore delicti, remissiuè.
177 De Pentaculis, libris, & aliis Instrumentis repertis penes aliquem, & de Praxi procedendi contra istum, & seq.
180 De aliis indiciis contra sortilegos, & seq.
186 Sanguis à violenter necatis solet exire, & quando.
187 Causa huius emanationis sanguinis.
188 Indicium hoc in quibus Tribunalibus approbatum.
189 Est tamen indicium fallacissimum, & eo vti non debent indistinctè Iudices timentes Deum.
190 Honorifica mentio Illustrissimi Viri, D. Don. Consalui de Salamanca. & seq.
191 De facto accidit hic casus in Ciuit. Cremonæ.
192 Decisio Senatus in hac materia, & quomodo intelligenda.
193 Clara distinctione tota hac materia absoluitur vbi honorifica mentio D. Merenda.
194 Indicium de Olla plena vnguentis, &c. reperta penes sagam.
195 Loquutio Sagæ cum Dæmone.
196 Inuentio alicuius penes patibula.
197 Indicium quod quis alios doceat incantationes.
198 Subita mors sequuta ex eo quod saga tangat inimicum.
199 De nominatione facta à Dæmone.
200 De rebus repertis in cornicali.
201 Singula hæc indicia non sunt ad torturam sufficientia.
202 Quid in hac materia sentiendum de fama publica.
203 Pulcherrima traditio in hac materia Castri Palai, & declaratur quomodo in hoc crimine debeat Iudex esse facilis ad torturam.
204 Processus non sunt inchoandi per Cum ad Aures &c.
205 Decisio Senatus Nostri Mediolani in hac materia.
206 Quæ consideranda ante carcerationem Maleficæ.
207 Perquisitio domus Malefici quando, & quomodo facienda.
208 Medici qua cautela examinandi.
209 Medicorum indicia fallacia.
210 Malefica in separatis carceribus custodiendæ.
211 Iudex eas alloqui non debet nisi iudicialiter.
212 Quomodo maleficæ interrogandæ, & de toto ordine processus.
213 Tortura debet esse simplex omnino, & sine squassis.
214 Tortura non repetenda, & quando secus.
215 Fœminis non abradendi capilli, nec pili ob honestatem.
216 Iudex vti debet in tortura sale scientiæ, & conscientiæ.
217 Quomodo se debeat gerere Inquisitor cum mulieribus, quæ à fide apostatarunt.
218 Iudex in hoc Crimine debet esse facilior ad torturam, à qua dignitas non excusat, & de praxi torquendi reum.
220 Tortura super complicibus quando danda, & an in hoc delicto.
225 De tortura super intentione.
226 Depositiones duarum Sagarum attestantium se in conuentu aliarum vidisse aliquem vel aliquam, an faciant indicium ad torturam vel capturam, & quid de nominatione à Dæmone per exorcismum facta.
228 Socius contra socium non facit fidem, nisi deponat cum Iuramento & in tortura.
229 Decisio Senatus Mediolani pulcherrima in hac materia.
230 Doct. Blanci reprobata ex Bellono Papiensi.
231 Multi tenent hoc etiam in S.Officio habere locum.
232 Hic casus fuit disputatus in S.Congreg. Vrbis.
233 Multi alij tenent Socios in S. Officio admitti sine tortura, & sic practicatur in Hispania.
234 Consuetudo vniuscuiusque Tribunalis sequenda.
235 In Inquisitione Cremonæ quid obseruetur.
236 Pulcherrima Doctrina Cantera in materia illius, qui cœpit facere Sortilegium, sed non perfecit.
237 Ceremonia Mahumetana in occidendis Animalibus.
238 Incipiens, sed non perficiens sortilegium punitur extra ordinem.
239 Ex parte maleficij perfecta oritur indicium ad torturam quo ad partem non perfectam.
240 Sortilegi sunt suspecti de hæresi, & ideo debent abiurare.
241 Notabilis Doctrina circa indicendam abiurationem, vbi quod plenè debet constare de facto, ob quod indicitur abiuratio.
242 Qualiter Sortilegi hæreticales debent abiurare, & seq. & qualiter non hæreticales.
246 Suspicio leuis in hoc Crimine an tollenda, & qualiter, latissimè.
254 Quid sit obseruandum circa facientes Natiuitates, vbi Decisio Inquisit. Hispanæ in hac materia.
256 Qualiter puniantur Sortilegi tam hæreticales, quam non hæreticales, vbi etiam quomodo puniantur mulieres strigæ euntes ad ludos Diabolicos, & quid si sint relapsæ.

§. I.

Sortilegium quid sit.

Sortilegium diffinitur, vt sit quædam superstitio illusoria, & summè noxia, qua homo vtitur dæmonis ministerio, ita Girlandus *in tract. de Sortileg. q.1 n.1.* Farin. *in praxi crim. q. 20. n 73.* sed melior mihi videtur deffinitio Bodini, *de Dæmonomania, l.1. c.1. in princ.* quem sequitur Scaccia, *de iud. ciuil. crim. & hæret. l.1. c.12. n* 20. qui Sortilegium deffinivit, vt sit, quid ad aliquid consequendum diabolicis vtitur instrumentis. 1.

Sortilegiorum tres enumerauit species Girlandus *d. tract. de sortileg. q.2.* & Farin. *d. q. 20 n. 74.* Prima diuinatiua, per quam sortilegi futura quædam præsentia, vel præterita nobis ignota vaticinari conantur Secunda species est sortilegij amatorij, quod fit ad flectendos animos pudicos mulierum, vel virorum ad libidinem. Tertia species est sortilegij malefici, per quod fabricantur infirmitates, morbi, calamitates, & similia in hominibus, vel brutis, ex quibus, vel mors maleficiati statim oritur, vel illius corpus paulatim conteritur, virtúsque debilitatur. Sortilegi nomine hoc loco continentur diuinatores, incantatores, strigiæ, seo lamiæ, sortilegi, Idololatræ, Magi, arioli, aruspices, & alij de quibus Zanchin *de Hæret. c.22. n.1. & seq.* ita Farin. *de hæresi, q. 181. n. 3. vers. Præmitto secundò*, vbi alios allegat, intèr quos Petrum Gregor. *in Syntagm. Iuris, lib.24. tom. 3. c. 3.* vbi agit de pluribus speciebus diuinatorum, quibus addi potest latissimè materiam pertractans Martinus Delrio, *disquisit. magic. lib.4. per tot.* & alij in præsenti titulo allegandi. 2. 3.

§. II.

§. II.

De potestate Dæmonis.

PRæmittenda est hæc quæstio de necessitate, vt postea facilius, & melius intelligantur quæ sumus infrà dicturi de sortilegio qualificato & hæreticali.

4 Et quidem circa elementa, possunt tempestates, grandines, tonitrua, ventos, terræmotúsque excitare, iisque variis modis lædere, vt patet *Iob.* 1. possuntque segetes ex vno in alium agrum transplantare, &c. Less. *de Iust.& iure, lib.* 2. *c.* 44. *dub.* 3. *num.* 14. Matt. Delrius *disquisit. magicarum, lib.* 2. *q.* 11. Binsfeld. *de confessionibus maleficorum, & sagarum, p.* 1. *quæst.conclus.* 10.*fol.mihi* 201.

5 Circa corpora hominum, & animalium, Primò possunt illa celerrime de loco ad locum transferre, prout accidit communiter in Sagis seu Lamiis, quas Dæmones verè, & realiter, ad nocturnos conuentus transferunt. Quidquid enim aliqui dixerint, quod translatio hæc sit tantummodo imaginaria, attamen opinio hæc est falsa, & reipublicæ perniciosa, nam licet negari nequeat, quin translatio hæc aliquando sit imaginaria, attamen negari non potest, quod etiam aliquando realis sit, prout latissimè probant Lessius *vbi suprà*, Delrius *loco citato*, *q.* 26. & Sanch. *ad præcepta decalogi, lib.* 2. *c.* 40. *n.* 6. latè omninò videndus Binsfeld. *de confess. Magorum, & Sagarum, p.* 1 *.q.conclus.* 12. *per totam, fol. mihi* 201. *& conclus.* 13. *fol.* 219. Leon. *in thesauro fori Eccl.p.* 3. *cap.* 35. *num.* 11. *& seq.* Parlador. *quotid. differ. iuris, diff* 106. §. 3. *per tot.*

6 Secundò, possunt corpora hominum, & animalium transformare, non quidem figuram intrinsecè mutandò, sed aliam ex vaporibus extrinsecus circumponendo, ita Less. *loco cit. num.* 18. qui benè tem hanc explicat, Delrius *disquisition. magic. dicto lib.* 2. *quæst.* 18. Binsfeld. *de confess. Magorum, & Sagar. concl.* 3. *fol. mihi* 162. vbi latè explicat *cap.*4.*Danielis.*

7 Tertiò, possunt morbos immittere, qui nulla medica arte queant curari, & similiter morbos omnes curare, qui naturaliter queunt sanari, Less. *dicto dubio* 3.*n.*19.*&* 20.Binsfeld.*vbi suprà,concl.*7. *&* 8.

8 Quartò, occultos Thesauros possunt eruere: sicuti etiam possunt se reddere aliquo modo inuisibiles, & Dæmones in homines immittere, vt ab ipsis obsideantur, Less.*loco cit. n.*21.*&* 22.

9 Quintò, possunt impedire actus matrimoniales, vel refrigerando hominem ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, vel prohibendo missionem spirituum ad membrum; in quo virtus motiua, auctor Lucernæ Inquisitorum *in tractatu de Strigiis, num.* 14.vers. *quod autem*, Binsfeld. *vbi suprà, concl.*6.*fol.*192.

10 Sextò actum venereum possunt exercere cum viris, exhibendo se succubos, & cum mulieribus exhibendo se incubos, & hoc casu possunt prolem gignere, deferendo semen alicuius in vas mulieris in actu copulæ, & tunc prolis verus pater est, non dæmon, sed ille homo cuius semine dæmon fuit abusus, Delrius *vbi supra q.*15. latè Petrus Thyræus, *de apparitionibus spirituum, lib.* 1.*cap.*10. *num.* 2. *& pluribus sequentibus* Binsfeld. *vbi suprà, conclus.* 5. *fol.* 172. & vltra exempla varia huiusce rei à supradictis auctoribus adducta, supra quinquaginta annos, vt videre est votis manuscriptis D. Amid. *voto* 12. *tom.*1. adfuit in Ciuitate nostra, quædam mulier, quæ venereè commiscebatur cum dæmone, credens se commisceri cum quodam suo amasio defuncto, non autem cum dæmone, cum quo tamen nunquam apostatauit à fide, nec de hoc vnquam ab eo fuit requisita, quæque postquam fuit carcerata, ei in carceribus apparebat quotidie; licet secum non commisceretur.

11 Septimò possunt facere, vt nascantur gigantes, quia possunt, cum coeunt cum mulieribus eligere semen plurimum crassissimum, calidissimum, spiritibus affluens, & seri expers, Delrius *vbi suprà, q.* 15. vers. *vltimum in hac quæstione*, & idem dicendum de Pigmæis.

12 Octauò possunt facere bestias loqui, vt accidit in serpente, qui tentauit Euam, Delrius. *q.* 19. Item possunt facere vt homo inediam perferat, longissimoque tempore dormiat, idem Delrius *quæst.* 21. sicuti etiam possunt seni iuuentam reddere, Delrius, qui id probat variis exemplis *dicta lege secunda, quæst.* 23. & producere aliqua mixta sensibilia imperfecta, quæ generantur ex putri, Delrius *vbi suprà, q.* 14.

13 Ex alia parte certum est, dæmonem non posse facere miracula vera, nam hæc potentiam requirunt infinitam, & sic dæmon non potest suscitare mortuos, visum reddere cæco nato, facere vt idem corpus sit in duobus locis, & similia, Delrius *disquisitionum magicar. lib.* 2. *quæst.* 7. latè Binsfeld. *de confess. Magor.& sagarum* 1.*p.q.concl.*1.*fol.mihi* 157.

14 Nec etiam dæmon potest ordinem naturæ, & leges vniuersi mutare, vel euertere, Delrius *loco citato, quæst.* 10. cum autem effectus, qui à diabolo expectatur potentiam eius superat, tunc effectus ille censeri debet præstigiatorius, Delrius *disquisit. magic. lib.* 1. *quæst.* 6. *in fin.* ad quem semper recurrendum in similibus materiis.

15 Circa animam humanam coniunctam corpori, dæmon ea omnia potest, quæ ex corporis dispositione, & imaginatione pendent, vt inferre amentiam, incitare ad amorem, odium, libidinem facilè enim est dæmoni efficere, vt obiectum aliquod assiduè obseruetur phantasiæ, in modum vel conuenientis, vel disconuenientis, & concitare humores, & spiritus consectaneè effectui amoris, vel odij. Less. *de Iustitia & Iure, lib.* 2. *cap.* 44. *dubio* 3: *n.*23. Delrius *disquisitionum magicarum lib.*2.*q.* 24.

16 Circa animam verò separatam nihil possunt dæmones, præterquam quod damnatis possunt irrogare supplicia, & tormenta secundum modum, & mensuram à diuina iustitia pro meritis constitutam, itaque non possunt illas ab inferis excitare, & viuis repræsentare, Lessius *vbi suprà, num.* 23. vers. *circa animas separatas*, Delrius *lib.* 1. *quæst.* 9. & latissimè *quæst.* 26.

Solùm circa hoc difficultatem facit, illud primi Regum, cap. 28. vbi cum Saül petiisset excitari Samuelem per Pythonissam, ipse Saul apparuit, vt verior sententia tenet, quod confirmatur ex cap.46. Eccles.vbi Samuel dicitur prophetasse post mortem, & Regi interitum prædixisse, & ipsum Samuelem, verè apparuisse Saüli probarunt Galatin. *contra Iudæos, lib.* 6. *cap.* 10.Ioseph. *lib.* 6. *Antiquit. cap.* 14. Lyran. & Abulens ibi Petrus Thyræus *de apparit. spiritus, cap.* 11. *num.*8. *&* 9.

Verum Samuel non vi magica suscitatus prodiit, sed diuina in pœnam impij regis, cuius rei signum est, quod magicam incantationem præuenerit, vnde, & turbata est Pythonissa, & rectus capite sursum elato emerserit è terra, contra morem vmbrarum magicarum, quæ pedibus sursum versis, & capite deorsum prodire dicuntur, ita Lessius qui rem

hanc fusè explicat *loco citato, num.* 24. videatur ad hoc D. Thom. 2.2. *q.* 95. *art.*4. *ad* 1. & eo loco omnes eius commentatores, & Ioan. Marianam Societ. Iesu, *in dictum cap.*28. *Regum, num.* 15. vbi alios DD. ad hoc refert.

§. III.

De pacto Sortilegi cum Dæmone, expresso & tacito.

17. INter Sortilegum, & dæmonem duplex pacti genus interuenire solet, expressum vnum, tacitum alterum, ita Farin. *de hæresi, quæst.*181.*num.*34. Binsfeld *de Confess. Malef. prælud io* 6. *per tot.* Suar. *de relig. tom.*1.*lib* 2. *de superstitione, cap.*9. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.*2. *c.* 38. *num.* 3. *& seq.* latissimè Delrius *disquisit. magic. lib.*2.*quæst.*4. *&* 5.

18. Expressum cum dæmone pactum est, quod expressis verbis à sortilego fit cum dæmone, aut cum sciens aliquis dæmonem per aliquod signum occulta docere, illud ea docendus vsurpet, ita Sanch. & alij *locis allegatis* videatur Delrius, qui *d. q.* 4. vers. *Primò sciendum est*, declarat omnes modos, quibus hoc pactum fieri solet. Quamuis existimarem ego falli Sanchez dum voluit, vsurpantem signa, & characteres, ad quorum vsum dæmon aliquid facit, habere pactum expressum cum dæmone cum re vera illud tantummodo sit pactum tacitum, & implicitum, vt videre est ex Delrio, & aliis *vbi suprà.*

19. Tacitum pactum est cum quis superstitiosis vtitur signis, ad quorum vsum dæmon vigore pacti expressi habiti cum primo instituente, aliquid facit, & operatur, ita Delrius *vbi suprà*, vers. *Pactum tacitum duplex*, & latissimè *vbi suprà*, *tot. cap.* 9.

20. Ex quo colligitur pactum hoc tacitum cum dæmone interuenire posse, etiam absque eo quod sortilegus intendat opem dæmonis implorare, cum enim signa illa à sortilego vsurpata, ex sola secreta hominis ope effectum speratum efficiant, eo ipso quo, quis hic vacat, tacitè velle videtur dæmonis opem, Sanchez *vbi suprà, num.* 4. Et hoc est, quod subtilissimè docuit Caiet. 2.2. *quæst.* 95. *art.* 2. vers. *ad euidentiam huius*, quem sequitur Simanc. *de Cath. Instit. tit.*63.*num.*13. & Suar. *loco cit. num.*13. *& n.* 7. vbi quod per crassam ignorantiam, vel inaduertentiam po est quis velle contraria, vnum formaliter, aliud virtualiter vt accidit in his Sortilegis, qui formaliter nolunt opem dæmonis, & virtualiter illam volunt, vtendo signis, & caracteribus magicis.

21. Malitia vtriusque pacti, in eo sita est, quippe ab ipso mundi exordio *Gen.* 3. Deus inter homines, & dæmones inimicitias posuit easque vniuersi in Baptismo spondent, quare pacta huiusmodi cum dæmone ineuntes, fœdus cum Dei inimico, & hoste iurato ineunt, quamobrem pertinet hoc ad proditionem quandam & Apostasiam, instar militum, ad contrariam inimicorum factionem declinantium, ita Sanchez *loco citato, d.c.*38. *n.* 6 Suar. *de relig. tom.*1. *lib.*2. *de superstitione, cap.*8. *num.*19. post Caietan. 2.2. *q.* 90. *art.*1. optimè Eymericus *in directorio Inquisitorum p.*2. *q.* 3. & ob id D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.* 10. dixit; *Nolo vos socios fieri dæmoniorum.*

22. Quærit Suarez, *loco supra citato, cap.* 10. an diuinatio v.g. & sortilegium factum per pactum tacitum cum dæmone, differat specie à facto cum eodem dæmone per pactum expressum? Et omittendo ea, quæ in scholis pro vnitate specifica dictorum sortilegiorum dici possent, clarum est, quod, quo ad pœnas ac præsumptionem de hæresi sortilegia illa habenda sunt pro distinctis specie; ita Suar. *loco citato*, & D. Thom. *in* 2.2.*q.*95.*art.* 3. *ad* 1. vbi ait multo grauius esse Dæmones inuocare, quàm aliqua facere quibus dignum sit, vt se dæmones ingerant, licet in foro conscientiæ *resol. moral. p.* 1. *tract.* 7. *resol.* 66. voluerit dicta sortilegia non differre specie, ac proinde in confessione non esse necessarium, quod in specie exprimantur, certum tamen est, quod cum in sortilegiis factis cum pacto tacito non sit tam clara eorum malitia sicuti est in aliis sortilegiis, in foro conscientiæ sortilegus ex pacto tacito aliquo euitat culpam mortalem, videatur Portel. *in dubiis regul.* verbo, *sortilegia, num.*26. & Bosnaniens. *in decis. totius Theolog. lib.* 3. *c.* 8. *q.* 1. *conclus.*6.

§. IV.

De Sortilegiis hæreticalibus & non hæreticalibus.

VVlgatissima est sortilegiorum diuisio, in qualificata, seu hæreticalia, & non qualificata, seu non hæreticalia; de qua latissimè Pegna, Scaccia, Farin. & Delrius *locis infrà allegandis.*

Sortilegium hæreticale, & qualificatum est, quod exercetur cum aliquo dicto, seu facto hæreticali, vel cum abusu Sacramentorum, vel rerum quas Theologi vocant Sacramentalium, Olei sancti, Candelæ Benedictæ, Agnus Dei, &c. vel cum in eo adhibetur Euangelium, Symbolum, Pater noster, vel aliquis Psalmus Dauid. vel aliæ orationes, vel verba Scripturæ, maximè ad effectum consequendum, quod de se sit peccatum mortale, ita Pegna *ad director. part.* 2. *comm.* 67. Farin. *de Hæresi, quæst.* 181. *num.* 2. *& pluribus sequentibus*, Scaccia, *de iud. ciuil. criminalibus, & hæreticalibus, lib.* 1. *cap.* 12. *num.*... Delrius *disquisitionum Magicarum, lib.* 5. *section.* 15. *per totum*, Leonardus *in Thesauro fori Ecclesiastici part.*3. *cap.*36. *num.* 9. Ex quibus plura in praxi colligi possunt. 23.

Primò, sortilegium hæreticale commiti ab iis, qui à Dæmone petunt ea, quæ soli Deo reseruata sunt, vt cùm petunt resurrectionem mortui, veram creationem, illuminationem cæci nati, &c. Farin. *de hæresi, quæst.* 181. *num.* 5. vbi alios antiquos DD. allegat. 24.

Secundò, sortilegium hæreticale committere baptizantes puerum, vel baptizantes imagines, magnetem, vel hominis mortui cadauer, ita Farinac. *de hæresi, dicta quæstione* 181. *num.* 23. *& seq.* Scacc. *loco suprà citato, num.* 36. Pegna *com.* 67. vers. *Postremo generaliter* Leon. *in Thesauro fori Ecclesiast. dicto cap.* 36. *num.* 10. & Delrius *disquisit. magicar. lib.* 5. *sect.* 15. vers. *Dico quartò*, vbi quod isti, vel sunt hæretici si credunt formam, & materiam Baptismi esse aliam ab ea quam Christus instituit, vel si sic non credunt, sunt vehementer de hæresi suspecti. 25.

Tertiò, hæreticale sortilegium est, cùm Dæmoni tribuitur adoratio vel latriæ, vel duliæ soli Deo, & Sanctis eius debita, ita Eymericus *in Directorio p.* 2. *q.* 42. *ferè per totam*, vbi etiam Pegna latissimè, Scaccia *dicto cap.* 12. *num.* 15. *& sequent.* Dicitur autem sortilegus, latriæ honorem Dæmoni dare, si vocaret eum Deum, vel aliis verbis denotantibus diuinitatem, honorem verò Duliæ si eum vocaret Sanctum, vel Beatum, si ei genuflecteret, 26.

preces

preces funderet, luminaria accenderet, thus, & alia aromata ei offerret immolaretque ei aliquod animal, vel sanguinem proprium, de quibus vide Eymeric. *loco cit.* & Scacc. *d. cap.* 12. *num.* 26. *seq.* & Leon. *d.c.*36.*num.*9.& 10.

27 Quartò, sortilegium hæreticale est, quod fit ad inuenienda furta, cum puella virgo habens cereum accensum in manu ponitur ante phialam plena aqua, & profert hæc verba, *Angelo bianco, Angelo santo, per la tua santità, per la mia virginità mostra mi, chi hà tolto tal cosa*, ita consuluit pleuissimè Barbat. *cons.* 5. *lib.* 1. Decian. *tract. crim. lib.* 10. *cap.* 17. vers. *Item hæreticus est, qui per phialam.* Pegna *parte secunda, comm.*68. latissimè Farin. *de hæresi, quæst.* 181. *num.* 15.

Et licèt Clarus *in §. hæresis, n.*13. *ad finem*, expressè reprobet Barbat. prout etiam facit Rim. Iun. *cons.*4.14.*n.* 16. & *seq.* expressè docentes sortilegia facta ad inuenienda furta non esse hæreticalia.

Attamen veritas est, quod huiusmodi sortilegia, tunc sunt hæreticalia, cum in eis interuenit abusus vel Sacramentorum, vel Sacramentalium vel aliquid aliud ex his quæ *suprà* diximus, aliàs secus, Farin. *vbi suprà num* 17.

In casu autem nostro negari non potest, quin sortilegium sit hæreticale, cum in eo diabolus vocetur Sanctus, & sic duliæ honor ei impendatur. Idem dicendum de vsu speculi ad scienda futura, cum accensione candelæ quæ adorationem significat, Ricc. *decis. curiæ Archiep. Neap.* 243 *per tot. vol.* 2.

28. Quintò quæcumque sortilegia fiunt à Sortilegis habentibus pactum expressum cum Dæmone respectu operantis sunt hæreticalia, etiamsi talia non essent ratione operis, vt quia à Dæmone peteretur res suam facultatem naturalem non excedens, ita Matt. Delrius *disquis. magic. lib.* 5. *sect.* 15. *num.* 2. vers. *Secundum axioma*, Zanard. *in summ. diuinorum præceptor. p.* 2. *cap.* 64. vers. *secundò erit sortilegus*, tales enim pacta cum Dæmone ineuntes sunt vehementer suspecti de Apostasia, ita Zanard. ibi ex D. Thom. 2. *Sent. dist.* 7. Genuens. *in Praxi Curiæ Archiepiscop. Neapol. c.* 18. *n.* 11. vers. *Item vehementer suspecti, in nouissimis impressis, & in antiquis, c.* 23.

Sextò, breuiter omnia sortilegia sunt hæreticalia, in quibus sortilegi Imagines baptizant, pueros rebaptizant, caput defuncti fumigant Sanctorum Imagines conculcant, sputis fœdant, Cruces deiiciunt, vel coniungunt, Sacramentis sacris, vel Sacramentalibus nefariè abutuntur, dæmones inuocant, eis thura adolendo, sacrificia offerendo, candelas accendendo, cultum tribuendo, genua flectendo, humi prosternendo, preces emittendo, adorando, se eis deuouendo, obedientiam promittendo, laudes eorum vel cantus proferendo, castitatem, pro eorum reuerentia, vel admonitu seruando, ieiunando, carnem suam macerando, vestibus nigris, vel albis, pro eorum reuerentia, induendo; per characteres, signa, & ignota nomina obsecrando; Aues, vel alia similia animalia immolando, sanguinem proprium ex se emittendo, vel aliquid simile in eorū cultum, & obsequium peragendo qui eorum scripta nomina honoris, & cultus causa secum deferunt, vti latissimè hæc omnia prosequitur Beloch. *de casibus reseruatis, parte secunda, quæst.* 1. *in primo casu Tabellæ Anchonitanæ, num.*73. & ferè per totum illum casum, ex quibus colligitur, quod sortilegium non

29. hæreticale est, in quo nulla ex supradictis interueniunt, ita Doctores *suprà* allegati quod pariter prohibitum, & vetitum est, & regulariter exerceri non solet, sine pacto saltem implicito cum dæmone, & ob id licet ad bonum finem factum, punitur, ab Inquisitoribus, vt fuit decisum in Curia Archiepiscopali Neapolitana in quadam vetula octuaginta annorum, quæ huiusmodi simplicia sortilegia faciebat ad sanandas infirmitates, teste Riccio *decis. illius curiæ* 144. *vol.* 2. quam desumpsi à Carocc. *decis.*88. *per tot.* Sic etiam simplex sortilegium videtur superstitiosus ille medendi modus, quo vulnus breuissimè curatur, applicando medicamentum petiis lineis sanguine vulnerati madefactis, quia agens naturale naturali actione transeunte non potest agere in distans, ita Bonacina *de legibus disputatione tertia, quæst.* 5. *punct.* 4. *num.* 18. & *sequent.* vbi quod ita fuit conclusum in Pœnitentiaria Mediolani, & *num.* 19. addit hosce sic medentes debere denunciari Sancto Officio, & ita in nostro Sancto Officio Cremonæ huiusmodi sic, vel similibus modis medentes, puniuntur grauissime. similiter sortilegium non qualificatum est, quod fit cum ossibus mortuorum, desumptis ex aliquo cœmeterio.

Et licet aliqui Viri docti. & Pij voluerint, illud sortilegium esse qualificatum, quia ossa illa sunt pars corporis humani solemni ritu ab Ecclesia benedicti, dum Eccles. sepulturæ traderetur, attamen opinionem hanc ego semper falsam existimaui, quia ossa illa non possunt dici quid Sacramentale eo modo, quo à DD. Sacramentalia vocantur, præterquam quod hinc sequeretur, quod Sortilegium factum cum capillis mulieris esset qualificatum, quia capilli sunt pars corporis mulieris ab Eccl. sia in Baptismo benedicti, & in Confirmatione ab Episcopo Sacro Chrismate inuncti, & ita pluries practicatum fuit in nostro S. Officio Cremonæ, me Consultore existente.

§ V.

De Sortilegio sanitatis quando sit hæreticale.

Sortilegia quantumuis ad bonum finem facta illicita esse concedunt omnes quos longa serie refert Petr. Binsf. *in l.*4.*q.*5. *concl.* 2. *Cod. de Malef. & & Mathemat.* quinimo sortilegia huiusmodi aliquando simplicia esse, aliquando verò qualificata, & hæreticalia nequaquam probabiliter potest dubitari. 30.

Si enim sine vlla immixtione Sacramentorum vel rerum quas Theologi sacramentales vocant, vel sine aliis à nobis supra recensitis, *num.* 23. & *seq.* fiat sanitatis sortilegium, certè erit simplex, sed si aliqua ex eis interueniant, non video quare non debeat dici sortilegium qualificatum, & ne id proprio marte dicere videamur, allego in terminis Torreblancam *de Magia lib.* 2. *c.* 49. *num.* 56. vbi ex Martino del Rio *disquisit. magicarum lib.* 3. *cap.* 2. *q.*4. *sect.* 7. vers. *per Christum, & cum Christo*, & vers. *De hac formula*, narrat, quod quidam salutator Ipri, fuit damnatus, vt Negromanticus ex eo quod recitatis verbis Sacrosanctæ Consecrationis, & nonnullis aliis sanabat omnia vulnera, & *num.* 55. addit idem Torreblanca omnino videndus, huiusmodi sortilegia sanitatis, eo superstitiosiora esse, quò sanctiores res in eis permiscentur, quia res Deo debitæ, & dedicatæ in sortilegiis adhibitæ Diabolo eius hosti offeruntur, vt notat Ioan. Ciuil. *de superstit. p.* 3. *cap.* 11. 31. 32. 33.

Neque dubitandum est quin Inquisitores sint Iudices competentes in huiusmodi sortilegiis sanitatis, quæ passim ab Hispanis vocantur *Ensalmo*, quod verbum nostra lingua significat medicamentum, quod 34.

quod fit recitando super infirmos Psalmos, &
Orationes, vt dixit Laur. Franciosin *in suo elegan-
tissimo Dictionario Hispano, & Italico. parte 2.* in
35. verbo *Ensalmadera*, ita enim practicatur in Hispa-
nis Inquisitionibus vt attestatur P. Diana *resolut.
moral. p 4.tract.8.resol.112.& tract 3. resolut 62.*vbi
etiam resoluit orationem incipientem *Crux Chri-*
36. *sti*, &c. ad pestem euitandam esse omnino supersti-
tiosam, & vti talem fuisse à Sacra Congregatione
S. Officij declaratam, per literas Eminentiss. D.
Cardin. S. Honufrij, datas ad Inquisitorem Hetru-
riæ, 18. Septembris 1630. vti etiam attestatur P.
Marchinus Religiosus Congreg.Clericorum S.Pau-
li Decollati. *in suo eleganti tractatu de peste in pro-
blematibus f.44 problemate 33.*

Et in nostra Inquisit. Cremonæ possum ego at-
testari huiusmodi sortilegia sanitatis grauissime pu-
niri, pro facti, & personarum qualitate à Reueren-
diss.per tempora Inquisitoribus.

37. Et ita in Congregatione nostra Sancti Officij
coram.Eminentiss. D. meo Camporeo die 25. Sep-
tembris 1638. per omnes DD. Consultores vno
excepto fuit dictum sortilegium cum Hostia non
consecrata factum ad sanitatem esse hæreticale, &
in ea dicebam, quod licet DD.in hac materia lo-
quantur tantummodò de Hostia consecrata, vel de
Hostia super qua celebratæ sunt Missæ, attamen
vltra rationes supra allegatas, idem conuincebat se-
quens ratio. Quod forma Sacramenti,Eucharistiæ
adhibita in sortilegio in omnium sententia reddit
illud Qualificatum,igitur idem dicendum est de alia
parte integrante eiusdem Sacramenti id est de Hostia
non consecrata, quæ adeo est materia Sacramenti,
quod moraliter pro Eucharistia tantummodò est
destinata, & non est sicut aqua, & oleum respe-
ctu Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, quæ
de se sunt materiæ communes tam ad Sacra, quàm
ad profana.

Et si dicatur quod vtimur Hostia non consecra-
ta aliquando ad literas claudendas, respondetur,
quod hoc est mere per accidens,& non tollit, quin
Hostia moraliter tantummodò pro Sacramento
Eucharistiæ sit destinata. Et cum hac sententia vi-
detur transire me citato Diuus Trasiniera *de obliga-
tione denunciandi quæst. 4.cap. 7. num. 6.* vers. *Imo
verò Carena.*

§. VI.

An Sortilegium sit qualificatum in quo Sanctitas alicuius Sancti Canonizati in dubium reuocatur.

SOlent plerumque impij Sortilegi sacrilegis ora-
tionibus vti in quibus Sancti aliqui inuocantur
cum conditione, *si Sanctus es, vel si Sancta es,*ideo
opportunè,quæritur an huiusmodi sortilegia ex hoc
præcisè sint qualificata.

In hac re breuiter dicendum est, hanc quæstio-
nem ab alia pendere de qua agunt Theologi, *in 3.
sententiarum distinct.25.* cum Magistro, *& in 22. D.*
38. *Thoma in materia de fide*, an Papa possit errare in
Canonizatione Sanctorum? hac enim discussa clarè
parebit solutio præsentis difficultatis.

Circa hanc igitur Canonizationis Sanctorum ma-
teriam arbitror statuendas esse duas conclusiones.

39. Prima conclusio sit,Papa non potest errare in Ca-
nonizatione Sanctorum, hæc conclusio est contra
Ioan. Vvicleff, & alios hæreticos apud Thomam
Vvaldensem, *tom.3. de Sacramentalibus, c.* 122. qui
dicerunt totum contrarium, Papam scilicet posse
errare in Canonizatione Sanctorum.

Probatur autem conclusio,quia Ecclesia vniuersa- 40.
liter colit Sanctos Canonizatos, at ex D. Augustino
insolentissimæ insaniæ est disputare an sit facien-
dum, quod tota facit Ecclesia, videatur Bellarm.
*tom. 1. eius controu. disp. 7. generali de Ecclesia
triumphante, lib.1.c. 9.* vbi hoc probat multis argu-
mentis & respondet ad locum quem, vt Diui Au-
gustini multi obiiciunt, *multorum corpora*, hono- 41.
rantur in terris, quorum animæ torquentur in ge-
henna, & dicit quod debet intelligi de impiis qui
honorantur superbissimis sepulchris, vel de Marty-
ribus Donatistarum, qui ab hæreticis honorabantur
vt Martyres, cum eorum animæ re vera torqueren-
tur in Inferno.

Secunda conclusio est.Propositio hæc, Papa po- 42.
test errare in Canonizatione SS. est hæretica.

Hæc conclusio est contra Caietanum. *in primo 43.
tom. eius tractatuum, tract. de Indulgentiis ad Iu-
lium III.c.8.* & Canum, *lib. 5 de locis Theologicis c.
5. propè finem*, qui voluerunt solum piè credendum
esse Papam non errare in canonizatione Sanctorum.

Est etiam contra Suarez *de fide disput.5. sect.* 8. 44.
*num.*8.vbi dixit eam propositionem non esse de fi-
de, sed solummodò impiam, & temerariam.

Probatur conclusio. Papa in his quæ ad fidem 45.
pertinent, vel rem fidei secum trahunt, non potest
errare iuxta promissionem Christi Domini, *Rogaui
pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* At Canoni-
zatio Sanctorum rem fidei habet annexam,quia hoc
ipso, quod Sanctus canonizatur proponitur ab Ec-
clesia vt colendus, & Deus in eo.

Confirmatur quia de fide est, Papam non posse 46.
errare in his quæ ad mores spectant, igitur multo
minus poterit errare in canonizatione Sanctorum.

Et hanc opinionem contra Caietanum, & alios
latè tenuerunt, & probarunt Pater Valentia, *in 2.
2. disp. 1. punct.7.q.6.* §.40.vers. *Itaque*,P. Franc. de
Pitigian. *in 3. sententiarum distinct.25 q. 2. art. 5.* &
P. Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere Moral.
tom.1.tract.4.disp.1.punct.5.* §.4 qui alios allegant.

His igitur sic stantibus dicendum est, Sortilegia
in quibus miscentur huiusmodi orationes esse hæ- 47.
reticalia ratione illarum conditionum quibus quod
est de fide certum, proponitur sub dubio, & ita plu-
ries decisum fuit in Inquisitione Cremonæ.

§ VII.

An præbere pocula Amatoria sit sortilegium Hæreticale.

DE hoc Sortilegij Amatorij genere, variisque 48.
modis, quibus ad illud conficiendum vti so-
lent Magi, illiusque vi, & efficacia, ac tandem de re-
mediis aduersus illud, latissimè videndus est Delrius,
disquisit. Magicarum lib.3 p.1.q.30.per tot. qui alios
citat,sed ad rem nostram.

Dicendum breuiter est, secluso pacto expresso 49.
cum Dæmone, seclusoque etiam abusu Sacramento-
rum, Sacramentalium,& verborum Sacræ Scripturæ,
ac demum seclusa inuocatione ipsius Dæmonis per
verba deprecatiua, Sortilegium ad tentandam mulie-
ris pudicitiam non est hæreticale, ita Eymeric. *in
Directorio p. 2. quæst.* 43. Pegn. *in comm. ad dict.
quæst. sub litera N*, §. *Qui dedit pocula* Petr. Bins-
feld. *in Commentario legis* 4. *Cod. de Malefic. &
Mathem. quæst. 3. concl.* 3. Scaccia *de Iudic. tom.1.
cap.* 12.

cap. 12. *num.* 39 vbi quod hæc opinio non habet contradictorem. Farin. *de delictis, & pœnis, quæst.* 20. *num.* 80. Aloys. Ricc. *in Praxi fori Episc. tit. de Hæresis crimine, resol.* 414. *num.* 11. vers. *Si vero*, vbi omnes alios antiquiores citat.

Ratio huiusce conclusionis est, quia per hæc sortilegia postulantur Dæmonis auxilium ad tentandum, quod est ipsius proprium cum Matt. 4. tentator dicatur, ita Binsfeld. Ricc. & alij *sup.* allegati, & de hac ratione nos *infrà* latè, cum de Dæmonis inuocatione loquemur.

49. Dixi secluso pacto expresso cum Dæmone, quia tali pacto existente sortilegium, si non ratione, operis saltem ratione operantis, est hæreticale iuxta ea quæ dixi *sup. q. proxima præcedenti* vers. 5. *Quæcumque* ex mart. Delrio, Genuense, & Zanardo *locis alleg.*

50. Dixi etiam secluso abusu Sacramentorũ, rerum Sacramentalium, & verborũ Sacræ Scripturæ, nam si in hisce poculis misceantur Hostia consecrata, Sanguis Iesu Christi, Aqua Benedicta, Reliquiæ Sanctorom, Pater noster, Psalm. aliquis Dauid. &c. Sortilegium erit Hæreticale, huiusmodi pocula præbere, Ricc. *loco citato n.* 11 vers. *& huic prima.* Pegna *loco citato*, vers. *Rursus id quoque animaduertendum*, & nos *suprà* etiam alios cumulauimus *q. præcedenti*, vers. *sortilegium hæreticale, & qualificatum*, Binsfeld. *loco proximè alleg. q.* 2. *conclus.* 5.

Dixi tandem dummodò Dæmon non inuocetur verbis deprecatiuis, propter ea quæ latissime *infrà* dicemus, de inuocantibus Dæmones.

51. In hac tandem materia notandum diligenter est, quod ab omnibus ferè aduertitur, in hisce casibus, reos amatoria pocula præbentes exactissimè examinandos, & interrogandos, an credant maleficia aut Dæmonem posse cogere alicuius viri, vel fœminæ voluntatem ad amorem inhonestum, nam si hoc crederent, vt verè hæretici tractandi essent, nisi illos ignorantia excusaret, ita Alph. a Castro *de iustu hæretic. punit. cap.* 15. *in fin. lib.* 1. Pegn. *d. Commentario* 68. vers. *Rursus* Binsfeld. *d. q.* 2. *conclus.* 4. Graff. *in suis Aureis decis.* 1. *p. lib.* 2 *cap.* 5. *num.* 22.

§. VIII.

An sortilegium factum cum Hostia non consecrata sit Hæreticale.

52. IN hoc pugnantes ad inuicem sunt Doctorum sententiæ, nam aliqui dixerunt hoc casu sortilegium minimè posse vocari hæreticale, etiam si super ea Missæ celebratæ sint, ita Farin. *de delict. & pœnis, quæst.* 20. *num.* 84. *& de Hæresi quæst.* 181. *num.* 20. vbi allegat Locatum *in Iudiciali Inquisit.* verbo *Sacerdos num* 4. & Delrium *disqu. Magic. lib.* 5. *sect.* 15. vers. *dico quintò. è contrario & melius, vtriusque.*

53. Scaccia *de Iudic. Ciuil crim. & hæretic lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 24. vers. *Sortilegus igitur.* dixit sortilegium esse hæreticale, vti in sortilegis Hostia non consecrata, in qua tamen Missæ celebratæ sint, & ait se nescire quomodo saluari possint à lapsu, Oldrad. Farin. & Ghirl. qui contrarium tenuerunt, nam cum Sortilegus illa Hostia vtatur, quia fuerunt super ea celebratæ Missæ, intendit virtutem Missarum miscere in Sortilegio, & quamvis Hostia non sit sacrata, attamen cum propter Missas super ea dictas adhibeatur in sortilegio, negari non potest, quin talis Sortilegus re sacra abutatur, nisi enim crederet Missas Hostiæ virtutem addere, Missas super ea dici non curasset, Scaccia *loco citato quinimò vlteriùs.*

Zanardus *in Summ. diuin. Precept. p.* 2. *cap.* 64. vers. *Imo teneo, quod vti,* subtiliter docuit quod vti Ho- 53. stia non consecrata, in Sortilegio, & eam in aera sursum cum spretu proiicere, siue apostatando à fide, siue non, etiam ad effectum bonum in se, puta ad soluendum maleficium, quamvis in modo malus sit, etiam si super illa Hostia non sint celebratæ Missæ, erit actus, facientem reddens de Hæresi vehementer suspectum, & ita se consuluisse, in sancto Officio Cremonæ attestatur, de anno 1611. dum esset S. Officij Consultor.

Mouetur P. Zanardus primò. ex eo quod in quacumque Hostia reperitur Crux Christi, quæ vbicumque, & in quacumque materia reperiatur semper est adoranda adoratione Latriæ, vti docuerunt communiter Theologi *in* 3. *sent. dist.* 9. *& in* 3. *part. summæ D. Thom. quæst.* 25. *art.* 4.

Secundò, quia sæpè non rem, sed significatum inspicimus, at quæcumque Hostia, siue consecrata, siue non, semper repræsentat Sacrosanctum Missæ sacrificium, vnde eam spernere, in necessarium consequens est spernere Sacramentum Altaris.

Tertiò, quia si Sortilegus non intellexisset derogare Sacramento Altaris, cur potiùs Hostiam, quam aliam rem selegisset.

Et ex his ego quoque sum in eadem sententia, cum Scaccia, & Zanardo, ad cuius maiorem declarationem,

Considero, quod Diabolus fuit inuentor, & institutor primus omnium Sortilegiorum, qui ad talia 54. sortilegia, tales res adhiberi voluit, vt eius auxilium Sortilego daret, Diabolus autem inimicissimus est Dei, & sacrosancti Sacramenti Altaris, vti continentis Corpus Iesu Christi, & Sacrificij Missæ, quod Passionem Christi repræsentat, per quam regnum Diaboli fuit destructum, vnde decernendo, vt in tali sortilegio, Hostia licèt non consecrata adhibeatur, præsumitur Diabolus hoc fecisse in odium, spretum & contemptum tam Sacramenti Altaris, quam Sacrificij Missæ.

Neque in contrarium pro Farin. Oldr. & Girl. sententia allegari potest Martinus Delrius *disquisit. magicarum, lib.* 5. *sect.* 15. vers. *Dico quinto.*

Primò, quia sententiam illam tantum probabilem appellat.

Secundò, quia ait illam procedere, dummodò rectè sentiat Sortilegus de præsentia Corporis Christi in Sacram. nec crediderit Hostiam, Missas, & Sacram. Altaris aliquam vim habere ad effectus Magicos, hæc sententia (ait Delrius) probabilis est, si de hac eius intentione, & credulitate constat, nam quamdiu non constat, Mihi quidem videtur de hæresi maximè suspectus, ex quo apparet potius Delrium nostræ, quàm Farin. sententiæ fauere.

§. IX.

De vtente in sortilegijs nominibus, & caracteribus, & signis ignotis.

AD cognoscendum, num vtens in sortilegiis, signis caracteribus, & nominibus incognitis, 55. sortilegium hæreticale committat, necne, discedendum nobis non est, à regulis *suprà* traditis.

Si enim cum nominibus ignotis, signis, &c. miscetur aliquod factum hæreticale, vel aliquod Sacramentum, vel Sacramentale, seu aliqua oratio, vt *Pater noster*, &c. vel tandem adest pactum cum Dæmone expressum, tunc non est dubium, quin Sortilegium sit hæreticale, hoc patet ex his

quæ suprà diximus *de sortileg.haret. in genere.*

Si verò nullum horum interueniat, tunc sortilegium non est hæreticale, sed simplex, prohibita tamen sunt huiusmodi signa, &c. in lege Domini, *Leuitici*.19.vbi prohib. ne figuræ, aut stigmata fiant, & grauissimè peccat vtens hisce signis, Pegn. *comm*.68.*p*.2.Azor, *Inst.Moral.lib*.19 *cap* 26.*q*.6.*p*.1. Simanch.*de Cath.Inst. tit*.63.*de superstitionibus n*.12. vbi quod hisce figuris tacite Dæmon inuocatur, & *num*.13.vbi dixit quod obseruare nomina, signa,& caracteres, & cætera omnia, quæ natura sua nullam habent virtutem, superstitiosum est,atque adeo vehementer suspectum, latè Farin. *de delict. & pœnis quæst*.20.*num*.97.*& seq.& de hæresi*, *q*.181.*n*.30. vbi alios allegat.

An autem huiusmodi signa, & caracteres virtutem aliquam naturalem habeant, & quam? vide latissimè hac de re disserentem Martinum Delrium *disquisit.Magic.lib*.1.*qu*.1.*per totum*.

Quibus adde Torreblancam *de Magia operatrice lib*.2. *cap*. 9.*num*. 26.*& sequ* vbi quod Orationes etiam piissimæ damnatæ sunt ob pactum implicitum cum dæmone si permixta habeant nomina incognita, & *num* 27.ait suspectum etiam esse eum qui Magicis, & ignotis caracteribus commiscet signum Sanctissimæ Crucis.

Ad finem huiusce §.Notandum primò, nomina inscripta Gob.Giber, Gabir, Gadebru.esse sine vlla difficultate nomina Dæmonum Ioan. Laurentius Anania *in suo Tractatu de natura Dæmonum lib*. 2. *c*.6.vbi etiam benè ait generaliter omnia nomina incognita dæmonibus adscribi.

Notandum secundò, quod ex natura vniuscuiusque Angeli si nobis esset perspecta in singulis proprium munus agnosceremus, quia ait D. Thom. *in parte* 1. *quæst*.108. *artic*.3. sicur quælibet stella habet propriam influentiam, ita multo magis quilibet Angelus proprium munus,quia autem natura singulorum Angelorum nobis est ignota, ideo ignoramus quoque singulorum munera, ex quibus singulis peculiaria nomina imponere possemus Iacobus Granado *in* 1.*part.tom*.3.*de Angelis tract*. 16.*disp*.2. *num*. 1.

Notandum tertiò, tria solum esse nomina propria Angelorum, quæ ex scriptura Sacra colliguntur videlicet, *Michael,Gabriel,Raphael*,ita P.P.Concilij Romani, sub Zacharia Papa, apud Card. Baronium *Annalium Ecclesiasticorum tom*. 9. *fol.mihi* 132.*impressionis Veneta*, *sub Anno Domini* 745.*n*.17. his verbis, *Nos autem vt à S. Apostolatu verbo edocemur*, *& Diuina tradidit auctoritas*, *non plus quam trium Angelorum nomina agnoscimus, Michael*, *Gabriel*, *Raphael*, Granado *vbi suprà*, Serarius *in cap*.12.*Tobia*, *quæst*. 11.& P.Cornelius à Lapide *in caput* 1. *Apocalip*. vers. 4.§.*Nota typum*, *& symbolum*.

Notandum quartò, nomina, *Raguel*, *Tubuel*, *Adimis*, *Tubas*, *Simihel*, applicata Angelis esse magis nomina Dæmonum, quam Angelorum, ita dixerunt Patres illius Concilij Romani, dum reprobant orationem quandam compositam, à quodam Aldeberto Pseudo-Episcopo Hæretico, vbi sub memoratis nominibus Angelos inuocabat, & coniurabat, & confirmatur hoc ex eo, quod nulli auctores(quos viderim)inter nomina Angelorum ponunt supradicta quinque nomina, vnde ob id magis standum est determinationi Patrum illius Concilij stante maximè approbatione Zachariæ Summi Pontificis.

Notandum quinto, posse esse aliquam controuersiam de nomine *Vriel*, nam inter nomina damnata ab illis Patribus est etiam nomen *Vrielis*, sed in contrarium, quod sit nomen Angeli probatur ex 3.& 4.*Esdra*,vbi sæpe fit mentio *Vriel*, & quamuis libri illi non sint ex Canonicis, attamen negari nequit quin ab Ecclesia permittantur.

Secundò facit, quod Angeli *Vrielis*, sæpe mentionem faciunt Patres allegati per Cornelium à Lapide *loco allegato*, vbi addit Panormi adesse insigne Templum dicatum septem Angelis sæpe sub septennatio numero à Sacra scriptura nominatis quorum nomina sunt *Michael*, *Gabriel*, *Raphael*, *Vriel*, Interpretatus Ignis Dei, *Sealtiel*, interpretatus, oratio Dei, *Iehudiel*, interpretatus laus Dei, & *Barachiel*, interpretatus benedictio Dei,quinimo Granado *loco allegato*, *num*.3.Ait Romæ huiusmodi septem Angelos, cum iisdem nominibus pictos reperiri in Altari S.Mariæ Angelorum, ac in eadem Alma Vrbe impressum extare librum sub anno 1595.in quo aderant eadem septem nomina Angelorum cum suis orationibus ad eos inuocandos, quare ex his non audeo asserere nomen *Vrielis*, esse nomen Angeli, & ad Concilium potest responderi solum voluisse nomen *Vrielis*, considerata qualitate personæ Aldaberti qui erat hæreticus impudentissimus, & modo inuocandi per verba, *coniuro vos*, quo modo solent dæmones inuocari, magis dæmonis esse, quàm boni Angeli.

Quamuis ego orationes in quibus nomina istorum quatuor Angelorum inseruntur non videantur damnandæ, quia tamen nomina illa ex canonica aliqua scriptura nobis sunt reuelata, ait P.Granado *vbi suprà*, *n*. 5. hæc formalia verba. *Solum addo oportere in publicis orationibus abstinere ab omnibus aliis Angelorum nominibus*, *præter illa tria recepta*, *imo fortasse consultius esse*, *nullum aliud illorum nomen etiam priuatis deprecationibus vsurpare*, *id enim erit magis conforme consuetudini Ecclesiæ*, *& decreto Concilij iam citati*, hæc tamen omnia submissa sint determinationi S.M.Ecclesiæ, Sanctissimi D. N. & Eminentissimæ Congregationis S. Officij de Vrbe.

§. X.

De inuocantibus dæmones.

Vt breuiter, & distinctè, quantum fieri potest, in hac materia procedamus, totam hanc rem quatuor conclusionibus explicabimus, sit ergo

Prima conclusio. Inuocans dæmonem cum adoratione latriæ, vel duliæ, vel est hæreticus, vel 56.
vehementer de hæresi suspectus, & loquendo de adoratione latriæ res clarissima est, nam illa inducit apostasiam à fide, dum adorat.Latria soli omnipotenti Deo debita, diabolo tribuitur, quo ad adorationem verò duliæ idem est dicendum, nam taliter adorans dæmonem videtur credere dæmonem non esse talem, qualem secundum veram fidem esse credimus,vnde contra taliter adorantem,magna seu vehemens hæresis suspicio, oritur ita latissimè probauit Eymericus *in Director. Inquisit. p*. 2. *quæst*.43.*num*.5 *& plur.sequ*.vbi Pegna, *in comm.dicta quæstionis sub litera* I, Symanch. *de Cath. Instit. tit*.21. *Rubr.de diuinatione*, *& reuelatione num*. 11.*& titul*.30.*de hæret.num*.15. vers.*similiter*, *& in Enchiridio viol.relig.titul*.8.*num*.9. Læl.Zechius *in summa*, *part*.1.*tit.de Fide*, *cap*. 15.*rubr.de superstit. diuinat. num*.15, Graff *in suis decis.lib*.2.*cap*.2.*num*. 1.*& sequ*. Franc.Suarez.*de Relig tom*.1.*lib*.2.*de superstit.cap*.19. *num*.10.

num. 10. verſ. *Et tunc eſt adhibenda*, latiſſimè omnes veteres cumulans, Farin. *de hæreſi, q.* 181. *n.* 68. *& ſeq.* Sigiſm. Scaccia *de iud. ciuil. & c. lib.* 1. *c.* 12. vbi fusè materiam hanc explicat, *n.* 25. *& ſeq.* Ex hoc

56. Colligitur, ſortilegium hæreticale committi ab eo qui inuocat dæmonem, primò faciendo circulos in terra, illoſque aliquibus ſignis muniendo, & puerum in medio ponendo, nam talis videtur honorem aliquem diabolo tribuere, maximè cum circuli ſint ſigna diuinitatis, ita Zechius *in ſumm. loco proximè citato, num.* 5. verſ. 3. *modus*, Farinac. *dicta quæſt.* 181. *num.* 7. vbi allegat Zanchini Additionatorem.

57. Colligitur ſecundò, quod ſortilegia omnia in quibus ſortilegus obedientiam præſtat diabolo, in his quæ tendunt in opprobrium fidei Chriſtianæ, ſunt hæreticalia, Decian. *tract. crim. lib.* 1. *cap.* 17. verſ. 51. Farin. *vbi ſuprà, n.* 71.

Colligo tertiò, ſortilegium hæreticale eſſe portare cartam appenſam ad collum cum nominibus, Gibet, & aliis incognitis, quia nomen illud Gibet eſt nomen dæmonis, vt dixit Ioannes Laurentius de Anania, *lib.* 2. *de natura demonum, cap.* 6. & delatio illa ad collum, eſt ſignum reuerentiæ & cuiuſdam adorationis exhibitæ Dæmoni, ſicuti ſignum eſt reuerentiæ, & deuotionis erga Sanctos, eorum reliquias, & oſſa ad collum geſtare.

58. Secunda concluſio. Inuocare dæmonem ad efficiendum ea, quæ ſolus Deus poteſt efficere, puta ad ſuſcitandum mortuum, &c. hæreticale eſt, in hac concluſione conueniunt omnes ſuprà allegati pro prima concluſione *locis cit.* quibus adde Martinum Delrium *diſquiſit. magic. lib.* 5. *ſect.* 15. verſ. *Primum axioma*, Zanard. *in ſumm. diuin. præcept. tom.* 2. *cap.* 64. verſ. *Hæreticalia, primò ſunt*, quinimò Delrius *loco citato* ſimilia ſortilegia probat non ſolum eſſe hæreticalia, ſed etiam eſſe verè hæretica, Petrus Binsfeld. *in comment. l. eorum Cod. de Malef. & Mathem. quæſt.* 2. *concluſ.* 2. occaſione tamen huiuſce concluſionis,

59. Dubitari poteſt, an inuocans dæmonem ad ſciendum futura, ſortilegium hæreticale committat: ad quod dubium breuiter

Reſpondendum eſt, quod ſi inuocetur dæmon, ad ſciendum futura, quæ per naturam ſciri non poſſunt, (quæ ſunt triplicis generis, vel enim à Dei voluntate dependent, qualia ſunt myſteria gratiæ, vel à libero noſtro arbitrio, vel determinatam non habent cauſam, prout ſunt regnorum gubernationes, & tunc taliter dæmonem inuocans ſortilegium committit hæreticale, ita Pegna *ad direct. part.* 2. *comm.* 68. verſ. *an inquirere futura*, Martin. Delrius *lib.* 4. *diſquiſit. Magic. cap.* 2. *quæſt.* 2. verſ. *Primò nequit dæmon.* & verſ. *Secundò, in iſtis.* Azor. *Inſtit. Moral. p.* 1. *lib.* 9. *cap.* 24. *quæſt.* 1. *&* 2. Sanch. *in præcept. Decalogi, lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 7. vbi quod illa futura poteſt dæmon coniectans probabiliter prædicere ob ingenij acumen, longam experientiam, cognitionemque temperamentorum hominum. Zanard. *in ſumm. diuin. præcept. p.* 2. *cap.* 64. verſ. *hæreticalia primò*, latiſſimè Farin. *de hæreſi, quæſt.* 181. *num.* 6. *& ſeq.* vbi omnes DD. hac de re agentes allegat, quibus addendus eſt Scaccia *de iud. ciuil. crimin. & hæretic. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 24. & Franc. Toletus *lib.* 4 *ſuæ ſummæ cap.* 15. *num.* 2. Cum verò inuocatur ad ſciendum futura quæ poſſunt per illum ſciri, vt ſunt futura, quæ habent determinatam cauſam, & alia futura, de quibus latè Sanch. & Delrius *locis ſuprà citatis*, tunc quid ſit dicendum apparebit ex dicendis *in* 3. *&* 4. *concluſ.*

Tertia concluſio: inuocans dæmonem, ad faciendum, vel ſciendum ea, quæ naturalem dæmonis facultatem non excedunt, ſi id faciat verbis deprecatiuis, tunc ſortilegium committit hæreticale, ita Eymericus *in direct. p.* 2. *quæſt.* 43. quod etiam aprobauit Pegna *in alleg. com.* 68. Verſ. *Verùm plurimum refert*, qui, & alios allegat, & atteſtatur ita fuiſſe iudicatum, Zanard. *in ſumm diuin. præcept. tom.* 2. *cap.* 64. verſ. 2. *erit ſortilegus*, Praxis Neapol. Gen. *cap.* 18. *n.* 11. verſ. *Item inuocare.* 60.

Quarta concluſio. Inuocans dæmonem ad faciendum, vel ſciendum ea, quæ naturaliter poteſt dæmon ſcire, vel facere, ſi id faciat verbis imperatiuis non autem deprecatiuis, quibus honor aliquis diabolo exhiberi videtur, vt not. Pegna *loco proximè allegat.* tunc ſortilegium hæreticale non committit, quamvis grauiſſimè peccet, ita Eymer. *d. q.* 43. Pegna, *d. comm.* 68. verſ. *Sed hoc*, eam diſtinctionem recipit, Scaccia *de Iud. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 39. Suarez, *de Relig. tom.* 1. *lib.* 2. *de ſuperſtitione, cap.* 19. *num.* 10. Binsfeld. *in comm. l. eorum Cod. de malef. quæſt.* 2. *concl.* 2. Graff. *in ſuis deciſ. aureis tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 8. Zanard. *loco proximè alleg.* Farin. qui alios latiſſimè cumulat *de hæreſi. quæſt.* 181. *num.* 5. 74. 75. *&* 76. quod & ſuppoſuit Delrius *in ſæpe citata, ſect.* 15. *concl.* 6. Praxis Archiepiſcopalis Genuenſ. *cap.* 18. *num.* 11 verſ. *Item inuocare demones* 61.

Concluſio hæc, vt habeat locum, intelligenda eſt cum illis modificationibus, de quibus Delrius *vbi ſuprà.* 62.

Primò, dummodò non miſceantur in ſortilegio res ſacræ.

Secundò, dummodò dæmon non inuocetur vti amicus Dei.

Tertiò, dummodò non ad ea, quæ facere nequit.

Quartò, dummodò non credat hoc eſſe graue peccatum.

Quintò, dummodò non putet dæmonem poſſe operari etiam Deo non permittente, nam hiſce non concurrentibus talis inuocans, vel eſſet hæreticus reputandus, vel vehementer de hæreſi ſuſpectus.

Solummodò, hac in re difficultatem facere poſſent tradita per Eymericum *d q.* 43. verſ. 3. *caſus* vbi voluit quod inuocare dæmonem ſimpliciter, ſit actus hæreticus, quoniam, inquit ipſe, inuocatio eſt actus latriæ, nam Pſalm. 49. dicitur, *Inuoca me in die tribulationis*, & Geneſ. 4. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini.*

Verùm cum Pegna *in comm.* 68. verſ. *tertius caſus, ſeu concluſio*, dicendum eſt, inuocationem dæmonum fieri poſſe abſque cultu, vt cum requiritur aliquid ab eis, quod ab ipſis præſtari poſſit abſque vlla reuerentia, ſemota omni cogitatione ſubiiciendi ſe dæmonibus imo etiam cum actu interiori odij in ipſos, ita Caiet. 2. 2. *q.* 95. *art.* 4. 63.

Neque verbum inuocandi ſemper adorationem latriæ in ſcriptura ſignificat, vt pulchrè declarat Pegna *loco citato*, verſiculo *Neque inuocandi verbum.*

Symanch. *de Cathol. Inſtit. tit.* 30. *num.* 16. affert diſtinctionem inuocantium dæmonem, vel per verba imperatiua, vel deprecatiua, & pro ea diſtinct. multos DD. allegat, ex quo non obſcurè colligi poteſt, diſtinctionem illam communiter à DD. approbari, *num.* autem 17. videtur ipſe eam refellere, ex D. Auguſt. dicente, *lib.* 10. *de ciuit. Dei, cap.* 11. ridiculum eſſe inuocare dæmones per modum imperij, aut eis comminando præcipere, non enim eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur eis, vt dicitur *Iob.* 41.

Verum

quæ suprà diximus *de sortileg. hæret. in genere.*

Si verò nullum horum interueniat, tunc sortilegium non est hæreticale, sed simplex: prohibita tamen sunt huiusmodi signa, &c. in lege Domini, *Leuitici.* 19. vbi prohib. ne figuræ, aut stigmata fiant, & grauissimè peccat vtens hisce signis, Pegn. *comm.* 68 *p.* 2. Azor, *Inst. Moral lib.* 19 *cap* 26 *q.* 6. *p.* 1. Simanch. *de Cath. Inst. tit* 63. *de superstitionibus n.* 12. vbi quod hisce signis tacite Dæmon inuocatur, & *num.* 13. vbi dicit quod obseruare nomina, signa, & caracteres, & cætera omnia, quæ natura sua nullam habent virtutem, superstitiosum est, atque adeo vehementer suspectum, latè Farin. *de delict. & pœnis quæst.* 20. *num.* 97. *& seq & de hæresi*, *q.* 181. *n.* 30. vbi alios allegat.

An autem huiusmodi signa, & caracteres virtutem aliquam naturalem habeant, & quam? vide latissimè hac de re disserentem Martinum Delrium *disquisit. Magic. lib.* 1. *qu.* 1. *per totum.*

Quibus adde Torreblancam *de Magia operatrice lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 26. *& sequ* vbi quod Orationes etiam piissimæ damnatæ sunt ob pactum implicitum cum dæmone si permixta habeant nomina incognita, & *num* 27. ait suspectum etiam esse eum qui Magicis, & ignotis caracteribus commiscet signum Sanctissimæ Crucis.

Ad finem huiusce §. Notandum primò, nomina inscripta Gob. Giber, Gabir, Gadebin esse sine vlla difficultate nomina Dæmonum Ioan. Laurentius Anania *in suo Tractatu de natura Dæmonum lib.* 2. *c.* 6. vbi etiam benè ait generaliter omnia nomina incognita dæmonibus adscribi.

Notandum secundò, quod ex natura vniuscuiusque Angeli si nobis esset perspecta in singulis proprium munus agnosceremus, quia ait D. Thom. *in parte* 1. *quæst.* 108. *artic.* 3. sicut quælibet stella habet propriam influentiam, ita multo magis quilibet Angelus proprium munus, quia autem natura singulorum Angelorum nobis est ignota, ideo ignoramus quoque singulorum munera, ex quibus singulis peculiaria nomina imponere possemus Iacobus Granado *in* 1. *part. tom.* 3. *de Angelis tract.* 16. *disp.* 2. *num.* 1.

Notandum tertiò, tria solum esse nomina propria Angelorum, quæ ex scriptura Sacra colliguntur videlicet, *Michael, Gabriel, Raphael*, ita P.P. Concilij Romani, sub Zacharia Papa, apud Card. Baronium *Annalium Ecclesiasticorum tom.* 9. *fol. mihi* 132. *impressionis Venetæ*, *sub Anno Domini* 745. *n.* 17. his verbis, *Nos autem vt à S. Apostolatu verbo edocemur, & Diuina tradidit auctoritas, non plus quam trium Angelorum nomina agnoscimus, Michael, Gabriel, Raphael*, Granado *vbi suprà*, Serarius *in cap.* 12. *Tobiæ*, *quæst.* 11. & P. Cornelius à Lapide *in caput* 1. *Apocalip.* vers. 4. §. *Nota typum, & symbolum.*

Notandum quartò, nomina, *Raguel*, *Tubuel*, *Adimis*, *Tubas*. *Simihel*, applicata Angelis esse magis nomina Dæmonum, quam Angelorum, ita dixerunt Patres illius Concilij Romani, dum reprobant orationem quandam compositam, à quodam Aldeberto Pseudo-Episcopo Hæretico, vbi sub memoratis nominibus Angelos inuocabat, & coniurabat, & confirmatur hoc ex eo, quod nulli auctores (quos viderim) inter nomina Angelorum ponunt supradicta quinque nomina, vnde ob id magis standum est determinationi Patrum illius Concilij stante maximè approbatione Zachariæ Summi Pontificis.

Notandum quinto, posse esse aliquam controuersiam de nomine *Vriel*, nam inter nomina damnata ab illis Patribus est etiam nomen *Vrielis*, sed in contrarium, quod sit nomen Angeli probatur ex 3. & 4 *Esdræ*, vbi sæpe fit mentio *Vriel*, & quamuis libri illi non sint ex Canonicis, attamen negari nequit quin ab Ecclesia permittantur.

Secundò facit, quod Angeli *Vrielis*, sæpe mentionem faciunt Patres allegati per Cornelium à Lapide *loco allegato*, vbi addit Panormi adesse insigne Templum dicatum septem Angelis sæpe sub septennario numero à Sacra scriptura nominatis quorum nomina sunt *Michael*, *Gabriel*, *Raphael*, *Vriel*, Interpretatus Ignis Dei, *Sealtiel*, interpretatus, oratio Dei, *Ishudiel*, interpretatus laus Dei, & *Barachiel*, interpretatus benedictio Dei, quinimo Granado *loco allegato*, *num.* 3. Ait Romæ huiusmodi septem Angelos, cum iisdem nominibus pictos reperiri in Altari S. Mariæ Angelorum, ac in eadem Alma Vrbe impressum extare librum sub anno 1595. in quo aderant eadem septem nomina Angelorum cum suis orationibus ad eos inuocandos, quare ex his non audeo asserere nomen *Vrielis*, esse nomen Angeli, & ad Concilium potest responderi solum voluisse nomen *Vrielis*, considerata qualitate personæ Aldaberti qui erat hæreticus impudentissimus, & modo inuocandi per verba, *coniuro vos*, quo modo solent dæmones inuocari, magis dæmonis esse, quàm boni Angeli.

Quamuis ego orationes in quibus nomina istorum quatuor Angelorum inseruntur non videantur damnandæ, quia tamen nomina illa ex canonica aliqua scriptura nobis sunt reuelata, ait P. Granado *vbi suprà*, *n.* 6. hæc formalia verba. *Solum addo oportere in publicis orationibus abstinere ab omnibus aliis Angelorum nominibus, præter illa tria recepta, imo fortasse consultius esse, nullum aliud illorum nomen etiam priuatis deprecationibus vsurpare, id enim erit magis conforme consuetudini Ecclesiæ, & decreto Concilij iam citati*, hæc tamen omnia submissa sint determinationi S. M. Ecclesiæ, Sanctissimi D. N. & Eminentissimæ Congregationis S. Officij de Vrbe.

§. X.

De inuocantibus dæmones.

VT breuiter, & distinctè, quantum fieri potest, in hac materia procedamus, totam hanc rem quatuor conclusionibus explicabimus, sit ergo

Prima conclusio. Inuocans dæmonem cum adoratione latriæ, vel duliæ, vel est hæreticus, vel 56.
vehementer de hæresi suspectus, & loquendo de adoratione latriæ res clarissima est, nam illa inducit apostasiam à fide, dum adorat. Latria soli omnipotenti Deo debita, diabolo tribuitur, quo ad adorationem verò duliæ idem est dicendum, nam taliter adorans dæmonem videtur credere dæmonem non esse talem, qualem secundum veram fidem esse credimus, vnde contra taliter adorantem, magna seu vehemens hæresis suspicio, oritur ita latissimè probauit Eymericus *in Director. Inquisit. p.* 2. *quæst.* 41. *num.* 5 *& plur. sequ.* vbi Pegna, *in comm. dictæ quæstionis sub litera I*, Symanch. *de Cath. Instit. tit.* 21. *Rubr. de diuinatione, & reuelatione num.* 11. *& titul.* 30. *de hæret. num.* 15. vers. *similiter*, *& in Enchiridio viol. relig. titul.* 8. *num.* 9. Læl. Zechius *in summa, part.* 1. *tit. de Fide*, *cap.* 15 *rubr. de superstit. diuinat. num.* 15. Graff *in suis decis. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 1. *& sequ.* Franc. Suarez *de Relig tom.* 1. *lib.* 2. *de superstit cap.* 19. *num.* 10.

*num.*10.verſ.*Et tunc eſt adhibenda*, latiſſimè omnes veteres cumulans, Farin.*de hæreſi, q.*181.*n.*68.*& ſeq.* Sigiſm.Seaccia *de ind ciuil.& c. lib.* 1.*c.*12.vbi fusè materiam hanc explicat, *n.*25.*& ſeq.*Ex hoc

56. Colligitur, ſortilegium hæreticale committi ab eo qui inuocat dæmonem, primò faciendo circulos in terra, illoſque aliquibus ſignis muniendo, & puerum in medio ponendo, nam talis videtur honorem aliquem diabolo tribuere, maximè cum circuli ſint ſigna diuinitatis, ita Zecbius *in ſumm.loco proximè citato, num.*5. verſ.3.*modus*, Farinac. *dicta quaſt.* 181. *num.* 7. vbi allegat Zanchini Additionatorem.

57. Colligitur ſecundò, quod ſortilegia omnia in quibus ſortilegus obedientiam præſtat diabolo, in his quæ tendunt in opprobrium fidei Chriſtianæ, ſunt hæreticalia, Decian.*tract.crim.lib.*1.*cap.*17.verſ. 51.Farin.*vbi ſuprà, n.*71.

Colligo tertiò, ſortilegium hæreticale eſſe portare cartam appenſam ad collum cum nominibus, Gibet, & aliis incognitis, quia nomen illud Gibet eſt nomen dæmonis, vt dixit Ioannes Laurentius de Anania, *lib.*2.*de natura dæmonum, cap.*6.& delatio illa ad collum, eſt ſignum reuerentiæ & cuiuſdam adorationis exhibitæ Dæmoni, ſicuti ſignum eſt reuerentiæ, & deuotionis erga Sanctos, eorum reliquias, & oſſa ad collum geſtare.

58. Secunda concluſio. Inuocare dæmonem ad efficiendum ea, quæ ſolus Deus poteſt efficere, puta ad ſuſcitandum mortuum, &c. hæreticale eſt, in hac concluſione conueniunt omnes ſuprà allegati pro prima concluſione *locis cit.*quibus adde Martinum Delrium *diſquiſit.magic.lib.*5.*ſect.*15. verſ. *Primum axioma*, Zanard. *in ſumm. diuin.pracept. tom.*2. *cap* 64.verſ.*Hæreticalia, primè ſunt*, quinimò Delrius *loca citato* ſimilia ſortilegia probat non ſolum eſſe hæreticalia, ſed etiam eſſe verè hæretica, Petrus Binsfeld. *in comment. l.eorum Cod. de Malef. & Mathem. quaſt.*2. *concluſ.*2.occaſione tamen huiuſce concluſionis,

59. Dubitari poteſt, an inuocans dæmonem ad ſciendum futura, ſortilegium hæreticale committat; ad quod dubium breuiter

Reſpondendum eſt, quod ſi inuocetur dæmon, ad ſciendum futura, quæ per naturam ſciri non poſſunt, (quæ ſunt triplicis generis, vel enim à Dei voluntate dependent, qualia ſunt myſteria gratiæ, vel à libero noſtro arbitrio, vel determinatam non habent cauſam, provt ſunt regnorum gubernationes, & tunc taliter dæmonem inuocans ſortilegium committit hæreticale, ita Pegna *ad direct. part.* 2. *comm.*68. verſ. *an inquirere futura*, Martin. Delrius *lib.*4. *diſquiſit.Magic.cap.*2.*quaſt.*2.verſ. *Primò nequit dæmon.* & verſ.*Secundò, in iſtis.* Azor.*Inſtit.Moral. p.*1.*lib.*9.*cap.*24.*quaſt.*1.*&* 2.Sanch. *in pracept. Decalogi, lib.*2.*cap.*38.*num.*7. vbi quod illa futura poteſt dæmon coniectans probabiliter prædicere ob ingenij acumen, longam experientiam, cognitionemque temperamentorum hominum. Zanard. *in ſumm.diuin.pracept.p.*2.*cap.*64.verſ.*hæreticalia primò*, latiſſimè Farin.*de hæreſi, quaſt.*181. *num.*6. *& ſeq.* vbi omnes DD. hac de re agentes allegat, quibus addendus eſt Seaccia *de ind.ciuil.crimin. & hæretic. lib.*1.*cap.*12.*num.*24.& Franc. Toletus *lib.*4 *ſua ſumma cap.*15.*num.*2. Cum verò inuocatur ad ſciendum futura quæ poſſunt per illum ſciri, vt ſunt futura, quæ habent determinatam cauſam, & alia futura, de quibus latè Sanch. & Delrius *locis ſuprà citatis*, tunc quid ſit dicendum apparebit ex dicendis in 3. & 4. *concluſ.*

Tertia concluſio: inuocans dæmonem, ad faciendum, vel ſciendum ea, quæ naturalem dæmonis facultatem non excedunt, ſi id faciat verbis deprecatiuis, tunc ſortilegium committit hæreticale, ita Eymericus *in direct.p.*1.*quaſt.*43.quod etiam aprobauit Pegna *in alleg.com.*68. Verſ.*Verùm plurimum refert*, qui, & alios allegat, & atteſtatur ita fuiſſe iudicatum, Zanard.*in ſumm diuin.pracept.tom.*2. *cap.*64.verſ.2. *erit ſortilegus*, Praxis Neapol.Gen. *cap.*18.*n.*11.verſ.*Item inuocare.* 60.

Quarta concluſio. Inuocans dæmonem ad faciendum, vel ſciendum ea, quæ naturaliter poteſt dæmon ſcire, vel facere, ſi id faciat verbis imperatiuis non autem deprecatiuis, quibus honor aliquis diabolo exhiberi videtur, vt not.Pegna *loca proximè allegat.* tunc ſortilegium hæreticale non committit, quamvis grauiſſimè peccet, ita Eymer. *d.q.* 43. Pegna, *d. comm.*68.verſ. *Sed hoc*, eam diſtinctionem recipit, Seaccia *de Ind.lib.*1.*cap.*12. *num.*39. Suarez, *de Relig. tom.*1. *lib.*2. *de ſuperſtitione, cap.*19. *num.*10. Binsfeld. *in comm. l eorum Cod. de malef. quaſt.*2. *concl.*2.Graff. *in ſuis deciſ. aureu tom.*1. *lib.*2. *cap.*5. *num.*8. Zanard. *loco proximè alleg.* Farin. qui alios latiſſimè cumulat *de hæreſi. quaſt.* 181. *num.* 5. 74. 75.*&* 76.quod & ſuppoſuit Delrius *in ſæpe citata, ſect.*15 *concl.*6.Praxis Archiepiſcopalis Genuenſ.*cap.* 18.*num.*11 verſ.*Item inuocare dæmones* 61.

Concluſio hæc, vt habeat locum, intelligenda eſt cum illis modificationibus, de quibus Delrius *vbi ſuprà.* 62.

Primò, dummodò non miſceantur in ſortilegio res ſacræ.

Secundò, dummodò dæmon non inuocetur vti amicus Dei.

Tertiò, dummodò non ad ea, quæ facere nequit.

Quartò, dummodò non credat hoc eſſe graue peccatum.

Quintò, dummodò non putet dæmonem poſſe operari etiam Deo non permittente, nam hiſce non concurrentibus talis inuocans, vel eſſet hæreticus reputandus, vel vehementer de hæreſi ſuſpectus.

Solummodò, hac in re difficultatem facere poſſent tradita per Eymericum *d q.*43. verſ.3. *caſus* vbi voluit quod inuocare dæmonem ſimpliciter, ſit actus hæreticus, quoniam, inquit ipſe, inuocatio eſt actus latriæ, nam Pſalm. 49. dicitur, *Inuoca me in die tribulationis*, & Geneſ. 4. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini.*

Verùm cum Pegna *in comm.*68.verſ.*tertius caſus, ſeu concluſio*, dicendum eſt, inuocationem dæmonum fieri poſse abſque cultu, vt cum requiritur aliquid ab eis, quod ab ipſis præſtari poſſit abſque vlla reuerentia, ſemota omni cogitatione ſubiiciendi ſe dæmonibus imo etiam cum actu interiori odij in ipſos, ita Caiet.2.2.*q.*95.*art.*4. 63.

Neque verbum inuocandi ſemper adorationem latriæ in ſcriptura ſignificat, vt pulchrè declarat Pegna *loco citato*, verſiculo *Neque inuocandi verbum.*

Symaneh.*de Cathol.Inſtit. tit.*30. *num* 16. affert diſtinctionem inuocantium dæmonem, vel per verba imperatiua, vel deprecatiua, & pro ea diſtinct. multos DD.allegat, ex quo non obſcurè colligi poteſt, diſtinctionem illam communiter à DD. approbari, *num.*autem 17. videtur ipſe eam refellere, ex D.Auguſt. dicente, *lib.*10.*de ciuit.Dei, cap.*11.ridiculum eſſe inuocare dæmones per modum imperij, aut eis comminando præcipere, non enim eſt poteſtas ſuper terram, quæ comparetur eis, vt dicitur *Iob.*41.

Verum

Verùm quamvis ridiculum sit inuocare dæmones per modum imperij, cùm dæmones potestati hominum non subdantur, attamen quoniam cum inuocantur imperatiuè, obediunt aliquando, vel obedire fingunt, vt nos decipiant. Quæstio nostra, & conclusio supradicta in hoc casu particulari habet locum, & secundum hanc distinctionem de inuocante per verbà deprecatiua vel imperatiua fuisse aliquando iudicatum, attestatur Pegna *dicta com.*68.verſ.*Verùm plurimùm*, vnde in praxi ab ea non auderem discedere.

64. Ex his omnibus colligitur quid dicendum sit, de sortilegio quod fit ad includendum Dæmonem in aliquo vase, nam,

Supposito primò, quod Dæmones nullo modo compelli possunt ad habitandum alligati in hisce vasculis, vt tradidit Simanch.*de Cath.Inst. tit de superstit. num.*30.*& seq.* & Pegna *dicta comm.*68.verſ. *In hac re sit hac prima.*

Supposito etiam secundò nullam artem esse, quæ hoc facere possit, sed potius dæmones ibi includi, pactione expressa, vel tacita inter ipsos, & sortilegos, vt dixit idemmet Pegna, *vbi supra*, verſ.*sit secunda.*

Dicendum, quod si in sortilegio hoc facto ad effectum includendi dæmones interuenit abusus alicuius sacramenti, vel rerum aliquarum sacramentalium, vel pactio expressa Dæmonis, vel vsus aliquorum verborum sacræ scripturæ, vel orationis alicuius, vel tandem inuocatio dæmonis cum cultu, vel per verba deprecatiua, tunc sortilegium est hæreticale aliàs secus. Conclusio hæc colligitur ex dictis suprà tam in hac q. quàm in præcedentibus.

De hac materia vltra alleg. per Pegnam *loco citat.* vide Farin. *de hæresi, quæst.*181.*n.*28. *&* 29. Azor. *Inst. Moral.*9.*cap* 36.*quæst.*2. Graff.*p.*1. *suarum decis. lib.*1.*cap.*5.*num.*17.& Delrium *disquisit. Magic. lib.*2. *quæst* 30.*sect.*1.*&* 3.

De materia inuocant. Dæmon. Zanard. *in sum. p.* 1. *tit. de fide*, verſ.17.*dico.*

§. XI.

De diuinatione per astra.

65. Astrologia naturalis coniectans, quæ naturaliter contingunt ex aspectu astrorum, puta si consideretur natiuitatis punctum, coniectat ex eo temperamenta, & propensiones hominis, est licita, ita Suarez *De Relig. lib.* 2. *de superstit. cap.* 11. *num.*8.*& sequent.* Sanch. *in Decalog. tom.* 1. *lib* 2.*cap.*38.*num.*28. Nec non iudicium damnatur à Sixto V. *in sua constitutione*, optimè Suarez *loco citat num.*12. Plenissimè Scortia *in selectas Rom. Pontif. constitut. Epitome* 140. Molfesius *in summa*, *tractatu* 11. *capit.* 7. *num.* 106.

Aduertendum tamen hosce effectus demptis necessariis, vt eclipsi, &c. esse valde incertos, eo quod à multis aliis causis pendeat, ac proinde horum effectuum coniectatio vix coniecturam eam posse appellari, testatur Caiet. 2.2.*quæst.*95.*artic.*5 *in fin* aut suspicionem, vt dixit Suar. *loco allegat. num.*11. & Filliuc. *tract.*14. *cap.*4. *num.*81. vbi quod inclinatio pueri nascentis potest prædici, dummodò non prædicetur, vti certa, vel nimium probabilis.

Astrologia iudicaria prædicens pendentia ex libero arbitrio, aut casus fortuitos, est superstitiosa, eaque diuinat ex tacito pacto cum dæmone, vt v. g. cum diuinat matrimonium, liberos, mortem, &c. & de hac loquitur constitut. Sixti V. ita Sanch. *vbi suprà*, *num.*30. Suar. *num.*13. Delrius *disquisit. Magic. lib.* 4. *cap.*3. *quæst.* 1. vbi latissimè Farinac. *de hæresi, quæst.*181. *num.*57.*& plur. sequent.* qui alios citat.

Seclusa constitutione Sixti V. astrologus prædicens aliquos ex hisce effectibus, non vt certò, aut probabiliter euenturos, sed ex sola illa tenuissima coniectura, quæ sciri possunt per astra, licitè hoc facit, ita Sanch. *loco citato num.*34. Suar. *num.* 31. qui alios allegant, & postea Molfes. *vbi suprà*, *num.* 118. 66.

At supposita dicta constitutione Sixti V. illicitum omnino est Astrologo eo modò, etiam ex illa tenuissima coniectura effectus illos prædicere, ita Sanch. *loco citato*, *num.* 34. Salas *part.* 2. *quæst.*9. *artic.* 5. *tractat.* 2. *disputat.* 2. *section.*3. *num.* 36. id patet ex illis verbis bullæ, etiam si id certò se non affirmare asserant, & protestantur, modus namque iste prædicendi est perniciosus reipublicæ, & præsumitur ita protestari Astrologus, potius ad occultandam malitiam, quam quod ita sentiat, & hoc quoad forum exterius, videndus est Suarez *loco citato*, *num.* 30. Sanch. *loco cit.* Farinac. *num.* 59. verſ.*& quod attinet ad Bullam*, in eo enim probabilior videtur sententia Suar. quam nouissimè sequutus fuit pluribus relatis Molfes. *dicto cap.*7.*n.*110. quod scilicet Bulla prædicta non habeat locum in dicto foro, sed in exteriori tantummodo, vide tamen in hac materia Bonacinam, *de cens. in specie tom.*3. *eius operum, disput.*1.*quæst.*2.*punct.*38.*num* 30. de modo autem procedendi contra istos dicam infra.

Superstitiosa quoque est astrologia, pactoque tacito dæmonis innixa prædicens res præteritas, vel præsentes, vt furtum, &c. ita Suarez *dicto capit.*11. *num.* 27. Sanchez *dicto cap.* 37. *num.* 36. qui alios allegat. 67.

Temeraria tandem, erronea, ac hæretica est, ea est ea Astrologiæ species quæ mysteria nostræ fidei prædicere profitetur, ex astris, vt quod Christus nasciturus erat ex Virgine, quia in puncto Sanctissimæ ipsius Natiuitatis ascendebat in horoscopo signum Virginis, vt videre est ex figura Cæli ab Aliaco erecta, apud Sixtum Senens. *lib.* 6. *Bibliot. Annot.* 10. Mysteria enim nostræ fidei ex solo Dei decreto pendent, Molfes. *dicta* 7.*num.*115.

Et eiusdem temeritatis notam merentur astrologi illi qui de statu Ecclesiæ Dei ex astris aliqua prædicere posse sibi pollicentur, & de vita vel morte, ac assumptione Summi Pontificis, quasi hæc non à solo Deo, sed ab astris etiam dependeant, contra quos latè disputat videndus P. Alex. de Angelis Societ. Iesu *in suis eruditissimis libris contra Astrologos*, *lib.*4. *cap.*47. *per totum*, hanc propterea temeritatem, vt condignis pœnis Sanctissim. D. Noster Papa Vrbanus VIII. coërcet peculiari constitut. incipiente, *Inscrutabilis*, edita Kalend. Aprilis 1631. ordinauit, quod Astrologi iudiciarij qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum, iudicia faciunt, vel facta in posterum penes se retinent vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, vltra excommunicationis pœnam, quam ipso iure incurrunt, vti læsæ Maiestatis rei vltimo supplicio, confiscationem bonorum, & si clerici fuerint priuatione beneficiorum suorum, & officiorum mulctentur.

De aliis diuinationis speciebus videndus Suarez *dicto lib.*2. *de superstit. cap.* 12. *& sequent.* Sanchez *per tot. cap.* 38. Delrius *disquisit. magic. lib.* 4. *cap.* 31. *per plures quæstiones*, Farinac. *de hæresi*, *quæst.* 18. *num.*56. & Scaccia *de Iud. dicto cap.*12. *num.*41. *& sequent.* 68.

sequent. Azor. *Instit Moral.p.1.lib.9.cap....* & omnes summistas *in primo præcepto decalogi.* videatur etiam Portell. *in dubys Regul.* verbo *sortilegia num.* 27. vbi de diuinatione sumpta ex physionomia, quod sit licita eum temperamentis, de quibus ibi. Vnde D. Gregor. Nazianz. cum esset discipulus Iuliani Apostatæ, ex praua ipsius physionomia probabiliter coniecit malum animum Iuliani, ita D. Gregor. oratione secunda in Iulianum in medio, videndus etiam Portell. *vbi suprà num.*28. qui agit de Chiromantia, & de porrigente manum Ægyptiacæ, vt det, vt aiunt, bonam fortunam.

§. XII.

Iterum Astrologiæ indiciariæ vanitas, & superstitio demonstratur.

69. VT certa ab incertis in hac materia secernamus, animaduertendum est, quod nos hoc loco non agimus de astronomia, quæ vt ab Astrologia contradistinguitur, docet cœli motus, ortus, obitus & connexionem syderum, secundum Isidor. 3. *Etymolog. cap.*26. quem sequutus fuit doctiss. Abulens. totius Hispanæ nationis decus, & ornamentum singulare, *in libros Genesis tom.*1. *ad Epistolam D. Hieronymi ad Paulinum, cap.*6. in verbo *Astronomia, Astrologia*, de qua latissimè agunt Ptolomeus in sua magna compositione vulgo dicta Almagestum, Ioan. de Monteregio in sua Epitome, & quot quid de sphæra, & theorica planetarum tractatus ediderunt, inter quos insignes sunt ex Relig ostss. Societ. Iesu Pater Clauius & P. Ioseph Blancanus olim in Parmensi Gymnasio Mathematico Professor publicus, & meus Præceptor amantissimus, hæc enim vnde quoque licita est, nec à iure vllo modo vetita reperitur.

70. Sed loquimur de Astrologia, eaque ipsius parte, quæ ex cœli situ vniuerso de tempore natiuitatis, obseruato, & in duodecim partes, quas domos vocant distributo, hominis mores, complexionem, infirmitates, inclinationes, diuitias, magisteria, amicos, carceres, honores, vxores, ac denique mortem, ac eius genus, sese diuinare posse profitetur, ad idque regulas, obseruationes ac præcepta tradit.

71. Hoc supposito, prima conclusio sit, Astrologia potest ex figura cæli tempore natiuitatis pueri alicuius efformata temperamentum illius pueri prædicere, & infirmitates futuras & illarum tempus, quod deducere solent astrologi comm. ex directione ascendentis, & Lunæ ad corpora radius, vel antiscia maleficorum.

Hæc conclusio certa est, nec de ea potest aliqua-
72. liter dubitari, quia astra in corpus, & illios humores agunt directè, vt bene probauit D. Thom. 3. *contra gentes, cap.*84. & 85. & permulti alij apud Patres Conimbricenses, *l.*2. *de Cælo, & Mudo, cap.*3. *q.* 9. *art.*2. *conclus.*1.

Bene verum est, quod hæc prædictio siue astrologiam in se consideremus, siue vt in nobis est, valde incerta est.

Si enim astrologiam vt in se est spectemus, cer-
73. tum est, certum pueri temperamentum, & certas ipsi futuras infirmitates, non à solis astris dependere, pulcherrimus ad hoc est locus Ptolomei *in quadripartito, lib.* 1. *cap.* 1. vers. *Quod verò ad Genethliaca attinet*, & secundum versionem Halij
74. Abeneodan *cap.*2. vers. *cumque super hominum*, vbi ait temperamentum non à solis astris, sed à qualitate seminis parentum, & diuersitate regionis, ac ex ipsa etiam educatione, & consuetudine dependere solere, qui locus latè declaratur ibi ab Ha. j, & Cardono *textu* 17. *& seq* Vbi obseruat hasce tres causas à Ptol. recensitas esse principales in constituendo hominis temperamentum: videmus enim quotidie plures filios ex diuersis parentibus ortos sub eadem cœli constitutione pro parentum natura diuersi esse temperamenti, prout quotidiana praxis nos docet ex ipsa regionum diuersitate, diuersitatem oriri temperamenti in Italis, Hispanis, Gallis, Indis, & Anglis.

Si etiam Astrologiam consideremus, vt in no- 75.
bis, euidentissimum est, eandem prædictionem valde esse incertam, id expresse docuit Iunctinus *in cap. primum sphæræ Ioan. de Sacro Bosco, fol. mihi* 11. *parua editionis*, vbi ait, *Quod indicare de sanitate, infirmitate, & aliis quæ ex calesti influentia procedere possunt, permittitur bonis astrologis, quamvis sæpe errent, quia veram Astrologiam non habent.*

Et hanc temperamenti, & infirmitatum prædictionem non esse certam dixerunt etiam Conimbric. dicto art. 2. vbi huiusmodi prædictionem aiunt esse admodum probabilem (quod tamen ego constanter nego ex supra dictis) Ruuius *de Cælo, lib.*2. *cap.*3. *quæst.*6. vers. *Quartò infero*, Suar. *de relig. tom.*1. *tractat.*3. *lib.*2. *cap.*11. *num.*8. *& sequent.* Lessius *de Iust. & Iure, lib.*2. *cap.*43 *dub.*6. *num.*34. qui alios allegat.

Hinc falsam omnino arbitror doctrinam, P. Hur- 76.
tado *de cælo, & mundo, disput.*1. *sect* 6. §. 70. *num.*3. impressionis sextæ, qui voluit posse Astrologos certò scire diem, vltra quem quis viuere non possit, hoc enim bene ex supradictis confutatur, quod temperamentum, & vita hominis non à solis astris dependent, & Bonatum indiciariorum Principem, quod dixerit neminem posse vltra nonagesimum annum viuere ob triplicem reuolutionem Saturni, manifesti erroris conuincit Mag. 77.
Franciscus Sanchez olim publicus Astrologiæ Professor in Academia Salmaticensi, in suis commentariis *in cap.*8. *Ecclesiastes*, vers. 7. ex eo quod ipse vidit Vlissippone Æthiopem, qui vltra annum 130. vixerat, additque ille auctor quod etiam si dies ille sciri per Astrologiam posset, attamen illud nullo modo prædici potest ex Astrologia, vt in nobis est, quia nostra Astrologia, incertissima est, & incertissimis innixa fundamentis, vt infra videbimus.

Et ex his patet, quid dicendum sit, de figura 78.
Cœli, quam erigit Medicus in initio morbi, & in momento ipso decubitus, de qua latè Maginus in suo tractatu de legitimo vsu Astrologiæ in Medicina, ea enim licita est, nec vllo iure vetita, quamvis ex ea, si de se sola sumatur non possit sumi iudicium nisi leuissimum, vnde dixit Campanella *in medicinalibus suis lib.*4. *cap.*1. *de crisibus, art.*2. *num.*2. quod hæc figura decubitus insufficiens est, nisi consentiat figura natiuitatis.

Cuius rei illa est naturalis ratio, quod iudicium de ægroti morbo, supponit iudicium temperamenti ægroti, hoc autem ex genesi fit, non ex figura decubitus.

Circa hanc tamen conclusionem animaduerten- 79.
dum est, quod non consentio Abulensi, qui *cap.* 19. *Leuitici quæst.*29. voluit Astrologum non posse prædicere sano infirmitatem ei ex astris imminere, hinc v.g ad tres annos, quinimo hoc potest facere astrologus absque vlla superstitione, ex puncto enim genesis puer ex astris sortitus est tale temperamentum, igitur cum occurret directio opposita illi temperamento, poterit Astrologus dicere puero imminere

periculum

periculum infirmitatis, at astrologus scit tempus illius directionis: igitur sciet tempus quo nato erit pertimescendum, & in hoc casu potest habere locum prædictio astrologi apud Hurtad. *vbi suprà*, qui prædixit eius discipulo infirmitatem, quæ ei euenit.

Si tamen infirmitas nato ex accidenti non ex
80. astris eueniret, pota ex crapula, vel similibus, non posset eam astrologus prædicere, vt animaduertunt Arriaga *in cursu Philosophico de cælo disputat. vnica sect. 6. num. 66. & seq.*

Sed dubitari potest an ex genesi filij possit tem-
81. peramentum patris coniecturari, & breuiter dico, quod si de viribus, robore & temperamento patris velimus iudicium sumere ex figura filij, quia ex dicta figura filius appareat, fortis, robustus &c. & ex hoc velimos arguere, ergo etiam Pater viribus est constans, Vtique hoc vndequaque licitum est, quia iuxta illud Horatij,

Nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Sed si ex figura filij velia erigere figuram Patris, & Matris, iuxta doctrinas Card. *in tertio quadripartiti, cap. 4. textu* 10. Campanellæ *astrologicorum lib. 4. cap. 5. artic. 1. num. 3.* de qua re adest integrum Problema 14. Montis regij in suis Tabulis, ponendo Solem Filij de die, & Saturnum de nocte in ascendente Patris, & Lunam de nocte, Venerem verò de die in ascendente Matris, & hac figura sic erecta velis Patris, & Matris temperamenta, & infirmitatea eis Imminentes coniectari, dico, quod hoc (si superstitionis genus non est, vt verè puto non esse) saltem res est vana, inutilis, & absque vllo fundamento; non enim possunt astrologi ostendere cur Planetas illos, & non alios in ascendente ponant, & cur ibi potius, quàm in alia cœli parte, curque potius Saturnum ratione suæ frigiditatis, & siccitatis infœcundum significatorem Patris ponant, quam Iouem aliàs ab ipsis planetam beneuolum nuncupatum, & fortunam maiorem.

82. Secunda conclusio, ex hac figura pueri sic erecta potest quidem astrologus iudicare de inclinationibus pueri, sed cum maiori incertitudine, quam *suprà* diximus, id eum agere posse de temperamento, & dummodo iudicium suum sit generale, non autem speciale & particulare.

83. Probatur conclusio, quoad primam partem, quia cælum, & astra dispositiuè, & per accidens, indirectè, & per quandam redundantiam mouent humanam voluntatem, vt ploribus in locis docuit D. Thom. sed præsertim *de veritate quæst. 5. art. vlt. & 3. contra gentes, cap.* 92. Et sic poterit astrologus ex quali coniectura temperamenti nati, coniecturare eiusdem nati inclinationes, nec mirum, quod vt in ploribus Astrologus in hac re vera prædicere videatur, quia, vt ait D. Thom. *in 1. part. q. 115. art. 4. ad tertium*, pauci sunt sapientes, & plures homines sequontur passiones, quæ sunt motus appetitus sensitiui, bene P. Nazarius conciuis meus in 1. *p. tom. 3. q. 114. art. 4. controu. 1. de Magia naturali, q. 4. per totam*, & P. Raphaël de la Torre *in 2. 2. tom. 2. q. 95. art. 5. disp. 1. assert. 7.* vbi ait, quod Astrologus magna cum cautela id prædicere debet, asserendo v. g. *Existimo, vel credo has inclinationes portendere huic infantulo cælum, nisi aliunde impediatur*, Suar. *de religione dicto lib. 2. c. 11. n. 8. & seq.* Abulens. *in c. 19. Leuitici, q. 30.* Martinus Delrius *Disquisit. Magia, lib. 4. cap. 3. quæst. 1. assert. 2.* qui alios allegant.

84. Hoc astrologicum iudicium vt dicebat Ptolomeus *in Centiloquio*, (si tamen Ptolomei est, ego enim cum Cardano, & Valentino Nayboda arbitror non esse ipsius) *propositione prima*, medium teneat inter necessarium, & possibile, Abulens. *dicta qu. 30. vers. tenebunt erga ista iudicia*, Sequendo DD. probatorum traditiones dicendum est, memoratum iudicium, incertissimum esse, & vix ad suspicionem quandam peruenire, vt dixit Suar. *vbi supra num. 9.* vel esse suspicionem tantum, vt voluit *loco citato* Delrius, & vix nomen coniecturæ mereri, vt aiebat Raphaël de la Torre *dicta assert. septima, circa finem.*

Et ex his resultat probatio secundæ partis no- 85.
stræ conclusionis, nam fortior causa est ea quæ directè agit, quam ea, quæ indirectè tantum; & per accidens, astra autem in corpus directè, & in animam indirectè agunt, igitur maiori cum incertitudine prædicet astrologus inclinationes pueri, quam eius naturale corporis temperamentum.

Dixi tertiò, huiusmodi inclinationum prædictio- 86.
nem debere esse vniuersalem, vnde omnes DD. *suprà* citati consentiunt Astrologum posse dicere, hunc puerum habiturum inclinationem, ac propensionem ad mansuetudinem, vel iram, vt ait Suar. vel (vt ait Raph. de la Torre *vbi supra in responsione ad secundã Astrologorũ rationem*) puerum inclinationem habere ea ad quæ disponitur à primis quatuor qualitatibus, vel hu-
moribus, & sic D. Thom. 1. *contra gentes, c. 84. in fi.* 87.
approbat propositionem Auctoris centiloquij. Quod Mercurius in aliqua ex domibus Saturni fortis dat bonitatem intelligentiæ, sic etiam ex Abulensi *dicta q. 30. in cap. 19. Leuitici, circa medium*, poterit ex astris astrologus coniecturare talem inclinatum esse ad Venerea vel non, ad voracitatem vel parcitatem ciborum, ad ebrietatem, vel sobrietatem, timiditatem, vel audaciam, quia huiusmodi propensiones consequuntur complexionem, nec vllo modo dependent ex nostra libertate.

Nullo tamen modo licitum erit, sed omnino su- 88.
perstitiosum in indiuiduo asserere aliquem, quod v. gr. in genesi sua habeant Venerem Marti copulatam in signis masculinis futurum sodomitam, & mulierem, quod Lunam habeat iunctam Marti futuram impudicam, & adulteram, hoc enim impium esse dogma, bene dixit Raphaël de la Torre, *vbi suprà loco proximè allegato*, vers. *Tertiò labuntur.*

Tertia conclusio, Astrologia, quæ versatur circa futura contingentia à nostra libera voluntate pendentia prædicenda omnino superstitiosa est, ac iudicio nostri Tribunalis subiecta virtute Constitutionis Sixti V. de qua *suprà proximo* §.

Hæc autem duplex est, alia enim versatur circa 89.
ea futura contingentia quæ nullam omnino, vel ferè nollam habent, cum naturalibus nati propensionibus connexionem, vt quod futurus sit Rex, Cardinalis, victurus in mari & similia, alia autem versatur circa ea futura, quæ cum prædictis inclinationibus probabilem habent connexionem, vt quod ad venerea inclinatus ducturus sit vxorem pulchram, quod propensus ad iram habiturus sit rixas, & inimicos, Ita bene distinxit Raphaël de la Torre *loco suprà allegato disput. secunda assert. 3.* vers. *Pro decisione notare oportet.*

Aitque is Doctor astrologiam, circa hæc vltima futura contingentia versantem, si ex suspicione tantummodò ea prædicat nec superstitiosam esse, nec à Bulla Sixti V. vetitam.

Verùm is Auctor bene dicit, sed adhuc eius traditio vlterius est declaranda, Si enim prædictio hæc ex propensione præcisè ducatur, optima est eius doctrina; sed illa prædictio non est astrologica, licet ducta ex propensione cognita ex principiis astrologicis,

sed

sed est prædictio moralis quam quilibet vir prudeos non astrologus potest facere.

Si verò futura illa etiam leui coniectura ducantur ex proptos astrologorum regulis, vt verbi gratia stando ex exemplis illatis à Raphaële, quod quis sit pulchram vxorem ducturus, quia 10 genesi Luna se applicet Veneri, vel quod quis inimicos sit habiturus, quia quis habeat Aquarij signum in ascendeote vel Dominum primæ domus in duodecima, dico tunc, quod traditio Raphaëlis oon potest locom habere, cum in hoc prædicendi genera oon militent rationes ab eo ponderatæ.

90. Dico igitur Astrologiam circa prædictionem ambobum istorum futurorum, modo suprà declarato de se superstitiosam esse, malam, damnatam, perniciosam Christianæ Reipublicæ, & à Sanctæ memoriæ Sixto Papa V. & nouissimè à Sanctiss. D.N. Vrbano in Constit. de qu bus § proximè superiori vetitam, & prohibitam, summis quidem cum rationibus.

Probatur conclusio primò ex scriptnræ Sacræ
91. locis. Hieremiæ eo m cap. 10. dicitur, *Hæc dicit Dominus, iuxta vias gentium nolite discedere, & à signis cæli nolite metuere, quæ timent gentes*, vbi bene P. Cornelius à Lapide probat hoc loco damnari astrologiam iudiciariam ab Ecclesia iam, & ex scripturis damnatam, & locum hunc bene explicat Diuus Hieronymus ibi, dum ait, *Propriè aduersus eos loquitur, qui venerantur cælestia, & quæ in signa sunt posita annorum, & temporum, mensium, & dierum; ab his autem æstimant regi humanum genus & ex causis cælestium terrena moderari.*

Ad idem facit locus Actorum cap. 19. v. 19. ibi, *Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus*, quem etiam locum de hac astrologia bene intellexit idem P. Cornel. à Lapide *eo loco vers. 19 num. 3.* ibi, *Tertiò alij per curiosa*, plura alia loca referunt Suar. Delrius, *locis suprà allegatis*, Torreblanca *de Magia, lib. 1. cap. 7. n. 23. & sequentib.* & Don Ioseph. Pellicer. *in suis eruditis lectionibus Hispano idiomate impressis, super Carmina Don Luisij de Gongora, fol. mihi* 798. vers. *Fuera de que no ban accido.*

Secundò Astrologia hæc reprobatur ex Conciliis, & præsertim ex Concilio Toletano primo, capit. vltimo; vbi dicitur, *Si quis Astrologia, vel Mathesi, credendum esse dixerit, Anathema sit.*

Tertiò idem probatur ex sacris Canonibus, cap. *Illud*, cap *Sed & illud 26. quæst. 2.* cap. *Consuluisti.* cap. *Sciendum 26 quæst. 3.* cap. *Ex tuarum*, de Sortilegis vbi communiter Canonistæ, & præcipuè modernus Barbosa.

Quartò probatur hæc astrologia à Iure Ciuili *l. Item apud Labeonem, §. si quis astrologos, ff. de iniur. l. secunda, Cod. de Malef. & Mathem. & l. nemo aruspicem eodem titul. & l. Mathematicos. Cod. de Episcopali audientia*, vbi communiter interpretes.

Quintò reprobatur à pluribus Patribus, sed præsertim à Diuo Augustino *lib. 2. de Genesi ad litteram cap. 17. & lib. 2. de doctrina Christiana cap. 21. & sequentibus, & lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 1.* bene Don Ioseph Pellicer *loco allegato*, ad quem benignum lectorum remitto, vbi latè probauit huiusmodi astrologiam reprobari Iure Regio, à Canonistis, Ciuilistis, Historicis, Theologis, Philosophis, Poëtis & Medicis, quos ibi allegat.

Sextò facit, quod apud omnes ferè nationes hu-
92. iusmodi astrologi opprobrio habiti sunt, & eiecti, vt Reipublicæ perniciosi, & de his Tacitus ait lib. 17 *Genus hominum potentibus infidum, quod in nostra Ciuitate vitabitur semper.*

Vnde legitur de Alphonso Arragonensium Rege, quod interrogatus cur solos astrologos ab eius 93.
aula arceret, respondit, *Sidera stultos regunt impelluntque, sapientes verò astris imperant, stultos ergo Principes honorare astrologos consequens est*, vt ex Ænea Syluio narrat Cornel. à Lapide *in dictum c. 19. Actorum v. 19.*

Et ex Baronio circa annum Domini 137. num. 11. 94.
Aquila Ponticus Insignis Scripturæ Sacræ Interpres, quod qootidie impositionem natiuitatis suæ spectaret, ab Ecclesia expulsus est, & Iudæus effectus. Et circa annum Domini 341. num. 9. ait idem Baron. Eusebium Emissenum, quod huiusmodi Astrologiæ operam daret ab Ecclesia sua aufugere coactũ fuisse.

Septimò, idem probatur ratione huiusmodi, astra 95.
nullo modo influuot, nec directè, nec per accidens in huiusmodi futura contingentia: igitur ex eis, nec cum certitudine, nec sine ea possumus prædicere, & hac ratione vtuntur omoes Philosophi, ac Theologi.

Sed vt vanitatem istius artis oculis ipsis intuea-
mur, ac à mentibus fidelium vana hæc & supersti- 96.
tiosa curiositas penitus eradicetur, demonstrandum est, quomodo Deus astrologis hisce in cœlum vsque ascendere tentantibus, dum futura soli Deo reseruata iuxta illud Isaiæ 41. *Annunciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis*, se prædicere posse contendunt, adeo linguas confuderit, vt Gigantibus accidit *Genesis cap. 11.* quod nulla omnioo habeant huiusce suæ disciplinæ certa fundamenta sed omnia omnino dubia sint, quo casu non est dubium eos ex huiusmodi principiis incertis nullas posse considerabiles cõclusiones deducere.

Et omisso, quod suæ cælestis diuisionis in duo-
decim domos nullam rationabilem causam pos- 97.
sont adducere, vt latiùs probarunt Picus *in Astrolog. lib. 6. capit. 3.* & P. Alex. de Ang. in hosce coniectores, *lib. 4. cap. 19.* quam enim Franc. Nola Medicus Neapol. in sua physica, sectione duodecim cœli mansionum constus fuerit huiusce diuisionis physicam rationem demonstrare, attamen verè eius
rationes nihil aliud concludunt, nisi de quatoor 98.
Angulis videlicet ascendentis, occidentis, medij, & imi cæli; quod verò ex post qolibet ex hisce Angulis sub se habere debeat succedentem domom, & cadentem, hoc nulla potest probabili ratione demonstrari.

Omisso inquam hoc, sectio hæc quæ basis est
totius astrologi Iudicij penitus incerta est. 99.

Nam Arabes, vt videre est ex Valentino Naibo-
da in suis Elementis Astrologicis in Alcabitium 100.
differentia prima, de esse circuli accidentali, folio mihi 135 & Magino *in sua introductione ad Ephemerides, part. 2. cap. 10.* Diuidunt Zodiacum in 12. partes æquales, & eo modo figuram cælesti distribuunt, vt vnaquæque triginta gradus contineat, & vnde vna finit, & altera incipit.

Alij, vt Abraham Auenezre Iudæus, & Regiomontanus integro Problem. 14. ante eius Tabulas directionom, Maginus *ante Tabulas sui primi mobilis Canone 23. & in introductione ad Ephemerides, c. 10. part. 2.* non Zodiacum sed Æquatorem secant in duodecim partes æqoales.

Alij tandem retentis quatuor Angulis vt in modo superiori, spatium inter dictos angulos, ita diuidunt, vt vnaquæque domus ab alia distet duabus horis inæqualibus, & hunc modum sequuntur Stadius in principio suarum Ephemeridom, Hieronymus Diedus in sua Anatome Cœlesti, & arbitrantur multi hunc modum esse Ptolomei, vt notauit Diedus *vbi*

suprà, lib. 1. c. 1. & 2. & Argulus *in sua introductione in Ephemerides, lib. 3. cap. 14.* vbi posuit Tabulas domorum pro hoc modo formandi figuram, quas Ptolomaicas vocauit, quamvis verè Ptolomeus nihil aliud de huiusmodi domibus dixerit, nisi quod vnaquæque domus constare debet 30. gradibus, & quod inter eas debent esse aspectus, vt prima respiciat septimam oppositione, & quartam quadrato, &c. ita *lib. 3. quadripart. cap. 11. & lib. 3. cap. 15.* proponit huiusce rei exemplum ad eleuationem Poli 30. & 22. in qua maximus dies est horarum 14. vt probatur *ex problem. 14. Montis Regij.*

Modò videat prudens vir quomodo possit ex figura cæli aliquid prædici, si adhuc ignoratur modus certus eam faciendi, & modi illi tres qui præcipui sunt (nam Ranzouius in principio suæ Astrologiæ ponit alios nouem modos fabricandi hasce cœli figuras) inter se adeo discrepant vt quod signum Zodiaci secundum vnum modum est v. gr. in octaua domo, illud secundum alium sit in nona, & modus prætensus Ptolomei, quamvis in quatuor angulis consentiat, cum modo Montis Regij, attamen in aliis octo domibus differunt aliquando inter se per quinque gradus, quod sufficiens est ad tollendum signum vnum, quod aliàs esset in ea domo, & quod plus est Dominium planetæ dominij signi, & ab illa domo in qua est signum, vt videre est ex tabulis Ptolomaicis Argoli.

101. In significationibus harum cœli sectionum valde inter se discrepant Astrologi, vt videre est ex Pico in Astrologos *lib. 1. c. 3.* ego solùm vltra habeo adductas discrepantias, animaduerto Arabes ab octaua domo iudicium sumere mortis, & tamen Gauricus ait id sumendum esse à septima, vnde cecinit,

Prima domus vitæ; septima mortis erit.

102. In directionibus etiam significatorum ad promissores suos non consentiunt Astrologi, Planetas enim extra angulos existentes dirigunt Arabes, & cum eis Firmicus in Zodiaco singulis gradibus singulos annos assignantes, vt videre est ex Naiboda *different. 4. tit. de directiu. in principio*, & Campanella *Astrolog. lib. 5. c. 2. art. 3.*

Ptolomeus verò eosdem planetas dirigit per horaria tempora, vt videri potest ex Diedo *vbi suprà* Naiboda *ibidem*, Argolo *lib. 3. Astrolog. c. 24.* Stadio *in proœmio Ephemeridum.*

Regiomont. verò eosdem planetas significatores ad suos promissores deducit per circulos positionum, vt videre est ex Tabulis primi mobilis Magini, Argoli, & Mangini, & hi tres modi valde inter se differunt in effectu, & tempore effectus, & tamen tam Arabes, quàm qui Ptolomeum sequuntur, & Regium cum suis, se tempus semper diuinasse ad vnguem profitentur, vt ait ipsemet Campanella *vbi suprà, n. 9.* qui & ipse fatetur ingenuè rem hanc certissimam esse.

Alij cum Ptolomeo quinque tantum aiunt esse significatores, Ascendens Medium cœli, Solem, Lunam, & partem fortunæ, quam horoscopum nominant lunarem, alij alios etiam planetas, & cuspides domorum, vt significatores dirigunt, vt videre est ex Argolo, *l. 3. Astrolog. cap. 14. vers. Ptolomeus.*

103. Alij partem fortunæ dirigunt directione conuersa, prout & planetas retrogrados, & Ptolom. ipse *lib. 3. quadripartiti cap. 10.* vtitur directione hac conuersa cum Apheta, id est planeta gubernator vitæ est intermedium cœlum, & Angulum occidentis, & cum Ptolom. Card. *ibidem* text. 33. Naibod. *diff. 4. de direct. vers. Postremò directio conuersa*, & alij. E contra verò multi alij hanc directionem conuersam, quæ est cum significator deducitur ad promissorem per Ascensiones obliquas ipsius promissoris omnino reiecerunt, vt Argolus *Astrolog. lib. 3. cap. 14. vers. Duplex est*, alij etiam vtendo directione directa in casu in quo Apheta sit inter M. C. & Angulum occidentis, se veritatem inuenisse professi sunt, vt Francisc. Iunct. primùm religiosus Carmelita, Sacerdos, ac Prouincialis, mox profugus, & apostata, vt testis de ipso oculatus attestatur Posseuinus *Bibliotheca selecta, lib. 15. c. 15. vers. De Francisco Iunctino* in suo tract. *de Iudicijs Natiuitatum fol. 27. cap. 4. vers. est etiam notandum.*

Partem fortunæ Ptolom. *lib. 3. quadripartiti c. 12* 105. sumit à Sole in Lunam, Arabes, vt videre est ex Isagoge Carelli *p. 2.* de extractione partium Natiuitatis à Sole in Lunam in diurna, & à Luna in Solem in nocturna Natiuitate.

Partem fortunæ solam alij considerant, vt Pto- 106. lomeus, Card. & Campanella, alij innumeras alias partes confingunt, vt videre est ex Carell. *vbi suprà*, & Guidone Bonato *in tractatu speciali de Proiectionibus partium & eorum significationibus.*

Alij in directionibus latitudines non esse obser- 107. uandas in planetis voluerunt moti exemplis directionum de quibus Ptolom. *in 3. quadripartiti*, alij seruandas esse indistinctè latitudines voluerunt, alij in sextili aspectu, & trino id negarunt, vt videre est ex Argulo Astrologicorum *lib. 3. cap. 16.*

In mensa directionum discrepant Astrolog. nam 108. Card. vnicuique anno assignat medium motum Solis, vt ex duodecim eius genituris videri potest, & Card. sequitur Naiboda *loco suprà allegato*, & canonem Naibodæ, pro directionibus apposuit Magin. *in suo tractatu de vsu Astrologiæ in Medicina, fol. mihi* 104. alij, vt Argolus *vbi suprà cap. 23.* annum vnum singulis gradibus directionis quam esse Ptolomæi sententiam ipse contendit.

Aspectus planetarum alij numerant in Zodiaco, 109. vt Arabes, alij in æquatore, vt Ptolomeus, qui ob id *lib. 3. cap. 14.* voluit trinum, & sextilem deprauatos in æquatore interficere, de qua re videndus est Canon 40. Mag. in suo primo Mobili.

Alij, vt Abraham Auenezre relatus à Iunct. *de Iud. cap. 4.* aiunt semper in 120. partes circuli efficere aspectum trinum alij, vt Campan. *lib. 1. Astrolog. c. 10. art. 1. num. 8.* & Magin. *in sua introductione in Ephemerides 1. part. cap. 30.* distinguunt inter signa breuium, & longarum ascensionum.

Alij caput, & caudam Draconis, vti sectiones 110. Lunæ imaginarias in ecliptica reiiciunt, vt omnes antiquos Doctores fecisse attestatur Iunctinus *in sua Isagoge, cap. 6.* alij considerandos censent vt moderni.

Alia planetas retrogrados debiliores arbitrantur, 111. vnde passim Ptolomeus Iunctinus *in speculo Astrolog. in Isagoge cap. 10.* & Ranz *3. part. cap. 3.* ponunt retrogradationem inter debilitates planetarum, alij eos fortiores iudicant, quia tunc sunt in imo sui epicicli, & sic terræ viciniores, Gauricus *tom. 2. suorum operum fol. 1372.* ibi, *Planetæ retrogradi cum sint terræ proximiores quàm recto tramite progredientes, fortius in hæc inferiora agunt quàm directi.*

Coniunctionem Saturni, & Martis malam dixit 112. Campanell. *dicto art. 1. num. 2.* bonum verò esse ob temperaturam qualitatum voluit Iunctinus *in Isagoge, cap. 3.* & Stadius *in introductione, titulo de coniunctionibus Planetarum, fol. 193.* versicul. *dixit Albumasar.*

Et vt vno verbo concludam, omnia in hac discipl- plina

plina adeo incerta sunt, vt nullum omnino quantumuis leuissimum fundamentum possit super Astrologorum iudiciis fieri.

113. Ad finem tamen huiusce §. vt superstitio huiusce vanitatis magis scateat, notandum est actionem cæli in corpus, vt supra vidimus, esse physicam, & realem, ac proinde planetas non solum in se, sed etiam ratione signorum in quibus reperiuntur agere in hæc inferiora, aliter enim agit Sol in Leone, aliter in Aquario, igitur hæ actiones in inferiora tribuendæ sunt signis veris, & realibus, quæ sunt in

114. octaua sphæra, non autem signis & Zodiaco imaginario nonæ spheræ, ab Hipparcho primum ob præcessionem æquinoctiorum inuento. Quia enim vetustissimi Astrologi æquinoctia contingere obseruarunt fere in principio arietis, & libræ. Ideo id vti firmum retinens Hipparchus nouum Zodiachum adinuenit, quia autem Zodiacus imaginarius est, vt fatentur Astrologi, Blanc. *in sphæra lib. 17. cap. 7.* nullo modo in iudiciis potest haberi in consideratione, quando enim Astrologi pro domo Solis assignarunt Leonem, intellexerunt de eo Leone, cuius constellatio conspicitur in octaua sphæra & tamen cum astrologi genituras faciunt, eas formant iuxta Ephemerides currentes, quæ regulantur iuxta

115. Zodiacum nonæ, & fixum ac immobile, cum tamen Sole existente in Leone nonæ spheræ, verè, & realiter existat in Cancro octauæ.

116. Constat igitur ex his superstitiosam esse eam Astrologiæ partem, quæ de futuris contingentibus vel ab humana libertate pendentibus actibus prædicit, & multo magis eam, quæ profitetur se posse prædicere mutationes Regnorum, quàm latissimè confutauit Pater Marquez *in suo Doctissimo gubernatore Christiano. lib 2 cap. 26.*

Eam verò quæ circa hominis temperamentum, & infirmitates versatur, adeo incertam esse, siue in se ob alias causas, maximè intrinsecas concurrentes, siue vt in nobis, ob discrepantias Astrologorum in primis principiis, vt summa cum ratione dixerint DD. supra relati, iudicia ex ea vix ad gradum leuissimæ coniecturæ, & suspicionis posse ascendere.

117. Quod autem Astrologi vera quandoque contingentia prædicant, hoc veræ superstitionis indicium, vt videmus in Astrologo, qui mortem Henrici IV. prædixit, qui ob id in Hispana Inquisitione coactus fuit ad abiurandum de leui, & fuit aliis pœnis mulctatus, vt infrà videbimus, interim videatur Suarez. Lessi. & Raphaël de la Torre, qui varias causas ex sanctis Patribus adducunt, cur aliquando isti astro-

118. logi vera prædicant.

Animaduertunt autem Astrologi, quod stante constitutione Sanctissimi Domini Nostri Vrbani VIII. §. superiori relata, mea quidem sententia non possunt super genituris Summi Pontificis iudicia aliqua facere, neque super infirmitatibus futuris ex malis directionibus.

Quia constitutio generaliter loquitur de iudiciis super vita, & morte.

Quia rationes constitutionis, videlicet scandalum Christi fidelium & Reipublicæ conseruatio, ac quies hominum, eorum præsertim, qui inquieti ex omnibus nouandarum rerum occasionem accipiunt, in huiusce prædictionibus (quamuis aliàs essent de se licitæ) infirmitatum æquè militant: quia denique hæc constitutio vti fauorabilis animabus, Reipublicæ, & toti Ecclesiæ Dei amplianda, & extendenda est, vt comprehendit quæcumque iudicia, & prædictiones astrologicas.

Carena de Offic. Inquisit.

§ XIII.

De diebus faustis, & infaustis.

Occasione vanitatis prædictionis Astrologicæ breuiter hoc loco pertractare decreui de alia vana obseruantia, scilicet de diebus faustis, & infaustis, idque ob ea potissimum quæ dicit Campanell. *in sua astrologia iudiciaria*, quam ait se expurgasse ab omni superstitione, cum tamen pessimus liber sit à tota Republica Christiana nominatim eliminandus, plenus enim est superstitionibus Astrologorum, ita vt meritò dici possit quod quidquid est superstitiosi in tota Astrologia iudiciaria id totum in eo tractatu reperitur. Et verè liber ille nil aliud est quàm compendium omnium propositionum Cardani super quadripartito Ptolomæi. 119.

Hic igitur Campanel. in titulo peculiari de diebus infaustis, dicit quosdam dies quibusdam esse infaustos, ob id notat diem Martis, & Veneris sibi ipsi semper infaustos extitisse, septies enim tormentis applicatus fuit, & semper id sibi accidisse ait, in dictis diebus Martis, & Veneris. Addit vlteriùs familiam Mendozinam in Hispania priuilegium particulare habere à S. Inquisitione, vt possit abstinere, ne in die Martis opus aliquod insigne aggrediatur. 120. 121.

Verùm apud Catholicos viros repudianda est hæc superstitio Campanellæ, nec enim dantur dies fausti, & infausti ex se, & huiusmodi dies obseruantes. 122.

Damnantur à D. Paulo ad Galatas 4. *Dies obseruatis, & tempora, & menses, & annos: timeo vos ne frustra laborauerim in vobis*, hunc enim D. Pauli locum contra huiusmodi sic dies obseruantes intellexerunt multi Patres, apud Martin. Delrio *disquisit. Magicarum, l. 3. quæst. 4. sect. 6.* 123.

Damnantur à Sacris Canonibus, vt videre est ex cap. *Illud huius 26. quæst. 2.* & cap. *non obseruetis, cum sequenti 26. quæst. 7.* 124.

Damnantur à Theologis Scholasticis, vt videre est ex D. Thoma *in 2. 2. quæst. 96. art. 3. in corpore articul.* vbi Raphaël de la Torre *disput. 3.* Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 2. & sequent.* Delrio *loco supra citat.* Sanchez *in summa lib. 2. cap. 40. num. 15. & 16.* Torreblanca *de Magia, lib. 1. c. 27.* 125.

Damnauit, & hos dies fœlicissim. recordationis Philippus II. Hispaniarum Rex, qui vt superstitionem suis temporibus vigentem de non contrahendo matrimonium in die Martis (quoniam dies est belli) spernendam omnibus fidelibus pro sua religione demonstraret, matrimonium eo ipso die contrahere voluit, vt notant Torreblanca *loco proximè citato, num. 24.* 126.

Et hinc est, quod, obseruatio horum dierum, quia certo credantur infausti, est peccatum mortale, quod si obseruatio fiat tantum ex quodam timore, erit peccatum veniale, vt pluribus cumulatis notat Sanchez *in allegat. num. 15. & 16.* 127.

Et cum obseruantia hæc dierum ex se sit mala, pareat mihi Campanella, ego non credo licentiam obseruandi diem Martis fuisse à S. Offic. concessam familiæ Mendozzinæ, quia si dicta obseruantia est licita, familia prædicta non egebat licentia: si illicita, vtique non potuit concedi. 128.

Ad finem huiusce appendicis remitto lectorem ad Torreblancam *loc. cit. n. 27.* vbi ex Alexandro ab Alexandro *l. 4. dierum genialium c. 20.* notat apud Rabinos diem Lunæ fuisse infaustum, quia in eo putabant natum fuisse Cain, apud Athenienses diem 126.

Q 2 Martis,

Martis, apud Medos, diem Mercurij, apud Friggios, diem Iouis, apud Troianos, diem Veneris, & apud Persas, diem Saturni.

130. Animaduertit vlterius, *num.* 31. quod ex hac superstitione dierum infaustorum ad negotia peragenda emanarunt dies creationum quibus hæreditas antiquitus non poterat adiri ad quod allegat Petrum Gregorium *in syntagmate iuris vniuersi*, *lib.* 34. *cap.* 14. (qui tamen *ibi*, nihil de hac re) quos dies vt merè superstitiosos sustulit Imperator in l. cretionum, C. de iur. deliberandi, *cretionum scrupulosam solemnitatem*, ait Imperator, *hac lege amputari decernimus.*

131. Et quia materia hæc pulchra est, & digna scitu, circa hanc animaduersionem Torreblancæ de diebus cretionum animaduertendum est.

Quod si Doctoribus nostris, & ferè communi opinioni, credamus, verum dicit Torreblanca, dies illos de quibus Imperator ibi, habitos fuisse ab antiquis pro infaustis.

Odofred. enim *in dicta l. cretionum*, ait, quod antiquitus in diebus criticis poterat hæreditas adiri, secus in non criticis, idest paribus puta die sexta, octaua, &c.

Beliapertica insignis Doctor *ibidem* idem dicit, quod solum in diebus in quibus natura confortabatur, id est criticis, & imparibus (videlicet) *quintus*, *septimus*, &c. poterat adiri hæreditas, & in fine illius legis ait, quod quidam sunt, quibus si in mane diei Lunæ fieret iniuria, crederent ferè se illa die morituros, & aliqui, qui non inciperent aliquod opus in dicto die Lunæ, dicitque istam legem esse contra omnes istorum, dierum obseruatores.

Alberic *ibidem* ait, nota contra obseruantes dies, qui non inchoarent aliquid facere in tali die.

Bald. *eodem loco* ait, nota, quod antiqui fuerunt multum bestiales quia multum colebant dies, & fortè in diebus criticis non poterat hæreditas adiri, quasi in diebus infortunatis, & infrà, sed hodie non curamus dies, neque constellationes.

Angel. *eodem loco* ait, nota quod hodie, tam in die critico, quàm non critico potest adiri hæreditas, ita etiam Iason, & alij ibidem.

132. Si autem Iurisconsultis aliis & præsertim Vltramontanis, veris Romanorum antiquitatum obseruatoribus adhærere velimus, falsa erit Torreblancæ obseruatio, de istis diebus cretionum, & aliter lex illa erit intelligenda.

133. Pro qua re notandum quod hæredi extraneo de iure ciuili, suo vero, & necessario de iure prætorio, datur ius deliberandi, an velit esse hærés, necne, §. *sui autem, & necessarij in fin.* ibi, *sed his Prætor*, institut. *de heredum qualitate*, *& differentia*, tempus autem deliberandi, aliquando à Iudice datus, iuxta text. *in lib.* 1. *de iure deliber.* vbi ait Prætor, *si tempus ad deliberandum petet dabo*, & tempus hoc erat centum dierum, vnde dies centesimus, dicitur dies aditionis à Iut. Consf. *in l. Pannonius*, *ff. de acquisit. hereditat.* vbi Gothofredus *sub litera D, in tertia editione.*

134. Aliquando etiam illud idem tempus à testatore datur; & tunc dicitur, *cretio*, ob antiquam formulam de qua Vlpian. *in tit.* 22. *fragment. num.* 34. *Titius hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis quibus sciens, poterisque si non crediderit exhæres esto*, & sic apparet, quod cretio dicta est à cerno, quod idem est ac decerno.

135. Cretio autem duplex erat vulgaris quæ fiebat cum illis verbis, *quibus sciens poterisque* quo casu tempus datum hæredi non currebat ignoranti. Et continua quæ fiebat sine illis verbis, & in qua etiam ignoranti tempus currebat, ob idque continua dicebatur, ex quibus patet, quod dies cretionum dicebantur illi, qui à Testatore hæredi statuebantur ad cernendum, seu decernendum, an velit esse hæres, & cretio spatium illud centum dierum quod hæredi ad deliberandum statuebatur, istam dierum cretionem vti scrupulosam sustulit Imperator, & pinguius hæredibus prouidit *per l. fin. Cod. de iure deliberandi.*

136. Ita rem hanc declarant Hugodonell. *in d. l. cretionum*, Herman Vul. Iur. prudent. Rom. *lib.* 1. *c.* 72. *n.* 28. vers. *A testatore definitum*, Vessembeci, *in Pandectas tit. de iur. delib. n* 1. Pet. Greg. *syntagmat. iur. vniuersi*, *lib.* 46. *cap.* 2. *n.* 5. *& seq.* Ant. Gouean. *lib.* 1. *var. lect. cap.* 15. Cuiacius, *lib.* 7. *obseruat. c.* 41. Brison *de verb. significat. pag. mihi* 670. Couar. *var. resol. lib.* 4. *c.* 10. Ant. Pichard. *in §. item extraneus, num.* 27. *& sequens.* Borcholt. *in §. extraneis*, *num.* 5. *& seq. Institut. de hæredum qualitate, & differentia*, & Gothofred. *ad Vlpianum dicto tit.* 22. *c.* 17. *& seq. tom.* 5. *suarum annotationum ad vniuersum Ius ciuile*, *tertia impressionis magna* cum aliis allegatis per Næuis. *in suis remissionibus*, & Sebastianum Ximenes *in edicta parte* 2. *Concordantiarum iuris*, *in dicta l. cretionum.*

Atque hæc de hac materia quæ curiosa est sufficiant, interim verò, iterum benignum lectorem moneo, vt abstineat à Campanel. quia astrologia ipsius, quam conformem dicit D. Thomæ, verè superstitiosissima est, & contra sanam doctrinam omnium Sanctorum Patrum & Theologorum Scholasticorum, & quia titulus libri potest multos decipere, expediens fortassè esset, illum, licet sub generalibus Indicis regulis comprehensum, nominatim inter libros vetitos connumerare, me tamen remitto Eminentissimæ Congreg. Indicis, & S. Officij.

§. XVI.

De faciente pactum expressum, & tacitum cum dæmone, & professoribus Magiæ.

137. Qvoniam pactum, seu professio expressa cum Dæmone non fit ei, nisi apostatando à fide, negando Baptisma conculcando Christum crucifixum, & adorando dæmonem, vt latissimè docuit Delrios *disquisit magic. lib.* 2. *q.* 4. & Farin. *de delictis, & pænis, quæst.* 20. *num.* 77. ideo non est dubitandum, quin taliter paciscens hæreticale factum committat. latissimè Farin. *de hæresi*, *quæst.* 181. *n.* 54. Suar. *de Relig.* §2. *de superstit. c.* 19. *num.* 10. *in fin.*

138. At pactum tacitum cum dæmone iniens, alio actu hæreticali non interueniente, Hæreticale factum non committit, Suar. *vbi suprà*, Farin. *dicto num.* 34. *in fin.* Zanard. *in summa diuinorum præceptorum, part.* 2. *cap.* 64. vers. *Moueor ad hoc tenendum*, vbi quod ex huiusmodi pacto oritur tantùm leuis hæresis suspicio, & si dicatur quod paciscens tacitè cum dæmone init fœdus, & amicitiam cum hoste Dei, & per consequens videtur Apostata, ad similitudinem subditi Regis Hispaniæ ineuntis fœdus cum hoste dicti Regis.

Respond. Zanard. ibi, quod duplex est fœdus, & amicitia, alia communis, & quoad commercia, vt si subditus vnius Principis, commercium habeat, cum Principe hoste sui Principis, tantum in rebus emendis, &c. & hæc amicitia, licèt sit prohibenda, attamen non inducit suspicionem saltem vehementem rebellionis, alia est amicitia ad effectum occi-

dendi proprium principem, & hæc est signum rebellionis, & Apostasiæ primam amicitiam cum dæmone contrahit faciens sortilegia non hæreticalia, secundam habens pactum cum dæmone expressum, & sortilegia exercens hæreticalia, & hoc idem videtur supponere Peña *in sæpè citato com.* 68. vers. *Simanchas*.

Quoad Professores Magiæ non naturalis, & dæmoniacæ, an sint connumerandi inter sortilegos hæreticales, colligi potest ex regulis hucusque traditis, & ex Farin. *dicta quæst.* 181. *num.* 36. & Peña 3. *prima direct. com.* 26. & aliis vtrobique allegatis.

§ XV.

Quis sit Iudex huius criminis.

140. SEcundum hodierna iura Iudex, tam sortilegiorum hæreticalium, quàm non hæreticalium est Inquisitor. Et quoad sortilegia hæreticalia res videtur carere dubitatione, quoad alia verò res est decisa per Bullam Sixti V. incip. *Creator cæli*, ita Scaccia *de Iud. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 51. & Farin. *de hæresi, quæst.* 181. *num*.... Zanard *in summ. diuin. præcept. parte secunda*, vers. *tertiò ergo noto*.

Et licet olim hoc delictum esset mixti fori, attamen nunc Inquisitor de eo cognoscit priuatiuè, quoad iudices laicos, ita Scaccia *loco citato, num.* 53. nam quæ delegantur Inquisitoribus regulariter delegantur eis priuatiuè quo ad Iudices laicos, & sic Arresto Franciæ iudicatum fuit tres mulieres sortilegas remittendas esse ad Episcopum Parisiensem, teste Papon, *Arrestorum Franciæ lib.* 22. *tit.* 3. *Arresto* 2. & in omni casu Inquisitor cognoscit an Iurisdictio sit sua, Freitas *ad Rodericum de Confess. sollicit. quæst.* 5. *num.* 39. Quinimo opinio quæ assereret, quod Iudex laicus potest iudicare, an aliquod delictum spectet, vel non spectet ad S. Officium dicitur temeraria à Turriano *in suis selectis disp. part.* 1. *disp.* 30. *cent.* 2. *dub.* 5.

Sic vnus reus Inquisitus in foro sæculari de sortilegiis factis cum libro Necromantiæ & sociis facto verbo in sacro Cons. per Regentem Rouitum fuit remissus ad Reuerendissimum Inquisitorem, prout ad eundem Inquisitorem fuit remissa rea, quæ fecerat Apocham scriptam eius sanguine, dando corpus, & animam Diabolo, vt testis est Ioan. Baptist. de Thoro *in compend. decis. Regni p.* 3. *sect.* 3. verbo *Remissio petita per Iudicem Ecclesiasticum*, qui videatur, & Regens Sanfelic. *decis.* 233.

Taliter autem Inquisitores, soli sunt Iudices in hisce criminibus sortilegiorum, quod si in Carceribus curiæ sæcularis inueniatur aliqua malefica ob idque vel hæretica, vel suspecta de hæresi, si id S. Officio legitimè innotescat, possunt Iudices sæculares per censuras ab Inquisitoribus compelli ad consignandum S. Officio dictam maleficam, & omnes, & quoscumque processus, ac scripturas, vt de sortilegiis, & hæresi, vel illius suspicione legitimè puniatur, ita tamen, vt hisce finitis S. Officium teneatur maleficam reconsignare iudici laico, ita Peña videndus *in addit. ad Lucernam Inquisitorum post tractat. de strigibus, fol. mihi* 158. vers. *sed ab hac sententia*, & vers. *scitu dignum est*, vbi quod statim dictæ Maleficæ consignandæ sunt Inquisitoribus ex Bulla felic. mem. Pij V. cuius verba *ibi* referuntur.

Bene Ioseph. Sesse *de inhibition. Iustitiæ Aragonum, cap.* 30. §. 1. *n.* 43. *& seq.* vbi, quod hæc remissio illico Inquisitoribus est facienda in quacumque parte Iudicij, & *num.* 58. *& seq.* plura refert exempla Concilij illius regni, de cuius mandato plures inquisiti in S. Officio fuerunt Inquisitoribus statim remissi. Dubitari tamen posset hoc loco, num facta hac remissione Iudex laicus possit vlteriùs in causa procedere, & pro negatiua sententia videtur vrgere Const. illa Pij V. in illis verbis, *suspensa aliorum criminum cognitione*.

Verùm ego teneo, quod facta remissione personæ à laico Iudice Inquisitoribus, Iudex laicus potest, in processu iam per eum formato assumere informationes, dummodò causa S. Officij non impediatur, ita Sesse semper in hac materia remissionis faciendæ S. Officio videndus *loco cit. num.* 11. *& seq.* vbi, quod verba illa Pij V. debent intelligi, de suspensione cognitionis, &c. quæ obesse posset Sancto Officio.

Et hanc remissionem faciendam esse non solum in crimine hæresis, sed etiam in omnibus ab eà dependentibus latissimè dixit Sesse *ibid. fere per totum illud caput*, prout de eadem reconsignatione facienda ab Inquisitoribus iudicibus laicis etiam virtute dictæ Const. Pij V. idem Sesse erit videndus *num* 116. *& seq.*

Et in casu petitæ huiusmodi remissionis ab Inquisitoribus, Iudices laici tenentur credere assertioni Inquisitorum, vti Iudicum competentium in hoc crimine hæresis, & dependentium, Sesse *vbi suprà num.* 98. *& seq.*

Non teneretur tamen S. Officium consignare aliquos reos in ipsius carceribus existentes pro aliis delictis Iudicibus secularibus, quia hoc est speciale in casu in quo à Curia seculari ipsi S. Officio reus aliquis fuisset consignatus, nam tunc omnis æquitas suadet, vt expedito fidei processu reconsignetur, ita Peñ. *ibid.* vers. *sed nunquid poterit*.

141. Aduertendum tamen, quod licet nunc Inquisitores cognoscant de sortilegiis non hæreticalibus, superstitionibus & de retentione librorum prohibitorum, non per hoc tamen sublata fuit facultas Episcopis cognoscendi, de huiusmodi causis, & illas decidendi etiam sine interuentu Inquisitorum, prout faciebant ante Const. illam Sixti V. Quoniam quamuis facultas cognoscendi de illis delictis legatur concessa Inquisitoribus, in dicta constitutione, attamen in eadem facultas Episcopis concessa de iure communi non legitur restricta, ita Io. Franciscus Leon. *in thesauro fori Ecclesiastici p.* 2. *c.* 36. Rubr. *de sortilegiis, n.* 22. *&* 23 vbi quod ita censuit Sacra Generalis Congregatio Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis sub die 21. Decembr. anni 1602. fundatúrque hoc ex communibus DD. traditionibus, quod Iurisdictio alicui concessa intelligitur cumulatiuè, non autem priuatiuè, vt notatur *in l.* 1. *Cod. de Offic. Præfecti Vrbi.* latè Menoch. *de præsump. lib.* 2. *præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 18.

§. XVI.

Quis sit Iudex competens in sortilegijs contra tormenta.

VIdendum nunc est de quæstione quotidiana quæ in iudiciis persæpè contingit, num scilicet Iudex secularis sit competens contra reum quem habet in fortiis, si penes eum reperta sint sortilegia contra tormentum funis & alias quæstiones ad reticendum veritatem.

142. Circa quam rem sciendum est multa similia sortilegia solere ex arte dæmonis ad effectum prædictũ vsurpari,

vsurpari, quæ à Doctoribus nostris solent vocari sortilegia taciturnitatis, de quibus & eorum remediis videndus est Martinus Delrio *disquisitionum Magicarum lib. 5. sect. 9. vers. quoad tertium dubium, fol. mihi 703. impressionis Venetæ*, Cartar. *in praxi interrogandorum reorum lib. 4. c. 1. num. 123.* Ambrosin. *in processu informatiuo lib. 4. cap. 7.* vbi Franciscus Bernardus Portus *in suis additionibus*, Batard. *ad Clar. quæst. 64. num.* 119. Cost. Papiens. *de iur. & fact. scientia, & ignorantia, centur. 2. distinct. 14. num. 13.* Binsfeld. *in l. & si excepta Cod. de Malef. & Mathematic. quæst. 1. num. 15.* & nouissimè Torrebianca *de magia, lib 2. cap. 23 de Malef. taciturnitatis per tot.* & post hæc scripta visus Regens Sanfelic *decis. 165.* vbi ponens formam schedulæ, quæ à reis seu forma solet deferri, malè dubitat an contineat sortilegium qualificatum ex notatis *suprà §. 4. num 23. & seq.* & peius ibi fuit totum sortilegium descriptum, hæc enim sortilegia numquam debent tota imprimi, ne detur occasio ea discendi & eis vtendi, & pessimè reum illum puniuit magna Curia; eum ratione sortilegij qualificatissimi debuerit prius remitti officio Sanctissimæ Inquisitionis

143. Hoc supposito Simon de Pretis, cons. suo 104. consuluit, & iudicauit quendam sortil gum hoc sortilegij genere vsum ad effectum prædictum, esse per Iudicem secularem puniendum, prout in effectu fuit damnatus ad triremes.

144. Et cum hæc quæstio de facto incidisset in Ciuitate Cremonæ sub Prætura fœlicissima Illustrissimi Don Consalui de Salamanca Senatoris vndequaque spectatissimi ac tanti Regis Ministri dignissimi, de Anno 1646. tempore, quo ego eram illius Prouidus Maleficiorum, in quatuor illis sicariis, qui in via publica animo detobandi, homicidium immane perpetrarunt in personam Illustrissim. & Reuerendissim. D. Don Caroli Gonzagæ Fratris Excellentissimi Principis Bozuli, quorum duo penes se habebant varias scripturas continentes huiusmodi sortilegia, cum abusu nominum Dei, D. N. I. Christi Beatæ Virginis Mariæ, Psalmorum, Orationis Dominicæ, Salutationis Angelicæ, nominibusque & caracteribus, ignotis, disputatum fuit in Curia, num punitio horum sortilegiorum ad nos spectare posset.

145. Et perillustriss. D. meus Gaspar de Alifetis ex amplissimo Collegio Iurisconsultus Mediolani, vir Doctrina, vsu, ac longa præcipuorum regiorum officiorum huiusce statos experientia singularis, & tunc Vicarius Prætorius pro nostræ Curiæ Iurisdictione allegauit consilium illud Simonis de Pratis 105. & Clarum *in §. heresis in fin.* vbi attestatur Senatum Mediolani iudicasse quandam sortilegam non esse puniendam pœna confiscationis bonorum, his addidi ego Caball. *resol. crim. centur. 3. resol. 213. num. 71.* vbi mentionem faciens de dicta decis. Senatus allegata per Clar. addit se vidisse hos sortilegos puniri à Magistratu laicali octo virorum guardiæ, & baliæ Ciuitatis Florentiæ.

146. Verum ego in hac materia sic distinguendum esse secundum communes Doctorum nostrorum traditiones dicebam.

Vel sortilegium est qualificatum, & hæreticale iuxta ea quæ dixi *suprà §. 4.* & tunc difficultate cognitio huiusce sortilegij pertinet ad Inquisitores, priuatiuè quoad laicos, idque omni iure, siue nouissimo, siue antiquo. In hac sortilegiorum specie conueniunt omnes Doctores, ita enim Clar. *loco citato*, vers. *successiuè quæro*, Caball. *vbi suprà*, Farinac. *de heresi, quæst.* 181. *num.* 93. vbi alios multos allegat Diana *resolut. moral. parte quarta, tractatu septimo. resolut. 10. in princip.* eum aliis *suprà* per me allegatis, benè Simaneh. *de Catholicis Institution. titul. 61. de sortileg. num. 2. & 3.* vbi quod Inquisitor cognoscit de omnibus sortilegiis, quæ hæresim sapiunt manifestam, vel de hæresi reddunt suspectum, sortilegum de vehementi, & hoc idem ingenuè fassus est Regens de Ponte in suo tractatu manuscripto de his quæ practicantur in Regno in materia iurisdictionis Ecclesiasticæ, *in cap. particulari de sortilegiis.*

Vel sortilegium non est qualificatum, sed simplex, & tunc verum est, quod si loquamur de iure antiquo est mixti fori, & datur locus præuentioni; inter Ecclesiasticum, & Laicum Iudicem, & in his terminis procedunt tradita per Clar. *vbi suprà*, vers. & hoc a. casu, Cabal. *dicta resolut.* 223. *num.* 71. & per Doctores allegatos à Farinac. *vbi suprà num.* 91. 147.

Si autem loquamur de iure nouissimo post Bullam Sixti V. de qua suprà Inquisitores cognoscunt de omnibus sortilegiis etiam simplicibus, benè post hæc scripta visus vltra suprà allegatos Ioseph Sesse, *decis. Regn. Aragon. tom. 4. decis. 464. num. 18. & seq. & decis. 466. num. 16. 17.* Scortia *in select. Rom. Pontific. constitut. Epit. 58. Theoremat.* 158. Diana *dicta resolut.* 10. qui alios allegat.

Et quamuis Freitas, & Bobadill. *locis in proxima appendice allegatis* voluerint iurisdictionem concessam Inquisitoribus per dictam Bullam Sixti V. non esse intelligendam priuatiuè quoad laicos, sed cumulatiuè, vt Freitas loquitur.

Attamen ego non discederem ab opinione contraria quam in tractatu hoc aliàs impresso iam firmaui, quia hæc delegantur Inquisitoribus, & committuntur ratione hæresis, vel suspicionis ipsius, vnde intelliguntur delegata priuatiuè quoad laicos.

Et scio de ordine Sacræ Congregationis Romanæ Inquisitionis Vniuersalis, non multis ab hinc annis quendam Prætorem cuiusdam Terræ insignis huius Dominij, eo quod quasdam sortilegas, quæ sortilegia non qualificata committebant carcerari fecerat, fuisse (quia spontè in S. Officio comparuerat) benignè receptum, absolutum tamen ab excommunicatione lata contra turbantes Iurisdictionem Sancti Officij.

Vel tertiò sumus in dubio, num sortilegium sit qualificatum necne, & tunc dicebam, quod cognitio huius articuli spectabat ad Inquisitores, & eorum Tribunal, ita communiter Doctores, Freitas *vbi suprà, numer.* 39. Diana *dicta resolut.* 10. *in princip.* Leon. *in Thesaur. for. Ecclesiastici, cap. 36. de sortileg. num.* 19. Caball. *dict. resolutione* 223. *num.* 73. quidquid in contrarium dixerint, Reg. de Ponte *vbi suprà*, & Mart. *de Iurisdict. part. 2. cap. 12. num. 11.* eum enim iste articulus sit incidens spirituale, Inquisitor solus est Iudex competens *l. Titia*, vbi Doctores communiter *ff. soluto matrimonio.* 148.

Et ex his omnibus concludebam quod Sicarij illi, qui penes se habebant cartam continentem sortilegium qualificatum cum abusu multorum verborum Christi Domini, & Psalmorum, & aliarum rerum, quæ sine dubio sortilegia illa qualificabant non poterant vllo modo puniri, nec rei constitui de dictis sortilegiis à Iudicibus secularibus, sed ab ab Inquisitore tantummodò.

Neque obstare dicebam consilium illud Simonis de Pretis 105. quia non apparet sortilegium de quo ibi, esse qualificatum, licet enim sortilegus ille 149.

ingiutire

inglutire deberet ficum in quo erat moneta quædam, quæ ab vna parte habebat signum crucis, attamen non apparet, quod abuti voluerit illo signo crucis, nec quod ad illud sortilegium esset necessaria illas species monetæ vti signata signo sanctissimæ Crucis.

Vlterius addebam indubitatum esse Simonem de Pretis, cuius consilia impressa fuerunt Venetiis anno 1575. sic consuluisse ante editam Bullam Sixti V. contra Astrologos quæ promolgata fuit anno 1586. die 9. Ianuarij.

150. Et si opponatur quod sortilegium illud quamvis qualificatum potest dupliciter considerari, vel vt hæresim continet manifestam vel vt tollendo effectum torturæ, tollit Fisco, & Iustitiæ probationem veritatis, primo modo consideratum spectat ad Inquisitores, secundo verò modo potest spectare etiam ad iudices laicos, & hoc modo videtur consideratum à Simone de Pretis *dicto consil.* 105.
151. *num* 15. *&* 16.

Pro qua distinctione allegari potest Doctrina singularis Binsfeld. *de confessionibus maleficiorum, & sagarum prælud.* 14. *fol.* 119. *& memb.* 2. *conclus.* 6. *dub.* 2. vers. *tertium illatum, fol. mihi* 275. quod sortilegia possunt dupliciter considerari, vno modo, vt sapiunt hæresim, vel vt hæretica sunt, & in hoc casu spectat eorum cognitio ad Iudicem Ecclesiasticum, altero modo considerari possunt, vt ex eis varia delicta oriuntur contra commune bonum Reipublicæ, vt homicidia, latrocinia damna in vineis, & similia. & in hoc casu Iudex laicus est competens istorum sortilegiorum, & traditionem hanc Binsfeld. sequutus fuit Ioann. Griuel. *in suis decis. Senatus Dolani, decis.* 34. *num.* 31. vers. *quod sine dubio,* & ita etiam in sortilegiis qualificatis hoc modo consideratis laicus Iudex sæpè iudicauit, vt videre est ex *dicta decis. Griuel. in fin.* & ea *decis.* 2. *Antonij Fabri, in suo C. Fabr. in tit. de malef. & mathematic. lib.* 9. & Gregor. de Valen. insigni Theologo religiosissimæ Societatis Iesu *in* 2.2. *disputat.* 6. *generali quæst.* 13. *punct.* 4. *in princ.* vers. *& quidem tum à seculari.*

152. Et quidem non est nouum etiam in sancto Officio aliquando fieri similes distinctiones, provt vidimus in Curia Archiepiscopali Neapolitana, in qua cum curia secularis præuenit aliquem Polygamum, ipsi curiæ Archiepiscopali petenti consignatur ille Polygamus quæ torquet eum super intentione, & cogit eum abiurare, post quæ statim reconsignat curiæ sæculari eundem Polygamum puniendum, quoniam ablata per torturam, & abiurationem hæresis suspicione, delictum Polygamiæ remanet merè laicale, ita Genuens. *in sua praxi Archiepisc cap.* 84. *num.* 13.

153. Certè huic obiectioni responderem, quod in sortilegiis hæreticalibus nulla ratione ego vti Iudex laicus hanc distinctionem practicarem, nisi cum maxima trepidatione conscientiæ.

Tum quia communiter Doctores, generaliter loquendo dixerunt hæreticalia, & qualificata sortilegia ad tribunalia Inquisitorum hæreticæ prauitatis pertinere priuatiuè, quoad Iudices laicos.

Tum quia hac distinctione adhibita, facili negotio Iudex laicus posset effici Iudex competens etiam in causa hæresis formalis, quatenus scilicet ex ea perturbatur status pacificus Reipub.

Non negarem tamen quin ex scripturis huiusmodi
154. sortilegia continentibus penes reum repertis posset Iudex laicus indicium validum sumere contra Inquisitum de delicto pro quo inquiritur, vti singulariter obseruauit Ant. Faber. *in suo C. Fabrian lib.* 9. *tit.* 21. *d. q. definit.* 3. vbi loquitur in indiuiduo horum sortilegiorum.

Et si hoc est verum, provt puto verissimum, crederem etiam licere Iudici laico interrogare talem reum de causa, qua scripturas illas penes se retinebat, & etiam à quibus habuerit & quibus tradiderit ad effectum veniendi in cognitionem mandantium, & aliorum sociorum criminis, ac reddendi validius indicium illud, & eum magis aggrauandum de delicto principali, pro quo carceratus in curia sæculari reperitur.

Hæc tamen omnia dicta sint, salua determinatio- 155.
ne S. M. Ecclesiæ, & supremi Tribunalis Sanctæ Inquisitionis de Vrbe, cui hæc, & quæcumque alia mea scripta humillimè subiicio. Et sic in casu illo Rei prædicti mortis dicti Don Caroli, fuerunt Inquisitori Cremonæ consignati & ibi de more expediti & remissi D. Prætori, qui est post ex ordine Senatus Mediolani fuerunt furcis suspensi, & Inquisitor Cremonæ iussit de libro actorum deleri cedulas sortilegiorum penes dictos reos repertas, provt me Proiudice existente deletæ fuerunt.

§. XVII.

An Inquisitores cognoscant de Ægyptiacis chiromantia artem profitentibus.

DVbitari, & iure merito potest, an Inquisito- 156.
res de iure possint procedere contra Ægyptiacas vulgo *Zingare* quæ dant, vt vulgò dicitur, *la buena ventura.* 157.

In hac re Villadiego *in sua Politica, cap.* 5. § 10. *num.* 36. sic ait: *y à las brujas castigan los Inquisidores, y à las Gitanas que dizen la buena ventura,* & in margine ad hoc iura allegat P. Diana *p.* 4. *var. resolut moral. tract.* 8. *resolut.* 128. idem tenet allegando Villadiego *vbi suprà n.* 30. *per Impressorum errorem* Ad-
do ego Bobadill. pariter *in sua Politica lib.* 2. *cap.* 17. 158.
Por la Iuridicion Ecclesiastica, num. 74. referens se tamen ad Nauarr. *in Manuali capite* 11 *num.* 31. vers. 15. verba Bobadill. sunt, *Caso* 39. *es contro las brujas à las quales pueden assimismo castigar los Inquisidores segun Simanca, y otros, y contro las Gitanas*
que dizen la buena ventura, se vea lo que escriue 159.
Nauarro.

Ego autem in hac re infrà scriptas conclusiones statuendas arbitror.

Prima conclusio. Ægyptiacæ hæ sunt à Christianorum finibus exterminandæ, quia vtplurimum sunt ex gente Turcarum, & in partes Christianorum ab eis mittuntur, vt exploratores, ita Delrius *disquisit. magicar. lib.* 4. *quæst.* 5. P. Nazarius conciuis meus, & hisce temporibus decus illustris. Religionis Dominicanæ *in* 1. *part. D. Thom. tom.* 3. *q.* 114. *art.* 4. vers. *Tertia conclusio Ægyptij quidam,* Torreblanca *de Magia lib.* 1. *cap.* 10 *num.* 30. *& sequent.*
& sic Carolum V. in Germania, & Regem Fer- 160.
dinandum in Hispania iussisse hanc gentem abire,
ex Ferdinando de Corduba notauit Diana *loco al-* 161.
legato, & in nostro Mediolani Dominio contra hoc hominum genus adsunt proclamationes Excellentissimorum Gubernatorum huiusce status, vnde merito die 21. Nouembris anno 1626. Senatus Excellentissimus noster Mediolani litteris suis directis ad Illustrissim. Prætorem Cremonæ damnauit ad triremes quinquennales quatuor Ægyptios ex eo quod in hoc dominio per dies 5. versati essent contra dis-

positionem proclamationum Excellentissimorum L.
T. huius Status.

162. Secunda conclusio, huiusmodi Ægyptiaci, si in
annunciatione (vt aiunt bonæ venturæ) prædicant
futuros effectus liberos, vtique subdentur iudicio
& foro Inquisitorum de iure. Ratio est, quia vtun-
tur chiromantia vetita suspectaque de pacto cum
Dæmone, Torreblanca *vbi suprà, num.* 30.& in hoc
casu procedunt dicta Bobadill.& Villadieg.

163. Tertia conclusio, si isti vtantur tantummodo
chiromantia naturali circa temperamenta, & natu-
rales inclinationes non possunt, nec ab Inquisito-
ribus, nec ab aliis Iudicibus puniri. Ita Torreblan-
ca *vbi suprà, cap.* 10.*n.* 11.*& seq.* vbi docet quomo-
do Chiromantia possit esse licita, satis eruditè.

164. Quarta conclusio, de facto numquam vidi in In-
quisitionibus Italiæ procedi contra hosce Ægyp-
tiacos, ob id præcisè: quod dent, vt aiunt, bonam
venturam. Ratio fortasse esse potest, quia datio
huiusce bonæ venturæ fit semper in istis partibus
cum risu, & ioci causa, & nullus est quamuis sim-
plex, qui præstet fidem dictis Ægyptiacis.

165. Dixi, ob id præcisè, Quia si in ista datione, vt
aiunt bonæ venturæ ex parte Ægyptiaci interue-
niant aliquæ superstitiones; vel futura ab eo certitu-
dinaliter annuntietur, existimarem tunc in illis, &
similibus casibus expedire, quod Inquisitores, &
eorum Tribunal diligenter contra eos inquirat, &
pro delicti genere, & modo puniat.

§. XVIII.

De quodam priuilegio speciali huiusce Tribunalis.

166. ET quia *suprà* dixi quod Inquisitoribus facienda
est remissio ab omnibus Iudicibus laicis, ideò
pro clariori intelligentia huiusce rei animaduerten-
dum est diligenter, quod Tribunal hoc S.Officij il-
lud habet peculiare, quod omnia alia mundi Tri-
167. bunalia ipsi subministrant indicia, scripturas, &
personas cuiuscunque generis, vt processus, &
causæ fidei, quæ maximæ sunt, expediri possint,
Tribunal autem S. Officij nulli alij Tribunali pro
quibusque aliis criminibus subministrat indicia, ne-
que personas, nisi vt *suprà* dixi, in casu in quo
168. sibi prius essent consignatæ ab aliquibus iudicibus,
atque hoc fit vt liberiùs, & securiùs causæ fidei
possint tractari, & sic Pater Massinus *in sua praxi
Sancti Officij part.* 9.*prima impressionis, & p.* 10. *se-
cunda impressionis, assert.* 35.habet hæc formalia ver-
169. ba. *Non deuono, ne possono gli Inquisitori per niuna
occasione sumministrar ad altro Tribunale già mai, ne
inditij, ne persone di qualsiuoglia conditione.* Bene in
materia nostra Molin. *in repert. Rituum & obseru.
Regni Aragoniæ* in verbo, *Captus.* fol.57. vers. *die
vigesimo Septembris* 1497. & in verbo *Manifestatio,*
fol.220.vers. *quidam captus*, quem etiam refert, &
sequitur Sesse *vbi suprà, num.*58.vbi dixerunt, cap-
tum per Inquisitores ratione hæresis non posse ma-
nifestari per Curiam Iustitiæ Regni Aragonum: Ma-
nifestatio autem in illo Regno dicitur, ordinatio
prouisionalis, per quam iubetur rem, vel perso-
nam in publicum iudicium trahi, & ibi sequestra-
ri, vt ius dici possit, secundum Portules *in tertia
parte Scholiorum super repertorio Molini* in verbo
*Manifestatio, num.*1. fol. mihi 296.Et scio pluties
Sacram Congregationem negasse Episcopis nostris
Cremonæ copias indiciorum contra Clericos in
Sancto Officio in aliis delictis, non spectantibus ad
Inquisitores resultantium, non obstante quod Epis-
copi sint cum Inquisitoribus coniudices, vt patet
ex literis S.C.in Archiuio nostræ Inquisitionis.

§. XIX.

An Inquisitores in causis Lamiarum, soli sine Episcopis possint procedere. 170.

BReuiter respondeo, quod in huiusmodi causis,
soli possunt Inquisitores procedere sine Ordi-
nariis locorum, eas condemnando, &c.sic enim
cautum est per constitutionem Adriani VI.Incipit.
Cum acceperimus, relatam per Pegnam inter litteras
pro Sancto Officio, ita Pegna *in addit.ad lucernam
Inquisit.in tract.de strigibus*, vers. *quod si quæras, fol.
mihi* 157.qui tamen addit tutius ac decentius esse vt
Inquisitores perinde in causis lamiarum, ac in cau-
sis hæreticorum procedant, & processus conficiant
requisitis Ordinariis secundum iuris dispositionem.

§. XX.

An, & quomodo in sortilegiis debeat constare de corpore delicti. 171.

COnstare autem omnia debere Iudici, & in
actis, de corpore delicti, decidit I. C. *in l.*1.§.
item illud ff. ad Sylanianum, cuius hæc sunt verba
*Item illud sciendum est, nisi constet aliquem esse oc-
cisum, non haberi de familia quæstionem, liquere
igitur debet scelere interemptum, vt senatusconsulto
locus sit, & hoc antequam ad specialem inquisitio-
nem, & torturam deueniatur.* Farin. *de inquisitione
quæstione* 2.*num.*1.*& pluribus sequentibus* Scaccia *de
Iudic.Ciuil.Crimin.& hæretic.lib.*1. *cap.*71.*num.*3. *&
cap.* 83.*num.*3.*& sequent.* Antonius Gomez. *Variar.
resolut.lib.*3. *tit.de captura reorum, num.* 1.& taliter
constare debet de corpore delicti, quod nisi de eo
constet, licet reus fateatur delictum, attamen non
potest ex illa confessione damnari, Andr. Fachin.
*controuers.Iuris lib.*1.*cap.*28.Farin.*vbi supra n.*7. qui
alios allegat.

Sed quoniam, alia delicta sunt merè interna, vt
hæresis, alia etiam externa, & hæc quædam sunt,
quæ aliquod post se vestigium relinquunt, vt ho-
micidium, quædam verò, quæ nullum post se ve-
stigium relinquunt, ita etiam sortilegia, quædam
sunt, quæ nullum post se vestigium relinquunt, vt
sunt ire ad ludos Dæmonum, coire cum ipsis, &c.
alia sunt, quæ post se vestigium relinquunt, vt sunt
infanticidia, veneficia, &c Ideo tribus conclusio-
nibus rem liane expediam, sit ergo 172.

Prima conclusio. Hæresis lamiarum probatur
per confessionem ipsarum, nec est necesse, quod ad
procedendum contra ipsas, & sortilegos super cri-
mine hæresis, constet de crimine hæresis, seu de
corpore delicti, nam cum delictum hæresis, sola
voluntate perficiatur, ex sola quoque voluntate po-
test quis damnari, ita Albertin.*de agnoscendis assert.
Cath. q.* 25. *num.* 1. *& seq.* Clar.*in* § *fi,q.*4.vers.*scias
tamen.* Farin.*de Inquisitione q.*2.*num.* 25. *&* 26. qui
alios allegat, Ludouic.à Paramo *de origine Sanctæ
Inquisitionis, lib.*3.*quæstione* 6.*de Inquisitione in cau-
sis fidei, n.*28.*& seq.* 173.

Secunda conclusio, si loquamur de illis sortile-
giis, quæ post se relinquunt aliquod vestigium facti,
tunc vt iudex rite, recteque procedat, debet ante
omnia constare de corpore delicti; fundatur hæc
conclusio in regula *dicta l.*1.§.*Item illud*, & in com-
munissima

munitissima DD. omnium traditione. Quod ante omnia constare debet de corpore delicti, & reliquos omittendo in terminis horum sortilegiorum ita docuerunt Albertin. *dicta quaest.* 25. *num.* 24. vers. *Aut verò dicta mulier malefica*, Lud. à Paramo *loc. cit. n.* 81 Farin. *n.* 26. *loc. cit. in fin.* & latiùs *in addit. suis ad dictum locum* Martinus Delrius *disquisit. magicarum lib.* 5. *sect.* 1. *in principio, & latissimè, sect.* 16. vers. *si verò Mors sit alicuius maleficiati*, & versic. *En Rhodus, en saltus. fol. mihi* 725. Carpzouius *in Iurisprudentia Romano-Saxonica, parte* 4. *constit.* 2. *diff.* 5. Sic ergo probandum erit, Infantem occisum, infirmitatem hominis ex maleficio prouenire, ex attestationibus vel Medicorum, vel prudentum Exorcistarum, segetes corruptas, &c. ita Bernard. Comens. *in tractatu de strigib. in fin. Lucernæ Inquis.* vers. *Ita dicimus quod vbi Medici.*

Fachin. videndus *consil.* 12 *num.* 17. *lib.* 1. & Torreblanca *de Magia seu de delictis in quibus tacita vel expressa Dæmonis inuocatio interuenit lib.* 3. *c.* 16. *n.* 16. *& sequent.*

Et in hac materia corporis delicti animaduertendum est quod in sortilegio v. g. hostili non dicitur probatum corpus delicti si probetur mors, vel infirmitas, vel debilitatio membri præsertim maleficiati, quia Sanctum Officium non punit homicidia, percussiones, & vulnera, sed necesse est probare, quod mors, vel infirmitates ex maleficio processerint, vt in casu nostro, & ad effectum de quo agitur satis dicatur constare de corpore delicti.

174. Et quamvis comm. dicant DD. de corpore delicti debere constare plenè & concludenter, vel per testes, vel per euidentiam facti, Farin. *in alleg. quaest. secunda, num.* 6. vers. *Liquidè autem*, qui alios DD. allegat, attamen hoc fallit in criminibus difficilis probationis, quale est sortilegium, quod solet fieri secretè, & clam. ita idem Farin. *dicta quaest.* 2. *num.* 12. Delrius *dicta sect.* 16. *loco citato*, nam in talibus delictis sufficit probare corpus delicti per indicia, quoniam probatio per Indicia habetur pro plena probatione in criminibus occultis, ex alleg. per Farin. *vbi suprà*, & certè iniquum esset (ait Delrius *loco suprà citato*) aliam in hoc delicto exigi certitudinem, quam quæ ex natura delicti haberi potest, & si in furto, & aliis similibus delictis, minor requiritur probatio, ad probandum corpus delicti, vt dixit Farin. *vbi suprà, num.* 14. *& seq.* cur non etiam minor in casu nostro probatio requiritur in quo agitur de sortilegio, crimine occulto, & difficillimæ probationis, quæ autem sint indicia, ad hoc crimen verificandum latissimè ponit Binsfeld. videndus *l. fin. Cod. de malef. & Mathem.* & Martinus Delrius *disquisit. Magic. lib.* 5 *sect.* 3. *&* 4.

175. Tertia conclusio. Loquendo de sortilegiis quæ non relinquunt post se vestigium aliquod facti, tunc ex sola confessione sortilegi, absque eo quod constet de corpore delicti, (de quo constare non potest cum nullum de sortilegis prædictis remaneat vestigium) possunt condemnari, ita in terminis nostris docuere Delrius *dicta sect.* 16. Petrus Binsfeld. *in comm. l. nemo Cod. de Malef. & Mathem. quaest.* 1. *concl.* 2. Gregor. Valentia 2. 2. *disp.* 6. *q.* 13. *punct.* 4. vers. *Porrò tunc punientur*; quos sequutus fuit Farin. *in suis additionibus ad quaest.* 2. *num.* 26. *de Inquisitione, fol. mihi* 5.

176. In aliis autem similibus delictis, cum agitur de probando corpore delicti semper recurras ad Farin. *d. quaest.* 2 *num.* 13. Clar. §. *fin. quaest.* 4. vers. *Scias autem*, Scacciam, *de Iud. cap.* 83. *num.* 11. *part.* 1. Giurbam *cons. decis.* 17. *num.* 21. nam Farin. & Giurba cum allegatis ibi per eos tenet absolutè probandum in hisce criminibus corpus delicti, eo tamen modo, quo probari potest, id est per aliquas saltem leues coniecturas, Clar. autem, & Scaccia negant probandum corpus delicti in huiusmodi criminibus quoad inquirendum, fatentur tamen probandum ad effectum infetendi torturam reo delato, vide Fachin. *controu. Iuris, lib.* 1. *cap.* 28.

§. XXI.

De indiciis contra Sortilegos.

Ex pluribus indiciis contra sortilegos, & maleficas militantibus aliqua sunt omnibus aliis delictis communia, & de his agemus, in titulo de indiciis, & tortura, vt v. g. mala, vel bona fama sortilegi, fuga ipsius, dictum Mandatarij, dictum socij criminis, & similia alia videntur propria huiusce criminis, & de his in præsenti breuiter agemus. 177.

Primum indicium est, si penes sortilegum reperiantur instrumenta magica vt pentacula, vel libri sortilegia continentes, vt Clauicula, quæ vocatur Salomonis, Almadel, centum Regum, opus Mathematicum, Opera Petri de Abano, &c. Nam quoad pentacula, & alia similia instrumenta, si reperiantur penes aliquem, quod faciant indicium ad torturam, si aliqua alia leuissima indicia accedant; pulcherrimè docuit Petrus Binsfeld. *l. fin. Cod. de Malef. & Mathem. tit. de indiciis criminis malefico.* versic. *Octauum indicium.*

Quinimo constanter teneo, quod etiam si nulla alia indicia adsint, hoc solum sufficit ad torturam, provt decisum fuisse à sacrosanct. vniuersali Romana Inquisitione de Anno 1599. attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapolitana, c.* 18. *num.* 13. in quodam Doctore bonæ famæ; quem Sacra Congregatio mandauit torqueri super vsu inuentioneque, seu credulitate, seu incredulitate, qui cum tortus nihil fuisset confessus, abiurauit de leui ob retentionem.

Et sanctissima hæc huiusce Supremi Senatus decisio, confirmari potest à simili, de eo penes quem reperta sint instrumenta apta ad falsificandam monetam, nam quod talis ex hoc solum sit sufficienter ad torturam indiciatus, docuerunt Franc. *decisione* 440. vbi alios allegat, *num.* 1. Ricciullus *in additione ad dictam decisionem*, vbi attestatur ita quotidie practicari, & ita fuit in Curia Archiepiscopali Neapolitana decisum, teste Riccio *decisione* 43. *parte secunda*, Io. Maria Nouar. *in suis collect. super Pragm. Regni Collectaned* 136. *num.* 12. Marius Giurba *consil. decisiuo*, 85. *num.* 26. vbi plures more suo cumulat, & Marius Muta *decis. Regni Siciliæ* 40. *num.* 9.

Quoad libros verò dicendum etiam idem quod de instrumentis magicis, nam ex talium librorum retentione, si sortilegia contineant hæreticalia, insurgit contra retentores vehemens hæresis præsumptio, ita Petrus Binsfeld. *in Comment. l. culpa Codic. de Malef. & Mathem. & leg. fin. loco suprà proximè allegato*, Matt. Delrius *disquisitionum Magicarum libro quinto, sectione* 17. versiculo *Sunt etiam tales retinentes*, Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapolitan. capite* 68. *in nouissim. num.* 12. versiculo *Item seruatur*, vbi quod in Curia Neapolitan. tales retentores librorum magiæ, & pentaculorum, aliorúmque instrumentorum 178.

torum similium, torquentur super intentione, complicibus, & vsu, & vbi nihil emergat ex tortura abiurant de leui, ob retentionem solam, Zanardus, *in summa diuinorum preceptorum tom.2. cap.94 de tortura in causis fidei*, *num* 13.vers.*Si vero sint libri*, qui de sortilegis, latissimè Pegna generaliter loquens de librorum hæret. retentione *ad Directorium commentario tertio*, *p.2.* & Farin.*de hæresi*, *quæst.*180.*n.*18.& alii quos suprà retuli in titulo de retentoribus librorum prohibitorum.

179. Si verò libri illi contineant sortilegia ad amorem, & alias res obtinendas, non tamen hæreticalia, tunc ex tali retentione contra retinentem insurgit tantùm leuis præsumptio hæresis, ad quam præsumptionem purgandam leuiter torqueri solent, & cum pœnitentiis salutaribus dimitti, Zanard.*dict.cap.*94. vers.*Si verò sint libri.*

Quæ tamen hoc loco dixi de vehementi, & leui hæresis præsumptione oriente ex retentione librorum continentium sortilegia, declaranda sunt ex his quæ tradit Pegna *in d. comm.* 3. vers.*An autem hæc suspicio p.*2. & Genuens. *cap.*18. *num.* 12. *in praxi Episcop.Neapol.*

180. Secundum indicium est, si quis dæmonis nomen sæpe proferat ore, vt exempli gratia, rapiat te diabolus, exeas in nomine ipsius, &c.Ita Binsfeld. *in comm. d l.fin.* vers.*Vndecimum si quis*, fol. mihi 604.quem sequitur Delrius *disquis.magic.lib.*5.*sect.*4. *num.* 4.

181. Tertium indicium sumitur ex mala physionomia, vt puta si terribiles sint, deformesque vultus habeant, nam sicut venam argenti viui tractantes pallidi, tremulique efficiuntur, ita qui horribilem dæmonis visionem sequuntur, horribiles & deformes redduntur, Eymeric.*in direct.*3.*part.in tit.de signis exterioribus per quæ Negromantici*, *heretici*, &c. Binsfeld. *loco citato*, vers.13. & Delrius *vbi supra num.*21.

182. Quartum indicium sumitur, si appareat in istis stigma, seu nota, quam diabolus suis maleficis solet in aliqua parte corporis imprimere, Delrius *num* 28. *loco citato* indicium hoc confutat, Binsfeld.verò *vers* 24.leue illud existimat, attamen approbatur, à Lamberto Danæo *in Dialogo de sortiariis*, & Ioanne Bodino *lib.*2.*Dæmonomaniæ cap.*4.& *lib.*4.*cap.*4.

183. Quintum indicium sumitur ex eo, quod Reus sit natus ex sortilego, seu sortilega, & quamuis hoc indicium sit leue, attamen si aliis iungatur auget contra reum præsumptionem, Binsfeld. *vbi supra vers.*15.Delrius *loco citato.num.*22.

184. Sextum indicium sumitur ex singularitate notabili in actibus Religionis, cum enim sint superstitiosi, singularitate gaudent, Binsfeld.*dicto loco*, *vers.*17.Delrius *vbi supra num* 27.

185. Septimum indicium sumitur ex sæpissima mutatione loci, currunt namque huc, illucque, præsertim quando malefici sibi timent, vt cum iam sint diffamati, vel de proximo diffamandi, Binsfeld. *dicta comm. l. fi. vers.* 18. & Delrius *dicta sect.* 4. *num* 26.

Octauum indicium potest sumi ex commodo, & vtilitate quæ inquisito ex nocumento alicui facto per maleficium resultat, nam vel ille præsumitur Maleficus, vel Malef.de illius mandato factum, Cardinalis Tuscus cum alleg. per eum *pract. concl. tom.*6.*concl.* 624.*n.*3. & 4.*sub littera P.*

Et hoc indicium, seu præsumptio appellari solet à Doctoribus nostris præsumptio Cassiana quia, teste Cicerone pro Roscio, & pro Milone, Lucius Cassius sapientissimus iudex de commodo eiusque ratione diligenter solitus fuit in omnibus causis inquirere, Collegium Coloniense Iuridicum, *disput. iuris*, *tom.*1.*disput.*33. *de delictis priuatis*, *num.*130. vbi quod ob id imprimis inspiciendum est in quocunque crimine, an delinquens ex tali delicto vtilitatem percipiat, vt v.g. successionem, liberationem æris alieni, & similia, Martinus Delrius *disquisit.magic.lib.*5.*q.*9 *sect.*4.*num.*18 vbi dixit diligenter inspiciendum esse an alius aliam causam, vel similem vtilitatem haberet, videat benignus lector de hac re Casson *de indiciis tract.* 2. *cap.*1.& 3. & Farin.*de indiciis*, & *tortura*, *quæstione* 52.*num.*144. & *seq.*

Alia signa, & indicia huiusce criminis contra sagas, & sortilegos, vide apud Binsfel.& Delrium *sectione* 3.& 4.& Bernardum Comens. *in tractatu de strigibus in fine Lucernæ Inquisit. circa finem dicti tractatus*, & Matthiam Berlich *in suis practicis conclusionibus ad Saxoniæ elect.constitutiones*, *p.*4.*concl.*4. *num.*16.& *seq.*

§ XXII.

De sanguine exeunte à violenter necato ad præsentiam necantis.

Sanguinem è cadaueribus occisorum ad præsentiam reorum manare solere testis est Aristot.*in problem.sect.*7.*problem* 6.*vers.aut quia ex vulnere*, idique accidisse post septem horas à die necis testis est Francis.Canon.*in tract.de malef in præmiss.cap.* 3. *de sanguine profluente*, quinimo, & post biduum, & etiam post octo dies, vt attestatur Papon. Arest. Franciæ *l* 24.*titul.*9.*de quæst. Arresto* 5. & Thesaur. Seu.*decis.Pedemon.*163 *num.*4.

Id etiam euenite solere non solum in vulneribus peremptis, sed etiam in quibuscunque aliis violenter necatis, & non tantum ad præsentiam mandatariorum.sed etiam mandantium,& aliorum complicum, dixit idem Thesaur.*vbi suprà*, *num.*5.vers. *Ampliatur tertiò*, quibus stantibus, non est dubium, quin etiam hoc indicium sanguinis possit verificari in nostris maleficis, dum maleficio hostili homines perimunt, vnde Martinus Delrius inter huiusce criminis indicia, de hoc etiam agit *disquisit. magic.lib.*5.*quæst.*5.*sect.*4.*n.*20. 186.

De causis huiusce emanationis sanguinis non conueniunt scribentes, alij enim ad antipathyam, & qualitatem ac motum quendam ab interfectore impressum interfecto ex vi imaginationis, & furiæ recurrunt, vt Aristot. *loco suprà citato*, alij autem recurrunt ad occultum Dei iudicium, allegantes illud Psalm.78. & *innotescat in nationibus coram oculis nostris vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est.* Binsfeld.*de confess.malef.icorum*, & *sagarum*, *preludio* 12. *dub.* 4. *concl.*8. & hanc opinionem arbitror ego verissimam, si vera sunt ea, quæ supra diximus ex Thesauro, quod scilicet huiusmodi sanguis solet è cadaueribus manare etiam ad præsentiam mandantium, & aliquando etiam post octo dies à die mortis, in his enim casibus manatio illa sanguinis non potest esse naturalis, non enim naturale agens agere potest in distans, nec possibile est post octo dies è cadauere exire sanguinem. 187.

Sed vtcunque sit, certum est in iuduciis passim fuisse practicatum indicium istud sanguinis emissi sufficere ad torturam, si Doctoribus nostris credendum est. 188.

Ita enim in Senatu Pedemon.fuisse iudicatum attestatur

testatur Thesaut. *vbi suprà, numero* 4.

In Curia Burdigal.Boët.*decis.* 166.*num.*1.*& seq.*

In Ciuitate Venetiarum, & Fanni Nouell.alleg. à Farin. *de indiciis, de tortur.q.*5 a.*n.*154.

In oppido de Ledesma, Auton.Gomel.*var resolut.tom.*3.*cap.*13.*num.*15.

In Senatu Dolano etiam de hoc indicio habitam fuisse rationem, constat ex Gruell.*decis.*93.*in fin.in Aresto illius Senatus.*

Sicque passim obseruari à Magistratibos Picardiæ testis est Leuinus Lemoius *de occultis natura miraculis lib.*5.*cap.*7.apud Thesaut.*vbi suprà,n.*5.

Quinimo,& Christernum Daniæ Ducem indistinctè passum fuisse in Regno suo obseruari modum hunc explorandi cædium auctores attestatur Henricus Ranzouius in Ducatibus Daniæ Vicarius, in epistola sua responsoria ad consolatoriam Dauidis Chytrei, vbi etiam plura huiusce rei adducit exempla, prout eum refert Ludouic. Gilhausem *in sua arbore iudiciali criminali, c.*6.*p.*7.*de quæst.& tortur. sect.*2.*num.*78.*&* 79.

189. Verum indicium hoc incertissimum esse, ac leuissimum semper ego sum arbitratus, & Thesaur. *in dicta decis.*173.*num.*1. vers.*mihi certè*, ait se audiuisse à Magistratibus Patriæ suæ, qui causas criminales agunt, experientiam hanc fallacem repertam fuisse, & non exiisse sanguinem à cadaueribus occisorum ad præsentiam eorum, qui postea rei, & homicidæ reperti sunt, Gomez *loco supra citato*, ait, iudicio suo, ex hoc indicio ad torturam non esse deueniendum

Quia incertissimum, & ex causis nobis ignotis.

Quia tortura actus est grauissimi præiudicij.

Et quia indicia debent esse à iure approbata, nullibi autem indicium hoc à iure approbatur.

Martinus Delrius *vbi suprà* dixit nullum iudicem timentem Deum debere ad torturam deuenire ex hoc indicio

Ioan.Zanger.*de indiciis, & tortur.c.*2.*n.*160.dixit hoc indicium esse valde leue, & ex eo non debere Inquisitum torturæ subiici, nisi concurrant alia indicia, & quidem vrgentia, & sanguis modo omninò præternaturali ex cadauere fluat.

Quod idem prorsus dixit Ludouic.Gilhausen,*loco suprà citato, num.*79.*in fin.*

Godofred.Abauo Præses Senatus Sabaudiæ *in suo tract.Reatuum, quæst.*19.*num.* 54.vbi ait, quod quidquid dixerit Boet.*dicta decis.* 166.numquam ipse vidit in Senatu Sabaudiæ indicium illud admitti, vel ad torturam sufficiens nisi aliis indiciis concurrentibus.

Colleg. Colon.Iuridicum *disp. Iuris tom.*2.*disp.*4. *concl.*12.vbi se remittit ad Treutlet.*in suis selectis disputationibus vol.*2.*disp.*4.*thesi* 7.

Math.Steph.*in suis quatuor centuriis quæst. Iuris cent.*4. *q.* 17. vbi dixit hoc indicium esse incertissimum, & leuissimum, & ex eo non posse ad torturam deueniri, nisi alia vrgentia adsint indicia, & sanguis ex cadauere fluat omninò præternaturaliter, & in dubio ad effectum torturæ non posse curandum de hoc indicio, quia melius est peccare in absoluendo, quam in torquendo, & melius est propter misericordiam, Deo rationem reddere, quàm ob crudelitatem.

Et sanè de anno 1636.sub Prætura numquam sa-
190. tis laudati illust.nobil.ac religios.D.mei Don Consaluit de Salamanca, qui me plurimum debere pro-
191. fiteor, tempore, quo ipse erat in hac nostra Ciuitate Prætor, & ego illius Pro Iudex maleficiorum, idem Illustriss.D.consuluit Senatum nostrum Excellentiss. Mediolani super hoc indicio, de qu^o agimus, à quo æquissimo & iustissimo Ordine emanauit Decretum sequens.

Philippus IV. Hispaniarum Rex, & Mediolani Dux, &c.

Dilectiss Noster: satis fuit responsum litteris, quas die 28. *Februarij proximè præteriti scripsistis ad Magnificum Senatus nostri Præsidem de nece Iulia Bellisella, & Io.Baptista Vicecomitis*, cuius ex vulneribus sanguis exiuit in conspectu Vespasiani Schitij, *non autem Gasparis Picenardi pariter suspectorum eius facinoris.Igitur nouissimis literis, quibus petiistis vobis dici,quid de ea re sentiamus,nihil est,quod præterea respondeamus, nisi vt meliora quæratis indicia, & iuxta ea procedatis ad expeditionem causæ referendo referenda.* 192.

Mediolani 3.*Iulij* 1636.

A tergo.

Spectabili I.C.Prætori nostro dilectissimo.

Hoc tamen decretum Senatus intelligerem ego, vt loquatur de hoc indicio in ordine ad torturam, vel cum non babet conditiones adiunctas de quibus DD.suprà allegati, nam cum vrgentia aliàs adsunt indicia, & cum sanguis modo præternaturali fluit à cadauere, omnes fere DD.suprà pro vtraque sententia allegati approbant illud pro legitimo iudicio,quin imo non obscure videntur innuere. quod etiam si nulla adsint indicia, adhuc tamen saltem sufficiat ad inquirendum, si modo saltem præternaturali fluat sanguis è cadauere, & ad iudicium hoc sanguinis fuit babitus recursus in Regno Arragonum, in casu quem refert Sesse *dec.*11.*l.*1.quem latiùs retuli ego *in* 1.*p. tit.de indic. & tortura*,in casu autem ab Excellentiss.Senatu deciso sanguis non fluxit modo præternaturali, cum solum duæ vel tres guttæ sanguinis è cadauere exierint,vt testis illius rei fui ego ocularis, me tamen in hoc reuerenter remitto illi Excellentiss. Ordini.

Quare recolligendo omnia hucusque dicta distinguendi sunt in materia de qua agimus tres ca s. 193.

Primus casus est, cum sanguis exit è cadauere occisi ad præsentiam prætensi rei, sed non modo præternaturali, & in hoc casu, super hoc sanguinis exitu nullum potest fieri fundamentum nec ad effectum torturæ, nec ad effectum inquirendi.

Secundus casus est, cum sanguis exit modo omninò præternaturali, sed nulla alia extant indicia contra reum, præter hoc, & in isto casu exitus iste sanguinis, potest deseruire pro indicio ad Inquirendum, non autem ad torturam.

Tertius casus, est cum sanguis exit modo præternaturali, & vlterius alia adsunt vrgentia indicia, & in hoc casu vtique Iudex poterit contra reum deuenire ad torturam, imo aliquando etiam ad condemnationem pro modo, & qualitate indiciorum, vt accidit in casu decis.Sesse.113.*lib.*1. de quo latiùs *part.*3.*tit.de indiciis, & tortura,§.fin.*

Quod si quæras quandonam dici possit sanguinem exire modo præternaturali, dico considerandas esse circunstantias omnes, vt bene considerauit, post hæc scripta visus D. Antonius Mercoda meritissimus Iuris ciuilis Interpres Primarius in Regio Gymnasio Papiensi, *controu. Iuris lib.* 7. *cap.* 35. *num.* 7.

Aduerte tamen, benigne lector, quod quamuis exitus ille sanguinis possit esse indicium contra reum, attamen quod ad præsentiam prætensi rei non exierit sanguis non potest ob id allegari pro indicio innocentiæ rei, quia si verum est exitum illum sanguinis prouenire ex iudicio Dei, *vt suprà*

d.cebamus

dicebamos, & actiones Dei ad extra sint liberæ, nec nobis constet aliunde quod se alligauerit ad hoc peragendum, vt ex scripturis constat eum se alligasse Sacramentis, ex eo quod sanguis de facto non exierit non potest colligi innocentia Rei.

§. XXIII.

De nonnullis aliis indiciis in hoc crimine.

PLura alia indicia in hoc crimine à Doctoribus nostri ennmerantur, quæ vtile erit in præsentiarum recensere.

194. Primum est si penes aliquem sit inuenta olla plena hostiis, membris humanis, imaginibus cereis quæ acubus transfixæ sint & similibus; ita Ioan. Zanger. *in suo tract. de quæst. & torturu, c.2. num.* 200. vers. *præcipua verò hæc sunt*, Ludouic. *in arbor. indic. crimin. cap.6. part.7. sect. 2. num.* 106. & Torreblanca *de Magia lib.5.c.17.n.36.*

195. Secundum indicium est, si saga cum dæmone loquatur adstantibus dæmonem respondentem audientibus, sed non videntibus, Gilhausen, *vbi suprà.*

196. Tertium indicium est, si quis repertus fuerit circa patibula publicè punitorum expoliando cadauera, Torreblanc. *de Magia lib.2.c.36. & lib 5.c.17. num.34. & num.35*, vbi ait idem dicendum esse, si quis in nocte Sancti Ioannis reperiatur colligere grana herbæ Felicis nuncupatæ, qua Magi ad maleficia vti solent.

197. Quartum indicium est, si quis se offerat aliis ad docendum Incantationes, Guilhausen, *vbi suprà, num.*103.

198. Quintum indicium, si Saga reperiatur inimicum suum tangere, & ille statim vel mortuus concidat, vel membrorum distortione, apoplexia, aliòve subito morbo afficiatur, pariterque si penes ipsam reperiretur chirographum obligationis inter se, & diabolum, Zanger. *vbi suprà*, vers. *eodem modo*, bene Faber *in suo Cod. Fabriano, in titul. de maleficis, & mathemat. libro nono, definitione secundu*, versiculo *sed si quod plerumque*, vbi etiam ipse ponit exemplum de eo, qui statim ab aliqua accepto pomo subito morbo corripitur, & in suis notis ad dictam definitionem *num.* 11. huiusce rei rationem reddit philosophicam, quod naturaliter non potest fieri talis, ac tanta mutatio, cum natura (vt aiunt Philosophi) operetur in tempore.

199. Sextum indicium potest adduci de nominatione facta à Dæmone medio exorcismo, sed de hoc diximus *suprà* §. 17. *num* 82. versiculo *dubitari etiam possit*, quibus addi potest Pater Massin. *in praxi Sancti Officij, parte 7. folio mihi* 177. §. *Quindi si vede*, secundæ impressionis, & Rota Romana coram Buratto inter decisiones eiusdem impressas, *tomo 2. decisione* 763. *num.* 11. ex quibus colligitur pessimam esse praxim auctoris flagelli dæmonum, qui voluit posse in exorcizando energumeno interrogari dæmonem de Auctore illius Maleficij.

200. Septimum indicium, potest desumi ex rebus, quæ regulariter reperiuntur in ceruicali & puluillis lecti, ad qualitates tamen harum rerum diligenter animaduertere debent Iudices, nam possunt fieri multæ fraudes Iustitiæ & reis inquisitis, & aliquando etiam fortassis potest accidere, quod dæmon ipse similes res supponat, vt videmus accidere in Energumenis, qui dum exorcizantur euomunt acus, & similia.

Hæc tamen indicia omnia singulariter sumpta clarum est, quod non sunt sufficientia ad torturam, 201. nisi cum moderationibus de quibus *suprà* §.14. *n.*64. *& seq.* Gilhausen *loco citato, num.*106. vers. *Ex quibus.*

Solùm hoc loco dubitari posset, quid sentien- 202. dum sit de fama publica, puta cum aliquis, vel aliqua in S. Officio carceratur, qui mala fama laborat, quod scilicet sit maleficus, vel malefica. De hac tamen te latiùs agemus *in sequenti parte*, vbi latè tractabimus, *de indicio famæ.*

Pro nunc dico famam, vbi etiam sit secundum omnia requisita à iure probata, non sufficere in hoc crimine ad torturam, nisi alia concurrant, Torreblanca *de magia vbi suprà, num.*1. *& seq.* Gilhausen *loco alleg.num.*106. vers. *Verùm fama*, fama enim in hoc crimine sortilegij facillimè in- 203. sorgit contra mulieres præsertim verò vetulas, & deformes, & Ferdinand. de Castro Palao *in suo opere morali tom.*1. *tract.4.disp.8.punct.*16 §.5 *num.* 2. ait, quod in his causis maleficorum; & sagarum ob periculum falsitatis liquidiores, & clariores requiruntur probationes, non solum ad torturam, sed etiam ad capturam.

Et quamuis infra dixerim §. 25. *num.* 218. Iudicem in hoc crimine debere esse facilem ad torturam, hoc ita intelligendum est, vt tamen necesse sit præcedere indicia legitima; & non æquiuoca circa corpus delicti præterquam quod assertio illa Baldi, & Binsfeldij magis procedit in Tribunalibus Laicis, quam in Ecclesiasticis, in quibus cum maxima maturitate in his materiis proceditur. Et circa iudicium hoc famæ diligenter in materia nostra animauertenda sunt verba instructionis pro formandis processibus in causis strigum, & sortilegiorum, quæ circumfertur in Inquisitionibus Italiæ manuscripta; ea enim talia sunt. Non sint faciles Iudices ad procedendum contra aliquam personam vti strigem, vel maleficam ex indicio famæ; quamuis enim fama indicium sit aliàs magni momenti, attamen ista materia ob commune odium, quod habetur in striges, contra quas omnes immaniter clamant, facillimè insurgit huiusmodi fama contra aliquam mulierem, præcipuè quando est vetula, & turpis formæ, vnde vel modicum fundamentum super tali fama fiat, vel saltem diligenter Iudex interroget testes à quanto tempore citra ortum habuerit, & à quibus, & qua occasione, hinc enim forsan sæpè ex processu apparebit famam esse indicium modici momenti.

Hinc memini suprà vndecim annos in nostra Inquisitione Cremonæ, me ibi Consultore existente, & Inquisitore Reuerend.ss. & Religiosissimo P. Io. Baptista à Sextula, taliter super hoc indicio famæ hæsitasse Congregationem huius S. Officij, quod non fuit ausa consulere posse ad capturam deueniri contra duas mulieres cuiusdam Oppidi, quamuis laborarent fama vehementi, quod essent striges.

§. XXIV.

De nonnullis animaduertendis circa carcerationem, examen, & torturam Maleficarum.

PRimò animaduertendum est huiusmodi proces- 204. sus nullo modo inuoluandus esse in S. Officio, vt

vt in aliquibus aliis Tribunalibus fit, hoc modo videlicet *Cum ad aures peruenerit*, vel *Fama precedente*, semper enim præcedere debet examinatio personæ vel personatum denunciantium, & ita audiui
205. fuisse à Sacra Congregatione ordinatum, prout pariter Senatus noster Mediolani passim mandat Iudicibus, ne processus eo modo incipiant, sed semper ad denunciam, vel querelam certæ personæ, ita iussit Senatus Prætori Piceleonis sub die 15. Februarij 1608. his verbis: *Dilecte noster. Visa relatione, &c.* & infrà *Verùm vos monemus non esse inchoandos processus ab eo, quod deuenerit ad aures Prætoris commissum fuisse tale delictum sed querelam, aut denunciam à certa persona dandam esse, & in actis redigendam* sic nos habemus constitutionem in titulo de accusat. §. nec etiam admittere, vbi declarantur nulli processus facti super delationibus criminum sine nomine, & cognomine delatoris, & huiusce Const. Mediolani meminit Bossius *in titul. de denunciat. num.* 18. Clar. *quæst.* 5. *num.* 4. vbi enumerat varia decreta Senatus, & Franciscus Portus, in suo fasciculo rerum criminalium fol. 55. vers. *memini dum puer essem*, sic quod neque in S. Officio possit procedi contra hasce maleficas ex notitia habita per libellum, vel Epistolam in occulto datam sine auctore, nec possint testes in ea nominati examinari dixit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 3. cap. 3. numer.* 11. de qua tamen re videnda sunt quæ dixi in tertia parte.

206. Secundò, Iudex antequam deueniat ad carcerationem maleficæ diligenter animaduertat, an sit probatum corpus delicti iuxta ea quæ suprà diximus, & an adsint indicia sufficientia, ne aliàs actione iniuriarum teneatur, benè Gilhansen *in arbore Iudic. crimin. cap.* 3 *p.* 1. *num.* 29. vers. *post assumptas informationes.* latiùs P. Massin. *in Praxi S. Officij part.* 7. *in principio* vers. *Oltre à ciò*, secundæ impressionis, qui omnia hæc, & alia infra scripta notanda desumpsit ex quodam manuscripto, quod in Inquisitionibus Italiæ circumfertur, cui titulus est, instructio pro formandis processibus in causis strigum, sortileg. & maleficarum, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 1. *cap.* 16 *num.* 5.

207. Tertiò facienda est perquisitio domus maleficæ in actu capturæ, & quidem fideliter, ita vt omnia scribantur, tam contra ream, quam pro rea, vt puta in cubiculo prædicto repertæ sunt Imagines Sanctiss. aqua benedicta, &c. nec enim in præiudicium rei omittenda sunt in offensiuo, quæ pro ipso faciunt, scribendo tantum ea, quæ fisco fauent, hæc enim est pessima praxis Iudicum criminalium, non timentium Deum, de quibus videndum est integrum consilium criminale Marij Giurbæ 13. & hæc perquisitio fieri debet in præsentia Notarij, ab Inquisitore, vel eius Vicario, & omnia describenda sunt diligenter, nec his interuenire debent consanguinei, vel familiares maleficiati, ne scandala oriantur, & fraudes fiant, Ambros. *in suo processu informatiuo, cap.* 5. *lib.* 1. *num.* 5. & Portus *in addit. lib.* 2. *cap* 1. *num.* 14. Et in nostro Sancto Officio, hæc omnia latius prosequitur P. Massin, *in praxi S. Officij, p.* 7. *circa primum fol. mihi* 176. *secunda impressionis*, §. *Afferra il Giudice.*

208. Quartò Medici qui infirmum curarunt sunt diligenter examinandi de omnibus circumstantiis, qualitatibus, & accidentibus singularibus, infirmitatis, vt alij magis periti, qui infirmum non curarunt, videre etiam possint, an talis infirmitas esse possit naturalis, P. Massin, *in praxi Sancti Officij part.* 7. in Rubr. *Modo di proceder contra le streghe, in princ.* ibi, *& perciò bisogna essaminar li Medici*, & Medicorum deponentium qualitas præcipuè est atten- 209.
denda, quia Medicorum iudicia fallacia sunt, & in hac materia legatur Portus *ad Ambrosinum libro primo, cap.* 1. *num.* 15. vbi narrat, quid sibi acciderit in facto in materia istorum Medicorum, cum quibus ingenuè fatetur se errasse, quia ait, *modò spes lucri refulgeat, consilia iuxta voluntatem petentium reddunt.*

Quintò, Maleficæ hæ in separatis carceribus singulæ sunt custodiendæ, nemini facultate concessa ip- 210.
sas alloquendi, quinimò etiam custos ipse carceris cautè admodum cum eis se gerere debet, nec quidquam eis suadere, quod fateri debeant. P. Massin, *vbi suprà, fol.* 129. §. *Non permettano li Giudici.*

Sextò, Iudices ipsi numquam eas alloquantur, nisi iudicialiter cum eas examinant Sousa *in Apho-* 211.
rism. l. 1 *c.* 16. *num.* 22.

Septimò, Inquisitores maleficas maximè in prima audientia interrogare debent an sciant vel præsumant
causam sui examinis, deinde de inimicis, & causis 212.
inimicitiarum, quis fuerit earum Confessarius, de frequẽtia Sacramentorum, & similibus, vt earum mores, & vita apparere possint. Mox in secunda, & aliis audientiis an sciant aliquod sortilegium, ad quem effectum, an eo vnquam vsi sint. Et si negauerint, possunt eis aliàs fieri interrogatoria in genere, paulatim obiiciendo ea quæ constant in processu, circumscriptis tamen semper nominibus, & cognominibus testium, & circumstantiis, ex quibus Inquisitæ possent venire in eorum cognitionem P. Massin, *vbi suprà, in examine maleficarum, fol. mihi centesimo septuagesimo nono.*

Completo processu offensiuo si adhuc in negatiua persistant erunt repetendi testes, & hoc etiam ex Officio, vbi malefici rei essent pauperes, Massin, *in praxi S. Officij part.* 7. *fol.* 181. vers. *& se negara ogni cosa*, & articulis ex parte fisci formatis eorum copia danda erit Inquisitis, & eorum Aduocato, eidem ab Inquisitoribus, assignando, qui tempore à Iudicibus statuto interrogatoria formabit secundum quæ fieri debebit repetitio testium, & publicato eisdem processu, statuendus erit terminus Inquisitis ad faciendas suas defensiones, Pegna *in instructione Inquisitorum manuscripta, lib.* 2. *cap.* 28. *& pluribus seq.* & nos latiùs *in tertia parte huiusce operis.* Quibus peractis Congregatio Consultorum congreganda erit, vbi merita processus pro habendis eorum votis proponi debent, suppressis semper nominibus & cognominibus testium, & antequam contra eas ad torturam deueniatur, interrogandæ erunt, & monendæ pluries super his de quibus aliàs fuerunt interrogatæ.

Octauò tortura sit simplex sine squassis, pondere 213.
ad pedes, &c. P. Massin. *in praxi Sancti Officij part.* 6. in Rubr. *Modo di dar la corda* §. *e qui pur anco bassi da notare*, fol. 162. *secunda impressionis.* Cum semper solitis, & vsitatis tormentis vti debeant Iudices non insolitis, Ludouic. Gilhausen qui alios allegat *in arbore Iudic. crimin. cap.* 6. *pag.* 7. *sect.* 3. *num.* 22.

Nonò regulariter non est repetenda tortura nisi
in grauissimis casibus, Massin *in praxi S. Officij p.* 8. 214.
de modo repetendi tormenta, circa quam rem videndus erit Martin. Delrius *disquisit. magic. lib.* 5. *quæst.* 31. & Dom. Pegr. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus amantissimus *consil.* 2. *quæsito* 26. *vol.* 2. Idem P. Massin. *vbi suprà fol.* 181. §. *& se negari*, ibi, *ne siano facili*, vbi quod huiusmodi repetitio torturæ non debet fieri, nisi

prius consulta suprema Congregatione Sancti Officij de Vrbe, moderata etiam debet esse tortura, vt regulariter horam non excedat & ad hunc effectum horologium adhibendum est, Gilhausen *vbi suprà, n.*50. P. Massin. *in praxi p.*9. *assert.*44.

215. Decimò in fœminis ob honestatem non abradantur capilli, nec pili, & indicium quod aliqui Doctores allegant ad probandam aliquam esse maleficam quod non emittat lachrymas, non debet Iudicem mouere ad credendum dictam inquisitam verè esse maleficam; indicium enim illud, vt à doctissimis viris accepi, in praxi est modicissimi momenti. P. Massin, *vbi suprà*, fol. 181. §. *Non si radano li peli.*

216. Vndecimò iudex debet in hac tortura adhibenda vti sale scientiæ, & conscientiæ, Gilhausen *vbi suprà, n* 34. vbi quod iudex considerare debet propositionem Saluatoris, *qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*

217. Duodecimò in examinandis maleficis, quæ fatentur apostasiam, & quod adiuerunt ad ludos diabolicos non debet iudex esse contentus sola earum confessione, sed diligenter adhuc eas interrogare debet, super omnibus circunstantiis, & si aliquæ ex eis sint in iudicio verificabiles, curare omnino debet, vt quantum fieri potest verificentur, P. Massinus *in praxi p.*-*in fin.* §. *supra il tutto hanno*, ibi *e confessando essere qualche circonstanza.*

§ XXV.

De tortura Sortilegis, & Maleficis danda.

De tortura vltra supra incidenter tacta dum de indiciis loquebamur hoc loco breuiter disserendum nobis est, quantum ad hoc crimen attinet, nam quoad generalia torturæ agemus *in titulo particulari de tortura.*

218. Et præmittendum quidem est quod iudex in hoc crimine facilior, & promptior esse debet, in procedendo ad torturam, vt latè probauit Petrus Binsfeld. *de confess. maleficorum & sagarum membro* 2. *conclus.* 6. *vers.* 6. in enormibus, quod generale est in omnibus delictis enormibus, & occultis, difficilisque probationis, Bald. *l. nemo deinceps Cod. de Episcopali Audientia, latissimè* more suo Giurba videndus *cons. decisiuo* 91. *num.* 1. vbi infinitos allegat, quod intellige dummodo constet de corpore delicti per indicia legitima non æquiuoca modo supra per nos declarato. Et in hoc crimine à tortura dignitas non excusat, D. Peregrin. olim in Patauino Gymnasio præceptor meus *cons.* 4. *num.* 110. *vol.* 2. quod consilium semper ante oculos iudicum in hoc delicto Sortilegiorum, & magiæ procedentium esse deberet.

Primò igitur hoc supposito si reus de sortilegio denunciatus, non sit conuictus, nec confessus de vsu sortilegij, vel maleficij, vrgeatur tamen aliquibus coniecturis, quod vsus fuerit, vt verbi gratia si penes ipsum reperti sint libri sortilegia continentes vel res aptè ad sortilegia vt *Carta vergine, calamita Battezzata, parte de vestimenti de morti,*

219. Pentacoli, si similia, tunc vt supra dixi in proxima quæstione in primo indicio, talis torqueri debet super vsu, ex quo enim dictas res penes se retinuit, præsumitur illis vsus; vnde ad dictam præsumptionem tollendam debet torqueri, ita Binsfeldius, Genuensis, & alij, *loco supra allegati.*

Et si super vsu torquetur ille penes quem reperta sunt instrumenta apta ad fabricandam falsam monetam, vt tradiderunt, Francus, Riccius, Giurba, Muta, & alij, de quibus *suprà proxima quæstione, vers. & Sanctiss. hac*, cur & rei nostri non torquebuntur super vsu, si penes se reperti fuerint habere aliquid ex magicis instrumentis, vel libris. 220.

Et quoniam Doctor ille bonæ famæ ex mandato Sacræ Vniuersalis Roman. Inquisitionis ob pentaculum penes se repertum, fuit tortus super vsu, vti attestatur Genuens. *dicto cap.* 18. *num.* 13. Et *cap.*68. *num.* 12. vers. Item seruatur in curia, vbi quod ita quotidie practicatur in Curia Archiepiscopali Neapolitan. contra huiusmodi retentores librorum magicorum, pentaculorum, & similium scripturarum, nullus potest esse in hac re dubitandi locus.

Modus autem torturæ huiusce prudentis iudicis arbitrio est relinquendus, vt pro qualitate, & efficacitate indiciorum reum torqueri faciat.

Secundò, torquetur reus huiusce criminis super complicibus, quamuis enim regulariter interrogati, & sic nec torqueri possit reus, super sociis, *l. repeti* §. 1. *de quæst.* ibi, *is qui de se confessus est in caput aliorum non torquebitur*, latissimè Farin. *de indic. & tortura, quæst.* 43. *num.* 1. *& seq.* Peguera *decis. crim.* 5. *per tot.* & Menoch. *de arbitr. Iudicum casu* 475. *cent.* 5. *per totum*, attamen hoc fallit. 221.

Primò in criminibus exceptis, inter quæ numeratur crimen nostrum sortilegij, text. est *in l. fin. Cod. de Malef. & Mathem.* & docuerunt Farin. *d. quæst.* 43. *num.* 67. *limitatione* 9. Peguera *dicta decis.* 5. *num.* 15. Menoch. *in alleg. casu* 475. *num.*.... Petrus Binsfeld. *de confess. maleficorum, & sagarum membro* 2. vers. *ex quibus omnibus.* Mart. Delrius *disquisitionum Magicarum lib.* 5. *seq.* 3. vers. *secundum indicium est*, bene Fachineus *cons.* 12. *num.* 10. *&* 11. *vol.* 1. 222.

Secundò fallit illa reg. in illis criminibus, quæ sunt difficilis probationis, in quibus aliter veritas haberi non potest, quam per socios criminis, ita Farin. qui alios allegat *dicta quæst.* 43. *num.* 68. *limit.* 10. at nostrum sortilegij crimen difficillime esse probationis nullus dubitare potest, latissimè Binsfeld. *de confess. sagarum membro secundo, conclus.* 6. vers. 5. *omnium.* 223.

In hac tamen interrogatione de sociis facienda diligenter aduertendum, vt fiat generatim, neminem socium in specie nominando, aliàs non Iudicis interrogatio, sed suggestio esset. Ita Peguera *dicta decis.* 5. vbi diligentissimè totam hanc materiam explicat *num.* 20. vers. *tamen ne Iudex*, Binsfeld. *de Confess. sagarum p.* 2. *conclus.* 1. vers. *sed circa predicta.* Delrius *dicta sect.* 3. vers. 2. requiritur ex parte iudicis, qui latè materiam tractant in ordine ad hoc crimen sortilegij. 224.

Et quod in praxi hæc tortura super complicibus huiusmodi sortilegis dari soleat attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 68. *num.* 12. vers. *Item seruatur in Curia.*

Tertiò, interrogari solet reus super credulitate, sua, & intentione v g. num crediderit in sortilegio ad amorem Dæmonem posse cogere voluntatem, vt suprà etiam notaui in quæstione de Poculis amatoriis, num crediderit dæmonem posse suscitare mortuum, si inuocauerit dæmonem ad id, an crediderit licere homini Christiano operam dare huiusmodi sortilegiis, & si reus cum pertinacia affirmatiuè respondeat, habendus est vti hæreticus formalis, quod si Catholicè respondeat, 225.

respondeat, & hæreticam intentionem neget torqueri debet super credulitate, & intentione sua, nam cum in facie Ecclesiæ ad sortilegium redditua sit eidem Ecclesiæ, vel vehementer, vel leuiter suspectus, delictumque hæresis occultum sit ac latens in mente: per tormenta certificanda est Ecclesia, an male sortilegus de fide senserit, Zanard. *in summ. diuin. pracept. part. 2. cap. 94. de tortura in causis fidei, num.* 14. Et quod huiusmodi sortilegus debeat in praxi taliter torqueri attestatur Genuens. *locis proximè allegatis*, & nos de hac torturæ specie egimus in titul. *de hareticis*, in proprio §. *de tortura super intentione*, vbi etiam dixi quanta, & qualis debeat esse hæc tortura.

Sed quoniam aliquando contingit maleficas esse à dæmone obsessas, vt animaduertit P. Thyræus *in disputat. damoniacis, part. 2. cap. 19.* dubitari posset, an tunc debeant torqueri? In qua re breuiter dicendum est, quod non vt latissimè probauit Ruginell. *pract. quast. lib. 1 cap. 38. per totum*. Et quia, de hac materia maleficæ obsessæ à dæmone, adest insignis decisio Senatus Dolani, Io. Griuel. 33. ideo ad eam benignum lectorem remitto, Ibi enim etiam fusè pertractatur, quandonam delicta harum Maleficarum à dæmone obsessarum ipsis sint tribuenda ad effectum eas puniendi pœnis legitimis, an potius dæmoni, de qua re etiam videndus est P. Thyræus *in suis disp. damoniacis p. 1. c. 17. per totum.*

§. XXVI.

An depositiones duarum Sagarum attestantium se in conuentu aliarum sagarum vidisse inquisitam, faciant indicium ad torturam.

226. IN hac re Binsfeldius *de confessionibus sagarum membro 2. post 6. conclusionem dubio 2. ferè per totum*, & vers. 7. *illatum*, & Martinus Delrius *disquisitionum magicarum. lib. 5. appendice 2. quast. 8. per totam* latissimè sustinent ex depositionibus huiusmodi lamiarum consurgere vrgentissimum indicium ad torturam, quod etiam voluit Gregor. de Valentia 2. *disp. 6. q. 13. punct. 4. §. 3. vers. 2. Regula.*

Verùm quidquid sit de hac opinione in puncto iuris clarum est, quod illa in praxi non seruatur in Sanct. Officio, & Praxis hæc fundatur in decreto quodam Sanctæ Supremæ Romanæ Inquisitionis, de cuius vsu, & obseruantia Praxique attestatur Farin *de heresi, quast. 185. num. 153.* vers. *Aduerte tamen quod vera non est.*

Cum enim Sagæ illæ de visu deponentes potuerint per diabolicam illusionem esse deceptæ, nam licet verè quandoque ad ludum corporaliter transferantur per diabolum, attamen negari non potest, quin quandoque etiam decipiantur, ita vt translatio illa imaginaria sit, provt supra notaui *in quastione de potestate damonis* vers. *circa corpora hominum*, ex Lessio, Sanch. & Delrio, quibus addo nunc Bernard. Comens. *in tract. de strigibus, impresso, post lucernam Inquisitarum, num. 6.* & Petrum Binsfeld. *de confess. Sagarum, & Maleficorum membro 1. concl. 12. per totam*, ex hoc sequitur quod earum depositio de visu potest esse falsa, vnde absurdum esset dicere, quod ex talibus depositionibus oriatur indicium sufficiens ad torturam, cum indicia ad torturam sufficientia debeant esse certa, non dubia, & æquivoca provt latissimè docuit pluribus relatis Farin. *de indic. & tortura q. 37. n. 6. & seq.*

§. XXVII.

An ex depositionibus duarum Lamiarum attestantium se in conuentu aliarum vidisse aliquem, contra eum possit per Inquisitores inquiri.

SVprà dixi quod non possunt torqueri strigæ, ex attestationibus aliarum attestantium se eas vidisse In conuentu, nunc addo ita tenuisse etiam Simanch. *Cath. Instit. tit. 37. de Lamiis, num. 14.* & Sigismundum Scaccia *de Iud. Ciuil. Crimin. & haret. lib. 1. c. 82. n. 10.* vbi attestatur, quendam ignarum Commissarium tormentis subiecisse quandam mulierem ex talibus depositionibus, qui propterea ex decreto Sacri Supremi Senatus Inquisit. vniuersalis debitas pœnas luit. 227.

Quinimo dico ex eodem Scaccia ibidem earum depositiones, nec sufficere ad inquirendum, provt etiam ita fuit à S. C. S. Officij de vrbe decisum.

Quod verum est nisi deponerent de his quæ viderunt ante conuentum, vt quod socia se vnxit ad volandum, inuocauit dæmonem, &c. Ita Scaccia, Simanch. *locis citatis.*

Et hæc omnia hic, & §. superiori dicta bene confirmat Ferdinand. de Castro Palao *in sua opere morali*, 1. *p. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 1. num. 2.* vbi addit, quod de ann. 1612. ita speciali Madrilliana instruct. 15. & 20. cautum fuit occasione cuiusdam actus publici in Logronensi Ciuitate celebrati, in quo plures damnati fuerant, & postea compertum fuit, plures fallacias in condemnatione adfuisse, ob quas bona eorum, qui fuerant damnati non fuerunt fisco applicata, neque eorum sententiæ Ecclesiis affixæ & insuper declarati fuerunt habiles cuiuscumque officij S. Inquisitionis eodem Ipso anno 1612. & Ferdinandum *vbi suprà*, sequitur Diana *part. 4. resolut. moral. tract. 6. resol.* 30. post Patrem Tannerum insignem virum Religiosissimæ Societatis Iesu, *in 2. 2. D. Thom 4. disp. 4. quest. 5. dub. 2. per tot.* & Layman *in Theologia morali lib. 3. sect. 5. tract. 6. cap. 15. num. 8. & seq.* Vide etiam Patrem Massinum *in praxi S. Officij, part. 9. assert. 141. prima impressionis.*

Dubitari etiam posset, quid sentiendum sit de assertione dæmonis extorta per exorcismos, an scilicet faciat indicium ad torturam contra nominatum.

In qua re dicendum est, quod non, quia Diabolus est pater mendacij, ita decidit Faber. *in suo Cod. Fabr. lib. 9 tit. de malef. & Mathem. def. 1.* provt etiam cautissimè procedere debent Inquisitores ex assertionibus exorcistarum, nam in his materiis Exorcistæ sæpè falluntur, nisi signum aliquod efficax adducerent Homob. de Boni *de casibus reseru. parte 2. capit. 2. folio mihi 272.* versiculo *Maleficium veneficum.*

§. XXVIII.

An depositiones sagarum contra socios valeant sine tortura.

VVlgatissima regula est omnibus criminalistis nota, quod vt Socius criminis socium sua depositione afficiat debet deponere cum iuramento, & tortura dictum suum confirmare, Clar. *quast.* 21. versic. *Scias*, qui alios allegat, & taliter debet torqueri, quod Senatus noster Mediolani sub die 5. 228.

Aprilis 1607. rescripsit Prætori Vogoniæ quod non sufficit Socium criminis prius esse examinatum in tormentis, & qood de nouo iuret, sed opus est, quod de nouo post iuramentum deponat in tortura, & in suo dicto perseueret, verba rescripti Senatus apud Franciscum Bernardinum Porrum *in suo fasciculo crimin. fol. 99.* hæc sunt: *Quod autem attinet ad Ferrarium planè cognominus Bugnagam illum testem, qui in secundo examine Ferrarium ipsum grauauerat de subornatione non potuisse interrogari de subornatore, & cum fateatur se passum subornationem, faciatque propterea se infamem, debuisset vlterius torturæ subijci, vt purgaret infamiam, & faceret indicium contra subornantem, & cum id factum non fuerit, non potuisse super eius dicto fundamentum fieri; nec Ferrarium reum constituere, itaque mandamus, vt post hac diligentius aduertatis, Ferrarium autem absoluatis, Mediolani die 5. Aprilis 1607.* Ex quo Senatus rescripto vtique apparet non esse tutam doctrinam Blanci, *de indicijs homicidij, ad l. fin. d quæst. num.* 380. & 389. vbi vult sufficere, qood nominatio Socij sit facta in tortura, vel
230. statim à reo deposito à tortura, contra enim eundem Blancum faciunt, quæ allegat Belion. Papiensis *de his quæ inconuenienti fiunt, lib. 2. cap. 116. num.* 3. vbi dicit non sufficere nomioationem Socij in tortura, nisi iterum eius nominatio in alia tortura confirmetur.

231. Dubium igitur est, an præmissa habeant locum in S. Officio, nam Genuensis, & permulti alij allegati à P. Diana *part. 4. resol. moral. tractat. 6. resolut.* 10. & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib. 2.*
232. *cap. 25. n.* 27. opinionem affirmatiuam tenet. Quibus addi potest Hieronymus de Federicis *resol. crimin. 62 per tot. post secundum vel. consiliorum Farinacij*, vbi dicit quid in vniuersali Romana Inquisitione hæc quæstio incidit in facto, & quod Eminentissimus Cardinalis Verallus, qui tunc solus erat professionis legalis ex Septemis Inquisitoribus in dicta Congregation tenebat, quod socius criminis in hoc Tribunali S. Officij non debet torqueri, quodque ipse Federicus erat omnino contrariæ opinionis, rationibus de quibus in dicta sua resolutione, & quod tandem in dicta Congregatione superuenit Eminentiss. Cardin. Crescentius pariter professionis legalis, qui cum ipso Federico tenuit esse omnino socioscriminis torquendos, cuius opinioni acquieuit, etiam dictus Eminentissimus Cardinal. Verallus.

233. Contrariam tamen sententiam, quod imò in sociis criminis non sit necessaria tortura in hoc tribunali tenuerunt Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 53. *num.* 58. Pegna 3. *part. directorij commentario* 113. & alij quos allegat, & sequitur Diana *vbi suprà*, qui attestatur ita etiam obseruari in praxi in Sancta Inquisitione Hispana.

234. Ego in hac materia sentio sequendam esse consuetudinem vniuscuiusque Tribunalis Sancti Officij; multis enim in locis etiam in foro sæculari de consuetudine admittuntur socij criminis sine tortura, vt dixit Cabell. *resolut. moral. cent. 1. casu* 84. *num.* 11. *& sequent.*

235. Certè in nostra Inquisitione Cremonæ, in qua supra quatuordecim annos munere Consultoris, & Aduocati Fiscalis fungor attestari possum, nunquam socios criminis fuisse tortos ad infamiam purgandam. Quod etiam pluries attestatus fuit perillustris, & Reuerendiss. D. meus Abbas Aymus vir nobilitate, Doctrina & morum honestate perinsignis, ac in nostra Inquisitione supra annos viginti-quinque versatissimus.

Et nostra consuetudo eam optimam habet rationem, quod cum socij criminis absque vllo timore torturæ admittuntur ad testificandum, maloti cum facilitate, & libertate causæ fidei agitantur.

§ XXIX.

De eo qui capit sortilegium facere, sed non perfecit.

Potest poni exemplum huiusce rei in sortilego, qui vt furtum inueniret, præparauit phialam plenam aqua, adolescentem, & candelam benedictam quam etiam accendit, sed non perfecit, de quo sortilegio ex Barbatia, Deciano & Farin. loquuti fuimus *suprà* § 4. *n.* 17. Ex hoc igitur facto duplex potest insurgere quæstio, vna est, an ex eo quod sortilegos iste partem sortilegij perfecit contra eum oriatur indicium ad torturam quoad partem sortilegij non perfectam? Altera est, qua pœna iste sortilegus sit puniendus? 236.

Ad vtramque quæstionem responderi potest, ex simili doctrina Inquisitoris Canteræ *in suis quæstionibus criminalibus part. 4. concernente punitionem criminum, cap. 1. de hæreticis, num.* 62. vbi quærit quomodo sit puniendus, qui in occidendis animalibus vteretur cæremonia mahumetana, quæ consistit in quatuor copulatiuè. Primò enim, occisio debet fieri de aute ad autem. Secundò, requiritur, quod animal ponatur ad alquibliam. Tertiò, quod sua remaneat in capite. Quartò, quod dicatur, *Vizmele*, & dicit, quod si quis reperiretur occidisse animal de aure ad aurem, sed non perfecisse aliàs cæremonias, vtique non deberet puniri pœna ordinaria delicti, sed alia extraordinaria. Quinimò dubitat an indicium quod resultat ex illa parte delicti facta sit sufficiens ad torturam, quoad partes delicti non factas, nisi ait Cantera ille, qui occidit animal esse de genere Maotorum, vel si aliundè probaretur eam cæremonium sic occidendi animalia esse cæremoniam Mahumetanam, & *ibi in fine dicti numeri* addit se vidisse sic obseruari, prout, & *num.* 63. *in finem* versiculo, *Dixi suprà circa cæremoniam*, ait, quod si quis omnes illas cæremonias sic vt supra adhibuisset in animali mortuo, vtique non puniretur pœna ordinaria dicti delicti, quia non esset vlus dictis cæremoniis in animali viuo, sed pœna extraordinaria, & sic in Inquisitione Murtiæ ipso ibi Inquisitore fuisse iudicatum, attestatur. 237. 238.

Ego autem, vt in hac materia quantum attinet ad sortilegia, & præcipuè ad exemplum supra propositum liberè dicam quod sentio circa punitionem istius Sortilegi, qui sortilegium illud non perfecit: assentior Canteræ, ita tamen vt Inquisitores diligenter animaduertant, an in parte sortilegij perfecta aliquid sit commissum, quod hæresim sapiat manifestam. Nam tunc, quoad torturam super intentione, & abiurationem ea pediendus esset sortilegus eo modo quo diximus expediendos esse sortilegos hæreticales, sed de hac re videnda sunt quæ infrà diximus.

Quo verò ad alteram quæstionem, an indicium resultans ex dicta parte sortilegij perfecta sit sufficiens ad torturam, quoad partem sortilegij non perfectam? Ego sine vlla distinctione arbitror indicium illud esse sufficiens ad torturam. Mouet me decisio Sacræ Congregationis sæpius 239.

sæpius *suprà* allegata de illo Doctore aliàs bonæ famæ, qui ex eo, quod penes se repertus fuit habere pentaculum, tortus fuit super eius vsu, igitur multò magis torquendus erit super vsu totius sortilegij, qui partem tantum sortilegij perfecit. Ad hoc idem faciunt quæ dixi §. 14. *num.* 64. & vulgata praxis Sancti Officij secundum quam habentes penes se libros, & scripturas continentes sortilegia hæreticalia torquentur super vsu, & certè de vna parte intrinseca vnius totius integralis faciliùs arguitur ad aliam partem, quàm de vna re extrinseca, vt puta vno pentaculo, vel scriptura continente sortilegium arguatur ad sortilegij vsum.

§. XXX.

An, & quomodo Sortilegi debeant abiurare.

240. Sortilegos esse de hæresi suspectos in confesso est apud omnes DD. Sed an potius de vehementi dubitari potest hoc loco, & hoc necessariò præmittendum est vt sciatur quænam abiuratio Sortilego sit iniungenda cum illa secundum qualitatem suspicionis iniungi solet.

241. Ante omnia tamen supponendum est Iudices violatæ religionis, non facilè credere debere, hunc, vel illum esse vehementer de hæresi suspectum, quia in hoc, vel illo auctore, reperiant ex tali, vel tali causa oriri vehementem suspicionem, nam qualitas personarum, & circunstantiæ causarum diligenter sunt considerandæ, ex his namque augetur, & minuitur suspicionis gradus, imo aliquando in totum omnino tollitur hæresis suspicio. Ita Pegna *in direct. Inquisit. parte secunda, comm.* 81. vers. *Postremò vnum hoc*, & latiùs *comm.* 3. *p.* 2. vbi de præsumptione oriente ex retentione librorum prohibitorum, Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. c.* 18. *num.* 12.

Supponendum est secundo loco, quod abiurationi ob hæresis suspicionem non potest esse locus, nisi constito plenè, & concludenter, non autem præsumptiuè solum de facto, ex quo prætenditur oriri hæresis suspicio, aliàs enim præsumptio, ex præsumptione oriretur contra regulam *l.* 1. *Cod. de dot. promiss.* Rot. decis. 800. *num.* 17. *par.* 1. *diu.* Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 151. *in octaua declaratione*, & hoc bene notandum est etiam in omnibus aliis delictis ad hoc Sanctum Tribunal pertinentibus: his suppositis,

242. Quoad sortilegia hæreticalia clarum est ea regulariter loquendo parere solere vehementem hæresis suspicionem, ita Alphons. à Castro *de iusta hæreticorum punitione lib.* 1. *capit.* 15. vers. *vt autem hoc apertius, fol. mihi* 80. vbi quod adhibere res sacras in sortilegiis, apertam, & violentam præbet hæresis suspicionem, quia nullus illas res ad maleficia adhiberet, nisi crederet, illa ad similia opera exercenda aliquam vim habere, talis autem credulitas aperta est hæresis, optimè Pegna *ad directorium part.* 2. *comm.* 67. vers. *Item illa sortilegia* Praxis Archiepiscopalis Genuens. *cap.* 18. *num.* 11. vers. *Admiscentes Sacramenta*, & vers. *Item illa sortilegia*, & vers. *Item inuocare dæmones*, Zanardus *in summa diuinorum præceptorum part.* 1. *cap.* 5. Rubr. *de fide* versicul. 16. *dico*, & *part.* 2. *cap.* 64. versicul. 3. *sortilegium*.

243. Sed hic dubitari potest, an inuocantes dæmonem, absque cultu aliquo, imo verbis imperatiuis, siue abusu Sacramenti, Sacramentalium, rerum sacrarum, & verborum sacræ scripturæ ad ea obtinenda quæ eius naturalem potestatem non excedunt, sint de hæresi vehementer suspecti. In qua re

Simanch. *de Cat. Inst. tit.* 21. *n.* 13. ait contra hos inuocatores posse procedi, vti contra suspectos de vehementi de hæresi.

At melius Pegna *ad direct. p.* 2. *comm.* 68. vers. *Simanch.* contrarium sensit de inuocationibus illis, in quibus interueniunt ea quæ dixi *in tit. dubij in fin.* tamen multum considerandam animaduertit qualitatem personæ, ex qua suspicio solet augeri, vel minui, & Pegnam sequuntur *suprà* relati *in propria quæstione de inuocantibus dæmones* vers. 4. *conclusio.* Quibus nunc addo Leon *in Thesauro fori Ecclesiast. p.* 3. *c.* 36. *n.* 10. vers. *Illa enim Sortilegia.*

Praxis igitur contra hos sortilegos hæreticales seruanda, talis est, vt diligenter interrogentur, an crediderint dæmonem v.g. posse creare hominem, posse cogere hominis voluntatem, &c. vel res sacras, & sacramentales, & verba scripturæ habere ex se vim, ad inueniendum thesaurum, &c. quod si cum pertinacia affirmatiuè respondeant, vt hæretici sunt puniendi, ita Alphons. à Castro *de iusta heretic. punitione lib.* 1. *cap.* 15. *circa finem*, Zanardus *dicto c.* 64. vers. *Et de formali si hac contendant, part.* 2. Pegna *in* 2. *p. comm.* 59. vers. *quod si non compareant. in fin.* dixi, cum pertinacia, quia si mulier v.g. interrogata, an crediderit dæmonem in sortilegio ad amorem posse amasiæ cogere voluntatem, responderit affirmatiuè, non ob id statim cogenda erit ad abiurandum de formali, sed sufficit si cogatur ad abiurandum de vehementi, dummodo parata sit corrigi, quia simplicitas mulieres excusat, ita Alphons. à Castro *de iusta hæreticorum punitione lib.* 2. *capit.* 15. maximè cum articulus libertatis arbitrij, non sit ex articulis nouissimis omnibus, prout est articulus Incarnationis, &c. præterquam quod, illa responsio mulieris posset exponi de coactione morali, iuxta vulgatum dictum, *cogit sua quemque voluptas*, non de coactione physica. 244.

Quod si credulitatem negent, & Catholicam se se intentionem habuisse affirment, torturæ subiiciuntur, in qua si etiam Catholicè respondeant, coguntur abiurare de vehementi, Pegna *ad director. p.* 2. *comm.* 67. vers. *Item illa sortilegia in fin.* P. Zanard. *dicto capit.* 64. versicul. *contra sortilegos enim hereticantes* Genuens. omnino videndus *cap.* 68. *praxis Archiepiscopalis Neapol. num.* 8. vers. *Si verò aliquis est suspectus*, quam sequitur Farin. *de heresi. q.* 179. *num.* 59. vers. *Quod si factum*, & ad hoc faciunt notata par Pegnam *ad direct.* 2. *p. comm.* 59. vers. *Quod si non compareant.* 245.

Et hæc habent locum, quo ad sortilegos, qui sortilegiorum vsum faterentur, vel de eo essent conuicti; sed si vsum negarent, de illo tamen suspecti, vel ob retentionem librorum, & instrumentorum magicorum, vel scripturarum sortilegia hæreticalia continentium, tunc circa istos seruari debet, quod supra dixi *in quæst. de tortura sortilegis danda*, vers. *& si super vsu torqueretur, & in quæst. de indic. contra sortilegos.* vers. *Primum indicium.*

Quoad sortilegos verò sortilegia non hæreticalia committentes, dicendum hos esse suspectos de leui de hæresi, ita DD. *supr.* alleg. quibus adde Zanardum *in summa diuinorum præceptorum tom.* 2. *c.* 134. vers. *de leui verò habebuntur suspecti*, Rubr. *de abiuratione de leui, & de vehementi fol. mihi* 743. 246.

Colligitur etiam hoc ex modo loquendi antiquorum Doctorum ante Bullam Sixti V. isti enim indistinctè docent ante dictam constitutionem ad

Inquisitotes spectasse sortilegia sapientia hæresim manifestam, ita Canonistæ in capitul. *Accusatus*, §. *sanè de hæreticis in* 6. vbi Modernus Barbosa, ex quo modo loquendi innuere volunt Doctores, dari alia sortilegia non sapientia hæresim manifestè, sed tacitè tantùm, & quæ ad Iurisdictionem Inquisitorum olim non spectabant; huiusmodi autem sortilegia vtique sunt sortilegia simplicia, & hanc opinionem clarè videtur approbare etiam P. Diana *resolut. moral. part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 10. vers. *Clarò igitur*, vbi canonizat Zanardum *loco suprà citato*.

Non obstat si dicatur quod Astrologi iudiciarij non sunt suspecti de hæresi, igitur, nec sortilegi simplices, quia in eadem constitutione Summus Pontifex concedit facultatem Inquisitoribus procedendi contra istos sortilegos, & astrologos.

Quia Astrologi iudiciarij aliquando sunt suspecti de hæresi, & aliqui ex eis coacti fuerunt abiurare de leui vt *infra* videbimus.

247. Sed quoniam ad diluendam hæresis suspicionem, tria sunt in Sancto Officio prodita remedia, scilicet, purgatio canonica, tortura, & abiuratio vel de leui, vel de vehementi, vti annotauit Pegna *ad Director. parte* 3. *comm.* 39. versiculo, *Quare in hoc articulo*, ideo videndum nunc est quomodo suspicio hæc tolli debeat, & quidem quo ad purgationem.

248. Leonardus *in Thesauro fori Ecclesiastici*, *parte* 3. *cap.* 37. *de Crimine hæresis*, *num.* 15. vers. *& casu quo*, in ea fuit sententia, vt diceret, quod vbi nobiles, & probi viri reperiuntur suspecti leuiter de hæresi, tunc ipsi non sunt cogendi ad abiurandum de leui, sed eis debet indici canonica purgatio, & ad hoc allegat Eymericus *in Directorium Inquisitorum*, *quæstione quadragesima sexta*, *num.* 9. qui tamen nihil de hac re.

249. Sed quoniam purgatio canonica fragilis, fallax, & incerta est, ideo melius est ad alia remedia, & ad alias pœnas arbitrarias confugere, vt notauit Pegna *ad Directorium*, *parte* 2. *comm.* 14. vers. *Cæterùm animaduertendum*, & Farinac. *de hæresi*, *quæst.* 194. *num.* 64. *in fin.* vbi etiam attestatur, in Supremo Senatu Sacræ Romanæ Inquisitionis generalis purgationem hanc ab aula iam fere recessisse, ita vt non nisi rarissimè indici soleat, quod etiam in Hispaniis obseruari colligitur ex quadam Madriliana Instructione anni Domini 1561. cap. 47. cuius verba refert Pegna *loco citato*.

250. Zanardus *in summa diuinorum præceptorum tom.* 2. *cap.* 64. *de pœna mortis sortilegorum*, versicul. *Huic difficultati*, *fol. mihi* 367. ait (saluo semper Sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio) Hosce de leui suspectos non esse cogendos ad abiurandum de leui, sed suspicionem illam posse, & debere eos purgare leui tortura. Mouetur, tum quia sortilegium, non hæreticale non est factum de se hæreticum, ergo non inducit suspicionem hæresis, quia non entis nullæ sunt qualitates, tum quia (dato quod pactum tacitum cum dæmone, ratione cuius sortilegium non hæreticale, reddit sortilegum de hæresi leuiter suspectum) id præstare possit, negari tamen non potest, quin hæc suspicio sit remota, & ideo per torturam possit purgari.

251. Verùm hæc Zanardi opinio in quantum voluit leuiter suspectum non debere suspicionem purgare, per abiurationem de leui, est falsa, tum ea infrà dicendia, tum ex dispositione textus capit. *Accusatus in princip. de hæreticis*, *in* 6. vbi interrogatus Papa, an qui hæresim in Iudicio abiurauerat, & postea reincidit in ipsa, censeri debeat Iuris fictione hæreticus relapsus? Respondit quod vel abiurauit vti vehementer suspectus, & tunc censeri debet relapsus, vel vti tantummodò leuiter suspectus, & sic non: ex quo colligitur Papam approbasse factum illud, quo abiuratio leuiter suspecto fuit iniuncta, tum denique quia frustra abiuratio de leui fuisset introducta à Iure, quæ ad nihil aliud deseruit, nisi ad purgandam leuem hæresis suspicionem, vt latissimè notauit Pegna 3. *part. direct. comm.* 40.

Neque obstant argumenta Zanardi, nam si primum illud esset verum, sequeretur ex sortilegiis non hæreticalibus nunquam oriri posse leuem hæresis suspicionem, quoniam horum sortilegiorum natura est, quod non contineant, nec dictum, nec factum hæreticale, aliàs essent sortilegia qualificata, quod tamen notoriè falsum est. 252.

Neque obstat secundum, nam non nego suspicionem illam non posse tolli per torturam, sed dico posse etiam, imo potiùs debere tolli per abiurationem de leui, & ideo

Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapolitana*, *cap.* 68. *in nouiss. & capit.* 84. *in antiquis*, *num.* 8. vers. *Quando reperitur quis suspectus leuiter*, dixit quod taliter suspecto, ex communi praxi Sancti Officij solet imponi pœnitentia salutaris, & abiuratio de leui, quoniam regulariter (ait ipse) talis suspectus non torquetur. 253.

Et licet auctoritas Genuens. in hac re maxima sit, cum *in sin. dict. cap.* attestatur totam illam praxim procedendi in causis Sancti Officij fuisse exceptam ex litteris Sacræ Congregationis Sancti Officij de Vrbe ad Curiam Neapolitanam, in diuersis causis, transmissis, attamen confirmari etiam potest, ea fine ob quem abiuratio de leui fuit introducta, qui est, vt tollatur leuis hæresis suspicio, Eymericus *in Directorio Inquisitor. parte* 3. *in quarto modo terminandi processum in causa fidei*.

Confirmatur secundò, ex text. in dicto cap. *Accusatus in princip. de Hæretic. in* 6. per quem text. Eymeric. *in Director. part.* 2. *quæst.* 55. *num.* 10. dixit quod leuiter suspecto indici debet, vel purgatio canonica, quam *suprà* in consuetudinem abiisse probaui, vel abiuratio de leui, quod idem etiam docuit, ex dicto cap. *Accusatus*, *in princip.* Scaccia *de Iud. Ciuil. crimin. & hæret. lib.* 1. *capit.* 59. *num.* 11. *in principio*, & Farinac. *de hæresi*, *quæst.* 187. *num.* 29. & 11.

Quo ad facientes verò iudicia circa natiuitates hominum contra Bullam Sixti V. vbi astrologia iudiciaria prohibetur, etiam si Astrologi se certò prædictiones illas minimè facere affirment. 254.

Notandum ea Zanardo *in summa diuinorum præceptorum tom.* 1. *cap* 5. *de Fide*, vers. *Primò Sortilegus, seu diuinator*, quod si Astrologus dixerit se prædixisse solummodò pro quanto Astra possunt inclinare, non video quomodo iste talis possit cogi ad abiurationem, nam omnes Philosophi, & Theologi fatentur Astrologiam esse scientiam corpora cœlestia agere in hæc inferiora, in corpus quidem directè, in animam verò indirectè, vti tradit etiam Diuus Thomas, *parte* 1. *quæst.* 115. vnde cùm ex se rem indifferentem gesserit, non est cur ei indici possit abiuratio, vel absolutio ab excommunicatione.

Quia tamen, talis ea facto se reddidit suspectum, iudicio Inquisitoris subderur, quoad inuestigationem credulitatis.

Si verò interrogatus super credulitate assereret se tenere cum pertinacia Astra posse directè agere in voluntaté, tunc vti hæreticus, & hæreticorum pœnis

nis esset iudicandus,& puniendus, vide Zanardum *loco citato*.

Vide Sousam *in Aphorismis Inquisitorum*, *lib*. 1. *cap*.48 *num*.15.vbi ait, quod qui aliquem effectum liberum ab hominum voluntate pendentem prædicit, licet dica se id certum non affirmare, attamen ab Inquisitoribus puniri potest,ad eorum arbitrium; vide etiam Dianam *tractat*. 7.*resolut*.17.*parte* 4.*resolut.moral*.vers.*unde in Inquisitione Hispana*, vbi attestatur in ea Inquisitione quemdam Clericum,qui prædixit tempus, genus, & modum mortis Regis Francorum, vt postea euenit abiurasse de leui,fuisse suspensum ab Ordinibus, priuatum beneficiis, & à tota Hispania exulatum, & eodem tempore (ait) alium etiam Clericum abiurasse de leui, fuisse reclusum in Monasterio per annum, & pœna pecuniaria mulctatum.

§ XXXI.

De pœnitentiis salutaribus, & aliis pœnis Sortilegis imponendis.

256. QVoad pœnitentias salutares sicuti in aliis criminibus, ita etiam in hoc crimine solent pœnitentiæ salutares iniungi, ieiunia, orationes, peregrinationes, &c.

257. Quo verò ad alias pœnas, loquendo de sortilegiis hæreticalibus ad necem, ex quibus aliquis re vera mortuus sit, isti tradendi sunt brachio sæculari, ita Martinus Delrius *disquisitionum Magicarum libro* 5. *sectione* 16. versicul. *Si mors*;& nouissimè ita decreuit Gregor.XV.in sua Constitutione incipiente *Omnipotentis Dei*, ad cuius Constitutionis Gregorianæ materiam quo ad traditionem, Brachio sæculari, quæri potest, an si constet de maleficio, & febre maligna subsequente, ac postmodum de morte, mors tribuenda sit maleficio, ad effectum puniendi maleficum pœna dictæ Bullæ. In qua re dico, quod cum habeamus maleficium præcedens, & febrem malignam subsequentem(nisi euidenter constet febrem ex maleficio ortum habuisse)mors febri, vti causæ proximiori tribuenda est, non remotiori, pulcherrimus ad hoc est textus, *in lege huic scripturæ*, §.*si seruus*, *ff ad legem Aquiliam*, vbi constabat seruum lethaliter vulneratum, & post vulnus superuenerat naufragium, dici ibi, Iuris consult. non posse agi de occiso contra vulnerantem, quia seruus præsumitur mortuus ex naufragio, vti ex causa proximiori.

Confirmantur prædicta, ex duabus pulcherrimis Rot.decis.110 & 139.inter Decisiones Eminentissimi Cardinalis Canal. contracta fuerat societas, super periculo vitæ, cuiusdam fœminæ, excepto casu partus, mulier hæc fuit prægnans, deinde in quinto mense correpta fuit febre maligna cum morbillis, & die decima quarta, quæ critica est, fecit abortum cum effusione magna sanguinis, & post septem horas mortua est, decidit ibi Rot. quod mulier censetur obiisse ex abortu, vti ex causa proximiori, & quamuis inquit Rot. *ibi*, *num* 4. potuerit febris esse causa abortus, cum, vt dicit Zachias *in suis quæst medico-legalibus tit. q.*44. *num.* 85. *l.*1. febris acuta soleat partum interimere, vel corrumpere, attamen ait Rota de hoc non est curandum quia febris est causa abortus æquiuoca,igitur idem concludendum erit in casu nostro, quod scilicet mors intelligitur causata à febre acuta, & maligna, cum ex ea, vt plurimum soleat mors subsequi,non ex maleficio, quod febris causam fuisse non probatur, & illius causa esse non potest, nisi æquiuoca.

Si verò ex sortilegio illo infirmitas tantum, impotentia generandi, damnum notabile, in animalibus vel fructibus prouenerit damnantur Sortileg. ex dicta constitutione ad pœnam perpetui carceris, quoad alios verò sortilegos etiam hæreticales, condemnari debent ad triremes per septennium, vel quinquennium ita Zanard.*in summa Diuin præcept. p.*1.*cap*.5.*de fide* vers.*Quintò se eis subiiciendo*, vide Delrium *disq. Magic lib.*.. *cap*.16. & Zanardum.*in summ.Diuin.or.precept cap*.64.vers.*Ideo aduerte*.

Mulieres verò fustigari debent etiam pluries,cum exilio perpetuo à Diœcesi, ita Faber, *in suo C. Fabr.*19.*tit.*12.*de malef.& mathem.definitione prima, & secunda.*

Ita tamen quod relegentur in aliqua Ciuitate, vbi adsit S.Officium cui teneantur se singulis mensibus præsentare, vt ab eo, & eius officialibus possint obseruari, *an ambulent in luce*, *vel in tenebris*, Quamuis enim publicè intersit Prouincias malis hominibus expugari, *l*.3.*de officio Præsidis*, ibi,*nam in mandatis Principum est, vt curet is qui prouincia præest*, *malis hominibus prouinciam purgare*, *nec distinguitur vnde sint*.Attamen hoc, ita agendum est in causis ad S. Officium spectantibus,vt prouincia purgetur, & animarum saluti consulatur ac aliæ prouinciæ huiusce delictorum generibus non inficiantur.

Et ex hac perpetua, vel temporali carceratione, occurritur malo, quod ex simplici exilio istis mulieribus indicto oriri dicebat Præses Abauo *in sua praxi Criminali in* §.*Sortilegium*, *n*.98.quod scilicet detur occasio eis maleficia sua continuandi & alias Catholicas Prouincias pestifero hoc veneno inficiendi.

Quo verò ad eas mulieres, quæ in ludis diabolicis euntes à fide apostatarunt, Imaginem Christi conculcauerunt, cum dæmone nefarios coitus habuerunt,istæ puniendæ sunt pœnis Apostatarum, & gratias de hoc agere debent Iudicibus violatæ religionis, quia à Iudicibus laicis hæ mulieres, in iis regionibus, in quibus Iudices in huiusmodi crimine procedunt, solent damnari ad mortem, vti pluries Senatum Sabaudiæ obseruasse attestatur Faber. *in suo C.lib.*9.*tit.de malef.& mathem defin.* 2. & Senatum Dolanum docet Griuel.*decis*.53.*suprà alleg*.

Et in nostra Ciuitate Cremonæ, quædam talis mulier post fustigationem fuit perpetuo carceri damnata, cum aliis pœnitentiis, de more huiusce tribunalis imponi solitis, vt constat ex votis manuscriptis Reuerendiss D. Marci Ant.Amid.olim Præp. S.Agathæ Crem & Consultoris S. Officij *tom.* 1. eius votorum apud me existentium, voto octauo.

Dubitari etiam iure merito potest quomodo puniendæ sint hæ mulieres quæ in ludis diabolicis à fide apostatantes abiurauerunt, si relabantur.

In qua re Ferdin.de Castro Palao *in suo opere morali tract*.4.*disp*.8.*punct*. 16.§.7.*num*.3.ait, quod in Hispania, ex instructione Madriliana decima quarta edita anno 1613.istæ Lamiæ admittuntur ad reconciliationem & bis, & ter, & quod ita fuit practicatum in Inquisitione Logronensi.

Verùm ego consulo occurrente casu DD. Inquisitoribus, quod ad Supremum Tribunal Vrbis recurrant, ab eoque responsum expectent, quia verè dictæ mulieres de iure iudicandæ essent vt relapsæ, ad ea, quæ diximus *suprà tit*. 2.§.5.Et quæ tradidit Castro Palao procedunt ex speciali consuetudine Hispaniæ.

Sortilegis verò non Hæreticalibus vtplurimum
258. debent tantum dari pœnitentiæ salutares, vt dixi *suprà* ex Genuens. *in praxi c.* 68. *num.*8.licet etiam aliquando soleant eis imponi aliquæ pœnæ pecuniariæ, vel pœna carceris per aliquot menses, vel pœnitentia publica leuis, vt quod stet præ foribus Ecclesiæ in die festo,Zanard. *in summ.diuin. precept. p.2.c.*134.vers.*Tertiò differunt.*

259. Quid autem sentiendum sit de eo qui iactauit se plura experimenta, & sortilegia exercuisse, breuiter dic, quod si constet de sola iactantia ob eam solam grauiter debet puniri, text.est in cap.quam sit graue, de excessibus Prælatorum, vbi Canonistæ, & Modern. Barbos. *num.* 5. arbitrio tamen Iudicis iuxta in hac materia cumulata per Menoch.*de arbitr. Iudic.Cent.4.casu* 331.diligenter tamen interrogandi sunt testes, an verè reus dixerit se plura sortilegia exercuisse per modum iactantiæ, nam si non per modum iactantiæ illud dixisset ,fortasse versaremur in terminis confessionis extraiudicialis Rei quæ cum regulariter faciat semiplenam probationem sufficeret ad torturam,Pegn.*comm.* 110.vers. *ergo præter*, *p.* 3. Giurba, alios latissimè cumulans, *cons.* 87.*num.*20.

Ex quibus colligitur, quid sit dicendum de illa quæstione sæpiùs agitata inter Doctores, quam scilicet probationem faciat confessio,extraiudicialis, in qua ad sunt contraria dicti Innocentij in cap.*Inquisitionum de electione*, & in cap.*interposita de appellationibus* quæ dicta consiliare voluit Abbas in cap.at si Clerici, *n.*16.17.de Iudiciis.

Vera enim distinctio in hac materia est,quod vel confessio extraiudicialis v.g. Adulterij adducitur ad probandum crimen adulterij, & tunc facit tantummodò indicium quod cum sit à delicto remotum vtique vt legitimum sit debet probari per duos testes contestes omni exceptione maiores innixis aliis requisitis de quibus Menoch.*de præsumption.lib.*1.*q.* 89.& Giurb.*loco allegato*, cum aliis per nos allegatis *tertia parte huius operis in peculiari titulo de indiciis*, *& tortura.*

Vel confessio extraiudicialis allegatur ad probandum nouum delictum, scilicet ad probandum iactantiam de delicto, & tunc illa confessione plene probata illud quoque nouum delictum intelligitur plenè probatum, & in his terminis procedit text. in dicto cap. quam sit graue de excessibus Prælatorum, vbi Papa ex confessione extraiudiciali cuiusdam Clerici adulteri, eum priuauit omnibus beneficiis.Ita bene distinxit Rot.*decis.*1.*de confess.in nouis*, & latè Doctus Cantera *in suis quæst.criminalibus,cap.* 2.*de probat.per testes quæst.*1.*num.*21.*& seq.*

§. XXXII.

An Maleficus virtute Bullæ Gregorij XV. possit tradi brachio sæculari, ex indiciis indubitatis.

260. SVpponendum hoc loco, illa dici indicia indubitata quæ mouent animum Iudicis ad necessariò credendum reum tale delictum commisisse, ita vt ex illis animus Iudicis violentetur, ac necessitetur ad ita credendum, nec possit ad aliud trahi, ita Inquisitor Cantera, qui alios allegat *in suis quæst. crimin.titulo de probation. cap.* 2. *quæst.* 6. *num.* 1. *in fin.*

261. Hoc supposito, quæstio proposita pendet ab ea insigni iuris controuersia, num ex indiciis indubitatis possit quis ad mortem damnari circa quam videndi sunt Cantera *vbi suprà*, Fachin. *controuers. Iur.lib.* 1. *cap.*19. Cæual. *in suis communibus contra communes quæst.*337.Ioan.Mattienz.Iun.qui latè articulum pertractat in sua repetit. cap.*afferte mihi gladium.num.*95.*& pluribus sequ. de præsumpt.* Gregor. Lopez qui alios Doctores antiquos allegat *in l.*16. *titul.*1.*gloss.*4.*partit.*7.Franc.*decis.Regn.Neapol.* 371. Merlin.*decis.Rot.Lucens.*34.& D.Ang. Stephan. Garon,inter I.C. nostri temporis eruditiss.ad titul. nostrarum Constitutionum Mediolani,de iure fisci *art.* 36.*num.*7.*& sequent.*

Ego ex omnibus istis Doctoribus recolligendo ea, quæ in Tribunalibus præsertim supremis practicantur, arbitror distinguendum esse inter delicta occulta, ac difficilis probationis, & non occulta, ac facilis probationis, inter Iudices inferiores, & tribunalia suprema, inter pœnam mortis, & alias pœnas etiam corporales, vt fustigationis, & triremium, ac pœnas pecuniarias

In delictis non occultis verior est conclusio, 262.
quod ex indiciis etiam indubitatis non possit quis pœna corporali puniri, ita Castrens.*in vulgato cons.* 299.*num.* 3.*part.* 2.vbi, quod ita in facto obtinuit, Gandin. & alij allegati à Gregorio Lopez *loco citato.*

Cum autem sumus in delictis atrocibus occultis, 263.
& difficilis probationis, quale est crimen.sortilegij, quod præ manibus habemus adhuc arbitror distinguendum.

Nam aut sumus in Iudicibus Supremis, vt est Sacra Cong. Vrbis Romæ, & tunc certum est in hoc delicto, & aliis similibus puta hæresis &c.posse ex indiciis indubitatis deueniri ad pœnam corporalem, etiam mortis.

Sic magna curia Regni Siciliæ quendam homicidam, ex indiciis indubitatis post grauem torturam, damnauit ad triremes per septennium apud Marium Mutam *decis.*37.*n.*27.*& seq.*

Sic Senatus Pedemontanus ex iisdem indiciis damnauit matrem suspectam parricidij in pœnam fustigationis, & exilij apud Thes.*decis.*13.*n.*4.

Sic in Regno Neapolitano per Sacrum Concilium damnati fuerunt plures ad triremes ex solis violentis, & indubitatis indiciis, Franc. *decis.*372.*& decis.*538.*num.*17.bene Ioan.Dominicus Tassonus *in Pragm. de antefato* vers.12. *Obser.*2.*n.*2.vbi,quod de anno 1606.quædam mulier imputata de homicidio viri ex indiciis indubitatis fuit damnata ad mortem, & quod Card. Zapata de anno 1621.decreuit per pragm.specialem, quod ex indiciis indubitatis possent Iudicem ad mortem damnare, & ibi allegat P. Marquez *in sua Politica deducta ex Hist. Moysis*, *& Iosue lib.*1.*cap.*17.*circa principium* versiculo, *deuere notar a qui*, *que los Indicios*, qui omnino videatur, quia egregiè loquitur in hac materia.

Sic in Senatu Dolano ex iisdem indiciis indubitatis, de quibus in Aresto impresso in fine illius decis.reus homicidij, & latrocinij damnatus fuit ad mortem naturalem.

Sic Senatus noster Excellentiss. Mediolani sub die 16.Nouemb.1618. damnauit ad mortem naturalem quendam Paulum de Villa Mutinensem, qui solis indiciis indubitatis de homicidio vrgebatur,vt refert D.Garon.*vbi sup.num.*15.vers.*Certè sit verum, amamus*, & de generali obseruantia eiusdem Senatus reos in pœnam ordinariam mortis condemnandi ex dictis indiciis, attestatur Bellon. Papiens. eiusdem ordinis Senator.recolend. mem. *lib.* 2.*de his quæ fiunt incontinenti cap.*115.*num.*10.

Sic

Sic Iudices Regiæ Audientiæ Regni Aragonum in delictis atrocibus, & difficilis probationis solere reos ex indiciis indubitatis ad mortem damnare attestatur Portules *ad repertorium Molini, super ritibus, & obseruantiis Regni Aragonum, tom. 3. §. indicium, num. 7. & sequentibus*, vbi plures decisiones illius Senatus refert in hac materia.

Sic tandem in foro Vanlentino obseruari ab illo Senatu attestatur Morla *in Emporio iuris part. 1. titul. 12. n. 15.* & in toto Regno Portugaliæ, Sousa *in quæst. vnica de testibus singularibus in causa fidei post eius Aphorismos Inquisitorum sect. 2. num. 22.*

264. Si verò simus in Iudicibus inferioribus, tunc verius arbitror eos non posse ex indiciis indubitatis damnare quempiam ad pœnam ordinariam mortis naturalis, & sic neque punire poterunt maleficum, de quo nunc agimus virtute dictæ Constitutionis Gregorij XV. in pœnam ordinariam vltimi supplicij, sed bene poterunt eum torquere, vel ad aliam pœnam extraordinariam etiam corporalem deuenire. & in hoc casu sentio locum habere posse traditiones illorum Doctorum qui voluerũt generaliter Iudices abstinere debere ab vltimo suplicio, cum reus solis violentis præsumptionibus vrgetur, Innocent. in capitulo. *Quia verisimile, num. 2. vers. Nota tamen, de præsumptionibus*, Ludouic. Ghilausen. *in suo arbore iudicial. crimin. capitulo 6. parte 4. de præsumtio. num. 176.* vbi Farinac. & alios allegat Fachin. *consil. 12. num. 24. vol. 1.*

An autem in isto casu debeat Iudex ad torturam deuenire, vel potiùs extra ordinem punire, Ludouicus Ghilausen, *vbi suprà, num. 148.* cum Farinac. & aliis ibi allegatis rectè arbitratur positum hoc esse in arbitrio iudicare debentis contra Fachin. *qui in allegato cap. 29. suarum controuersiarum lib. 1.* acerrimè sustinet Iudices in hoc casu omnino debere reos torquere, plura de hac rè videat benignus lector apud Farinac. *quæst. 36.* qui tamen ferè nullos, ex auctoribus per nos citatis allegat, videri etiam potest Diana *parte 4. resolut. moral. tractat. vltim. resolut. 116.* qui aliquid dicit, sed de hac re vide, quæ dixi *in 3. parte titul. de confess. reorum §. de confess. qualificata.*

§. XXXIII.

An mandans maleficium hostile fieri, secuto effectu comprehendatur sub Bulla Gregorij XV.

265. VT clara solutio huiusce quæstionis habeatur, notanda est singularis Doctrina Bart. *in l. sed si vnius §. seruus, num. 2. & sequ. ff. de iniur. & in l. aut qui dicitur §. fin. num. 3. ff. quod vi aut clam*, quam communissimam esse omnium Doctorum probauit noster Clar. *in praxi crimin. §. fin. quæst. 89. vers. Sed quæro*, & latiùs Farinac. *de consultoribus, & mandatoribus quæst. 135. part. 3. num. 97.* vbi infinitos Doctores allegat.

Quod cum quæritur an sub statuto aliquo puniente aliquod delictum comprehendatur mandans, distinguendum est hoc modo.

266. Vel statutum loquitur in rem, puta si dicat sortilegium tale, homicidium hoc modo perpetratum, robbaria cum his circumstantiis facta, & similia, puniatur pœna mortis, & in hoc casu ait Bart. statutum comprehendit etiam mandantem, quia mandans, & mandatarius sunt ex genere correlatiuorum, & mandantis & mandatarij vnicum est delictum, vt benè probat Mastrill. *ad indultum Potentiss. Regis nostri. c. 52. n. 14. & seq.*

Vel statutum loquitur in personam, puta mandando, quod qui sortilegium commisit homicidium perpetrauerit, & robbatiam fecerit, morte puniatur, & tunc mandans non punitur secundum Bart. pœna statuti, quia mandans non dicitur facere delictum verè, sed interpretatiuè, Farinac. *vbi supra, n. 97. & n. 100* Et secundum hanc distinctionem fuisse iudicatum in Curia Arragonum attestatur Portules *ad Molinum super ritibus, & obseruantiis illius Regni, p. 4.* verbo, *mandatum n. 11. & seq.* 267.

Modò applicando Doctrinam hanc casui nostro, certum est Bullam Greg. XV. loqui non in rem, sed in personam ibi, *constito, quod aliquis pactum fecerit*, & infrà, *vnam, aut plures personas, ita læserit*, & infra, *qui verò pactum fecerit*, igitur secundum dictam Doctrinam Bart. Bulla nostra nullomodo poterit comprehendere mandantes, quia vere non dicuntur facere sortilegia, illa, & pacta cum dæmone sed fictè & interpretatiuè. 268.

Confirmari hæc possunt ex eo quod homicidium proditorium perpetrantes immunitate Ecclesiastica non gaudent, sed ab ea excluduntur siue de iure communi loquamur, capite *inter alia, de immunitate Ecclesiarum*, siue secundum Bullam fel. record. Gregorij XIV. & quia tam dictum capitulum, & ius commune quam memorata Bulla loquuntur in personam ibi, *qui proximum suum proditorie occiderit*, Ideo siue de iure communi loquamur, siue secundum Bullam prædictam mandates homicidium proditorium committi gaudere debent Ecclesiastica immunitate, ita in indiuiduo huius casus ex memorata Doctrina Bart. dixit Sanch. omnino videndus *in suis consiliis moralibus, tom. 2. lib. 6. c. 1. dub. 9. n. 3. & sequ.* & hæc memini me adduxisse in Curia nostra Cremonensi sub Prætura Illustrissimi, & amplissimi Senatoris, ac D. mei Don Consalui de Salamancha, dum in ea interuenirem vti L. T. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis Cremonæ, existente Iudice Maleficiorum D. Camillo Carcano I. C. Mediolanen. viro in criminalibus iudiciis versatissimo, & in Iustitia administranda conscientiæ puritate verè integerrimo, occasione cuiusdam extracti ab Ecclesia. Confirmantur prædicta ex eo, quod Bulla Gregorij quo ad immunitatem Ecclesiarum latissimè interpretanda est, sed quoad casus exceptos strictissimè intelligenda est, ita Ferrer in obseruat Senatus Cathaloniæ, *p. 3. c. 238. n. 18.* vbi in indiuiduo dixit Immunitatis Ecclesiæ regulam, vti fauorabilem ampliari, & casus fallentes, vti odiosos restringi, igitur pari ratione idem concludendum erit in terminis Bullæ nostræ Gregorij XV. 269. 270.

Puniendus ergo erit in casu nostro mandans hostile Maleficium perpetrari pœnis iuris communis de quibus Torreblanca *de magia, lib. 3. cap. 13. per tot.* cum aliis allegatis à P. Diana *resol. moral. p. 4. tract. 7. resol. 10. vers. Nota verò*, & Sousa *in aphorismis Inquisitorum lib. 1. cap. 58. per totum*, sed maximè, *num. 14. & seq.* 271.

An autem pueris maleficis pœnæ sint mitigandæ, me remitto ad Pertum Binfeld. qui rem hanc ex professo pertractat, *in commentar. lib. 5. Cod. de malefic. & mathemat. q. 1. conclus. 3. vers. Quid dicendum sit de pueris*, fol. mihi, 519. vbi in substantia concludit, quod ipse non consuleret Iudici, quod arbitrium suum in puniendis istis pueris maleficis extenderet ad mortem, cum non excedunt annum decimum sextum. 272.

§. XXIV.

§. XXXIV.

An attentans maleficium hostile puniri debeat pœna huius constitutionis.

273. NOs scimus, & DD. comm. tradiderunt, præsertim verò Gilhausen *in arbore Iud. Crim.c.2. titul.17.num.*8. dæmonem posse fœdus sibi à maleficis datum, eisdem solere puluerem quandam nigri coloris tradere, qua mortem iis, quos offendere cupiunt, per solum vestimentorum contactum inferant. Item, & aliam puluerem partim cineritij, partim rubri coloris, qua ad infirmitates inferendas vtuntur.

Quæritur modò, an si maleficus petat à dæmone puluerem atri coloris ad inferendam alicui mortem, eamque accipiat, ac etiam vtatur, sine tamen optato effectu, puniri possit pœna nostræ constitutionis.

274. Et quidem altius materiam hanc repetendo certum est, cogitationem solam delinquendi, dum stat in puris terminis cogitationis non esse legibus humanis punibilem, quia vt ait Vulp *in lib. 18. ff. de pœnis, Cogitationis pœnam nemo patitur*, vbi pulcherrima notauit more suo Gothofred. in verbo, *patitur*, quod etiam latè docuerunt Theol. *in 1.2. Diui Thom.q.96. art.4.* vbi Vasquez *disput.16c.cap* a. Becc. *tract.1.cap.6. quæst.5.* & Suarez *de legibus, lib.3.cap.12 per tot.* qui alios allegant.

Difficultas est cum cogitatio delicti non stat in puris terminis cogitationis, sed vlterius adest tractatus de delicto committendo, vel etiam medium aliquod facti siue proximum, siue remotum.

275. In hac difficultate mire inter se se digladiuntur scribentes, vt videre est ex Farinac. *quæst. crim.124. num 41.& seq.* Guazzin. *de defens. reorum. tom.2. defens.33.cap.24.* Cæual *comm.contra com. quæst.*540. Gregor Lopez *in l 2.tit. 31.de las pœnas partita 7. glos.prima, & seq.* Guttier. *pract.quæst lib.3.q.7.* Clar. vbi addentes *q* 92 & aliis infra alleg.

Ego distinctè procedendo arbitrarer sic posse distingui vel sumus in delictis atrocibus, quæ etiam aliquando atrocissima vocantur, vel sumus in delictis non atrocibus.

276. Primo casu, si vltra cogitationem deuentum fuit ad actum proximum delicto; Existimo tunc eadem pœna puniendum esse delictum consummatum, ac conatum ad illud consummandum, ita Inquisitor Cantera *in suis quæstionibus criminalibus tangentibus delicta, c.7.de homicidio, num.* 26. & plurimi alij DD. apud Farin. *vbi suprà num.*8.& quamuis Farin. *ibidem num.* 27. & Giurba *cons.crim. decisino 46.num.*37. cum aliis apud ipsos voluerint in hoc casu, etiam quod essemus in atrocissimis non esse locum, nisi pœnæ extraordinariæ.

Attamen nostra opinio sine dubio in Tribunalibus maximè supremis fuit semper practicata.

277. Sic in nostro Excellentissimo Mediolani Senatu passim Mandatarij qui ad actus proximos pro executione homicidij ipsis mandati deuenerunt, furca suspendi mandantur, ex dispositione Nouæ Constitutionis huius Dominij *de pœnis*, §. *Mandantes*, vbi Dom Garronoa decis. Senatus allegat, quibus addi potest, quod idem Senatus, sic rescripsit Prætori Cremonæ, 11.Decemb.1598.17.Nouemb.1626. & 13.Martij 1625. & aliàs sæpissimè Cassaneus *in consuet.Burgundia rubr.1 fol.53.n.7. vers.1.* quia vbi refert aliam similem decisionem Senatus factam. anno 1505 ipso existente Vic. Capitanei Iustitiæ Mediolani;

Sic in Senatu Sabaudiæ, quidam fuit furca sus-
pensus, quod de nocte intrauerit domum cuiusdam, 278.
& cum baculo percusserat animo eum occidendi, & eius domum derobandi, licèt effectus non fuerit sequutus, vt refert Præses Abano *in sua praxi crim §.conatus, n.16*

Sic in Senatu Pedemontano quidam, quod cum 279.
alio tractasset de introducenda peste in vna Ciuitate medio vnguentorum, licet inutilium ad mortem naturalem fuit damnatus vt attestatur Thesaur. Iunior *ad decisionem Patris sui 243. & in sua quæst. forensi 25.num.7.in fine* vbi alias similes decisiones eiusdem Senatus allegat. 280.

Sic etiam obseruatum fuisse in Regno Neapol. attestantur res iudicatæ relatæ per Afflic. *in constitut. Regni.lib.1 rubr.12. num.11* & Capicc. *decis.155.*

Et in Tribunalibus Galliæ, ita quoque fuisse in variis particularibus casibus vsu receptum vnusquisque videre potest ex decisionibus relatis à Papon. Arestorum Franciæ *lib.23. tit.per totam.*

Si autem versemur quidem in delictis atrocissi- 281.
mis attamen non sit deuentum ad actum delicti proximum, sed tantum ad actum remotum, vel solum tractatum, tunc est locus pœnæ tantummodo extraordinariæ, ita Cantera, Farin. & Giurba *locis allegatis*, Castill. *decis. Regni Siciliæ 186.num.*8. & in hoc casu intelligo text. *in l.1.in principio.ff.de extraord.Criminibus*, & hoc quidem restringi debet in crimine læsæ Majestatis, vt dixi *tit. 13. num. 53. remiss.in fine.* 281.

Secundo verò casu, cum sumus in delictis non atrocibus, tunc si deuentum sit ad actum proximum, puniri debet conatus pœna extraordinaria, si vero ad actum remotum tantum, & reus non perfecit delictum, quia pœnituit, tunc DD. volunt talem conatum non esse vlla pœna puniendum, ita Cantera *vbi supr.* versiculo, *Aut loquitur, in delictis non atrocioribus*, & Thesaur. *dicta quæst. 25. num. 3.* Menoch. *de arbitr. Iudicum, casu* 360. *cum.9. & 10.* qui alios referunt.

Dubitant tamen scribentes, an crimen veneni ta- 283.
le sit ob quod possit ex conatu solo puniri reus cum deuentum fuit ad actus proximos, id est, ad ipsam veneni propinationem, sed mors non est sequuta. in qua re adsunt duo pulcherrima cons. Horat. Giouagn. videlicet 28. & 29. *vol.1.* vbi bene materiam hanc cum omnibus DD. ad sua vsque tempora pertractauit.

Ego sequendo praxim Senatus nostri Excellen- 284.
tissimi Mediolani dico quod, vel venenatio est simplex delictum non qualificatum aliqua notabili circunstantia, & tunc non est puniendus illius criminis reus eadem pœna, ac si mors esset sequuta, ad hoc probandum possunt allegari omnia cumulata à Giouagn. *locis citatis.*

Sic Senatus noster Mediolani literis datis ad Prætorem Cremonæ, sub die 27. Maij 1627. iussit Paulum Quarantam quod brassicis coctis venenum miscuerit ad necem vxoris ex quo ipsa & nonnullæ vicinæ mulieres fuerunt in vitæ discrimine, damnari in pœnam triremi septennalis, & non est dubitandum in eo casu in facto sine dubio adfuisse multas circunstantias minuentes delictum.

Et in casu super quo consuluit Giouagn. vbi supra, reus ille fuit à pœna mortis absolutus, & ad triremes damnatus.

Vel venenatio aggrauatur ex circumstantiis facti 285.
illius grauitatem augentibus, & tunc etiam effectu non sequuto mortis pœna reus puniendus esset.

Sic

Sic Senatus Mediolani in casu de quo Boss. *de*
186. *homicidio*, *num.*13. damnauit ad mortem famulam, quod Domino suo venenum propinasset, ne si mitius eam puniri mandasset, seruis ansa præberetur in necem dominorum conspirandi; ob quam eandem rationem bis in duobus similibus casibus iudicasse Senatum Pedemontanum attestatur Thes. Iun. *in additionibus ad dictam decisionem patris sui* 243. *in fin.* vers. *& in seruo.*

187. Alia ad hoc potest allegari decisio eiusdem Pedemontani Senatus, de qua ibidem Thesaurus, de eo, qui omnibus vni de familia venenum propinauerat, vt ei succederet, licet enim mors non fuerit sequuta, attamen fuit in pœnam mortis damnatus.

188. Et pariter casus relatus à Claro *d.q.*92. ex Igneo *l. si sequens*, §. *cum ex patre*, *ff. ad Syllan.* *n.*10. hanc eandem distinctionis partem comprobat, refert enim quendam capite fuisse punitum, quod pluries medio veneni conspirasset in mortem agnati sobole carentis.

In his enim omnibus casibus non est dubium, quin ex circunstantiis valde augeatur grauitas delicti, ratione reiterationis, ratione propositi plures occidendi, & ratione scandali.

Quare in hoc crimine veneni, ego arbitrarer non esse vllo modo ab hac distinctione in praxi recedendum, quam etiam in indiuiduo approbasse visus est Thes. Iun. *vbi suprà*, versiculo, *verùm DD. Itali.*

189. His de delictis, in genere præcognitis deueniendo ad Quæstionem nostram, dico quod non est dubium, quin hoc delicti genus sit ex atrocissimis, Præses Abauo *in praxi in* §. *Sortilegium n.*95.

190. Attamen pro constanti etiam arbitror, conatum iunctum cum actu proximo, etiamsi per reum non steterit, quin mors sequeretur in materia maleficij hostilis non posse puniri pœna huiusce Constitut. Gregorianæ.

191. Moueor quia in Bulla requiritur quod mors fuerit sequuta, & quidem per modum conditionis, id enim indicant illa verba, *ita læserit*, *vt ex maleficio vel sortilegio mors sequuta fuerit*, adnot. per Modern. Barbos. *dictione* 183. *num.*9. inter eius tractatus varios, igitur vt illius Bullæ dispositio habeat locum, requiritur purificatio illius conditionis in forma specifica.

Confirmatur hoc idem ex allegat. à Menoch. *dicto casu* 360. *num.*96. *& seq.* vbi probauit quod statuto puniente delictum non punitur conatus ad illud pœna illius statuti.

192. Bene verum est, quod reus ex simili conatu in sortilegio hostili deberet pœna alia extraordinaria puniri, vt & *suprà* notauimus, & animaduertit Menoch. *loco citato*, *num.*110. *& seq.*

Sed adhuc dubitari potest, quid si puluis quam habuit sortilegus à dæmone ad mortem inferendam esset inutilis.

193. Ad hoc respondendum est, eodem modo puniendum esse sortilegum, ac si puluis illa vtilis fuisset, quia mens, & propositum distinguunt delicta, *l. Diuus Adrianus*, *ff. ad l. Cornel. de Sicarijs*, & facit decisio Senatus Pedemontani, de qua supra, de eo qui tractauerat cum alio de Peste introducenda in Ciuitate per vnguenta, quæ tamen reperta fuerunt inutilia.

§. XXXV.

Quomodo Confessarij se gerere debeant cum Sortilegis.

IMprimis (quod sæpe monui in aliis titulis) diligenter considerare debet Confessarius, num Sortilegus habuerit errorem in intellectu, nam in hoc casu sortilegus esset Hæreticus exterior, excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, *in primo Canone*, Belloch. *de casib. reseru. p.*2. *q.* 1. *in primo casu Tabellæ Anconitanæ*, *num.*72. *&* 73. Homob. de Bonis *de Exam. Ecclesiastico*, *p.*1. *tract.* 7. *cap.*4. *q.*19. 294.

Si verò errorem in intellectu minime habuit, tunc animaduertere debet, an Sortilegium sit reseruatum Episcopo loci, nam, vt plurimum sortilegia solent reseruari Episcopis, maximè si fiant cum abusu rerum sacrarum, Homob. de Bonis *de casib. reseru. p.*1. *casu* 1. *in principio*, Belloch. *in simili tractatu*, *in Tabellis*, *Anchonitana*, *Asculana*, *Calliensi*, *Feretrana*, *Pisauriensi*, *& aliis*, & in hoc casu impetranda est auctoritas ab Episcopo (cui casus est reseruatus) Sortilegum absoluendi, quamuis in hoc prudenter se gerere debeat Confessarius, aliquando enim magis expedit pœnitenti eum personaliter mittere ad superiorem, & Episcopum pro absolutione, vt animaduertit Lazar. *de Blasph. quæst.* 11. *num.* 5. *&* 6. 295.

Animaduertendum tamen, quod si Sortilegus fuerit ab Inquisitore præuia abiuratione de vehementi absolutus in foro exteriori ab excommunicatione in forma, si quam contraxit, &c. 296.

Adhuc debet coram Confessario confiteri omnia illa sortilegia, & si sunt reseruata debet Confessarius sufficientem habere auctoritatem à reseruatis absoluendi, sublata enim excommunicatione remanet adhuc peccatum mortale, sacramentali confessione abolendum, vti de Blasphemiis, & aliis criminibus ad S. Officium spectantibus *suprà* pluries docuimus, & aduertit Lazar. *de Blasph. q.* 11. *num.*81. 297.

Circa contritionem autem excitandam in sortilego pœnitente, duo præcipuè animaduertere debet Confessarius. 298.

Primum est, circa grauitatem delicti, quæ pœnitenti explicanda omnino est, tum ex prædictis, tum ex latè pertractatis à Scort. *in selectas Rom. Pontif. Const. Theor.*65. *n.*1. *& sequent.* & à Delrio *in suis magicis disquisitionibus*, ad quem in hac materia semper recurrere debet Confessarius.

Secundum est, quod debet ostendere sortilego pœnitenti, magnam Dei Omnipotentis misericordiam, nam Dæmon sæpe solet sortilegos inducere, vt de salute sua omnino desperent Belloch. *vbi suprà n.*65. *& sequentib.* & Homobonus de Bonis, *loco citato*, *cap.*5. *quæst.*18. 299.

Circa Confessionem autem diligenter interrogandi erunt sortilegi, de qualitate Sortilegiorum, abusu rerum sacrarum, & Sacramentorum, de complicibus, de tempore, quo in huiusmodi sortilegiis insorduerunt, de damnis datis medio sortilegiorum, de qualitate mulierum ad quorum amorem prouocandum facta fuerunt sortilegia, an adfuerit pactum expressum cum Dæmone, an actus Apostatici, vt videre est ex Bellochio, *vbi supr. n.*70. *& seq.* & Homob. de Bonis *ibidem q.*19. vers. *Secundo quærendum erit.* 300.

Vlterius Confessarius debet animaduertere ad singula 301.

singula superstitionum genera & singulas generum species, de quibus latissimè Sanch. *in sum. lib. 1. capit. 37. & pluribus seq.* Portell. *in dubijs regularib.* in verbo *Veneficia, & Incantationes*, & Hier. Llmas *in Meth. Curat. Anim. 3. part. cap. 3. §. 1. fol. mihi 270 & seq.* & circa singula earum genera sortilegum pœnitentem interrogare.

302. Notent autem Confessarij superstitiosam omnino esse cartulam quam nonnulli pro doloribus viscerum solent portare, in qua est scriptum nomen, Pater, & statim Balthasar nomen filius & statim Gaspar, & nomen Spiritus Sancti & illico aliud nomen simile, & ob id cartula prædicta rumpenda, & auferenda est sub peccato mortali, vt in indiuiduo huiusce cartulæ cum illis nominibus, dixit Hieron. Llamas, *in Methodo curationis Anim. 3. part. cap. 3. §. 1. vers. Quascumque autem cartulas.*

303. Tandem circa absolutionem Confessarius pœnitentem vrgere debet, vt dæmoni, & omni pacto cum eo inito abrenuntiet, vt damna per maleficia illata resarciat, libros sortilegia continentes ad inquisitores deferri curet, & alia præstare, quæ latè prosequitur Beloch. *vbi suprà, num. 71. & plurib. seq.* & Mart. Delrius. *Disquisit. Magic. lib. 6. per totum.*

304. Tantummodò ad finem præsentis §. primò videndum esset, num contra Magicas artes exercentes sortilegia, & similia delicta lata sit aliqua excommunicatio ipso iure? In qua re, dicendum est, quod non, nam nullus canon, qui sit legitimè receptus, hoc statuit, ita Tolet. *in summ. lib. 1. cap 41. n. 3.* Filliuc. *quæst. moral tract. 14. cap. 6. quæsito 11. num. 97.* Bonacin. qui alios allegat *tom. 3. eius operum de Censuris in specie disp. 1. quæst. 2. puncto 38. num. 1. & seq.* qui omnes respondent ad extrauag. Io. Papæ XXII. incipientem *super illius specula*, impressam in fine tractatus Binsfeld. *de confess. malef. & Sagarum, & in Bullario to. 1. Const. 13. dicti Pontificis* quod non est vsu recepta.

305. An autem ante absolutionem Sortilegi Confessarius exigere ab eo debebat cautionem iuratoriam de similia delicta amplius non committendo, potest dubitari, nam in enormibus delictis tale iuramentum esse à Confessario exigendum, & à pœnitente præstandum dixit Graff. *decis. aurearum p. 1. l. 1. c. 32. n. 15.* & in hoc delicto iuramentum illud, & exigi, & præstari respectiuè debere voluit Beloch. *de casib. reseru. loco sæpiss. suprà alleg. n. 87.* Ego vero in hac difficultate arbitror, totum hoc in prudentis Confessarij arbitrio positum esse, considerata qualitate pœnitentium, & reliquis facti circunstantiis.

306. Secundò examinanda, quoque esset alia non minus vtilis, quam necessaria quæstio, num Confessarius socius criminis sortilegij, possit validè absoluere socium criminis? in qua etiam difficultate breuiter agendo distinguendum est hoc modo.

307. Aut hæc quæstio tractatur secundum dispositionem Iuris communis, & tunc licet confessarius non deberet audire confessiones socij criminis, nec eum absoluere secundum D. Thom. *in supplem. 3. partis, quæst. 20. art. 2. ad primum*, Sot. *in 4. dist. 18. quæst. 4. num. 2.* Homob. de bonis *de exam. Eccl. p. 3. tract. 13. q. 30. resol. 4.*

308. Attamen si confessiones Socij criminis audiat, validè eum absoluit, ita S. Thom. Sot. & Homob. *vbi suprà*, P. Io. Ang. Bossius, vir doctus, & eruditus *in suo tract. de Priuil. Iubilei, sect. casu 12. num. 2. & 3.* vbi addit talem Sacerdotem, neque peccare mortaliter, si socium criminis sacramentaliter audiat, & absoluat secluso scandalo, & periculo ne pœnitens ad nouum peccatum excitaretur.

Si verò tractetur hæc quæstio in terminis nostri Concilij Septimi Prouincialis Mediolani, clarissimum est socij criminis confessionem à socio minimè posse audiri, verba autem dicti Concilij *in titulo de Sacramento pœnitentiæ, §. qui criminis*, hæc sunt: *Qui criminis alicuius culpave mortalis particeps fuerit, sciat sibi interdictum munere audiendi Confessiones illorum quos socios eius criminis, culpave habuerit*, quod decretum ad quoscumque Confessarios etiam regulares volumus pertinere. 309.

Ex quibus Concilij verbis colligitur primò, quod cum non reseruetur casus, sed limitetur Confessarij iurisdictio neque tempore Iubilei licita erit talis confessio, vel absolutio, ita Bonac. *de Sacram. disp. 5. q. 7. punct. 5. §. 5. n. 10.* Io. Ang. Boss. *in dicto tractat. de priuileg. Iubilei loco supra alleg. n. 17. & seq.* 310.

Colligitur secundò prohibitionem conciliarem comprehendere, quæcumque peccata mortalia, Bonacin. *vbi suprà, num. 11.* Homob. de Bonis *de exam. Eccl. part. 2. tractat. 10. quæst. 30. resol. 6.* licet hoc videatur nimis rigorosum, Io. Ang. Bossio, *vbi suprà num. 10.* 311.

Colligitur tertiò, quod si pœnitens socius criminis bona fide accederet ad Confessarium, & vterque ignoraret prohibitionem Concilij, tunc absolutio teneret, circa quod tamen videndus est latè de hac re disputans Io. Ang. Boss. *vbi suprà, num. 13. & sect. 3. casu 2. §. 4. per totum.* 312.

TITVLVS XIII.

De Bulla Sanctissimi Pij V. *Si de Protegendis.*

SVMMARIVM.

1. *Constitutio continens maiorem pœnam quam ius ciuile imponat, dicitur condita ad terrorem, secundum Firm.*
2 *Confutatur Firman.*
3 *Constitutio nostra non est condita ad terrorem tantum & eius rationes, & seq.*
5 *Constitutio nostra non extenditur ad personas non nominatas, & seq.*
8 *Constitutio nostra non comprehendit mulierem quæ percusserat clericum qui indicauerat eius virum cursori S. Officij.*
9 *Personæ quæ excommunicantur in Bulla, & actiones quæ puniuntur.*
10 *Personæ & res in quas prohibentur fieri actiones, & pœna, num. 10. & seq.*
14 *Offendens eum qui fuit Minister S. Officij an ligetur Constitutione, num. seq.*
19 *Quid si offendat intuitu officij, & seq.*
20 *Pulcherrimus casus decisus in magna Curia Neapolitana.*
21 *Nostra Constitutio non comprehendit offendentem ministrum S. Officij electum tantummodo.*
23 *Quid de offendente hos ministros odio priuato, & sequent.*
25 *In dubio an huiusmodi ministri intelligantur offensi odio priuato.*
26 *Ad probandum odium priuatum, quæ requirantur.*
27 *Præsumptio Bullæ quando procedat, & seq. vbi an offendens Officialem S. Officij ex odio priuato subda*

subdatur Iurisdictioni Inquisitorum remissiuè.
29 *Verba Bullæ per claras probationes an excludant probationem præsumptiuam, & seq.*
31 *Præsumptio hominis non leuis, dicitur vera probatio, latéque impugnatur Menoch. & seq.*
35 *Omittens obuiare actionibus per Bullam prohibitis an incurrat pœnas illius.*
39 *Quid cum omissio non est purè negatiua.*
40 *Ratificatio quid sit, & quotuplex, & seq.*
42 *Ratificans delicta hic vetita an puniatur pœnis de quibus in Bulla.*
43 *De non obstante cum ex iustitia teneatur, & quid si ex sola charitate teneatur, & seq.*
48 *De verbis Bullæ ibi,* Siue aliàs auxilium, consilium, vel fauorem, *& seq.*
50 *Affectus an puniatur non sequuto effectu.*
51 *In hoc crimine an sola machinatio sufficiat, & seq.*
53 *An requirantur actus proximi vel sufficiant remoti, & seq.*
63 *Quid de perterrefaciente testem non sequuto effectu, & qualis debeat esse perterrefactio ad effectum Bullæ nostræ, & n. 66.*
An mandans si mandatum reuocauit subdatur nostræ Constitut.
54 *Quid quoad Sententiam Excommunicationis, & sequentibus.*
59 *An talis reuocans mandatum debeat puniri saltem pœna extraordinaria.*
64 *De perterrefactione, de qua in Bulla latè.*
65 *An intelligatur de perterrefactione factis vel verbis facta.*
67 *Verba Bullæ in causis fidei, an procedant in causis suspectorum de heresi.*
68 *De illis verbis Bullæ captum eripuerit, vbi quomodo debeat probari ereptio & num sufficienter probetur per Birrnarios, & seq.*
82 *Bulla nostra an comprehendat Iudices, & Magistratus, occasio huius quæstionis & Regens de Ponte laudatur, & seq.*
86 *Minor ætas an excuset ab incursu harum pœnarũ.*
87 *De aliis causis excusantibus, remissiuè, & 88. vbi de filio eripiente patrem, è manibus Birruariorum S. Officij.*
89 *De ignorantia Constitutionis nostræ, quando suffragatur. & seq.*
96 *Rei nostræ constitutionis torquentur, & an etiam super intentione torqueantur, & seq.*
97 *An Rei huius constitutionis abiurent, vbi quod regulariter non abiurant.*
99 *De ratione latè.*
97 *Reis nostris Sententia publicè legitur in fine numeri.*
98 *Rei huius Constitutionis absoluuntur ab excommunicatione lata in Bulla.*
101 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum reis nostræ Constitutionis.*
103 *An excommunicatio Bullæ nostræ sit reseruata Summo Pontifici.*
104 *An excommunicatio Bullæ nostræ incurratur à Consulente.*
105 *Rei nostræ constitut. an in conscientia teneantur subire pœnam confiscationis Bonorum ante sententiam.*

§ I.

An Bulla nostra potiùs ad terrorem, quàm ad eius executionem condita sit?

1 COnstitutionem nostram, potiùs ad terrorem conditam esse, quàm vt eius pœnæ executioni

Carena de Offic. Inquisit.

mittantur, suaderi potest, ex his quæ tradit Firman. *in repertorio*, in verbo *Bannum*, *num.* 35. vbi ex Bald. quem allegat *in addit. ad specul. in tit. de sententia*, in verbo *banna*, dixit, bannimenta, & edicta imponentia grauiorem pœnam, ea quam imponit ius commune edita potiùs esse ad terrorem quam ad pœnæ executionem, quod idem etiam docuerunt Gram. *decis.* 36. *num.* 1. vers. *Ratio dubitandi*, Riminald. Iunior *cons.* 327. *num.* 2. *vol.* 3. & Mascard. *de probat. vol.* 1. *conclus.* 162. *num.* 33. At Bulla nostra imponit pœnam, impositam læsæ Maiestatis, perterrefacientibus testes, &c. quæ certè pœna non punirentur tales de iure communi, seclusa nostra constitutione, igitur, &c.

Verùm doctrina illa Firmani non est vera, & latissimè illam confutauit Grammaticus *dicta decis.* 36. *num.* 1. *& seq. in primo dubio*, vbi etiam dixit quod in alio sæculo Baldus ruminabit de veritate suæ doctrinæ, & quod quotidie contra Baldum in praxi per Iudices iudicari soleat dixit Farin. *in suis fragmentis Criminalibus p.* 1. in verbo *Bannimenta imponentia, num.* 1. *& seq.* Doctrina autem illa Firmani cessante, cessat omnis ratio dubitandi in nostra quæstione, & sic dicendum Constitutionem nostram conditam à Sanctissimo Pio V. non ad terrorem, sed vt dictæ Bullæ pœnæ executioni mittantur, nam quod Summus Pontifex voluerit reos nostræ constitutionis, eiusdem constitutionis pœnis puniri, constat clarissimè ex lect. eiusdem, & clausulis in fine positis, quod autem potuerit eosdem reos, talibus pœnis punire, nefas est dubitare, maximè ex traditis in magis dubitabilibus terminis, 53. in Prorege Neapolis à Grammatico qui alios allegat *d. decis.* 36. *n.* 12. vers. *& maximè in Illustriss. Prorege.* 2

Quod etiam debuerit idem Sanctiss. eosdem reos hisce grauissimis pœnis coërcere colligi potest ex grauitate, & enormitate delicti, & ex Summo fidei fauore, ob quem S. Officium, ab omnibus impedimentis liberum esse conuenit, vti longa oratione ostendit Campeg. *apud Zanchin de Hæreticis, c.* 31. 3

Confirmatur conclusio ex eo quod DD. omnes tractantes materiam impedientium officium S. Inquisitionis, verberando v. g. vel perterrefaciendo Inquisitores, consultores, accusatores, &c. omnes se remittunt, ad Bullam nostram, prout videre est ex Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 41. Rubr. *de Ministris, & eorum officiis, n.* 41. vers. *Pius V.* vbi Constitut. nostram sanctissimam, & iustissimam appellat Pegna *ad direct. p.* 2. *comm.* 79. vers. *Caterùm hodie.* Farin. *de Heresi*, *q.* 182. *num.* 80. *& num.* 96. Zanard. *in summ. diuin. precept. lib.* 1. *tit. de fide*, vers. *Tertium verò genus*, Monaldus, *consil.* 66. *n.* 23. vers. *Hunc autem deueniendo ad Tertium*, Io. Franc. Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici, p.* 3. *cap.* 37. *de Heresi, num.* 37. Aloys. Ricc. *in suis decisionibus Curiæ Archiepiscopalis Neapolitan. decis.* 74. *tom.* 1. & Antonius Sanctarell. *de heresi, cap.* 11. *dub.* 1. *n.* 150. vers. *Item offendentes ministros*, & in hac quæstione nullum potest esse probabile dubium. 4

§ II.

An nostra Constitutio possit extendi ad personas in ea non nominatas.

BReuiter dicendum Constitutionem nostram minimè extendi posse ad personas in ea non nominatas, licèt eadem in persona non nominata militaret ratio, ac in persona nominata. 5

Probatur conclusio ex communi DD. traditione,

quod licet ex pluribus causis extensi- de casu ad casum soleat concedi, attamen extensio de persona, ad personam non conceditur, text. *l. si quis ita §. penultimo, ff. de Testament. tutela*, Atet. & alij *in l. Gallus, §. & quid si tantum, de lib. & Posth.* Cæpol. *cons.* 107. *n.* 18. Rol. à Valle *cons.* 56. *num.* 14. *vol.* 3. & alij plurimi citati per Villagut. *de extens. legum in Rubr. de extensione legum exorbitantium, num.* 11. & Farin. *in suis Fragm. Crim. part.* 1. in verbo *Extensio, num.* 277. nec enim à verbis Bullæ maximè in materia pœnali, & ardua est recedendum, cum talem præsumitur habuisse Summus Pontifex voluntatem, qualis ex verbis colligitur vt in puncto Bullæ nostræ *si de protegendis* dixit Riccius *decis.* 74. *num.* 8. & 9. *vol.* 1.

6. Confirmatur *conclus.* 1. quia vt bene post Bald. Decium, & alios quos allegat, animaduertit Card. Tuscus *Pract. concl. litera B, conclus.* 1. *num.* 8. quem sequutus fuit Farin. *in suis fragm. Crimin. p.* 1. verbo *Bannimenta imponentia, n.* 8. edicta maleficiis imponentia maiorem pœnam quam faciat ius commune, sunt strictissimè interpretanda, & quidquid in iis non est expressum, censetur omissum, & iuris communis dispositioni relictum, igitur, &c.

7. Confirmatur secundò, quia in materia stricta qualis est constitutio nostra nunquam debet subintelligi persona extrinseca, Socin. senior *cons.* 175. *col.* 9. vers. *Confirmatur, etiam hoc*, igitur nec in Bulla nostra subintelligi potest persona in ea non nominata.

8. Et ita in Curia Archiepiscopali Neapolitana teste Riccio *in citata decis.* 74. *p.* 1. fuit decisum, Bullam nostram non comprehendere, mulierem, quæ percusserat clericum, qui indicauerat cursori S. Officij vbinam esset eius mater, aliàs de hæreticalibus superstitionibus inquisita ex eo quod Clericus ille, nec erat Accusator, nec testis, nec denunciator, nec minister S. Officij, quæ sunt personæ solæ in Bulla expressæ.

§. III.

De nonnullis considerandis ad Bullæ nostræ intelligentiam.

9. QVatuor ad intelligentiam nostræ Bullæ nobis duximus consideranda, primò personæ quæ in Bulla nostra excommunicantur, & pœnis reorum læsæ Maiestatis puniuntur: secundò actiones ob quas puniuntur: tertiò personæ, & res in quas actiones ipsæ fieri prohibentur: quartò pœnæ per nostram Constitutionem delinquentibus constitutæ.

Circa primum, Bulla nostra generalis est, omnes & quascunque personas comprehendens ipsi Constitutioni contrauenientes, & hoc ob dictionem illam *Quicumque* quæ neminé excludit *l. Iul. ff. de leg.* 3. maximè stantibus verbis sequentibus ampliatiuis, siue cuncta Ciuitas, siue Populus, siue Dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo Illustris.

10. Circa secundum quoad personas infra nominandas actiones sequentes prohibentur. Primò, *occidere*, Secundò, *Verberare*, Tertiò, *Deiicere*, Quartò, *perterrefacere*, quo ad res verò S. Officij, & personarum nominatarum in Bulla, & infrà, Quintò, *expugnare* 6. *Inuadere*, 7. *Incendere*, 8. *Expoliare*, 9. *Diripere*, 10. *Interuertere*, 11. *Exportare*, *Item prohibere ne persona quæ ex incendio, &c. seruari poterant, & defendi seruentur, & defendantur*, & quo ad Carceres Sancti Officij, 12. *Effringere*, & quo ad carceratos, 13. *Extrahere*, vel *Emittere*, 14. *Eripere*, vel *recipere*, quo ad carcerandos verò, 15. *prohibere ne carcerentur*, 16. *occultare*, 17. *facultatem fugiendi dare* 18. *vel id mandare*, 19. *ad quodlibet præmissorum auxilium, consilium, vel fauorem publicè, vel occultè scienter præstare*, 20. Cœtum, & homines ad prædicta facienda *accommodare*.

Quoad tertium plura sunt genera personarum, & rerum in quas actiones prædictæ fieri prohibentur. Et quidem quoad personas prohibentur hæ actiones prædictæ fieri. Primò in *Inquisitores*, 2. *in Aduocatos*, 3. *Procuratores*, 4. *Notarios*, 5. *Ministros alios S. Officij*. 6. *Episcopos munus Inquisitorum in sua Ciuitate, vel Prouincia obeuntes*, 7. *Accusatorem*, 8. *Denunciatorem*, 9. *Testem in causa fidei*, 10. *In personas quæ ex expugnatione, &c. defendi & seruari poterant*, 11. *Carceratum*, 12. *carcerandum*. 11.

Quo ad res verò prohibentur similiter actiones de quibus supra fieri, 13. *in Ecclesias, ædes aliásve res siue publicas, siue priuatas Officij, seu ministrorum*, 14. *libros, literas, auctoritates, Exemplaria, Regesta Protocolla, Exempla, Scripturas, aliáve Instrumenta publica, siue priuata*. 12.

Quo ad quartum pœnæ sunt, *Excommunicatio latæ sententiæ, & omnes pœnæ statutæ in primo capite legis Iuliæ Maiestatis*, in reos criminis læsæ Maiestatis, 3. *traditio Brachio sæculari*, 4. in Clericis, *priuatio omnis benef. & Dignit. &c. & traditio &c.* 5. *Priuatio Aduocatorum*, 6. *confisc. omnium bonorum, & priuatio successionum, &c.* 13.

§. IV.

An offendens eum qui fuit minister S. Officij, puta Inquisitor, comprehendatur in Bulla nostra.

SImilem quæstionem ex qua nostra omnino decidi debet, mouent Doctores in terminis statuti offendenti Antianos grauem pœnam imponenti. In qua,

Albericus *l. ordine de public. iudiciis* tenuit statutum loquens in offendente Antiano, vel alios officiales habere locum etiam in offendente officiales, & Antianos finito officio; idem etiam tenuit *in tract. statut. in secunda parte, quæstione vigesima*, Moturque per textum *in dict. lib. ord.* quo prouisum est, quod sublato ordine remanet pœna, allegat etiam ad idem textum *in lib. fin. ff. de Decur. & l. penult. Cod. eodem titulo*, Albericum autem sequuntur Hypol. de Marsil. *in singulari* 179. Viget statutum, Io. Igneus *in l. si quis in graui §. de his ad Sylanian.* & alij latissimè relati per Franc. *decis.* 303. *num.* 1. & *seq.* 14.

Sed contra Albericum tenuit Romanus *in dict. lib. si quis in graui §. de his*, & alij etiam Doctores relicto Alberico Romani opinionem sequuntur quos allegat, & sequitur Franc *decision.* 403. *num.* 5. & 6. & Caball. *resol. crimin. Centuria* 2. *resol.* 111. vbi opinionem hanc dicit esse communem, & Paulus Bellon. *de Potestate eorum quæ fiunt, incontinenti, lib.* 2. *num.* 6. vers. *contraria opinio*. Pro resolutione igitur, 15.

Dico primò simpliciter loquendo offendens ministrum S. Officij iam officio functum non comprehenditur sub dispositione nostræ Constitutionis. Hanc conclusionem in necessariam consequentiam tenere debent omnes, qui opinionem Romani sequuntur, probaturque conclusio iisdem rationibus quibus comprobatur opinio Rom. &c. 16.

Primò

Primò quid em, quia qualitas dicta à verbo, debet intelligi secundum tempus verbi, *l. in delictis §. si detracta de noxal. l. quod constitutum de militari testam.* quem text. Bald. & Ang. hoc modo sumunt, cui non conueniat Priuilegium: At verba nostræ constitutionis non conueniunt, eo quod quia actu Officialis non est, nam veritati repugnat, finito officio adhuc officialem esse, & talem manere, aliud enim est officialem, & Ministrum esse, aliud officio & ministerio iam functum esse, *arg. text. in l. si verò soluto Matrim.* vti etiam dicebat Bell. *vbi suprà*, vers. *Primò ob vulgatam regulam*, igitur, &c.

Secundò conclusionem nostram mirificè probat text. *in c. 1. de Vassallo*, qui contra Constitut. Lothar. in quo text. dicitur, quod si Vassall. est à Vassallagio liberatus, non tenetur Dominum vt prius defendere. Item non offendere, si tamen offenderet non punitur ea pœna, qua puniretur si Dominum offendisset, sed alia iudicis arbitrio; igitur nec offendens eum qui aliàs fuit Minister Sancti Officij puniri debet illa pœna, qua puniretur si Officialem, & Ministrum S. Officij offendisset.

18. Tertiò probatur conclusio ex verbis Bullæ nostræ, quæ dum de offendente Episcopum loquitur, requirit in Episcopo actuale ministerium S. Officij, ibi autem Episcoporum id munus, id est Inquisitoris, in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium, igitur idem actuale ministerium requiritur in Inquisitoribus, & in aliis Ministris Sancti Officij & hoc ob naturam alternatiuæ, aut Episcoporum, quæ est, vt verba posita in vna eius parte, interpretentur, & declarent verba alterius partis, vti docuere Ias. *l. si is qui pro Emptore, num. 49. de vsucap.* Socin. Senior. *cons. 13. n. 9. lib. 3.* & Decius *cons. 95. colum. 1.* Menoch. *cons. 121. n. 3. vol. 2.*

Et ad text. *l. ordine. & l. fin. & pen.* supra allegatos pro opinione Alberici respondit Franc. *dicta decis. 403.* & Bell. *dicto cap. 7. num. 5.* vers. *Rerum prædicta*, & Caball. *dicta resol. 111. num. 3.* quod procedunt fauore illius qui se Magistratu abdicauit, nam illi idem honor debet exhiberi, non autem in odium alterius, præterquam quod illæ leges possunt procedere in suis casibus singularibus, nec ob id trahendæ sunt in consequentias alias.

19. Dico secundo, si offensio esset facta Ministris Sancti Officij iam ministerio functis intuitu tamen, & contemplatione offi ij præteriti, vel gestorum, tunc sine dubio talis offendés incurreret pœnas nostræ Constitutionis. Pro hac conclusione faciunt tradita latissimè per Paris. de Put. *de Syndicat.* in verbo *remotus ab officio*, vers. *an statutum de offendente* vbi, quod offendens officialem ab officio remotum puniri debet, pœnis statuti punientis offendentem officialem, si illam offensam mei faciat occasione officij præteriti, idem etiam docuit Mastril. in suis comment. ad indultum generale, *c. 36. n. 10.* vers. *Amplia 3.* & vers. *& licet contrarium*, vbi quod indultum generale excipiens cædem officialis Regalis habet locum in occidente officialem remotum, sed intuitu officij.

20. Et cum hæc quæstio incidisset in facto, in quodam qui occiderat quendam actuarium, post octo menses à die officij præteriti, magna Curia iudicauit talem reum non posse gaudere beneficio indulti prædicti, teste Franco, *dicta decis. 403. n. 1.* qui licet *in fin.* dicat Sacrum Consilium iudicasse contrarium, attamen etiam ibi dicit, à dicta sententia pendere reclamationem ad consilium collaterale, quæ causa non fuit, inquit ipse, expedita ob fugam Rei à carceribus; bene verum est quod Francus inclinat in sententiam magnæ Curiæ, quam latissimè defendit à *n. 6.* vers. *Sed quia in præsenti casu vsque ad finem*, opinionem Paris. de Puteo *de qua suprà*.

Neque obstat si dicatur quod hoc modo constitutio nostra quæ pœnalis est extenderetur contra iuris regulam.

Nam respondetur quod cum ratio in constitutione nostra expressa *ibi*, qui tantum nefas in odium, & contemptum huius Officij commiserit, & non expressa, quæ est libertas S. Inquisitionis quæ tamen non obscurè colligitur ex proœmio dictæ constitutionis, militent in casu, & terminis nostris, conclusio nostra non dicitur extendere constitutionem nostram, sed declarare, & ea quæ sunt stricti iuris recipiunt interpretationem declaratiuam. Ita in similibus terminis respondit Franc. *d. decis. 403. n. 9. in fin.* Et ex hoc etiam responderi.

Secundò respondetur quod talis offendens dicitur offendere ministrum S. Offic. & sic includitur, &c.

§. V.

An nostra constitutio habeat locum in offendente Ministrum Sancti Officij electum tantùm.

QVæstio hæc formari potest in Inquisitore qui post literas à Summo Pontifice, vel Sacra Vniuersali Romana Inquisitione obtentas, quibus super hæretica prauitate tali loco d legatur, debet literas suæ delegationis præsentare Regi, vel Principi illius loci, Capitulo maioris Ecclesiæ, vel etiam consistorio Ciuitatis, vti tradiderunt Simanch. *de Cath. Inst. tit. 44. n. 1* & Pegna *in Director. p. 3. comm. 1. in principio.* Quæritur igitur an talem Inquisitorem electum ante literas Regi præsentatas offendens Constitutionis nostræ pœnis subdatur, qua in re breuiter

Dicendum quod non: Moueor primò ex pulcherrima traditione Baldi per illum text. *l. j. d. & milites §. Quæsitum de excusatorum*, vbi dixit quod priuilegium concessum ratione officij requirit officium in actu, nec sufficit habitu tantum, sed Inquisitor, ante præsentationem prædictam habet officium habitu tantùm, non actu, igitur. 21.

Secundò Moueor, quia ante commissionem, & delegationem ipsius præsentatam commissio illius non sciebatur, igitur non potest dici offensus Inquisitor.

Tertiò, Quia in terminis, quod in exceptione facta ab Indulto Generali Philippi III. Hispan. Regis de occidente Official. Reg. non includantur occidentes officiales electos, ante literarum suarum præsentationem ob supradicta fuit decisum in Sacro Regio Consilio Neapol. teste Franco *decis. 326. per tot.* & docuerunt Caball. *in suis resol. Crim. Centuria 2. casu 148. n. 7.* & Mastrillo latissimè ad Indultum Generale eiusdem Regis, *c. 36. n. 23.* vbi latè alios allegat. 22.

§. VI.

An hosce Ministros offendens non intuitu S. Officij, sed ex odio priuato incurrat pœnas nostræ Constitutionis.

BReuiter dicendum est, quod non. Probatur conclusio primò ex verbis Bullæ nostræ ibi, qui tantùm nefas in odium, & contemptum S. Offic. admiserit, igitur ex priuata inimicitia Ministros S. Officij offendens, non incurrit pœnas nostræ Constitutionis 23.

tuiionis quod illis verbis videtur annotasse Farin. *de heresi, q.180.num.8n.in fin.*

24. Secundò probatur conclusio ex his quæ docuerunt DD.de offendenta officialem Principis qui licet incurrat Crimen læsæ Maiestatis, Rol. à Valle *consil.*88.*n.2.lib.*2.& Decian.qui alios allegat *cons.*18. *num.* 317. *vol.* 1. tamen hoc intelligitur si hoc fiat contemplatione Officij, secus si ex odio, & inimicitia priuata, Ann. *cons.*97. *num.*2. *lib.*1. Dom. meus Oddus *cons.*88. *volum.*1. Fatin.*de delictis, & pœnis, quæst.* 17. *num.* 40. & de Crimine læsæ Maiestatis *quæst.*112. *num.*150. *& seq.* & Honded.*cons.*105.*&* 108. *vol.*1.

Sic etiam in terminis Regij Generalis indulti excipientis cædem Officialis Regij, quod in dicta exceptione minimè comprebenditur officialem occidens ex odio priuato docuerunt, pluriésque decisum attestantur Franc. *decis.*326. & Mastrill. *ad dictum Indult.cap.*36. *num.*21. Similiter etiam excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini lata *can.* 9. contra offendentes illos qui ad Romanam Curiam veniunt non vt venientes ad Apostolicam Sedem, sed vt particulares inimicos, vti plura allegando probauit Leonard. Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib.*2.*can.*9.*q.* 32. igitur, &c.

25. Dubium tantummodò potest hîc esse, an in dubio Ministri S.Officij præsumantur offensi vt tales, & in odium S. Tribunalis? an verò vti particulares inimici, & ex odio particulari? In qua difficultate.

Seclusa dispositione Bullæ nostræ dicendum esset, quod in dubio præsumuntur officiales, & ministri Offensi ex odio particulari, & hoc ad excludendum maius delictum vti pluribus aliis cumulatis, docuerunt Farinac. *de crimine læsæ Maiestatis, q.*12.*n.*194. Mastrillus *ad indultum Regium, c.*36. *num.*21. qui alios allegat, quiquid ex Bofs.in contrarium dixerit Bursat.*cons.*148 *n.*15.*in fin. vol.*2.

At attenta dispositione Bullæ nostræ si versemur, in offendente qui fuerit in Sancto Officio indicatus, denunciatus, vel punitus pro aliquo delicto spectante ad dictum Tribunal, vel in aliquo consanguineo, seu affine talis inquisiti, &c. Clarissimum est, quod offensa prædicta intelligitur, & præsumitur facta Intuitu, & in contemptum S.Officij, probant hoc verba textus, ibi: *Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prætendere possit qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiserit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse.*

Ex quibus verbis manifestissimè colligitur præsumptionem in prædictis casibus esse contra reos sic delinquentes.

Et si aliqua causa particularis per tales offendentes allegetur ad hoc vt ex illa possint pœnas nostræ Constitutionis euitare, tria copulatiuè probare debent.

26. Primò probari debet, quod causa allegata sit nota offendenti, Dom. meus Odd. qui alios allegat *cons.*88.*n.*96. qui respondit in puncto & terminis statuti Lucẽsis punientis acriter offendẽtes Aduocatos.

Secundò, probari debet, quod offendens ex causa illa sit motus ad offendendum, Odd. *vbi suprà.n.*97. Tertiò denique causa non debet esse leuis, sed iusta, & legalis quamvis enim quælibet causa, etiam leuis, sufficiat ad euadendam pœnam pacis, vel treguæ ruptæ, vti tradidit Nicol.Moron. *de pace, & tregua, c.*113.& Hercul. *de cautione non offendendo cap.* 13. *num.* 15. attamen illud procedit, quoad euadendam pœnam conuentionalem inter partes ex consensu stipulatam, secus quoad pœnam à statuto, lege, ve constitutione, qualis nostra est, impositam. Ita docuere alios latissimè referentes Mascard. *de probat. concl.*1157.*sub n.*18.*vol.*3.& Do.meus Odd. *vbi supr. num.*98.*&* 99.

Addi etiam potest, quod causa illa iusta non debet esse procurata ab offendente, quia hoc esset fraudare nostram constitutionem.

Præsumptionem quoque Bullæ existimarem procedere, in offendente tales ministros, qui sit, vel esse probetur sospectus de fide vehementer vel violenter, & multo magis, si sit hæreticus, nam cum nullus delinquere præsumatur sine causa, hîc autem ex vna parte adsit mala qualitas vitæ offendentis, ex alia ministerium S. Officij in offensum, ob quod solent tales ministri odio haberi ab hæreticis, & de hæresi suspectis in consequentiam probabilissimam deduci potest talem offensam, non ex odio priuato sed à contemptu S. Officij processisse, & Bullam nostram in tali casu locum sibi vindicare. 27.

Si autem versaremur in aliquo, bonæ vitæ, & famæ in materia fidei, qui nec indiciatus, nec denunciatos, nec punitus vnquam fuisset in S.Officio, quique nec aliqua affinitate, vel consanguinitate esset vlli in S Officio indiciato, &c. coniunctus, & iste talis aliquem qui fuisset in hoc Tribunali accusator, denunciator, vel testis, vel etiam aliquẽ Ministrum S. Officij maximè ex inferioribus offendisset, certè in hoc tali existimarem cessare debere præsumptionem Bullæ nostræ (& hoc saluo semper saniori, ac veriori iudicio maximéque eminentiss. DD.Cardin. Suprem.Inquisit.) & in hoc casu, si Inquisitor prætenderet talem offendentem punire, & esse de foro suo existimarem ipsi Inquisitori onus incumbere probandi talem offensam fuisse factam in contemptum Sanct. Officij, ob vulgatam DD. traditionem quod qualitas tribuens Iurisdictionem est probanda saltem summariè, Abb.Butrius & Felin.in cap. *si clericus de foro compet.* Geminian.in cap. *Romana §. contrahentes, de foro competenti, in 6.* & post Cur. iuniorem, & alios quos allegat Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici resol.*546. *num.*1. vbi etiam de communi attestatur. 28.

Bene verum est, quod sufficeret probari illam qualitatem ab Inquisitore per coniecturas, ex traditis per Farin. *de crimine læsæ Maiestatis, quæst.*112. *num.*134. & Mastrill. *ad indultum dicto cap.*36. *n.*22. qui alios allegat; An autem offendens ministros S. Officij ex odio priuato, possit ab Inquisitoribus puniri, videatur latissimè disputans articolum hunc, Ioseph.Sess. *de inhibit. Iustitiæ Arragonum, cap.*30.§.1. *à num.*121. *vsque ad finem.*

§. VII.

De Intellectu Bullæ in illis verbis, per claras probationes.

CVm clara probatio dicatur illa, quæ fit per testes, vel per facti euidentiam, Mascardus *de probat. in prælud. quæstione quarta, num.* 5. dubitari in casu nostro potest, num per suprà scripta verba Bullæ excludatur præsumptiua, & coniecturalis probatio? In qua re 29.

Dicendum sufficere probationem præsumptiuam, & coniecturalem, quod probari potest ex eo quod præsumptio sit vera, & propria probatio, vti post DD. *in de probat.* demonstrauit Merenda *controu. Iuris, lib.*5.*cap.*39. *num.*11. *& sequentibus*, & lex de probat. loquens, debet etiam de præsumptiua intelligi ne dicamus legem suam probationem exclu- 30.

dere,

dere, vti post Bero. *in Rubr. de probat. n.* 47. vers. *Si vero à lege*, voluit in casu pulcherrimo Eugen. *cons.*82.*n.*24.*vol.*1.igitur à verbis Bullæ nostræ minimè excludi debet probatio præsumptiua, & coniecturalis.

31. Et quamuis hæc videantur procedere in præsumptione legis, & Iuris, & non in præsumptione hominis tantum ex his quæ docuit Menoch. *de præsumpt.lib.*1. *quæst.*36.*n.*10. *& sequent.*Attamen quod etiam hominis præsumptio, dummodò leuis non sit, sit vera, & propria probatio, docuerunt Bero. *vbi suprà, n.*42.& ante eum Bald. *in addit.ad specul. in tit.de præsumpt.* §. *species*, in verbo *an præsumatur*, vers. *Præsumptio est talis*, quos in terminis decreti Ducalis, perhibentis in fractione treguæ posse allegari nouam causam, nisi legitimè, & per euidentiam facti probetur, sequutus fuit Eugen. *in dicto dicto cons.*82.*n.* 37. *& sequentib.vol.primo.*

32. Solummodò in hac re duo videntur difficultatem facere, alterum est, quod cum probatio requiratur in vim conditionis, tunc appellatione probationis licet venire possit præsumptio Iuris, de iure attamen nullo modo veniunt præsumptiones Iuris tantùm, nisi natura rei probanda aliter probari non posset, nec præsumptiones hominis vt patet ex traditis latissimè per Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 37. *per tot.* Alterum est, quod præsumptiua probatio, non videtur habere locum, cum requiratur probatio clara vel euidens, ex traditis per eundem Menoch. *ibid. q.* 38. *per tot.*Alterum est, quod præsumptiua probatio, non videtur habere locum, cum requiratur probatio clara, vel euidens, ex traditis per eundem Menoch.*ibid. q.*38.*per tot.*

33. Verum prædicta non obstant, nam quoad primum falsa omnino est Menochij sententia confutaturque primo per text.*l.licet Imperator de leg.*1. vbi dicitur à regula ibi firmata recedi non posse si non sit euidens voluntas testatoris, ex quo colligitur probationem requiri in vim conditionis, & tamen I. C. ibi & post eum interpretes satis esse existimant de voluntate per coniecturas constare.

Secundò confutatur sententia Menochij, ex *l.fin. Cod.de Nouat.*vbi Imperator statuit nouationem hodie non fieri, nisi partes specialiter remiserint priorem obligationem, & expresserint secundam pro prima se eligere, & tamen communiter docent Doctores huic legi sufficienter satisfieri per coniecturalem, & præsumptiuam probationem, licet textus loquatur per verba specialiter, & expresserint, vti videre est apud Menoch.*de præsumpt. lib.* 3. *præsumptione* 135. & Paul. Bellon. *de Potest.eorum quæ fiunt incont.lib.*1.*cap.*160 *num.* 2.

Et ita contra Menoch.tam ex prædictis, quàm ex aliis tenuit Merend. *Controuer. Iur. lib.*5.*dict cap.* 39. *num.*16. *& sequentib.* & Eugen. *in dicto cons.*82. *num.*34. *& sequentibus.*

34. Quoad secundum verò etiam contra Menochium tenendum est, provt etiam contra illum tenuit Merenda *vbi suprà*, *num.* 20. *& seq.* vbi probat præsumptiuam probationem venire appellatione probationis veræ, legitimæ, & euidentis, quod etiam ex iuribus allegatis clarissimè colligi potest.

§. VIII.

An omittens obuiare actionibus per Bullam nostram prohibitis incurrat pœnas eiusdem.

35. PRæmittendum est, quod duplex est omissio, altera purè negatiua, quæ nullum habet positiuum influxum physicum, seu moralem in effectum, vt cum quis videt Ministrum Sancti Officij offendi, & non impedit. Altera est omissio, quæ non est purè negatiua, sed positiuum habet influxum, vt occultare arma Ministrorum, ne se possint defendere. Hoc supposito.

Dico primò, omittentes obuiare actionibus prohibitis per Bullam omissione purè negatiua, non incidunt in Bullæ nostræ pœnas. Probatur primò, quia Bullæ nostræ virtute prohibetur actus purè positiuus, vt occidere, rapere, retinere, occultare, comburere, &c. at non obuiare criminibus, per Bullam prohibitis cum possit, & debeat, est actus negatiuus purus, ergo non comprehenditur sub Bulla nostra, quoniam in pœnalibus verba sunt strictè interpetanda cap. *odia de reg.Iur.in sexto.* 36.

Neque obstat, quod qui potest hominem à morte liberare, non liberat, illum occidit, cap. *sicut dignum*, §. *illi etiam, de homicidio*, & indicium societatis occultæ contra illum oritur, qui cum possit manifesto facinori obuiare definit cap. *non inferenda* 23. *quæst.* 3. cap. *qui potest*, & cap. *quanta in fin. de sent. excommun.* non obstat, inquam, quia iura illa loquuntur imputatiuè, seu interpretatiuè, & non secundum veritatem, at intellectus interpretatiuus non habet locum in constitutione pœnali, ita in parum absimilibus terminis ad dicta Iura respondet Leonard. Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib. secundo, Can.*9. *quæstione octaua, num* 14. vers. *Ad primum.* 37.

Secundò probatur principalis conclusio à simili, quia in Bulla Cœnæ Canone 9.Excommunicantur, qui venientes, & recedentes à Sede Apostolica interficiunt, mutilant, &c. & in prædicto Canone comprehenduntur non obuiantes illis criminibus vti latissimè probauit Leonardus Duardus *in dicto Canone,quæstione octaua,per totam*, igitur nec tales non obuiantes comprehenduntur sub dispositione Bullæ nostræ. 38.

Dico secundò, non obuiantes actionibus prohibitis per Bullam omissione non pure negatiua, sed positiuum, vel moralem influxum in actiones prohibitas habente, vt auferendo arma à Ministris Sancti Officij ne se possint defendere, &c. comprehenduntur sub dispositione nostræ Bullæ, & pœnis in ea contentis puniri possunt. Probatur primò, quia tales sine dubio sunt fautores, vel auxiliatores occidentium, &c. vti etiam dixit Duardus *loco proximè allegato num.* 10. at auxiliatores, & fautores comprehenduntur in Bulla, vt ex eius verbis patet, ibi, *seu aliàs auxilium, consilium, vel fauorem*, &c. igitur, &c. 38.

Secundò probatur ex verbis Bullæ, ibi, *seu, qui*, &c. *etiam inermis siue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi causa fuerit.* At non obuians per actionem habentem positiuum influxum, siue physicum, siue moralem potest esse causa capiendi, &c. igitur, &c. Maximè stante illo verbo *inermis*, ex quo Papa videtur innuere, non esse necessarium influxum, positiuum in captionem, combustionem, & cætera, sed sufficere moralem, qualis influxus inermis delicto assistentis, & aliquid agentis, quo delinquentes, animosiores, vel tutiores reddat.

De non obuiante delictis vide Farinac. *de indiciis, & torturis, quæstione quinquagesima prima per tot.*

§ IX.

An ratum habens crimina per Bullam prohibita subdatur pœnis illius.

40. PRæmittendum est, quod Ratificatio est alicuius facti comprobatio meo nomine gesti: sed à me non mandati. Dixi *meo nomine*, quoniam frustrà ratum habemus, quod nostro nomine gestum non est, text. *est in Cap. ratum. de reg. Iur. in sexto*, & notat Bart. *lege prima*, §. *Sed & si quis, ff. de vi, & vi armata*, dixi etiam *comprobatio*, quæ duobus modis fieri potest, vel verbis, vt si quis dicat, rem gratam mihi fecisti, vel factis, vt donando aliquid delinquenti, vide Farin. latissimè hæc declarantem *de Consultoribus, q.135.n.43. & pluribus sequentibus.*

41. Præmitto secundò, quod ratificatio non est simpliciter mandatum, & in rei veritate, sed per fictionem Iuris, vti dixit Capra *conclusione* 54. *n.* 5. & Suarius *disputat.* 44. *section.* 3. *num.* 26. *de censuris*, & Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ, lib. canon* 9. *quæstione septima. num.* 8. *&* 9. non enim ait Suarez, Ratihabitio habet illum influxum in effectum, & delictum quem habet mandatum, vt consideranti, cuique apparere potest. Hisce suppositis,

42. Dicendum, Ratificantem non comprehendi sub dispositione Bullæ nostræ. Probatur ex eo quod in Bulla nostra verba sunt propriè intelligenda cum sit pœnalis vt per se patet; at cum in aliqua dispositione, vt verbi gratia, in statuto verba sunt strictè, & propriè intelligenda, tunc statutum illud, vel illa dispositio de Malef. & mandante loquens, non habet locum in ratificante, vti plurimis cumulatis docuere plurimi DD. quos allegat, & sequitur Farin. *de Consultor. quæst.*135. *num.*71. igitur, &c.

Quod maximè habet locum in casu nostro, in quo Bulla nostra auget iuris communis pœnam committentibus delicta ibi prohibita, iuxta allegata per eundem Fatin. *dicta quæst.* 135. *n.*128.

Et ita etiam in terminis excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ, *can.* 9. contra occidentes, &c. venientes ad Sedem Apostolicam, quod non comprehendat ratificantes latè defendit Duardus, *ibi quæstione septima per totam.*

§. X.

De non obstante, cum ex iustitia teneatur, an in Bulla nostra comprehendatur.

43. PRæmisi supra dupliciter contingere posse aliquem non obstare, vno modo per omissionem purè negatiuam, altero modo per omissionem habentem influxum positiuum vel moralem in effectum, nunc addo cum Suarez *de censuris, disput.* 45. *sectione quarta*, & aliis infra citandis, quod iste non obstans omissione purè negatiua, vel tenetur ex iustitia obuiare delicto, qualis est Iudex, filius cum videt Patrem offendi, seruus, &c. & similes de quibus latè Farin. *de indic. & tort. q.*51. *n.*26. *& plurib. seq.* vel non tenetur ex iustitia obuiare delicto, sed tantùm ex charitate, vti loquuntur Theologi, qualis est quilibet extraneus dum videt aliquem extraneum offendi. hoc præmisso.

44. Dicendum quod non obuians delicto, cum teneatur ex iustitia comprehenditur sub dispositione Bullæ nostræ, secus de non obstante, qui non tenebatur ex iustitia sed solùm ex charitate. Probatur conclusio nostra, quia talis non obstans moraliter influit in effectum, & propterea non obstans homicidio cum possit & teneatur ex iustitia, efficitur irregularis, secundum communem opinionem DD. de qua Suar. *vbi suprà, num.* 5. vers. *Dico secundò*, Henriq. *in summ. lib.* 14. *cap.* 12. Sayrus *de Censur. lib.*7. *cap.* 4. *num.* 3. Coninch. *de Sacram. disput.* 18. *dub.* 7. *num.* 72. & Bonacin. *de censur. disput.*7. *quæst.*4. *punct.* 8. *concl.* 5. *num.* 37. At moraliter influens in effectus, & actiones per Bullam prohibitas, quoniam dicitur fauere actiones illas facientibus, comprehenditur, & ligatur dispositione Bullæ nostræ, igitur etiam talis non obstans, &c.

Dixi secus esse si talis non obstans, non tenetur ex iustitia obstare, sed ex sola charitate, tunc procedunt dicta *suprà in prima conclus. quæstione de hac materia*, & *ibi* dicta confirmantur, ex eo quod talis non obstans nullum habet influxum, neque physicum neque moralem in actiones prohibitas, vnde etiam non obstans homicidio, cui ex sola charitate obstare tenetur non fit irregularis, vti docuerunt Suar. Sayr. Bonac. & alij *locis sup. alleg.* igitur in Bulla nostra non comprehenditur. 45.

Neque obstat, si dicatur, quod non obstans, qui ex sola charitate tenetur, dicitur delinquenti fauere, *c. quanta de sent. excomm.* & docuerunt Marius Alterius *de censuris, lib.* 5. *disput.*12. *cap.* 6. vers. *De hac quæst.* & Leonard. Duardus, *ad Bulla Cœnæ, lib.* 2. *canone* 11. quæst. 19. *per totam*, vbi dixerunt generaliter, non prohibentem Antistitem percuti, cum possit, incidere in excommunicationem Bullæ Cœnæ, latam illo Canone 11. 46.

Non obstat, inquam, quia ad incurrendam censuram latam in mandantes, &c. vel præstantes fauorem auxilium, requiritur moralis, vel physicus influxus in actionem prohibitam, vti pulcherrimè, & magistraliter docuit Suar. *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. *in vndecima Censura, n.*71. vers. *Denique ad d. extensio.* at non obuians, qui ex iustitia non tenetur non influit vt *suprà* dixi, igitur, &c. & ad cap. *quanta* respondetur, vti etiam *suprà* respondi, non obuiantem præstare fauorem, interpretatiuè, quod colligitur ex verbo illius text. ibi *Interpretamur*, non autem verè, & realiter, at intellectus interpretatiuus non admittitur in dispositione strictè intelligenda, vt supra latè dixi de ratificante, igitur.

Secundò respondetur dictum text. intelligi debere de non obstante obligato ex iustitia obuiare percussioni clerici, nam talis incurrit censuram, Can. *si quis suadente diabolo*, non autem intelligi de non obuiante qui obuiare non tenetur, & ita illũ text. intelligunt Molina *de Iust. & Iure, tom.*4. *disp.*33. *membro* 5. *n.*6. & Bonacina, qui alios allegat, *de Censuris. disp.*2. *q.*4. *punct.*3. *concl.*2. *n.*5. vers. *Neque obstat, c. quanta.* 47.

Ad traditionem autem Alterij, & Duardi respondetur, quod si intelligitur de non obstante, qui ex iustitia tenetur obuiare, tunc vera est illorum traditio, si verò intelligitur etiam de non obstante obligato tantùm ex charitate, eorum traditio manifestè reprobatur ex dictis *suprà*, & ex alleg. *in quæst. de Ratificante.*

§. XI.

De illis verbis Bullæ, siue aliàs auxilium, consilium, vel fauorem, *&c.*

PRo intellectu horum verborum, & quomodo inter se differant, & etiam à mandato, vide latè 48.

latè hac de re tractantem Farin. *de Consultor. &c. q.129. num.1. & plur. seq.* vbi de auxiliatoribus, & Consultoribus, *& n.41.* vbi de fautoribus, & Leonard. Duardus, *ad Bullam Cœna, lib.2.Can.11.q.17.* vbi latè de hac re, & Marium Alterium *de censuris, lib.5.disput.12.cap.6.*vers.*seu praestantes eis auxilium, fol.629.*& vers.*consilium, fol.630.*& vers.*vel fauorem, fol.mihi 632.*

Notanda tantummodò sunt verba illa, *auxilium,* &c.*in quolibet praedictorum scienter praestiterit.*Ex quibus colligitur Bullam punire non auxilium simpliciter, quo casu caperetur auxilij nomen largo modo, sed punire auxilium respectu certi actus, in quolibet prædictorum, quo casu constitutio nostra debet intelligi de fautore, & auxiliatore in ipso delicto,non autem post delictum, ita Farin.qui alios allegat.*de consultor. q.132. num. 41. & 42.*& Leonard.Duard.*loco allegato, n.6.* Alter.*vbi suprà* vers.*secundò quaeret aliquis.* 49.

Et sic Bulla nostra comprehendit tantùm fautores,& auxiliatores in actionibus in Bulla prohibitis, non autem auxiliatores, &c.post actiones prohibitas perpetratas, & ita in Bulla comprehenderetur, opem dans occisori, vulneratori, &c. in occisione ipsa, & vulneratione secus post.

§. XII.

De illis verbis Bullæ, licèt nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil effractum, succensum direptúmve, nullum denique damnum re ipsa sit sequutum, &c.

50. EX his verbis Bullæ nostræ colligitur, quod in delictis in ea prohibitis punitur affectus, & conatus, non sequuto effectu quod passim admitunt DD.in crimine læsæ Maiestatis, & in aliis atrocissimis delictis latissimè Farin.*de crimine læsæ Maiestatis, qu.116.num.147.*

51. Solummodò hoc loco dubitari potest an sola machinatio, & solus conatus puniri debeat in hisce criminibus pœna Bullæ nostræ, an vlterius etiam requiratur quod sit deuentum ad aliquem actum exterius;in qua re breuiter

52. Dicendum, quod requiritur aliquis actus externus, vt possit conatus, & affectus puniri pœnis nostræ constitutionis. Ita in casu cap.*fœlicis de pœnis in 6.*qui est de insequentibus, capientibus, &c. Cardinales, docuerunt Archid.*n.10.* & Io.Andr.*in princ.*& Gemin.*ibid.n.5.*& in crimine læsæ Maiestatis docuerunt Menoch.*de Arbitr. Iudicum casu 360. n.24.& seq.*& Farin.*vbi suprà n.152.& 154.*vbi attestatur de communi opinione DD.

An autem actus illi exteriores debeant esse proximi delicto, an sufficiat si sint remoti.

53. Dicendum, quod cum simus in dispositione odiosa, & pœnali actus illi debent esse proximi delicto. Conclusionem hanc probat pulcherrima traditio Baldi *in cons.356. Statuto Ciuitatis Placent. vol.1.*vbi voluit Statutum Placentiæ quo punitur qui nixus est carnaliter cognoscere mulierem intelligi de actu proximo, quod & latè probauit Menoch. *de Arbitr. Iudic.dicto casu 360.n.115.& seq. & n.119.*vbi quòd illa Baldi traditio non haberet locum si statutum prohiberet, attentare delictum per verba negatiua, pro vt faciunt Constitutiones Mediol.tit.*de pœnis*,cap.*Mandantes*, quibus cauetur posse pœnitere mandati delicti, si modò delictum nec factum, nec attentatum est:nam tunc ait Menoch.statutum intelligi debet etiam de actu remoto, nam cum totum negatur, & pars *l.hoc genus de Condit.& demonstr.*

Quid autem in crim.læsæ Maiestatis sit dicendum videndus est Farin.*d.q.116.*

§. XIII.

An Mandans qui mandatum reuocauit subdatur pœnis nostræ Bullæ.

COmmunis Regula Doctorum est, quod mandans reuocato mandato, non tenetur, etiamsi Mandatarius post reuocationem dicti mandati delictum commiserit, Gomez,*variar.resol.tom.3.cap.de homicidio n.40.* Menoch. *de arbitrariis Iudicum casu 251 num.7.*latissimè Farinac.*de consultor.& mandatoribus quaest. 135.num. 174. & sequ.*qui alios allegat. 54.

Quod procedit, siue reuocatio sit expressa, siue tacita, vtpura quia mandans contraxerint parentelam, cum illo quem occidi mandauerat, vel inimicitias contraxerit de nouo cum Mandatario; ita Gomez.*vbi supr.dicto n.40.*& Farin.*loco citato,n.175 & seq.* 55.

Hæc tamen intelligenda sunt, vt procedant & habeant locum, dummodò ratificatio intimetur, & notificetur mandatario, nisi enim Mandatarius sciat pœnitentiam mandantis non excusatur mandans, si is mandatum sibi derelictum executus fuit. Ita Farin.qui alios allegat. *citat.n.181.*& Cotta *de Re integr.dist.2. per tot.* 56.

Talis tamen mandans in casu nostro, licet non notificauerit reuocationem mandati mandatario, excusabitur ab incursu censurarum Bullæ nostræ,ratio est quia ad contrahendam censuram requiritur dolus at dolus cessat per reuocationem mandati, & tantùm adest negligentia in non notificatione reuocationis mandati quæ non sufficit ad incurrendam censuram, ita Farin.*loco citat.*qui alios allegat,quibus addo Leonardum Duard. *in Bullam Cœnæ, lib. 2.Can.11.q.13.per totum*, vbi de mandante percuti Cardinalem, & Marium Alterium *de censuris lib.5. c.6.fol.mihi 624.*vers.*Sed quid dicendum,*& hæc fuit originalis doctrina Innoc. in *c. Mulieres in fin. de sententia excom.*sed occasione hucusque dictorum, vt materia hæc clariùs intelligatur, 57.

Dubitari potest an mandans incurrat excommunicationem Bullæ nostræ, statim ac alteri mandauit, aliquam actionem ex prohibitis per Bullam nostram, an potiùs vbi mandatarius rem executioni misit; In qua re 58.

Glos. *in Clem.prima* in verbo *mandauerit.de pœnis*, mouet hanc quæstionem, & arguit pro vtraque parte, & tandem quæstionem indecisam relinquit, sed

Cardinalis *in eadem Clem.num.8.*expressè tenet mandantem excommunicationem non incurrere nisi vbi mandatarius delictum mandatum commisit, & rationem reddit *ibi* Card. quia mandans dicitur facere, id quod alius solo nomine fecit, cap.*mulieres de sent excommunicationis*, quæ ratio cessat, donec mandatarius delictum executioni miserit, & ita tenet alter qui alios allegat, *loco suprà citato, fol.623.*vers. *Sed supersunt duæ difficultates.*

Vera iu hac re resolutio est, quod vel æquè principaliter excommunicatio lata est contra facientes, ac contra mandantes, vt in casu cap.1. *de Homicidio in sexto*, vel cum in vno canone fertur ex-

communicatio contra facientes, in altero verò contra mandantes, & tunc excommunicatio incurritur à Mandante, licèt Mandatarius nondum delictum mandatum executioni miserit, etiam si numquam executioni mittendum esset, aut principaliter fertur excommunicatio contra facientes, & accessoriè contra mandantes, consulentes, &c. & tunc excommunicatio non incurritur, nisi sequuto effectu, & tempore quo effectus sequitur, ita distinxerunt Valent. *tom.4. disp.7. q.17. puncto 9. ad finem* Alter. *de censuris, lib.3. disput. 2. c. 2.* vers. *dubitatur secundo*, & Bonacina *de censuris disput. 1. quæst. 1. punct. 3. num. 15.* qui alios cumulant.

An autem, & quando æquè principaliter censeatur lata excommunicatio in facientes, ac mandantes, & quando tantùm accessoriè contra mandantes, videndus est Leonardus Duard. *ad Bullam Cœnæ, lib.2. Can.2. quæst.6. per totam.*

In dubio tamen excommunicatio censetur lata tantummodo accessoriè contra mandantes, ne constitutio, & lex pœnalis extendatur; ita Auila *de censuris p.2. cap.5. disp.3. dubio* 6. Bonacina *loco citato*, & alij ab ipsis allegati. Ex quibus patet responsio ad propositam Quæstionem.

59. Sed redeundo vnde digressi sumus, obiici nobis possunt verba Bullæ nostræ, ibi, licet nemo occisus, &c. ex quibus videtur colligi pœnitentiam mandanti non posse prodesse, cum puniatur à Constitutione affectus, etiam non sequùto effectu.

Verùm *suprà* diximus, quod non obstantibus illis verbis ad incurrendas nostræ Constitutionis pœnas requirebatur, quod esset etiam deuentum ad actus aliquos etiam exteriores, & proximos, vnde idem in casu nostro dicendum est de mandante.

Hoc autem quod dixi procedit quoad pœnam ordinariam, nam quo ad extraordinariam, talis mandans licet mandatum reuocasset, adhuc debe-
60. ret aliqua pœna extraordinaria puniri, ex iis quæ notant DD. de aliis mandantibus in crimine assassinij, & aliis atrocioribus de quibus Farin. *de homicidio quæst.123. num.104. & n.119.* maximè si mandatum per aliquod tempus durasset Constit. *de Re integr dist.13. in fin.* vbi ad hoc allegat Felin. *in quodam suo Tractatu, de Nix. & Conatu*, Gomez. *tom.3. c.3. n.41.*

61. Quæ autem dicta sunt hoc loco de mandante habent locum etiam in consulente ex notatis per Farin. qui alios allegat. *de consultor. q.129. n.90.*

Solummodò, Consultoribus addi debet, quod si post reuocatum consilium, & contrarium consultum, certi sunt eum, cui consilium dederunt amplius delictum consultum, non esse perpetraturum, tunc à pari procedunt cum mandatoribus, sed si de illo certi non sunt, tunc vltra mandatores tenentur, denunciare illi, in cuius necem consilium præbuerunt, vt possit mortem euitare, ita Gomez.
62. qui alios allegat, *dicto tom.3. variar. cap.3. de homicidio, num.44.* & Farin. *dicta quæst. 129. num. 92. & seq.* & ratio differentiæ, inter mandantem, & consulentem, quo ad hoc est, quia mandatum fit tantùm gratia mandantis, vnde verisimile est, quod reuocato mandato delictum amplius non fiet. Consilium verò, fit gratia accipientis, vnde si semel in animo concepit facere delictum, difficillimè desistet, ita declarant rem hanc Gomez. *loco allegato*, & alij com. apud ipsum.

§ XIV.

De illis verbis Bullæ, seu Perterrefecerit.

QVæri hoc loco potest, num quælibet perterrefactio Ministrorum S. Officij, vel accusatoris, denunciatoris, & testis etiam leuis, sufficiat ad incurrendas pœnas nostræ Constitutionis an verò debeat esse grauis?

Et quidem breuiter procedendo,

Dicendum est, perterrefactionem debere esse de re graui, quæ possit inducere metum, & timorem cadentem in virum constantem, vt constitutioni nostræ in perterrefacientem possit esse locus, ita in terminis Bullæ nostræ docuit P. Zanard. *in summ. diuinor. præcept. tom. 1. capit. 5. de fide* versicul. *Noto autem vnum.* 63.

Ratio fundamentalis nostræ conclusionis est, quod constitutio hæc vti pœnalis, de terrore & metu incurso loquens, debet intelligi de eo terrore, & metu, qui in iure metus, & terror reputatur, cuiusmodi non est metus, seu terror metum leuem inducens *l. non timorem ff. de eo quod metus causa*, Vital. *in Clem. 1. n.3. de foro competenti*, vbi ait, non haberi rationem in iure metus leuis.

Et ad hoc etiam faciunt glos. fi. in *c. Vnico, de iis quæ vi*, &c. & Franc. *ibi in fin.* vbi aiunt excommunicationem in eo c. latam contra cogentes Iudices Ecclesiasticos ad absoluendum excommunicatos, non incurri ob metum leuem dictis Iudicibus illatum, & glos. & Franc. sequitur Suar. *de censuris disp. 23. sect. 4. num. 11.*

Faciunt quoque latè tradita, per Sanchez *in sum. tom. 1. lib.4. cap.4. n.4.* vbi latè probauit excommunicationem latam à Trid. *Sess.25. de Regul. c.18.* contra cogentes fœminas ad monasterij ingressum, non comprehendere cogentes per metum leuem.

Ad hoc autem vt metus cadat in constantem virum, quinque requiruntur relata per Sanch. *de matrimonio l.4 disp.2. n.10.* 64.

Primum est, vt malum quod timetur, in se sit graue *l. metum la prima, ff. de eo, quod metus causa*, ibi, *sed maioris mali*, vbi glos. explicat id est magni mali, quæ autem sint hæc mala videndus est de his latissimè agens Sanch. *de matrimonio, lib.4. disp.5 per totam.*

Secundum est, vt malum quod timetur æstimetur probabiliter aduenturum, ita vt timor dicti mali non sit vanus, sed probabilis, ita Sanch. *cum plurimis apud eum alleg. disp.2. n.15. & seq.*

Tertium est, vt metum incutiens seu perterrefaciens potens sit minas executioni mandare, Sanch. *vbi suprà*, *n.19.*

Quartum est, quod perterrefaciens, minas exequi sit solitus, nec sit homo facilè minas iactans, Sanchez, *loco allegato, num.20. & sequ.* qui alios allegat, & explicat quandonam quis dicatur solitus minas executioni mandare.

Quintum est, quod non possit timens malo minato facilè occurrere Sanch. *vbi suprà, num. 23. & disp. seq.* vbi optimè declarat totam materiam metus.

§. XV.

An perterrefactio de qua in Bulla, intelligatur de perterrefactione facta factis an etiam verbis.

SVpposito, quod Bulla nostra pœnalis sit, odiosa, & multum à Iure communi exorbitans, ratione 65.

tione pœnarum, de quibus ibi, clarissimum est, quod verba eiusdem Bullæ debent intelligi strictissimè, & propriissimè, verbum autem perterrefacere, propriè significat factis timorem inferre, sicuti comminari significat timorem inferre verbis, vt latè probauit Marius Alteriua *de censuris, tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 14. *cap.* 3. vers. *superest explicandum, super verbis Bulla Cœna Domini. Can.* 13. ibi, *ac etiam partes &c. capiunt, &c. bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, comminantur per se, vel per alios*, &c. Ex quo sequitur quod Bulla prædicta potest commodè intelligi tantum in perterrefactione facta factis.

Atque hoc modo intelligendo Bullam, minus exorbitat à Iure communi, & sicuti statutum correctorium Iuris commonis, quodque potest Ius commune corrigere in duobus casibus, intelligendum, & interpretandum est, vt tantùm in vno casu corrigat, etiam impropriando verba, vt latè deduxit, & probauit Honded. *cons.* 1 *n.* 33. *vol.* 1. ita non est dubium, quin eodem modo sit interpretanda constitutio pœnalissima, à Iure communi multum exorbitans, saltem vbi talis constitutio similem intellectum admittit non impropriando verba, sed ea accipiendo in potiori significatione.

Confirmatur hoc ex eo, quod cum Papa voluit in constitutione pœnali comprehendere etiam perterrefactiones verbis, hoc expressit, vt fecit in illo Can. 13. Bullæ Cœnæ Domini, ibi perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur.

Neque obstat quod *suprà* Papa nominauerit facta, & postea subiunxerit verbum perterrrefactionis, nam dico, quod subiunxit verbum perterrefecerit, præuia dictione, seu, quæ est particula declarațiua, secundum glos. *in cap. bona il. primo de potest. Prælat.* Gemin. *cons.* 115. *num.* 7. *circa finem* vers. *quia dictio, seu*, Bald. *cons.* 442. *n.* 2. vers. *Item illa dictio l.* 1. *& cons.* 118. *num.* 3 vers. *si autem ponitur. vol.* 2 plenè Apostil. ad Romanum *cons.* 179. *num.* 7. vers. *Regulariter*, & vers. *& idcirco*. vbi alios cumulat, Card. Tusch. *Pract. conclus.* 372. *num.* 4. natura autem dictionis declaratiuæ est, non inducere nouam dispositionem *l. haredes palam* §. *si quid post factum. ff. de testam.* Ioan. Ant. Bellon. *cons.* 1. *num.* 21. *cent.* 1. latè Card. Tuscus, *tom.* 2. *littera D. Conclus.* 86. *per totam*, at Bulla *suprà* non expresserat, nisi facta ibi, *acciderit verberauerit, deiecerit*, igitur sequens verbum, *seu perterrefecerit*, Intelligendum est de timore illato factis.

Neque obstat, quod aliquando dictio, seu, stet augmentatiuè, & augeat dispositionem, vt notauit Octau. Vulpell. *de propositionibus & aduerbiis*, in dictione, *seu*; nam hoc non vindicat sibi locum, in dispositione pœnali, seu exorbitanti, sed tantùm in dispositione fauorabili, vt in concessionibus Indulgentiarum concessis pro salute animæ, & in beneficio Principis, Romanus *consil.* 363. *Ponitur à me, num.* 2. vers. 2. *demonstratur*, vbi apostilla in verbo *ampliationem*, Alex. *cons.* 193. *num.* 3. *&* 4. *vol.* 2. vbi addend. Card. Tuschus *dicta conclus.* 372. *n.* 12.

§ XVI.

An perterrefaciens testem, non sequuto effectu incurrat pœnas nostræ Constitutionis.

66. BReuiter respondendum est negatiuè, tum ob verba Bullæ, perterrefecerit, dictio enim *per*, denotat consummationem, & perfectionem rei cui adiicitur, *l. Vrbana*, §. *pernectare*, *ff. de verb. significatione*, latissimè Barbosa modernus inter suos tractatus varios, *Tractatu de dictionibus, & clausulis, dictione* 201. *num.* 3. qui more suo multos ad hoc cumulauit.

Tum quia, quando Summus Pontifex voluit punire affectum non sequuto effectu, hoc in Bulla expressit in illis verbis *licet nemo occisus, nemo verberatus*, &c. & tamen non addidit, licet nullus testis in effectu perterrefactus fuerit, non tamen euitabit iste perterrefaciens testes, etiam non sequuto effectu, aliàs pœnas, prout in facto sic pluries fuit obseruatum in nostro Sancto Officio licet non sit puniendus præcisè pœnis grauissimis nostræ Constitutionis.

§. XVII.

Circa illa verba Bullæ, in causa fidei.

QVamuis strictè verba Bullæ nostræ prædicta, considerandi, fortasse dicendum videretur, constitutionem nostram procedere tantummodò in his qui contra aliquem testificati sint, vel eum denunciauerint, & accusauerint, tamquam hæreticum, quia hæc propriè, & strictè dicitur causa fidei, secus autem cum quis aliquem accusat, vel denunciat de verbis, vel propositionibus scandalosis, erroneis, &c. 67.

Attamen in hac re dicendum est, cum Zanardo *in summa diuiner. precept. tom.* 1. *cap.* 5. vers. *Tertium genus defendentium includi*, & nostræ Constit. pœnis ligari non solum offendentes testes, & in causa Hæresis deponentes, sed etiam in omni, & quacumque causa ad Sanctum Officium spectante, quoniam omnis causa ad hoc Tribunal pertinens dicitur propriè causa fidei, & ad eam spectans, notámque aliquam fidei inferens, siue directè, siue indirectè, & in omnibus causis huiusce S. Officij militat ratio eadem libertatis, huiusce tribunalis, & ita in practica seruandum est & hoc anno 1635. de ordine Supremi Tribunalis de Vrbe, quidam miles Neapolitanus, qui è manibus Birruariorum, quemdam blasphemum nomine S. Officij captum eripuerat, fuit condemnatus in omnes pœnas nostræ Constitutionis, licet postea ex benignitate eiusdem supremi Tribunalis fuerit ei commutata pœna vitæ, in pœnam remi decennalis, prout ita Crem. fuit publicè executum in aula S. Officij.

§. XVIII.

De aliis verbis Bullæ, captúmve, eripuerit, *&c.*

QVoad hæc verba, illud tantummodo in Controuersiam venire potest, num ereptio ista sofficienter probetur ad effectum conuincendi reum, ex testimonio Birruariorum. 68.

Et quidem, hæc Quæstio fuit olim disputata in nostro S. Officio, supra 40. annos vt patet ex voto 18. Reuerendissim. Amidani, *tom.* 1. & breuiter dicendum est, quod non; omisso enim an attestari super dicta ereptione sit ex spectantibus ad Officium ipsorum Birruariorum, in quo articul. Ias. *l. properandum* §. *& siquidem*, *num.* 10. *C. de Iud.* Alciat *de præsump. reg.* 3 *præsumpt.* 14. *num.* 6. & Menoch *de Arbitr. casu* 112. *n.* 15. negatiuam sententiam tenuerunt.

Certum est in causis grauibus, & vbi de maximis pœnis agitur, vt in casu nostro non credi Birroariis; etiam numero pluribus, nisi ad effectum torquendi reum, non autem ad effectum eum conuincendi,

uincendi, Isern. *in Const. Regni Siciliæ, humanitate, col.* 1. vbi Afflict. *num.* 30. Burfat. *conf* 65. *in* 12. bene Franch *decis.* 379. vbi Addent. Ioseph. Ludouic *decis. Lucensi*, 1. *num.* 3. latissimè alios cumulans, Giurba *Consil. decisiuo Criminali* 98. *num.* 10. & 11. vbi loquitur in Birruariis deponentibus in concernentibus Officium suum, & circa ea quæ sunt difficilis probationis, & in terminis Birruariorum S. Officij. Farinac. *de hæresi*, *quæst.* 188. *num.* 70. *& sequent.* vbi declarat Constit. Innoc. III. Alexandri IV. & Clem. VI. quibus videtur caueri plenam fidem adhibendam esse Birruariis S. Officij vt non procedant in his, quæ eorum Officium consequuntur, vt cum deponunt super Imped. Executionis, nec in causa in qua agatur de pœna graui, vt sic recipiant interpretationem à Iure communi.

69. Si tamen essemus in loco, in quo capita Birruariorum non habentur pro personis vilibus, tunc ab his plenè conuinceretur reos, latè Nouar. qui alios cumulat *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 16 *per tot.*

80. Aduertendum tamen, quod vt reus puniatur pro prædicta ereptione, constare debet, quod Birruarij, ipsi ostenderint mandatum de capiendo, aliàs ipsis impunè resisteretur, § fin. auth. vt nulli Iud. Boss. *in tit. de Captura*, *n.* 93. *Repert. Inquisit.* in verbo, *captura*, vers. *Nota qualiter.*

§. XIX.

An nostra Constitutio comprehendat Iudices, & Magistratus.

82. QVæstio hæc posita est hoc loco examinanda ob quandam Doctrinam Regentis de Ponte, in eius tractatu, qui manuscriptus circumfertur, de his, quæ practicantur in Regno in materia Iurisdictionis, sæpè à Danza in suo tractatu de Pugna Doctorum allegatus, & ab ipso Regente de Ponte promissus, *in fin. sui insignis tractatus de potestate Proregis.*

Hic enim Regens, vt ab excummunicatione contra eum virtute dictæ Bullæ, *si de protegendis*, ex eo, quod Ministrum S. Officij offenderat, ex causa S. Officij lata sese tueretur, inter illa allegabat, c. de Polygamis final. quod Bulla prædicta, ne verbum quidem de Iudicibus, & quod vti pœnalis ad eos non poterat extendi.

83. Verùm, licet Bulla prædicta non nominet Iudices in indiuiduo, sufficienter tamen eos exprimit, in dictione vniuersali, *quicunque*, quæ nullum solet excludere, dummodo dispositionis ratio illi possit adaptari, cap. solitæ, vbi DD. *de Maioritate, & obedientia*, Marius Anton. *var. resol. lib.* 2. *resol* 40. *n.* 1. Menoch. *conf.* 600. *num.* 5. Caldas *conf.* 30. *num.* 16. vbi quod illa dictio apta est comprehendere quascumque personas, etiam si specialiter essent nominandæ.

At materia, seu actiones à Bulla nostra prohibitæ in Ministros Sancti Officij indifferens est, & adaptari potest Iudicibus, sicuti etiam aliis quibuscumque, igitur etiam Iudices ligantur dicta constitutione.

84. Et hoc multo magis habet locum in casu nostro, in quo ex vna parte versamur in materia fidei, in qua dictio vniuersalis, neque Reges, neque Imperatores excludit, vti probaui *in titul. nono* §. 7. *n.* 26. ex alia tractatur de dictione vniuersali, quam subsequuntur particulæ ampliatiuæ, siue priuatiuæ, &c. Augentur vlterius prædicta, quia constitutio nostra comprehendit Duces, Marchiones, seu alio quocumque tit. Illustres, ergo multo magis comprehendet Iudices his inferiores, qui in odium S. Officij aliquas ex prohibitis actionibus commiserint.

Et hinc est, quod Scortia *in Selectas Rom. Pontif. Constitutiones, super hac constitutione nostra Epit.* 106. *Theorem* 278. dixit, Bullam hanc Pij V. esse vniuersalem, omnesque laicos & Ecclesiasticos comprehendere, & Bonacina *de Censur. in specie disp.* 2. *q.* 2. *Puncto* 13. *num.* 5. vers. *Ex quo seq* in ordi-uiduo dixit, sub dicta Bulla comprehendi etiam Iudices, Prætores, Gubernatores, &c. Et ideo prædictus Regens, vt ipse attestatur, *loco citato*, petita à Summ. Pontifice humili venia, fuit ab excommunicatione in forma Ecclesiæ consueta absolutus.

Et paulò post benignus, & misericors Deus potens de lapidibus suscitare filios Abrahæ, secundum
magnam charitatem suam, qua dilexit nos, vocauit 85.
vocatione sua sancta eundem Regentem: supra septuagesimum tertium annum constitutum, ad Insignem Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, in qua per tres annos, maxima cum laude, humilitate, paupertate, obedientia, subiectione, modestia, & cæteris aliis religiosis virtutibus vixit, adeoque orationi fuit toto illo tempore deditus, vt semper singulis noctibus ante matutinas vigilias hilariter assurgens, per integram horam profusis semper lacrymis coram Augustiss. Sacramento Altaris, orationi mentali incumberet, prout hæc omnia narrat P. Molfes. *ad Consuetudines Neapolitanas*, *tom.* 2. *part*, 2. *quæst.* 1. *à n.* 5. *vsque ad finem.*

§. XX

An minor ætas excuses transgressores nostræ Constitutionis.

QVod ad quæstionem nostram attinet, licet magis commun. teneant DD. in atrocissimis minori non esse minuendam pœnam, prout videre est apud Farinac. *de pœnis temperandis*, *quæst.* 92. *num.* 107. & Ruginell. *pract. q.* 4. *cap.* 34. *num.* 46. qui omnes DD. ad hoc allegant.

Attamen in pract. in casu nostro, minores 25. annis mitiùs puniri eisque rigorosissimæ nostræ Bullæ pœnas omnino minuendas arbitror, sicut etiam 86.
in aliis atrocissimis sæpissimè videtur in facti contingentia mitiùs punitos minores, prout attestatur varios casus referens Farinac. *vbi suprà*, *n.* 108. & Menoch. *de Arbitr. Iud. casu* 356. *n.* 45.

Et Farin *ibid. num.* 108. addit in casibus, in quibus minoribus non minuendam pœnam dixerunt DD. numquam ad pœnam ordinariam delicti contra eos veniendum, nisi duobus concurrentibus primum est, quod minor excedat annum 14. secundum est, vt id fiat consulto Principe.

Sic etiam in crimine Hæresis minor. 25. qui hæresim abiurauerit, non est puniendus pœna ordinaria, qua puniretur si esset maior, vti docuerunt Simanch. *de Cath. Instit. titul* 29. *num.* 56. Zanardus *in summ. diuinor. præceptorum*, *tom.* 2. *in fin. tract. de pœnis minuendis*, *c.* 6. vers. *Quartò fallit*, & Pegna *ad direct. part.* 2. *comm.* 15.

§. XXI.

De aliis causis excusantibus à pœnis nostræ Constitutionis.

EX variis causis excusantur delinquentes, & contrauenientes Bullæ nostræ à pœnis eiusdem ordinariis. 87.

Nam

Nam minui debet cum ex causa amoris mulierum, contrauentum fuit constitutioni nostræ, dummodo absit formalis contemptus Sancti Officij, & quod ex hac causa minuatur pœna ordinaria, regulare est in omni delicto, vti probauit latè Farinac. *de pœnis temperandis quæst.* 98. *causa* 13. *num.* 77. *& & seq. & num.* 81. *&* 83. vbi de Crimina Sortilegij, & hæresi.

88. Minui etiam deberet pœna, vbi delinqoena allegat se vulnerasse Ministrum S. Officij, ex odio priuato, & odium priuatum non plenè probat.

Sicuti etiam minuenda esset, vbi perterrefactio est tantummodo verbalis, nec de re quæ possit caussare metum cadentem in virum constantem.

Item ex omnibus causis, de quibus latè Farinac. *tot. titul. de pœnis temperandis*, & Zanardus *in summa diuinorum præceptorum, tom.* 1. *in fin. in simili tractatu*, & ante eos Tiraquellus, *in eodem tractatu de pœnis temperandis.*

Ad finem huius §. quæri potest, quid dicendum sit de filio, qui Patrem eximit è manibus Birruariorum S. Officij.

In qua re, ego dicerem eum non esse mulctandum pœnis nostræ constitutionis sed bene alia extraordinaria, non tamen admodum graui, nisi aliud circunstantiæ facti suaderent, ita dum talis casus hic Crem. euenisset, sensit Reuerendiss. D Amid. *tom.* 1. *votorum suorum manuscript. voto* 18. vbi ad hoc allegauit decis. Excellentiss. Senatus nostri Mediolani, apud Clar. *in praxi quæst.* 19. vers. *Quare etiam*, cum enim quædam mulier è manibus Iustitiæ eripuisset virum capitaliter damnatum, ille Excellentiss. ordo, mulierem illam, nec absoluit, nec condemnauit, sed decreuit eam non esse molestandam, donec aliter fuisset ordinatum.

§. .XXII.

De ignorantia nostræ Constitutionis.

89. Licet constitutio pœnalia regulariter ignorantes non liget cap. *dixit Sara.* 32. *quæst.* 4 *c.* 1. *in Constit* cum aliis latissimè aumulatis, per Farinac. *in suis Fragm crim. p.* 1. in verbo *Bannimenta. num.* 28. & in verbo *Constitutio, n.* 685.

Attamen cum Constitutio est Papæ, vel alterius Principis non recognoscentis superiorem, & vlterius est perpetua, tunc talis constitutio ligat etiam ignorantes. Ita communiter Canonistæ *in c. de consiit.*
90. vbi Boïch. *num.* 6. Ant. de Buttio, *num.* 3. & alij allegati per Farin. *locis citatis* in verbo *Bannimenta*, *n.* 42. & in verbo *Constitutio n.* 696.

Et postquam constitutiones sunt publicatæ tunc
91. ignorantia earum non præsumitur, nam quilibet, scire præsumitur, quod publicè scitur, vt dixit Ias. *consil.* 83. *num.* 2. *volum.* 1. Farin. alios allegans in dicto verbo *Bannimenta*, *num.* 29. & in verbo *Constitutio n.* 687.

Et quamvis Crauet. *consil.* 193. *num.* 8. *&* Surd. *de-*
92. *cis. Mantuana* 221. *num.* 14. dixerint, quod hæc scientia præsumpta non sufficit ad imponendam pœnam corporalem.

Attamen Farinac. in dicto verbo *Bannimenta*, *num.* 50. ait in practica se vidisse plures in pœnam corporalem condemnari ex sola hac præsumpta scientia, ac proinde dicit post publicationem constitutionis in locis solitis inanem esse allegationem ignorantiæ.

93. Propter probabilem tamen ignorantiam, quæ fortasse cadere posset in aliquo rustico, vel idiota existimarem minui posse pœnam ordinariam huius nostræ constitutionis, arbitrio tamen Eminentissimorum, & Reuerendissimorum Cardin. Supremorum Inquisitorum.

Ad quos semper recurrendum admoneo cum 94.
agitur de imponendis, pœnis nostræ Constitutionis, vt animaduertit P. Zanard. *in summ. diuinor. præceptorum, tom.* 1. *cap.* 5. *de Fide*, vers. *Tertium genus descendentium.*

Hodie verò, ac hæc euitanda reis solet in expeditione intimari Bulla nostra, & eis bene declarari illius tenor, ne postea se possint illius ignorantia tueri.

Imò cum timor est, ne offendant denunciato- 95.
res, testes &c possunt huiusmodi rei in expeditione post Bullam intimatam, cogi ad fideiubendum in ea maiori summa, qua possunt de non offendendis testibus, accusatoribus, vel denunciatoribus, vt ex pluribus votis manuscriptis Reuerend. D. Marci Anton. Amidani sic in nostro S. Officio practicatum fuisse constat.

§ XXIII.

An rei nostræ Constitutionis torqueantur, & abiurent.

Quoad Torturam existimo breuiter, Reis no- 96.
stris posse dari cum negant se testes, & accusatores &c offendisse, & tamen contra eos extant indicia sufficientia ad torturam & hoc est clarum, nec habet difficultatem.

An autem eis sit danda tortura super intentione? Dicendum est tunc in casu nostro locum esse torturæ super intentione, cum Rei nostri sunt suspecti de hæresi, qood quando accidere possit *infrà* videbimus.

De tortura autem super complicibus, me remitto ad dicta latè in tit. de indiciis, & tortura, in tertia parte operis.

Qunad abiurationem autem aduertendum, quod 97.
de ea in Bulla nostra, nec verbum quidem, ideo in practica tales Rei in Constitutionem nostram incidentes, regulariter non debent abiurare.

An autem eis indicenda sit in aliquo casu abiuratio ab illa pendet quæstiona an scilicet tales Rei in crimina prohibita à Constitutione nostra Incidentes, sint de hæresi suspecti, & quomodo, in qua re

Eymericus *in Directorio part.* 2. *quæst.* 54. *n.* 1. ait lacerantes processus Inquisitionis, & vulnerantes testes in causa fidei, pro eo, quod testificati sunt directè S. Officium impedire, & *num.* 2. addit, quod hi licèt sint multum culpabiles, attamen non esse hæreticos iudicandos, & *quæst.* 56. *num.* 2. vers. *Secundus casus est eadem, part.* 2. ait hosce esse suspectos de hæresi vehementer.

Probat id Eymericus *ibi* primò, quia, qui impedit Officium Inquisitionis excommunicatus est, & elapso anno fit suspectus violenter cap. *vt Inquisitionis* §. *fin. de hæret. in* 6. ergo prius vehementer suspectus erit, quoniam præsumptio violenta non consurgit immediatè ex leui, quoniam ab ea possit incipere, sed ex vehementi.

Secundò, hoc idem probat ex quodam rescripto Vrbani Papæ, Incip. *præ cunctis nostræ mentis*, impresso *in Direct.* 2. *p. fol. mihi* 129. In quo Papa ait posse animaduerti in impeditores, veluti in fautores hæreticorum & defensores, at ij sunt suspecti de hæresi vehementar, igitur,

Pegna

Pegna autem *in comm.d quest.*56.verſ. *& quamquam*, licèt aſſerat ſententiam Eymeriel in terminis iuris eſſe veriſſimam(provt re vera eſt)ait tamen ad iudicaodum , an tales impeditores ſint ſuſpecti de hæreſi, nec ne , diligenter eſſe conſideraodam qualitatem perſunatum, cauſam qua ad impediendum moti fuerunt, &c. nam poteſt, inquit, eſſe quod tales incidentes in Bullam noſtram ſint ruſtici , & idiotæ , vt comm. accidere ſuler, & in his neſcio quomodo poſſit cadere ſuſpicio hæreſis, vel poteſt eſſe quod non ſit idiota , ſed ratio affinatis cum reo eos mouerit ad ſic delinquendum, &c.& Pegnam ibi ſequitur Farin.*de hæreſi* , *quæſt.* 182.*n.*70.qui alios allegat.

Et in caſu , quo ſint huiuſmodi impeditores ſuſpecti , poſſunt torqueri ſupra cauſa, qua moti ſunt ad Sanctum Officium impediendum , vti dixit Pegna *in director. part.*2.*q.*54. *tom.*79.*ſub littera C.* vbi etiam de forma abiurationis , quam talis impeditor Sancti Offieij debetet facere , & Farin.*de hæreſi dicta q.*182.*n.*85.qui alios allegat.

98. Omnes tamen rei in noſtram conſtitutionem incidentes ob crimina in ea prohibita perpetrata,poſt lectam eis publicè , ad aliorum exemplum ſententiam abſolui debent ab excommunicatione lata in noſtra Bulla quam incurrere eos clariſſimè patet, tum ex ſupradictis,tum ex Barboſa *de Officio,& poteſtate Epiſcopi, allegat.*50 *num.* 121. ſic Sacra Congregatio iuſſit quendam reum huiuſce Bullæ abſolui à Cenſuris ſub die 13. Auguſti 1620. vt reperi notatum in Scripturis Eminentiſſ. D. Cardinalis Camporei , vbi etiam quædam mulier rea percuſſionum pugnis datarum cuidam qui in Sancto Officio denunciauerat , fuit præuia abſolutione à Cenſuris,damnata ad ſtandum præ foribus Eccleſiæ bis & habendam domum pro carcere per 6.menſes.

99. Ratio autem quare in Sancto Officio rei noſtri non ſoleant regulariter abiurare , ſumitur ex Doctrina Bonif. Vitalini *in Clem. prima. num.*160. *de hæret.*& Card.Zabar.*ibid in* § *Verùm, il ſecundò n.*7. verſ. *Quartò, quaro* , vbi dicerunt quod impedientes Officium Sanctæ Inquiſitionis, tunc redduntur ſuſpecti de hæreſi , cum id faciant gratia hæreſis, ſecus autem ſi pretio , aut amore carnali,nam tunc contra eos non poteſt procedi vti ſuſpectos de hæreſi, ſed vti conturbantes iuriſdictionem Sancti Officij,& Doctrinam hanc , quæ veriſſima eſt ſequuti fuerunt Farin. *de hæreſi* , *quæſt.* 182. *num.* 87.& Leonardus Duardus *ad Bullam Cœna Domini* , *lib.*2.*Can.*1.*quæſtione* 33. *num.*28. *& ſequent.* In hiſce autem noſtris Catholicis regionibus , non præſumit Sanctum Officium regulariter reos noſtræ conſtitutionis impedimentum præſtare S Officio intuitu hæreſis, & in fidei odium, ſed potius ex affectu carnali ſeu ex alia cauſa , & ideo reis huiuſmodi non ſolet S.Officium regulariter abiurationem iniungere vt patet ex ſententiis quæ in hac materia publicè leguntur.

§. XXIV.

De Pœnis horum reorum.

100. POEnæ horum reorum manifeſtè conſtant ex Bulla noſtra bene verum eſt , quod cum rigoroſiſſima ſit, Eminentiſſ. illi PP. Supremi Inquiſitores ad quos caſus horum reorum ſemper referri debent , illius rigorem in omnibus caſibus non ſeruant , æquitatem potiùs ſequentes , quàm iuris rigorem.

Et ita Farin.*de hæreſi* , *quæſt.* 188.*num.*73.atteſtatur , quemdam carcerarum in S. Officio, qui præparata fuga vulnerauerat ad mortem cuſtodem carcerum fuiſſe ſuſpenſum , provt & hic Cremonæ, quidam Hebræus de anno 1614. fuit ſuſpenſus,ex eo quod occiderat quemdam Hebræum , qui contra eum in S.Officio depoſuerat , vt pluries mihi atteſtatus fuit Reuerendiſſ. D. Io. Bapriſta Stanga Abb. S.Anto.qui Conſultoris munus in noſtro S.Officio per quadraginta annos exercuit.

Sic etiam quando vulnus non eſt lethale , ſed leue , vidi tales ſic offendentes aliquando damnari ad triremes perpetuos, vel ſaltem decennales, provt ita hic Cremonæ fuit executum in perſona vnius, qui baculo percuſſerat quendam teſtem , qui in S. Officio depoſuerat contra eius fratrem , publicè illi lecta ſententia in aula magna Epiſcopatus Cremonæ me ibi præſente , exiſtente ibi Epiſcopo Illuſtriſs.Io.Bapriſta Briuio , & Reuerendiſſ. P.Tho. à Tabia Inquiſitore.

Sic etiam perterrefacientes teſtes , (non tamen ſequuto effectu) aliquando dimiſſi fuerunt cum graui obiurgatione , & intimatione Bullæ noſtræ , vti obſeruatum fuiſſe in caſu ſuo,atteſtatur Monald.*conſ.* 66. *num.....in fi.vol.* 2. Sic etiam cum quidam curſerius S.Officij detuliſſet quoddam præceptum Inquiſitoris vxori cuiuſdam ruſtici , quod abſente viro voluit conſignare eius viro , qui dictum curſerium iniuriis verbalibus affecit , & eum armis inſequutus fuit dicendo *li ſbirro becco torna in dietro à tor il tuo precetto* , Coram Sanctiſſimo die 15. Iulij 1621.fuit annuente eodem Sanctiſſimo probata ſententia de partibus , quod dictus vir incidiſſet in pœnas noſtræ conſtitutionis & quod erat damnandus ad triremes per quinquennium, addito quod ex Benignitate Sanctiſſimi audietur ſi gratiam commutationis petierit attenta viri ruſticitate, & affectu maritali , ita annotauit Eminentiſſ.D. Cardinalis Camporeus ſupremus Inquiſitor manu propria in quodam libro rerum ad Sanctum Officium ſpectantium penes me exiſtente.

Aduerte tamen , benigne Lector , quod ex his exemplis non licebit Inquiſitoribus , nec miniſtris Sancti Officij formare ſibi regulam generalem,quod ſcilicet perterrefacientes puniri debent , *vt ſuprà*,& pariter vulnerantes, nam hoc arbitrium in materia huius Bullæ noſtræ , non eſt Inquiſitorum , nec ordinariorum , ſed Eminentiſſ.DD.Card.Supremorum Inquiſitorum ad quos ſpectat declarare , an Rei noſtri inciderint in pœnas noſtræ conſtitutionis, nec ne , & ad quos ob id conſulto quod huiuſmodi cauſæ ſemper referantur.

Ad finem huius §. nolo omittere pulcherrimum caſum de quo Reuerendiſſ.D.Marc. Ant.Amid.*tom.* 1.*eius votorum caſu* 2.qui hic Crem.accidit , vſque de anno 1592.de quodam , qui omnes teſtes contra eum in S. Officio examinatos accuſauerat , & carcerari fecerat per Iudicem ſæcularem ob varia delicta , & damna ab eis , & eorum animalibus in eius prædiis illata.

Circa quem caſum votum D. Amidani , & vt ipſe ibi atteſtatur maioris partis noſtræ Congregationis Cremonæ fuit , quod, licet illa accuſatio non poſſit dici formaliter perterrefactio, de qua in Bulla noſtra, per text. in l. Accuſationis C.de his quæ.vi, metúſve cauſa fiunt , tamen quia viſa fuit calumnioſa , & doloſa , Reus ille teneretur expenſis ſuis librrare teſtes carceratos , & ſoluere omnes expenſas liberatis à Carcere.

§. XXV.

§. XXV.

Quomodo se debeat gerere Confessarius cum Reis nostræ Constitutionis.

101. Imprimis animaduertere debet Confessarius an pœnitens reus nostræ constitutionis, faueret hæretico, & quem animum habuerit, iuxta tradita *suprà in titulo quarto, de fautoribus*, nam tunc esset excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, in primo Canone, Filliucius *quæst. moralium, tractatu decimo quinto, capit. 6. quæst.* 10. verſ. *quia vero*

102. Si verò, Rei huiusmodi non habuerint animum fauendi hæresi, neque directè, neque indirectè, sed in Bullam nostram inciderint ex passione, amicitiæ, & cætera, tunc certum est eos incidere in excommunicationem memoratæ Constitutionis, *Si de protegendis*.

103. Dubium tamen est, an dicta excommunicatio sit reseruata?

In qua re, communis opinio est eam nemini esse reseruatam, ob idque à quocumque Confessario approbato posse tolli, ita post Nauarrum & Viual. tenuit Filliuc. *quæst. Moralium tractat.* 14. *cap.* 6. *quæsito* 7. *num.* 91. & Bonacina, *de censuris, in specie, disputat.* 2. *quæst.* 2. *puncto* 13. *num.* 6. in eoque fundatur hæc sententia quod de reseruatione dictæ censuræ non constat.

Hæc tamen opinio, apud me est valde dubia, & si essem Confessarius non apponerem manum absolutioni pœnitentis ab hac Censura.

Non enim probabile est Sanctissimum Pontificem tot pœnas constituisse in Reos dictæ constitutionis, & Excommunicationem in eos latam nemini reseruasse, vt à quocumque Confessario posset tolli. Et in praxi Inquisitores in expeditione horum reorum absoluunt eos ab hac censura, cum causas eorum expediunt, & hinc est, quod Sayrus *de censuris, libro tertio, capite trigesimo primo, num.* 7. & Scortia *in selectas Constitutiones Epitome.* 106. *Theorem.* 278. verſ. *pœna prædictorum*, voluerunt excommunicationem dictæ Bullæ, esse reseruatam Summo Pontifici.

Notare etiam debet Confessarius, quod excommunicatio huius Bullæ incurritur à consulente, etiam nullo effectus sequuto, ita colligitur ex verbis illis Bullæ, ibi licet nemo occisu,& cætera in indiuiduo notauit Bonacina *dicto puncto decimo tertio, num.* 4. hoc tamen intelligendum est, iuxta *suprà* dicta *in quæst. de mandante*.

105. Similiter dubitare posset confessarius, quomodo se gerere debeat, cum Reo nostræ Constitutionis, qui incidit in pœnam confiscationis omnium bonorum, an scilicet hanc pœnam debeat in conscientia pati Reus, etiam ante sententiam stantibus verbis Bullæ. Circa quam rem mihi semper placuit sententia Vasquez *in* 1. 2. *D. Thomæ tomo secundo, disputatione centesima septuagesima, capite tertio*, qui voluit, reum in conscientia non teneri subire pœnam illam confiscationis bonorum, & hanc eandem sententiam latissimè defendit Mol. videndus *de iustitia, & iure, tractatu secundo, disputatione nonagesima quinta, per tot.* vbi de confiscatione Bonorum hæretici.

***

TITVLVS XIV.

De Iudæis, & aliis Infidelibus.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi infames sunt, & cur à Regibus nostris Potentissimis expulsi.*
2 *Iudæi an sint haeretici, & qualiter, & seq.*
4 *Inquisitores iurisdictionem non habent in Iudæos nisi in casibus expressis à iure.*
5 *Iudæi in delictis Secularibus subdūtur iudicibus laicis, quid in delictis spiritualibus, vel mixtis, & seq.*
8 *Surd.conſ.*497.*n.*8.*arbitratur in crimine Iudæi rem habentis cum Christiana esse incompetentem.*
9 *Rationes Surdi, & num.* 10.
11 *Contrarium sensit Marius Muta ad capit. Regni Siciliæ, vbi reprobat Surdum loco citato.*
12 *Papa licèt non vt Pastor Iudæorum, ipsi tamen sunt sub pedibus eius, & sub eius dominio, & potestate.*
13 *Inquisitores quomodo possint procedere in hac causa, vbi decisio Sac.Congreg.in hac materia.*
14 *An Inquisitores aliquando iudicent Iudæos, vbi reiicitur Simanch.num.* 15.
16 *Primus casus Bullæ Greg.XIII.concordat cum iure communi, &* 17. *vbi reprobantur Conrad. & Vasq. & seq.*
18 *Iudæi ad Saracenos transeuntes an subsint Inquisitoribus, & quid de Iudæis negantibus Trinitatem.*
19 *Secundus casus Bullæ, qui olim controuertebatur, num.* 20.
21 *Tertius casus Bullæ.*
22 *Quartus casus Bullæ.*
23 *Quis sit Iudex Iudæi Blasphemi.*
24 *Iudæi subsunt Inquisitori, si delinquunt contra fidem nostram.*
25 *Quintus casus Bullæ.*
26 *Sextus casus Bullæ.*
27 *Septimus casus Bullæ.*
28 *Octauus casus Bullæ.*
29 *De duplici Talmud.*
30 *Nonus casus Bullæ.*
31 *Principes seculares in eo non possunt dispensare & sequent.*
35 *Iudæi Imagines conspurcantes an subdantur Inquisitoribus.*
36 *Quid de Iudæis ab eorum bibliis abradentibus test. quæ Christo possunt conuenire.*
37 *De Iudæis facientibus sibi accendi ignem in die Sabbati à Christianis.*
38 *Iurisdictio Inquisitoribus concessa in dicta Constitutione Greg. XIII. an intelligitur priuatiuè, quo ad laicos, num.* 39.
40 *Qualiter Iudæi torquentur, & abiurent, & sequent.*
44 *Quibus pœnis Iudæi puniantur, & an possint ab Inquisitoribus sine Episcopis puniri.*
45 *Paruuli Iudæorum an inuitis parentibus possint baptizari, vbi casus decisus in Congregatione S. Officij Ciuitatis Regiensis.*
46 *Communio cum Iudæis in pertinentibus ad Religionem est illicita, & quid in pertinentibus ad alias res, & seq. vbi pulcherrimus casus decisus in Ciuitate Regij, & seq.*
48 *Fidelis communicans cum Iudæo, si errorem habet in intellectu, est excōmunicatus excōmunicatione Bullæ Cænæ, vbi quod si peccauit ex contemptu.*
49 *De peragendis à Confessario circa hosce communicantes cum Iudæis.*
50 *DD. in hac materia videndi.*

DE Iudæis tractaturi, ea solum examinabimus, quę ad Tribunal S. Officij spectare videbuntur, reliqua non nisi illorum occasione breuissimè attingêtes.

Solummodò antequam horum Iudæorum materiam pertractemus notandum est, quod in toto orbe terrarum non reperitur gens indignior, infamior & abominabilior, quam gens Iudæorum, vt latè probauit Bobadill. videndus *in sua polit. lib. 1 c. 4. de lina je del corregidor.* & Castill. *decis. Regn. Sicil.* 107. *n.* 47. *& seq.* Ob idque iustissimè fuit à Catholicis, & Potentiss. Regibus nostris ab omnibus Regnis suis expulsa, iuxta ea quæ tradiderunt DD. *in* 1. 2. *in materia de fide* sed præsertim Gammachæus Doctor Sorbonicus *q.* 10. *de infidelitate, c.* 31. *concl.* 1. causas expulsionis prædictæ, & eius modum narrant longa serie, Pegna videndus *in suo manuscripto, tract. de temp. gratia, c.* 23. Paschal. *de patr. potest.* 1. *p c.* 7. *n.* 25. *& seq.* & Magister Gil Gonzalez de Auila *in suo libro inscripto Theatro de las grandezas de la Villa de Madrid. lib.* 1. *fol. mihi* 89. *in Rubr. expulsion de los moriscos* anno 1610. An autem per hanc expulsionem Iudæi taliter effecti sint hostes diffidati Regiæ Coronæ, vt bona eorum vti bona hostium possint capi, & deprædari, videndus est Castill. *d. decis.* 107. *per tot. tom.* 2. & Molfes. qui in casu super quo emanauit dicta decisio consuluit, *cons. suo* 17. *post secundum vol. ad consuet. Neapol.*

§ I.

An Iudæi sint Hæretici.

1. ANtequam ad solutionem quæst. propositæ accedamus supponendum est Iudæos esse extra Ecclesiam Dei, patet hoc ex loco illo Pauli ad Corinth. cap. 5. *Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare,* & de hoc est text. in cap. *gaudemus, de diuort.* & in cap. *multi,* 2. *q.* 1. latissiméque hoc probarunt Cardin. Bellarm. *lib.* 3. *cap.* 3. *controuersia generali,* 3. *tomo,* & Ricciullus *de personis extra Ecclesia gremium existentibus lib.* 2. *cap.* 1. *per tot.* vbi alij allegantur: hoc supposito, breuiter

2. Dicendum, Iudæos, & si contra fidem sentiant, attamen non esse hæreticos, ratio huiusce conclusionis est, quia vt hæreticus dicatur, requiritur quod sit Baptizatus, vti latissimè probaui, *in tit. de hæresi, & hæreticis,* nec potest dici ab Ecclesia Dei diuisus, qui numquam in ea fuit, vti dicebat Royas *sing. fidei* 37. *num.* 5.

Conclusionem nostram docuerunt, Royas, *vbi suprà & in tractat. de hæret. p.* 2. *n.* 471. Albertin. *in rubric. de hæret. in* 6. *quæst. num.* 12. Farinac. qui alios plurimos allegat *de hæresi, quæst.* 188. *n.* 128. *& in suis Fragment. crimin.* in verbo *Iudæus, n.* 655. *part.* 2. Leonardus Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.* 2. *Can.* 1. *q.* 21. *per tot.*

3. Licèt autem verè, & propriè Iudæi hæretici non sint, attamen negari non potest, quin saltem impropriè, & largè vocari possint hæretici, ita Ioan. Andr. in cap. *firmissimè, de hæreticis, num.* 3. Lopez *in alleg. hæreticalibus impressis post repetit. ad caput per vestras sext. de donat. Int. Vir. & Vxorem,* §. *post medium,* vers. *& hinc est.* Farin. *dicta quæst.* 178. *n.* 130. qui alios citat, & Leonard. Duardus *loco cit. n.* 5.

4. Hinc est quod Inquisitores hæreticæ prauitatis nullam habent iurisdictionem in Iudæos, ex eo tantum quod Iudæi sunt, cum vt sic, non sint verè Hæretici, pulcherrimum ad hoc est cons. Bald. 315. & cons. 316. *vol.* 1. vbi Rouescal. *in addit.* & Bald. sequutus fuit Decian. *in suis tract. crim. lib.* 5. *c.* 14. *n.* 2. & Farin. *in Fragment. Criminal. parte secunda,* in verbo *Iudæus num.* 556. an autem in aliquibus casibus Iudæi Inquisitorum foro subdantur, infrà videbimus.

§. II.

An Iudæi in delictis subdantur Iurisdictioni Iudicis laici, vel Ecclesiastici.

IN hac re quoad delicta mera sæcularia, qualia 5. sunt homicidia, furta & cætera, clarissimum est, quod Iudæi puniuntur, & subsunt Iurisdictioni Iudicis Laici, ita Marquar. *de Iudæis, p.* 2 *capite nono, num.* 4. vers. *in criminibus verò* Farin. in Fragment. Crimin. in verbo *Iudæus, parte secunda, num.* 663. Ricciul. *de iure person. ext. Ecclesia grem. exist. lib.* 2. *capite quinquagesimo secundo, n.* 5. post Decianum *in tractatu Criminum, lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 2. *in fin.*

Difficultas est quid sit dicendum, in causis mere 6. spiritualibus, vel mixtis, in qua re

Quidam Doctor de Valentia cons. 119. inter consilia Socini senior. *vol.* 4. cui cons. etiam ipse Socinus se subscripsit Clar. in §. *blasph n...* & §. *fin quæst.* 35. *num.* 25. Alex. *cons.* 99. *volumine sexto,* Anania *in Rubr. de Iudæis, num.* 9. Marr. *de iurisdictione, p.* 2. *capite decimo tertio, num.* 14. *& capite decimo sexto num.* 20. voluerunt in delictis merè Ecclesiasticis, vel mixtis solos sæculares Iudices esse competentes.

Mouentur omnes ex illo loco Pauli, *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare.*

Secundò mouentur per text. in cap. *In nonnullis ext de Iudæis,* vbi Papa mandat quod si Iudæi prorumpant in contumeliam Creatoris, puniantur per Iudices, & Principes sæculares.

Sed Bald. *in consilio trecentesimo decimo quinto, & consilio trecentesimo-decimo sexto,* cui cons. se subscripserunt Ioan. de Lignano, & quinque alij Canonistæ Senatus Pedemontani apud Tthesaurum *decisione ducentesima quadragesima prima, num.* 6. vers. 3. *fuis opinio aliorum.* Marquar. *de Iudæis, parte secunda, capite nono per tot.* Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 14 *num.* 2. Bursat. *cons.* 90. *n.* 1. *& seq. vol.* 1. Pegn. *ad director. p.* 2. *cons.* 51. Card. Tuscus in verbo *Iudæus, concl.* 371. *n.* 7. *& seq.* Farin. *in fragm. crim. p.* 1. in verbo *Iudæus n.* 663. & Ricciul. *de iure personarum extra Ecclesia gremium existentium lib.* 2. *c.* 52 *num.* 6. Quibus non obstantibus, generaliter docuerunt in criminibus merè Ecclesiasticis, solos Ecclesiasticos 7. Iudices esse competentes, in mixtis verò posse vtrosque & Ecclesiasticos, & laïcos cognoscere, ita tamen, vt inter eos sit locus præuentioni, Farin. *vbi suprà.*

Probat traditionem hanc DD. text. in cap. *Post miserabilem, de vsuris,* ibi, *Iudæos ad remittendas Christianis vsuras, per Principes, & potestates compelli præcipimus,* cap. *autem in his,* §. *secundum, de verborum signif.* cap. *quod præcipitur* 14. *quæst.* 2. *cap.* 1. *de offic. deleg.* ex quibus clarè colligitur, verbum *præcipimus,* importare iurisdictionem, sicuti etiam importat necessitatem præcisam, ad not. per Doctores *in Rubric. Codice de Mandat. princip.* Quod idem etiam probatur non obscurè, in cap. *postulasti.* de Iudæis, vbi in crimine mixto laicus potest compelli per Ecclesiasticum, vt procedat contra Iudæum, neque obstant opposita, nam

Ad primum respondetur, quod locus ille Pauli intelligi debet de excommunicatione, & aliis pœnis spiritualibus, vt ita intelligit P. Cornel. à Lapide *in dicto loco,* vers. 12. ita etiam Royas *de hæret. part.* 1 *num.* 563.

*num.*563 vbi, qnod aliud dicendum est quoad pœnas corporales, & pecuniarias.

Ad secundum ex text. in d.c. *in nonnullis.* pluribus modis respondetur per Eymeric.*in direct. p.2.q.* 46.*n.*8. quem vide, Abb.verò addit. in cap. *postulasti n. 4. vers.* Et ad istum text. puto respondendum quod cum Papa præcipit Domino temporali, vt Iudæum puniat, hoe facit, quia non ita de facili Ecclesiast.potest Iudæos compellere, sicuti potest iudex laïcus, & ideo Papa id facere intelligitur ad faciliorem executionem institiæ, non per hoc tamen tollitur, quin Papa iotisdictionem habeat in ipsos, maximéque hoc eolligitur ex verbis, canonum ponderatis à Ricciullo *vbi suprà num.*8.*& seq.*

§ III.

De Iudice competente Iudæi rem habentis cum Christiana.

8. SVrdus *in cons.*497 *num.*8.*& seq.*pertractat hanc
pulcherrimam quæstionem an Ecclesiasticus Iu-
dex, sit competens in causa Iudæi committentis sim-
plicem fornicationem cum Christiana, & ibi ipse
eoneludit negatiuè, se tamen remittit in hoc cum
9. maxima humilitate determinationi S. M. E. Mone-
tur Surdus *num.* 9. ex eo quod Iudæi non ligantur
10. Sacris Canonibus. Secundò mouetur *num.*12. ex eo
quod in simplici fornicatione nullus potest consi-
derari in Iudæo contemptus fidei nostræ.

11. Verùm contra Surdum insurrexit doctiss.& religiosiss. I.C. Siculus de nostra iurisprudentia optimè meritus Don Marius Muta & de decreto impugnando totum illud consilium tenet in casu nostro etiam Ecclesiasticum esse iudicem competentem huiusmodi Iudæi, vbi iudicem laïcum in cognitione huiusce criminis præuenerit, quod idem generaliter dixit in omnibus aliis criminibus mixti fori; ita enim tenuit *in suis com.ad c.Reg.Sicil. vol.* 2. *c.* 68. *Reg. Feder. n.*15.vers. *Difficult.est.*

12. Probat autem Muta hanc sententiam suam, ad *cap.*112.*eiusdem Regis, num.*18.ex eo quod in Ecclesia Romana, & in Summo Pontifice adest potestas *super oues, & boues, & vniuersa pecora campi,* ex Psalm. 8. vbi Gloss.ait, quod omnia dixit, qnia nec terrestria, nec cœlestia dimisit, per *oues,* intelliguntor Christiani, per *bestias, & vniuersa pecora campi,* alij infideles, qui quamuis non subsint Rom. Pontifici quoad pastum, quoniam non est eorum pastor, sunt tamen pedibus eius subiecti quo ad dominiūm & potestatem, quæ ibi latè exornat Muta videndus.Si ergo sunt sub Iurisdictione Summi Pontificis, vtique poterit eos punire. & ita *in dicto cap.*68.*num.*12.attestatur in Curia Archiepiscopali Panormi sæpè fuisse punitos similes Iudæos huiusce criminis accusatos, & ex his respondet Muta ad rationes Surdi, quod data iurisdictione concedenda est facultas Ius dicendi, quæ est effectus Iurisdictionis, vt dixit idem Surd. *cons.* 152. *num.*22. *& sequent.*

13. Sed quidquid sit de hac ratione Mutæ, quam nos latè examinauimus in prima parte huius operis tit. primo, de Summ. Pontif. certum est, quod ad materiam nostram spectat, quod si ex probabilibus circumstantiis colligi posset Iudæum eum Christiana fornicationem simplicem habuisse, vel in contemptum Religionis, vel vt Synagogam superiorem esse ostenderet Ecclesiæ, sine dubio Inquisitores Hæreticæ prauitatis contra eos procederent, sicuti Carena de Offic. Inquisit.

procedunt in omnibus casibus in quibus nostram Religionem quoquo modo contemnere præsumunt, vt infra videbimus in Bulla Gregorij XIII. Et post hæc scripta vidi D. Io. Baptistam Ciarlinum *in suis controuersiis forensium iudiciorum, cap.* 42. *num.*50. *& plur. sequent.* vbi latissimè firmauit Iudicem Ecclesiasticum etiam competentem in materia Iudæi se commiscentis cum Christiana, & id melioribus rationibus probat, quam fecerit Muta *vbi suprà*, & respondet omnibus rationibus Surdi *in allegato cons.*497. licet eum non alleget, additque non solum ita in Curiis Ecclesiasticis practicari, sed etiam sic fuisse decisum à Sacra Congregatione Sancti Officij de Vrbe literis peculiaribus datis ab Eminentissimo Domino Cardinali Mellino, æternæ memoriæ, ad Inquisitorem Regij, sub die 11. Iunij 1621. Quibus mandauit ei ne nomine Sancti Officij procederet contra huiusmodi Iudæos carnaliter Christianas cognoscentes, sed eas relinqueret Ordinariis locorum puniendos, prout ita etiam practicasse Episcopum Parlensem qui grauiter puniuit quemdam Iudæum, qui filios ex Christiana susceperat, testis est Boërius *decision.* 316. *num.* 5. vers. *Et ita.*

Ego tamen literas Sacræ Congregationis de quibus *suprà* intelligo, vt procedant dummodò in dicto coitu non adsit aliquis contemptus nostræ Religionis ex coniecturis probabilibus præsumptus, quia tunc sine dubio Inquisitores possent contra huiusmodi Iudæos procedere, vt *suprà* dixi.

§. IV.

An Inquisitores de Iure in aliquibus casibus possint Iudæos punire.

DIcendum breuiter est, seclusis Pontificiis Constitutionibus, & solo Iure communi 14.
attento, Inquisitores in multis casibus posse iudæos, & Saracenos punire, hosce autem casus infrà videbimus. Conclusionem nostram expressè docuerunt Eymeric. latissimè *in Director. Inquisitor. parte secunda, quæstione quadragesima sexta per totam.* Locatus Auctor repertorij Inquisitorum, Comensis *in Lucerna inquisitorum*, omnes in verbo *Iudæus*, Pegna *in commentario dictæ quæstionis quadragesima sexta*, Royas. *de hæreticis, parte prima, num.* 552. *& sequentibus.* Farinac. *fragm.* in verbo *Iudæus parte secunda, num.* 657. *& sequentib.* Decian. *dicto capite* 14. *num.*2. Azeued. *ad Regias Hispaniæ Constitutiones libro octauo, titulo tertio, lege prima, num.* 20. *& sequentib. & num.* 23. vbi quod, licèt Inquisitor, non possit Iudæis pœnas spirituales, & pœnitentiales imponere, sicuti Christianis, potest tamen priuare eos commercio Christianorum, præcipiendo Christianis ne cum Iudæis tractent, & eos carcere, pœnis pecuniariis, & publicis verberibus, & similibus pœnis coërcere.

Ex quibus patet perperam loquutos Simanch. 15.
de Catholica Institutione, capite trigesimo quinto, de Iudæis, num. 11. & Socinus Senior *consilio centesimo decimo nono, num.* 18. *volumine quarto*, vbi concludunt Inquisitores non posse procedere contra Iudæum, qui aduersus Christianum dixerat, *la vostra fede, è fede da pazzi*, & Ancharan. *in consilio decimo quinto*, vbi consuluit, qnod Iudex sæcularis debet Iudæum ponire, qui proiecit immunditias super Crucem, quæ in Li-

taniis deferebatur, sed hæc melius *infrà* declarabitur quæstio.

§. V.

De Bulla Gregorij XIII, Antiqua Iudæorum.

AD difficultates hasce sedandas, emanauit à Sanctissimo Domino nostro Gregor. Papa XIII. Constitutio, quæ incipit, *Antiqua Iudaeorum improbitas*, vbi Papa declarat casus particulares, in quibus Inquisitores possunt contra Iudæos procedere, eam nos breuiter explicabimus *in seq. §.*

§. VI.

De primo casu Bullæ nostræ.

PRimus casus, in quo Inquisitores liberè procedere possunt contra Iudæos, in Bulla nostra, hisce verbis explicatur.

Si quis Iudæus aut infidelis ex iis quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia veluti Deum vnum & æternum, omnipotentem, Creatorem, omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit.

16. Casus hic noster concordat cum iure communi: ita namque ante Bullam prædictam tenuerunt Direct. Inquisit. *p.2.q.46.n.4.* Zanch. *addit. ad cap. 36.* in verbo, *delinquunt circa fidem eorum.* Locatus *in iudiciali Inquis.* verbo *Inuocare, n. 2.* vers. *Quædam alia sunt*, Decian. *in suis tract. Crim. lib.5.cap.14.n.2.* vers. *& insuper notandum.* Marquar. *de Iudæis, p.2.c.9.n.2.* Bursat. *consil.90.n.1.vol.1.* & post Bull. Gregor. XIII. de eaque mentionem facienses, Pegn. *in comm. d. q. q.46.* Zanard. *in Summ. Diuinor. præcept p.1. cap. 4.* vers. *Vltimo subiiciuntur*, Azorius *in Summ. tom. 1. lib.8.cap.21.quæst.12.* Io. Franc. Leon. *in Thesaur. fori Ecclesiastici part. 3. cap. 35. num....* & Farin. qui alios allegat *de hæresi, q. 178. num. 146. & in suis Fragm. Crimin. p.2.* in verbo *Iudæus n. 659.* latissimè Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.1.c.37. n.17.* qui alios allegat.

Rationem huiusce rei assignant Eymeric. & Locatus locis citatis, nam in iis in quibus nobiscum conueniunt à Christianis non distinguuntur, & in his, nec Iudæi sunt, nec pro hæreticis habentur, vnde ea impugnando dicuntur directè fidem Christianam impugnare.

17. Contra tamen hanc conclusionem cēsuerunt Conrad. *lib. 4. de hæret. cap. 42.* & Fernandus Vasquez *Contr. Illustr. lib.1. cap.24.* quorum sententiam contra communem opinionem esse, & nulla niti ratione probauit Pegn. *d. comm. 71. sub litera A.*

18. Dubitari tamen hoc loco potest, an Iudæus ad sectam Saracenorum transiens possit ab Inquisitore puniri. In qua re Oldradus *consil. 51. si Iudæus*, Alber. *in Rubr.* Cod. de Iudæis, *col.1.* vers. *Quæro circa hanc*, Ioan. Andr. *in addit. ad specul. in rubr. de Iudæis circa finem*, vers. *dubitari vidi.* Ioan. de Anan. *in cap. ex speciali in fin. de Iudæis, & Rom. in Singul. 687.* Incip. *Cras Christus ascendit*, tenuerunt talem Iudæum nequaquam puniri posse. Sed, contrarium quod, & puniri possit, ab Inquisitore sit talis Iudæus coërcendus melius docuerunt Campegius *ad Zanch. de hæreticis, cap. 36.* vers. *tandem circa hanc tractationem*, & Decianus *Tract. Criminalium, lib. 5.c.12. num.34.* & hæc opinio non videtur habere probabilem dubitationem post Bullam nostram, in præcitatis verbis, cum enim Secta Saracenorum multa contineat discrepantia à rebus quas com. credunt Iudæi nobiscum, vt videre est ex Eymerico *in Director. p.2. q.46. num. 12.* vers. *Respondetur quod Iudæi.* si Iudæi ad Saracenorum sectam transeunt, per consequens necessarium in aliquibus, communibus Iudæis, cum Christianis discrepant, & ita formaliter sub verbis nostræ Bullæ comprehenduntur, & ita etiam tenuit Eymeric. *in cit. quæst. 46.*

Si tamen Iudæus transiret ad aliquam Sectam, quæ nihil contrarium haberet rebus in quibus Iudæi nobiscum conueniunt tunc iudicarem minimè posse Iudæos ab Inquisitore puniri, & ita rem hanc videntur declarare Campeg. *loco citato in fin.*

Dubitatum etiam ab aliquibus scio, an Iudæi negantes Trinitatem incidant in hunc casum Bullæ, & ratio dubitandi est, quod Trinitas personarum colligatur ex testamento veteri, vt videre ex Mol. *1. p. quæst. 27. art. 1. disput. 2.* vnde tenentes contra Trinitatem dicuntur tenere contra contenta in Bibliis, & sic huiusmodi Iudæi videntur subiici Sancto Officio ad not. per DD. in cap. *Quod super his de voto & votis.* In contrarium tamen est veritas, quia licèt mysterium Trinitatis contineatur in Testamento veteri, id tamen est implicitè, non explicitè, & mysterium hoc semper ignorarunt Iudæi, & ob id dixit Christus *Ioan. 8. neque me scitis, neque Patrem meum*, & hoc pro Rabinismo ordinario supponit Cardin. Bellar. *lib. 2. de Christo cap. 9.* Quare cum ignorantia hæc toleretur in Iudæis ab Ecclesia, vtique ob eam non poterunt puniri.

§. VII.

De secundo casu Bullæ nostræ.

SI Dæmones inuocauerit, consulueritve, aut eorum responsa acceperit, ad illosve sacrificia, aut preces ob diuinationem aliamve causam direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriusve rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obsequia protulerit. 19.

Secundus iste casus est veluti corollarium primi, nam nobiscum conueniunt Iudæi, solum Deum adorandum illique soli vti Deo preces fundendas, ipsúmque solum futura scire, vnde cum Iudæi in casum nostrum secundum huius Bullæ incidentes, prædicta in quibus nobiscum conueniunt saltem facto negent, sequitur casum nostrum esse veluti corollarium primi.

Controuersa olim fuit quæstio, quis in casu hoc Iudæum punire deberet, an Princeps sæcularis, an Inquisitor, & tandem quæst. hac reducta in Curia Rom. Greg. XI. in publico Consistorio mandauit DD. Card. Bonon. & Mutin. quatenus scriberent, & mandarent Episcopo Illerdensi in cuius fortiis Hebræus quidam (qui Dæmones inuocauerat, illis sacrificauerat, responsa expectauerat, & habuerat,) in sequestrum conuocatus erat, quatenus intra certum tempus dictum Hebræum consignaret Episc. Barchinonensi, & P. Eymerico. Inquisit. in Aragonia, & litteras dictorum Card. ponit Eymeric. *dict. q. 46. n. 27.* ad huius casus materiam allegari possunt, & de Iudæis in casum incidentibus, Eymericus *d.q. 46. n. 17.* Campeg. *ad Zanchin. de hæret cap.36.* in verbo *delinquunt circa fidem nostram, in fin* Farin. *de hæresi, q. 178. num. 146.* Io. Franc. Leo. *in Thesaur. fori Ecclesiastici*, remissiuè ad Bullam nostram *cap. 35. num. 119.* Azor. *loco iam supra in primo casu allegato*, & Zanard. *loco ibidem citato.* 20.

§. VIII.

§. VIII.

De tertio casu Bullæ nostræ.

21. *SI Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut quouis alio modo, nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit vel perducere attentauerit.* Et hoc est, quod dicit Eymericus *d. q.* 46. *num.* 4. vers. *Si ergo inueniantur*, ibi, *præsertim in præsentia Christianorum*, vbi Pegna addit, *quia quandoque; ad similia, suo malo exemplo Christianos pertrahunt, vel perducere attentant*, circa conatum huiusmodi, quando debeat puniri, videnda sunt ea, quæ dixi in materia Bullæ Pij V. *Si de protegendis*, vbi latè de hac re.

§. IX.

De quarto casu Bullæ.

22. *SI Saluatorem & D.N. Iesum Christum, purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matrémve Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi Blasphemias quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerint.*

Distinctionem hanc de blasphemiis hæreticalibus & non hæreticalibus ad propositum nostrum Iudæorum pulcherrimè atulit Eymericus *dicta quæst.* 16. *num.* 10. vers. *Respondetur multipliciter.*

23. In blasphemiis namque non hæreticalibus, quoniam delictum illud est, mixti fori, vti probaui *in tit. de Blasphemis, in propria quæst.* de hac re, Iudæos punire potest, & Iudex Ecclesiasticus loci ordinarius, & Iudex sæcularis, ita vt inter eos sit locus præuentioni, prout de delictis mixti fori in genere loquens, in materia nostra Iudæorum, dixit aliis allegatis Farin. *in fragm. crimin. p.* 1. in verb. *Iudæus, num.* 664. & de Iudæo blasph. *al Corpo di Christo la farà cossi*, quod possit puniri, tam ab Ecclesiastico, quàm à sæculari decidit Senatus Pedem, *apud Thesaur. decis.* 241. *n.* 7. vers. 3. *fuit opinio aliorum.*

Sed, quoad Blasphemias hæreticales nominatas in verbis prædictis Bullæ, Iudex erit Inquisitor, vt in Bulla nostra, latè Lazar. *de blasph. quæst.* 6. *n.* 15.

Et licet Alex. & alij allegati per Masquar. *de Iudæis p.* 2. *cap.* 9. *n.* 5. & Far. *de delict. & pœnis q.* 20. *n.* 41. Lazar. *loco suprà citato, n.* 5. tenuerint, quod Iudex sæcularis punit Iudæos in crimine blasphemiæ; attamen illorum doctrina procedit in blasphemia non hæreticali, ita tamen vt etiam Iudex Ecclesiasticus in illo blasphemiæ genere punire possit Iudæum, modo supradicto, nã in hæreticali solus Inquisitor cognoscit.

Quod maximè procedit in casu nostro, in quo Iudæus præsumitur hasce blasphemias proferre in contemptum Religionis Christianæ, & clarum est, quod Iudæus Christi fidem contemnens subditur iudicio Inquisitorum, vt infra dicemus in nono casu;

24. *In Christianæ fidei ignominiam, contemptum, & corruptionem impiè protulerit*, optimè Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *c.* 14. *n.* 2. *in principio*, vbi quod Iudæi subduntur Inquisitori si delinquunt circa fidem nostram contemnendo, vel vilipendendo eam vel etiam committendo aliquid in contumeliam Christi & eius fidei, & Ecclesiæ, ita etiam Royas *in tract. de hæret. p.* 1 *num.* 557. vbi reprobat Socin. Sen. *in cons.* 119. *vol.* 4. qui consuluerat quendam Iudæum non posse puniri ab Inquisitoribus, eo quod aduersus Christianum dixerit (*la vostra fede, è fede da cazzi*, Masquar, *de Iudæis part.* 2. *c.* 9. *n.* 3. Farin. *in Fragm. Crim. part.* 1. in verbo *Iudæus, n.* 657 *& de hæresi q.* 178. *n.* 133. vbi alios plurimos allegat, quibus adde Bald. *cons.* 110. *vol. secundo.*

§. X.

De quinto casu Bullæ.

SI cuiusuis eorum opera, aut consilio vel fauore aliquis Christianus à fide desciuerit quamque semel susceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum seu aliorum Infidelium Ritus, Ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, fauorémve quomodocumque præstiterit, idem etiam erat ante Bullam hanc, vt patet ex annot. per auctor. repert. Inquisit. in verbo *Iudæus*, vers. *item Inquisitor potest*, Marquar. *de Iudæis, p.* 2. *c.* 9. *n.* 3. vers. *Sicut etiam de Iudæo.* Auctor *lucernæ Inquisitorum*, in verbo *Iudæus, num.* 1. Royas *in tractatu de hæret. part.* 1. *num.* 558. latè Campeg. *ad Zanch. de hæresi, c.* 36. vers. *delinquit circa fidem nostram.* Decian. *in tract. crim. lib.* 5. *c.* 14. *n.* 2. latissimè & pulcherrimè Eymericus *in Direct. inquisit. p.* 2. *q.* 44. *n.* 3. & Pegna *in com.* 69 *sub littera C*, vbi etiam de Ritu quo Iudæi facti Christiani ad Iudaismum redeunt, Syluester *in Summ.* in verbo *Hæreticus* 2. *num.* 4. Sanctarellus *de hæresi, cap.* 2. *dub.* 1. *n.* 7. Farin. *de hæresi, q.* 178. *num.* 143. vbi alios allegat, *& num.* 145. 25.

Et ratio huiusce rei est, quia si iudici ratione delicti efficiuntur de foro Inquisitorum, quibus commissa est omnimoda fidei defensio, vti considerauit Bursat. *cons.* 90. *n.* 3. *vol.* 1. aliàs enim melioris essent conditionis, quam Christiani, & sic ex sua malitia præmium exemptionis obtinerent, latè Repert. Inquisit. *vbi suprà*, vers. *An, & ex qua eam, circa mediũ.*

Latissimè de materia omnino videndus. Surd. *cons* 498. *volum.* 4. vbi benè probauit iudicem Ecclesiasticum, & Inquisitorem posse punire quendam Hebræum, ex eo quod instigauerat alium Hebræum factum Christianum, vt rediret ad Iudaismum, & ibi multa opportunè docuit in hac materia Hebræorum delinquentium.

§ XI.

De sexto casu bullæ.

SI quis Cathecumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut Infidelibus, Deo inspirante ad fidem venire volentem post declaratam, nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo, à fide, vel fidei instructione, aut sacri Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, néve regenerationis lauacro abluatur, quovis modo impediuerit, in hoc casu etiam ante Bullam Inquisit. poterant procedere contra Iudæos, optimè Bald. *cons.* 315. *n.* 1. *vol.* 1. *& cons. seq.* vbi Rouescal. *in addit.* Marquar. *de Iudæis p.* 2. *c.* 9. *n.* 3. vers. *Sicut etiam de Iudæo*, Dec. *vbi suprà, d. n.* 2. *& c.* 12. *n.* 8. Farin. *de hæresi, q.* 178. *n.* 143. qui alios allegat, adde Campeg *ad Zanch. de hæret. c.* 36. in §. *delinquunt circa fidem nostram*, vers. *Hoc idem affirmatur.* 26.

§. XII.

De septimo casu Bullæ nostræ.

SEptimò Inquisitores procedere possunt contra Iudæos, Si Apostatas, seu Hæreticos scienter 27.

domi acceptauerint, aluerint, occultauerint, &c. vel eis quomodolibet opem, auxilium, vel fauorem præstiterint.

Et ita etiam in hoc casu posse Inquisitores procedere dixerunt Simanch. *de Cath. Instit.* 35 *de Iudæis, n.* 11. Squilacenf. *in tract. de fide Catholica cap.* 46. *num.* 1. & 2. Pegna dicta verba nostræ Constitutionis allegans 2. *p. Directorij comm.* 76. verf. *Iudæi verò*, & *comm.* 77. verf. *Iudæi propterea*, & Farin. qui alios allegat *de hæresi, q.* 178. *n.* 543. & *q.* 182. *num.* 66.

§. XIII.

De octauo casu Bullæ.

28. OCtauò Inquisitores procedere possunt contra Iudæos, *Si libros hæreticos, vel Talmudicos, aut alios Iudaicos damnatos, vel aliàs prohibitos retinuerint, &c. diuulgauerint, vel in quacumque loca detulerint, aut ad eam rem opem suam accommodauerint.*

De huiusce casus octaui materia, & de prohibita lectione librorum omnium damnatorum etiam Infidelibus, & Iudæis, & quo in casu contrauentionis possint, & debeant ab Inquisitoribus puniri latè Pegna *in* 2. *p. direct. super caput fraternitatis de hæreticis comm.* 3. *in fin.* verf. *Postremo in fine huius commentary*, Bursat. *consil.* 90. *num.* 4. & *seq. volum.* 1. & Farin. *de hæresi, quæst.* 180. *num.* 10. qui alios latissimè allegat.

29. *Vel Talmudicorum*, de duplici Hebræorum Talmuld, Hierosolymitano scilicet, & Babylonico, vide Decian. *in tract. Crim. lib.* 5. *cap.* 12. *num.* 3. Marquat. *de Iudæis p.* 3. *c.* 1. *num.* 49. vbi quid in hoc libro contineatur, Flauius Chetub. *Scholio.* 2. *in Bullam* 20. *Clem. VIII.* Et de speciali prohibitione illius libri, vide Bullam Innocent. IV. incip. *Impia Iudæorum*, & decretum particulare Illustrissimorum Card. Supremorum Inquisit. incip. *Cum sicut nuper*, post Direct. Inquisit. inter litteras Apostolicas pro S. Officio, & vltimo loco Bullam Clem. VIII. incip. *Cum Hebræorum malitia*, de qua in Bullar. nouo, *tom.* 3. *const.* 20.

§. XIV.

De nono casu Bullæ nostræ.

30. NOnò possunt Inquisitores procedere contra Iudæos, *Si Christianos deriserint redemptionisque nostræ Hostiam salutarem in ara Crucis immolatam Christum Dominum ludibrio habentes, quandocumque maximè verò in Sacro Parasceues die, Agnum seu ouem, vel quid aliud Cruci affixerint, aut appenderint, in eamve conspuerint seu quomodocumque contra eam fecerint.* Huc spectant omnia quæ suprà dixi *in* 4. *casu Bullæ nostræ*, verf. *in Christianæ fidei.*

De hac Memoria Pass. D. N. quotannis fieri solita à Iudæis in ludibrium Religionis Christianæ, crucifigendo pueros, agnos, &c. plura Marquard. *de Iudæis parte prima, c.* 7. *n.* 2. sed quod in isto casu puniri debeant per Episcopos vel Iudices seculares, tenuerunt post Oldrad. *cons.* 36. Repertor. Inquisitorum in verbo *Iudæus*, §. *An Inquisitor possit procedere*, & Decian. *in tractat. Crim. lib.* 5. *cap.* 12. *num.* 18.

Verum quam malè isti loquuti sint, patet ex alleg. suprà in quarto casu Bullæ, vbi plurimos allegani, qui generaliter, & bene docuerunt, Iudæos vilipendentes Ecclesiam, Christum, & Christianam fidem puniri debere ab Inquisitore, vnde cum isti Iudæi Cruci affigentes oues, &c. vilipendant Christum non video, quomodo possint à Iurisdictione Inquisitorum subtrahi, stante verò dispositione Bullæ nostræ clarissimum est cessare omnes aduersariorum doctrinas.

§. XV.

De decimo, & vltimo casu Bullæ.

SI Nutrices Christianas contra Sacrorum Canonum statuta, diuersorumque Rom. Pontificum, &c. sanctiones, adhuc retinuerint. 31.

Dubitari hoc loco potest, an Iudæis licitum sit retinere nutrices extra domum, in qua re,

Cardinalis in cap. *ad hæc, de Iudæis*, verf. *oppono*, & Abb. *ibid num.* 2. voluerint id Iudæis licere, nam text. in dicto cap. *ad hæc*, qui illud prohibet, habet hæc verba, *in eorumdem domibus.*

Sed contrarium est verius, vti probarunt aliis pluribus relatis, Sanch. *ad præcepta Decalogi, lib.* 2. *cap.* 31. *num.* 13. & Ricciull. *de iure personar. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 37. nam siue in domo propria, siue extra retineantur nutrices, semper ob familiaritatem adest periculum subuersionis, quæ fuit ratio decidendi, in dicto cap. *ad hæc.*

Neque obstant illa verba, in eorumdem domibus, nam illa non fuerunt apposita ad restringendam prohibitionem, sed gratia frequentioris vsus, vti bene declarat Sanch. *vbi suprà.*

Ratio autem quare hic casus in bulla nostra reseruetur Inquisitoribus est, quia est contra decorem Christianæ religionis, quo nos Christiani, qui sumus filij liberæ, seruiamus filij ancillæ, qui sunt Iudæi, quæ est ratio assignata à text. in cap. & *si Iudæos, de Iudæis*, Sanch. *vbi suprà, num.* 20. & Ricciullus *loco allegato, num.* 12. 32.

Ex quibus sequitur, quod princeps sæcularis, non potest in hoc dispensare, cum decori Christianæ Religionis derogari nequeat, ita Ricciull. *d. num.* 12. 33.

Imo nec Episcopi ob eandem rationem poterunt in hoc dispensare, etiam vt extra domum nutrix retineatur, Ricciull. *vbi suprà, num.* 18. Sanch. *d. cap.* 31. *num.* 27.

Aut eas retinens die, qua Sanctiss. Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, lac vno, vel pluribus diebus diebus, in latrinas, cloacas, & alia loca effaudere coegerint, & cum ex hoc maximè Christus D. N. vilipendatur, non est dubium quin optimè statutum sit, vt in hoc quoque casu procedant Inquisitores, vt patet ex alleg. supra, & de huiusmodi Iudæis coegentibus nutrices lac in cloacas effundere post susceptum corpus D. N. vide text. In cap. & *si Iudæos, de Iudæis.* Calder. *cons.* 2. incip. *Iudæus dolosè, & appensatè, sub titulo de Iudæis*, & Campeg. *ad Zaneh. de hæret. cap.* 36. §. *Delinquunt*, cap. *fidem nostram*, verf. *Hoc idem affirmatur.* 34.

§. XVI.

De aliis casibus, in quibus Iudæi subsunt foro Inquisitorum.

ACcusantur quandoque Iudæi in hoc Tribunali S. Inquisitionis, quod imagines Sanctorum fregerint, vel conspurcauerint, & tunc clarissimum est, quod possunt contra eos Inquisitores procedere, tanquam vilipendentes Christianam fidem, & Religionem, ex allegatis *suprà, in* 4. *casu Bullæ Gregorij XIII.* an autem hoc sit delictum mixti 35.

mixti fori, dixi in titul. *de Blasphemia*, *in propria quæstione* & hic casus videtur in Bulla Greg. comprehensus, in 9. casu, vbi de Iudæo conspuente in Crucem, & si in vim 4. casus Bullæ puniri debent ab Inquisitoribus Iudæi, verbo *Hæreticales Blasphemias proferentes*, cur non ab iisdem puniri debent Iudæi facto blasphemias committentes, conspurcando scilicet imagines, & ita in proposito arguit Azened. *Regiar. constit. lib. 1 tit. 1. l. 3. n. 9.* vti etiam eum allegaui, *in tit. de blasphemia.*

36. Secundò Inquisitores procedere possunt contra Iudæos abradantes in bibliis verba, quæ Christo conuenire possunt, & tripudiantes, ornatiusque incedentes in die Veneris sancti, de quibus Alex. *consil. 233. num. 6. volum. 6.* & Lazar. *de blasphemia quæst. 2. num. 33.*

37. Tertiò procedunt Inquisitores contra Iudæos, sibi accendi facientes ignem in die sabbati per Christianos, vel eorum opera vtentes in seruitiis vilibus, & item contra Christianos Iudæis in supradictis inseruientes, nam omnia hæc tendunt ad decorem cultus Iudaici, & in ludibrium religionis Christianæ, ostendentes sese Iudæi Christianis superiores, in eo quod possunt, ita cautum esse peculiari constitutione Nicolai V. quæ incipit, *super gregem Dominicum*, §. *Nec possunt* sub dat. Romæ Kal. Iulij 1447. Pontificatus anno primo, attestatur Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium lib 2 cap. 39. num.* 18. Sic etiam pluries rescripsit Sacr. Congregatio Eminentiss. DD. Generalium Inquisitorum, & Reuerendiss. Inquisitori Cremonæ, vt ex litteris eiusdem sacræ Congregationis, quæ conseruantur in Archiuio nostræ ciuitatis, prout etiam scio plures Hebræos, qui pluries opera Christianorum vsi fuerant in exercitiis vilibus fuisse condemnatos ad carceres formales. & alias pœnas arbitrarias ab Ordinariis, & Inquisitoribus.

§. XVII.

An iurisdictio concessa Inquisitoribus à Gregor. XIII. in casibus de quibus suprà, an Iudæi sint Hæretici, intelligitur priuatiuè, quoad laicos.

38. Breuiter dicendum, quod in casibus de quibus in Bulla, & etiam in præcedentibus Inquisitores procedunt priuatiuè, quoad Iudices laicos, ita Scaccia *de iudic. ciuilibus. crimin. & hæretical. lib. libro primo, cap.* 12. *num.* 53. vbi dixit, quod ea quæ Inquisitoribus delegantur, semper delegantur priuatiuè, quoad laicos Iudices, & ita etiam vt plurimum practicatur in hoc Tribunali, etiam in Iudæis fractoribus imaginum, qui non videtur casus explicitè comprehensus in Bulla.

Et in omni casu, cum Inquisitores præueniunt in cognitione, seu captura, &c. contra Iudæos imaginum fractores, sine vlla tunc difficultate procedunt, nec laicus vllo se modo intromittit in cognitione illa, & ita sanctum Officium puniuit grauiter quendam Iudæum, qui in terra Sablonetæ conduxerat domum cuiusdam Christiani, in qua aderat imago Beatæ Mariæ Virginis, quæ ex post reperta fuit conspurcata, & deleta ab eius filiis, ipso sciente, & non obstante, cum facilè posset & teneretur, vti mihi significauit Reuerendissim. Abb. Sanct. Anton. Crem. in nostro sanct. Officio Consultor, & collega ac affinis meus amantissimus.

39. Quoad casus tamen explicitè in Bulla comprehensos clarissima est supradicta doctrina, quod iurisdictio sit Inquisitorum priuatiuè quoad laicos, iudices, idque non obscurè colligi posse videtur, ex verbis memoratæ Bullæ Gregorij XIII. ibi, *statuimus, & declaramus Inquisitores hæreticæ prauitatis liberè procedere posse in omnibus causis, & casibus qui, sequuntur*, verbum enim, *liberè*, multum ampliat dispositionem, & excludit omne impedimentum, & alterius cuiuscumque contradictionem, vt singulariter dixit Decian. *consilio 41. n. 14. volum. 2.* & Cardinal. Tuschus *Practic. conclusion. tomo secundo, littera D, conclus.* 106. *num.* 4. *& seq. & tomo quinto, littera L, conclus.* 335. *num.* 5. *& sequent.* & liberè non dicerentur in casibus Bullæ procedere Inquisitores posse, si etiam iudices laici de illis possent cognoscere, etiam vbi ipsi præuenissent, & in omni casu Inquisitores sunt iudices competentes ad cognoscendum an iurisdictio sit sua, Freitas *ad Roder. de Confess. sollicit. quæst. 5. num. 39.*

§. XVIII.

De Tortura, & Abiuratione Iudæis iniungenda.

Distinguenda hoc loco sunt Iudæorum delicta, quæ triplicis generis esse solent, alia namque sunt delicta, contra ea quæ nobis, & ipsis sunt communia qualia sunt delicta 1. 2. 3. & 8. casus Bullæ nostræ Gregorianæ, nam quoad retinentes Talmud, quod dicatur delinquere contra fidem nobis, & ipsis communem, patet, quia licet dictus liber contineat plurimas Blasphemias contra Christum, & B. V. M. attamen continet etiam plura contraria iis quæ nobis, & ipsis sunt communia, vt videre est apud Marquar. *de Iudæis part. 3. cap. 1. num. 49.* & hoc respectu tantùm, dicuntur Iudæi delinquere modo dicto. 40.

Alia sunt delicta Iudæorum contra fidem nostram, qualia sunt, alia delicta comprehensa in aliis casibus Bullæ, & etiam in 8. casu ratione librorum continentium hæreses, quoad nostram fidem tantùm.

Alia sunt delicta contra eorum fidem propriam, & de his hoc loco non est agendum, nam ea non puniuntur, vt suprà vidimus in prima quæstione.

Quoad delicta Iudæorum primi generis, quoniam in his, & quoad eos, & quoad nos sunt Hæretici, vti dixit Eymericus *in director. Inquisit. part. 2. quæst. 46. num. 3. & seq.* ideo in his, 41.

Si Iudæi veritatem non fateantur, & adsint indicia sufficientia ad torturam, iuxta ea, quæ dixi de Indic. & tortur. torquentur pro veritate habenda.

Si verò veritatem fateantur, se scilicet v. g. dixisse Deum non esse omnipotentem interrogatique super intentione, & credulitate respondeant, se ita etiam credidisse, coguntur abiurare de formali, vti verè Hæretici, Eymeric. *in direct. d. quæst. 46. in fin.* vers. *quo Iudæo*, vbi Pegn. *com. 71. eod.* vers. *ponit formam abiurationis ab hæretico facienda.* Zauardus *in summ. diuinor. præcept. cap. 4. tom. 1.* vers. *si igitur in supradictis.*

Si autem intentionem negent, super ea torquentur, & in omnibus, & per omnia eodem modo contra eos proceditur, ac contra Christianos, & iisdem pœnis plectuntur, ac ipsi Christiani, & pro gradu suspicionis, vel leuis vel vehementis abiurare solent.

Quoad delicta verò secundi generis torquentur tantummodo pro habenda veritate, & super 42.

complicibus, nam in his verè ipsi hæretici non sunt, sed quoniam contra fidem nostram grauissimè delinquunt, ideo puniri debent grauissimis pœnis de quibus in constitutione Greg. XIII. & Clem. VIII. nec in isto casu coguntur ad abiurationem, quoniam Ecclesia non cogit eos ad fidem, & eos in suis ritibus tolerat.

§. XIX.

Quibus pœnis Iudæi & alij infideles puniantur.

43. INquisitores punire solent Iudæos, delinquentes in casibus prædictis variis pœnis, priuationis communionis cum Christianis, pecuniariis, carceris etiam perpetui, verberum, & etiam traditionis, brachio sæculari, & hoc pro modo, & qualitate delictorum, & iuxta Pontificias constitutiones, de quibus suprà, ita Zanch. *de hæreticis, cap. 36. num. 4.* vbi Campeg. Syluest. in verbo *Iudæus q. 5.* Zanardus *in summ. diuinor. præcept. tom. 1. cap. 4.* vers. *secundò puniatur*, latè Pegna *ad Director. parte secunda, quæst. 44. comm. 69. sub littera C*, Bursat. *cons. 90.* vbi de Iudæo penes quem reperti fuerunt libri prohibitæ lectionis.

44. Tandem animaduertendum, quod nec Inquisitor sine Episcopo, nec Episcopus sine Inquisitore punire possunt, Iudæum, cum committit aliquod crimen, pro quo sint subiecti iurisdictioni Inquisitorum, ita Pegna. *dicta comm. 69.* vers. *Illud hic non est omittendum*, & Farin. *de hæresi, q. 27. §. n. 147.*

§. XX.

An paruuli Iudæorum possint baptizari inuitis parentibus.

45. QVamuis maxima de hac re sit controuersia, inter D. Th. & Scotum, magis tamen communis opinio est negatiua, quam latissimè pluribus cumulatis probauit Ricciull. *de iure person. &c. l. 2. c. 31.* sufficit tamen, quod adsit consensus Aui paterni, licet pater Iudæus infantis contradiceret, latissimè Gratian. *discept. 977. tomo quinto*, vbi etiam attestatur, quod ita fuit iudicatum, si tamen infans Iudæus inuitis parentibus de facto baptizaretur, vtique cogendus esset ad obseruantiã Baptismi, Afflict. *decis. 151.* Ricciull. *vbi supra, cap. 34.* Ex quo patet falsam, & erroneam esse opinionem Calder. *cons. 3. n. 2. de Iud.* vbi consuluit talem infantem sic baptizatum dèbere ali penes patrem Iudæum, præstita per patrem cautione de eo restit. cum ad legitimam ætatem peruenisset, Ricciull. *vbi suprà, num. 4.* vbi etiam, quod ita Romæ 22. Octobris 1587. fuit iudicatum cuius autem ætatis debeant esse pueri Iudæorum, vt possint inuitis parentibus baptizari, vide Ricciull. *vbi supra, cap 33. per tot.*

Et post hæc scripta visus D. Io. Baptista Ciarlinus I. C. de nostra Iurisprudentia benemeritus, ac Vicarius meritissimus Episcopi Regensis *in suis controuer. forensium iudiciorum cap. 42. fere per totum, & maxime n. 46.* vbi attestatur in Ciuitate Regij, sub die 23. Septembris 1629. re etiam participata cum Reuerendiss. P. Inquisitore illius ciuitatis, & in eius Congregatione S. Officij proposita quendam puerum Iudæorum annorum octo fuisse baptizatum, quia instanter baptismum petierat, non obstantibus contradictionibus parentum qui prætendebant examinari dictum puerum ipsis etiam præsentibus, & videntibus ac audientibus eum dicentem se velle fieri Christianum, vt certi essent, de eius voluntate.

Hæc tamen, quæ diximus de Baptismo infantium Iudæorum cessant in infantibus hæreticorum, si enim hæretici cogi possunt ad Baptismum filiorum suorum, quia ex quo in Album Christianorum relati sunt Ecclesiæ subditi effecti sunt, bene Gamachæus *in 2. 2. quæst. 10. de infidelitate, capit. 34.* vers. *de hæreticorum filiis.*

§. XXI.

Quomodo Confessarius se gerere debeat cum conuersantibus, cum Iudæis, & aliis Infidelibus

IMprimis animaduertat Confessarius, prohibitam esse communicationem cum Iudæis in respicientibus Religionem, ita D. Thom. *in 2. 2. quæst. 169. art. 2. ad 4.* Sanch. *in sum. l. 1. c. 7. n. 1.* latissimè Ricciull. *de iure person. extra Ecclesiæ gremium existentium lib. 2. c. 39. per tot. cap.* vbi infert vtiliter ad multa in praxi necessaria. 46.

Ex quo infero ad pulcherrimam quæstionem, quæ de facto accidit in Ciuitate Regij, teste D. Io. Baptista Ciarlino Vicario Generali illius Ciuitatis *in supra cit. cap. 42. suarum controuer. num. 72. & seq.* de quodam Iudæo, qui dum Catechizaretur, ex quo eius Vxor numquam voluit à Iudaismo recedere ab ea instanter requirebatur, vt ei daret libellum repudij more Iudæorum, vt & ipsa posset alteri nubere, verùm habito colloquio de hac re in pluribus Congregat. ad hoc factis, & cum Reuerendissimo Inquisitore illius Ciuitatis, ipsemet vti Vicarius Generalis denegauit dicto Iudæo licentiam dandi libellum repudij dictæ eius vxori modo Iudæorum, idque rectissimè factum fuit, quia quidquid sit de tempore, quo legalium obseruatio cœpit esse mortifera, in quo ego sequor opinionem Scoti *in quarto sent. dist. tertia, quæst. quarta*, quam latissimè tuetur olim præceptor meus amantissimus P. Faber *in quarta disp. 10. cap. 6.* certissimum est, quod nunc obseruatio legalium, & sic oblatio repudij secundum formam traditam à Moyse Deuter. 24. vbi Tostatus & Cornelius à Lapide, omnibus etiam Iudæis est mortifera.

Quinimo in rebus etiam politicis ea communio prohibita est fideli cum Iudæo, ex qua resultare potest nimia familiaritas, Ricciullus, *vbi supra c. 41.* per totum, vnde infert non licere Christiano simul habitare cum Iudæo, nec cum eo spurcissimè commisceri, quod delictum à nostris Mediol. Constitutionibus, in titulo de Iudæis, punitur pœna mortis naturalis, nec vti opera Medici Hæbrei, nec cum eisdem ad ludos, nuptias, & conuiuia ire, quæ omnia, & alia plura latissimè ibi prosequitur Ricciull. videndus *& pluribus captibus seq.* 47.

Secundò considerare debet Confessarius an Christianus communicando cum Iudæo habuerit in intellectu errorem, credendo scilicet Ecclesiam errare prohibendo tale commercium, nam tunc talis esset excommunicatus excommun. Bullæ Cœnæ Domini, Belloch. *de casib. reseru. p. 2 q. 9. in Tabell. Pisaur. num. 143.* & si non habuerit talem errorem interrogandus est Christianus, an saltem cum Iudæo communicauerit, ex contemptu Ecclesiæ, vel Episcopi, nam ratione huius contemptus formalis, communicatio, quæ aliàs esset venialis, euaderet mortalis, Belloch. *vbi suprà 141. & seq.* 48.

Tertiò

49. Tertiò, conetur Confessarius inducere pœnitentem ad contritionem suorum peccatorum, ostendendo ei grauitatem delicti, & periculum cui se exposuit, nam iuxta illud Psalm.17. *Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris.*

50. Quartò, iniunget Confessarius pœnitenti, & satisfactoriam, & præseruatoriam pœnitentiam prudenti ipsius arbitrio, qualitati delicti, & illius circunstantiis accommodatam.

Interim de tota hac Iudæorum materia, videndus est, P. Gauant. in Manuali Episcoporum in verbo *Iudæi*, & omnes Summistæ, *ibid.* Modern. Barbos. *in Collectan. decretal. toto titulo de Iudæis*, & Azeued. *ad Regias Hispan. Constitutiones, lib.8. titul.2. de los Iudios y moros, l. Secunda*, & Concilium nostrum Prouinciale quintum.

TITVLVS XV.

De edentibus carnes in diebus prohibitis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis circa delectum ciborum.*
2 *Dies in quibus quis carnes comedere nequit, vbi de ieiunio Quadragesimæ.*
3 *Comedens carnes diebus vetitis est suspectus de hæresi, & quando non, seq.*
6 *Quis possit licentiam concedere, carnes comedendi in diebus prohibitis.*
7 *Qualiter huiusmodi rei sint suspecti, & sequent.*
11 *Inquisitores sunt iudices huius criminis.*
12 *Inquisitores an procedant contra comedentes pisces, & carnes, vbi aliqui licentiam habent comedendi carnes, & seq.*
14 *Infirmitas qualiter probetur.*
15 *De tortura, abiuratione, & pœnis horum reorum, & 16.*
17 *Quomodo Confessarius se gerere debeat cum huiusmodi reis.*

§. I.

De hæresibus circa delectum ciborum.

1. PRæmittendum est hoc loco, antiquam extare hæresim, nostris temporibus, renouatam à Sectariis quibusdam, improbantem in ieiuniis delectum ciborum, quàm latè (vt alios omittam) reprobauit Gregor. Valentia, *tomo tertio, in Summ. Diu. Thom. disputatione 9. quæstione 2. puncto 2.* versicul.1. *controuersum inter nos, & Sectarios est*, vbi plurimis scripturæ sacræ locis, Conciliorum antiquorum, & Sanctorum Patrum auctoritatibus probat, de fide certum esse Ieiunium nostrum, cum delectu ciborum, id est cum abstinentia à carnibus, & aliquando ab ouis, & lactaciniis, vt in Quadragesima, vtile esse & laudabile, quod & nouissimè deffinitum à sacro Tridentino Concilio constat apud omnes, *Sess. 25. de reformat.* cap. *de delectu ciborum, ieiuniis, &c.* vbi Modernus Barbos. *in suis Collect.* allegat concordantes Doctorum auctoritates.

§. II.

An comedens carnes in diebus prohibitis sit suspectus de hæresi.

ANtequam ad quæstionem nostram accedamus, notandi primò sunt dies quibus prohibitum est carnes comedere, de quibus glos. in cap. *de esu*, verbo *feria, de consecrat. distinct.5.* & sunt dies Veneris, & Sabbati, Archid. dicto cap. *de esu num.2.* latissimè Azor. *institut. Moral. tom.1. lib.7. cap.15.* per plures Quæst. vbi, quid dicendum de ferias quarta, quæ tamen non est de præcepto, sed tantùm de consilio, glos. *vbi suprà*, Graff. *de casibus reseru. lib.2. cap.10. num.3.* Item omnes dies quadragesimæ, omnes vigiliæ, dies quatuor temporum de quibus Graff. *vbi suprà*, & Azor. *loco citato, cap.12.13. & 14.* vbi latissimè, & eruditissimè agit de hisce diebus, & ieiunio in ipsis seruando. In Quadrages. tamen non licet vesci ouis, nec laticiniis, non quia tale Ieiunium intrinsecè includat abstinentiam à lacticiniis, sed quia distincto præcepto præcipitur talis abstinentia, cap. *denique, dist.4.* quod probatur, quia cessante præcepto Ieiunij in Quadragesima, scilicet in diebus Dominicis, non cessat tunc præceptum abstinentiæ à lacticiniis, Sanch. *lib. 4. in præcepta Decalog. cap.11. num.53.* & Portel. *in dubijs regularibus*, verbo *Ieiunium num.8.* 2.

Neque in his partibus curandum est, de sententia Lusitanorum, quam latissimè tuetur Fagundez *in præcepta Ecclesiæ, præcepto 4. lib.1. cap.2. num.10. & pluribus sequentibus*, quod seclusa consuetudine, ex vi solius iuris communis, eius lacticiniorum in Quadrages. non est prohibitus, tum quia Lusitanis exceptis, iisque non omnibus contraria opinio communissima est, contra quam attentantes dicuntur natare contra torrentem omnium ferè DD. tum quia in his partibus adest consuetudo ab omnibus recepta, & in omnibus Tribunalibus ferè canonizata, vetans vsum lacticiniorum in Quadrag. & in S. Officio quotidie puniuntur tale præceptum frangentes, Diana post hæc scripta visus *resolut. moral. part.3. tract.6. resol.80.* vbi latè de hac opinione Fagundez. His sic præmissis.

Dico breuiter comedentem carnes, oua, & lacticinia in diebus vetitis, esse de hæresi suspectum, ita docuerunt, Repert. Inquisitor. in verbo *cognoscere*, vers. *sed an Iudex Inquisitor*, Paris. *consil.169. num.67. volum.4.* Peña *ad director. part.3. com.14.* vers. *Ecclesiastica Sacramenta, & part. 2. quæst. 55. comm. 80.* versic. *& ob hanc præsumptionem*, Zanch. *de hæretic. cap.35. num. 2.* ibi, *non abstinet ab esu carnium, vbi præcipit Ecclesia*, Farin. *de hæresi, quæst.178. num.80.* Riminald. Iun. *consil.395. num.20.* vers. *Quinque testes deponunt*, Alex Raudensis *var. resol. cap.5. n.7. & 10.* Homobonus de Bonis *de casibus reseruatis, part. 2. casu finali*, vers. *3. vt à carnibus*, Graff. *de casibus reseruat. lib.2. cap. 10. num.21.* Genuens. *in praxi Curiæ Archiepiscopalis Neapolit. cap.18. num.11.* vers. *comedentes carnes*, Marius Italia *de Immunit. Ecclesiæ, lib.1. cap.5. & 6. num.131.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici impressa Neap. de anno 1620. resol.423.* vers. *carnes comedentes*. Zerola (à quo Ricc. totam suam resolut.423. desumpsit, ad verbum) in verbo *casus*, vers. *carnes comedentes.* 3.

Ratio huius conclusionis desumi potest, ex verbis D. Gregor. relatis in cap. *si qui sunt, dist.81.* peccatum (ait) paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum 4.

se

se asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit.

Confirmari hoc potest ex traditis per Sotum *in relect.de heresi*, vbi dixit, quod facere opera mala, aliquando tamen ab hæreticis laudata, & probata, inducit hæresis suspicionem, quod dictum licet generaliter non sit verum, cum illud latè confutauerit Ludouic.à Paramo *de Orig.S.Inquisit. l. 3. quæst.10.n.7.& seq.*

Attamen, existimo ego dictum illud procedere posse, vbi opus quod fit, magis communiter ab hæreticis laudaretur, & probaretur, & de illo essent plurimæ speciales hæreses provt adsunt in casu nostro, in quo omnes fere nostri temporis hæretici conueniunt, in reprobando ciborum delectu in ieiuniis, vt videre est ex Valent.*supra citato*, Bellarm. *in particulari libro de ieiunio*. & Leonard.de Lessio *de iustitia, & iure lib. 4.cap. 2. de ieiunio. dubit. 5. num.25.& seq.*

5. Hæc tamen hæresis suspicio cessat, vbi quis licentiam habet comedendi carnes in diebus vetitis, nam tunc licitè carnes comeduntur, & quod lege permittente fit, pœnam non meretur, *l.Graccus*, *Cod.ad l.Iul.de Adult.* vel vbi omnis contemptus cessaret, & adesset infirmitas corporis, & sine licentia, Paris. *cons.169.num.68.seq.vol.4.*

6. Difficultas est à quo debeat hæc licentia dari, nam Syluester in verbo *Ieiunium*, *quæst.7.* Caiet.2.2. *quæst.147. art.3. & in summ.* in verbo *Ieiunium*, & alij dixerunt licentiam hanc dari posse à solo parocho saltem ex probata consuetudine.

Hostiens.verò, & Butrius, in cap.*consilium*, *de obseru. ieiuniorum* tenuerunt, licentiam hanc posse dari à solo Episcopo, mouentur ex eo quod Parochi habent ius tantummodò in iis quæ ad forum pertinent interius, at dispensare ab obseruatione Ieiunij, &c.non est ex spectantibus ad forum interius, sed exterius, igitur.

Ego breuiter cum Filliucio *quæst. moral. tom. 2. tract.27.c.6.q.10.n.16 & seq.* qui alios allegat, dico

Primò si quis iustam habeat causam, vel non ieiunandi, vel carnes in diebus vetitis comedendi, & causa illa sit certa, talis non eget dispensatione. Ratio est quia obligatio legis tollitur superueniente causa, & necessitate, atque ita etiam tenuit Bonacin. *de legibus disput.10.quæst.1.punct. 2.num.5.* Quinimo addit Filliucius, *vbi suprà*, *num.* 128. quod si quis dubitet de causa sufficienti, si Medicus iudicet causam sufficientem, nulla vlterius requiritur dispensatio Abbas cap.*consilium §.preterea de obseru.Ieiun.*

Secundò dico, si Medicus dubitet de sufficientia causæ, tunc recurrendum est ad Episcopum, & vbi illius copia haberi non possit, vel vbi adesset consuetudo, ad Parochum, ita Bonacina qui alios allegat *vbi suprà*, vers.*dixi modò*, Filliucius *loco citato, num.*127. Azorius *Instit. Moral.tom.1.lib.7.c.*18. *quæst.*8. Graff.*in decis.part.1 lib.2.cap.16.n.*20.

Ex quibus colligitur, quod comedens carnes in die Ieiunij, etiam sine licentia superioris, si id non faciat in Ecclesiæ contemptum, sed ex iusta causa, maximè per Medicum approbata, non est de hæresi suspectus, ita etiam in terminis nostris docuit Paris.*cons.169.num.68.& seq.vol.4.*

Vnde in hac re, magna vtendum est prudentia, & circumspectione, ne viros alioquin Catholicos hæreticos iudicemus.

Quæri tamen hoc loco potest quid sentiendum sit de edente in diebus ieiunij, quædam animalia, de quibus dubitari potest, an sint pisces, vel carnes, vt sunt ponticus, vulgo lodria camaleones &c. & breuiter in hac re semper recurrendum est ad iudicium Medicorum, vt in proposita quæstione, dixit Fagundez, *in quartum Ecclesiæ præceptum, leg. secunda, cap.2.num.9.*

In omni tamen casu, tales, meo iudicio essent ab Inquisitoribus vocandi, & vti temerarij grauiter ore tenus obiurgandi, quantum enim est ex se exponunt se periculo frangendi Ecclesiæ præceptum, circa delectum ciborum.

§. III.

An Rei nostri sint suspecti de heresi leuiter, vel vehementer.

Communiter DD.suspicionem hæresis orientem ex comestione carnis, vel ciborum prohibitorum in diebus Ieiunij, vt Quadragesimæ &c. resoluunt esse suspicionem vehementem, ita namque docuit Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. dicto cap.18.num.11.*vers.*Comedentes carnes*, Peña *ad director.p.2.comm.80.*vers.*& ob hanc præsumptionem*, vbi expresè dixit, Vescentem carnibus absque licentia, & necessitate in diebus prohibitis esse suspectum de hæresi vehementer, licèt hoc interdum ab ingluuie, & voracitate prodire possit, & idem voluit idem Peña *part.3. comm.24.*vers. *Ecclesiastica Sacramenta.* 7.

Verùm hoc intelligendum est, vt procedat, dummodò vltra carentiam licentiæ, & defectum causæ, concurrant etiam, quod pluries comederit carnes, quod reprehensus, vel dictam reprehensionem parui fecerit, vel verba illa hæreticorum propria, quod intrat per os non coinquinat animam, impiè protulerit, & quod Inquisitus sit malæ vitæ, & famæ, vtpote, quod Ecclesiæ Sacramentis non vtatur, quod Ecclesias, non frequentet, &c. hisce namque concurrentibus non est vllo modo dubitandum, quin vehemens oriatur ex dicta comestione vetita, hæresis suspicio, aliàs leuis tantummodò suspicio orietur. 8.

Quod comprobari potest ex pulcherrime traditis per Peñam *p.3.comm.24.*vers.*denique* vbi dicit, *quod omnia opera per quæ quis dissidet à communi vita fidelium, aut. ab Ecclesiæ probatis ritibus, & consuetudinibus aut à receptis Patrum doctrinis, & preceptis, quæ communes magis, quam priuatos respiciunt, aut heresim inducunt, aut heresis suspicionem*, Iunctis traditis per eundem Peñam *part.2.comm.80.*vers. *& ob hanc*, vbi *quod vehemens suspicio heresis oritur ex signis exterioribus operum, vel verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, quod qui talia facit est hereticus.* 9.

At comedens carnes modo iam dicto dissidet à communi vita, &c. & ex tali comestione sumitur argumentum, quod qui talia facit, seu modo prædicto carnes comedit, vtplurimum est Hæreticus, igitur, &c.

Ad cognoscendam etiam qualitatem suspicionis, diligenter inspiciendæ sunt omnes circunstantiæ, de quibus Peña *ad direct. part.2.comm.3.* vbi de Præsumptione oriente ex retentione librorum prohibitorum, nec facilè credi debet hunc, vel illum esse vehementer de hæresi suspectum, quia in hoc, vel illo auctore legatur, ex tali, vel tali causa oriri vehementem hæresis suspicionem, vt etiam optimè animaduertit Peña *ad d.rect.part. 2. comm.* 81.vers. *Postremò vnum hoc.* 10.

§. IV.

§. IV.

Quis sit Iudex huius criminis.

11. BReuiter dicendum, huiusce criminis Iudices competentes esse Inquisitores hæreticæ prauitatis, ita Repertor.Inquisit.in verbo *cognoscere*, vers. *Sed an Iudex Inquisitorum*, Zanch. *de haeret.cap.*35. *num.*2.Zetola *in Praxi Episcop.*in verbo *casus*, vers. *carnes comedentes*, Ricc. *in praxi fori Ecclesiastici resol.*423.vers.*Carnes comedentes.*

Probatur conclusio ex eo, quod ad Inquisitores pertinet iudicare omnes hæreticos, & de hæresi suspectos, secundum glos. communiter receptam, *in Clem.nolentes, de haeret.*Ioan.Andr.Gemin.& alij in cap.*ne aliqui de haeret. in* 6. Ludouic. à Paramo, qui alios plurimos allegat *de Orig.S. Officij, lib.*3. *quaest.* 10. *num.*97. *& seq* at ex *suprà* probatis tales comedentes carnes in diebus prohibitis, sunt de hæresi supecti, igitur, &c.

12. Sed hoc loco pulcherrima sese offert quæstio discutienda, quam quandoque scio fuisse in Trib.S. Officij agitatam, num scilicet habens licentiam comedendi carnes, in diebus prohibitis si comedat carnes & etiam pisces, subdatur foro Inquisit. ita vt in illum, vti de hæresi suspectum possint inquirere? In qua re, priùs videndum est, an illud licitè sine peccato fiat nam ex hoc facilior sequetur resolutio difficultatis propositæ.

Nauarrus *cons.*5. *de obseruat. ieiun. lib.*3. *in antiq.* quem sequitur Graff. *de casibus reseruatis lib.*2.*cap.*10.*num.*50.vers. 18. *Immunem*, voluit dispensatum, vt possit edere carnes, peccare si in eodem prandio, & mensa pisces manducet, licet possit fauori suo renuncians, vno die comedere carnes, altero pisces, idem dixit Graff.*in suis aureis decis. p.*1.*cap.*57.*lib.*2. *num.*59.vbi rationem adducit, nam vel talis comedens potest comedere pisces, & sic cum careat necessitate comedendi carnes, non potest illas comedere, vel non potest comedere pisces, & peccat illos comedendo, nisi ait ipse, modicitas eum excusaret, aliàs talis peccaret mortaliter.

Filliucius autem *moral. qq.lib.* 2.*tractat.*27.*cap.*4. *quaest.*5.primò quidem cum Nauarro & Graffio censet licere vno die comedere carnes, & alio pisces, & mane etiam vnum, vespere autem aliud, ratio istius, rei est, quia dispensatus. vt possit edere carnes, dicitur quoddam priuilegium habere, priuilegiatus autem non cogitur semper vti priuilegio, sed aliquando potest se conformare cum Iure communi, nec ob id dici potest dispensationis causam inanem esse, contingit enim plerisque esum continuum piscium nocere, non autem interruptum, & in hoc ait Fillucius omnes conuenire.

Secundò addit Filliucius,*num.*53.probabilius esse, licitè, & absque culpa licere taliter dispensato edere pisces, in eadem mensa. Ratio est, quia iam per dispensationem solutus est ab obligatione legis humanæ imperantis abstinentiam carnis vetitis diebus, igitur contra legem illam non peccat, & ad argumentum Graff. de quo *suprà*, respondetur, quod clarum est aliquos adesse, quibus continuatus vsus piscium nocet, non vsus interruptus. Secundò clarum etiam est minus nocituros pisces simul cum carnibus esos, quam solos. Tertiò si peccabit talis, fortassè poterit peccare contra temperantiam, si pisces ei sint vehementer nocituri, non contra legem Ecclesiæ abstinentiam præcipientis, à qua fuit dispensatus, cum dispensatio in dubio præsumitur iusta.

Confirmantur huc vsque dicta ad hominem, contra Nauarr. & Graffium, nam ratio illa, vel pisces ei nocent, vel non, militat etiam in comedente pisces diuersis diebus, vel in diuersis mensis; nam si pisces eis nocent, igitur semper peccabit, tam in vna mensa, quam in pluribus comedendo, si non nocent, iniusta est dispensatio.

Ex his patet, quid sit dicendum ad quæstionem propositam, nam sentio, contra dispensatum, vt possit edere carnes, si pisces comedat non posse per Sanctum Officium inquiri, vti de hæresi suspectum, tum quia talis licitè comedit pisces, igitur ob id non debet censeri suspectus de hæresi, tum quia obligatio legis Ecclesiasticæ abstinentiam à carnibus præcipientis, iam quoad hunc, fuit per dispensationem sublata, & quatenus etiam talis peccet contra temperantiam, non ob id potest dici suspectus de hæresi Lutheranorum, & aliorum hæreticorum delectum ciborum in ieiuniis improbantium, quinimò addo, quod existente licentia cessat contemptus Ecclesiæ, in quo propriè, & formaliter fundatur suspicio hæresis in hoc crimine.

Si tamen Sanctum Officium, & illius fiscus probaret dispensationem obtentam fuisse dolosè, arbitrarer posse tunc Inquisitores contra talem inquirere, nec sufficeret, si fiscus allegaret dispensatum comedere etiam pisces, nam potest esse quod talis comedens peccet tantùm contra temperantiam. 13

In hac etiam re, vide Comitolum *in suis respons. moralibus, lib.*4.*q.*49.*difficult.*3.

§ V.

Quomodo probetur infirmitas.

QVoniam Rei nostri, vtplurimum allegant se carnes comedisse ob infirmitatem, quo casu clarum est ipsis incumbere onus probandi talem infirmitatem, tamquam suæ intentionis fundamentum, Mascard.*de probat.concl.*1295.& Pacian.*de probat.lib.*1.*titul.*54.*num.*8. cum enim morbus qualis sit, cum qua homo non nascitur, non præsumitur, Dec.*cons.*521.*num.*16.Borgnin. *decis.*7.*num.* 15. *vol.*2. latissimè Thom.Actius *de infirmitat.part.* 1.*Rubr.*38. ideò aliqua de modo probandi infirmitatem (remissiuè tamen ad DD.) dicenda sunt. 14

Primò igitur infirmitas probatur per attestationem Medicorum, ita Mascard.*de probat.concl.*897.*n.* 12. Thom. Actius *in tract. legali de infirmit. rubr.* 37. *num.*1.

Secundò probatur per testes domesticos, Mascard. *concl.*897.*num* 15.*& concl.*1072.*n.*6. Alex.*cons.* 148. *lib.*2. Actius *vbi suprà, num.* 11.*& seq.*

Tertiò probatur per iuramentum infirmi, Decian. *cons.*14.*num.*31.*lib.*3.circa quod vide Odd.*de restit. in integr.q.*11.*n.*41.

Quartò probatur per aspectum corporis ægroti, ita Actius *dicta rubr.*37.*num.*28.vt v.g. si facies sit extenuata, tristis &c.& generaliter, de variis aliis modis probandi infirmitatem.vide Odd.*de rest.in integrum, quaest.*11.Mascardum.*in citatis conclusionibus*, vbi alios Doctores allegat.

§. VI.

De tortura, abiuratione & pœnis huiusmodi Reis imponendis.

QVoad torturam super intentione, illa non videtur danda regulariter, nisi vehementer suspectis, 15

ctis, vt dixi in tit. *de Blasphem. Sortileg.* vnde cum comedentes carnes in diebus prohibitis erunt suspecti vehementer, torqueri debent super intentione, & vbi se non grauent abiurare de vehementi, punirique pœnis quibus vehementer suspecti puniri solent, maximè autem debent eis imponi ieiunia, vt in quo peccauerunt puniantur.

Si tamen isti carnes comedentes non erunt confessi, nec conuicti, adsint tamen indicia ad torturam, poterunt torqueri pro veritate habenda.

26. Quoad suspectus verò de leui, hi post abiuratio-nem de leui videntur dimittendi cum pœnitentiis salutaribus, maximè verò ieiuniis, nisi etiam quoad istos suspicio sit talis, quod videatur necessarium ante abiurationem eos torquere super intentione, iuxta ea quæ dixi *in tit. de blasphemis* §. 10. *n. 49. & seq.* ad quæ in omnibus me remitto.

Qui verò ea tali comestione suspecti non redduntur, sed tamen aliqualiter deliquisse reperiuntur, vel comedendo in media nocte, in hora illa diuisoria vnius diei ab alio, vel ex aliqua infirmitate, sed sine licentia, vel etiam inaduertenter, vel cum aliquo scandalo, sed cum licentia, in hisce casibus omissa abiuratione, videntur grauissimè obiurgandi, & cum aliquorum ieiuniorum impositione, vel aliis etiam pœnitentiis salutaribus dimittendi.

§. VII.

Quomodo cum Reis nostris se gerere debeat Confessarius.

SIcuti in omnibus aliis delictis, ita & in hoc, Confessarius pœnitentem monere debet an errorem, in intellectu habuerit, credens Ecclesiam non potuisse statis diebus delectum ciborum ordinare, nam in hoc casu erit pœnitens ligatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, vti notauit Belloch. *de casibus reseruatis, part. 1. quæst. 9. in Tabell. Pisaur. num.* 81. *&* 86. & si non habuit errorem in intellectu, an saltem in voluntate prauam habuerit dispositionem, & peccauerit ex contemptu.

Mox interrogabit eum de omnibus peccati huiusce circunstantiis, & præsertim de scandalo, & demonstrata ei istius criminis grauitate, ex quo saltem virtualiter Ecclesiæ claues contemnuntur, si peccatum hoc non sit reseruatum Episcopo loci, vt est in multis Ciuitatibus, pœnitentem absoluet, iniunctis ei ieiuniis, & carnium abstinentia per tempus bene visum, vt sic in eo in quo peccauit, puniatur, ita Belloch. *vbi suprà num.* 88.

TITVLVS XVI.

De varijs propositionum gradibus.

SVMMARIVM.

1 *Varij enumerantur gradus propositionum.*
2 *Quid sit propositio hæretica, & an talis sit, etiamsi proferatur à non hæretico, & seq.*
4 *Dicere Tobiam non habuisse Canem, an sit propositio hæretica.*
5 *Propositio erronea quæ sit? Exemplum huius propositionis, & seq.*
7 *Quid sit propositio sapiens hæresim.*
8 *Quid sit propositio temeraria, vbi latè de Donatione Constantini, & Angelorum Custodia.*
9 *Quid sit propositio schismatica.*
10 *Quid sit propositio male sonans, offensiua piarum aurium, & seq.*
12 *Quid sit propositio scandalosa, vbi etiam de propositione Blasphema, & nonnulla notanda de hoc delicto.*
13 *Quid sit propositio iniuriosa.*
14 *Vna propositio potest habere plures ex prædictis gradibus, & an Ecclesia possit errare in qualificatione propositionum.*
17 *Inquisitores procedunt contra assertores harum propositionum & hæc facultas eis non est sublata per facultatem concessam Episcopis à Tridentino procedendi contra Concionatores proferentes similes propositiones, & seq.*
18 *Contra Concionatores antedictos Episcopi, & Inquisitores procedunt vti delegati.*
19 *Contra laicos verò Episcopi vti Ordinarij, & inquisitores vti delegati.*
20 *Praxis procedendi contra assertores damnabilium propositionum, & sequent. vbi quid de assertore propositionis hæreticæ, si se eam credidisse asserat; an debeat abiurare de formali, vbi etiam quid de Sortilega ad amorem, quæ credidit Dæmonem posse cogere hominis voluntatem.*
21 *Praxis procedendi, contra assertores propositionum dubiarum.*
22 *Praxis procedendi, contra assertorem propositionis scandalosæ, temerariæ, &c.*
23 *Forma reuocationis similium propositionum, remissiuè.*

VAtios damnabilium propositionum gradus enumerare solent DD. quos ipsi videntur desumpsisse ex Concilio Constantiensi *sess. 8. in sententia damnationis Articulorum Ioan. Vuiclef. & sess. 15. in sententia damnationis, Ioan. Hus*, in quibus sententiis Concilium mentionem facit propositionis, hæreticæ, erroneæ, hæresim sapientis, &c. 1.

§. I.

De propositione hæretica.

PRopositio hæretica dicitur, quæ apertè alicui Catholicæ veritati, de fide definitæ contraria est, ita Simanch. *de Cathol. instit. tit. 34. num.* 3. Albertin. *de agnosc. assert. q. 6. num.* 1. Suar. *de Fide disp.* 19. *sect. 2. n. 2.* & Ricciull. *de Iure person. extr. Ecclesiæ gremium existentium, lib. 5. cap. 8. n. 1.* 2.

Atque hæc procedunt, siue propositio ab hæretico proferatur, siue à Catholico, nam semper propositio contraria alicui veritati de fide definitæ, erit hæretica, ita Suar. *loc. cit. n. 3.* & Ricciull. *d. cap. 8. n. 3.* quidquid in contrarium voluerit Caiet. *in 2. 2. quæst. 11. art. 1.* 3.

An autem hæretica sit propositio, si quis assereret aliquid contra ea, quæ habentur in sacra Scriptura, puta si diceret Tobiam non habuisse canem? Dubitarunt nonnulli.

Verùm non est dubitandum, quin talis propositio sit hæretica, ita Royas *de hæret. part. 1. num.* 474. Et Ricciull. *loco cit. num.* 4. vbi etiam, quod ipse crederet in facti contingentia, asserentem talem propositionem esse examinandum, & si post informationem, adhuc in sua opinione persisteret, esse contra eum vti hæreticum procedendum, ita Albert. *de agnosc. proposit. quæst. 30. num.* 15. 4.

§. II.

§ II.

De propositione erronea.

Licet valde controuersum sit quid sit propositio erronea, attamen magis communis eorum opinio videtur esse, qui dixerunt,

5. Propositionem erroneam esse eam, quæ est contra veritatem aliquam ab Ecclesia non definitam, vel non omnibus manifestam, vel à proferente ignoratam, ac proinde propositionem erroneam minus continere, quam propositionem hæreticam, ita Simancha *d. titul.* 54. *num.*8. Albert. *quæst.*6. *num.*... Suar. *dicta sect.* 2. *num.* 11. *& sequent.* Ricciul. *dict. cap.*8. *num.*10. Ludouic. à Paramo *de origine S. Inquisitionis lib.*4. *quæst.*3. *num.*105. Bariol. *in floribus Directi. titulo de varijs propositionum gradibus*, §. *quid est propositio erronea*, vbi quod illa est, quæ continet errorem contra veritatem aliquam obscuram, nondum ab Ecclesia definitam, Molfes. *in summa tom.*1. *tract.*11. *cap.*1 *num.*5.

6. Exemplum dat Suar. *loco cit. num.*13. huiusce propositionis erroneæ, aitque propositionem hanc, Beata virgo peccauit venialiter aliquando, ante Concilium Tridentinum fuisse erroneam tantùm, quoniam cõtraria opinio (licèt semper fuerit Cath.) attamen nondum erat definita de fide.

§. III.

De alijs propositionum gradibus.

7. Propositio sapiens hæresim ea est, quæ prima consideratione habet sensum hæreticum, pie tamen intellecta potest habere sensum Catholicum, vt si quis dicat Bibliam esse falsam, nam prima facie propositio est hæretica, quia omnia in Biblia contenta sunt vera, sed quia potest intelligi de Biblia alicuius particularis per fraudem impressoris deprauata, propositio illa cum hac qualitate efficitur Cathol. ita Simanch *dict. tit.*54 *num.*6. Albert. *vbi suprà, n.*2. Bariol. *loc. alleg.* §. *quid est propositio sapiens hæresim*, vbi quod ea etiam dicitur propositio talis, ex qua, cum notorio vero, quod negati non potest, sequitur hæresis, vt si quis diceret, omnis homo existens Romæ est in peccato mortali, nam ex hac propositione iuncta alia notoriè vera, infantes Romæ existentes sunt homines, sequitur hæresis, scilicet infantes nouiter baptizatos, &c. esse in peccato mortali, atque hic modus hunc propositionis gratum explicandi placet Suarez *dicta sectione secunda, num.*17.

8. Propositio temeraria, est qua aliquid tanquam certum asseritur, quod nulla potest ratione, vel auctoritate efficaciter probari, vt si quis diceret, quod mundus intra 10. annos finietur, ita Albert. *vbi suprà, num.* 7. Ricciull. *dicto cap.*8. *num.* 11. Suar. *dicta sect.* 2. *num.* 20. Ludouicus à Paramo *dicto lib.* 3. *quæst.*5. *n.*108. Molfes. *in summa tom.*1. *tract.*11. *cap.*1. *num.*61.

Opportunè hoc loco quæri potest, quam censuram mereantur DD. illi qui negant donationem factam à Constantino Ecclesiæ, seu B. Syluestro, & eius successoribus, de qua in cap. *Constantinus* 96. *distinctione.*

Et quidem præsupposito, non posse probabiliter dubitari saltem hodiernis temporibus non solum de veritate, sed nec etiam de validitate donationis Constantini, vt latissimè probatunt, Baron. *in sacris Annalibus, Anno Domini* 314. *num.*117. *& seq.* Maria *de iurisdictione* 1 *part. cap.*30. *& seq.* Azeued. *ad lib primum nouæ recompil. legum Hispaniæ tit.*2. *l.*6.5. Illescas *in Histor. Pontif. tom.*1. *in vita Syluestri, lib.*2. *cap.*1. *fol. mihi* 54. Camil. Borell. *ad speculum Principum Belluga rubr.*9. in verbo (*Beato Syluestro*) Ramirez *de lege Regia*, §.1. *num.*45. *& in addit. sub littera O*, Ioan. de Soloraano *de iure Indiarum, lib.*1. *cap.*12. *num.*5. *& seq.* Bursat. *conf.*124. *vol.*1. *per totum.* Rodericus à Cunha latissimè in dicto cap. *Constantinus*, vbi impugnat omnia contraria argumentis quæ in hoc ab hæreticis, & præsertim ab impio, & temerario Valla, & nonè à Moderois hæreticis, & I.C. Saxoniæ adducuntur,

Dicendum est, DD. qui contra donationem hanc sentiunt ad minus temerarios esse censendos & vt tales ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis puniendos, quia hæc opinio est contra communem sensum Summorum Pontificum, Theologorum, Canonistarum, & I.C. de quibus Bursat. *vbi suprà.*

Dixi ad minus, quia Albert. *de agnosc. assert. Cathol. quæst.*17. *num.*1. Abb. *conf.*54. *lib.*1. & Rol *conf.*88 *num.*18. *lib.*1. & illos qui hodie tenent donationem Constantini non valere non procul esse ab hæresi, & Valenzoola *in defensione Monitorij contra Venetos, part.*3. *num* 51. ait opinionem illam esse damnatam in Concilio Constantiensi *sess.* 8. & Balla Martini, Couarr. *var. resol. lib.*4. *cap.*16. *n.*8. ait nulli Catholico licere in hac re aduersus Apostolicam Sedem loqui, & oblatrare.

Et ad ea quæ inculcant impij Saxones, quod Imperator non potest abdicare à se superioritatis Ius, quod habet in feudis, & Ciuitatibus suis, legat benignus lector integrum consilium eruditissimi D. Spadæ Aduocati Romani *inter conf. Farin. vol.* 3. *conf.*198. vltra Doctores suprà allegatos.

Interim, quia nostri instituti non est hanc materiam plenius pertractare, videantur vltra *suprà* allegatos Copin. *de Sacra Politia forensi lib* 3. *tit.*7. *num.*17 Gothofred. *Nouell.*7. *cap.*2. Cæual. *quæst.*345. Camill. Borel. *de Cath. Regis præst. cap.*47. *num.* 20. Ludouic à Paramo *de Orig. S. Inquisit. lib.*3. *quæst.*1. *opin. num* 41. *& seq.* vbi latissimè Afflict. *in proœm. Const. Regni quæst.*2. Card. Tuschus *tom.*2. verbo *Donatio, concl.*689.

Eandem temeritatis notam merentur qui custodiam Angelicam tenentes ex sacris Scripturis reuelatam multis in locis, de quibus Suar. *de Angelis, l.*6. *cap.* 17. *per totum*, assererent tamen singulis hominibus, singulos Angelos non esse deputatos ad custodiam contra illud Matth.18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris*, & contra communem sensum omnium Patrum quos all. gat Suar. *vbi suprà, num.*8. & alij infra allegandi, quidquid in contrarium oblatrauerint Caluinos, & Centuriatores apud eundem Suarez *eodem loco*, & quod talia asserentes ad minus temerarij sint habendi, dixerunt P. Raphaël Auersa *in* 1. *part. D. Thom quæst.*51. *sect.*6. *vers. Secundò singulos homines*, ibi, *adeo ve absque graui temeritate*, & P. Alarcon eruditiss. pariter ac doctissimus vir Soc. Iesu *in eadem.* 1. *part. tr.*6. *disp.*10. *c.*1. vbi quod sine errore, & temeritate negari nequit singulis hominibus, singulos esse Angelos ad custodiam deputatos, idem docuerunt P. Prop. *ibid. q.*64. *dub.*3. & Vasq *disp.*145. *c.*1. qui alios citauit.

In hac etiam materia propositionis temerariæ, bene aduertendum est ad exempla, quæ tradunt DD. nam aliquando ipsi notant aliquam propositionem aliqua nota, quàm verè ea propositio non meretur, sic P. Hieronymus à Tauacia *in floribus Theologiæ impressis Valentiæ in Hispania de anno*

anno 1622. *in sua quæst. vltima Prologi primi libri sententiarum*, verſ. *Temeraria propositio dicitur*, ait hanc propositionem *plures fœminæ saluantur quàm viri*, esse temerariam.

Sed verè fallitur hic auctor non solum enim, ea propositio non est temeraria, sed imo probabilissima est DD. sententia plures fœminas saluari, & prædestinatas esse, quam masculos, vt latissimè probauit, & rationibus, & auctoritatibus eruditissimus P. Ruicius *in tract. de prædestinat. disput.* 56. qui omnino erit videndus, & P. Did. Alarcon *in* 1. *part. D. Thom. tract.* 4. *disp.* 6. *cap.* 2. verſ. *Quarta difficultas, in fin.*

9. Propositio schismatica est, quæ parit in Ecclesia diuisionem, vt si quis diceret posse dari in Ecclesia duos Pontifices, Simanch *dicto tit.* 54 *num.* 14. Ludouic. à Patamo *num.* 111. Ricciull. *num.* 13. Molfeſ. *in summa tom.* 1. *tract.* 11 *cap.* 1. *num.* 62.

10. Propositio malè sonans est, quæ licet nude sumpta videatur Cath. tamen iuncta cum circunstantiis loci, temporis, & personarum malè sonat, vt propositio hæc, *fides iustificat*, nam nunc attentis hæresibus modernis dicitur male sonare, ita Ludouic. à Patamo *num.* 107. *loco citato*, & Suar. *in sæpè citata sect.* 2. *num.* 18. Molfeſ. *vbi supra, num.* 59. vbi quod talis etiam esset propositio illius, qui assereret, quod plures saluantur in statu sæculari, quàm religioso.

11. Et ab hac propositionum specie parum, aut etiam nihil distare videtur, propositio piarum aurium offensiua, vti dixit Suar. *loco citat. num.* 19.

12. Propositio scandalosa est quæ in materia doctrinæ solet præbere occasionem errandi, ita Ricciull. *d. c.* 8. *n.* 14. & Suar. *sect.* 2. *n.* 19. *circa medium*, Molfeſ. *vbi supra, num.* 60

Propositio blasphema est, qua Deo, vel Sanctis, maledicta, iniuriæ, & inconuenientia dantur attributa Simanch. *vbi suprà, num.* 16. de materia huius propositionis videndus est totus titulus, *de Blasphemis*, ibi, *tamen dictis nunc addo*, de qualitate blasphem. *al sangue, al Corpo & Puttana*, videndum esse Manaldum *conſ.* 10. & 11. *vol.* 2. vbi latè de constitutione Pij V. & de testibus deponentibus contra blasphemum, Simon de Prætis videndus *conſ.* 51. *per totum*, & quod Blasphem. *Puttana, &c.* sit hæreticalis, vti tenui *in d. tit.* vide instructionem ad Vicarios Sancti Officij, impressam Mutinæ, in tit. *de li Bestemmiatori*, fol. mihi 13. vbi hæc blasphemia enumeratur inter hæreticales, & de blasphemia *Pouerinazzo*, vide Bertazz. *conſ.* 553. vbi eius filius *in addit.* verſ. *Ex his.* Et de blasphemia *Potta della V. & Malanagio il giorno d'oggi*, si illo die cadat dies festus alicuius, Sancti; vide Viscont. *in suis concl. iuris sub litera B*, verbo *blasphemia*, & de verbis *Por vida de Dios*, an sint blasphema, & an hæresim sapiant, Sanch. *in summ lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 36. & de dicta blasphemia, & de sequentibus *Descreo de Dios, Malgrado Aya Dios, ne hà poder en Dios, ni pesa à Dios*, latiſſ. Azeued. *Ad Regias Hispaniæ Constitutiones nouæ recompilationis. l.* 8. *titul.* 4. *l.* 5. *per totam*, vbi etiam de verbis *de Boto à Dios, & no le puo far Dios*, & de iurante per membra pudenda Christi, B. M. V. & Sanctorum, *& n.* 60. *& seq.* vbi latè de blasphemia ad Corpus Dei, & quod etiam Inquisitores possunt procedere contra proferentes hanc blasphemiam, quod intelligo ego, vbi proferens ea verba crederet Deum habere vere membra. Videatur Sanch. *in summ. dict. cap.* 32. *num.* 30. & de verbis *al Corpo di Christo*, vide Thesaur. *decis.* 241. *per totum*, & de pœnis blasphemis imponendis, vide Azeued. *vbi suprà*, Fernand. de Otero *diu. q. Iuris, part.* 3. *quæst.* 14. Negusant. Iun. *conſ.* 496. Ricc. *quotid. rerum fori Ecclesiastici, part.* 3. *resol.* 40. *& pluribus sequentibus*, Pallador. *q. quotid. quotid. quæstione* 18. *post eius tractatum quotid. differentiarum iuris*, Auendan. omnino videndus *de exequendis mandatis Regum Hispaniæ. part.* 2. *cap.* 5. *per totum* Franc. Bernard. Porr. *in fasciculo rerum criminalium, fol. mihi* 45. *&* 107. Nouar. *in Pragmat. Regni, Collect.* 41. Marchesel. *quæst.* 50. *&* 51. Scottia *in selectas Rom. Pontif. const. theoremat.* 222. atque hæc incidenter occasione Propositionis Blasphemæ, de hac materia Blasphemiarum dicta sufficiant, ad propositum igitur tituli nostri redeundo.

Propositio iniuriosa est, quæ detrahit alicui fidelium statui, vt sunt verba, quæ proferuntur aliquando contra aliquas Religiones, vel contra aliquam personam insignem, ita Albert. *quæst.* 6. *num.* 9. Simanch. *titul.* 54. *num.* 18. Ricciull. *dicto cap.* 8. *num.* 15. Bariola. *in floribus direct. loco cit.* apud quem etiam habentur alij similium propositionum gradus, à supra enumeratis tamen parum distantes, ideò ad eum lectorem remitto, & ad Ricciull. Molfeſ. Suar. & alios *suprà* allegatos, quibus addi potest omnino videndus P. Hieron. Tamarit. à Tauatitia *in suis floribus Theolog. com.* 1. *quæst.* 17. *seu vltima Prologi Magistri sent.* 13.

Tandem in hac materia notandum, quod omnes animaduertunt, non repugnare, imo sæpe euenire solere, vt vni soli propositioni plures gradus ex supra memoratis conueniant, ita Simanch. *dict. tit.* 54. *num.* 19. Albert. *dict. q.* 6. *num.* 27. Ricciull. *dict. cap.* 8. *num.* 17. verſ. *Cæterùm*, Suar. *d. sect.* 2. *num.* 21. verſ. *aliud est obseruandum*, vbi hoc probat ex Concilio Constantiensi *seſſ.* 22. vbi propositio illa, *Christus quotidie peccat*, licet possit Catholicè intelligi declarando illam in suis membris, attamen nominatur ibi à Concilio, erronea, scandalosa, & piarum aurium offensiua, de hisce etiam propositionibus videndus est P. Zanard. *in summ Diuin. præceptor part.* 1. *rubrica de Fide, verſ.* 26. & Lælius Zechius *part.* 1. *summæ rubr. de fide, cap.* 11 *num.* 3. 14

Solet tamen hoc loco etiam disputari, num Ecclesia in qualificatione harum propositionum possit errare, statuendo v. g. hanc propositionem esse erroneam, illam scandalosam, &c.

In qua re certum est Ecclesiam non posse errare, & Bannez 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 2 ait erroneum esse aut errori proximum asserere Ecclesiam posse errare, sed verius est esse hæreticum. vt cum Maldero, & aliis docuit Coninch. *de fide, spe, & charitate disp.* 18. *dub.* 8. *num.* 135. aliàs Ecclesia non esset columna, & firmamentum veritatis, vt dicit Paulus ad Timoth. 3. Quinimo nec potest summus Pontifex errare, cum iudicat aliquam propositionem esse probabilem, vt v. gr. cùm *in Clem. vnic. de summ. Trinit.* approbat, vt probabiliorem opinionem asserentium in Baptismo infundi paruulis habitum virtutum Theologicarum, vt peregregiè probauit Turrian. *select. disp. part.* 1. *disp.* 30. *dubio* 3. verſ. *Peculiaris difficultas*, & de materia propositionis illius, de qua *in dict. Clem. vnic.* videatur Vasq. *in part.* 2. *D. Thom. disp.* 86. *tom.* 1.

§. IV.

An Inquisitores poßint procedere, contra proferentes propositiones scandalosas, temerarias, & similes.

PAulus III. in sua Constitutione Incip. *In Apostolici culminis specula*, quæ habetur inter literas Apostoli- 15.

Apostolicas pro sancto Officio, post Direct facultatem dedit Inquisitoribus, procedendi contra quoscumque etiam exemptos, asserentes propositiones suspectas, scandalosas, periculosas, errores continentes, ac alias Cathol. fidei minus consonas, Christianæque pietati, ac bonis moribus minimè conformes vel publicè proponentes, & populis prædicare audentes.

16. Et quamvis Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, vigore Tridentini *sess. 5. cap. 2.* vers. *si verò*, possint procedere contra concionatores huiusmodi propositiones, in publicis eorum concionibus asserentes, vti animaduerterunt Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiastici, part. 1. cap. 8. n. 12.* Flau. Chetub. *Schol. 1. ad dictam Constitutionem Pauli III.* & Campanil. *in diuers. Iuris Canonici rubr. 12. cap. 13. num. 21.* Attamen non per hoc censetur adempta facultas Inquisitoribus procedendi contra eosdem reos concessa virtute dictæ Constitutionis, vti etiam in indiuiduo dixit P. Zanard. *in Summ. Diuinor. præceptorum part. 1. rubr. de Inquisitore q. 54.* vers. 2. *Nota quod.*

17. Ex quibus collige quod Episcopus, & Inquisitor, cum contra concionatores tales propositiones in publicis concionibus asserentes procedunt, sunt paris auctoritatis, cum ambo procedant, vti Sedis Apostolicæ delegati.

18. Cum verò procedunt contra laicos easdem propositiones priuatim asserentes, non item, nam tunc Inquisitor procedit, vti Apostolicæ Sedis delegat. vigore memoratæ constit. Pauli III. Episcopus verò vti ordinarius, ordinaria facultate sibi de iure communi competente.

§ V.

De praxi procedendi contra hosce Reos.

19. VBi propositiones prolatæ à reis, de quibus agimus sunt hæreticæ, & earum assertores sint viri docti, tunc contra eos eo modo procedendum est, vt suprà docuimus *tit. 1. de heresi, & hereticis.* Ita tamen, vt semper vbi auditores scandalizati fuerunt scandalum tollant, eo modo quo datum fuit, vt Cordubæ factum fuisse, videbimus *infrà n. 22.*

20. Et si hæreticarum propositionum assertores, nec viri docti sint, sed rudes, nec malæ vitæ, sed probatæ, tunc videnda etiam sunt quæ dixi *in d. tit. 1. §. 7. &* 8. & Albertin *de agnosc. assert. Cath. q. vlt per tot.*

Si enim propositio hæretica non sit contra articulos fidei omnibus notissimos, vt contra articulum Incarnationis Virginitatis B.M.V. & similes, tunc illius propositionis assertor, etiamsi se eam credidisse asserat, non est, si sit rudis & idiota, statim cogendus ad abiurandum de formali nisi correctus pertinax esset illius propositionis assertione, sufficit enim, si sit paratus corrigi, quod abiuret, vel de leui, vel vehementi pro modo suspicionis.

Sic sortilega hæreticalis ad amorem, si fateatur se credidisse dæmonem posse cogere hominis voluntatem, si hoc cum pertinacia assereret, abiurare deberet de formali, sed si sit parata corrigi, licèt hæresim crediderit, sufficit si abiuret de vehementi, vti ostendi *in tit. de sortileg.* Alf. Castr. cui nunc addo videndum Binsfeld *l. eorum C. de Malef. & Mathem. quæst. 2. concl. 4.*

21. Si verò propositiones dubiæ sint, sensumque hæreticum, ac Cath admittant, illarum assertor ab Inquisitoribus cogendus est, vt publicè (si publicè, eas protulit) verum sensum earum exponat, vt ab eo damni scandalum cesset, quod si his qui talem propositionem dixerit, alioqui suspectus erat, vocandus est à Iudicibus, atque interrogandus, qui si probabilem sensum eorumdem verborum asseruerit, non est cogendus, vt publicè illum explanet, si modò nullus scandalizatus fuerit, monendus tamen est, ne deinceps talia dicere audeat, atque hic est modus procedendi contra assertores propositionum erronearum, vel hæresim sapientium, quem doctissimè tradidit Alphons. à Castro *de iusta heret. punitione lib. 1. cap. 3.* vers. *propositio heresim sapiens*, ibi, *quo cum igitur he propositiones*, vbi semper ad duo animaduertere debent Iudices in hac materia, alterum est ad personam asserentem, an scilicet aliàs, sit de hæresi suspecta, alterum est an aliquis ex auditoribus, verba illa in sensum hæreticum acceperit, ac proinde scandalizatus fuerit, doctrinamque hanc Castr. sequuti fuerunt Simanch. *de Cathol. Instit. tit. 54 n. 11.* & Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis, l. 3. q. 9 n. 174. in fin.*

Quo verò ad assertores propositionum temerariarum, scandalosarum, offendentium pias aures iniuriosarum, &c. Dicendum est quod ex quo non possunt cogi ad abiurandum) sunt saltem cogendi ad reuocandum dictas propositiones, & ad errorem suum detestandum, iuxta *Extrauag. Vas electi de heret.* & tradita per Ludouicum à Paramo *dicto n. 174.* vbi alios allegat, si cum duo Concionatores, Cordubæ, & Murciæ temerè populo prædicassent, virtute Bullæ cruciatæ posse absolui, etiam ab hæresi, coacti sunt id publicè retractare per censores fidei, teste Henriquez *in summ lib 6. cap. 16. num. 3. in addit.* vers. *Quare duo predicatores.* 22.

Formam autem reuocationis similium propositionum vide apud Massinum *in praxi sancti Officij, part. 7.* sub Rubr. *forma della reuocatione, ò ritratatione*, fol. mihi 163. & in altera parte huius operis. 23.

TITVLVS XVII.

De varijs delictis spectantibus ad S. Officium.

SVMMARIVM.

1 *Non Confitentes, & communicantes semel in anno an sint suspecti de heresi, & qualiter seq.*

5 *Contemnent censuras quando subdatur Iurisdictioni Inquisitorum, & quid de contemnente Indulgentias & Ecclesiasticos ritus, & seq. vbi decisio Inquisitionis Murciæ.*

10 *Professi, & Sacerdotes Matrimonium contrahentes sunt vehementer suspecti de heresi, & quid si tantummodo contrahant sponsalia.*

13 *Græci vxorati promouentur ad ordines.*

14 *Vidua Sacerdotis Græci, an possit matrimonium sine dispensatione contrahere.*

Vxeratus ordines suscipiēs est suspect. de heresi, n. 12

15 *Sumentes hostiam non consecratam, & Sacerdotes celebrantes, & non Consecrantes, an sint suspecti de heresi, & qualiter, seq. vbi decisio Inquisitionis Mediolani.*

19 *De Constitutionibus Clem. VIII. & Greg. XV. de conuersantibus cum hereticis, & de Matrimonijs cum hereticis, maximè in Anglia vbi etiam quid de vtente opera Medici Hebræi, & quid ob id acciderit Henrico III. Regi Castellæ.*

20 *Qua conditione permittitur hæreticis venire ad terras Catholicorum causa commercij.*
21 *Quomodo hæretici scandalum præbuisse dicuntur ad effectum de quo agimus.*
22 *Scandalum cum sit qualitas tribuens Iurisdictionem S.Officio plenè probandum est.*
23 *Sequuto scandalo an hæreticus possit puniri ratione Scandali præcisè, an etiam ratione hæresis.*
24 *Permissio hæc debet esse à Papa approbata, aliàs enim possent hæretici puniri, maximè si essent in S.Officio prauenti.*
25 *Quomodo se gerere debeat Inquisitor cum in sua Diœcesi hospitantur Milites Germani hæretici, ne alios inficiant.*
26 *Regularis vltra mare proficiscens sine licentia est suspectus de hæresi.*
27 *Obloquentes de Inquisitoribus, & S.Officio puniuntur ab Inquisitoribus.*
28 *Quomodo Senatus noster Mediolani solet huiusmodi reos de suis iudicibus obloquentes punire & ibi referuntur quatuor illius Tribunalis decisiones, & aliorum Supremorum Tribunalium exempla remissinè.*
29 *Ratio cur Inquisitores possint punire obloquentes de se allegata à Bobadill.*
30 *Iudices inferiores non cognoscunt de iniuriis sibi illatis.*
31 *Decisio Senatus Mediolani in hac materia.*
32 *Cum iniuria est facta Iudici pro Tribunali sedenti, tunc etiam inferior potest de ea cognoscere.*
33 *Hoc tamen non habet locum in omnibus Iudicibus, & in quibus.*
34 *Inquisitores, & Iudices laici Supremi puniunt iniuriantes sine processu, vbi iniuria est notoria, & ita in Tribunalibus Supremis Hispaniarum obseruatur.*
35 *Quomodo procedendum contra Superiores Regulares procedentes in causis fidei contra suos subditos.*
36 *Quomodo procedatur contra incidentes in Constitutiones Pauli V. & Gregor. XV. in materia Conceptionis B.M.V.*
37 *De venerantibus homines mortuos ante eorum Canonizationem, vel Beatificationem seq. vbi latissimè de Canonizatione, & beatificatione.*
53 *De fingente se ministrum S. Officij.*
54 *De Iudice laico se ingerente in causis hæresis.*
55 *De Teste falso, & subornatoribus.*
56 *Contra Bertazzolum est veritas ab omnibus DD. approbata, & in S. Officio vsu recepta.*
57 *Reus pro quo consuluit Bertazzolus fuit in S.Officio tortus.*
58 *Decisio Inquisitionis Siciliæ de teste falso, & similis decisio Inquisitionis Cremonæ.*
59 *De teste, qui primo dixit vnum, & postea aliud.*
60 *Decisio Inquisitionis Conquensis in materia testis hoc modo varij.*
61 *De teste propalante eius depositionem.*
62 *De vtente verbis Sacræ Scripturæ ad iocum, & turpia.*
63 *De reuelationibus multorum.*
64 *Deferentes arma ad inimicos nominis Christiani sunt excommunicati excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini.*
65 *Sunt fautores Hæreticorum secundum Bobadill. & de foro Inquisitorum secundum Canteram, vbi decisio Supremi Concilij Hispaniæ.*
66 *Alia decisio eiusdem Tribunalis in hac materia.*
67 *An hi debeant abiurare.*
68 *De hac materia videndus est Azeued. remiss.*
69 *Qui DD. videndi in materia frangentis carceres.*
70 *Fugiens ex carcere de iure habetur pro confesso de delicto ob quod fuit carceratus, & absens in eam pœnam damnatur.*
71 *Decisio Curiæ Cremonæ sub Illust. Salamanca.*
72 *Fallit hoc in Tribunali S.Officij.*
73 *Ratio huius conclusionis.*
74 *Fugientes ex Carceribus si iterum capiantur, quomodo possint puniri ratione fugæ, & quid obseruetur Mediolani.*
75 *Quomodo in S.Officio puniantur.*
76 *Fugiens fracto Carcere an incidat in Bullam* Si de protegendis.
77 *Fugiens fractis carceribus si statim supremo superiori sese præsentet non punitur.*
78 *Inquisitor est Iudex competens carcerati ab Episcopo si positus loco custodiæ in carceribus S.Officij eos frangat, & ibi decisio Curiæ Cremonæ.*
79 *Casus hic accidit Auctori, vti Auditori Castri S. Crucis Ciuitatis Cremonæ.*
80 *Castellani an habeant Iurisdictionem, & de Castellano Cremonæ, Mediolani, & Neapolis.*
81 *De Castellano Manfredoniæ, qui castro à Turcis obsesso ad eius deditionem deuenit, remis.*
82 *In S.Officio Cremonæ quidam se occidere tentauit.*
83 *Nullus est dominus membrorum suorum, nec potest sese occidere.*
84 *Carceratus seipsum occidens ex conscientia patrati criminis quomodo puniatur.*
85 *Quid si tædio vitæ, vel impatientia carceris.*
86 *Quid si dubitetur de causa*
87 *Iudices competentes in hisce causis sunt Inquisitores.*
88 *Sigillum confessionis est de Iure diuino naturali & positiuo.*
89 *Casus, qui contigit in Francisco Rege Galliæ.*
90 *Sigillum, neque de licentia pœnitentis potest frangi, secundum opinionem Scoti, quam sequitur auctor.*
91 *Inquisitores directè de hoc crimine non cognoscunt.*
92 *De quibus Inquisitores cognoscant.*
93 *In quo casu de hac fractione sigilli cognoscunt Inquisitores & num. 94. 95.*
96 *Decisio Inquisitionis Cremonæ.*
97 *Confessarius iniungens pœnitenti, vt reuelet complicem in confessione, an subdatur iurisdictioni Sancti Officij.*
98 *De superiori regulari incidente in Constitutionem Vrbani VIII. editam 14. April. 1633.*
99 *Modus contra hunc procedendi, & casus decisus Cremonæ, & num. 10.*

§. I.

De non confitentibus, & communicantibus semel in Anno.

OMnes Christi fideles teneri saltem semel in anno peccata sua confiteri, & Sacratissimam Eucharistiam sumere, sancitum est, in Lateranensi Concilio, sub Innocent. III. vt habetur in cap. *Omnes vtriusque sexus, de Pœnit. & remis.* & latissimè docuerunt materiam huiusce præcepti Ecclesiæ pertractantes plurimi DD. longa serie relati, per Azor. *Instit. Moral. part. 1 lib. 7. c. 28. & seq* & per Fagund. *in quinque præcepta Ecclesiæ, super hoc præcepto annua Confess. & Commun.* 1.

Ex hoc colligunt DD. non sumentem Eucharistiam, & non confitentem semel in anno censeri debere suspectum de hæresi, & contra talem Inquisitores posse procedere, vti firmarunt Royas *Sing. 98. n. 6.* Zanch. *de hæretic. cap. 35. num. 1. & 2.* vbi Campeg. 2.

&

& alij allegati per Fatin. *de hæresi, q.* 178. *n.* 79. & Sanctarell. *de hæresi, c.* 41. *dub.* 3. *n.* 5. quoniam isti tales deuiant à communi fidelium consuetudine, & vita.

3. Attamen Peña *in Annot. ad Ambros. de Vignato, in tract. de hæret. q.* 2. *sub n.* 32. tenet quod ex hac sola omissione Communionis & Confessionis non potest quis reddi suspectus de hæresi, quoniam omnes DD. contrarium asserentes, sed maximè Fel. *in rubr. de hæret. num.* 4. mouentur ex dispositione, text. *in Auth. de Priuil. dot. hæret. mulier. non præst.* qui tamen text nihil ad hanc rem facit, nam institutum Iustin, erat eo loci docere, qui nam essent dicendi hæretici, atque eos esse putandos hæreticí, qui diuersarum sunt Sectarum, & postquam diuersas sectas enumerasset subiungit hæc verba, *Igitur sacram. Communionem in Cathol. Ecclesia non percipientes à Deo amabilibus Sacerdotibus hæreticos iustè vocamus, nam licet nomen Christianorum sibi imposuerint, verumtamen à Christianorum se fide, & communione separant.* Ex quo patet ibi tractari de Communione recipienda singulo anno, sed de Communione Catholicorum, & de his, qui ab ea discedunt, hæc Peña *ibi* verf. *huic verò sententiæ*, vbi addit hunc intellectum illius text. magis comprobari, ex versione illius text. græca.

4. Quare in hac re, licet magis communis opinio DD. sit ex omissione Confessionis, & Communionis semel in anno oriri hæresis suspicionem, attamen magis vera videtur opinio Peñæ, quam sequutus fuit Fatin. *de hæresi, dict. quæst.* 178. *num.* 79. verf. *ex quibus*, vbi quod secluso contemptu omittens illa Sacramenta suscipere, nec potest dici hæreticus, nec suspectus de hæresi, quod etiam repetiit, idem Peña *in addit. ad Lucernam Inq.* in verbo *hæresis, num.* 10.

Si tamen versaremur in persona, alias de hæresi suspecta ageretur que de dicta omissione per plurimos annos, sine vlla legitima, vel colorata causa, & de obstinata voluntate non communicandi, tunc posset omittens inquiri, & puniri vti suspectus de hæresi, stante maximè disposit. Concilij Tridentini *Sess.* 13. *de Sacramento Eucharist. can.* 9.

Et esset interrogandus, etiam in tormentis, super virtute, necessitatéque Sacramentorum, & super potestate clauium Ecclesiæ, & cogendus etiam ad abiurandum secundum modum, & gradum suspicionis.

§ II.

De contemnente censuras.

5. Contemptus censurarum est duplex, alter negatiuus, alter positiuus. Negatiuus contemptus, qui, & impropriè contemptus dicitur, est cum quis de re aliqua nullam curam habet, ei tamen nullam facit iniuriam, sic censuras contemnere dicitur insordescens in eis: contemptus positiuus est, cum quis censuris infert aliquem actum irreuerentiæ, & iniuriæ, vel verbis vilificando eas, vel facto, Syluester *in summ. in verbo contemptus, num.* 1. & in proposito nostro Menoch. *de Arbitr. Iudic. Cent.* 5. *Cas.* 416. *num.* 27.

6. Quatuor autem modis dicitur censura positiuè contemni, secundum magistralem doctrinam Gemin. *in cap. dilecto, n.* 8. *de sent. Excomm. in* 6.

Primò, cùm excommunicatus accumulat culpam culpæ.

Secundo, cùm ex certa scientia intrat Ecclesiam, etiam cùm officia diuina non recitantur *cap. primò,* 21. *dist. cap. clericus* 24. *quæst.* 3.

Tertiò cùm non intrat Ecclesiam, sed ad valuas audit officium, quod est contra Iura, c. *quod in te de Pœnit. & remiss.* c. *permittimus de sent. excomm. in* 6.

Quartò cùm communioni Catholicorum, quos potest euitare, se ingerit, c. *illud, de clerico excommunicato ministrante.* Quibus addi potest, quintus modus, cum quis verbo vilipendit censuras.

Hosce positiuè censuras contemnentes esse de hæresi suspectos indicioque subdi Inquisitorum, dicit Marc. Anton. Columba relatus à Peña *comm.* 24. *part.* 3. *direct.* vbi, quod sub nomine sancti Officij debeat procedi contra nonnullos, qui deturpauerant, & lacerauerant cedulones excommunicationis, ratione contemptus censurarum, & clauium Ecclesiæ, quod idem dixit Genuens. *in Praxi Archiep. Neapol. c.* 7. *num.* 6. vbi quod non solùm contra illos deturpante cedulones Curia Neapol. procedit, sed etiam contra illos qui in contemptum excommunicationis audent dicere, *che Scomunica? che Scomunica?* & *n.* 8. vbi attestatur, quod ob illa verba, quidam laicus de anno 1609. de ordine Curiæ Episcopalis Montismarani fuit fustigatus, idem docuerunt Lazar. *de Blasphemis quæst.... num....* & Menoch. *d. cas.* 416. *num.* 27. 7.

Qualitatem autem suspicionis hæresis, metiri debent Inquisitores à qualitate personæ, & quantitate contemptus iunctis aliis circumstantiis.

Certè supra quinquaginta annos, quidam homo pessimæ vitæ, de pluribus Blasphemiis, & aliis Criminibus Cremonæ in Sancto Officio Inquisitus, sed maximè de contemptu censurarum, & in specie quod dixerit, *anco li Scomunicati mangiano*, & quod non obstante censura Missam audierit, ex voto Congregationis nostræ habitus fuit pro suspecto, quoad articulum censurarum, & clauium de vehementi de hæresi vti attestatur Reuerendiss. M. Ant. Amid. *in suis votis redditis in S. Officio apud me existentibus manuscriptis, tom.* 1. *cas.* 54. *num.* 8. *fol.* 171. 8.

Quod dictum est, de censurarum contemptoribus idem dicendum est de contemptoribus indulgentiarum, campanarum, personarum Ecclesiasticarum, & similium. 9.

Prout de contemptore campanarum, attestatur Zerola *in praxi Episcopali*, in verbo *casus, in quibus* &c. verf. *campanarum*, vbi quod hic casus sibi accidit in facto, in quodam, qui nocte Sabbati Sancti abstulit martellos, à quibusdam campanis, & illos appendit in arbore nucis, quique propterea post longam carcerationem abiurauit, ita etiam Ricc. verba supradicta Zerolæ de verbo transcribens, *in praxi fori Ecclesiastici. resolut.* 423. verf. *campanarum*.

Idem etiam dicendum est de contemptore aliarum Ceremoniarum, & Rituum Ecclesiæ, vnde in nostrà Congregatione Cremonæ sexaginta annos, vt apparet ex votis manuscriptis Reuerendiss. D. Amidani, *tom.* 2. *voto* 7. fuit conclusum potuisse S. Officium procedere contra quosdam Religiosos, qui ioci causa induerunt quendam fratrem idiotam, vestibus Pontificalibus, mitram capiti eius imponendo, & ei honorem vti Episcopo deferendo, eum imponentes super asinum, qui sic sedens dabat benedictionem per claustra Monasterij, aliis fratribus vario modo eum irridentibus.

Eodem modo puniri debent in S. Officio, per locum alterius Confessiones audientes negari enim nequit quin isti magnam iniuriam faciant Sacramento, maximè stante hæresi Lutheri, qui voluit laicum posse administrare sacramentum pœnitentiæ, de quo videndus erit Roffens. *contra Lutherum, art.* 13. & ita in nostro Sancto Officio semper fuisse obseruatum,

seruatum, testis est Reuerendissimus Amid. *tom. 3. voto 21. & 57.*

Et de contemptore suspensionis à diuinis habemus exemplum Inquisitionis Muciæ, de qua eius Ciuitatis Inquisitor Cantera *cap. 1. de heret. n. 60. in fin.* de quodam qui fuit à Summo Pontif & Eminentiss. Cardinalibus suspensus, & quia cum magno populi scandalo visus fuit Muciæ administrare in Sacris Ordinibus (non obstante suspensione) fuit damnatus ad triremes.

§. III.

De professis, & Clericis in Sacris Matrimonium contrahentibus, & vxoratis suscipientibus ordines Sacros.

10. SVspecti quoque sunt de hæresi, & quidem regulariter de vehementi, Religiosi illi professi, clericique sæculares in Sacris tamen ordinibus constituti, qui matrimonium contrahere audent, idque siue palam contrahant, siue clam, prout distinctionem hanc reprobantes tenuerunt Simanch. *de Cathol. Institut. tit. 40. num. 9. & seq. & in Enchirid. tit. 12. num. 1.* Peña *comm. 74. part. 2. vers. Iam apostata,* Decian. *lib. 5. cap. 22. num. 40.* Menoch. *casu 546. num. 49.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 21. quæst. 10. & 11.* latè Farin. *de heresi, quæst. 183. num. 72. & seq.* Transm. *de obligat. denunciandi quæst. 4. cap. vlt. num. 5.*

Ratio huius suspicionis prodentet in eo, quod hodiernis temporibus ab omnibus ferè hæreticis improbantur vota Monachorum, comm. docentes licere Monachis quibusque vxores ducere, etiam eas, quæ Deo perpetuam virginitatem deuouerunt ita Simanch. *vbi supra, titul. 40. num. 10.* facere autem opera mala ex genere suo, ab omnibus, ab omnibus ferè hæreticis laudata inducit suspicionem hæresis, vt cum Soto diximus *supra titulo 15. §. 2. num. 4.*

Ex qua ratione patet, in eandem hæresis suspicionem incidere Religiosos Soc. Iesu, qui matrimonium contrahunt, licet emiserint tantummodò vota biennij, quia hoc non obstante sunt veri Religiosi, & matrimonium eorum ob dicta vota irritatur, vti declarauit Gregor. XIII. in Bulla sua, *Ascendente Domino in Nauiculam*, ad quam materiam vide Sanchez *de Matrim. lib. 7. disput. 25. num. 15. & in sum. l. 5. cap. 1.* & Vasq. *part. 2. quæst. 96. disp. 65.* vbi latissimè de statu horum Patrum, qui vota biennij tantummodò emiserunt.

Ita post hæc impressa visus P. Diana *resolut. moral. p. 4. tract. 7. resol. 2. vers. Notandum etiam*, cum quo tamen non assentior in qualitate abiurationis, quia ipse loquitur secundum consuetudinem S. Officij Hispaniæ, secundum quam contrahentes binas nuptias abiurant tantummodo de leui, vnde non mirum ibi, si isti monachi contrahentes matrimonium abiurant tantum de leui, cum puniantur pœnis contrahentium binas nuptias, vt *ibi* obseruat Diana, *vers. verùm, hodie* ex Castro Palao *tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 8. n. 4.*

In hac tamen materia aduertendum, quod licet identitas personæ professi, vel Clerici sic delinquentis sufficienter probetur per confessionem ipsius, hoc debet intelligi, quoad præiudicium ipsius confitentis, & ad effectum eum puniendi, nam ad effectum declarandi Matrimonium nullum de identitate personæ professi, &c. sic delinquentis, debet constare per recognitionem personæ, modo de Iure debito, de quo Scaccia *de Iudic. l. 1. c. 87. num. 19.* quod idem obseruari debet in Polygamis. 11.

Quid autem dicendum sit, vbi dicti religiosi non Matrimonium de facto contraxerint, sed tantùm sponsalia? Die vt in simili dixi, in tit. de Polygamis, & vxorato, viuente coniuge, cum alia sponsalia contrahente. 12.

Occasione istorum Matrimonium contrahentium tractant DD. quid sentiendum sit de vxorato, ordines viua vxore suscipiente? In qua re communis, & vera est Sententia Simanch. *d. tit. 40. n. 14.* quam sequuntur Farin. *d. q. 183. n. 74.* quod iisdem omnino regulis iudicandus est in Sanctæ Inquisitionis Officio, ac regularis professus, & clericus in Sacris Matrimonium contrahens.

Hæc tamen non habent locum in Græcis vxoratis, cum vnica tantum, & virgine, nam hi possunt sine vllo impedimento ad ordines Sacros promoueri, licet mortua postea vxore cum alia matrimonium contrahere nequeant. 13.

An autem vidua relicta presbyteri Græci possit cum alio matrimonium contrahere sine dispensatione, dubitari potest. 14.

In qua difficultate, opinio negatiua quæ etiam mihi magis probatur, quod scilicet sine dispensatione relicta Presbyteri Græci non possit ad aliud Matrimonium transire probari potest.

Primò ex dispositione Canonis 22. Concilij Altisiodorens. cuius hæc sunt verba, *Non licere relicta Presbyteri, nec relicta Diaconi, nec Subdiaconi, post eius mortem maritum accipere*, Hoc tamen Concilium non fuit generale, nec prouinciale, sed Diœcesanum, & celebratum fuit anno 590. sub Greg. I.

Secundò videtur probari hoc ex Apostolo, prima ad Timoth. capitulo quinto, ibi *viduas autem iuniores reprehende, qua cum luxuriata fuerint in Christo nubere volunt*, circa cuius loci intelligentiam videndus est Bellar. *tom. 1. contr. 5. l. 1. c. 24.*

Tertiò probatur ex dispositione, c. *si qua Vidua*, &c. *precedenti, dist. 28.*

Quartò probatur ex eo, quod id absolutè non licere dictæ relictæ presbyteri voluerunt in terminis nostris, Palud. *in quartum, dist. 37. §. quantum ad primum*, vers. *dicta Concil.* & Steph. de Gaieta, *de Sacramento Matrimonij quæsito 195. versus finem.*

Quamuis D. Thom. 3 *parte, in supplemento quæst. 53. art. 4 ad quartum*, & Azor. *Inst. Moral. lib. 13. cap. 14. quæsito 7. vers. sed dub a quæstionis est, 1. par. distinxerint*, num Presbyter Græcus de consensu vxoris, ad ordines Sacros ascenderit, an non? nam inquiunt primo casu non potest mulier relicta ad secundas nuptias transire. 2. verò casu sic, de hac etiam re videndus est D. Bonauent. *in 4. dist. 37. in expositione litera.*

Ex quibus omnibus apparet, huiusmodi viduas egere dispensatione, saltem ad cautelam ad effectum contrahendi secundum Matrimonium.

§. IV.

De Sacerdote celebrante, & non consecrante, & sumente Hostiam non consecratam.

LAicus sumens, maximè tempore mortis Hostiam non consecratam, est de hæresi vehementer suspectus, nisi manifestè constet ipsum id fecisse ex magna reuerentia, quam habet erga Sacram. Eucharistiæ, ita Albertin. *in rubr. de heret. in 6. quæst. 13. n. 66. 69. & sequent.* Menoch. *de præsumpt. l. 5. præsumptione* 15.

ptione sexta. n. 22.& 25. Farin. plures cumulans *de haeresi, quaest.* 178.*n.*49.Symanch. *de Cath.Instit.tit.* 30.*n.*29. atque haec est communissima opinio.

16. Sacerdos quoque qui celebrando Missam fingit se Hostiam consecrare, & non consecrat, sed illam non consecratam sumit, de quo est casus, in cap. de homine, de celebratione Missarum, est de haeresi suspectus, maximè si esset assuetus hoc facere, possetque ab Inquisitoribus, & interrogari, quid sentiat de Sacramento Altaris, & etiam puniri, ita Lucerna Inquisit. in verbo *Sacerdos celebrans*, vbi Pegn.*in annot.*Decian *in tract.crim l.5. cap.*17. *num.* 43.Locatus *in Iudiciali*,in verbo *Sacerdos n.*4.Grill. *de Soril quaest.*11.vers. *Quaero quid dicendum.*

Atque hoc nullam potest habere probabilem dubitandi rationem in contrarium, nam negari non potest, quin talis Sacerdos abutatur Sacramento Altaris, sacratissimóque Missae sacrificio, sitque etiam in causa, vt Christi fideles Hostiam non consecratam adorantes in Idololatriam,saltem materialiter incidant, Grass.*in suis varis decision. p.*2.*l.* 3.*c.* 15.*de celebratione Missarum,n.*6.7.*& seq.*

Et sic Bariola olim Consultor, S.Officij Mediolani in suis Aphoris. vtriusque iuris in verbo *Sacerdos sic celebrando* attestatur, sub die 30. Aprilis 1627.fuisse per Congregationem S. Officij Mediolani decisum, quod poterat S. Officium procedere contra quemdam Sacerdotem,eo quod cum in peccato mortali esset non consecrauit hostiam,sed verba consecrationis protulit super particula vulgo *Communichino*, quàm è Tabernaculo extraxit,

17. In qualem autem suspicionem haeresis incidat sacerdos hoc crimen committens, non potest sic in abstracto certo determinari, sed singulae circunstantiae facti debent considerari, & praecipuè propositum,seu intentio delinquentis diligenter est exploranda, vt inde criminis qualitate aucta, vel diminuta pro maiori, vel minori haeresis suspicione, poena grauior, aut leuior imponatur.

Opportunè hoc loco agendum esset de dicente Missam siccam, verum benignum lectorem, quo ad hoc remitto ad Durand.*de ritibus Ecclesiae, lib.*2. *cap* 4.*ad fin.*Henriq.*lib* 9.*summ.c.* 27.*n.*2. *in glos.sub litera A*, & Portell.*in suis respons.moral p.*3.*casu n.* 2. *& sequent.* vbi plenè de hac materia satis eruditè scripsit.

18. Quid autem dicendum sit,de Sacerdote celebrante super rebus aptis ad faciendum sortilegia, videndus est Menoch.*de Arbitr.casu* 188.vbi etiam de sacerdote dicente Missas defunctorum, pro viuis vt citò moriantur, & Diaz *in praxi Crim. can. c.*40. & 44. vbi latissimè more suo, Salcedo.

§. V.

De incidentibus in Constitutionem Clement. VIII.incipientem, Cum sicut, *& Constitutionem Greg. XV. incipientem* Romani Pontificis, *editam Anno* 1622. 2. *Iulij.*

19. Felicis Record. Clemens Papa VIII. in Constitutione, sua peculiari incipiente, *Cum sicut*,edita anno 1596.die 26.Iulij,statuit.

Primò, ne Itali cuiuscumque sint status, & conditionis sub quouis praetextu habitent, vel domicilium teneant in loco, in quo aliqua Ecclesia, cum Parocho, vel sacerdote Cath.non existat, vbi liberè audiri possint Missae, & alia diuina Officia, &c.fieri, iuxta ritum sanctae Matris Ecclesiae.

Gregor. XV. in supra memorata Constitutione confirmatoria Bullae Clem. VIII. addidit ac prohibuit, quibuscunque haereticis ne, sub quouis quaesito colore, etiam mercimonij teneant domum apertam, propriam, vel conductam domiciliumque contrahant in Italia, locisque, adiacentibus, mandauitque tam ipsos praedictae Constitutioni contrafacientes, quam eorum receptatores, secundùm formam Iuris puniri.

Atque hoc idem,quod hoc loco prohibet Clem. VIII. erat etiam iam de Iure communi prohibitum, vt latè probaui in titul.*de Fautorib. haeret.* §. *de conuersantib.cum haereticis.*

Secundo loco statuit idem Clem.VIII. vt Itali abstineant à Matrimoniis, cum mulierib.haereticis,ab haereticorum sepulturis, ac ne filios suos de sacro Baptismi fonte per haereticos leuari permittant, nec ipsi illos,nisi per sacerdotem Cat. more baptizatos leuent.

Et hoc idem etiam iam de iure prohibitum erat Catholicis, vt de Catholicis Matrimonium contrahentibus cum haereticis latissimè docuit Symanch. *de Cath.Instit.tit. de matrim.num...* & generaliter de contrahentibus parentelam cum haeret.Pegn.*comm.* 81.vers.*Iam, vt vno,p.*2.& nos *loco suprà cit. to*,ex quo colligitur, quod in Anglia non possunt Parochi assistere Matrimoniis huiusmodi, nisi adsit certa spes conuersionis haeretici, & vlterius subsit causa à Sancta Sede Apostolica approbanda, quamuis enim non leuis controuersia sit inter DD.num matrimonia huiusmodi sic contracta, sint valida; attamen verior communiorq; est sententia affirmatiua,vt videre est apud Sanch.de matrimonio *disp.* 72.*l.*7.& Guttier.*in simili tract.c.*104.maximè accedente auctorit.Sedis Apostolicae.

De hac materia videndus P.Becc.*in comp.controu. huius temp.lib.*5.*c.*9.& not.Gothofred.*in l.ne quis in verbo, in matrimonium C.de Iudaeis, & caelicolis.*

Tertio loco vetatur, ne Catholici opera Medicorum haereticorum vtantur, nisi ex necessitate, neue Catholici ad haereticorum loca accedant, nisi id priùs significent suis Ordinariis, vel Inquisitoribus, quod tamen attinet ad vsum Medici haeretici animaduertendum est, quod prohibitio Clem.VIII. cessat vrgente necessitate, vt quia v. g. Catholicus graui vrgetur infirmitate, & non adest, nisi vnus Medicus haereticus, & ita fuit decisum *in Curia Archiep.Neapol.apud Ricc.decis.*268.*vol.*4.

Sic cum Christianis prohibitum sit, sub poena excommunicationis accipere medicinam à Iudaeis, c.*Nullus* 28.*quaest.* 1.Si tamen necessitas vrgeat,vtique licitum erit Christianis, etiam à Iudaeis medicinam accipere, *arg.c. qualitas temporis* 27.*qu.* 1.ita originaliter dixit Marian.Socin.*in cap.*1.*extra de Iudaeis,* Paulus Duran. *de condit.& modis impossibilibus* 1.*p.c.*1.*n.*39.Eberhard. Speckhan, *in suis quaestionibus Iuris Caesarei Pontificij, & Saxonici, quaest.* 14. *per totum, sed maximè, num.* 6.caueant tamen quantum fieri potest Christiani à Medicis Iudaeis. Quia, vt refert Bobadill.*in sua Politica, libro primo,cap.*4. *num.* 27. Henricus III. Rex Castellae, obiit opera Don Mayr Iudaei sui Medici, in quo plurimum fiduciam habebat.

Tandemque contra facientes, tamquam de haeresi suspectos puniri ab Inquisitoribus, & ordinariis mandat.

Ex quibus patet, quod constitutiones praedictae sunt Iuri communi conformes, ac proinde fauorabiles, ac ab eodem Iure communi recipere debere interpretationem.

De hisce constitutionibus videndi sunt Naldus *in Summ.* in verbo, *Christianus secundò*, *num.* 8. & Bariol. *post flores Direct. fol.* 471. vbi verba harum Bullarum ad verbum referunt, & Homobonus de Bonis *in suis disquisit. Moral. Theol. Tract.* 11. *cap.* 7. *quæst.* 17. *in tertio supposito*, Becanus *in Manuali controuers. aduersus hæreticos nostri temporis*, *& in sua summa parte tertia, in Tractatu de fide.*

De modo autem procedendi contra reos incidentes in has constitutiones, maximè, quoad torturam, & abiurationem plenè dixi, *in tit. de Fautoribus, &c. in §. de conuersantibus cum hæreticis.*

§. VI.

De hæreticis venientibus ad terras Catholicorum causa commercij.

20. QVia aliquando contingit vt mercaturæ causa hæretici ad Terras Christianorum veniant, & hoc à Principibus permittitur, vt factum fuit aliquando inter Regem Nostrum Potentiss. Hispaniæ, & Angliæ Regem, ea tamen lege apposita in hac permissione, vt in his quæ ad Fidem, & Religionem spectant non molestentur, nisi dato scandalo, & tunc ratione illius pro vt iuris fuerit puniantur, vt attestatur Sousa *in Aphoris. inquisit. lib.* 1. *cap.* 31. *num.* 1.

21. Ideò circa hanc rem notandum, quod dicti hæretici tunc in casu nostro, & ad effectum de quo agitur scandalum præbere dicuntur, cum præbent Catholicis occasionem ruinæ, vel cum suadent transitum ad suam sectam, Sousa *vbi suprà, n.* 15. 16.

22. Notandum secundò, quod vt possint Inquisitores in hoc crimine procedere, debet imprimis constare de scandalo plenè, quia qualitas tribuens iurisdictionem imprimis est probanda, Castill. *decis. Regni Siciliæ* 156. *num.* 5. *resol.* 2. & in indiuiduo casus nostri Sousa *vbi suprà, n.* 8.

23. An autem dato scandalo possint puniri, vt hæretici ratione hæresis, dic quod non, sed puniuntur tantùm ratione scandali, ita verius esse dixit Sousa *ibid num.* 5. *& seq.* vers. *Probabilius.*

24. In duobus tamen casibus possunt molestari hæretici prædicti non obstante tali permissione, etiam non dato scandalo. Primus est cum illa permissio non est à Papa approbata. Secundus est, cum essent ante permissionem datam præuenti in S. Officio, ita Sousa *vbi suprà, num.* 3. *&* 13.

25. Quomodo autem se gerere debeant Inquisitores occasione militum Germanorum, qui aliquando in eorum prouincia hospitij causa sub fide publica commorantur, dicendum est Inquisitores curare debere diligenter vt monita Diui Caroli in quinta Synodo Prouinciali Mediolani, cap. primo, obseruentur, ita enim audiui sæpè in his casibus rescripsisse Inquisitori Cremonæ.

§. VII.

De Regulari vltra mare proficiscente sine licentia superioris.

26. INter casus vehementis suspicionis hæresis non infimum locum tenet, ille de quo Ioannes XXII. *in extrauag. ad nostrum sub titulo de regularibus.*

De Regularibus, qui sine superioris licentia in partibus vltramarinis commorantes detrahunt Sanctæ Romanæ Ecclesiæ constitutionibus, & alia multa à fide deuia in suis sermonibus, & secretis collocutionibus euomere insanis ausibus non verentur, hosce enim de hæresi esse vehementer suspectos decidit ibi Pontifex, & tradidit Pegn. *part.* 2. *comm.* 81. vers. *In extrauaganti.*

De excommunicatione verò contra istos regulares lata, videndus est Bonacina *de clausura q.* 2. *puncto* 4.

§. VIII.

De obloquentibus de Inquisitore, & S. Officio.

SPeciale est in S. Officio, quod Inquisitor possit procedere contra iniuria afficientes verbali se, & Sanctum Officium, & eius Ministros, vti notauit Zanch. *de hæret. cap.* 31. vbi latè Campeg. Simanch. *de Cath. Inst. titul.* 34. *num.* 28. & Farin. *de hæresi*, *quæst.* 182. *num.* 79. *&* 80. Scorcia *in selectas Constitutiones Epitome* 106. *Theorem.* 278. vers. *quærenti.* Ideo autem mentionem feci de iniuria verbali, quia quoad iniurias reales habemus Bullam Pij V. *Si de protegendis.* 27.

Obloquentes igitur de S. Officio, si honesti sint possunt condemnari ad petendam veniam P. Inquisitori, coram plena Congregatione genibus flexis, & vbi iniuria grauis sit, etiam mulctari deberet aliqua pœna pecuniaria.

Si autem viles sint, loco pœnæ pecuniariæ, possunt fustigari.

Atque ita cum aliàs Cremonæ inquisitus fuisset in S. Officio, quidam Hæbræus ob libellum famosum factum contra P. Inquisitorem, & S. Officium, Congregatio Crem. fuit in voto, quod si iste Hebræus delictum in tortura fateretur, condemnari deberet, vt publicè per Ciuitatem fustigaretur, cum mulcta pecuniaria, die 28. Augusti 1576. vti attestatur Reuerendissimus D. Marc. Ant. Amid. *in suis votis manuscriptis in causis S. Officij, penes me existentibus tom.* 1. *voto* 10. *n.* 5.

§. IX.

In qua idem magis confirmatur.

VT videamus quam iustè in S. hoc Tribunali puniantur huiusmodi obloquentes, quæ dicta sunt *in §. superiori* confirmanda etiam sunt exemplis Supremorum Tribunalium.

Sic enim Senatus noster Mediolani, numquam satis ob eius religionem, & prudentiam laudatus simili modo punire solet obloquentes de Prætoribus, Iudicibus, & aliis Magistratibus, sic Ioan. Franciscus Bruscolonus quod temerè adiectis etiam minis obloquutus fuerit de DD. Protectoribus carceratorum huiusce Ciuitatis Cremonæ ex ordine Senatus, vt ex eius litteris sub die 9. Decembris 1620. directis Sp. Prætori Cremonæ punitus fuit publicè tribus ictibus funis, & coram Curia genibus flexis hora populi frequentioris veniam petiit DD. Protectoribus, sic pariter quidam Franciscus de Fenaschis, quod de Curia obloquutus fuerit ex ordine Senatus, vt ex eius literis sub die 17. Iunij 1620. punitus fuit tribus ictibus funis publicè, & genibus flexis veniam petiit Curiæ hora frequentioris populi, cum præcepto, vt à similibus abstineret sub pœna remi. 28.

Sic etiam antiquis temporibus obseruauit idem Senatus, vt ex literis sequentis tenoris directis Sp. Prætori Cremonæ.

Dilectiss. noster. Benè factum est à vobis cum Co.

Ioan.

Ioan. Baptista Persico, vt Pratorium, & Senatoria dignitas debitam retineant reuerentiam. Verùm postquam ille carceris passus est molestiam, & quid sibi faciendum sit ab vno ex Senatoribus in mandatis habuit, eis adimpletis eum, & eius fideiussorem vlterius non molestabitis, Dat. Mediolani 26. May 1573. Pro euius decreti eaequutione præfatus Comes veniam petiit à Prætore Cremonæ de verbis coram eo prolatis, coram Iudice, & duobus testibus. Eiusdem tenoris sunt literæ sequentes eidem Prætori directæ. Visa relatione quam oobis Iudex, ac L.T. vester fecit de Eliseo piscio, nobili, aliquid nobilitati eondonandum duximus, propterea attenta etiam ipsius Elisei carceratione, & partium compositione, volumus vt petita per præfatum Piscium D.Iudici venia, hora qua frequens populus in Prætorio esse solet, illum absoluatis; & has literas recollegi ego ex Archiuio Cremonæ criminali tempore quo eram huiusce Ciuitatis Proiudca, sub Illustriss. Don Consaluo Salamanca Prætore.

Eaempla autem aliorum Supremorum Tribunalium, vide apud Gouofredum Abauo *in sua praxi reatuam, quæst.7.num.* 60. vbi ponit Assertum Senatus Sabaudiæ, & Hier. Portules *ad repert. Molini super ritibus. & obseruan. Regni Arragonum, p.3.* in verbo *Iniuria num. 36. & seq.* vbi ponit modum quo Senatus illius Regni procedit in hisce iniuriis, & quando possit supra eis, procedi vt in notorio, & Don. Thom. Carleual *in suo tract. de foro competenti, lib.1.tit.1.disp. 2.q.7.sect. 1.n.798.& seq.* vbi quod in iniuria facta iudici sedenti pro Tribunali.

De materia autem hac videatur Bobadill. *in sua*
29. *Polit.tom.1.lib.2.c.7.n.114.& ibidem, eiusdem Glossam sub litera D.* vbi quod Inquisitores debent obloquentes de se punire. *porque no solamente son elloe los ofendidos sino tanbien el officio de la Inquisition y la Yglesia, y la fe*, bene Greg. Lopez 1. *p. titul.1. l.48.in gloss.magnam.*

30. Et aduertendum quod *in d.§.7.* dixi speciale esse in Inquisitore, quod potest punire iniuriantes se, & suum Tribunal, quia id agere nequeunt extra forum S.Officij Iudices inferiores, sed tantummodò Supremi, Don.Th.Carleual. *loco proximè alleg.n.785. & seq.* qui alios multos allegat, & de hoc est text. *in Auth de Defens. Ciuitatum, collat. 3. tit 2. Nouell. 15.cap.5.* ibi, *si verò egeriat aliquid iniuriosum, circa defensiones Officiales tunc Prouinciarum Prasides vlcisci, & castigare Officiales possint*, sic Senatus noster Mediolani, die 19 Augusti 1621. iussit Prætori Terræ Sorexinæ. qui processum formauerat contra deputatos dictæ Terræ super nonnullis iniuriis ipsi, & iustitiæ ab eis factis, quod processum remitteret Prætori Cremonæ, cui etiam iniunxit quod testes repeteret, & in caota seruatis seruandis procederet.

Limitat tamen hoc Carleual. *vbi suprà, n.798.* vt
31. non procedat com iniuria est facta Iudici pro Tribunali sedenti, & sic nototiè, quod ego intellige-
32. rem procedere tantummodo in Officialibus Regiis, & quidem non omnibus, sed maioribus licet, non
33. supremis, non autem, vt procedat in quocumque Officiali, Feudatarij, quia hi, vt experientia patet in nostro Senatu Mediolani, sunt nullius, vel leuissimæ considerationis.

Bene verum est, quod tam Inquisitor, quam
34. Iudices laici Supremi, cum iniuria est ipsis facta notoriè, puta in actu publico fidei, vel in loco vbi pro Tribunali laici Iudices sedent, tunc potest iniurians puniri etiam sine processo, & sententia in scriptis lata cum solo decreto oretenus lato, Carleual. *vbi supra num.*799. qui addit se ita vidisse sæpiùs practicari in Tribunalibus Supremis Hispaniarum, & ibi multos DD. allegat, quibus addo, Ego Hier. Portules in dicto verbo, *Iniuria, n.39. & seq*

§. X.

De superioribus Regularium procedentibus contra regulares subditos in causis haresis.

FElicis recordationis Pius Papa IV. in quadam sua 35.
Constitutione incipiente *Pastoris aeterni*, relata inter literas Apostolicas pro S. Officio, post Director facultatem concessit Inquisitoribus procedendi in causis S.Officij, contra quoscumque regulares, quamtumuis eaemptos, dummodo à suis superioribus non essent præuenti.

Verùm memorata Constitutio, quo ad vltimam eius particulam numquam fuit vsu recepta, vt testatur Pegn. *Comm.77.ve.§.Tametsi verò, p.3.*

Et Paulus V. in sua Constitutione incipiente *Romanus Pontifex*, edita anno 1606. expressè declarauit, & prohibuit ne superiores regularium in causis S.Officij procedant, causas etiam coram ipsis pendentes ad Sanctum Officium auocando, &c. sub pœna inhabilitationis, priuationis vocis actiuæ, & passiuæ, & omnium aliarum pœnarum à iure impositarum contra fautores hæreticorum, & impedientes Sanctum Officium, & excommunicationis sibi reseruatæ, verba autem memoratæ constitutionis habentur apud Campan. *in diuers. Iuris Canonici, Rubr.11.c.13.n.138.* & apud Baiiol. *post Flor. Direct. fol.*447.

Quoniam autem multories Regularium superiores in memoratam Paoli V. Constitutioné incidunt,

Ideo Sanctum Officium contra ipsos debet procedere, ita tamen vt mitius agat, cum superioribus illis, qui ignoranter sed cum aliquali culpa reperiuntur deliquisse, semper tamen debent superiores absolui ab excommunicatione dictæ Bullæ, quia est reseruata summo Pontifici, Bonacin. *de Censuris in specie, disp.2.q.9.punct.7.* vbi latissimè agit de excommunicatione huius Bullæ.

Vbi tamen dicti superiores regularium in aliquibus locis haberent Iurisdictionem quasi Episcopalem, tunc sine dubio non obstante dicta Bulla, possent procedere contra regulares suos subditos, ita tamen, vt simul cum Inquisitore procedant, quoad illos actus, quos aliàs Episcopi, & Inquisitores simul debent exercere, ne tamen ex hoc aperiatur via fraudibus consulo superioribus regularium Iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus, vt statim accepta denuncia, de ea certiorem reddant Supremum Tribunal Vrbis.

Pari modo procedi debet contra superiores Regularium, si quoquo modo impedirent regularem subditum, ne statim hæreticos, vel de hæresi suspectos denunciaret, vt *in dicta Bulla, vers. simili auctoritate*, Bonacina *vbi suprà, dicto punct.7.num.4.* in cuius num. fine animaduertit, quod vt incurratur censura, ad actionem impediendi requiritur audacia, seu præsumptio, ob illa verba Bullæ, quoquo modo id impedire, vel retardare audeant, vel præsumant, verbum enim præsumant, denotat temeritatem, Bald. *cons.486.num.5.vol.* 4. Menoch. *cons.763.num.*10. Cochier. *de Iurisdictione ordin. in exemptos l. 4. quæst. 75. num.4.* & dispositio puniens aliquem

quem præsumentem &c non comprehendit eum, qui agit bona fide, ignoranter & inadnertenter, Cened.*ad Decret. Collect.*45.*n.*3. Auend.*de exeq. Mand. Regum l.*1.*cap.*4.*num.*38. Nauar.cap.*accepta,de rest. spol. opposit.*8.*num.*33. *& in extrauag. de dat. & promiss.n.*35.

§. XI.

De incidentibus in Constitutiones Pauli V. Gregor. XV. editas, in materia Conceptionis B. M. V.

36. VAriis temporibus in hac materia Conceptionis B. M. V. à diuersis summis Pontificibus nonnulla emanarunt Constitutiones, nam in hac re adest

Primò Constitutio Sixti IV. in Extrauaganti *Graue nimis de reliquiis, & veneratione Sanctorum.*

Secundò, adest Constitutio Pij V. incipiens, *super specula* quæ est Constitutio 114. *in Bullario nouo, tom.*2.

Tertiò adest, Constitutio Pauli V. incipiens, *Regis Pacifici* edita anno 1616.

Quartò adest, Decretum factum ab eodem Sanctissimo D. N. Paulo Papa V. in Congregatione sancti Officij, sub die 31. Augost. 1617. relatum per Campanil. *in Diuersorio Iuris Canonici Rubr.* 12. *cap.*13. *num.*140. in quo decreto de nouo statuitur, quod in posterum donec articulus huiusmodi Concept.ion.B.M.V. fuerit definitus, vel per Sanctitatem suam, & Sedem Apostolicam fuerit aliter ordinatum, nulli audeant in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & aliis quibuscumque actibus publicis asserere, quod eadem Beatissima Virg. fuerit concepta cum peccato originali. Et quod etiam opinionem negatiuam videlicet quod B. V. non fuerit concepta, cum peccato originali in publicis actibus asserentes, aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, sub censuris, & pœnis, de quibus in *suprà* allegatis Apostolicis Constitutionibus.

Tribuens insuper, tam Episcopis, & Prælatis superiorib. aliisque ordinariis locorum, quam hæreticæ prauitatis vbique locorum deputatis Inquisitoribus potestatem seuerè animaduertendi contra transgressores, etiam regulares, & alias quascumque personas, &c.

Quintò adest aliud decretum Sanctissimi D. N. Greg. Papæ XV. factum in Congregatione sancti Officij, sub die 24. Maij 1622. relatum per Flauium Cherubinum *in compend. Bull. tom.* 3. *in Appendice, fol. mihi* 18. In quo Sanctissimus extendit decretum memoratum Pauli V. etiam ad actus, & colloquia priuata, & vetat ne in Officio Conceptionis, alio quàm Conceptionis nomine vti possint, tribuens etiam facultatem Episcopis, & Inquisitoribus transgressores, puniendi.

Tandem sub die 28. Iulij 1622. idem Greg. XV. concessit Fratribus Prædicatoribus, vt in quibuscumque priuatis eorum colloquiis, & conferentiis, inter se dumtaxat, & non inter alios aut cum aliis, de materia eiusdem Conceptionis B. M. V. disserere, & tractare possent.

In hac materia notandum, quod qui crederet Conceptionem Immaculatam, vti articulum fidei esset Hæreticus, vti animaduertit Alf. à Castro *de Iusta hæreticorum punitione l.*1.*cap.*8.*dub.*4.

Vnde etiam propositio cuiusdam, qui diserat, quod licet articulus Conceptionis non esset de fide, erat tamen de pertinentibus ad fidem, quodque qui pro eo moreretur esset verè martyr, fuit damnata à supremis Inquisitoribus in Portugalia, annuente Sanctissimo Paulo V. de anno 1619. teste Portel.*in dubijs regul.* in verbo *Conceptio Deiparæ, num.*6.

Valeret tamen votum, vel iuramentum defendendi Conceptionem Immaculatam, vt latè probauit idem Portell. *vbi suprà n.* 1.

Et latius *in suis responsionibus cas. moral. p.*1. *casu* 32. *per tot.* vbi plenissimè respondet decem, & nouem propositionibus in hac materia Conceptionis cuiusdam Doctoris Gasparis Vrbis Cæsaraugustanæ verè scandalosis, & erga Deiparæ Matris Immaculatam Conceptionem in deuotis, temerariis, ac piarum aurium offensiuis, vbi latè de pluribus miraculis factis ob defensionem Deiparæ Virginis à peccato originali, & inter cætera sufficiat mihi adducere illud, quod refert Petrus Nunez *in Sanct. Seraphic. folio* 39. Quod scilicet Scotus cum Parisiis pergeret ad aulam publicam defensurus publicè puritatem Conceptionis B.M.V. & præteriret Imaginem lapideam eiusdem Virginis, & Scotus eidem Imagini caput inclinaret, petens ei auxilium ad difficilem futuram disputationem, Imago lapidea, Scoto caput inclinauit quasi annuens & auxilium promittens quod scriptum sit in gratiam deditorum doctrinæ Scoti, & mei ipsius qui in Patauino Gymnasio Theologiæ operam dans eius doctrinam didici, & post eam semper sectatus fui.

De hac materia videndi sunt, Naldus *in Summ.* in verbo *Conceptio*, Rodriquez, *in comp. quæstion. regular. resolution.* 30. *per totam*, Barbosa *de Officio Episcop. allegat.* 105. Comitol. *quæstion. Moral. lib.* 6. *quæst.* 40. & Fillucius *quæstion. moral. tomo secundo, tractatu vigesimo-septimo, capite* 3. *num.* 51. & Bonacina *de censuris in specie, disputation* 2. *quæst.*3. *puncto* 34. *& disputat.*3. *quæst.* 6. *puncto* 4. & idem Barbos. *in collect. ad Concil. Trident. Sess. quinta, n.*16.

Praxis autem contra hosce transgressores nostrarum constitutionum esset, vt acceptata denunciatione in sancto officio, vel ad supremam Romanam Inquisitionem mittatur denunciatio, ab eoque supremo Tribunali expectentur iussa ab Inquisitoribus in partibus exequenda.

Vel si denunciatio commode Romam mitti non potest, fieri debet ab Inquisitoribus diligens perquisitio scripturarum, & concionum in domo Inquisiti, & testes super contrauentione diligenter examinandi, quibus peractis, si de contrauentione constat, declarare debent Inquisitores, & Ordinarij reos incidisse in pœnas, & censuras comminatas in Constitutionibus.

Occasione tamen harum constitutionum, sæpius in praxi occurrit dubitare, num Constitutio Pauli V. & Greg. XV. in illis verbis, *nec de opinione affirmatiua aliquo modo agatur*, comprehendat etiam casus, quibus de opinione affirmatiua indirectè pertractetur, vt verbi gratia, cum opinio negatiua probatur à Concionatore, argumento ducto ab inconuenienti, in qua re licet opinio negatiua videatur fortassis suaderi ex eo, quod verba intelligenda sint in potentiori significatu *l.* 1. *§. qui in perpetuum ff si ager. vectigal.*

Attamen, quod virtute memoratarum Bullarum, nec directè, nec indirectè possit de opinione affirmatiua

firmatiua tractari, probamt enidenter ex formula verborum, aliquo mddo, quæ includunt omnem modnm poſſibilem, maximè quando negatiuè, vt in caſu noſtro ponuntur, Card. Toſch. *Pract. conclu. tom. 2. litera D, Concluſ. 45 num. 2.* vbi alios allegat, & proprium eſt illorum verborum diminuere de proprio ſignificatu, ad ſaturitatem Tiraquell. *l ſi vmquam*, verbo *omnia*, *num.* 14. verſ. *ſed & eam, gloſ. Cod. de reuoc. donationibus*, & proprie verificatur etiam in minimo, *gloſ. in clement. prima*, in verbo *aut earum parte*, *de foro compet.* cum allegatis per Bertaxol. *de Clauſulis inſtrumentorum*, *Clauſula 26. gloſ.* 1 a *num.* 1. & operaorur propterea, vt in diſpoſitione ea veniaot, quæ aliàs non veoirent, Barboſ. Modernns, *de dictionibus*, *& clauſ. dictione* 13. *num.* 2 igitur etiam modus de opinione affirmatiua tractandi indirectua prohibetur a Bullis memoratis.

Intelligenda tamen hæc ſunt de modo indirecto, ex quo ſequitur damnatio opinionis affirmatiuæ, ita vt ea excludatur à terminis opinionis, nam mens ſummorum Pontificum fuit opinionem affirmatiuam manere debere ſub terminis opinionis, donec aliter à Sancta Sede fuerit iudicatum.

Propterea concionatores qui de opinione affirmatiua ei detrahendo, etiam indirectè loquuntur arbitror incidere in pœnas memoratatum conſtitutionum, oec puto eſſe in facultate Inquiſitorum, & Ordinariorum, io eo caſu minuere dictas pœnas, cum ipſis per dictas conſtitutiones fuerit impoſita lex, in his tamen caſibus conſulo Inquiſitoribus quod referant cauſas horum reorum Eminentiſſimis Supremis Inquiſitoribus, qui ſemper in hiſce cauſis benignè reos tractare ſolent, & multum de rigore Bullarum diminnere.

§. XII.

De venerantibus homines mortuos ante illorum canonizationem, vel beatificationem.

37. QVoniam grauiter ab Ioquiſitoribus puniendi ſunt, qui inconſulto Rom. Pontif. publicè defunctos nondum canonizatos vel beatificatos venerari audent, publicè eos inuocando, campanas in die eorum obitus pulſando, altaria erigendo, in litaniis eorum nomina ponendo, aut in Martyrologio, Imagines eorum cum diademate, vel miracula pingendo, prout ita ſpeciali Conſtitutione cautum eſt à Sanctiſſimo D. N. Gregorio XV. lata in S. Officio Vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis, ſub die 13. Martij 1625 quæ impreſſa habetur *poſt flores Directory Bariola*, *fol. mihi* 481. & prius notatum fuerat à Zanch. in *de hæret. c. 22. num.* 8. quoniam redduntur ſuſpecti de auctoritate Summi Pontificis qui iuſtis de cauſis reſeruanit ſibi facultatem proponendi Sanctos Eccleſiæ colendos, ideo nonnulla de hac re, & de canonizatione Sanctorum dicenda ſunt, quæ multis per me additis excerpta ſunt ex quodam ſcripto, Doctiſſimi quondam Franciſci Pegnæ olim Sac. Rotæ Romanæ Decani, quod manuſcriptum habui ab Eminentiſſimo & Reuerendiſſimo Domino meo Cardinali Carpineo, quodque poſtea repereri impreſſum, apud Turrian. *in ſuis ſelectis, diſput. Theolog. part.* 1. *diſput.* 33. *poſt dub.* 5. ſit ergo in hac materia.

38. Prima concluſio Numquam fuit mos in Eccleſia Catholica venerari homines mortuos, tamquam Sanctos, antequam publica auctoritate legitimorum Iudicum Eccleſiaſticorum eſſent recepti, & approbati. hoc probatur teſtimonio D. Aug. *to.* 7 *in b reuiculo collationum cum Donatiſtis in collatione tertia diei, c.* 13. & Optati Mileuitani *l.* 1. *contra Donatiſtas.*

39. Legitimi autem Iudices erant Romæ Pontifices Romani, in prouinciis autem Epiſcopi, & Concilia prouincialia & ob hanc cauſam, Romæ Clemens Papa I. Anther. & Fabianus ſalubriter conſtituerunt 7. Notarios. qui acta Martyrum inquirerent, vt ea poſſent Romani Pontifices perſcrutari, vt poſtea probanda probarent. Hæc colliguntur ex Sancto Auguſt. & Optato *locis allegat* & ex Fabiano *epiſtola* 1. *ad Eccleſiæ comminiſtros*, late addentes *ad concluſ.* 262. *Maſcardi ſub n.* 50. vbi allegant Cyprian. *epiſt.* 37 *lib.* 3. *& epiſt.* 6 *lib.* 4.

40. Præterea illud etiam omnino certum putamus probatos tantum publica auctoritate Eccleſ. Martyres, & Confeſſores fuiſſe in Catalogo Sanctorum, & in Martyrologia Eccleſiaſtica S. R. E. relatos vti probatuot Card. Baronius ad Martyrolog ſub die 4. Martij, & Ioan. Molanus in lib. de Martyrologiis, quidquid aſſuerit Card. Bellarm. *tom.* 1. *controu lib.* 1. *de Sanctis, cap.* 8. *in fin.* circa hanc tamen rem videnda eſt reſponſio Eminentiſſ. D. Card. Bellar. de qua Turrian. *vbi ſuprà*, verſ. *minus (inquit) probabile*, & pulcherrime, ac eruditè tradita per Molfeſ. *conſ.* 46. *n.* 10. *& ſeq poſt ſecundum vol. ad conſuet. Neapol.*

41. Secunda concluſio ſit, ſemper in Eccleſia Dei viguit hæc doctrina de præcauenda falſorum Sanctorum veneratione, pluraque Concilia de hac materia ſalubres leges tulerunt, & impr. nis

Concilium Carthaginenſe Primum, cap. 2. Concilium Laodicenum, cap. 9. & 34.

Concilium Gangrenſe, cap 20. relatum à Grat. cap. *ſi quis per ſuperbiam* 30. diſtinctione.

Concilium Carthaginenſe quintum, cap. 14. relatum à Grat cap. *placuit* de Conſecratione, diſt. 1.

Concilium Bracharenſe, cap. 5. aliàs 6.

Concilium Moguntinum, cap. 51.

Concilium Lateranenſe ſub Innoc. III. relatum in cap. 2. *de reliq. & veneratione Sanctorum.*

Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 25. *tit de Inuocatione, Veneratione, & Reliquiis Sanctorum.*

42. Tertia concluſio, In Confeſſoribus referendis in numerum Sanctorum, ſemper Eccleſia maiorem adhibuit diligentiam, quam in Martyribus, vt notant DD. communiter *in cap* 1. *de reliq. & veneratione Sanctorum*, vbi Inno *num.* 1 Hoſt *num.* 6 *in fin.* verſ *licet autem* Ioann Andreas *num.* 4. *in fin.* verſicul. *licet autem vita.* Abb & alij qui propterea concludunt Confeſſores non eſſe canonizandos, ob ſolam apparentem vitæ Sanctitatem, ſed præterea miracula per eorum interceſſionem facta probare oportere, latiſſimè addentes *ad concluſ. Maſcardi* 262. *ſub num.* 2. non ſic in canonizandis Martyribus in quibus non eſt neceſſaria probatio miraculorum, Flau. Cherub. *Schol.* 2. *ad conſt.* 4. Alex. III. *ſchol.* 1. *ad conſtitutionem* 2. Innoc. IV. vbi tamen, quod neceſſaria eſt probatio cauſæ propter quam martyrium paſſi ſunt, Rocc. *de canoniz. Sanctorum, c.* 35. bene D. Hiero. *in Pſalm.* 115. ſuper illis verbis *Calicem ſalutaris* ait, *Grandis res eſt Martyrium, quomodo grandis Res? quoniam retribuit D. quod accepit à Domino, Chriſtus pro ipſo paſſus eſt. & ipſe pro eius nomine patitur*, & ob id idem D. Hier. ſuper ſubſequentibus verbis Pſal. *Dirupiſti Domine*, ait, *quicumque Sanctus moritur ſua morte, licet ſit Sanctus, qui miſericordias operatus ſit, fecerit ſigna, Dæmones eiecerit non vadit ad Dominum ſecurus, horreſcit eius conſcientia, quando videt Dominum, Martyr autem,*

ſ.

& si post Baptismum peccauerit, tamen secundo martyrij Baptismate ablutus, securus vadit ad Dominum.

43. Quarta conclusio, sancta Ecclesia antequam Confessores canonizet præter vitæ sanctitatem, & miracula, requirit etiam & exigit multiplicatas preces magnorum virorum pro canonizatione intercedentium, constantem famam de sanctitate illius, continuationem miraculorum, & plura alia de quibus Canonistæ *locis cit.* & Iacob. Castell. *de canonizatione sanctorum, quæst.* 8. Cassan. *in Catalogo Glor. mundi, p. 3. consid.* 50. Maluetius *de canonizatione Sanctorum, dub.* 4. & Pegna *in vita Sancti Didaci, lib. 2. c. 2. & in vita Sancti Raymundi. lib. 3. c.* 1.

44. Secunda conclusio quoniam veneratio hæc Sanctorum est vna de maioribus causis, ideo Papa canonizationem Sanctorum sibi specialiter reseruauit, *c.* 1 *de reliq. & vener. Sanctorum*, vbi innoc. *num.* 2. Host. *num.* 7. Io. Andr. *num.* 5. Castell. *de canonizatione Sanctorum q.* 3. & Maluet. *in simili tractatu. dubio* 2. Barbos. *de Officio Episcop. alleg.* 50. *n.* 43. *tom.* 3. & Card. Tusch. *Pract. conclus. tom* 1. *littera C, concl.* 41. vide Mascard. *de probat. tom.* 1. *concl.* 262. & taliter causa hæc est propria Summi Pontificis, vt nullo modo competat, neque legato ipsius de latere, etiam ex commissione speciali ipsius Papæ, Castell. *de canon. Sanctorum, q.* 3. *art.* 2. Modern. Barbos. *cap.* 1. *de reliq. & vener. Sanctorum, num* 6. & 7. quia Papa non potest delegare potestatem definiendi res fidei, quinimo, nec collegium Cardinalium, nec ipsum Concilium generale possunt Sanctos canonizare, Barbos. *ibid.* qui alios cumulat, *n.* 8.

45. Sexta conclusio, Episcopi in suis Diœcesibus non possunt indicere celebrationem festi alicuius Sancti non canonizati per Papam, ita Gemin. *in c.* 1. *de reliq. & veneratione Sanctorum, num.* 12. vbi etiam Franc. *num.* 3. *lib.* 6. latè Sanch. *in summa, lib.* 2. *c.* 43. *num.* 9. & *seq.* qui plures cumulat.

46. Septima conclusio post canonizationem alicuius Sancti factam per Rom. Pontificem, Sanctus ille ab vniuersali Ecclesia colitur, & inuocatur, festum de eo fit, & Officium diuinum solemniter in die obitus eiusdem celebratur, eius imago pingitur cum diademate, &c. & plures alios honores consequitur, de quibus Pegna, *lib.* 3. *c.* 41. *vita Diui Raymondi*, & Canonistæ *locis citatis*, ac Castell. *de canonizat. Sanctorum, quæst.* 9.

47. Octaua conclusio, non licet alicui defuncto nondum canonizato preces solemnes, aut publicas fundere, aut eius reliquias venerari *cap.* 2. *de reliq. & ven. Sanctorum, & canon in cap.* 1. *eod. tit.* Host. *n.* 11. & Abb. *n.* 3. latè Sanch. *loco suprà allegato.*

48. Nona conclusio, quamuis, nondum canonizati, non possint publicè, & solemniter coli, ac venerari, attamen in secreto licet fundere preces ei, quem, quis credit virum probum, & sanctum, vt pro ipso ad Dominum intercedat, *glos. in c.* 1. *de Reliq. & veneratione Sanctorum in* 6. in verbo *Sedis Apostolicæ*, & in verbo *dicimus enim*, Abb. *cap.* 1. *eod. tit. num.* 3. *notab.* 2. vbi id colligit à textu *cap.* 2. *eod. tit.* arguendo à contrario sensu, nam ibi prohibetur expressè publicus cultus, igitur priuatus videtur permissus, latè Bellarm. *lib.* 1. *de Sanctis cap.* 10. Azor. *Inst. Moralium, part.* 1. *lib.* 9. *cap.* 8. *q.* 8. Sanch. qui alios cumulat *in summ, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 43. *n.* 4.

49. Hinc colligitur licitum esse, etiam aliis audientibus aliquem appellare Sanctum, licèt nondum sit canonizatus, prout fecerunt D. Greg. Nazianzenus, in vita Diui Athanasij, & D. Basilij, Sanctus Hieron. in vita Sanctæ Paulæ, & Sanctus Bernardus, in vita Sancti Malachiæ, ita Bellarm. *dicto lib.* 1. *de Sanctis, cap.* 10. Sanch. *in summ. d. c.* 43. *n.* 5. latissimè Molfes. videndus, *cons.* 45. *n.* 22. & *seq. post secundum vol. Comm ad consuetud. Neapol.*

An autem in Oratoriis priuatis pingi possit Imago alicuius defuncti, nondum canonizati cum radiis vel diademate, dic quod non, Sanchez *loco citato n.* 7. & hoc expressè decisum reperitur à suprà citata constitutione, & decreto Gregor. XV. in principio, prout, & ab eadem constitutione prohibetur affixio tabellarum votiuarum sepulcro alicuius defuncti, nisi modo declarato per eundem Grego. XV. die 30. Octobris, anni 1625. quod decretum impressum habetur apud Barbos. *c.* 2. *de reliq. & vener. Sanctorum.*

An verò hæc constitutio habeat locum, vbi imago illius, sic cum radiis picta, teneretur in angulo domus secreto, vel in proprio cubiculo? Dicerem ego quod sic, ob verba supra memorati decreti ibi, 50.
aliisque locis publicis, ac etiam priuatis, cum laureolis aut radiis, seu splendoribus proponuntur, & infrà, *Ne quorumuis hominum, &c. Imagines, aliaque prædicta, &c. in Oratoriis, aut locis publicis, seu priuatis apponantur* Quibus constitutionibus stantibus patet cauendum esse ab Andr. Molfes. *d. cons.* 45 *n.* 35. & *seq.* vbi voluit ad sepulchra, & imagines non canonizatorum posse deferri Tabellas, ac alia dona receptarum gratiarum indicia.

Decima conclusio, quæ dicta sunt de canonizatione Sanctorum intelligenda sunt etiam de beatificatione, quæ cum sit quædam species veræ canonizationis à solo Pontifice Romano potest concedi, & sicuti contra hosce publice homines mortuos venerantes ante eorum canonizationem, vel beatificationem, poterant procedere Inquisitores, vt testis est Zanch. *de hæret. cap.* 22. *n.* 8. & Pegna in eius scriptura super hoc confectu impressa apud Turrian. *vbi suprà*, vers. *postremò*, vbi quod tales possunt interrogari, quid sentiant de Rom. Pontificis potestate. 51.

Ita nunc circa hosce reos Iurisdictio Inquisitorum redditur euidentissima, ex constitutionibus *suprà* allegatis Greg. XV.

Plura de canonizatione, & beatificatione Sanctorum, vide apud Graff. *in suis decis. Aureis, p.* 2. *lib.* 2 *cap.* 13. *num.* 35. & *sequentibus*, Mascard. *de probat. conclus.* 62. vbi addentes, Zerol. *in praxi Episcop. p.* 2. in verbo *canonizatio*, & Summistas in eodem verbo, Molfes. *cons.* 45. & 46. *post secundum vol. ad consuet. Neapol.* vbi de probatione Miraculorum, de qualitate testium, & formatione processus latissimè, & ad memoratas constitutiones Gregorij XV. videatur Peirin. *ad priuilegia Minimorum, tom.* 1. *ad constitutionem tertiam Leonis X.* 52.

§. XIII.

De fingente se ministrum Sancti Officij.

Fingens se ministrum S. Officij, cum non sit, non semel solet in S. Officio puniri, vt autem pœna, qua tales mulctandi sunt Iudicibus violatæ religionis innotescat, 53.

Notanda est doctrina Alexandr. *in addit. ad Bart. in l. eos §. qui se pro milite, ff. ad l. Corneliam, de falsis.*

Quod scilicet, vel fingens se ministrum, se talem fingit, verbotenus, & tunc, cum hoc delictum sonet in iactantiam meram, debet puniri pœna extraordinaria, iuxta dicta in tit. *de Sortilegis*, §. 19. *num.* 101.

Vel

Vel fingens ſe miniſtrum, fecit aliqoos actus enncernentes ſolos miniſtros, & tune talis puniri debet pœna falſi, ad quod etiam faciunt tradita per Menoch. *dearbitr. Iud. Cent.* 4. *caſu* 318. *n.* 21. *& ſeq.* Aaeued. *ad Reg. Hiſpaniæ conſtiutiones tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 1 *l.* 9 *in principio*, & alij allegati per Ximenez *in concord. totius Iuris, ad dictum §. qui ſe pro milite.*

De hac materia videndus eſt Ferdin. de Caſtro Palao *in* 1. *p. operis moral. tract.* 4. *diſput.* 8. *punct.* 16. §. 7. *num.* 4. vbi dixit, quod qui ſe finxit miniſtrum S.Officij, vt ſe ab aliquo periculo liberaret, vtique mitius eſt puniendus, ſed ſi id egit vt alios terreret, & concuteret, vtique grauiſſimè puniendus eſt, in actu publico producendus, & ad triremes damnandus.

Poteſt etiam ad hoc allegari hiſtoria, quam refert Lud. à Paramo *de orig. S. Officij, lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 15. de Sahabedro, qui fingens ſe Cardinalem, & Supremum Inquiſitorem introduxit Officium S.Inquiſitionis in Luſitania, quæ hiſtoria ſi vera eſt, verè dici debet admirabilis, vt vnicuique eam legenti facilè apparebit. Dixi, (ſi vera eſt,) quia de illius hiſtoriæ veritate multi dubitant, & eam impugnant omnes ferè Iuriſconſulti Luſitani, & præcipuè Freitas *ad Rodericum, de confeſſ. ſollicit. q.* 21. *n.* 33. *& pluribus ſequentibus.*

§. XIV.

De Iudice laico in cauſis hæreſis ſe ingerente.

54 VLtra ea, quæ dixi *in tit.* 3. *de Apoſtaſia*, & dicam *in tertia parte huius operis*, ſæpè contingit, quod Iudices laici capere faciunt hæreticos, eos interrogant, & contra eos proceſſus formant, & ob id S.Officium contra hos procedit, & meritò, nam vltra dicta *in locis allegatis*, Iudices incurrunt excommunicationem, cap. *vt Inquiſitionis. de hæreticis in* 6. §. *prohibemus*, hæc tamen excommunicatio non eſt reſeruata Papæ, vnde Bonac. *de Cenſuris in ſpecie, diſp.* 2. *quæſt.* 10. *punct.* 8. ponit hanc cenſuram, inter non reſerv.

Huiuſmodi autem Iudices ſic ſe in crimine hæreſis ingerentes incurrunt aliam excommunicationem, de qua Iul. III. in Bulla ſua incip. *licet à diuerſis*, relata per Pegnam inter literas Apoſtolicas pro S.Officio *fol. mihi* 118. & hæc eſt cenſura reſeruata, vt patet in Bulla ibi, *Ita vt nemo vmquam in premiſſis delinquens, niſi à nobis, &c.* & differentiam hanc inter cenſuram latam in dicto cap. *prohibemus*, & latam in Bolla noſtra, notauit Scortia *in ſelect. Rom. Pontif. conſtitutiones, Theor.* 172. verſ. *Porrò, quoad pœnas*, & de hac materia videantur Farin. *de hæreſi, q.* 186. *num.* 151. & Sanctarell. *in ſimili tract. cap.* 40. *dub.* 4. *n.* 21. Solummodò hoc loco notandum eſt Iudices laïcos de hoc crimine cognoſcentes, etiam incidenter, incurrere excommunicationes prædictas, ob verba dicti §. *prohibemus*, ibi, *quoquo modo*, ita Bonacina *dict. punct.* 8. *n.* 6. verſ. *Ampliùs etiam ſi*, & Sanctarell. *vbi ſuprà*, verſ. *& non ſolum illis interdicitur*, reliqua ad hanc materiam ſpectantia latè pertractantur *in* 3. *p. huius operis.*

§. XV.

De Teſtibus falſis, & eorum ſubornatoribus.

55 DE hac materia latè agam in 3. parte huius operis, ſolummodo hoc loco aliqua dicam de pœna horum teſtium, & imprimis quidem ad horum teſtium punitionem concurrere debent Epiſcopus, & Inquiſitor ſimul; ita Pegn. 3. *part. comm.* 122. vbi refert conſtitutionem Leon. X. ex qua hoc ipſum colligitur.

Et ratio hiuſce rei eſt, quia licet teſtis depoſuerit coram Epiſcopo, attamen cum in cauſis hæreſis Epiſcopus ſit iudex, ſed ſimul cum Inquiſitore, maieſtas vtriuſque Iudicis dicitur læſa.

Secundò notandum, quod falſus teſtis dicitur, non ſolùm, qui falſum deponit, ſed etiam qui veritatem tacet, vt latè probauit Farin. qui alios cumulauit, *de hæreſi, q.* 188. *n.* 42.

Tertio loco, circa pœnas falſi teſtis, diſtinguendum eſt hoc modo.

Aut ſententia ea falſis teſtibus lata, fuit executa contra reum, vel non in primo caſu, ſi reus fuit ad mortem damnatus, etiam teſtes falſi debent ad mortem damnari, ſi verò fuit ad triremes damnatus, ſimiliter, & ipſi erunt ad triremes damnandi, ita Farin. *vbi ſuprà, n.* 51. P. Zanardus, qui per plures annos fuit Conſultor noſtri S.Officij Cremonæ, *in ſumm. diuin. præcept. p.* 1. *rubr. de teſtibus in cauſis fidei*, §. *ſed notandum eſt primò.*

In ſecundo caſu, ſtylus S. Officij eſt non punire teſtem falſum pœna talionis, ſed alia extraordinaria, ſcilicet fuſtigationis, & triremium, Simanch *de Cath. Inſt. tit.* 64. *n.* 91. Farin. *vbi ſuprà, n.* 39. vbi de praxi ſupremi Tribunal.

In puniendis tamen hiſce falſis teſtibus, ad tria potiſſimè Iudices animaduertere debent, videlicet, damnum illatum, vel tentatum, qualitatem perſonæ teſtificantis, & illius contra quam teſtatur, & cauſam falſi teſtimonij dicti, ita P. Zanardus, *vbi ſuprà*, §. *quartò nota*, vbi, quod mitius punitur falſum teſtificans, vel quia cum ſit ſimplex fuerit deceptus, vel ex aliqua vehementi paſſione, vt quum qui falſum deponit pecunia præſente fuit corruptus.

Quartò ſciendum eſt, quod licet teſtis deponens falſum ad defenſam, vel ſuper generalibus non videatur puniendus pœna triremium, attamen puniri debebit alia pœna graui, P. Maſſin. *in praxi S. Officij* 3. *p.* 10. *aſſert.* 4. prout etiam graui pœna extraordinaria puniendum eſſe teſtem, qui verum dixit, ſed cum ſibi eſſet ignotum, falsò atteſtatur, Farin. *de Teſtibus, q.* 67. *n.* 70. Marios Giurba *conſ.* 6. *n.* 19.

Quintò notandum eſt iiſdem pœnis puniendos eſſe ſubornatores falſorum teſtium, imò etiam maioribus, cum ſint in maiori culpa Bart. *l. non ſolum*, §. *ſi mandato meo. ff. de iniuriis.* Bald. *l. presbyteri*, *num.* 10. *C. de Epiſcopis, & Cler.* Simanch. *dicto tit.* 64. *in fin.* Farin. *vbi ſuprà, num.* 44.

Sextò, & vltimo animaduertant Inquiſitores, ſententias contra falſos teſtes, & eorum ſubornatores ferendas eſſe in loco publico, vti notabiliter dixit Simanch. *dicto tit.* 64. *n.* 91. *circa medium.*

§. XVI.

De quodam Conſ. Bertazzoli 73. *in Criminalibus.*

ET ex his omnibus patet non eſſe curandum de Bertazzol. *conſ.* 73. *lib.* 1. *crim.* vbi voluit Inquiſitores non poſſe procedere contra ſubornantes teſtes falſos.

Quia in contrarium eſt veritas deciſa ex Bulla 56.
Leo X. ſub data diei 4. Decembr. 1618. inter literas Apoſtolicas pro S.Officio poſt Directorium, approbata communiter à DD. longa ſerie relatis à P. Diana,

p 4 resolut. moralium, tract. 7. resol. 16. vers. *restat modò*,
quibus addo ego Ferdinand. a Castro Palao, *in suo
oper. moral tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 15. § 6. n.* 14.
& per longum vsum io S. Officio & eius Tribuna-
lib. tom dici practicata. Fatin. *de heresi, q.* 188. *n.* 4.
vbi in specie reprobat, Bertazz. *in alleg. cons.* 73. & res-
pondet omnibus eius rationibus.

57. Et vlterius eo loco obseruat in casu etiam super
quo scripsit Bertazz. *in alleg. cons.* contrarium fuisse
obseruatum, nam ille subornator fuit in S. Officio
tortus, & quoniam torturam sustinuit absolutus, vt
io fine eiusdem consilij dixit idem Bertazzol. & *ibi-
dem* P. Diana attestatur, quod in Tribunali Sancti
58. Officij Regni Siciliæ, quidam Regularis, qui erat
falsus testis, & alios induxerat ad falsum testandum
fuit damnatus ad triremes per decem annos, cum
hoc etiam quod reus innocens duceretur in publico
spectaculo cum honore, & ramo oliuæ in manu,
subditque alias sic fuisse obseruatum in Inquisitione
Conquensi, & in nostra Inquisitione Cremonæ
similis testis falsus anno elapso fuit damnatus ad
triremes quinquennales.

59. Occasione istorum falsorum testium aliquid di-
cendum esset de eo teste, qui in S. Officio in prima
eius depositione vnum dicit, & in secunda aliud, sed
quia quæstio hæc propriè pertinet ad materiam de
testibus, ideò de hoc re agendum nobis erit in ter-
tia parte huius operis, hic solummodo est adno-
tanda decisio Sanctæ Inquisitionis Ciuitatis Con-
quensis, de qua Cantera *suarum quæst. crim. p. 2. q.* 12.
de Reo, n. 5. vers. *Et idem dicerem* vbi dicit quod ex
60. ordine illius Inquisitionis quidam testis, qui sic va-
riauerat fuit punitus, vt actu publico fidei staret cum
quadam mordaco, & vt ducentum flagellis cæderetur.

§. XVII.

De teste in Sancto Officio reuelante suam depositionem.

61. Breuiter dicendum testem cui in S. Officio so-
let sub pœnis arbitrariis iniungi silentium, si
suam depositionem reuelet, posse in hoc Tribunali
puniri arbitrio iudicantium, inspectis singulis cir-
cunstantiis facti, Simanch. *de Cath. Instit. tit* 63. *n.* 83.
vbi quod possunt huiusmodi testes damnari in pœ-
nam pecuniariam, exilij fustium, & etiam trire-
mium, si id facti qualitas deposuit, videatur de hac
materia Abb. *cap. Fraternitatis n.* 11. *de testibus*, Fa-
tin. *de testibus, q.* 67. *n* 295. qui alios allegat.

§. XVIII.

De vtente verbis Sacræ Scripturæ ad iocum, & res turpes.

62. Iam vidimus *in tit. de Blasphemis, num.* 36. quod
trahentes verba Sacræ Scripturæ ad iocum subdun-
tur Iurisdictioni huiusce Sancti Officij, nunc idem
asseuerans, addo de ordine Supremi Tribunalis
Sanctæ Inquisitionis de Vrbe, quendam professum
cuiusdam approbatæ Religionis, quod res turpes, &
scandalosas Hymno, *Iam lucis orto sydere*, immiscuis-
set, fuisse in palatio S. Officij fustigatum, voce acti-
ua, & passiua, per decennium priuatum, ita quod
per triennium singulis sextis ferijs ieiunaret, vti re-
fert est Locat. *post Iudiciale Inquisit. in casibus Romæ
decis. casu* 1. *folio mibi* 417.

§. XXI.

De reuelationibus mulierum.

Qvo ad mulieres, quæ se reuelationes à Deo, 63.
Sanctis, & Angelis habere profitentur, hæ si
in reuelationibus suis, nihil habeant superstitiosi,
erronei, temerarij, & hæretici, subduntur iudicio
Ordinariorum, vt passim practicari in Curiis Ec-
clesiasticis videmus: vbi verò occasione reuelatio-
num aliquid credunt, vel docent hæretici, sapien-
tis hæresim, temerarij, scandalosi, erronei, & blas-
phemi, tunc sine dubio tales mulieres subduntur iu-
risdictioni Inquisitorum, provt ita in facti contin-
gentia, in Peruensi Regno accidisse testis est Marti-
nus Delrius, *disquisit. magicarum lib. 4. quæst. 3. sect.
3. de reuelationibus mulierum non sanctarum, folio mi-
hi* 594. *in impressis Venetiis anno* 1616. qui omnino
videatur.

Diana post primam huiusce operis impressionem
visus *resol. moral. p 4. tract. 8. resol.* 125. vbi pariter
concludit posse Inquisitores huiusmodi reuelationes
mulierum examinare, & ad hoc allegat Simanch.
Cath. Instit. tit. 21. *n.* 25. *&* 29. Emanuel de Val-
le de Moura, *in Opusculo secundo, de Incant. & En-
sal sect. 0. c. 3. n.* 19. & Raphaël de la Torre *in* 2. 2. *D.
Thomæ, tom. 1. q. 95. art. 2. disp.* 3.

Interim verò locorum ordinarij, mulieres has, &
earum reuelationes, & visiones examinantes semper
præ oculis habeant Ioan. Gerson. Cancellarium Pa-
risiensem *in suo peruttili tractatu de probat. spirituum
per totum*. qui impressus habetur *in Malleo Malle-
ficarum, tom. 2 part. 2 fol.* 71. vbi inter alia monet Or-
dinarios, in *§. Hoc præcipuè considerare necesse est in
fin. Tractatus*, vt diligentissimè animaduertant, quali-
liter hæ mulieres cum suis Confessariis conuersen-
tur, quod monitum ab eo transcripsit Delrius *vbi
suprà, in fin. illius sectionis*, vbi addit dignum esse
quod scribatur aureis litteris.

§ II.

De portante arma Infidelibus.

Certum est deferentes arma ad inimicos Chri- 64.
stiani nominis, & hæreticos declaratos excom-
municari excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini
in 7. Canone, vbi videndi erunt Duard. Alterius,
Sousa, Suar. Bonacina, *de cens. in specie, disp.* 5. *q.* 8.
Naldus *in summ* verbo *Bulla Cœnæ, num.* 35. *& seq.*
Scott. *in selectas Roman. Pontif constitutiones epitom.*
166. *Theorem.* 416. *per totum*, qui alios allegant.

Difficultas est an hi vti hæreticorum fautores sint 65.
de foro Inquisitorum, in qua re dico, quod sic, ita
Bobadill. *in sua Politica, tom. 1. lib. 2 cap. 17 n. 69 Ca-
so 45. es contra los que lleuan armas, dineros, ò ca-
uallos ò otros pertrechos de guerra a los enemigos de
la fee, ò tienen con ellos trato y confederacion en tiem-
po de guerra como quiera que este delito concerne
à toda la Christiandad y à los que le cometen estan
escomulgados por solo becho, y assi entiende que en los
Reynos de Aragon procede el S. Officio de la Inqui-
sicion contra los tales*, sed meliùs reos istos esse de
foro Inquisitorum, & ab ipsis puniendos etiam pro-
bauit Inquisitor Cantera, *in suis quæst. comm. in 4 par-
te* concernente punitionem delictorum, *cap. 1. de hæ-
ret n. 67. &* 68. vbi etiam *in fin.* attestatur ita fuisse
iudicatum in Inquisitione Murciæ, & approbatam
fuisse hanc eandem opinionem à Supremo Consilio
Inquisitionis Hispanæ, verè enim delictum hoc
tendit

tendit in detrimentum Status totius Religonis Christianæ, & vix huiusce criminis Rei excusari possunt ab eo, quod dicantur fauere infidelibus, Apostatis,& hæreticis, ac proinde summa cum ratione, vt considerauit Caotera *vbi suprà*, huiusce criminis
66. rei subduntur foro & Iudicio Ioquisitorum, bene etiam Ferd. de Castro Palao,*in suo opere moral. tractatu 4.disp 8 punct.*16 §.10. vbi ait, quod inquisitores Hispani indistinctè procedunt in hoc crimine,& attestatur quemdam Religiosum fuisse à sancto Officio ob hoiusce criminis suspicionem à Supremo Hispaniarom Inquisitionis Coocilio in aoreis 600. vna cum suspensione à diuinis, & annua reclusione in eius conuentu,addit vlterius,quod hodie huiosce criminis rei non abiurant, cum tamen antea abiurarent de leui.

67. Verùm circa hæc vltima verba Castri Palai, ego aoimaduertendum puto diligenter ad duo videlicet ad personam, quæ huiusce criminis rea dicitor, & ad causam transportationis dictorum armorum ad infideles.

68. Si enim persona, vel aliàs de hæresi sit suspecta, vel de geote Maurorum, & Turcarum sioe difficultate ex dicta transportatione orireuir suspicio fautoria, qua probata eo modo, quod ex dicta fautoria otietur suspicio hæresis,erit per abiurationem tollenda,quod idem dicendum est si appateret causam dictæ transmissionis fuisse odium Catholicæ Religioois, quod si è contra reus qui huiusce criminis arguitur sit mercator aliàs de fide non suspectus,& appateat eum non fuisse motom nisi lucri & negotiationis gratia, in hoc casu arbitrarer cessare omnem suspicionem fautoriæ, & hæresis,& sic in effectu fuit sensos P.Dianæ *resol.moral. p.4. tract.7. resol.* 19.vers.*non desinam tamen*,sed de tota hac materia videatur doctiss. Azeued. *ad leges nouæ recompilationis,lib.*8.*tit.*2.*de los Iudios, y Moros,l.*10.*per tot.* qui rem hanc optimè declarat.

§. XXI.

De frangente carceres S. Officij.

DE materia fugientis, è carcere tam sibi assignato ad custodiam quàm ad pœnitentiam,aliqua *suprà* diximus,nunc eadem latius suot explicanda,& aliqua vlterius addenda de frangente carceres S.Officij.

69. Ad hanc igitur materiam videndi sunt Zanch. vbi Campeg. *de hæreticis*,Sousa *in Aphor.Inq. lib.*2.*cap.*26.*num* 32.*&* 37.Paramus *lib.*3.*de Orig. S.Inquisitionis*, *q.*4.*num.*72.*& seq.*Sesse *decis.*471. *num.*6.*tom.*4. cum aliis allegatis per nos, *tit.*1.§.. .. *num.* .. *& seq.* & P.Dianam *resolut. moral. tom.*4. *tract* 7. *resol.*15. Ego ex dictis istorum, & alioium DD. colligo infra scriptas conclusiones.

70. Prima conclusio est fugientes fracto carcere habentur in Iure pro confessis de criminibus ob quæ detinebantur,& absentes in eorom pœnas coodemnantur. Ita dicunt omnes ferè DD. qui de hac materia tractarunt, Godofred. Abano *in praxi*, *& Theorica crim.*§.*fuga carceribus effractis*, *num.* 2. *& seq.* & in praxi reatuum *q.*13.*& seq.* Gram. *voto crim.*37. *num.*1. Vio.*lib.*1.*comm.opinionum opin.*119.*& sequent.* Clarus § *fin.quæst.*12. vers. *Tertio autem modo*, Portules *ad repertorium Molini super ritibus*, *& obseruantiis Regni Arragonum* in verbo *Fractor*, *num.*8. *& sequentib. parte* 2. vbi id ampliat, vt procedat etiam in carceratis qoi cœperunt frangere carceres, sed oon potueruot aufugere,sed hoc ego non eredo verum, & ita secundum dicta in hac conclusione practicauit Curia Cremonensis, sub Illustrissimo, 71.
& religiosissimo viro nunquam satis laudato D. Consaluo de Salamancha Prætore, me illius Proiudice existente, nam omnes carcerati qui aufugerunt fracto carcere dicto *le communi*,fuerunt de aono 1616.damnari io contumaciam in pœnas illorum delictorum ordinarias,ob quem fuerant carcerati,ex obseruantia huiusce Status Mediolani,de qua Clarus *loco cit.*

Et quamvis contra hanc conclosionem senserit ex parte Fernandez de Otero, *diuers.q.Iuris pars.*3. *q.*119.vers.*Ego verò indistinctè*,attamen à conclusione per oos firmata non est vllo modo in iudicando discedendum, vt dixit Godofred. Abano *in praxi crim.loco alleg.n.*7.vers. *Atque ab hac sententia.*

Secunda conclusio, in nostro Tribunali S.Offi- 72.
cij,hæreticus ob hæresim carceribus mancipatus, si fractis carceribus aufugiat, absens non statim, vt hæreticus condemnandus est, nisi de hæresi esset in processu conuictus, sed citatur, & vbi non compareat, excommunicatur, & per annum insordescens hæreticus declaratur, & eius statua de morte comburitur, hanc conclusiooem probat Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib.*2.*cap.*26. *num.*37. qui alios allegat, sed eam etiam mirificè declarauit Paulus Garzia in suo tractatu, Hispana lingua conscripto, *Orden de processar en el S. Officio*, ex ordine Supremi Concilij Sanct. Inquisitionis Hispaniarum impressi fol. 63. his verbis, *Ha se de aduertir que à los reconciliados, ò penitenciados con abiuracion de vehementi que estando reclusos quebrantan sus penitencias y se ausentan, no auiendo contra ellos otra informacion saluo de la fuga, so les deuen hazer sus processos conforme al Capitulo con contumacia de hæret. in 6. porque la sospecha que resulta de la fuga Iunto con la de hauerse dejado estar escomulgados mas tiempo de vn año hazen entera prouança para poderlo declarar por hereges relapsos, y relaxar sus estatuas al brazo seglar, pero hauiendo informacion por laqual estan conuencidos de auer cometido nuenos delitos de heregia, y ausentadose se les podran hazer los processos en la via Ordinaria conforme al segundo modo que dispone la instrucion de Seuilla 19. del ano 1484. Mas esto no se deue hazer con sola la informacion de la fuga como algunos los han acostumbrado porque aquella no basta para condenarlos por relapsos como so determino en el Consejo en esta causa que auiendose procedido en ausencia con sola la informacion de la fuga contra cierta persona reconciliada ausente, y relaxadola en statua al brazo seglar como relapsa se reuoco la sentencia por no estar conuencida de nueuos delitos, y se mandaron restituir y restituyeron los bienes que por ella se le auian cõfiscado.*

Et quamvis Garzia videatur loqui de eo qui aufugit è carcere sibi assignato ad adimplendas pœnitentias,attamen eadem est ratio de aufugiente ab eo carcere ac de aufugiente è carcere sibi dato ad custodiam, quoad effectum declarandi fugientem relapsum io primo casu, & hæreticorum in secun-
do, Idem docuit aliis allegatis Pater Diana *dicta* 73.
*resol.*15.vers.*Notandum est etiam*, Ratio huius conclusioois deducitur ex benignitate huiusce Tribunalis, qood non statim præsumit fugientem Hæreticum formalem, cum possit esse quod aufugerit, vel tædio carceris, vel metu carceris, vel ex similibus causis, ita Ludooicus à Paramo loco *infrà*, *allegando*,& secundum ea quæ in hac conclusiooe diximus intelligenda sunt ea quæ *suprà* dixi in hac materia *tit.*2.§.4.*num.*21.

Tertia conclusio, cum fugientes è carceribus eis fractis iterum à Ministris capiuntur, tunc ratione fracturæ, & fugæ solent regulariter puniri tribus ictibus funis in Dominio Mediolani, prout etiam eodem modo solent puniri si carceres frangere tentauerint, ita Clar. *loco suprà citato*, vbi attestatur de obseruantia nostri Senatus, si tamen sponte aufugientes redierint, arbitror esse posse locum benignitati Ius dicentium, & hos sic aufugientes in potestate Iustitiæ reuersos puniri posse pœna extraordinaria dixit Ferd. de Otero *vbi sup.* Canter. *in suis q crim.p.4.c.9.de furtis num.*37. vbi quod viles personæ flagellantur, Farin. *quæst.* 30. *num.* 8. *& seq.* Sousa *loco alleg.num.*32.

75. Quarta conclusio. In hoc S. Officio huiusmodi carcerum effractores, si personæ sint viles, fustigantur; si nobiles, duriùs custodiuntur, ita Cantera *loco alleg. proximè*, vers. *In S. Officio Inquisitionis*, Sousa *vbi suprà* Ludou. à Paramo *de origine S. Inquisitionis lib.* 3. *quæst.*4. *num.*71.*&* 73. Ioseph Sesse *decis.* 471.*num.*6.*part.*4.addit vlteriùs Cantera,quod in hoc casu ipse crederet etiam nobiles personas esse saltem in carcere flagellandas, & quod ipse vidit Clericum flagellari publicè per vias,licèt honestius sit quod hoc fiat in carcere P. Massin. *in praxi S. Officij.part.*9. *assert.*25.

76. Conclusio, an quæ dicta sunt in præcedentibus conclusionibus habeant locum stante Bulla Pij V. *Si de protegendis*,quæstio est remittenda potius Eminentiss.DD. Cardinalibus Supremis Inquisitoribus, quam à me nunc decidenda.

Quod enim fracto carcere fugiens è carceribus pœna dictæ constitutionis teneatur, videtur tenere Farin. *de hæresi,quæst.* 193. §. 2. *num.* 138. vers. *Et rursus vide Bullam Pij V.* vbi ait, quod non erit absurdum dicere talem fugientem fracto carcere ligari constitutione prædicta.

Ad idem facit insignis Doctrina Bosij *in tit. de de captura, n.* 17. *& seq.* vbi voluit constitutionem nostram Mediolani,*sub titulo de pœnis* §. *prohibitum est omnibus*,quæ certam pœnam imponit impedienti executionem in quacunque causa criminali, comprehendere, non solum eximentem carceratum de manibus iustitiæ, sed etiam ipsummet carceratum se ipsum eximentem, & *ibi* latius hoc probat,additque ita iudicasse Senatum Mediolani, dum in hac nostra Ciuitate Cremonæ sederet.

In contrarium verò facit, quod verè verba Bullæ prædictæ non videntur posse accommodari huic casui,quòd multò grauior est casus,eximentis alium è manibus Iustitiæ quam eximentis se ipsum, cum vnicuique licitum sit suum sanguinem redimere, *l. prima,de his qui sibi mortem*, &c. §. Quod similis bulla Sixti V. contra resistentes Iustitiæ numquam fuit in vrbe Romana in praxi reducta ab illius Iudicibus in eximente se à manibus Iustitiæ vt notat Ipsemet Farin. *de carcer. & carcerat.quæst.*33.*n.* 23. vers. *Sed quidquid sit de mero iure.*

Quidquid tandem DD.qui de materiis ad S.Officium spectantibus scripserint post Bullam prædictam de qua etiam pluries in tract. mentionem fecerunt, nullus (quod viderim) eius rigorem applicat frangenti carceres S. Officij, vt inde aufugiat,in hoc igitur casu Inquisitoris partes erunt Supremum Tribunal consulere,& ab eo congruum responsum expectare.

77. Conclusio.Fugiens fractis carceribus, & statim se se præsentans Iudicibus supremis seu supremo Tribunali nulla pœna est, mea sententia afficiendus, bene Franciscus de Auiles *in suis Comm.ad cap. seu leges Prætorum,c.*18 *in gloss.*Carcell.*n.*50.vbi plures DD.allegat & bene conclusionem firmat, quia qui vadit ad superiores non dicitur frangere carceres, Iacob.à Sancto Gregorio *in l.*1.*n.*9. *Cod. de seruis fugitiuis*, latissimè alios cumulans Marius Giurba *consf. decisiue* 69.*n.*19.eandem conclusionem cum Francisco Auiles tenet Fernandez de Otero, *dicta q.* 19. *num.fin.* qui allegat Grilland. *in tract. de haret. & sortileg. tit. de fuga carcerat.n.*10.quando autem dicatur illicò ad superiores Iudices confugisse declarat idem Franciscus Auiles *vbi sup. in fin* vers. *Sed ego teneo*,vbi ait totum hoc remissum esse prudenti arbitrio Iudicis.

Ad finem huius quæstionis videndum est de vna quæstione, quæ aliquando in facto potest contingere, & talis est, ponamus quod Episcopus non habeat tutos carceres, & roget Inquisitorem vt quendam reum grauissimi criminis in suis carceribus recipiat, Inquisitor rogatus Episcopo annuit(quamuis hoc vel nunquam, vel rarissimè agere debeat)carceratus frangit carceres S.Officij, & vult aufugere,verùm non potest,quæritur,quis sit Iudex competens ad puniendum hunc carceratum ob fracturam carcerum S. Officij, & videtur dicendum Episcopum solum esse Iudicem competentem huiusce carcerati, quia licet esset in carceribus S.Officij, attamen erat carceratus Episcopi, igitur per fracturam, & tentatam fugam dicti carcerati Iurisdictio Episcopi fuit læsa, igitur etiam ipse solus erit Iudex competens. 78.

Ego dicerem Inquisitorem posse hunc carceratum punire,quia carceres sunt S.Officij, & delictum fractionis carcerum est speciale delictum speciali pœna punibile.

Neque obstat si dicatur,quod iste non fregit carceres vt S.Officij,quia si hoc egisset, sub illa reduplicatione, vt sunt carceres S.Officij, tunc talis reus esset subiectus pœnis const. Pij V.*Si de protegendis*, & esset de hæresi suspectus,quia in odium S. Officij id egisset, præterquam quod illa distinctio videtur metaphysica,nam qualitas illa, quod sint carceres S.Officij est inseparabilis ab illis carceribus pro illo tunc, vt in simili de offendente Officialem S. Officij ex odio priuato dixit Sesse *de inhibit.pat. Reg. Arag.cap.*20.§.4.*n.*194.

Hanc conclusionem nostram confirmare videtur doctrina Capibl.*de Baron.Regni Prag.* 8. §.1.*n.*213. vbi ait, quod subditus Baronis carceratus in Regia audientia ob carcerum violationem efficitur de foro Regiæ audientiæ, nec in hoc casu remittitur ad Batonem, nisi cum delicto, pro quo Bato petit remissionem,maiorem pœnam quam violatio carceris mereatur,& sic cum clausula, quod restituatur ad Carceres Regiæ audientiæ,vbi remaneat locus pœnæ ob violationem carceris, quidquid in casu suo prætenderet Elisæus Danza *in suo tractat. de pugna doctorum,titul.de carcererio, & carceribus,n.*14. *& seq.*

Et in praxi in hoc nostro Dom. Mediol. Curia Cremonæ semper damnauit subditos Feudatariorum detentos in carceribus prætoriis, nomine Feudatarij, si carceres frangant relicto iure Feudatariis eos puniendi pro delicto pro quo erant carcerati, ita enim accidit sub Prætura Illustrissimi Domini Salamaneæ qui de anno millesimo sexentesimo trigesimo sexto,dum eram L. T. Aduocati Fiscalis huius Ciuitatis Cremonæ condemnauit ob fractionem carceris, & fugam Baptistinum de Allodis, & Ludouic. de Valentinis, qui tunc in carceribus prætoriis detinebantur nomine Prætoris Castelletti Ponzonum sub die decima quinta Februarij.

Et

Et mihi accidit etiam alius casus, nam cum quidam miles Hispanus nomine Franciscus Casalis fuisset carceratus in Castro S. Crucis, huius Ciuitatis, (cuius ego sum Auditor) de ordine D. Gubernatoris armorum in hac nostra ditione Cremonensi, isque fracto carcere dicti Castri aufugisset, & postea captus fuisset, & iterum in eodem Castro carceratus, dixi iurisdictionem meam esse, non autem L.T. Auditoris Generalis Exercitus, qui etiam acquieuit. Et sic ego de eo feci relationem Excellentiss. Gubernatori huiusce Status, à quo ex huius ordine fuit ad triremes transmissus.

80. Et quamvis Castellani regulariter non habeant Iurisdict. cum tantummodo deputentur ad custodiam Castri, vt supponit Franc. *decis.458. in principio*, & per consequens nec eam habeant eorum Auditores.

Attamen ex priuilegio Regis, ac D.N. Castellanus Arcis S. Crucis Ciuit. Crem. & eius Auditor habent Iurisd. Crim. & ciuilem priuatiuè quoad quoscumque milites Castri, & omnes inseruientes dicto Castro, & ego cognoui causas criminales sanguinis dictorum militum etiam extra Castrum ipsum delinquentium, & de simili Priuil. Castellani arcis Iouis Mediol. mentionem facit Bers. *de foro compet. n.4.* & idem de tribus aliis Castellanis Ciuit. Neap. dixit Tasson *ad prag. de antefato*, vers. 3. *obseru. 3. n. 373.* & Ioan. Baptista *de Thoro in addit. ad Regent. de Ponte de potest. Proregis, tit. 7. §. 7. num. 21.* & generaliter de Castel. à S.M. creatis videatur Carolus Tapia *decis. 13. Sup. Cons. Italia num. 4. & seq.* In qua decisione latissimè agitur de causa Castellani Manfredoniæ qui eius Castro vi à Turcis obsesso, eiusque muris pluries tormentis bellicis percussis, ac capta ea improuiso Ciuitate ad Castri deditionem deuenit.

§. XXII.

De carcerato in Sancto Officio seipsum occidere tentanti.

81. Quia casus hic accidit in S. Officio nostro iam supra annos 60. vt ex votis Dom. Amidani Voto 3. *vol. 2.* Ideo operæ pretium hoc loco breuiter aliqua de hac re dicere.

Clarum est quod nullus est Dominus membrorum suorum, ob idque nemini licet se ipsum occidere, nec vulnerare, ita Balth. Gomez *de potest. hominis in seipsum lib. 1. c. 1. & c. 5. per tot.* vbi latissimè materiam hanc pertractat, bene etiam Farinac. qui alios cumulat *de homicidio, q. 128 per totam*, quia tamen occisio, vel vulneratio sui ipsius in carcerato potest prouenire, vel ex conscientia criminis ob quod in carcerem coniectus est, vel tædio vitæ, & doloris impatientia.

83. Ideò si ex prima causa contingat occisio, vel vulneratio in carcerato, & quidem si carceratus remansit occisus, eius bona fisco applicantur, vt latissimè probauit Farin. *vbi sup. n. 47. & seq.* Gomez *vbi sup. c. 23. n. 26.* vbi quod vt hæc pœna habeat locum requiritur de necessitate quod delictum ob quod, qui se occidit in carcere, sit à iure punitum confiscatione bonorum, bene etiam Cantera *in suis q. crim. p. 4. tit. de homicid. n. 54.* vers. *Primo casu*, vbi addit, quod vlterius requiritur, vt confiscatio habeat locum, quod delictum sit saltem semiplenè probatum vnà cum occisione.

Si verò carceratus ex conscientia criminis seipsum tantùm vulnerauit tunc puniendum esse, sed pœna extraordinaria, non autem mortis, saltem ex generali consuetudine dixit Farin. *vbi sup. num. 35. & seq.* & Gomez *ibid. c. 21. n. 1. & seq.* vbi bene omnino in hac materia plures casus distinguit.

Si verò carceratus, se ipsum occidit, vel vulnerauit animo occidendi tædio vitæ, vel doloris impatientia, vel etiam ex impatientia carceris, tunc talis non ponitur, ita expressè dicit text. *l. fin. §. Si quis autem, ff. de bonis eorum qui sibi mortem, &c.* ibi, *nisi tadio vita, vel impatientia alicuius doloris coactus est hoc facere*, vbi Gothofred. *in suis votis* plura exempla refert eorum qui ex huiusmodi tædio vitæ, vel doloris impatientia, vel alio modo sibi mortem consciuerunt, ita Farin. *loco citat num. 39.* Clar. *in praxi, §. fin. quæst. 68.* vers. *seipsum occidens* ibi, *caterum si quis tadio vita.* 84.

Si verò dubium est an se occiderit, vel vulnerauerit ex conscientia criminis, vel tædio vitæ, Canter. *loco vbi suprà alleg.* bene distinguit, quod si Carceratus se occidit postquam contra eum in Iudicio facta est semiplena probatio delicti, & ipse scit se in carcerem coniectum ob illud delictum, certè præsumitur se occidisse ad fauorem fisci ex conscientia criminis, aliàs secus. 85.

Modò certum est, quod hæreticæ prauitatis Inquisitores sunt Iudices competentes aduersus hosce carceratos in S. Officio seipsos occidentes, vel animo occidendi vulnerantes cum id faciunt ex conscientia patrati criminis ad sanctum Officium spectantis. 86.

Sed si tædio tantùm vitæ id egissent, arbitratur D. Amidanus cognitionem huiusce delicti spectare ad Iudices ordinarios dicti carcerati. Ego dicerem posse spectare ad Inquisitores, quia tunc carceratus est in carceribus S. Officij, & subditus Inquisitori quoad delictum pro quo repetitur carceratus; attamen in hac re me remitto decisioni Supremi Tribunalis quod in hoc, & similibus casibus semper ab Inquisitoribus erit consulendum. 87.

§. XXIII.

De Sacerdote reuelante Confessionem.

Confessarios teneri ad sigillum secreti eorum quæ habuit in Confessione indubitatum est apud omnes, sicuti etiam pari modo clarum est hoc sigillum esse de iure naturali, diuino, & humano, vt probant Becc. *de Sacrament. cap. 39. num. 2.* & latius Suares *tom. 4. in 3. part. disputatione 38. section. 1. per tot.* Coninch. *de Sacrament. tom. 2. disputat. 9. dub. 1.* Gaspar Hurtado *de Sacrament. tom. 1. de pœn. disputat. 12. diff. 1.* Nugnus *in 3. part. quæst. 11. artic. 1. dub. 1.* P. Faber olim in Patauino Gymnasio præceptor meus amantissimus *de pœn. disputat. 34.* & Petigian. *in 4. sentent. tomo secundo, distinct. 21. quæst. 2. artic. 1.* qui alios allegant, bene Godofr. Abauo *in sua praxi reatuum quæst. 6. num. 17. & seq.* vbi ait, quod Sacerdos potius debet mori millies, quam peccata pœnitentis reuelare, *& num. 22.* refert casum cuiusdam Fratris Franciscani, qui audito in confessione cuiusdam Pœnitentis, quod ipse machinatus erat in mortem Francisci I. Regis Franciæ, eo Sacramentaliter absoluto, statim Regem adiit & ei auditum in confessione facinus reuelauit, quo audito Rex pœnitentem coram Parlamento Parisiensi sisti iubet, & lite contra eum agitata tandem morte mulctatus remansit, certè quidquid sit de Canonistis allegatis ibi à Gotofred. pessimè egit iste confessarius, & male etiam Rex, cum etiam ipse- 88.

met Princeps qui aliquid accepit de pœnitente à confeſſario non poſſit vti dicta ſcientia contra reum abſque ſacrilegio, & fractione ſigilli, Abb. Gilin. *in reſol. caſuum conſcientia* in verbo *ſigillum confeſſionis Sacramentalis, n.1.*

90. Et taliter ligat hoc ſigilli ſecretum, vt neque poſſit frangi de licentia pœnitentis, vt latè probauit Scotus *in 4. diſt.* 21. *q.* 2. cuius opinio, quamuis ſit contra PP. Dominicanos, & PP. Societatis Ieſu, attamen bene defenditur à Fabro præceptore meo *in ſuo tract. de pœnit. diſp. 34. c. 3. per tot.* Pitig. *dicta. diſt. 21. q. 2. art. 13.* Tatar. *in dict. loc. Scoti §. Ad argumenta*, & eam veriſſimam exiſtimo ex rationibus adductis à Fabro, *vbi ſuprà* & ab vno I. C. Hiſpano maximi nominis, videlicet à Didaco Cantera *in ſuis quæſtionibus crim. quæſtione 4. de re num. 7.* verſ. *ſupradicta regula*, ibi, *contrarium imo*, &c.

Sed vtcumque ſit, an hoc delictum ſpectet ad S. Officium quæritur hoc loco, in qua re Alph. de Leone *de offic. Confeſſarij, tom. 1. reſol. 22. n. 12. caſu* 2. dicit hos confeſſores fractores ſigilli denunciandos eſſe S. Officio, & ita etiam communis vulgi opinio arbitratur.

91. Contrariam autem ſententiam veriſſimam eſſe arbitror, quam tenet Molfeſ. *in ſua ſumm. tripl. Iuris, tom. 1. tract. 7. c. 23. n. 68.* & P. Diana *4. p. reſolut. moral. tract 8. reſol. 95.* & poſſum ego atteſtari me numquam vidiſſe ſimilea proceſſus agitari in S. Officio prout
92. vidi quandoque eoſdem agitari in foro Epiſcopali.

Ratio huius ſententiæ eſt, quod Inquiſitores cognoſcunt tantummodo de hæreticis ſuſpectis de hæreſi, & turbatoribus S. Officij, & ſi aliquando cognoſcunt etiam de criminibus, ex quibus hæreſis ſuſpicio non oritur, id eſt ex ſpecialibus decretis Summ. Pont. vt accidit in Sodomia, de qua cognoſcunt Inquiſitores Luſitaniæ, ex particularibus reſcriptis Pij IV. Greg. XIII. & Vrb. VIII. de quibus Souſa *in Apho. Inq. lib. 1. cap. 59. n. 10.*

At ex hac fractione ſigilli neque oritur hæreſis, neque hæreſis ſuſpicio, nec ea ea impeditur Tribunal Sancti Officij, nec vlla Pontificia lege cautum reperitur, quod Inquiſitores de ea procedant, igitur in eius criminis cognitione nullo modo ſe ſe ingerere poſſunt Inquiſitores.

Minor in omnibus ſuis partibus eſt manifeſta, ſi enim ex dicta fractione ſigilli oriretur hæreſis ſuſpicio, cum ex natura fractionis ea non poſſit oriri, quia fractio prædicta non eſt actus hæreticus, vtique debet oriri ex iure poſitiuo, at nullum tale ius
93. legitur in toto corpore Iuris.

In vno tamen caſu ait Molfeſ. *vbi ſup.* talis Confeſſarius ſubderetur foro Inquiſitorum, ſi videlicet crederet licitam eſſe reuelationem ſecreti Sacramentalis, & fractionem ſigilli, male enim tunc ſentiret de Sacramento pœnitentiæ, & ſic poſſet ab hæreticæ prauitatis Iudicibus puniri.

Sed an ſaltem poſſint Inquiſitores interrogare hunc confeſſarium, quid ſentiat de Sacramento pœnitentiæ, probabiliter poteſt controuerti. In qua
94. etiam re ego diſtinguendum puto hoc modo.

Vel ſumus in Confeſſario omninò aliàs probatæ vitæ, nec conſuetudinario in hoc delicti genere, & tunc arbitrarer nullo modo poſſe Inquiſitores reum hunc citare, nec interrogare de fide circa Sacramentum pœnitentiæ. Ratio eſt quia ex vna parte delictum hoc fractionis ſigilli ex natura ſua non ſpectat ad S. Officium, vt *ſuprà* vidimus, & ex alia parte Cõfeſſarius eſt omnino integræ vitæ, igitur Inquiſitor non poterit Confeſſarium hunc interrogare, &
95. Vel ſumus in Confeſſario malæ vitæ, & aliàs de hæreſi ſuſpecto, & tunc eſſem in voto, quod poſſet Inquiſitor eum citare, & interrogare quid ſentiat de hoc Pœnitentiæ Sacramento, quia cum ſimus in perſona aliàs de hæreſi ſuſpecta, & circa hoc pœnitentiæ Sacramentum ſpeciales adſint modernorum hæreticorum hæreſes, non ſine ratione in hoc caſu S. Officium poteſt dubitare, quod talis Confeſſarius ſit de hæreſi ſuſpectus.

Et ita in effectu in caſu ſimili video ſenſiſſe noſtram Congregationem S. Officij Cremonæ, ſub die 9. Nouembris 1587. apud Reuerendiſſimum Marcum Antonium Amidanum *in eius votis manuſcriptis, apud me exiſtentibus voto 34. num. 9. tom. 2.* cum enim in S. Officio tunc adeſſet quidam homo perditæ vitæ grauatus de horrendis blaſphemiis, de contemptu cenſurarum, de non ſeruato delectu ciborum, de non auditione Miſſarum diebus feſtis, & etiam de adulterio, & concubinatu, ex conſuetudine, Congregatio cenſuit per omnes attenta eius peſſima vita, & aliis delictis, ex quibus aliàs iſte erat de hæreſi ſuſpectus, poſſe eum interrogari in tormentis, quid ſentiat de Sacramento Matrimonij, cuius fidem (cum coniugatus eſſet) per adulteria violauit. 96.

Poteſt etiam hoc loco commodè dubitari de alia quæſtione, de qua idem P. Diana *loco ſupra alleg. reſolut.* 97. An ſubdatur foro Inquiſitorum confeſſarius, qui non vult abſoluere pœnitentem niſi ſibi in confeſſione complicem delicti reuelet, in qua re bene Diana ait hunc Confeſſarium non poſſe ab Inquiſitoribus puniri, & *ibi* hanc ſuam ſententiam probat ex Villalobos *in ſumma*, cuius ſcripta nondum in has regiones peruenerunt. 97.

Ratio huiuſce Rei eadem eſt cum ſuperiori, quod nullo iure cautum reperitur ex hac re oriri hæreſis ſuſpicionem.

Quamuis enim dicere licitum eſſe proximum infamare, ſit hæreſis, attamen quod ex reuelatione complicis in confeſſione ſequatur infamatio complicis, eſt valde inter DD. controuerſum, nam multi tenent in confeſſione aperiendam eſſe circumſtantiam manifeſtantem complicem, etiam ſi ſequatur Infamia complicis apud ſolum Confeſſarium, dummodò nullum aliud damnum complici ſequatur, ita enim docuerunt Bonacin. *de controuerſ. diſput.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 4. *num.* 2. Conink. *de Sacrament. tom.* 2. *diſput.* 7. *dub.* 9. *num.* 89. Vaſquez *in tertia parte D. Thom. tom.* 4. *quæſt.* 91. *articul.* 2. *dub.* 3. *num.* 28. Reginald. *in praxi fori pœnitentialis, tom.* 1. *lib.* 6. *cap* 4. *num.* 156. bene Gaſpar Hurtado *de Sacram. tom. 1. de pœnit. diſput. 9. difficult.* 11. vbi allegat illud D. Bernardi de formula honeſtæ vitæ in fine, *De nullo ſiniſtrè loquaris niſi in confeſſione, & hoc vbi non potes aliter peccatum tuum manifeſtare*, & ratio iſtius opinionis eſt, quia per reuelationem complicis vni tantum confeſſario, qui eam notitiam habet ſub ſigillo Sacramentali non poteſt dici, quod complex infametur.

§. XXIV.

De ſuperiori regulari incidente in Conſtitutionem Sanctiſſimi D.N. Papæ Vrbani VIII. edita 14. Aprilis 1633.

SAnctiſſimus D. N. Vrbanus Octauus mandauit Generali Congregationi Sanctæ Inquiſitionis Romanæ, quod quilibet ſuperior regularium cuiuſuis ordinis, in perpetuum ſemel in 98.

anno

anno videlicet feria 6. post octauam Assumptionis B.M.V. in publica mensa, vel Capitulo, & insuper in quocumque generali, vel prouinciali capitulo, diæta, & capitulari congressu teneatur, suos subditos commonere de iniuncta omnibus obseruantia, & executione infrascriptarum litterarum Apostolicarum ad S.Inquisitionis munus attinentium sub pœna priuationis officii, & vocis actiuæ, & passiuæ, constitutiones autem sunt,

Const.Iulij III.prima *licet à diuersis.*

Const.Pij V.81 *si de protegendis.*

Const.Pij IV.31.*cum sicut nuper*, & Gregor.XV. 34.*vniuersi Dominici gregis.*

Const.Greg.XIII.21.*Officij Nostri*, Clem.VIII.81. *& si aliàs*, & Sanctitatis suæ 79. *Apostolatus Officium.*

Const.Sixti V.17.*Cæli, & Terræ Creator*, & Sanctitatis suæ 113.*Inscrutabilia.*

Const.Clem.VIII.41.*cum sicut*, & Gregor. XV. 28.*Romani Pontificis.*

Const Pauli V.26. *Romanus Pontifex*, eiusdem 97.*Regis pacifici*, & Greg 29.Sanctiss.D.N.

Const.Greg XV.17.*Rom.Pontifex*, eiusdem const. 40. *Apostolatus officium*, & sanctitatis suæ 114. *& modo.*

Const.Sanctissimi D N.Vrbani VIII.37.Sanctiss. D.N.*sollicite*, 50. Sanctiss. D N. *pro delicto*, & alia eiusdem const.5. Nouembr. 1631. *cum sicut accepimus*, & omnes hæ constitutiones habentur impressæ penes P. Dianam 4.*part resol.moralium.*

99. Non est dubium quin superiores, non parentes memoratæ const. subsint Iudicio Inq.

10. Vnde cum in nostra Inquisitione Cremonæ quidam superior sponte se denunciasset quod iuxta Constitutionem prædictam statuta die memoratas in ea bullas publicari non fecisset; re ad Supremum Vniuersalis Inquisitionis Tribunal delata fuit benignè tractatus, tum monitus, vt in posterum diligenter obseruationem dictæ nostræ constitutionis curaret.

Accepta igitur ab Inquisitore denunciatione superioris in nostram Constitutionem delinquentis non statim contra eum procedere debet, sed prius re communicata cum suprema Congregatione omnia ex eius iussu peraget considerata qualitate personæ, & omnium aliarum circumstantiarum, quæ solent omissionem hanc, vel augere vel minuere.

TITVLVS XVIII.

De sponte comparentibus, & tempore gratiæ.

SVMMARIVM.

1 *Sponte comparentes, qui dicantur.*
2 *An sponte comparentes censeantur, qui non vocati veniunt, licet indiciis sint præuenti n.3.*
4 *Quid si talis comparens, quo ad aliquas propositiones sit præuentus, quoad alias non.*
7 *Requisita vt quis sponte comparentium benef.gaudeat.*
8 *Hæretici sponte comparentes quomodo tractandi.*
9 *Praxis obseruanda circa ipsos, vbi plura notatu digna, & seq.*
13 *Relapsus sponte comparens, an brachio sæculari relaxand.& seq.*
16 *De suspectis de hæresi sponte comparentibus, vbi latissimè de Poligamo sponte comparente.*
17 *Quid sit tempus gratiæ.*
18 *In quibus casibus sit, vel nō sit locus tēpori gratiæ.*
19 *Quibus personis prosit, vel non, tempus gratiæ.*
20 *De praxi obseruanda in concedendo, & publicando tempore gratiæ.*
21 *Qui auctores de eo tractent.*

§. I.

Quinam dicantur, & haberi debeant, pro sponte comparentibus.

Omissis multis, quæ de significatione huiusce particulæ, sponte, dici possent, breuiter dicendum est

Eos dicendos esse sponte comparuisse in Sancto Officio, qui nullis præuenti indiciis coram fidei Iudicibus comparent, plenámque ac meram, tam de se, quam de aliis veritatem dicunt ac de suis delictis humiliter veniam petunt, colligitur hoc ex *l. sponte, de Muneribus, & Honoribus, l. 4. §. fin. Cod.de Sicar.l. 2 Cod. de his qui latron*, atque ita docuit Archid.in cap.*vt commissi*, verbo *obedientes, de hæret.in 6.*Pegna *ad Direct p 3.comm.*12 & Farin.*de hæresi, q.*193.*n.*28.vbi quod tales propriè in Supremo Tribunali habentur pro sponte comparentibus. 1.

Dubitari autem hoc loco potest, quid sit dicendum, de eo, qui indiciis præuentus, in S. Officio comparet non citatus, nec vocatus, in qua re distinguendi sunt duo casus.

Primus casus est, de eo, qui scit vel suspicatur se præuentum, & sic metu probationum in S.Officio comparuit, & confessus est, & in hoc casu, licet mitius iste comparens sit tractandus, Locat. *post Indic.Inquisit. inter casus decis. Placentiæ Casu* 7. vbi quod tales mitius sunt tractandi, & cum eis mitiori est agendum abiuratione, attamen non debet gaudere beneficio sponte comparentium colligitur hoc ex *suprà* alleg. doct. nam, & est præuentus, & scit, vel suspicatur se præuentum, Farin. *vbi suprà num.*37.

Secundus casus est, cum ignorat talis comparens se se præuentum, & in hoc casu debet gaudere beneficio sponte comparentium, ita Farin.*loco cit.n.*28. vers.*nisi fortè indiciorum.*

An autem comparens, sciuerit se præuentum vel ignorauerit, consideratis omnibus circumstantiis, prudentiæ, & arbitrio Iudicum relinquitur considerandum. 3.

Quæri tamen potest, an etiam comparens, non citatus, nec vocatus, tamen præuentus, quoad aliquas v.g.Blasph.si alias etiam de quibus nullomodo est indiciatus fateatur, quoad has habendus sit pro spontaneo comparente? In qua difficultate 4.

Dicendum est, quod si dubitat se, quoad illas esse præuentum, quamuis non sit, attamen non potest haberi pro sponte comparente, quia semper eius confessio dicitur facta metu probationis, Farin. *de hæresi, q* 193.*n.*37. 5.

Si verò scit se non præuentum, vt quia dicat v.g. se solum nullis præsentibus illas blasph. protulisse tunc crederem illum esse habendum pro sponte comparente, quia quo ad has blasph.non est indiciis præuentus, nec de eis poterat Iurid.interrogari iuxta trad. per Pegnam, *p.*3.*comm.* 18.*sub littera B*, vbi, quod rei non possunt interrogati, nisi de his de quibus sunt indiciati. 6.

7. Debent quoque tales comparentes, vt sponte comparentium beneficio gaudeant, plene tam de se, quam de aliis confiteri, aliàs habendi sunt tamquam diminuti confitentes, ita Concil.Bitterrense cap.2.ibi *infra quem terminum venientes, pœnitentes, & dicentes plenam de se, & de aliis veritatem habeant impunitatem, &c.*

§. II.

De hæreticis sponte comparentibus.

8. HÆreticis sponte comparentes mitissimè sunt tractandi, pœna aliqua salutari, vel etiam aliquando (si id casus exigat) pecuniaria plectendi, Pegna *dicto comm.12.sub litera* G, vbi quod tales sponte comparentes habent impunitatem mortis, immurationis, exilij & confiscationis bonorum ex Conc. Bitter.*cap.2.*cuius ibi verba refert.

9. Cogendi tamen sunt hi hæretici sponte comparentes ad abiurandum formaliter hæreses, licet abiuratio in hoc casu debeat esse non publica, sed secreta, Simanch. *de Cath.Inst.tit.*1.*n.* 24. Royas *Sing.* 23.*n.*8.*& tract.de haret.p.*2.*n.*272.*& seq.*Farin.*de haresi, q.*194 *n.*8.

10. Interrogati etiam huiusmodi sponte comparentes debent, an erroribus suis adhæserint, vel de illis dubitauerint.

Quanto tempore in illis erroribus permanserint.

A quibus eos didicerint, & quomodo.

An libros prohibitos legerint, & quos & à quibus habuerint.

Super complicibus, & an alios cognoscant hæreticos, vel de hæresi suspectos.

An in aliquo Tribunali sint de prædictis erroribus præuenti, vel indiciati.

An ipsos pœniteat in huiusmodi errores incidisse, & an hos, & omnes alias hæreses abiurare sint parati, de cetero Catholicè viuere, & pœnitentiam sibi iniungendam adimplere.

Moneri etiam debent, ad dicendam integram veritatem, aliàs quod habebuntur vti diminuti confitentes, & fictè conuersi.

11. In praxi etiam aduertendum, quod in admissione, vel dimissione alicuius pœnitentis sponte se deferentis in S.Officio, solet in sententia apponi clausula, dummodò in aliquo S.Officio non sis præuentus, vti animaduertit Farin. *de haresi, q.* 193.*n.*28. vers.*& scias.*

12. Et vbi sponte comparens sit hæreticus minor 25. annis, videtur admittendus ad abiurandum de formali, cum clausula citra pœnam relapsi, vbi autem sit maior 25.annis sine dicta clausula, nam minoribus 25. annis multa conceduntur, quæ maioribus omnino deneg.& ita in praxi obseruari attestati mihi fuerunt viri docti pij, & in hoc Tribunali versatissimi.

Sed dubitari hoc loco potest, an hæreticus relapsus sponte comparens, beneficio sponte comparentium gaudere debeat, in qua re

13. Dicendum relapsum sine dubio in tali casu esse ad pœnitentiam admittendum, ita Alph. à Castro *de iusta Haret.punitione l.*2.*c.*2.latè Pegn.*dicta com.* 12.vers.*sed quid si relapsus*, & Farin.*de haresi, quæst.* 193.*n.*36.

14. Quamuis in hac re, tutissimum sit Supremum Tribunal consulere, vt animaduertit Simanch. *in enchirid.tit*60. *num.*6.& Pegn.*loco alleg.*vers.*quia tamen* benè P.Massinus. *in praxi S. Officij, part.*9. *assert.*8 *prima impressionis.*

Hæc tamen intelligenda sunt vbi relapsus, verè esset sponte comparens, & secus dicendum, vbi metu probationum in Sancto Officio comparuisset, vt quia sciuit, v. gr. quod aliquis se præparabat ad eum accusandum, vel quia rumor erat, quod erat accusandus, nam tunc nullo modo talis relapsus est ad misericordiam recipiendus, Decian. *libro quinto, tractat.Crim.c.*56.*num.* 12. post Alph. à Castro loco per eum relato, quos sequutus Farin. *de haresi q.* 193.*num.* 37. de hac re vide Epistolam Cornelij, de qua *infrà.* 15.

§. III.

De suspectis de haresi sponte comparentibus.

CIrca suspectos de hæresi sponte conparentes, eodem omninò modo proceditur, quo contra hæreticos similiter sponte conparentes procedi debet, vt sup.diximus §.proximo.

Solummodo circa hos est aduertendum, quod si confiteantur se v. g. hæreticali sortilegio vsos esse, absque tamen hæretica intentione, nullo modo super hac intentione sunt torquendi, sed standum omnino est eorum spontaneæ depositioni, & cogendi sunt ad abiurandum pro modo suspicionis, vti animaduertit Pegn.*p.*2 *comm.*59. vers.*sed videam.* 16.

Interrogati etiam, & moneri debent, *vt suprà*, & dimitti cum clausula, dummodò non sint præuenti in aliquo S. Officio, de qua dixi *in tit.de confessariis sollicit.§.fin.* De his sponte comparentibus videnda est Epistola Cornelij ad Cyprianum *lib.*3. *Epist.*11. aliàs secundum ordinationem Pamelij, & 46.incip.*Quantam sollicitudinem.*

Ad finem, huiusce §. videndum est de Polygamo sponte comparente, quomodo de Iure possit expediri, in qua te dico, maxima cum circumspectione procedendum esse, nec sine verificatione iudiciali vtriusque Matrimonij inhibenda esset huic sponte comparenti cohabitatio cum secunda coniuge, quæ cum sit in poss.prætens. polygami, non debet ex sola sua confessione spoliari, cum confessio soli confitenti, non tertio præiudicare possit, Sanch. *de Matrim.lib.* 10. *disput.*12.*n.*50.& notant omnes Canonistæ *in cap.*1 *de frig.& Malef.* & si ad solam separationem thori sequuntur plenæ probationes, vt videre est ex decis.Buratri 815.vbi Ferentill.allegat alias decis.concord.multo magis legitimæ probationes erunt necessariæ cum agitur de nullitate Matrimonij, confess.enim coniugum, vbi agitur de dissolutione matrimonij regulariter non creditur Genuens.*in praxi cap.*37.*num.* 10.

Hinc videmus Sacram Congregationem Supremæ Inquisitionis passim iubere, quod cum adest suspensio ident.personæ Polygami fiat illius Iudicialis recognitio per rimulam ostij.

Ego igitur si essem Inquisitor reciperem spontaneam Polygami denunciationem nec circa ipsum, vel eius secundam coniugem quidquam decernerem, nisi plenè Polygamia in processu probata, donec enim hæc sit probata, semper secunda mulier habet ius ad copulam iuncta not. in *c. laudabilem*, vt lite pendente, vbi Canon.& ita in indiuiduo cum Polygamis sponte comparentibus agendum esse docuit Garz.in praxi Hispanica S. Officij, fol.7. his verbis *contra las personas, que se casan dos ò mas vezes, &c. aunque ellas mesmas expontaneamente se vengan à denunciar, y confessar su delicto, no se puede ni deue proceder, sin primero verificar todos los Matrimonios,*

nos, &c. Sic igitur ego practicarem vel eueniente casu Sacram Congregationem consulerem.

§. IV.

De tempore Gratiæ.

QVoniam apud grauiss. auctores, & nonnulla vetusta Concilia prouincialia celebrata in Gallia, frequens mentio habetur temporis gratiæ, nonnulla hoc loco explicare de eo necessarium duxi.

Tempus itaque gratiæ est, quidam dictum terminus, infrà, quem sponte venientibus ad confitendum delicta sua, contra fidem commissa, auctoritate Apostolica conceditur impunitas mortis immurationis, exilij, & confiscationis bonorum, ita

17. fere Eymeric.*p.*3.*n.*56.vbi Pegna.

Et licet Albertin.*in repet.c.*1.*de hæret.q.*12.*n.*4.differentiam constituerit, inter hoc gratiæ tempus, quod ipse vocat misericordiæ, attamen verè inter vtrumque tempus nulla est probabilis, & realis differentia.

Hoc tempus gratiæ à solo summo Pontif.concedi potest, quoniam pœnæ illæ mortis, &c.in hæreticos constitutæ sunt à Papa, *cap. ad abolendam* §. *illos de hæret.cap super eo*, *de hæret.in* 6.vbi de pœna mortis *cap.excom.il.*2.§.*qui autem, de hæret.*vbi de pœna perp tui carceris, Leo Primus *Epistola* 45.*ad Pulcheriam Augustam*, vbi de pœna exilij, &c. secundum leges, *de hæret.in* 6.vbi de pœna confiscationis bonorum.

Cum igitur hæ pœnæ à nullo alio hæreticis possint remitti, nisi à Papa, nullus quoque præter eum, poterit tempus gratiæ, per quod hæ pœnæ remittuntur hæreticis concedere.

Ex quo patet, quod tempus hoc gratiæ introductum est ex Apostol. Sedis benignitate, non autem consuetudine, vt dicebat Alber.*d.q* 12.*n.*4. *circa fin.*

Quot autem dies continere debeat hoc tempus puto Inquisitoribus esse arbitrarium, Pegna *dicta comm.*12.*sub litera C.*

§ V.

In quibus casibus, sit locus, vel non sit, tempori Gratiæ.

18. PRimò clarum est, quod locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco de nouo constituitur Officium S.Inquisitionis, ita Pegna *comm.* 12. *p.* 3. vers. *sed animaduertat*, de qua re pulcherrimus locus est in Concilio Biterrensi, celebrato anno Domini 1246.apud Bitteras coram Archiepisc. Narbonensi, & aliis Episcopis Prouincialibus *c.*1.*&* 2.

Secundò locus est tempori gratiæ, cum in aliquo loco Officium Inquisitionis, ob aliquas causas intermissum renouatur, Albert. *in repet.cap.* 1. *de hæret.in sexto*, *d.q.*52.*n.*4.

Tertiò, cum totum aliquod regnum hæretic. ad fidem conuerteretur.

Quartò, cum in aliqua Ciuitate hæretici latenter multos Catholicos decipiunt, tunc ad subuenien- dum deceptis, licet Officium Inquisitionis ibi non introduceretur, tempus tamen gratiæ esset concedendum, ita Card.Alban *in quadam Instructione ad Fratr. Prædicatores, in Lombardia super modo procedendi contra hæreticos.*

Quintò, tempus gratiæ trium mensium concessit Paul. IV. in sua constitutione, incip. *cum quorumdam*, Reis illorum criminum de quibus *in dicta constitutione.*

Sextò videtur esse locus tempori gratiæ, vbi vniuersus populus delinquit *c.comessationes,dist.*44.*c.quoties vbi gl.*1.*q.*4.sed hęc doctrina duas patitur exceptiones.

Prima est, vbi multitudinis peccatum esset grauissimum, Tiraq.*de pœnis temperandis,caus.* 47. *num.* 13.Luc.de Penna *l.siue num.* 6.*&* 11.vers. *In Apostasia verò,C.de Exat.lib.*11 Hæresis autem Crimen grauissimum est,*cap.vrgenti de hæret.*

Altera exceptio est, vt non habeat locum, vbi peccatum magis nocet multitudini, quam scandalum, quod ex punitione oriretur, ita D.Th. 2.2.*q.* 108.*art.*1. *ad tertium*, Fel.*cap. dilecte num.*7.*de except.*Exemplum habemus, de hac re Moysis, *Exodi* 32.quare in hoc casu non erit locus concessioni dicti temporis gratiæ.

§. VI.

Quibus competat, vel non competat tempus gratiæ.

BEneficium hoc temporis gratiæ competit omnibus, tam masculis, quam fœminis, qui se culpabiles inuenerint, in vnoquoque peccato Hæresis, vel Apostasiæ, vel suspicionis eiusdem. 19.

Dummodo tamen, primò aliàs beneficio huius temporis non sint vsi, Concil. B tter. *dicto cap. secundo*, ibi *quibus aliàs huiusmodi gratia non est facta secundum veritatem plenam, tam de se quam de aliis dicant*, vt suprà dixi §. 1.& 3. sponte compareant, id est, non nominatim vocati.

Hoc tempus gratiæ, non suffragatur iis, qui dum tempus gratiæ cœpit concedi, iam erant præuenti, ita Archid.*cap.vt commissi*, *in verbo*, *obedientes,n.*3. & ibi, Io.Andr.n.4. *de hæret.in* 6. & Guido Fulcod. *q.*2.*in Consultat.ad Inquisitores*, nisi forte tales indiciati ignorassent se præuentos, nam tunc vtique beneficio dicti temporis fruerentur.

Gaudere tamen debent benef.huius temporis gratiæ, primò, qui nec citati, nec vocati nec præuenti comparent statim post tempus gr æ elapsum, ita Guido Fulcod. *loco citato*. vers. *certè si post tempus.*

Secundò ille, qui probat se pendente dicto tempore gratiæ fuisse legitimè impeditum, probatur autem impedimentum per Iuramentum ipsius. Rot. *decis.*4 *de Iureiur in antiq* Bart.Rom. Ias.& alij *l.*2.§. *quod diximus,ff si quis caut.*

Tertiò, etiam relapsus debet gaudere hoc beneficio temporis gratiæ, vt dixi *suprà* §.2.quod intelligendum est, etiam in relapsis fictè de quibus Paul. IV *in sua const.*incip.*cum quorumdam.*

Quartò quæri posset, quid esset dicendum de hæresiarchis, & Dogmatistis, sed de his dixi *in titulo de hæret.*

§. VII.

De Praxi obseruanda in tempore gratiæ publicando, & applicando illis quibus competere potest.

EX Conciliis Narbonensi, & Bitterensi, *d. c.* 2. praxis hæc videtur obseruanda. 20.

Primò namque Inquisitores accedentes ad aliquam Ciuitatem populum admonere debent, vt ad talem locum certa die se conferant, Peg. *comm.* 1.*in principio*, *& comm.*12.3.*parte.*

Secundò, conuocato populo Inquisitor de fide sermonem habere debet Eymeric.*in direct.p.*3.*n.* 47 vbi

vbi Pegna *num.*49. 50.*&* 51.& mandatum Apostol. explicat.

Tertiò, publicatur monitorium contra inobedientes, Eymetic. *d.3.p.n.*52.& Pegn. *comm.*12.*litera B.*& edictum temporis gratiæ, Pegn *ibid.*

Quartò, Confessiones redeuntium in tempore gratiæ recipiuntur.

Quintò, recoociliatis, & absolutis dantur literæ patentes obtentæ absolutioois.

§. VIII.

Quinam auctores de hoc tempore gratiæ potissimùm mentionem fecerunt.

21. DE hoc tempore Gratiæ præclara fit mentio, in sequentibus, & auctoribus, & Manuscrip.&c.

Et Primò qoidem de eo mentionem facit Concil. Bitterense *cap.*1.*&* 2.quod apud Bitterras fuit celebratum anno 1246.

Secundò, Guido Folcodius qui fuit Clemens IV.in suis consultatiouibus ad Inquisitores *q.*2.

Tertiò, Cardinalis Albanensis Ecclesiæ Rom. legatus, *in Instruct.ad Prouincialem, Priorem Prædicatorum Lombardiæ*, super modo procedendi contra Hæreticos.

Quartò, periti quidam Auenionenses, in Resp. quodam incip. *notum sit omaibus*, reddito Fratri Guliel.de Valentia, anno 1235. *cap.*3.

Quintò, Archid.in c.*vt commissi*, in verbo *obedientes, de hæret.in* 6.

Sextò, Io And.*ibid* vers.*Quærit Archid.*

Septimò, Gemin.*ibid.§.nec non*, *n.*3.vers.*qui dicantur sponte redire.*

Octauò, Franc.*ibid.num.*2.*notab.*4.

Nonò, Direct.Inquisit.*p.*3.*n.*56.

Decimò, Repertor. Inqu.in verbo *gratia*, vers. *nota quod*, & in verbo *tempus gratiæ*, & in verbo *remissio*.

Vndecimò, Albert.*cap.de hæret.in* 6.*q* 12.*num.*3. *& seq.*

Duodecimò, Puteus *decis.* 517. incip. *In vna Hyspal l.*2.

Decimo-tertiò, Veral. *decis.* 69. *hæreticorum condemnatorum*, *p.*3.

Decimo-quartò, Simanch.*de Cath Instit.tit.*4.*n.*3.

Decimo-quintò, Instructio Hispalen. *anni* 1484. *cap.*2.*&*.-.

Decimo sextò, Pegna *ad Direct.p.* 3. *comm.*12.& in peculiari tractatu *de tempore gratiæ*, qui manuscrip.circumfertur.

Decimo-septimò, Lud. à Paramo *de Orig Sanctæ Inquisit.l.*3.*q.*4.*rubrica de forma*, *& ord. proced. num.*...

Decimo-octauò, Farin.*de hæresi*, *q.* 193. *n.*28.

Decimo-nonò, Sousa *lib.*4. *Aphorismorum*, à qnibus omnibus auctoribus plura babebit, qoi voluerit de hoc tempore gratiæ.

TITVLVS XIX.

De modo procedenti contra defunctos.

SVMMARIVM.

1 *Delicta extinguntur Morte, fallit in Crimine hæresis, & sequenti.*

3 *Intra quantum tempus memoria defuncti possit damnari, & seq.*

7 *Suspecti de hæresi, an post mortem possint inquiri.*

8 *Memoria se ipsum in carcere occidentis, an damnetur.*

9 *De probatione contra defunctum in hac causa requisita & seq.*

11 *De ordine processus latè & seq.*

15 *Opiniones DD.circa prescriptionem Iuris procedendi contra defunctos referuntur. & n.* 16.

17 *Verior opinio, quod hoc Ius præscribitur* 40.*annis, quoad bona, secus autem quoad damnandam personam defuncti, remissiuè.*

§. I.

LIcet in omoibus communiter criminibus extinguantur morte delicta, vt inquit Vulp. *l.vltima ad l.Iul.Maiest.*& Modestinus *l.ex Iudiciorum,ff de accusat.* & ibi, per illos textus hoc notant omnes, quia mortui diuino iudicio subiecti ab humano sunt exempti, vt dicitur, *in cap.quorundam dist.* 23.& cap. *ex epistola*, *ibid.* præuenti enim à Summ. iudice Deo sunt, & vocati ad maius Tribunal, vt latè hæc exornantes probant Simanch. *in Enchir. Iud. Viol.relig.tit.*62.*n.*1.& Dec.*tract. crim.lib.* 5. *cap.* 67. *num.*1. 1.

Attamen in crimine hæresis ob eius immanitatem hæc non procedunt, & in hæreticos etiam post mortem inquiritur, Simanch.*de Cath. Instit. tit.* 18. *num.*1.*& seq.*Decian *loco citato*, Pegna *parte tertia*, *comm* 91.Ludouic.à Paramo *de Orig.S. Inquisit.lib.*2. *q* 4.*n.*78. *& seq.* cum aliis cumul.per Farin.*de hæresi*, *quæst.*197. *num.*86. 2.

§ II.

Intra quantum tempus possit contra defunctos hæreticos agi.

PEgna *in alleg comm.* 92.vers. *his positis*, distinctione vtitur in hac difficultate, nam aut agitur contra hæreticum defunctum ad effectum eius bona confiscandi, & tunc hæc actio non durat, nisi per annos 40.aut ad effectum damnandi eius memoriam, & semper durat, hancque dictionem Pegnæ plurimos more suo cumulans sequutus fuit Sanch. omnino videndus *in Summ.tom.*1.*l.* 2.*cap.* 22. *num.* 38.*& pluribus seq.* 3.

Decianus *in alleg c.*57.*n.*12.quo ad caput bonorum consentiens cum Pegna, quo ad alias pœnas voluit actionem quinquennio finiri, *per text. in l.* 2.*Cod.de Apost.*atque hanc Deciani opinionem sequutus fuit Baiard.ad Clarum *in § Hæresis num.*27. 4.

Verùm hæc opinio confutatur à Farin. *dicta q.* 197.*num.*116.ex eo, quod confiscatio bonorum venit accessoriè ad damnationem memoriæ defuncti, ergo si hæc damnari oon potest, nisi etiam intra illud idem quinquennium, locus erit condemnationi in bonorum confiscatione. 5.

Alij tandem distinxerunt, an confiscata bona sint applicanda fisco sæculari, vel Ecclesiast de qua distinctione, plura Pegn.*loco cit.*vers. *Hac tamen distinct.*

In hac difficult. certè non crederem posse discedi ab opinione Pegnæ, quæ sicuti in iure verior est, ita etiam magis comm. à DD. videtur probata, eam namque tenuerunt Simanch. *de Cath.Inst. tit.* 18.*n.*14.*& in Enchiridio tit.*62.*n.*7. Lud.à Paramo *de orig.S.Inquisit.q.*4.*n.*83.& Sanch.*loco iam allegato.* 6.

Neque

Neque obstat text. *in lib. 2. Cod. de Apost.* quia ille text. procedit de Iure Ciuili, secus de Iure Canon. vti resp. Pegn. *loco alleg.* vers. *Neque obstat.*

§. III.

An suspecti de hæresi post mortem possint inquiri.

IN hac difficultate Lud. à Paramo *de Orig. S. Inquisit. l. 3. rubr. de ordine Iudic.* &c. *num.* 84. tenet contra fautores, &c. Hæreticorum posse post mortem procedi, allegátque pro se Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 46. *n.* 77.

7. Verùm in contrarium est communis opinio, quod scilicet post mortem non possit procedi, nisi contra hæreticos formales, & eorum hæresibus credentes, ita Simanch. male à Paramo alleg. loco citato, vbi quod suspiciones, quantumuis vehementes, morte reorum extinguuntur, Pegna *dicta com.* 92. vers. *alterum caput*, & Farin. *dicta quæst.* 197. *num.* 104.

Bene Acunha Archiepiscopus Bracharensis *in c.* 14. *dist.* 23. *n.* 6. vbi quod non potest post mortem procedi contra fautores hæreticorum vti suspectos de hæresi ad damnandam eorum memoriam.

§. IV.

An memoria se ipsum in Carcere occidentis possit, & debeat damnari.

8. AFfirmatiuè ad hoc dubium respondendum est, nam reus ob hæresim in carcere detentus, se ipsum ocidens, præsumitur id fecisse ex conscientia patrati criminis, ac proinde puniri debet, ac si eius hæresis plenè esset probata, ita Simanch. *dicto tit.* 18. *n.* 31. Pegn. *comm.* 92. vers. *de illo*, Farin. *d. q.* 197. *num.* 9.

Admittentur tamen filij ad eius defensionem, & probationem, quod non ex conscientia criminis mortem sibi consciuerit, sed ex tædio carceris, metúque tormentorum, Simanch. Peg. & Farin. *locis cit.*

§ V.

De probatione requisita contra defunctum, ad eius memoriam damnandam.

9. AD defuncti hæretici memoriam damnandam plena requiritur probatio, nec solæ sufficiunt suspiciones, vt dixi supra, & longa serie probauit Farin. *q.* 197. *n.* 105. qui alios allegat.

Quinimo secundum tradita per Pegnam *dicta comm.* 92. vers. *In hac causa*, contra defunctum plenior, & clarior probatio requiritur, quam contra viuentem, Sim. *in enchir. tit.* 62. *n.* 5. & Farin. *d. q.* 197. *n.* 120.

10. Quare si de hæresi inquisitus pendente processu obierit, causam Inquisitores prosequi debent, vt eum, vel absoluant, vel eius memoriam damnent, si ipsius hæresis plenè probetur, nam si solummodo de hæresi ex probationibus suspectus redditur, non poterit eius memoria damnari, vt supra dicebam, & Farin plures alios cumulans tradidit *vbi suprà*, *n.* 99. bene tamen poterit declarari suspectus de hæresi ex dictis præsumpt. & probationibus, vti animaduertit Simanch. *in enchir. dicto tit.* 62. *num.* 6. & Decian. *dicto lib.* 5. *c.* 57. *n.* 6. vers. *quo intelligit verum*, non tamen poterunt hæreticæ prauitatis Iudices ob suspicionem illam pœnam pecuniariam imponere hæredibus suspecti, vt considerauit Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 118. *n.* 13. & Royas *de hæret. p.* 2. *num.* 107.

§. VI.

De ordine procedendi contra defunctos.

SVpposita prius hoc loco doctrina sing. Ang. *in* §. *Interdum Instit. de hæredit. quæ ab Intest.* quam seq. Pegn. *comm.* 92. vers. *obseruatione dignum*, quod scilicet processus hic, non est instituendus contra defunctum, quoniam non extat, sed contra illius memoriam. 11.

Præcedentibus probationibus de quibus dixi, Promotor fiscalis accusationem proponet instantérque petet contra rei memoriam procedi, proposito libello, de quo Repert. Inqu. in verbo *libellus*, vers. *forma libell.* ita Pegna *dicta comm.* 92. vers. *cum itaque*, & Lud. à Paramo *d. q.* 4. *num.* 85. 12.

Intimabitur postea hic libellus omnibus, quorum interest defuncti memoriam non damnari Pegna *loco cit.* vers. *Hæc accusatio* Aret *dicto* §. *Interdum*, Paramus *n.* 186. Farin. *q.* 197. *n.* 106. P. Zanardus *in summ. diuin. præcept. p.* 2. *c.* 14. vers. 6. *post bene* Cald. *in l. vnica C. ex delicto defuncti*, *p.* 4. *n.* 5. vbi, quod sunt citandi filij, & hæredes, si illius memoria damnatur.

Proponetur quoque edictum, quo quiuis admittatur ad defuncti defensionem statuto eis termino competenti 30. vel 40. dierum Pegna, vers. *ne quis autem*, P. Zanardus *vbi suprà*.

Quod si in termino præfixo nullus comparuerit Iudices ex Officio, Procuratorem, & Aduocatum defuncti constituent, Pegna, *vbi suprà* & Zanard. *ibid.* vers. 6. *si post defunctum*.

Tandem vbi defuncti memoria nullo modo poterit defendi, deueniendum est ad sententiam contra eum, cuius formulam habes in Concilio Constant. *sess.* 8. *in sententia damnationis Io. Vvicleph.* & apud Repert. Inqu. verbo *Sententia*, Decian. *dicto. c.* 57. *num.* 16. & Pegnam *loco relato*.

Antequam autem sententia proferatur, statua defuncti, in publicum producenda est, (in qua maioribus caracteribus descriptum sit nomen illius defuncti cuius memoria damnanda est) & coram illa, ac si defunctus esset viuens, legendi sunt errores rei & promulganda sententia, & tandem relaxanda brachio sæculari, vt comburatur, obseruando diligentissimè omnia, de quibus Concil. Constantiense *d. sess.* 8. ita Pegna latissimè, *loco citato* & Lud. à Paramo *de orig.* &c. *l.* 3. *q.* 4. *rubrica de ord. procedendi*, *n.* 87. *& seq.*

Damnata sic hæretici memoria dummodo hæreticus pœnitens non sit, nam tunc illius memoria non est damnanda, vt animaduertit Farin. *q.* 193. *n.* 21.) Eius ossa, vbi ab ossibus fidelium discerni possint, sunt exhumanda, bona confiscanda, ac eorum filij declarandi inhabiles, &c. iuxta iura in hac materia loq. de quibus Pegna *dicta comm.* 92. vers. *& ex hoc capite*, & Sanchez latissimè *in summ. l.* 7. *cap.* 27. *& seq.*

Et quandoque etiam domus rei defuncti euertitur, area dirutæ domus sale conspergitur & in eadem area columnella erigitur totam rem gestam indicans, ita Pegn. *d. comm.* 92. vers. *quoniam verò*. Vbi etiam ponit formulam Sententiæ ferendæ in euersione domus hæretici, cuius memoria damnanda est,

et

ex Zanch.c.41,& Repert. Inqu. in verbo *Sententia*, verſ.*Aliud genus ſententiæ*, de qua re vide Farin. *de hæreſi.q.*190.*n.*10.*& ſeq.*

Dubitari tamen hoc loco poſset, an ſtatua minoris ſit comburenda, in qua re dicendum eſt quod ſic dummodo minor ſit maior annis 14.in hac enim ætate,& abiurare coguntur minores,& ſi pertinaces ſint curiæ ſæculari comburendi traduntur, Simanch. *Inſt.de minoribus, num.*58. & ita in Congregatione noſtra Cremonæ fuiſſe concluſum, & ſucceſſiue executum, de anno 1588. atteſtatur Reuerendiſ. D. Amid.*tom.*3.Voto 45.*num.*6.*&* 7.

§. VII.

An cum agitur de damnanda memoria defuncti nomina teſtium ſint edenda.

13. MEnoch.*conſ.*383.*vol.*4.*per totum*, latiſſimè nititur probare, nomina teſtium & denunciantium, cum agitur de damnanda memoria defuncti eſse defenſoribus legitimis damnanda edenda.

Moueturque Menoch.arg.ducto à fortiori, nam inquit,ſi reo viuenti,vbi teſtibus,& denuncianti periculum non imminet alicuius grauis mali, eorum nomina ſunt ipſimet reo edenda, iuxta diſpoſita *in cap.vlt.*§.1.§.*ceſſante de hæret.in* 6.igitur.

Attamen, quidquid ſit de hac Menochij ſententia,ego nullo modo ederem nomina teſtium, & denunciantium, neque etiam in caſu noſtro, quo de damnanda ageretur memoria defuncti.

14. Nam hodiernis temporibus ſemper præſumitur teſtibus, & denunciatoribus imminere periculum propter potentiam reorum quæ tripliciter ſolet conſiderari, nam alia eſt potentia generis, & familiæ, alia eſt potentia pecuniæ, alia eſt potentia malitiæ, & hæ duæ potentiæ ſpecies,& ſi in caſu noſtro non poſſint in reo defuncto reperiri, poteſt tamen eſſe, quod reperiantur in hæredibus,& filiis illius,de cuius memoria damnanda,agitur de quorum hæredum ac filiorum grauiſſimo damno tractatur, ita Pegn. *in director.*3.*p.com.*124.verſ.*& certè ſemper*,Ludou.à Paramo, *de Orig.S.Inquiſit.lib.*3.*q.*4. *rubr. de exped. proceſſus in cauſis fidei, num.*50. vbi etiam quod ſi à non publicatione nominum appelletur reiici debet appellatio vti friuola (reprobato Pariſ. qui *conſil.*2. *vol* 4.in caſu cuiuſdam Hebræi contrarium conſuluerat (late Farin.*de hæreſi q.*188. *num.*12.vbi, quod quidquid ſit de iure, certè de conſuetudine indiſtinctè etiam vbi non adeſt potentia inquiſiti non dantur nec publicantur nomina teſtium nec denunciantium,& ita ait,in S.Rom.Inquiſit.Tribunali ſupremo inuiolabiliter obſeruati.

Neque obſtat text.*in d.cap.vltimo*,§.*ceſſante*, Primò qui aperpetuò cenſetur adeſſe nunc periculum grauis damni in teſtibus & denunciatoribus, atque ita ad hunc text. reſpond.Lud.à Paramo *loco alleg.* verſ.*Nec obſtat text.*

Secundò,quia quidquid ſit de Iure,contrarum ſeruatur de conſuetudine indiſtinctè, vt dicebat Farin. *loco ſuprà citato.*

Tertiò,quia per diſpoſitionem Conſtitut. P.j IV. incip. *cum ſicut.* quæ impreſſa habetur poſt direct. inter literas pro S.Offic videtur derogatū diſpoſitioni *d.c.ſi.*vti reſp.Pegna *d.com.*124. verſ.*Tametſi verò*

§. VIII.

An Ius procedendi contra defunctos aliquo tempore præſcribatur.

IN hac quæſtione multi multa dixerunt,alij enim voluerunt ius hoc procedendi ad damnandam memoriam defuncti præſcribi quinquennio,alij nullo vnquam tempore,vt Souſ. *in Aphoriſm. Inquiſit. lib.*2.*cap.*50.*n.*1. & P.Diana *tract.*7.*part.*4. *reſol.moral reſol.*28. verſ. *Vnum mihi contrarium.* Alij autem 15.
media via incedentes voluerunt hoc ius præſcribi ſpatio quadraginta annorũ, & hanc opinionem 16.
vti æquiorem, & veriorem tenet Ferd.de Caſtro Palao *in ſuo opere morali* 1.*p.tract.*4 *diſp.*8. *puncto* 16. §.4.*num.*18.qui,& alios allegat,& concluſionem firmat ex eo quod ius confiſcandi bona hæretici durat tantummodo per quadraginta annos,ergo etiam ius procedendi contra defunctum durare debet tantummodò per 40.annos,cum nulla differentia poſſit aſſignari inter vnum caſum,& alium,vt reprobando Felin.& Baiard. ad Clarum proſequitur Caſtro Palao,*vbi ſuprà* verſ.*Neque audiendi ſunt DD.*

Sed verè (quamvis hæc opinio quoad ius præ- 17.
ſcribendi bona mihi magnopere arrideat) attamen quoad ius procedendi ad memoriam damnandam defuncti arbitror nullo modo poſse ſubſiſtere, vt latiùs probaui *in* 3.*p.tit.*9.§.*de præſcriptione.*

Finis Secundæ Partis.

CÆSARIS

CÆSARIS CARENÆ
I. C. S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, &c.
TRACTATVS
DE OFFICIO SANCTISSIMÆ INQVISITIONIS, ET MODO PROCEDENDI IN CAVSIS FIDEI.

PARS TERTIA.

In qua tota Theorica, & Practica Criminalis breuissimè absoluitur, Maximè in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal.

TITVLVS I.

De tribus modis procedendi in Iudicio, & probatione corporis delicti.

SVMMARIVM.

1 *Tribus modis in crimine hæresis proceditur, sicuti & in aliis delictis.*
2 *Inquisitores in hoc crimine procedunt simpliciter de plano, sine strepitu, & figura Iudicij.*
3 *Clausula* simpliciter, *&c. quid importet.*
4 *Modus procedendi per accusationem in S. Officio ferè abiit in desuetudinem.*
5 *Inhabilis in causis fidei admittitur ad accusandum.*
6 *Valet argumentum de teste ad accusatorem.*
7 *Pœna talionis recessit ab aula.*
8 *Accusatione superueniente cessat Inquisitio præcedens.*
9 *Accusator calumniosus punitur eo modo quo falsus testis.*
10 *Accusator & denunciator habentur in hoc foro loco testis.*
11 *Loco accusatoris in S. Officio successit fiscus.*
12 *In multis Prouincijs munus accusatoris subeunt fiscales, & quid seruetur in Dominio Mediolani.*
13 *Inquisitio duplex est generalis, & specialis.*
14 *Ad Inquisitionem specialem in delictis relinquentibus vestigia post se requiritur, quod constet de corpore delicti.*
15 *Requiruntur etiam indicia sufficientia.*
16 *Requiritur etiam, quod inquisitio sit clara, contineátque omnes circumstantias, quidque seruandum sit in S. Officio.*

17 *Ex lenibus suspicionibus potest in S.Officio contra Reos procedi, & quomodo DD. contrarium sentientes sint intelligendi.*

18 *Suspicio probabilis, quæ sit.*

19 *Modus procedendi per denunciationem est in S.Officio frequentissimus.*

20 *Denunciator, quoad reum habetur loco testis.*

21 *Denunciatio quomodo facienda.*

22 *Reiicitur Paramus* de origine S. Inquisit. lib.3. q.6. num.91. *vbi voluit posse recipi denunciationem in scriptis sine subscriptione, modò testes in ea nominentur, contrarium enim seruat Supremum Vrbis Tribunal.*

23 *De corpore delicti plenè constare debet.*

24 *In delictis occultis sufficit probatio corporis per coniecturas.*

25 *In homicidio cum cadauer non reperitur sufficit probatio corporis delicti per famam.*

26 *Decisio excellentiss. Senatus Mediolani.*

27 *Indubitatum est sufficienter probari corpus delicti per famam cũ adsunt alia adminicula, & seq.n.*

28 *Decisiones Senatus plures, n.29 & 31.*

32 *Quid seruet Senatus noster Mediolani cum de corpore delicti non constat per coniecturas, sed per solas suspiciones, vbi plures decisiones illius Excellentissimi Ordinis.*

33 *Sub pretura Illustr. D. Don. Consalui de Salamanca tempore quo Auctor erat L.T. Aduocati Fiscalis Ciuitatis Cremonæ in curia fuit tractatum de probatione corporis delicti in crimine veneni.*

34 *Corpus delicti probatur in veneno ex attestationibus Medicorum.*

35 *Etiam si deponerent Medici de credulitate dummodò deponant in indiuiduo de veneno propinato.*

36 *Spuma, Vomitus, Liquor, &c. sunt signa veneni æquiuoca.*

37 *Quamvis probatio corporis delicti in hoc crimine sit difficillima, attamen non facile Rei in hoc crimine ex deficientia huius probationis sunt absoluendi, sed consulendus est Princeps, & eius Senatus.*

38 *Decisio Senatus Mediolani, & Curiæ Cremonæ.*

39 *In crimine furti quomodo probatur corpus delicti.*

40 *De probatione corporis delicti in stupro, adulterio, & falsi crimine remissiuè.*

41 *In crimine hæresis non sequitur probatio corporis delicti.*

42 *Prout nec in crimine sollicitationis & alijs ad S. Officium spectantibus cum non relinquunt vestigia post se.*

43 *Secus cum delicta relinquunt vestigia post se vt in fractione, Crucifixi necatione infantium. &c.*

44 *Confessio delicti non supplet defectum probationis corporis delicti.*

1. Sicuti in aliis criminibus, ita & in hoc hæresis delicto tribus modis procedi comm. dixerunt scribentes per accusationem, Inquisitionem, & denunciationem, Pegn. *com.* 12 *in* 3. *part.* Farin. *de heresi, q.* 185. *n.*21. *& seq.* Sousa *In Aphorism. Inquisit. l.*2. *c.*1. *n.*1. & Ferd. de Castro Palao *in opere Morali* 1. *p. tract.*4. *disp.*7 *punct.*2. *n.*1. *& seq.* qui alios antiquos allegat.

2. Quocumque tamen ex istis modis procedant Inquisitores semper procedunt summariè, simpliciter de plano, & sine strepitu, & figura Iudicij, vt ad literam dixit text. *in cap. statuta in principio, de hæreticis in* 6. & const. Alexandr. IV. incipiens, *cupientes*, & Vrbani IV. incipiens, *licet ex omnibus*, inter litteras pro S. Officio post directorium Inquisitorum, text. autem
in Clement. 2. *de verborum significatione* explicat clau-
sulam illam, *Summariè*, &c. vt per eam intelligitur 3.
remissa solemnitas libelli, litis contestationis feria-
rum, ac amputatæ dilationis, appellationes frustrato-
riæ, & superflua testium multitudo, & latiùs de viri-
bus huius clausulæ videndi sunt, quantum ad pro-
positum nostrum attinet, Farin. *de heresi, q.*185. *n.*14.
& seq. Sousa *in Aphorism. d.c.*1. *n.*2 *& seq.* & Ferd.
de Castro Palao, *vbi sup. punct.* 1. *per totum*, & gene-
raliter Barbos. Modern. qui alios latissime cumulauit
inter eius tractatus varios de clausulis, in peculiari
clausula *Summaria*, &c.

§ I.

De Accusatione.

Qvamvis modus hic per accusationem proce- 4.
dendi in hoc crimine in S.Officio iam ferè in
desuetudinem abierit, Pegna *dict. com.* 13. vers. *in hoc
Sacro Tribunali*, Castro Palao *dict. punct.* 2. *n.*1. qui
alios allegant, olimque etiam, rarò admodum modus
hic esset vsurpandus, vt animaduertit Eymeric. *in* 3. *p.
n.*67. vers. *Et attendat Inquisitor.*

Attamen non inutile erit aliqua annotare in hac
materia, quæ ad alia etiam deseruire poterunt. Pri- 5.
mò igitur notandum quod sicuti inhabiles in cau-
sis fidei possunt testimonium ferre, vt videbimus
infrà, ita etiam poterunt accusare, ita Farin. *n.* 23. *&
seq* Castro Palao *n.*6. *& seq.* Sousa *in Aphor lib.*2. *c.*2. 6.
*n.*6. Ratio est, quia valet argumentum de teste ad ac-
cusatorem, *c. super prudentia* 11. *q.*1. *l. qui cum maior
§.*1. *ff. de bonis libertorum*, solum disputant DD. de
inimico capitali de quo dixi, *de testibus, quoad per-
sonas §.* vers. *Verum hæc ratio.*

Secundò, notandum, quod quamvis olim in anti-
quis formulis harum accusationum, soleret accusa-
tor se subscribere ad pœnam talionis, vt videre est 7.
ex Eymerico *vbi suprà*, attamen nunc nec dicta pœ-
na est in vsu, & si accusator se sub pœna subscribe-
ret adhuc ad eam non teneretur, vt benè probauit
Doctiss. Pegn. 3 *p direct. com.*14. Farin. *vbi suprà, n.*33.
Castro Palao, *n* 1. *&* 3. & Sousa *d.c.*2. *num.*4. ac Lud.
à Paramo *de orig. S. Inq. l.*3. *q* 4. *in Rubr. de forma &
ordinatione, &c n.*16. *& seq.*

Tertiò notandum, quod si pendente Inquisitione 8.
in hoc crimine superueniat accusator, in accusa-
tione procedendum est cessante Inquisitione, Fa-
rin. *n.*31 Præses Abauo *in §. Inquisitio. n.*38. vbi hoc
limitat, nisi Iudex de collusione dubitet, quo in ca-
su arbitror posse procedere opinionem Sousæ, quod
superueniete accusatore non cesset inquisitio, *lib.*2.
*cap.*2. *num.*11.

Notandum quartò, accusatorem calumniosum in 9.
hoc puniendum esse eo modo, quo solent puniri
falsi testes, Pegn. Farin. Sousa, & Castro Palao *locis
suprà indicatis*, plura contra hosce calumiatores vi-
de apud Præsidem Abauo *q.*5. *ferè per tot. de reati-
bus & in sua praxi* verbo *accusatio, n.*28. 10.

Notandum quintò, quod in hoc foro accusator,
prout, & denunciator habetur loco testis, nisi sit
inimicus, Royas *sing.*7. Farin. *vbi suprà, num.*32. &
Sousa, *n.*8. qui alios allegant.

Notandum sextò, quod quia in Supremo Vrbis 11.
Tribunali hic modus procedendi recessit ab aula,
Farin. *num.*40. *in fin.* loco accusatoris successit fiscus,
qui in Inquisitionibus Hispaniæ proponit contra
reos accusationem, & eam prosequitur Pegn. *di-
cta comm.*14. vbi formulam huius accusationis de-
scribit Farin. *n.*41. Castro Palao, *punct.*2. *n.*11. Lud.
à

Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, lib. 3. quæst 9.* vbi libellum accusatorium proponit,& singulas eius clausulas declarat Sousa *n. 10.*

12. Sic in multis etiam prouinciis fiscales munus accusatoris subeunt, vt in Ducatu Sabaudiæ, Præses Abauo *de reatibus, quæst. 2. num. 1.& seq. q. 5. n. 1.& in praxi §. Inquisitio, n. 4. & seq.* vbi etiam de praxi simili Regni Galliæ. Certè in nostro fœlicissimo Statu Mediolani Fiscales non possunt accusare licet facta, & porrecta accusatione teneantur accusatori assistere, vt notat Clarus *in §. fin. q. 10. vers. sciat igitur*, sed vide *in tit. de Officio Aduocati fiscalis.*

§ II.

De Inquisitione.

Frequentior est hic modus procedendi in S. Officio per Inquisitionem, & obseruauit Pegna *dicto comm. suprà alleg.*

Et ideò, & in hoc modo procedendi infra scripta sunt notanda.

13. Et primò quidem, quod Inquisitio est duplex, vna generalis, altera specialis, Clarus, *in praxi, §. fin. q. 5. vers. Poterit, & q. 20. & q. 50. vers. Item quia,* Gilhaus. *in arbore iudiciali criminali, cap. 3. 1. p. n. 3.* Præses Abauo *in § Inquisitio n. 9* & in foro nostro S. Officij Pegna, *comm. 16.* Farin. *q. 18. num. 43.* Sousa *lib. 2. c. 3.* & Castro Palao, *vbi supra punct. 4. num. 1.* Generalis fit cum delinquens quæritur, Clar. & Gilhaus. *vbi suprà*, & Castro Palao *vbi suprà*, vbi quod hæc fit ab Inquisitoribus cum singulis annis edicta proponunt obligantia fideles ad denunciationem: specialis fit non ad inuestigandum delinquentem puniendum, Clar. cum omnibus aliis *suprà* allegatis, formulas autem vtriusque Inquisitionis in S. Officio, vide apud Pegn. Farin. & alios *vbi suprà.*

14. Notandum secundò, quod Inquisitio specialis non potest in S. Officio fieri cum sumus in delictis relinquentibus vestigia post se, nisi constito prius de corpore delicti, *l. 1. §. item illud, ad Syll.* Gilhaus. *vbi suprà num. 6.* qui alios allegat, Farin. *de*
15. *Inq. q. 1. num. 6.* Secundum est, quod legitima indicia præcedant, aliàs erit vtique nulla Boss. *de Inquisitione n. 25.* Gilhaus. *n. 25.* Sousa *in aphor. d. cap. 3. n. 6.*

16. Tertium requisitum est in aliis criminibus, vt sit clara, & specifica continens omnes circumstantias, locum, tempus, annum, & mensem, ne auferatur Reo defensio, Farin. *d. q. 1. n. 11.* Gilhaus. *n. 18.* in foro tamen S. Officij omnes illæ circumstantiæ in Inquisitione subticendæ sunt, ex quibus posset reus venire in cognitionem testium Pegn. *comm. 14. in fin* vnde Lud. à Paramo *dicta q. 9. n. 93.* & Castro Palao, *punct. 2. num. 4.* aiunt in Inquisitione, & libello accusatorio non esse apponendum locum loci, alij autem ad huius Inquisit. formationem præcedentem famam requirunt, sed perperam, nam sufficiunt indicia, Pegn. *comm. 16. in fin* & Farin. *n. 48.*

17. Notandum tertiò, quod cum DD. quærunt num possit procedi contra aliquem, vt Hæreticum, ex suspicionibus leuibus, res hæc caret dubitatione, quia passim ex S. Officio puniuntur delinquentes, etiam suspecti leuiter de hæresi, vt patet in Hispania in confess. sollicit. & polyg. & in Italia in blasphemis non ex consuetudine, & aliis de quibus *in secunda parte huius operis*, vnde ego intelligo, DD. qui dicunt, ex leui suspicione non posse contra aliquem procedi in hoc crimine, de quibus Farin. *num. 56.* vt nomine suspicionis leuis velint loqui de suspicione improbabili, non autem de suspicione probabili, licet in genere suspicionis, leui, Simanch. *de Cath. Inst. tit. n. 58. n. 27* Royas *de hæret. p. 2 n. 21.* Farin. *n. 58. & q. 94. n. 56.* qui alios allegat, aliàs namque DD. illi loquerentur, vnde causam praxim S. Officij, suspicionem autem probabilem voco, quæ licet leuis sit, attamen ex aliquo facto, oritur vel ea dispositione legis, vel consuetudinis siue vniuersalis, siue particularis alicuius, Inquisit. Castro Palao, *tract. 4. disp. 7. punct. 1. n. 7.* Suar. *de fide disp. 24 sect. 2. n. 4.* 18.

§ III.

De denunciatione.

Frequentissimus est, hic procedendi modus in S. Officio quia denuncianti non est ita periculosus, cum non subeat onus in se probandi delictum, qui denunciat, sed Iudici omne onus remittat, Pegn. *comm. 15. vers. His peractis*, Farin. *num. 71.* Ludouicus à Paramo *q. 8. n. 22.* Castro Palao, *punct. 3. num. 1.* Sousa, *lib. 2. cap. 4. num. 9.* 19.

Habetur autem hic denunciator, quoad reum loco testis, vt dixi *suprà*, & in titulo *de testibus quoad personas*, vnde si calumniator appareat puniendus erit vti falsus testis puniri solet, Castro Palao *vbi suprà*, vbi, & ex Simancha, *tit. 19. n. 17. & tit. 64. n. 55. Cathol. Instit.* notat denunciatorem hæretici loco testis ex generalissima consuetudine Sanctissimæ Inquisitionis. 20.

Denunciatio autem hæc in scriptis, vel oretenus, & iurata notatio scribente facienda est, vt notat Eymericus, *num. 68.* Farin. *n. 67. & seq.* Castro Palao, *n. 2. & 4* Quidquid voluerit in contrarium Ludouicus à Paramo *de origine S. Inquisitionis, lib. 3. quæst. 6. n. 91. & seq.* vbi voluit posse recipi denunciationem in scriptis sine subscriptione, modò testes in ea nominentur, posseque testes nominatos, ibi examinari, nam nunquam vidi hoc ab vllis Inquisitoribus obseruari, quinimò Farin. *n. 68.* attestatur constitutum seruari in Supremo Vrbis totiusque Christ anæ Reipublicæ Sanctæ & Generalis Inquisitionis Tribunali, sed de hac re memini me dixisse *in Addit. ad tit. de sortilegiis, & in hac parte tit de testibus quo ad examen, & in secunda parte, tit. de obligatione denunciandi*, vbi omnes alias quæstiones ad hanc materiam spectantes latius prosequutus sum. 21. 22.

§. IV.

De probatione corporis delicti.

De corpore delicti constare debere antequam contra aliquem procedatur dix *in 1. p. tit. 12. §. 13.* & quidem per probationes planas & liquidas, *l. 1. §. Item illud*, ibi, *liquere igitur debet ff. ad Silan.* Farin. *de Inquisit. q 2. n. 6.* Nisi essemus in delictis occultis, & difficilis probationis, in quibus corpus delicti sufficienter probatur per coniecturas, & indicia, Boss. *de delict n. 20.* Farin. *n. 12.* Guazzin. *de defens. reorum defensione 3. c. 2. n. 4.* quod etiam habere locum in iis delictis, quæ non relinquunt vestigia post se, vt in percussione facta manu vacua dixit Boss. *vbi suprà, n 23.* Clarus *in praxi. q. 4. vers. sciat tamen*, & Farin. *n. 13.* qui cæteros referunt. 23. 24.

In criminali homicidij, cum cadauer non reperitur puta alicuius testis, vel denunciatoris in S. Officio sufficienter videtur probari corpus delicti per Famam Farin. *consf. 127. n. 4. lib. 3* Giurba *cons. decisiuo crim. 43. n. 19.* & de eo qui confessus est se hominem occidisse, & in mare proiecisse, quod forma sufficiat dixit Farin. 25.

Farin. *vbi suprà, dicta quæstione secunda, num.9.*

26. Vnde cum Clarus § *fin quæst.*64.vers. *debet autem Iudex*, miraretur, quod Senatus noster Mediolani 1555. iusserit torqueri quemdam Hebræum grauatum quod Christianam puellam viriasset, & mox ad occultandum delictum eam occidisset, licet de cadauere non constaret. Portus *in addit.ad Ambros.l.1. cap.1. n.1.* ait quod Clarus non debet mirari, quia poterit Senatus sic processisse ex informationibus sumptis ex fama.

27. Si verò cùm fama alia indicia concurrerent res esset indubitata, vtputa si occisus visus fuisset cum homicida, vt in casu illorum de Longiuis deciso
28. à Senatu apud Clarum *dicta quæst.*4. vers. *quomodo verò*, & similem decis. eiusdem ordinis de Dionysio Perego, vide apud Portum *vbi suprà*, vers. *Rursus in ea causa*, hic enim cum imputatus fuisset de nece cuiusdam Montesini, ne vi salui conductus panderes, quoddam mandatum ab ipso Perego habentem, nec cadauer Montesini vnquam fuerit repertum, adesset tamen fama publica, & visus fuisset Peregus cum Montesino, fuit per Senatum damnatus ad triremes quinquennales, vt videre est ex eodem Porto *in fasciculo rerum crimin §. Parricidium, fol. mihi* 740 ibi, *Idoque iure merito.*

29. Idem dicendum si cum fama concurrerent minæ, sic enim iussit Senatus procedi contra quemdam, qui minatus fuerat puero cuiusdam Pauperculæ vbi in suo depasceret bestias, his enim minis stantibus vna cum fama, quod puer fuerat proiectus in flumen Abduæ ad vltetiuta fuit processum non obstanti, quod cadauer nunquam fuerat repertum, vt
30. test. idem Portus de Ambros *vbi suprà.*

Idem quoque dicendum si cum fama concurreret quod in domo suspecti visæ seu repertæ fuerint guttæ sanguinis, ita enim superioribus annis decidit
31. idem Senatus Mediolani in illo nobili viro criminali imputato in Ciuitate Mediolani de nece cuiusdam cuius cadauer cum non reperiretur, & adesset fama publica de nece illius, & in domo dicti nobilis repertæ fuissent nonnullæ guttæ sanguinis super quadam scala, Senatus in hoc crimine occulto habuit pro sufficienter probato corpus delicti, & fuit ille nobilis ad mortem damnatus, & tortus denunciata morte, cum antea fuisset negatiuus, omnia fassus fuit, & cadauer ipso indicante fuit repertum.

Atque hæc procedunt cum corpus delicti in homicidio probatur per coniecturas, & indicia, sed quid esset dicendum cum probaretur tantùm per suspiciones.

32. Senatus noster Mediolani, qui nullos indebitè, & contra iuris ordinem grauat, nec tamen delicta quantum fieri potest impunita relinquit, solet cogere suspectos ad fideiubendum de se corrigendo toties quoties, sub graui pœna, Clar. *d.q.*4. vers. *Quando verò*, ibi *Ego quandoque*, & sic die 1. Octobris 1610. Senatus in hæc verba rescripsit Prætori Cremonæ, *Audita in Senatu relatione status causæ, quam nobis fecerat prædecessor vester 9. Iuly 1609. requirendo quomodo procedendum contra Andream Baleonum quarelatum de homicidio Honorij Campi, qui à triennio circa non reperitur, vobis mandamus, vt dictum Baleonum pro nunc reum non constituatis, sed fid. au-*
33. *reorum 500. adstrictum retineatis.*

In crimine veneni cum agitur de probando corpore delicti in casu occurrenti de anno 1637. sub illustriss. viro D. Don. Consaluo de Salamanca, dum ego essem L.T. Aduocati Fiscalis nostræ inclytæ Ci-
34. uitatis Cremonæ plura in curia considerabamos.

Et primò quidem quod corpus delicti probatur ex attestatione Medicorum, Cat. *consil.99. inter cons. crim. diu. lib.*1. Alex. ad quem omnes recurrunt *con-
sil.115 l.3.* 35.

Secundò, quod depositiones Medicorum licèt sint de credulitate tamen probant, si sint iuratæ, & deponant de veneno propinato non ingenito, & quidem expressè Farin. *q.*a *n.*30 Farin. *cons.*19. *vol.*1. Rot. Auenion. semper in hac materia videnda *decis.* 20.
per totam, Giouag. *consil.*28. *n.*22. *seq. lib.*1. 36.

Tertiò, animaduertebamus signa quæ in corpore illius mulieris, quam præ manibus habebamos, dicebantur ea, videlicet spumam ex ore, vomitum, liquorem totius corporis, esse æquiuoca, & communia, tam veneno propinato quam ingenito. Præses Abauo *in praxi criminali* in verbo *Venenum, num.*7. *& seq.* Zach *in quæstion. Medico-legalibus* ad quem in hac materia semper recurrere debet prudens Iudex, *l.*2. *tit.* a *q.*7 vbi latissimè disserit de signis propinati, & ingeniti veneni, déque eorum fallacia, & validitate, bene Decius Turrian. *inter decis. Viuij l.*3. *dec.*487. qui omnino videatur, quia cum sit Medicus ex suæ
artis principiis probat quod diximus. 37.

Quartò considerabamus, quod quia probatio corporis delicti in hoc crimine difficilis erat, attamen non ita facilè absoluendi sunt Rei ex defectu huius
probationis, sed res tota cum Principe, & eius Sena- 38.
tu consolenda, est vt Papiæ factum fuisse attestatur Clar. *q.*4. *in fin.* vbi ait Curiam illius ciuitatis contra quendam nobilem imputatum se venenasse propriam vxorem seuerè admodum processisse, re tamen cum Senatu participata, licet vix delicti indicia adessent, ac proinde Curia nostra in illo sibi occurrenti casu fuit in voto consulendum esse ex officio Senatum. Atque hæc latius in his criminibus explicaui, quia
de facili ea possunt contingere in S.Officio, in ter- 36.
minis Bullæ, *Si de protegendis.*

In crimine furti, Faber *l.*6. *Cod. defen.*a. videtur voluisse constare debere de corpore delicti aliter, quàm per querelam partis hoc tamen dictum intelligo ego in furto cum fractura, aliàs enim ex sola querela proceditur, & perficitur processus Clar. q.8. vers. *sciat* vbi addit Farin. *n.*16 & de indiciis furti
videtur Farin *n.*1. *seq.* & Menoch. *consil.*351. 40.

In crimine autem stupri falsi, & adulterij quomodo corpus delicti sit probandum videndi sunt Farin *dicta q.* .Guazzin. *dicta defens.*4. *cap.*6. *&* 9. qui
alios allegant. 41.

In crimine tamen hæresis, quod in animo consistit nulla requiritur probatio corporis delicti, ita Farin *vbi sup.*25. & alij apud ipsum, & *n. sequenti* addit idem dicendum esse de confessionibus Lamiarum quando apostasiam confitentur, non quando confiterentur neces infantium, vt dixi pluribus al-
leg *in* 1. *p. tract.* 1 a.§.12. 42.

Et sic in crimine hæresis, sicuti in aliis omnibus ad S.Officium spectantibus in quibus nulla post se manent vestigia, vt in sollicitatione in confessione, blasphemia, & similibus, Iudex habita denunciatione statim debet assumere debitas informationes, & contra reum procedere, Clar. *dicta quæst.*4. vers. *si ias
tamen* vbi additiones. 43.

Secus si delicta relinquunt vestigium post se, vt accidit in crimine fractionis Crucifixi, & vulnerationis Sacræ Imaginis, in hoc enim caso Inquisitores debent curare, quid in processo constet de corpore delicti ante omnem actum iudicialem contra
reum, Honded *conf.*88. *vol.*2. 44.

Confessio enim delicti minimè supplet defectum probationis corporis delicti, Guazzin. *vbi suprà, c.*3. Farin. *n.*7. & Præses Abauo, §. *venenum n.*15.

TITVLVS

TITVLVS II.

De citatione, captura, & examinatione reorum.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit citatio, eius origo, n. 2. & requisita n. 4.*
3 *Citatio alia verbalis, alia realis.*
5 *Rei in hoc foro sunt citandi, num. 6. vbi quod citatio est de substantia iudicij.*
7 *Cum suspectus de heresi non est contumax, sed de facili potest inueniri, non est causa in citatione exprimenda, aliàs secus, n. 8.*
9 *Vnica citatio sufficit in heretico presente, & quid in contumace, n. 10. & seq. vbi opiniones referuntur.*
14 *Citatio debet personaliter intimari, quid si hereticus latitet, n. 15. & quando dicatur latitare, n. 16.*
17 *Relatio nuncij de citatione in actis est redigenda.*
18 *In criminibus à captura non est incohandum, sed debet constare de delicto, & delinquente ex legitimis indiciis, n. 19. nisi reus esset de fuga suspectus, n. 20. & quid in hoc casu seruandum n. 21.*
22 *Indicia, que ad capturam sufficiunt remittuntur arbitrio Iudicis, qui in Sancto Officio multum debet temperare arbitrium suum num. 23.*
24 *In crimine heresis non est deueniendum ad torturam, nisi cum adsunt indicia ad torturam, nisi persona carceranda esset insignis, nam aliàs maiora adhuc requiruntur indicia, num. 25.*
26 *Prout minora indicia sufficerent si persona aliàs esset suspecta.*
27 *Decisio Supreme Inquisitionis Hispanie.*
28 *Inquisitores an possint reum capere in alieno territorio.*
29 *Plura mandata executiua sunt executori contingenda cum plures sunt capiendi, non vnum pro omnibus.*
30 *Aliquando in actu capture fit perquisitio Domus.*
31 *A captura non datur appellatio.*
32 *Cum agitur de heresi formali fit descriptio bonorū.*
33 *In actu capture executor debet ostendere mandatum executiuum capiendo.*
34 *Carceratio fit vt captus custodiatur.*
35 *Examen reorum est prudentia potiùs quam artis.*
36 *In arbitrio est Inquisitorum quoties reos examinant, & constituant.*
37 *Inquisitores in examine molesti esse non debent, sed humanissimè se gerere, n. 38. Exemplum Inquisitorum Hispanie, n. 39.*
40 *Reus non est interrumpendus cum incipit fateri, nec ei danda dilatio ad respondendum, num. 41. nec promittere impunitatem, num. 42.*
43 *Inquisitor potest dicere Reo, quid secum misericorditer agatur nisi esset relapsus, num. 44.*
45 *Si de facto Inquisitor relapso promitteret impunitatem, an ea sit obseruanda.*
46 *Decisio Supreme Inquisitionis Hispanie.*
47 *Decisio Senatus Sabaudie, in materia impunitatis.*
48 *Ex confessione emanata sub spe impunitionis an possit Reus damnari, & quid si esset Ratif. n. 49.*
50 *An Iudici liceat ad eruendam veritatem, vti simulationibus.*
51 *Abstinere debet Inquisitor ab Interrogatoriis suggestiuis.*
52 *Interrogandi rei non sunt extra ea in quibus grauantur.*
53 *Modus Reos interrogandi remissiuè.*
54 *Examina testium debent scribi à Notario nam aliàs scripta à Iudice non probant.*
55 *Notarij ferè nunquam seruant secretum.*

QVia post assumptas ab Inquisitoribus informationes contra aliquem, is inauditus condemnari nequit, ideo hoc loco de citatione agendum est cum ea sit actus totius futuri iudicij præparatorius.

§. I.

Quid, & quotuplex sit citatio.

OMissa defensione Socini *in tract. de citat. art.* 1. cum ea vberior sit, quam definitioni conueniat, Ego cum Vuesemb. *in paratit. Pandectarum, lib.* 2. *tit. de in ius vocando, n.* 1. eam sic definio. *Citatio est actus iudicialis seu iudicij preparatorius, quo is, quem coram iudice sisti opus est, eiusdem Iudicis mandato legitimè vocatur, iuris experiundi causa.* 1.

Huius citationis origo est ex iure Diuino, quo Gen. 2. Deus antequam Adam condemnarat eum citando vocauit, *Adam vbi es*, & ex iure ipso naturæ, cum sit defensionis species, *Clem. Pastoralis, de re iud.* Abb. *in cap. cum olim, de re iudic.* Maranta *in praxi p. 6. cap. de citat. num.* 3. 2.

Duplex autem quantum ad propositum nostrum attinet est citatio, alia verbalis, quæ fit, verbo, vel scriptis, & realis quæ fit per apprehensionem personæ, Vuesemb. *vbi suprà* vers. *species citationum*, Inquisitor Cantera, *in suis quæst. Crim. Preludio* 3. *n.* 2. & alij *infra* allegandi. 3.

Vtraque autem citatio ad eius validitatem tria substantialia requirit, mandatum Iudicis de citando, citationem ipsam, seu mandatum Iudicis scriptum executori consignatum, & relationem executoris, seu nuncij, Maranta *in praxi loco citato, num.* 51. *& sequent.* & latiùs citationis requisita declarans collegium Coloniense Iuridicum, *in select. disp. tit.* 1. *disp.* 4. *n.* 1. *& seq.* 4.

Ex his duo consequitur, vnum est, quod hæretici, vel de hæresi suspecti in hoc Tribunali citandi sunt, iudicium enim contra eos instituendū sine actu præparatorio subsistere nequit, Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 4. *in rubr. de forma, & ordine, num.* 62. *& seq.* Farin. *de heresi, q.* 185. *n.* 154. Sousa *Aphorism. Inq. lib.* 2. *c.* 27. *per totum*, Ferd. de Castro Palao, *in opere Morali*, 1. *p. tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 5. *n.* 1. qui alios citant. 5.

Alterum est Inquisitores non posse hanc citationem omittere, sub eo prætextu, quod vt *suprà tractatu precedenti* diximus, habeant facultatem procedendi summariè de plano, sine strepitu, & figura iudicij, quia citatio est de iure naturæ, & quæ à dicto iure proueniunt, non intelligitur ex vi dictæ clausulæ sublata, ita in indiuiduo Pegna *in* 3. *p. Directorij comm.* 104. *in fin.* Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 5. Farin. *vbi suprà n.* 16. & Barbos. *de claus. inter eius tract. varios claus...n...* 6.

§. II.

An in citatione verbali debeat inseri causa.

IN hac re breuiter procedendo distinguendi sunt duo casus. 7.

Primus casus est, cum hæreticus, vel suspectus de

de hæresi, citandus non est contumax, aut facile capi potest, & tunc tantummodò generaliter est citandus, vt se coram Inquisitoribus sistat, Simanch. *de Cath instit. tit.* 44. *num.* 12. Pegna *in secundam partem Directorij, comm.* 72. *sub litera G*, Lud. à Paramo *de origine S. Inquisitionis loco suprà citato, num.* 34. & Ferd. de Castro Palao *dicto puncto* 5 *n.* 2. qui alios allegant.

8. Secundus casus est cum hæreticus, vel suspectus de hæresi citandus est contumax, vel capi nequit, vel latitat, & sui copiam non facit, & tunc in verbali hac citatione inserenda est causa apponendo in ea solitam clausulam, *Responsurus de fide compareas*, aliàs non posset contra eum procedi iuxta formam *c. cum contumacia, de hæreticis in* 6. ita Pegn. *vbi suprà, & 3. p. comm.* 33. vers. *Fit tamen interdum*, & alij supra allegati, Sigism. Scaccia. *de iudic. lib.* 1. *c.* 47. *n.* 9. P. Diana *resol. moral. tom.* 4. *tract.* 8. *resol.* 42. vers. *Notandum est hic*, & Farin. *dicta q.* 185. *n.* 112. *& seq.* Sousa *in aphorism. lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 5.

§. III.

An vna vel multiplex citatio requiritur.

QVæritur hoc loco an ad contumacis condemnationem vnica sufficere possit citatio, vel multiplex requiratur, nam quoad hæreticum præsentem, & non contumacem vtique vnica sufficit

9. citatio, Farin. *vbi suprà, num.* 158. & Sousa *dicto c.* 27. *num.* 12.

10. Aliqui igitur voluerunt vnicam sufficere citationem continentem tempus 30. dierum, quorum decem pro primo, decem pro secundo, & decem pro tertio, termino peremptorio assignentur. Ita Scaccia, *de iud. lib.* 1. *c.* 43. *n.* 10. qui alios allegat.

11. Alij voluerunt ad minus requiri duas citationes ita Alph. à Castro *de iusta hæreticorum punitione, lib.* 2. *cap.* 1. & Cater. *de hæreticis, num.* 128.

12. Alij tandem in ea fuerunt sententia, quod requirantur tres citationes, & monitiones, ita Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 14. *num.* 6. *& Enchirid. iud. violatæ Religionis, tit.* 45. *de absentibus, num.* 3. *seq.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis dicta q.* 4. *num.* 65. Royas *sing.* 29. *num.* 2. Farin. *num.* 117. vers. *verius tamen est.* Sousa *dicto c.* 27. *n.* 10. Castro Palao *dicto puncto* 5 *n.* 2. & P. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 42. *in fin.* & ita passim in Tribunalibus Hispaniæ obseruari attestantur supradicti omnes Doctores.

13. Ego hanc opinionem veriorem arbitror, nam tutior est in materia hac quæ grauissima est, & magis congruit cum text. *l. consentaneum. C. quomodo, & quando Iudex. & l. contumacia, §.* 1. *ff. de re iudicat.* & hinc videmus, quod trina citatio facta domi æquiparatur citationi personali, secundum specialem ritum Curiæ Archiepiscopalis Neapolitanæ, de quo Ricc. *decis.* 204. *lib.* 1. secundum quem domi citatus habetur pro personaliter citato, ad effectum vt possit excommunicari.

In hac tamen re praxis vniuscuiusque Inquisitionis, & Tribunalis erit diligenter obseruanda.

§. IV.

De executione citationis verbalis.

14. CItatio verbalis vbi citandus, nec absens sit, nec latitet sine difficultate personaliter citando intimari debet, ita Farin. *in d. quæst.* 285. *n.* 116. post Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 14. *de contumacibus, n.* 5. & 6. & *in Enchiribio, tit.* 145. *n.* 7. *& seq.* bene Sousa *in Aphorism. dicto c.* 27. *num.* 9.

Cum autem absens est, vel latitat, tunc citandus est, vel domi suæ solitæ habitationis c. causam quæ de dolo, & contumacia, ibi ad domum, vbi Modern. Barbosa, *num.* 3. *& seq.* & hoc vbi consuetudo Tribunalis alter non repugnet. 15.

Vel per edictum ad valuas Cathedralis Ecclesiæ, quod in Tribunalibus S. Inquisitionis videtur frequentius, Scaccia, *de iud. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 32. Simanch. *locis alleg.* Farin. *vbi suprà, n.* 116. Modern. Barbosa *in c. fin. n.* 3. *& seq. de dolo, & contumacia*, vbi omes, DD. de hac citatione tractantes refert.

Latitare autem Reus dicitur, vbi in domo vbi vxor, & filij habitant non inuenitur, Barbos. *in d. n.* 4. 16.

Executa citatione nuncius in actis Cancellarij S. Officij cum iuramento referre debet, se talem citasse eo modo, quo Inquisitoris mandatum fuit executus, & in hoc plenè ei creditur iuxta ea quæ dixi, de teste Birruatio; quibus addo nunc, Modern. Barb. *in c. cum dilecti, n.* 4. *de dolo, & contumacia*, & Bobadill. *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 44. vbi bene notat, non credi nuncio asserenti, citatum sibi dixisse se nolle comparere. 17.

§. V.

An indicia debeant capturam præcedere.

IN criminalibus nunquam à captura inchoandum esse peruulgatum est in iure nostro axioma, quod in omnium ore vagatur, *l. nullus in carcerem. & l. si C. de reis exhibendis*, & ibi Bart. Bald. Salicet. & alij. 18.

Constare igitur prius debet de delicto, & ex secretis indiciis desumptis etiam de delinquente antequam ad ipsius capturam deueniatur, Clar. *§. fin. q.* 28. Royas *de hæret. p.* 2. *assert.* 1. *n.* 2. *seq.* Pegn. *in* 3. *p. comm.* 17. vers. *Ergo in hoc articulo*, Farin. *de carceribus, & carceratis, q.* 27. *n.* 111. *seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisitorum lib* 2. *c.* 16. *n.* 5. Paulus Garzias, *in sua praxi S. Officij, fol mihi* 5. Præses Abauo *in praxi, §. captura, n.* 1. *& seq.* 19.

Si tamen reus sit de fuga suspectus, constito Inquisitori saltem summarie, de hac suspicione fugæ (Præses Abauo *vbi suprà, n.* 6. vers. *Si tamen de fuga*, vbi ponit pulchrum Arrestum sibi Senatus Sabaudiæ) vtique poterit Inquisitor mandare, quod reus capiatur, ex sola informatione extraiudiciali nondum in scriptis redacta, dummodò moraliter sit carus, quod post capturam venient testes ad se examinandum, Clar. *d. quæst.* 28. vers. *Scias autem*, Farin. *d. quæst.* 27. *num.* 130. Sousa *cap.* 16. *num.* 6. & idem Præses Abauo *in tractatu reatuum, quæstione quinta, num.* 2. *& sequent.* vbi allegat vulgatum dictum Poëtæ, nocuit differre paratis, in hac autem re plurimum potest arbitrium prudentis Inquisitoris, cui hoc munus incumbit æqua lance decernere, quid magis minusve conducat, Præses Abauo *dicta quæstione tertia*, vers. *Verùm id Iudicis.* 20. 21.

§. VI.

Qualia indicia requirantur ad capturam in crimine hæresis.

INdicia ad capturam sufficientia quæ sint, videtur in prudentis Iudicis arbitrio positum, *lib.* 1. *ff. de custodia reorum* Præses Abauo *in Praxi §. captura, num.* 7. Farin. *quæst.* 27. *num.* 126. *& seq.* Sousa *in* 22.

Aphorism.

Aphorism. Inquisit.lib.2. cap. 26.num.7.

23. In hoc tamen crimine hæresis, prout & in aliis ad hoc Tribunal spectantibus, debent Inquisitores in decernenda contra aliquem captura multum temperare arbitrium suum, & magno cum consilio ad eam procedere, Pegna *comm.17.*vers. *Hæc res*, vbi ait, ex instructione quadam Madriliana anni 1561.cap.2.cuius verba ibi refert, quod si Inquisitores cum consilio peritorum, & consultorum procederent ad huiusmodi capturas, vtique cautius agerent, quamuis autem huiusmodi indicia sint vt dixi arbitraria, tamen vt Iudex sciat quomodo ex Iure regulare debeat arbitrium suum,

24. Dicendum est non esse deueniendum in hoc crimine ad capturam nisi adsint indicia sufficientia ad torturam, & sic saltem semiplena probatio, ita obseruari in Inquisit.Hispaniæ attestatur Cantera, *c.1. de probatione per testes, rubr. de indic.ad torturam, num.*60. vers. *Verùm tamen tene menti*, idque id ex specialibus instructionibus Supremæ Inquisitionis illius Regni, & in Inquisitionibus Italiæ, vt attestatur Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. c.* 68.*num* 1.vers. *cum carceratio.2. impressionis, & cap.* 84.*num.* 1. *primæ impressionis*, cum quibus transit P. Diana *dicto tract.*8.*resol.*11.

25. Si tamen persona carceranda aliàs esset optimæ famæ, & insignis nobilitatis, consulunt DD. quod maiora indicia requirantur, Royas *de hæret. p. 2.assert.*1.*num.*22.Sousa, *numer.*11.Farin. *dicta quæst.*181. *num.*7.qui alios allegant, adduntque ex Pegna *com.* 108.vers. *Primum ergo*, quod non est deueniendum ad capturam alicuius officialis, vel personæ insignis, nisi consulto Supremo Tribunali, prout nec solere Inquisitores particulares in Hispania carceri mancipare in materia sollicitationis aliquem Sacerdotem, sine consilio Supremi Senatus illius Regni, attestatur Castro Palao *tract.*4.*disp.*11.*puncto* 11. *num.*1.

26. Si tamen persona esset aliàs suspecta, vt quia esset de genere Maurorum, & esset denunciata apud Inquisitores, de aliquibus cæremoniis illius gentis, fortassè etiam ex dicto vnius testis aliquam exceptionem patientis posset carcerari, quia ex præsumptione oriente ex illius origine, iuncta depositione illius testis coalesceret semiplena probatio, & ita in Supremo consilio Inquisitionis Hispaniæ ex dicto vnius Mulieris minoris annis 18 capti fuerunt duo homines pro hæresi, ex eo quod duo illi erant
27. de genere Maurorum, & cæremoniæ de quibus illa mulier testabatur erant Mahometanæ; & sic contra eos erat præsumptio, quod essent de illo genere, nam ex malis parentibus præsumitur contra filios, cap. *quia verisimile, de præsumpt.* vt attestatur Cantera *cap. 2. de prob.per testes rubr.de indic.ad torturam*, *n.*27.vers. *Vnum tamen vidi practicari.*

§ VII.

An Inquisitores possint capere reum in alieno territorio.

28. Breuiter hanc quæstionem resoluit Simanch. *de Cath.Inst. tit.2.num.* 14.*sequ.* & Scaccia *de iud. lib.*1.*cap.*23.*num* 4.*& sequ.*& post hos Diana *resolut. moralium, tom.*4.*tract.* 8.*resolut* 7. qui dixerunt Inquisitores sine vllis literis Requisitoriis Dominorum temporalium posse exequi mandata sua in eorum territorio, & quod idem possunt sine requisitione aliorum Inquisitorum, & Episcoporum, quia omnes subsunt eidem Pontifici, in praxi tamen Inquisitores Inquisitoribus, & Episcopis literas requisitorias mittere solent.

§. VIII.

De animaduertendis circa capturam in hoc foro.

Nonnulla eáque non leuis momenti circa capturam, & carcerationem Reorum in S. Officio animaduertenda sunt.

Et primò quidem si ex eodem processu resultent plures Rei, & contra omnes sit captura decernenda, non est consignandum executori vnum mandatum executiuum contra omnes, sed contra singulos singulare mandatum relaxandum est, ita Paulus Garzia *in praxi* his verbis fol.5. *Si huuiere muchos complices contra cada vno se ha de hazer vn mandamiento, y no todos iuntos porque si el alguazil huuiesse de monstar por algun caso el mandamiento, no se sepan los demas*, Pegna *comm.*108.*tertiæ partis* vers. *Iam vbi captura*, Sousa *dicto c.*26.*n.*17. 29.

Animaduertendum secundò, iuxta ea quæ diximus in additionibus ad primam partem in titulo de sortilegis, solet in actu capturæ fieri perquisitio domus capti, quæ facienda est, vt ibi monuimus, interim tamen notat Paulus Garzias, *vbi supra fol.* 8.quod in processu notanda sunt omnia, quæ in actu capturæ erant apud captum. 30.

Tertiò notandum, quod quantumcumque captus à captura appellet, detinetur, Guido Pap. *decis.*235. Præses Abano *in praxi § captura, n.*31 & hoc maximè procedit in hoc Tribunali, in quo cum maxima maturitate conceduntur capturæ, vt *supra* vidimus. 31.

Quartò notandum, quod cum captura conceditur ob hæresim formalem, tunc ex ordine S. Officij sit descriptio bonorum Rei, & sequestratio penes idoneam personam quæ ea custodiat, Royas *de hæret p.2. num.* 46. Paulus Garzias *in praxi fol.*6. ibi *No se manda prender con secrestro, saluo quando es por heregia formal.* Diana *vbi supra resolut.* 86. vbi plures Hispanas instructiones in hac materia omnino videndas refert. 32.

Quintò, executor in actu capturæ debet Reo ostendere mandatum executiuum Inquisitorum, aliàs enim non teneretur credere ei, quod habet mandatum texte. *in l.prohibitum*, vbi Bart. & alij *Cod. de iure fisci*, Farin. *de testibus q.* 56. *n.*374.*& seq. & de carcer.& carceratis q* 32.*n.*31. Clar *in praxi §. fi. q.*28.vers. *Dictum est*, vbi addentes, aliàs enim impunè ei posset resisti. 33.

Post capturam sequitur carceratio, ad eum enim finem fit, vt captus custodiatur *l. aut damnum §.solent ff.de pœnis.* circa carcerationem autem notanda sunt ea, quæ diximus *in additionibus ad titulum de sortilegis*, vltra ea quæ notat Pegna *dicto comm.* 108. & Sousa *lib.2.c.26.* 34.

§. IX.

De examine reorum.

In examine quoque reorum multa notanda sunt, quæ valdè vtilia erunt in facti contingentia, quamuis alia permulta notabimus in peculiari praxi Sancti Officij, vbi exempla huius examinis subiiciemus.

Primò igitur notandum, examen in S. Officio potius esse prudentiæ, quàm artis, vt monet nos 35.

Pegna *in 3. part direct. comment. 21. num. 85 in principio.*

36\. Secundò notandum, in arbitrio positum esse Inquisitorum quoties reos examinet, & constituat, nam certè vnica tantummodo audientia contenti esse non debent, Simancha *de Cath. Instit. tit. 45 de ordine procedendi, num. 14. & seq. & in enchirid ind. violata Religionis, tit. 28. rubr. de monitionibus per totam, & rubr. de Interrogationibus tit. 27.* Pegna *in praxi Inquisitorum lib. 2. cap. 9. & comm. 18. tertia partis, littera D,* Paulus Garzias *in praxi S. Officij, fol. 8. à tergo.*

37\. Tertiò notandum, quod Inquisitores non debent esse nimis reis molesti in interrogationibus, ea percunctantes, quæ parum ad rem faciunt, sed omnes eorum interrogationes ad causam vel substantiam delicti pertinere debent, Pegn. *comm. 18. tertiæ partis,* vers. *Hoc autem præ cæteris.*

38\. Quartò notandum, quod in examinandis Reis Inquisitores humanissimè se gerere debent, non autem nimis rigorosè, & acerbè, memores se homines esse, qui & in similia, & peiora cecidissent, nisi Omnipotentis Dei gratia adiuti fuissent, vt de se ipso dicebat D. Franciscus, ita Pegna *vbi suprà,* vers. *Dum hæc omnia geruntur.* P. Zanardus *in Direct. Theolog. part. 3.* vers. *Secundò intra primos dies,* P. Diana *resol. moral. tom. 4. tract. 8. resol. 88.* vbi aiunt, posse Inquisitores dum reos examinant concedere eis humile sedile, ad hoc vt magis quietum animum habeant.

39\. Et vt Inquisitores Italiæ videant, quàm benignè Inquisitores Hispaniæ reos examinent, subiicio verba ipsorum, quibus eos monent, ex Paulo Garzia, *vbi supra* fol. 10. à tergo, *Fue lo dicho que en este Santo Officio no se acostumbra prender persona alguna, sin bastante informacion &c. Por tanto que por reuerencia de Dios Nuestro Señor y de su Gloriosa, y bendita Madre nuestra Señora la virgen Maria se le amonesta y encarga, recorra su memoria, y diga y confiesse enteramente la verdad de lo que se sintiere culpado, ò supiere de otras personas, que lo sean, Sin encubrir de si ni dellas cosa alguna ni leuantar à si, ni a otro falso testimonio porque haziendolo assi descargara su consiencia como Catolico Christiano, y saluara su anima y su causa sara despachada, con toda la breuedad y misericordia, que huuiere lugar &c.*

Quintò notandum, quod si reus veritatem fateri cœperit nullo modo est interrumpendus, nisi ad aliena à causa vagetur, Pegn. *dicto comm. 18.* vers. *Quod si delinquens.*

Sextò, si reus petat dilationem ad respondendum, tunc quidquid voluerit Alex. *l. prima in principio num. 6 ff de edendo,* cum aliis *ibidem* vtique Inquisitor non debet ei eam concedere, reus enim ex quo super facto proprio interrogatur, statim debet respondere, Bald. *l. cum falsam, num 2. ff. de acq. hered.* Clarus *in praxi §. fin. quæst. 45. num. 7.* Gilhausen *in arbore iudiciali criminali, cap. 5. ramusculo 2. num. 9. & sequent.* qui de communi iudiciorum praxi attestantur.

Septimò, nullo modo debet reis si fateantur pro-
42\. mittere impunitatem, sed tantummodo Inquisitor poterit dicere reo, quod secum vtetur misericordia, ita Pegna *in tertiam partem comm. 23. num. 106.* vers.
43\. *Verum tamen in hoc Tribunali,* Paulus Garzias *in suo ordine processus in Sancto Officio fol. 11.* ibi, *y su causa sara despachada con toda Misericordia, que huuiere lugar,* Scacc. *de iudicijs lib. 1. cap. 87. num. 25.* Vbi ta-
44\. men hæreticus esset relapsus non debet Inquisitor dicere reo, quod secum misericorditer aget, ita DD. *suprà* allegati & præcipuè Garzia, vbi sic ait, *y hase de aduertir, que si es relapso no se le ha deçir, que se harà con el de Misericordia pues no se le puede conceder solo se lo ha de deZir, que diga verdad, y descargue su consciencia, y se proueera Iusticia.*

45\. Sed quid si de facto Inquisitor promisit relapso Misericordiam, an ei promissa impunitas sit obseruanda? Contrariæ sunt inter se sententiæ vt videre est apud Pegnam *dicto comm. 23.* vers. *quantum ad secundum,* & Farin. *de reo confesso, & conuicto, q. 81. cap 8 per totum,* ac Ludouicum Gilhaus. *in arbore iudiciali criminali cap. 6. part. 2. de confess. num. 38. & 39.*

46\. Bene verum est, quod Inquisitor Cantera *quæst. Crim. c. 1. de vera confessione, n. 9.* vers. *Secundò intelligo,* ibi *sed rectè in hoc Crimine,* Attestatur per supremum consilium Inquisitionis Hispaniæ fuisse decisum non esse relaxandum, quendam relapsum ex eo quod Inquisitor promiserat ei misericordiam.

47\. Et cum hac decisione huiusce Supremi Tribunalis, videntur consonare decisiones Senatus Sabaudie, apud Præsidem Abano *in sua praxi, & theorica criminali in §. confessio, num. 32. & seq.* Vbi ait, ex tali confessione non posse reum damnari, cum insufficiens omnino sit, nisi reus aliis probationibus vrgeatur, vel testibus fide dignis sit conuictus, additque quid nisi prædicta concurrant, & reus dictam confessionem reuocauerit, erit locus torturæ, in qua si adhuc in negatiua perseuerauerit erit absoluendus, & ita *in fi. num 35.* sæpiùs in dicto Sabaudiæ Senatu fuisse iudicatum attestatur.

49\. Si tamen dicta confessio sit sub spe impunitatis promissæ emanata, & post ratificetur, vtique ex ea poterit relapsus pœna ordinaria puniri dummodò ratificatio sit expressa, & cum specificatione quod promissionis impunitatis nulla habetur ratio, Pegn. *vbi suprà* vers. *Postremò,* Menoch. *de arbitr. casu 367 num. 6.* Sousa *in Aphorism. Inquis. lib. 2. cap. 20. n. 45.* videatur de hac re eruditiss. Bobadill. *in sua Politica, tom. 2 lib. 3. cap. 13. num. 10. & pluribus seq.* vbi latissimè materiam hanc more suo pertractat.

50\. An autem, & quando liceat Iudici ad eruendam veritatem, vti simulationibus, videndus est Azened. *in l. 1. num. 14. titul. 2 noua recompil lib. 1.* Barbos. *in c. afferte mihi gladium, num. 3. & seq. de præsumpt.* vbi adducit exempla Caroli Magni, & Alphonsi Regis Aragoniæ bene etiam Matienz. Iun. *in eod cap. afferte,* vbi doctissimè.

51\. Octauò notandum, quod debet Inquisitor abstinere ab Interrogatoriis suggestiuis, de quibus habemus text. *in l. prima, §. In causa* vbi bene Godofred. *in notis, ff. de quæst.*

Qui quæstionem habiturus est, (ait. I.C.) *non debet specialiter interrogare, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit, alterum enim magis suggerentis, quàm requirentis videtur,* & ad hoc maximè inuigilare debent Inquisitores, quia confessio rei ex vi similis suggestionis extorta non sufficit ad eum condemnandum, Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst. 83. & 884. & sequent.* Sousa *in Aphorismis, lib. 2. cap. 20. num. 60.* alia in hac materia suggestiuæ interrogationis ex Pegna Ambros. Cattar. Farin. & aliis dicam *in speciali praxi Sancti Officij in annotationibus ad examen rei.*

52\. Nonò notandum, quod Inquisitores dum reos interrogant non debent eos interrogare extra id de quo sunt Inquisiti, vel delati, nisi rei dum respondent dederint occasionem ad alia Interrogatoria deueniendi, Pegn. *dicto comm. 18.* vers. *& sis prudens Inquisitor,* & Paulus Garzia, *en la orden. de processar,*

processar fol. 12. à tergo ibi , *sin interrogar les cosa, de que no esten testificados ò indiciados ò que ellos per sus confessiones noyan dado causa a ello.*

53. Quod autem ad modum in particulari interrogandi reos in hoc Tribunali, videndus est P. Massinus, in sua praxi S. Officij, interim tamen benignus lector videat Bullam Martini V. incipientem, *Inter cunctas, inter literas pro S. Officio post directorium, §. super præmissis, fol. mihi* 74. vbi per extensum ponuntur plures Interrogationes hæreticis faciendas.

54. Decimò notandum, quod examina reorum debent scribi per Notarium, nam si Iudex ipse, vel Inquisitor scriberet illud examen non probaret, Did. Peraz, ad Ordinamenta Regni Castellæ, *lib. 3. titul. 8. l. 5. gloss. 1. pag.* 643. vers. *Ex quo deducitur*, Modern. Barbos. *cap. quoniam contra num.* 24. *de probat.* quod aliqui notabant in causa Marchionissæ Flamenæ, in qua examina testium fuerunt scripta à DD. Vicario, & Iudice, ne si scriberentur a Notariis eorum dicta panderentur, quia vt notat Camera, *q. sexta de reo, num* 9 dum fuit Vicarius Pampilon. nunquam potuit facere, quod Notarij seruarent secretum, & licet eis multoties pœnam imposuerit, id minimè profuit, sed de hac re videndi sunt DD. in cap. *Quoniam contra, de probat.* vbi Sanabria, & Bobadill. videndus omnino *in sua politica. lib. 2. c. 5. num. 39. & cap. 13. num 47. & seq.*

TITVLVS III.

De Probationibus, & Præsumptionibus.

SVMMARIVM.

1 *In Criminalibus probationes debent esse luce meridiana clariores. n. 2. & seq.*
4 *Ex præsumptionibus nullus criminaliter est damnandus.*
5 *Ordo Senatus Mediolani, quod ex suspicionibus nullus reus constituatur desumptus ex* l. absentem de pœnis, *declaratur.*
6 *Imperfectæ probationes non coniunguntur, remissiuè.*
7 *In Crimine hæresis requiruntur probationes clarissimæ, n. 7 vbi reprobatur Clarus.*
8 *In atrocissimis an leniores probationes sufficiant. num. 11.*
10 *Intellectus* l. 2. C. de hæreticis.
12 *Cum agitur de damnando hæretico, vti hæretico non sufficiunt præsumptiones, secus si ageretur de eo damnando vt suspecto de hæresi, 13.*
14 *Ex patria bene, vel male solet præsumi, licet hæc præsumptio sit generalis, n. 15.*
16 *De præsumptione desumpta ex parentibus maximè in S. Officio. n. 8*
17 *Cur filij hæreticorum puniantur.*
19 *Decisio Supremi Tribunalis Inquisitionis Hispanæ.*
20 *De præsumptione desumpta ex educatione, & conuersatione, n. 21.*
22 *Semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali, n. 23. vbi de ratione.*
24 *Malè dicta præsumuntur malè premeditata.*
25 *Proferens verba hæretica præsumitur hæreticus.*
26 *In huiusmodi proferentibus verba hæretica quid Inquisitores debeant animaduertere.*
27 *Ex malè factis oritur coniectura malæ credulitatis, n. 28. vbi quod est fortis.*
29 *De propositione habente duplicē sensum quid agēd.*
30 *In dubio dubia propositio intelligitur in sensu Catholico dummodo interpretatio sit verisimilis, n. 31. & nisi persona aliàs sit suspecta, n. 32.*
33 *Casus decisus in Inquisitione Cremonæ.*
34 *Appellatione Concubinæ in Sacris Canonibus vtriquis quæ veniant.*
35 *Vna præsumptio tollit aliam.*
36 *Plures vincunt vnam. Exclusiua delicti præfertur illud includenti, num. 37. Verisimilior, n. 38. Fortior, n. 39. Specialis, n 40. & desumpta ex facto vincunt desumptas ex non facto n. 41.*
42 *In arbitrio Iudicis situm est, quænam præsumptiones alias vincant.*

TOtus criminalis iudicij neruus in probationibus consistit, & ideo de his, & earum speciebus nunc agendum est.

§. I.

An, & quomodo, in criminibus probationes debeant esse luce meridiana clariores.

CRiminalistæ omnes clamant, in criminalibus iudiciis probationes debere esse luce meridiana clariores. Colligunt hoc ex text. *l. sciant cuncti*, ibi, vel *indiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus, Cod. de probat.* Hunc loquendi modum esse Imperatoris hyperbolen, ait Gothofred. ad eum locum, eo modo quo *in l. secunda, Cod. de fabricensibus, lib* 11. dicitur, *Adoranda Imperatoris æternitas, & l. nona, ad Rhodiam*, dicitur *Imperator totius Mundi Dominus.* 1.

Sed vtcumque sit illud certum est, quod cum in criminalibus, vt plurimum de vita hominis agatur, probationes clarissimæ esse debent, vt ex eis sequi de iure possit condemnatio, Farin. *de Reo confesso, & conuicto, qu. 86. num 1. & seq.* Guazzin *de defens. reorum tom. 2. defens. 33 cap. 14. num 1. & seq.* Castil. *decis. regni Siciliæ*, 167. *num. 18. part. 2.* Ioann. Dominicus Tasson. *in pragmat. Regni de antefato*, vers. 12. *obser. 1. num.* 49. Marienz Iun. *in cap. 2. de præsumpt. num.* 99. qui omnes alios DD. antiquos, & modernos allegant, aliàs enim posset Iudex procedere per emendicata suffragia, Maldonat. *respon. 9. 1. punct. num 4.* 2. 3.

Ex hoc inferunt scribentes neminem ex indiciis, præsumptionibus, & coniectoris esse damnandum criminaliter, *l. Absentem, de pœnis*, Antonius Gomez, qui bene loquitur in hac materia, *tom. 3. variarum, cap. 12 num. 25.* Farin. *vbi suprà, num. 1.* Guazzin. *dicta defens. 33. cap. 14.* 4.

Et ex dicto text. *in l. absentem*, ibi, *sed nec ex suspicionibus debere aliquem damnari*, desumptus videtur Ordo Excellentissimi Senatus nostri Mediolani inter ordines impressos, *Quod nullus ex suspicionibus Reus de delicto constituatur*, quem ordinem Senatus, cum de condemnatione non loquatur, sed tantum agat de collocando inter Reos Inquisito arbitrarer esse intelligendum, de suspicione leui; ita enim, etiam text. *in dicta l. Absentem* declarauit Gothofr. ibi, in verbo *suspicionibus.* 5.

An autem quomodo Indicia sunt indubitata sufficiant ad condemnationem, in pœnam delicti ordinariam dixi late *in addit. ad tit. de sortilegis.*

Colligunt vlterius ex hac eadem regula DD. quod plures imperfectæ probationes non coniunguntur ad effectum conficiendi vnam probationem plenam 6.

in

in criminalibus, ita Farin.& Guarzin.cum aliis per
me allegatis *infr.de indiciis, & tortura*, ad quæ beni-
gnum lectorem remitto.

§. II.

An in crimine hæresis sufficiant probationes leuiores.

CLarus *in § hæresis*, vers. *habet etiam hoc crimen.*
7 in ea fuit sententia, quod in hoc delicto le-
uiores sufficerent probationes quam in aliis, idque
non solum ad inquirendum, sed etiam ad condem-
nandum, & huic opinioni, causam fortasse præ-
buisse videtur text.*l. 2.C. de hæreticis*, ibi, *vel leui
argumento à Iudicio Catholicæ Religionis, & tra-
8. mite detecti fuerint deuiare*, huc etiam spectare vi-
detur eorum DD.opinio de quibus Marsil.*in praxi
§. Si constante, n 157.* qui voluerunt propter enor-
mitatem criminis non requiri indicia, ita solemnia,
sed sufficere leuiores probationes.

Sed contraria sententia, & verior, quod imo
9. etiam in Crimine hæresis plenissimæ, & clarissi-
mæ requirantur probationes sicut in aliis delictis,
ita Simancha *de Cath.Inst. tit.51.n. 11.* & in Enchi-
rid.Iudicum *violata Relig.tit.34. n.6.* & 7.Pegna la-
tissimè *in annot.ad Ambros. de Vignate, de hæreticis,
quæst.11.art.2.num.146.* Ludouicus a Paramo *de ori-
gine Sanctæ Inquisitionis, lib.3.quæst.6.num. 88.* Fa-
rin.*de hæresi, q.187.n.6.* Ferdinandus de Castro Pa-
lao *in opere morali tom.1. tract.4. disput.8.puncto 10.
n.1.* vbi ex eo, quod in aliis delictis probationes
requirantur luce meridiana clariores arguit à maio-
ri, ergo etiam in delicto hæresis, quod est omnium
grauissimum eædem probationes requiri debent.

10. Neque obstat text *in d.cta l secunda*, quia gloss.
ibi exponit leui argumento pro leui articulo, &
vt Pegna, & Simancha *vbi suprà* aiunt, Photius
Patriarcha præfata verba ita vertit, *Qui, vel pau-
latim ab orthodoxa declinat fide.*

Non obstat etiam, quod in atrocioribus mino-
11. res probationes sufficere videantur, quia vt bene
notat Cantera in suis quæstionibus criminalibus,
de probat.per testes *cap.2. quæst. prima num.60.* ea
opinio est falsa, non enim valet hoc argumentum,
*aliquis est accusatus de enormi crimine, ergo vel com-
misit illud, vel præsumitur commisisse*. & in fi. ibi,
reprehendit Iudices præsertim supremos, qui ser-
nant contrarium, cum inter leuia, & atrocia deli-
cta nulla sit differentia respectu probationum, sed
solùm respectu pœnæ.

§. III.

An in causis hæresis ex præsumptione possit sequi condemnatio.

VEra distinctio in hac materia est, quod vel
agitur de condemnando hæretico, vel de con-
2. demnando hæretico vti suspecto de hæresi.

Si agamus, de damnando Hæretico, vti hæreti-
co, vtique non ex præsumptionibus sed ex plenis
probationibus est condemnandus, vt *suprà* vidimus,
quinimo D.Guido Fulcodius *in sua quæst. 15.ad In-
quisitores* ait *quod sibi durum videtur ad voces duo-
rum hominum bona fama de tanto crimine damnare*. &
ibi ego in Annot.vnde in hoc crimine, hic insignis
Doctor videtur requirere maiorem probationem,
13. quàm in aliis.

Si verò agatur de damnando aliquo vti suspecto
de hæresi, tunc bene poterit ex suspicionibus, &
præsumptionibus vti suspectus pro suspicionum mo-
do damnari, ita Castro Palao *in dicto puncto 10.
n.1.*& latissimè Ricc. *de Iure personarum extra Ec-
clesiæ gremium existentium lib. 5.c. 11.per totum*, &
apud Eymericum 3 *p.directorij*, in modis terminan-
di processus per abiurationem de leui, & de vehe-
menti constat has abiurationes indici cũ hæresis nõ
est plenè probata, sed tantùm per præsumptiones
reddentes Reum suspectũ de leui, vel de vehementi.

§. IV.

De præsumptione desumpta ex Patria. 14

EX patria vel bene, vel male aliquando præsu-
mi testantur DD.text.est *in lege quod si uolit, §.
qui mancipia, de ædilitio edicto*, ibi, *Qui mancipia,
vendunt nationem cuiusque in venditione pronunciare
debent, plerumque enim natio serui aut prouocat,
aut deterret emptorem, & infra, præsumptum etenim
est, quosdam seruos bonos esse, quia natione sunt non
infamata, quosdam malos, quia natione sunt, quæ
magis infamis est*, & ex hoc textu à patria sumi con-
iecturam, & præsumptionem deduxerunt Menoch.
*de præsumpt.libro primo, quæst. 15. num. 28. & lib.
sexto, præsumpt.58.num. 1.& sequentibus* Tiraquell.
ad leges connubiales, lege septima, glos prima, n. 27.
& Pontan. & Cerda in illud primi Æneidos,

*Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bi-
lingues.*

Vnde Episcopos ordinandorum patriam inuesti-
gare debere sanxerunt antiqui Canones, cap. *Quan-
do, distinct. 24.* ibi *Patriam*, Et de materia huiusce
præsumptionis à Patria desumptæ videndi sunt DD.
*in cap.1.*Epistolæ Pauli ad Titum, vers.12.ibi, *Cre-
tenses semper mendaces*, & præsertim ibi Cosm.Ma-
galian.*sect.10.annot. 3.num. 3.* & Mendoz *in librum
primum Regum, cap.1. num. 1.annot.4. sect.4.n.21.
& sequent.*

Et quamuis vt ait Simanch. *de Cath. Instit. titulo*
*50.num.9.*hæc præsumptio generalis sit, attamen, vt 15.
idem auctor notat, negari nequit, quin facilius ho-
diernis temporibus præsumatur hæreticus Anglus,
& Germanus quam Italus, & Hispanus, & sic An-
glus edens carnes in die Veneris, magis de hæresi
præsumitur suspectus quàm Italus, quia in illo Re-
gno vigent pestilentes Hæreses Lutheri, & Cal-
uini, quæ in Deo dilecta Italia [illegible] tamen ip-
sius Omnipotentis gratia, nec vigent, nec vmquam
vigebunt.

§. V.

De præsumptione desumpta ex parentibus.

TAlis præsumitur filius, qualis Pater, quia vt 16.
dicitur Ezechiel.16.vers.44. *sicut mater, ita &
filia eius*, vbi D.Hier. & P.Cornel.à Lapide, latis-
simè, Bobadill.*in sua politica lib.1.cap. 4.per totum*,
Tiraq.*l.7. connubiali gl.2.n.5.& seq* Menoch.*de præ-
sumpt.l.6.præsumpt.58.per totam*, Cassan.*in Catalogo
gloriæ mundi*, parte secunda consideratione 24.Di-
dacus Perez, ad Ordinamenta Regni Castellæ *lib.
4.l prima, titul.primo, gloss. prima pagina mihi 766.
col. secunda* vers. *Quæritur*. Et Azened.*cons.* 28.n.54.
qui alios allegat.

Et ex hac præsumptione initis oriuntur pœnæ à 17.
Sacris Canonibus in hæreticorum filios latæ, & à
legibus ciuilibus in filios eorum, qui Crimen læ-
sæ

ſæ Maieſtatis perpetrarunt promulgatæ, de quibus in cap. *quicumque* § *hæreti. i*, *de Hæreticis in ſexto*, *Inquiſitionis officij*, ibi, *In quibus paterni, hoc eſt hæreditarij criminis exempla metuuntur*, & benè ibi explicet Gothofr. ob præſomptionem Iuris, quod talis futurus ſit filius, qualis fuit Pater.

18. Et in foro noſtro S. Officij ex paterna origine non leuem, vel pro filio, vel contra filium deſumi præſumptionem dixit, & benè Simancha *de Cath. Inſt. tit. 30. num. 11. & ſequent.* & Ludouicus à Paramo *de origine Sanctæ Inquiſitionis, libro tertio, quæſt. 9. num. 56. & ſequentibus.*

19. Vnde ex ordine Supremi Conſilij Hiſpaniæ, Inquiſitionis capti fuerunt duo homines grauati quod nonnullas cæremonias Maurorum exercuiſſent ex dicto vnius ſolius Mulieris, & quidem minoris annis 18. vt refert Cantera *in ſuis quæſt. crim. c. 2. de prob per teſtes quæſt 1. n. 27.* quia ipſi erant de genere Maurorum qui certè ex dicto ſolius illius Mulieris non fuiſſent capti, ſi de dicto genere non fuiſſent, vt ibi animaduertit Cantera.

§. VI.

De præſumptione oriente ex educatione & conuerſatione.

20. EX educatione pariter, & conuerſatione oriri validas in foro noſtro præſumptiones dixit, & pluribus probauit Simanch. *vbi ſuprà, num. 12. & ſeq.* Vnde Azeued. *conſ. 28. num 34.* ex Baldo, quem ibi refert, ait ex mala conuerſatione, & malo Magiſtro iunctis aliis adminiculis præſumi contra delinquentem ad torturam, latiſſimè Farin. *de indiciis & tortura, quæſt. 52. n. 81. & pluribus ſequent.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. quæſt. 89. num. 125.* vbi varia loca Sacræ Scripturæ allegat, & inter cætera illud Prouerb. 22. *Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum furioſo, ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.*

21. In terminis noſtris in cauſis hæreſis de ſumendo validum argumentum ab educatione, & conuerſatione adeſt punctuale conſilium Baldi 95. incipiens *regula iuris eſt*, per errorem allegatum, ab Azeued. *vbi ſuprà num 81.* voluminis tertij, cum ſit ſituatum in vol primo vbi ex conuerſatione cum hæretico iunctis aliis adminiculis dixit Epiſcopum poſſe ad torturam deuenire, & ibi Roueſcal. *in addit.*

Et ad hæc faciunt, quæ latè dixi *in ſecunda parte huius operis in tit. 4. §. 5.* vbi de conuerſantibus cum hæreticis, benè etiam de materia Ludouic. à Paramo *de origine Sanctæ Inquiſitionis lib. 3. q. 9. n. 8.*

§. VII.

De præſumptione oriente ex vita ante acta.

22. VBique clamant DD. quod ſemel malus ſemper præſumitur malus in eodem genere mali, *l. filius § primo* vbi Bart. *ff. de accuſat. & l. Caſſius in fi.* vbi etiam Bart. *ff. de Senatoribus*, Gregor. Lopez, *in l. 1. in verbo Procurado, tit. 18. partit 6.* Grammat. *deciſ. 15. num. 7.* Aloyſ. Ricc. *deciſ. 4* Curiæ Archiepiſcopali Neapol. *vol. 2.* cum aliis per me adductis *in tit. de defenſionibus reorum in § de conſuetudine delinquendi.* Et in S. Officio idem firmauit Simancha *vbi ſuprà, num 25. & ſequ.* Ludouicus à Paramo *de orig. S. Inquiſ. lib. 1. quæſt. 9. num. 60. & eodem lib. 3. quæſt. 8. n. 93.* vbi, quod de eo qui ſemel fuit hæreticus ſemper timendum eſt, ſecundum Albertinum *de agnoſc. aſſert. Cath. q. 25. num. 14.*

23. Et ratio huiuſce præſumptionis deducitur ex eo, quod cum quis malus ſemel apparuit, nec bonus potuerit aliter fieri, quàm per pœnitentiam, cap. *peccatum. de Reg. Iuris in 6.* donec pœnitentia probetur, quæ cum ſit quid facti, non poteſt præſumi, meritò contra eum qui ſemel malus fuit in eadem mali ſpecie ſemper erit præſumendum.

Et ſanè ratio ipſa naturalis dictat, vt *ſuprà* etiam ſæpiùs 1. p. indi animus, quod magis præſumitur contra eum qui aliàs fuit de ſortilegiis inquiſitus, quàm de eo qui ſemel tantùm ea perpetraſſe, compertus eſt.

§. VIII.

De præſumptione oriente ex male dictis.

24. VErba male dicta præſumuntur male præmeditata vt notant DD. *in cap. 1. de Præſumptionibus*, Lupus in allegatione *in materia hæreſis Paragrapho ſeptimo*, Simancha *de Catholica Inſtit. tit. 30. num. 18.* & verborum qualitas eſt mentis, & fidei noſtræ teſtimonium, Ludouicus à Paramo *de Orig. S. Inquiſit. lib. 1. quæſt 9. num. 119.*

25. Vnde Royas Inquiſitor Valentinus *in tractatu de hæreticis parte 1. num. 502.* & Ludouicus à Paramo *loco proximè allegato, num. 117.* cum aliis apud ipſos dixerunt, ex verbis hæreticis ab aliquo prolatis cenſeri debere, quem hæreticum, cum in eis violentiſſima iuris præſumptione malus animus, peruerſa, atque impia intentio, & credulitas præſumatur, cap. *Humana aures 22. quæſt. 4.* nec enim præſumendus eſt quiſquam dicere, quod prius mente non cogitauit Tiraquell. *in l ſi vmquam* in verbo *libertis, n. 17. & ſeqq. Cod. de reuoc. donationibus.*

26. In hac tamen verborum malorum probatione, vt proferentis mentem & credulitatem rectius naniſcantur Inquiſitores diligenter animaduertere debent ad modum proferendi, vt notauit Pegna *in tertia parte, comm. 17.* ferè per totum, an videlicet dicta verba prolata ſint ex animo, an recitatiuè, an per iocum, an ex ira, an ignoranter, ſeu inaduertenter, an ex certa ſcientia, de quare latè, dixi *in p. 2. tit. 1. §. 7. & ſeq.* & ibi etiam in additionibus.

§. IX.

De Præſumptione oriente ex malis factis.

27. EX malis factis fortior oritur coniectura malæ credulitatis, Archidiaconus in cap. *quicumque, num. 6. de hæreticis, in ſexto*, Albertin. *de agnoſc. aſſert. Cathol. quæſtione octaua, num. 12. & quæſt. 34. n. 53.* Royas *de hæreticis parte prima, num. 276. & pluribus ſequentibus* Pegna *in ſecundam partem Directorij, quæſt. 50. comm. 71. verſ. Magis enim ſtandum*, vbi allegat pulcherrimum locum Chriſti Domini, Matth. 21. ibi, *Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit. Fili, vade, hodie operare in vineam meam, ille autem reſpondens ait, nolo poſtea autem pœnitentia motus abiit, accedens autem ad alterum dixit ſimiliter, at ille reſpondens ait eo Domine, & non iuit, quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei primus.* Cantera *de hæreticis cap. 1. num. 69.* Ludouicus à Paramo *de origine Sanctæ Inquiſitionis lib. 3. quæſt. 9 num 128.* qui alios allegant.

Et ſanè negari minimè poterit, quin ex eo quod

quia

quis repettus, & conuictus fuit fecisse cæremonias Maurorum, non præsum.tur, & quidem violentissima præsumptione eum esse hæteticum, Canteia, *vbi suprà*.

28. Quinimò adeò fortem nonnulli DD. voluerunt esse coniecturam hanc, vt existimauerint eam sufficientissimam esse per se solam ad condemnandum, quem in pœna ordinaria etiam si ille, huiusmodi cæremonias fecisse grauatur, constáter profiteretur se intentionem habuisse Catholicam, Royas *de hæreticis, par.1. Regula octaua*, cuius tamen opinionem sic indistinctè sumptam non probauit Canteia *vbi suprà*, de hac tamen materia me remitto ad ea quæ dixi *in 1.p tit.1.§.15.*

§. X.

De Propositione habente duplicem sensum.

QVæritur hoc loco in quo sensu intelligi debeat propositio duplicem sensum habens, Catholicum, & hæreticum, & potest poni exemplum in hac propositione, Deus non fecit malum, quæ si intelligitur de malo pœnæ est Hæretica, si de malo culpæ, est Catholica.

29. De hac re agunt Albertin.*de Agnos. assert. quæst. 34.num 48 & sequent.*Decian *lib.5.cap.37.num.6.*Royas *de Hæret.part.1.num.*200.Simanch.*de Catholic. Instit.titul.54 num 21.& sequ.*Pegn.*comm.111.partis tertia* Diana *resolut.8.tract.8.part.4.resol. moral.*Farin.*de hæresi quæst.187. num.13. & sequ.* Ricciull.*de iure personarum extra Ecclesia gremium existentium, lib.5.cap.sexto num.septimo, & octauo* Ferdinandus de Castro Palao *in opere morali 1.part. tract. 4.disp. 8.puncto 10.num.2.*

30. Ex quorum dictis colligi breuiter potest, quod propositio dubia intelligitur prolata in sensu Catholico, quia semper sumenda est coniectura exclusiua delicti, Alex.*cons.188.l.7.*& Crauet. *cons.9.n.10.*

Id tamen cum duplici moderatione est intelligendum.

31. Prima est, quod interpretatio Catholica sit verisimilis, & credibilis, ita Simaoch.*de Catholic. Inst.d. tit.54 n.21.*Farin.*d.q 187 n.15.*Defectu huius moderationis, cum quidam in nostra Inquisit.Cremonæ fuisset grauatus quod dixisset, se credere in Deum, B.V & Sanctos, sed non in Papam, interrogatusque dixisset, quod intelligebat non de Sanctiss. D. N. sed de quodam, qui in Diœcesi cuiusdam Ciuitatis vicinæ vocabatur, (Il Papa,)fuit tortus super credulitate sua, & abiurauit de leui, quia persona erat ita idiota, & interpretatio illa suæ propositioni data non erat verisimilis, sed inuerisimilis, & incredibilis.

32. Secunda moderatio est, nisi persona aliàs sit suspecta, quia esset de genere Maurorum, Iudæorum, &c.& de Ciuitate aliàs hæretica, ita Farin.*vbi sup. n.14.*cum aliis *suprà* allegatis.

33. Et sic cum quidam vir doctus, aliàs haberet concubinam, & in villa vbi habitabat diceret licitum esse habere concobinam non habenti vxorem, ex text.in cap.*Is qui, & cap.sequ. 34.dist.* & in S. Officio interrogatus suam propositionem explicasset iuxta intellectum dictorum Iurium, ad quæ etiam se se referebat expresè cum propositionem illam proferebat fuit dictum, quod non erat suspectus de hæresi, quia erat persona nobilis, & aliàs proba, & quia relatum erat in referente cum omnibus suis qualitatibus, quia tamen propositio erat scandalosa, fuit grauissimè obiurgatus, & ei iniunctum, quod in dicta villa coram aliquibus ex illis rusticis, & Parocho declararet sensum suæ propositionis, de intellectu autem dictorum Iurium, & quid ibi veniat appellatione Concubinæ videatur Anastas.Germon.*l.1. Animad.c.11.* Greg.Lopez,*p.4.tit.14.in Proœmio,*Soto maior,*in c.6. canticorum,n.7.*& Abulensis *in c.19.Iudicum q.4.*

§. XI.

De concursu contrariarum præsumptionum.

PRæsumptionem vnam aliam tollere, in omnium DD.ore peruulgatum est axioma, in hac tamen re maximè Iudicis arbitrium solet versari, regulis nonnullis à scribentibus nostris coarctatum, quæ nec perpetuò veræ sunt, nec semper practicandæ, sed vt plurimum tantum pro loci, temporis, & aliarum circunstantiarum modo. 35.

Prima igitur regula est, quod ex contrariis præsumptionibus plures vnam vincunt, Crauet. *consil. 145.n.11.*Rim.Iuo.*consil.183.n.19.*cum aliis allegatis à Guazzin *de defens.reorum, Defens.19 c 2.n.7.* Menoch.*de præsumpt.l.1.q.30.n.4.*vers.*Quæ hactenus.* 36.

Secunda regula est, quod præsumptio exclusiua delicti præfertur præsumptioni delictum includenti, Rom.*consil.68 n.8.* vbi Mandos. *in addit.* Gramat. *consil Crimin.31.n.12.*Bertazzol.*cons 261.n 11. vol.1. in Crimin.*latissimè Farin.*de reo confesso q.85.n.1.seq.* 37.

Tertia regula est, quod coniectura verisimilior tollit coniecturam minus verisimilem Crauet.*cons. 245.n 11.*& Bertazzol.*consil 412.n.28.* 38.

Quarta regula est, quod fortiores præsumptiones tollunt præsumptiones minus fortes, Decian.*consil. 1.n.41.vol.2.*Marthienz. Iunior *in repet. cap secundo de præsumpt n.189.* Menoch.*de præsumpt.lib.1.q.30. num.1.& seq.* 39.

Quinta regula est, quod præsumptio specialis est fortior, & tollit præsumptionem generalem, & magis specialis minus specialem, ita Menoch *de arbitr. Iudicum cent.5.casu 472.n.14.& seq.* 40.

Sexta regula est, quod præsumptio, quæ ducitur ex facto tollit præsumptionem, quæ ducitur ex non facto, Abb.*in cap.Veniens, de filijs Presbyterorum, n.7.* Menoch.*d lib.1 q 25.n.17.* 41.

Atque hæ sunt principaliores Regulæ, quæ in
hac materia tradi solent à DD.nostris, qui tamen il-
lud semper nos monent, in prudentis Iudicis arbi- 42.
trio situm esse quænam præsumptiones alias vin-
cant, vt & nos supra diximos in principio, Menoch.
*dict.casu 472 in principio cent.5.*ad quem in hac ma-
teria benignum lectorem remitto.

§. XII.

De triplici præsumptionum specie.

IN foro nostro S.Officij triplicem DD. distingunt præsumptionum speciem, leuem, vehementem, & violentam, sed hoc loco non est, quod de his speciebus sigillatim verba faciamus, quia de his sæpissimè actum fuit *in p.2.huius operis, & in hac 3 part. tit.de sentent.& abiurationib.*ex quibus locis benignus lector colligere poterit non solùm in genere, quid sint illæ præsumptiones, sed etiam omnes casus particulares in quibus locum sibi vendicare potest vnaquæque species dictarum præsumptionum.

Alia ad probationes, & præsumptiones spectantia

tia latè à nobis tum *in part.* 2. tum *in addit.* fuerunt pertractata.

TITVLVS IV.

De Instrumentis, & Scripturis priuatis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis probatur per Instrumenta, & scripturas.*
2 *Quæ delicta probantur per scripturas, & quæ non, & num. 3.*
4 *De Sodomia probatione ex scriptura priuata ab inquisito recognita cum qualitate, quod per iocum eam fecit.*
5 *De modo recognoscendi scripturas priuatas.*
6 *Ex sola comparatione literarum non oritur indicium sufficiens ad torturam.*
7 *Consilium Nauarri VI. de hæret. declaratur.*
7 *Hæresis probatur ex instrumentis, etiam ad effectum condemnationis.*

VIsum fuit de probationibus, & præsumptionibus, in genere, nunc ad singulas probationum species descendendum est, quia autem delicta, vt notauit Cantera in suis quæst. criminalibus tangentibus probationem delictorū, in proemio in fine probantur, vel per scripturas, vel per testes, vel per confessionem, ideo primo loco de modo probandi crimina per scripturas agemus, mox de testibus, & vltimò de confessione reorum tractabimus.

§. I.

An Crimen hæresis probetur per Instrumentum, & per scripturas priuatas.

1. INdubitatum est delictum hæresis bene probari per instrumenta, & scripturas priuatas recognitas continentes hæreses, ita Clar. *quæst.* 54 *in princip.* §. *fin.* Farin *de reo confesso, & conuicto quæst.* 84. *n.* 6. Genua *de scriptura priuata, lib.* 1 *q.* 15. *n.* 6. Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *q.* 6 *n.* 84. Farin. *q.* 187 *n.* 10. & Ferd. de Castro Palao, *tract.* 4. *disp.* 8. *puncto* 10. *num.* 1.

2. Generalis enim regula DD. est *in l. fin. Cod. de probat.* quod delicta, quæ in animo consistunt, vel contrahendo committuntur, bene per scripturam probantur; Clar. *vbi suprà*, Farin *n.* 7. Genua *n.* 4. & alij locis allegatis.

3. Secus enim dicunt scribentes esse in delictis, quæ consistunt in facto separato ab ipso instrumento, vel scriptura, tunc enim ea minime probantur per scripturam, etiam si Notarius diceretur rogatus de Instrumento illius delicti in sui præsentia perpetrati ita DD. *in d. l. fin. C de prob.* Farin. *n.* 1. & Genua *n.* 1. *& seq.* Sousa *in Aphorism. Inq lib.* 2. *c.* 22. *n.* 1. Cantera *in suis quæst. criminalibus*, *c* 3. *de probatione delictorum per scripturam, n.* 2. vbi quod adminicula in hisce delictis bene probantur per scripturam.

4. Et ad hanc materiam probationis Sodomiæ per scripturam priuatam recognitam ab Inquisito asserente tamen se eam scripsisse per iocum, videatur pulcherrimum consilium Farin. 25. *vol.* 1. *vbi in fin.* attestatur Parochum illum fuisse beneficio priuatum & perpetuo exilio à toto Ecclesiastico statu mulctatū.

Vbi autem agatur de hæresi probanda ex scriptura priuata dixi eam debere esse recognitam, addo *Carena de Offic. Inquisit.* nunc saltem debere esse probatum quod conscripta fuerit manu propria Rei grauati de crimine hæresis, de modo autem verificandi scripturam priuatam, 5.
vel per testes qui viderunt reum eam scribere vel per testes habentes notam manum Inquisiti, vel tandem per comparationem literarum, videndi sunt Genua *de scriptura priuata, lib.* 2. *tot. titul. de Apocha manu debitoris conscripta*, & Ioan. Dominicus Gayt. *de credito c.* 2 *tit.* 8. *n.* 2617. *& plu. illus seq.*

An verò ex sola comparatione litterarum oriatur indicium sufficiens ad torturam, dic quod non, nisi alia adminicula adsint, ita Farin. *consil.* 0. *n.* 14. Treuis. *decis. crim* 52. *n.* 8 *lib.* 2. Genua *loco supra allegato n.* 118. nisi essemus in homine malæ famæ nam tunc ipsæ solæ sine vllis aliis adminiculis facerent indicium sufficiens ad torturam, vt obseruat Farin. *Fragm. crim. tom.* 1. verbo *comparatio, n.* 447. *& sequ.* de materia vide Porrum *ad Ambros. lib.* 2. *cap.* 10. & Vulpel. *consil.* 35. *& cons.* 135. 6.

Circa hanc tamen probationem hæresis ex scripturis omnes fere DD. solent allegare consilium Nauarri, 6. *n.* 2. *& seq. sub titul de hæret.* vbi voluit Nauar. Hæresim alicuius non probari ex scriptura eiusdem continenti hæresim in quadam cartula, seu memoriali imperfecto, & hanc Nauarri traditionem sequitur Farin. & Castro Palao *vbi suprà* qui alios allegant. 7.

Verùm ego hanc doctrinam Nauarri sic in abstracto sumptam generaliter veram esse non crederem, Sed Inquisitoribus diligenter considerandam iudico, qualitatem personæ, an aliàs sit suspectus, necne, an sit doctus vir, vel idiota, vel scholaris, qui de recenti Sacræ Theologiæ operam nauare cœperit, qua iratem hæresis an sit ex notioribus, an ex abstrusioribus & denique modum scripturæ, & quo ea hæresis concepta est aliàs enim bona esset hæc Nauarri cautela ad euitandum debitas pœnas ab hæreticis, si hæreses suas in hisce cartulis imperfectis conscriberent.

Et quamuis vt *suprà* vidimus per scripturam non probetur delictum consistens in facto separato ab ipsa scriptura.

Attamen ex ea scriptura sæpè oritur Indicium ad torturam, & etiam ad condemnationem extraordinariam vt constat ex dicto cons. 25. Farin. vbi ille Parochus, & fuit tortus, & vlterius priuatus beneficio, & exilio mulctatus, idem quotidie practicamus in his, penes quos repertæ sunt scripturæ continentes sortilegia qualificata, indistincte enim torquetur super vsu. Et si scriptura contineat confessionem delicti ab ea separati, vtique ex ea confessione vt extraiudiciali, nihil vetat eum torqueri, vt patet ex dictis de indiciis, & tortura. 8.

TITVLVS V.

De testibus quoad Personas.

SVMMARIVM.

1 *Omnes possunt testes esse, qui à iure non reperiuntur prohibiti.*
2 *In causis fidei omnes admittuntur exceptis inimicis.*
3 *Inimicus repellitur à testimonio dicendo etiam in causis S. Officij num. 4.*
5 *Inimicus non admittitur ad accusandum, in Sancto*

QVoniam præcipuum probationis genus, quod fit non solum in hoc Tribunali, sed etiam in omnibus aliis, est probatio, quæ fit per testes, ideo hoc loco de testibus agendum, quia autem in testibus considerari possunt personæ, dicta, & examen. Primò de testium personis à nobis erit pertractandū. 1.

Præmittendū igitur est primo loco, quod titulus de testib s prohibitoriis, est gloss. *l. quoniam, C. de hæret. & Manichæis* ex quo sequitur, quod omnes testes esse possunt in causis ciuilibus, & criminalibus, qui expressè non prohibentur *l. 1. §. 1. ff. de testibus, l. Mutus, §. 1. de procurat.*

Præmittendum secundò, quod licet de iure plures à testimonio ferendo arceantur, de quibus Vuesem. *in paratitlis, ff. de testibus num. 3.* Collegium Coloniense Iuridicum *in suis selectis disputationibus Iuris Ciuilis, p. 2 disp. 7. num. 5. & seq.* cum aliis in progressu huius tractatus allegandis, attamen in causis fidei, ob eius fauorem omnes in testes admittuntur exceptis inimicis, Castro Palao *in opere morali tom. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 1. § 1. n. 1.* Quia tamen testes admittuntur, sed cum suis exceptionibus, vt sciamus, quanta sit fides eorum dictis in hoc Tribunali adhibenda, de singulis testium personis à iure ad perhibendum testimonium admissis, vel prohibitis, à nobis agendum est. 2.

§. I.

De Teste inimico.

OMnes vbique clamant, inimicum capitalem à testimonio ferendo arceri, cap. *Repellantur,* & cap. *cum oporteat, de Accusat. l. si quis Cod. de test. l. 3. ibi, an ei inimicus sit aduersus quem testimonium fert. ff. eod.* Farin. *q. 53. in princip.* Lud. Gilhaus. *in arbore Iudicia in Crimin. c. 6. p. 3. n. 4. & seq.* Quod habet locum etiam in causa hæresis, & in foro S. Officij Gilhaus. *n. 5.* Farin. *de hæresi, q. 188. n. 101. & seq.* Castro Palao *dicto §. 1. num. 9.* Cautera *in quæst. tangentibus probationes, capit. 2. de plena probatione num. 49. versic. & etiam loquendo in crimine hæresis.* 3. 4.

Communiter DD. huiusce rei reddunt rationem ex eo, quod huiusmodi inimicus, neque admittitur ad accusandum. cap *per tuas,* & cap. *licet Heli de Simonia,* Ludouic. Gilhaus. qui alios allegat, *in Arbore,* 5.

Arbore.Iud.Crim.cap.3.p.2.de Accusat. num. 6. vers. Inimicus etiam, igitur multo magis repellendus est à testimonio ferendo, quia valet argumentum de teste ad accusatorem, & è contra, cap. super prudentia 12.q. 2.l.qui cum maior,§.1.ff.de bonis libertorum.

6. Verùm hæc ratio non habet locum in S.Officio, & in causa hæresis, in qua inimicus admittitur ad accusandum inimicum etiam capitalem ob immunitatem criminis, & fauorem fidei, in arbitrio tamen semper Inquisitorum, Farin.de hæresi,quæst.185.§.3. num.25.& seq. vbi quod plerumque inimici dicunt veritatem & quod Campeg. ad Zanch. de hæreticis, c.13.in verbo omnis sub littera D, hoc pluries habuit in facto, Gilhaus. d.c.3.p.2.loco allegato, vers. Secundò, temperatur non procedere in crimine hæresis, Ferd. de Castro Palao, tract.4.disp.8.punct.2.num. 7. Sousa in Aphorism. lib.2.cap.2.num. 7. P. Diana resolut.moral.p.4.tract.4.resol.40.

Vera igitur ratio nostræ conclusionis est, quod
7. lex de inimico capitali omnia mala præsumit. Dixi inimicum capitalem repelli à testimonio dicendo: nam non capitalis non reiicitur, sed admittitur tamquam maior omni exceptione, Farin. d.q.188.n.110. Pegna in tertiam partem Directorij, comm 110. Sousa in Aphorismis, lib.2.cap.10.num.2. Castro Palao dicto puncto 15. §.2.num.9. & Cantera loco allegato; Inimicitiæ autem capitales debentur quæ ex lite capitali agitata siue ciuiliter, siue criminaliter modo ex ea aliqua infamiæ labes nascatur: Item ex lite de omnibus, vel maiori parte bonorum? Item de Statu, Collegium Coloniense, disput.7.supra allegata,n.28. Cantera vbi suprà, num.48. Farin. dicto num. 110. Pegn.eodem comm.116.vers. Prima ergo, & Sousa in Aphorismis Inquisit lib.2 tit.c.34.num.11.

8. De inimico reconciliato DD.distinguunt, vel diximus de indiciis,& tortura, inter reconciliationem de recenti, & antiquam, ex illa enim repellitur testis, ex hac admittitur, sed cum aliqua diminutione, vt ex Couar. cap.18.pract.quæst.num.3 dixit Canter. loco allegato, n.10. ita distinguunt Farin. dicta q.188. num.105. Sousa dicto cap.10. num. 6. Castro Palao, §.2.num.11.vbi quod in arbitrio positum est iudicare debentis, quæ sit antiqua,& recens reconciliatio.

9. An autem consanguineus, vel amicus inimici capitalis repellatur, dic quod sic regulariter, Pegna vbi suprà, vers. Item præsumuntur, Castro Palao vbi suprà, num.10. Quamuis aliquando prudens Inquisitor possit testem amicum inimici recipere, vt notat Cantera videndus in hac materia loco allegato, num. 52.vbi probat, solam amicitiam cum inimico, non sufficere ad repellendum testem in totum, licèt postea concludat hoc positum esse in arbitrio iudicum.

10. Si tamen aliquis cum aliquo inimicitiam procuraret, vt eum à testimonio dicendo arceret, idque verisimilibus coniecturis appareret, vtique Inquisitores sciant iustum non esse, vt quis ex suo dolo commodum reportet, & sic testis hic nullo modo erit repellendus in totum, Farin. de testibus, quæst. 53 num.64. Cantera vbi suprà,53. Castro Palao n.12. Sousa cap.10.n.9.

11. Ex eo verò, quod quis contra me in causa criminali testimonium dixit, num moriatur talis inimicitia, quæ sit apta ad eum repellendum in testem in alia causa criminali contra me, benè Cantera vbi suprà, num. 54. distinguit, cum Abb. in cap. cum oporteat de accusat. vbi Anan & alij, quod si talis testis sponte, & non compulsus deposuit, vtique repellitur, secus si compulsus, vnde ex hac distinctione infert, quod huiusmodi testis in Sancto Officio nunquam repellitur, quia licèt sponte veniat ad denunciandum, dicitur denunciare compulsus tam ex cap.excommunicatus, de hæreticis, quàm vigore edictorum ab Inquisitoribus proponi solitorum, videatur Farin. de testibus dicta quæst.53. n. 47. & 47. & 49.& seq.

Probata autem causa inimicitiæ capitalis, satis intelligitur probata inimicitia, vt docet Farin. cum allegatis ab eo loco citato, num. 27. & seq. vbi cum Baiardo ad Clar. quæst. 14.n.42. bene declarat, vt non procedat, cum causa inimicitiæ est ignota ipsi testi. 12.

Ex hucusque dictis colligi potest, quod cum inimici capitales omnino in hoc foro repellantur & non capitales admittantur sed cum suis exceptionibus nominaque testium Reis non pandantur, partes Inquisitorum erunt, tam testes quam Reos super hac inimicitia, & eius causis diligenter interrogare, Farin. q.188. num 106. & Sousa dicto cap. 10. num.13.qui alios allegant, & ita quotidie in Sancto Officio practicatur. 13.

§. II.

De testimonio mulieris.

OMissa quæstione, quam longa manu tractat Inquisitor Cantera in tit.de plena probatione, n. 46. fol.mihi 188. an de iure Canonico mulier admittatur in testem in criminibus.

Certissima est sententia affirmatiua, quod admittitur in crimine hæresis, & aliis exceptis, Farin. de testibus, q.59. num.11. Cantera vbi suprà, & de hæresi, q.188.num.76. Gilhaus. cap. 6.p. 3. de testibus, num. 66. Castro Palao, dicto puncto 15. §. 1. num.7.& Sousa in Aphorism. Inquisit.lib. 2. cap. 13. num.16.qui omnes concludunt mulieres in hoc casu non esse testes omni exceptione maiores, & sic duas fœminas, quinimo nec tres conuincere, Farin. d. q.59. n.36.& seq.Fab.in suo Cod. lib.4.tit.15 def.58. cum aliis adductis à me in 2. p. in tit.de confess.Solicitantibus. 14.

§. III.

De teste consanguineo, vel affine, vel domestico.

IN criminalibus testes consanguinei in linea recta non admittuntur, nec legi possunt ad testificandum contra alium consanguineum in eadem linea vsque in infinitum, Collegium Coloniense Iuridicum tom. 2.suarum disput. in Pandectas,disp.7.num.24 Latissimè Farin.de testibus q.54.per tot. Gilhaus. in Arbore Criminali,cap.6.p.3.n.10.seq. Cantera in sæpe citato, tit. de plena probatione, num.10. In linea verò transuersali, frater non potest cogi ad testificandum contra fratrem, quod in hac linea obtinet locum vsque ad quartum gradum, Farin. loco cit.n.12. Cantera, & alij, vbi suprà. 15.

Et licet aliqui velint, quod consanguinei hi, etiam fratres admittuntur in testes, & cogi possint cum veritas aliter haberi nequit ex allegatis à Farinacio num. 103. Gilhaus. num. 23. attamen hoc nunquam in praxi recipiendum est, nisi consulto Principe, & in Statu nostro Mediolani Senatu Excellentissimo, Clarus in praxi §. fin. quæst. 24. vers. Scias etiam. 16.

Pari modo nec vxor contra maritum, nec è contra, nec pro marito vxor, nec è contra admittitur ad testimonium ferendum, Farin. vbi suprà, num. 110. & 17.

& seq. Gilhaus. *num* 38. Colleginm Coloniense *loco citato, num.* 12. vbi rationem reddit, quod maritus, & vxor sunt vna caro, secundum Bald. *l. si cum Dotem §. si Maritm ff. sol. Matrimonio.*

28. Idem dicunt DD. de affinibus, Farin. & alij, de quibus supra Præses Abauo *in praxi criminali §. Testes cogendi, num. 4. & seq.* quod DD. supradicti declarant de affinibus affinitate præsenti, non præterita, & per mortem dissoluta vxoris, vel viri.

19. Idem dicit Farin. de Amasio, & Amasia *dicta q.* 53. *num.* 217. vbi allegat Cyn. *in l.* 2. *Cod. de testibus* Collegium Coloniens. omnino videndum, *vbi suprà, n.* 23. vbi huios rei hanc allegat ratinnem, quod Amasius pro Amasia, fas atque nefas committeret, *lib.* 2. *§. cum placuisset, ff. de orig. Iuris,* ibi, *capiumque amore virginis omne fas, atque nefas miscuisse.*

20. Domestici etiam regulariter repelluntur, nisi agatur de probando delicto commisso domi, vel cum veritas aliter neqoit haberi, *l. etiam Cod. de test.* ibi, *domestica testimonij fides improbatur,* cum aliis alleg. à Farin. *q. 53. n. 1. & seq.* Collegiom Culoniense, *n.* 21. Gilhaus. *n.* 30. Modern. Barbos. qui alios latissimè cumulat *in cap. literis, num. 2. de testibus,* & Cantera *loco citato, num. 17. & seq.* qui etiam bene declarant qui non veniant in hac materia appellatione domesticorum, quod egregiè etiam præstitit Pegna *in tertiam partem Directorij, comm.* 119. vers. *Doctores quot initio.*

21. In foro nostro S. Officij, consanguinei omnes contra consangoineos esaminantur, pro ipsis autem minimè, text. est *in cap. filij de hareticis in sexto.* & sic filij contra parentes, & è contra, frater contra fratrem, vsor contra virum, domestici contra domesticum examinantur, & ad esamen coguntur in causis fidei, Pegna *dicto comm.* 119. *per totum,* Farin. *de haresi, quæst.* 188. *num.* 149. *& de testibus, quæst.* 54. *n.* 29. Cantera *loco citato, n. 10. in fin. & n.* 22. Gilhausen. *n.* 9. Sousa *in Aphorism. Inq lib. 1. cap. 11. num. 1. & seq.* Moden. Barbos. in cap. *super eo, il, 2. n.* 11. & c. *in literis num.* 13 *de testibus,* Ferdinandus de Castro Palao *in opere morali, dicta disput octaua, puncto* 15. *§. 5. num.* 6. & nos latè de hoc diximus *in secunda parte in titulo de obligatione denunciandi.*

An autem huiusmodi testes in S. Officio sic admissi siot omni exceptione maiores, DD. nostri oon inutiliter disputant.

12. Et quidem vniuersaliter loquendo, quod quoties consanguineus, contra consanguineum admittitur semper habeatur pro teste non integro dixit Farin. qui alios more suo cumolat, *quæst. 56. num.* 80. *& seq.* In causis autem Hæresis, idem tenet Cautera *vbi suprà, num.* 13. vers. *dixi supra, quod consanguineus,* vbi articulum hunc plenè examinat, & allegat text. in c. *per tuas,* de simonia, vbi testes inhabiles, qui ibi fuerunt admissi, vti in crimine excepto, habentur pro testibus non integris.

Si tamen testis consanguinens, vel domesticus esset vir spectatæ probitatis, vtique posset etiam in S. Officio admitti ad deponendom pro consanguinei Innocentia probanda, ita Pegna, *vbi suprà,* vers. *& quamuis,* Farin. *q.* 188. *n.* 151. qui alios cumulant.

§. IV.

De teste excommunicato.

23. EXcommunicatum maiori excommunicatione non posse admitti ad testimonium ferendum, docent DD. in cap. *veniens il secundo de testibus.* & in cap. *excommunicatus, §. credentes de haret. in sexto,* & Farin. qui alios citat, *de testibus, quæst.* 56 *num.* 240. & Modern. Barbos. in dicto cap. *veniens, num* 9. Ricciull. *de iure person. extra Ecclesia gremium existentium, lib. 4. c. 30. n.* 14.

In causis tamen hæresis admittitur, cap. *in fidei fauorem,* ibi, *excommunicati, de haret. in* 6. Eymer. 3. *p. Directory, quæst.* 64. & ibi Pegn. *comm.* 113. Farin. *de haresi, q.* 188. *num.* 68. Castro Palao *vbi suprà, n.* 2. Idem Farin. *de testibus, q.* 56 *num.* 175. vbi ait, quod hæc conclusio non habet contradictorem, & Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesia gremium,* &c. *loco suprà allegato, n.* 14. 14.

§ V.

De teste Hæretico, Iudæo, & Infideli.

TEstes Hæreticos, Iudæos, & Infideles à Testimonio ferendo arceri tam pro Catholico quã contra, constat inter omnes, & latè probauit Farin. *de testibus, quæst. 56. num* 205. vbi iura, & DD. auctoritates allegat, & ad hoc sunt text. expressi, in cap. *si hæreticus; secunda quæst. 7. & in l. quoniam, Cod. de hæreticis.* 25.

Hoc tamen cessate in criminibos exceptis cum communi sententia dixit idem Far. *vbi suprà, n.* 227. Et in indiuiduo criminis hæresis, quod hæreticus admittitur contra hæreticum, & etiam contra fidelem, reprobato Eymerico, *tertia parte directorij, quæst* 68. dixit Pegna, *ibid comm.* 117. vbi, quod Inquisitor ex tali dispositione potest secretas sumere informationes contra fidelem, Farin. *de hæresi, q.* 188. 111. *& pluribus sequentibus,* vbi latissimè Castro Palao, *vbi suprà, dicto §. 1. n 4. &* 5. Sousa *in Aphorism. Inquisitorum lib. 2. c. 12. n. 1 & seq.* 16.

Cum autem huiusmodi in testes accipiuntur, vtique iurare debent, sed Iudæus, & infidelis, secundum leges suas, vt animaduertit Farin *dict. q. 56. n.* 238. Pegna *in secunda parte director comm.* 13. vers. *denique illud monere,* & pulcherrimas formulas iuramenti tam Iudæorum, quam Saracenorum quæ in Hispania obseruantur, videat omnino benignus lector *in legibus Partitarum tit. 11 part. 3. l. 20. & l.* 21. & vtrobique Doctiss. Gregor. Lopez. 27. 28.

§. VI.

De teste meretrice.

MEretris infamis est, & leno, *l. palam §. non solum ff. de ritu nupt. & in l. Athletas, §. Ait Prator, ff. de his qui notantur infamia,* & ibi Gotofred. vnde in criminalibus à testificando repelluntur, Farin *q. 56. num. 358. & seq.* Gilhaus. *vbi supra num.* 50. qui alios allegant, & hoc ampliant etiam in Meretrice quæ desiit meretricari, per text. expressum, *in d. l. palam §. non solum,* admittitur tamen meretrix, & leno ad testandum de gestis in Lupanari, vt not. Farin. *vbi suprà, num.* 52. & Gilhaus. *num.* 34. 29.

Prout in etiam Criminibus exceptis, Farinac. *num.* 366. vbi ex Gigante *de Crimine læsæ Maiestatis,* animaduertit, Iuliam, quæ meretrix erat coniurationem Catilinæ detexisse, vnde etiam in crimine hæresis, tam meretrix, quam leno admittendi erunt, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 13. num.* 6. Illud tamen certum arbitror meretricem, & lenonem cum admittuntur in testes, in hoc crimine, etiam de gestis in lupanari non esse omni exceptione maiores, Farinac. *quæst. 56. num.* 368. & latius idem Farin. *de hæresi, q. 188. num.* 83. 50.

qoi

qui alios latissimè cumulat,& nos *suprà* cum de teste consanguineo.

§. VII.

De teste Birruario.

31. CVm Birruarij communiter apud omnes reputeotur infames, Clar.§ *fin.quæst.*7.vers.*habes igitur*, ideo eos nec idoneos testes esse, nec admittendos pro regula constituit Farin.*de testibus,quæst.*56. *num.*370.*& seq.*qui eam bene declarat, vt procedat cum deponunt in non concernentibus eius Officium, etiam in antecedentibus,& subsequentibus, vt cum attestantur se fuisse in captura impeditos, iniuria affectos, &c. secus si deponant de concernentibus officium suum, vt cum referunt se aliquem citasse, Præses Abauo *de Reatibus,q.*13.*in fin.*vers.*Ego autem dico*, Faber.*in suo Cod.lib.*4.*tit.*15.*def.*26.

32. In S.Offic.adsunt Const.Innoc.IV.incipiens, *Ad extirpanda*, §.*Officialibus verò prædictis*,& Alexand. IV.incipiens *Ad extirpanda*, vbi de verbo ad verbum confirmatur Const.Innocentij, in quibus expressè hæc verba leguntur, *Officialibus verò prædictis plena fides in his omnibus habeatur,quæ ad eorum Officium pertinere noscuntur.*

33. Ex quibus colligit Farin.*de hæresi*, *q.*188.*num.*71. quod cum dictæ constitutiones loquantur de his, quæ pertinent ad officium seruitorum, vtique si deponerent de impedimento eis dato in executione, vel captura, memoratæ constitutiones non procederent, cum etiam ipsæ recipere debeant interpretationem passiuam à iure communi, de qua re memini me dixisse aliqua in secunda parte huius operis.

34. Secundò colligit Farinac. quod neque his seruitoribus plena adhiberi debet fides, in delictis grauibus vbi agitur de imponenda pœna corporali graui etiam in spectantibus ad eorum munus, nisi eorum depositiones essent adminiculatæ, vnde ait, quod de anno 1614.quidam carceratus in S.Officio fuit furca suspensus, ex eo quod præparata fuga duos custodes carcerum vulnerauerat ad mortem, idque ex depositionibus vulneratorum, & aliorum Custodum, concurrentibus tamen aliis vehementibus coniecturis, & præsertim, quod dicti vulnerati fuerunt reperti sic vulnerati in eius carcere.

§. VIII.

De teste bannito.

36. BAnniti in contumaciam ob delictum, si loquamur in terminis Iuris communis vtique non sunt prohibiti ferre testimonium secus stante dispositione statutorum, quod contumaces habeantur pro confessis, prima pars conclusionis probatur ex Baldo in cap.*super eo, il primo de testibus* quia contumacia non infamat, secunda verò pars probatur ex Farin.*dicta quæst.*56.*num.*330. Notandum tamen ex Claro, *quæst.* 71. vers. *Præterea quæro*, quod Banniti aliquando à Senatu nostro Excellentiss. Mediolani admittitur ad testimonium ferendum, & eis ob id concedit saluus conductus, vt possint tutò se examini subiicere, & formulam horum rescriptorum Senatus habemus in formulario Senatus manuscripto, Oldradus de rescriptis in suis Formulis.

37. In foro nostro S. Officij, siue loquitur de iure communi, siue stantibus statutis prædictis, quæ non arctant personas Ecclesiasticas, Surd. *cons.*301. *vol.*1. DD.communiter in cap. *Ecclesia Sanctæ Mariæ,de Const.* Banniti possunt examinari ab Inquisitoribus, sicuti enim banniti examinantur extra locum Banni, cum delictum non est aliter probatum, quam per contumaciam, Farin.*n.*314. ita poterunt examinari in S.Officio quod cum Tribunalibus sæcularibus nihil habet commune.

Nec vllo modo dubitari potest, quin Inquisitores possint validum saluum conductum concedere cuicumque Bannito à Principe seculari, vt possit se expurgare in S. Officio, vel vt valeat vti testis examinari, tum quia de Iure communi id potest quilibet Iudex inferior, (quidquid sit de consuetudine, Clar.*q.*32.vers. *Sed hic quæro*, Farin. *quæst.*29. *num.*82. Guazzin.*de defens.reorum*, *tom.*1. *defens.*12. *num.*58. vers. *Iudex*, igitur id multo magis concedendum est Inquisitori in causis fidei, qui, & maior est, quocumque Iudice supremo sæculari, & in causis fidei liberè, & omni omnino impedimento iuris, & facti sublato procedere potest, tum quia Iudex debet assecurare testes quos vocat Foler. *in pract.* verbo *capias infor. num.* 52. & Baiard. *dict. q.*32.*num.*36. Atque hoc iure vtimur, & de hoc est text.in cap. *Hortamur*, 3.*q.*9. vbi Gloss.& Turrecrem. latissimè de materia videndus Portules ad repertorium Molini *super ritibus,& obseruantiis Regni Aragon.tom.*1.verbo *accusatio num.*118 *& plurib.seq.* vbi de hac securitate testibus per quoscumque Iudices concedenda, & Sesse *de inhibit. cap.* 1. §. 3. *n.* 67. *sequent.* 38.

§. IX.

De aliis testibus infamia laborantibus.

CErtissimum est in causa hæresis infamiam siue iuris, siue facti non repellere testem in totum, iuxta sæpe citatum cap. *in fidei fauorem de hæretic. in sexto*, quamvis de fide testis aliqualiter diminuat.

Inter hos infames enumerantur Vsurarij, *l. Improbum*, vbi Bald. Castr. & alij, Cod. *ex quibus causis interrogetur*, Peguer *decis.*31.*num.*1. Ideo extra forum nostrum S. Officij à testificando repelluntur, Clar.*in* §.*vsura* vers.*punitur etiam,in fin.*& Farin. *de testib.q.*56.*n.*352 *& seq.* 39.

Spurij, qui nisi sint probatissimæ vitæ, Religiosi, vel nobiles, & magnæ conditionis, vti infames infamia facti, licet non repelluntur, in totum, non sunt tamen testes omni exceptione maiores, Farin. *num.*400.*& seq.* 40.

Blasphematores consuetudinarij, non ex Ira solum, vel publici ante etiam condemnationem, Farin: *ibid.num.*414.*& seq.* 41.

Lusores consuetudinarij, in ludis prohibitis, nisi ageretur de probandis gestis in ludo, Farin. *vbi suprà,num* 427.*& seq.* 42.

Ebrij penitus, non autem tantum vino exhilarati, Farin.*num* 434. 43.

Histriones Arenarij, vel bestiarij, Farin.*n.*439.

Apostatæ à Religione, quia infamis periurus, & excom. Farin.444.*seq* Ricciull.*de iure personarum extra Ecclesiæ gremium existentium,lib de Apostatis.* 44.

Fustigati, qui etiam si viuerent mille annis nunquam possent esse testes, vt ait Mascard. *de probat. concl.*1356.*num.* 33.& Farinac. *vbi suprà, num.*456.

Decocti, seu falliti, proditores, calumniatores, prodigi,& alij de quibus apud Farin. *loc.cit.n.*446. *& seq.*& Modernus Barbos.*in cap.*2.in verbo, *etiam*

vilissimi.num 3. *& pluribus seq.* vbi alphaberico ordine omnes istos enumerat, qui ratione infamiæ à testimonio repelluntur.

46. Accusatus autem, vel carceratus pro aliquo delicto, accusatione pendente à testimonio repellitur, præterquam in casibus exceptuatis *cap. fin. de testibus, l. in testimonium, ff. eod. tit.* Farin *q.* 56. *n.* 167. *& seq.* Gilhaus. *d. c.* 6. *p.* 3. *n.* 46. Modern. Barbos. *d. c. fin. n.* 2. *& c.* 2. *n.* 7. vers. *Carceratus*, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 2. *c.* 13 *n.* 18.

§. X.

De teste minore.

47. MInor vigintiquinque annis, & maior viginti in criminalibus est testis idoneus, nec patitur exceptionem ætatis, text. est *in l. in testimonium, la secunda ff. de testibus*, vbi dicitur, quod accusator non debet adducere in testem illum, qui minor est viginti annis, igitur à contrario sensu poterit accusator maiorem viginti annis in testimonium adducere, ita Farin. cum allegatis ab eo *de testibus, q.* 58. *n.* 10. *&* 19. *& seq.* Gil. *d. c.* 6 *p.* 3. *de testib. n.* 59. Gregor. Lopez *l.* 9. *tit.* 16. *p.* 3. & Inquisitor Cantera, *dicto cap.* 2 *de plena probatione n.* 40.

48. Minor 20. annis, & maior 14. in criminalibus regulariter à ferendo testimonio prohibetur, Farin. *vbi supra, n.* 10 cum alleg. ab eo, quibus addo Vuesemb. *in Paratitlis Pandectarum tit. de testib. num.* 3. Gilhaus. *n.* 58. Cantera *loco citato*, hoc tamen limitatur, vt non procedat, in casibus de quibus *infrà*.

49. Minores 14. annis proximi pubertati habentes scilicet annos decem cum dimidio iuxta not. à DD. *in Auth. Sacramenta puberum, Cod. si aduers. vendit.* vtique regulariter esse nequeunt, quia impuberes regulariter lubricum habent consilium, quia ætas illa facilis est ad mentiendum, & quia eis iuramentum deferri nequit, *l. qui iurasse de iure iur.* quæ sunt rationes adductæ à Vuesemb. *vbi suprà.* & Farin. *ibid. num.* 3. ita I. C. *l.* 3. §. *lege Iulia ff. de testibus*, & Lud. Gilhaus. *num.* 57.

50. Suprad cta tamen non procedunt cum sumus in casibus in quibus veritas aliter haberi nequit, ita Farin. *num.* 19. *& seq* Gilhaus. *num.* 60. Cantera, *n.* 41. qui alios allegant, & loquuntur, etiam in impubere doli capace.

51. An autem in hoc casu impuberes aliquid probent, dico certum esse hos impuberes non esse omni exceptione maiores, vt latè probauit Fatin. *num.* 14. vbi reprobat Marsilium, qui *in l. Infans, num.* 42. *Cod. ad l. Corneliam de Sicar.* ait in praxi ex dicto duorum impuberum fuisse occisorem eorum matris punitum, & Igneum *l. excipiuntur, n.* 27. *ad Syllan.* vbi ait dictum filij annorum 11. profuisse, & sufficiens fuisse ad torturam Patris sui qui ipso præsente vxorem suam occiderat.

52. Dico secundò, regulariter dictum huiusmodi impuberis non admittitur ad probandum sed tantùm vt prosit ad veritatem indagandam ita Clar. *in praxi* §. *fin. q.* 24. *n.* 17. Faber. *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15 *def.* 12. *in annot n.* 2. Fatin. *vbi suprà, n.* 43. 44. *&* 48. *& n.* 51. vbi hoc limitat, vt non procedat cum adsunt adminicula, & præsumptiones.

53. Dico tertiò, aliquando dicta istorum impuberum admittuntur etiam ad aliquid probandum, & ad torturam cum sint adminiculata præsumptionibus, & coniecturis, arbitrio Iudicis validis, ita Farin. *n.* 52. Sic Faber *dicta definitione in fin.* habet hæc formalia verba, *sed & in causa homicidij filio impuberi aduersus Patrem à Senatu nostro pridem creditum fuisse relatum est*, & in add t. *n.* 8. ait simile quid referri à Paponio *Arestorum Franciæ l.* 24 *tit.* 19. § - *de quæst.*

Nec dubito, quin in casibus relatis à Marsilio, & Igneo *vbi suprà*, adessent a ia adminicula, & præsumptiones ex quibus iuncto dicto impuberis coalescere potuerit indicium non ad inquirendum solum, sed ad torquendum.

Vnum tamen notandum est in hac materia, quod isti impuberes dum examinantur, id fit sine iuramento in Curiis sæcularibus, & ita pluries, me Proiudice existente sub Illustrissimo Salamanca Cremonæ Prætore anno 16 6. in Curia fuit practicatum. 54.

Secundò, supradicta limitantur in Crimine hæresis, & in omnibus causis ad Sanctum Officium spectantibus, nam in his etiam impuberes admittuntur, recipiuntur, & coguntur testari, ita Cantera *vbi suprà n.* 42. vers. *Tertiò fallit in crimine hæresis*, vbi à minori ad maius arguendo ait, quod si in crimine læsæ Maiestatis humanæ impuberes admittuntur secundum dispositionem expressam *l. de minore, ff. de quæst.* multo magis admittendi erunt in crimine hæresis, Far *de hæres. q.* 188. *n.* 75. *ampliat.* 5. qui alios allegant, & si reperto vno occiso in domo omnes de familia, etiam impuberes admittuntur ad ferendum testimonium, iuxta allegata à Farin. *n* 25. *&* 44. igitur arguo ego multo magis idem dicendum erit in crimine hæresis, & quid in hoc crimine probent impuberes dixi *suprà proximè*, quibus, ibi dictis addo Canter. *vbi suprà, n.* 42. vers. *Secundò fallit*, ibi. *sed certè in hoc.* 55.

Infans, seu proximus infantiæ, nec examinari potest, nec examinatus aliquod prorsus facit indicium, Far. *n.* 4. Gilhaus. *n* 56. qui alios allegant, & hoc procedit, licèt essemus in criminibus exceptis, & in casu in quo aliàs veritas haberi nequit, quia semper militat ratio, quod infans quidquid videt, vel aud t ignorat, nisi infans esset supra septimum annum, & esset doli capax, quod Iudex arbitrabitur ex modo dicendi & qualitate impuberis, Cantera, *n.* 45. vers. *& mihi bene placet*, nam tunc arbitrarer in hoc crimine rectè facere Inquisitores si illum examinarent, an autem testis pubes sit integer si deponat de his quæ vidit tempore ætatis pupillaris, videndi sunt Far. *n* 53. Canter. *n.* 34. Collegium Colon. Iurid. *disp.* 7. *n.* 7 *p.* 2. 57. 58.

§. XI.

De aliis testibus qui integri non sunt.

TEstis de vniuersitate (quidquid sit in ciuilibus, in quibus videndus est Beltran. *ad decis. S. mem. Greg. XV* 340 *sub. n.* 14.) non admittitur pro integro teste, ad fauorem alterius de d cta vniuersitate contra extraneum, nisi in defectum aliorum testium, Farin. *de testibus, q.* 60. *n.* 511. Colleg. Colon. *d. disp.* 7. *n.* 35. & Canon. in cap. *super* 14. *q.* 2. cap. *accusatoribus, c. repellatur, c. Olim de accusat.* Gilh. *n.* 75. Ferentill. *ad ad decis.* 214 Buratti. 59.

Proxeneta non est maximè in criminibus integer testis in negotio in quo fuit mediator, Far. *q.* 60 *num.* 406. *& seq.* & idem dicendum de mediatoribus inter aliquos, vt eos ad concordiã adducãt, hi enim admitti nõ debẽt, & admissi nõ probant confessiones quas partes ipsis fecerunt, nõ enim debent secretũ sibi cõmissum euulgare, Fab. *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 15. *def.* 56. 60.

Socius itineris, non est integer testis super iniuria socio illata, si eam etiam sibi illatam esse putauerit, quod signis, & coniecturis cognoscitur, Farin. *vbi suprà num.* 402. 61.

Sollicitator in causa in qua sollicitat non est idoneus 62.

idoneus testis, secus in alia, Farin. *num.* 244. *& seq.* Idem dicendum de negotiorum gestore, Farin. *num.* 261. & de Aduocato, Farin. *num.* 155. *& seq.* Faber *loco cit. def.* 19. vbi etiam de procuratore Colleg. Colon. *vbi supra num.* 41. Gilhaus. *num.* 4.

63. Iudex pariter, & arbiter, in causa in qua indicarunt sunt suspecti testes, prout & Assessor, Colleg. Coloniense *loco citato*, *num.* 42 Farin. *n* 89.

64. Qui Titio, se vsuras persoluisse deponunt non probant Titium vsurarium, etiam si agatur ad fauorem tertij, nam ratione affectionis quam habent ad propriam causam, vel illi similem nunquam censentur integræ fidei, Farin. *n.* 77. *& seq.* Portules *ad repert. Molini super obseruationes Regni Arag.* in verbo *vsura*, *tom.* 4. *num.* 37.

65. Accusator non est idoneus testis contra accusatum, nec qui de domo accusatoris sunt, Farin. *n.* 64. Gilhaus. *num.* 73 hoc tamen fallit in causa hæresis, in qua accusator, & denunciator, si aliam exceptionem non patiantur, sunt idonei testes, Farin. qui alios allegat *de hæresi*, *q.* 185. *num.* 32. quia in causa hæresis accusator prosequitur causam Religionis Christianæ, & sic cessat ratio repellens accusatorem à testimonio ferendo, quæ est interesse causæ propriæ, Farin. *vbi supra*

66. Nec idonei testes sunt, qui ex testimonio lato vel ferendo, aliquod commodum, vel laudem reportare possunt vt latissimè dixit Farin. *q.* 60. *num.* 1. *& seq.* prout, & magis credendum esse testi contra suum commodum testanti, decidit Sen. Sabau apud Fabrum *vbi supra*, *def* 42. quia (ait Senatus) non est credendum eos peierare velle, vt sibi noceant.

67. Sacerdoti reuelanti crimen sibi in confessione manifestatum non debet Iudex in foro exteriori credere, & ex tali reuelatione nullum omninò oritur indicium contra reum, Præses Abauo in praxi in vers. *testes cogendi*, *num.* 42. Præses Ant. Faber. *loco citato*, *dif.* 38.

68. Pauper si non sit probatæ vitæ non est integer testis, secus si sit honestæ vitæ, quia ob paupertatem solam præcisè nihil ei diminuitur de fide secundum distinct. Clari *q.* 24. vers. *quaro etiam numquid*, Farin. *q.* 57. *num.* 15. *&* 17. Cantera, vbi bene probat, in criminalibus ob paupertatem solam nihil diminui de fide testis, nisi vltra paupertatem aliquid aliud adsit ob quod contra pauperem sit præsumendum, vel nisi quis ex aliquo vitio in paupertatem deuenerit, *loco sup. alleg. n.* 55.

69. Furiosi à testimonio repelluntur, nisi dilucida interualla habentes deponant tempore sanæ mentis, Farin *q.* 61 *num.* 1. *seq.* Colleg. Colon. *vbi supr. num.* 4. In dubio autem depositio istius testis præsumitur facta tempore sanæ mentis, quia actus habentis dilucida interualla præsumitur gestus tempore sanæ mentis non furoris, Lambert. *de contract. Mulierum*, *glos.* 8. *num.* 40. *& seq.*

70. Muti, vel surdi regulariter in testes non admittuntur, Farin. *q.* 61. *num.* 36. *& seq.* Colleg. Coloniense *num.* 10. maximè in criminalibus Gilhaus. *num.* 77. Sicuti tamen in ciuilibus admittuntur cum deponunt per sensus in quibus impediti non reperiuntur DD *supra* alleg. locis indicatis, ita arbitror posse eos recipi in crimine hæresis, in omnibus casibus in quibus in ciuilibus possent testari, bene Sousa *in Aphorism. Inquis. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 26.

71. Horum autem depositiones recipi debent, vel per scripturam si sciant scribere, vel per interpretem, Notario scil. scribente interrogationem, mox signa, & nutus muti, & deinde consanguineorum, vel domesticorum interpretationem, Igneus *in l.* 3. § *Ignoscitur*, *num.* 16. vers. *dicit enim Bal. ff. ad Syllan.* Farin. *num.* 51. *&* 52.

Testes Clerici, & Monachi quamuis regulariter contra laicos nequeant ferre testimonium, cap. *testimonium* 11. *quæst.* 1. *cap. de cætero*, vbi modernus Barbos. *n.* 2. omnes DD. allegat, attamen in crimine hæresis cum admittuntur sunt fide digniores, quam laici, Farin. *n* 80. 72.

In aliis verò causis criminalibus, & ciuilibus in quibus Clerici, & Monachi admittuntur ad testimonium ferendum requiritur licentia superioris, si tamen sine ea sint examinati adhuc probant, Farin. qui alios allegat, *num.* 83. *&* 84. *& n.* 134.

§ XII.

De testibus inhabilibus nonnulla notanda.

Circa hos testes inhabiles, primo loco notandum est, quod etiam *supra* sæpe monuimus, hos testes in casibus exceptis admitti, sed cum sua inhabilitate, ita Farin. *de hæresi*, *quæst.* 188. *num.* 83. Cantera *num.* 13. *loco sæpius sup alleg.* Et confirmatur hoc euidenter ex eo, quod vnica fœmina honesta denuncians Confessarium de sollicitatione non facit indicium contra eum ad torturam, nec ad capturam, vt pluribus probaui *in tit. de Confess. sollicit. & in additionibus ad dictum locum*, vbi adduxi decretum S. C. Eminentiss. DD. Supremorum Inquisit. igitur euidens signum est fœminam honestam in hoc crimine excepto admitti, sed cum sua exceptione sexus, quia in hoc crimine hæresis dictum vnius testis omni exceptione maioris sufficit ad torturam, nedum ad capturam, Farin *de hæresi*, *q.* 185 *n.* 119. qui alios allegat, de quibus addo ego, Castro Palao *in opere morali tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *n.* 5. Canteram *de Indic. & tortura*, *num.* 5. & P. Dianam *resolut. moralium*, *part.* 4 *tract.* 6. *Resol.* 6. & nos latè *in titulo de indiciis*, *& tortura*. 73.

Nec in hac re curandum est de Doctrina Canteræ *in quæst. criminalib. tangentibus probationes*, *titulo de plena probatione*, *n.* 17. vers. *Pono exemplum*, vbi probare conatur, quod (cum delictum sollicitationis non possit, nec actu, nec habitu probari, nisi per mulierem sollicitatam) vtique per dictum ipsius poterit Confessarius torqueri. 74.

Quia hanc opinionem latè confutaui *in addit. ad tit de confess. sollicitantibus*, Præterquam quod Cantera est sibi ipsi contrarius dum *suprà eodem tit. num.* 16. loquens de dicto mulieris sollicitatæ dicit, *ego certè in hoc crederem intrepidè tenendum*, *quod tales testes licet vocentur idonei*, *non tamen taliter quod sint omni exceptione maiores*, *nec cum duobus ex talibus testibus daretur pœna ordinaria*, *nec ex vno daretur tortura*.

Notandum secundò, quod testes inhabiles sine dubio admittuntur ad probandam hæresim, an autem admittantur ad probanda adminicula illius valdè controuertunt DD. loquendo de delictis exceptis in genere, Nam Bart. *in l. quæst. ff. ad l. Iul. Maiest.* ait testes inhabiles admitti ad probandum Rectorem prouinciæ, successorem in Regno non admisisse, & sic substantiam delicti, non autem ad probandum successorem esse legitimum successorem in Regno. Pariter Bald. *auth si testis productus*, *n.* 7. *C. de testibus*, ait, quod stante statuto quo inhabiles admittuntur ad probandum adulterium vtique non admittentur ad probandum matrimonium, contrarium videntur sensisse Gig. *de crim. læsæ Maiest. lib.* 2. *rubr. quomodo & per quos*, *quæstione quinta*, 75.

ta & Boss. *de crimin.læsa Maiest.nnmer.* 114

Vera solutio est quod adminicula substantialia delicti probantur per testes inhabiles, & hæc dicuntur quæ inferunt ad substantiam delicti, vt puta amplexus, munera, colloquia secreta sunt adminicula substantialia adulterij, quia tendunt ad illud, & illius probationem inferunt, similiter familiaritas cum hæreticis conuenticulæ secretæ, & similia sunt adminicula substantia hæresis, ita Farin. *de testibus quæst.* 56. *num.* 78. & Ferd. de Castro Palao *in sæpe cit. disp.* 8. *punct.* 15. §. 2. *n.* 1. Sousa *in Aphorism. Inquis. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 8.

Adminicula autē extr. licèt necessariò prærequisita ad delictum non tamen illatiua illios, vt in adulterio matrimonium, & in hæresi Baptismus, quæ ad illa duo delicta prærequiruntur, sed non tamquam illatiua illius, vtique per testea inhabiles non probantur, ita DD. omnes sup. alleg. ex quibus apparet quod in praxi non est discedendum ab opinione Bartol. & Baldi, quam etiam pluribus relatis sequitur Rendin. *in prompt. recept. sent. tom.* 1. *tit.* 115. *n.* 5.

76. Notandum tertiò, quod inhabilitas in teste consideratur solùm tempore iuramenti, & depositionis Farin. *quæstione* 62. *num.* 166 *& seq.* Sousa *cap.* 13. *n.* 11.

77. Notandum quartò, quod ex numero testium suppletur eorum inhabilitas etiam si omnes essent inhabiles Farin. *vbi sup. n.* 305. *seq.* quod intelligo etiam ad imponendam pœnam ordinariam, si numerus sit magnus, Pena 3. *p comm.* 113. vers. *nec refert*. Farin. *de hæresi. q.* 188. *n.* 83. Sousa *cap.* 13 *n.* 13. Diana *part.* 4 *resol. moral. tract.* 8. *resol.* 121. & Ferd. de Castro Palao *vbi suprà*, § 4. *n.* 1. qui aiunt ex quatuor testibus inhabilibus posse quem damnari in pœnam ordinariam, quod tamen dictum arbitror ego relictum esse in arbitrio rectè iudicantis.

78. Et eodem modo depositionem huiusmodi testis inhabilis suppleri ex maxima fide alterius contestis, attestatur idem Farin. *loco alleg. n.* 328 quod intelligendum est, quoad torturam, non quoad condemnationem in hoc crimine hæresis, Peña *dict. comm.* 113. vers. *Sit iam tertium*, & Sousa *dict. cap.* 13. *num.* 12.

9 Notandum quintò, quod producens testem inhabilem ad defensam in S. Officio non potest illius personam reprobare Farin. *d. q.* 62. *n.* 211. attamen non per hoc intelligitur approbare illius dictum Farin. *num.* 241. bene Rot. apud sanctæ mem. Greg. XV. *decis.* 155. *n.* 16. vbi latè Beltram *in addit.* & hæc est originalis doctrina Bart. *l. si quis testibus*, *C. de testibus*, ibi, *sed contra dicta sic*, Sousa *cap.* 13. *n.* 14. & sic apparet falsa illorum DD. sententia qui voluerunt testem de credulitate plenè probare contra producentem, hoc enim verum est, si vltra productionem testis, produceretur etiam illius examen publicatum, vt bene declarant Farin. *n.* 277. *& seq.* & Beltram. *loco alleg n.* 16. *& seq.* Ferentill. *ad decis.* 298. *Buratti.*

80. In S. autem Officio in quo numqoam publicantur reis dicta testium examinatorum, & productorum ab ipsis ad eorum defensam, Paulus Garzias *in praxi S. Officij*, *fol. mihi* 26. vbi ait, *Al reo se le noticia, que estan recebidas las defensas, no se le han de leer ni dar trastado dellas aunque el reo lo pida*, *instrucion.* 39. semper poterit reus excipere contra examen, seu dicta testium, quia cum sibi non pandantur, numquam potest dici, quod ea producat, vel illis vtatur.

81. Notandum sextò, testes inhabiles admitti debere, etiamsi adsint alij testes habiles in causis fidei, aliàs sequeretur, quod in d. c. in fidei fauorem, nullum speciale inductum esset fauore fidei, quia etiam in alijs causis criminalibus in subsidium testium habilium admittuntur inhabiles ita, & bene Ferd. de Castro Palao *d.* §. 2 *n.* 7.

Notandum septimò, quod etiam testes inhabiles admittuntur ad probandam innocentiam Rei in S. Officio, sed cum suis exceptionibus, Castro Palao *vbi sup. num.* 8 Sousa *d. cap.* 13. *num.* 9. contrarium tamen tenent Farin. *de hæresi, quæst.* 188 *num.* 81. P. Diana *tract.* 8 *resol.* 57. vers. *dico tertio*, vnde in arbitrio positum est iudicare debentis, ao & qui testes inhabiles sint admittendi, & quantum probent, Clarus *quæst.* 24. vers. *Item scias.* 82.

Subijcienda tamen hoc loco arbitror verba Paoli Garziæ *in margine sua praxis S. Offic. fol. mihi* 25. vbi loquens de testibus à reo ad dafensam producendis ait, *los testigos han de ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del Reo, saluo quando las preguntas son tales, que por otras personas no se pueden prouar verisimilmente, y ha se de aduertir al reo desto, y que nombre para prouar sus preguntas mucho numero de testigos para que dellos se examinen los idoneos, y fide dignos.*

De teste periuro, & falso videnda sunt quæ diximus titulo sequenti de testibus, quoad dicta.

§ XIII.

De teste vnico.

Testis vnicus in criminalibus non plenè probat, maximè in hoc crimine, etiamsi esset Cardinalis, vel Rex, vel Papa, Farin. *q.* 63 *per tot.* Gilhausen. *loco cit. num.* 87. *seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *c.* 14. & Cantera *de plena probatione, n.* 3. 84.

Bene verum est, quod testi vnico depoonenti de facto proprio magis creditur, quam si non deponeret de facto proprio, vt animaduerit Farinac. *vbi suprà*, *n.* 207. *& sequent.* Sousa *num.* 5. & Faber. *in suo Cod lib* 4. *definitione* & Gilhaus. *n.* 9. qui alios allegant *num.* 15.

In foro tamen nostro S. Officij, & etiam in alijs passim videmus credi vnico testi perito, eum iuramento deponenti, ad fauorem rei, v. g. eum non posse torqueri tormento funis, eum esse infirmum, & similia, Cantera *loco citato*, versic. *secundo vnus testis.*

TITVLVS VI.

De testibus quoad dicta.

SVMMARIVM.

1 *Testis depositio obscura nihil probat.*
2 *Dubia probatio non releuat probantem.*
3 *Testis non probat si eius dictum non concludit de necessitate.*
4 *Testes deponentes de indicio suo non probant.*
5 *De teste deponente per verba, in, circa, & an plures testes hoc modo deponentes possint concordari, num.* 7.
7 *De teste de credulitate.*
8 *Testis deponens de auditu proprio probat, secus si deponat de auditu auditus, n.* 9.
10 *Testis de auditu auditus facit aliqualem probationem sed admodum leuem, n.* 11. *maximè ad defensam*

fensam rei n.12.& in delictis occultis n.13.

14 *Ex testibus de auditu auditus deuenitur ad torturam in crimine assasini.*

15 *In testibus de auditu diligenter considerandum à quibus audierint.*

16 *De teste qui alium cognouit ad vocem, num.17.vbi quod in omni casu non est omni maior exceptione.*

18 *De de auditu ex interiecto pariete.*

19 *Testis debet deponere per vnum ex quinque sensib.*

20 *Testis depositio de gestis noctis tempore, suspectus est nisi testis dicat adfuisse lumen, n.21.vbi hoc fallit in noctibus autumnalibus, & num.22.vbi, quod fallit etiam stante maxima vicinitate inter testem,& reum.*

23 *Decisio Senatus Mediolani.*

24 *Testis præsens delicto potest torqueri si nolit testem manifestare.*

25 *Vt valeat depositio testis de noctis tempore gestis,sufficit adfuisse quodcumque lumen,n.27.vbi quod sufficit si ex dictis aliorum testium constet adfuisse lumen.*

26 *Decisio Curiæ Cremonæ sub Illustriss.Salamanca.*

28 *Si testis dicat, cognoui,'&c.quia luna lucebat, & factis ab Astrologo calculis appareat tunc Lunam non potuisse lucere nihil probat.*

29 *In materia fidei reus non conuincitur ex testibus singularibus,num.30.vbi de pluribus testibus singularibus concludentibus de eadem specie heresi Lutheranæ,& seq.*

31 *Testes singulares probant cum agitur de eodem actu successiuo, num.32.vbi de testibus, qui per rimulam viderunt adulterum.*

33 *Quomodo ex testibus singularibus possit confessarius sollicitans damnari.*

34 *Quomodo hæreses sint inter se connexæ, n.35. vbi de loco & tempore quomodo sint circumstantiæ extraordinariæ hæresis.*

36 *Ex quatuor testibus singularibus omni exceptione maioribus eiusdem speciei hæresis,sed non indiuidualis ,num reus sit conuictus.*

37 *Quid si testes discordarent in solis verbis n.38.vbi quid in blasphemia.*

39 *In dubio testes præsumuntur contestes.*

40 *Cur testes singulares non coniunguntur ad reum conuincendum.*

41 *An,& quomodo testes singulares coniungantur in S.Officio ad effectum torturæ, vel pœnæ extraordinariæ.*

42 *Testis nominans alium in contestem qui negat nihil probat & n.43.vbi latè, an in hoc casu sit locus torturæ.*

44 *De teste qui dixit talem blasphemasse præsente tali,& tali qui negant.*

45 *Testes contrarij in substantialibus nihil probant, n.46.seq vbi quando dicantur contrarij in substantialibus.*

48 *Dicta testium non sunt cauillanda,sed adiuuanda.*

49 *Testes euidenter contrarij non concordantur,Prout nec si sint suspecti de falso,n.50.*

51 *Concordia testium quomodo facienda.*

52 *In ciuilibus testes concordantur etiam ad probationem faciendam, & in criminalibus ad emitandum periurium num.53*

54 *In foro S. Officij plus probant testes concordati, quam non concordati,& minus concordati probant quàm testes qui concordia non egent n.55.*

56 *Quanta fides sit danda testibus concordatis arbitrio Iudicis relictum est.*

57 *Ex pluribus testibus variis quibus magis credendum.*

58 *Testis inter se varius nihil probat. num. 59. vbi quando,& quomodo testis possit eius dictum corrigere.*

60 *Intellectus text.cap.* Accusatus §.*licèt de hæret. in sexto vbi latè in S. Officio , cui depositioni sit standum ex duabus contrarijs eiusdem testis.*

61 *An dispositio dicti §.habeat locum cum testis in secunda dispositione se,& alios exgrauat.*

62 *An testis varius in S.Officio possit puniri,vbi decisio Inquisitionis Conchensis.*

63 *Testis deponens ,suprà negatiua vaga non probat, n 64. vbi quod secus est in negatiua coarctata ad breue tempus,n.65. vbi quomodo debeat huiusmodi testis deponere.*

66 *De alio modo probandi negatiuam indirectè.*

67 *De grauato a duobus testibus quod tali die , &c. Blasphemauit præsentib.alijs duobus,qui negant.*

68 *Testes falsi pœna extraordinaria sunt puniendi cum attestationes sunt nullæ,n.69.vbi idem de testibus falsis in circumstantijs n.70.vbi de testibus falsis supra generalibus.*

71 *Testis falsus super generalibus an aliquid probet.*

72 *Testis falsus in vno articulo nihil probat in alio.*

73 *Ad puniendum testem falsum pœna ordinaria requiruntur probationes euidentes.*

74 *De teste qui recepit pecuniam,latè.*

75 *Quæ consideranda in puniendis falsis testibus.*

76 *Pœna ordinaria horum testium est triremium.*

77 *Decisio Inquisitionis Siculæ.*

78 *De teste vacillante.*

79 *Testes rationem sui dicti reddere debent.*

80 *Qua ratione testis dici possit legitim.*

81 *An testes rationem reddere debeant etiam non interrogati.*

82 *De ratione testis , scio quia consanguineus , vel vicinus.*

83 *Ratio testis dictum saluat, vel destruit, & in ea probatio testis consistit.*

84 *Decisio Congregationis Cremonæ in materia testium de credulitate in causa Polygamia.*

85 *Testes de credulitate , an possint redargui de falso.*

VIso de testibus quoad eorum personas , consequens est,vt nunc de eis agamus, quoad dicta.

§. I.

De obscura testis depositione.

TEstis obscura depositio nihil probat , Fatin. *de testibus q.65.cum* 1.*& seq.*Mascard. *concl.*1569. 1.
n 6.vbi addent.Sousa *in Aphorism.Inquisitorum,lib.*2. *c.*7.*n.*1.quia dubia probatio regulariter intelligitur contra probantem,nec eum vllo modo iuuat, Surd. 2.
*cons.*5 *n.*47.*&* 48.*& cons.*127.*n.*4. & testis obscurè deponens æquiparatur non respondenti , Rolant.*de Commiss.Cam Imperialis, p.*2.*lib.*2.*c.*17.*lib.*1.

Ex hoc colligitur primò , quod testis qui depo- 3.
nit per verba , quæ de necessitate non concludunt, non probat , & exempla huius depositionis dant Mascard.*de prob.conclus.*13.*q.*9 *n.*6.Fatin. *vbi suprà, n.*3.*& seq.*Sousa *ibid n.*2.Rulant.*loco cit.c* 19.*& seq.* si fiat per verba , *possibile est* , *dubito forsan* , *prima fronte*, *si bene memini*,*ni fallor*,*salua veritate*.

Colligitur secundò, testes deponentes de iudicio 4.
suo regulariter non probare , quia testis munus est non iudicare , sed factum simpliciter narrare , Fatin.*vbi suprà n.*32.Sousa *num.*4. nisi eorum dictum esset coniunctum cum sensu visus , Rot. coram

Sanctæ

verbo ad verbum desumpsit Riecius *in sua Collect. decis.p. 7.Collect.*3097.Et hinc colligit idem Borell.
quod cum sensus visus, vt possit operari egeat luce,
suspectissima est depositio testis deponentis de ge-
stis noctis tempore, nisi addat testis, *quod vel lu-
na lucebat, vel aliquod aliud lumen artificiale aderat*,
ita Clar.*quaest.*21.*vers.sed quid si testis, in fine*, vbi
addentes Farinac.*de testibus, quaest.*61.*n.*32.*& plu-
ribus seq.* latissimè omnium Ripa *de Nocturno tem-
pore, cap.*57. *per totum*, vbi quod testes deponen-
20. tes de taliter gestis nocturno tempore, si ad offen-
sam, & pro fisco examinentur nihil omnino pro-
bant, nisi etiam non interrogati rationem reddant,
quod vel Luna lucebat, vel aliud lumen aderat, se-
21. cus verò si sint examinati ad defensam.
Vbi tamen, vel noctes essent autumnales, quia
solent esse clariores, Ripa *vbi suprà num.* 14 vel
maxima adesset vicinitas inter testem, & reum de
22. quo deponit, vtique in arbitrio positum est iudi-
cate debentis, an talis testis probet, necne, quam-
uis nec Luna luceret ea nocte, nec aliud lumen
adesset, ita Ripa qui alios allegat *vbi supra, n.*
14.*& sequent.vol.*2.
23. Et ex his quae hucvsque dicta sunt colligitur ra-
tio decisionis Senatus nostri Mediolani, qui Prae-
tori Cremonae, anno 1602. die 25. Martij in hac
verba respondit. *dilectissime Noster*, & infrà, *Sene-
rius verò actum fuit contra Caesarem. Principalium,
qui fuit tortus, quod noctu excubias agens super cam
panili, dixeris neminem se ex armatis occurren-
tibus cognouisse, cum si contrarium dixisses tan-
quam inuerisimilia deponens fuisset torquendus.* Id-
24. eo, &c.
Quamuis enim testis praesens delicto possit tor-
queri, si delinquentes nolit manifestare, iuxta de-
cis.Thesauri 42.vbi Gasp.Ant.eius filius, attamen
hoc fallit ex mente Senatus si noctis tempore com-
misso delicto dicat se neminem cognouisse, quo-
niam eum deponat secundum naturam eius, depo-
sitio verisimilis est, aliter facta omnino inuerisimilis
25. redderetur.
In hac tamen testis depositione animaduerten-
dum est primò, quod sufficit vt valeat, adfuisse
quodcumque lumen artificiale, siue fuerit candela,
siue ignis accensus, vt in casu decis.Castill.*vbi su-
26. prà*, siue tandem ignis sit ex tormentario puluere
accensus occasione explosionis sclopi tirati, vt de-
cisum fuit in Curia nostra Cremonae anno 1617.
sub illustrissimo Viro ac Domino meo Don Con-
saluo de Salamancha Nobilissimo huiusce inclytae
Vrbis Praetore, me existente L. T. Aduocati fisca-
27. lis. nam testes, qui deposuerunt se reum cogno-
uisse, *al fuogo della poluere del fogone*, habiti fue-
runt, quod legitimè deposuerint, prout etiam suf-
ficere huiusce testis depositionem, licèt non dicat
se cognouisse, quia adesset lumen, vel Luna luce-
bat, si hoc ex depositionibus aliorum testium ap-
paret, bene notauit Giurba *consil. crimin.* 37. *nu-
28. mer.* 41. & Ioseph. Sess. *decision. Arragon.* 107.
*num.*1.*&* 4.
Secundò animaduertendum est, quod si testis
dicat talem cognoui, quia Luna lucebat, & ad
calculum reuocatis diebus Lunae, appareat Lunam
ea nocte non effulsisse, vel pluisse; vtique nihil
probabit, imò testis ille de falso poterit puniri, vt
ita etiam iudicatum fuisse attestatur Ripa *vbi suprà,
n.*47.*vers. Quare.*

§. V.

De testibus singularibus, maximè in cau-sis fidei.

TRiplicem speciem singularitatis, cum DD. 29.
nostris communiter distinximus *in 2. part.hu-
ius operis tit.*6.§. 6. vnde hoc loco, quae ibi dixi,
non repeto.
Animaduertendum, est, quod in materia fidei
regulariter reus non conuincitur ex testibus singu-
laribus, ita Farin.*quaest.*64. *n* 202.*de testibus, & de
haeresi, q.* 188. *num.* 151. & hoc generale est in
omni etiam alia materia, Lod.Gilhaus.*in arbore iud.
Criminali, cap.*6.*part.*3.*de testibus, num.*91.*& seq.*
bene Inquisitor Cantera *in suis quaest. criminalibus
cap.*1.*de prob.per testes,num* 17. vbi ex Bald.*l. Iurisiu-
randi,Cod de testibus*, ait quod testes singulares sunt,
qui deponunt de diuersitate factorum, vel rerum;
& quod ex his tantum probant vnus quantum mil-
le, ac propterea non possint hi testes singulares
si de indicijs à delicto remotis deponant coniungi,
neque ad effectum torturae iuxta ea quae dicam *in-
fra in tit de indic.& tortura.*
Solummodo controuertunt DD de testibus sin- 30.
gularibus concludentibus plures species haeresis
puta Lutheranae, an probent, quem esse Luthe-
ranum, in qua re constanter teneo quod non, &
ratio concludentissima, & demonstratiua est, quia
non potest esse aliquod genus, nisi in aliqua spe-
cie, neque aliqua species, nisi in aliquo indiui-
duo, igitur non potest probari quis in genere Lu-
theranus, nisi in indiuiduo probetur aliquis spe-
cialis actus haeresis Lutheranae, at de nullo actu
in indiuiduo constat legitimè per duos testes, sed
tantùm per testes singulares, ergo ex dictis testibus
numquam poterit dici probatum, quem esse haere-
ticum Lutheranum, & hanc sententiam tenue-
runt Simancb *de Cath. inst.tit.*64.*n* 70.*& seq.* Pegña
*comm.*121.*vers.caeterum omissa*, cum aliis late alle-
gatis à Farin.*de testibus, quaest.*64. *n.*202.*& de hae-
resi, quaest.* 188.*num.* 156. quibus addo ego. Mor-
lain *in Emporio Iuris, tom.* 1.*tit.*11 *in Praelud. num.*
31. Maldonat. omnino videndum *cons.* 1.*pn.* 8.
& seq. Inquisitorem Canteram *de prob. per testes,
cap.*2.*n* 17.*vers.vnum tamen hic tractabo*, & Fer di-
nandum de Castro Palao *in suo opere morali, tom.*
1.*tract.*4 *disp.*8.*punct.*15.§.4 *num* 8.*& seq.*
Si tamen ageretur de probatione alicuius actus 31.
successiui, & indiuidui saltem moraliter, tunc arbi-
trarer posse sustineri ex testibus singularibus posse
resultare probationem plenam. Exemplum potest
poni, in vno teste qui vidit Titium laicum in Sa-
crario Sacris vestibus indutum, & in alio, qui
eodem mane vidit eundem ad altare recitantem
Epistolam, ac demum in alio, qui eundem eodem
mane vidit eleuantem Hostiam, hi enim testes vi-
dentur sufficere, ad conuincendum Titium, quod
Sacrum celebrauerit, ita DD. per me allegati *in di-
cto tit* 11.§.4.*num.* 12. cum aliis cumulatis à Sousa
in sua quaest.vnica de testibus singularibus, sect 2.
num. 10.post Aphorismos Inquisitorum, & fusiùs
tradita à Castro Palao *vbi suprà, num.*11. vers. *ad
secundam confirmationem*, sic etiam si duos testes
dicant se vidisse vnus post alium immediatè per
tim illam Titium se carnaliter cum Betta commi sc-
centem vtique erunt contestes, quia deponunt de
vnico actu indiuiduo, & successiuo, ita communi-
ter DD.longa serie allegati per Rendinam *in promp-
tuario recept.sent.tom* 1.*tit.*115.*n.*19. & per Aloys.
Riccium

Riccium *in praxi fori Eccles. resolut.* 402. Eliseum Danzam *in suo tract. de Pugna DD. tit. de testibus, num* 18. & Viuium *decis.* 14 *num.* 27.

Et ex his vnà cum notatis per DD. hic allegatos patet responsio ad rationes Sousæ *in dicta disput. de testibus singularibus, sect.* 2. *per tot.*

33. Neque enim obstat ex Bulla Gregor XV. contra sollicitantes in confessione Sacramentali apparere posse reos illius criminis conuinci ex testibus singularibus.

Quia arbitrium damnandi hosce reos ex testibus singularibus in pœnam ordinariam relictum est Supremis Inquisitoribus, qui ex quo supremam habent potestatem, latas etiam dicuntur habere habenas, præterquam quod agitur de delicto, quod nec actu, nec habitu potest aliter probari, quam per testes singulares, in quo propterea non est mirum si iuris regulæ non habeant locum, Azeued. *ad Regias Hispaniæ constit. lib.* 4 *titul.* 6. *l. sexta n.* 8.

34. Non obstat quod hæreses sint inuicem connexæ quia ad hoc respondit Cantera *vbi suprà*, quod cum ex facto non probato non possit oriri Ius, neque vllus poterit dici hæreticus nisi plenè probatis actibus, hæresim inferentibus.

35. Non obstat etiam, quod locus, & tempus sunt circumstantiæ extrinsecæ hæresis, vt arguit idem Sousa *num.* 16. quia certum est hæresim in indiuiduo probandam, diuersitas autem loci, vel temporis diuersificat actum indiuiduum hæresis, Castro Palao *vbi suprà num.* 11. *vers. ad rationem dubitandi*, vbi vlterius etiam, & bene addit, quod licet locus, & tempus essent circumstantiæ extrinsecæ hæresis, non sunt tamen circumstantiæ extrinsecæ depositionis, cum faciant diuersas depositiones, cum enim testes deponunt de diuerso loco, & tempore, licet deponant de eadem hæresi, dicuntur singulares, vt notauit idem Peña *loco allegato* cum omnibus *suprà* cumulatis, Maldonat. *vbi suprà, num.* 42. *& seq.* & Inquisit Cantera *in suis quæst. crimin. cap.* 1. *de probat. per testes, quæst.* 5. *n.* 4. *vers. Primò quando illi testes.*

Colligitur etiam ex supradictis, quid dicendum sit, si contra vnum adsint quatuor testes omni maiores exceptione, singulares tamen in suis dictis, & deponentes de diuersis actibus eiusdem speciei hæresis.

36. Nam neque ex his Reum posse dici conuictum constantissimè teneo ratione de qua *suprà*, & ita docuerunt Peña *dict. comm* 121. *vers. atque vt in hac quoque causa*, vbi pulcherrima loca Narbonensis, & Bitter. Concilij allegat, Castro Palao *vbi suprà, n.* 11. & Royas *de heret. p.* 2. *n.* 146. *& seq.*

37. Colligitur secundò, quid dicendum sit, si huiusmodi testes sint concordes in substantia hæresis, & in loco, ac tempore, sed non in verbis formalibus, puta quia vnus testis dixit, Seium dixisse vsum sacrarum Imaginum esse abolendum, alius verò dicat Seium dixisse Sacras Imagines non esse adorandas, communis enim resolutio est hos testes esse contestes, ita Farin. *d. q.* 64. *n.* 116. cum aliis allegatis à Castro Palao, *loco supra citato, n.* 13. vbi huiusce rei pulcherrimam rationem adducit quod illa verba formaliter sunt eadem, licet materialiter sint diuersa, & quod ob id testes non possunt dici formaliter diuersi.

38. Si verò ageretur de probanda blasphemia, quæ consistit in formalitate verborum, vtique testes essent singulares, si in solo cortice verborum discreparent, ita Farin. & Castro Palao *vbi suprà* latissimè videndus Maldonat. *in Sylua respons. lib.* 1. *resp.* 9. *in* 1. *part. num.* 50. *& seq.* vbi quod si vnus deponat Titium dixisse Seio quod erat *vn Cabron*, alius verò, quod erat *vn Cornudo*, & tertius quod erat *Cuco*, vtique sunt singulares licet illæ voces Hispano idiomate idem significent, videatur hic auctor, quia certè in hac materia egregiè loquitur, & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap* 6. §. 1. *n.* 4. quiquid in contrarium dixerit Cantera *in quæst. crim. de prob. per testes quæst.* 1. *tit. de plena probatione num.* 8. *fol.* 150. vbi voluit, quod duo testes sint contestes, licet vnus eorum dicat, Seium dixisse *reniego Dios*, alius verò *reniego Iesu Christo.*

In dubio testes non singulares, sed contestes præsumuntur, Farin. *dicta quæst.* 64. *n.* 3. 17. *& seq.* Et si vnus deponat Seium tali loco, & tempore adorasse Idola, aliùs, verò idem dicat, sed de tempore non recordetur, vtique, & si simpliciter videantur contestes, tamen non possunt tales dici contestes integrè, vt bene probauit Castro Palao *vbi suprà, num.* 11. *post Petram de fid. ex prob. alien. resolut. quæst.* 12 *num.* 493. *& num.* 756. 758. *&* 877. Maldonat *dict. resp.* 9. *num.* 42. *& sequentibus, sed maxime num.* 45.

Firma igitur ex his stat conclusio, quod testes singulares in materia fidei non coniunguntur ad reum conuincendum.

Nec obstaret si diceretur, vnum testem singularem adminiculare depositionem alterius, & sic tot posse esse testes singulares, & adminicula, quæ reum planè conuincant. 40.

Nam depositiones testium singularium quamuis, ex mutuo consortio magis firmæ reddantur, attamen, quia ista maior firmitas cum à causa extrinseca, & accidentaria procedat, scilicet ex depositione alterius testis singularis, non extrahit primi testis singularis depositionem à probatione imperfecta quam habet, sed eam relinquit in suo modo probandi, vt perbelle ratiocinatur Castro Palao *dict. punct.* 13. §. 4 *num.* 16.

Si tamen ageretur de hisce testibus singularibus maximè numero, pluribus, & valde dignis coniugendis ad effectum torturæ, vel pœnæ extraordinariæ imponendæ, vtique licitè id fieri posse, commun. concludunt DD. & præcipuè D. Guido Fulcodius *in suis quæst. ad Inquisitores, quæst.* 14. vbi latè dixi in meis annotationibus, Maldonat. *dict. respons.* 9 *num.* 56. vbi, quod ita passim seruatur in Tribunalibus S. Officij in Regnis Hispaniarum. 41.

§. VI.

De teste alium in contestem nominante.

De hac re egregiè more solito pertractat Giurba *cons.* 23. *fere per tot. & cons.* 37. *num.* 26. *& seq.*

Breuiter igitur dicendum est, quod testis vocans alium in contestem, qui contrarium dicit, nihil probat, & neutri in hoc casu creditur, Rot. *decis.* 337. *num.* 5 *post secundum vol. cons. Farin.* Giurba, qui alios latissimè cumulat *dicto cons.* 37. *num.* 26. vbi hoc intelligit; nisi dispar esset vtriusque testis conditio, Castill. *decis. Regni Siciliæ* 161. *num.* 19. vbi quod ille testis redditur suspectus de falso, an autem in hoc casu sit locus torturæ, distinguendum est hoc modo, vel testis nominatus conuincitur à duobus testibus, & tunc potest torqueri, Mastril. *decision.* 192. *num.* 1. Giurba, *dicto consilio vigesimo tertio, num.* 8. vel conuincitur ab vno tantummodo, & quidem si agatur de probando indicio remoto nullo 42. 43.

nullo modo deueniri potest ad torturam, Mastril. *vbi suprà num.7.* & Giurbs, *n.* 10. si verò agatur de probando indicio propinquo, tunc si testis coniuncitor ab vno digniore, locus erit torturæ. Mastrill & Giurb *ibid* Farin. *de testibus, quæst.79.num.* 1.Si verò testes sint dignitate pares, neutri creditur, Giurba, *vbi suprà, num* 14. qui & alios allegat, *& n.9.* bene aduertit, quod si à duobus nominatos in negatiua tortus perstiterit, tunc, nec ipsi nec alijs testibus, qui eum nominarunt credendum erit.

Si verò testis minus dignus alium nominet digniorem, qui neget, tunc bene etiam notat Giurba *vbi suprà*, quod credi debet digniori, nisi indicium aliàs absque dignioris depositione sit plene probatum, nam aliàs istius dignioris testis depositio vtique prætermitti deberet, & ita pluries in M.C.V. decisum fuisse, ac obseruatum attestatur.

44. Quid autem dicendum sit de teste, qui ait talem blasphemasse præsenti tali, qui negat fuisse præsentem, breuiter cum Farin. *de testibus, quæstione* 65. *num.* 21. *& seq* dicendum est illum testem, & nihil probare, & de falso esse suspectum, nisi aliter videretur ex facti circumstantiis iudicare debentis religioni arbitrandum, & cum Baldo *in leg testium num.9.Cod.de test.* distinguendum inter præsentiam corporalem, & intellectualem, quis enim aliud mente cogitans, potest localiter in aliquo loco præsens esse.

§. VII.

De testibus variis, & contrariis.

PAragraphus iste in duas partes est diuidendus, in prima agemus de pluribus testibus inter se contrariis, in secunda de vnico teste sibi ipsi contrario.

45. Quoad primam partem indubitata est conclusio DD. quod testes plures inter se contrarij nihil probant & se inuicem collidunt, Farin. *de testibus, q.* 65.*num.*2 *& seq.* Gilhausen *in arbore criminali, cap.6. p.3.de testibus n.99.* Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib.* 2. *cap.6.§.1 num.*15

Et tunc propriè contrarij habentur, cum in sub-
46. stantialibus ad inuicem sibi ipsis contrariantur, secus enim esset si tantummodo varij essent in accidentalibus, & in circumstantiis extrinsecis omnino, Farin. *vbi supra n.16.* Gilhaus. *num.* 99. Sousa *n.*13. & Camill. Borell. qui alios lautissimè cumulat *in summa decis. tom.2.tit.12.num.9.*

In substantialibus autem contrarij habentur, cum
47. discordant in loco, & in tempore, vt accidit in testibus Susannæ, *Daniel. cap.*13. Borell. alios cumulans *num* 5.

Item quando in verbis discordant, si agatur de probanda verborum formalitate puta blasphemia, Sousa *dict.§.1 num* 15. & Farin. *num.*28. & nos *suprà*, si tamen in formalitate verborum concordent testes, licet vnus plus alio deponat non habentur varij, nec contrarij, vt bene probauit Giurba *cons decisiue* 63.*num.*19.

Et quia DD. nostri in hac materia nihil habent
48. in ore frequentius, quam quod dicta testium non sunt cauillanda, Paris. *cons.87.n.41. volumine tertio,* Rot. *decision.* 321. *num.4 p.* 2. *in recent.* sed potiùs coadiuuanda, Farin. *dicta quæst.*65.*num.*74. & vbi fieri possit concordanda, cap. *cum tu*, vbi Canonistæ *de testibus*, Alex. *cons.*190.*num.* 1. *lib.*7. Clar. *q.*17.*vers. quartus casus*, Cæsar de Graffis *decis.* 4. *de testib.* Rot. *decis.*259.*num.* 12. *post secundum volumen consiliorum* Farin. *& decis.*167.*num.*15.1.*part.*

Catena de Offic. Inquisit.

in recentioribus, ideò vtile admodum erit videre quomodo prædicta intelligantur.

Et imprimis quidem animaduertendum est, quod vbi in testibus contrarietas sit euidens, vel patens, 49.
tunc non est locus concordiæ in testibus, siue etiam in vnico teste sibi ipsi contrario, ita Bald. *l. sed. & si poss. §. sed, & si reum, ff. de iureiur.* Fel. *dicto cap. cum tu, n.1.* vers. *Et procedit secundum istos*, Inquisitor Cantera *cap. 2. de vera confess. num.* 25. *in fin. fol. mihi* 86. Farin. *quæst.*66.*num.* 320. Prout nec fieri concordiam in teste, nec testibus suspectis de falso passim docuerunt scribentes, Alex. *cons.* 154 *num.* 7. *lib.* 5. Natt *cons.* 315.*num.* 10. *&* 11. & Crauet. *cons.*665.*num.*17. Clar. *§.fin. quæst.* 23. *in principio*, qui omnes concludunt istos testes diligentissimè interrogandos, etiam super circumstantiis impertinentibus, vt puta si tempus erat clarum, vel nebulosum, quibus vestibus reus erat indutus, cuius coloris, &c. vt eos in verbis Iudex capiat, & ad veritatem indagandam meliùs deueniat.

Vbi autem concordiæ sit locus sanè illam fieri 50.
posse per multiplicationem actuum dixit originaliter, Abb. dicto capite *cum tu, num.* 5. Farin. *quæst.*61. *n.*38 per distinctiones, & diuisiones, Bart. *in prima const. Cod.* Peña *in praxi Inquisitorum lib.*1, *cap.*45.*n.*1. per verborum improprietatem, & subauditos intellectus, Rim. Sen. *cons.*54. *num.* 11 *lib.* 1. *& cons.*16.*n.* 6. Petra *de fid. ex prohibita alienatione resultantibus q.*12.*num* 96. Peña *ibid. n.*5.3 Farin. *d. q.* 65.*num.*41.48. *& seq.* per principium, & finem actus, ac generaliter omnibus illis modis quibus contraria iura, & leges solent concordari, Farin *vbi supra*, alios latissime allegans, *n* 55. *&* 59 *& seq.*

An autem in testibus hæc concordia sit facienda 51.
non solum, vt euitetur periurium, sed etiã vt contra reum probent, insignis est DD. nostror. controuersis.

In qua quidquid sit in ciuilibus, in quibus Rota
magis comm. sequitur opinionem Bart. *l. Gallus §. ille casus, ff. de lib. & Post.* quod testes concordentur, 52.
etiam ad effectum probationis, vt videre est ex Vetall. *decis.*170.*n.*7. *p* 3. Puteo *decis.*58.*lib.*3. *in margine.* vers *quoad Bernardinum*, Sa. Ctæ mem. Greg. XV. *decis* 354.*num.* 14. & Rota *decis.* 688. *num.* 5.*par.* 2. *in recent.*

Quidquid etiam sit in foro sæculari in criminali- 53.
bus in quo communiter ferè consenserunt scribentes in contrariam sententiam, quod scilicet fauore Rei, concordia fiat in testibus, vt euitetur periurium, non vt contra eum probent, vt videre est ex DD. allegat. à Farin *d.q.*65.*n.* 77. Gilhausen *loco suprà cit. num.* 104. Camill. Borell. *dict. titul.* 15.*num.*13. & Sousa *capite sexto, num.* 21. qui alios allegant.

Me restringendo ad ius Canonicum, & forum nostrum S. Officij, sic distinguendum arbitror.

Vel quæritur, an testes ad concordiam reducti 54.
tantum probent, quantum facerent alij testes, qui non paterentur hanc exceptionem, & tunc dicendum est, quod sine difficultate non tantum probant ita Peña *d.c.*45.*n.* 11. siue Cantera *d. loco alleg. proximè n.*57.*in fin.* vers. *sed circa opinionem*, vbi huiusce rei eam euidentem rationem adducit, quod huiusmodi testes sic concordati non sunt contestes de se, cum de se non contestentur, sed per interpretationem, & concordiam, vnde ex eis non potest resultare probatio luce meridiana clarior, in criminalibus de necessitate requisita.

Vel quæritur, num ratione concordiæ probent aliquid plus quam non probarent, si non essent concordati, & in hoc casu arbitror omnino respondendum affirmatiuè, ex eodem Can-

tera *vbi suprà*, vers. *non ex concordia*, tum quia ex concordia aliqua probatio resultat, quæ non resultaret sine ea, ex eo, quod tunc testes se ipsos collliderent, (vt ibidem ait Cantera) tum quia de iure Canonico, verior est opinio, quod concordentur testes etiam ad effectum probandi, vt animaduertit Farinac. *vbi suprà*,
56. *num.*79. Et Sousa *n.*19. vers. *Secundum ius Canonic.*

Quanta autem fides istis testibus concordatis sit adhibenda, vtique in arbitrio positum est iudicantis, vt notabiliter obseruauit Boss. *de opposit. contra testes*, *num.*11. vers. *vbi tandem*, qui alios allegat.

57. Testibus verò inter se se contrariis, seu variis existentibus, quibus magis credendum sit benignum lectorem remitto ad Farinac. *dicta quæst.*65. *p.*3. *per totam.*

58. Quoad alteram autem huiusce §. partem de vnico teste sibi ipsi contrario seu vario, regula pariter negatiua constituenda est, quod huiusmodi testi nullo modo est fides adhibenda. Ita Farin. *de testibus*, *quæst.* 66. *num.* 13. Cantera *loco proxime alleg. num.* 25. vers. *sit inquam primus casus*. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.*2. *cap.* 6. §. 7. *n.* 54. *& seq.* Gilhausen *dict. cap.* 6. *p.* 3. *num.* 107. *& seq.* Hæc tamen regula intelligenda est, & declaranda eo modo, quo *suprà* declarauimus contrarietatem seu variationem plurium testium.

59. Quia tamen sæpè numero testis variationem suam tegit sub velo correctionis, ideo sciendum est testem posse incontinenti dictum suum corrigere id est antequam exeat à præsentia Iudicis eum examinantis, ita Sousa *dict. cap.* 6. §. 4. *num.* 66. Bellon Papiens. *de his, quæ fiunt incontinenti*, *lib.* 1. *cap.* 20. *ferè per totum*, Rutger. Rulant. *de commissariis, & commissionibus Cameræ Imperialis*, *p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 27. *per totum*, vbi ex Sicardo *in l. optimam*, *num.* 32. *Cod. de contrah. & comit. stipulat.* obseruat partes maximas esse Iudicis in hac materia in consideranda qualitate, fide, & dignitate testis se ipsum corrigentis, Cantera *loco alleg n.* 25. vbi, quod talis correctio incontinenti facta admittitur etiam sine ratione.

Vbi verò correctio hæc incontinenti non sequitur non admittitur, nisi allegata aliqua sufficienti ratione correctionis, Sousa *num.* 65. Cantera Bellon. & alij *suprà* allegati *locis indicatis.*

60. In foro nostro S. Officij habemus textum, in cap. *accusatus*, *de hæreticis in* 6. § *licèt*, quo cauetur, testem in hæresis causa deponentem, qui primò veritatem celauit Iuratus, posse postmodum dictum suum corrigere deponendo contra se, & contra alios. Si (ait Papa) *manifestis indiciis, appareat talem non animi leuitate, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac quæ priùs tacuerat reuelare in fidei fauorem (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quàm contra alios attestationibus eiusdem.*

Ex hoc textu colligunt DD. speciale esse in hoc Tribunali, quod in fauorem fidei secundæ testis depositioni stetur, ita Barbosa Modern. *ibi*, qui alios cumulat, P. Sanctar. *de heresi*, *c.* 38. *dub. vnic. n.* 12. P. Diana *p.* 4. *resol mor. tract.* 7. *resol.* 22. vers. *sed quia dictum est*, post Peñam *in* 3. *p. Direct. com.* 114. & Farin. *de heresi*, *q.* 188. *n.* 87.

Et verè hoc est speciale in S. Officio, quia regulariter statur primæ testis depositioni, secundum doctrinam Innoc. in cap. *præterea*, *de testibus cog.* & Abb. in cap. *veniens, il secundo de testibus*, quam sequutus fuit Decius *cons.* 174. *num.* 7. & in statu nostro Mediolani ex duobus contrariis eiusdem testis depositionibus illi statur, quam confirmat testis in tortura, vt dixit Clarus, §. *fi. q.* 53. vers. *sed quid si testis* ibi, *in hoc tamen Ducatus.*

Bene verum est, quod dispositio dicti §. *licèt* vti specialis intelligenda est, vt procedat in suo casu, in quo præcisè loquitur, videlicet cum testis primò hæresim tam contra se, quam contra alios negauit, mox zelo fidei eandem reuelat, secus enim dicendum esset, si primo contra se, & alios deposuisset, & postea depositionem vellet reuocare, ita enim commun. DD. text. illum intellexerunt, vt videre est, ex Barbosa *ibid num* 17. Treuisan *decis.* 39. *n.* 13. *lib.* 2. P. Diana *vbi suprà*, vers. *verùm his non obstantibus*, Sanctarell. *d. c.* 38 *num.* 12. vers. *præterea statur secundo dicto*, & Castro Palao *in opere morali tom.* 1. *tract.* 4. *disp* 8. *punct.* 15. §. 1. *num.* 3. & 61
hoc idem manifestè etiam colligitur ex hoc eodem textu, ibi, *contra se, & alios suos complices deponendo*, & ibi, *stari debet tam contra se, quàm contra alios.*

Et quamuis contrarium sentiant, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 64. *n.* 56 *& seq.* & *in Enchirid. Iud. violat. Religionis*, *tit.* 16. *n.* 4. Mart. Delrius *disquisit. Magicarum*, *lib.* 5. *sect.* 5. vers. Sextò, *Malefici*. Farin *dicta quæst.* 188 *n.* 95. *& seq.* & Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 4.

Attamen horum DD. opiniones facili negotio conciliari possunt, vt prima procedat etiam si testis in secunda depositione reuelando se, & alios, nullam allegat, vel probat causam reuocationis suæ depositionis ex interuallo factæ, vt enim huic secundæ depositioni stetur solus fidei nostræ fauor attenditur.

Secunda verò procedat cum reuocans suam depositionem, qua se, & alios hæresis crimine grauauerat, non solum allegat, sed etiam probat errorem, & alias iustas suæ reuocationis causas, vt enim supra vidimus, testis quandocumque etiam ex interuallo allegata, & probata iusta causa potest reuocare suam depositionem.

An autem testis, qui in prima depositione vnum dicit, in secunda verò aliud, puniri debeat, 62.
& quomodo ab Inquisitoribus, dixi *in additionibus ad secundam partem huius operis*, *tit.* 17. *append. post* §. 13. vbi ex Cantera *quæst. crim. p.* 2. *q.* 12. *de Reo*, *n.* 5. vers. *Et idem dicerem*, posui decisionem Inquisit. Conchensis in hac materia satis insignem.

§. VIII.

De teste deponente super negatiua.

Negatiua alia est vaga, alia coarctata loco, & tempore; vaga dicitur cum reus generaliter intendit probare se non blasphemasse: coarctata vero cum vult probare se tali die, & loco, & hora non blasphemasse.

Hoc supposito, communis DD. opinio est, quod testis super negatiua vaga nihil probet, quia negatiua vaga non cadit sub sensu, & de sui natura est improbabilis, ita Farin. *de test. q.* 65. *n.* 221. Bobadill. *in sua Politica*, *l.* 2. *l.* 5. *c.* 1. *n.* 114. Veral *decis.* 283. *p.* 3. Franc. Marcus *decis. Parlamenti Delphinalis* 266. vbi quod talis testis non caret suspicione falsitatis, S. mem. Gregor. XV. *decis.* 325. *n.* 9. qui loquitur de negatiua non admodum coarctata, vt puta ad tempus vnius mensis. 63.

Si verò agatur de probanda negatiua coarctata ad breue tempus (in quo iudicando multum potest religio iudicantis,) vtique testes super ea inducti 64.
bene

bene eam possunt probare, ita DD. omnes supra al-
legati, Mascard. *de probat concl.* 1091. vbi addentea
Afflict *decis.* 3:4 vbi pariter addeotes Marius Muta
decis. ,8. *n.* 8. qui alios cumulant.

65. Animaduertunt tamen DD. in hoc casu testes de-
ponendo super hac negatiua non solum debere re-
mouere sensum ab actu dicendo talem tali die, ho-
ra, loco, &c. non blasphemasse, sed etiam vlterius
debere remouere actum a sensu, dicendo quod non
potest esse quod blasphemauerit, quin ipse audiuisset
Far. *d. q.* 65. *n.* 21. Lud. Gilhaus. *in arbore Iud. ciuili,*
cap. 5. 1. *p. de probat* §. 327. vers. *negatiua tempore, &*
loco, Mod en. Barbos. *in cap.* 3. *loco, n.* 4. de testibus, qui
alios allegant

66. Est tamen alius modus ad reorum defensam, pro-
bandi negatiuam indirectè, probando scilicet die
commissi criminis, in hac nostra Ciuitate Cremo-
næ, Reum fuisse Mediolani, & tota illa die secum
fuisse testes Farin. *vbi sup n.* 2 5. *& seq* Gilhaus. *ibid.*
vers. *Secundò indirectè,* & Portules, qui bene loqui-
tur in hac materia ad repertorium Molini super ri-
tibus, & obseruantiis Regni Arragonum, 1. *part.*
verbo *accusatio, n.* 337. *& seq. fo.* 79. iste tamen modus
probandi negatiuam non reuelaret maleficum, &
solitum conuersari cum Dæmonibus, vt bene notat
Cantera *de Reo, q.* 11. *n.* 2. vers. *& ibi tractaui quando*
persona esset malefica.

Occasione tamen huiusce negatiuæ, quæri potest
de pulcherrima quæstione de qua agit Bobadil. *lo-*

67. *co allegat*

Quid nempe dicendum sit de eo, qui à duobus
testibus grauatur, quod tali die, loco, & hora, &
præsentibus aliis duobus blasphemauerit, si alij duo
in contestea dicti ii negent addendo, quod non
potest esse, quod ille blasphemauerit, quin ipsi au-
diuissent, in qua re Bobadill. bene concludit, quod
ex quo testes deponunt super negatiua coarcta, &
remouent actum à sensu, Borell. *in summa decis.*
tom 2 *tit.* 14 *n.* 68. & fauent reo, vtique isti testes
erunt præferendi testibus affirmantibus, quod etiam
generaliter de his testibus super hac negatiua coar-
cta deponentibus dixit Farinac. cum allegatis ab eo
d. q. 65 *num.* 224.

Ego tamen in hoc foro Sancti Officij si similis
casus contingeret nec aliæ probationes possent ha-
beri, reum si carceratus esset fideiussori relaxarem, de
se consignando Inquisitori sing. mense per aliquod
tempus, puta per biennium, vel vbi fideiussorem
inuenire non posset sub simili præcepto, longo
enim vsu compertum est in hoc foro aliquando cur-
su aliquo temporis delictorum veritatem patefieri,
quæ per quascumque diligentias in actu formationis
processus factas minimè potuit haberi.

§. IX.

De testibus falsis.

PRæter ea quæ dixi in hac materia *in* 2. *p. huius*
operis tit. de variis delictis ad forum S. Officij
spectantibus, §. 13. *& in addit. ibidem* §. *sequenti.*

Animaduertendum est primo loco, quod DD.
non leuiter controuertunt, num testes falsi pu-
niendi sint etiam si eorum attestationes sint nullæ,
68. & quidem verior sententia est, quod extraordinaria
pœna puniri debeant, non ordinaria, verè enim Iu-
dicem offendunt Farin. *de testibus, quæst.* 67. *n.*
193. 219. *& sequentibus,* Ferd. de Castro Palao *in ope-*
re morali. tractat. 4. *disputat.* 8. *punct.* 15. §. 6. *n.* 13.
Secundò notandum, testem deponentem falsum
non in substantia negotij, sed in circumstantiis ex-
trinsecis, non esse puniendum pœna falsi ordinaria, 69.
sed extraordinaria arbitrio Iudicis, & Inquisitoria,
ita Auend. *de exequendis mandatis Regum Hispaniæ,*
lib. 2 *cap.* 17. *n.* 19. Portules *ad repert. Molini, super ri-*
tibus, & obser. Regni Arragonum, p. 4. in verbo *testis,*
n. 56. qui alios allegat Vnde dicebam *in* 2. *p tit.* 17. §.
13 *n* 42. vers. *Quartò sciendum,* eadem pœna extra-
ordinaria quamuis grani puniendum esse testem, qui 70.
super generalibus interrogationibus, puta an sit af-
finis, negatiuè responderet, quod idem docuerunt
Gramat. *decis.* 43. *num.* 5 & Eliseua Danza alios cu-
mulans *de pugna Doctorum, tit. de testibus. n.* 27. *&*
28. An autem talis testis aliquid probet, dicendum 71.
est, quod non si negatio illius, vel affirmatio tribuit,
vel minuit fidem testi, Farin. *d. q.* 67. *n.* 126. *& seq.*
Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 2. *c.* 8. *n.* 13.

Quia tamen casus hic testis falsi super generalibus
frequenter potest accidere cum examinatur ad de-
fensam, ideò diligenter animaduertere debent Inqui-
sitores in hac materia an talis testis inciderit in fau-
toriam, fauendo hæretico carcerato.

Tertiò notandum testem falsò deponentem in vno
capitulo, & articulo nihil probare, neque in alio arti- 72.
culo, ita Portules *ad repert. Molini loco suprà allega-*
to n. 60. Far. *q.* 67. *n.* 111. Sousa *cap.* 8 *n.* 11. & ratio est
quia depositio testis ratione Iuramenti est indiuidua.

Quartò notandum, tunc demum esse locum pœ-
næ ordinariæ in crimine falsi, cum probationes sunt 73.
euidentes, & necessariæ, nam si tales non sint, locus
solummodò erit pœnæ extraordinariæ, Farin. *n.* 74.
& seq. Sousa *dicto cap.* 8. *n.* 9.

Quintò falsi iudicantur testes, qui pecuniam re-
ceperunt, vel pro testificanda veritate, vel pro sub- 74.
trahendo se à testimonio ferendo, Cantera latè *in*
suis quæst. criminalibus, p. 4. *c.* 8. *de falsitate, num.* 45.
vers. *Quartus casus est,* Farin. *d. q.* 67 *n.* 136. *& seq.*
vbi quod iste testis præsumitur corruptus, nisi pecu-
nias accepisset pro expensis propriis, pota, quia gra-
tia testimonij ferendi longum iter esset suscepturus,
quamuis enim munus testis sit gratis veritatem de-
ponere, Præses Abauo *in praxi* §. *falsum. n.* 135. at-
tamen verum quoque est, quod munus testis non
debet ipsi testi esse damnosum, & sic non de-
bet ad locum longinquum examinis venire suis ex-
pensis, sed expensis partis petentia illum examina-
ri, & quidem cum expensis correspondentibus qua-
litati ipsius testis, Danza *dicto titul. de testibus, n.*
29 *& seq.* vbi addit, quod nobiles, senes, vel valetu-
dinarij venire debent equestres, & non pedestres,
prout ita decisum fuisse in Sacro Consilio refert
Vrsill *ad decis.* 137. *Afflict.*

Si tamen testis in veritate deposuerit sed id fecerit
mediante pecunia ille testis non poterit dici falsus,
quia verum deposuit, extra ordinem tamen erit pu-
niendus ad similitudinem Iudicis, qui pecuniam ac-
cipit, vt iustam sententiam ferat, Præses Abauo *vbi*
suprà n. 132. *& seq.* quia quidquid gratis fieri debet, si
per pecuniam fit, vtique turpiter fit, *l. si ob stuprum,*
§. *si tibi vbi glos. ff de condict. ob turpem causam.*

Sextò, in his testibus falsis puniendis in Sancto
Officio multa animaduertenda sunt de quibus 75.
Peña *in director. parte tertia, comment.* 112. an
eorum dicta sint nulla, inualida, iniurata, an &
quantum parti nocuerint, an falsum deposuerint,
an verum, sed falsò, quia sibi ignotum, cuius
qualitatis sint ipsi testes, an rustici, an nobiles,
an sagaces, an simplices, an probationibus claris
conuicti, an præsumptionibus solis grauati, an spon-
te se in Sancto Officio detulerint, an potiùs con-

uicti, vel grauati indiciis comparuerint, vel capti fuerint, ex his enim vel augetur, vel minuitur ordinaria eorum pœna, bene Peña *vbi suprà*. Castro Palao *dicto puncto* 15.§.6.*num.* 11. vbi de falso teste sponte comparente mitius puniendo, Sanctarellus *cap.* 39 *dub.* 3.*n.*20.*in fi.*qui alios allegant.

76. Septimò notandum, quod pœna ordinaria horum testium corruptorum, subornatorum, mandantium, & consulentium, ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe est triremium, ad tempus, vt dixi in sæpè *cit.*§. 13. & notant Briola *in Aphorism.* in verbo *testes*, §.8.& Diana *resol.moral p* 4. *tract.* 7.*resol.*16.qui, & alios allegat, & attestatur in sua Sicula Inquisitione quendam regularem falsum testem, & qui alios ad falsum deponendum, in S. Officio subornauerat fuisse damnatum ad triremes

77. decennales, & fœminas complices fuisse fustigatas,& sex annorum exilio mulctatas, & generaliter de punitione falsorum testium videatur Eruditiss.& Doctiss.Bobadill.*in sua Politica l.*5.*c.* 2.*num.* 75.*& seq.*vbi more suo peregregè loquitur.

78. Testis vacillans, licèt falsus non sit,attamen est de falsitate suspectus, & vacillans dicitur qui dubitatiuè, vel cum timore loquitur,quique duo proponit variè, & nescit eligere, quod verius sit ex illis duobus, ita Pesia *in praxi Inquisit.lib.*2.*c.*43.*n.*1.*&* 2.vbi ex Zanch *de hæret.c.*14.*n.* 3. quod huiusmodi testis potest ab Inquisitore torqueri, bene Rutger.Rulant *de Comiss.Cam.Imp.p.*2 *lib.*1. 26 *n.* 2.*& seq.*vbi, quod in hoc casu Iudex obiicere debet testi vacillanti errorem suum, pœnas Iuris in quas incurrit, & contrarietatem in suis dictis, moxque eum hortari, vt rectius deponat, comminata etiam ei pœna pecuniaria carceris, & torturæ.

§ X.

De ratione per testes in eorum dictis allegandâ.

PRudentis Iudicis partes esse à teste rationem sui dicti exquirere docuerunt Rutger. Rulant. *de*

79. *Commiss.Cam.Imp.p.*1.*l.* 2.*c.*12.*n.*1.vbi ait hoc procedere, nisi dictum testis in se rationem contineret, Farin.*q.*70.*num.*1.vbi, & alios allegat, & conclusionem firmat regulariter testes sine ratione deponentes nequaquam probare, l. sola testatione Cod. de testibus, vbi hoc notant scribentes, ratio autem legitima testis desumi præcipuè debet à sen-

80. sibus visus, vel auditus, vt & *supra in principio tituli* dicebamus, & latissimè tradidit Farin. *d.q.*70. *num.*127.*& seq.*& Rutger. Rulant. *dict.cap.* 12.*n.*12.

Controuertunt tamen scribentes an testes etiam non interrogati debeant rationem dicti sui reddere,

81. in qua re ne longior sim plusquam instituti nostri ratio requirit, dico,quod in criminalibus,dum testes deponunt de his quæ Iudicio tantum intellectus præcipiuntur, vtique etiam non interrogati debent rationem dicti sui reddere, Farin.*num.*6.*& seq* & Rutger.*num.*17.qui alios allegant, & latissimè enumerant casus, in quibus testes etiam non interrogati debent rationem reddere dicti sui vel non & in quibus eam non reddentes probent vel non, bene Cantera videndus *in suis quæst.crim.tangentibus probat.cap.*2.*de probat.per testes,dub.*8.*n* 14.

An autem sit bona ratio testis, *scio*, *quia vicinus*, vel, *quia consanguineus*, quia secundum doctrinam Bart.*in l.*1.*n.*15 *ff.si cert.petatur,* vicinus, &

82. consanguineus præsumitur scire facta vicini, & consanguinei.

Dicendum est quod quidquid sit in ciuilibus certe in iudiciis criminalibus cum testis cum dicta ratione deponens non probet, nisi præsumptiuè, Farin.*dicta quæst.*70.*n.*185.tantum enim probat testis, quantum ratio per eum adducta, Sousa *in Aphorism. lib.*2.*c.*6 *num.*77.& Farin.*num.*14. vtique reus ex dictis testibus numquam poterit puniri pœna delicti ordinaria, sed extraordinaria tantummodò, idem Farin.*dict.q.*70.*n.*189 & Lud.Gilhausen.*in arbore Iudic.crimin cap.*6.*p.*3.*n* 134.

Et in hac materia rationis allegandæ per testes aduerte, quod ex ratione iudicatur probatio testis, vnde si testis dicat, credo, quia vidi, testis erit de visu, si autem dicat scio certò, vel hoc est verum, quia sic credo testis erit de credulitate iuxta 83.
allegat.à Farin.*de testib.q.*68 *num.*72 & Rutger.Rulant, *vbi sup. num* 4. ait quod ratio testis, ipsius dictum fal at, vel destruit, vnde in contingentia facti in nostra Congregatione Cremonæ duo testes, qui deposuerant Titium non esse coniugatum,quia si fuisset coniugatus ipsi, id vel ab ipso, vel ab eius affinibus intellexissent, habiti fuerunt pro testibus de credulitate ex ratione per ipsos adducta, 84.
quamuis in dicto principali deposuerint per verba, *son sicuro*, & sic dicebatur istos testes non posse redargui de falso, nisi ex ipsorum confessione, quia semper possent dicere, nos sic credebamus, vt bene considerauit Farin. *quæst.* 67.*n.*65.*vers. sed certè*, bene verum est, quod cum Titius Reus ex 85.
post repertus fuerit Polygamus, & ipsi duo testes in Polygamiam influxerint deseruiendo pro adminiculis iuxta Decis. Buratti. 10. alteri testi defuncto, qui deposuerat de morte primæ coniugis quæ etiam verè mortua erat, sed ex post aliam duxerat,habiti fuerunt pro temerariis, in modo depositionis dicendo, *son sicuro*, & ex eorum depositione desuper negatiua vaga tredecim annorum d. posuerat enim quod toto illo tempore Titius nunquam duxerat aliam vxorem præter primam, quæ iam mortua erat, & sic conclusum fuit hos testes excusandos à pœna falsi, verùm aliqua pœna extraordinaria arbitrio iusdicentium ratione temeritatis esse puniendos.

TITVLVS VII.

De testibus quoad examen.

SVMMARIVM.

1 *Testes iurare debent, & sine iuramento non probant, num.* 2.
3 *Iuramentum præstandum est tactis Euangeliis, etiam à Clericis, qui aliàs iurant tacto pectore, num.*4.*&* 5.
6 *Qui manus non habent quomodo iurare debeant.*
7 *Si testis in S.Officio nollet deponere,quid agendum.*
8 *Monendi testes de importantia iuramenti.*
9 *Examen faciendum ab Inquisitoribus & in loco Iudicij, num* 10.
11 *Quid agendum cum examinari debet testis cuius linguam nec Notarius, nec Iudex intelligit.*
12 *Testes examinandi in loco secreto num.* 13, *vbi à quibus examen inchoandum.*
14 *Solemnitas duarum personarum, quæ examini de iure antiquo interesse solebant non seruatur hodie.*
15 *Quomodo Iuramento à Notario scribendum.*
16 *Prius examinandi, qui plenius sunt informati.*
17 *Leues personæ exactius sunt examinandæ.*

18 De

VIſo de perſonis, & dictis teſtium, reliquum eſt, vt aliqua etiam de eorum examine annotentur.

§. I.

De animaduertendis, & obſeruandis ab Inquiſitoribus ante examen teſtium.

MVlta eáque non leuis momenti obſeruanda ſunt ab Inquiſitoribus ante examen teſtium. h

Et primò quidem antequam teſtes examinentur debent Inquiſitore deferente iurare tactis ſacroſanctis Euangeliis ſe veritatem omnino reuelaturos, tam contra ſe, quam contra alios, ita Did. Cantera, *in q. crim. de tangentibus probationes c. 2. de prob. per teſtes n. 1.* Gilh. *in arbore Iud. Crim. c. 6. part. 3. n. 139.* Gayl. *pract. obſer.* 101. *n.* 1. latiſſimè DD *in cap. tuis de teſtibus*, vbi moder. Barboſa alios comul., & hoc extendit ad omnes teſtes quacumque dignitate pollentes, Roder à Cunha in *c. multis, diſt. 44. n.* Rutg. Rulant. *de Commiſſ. Cam. Imp. p. 2. l. 2. c. 1.* qui omnes concludunt teſtes ſine iuramento examinatos nihil probare, & non ſufficere ad validitatem examinis, quod teſtis poſt examen peractum iuret, per text. in l. iuſiurandi, ibi *priuſquam perhibeant teſtimonium* ff. de teſtibus, cum allegatis à Barboſ. *in cap. fraternitatis, n. 6. eod. tit.* & Roderic. à Cunha *loco prox. alleg.* & Bellono Papienſi *de his quæ incont. lib. 1. c. 15.* k.

Dixi hoc iuramentum præſtandum eſſe tactis ſacroſanctis Euangeliis, id enim expreſsè docent Gloſſ. In cap. *fraternitatis* in verbo *Iuramenti. de teſtibus*, cum aliis allegatis à Barboſ. *ibi, n. 7.* & quamuis Clerici in Sacris ſoleant iurare tacto pectore, Caroll. *de Graſſ. de effectibus Clericatus, effectu 36. per totum.* l. m.

Attamen hoc non habet locum in cauſis grauibus, & ſic in S. Officio in quo cauſæ ſunt grauiſſimæ, ex doctrina Abb. *in cap. vltimo de iuramento calumniæ*, quam ſequutus fuit Couarr. *in cap. quamvis pactum, 1. p. §. 1. num. 3.* & Carol. de Graſſis *in dicto tractatu effectu 10. n. 45.* & ita in S. Officio paſſim practicatur, quod etiam Sacerdotes iurent tactis ſacroſanctis Euangeliis. n.

Ex hac iuramenti ſtatione per tactum ſcripturarum, & Euangeliorum facienda, colligit Bald. in cap. *cum cauſam, col. 10. de teſtibus*, quem ſequuti fuerunt Campeg. *de teſtibus Reg. 231.* & Maſcard. *de prob. tom. 3 concl. 1358. num 42.* quod qui

non habet manus, quia ei sunt incisæ non potest te-
6. stimonium dicere.

Ego tamen si talis casus occurreret in S. Officio,
7. consulerem Inquisitoribus, quod reciperent iuramentum istius testis per procuratorem specialiter ab eo constitutum ad iurandum, ita enim obseruari in Camera Imperiali non obscurè innuit Rutger. Rulant. *de Commiss. Cameræ Imperialis, part.2. lib. 2. cap.11. num.52.* potest enim quis etiam per procuratorem iurare vt probat Rom. *Sing.8. totum*, & vlterius cogerem etiam ipsum testem ad iurandum viua voce de veritate dicenda, quoniam cum iuramenti substantia consistat in inuocatione Diuini nominis, vt benè explicat Sanchez *in præcepta Decalogi, lib. 3. cap. 1. num. 1.* ad illius essentiam vtique non requiritur tactus sacræ rei, sed ad maiorem tantummodo solemnitatem, & testimonij firmitatem, ita Sanch. *vbi suprà, num.3.* qui alios allegat.

Quod si testis nollet iurare, vtique in foro nostro S. Officij cogendus esset pœna pecuniaria captis pignoribus comminata, & inflicta ei tortura, ac excommunicatione, capitulo primo, cum ibi not. per Canonistas de testibus cogendis, Collegium Coloniense *Iuridicum, tom 2. disput. 7. de testibus, num.* 41. qui alios allegat, & ita scio in suprema Rom. Inquisitione quendam reum fuisse coactum ad præstandum iuramentum, quod suscipere recusauerat media tortura, prout idem etiam in Senatu nostro Mediolani actum fuisse cum simili reo, qui recusabat iurare att. statur Clar. *§ fin. quæst.45.* versicul. *sed penè*, vbi quod talis reus fuit punitus tribus ictibus funis publicè, & reductus ad carceres iurauit, & interrogationibus respondit, & quamvis in R. A. Regni ex speciali prouisione cautum sit testes non esse media tortura cogendos ad deponendum, attamen eadem prouisio Regia hoc limitat, vt non procedat in causis grauibus, vt videre est ex Eliseo Dauza *de Pugna Doctorum titulo de testibus cap 3. num.* 16. causæ autem hæresis grauissimæ habentur.

8. Secundo loco monendi sunt testes da importantia iuramenti in hoc foro, & de pœna qua falsi testes solent puniri, Rutger. Rulant. *de commissar. Camera Imperialis parte 2. lib. cap. 12, num. 10. & seq.*

9. Tertiò ipsemet Inquisitor (quantum fieri potest) debet testes examinare, in arduis enim causis criminalibus examina testium fieri debent coram Iudice ipso, Bobadill. *in sua Politica lib. 4. cap. 16. num.* 104. & in indiuiduo casus nostri in foro sancti Officij, Scaccia de Iudic. *lib. 1. cap.87. num.85.* Paulus Garzia, *in sua praxi Sancti Officij, Hispano idiomate conscripta, fol. 2 à tergo in margine*, vbi sic legitur *los Inquisidores conforme à la instrucion 17. de año 1484. deuen examinar los testigos por si mismos, sin cometerlo à otro saluo en los casos, que alli refiere.*

10. Et quidem hoc examen debet fieri in loco Iudicij, nisi aliud qualitas personæ suaderet, puta quia essent moniales vel aliæ fœminæ honestiores, Simanch. *de Cath. Instiut. titul. 64. num. 13.* Pegna *in Praxi sancti Officij, seu Inquisitorum, lib.2. cap.3. num. 5.*

11. Quartò cum examinandus est testis, cuius linguam nec Iudex, nec Notarius intelligunt, tunc adhibendus est interpres, cui ab Inquisitore dandum est Iuramentum, quod bene, & fideliter munus suum exercebit punctaliter referendo testi omnes interrogationes Inquisitoris, & Inquisitori ac Notario omnes responsiones testis Ambros. *de modo formandi processum lib. 6. cap. 3. num* 12. Flam. Cartar. *de executione sententia capto bannito, cap.2. num.56. & pluribus seq* vbi quod isti interpretes ad minus debent esse duo, vbi inueniantur, aliàs sufficit vnus, & plus dicit Cartar. *num.*53. quod si notarius linguam testis intelligat ipse solus potest interpretari, & scribere eius responsiones, si tamen Notarius eius linguam non intelligat, sed solus Iudex vtique id ei nequaquam licebit, ex doct. Bart. *l.1. §. eadem*, vbi Ias. *num. 10. ff. de verborum oblig.* quod vtique maximè mirum videtur, Franc. Bernard. Porto *in addit. ad dictum cap. tertium.* Ambros. quia persona Iudicis, est dignior persona Notarij de huiusmodi Iuramento præstando interpreti, in S. Officio benè Paulus Garzia *in sua praxi huiusce Tribunalis*, fol.4. à tergo, §. *quando alguna persona se examina con interprete.*

Quintò non solum in hoc tribunali, sed etiam in 12.
omni alio foro examen debet fieri in loco secreto, & clausis Ianuis, prout & Iuramenti dela[illegible]testibus in criminalibus, ita Rutger. *de Commiss. C[illegible]mera Imperialis, part. 1. lib. 2. cap. 12. n. 3.*

Sextò examen inchoari debet à testibus qui ma- 13.
gis distant à loco in quo examinari debent, ne fortè se absentent, & fugiant, Rutger. Rulant. *vbi suprà, num.*4. vbi huiusce rei illam addit rationem, quia testes de iure communi non tenentur manere in loco examinis vltra quindecim dies secundum pulcherrimum textum *l. si quando 19. Cod. de testibus*, verum textus ille, *vt ibi sub litteru D*, bene obseruat Gothofredus habet locum solum in causis ciuilibus. Vnde vera ratio nostræ assertionis erit naturalis æquitas.

Septimò, quando de Iure hoc examen debeat 14.
fieri in S. Officio coram Inquisitore, Notario, & duabus personis Religiosis, cap. *Vt Officium §. Verum de hæret. in sexto*, attamen hæc solemnitas non est in vsu, sed examen fit coram Inquisitore, Aduocato fiscali, & Notario, Castro Palao, qui alios cumulat, *prima parte, tract. 4. disputat* 8. *puncto 15. §. 3. num. 6.* & ita etiam obseruatur nunc in Inquisitionibus Hispaniæ, vt videre est ex praxi Pauli Garziæ sæpè allegata in forma examinandi testes.

Octauò, Notarius debet scriptis mandare iura- 15.
mentum testium, & interpretum, non tamen est necesse, quod id fiat per extensum, sed sufficit, si scribatur hoc modo, *comparuit &c. & medio Iuramento, &c. quod præstitit tactis, &c.* Paulus Garzias, *vbi suprà*, quamvis tutius sit si addatur tactis sacrosanctis Euangeliis, vt obseruauit Pegna *in praxi Inquisit. lib.2. cap.1. num.* 4. de qua re videndus erit Farin. *q.88. de testibus, n.74. seq.*

§. II.

De animaduertendis in ipso testium examine.

NOnnulla etiam notanda ab Inquisitoribus sunt in ipsomet testium examine.

Et primò, quidem ex testibus qui de longin- 16.
quis partibus non venerunt eos prius esse examinandos, qui de facti veritate plenius sunt edocti, Rutger. Rulant. *de Commiss. Cam. Imper. p.2. lib.2. cap. 14 num.*11.

Secundò leues personæ exactiùs sunt examinan- 17.
dæ, quàm graues, idem Rutger. *vbi suprà, n.*10. 18.

Tertiò diligenter sunt interrogandi, super delicto, delinquente, complicibus, loco, tempore, occasione

occasione , modo , quot vicibus delictum fuerit
commissum , & ad quorum præsentiam, P. Massin.
*in praxi S. Officij . p.2.fol.37.primæ impress.*post Ey-
mericum *in direct.3.p.*in forma examinandi testem,
*num.*72.vbi Pegna *comm.*17.

19. Tertiò examen testis vna vice perficiet,Inq. nec
illud interrumpat,Rutg.Rulant.*d.c.*14 *sub litera D.*

Quartò consulo Inquisitoribus , quod ego pra-
20. cticabam dum eram pro iudex Maleficiorum Cre-
monæ anno 1636.sub illustrissimo, & laudatissimo
Viro Don Consaluo de Salamanca Equite Diui
Iacobi , Senatore , & tunc istius Ciuitatis Cremo-
næ Præt.vt scilicet prius scribere à Notario faciat
interrogationem , ita vt reus eam nequeat intelli-
gere , antequam testem , vel reum ore interroget,
hoc enim modo minus tempus habebit testis , &
reus ad cogitandum super responsione danda, &
veritate celanda , quod fortasse voluit innuere Rut-
ger , *vbi sup.sub n.2. litera E.*

21. Animaduertat etiam Inquisitor depositionem te-
stis ab ipso teste ore , & voce , non autem scriptis
esse faciendam,cap.*relatum* , 5.*quæst.* 2.Langleus *in*
otio semestri , *cap.*1.*lib.*4.Mauenı.*consil.* 24.Faber.*in*
22. *suo Cod.lib.*4.*tit.*15.*def* 52. & ante hos Farin.*q.*80.
*num.*27.Nisi essemus in eo teste qui loqui nequit,
huius enim depositio in scriptis recipi potest , ita
Langleus *vbi suprà* , vbi de teste muto,Rutger.*c.*15.
& Farin. *vbi suprà, n.*19. ac Cattar. *de executione*
23. *sententiæ capto Bannito* , *cap.*2. *num.*43.*& seq.*

Quid verò facere debeant Inquisitores cum ad
eos mittuntur denunciationes in scriptis bene de-
clarat Pegna *in praxi Inquisitorum lib.*2. *cap.* 3. *per*
totum , vbi ait , quod licet ex huiusmodi denun-
ciationibus possint Inquisitores inchoare processus
si sint factæ à viris fide dignis , Iuramento muni-
tæ , vel à personis impeditis accedere ad Inquisi-
tores , vt sunt moniales , & aliæ fœminæ hone-
stæ , attamen tutius erit , quod Inquisitor ipse vel
aliquis eius Commissarius accedat ad denuncian-
tem absentem vel impeditum , vnà cum Notario,
& ibi eum iudicialiter examinet , ita enim euitabi-
tur difficultas orta ex cap.*Inquisit.*§.*tertia dubitatio-*
nis de accusationibus , vbi Papa iubet non esse pro-
cedendum contra aliquem ad petitionem eorum
qui Iudicibus cedulas proponunt , de qua decretali
videndus erit Simanca *de Cath.Instit.tit.*44.*num.*10.
& Hieron.Cæual.*comm.contra comm.quæst.*821.*n.*20.
& seq.& ita in S. Officio practicari testatur Can-
tera *quæst.crim probationes concernentium, cap.*2. *de*
prob.per testes , *num.* 8.vers. *vnum tamen considera.*

24. Sextò dum testis examinatur diligenter Iudex in-
tueri debet, vultum, & frontem ipsius,vultus enim
mutatio trepidatio , & similia in actis sunt redi-
genda , & à Notario singillatim scribenda, Cattar.
in praxi interrog.reorum , *lib.*1.*cap.*2.*num.*73. *& se-*
*qu.*Rutger.Rulant,videndus in hac materia *loco su-*
*prà alleg.cap.*14. vbi allegat illud Prouerb. cap. 10.
Pauor. his quis operantur malum , & illud Demo-
sthenis, in Oratione de falsa legatione , *conscientia*
scelerum eripit audaciam , *linguam reprimit obtura-*
tos angit , *silentium imponit.*Egregiè Bobadill. *in sua*
Politica , *lib.*2.*c.*16.*n* 104.vbi allegat illud Cicero-
nis in Topicis , *Pallor, vultus , Rubor, & titubatio,*
faciunt vt minus fidei alicui adhibeatur ; & melius
*tom.*2.*lib.*5.*cap.*2 *num* 43.*vers.y aduierta el Iuez* , &
*num.*44.ex Io.de Platea *l.quoties* 2. *Cod. de naufra-*
giis , *lib.* 11. animaduertit Iudicem , vt hosce testes
se se turbantes diligenter interroget etiam de cir-
cumstantiis non ita ad negotium facientibus,vt de
habitu delinquentis , & similibus , & quod cum
vacillant eos torqueat , rationem hisce verbis sub-
iungens , *porque es muy decente , y honesto espan-*
tar algunas vezes à los testigos para que digan me-
jor la verdad, & testem suspectum verbis illaquea-
ri posse ait Rutger,*cap.*12.*n.*14.*loco allegato.*

Septimò debet Inquisitor modum loquendi , & 25.
respondendi testium diligenter considerare, an om-
nes per eundem præmeditatum sermonem depo-
nant , an verbosi sint an plus æquo animosiores,
an cum maxima celeritate deponant ,an responsio-
nes qualitati testium conueniant , puta quia rusti-
cus dicat , quæ peritis conueniunt, & an nimis
affectatè deponant ;in his enim casibus , & ipsi te-
stes , & eorum dicta maximè suspecta redduntur,
Rutger.Rulant. *de Comiss.Cam. Imper.loco alleg. c.*
23.*per totum* , Pegna *in praxi Inquisitorum* , *lib* 2.
*c.*44.vbi de teste animosè deponente , Præses Aba-
uo *in quæstionibus reatuum* , *q* 18. *n.*19. vbi de teste
accelerante responsionem , Farin.*de testib.q.* 60. *n.*
33.vbi de teste nimis affectatè deponente , *n.* 37.
vbi de teste verboso,*& n.* 38. *& seq.*vbi de teste ni-
mis citò respondente , & repentinè loquente , ante
lectum sibi articulum.

Octauò verba testium sunt à Notario scriben-
da , prout formaliter ab eis proferuntur,Commis- 26.
sario ipsorum responsionem dictante , Rutger. Ru-
lant.*loco supra cit.capit.*28.*num.*1.*&* 5.

Nonò , Inquisitor curare debet , vt à Notario 27.
integra interrogatio scribatur , vt ex mox scripta
responsione testis videri possit , an sit interrogatio-
ni congrua vt obseruauit Pegn. *in praxi Inquisito-*
rum , *lib.*2.*cap.*2.*num.*3. vbi abusum illorum Nota-
riorum reprehendit , qui in processu sic scribunt,
Interrogatus &c.& mox responsionem testis scri-
bunt , & Paulus Garzias *in praxi S. Officij* , *fol.*
13. & *in margine* , ibi , *escriuase la pregunta ente-*
ra como se hiziesse , & ita pluries mandauit Sacra
Congregatio.

§. III.

De obseruandis post examen testium.

POst perfectum examen testis , Primò Inquisi- 28.
tor debet facere , quod testis suam depositio-
nem subscribat , ita enim iam diu in praxi vsu re-
ceptum est in S. Officio , Scaccia *de Iud. lib.*2.*c.*
1.*num.*6. & Paulus Garzia *in praxi S. Officij* , *fol.*
3.*a tergo* , ibi , *han da firmar los testigos sus di-*
chos sabiendo , & de vtilitatibus huiusce subscrip-
tionis testium videndus est Farin.*de falsitate* , *quæst.*
158.*n.*192.vbi bene declarat non teneri testem se
subscribere , nisi ei legatur tota ipsius depositio
subscribenda , & Franc.Bernard.Portus *ad Ambro-*
*sin.lib.*1.*cap.*2.*num.*45.vbi ait , quod in causis Re-
giæ visitæ testes se subscribunt eorum depositioni,
& multa ibi dicit de rigore illius Tribunalis.

Quod si testis nesciat scribere, solet in Sancto
Officio in his nostris Italiæ partibus post eius de- 29.
positionem apponere signum Crucis , Pegna *vbi*
*suprà num.*6.qui mos desumptus videtur ex Auth.
de testibus in princ.in §.*licero* , Gotofredus, in ver-
bo , *item per cartam* , & in Nouella 72. Imperato-
ris Leonis , in verbo , *Sancta Crucis,* ostendit mo-
rem hunc se subscribendi medio signo sanctissimæ
Crucis esse antiquissimum , maxime , quoad te-
stes litterarum imperitos.

In Hispania tamen hic subscribendi modus non

 30.

est in vsu, sed loco testis literas ignorantis subscribit vnus ex Inquisitoribus, Paulus Garzias, *vbi suprà*, ibi, *y no, sabiendo vn Inquisidor, ò el Comissario examinandose el testigo fuera del Tribunal*.

31. Secundò loco Inquisitor debet testi iniungere secretum sub pœna sibi arbitraria etiam excommunicationis, & ita testes iurare debent se secretum seruaturos, P.Massin.*in praxi parte secunda, fol.*25. vers. *Et cum nihil aliud*, primæ impressionis, Paulus Garzias *vbi suprà f.*2.ibi, *y de guardar secreto de todo*, & de pœnis huiusce testis in S.Officio reuelantis suam depositionem dixi *in secunda parte, titulo* 17.§.14.

§ IV.

De testis declaratione.

32. QVia post perfectum testis examen aliquando apparere potest testis depositio ambigua, vel ex aliis capitibus manca, ideo in hoc casu Inquisitor iterum vocare debet testem sub præceptis pecuniariis, & excommunicationis in subsidium, Rutger. *dicto lib.*2. *cap.*30.*num.* 6.& præstito ei denuò iuramento, aliisque omnibus in eius examine procedere, Barbos.in cap *per tuas*, *num.*4. *de testibus* cum aliis allegatis per me *in addit. quæst.* 15. Guid. Fulcodij. & Pegna *in praxi Inquisitorum*, *lib.* 2. *c.* 18.*per totum.*

§. V.

De testium repetitione facienda.

33. TEstes examinati in Iudicio summario regulariter non probant, nisi fuerint examinati in iudicio plenario, parte citata, & cum eius interrogatoriis, vt omnes DD. vbique locorum supponunt, quos allegat, & sequitur Farin.*de testibus, q.* 71.*num.*87.*& seq.*& in foro nostro S.Officij idem docuerunt Albertin. *de agnosc. assert. q.* 34. *n.* 16. Simancha *de Cath.Instit tit.*64.*num.* 16. Royas, *de hæret.p.* 2.*assert.*4.*n.* 107.& Pegna *in praxi Inquisit. lib.*2.*cap.*24.*num.*5.

Hoc tamen intelligendum est dummodo reus ipse huic repetitioni non renunciauerit habendo testes pro ritè, & rectè examinatis, in hoc enim casu repetitio testium non est necessaria, secundum veriorem opinionem de qua DD.*l.fi.Cod.de testibus*, vbi Bald. *num.* 1.Ias. *rubr. ff. de feriis*, Purpurat. *cons.* 498. *num.* 10. Guido Papa *decisione* 216. Farin. *de hæresi*, *quæstione* 188. *num.* 27. vbi quod hæc opinio in praxi obseruatur in Supremo Tribunali Romanæ Inquisitionis, & quod contraria opinio non obseruatur, nisi cum agitur causa hæretici negatiui, tunc enim debent testes repeti, etiam si reus habuerit eos pro repetitis.

35. Dubitari tamen potest, quid dicendum sit si reus fecerit in actis protestationem de habendo testes pro repetitis, an possit dictam protestationem reuocare, & petere, quod repetantur, in qua re dicendum est hoc vtique reo licitum esse dummodò res sit integra, id est attestationes non sint publicatæ, ita in foro S.Officij docuit Gabr.*in cons.* 178.*vol.*1.& Simanch.*de Cath.Inst.tit.*64 *num* 25.& in aliis foris Honded.*consil.*101 *num.* 33.*vol.*1. Add. ad Consilium Bertazz.92 *sub litera D*, Baiard. ad Clarum, *quæst.*45.*num.*27.Cattar.*in praxi Interrogatorum*, *lib.* 3.*c.*3.*num.* 63. & Portus ad Ambrosin *lib.* 3. *cap.*1. *num.* 29. vers. *Sextò*, & ita de Anno 1637. Die Iouis 17. Decembris iudicauit Senatus Mediolani, in causa Marchionissæ Octauiæ Flamenæ imputatæ de nece Marchionis Francisci Gonzagæ Mariti sui, in hac autem repetitione facienda plura sunt notanda.

Et primò quidem, quod repetitio testis requirit easdem solemnitates ad vnguem, quas requirit examen ipsius testis, vt bene Clarus animaduertit, *quæst.* 45. vers. *Cæterum si reus*, vbi addentes. 37.

Secundò notandum, quod maxima est inter DD.controuersia, num testis repetendus possit se referre ad eius primum examen, & an ad petitionem ipsius Iudex cogatur ei legere primam eius depositionem, vt videre est ex Scacc.*de Iud. cap.* 86.*num.*48.*&* 55.*lib.* 1.Farin. *de testibus quæst.* 16.*n.* 39. *& seq.* attamen, quod ad forum S. Officij attinet infra scripta notanda sunt. 38

Quod testis depositio relatiua mero iure valet, Farin.*dicta q.*66.*num.*39.Scaccia *vbi suprà*, vbi quod ita in praxi obseruatur, Seraphin.*decis.*270. vbi Rot. approbat opinionem Bart.*l. eos num.* 6.*Cod. ad l.* Corn.*de falsis*, Royas, *Sing.*206 *num.* 3. 39.

In hac autem testis responsione relatiua in S.Officio Inquisitor attendere debet ad qualitatem testis, nam si sit suspectus, vtique Inquisitor nec eam admittere debet, nec testi petenti legendæ sunt attestationes ipsius priores, Farin. *quæst.* 66.*n.* 55.Pegna *in praxi Inquisitorum lib.*2.*cap.*15. *num.* 11.& in hoc casu debet testis saltem summatim. & in substantia referre primam eius depositionem, iuxta opinionem Simanchæ *de Cath Instit.*.64.*num.* 25.*& tit.*44.*num.*23.*&* In *Enchir.Iud.Violatæ Relig. tit.*35. *num.*10. Castro Palao *dicta disput.* 8. *puncto* 15.§.3.*num.*5.prout, & valere depositionem relatiuam, & legi debere testi petenti primam eius depositionem in hoc foro, cum factum est antiquum, intricatum, testis labilis memoriæ, (puta quia senex) vel multum tempus intercessit inter primam testis depositionem, & eiusdem repetitionem, Pegna *vbi suprà, num.*12.Scaccia *vbi supra* vbi ait totam hanc rem positam esse in Religiosè iudicantis arbitrio, prout, & in eodem arbitrio situm est, an protestatio testis admittenda sit, quod si in primo examine apparebit aliter dictum, quàm in secundo, ex nunc corrigit eius secundum dictum, & se remittit ad primum tamquam verius, de qua Farin. *vbi supra*, *num.*41.bene verum est, quod multum cauti debent esse Inquisitores in legendis hisce depositionibus testibus repetendis, & vbi sint in casu in quo eis possint legi, adhuc testes benignè ab Inquisitoribus monendi sunt, quod secundò deponant saltem summatim, & breuiter substantiam facti referendo antequam sibi legantur eius priores depositiones, vt animaduertit idem Pegna *vbi supra*, *num.*10.qui etiam, *num.*13.attestatur, quod in Supremo Vrbis Tribunali hæc praxis inualuit, vt postquam repetitus fuerit testis iuxta interrogatoria, & articulos in fine examinis, legantur ei priora testimonia & interrogatur, *an habeat aliquid addere, vel minuere huic primæ depositioni, & quod bene aduertat dicere veritatem, & sit memor Iuramenti præstiti*, &c. Quæ etiam praxis videtur obseruari in Supremo Tribunali Inquisitionis Hispanæ, vt videre est ex forma repetendi testem apud Paulum Garziam, *in sua praxi Sancti Officij folio mihi* 20.*à tergo*, ibi *Ratificacion de testigo.* 40. 41. 42.

Apud

43. In casu autem in quo Inquisitor prudenter arbitretur non esse locum petitioni testis, quod sibi prior attestatio legatur, & testis obstinatus persistat, quod stat in eius prima depositione, tunc Senatus Sabaudiæ, apud Fabrum, *l. C. tit. 16. def. 57.* censuit, *esse locum torturæ, non solum, vt veritas habeatur, sed etiam vt sciatur à quo testis ille fuerit corruptus, ne alioqui impunè Iudici illusum videatur.*

44. Tertio loco notandum est, quia in hac repetitione consistit præcipuum fundamentum huius iudicij, ideo ab ipsomet inquisitore facienda est, Pegn. *vbi suprà, cap.* 36 Simanch. *dicto tit.* 64. *num.* 25. P. Massin. *in praxi Sancti Officij, in forma repetitionis testium, in principio.*

Quartò animaduertendum, quod aliquando est locus repetitioni testium, etiam ante litem contestatam in hoc Foro, vt puta si ægri sint morbo graui, & si diu absfuturi, & si curiæ sæculari relinquendi, ita Canonistæ in cap. *quoniam frequenter*, vt lite non contestata, Simach *de Cath. inst. tit.* 64. *num.* 21. Pegna *vbi suprà cap.* 37. & in hoc casu munus conficiendi interrogatoria spectat ad Iudicem, vt docuit Io. Andreas, in dicto cap. *quoniam frequenter, num.* 8. & Pegna *loco citato, num.* 2.

46. Quintò notandum, quod cum testis in repetitione dicit contrarium eius, quod dixit in primo examine, Inquisitor debet testem illum in carcerem conijcere, & quoad eius punitionem Supremum Tribunal consulere, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 44. *n.* 24. quo autem ad veritatem indagandam, & an sit locus torturæ iuxta consilium Alex. 73. *vol.* 1. *& not.* per Farin. *quæstione* 66. *num.* 98.

Distinguo ego duos Casus.

Primus casus est cum sumus in terminis text. cap. *accusatus*, §. *licet de hæreticis in sexto*, nempe quando testis in repetitione reuelat crimen & complices, nec vlla adsit suspicio, quod alicuius amore vel odio id egerit, & tunc cum ex dispositione dicti tex. standum sit secundo dicto huius testis, vtique in eo non habebit locum tortura ad veritatem eruendam.

Secundus casus est, cum sumus extra casum dicti §. & extra specialitatem, ibi fauore Sancti Officij inductam, quod stetur secundæ depositioni, tunc arbitrater, locum esse posse torturæ ad eruendam veritatem, & illi dicto standum, quod tortura confirmatum apparebit, Pegna, *loc. cit. cap.* 8. *num.* 4. *& sequent.* Zanch. *de hæret. cap* 14. Sousa *in aphorism. Inquisit. libro secundo, capite.* 16. *num.* 2.

47. Sextò notanda est, clausula quæ solet apponi, cum rei habent testes pro repetitis, quæ est saluo Iure opponendi contra personas, & dicta testium, de qua clausula videndus est Farin. *de testibus, quæst.* 66. *num.* 154. *& num* 153. vbi quod aliquando Procuratores suadent reis quod protestatur se habere testes pro repetitis, *præter absentes, & mortuos*, de cuius clausulæ viribus ibi agit, de materia autem an testes mortui non repetiti probent dic, quod verior est sententia affirmatiua quod probent, Farin. *de testibus, quæst.* 72. *num.* 120. vbi, & alios allegat, & refert Lamberteng. *de contract. Mulierum, &c gloss.* 11. *num.* 20. qui attestatur, quod

48. de Anno 1555 die 9. Decembris, Senatus noster Excellent. Mediolani, inter quosdam de Bais, & de Canarisio in causa Ciuili censuit adhibendam esse fidem testi defuncto qui parte non citata vigore literarum, quas monitoriales vocant depo erat, quidquid in contrarium voluerit Vincent. Hondedi. *cons.* 101. *num.* 12. *vol.* 1.

§ VI.

De testium cum reo confrontatione.

Quamuis testium cum reo confrontatio necessaria minime fit, attamen quandoque in praxi eam fieri solere attestatur Clarus *in praxi* §. *fin. quæst.* 45. vers. *Sed in proposito quæro*, & tempore quo ego fui proiudex Maleficiorum in Ciuitate Cremonæ magnos effectus vidi in criminalibus ex hac confrontatione.

In S. tamen Officio rarissimè fiunt confrontationes, & in Supremo Tribunali Romanæ Vrbis non fiunt, nisi causa cognita & interposito decreto per Eminentiss. & Reuerendissimos DD. Cardinales Supremos Inquisitores, vt animaduertit Scaccia *de Iudic. lib.* 1. *cap.* 87. *num.* 19. vers. *si vero non imminet*, qui arbitrari solent an ex confrontatione aperta imminere possit periculum, vel non testibus, & reo, vnde consulo Inquisitoribus inferioribus quod, ad hanc confrontationem nunquam deueniant, nisi prius Supremo Tribunali consulto, & quod ex confrontatione facta in S. Offic. inconuenientia sequuta fuerint, attestatur instructio Toletana anni 156 . *sub num.* 72. relata à P. Diana *resolut. moral. part.* 4. *tract.* 8. *resolut* 63. & ante eum à Pegna *in Director. Inquisitorum, part.* 3. *comm.* 23. *num.* 101. bene Sanctarell. *de hæresi, cap.* 3. *dubio* 4. *num* 22. vbi etiam de praxi Supremi Tribunalis de Vrbe. 50.

Quia tamen aliquando contigit in S. Officio, quod de necessitate reus est per testes recognoscendus, ideo hæc recognitio facienda est non per confrontationem apertam, sed per rimulas ostij alicuius cubiculi clausi, vbi reus vnà cum alijs personis vestitu, statura, & facie similibus reperiatur, vt docent Scaccia *loco allegato, num.* 9. vers. *tunc Reuerendissimus Dominus Inquisitor*, & P. Massin. *in sua praxi S. Officij, p.* 2. *fol.* 58. vers. *auuertasi nondimeno, & folio sequenti*, vers. *nel secondo modo* primæ impressionis, vbi ponunt formulam huiusce recognitionis, & ita in praxi superioribus annis practicatum fuit in nostra Inquisitione Cremonæ, Sacra Congregatione ita mandante in recognitione cuiusdam regularis, qui Matrimonium contraxerat non obstante ipsius confessione, vt sententia Matrimonij nullitatis posset tutiùs pronunciari. 51. 52.

Vbi tamen sit locus confrontationi in S. Officio seruandæ erunt regulæ in hac materia traditæ à Scaccia *de Iud cap.* 66. *per totum*, & per Ambros. *in processu informatiuo, libro secundo cap.* 9. vbi Portus *in additionibus* notat ex Iodoch *in Enchiridio crim. titulo de confrontatione, cap.* 47. quod cum ex duobus carceratis alter alteri crimen imponit, potest confrontatio istorum fieri in tortura, & quod ex auctoritate Iodoch. Iacobus, Philippus, Branbilla Prætor Laudæ ita in facti contingentia, obseruauit, abstinendum tamen à confrontationibus huiusmodi reo eas petente, ne lateat anguis in herba, monet idem Portus *in fasciculo rerum criminalium, fol. mihi* 419. 53.

§. VII.

De tortura testium.

54. PRæter ea quæ diximus tum supra, tom in titulo de indiciis, & tortura, animaduerto torturam quæ testi in Sancto Officio Infligitur ad habeodam veritatem posse ab Inquisitore solo absque Episcopo ei dari, Farinac. *de haresi*, *quæst.* 188. *num.* 74 qui alios allegat.

55. Animaduerto secundo, quod testis torqueri non potest cum contra raum Inquisitum non adsunt indicia, Boss *de tort. testium num.* 1. Scacc. *de Ind. lib.* 1. *c.* 86. *num.* 14.

56. Animaduerto tertiò, quod quando aliqua bona ratio naturalis testem eacusat, abstinendum est à tortura, Boss. *vbi supra n* 4. & potest poni exemplum in teste, qui de nocte ait neminem cognouisse, & regula est pro teste, quod in eo non habet locum tortura, nisi probetur exceptio, Boss. *vbi suprà, num.* 2.

57. Quartò testis, qui fuit præsens delicto si nolit veritatem fateri absque alio indicio mendacij, vel variationis potest torqueri, ita censuit Senatus Pademontanus, apud Th. *decis* 42 vbi eius filius *in additionibus* aliam pulcherrimam decisionem eiusdem Senatus adducit, dicens fuissa decisum, quosdam quibus aliqui minati fuerant, nisi agrorum cura n desetereot, fuisse tortos, vt minantes indicarent.

58. Quintò animaduerto, ad torturam testis non esse deueniendum nisi in subsidium, & sic prius teo examinato, nam si ipsa fateatur, aliqua tortura cuntra testem opus non est, Baiard. ad Clarum, *quæst.* 51. *num.* 1. nisi non deponendo in S. Officio esset su pectus de fautoria, Sousa *lib.* 2. *capite* 17. *num* 7.

59. Sextò animaduerto, qnod testis, qui obstinatè respondet se non recordari de eo, de quo verisimiliter recordari debet post plures Iudicis monitiones, & aliquot dierum carcerationem poterit torqueri, vt latè probauit Scaccia *dicto cap.* 86. *n.* 14. *lib.* 1.

60. Vltimò notandum, qnod dictum testis in tortura nihil operatur, nisi sequatur ratificatio, provt, & in confessione tei emanata in tortura, secundum Baiard. *ad Clar. quæst.* 25. *n.* 4 & Fatin. *de testibus*, *q.* 79. *n.* 63. qui alios cumulat, ad quem in bac materia semper recuttas. Verum hoc in praxi non obseruatur, numquam enim vidi testes, qui io tortura deposuerunt cogi ad eorum depositiones ratificandas.

§. VIII.

De examine testium per turbam.

61. IN Gallia examen testium per turbam aliquando solere fieri testis est Paponius, *Arestorum Franciæ*, *lib* 9. *tit.* 1 §. 10. *per totum*, vbi *in additionibus* addit boc eaamen oon fieri, nisi ex aoctoritate Parlamenti, idem in Ducatu Sabaudiæ in ciuilibus caosis obseruari & in criminalibus ad probandam famam, attestatur Faber *in suo Cod tit* 15 *de testibus*, *lib.* 4 *def.* 3. vbi quod huiusmodi testes audiuntur in globo, & voius testis loco habentur, nec necesse est quod decem sint, nam sufficit etiam si sint paneiores, licet minus probent, quam si solemnis numerus decem turbam constituens fuisset adhibitus, Faber, *vbi suprà defin.* 37. Præses Abauo *in quæst. reatuum. quæst.* 6. *num.* 23. *& seq. in praxi*, *in* §. *testium coactio*, *num.* 48. *&* 49. vbi quod hæc testimonia in turba prolata censentur tumultuaria, & quod in Sabaudia admittitur talis probatio, ex peculiari stylo Franciæ.

61. Hic tamen modus examinandi potius ex consuetudine est, quam ea iure, nam vt ait Faber *dicta diff.*, *num.* 4. *in annot.* nullus teatus est Iuris ciuilis, vel Canonici, qui de testibus per turbam eaaminandis loquatur. Adeo ego de Iure huiusmodi examen haberi pro nullo, vt dicit Alex *cons.* 137. *n.* 8. vers *& licet sit deducta*, *lib.* 2. *Rot. decis.* 6. *num.* 10. *&* 11. in impressis Durani Ferentil. *ad decis. Buratti* 555. *num* 19. *tom* 2. vbi alij DD. allegantur, & raprobatur examen testium factum per hæc verba, vel similia, *N. N. testes interrogati dixerunt* Et cum Vicarius Episcopi Vercellen. in causa cuiusdam Polygamiæ vertente in hac nostra Ciuitate Cremonæ, eaaminasset nonnullos testes hoc tumultuario modo, seu per turbam, ad probandam superuioeutiam primæ vxoris, dixi examen illud sustineri fortasse posse potius ex consuetudine illius regionis qoàm de iure, secundùm quod testes sigillatim sunt axaminandi, non simul in turba, Farin. qui alios omnes allegat *de testibus*, *quæst.* 80. *num* 94. vbi bene considerat, quod in examine testium hoc modo facto, datur occasio falsitatibus, quia vnus alterum instruit, & quia oriri possunt contentiones, contradictiones, & altetationes vocom, & similia.

§. IX.

De publicatiane testium

QVo ad publicationem testium quantum ad forum nostrum attinet, tria potissimùm sunt animaduertenda.

63. Primum est, qood licet publicatis attestationibos regulatiter noui testes super iisdem non admittantur, vt notant. DD. in cap. *fraternitatis de testibus*, Fatin. *de testibus quæst.* 75. *num.* 11. Cantera, *in quæst. Crimin. cap.* 2. *de probat. per testes*, *num.* 33. attamen in causa hætesis, seu illi anneaa in foro nostro ad fisci instantiam semper, & qoandocumque poterunt testes examinari, 64. Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 64. *num.* 50. Fatin. *d. q.* 75. *num.* 209. *& num seq.* vbi limitat hoc, vt non procedat in foro S Officij, In testibus ad defensam à parte productis, facta enim horum testium publicatione fas non erit Iudici ad instantiam eiusdem partis alios testes recipere, idem Farin *de haresi*, *q.* 188. §. 1. *n.* 5.

Aliquando etiam in aliis causis criminalibus Suprema Tribunalia attenta magna legalitare accusatoris admittunt nouos testes post priorum publicationem, vt fecit Senatus noster in causa Comitis Rinaldi Abduæ, qui contra quendam prosequebatut causam necis fratris sui, vt videre est apud Petrum Ambrosin *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 55. & anno 1636. in causa D. Abbatis Aymi, contra DD. Ambrosinos, dum ego eram L. T. Aduocati fiscalis Cremonæ, sub Illustrissimo D. meo Senatore Salamanca.

65. Secundnm est in publicatiooe testium, seu vt rectius loquar, attestationum reo in hoc foro facienda, illud potissimùm notandum est quod reo edi nequeunt, nec nomina, nec cognomina testium, nec denunciatorum, nec aliæ circomstantiæ delicti ex quibus possit teus venire in cognitionem testium, vel accusatorum, ita eapressè cautur, *in c. si.* §. *Iubemus de haret. in* 6. cuius teatus ratio decisionis est, non solum periculum testibus imminens, sed

etiam

etiam vt facilius testes in negotiis fidei deponesent, Fatin. *de heresi. q.*188.§.1.*n.*7.*& seq.* vbi alios allegat, Pegna *in tertiam partem direct. com.* 124. *per totum*, vbi pulcherrimum locum Bittertensis Concilij, & instructionem Madriiianam, seu Hispalensem anni 1484. allegat, Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 2.*c.*6.*n.*74. & Ferd. de Castro Palao, *in opere morali*, 1.*p.tract.*4 *disp.*8.*punct.*15.§.3.*n.*7. qui viteriùs addunt, quod quamuis deinte cessante periculo, quod testibus imminere potest, ex eorum publicatione possint vtique eorum nomina reis publicari, Eymericus, 3.*p.q.*75.*num.*2. *ex text. in dicto cap. fin* §. *cessante*, *de hereticis in* 6. attamen nunc visus obtinuit, quod nomina testium, & denunciantium numquam reis publicentur, vel quod S.Officium semper præsumat adesse periculum, vt Peña, Fatin. & Castro Palao, *locis indicatis* insinuant, vel, & rectiùs fortasse, quia semper militat ratio fauoris fidei, cum testes facilius indicent delicta, cum sciunt se non esse publicandos, vt considerat Castro Palao, *vbi suprà, num.*7. vers. *Item est periculum non leuis in religione detrimenti*, & adeo rigorosè proceditur in hac materia, vt Inquisitores neque cum agitur contra defunctum, ad eius memoriam damnandam nomina testium consanguineis defuncti edant, vt ostendi *part.*2.*tit. vltimo*, §.4.*per totum*.

66. Tertium est, quod, quia in hac publicatione attestationum reo facienda in hoc foro, maximè truncantur defensiones rei, partes erunt Inquisitoris ex Officio inquirere de qualitate testium etiam reo nihil opponente, ita Albert. *c.*1.*de heret. in* 6. *q.*16. *num.*18. Campeg. ad Zanchin. *de hereticis cap.*13. *sub litera B*, P. Diana *resolutionum moralium*, *part.* 4. *tract.*8.*resolut.*124. vbi, quod in quadam Congregatione, in qua vnus erat Inquisitus, de hæresi formali, & habebat contra se dictum vnius testis, ex quo pretendebat fiscus deueniendum esse ad torturam, ipse eum à dicta tortura liberauit, quia petendo nomen testis inuenit illum esse criminosum,
67. ita etiam Paulus Garzia *in praxi Sancti Officij, folio mihi* 3. vbi habet hæc verba loquens de delicto sollicitationis *quando el delito es de solicitacion se han de informar los Inquisidores, ò los Comissarios verbalmento sin hazer informacion por escrito del credito, que se deue dar à los testigos y poner la razon dello à la margen de sus dichos.*

§. X.

De forma publicationis attestationum in S.Officio Hispaniæ.

68. VT Inquisitoribus apparere possit quomodo attestationes in S.Officio, sint reis publicandæ, operæpretium duxi subiicere hic exemplar, quod Inquisitores Hispaniæ huiusmodi attestationes publicare solent ex Paulo Garzia in sua praxi S.Officij Hispano idiomate conscripta, & ex ordine Supremi Tribunalis in illis Regnis impressa *folio mihi* 21. quæ talis est.

Vn testigo Iurado, y ratificado en tiempo, y en forma que depuso en el Mes, N. Año N. dixo, que por el Mes. N. estando en la Ciudad, Villa, ò lugar de N. en cierta parte, que declarò presentes ciertas personas, que Nombrè, Viò, o Oyì, &c. Declarando lo demas, que depone el testigo guardando lo que disponen las Instruciones nueuas 31. *y* 32. (quarum verba refert Pegna comm. 124. vers. *En Madritiana*,) *No se acostumbra dar en publicacion los testigos, que no dizen nada, ni menos las cosas superfluas &c. y al fin dixe que esta es la verdad, y no lo dize por odio.*

Si la certificacion fuere larga, si sufre diuidir puedese sacar por capitulos assi.

Item dixò este testigo &c. narrando sino lo que toca al delito.

§. XI.

An in causis fidei admitti debeant interrogatoria rei ad testes fisci.

SImancha *de Cath. Instit. tit.*64.*num.*10.*& in Enchiridio Iudicum violatæ Religionis, rub* 35. *de testibus, num.*3.*&* 4. ait quod Iudex ex Officio in hoc Tribunali debet diligenter perscrutari fidem testium, illorum vitam, & mores, quia non admittuntur interrogatoria rei inquisiti ad testes fisci. Idem obseruari in statu Mediolani in omnibus causis criminalibus attestatur Clarus *in* §.*fin. sue praxis, q.*23. vers. 69.
Item quare, & Franc. Bernard. Portus *in suis additionibus ad Ambrosinum, lib.*3.*cap.*2.*n.*1. vbi ait, quod sicuti in hoc dominio non admittuntur Interrogatoria rei ad testes fisci, sic nec è contra admittuntur interrogatoria fisci ad testes productos à reo ad eius defensam, & sanè tempore quo ego eram Proiudex Maleficiorum in Ciuitate Cremonæ anno 70.
1636. cum similia interrogatoria ego recepissem in quadam causa, & pars recursum habuisset ad Senatum, nunquam potuit aliquid obtinere, attenta consuetudine prædicta, idem pariter seruari in multis locis Germaniæ attestatur Gilhausen. *loco infrà allegando.*

Verùm opinio Simanchæ fortasse in Hispania
potest locum sibi vendicare, cum in Supremo almæ 71.
Vrbis Tribunali S.Inquisitionis, sine dubio totum contrarium obseruetur, nam in repetitione testium fisci, vtique examinari solent super articulis a fisco productis, & interrogatoriis à reo datis ita Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapel. c.*4 *in antiquis a.*3. vers. *Quarto loco*, & vers. *Item his stantibus*, Pegna *in sua praxi Inquisitorum, que manuscripta circumfertur, lib.*2. *cap.*18. *&* 31. & Farinac. *de heresi*, *quæstione* 188. §. 1. *num.* 14. versiculo *Vide tamen.*

Et ratio istius praxis Supremi Tribunalis duplex
est, prima, quia de iure testes ab vna parte pro- 72.
ducti, examinari debent super interrogatoriis partis aduersæ, iuxta text. *l. si postulaueris*, §. *Quæstion.* ibi, *ibi interrogandique facultas datur patronis*, ff. ad l. Iul. de Adult. qui textus loquitur præcise in criminalibus, cum aliis allegatis à Farinac. *de testibus*, *quæstion.* 73. *per tot. sed maximè*, *num.* 8. Gilhaus. *in arbore crimin. cap.*5. *ramusculo* 4. *num.*13. *& seq.*

Altera est, quod ex non editione nominum testium, & denunciantium satis trunca & manca redditur defensio Reorum in hoc Tribunali, absque eo quod aliud nouum speciale inducendo, magis adhuc trunca, & manca eadem defensio reddatur, ex omissione interrogatoriorum istorum, ex parte Rei, & ita passim obseruatur contra Simancham in omnibus Inquisitionibus Italiæ.

Dubia tamen admodum est controuersia, num te-
stis teneatur respondere Interrogationi criminosæ, 73.
& concernente suam turpitudinem, vel infamiam; de hac materia latè agunt DD. allegati à Farinac. *de testibus quæstion* 73. *num.*53. *& pluribus sequent.* Ego me restringendo ad forum nostrum S. Officij

inuenio

inuenio Caretam *in suis quaest. crim. concernentibus probationem delictorum*, *capite secundo de probatione per testes,num.*41.vers.*Sed his non obstantibus,fol. mihi*, 95. quem sequutus fuit eius verba singillatim referendo, P. Diana *resolut. moral. part.* 4. *resolut.* 214. *per totum* ex professo tenentem, quod testis tenetur præcisè respondere interrogationi an sit ex genere Iudæorum, & Saracenorum, & quod ita passim obseruatur in Inquisitionibus Hispaniæ.

74. Et cum hac opinione transeo ego pro nunc fauore fidei, sed verè cum maxima trepidatione conscientiæ, quia huic sententiæ repugnant omnes regulæ iuris naturalis,& ciuilis, secundum quas nemo cogendus est reuelare propriam turpitudinem, Ludou. Gilhausen.*in Arbore Iud.crim.cap.*5.*ramusculo* 4.*num.*8.

Quinimò, & contra hanc sententiam facere videtur decretum emanatum à Sacra Congregatione S. Officij de vrbe in materia mulieris, quæ Confessario sollicitanti consensit, quod non possit interrogari super consensu suo, licet ille efficiat eam sociam criminis, & per consequens debilitet eius dictum,de quo decreto dixi in secunda parte huius operis in titulo de confessariis sollicitantibus, me propterea in hac re remitto Reuerendissim. Inquisitoribus Eminentissimis Cardinalibus Supremæ Romanæ Inquisitionis, & determinationi Sanctissimi D. N. Vrbani Papæ VIII. quem diu Deus nobis, & Ecclesiæ suæ Sanctæ seruet incolumen, & à quo, & eius S. C.effectus fui Consultor S. Officij Cremonæ anno 1616.mox etiam Aduocatus fiscalis anno 1630. in locum perillust.viri D.Io.Petri Alæ I.C.superinsignis, & nunc anno 1638. Iudex Conseruator, & defensor Iurium eiusdem Tribunalis.

§. XII.

De testibus examinatis coram Iudice incompetente.

INter præcipuas exceptiones, quæ contra examen testium adduci solent, ea est, quod examinati sint coram Iudice in competente, Mars. sing. 211. incipiente *Testes examinati*,ac proinde, quod nihil probent, Farin. *de testibus, quaestion.*80. *oppositione* 42. *num.* 18. qui alios allegat.

75. Cum igitur in delictis ad hoc forum S. Officij spectantibus Iudex laicus sit incapax, vt sæpe vidimus in secunda parte huius operis, sequitur quod si casus aliquando contigerit quod Iudices laici remittant Inquisitoribus Reos vna cum processibus per ipsos formatis, ad effectum vt videant, num ad S. Officium spectent, vtique partes Inquisitoris erunt omnes testes à laicis examinatos, vt in hoc Tribunali probent repetere, sic Paulus Garzias; *en la orden de processar en el S.Oficio, impressa de ordine Supremi Tribunalis Inquisitionis in Regnis Hispaniarum,fol.*5.cuius hæc sunt verba.

Suele acontecer que algunos juezes seglares remiten al S.Oficio informaciones contra personas, que han echo, ò dicho cosas de que les parece se deue conocer en el, Hase de aduertir,que satisfechos los Inquisidores de que el conocimiento de aquello les pertenece, antes de proueer causa alguna deuen examinar de nueuo los testigos, y segun lo que resultare hazer iusticia sin contentarse con la informacion del seglar pues es Juez incompetente.

Dicenda essent nonnulla circa coactionem testium in hoc Tribunali, verùm de hac re me remitto ad ea quæ dixi *in tit.de obligatione denunciandi in* 2.*parte huius operis.*

Solummodo hic animaduerto, quod taliter Inquisitores possunt cogere testes ad se examinandum in causis fidei, quod eos possunt citare & vocare ad suam diœcesim ex alia, non obstante constitutione qua quis non cogitur nec potest trahi in iudicium, vltra duas diætas de quo est text. in *c.nonnulli, in princ.* vbi Moder. Barbos. alios cumulat *de rescriptis num.* 2. in verbo, *vltra duas diætas*, & quod Inquisitoribus hoc liceat deciditur in text in cap. *vt Officium*, §. *denique*, *de hæreticis in sexto*, vbi omnes Canon. ftæ, Pegna *in* 3. *part Directorij. comm.*133. Farin. *quaest.*188. §.1. *num.*4. qui & alios allegat, & ex Pegna *loco allegato* declarat hanc conclusionem, quod Inquisitores vrbaniùs agent si non cogant, sed ipsimet eant, vel Commissarios suos mittant ad examinandum Moniales, & alias Illustrissimas mulieres,quamquam in hac re notabile insignis Religionis exemplum Caroli V. inuictissimæ memoriæ ex Paramo retulerim *in* 2. *part. tit.de obligatione denunciandi* in explicatione Edicti Inquisitorum, quod ante oculos omnium Christianorum Principum esse deberet. 76.

TITVLVS VIII.

De confessionibus reorum.

SVMMARIVM.

22 *Confessio*

22 *Confessio coram Iudice incompetenti non sufficit ad condemnandum, sed valet in vim confessionis extraindicialis ad torturam, n.23.*

24 *De confessione emanata incidenter tangente negotium principale.*

25 *Confessio incidenter facta sufficit ad testem, vel reum damnandum pœna extraordinaria.*

26 *Decisio Senatus Mediolani.*

27 *Hac confessio in alio indicio sufficit ad torturam.*

28 *Intellectus cap.1.de except.*

29 *In S.Officio confessus incidenter potest pœna ordinaria puniri, n.30. vbi de ratione.*

31 *Confessio facta in alio iudicio non probat, n.32. vbi qnid in S.Officio.*

33 *Quid sit suggestio in Iudice, n.34. vbi quod est fugienda in examine testium reorum, & tortura.*

35 *In tortura reus non est de nono super omnibus interrogandus, sed bis vel ter interrogandus, & monendus, quod veritatem librè fateatur, n.36.*

37 *In vltimo constituto ante torturam Reus interrogatus & enumeratis omnibus contra eum resultantibus monetur vt fateatur veritatem.*

38 *Quando Reus sit in specie interrogandus.*

39 *Cōfessio vi suggestiua interrogationis extorta nulla.*

40 *Sponte confessus in S.Officio mitiùs punitur, non in alys Tribunalibus, n 41.*

42 *Confessio minoris sine curatore non valet de iure.*

43 *Et ita in Hispania seruatur etiam S.Officio.*

44 *In Gallia, & Italia non dantur in criminalibus minoribus curatores, n.45. nec in Inquisitionibus Italia.*

46 *Confessio dubia non nocet confitenti, num.47. vbi quod in dubio intelligitur pro confitente, nisi esset mala fama.*

48 *Ex confessione generali in S. Officio, non potest quis puniri.*

49 *Ex confessione facta à muto, vtrum an possit damnari.*

50 *Confessio inuerisimilis, & sine causa non probat, vbi plura de confessione maleficarum ex Ferrer. & de nominatione facta per Magas alicuius existentis in conuentu Diabolico ex Quauedo.*

51 *Ex confessione incontinenti renocata non potest quis damnari.*

52 *Probato errore confessio potest reuocari etiam ex internallo, n.53. vbi quod hoc habet locum etiam in S. Officio.*

54 *Confessio in tortura reuocatur ex sola allegatione metus tormenti.*

55 *Ex confessione renocata non incontinenti, nec probato errore reus potest in ordinariam pœnam damnari, & n 56 vbi reprobatur Cantera.*

57 *Quando ante confessionem debeat constare de corpore delicti.*

58 *Inquisitores non debent esse contenti in granibus delictis sola rei confessione sed adhuc curare debent, vt ea ex circumstantijs à reo confessatis verificetur.*

59 *An confessio sit facienda coram Iudice sedente pro Tribunali, & quid in S Officio.*

60 *Confessio in non dependentibus à facto confitentis non nocet.*

61 *Quandocumque de innocentia confitentis Iudici constat confessio ei non nocet.*

QVoniam vnos ex modis probandi delicta est confessio delinquentis, ideo post titulum de testibus agendum nunc est de confessione reorum, & primò quidem de confessione iudiciali, sit ergo

Carena de Offic. Inquisit.

§. I.

De confessione qualificata.

MAteria hæc in omnibus Tribunalibus frequentissima est, eam tamen satis confusè pertractant DD. nemini me de hac qualificata confessione egisse *in 2.p. in tit. de celebrantibus cùm Sacerdotes non sint*, nunc tamen quia propria sedes est huiusce disputationis, firmo sequentem conclusionem.

Confessio adiecta qoalitate tollente, vel pro parte minuente delictum diuiditur in criminalibus, 1.
& à fisco acceptatur confessio delicti, in reum autem reiicitur onus probandi qualitatem in probanda hac conclusione omnes recurrunt ad sing. Doct. Bart. *lib. Aurelius, §. Idem quæsiuit, num. 2. ff. de li e ratione legata*, quam communiter sequoti sunt DD. Clar. *quæst. 55.* vers. *Posset quoque reus*, Treuisan. *decis. crim. 46. n. 9. p. 2.* Paciao *de probat. lib. 1. cap. 25. num. 13. & seq.* Iacob. Ayrer. *in l vt vim ff de Inst. & iure, 1. part. num. 136. & seq. in 2. impress.* Fachin. *lib. 1. contron. Iuris, cap. 27.* Merenda *contrrouers. iuris, lib. 5. cap. 6.* Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst. 81. num. 110.* Gillaus. *in sua arbore Iud. crim. cap. 6. p. 2. num. 25. & cap. 6. 1. p. de probat. §. 35 num. 2. & seq.* Cantera *in suis q. crim. concernentibus probationes, cap. 1. de vera confessione num. 18.* & Sousa *in Aphorism. inquisitorum, lib. 2. cap 20. num. 28.* Mastrill. *decis 2..*

Doctrina autem Bart. est, quod confessio fa a ab Inquisito, occidi, sed ad meam defensionem, scindi potest acceptata à fisco confessione homicidij, & reiecta qualitate defensionis in reum, qui eam tenetur probare.

In hac conclusione omnes ferè DD conueniunt, 2.
illud tantummodò apud eos controuersum video, an taliter scindatur confessio, quod si reus non probet qualitatem locus sit pœnæ ordinariæ delicti, vt voluit Soc. *in l. 1. num. 33. ff si cert. petat.* Bolognett. *lib. vt vim, num. 48 ff. si cert petat.* Simient. *select. Interpret. libro 1. cap. 1. num. 11.* & Fachin. *dicto cap. 27.*

Vel sit solum locus pœnæ extraordinariæ secun- 3.
dum doctrinam Abbatis in cap. *Audiuis, num. 33. de præscriptionibus*, quam sequuntur communissimè DD. Farin. *vbi suprà num. 157.* Cantera *dicto num 18.* & Ayrer. omnino videndus, *num. 371. & seq.* qui bene loquitur in hac materia.

Vel potius sit locus torturæ vt Inqoisitus sine 4.
conditione fateator, & sine qualitate respondeat, vt voluit, Bald. *in l. prima, n. 45.* vers. *Si tamen Iudex, de confessis*, Boss *in tit. de confessis, n. 17.* Mascard. *de probat. concl 867. n. 13.*

Ego in hac materia cum distinctione, & claritate procedendo arbitror duos casus posse distingui.

Primus casus est cum qualitas adiecta confessioni 5.
non solum habet præsumptionem iuris contra se, sed à communiter accidentibus est multum inuerisimilis, & in hoc casu si reus non probat qualitatem, existimo esse locum pœnæ ordinariæ delicti.

Ratio allegata à Fachin. euidentissimè probat hanc conclusionem; si enim sola allegatio qualitatis minuentis pœnam delicti absque probatione sufficeret ad euitandam pœnam mortis, omnes Rei eam euaderent.

Hanc eandem conclusionem videmus, quotidiana praxi in iudiciis obseruatam.

Sic vnos ex sicariis, qoi Illustrissim. Dom. Ca- 6.
rolum Gonzagam trucidarunt anno 1636. tempore

quo eram ProIudex Maleficiorum Cremonæ sub Illustriss. & Religiosiss. Sen. & Equite S. Iacobi, D. Don Consaluo de Salamanca, licèt homicidium fassus esset à Carolo de Negris de terra Casalis maioris animo ad publicam viam derobandi perpetratum, addidit tamen qualitatem minuentem eius delictum, quod casu ibi aderat Mantua pergens, cum quodam Marito sororis suæ, quem è dicta terra Casalis maioris socium, & ducem itineris sui assumpserat, & tamen & ex voto Curiæ, & Senatus, fuit pœna ordinaria mortis damnatus quia qualitas illa ex circumstantiis facti, & à comm. accidentibus multum inuerisimilis erat, & inuerisimilitudo habet speciem falsitatis, Menoch. *cons.* 2. *num.* 300. Surd. *de Alim. tit.* 8. *quæst.* 12. *num.* 24. Tiraq. *in l. si vnquam in principio, n.*40. *Cod. de reuoc donat.*

7. Sic in S. Officio Hisp. quidam reconciliatus ex genere Maurorum, qui ad alios eiusdem generis transiuit, non obstante, quod diceret apud eos se fuisse ob famem, fuit ordinaria pœna relapsorum punitus, & sæculari brachio relaxatus, Cantera *de heret. c.* 1. *n.* 58. vers. *Ego vidi in Inquisitione Conquensi*, quia qualitas illa est multum inuerisimilis à communiter accidentibus.

Idem quotidie videmus in omnibus ferè reis ad mortem damnatis, semper enim fatentur cum qualitatibus minuentibus, quarum Iudices nullam habent rationem, nisi probentur. Secundus casus est,
8. quando qualitas adiecta confessioni, licet habeat præsumptionem contra se, attamen à communiter accidentibus est verisimilis, & in hoc casu arbitror esse in arbitrio prudentis Iudicis, vel practicando opinionem Abbatis (quæ verè communis est,) reum in pœnam extraordinariam damnare, vel practicando opinionem Baldi torquere reum, vt sine qualitate respondeat.

Vel tandem practicando opiniones vtrasque reum moderatè torquere, vt sine qualitate fateatur, & etiam eum aliqua pœna extraordinaria moderata mulctare.

Et imprimis quidem non est, quod opinionem
9. Abbatis confirmemus, quia vt ex DD. *suprà* allegatis constat, est magis communiter recepta.

Quo verò ad opinionem Baldi licèt ea non placeat Clar. *dicta q.* 55. vers. *fortè posset.*

10. Attamen eam videmus passim in Tribunalibus in praxi vsu receptam, Gramat. *Voto crim.* 2. *n.* 4. *&* 16. vbi, quod in casu suo ita in Regno Neapol. fuit conclusum, Ioseph Lud. *decis. Lucensi*, 19. *in fi.* vbi quod, secundum hanc doctrinam Baldi millies fuit iudicatum, & millies eam practicauit Boër. *decis.* 164. *n.* 16. vers. *sed supradictam opinionem*, vbi quod in Curia Burdigalensi ita pluries fuit obseruatum, Thesaur. videndus *decis. Pedem.* 13. *n.* 3. vbi quod in eo Senatu fuit doct. Baldi practicata.

11. Atque hæc doctrina Baldi passim obseruatur in Sancto Officio, & est in hoc Sacrosancto Tribunali veluti canonizata, vt obseruat Cantera *loco allegato*, vers. *& in crimine heresis credo verissimum*, Sortilegi enim, qui sortilegium hæreticale se commisisse fatentur, sed cum qualitate intentionis Catholicæ, Polygami qui delictum Polygamiæ confitentur, sed cum exclusione hæreticæ intentionis, & alij blasphemi confessarios sollicitantes, & & cæteri torquentur super intentione, & sic super qualitate adiecta confessioni, vt vidimus latissimè *in* 2. *parte in singulis illorum delictorum titulis.*

12. Nec in hoc secundo casu est locus pœnæ ordinariæ delicti, quia supponimus, quod qualitas adiecta confessioni licèt habeat iuris præsumptionem contra se, attamen à communiter accidentibus sit multum verisimilis, constat hoc ex exemplis *suprà* allatis in S. Officio.

Quamuis. n. qualitas Catholicæ credulitatis apposita confessioni Blasphemi, Polygami, Confessarij sollicitantis, sortilegi, & similium, habeat contra se præsumptionem iuris, quia ex facto, & dicto hæreticali, etiam hæretica præsumitur intentio, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 50. *n.* 18. attamen quia à communiter accidentibus Rei illi non ex errore intellectus, sed ex auaritia, libidine, vel ira, vtplurimum mouentur, vt *in* 2. *p.* sæpè vidimus, ideò illa qualitas est verisimilis à communiter accidentibus.

Verisimilis autem in casu nostro, & ad affectum de quo agitur, dicetur appositio qualitatis habita ratione personæ, Vulpel. *consil* 94. *num.* 10. vbi quod cum sumus in meretrice carnaliter cognita, confessio rei, quod eam volentem cognouit, & cum qualitate est verisimilis, nec potest qualitas separari à confessione ad effectum pœnæ ordinariæ. 13.

Idem dicendum si verisimilis qualitas appareat ex circumstantiis facti, Fachin. *vbi suprà*, vers. *Si coniectura.*

Vel si qualitas aliqualiter ex offensiuo processu scateat. Bertazz. *cons. crim.* 449. *n.* 14 *& seq.*

Dixi etiam in hoc secundo casu posse ambas Abb. & Bald. opiniones practicari, dummodò tortura non sit nimis acris, ita enim videmus fieri in Sancto Officio in quo vtplurimum rei super intentione torquentur, abiurant, & aliis pœnis etiam mulctantur. Neque obstat ratio Farin. *num.* 130. *& seq.* quod hoc modo tortura non profuisset reo. 14

Tum quia Gram. *d. voto* 2. *n.* 17. attestatur quendam qui fassus fuerat se occidisse, sed ad defensionem fuisse post torturam damnatum ad triremes, quod idem practicatum fuit in casu decis. Boer. & Thesauri de quibus *suprà*, & ita passim obseruari in Senatu Mediol. attestatur Clar. *q.* 64. *n.* 38. vers. *apud nos autem*, vbi addentes, & in Regno Siciliæ in Regno Siciliæ mulier, quæ fassa fuerat se cudisse falsam monetam, sed iussu viri sui post torturam quam sustinuit condemnata fuit ad annale exilium, Mastrill. *decis.* 246. *p.* 3. 15.

Tum quia in hoc casu non est inferenda tortura, tā grauis, quæ omnia possit inditia torquendi purgare.

Tum denique, quia in S. Officio tortura non datur tam acris, vt in sæcularibus Tribunalibus, P. Massin *in praxi, f.* 162. *Impress.* vers. *& quia pur anche*, *p.* 3.

Ad sciendum autem quando tortura purgauerit taliter indicia, quod non sit locus pœnæ extraordinariæ, bene Canter. *q.* 12. *de reo, n.* 12. *& c.* 2. *de prob. per testes q.* 1. *n.* 61. ait, quod in crimine hæresis ob eius immanitatē nunquā per torturam satis purgantur indicia, vt non sit etiā locus pœnæ arbitrariæ. In aliis verò delictis hoc non potest in abstracto decidi, sed considerandum est an probatio delicti sit semiplena, vel plusquam semiplena, & in quo gradu fuerit reus tortus, ita Canter. *loco cit.* Suar. de Paz, *in praxi sæculari, & Eccl. tom.* 1. *p.* 5. *c.* 3. 3. §. 12. *n.* 21. qui alios allegat. 16.

Neque obstat vlterius quod cum est locus pœnæ extraordinariæ, & torturæ, tunc reus torquendus est, & non puniendus, quia quamuis Greg. Lopez, *l.* 26. *tit.* 1. *p* 7. *in glossa*, & Sanch. *in consiliis moralibus, tom.* 1. *lib.* 3. *cap vnic. dub.* 12. *n.* 14. id voluerint, attamen, Menoch. *de præsumpt. lib* 1. *q.* 92. *n.* 3. putat hoc esse remissum iudicis arbitrio.

Quid enim agat Iudex si reus ex vna parte vrgeatur grauibus indiciis de delicto atroci, & ex alia parte videat agi de reo, qui eius sit conditionis vt omnem

omnem torturam possit superare, nonne melius est est cum hoc agi pœna extraordinaria, vt benè obseruauit Mattienz. Iunior. *in repetit. cap.2 de præsumpt. num. 63.* vbi in indiuiduo loquitur de reo grauato, sed robusto non torquendo, sed extra ordinem puniendo, & *ibi* respondit ad omnia argumenta Fachin. *libro 1. contra Iuris. capite 29. per totum*, & ita passim obseruat Senatus noster Mediolani.

In hoc tamen Tribunali vt *suprà* dixi, & torturæ, & pœnæ extraordinariæ locus esse potest.

Monitio ad Lectorem.

Quia in materia Confessionis qualificatæ, Illustrissimus & Reuerendissimus D. Doctor Don. Franciscus Marin de Rodezno meritissimus Inquisitor in Regno Granatensi Doct. & Eruditissimus vir mihi transmisit decisionem solemnem in sua Inquisitione, in casu insigni factam & à memorato Religiosissimo Inquisitore compilatam, ideo eam hic imprimendam curaui ad publicam vtilitatem: quia in ea multa ad Tribunal nostrum spectantia optimè enucleantur & præsertim materia capturæ, & torturæ, super complicibus, & intentione ac traditione brachio sæculari, & ex hac decisione vnicuique apparebit quanta cum diligentia, & maturitate in Regnis Catholicæ Maiestatis procedi soleat in causis fidei ab Illustrissimis Inquisitoribus ibi deputatis.

DECISIO

Granatensis Tribunalis Sancti Officij, in causa famosi Libelli aduersùs sacrosanctam IESV CHRISTI *Legem, & incorruptam Deiparæ virginitatem, perpetuóque florentem pudicitiam publice affixi.*

Ad lucem emissa per Doct. D FRANCISCVM MARIN de Rodezno: olim insignis Collegij maioris Salmanticensis, Archiepiscopi, Alumnum, nunc Granatensem Inquisitorem, & Placentinæ Ecclesiæ Scholæ Magistrum.

SVMMARIVM.

Facti species n.1. & seq.
Encomia Inquisitorum n.4. & seq.
Inquisitores Granatenses, n.11.
Inconstantia, & varietas indiciorum ad inquirendum, carcerandum & torquendum, n.13. & 14.
Mendacij indicium.
Subita vultus mutatio testis, n.17.
Qualitas personæ non leue facit indicium, n.18.
Publicus rumor contra aliquem sufficit ad inquirendum, & carcerandum, n.20. & seq.
Quæ probationes necessariæ ad capturam in crimine Hæresis, n.22. & seq. vbi plures instructiones Hispanæ declarantur & plura ad Iudicum in hac re arbitrium regulandum doctissimè traduntur.
Carceratio Eremitæ & eius confessio qualificata, n.31
Tortura quando reo in Sancto Officio danda tam super complicibus, quam super intentione, num.33. & pluribus seq.
Libellum contra virginitatem Beatæ Mariæ Virginis & nostram religionem euulgans, vt sacri Templi eiusdem Beatæ Virginis cultum & venerationem augere curaret, sicque confessus, an & ex quibus non sit sæculari brachio relaxandus, sed alia mitiori pœna puniendus, num.45. & seq. vbi plura notabilia traduntur.

Carena de Offic. Inquisit.

Tenor criminis vsque ad rei confessionem.

I. ILluxit dies (lapso proximè anno) & anniuersaria Dominicæ necis redeunte memoria, & nouo, ac insolito aduersùs Genitricem eius patrato scelere, tanquam geminata dolendi causa funestus. Quinta enim agebatur feria maioris Hebdomadæ, quæ quinta simul numerabatur dies mensis Aprilis Anni 1640. cùm impius quidam libellus ad Granatensis Senatus valuas affixus apparuit. Mosayca lex iactabundis in eo verbis deprædicabatur. Impia commendabatur Caluini Secta. Diris etiam, ac malè precantibus insultationibus deuouebatur sacrosancta Christi fides. Noua deinde, ac sacrilegia impietate, Deiparæ virginitas & castimonia lacerabatur: adeóque obscœno sermone, qui vix meretricem, quæstuosa libidine ad lupanar prostitutam deceret. Impia etiam miserationis specie commonebat. Nos omnes iniquus libelli Author, tanquam qui falsa religione improuidi fineremur abduci. Minabatur denique præstiturum se, vt cultus omnis, ac pietatis officium, quod Granatensis Ciuitas erga marmoreum Virginis Simulachrum (in Trophæi speciem erectum, & è regione Portæ *de Eluira*, ad ipsum vrbis ingressum in patente campo situm; vulgóque *Virgo del Triumpho* nuncupatum) miro religionis exemplo præstat extingueretur.

II. Nefandum hunc Libellum post intempestam noctem, cùm iam alituum pecudúmque genus sopor altus habebat duo quidam viri per aliqualem tenebrarum licentiam conspicati sunt. Chartæ, & characterum insolentia auidam alioqui curiositatem facilè pertraxit. Ac licèt tunc materiæ adhuc ignari, è valuis tamen reuulserunt: lectum autem, & iniquæ scriptionis iam conscij, sequenti die ad sacrum Inquisitionis Tribunal attulere. Serpit illicò sceleris fama: & facinoris enormitas, ac magnitudo Ciues omnes Granatenses summo animi dolore, & acerbitate, prout ea est ipsorum in Deiparam pietas, ac studium, affecit.

III. Concitauit autem potissimùm Fidelium animos, sacrilegus de Deipara enormitérque obscœnus sermo: ob idque in puniendi sceleris cupiditatem feruidiùs omnes exarsère. Ea enim est Mariani affectus, ac deuotionis indoles, vt (penes externa solùm argumenta rem pensitando) ægriùs videatur in Deiparam, quàm in gnatum eius Christum, factas contumelias ferre. Neque id quidem sine optimo exemplo. Ipse enim Christus multò acerbiùs ex suæ Matris compassione doluit quàm de passione sua & iniuriis conquestus est. Ipsa Virgo affirmat apud Sanctum Bernardum in Commentario. *Plus*

dolebat de me, quàm de se. Hic non omittenda verba Christi Domini apud Matthæum capite 27. *Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me?* Quæ non tam sui causa Christus protulit, quàm Matris, quæ verè cum ille obiret, abitétque, orphana relinquebatur. & mortalis huius vitæ ærumnis, ac laboribus obnoxia. Audiatur apud Sanctam Brigittam ipsa Virgo *Filius meus videns me, oculis in cœlum directis clamabat ad Patrem: Pater, quare me dereliquisti? Quam vocem ego nunquam, donec ad cœlum veni obliuisci potui: quam plus ex compassione mea, quàm sua permotus protulit.* Multò quippe grauius fuit Christo, videre Matrem, ingenti ob sui causam, dolore sauciatam, quàm tot seipsum cruciatibus in Cruce torqueri. Sic ergo, licèt impius Libellus multa nefanda contineret, quæ medullam, vt sic dicam, nostræ Religionis læderent, (Christi quippe legem abiurabat, Mosaycam suscitabat obseruantiam, Caluinisticam commendabat Sectam) altiùs tamen læsit Granatensium animos tam execrando, blasphemóque sermone concussa Deiparæ virginitas & castimonia: ipsáque flagitij enormitate, Granatensis deuotionis velut irritata flamma altiùs exarsit. Res enim erat plusquam vulgaris digna doloris, quod Deiparæ pudicitia, quam nec exterꝰ na Iudæorum, aut Maurorum ora huc vsque labefactarunt, in ipso Hispaniæ meditullio, vbi fidei ac Religionis puritas & candor efflorescit, tam iniqua, & sacrilega scriptione exteretur.

IV. In peruestigando autem tam nefandi sceleris authore, quam egregiè desudauit DD. Inquisitorum Granatensium industria! Sed vt altiùs rem repetamus, libet in tam Sancti, ac Venerandi Tribunalis, ac Iudicum eius commendando studio, cota, & vtilitate aliquantulum præludere. Sunt enim quasi duces Fidelis Exercitûs, quibus præeuntibus nullus ab hoste timor; sancta & innoxia omnia, sine vlla venenatæ doctrinæ suspicione. *Fidei muros tutantur: eiusdemque Fidei indagatores, & exploratores sunt:* vt ait Petrus Gregotius *libro 47. Syntagmat. iuris, capite 36. num. 6. & sunt ad pestem hæresum eliminandam.* Idem *libro decimo quinto, Syntagmat. capite quadragesimo primo, num. 5.* Quibus pro trophæo ob hæreticam perfidiam deuictam, Pontifex Innocentius IV. anno 1254. Sancti Officij Crucem vestibus adsutam præferendam contulit: Idque supremus Antistes Pius IV. comprobauit *in Bulla edita anno* 1570. & de hoc fit mentio *in c. excommunicamus 17. §. Catholici de hæretic.* ibi: *Catholici verè qui Crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accingerent*, &c. Lucerna Inquisitorum *tit. de Cruce signatis* c. Eymeri. 3. *part. direct. quæst.* 129. & ibi Penna *comment.* 178. *§. hoc priuilegio.* Param. *de origin. Inquisition. libro secundo capite tertio titul. 1. num.* 4. quæ non immemor, eleganter obseruauit Narbona *libro tertio, titulo primo, leg. 10. glos. 1. num.* 7. & non solùm fidei militibus, seu officialibus, verùm etiam Inquisitoribus, & Episcopis, tanquam coronidem solicitudinis indefessæ De Sancto Guillelmo Archiepiscopo VViterbiensi, auctor vitæ ipsius scriptum reliquit, Pontificis acceptis literis, omnium animos excitatos fuisse ad capiendas, & profligandas vulpeculas vineam Domini demolientes. In his autem fuit primus Beatissimus Guillielmus, qui tunc lacrymis sensim manantibus, mœroréque squalido perlectia publicè Sanctissimi Pontificis literis, vehementer inflammatus est, Crucemque vesti assuens eam voluit virtutum suarum quasi coronidem, & consummationem relinquere vt Ecclesiasticæ vnitatis perturbationibus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret.

V. In piis enim locis, sunt Inquisitores, vt ait Petrus Gregorius *dicto lib. 47. syntagmat. capite trigesimo sexto, num. 5.* & sunt vigiles. custodes, & defensores fidei Christianæ. Param. *libro tertio, de edict. fidei, quæstione quinta, num.* 12. Conducit Text. *in cap. notandum 38. 24. quæstione tertia*, deputatisque sunt ad fidei propagationem, atque defensionem. Ita amicus noster Inquisitor D D. Ioannes Escobar del Corro, vir equidem maturi ingenij in seligendis sententiis; præclari iudicij in reiiciendis inutilibus; candidi, ac pij animi in amplectendis tutioribus. & benignioribus; assiduus in legendis bonarum literarum authoribus *prima parte de puritate, & nobilitate. quæst. 3. §. 2. num* 6. Extinguunt incendia, & errores, vt visum est Granatæ, vbi Sancti Officij solicitudini, in lucem prolatio debetur sacrilegij contra Deiparæ puritatem, & legem Christi Euangelicam. Cuius Sancti Officij primaria cura est, fidem orthodoxam defendere, eámque illibatam, puram, ac sine errorum & hæresum mixtura conseruare, ac firmiter retinere, vt Pater Mariana *lib. 24. Hist. Hispan. cap. 17. in fine* Mari Siculus *de rebus Hispan. lib. 5. cap. de Hispan. sobrietate.* Vasæus *lib. 1. Chron. Hispan. cap.* 9. Zurita *lib. 1. ann. cap* 49. Illescas *Hist. Pontif. 2. part. lib. 6. cap.* 8. Alphons. Carrill. *in annal. lib. 5. anno* 1478. Aluar. Gom. *de rebus gest.* Cardin. Fr. Francisci Ximen. ibi: *Huius præclari, & Sacri Magistratus cùm statim Hispania vtilitatem maximam sensit contra Iudaizantes tum verò his calamitosis, temporibus contra tot Sectarum pestem experti sumus incomparabilem, & nunquam satis pro merito æstimandam.* Paramus *de orig. Inquisitionis, lib. 2. tit. 3. cap. 1. num.* 4. Sed audiatur potissimè D.D. Gregor. Lopez Madera, Regalis iustitiæ Senatus dignissimus Decanus, *lib. de las excelencias de España cap. 7. fol.* 547. *B.* ibi; *que la principal judicatura de España es la de la Santa Inquisicion, que se vé claramente, que con particular prouidencia de Dios se inuentò este Tribunal: y que solo el à detenido la malicia y atreuimiento de los hombres en la Religion debida: y que en este Tribunal estanto dos los Reynos de España (donde lo ay) limpios, y sin manchas de heregias y supersticiones: que es la mayor excelencia de nuestra España.* De quo latè Ferd. de Mench. *lib. 1. controuers. Illustr. in præfatione argum.* 12. vers. *Quam ergo.* Et ingenuè omnes fatentur, fidei sinceritatem, obseruantiam, aliáque idem consequentia innumera bona, quibus nostra Hispania, Dei beneficio exultat post nostri Catholici Regis laudabilem prouidentiam, omnia, inquam, Sanctæ Inquisitionis Officio deberi. Ita doctissimus, ac eruditissimus D. D. Ioannes de Solorzano Pereyra *tom. 1. de iure Indiarum, lib. 2. cap. 25. num.* 13. Borell. *de præst. Regis Catholici, cap.* 81. D. Ioannes Vela *de delictis, cap. 14. à num.* 18. Nauarret. *de conseruat. Monarchi. discursu* 7. D. Francisc. Torreblanca *de Magia libro tertio, capite secundo.* Et quod Hispania fuerit Christianæ Religionis obseruantissima, & hæreticis infestissima, tradit Odofiedus *in lege secunda Cod. de hæreticis*, ibi: *Puniuntur suspecti hæreseos in Religiosissimis Hispaniæ Regnis, vel hoc maximè hac tempestate triumphantibus; & singulari laude dignus, quod nulla non solùm planè hæresis, verùm ne suspicio quidem, nota digna vel momento, manet*

VI. Iure ergo summis laudibus, & commendatione sunt digni, qui operam suam, ac studium, in Maiestatis æternæ gloriam, & honorem

cooferunt

conferunt, atque religionem ex impiis manibus,& ore sacrilego nostrorum hostium sua maxima vigilantia tuentur: non vt Metellus,qui Mineruam suæ vitæ periculo flammis è mediis eripuit, ob hocque multis laudibus celebratur ab omnibus; sed ipsas Sanctorum imagines, Virginisque semper Mariæ stemmata, Christi Iesu sanctuarium, aras & templa sanctissima, tot opera,& monumenta Sanctorum, salua, & integra conseruant. Et in hoc Tribunali, vt ait Paramus *libro secundo, de origine Inquisitionis, titul. 3. capit. 1. num. 22. in fine: Non de corporibus, non de diuitijs, non de statu rerum humanarum sed de salute animarum, de fidei dignitate, de Diuinæ Maiestatis gloria agitur.*

VII. Alte insederat cogitatio hæc inclyti illius Imperatoris animo, Caroli videlicet V. vt constat ex Epistola, quam ad clarissimam sibi coniugem Imperatricem direxit, quæque in Archiuo Altitudinis suæ seruatur, *libro* 5. Regiarum Schedularum *folio* 155. in qua enixè eam petit, vt in fidei causis sedulò inuigilet, ac præsertim Sanctum Inquisitionis Officium quam maximè ei commendat. Et in codicillo, quem condidit, & in eodem *libro* 5. *folio* 85 continetur, tanquam supremis & potioribus sibi votis functurus, iterum Sanctæ Inquisitionis Officium maximè foueri iubet: rationémque subiungens, ait: *por los muchos y graues daños, que por ella se quitan y castigan.* Eodem pietatis exemplo inclytus Hispaniarum Rex Philippus II. suprema vitæ suæ stadia his etiam votis coronauit: prout ex fragmento testamenti sui constat, cuius hæc sunt verba in hæredem Principem directa: *Sea muy obediente à la Santa Yglesia Romana. Y en especial y particularmente le encargo, que fauorezca y mande siempre fauorecer al Sancto Officio de la Inquisicion, por las muchas ofensas de Dios nuestro Señor, que por el se quitan: y en estos tiempos peligrosos, y llenos de tantos errores en la Fé, conuiene aun tener mas cuydado y aduertencia, que en los passados.* Eiusdem curæ ac pietatis, æquè ac sanguinis & Regni hæredem se præstitit præclarissimus Monarcha Philippus III. Cuius studium erga Sanctæ Inquisitionis Officium satis præclarè micat in schedula anno 1603. relata à sapientissimo D.D. Ioanne de Solorzano Pereyra *tom.* 2. *de iure Indiar. lib.* 3. *cap.* 24. *num.* 6. Cuius hæc sunt verba. *El Rey. Marques de Montesclaros, pariente,*&c. *mi Virrey, Gouernador, y Capitan General de las Prouincias del Piru; ò la persona, ò personas à cuyo cargo fuere el gouierno de ellas. Ya sabeys lo mucho, que Dios nuestro Señor es seruido, y nuestra Santa Fé Catholica ensalçada por el Santo Oficio de la Inquisicion, y de quanto beneficio à sido à la vniuersal Yglesia, à mis Reynos, y Señorios, y naturales de ellos, despues que los Señores Reyes Catholicos, de gloriosa memoria, mis rebisabuelos, lo pusieron, y plantaron en ellos, conque se an limpiado de infinidad de Hereges, que à ellos an venido, con el castigo que se les à dado en tantos, tan grandes, è insignes Autos de Inquisicion, como se an celebrado; que les à causado gran temor, y confusion: y à los Catholicos singular gozo, quietud, y consuelo; de que como veys, por carecer de esta gracia otros Reynos, an padecido y padecen grandes desturbios, inquietudes, y desasosiegos, de que damos muchas gracias à nuestro Señor, que ansi lo va encaminando, haziendo tan gran bien à estos*, &c.

VIII. Claudat hæc omnia pietatis exempla, non minùs eximium alterum, quod erga Sanctum Inquisitionis Officium exhibuit Sanctissima, ac piissima Hispaniæ Regina D. Margarita Austriaca sis: quæ vt refert Fr. Marcus de Guadalajara *in sua Historia Pontific. li. 5. part cap. 1. lib. 7.* inter supremas testamenti sui iussiones hanc vnam reliquit: *se digan dos mill missas por el aumento y conseruacion de la Yglesia: y del Tribunal Santissimo de la Inquisition.*

IX. Tanto apud Deum est honore Inquisitorum excellentia, vt ipsemet Inquisitorum exercitium affectare videatur, vt fides stabilita permaneat erroréſque extirpentur. De Enoch ait Sacra Pagina, Genes. cap. 5. vers. 24. *Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Dominus*. Eum in Paradisum terrestrem abductum fuisse, aiunt communiter Patres. Sic etiam habet Ecclesiast. cap. 44. Sed qua de causa simul cum Elia præter rerum ordinem in Paradisum translatus est: Dicam enim in vltimum diem reseruari, cùm fides maximè periclitabitur: Hócque consilio & destinatione Deum O.M. vltra consuetas naturæ leges viuum Enoch in Paradisum transtulisse, nempe confirmandæ fidei gratia, eamque vltimis temporibus tuendi. Sic Thomas Anglicus, qui loquens de Elia aiebat: secundum testimonium Christi & Malachiæ Prophetæ, Elias fuit reseruatus, vt in fine sæculi filios Israël conuerteret: item ad confirmandam fidem, & maximam æstimationem Magnalium illius vltimi temporis. Celebris occupatio quæ etiam Deum meruit fidei occupatum exercitio, in rebusque fidei inuolutum. Genes. 15. vers. 4. ait Dominus ad Abraham, loquens de Ismaële eius filio. *Non est hic hæres tuus, sed qui egredietur de vtero tuo, habebit hæredem.* Cùm habeat iam Abraham ex ancilla filium, cur non pollicetur ei ex ipsa Sara coniuge eius, sobolem suscepturum? Sic enim certior redderetur, quod Pater futurus esset, & Sara Mater. Rectè incertum relinquit, an ex propria coniuge Sara, vel ex alia hæredem sit habiturus, vt in negotio Fidei suam fidem exerceret, & Abrahám scrutaretur fidem, ex illo aliquid erroris, aut dubio repellendo. Hoc meditatus est Lippomanus in sua Catena: *Promittit filium Deus fideli suo; sed nondum dicit, qua matre, hocque ad exercitium fidei.*

X. Sed neque hoc munus pro fideique incrementis procurandis folicitudinem Deus adhuc videtur omisisse, cum eius tacitum in scelerum inquisitione regimen quotidie præsentiamus; adeo enim occulta crimina, nullumque sui vestigium humanæ inuestigationi relinquentia passim deprehenduntur, vt rectè notat Paramus *de orig. Inquisit. tract. 3. c. 4. ex n. 36. cum sequentibus.* Vt planè cuique liceat coniectari, huic Sancto Tribunali speciali Deum cura, ac prouidentia semper esse assiduum. Hæc autem in re præsenti præter morem emicuit, vt ex casus tenore perspicietur.

XI. Porrò sacri huius Officij pro illa tempestate moderamen tenebant Illustriss. viri D.D. Thom. Rodriguez de Monroy: D.D. Franc. Marin de Rodezno (meũ etiam hîc nomen, licèt Opellæ huius Author, nec sine rubore quidem insero: vt integer Iudicum Chorus, Granatense Tribunal ea tempestate componentiũ, vno dicendi tenore constet.) DD. Didac. Ozores de Sequeyros Sotomayor: quorum nobilitati, litteris, prudentiæ, ac religioni (subtractũ nunc me volo huic commendationi, qui tantorum virorum numero nuper me miscui, vereor ne maximam partem detraham, dum audaci eas calamo, dignis laudibus longè impare, extollere affectarim. Quare & meæ audaciæ, & modestissimo ipsorum rubori tempestiuè con-

solens, ab ingenti hac prouincia temperabo. Hoc vnum planè non sileam, non sine speciali Dei prouidentia factum, vt tanti sceleris calamitas hoc saltem fœlicitatis pro solatio haberet; tantis nempe sub Iudicibus contigisse. Eorum enim vigilantissimus zelus, solertissima prudentia, incorrupta iustitia occultum adeo facinus, inexecrabile, infandum; patefecit, enodauit, ac tandem fœliciter punniuit: tam eximiis propterea vindicibus faustissimũ deberi rei euentum, tota Ciuitas, pro sui pietate, non sine fauenti clamore, plausúque gratulabunda fatetur. Res ergo, vt iam exordiamur, ita habuit.

XII. Curando dictæ Virginis *del Triumpho* cultui assidebat ex Granatensis Senatus destinatione Fr. Franciscus Alexander: ob id muneris genus, Hispano more, Eremitæ nomen adeptus: habitu prætereà vitæ instituto non dissono. Is, quasi iniuria in Deiparam commissa proximiùs se præ cæteris læsum agens, sceleris enormitatem tum priuatis colloquiis sæpius per vrbem extollebat; tum iuridice argumenta suspicionis suæ, & quid ipse sacra illa nocte vidisset, deposuit. Cùm ergo inquisitiones aliæ sedulò adhibitæ euanuissent, perissétque DD. Inquisitorum in indagando malefactore strenuè impensus labor; perpensis post tacitè, & per moram prædicti Eremitæ depositionibus, magna in eum indicia, ac præsumptiones ortæ fuerunt.

XIII. Primum quidem, ex varietate & inconstantia, qua in depositionibus ab eo factis vsus est, altera apud, Sanctæ Inquisitionis Tribunal, altera verò coram Licent. Domino Ludouico Henriquez, in Regia Granatensi Cancellaria pro criminalibus causis Senatore. Nam apud Tribunal, die 10. mensis Aprilis asseruit, cum ipse nocte illa quintæ feriæ in Cœna Domini apud dictam Virginem *del Triumpho* assideret, vndecima ferme noctis hora decem aut duodecim homines, ensibus & peltis obarmatos, illuc accessisse: qui cùm pluribus illum iniuriis, ac contumeliis priùs affecissent, multis deinde iactis lapidibus Sacram Virginis imaginem impetiuere: quos cum ipse postero manè in fragmenta ex ictu dissiliisse conspiceret, simul animaduertit, illorum altero inferius columnæ fulcrum, cui Sacra imago incumbit aliquantulum fuisse comminutum. Addidit, prædictos homines per viam *de la Carreteria* appellatam diffugisse, ipsum verò in proximum Diui Ildephonsi templum se recepisse, ibique vsque ad sequens manè in sacello sanctissimæ effigiei Christi *de la Columna* nuncupati, quasi latitabundum permansisse. Coram prædicto verò Senatore D. Ludouico Henriquez testatus est, præfatos homines vnum tantum lapidem in Virginis simulacrum iaculatos, séque posteà per Portam viámque *de Eluira* recepisse: ipsum verò per superstitem noctem apud Virginis imaginem orationi incumbentem astitisse. Nunquam itaque in referendo facto, vt è testibus prætereà est acceptum, firmus sibi vel constans inuentus est: iam prætereà addens, se vndecima eiusdem noctis hora in obeundis templis (prout ea nocte Christiani moris est) fuisse distentum: iam verò, eo pietatis officio celeriter, perfunctum, præproperè rediisse.

XIV. Ex tanta autem in deponendo varietate & inconstantia, magnum quidem indicium ortum fuisse, certissimum est, sufficiénsque non solum ad inquirendum, seu carcerandum, sed etiam ad torturam: nam si testis varius ob varietatem, ad eruendam veritatem torquetur, *Auth. de testibus*, §. *si verò adsunt*, *l. qui falso vel variè 16. ff. eodem*, *l. ex libero*, *ff. de quæstionibus*, *l. penult. tit. 30. part. 7.* Ant. Gomez 3. *tom. variar. cap. 13. num. 29.* Farinac. *de oppositionibus contra testes, quæst. 66. à num. 98.* multò magis torquendus est reus principalis, dum varius inuenitur, *argum. text. in Authent. & magis Cod. de sacrosanct. Eccles.* prout in puncto obseruant Lucas de Penna *in leg. quoties à num. 28. Cod. de dignit. lib. 12.* Blancus *in l. fin. ff. de quæstion. num. 220. iuncto num. 265. & sequentibus*, & pluribus relatis Farinac. *de indiciis, & tortura reorum, quæstione quinquagesima secunda, à num. 18. vsque ad 24.* Et in causis Fidei idem testantur Eymericus *in direct. Inquisit. 3. part. titul. de cautel. Inquisit. contra hæreticorum cauillationes, caut. 6. num. 104. & quæstione sexagesima prima, num. 2.* vbi etiam Franciscus Peña *comment. 110. vers. Prima regula est*, Sousa *in Aphorism. Inquisit. libro secundo, capite trigesimo nono, num. 79.* Præsertim si alia quæcumque coniectura seu adminiculum concurrit. Osasc. *decisione septuagesima nona, num 18.* Riminald. Iun. *consil. 301. num. 15. lib. 3.* Farinac. *dicta quæstione quinquagesima secunda, num. 29.* Petrus Cauallos *resolut. crimin. cas. 200. num. 136* Et ex nostris scriptoribus Eymericus & Peña *vbi suprà.* Simancas *de Catholica institutione, titul 65. num 33.* Sousa *dict. lib. 2. cap. 39. num. 80.* Zanard. *in direct. Theolog. part. 3. cap. 93. fol. 512.* & aliis adductis à Diana *tom. 4. tract. 6. de tortura in Sancto Officio resolut. 15.* Castro Palao *tom. 1. operum mor. l. 1. tract. 4. disp. 8. punct. 9. num. 11.* Martin Delrio *lib. 5. disquisit. Magic. sect. 4. vers. 8. Est rei variatio.*

XV. Secundum, quod in multis, quæ firmiter deposuerat, apertè fuerit mendacij conuictus. Facta enim inquisitione, & testibus acceptis, certo fuit exploratum, ipsum per totam illam quintæ feriæ noctem in Templum, D. Ildephonsi, aut vllum eius sacellum nec pedem intulisse: ictum prætereà columnæ, quem ipse ex recenti lapidatione factum asseruerat, antiquissimum esse. Accedebat, quod Altare (ad sacra quandoque celebranda, columnæ admotum ac subnixum) pro speciali Sacræ illius noctis augendo cultu, serico fuerat paramento ornatum: eo autem tegebatur icta columnæ pars: quæ proinde non potuit ea nocte iactui lapidum ferienda patere: nec in paramento ipso vllum ictus, aut læsionis signum deprehendi valuit. Quibus omnibus Eremitæ depositio apertè probabatur esse commentitia, ipséque indiciis plenus ad torturam de mendacio conuictus, vt sentit Bart. *in l. de minore, §. plurimum, num. 4 & in l. fin. n. 3. ff. de quæstionibus*, vbi etiam Blanc. *num. 265.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 67.* Bosius *tit de indiciis, & considerat ante tortur. num. 36.* & plures alij relati per Farinac. *dict. quæst. 52. num. 4.* Mar. Giurb *cons. 14. num. 12.* Quod indubitanter procedit, si quodlibet aliud accedat adminiculum, vt fatentur Menoch. *dict. quæst. 89. num. 68.* Mascard. *conclus. 1040. num. 1.* Clarus *in §. fin quæst. 21. num. 28.* Farinac. *dict. quæst. 52. num. 8. 9. & 10.* Giurba *dict. cons. 14. num. 12. & cons. 87. num. 27. & 28.* & in crimine hæresis Simanchas *de Cathol. instit. tit. 65. num. 31. & 33.* Pena *dict. comment. 110.* Sousa *dict. lib. 2. cap. 39. num. 76. & 77.* Diana *dict. tract. 6. de tortura in Sanct. Offic. resolut. 15.* Mart. Delrio *lib. 5. disquisit. Magic. sect. 4. vers. Sept. indicium.* Maximè quando plura sunt mendacia, quoniam vnum ab alio adminiculatur, vt post Bart. & alios animaduertit Giurba *dicto consilio octuagesimo septimo, num. 26.* Diana *dicta resolutione decima quinta vers. His tamen non obstantibus.*

XVI. Tertium. Quod prædictus Eremita liberè deposuerit, nullo interrogante, nec vocante. Et in depositione facta ante dictum Consiliarium D. Ludouicum

donicum Henriquez asseruit, se scribendi ignarum: cùm tamen oppositum tum aliàs apertè constaret, tum verò, quia depositionem ante inquisitionis Tribunal factam propria ipse subscriptione firmauit. Videbatur autem scribendi peritiam eò negasse, vt crimen tegeret; & ne de homine scribendi ignaro suspicio haberi posset, quòd Libellum finxisset. Vt in simili arguit Mar. Giurba *cons.* 13. *num.* 7. ibi: *Quia suspicione non caret, cum id dixerit, quod à criminis præsumptione excusaret.*

Quartum. Quòd variis occasionibus multa ex verbis Libelli retulisset, adeò singulari, expressaque notitia, quæ nisi ab sceleris authore vel participe haberi non posset. Cum alioqui Libellum, vt ipse fatebatur, postquàm àd Tribunal delatus est, nec vidisset ipse, nec legisset.

XVII. Quintum. Nam cum quidam coram prædicto Eremita retulisset, rumorem per vrbem spargi quòd ipse Libellum finxisset, illicò ad obiectam suspicionem expalluit, protinúsque de hac re silentio, & cadente vultu, sermonem ad alia artificiosè transtulit. Subita autem ea vultus immutatio, quasi ab animo non benè sibi conscio, deprehensúmque, scelus timente proficiscens; taciturnitas prætereà ex composito facta, & in re adeò graui inexpiatam relinquens suspicionem, tam vehemens iodicium inducunt, vt per se ipsum, non solùm sufficiet ad capturam, verum etiam ad torturam. *argum text. in l. de minore* 10. *§. plurimum, ff. de quæstionibus*, ibi: *Nam & de sermone, & ex eo, qua quis constantia, qua trepidatione, quid diceret,* &c. *quædam ad illuminandam veritatem, in lucem emergunt.* Et ibidem notat Bartol. *num.* 2. *&* 4. *& in l. si num.* 2 *in fin. ff. eodem* Optimè Menoch. *de præsumptionibus libro primo, quæst.* 89. *num.* 129. vbi ex aliis probat, quòd *tacens, & non respondens ei, qui rumorem spargi asserit, delictum fuisse ab ipso commissum, præsumitur illud commisisse, & indicium ad torturam ex hoc aduersus eum oritur.* Farinac. *d. quæst* 52. *à num.* 40. maximè accedente alio quocumque indicio. Simanchas *d. tit.* 65. *à num.* 31. *&* 33. Didacus à Canter. *in quæst. crim. cap.* 2. *de probat. per testes quæst.* 1 *num.* 20. Sousa *d. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 81. Diana *dict. tract.* 6. *de tortur in Sanct. Offic. resolut.* 15. Binsfeld. *in l. vlt C. d. malefic. indic.* 16. Mart. Delrio *Disqu. Magic. lib.* 5. *sect.* 4. *vers.* 23. *Si quis inimicorum obiectione, vel amicorum admonitione insimulatus taceat, & quasi contemnat, silentioque eludat.* Nam obmutescere, pallere, seu inconstanter loqui, signa euidentia sunt sceleratæ conscientiæ, iuxta illud Sapientis *cap.* 17. *Cùm sit timida nequitia, testimonium dat condemnationis: semper enim præsumit sæua, perturbata conscientia* Prouerb. *cap.* 10. *Pauor. his qui operantur malum.* Et notauit Demosth. *in Orat. de fals. legat. Conscientia scelerum eripit audaciam, linguam reprimit, obturatos angit, silentium imponit.* Cum aliis adducta per Simanch. vbi supra Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *qu.* 89. *an* 71. Farinac. *d. qu.* 52. *n.* 43.

XVIII. Sextum Personæ qualitas. Si enim hac pensata non inuenitor esse bonæ vitæ, ac famæ, non leue aduersus inquisitum, ex hoc indicium desumitur, iuxta text. *in l. de minore* 10. *§. plurimum*, ibi: *Vel enim existimationis quisque in Ciuitate sua est ff de quæstionibus, l. non omnes* 3. *§ a barbaris ff de re militari* Et tradita per Menoch. *d. lib.* 1. *de præsumptionib. quæst.* 89. *num.* 139. Farinac. *de indiciis quæst.* 47. *à num.* 199 Giurba *cons.* 13. *num.* 16. Et non obscurè colligitur ex instruct. Matriten. anni 1561. cap. 18. vbi, quamuis Inquisitores non possint cognoscere de criminibus, quæ manifestam hæresim non sapiunt, etsi alia diuersæ qualitatis accedant, tunc Fisci Præfectum iubet crimina in eum accumulare, vt hæresis crimina aggrauentur, & vt apertissimè constet scelerata eius conscientia, vitæque forma, & inde sumatur indicium, in eo, quod ad res Fidei, de qua agitur, spectat. Et per summariam indagationem, Reum esse hominem prauæ vitæ ac morum, hypocrisi notatum multisque sceleribus adstrictum, fuit deprehensum. Quibus accedebat vitæ ratio ac execratio In huiusmodi enim Eremitis persæpè plurima vitia reperiuntur, sempérque præsumptio illis obstat, quæ excipitur *ex l quidam ignauia* 26. *C. de Decurionibus lib.* 10 & ex D. Hieronymo *epist.* 3 *ad Rustic. Monach* ibi. *Videas nonnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa, à mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire conuiuia* &c *& epist.* 22. *ad Eustochium* de custodi. virgini. multò post medium, vbi tanquam pestes Sanctissimus Doctor consulit exterminandos, ibi. *His igitur quasi quibusdam pestibus exterminatis, veniamus ad eos*, de quibus vide Iuuenal. *satyra* 6. *in princip.* Iulium Firmic. *lib.* 8. *cap.* 6. ibi: *Aliud ex fronte polli centur, aliud latenter in moribus celant: sunt enim austera facie, prolixa barba, obstinata fronte*, &c. Exornat D.D. Franciscus de Amaya *in dict. l. quidam ignauia, num.* 11. *& sequentibus.* Et omnes ferè testes tanquam exploratum habebant, ab eo fixum fuisse Libellum, ad pietatis incrementum erga Virginem *del Triumpho*, eleemosynarúmque accessionem faciendam, exindeque ad maius ipsius Eremitæ lucrum. Quod videtur confirmari ex eiusdem Libelli verbis, quæ præcipuè in dictam *del Triumpho* Imaginem dirigebantur.

XX Septimum, ac vltimum indicium conficiebant constantes vulgi rumores. Omnes enim, aut occulto quodam veritatis genio quasi diu nitus inspirato ducti, aut Eremitæ indole ac moribus ritè perpensis, clamabant, nefandum hoc scelus à nullo alio admitti potuisse. Atqui rumores maximum indicium præstant, sufficiens non solùm ad inquirendum, & in carcerem detrudendum, vt inquit Cinus *in l. nullus, num.* 3. *C. de exhibendis reis.* Bald. *cons.* 364 *n.* 6. *lib.* 3. Crauet. *cons.* 42 *n.* 6. & post alios Mascard. *concl.* 714 *n.* 10. Clarus *in §. fin. quæst.* 6. Farinac. *qu.* 47. *n.* 39 & in nostris terminis Mart. Delrio *lib.* 5. *Disquisit. Magic. in* 2. *append. quæst.* 7. *in princ.* sed etiam ad torturam, iuxta text. *in l. de minore* 10. *§. plurimum, ff. de quæstionib. l.* 3. *§. eiusd ff de testibus:* & vtrobique notat Glossa, & communiter DD. & expressè probat *l.* 3. *titul.* 30 *part* 7. vbi notat Greg. *glos.* 1. Ant. Gom. *tom* 3 *c.* 13. *n.* 10. Maximè, si vt in præsenti fama est vehemens. Iason *in l. admonendi, num.* 205. *ff. de iure iur.* Felin. *in c. veniens, num.* 15. *de testibus.* Clarus *in §. fin quæst.* 21. Franciscus Viuius *decis.* 333. *num.* 2. Peguer. *decis.* 17. *num.* 16. Menoch *lib.* 1. *de præsumpt quæst.* 89 *num.* 52. Farinac *de indic. & tortur. quæst.* 47. *num.* 28. Mart. Giurba *cons.* 13. *num.* 18. *circa finem.* Et ex nostris Peña 3. *part. Directt commen.* 110. Sousa *in Aphorism. Inquis. dict. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 59. Mart. Delrio *lib.* 5. *Disquisit. Magic. sect.* 3. *colum* 5. vers. *Nam fama vehemens.* Castro Palao *tom.* 2. *oper. moral. tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *n.* 9. Diana *d. tract.* 6. *de tortur. in Sanct. Offic. resolut.* 13. Paramo *de Origine Inquisitionis lib.* 3. *quæst.* 6. *n.* 41. Trullench. *lib.* 8. *in exposit Decalogi, c.* 1. *dubio* 17. *ex num.* 1.

XXI. Vel si sumus in delicto difficilis probationis, Menoch. *dict. lib.* 1 *q.* 89. *n.* 14. Farinac. *d. q.* 47. *num.* 11. Azeued. *n. l.* 3. *num* 85. *&* 86. Zeuallos

comm.quæst.302.num.10 Mar. Giurba cons.13.n.18. & cons.43.n.19.& cons. 87.n.21.& 25. circa finem. Vel si alia accesserint adminicula, Bald. cons.364. n.6.lib 3.Farinac dict.quæst.47.n.17.28.& 55.Azeued. dict.n 86.Petr. Caual crimin. resolut.casu 200. num. 134 Mar.Giurb dict cons.13.num.18.& cons 43 n.18. & cons.87 n.21. & 25.Et in nostra specie Scaccia de iudiciis lib.1.cap.95.n.1.vers.Si sumus in crimine hæresis Canter. in quæstionibus crim. c.2. de probat. per test.quæst. num.5.Peña, Ant.à Fonseca, & Ferdin. à Castro Palao vbi proximè, Mart. Delrio dict.l.5.in append.2.quæst.7.Diana de resolut.13. His igitur indiciis, iustè quidem reum in carcerem detrudi iussum est, si quidem sufficerent ad condemnandum. Licèt enim in crimine hæresis, vt quis pœnæ ordinariæ addicatur, plena, & concludens requiratur probatio, cap. literas de præsumpt. ibi: Quocirca mandamus, quatenus eum propter solam suspicionem, quamuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari Albert. in Rubr.C.de hæret num.10.Rojas in tract.de hæreticis, quæst.2.assert.6.num. 105.& sequentibus. Simancas de Cathol institut.titul 50.à n 21.& tit 51. à num 2. & in Enchirid.titul. 14 n 1. Farinac. de hæresi quæst. 187.§.1.à n.1.vsque ad 8.Peñ.2.p.direc.com.80.Ant. à Sousa lib.2.Aphorism.cap. 5 à n. 8. Decian. tract. crimin.lib.5.cap.35.n.20.Param.de orig Inquis. lib.1. quæst.6 à n.86.Diana tom.4.tr.8. de officio & potest. Inquisit resolut.36.Castro Palao tom.1.oper.moral tr. 4.disput.8.punct.10.n.1.Indicia tamen, & præsumptiones sufficiunt ad condemnandum in pœnam extraordinariam, & purgationem, seu abiuratio nem indicendam, cap. accusatus 8.in princip. cap. vt officium 11 ibi Necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos, iuxta sanctiones Canonicas (hominum metu, diuinoque timore postposito procedatis, &c.cap.de hæretic.lib.6.cap ad abolendam 9.§.qui verò, cap. excommunicamus 13.§. adiicimus, & §. qui autem, eadem tit.in Decretal.Instruc. Matritens.ann. 1561 cap.46.& 47.Simancas d.titul.50.à n.21 & titul 51.n.12.Gundis à Villadieg.in tr.de hæretic quæst. 13.n.21.& 22.Albertin.in tract. de agnoscend.assert. quæst.34.n 56 & sequentibus, Peña d. part.2. com. 80.vers.Sed hanc sententiam, Rojas d p. 2.n.304. & sequentibus. Farinac. d.quæst.187.num.9.Paramo d.l. 3.quæst 6.n.90.Sousa dict.cap.5.n.11.Diana d.resolut. 36.Castro Palao d.punct.10 n 1.Trulleneh lib.8 Decalogi, cap 1.dub 21.num.15.Vel ad torturam inferendam, dummodò indicia magna, & vrgentia sint, d.Instruct.Matrit.cap.48.Simancas de Catholic institut.titul.65.per totum, & in Enchirid. titul. 52.à n.5. Eymeric.in direct.p.3.qu 61.vbi Peña com. 110.& pluribus adductis à Farinac. de hæres.quæst. 185.à num 140. Mart. Delrio d lib. 5. disquisit. sect. 3.& 4.Anton.à Sousa lib. 2.cap.39. à num.6. Diana tom.4.tr.6.de tortur in S.Officio, resol.1.& 2. Castro Palao dict.disp.8 punct 9.à n.2.

XXII. Si verò hæc indicia suis ponderib. examinata ad torturam, vel pœna extraordinaria damnandum, sint idonea, erunt ad capturam aptiora, tanquam actus minùs nocens. Vt animaduertit Rojas de hæreticis, p.2.assert.1.n.14.& sequentib. & post Brun.Bosius, & Farinac. Eleganter Mart.Delrio d.lib.5.disquisit. Mag sect.1.in princip.ibi: Constat eò clariora, & vero similiora, & propinquiora requiri indicia, quo actus iudicialis maioris præiudicij fuerit reo; vt ad condemnationem, quàm ad torturam, ad torturam quàm ad capturam; ad capturam, quàm ad inquisitionem.Hoc suadet naturalis ratio,& æquitas,& receptum est cõmuni consuetudine.

XXIII. Vnde non sunt audiendi Simancas Enchirid.tit.25 à n.2.Paramo lib.1.de orig.Inquisit. q.9. num.32.qui plus quàm semiplenam probationem ad incarcerandum requirunt.Nam, si semiplena probatio,vel indicia,& præsumptiones ad torquendum in crimine hæresis sufficiunt: Instruct.Matritens. anni 1561. cap.46. ibi. Quando està semiplenamente prouado el delito, ò ay tales indicios contra el Reo, &c.iuncto cap.48.Instruct. Hispal anni 1584 cap 15. in princip. Minor probatio, & leuiora indicia sufficere debent ad incarcerationem cùm minoris præiudicij, & infamiæ sit, vt supra diximus.

XXIV Quare certissimum est,& indubitatum,in hoc crimine, vt ad incarcerationem deueniatur, plenam probationem non esse necessariam, vt colligitur ex Instruct. Vallis ol.1.anni 1488.cap. 3. ibi: Quo se detengan(Rei scilicet in carcere)à causa de no auer entera prouança.Imò nec semiplenam, ex suprà adductis, sed indicia, & præsumptiones sufficere.Instruct Matrit.anni 1561 cap.4.vbi si testificatio ad capturam non est sufficiens, iubetur, ne in Reum vlla indagatio fiat sed vt noua indicia, & probatio superueniant, expectetur, His verbis clarè supponens, ad incarcerationem, indicia sufficere, vt testantur Eymeric.in Direct part.3.rubric de forma examinandi test.n.73 & ibi Peña comm.17.litera E. vers Ego in hoc articulo, cum sequentibus. Idem Peña part. 3 comm.108.§ postremo. & comm. 42. §.verumtamen.Eruditè Sigism.Scacc. lib. 1.de indic. cap.44.n.1. & sequentib Canter.in quæstionibus crimin.cap 1.de probat.per testes, quæst. 1.n.60. Marc. Ant G m.in praxi Archiepiscopali, cap 68. num.1. Rojas d.part.1.assert.1.n.21.& pluribus sequent. Farina d quæst.185.§.1.n.7.Sousa lib 2.Aphoris Inquisit. c 2 n.5.& 10 Diana tom. 4.tr.8. de offic. & potest.Inquisit.resol. 11. Castro Palao d.tra. 4.disp. 8. punct.4.n.3.Matt. Delrio d lib.5.sect.3.vers. Ad assumendas.

XXV. In hoc enim sensu accipiendæ sunt Instructiones Hispalensis anni 1484.c.11.ibi; Despues que precedente legitima informacion para, lo prender, fuere preso:Et Abulensis anni 1498 cap.3 ibi: Item que los Inquisidores tengan tiento en el prender, y no prendan a ninguno sin tener suficiente prouança para ello Nam hoc non de plena, sed de præsumptiua probatione intelligendum est; quæ ad actum incarcerationis, vt iam diximus, sufficiens iudicatur.Sicut etiam accipiuntur verba textua in l nullus 2.C.de exhibendis reis Nam licet ibi dicatur:Nullus in carcere priùs quàm conuincatur, omnino vinciatur:Non tamen requiritur, quòd plena probatione reus conuincatur; sed quali quali præsumptione, vt ibidem Accursius glos. 1. & cæteri Doctores communiter notant. Farinac.tom.1.tit. de carcere, & carcerat.q.27 n.117.cum sequent.

XXVI Quamuis enim captura tantum, in caussis Fidei, maiorem infamiæ notam inurat, quàm in aliis condemnatio, in captura tamen debet procedi magna omnium concordia, consiliique maturitate, vt præcipit Instructio Abulensis anni 1498. c 3.cuius verba numero præcedenti retulimus:vbi enim maius periculum, cautiùs agendum est,cap. vergentis, de hæretic.cap.vt officium §.verum,eodem tit.lib. 6 c.vbi periculum, de electione Ob idque maiora indicia requiruntur, quàm in aliis criminibus, vt prudenter considerarunt Villadieg in tract.de hæret quæst.11. num.4 Simancas de Cathol.Institut. tit. 16.a num 2.Et in Enchirid tit.15. à num. 3. Paramo lib.3.de orig.Inquisit.quæst.9.num.33. Peña in Direct. 3.par comm.17.vers.Dixi verò,Rojas de hæret part.2 assert.1.

assert.1.à num.12.vsque ad 20.Sigisin.Scacc.lib.1.de iudic.cap.44. num.1. Et regula certa tradi non potest, quæ indicia ad capturam sufficient:nam hoc ex arbitrio DD.Inquisitorum pendet, qui inspecta delicti,& personæ qualitate, cæterisque circunstantiis, æstimare debent, an grauia & sufficientia ad capturam sint indicia. Vt ex Vlpiani responso colligitur *in l.1. ff. de custod. & exhibit.reorum*, ibi:*De custodia reorum Proconsul æstimare solet, vtrùm in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fides iussoribus committenda, vel etiam sibi.*Hocque vel pro criminis, quod obiicitur qualitate, vel propter honorem, aut propter amplissimas facultates, vel pro innocentia personæ, vel pro dignitate eius,qui accusatur, facere solet:& notarunt Farinac.*tom.1.quæst.27.n.126.*Salgad *de Reg. protect.part 2.cap.4. num.* 133. Et apertè in nostris terminis sentit Clem.V.in Concilio Vienensi. relato in *Clement.1.§. propter quod. de hæret.*vbi conscientiæ, & arbitrio Episcoporum, Inquisitorum, aut cuiuslibet illorum id reliquit, ibi:*Sic quòd quilibet de prædictis, sine alio citare possit, & arrestare, siue capere, ac tuta custodia mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum, super quo ipsius conscientiam oneramus.*Vmbert.Locat. *in pract.iudicial. Inquisit.verb.captus*, vers. *In criminalibus tamen relinquitur arbitrio iudicis* Rojas *d.part.2 assert. 1. num.* 34.& 35.Scaccia *dict.cap.44.*Paramo *d. quæst. 9.à n.* 33. Martin. Delrio *lib.5.Disquisit. Magic.sect 7. in princip.*vers.*Capi tamen non poterunt.*Et vers. *Quoad personas.*Farinac. *de hæres. quæst.* 181. *n.7. in fin.* Ant à Sousa *lib.2 Aphorism.c.* 26.*n.* 7.Diana *tr.8.de officio, & potest.Inquisit.resolut.*11.*in fi.*vers. *Sed in casu occurrenti.*

XXVII.In nostro verò casu, nulli dubium erit, quin indicia, quæ aduersùs Reum erant, apta, & idonea meritò iudicata fuerint, non solùm ad carceris detrusionem, verùm etiam ad torturam:cùm enim quodlibet eorum non sufficeret, quia vnum indicium, regulariter sufficere non solet, vt pluribus adductis testantur Pena *in direct part.*3.*comm.* 110.Seraph.Freit *in addit.ad tr.de confes.solic. quæst.* 4.*n.*25.Guazin.*tom.2.lib.1.defens.* 30.c. 4 *n.*12. Diana *tr.6. de tort. in S Offic. resolut.* 4 Saltem omnia simul, negari non potest, quin sufficiant, ex latè adductis circa vnumquodque prædictorum indiciorum:nam indicia, licèt imperfectè, & per testes singulares probata, coniunguntur ad Reum conuincendum, si in eundem tendunt finem, *argum. text.in l qui sententiam* 16.ibi:*In vnum conspirantes, concordantéque rei finem*, *C.de pœnis.*Alex.*cons.*-7. *ad fi.volum.*1.Blanc.*de indic.n.*368.Guazin.*d.defens.* 30.*cap.*31.*num* 1.Masc.*cons.* 122. *à num.* 32. Honded *cons.*102.*n.*85.*lib.*1.& *cons.*98.*num.*20. *volum.*2. Matt.Giurb.*cons.*87.*n.*19.Hæc enim est veritatis vis. Nam omne verum vniformiter consonat: &, si hoc non esset certissimum, facilè variaretur, vt inquit Arist.1.*Ethic.cap.*8.ibi:*Vero consonant omnia, falso autem citò dissonat verum.* Seneca epist. 103. ibi: *Veritatis vnanimis, vna facies est; numquam autem falsis constantia est, variantur, & dissident.* D. Hieronymus *in prolog.Osea.*Chrysost. *in Euang. Ioannis, homil.*28.& *homil.*57.

XXVIII.Præsertim in criminibus difficilis probationis, sicut in hoc suprà notabatur, non solùm suapte natura, vt cætera, quæ hæresim sapiunt, vt notarunt Rojas *de hæret.part.2 num.*195. & 296.Simanchas *de Cathol.Inst titul.* 65.*num.*51.ibi: *Et eò magis in hæresi, quo cæteris criminibus, solet esse occultior.*Et *in Enchirid. titul.* 51. *num.* 26. Seraph. Freit *in addit.ad tr.de confess.solicitanti.quæst.* 4 *num.* 29. Delrio *in Disquisit. Mag.lib.5. append.2. quæst.* 22.Diana *tom.4.tr.6.de tortur.in S.Offic. resolut.* 1. Sed etiam quòd commissum fuisset tempore nocturno Glossa Angel.& Cuma *in l. si cum exceptione, § in hac, ff.quod met.caus.*Bald.*cons.*77. *num.*5. *lib.*1. Menoch.*lib.5.præsumpt.* 46. *num.*1. & 2.& *de arbitrar.casu* 116.Azeuedo *cons.*28.*num.*64.Ripa *de nocturno tempore, cap.*33 *num.*15.Mar.Giurba *cons.* 87.*n.*12.Vbi, quòd nox efficit, quòd delictum vix probari possit, illúdque qualificat, & aggrauat. Plura congerit DD.Ioannes Perez de Lara, vir accuratissimè doctus, atque eruditus, & S. Officij Consultor meritissimus, Regiúsque Fiscalis, & Regius Consiliarius(hoc enim nomine Regios Fiscales insigniunt Petr.Greg.*lib.*49. *syntagmat cap.* 7. *num.*6.Anton.Rubeus *cons.*8 *num.*1.)*in allegatione contra D Iuan de Santa Cruz, ex n.*2.

XXIX. Et in criminibus difficilis probationis, non est dubium, quòd leuiora indicia sufficiunt, ex Bald.*in l.quicumque, n.2.& 25.C. de seru. fugit. & in l.3.n.*5 *Cod.de Episc.Aud.* Azeuedo *dict. cons.* 28.*à num.*60.Guazin. *reor defens.*30. *cap.*4. *num.* 9. Decian.*lib.7.crimin.c.* 24. *num.* 10. Matt. Giurba *d. cons.*87.*n.*11. Conferunt, quæ vtiliter, & erudité, vt solet,tradit DD. Christophor. de Moscoso & Corduba, vir equidem omnium dignitatum benemeritus, & in omni literarum genere versatissimus, *en la respuesta del caso sucedido en Palacio el año de* 1636.

XXX. Tale quoque crimen, vt atrocissimum, posset obstringere. In atrocissimis namque minora etiam indicia requiruntur, cùm in illis licitum sit iura transgredi, solemnitates non adhibere;& ordo sit, ordinem non seruare, *c. ad nostram 3. vbi Glossa de iureiurando,cap. euidentia de accusationibus, l.si verò, §.qui pro Rei, ff.qui satisdare cogantur, l.1.*& ibi Bart.*ff de furtis*, Bald.*in l.quid ergo, §.pœna grauior, columna 4.ff.de his qui notantur infamia*, vt obseruauit Innocentius *in cap.1.de constitut.*& post alios Menoch. *de arbitrar.lib.1.quæst.* 84.*à num.*9.Mascard.*conclus.*1391.*à num.*13.Farinac. *de indiciis quæst.*37.*num.*85.& *sequentibus.*Anton. à Sousa *in Aphorism.lib.2.cap.*19.*num.*12.

XXXI. Ob hæc igitur indicia prædictum Eremitam in carcerem abduci, iustissimè imperatum est Cùm verò præcessissent tres ordinariæ monitiones, diuersis diebus factæ,vt de more habetur in S.Officio, & vt constitutum est in Instructionibus Matritens. anni 1561. cap. 15 diligentiæque aliæ ad indagandum fuissent adhibitæ, mox ac, comparatione facta aliarum scriptionum dicti Eremitæ cum Libelli characteribus, deprehensum est, literarum genium esse simillimum,ac penè eumdem: eiusdémque proinde manûs, & Authoris: à Sanctæ Inquisitionis Fiscali, vt crimen ei obiiceretur, fuit vocatus: Reóque delatione perlecta statim crimen ingenuè confessus est. Profundáque sui sceleris pœnitentia repentè concussus, cœpit altiùs vitæ suæ cursum, & rationem repetere, ac exponens,se grauissimæ cuiusdam Religionis ac familiæ religiosum esse, laïcum & Professum: ob discordias tamen, & simultates in ea contractas, fugam fecisse, & Religionem aliquot antè annos deseruisse: Ac quia, dimisso licet habitu, pietatis ac Religionis studium in eo non perierat, in Hierosolymam se contulisse, ibique sancta inuisisse loca: vbi, in Deiparam præsertim æstuante affectu, quasi in deuotionis monimentum sacras quasdam suis brachiis nota

notas impressetat. In dextro quidem Cruces quasdam Hierosolymitanis simillimas: nec non S & claui signum, instar stigmatici serui. Postea D P. Deinde, *Concepcion*; & has literas D. M. S. A. T. cum apice *supra*. Quibus significari videbatur, *Esclauo de la purissima Concepcion de Maria Santissima*. Demum legebantur hi numeri, 1636. vt inustionis antiquitas constaret. Sinistro brachio inscripti erant hi characteres, I. N. R. I. & deinde, *sea con migo*. Addit, è Hierosolymis in inferiorem Pannoniam fuisse dilapsum: & in Viena vrbe templum Virgini *de la Concepcion* dicatum construxisse. Demum in Granatensem hanc vrbem rediisse, vbi se, suámque operam Virgini *del Triumpho*, eiúsque cultui curando consecrauerat. Cùm autem animaduertisset, de absoluendo ædificio non agi, (desunt enim noui adhuc crates ferrei ad arcendum longinquiùs ingressum; nouáque hastilia ad sustinendas lucernas in Virginis cultum integris semper noctibus ardentes) tepeféque fidelium deuotionem, nec augeri iis quibus par foret incrementis: Ac licèt Iudices Sæcularem, & Ecclesiasticum monuisset de miraculo à Sanctissima Virgine patrato, cuius ope puer quadrigæ rotis protritus iuxta Virginem *del Triumpho*, incolumis, ac illæsus euaserat; nunquam tamen illius verbis fidem fuisse adhibitam, nec vllum crediti miraculi argumentum enituisse: His (inquiebat) omnibus fuisse permotum, vt facti illius loci cultum, ac venerationem curaret augeri: eóque consilio Libellum figere statuisse, multis aduersùs Deiparam conuiciis, ac contumeliis plenum, quæ potissimè in Virginem *del Triumpho* dirigerentur. Vt verò sceletis suspicionem à se auerteret, & in aliquem Iudaici sanguinis coniiceret (in quos pronior est suspicio) Mosaycæ legis commendationem & Christianæ abiuratione in Libello scripsisse. Ac ne demum Lusitanus aliquis putaretur fuisse criminis author, ob idque eius nationis homines à cæteris malè haberentur, addidisse Caluinisticæ Sectæ commendationem: In idque consilij, Dæmonis, vt iam tunc putabat, astu fuisse deductum. Existimabat enim, eo medio compendiosiùs consecuturum, vt ad expiãdum Libelli nefas, Populi deuotio feruidiùs concitaretur; & in Virginis honorem augustissimæ solenitates, & omni pompa ac magnificentia plenæ instituerentur, & celebrarentur; inceptum absolueretur ædificium, veneratio ac cultus augeretur, facer demum ille locus & ciuitatis huius, & vicinorum oppidorum cõfluxu frequentissimus ac celeberrimus fieret. Abfuisse itaq; tantùm, vt animus ipsi fuerit hæreticalis prædictum Libellum figendo, errorésve in eo contentos crediderit; vt potiùs, contrariis omnino votis, maiorem Virginis honorem, & cultum hinc augendum semper intenderit, tanquam vir erga Deiparam fidelis, tanquam Christianus etiam, & Catholicus, piisque & Catholicis Parentibus natus.

XXXII. Hac confessione facta, causáque fulminata, atque conclusa, ad eius terminationem, duo dubia præcipua se se obtulerunt. Primum, Vtrùm Reus deberet torqueri, pro complicibus habendis, vel saltem super intentionem, quam dicto Libello figendo, eiúsque verbis scribendis negabat habuisse. Secundum: qua pœna dignus esset, cùm ad terminationem in principali deueniretur: Vtrùm relaxandus, an pœna extraordinaria plectendus?

DVBIVM. I.

XXXIII. IN primo dubio. Si Reus deberet torqueri: quòd in criminibus hæresis, & contra Fidem, de se confessus, potest de sociis interrogari, vt talia delicta ob communem omnium salutem extirpentur. Ad textum *in cap. in Fidei fauorem, de hæret. lib. 6. cap. literas, de præsumpt. l. quicumque 9. Cod. de Maleficis, & Mathemat. ibi: Ne facinoris socios publicaret.* Salicetus *in l. quoniam liberi num. 1. Cod. de testibus* Peguer. *decis. 1. num. 13.* Paramo *de origine Inquisit. lib. 3. q. 9. à num. 182.* Farinac. *de indic. & tortur. quæst. 43. num. 8.* Simanch. *de Cathol. institut. titul. 44. de ordine proced. num. 27. & 28.* Mart. Delrio *lib. 5. Disquisit. Magic. sect. 3. in 2. indic.* Tiber. Decian. *lib. 5. tract. crimin. cap. 36. num. 19.* Quinimo licèt non interrogetur, tenetur socios propalare, iuxta illud Deuteronomij cap. 13. ibi: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens: eamus, & seruiamus Dijs alienis, quos ignoras tu, & patres tui cunctarum in circuitu gentium, quæ iuxtà vel procul sunt, ab initio vsque ad finem terræ; non acquiescas ei, neque audias, neque parcat ei oculus tuus, vt misereris, & occultes eum.* Et Deuteronomij cap. 17. Hieronym. in Iob. cap. 15. in hæc verba: *Sapientes illi in Christo sunt, qui satisfactione pœnitentiæ, peccata sua, vel errores hæreseos, conuertendo se ad Deum, fideliter confitentur, & authores vel criminum suorum, vel dogmatum, manifestant.* Sanctus Thomas 2. 2. q. 33. & q. 70. Sotus *de detegend. secret. 2. memb. quæst.* 4. Albert. *lib. de secret. num.* 82. Alphonsus à Castro *lib. de iust. hæret. punit. cap.* 25. Simanchas *de Cathol. institut. titul. 13. num. 21. & titul. 19. à num. 1.* Paramo *lib. 3. dict. quæst. 9. à num.* 182. Hæc enim crimina sæpiùs cum complicibus perpetrantur, ideóque non solùm potest interrogari, & inquiri, ad ea patefacienda, sed per præsumptionem, quæ remanet, complices semper fuisse, Rei non iudicantur plenè confessi, & pœnitentes, nisi detegantur. Vt sentit D. August. Deut. epist. 64. ibi: *Hæretico petenti pœnitentiæ locum, tunc credatur, si & alios, quos illic nouit esse manifestauerit nobis.* Et solum per hanc præsumptionem, contra eos ad torturam potest procedi ad complices detegendos, vt testatur Vmbertus Locat. *in iudicial. Inquisit. verb. Hæreticus, num. 45. & verb. indicium, num. 33. & verb. Inquisitio num. 1.* Et post iudicialem inquisitionem inter decreta Congregationum, in vltimo decreto referens decretum Pauli IV. & Pij V. vbi arbitrio Iudicum remittitur tortura reorum confessorum, & conuictorum de hæresi pro vlteriori veritate habenda, & pro complicibus. Diana *part. 4. tractat. 6. de tortur. in Sancto Officio, resolutione 27.* versiculo *Notandum est, in fine,* Sanchez *lib. 6. consil. capit. 3. dub. 22.*

XXXIV. Tum quia saltem, cùm maxima sunt indicia, aut semiplena probatio adest, crimen cum complicibus fuisse commissum, pro eis habendis tortura inferri debet. Vt colligitur ex Instruct. Matrit. *anni* 1561. *num.* 45. ibi *Si el Reo estuuiere negatiuo, y està testificado de si de otros complices: y dado caso que aya de ser relaxado, podrà ser puesto à question de tormento.* In caput alienum tradit Simanchas *de Cathol. institution. titul. 65. de torment. num. 59. & 60.* Et *in Enchirid. violata Religionis, titul. 52. num. 30. & 31.* Zanchin. *in tractat. de hæret. cap. 9. versic. Et hoc casu.* Et ibi Campe. Paramo *dict. lib. 3. quæst. 9. num.* 184. & aliis adductis à Farinac. *de hæresi, quæst. 185. §. 8. num.* 133. Cantera *in quæst crimin. rubric. de quæst. tangent.*

gent.probat.quæst.2.de probat per testes.§. 2. de indiciis sufficient.ad tortur.num.52.& alios referens Diana *d resol.27.*vers. *Notandum est tamen.* Castro Palao *tom 1.oper.moral.tract 4. disp.8.punct.9.n. 19.*Et in nostro casu sex testes erant, qui eadem nocte Feriæ Quintæ audiuisse deposuerunt hominum strepitum & clamores, per vrbis vias Mosaycam legem extollentium: quod non solùm erat sufficiens ad semiplenam, sed etiam probatio conclu dens videbatur, Reum ab aliis fuisse consocis tum, & alios quamplures in hoc crimine interuenisse.

XXXV. Tum denique, quia confessus Libellum scripsisse, atque fixisse, animumque hæreticalem denegans, iam quòd tanquam negatiuus non deberet relaxari, de quo infrà latiùs agetur, saltem videtur super intentionem torquendus, vt animaduertunt Rojas *de hæret.part.1. à num.302.& 306.*Cantera *in quæst.crimin.rubric.de hæret. cap. 1. dub.6.num 69.*Peña *in Direct Inquisit. parte 2. comment.57.§.Quod si non compareant sponte.* Simanch. *de Cathol.instit.tit.65.num.52.*Farinac.*de hæres.quæst. 169.num. 55.*vers. *Vide tamen, & n.57 cum sequentibus.* Anton.à Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib. 1. cap. 23.num.* o.Diana *tract.7.de pœn delict.resolut.*34.ob doli, ac prauæ intentionis præsumptionem, quæ in criminibus remanet;alio enim modo, facillimè Rei liberarentur, dicentes, crimen perpetrasse absque animo delinquendi, iuxta text. *in l. si non conuitij, C. de iniuriis. & in c.1. de præsumpt.* ibi: *Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem, ita vir fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus, dicit ludens feci.*

XXXVI. Sed his non obstantibus, contrarium visum fuit. Primò: Nam verùm procedi debeat ad torturam, & an sufficiant indicia, vel non, est materia Iudicibus arbitraria: omne enim illud Iudicium arbitrio dependet, qui crimine, & circumstantiis animaduersis, prudenter, quid intersit sunt arbitraturi; argum.tex.*in l.de minore §. plurimum, ff. de quæst.*cùm late adductis per Farinacium *de indic. & tortur.quæst.37.à num 192.* & in crimine hæresis probant Rojas *in tract de hæret.part.2.num. 191,* Decian.*lib.5.tract.crimin.cap.35. n.10. post medium.* Peña *in Direct.p.3.commen.39.litera D.& quæst. 61. comment.110.*Farinac.*de hæres.quæst. 185. num. 141.* Anton.à Sousa *in Aphorism lib 2. cap.19. num. 6.* Diana *tract. 6. de tortur.in S. Offic. resol.* 2. Quod etiam procedit in tortura pro complicibus adhibenda. Vt expressè Summus Pontifex Pius V. die 21. Iulij anno 1569.decreuit, cuius decreti verba refert Diana *dict.tract 6.de tortur.in S.Officio, resol* 27.Seraph Freit.*in addition.ad tract.de confess.solicit.q. 22. num.28.*

XXXVII. Perpensis ergo Rei confessione, & casus circunstantiis, vnanimiter omnes iudices pro comperto habuerunt, Reum, tantùm, & sine vllius ope, vel interuentu, crimen commisisse.

XXXVIII. Secundò: non enim potest negari, quin crimen, omnèsque eius circunstantias palàm, & non inuitus confessus, vt iste Reus; complices quoque, si fuissent, aperiret. Hæc est præsumptio naturali ratione dictata, vt animaduertit Simanchas in *Enchirid.tit.52.n.* 31.ibi: *Naturaliter ratio nobis suadet, quòd qui contra se confessus est, contra alios multo magis confiteretur, si esset memor.* Rojas *de hæret p.2 à n.243.*Et cùm pro certo haberetur, vt habebatur, Reum tantùm, nullo interueniente, hoc crimen patrasse, torqueri non esset consonum: potiùs occasio præbebatur, vt ob torturæ metum, vel punitionis motam consequendam, in aliquem innocentem culpam coniiceret, ac fortè illustrem, vt alij indicauerunt. Quod in causis Fidei, magis quam in aliis debet præcaueri, ob cuiuscumque processus Inquisitionis infamiam, vt superiùs diximus. Hócque perpendens Instructio Matrit. præcepit *anno 1561.c.45.* vt magna circumspectione procedatur in tortura ad consocios, ibi: *Deven mucho considerar los Inquisidores, quando deba darse el dicho tormento.*

XXXIX. Sex enim testibus in illa nocte Mosaycæ legis acclamationem audiuisse deponentibus, fides non erat adhibenda, quòd essent singulares nonnulli, qui apti esse non poterant, vt indicium, quod deducebatur ex dicta acclamatione, legitimè probatum iudicaretur & ad torturam deueniretur. *Glos.in l.vltima, C.famil Erciscund.* Bart.& alij *in l.fin.ff.de quæst.*Farinac *de indic. & tortur. quæst.37. num.13.& sequentibus.* Et in puncto Simanchas *de Cathol.institut.tit 65.num.14.*& in *Enchirid. tit.62. num.6.*Rojas *de hæret part.2.num 189.* Franci c.Peña *in Direct.part.3.quæst 61. comment.110.§. nam indicia.* Decianus *lib 5.tract.crimin.cap.36.num.3.* Farinac.*de hæres.qu.185.num.145.*Ant.a Sousa *in Aphorism.lib.2.c.39.n.15.* Diana *d.tract.6.de tortur in Sancto Offic.resol.3.*Et quamuis illorum quatuor essent contestes, duo ex quolibet actu inter se diuersè deponebant, tam verbis, quam aliis circumstantiis & deponentes, vt deponebant, de eodem tempore, & actu, quæcumque diuersitas, vel variatio, quamuis in forma verborum, aut etiam in aliis susp. ctos valde reddebat, ex tradit.per Ant.de Butrio *in cap nihil, de verb signific.* Iason.*in l.2.n.18. C.de bonor.posse.secundum tabul.* Petra *de fideicomm. q.12.num.189.& sequent.*Rojas *de hæret.p.2.n.199.* Albertin.*in cap.1.de hæret.lib.6 quæst. 16.n.42. & in tract.de agnoscend.assertionib.q.34.n.46. & q.35.n. 7. & 8.*Peña *in Direct.3.part.quæst.52.comm.110.*

XL. Sed quod depositionem eorum infirmam præcipuè, suspectámque reddebat, erat ipsa rei inuerisimilitudo. Asserabant quippe per publicas vrbis vias prædictam Mosaycæ legis acclamationem audiuisse, quorundamque hominum turbam in domorum ianuas, ac fenestras lapides cum strepitu, & vociferatione iaculantium. Sed neque facti hora certò constabat; alius enim ex testibus, decima hora ante mediam noctem, cùm de Cathedrali Ecclesia exiret, alij prima, vel tertia post mediam eamdem noctem, prædictum strepitum, clamorésque audiuisse deponebant. Horum autem omnium fides erat difficillima. Videbatur enim supra omnem ausum, vt in frequentissima vrbe, ea præsertim nocte, qua fidelium agmina ferè turmatim vias implent, templa deuotè obeundo: vbi Regia etiam Cancellaria assistit, tótque Iustitiæ Ministri vrbem nocte illa de more lustrant; per vias etiam Ecclesiis proximores, in quibus copiosior confluere solet fidelium turba; Mosaycam legem contentis vocibus, etiam audacissimi, acclamarent. Iactus prætereà lapidum, strepitus, risus, effusi cachinni, inconditique alij clamores, ad prodendum scelus idonei, fidem etiam rei vehementer extenuabant: cùm potiùs vereri deberent, ne deprehenderentur. Accedebat, si res cum tanto strepitu, vt dicebatur, fuisset à scelestis peracta, non à paucissimis iis, qui illam deponebant, sed à quamplurimis aliis fuisset audita. Hæc abundè supererant, vt fides deponentibus denegaretur, & de falso suspecti manerent, vt in simili animaduertunt Bart. *in l admonendi, num. 37. ff. de iureiurand.* Bald. *in l. bona fi-*

dei

dei 6.Cod.de bon. credit.Franc.Aretin. conf.13.num. 11.vers.Præterea cum in matrimonio conf. 82. num. 1. Menoch.conf. 207. à num.35. lib 3. Crauetta, conf. 834.num.3.volum.5.Cardin.Tusch.litera P.concl.772. num.3.& post alios Mar. Giurb.conf. 91.n.27. in fine Erudite Petrus Herod.lib.1.rer.iudicat.tit 6.de hæret. cap.4. vbi asserit, testimonium duorum vel trium, non sufficere in eo, quod populo frequenti,actum sit:rationem subiicit his verbis: In tanta enim audientium multitudine non posse tam rara esse testimonia, nisi quia falsa aut suspecta. Qua ratione cùm Ibas Episcopus fuisset accusatus, quòd quædam impiè pronuntiasset, dimissum, & liberatum fuisse testatur, quia tres tantùm testes, in facto publico reperiebantur.Credi enim non poterat, prædictos testes rem adeò grauem statim non euulgaturos, aliisque dicturos;imò & ad Sanctum Tribunal, vti tenebantur, illicò delaturos:quod tamen non præstiterunt, nisi aliquibus diebus elapsis.

XLI.Horum igitur testium depositiones cùm tot, ac tantis viis inuerisimiles manerent,iustè quidem, ob falsi suspicionem, fides eis non fuit habita: Quæ suspicio ex inuerosimilitudine, in eos ferebatur, argumen text.in l.3.§.tu magis, ibi: An ad ea, quæ interrogaueris ex tempore, verosimilia responderint, l.ob carmen, § fin.ff.de testibus.Vbi notat Iacobin. de Sancto Georg.num.1.& sequentib.& num.7. Bosius tit.de oppositione contra testes,num.94.& 96.Tiraquell. in l.si vnquam, C. de reuocand. donat.in præfatione, num.45 & 46.Mascard.concl.1164.à n.1. iunct.num.13.Farinac.de testib.quæst.65.num. 144. & duobus sequentib.cum aliis pluribus congestis eleganter per doctissimum, & omni genere literarum eruditissimum Senatorem Regium DD. Augustinum de Hierro in Allegatione contra D. Iuan de Torres Montes, num.18.& in alias satis erudita contra D.Iuan.de Montemayor, num.80. Cardinal. Tusch.litera L.conclus.14 per tot.vbi num.3.loquitur in causa hæresis, Petr. Herod. rerum iudicat. dict.lib.1.titul.6.de hæret.cap.5. Quamuis essent alij plures: numerus enim, verosimilitudinis defectum non supplet.Hieronymus Gabriel conf.159.num.14. lib.1.Rimin Iun.conf.489. num.6.lib. 5.Mascard. vbi proximè, Farinac.dict.quæst.65. num.147. & quæst. 6: num.310.Et omnes probationes sunt arbitrariæ, dict.l.3.§.tu magis,ff.de testibus, ibi: Sed ex sententia animi tui te æstimare oportere, quid aut credas, aut parùm probatum tibi opineris, l.1.ibi: Facti quæstionem in arbitrio iudicantis esse, ff. ad Senatus Consult. Turpil.Latè Menoch lib.2.de arbitrar. casu 90.per tot. Possunt ergo Iudices fidem non tribuere quamuis testes concludenter deponant, ex doctrina Bart in l. Lucius in fi ff.de his qui notantur infamia; communiter secuta, vt profitentur Felin. in cap.auditis, num.23.in med. de præscript. Decius conf.91.num.1.& conf.105.num.5.Curt.Iun.conf. 17. num.6.in medio.Crauetta conf. 79.num. 22. Francis. Becc.conf.52.num.55.lib.1.Menoch.dict.lib.2 casu 90. num.5.Pinel.in l.2.C.de rescind.vendit 3.part. cap.4. num.44.Seraphin.de priuileg.iuram.priuileg. 38.n. 9. Petr.Surd.decis.105. num. fin. Et nihil est dignius, quod à probationibus dimoueatur, & cui fides non tribuatur, quàm verosimilitudinis defectus, vt animaduertunt Felinus in d.cap.auditis, num.23.ibi:& dictum in l.Latius: Quod quando testes non deponunt verosimile, potest Iudex tis ex causa fidem non adhibere.Curtius Iun.dict conf.17.n.6. ibi: Iusta enim dicitur causa, quando deponunt non verosimilia Crauet. conf.75.n.22.

XLII. Quartò, & vltimò. Quamuis enim cùm factum, aut verba hæreticalia confitentur, & intentio denegatur,suprà citati defendant, ad torturam posse procedi super intentione: hoc limitatur: Primò, cum deficit criminis probatio, saltem considerabilis, præterquàm per confessionem. Tunc namque super eius qualitate tortura inferri non debet, sed extraordinariè Reus puniri, vt plurib. comprobant Ferrar caut.5.per totam.Grammat.vot. 2.n.4.& sequent. Ægidius Bosius tit. de confessis, n. 28.Anton Gabriel lib.7. comm. conclus. 19. n. 16.in princ.Ancat. Regiens.q famil.4.n.4.part.5.Iul. Clar. in pract §.fi.q.15.à n 15.Tribitan.dec..5 n.33.& sequent.lib.2.Bertaxol.conf.27.à n.5.& 8.lib.1.Farinac. tom.3.q.81 à n.137.qui in n.138.inquit, ex contrario maximum inconueniens permittendum:nam si Reus tortus super confessionis qualitate, in ea persisteret vel absoluendus, vel pœna multum minorari deberet:tortura enim, indicia expiata manerent; confessióque cum qualitate foret acceptanda.

XLIII. Altera limitatio est, cùm per circunstantias facti, vel per alias præsumptiones ad persuasionem deuenitur, quòd per diuersam causam, & non per animum hæreticalem, doli scilicet, vel intentionis prauæ, quæ semper crimina consociant, Reus deliquerit.Vt in puncto animaduertunt Ioannes Lop. in alleg hæret. §. 7. post medium, vers. Ad hoc tamen.Vbi quòd præsumptio malæ intentionis tollitur per actus exteros contrarios, & per contrarias præsumptiones. Repert.Inquisit. verb.facto, vers Intentio probatur, & verb.probatio, vers. Intentio probatur, & vers.sequens Simanchas in Enchirid.tit.29.de confessis, n.9. & post alios Farinac. de hæresi. quæst.179.num.62.Antoo à Sousa in Aphorism.Inquisit.lib.1 cap.13 num.13.& cap.16.num. 20. & 21. Animus enim, & intentio, vt res interna, per coniecturas, & indicia probantur. Glossa in l. si margaritam, ff pro socio.Bald.in l.cùm proponas, num.2.C.de bon.auctor iudic. possid. Menoch. lib.5. præsumpt.10.num.15 Mat.Giurb. conf.17. num. 33. Præsumptióque,quæ ex eodem facto, & verborum qualitate deducitur, per alia fortiora superatur, l. Diuus,ff.de restitut.in integrum,l.non solùm, ff.de ritu nuptiar.l.cùm de indebito 25.ff.de probat.l.quidam testamento, ff.de vulgar.cap.tuam de sponsalibus, c. afferte de præsumpt.Menoch.de præsumpt.lib. .q. .o. à n 1.Aretinus conf 12.vol.1.Decius conf 413.num. 2. Alexand.conf.18.num.3.Beroius decis.11 1.n.18.Leon. decis.41. num.9. Fontanella de pact. nuptial. tom. 2. claus.5.gloss. c.part.1.num. 58.60.& 65.Tradit plures referens DD.Ioannes Perez de Lara,numquam satis laudatus, in d.allegat n.37.& sequent. Maximè cùm sint criminis exclusiuæ: istæ enim aliarum concursu anteponuntur. Surd.conf.131.n.55.lib.1.& conf.515.n.5.& 6.lib.4.Farin.tom.3.q.85.n 19. Mar. Giurba conf.51.n.31.

XLIV. Et in hoc casu plurimæ circumstantiæ, & præsumptiones confluebant quæ non solùm suadebant, verùm etiam notoriè fidem faciebant, Reo nullam intentionem hæreticalem fuisse; sed Libellum fixisse, vt Virginis del Triumpho cultus augeretur, quò & ipse ploris æstimaretur, & eleemosynas lucraretur, vt ex infra dicendis clarè apparebit. Hócque concordi suffragio definitum est. Deinde, ad secundum dubium factus transitus, litémque in præcipua re decernendam.

DVBIVM II.

XLV. MAxima erant fundamenta, quæ pro vtraq; parte afferebantur. Vitum Reus relaxari, vel puniri pœna extraordinaria deberet? Itaque terminaön fuit valdè difficilis.

XLVI. Et vt deberet relaxari, Brachio Sæculari tradi, dignúsque esset vltimi supplicij pœna, argumenta, vel fundamenta sequentia ponderabantur.

XLVII. Primum, Reum crimen confessum fuisse. Quo haud dubium videtur, crimen ab eo fuisse commissum, & pœnam condignam imponi deberet. Siquidem facto id manifestante, legis potestate subintrat pœna, & aduersùs eum exercetur. Vt inquit Mattian. *in l.1.ff. ad Turpilian.* ibi: *Sin autem pronunciauit, calumniatus es, condemnauit eum: & quamvis nihil de pœna subiecerit, legis tamen potestas aduersus eum exercebitur.* Ita confessos, quoad iuris interpretationem, pro iudicato habetur *l.1.ff. & C. de confess.* Manein. *de confess. cap.1. num.1.* Cæs. Barc. *decis.141.num.6.* Mat. Giurba *consil. 16. num.2.* Confesso enim crimine, nihil videtur remanere Iudici faciendum, nec etiam sententiam esse necessariam, *ex d. l.1.ff. ad Turpilian.* vbi cum Papiniano his verbis datur ratio. *Nam vt Papinianus respondit, facti quidem quæstio in arbitrio est iudicantis, pœna verò persecutio, non eius voluntati mandatur, sed legis authoritati seruatur.*

XLVIII. Et siquidem in eo Libello, Christi assertoris nostri lex damnabatur; Moysis antiqua & caduca acclamabatur; Deiparæ negabatur Virginitas, aliíque errores, & hæreses promulgabantur; vltimi supplicij pœnam ei imponi debere, quam omni iure hæretici merentur. Deuter. cap.13. & 17. Leuitic. cap.20. Machab. 1. cap.2. Regum 3. cap.18. & 4. cap.11. Et in Euangel. Ioannis cap.15. ibi: *Si quis non manserit in me, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. l. quicumque, §. vos vero*, ibi: *Vltimo supplicio coerceantur, l. Ariani, §. Manichæi, C. de hæret. c. ad abolendam, extrau. eodem tit.* Latè & eleganter Tiber. Decian. *lib.5. tractat. crimin. cap.40. & 42. per tot.* Alphons. à Castro *lib. 2. de iust. hæret. punit. cap.12.* Petr. Gregor. *lib.33. syntagm cap.6. à num.4. & cap.8. num.10.* Simanchas *de Cathol. inst. tit.46 de pæn. à num.42.* Pleoè Farinac. *de hæres. q.189. §.2. per totum.*

XLIX. Secundum. Quòd quamvis nunquam crimen, nec animus delinquendi præsumitur, *ex l. meritò 51. ff. pro socio*: hoc procedit in actibus dubiis, qui in bonam, vel in malam partem possunt interpretari, vt inquit text. *in cap. 2. de regul. iuris*, ibi: *Estote misericordes*, &c. *Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, quàm vt ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Et colligitur ex D. Thom. 1.2. q.18. art.8. & sequentibus, iunctis ab eo traditis 2.2. q.60. art.3. & 4. Abbas *in cap. eum ab omni, num.2. vers. quædam sunt, ext. de vita, & honest. Cleric.* Felin. *in cap. 1. num. 16. in fin. de præsumpt.* Soto *de iust. & iure, lib. 3. quæst. 4. artic. 3. & 4.* Menoch *lib. 5. præsumpt. 2. num. 6. 11. & 12.* Farinac. *in praxi, tom.3. q.105. num.118 & 123.* Sigism. Scacc. *de appellat. q.17 in princ. num.3.*

L. In actibus verò, qui ex sua natura sunt improbi, vt sunt omnia crimina *l. probrum 42. ff. de verb. significat.* semper animus improbus præsumitur, *l. si quis extraneus 21. ff. de acquir. heredit. l.1. §. Diuus*, vers. *& re constituendum, ff. ad leg. Cornel. de sicariis, lib primo, Codic. eodem, l. si non conuitij 5. Cod. de iniuriis, cap.1. de præsumpt.* Nam cùm omne crimen ex natura sua dolum, & fraudem includat, quamquam in nonnullo, ex accidenti abesse, possit euenire; in dubio actus naturæ standum est: *ex reg. text. in l. si vnus 27. §. pactus ne peteret. verb. quid, & in specie dotis, ff. de pactis, l. cùm filius 76.* aliàs *78. §. hæres meus, ff. de legat. 2. cap. ab exordio 3.* ibi: *Extremitatem retraxit ad principium, 35. distinct.* & non accidentibus, quæ non præsumuntur. Glossa *in l. si verò 5. §. qui pro rei qualitate, verb. dubitetur, ff. qui satisdare cogantur.* Alciatus *de præsumpt. reg. 2. in princip.* Menoch. *lib.6. præsumpt. 37. num.13.* Mascard. *concl.1254* Petr. Pech. *in c. semel malus, num.9. de regul. iur. lib.6.*

LI. Itaque in Libello ita execrabili, dolum, & delinquendi animum interuenisse præsumendum est, eiúsque verba scripta, atque fixa fuisse animo, quem eadem patefaciunt, ac demonstrant, siquidem nullus iudicatur loqui id, quod non sentit, vt animaduertit Consultus *in l. Labeo 7. §. Seruius*, ibi: *Equidem non arbitror quemquam dicere, quod non sentiret.* Et inferius: *Cæterum nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitauerit ff. de supellect. legat.* Quia cedit lingua cordi, & sub iugo mentis verba consistunt. Et vt ait Bald. *in cap. mandatum, de rescriptis, n.1.* ibi: *Mens est radix verborum, & eius substantia prima. Nam cor est imperator linguæ, & eam habet sicut mancipium, sub iurisdictione sua; voces denique sunt notæ earum, quæ in anima sunt passionum.* Et vox est instrumentum nostræ voluntatis, & intellectus, & data fuit ad significandum per labia cor, & voluntatem. Et Reum posteà allegare, vel dicere contrarium, fuit potiùs ad excusationē, & non debet attendi. Alio enim modo, nullus esset, qui hac via non conaretur pœnam effugere, text. elegans *in l. inter stipulantem 83. §. Stichum*, ibi: *Alioquin semper negabit Reus se consensisse, ff. de verb. oblig.* Mirabiliter Nicolaus de Lyra *in nota interlineari Prouerb. c.26.* relatus à Viuiano *in rational. ad text. in d. c.1. de præsumpt.* ibi: *in delicto repertus cùm non possit excusare malitiam facti, quæ est patens, negat malitiam intentionis, quæ est latens.* Vnde illa carmina, ad eandem mentem repetita ab Antonio de Butr. & Abb. *n.4. in d. c.1. de præsumpt.*

Si videas ludo; sin autem, furto recludo.

LII. Et quamvis criminis confessio à Reo prolata, hac qualitate esset, cum ea non debet acceptari: Cùm enim in criminibus, vt suprà diximus, iuris præsumptio resistat, confessio potest diuidi qualitatis, & absque ea acceptari, vt probat text. *in libro 1. ibi, qui se probauerit, Codic. ad leg. Cornel. de sicariis, l. si non conuitij 5.* ibi: *Si non conuitij consilio te aliquid iniuriosum dixisse probare potes, Cod. de iniuriis cap. 1. de præsumpt* Bart. *in l. Aurelius, §. idem quæsit. n.2. ff. de liberat. legat.* Bald. *in l. C. de confessis.* Et pluribus adductis à Farinac. *3. tom. q.81. n.110.* Sarmient. *lib.1. selectarum, cap.1. num.11.* Faquine. *lib.1. controu. cap.27.* Latè Anton. Mercad. *controu. iuris, lib.5. cap.6.*

LIII. Tertium fundamentum. Quod nec Ignorantia excusare poterat Reum. Hæc enim quando est iuris, nunquam excusat, *l.9. C. de legibus*, ibi: *Leges sacratissimæ quæ contingunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.* Hocque potiori ratione in criminibus procedit, *l.1 ff. de legibus*, vbi lex definitur, *vt sit delictorum, quæ sponte, vel ignorantia committuntur, coertio*

coertio. Præcipuè cùm criminis prohibitio ex iure naturali, vel diuino procedat, *l. si adulterium cum incestu* 38. §. 1. *ff. ad leg. Iuliam, de adulteriis.* Donel *lib. 1. comment. c.* 22. *verſ. in delictis* Pichard. *in* §. *ita tamen* 1. *num.* 31. & 32. *instit. de vi bonorum raptorum.* Ac præſertim in hæreſis, vel blaſphemiæ crimine, quod noſtræ fidei Catholicæ articulis reſiſtit: hoc enim caſu nunquam ignorantia poteſt excuſationem afferre, *c.* 1. *de Summa Trinitate, c.* 1. *de heret. l.* 1. *tit.* 1. *lib.* 1 *Recopilationis.* Et vltra ordinarios ibi, tradunt Alphonſus à Caſtro *lib.* 1. *de iuſt. hæret. punit. lib.* 1. *c.* 9. Melch. Cano de locis Theologicis *lib.* 12. *c.* 9. Azor *instit. moral. p.* 1. *l.* 1. *c.* 12. & *ſeq.* Et poſt alios Farinac. *de hereſi, q.* 179 §. 3. *n.* 74. D. Franc. Torreblanca *de iure ſpirituali, lib.* 13. *c.* 2. *n.* 33. & 34. Caſtro Palao, 1. *p. tit.* 4. *diſp.* 3. *punct.* 2. *ex num.* 1. *cum ſequentib.*

LIV. Nec minùs poterat iuuari, eò quòd ex crimine nulla damna manaſſent, ſed potiùs totum in maiorem cultum, ac venerationem Virginis Mariæ noſtræ Dominæ ceſſiſſet. In criminibus enim non attenditur bonus, vel prauus euentus, ſed illorum qualitas, delinquendique animus, *l.* 1. §. *Diuus*, *l. Diuus* 14. *ff. ad legem Cornel. de ſiccariis*, *l. ſi ſeruus* 27. §. *etſi puerum* 18. *ff. ad legem Aquiliam, l. deſertorem* 3. §. *in libello*, *ff. de re militari*, *l. finali*, ibi: *Licèt res benè ab eo geſta ſint*, *C. de negot. geſt.* Seneca *lib. declamat.* 20. & *controuerſ.* 6. Exornat latè Tiraquellus *de pœn. temper. cauſ.* 52. Farinac. *in praxi, tom.* 3. *q.* 87. *à n.* 7. Nulla eſt etiam cauſa, quæ in criminibus extrinſecè prauis Reum poſſit excuſare, *l. palam* 43. *ff. de ritu nuptiar. Non eſt ignoſcendum ei mulieri, quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam agit, c. ita* 3. ibi: *Potiùs qualibet mala tolerare decernat, quàm peccato conſentire,* 31. *q.* 5. *c. ſacris* 5. ibi: *Cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere. De his, quæ vi, metúsve cauſ. ſiunt.* Quamuis bono animo fierent: non ſunt enim mala facienda, vt bona veniant, vt inquit D. Paulus *ad Roman. c.* 3. *cap. ſuper eo, de vſuris*, *cap. non magnopere. Ne Cleric. vel Monach.* text. optim. *in cap.* 2. *de ſortileg.* ibi: *Verum licèt hoc ex bono zelo, & ſimplicitate ſe feciſſe proponatur, id tamen grauiſſimum fuit.* Text. etiam *in c.* 2. *verſ. quod enim, de reg. iuris. Quod enim ſcriptum eſt: ex fructib. eorum cognoſcetis eos; de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri, vt ſtuprum, blaſphemia, furta, ebrietas, & ſimilia.* Quibus verbis apertiſſimè probatur, blaſphemiæ delictum, boni animi, vel finis excuſationem non admittere, quia pertinet ad ſpeciem delictorum, quæ intrinſecè mala ſunt, & bono fine licita reddi non poſſunt. Optimè Couarr. *in clement. ſi furioſus*, *de hom.* 2. *p. in initio, n.* 3. & *de ſponſalib.* 2. *p. c.* 3. §. 4. *n.* 11. & 12. & *in reg. peccatum,* 2. *p.* §. 1. *n.* 7.

LV. Quartum: quòd cùm excuſatio à Reo propoſita, propter intentionis defectum, non deberet attendi, eſt tamen neceſſarium, Hæreticum iudicari, eique eiuſmodi pœnas imponi, quæ ſcilicet ſunt mortis, vt ſuperiùs diximus *num.* 48. cum Sæculari brachio tradendo. Et quamuis Hæretici admittantur, & reconcilientur, eis culpam patefacientibus, illiúſque pœnitentibus; iuxta textum *in cap. excommunicamus* 2. *de haret.* & tradita per Farinac. *quaſt.* 193. §. 1. *per tot.* hoc nullatenùs procedit in noſtro caſu. Vt enim hæreticus, verus pœnitens habeatur, neceſſaria eſt omnimoda peccati confeſſio, & veniam non meretur, qui peccatum integrè non agnoſcit, *cap. perfecta pœnitentia* 40. *cum ſequentibus* & *c ſuper*, 49. *de pœnitentia, diſtinct.* 1. *c. fin. de pœnitent. diſtinctione prima. cap. ſuper quibuſdam* 26. *de verb. ſignificat.* Et confitens diminutus, tanquam negatiuus, curiæ Sæculari tradendus eſt. Calderin. *in tract. de hereticis rubric. de mater. proceſſ. num.* 6. Rojas *eodem tract. part.* 1. *à num.* 195. & *part.* 2. *à num.* 236. Simanchas *de Cathol. inſtit. tit.* 48. *n.* 17. & 28. Peña *in Direct.* 2. *part. comm.* 59. verſ. *ex his poſſumus.* Farinac. *de hareſ q.* 196. §. 1. *num.* 17. Anton. à Souſa *in Aphoriſm. lib.* 1. *cap.* 16. *à num.* 4. & *lib.* 2. *cap.* 48. *num.* 11. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *reſol.* 25. Idémque iudicandum eſt de factum hæreticale confitente, intentionémque negante: negat enim partem potiorem, vt verus pœnitens habeatur, vt tradunt Albert. *de agnoſcend. aſſert. q.* 8. *num.* 12. & *quaſt.* 32. *num.* 27. & *quaſt.* 34. *num.* 57. Rojas *de haret. p.* 1. *à num.* 276. & 573. *cum ſequentibus*, Simanchas *Cathol. inſtit tit.* 13. *num.* 16. & *in Enchirid. tit.* 29. *num.* 8. Farinac. *de hereſ. quaſt.* 179. §. 4. *num.* 54. & 58. Torreblanca *de iure ſpirituali lib.* 3. *cap.* 2. *à n.* 31. Diana *p.* 4. *tract.* 7. *reſol.* 34 qui ab hac opinione non diſſentit, quando, vt in præſenti, Reus conuictus erat.

LVI. Quintum. Quod Hæreſiarchæ, & Dogmatiſtæ non reconciliantur, nec ad miſericordiam admittuntur, quamuis eam poſcant, ſed curiæ Sæculari traduntur. Simanch. *Cathol. inſtit. tit.* 47. *n.* 50. & *ſeq.* & *in Enchirid. violata Relig. tit.* 59. *n.* 1. & *ſeq.* Repertor. Inquiſit. *in verb. docere.* Rojas *in tract. de hæret. part.* 2. *n.* 339. & *ſeq. aſſer.* 43. Decian. *in tract crim. lib.* 5. *c.* 53. *n.* 3. *verſ.* 5. &c. Suarez *de fide, diſp.* 23. *ſect.* 2. *num.* 10. Plura tradit amicus noſter, & Collegij noſtri Alumnus, purpureáque Diui Iacobi Cruce inſignitus, DD. Franciſc. Guillen del Aguila, in ſua ſatis erudita Allegatione, quàm de hac re ad lucem emiſit, §. 4. verſ. *Por Dogmatiſta.* Et Reus iſte neceſſariò videtur Hæreſiarcha, atque Dogmatiſta habendus, tanquam author, & ſectator, non ſolùm nouæ opinionis, ſed erroris adeò inauditi inductor, qualis eſt noſtræ Dominæ caſtitatem ac virginitatem abnegare, contra illud Iſaiæ cap. 9. *Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum, ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Matthæi cap. 1. num. 23. *Ecce Virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus.* Et ibi *num.* 21. *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt.* Et Lucæ cap. 1 n. 31. *Ecce concipies in vtero, & paries filium.* Et ibi: *Spiritus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Textus etiam *in cap. Beata Maria*, 3 27. *quaſt.* 2. Cuius optima interpretatio deducitur ex D. Thoma 4. *diſt.* 30. *quaſt.* 2. *art.* 1. *quaſtiuncula* 2. *ad* 3. Suarez 3. *p. quaſt.* 29. *art.* 2 *ſect.* 1. Thom. Sanch. *de Matrimonio lib.* 2. *diſp.* 28. *num.* 4. Baſil. *lib.* 2. *de matrimonij eſſentia, c.* 19. quia non ſolum corporis, ſed etiam mentis fuit vnica ſingularis, & perpetua puritas Sacratiſſimæ Virginis. D. Auguſt. *de Sanct. Virg. c.* 5. ibi: *Sola ergo Maria & corpore & ſpiritu, & Mater & Virgo.*

LVII. Hic eſt vnus ex caſibus, in quo expreſsè per conſtitutionem Pauli IV. editam *anno milleſimo quinegenteſimo quinquageſimo quinto, in ordine quarto, pagina ſeptuageſima vigeſima prima,* Bullarij iubentur Curiæ Sæculari tradi, qui Sanctiſſimæ Noſtræ Dominæ virginitatem abnegarint quamuis poſteà pœnitentiam oſtentent, miſericordiámque efflagitent. De quibus fit mentio ab ingenioſo Doctore Franciſco Guillen. del Aguila dicti

dicti §. 4. vers. *Y no se que aya.* Vt post Sanctarellum *de haeres. cap. 42. dub. vnic. num.* 5. Scortia *in Bulla Bonifac. epist.* 10. *theorem.* 36. Genuens. *in praxi Archiepiscop. cap.* 58. *num.* 7. Zanard. *in Direct. Theol. part.* 1. *prac.* 1. *cap.* 5. *quaest.* 41. tradit Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 24. vers. *notandum est tamen.* Farinac. *de haeres. quaest.* 193. *num.* 39. Sousa *lib.* 2. *Aphorism. cap.* 44. *num.* 6. Cuius constitutionis verba refert Franciscus Peña *in d. rect. p.* 2. *q.* 58. *comment.* 83. vers. *penult. & ves. fin.* Relapsique ficti dicuntur, qui in praedictum errorem incidunt, quia in primo lapsu iubentur tradi Curiae Saeculari, sine spe veniae, ac si verè relapsi essent.

LVIII. Sextum, Quod non solùm fuit Apostata suae Religionis, verùm etiam fidei, quia in totum à fide Catholica deuiauit, & Apostata, nunquam verus poenitens iudicatur: ideaque ad misericordiam non recipitur, sed Curiae Saeculari relaxatur, *l. hi, qui, C. de Apostatis,* ibi: *Sed nec vnquam in statum pristinum reuertentur, nec flagitium horum oblitterabitur.* Rationémque subiicit Imperator his verbis *Lapsis etenim, & errantibus subuenitur; perditis verò, hoc est, S. Baptisma profanantibus, nullo remedio poenitentiae succurritur.* Et ibi notant Gloss. Salycet. & alij. Decian. *lib.* 5. *tr. crimin. c.* 54. *n.* 26. *& c.* 71. *n.* 5. Mascard. *de probat. concl.* 112. *n.* 38. Petr. Greg. *lib.* 33. *syntagm c.* 8. *n.* 18. Conferunt, quae eruditè tradit D.D. Franciscus Guillen del Aguila *d. Allegat.* §. 3. *per totum.*

LIX. Septimum, Quòd cùm in hoc Reo, alia crimina, quam blasphemiae, non perpenderemus; per hoc, capitis poena dignus erat, vt in lege Antiqua statuebatur, Leuitic. cap. 24. ibi: *Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.* Idémque Iure Ciuili fuit statutum *Authent. non lux hom. cont. nat.* §. *quoniam, collat.* 6. Et ibi Gloss. Bartol. Angel. & alij. Decian. *tom.* 2. *tract crimin. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 1. *&* 4. Claud. ad Bertazzol. *consil.* 553. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 375. *num.* 25. Farinac. *in praxi, tomo* 1. *quaest.* 20. *à num.* 2. Praecipuè cùm sint blasphemiae haereticales adeò reiteratae, & aduersùs Virginis Mariae Nostrae Dominae puritatem, ac Virginitatem. Cùm enim blasphemiae sunt adeò enormes, certum est, pro eis debere capitis poenam imponi; argum. text. *in l. vnica, C. nemin. lice signa salua.* vbi Glossa *verb. grauissimum,* exponit, id est, *poenam mortis.* Et tradunt Ancharran. *cons.* 15. *per totum.* Cassan. *consil.* 1. *num.* 69. Boërius *decis.* 301. *à num.* 16. Franciscus Marc. *decis.* 509. *in fin part.* 1 Farinac. plures referens *dict. quaest.* 20. *num.* 68. Tiber. Decian. *lib.* 6. *tract. crimin. cap.* 6. *num.* 5. *&* 7. Vbi ex Grammat. refert, quòd etiam hodie posset imponi poena mortis, attenta qualitate blasphemiae, si esset enormissima, & horrenda, & attenta pessima qualitate blasphemantis. Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. casu* 376. *num.* 4. Vincent. de Franchis *decis.* 504. *per tot.* Vbi plures referunt addentes, Petr. Cauall. *resol. crimin. casu* 91. *per tot.* Pantoi. de Ayal. *in l. fin. C. de aleator. fol.* 138. *num.* 12. *&* 13. Ioann. Gutierr. *in prax. crimin. quaest.* 75. *per totam.* Quod procedit etiam in Sancti Officij Tribunali: in eo enim non etiam ad misericordiam sunt admittendi, quamuis illam efflagitent, qui eiusmodi blasphemias perpetrauerint, sed curiae Saeculari sunt tradendi. Docet Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2 *capite quadragesimo secundo, num.* 16. *&* 17. Farinac. *de haeresi, quaest.* 181. *num.* 44. Diana, *parte quarta, tractat.* 7. *resol.* 9 *in fin.*

LX. Octauum: quòd cùm nihil aliud concurreret, quàm Libellus famosus, hac de causa capitis poena erat dignus, *ex l. vnica, C. famos. Libell. l. lex Cornelia,* § *fin. ff. de iniuriis, l.* 3. *&* 20 *tit.* 9 *part.* 7. Ludouic. Peguer. *decis.* 77. Farinac. *quaest.* 105. *à num.* 241. *& cons.* 30. *à num.* 1. *lib.* 1. Hieronym. Bucar *de differ. inter Iudic. ciuil. & crimin. differ.* 50. Et tradit maxima cum eruditione DD. Franciscus Guillen del Aguila, *dict. allegatione,* §. 2. *versic. Por disposiciones ciuiles.* Et vers. *Pero concedamos, cum sequenti* Praecipuè cùm Libellus graues iniurias, & opprobria in aliquam magnae qualitatis personam continet: nam si facti, & personarum qualitas expostulat, vltimo supplicio author Libelli afficiendus est, teste Petro Plaza *in epitome delictor. cap.* 3. *num.* 2. *& sequentib.* Farinac. *dict. cons.* 30. *num.* 25. Et in nullo alio casu potuit hoc aequiùs practicari, quàm in nostro, propter iniuriarum, atque opprobriorum in nostram veram Legem atque in Virginis Sanctissimae puritatem, & Virginitatem, prolatorum grauitatem, & propter Libelli ad valuas huius Ciuitatis Senatûs infixionem, qui est locus Vrbis frequentior: circunstantia crimen qualificans. Ea verò tantùm sufficeret, vt capitis poena imponeretur, vt in terminis notauit Angelus *in l. lex Cornelia,* §. *si quis Libellum, n.* 3. *ff. de iniuriis, & in l. vnic. C. de famos. Libell.* Farinac. *d. consil.* 30. *n.* 26. *& in praxi tom.* 3. *q.* 105. *n.* 477. *&* 478. Quod si Libellus similes iniurias continens, laesae Maiestatis crimen appellaretur, si in Principem dirigeretur, ex Glos. *in l. vni, verb. contemnendum, C. si quis Imperat maledixerit.* quam ibi sequuntur Ioann. Fabrus, & Salicetus, Glossa etiam *in l. famosum, verb. parendum est, ff. ad leg. Iul. maiest.* & ibi Angel. *n.* 5. *l.* 4. *tit.* 13. *p.* 2. *l.* 11. *tit.* 26. *lib.* 8. *Recopil.* Ioan. Gutier. *in praxi crimin q.* 73. *à n.* 6. *& q.* 74. *à num.* 2. Et vltimi supplicij poena puniretur, vt post alios contendit Petr. Cauall. *cas.* 215. *à num.* 22. 25. *&* 38. quanto potiori iure idem dicendum erit in nostro casu, cùm longè grauius sit, aeternam quàm temporalem laedere Maiestatem, *Authen Gacaros, C. de haeret. & Manich. c. vergentis.* extrau. eodem. D. Chrysost. *tom.* 5. *oper. hom.* 1. *ad Populum Antioc.*

LXI Nonum, & vltimum fundamentum est, quòd licet per haeresis crimen, quod interponebatur, vel quod Libellus indicabat, admitti ad misericordiam posset, hic verò fieri non debebat, cùm caeterae criminum species concurrant, in quibus venia concedi non potest: *nunquam enim plura delicta concurrentia faciunt, vt vllius impunitas detur: neque enim delictum, ob aliud delictum, minuit poenam,* vt inquit Vlpianus *in l. nunquam plura ff. de priuatis delictis.* Et ibi Bartol. Petr. Cauall. *casu* 158. *num.* 10. *&* 14. *cum sequentibus,* Giurba, *consilio vigesimo quinto, à num* 23. *& consilio octuagesimo secundo. à num.* 8. *&* 41. cum aliis relatis à doctissimo, & nunquam pro meritis laudato DD. Ioanne de Lattrea *tomo primo, decisione quinquagesima, à num.* 1. Et omnia simul sunt operatura, quòd singula separatim non possent, argument. text. *in l. si adulterium cum incestu* 38. *l. vim passa.* 39. §. *praescriptione, ff. ad leg Iul. de adulteriis,* quia delictum mixtum, vel qualificatum non continetur sub simplici, vt inquit Bartol. *in dicta lege si adulterium cum incestu, per textum* ibi: *Et in l. Gallus,* §. *& quid si tantùm, num.* 3. *ff. de liber. & posthum.* quem illic caeteri communiter sequuntur Gregor. Lopez *in lege secunda, titulo decimo septimo, part.* 7. Latè Carrasc. *diuers. tract.* 4. pro Interpretatione *l.* 1. *titul.* 20. *lib.* 8. *Recopilat. num.* 1. *& sequentibus.*

LXII. Quod eò potiori ratione debet admitti,

Carena de Offic. Inquisit.

si animaduertatur scandalum graue, quod in hac vrbe, totóque Regno dimanauit, & quod crimen adeò enorme puniri oportet in publicum exemplum per quod licet pœnas augeri, & etiam vltimi supplicij pœnam imponi, vbi defuit crimen committendi animus, quæ esset condigna, *l. omne delictum, ff. de re militari*, ibi: *Propter exemplum capite puniendus est. l. 3. §. 1. ff ad leg. Corneliam, de sicariis*, ibi: *Non quidem malo animo, sed malo exemplo, Laut facta, §. pen.* ibi: *Exemplo opus est, l. si quis aliquid 38. §. qui abortionis*, ibi: *Quia mali exempli res est. ff. de pœnis, l. 3. § sed ex Senatus Consulto*, ib: *Sed malo exemplo, ff. ad Silanian. cap. præcipuè 11. q. 3.* Optimè Carterius *in praxi, tit. de homicidio, §. circa igitur tertium, n. 27.* Tiraq. *de pœn. tempor. caus. 46. per tot.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. casu 358. num. 3. & 4.* Farinac. *in praxi, lib. 1. q. 18. num. 65.* Nam, vt loquit Marc. Tull. *lib. 3. de legibus*: *Aliqua sunt, quæ plus exemplo, quàm peccato nocent.*

LXIII. Et quamuis regulariter pœna debet esse culpæ consentanea, *l. sancimus, C. de pœnis, l. respiciendum, ff. eodem. cap. non afferamus 21. 24. quæst. 1.* Titus Liuius *lib. 39.* ibi: *Vnde orta culpa est, ibi pœna consistat.* Farnesius *de repub. lib. 2. panegyr. 5. cap. 8.* Henric. Docet. *de regali, cap. 3. num. 110.* cum aliis pluribus eleganter suo more congestis per eruditissimum & summa religione præditum D.D. Christophorum de Móscoso, & Cordub. *in allegatione pro Regia iurisdictione, num. 88.* Hoc autem limitatur, cùm interueniat causa, *cap. sine culpa, de regul. iur. lib. 6.* ibi: *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Vbi illud verb. *causa*, intelligitur de publica Glos. *in c. cognoscentes. de constit. & in cap. fin. de eo, qui cogno. consanguin.* Rebuff. *in l. alius est fraus, ff. de verber. significat. pag. 638.* Petr. Pech. *in dict. cap sine culpa.* D. Solorzan. *de iure Indiar. lib. 2. cap. 11. n. 32.* Communis enim vtilitas sæpiùs efficit, vt iustæ, & rigorosæ Iuris-prudentiæ limites transiliantur: idque pro rei, & circumstantiarum qualitate iustius, & congruentius reputetur, *l. ita vulneratus 51. vers. multa. ff. ad leg. Aquil. l. barbar. ff. de officio prætor.* cum ibi traditis, & per Brisoni. & Caluinum, *verb. vtilitas.* Et illud Horatij, ibi: *Atque ipsa vtilitas iusti prope mater, & æqui.* Cicero *epist. ad Brut.* ibi: *Salutaris seueritas vincat inanem speciem clementiæ.* Estque id adeò verum, vt in rebus etiam inanimitatis, vel irrationalibus supplicia exerceantur, vt sit omnibus in exemplum, *l. 2. tit. 21. part. 1. & in cap. mulier in fin. 5. q. 1. c. hoc ipsum 33. q. 11.* cum latè congestis per Goillerm. Foro. *lib. 1. select. cap. 10.* Praterius *in Decalog. lib. vnic. cap. 5. vers. voluntarium.* Forcat. *in sphera legali, & in Neciomant. dialog. 1. num 23.* Petr. Erod. *lib. 7. rer. iudicat. tit. 4 cap vltim. & lib. 9. tit. 15. cap. 2.* Guid. Papa *decis. 238.* Petr. CaualI. *resolut. crimin. cas. 294. & sequentibus* Solorzan. *de parricid. lib. 1. cap. 2. pagin. 6. & 7.* Adam Gontzen. *lib. 10. Politic. cap. 48. §. 2.* ibi: *Magna sæpè pœna fuere, vbi non magna culpa; finis tamen erat disciplina.* Quintus Curtius *lib 8.* Ayala *lib. 2 cap. 4. num. 10.* & Tacitus *lib. 3. annalium*, ibi: *Compertum est, seueritatem illam multò misericordia salubriorem.* Et in furiosis, qui ob fati infœlicitatem culpa liberi existunt, *l. Diuus, ff. de offic. præsid. l. Infans, ff. de sicar.* Farinac. *3. tom. quæst. 94.* vt accidit in vesano, qui percussit Regem Catholicum D. Ferdinandum, quemque D. Regina D. Elizabeth, eius vxor, imperauit laqueo suspendi: cuius factum defendunt Hippolytus de Marsilis *in l. 1. in principio, ff. ad legem Cornel. de sicariis, num. 39. & 60. & in praxi crimin. verb. diligenter, num 167.* Iul. Clar. *in praxi, §. fin quæst. 60. vers. item quæro.* Anton. Gomez *tom. 3. variar cap. 1. num. 72.* Pater. Marian *de Hist. Hispan. lib. 26. cap. 4.* quem refert ingeniosissimus, & doctissimus D. D. Martinus de Larrea Tegui *lib. 9. selectar. c. 9.*

LXIV. Sed quamuis hæc fundamenta fortissima videbantur, alia erant plurima quæ contrarium suadebant, Reum scilicet non debere relaxari, sed alia pœna extraordinaria damnari, vt ex sequentibus apparebit.

LXV. Primum Quamuis enim facinus esset certum ac indubitabile, Reúsque confessus fuisset? ob id tamen defensionibus assistentibus non destituebatur, vt aliàs dixit Marcus Tullius *oratione 35. pro Milone*, ibi: *Vidit etiam in confessione facti, iuris tamen defensionem suscipi posse.* Nec tam inquirendum erat ipsum crimen, quam causa, quæ ad facinus fuit incitamentum. Vt paulò inferiùs ipsemet Cicero testatur, ibi: *Nam qui non pœnam confessioni, sed defensionem dedit; is causam interitus quærendam, non interitum putauit, l. verum 40. ff. de furtis*, ibi: *Neque enim factum quæritur, sed causa faciendi.* Nam in omnibus humanis actibus, præcipuum quod est attendendum, vt in illorum cognitionem deueniatur, est causa: siquidem cognosci non possunt, nisi ex effectibus, secundum Philosophum, *1. Physic. & 1. Posterior. cap. qui occidit 23. quæst. 8. cap. cum causam, de testibus, cap. intelligentia, de verb. significat. l. qui filium, §. Sabini, ff. ad Trebel.* Bald. *in l scire leges. ff. de legibus, & in cap. 2. de const.* Roman. *cons. 5. n. 7.* & causa cognita, facillime eius effectus cognoscuntur, *l. semper. § negotiatores, ff de iure immun. l. si cui, §. 1. ff. ex quibus causis. maior. l. 2. §. omnes, ff. de iudic. l. Titia, §. vsuras, ff. de legat. 2. l. qui omnibus, ff de ex. usat. cutor.*

LVI. Et cùm in criminibus, causa illorum materialis in voluntate consistat, vt probat optimè Tibec. Decian. *lib. 3. tract crim. c. 2 n. 5.* necessariò semper est inquirendus animus, ac intentio, quibus committuntur, vt inquit Cicero. *lib. 2. Rethor.* ibi. *Voluntatem in omnibus rebus spectari conuenit.* Et alibi eodem lib. *Non ex euentu cogitationem spectari oportere, sed qua cogitatione, & spe animus ad maleficium profectus sit, considerare: quo animo quid quisque faciat, non quo casu vtatur, ad rem pertinere.* Et *orat. 14. pro A. Cluent.* Seneca *lib. 1. de beneficiis, cap. 16. & lib. 6. cap 8.* D August. *de verb Apost. serm 18.* S. Isidor. Pelusiot. *lib 2. epistola 289.* ibi: *A voluntate, animique destinatione res perpenduntur; quo fit, vt qui spontè aliquem sauciauit, nec tamen interfecerit, eo, qui non spontè, atque consultò interemerit, sceleratior esse iudicetur, cap. homines falsum 22. quæst. 2. cap. paratus 23. quæst. 1. cap. Et si Christus, §. penultim. de iure iurand.* Patr. Gregor. *lib. 30. syntagmat. cap. 2.* Nam maleficia, voluntas, & propositum, delinquentes distinguunt. Verba sunt, *l. qui iniuria 55. ff de furtis.* Et probat text. *in l quod Reipublica 34 ff de iniuriis, l. 3. §. si quis dolo. ff. de tabul. exhib. l. 1. ff. si famil furt. fecis.* Petr. Erod. *rerum indicat. lib 6. tit. de iniuriis, cap. 20.* Lucas de Peñ *in l. quoties, n. 6. C. de exactor. tributor. lib. 10.* Cardin. Tusch. *litera D. concl. 160.* Nouar. *quæst. forens. libro primo, quæst. 28. num. 11.* Farinac. *in praxi, tom. 3. quæst. 87 num. 6.* Bobad. *lib. 2. politic. cap. 21. num. 103.* Marc. Giurb. *cons. 85. num. 16.* Magisque discernuntur per animum, & finem quibus crimen perpetrant, quàm per ipsum facinus, *l. Diuus, ff. de sicariis*, ibi: *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus, l. fraudis, ff. de re iudic.*

dic. l. verum, de furtis, Sanctus Isidor. Pelus. *lib* 3. *epistol*. 399. ibi: *Siquidem res à conatibus plerumque, non ab effectibus iudicantur; atque ab animi sententia, & voluntate, non à fine corona nectitur, cap. ordinationes, in princip*. 1. *quæst*. 1 *cap. quicumque* 11. *q*. 3. Tiraquell. *de pœn. temper. cauf*. 51. *à n*. 7. *&* 9. Farinac. *d. q*. 87. *num*. 7.

LXVII. Adeò vt crimen non possit animaduerti, vbi desit voluntas, animúsque offendendi, vt inquit August. *in lib. de libero arbitrio*, asserens, *peccatum adeò esse voluntarium, vt sine voluntate peccatum non sit. l*. 1. *C. de sicariis*, ibi: *Crimen enim contrahitur, si & voluntas nocendi intercedat. cap. vnum*, §. *criminis appellatio*, 25. *dist*. D. Thomas 1. 2. *q*. 74. Glossa & DD. *in l*. 1. *Cod. si aduers. delict*. Menchaca *lib*. 1. *illustr. q*. 19. *num*. 5. Farinac. *dict. quæst*. 87. *num*. 6. Nam voluntas est, qua peccatur, & delinquitur, iuxta illud Lucæ cap. 8. *Ex corde procedunt fornicationes, adulteria, homicidia*, &c. D. August. *in lib. retract*. 4. ibi: *Voluntas est, qua peccatur, & rectè viuitur*. Et *in lib. de duabus animabus*, vbi ait. *Quòd non nisi voluntate peccatur*. Exornat Tiber. Decian. *dict. lib*. 2. *crimin. c*. 2. *num* 5.

LXVIII. Causa igitur, quia Reus dixit se fuisse motum? animúsque, & consilium, quo Libellum fixisse fuit confessus, relata iam est suprà *num*. 31. Fixit itaque, non animo Sanctissimam Virginem, ac Dominam nostram offendendi; neque dubitans de eius virginitate, purissimóque candore: potiùs id intendens, vt cultus erga Deiparam Fideliúmque deuotio erga Virginem *del Triumpho*, cui ipse inseruiebat, augeretur: ratus, hac via quamvis adeò barbara, irrationali, & execranda, faciliùs, compendiosiúsque consecuturum, vt amor, ac pietas, quæ erga Cœlitum Imperatricem, omnium Fidelium animis, altis insidet defixa radicibus, tunc maximè excresceret cum insolentioribus opprobriis, & contumeliis quæreretur: vt quasi insolito hoc facinore lacessiti fideles de ipso pietatis obice gradum ad noua alia, maioraque, & inassueta pietatis officia facerent; nouásque, & magnificentissimas festiuitates, publicásque supplicationes instituerent ad Virginem *del Triumpho*, in quam prædicti Libelli verba torquebantur. Ac licèt factum ipsum valdè esset iniquum, Libellique verba enormiter blasphema, & execranda, magna tamen nequitiæ pars euanuit ex bono animo, & fine, quo res est peracta, iuxta illud Plauti *in Captiu. In re mala, animo si bono vtare, adiuuat*. & in Pseudol. ibi: *Bonus animus in re mala dimidium est mali*. Libanius *declamat*. 23. ibi: *Et tamen vbiquè causam videmus tantam vim habere, vt cum aliquis etiam malè agere vult, tametsi non possit, odio habeatur; & qui læserit benefaciendi animo, inter benemeritos statuatur*: Et bona intentio, praui medij malitiam minuit: aliquid enim à voluntate adimit. Ita Marquez *en el Gouernador Christiano, libro secundo, capit*. 7. *folio* 32.

LXIX. Secundum. Cùm enim adfuerit animus, quem nuper retulimus, dolúsque defuerit, non benè fundatur, Reum debere relaxari: siquidem pœna capitalis imponi non potest, nec etiam grauis, vbi deficit verus dolus, *l*. 1. §. *Diuus, ff. de sicariis*, ibi: *Eum, qui hominem occiderit, si non occidendi animo hoc admiserit, absolui posse, l. in lege, ff. eodem, l*. 1. *Cod. eodem titul. l. absentem, in fin. ff. de pœnis*. Bald. *in l. data opera, num*. 7. *Cod de his qui accus. non poss*. Angelus *in l*. 1. *num*. 5. & ibi Castrens. *num*. 10. *ff. de legib*. Iason. *in l. in actionibus n*. 27. *& sequentib. ff. de in lit. iurand*. Menoch. *de arbitrar. lib*. 2. *cas*. 314. *à num* 3. *&* 7. Franciscus Beccius *consil*. 51. *num*. 6. *lib*. 1. Farinac. *tom*. 3. *q*. 87. *à num*. 1. Carolus de Tapia *decis*. 13. *num*. 27. adiiciens, *quòd neque dolus præsumptus considerari potest, vbi de pœna mortis agitur, sed verus requiritur*. Quamvis factum, esset culpa admissum. Cùm enim de imponenda graui pœna agitur, nulla culpa, quamquam lata, dolo æquiparatur; nec sufficit, nisi ad pœnam extraordinariam *dict. l. in lege Cornelia*, ibi: *Nec in hac lege culpa lata pro dolo accipitur, ff. ad legem Corneliam, de sicar*. vbi Bart. per illum textum dixit, *nullam esse legem, quæ culpam morte puniat*. Glossa *in dict. l. actionibus, verb non etiam ob culpam ff. de in litem iurand*. & ibi Bald. *num*. 7. Iason. *à num*. 27. & Decius *à num* 10. *&* 19. Castrens. *in l. nemo, num*. 5. *C. de Episcop. & Cleric*. Vbi refert, obtinuisse in diuersis casibus pro hac opinione pœnáque ordinaria multos liberasse, & hoc esse menti tenendum, ad confusionem Iudicum imperitorum. Honded. *consil*. 105 *n*. 78. *lib*. 1. Franc. Bursat. *cons*. 152. *n*. 37. Tiraquell. *de pœn. temper. caus*. 14 *num*. 5. Iul. Clar. *in* §. *fin. q* 84. *in princ*. vers. *& loquendo de pœna mortis*, Farin. *d. q*. 87. *à n*. 22.

LXX. Tertium. Quamuis enim, cùm factum, vel verba sunt hæreticalia secum afferant regulariter prauæ intentionis præsumptionem, *ex l. si non conuicij, C. de iniuriis, cap*. 1. *de præsumpt*. cum cæteris adductis suprà *num*. 35. *&* 43. Hoc non procedit, cùm aliæ præsumptiones in contrarium adsunt: vel attenta personæ qualitate, aliísque circumstantiis suadeatur, per causam diuersam, & non hæreticali intentione commissum fuisse; vt in terminis eleganter resoluunt Ioann. Lopez *in allegat. heret*. §. 7 *post medium*. vers. *ad hoc tamen*, subiiciens: *quòd præsumptio malæ intentionis tollitur per actus externos contrarios. & per contrarias præsumptiones*. Simancas *in Enchirid. tit*. 29. *de confess. num*. 9. Et post alios optimè Farinac. *de heresi q* 179. *num*. 62. Anton. à Sousa *in Aphorism. Inquisit lib*. 1. *cap*. 13. *num*. 13. *& cap*. 6 *num*. 10 *&* 12. Animus enim, & intentio, vt res interna per indicia, & coniecturas probatur, *l. si margaritam, ff. pro socio*. Bald. *in l cùm proponas num*. 2. *C. de bon. author. iud. possid*. Menoch *lib*. 5. *præsumpt*. 10. *num*. 11. Giurb. *cons*. 17 *num* 33. & præsumptio, quæ ex ipso facto, vel verborum qualitate remanet, per alia fortiora superatur, iuxta text. *in l. Diuus, ff de restit. in integ. l. non solum, ff. de ritu nupt*. Menoch. *de præsumpt lib*. 1. *q*. 30. *à num*. 1. Quæ iniuriandi animum excludunt, qui aliàs ex verborum qualitate præsumeretur. Petr. à Vela per textum *in l. si non conuicij, post principium, C. de iniuriis*, ibi: *Et probabit quòd non fecerit animo iniuriandi per coniecturas, vt l*. 1. *suprà de sicariis* Et ibidem Cinus *num*. 2. *in fin*. & Angelus *num*. 3. *circa fin*. vers. *& ideò incumbit*. Felin. *in c. cùm te, num*. 18. *in fi*. vers. *quod cognoscitur ex coniecturis, de sent. & re iudic*. Belursius *in pract. lib*. 1. *c*. 3. *de iniuriis, n*. 3. vbi quòd coniecturæ hoc casu sumuntur ex facti, & personarum qualitate. Clar. ad Berrazol, *consil*. 106. vers. *primum itaque* Farinac. *in praxi tom*. 3. *quæstion*. 105. *num*. 121. *&* 122.

LXXI. Et in nostro casu complures coniecturæ, & circunstantiæ concurrebant, quæ euidenter detegebant, ipsius Rei animum, & intentionem, hæreticalem non fuisse, nec Virginem lædendi, sed animum in confessione prolatum.

LXXII. Tum, quòd Reus sit Christianus Orthodoxus, Parentibus non infectis progenitus: ex origine enim, vel ascendentia, bona, vel mala præsumptio

sumitur,

sumitur, sempérque iudicatur vnumquemque suæ radici correspondsurum, iuxta illud Ouidij libro quarto Metamorphos.

Qui viret in foliis, venit à radicibus humor.
Et Patrum in filios abeunt cum semine mores.

Et probat text. *in l. quod si nolit, §. si quis mancipia, ff. de ædilitio edict.* ibi: *Præsumptum etenim est, quosdam seruos bonos esse, quia Nationis sunt non infamatæ: quosdam malos videri, quia ea Natione sunt, quæ magis infamis est, l si cohortalis. C. de cohortalibus.* D. Greg. *homil. 20. in Euangel.* ibi: *In his omnibus Patrum suorum carnalium vias sequuntur, quasi venenati filij de venenatis Parentibus nati.* Bald. *in l. Gallus, § quidam rectè, ff. de liber. & posth. n. 2.* vers. *in secunda*, ibi: *Vitium, quod est in radice naturali, transit ad posteros.* Tiraquell. *in leg. connub. 7. num. 2. & sequentibus, & in tract. de nobilit. c. 11.* Mier. *de maiorat. 1. p. q. 4 illat. 2. num. 17. & 18.* D. Salgal. *de reg. proteg. 4. p. c. 6. n. 34.* D. Solorz *de iure Indiar. tom. 1. lib. 2. c. 8. à num. 13.* Et à communiter accidentibus. Nunquam accidit à Fide retrahi, nisi à Parentibus infectis ortos, vt notabiliter obseruauit Simanch. *de Cathol. instit. tit. 35. num. 15.* ibi: *Nemo quidem ad Iudæorum ritus iam transit, nisi qui ex Iudæis Parentibus descendit, & ab eis Iudaicam superstitionem didicerit.* Mieres, *1. p. q. 51. n. 26.*

Tum ex eius vitæ decursu: nam ex antea gestis, & & vitæ qualitate, coniectura desumitur validissima. Cicero orat. 35. pro Pub. Sylla, ibi: *Omnibus in rebus (Iudices) quæ grauiores, maioresque sunt, quid quisque voluerit, cogitauerit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius, qui arguitur, est ponderandum: neque enim potest quisquam nostrum subitò fingi, neque cuiusquam repentè vita mutari, aut natura conuerti, l. cùm hi, §. causæ, ff. de transaction. ill. c. In persona eius hæc erunt inspicienda, in quibus sit facultatibus, cuius propositi, cuius opinionis. Tunc enim apparebit, numquid circumuenire velit, l. famosi,* ibi: *Nam & personam spectandam esse, & antè quid fecerit, & an cogitauerit, ff. ad leg. Iul. Maiest. l. 1. § tormenta, ff. de quæstion. l. 4. ff. de incend. & ruin. cap. in nostra, §. nos verò, de pœn. cap. Sacrosancta, de sentent. excomm.* ibi: *Maximè si laudabilis opinionis existat* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 16. à num. 1. vsque ad 19.* Patis. *cons. 163. num. 6. vol. 4.* Tiraquel. *de pœn. temper. cons. 51. à num 54. vsque ad 58.* Honded *cons. 100. num. 20. vol. 1.* Et per totum vitæ decursum in confessione relatum, non fuisse sibi familiaritatem cum hæreticis patebat. Et non solùm esse orthodoxum, sed etiam suum animum, suásque cogitationes ad Virginem Sanctissimam referre, vt clarè apparebat ex longissima peregrinatione ad Sancta Hierosolymorum loca inuisenda, quam deuotionis causa iniit, longinqui itineris labores perferens; ad Virgini inseruiendum ex fœdere se obstringens, eiúsque sanctissimum nomen inscriptum, & incisum in brachiis afferens, in signum, & demonstrationem Virginis in eum dominij, atque piæ deuotionis erga eam, cui vnicè se fatebatur dicatum, vt signa similia solent manifestare, ad text. *in l. stigmata 3. C. de Fabricen. lib. 11. l. pœn. C. de aquæduct. eod. lib.* Et tradita per Plin. *lib. 18. natur. Histo. cap. 3.* Ælian. *lib. 2. de var. hist. cap. 9.* Et ex Atthemidoro, Plutarcho, & aliis Petr. Gregor. *l. 31. syntagmat. cap. 35. num. 2. & 3.* Brodeus *lib. 4. miscellan. cap. 24.* Conan. *lib. 2. comment. cap. 6. num. 4.* Eáque solùm, ad vincendas quascumque præsumptiones, & obiectiones in contrarium sufficerent, iuxta illud D. Pauli ad Galatas *cap. 6. vers. 17.* ibi: *De cætero nemo mihi molestus sit; ego enim stigmata Domini nostri in corpore meo porto.* vbi rectè Caietan. in hæc verba: *Sufficiant, inquit, Paulus, hactenus obiecta mihi falsitates (quòd ego foueo circumcisionem, alibi, & similia) deinceps nemo mihi huiusmodi molestias exhibeat: & ratio manifesta omnibus est: ego enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Ad similitudinem seruorum gestantium in facie notam Dominorum, inustione ferri factam, describit se Paulus, portare manifestè in corpore suo, non vnam, sed multas impressas notas D. Iesu.*

LXXIV. Tum etiam, quòd Virgini *del Triumpho* inseruiret, venerationem eius, cultúmque fouens, ac sollicitans: siquidem nihil horum efficeret, si fidem verbis in Libello contentis tribueret. Nunquam enim similis cultus exhibetur in eis quos Sanctos, & Beatos iudicamus: vt testatur Eymeric. *in Direct. Inquisit. 2. p. q. 43. à n. 1.* subiiciens *n. 11.* *quòd eò ipso, quòd aliquis honorem Duliæ exhibet, facto se credere ostendit illum cui talem honorem, seu venerationem exhibet, Sanctum, & Dei amicum fore,* & ibidem exornat Franciscus Peña *in addit. comment. 67.* Glossa & DD. *in cap. accusatoris, §. sanè, de hæret. lib. 6.* Simancas *de Cathol. instit. tit. 32 de Idololatria, num. 4.* & pluribus adductis à Farinac. *de hæresi, q. 161. n. 67. & 68.* Nec post crimen commissum perstitit, vt perstitit in Virginis famulatu, sollicitus de eius festis, ac processionibus, quæ celebratæ fuerunt in honorem, & satisfactionem eius, Libellíque expiationem, maximum inde gaudium ostentans Quod si non esset Christianus Orthodoxus, Nostræque Dominæ puritatem, & candorem abnegaret, potiùs indicaret maleuolentiam: atque mœrorem, animaduertens Libelli conatus frustratos, si intentione, contrariò allegata, fixisset: & ex subsequentibus actibus non est dubium, quin animus cognoscatur; pateátque quem in præcedenti habuit. Argum. text. *in l. sed & Iulianus, §. proinde, ff. ad Macedonian. l. reprehendenda, C. de instit. & substit. l. quædam, ff. de reb. dub* Mat. Giurb. plures cong rens *cons. 51. num. 26.* Eruditè Petr Erod. *lib. 3. rerum iudicat. lib. 1. quod quisque iur. cap.* Vbi exemplis demonstrat, *quo quis animo, quid egerit, cognosci ex post facto.* Et, si doli præsumptio, iniuriandíque animus excluditur in actu, qui fit erga personam affectam, beneuolam, aut coniunctam ex traditis per Menochium *libro quinto præsumptio. 3. num 11. & sequentib.* Mascard. *conclus. 531. num. 11.* Farinac. *part. 3. quæst. 89. num. 68.* Et etiam cùm inimicitia præcedit, Claud. ad Bertazol. *consil. 206.* vers. *primum itaque.* Vbi tunc iniuriandi animum abesse affirmat, quando inter iniuriantem, & iniuriatum nulla præcedebat inimicitia: sequitur Farinac. *quæstione centesima quinta, num. 122.* Quomodò ergo præsumi poterit, Reum Virginem Sanctissimam lædendi animum habuisse, cui inseruiebat, séque dicauerat tota vita in eo famulatu permansurum?

LXXV. Tum denique. Quia licèt ipsi testes, qui aduersus Reum deposuerunt, per Sancti Officij Fiscalem ratificati referant, ex tempore, quo is Virgini *del Triumpho* inseruiendæ se dicauerat, maximè studuisse, deuotionem erga Deiparam augeri: sacrúmque illum locum nouis cancellis ferreis, lucernísque exornari; instituíque confraternitatem Personarum, Virginis cultui ac famulatui perpetuò assistentium, quibus Reus ipse præfuturum se asserebat; Virginis demum miracula promulgari, eiúsque venerationem excrescere: ac licèt multi

multi asseruerint, se in animum induxisse, Reum ambitione, & auaritia ductum, Libellum fixisse, vt scilicet pluris deinceps ab omnibus fieret, & vt eleemosinarum quæstus augeretur, Populi deuotione, frequentiáque illius Sanctuarij excrescente: licet inquam, hæc ita essent; saltem animus hæreticalis ab omnibus excludebatur, vt ipsa acta ab eis relata demonstrant: & quo ad hoc plenè probarunt aduersùs Sancti Officij Fiscalem, qui ipsos protulit, ex reg. text. *in l. si quis testibus, C. de testibus*, cuius decisio etiam aduersùs fiscum locum habet, vt notarunt Surd. *cons.40. num.20. lib.1.* Farinac. *de testib. quæst.72. num. 214. & cons.78. num. 16 & cons.80. num.9. & 38. lib.1.* Fontanel. *decis. 129. num. 15.* Quamuis ex suo tantùm iudicio, atque credulitate deponerent. Roman. *cons.104. post num.6.* Anton. Gabr. *comm tit. de testibus con. l.1. n. 55.* Farinac. *dict. quæst.62. à num. 126.* Quamuis enim principio ex officio fuerint examinati, postea à Fiscali reproducti, visi sunt ab ipso approbari, Farinac. in terminis *dict. cons.78. num.35.* & cùm eis vsus fuerit, in nullo excipi possunt. Non enim eorum depositiones potest excindere, partim acceptando, partimque reprobando. Perr. Surd. *d. cons.173. num.68. lib.2.* Farinac *in praxi tom.1. q.43. n. 19.* Fontanel. *d. decis.129 n.12.*

LXXVI. Quartum. Nam Reus, cùm crimen fuit confessus, non erat conuictus, sed tantùm ex indiciis suspectus, atque præsumptionibus, relatis suprà, *ex n. 13.* & ex literarum Libelli cum aliis eius scriptionibus comparatione: quæ præsumptio erat violentior, & in causis criminalibus, ex sua grauitate, indicióque fallacissimo probationem non inducit. nec etiam ea sola ad torturam sufficeret; in specie Libelli famosi defendunt Tribisan. *decis. 52. num.8. lib.2.* Farinac. *cons.70 n.14. lib.1.* Nicol. Genn. *de script. priuat. lib. 2. quæst.1. à num. 114. vsque ad 120.* Et cùm condemnatio præcipuè penes Rei confessionem facienda esset, cum qualitate sua debebat acceptari, ex Saliceto *in l.1. n.8. C. de confess.* Bald. *in l. nec codicillos, num.2. C. de codicil.* Hippol de Marsil. *cons.129. num.1. & cons. 136. à n.31. & 44.* Vulpel. *cons.41 n 5.* Roland. *cons.17. n.28. lib.3.*

LXXVII. Et quamuis in criminibus, actibúsque prohibitis, ex doli præsumptione, quam secum afferunt, multi contrarium defendant, vt constat ex addictis à Farinac. *part. 3. quæst. 81. num. 110.* ipsi suam opinionem limitant, cùm, vt in nostro casu, confessionis qualitas aliis indiciis, & præsumptionibus adiuta inuenitur, quæ certam esse suadeant. Tribisan. *decis.46. num. 16. lib. 2.* Anton. Gabr. *lib. 7. comm. conf. 19. num. 14.* Farinac. *dict. quæst. 81. num. 153.* Zeuall. *quæst. 362. num. 11. in fin.* Anton. à Sousa *in Aphorism. lib. 2. cap. 20. num. 33.* Vel nisi de crimine constat, & Reus nullo alio, quàm sua confessione conuincitur. Hieronym. Grat. *cons. 151. num.19. in fin. lib. 2.* Alciat. *consil. 461. num.7. circa finem, vers. nam respondeo.* Honded. *consil. 96. num.14. lib. 1.* Mascard. *concl.867. num.7.* Sousa *dict. cap. 20. num.33.* His enim casibus, confessio cum sua qualitate est acceptanda, etiam si anteà Reus crimen absolutè abnegasset. Farinac. *d. q.81 num.130. & 131.* Ant. Sousa *d. lib. 2. c.20 n.31.*

LXXVIII. Et ad minùs etiam cùm hæ circunstantiæ deessent, certum quidem est confessione qualificata, pœnam criminis ordinariam non posse imponi, sed extraordinariam. Abbas *in capit. auditis, num. 33.* vbi etiam Felinus *num. 30. de præscript.* Ant Gom. *tom.3. cap.3. num.26. ad medium,* Farinac. *dict. quæst. 81. num.157.* Zeuall. *dict. q.362. num.12.* Anton. Thesaur. *decision.13. num.6. & 7.* Surd. *decision. 158. num.7.* Griuell. *decision.12. num.18.* Buccatron. *in different inter ciuil. & crimin. different.40. num.3. in fin.* Camil. Borell. *in summ. decis. tom 2. titul. 3. num 294* Copiosè, vt solet D.D. Ioseph. Vela *dissert.25. num 86.* Quibus nec etiam placuit pœnam esse corporalem. Bertazzol *consil.27. num.2. & sequentibus lib. 1.* Hippolyt. Riminald. *inter consil. crimin. diuersor. consil. 83. num. 14. lib. 2.* Etiam si Reus aliis indiciis, atque præsumptionibus esset indiciatus, nisi plenè testibus conuinceretur. Ossascus *decision.60 num.9.* Thesaur. *d. decision.13.* ferè per totam. Anchar. Iun. *quæst. famil q.40. num.1. & sequentibus.* Maximè *num.7. p.1.* Farinac. *d. quæst.81. num.135.* Mascard. *concl.867. num.4.* Anton. à Sousa *dict. lib.1. cap.20. num.30.*

LXXIX. Quintum. Nam hoc procedit potiori quidem ratione, existente confessionis qualitate, quæ diuidenda est, quantum ad intentionem, qua actus factus fuit: nam cum hoc verè ex animo dependeat, *l. illud, §.1. ff. de iniurijs,* ibi: *Cùm enim iniuria ex affectu facientis consistat;* multum est quoad hoc, deferendum eius qui fecit depositioni, *l. cum de indebito 25. §. in omnibus ff. de probat.* ibi: *Nisi ipse specialiter qui cautionem exposuit, causas explanauit, pro quibus eandem conscripsit, l. omni nouatione, C. de Sacrosanct. Eccl. l. ex facto, ff de vulgar. cap. inter alia, de sentent. excomm.* Bald. *consil. 13. num.1.* ibi: *De animo autem suo interrogari quis potest, & stabitur eius responsioni, volum.4* Bart. *in l. pro hærede, num.2. de acquirend. hæred.* Crauet. *consil. 384. num.9.* Simon de Prer. *consil.65. num. 35. vol. 1.* Ad criminis etiam excusationem, quæ aliàs induci posset, vt post Bald. *in lib. 1. num. 20.* Iason. *num.23. & 30. C. de seruis fugitiu.* tradit. Honded. *consil.87. num.163. & 164. volum.2.* subiiciens, *declarationem animi, quo epistola, vel quid simile scriptum fuit spectare ad scribentem, & eius declaratione delictum excludi.* Alexand. *consil.146. num. 24. & 25. lib.5* Gerard. Mazol. *consil.101. num.78 & 79.* Mesinger. *consil.7. num. 10. & sequentibus* Vbi ex pluribus comprobat, standum esse iuramento, & declarationi iniuriantis quòd iniuria non fuerit illata animo iniuriandi. Mascard *concl.97 n.10.*

LXXX. Sextum. Non enim de cæremoniis, nec alio actu contra fidem, qui proprie in facto consistat, agitur, sed solùm de Blasphemiarum punitione dicti libelli, quæ propriè non in factis, sed in verbis consistunt, vt post alios egregiè obseruarunt Suarez *tom 1. de Religione tract. 3. lib. 1. cap.4. num 4. & 5.* Sanchez *lib.2 oper moral. cap. 32. num.5.* ibi: *At verius est, blasphemiam propriè non consistere in factis sed in solis verbis, mente, ore, aut scripto prolatis,* &c. Omni enim iniuria, aut re, aut verbis fieri dicitur: & verbis semper fieri censetur, quoties manus non inferuntur, *l.1. §. Iniuriam, ff. de iniurijs,* ibi: *Iniuriam autem fieri Labeo ait, aut re, aut verbis: re, quoties manus inferũtur, verbis autẽ quoties non inferuntur manus, vt cum conuicium fit.* Iniuria itaque, quæ in Libello, vel aliàs scripto fit, absque dubio verbalis dicitur, vt per text. *in l. lex Cornelia 5. §. si quis librum, l. item apud Labeonem 15. §. conuicium ff. de iniuriis, c. constitutionem. c. vbi periculum, de sent. excommunicat. lib.6.* Eruditè probat Roman. omninò videndus *cons.378. num.1.* Aufrerius ad Capellam Tolos. *decis.127. num.9.* Andr. Gail *lib.2. obseruat.104. num.1.* Baiard. *in addit. ad Iul. Clarum in §. iniuria, num.35.* Cephal. *cons 341. n. 41. & sequent. lib.3.* Farinac. *tom.3. q.105. num.4. & cons. 30. num.24. lib.1.* Et in iniuriis, vel blasphemiis verbalibus,

libus, faciliùs admittitur excusatio ex defectu intentionis, quam in cæremoniis, aut factis hæreticalibus, Albertin. *de agnoscendis assertionibus*, q. 36.n.18.*in princip.*Rojas *de heret.*1.*p.n.* 302. 303. & 306. Farinac.*de heresi*, *q* 179. *num.* 56. Meliùs enim in verbis animi simulatio cadit, quàm in factis: hæc enim maiori certitudine intentionem detegunt; verba verò faciliùs contra proprium sensum proferuntur, *l.si tamen*, §.*ei qui.ff de adil.edict.c.filij, de heret.c.contra Christianos*, *eodem tit.lib.*6. Glossa *in l.recusari*, *ff.de acquirend.haret.*Castill. *lib.*5.*c.* 107.*n.*17.*& sequentib.*Mar.Giurba *cons.*51.*num.* 26. *in fin.*Pulchrè Rojas *de heret.*2.*p. à n.*210. Torreblanc.*de iure spirituali lib.*13.*c.*2.*n.*9.

LXXXI. In his itaque terminis necessariò Rei Confessio cum illa qualitate, ex defectu intentionis est admittenda, vt in puncto defendunt Canter.*in quæst.Crimin.Rubric.de hæretic.cap.*1.*num.*68. & 69.Farinac.*de heres.dict.qu.*179. *num.* 55. Castro Palao *tom* 1.*tit.*4.*disp.*4.*punct.*3. *num.* 170. Anton.à Sousa *in Aphorism.dict.lib.*1.*cap.*13.*n.*11.ibi: *Quòd si alia indicia non adsunt hæreticalem animum ostendentia omninò Reus credendus est: si vero alia indicia animi suspecti dantur pro qualitate eorum abiurare debent.*Rojas *de heret.*3 *part.à num.* 33.& 174. *cum sequent bus.*Diana *tom.* 4.*tract.*7.*de pœn. delict. resolut.*34. *per tot.* maximè vers.*Sed quid ego sentio.* Præcipuè cum aliis circunstantiis, & coniecturis fulcitur, quæ intentionis defectum persuadeant, ex supra adductis *num.*74.& per Ioannem Guttierr.*de delict.quæst.*32.*num.*64.vers. *sed vt verosimile sit.* Et inuenitur, vt hic accidit, verificata, & certa Rei confessio in reliquo: tunc enim, etiam quoad hoc certissimam esse præsumendum est.Glossa, & DD. *in l.*2.*C de non num.pecun.*Menoch.*cap.*9.*lib.*3.*præsumpt.* 12. *num.*26.vers. *quarta coniectura. Et præsumpt.*13.*num.*16.Ioseph.Ludouic.*decis.Perusin.* 66. *n.*24.Gratian.*decis.*103.*num.*23. Camil.Borel.*in sum. decis.tom.*1.*tit.*3.*de confess.num.*254.

LXXXII. Septimum. Nam cùm intentio defecerit, Reus, hæreticus formalis nullatenus potest iudicari, nec hæreticorum pœnis puniri: nulla enim blasphemia, nullúsque actus interior, quamuis horrendus, hæresis potest nuncupari, cum operandi animus contra fidem, & pertinacia in intellectu deficit, *c.dixit Apostolus* 24.*q.*3.*c.excommunicamus* 1.§.*credentes*, *de heret.*D.Thomas 2.2.*q.* 13. *art.*1.Nauart.*in Manuali cap.*12.*num.*82. Castro *de iust.heret.punit.lib.*1.*cap.*7.*&* 12.Azeued. *in Rubric. tit.*4.*lib.*8.*Recopilat.num.*25.Sanchez *lib.*2. *oper.moral.cap.* 7.*&* 32. *num.* 3.*&* 7. Sousa *lib.*1. *Aphorism. cap.*8.*&* 19.*num.*7.Rojas *de heret.*1.*p num.* 34.*& sequentib.*Param. *de orig. Inquisit.lib* 3. *quæst.* 3.*n.*10. Toletus *de instit.Sacerd.lib.*4.*cap.*3.*num.*1. vers. *primum est*: vbi dixit conculcantem hostiam sacram sine errore intellectus non esse hæreticum. Fatinac. *de heres.quæst.*178.*num.*7.8. *&* 10.*& à num.*148 *& quæst.*179.*à n.*39. *& quæst.*181.*num.* 43.Diana, *part.* 4.*tract.*7.*resol.* 36.Guttier. *de delictis*, *quæst.*32. *à n.* 60. Castro Palao *tom* 1.*oper.moral.tract.*4.*disput.*3. *punct.*2.*num.*16.

LXXXIII. Et quamuis factum esset adeò punitione dignum, Libellique verba adeò execranda, plurimum tamen pœna debere moderari videtur, doli defectu perpenso, & etiam sine quo fuit commissum, ex dictis suprà *num.* 31.& 69. Conducit, text.*in l.aut facta in princip. ff.de pœn. l. quod reip.* 33.*ff. de iniuriis*, ibi: *Etiam si ad contumeliam alicuius pertineat*, *quia tamen non ea mente Magistratus facit, vt iniuriam, faciat, sed ad vindictam Magistratus publicè respiciat*, *actione iniuriarum non tenetur.*Petr.Herodot. *rerum iudicat.lib.* 3.*tit.*1.*quod quisque iure cap.*4. Vbi delictum excusationem mereri, cum non nocendi animo fit, apertè testatur. Siquidem quæcumque causa vel terror, quamuis iniustus, & irrationalis, ad delicti excusationem sufficit, vel ad minùs ad pœnæ moderamen, *l.igitur*, §.*potest*, ibi: *Iustis*, *vel non iustis rationibus ductus*, *ff. de libera causa*, *l. clam possidere*, ibi: *Aut aliqua ratione*, *ff. de acquirend. poss.* Tiraquell. *de pœn.temper.causa* 43.*à num.*1.Farinac.*tom.*3.*quæst.* 90.*num.*1.*& sequentib.*Seraphin.*decis.*1059.*à num.*3. *vsque ad* 8.*lib.*2.Et in terminis actionis, & delicti iniuriarum probat text *in l.item apud Labeonem* 15. §.*si quis Astrolog.ff.de iniuriis.* Alber. & alij *in l.si conuicij*, *C.eod.*Oldrad *consil.*53.vers.*imò quandoque* Bartol.*in l.fin.num.*7.*ff de hered. instit.* Anton.Gom. *tom* 3.*variar.cap* 6. *Rubric.* 2. *aduertendum tamen.* Ruinus *cons.* 45.*n.*16 *lib.*5 vbi quod ad excusandum ab iniuria sufficit error verus, vel præsumptus. Crauet.*consil.* 386. *num* 20. Bosius *titul.de iniuriis n.* 3.*in fin. & num.* 4 vers. *& ideò fortè* Puteus *decis.* 52.*num.*1.*lib.*3. Surd. *decis.*89. *num.* 22. *&* 27 *ante fin.*

LXXXIV. Octauum. Si enim Hæretici etiam formales, admittuntur, atque reconciliantur, cùm suam confitentur culpam, illiúsque pœnitentiam ostendunt; eisque aliqua pœnitentia, atque aliæ pœnæ moderatæ imponuntur, si eiusmodi confessio, vel pœnitentia ante testium publicationem fiat, *l.* 31.*&* 55 *C.de his qui super Regali contend.in Codice Theodosiano*, *l.Manichæos*, §. *præterea*, *ad fin.* ibi: *Delicti veniam pœnitentibus damus*, *C.de heret.cap.ad abolendam*, §.*præsenti*, *&* §. *Laicus, cap. excommunicamus*, el 1. *de heret.*Rojas 2. *p. num.* 197.*& sequentibus.* Peña *in Direct* 3.*p.comm.* 142. Castro Palao *tom.*1 *tract.*4.*disput* 6 *punct.* 1.*n.*2.Farinac.*de heresi*, *quæst.* 193. §. 1. *per totum*, Sousa *lib.*2.*c.*44.*à n.*1.*&* 7.Diana *tom* 4.*tract.*7.*resol.*24.& pluribus antiquorum testimoniis comprobat Petr. Herod.*lib.* 1. *rerum iudicat.tit* 6.*de heret.*vbi, *idem apud Gentiles in Christianos fuisse obseruatum, testatur.* Quod si hoc in hæreticis formalibus admittitur, atque practicatur in Sancto Officio, quia Ecclesia numquam claudit gremium redeunti, *l. vlt.* § *sed quia de epistola nos redeuntes, C. de summa Trinitate*, *l.Manichæos*, *C. de heret.cap.superest*, *eodem titulo*, *lib.*6.sectans in hoc Sponsi sui dulcissimi vestigia, qui (vt ait Paulus 1. Timot.2.) *vult omnes homines saluos fieri*, *& ad agnitionem veritatis venire*: ad quod etiam spectat illud Ezech. 18.23.*Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat.*Matth.cap.11.ibi: *Venite ad me omnes, qui laboratis*, *& onerati estis*, *& ego reficiam vos.* Luc.c.4. Ioan.c.2.Et vt ipsemet Saluator noster Ioann.6.inquit: *Eum qui venerit ad me non eiiciam foras.* Quanto potiori ratione idem cum hoc Reo debuit practicari, siquidem suam confessus fuit culpam multis lacrymis, veræque pœnitentiæ demonstrationibus, sui delicti veniam efflagitans; & in eo intentio, animúsque Virginem lædendi defecerunt; & potiùs, quamquam medio adeò irrationali, maiorem Deiparæ cultum, ac venerationem sollicitauit.

LXXXV. Nonum. Non enim Reus, Hæresiarcha, vel Dogmatista potest iudicari, siquidem nouos errores non inuenit, nec edocuit, nec prædicauit, vt erat necessarium, vt iudicaretur talis, *c.qui aliorum* 24.*quæst.*3.ibi: *Vnde quia magister erroris est, non tantùm hæreticus, sed etiam Hæresiarcha dicendus*

dicendus est. Eymeric. *in Direct. 2. part. quæst. 39.* & ibi Peña *comment. 64.* Farinac. *de heref. q. 178. num. 15.* Sousa *lib. 1. Aphorism. c. 9. à num. 1.* Ludouic. à Paramo *de orig. Sanctæ Inquisit. lib. 3. quæst. 9. num. 134.* vbi inquit, *Hæresiarcham illum propriè vocari, qui aut hæreses inuenit, aut inuentas alios docuit.* Castro Palao *tom. 1. tractat. 4. disputation. 6. puncto 2. num. 15.*

LXXXVI. Et etiam in Hæresiarchis, atque Dogmatistis, est certior, ac verior resolutio, ad reconciliationem admitti, si in eis veræ pœnitentiæ signa cognoscantur, & post capturam pertinaciter suas sectas non defendunt, vt probat text. *in capite Berengarius de consecrat. distinct. 2. cap. ad abolendam, de hæret.* Et ex Concilio Biterrensi, & Tarraconensi, tradit Peña, *dict. 2. part. comment. 64.* Sousa *dicto lib. 1. cap. 9. à num. 12. & lib. 2. cap. 44. num. 3.* Farinac. *dicta q. 193. §. 1. à num. 5.* Diana *p. 4. tract. 7. resolut. 23.* Didacus à Canter. *q. crimin. Rubric. de hæret. cap. 1. num. 70. vers. est nunc videndum.* Decian. *lib. 5. tractat. crimin. c. 54. num. 57.* Castro Palao *dict. tract. 4. disput. 6. punct. 2. num. 16. & sequentibus.* Vel cum perniciem nullam aliis attulerunt, nec etiam eos ad suos errores reuocarunt. Simancas *de Cathol. instit. tit. 47. num. 72.* Farinac. *dict. quæst. 193. num. 10.*

LXXXVII. Sed nullus dubitandi relinquitur locus, hæreticali intentione, alios ad errores, qui in Libello promulgabantur, traducendi deficiente; sed potius intentione contraria, & animo adstante, hac videlicet via, Virginis Sanctissimæ *del Triumpho* cultum augendi: siquidem ob id non solùm Hæresiarcham, aut Dogmatistam non fuisse deberet affirmari, verùm etiam nec hæreticum formalem.

LXXXVIII. Decimum. Nec etiam fuit iudicandus fidei Apostata, siquidem in Reo numquam fides defecit, nec etiam mentis errore vllam hæresim admisit: & Fidei Apostatis vltimum supplicium non imponitur, sed alia pœna extraordinaria, cùm rediguntur, & ab errore extrahuntur: vt eleganter defendunt Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 5. cap. 72. num. 8.* Menoch. *lib. 2. de arbit. casu 546. num. 13. & sequent.* Farinac. *de hæref. dict. q. 193. n. 14. & 16. vers. concludi potest.* Diana *p. 4. tract. 7. resol. 3.* Eruditè Petr. Erod. *lib. 1. rerum indicat. tit. 6. de hæret. cap. 9.*

LXXXIX. Porrò, si quod fuerit Apostata suæ Religionis, culpam aggrauari placeat, ob id in Sancto Officio non potest procedi; nec est crimen, cuius cognitio ad ipsum spectat, nec ex hoc capite aduersùs fidem suspicio saltem consideratione digna inducitur. Calderin. *cons. 5. tit. de hæret.* Anania *in c. ad abolendam, num. 19. de hæret.* Vmbert. Locat. *in Dictionar. Inquisit. verb. Apostata, n. 1. vers. qui primo modo.* Eymeric. *in direct. 2. part. quæst. 49. num. 2.* & ibi Peña *comment. 74. vers. verumtamen.* Duardus *in Bulla Cœnæ, lib. 2. canon. 1. q. 17. n. 32.* Diana *d. tract. 7. resolut. 3. colum. 4. vers. quæro igitur primò.*

XC. Vndecimum. Licèt enim Blasphemiæ crimen iudicetur, quod verbo, aut scripto perpetratur, vt testantur Nauarr. *in Manuali c. 12. num. 81. & 82.* Azeued. *in Rubr. tit. 4. n. 25. lib. 8. recopilat.* Suarez. *tom. 1. de Religione tract. 3. lib. 1. c. 4. n. 4. & 5.* Sanchez *lib. 2. oper. moral. c. 32. num. 5.* Anton. à Sousa *lib. 1. Aphorism. c. 19. num. 4.* aut etiam facto, vt volunt Nauarr. & Azeued vbi proximè, Alphons. à Castro *de iusta hæret. punit. c. 12.* Anton. à Sousa *lib. 1. cap. 19. n. 4.* Quòd si lege antiqua scripta, atque iure communi capitis pœna imponeretur, vt diximus suprà *n. 59.* Hoc tamen, etiam iure communi attento, tantùm procedebat in eo qui consuetudinem blasphemandi habebat, vti animaduertunt Bald. *in l. 2. C. ad l. Iul. Maiest. & in l. 2.* Vbi etiam Salicet. *C. de reb. cred.* Cou. *in c. quamuis pactum, 1. p. §. 7. num. 10. in fi.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. casu 375. n. 26.* Farin. *in praxi, p. 1. q. 20. n. 43.* Barbos. *de potest. Episc. alleg. 51. num. 101.* Guttier. *de delictis, q. 60. n. 12.*

XCI. Hic igitur non est necesse hac interpretatione iuuari: generaliter enim in omnibus Prouinciis consuetudine vniuersali hæc pœna derogata est, in aliâque minores arbitrarias commutata, vt tradunt Lucas de Peña *in l. omnes, num. 6. C. de delatoribus, lib. 10.* Couarr. *in dict. cap. quamuis pactum, 1. part. §. 7. num. 10. in fin.* Menoch. *dict. casu 375. num. 26.* Gregor. *in l. 2. tit. 28. part. 7. glos. 4. circa medium.* D. Ioan. Vela *de delict. cap. 4. num. 6.* Decian. *lib. 6. c. 6. num. 7.* Farinac. *dict. quæst. 20. num. 64.* Montalu. *in l. 1. tit. 6. part. 7.* Albertin. *de agnoscend. assert. quæst. 6. num. 14. & quæst. 22. num. 63.* Canter *quæst. crimin. cap. 3. de blasphemia, num. 5.* Petr. Gregor. *3. part. syntagmat. lib. 33. cap. 12.* Campanil. *in diuers. iuris Canonic. Rubr. 11. cap. 16. num. 83.* Azeued. *in l. 1. tit. 4. lib. 8. recop. num. 7.* ibi: *Hodie dictis blasphemiis hæreticalibus non mortis pœna, sed à nobis suprà posita imponetur.* Eruditè DD. Ioseph. Vela *in cap. 1. de offic. ordinarij, part. 1. n. 83.* Ioan. Guttier. *de delict. q. 6. num. 17.* Petr. Erod *lib. 1. rerum indicat. tit. 6. de hæret. c. 16.* Vbi problasphemia hæreticali pœnam exilij fuisse impositam testatur.

XCII. Et per nostri Regni leges aliæ pœnæ priuatæ, quarum nulla, etiam tertio repetita, ad vltimum supplicium deuenit, *l. 3. & 4. tit. 28. part. 7. l. 1. & 2. tit. 8. lib. 8. ordinar. l. 1. & sequentib. tit. 4. lib. 8. recopilat.* Quæ quidem leges in foro sæculari erunt obseruandæ, ex Clano *in concord. antinom. verb. blasphemia.* Azeued. *in dict. l. 1. tit. 4. lib. 8. recopilat.* Vel ad minùs quas Practica, aut consuetudo introduxit; in quibus affixionis, vel amputationis linguæ loco alia pœna arbitraria imponitur. Vt testantur Didacus Perez *in d. l. ordinar. glossa. Ode nostare à Nuestro Señor.* Couarr. *d. §. 7. num. 11.* D. Ioan. Vela *de delict. d. c. 4. n. 6.* Barbos. *d. allegat. 51. n. 102.* Ioan. Guttier. *de delict. q. 61. n. 6.*

XCIII. Iure autem Canonico, cui in Sancti Offic j Tribunali standum est, pœna est multò magis pia, quàm legum sæcularium: solùm enim spiritualis pœna imponitur, aliæque pœnæ pecuniariæ, vt probatur ex textu *in cap. si quis per capillum 22 quæst. 1 cap. 2 de maledic.* Vbi notant Abbas Anani, &c. Couarr. *dict. § 7. num. 10. vers. Iure Pontificio* Boërius *decis. 301. num. 9* D. Ioan. Vela *de delictis, cap. 4. num. 7. & 8.* Bernard. Diaz *in pract. Canoni. 111. t. aliàs 110.* & ibidem Salced. Menoch. *dict. casu 375. num. 17. & sequentib.* Decian *dict. lib 6 cap. 6 num. 3.* Farinac. *d. quæst. 20. num. 62.* Campanil *dict. rubri 11. cap. 16. num. 83.* Barbos. *dict. alleg. 51. à num. 92. & 97.* Ioan. Gutierrez *de delict. q. 60. num. 16. & q. 64. num. 26. & 27.* Trullench. *lib 1. Decalogi c. 11. dub. 5.* Quod etiam per Leonem X. Iulium III. & Pium V. statutum fuit, vt referunt Couar. *d. §. 7. n. 10.* Menoch. *de casu 375. à num. 29.* Decian. *d. c. 6. num 3.* Farinac. *d. q. 20. num. 63.* Barbos. *d. allegat. 51. à n. 98. vsque ad 101.* Guttierr. *d. q. 64. à n. 8.*

XCIV. Istæ autem sunt pœnæ, quæ per Sanctum Officium pro blasphemiis hæreticalibus cum aliis arbitrariis solent imponi: neque vllus vnquam pro hoc delicto visus fuit relaxari, vt afferunt Rojas *de hæret. part. 2. num. 176. & sequentib.* Salced. ad Bernard. Diaz *in praxi crimin. c. 113. littera A.* Peña

in

in direct 2 *p. comment.* 66.*ad quæst*.41. Sousa *d.lib*.1. *cap*. 19. *num*. 20. *& sequentib*. Diana *p*. 4. *tract*. 7. *resolut* 8.Simancas *de Cathol.instit*.8.*à num*.10.Canter. *quæst. crimin. cap*. 3. *de blasphem. num*. 4. Barbos *de alleg*.5 1.*n*.60. Ioan.Gutt. *de delict.d.q*.64.*n*.4.

XCV. Quòd si etiam in blasphemiis hæreticalibus, quæ Christum assertorem nostrum, Matrémque eius Sanctissimam lædendi,atque execrandi animo perpetrantur, pœnæ sunt arbitrariæ, & non vltimi supplicij; quanto moderatior esse debebit in hoc casu, in quo animus defuit nostram fidem depellendi, Virginisque Dei Genitricis honorem extenuandi; quinimò contrarium fuit Reus conatus? Deficiente verò intentione nocendi, adimendique Deo, atque Sanctis suis honorem, non potest propriè blasphemia nuncupari: hanc enim necesse est praua, atque perniciosa voluntate nasci, vt post Caietanum docet Couarr.*in dict.cap. quamvis pactum*.1.*p*.§.7.*num*.10.*circa principium*,ibi:*Omnis autem blasphemia, quia est voluntaria: procedit à voluntate mala & animo derogandi, & detrahendi in aliquo bonitati,& Maiestati Diuinæ*,D.Thom.2.2. *q*.13.*art*.1.& ibidem Caietan. Couar. vbi proximè. Anton. à Sousa *dicto lib*.1. *cap*.19. *num*. 1. Thomas Sanchez *lib*.2. *oper. moral. cap*.32.*num*.1. ibi: *Idque voluntate quadam derogandi hac ratione Diuinæ Maiestati, seu Bonitati*. Ac saltem licèt sit digna, quæ puniatur, multum erit pœna moderanda; quælibet enim causa etiam si iniusta, est sufficiens ad pœnæ ordinariæ de blasphemia executionem, vt in terminis obseruarunt Alexander *cons*.233.*n*.11.*& sequentibus,& num*.16.vers.*Et per prædicta*,*lib*.6.Tiber.Decian *lib*.6.*tract.crimin.cap*.5. *num*.11. Farinac. *dicta quæst*.20.*num*.71.*in fin*.ibi: *Imò si quis sine dolo, & non in contemptum, vtpute, rei licitæ incumbens, Crucem, aut aliam imaginem percusserit, nulla pœna punitur*. Conducunt tradita per eundem Farinacium *d.q*.10.*n*.17.*limit*.3.*& sequent*.

XCVII. Duodecimum. Licèt enim res reguletur penes statuta in famosis Libellis etiam si per duodecim tabularum leges pœna capitalis imponebatur, his verbis: *Si quis occentauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam faceret, flagitiúmve alteri, capitale esto*; vt ex Cicerone, & D.Augustino referunt Alexand.ab Alexand.*lib*.6 *dierum genealium, cap*.10. Hotoman *ad leges duodecim tabularum*, *pag*.218.Ant.August. *ad easdem leges*, *l*.34. quæ videtur id suscitauisse, *lib*.1.*cap. de famo. Libel.* Hoc non intelligitur de mortis naturalis pœna, sed de alia extraordinaria, vt colligitur, *ex l. lex Corne* 5.§.*si quis librum ff.de iniur*. Siquidem crimen hoc legis Corneliæ pœna puniebatur, quæ erat arbitrari, *l.fin.ff de iniur*.§.*in summa*, *instit.eod*. apertéque exposuit Horat.*epist. lib*.2.*epist*.1. ibi: *Vertere modum formidine fustis, ad bene dicendum delectandúmque redacti*. Et quòd ex consuetudine hæc sit hodie Libelli pœna famosi, videlicet extraordinaria secundùm Iudicis arbitrium, testatur Iul.Clar.*in pract*.§.*fin.quæst*.68. *num*.26. vers. *Libelli famosi author.ad fin*.vbi inquit,nunquam vidisse pro Libello famoso,aliquem vltimo supplicio affectum, sed semper fuisse impositam pœnam extraordinariam:& ibidem Baiard. *in addition. num*. 65. Bursat. *cons*.94.*num*.3.*& num*.38.*in fin. lib*.1. Neque id inde est alterandum, quòd Libellus iste in Senatus valuis fuerit affixus: nam etiam si locus iste sit frequentior,eáque ratione fiat grauius crimen;hoc non sufficit,vt penitùs extendatur ad capitis pœnam, ex traditis per Angelum *in l. vnica, in fin.C.de famos. Libellis*: vbi asserit, pœna duorum millium ducatorum fuisse mulctatum quendam ciuem Bononiensem, qui super altare Palatij Bononiensis aduersùs eius regimen clandestinè posuit Libellum famosum: quem refert,& sequitur Iul.Clar *in d*.§.*fin.q*.68.*n*.25 Farin.*d.q*.105.*n*.477. Io.Guttier.*de delict.q*.141.*n*.30.

XCVII. Quod ex iure Canonico indubitabile redditur: hoc enim iure, Libelli pœna famosi non est capitalis,sed extraordinaria,vt probat text.*in cap. de prima, cap.qui in alterius* 5.*quæst*.1.Tiber.Decian. *lib*.2.*crimin cap*.20.*n*.2.Plaza *de delictis*,*cap*.3.*num*.3. *in fin*.Ioann.Guttierr.*dict.quæst*.141 *num*.4. Farinac. *d q*.105.*à num*.430.Ioan. Ægidius Trullench.*tom*.2. *Decalogi*,*lib*.7.*c*.10.*dub*.17.*n*.4.

XCVIII. Et etiam iure Ciuili, secundum potiorem opinionem,capitalis pœna, quæ imponebatur, procedebat in casu, quo crimen per Libellum obiectum, capitis pœna esset dignum. Glossa *in dict. l*.1.*verb.si quis famosum*,*C.de Libel.famos*.& ibi Cinus,Salicetus,& alij. Ant.Gom.3.*tom variar. cap*.6. *num*.1.Plaza *dict.cap*.3.*num*.2.Guttierrez *dict.q*.141. *num*.1.Menoch. *lib*.2.*de arbitrar. cas*.263. *num*.43. *in fin*.Farinac.*dict.quæst*.105.*num*.424. Et expresse statuitur *in l*. 3. *tit*. 9. *part*.7. vbi notat Gregor. vers. *aquella pœna*. Et post alios Ioannes Guttierr. *dict. quæst*.141.*num*.3. Ratio autem est: in Libelli enim authore tunc considerabatur non solum animus, ac voluntas lædendi in honore iniuriatum; verùm etiam vita priuandi, cum ei tribueretur crimen morte dignum:iustúmque erat,æquali pœna in huius iniuriæ authorem animaduerti, siquidem ius capitali pœna puniebat animum,& voluntatem interficiendi tantùm, quamvis ad executionem minimè deuenire,*l.is qui cum telo, C. ad leg Cornel.de sicarijs, cap quisquis*,§ *si quis cum telo de pœnit. dist*.1. *c*.1.*de præsumpt*.vbi notant Abbas,Baldus,& alij Menoch. *lib*.2.*de arbitrar.casu* 360. *num*.36. Farin.*in praxi*, *part* 4.*q*.124.*à n*.3.

XCIX. Quorum nihil ad præsens, de quo agitur,factum potest applicari: nam vt sæpiùs diximus,Rei animus, ac intentio non fuit Virginis Sanctissimæ honorem lædendi, sed potiùs eius cultum, ac venerationem augendi: & vt Libelli pœnæ locum habeant, nocendi animum, necessarium est interuenire, *l.si non conuitij*,*C.de iniurijs* Et ibi DD.Farinac.*consil*.30.*num*.46.79.*&* 120.*lib*.1. Nam, vt inquit Seneca *lib*.2.*de ira, cap*.26.*Nulla est iniuria, nisi à consilio profecta*. Itaque dolus verus requiritur, *l.lex Cornelia* 5.§ *si quis librum*, ibi:*Dolóve malo fecerit*, *ff. de iniurijs*: cùm latè adductis à Farinac.*part*.3.*d.quæst*.105. *num*.471. *&* 482. Nec sufficit culpa lata. Bald. *consil*.177. *in princip. lib*.5. Crauet.*consil*. 13. *num*. 2. Farinac. *dict. consil*. 30. *num*.46. Dolúsque debet probari: in dubio enim non præsumitur.Ruinus *consil*.145 *à num*.10.*&* 14. *lib*.3.Farinac. *d.cons*.30. *num*. 53. Vel saltem obnoxium manet, vt per indicia, & coniecturas contrarium probetur,ac suadeatur, vt tradunt Cinus, Albericus, Fulgosius, & cæteri *in d. l. si non conuicij, C.de Iniurijs*. Farinac.*d.q*.105. *num*.115.116.121.*&* 484 *& consil*.40.*n*.140.

C. Vltimum igitur. Quamquam enim ob quamcumque criminum speciem, quæ in hoc Reo consideretur, vt per omnes simul posset iudicari capitis pœna dignum esse; hoc nullatenus in Sancti Officij Tribunali admitteretur: nam in eo nunquam cum primò delinquentibus similis pœna prædicatur, ac imponitur confitentibus culpam, misericordiámque flagitantibus; etiamsi aliàs in foro sæculari,vltimo supplicio in eos animaduertendum fuisset:vt in hæreticis suprà probauimus *n*.48.

&

& insortilegis, qui fatentur in sortilegiis homicidium fecisse seque pœnitet, paratique sunt corripi, non esse Curiæ sæculari tradendos affirmant Albertin. *de cognoscend. quæst. 25 num. 66. & sequentibus* Farinac. *in praxi tom. 1. quæst. 20. num. 105. & sequentibus.* Anton. à Sousa *lib. 1. Aphorism. cap. 58. num. 14.* Diana *p. 4. tract. 7. resolut. 10. vers. nota verò.* Licèt subdat, hodie per quandam Bullam à Gregorio XV. editam 20. Martij, anni 1623. hoc esse immutatum. Et in Sodomitis in Regno Lusitaniæ, vbi aduersus eos Sancti Officij Tribunalia possunt procedere idem statutum est, vel saltem Inquisitoribus facultas conceditur pœnam minuendi, dummodò non sint incorrigibiles, vt ex constitutionibus Pij IV. & Gregorij XIII. referunt, & affirmant Anton. à Sousa *lib. 1. Aphoris. cap. 59. num. 10. 28. & 29. & num. 37.* Seraphin. Freit. *in addit ad tr. de confessar. sollicit. quæst. 24 num. 136.* quem tamquam vltimo loco relatum, videtur sequi Diana *part. 4. tract. 7. resol. 20. in fin.*

Decisio, & ad contraria fundamenta responsio.

CI. HIs tamen visis, & doctissima pro Rei defensione allegatione, facta ab eruditissimo, & ingenuosissimo huius Sancti Officij Aduocato, Licent. D. Petro Muriel de Berrocal. (vtinam typis mandaretur) latéque pro vtraque parte perpensis difficultatibus, maturitate summa, vt semper moris est in Tribunali, Reum non debere relaxari visum fuit. Pro certo quippe habebatur, Libellum hæreticali intentione nequaquam fixisse, nec Virginem lædendi animo; sed potiùs eo consilio, vt celebre ibi Sanctuarium efficeretur, Fidelium confluxu celeberrimum; hácque via Deiparæ cultus excresceret; Reúsque ipse pinguiora eleemosynarum lucra compararet; vanæ prætereà gloriolæ dulcedinem capturus, nouæ cuiusdam Fraternitatis Auctorem se efficiens: cupiebat enim Caput eligi duodecim Eremitarum, qui ministerium, cui ipse tunc incumbebat, obirent. Habita prætereà fuit ratio, quòd postquàm accusatio perlecta est, statim crimen suum ingenuè fuit confessus; quod licèt non sit actus verè, perfectéque spontaneus, minuit saltem pœnam, vt post Bartol. docet Baldus *in l. ea quæ, C. de condict. indebit. per text. in l. eum qui ff. de iur. iurand.* Etiam si post negationem statim confiteatur. Docet Bald. *vbi suprà, num 10.* Hostiensis *in cap. ad hoc, de Simonia.* Tiraquell. *de pœn. caus. 30 num, 4.* Iul. Clar. *§. vltim. quæst. 60. num. 29.* Menoch. *de arbitrar. casu* 347. Craueta *cons. 309. sub num. 9:* Latè Farinac. *praxi crimin. part. 3. de Reo conuicto, & confesso, quæst. 81. & num. 174.* Quod in hoc Sancto Tribunali de more habetur, & sæpè hoc modo cum omnibus se gerit, iuxta illud Salomonis *Prouerb. 28. cap. in primis 2. quæst. 1.* ibi: *Qui confessus fuerit scelera sua, misericordiam consequetur, cap. non dicatis 12. quæst. 1.* ibi: *Si hoc vltrò confitetur, parcitur illi, & oretur pro illo, cap. qui admissi 15. quæst. 8. cap. innotuit, de electione, l. quisquis, §. sane, C. ad legem Iul. Maiest.* Exornant vltra citatos Bosius *tit de coniectur num. 6.* Riminald. *cons. 245. num. 57. & sequentibus, lib. 3.* Bertazol. *cons. 55. num. 4. lib. 2. & cons. 357. num. 6.* Trebisan. *decis. 49. num. 7. lib. 2.* Et in specie Simanch. *de Cathol. instit. tit. 55. n. 6.* Sousa lib. 2. *c. 20. n. 34.* Vbi *n. 35.* ait, quòd præsumitur sine dolo deliquisse.

CII. Prætereà, quod misericordiam multis lacrymis, pœnitentiæque signis efflagitasset: quódque suæ capturæ tempore pœnas voluntarias suscepisset, corpus, flagellatione, ieiuniis, aliisque castigationibus macerando; Religionisque gr[illegible]ssimæ, quæ multos Sanctos procreauit, esset Monachus, cuius merita essent sufficientia, quantum ad punitionem, vt aliorum errores supplerentur, atque excusarentur: argum text. *in l. nemini*, vers. *filius autem l. petitionem*, vers. *filij*, *l. iubemus*, vers. *& filio C. de aduocat. diuers. iudic.* Vbi filij remunerantur ex parentum meritis, D. Chrysost *homil. 10. ad Romano*, ibi: *Alterum alterius peccato puniri, non admodùm æquum, atque conueniens esse videtur: at alterum propter alterum seruari, & decentius multò, & rationi magis consentaneum.* Cicero *lib. 1. de inuent.* ibi: *Oportebit omni, qui sibi vt ignoscatur postulauit, commemorare si qua sua poterit beneficia.* Et Paulò pòst *Deinde Maiorum suorum beneficia, si qua stabunt proferre. Et orat. 41. pro quinto Ligario, in fi.* ibi: *In Quinto Ligario conseruando multis tu quidem gratum facies: sed hoc quæso considera quod soles: possum fortissimos viros probatissimos totúmque agrum Sabinum florem Italiæ, robur Respublicæ proponere.* Et inferiùs ibi: *Quid de fratribus dicam? Noli, Cæsar, putare, de vnius capite nos agere.* Petr. Erod. *rerum iudicat. l. 1. tit. 2. de fide & religione, c. 3. & lib. 6. tit. 1. de accusat. c. 15.*

CIII. Et quia hoc Sanctum ac venerandum Tribunal præcipuè Patris officium exercet, studiosiùs emendationem, atque correctionem delinquentis, quàm iudicis seueritatem affectans; *habent æquitatem ante oculos*, inquit lex *Quod si Ephesi. in fin. ff. de eo, quod certo loco*, Quamquam in hoc Pseudo-Monacho segnitiem, & socordiam amante, vitæ correctio non erat facilis, *Authent. de Monachis, §. fin autem*, ibi: *Non est facilis vitæ hominis mutatio.* Et *quorundam, 14. dist.* in quo Reus suam maiorem defensionem constituit. Marcus Tullius *dict. orat. 41. pro Quinto Ligario circa finem*, similem defensionem fecit his verbis. *Quid quid dixi, ad vnam summam referri volo, vel humanitatis, vel clementiæ, vel misericordiæ tuæ. Causas, Cæsar, egi multas: & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorum tuorum. Certè numquam hoc modo: Ignoscite, Iudices, errauit, lapsus est, non putauit; si vnquam posthac. Ad parentem sic agi solet: ad Iudices, non fecit, non cogitauit, falsi testes, fictum crimen, &c. Ad Iudicem sic agi solet, sed ego ad parentem loquor: Erraui, temerè feci, pœnitet, ad tuam clementiam confugio, delicti veniam peto; vt ignoscas, oro.*

CIV. Quare decretum fuit Reum in Actu fidei publico, si fortè fuerit proximus prodire: sin autem in aliquam Ecclesiam, cum Blasphemis insignibus, linguæ scilicet incastratura; Iuraréque de vehementi: Triremibus per decennium ad remum addici, & absque stipendio: Exilium perpetuum subire ex vrbe, totóque Regno Granatensi, atque Regali Curia, & leucis quinque per circuitum: Produclique habitu, quo captus fuit: & dum eius sententia fuerit perlecta cum causæ meritis, manum dexteram annullo ferreo inclusam in altum subleuatam tenere: & quia Religiosus erat liberum à flagellis manere, Rojas *2. part. de hæret. assert. 12. num. 176.* Simancas plures referens *tit. 8. de Cathol. instit. num. 16.* Hunc ita morem hoc Tribunal semper obseruat: quæ consuetudo vim legis habet, & sicut ipsa, debet obseruari, *l. an in totum 5. C. de ædificiis priuatis, l Labeo in principio, ff. de statu lib. l. [illegible] ad fin. ff. ad Silanian.* Osuald. ad Donellum *lib. 26. comment. cap. 2. littera A.* Bobadilla *lib. 2. cap 10. num. 49. & lib. 5. cap. 3. num. 51. & 65* Gratian. *disceptat. forens.*

discept.

*discept.*353.*à num* 12. Affli*ct*. *decis.* 253. *num.*4. Menoch.*lib.*2.*præsumpt.*8.*num* 14. Pinel.*in l.*1.*part.*2. *c.* 4. *num.* 2. *C.de rescinden.vendit.* Gama *decis.* 16.*n.* 7. Paz *de tenuta cap.*7. *num.*18. Salgad. *de Regia protect.* .*part.cap.*9.*à num.*242. Eruditissimus & ab omnibus iuris Professoribus meritò laudatus DD. Ioseph Vela plures referens *dissert.*20.*num.* 34. Et approbatio litteratorum adeò Consultorum, Tribunalis actiones qualificat, inquit Theodoricus, secundum Cassiodorum *lib.*1.*epist.*6. ibi: *Deliberationis nostræ consilium virorum prudentum requiritur obsequium, vt vtilitatis publicæ ratio, sapientium ministerio compleatur.* Conducit *l.dubium* 3.*C de repudiis, l.nominationes* 27.*C.de apellationibus.* Plura cumulat Crauet.*cons.*707.*n.*7. Æneas Robert *lib.* 2.*rerum iudicat.cap.*11. DD. Solorzano *lib.*3.*de iure Indiarum cap.*2.

C V. Neque contraria fundamenta obstant. Non primum: cui facilè fit satis ex dictis à nobis suprà *num.* 65. in primò nostro fundamento. Nam quamvis crimen esset confessum, non ob id statim subintrabat pœna; sed necesse erat causam attendi, qua Reus fuerat motus; animum etiam, quo perpetrauerat. Hoc enim præcipuè est animaduertendum: voluntas námque, & propositum, maleficia distinguunt, omninóque pœnam discriminant, vt latè suprà in prædicto nostro primo fundamento diximus, *à num.* 65. *vsque ad* 68.

C V I. Quod maximé locum obtinet in hæresis crimine: absque enim mentis errore, & pertinacia, non datur propria, ac formalis hæresis nec pœna huic crimini consentanea locum habere potest, vt in nostro septimo fundamento suprà diximus, *à num.* 82. Et concesso, quod esset hæresis formalis, misericordiam efflagitanti debet concedi, nec capitis pœna imponitur, vt suprà in octauo fundamento, *num.* 84.

C V I I. Secundo etiam fundamento satisfit ex doctrina suprà à nobis tradita in nostro tertio fundamento *à num.* 70. Præsumptio enim animi scelerati, quæ ex verbis Libelli inferri poterat, per alias contrarias præsumptiones vincebatur, cæterásque circunstantias ponderatas in prædicto fundamento, *à num.* 72 quæ, vt fortiores, præponderare ac vincere debebant eas, quæ ex verbis inferebantur.

C V I I I. Et etiam si confessio qualificata regulariter secundùm opinionem communiorem in criminibus non admittatur, sed scindi, ac separari possit, ex dictis in secundo fundamento contrario, *n* 52. Hoc tamen patitur limitationes à nobis relatas in nostro quarto fundamento, *verſ. Et quamuis in criminibus à num.*77. quæ omnes in hoc casu locum habent: præcipuè cùm hic agatur de separanda qualitate à confessione, quamtùm ad mentem, quæ actus fuit commissus. In hoc enim, tanquam in re interna, multùm deferendum est depositioni illum committentis, vt in quinto nostro fundamento *num.* 79. Et cùm non agatur de cærimonia, nec de alia re in facto consistente; sed de Blasphemiis, quæ in verbis consistebant, vt in nostro sexto fundamento *num.*80. Et vtcumque, quamuis confessio non admittatur in criminibus cum qualitate sua ad omnimodam pœnæ excusationem, saltem operatur, vt pœna ordinaria non possit imponi; sed alia extraordinaria, ac moderata, vt in nostro quarto fundamento, *verſ. Et ad minus.*

C I X. Tertio fundamento respondetur. Quòd quamuis ignorantia, in omni à pœna non liberet, multùm saltem excusat, vt moderetur: quælibet enim causa, etiam si iniusta, vel irrationalis, in criminibus excusat, saltem ad pœnæ modificationem, vt diximus suprà in septimo fundamento, *verſ. Et quamuis factum:* & in vndecimo fundamento *in fine*, *verſ. Quòd si etiam in blasphemiis.* Et quod in hoc quoque tertio fundamento opponitur, nempe, non euentui sed menti, ac voluntati delinquendi esse attendendum; hoc limitatur, quando omninò delinquendi animus defecit. Tunc enim non tenetur de omni euentu, quia contra eius voluntatem contingit: & in nostro casu non vetitas actus, sed agentis intentio inspicitur; & cùm tendit in vtilitatem accusati, itaque hoc Reo fauet: animus enim, ac voluntas eius non fuit offendendi Virginem: vnde excusatur ob prauæ intentionis defectum

CX. Quartum fundamentum soluitur ex dictis in nostro septimo fundamento, *num.* 82. Quòd scilicèt non fuerit Hæreticus formalis ob intentionis defectum: quia hæresis est peccatum fidei oppositum: fides autem consistit in voluntario assensu intellectus diuinæ reuelationi: ergo hæresis debet necessariò consistere in voluntario dissensu illius: ergo cessante dissensu intellectus, cessat peccatum hæresis formaliter. Ex quo fit cessare etiam debere pœnas hæreticis impositas, quia pœnæ non sunt extendendæ ad alia delicta præter illa quibus imposita sunt. Et ex dictis in fundamento octauo. *n.*84. quòd Hæretici formales non relaxentur, si misericordiam efflagitent. Et non potest negatiuus haberi, quòd negauerit intentionem: hoc enim nó procedit, cùm non de factis, sed de verbis hæreticalibus agitur, vt in nostro sexto fundamento *num.* 80. Maximè præsumptionibus concurrentibus, ac circunstantiis, quæ intentionis defectum persuadent, vt notatum est in nostro tertio fundamento, & *num.*10. vbi in terminis Authores ibi citati affirmant, quòd quando concurrunt aliæ præsumptiones, qualitas ex defectu intentionis est admittenda.

CXI. Quinto fundamento, quod scilicet, Hæresiarchæ, ac Dogmatistæ non reconcilientur, nec ad misericordiam admittantur, etiam si illam efflagitent; Respondetur ex dictis in nono fundamento, *ex num.*85. Et hæc sententia probabilior, & firmior est in Concilio Bitterrensi, & Tarraconensi; Pontifexque insinuat *in d.cap. ad abolendam.* Vbi æquat eos, qui docent, iis, qui credunt hæreses, ibi: *Aliter sentire, aut docere non metuunt.* Et de omnibus subiungit, ad misericordiam recipi posse, si publicè consenserint abiurare: & quia Hæresiarcha conuersus & alios facilius conuertet, & conuersos in fide confirmabit.

CXII. Et quantum ad Bullas Pauli IV. & Clementis VIII. respondetur, non esse promulgatas in hoc Regno vbi necesse erat, vt astringerent, possentque impleri secundum Sanctum Concilium Tridentinum, *ses.* 24. *cap.* 1. Et hæc est communis opinio secundum Nauarrum *cons.*1.*de constit.* & Patrem Suarez *de legibus lib.*3.*cap.*16.*à num.*8. & nunquam obseruantur, nec practicantur in Sancto Officio vt referunt Sousa *in Aphorism.lib.*2.*cap.* 44. *num* 6.*in fin.* & Diana 4.*part.tit.*7. *resolut.*24. *verſ. notandum est*, *in fin.* Et potiùs loquuntur de hæreticis formalibus, qui intentione hæreticali illos errores admiserunt, & placet puniri tanquam relapsos: quod ad nostrum casum minimè spectat. Et leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quòd iudicio populi receptæ sint: quod etiam procedit quoad leges Pontificias. Notant Azor *part.*1. *lib.* 5. *cap.*4.*q.*1. Villabob.*in sum.tom.*1 *tract.*2.*dub.*16. *n.*6.

Becan.

Beccan. *in sum. Theolog. part. 2. tractat. 3. cap. 6. quastion.* 8. *num.* 2. & Reginald. *tom.* 1. *lib.* 13. *cap.* 16. *num.* 160.

CXIII. Sexto etiam fundamento, quod scilicet est de Apostasia, satisfit ex traditis in *decimo nostro*, *num.* 88. In quo citati Authores loquuntur, quando fides omninò deseritur. Quod in hoc casu deficit, siquidem nunquam à nostra fide Catholica deuiauit, peccatíque misericordiam poposcit. Hoc enim sufficit, ne relaxetur.

CXIV. Septimo fundamento, quod est de Blasphemiis, respondetur ex nostro vndecimo fundamento *ex num.* 90. Siquidem quamvis D. Matthæus c. 12. v. 32. dicat *Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittuntur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro*: quæ verba referuntur *in c. qualis*, 4. *dist.* 25. hoc procedit in illis, qui intentione hæreticali, & pertinaciter similes Blasphemias dicunt, & impœnitentes extremum vitæ spiritum emittunt, vt docet D. Thom. 2. 2. *q.* 14. *art.* 3. & ibidem Caiet. Rodericus de Acuña *in dict. cap. qualis num.* 10. & eruditè D. D. Ioseph. Vela *in cap.* 1. *num.* 82. *de Offic. Ordinar.*

CXV. Et quamvis, quando factum est atrocissimum, nonnulli Doctores voluerint, arbitrium ad capitis pœnam extendi, hócque in S. Officio practicari; in Blasphemiarum terminis minimè loquuntur, nec verbalium, nec scriptarum: in his namque nunquam capitis pœna imponitur, vt videri potest apud Farinac. *dict. quæst.* 20. *num.* 67. *vers. sed quidquid sit de iure*: sed cum de facto hostia consecrata conculcaretur, vel male tractaretur, vel Christi Affectoris nostri, Virginisque Sanctissimæ effigies Est autem dissimilis valdè ratio in hoc & in alio casu; eo quod grauior sit iniuria, & offensio de facto quàm de verbo, maioríque punitione digna, vt singulariter probat *l.* 5 *tit.* 26. *p.* 7. & ibidem notat Greg. Boërius *decis.* 301 *n.* 17. *&* 18. Decian. *lib.* 6. *c.* 3. *n.* 27. ibi: *Quis enim dubitat, grauius esse inspuere, delere, frangere, percutere imagines in vituperium, quàm ore tantùm blasphemare?* Farinac. *d. q.* 20. *n.* 70. *in fin.*

CXVI. Octauo fundamento fit satis ex iis, quæ in nostro duodecimo fundamento diximus ex *n.* 96. & quia in hoc crimine pœna est arbitraria; vnde est extraordinaria, quæ solet imponi secundum ius Canonicum: nam præcipuè defecit animus atque intentio Virginem lædendi, vt sæpè dictum est.

CXVII. Nono fundamento respondetur, quòd nec singulis per se criminibus, nec omnibus simul perpensis, capitis pœnam Reus meruit: si quis enim plura facta committit, quorum singula continent in se crimen, & facta illa ad eundem finem tendant (vt in nostro casu) vnicum delictum, & crimen dicitur committere. Ita Bartol. *in dict. l. nunquam plura n.* 4. *& cons.* 122. *&* 223. *num.* 2. Igneus *in lege Cornelia, part* 2 *num.* 44. *ff. ad Silanian.* Marsil. *l. fi. n.* 20. *ff. de sicarijs*. Socinus *consil.* 62 *num.* 1. *& consil.* 63. *num.* 10. Plaza *lib.* 1. *de delictis, cap.* 1. *num.* 18. Couar. 2. *resol. cap.* 10. *num.* 8. Bolognetus *cons.* 30. *num.* 7. *&* 8. Boërius *decis.* 82. *ad fin.* Iul. Clar. *q.* 84. *num.* 3. Anton. Thesaur. *decis.* 18. *num.* 13. Zauallos *crimin resolut. casu* 155. *num.* 13. *&* 17. *& casu* 158. *num.* 8. Præterquam, etiamsi essent plura crimina ex interuallo commissa, procedebat in criminibus momentaneis, sed non in successiuis, vt probat *l. maritus, §. sex mensium, ff. de adulter. l. ei, qui, § infans de furtis*. Cum aliis adductis à Farinacio *in praxi crimin. quæstion.* 22. *num.* 19. *cum sequentibus*. Præcipuè quando principale delictum non poterat sine aliis committi. Vnde puniendus est maiori, ac insigniori pœna crimini debita quemadmodum qui committit plures falsitates ad eundem finem, & effectum, vel plures iniurias, vt referens multos Authores inquit Farin. *vbi suprà*, *num.* 26. *&* 28.

CXVIII. Nec etiam potest intendi, quòd causa exempli, & scandali, quod euenit, seuerissimè puniri deberet; hoc enim procedit, cum interuenit culpa, ac dolus in delinquente, sed non cùm nocendi animus defecit: nam pœna culpam supponit, & absque ea nõ potest imponi. Titus Liuius *lib.* 39. ibi: *Vnde orta culpa est, ibi pœna consistat, c. sine culpa, de regul. iur. in* 6. *l. aliud est fraus, ff. de verb. signific.* Farinac. *tom.* 5. *q.* 87. Semper debere culpæ pœnam, & non maiorem respondere. Cicer. *l.* 1. *de officijs*, ibi: *Cauendum est, ne maior sit pœna, quàm culpa, l. sancimus c. de pœnis, l.* 2. *tit.* 4 *part.* 3. Menchaca *lib.* 1. *qq. illustrium, cap.* 19. *n.* 6. Esset enim contra naturalem rationem, vt æqualiter puniretur, qui cum errore, bonóque fine deliquit; & ille, qui dolo, offendendíque animo. Ita Seneca *lib.* 1. *de ira, cap.* 16. Præcipuè si de pœna capitali ageretur: hæc namque nunquam iure imponitur, cùm de vero dolo non constet, non obstante quocumque scandalo sequuturo: in iudicando enim non sunt attendenda voluntas populíque voces, *l. Decurionum, ff. de pœnis*, ibi: *Vanæ voces populi non sunt audiendæ: neque enim vocibus eorum credi oportet quando aut noxium crimine absolui, aut innocentem condemnari desiderant.* D. Chrysost. *homil.* 1. *de pœnit tom.* 5. Sanct. Leo Papa *serm* 8. *de passione Domini*. Fr. Ioann. Marquez *lib.* 1. *del Gouernador Christiano, cap.* 32. Erod. *lib.* 1. *rerum iudicat. tit.* 6. *de Heretic. cap.* 9. Vbi apud Romanos idem obseruari testatur, ibi: *Posteà Diuus Adrianus epistola ad Mincenium Fundanicum Proconsulem Asiæ constituit, vt nemini liceret Christianos, populi vociferationibus, sine crimine, atque sine accusatione interficere.* Sed Rei culpa, ac pœna congruens attenderetur, Iudéxque clementiùs se gereret, quam lex suam seueritatem, quantùm potuerit temperans, *l. respiciendum* 11. *ff. de pœnis*, ibi: *in grauioribus pœnis seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi*, Seneca *lib.* 1. *de ira, c.* 16. Cicero *l.* 1. *de Officijs*, ibi *prohibenda autem maximè est ira in puniendo: nunquam enim iratus qui accedit ad pœnam mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium, & parum.*

CXIX. Tum quia exemplum, atque scandalum, tantùm potest attendi ad executionis accelerationem sed non ad pœnam augendam eámque capitis immerito imponendam. Batt. *per text. in l. qui cædem, ff. ad legem Cornel. de sicarijs*. Salicetus *in l. Decurionum filij in fin. C. de pœnis* Tiraq. *de pœn. temperand. caus.* 46. *n.* 2. Farinac. *tom.* 1. *q.* 21. *n.* 446.

CXX. Tum etiam, quia scandalum, quod Christus Saluator noster seuerè puniri voluit Matth. *c.* 18. Lucæ 17. & Marci 9. fuit illud quod in damnum, & ruinam Proximorum adhibetur, vrbis, aut operibus illum ad malum excitando. D. Hieron. super Matthæum *c.* 15. D. Thom. 2. 2. *q.* 43. *art.* 1. *&* 2. Couarr. *in reg. peccatum, in initio n.* 4. Pet. Greg. *lib.* 38 *syntagmat. cap.* 2 *n.* 4. *&* 5. Sanchez *lib.* 1. *summa, cap.* 6. *à num.* 2. Layman *oper. moral. lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 13. *n.* 3. Trullench. *in exposit. Decalogi, lib.* 1. *cap.* 6. *dub.* 5. *n.* 1. Rodericus de Acuña *in cap. licet* 4. *dist.* 45. *n.* 2. Guttierrez *lib.* 1. *Canonic. cap.* 38. *à num.* 20. Tertullianus *lib.* 1. *de Virg. velanda*. Et non propriè dicetur id efficere, nisi tali animo, ac conatu committatur, D. Thomas *dict. quæst.* 43. *art.* 3. & post Caietanum Couarr. *vbi suprà*, *num.* 4. Acuña *in d. cap. licet, num.* 3. ibi: *Intellige primò prædictam*

prædictam conclusionem, cum talis inductio, seu actus, ex intentione operantis dirigitur ad labefactandum proximum; non verò quando ex opere alia intentione perpetrato contingit.

CXXI. Tum denique, quia in casu, de quo loquimur, non fuit scandalum, actiuum, nec passiuum: quæ sunt duæ species capit. *Nisi cum pridem, de renunciatione.* Cum D. Thoma 2.2. q 43. *art.* 1. *& sequentibus.* notant Couarr. Gutierrez, Sanchez, Layman, Acuña in locis proximè citatis. Castro Palao *tom.* 1. *operis moral. tract.* 6. *disp.* 6. *puncto præcipuè num.* 6. *&* 7. Et Ioannes Ægid. Trullench. *vbi suprà num.* 2. *& sequentibus.* Non actiuum speciale, nec generale: non enim fuit Reo animus solicitandi alios per Libelli verba, vt fidem nostram desererent, legémque Moysi caducam, & antiquatam sectarentur; neque Virginem Sanctissimam dehonorandi: potiùs contrariis, vt sæpè dictum est, votis, & intentione maiorem Deiparæ honorem, & cultum optauit, & intendit. Neque vllum contrarij euentus periculum agnouit: potiùs valdè verosimiliter arbitrabatur, quòd cùm in florentissima hac ciuitate & fidei firmitas, & erga Dei Genitricem pietas quàm maximè eniteat, per conuicia in Libello contenta, fidelium corda sanctâ quadam pietate irritarentur, deuotio excresceret, desidiáque excuteretur, quæ in absoluendo Virginei Triumphi ornatu visa fuerat, contra quem potissimè Libelli verba dirigebantur. At deficiente animo, ac periculo; quòd alij incidant, maléque operantem insectentur, scandalum actiuum cessat. Nauarr. *in cap. consideret*, §. *animaduertere, num.* 9. *de pœnit. dist.* 1. Azor. *institut. Moral. tom.* 2. *lib.* 12. *c.* 26. *q.* 3. Sanchez *d. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 7. Trullench. *vbi suprà n.* 13.

CXXII. Nec etiam passiuum interuenit: nam Dei misericordia fauente, fides in hac & reliquiis huius Regni vrbibus firmissima est: nullóque facto efficeretur (neque hoc timeri poterat) vt fideles scandalizarentur, & Libelli doctrinam sectarentur. Debet autem æqualitas, ac rectitudo obseruari, absque cuiuscumque scandali attentione, quod ex illo proueniat: nam hoc tanquam iniustum, iustitiæque præceptis oppositum, est parui faciendum; & ad scandalum euitandum non licet iustitiæ limites egredi, *cap. qui scandalizauerit, de regul iur.* vbi Gossa, & Doctores *in dict. c. nisi, de renuntiat. l.* 50. *titul.* 5. *part.* 1. ibi: *O de dezir, o de fazer la verdad, que es la justicia.* Et ibidem latè Greg. verf. *Que es la justicia.* Vbi ex hoc infert: *Non ergo innocens puniri potest à Iudice propter scandalum vitandum, vel tumultum populi,* Castro *lib.* 1. *de iust. hæret. punit. cap.* 20. *& lib.* 2. *de potest. leg. pœn. cap.* 11. Couar. *in dicto cap. peccatum, in initio, num.* 4. verf. *In hoc tamen scandalo.* Flamin. *de resignat. lib.* 5. *quæst.* 3. *num.* 175. Et Gutierrez *lib.* 1. *canonic. c.* 38. *n.* 21. *&* 22.

CXXIII. Hæc quæ circa Decisionis huius argumentum licuit afferre. Sed præter spem; imò contra Vulgi opinionem, ac vota lata sententia fuit. Fateor. Ast huic non sæpè fidendum; nec eius, licèt piissimæ voces audiendæ: qui prætextu pietatis impiè quandoque sæuit, incautis consiliis Rei cædem pro libito contra ius inclamans: eò ipso damnandus, quòd præceps. Secùs autem prudentissimus Iudex, mora, cunctationéque prudentiam comit, consilium maturat; successus bene secundat. Sapienter ab Ammiano dictum, *Rerum gestarum lib.* 29. *De vita, & spiritu hominis (qui pars mundi est, & animantium numerū complet) laturum sententiam, diu multùmque cunctari oportet; nec præcipiti studio, vbi irreuocabile factum est, agitari.* Ita sanè se gessit clementissimus Inquisitionis Senatus: lentáque consideratione piè Reum puniendi, non crudeliter sæuiendi, viam quæsiuit. Vt enim inquit idem Ammianus *lib.* 9. *Iudicis lenti, ac considerati illud est proprium, vt cùm lædere potest, ignoscendi causas quærat, non lædendi occasiones.* Præterquam quòd vni dandum misericordiæ, quòd propter eius cultum & de iustitia liceat detrahere: omnes enim virtutes, vrbana, vt sic dicam, deuotione misericordiæ concedunt. Do Coronidem aureis Cassiodori verbis *Variarum lib.* 2. *epist.* 9. *Benigni quippe Principis est, ad clementiæ commodum transilire terminos æquitatis: quando sola est misericordia, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant.*

§. II.

De confessione in tortura emanata, sine legitimis indiciis præcedentibus.

IN hoc conueniunt scribentes, quod confessio emanata in tortura sine præcedentibus, vel non legitimis indiciis, non præiudicat confitenti, ad hoc allegatur text. l. 1. §. Diuus Seuerus, *de quæst. à Farin. de reo confesso, & conuicto, q.* 83 *n.* 1. *& seq.* sed meliùs à Cantera *c.* 1. *de vera confess. num.* 10. allegatur text. *l. Diuus Pius*, §. *ex quibus causis, ff. de quæst.* vbi hoc benè notat Gothofred. in verbo, *ex quibus*, vbi dixit, *nota argumentum à quæstione ad interrogationem & indicia Titius non potest torqueri, ergo nec interrogari nec iudicium ferre, non admittitur Titij confessio in quæstione multo igitur minus interrogatio vel iudicium*, conclusionem hanc docuerunt plurimi DD. allegati à Farin. *vbi suprà*, quibus addo ego Ludouic. Gilhausf. *dicto cap.* 6. *parte secunda, num* 44. *& sequentibus*, Canteram *dicto num.* 10. Sousam *in Aphorism. Inquisitorum*, *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 23. & Præsidem Abauo, *in suis quæst. reatuum q.* 19. *n.* 56. 18.

Et hi omnes DD. extendunt conclusionem, vt procedat non solùm si confessio sit post tormenta ratificata, sed etiam si post torturam legitima superueniant indicia, nisi reus certioratus de nullitate confessionis emanatæ in tortura adhuc confiteretur, Cantera *dicto num.* 10. verf. *Bene verum est.* Farin. & Gilhausf. *locis allegatis*, Clarus §. *fin. quæst.* 55. verf. *Si verò*, vbi addentes Præses Abauo *in* §. *confessio; num.* 37. ego ipse *infrà*, *tit.* 10. 19.

Idem dicunt scribentes de confessione emanata vi tormentorum, ac metu eorumdem *l. prima*, §. *si quis vltro, de quæst.* Farin. *num.* 32. *& sequentibus*, vbi bene declarat quando quis metu tormentorum dicatur confessus, de qua re dixi *in titul. de Indit. & tortura.* 20.

Ex his colligi potest doctrinam Bossij *in titulo de confess. per torturam num.* 22. *& sequentibus*, qui voluit confessionem emanatam in tortura sine indiciis non sufficere ad condemnandum, sed bene sufficere ad torquendum de nouo esse falsam, Bertazol. *consilio trigesimo nono numer.* 10. Honded. *consil.* 108. *num.* 34. *vol. primo*, hoc enim esset aperire viam iniquo iudici ad torquendum sine indiciis, & exinde habita confessione ad iterum illum torquendum, vt ratiocinatur Farin. *vbi suprà num.* 15. *&* 16. 21.

§. III.

De confessione coram Iudice incompetenti.

22. VEl quæritur, an confessio facta coram Iudice incompetenti sponranea, idest absque vllo metu, probet ad effectum condemnandi confitentem, vtputa cum Clericus coram laico fatetur delictum, vel laicus coram laico hæresim, & in hoc casu certum est confessionem huiusmodi non sufficere ad eum condemnandum, hoc notant omnes Canon. *in cap. at si Cleri. i, de iudic.* vbi moderous Barbosa concordantes allegat DD. auctoritates. Farin. *de reo confesso, & conuicto, quæst.* 81. *num.* 188. Sousa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 36. Cantera *dicto cap.* 1. *de vera confessione, num* 2. vers. *Requiritur etiam ad hoc* Gilhaus. *loco cit. num.* 34. Præses Abauo, § *confessio, num.* 18. *& seq.*

23. Vel quæritur, an talis confessio, coram iudice competenti habeat vim confessionis extraiudicialis; & sic sufficiat ad torturam, & tunc affirmatiuè respondendum est, vt concludunt *locis allegatis* omnes supradicti DD. & hoc habet locum etiamsi talis confessio reuocaretur coram Iudice competenti, nam adhuc verior opinio est, quod sufficiat ad torturam, vt bene probarunt. Boss. *in tit. de confes. n.* 51. Clar. *in praxi, § fin. q.* 21. vers. *Sed quid si reus,* vbi addent. & Farin. *n.* 216.

§. IV

De confessione criminis incidenter emanata.

TOta hæc materia confessionis incidenter emanatæ de aliquo delicto innititur super text. *in c.* 1. *de except.* (vbi Papa ait) quod si testis de crimine contra eum opposito confessione propria, vel aliàs conuincitur de crimine pœna ordinaria non punitur, nisi crimen negotium tangat principale, ex hoc text. & his quæ notant DD. videntur infra scripta notanda in materia confessionis incidenter emanatæ.

24. Et primò quidem cum crimen negotium principale de quo agitur tangit, tunc potest quis ex confessione incidenter facta ordinaria pœna puniri, ad hoc facit, doct. Bart. *in l.* 2. §. *si publico, num.* 2. *ff. ad l. Iul. de adult.* vbi ait, quod si Maritus accuset vxorem de Adulterio, & ipsa excipiat de lenocinio viri, ipséque fateatur, poterit vtique vir ordinaria pœna puniri, quia exceptio lenocinij tangit principalem causam Adulterij, ita Farin. *dicta q.* 81. *n.* 251 Cantera *loc. cit. n.* 6. Sousa *c.* 20. *n.* 39. Gilhaus. *vbi suprà, n.* 36. & alij.

25. Secundò notandum, quod ad puniendum testem vel alium incidenter confitentem, sufficit confessio emanata incidenter, si agatur de pœna non ordinaria, sed extraordinaria, ita colligitur ex dicto textu arguendo à contrario sensu, ibi, *pœna ordinaria mulctari non debet,* Farin. *num.* 264. vbi de magis vera magisque communi opinione, Sousa *d. c.* 20. *n.* 38. Cantera *vbi suprà,* vers. *quidquid dixerit Bart.* Et Lud. Gilhaus. *n.* 36.

26. Sic Senatus noster Mediolani Excellentissimus anno 1620. sub die 11. mensis Augusti damnauit ad triremes triennales Ioannem Baptistam Brocham qui cum literis impunitatis, & gratiæ comparuerat, ex eo quod incidenter fassus fuerat, se sclopos rotatos detulisse, & cum Bannito conuersasse, contra formam proclamationum S. E. non obstante quod quoad delictum principale homicidij, pro quo literas impunitatis impetrauerat fuerit per Senatum declaratum ipsum debere gaudere beneficio dictarum literarum.

Tertiò notandum, quod quamvis DD. controuertant, num hæc confessio in alio Iudicio sufficiat ad condemnandum, sane inter omnes constare videtur sufficere ad torquendum, Farin. qui alios citat. *n.* 272. *& seq.* 27.

Quartò notandum, quod ratio decisionis dicti capituli primi de exceptionibus est, quod in Iudicio, quod principaliter agitabatur, non tractabatur de crimine obiecto, & cum sententia debeat esse conformis libello, non potest dicta confessio esse sufficiens ad condemnationem in eo iudicio, vt obseruant Canon. allegati à Farin. *dict. n.* 272. & manifeste colligitur ex dicto textu, ibi, *cum accusatio in ipsos secundum iuris rigorem non procedat.* 28.

Ex hoc colligitur, quod ea quæ à DD nostris disputantur de hac confessione incidenti non habent locum in S. Officio, nam si testis in hoc Tribunali incidenter de alio crimine conuictus vel confessus apparuerit, vtique ex ea incidenti confessione nihil resistit, quin ordinaria pœna possit mulctari, dummodo delictum ad hoc forum pertineat. 29.

Ratio est, quia vt supra vidimus in tit. primo Inquisitores procedunt in crimine hæresis, incidentibus, & connexis, *summariè de plano, sine forma, & figura iudicij* & sic vt ibi, declarauimus, intelliguntur in hoc Tribunali remissæ omnes solemnitates, & rigorositates iuris, igitur intelligitur etiam remissa rigorositas Iuris, de qua *in dict. cap.* 1. 30.

§ V.

De confessione facta in alio iudicio.

COnfessio facta in vno iudicio probat in alio iudicio siue ciuili, siue criminali, text. est *in l. Iubemus,* ibi, *verum etiam voce propria ipsius Ælij apud aliud Iudicium patuerat, Cod. de liberali causa,* vbi Gothofred. in verbo *aliud.* Bald. & alij, Farin. *q* 81. *num.* 92. Gilhaus. *loco citato, num.* 21. verùm id debet intelligi dummodo sit facta inter easdem personas Farin. *num.* 103. 31.

Sentio tamen confessionem factam in Iudicio ciuili etiam inter easdem personas, non aliud posse operari, nisi vim confessionis extraiudicialis, & sic solum facere indicium ad torturam, Clar. *quæst.* 54. vers. *Sed quid,* vbi bene adden. ea.

In S Officio arbitror distinguendum, quod vel confessio facta in alio Iudicio facta fuit coram Iudice competente, vt quia, quis coram Episcopo in Iudicio criminali fassus fuit se blasphemasse hæreticaliter, & nescio videre, quare non possit blasphemus hic in S. Off. puniri ex illa confessione. Si verò confessio fuisset facta coram Iudice incompetenti, vtique in S. Officio non operatur effectum, nisi confessionis extraiudicialis. 32.

§. VI.

De confessione facta ex suggestione Iudicis.

SVggestionem Iudici prohiberi, notaui in titulo de examine reorum, *ex l. prima §. qui quæstionem, ff de quæstionibus,* vbi Gotthofred. in verbo, *suggerentis,* ait: *qui reum de Titij facinore interrogat, facinus magis suggerit quam de eo interrogat.* Suggestio autem fit hoc modo testem interrogando, *nonne verum est, quod Titius blasphemauit, scio* 33.

ego te audiuiſſe eundem bis blaſphemaſſe al diſpetto, &c. P. Maſſin. *in praxi parte* 1. *fol.* 31. verſ. *& auerta il Giudice*, ſecundæ impreſſionis, vel interrogando reum, *an interfecerit Titium in tali loco, tali die eum vulnerando in pectore, cum enſe*, &c. Farin. *de reo confeſſo, & conuicto, quaſt.* 83. *n.* 88. vbi addit reum generaliter hoc modo interrogandum eſſe, *an à toto tempore citra, cum aliquo fuerit rixatus, cum quo, quo loco, qualiter, quo tempore, an vulnera illata aliqua fuerint, qua, quot, & in qua parte corporis.*

334. Hæc autem ſuggeſtio fugienda eſt in examine teſtium, reorum, & etiam in tortura, vnde Farin. *vbi ſuprà, num.* 96. monet Iudicem ex Iodoch *in praxi crimin. c.* 37. *à n.* 9. non ſolùm, vt non ſuggerat torto, ſed nec, vt ei minetur, ſe grauioribus vſurum tormentis, niſi confiteatur, aut eum aliter importunè ſollicitet.

35. Additque, quod quamuis Cariar. *in praxi Interrogandorum reorum, lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 81. velit reum in
tortura de nouo eſſe interrogandum ſuper omnibus,
& ſingularibus indiciis. Ipſe tamen (ſicut nec omnes
boni alij Iudices) hanc practicam non ſeruauit vn-
36. quam, ſed ſolum duobus, aut tribus interrogatoriis,
& monitionibus vſus eſt, quod ſcilicet veritatem de
qua aliàs fuit interrogatus liberè fateatur nec ſi-
nat amplius ſe tormento cruciari, Iudex enim an-
tequam reum ponat in tortura in vltimo conſtitu-
37. to, connumeratis reo omnibus ex proceſſo reſultanti-
bus contra eum, ad eum magis diſponendum ad
veritatem fatendam interrogatur, & monetur vt fa-
teatur liberè, quod ſi adhuc in negatiua perſiſtat
fit decretum torturæ, eleuatur, nec amplius interro-
gatur, vel monetur, niſi in genere per duas, vel
tres vices, animo ſedato, non inſolenter, nec im-
portunè, vt veritatem fateatur, & ita ait ſe vidiſſe
practicari à Iudicibus Deum timentibus, Ambroſin.
lib. 4. *cap.* 8. vbi hæc praxis approbatur.

38. Quod autem dixi reum generaliter eſſe interrogandum, non in ſpecie declarandum eſt, vt non procedat, cum extra torturam Iudex habet quaſi ſemiplenam probationem, & in tortura pluſquam ſemiplenam, quia tunc poteſt reus interrogari in ſpecie, an tale delictum commiſerit, ita tamen, vt prius in genere mox in ſpecie id fiat, Scacc. *de indiciis, lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 38. *& ſeq.* Farin. *num.* 97. qui alios allegant.

39. Modo ad propoſitum quæſtionis noſtræ accedendo, conueniunt DD. confeſſionem vi ſuggeſtiuæ interrogationis extortam Reo non nocere, Boſſ. *de examine reorum, n.* 12. verſ. *Et illa confeſſio*, Scaccia videndus *dict. c.* 36. *n.* 7. 40. *&* 41. Farin. *vbi ſuprà, num.* 84.

§. VII.

Sponte confeſſus an mitius puniatur.

40. QVidquid dicant DD. relati à Farin. *de reo confeſſo, & conuicto, q.* 81. *n.* 172. *& ſeq.* ego numquam vidi in praxi ſeruari, quod propter ſpontaneam confeſſionem quis mitiùs puniatur, quod etiam dixit Alberic. *in l. prima*, §. *quaſtioni*, *n.* 5. *de quaſtionibus*, & Clar. §. *fin. quaſt.* 60. verſ. *Non deſunt.*

41. In ſolo S. Officio hoc inconcuſsè obſeruatur, nam ſponte comparentes mitiſſimè tractantur qui præuenti, ſed non vocati comparent mitius puniuntur, quam qui vocati comparent, & inter hos mitius adhuc, qui in primis audientiis delicta ſua fatentur, quam qui id agunt teſtibus, indiciis, & interrogatoriis preſſi, vt vidimus *in ſecunda parte, titul. de ſponte comparentibus*, Vnde Paolus Garz. *in praxi fol.* 13. in forma tertiæ monitionis, ſic ait. *Fuelo dicho, que el Promotor fiſcal deſte S. Officio le quiere poner acuſacion, y le eſtaria mui bien, aſsi para el deſcargo de ſu conciencia, como para el breue, y buen deſpacho de ſu negocio, que antes que ſe lo puſieſſe el dixeſſe verdad ſegun ha ſido amoneſtado, y aora ſe le amoneſta, por que aura mas lugar de vſar con el de la Miſericordia, que en eſte S. Officio ſe acoſtumbra con los buenos confitentes, donde no, ſe le aduierte, que ſe oyra el fiſcal, y ſe hara Iuſticia.*

§. VIII.

De confeſsione minoris ſine curatore.

DE Iure indubitatum eſt confeſſionem minoris ſine curatoris auctoritate eſſe nullam, ita decidit Imperator *in l. Clarum, C. de auct. praſt.* cum aliis allegatis à Farin *q.* 81. *n.* 352. *& ſeq.* Cantera *in quæſtione crim. de Reo, quaſt.* 7. *per totam*, & Lud. Gilhauſ. *in arbore crim. parte ſexta, cap.* 2. *num.* 41. *& ſeq.* 42.

Praxis hæc in criminalibus conſtituendi curatorem minoribus indiſtinctè ſeruatur in Hiſpania, vt teſtatur Plaza *in Epitom. del. Clarum, lib.* 1. *c.* 32. *n.* 12.

Et ita ſeruatur etiam in Tribunalibus Sancti 43.
Officij, vt videre eſt ex Inſtructione Madriliana, de qua Pegn. *comm* 28. *tertia partis*, verſ. *de hoc curatore*. Simanchas *de Cathol. Inſtit. tit.* 29. *num.* 60. Cantera, *vbi ſuprà*, Diana *tract.* 6. *reſolut.* 31. *part.* 4. Souſa *in Aphoriſm. lib.* 2. *capit.* 32. Et Paulus Garzia, *en la orden de proceſſar en el S. Officio, fol. mihi* 14. vbi de modo, forma, & ſtylo conſtituendi curatorem minoribus, & de eorum Iuramentis, & munere.

In Galliis, & in Italia minoribus *infrà* 25. & *ſuprà* 44.
14. annum conſtitutis in criminalibus non dantur curatores, Rebuff. *in Proæm Conſt. Francia, gloſſ.* 5. *num.* 72. Gothofred. *in dicta l Clarum*, in verbo, *In criminalibus*, Clar. *quaſt.* 50. *in principio. & quaſt.* 55. verſ. *Vlterius poteſt*, Menoch. *caſu* 268. *num.* 2. *de Arbitr. Iudicum*, Farinac. *num.* 370. qui alios DD. allegat atteſtantes de hac conſuetodine ſuarum vnuſquiſque regionum, quibus addo ego Boer. *deciſ.* 63. *num.* 6. verſ. *Nec poteſt minor.* vbi atteſtatur de conſuetudine Parlamenti Burdigalenſis, & Præſidem Abaüo, qui atteſtatur de ſimili conſuetudine Ducatus Sabaudiæ *in praxi, & Theor. Criminali*, §. *Procurator, n.* 20. *& ſeq.* & Ang. *Malef.* in verbo *comparuerunt, n.* 9. ait contrariam opinionem eſſe ridiculam, & ſic in his partibus confeſſiones minorum attenduntur etiam ſine curatore, & ex eis indiſtinctè condemnantur.

In S. Officio noſtro Cremonæ, in quo ſupr. 15. 45.
annos ſum verſatus nunquam vidi curatores dari minoribus, & P. Maſſin. *in praxi S. Officy, part.* 10. *aſſer.* 282. videtur aſſerere, quod pupilli, & minores in hoc Tribunali ſtare poſſunt ſine tutore, & curatore, & ita etiam ſeruari in Vniuerſali Romana Inquiſitione atteſtatur Farinac. *in addit. Manuſcriptis ad praxim Pegna, libro ſecundo, cap.* 27. *num.* 2. in hæc verba, *in crimine hareſis dandum eſſe hunc curatorem affirmauit idem Pegna ad Eymericum in Direct. part.* 5. *titul. de defenſ. reorum num.* 117. *fol.* mihi 481. col. 1. verſ. *hoc tamen non omittam, vide tamen Vbert. Locatum in Iud. in verbo minor, num.* 2. *vbi dixit quod quidquid ſit de iure, in criminibus exceptis, & ſic in crimine hareſis*

apud

apud quam plura Tribunalia maximè Romæ, & specialiter in S. Officio talis vsus dandi curatorem minoribus non seruatur: si tamen in aliquibus Inquisitionibus adsit consuetudo dandi curatorem minoribus, ego eam obseruandam puto.

§. IX.

De confessione dubia, & æquiuoca.

46. Confessio, vt efficax sit debet esse indiuidualis specifica, non generalis, dubia, tacita, vel æquiuoca, ita Boss. *de confess. num.* 43. Peguet. *decis. crim.* 17. *num.* 4. Farin. *dicta quæst.* 81. *num.* 31. *& sequen.* Præses Abauo *in praxi §. confessio, num.* 44. vbi quod dubia
47. confessio regulariter interpretari debet in fauorem confitentis, nisi confitens esset vir malæ vitæ, Farin. *nu.* 47. Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 12. & hi omnes concorditer retinent huiusmodi confessionem non sufficere ad condemnandum, sed bene sufficere ad torquendum, & exemplificant, Boss. *num.* 81. *& sequent.* ac Menoch *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 89. *num.* 24. in eo, qui interrogatus, an multa crimina perpetrauerit respondit tale, & tale crimen non commisi, quoad alia enim intelligitur tacitè confessus, tamen ex dicta confessione solum potest torqueri, vt ait Menoch. *ibi*, & Sousa *loco allegato*.

48. Hinc colligo ego mutum, & surdum ex sua confessione facta nutu, & signis, vti dubia, nec plane certa non posse damnari, vt bene disputata materia dixit Bald. *lib.* 1. *num.* 17. *Cod. de confessis.* Ant. Gomez. *tom.* 3. *variar. cap.* 1. *num.* 69. & Plaz. *in Epit. delictorum lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 18. vbi volunt solum hosce posse damnari ex testium depositionibus eos plenè conuincentibus, Farin. q. 98. *num.* 162. & Lud. Gilhaus. *c.* 5. *ramusculo* 3. *n.* 141.

49. Eadem omnino doctrina habet locum in S. Officio, nam ex confessione generali, sum hæreticus, nisi singulas hæreses exprimat non potest quis condemnari, nisi fortè diceret ego sum Lutheranus, vel Caluinista. Simanch. *de Cath. Instit tit.* 13. *de confessis num* 1. *& sequent.* P. Massin. *p.* 10. *assert.* 123. Canter. *dicto cap. de vera confess. num.* 17. Sousa *vbi supra, num.* 10.

Vt autem confessio certa sit, debet esse, de delicto certo, cum expressione certi loci, temporis, & aliarum circumstantiarum, ita Boss. *vbi suprà, n.* 43. *&* Farin. *num.* 31.

§. X.

De confessione inuerisimili, & sine causa.

50. Confessionem inuerisimilem non probare communiter dixerunt scribentes apud Farin. *vbi suprà n.* 28. *& seq.* quibus addo Gilhaus. *vbi suprà, num.* 9. Canter. *dicto num.* 17. *vers. Posset etiam exemplificari*, ex quo colligunt iidem DD. neque ex confessione sine causa, quem posse damnari, cum nullus sine causa deliquisse præsumatur, vt dixit Farin. *de indic. & tortura. quæst.* 50. *num.* 31 *& quæst.* 52. *num.* 150. *& de reo confesso, & conuicto, quæst.* 81. *n.* 40.

Et quidem de confessione inuerisimili, pulcherrimus est text. *l. si is cuius in fin. ff. de interrogatorijs actionibus*, vbi Iauolenus I.C. ex Cassio ait, *in totum autem confessiones ita ratæ, sunt, si id quod in confessionem venit, & ius, & natura recipere potest*, occasione autem huiusce confessionis, iuris, & naturæ contrariæ Ferrer. Doctiss. nostri temporis Iurisconsultus in suo erudito commentario, ad Constitutionem Cathaloniæ, *soluto Matrimonio* tempore primo, declaratione secunda, *num* 9. *vsque ad num.* 46. inuehitur contra Martinum Delrio, quem *num.* 10. appellat magis elegantia, quàm iuris prælectione instructum, & alios etiam Iudices, qui sortilegas ad mortem damnant ex sola ipsarum confessione quod ad ludos diabolicos Plutone Præsidente iuerunt, quod ibi a Dæmonibus passæ sunt se pollui etiam præposterè, quod fidem abnegarunt, quod infantes necarunt, & varia, homicidia per sortilegia perpetrarunt, additque ex huiusmodi confessionibus se nunquam vidisse Iudices Supremos huiusmodi mulieres ad mortem damnare, legisse solum decisionem 53. Senatus Dolani de qua valde fuit miratus, eámque ibi confutat, maximè quoad illud de confessione enecationis infantium non constito de corpore delicti, de quo nunquam ait in materia de qua agimus posse verè, & legitimè constare, maximè cum circumstantiis à iure requisitis, & tandem in fine laudat iudicium Reuerendissimorum Inquisitorum Barchinonæ, qui de anno 1627. qui duas huiusmodi mulieres de Lamiatu confessas dimittatar ad exilium condemnarunt.

Ex quibus omnibus vides benigne lector, quàm iuri consona sit maturitas, qua in huiusmodi causis semper processit Eminentissimum Tribunal, iuxta ea quæ docuimus *suprà in secunda parte huiusce tractatus, tit. de sortilegis, per totum.*

Et hoc loco etiam spectare possunt, quæ diximus *in eodem tit. de sortilegis*, de magna quæ in conuentu, seu ludo dæmoniaco fatetur sese ibi cognouisse Titium, & Seium, cum enim decipi potuerint nulla super hac earum confessione contra Titium, & Seium, potest fieri consideratio, & vltra ibi allegatos addo nunc doctum Queuedo *de indicijs, & tortura, c.* 5. *n.* 11. *p.* 2. *vers. y lo mismo procede aunque el delito sea de brujas.*

§ XI.

De reuocante suam confessionem.

IN hac materia reuocationis tam in aliis Tribunalibus quam in hoc S. Officio, nonnulli casus sunt distinguendi.

Primus casus est, cum confessio delicti reuocatur 51.
incontinenti, id est in eodem examine, in quo confessio fuit facta antequam reus à Iudicis præsentia discederet, & tunc ex ea confessione non potest reus condēnari etiamsi non doceatur de errore, ita Farin. *d. q.* 81. *num.* 348. & in foro nostro S. Officij, Royas, *de hæreticis part.* 2. *n.* 260. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 55. Ferd. de Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 1. *num.* 3.

Secundus casus est, cum allegatur error, & reuo- 52.
catur confessio etiam ex interuallo, & tunc probato errore etiam post sententiam condemnatoriam, confessio non obstat confitenti ita Farin. *n.* 315 *&* 335. vbi ait quod admittenda est erroris probatio, etiam si pro confessione adessent mille indicia, quia sibi contigit in facto quod quidam nomine Ceeconus fassus fuit furtum, de quo erat valde grauatus, & tamen veritate indagata repertum fuit, quod illud non commiserat, & *n.* 343. ait errorem sufficienter probari probando rem aliter se habere, siue per testes, siue per coniecturas.

53. Et hoc idem habet locum in S. Officio, Sousa, *dict.c.20.n.53.* Cantera *de hæreticis, cap. 1. num. 70.* vers. *& etiam si verum sit*, Castro Palao, *vbi suprà*, vers. *si autem iam fuit*, vbi quod si confessio fuit spontanea, acceptata à Iudice, vel Aduocato fiscali, non solum error probandus est, sed etiã causa erroris.

54. Tertius casus est, cum confessio est facta in tortura, & tunc reuocatur confessio ex solo metu tormentorum allegato absque vlla erroris allegatione vel probatione, ita Sousa, *n. 55.* & Castro Palao, *vbi suprà*.

Quartus casus est, cum nec incontinenti, nec allegato, nec probato errore reuocatur confessio.

55. Et tunc certum est, in aliis Tribunalibus ex ea confessione posse reum damnari, quia confessione iudiciali plene probatur delictum, Farinac. *de hæresi quæst.* 187. *num.* 73. *& sequentib.* in hoc conueniunt omnes Doctores. In Sancto autem Officio

56. Solus Cantera *de hæreticis, capite primo, num.70.* voluit hæreticum posse suam confessionem reuocare ex interuallo non allegato errore, ante reconciliationem nec ex prima confessione posse brachio sæculari tradi.

Verùm hæc opinio periculosissima est, nec vllo modo in praxi secunda, quia est contra communem DD. sententiam de qua *suprà*, & quia hoc modo hæretici confessi totum remedium haberent euitandi pœnas hæreticis, siue pœnitentibus, siue impœnitentibus debitas, & ita Canteram in indiuiduo reiiciunt, Farin. *de hæresi, q.* 187. *num.* 75. vers. *& licèt Didacus Cantera*, Castro Palao *vbi suprà n.* 3. Sesse *decis.* 472. *tom.* 4. *num.* 7. Sousa *in Aphorism.lib.2.cap.*48.*n.* 22. & Diana *resol moral. p.* 4. *tract.*7.*resol.*22. vers. *Sed si hæc opinio esset vera.*

§. XII.

Nonnulla notanda ab Inquisitoribus in materia harum confessionum.

57. Primò notandum, quòd vt ex confessione possit sequi condemnatio, cum sumus in delictis, quæ solo animo committuntur, qualis est hæresis, sed facto, & quidem vestigium post se relinquente, tunc requiritur probatio corporis delicti de necessitate, ita Præses Abauo *in praxi*, verbo *confessio*, *num.*12.*& seq.* Farin. *de Inquisitione, quæst.*2. *n.* 7.*&* 8. Sousa *lib.*2.*cap.* 20.*num.*6. & sic, qui in iudicio confitetur se Imagines Sanctorum fregisse, non statim potest damnari, sed verificandum est corpus delicti, P. Massin. *p.*10.*assert.* 240.ego ipse *in p.* 2. *tit. de sortilegis. in §.de probatione corporis delicti.*

58. Secundò notandum, quod quia in hoc Tribunali defensiones rei sunt obtruncatæ, Inquisitores curare debent, vt confessio verificetur in circunstantiis, & qualitatibus, maximè substantialibus per reum confessatis, Farin. *q.*81. *n.*30. & dixi *in addit.ad tit.de sortilegis.*

59. Tertiò notandum, confessionem debere fieri coram Iudice sedente pro Tribunali, Farinac. *vbi suprà, num.* 50. Sousa *dicto cap.* 20. *num.* 14. & P. Massin. *part.*10. *Assert.* 23. licèt loquatur in sententia asserens eam nullam, vbi in ea non fuerit dictum, pro Tribunali sedens, &c. Verùm hoc in Sancto Officio, neque in confessione, neque in sententia arbitror necessarium, quia proceditur in eo, summariè, &c. per quam clausulam sublatæ sunt solemnitates Iuris Ciuilis; vt dixi *titul.* 1. quod autem Iudex sedeat pro Tribunali: tam ad acceptandam confessionem quam sententiam ferendam, solemnitas est introducta de Iure ciuili, hoc tamen intelligendum est dummodo confessio non fuerit facta coram Inquisitore vti priuato omnino, nam tantummodò tunc sufficeret ad torturam, Clar. *q.*21.vers. *Sed hic cadit*, vbi addentes videatur Scacc. *de sententiis & re Iud. Glos.* 8. & Pottules *ad repert. Molni, super ritibus, & obser. Regni Arragon.* 1.*p.* §.*confessio, num.* 5.

Quartò notandum, quod confessio in his, quæ dependent à facto, & voluntate confitentis nocet, secus in his, quæ ab eo non dependent, Farin. *vbi suprà* 63. qui & alios allegat, & hinc infert confessionem in his, quæ iuris sunt minimè confitenti nocere, Sousa *dicto cap.*20.*num.* 19. 60.

Quintò notandum, quod quandocumque Iudici constant, de Innocentia confitentis, siue ante, siue post sententiam numquam confessio nocet confitenti, pulcherrima ad hoc sunt verba text. *in libro primo* §. *si quis vltrò*, de quæstionibus *liberandum eum, qui de se fuerit confessus, cuius post damnationem de innocentia constitisset.* 61.

Reliquum esset tractare de confessione extorta à Iudice, qui promisit impunitatem reo, & de confessione extraiudiciali, sed de illa egi in primo titulo huius partis, & de hac in titulo de Ind. & tortura, ideo ad ibi dicta benignum lectorem remitto. 62.

TITVLVS IX.

De Defensionibus Reorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæretico notorio pertinaci non sunt danda defensiones nec ei qui vellet probare hæresim non esse hæresim, num.*2.

3 *Cum hæreticus habetur pro conuicto tantum, vel dubium est de eius hæresi, vel etiam cum confessus est, ei non sunt denegandæ defensiones, quia etiam contra confessionem aliqua potest allegare, num.*4. *& seq.*

6 *Relapsis an dandæ defensiones, num.*7.*vbi praxis Supremi Tribunalis vniuersalis Romanæ Inquisitionis.*

8 *Aduocatus, & Procurator reis sunt ab Inquisitoribus assignandi.*

9 *Innocentia Rei quomodo directè probetur, n.* 10. *vbi quomodo probetur per negatiuam coarctatam tam respectu rei, quam testium, num.* 10. 11.*&* 12.*vbi quod testes super negatiua in Statu Mediolani examinantur ad præsentiam Aduocati fiscalis.*

13 *Innocẽtia probatur per actus religionis, à reo factos.*

14 *Maxima defensio in S. Officio consistit in repulsa testium.*

15 *Delictum contra testes non in genere, sed specificatè non est opponendum.*

16 *Conspiratio quomodo probetur.*

17 *Per lapsum* 20. *annorum præscribitur, quodcumque delictum, num.*18. *vbi hoc cessat in crimine hæresis, n.*19.*vbi hoc sublimitatur quoad bona.*

20 *Minores in delictis mitiùs puniuntur, & ita Mediolani obseruatur, etiam in delictis atrocibus, num.*21.

22 *Decisio Senatus Mediolani, & votum Curiæ Cremonæ*

VIsis his quæ ad processus offensiui constructionem spectant, sequitur vt de defensionibus reorum agamus.

§. I.

An hæreticis in hoc Tribunali sint dandæ defensiones.

QVamvis nullus indefensus sit condemnandus, cum defensiones sint de iure naturæ, attamen vt sciamus an in aliquibus casibus possint Reis tutò denegari sic distinguendum puto.

Vel hæreticus est notoriè talis, & notoriè pertinax, & in hoc casu vtique ei sunt denegandæ defensiones,ita Simanch.*de Cathol. Instit.tit.17. num.1.* Farin.*q.39.n.13.& seq.& de hæresi,q.183.n.123.*Sousa *in Aphorism.Inq.lib.1.cap.29.n.8.*& hinc est,quod defensiones non sunt dandæ hæretico, qui vellet probare hæresim, vti talem ab Ecclesia damnantam, non esse hæresim, Farinac. *de hæresi,q.197. num.70.* Sousa *d.cap.29.num.10.*Peña *comm.10.p.2.*

 directorij

directorij, P. Massio. *in praxi. p. 10. assert. 190. 2. impressionis.*

3. Vel hæreticus non est notoriè talis, putaquia verba hæretica ab eo prolata sunt dubia, & in hoc casu non sunt hæretico negandæ defensiones, Pesia *vbi suprà*, vers. *in hac difficultate*, ibi, *an verba vel facta alicui*, Fario. *d. q.* 197. *n.* 71. & idem multò magis dicendum est, cum non est vlla probatione conuictus, quod sit hæreticus Pesia *ibidem. & comm.* 28. *tertia partis*, vers. *Dandus est.*

4. Vel hæreticus est conuictos, & non confessus, & in hoc etiam casu concedi ei debent defensiones, vt contra dicta, & personas testium possit opponere, ita DD. omnes *suprà* allegati, P. Massin. *in praxi S. Officij, p. 5. in fin. §. se il Reo oltre*, ibi, *e ciò ha da farsi maggiormente quando il Reo non è confesso, ma solamente conuinto.*

5. Vel tandem hæreticus est confessus, & conuictus, & etiam in hoc casu dari ei debent defensiones, quia etiam contra propriam confessionem potest, quis aliqua deducere, ita P. Massin. vbi suprà proximè Peña *dicto comm.* 28. vers. *& quamquam*, Farinac. *dicta quæst.* 183. *num.* 215. Sousa *cap.* 29. *num.* 4. & Ferd. de Castro Palao *in opere morali, tract. 4. disp. 8. punct. 6. num. 2.*

6. Et ex his patet responsio ad dubium DD. an Relapsis sint concedendæ defensiones, si enim sunt relapsi notorij, & pertinaces (vtique eis non sunt dandæ defensiones; si verò tales non sint, & velint probare se non esse relapsos, vtique secus dicendum est, Patin. *vbi suprà, num.* a 17. Sousa *ibid. num.* 2. Massin. *loco citato*, ibi, *anzi anche à relapsi.*

7. Et in hac materia animaduertenda est praxis, & stylus Supremæ Inquisitionis Generalis de Vrbe, qua Reo etiam non petenti offeruntur defensiones, & copiæ processus ac iudiciorum vt suas defensiones facere possit, etiam ante torturam, nam etiam quoad hoc an sit locus torturæ, necne, auditur Reus cum suo Aduocato, Fatin. *num.* 211. vers. *& hæc ampliatio recepta est in Supremo & num.* 213. Sousa *num. 5. & 6.* vbi quod copia processus consignatur Reo more solito S. Officij suppressis nominibus, & circumstantiis testium, & facti Simanch. *in Enchirid. Iud. violatæ Religionis titul.* 35. *n.* 13.

§ II

De Aduocato, & procuratore Reis assignando.

8. CVm assignantur Reis in hoc foro defensiones, tunc Inquisitor prouidebit de Aduocato, & Procuratore, Peña *dicto comm.* 28. vers. *dandus est autem*, Sousa *lib. 2. cap. 30. num. 2. quæst.* 197. *num.* 71. vers. *limita* 2. P. Massin. loco proximè citato, in Rubr *modo di essaminar li testimonij à difesa*: cum his communicabunt Rei merita processus offensi ni sibi publicati, P. Massin. in vers. *& fatta dal Notaro*, iurabuot autem se fidelitet munus suum executuros, quod vbi Reus culpabilis sit eum inducent ad ettgiem suum fatendum, quod de causa eum nemine loquentur, & quod finitis defensionibus processum teconsignabit Sancto Officio. Bene instructio Madtiliana apud Peña *dicto com* 28. vers. *Dandus est*, P. Massin. *vbi suprà*, de qualitate, & muneribus, ac aliis ad istos aduocatos, & procuratores reorum spectantibus, latiùs egi in prima parte huius operis.

§. III.

De probatione innocentiæ Rei Inquisiti.

PRima eaque præcipua reorum defensio est, vt dicebat Simanch. *de Cathol. Instit. titul.* 17. *num.* 2. quæ in probatione innocentiæ Rei consistit.

Hæc autem probari potest directò, probando per euidentiam facti rem aliter se habere, Clar. *§. fi. quæst.* 52. *in princip.* vbi addentes, vt v. g. si quis grauetur in S. Officio se imaginem Crucifixi, in Ecclesia S. Dominici, & in tali Altari existentem fregisse, vtique eius innocentia directò probatur probando dictam Imaginem ex euidentia facti non esse fractam; idem de malefica grauata, quod talem infantem maleficio hostili interemerit, si ille viuus reperiatur. 9.

Indirectè potest innocentia Rei probari triplici potissimùm ratione.

Primò probando negatiuam coarctatam loco, & tempore quoad se ipsum, eo modo, quo hanc negatiuam probari debere docuimos in *tit. de testibus*, quo ad dicta, & in hoc caso non est dubium, quod si Reus plenè probauerit se tempore commissi delicti fuisse in loco multum distanti ab eo, in quo delictum dicitur commisisse, quin sit Rei innocentia plene probata, Clarus *d q.* 52. vers. *Item potest*, & versic. sequenti, Simanch. *de Cath. Instit. d text.* 17. *num.* 7. videndus Inquisitor Cantera *in q. criminalibus de Reo, quæst.* 11. *num.* 2. vbi ait per hanc probationem elidi probationem fisci, etiam si testes fisci essent magis qualificati, quam testes Rei. 10.

Addit tamen, *ibidem*, vers. *& ibi tractaui*, quod hæc negatiua coarctata probatio non iuuaret personam maleficam, & solitam conuersari cum Dæmonibus.

Secundò probatur innocentia indirectè probando, negatiuam coarctatam, quoad testes, puta Titius, & Seius deponunt, me die 6. huius mensis in Ciuitate Cremonæ, ipsis audientibus blasphemasse hæreticali er, ego probo dicta die 6. Titium, & Seium fuisse Romæ, certè ista probatio Rei, elidet probationes fisci, & testes possent puniri de falso, ita Cantera *loco alleg.* vers. *quoad personas testium*, vbi, quod hoc casum habuit in facto, dum erat Inquisitor Apostolicus in Inquisitione D. Iacobi. 11.

Aduerte tamen tu qui exerces officia criminalia in Statu Mediol. quod testes qui ad defensam deponunt super huiusmodi negatiua coarctata examinari debent, ad præsentiam fisci, & post dimittuntur cum fideiussione se se consignando toties quoties sub certa pœna, vel cum præcepto in casu, in quo ob paupertatem non possint tales testes fideiussorem inuenire. 12.

Tertiò indirectè probatur innocentia, vel saltem maximè probationes fisci eneruantur, probandò actus religionis à Reo factos contrarios sibi oppositis, & de quibus in S. Officio est grauatus, v. g. in S. Officio grauatur quis quod non crediderit Purgatorium adesse, ipse probat, quod pluties pro defunctis orauit, quod pro eis Missas celebrari curauit, quod sæpiùs deuotè Officium Defunctorum recitauit, certè ex istis probationibus maxima resultat probatio innocentiæ Rei, ita Simanch. *d. tit.* 17. *num.* 58. quod allegat *cons.* 37. Bertrandi *volum.* 2. P. Massin. *in praxi, pro loco suprà proximè allegat. fol.* 110. §. *Soglione anche produrst.* 13.

§ IV.

§. IV.

De repulsa testium fisci.

14. MAxima etiam defensionis species est repulsa testium fisci in hoc Tribunali, excipiendo contra eorum personas dicta, & examen, Simanch. *dict. tit.* 17. *num.* 9. Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *c.* 34. *num.* 8. *& seq* Peña *d. com.* 23. *num.* 118 vers. *Repellis igitur*, & P. Massin. *vbi suprà*, vers. *Sogliono*, ibi, *Oltre à ciò si rifiutano.*

De his exceptionibus, quæ contra testes possont opponi ad eos, vel in totum repellendos, vel saltem eorum fidem minuendam abunde dixi *sup. de testibus.*

15. Solummodò hoc loco notanda sunt duo, vnum est non sufficere oppositionem generalem factam testibus, sed opus est quod ipsorum delictum, (ex quo eorum fides debilitatur) specificè exprimatur, vnà cum loco, & tempore quo fuit perpetratum Clar. *quæst.* 53 vers. *In hac autem*, & vers. *caueant tamen*, vbi punit praxim aduocatorum in huiusmodi exceptionibus continentibus crimina testium apponendi clausulam, citra animum iniuriandi.

16. Alterum est, quod conspiratio de qua maximè pertimescendum est in S. Officio, & cui Inquisitores, ex officio totis viribus, & toto conatu occurrere debent, est delictum difficillimæ probationis, cum nulli illud sciant, nisi ipsimet conspiratores, Lud. Gilhausen. *in arbor. crimin cap.* 6. *part.* 1. §. 21. *num.* 1. Ideo communiter DD. dicunt huiusmodi conspirationem probari per testes singulares etiam conspiratores ipsos etiam si iurassent se se conspirationem non reuelaturos, ita Gilhaus. *dict.* §. 21. *per totum* & Mascard. *de prob. tom.* 1. *concl.* 420. *pariter per totum*, Præses Abauo *in praxi* in verbo, *procurator*, *num.* 38.

§. V.

De præscriptione.

17. REgulariter in delictis post lapsum 20. annorum non potest vlteriùs procedi, ita Clar. §. *fi. q.* 51. *per tot.* Farin. *in praxi*, *q.* 10. *num.* 1. Zanger. *de except. p.* 2. *cap.* 8. *num.* 9. *&* 10. Gilhausen. *in arb. Iud. crim cap.* 5. *ramusculo* 3. *de exceptionibus*, *num.* 5. *& seq.* Præses Abauo *in praxi*, *& Theorica crim.* §. *procurator*, *num.* 51. qui alios allegant, & sic reum contra quem proceditur posse se tueri 20. annorum præscriptione communi DD. omnium consensu receptum est.

18. In crimine tamen hæresis non habet locum hæc præscriptionis exceptio, quia contra hæreticũ nõ solum intra quinquennium vt statuit Imperator *in l.* 2. *Cod. de Apostat.* vbi prohibuit post quinquennium à morte alicuius de ipsius vlterius statu quæri, sed durante vita hæretici, & etiam post mortem semper, & quandocumque potest in eum animaduerti, ita Præses Abauo *vbi suprà, num.* 53. Simanch. *de Cath. inst. tit.* 18. *num.* 14. Peña *comm.* 92. vers. *His ita positis*, Sanch. *in precepta Decalogi lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 43. & Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 50. *n.* 1.

Hac solum præscriptionis exceptione vti poterunt
19. Aduocati in S. Officio, cum agitur de vincandis à fisco bonis possessis ab hæredibus illius cuius memoria damnata fuit, huiusmodi enim bona à dictis hæredibus bona fide possessa præscribi magis communiter voluerunt DD. vt videre est ex Peña *vbi sup.* Sanch. & Farin. *de hæresi*, *quæst.* 190. §. 9. *per tot.* Sousa *in Aphor. lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 1. *& seq.* vbi quod nulla est dubitatio quin bona hæc præscribantur licet controuertant DD. de tempore quo præscribuntur, ex *suprà* citatis auctoribus videre est.

§ VI

De minori ætate.

SÆpè ad fauorem Reorum, in Officio allegari minori ætatem quotidie videmus, vbique etiam DD. clamant minorem in delictis mitiùs puniri, *l.* 1. 20.
§. *Impubes*, ibi, *ætas enim excusationem meretur*, Farin. *de pœnis temper. q.* 92. *num* 41. qui plurimos allegat, quibus addo ego Ringuel. *pract. quæst. lib.* 1. *c.* ... *per tot.* Lud. Gilhaus. *cap.* 5. *ramusculo* 3. *num.* 54. *& seq.* Præsid. Abauo *de voatib quæst.* 21. *num.* 5. *& seq.* cum aliis per me cumulatis *in addit. ad tit. de blasph. in* 2. *p*

In Dominio nostro Mediolani etiam in atrocissimis 21.
Excellentiss. Senatus solet pœnam minuere minoribus annis 18. Et sic anno 1636. dum eram Proiudex Malificiorum Ciuitatis meæ Cremonæ, sub Illustriss. D. Don Consaluo de Salamanca, quem nunc omnes probi viri suspirant, quidam iuuenis, quem in Curia arbitrati fuimus non attingere an- 22.
num 98. quod in loco Mirabelli occiderit proditoriè, quamdam mulierem ei ad stratam nonnullos aureos derobando, Curia nostra existente in voto esse in arbitrio Senatus, vel attenta atrocitate delicti eum damnare ad mortem naturalem, vèl stante ætate, quam ea aspectu indicauimus eum mulctare pœna perpetua triremium, Senatus hac vltima pœna eum puniendum iudicauit.

In crimine hæresis, & in aliis ad S. Officium spe- 23.
ctantibus, quid sentiendum sit; dixi in tit. *de abiuratione.*

Illud certum est minorem, & etiam pupillum 24.
proximum pubertati, doli tamen capacem eo modo, quo in dicto tit. de abiuratione declarauimus hæreticum pertinacem, nullum ex ætate beneficium reportare posse, sed pœna ordinaria omnino puniendum, sicuti, & minorem hæreticum pœnitentem mitius ratione ætatis esse mulctandum, ita 25.
Simanch. *de Cath. instit. tit.* 19. *num.* 56. *&* 58. Decian. *in tract. crim.* 1 *p. l.* 5. *c.* 12. *num.* 25. *& lib.* 5. *c.* 3. *n.* 5. Farin. *d. q.* 9 *num.* 180. *& de hæresi*, *q.* 194 *n.* 32. Sousa *in Aphoris. Inq. l.* 3. *c.* 32. *n.* 11.

Vnde *in* 2. *p. tit.* 1. animaduerti minores 25. annis 26.
hæreticos pœnitentes ex stylo Supremi Tribunalis admitti ad abiurationem formalem, cum clausula, citra pœnam relapsi.

Arbitror tamen eum qui in minori ætate in hæ- 27.
resim incidit, & in ea deprehenditur in maiori ætate non esse mitius puniendum ratione minoris ætatis, ita enim rectè sensit Simanch. *vbi supr. n.* 59. & rationibus Simanchæ omissis moueor ad ita sentiendum ex eo quod hæresis crimen non est momentaneum, sed successiuum, & ideo in quocumque loco, & in quacumque ætate reperiatur, in eo, & in ea delinquere dicitur, vt latissimè probauit Farin. infinitos referens *de hæresi*, *q.* 197. *n.* 10. igitur si iste dum capitur est maior, & hæreticus dicitur etiam deliquisse in maiori ætate, & sic minor ætas eis suffragari nequit, neque obstat Sousa *d. c.* 32. *n.* 8. quia ipse fundatur super auctoritate Farinac. *d. q.* 92. *num.* 40. *&* 162. & Tiraq. *in simili tractatu de pœnis temperandis causa* 7. *n.* 1. *& seq.* hi autem loquuntur in delicto momentaneo commis-

sis

so tempore minoris ætatis, & nos sumus in delicto successiuo.

28. Sicuti autem minoribus in hæresi formali cum ad cor redeunt, nec pertinaces sunt, pœna minoratur, sic & minoratur eisdem minoribus in hoc S.Officio in aliis delictis ad hoc Tribunal spectantibus, vt pluries vidimus, *in 2.p.& in addit.*

Vnde cum celebrantes, & Sacram.Pœnit.administrantes, si Sacerdotes non sint regulariter in Hispania transmittantur ad triremes, Sousa, *in Aphor. Inq lib. 1.c.32. num.* 13.& nos vidimus *in addit. ad tit.de celebr.* cum Sacerdotes non sint *in 2.p.* attamen cum quidam adolescens fingens se Sacerdotem alterius confessiones excepisset, vt eum postea irrideret, fuit damnatus in pœna pecuniaria, & in annali reclusione in Monasterio.

29. Ex his omnibus apparet, quid sentiendum sit de Ioseph. Sesse Consultore S. Officij, in Regno Arragonum dum *decis.*476.*n.*...... *tom.*4.ait minoribus in læsa Majestate Diuina pœnam non minorari, nam vel intelligendus est, vt loquatur solum cum minores sunt hæretici impœnitentes, vt supra declaraui, vel aliter intellectus nullo modo in praxi sequendus est, quia natat cōtra torrentē omniū DD.

30. Nec pro opinione Sesse possunt allegari casus decisi in variis Tribunalibus, & relati à Farin. *d.q.* 92.*n.*107.*& seq.* ex quibus apparet minores 25.annis, vt etiam 14.aliquando fuisse pœna mortis naturalis mulctatos.

Quia præter, quam quod in aliis Tribunalibus Supremis aliter vidimus iudicatum, vt etiam refert Menoch.*de arbitr.Iud.casu* 356.*n* 43.*& seq.*

Nihil commune habet seueritas aliorum Tribunalium sæcularium, cum misericordia Sacrosancti Tribunalis S.Officij

§. VII.

De Ira.

Educi etiam pro Reis solet, quod si quid dixerunt, vel fecerunt, fuit in Ira magna, &

31. quod iracundia inebriat animum, Præses Abauo *in quæst.Reatuum*, *quæst.*35.*num.*41.

Et quod iracundia faciat delictum mitius puniri, probatur ex *tex l.* 2.ibi, *seu calorem*, *Cod.de Abolit.* & latè materiam hanc exornarunt, Tiraq. *de pœnis temperandis*, *casu* 1.*n.* 1.*& seq.* Farin. *in simili tractatu*, *quæst.*91. *num.*1.*& seq* Ludouic. Gilhaus. *cap.*5.*ramusculo* 3.*num.*97.*& seq.*& de hac materia memini me tractasse *in* 2.*part.tam titul.*5 *quàm* 8. *de blasphemis*, ad ibi dicta me remitto.

32. Solummodò hic duo animaduerto, primum est diligenter considerandam esse in hac materia causam iræ, nam si prouenit ex causa iusta, vtrique etiam in S.Officio ea præstat diminutionem pœnæ, secus si ex iniusta, vt ex ludo, ita Cagnol.*l.quidquid calore*, *num.*9.*de Reg.Iuris*, & Farin.alios allegans *num.*38.Gilhaus.*num.* 107.vbi exemplificant in blasphemante in ludo, consideranda est etiam qualitas Iræ, vt enim ex ea minoretur pœna debet esse vehemens, vt bene probat videndus Iacob. Ayrer.*in l.vt vim part.* 2.*num.* 85.*de Iust.& Iure*, Gail.*obseruat.*106.*num.*12.*lib.*1.

33. Alterum est, quod Inquisitor non debet esse admodum facilis ad credendum excusationem desumptam ex Ira, vt notat post Peña *comm.*17. 3.*p.* Sousa *in Aphor*, *lib.*2.*c.*13.*num.*14.

34. In materia autem text. *l si non conuitij.C.de iniur.* vide Boss.*tit. de iniur.n.*22.vers. *& deinde* vbi conclusionem *d. l. quod in crimine iniur.Ira non mitiget pœnam*, declarat, vt procedat in iniuriis quæ non tolluntur pœnitentia, & non reducunt rem per pœnitentiam ad eum statum in quo erat ante iniuriam, vt cum quis dat alteri alapam, vel vocat eum cornutum, secus in his, quæ per pœnitentiam reducunt iniuriatum ad eum statum in quo erat ante iniuriam, & potest poni exemplum in vxore per iram dante libellum repudij marito, vel propria authoritate ab eo diuertente ad domum Patris vel suorum, nam per reuersionem dicitur plene satisfactum marito, & hanc distinctionem quæ est Cyni *in dict. l. num.*3. ait Boss. quod in Senatu Mediolani demulsit aures omnium in casu arduo, vide Albert.*de asser.cath.q.*27.12.

§. VIII.

De lubrico linguæ, inaduertentia & ioco.

Qui lubrico linguæ, ioco, & inaduertenter hæretica verba proferunt, non sunt vt hæretici puniendi, sed mitius, Sousa *c.*13. *per tot.l.*2. *Aph. Inq.* de his latè dixi *in* 2. *part. tit.*1.ibi me remitto. 35.

Solummodò moneo, contra eos, qui verbis S. Scripit. ad res profanas abutuntur, videndum esse Simanc.*de Cath Inst.tit.*59.*n.*17.*&* 18.vbi ostendit, 36. & veterum, & sui temporis exemplis hos maximè à Deo puniri insania, & mentis alienatione, Vide Peñam *com.*17.3.*part.*

§. IX.

De Dormiente.

Dormientes delinquere aliquando referunt, Tiraq.*vbi supra causa* 5.& Farin.*q.*98 *num.*62. 37. *& seq.* imo Tiraq. *num.* 11.attestatur remedium esse iis, qui de nocte surgunt, & sic dormientes ambulant, arma capiunt, &c.herbam Beronicam, quia vim habet animos hominum & corpora custodiendi, à nocturnis ambulationibus, maleficiis, periculis., & visionibus.

Qui sic dormientes delinquunt non puniuntur, nisi vel in culpa ante fuisset, vt puta quia sciens 38. se solere de nocte surgere, & arma capere, non clausisset ostium, vel si post somnum ratum habuisset delictum commissum, ita Clar.*§.fin. q.* 60.vers. *Quæro etiam*, Farin.*num.*63 *num.*70 *&* 75.Gilhaus. *vbi suprà num.*147.*& seq.*& in nostro Tribunali S. Officij, Peña *dict.comm.*17.vers.*de dormientibus* & Sousa *lib.* 3.*cap.* 36. *num.* 4. *&* 5. bene de materia Præses Abauo *in tractatu Reatuum*, *quæst.* 23.*n.*43. *& seq.* latissimè videndus Zachias *in suis q.Medicolegalibus lib.*2 *tit.*1.*quæst.* 12.*de dormientibus*, *& noctambulis per totum.*

Ego in materia dormientium moneo Inquisitores, quod si grauantur de prolatione hæresum, quamuis ex hoc non possint puniri, diligenter tamen aduertant ad mores, & vitam huiusmodi dormientis, quia nocte quis in somnis ea solet ore proferre, quæ de die in mente contrectauit, vt notant Patres Conimbricens.*in l.Arist.de Somno,& Vig.c.*7.

§ X.

De ebrietate, & ebriis.

Triplicem ebrietatis speciem dixi *in* 2. *p.* huius tractatus *in titulo de blasphemis*, leuem scilicet,

scilicet, magnam, & maximam.

41. Maxima ebrietas est, quæ in totum rationis Iudicium tollit, & hæc excusat ebrium à tota delicti pœna, hoc innuit expresse Cantera *in quæst. crim. cap. 7. de homicidio, num 68.* vers. *Quod intellige, quando ipsa ebrietas est magna, & extrahit hominem à iudicio*, & num.69.vers. *Quod intellige quando esset ebrietas maxima.*

42. Magna ebrietas est, quæ non tollit, sed tantummodo diminuit vsum rationis, & in hac ebrietatis specie verificatur commune dictum DD. quod ebrietas excusat à tanto, & non à toto, Farin. *quæst. 92. num. 1.* Lud. Gilhaus. *in arbore criminali. cap. 5. ramusculo 3. num. 115. & seq.* & ita huiusmodi ebrios pœna extraordinaria esse puniendos non ordinaria, & modò grauiùs, modò leuius, pro modo ebrietatis dixerunt Gregor. Lopez *in leg. quinta, titulo 8. partita 7.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 5. cap. 53. num. 1.* & Menoch. *de arbitr. Iud. casu 356. num. 7.*

Et in terminis Blasphemiæ Vulpel. *conf. 55. per tot* Decian. *lib. 5. cap. 37. num. 53. & seq.* Clar.

43. *quæst. 60.* vers. *Præterea quæro*, vbi quod Christophorus de Prinis fuit ob blasphemiam in ebrietate punitus vno ictu funis, Præses Abauo in verbo *Blasphemia, num. 16. & in quæst. reatuum, q. 23. n. 51. & seq.* vbi quod Senatus Sabaudiæ condemnauit quen-

44. dam rusticum ob homicidium ab ipso in ebrietate commissum ad triremes omissa pœna ordinaria, & Boër. *decis. 301. in fine.* vbi attestatur, quod Parlamentum Burdigalense *Aresto 21.* Ianu. 1525 ex-

45. cusauit ab ordinaria pœna quendam, qui in festo Beat. Mariæ Magdalenæ percussit ense imaginem Christi, & ei amputauit partem faciei cum crinibus dum esset ebrius, & licet non bene probasset ebrietatem, damnatus fuit adictus fustium, seu fustigationem, quod idem attestatur collector Arrestorum Franciæ Papoo. *libr. 1. titul. 2. Arresto 3.* Vuesemb. *in titul. Pandect. ad l. Corneliam de Sicariis, num. 24.* vbi postquam dixit Arist. *in libris Politicorum*, Pitacum duplici pœna ebrios afficiendum putasse, quod delictum delicto cumulasset, subdit, quod quamuis inclytæ memoriæ Carolus V. Imperator in suis hæreditariis Prouinciis constituisset, ne ebrietas in excidibus, quæ sæpè vinolentis committuntur excusationem afferret, attamen in praxi ipse vidit semper leniri pœnam.

46. Leuis ebrietas est, quæ hilarem tantummodo reddit ebrium, non tamen ei tollit, nec diminuit rationis iudicium, & hæc à pœna delicti ordinaria non excusat, ita DD. omnes supra allegati locis indicatis, Iacob. Aycer. *in l. vt vim part. 2. num. 139. de iust. & iure*, de hac materia latissimè videntur Zachias *in suis quæstionibus Medico-legalibus, lib. 2. tit. 1. quæst. 11.*

§. X.

De Mulieribus, & Rusticis.

47. Mulieres, & Rusticos ab hæresis suspicione excusari possunt in iis, quæ eorum capacitatem superant, secus in aliis, Decian. *lib. 5. cap. 37. num. 61.* Farinac. *de hæresi, quæst. 179. num. 14.* Sousa *in Aphorism. lib. 3. cap. 46. num. 1. & seq.* sed melius omnium Doctus Simancha *de Cathol. Instit. tit. 17. num. 21. & 28. & tit. 56. n. 4.* & latè dixi *in 1. part. tit. 1.*

48. Hinc passim videmus Mulieres, & rusticos in delicto Polygamiæ, sortilegij cum admixtione chrismatis, vel olei Sancti, consecrationis Sacræ Imaginis, & similibus non excusari, sed abiurare de vehementi, fustigari, & etiam ad triremes mitti apte referendo, quia nullus est, quamuis simplex sit, qui non sciat minimè licere habere plures viros, vel vxores simul, sortilegia illicita, & sanctorum Imagines esse adorandas, Zanard. *in summ. part. 3. tractat. de pœnis minuendis, cap. 12.* vers. *Prima quarum est*: sic in crimine blasphemiæ rusticum non excusari contra Clarum *in §. Blasphemia*, vers. *Sed quæro*, bene probauit Præses Abauo *in praxi, §. Blasphemia, num. 18.* qua nullus quamuis rusticus præsumitur ignorare Blasphemiam esse illicitam, & Iure naturali, omnino omnino prohibitam. 49.

Quando autem vis, & metus, vel nobilitas suffragentur tam in hoc, quàm in aliis Tribunalibus, ad minorandam pœnam dixi *in secunda parte, tit. 1. & tit. 8.* videatur Farin. *quæst. 98. num. 93. & quæst. 97. num. 11.* Gilhaus. *cap. 1. ramusculo 1. n. 68. & seq. & num. 109. & seq.* Zanard. *vbi supra, cap. 12.* vers. *Quinto dico*, Sousa *in Aphorism. lib. 3. c. 56. n. 7. & seq. & lib. 1. cap. 17. per totum.*

§. XI.

De amore.

Inter causas mitigandi pœnas enumerant DD. amorem, quem furori comparari probat text. c. *cum in iuuentute de præsumpt.* ita Tiraq. *de pœnis temperandis, causa 4.* Farin. *q. 98. num. 77. & seq.* Gilhaus. *d. ramusculo 3 num. 142.* & latè Giurba insignis I.C. Siculus *consilio crim. 47. n 8. & seq.* 50.

Et de minuenda pœna in sortilegio amatorio, vi amoris vehementis facto ab omnibus allegatur Oldrad. *cons. 110.* incip. *Regularis habet traditio*, quem sequuti fuerunt Monald *integro cons. 101.* Farin. *n. 88.* qui bene consilium illud Oldrad. declarat, Tiraq. *causa 4. n. 5.* Præses Abauo *in §. Venenum, n 35. & n. 56.* vbi fortius dixit, quod si quis petierit ex poculo amatorio, qui illud præbuit non punitur pœna mortis, sed alia mitiori, vt attestatur censuisse Sen. Sabaudiæ 4. Martij 1606. in fauorem Franciscæ & Claudiæ Molianæ, quæ sufficienter conuictæ mulctatæ sunt pœna sola pecuniaria, quinimo Zanard. *d. c. 12. suprà alleg.* vers. *quartò dico*, ibi, *& ideo si quis propter amorem*, ait facientem sortilegia hæreticalia ob amasiæ amorem non solum minori pœna mulctandum, sed etiam leuiori abiuratione plectendum. 51.

Verùm hoc vltimum de abiuratione in praxi ego non admitterem, nam passim videmus etiam sortilegos ad amorem cum sortilegia sunt hæreticalia, & qual ficata abiurare de vehementi in Tribunalibus nostri S. Officij, prout non semel in nostra Inquisitione Cremonæ, ego vidi practicatum, vnde Simanch. *de Cath. inst. tit. 17. num. 42. & seq.* paucè admodum in hac materia videtur loquutus, dum dixit eum, qui furore amoris verba dixit hæretica, vel quæ Idololatriam sonant, non esse vt hæreticum puniendum. 53.

§. XII.

De multitudine delinquentium.

Ob multiplicationem, & multitudinem delinquentium solere minui pœnam, dixerunt Farin. *q. 96. num. 1. & seq.* Clarus *q. 60.* vers. *Allegatur etiam* 52.

etiam, vbi addent. Tiraq. *de pœnis temperandis causa* 47. *n.* 1. Gilhaus. *de ramusc.* 3. *n.* 157. *& seq.* & quia
54. si vniuersitas integra ex proposito concurreret ad occidendum vnum, durum esset omnes plecti, vt ait Albericus *l. si Rixa*, *n.* 3. *vers. Quid enim si vna ff. ad l. Corneliam de Sicariis*, ideo tunc, vt carnificina euitetur, & metus ad omnes, pœna verò ad paucos veniat, recepta est decimatio, vicesimatio, trigesimatio, vt in bello quotidie practicari videmus
55. dum mandat Princeps ex vigenti militibus fugitiuis, quinque solos suspendi.

Hæc mitigatio pœnæ ob multitudinem delinquentium non habet locum in crimine hæresis in quo, quò maior est delinquentium numerus, eò maior pœna debetur, præsertim principalibus, & auctoribus, nisi ex tali augmento timeretur de scandalo, ita Farin. qui alios allegat *de heresi, quæst.* 197.
56. *num.* 32. Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 3. *c.* 53. *num.* 1. *& seq.*

An autem tota ciuitas ob hæresim possit concludi, dic quod sic, si Ciuitas deliquit, non si singulares personæ, etiam si constituerent maiorem partem Ciuitatis, Farin. *vbi suprà*, *num.* 33. Sousa *cap.* 35. *num.* 4. *& seq.* & notant omnes Canonistæ in cap. *præsidentes*, *de hereticis in sexto.* Id tamen non possunt facere Inquisitores, sed solus Papa,
57. vt notat Farin. *vbi sup. n.* 33. *in fin.* dicitur autem delinquere ciuitas cum delictum sit conuocato consilio, & cum aliis requisitis, de quibus Loseus *de iure vniuersitatis*, *part.* 4. *cap.* 1. *num.* 1. *& seq.* videatur omnino Menoch. *casu* 598. *de arbitr. iud.* vbi de pœnis quibus potest, & debet plecti vniuersitas delinquens.

§. XIII.

De consuetudine delinquendi.

58. EX eo, quoque quod quis non sit solitus contra fidem delinquere, sumere potest Aduocatus reorum in hoc Tribunali non leue defensionis argumentum, sicuti ex multiplicatione delicti, arguere potest fiscus ad augmentum pœnæ, Tiraq. *de pœnis temperandis, causa* 51. Farinac. *de delictis,*
59. *& pœnis, quæst.* 23. *n.* 32. Sousa *in Aphoris. Inquisitorum*, *lib* 3. *c.* 34. *num.* 10. Præses Abauo *in suis quæstionibus reatuum*, *quæst.* 23. *num.* 54. *& seq.* vbi Arrestis Parlamenti Parisiensis, & Senatus Sabaudiæ
60. probat plures Reos, qui aliàs non nisi in pecunia puniri debebant ex reiteratione eiusdem delict. fuisse ad mortem damnatos, & Senatus noster Excellentissimus Mediolani ex reiteratione eiusdem delicti, quod erat puniendum pœna statutaria, fuisse quendam pœna corporali mulctatum, testatur Plet. *cons.* 52. *n.* 42. *lib.* 1. & inter cæteras facultates quas idem Senatus dat Prætoribus Cremonæ ea
61 etiam est, quod ex reiteratione delictorum possint statutarias pœnas augere.

Et ex hoc emanauit ordo eiusdem Senatus, quo mandauit Iudicibus criminalibus, vt in relationibus diffinitiuis causarum reorum apponerent attestationes omnium delictorum eorumdem, quia siue punita sint, siue præscripta, siue à Principe condonata operantur augmentum pœnæ in delicto de quo fit relatio, Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 7. Menoch. *casu* 295. *num.* 19. *de arbitr, Iud.* Farin. *quæst.* 23. *num.* 8. *&* 11.

§. XIV.

De bono euentu.

MVlti dicunt ex bono euentu minui delinquenti pœnam, vt notant Farinac. *quæstione* 98. *num.* 171. *& seq.* Gilhaus. *vbi sup. à num.* 93. & potest poni exemplum in Sahauedra, de quo dixi *in secunda parte*, *titul.* 17. §. 13. cuius historiam veram esse contendunt Castellani, vt videre est ex Lud. à Paramo loco *ibi* allegato, & falsam esse asseuerant Lusitani, vt patet ex Sousa *de orig. S. Inquisit. in Lusitania.* 62.

Ratio quæ pro opinione istorum adducitur est, quod in delictis attenditur exitus, non intentio, Farin. *num.* 179.

Ex qua ratione sequitur, quod in hæresi, & suspicione ipsius hæc doctrina cessat, quia cessat 63.
quoque illius ratio, cum hæresis & illius suspicio ex intentione dignoscantur, ita Sousa *in Aphor. lib.* 3. *cap.* 36. *num.* 16.

§. XV.

De furore.

IN hac materia excusationis Reorum ex hoc capite facilioris Doctrinæ gratiâ distinguendi sunt tres casus.

Primus casus est, cum tempore delicti quis erat 64.
furiosus, & tunc certum est eum ob delictum minimè esse puniendum, fati enim infelicitas eum excusat, vt ait I. C. *l. Diuus*, *ff. de offic. Præsidis.* ita Farin. *quæst.* 94. *num.* 1. Clar. §. *fin. quæst.* 60. vers. *Item quæro*, vbi addent. Iacob. Ayter. *in sæpè cit. l. vt vim. part.* 2. *num.* 150. Tiraquell. *de pœnis temperandis causa secunda*, Gilhausen. *dicto ramusculo* 3. *num.* 127. Inquisitor Cantera *cap.* 7. *de homicidio, num.* 65. Præses Abauo *in quæst. reatuum q.* 28. *n.* 17. Menoch. *de arbitr. casu* 376. *num.* 8. & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum*, *lib.* 2. *cap.* 33. *num.* 3. *& seq.*

Secundus casus est cum furens in eo qui habet 65.
dilucida interualla, & ignoratur, an tempore sanæ, an infirmæ mentis deliquerit, & in hoc casu arbitrantur DD. de iure præsumendum esse delictum fuisse commissum tempore dementiæ, Anton. Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 1. *n.* 70. Farin. *num.* 8. Sousa *num.* 4. Peña *comm.* 21. *tertiæ partis*, *num.* 96. versu *Interdum*, *habere*, vbi quod in hoc casu Princeps est consulendus.

Cessat autem hæc præsumptio, cum delictum com- 66.
missum ab habente dilucida interualla, potest verisimiliter intelligi commissum tempore sanæ mentis, vt puta, cum quis vulnerauit eum cum quo inimicitiam habebat, & statim se abscondit, vel in Ecclesiam confugit, ita Farin. *num.* 11.

Tertius casus est, cum delictum commissum est 67.
tempore sanæ mentis, sed ex post in progressu processus ante executionem sententiæ superuenit furor, & in hoc casu non potest furiosus puniri corporaliter; sed tantum in bonis, ita Farinacius *num.* 16. *sequent.* Gilhausen. 131. *& sequent.* Præses Abauo *loco allegat. num.* 27. Inquisitor Cantera *dicto num.* 65. versicul. *aut commisit delictum*, Sousa *num.* 5. *& sequent.* Clarus, vbi addentes locis indicatis.

In crimine autem hæresis custodiendus est furio- 68.
sus, qui tempore sanæ mentis deliquit, non à suis, vt dixit Sousa *dicto cap* 37. *num.* 7. sed in carceribus

bus S.Officij,Peña *dict.com.12. verf. Sed quid si re vera*; & P Massin. *p.10 assert.190.* vbi quod citatis hæredibus causa bonorum prosequenda est.

69. Bene verum est quod Inquisitores diligentissimi esse debent in inuestigando, an furor sit verus an simulatus, vt in individuo Inquisitores monuit Archidiaconus, in cap. *filij. n. 11. de heret. in sexto*, & post eum Eymericus *dict.p.3.n.96*.& Peña *in comm. 22.* multos enim vt pœnas euaderent furorem simulare, referunt Tiraquel.& Farin *vbi suprà*, & vltra allegatos ab eo, id sibi in facto accidisse testatur Vuesembecius *in titulum Pandectarum, ad l.Corneliam de sicariis, num.25.vers. nam recordor*, vbi addit, quod cum furor non præsumatur, *cap. fin.de successab intestato.l.filium de aeq hered.* probandus erit ex dictis,& factis insanis *l.quidem, de condit.inst.*ex inordinato memoriæ statu, Alex. *consf.54.in fin.vol.1.* & ex insania præcedente, Alex.*vbi suprà*, adhibitis Medicis DD. *in l.a de bonor.possess.furioso*,&c. Quem probationis furoris modum latius prosequitur Menoch. *lib.6. præsumpt.* 45. & alij, apud Farin. *vbi suprà. num.50.& 51.*

Sed pulchra hic oritur quæstio, quid si furiosus postquam deliquit aufugit, & ignoratur vbi sit, an eius pater, vel consanguinei admitti possunt ad probandum illius furorem.

70. Ego dico, quod sic, quia quamuis in criminalibus non admittatur procurator pro reo absente, vt dixi in vltimo modo terminandi processum in causis fidei, & late probauit Farin. *quæst.99.per totum*, qui alios cumulauit.

71. Attamen quando tractatur de delicto impunibili, admittitur procurator pro absente ad probandum dictam impunibilitatem, Masill.*in praxi, §.sequitur, num.27.vers.& per ista, & num.* 28. vbi ait, quod in contradictorio iudicio aliàs fecit absoluere per procuratorem quendam puerum septem annorum, qui casualiter occidit alium puerum,Farin. qui alios allegat *dict.quæst.99.num 187.& seq.*igitur in casu nostro pariter dicendum erit, posse per procuratorem consanguineos, vel alios audiri ad probandum furorem delinquentis.&'ita in facti contingentia tempore decisum in Senatu Sabaudiæ in terminis nostris apud Præsidem Abauo *in q.23.n.22.* in quodam, qui in furore interfecerat vxorem, & fuerat condemnatus in pœnam mortis naturalis per Iudicem Ducalem Sabaudiæ, à quo eum Pater condemnati appellasset ad Senatum ex eo potissimum, quod dictus Iudex noluit eum admittere ad suam defensam fundatam super furore filij sui, tempore quo vxorem suam interemit, Senatus in dicta causa appellationis admisit dictum patrem pro filio ad eius furorem probandum, qua probatione facta Serenissimus Dux Sabaudiæ ei fecit gratiam,quæ fuit à Senatu approbata.

72. Idem casus in indiuiduo prorsus euenit anno 1619. in Ciuitate Alexandriæ in causa cuiusdam Hieronymi Alexandrini imputati de vi illata virgini, (quod, & de iure communi, & ex forma nouarum constitutionum Dominij Mediolani est delictum capitale) eum enim defensorio nomine fuisset oppositum ipsum non teneri comparere, quia patiebatur furorem, petitusque fuisset terminus ad hoc probandum, hac comparatione non obstante Prætor Alexandriæ ad condemnationem capitalem deuenit, lapsusque iam erat terminus biennij intra quod,& non vltrà potest quis admitti ad nouas defensiones, in Statu Mediolani.

73. Disputatum ob id fuit in Senatu, an dictæ condemnationi esset apponenda manus, & difficultatis punctus reducebatur ad videndum an dicta

74. sententia esset notoriè nulla vel manifestè iniusta, in quibus tantum casibus solet Senatus irritare sententias post lapsum biennium nouarum d.fensionum in cœm talibus,Bellon. Papiens. *de his quæ incontinenti fiunt.lib.1.c.45.n 8.*

In qua re aliqui dicebant non posse apponi manū, quia,& si talis sententia sit nulla probato furore,Bar. *l quæsitum n.5.de re iud* nullitas tamen non resultabat ex actis,in quo tantùm casu Senatus solet apponere manum lapso biennio.

Alij dicebant sententiam esse ipso iure nullam absque alia probatione ex Doct.Bart. *in Constitutione ad reprimendum*, in verbo *neglexerit num.3.*Nelli *in pract.de Bannitis,1. part.primi temporis,q.5.* Afflict.*in consf Regni de Bannitis,& forindicatis,Rubr. 3.lib.2.n.21.*Cariat.*de execut.sententia,cap.* Bano. *n. 213.& 266* qui omnes volunt, quod cum Iudex requisitus non concedat terminum,dicitur per eum stare quominus fiat impedimentum, atque ideo dicebant mandandum esse Prætori Alexandriæ, vt circumscripta condemnatione de nouo procedat, & si peteretur terminus de nouo,concedat. 75.

Alij dicebant non esse simpliciter condemnationem annullandam, sed dandum terminum ad probandum impedimentum, non prout ex nunc, sed prout ex tunc,cum alioquin fraus fieri posset iustitiæ,quia quilibet posset opponere exceptionem, & petere terminum, & non esse recedendum à Doct. Bart.*in dicta l quæsitum*,qui id singnit.

Communis sententia Senatus fuit, quod ex quo defensores simpliciter petebant sibi concedi terminum ad probandum furorem,quod concederetur,& mouebatur Senatus

Ex eo quod licet sententia prædicta non esset ipso iure nulla saltem negari non pot.st, quin sit manifestè iniqua ex quo denegatus fuit terminus, & contra dispositionem iuris, & quotidianam praxim, & sic dicitur, vel nullitas, vel iniustitia manifestè resultare ex actis,quo casu Senatus prouidet, tam de iure, quam ex ordin.Regiis, quia sententia notoriè iniusta,vel nulla non dicitur sententia,& ita fuit in Senatu conclusum 22. Nouembr. 1619. Secret. Borsutio. 76.

An autem id practicandum sit in S. Officio in quo fraudes hæreticorum sunt infinitæ? Arbitror non posse sic in abstracto in omnibus casibus definiri, & in omni casu supradicta à me,quamvis de iure sint vera, non practicarem in hoc sacro Tribunali, nisi priùs consulta Suprema Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissimorum DD. Supremorum Inquisitorum in tota Republica Christiana. 77.

§. XVI.

De Iussu superioris,

IN hac materia communiter distinguunt DD. an simus in iis quæ sunt de genere prohibitorum, vel non.

Si non simus in his quæ sunt de genere prohibitorum, vtique iussus superioris excusat in totum, Clarus *§ fin.q 60.vers. solet dubitari*, vbi addentes, Lud.Gilhaus.*in sæpè citat.Ramusculo 3.n.195.& seq.* qui exemplificant in laboratoribus, & operariis conductis ab aliquo nobili ad laborandum in fundo alieno, de quibus latè agit Farin.*quæst.97.n 131, & sequent.* 78.

Si sumus in his quæ sunt de genere prohibitorum, vel delictum est leue, & iussus superioris excusat, 79.

Clar,

Clar. *vbi suprà*, Farin. *vbi suprà, n.9.* vel ex delictis grauioribus, & certè iussus superioris non excusat, Clar. Farin. & Gilhaus. *locis allegatis*: qui etiam disputant, an in hoc casu sit locus pœnæ ordinariæ, vel extraordinariæ, & concludunt magis communiorem esse opinionem, quod solum extraordinariæ pœnæ locus sit.

80. Ex his patet quid dicendum sit de famulo, qui iussu Domini vadit ad cæmeterium, & ibi ossa Defunctorum domino defert, ad sortilegium conficiendum.

Vel enim Dominus istius famuli est vir potens, qui minatur mortem, & est solitus minas exequi, & in isto casu delictum istius famuli mitius aliqualiter erit puniendum, ita Clarus, vbi addentes *loc.cit.* Gram. *voto* 38. vbi attestatur ita seruasse Curiam Neapolitanam in quodam famulo, qui de mandato cuiusdam Domini sui viri potentis fragmenta lapidis Adamantini posuit in quadam cratera, vt Comitissam venenaret, alios allegant, Farin. *n.11. & plurib. seq.* & Gilhaus. *num.* 180. vers. *quæ omnia*, & iterum Farinac. *n.168. & 170.*

Vel Dominus istius famuli non est vir potens, vel si est potens non fuit minatus mortem, vel malum aliquod graue, & in hoc casu puniendus esset famulus pœna ordinaria omnino, nec vllam ei excusationem præberet iussus Domini, ita Far. *vbi supr. n.168. & 170.* vbi quod, quidquid dicant DD. in praxi indistinctè obseruatur, in atrocioribus, puniri famulos pœnas ordinaria, nisi cum iussu Domini accesserint minæ in persona solita minas exequi, delicta autem huiusmodi sortilegij atrocissima sunt.

81. Sic in his quæ contra fidem nostram Catholicam sunt, nec ipsummet iussum Principis excusare notauit Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.3. cap.35. num.8.*

Non enim obtemperandum est Principi in rebus iniustis, c. *si Dominus* 11. q.3. ibi, *oportet obedire magis Deo, quam hominibus*, latissimè Farin. *q.97. n.25. & seq.* qui alios latissimè allegat, & in hoc casu aiunt DD. quod Principi iniusta præcipienti Iudicibus rescribendum est ab eisdem, & expectanda secunda, & etiam tertia iussio, bene Zabarel. *cap. si quando de re-*

82. *scriptis, n.30.* Dec. *ibid. n.14.* vbi Aldret. *in addit.* qui omnino videatur, quia mentionem facit de Hieron. Sauonarola, Sacerdote Ordinis Illustrissimi, & Religiosissimi Prædicatorum, cuius occasione huiusmodi quæstio de iniusta Principis iussione fuit disputata, Gram. *voto* 32. *n.18.* vbi quod Cardinali Columnæ præcipienti quandam nobilem sine iudiciis torqueri, bis rescripsit.

83. Si tamen iussio Principis esset dubia, cum in dubio pro Principe præsumatur, vtique ea esset exequenda, Farin. *num.44.* Sousa *cap.35. num.9.* subditus enim quamvis dubitet an res sibi præcepta sit licita, tenetur obedire, Mol. *de Iust. & Iure disp.* 113. *tom.1.* Sanch. *in summa tom.2. lib.6. cap.3.* & Suar. *de relig. tom.4. c.15. n.10.*

Ex his apparet, quid dicendum de Galeatio

84. Sfortia Duce Mediolani, qui suspendi fecit Prætorem Varisij, quia ipse non fecerat statim suspendi quendam, hominem quem Dux ipse iusserat, vt suspendi faceret: prout narrat Boss. *de homicidio, num.* 98. & eum referens Clar. *quæst.* 60. vers. *solet dubitari*, ante finem, nam si præceptum Ducis erat iustum, vel saltem dubium, malefecit Prætor ei non obtemperando, si verò notoriè iniustum, Prætor Varisij nec debebat, nec poterat illud exequi.

Et de tota hac materia iussus superioris quando excuset, necne, videatur pulcherrimum consilium Nicolai Reusnezij 19. *volum.* 3. qui loquitur in quodam officiali locum tenente Principis, qui Statum Reipublicæ ex pluribus perturbauerat, & se excusabat ex iussu Principis qui obierat, latissimèque ibi agit de præsumptione istius mandati, & de excusatione quam ex eo Officialis ille deducebat, & concludit illud mandatum non præsumi, & præsumptum non excusare.

§. XVII.

De recusatione Iudicum in causis fidei.

Inter reorum defensiones hanc etiam enumerant Simanch. *de Cathol. institut. titul.* 17. *num.* 31. vers. *sic, magna reorum defensio esse poterit*, & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, libro secundo, cap.34. num.5.* 85.

Vnde pro materiæ istius intelligentia supponendum est, secundum veriorem DD. sententiam Apostolicos Inquisitores posse, vt suspectos recusari, Eymericus *in tertia parte Directorij, num.* 120. *& ibi* Pesia *comm.* 50. vers. *cæterum*, Simanch. & Sousa *locis allegatis*, Farinac. *de hæresi, quæst.* 185 *num.216.* Idem Simanch. *in Enchirid. Iud. violatæ religionis. rubr.4. de defensionibus reorum, n.* 26. & Ferdinand. de Castro Palao *in opere morali, tractat.4. disput.8. punct.8 num* 1. 86.

Qui omnes duo potissimum in hac recusatione animaduertunt, vnum est requiri causam grauissimam, & inimicitiam capitalem, ita vt qualibet inimicitia non sufficiat: alterum est, quod quamvis de iure causæ suspicionis essent per arbitros decidendæ, attamen ne negotia fidei differantur causæ suspicionis ad Supremum Tribunal sunt deferendæ, prout, & in Hispania ita obseruari constat, ex instructione Madriliana, quam refert Peña *vbi suprà*, vers. *Atque hæc sententia.* 87. 88.

§. XVIII.

De qualitate testium pro Reo examinandorum.

De qualitate testium producendorum à Reis ad defensam diximus suprà incidenter sæpè, cùm de testibus tractabamus.

Nunc solummodò pono verba Pauli Garziæ *en la orden de processar en el S. Officio*, qui libellus impressus est de ordine supremi Tribunalis Hispaniæ, *fol.15.* quæ sunt. 89.

Los testigos han de ser Christianos Viejos, y no parientes ni criados del Reo, saluo quando las preguntas son tales, que por otras personas no se pueden prouar verisimilmente, y hu se de aduertir el Reo desto, y que nombre para prouar sus preguntas mucho numero de testigos para que dellos se examinen los mas idoneos, y fide dignos.

§. XIX.

An Rei in S. Off. possint renunciare defensionibus.

Omnes DD. clamant Reum in causa criminali, maximè vbi ageretur de pœna corporis afflictiua non posse renunciare defensionibus, latissimè Gomez *de potest. hominis in seipsum, lib.1. cap.17. & 18. per totum.* Guttier. *de iuramento confirm. part. 3. cap.* 10. Gallarat. *de renunciat. tom.* 1. *renunciatione* 34. *num.*14. *& sequent.* Franc. de Auiles *in capita Prætorum, cap.3. in gloss. El descargo*, *num* 4. Clarus 90.

Clarus, & addentes *in praxi*, §. *fin. quæst.* 49. vers. *Quæro nunc.*

91. Rationem huius Rei allegant passim scribentes, quod defensiones sint de Iure naturæ, & nullus est Dominus membrorum suorum, *gloss. cap. quoniam contra de probat.*

92. Ex hac ratione colligi potest, quod quamuis defensionibus renunciari nequeat, neque cum iuramento, Gutierr. *d. cap.* 10. *num.* 8. attamen potest renunciari termino assignato à Iudice Reo pro suis defensionibus, ita Auiles *vbi supra*, vers. *Termino autem*, cum aliis multis allegatis à Gomez *loco suprà allegato. c.* 17. *n.* 29. vers. *Contrarium*, quia terminus defensionum est de iure positiuo, quod patet, quia statuitur arbitrio Iudicis.

93. In omnem tamen casum consulunt omnes supradicti DD. quod ad omnem malitiam superandam Iudices sinant labi terminum pro defensionibus assignatum, nisi fortè esset periculum in mora (vt ait Auiles) puta tumultus populi, nam tunc executio sententiæ potest accelerari, Gallerat. *vbi suprà, n.* 16. vers. *Debent tamen Iudices.*

94. In nostro Tribunali S. Officij consulo Inquisitoribus vt non obstantibus renunciationibus defensionum, quæ fiunt à Reis, semper sinant labi terminum, seu terminos Reis ad defensiones faciendas assignatos, antequam eorum causas expediant, vt & in cautela abundent, & calumniantium reorum ora claudant.

95. Quia tamen Rei solent in renunciatione defensionum se remittere benignitati, & misericordiæ S. Officij, ideo posset dubitari, an per hoc intelligantur fateri delictum, quod in processu negarunt.

In qua re dico cum Baiardo ad Clarum, *q.* 49 *n.* 64. quod si hæc remissio sit facta in Iudicio coram Iudice sedente vtique per eum inducitur confessio, & non intelligitur reuocata, neque Iudex necessitatur ad eam reuocandam, etiam si gratiam, & misericordiam non faciat, secus si hæc remissio sit facta extraiudicialiter, & ita decisum fuisse in simili remissione facti Curiæ Baronis: in Regno à S. C. attestatur, Anna Senior *cap.* 1. *de Vassal. decrepitæ ætatis, n.* 57. hæc tamen confessio, quoniam tacita est, non sufficeret ad condemnandum per ea quæ dixi *in tit. de confessione reorum.*

§. XX.

An articuli tendentes etiam ad defensionem absentium sint admittendi.

EXemplum potest poni in Titio grauato, quod die Martis mandauerit Sejo, vt hostile sortilegium faceret statim, qui etiam statim dicta die illud fecit, ex quo puer innocens dicto eodem die illiusmet hebdomadæ mortuus remansit.

Modò damnato Sejo, Titius in carceribus S. Officij constitutus producit articulum, quod Seius dicto die illius hebdomadæ de quo in processu erat in Vrbe Romæ.

Quæritur propterea an talis articulus sit admittendus, quia eo probato resultare videtur defensio etiam Seij.

In hac re vt distinctè procedamus duo casus sunt distinguendi.

96. Primus est an talis articulus sit admittendus ad defensionem Titij eum producentis, & in hoc casu dico, quod omnino talis articulus debet admitti, ita Barth. de Valmar. *cons.* 69. *n* 46. & Iul. Scarlat. *cons.* 114.

n. 21. *vol.* 1 *inter crim. diuers.* Farinac. *cons.* 73. *vol.* 1 secundum quod consilium fuit iudicatum, vt attestatur ipsemet *de Reo confesso, & conuicto, seu variarum, & diuers. q. crim q* 99. *n.* 193. Ratio naturalis est, quia 97.
hoc modo tolleretur naturalis defensio Rei, atque ita, etiam in Curia Prætoria Mediolani fuit de anno 98.
1608. iudicatum, vt videre est, Porro *in suo fasciculo rerum crim. §. citato fol.* 85. vers. *Socio in contumaciam*, prout de eadem re adest insigne rescriptum Senatus nostri Mediolani directum prætori Cremonæ 13. Octobr. 1572. in hæc verba: *Lectis in Senatu nostro occlusis precibus Francisci & Consortum de Peregrinis, & consideratis omnibus per eos allegatis dictum fuit esse admittendas probationes supplicantium, quod absit qualitas animi deliberati, ita vt dictæ probationes facienda super ea qualitate prodesse non possint Hieronymo qui de Homicidio cum ea qualitate passus est se damnari, Mediolani, &c.*

Secundus casus est, cum Titius, ita articulum illum vellet producere, vt prodesset etiam Seio absenti, & tunc dico, quod hoc modo talis articulus non est admittendus, quinimò Iudex, vel Inquisitor in admissione talis articuli expressè debet interloqui, 99. 100.
quod non intendit probationes fiendas prodesse absenti; ita in casu Romæ deciso apud Farin. *cons.* 73. & in casu Mediolani deciso apud Porrum, Iudices interloq. esse patet ex recitatis auctoribus, bene Guazzin. *de defens. Reorum tom.* 2. *defens.* 28. *cap.* 4. vbi plures res iudicatas refert in hanc rem, & alios allegat.

Ratio est, quia absentes in criminibus, non audiuntur per procuratorem, sed in carceribus tantum audiuntur, vt latè probaui *in tit. de sententiis.* 101.

Occasione huius Doctores quærunt, num sententia absolutoria lata fauore vnius ex correis puta principalis, & mandatarij prosit consultori, & mandanti.

In qua re breuiter distinguendum est, quod vel in sententia fuit pronunciatum super facto, puta dicendo non fuisse commissum aliquod delictum & tunc prodest absenti Menoch. *de Arbitr. casu* 351. *num.* 12. *& seq. & casu* 352. *n.* 12. Guazzin. *defens. c.* 28. *num.* 12. Decian. *tract. crim. lib.* 9 *c.* 33. *n.* 7. Farin. *de consult. q.* 134. *n.* 33.

Vel non fuit pronunciatum super facto, sed super persona dicendo talem inquisitum absoluendum
quia non commisit delictum, de quo grauatur, tunc 102.
sententia lata fauore istius, vtique non proderit absenti. Ita DD. omnes supra allegati, bene Caualc. *de Brachio Regio, part.* 4. *num.* 156. vbi, quod si ambo puta mandatarius & mandans sint præsentes, ambo absoluuntur, vel condemnantur, si vnus sit confessus, alter negatiuus, hic absoluitur, & ille damnatur, si verò vnus sit absens & alter præsens, contra illum perficitur processus, & damnatur postea, præsens expeditur, & ita praxis Iudiciorum criminalium passim obseruat.

TITVLVS X.

De Indiciis, & Tortura.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio quid sit.*
2 *Tortura quid.*

3 *Indicium quid sit.*
4 *Indicij definitio pulchra ex Baldo.*
5 *Indicium indubitatum,& dubitatum,quid sit.*
6 *Indicia proxima sunt,quæ veritatem delicti respiciunt:remota,quæ circumstantias,& n.7.*
8 *A tortura non est inchoandum.*
9 *Tortura res fragilis est & periculosa.*
10 *Indicia legitima torturam debent precedere,etiam in Tribunali S. Officij,n.11.*
12 *Tortura sine pracedentibus indicijs data & confessio subsequuta nulla sunt , nec validatur ex superuenientia indiciorum.*
13 *Quæ ab initio nulla sunt tractu temporis non conualescunt.*
14 *Iudex in sua conscientia non potest aliquem torturæ subijcere, etiam si procedere posset manu Regia,& num 15.*
16 *Vnicum indicium proximum sufficit ad torturam, remota verò plura requiruntur reprobato Claro,n.17. nisi vnicum indicium remotum faceret semiplenam probationem,ex Cantera,n.18.*
19 *Indicia ad torturam sunt Iudicibus arbitraria.*
20 *Hoc arbitrium debet esse à iure regulatum.*
21 *Indicia remota debent esse probata per duos testes, & quidem omni exceptione maiores, n.22. nec Iudices timentes Deum debent sequi contrariam sententiam Marsilij,n.23.*
24 *Iudex in dubio iudicare debet non esse locũ torturæ.*
25 *Ad probandum indicium remotum testes debent esse contestes,& quando hoc fallat,n.26.*
27 *Cum ad torturam deuenitur ex indicijs probatis per testes singulares,tunc Iudex multum debet arbitrium suum temperare.*
28 *Ex huiusmodi indicijs non sic plenè probatis facilius Iudices Supremi ad torturam deueniunt.*
29 *Vnus testis de visu est sufficiens indicium ad torturã,quod procedit etiam in S.Offic.n.30.*
31 *Quæ requirantur , vt ex depositione vnius testis oriatur sufficiens indicium ad torturam.*
32 *Vnicus testis maximè in Officio non facit sufficient indicium ad torturam contra Reum bonæ famæ.*
33 *Reus regulariter non potest de sociis interrogari de ratione,n.34 fallit in criminibus exceptis,& quæ sint.num.35.*
36 *Solum dictum socij criminis non facit indicium ad torturam,secus cum Socij sunt plures,vel adsunt adminicula,n.37.*
38 *Dictum Socij non efficit, nisi cum tortura,& iuramento.*
39 *Decisio Senatus Sabaudiæ.*
40 *Decisio Curiæ Cremonæ, dum auctor erat Pro-Iudex Maleficiorum.*
41 *Plures socij si sint singulares non sufficiunt ad torturam.*
42 *Socij Criminis respectu rei sunt testes.*
43 *Plures testes corrupti quando sufficiant contra corruptorem ad torturam.*
44 *Reiiciuntur Clar.Binsfeld & Sousa,& n.45.& 46.*
47 *Plures socij Criminis eiusdem, licet sint in diuersis actibus singulares sufficiunt ad torturam.*
48 *Quæ adminicula sufficiant vnà cum socio criminis.*
49 *Quid sentiendum de nominatione socij in criminibus non exceptis.*
50 *Quid agendum cum ex parte fisci adest dictum socij Criminis adminiculatum , & ex parte rei bona fama.*
51 *De socio criminis inimico, vel patiente alias exceptiones,n.52.*
53 *Nominatio socij ad suggestionem Iudicis non suffragatur fisco,& decis.Magistratus Mediolani,n.54.*
55 *De socio criminis comparente spe impunitatis.*
56 *Text.c.in fidei fauorem de hæres.in 6.declaratur.*
57 *Exculpatio socij multum prodest.*
58 *Ex confessione extraiudiciali oritur indicium ad torturam,quod habet locum etiam in Confessione Clerici coram laico, n.59.*
60 *Requiritur quod hæc confessio sit verisimilis,clara, facta seriò,& plene probata,n.61.& seq.*
64 *Fama sola non sufficit ad torturã,quia fallax n.65.*
66 *Fama probari debet per duos testes omni exceptione maiores.*
67 *Testes super fama nominare debent à quibus audierunt.*
68 *Fama,quæ ortum habuit à maleuolis nihil probat.*
69 *Singuli testes super fama si diuersos nominent, an probent famam.*
70 *Quamvis de iure requiratur,quod testes deponant se audiuisse à maiori parte populi in praxi sufficit si dicant se publicè dici audiuisse,n.71.*
72 *Testes interrogati, quid sit fama, quomodo debeant respondere.*
73 *Fama orta post carcerationem non probat.*
74 *De adminiculis famæ.*
75 *Fama vehemens an sit sufficiens ad torturam,n.76 & quid in delictis occultis,n.77.*
98 *In S.Officio bona,vel mala fama Rei minuit , vel auget probationes fisci.*
79 *Bona fama in genere,tollit malam famam in genere,non tamen indicia specialia contra Reum existentia,num.81.*
80 *Testes Rei in materia famæ præferuntur testibus actoris.*
82 *Mala fama in genere auget suspicionem delicti, si sit in eodem genere delicti.*
83 *Fuga ante accusationem, vel Inquisitionem sufficit ad torturam nisi illius adsit colorata causa,n.86.*
84 *Fuga post accusationem,vel Inquisitionem non sufficit ad torturam.*
85 *Suspicio oriens ex fuga tollitur ex comparatione spontanea,& seq.*
85 *Inimicitiarum,quæ capitales,& quæ non.*
88 *Inimicitia non capitalis,nec ad torturam,nec ad Inquisitionem sufficit.*
89 *Inimicitia capitalis adminiculata sufficit ad torturam,si verò non sit adminiculata sufficit ad solam Inquisitionem,n.90 seq.*
92 *Decisio Curiæ Cremonæ tempore quo auctor erat Proiudex maleficiorum.*
93 *In delictis occultis in praxi ex sola inimicitia capitali Rei torquentur.*
94 *Quid dicendum de inimicitia reconciliata.*
95 *Inimicitia debet probari per duos testes.*
96 *Minæ quando sufficiant ad torturam,& quid seruetur,num.97.*
98 *Ex variatione, & mendacio Rei quando possit ad torturam deueniri.*
99 *Assertio vulnerati mortui non sufficit ad torturam, sed bene ad Inquisitionem.*
100 *Quid de re alicuius reperta in loco delicti de secreta allocutione, n. 101. de loco à communiter accidentibus, num.102. de vno teste impubere, n.103. de teste examinato ad æternam rei memoriam pro fisco non repetito,n.105. de importuna sollicitatione apud Iudicem, n.107. de confessione facta in tortura,& postea reuocata,n.108. & de riualitate,n.109.*
104 *Decisio Inquisitionis Castellæ,& Galetiæ,n.106.*
110 *Ex semiplena probatione potest ad torturam deueniri.*
111 *Plura indicia imperfecta , & remota plenè probata*

probata coniunguntur, secus si non sint plenè probata, nisi in hoc casu tenderent ad eundem finem, & essent subordinata, num. 112. & seq. vbi pulchra doctrina Cantera.
115 *Ex inueterata consuetudine Status Mediolani, ex sola contumacia Rei torquentur, num. 116. vbi de ratione.*
117 *In foro Sancti Officij, num ex contumacia sit locus torturæ.*
118 *Nec Princeps potest torquere, nisi adsint indicia legitima.*
119 *Reus, qui non vult respondere, iurare, vel fingit fatuitatem, torquetur sine indiciis, vt respondeat, &c. vbi decis. Senatus Sabaudiæ.*
120 *Homicidæ, & assasini quando possint torqueri ad indicandum mandantem.*
121 *Ex consuetudine Status Mediolani, torquetur Bannitus etiam sine indiciis super aliis criminibus cum executioni mittitur sententia contra eum lata, & idem obseruatur in criminibus assasinij furti afrosationis annonæ, vel salis.*
122 *Hæc consuetudo non extenditur vlera supradicta delicta. vbi decisio Senatus Mediolani.*
123 *Alij duo casus in quibus tortura datur sine indiciis, num 124.*
125 *Quilibet potest torqueri, qui non reperitur prohibitus.*
126 *Doctores non torquentur, num. 127. vbi decisio Senatus mediolani.*
128 *Feudatarij nisi eorum priuilegio renuntient non torquentur.*
129 *Decisio Senatus Mediolani.*
130 *Decuriones non torquentur.*
131 *Decisio Senatus Mediolani.*
132 *Nobiles de iure non torquentur, secus in praxi, num. 133. vbi de Nobilitate nostri temporis, & nobilitate abusiua.*
134 *Milites de consuetudine torquentur, non tamen militum ductores.*
135 *Officiales durante officio non torquentur.*
136 *In sancto Officio omnes supradictæ personæ torquentur, & de ratione, num. 137.*
138 *Minores 14. an possint torqueri, & quid in Sancto Officio, num. 140.*
139 *Decisio Senatus Mediolani.*
141 *Senes si sint robusti torquentur.*
142 *Decisiones Senatus Mediolani.*
143 *Decisio Senatus Sabaudiæ, vbi quod decrepito non est iniiciendus terror tormentorum, nisi perrarò, & ex magna causa.*
144 *Mulier pragnans, nec torquetur nec terretur imo Senatus Mediolani, neque voluit mulierem lactantem torqueri.*
145 *Mulieres, quæ aiunt se pregnantes solent visitarè ab obstetricibus.*
146 *Obsessus à Dæmone non torquetur, vbi quid in facto euenerit.*
147 *In quibus causis sit locus torturæ remissiuè.*
168 *Nouis superuenientibus indiciis re, & substantia à primis diuersis Reus de nouo torquetur, n. 149. vbi notatur fatuitas cuiusdam Iudicis.*
150 *Priora indicia taliter per torturam intelliguntur sublata, quod non possunt amplius deseruire pro indiciis, in secunda tortura, num. 151. vbi hoc probatur ex pulcherrima Doctrina Farin. Giurba & aliorum. Videatur titul. 21. in tertio modo terminandi processum.*
152 *Noua indicia de se sola debent ad torturam sufficere.*
153 *Et an debeant esse vehementiora prioribus.*
154 *Cum indicia sunt valde vrgentia solet Reus torqueri interpollatis vicibus.*
155 *Ad torturam non deueniendum, nisi in subsidium consilio de corpore delicti præcedentibus indiciis, & datis reo defensionibus, num. 156. & seq. vbi quomodo in S. Officio copia processus sit danda.*
159 *Proferenda est interloquutoria de torquendo nec danda tortura, nisi decem horas à sumpto cibo, num. 160 nec in die Quartanæ num. 161.*
162 *Primo ille torquendus est qui verisimilius veritatem est dicturus.*
163 *Ante torturam reus pluries est monendus.*
164 *Tormentis quomodo vtendum, nec in S. Officio datur tortura cum squasis, n. 195. & sequenti, vbi quod dum Reus ligatur adhuc monendus est.*
167 *Allegatis a Reo impedimentis adhibendi sunt periti.*
168 *Tortura debet esse moderata, & in ea Index ipse debet Reum interrogare num. 169.*
170 *Cum Rei sunt in tortura non facile sunt deponendi.*
171 *Tortura regulariter nō debet excedere horam, n. 172. vbi de tormento ignis, & quid in facto acciderit.*
173 *Reo torto deponitur.*
174 *Confessio in tortura debet extra torturam ratificari, n. 175. vbi quid si eam reuocauerit, & n. 176. vbi an ratificari debeat confessio emanata post comminutionem torturæ, num. 177. vbi quid si confessio extraiudicialis præcederet, & num. 178. vbi reprobatur Faber. in suo Cod.*
179 *Hæc ratificatio non est necessaria in depositione testis emanata in tortura.*
180 *Tortura data reo conuicto operatur, quod non possit damnari in pœnam ordinariam.*
181 *Tortura purgat indicia licet data Iudice incompetente.*
182 *Decisio Supremæ Inquisitionis Hispaniæ.*
183 *Casus prodigiosus in Regno Arragonum.*
184 *Quando ullus prodigiosus indicandus sit effectus à Dæmone, vel à Deo, num. 85.*
186 *Decisio illius casus in Senatu illius Regni apud Sesse decis. 111. vol. 1.*

QVoniam sine legitimis indiciis tortura non datur, ideo coniunctè hoc titulo, tam de iodiciis, quam de ipsamet tortura agendum est.

§. I.

Quid sit Quæstio, Tortura, & Indicium.

QVæstio in iure nostro dicitur Inquisitio veritatis per tormenta, & corporis dolorem, ita DD. communiter *in rubr. ff. de q.* Lud. Gilhausf. *in arbore iudic. crim. cap. 6 part. 7. in principio, n. 1.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 30. num. 2.*

Tortura verò, ipsemet corporis cruciatus ad veritatē eruendam repertus, Abb *c. cum in contemplatione* in princ. *de reg. iuris*, Gilhausf. & Sousa *vbi supra*, Dionys. Gothofred. *in rubr. d. q.* cum aliis per supradictos DD. allegatis Sebast. Guazzin. *de defens. Reor. tom. 2. defens. 30. c. 2. n. 1.* ex quo colligi potest differentia inter torturam, & quæstionem, hæc enim Iudicem respicit, illa reum.

Indicium autem in genere dicitur, nota quædam, & demonstratio Rei gestæ, Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 7. n. 18. & 19* Zanger *de quæst. & tort. Reorum, c. 2. n. 18.* Gilhausf *vbi supra, sect. 2. num. 3. & seq.* vbi etiam quod Indicioum quo ad effectum de quo agimus, continet in se vti genus suspiciones, præsumptiones, coniecturas, & signa.

Mihi summopere placet definitio indicij tradita 4

à Baldo *in l.non hoc*, *num.* 1. *Codice vnde cognati*, quod sit coniectura ea probabilibus,& non necessariis orta, à quibus potest vetitas abesse, sed non similitudo veri, quæ quandoque mentem iudicantis ita arctat, & perstringit, vt cogat Iudicis conscientiam secundum eam iudicare, & hane Baldi definitionem sequuti fuerunt Auctor Lucernæ Inquisitorum in verbo *indicium*, & Farin. qui alias complures indicij definitiones refert *de indic. & tortur.* *q.*36.*n.*27.*& seq.*

§. II

Quotuplex sit indicium.

5. DVæ præcipuæ sunt Indiciorum diuisiones. Prima est, quod alia sint indubitata, alia non. Indubitata sunt, quæ ita arctant mentem Iudicis, vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinare, vt dixit Castr.*l.fin. num.*5.*Cod.de probat.* Farin.*de indic. & tort.q.*36. *num.*27. *& seq.* Inquisitor Cantera *in suis quæst.crimin.tit.de probat.capit.*1 *q.*6. *num.*1.*in fin.*Indicia verò dubitata sunt,quæ non ita arctant animum Iudicis.

6. Secunda indiciorum diuisio est, quod alia sunt delicto proxima,alia remota,illa sunt quæ respiciunt veritatem delicti per sensum visus, vel auditus iuxta substantiam materiæ, hæc verò sunt, quæ tantummodò respiciunt circumstantias eiusdem delicti, vt fama, fuga delinquentis, & similia, ita
7. Osasehus, *decis.Pedemont.*79 *n.*15. Farin.*vbi suprà*, *num.*44.Ignat. de Villarum.*respon.*9 *num.*1. Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib.*1.*c.*39.*num.*16. Inquisit. Canteta,*tit.de probat. per testes capitulo* 1. *quæst.* 1. *num.*1. versi. *Sed quo ad nostrum*,fol.mihi 96.qui alios plures DD.cumularunt.

§. III.

An Indicia debeant præcedere Torturam.

8. A Tortura non esse inchoandum vbique clamant DD. & in iudiuiduo dixit, I.C.l. prima ff.de quæst.ibi, *& non esse à tormentis incipiendum*, cuius rei rationem ibi reddit Gothofred.*in suis notis* quod tortura res fragilis sit,& fallax, periculosa, & quæ veritatem fallit, Zanget. *de indic & tortura*, *in*
9. *proœm.num* 40.Gilhausen.*in arbore indic. crim.cap.*6. *p.*7.in principio,*n.*6.Vulp.I.C. *in dicta l.*1. § *q.* ibi, *etenim Res est fragilis, & periculosa, & qua sæpe veritatem fallit*.hinc illud Fabij apud Gothofred *vbi suprà*,in d.§.quæstionem,*mentietur in tormentis,qui pati potest,mentietur etiam qui pati non potest.*

10. Debent igitur indicia legitima torturam præcedere,l.prima,§.primo,de quæst. ibi, *Ad tormenta ita demum veniri oportet,cum suspectus est Reus, & aliis argumentis,ita probationi admouetur,vt sola confessio*, *&c.*Clar *in praxi.§.fin.q.*64.vers.*Dixi etiam*,Zang.& Gilhaus.*locis alleg.*Guazzin *de defens.Reorum*, *defens.* 30.*cap.*4. *n.*3.quod habet locum etiam in S. Officio, & in delictis ad hoc Sacrosanctum Tribunal
11. spectantibus,Pegn.*in* 3.*part.direct. comm.* 110. vers. *ad hæc prius quam*,Delrius *disquisit. Magicarum*,*lib.* 5.*in* 1.*append.q.*21.Farin. *de hæresi* , *q.*185.*n.*115. *& seq* Ferd.de Castro Palao, *in opere Morali* , *tom.*1. *tract.*4 *disp.*8.*punct.*9.*n.*2.
12. Ex his duo potissimum colliguntur, Primum est torturam inflictam sine præcedentibus indiciis confessionem subsequentem ac more solito extra torturam ratificatam,adeo nullas esse, vt neque possint ex subseq.indiciis validari , ita Clar.*quæst.*55.*vers.* *si verò confessio* , *& quæst.* 64.vers.*dixi etiam*, & vtrobique addentes Zanger , *vbisuprà*, *cap* 2. *num.*9. *&* 10. Bobadill.*in sua politica*, *tom.*2. *lib* 5. *cap.*3. *num.* 14. Torreblanca *de Magia tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 18. *num.*26. Gregor.Lopez. *in leg.* 2. *titul* 30 *partit.*7. *gloss.* 1. & Castill. *decision Regni Siciliæ* 179. *num.* 1 *& sequent. volum.* 2. vbi ad hoc allegat vulgatam Iuris regulam , quod quæ ab initio nulla sunt tractatu temporis non conualescunt , Præses Abauo *in suo tractatu reatuum* , *quæstione decima nona*, *num.*11.*&* 56. 13.

Alterum est non posse Iudicem aliquem torturæ subiicere ex sua conscientia tantummodo, quia Iudex debet iudicare secundum allegata , & probata, adeò quod ea quæ sunt extra acta , quod ad Iudicem dicuntur esse extra mundum, Beltram. ad decisionem primam Sanctæ memoriæ Gregor. XV. *num.* 5. quod procedit etiam si Iudex haberet sua procedendi auctoritate Regia , quia adhuc ea sola sua conscientia non posset aliquem torquere , nisi aliqua saltem indicia leuia in scriptis prius essent tedacta,vt bene declarat Guazzin. *defens.*30.*cap.*19 *per totum*. 14.

§. IV.

An vnicum indicium sufficiat ad torturam.

DIstinguenda sunt hoc loco indicia proxima, & immediata delicto ab indiciis remotis ; regulariter enim in illis vnicum indicium sufficit ad torturam , in his verò plura requiruntur , hæc fuit doct.Bart. *in l fin. num.*6.*ff.de quæst.* quam communiter sequuntur DD. longa serie allegati à Farin.*de Indic & tort.quæst.*37.*num.*45.*& seq.* quibus ego addo Guazzin. *de defens. Reorum def.*10. *c.*4.*n.*12. Pegner. *in praxi,cap.*12.§ 9.*num.*8.Præsidem Abauo *in tract. reatuum quæst.*19 *n.*21.*& plu ibus seq.* 16.

Et quamuis Clarus *in quæst* 64.*num.* 14.vers.*Caterum*, dicat de consuetudine seruari , quod etiam ex vnico indicio remoto Rei solent torqueri , attamen hanc praxim impugnat *locis allegatis*, Fatio. & Præses Abauo. 17.

Ego tamen intelligerem dictum Clari iuxta pulcherrimam doctrinam Inq Canteræ *in suis quæst. crimin. cap.* 1. *de probat. per testes* , *quæst. prima*, *rubr. de indiciis sufficientibus ad torturam*, *n* 61.*dub.* 19. qui voluit in omnibus casibus in quibus vnicum indicium facit semiplenam probationem siue deinde illud sit proximum delicto , siue remotum ab eo , sufficere ad torturam , quia ex glo. communiter approbata *l. si quis* , *ff. ad l. Iul. Maiest.*& Bart. *l. Maritus*, *l. fin. ff. de quæst.* Ea quæ in ciuilibus faciunt semiplenam probationem,in criminalibus sufficiunt ad torturam. 18.

§. V.

An indicia sint indicibus arbitraria.

INdicia ad torturam rerum Criminalium Iudicibus arbitraria esse tradiderunt quotquot de hac materia pertractarunt , ita Bart.& alij , *in l prima*, *ff. de quæst.* Zanget. *de indic. & tortura* , *cap.* 2. *num.* 14 Cantera *loco allegato* , *num.* 6t. versicul. *Sed in hoc videtur* , Præses Abauo *in tractatu Reatuum* , *quæstione* 19. *num.* 11. bene Clarus in his criminalibus materiis semper præ oculis habendus *in sæpè citata quæst.*64. vers. *dixi quoque*,vbi addentes, 19.

dentes, Pater Diana, *parte quarta*, *resolut. moral. tractat.* 6. *resolut.* vers. *Sed ego puto*, qui alios al-
20. legant.

Hoc tamen Iudicis arbitrium non est absolutum, sed à iure regulatum, videlicet ex sententiis, & dictis Doctorum, vt animaduertunt Farin. *de indic. & tort. q* 43. *n.* 126. & Ferdinandus de Castro Palao *in opere morali tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *puncto* 9. *n.* 7. Menoch. *de arbitr. Iudicum, cent.* 3. *casu* 270 *num.* 5. & latiùs, *l.* 1. *q.* 13. *per totam*, Paulus Christineus *decis. Supremæ Curiæ Belgicæ tom.* 4. *tit.* 41. *decis.* 204. *num.* 15. propterea ex sequentibus poterit prudens Iudex arbitrari an indicia in singulis casibus particularibus sibi occurrentia sint ad torturam sufficientia, nec ne.

§. VI.

An indicia debeant esse probata.

21. Conclusio est indubitata omnium DD. indicia ad torturam debere esse probata per duos testes, maximè si sint remota à delicto, ita Clar. §. *fi. quæst.* 22. vbi, quod hæc traditio non habet contradictorem, & ibi addentes, Farin. *de Indic. & tortura*, *quæst.* 37. *num.* 13. *& seq.* quibus, & DD. ab eis allegatis, addi possunt Camill. Borell. *cons.* 45. *n.* 53. Guazzin. *defens.* 20. *c.* 31. Præses Abauo *de reatibus quæst.* 19. *num.* 23. Vvesemb. *in titul ff de quæst. num.* 7. vers. *Quare etiam si plura*, cum aliis allegatis à Diana, *parte quarta*, *resolut. moral. tractat. sexto*, *resolut. tertia*, & à Ferdinando de Castro Palao, *tract. quarto*, *disput.* 8. *puncto.* 9. *n.* 2.

Solummodò in hac quæstione duo possunt in controuersiam venire. Primum an huiusmodi indicia maximè remota probentur per testes patientes exceptiones in eorum personis. Secundum an etiam per testes singulares.

22. Et quidem quoad primum mihi semper placuit sententia Farin. *quæstione* 37. *num.* 28. quod huiusmodi indicia debeant probari per testes in eorum personis exceptiones non patientes. Ratio quæ me mouet est, quod in materia torturæ, quæ res periculosissima est, & grauissimi præiudicij, non sunt laxandæ habenæ, & Farin. *vbi suprà* sequitur Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 2. *cap.* 39 *num.* 18. Guazzin *dicto cap.* 31. *num.* 3. vers. *Et etiam DD. requirunt*. Cyriacus *controu. forens. tomo primo, controu.* 106. *num.* 44. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 91. *num.* 5. *& 6.* Alba *consil.* 16. *num.* 28. Ant. Gomez *var. resolut. lib* 3. *cap.* 13. *num.* 18. Suar. de Paz *in praxi sæculari, & Ecclesiastica tom* 1. *part.* 5. *cap.* 3. §. 12. *num.* 41.

23. Ex quibus patet, quod Iudices timentes Deum parum curare debent de doctrina Marsil. *in practica*, §. *diligenter num.* 8. vbi voluit, ad probandum indicium remotum sufficere testes non omni exceptione maiores, quod etiam videtur voluisse Hond. *consil.* 87. *num.* 137. *vol.* 1. & Diana *loco supra allegato*,
24. vers. *Nota tamen*, quia vt videre est ex *suprà* allegatis magis communis opinio est in contrarium, præterquam, quod Iudex in dubio iudicare semper debet non esse locum torturæ, Caball. *casu* 200. *n.* 145. & Cyriac. *dicta controu.* 106. *num.* 55. vbi allegat Boss. *de indiciis*, *& tortura*, *num.* 72. & Guazzin. *defens.* 19. *cap.* 2. *num.* 4.

Quo verò ad secundum, pariter concludendum
25. est testes ad sufficienter probandum indicium remotum regulariter debere esse contestes, ita docuerunt plurimi DD. allegati à Farin. *dicta quæst.* 37. *num.* 33. quibus adde Cyriacum *controu. forensi*, 106. *num.* 43. Guazzin. *defens.* 30. *cap.* 31. *num.* 3. Suarez. *vbi suprà, num.* 11. Io. Philippum Thestatij, *alleg. septima, num.* 121. Hector. Felic *alleg.* 106 *num.* 5. Præsidem Abauo, *dicta quæst.* 19. *num.* 52.

Dixi regulariter, quia cum indicia ad torturam 26.
sint Iudicibus arbitraria, si testes qui deponunt super huiusmodi indiciis remotis sint plures, quàm duo, si omnes, sint invulnerabiles, si tandem indicia sint plura, poterit vtique prudentis Iudicis arbitrio Reus torqueri, vti probauit Farin. *vbi suprà num.* 18. qui hoc modo contrarias sententias conciliauit, Giurba *cons. decisiuo*, 87. *num.* 30. vbi quod in hoc casu indicia debent esse plura, quàm duo testes omni exceptione maiores, & deponentes de iis, quæ animum iudicis possunt mouere ad credendum Reum deliquisse, Maldonat. *cons.* 9. *in* 1. *p. num.* 6. *& seq.* vbi hanc doctrinam Farin. bene declarat, vt Reus contra quem adest vnus testis de fama, alius de inimicitia, alius de fuga non possit torqueri, quia testes sunt singulares & deponunt de valdè remotis à delicto, si verò vnus testis deponat vidisse Titium vulneratum, in terra iacentem, qui asseruit se à Sempronio vulneratum, alius deponat vidisse Sempronium cum gladio sanguinolento fugientem, & tertius vidisse Sempronium in nemus se abscondentem, vtique si testes sint omni exceptione maiores, quoniam deponunt de indiciis non valdè remotis, & ad vnum finem tendentibus, vtique poterit Reus torturæ subiici, quod idem latius deduxit Giurba, *d. cons.* 87. *n.* 9. Et ad hoc idem faciunt DD. qui de materiis nostri Tribunalis tractarunt de quibus Farin. *de hæresi*, *q.* 185 *num.* 145. & P. Diana, *d. tract.* 6. *resol.* 5 *p.* 4 Torreblanca *de Magia*, *lib.* 3. *c.* 17. *n.* 73. vbi in indiciis remotis firmauit regulam, quod sunt probanda per duos testes contestes, & omni exceptione maiores.

Bene verum est, quod vbi Iudex procedit ad torturam ex pluribus indiciis probatis per plures 27.
testes singulares omni tamen exceptione maiores, & vt dicebat Bald. *cons.* 259. *volum* 1. tunc debet maximè temperare arbitrium suum, & Reum valde moderatè torquere, cum procedat ad actum grauissimi præiudicij ex probatione priuilegiata, sic probationem ex pluribus indiciis, non plenè probatis resultantem vocarunt Bursat. *consil.* 430. *num.* 3. & Simon de Prætis, *consil.* 51. *num.* 80. Ita docuit Giurba *dicto cons.* 87. *num.* 30. *in fi.* ex Guazzin. *de defens. Reorum*, *defens.* 30. *cap.* 32. *num.* 1. vers. *& isto casu Iudex*.

Tandem in hac materia animaduertendum est, 28.
quod facilius possunt ad torturam procedere ex huiusmodi indiciis non plenè probatis Iudices supremi quam alij inferiores, Caualcan *de Brachio Regio p.* 3. *num.* 113. & Guazzin. *loco proximè allegato*, *in fine*.

§. VII.

An vnicus testis sit sufficiens indicium ad torturam.

Maius indicium, quod ad torturam esse potest, 29.
est depositio vnius testis omni exceptione maioris qui actui interfuerit, quique de visu immediatè deponat, vt ex Bart. *l.* 1. §. *Idem Cornelio*, *ff. de quæst. & glo. in l. si quis*, *Cod. ad l. Iul. Maiestatis*. dixit Præses Abauo *de Reatibus*, *quæstione* 19. *num.* 22. & in hoc communis Doctor. sententia conue-

 nit,

nit, vt videre est ex Clar. § *fin. quæst.* 21. Pegner. *decis. crim.* 17. *num.* 36. Farin. *de indic. & tortura, quæst.* 36. *num.* 54. Zanger. de *quæst. cap.* 2. *num.* 16. vbi, quod indicium hoc obtinet primum locum, Lud. Gilh. *in arbore, Iud. crim. c.* 6. *p.* 7. *num.* 52. *& seq.* Maldonad. *respons.* 9. *p.* 2. *num.* 1. *lib.* 1. & hoc idem procedere in S. Officio dixerunt Pegn. *part.* 3. *comm.* 110. vers. *Cæterum non video*, Inquisitor Canteta, *capitulo secundo, de probat. per testes, in rubr. de indic. sufficientibus, num.* 5. vers. *His sic præmissis*, & P. Diana qui alios allegat, *loco suprà citato, resolut. sexta.*

31\. Vt tamen depositio illius testis ad torturam sufficiat, etia copulatiuè requiruntur, quod sit omni exceptione maior, quod deponant de ipso delicto immediatè, & quod attestetur per sensum corporeum visus, vel auditus, rei super qua deponit, conuenientem, vt quia dicat talis blasphemauit quia audiui, & talis Ministrum Sancti Officij percussit, quia vidi, Borel. *cons.* 48. *num.* 3. Zanger. *dicto c.* 2. *n.* 19. *&* 20. Gilhaus. *ibid. num.* 53. *& seq.* vbi depositio testis super re quæ cadit sub sensu visus, nulla est si redditur ratio cadens sub alio sensu, Peguer. *decis.* 17. *num.* 1. *in fi.* vbi quod omnis quantumuis minimus defectus impedit, ne ex testis depositione oriatur sufficiens ad torturam indicium Ferd. de Castro Palao *tr.* 4. *disp.* 8. *puncto* 9. *num.* 5.

Dubium tamen hoc loco potest esse, an etiam Reus bonæ famæ possit ex dicto vnius testis integri torqueri.

In qua re quamuis aliqui videantur sentire, quod quod adhuc sit locus torturæ, quia bona fama tollit quidem indicium malæ famæ, & non videtur posse debilitare alia indicia Caball. *resolut. crim.* 84. *num.* 15.

32\. Attamen in S. Officio in quo semper solet magni fieri bona fama Rei, arbitror nullo modo posse contra hominem existimationis integræ ad torturam deuenire ex solo dicto vnius testis, quamuis inuulnerabilis, ita P. Diana, loco allegato, vbi multos citat, quibus addo ego Ferdin. de Castro Palao, *dicto punct.* 9. *num.* 5. vers. *Adde neque vnum testem*, Peña *comm.* 110 vers. *non dubito*, tamen in quarta regula, & hinc, quod apud Gallos ex constitutione S. Ludouici vir probæ vitæ non torquetur ex solo dicto vnius testis, vt testes sunt, Gothofred. *in suis Notis ad l.* 1. §. Idem Cornelio, *ff. de quæst. &* Paulus Christ. *decis. Supremæ Curiæ Belgicæ, vol.* 4. *decis.* 204. *num.* 10. prout nec Sabaudiæ, Faber. *in suo Cod. libro* 9 *tit.* 21. *de quæst. def.* 21. Nec apud Hispanos *ex l.* 3. *tit* 30. *part.* 7. vbi Gregor. Lopez, & Maldob. *dicto responso* 9. *p.* 2. *num.* 4. & ratio huiusce Rei desumi potest ex eo, quod ex bona fama rei oritur præsumptio, pro eo maximè in hoc Tribunali, quæ præsumptio sua dubio debilitat dictum testis.

§ VIII.

De dicto Socij Criminis.

33\. Regulariter Reus de se crimen confessus non potest de sociis interrogari, *cap. veniens de testibus*, ibi, *nullique de se confesso aduersus alium in eodem crimine est credendum*, l. fi. Cod. *de accusat*

34\. ibi, *nemo igitur de proprio crimine confitentem super conscientia scrutetur aliena* vbi Gotofred. *in suis notis* huiusce Rei rationem colligunt, DD. cum Præside Abauo *in sua praxi, & Theorica crim.* §. *procurator, num.* 33. ex dicta l. fi. *ne scilicet Rei veniam fortè à Principe sperantes fauore, vel priuilegio alterius eum nominent, neve odio, vel inimicitia, aliove affectu ducti quemquam nominent, vt supplicio pereat*, latissimè Queuedo *de ind. & tortu. part.* 2. *cap.* 5. *per totum.*

Dixi autem regulariter, quia omnes DD. fatentur reum de sociis interrogandum in criminibus exceptis videlicet læsæ Maiestatis humanæ, & diuinæ assassinij, grassationis viarum falsæ monetæ, sacrilegii, maleficii, conspirationis, ac omnium aliorum, quæ sine sociis perpetrari non solent. Ita Præses Abauo, *loco proximè alleg. num.* 14. *& pluribus seq.* Farin. *de indic. & tortura quæstione* 43. *n.* 56. Salic. *l. fi. num.* 7. *Cod. de accusat.* Clar. § *fi. quæst.* 21. vers. *Dictum socij*, Peguer. *decis. crim.* 5. vbi latissimè, & in casu hæresis Reum super complicibus interrogandum esse constat ex Decreto speciali Pij V. de torquendis Reis post Iudiciale Inquisitorum impresso de quo ego ipse egi *in tit. de hæresi, & hæreticis* §. 80. *per totum* hoc præmisso, in hac quæstione distinguendi sunt potissimùm duo casus. 35.

Primus casus est, cum contra Reum adest solum dictum illius, qui se facit socium criminis, & tunc dictum est ex eo non oriri indicium sufficiens ad torturã, ratio clara est, quia hoc ipso, quod se facit socium criminis reddit se infamem, & sic non potest dici testis omni exceptione maior, vt *in superiori*, §. dedncebamus, & in hac conclusione conueniunt omnes DD. Clarus *vbi suprà*, proximè Binsfeld. *de confess. Malef. & sagarum, membro* 2. 2. *conclus.* 4. *&* 4. Delrius *disquis. Magicarum, lib.* 5. *in* 2. *append qu. st.* 1. vers. *Dico primo.* Pegna *dicto com.* 110. *num. in fi.* vers. *An autem socius criminis*, Farin. *de hæresi, quæst.* 185. *num.* 151. Præses Abauo *de rectibus, quæst.* 19. *n.* 111. Ferd. de Castro Palao, *dicto punct.* 9. *num.* 6. Gilhaus. *dicta p.* 7. *sect.* 2. *n.* 39. Zanger. *de quæst cap.* 2. *n.* 47. *& seq.* 36.

Secundus casus est, cum socij criminis sunt plures vt puta duo, qui Reum nominarunt, vel si vnicus est, eius tamen depositio est adminiculata, & In hoc pariter casu omnes DD conueniunt, quod ex talibus depositionibus oriatur indicium sufficiens ad torturam, ita DD. omnes supra allegati, quibus adde Peguer. *decisione criminali quinta, num.* 37. *&* 38. P. Dianam *dicto tract. sexte. resolut. septima*, Gothofred. *in leg. fi. Cod. de accusat.* in verbo *Ne interrogari quidem*, Cyriacus *controuers.* 80. *num.* 3. Ciarlin. *controu. forens. indic. cap.* 10 *num.* 119. qui, & alios allegant, & de communi praxi omnium Tribunalium attestantur. 37.

Vt autem in hoc casu dictum socij criminis Reum afficiat, vtique debet esse cum iuramento; & in tortura peculiari emanatum, vt concludunt omnes supradicti allegati, vnde infert Præses Abano *in dicta quæstione* 19. *num.* 115. sub Die 16. Iulij 1602. iudicatum fuisse contra quendam Claudinum de Montdragon, grauatum à quodam Notario in Indicio extra torturam, quod sibi mandauerat, vt conficeret quandam declarationem falsam, non posse procedi ad torturam, & sub prætura illustriss. D. mei Don Consalui de Salamanca annis 1636. & 1637. dum ego eram Proindex Maleficiorum Cremonæ, & L. T. Aduocati fiscalis, numquam Curia cutauit confessiones extraiudiciales Sociorum Criminis quamuis probatas, ex defectu iuramenti, & torturæ, bene etiam Bellonus Papiens. *de his, quæ incentiuenti lib.* 2. *cap.* 116. & latius de hac re memini me dixisse in titulo de sortilegiis in addit. vbi etiam probaui in Sancto Officio Socios Criminis 38. 39.

41. Criminis probare fine tortura.

Dubitari tamen hoc loco potest, quid dicendum sit si socij criminis sint singulares in eorum dictis, an scilicet tunc faciant indicium ad torturam, & ego quidem contra Clarum, *d.q.21.*vers. *sed pone*, ibi, *& nota*, Binsfeld. *de confess. Malefic. & sagarum, membro* 2. *post conclusionem*. 6. vers. *Primum an testes*, Sousam, *in Aphor. Inq. lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 55. & Dianam *dicta resol.* 7. vers. *sed difficultas est*, constanter teneo, quod si sociorum criminis dicta non sint adminiculata, non faciunt indicium ad torturam, nisi Socij sint contestes, ita Decius *cons.* 189. *num.* 8. Natta *cons.* 198. *num.* 9. Petra *de fideicom. quaest.* 12. *num.* 525. Guazzin. *de defens. Reorum*, *defens.* 32. *c.* 8. *n.* 4. vers. *ac etiam magis procederet*.

42. Probatur primò, quia duo socij criminis respectu Rei quem nominatunt sunt testes, & ex suppositione sunt singulares, igitur tantum probat vnus, quantum mille iuxta vulgatam regulam Baldi, *l. Iurisiurandi Cod. de testibus*, de qua latissimè Giurba *cons. crim.* 79. *num.* 24. At vnus ex dictis socijs non probat ad torturam, igitur nec plures si sint singulares.

43. Secundo probatur ex simili doctrina Farin. *de indicijs*, *& tortura*, *q.* 45. *num.* 45. de pluribus testibus corruptis quorum vnus deposuit se fuisse corruptum in vna causa, alius in alia, & alius in alia, ait enim Farin. vnum ex istis testibus tantum probare, quantum mille, nec posse coniungi ad effectum torturae, quia sunt singulares, & quidem in substantia non in meris circumstantijs, igitur idem dicendum erit in socijs criminis singularibus.

44. Neque obstat Clarus *sup.* allegatus in contrarium, quia ibi non discutit articulum, sed in baetet. Bos. qui *in tit. de ind. n.* 159. ait ita seruati.

45. Minus obstat Binsf. *fol. mihi*, 268. quia ex praxi omnium curiarum, nititur sola Clari auctoritate, dum verò ait ex communi opinione DD. ex testibus singularibus probari delictum in genere, male loquitur, & videbimus *in tit. de testibus*, pro nunc autem sufficiat nobis allegare Praesidem Abauo *de reatibus quaest.* 19. *num.* 102. *&* 103. vbi dicit veritatem esse, quod testes singulares nihil in genere probant, & quod ita semper obseruauit Senatus Pedemontanus.

46. Neque etiam obstat Sousa, quia mouetur ex Farin. *de indic. & tort. q.* 43. *num.* 37. *&* 38. qui illud expresse non dicit, & in omni casu intelligendus est iuxta aliam eius doctrinam, *in q.* 41. *num.* 43. de qua *suprà* de socijs criminis singularibus in circumstantijs, non in substantia,

47. Quae tamen hucusque dicta sunt intelligenda vtique erunt, cum huiusmodi Socij criminis deponunt super diuersis numero criminibus ad vnum minimè tendentibus, secus enim dicerem si deponerent super diuersis actibus eiusdem delicti, quia v.g. vnus diceret, ego ad mandatum Titij abscondi in domo eiusdem homicidam vxoris suae, & homicida ipse fateretur se occidisse vxorem Titij ipsomet Titio mandante, cum hi duo socij criminis deponant de eodem delicto homicidij, & de diuersis actibus, idem tamen delictum inferentibus, vtique eorum singularitas obstare non potest eorum coniunctioni, ita Giur. *cons. crim.* 87. *num.* 29. Praeses Abauo *d. q.* 19. *n.* 53. vbi quod ex huiusmodi testibus singularibus Curia Sabaudiae passim torquet Reos.

48. Dubitari etiam solet quaenam adminicula requirantur vt dictum vnius socij criminis indicium faciat ad torturam.

Et Farin. *q.* 43. *num.* 161. cum quo transit Castro Palao *d. punct.* 6. *n.* 7. & Diana *eadem resol.* 7. vers. *sed dissi ultas est*, & Zang. *c.* 2. *n.* 65. enumerat sequentia adminicula, testes de auditu, fama publica, fuga nominati, & stricta cum nominante amicitia.

Tandem ad complementum istius materiae nonnulla diligenter sunt à Iudicibus rerum criminalium animaduertenda. Primum quod quae supradicta sunt habent locum, etiam in nominatione facta de socijs in criminibus non exceptis, puta cum in narratione facti Reo iniuncta eos nominat, ita enim in praxi obseruari attestatur Clarus, *vbi sup. p.* 21. vers. *Retenta*, ibi, *ego tamen*, & Praeses Abauo *q.* 19. *in praxi*, *& Theor. crim.* 5. *procurator*, *n.* 45. *& seq.* quod tamen proportionaliter intelligendum est hoc modo, vt sicuti dictum vnius socij criminis in casibus exceptis sine adminiculo iuramento tamen, & tortura vallatum sufficit non ad torturam, sed ad inquisitionem specialem, Clar. *vbi sup.* vers. *si verò*, ita simile dictum socij criminis in criminibus non exceptis sufficiat salum ad assumendas informationes non tanquam ex dicto testis, sed tanquam ex dicto denunciatoris, quamuis verè de iuris rigore loquendo nullum possit fieri fundamentum super tali dicto socij, vt notarunt plurimi DD. allegati à Praeside Abauo *vbi sup.* quibus addi possunt Gilhausen. *d. sect.* 2. *num.* 43. & Zanger. *c.* 2. *num.* 77. 49.

Secundum est, quod valde in hac materia consideranda est bona fama Rei inquisiti, & diligenter conferenda cum indicijs resultantibus ex istis sociorum nominationibus, si enim ea his sola semiplena oritur probatio, tunc abstinendum erit à tortura, si verò longe eum probationis excedat, vtique torturae erit locus, in quo re tota maxime versatur prudentis Iudicis arbitrium, ita enim contraria dicta DD. in hac re concilianda esse rectè dixit Diana *dict. r.* 6. *ref.* & nos *sup.* § *praeced.* de hac tamen re videndi erunt Far. *q.* 47 *n.* 186. Zang *cap.* 2. *num.* 68. *& seq.* ac Lud. Gilhausen *d. sect.* 3. *num.* 48. 50.

Tertium est, ad quod etiam animaduertendum est, an inter nominantem, & nominetum, adsint inimicitiae, odia, &c. nam inimicorum quaestioni nulla fides est adhibenda, quia facile mentiuntur, vt dixit Vulp. *lib.* 1. § *Praeterea de quaest.* Zanger. *dicto cap.* 2. *num* 66. Gilhausen. *vbi suprà*. *num.* 46. *&* 47. 51.

Quartum est, an socij criminis alias etiam exceptiones patiantur vltra infamiam, quae oritur ex eorum Confessione, nam tunc vltra depositionem socij requiritur, quod adsint sufficientia indicia ad torturam, Farin. *quaest.* 43. *num.* 178. *in fin.* vbi ait, quod ipse potest attestari, bonos iudices in vrbe nunquam ad torturam deuenire ex dicto socij criminis patientis plures defectus, nisi vltra eius dictum adsint alia quae se sola faciant indicium ad torturam, Diena *tractat.* 6. *resolut.* 8. qui alios adducit, & addit se ex hoc liberasse quendam Reum à tortura, propterea dicit hoc esse valdè notandum in Tribunali S. Officij, in quo similes socij criminis solent pati plures defectus, puta periurij, criminositatis, &c. 52.

Bene Cyriacus *contrmisu. forensi* 80. *num.* 9. & latiùs *controu.* 150. *num.* 78. *& sequ.* vbi de socio criminis periuro, Aldobrand. *inter cons. Farin. cons.* 19. *num* 18. Carlin. *controu. forens. indiciorum*, *cap.* 10. *num.* 120. qui latissimè alios cumulant.

Quintò animaduertere debet Iudex, an nominatio socij facta fuerit ad suggestionem Iudicis, vt quia Iudex in specie de socio interrogauerit Reum, 53.

cum

cum tamen debuerit eum tantummodo in genere interrogate, in boc enim casu nominatio nihil prorsus nominato obstabit, bene Clarus, *quaest.* 21. vers. *Retenta*, *in fin.* vbi, quod Magistratus Mediolani similem processum ad Prætoris eoiusdam suggestionem formatum annullsnit, Gilbausen, *vbi suprà*, *num.* 42. Fatin. *quaest.* 43. *num.* 132. vbi id limitat vt non procedat, cum contta personam nominaram adsunt in specie indicia, Zanger. *dicto cap.* 2. *num.* 57.

Sextò considerate debent Iudices an hi socij crimi-
55. nis aliquem nominent, & in iudicio comparuerint spe gaodendi impunitione sibi, velà lege, vel speciali Principia edicto concessa, nam tunc non possunt in iudicio sustinete, nisi partes Actoris, & Denunciatoris, ad hoc allegatur originalis doctrina Bossij, *de Opposit. contra testes*, *n.* 21. Fatin. *q.* 43. *n.* 192. Bardellon. *consf.* 74. *num.* 12. Cyriac. *controu. forens. tom.* 3. *controu.* 488. *n.* 47. *& seq.* Giurba *consf. crim.* 22. *n.* 29. Intriliol. *decis. Regni Siciliæ* 38. *num.* 4. Præses Abauo *in praxi*, *& Theor. crim.* in verbo, *procurator*, *num.* 47. & nouissimè Aloys. Ricc. *in suis Collect. decis. p.* 8. *col.* 1562. vers. *Dum ergo constat*, hæc tamen tradita ratio habere potest locum in S. Officio in quo denunciantea vice etiam testia funguntur.

Vltimò Inquisitorea semper præ oculis in hac
56. materia habere debent verba text. cap. *in fidei fauorem de hereticis in* 6. postquam enim Pontifex dixit in fauorem fidei testes aliàs inhabiles admitti, subdit, *si ex verisimilibus coniecturis*, *& ex num. testium*, *aut personarum*, *tam deponentiam quàm eorum contra quos deponitur qualitate ac aliis circumstantiis*, *sic deponentes falsa non dicere præsumitur.*

Et sicutidicta sociorum socios nominatos modis
57. quibus *suprà* diximus afficiunt, ita & eorum exculpationem multum Reis prodesse, contra Menochinm *de arbitr. Iud. casu* 474. *num.* 13. dixerunt, Farin. *d. quaest.* 43 *n.* 12. Osasc. *decis. Pedem.* 79. *in fi.* Et Præses Abauo, *in tract. Reataam*, *q.* 19. *n.* 116. vbi hoc limitat, nisi contra inculpatum adessent claræ, & liquidæ probationea, quia tune ait, potest Reus etiam ad mortem damnati, non obstante exculpatione.

§. IX.

De Confessione extraiudiciali.

58. EX Confessione extraiudiciali Rei, regulariter oriri indicium ad torturam tradiderunt Clar. §. *fin. quaest.* 21. vers. *Confessio extraiudicialis*, Pegn. *part.* 3 *comm.* 110. vers. *Cæterum non video*, Peguer. *decis. crim.* 17. *num.* 3. Farin. *de iudic. & tortura*, *quaest.* 36 *num.* 34. *& seq. & de Reo confesso*, *& conuicto*, *quaest.* 81. *num.* 13. latissimè Giurba alios cumulans
59 *consf. Criminali* 87. *num.* 20. vbi ampliant, hoc procedere etiam in confessione facta coram Iudice incompetenti, vt à Clerico coram laico, & in Confessione facta coram Iudice vbi priuato, siue parte præseure, siue absente, Præses Abauo *de reatibus*, *q.* 19. *num.* 15. P. Diana, *tract.* 6. *resolut.* 12. *p.* 4. Faber. *in suo Cod. lib.* 9. *tit.* 21. *Def.* 22. Mastrill. *decis.* 249. *num.* 30. *lib.* 3. Io Griuel. *decis. Senatus Dolani*, 91. *n.* 6 Guazzin. *defens.* 32. *cap.* 34. *per totum*, qui alios omnea DD. allegant.

Vt tamen confessio hæc iudicium faciat ad torturam sufficiens, quatuor potissimùm requiruntur ad quæ omnia alia à Doctoribus requisita reducuntur.

Primum est qood sit verisimilia, quod enim in- 60.
oerisimile est babet speciem falsitatis, ita Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 89. *n.* 17. Guazzin, *dicto c.* 34. *num.* 10.

Secundum est, qood sit non generalis sed clara
cum expressione loci, & temporia, Menocb. *vbi* 61.
suprà, *n.* 20. Guazzin. *n.* 9.

Tertium est, quod sit facta non iocoaè, sed se- 62.
riò, Menoeb. *num.* 19. Guazzin. *num.* 10. vers. *Idémque erit*, Gilbaosen. *dicta sect.* 2. *num.* 61. Zanger. *de quaest. & tortura*, *cap.* 2. *num.* 38. vbi addit requiri omnino, quod constet de delicto, Præses Abauo *de Reatibus*, *quaest.* 19. *num.* 15. *&* 17. vbi ait, quod sic extraiudicialiter confitens delictum potest damnati, vti gloriana de eo, iuxta text. in cap. *quam sit graue*, *de excess. Prælatorum*, de qua re latè dixi *in* 2. *p. huius operis.*

Quartum est, quod hæc confessio sit plenè 93.
probata duobus testibus, eom sit indicium à delicto remorum, Griuel. *dicta decis. Senatus Dolani*, 93. *num.* 6 Menoeb. *num.* 21. Guazzin. *n.* 13. vbi dicunt quod requiritur huiusmodi testes, esse contestea, in loco & tempore, si enim vnus deponat de confessione in vno loco, & alius de alia confessione in alio loeo, vtique confessio non probatur.

Diligenter tamen animaduertendum est cautelam à DD. traditam, vt huiusmodi confessio non noceat si reuocatur, de qua Gilbaus. *vbi suprà*, *n.* 62. Zang. *cap.* 2. *num.* 40. Præses Abano, *num.* 16. Menoch. *dicta quaest.* 89. *num.* 25. in praxi non obseruari, vti attestatur Clarus, *dicta quaest.* 21. vers. *Confessio in fin.* nisi de errore doceatur, Farin. *quaest.* 82. *num.* 28. cum aliis per eum ibi allegatis & per P. Dianam *in alleg. resolut.* 12. vers. *Notandum est.*

§ X.

De fama publica.

FAma sola sine vllis adminiculis nullo modo fa- 64.
cit indicium ad torturam, si tamen sint adminicula, vtique ex ea poterit Reus torqueri, infrascriptis tamen considerationibus adhibitis, ita Clar. *quaest.* 21. vers. *Fama sola* Giurba, *consf. crim.* 43. *num.* 18. *&* 19. Gilhaus. *in arbor. ind. cap.* 6. *p.* 5 *num.* 20. Zanger. *cap.* 1. *num.* 8. P Diana *tract.* 6. *resol.* 13. *part.* 4
Carlin. *controu. forens. iud cap.* 10. *num.* 230. *& seq.* 65.
Præses Abano *in quaest. reatuum*, *quaest.* 19. *num.* 26. Torreblanca *de Magia*, *lib.* 1. *c.* 17 *n.* 4. *& seq.* vbi quod fama fallax est, & quod fama nullus peior testis potest reperiri, & Ferd. de Castro Palao *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *num.* 9. qui alios allegant.

Quia tamen fama inter indicia valdè á delicto
remota enumeratur, ideo de necessitate requiritur, 66.
quod sit plenè probata per duos testes omni maiores exceptione, Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 31. Cyriacus *controu. forensi*, 150. *n.* 49. Scaccia *de iud. cap.* 84. *n.* 29. *lib.* 1. Farin. *de indic. & tortura*, *q.* 47 *n.* 110 *& num.* 214. ait quod bæc qualitas, quod testes sint omni exceptione maiorea, de iure esset articulanda, & probanda, licèt aliter de consuetudine seruetur.

Vt autem plenè probata dicatur, requiritur, quod 67.
nominentur per testea personæ à quibus audierunt talem Reum esse illius delicti, Farin. *dicta q.* 47. *n.* 229. *& n.* 230. vbi dicit quod hæc nominatio debet fieri à testibus etiamsi de hoc non interrogentur,
quia potest esse, quod fama ortum babuerit à ma- 68.
leuolis, quo casu nihil probat, quidquid in contrarium voluerit Scaccia *dicto cap.* 84 *num.* 31. & opinionem

opinionem Farin.sequitur nouissimè Gilhausen. *loco suprà cit num.*163.*&* 164.quod idem etiam in Criminalibus tamen dixit Marquard. Freher. *in suo tractatu de fama*, *lib.*1.*cap.*6.*num.*17.qui vnanimiter docent testem qui de auctore interrogatus respondet, se non recordari, minimè famam probare.

69. Pulchrum tamen dubium mouet Marquard. *vbi suprà, num.*.7. vers. *cum vero singuli*, An si singuli testes diuersos nominent à quibus audierint, nec post nominatos addant clausulam, quod à plur bus aliis audierint, vt volebat Salicetus *in l.ea quidam, n.*117.*de ac. us prob.*

In quo dubio tenet ipse Marquard.& recte,quod probant, quod etiam docuerunt, Pegn. *p.*3. *comm.* 19.vers.*Rursus si testes*, & Farin.*dicta q.*47.*n.* 167. quia licèt videantur singulares, tamen singularitas non obstat probationi famæ, Alex.*cons.* 51. *col.* 3. *vol.* 1.Aufre.ad Capel.Tholos. *decis.* 379. Cephal. *cons.*437.*n* 54 qui alios cumulant.

70 Non solùm autem testes etiam non interrogati debent authores nominare, vt vltra allegatos probauit etiam Torreblanca *de Magia vbi suprà,num.* 15.*& seq.* sed deponere vlterius debeurse à maiore parte populi id dici audiuisse, secundum doctrinam Bart.*l.de minore*, §.*plurimum*, *num* 13.*& seq. de quæst.*quam comm.loqui DD. attestantur, Farin. *vbi suprà*, *num.* 137. Gilhausen. *ibidem*, *num.*170. Marquard. Freher.*de fama*, *dicto cap.* 6.*num.* 13 *& seq* & hoc quidem de iure, nam in praxi passim

71. obseruatur opinio Baldi *cap literas,n.*2.*de præsumpt.* vti attestatur Clar. §.*fin. quæst.* 6. vers.*debent etiam dicere*.Peguer. *decis.*17 *n.* 25. Scaccia *dicto cap.* 84. *num* 30.Farin.*vbi suprà*, *num.*257.*& seq.*Rot.Rom, *decis.*-02.*n.*1 *p.* 1.*in recent.*& apud sanctæ memoriæ Greg. XV.*decis.* 273. vbi Beltram. quod satis sit, si testes deponant se publicè ita dici audiuisse, Mastrill.*decis.*295.*num.*12.*& seq.*vbi quod aliàs ex mille testibus vix reperitur vnus,qui famam probat.

72 Si autem testes interrogantur, quid sit fama, tunc mihi placet distinctio Scacciæ *dict.c.* 84.*n.*32. quod testis non teneatur respondere per verba iuris dando definitionem famæ, sed per verba vulgi describendo eam more vulgarium, idem sensit in effectu Marquard.*vbi suprà*, *num.*10.

73. Animaduertendum etiam est famam ortam post carcerationem Rei, vel Inquisitionem ei transmissam non probare, Azeued.*cons.*30. *num.*28.Giurba *cons.* 91. *num.* 44 tunc enim fama non præsumitur orta ex veritate delicti, sed ex illo actu carcerationis, Gram.*voto* 34. Mars.Sig. 97. & Peguer.*vbi suprà*, *num.*27.

74. Plura autem à DD. nostris enumerantur adminicula Famæ, vt possit ex ea oriri sufficiens indicium ad torturam, fuga Rei, testes aliqui quamuis exceptionem patientes inimicitia, minæ, &c. Farin.*dicta q.*47.*num.*17.*& seq.*Gilhaus. *loco alleg.n.* 33.*& seq.*

Sine tamen his adminiculis controuertunt DD. num sola fama plene probata faciat indicium ad torturam si sit vehemens, vel saltem in delictis occultis, & difficilis probationis.

75. Et quidem quo ad primum, cum fama est vehemens ex ea sola posse ad torturam deueniri dixit Peguer.*decis.*17.*num.*18.Farin.*num.*28. Gilhaus.*num.* 40. Pegna *tertia parte comm.* 110. vers. *Verùm hac communis*, Giurba, *cons.* 87.*num.* 21.*& cons.*13. *n.* 18.qui, & alios allegant, & aiunt remissum esse in Iudicis arbitrio iudicare, quænam sit fama vehemens.

Quamuis Mastrill.*decis.*295. *num.* 11.*vol.* 3.attestetur in Regno Siciliæ, numquam ex sola fama etiam vehementissima fuisse Reos tortos, loquiturque *ibi* Mastrill. in delicto nefando, quod enumeretur inter delicta difficillimæ probationis, & illius praxis fortasse illa est ratio, quod fama probata eo modo, quo nunc in Curiis seruatur, non dicitur legitimè probata secundum omnia requisita illius probationis, de quibus Farin. *vbi suprà*, *à n.* 208.*vsque ad finem*, & Lud.Gilhaus. *num.* 148.*& pluribus sequentibus*, adeo vt Gram. *cons.* 42. *n.* 8. & Bursat. *cons.* 87.*n.*45.dixerint,quod toto tempore vitæ suæ numquam viderunt processum in quo fama esset legitimè probata. 76.

Quo verò ad secundum Clarus *quæst.*21.vers.*fama circa medium*, attestatur in delictis occultis, & difficilis probationis solam famam facere indicium ad torturam, & quod ita passim vidi obseruari, & Clarum sequitur Farin.*dicta q.*47. *num.* 11. Giurba, qui alios citat, *cons.*13.*num.*18.Gilhausen.*n.*27.Peguer.*num.*17. 77.

Superest modo vt pro complemento istius materiæ aliqua dicamus de effectu malæ famæ, & bonæ famæ.

Et quidem præmittendum est, quod cum S. Officium versetur circa delicta, quæ aduersus Catholicam fidem committuntur, semper bona fama Rei, in materia Religionis ei suffragari debet, & diminuit aliqualiter de indiciis fisci, vt vidimus suprà cum de socio criminis agebamus pro vt etiam mala fama Rei in eadem materia Religionis semper nocet eidem,& auget indicia fisci adeo, quod si non sint ad torturam sufficientia, ex adminiculo malæ famæ sufficientia redduntur,vt sæpè vidimus *in* 2. *part.in materia Sortilegorum*, *& retinentium libros hæreticos*, Peguer.*decis.*17.*num.*13. 78

Hoc præmisso extra Tribunal S. Officij loquendo statuendæ sunt duæ conclusiones.

Prima conclusio est, bona fama alicuius in genere, tollit malam famam eiusdem in genere, & præsumptionem ex ea resultantem, Peguer. *decis.* 17.*num.*13.Laurent.*decis.Auenion.*20.*num.*13. Farin. *num.*181. vbi quod in hac re testes Rei, præferuntur testibus fisci deponentibus de mala fama, bona tamen fama Rei in genere non tollit indicia specialia contra cum existentia, Clar.§. *quæst.* 60.vers. *frequens etiam*, qui loquitur cum contra reum adsunt alia indicia vltra famam malam, Farin. *vbi suprà num.*191. vbi quod, quidquid dicant consulentes pro Reis in hac materia, opinio magis probata est, quod non obstante probatione bonæ famæ in genere ex indiciis sufficientibus Rei torqueantur, aliàs facillimè possent Rei euadere tormenta,Gilhausen.*num.*136.qui alios cumulant, vnde Farin.*ibid.* 193. dixit malam famam in genere, non tolli à bona fama in genere, licèt eam aliqualiter elidat,vt dixit Boss.*de inquisit.n.*35. 79. 80. 81.

Nec propterea bonæ, & malæ famæ in genere probatio erit inutilis, quia operabitur saltem vt Reus, vel grauius ex mala, vel leuius ex bona fama torqueatur,vt notat Farin.*dicto num.*192.

Secunda conclusio, mala fama in genere auget suspicionem delicti in Inquisito, dummodo sit in eodem genere delicti, idque ex vulgari regula, Semel malus, semper præsumitur malus in eodem genere mali, Farin.*n.*199.Gilhausen.*num.*143.& Peguer. *decis.*17.*num.*13. 82.

§. XI.

§. XI.

De fuga Inquisiti.

83. BReuiter in hac materia procedendo constituendi sunt duo potissimum casus.

Primus casus est, cum quis fugit ante accusationem, vel Inquisitionem illi transmissam & in hoc casu dicendum est ex tali fuga oriri indicium ad torturam sufficiens, ita Farin. *de indic. & tortura quæst.* 48. Peguer. *decis.* 17. *n.* 31. Giurba, *cons.* 13. *num.* 19. Binsfeld. *l. fin. Cod. de malef. & Mathemat.* vers. *septimum fuga.* Præses Abauo *de Reatibus*, *q.* 19. *n.* 35. Gilhausen. *de quæst. & tortura*, *cap.* 6. *part.* 7. *sect.* 2. *num.* 35. Zanger. *cap.* 2. *num.* 91. & hoc idem dicendum est in fugiente solo timore accusationis, quia suspicio Rei idem operatur, ac ipsius rei existentia.

84. Secundus casus est, cum quis fugit post accusationem, vel inquisitionem, & tunc fuga non est sufficiens indicium ad torturam, nisi sit adminiculata, Peguera *decis.* 17. *n.* 32. Giurba, *dicto cons.* 13. *num* 20. bene Mastril. *decis.* 296. *num.* 13. *& seq.* vbi quod in hoc casu non præsumitur fuga capta ob conscientiam criminis, sed ob timorem molestiarum, & vexationum, quæ ex Inquisitione, & carcere oriuntur.

85. Omnis tamen præsumptio ex fuga oriens tollitur omnino spontanea comparitione. Mastrill. *vbi suprà num.* 9. Giurba *cons.* 13. *n.* 22. Farin. *quæst.* 48. *n.* 48. *& n.* 55. vbi addit quod spontanea comparitio debilitat etiam alia indicia.

Pariter ex fuga non potest ad torturam deueniri, vbi illius potest assignari aliqua saltem colorata causa, Peguer. *dicta decis.* 17. *num.* 15. Farin. *quæst.* 48. *n.* 36. & Gilhausen. *n.* 36. & hinc est, quod ex fu-
86. ga facta à carceribus cum protestatione eundi ad superiorem non oritur Indicium aliquod contra Reum etiam si carceres frangerentur, vt latissimè probauit Mastrill. *vbi suprà*, *& num.* 12. *& num.* 29. *& seq.*

§. XII.

Ex inimicitia quale oriatur indicium.

87. INimicitiarum aliæ capitales sunt, aliæ non capitales, illæ contrahuntur ex liti omnium, vel maioris partis bonorum, ex causa aliqua graui, ex accusatione criminali, ex detentione in carceribus, ex iniuria atroci etiam consanguineis facta, & similibus, de quibus latissimè Pegna *tertia parte direct. comment.* 116. & Farin. *quæst.* 49. *num.* 1. *& multis sequentibus.* Non capitalis est, quæ oritur ex causa non graui, in dubio autem an capitalis sit, nec ne inimicitia in arbitrio positum est indicare debentis, vt obseruarunt Pegna, *vbi suprà*, vers. *sunt, qui dicant* & Peguera *decis.* 17. *num.* 8.

88. Hoc præsupposito, quo ad inimicitiam non capitalem conueniunt scribentes eam solam nec ad torturam, nec ad Inquisitionem specialem sufficere. Ita Clarus § *fin. q.* 21. vers. *Inimicitia*, ibi, *Tu verò dic*, & Peguera *dicta decis.* 17. *num.* 8.

89. Quò verò ad inimicitiam capitalem pariter certum est quod si ea sit adminiculata facit indicium ad torturam, ita Peguer. *dict. num.* 8. vers. *Si verò inimicitia resultans*, Giurba qui alios latissimè cumulat, *cons. crimin.* 13. *num.* 7. vers. *ad torturam tamen*, Farin. *dicta quæstione* 89. *num.* 101. Inquisitor Cantera, *in suis quæst. crim. cap.* 2. *de probat. per testes in rubr. de indic. ad torturam*, *num.* 16. vers. *bene verum est*, vbi ait quod ad torturam sufficit, quod inimicitia capitalis habeat pro adminiculo aliquam aliam præsumptionem quamuis minimam, Lud Gilhaus. *in arbore Iud. crim. cap.* 6. *p.* 7. *num.* 13. Zanger. *de quæst. & tortura*, *cap.* 2. *num.* 111. *& seq.*

Si verò inimicitia capitalis sit sola, tunc magis communiter sentiunt scribentes, ex ea non oriri indicium ad torturam, ita omnes DD. *suprà* allegati *locis indicatis*, Præses Abauo *de reatibus*, *q.* 19. *num.* 46. bene Zanger. *dicto cap.* 2. *num.* 113. vbi ait, quod experientia docet, & historiæ attestantur, Iudices qui ob solam inimicitiam accusatos quæstioni subiecerunt, & vi tormentorum confessionem delicti extorserunt, grauissimè errasse, & insontes damnasse, Egnat. *lib.* 8. *cap.* 4. Mascard. *de probat. conclus.* 901. *n.* 7. *& seq.* 90.

Sufficiunt tamen inimicitiæ capitales ad nomen inquisiti inter Reos collocandum, & inquisitionem specialem transmittendam, ita Clarus *loco citato*, & sic te in Curia nostra diligentissimè discussa sub Illustrissimo D. Don. Consaluo de Salamanca viro laudatissimo, & nobilissimo, & Cremonæ Prætore annis 1636. & 37. dum ego eram L.T. Aduocati fiscalis pluries iudicatum fuit, & signanter contra DD. Comitem Vistarinum, imputatum de nece Marchionis Francisci Gonzagæ quamuis in ea causa postea alij fuerint reperti Rei. 91. 92.

Bene verum est, quod in delictis occultis, & difficilis probationis Clarus attestatur, quod in praxi Rei, ex sola capitali inimicitia torquentur, cuius dictum alijs pluribus allegatis sequitur Giurba, *cons.* 13. *num.* 3. & Senatus Sabaudiæ, apud Fabrum *in suo Codice lib.* 9. *tit.* 21. *de quæstio. definitione* 11. *n.* 1. *in notis.* 93.

An autem, quæ hucusque dicta sunt procedant in inimicitia capitali reconciliata dubitarunt scribentes, communis tamen resolutio est, quod cum reconcialitio est antiqua, idem non sit iudicandum ad effectum torturæ, de inimico capitali non reconciliato, & reconciliato, secus in reconciliatione de recenti, qui in illa videntur inimicitiarum vestigia obliterata, ita Farin. *quæst.* 49 *n.* 110 Gilhaus. *n.* 15. Zang. *c.* .. *n.* 115. M. noc. *de arbitr. Iud. lib.* 1. *quæst.* 28. *num.* 8. *& de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 43. *num* 8 *& seq.* 94

Cum tamen inimicitia indicium sit à delicto remotum, vt de ea in criminali Iudicio habeatur ratio, de qua supra, debet esse probata plene per duos testes contestes omni maiores exceptione, vt *suprà* generaliter de omnibus indiciis remotis docuimus. 95.

§ XIII.

De indicio minarum.

TVnc minæ de iure faciunt indicium ad torturam cum sunt plenè probatæ, cúmque qui minatur est potens solitus minas exequi, ac post eas intra breue aliquod tempus Maleficium sequutum fuit, ita Clarus *dicta q.* 21. vers. *Minæ*, Præses Abauo *d. q.* 19. *n.* 49 Giurba, *cons.* 91 *n.* 34. *& seq.* Farin. *cons.* 102. *num.* 43. Peguera *decis.* 17. *n.* 11. vers. *Vnde necessario requiritur*, Zanger. *cap.* 2. *n.* 44. vbi quod est in arbitrio Iudicis situm, quodnam dicatur modicum, vel breue tempus, Ludouic. Gilhaus. *d. part.* 7. *sect.* 2. *n.* 26. *& seq.* 96.

Dixi de iure, quia ex obseruantia Senatus nostri Mediolani, cum supremum Tribunal sit, Rei 97.

probatis

probatis minis, & causa minarum indistinctè torquentur, vt attestatur Clarus *vbi suprà in fin.*

Sed si minæ non habeant annexas illas qualitates quas suprà recensuimus, tunc sine dubio eas non facere indicium ad torturam, nisi alia adessent adminicula comm. tradiderunt DD. supra allegati locis indicatis, Castill. *dec. Regni Siciliæ*, 173. *num.* 2. *& seq.* vbi de minis prolatis ex iracundia, & iactatione, in consideratione non habendis.

§. XIV.

De Variatione Rei.

98. IN prudentis Iudicis arbitrio situm est, an & quando ex variatione, & mendaciis Rei oriatur indicium ad torturam, considerata qualitate Rei, & mendacij, an scilicet sit circa substantialia, vel accidentalia, an Reus incontinenti se correxerit nec ne, & similibus, & præcipuè an adsint alia adminicula. Clarus *quæst*.... vers. *Mendacium*, Zanger. *cap.* 2. *num.* 96. *& seq.* Gilhausen. *sect.* 2. *n.* 63. Pegna *p.* 3. *comm.* 110. vers. *Sed in hoc articulo*, Giurba videndus *cons.* 87. *num.* 7. *& sequent.* qui alios latissimè allegat, bene tamen in hac re animaduertit Clarus, *vbi suprà*, quod ex hac sola variatione sine adminiculis ipse numquam ad torturam deueniret, quod latius probauit Ferd. de Castro Palao *in opere morali tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 8. *punct.* 9. *num.* 11.

§. XV.

De Variis aliis indiciis.

99. ASsertio vulnerati, ex vulnere mortui non facit indicium ad torturam, sed de consuetudine facit indicium ad inquirendum, ita Clar. *q.* 21. vers. *Assertio vulnerati*, vbi addentes Honded. *cons.* 102. *n.* 6. *lib.* 1. Peguet. *decis.* 7. *n.* 5. *&* 6. Gilhaus. *sect.* 2. *n.* 31. *& seq.* Cantera *locis alleg. suprà, n.* 35.

100. Res alicuius reperta in loco delicti facit indicium ad torturam contra eum cuius est illa res, nisi indicium hoc fortiori præsumptione elidatur, Zanger. *de quæst. & tort. cap.* 2. *num.* 35. vbi idem dicit de forma pedis, quæ inuenitur in terra humida eius loci, vbi delictum fuit commissum, quæque correspondet formæ pedis accusati, de quo Bald. *cons.* 427. *num.* 11. *lib.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 31. *num.* 12. & Mascard. *conclus.* 830. *num.* 21. & cum Zangero concordat Gilhaus. *dicta sect.* 2. *num.* 57. *& sequ.* qui tamen arbitratur indicium illud ex planta pedis vti maximè vniuersale esse leuissimum.

101. Secreta pariter allocutio ad aures alicuius qui statim aliquod delictum perpetrauit, si alia adminicula concurrant ad torturam sufficiet, cùm ex ea præsumatur mandatum, Zanger *num.* 50. Gilhaus. *num.* 51.

102. Locus arguendi à communiter accidentibus, nisi alia adminicula adsint non facit indicium ad torturam, sed bene ad inquirendum, vt cum quis frequenter solet introire talem domum in qua fuit repertus homo mortuus, Hyppolit. *in praxi in §. diligenter num.* 99. *& seq.* Inquisitor Cantera *de probat. per testes capitulo secundo, in rubr. de indiciis,* &c. *num.* 9.

103. Vnus testis impubes non facit indicium ad torturam, imo nec vnus testis minor 20 annis, etiam in causa in qua veritas aliter non potest haberi, nisi Carena *de Offic. Inquisit.* adminicula alia adessent, Cantera *vbi suprà, n.* 5 *& pluribus sequ.* vbi bene notat, quod licet verum sit in delictis occultis testes inhabiles admitti, non tamen inde sequitur, quod tantum probent, quantum habiles, faciunt tamen indicium ad inquirendum, maxime iuncta aliqua præsumptione, vnde 104. Cantera *ibi num.* 27. attestatur, ex ordine Supremæ Inquisitionis Castellæ captos fuisse duos homines pro hæresi ex testimonio vnius mulieris minoris 18. annis, quæ deponebat de cæremoniis Mahumetanis, ex eo quod ipsi erant de genere Maurorum.

Testis ad instantiam fisci contra Reum ad perpetuam rei memoriam receptus omni exceptione maior, in causa hæresis probat in iudicio ad effectum 105. Reum torquendi, etiam si non repetatur, vt v. g. deponit aliquis coram Inquisitore mox se absentat, vel à Iudice sæculari mittitur ad triremes, vel aliàs non inuenitur postea capitur Reus, & testis non inuenitur, certè ex illius dicto ad perpetuam rei memoriam recepto, potest Reus torqueri Cantera, *vbi suprà num.* 46. vers. *Prima illatio*, vbi, quod ita fuit 106. determinatum in Supremo consilio Inquisitionis Hispaniæ, & in Inquisitione Regni Galeciæ, vbi fuit processum contra Matrem ex dicto eius filij Monachi recepti ad perpetuam rei memoriam, cum ex mandato superiorum deberet se transferre in Italiam. 107.

Sollicitatio penes Iudicem, quod de tali delicto procedatur absque vllo interesse ipsius in homine malæ famæ facit indicium ad Inquirendum, non ad torturam, in hoc homine verò bonæ famæ nullum prorsus facit indicium, Cantera bene *vbi suprà*, *num.* 49 & cum hac distinctione puto intelligenda dicta à Tager *cap.* 2. *num.* 118. & Ludouic. Gilhau. *sect.* 2. *n.* 67. *& seq.* 108.

Confessio facta in tortura si reuocetur in ratificatione extra tormenta facit indicium ad torturam nouam, quæ potest repeti vsque ad tertiam vicem, ita Clar. *q.* 21. vers. *Vlterius quæro* vbi addentes, Præses Abauo *de reatibus, q.* 19. *num.* 55. *& seq.* vbi quod ita obseruat Senatus Sabaudiæ, Cantera *vbi supra*, *num.* 67. *in fi.* vers. *bene verum est.* 109.

Riualitas in amore aliquando solet à DD. nostris considerari pro indicio ad torturam iunctis aliis, Farin. *cons.* 193. *n.* 9. *& seq.* vbi tria copulatiuè requirit vt super riualitate possit fieri fundamentum. Amor reciprocus inter Amasium, & Amasiam, quod hunc amorem alter non ignoraret, & quod eundem Amorem ægrè ferret, & super hoc indicio memini aliàs fuisse in contingentia facti actum in nostra Congregatione S. Officij, neque tunc allegasse illud cons. Farin.

Et ne longius rem hanc protrahamus ex omnibus indiciis ex quibus oritur in criminalibus semiplena probatio, potest Iudex ad torturam deuenire, glos. Mag ftr. *in l. Maritus* in verbo, *à quæstionibus, ff. de quæst.* latissimè Farin. *de indiciis, & tortura, quæst.* 36. *n.* 218. *& seq.* vbi quod hæc opinio verior est, & in iudicando omnino sequenda, quidquid in contrarium dixerit glos. *in l. cum probatio, ff. de prob.* & Clar. *in §. fin. q.* 21. *in princ. & q.* 20. vers. *ad torturam etiam*, vbi quod ad torturam sufficit probatio minùs quàm semiplena. 110.

***

§. XVI.

An plura indicia imperfecta coniungantur ad effectum torturæ.

111. VEl indicia sunt imperfecta in substantia indicij vt fama, minæ, inimicitia, &c. quæ vt supra vidimus de se non faciunt indicium ad torturam, & in hoc casu dubium non est, quod coniunguntur, si de eis, & eorum singulis plenè constet, quia plura ex istis indiciis remotis simul vnita sufficiunt ad torturam, ita DD. omnes *infr.* allegandi.

Vel indicia sunt imperfecta in substantia indicij, & in substantia probationis, quia singula in suo genere non sint plenè probata; & in hoc casu adhuc distinguendum est.

112. Vel huiusmodi indicia tendunt ad vnum finem, vt quia vnus testis viderit Titium præparantem arma, alius eundem fugientem cum gladio euaginato, & alius eundem se in aliquo nemore abscondentem, & in hoc casu indicia huiusmodi coniunguntur ad faciendum indicium ad torturam, ita Farin. *q.* 86. *n.* 100. Giurba *cons. crim.* 87. *n.* 29. qui alios latissimè cumulat, Præses Abauo *in tract. Reatuum q.* 19. *n.* 53. ac in his terminis procedit etiam in criminalibus regula, quæ singula non prosunt, iuncta iuuant, de qua modern. Barbosa *Axiom.* 209. *inter eius tractatus varios.*

113. Vel huiusmodi indicia à delicto remota non tendunt ad eundem finem, & inter se non sunt subordinata, & tunc cùm imperfectè sunt probata ad effectum torturæ non coniunguntur, Dom. meus Peregrin. *cons.* 75 *num.* 30. *vol.* . Borell. *cons.* 46. *n.* 65. Surd. *cons.* 132. *n.* 48. cum aliis allegatis per Giurbam *vbi suprà, n.* 10. Præses Abauo, *vbi supr. n.* 52. vbi notabiliter dixit, quod si vnus testis deponat de fama, vnus de confessione extraiudiciali, vnus de inimicitia, & vnus de fuga, non poterit Iudex eos coniungere ad effectum torturæ, quia indicia illa nec ad eundem finem tendunt nec inter se subordinata sunt, & imperfecta sunt in substantia indicij, & in substantia probationis, quia non plenè probata, & à delicto valde remota.

114. Sed hoc potest recipere declarationem ex traditis à Cantera *de prob. per testes, cap.* 2. *quæst.* 5. *n.* 4. vers. *quando verò tractatur,* vbi dixit, quod si vnus testis valdè dignus deponit de vno indicio remoto, & alter pariter multum dignus de alio remoto potest Iudex dictos testes coniungere ad effectum torturæ quia inducunt Iudicem in suspicionem vehementem delicti.

Animaduerte tamen, quod in materia coniunctionis istorum indiciorum plurimum potest Iudicis timentis Deum arbitrium, vt *supr.* pluries vidimus in progressu huiusce materiæ.

§. XVII.

An ex contumacia oriatur indicium sufficiens ad Torturam.

CAsus hic quotidie contingit in Bannitis in contumaciam, ab Excellentissimo Senatu nostro Mediolani intra biennium in forma admissis ad nouas defensiones, hi enim quamuis in suis defensionibus plenissimè probent innocentiam, attamen ex

115. inueterata consuetudine huiusce Status torquentur, ex sola contumacia, & Banno, vt attestatur Clarus, *in §. fin. quæstion.* 64. vers. *Sed numquid Bannitus,* vbi quod ita pluries vidit obseruari.

Et ratio huiusce obseruantiæ est traditio, DD. eorum qui magis communiter voluerunt, contumaciam, bannum, & sententiam condemnatoriam subsequutam facere indicium ad torturam, latissimè Giurba *cons. crim.* 13. *num.* 22. *&* 24. vbi ampliat hoc procedere etiam in bannito sponte reuertente ad Iudicem, Marius Muta, *decis. Regni Siciliæ*, 80. *num.* 8. Præses Abauo *in praxi, & Theor. criminali* verbo *contumax, numer.* 55. Caball. *resolut. crimin. cent.* 2. *casu* 110. *num.* 26. *& per totum,* vbi latissimè de his admissis ad nouas defensiones. 116.

Et ex his patet quid sit dicendum, de hæretico condemnato in contumaciam, qui quandocumque venerit, etiam si eius statuta fuerit combusta, audiendus est, & admittendus ad suam innocentiam probandam, vt dixi *in* 2. *part. tit. de insordescentibus.* 117.

Hic enim quamuis concludenter probauerit suam innocentiam, adhuc ex contumacia sola, & sententia contra eum iuris ordine seruato lata esset arbitrio iudicantium torturæ subiiciendus, quia nimirum eius contumacia iuncta cum sententia sufficiens præbet indicium ad torturam.

§. XVIII.

An aliquando etiam sine indiciis quis possit torqueri.

SVprà vidimus, indicia omnino præcedere torturam debere, ita vt nec Princeps ipse possit aliquem torquere sine indiciis, Gramm. *voto* 32 *num.* 9. vbi quod ipse ita respondit Cardinali Columnæ Proregi Neapolis, Clar. §. *fin qu.* 64. vers. *Dixi quoque vbi addentes*, quod procedit in quibuscumque causis, quantumuis atrocissimis, etiam si sint difficillimæ probationis, Farin. *q.* 37. *num.* 79. *& sequentib.* & regula vulgata DD. quod in atrocissimis licitum est iura transgredi, procedit in condemnando confessum, & conuictum, non autem in ordine iudicij, & tortura inferenda, Roland. à Valle, *cons.* 12. *num.* 72. *vol.* 3. Rim. Iunior *cons.* 361. *num.* 32. Farinac. *vbi suprà, num.* 91. Osasch *decis.* 79. *n.* 55. benè Delrius *disquisit. Magic. lib.* 5. *in appendic.* 2. *quæst.* 21. 118.

In aliquibus tamen casibus consentiunt scribentes torturam sine legitimis posse indiciis dari.

Primus casus est cum Reus carceratus non vult respondere Iudici, vel saltem non præcisè respondet, Capicius, *decis.* 145. Diana alios latè cumulans, *tract.* 6. *resolut.* 34. *parte quarta resolut. moral.* Farin. *vbi supra, num.* 176. Idem fuisse practicatum in Supremo Tribunali Inquisitionis Romanæ, scio, in Reo qui recusabat iurare. 119.

Prout idem seruandum esse in Reis simulantibus furorem decidit Senatus Sabaudiæ, *lib.* 9. *sui C. tit.* 21. *def.* 1. vbi quod aliquando solet Senatus iubere, vt huiusmodi Rei fatuitionem simulantes in secretum locum ducantur, vt toti Senatui exhibeantur inspectuo ex vultu & sermone, quales reuera sint.

Secundus casus est in homicida, vel assassino, qui aliquem occiderit, quando inter ipsum, & occisum nulla adsit inimicitia, vel causa, tunc poterit vti mandatarius torqueri ad indicandum mandantem, Farin. *dicta quæst.* 37. *n.* 154. Quia nullus præsumitur delinquere sine causa *l. & si certus ff. ad Syllan.* vbi in indiuiduo Paulus I. C. sic ait. *Et si percussor certus sit, tamen habenda quæstio est, vt cædis mandator inueniatur.* 120.

Tertius

121. Tertius casus est ex consuetudine Status Mediolani secundùm quam bannitus, cuius sententia debet executioni mitti, solet interrogari in tormentis super aliis criminib. complicibus, & receptatoribus & generaliter idem obseruatur in crimine Assassinij, furti, sfrosationi Annonæ, vel salis, vti attestatur Clarus §.*fi quæst*.64. verf.*Successiue quæro*, ibi, tamen numquam.

122. Animaduerte tamen tu, qui in hoc fælicissimo Statu exerces officia criminalia, quod hæc consuetudo, cum sit stricti iuris non est extendenda ad alios casus vltra supra expressos, vnde Senatus noster Excellentiss. Mediolani censuit puerum sodomitam confessum, non esse interrogandum super aliis delictis eiusdem generis, nisi adsint specialia indicia, vti attestatur Porrus *in annot. de Ambros. lib.* 4.*c*.2.*n*.5.

123. Quartus casus est in custode bonorum, caupona, &c. nam vtique cum sunt viles personæ & malæ famæ, possunt torqueri super furto bonorum, quorum est custos, Farin. *dicta quæst*.37.*num*.159. *& pluribus seq*.

124. Quintus casus, est in tortura super complicibus iuxta ea quæ dixi *suprà*, cum de sociis criminis, & *in titul. de hæresi in speciali* §.*de tortura super complicibus*.

§. XIX.

Quæ personæ possunt torqueri.

125. Regula generalis hoc loco præmittenda est, quod quilibet potest torqueri, qui non reperitur in iure prohibitus, ita Clar. §.*fin.q*.64. verf.*vbi subsint legitima indicia*. vbi addentes, Lud. Gilhauf. *in arbor. iud. crim. c*.6.*p*.7.*sect*. 1.*n*.1. Præses Abauo *de reatibus*, *quæst*.19.*num*.69 *& seq*.

Et quidem in iure alij sunt prohibiti torqueri ratione dignitatis, alij verò ratione periculi, vitæ

126. propriæ, vel alienæ.

Ratione dignitatis prohibentur torqueri Doctores, & I.C. Boss. *in tit. de ind. n*.3. Clar. *vbi sup*. verf. *quæro an DD*. Præs. Abauo *de reatibus*, *q*.19. *n*.73. Farin. *q*.41.*num*.56. vbi quod hoc in Statu Ecclesiastico non seruatur In Statu tamen nostro Mediolani bene hoc priuilegium obseruatur, vt testatur Clar. *vbi sup*. & Senatus noster Mediolani literis datis ad Præt. Cremonæ, sub die 3. Aprilis 1599. iussit Vincentium Oscasalem I.C. imputatum de

128. homicidij mandato, ex insidiis commissi damnari in Aureis 100. loco torturæ.

Feudatarij quoque non torquentur, nisi eorum priuilegio renuncient, sic Sen. Med. die 24. Febr.

129. 1599. literis Præt. Cremonæ datis iussit Ferdinandum Siccum feudarium Reum constitutum de delatione sclopi rotati eo renunciante priuilegio suo torqueri. quod si recusasset renunciare loco tor-

130. turæ damnari in aureis quinquaginta, ita etiam Clar. *vbi supr*. verf. *Item quæro*.

Decuriones prohibentur torqueri, ex *l. omnes Cod. de Decurionib. l*.12. super qua lege latiùs immoratur Inquisit. Cantera, *cap*.2.*de prob. per testes. n*. 68.

131. ita Clar. verf. *Prætereà quæro*, Zanger. *de quæst. & tort. c*.1.*n*.55. vbi allegat text. *in l. Decuriones*, 16. *Cod de q. & l. omnes Iudices*, *Cod. de Decurionibus*, l.10. & Senatus noster Mediolani in hac materia sic Præt. Cremonæ rescripsit die 19. Iulij 1625. *Ascanius Marinus Reus constitutus mandati dati ad occidendum Sidonium de Nettis, nisi esset sexagenarius, & Decurio deberet torqueri ad eruendam veritatem propterea loco torturæ illum damnabitis in Aureis* 50. *mox eum absoluetis*.

Nobiles in Iure non torquentur, Clar. *vbi suprà* verf. *vlterius quæro*, Inqu. Cantera *loco alleg. n*.69. Præses Abauo, *de quæst*. 9.*n*.69.*& sequ*. quod ipse intelligit de vere nobilibus, & quidem nobilitate antiqua, non autem de his qui nostris temporibus fortunæ beneficio nobiles dicuntur, cum non possent allegare Auum, nec fortasse Patrem qui aliquo nobilitatis splendore claruerint, contra quos etiam vide Queuedum omnino *de indic. & tort. p*.2.*c* 1.*n*.8 verf. *los nobles, de que hablan estas leyes*. 132.

Clarum vbi qui tamen, & bene addit hoc priuilegium, in praxi non obseruari in nostro Statu Mediolani, quid autem in Hispania obseruetur vide Cou. *lib*.2.*Variarum*,*c*.9.*n*.4 Greg. Lopez, *l*.2.*tit*. 30.*p* 7. Otalor. *de nobilit. Hisp. p*.5. *principali*, *cap fin. n*.4. & Garz. *in simili tract. glos*.1.*num*.8.*& seq*. ac Michael de Lafuentes, *in l*. 79. *Tauri* vbi ponit casus in quibus nobilis potest torqueri. 133.

Milites quoque non possunt torqueri, *l. Milites*, *Cod de quæst*. Clarus, *d.q*. 64. verf. *quæro etiam*, Cantera *vbi supr. n*.73. Zanger. *d.c*.2.*n*.16.*& seq*. sed hoc non seruatur in Gallia teste Dionys. Gotofr. *in d.l. Milites*, nec in Germania, vt ait Zanger nec in nostro statu Mediolani, nisi in Militum Ductoribus, vt attestatur Clarus *vbi suprà*. 134.

Officiales non torquentur durante officio, finito vero officio, sic, nisi ob illud officium acquisiuissent dignitatem perpetuam, vel aliàs etiam finito officio essent priuilegiati, Canter. *vbi suprà n*. 71. verf. *de Magistratib. autem*, *& de omnibus his personis priuileg*. videndus Queuedo *de indic. & tortur*. 2.*part. cap*.12. 135.

In causis tamen ad nostrum Tribunal S. Officij spectantib. cessant omnia supradicta priuilegia, vt singulariter notarunt, Simanch. in Enchirid. *iud. viol. Relig. tit*.52.*n*.20. Pegn. *p*. 3. *comm*.110. verf. *his constitutis*, Farin. *de hæresi q*.185.*n* 125. Et ratio huius ce Rei est, quia priuilegia illa cessant in crimine læsæ Maiestati Humanæ, *l*.4. *C. ad l. Iulian. Maiest*. Gilh. *d. sect*.1.*num*.14. Zang. *c*.1. *n*.60. igitur multo magis cessare debent in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ, vt arguit Præses Abauo, *in tr. de reatibus*, *q*.19.*n* 87. 136. 137.

Ratione autem periculi vitæ propriæ, vel alienæ torqueri non possunt de iure.

Minor annis 14. ita enim ait I. C. in l. de minore, ff. de quæst. *de Minore* 14. *annis quæstio habenda non est*, ita tamen, vt si sit proximus pubertati terreri possit, & habena, vel ferula cædi, vt dixit idem I.C. *in l*.1. §. *Impuberi*, *ff. ad Syllan*. ibi, *terreri tantum solent*, *& habena*, *vel ferula cædi*, ita Zanger. *vbi supr. num* 33.*& seq* Gilh. *sect*.1. *num*. 3.*&* 4. Farin. *q*.41.*num*.16. bene Clar. *quæst*. 64. verf. *Quæro numquid*, vbi ait Senatum iussisse quendam Martinum Magnonum eleuari in equuleo, licet esset minor annis 14. 138.

In crimine tamen hæresis hosce Impuberes posse torqueri si proximi sint pubertati, & Medicorum iudicio periculum non sit, quod eorum salus periclitetur, arbitror cum grauissimis auctoribus videlicet Cantera *in quæst. tangentibus Reum*, *q*. 9. *n*.1. verf. *vnum tamen credo*, Ferd. de Castro Palao *tract*.4.*disput*.8.*puncto*, 9 *num*.14. Ioseph. Sesse, *decis* 476 *num*. 20.*volum* 4. probaturque manifestè hoc ex dicta l. de minore, vbi postquam dixit minorem 14. ann. non torqueri in §.1. subdit. *sed omnes omnino in Maiestatis crimine quod ad personas Principũ attinet, si ad testimoniũ prouocantur, cum res exigit torquentur*. 139. 140.

quentur, ex quo teatu licet atguere minorem posse torqueri, ea natura dictionum vniuersalium, particulæ aduersatiuæ, sed quæ præcedentibus solet aduersari in iure, & in facto,& ex natura exceptionis quam DD. dicunt esse de regula, quod si ad ferendum testimonium torquentur, in crimine læsæ Maiestatis Diuinæ.

141. Senes si sint decrepiti non torquentur secus si sint robusti, vnde Clarus, refert Senatum Mediola-
142. ni iussisse Senem quendam sexagenarium torqueri, imo, & alium qui annos habebat 65. quamuis tamen poterat habita ratione ætatis, *q. 54.* vers. *non etiam det*; imò ibi attestatur Clarus eundem Senatum iussisse quendam decrepitum poni sub equuleo, de iure tamen huiusmodi decrepiti, torqueri non possunt Cantera, *cap. 2. de prob. per testes, n. 71.* vbi quod decrepitudo incipit anno 75. Gilhaus. *d. sect. 1. n. 5.* Zanger. *c. 1. n. 40.* vbi quod bene possunt terreri ad exemplum Impuberum Farin. *q. 41. n. 24. & seq.* P. Diana *resol. moral. p. 4. tract. 6. resolut. 29.* vers. *nota etiam*, vbi, quod materia torturæ infligendæ seni, & decrepito in S. Officio remittitur arbitrio Inquisitorum, Guazzin. *de defens. Reorum, tom. 2. def. 30. c. 12. n. 2.* decrepito tamen tormentorum terror non est iniiciendus nisi perrarò, & ex magna causa. decidit Sen. Sabaudiæ apud Fabrum *in suo C. lib. 9. titul 21. def. 6.* videndus in hac materia Præs. Abauo, *in sæpe cit. q. 19. n. 75.* In hac materia Confessarij sollicitantis si sit senex passim solet Sacra Congr. generalis Inquisitionis mandare quod terreatur, ita tamen quod grauibus postea pœnis extraordinariis mulctetur. Et sic quidam Sacerdos annor. 65 de sollicitatione valdè grauatus, sed non conuictus, in nostra inquisitione Cremonæ de ann. 1624. de ordine Sanctissimi fuit territus pro habenda Confessione ipsius, mox damnatus ad carceres formales per decennium cum perpetuo exilio à loco delicti, suspensione à Diuinis, & Confessionibus, & priuatione vocis actiuæ, & passiuæ.

144. Mulier prægnans, nec torqueri potest, nec terreri, Zanger, *c. 1. n. 41.* & 42. Gilh. *sect. 1. n.* 8. Clar. *in dicta q. 64.* vers. *Quaero modò*, vbi quod Senatus Mediolani noluit torqueri neque terreri vnam mulierem quæ lactabat, Præses Abauo *in tract. de reatibus, q. 19. n. 92.* vbi quod non torquentur neque post
145. 40. dies à die partus, & quod mulieres quæ asserunt se prægnãtes solent ab obstetricibus de mandato Iudicis visitari, & secundum earum relationem proceditur, vel non proceditur ad torturam, ita attestatur obseruare Senatum Sabaudiæ, & ita etiam secundum prædicta obseruandum est in S. Officio, Diana *vbi sup.* Castro Palao, *tract. 4. disp. 8. punct. 9. n. 15.* latè Cantera *in quæst. tangentibus, reum, q. 10. per tot.*

146. Vltra supra annotatos casus in quibus potest, vel non potest inferri tortura, addo ego obsessum à Dæmone minimè posse torqueri, neque in Sancto Officio, Ruginell. *pract. q. c. 38. per totum*, vbi etiam dicit quendam à dæmone obsessum in oppido Sessonæ in equuleo positum fuisse à dæmone suffocatum.

147. Tractandum esset hoc loco in quibus causis esse possit locus Torturæ, sed quoniam in causis S. Officij certissimum est torturam indistinctè adhiberi iuxta ea quæ dixi in secunda parte huius operis, & in aliis Tribunalibus, solum habet locum tortura in delictis pro quibus est imposita pœna capitalis, vel corporalis *leg. edictum*, ibi, *sed cum capitalia, & atrocia maleficia.* vbi DD. *ff. d. q.* Ideo me remitto ad ibi tradita, & ad Peguer. *decis.* 16. Clar. *quæst. 64.* vers. *Præterea debet* Farin. *q. 41. n. 6.*

§. XX.

An, & quando Reus nouis superuenientibus indiciis denuo sit torturæ subiiciendus.

COmmunis conclusio DD. est, quod Reus semel ex indiciis sufficientib. tortus, si noua superueniant indicia, re tamen, & substantia à primis 148
differentia denuo potest, & debet torqueri, ita Pegn. *comm. 39.* vers. *noua autem, in tertia parte, directorij*, Farin. *de indic. & tortura. q. 38. num. 79.* Clarus, *q.* 64. vers. *Vltimò videndum est*, vbi notat ex Papien- 149
si fatuum fuisse Iudicem illum, qui ex indicio famæ Reum torturæ subiecerat, & postea eundem iterum torserat, quia superuenerant alij testes, qui famam probauerant, ait enim Clar. non dicitur nouum indicium superuenisse, sed noua probatio antiqui indicij, iam per torturam sublati, Locatus *in iudic. Inquisit.* in verbo, *tortura*, vers. *nota secundum Felinum*, Caball. *resol. crimin. tom. 1. cent. 2. casu 195. num 43.*

In hac tamen materia animaduertendum est, quod 150
indicia priora, per torturam fuerunt sublata, secundùm Clar. *vbi sup.* contra non possunt deseruire amplius pro indiciis in 2. tortura, quod etiam euidenter probatur, ex eo, quod c. 1. *Regni, frequens,* 151
& ineffrænata. statuitur depositiones trium latronum sociorum criminis conuincere alium socium, & tamen si iste socius ex depositione vnius latronis fuerit tortus, & dimissus in forma, si postea superueniant aliæ duæ depositiones duorum sociorum criminis non poterit dici conuictus, quia primi latronis depositio fuit per torturam elisa, ita Franc. *dec. 577.* Baltasar. de Angelis *in additione ad dec. 78.* Nicolai Ant. Gizzarelli, *n. 7. vol. 1.* & Didacus de Mari, *ad eandem decis. num.* 8. Giurba, *cons. 50. n. 42.* vbi quod illud primum Indicium ex depositione primi socij emanatam verè per torturam fuit purgatum, ad quod facit etiam pulcherrima, & omnino memoriæ commendanda doctrina Farin. *q. 4. de Inquisitione, n. 29. in eius addit. post 3. vol. consil.*

Si igitur ex nouis indiciis Reus est torquendus 152
vtique de se sola debent esse ad torturam sufficientia, vt dixit, Franc. *d. decis. 577. n. 2. & 3.* & Guazz *in d. defens. Reorum, tom. 2. defens. 30. c. 23. num.* 8. latè Viscont. videndus *in suis concl. iuris.* in verbo, *latrones*, vbi de depositione primi latronis sublata per torturam, non coniungenda cum depositionibus duorum aliorum latronum ex post deponentium.

An autem indicia noua superuenientia debeant 153
esse fortiora prioribus aliqui apud Clarum, *vbi sup.* voluerunt quod sic, ego totum hoc arbitror relinquendum iusto iudicare debentis arbitrio, bene verum est, quod si Reus ex indicio famæ fuit tortus iunctis adminiculis, poterit iterum torqueri ex indicio confessionis extraiudicialis iunctis aliis adminiculis, vt rectè sensit Quevedo *de indic. & tortur, part. 2. cap. 7. num. 6.* quia indicium famæ, & confessionis extraiudicialis differunt specie, & substantia, licet sint sub eodem genere indicij remoti.

Tandem animaduertendum est, quod cum in- 154
dicia sunt valde vrgentia, tunc etiam si noua non superueniant indicia, poterit tortura repeti, maximè si Reus, in prima tortura fuit leuiter tortus, ita Pegn. *d. comm. 39.* vers. *sit 2. Regula*, Farinac. *dicta quæstione trigesima octaua, num. 7.* Delrius *disquisit. magic. lib. 5. in 2. append. q. 21. & 22.* vbi quod tortura non potest repeti nisi per tres vices ad summum, & tribus diebus interpollatis,

&

& dummodo qualitas personæ non impediat puta quia sit persona multum debilis, Peregr.*consil.2.dub.26.vol.2.*

§. XXI.

De animaduertendis per Inquisitores, & Iudices antequam ad torturam deueniant.

155. PLura sunt ab Inquisitoribus, & aliis Iudicibus animaduertenda antequam ad Rei torturam deueniant.

156. Et primò quidem ad torturam non debet Iudex procedere, nisi in subsidium aliarum probationum, Clar. §.fi.q.64.vers.*debet etiam*, Gothofred. *in suis notis,ad l. ff de qu.*Zanger. *de quæst.& tortur.c.2. n.2.* Gilh *vbi suprà sect.2.num.1.& seq.*

Secundò debet constare de corpore delicti,Clar. *vbi sup.*vers. *Debet autem*, Gothofred. *vbi sup.*& de hoc late dixi *in tit. de sortilegu*,quod tamen limitauit Senatus Sabaudiæ *in crimine assassinij*, apud Fabrum *in suo Cod.lib.9.tit.21. def.* 17. & in crimine veneni, cum cadauer, quia humatum,& corruptum non potuit per peritos rectè inspici, à magna Curia Vicariæ apud Io.Baptistam de Thoro *in comp. dec.*
157. *Regni*.verbo,*tortura an inferri possit inquisito,tom.1.*

158. Tertiò considerari debet qualitas delicti, & personæ torquendæ iuxta supra dicta §. *Quæ personæ possint torqueri,*

159. Quartò diligenter ponderanda sunt indicia an scilicet sint ad torturam sufficientia,iuxta notata *tot. hoc titulo.*

Quintò debet Iudex Reo torquendo dare defensiones vnà cum copia indiciorum, & quidem quidquid dicat Clarus, *in dicta quæst.* 64. vers. *Sed quid si ille*, secundum magis communem DD.sententiam etiam si à Reo non petatur,Hieron. Laurent. *decis. Auenion* 15. Farin. *de indic. & tortura*, *quæst.* 39. *num.*90.*& pluribus seq.* Zanger. *cap.*4. *num. primo*, Gilhaus. *sect.tertia num. primo*, & in Sancto Officio, eandem indiciorum copiam Reis ante torturam trahendam esse, (suppressis tamen testium nominibus,& etiam illis qualitatibus arbitrio Inquisitorum ex quibus Reus posset venire in notitiam testium) tradiderunt omnes ferè DD. de nostris materiis tractantes apud Dianam *parte quarta*, *resolut. moral. tract.*6 *resol.*28.non tamen huiusmodi copia danda est testi torquendo, vt dixit Farin. *vbi suprà,n.* 116.
160. vbi adsunt duæ allegationes inter se contrariæ in hac materia duorum insignium I. C.

Sextò, debet Iudex proferre interloquutoriam, de Reo torquendo, Clar. *d.quæst.*64 vers. *Vbi nihil*, Gilhaus. *dicta sect.* 3. *num.* 4. *& seq.* Zanger. *cap.*4.*num.*1.Farin. *quæst.*38 *num.*7. *& seq.*

Debet tamen apponi in decreto solita clausula,citra præiudicium probatorum,vel confessi, & conuicti, quæ præseruat ius fisci,& operatur,quod plene probata non elidantur per torturam,dummodo super eis specificè Reus nō interrogetur,Boss.*de indic.ante tor. n.*130. Binsfel.*l.* 7.*q.*1.*concl.* 3. *C.de malef. & Mathem.*cum aliis alleg.per Dian.*vbi sup.res.*32.*per tot.*

Septimò, Tortura non est danda Reo, nisi post decem horas à sumpto per reum cibo, & potu, Clar.
161. *vbi sup.*vers. *Decreta tortura*, Farin. *q.* 38.*n.*32.Gilhaus. *sect* 3 *n.*35.

Octauò,Si dies qua Reo inferenda est tortura,sit ea qua solet laborare febre quartana vtique transferenda erit in aliam diem, late Giurba, *cons.*8.*n.*4.*&* 28. qui, alios allegat & ait in eo casu torturam debere esse leuem, & sine squassis.

Nonò, Ex pluribus torquendis prius torqueri debet ille,à quo verisimilius est veritatem faciliùs eruendam,Binsfel. *l si excepta*, *q.*1.*concl.*9. *C. de malef. & Math.* & sic ab eo torturam inchoandam esse qui timidior est, & teneræ ætatis ad literam dixit I.C. *in l.vnius facinoris*, *ff.de quæst.& l.*1.*§.*idem Hadr. *ff.eod.* vbi Gothofred. Gilh. *sect.*3. *n.*36. *& seq.* vbi quod ob id priùs fœmina torquenda est,quam masculus & priùs vxor, quam maritus, & filius, quam pater, de quo vide rem mirabilem, quæ in praxi accidit apud. Præs. Abano *de reatibus*, *q.*19.*n.*67.*& n.*64.vbi quod inter masculos incipiendum est à minori,& viliori. 162.

Decimò, Reus pluries, & pluries monendus est, ante torturam ad veritatem fatendam collectis in vnum breuissimè omnibus indiciis contra eum militantibus, eique obiectis, quo adhuc negante,ad decretum de torquendo de quo *suprà* deueniendum est,Gilh.*sect.*3.*num.*30.Cartar.*in praxi interrog. Reorum,lib.*4.*c.*1.*n.*59.& 60. vbi quod in monitione debet inseri comminatoria, aliàs deuenietur ad remedia iuris,& facti. 163.

§. XXII.

De animaduertendis in actu torturæ.

FActo decreto de Reo torquendo ducitur Reus à Birruariis locum tormentorum, vt pro decreti executione torqueatur; nonnulla autem notanda ab Inquisitoribus, aliis iudicibus. 164.

Primò,Iudex debet vti tormentis vsitatis secundū consuetudinem loci, non inusitatis, Lud.Gilh *in arbore iud.crimin.c.*6. *p.* 7. *sect.*3.*num.*22. Clar. *q.* 54.
vers.*Item debet*,& in S.Officio regulariter datur tor- 165.
tura sine squassis, & pondere ad pedes, vti dixi *in addit.ad tit de sortilegis.*

Secundò, dum ligatur Reus iterum Iudex debet eum benignè monere, vt veritatem fateatur, Cartar, *in praxi,lib* 4 *cap.*1.*n.*80. 166.

Tertiò quia plerumque Rei in actu tormenti funis opponunt de aliquibus impedimentis, ob quæ non possunt torqueri supersedendum est à tortura, & periti adhiberi debent qui cum iuramento referant an possint eo tormenti genere torqueri iniuncto etiam in eis in Sancto Officio iuramento silentij. Præses Abano *de reatibus*,*q.*19.*n.*94. 167.

Quartò, tortura debet esse moderata iuxta qualitatem indiciorum, in quo non potest dari certa regula, & ad hunc effectum adhibendum est horologium, Gilhaus. *vbi suprà,sect.*3.*n.*50. P.Massin. *in praxi S.Officij. part.*9. *assert.*44.*primæ impressionis.* 168.

Quintò, dum Reus stat in tortura eleuatus debet Inquisitor, vel Iudex ipse eum interrogare super iis, quæ contra eum in processu constant abstinendo maxime ab omnibus suggestionibus, P. Diana. alios referens, *p.*4.*resol.moral tract.*6.*resol.* 19. 169.

Sextò, non facilè Rei dum sunt in tortura eleuati deponendi sunt,sub prætextu, quod valdè pati videantur, vel quod velint veritatem fateri, nisi eam substantialiter saltem in tortura fateantur; experientia enim docet in illa depositione per quantumuis breue tempus facta Reos assumere vires, & difficilius posteà ab eis veritatem haberi, ita enim accidit Francisc. Bernard. Porto, vt ipse attestatur *in suis additionibus ad Ambrosinum, libro primo*, *capite sexto*, *numer.* 42. in quodam Reo imputato crimine nefando, qui sub prætextu veritatis dicendæ depositus, adeo fuit ex post in tortura obstinatus, vt veritas 170.

ab eo minimè potuerit hab•ri, & posteà fassus est se omne beneficium suæ non confessionis accepisse ab illa depositione.

171. Septimò, regulariter non est torquendus Reus vltra horam, ita enim in praxi seruatur, Porrua *ad Ambrosinum, lib. 4 c. 3.* vbi quod nunquam vidit iudices egredi horam.

172. Octauò, animaduertant Iudices tormentum ignis valdè periculosum esse si eo vtantur, prout verè vtendum est, & citra omnem fraudem, quæ in eo solet aliquando adhiberi, vt patet ex exemplis adductis à Porro *ad Ambros. lib. 4. cap. 8.* per totum, quod si cum rigore non adhibeatur, passim videmus tormentum illud à Reis paruipendi, & nullam prorsum vim habere ad veritatis manifestationem, ita plurimi DD. apud P. Dianam, *p. 4. resol. moral. tract. 6. resolut. 31.* vbi, quod ob illud torturæ, genus in magna Curia Siciliæ, & in S. Officio eiusdem Regni amplius non obseruatur.

Nonò, an Rei in tortura sint ex integro interrogandi, vel tantùm bis, vel ter monendi, vt veritatem fateantur, vide quæ dixi *tit. 8 n. 35. & 36. hac eadem tertia parte*, quibus addo tunc maximè in hac re pollere Iudicis arbitrium.

§. XXIII.

De animaduertendis post torturam.

173. REo sufficienter æqui Iudicis arbitrio torto, mandare debet Iudex, quod à tortura deponatur dissoluatur, brachia adaptarentur, reuestiatur, ad locum suum reponatur, cum solita clausula, *animo tamen illum torturæ iterum subiiciendi, quatenus opus sit* Clar *q. 64. vers. Vltimò videndum*, Carrar. *in praxi interrog. Reorum, lib. 4. c. 1. n. 116.* Gilh. *sect. 3. n. 51. loco suprà pluries allegato.*

174. Quod si reus fateatur, animaduertendum est, quod illius confessionis nulla est habenda ratio, nisi post tormenta, & quidem per interuallum vnius diei coram Iudice in loco, vbi Reus tormentorum instrumenta videre nequeat, ratificetur, Clar. *§. fin. q. 64. vers. Cæterum si Reus*, Carrar. *d. c. 1. n. 139. & seq.* Cantera *in quæst. crimin. c. 2. de prob per testes, q. 1. n. 67.* Gilh. *tit. c. 6. p. 1. de confess. num 4.* bene Cabrer. *in sua delineatione de metu lib. 1. cap. 1. num. 19. & 37.* qui alios allegat, Præses Abauo *in tract. reatuum, q. 19 n. 55.* Bellon Papiensis *de his quæ fiunt incontinenti, lib 1. c. 100 num. 1.* & Ferdinandus de Castro Palao. *in opere morali, tract. 4. disp. 8. punct. 9. n. 15.*

175. Si autem Reus ductus ad ratificandum suam confessionem, iterum eam reuocauerit, & ex post iterum examinis confessionem in tortura emanatam spontè confirmauerit, non obstante reuocatione valebit confessio, ita Cantera *vbi suprà, n. 66.* vbi quod ita determinauit consilium S. Inquisitionis.

176. An verò ratificari debeat confessio emanata post comminationem torturæ, breuiter distinguendum, est de confessione emanata metu torturæ proximo vt quia Reus confessus fuit in loco torturæ, dum ligaretur, &c. & in hoc casu, cum metus torturæ idem operetur ac ipsa tortura, Maldonat. *conf. 9 num. 13.* vbi latissimè Cabr. *vbi sup. n. 35.* Marta *conf. 42. n. 16* vtique in hoc casu confessio ad eius validitatem egebit ratificatione, Pegn. *comm. 39. in 3 p.* Maldonat. *vbi sup. num. 13.* Diana *d. tract. 6. resolut. 22. vers. Notandum est tamen*, si autem confessio emanauerit post comminationem tantummodo verbalem, tunc sine vllo dubio valebit de se, absque ratificatione, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 2. cap. 39. n. 4.* quia metus oriens ex tali comminatione verbali, est remotus à tortura, & leuis. qui propterea actuali torturæ non potest æquiparari, Mald. *vbi sup. n. 15. vers. Aut terror torturæ fuit leuis.* 177.

Si tamen confessionem in tortura emanatam, præcedat confessio extraiudicialis plenè probata, quod etiam tunc opus sit, vt illa ratificetur extra tormenta denuo coram Iudice æquius tenuerunt DD. quos sequitur Diana *d. tract. 6 resol. 12. vers. Not. 1.* & ratio videtur euidens, quod confessio emanata in tortura nullum parat reo præiudicium, & habetur ac si non esset facta, vt *supra* vidimus, igitur manet sola confessio extraiudicialis quæ non sufficit ad condemnandum licèt sufficiat, ad torquendum: animaduertere tamen benigne lector, quod contrarium decidit Senatus Sabaudiæ apud Fabrum *in suo Cod. lib. 6. tit. 21. de quæst. def. 21.* sed verè in 178.
praxi hæc opinio extra illum Senatum non obseruatur, vt latè dixit Farin. *de Reo confesso, & conuicto,* 179.
q. 83. num. 81. & seq.

Vltimò ad finem huius §. notandum est quod hæc ratificatio non est necessaria in depositione testis facta in tortura, vt latissimè probauit Franc. Coltell. Adu. Romanus in quadam iuris alleg. impressa penes Farin. *de indic. & tortura, q. 39 n. 139.* & ita obseruatur in praxi, quidquid voluerit Baiard. ad clarum aliàs per me allegatus. *in tit. 7.*

§. XXIV.

An tortura purget plenas probationes.

QVæstio hæc potiùs procedit de facto, quàm de iure, quia fatuus est Iudex, qui Reum conuictum torquet, non obstante clausula, citra præiudicium probatorum, si igitur de facto tali Reo tor- 180.
tura inferatur, quæritur, quid possit operari.

Et breuiter concludendum est, quod operatur, quod Reus non possit condemnari in pœnam ordinariam delicti, sed in extraordinariam tantummodò, ita Farin. *de indic. & tortura, q. 40. n. 11. & seq.* vbi quod ita seruatur in praxi cum aliis cumulatis à Mario Giurba *cons. crimin. decisiuo 41. n. 30.* Et ratio est, quod tortura debet ad aliquid prodesse Reo, cùm sit species probationis, Crauet. *cons. 35. n. 20.* & loco testium succedat, Farin. *cons. 6 n. 18.* at non est æquum, quod tollat à Reo omnem pœnam, igitur saltem ab eo auferre pœnam ordinariam delicti.

Neque obstat clausulæ, citra præiudicium probatorum, quia si Reo conuicto detur tortura, & in ea parte in qua est conuictus interrogetur, vtique protestatio illa vti contraria facto non poterit 181.
prodesse fisco, vt notant Doctores allegati à Giurba *dicto consilio quadragesimo secundo, num. 9.*

Notanda tamen est vis mirabilis torturæ, quæ est purgare indicia etiam si quis fuisset tortus, à Iudice incompetenti, ita tenet Simanch. *de Catholica Institution. titulo sexagesimo tertio, num. 56.* & 182.
Cantera *de Reo, quæstione duodecima, num. 13.* vbi quod ipse vidit sic practicari in consilio Supremæ Inquisitionis in Regnis Hispaniarum.

§. XXV.

An actus prodigiosus, & præternaturalis faciat
indicium ad torturam. 183.

POni potest exemplum in eo casu, quem accidisse attestatur Sessæ *decis. Regni Arragonum, 112. vol. 2.*

vol,1.in eo cadauere, quod exclamante Reo ad eius præsentiam in publies platea cuiosdam oppidi Arragonum, quod Deus faceret miraculum, si ipse erat Reus illius homicidij, eleuauit brachium dextrum, & digito notauit omnia vulnera è quibus sanguis illico exiuit, & mox eodam digito signauit Reum ibi existentem.

Quæritur igitur an actus ille prodigiosus fuerit indicium sufficieos ad torturam.

184. Et quidem non est dubium, quod actus similes possuot fieri à Dæmone, vt patet ex his, quæ diximus *in 2.part.tit.12. de sortilegijs*, §. 1. & ex his quæ disputant Theologi, *in 1.p. D.Thom. quæst.*51. *per totam.* Vnde si consideretur actus ille eleuationis brachij cadaueris, & indicationis delinquentis in abstracto, non sine ratione poterit probabiliter dici actum illum præternaturalem vti æquiuocum non posse de se facere indicium ad torturam, cum huiusmodi indicia debeant esse certa, legitima, & à iure canonizata.

185. Si verò actus ille consideretur cum circumstantiis suis, & in concreto, & cum aliis admioiculis, de quibus in dicta decisione, vtique noo solum (& rectè quidem) ab illo Excellentissimo Senatu Regni Arragonum fuit iudicatum indicium sufficiens ad torturam, sed etiam ad condemnatiooem prout verè Reus ille fuit in pœnam mortis damnatus.

Fuit actus ille verè miraculosus, vt ibi demonstrat Sesse, *num* 30 quia verè supernaturalis, instantaoeus, emanatur ad inuocationem Sanctissimi nominis Domini oostri in testimonium veritatis D.Thom,*in* 2.2 *q.*178.*art*.2. & ibi Theologi, & admioiculata pluribus aliis indiciis Rei veritatem mirificè comprobantibus, de quibus Sesse omnino viuendus, *vbi suprà, per totam illam decisionem*, & de hac emissiooe sanguinis facta à cadauere vltra allegatos, *suprà in secunda parte, in titul.* 12. videatur Queuedo *de indic. & tort. prima parte, capite octauo num.*9.

TITVLVS XI.

De sententijs, & modo terminandi processus in causis Fidei.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit sentensia num.*2.*qaid Res indicata.*
3 *Decr tam quomodo differat à sentoatia.*
4 *Soatentia aia interlocatoria est, alia definitina.*
5 *Sententia lingua latina, in Tribanalibus Italia solent ferri, aum.*6. *seq. vbi secus in sententijs Sancti Officij & in alijs causis in alijs Regnis, & Prouincijs.*
8 *Sententia in scriptis sunt ferenda, & de die, num.*9.
10 *Quamvis de iure Iudex teneatur per se legere sententias, attamen Iaquisitores eas legero faciunt per Notarios n* 11.
11 *Sententia fidei solent publicè, & in die festo proferri.*
12 *Inquisitores, & ordinarius debent in prolationo sententiarum sedero pro Tribunali, & eum Consultoribus, n.*13.
14 *Sententia in causis fidei nunquam transeunt in Iudicium, n.* 15.*vbi quod hoc habet locum tam in sententijs condemnatorijs quàm absolutorijs.*
16 *In seatentijs Inquisitores solent sibi reseruare ius mitigandi & augendi pœnas, n.*17. *vbi quod hoc est insigne priuilegium Inquisitoram.*
18 *De iure post latum sententiam non potest index pœnas augere vel minuere.*
19 *Inquisitores Hispaniæ non habent hanc facultatem.*
20 *Causa augmenti, vel diminutionis pœnarum remissiue.*
21 *Augere, minuere, vel commutare pœnas non potest Iaquisitor sine Episcopo.*
22 *Ante sententiam Reus citandus est ad eam audiendam.*
23 *In senteatia coademnatoria omaes errores Rei narrandi sunt, & cum qua cautela.*
24 *In sententijs non debeat poni nomina testium, vel circumstantia ex quibus posse veniri in cognitioaem testium, n.*25.*vbi quod nec poni debent delicta, quæ reus fassus est, ob quæ à Iudice sæculari posset puniri, vt homicida, &c.*
26 *In sententia exprimi debet tempus qao hæreticus pœnitens in hæresi permansit.*
27 *Qua modestia vtendum in legendis publicis sententijs.*
28 *Rei audire debent sententias stantes, & nudo capite, n.*29.*vbi quod non sunt interrogandi an delicta, &c. commiserint.*
30 *Cum sententiæ feruntur ex ordine S. C. eidem rei seruanda est facultas augendi, &c.*
31 *In seatentia condemnatoria non debent damnari hæreses iam damnata.*
32 *Ad validitatem sententia coademnatoria, non est necessaria præseatia Iudicis sæcularis.*
33 *De duobus modis Reum absoluendi.*
34 *Remedium purgationis Canonica periculosum est.*
35 *Qaid sit purgatio canonica.*
36 *Ex quibus pargatio indicenda, n.*37.*vbi quod pro modo suspicionis est indicenda, & seq.*
38 *Compurgatores quales*
39 *Purgatio tam coram Inquisitore quam Episcopo facienda.*
40 *Pargatio duplex.*
41 *De Relapso in hæresim, à qua se purgauit Reus.*
42 *Qaomodo procedatur contra recusantem se purgaro.*
43 *Hic modus terminandi processum in quo differat à* 7.
44 *Indicia priora sublata per torturam non possunt deseruire amplius alijs indicijs superuenientibus.*
45 *De* 4. 5. 6. *&* 7. *modo terminandi processus fidei, num.*48.
46 *Abiurantes de vehementi solent absolui ab excomm. ad cautelam, n.*47. *vbi quid de abiurantibus de leui.*
49 *Do alijs quinque modis terminandi processus.*
50 *In Crimiaalibus Reus debet personaliter comparere, non per procuratorem, & in Officio, & de ratione, num.*51.
51 *Homicida non admittitur ad probandum occisum fuisse banditum nisi in carceribus sistat.*
52 *Decisiones Senatus Mediolani.*
54 *Admittitur procurator ad allegandom Rei absentiam.*
55 *Modus procedendi contra hæreticos absentes ex c.* eom cootumacia *de hæret* in 6.
56 *Modus procedendi contra hæreticos absentes in forma ordinaria.*

57 *De degradatione relaxandi brachio sæculari.*
58 *Qua solemnitate fiant in Hispania actus fidei, vbi singularis Commendatio Illustrissimi, & Reuerendissimi D. D. Don Consalui Braui Graxera à Secretis S.C. M. & Inquisitoris meritissimi in Regno Siciliæ, ac Pietatis, & Religionis totius Hispanæ nationis.*

VIsis his quæ ad ordinem processus in Sacro Tribunali spectant, sequitur, vt de sententiis desinitiuis videamus, & de modis quibus processus in causis fidei solent terminari.

§. I.

Quid sit sententia.

1. QVamuis sententiæ nomen pro opinione aut sensus significatione accipi soleat, *l. hac consultissima, §. at cum humana, Cod. qui testam. facere possunt, l. si edibus, ff. de damno infecto*, attamen hoc loco capitur sententia pro arbitrio Iudicis, quo controuersiam diiudicat, extremúmque ei finem imponi, gloss. c. *cum olim de testibus* Abb. *vltim. num.* 10 *de sequestrat. poss. & fructuum*, definitur igitur sententia, vt sit iudicialis definitio, controuersiæ finem imponens, ita Speculator *tit. de sent. in initio, lib. 2. p. 3.* Host. *in sum. eod. tit. num.* 1. cum aliis allegatis à Sigism. Scacc. *de sent. & re iudicata gloss.* 14. *q.* 2. *num.* 1. vbi alias ponit definitiones sententiæ quas cum prædicta concordare asseuerat.

2. Res iudicata dicitur à I.C. *in l.* 1 *ff. de re iudicata*, quæ Iudicis pronunciatione finem controuersiarum accepit, at secundum Canonistas dicitur sententia, quæ appellatione non interposita, vel aliter transiuit in rem iudicatam, ita Abb. *in Rubr. de sent. & re iudicata*, cum aliis apud Scacc. *vbi suprà gloss.* 14. *num.* 3. *& pluribus seq.*

3. Et ex his sequitur, quod decretum à sententia differt, nam vt inquit Cynus *in l. placet, num.* 2. *Cod. de Pedan. Iudicibus*, & Bart. *l. nec quidquam §. vbi decretum, num.* 6 *ff. de officio Proconsulis*, decretum est considerata Iudicis prouisio; sed circa absolutionem, vel condemnationem; sententia verò est pronunciatio Iudicis continens absolutionem, vel condemnationem, Simoncell. *de Decretis, in præfat. num.* 2. & Scaccia *vbi suprà, num.* 47. *& sequent.*

§. II.

Quotuplex sit sententia.

4. COmmunissima sententiæ diuisio est, in sententiam definitiuam, & interloquutoriam. Ias. *l. ne quidquam. §. vbi decretum ff. de officio Proconsulis*, Vesemb. *in paratit. ff. re indic. n.* 4. Scacc. *d. glos.* 14. *q.* 3. *&* 4 Rebuff. *in tit. de sent. execut. in præfat. n.* 3. *ad Regias Galliæ Constitutiones*, & alij apud eos.

Definitiua est, quæ totam causam terminat, interloquutoria verò, quæ definit incidentia, & emergentia articula, dum adhuc principale negotium pendet.

§. III.

Qua lingua sententiæ ferri debeant.

5. SEntentiæ tam ciuiles, quam criminales apud omnia ferè Tribunalia Italiæ ferri solent lingua Latina, stylus hic, & notorius est & rationabilis, cum enim legibus, & sacrorum Canonum constitutionibus iudicemus, quæ Latino sermone confectæ sunt, æquum est, quod etiam sententiæ Latino sermone ferantur, ita Scaccia *de sent. & re iud. glos.* 14 *q.* 28. *n.* 1. *& seq.* vbi etiam bene probat non esse de necessitate sententiæ, quod hac lingua potius ferantur, quàm alia materna.

Hic Italiæ stylus non procedit in causis fidei, in quibus sententiæ solent materno sermone ferri, vt ab omnibus intelligantur, tam peritis, quam imperitis, Scacc. *vbi suprà, n.* 6. *& seq.* & stylus etiam hic est notorius in Italia, vt patet ex forma sententiarum, de quibus apud Scacc. *de sent. glos.* 14. *quæst.* 7. *n.* 178. ibi, *Noi Fra Martino*, & P. Massin. *in praxi Sancti Offic. p.* 8. *fol.* 184 ibi *Noi Fra N. Inquisitor, &c.* secundæ impressionis, prout etiam in Hispania eadem materna lingua solent sententiæ huiusmodi proferri, Paulus Gatz. *En la orden de processar en el S. Officio, fol.* 31. *ibi, Visto por nos los Inquisidores.* 6.

Et verè nunc excepta Italia in omnibus ferè aliis mundi regionibus sententiæ etiam in aliis causis materno propriæ regionis sermone ferri solent: Ita in Regnis Hispaniarum fieri constat ex praxi sæculari, & Ecclesiastica, Suar. de Paz, & ex praxi Peguetæ vbi formulæ omnium actorum decretorum, & sententiarum conscriptæ sunt Hispana lingua, In Regno Portugaliæ, vt videre est ex Arestis illius Senatus post decisionem Georgij Cabet. *tom.* 2. & Melchioris Phibi: In Senatu Dolano, vt videre est ex Arestis eiusdem Senatus, post decisionem Ioan. Grinel: In Regno Franciæ, vt constat ex Arestis Paponij Gallica lingua impressis: In Germania, vt constat ex Ludouico Gilhausf. in sua Arbore tam Ciuili, quam Criminali In Saxonia, vt apparet ex decisionibus Berlichij: Et in Ducatu Sabaudiæ, vt videre est ex Arestis illius Senatus, apud Præsidem Abauo sparsim insertis in eius tractatu Reatuum, & in praxi ac Theotica criminali. 7.

§. IV.

De aliis circumstantiis sententiarum, in causis fidei.

SEntentiæ in causis fidei ferendæ sunt in scriptis, Pegna *in direct. p.* 3. *com.* 40. vers. *Prætereà in scriptis ferri debet.* Farin. *de hæresi, q.* 185. *num.* 166. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 6. P. Massin. *in praxi S. Officij, p.* 10. *assert.* 184. vbi quod aliàs lata sententia condemnatoria contra hæreticum esset nulla, quamuis ex post redigeretur in scriptis, quod generaliter de omni sententia dixit Scaccia *de sent. & re iudicata, glos.* 12. *per totam*, vbi omnino videatur. 8.

Hasce etiam sententias, de die, & non de nocte esse ferendas regulariter, dixerunt Pegna *ibi suprà*, vers. *Iam sententia Reorum*, Farin. *num.* 165. Sousa *ibid.* Zanard. *in Summa tom.* 2. *cap.* 134. vers. *Tertiò sententia legetur*, P. Massin. *in praxi, part.* 10. *assert.* 23. qui omnes hoc limitant nisi ratio aliud suadeat quod scilicet ferantur de nocte, vt in casu quem refert Pegna dicto vers. *Iam sententia reorum.* Videatur Polydor. Ripa *de nocturno tempore, cap.* 134. *per totum*, vbi bene loquitur in hac materia. 9.

Et quamquam Iudex ipse de per se teneatur legere sententiam secundum iuris dispositionem, Bart. Cast. & alij *in l.* 1. *Cod. de sent.* ex periculo recitandi, 10.

tandi, Scacc.*dicto glos.* 12. *num.* 10. (quidquid aliàs hodie de consuetudine obseruetur) attamen Inquisitores, quia inter personas Illustres numerantur per alios possunt, sententias fidei recitare. Pegna *dicto comment.* 40. vers. *& quamquam*, Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 60. *num.* 1. Farin. *num.* 170. Sousa *num.* 7. Scacc. *dicta glos.* 12. 30. qui alios allegant, & ita in praxi seruatur, Castro Palao *disputat.* 8. *punct.* 11. *num.* 7.

11. An autem sententiæ in his causis publicè debeant pronunciari, vel secretè, me remitto ad dicta *in titulo sequenti de abiuratione*. Illud certum est, quod cùm publicè proferuntur solent ferri in Ecclesia, & die festo, ita enim praxis obseruat Italicarum quidem Inquisitionum, vt constat ex Scacc. *dicta glos.* 14. *quæst.* 28. *num.* 7. & 8. & Inquisitionis Hispaniæ, vt videre est ex instructione Toletana, anni 1561. relata à Pegna *in* 3 *p. comm.* 45. vers. *Certè in Hispania*, & P. Diana *resol.* 98. *tract.* 8 *p.* 4. & Salced. *ad Diaz, cap.* 114. vers. *fuit aliquando controuersum*, vbi, quod in Hispania etiam sententiæ relaxatoriæ brachio sæculari publicantur in die festo, licèt non in Ecclesia, Scaccia, & Pegna *loco cit.* Paulus Garz. *in praxi, fol.* 32. ibi: *Dada y pronuncianda fue*, &c. (loquens de relaxatoria brachio sæculari) *en la plaza maior de sta Ciudad de N. en vnos cadà balsos altos de madera, Dominigo à N. dias, &c.* bene P. Massin. videndus *in sua praxi, part.* 10. *assert.* 22. vbi ait, *le attioni publiche della fede deuono celebrarsi in giorno di festa nella Chiesa, &c.*

12. Debent etiam Inquisitores, & ordinarius pro Tribunali sedere, cum sententias in huiusmodi causis fidei ferunt, P. Massin. *in allegata assertione* 23. & de hoc est text. *in cap. vltim de sent. & re iud. in* §. *Sancimus in Auth. vt ab illustribus.* plenissimè Scaccia *de sent. & re iudicata glos.* 8. *n.* 5. & *seq.* & quidem cum toto suo Tribunali id est vnà cum Consultoribus, Pegn. *dict. comm.* 40. vers. *Ad hac de quorum consilio huiusmodi sententia ferendæ sunt*, cap. *vt commissi de hæret. in sexto*, Castro Palao *disp.* 8. *punct.* 11 *num.* 2. & *seq.* Sousa *dicto cap.* 36. *n.* 9. qui alios allegant.

§ V.

An sententiæ in causis fidei transeant, in iudicatum.

14. Speciale est in causis fidei, quod sententiæ in eis latæ nunquam transeant in Iudicatum, ita Sanctæ memoriæ Pius V. in Constitutione sua incipiente, *inter multiplices*, Pegna *comm.* 37. vers. *Sed quid si absoluatur*, Simancha *de Cathol. Instit. tit.* 60, *num.* 13. Farin. *quæst.* 197. *num* 28. *in Octauo speciali*, Sousa *dicto cap.* 36. *num.* 31. Diana *resolut.* 10. *tract.* 8. *parte quarta*, P. Massin. *in praxi p.* 10. *assert.* 20. P. Zanard. *in summ. tom.* 2. *cap.* 131. vers. *Primò notandum*, qui omnes concludunt absolutum in hoc crimine superueniente plena probatione non posse se tueri exceptione rei iudicatæ contra Decium, *cons.* 137. *incip. Diligenter pro tenui facultate est.* Scacc. *de sent. & re iudic. Glos.* 14. *quæst.* 7. *num.* 162. vbi quod hoc habet locum non solum in sententiis absolutoriis, sed etiam in condemnatoriis, in hoc Tribunali, vnde ait, quod sicut ex superuenienti probatione delicti remouetur absolutio, ita ex superuenienti probatione innocentiæ auferri debet condemnatio, bene Castro Palao *loco supra allegato*, *num.* 10. vbi dixit, quod probationes superuenientes, possunt coniungi cum antiquis probationibus cum ob harum sufficientiam Reus fuit absolutus ab instantia iudicij, secus dico ego vbi probationes antiquæ fuissent per torturam sublatæ, vt dixi *in titulo de indic. & tortura.*

§. VI.

De clausula solita apponi in sententiis Inquisitorum, Reseruandosi à Noi la facultà d'accrescer, ò sminuir, *&c.*

IN sententiis, quæ in hoc Tribunali feruntur solet apponi consueta clausula materno sermone sic concepta, *Reseruando à noi l'autorità d'accrescer ò sminuir, comutar rimetter, ò condemnar, in tutto, ò in parte le sudette pene, & penitenze*, vt videre est, ex P. Massin. *p.* 8. *fol. mihi* 201. & Eymerico *in* 8. *modo terminandi processum* vers. *item sententialiter te condemnamus.* 16.

Hoc insigne esse Inquisitorum priuilegium exclamat Pegna ad dictum locum Eymerici, *comm.* 44. vers. *Retinentes nobis*, addo ego ex eodem Pegna priuilegium hoc antiquissimum esse, & cum ipsa ferè delegata Inquisitione nascente exortum, ita enim in Consilio Narbonensi, *cap.* 7. cautum reperitur, *illa semper retentione cautè adhibita, vt liceat vobis &c. iniunctis pœnitentiis addere, vel detrahere*, text. est, etiam ad hoc in cap. *vt commissi*, §. *nec non de hæret. in* 6. *ibi mutandi, & mitigandi*, vbi Canonistæ. 17.

Et verè hoc est Inquisitorum speciale priuilegium, quia aliàs de iure communi Iudex post latam sententiam non potest, neque augere, neque minuere pœnam, *l. moris*, §. *Ipse ferè*, *ff. de pœnis* cum aliis allegatis à Præside Abauo *in sua praxi criminali*, §. *Iudex*, *num.* 38. vbi hoc limitat in duobus casibus scilicet in sententiis latis in crimine hæresis, & cum augeretur, vel minueretur consulto Principe Supremo, Couar. *variarum resol. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 8. Sousa *l.* 3. *c.* 30. *n.* 4. 18.

Hinc facultatem habent Inquisitores Italiæ, sed non Inquisitores Hispaniæ vt notabiliter dixit Royas *sing.* 155. *num.* 4. & 5. & *de hæreticis, part.* 2. *num.* 200. & 382. quia in illis Regnis hæc facultas est reseruata Supremo Inquisitori ex instit. Hispalensibus de quibus Simanch. *de Cath Instit. tit.* 16. *num.* 20. Pegna 3. *part. comm.* 108. vers. *Postremo de commutatione*, & *comm.* 145. Vnde in formulis sententiarum in causis hæresis fieri solitarum de quibus Paulus Garz. *En la orden de processar*, *fol.* 31. & *seq.* non adest clausula supradicta, *Reseruantes* &c. Sousa *cap.* 37. *num.* 12. *lib.* 3. Anguian. *de legibus, tom.* 1. *lib.* 2. *controuers.* 7 *num.* 31. 32. 19.

Causas ob quas, pœnæ vel sunt augendæ, vel minuendæ, breuiter notat Eymericus *num.* 196. ibi, *prout maior, vel minor correctio patientia, vel humilitas, apparuerit delinquentis*, & ibi Pegn. in vers. *quæ autem sint causæ*, P. Zanard. *loc. alleg. c.* 136. vers. *Sexto poterit Inquisitor*, Sousa *in Aphorism. Inq lib.* 3. *cap.* 8 *num.* 3. & *c.* 38. *num.* 11. 20.

Illud magis verum, magisque commune est non posse Inquisitores has pœnas commutare, vel augere sine Episcopo, nec vice versa, Farin. *de hæresi, quæst.* 186. *num.* 76. qui alios allegat, nunc autem hoc planè certum esse, ex Decreto Sacræ Congregationis ita mandante Sanctissim. D. N. Vrbano Papa VIII. asserit Bariola *in Aphorism. sub littera P. in verbo Pœna, num.* 15. 21.

§ IX.

De secundo modo terminandi processus in causis fidei.

SEcundus modus terminandi processum est per purgationem Canonicam, de qua in cap.*ad abolendam.§. qui vero fuerit de hæreticis*, vbi DD. & præcipuè Mudern.Barbos.

34. Quia tamen remedium hoc purgationis periculosissimum est, & fragile, ac propterea in Supremo Vrbis Tribunali ab aula fere recessit, vt attestatur Farin.*de hæresi*, *q.194.n. 64.in fin.*ideo breuissimè de eo agam, lectorem remittens ad DD per me allegandos.

35. Purgatio Canonica est crimine obiecto innocentiæ ostentatio secundum formam à iure præscriptam, ita Simanch.in hac materia semper videndus *de Cathol.inst.tit.56 num* 3.Peña 2.*part.director.com.* 14.vers.*est autem purgatio*, Sousa *in Aphorism. Inquisit.lib.*2.*cap.*38.*num.*1. Fitque purgatio per iuramentum purgati, quo iurat talem hæresim se numquam commisisse, & iuramentum compurgatorum, qui iurant se credere purgatum verum iurasse, Sousa *vbi suprà*, *num.*3.

36. Indicitur purgatio Canonica ob diffamationem hæresis, Peña *comm.*38.*in princip.* 3.*p.* Zanard. *in summ p.*1.*c* 132.vers. *Primum quod*, Sousa *num.* 2. quæ tamen sit orta, non a maleuolis, & inimicis, sed à probis viris, Dian *resol.*82.vers.*an vero tr.* 8. *part.*4.P.Massin.*in praxi*,*part.*10.*assert.*28., Simanc. *tit.*56 *n.*6.& plenè probata non autem per testes inhabiles, Diana *vbi suprà v.difficultas est*, indici etiam potest purgatio ob graue aliquod scandalú ab aliquo datum, P.Massin.*vbi suprà*,Farin.*q.*194.*n.*45.

37. Hæc autem purgatio pro modo infamiæ indicenda est modò maior, modò minor, id est, modò cum minori numero compurgatorum, modò cum maiori, modò in vno loco, modò in pluribus, si in pluribus fuit diffamatus, modò secretò, modò publicè si infamia publica sit, Farin. *vbi suprà*, *n.*59. *& seq.* Zanard. vers. *Tertiò hac purgatio*, & vers. *Quintò si purgandus* Sousa *num.* 4 9. *&* 10. Peña *d. coram.*38.vers.*sed in hac difficultate.*

38. Compurgatores viri Catholici esse debent probatæ vitæ eiusdem Status, & conditionis cum purgando, & qui eum bene, & ab antiquo tempore nouerint, Sousa *n.*4.P.Massin. *vbi suprà*, *assert.*287 Peña *d.comm.*14.vers. *obseruandum hic est*, Zanard.vers.*Quartò quo ad qualitatem*, & in Hispania aliquando mandant Inquisitores, quod hi compurgatores non sint ex numero testium productorum à purgando ad defensam, Paulus Garzias *en la orden de processar*, *fol.*69.*à tergo*, ibi, *Algunas vezes se suele dezir, que los compurgadores, no sean de las personas que nombro por testigos en sus defensas.*

39. Purgationem hanc tutius esse quod fiat, tam coram Inquisitore, quam Episcopo, dixerunt communiter DD.Sousa *num.*11.Peña *com.*38. vers. *Hac quidem* & ita video seruari in Hispania, Paulus Garz.*vbi suprà*, *fol.*70.vbi postquam dixit, quod in purgatione facienda ponitur super mensa audientiæ liber Euangeliorum, Crux, & duæ candelæ accensæ, subiungit, En Dias N. del Mes N. *Estandi los Sienores Inquisidores Fulano,y Fulano,y Pulano como Ordinario,&*c.In Inquisitorib.Italiæ, vt apud P.Massin.*in praxi*, *p.*8.*in forma sententia purgationis Canonica*, *fol.*187. ibi, *Nos F.N. Inquisidor, & Nos N.Vic.&c*

Sicut autem diffamatio hæc in materia hæresis potest esse leuis, vel vehemens, ita duplex à DD. nostris distinguitur purgatio, alia de leui, alia de vehementi, id manifestè supponunt omnes *suprà* allegati & vtriusque purgationis formulas ponit P. Massin.*vbi suprà*. 40.

Illud in hac materia notandum est, quod qui se purgat ab vna hæresi, vel vehementer infamatus, si in eandem reincidit punitur, vt relapsus, secus, si in aliam reincidat, quod ideo non seruatur in eo, qui abiurans de vehementi reincidit in aliam hæresim, quia hic cum de vehementi abiurat hæresim, quam tenuit, abiurat etiam generaliter omnem aliam hæresim, & qui se purgat ab hæresi tantummodo de qua extitit diffamatus se purgat, *d.ll.comm* 38.vers. *Quod si rationem*, & vers. *Nec contemnat.* 41.

Recusans se purgare excommunicatur, quod si in excommunicatione per annum insorduerit, vt hæreticus impœnitens damnatur. Eymericus 3.*part. in secundo modo terminandi processus*, *num.*147. Latissimè de hac materia videatur Farin. *vbi supr. num.* 46.*& pluribus seq* Sousa *n.*15.vbi etiam quod deficiens in purgatione habendus est pro conuicto. Peña *comm.*14.vers.*receptum tamen est*, qui *vers.seq.* addit, quod si pœniteat, est recipiendus vt hæreticus pœnitens, Farin.*num.* 15. Sousa *num.* 7.qui alios cumulant. 42.

Vltimò notandum, quod hic modus expediendi processum differt à 7 quod in hoc ratione diffamationis iniungitur purgatio Canonica in illo ratione eiusdem diffamationis purgatio, & ratione suspicionis, Abiuratio Peña *comm.* 38. *in princip.* quando autem tam purgatio, quam abiuratio iniungi possint simul, vide Peña *com.*14.vers. *Ita tamen*, & Diana *resol.*82.*part.*4.*tract* 8. 43.

De forma autem purgationis in Hispania videatur Garzias, *vbi suprà*, & in Italia Eymer.& P.Massin. *locis indicatis*, vbi quod ad eam procedendum est vt in aliis causis cùm votu DD.Consultorum.

§. X.

De tertio modo expediendi processus.

TErtius modus expediendi processus est, per tormenta de quibus, quia abunde dictum fuit *de indiciis*, *& tortura*, ideò hic solummodò quæro an si quis ex vno teste omni exceptione maiori, vel de hæresi suspectus fuerit tortus, & dimissus, moxque alius contestis omni exceptione maior superuenerit, an hic testis cum primo possit coniungi ad efficiendam plenam probationem, in qua re dico, quod non, bene in hac materia videndus Farin.*in addit.ad eius opera post tertium volumen suorum consiliorum*, *ad num.*19.*quæst.* 4.*de Inquisit.* vbi bene dixit per torturam indicia taliter censeri sublata, & extincta, quod habentur, ac si numquam extitissent, & ob id non possunt coniungi cum nouis superuenientibus, P. Diana allegat hanc doctrinam Farin. vti singularem *tract.* 7. *resol.* 35. vers.*Et tandem non desinam*, & ipsemet Farin. ait hoc esse bene notandum, quia sæpe secundum eam fuit iudicatum, hanc autem doctrinam Farin. ego pulcherrimis traditionibus confirmaui in *dicto titulo de indic.& tortura*, §.*an nouis superuenientibus indiciis Reus sit denuò tortura subiiciendus.* 44.

§. XI.

De quarto, quinto, sexto, & septimo modo terminandi processus.

46. QVartus modus terminandi processum est, cum quis leuiter de hæresi reperitur suspectus, per abiurationem de leui.

Quintus est per abiurationem de vehementi, cùm quis suspectus redditur de vehementi de hæresi.

Sextus per abiurationem de suspicione violenta, cum suspicio qua quis vrgetur est violenta.

Septimus per purgationem Canonicam, & abiurationem, cum quis non solum est de hæresi diffamatus, sed etiam est suspectus.

De his modis non est quod hoc loco singulariter agamus, quia omnia ad hanc materiam pertinentia latissimè à nobis pertractara sunt *in secunda parte & in titul.sequenti de abiuratione*

Hoc loco tantùm obiter notandum est, quod Eymericus solum in sexto modo ponit formam absolutionis ab excommunicatione, ex quo posset fortasse dici non esse locum absolutioni ab excommunicatione, nisi cum quis est de hæresi suspectus violenter, quia tamen vt infra videbimus, nunc modus procedendi idem planè est contra suspectum de vehementi, & violenter, & nunc vtroque suspicionis genere grauati abiurant de vehementi. Ideo abiurantes de vehementi nunc solent absolui ab excommunicatione contracta ob hæresim cum clausula, si quam forte incurristi, P.Massin.*in praxi p.9.fol.mihi* 302.in rubr.*modo d'assoluer li Rei dalla Scommunica*, secundæ impressionis.

47. An autem eadem absolutio ad cautelam sit danda suspectis de leui? Ego praxim eorum Inquisitorum qui etiam hos absoluunt non possum non laudare, quia vt vidimus *in titul.de citatione, captura, & examine Reorum*, § Qualia indicia requirantur ad capturam, suspicio hæc licet respectu vehementis suspicionis sit leuis, in se tamen grauis est probabilis & de ea non parum curat Ecclesia, vt vidimus sæpè in prima parte, & quia dicta absolutio potest multum suffragari tranquillitati conscientiæ illius qui sic de leui abiurat.

48. De his modis videndi sunt Eymericus, & Peña *comm.*40.*& seq.* Farin.*de hæresi, quæst.*185.*num.*183. *& seq.* Sousa *lib.*1.*cap.*39.*& seq.* Zanard. *vbi suprà, c.*134.*& seq.* P.Massin.*in octaua parte*, Scacc. *de Iud. lib.*1.*cap.*59.*num.*11.*cap.*95.*num.*1.*cap.*98. *num.*4. *& de sent. & re iudicata, glos.* 14.*quæst.* 7. *num.* 173. *& seq.*

§. XII.

De aliis quinque subsequentibus modis terminandi processus fidei.

49. OCtauus modus terminandi processum in hoc Tribunali est per abiurationem de formali hæreticis pœnitentis non relapsi, nonus, decimus, vndecimus, & duodecimus per sententiam condemnatoriam, & relaxatoriam brachio sæculari hæretici relapsi, pœnitentis, hæretici impœnitentis, hæretici relapsi impœnitentis, & hæretici negatiui de hæresi conuicti, de his modis agit plenissimè Eymericus, Peña *comment.*44. *& sequent.* Farinac. *quæstione* 185. *num.* 177. *& sequent.* Zanard. *vbi suprà, capite centesimo trigesimo septimo, & sequent.* Sousa *libro secundo, capit.* 45. *& seq.* P.Massin.*fol.*248.& Scaccia *locis allegatis* in explicandis his modis non est nobis immorandum quia de eis latè egimus, in titul.de hæreticis pœnitentibus, impœnitentibus, & relapsis. Animaduertendum tamen est, quod cum pronunciantur huiusmodi sententiæ contra pertinaces, ipsi in actu publico ducendi sunt lingua cum duobus lignis alligata ne fortasse loquendo populum scandalizarent, ita seruatur in Hispana Inquisitione, Garz. *loco suprà sæpius citato fol.*31.*à tergo*, ibi, *los pertinaces han de salir con mordaça*, & ita etiam eueniente casus arbitrarer practicandum esse in Italia in nostris Inquisitionibus.

§. XIII.

De condemnatione hæretici absentis vel fugitiui.

DEcimus tertius modus expediendi processus in causis fidei, est cum tractatur de hæretico, vel suspecto de hæresi absente, vel fugitiuo; circa hanc igitur processus expeditionem

Præsupponendum est, quod in criminalibus non admittitur procurator, cum de pœna agitur corporali, *l.pen.§.ad crimen ff.de publ.iud.l.Reos, Cod. eod.tit.cap.veniens de accusat.* Clar.§.*fi.quæst.* 32. §. *hæc autem conditio*, vbi quod aliàs Iud. redderentur elusoria, secuta condemnatione. Præses Abauo, *in §. Procurator, num.* 1. *& seq.* vbi quod ipsum apud Iudæos olim fuit vsu receptum, dum Rex Agrippa Paulum alloquens *Actor.*26.ait, *permittitur tibi pro te ipso loqui*, Cantera *in quæst. crim. quæst.*3.*de accusatore*, qui alios allegant, contra idem dicendum est in his causis hæresis, in quibus magis quam in aliis criminibus viget ratio veritatem ex ore ipsius Rei exquirendi, Præses Abauo *in praxi vbi suprà num.*1.& sic non admitti aliquem in hoc Tribunali vti Procuratorem absentis Rei docuerunt plurimi allegati à Farin. *q.* 185. *num.*98.sed neque vti defensorem innocentiæ, nisi Reo in carceribus constituto, prout seruari in Supremo Vrbis Tribunali attestatur idem Farin. *vbi suprà, num.*99.nec mihi placet, quod *num.seq.* dicit admitti posse procuratorem ad tuendam innocentiam Rei, cum quis est tantummodò de hæresi suspectus, ex Peña *comm.* 36. vers. *Sed hæc omnia.* 50.

51. Quia hæc doctrina est contra ius, & communes DD.traditiones in omnibus aliis iudiciis criminalibus, & semper militat, ratio quod de ore Rei Inquisitores exquirere debent veritatem, & quod aliàs sententiæ redduntur elusoriæ, nec vnquam vidi hos procuratores admitti, & maximè cauere debent Inquisitores ab hac doctrina.

Et propter hanc rationem non reddendi Iudicium elusorium, & vanum, quamuis ex forma statutorum, ciuitatum, & constitutionum huius Dominij banniti possint impunè occidi, attamen si quis aliquem occidit, non admittitur procurator ad probandum occisum fuisse bannitum, nisi homicida in carceribus constituto ex consuetudine huius Dominij, Clar.*dict.quæst.*32. vers. *quæro modo* secundum quam pluries ita rescripsit Senatus Mediolani, vt videre est apud D. Caluin.*de æquitate, cap.*61.*per totum*, & ita pluries fuit practicatum à Curia Cremonæ me Prouidente existente anno 1636.sub Illustris de Salamanca laudatissimo &, ornatissimo viro, & ratio huius consuetudinis est quod multi sunt casus in quibus banniti non possunt 52. 53.

sunt impunè occidi, vnde si homicida esset in vno ex illis casibus, condemnatio reddi posset el sforia, si audiretur per procuratorem, de hac re vid. D. Gazzonus *ad nostr. const. Mediol. in titul. de accusat. artic.* 34. Porrus *in fasciculo rerum crim. fol. mihi* 643. *& fol.* 457.

54. Admitteretur tamen procurator etiam in hoc foro ad allegandas causas absentiæ, infirmitatis, vel alias exceptiones dilatorias opponi solitas ante litis contest. Clar. *vbi suprà*, vers. *prædicta autem*, vbi addentes, & in foro S. Officij, Farinac. *vbi suprà*, *num.* 101. Sousa *lib.* 1. *cap.* 49. *num.* 11. Castro Palao *disp.* 8. *punct.* 16. §. 3. *n.* 2. vbi quod in Inquisitione Compostellana anno 1619. Ex decreto Supremi Tribunalis ad instantiam procuratoris fuit Reo prorogatus terminus quatuor mensium ad comparendum, hoc supposito,

Quoad hos absentes hæreticos, & suspectos distinguendum est, quod vel sunt conuicti in processu de hæresi vel sunt tantummodò grauati.

55. Si sunt tantummodo grauati, tunc contra eos procedi debet iuxta formam, cap. *cum contumacia, de hæreticis in sexto*, citati enim debent vt compareant responsuri de fide, iuxta dicta titulo de citatione Reorum, quod si non comparuerint accusata ab Aduocato fiscali contumacia excommunicandi sunt, & si in excommunicatione per annum insorduerint, vt hæretici impœnitentes damnandi sunt, ita Eymericus *num.* 212. *&* 217. Peña *ibi comment.* 49. vers. *in secundo casu*, vbi, quod in hoc casu non est talis contumax declarandus hæreticus vere, sed vti hæreticus, Sousa *in Aphorism. lib.* 2. *cap.* 49. *num.* 3. P. Massin. *in praxi, parte octaua in rubr. prima della citatione del Reo contumace, non conuinto, & in rubr. modo di spedir vn Reo contumace non conuinto, fol.* 203. Paulus Garzias *fol.* 47. vbi ponitur forma totius processus, qui in Hispania solet formari contra huiusmodi contumaces, Ferdinandus de Castro Palao *dicto puncto* 16. §. 3, *num.* 1. vbi quod citatur Reus contumax in Ecclesia, vt intra 30. dies compareat sub pœna excommunicationis ad respondendum de fide, quæ citatio tribus vicibus fit, in qua idem tempus assignatur, & in qualibet illarum accusatur contumacia, quo termino elapso declaratur Reus excommunicatus, & ipso per annum in excommunicatione perseuerante condemnatur vti Hæreticus contumax.

56. Si verò sunt in processu de hæresi conuicti, vel cum in carcere essent confessi, tunc non est necesse, quod in eorum condemnatione expectetur annus, Simanch. *in Enchirid. Iud. Violatæ Religionis, titul.* 46. *num.* 5. sed contra eos procedi debet ac si essent præsentes, & omnia acta legitimè peragenda, citandi enim sunt, repetendi testes concedendæ defensiones, & opportunæ dilationes, peremptoriæ ad sententiam vocandi, seu citandi, & quidem definitiuam, Castro Palao *vbi suprà*, *num.* 1. P. Massin. *dicta part.* 8. in Rubr. *modo di spedir vn Reo absente conuinto* Paulus Garzias fol. 55. ibi, *Edito contra absente, quando esta el delito complidamente prouado*, Sousa *dicto cap.* 49. *num.* 5. Peña *dicto comment.* 49. vers. *His peractis*, vbi, quoad loca solita intimatis actis videlicet ad domum habitationis inquisiti, Ecclesiæ Parochialis, & Cathedralis Ciuitatis, vbi habitabat, iuxta stylum Hispaniæ, Garzias *fol.* 53. ibi, *Ha de dezir, se notificò en su casa, y à quien, y publicada en la Yglesia Cathedral desta Ciudad, en Parochia donde el susodicho era vezino*, qui stylus in hac materia tam grauis præiudicij videtur vbique obseruandus, statua absentis in publicum est pro-

ducenda, & ibi more solito contra absentem proferenda sententia, & statua brachio sæculari relaxanda, vt comburatur, Garz. *fol.* 60. ibi, *presentes el licenciado Fulano fiscal y vna estatua laqual fue entregada à la Iusticia y braço seglar.*

In quocumque autem casu, in quo aliquis, vt hæreticus est brachio seculari relaxandus, si Episcopus est, vel aliàs in ordinibus constitutus, vtique degradandus est realiter, si præsens est, & si absens est verbaliter, Peña *comm.* 45. Farin. *quæst.* 189. *num.* 11. *sequentib.* Sousa *cap.* 45. *num.* 20. *sequentib.* 57.

An autem absens verbaliter degradatus, si ad manus secularis Iudicis deuenerit, possit statim ab eo puniri, absque reali degradatione? grauissima quæstio est, in qua, tam Farinac. quam Scacc. se remittunt ad Peñam *dicto comment.* 49. vers. *in his verbis*, ad eum etiam ego benignum lectorem remitto, quia egregiè loquitur in hac materia, alia de his contumacibus diximus 2. *part. tit. de Insordescentibus.*

De solemnitate autem qua in Hispania, & omnibus locis Hispaniæ Inquisitioni subiectis celebrari solent actus fidei, & publicari sententiæ, videatur actus fidei celebratus in Regno Siciliæ, per Illustrissimos, & Reuerendissimos Inquisitores illius Regni, sub die 9. Septembris 1640. impressus Panormi mihi transmissus ab Illustrissimo, & Reuerendissimo DD. Don Consaluo Brauo Graxera, in illis Regnis Inquisitore S. Catholicæ Maiest. dignissimo Consiliario, viro natalium genere conspicuo, virtute superinsigni, pietate singulari ac Domino meo, in eo enim relucet Pietas, Religio, Zelus domus Dei, ac omnium virtutum gratia erga Deum, Beatissimam Mariam semper Virginem, ac Sanctos, non solum Potentissimi Regis nostri, & eius Excellentissimorum Magnatum, sed etiam totius Hispanæ nationis. 58.

TITVLVS XII.

De Abiuratione.

SVMMARIVM.

1 *Quid sit Abiuratio, & varia eius definitiones.*
2 *Declarantur defensiones abiurationis, ex abiuratione Berengarij.*
3 *Abiuratio res est antiquissima.*
4 *Quadruplex est hæresis suspicio, & totidem abiurationis species, num.* 5.
6 *Quoad modum procedendi suspicio violenta non differt à suspicione vehementi hæresis, ex stylo Inquisit. Romanæ, & etiam Hispania num.* 7. *& seq.*
9 *Aliqui arbitrati sunt abiurationem non esse pœnam, sed contraria opinio verior est, n.* 11.
10 *Reprobatur stylus antiquus aliquarum Inquisitionum in quibus Rei abiurabant ante sententiam, num.* 12.
13 *Ex formulis sententiarum tam Inquisit. Romanæ, quam Hispania apparet abiurationem esse pœnam.*
14 *Regulares qui de leui abiurarunt ex Decreto Vrban. VIII. sunt inhabiles ad munera religionis.*
15 *Quæ probatio requiratur in hæretico, vel suspecto de hæresi, vt eis iniungatur abiuratio, num.* 16. *& sequentibus.*

19 *Super qualitate non fit fundamentum, nisi constito de substantia, & ex præsumptione non oritur præsumptio.*

20 *Suspectus de fattoria non abiurat vt suspectus de hæresi.*

21 *Abiuratio de formali regulariter fit publicè.*

22 *Praxis Inquisitionis Vniuersalis Romanæ, & Inquisitionis Hispaniæ.*

23 *Hæretici sponte comparentes abiurant secretè.*

24 *Abiuratio de vehementi regulariter fit publicè, num.25. & seq. vbi in quibus casibus possit fieri secretè, num. 27. vbi quid practicatum, in Sancto Officio Cremonæ.*

28 *Abiuratio de leui regulariter debet fieri secretè.*

29 *Confessarius sollicitans non est cogendus ad abiurandum publicè, n.30. reprobatur Cantera.*

31 *Lingua vulgari abiuratio facienda, & ita seruatur.*

32 *Super abiuratione debet fieri publicum instrumentum.*

33 *Abiuratio debet ab abiurante subscribi, & quod si nesciat scribere, num.34.*

35 *Abiuratio continere debet assertionem Cath. veritatis, item detestationem omnis hæresis, num.36. item promissiones iuratas de non relabendo, &c. num. 39.*

37 *Detestatio omnis hæresis, an sit facienda in abiuratione de leui, num. 38.*

40 *Ab abiuratione nullum priuilegium excusat.*

41 *Puberes sine dubio abiurare tenentur.*

42 *Impuberes proximi infantiæ non tenentur abiurare.*

43 *Impuberes proximi pubertati an teneantur abiurare, & quomodo, num. 44. & seq. vbi quæ consideranda in iniungenda abiuratione impuberi latiss.*

46 *Hæreticus non est absoluendus ab excommunicatione ante abiurationem.*

47 *Recusans abiurare quomodo puniendus.*

POst tractatum de sententiis, sequitur vt videamus de abiuratione, quæ vtplurimum in hoc Tribunali Reis in ipsismet sententiis iniungi solet, sit igitur

§. I.

Quid sit abiuratio.

1. ABiuratio est solemnis hæresum detestatio cum assertione Catholicæ veritatis, obligatione, iuramento, & pœna munita permanendi in fide Christiana, ita abiurationem definit Peña *in 3.p.direct. com.40.vers. est autem abiuratio.* Royas *sing.1. n.2.& seq.* Farin. *de hæresi, q.194.n.1.* Sousa *in Aphoris. Inq. lib.1. c. 40. n. 1.* & in effectu cum hac definitione consentiunt Locatus *in Iud.* in verbo *abiurare, n. 1. addit. ad repert. Inquisit. in eodem verbo*, Simanch. *de Cath. Inst. tit.1. de abiuratione*, & Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib. 3. q. 4. in rubr. de expedit. processus, num.10.* qui dixerunt, quod abiurare errores nihil aliud est quam eos detestari, & iuramento etiam adhibito damnare.

2. Omnes memoratæ definitionis particulæ manifestè probantur, ex abiuratione solemni Berengarij S. Mauritij Andegauensis Ecclesiæ Diaconi ab ipso facta Romæ in Concilio centum, & nouem Episcoporum anno Domini 1059. Sub Nicolao II. Summo Pontifice, & à Gratiano relata in cap. *ego Berengarius, de consecratione, dist. 2.* & quidem prima definitionis particula scilicet. *Solemnis detestatio*, probatur ex verbis Berengarij ibi, *Anathematizo omnem hæresim, præcipuè, &c.* sequens verò particula, *cum assertione Cath. veritatis*, colligitur ex eadem abiuratione Berengarij, ibi, *consentio autem S. Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, & ore, & corde profiteor*, vltima verò particula *obligatione, &c.* comprobant etiam postrema eiusdem Berengarij verba, *Quod si ego ipse aliquando, &c.* de hoc Berengario plura lege apud Baronium, tom.11. Annalium circa annum Domini 1059. & 1079. & seq. & Spondan. in eius Epitome *ibidem, n. 3. & 4.* & Peñam *in 2.p. direct. comm.31. vers. libet autem hic*, vbi in fin. addit ex Gerson. *in serm. de Cæna Domini*, eundem Berengarium iam iam moribundum in hæc verba prorupisse, *Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus, vel ad gloriam sicut spero, propter pœnitentiam meam, vel ad damnationem sicuti formido, propter aliorum corruptionem quos ad viam veritatis reducere non potui*, Baron. anno 1088. n.12. & Spond. ibi n.5.

§. II.

Quàm antiqua res sit abiuratio.

ANtiquissimum esse abiurationis vsum non solum constat ex abiuratione Berengarij de qua *supra*, sed etiam decreto facto in prima Nicæna Synodo cap. 8. relato à Peña *dict. com.40. vers. Abiuratio res est*, vbi loquens de Nouatianis, ad Catholicam fidem venientibus ait, *ante omnia autem hanc ab eis exigant confessionem, quam per scripturam exigi oportet, vt fateantur se cum consensu Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ statuta obseruaturos*, ex Concilio Ephesino, & Laodiceno. ex cap. *Saluberrimum*, & cap. *Donatum, 1. quæst. 7.* & aliis de quibus Peña, *ibi.* 3.

§ III.

Quotuplex sit abiuratio.

QVia vltra hæresim formalem, suspicio hæresis triplex est, leuis scilicet, vehemens, & violenta, Eymer. *in 3 p. direct. n.161.* vbi Peña, Farin *q.188. num.13.* Sousa *in Aphorism. Inq l.2. c.40.* & Ferd. de Castro Palao *in opere morali, 1.p. tract.4. disp.7. punct. 1. num 1.* qui alios allegant, ideo communiter DD. distinguunt, quadruplicem abiurationis speciem, prima de formali, qua formaliter hæretici abiurant, secunda de violenta, tertia de vehementi, quarta de leui, quibus suspecti suspicione violenta, vehementi, vel leui abiurare solent, ita Eymeric. *in 4. & seq. modis terminandi processum in causa fidei, & ibi*, Peña, Sousa, Farinac. Castro Palao, & alij. 4. 5.

Bene verum est, quod quoad modum procedendi suspicio hæresis violenta non differt à suspicione de vehementi, Genuens. *in praxi Archiepiscopalis Neapol. c.84. n.8.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inq. l. 3. q.4. in rubr. de expeditione processus in causis fidei, n. 21. & seq.* Ideo ex stylo Supremi Tribunalis Generalis Rom. Inquisit. abiuratio ex violenta suspicione non est in vsu, sed omnes abiurant, vel de leui, vel de vehementi, vel de formali, vt attestatur Farin. *de hæresi, quæst. 187. num. 52. in fi.* cuius attestationem sequutus fuit Ferd. de Castro Palao *dict. punct. 2. num. 12.* 6. 7.

Idem

Idem credo obseruari in Regnis Hispaniarum, nam Paul. Garz. *en la orden de processar en el S. Oficio*, solummodò ponit modos damnandi hæreticos formales, & suspectos de vehementi, & de leui, & abiuratione, de violenta suspicione ne verbum quidem.

§. IV.

An abiuratio sit pœna.

9. NOn defuerunt viri docti qui existimarunt abiurationem non esse pœnam, sed signum, quod Ecclesia requirit à fideli suspecto de hæresi, quo declarat publicè, & protestatur quod numquam hæresibus adhæsit, sed semper in Cath. veritate permansit, & ab hæretico, vt sciat eum verè esse pœnitentem.

10. Et quidem pro confirmatione huius sententiæ adduci potest stylus S. Officij temporibus Eymerici vigens, secundum quem hæretici pœnitentes, vel aliàs de hæresi suspecti abiurare solebant antequam ab Inquisitoribus lata esset sententia, vt videre est ex Eymerico *in 3. p. in 4. modo terminandi processum, n. 63. & seq.* hoc autem stante videtur dicendum abiurationem non esse pœnam, cum pœnæ, per sententiam Reis infligantur, causa enim efficiens pœnæ est lex eam infligi mandans, & legis executor Magistratus, qui eam proximè per sententiam infligit, Vuesemb. *in titul. de pœnis, n. 5. in princip.*

11. Verùm arbitror ego abiurationem propriè esse pœnam, vel saltem inter eas numerandam, moueo quia, DD. omnes dum de abiuratione loquuntur de ea loquuntur vti de pœna, & quidem maxima, Peña *in 3. p. direct. com. 41.* vers. *Verùm tamen Romæ*, vbi quod abiuratio inter pœnas redeuntibus imponendas solet numerari, Cantera *de heret. c. 1. n. 56.* vbi quod abiuratio præcipuè de vehementi est maximi præiudicij, Sousa *Aphor. Inqu. lib. 2. c. 40. n. 7.* & Farin. *de heresi, q. 194. §. 1. n. 11.* & quotquot de hac abiurationis materia pertractarunt.

12. Et nostris hodiernis temporibus non videtur de hoc dubitandum cum ex stylo supremi Tribunalis de Vrbe, & inueterata consuetudine totius Reipublicæ Christianæ prius ab Inquisitoribus proferatur sententia, & mox sequatur abiuratio Rei, Peña *vbi suprà*, Farin. *n. 17.* Sousa *dict. n. 7.* & ante hosce Simanch. *de Cath. Inst. tit. 1. de abiurat. n. 29.* vbi contrariam consuetudinem vocat abusum, & omnino ita obseruandum esse dixit P. Massin. *in sua praxi S. Officij, p. 10. assert. 49.*

13. Et hoc adhuc euidentius colligitur ex formulis sententiarum, quæ ab Inquisit. Hispaniæ feruntur, in quibus, vt videre est ex Paulo Garzia, *en la orden de processar en el S. Oficio fol. 37.* à tergo, in formula sententiæ contra suspectum de vehementi, sic dicitur, *pero por la culpa, que contra el dicho Fulano resulta, &c. y mandamos que, &c. en pena y penitencia dello por el Fecho, y dicho el dia del auto salga al Cadahalso en forma de penitente, &c. y por la vehemente sospecha, le mandamos abiurar, y que abiure de vehementi, y que este recluso en carcel, &c.*

Et in formulis sententiarum Inquisitorum Italiæ idem dicitur, vt videre est ex P. Massin. *in praxi S. Officij p. 8 fol. mihi 216. ibi, ti condanniamo, ad abiurar, &c. nella forma, & modo che da noi ti sarà prescritto.*

14. Ex his sequitur, quod stante decreto Sanctissimi D.N. Vrbani Papæ VIII. seu potius S.C. auctoritate tamen eiusdem sanctissimi confirmato, quo statuitur, quod regulares, qui in S. Officio quodcumque pœnæ, vel pœnitentiæ genus habuerint salutaribus pœnitentiis exceptis, quod refertur à Tamburino *de iure Abb. tom. 1. disp. 5. quæsito 21. n. 17.* vtique quidquid esset ante dictum decretum, & teneat Freitas *ad Roder. q. 24. de Confess. sollicit. n. 70.* nunc vtique si abiurarunt de leui redduntur inhabiles ad quæcumque officia, & dignitates suæ religionis, quia ex supradictis abiuratio est pœna, nec vllo modo potest venire appellatione pœnitentiæ salutaris, quæ cum sola in dicto decreto excipiatur, sequitur quod in aliis omnibus in contrarium regula firmatur, Diana *p. 4. tract. 8. resol. 64.* vers. *Sed an.*

§. V.

Qualis probatio requiratur vt abiuratio iniungatur.

QVæritur hoc loco qualisnam probatio delicti requiratur vt tutò possint Inquisitores abiurationem iniungere.

In hac re vt distinctè procedamus duo potissimum casus sunt distinguendi.

Primus casus est, cum sumus in delicto hæresis formalis, & in hoc casu, si Reus sit de hæresi conuictus, sed eam ipse neget, quamuis esset paratus abiurare, vtique vti negatiuus relaxandus est brachio sæculari, iuxta Eymericum *in duodecimo modo terminandi processum in causis fidei, num. 207.* vbi latissimè Peña *integro comm. 48.* Farin. *de heresi, q. 178. n. 20. & quæst. 196. num. 16.* Sousa *in Aphorism lib. 2. cap. 48. per totum*, Ferd. de Castro Palao *in opere morali, 1. part. tract. 4. disput. 3. punct. 3. num. 5.* cum aliis per me allegatis, *in 2. p. tit. 1. §. de heretico negatiuo.* 15.

Vel hæresim confitetur, & tunc sine dubio si pœnitens esse velit potest ei iniungi, quinimo & debet abiuratio, Eymericus, *in octauo modo terminandi processum in causis fidei, n. 188.* ibi, *reperitur confessus heresim*, & ibi Peña *comm. 44.* Sousa *in Aphorism lib. 2. cap. 44.* cum aliis per nos adductis *in 2. part. in tit. 2. de hereticis pœnit. impœnit. & relapsis*, & in hoc casu cum per confessionem constet de hæresi formali, abiuratio quoque debet esse formalis hæresis. 16.

Vel nec Reus est confessus hæresim, nec de ea conuictus, sed tantummodo de ea vel præsumptionibus, vel testibus aliqualiter grauatus, & in hoc casu indicenda est Reo abiuratio non de formali, sed de leui, vel vehementi secundum quod magis, vel minus reus probationibus grauatur, ita Eymeric. *in 4. 5. & 6. modo terminandi processum in causis fidei, num. 161. & sequentibus*, Sousa *dicto libro secundo, capite quadragesimo, & quadragesimo primo*, Peña *commentario quadragesimo, & duobus sequentibus.* 17.

Secundus casus, est, quando non sumus in hæresi formali, sed in aliquo delicto, ex quo oritur tantummodo hæresis suspicio siue deinde illa sit leuis, siue vehemens, & in hoc casu abiuratio siue de leui, siue de vehementi non potest indici suspecto, nisi delictum illud ex quo oritur suspicio sit plenè probatum, vel per testes, vel propriam ipsius confessionem, & sic Polygamo, blasphemo Confessario sollicitanti, & similibus non potest indici vllum abiurationis genus, nisi Polygamia, blasphemia, & sollicitatio, ex quibus oritur hæresis suspicio, sint plenè probata, ita Farinac. cum aliis permultis allegatis ab eo, *in tractatu de heresi, quæst. 187.* 18.

quæst. 187. *num.* 34. & Ferdinand. de Castro Palao *loco suprà cit. disp.* 7. *punct.* 1. *num* 9. vers. *vt autem abiuratio*, ac Diana, *dict. tract.* 8. *resol.* 39. vers. *notandum est hic obiter.*

Et quamuis hi DD. loquuntur in imponenda abiuratione de leui, ex leui hæresis suspicione, attamen animaduertendum est idem omnino dicendum esse in illis delictis ex quibus oritur suspicio vehe-
19. mens hæresis, eadem enim in vtroque casu militat ratio, & DD. regulæ vulgatæ, quod vt super qualitate fiat fundamentum debet prius constare de substantia, & quod ex suspicione vel præsumptione non oritur suspicio vel præsumptio, ex delicto autem non plenè probato non dici quis delinquens, sed tantummodo de delicto suspectus.

20. Comprobatur hoc ex eo quod ex schismate oritur regulariter suspicio hæresis vehemens secundum Eymericum *in* 2. *part. direct. q.* 48. *num.* 3. cum aliis per me allegatis *in* 1. *p. titulo tertio*, §. 10. *num.* 38. & tamen vbi schisma non sit plenè probatum abiurat quidem Reus, vt suspectus de schismate, schisma ipsum, attamen non abiurat suspicionem hæresis, quæ non potest oriri ex schismate non plenè probato, vt demonstraui loco allegato, §. 10. *de abiuratione schismatis indicenda.*

§. VI.

An abiuratio debeat fieri publice vel secrete.

Distinguendum hoc loco est inter abiurationem de leui, & abiurationem de vehementi, & de formali.

21. Nam regulariter abiuratio de Formali debet fieri publicè, ait enim D. Guido Fulcodius *Quod nihil est, quod magis tendat in gloriam nominis Christiani, & opprobrium hæreticæ prauitatis hac publica abiuratione*, quæst. 15. ad Inquisitores, vbi aliqua dixi in annotationibus, ita Eymeric. *in direct.* 3. *p. in octauo modo terminandi processum*, *num.* 189. vbi quod hæc abiuratio debet fieri in aliquo magno festo, populo, curatis, & aliis inuitatis, Peña *com.* 42. vers. *adueniente autem die*, vbi ponit verba formalia D. Guidonis *in dict. quæst.* 15. Farin. *de hæresi, quæst.* 194. *num.* 3. *&* 4. vbi alios permultos allegat, & hoc est text. expressus in cap. *ad abolendam*, §. *Præterea*, ibi, *Publicè, de hæreticis*, vbi modern. Barbosa *num.* 11. P. Diana videndus *dicto tractat.* 8. *resolut.* 81.

22. Et ita seruari in Supremo Tribunali Inquisitionis Vrbis, attestatur Farin. *vbi suprà*, & in Tribunali Supremæ Inquisitionis Hispanæ idem vsu esse receptum constat ex instructione Hispalensi anni 1484. num. 5. cuius verba refert Diana *vbi suprà*, ibi *hagan abiurar sus errores publicamente*, & ex formula sententiarum illius Tribunalis de qua Paul. Garzias *en la orden de processar, fol.* 33. *à tergo.*

23. Dixi regulariter quia hæretici sponte comparentes abiurant tantummodo coram Inquis. Ordinario, Notario, & duobus testibus in Secreto auditorio S. Officij, Farin. *vbi suprà*, *n.* 8. Royas *de hæreticis, part.* 2. *n.* 272. *& seq.* Diana *dicta resol.* 81. vers. *Item ad dilucidationem*, & ego ipse in titulo de sponte comparentibus, 1. part.

24. Abiuratio etiam de vehementi regulariter fieri debet publicè, Peña qui *comment.* 42. vers. *Adueniente die*, loquitur in abiuratione de violenta suspicione, quæ *vt suprà* vidimus, in nihilo differt ab abiuratione de vehementi, idem Peña *in tertia parte directorij comment.* 40. vers. *Tametsi*, vbi loquitur de abiuratione de vehementi, & alij DD. *suprà* allegati.

Et hoc iure vtimur in Inquisitionibus Italiæ, vt passim vidimus in Polygamis, in Blasphemis, Sortilegis, & similibus, quod etiam obseruari in Inquisitionibus Hispaniæ patet ex formula sententiæ contra suspectum de vehementi, de qua Paulus Garzias *fol.* 35. *à tergo*, vbi sic legitur, *le mandamos abiurar, y que abiure publicamente de vehementi los errores, &c.*

In hac tamen re Inquisitores videntur latiores aliquantulum habere habenas, nam si publicè non sit suspectus potest abiuratio ei indici secreta, Eymericus *in quinto modo terminandi processum*, *n.* 166. ibi, *& abiurabis publicè vel secretè secundum quod est suspectus publicè, vel secretè.* 25.

Item honestiori abiuratione agendum videtur cum eo, qui licet sit Indiciis præuentus comparuit tamen in Sancto Officio non vocatus, nec citatus, vt ex Locato probaui *in* 1. *part. tit. de blasphemis*, §. *de abiuratione blasphemo iniungenda*, *& ibi in addit.* Roland. à Valle *cons.* 65. *num.* 7. *& seq. vol.* 3. vbi postquam firmauit ex causa Inquisitoribus bene visa posse Inquisitores indicere abiurationem de vehementi secretam, ait iustas causas ad id agendum esse posse spontaneam constitutionem in carceribus, Senectutem, & nobilitatem, & vere in S. Officio nostro Cremonæ, hoc arbitrio vsi sunt aliquando Reuerendissimi per tempora Inquisitores, dum aliquos nobiles admiserunt ad abiurationem de vehementi aliquando in aula Illustrissimorum Episcoporum, aliquando in aula S. Officij ianuis apertis, & aliquando ianuis clausis coram Congregatione tantummodò. 26. 27.

Si vero agamus de abiuratione de leui, ea regulariter fit secretè, Genuens. *in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.* 84. *num.* 9. Simanch. *de Cath. Inst. tit.* 1. *num.* 24. Scaccia *de iudiciis*, *cap.* 59. *num.* 10. & Farin. *loco allegato, num.* 10. & hoc iure vtimur in nostris Italiæ Inquisitionibus, nam numquam vidi suspectos de leui abiurare publicè, nisi in vno casu Cremonæ in quo dignis de causis arbitrata est nostra Congregatio quendam leuiter suspectum debere abiurare coram Congregatione. 28.

In tota tamen hac re maxima prudentia vti debent Inquisitores, & diligenter considerare qualitates delicti personarum, & præcipuè scandali, non tamen debet Inquisitor in vllo casu cogere Confessarium sollicitantem ad abiurandum de vehementi publicè, ne laici ex hoc à Sacramento Pœnitentiæ retrahantur, sed ea abiuratio ad summum fieri debet coram Inquisitore Consultoribus Ecclesiasticis, & aliis Sacerdotibus, & Curatis Ferdinand. de Castro Palao *loco suprà allegato*, *disp.* 9. *puncto* 11. *n.* 2. vers. *legitur ergo sententia in secreto Tribunali præsentibus duobus cuiusuis ordinis Religiosis Confessariis*, nec opinio Canteræ *de hæreticis*, *cap.* 1. *num.* 65. quod publicè legatur istis Confessariis sententia seruatur in Italia, nec in Hispania in qua cum de hoc crimine agitur Consultores sæculares non interueniunt Congregationibus, vt patet ex Ludouico à Paramò *de origine Sanctæ Inquisitionis, lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 165. Bariola *post suos flores Inquisit. de Confess. sollicitant. compl.* & Paulus Garzias *en la orden de processar en el santo Oficio, fol. mihi* 27. ibi, *al votar de los processos de sollicitantes, no han de assistir Consultatores seglares.* 29.

§. VII.

§. VII.

An in scriptis, & qua lingua debeat fieri abiuratio.

31. QVia Regulariter abiurationes publicè fiunt coram populo, ideo communiter DD. nostri voluerunt eas lingua, & idiomate vulgari illius nationis in qua fiunt, fieri debere, Eymericus *in Directorio, in quarto modo terminandi processum, num.* 164. ibi, *Prædicta autem abiuratio in vulgari, vt ab omnibus intelligatur*, Farin. *dicta quæstione* 194. *num.* 18. & ita in Inquisitionibus Italiæ obseruatur, vt videre est ex P. Massin. *in sua praxi Sancti Officij, in formulis abiurationum*, & in Inquisitionibus Hispaniæ, vt videre est ex earum formulis Hispano idiomate confectis apud Garz. *vbi suprà, folio mihi* 35. *& seq.*

35. Super abiuratione facta debet fieri publicum instrumentum. ita Peña *comm.* 40. vers. *Iam vt constet*, vbi allegat verba Concilij Narbonensis, *cap.* 6. ibi, *& de singulis fiant publica instrumenta continentia culpas, abiurationes, promissiones, &c.* Farin. *vbi su-*
33. *pra. num* 25. & 20. vbi quod abiuratio debet esse saltem subscripta manu abiurantis, & super ea fieri instrumentum, & ibi alios allegat, additque quod si aliàs fierent multæ abiurationes annullarentur, Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 2 *cap.* 40. *num.* 6.

Et si abiurans nesciat scribere, in Inquisitionibus Italiæ seruatur, quod eam signet præsente Notario signo Crucis, vt animaduerti obseruari etiam in examine testium. In Inquisitionibus verò Hispaniæ, eam subscribit Notarius, & vnus ex Inquisitoribus, Paulus Garzias *in praxi, fol. mihi* 36. ibi, *ha la de firmar sabiendo, y sino vn Inquisidor por el, el proprio dia, y no hauiendo lugar sea el siguiente instruct.* 42.

§. VIII.

Quid continere debeat abiuratio.

34. PLura continere debet abiuratio, vt videre est ex antiquis abiurationum formulis.

Primò enim continere debet assertionem Catholicæ fidei, id colligitur ex abiuratione Berengarij, ibi, *cognoscens veram, & Catholicam*, & ibi, *consentio autem S. Romanæ, & Apostolicæ fidei*, & ex omnibus abiurationum formulis de quibus Eymeric. P. Massinus, & Paul. Garz. & hæc assertio debet esse iurata, Eymer. *in* 8. *modo terminandi processum, in forma abiurationis*, ibi, *item iuro me corde credere*, DD. *in c. quoties* 1. *quæst.* 7. cum aliis DD. pluribus allegatis à Farin. *d. q.* 194. *num.* 16. Peña *comm.* 40. vers. *In quo tamen hoc est.*

36. Secundo continere debet abiurationem, & detestationem omnis, & cuiuscumque hæresis in genere, & in specie hæresis illius in quam incidit abiurans, idem colligitur ex abiuratione Berengarij, ibi, *Anathematizo omnem hæresim, & præcipue eam de qua hactenus infamatus sum*, & ex aliis abiurationum formulis de quibus apud recitatos auctores, ita Pena *comm.* 40. vers. *In quo tamen*, & alij apud Farinac. *dicta quæstione centesima nonagesima quarta, num.* 15. Sousa *dicto capite quadragesimo, num.* 9. P. Massin. *in sua praxi, p.* 10. *assert.* 49. & sic non esset satis dicere abiuro omnes hæreses Caluini, vel Lutheri, sed illæ explicandæ sunt in indiuiduo, vt colligitur ex illis verbis abiurationis Berengarij, & præcipuè eam. Ratio autem quare abiuratio debeat continere non solum hæresim in quam abiurans incidit, sed etiam omnem aliam ea est, quod omnes hæreses inter sese quandam habent connexionem, ratione cuius incidens in vnam, omnes alias debet detestari, vt se verum Ecclesiæ filium esse velle demonstret, & hæc de plano procedunt in abiuratione de vehementi.

Solummodo aliàs disputatum fuit an idem dicendum sit in suspecto de leui, & ex ea suspicione abiurante de leui, vt videre est, ex Peña, qui more suo doctissimè rem hanc pertractat *dicto commentar.* 40. vers. *In quo tamen*, & in formula abiurationis de leui, de qua Eymeric in quarto modo terminandi processum, non adest illa generalis anathematizatio omnis alterius hæresis, quam postea inseruit in formulâ abiurationis de vehementi in quinto modo terminandi processum, & in abiuratione de violenta suspicione (quam *suprà* vidimus non differre ab abiuratione de vehementi) in sexto modo terminandi processum ibi. & consequitur, abiuro, &c. omnem hæresim, &c. 37.

Verum hodie silere debet hæc controuersia, quia præterquam, quod verius est in abiuratione de leui debere etiam inseri abiurationem generaliter omnis hæresis, vt probat Peña *vbi supra*, vers. *& dum hæc scribo.* 38.

Ita etiam seruari indistinctè in Inquisitione Vniuersali Almæ Vrbis attestatur Peña *vbi suprà*, & Farin. *dicto num.* 15. Et in Inquisitione Suprema Regnorum Hispaniæ, Roder Acunha, *de confess. sollicit. quæst.* 24. *num.* 22. P. Diana *dicto tract.* 8. *resol.* 68. & stylus hic vtriusque Inquisitionis constat ex formulis abiurationum de leui vtriusque Tribunalis, de quibus P. Massin. in formula huius abiurationis & Paul. Garzias *fol.* 39. *à tergo*, ibi, *abiuro detesto y anathematizo toda especia de heregia.*

Tertiò, continere debet promissiones iuratas, de non committendo amplius errores, & delicta ob quæ abiurare cogitur, Eymericus in quinto modo terminandi processum in forma abiurationis, ibi, *item iuro, & promitto, quod talia propter quæ me habetis suspectum, &c. numquam faciam*, De adimplendis ac sustinendis pœnis, & pœnitentiis salutaribus, sibi iniunctis, sub pœna subiacendi omni sacrorum Canonum dispositioni, Eymericus *vbi suprà*, ibi, *quod si aliquid de prædictis fecero*, P. Massin. in formula abiurationis de vehementi, ibi, *Giuro anche di adempire, &c.* fol. mihi 211. secundæ Impressionis. Paulus Garzias, vbi suprà, *Y iuro, y prometo que recibere humilmente, y con paciencia la penitencia, que me fuere impuesta.* Et promissionem denunciandi omnes hæreticos vel de hæresi suspectos, Peña *comm* 47. *num.* 176. vers. *imo si vmquam scivero*, Sousa *dicto cap.* 40. *n.* 10. Massio *in formula dicta abiurationis de qua suprà*, & Paulus Garzias ibidem, *Y las heregias que dellos supiere las reuelare, y notificare à qualquier Inquisidor de la heretica prauedad, y prelado de la Santa Madre Yglesia donde quien que me allare.* 39.

§. IX.

Quinam teneantur abiurare.

AB abiuratione nullum priuilegium excusat, omnes enim siue Imperatores, siue Reges, & alij quacumque dignitate Illustres, qui in hæresim quomodocumque incurrerint abiurare tenentur, 40.

nisi de hæresi fortasse nec confessi, nec conuicti aliter indicia purgauerint, Peña *dicto comm.* 40. vers. *His ita positis.*

Ob quæ crimina autem, quis ad abiurationem cogendus sit, vidimus abundè in 1. p. in qua de omnibus delictis ad S. Officium spectantibus pertractauimus, & ibi etiam ex professo vidimus, quodnam abiurationis genus in singula quaque delicti specie esset indicendum.

Solummodo hoc loco videndum est, an minoribus possit abiurationis pœna indici.

41. Et quidem quoad maiores annis 14. & 12. & sic quoad masculos, & fœminas, quæ pubertatis annos excesserunt, clarissima est definitio Concilij Tolosani anno 1229. celebrati contra hæreticos, cap. 11. cuius verba refert, Peña *dicto comm.* 40. vers. *sed hæc difficultas ibi, vniuersi, &c. masculi à 14 anno, & supra fœmina à 12. abiurent omnem hæresim,* idem statuit Concilium Biuerrense *cap.* 31. ibi, *Præterea vniuersos, &c. masculos à quatuordecim annis, fœminas verò à duodecim annis, & supra faciatis abiurare*, in hac conclusione auctoritates prædictorum Conciliorum nulli ex DD. relinquunt dubitandi locum, ita enim docuit, Peña *vbi suprà*, Simanch. *de Cath. Instit. titul. primo, de abiuratione, num.* 23. & 24. Lælius Zechius *in summ.* 1. *part. tit de fide, rubr. de hæresi, cap.* 11. *num.* 18. Farinac. *quæst.* 194. *num.* 31. Ludouic. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis lib.* 3. *q.* 4. *rubr. de expeditione processus in causis fidei, num.* 15. *& sequent.* Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 4.

42. Quoad impuberes proximos infantiæ, non est quod aliquid agamus, quoniam ætas illa non videtur apta ad hoc delicti genus, Et Senatus noster Mediolani teste Claro *in praxi §. fin. quæst.* 60. *in princ.* iussit absolui, quendam minorem in contumaciam damnatum ex eo, quod compertum fuit eum tempore condemnationis fuisse octo annorum.

43. Solummodò dubitari potest, quid sit dicendum de impuberibus proximis pubertati scilicet de masculo annorum decem cum dimidio, & fœmina annorum nouem cum dimidio.

In hac re ego puto distinguendum esse hoc modo, vel tales impuberes sunt doli capaces in materia nostra hæresis, vel in hac materia non sunt doli capaces, nam ex eo, quod ratione ætatis præsumantur doli capaces à iure iuxta notata per DD. *in cap.* 1. & 2. *de de ictis puerorum*, non ob id possunt præsumi doli capaces in hoc crimine, bene Peña *in* 1. *part. director. comm.* 13. vers. *in hoc verò hæresis crimine,* vbi ait, quod cum hæresis crimen spirituale sit, intellectúque concipiatur, & perficiatur, non ita de facili credendum est cadere posse in his, qui intellectu adhuc imbecilles sunt, sicut in ea ætate cadere possunt furta, homicidia, & similia delicta, quæ crassiora sunt.

Cum igitur sumus in impubere ad effectum de quo agitur doli capace, sine dubio arbitror etiam in esse posse locum abiurationi, ita intelligenda, meo iudicio videtur instructio Vallisoletana anni 1488. cap. 12. relata à Peña *dicto comm.* 40. vers. *Instructio tamen,* & Peña ipse eo loco, vbi ait, quod constito de errore intellectus istius impuberis, & quod haberet notitiam contrariæ veritatis (quod est esse doli capacem in hac materia) vtique est locus abiurationi, Farin. *num.* 31. qui idem dicit, ac Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 4. vbi ait, quod masculi ante 14. annum, & fœminæ ante 12. etiam si sint doli capaces rarò abiurant.

Si verò in materia, de qua agimus dicti impuberes non sint doli capaces, vtique ad abiurationem minimè cogendi erunt.

Sed dubitat adhuc Peña *vbi suprà,* vers. *Sed vbi admiserimus,* num dato quod impuberibus possit abiuratio iniungi, debeat eis abiuratio de leui, vehementi, vel formali. 44

Et quidem vbi agitur de hæresi formali, ait Peña, *vbi suprà,* quod vix impuberes possunt excusari ab abiuratione de formali, nisi iudicium inconstans, & ignorantia probabilis credendorum, ac aliæ circumstantiæ culpam eorum minuant, idem dixit Sousa *dicto cap.* 40. *num.* 15. & Farin. *dict. quæst.* 194. *num.* 31. *in fi.*

Ego in arbitranda qualitate abiurationis indicenda his impuberibus, minoribus, & fœminis infrascripta ab Inquisitoribus animaduertenda existimo. 45.

Primò enim considerari debet qualitas personæ suspectæ, an iudicij sit perspicacis, an credendorum habeat notitiam, & qualem, ex quibus parentibus orta, Catholicisne an hæreticis, in qua Ciuitate nata, suspecta videlicet an fideli, & similia, an inter Rusticos educata, an inter nobiles, hæc enim omnia plurimum suffragantur ad arbitrandum, an in hisce personis sufficiens adsit rationis iudicium ad indicendam ei maiorem, & etiam formalem abiurationem, Peña dicto vers. *Sed si admiserimus,* Cantera *cap.* 2. *de prob. per testes, rubr. de indic. & tort. num.* 17. vers. *vsum tamen vidi practicari.*

Secundò considerari debet qualitas articuli, in quo impubes minor, vel fœmina grauatur, an scilicet sit ex articulis, quos vnusquisque explicitè scire tenetur, an ex his quos quis non tenetur sic explicitè credere quales sunt multæ fidei subtilitates, Peña *in* 1. *p. directorij, comm.* 22. *reg.* 1. & 4. Farin. *de hæresi, quæst.* 170. *n.* 33. & *seq.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 14. & 15. cum aliis per me allegatis *in* 2. *p. tit.* 1. *in §. de ignorantia*, maior enim dolus præsumeretur in hisce impuberibus, minoribus, & fœminis, si negarent Christum Crucifixum, vel natum, ex M. V. quam si faterentur se credidisse dæmonem posse cogere voluntatem hominis.

Vnde in S. Officio nostro Cremonæ memini, iam supra 10. annos, quandam sortilegam, sacriore Congregationis parte votante fuisse coactam ad abiurandum de vehementi, quamuis falsa fuisset se credidisse (grauabatur enim de sortilegio qualificato ad amorem) dæmonem posse hominis voluntatem cogere ad quod multa allegaui *in* 2. *part. tit. de sortil. & ibid. in addit.*

Tertiò, considerari debet à quibus personæ istæ fuerint seductæ, an scilicet à parentibus, Parochis & aliis superioribus quibus vnusquisque credere tenetur, an ab aliis, Pegn. *vbi sup. d. com.* 22. *reg.* 7. Sousa qui alios allegat *dicto capite* 12. *num.* 11.

Quartò, considerari debet an statim, ac de veritate Catholica monentur, statim etiam resipuerint, ex hoc enim multò minus contra ipsos præsumere debet Inquisitor, an diu, & per multum temporis spatium in hæresi permanserint.

Ex his poterit prudens Inquisitor arbitrari, an huiusmodi personarum gratia abiurare debeant de formali, vehementi, vel de leui.

§. X.

An ante abiurationem hæreticus, sit absoluendus ab excommunicatione.

SCaccia *de sententiis, & de re iudicata, gloss.* 12. *q.* 7. *n.* 178. ponit formulam cuiusdam sententiæ

Sc

& abiurationis, lata in Inquisitione Insulæ Melitensis, in qua primò ponitur sententia, mox sequitur absolutio ab excommunicatione, & deinde abiuratio; atque stylum illum non posse improbari.

46. Ego verò consuetudinem illam seu stylum, nec laudo, nec damno; certè stylus absoluendi post abiurationem est conformior cum dispositione iuris, secundum quam absolutio debet dari pœnitenti bene disposito, & dicitur hæreticus bene dispositus post abiurationem, ita Eymericus *in sexto modo terminandi, processum, n.177.* & sic seruari in omnibus Inquisitionibus Italiæ constat ex P. Massin. *in forma sententiæ contra hæreticum pœnitentem,* ibi, *doppo laqual abiuratione saremo contenti assoluerti dalle censure &c.* fol. mihi 208. primæ impres. & in omnibus Inquisitionibus Hispaniæ, vt ex forma eiusdem sententiæ, de qua Paulus Garzias *fol. mihi* 33. à tergo, ibi, *Y fecha la dicha abiuracion, mandamos absoluer, y absoluemos al dichò Fulano, de qualquier sentencia de excomunion.*

§. XI.

De pœna recusantis abiurare

DVo in hac re casus pro faciliori distinctione istius materiæ considerandi sunt.

47. Primus casus est cum sumus in Reo de hæresi confesso, vel conuicto, qui abiurationem de formali sibi iniunctam facere recusat, & in hoc casu certum est talem reum, vti impœnitentem brachio sæculari esse relaxandum, Simanc. *d. Cath. inst. tit. 1. n. 25.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisitionis, l. 3. q. 4. de expedis processus, num. 23. & seq.* Farin. *q. 194 n. 34.*

Secundus casus est cum recusans abiurare est tantummodò de hæresi suspectus de vehementi, vel de leui, & tunc non est statim relaxandus, sed prius excommunicandus, quod si in dicta excommunicatione ex causa fidei lata per annum insorduerit, tunc erit vti hæreticus impœnitens condemnandus, & sæculari brachio relaxandus, bene Eymericus *in directorio, p. 2. q. 55. n. 15.* vers. *Sed quid agetur,* vbi Pegna *sub littera* H, ait Eymerici doctrinam esse omnibus numeris absolutam, Farin. *vbi sup. n. 35.* Sousa *lib. 2. cap. 40. n. 16.*

TITVLVS XIII.

De pœnis, & salutaribus pœnitentiis.

SVMMARIVM.

Mors naturalis dicitur vltimum supplicium cuius tres sunt gradus.

2 *In primo gradu, quæ genera collocentur, n. 3. vbi de secundo gradu, & n. 4. vbi de 3. gradu.*

5 *Crimen hæresis est omnium delictorum maximum.*

6 *Punitur pœna mortis naturalis, & ex consuetudine pœna ignis.*

7 *Ratio huiusce consuetudinis.*

8 *Pœna mortis puniuntur hæretici negatiui, impœnitentes, & relapsi.*

9 *Decisio Senatus Olyssipon. vnà cum Sousæ doctrina impugnatur, num. 10. & seq.*

11 *Index laicus in crimine hæresis omnino incapax.*

12 *Decisio Inquisitionis Cremonæ in relapso.*

13 *Decisio Supremæ Inquisit. Hispaniæ in eadem materia.*

14 *Dogmatista an relaxandi.*

15 *Decisio Inquisitionis Vallisoletanæ de hæresiarcha relaxato.*

16 *Hæretico qui in tabulato conuertitur an parcendum.*

17 *Casus relatus ab Eymerico de Sacerdote sic conuerso.*

18 *Diminuti an ad mortem damnentur.*

19 *Celebrantes Missas, & administrantes Sacramentum pœnitentiæ cùm non sunt Sacerdotes puniuntur morte naturali.*

20 *Negantes Trinitatem, &c. morte mulctantur. Idem de sortilegis maleficio hostili morte sequuta, n. 21. Idem de falso vbi mors Rei sequuta fuerit, num. 22. Idem de incidentibus in Bullam,* Si de protegendis, *num. 23.*

24 *Abutentes Hostia consecrata in sortilegis puniuntur morte.*

25 *Cum tractatur de aliquo relaxato brachio sæculari debet consuli Vniuersalis Romana Inquisitio, num. 26. vbi quod ita, etiam obseruatur in Inquisit. Hispaniæ.*

27 *Pœna carceris est vsitatissima in Sancto Officio.*

28 *Ad carcerem perpetuum damnantur hæretici pœnitentes, & num. 29. vbi quando mitigatur hæc pœna.*

30 *Ad carcerem temporarium aliquando damnantur Confessarij sollicitantes.*

31 *Decisio Inquisitionis Pinciæ in Materia Confessarij sollicitantis.*

32 *Nobiles hæreticaliter blasphemantes damnantur ad carcerem.*

33 *Triremium pœna frequentissima est.*

34 *Decisio apud Locatum de hæretico pœnitente damnato ad triremes.*

35 *Polygami damnantur ad triremes, Item Sacerdotes matrimonium contrahentes, n. 3. confess. sollicit. num. 37.*

38 *Decisio Inquisit Pinciæ, in Confessario sollicitante.*

39 *Decisiones aliæ Inquisit. Hispaniæ in Confessario sollicitante.*

40 *Decisio Inquisit. Siculæ in materia Confessarij sollicitantis.*

41 *Ad triremes damnantur blasphemi hæreticales atroces.*

42 *Decisiones Inquisitionis Cremonæ in materia Blasph.*

43 *Conspurcantes Imagines Sanctorum ad triremes mittuntur.*

44 *Decisio Inquisit. Cremonæ in conculcante officium B. M. V.*

45 *Sortilegi aliquando ad triremes condemnantur, vbi decisio Inquisit. Siculæ, & commendatio Illustrissimorum Inquisitorum illius Regni, & maximè Illustriss. & Reuerendiss. Don Consalui Braui Graxera cui auctor se plurimum debere profitetur.*

46 *Decisio Inquisit. Siculæ de Subdiacono qui confessiones audiuit.*

47 *Decisio Inquisit. Pinciæ in materia laici, qui Missas celebrauit.*

48 *Rei Bullæ, Si de protegendis, aliquando pœna triremium puniuntur.*

49 *Decisio Supremi Tribunalis de vrbe, in vulnerante ad mortem custodem carceris.*

50 *Falsi testes damnantur ad triremes.*

51 *Decisio Inquisitionis Cremonæ in materia falsi denunciatoris.*

litio, l. 1. ad l. Iul. Maiest. Deuter. 22. vers. 16. Psalm. 59. vers. 13.

5. Quia autem hæresis crimen maximum est omnium delictorum, Præses Abauo *in Theoric. crim. §. hæresis, num.* 2. nihil enim (ait Imperator) *in l.* 5. *Cod. de summa Trinitate, & fide Catholica*, grauius, & detestabilius est, quam aduersus Creatorem suum, Deum omnipotentem insurgere,

6. & eius diuinitatem abnegare, ideo non mirum si leges Sacrosanctæ delictum hoc pœna quidem mortis puniant, sed, & inter eas grauissima concremationis, cap. *cum secundum, de hæret. in* 6. *& l. Arriani, Cod. de hæret. & Manichæis*, & vtrobique D D. qui aiunt de iure hæreticos pœna mortis puniri, & quod notoria consuetudo declarauit dictam pœnam mortis vt sit crematio, Clar. §. *hæresis*, vers. *Sed quæro*, Gotofred. Abauo *loco alleg. num.* 17. Cantera *in quæst. crimin. de hæresi, cap.* 1. *num.* 49. vers. *Ecce textus*, Farin. *de hæresi, quæst.* 189. *num.* 3. *&* 4. Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 1. & Ferd. de Castro Palao, *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 6. *punct.* 2. *num.* 2. qui alios allegant.

7. Consuetudo hæc, vt non alia pœna hæretici puniantur quam ignis originem duxit ex veteri testamento quarto Regum 23. vbi Ozias iussit ossa hæreticorum Sacerdotum comburi, Præses Abauo *vbi suprà, num.* 18. & ex nouo testamento verbis scilicet Christi Domini Ioan. 15. *si quis in me non manserit eiicietur foras sicut palmes, arescet, & tolletur in ignem*, Cantera, *dicto num.* 56. vers. *& ista consuetudo habuit originem* Sed, & maximè rationabilis est memorata consuetudo, tum quia combustio primum locum tenet inter pœnas mortis, ideo æquum est vt grauissimo omnium delictorum imponatur, Præses Abauo, *num.* 21. vbi quod si pœna aliqua occurreret combustione atrocior, vtique ea esset hæreticis imponenda, tum quia hoc modo penitius deletur de memoria hominum hæret. & eius delictum Præs. Abauo *in quæst. reatuum, quæst.* 7. *num.* 234.

8. Hac igitur pœna mortis puniuntur hæretici impœnitentes relapsi, & negatiui, vt vidimus *in* 2. *p. tit. de hæret. pœnit. impœnit. & relapsis*, cum hoc quod pœnitentes relapsi, prius strangulantur, & postea mortui comburuntur, & impœnitentes, & negatiui viui comburuntur, vt ibi notaui, & obseruat Cantera *d. cap.* 1. *num.* 59. vers. *& ista pœna ignis*. P. Massin. *in praxi, p.* 1. *assert.* 95. Sousa *lib.* 2. *cap.* 6. *num* 10.

9. Animaduertenda est tamen Doctr. Sousæ, *vbi supr. num.* 11. qui ait, quod hæretici negatiui si postquam traditi sunt Iudici sæculari, coram ipso non confitentur fidem Catholicam sunt viui comburendi, & quod ita iudicatum fuit ab omnibus

10. Prat. Senatus supplicationis in Ciuitate Olyssiponensi 9. Sept. 1629 cum in actu fidei tunc celebrato tres de gente Hæbræorum vti negatiui traditi fuissent curiæ sæculari, quia ait Sousa coram Iudice sæculari interrogandi de fide noluerunt respondere fuerunt traditi ministris, vt viui comburerentur, prout viui fuerunt combusti.

11. Verùm ab hac doctrina valdè cauendum, nam in crimine hæresis, Iudex laicus est omnino incapax, siue agatur de cognitione directa, siue indirecta cap. *vt Inquisitionis*, ibi, *quoquo modo, de hæret. in* 6. & pluries *in secunda parte* probaui, partes enim Iudicis laici in hoc crimine sunt tantummodo in exequenda sententia Iudicis Ecclesiastici, & quidem statim, d. c. *vt Inquisit.* §. *Prohib.* Ferd. de Castro Palao, *dict. disp.* 8. *punct.* 14. *num.* 6. Cantera *loco cit. num.* 59. *circa medium*, vbi quod pura & nuda executio pertinet ad Iudicem laicum, & quod ita obseruatur in Regnis Hispaniæ qui alios allegant, igitur non poterit Iudex laicus post traditionem sibi factam reum de fide interrogare, vt respondens coram ipso mortuus comburatur, cùm ex Inquisitorum sententia vti impœnitens declaratus viuus deberet comburi, in hoc tamen me remitto determ. S. C. de Vrbe.

De relapso Cremonæ tradito brachio sæculari mentionem feci *in addit. ad* 2. *p.* & de alio, qui 12. cùm esset ex genere Maurorum fuit reconciliatus, & post reconciliationem iterum ad alios eiusdem 13. generis transiuit fuit relaxatus, meminit Cantera *d. cap.* 1. *de hæret. num.* 58. vers *Ita fuit practicatum per consilium Supremum Inquisit.*

De dogmatistis, & hæresiarchis, an si conuertantur possint pro prima vice damnari ad pœnam 14. mortis dixi 2. *p. tit.* 1. *& ibi in addit.* Illud notandum, quod propter insignes hæresiarchas Lutheranos, qui anno 1558. insurrexerunt in Hispania Papa concessit Breue Inquisitori Vallesoletano, vt dogmatistæ Lutheranæ sectæ relaxentur, vt ait Cantera *de heret. cap.* 1. *num.* 70. & sic fuit relaxatus quidam de Cazala insignis dogmatista, Castro Palao *tract.* 4. *disp.* 6. *punct.* 2. *num.* 17. qui omnino videatur vna cum P. Diana, *resolut.* 23. *tract.* 7. *p.* 4. & Sousa *in Aphorism. lib.* 1. *cap.* 6. *& lib.* 4. *cap.* 10.

His hæreticis pœnitentibus, qui in ipso tabulato, vel post sententiam conuertuntur rarò pœna 16. mortis est condonanda. Pegn. omnino videndus *comm.* 175. vers. *plurimum*, *p.* 3. & instructio Toletana alleg. à Diana *ref.* 14. *tract.* 7 Castro Palao *disp.* 6. *punct.* 2. *num.* 18. & ante oculos Inquisitores habere debent casum relatum ab Eymerico *in decimo modo terminandi processum* eo Sa- 17. cerdote vt impœnitente damnato, qui cum inciperet comburi, clamauit, quod educ erut, & fuit eductus, & abiurauit sed post 14. annos fuit vt impœnitens relapsus condemnatur, ad hoc animaduertentes Illustr. Inquisitores Regni in solemni actu fidei, de quo infrà *num.* 45. P. Carolum Taualoram professum Augustinianum laicum, quod se pertinaciter Messiam diceret variásque hæreses disseminaret, brachio sæculari relaxarunt, nec eum deinde immunem debere esse à pœna mortis arbitrati sunt, quod dum ad mortem duceretur errorem suum fassus fuerit, veniámque ab omnibus petierit, strangulatus enim mote relapsorum pœnitentium fuit combustus.

Diminuti an ad mortem damnandi sint vt Impœnitentes, Cantera *vbi suprà num.* 57. ait per 18. Supremum Consilium Hispaniæ fuisse mandatum, *quod ex diminutionibus nemo capiatur ipso inconsulto* & ibi Cantera dicit, quod non sunt hi relaxandi nisi diminutio sit maxima multum notabilis, & ex malitia facta, videndus Castro Palao, *d. punct.* 2. *num.* 5. Sousa, *lib.* 2. *cap.* 48. *num.* 51. Royas *de heret p.* 2. *num,* 242. Param. *de orig. S. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 193. *& seq.* Sess. *decis.* 453. *num.* 7. *part.* 4.

Pariter ad mortem damnantur non presbyteri Missas celebrantes, & confessiones Sacras audientes, vt dixi *in peculiari titul. in* 2. *part.* de qui- 19. bus videndi sunt Sousa, *lib.* 1. *cap.* 32. *&* 33. & P. Diana qui alios allegat, *ref.* 11. *&* 12. *tract.* 7. *p.* 4. quidquid aliter in Hispania obseruetur.

Item

Item qui Trinitatem, Diuinitatem Chriſti Domini,
20. Conceptionem ipſius de Spirit. Sanct. Chriſti mortem, vt nos redimeret, & B M V. virginitatem negarent, etiam pro primo lapſu ſæculari brachio relaxantur ex Conſtitutione Clem. VIII. de qua *in 2.p. tit.2.* Souſa *lib.1.c.44.n.6.* Diana *reſol 14.tract.7.*

Sortilegi vbi maleficio hoſtili alicui fuerint cauſa
21. mortis ex Conſtit. Gregor. XV. 20. Mar. 1623. traduntur brachio ſæculari vt dixi *in tit de ſortil.* Diana *reſol.10.tr.7.* P. Maſſin. *in praxi, p.7 fol.178.* verſ. *Di piu aduertano.*

Teſtis falſus, vbi ex eius teſtimonio aliquis fuerit
22. damnatus vtique eſt relaxandus, vt dixi *in 2.p. in tit. de varijs delict.* & ita fuiſſe practicatum in Inquiſit. Logroonenſi, atteſtatur Caſtr. Pal. *diſp.8.punct.15.§.6. n.6.* videndus Souſa *lib.2.c.8.* & P. Diana *reſ.16. tr.7.* cum alijs ibi allegatis.

Hi quoque qui in Conſt. felicis record. Pij V. *Si de*
23. *protegendis*, incidunt in pœnam mortis damnantur cum declarationibus tamen de quibus *in 2.p.* in peculiari, tit. huius materiæ.

Provt & Mag ſtratus, ſeu Domini Eccleſiaſtici vel
24. temporales, hæreſim vel ſchiſma excitantes, vt notaui *in tit. de Apoſtaſia & ſchiſmate*, Diana *d. reſol.24.*

Sortilegi in ſortilegijs Hoſtia conſecrata abutentes ab Inquiſitoribus relaxandi ſunt brachio ſæculari iuxta decretum S.C. poſt Locatum *in rubr. contra abutentes Sacramentis.*

Alios caſus vide in ſecunda parte huius operis, il-
25. lud tamen hoc loco aduertendum quod cum agitur de aliquo relaxando brachio ſæculari, id debet fieri conſulta ſemper S.C. Pegn. *3.p.com.56.* Molina *de*
26. *de Iuſt. & Iure tr.5.diſp.28.n.14.* Diana *reſol 12.tr.8.* vbi quod ita obſeruatur in Hiſpana Inquiſitione, provt, & obſeruari in Inquiſit. Italiæ conſtat ex formulis ſententiarum horum relaxandorum apud P. Maſſin. *p.8 fol.257.* ibi, *Et hauendo noi,* &c. *alla Sacra Congregatione* 2. impreſſionis.

§. II.

De pœna Carceris.

POena carceris, in hoc Sacro-Sancto Tribunali
27. vſitatiſſima eſt, provt etiam in alijs Eccleſiaſticis, Clar *§.fin.q.70.* verſ. *Sana autem,* & nos *in 1. p. tit.1. & 2.* vbi late, & erudite Bobad. videndus *in ſua politica, lib.3.c.15.n.6. & ſeq.*

Quoniam autem duplex eſſe poteſt carcer, ſcilicet vel perpetuus, vel ad tempus.

Ad perpetuum carcerem hodie damnantur hære-
28. tici pœnitentes non relapſi, Farin. *de hæreſ. q. 193. n.101. & ſeq.* Souſa *in Aphor. lib.3.c.8.n.1.* Cantera *de hæret.c.1.n.56.* verſ. *Et tunc aut reuertitur,* Caſtro Palao *diſp.6.punct.1.n.1. & ſeq.* P. Diana *reſol. 24.tr.7.* & ſic hanc pœnam perpetui carceris fuiſſe Cremonæ obſeruatam, in quodam hæretico pœnitente obſeruauit Boſſ. *de hæret.n.18.* & ego poſſum atteſtari plurimas deciſiones S.C. in noſtra Inquiſitione Cremonæ in quibus plures hæretici pœnitentes hac pœna fuerunt damnati.

Qui omnes ingenuè fatentur pœnam hanc miti-
29. gari, cum hæreticus in primis audientijs ingenuè & corde contrito fatetur errorem ſuum. Verba inquiſitionis San-Vincente refert Diana, ibi, *ſi el Reo confeſſo antes la publication, ſe le da dos años de carcel.*

Ad carcerem ad tempus, ſolent damnari Confeſ-
30. ſarij ſollicitantes, quorum delictum non ſit ita plenè probatum, & ad magnum tempus aliquando, quando delictum eſt probatum, vnde apud Freitas *ad Rodericum de confeſſ. ſollicit quæſt.24.n.50.* ait Prouinciæ quendam Confeſſarium, qui pluries ſollicita- 31.
uerat, & per multos annos fuiſſe damnatum ad carcerem per decennium in conuentu ſui ordinis deſignando à ſuperiore ſuæ prouinciæ.

Idem eſt de nobilibus, qui hæreticaliter blaſphe- 32.
marunt, vtplurimum enim ad aliquod tempus ad carceres formales damnati ſolent, & ita paſſim obſeruatur in noſtra Inquiſitione Cremonæ, alia vide *in 2.part.* cum de ſingulorum delictorum pœnis egimus.

§. III.

De pœna Triremium.

FRequentiſſima eſt etiam in hoc foro Triremium 33.
pœna, vt vidimus ſæpè *in 2.p. huius operis*, hac enim pœna puniri aliquando hæreticos pœnitentes
loco carceris perpetui teſtis eſt Royas *in 2.p de hæ-* 34.
ret.n.103. ſic quidam hæreticus pœnitens fuit damnatus ad triremes quinquennales, apud Locatum *caſu 3 in Placentinis*, & Cantera *loco cit. num.56 in fin.* atteſtatur in Hiſpania adeſſe quoddam breue, ſeu indultum Summi Pontificis, quo datur facultas iudicibus fidei, vt poſſint hæreticos ad remos damnare.

Polygami regulariter ad triremes quinquennales, 35.
vel ſeptennales damnantur, & in Inquiſit. Italiæ, vt notaui *tit. de Polygamis*, Bariola *in Aphor. littera V,* verbo *vxor, §.1.* & in Inquiſitionibus Hiſpaniæ, Souſa *in Aphor. lib.1.c.31.n.10.* Salcedo *in addit. ad Diaz, c.8. ſub littera B,* Caſtro Palao *diſp.8. punct. 16. § 8, n.1.* & Didac. Cantera *cap.1. de hæret. n.55.* verſ. *& de illis, qui contrahunt.*

Eadem pœna triremium damnandi ſunt qui Ma- 36.
trimonium contrahunt, cum ſint in ſacris ordinibus conſtituti, Diana *reſol.5.tract.7.* vbi quod ipſe eos damnaret ad remos quinquennales, ego ipſe 2. *part. tit. de varijs delictis* &c.

Confeſſarij ſollicitantes regulariter ad triremes 37.
damnantur, vt dixi *in tit de hoc delicto, §. de pœnis huius criminis*, ſic Freitas in nouiſſima editione *ad Roder. de confeſſ. ſollicit. q.24. n.115.* teſtatur quendam
Confeſſarium Pintiæ fuiſſe damnatum ad triremes, 38.
Caſtro Palao *diſp.9.punct.11.n.1.* ait ſe vidiſſe multos
Confeſſarios damnatos ad triremes ob hoc delictum 39.
Diana *reſol.7.tract.7.* ait ipſo in Congregatione Si-
ciliæ votante quendam Religioſum fuiſſe ob hoc 40.
damnatum ad triremes ſeptennales, videatur Souſa *in Aphor c.34.n.67.* Cantera *d.c.1.n.65.*

Blaſphemi hæreticales ex conſuetudine, ſi blaſphe- 41.
miæ ſint atroces, & perſonæ non ſint nobiles damnantur ad triremes vt dixi *in tit. de Blaſphemis*, ita in Regno Siciliæ obſeruari atteſtatur Diana *reſol.8.tr.7* & ſic in noſtra Inquiſit. Cremonæ plures blaſphemi fuerunt ad triremes damnati alij triennales, alij quin- 42.
quennales, alij etiam decennales, me in Congregationib. S. Officij vti Conſultore votante & ſic anno 1634. quidam Neapol. dictus l'Alfiettino ob atrociſſimas blaſphemias, & ſupra omnem cogitatum horrendas fuit damnatus ad remum decennalem, & plus arbitrio Eminentiſſ. & Reuerendiſſ. D. Card. Epiſcopi, & Reuerendiſſ. P. Inquiſitoris.

Eadem pœna puniuntur conſpurcantes Imagines 43.
Sanctorum, vel eas, & Crucem conculcantes, vt dixi *in d. tit. de Blaſph.* Geouenſ. *in praxi, c.18.n.12.* & ita
ſemel practicatum fuit Cremonæ in quodam, qui, & 44.
blaſphemauerat, & Offic. B.M. ſemper Virginis pedibus conculcauerat, quique ob id fuit ad remum decennalem damnatus, me Conſultore exiſtente.

Sortilegos aliquando puniunt Inquiſitores pœna 45.
triremium

triremiũ, vt puta si sortilegia hæreticalia sint, & promixi læsiua, Zanard, *p. 3. sue sum. c. 64. fol. 369. vers. Ideo animaduerte*, Cantera, *de sortilegiis, c. 6 n. 6. in fi.* vbi quod Inquisitores possunt hosce ad remos damnare, & ita pluries in actibus fidei publicis fuit obseruatum Cremonæ.

Sic in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ, die 9. Septemb. 1640. per Illustrissim. & Reue. DD. Don. Ioan. de Torefilla, Dō Didac. de Trasmiera, & D. Cōsaluum Brauum, Dominos meos, presbyter, Martinus Fide Diœcesis Siracusanæ quod aureã monetam, vulgo *vn Scudo di 12. tari* baptizauerit more infantium, iuxta ritum S. M. Ecclesiæ, post abiurationē de vehementi damnatus fuit ad triremes, prout, & in eodem actu mihi transmisso ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Dō Consaluo Brauo Graxera, Dō. meo viro Religiosissimo, Nobilissimo, cui ego ob eius in me humanitatem plurimum me debere semper profitebor, damnatus fuit Vincentius Sineri Panormit. ad easdem triremes per septennium ob abusum Sacramentorum Baptismi Pœnitentiæ, & Ordinis.

46. Non existentes in ordine Presbyteratus, si Missam celebrent, vel confessiones audiant, ex decreto Clement. VIII. de quo *suprà* traduntur brachio sæculari, verum in Hispana Inquisitione damnari solent ad triremes, Sousa *in Aphorism. lib. 1. cap. 32. n. 12.* Diana *resol. 1. & 12. tract. 7.* vbi quod de anno 1633. in Regno Siciliæ quidam Subdiaconus, qui pluries confessiones exceperat per septennium fuit damnatus ad triremes, & Freitas *ad Roder. q. 13. n. 10.* attestatur se vidisse Pinciæ, quendam laicum, qui fuit damnatus ad triremes post fustigationem, quia Missas celebrauerat, idem in nostris Inquisitionib. obseruatur, cum vel delictum non est ita plene probatum, vel adsunt aliquæ causæ de iure delictum minuentes, vt cum Rei post nouissimam Bullam Sanctiss. D. N. Vrbani Papæ VIII. essent infrà vigesimum annum, videatur Castro Palao *tract. 4. disp. 8. punct. 16. §. 9.* & alij à me allegati *in 2. p. in proprio tit.*

48. Rei Constitut. Sanctiss. D. Nostri Pij V. *Si de protegendis*, cum testes, vel denunciatores citra mortem percutiunt, aliquando sola pœna triremium fuerunt damnati, cum percussio est leuis, & facta baculo, vt vidimus *in tit de hac peculiari Bulla in 1. p.* id tamen est ex benignitate Emin. Congregat. de Vrbe, vt ibi dixi, & aduerte, quod cum percussio est grauis licet

49. mors non sequatur, solent hi Rei à Sact. Congregat. damnari ad mortem, vt accidit in eo qui cum carceratus esset in S. Officio vulnerauit ad mortem custodem carcerum, nam anno 1614 fuit damnatus ad mortem, & furca suspensus, vt apud Farin. *de heresi, q. 188. num. 73.*

50. Falsorum testium pœnæ regulariter est triremium, vt diximus *in 2. p. tit de diuers. criminibus, §. ....* Et ita

51. hoc anno 1638. in nostra Congregat. quidẽ falsus denunciator fuit damnatus ad triremes, & in Inquisit. Sicula, quidam Religiosus falsus testis fuit damnatus ad remum decennalem, apud Dianam *resol. 16. tract. 7.* videatur Bariola *in Aphor.* verbo *testes* §. 8. Sousa *l. 2. c. 8.* Castro Palao *disp. 8. punct. 16. §. 6. n. 9.*

52. Eadem pœna triremiũ punitur, qui falsò se Ministrum S Officij fingit, vt aliquem concutiat, Simanc. *de Cath. Instit. tit. 46 num. 92. & seq.* Castro Palao *d. punct. 15. §. 7. n. 4.* & Farin. *consf. 73. n. 4.*

Alios casus in quibus pœna triremium imponitur vide *in 2. p. in pœnis singulorum delictorum.*

53. Animaduertendum tamen, quod cum quis ad remos in hoc Tribunali damnatur in sententia exprimi debet, quod seruiat ad remum, ita in Inquisitionibus Hispaniæ obseruatur, Paulus Garz. *en la orden de procesar, en el S. Oficio, fol. 34.* ibi, *si la carceleria se manda tener en las galeras se espressera el tiempo, y que serua al Remo, y sin sueldo*, Et in Inquisitionibus Italiæ, P. Massin. *p. 8. in forma sententiæ contra vehementer suspectum*, ibi, *ti condenniamo à seruir per remigante alla Galera*, fol. mihi 209. secundæ Impressionis.

§ V.

De pœna Fustigationis.

Etiam pœna fustigationis, & verberationis vsu recepta est in S. Officio, & de ea agit Clar. *in praxi, §. fin quæst. 70. vers. Est etiam pœna*, vbi addentes alios allegant. 54.

Hac autem pœna puniuntur mulieres quæ viuo primo viro ad secundum Matrimonium conuolant, Sousa *in Aphor. lib. 1. c. 35. n. 20.* Salced. *ad c. 8. Diaz sub littera B*, cum aliis apud Dianam *resolut. 4. tractat. 7.* 55.

Fustigantur mulierculæ viles sortilegæ, & aliquando etiam sortilegi, etiam pluries cùm non sunt apti remo, prout superioribus annis fuit fustigatus vnus ob sortilegia hæreticalia, qui aliàs si fuisset habilis, erat ad remum transmittendus in nostra Inquisitione Cremonæ, & plures huiusmodi sortilegæ in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ de quo *suprà*, per Illustriss. & Reuerendiss. Inquisitores illius Regni ad pœnam hanc fuerunt damnatæ. 56. 57.

Fustigantur etiam testes falsi, Sousa *lib. 2. c. 8. n. 27.* cum alus apud ipsum, & hoc vltra pœnam triremium. 58.

Sæpè etiam vsitatum video apud auctores præsertim Hispanos, quod Religiosi virgis in suo Monasterio cæduntur ab aliis Religiosis præsente Notario S. Officij, id in Confessariis regularibus sollicitantibus obseruari dixit Castro Palao *disp. 9. punct. 11. num. 2.* ibi, *ab omnibus Religiosis post lectam sententiam flagellatur*, quod in facto seruatum fuisse Pinciæ in Confessario damnato ad carceres decennales de quo *suprà*, attestatur Freitas *ad Roderic. dicta q. 24. num. 50.* 59.

Et generaliter aduertendum, quod cum delinquens deberet damnari ad triremes, sed non potest, vel ratione sexus, vel aliàs (nisi qualitas personæ repugnet) 60. putà quia tractentur de nobili viro, vel muliere, tunc loco triremium datur, seu dari potest fustigatio semel, vel pluries pro qualitate delicti, vnde mulieres qui in S. Officio Siciliæ falsum deposuerant, fuerunt damnatæ ad fustigationem, apud Dianam, *resol. 16. tract. 7.* quod etiam fuisse factum in Inquisit. Galetiæ, ait idem Diana *ibid. ex Inquisit. Sannicente, capite 23. §. 3.*

Aduertendum vlteriùs quod cum mulieres habent virum, vel filias nubiles, tunc meo iudicio arbitrarer abstinendum à pœna fustigationis ne marito fiant exosæ in odium Sacramenti Matrimonij, & ne filiæ nubiles ob id Matrimonio carere cogantur, bene Rol. à Vall. *consil. 63. lib. 3.* Pegn. *de tempore gratia, cap. 21. reg. 8.* Sousa *in Aphor. lib. 4. cap. 13. num. 6.* vbi, quod in imponenda publica abiuratione, vel occulta considerandum est an ille cui abiuratio indicenda est sit Paterfamilias habens filias nubiles, igitur hoc multo magis in imponenda pœna fustigationis attendendum erit. 61.

§. V.

De pœna Relegationis.

62. RElegationis pœnæ vsitata est, tam in Ecclesiasticis, quam in sæcularibus Iudiciis, Clar. *in praxi §. fin. quæst.* 71. vers. *Vidi ego*, vbi addentes DD. antiquos, & modernos allegant, de differentia autem inter relegationem, & deportationem videndus est egregie loquens Vuesemb. *in Paratitlis, ff. l.* 48. *tit.* 22. *num* 3. *&* 4. qui iura, & DD. ad hoc adducit ad quos me remitto.

63. Vnum hoc est, quod in S. Offic. passim hæc pœna vsurpatur, nec solum relegantur Rei in locum subiectum iurisdictioni Inquisitoris relegantis, sed etiam in loco aliis Inquisitoribus subiecto, & hoc quia omnia loca subsunt eidem Sum. Pontifici, & quia cum tractatur de locis subiectis eidem Principi, consuetudo generalis ita obseruat, vt ait Clar. *loc. suprà allegato.*

64. Quia autem hæc regularis pœna inter arbitrarias numerari solet, Farin. *de hæresi, q.* 193. *num.* 80. *& seq.* Sousa *in Aphor. lib.* 3. *c.* 26. *n.* Ideo Inquisitor in impositione istius pœnæ, (sicut etiam aliarum arbitrariarum, quales sunt pœna triremium, fustigatio, exilium deportatio, & similia) Deum, & iustitiam præ oculis habere debet, & arbitrium suum Iuri, & æquitati conformare, Pegn. *comm.* 144 vers. *Iam his* Royas *de hæret p.* 1. *n.* 548. Farin. *loco cit. n.* 84. & his allegatis Sousa *d. c.* 26. *n.* 3.

5. Relegantur igitur in foro nostro mulieres nobiles, quæ bis Matrimonium contraxisse noscuntur, Sousa *in Aphor. lib.* 1. *c.* 35. *n.* 20. ibi *honestiores verò, mulieresque per idem tempus relegantur.*

66. Relegatus etiam fuit in Ciuitate Mediol. à nostra Congregat. Cremonæ, quidam Sacerdos suspectus, quod sortilegè celebrauerit super rebus aptis ad maleficia, idque supra multos annos hac conditione apposita, quod singulis mensibus se præsentaret Reuerendissimo Inquisitori illius Ciuitatis.

Relegantur quoque passim alij permulti secundum prudens arbitrium Reuerendissimorum Inquisitorum, & Ordinariorum.

§. VI.

De pœnis Exilij.

IN multis etiam casibus exilio puniuntur Rei, seu aliàs quomodocumque suspecti de hæresi, in hoc Tribunali.

67. Et imprimis, quidem Confessarij regulares sollicitantes semper puniuntur exilio à loco delicti, Sousa *de Confess. sollicit. tract.* 2 *cap.* 15. *n.* 13. ibi, *& locum vbi delictum commiserunt in perpetuum vel ad tempus non ingrediantur.* Et hæc pœna exilij expressè apponitur inter pœnas, quibus hoc delictum puniti voluit Sanctæ memoriæ Gregorius XV. in sua constitutione contra Confessarios sollicitantes & ita passim obseruatur.

68. Blasphemi etiam si viles sint aliquando post flagella in exiliam mittuntur, Simanch. *de Cath. Instit. tit.* 8. *n.* 10. Salced. *ad Diaz. c.* 110. *sub littera A*, & sic in Regno Siciliæ quidam Blasph. in secunda con-
69. demnatione post abiurationem de leui fuit quatuor annorum exilio mulctatus, vt testatur Sesse *decis. Regni Aragoniæ, tom.* 4. *decis.* 470. *n.* 24.

Sacerdos, qui Missas Defunctorum celebrat pro
70. viuentibus vt moriantur, exilio perpetuo mulctatur, Sousa *in Aphorism. lib.* 1. *cap.* 58. *num.* 12. Menoch. *casu* 388. *num* 15. qui alios alios allegant.

Mulieres sortilegæ post fustigationem solent in 71.
exilium damnati, Faber *in suo Cod. tit. de Malef. & Mathem. defin.* 1. quia publicè interest prouinciam malis hominibus purgari, *l.* 1. *de Officio Præsidis*, & ita multoties fuit Cremonæ obseruatum in nostra Inquisitione.

Mihi magis placeret, quod hæ mulieres in certum locum relegarentur, vt possent diligentius obseruari, ne alias Prouincias inficerent, Cantet. *de hæret. cap.* 1. *num.* 55. Præses Abauo *in sua praxi in § sortilegium, num.* 98. vbi ait quod exilium his mulieribus iniunctum dat eisdem ausam eorum maleficia continuandi.

Quendam Clericum Astrologum, qui prædixit 72.
tempus, & genus mortis Regis Francorum, vt postea euenit, fuisse à tota Hispania exulatum testatur Diana *resol.* 17. *tract.* 7. *part.* 4.

Retinentes libros Hæreticorum, vel aliàs scriptu- 73.
ras continentes sortilegia hæreticalia à Curia Neapolitan. si exteri sint expellentur à Diœcesi in qua deliquerunt, vt testatur Genuens. *in praxi Archiepisc. Neapol. cap.* 84. *num.* 12. *in antiquis*, *& cap.* 68. *in nouis.*

Et generaliter in S. Officio, à loco delicti exi- 74.
liantur omnes, qui cum scandalo deliquerunt, sic qui in concionibus in aliqua Ciuitate propositiodes scandalosas dixisset, exilio ab ea esser mulctannus, & pariter, qui incidisset in Constitutionem Pauli V. & Gregor. XV. in materia Conceptionis B. M. V. & quidem notoriè, & scandalosè, esset etiam àloco in quo deliquit exiliandus, vt sæpe in hac materia factum vidimus.

Quomodo autem puniendus sit, qui exilio mul- 75.
ctatus ad tempus illud frangit, de hoc est text. *l. relegati, ff. de pœnis*, vbi I. C. ait quod duplicatur exilium & sic Sen. noster Mediolan. indistinctè obseruat, quod exilio mulctatus infrà decennium punitur duplicatione temporis, quod restabat ad exilium quando illud fregit, si verò iussus erat ad decennium exulare, punitur exilio perpetuo, & si perpetuo exulare debebat, punitur pœna mortis, ita Clarus
in praxi, §. fin. quæst. 71. vers. *Quæro qua pœna*, & idem 76.
obseruat Senatus in condemnatis ad triremes & aufugientibus ab eis, bene in hac materia fractionis exilij videndus Giurba *consil. crimin.* 47. *num.* 21. *& seq.* vbi more suo plures in hac re casus distinguit, & eruditè discutit, ego vltra ea quæ dixi in titulo de non implentibus pœnitentias, dico quod regulariter dispositio *dictæ l. Relegati* obseruanda videtur etiam in hoc Tribunali, Cantera *de hæret. cap.* 1. *num.* 60. nisi vltra simplicem fractionem exilij concurreret etiam contemptus S. Officij, vel aliquid aliud insinuans huic Tribunali malam credulitatem, nam tunc per modum contemptus, & suspicionis es-
set locus abiurationi, relegationi, etiam condemna- 77.
tioni ad triremes, Cantera *loco citat.* vers. *Et sic Iudex secundùm qualitatem inobedientiæ*, vbi ait, quod ob id in Inquisition. Murciæ, quidam suspensus à S. C. & non obstante suspensione administrans fuit ad remum damnatus, de hac exilij pœna videndus Clarus *loco citat.* & *ibi* addentes, qui & materiam latè pertractant, & Farinacius & alios antiquos DD. allegant.

* * *

§ VII.

§. VII.

De pœna detrusionis in monasterium.

78. POena hæc detrusionis in Monasterium, olim quidem erat in vsu, hodie tamen ab aula penitus recessit, vt ait Clarus, § *fin.quæst.* 70. vers. *Alia sunt*, & quotidiana praxis omnium ferè Tribunalium S. Officij pleniſſimè testatur. Reperio tamen, quod

79. in facti contingentia in Inquisit.Hispana semel, iterum atque iterum hæc pœna fuit vsurpata, Primò in Clerico Astrologo qui post abiurationem de leui, fuit reclusus in quodam Monasterio per annum de quo Diana *resolut.* 17. *tract.* 7. *parte quarta, var.resolut.*

Secundò apud Castro Palao *in opere morali, tomo* 1. *tractat.*4. *disput.*8. *punct.*16.§. 10.in quodam Religioso qui grauabatur, quod in partibus infidelium transmisisset arma, & equos, nam ex ordine Supremi Tribunalis Hispaniæ fuit damnatus in annali reclusione in suo Monasterio, & in scutis 600.quæ persoluit ex eius annuo redditu.

Tertiò hæc pœna fuit practicata in quodam adolescente simplice qui alterius confessiones excepit, vt eum postea irrideret, nam punitus fuit vltra pœnam pecuniariam, in annali reclusione in Monasterio, Castro §. 9 *num.*2.

Quartò hæc pœna fuit obseruata in Regno Siciliæ apud Castill. *decision.* 186. *vol.* 2. in quodam Clerico grauato de sollicitatione in confessione qui fuit damnatus in quinquennali reclusione in Monasterio.

In Inquisition. Italiæ loco huiusce detrusionis in Monasterium, ego vidi præsertim mulieres recludi in aliquo Hospitali, damnari ad ibi per aliquod tempus gratis inseruiendum.

De hac pœna detrusionis in Monasterium vide Renatum Choppinum,*de Sacra Politia Forensi,lib.*2. *tit.*3. *n.*18. *& seq.*vbi tamen ait,Monasteria non tam supplicij loco haberi, quam portus motuum humanarum tempestatum, ibi, plurima refert exempla Imperatorum, Regum,& aliorum Principum, qui vanitatibus spretis in Monasteria sese receperunt,ibique Deo viuentes sanctiſſimè vixerunt, ac piiſſimè in Deo obierunt.

§. VIII.

De pœna pecuniaria.

AGendum hoc loco esset de confiscatione Bonorum, sed quoniam de hac materia paſſim DD. omnes de hæresi tractantes latiſſimè agunt, quos allegaui *in* 2. *part. titulo primo, & in addit.*

80. vbi etiam nonnullas pertractaui quæstiones quæ non solent ita frequentèr à DD. nostris agitari, ideo de hac materia agere nunc consultò omitto, & lectorem ad allegatos à me auctores remitto.

Quo ad pecuniarias pœnas attinet, illud certum est, de iure Inquisitores poſſe eas Reis imponere, Ita enim cautum reperitur in Constitut. Alexand. IV. incipient. *super extirpatione*, inter litteras pro S. Officio post directorium Inquisitorum, & manifestè tradunt omnes Doctores longa manu cumulati à Simancha *de Catholica Institutione titulo vigesimo septimo, num.* 5. Pegn. *comment.* 152. *parte tertia, per tot.* Farin. *de hæresi quæstione centesima nonagesima tertia, num.*108. *& seq.* Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib.*3.*cap.*28.

Hac pœna pecuniaria puniri poſſunt hæretica verba proferentes per locum, vel iram (Pegna, *dicto comment.* 152. versic. *Rursus Inquisitores*, & Sousa *num.*4. qui alios allegat.

Item eadem puniri debent Rei illi,qui aliquando eam magis timent, quam alias corporales, vt sunt quidam diuites Auari, in hoc tamen Inquisitores attendere debent ad qualitatem delicti & personæ, Pegn. vers. *Item imponuntur*, & Sousa, *vbi suprà, num.*5. & alij apud ipsos.

Addo ego nobiles Blasphemos hac potiſſimùm pœna pecuniaria esse mulctandos, ita Salcedo *ad caput* 110. *Diaz sub litera A*, ibi, *Si verò nobilis pœna pecuniaria mulctatur*, Sousa *in Aphorism. libro* 1. *cap.* 19.*num.*20. vers. *Quod si nobilis sit*, Inquisitor Cantera *cap.* 3. *de Blasphemis,num.* 4. vers. *Quoad Blasphemum laicum.* 81.

Et hæc quidem de iure procedunt, nam nunc Inquisitores Italiæ ex speciali decreto S.C.Eminentiſſimorum DD. Cardinalium Supremorum Inquisitorum non poſſunt huiusmodi pœnis pecuniariis Reos damnare, nisi consulta eadem Sacra Congregatione in vnoquoque casu particulari, quæ præcipere solet Inquisitoribus quid postea agere debeant de illis pecuniis.

Bene verum est, quod aliquando Sacra Congregatio concessit aliquibus Inquisit. vt Inquisitori Mediolani, quod poſſit facere condemnationes pecuniarias vsque ad certam summam re tamen participata cum Eminentiſſ. Cardinali Montio Archiepiscopo Mediolani. 82.

Ratio prohibitionis illius certè illa fuit,vt omnes intelligerent in hoc Sancto Tribunali nihil à iudicibus fidei prætendi, nisi animæ salutem & quod hæretici, & de hæresi suspecti ad cor redeant. 83.

An autem stante hac prohibitione poſſint Inquisitores damnare Reum, vt faciat eleemosynam tot pecuniarum alicui loco pio, controuersum non sine ratione potest.

Ego arbitror id Inquisitoribus licere,tum vt minus corrigatur ius commune, quam fit poſſibile, Surd. *decis.*21. *num.*19 Pichard. *Institut. de lege falcidia in principio, num.*34.Tum quia videtur cessare ratio prohibitionis in hoc casu, cum fideles vident pecuniam ab ipsiſmet Reis erogari locis piis *l. in omni*, vbi Bartol. *ff. de adept.* Surd. *consil.*375. *num.*74.me tamen in hoc remitto humillimè declarationi Sanctæ Congregationis cui me, & omnia mea libentiſſimè subiicio.

§. IX.

De habitu pœnitentiæ. 84.

PŒnitentibus hæreticis non relapsis,& reconciliatis solet iniungi, quod vestem Pœnitentiæ deferant, quæ est vestis signata Crucibus, Eymericus *in sexto modo terminandi processum, num.* 575. & ibi latè Pegna *commentario quadragesimo secundo*, vbi eruditè agit de his vestibus, Cantera, *capite primo de hæreticis, num.* 56. vers. *aut fuit conductus de hære*, vbi quod vestis illa est Saccus, in quo est depicta Crux Beati Andreæ, Farinac. *de hæresi, quæstione centesima nonagesima tertia, num.* 91. Sousa *in Aphorismis Inquisitorum libro secundo, capite quadragesimo quarto, num.* 11. Castro Palao *in opere morali, tractatu quarto, disputatione sexta, punct.* 3. & ita inconcusè obseruatur in Hispania, vt constat ex Paulo Garzia *en la orden de processar en el Santo Oficio, folio trigesimo quarto, in sententia reconciliati*, ibi, *y la condemnamos*

Carena de Offic. Inquisit. Hh

mos Amarel y abito, y que el dicho abito lo trayga publicamente en cima de sus vestiduras, & in Inquisit. Italiæ, vt ex formula eiusdem sentent æ apud P. Massin *par.* 8. *fol.* 157. ibi, *purche &c. vestito del habito di penitenza ornato del segno della S. Croce, qual douerai portar per l'auenire sopra li altri tuoi vestimenti abiuri*, &c. *& part.* 10. *assert.* 9. *&* 10. vbi quod habitus pœnitentiæ iniungitur hæreticis pœnitentibus tantummodò, aut suspectis de vehementi.

85. Quibus autem ex causis, & à quibus possit in hac pœna dispensari, videndus est Pegn. *comm.* 44. vers. *& sic in depositione*, cuius monitum vers. *hoc tamen addiderim*, diligenter ab Inquisit. Italiæ animaduertendum puto, quod scilicet, ad huiusmodi dispensationem non procedant nisi Supremo Vrbis Tribunali consulto.

Dixi ab Inquisit. Italiæ, quia in Hispania solus Inquisitor Generalis in hac, sicut, & in aliis pœnis solet, & potest dispensare, Sousa *in Aphorism. libr.* 3. *capite* 37. *num.* 12. & nos *suprà.*

§. X

De auditione Missæ in forma pœniten tis.

86. DE hac auditione Missæ in forma pœnitentis loquitur textus in cap. *statuimus de maledicis*, & nos de hac pœna latè egimus *in addit. ad titul. de blasphemis*, & dicit Cantera *in quæst. criminalibus tangentibus pœnas delictorum*, *cap.* 3. *de blasphemis, num.* 4. vers. *quoad blasphemum laicum*, quod si rigor dicti cap. *statuimus*, nunc seruaretur, non essent tot Blasphemi.

Hodie enim Rei solum stant præforibus Ecclesiæ cum candela accensa in manu, tempore Missæ solemnis in die festiuo, præuio sono campanæ.

87. Hæc pœna imponi solet mulieribus sortilegis, & viris etiam quando sortiligia sunt simplicia, vt ad sanitatem, amorem, edentibus carnes in diebus vetitis, & oua absque licentia in Quadragesima, Blasphemis quibus aliquando iniungitur, vt ibi stent genuflexi, lingua intra duo ligna alligata, & aliis etiam delinquentibus secundum prudens Inquisitorum hæreticæ prauitatis arbitrium, & iuxta alibi per nos dicta.

§. XI.

De variis pœnarum generibus quæ in Sancto Officio regularibus solent imponi.

88. REgularis cum in delicta ad hoc SacroSanctum Tribunal spectantia incidunt nonnullis peculiaribus pœnis solent puniri, de quibus in Epistola Supremi Senatus Hispaniæ directa Inquisitionibus Regni Siciliæ sub data primi Iulij 1580. cuius verba refert Diana, *part.* 4. *resolut. moral. tract.* 7. *resolut.* 7. Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *quæstion.* 10. *num.* 166. Et Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tractat.* 4. *disput.* 9. *puncto* 11. *num.* 2.

Pœnæ autem sunt, priuatio vocis actiuæ, & passiuæ, priuatio muneris concionandi, & audiendi confessiones saltem mulierum, quod in capitulo Religiosorum bis in anno Reo præsente sententia Inquisitorum legatur, quod vltimam sedem in Choro, & Refectorio teneant, quod à suis religiosis flagellentur in capitulo præsente not. S. Officij, & aliæ de quibus Paramus, Diana, & Castr. Pal. *vbi suprà.*

Hæ autem pœnæ cum magna moderatione sunt iniungendæ habita semper ratione ad grauitatem delicti, & qualitatem personæ delinquentis, ita tamen vt sciant Inquisitores huiusmodi pœnas non imponi solis Confessariis sollicitantibus quamuis memorati auctores de eis loquuntur, sed etiam Religiosis aliter delinquentibus, vnde superioribus annis in nostra Congregatione Cremonæ de ordine Sacræ Congregationis quidam regularis, qui temerariè inciderat in Constitutiones Pauli V. & Gregor. XV. in materia conceptionis editas, fuit condemnatus vt propositiones temerarias, scandalosas, & piarum aurium offensiuas publicè in eodem loco in quo eas prædicauerat reuocaret, & vlterius fuit priuatus voce actiua, & passiua, ac munere concionandi, & lectoratus cum aliis pœnitentiis salutaribus.

Sic & in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ de quo supra, F. Marcellus de Pratis, Religiosus Ordin. min. Obser. quod temerariè finxerit se Sanctum, impeccabilem, confirmatum in gratia, aliasque propositiones scandalosas, & temerarias protulerit, fuit ab illo Illustrissim. Tribunali damnatus ad triremes per triennium, relegatus per biennium aliud in Conuentu suæ Religionis ei assignando, cum hoc quod singulis diebus Veneris ieiunet in pane, & aqua, & comedat in terra in Refectorio, & incedat sine capucio, & in Choro, & Refectorio vltimo loco sedeat, cum priuatione perpetua vocis actiuæ, & passiuæ, & facultatis audiendi confessiones quorumcumque.

§. XII.

De Pœnitentiis salutaribus.

HÆreticis, & de hæresi suspectis, solent vltra supra dictas pœnas iniungi pœnitentiæ salutares, Ieiunia, Orationes, Eleemosynæ, Peregrinationes Sacramentorum, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & similia, Zanchin. ad quem omnes recurrunt *de hereticis, c.* 20. Pegna *in directorium, part.* 3. *com.* 17. vers. *in his autem mandatis*, vbi animaduertit, quod huiusmodi pœnitentiæ salutares, sunt medicina, vnde debent esse morbo contrariæ & ita ei, qui noluerat ieiunare, orare, nec diuina officia audire, iniungantur, quod ieiunet, oret, ac sacra audiat. 89.

90. Inter alias autem salutares pœnitentias illa semper iniungenda est, quæ Sacramentorum frequentiam concernit, maximam enim vim habent Sacramenta ad vitanda peccata, & ad perseuerantiam in fide, à Deo obtinendam, & ita in Inquisit. Italiæ, vt videre est ex P. Massin. *part.* 8. *in forma sententia contra suspectum de vehementi, fol. mihi* 209. ibi, *& per penitenze salutari ti imponiamo, &c.* & infra, *che durante il tempo di detti sette anni confessi sacramentalmente &c.* Et in Inquisit. Hispaniæ, vt constat ex similibus sententiis apud Paulum Garzz. *folio mihi* 34. ibi, *y que todos los Domingos, y fiestas vaya à oyr la Missa mayor, &c. y los Sabados &c. reze cinco vezes, el Pater nuestro, &c. y se confiesse, y reciua el Santissimo Sacramento del Altar.*

§. XIII.

§. XIII.

De nonnullis obseruandis in impositione pramissarum pænarum.

91. PRimo loco animaduertere debent Inquisitores in impositione supraſcriptarum pœnarum, quod vti ſemper debent clementia & miſericordia, non crudelitate, & feueritate, vt notauit doctus Simanch *de Cath. Instit. tit. 47 de pænitentibus, & conuersis num. 79. & sequ. Iudicium enim sine Misericordia fiet illi qui non facit Misericordiam*, Iacobi ſecundo, & Prouerbior. 3. *Misericordia & veritas se non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam coram Deo, & hominibus*, vbi egregiè Salazar. & Cornelius à Lapide.

92. Hoc tamen intelligendum eſt cum grano ſalis, vt ſcilicet non procedat in hæretico impœnitente, in hoc enim cum Inquiſitores omnem lapidem mouerunt pro eius conuerſione, vtique nullo modo temperare poſſunt pœnas mortis, infamiæ, & alias à Iure in eum comminatas; in hunc enim dum impœnitens eſt, ſolum pietatis genus eſt eſſe crudelem.

93. Secundò conſiderare debet Inquiſitor, qualitatem delicti, eius videlicet atrocitatem, pœnæ enim delicto geometrica proportione ſunt attemperandæ, Petr. Gregorius *in syntagm. iuris vniuersi lib. 10. cap. 5. num. 2. 3. & sequ.* animaduertat igitur

94. Inquiſitor, an delictum fuerit perfectum an ſolus ad id aſſuerit conatus, & qualis, Menoch. *de arbitr. iud casu 360. sent. 4.*

95. Quo loco fuerit perpetratum, locus enim aliquando augere, & minuere ſolet pœnam, *l. aut facta, de pænis, l. Prator, de iniuriis*, ſic in Africa meſſium incenſores grauius puniebantur, *dicta l. aut facta §. euenit.*

96. Quo tempore, *dicta l. aut facta §. tempus, l. 3. §. vltimo de re militari.*

Subſtantiam etiam maleficij ſeu delicti attendere debet, quia vnum altero grauius eſt ex ſe.

97. Maximè autem in hoc foro animaduertet ad ſcandalum, quod Chriſti fidelibus ex delicto fuit exortum, vt pro qualitate ſcandali modò maiorem, modò minorem pœnam imponat, latè Souſa hæc longius pertractans, *in Aphorism. Inquisit. lib. 3. num. 17. & sequent. cap. 30.*

98. Tertiò animaduertere debet ad perſonæ delinquentis qualitatem, quia vt ait Vueſembecius *in tit. de Iust. & Iure num. 11.* licet Sacroſanctæ leges ſingulis delictis Arithmetica proportione pœnas conſtituerint, attamen Magiſtratus legis executor, cum legem exequitur, & in concreto de pœna perſonæ applicanda diſputat, tem ad geometricam proportionem reducit. Nec tantùm quid facto debeatur, ſed quid perſonæ congruat delinquenti, expendit,

99. & examinat.

Propterea grauius punitur famoſus, quàm integræ famæ reus, *l capitalium in fin de pænis.*

Qui pluries deliquit, quam qui ſemel, *l. capitalium §. Grassatores, de pænis*, Souſa *l. 3. c. 34. n. 10.*

Qui conſulto, quàm qui ignoranter, *l. Respiciendum, § fin. de Pænis*, vel ex magna ira maximè orta ex iuſta cauſa, Souſa *c. 32. n. 6.*

Qui maiores ſunt, quam minores, Souſa *vbi suprà, num. 18.*

Viri, quam mulieres, & inter illos Docti quam Ruſtici, Farinac. *de pænis temperandis, quæst. 90. casu 10. num. 8.* Souſa, *cap. 46 num. 1. & sequ.*

100. Hæc autem ita declaranda ſunt, vt procedant in pœnis arbitrariis, nam in pœnis quas hæreticus vel ſuſpectus de hæreſi ipſo facto incurrit, prædicta locum non habent, licet iuuent, vt poſtea cum delinquentibus facilius diſpenſetur, ita Souſa, & bene, *lib. 3. c. 36. n. 27. vers. Quæ hactenus dicta sunt*

TITVLVS XIV.

De appellationibus, & Sententiarum executionibus.

SVMMARIVM.

1 *Heretici non possunt appellare à definitiua secus ab interlocutoria.*
2 *Appellatio ab interlocutoria quid continere debeat.*
3 *In causis Sancti officij appellandum ad Sanctissimum.*
4 *A decreto torturæ an detur appellatio.*
5 *Admissa appellatione quid Inquisitor agere debeat.*
6 *Admissa appellatione quam iurisdictionem in causa habeat Iudex à quo.*
7 *In causa heresis an possit haberi recursus ad S.C.*
8 *Iudices laici tenentur exequi sententias contra Hereticos.*
9 *An sit differendum supplicium Reo dicenti se habere secretum Principi reuelandum.*
10 *Decisio Senatus Sabaudia.*

DE hac materia egi *in secunda part. tit. 1. secundo, & tertio*, & ideo hoc loco pauca ſolummodò notabo.

PRimò igitur notanda eſt concluſio, quam ex communi omnium fere Doctorum ſententia ibi notaui; quod hæretici non poſſunt appellare à definitiua, bene autem ab Interlocutoria, ſi grauamen continet, ita Canoniſtæ *in cap. vt Inquisitionis, de heret. in 6.* vbi Modern. Barboſ. *num. 6.* Royat *singul. 1. num. 19.* Farin. *de heresi, quæst. 185. n. 227.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 4. num. 38.* Diana *resolut. moral. part. 4. tract. 8. resol. 20. & 22.* Caſtro Palao *in opere morali tom. 1. tract. 4. disp. 8 punct. 7. num. 1.* & Souſa *in Aphorismis Inquisitorum, lib. 1. cap. 35. num. 1. & sequ.* 1

Secundò notandum, quod in apellatione ab interlocutoria, vt valida ſit, duo copulatiuè continere debet grauamen illatum, & cauſam, & quidem ſpecialem per quam grauamen impugnatur, cap. *cum sit Romana*, cap. *vt debitus honor, de apell.* Pegn. *comm. 31 tertia partis*, verſ. *Non autem.* 2

Tertiò notandum, quod in S. Officio appellandum eſt ad Papam & ſi agatur de ſententia Epiſcopi iure ordinario lata, ita etiam ſecundum magis communem DD. ſententiam docuerunt Pegn. *vbi suprà*, Farin. *quæst. 185. num. 240.* Caſtro Palao *dicto punct. 7. num 6.* qui alios allegant 3

Quartò, Notandum à decreto torturæ vti interlocutorio dari appellationem, Diana, qui alios cumulat *part. 4 tract. 6. resol. 10.* niſi appellatio eſſet calumnioſa, idem Diana *resol. 32.* verſ. *Notandum est, tr. 8.* P. Maſſin. *in praxi part. 10. assert. 193.* 4

Quintò notandum admiſſa apellatione, non debere Inquiſitorẽ procedere in cauſa vlterius, ſed expe- 5

mos [illegible] *artel y abito, y que el dicho abito la trayga publicamente en cima de sus vestiduras*, & in Inquisit. Italiæ, vt ex formula eiusdem sententiæ apud P. Massin *par. 8. fol. 157.* ibi, *purche &c. vestita del habito di penitenza ornato del segno della S. Croce, qual dourai portar per l'auenire sopra li altri tuoi vestimenti abituri*, &c. *& part. 10. assert. 9. & 10.* vbi quod habitus pœnitentiæ iniungitur hæreticis pœnitentibus tantummodò, aut suspectis de vehementi.

85. Quibus autem ex causis, & à quibus possit in hac pœna dispensari, videndus est Pegn. *comm. 44.* vers. *& sic in depositione*, cuius monitum vers. *hoc tamen addiderim*, diligenter ab Inquisit. Italiæ animaduertendum puto, quod scilicet, ad huiusmodi dispensationem non procedant nisi Supremo Vrbis Tribunali consulto.

Dixi ab Inquisit. Italiæ, quia in Hispania solus Inquisitor Generalis in hac, sicut, & in aliis pœnis solet, & potest dispensare, Sousa *in Aphorism. lib. 1. capite 37. num. 12.* & nos *supra*.

§. X

De auditione Missæ in forma pœniten tis.

86. De hac auditione Missæ in forma pœnitentis loquitur textus in cap. *statuimus de maledicis*, & nos de hac pœna latè egimus *in addit. ad titul. de blasphemis*, & dicit Camera *in quæst criminalibus tangentibus pœnas delictorum, cap. 3. de blasphemis, num. 4.* vers. *quoad blasphemum laicum*, quod si rigor dicti cap. *statuimus*, nunc seruaretur, non essent tot Blasphemi.

Hodie enim Rei solum stant præforibus Ecclesiæ cum candela accensa in manu, tempore Missæ solemnis in die festiuo, præuio sono campanæ.

87. Hæc pœna imponi solet mulieribus sortilegis, & viris etiam quando sortilegia sunt simplicia, vt ad sanitatem, amorem, edentibus carnes in diebus vetitis, & oua absque licentia in Quadragesima, Blasphemis quibus aliquando iniungitur, vt ibi stent genuflexi, lingua intra duo ligna alligata, & aliis etiam delinquentibus secundum prudens Inquisitorum hæreticæ prauitatis arbitrium, & iuxta alibi per nos dicta.

§. XI.

De variis pœnarum generibus quæ in Sancto Officio regularibus solent imponi.

88. Regularis cum in delicta ad hoc SacroSanctum Tribunal spectantia incidunt nonnullis peculiaribus pœnis solent puniri, de quibus in Epistola Supremi Senatus Hispaniæ directa Inquisitionibus Regni Siciliæ sub data primi Iulij 1580. cuius verba refert Diana, *part. 4. resolut. moral. tract. 7. resolut. 7.* Paramus *de origine Sanctæ Inquisitionis lib. 3. quæstion. 10. num. 166.* Et Castro Palao *in opere morali, tom. 1. tractat. 4. disput. 9. puncto 11. num. 1.*

Pœnæ autem sunt, priuatio vocis actiuæ, & passiuæ, priuatio muneris concionandi, & audiendi confessiones saltem mulierum, quod in capitulo Religiosorum bis in anno Reo præsente sententia Inquisitorum legatur, quod vltimam sedem in Choro, & Refectorio teneant, quod à suis religiosis flagellentur in capitulo præsente not. S. Offic ij, & aliæ de quibus Paramus, Diana & Castr. Pal. *vbi supra*.

Hæ autem pœnæ cum magna moderatione sunt iniungendæ habita semper ratione ad grauitatem delicti, & qualitatem personæ delinquentis, ita tamen vt sciant Inquisitores huiusmodi pœnas non imponi solis Confessariis sollicitantibus quamuis memorati auctores de eis loquuntur, sed etiam Religiosis aliter delinquentibus, vnde superioribus annis in nostra Congregatione Cremonæ de ordine Sacræ Congregationis quidam regularis, qui temerariè inciderat in Constitutiones Pauli V. & Gregor. XV. in materia conceptionis editas, fuit condemnatus vt propositiones temerarias, scandalosas, & piarum aurium offensiuas publicè in eodem loco in quo eas prædicauerat reuocaret, & vlterius fuit priuatus voce actiua, & passiua, ac munere concionandi, & lectoratus cum aliis pœnitentiis salutaribus.

Sic & in solemni actu fidei celebrato in Regno Siciliæ de quo supra, F. Marcellus de Pratis, Religiosus Ord. min. Obser. quod temerariè finxerit se Sanctum, impeccabilem, confirmatum in gratia, aliasque propositiones scandalosas, & temerarias protulerit, fuit ab illo Illustrissim. Tribunali damnatus ad triremes per triennium, relegatus per biennium aliud in Conuentu suæ Religionis ei assignando, cum hoc quod singulis diebus Veneris ieiunet in pane, & aqua, & comedat in terra in Refectorio, & incedat sine capucio, & in Choro, & Refectorio vltimo loco sedeat, cum priuatione perpetua vocis actiuæ, & passiuæ, & facultatis audiendi confessiones quotumcumque.

§. XII.

De Pœnitent iis salutaribus.

Hæreticis, & de hæresi suspectis, solent vltra supra dictas pœnas iniungi pœnitentiæ salutares, ieiunia, Orationes, Eleemosynæ, Peregrinationes Sacramentorum, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & similia, Zanchin. ad quem omnes recurrunt *de hereticis, c. 10.* Pegna *in directorium, part. 3. com. 17. vers. in his autem mandatis*, vbi animaduertit, quod huiusmodi pœnitentiæ salutares, sunt medicina, vnde debent esse morbo contrariæ & ita ei, qui noluerat ieiunare, orare, nec diuina officia audire, iniungantur, quod ieiunet, oret, ac sacra audiat. 89.

90. Inter alias autem salutares pœnitentias illa semper iniungenda est, quæ Sacramentorum frequentiam concernit, maximam enim vim habent Sacramenta ad vitanda peccata, & ad perseuerantiam in fide, à Deo obtinendam, & ita in Inquisit. Italiæ, vt videre est ex P. Massin. *part. 8. in forma sententia contra suspectum de vehementi, fol. mihi 209.* ibi, *& per penitenze salutari ti imponiamo, &c.* & infra, *che durante il tempo di detti sette anni confessi sacramentalmente &c.* Et in Inquisit. Hispaniæ, vt constat ex similibus sententiis apud Paulum Garzz. *folio mihi 34.* ibi, *y que todos los Domingos, y fiestas vaya à oyr la Missa mayor, &c. y los Sabados &c. reze cinco vezes, el Pater nuestro, &c. y se confiesse, y reciua el Santissimo Sacramento del Altar.*

§. XIII.

§. XIII.

De nonnullis obseruandis in impositione præmissarum pœnarum.

91. PRimo loco animaduertere debent Inquisitores in impositione suprascriptarum pœnarum, quod vti semper debent clementia & misericordia, non crudelitate, & seueritate, vt notauit doctus Simanch *de Cath. Instit. tit. 47 de pœnitentibus, & conuersis num. 70. & sequ. Iudicium enim sine Misericordia fiet illi qui non fecit Misericordiam*, Iacobi secundo, & Prouerbior. 3. *Misericordia & veritas te non deserant, circumda eas gutturi tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam coram Deo, & hominibus*, vbi egregiè Salazar. & Cornelius à Lapide.

92. Hoc tamen intelligendum est cum grano salis, vt scilicet non procedat in hæretico impœnitente, in hoc enim eum Inquisitores omnem lapidem mouerunt pro eius conuersione, vtique nullo modo temperare possunt pœnas mortis, infamiæ, & alias à iure in eum comminatas; in hoc enim dum impœnitens est, solum pietatis genus est esse crudelem.

93. Secundò considerare debet Inquisitor, qualitatem delicti, eius videlicet atrocitatem, pœnæ enim delicto geometrica proportione sunt attemperandæ, Petr. Gregorius *in syntagm. iuris vniuersi lib. 10. cap. 5. num. 2. 3. & sequ.* animaduertat igitur Inquisitor, an delictum fuerit perfectum an solus ad id assurerit conatus, & qualis, Menoch. *de arbitr. iud. casu 360. cent. 4.*

95. Quo loco fuerit perpetratum, locus enim aliquando auget, & minuere solet pœnam, *l. aut facta, de pœnis, l. Prætor, de iniuriis*, sic in Africa messium incensores grauius puniebantur, *dicta l. aut facta §. euenit.*

96. Quo tempore, *dicta l. aut facta §. tempus, l. 3. §. vltimo de re militari.*

Substantiam etiam maleficij seu delicti attendere debet, quia vnum altero grauius est ex se.

97. Maximè autem in hoc foro animaduertet ad scandalum, quod Christi fidelibus ex delicto fuit exortum, vt pro qualitate scandali modò maiorem, modò minorem pœnam imponat, latè Sousa hæc longius pertractant, *in Aphorism. Inquisit. lib. 1. num. 17. & sequent. cap. 30.*

98. Tertiò animaduertere debet ad personæ delinquentis qualitatem, quia vt ait Vuesembecius *in tit. de Iust. & Iure num. 11.* licet Sacrosanctæ leges singulis delictis Arithmetica proportione pœnas constituerint, attamen Magistratus legis executor, cum legem exequitur, & in concreto de pœna personæ applicanda disputat, tem ad geometricam proportionem reducit. Nec tantùm quid facto debeatur, sed quid personæ congruat delinquenti, expendit,

99. & examinat.

Propterea grauius punitur famosus, quàm integræ famæ reus, *l. capitalium in fin. de pœnis.*

Qui pluries deliquit, quam qui semel, *l. capitalium §. Grassatores, de pœnis*, Sousa *l. 3. c. 34. n. 10.*

Qui consultò, quàm qui ignoranter, *l. Respiciendum, § fin. de Pœnis*, vel ex magna ira maximè ob ta ex iusta causa, Sousa *c. 32. n. 6.*

Qui maiores sunt, quam minores, Sousa *vbi suprà, num. 18.*

Viri, quam mulieres, & inter illos Docti quam Rustici, Farinac. *de pœnis temperandis, quæst. 90. casu 10. num. 8.* Sousa, *cap. 36 num. 1. & sequ.*

100. Hæc autem ita declaranda sunt, vt procedant in pœnis arbitrariis, nam in pœnis quas hæreticus vel suspectus de hæresi ipso facto incurrit, prædicta locum non habent, licet inuent, vt postea cum delinquentibus facilius dispensetur, ita Sousa, & bene, *lib. 3. c. 36. n. 17. vers. Quæ hactenus dicta sunt.*

Carena de Offic. Inquisit.

TITVLVS XIV.

De appellationibus, & Sententiarum executionibus.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici non possunt appellare à definitiua secus ab interlocutoria.*
2 *Appellatio ab interlocutoria quid continere debeat.*
3 *In causis Sancti officij appellandum ad Sanctissimum.*
4 *A decreto torturæ an det appellatio.*
5 *Admissa appellatione quid Inquisitor agere debeat.*
6 *Admissa appellatione quam iurisdictionem in causa habeat Iudex a quo.*
7 *In causa hæresis an possit haberi recursus ad S. C.*
8 *Iudices laici tenentur exequi sententias contra Hæreticos.*
9 *An sit differendum supplicium Reo dicenti se habere secretum Principi reuelandum.*
10 *De ipso Senatus Sabaudiæ.*

DE hac materia egi *in secunda part. tit. 1. secundo, & tertio*, & ideo hoc loco pauca solummodò notabo.

PRimò igitur notanda est conclusio, quam ex communi omnium fere Doctorum sententia ibi notaui, quod hæretici non possunt appellare à definitiua, bene autem ab interlocutoria, si grauamen contineat, ita Canonistæ *in cap. vt Inquisitionis, de hæret. in 6.* vbi Modern. Barbos. *num. 6.* Rojas *singul. 1. num. 19.* Farin. *de hæresi, quæst. 185. n. 227.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inquisit. lib. 3. quæst. 4. num. 38.* Diana *resolut. moral. part. 4. tract. 8. resol. 10. & 12.* Castro Palao *in opere morali tom. 1. tract. 4. disp. 8 punct. 7. num. 1.* & Sousa *in Aphorismis Inquisitorum, lib. 1. cap. 55. num. 1. & sequ.* 1

Secundò notandum, quod in appellatione ab interlocutoria, vt valida sit, duo copulatiuè continere debet grauamen illatum, & causam, & quidem specialem per quam grauamen impugnatur, *cap. cum sit Romana, cap. vt debitus honor, de appell.* Pegn. *comm. 31. tertia partis*, vers. *Non autem.* 2

Tertiò notandum, quod in S. Officio appellandum est ad Papam & si agatur de sententia Episcopi iure ordinario lata, ita etiam secundum magis communem DD. sententiam docuerunt Pegn. *vbi suprà*, Farin. *quæst. 185. num. 140.* Castro Palao *dicto punct. 7. num 6.* qui alios allegat 3

Quartò, Notandum à decreto torturæ vti interlocutorio dari appellationem, Diana, qui alios cumulat *part. 4 tract. 6. resol. 10.* nisi appellatio esset calumniosa, idem Diana *resol. 32.* vers. *Notandum est, tr. 8.* P. Massio *in praxi part. 10. assert. 193.* 4

Quintò notandum admissa apellatione, non debere Inquisitorê procedere in causa vlterius, sed expe- 5

 data

ctare debere responsum à Sacra Congregatione,
Castro Palao *vbi supr. num.* 7. vbi ait, quod hoc
non habet locum in causa diuersa ab ea in qua fuit
appellatum, Pego. 4. *comm.* 31. vers. *Si autem Inquisitor.*

6 Sextò ootandum, quod iudex à quo, non amit-
tit iurisdictionem non obstaote admissione appel-
lationis io iis, quæ concernunt facliorem, &
breuiorem exitum causæ appellationis, vnde potest
terminum iuris ad appellationem prosequendam
abbreuiare, Pegn. *vbi suprà*, io vers. *Caterum*,
Lancellotus *de attent. pend. appell. limitat.* 13. *per
totam*, ex originali Doct. Gemin. ad quam om-
nes recurrunt, in cap. *cum appellationibus*, §. *si
vero*, *num.* 7. vers. *Sed quaro de appell. in* 6.
Amat *decis. flor.* 32. *per tot.* vbi hoc ampliat etiam
in iudice qui reiecit appellationem.

Septimò notandum, quòd interdicta in causa
7. hæresis appellatione non videtur interdictos re-
cursus ad Sacram Congregationem per viam que-
relæ, ita Castro Palao, *vbi suprà*, *num.* 3. quam-
vis cootrarium sentiat Diana *dicta resolut.* 32. vers.
Sed pro coronide, ego tamen si Inqusitor essem
ob reuerentiam S. C. supersederem, habita scientia,
quod hæreticus recursum fecerit ad Sacrá Congre-
gationem, eius tameo recursum positiuè non appro-
barem.

Octauò notandum, quod iudices laïci tenentur
8. exequi seoteotias Inquisitorum, vt dixi pluries *in
2. part. titul.* 1. *&* 2. & vtrobique *in additionibus*,
& DD. ibi adductis addi potest Diana *resolut.* 26.
tract. 8. *part* 4. *variarum resolut.* vbi quod neque
sub prætextu iniustitiæ ipse laïcus debet supersede-
re ab executione seotentiæ Inquisitorum, bene Fer-
dinand. de Castro Palao *in opere Morali tom.* 1.
tract. 4. *disp.* 6. *puncto* 13. *num.* 5. 6. *& pluribus
sequent.*

Nonò, posset dubitari an supplicium Rei hæ- 9.
retici pertinacis, vel impœnitentis, & relapsi pos-
sit differri à iudice laico, si Reus ipse dicat se ha-
bere secretum communicandum Principi concer-
nens eius salutem.

In hac difficultate respondendum est, non posse
supplicium differri ob eam causam, neque in Reo
hæretico, neque in aliis quibuscumque causis, ita
Vulp. *l. si quis forte de pœnis* ibi, *Caterùm vt mea
fert opinio, prorsus eos non debuisse postquam semel
damnati sunt audiri quidquid allegent, quis enim* 10.
dubitat, (ait I. C.) *oiudenda pœnacausa ad hec
eos decurrero, magis sunt esse puniendos eos, qui tan-
diu conticuerunt, quod pro saluto principis habere se
dicero iactant, nec enim debebant tam magnam rem
tamdiu retinero.* Et ita in facti contingentia iudicasse
Senatum Sabaudiæ die 14. Augost, 1599. attestatur
relato dicto textu Præses Abauo *de reatibus, quest.*
29. *num* 60. *& sequ.* in quodam milite, qui paulò
antea gestabat arma pro hostibus Serenissimi Du-
cis Sabaudiæ, & cum esset torturæ subiciendus,
dixit se Principi velle denunciare secretum pro sua,
& patriæ salute, quare cum eodem Serenissimo, &
eius Senatu communicata, fuit torturæ suppositus, &
laqueo suspensus, nec vltra de dicta salute auditus.

D.GVIDONIS

D. GVIDONIS FVLCODII, CARDINALIS EPISCOPI SABINENSIS,

ET POSTEA SVMMI PONTIFICIS CLEM. IV. Nuncupati, quæstiones quindecim ad Inquisitores, nunc primum Impressæ:

CVM ANNOTATIONIBVS CÆSARIS CARENÆ CREMONENSIS I.C. SACRÆ Theologiæ Doctoris, Eminentissimi & Reuerendissimi DD. Cardinalis Camporei Auditoris, Iudicis, Conseruatoris, Consultoris, & Aduocati fiscalis Sancti Officij,

A SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO VRBANO VIII. & Eminentissima Vrbis Congregatione specialiter deputati.

Consilium Domini Guidonis Fulcodij de quibusdam dubitabilibus in negotio Inquisitionis.

Inquisitio prauitatis hæreticæ Prædicatoribus infrà certos limites est iniuncta auctoritate rescripti Apostolici, cuius tenor est.

GREGORIVS IX. Priori Prouinciali Fratrum Prædicatorum Prouinciæ Lombardiæ, &c. Illæ humani generis peruicax inimicus, &c. infià per Apostolica scripta tibi sub diuini obtestatione iudicij districtæ præcipiendo mādamus, quatenus aliquos de Fratribus tuis tibi commissis in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris ad partes tibi secundum tuam ordinationem limitatas transmittas, *& infra.* Qui diligenti perquirant sollicitudine de hæreticis, & infamatis, & si quos culpabiles, & infamatos inuenerint, nisi examinati velint absolutè mādatis Ecclesiæ obedire, procedant contra eos iuxta statuta nostra contra hæreticos nouiter promulgata. In receptatores, defensores, & fautores eorum secundum eadem statuta nihilominus processari. Si verò aliqui hæretica labe penitùs abiurata ad Ecclesiasticam redire voluerint vnitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendent & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi.

Post iniunctum ergo negotium Fratribus, Ordinarij nihilominus in eodem negotio processerunt, quosdam absoluendo, & carceratos à Fratribus relaxando, Fratres verò, prout eis iniunctum fuerat, procedentes præfixo tempore in primis infrà quod sponte redeuntes impunitate gauderent: Post tempus cœperunt inquirere quædam per se audientes, licèt pro suis sumptibus, & Notariorum salariis à Prælatis debitum subsidium non habuerunt.

Quidam verò singularum personarum negotia aliis commiserunt, & cœpta Inquisitione, quidam domicilium transtulerunt, quidam se aliàs absentarunt, quidam sponte confessi, & absoluti ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt, sine causa ferendi testimonij aliqui recusauerunt venire, aut Priuilegio se tuentes, aut ideo quia per Ordinarios erat eis sub pœna excommunicationis prohibitum, ne deponerent, aut quia iurauerant, vel vouerant se neminem in hoc crimine prodituros.

Porrò ex serie Inquisitionis quidam inueniuntur hæreticos adorasse, vel similia eis præstitisse obsequia, & tamen credentes fuisse se negant: Alij vero tolerasse, nec se fautores confitentur: Alij receperunt: Alij defenderunt, & tamen

receptatores, vel defensores se fuisse, non dicunt: Alij vero iniunctas sibi à Fratribus pœnitentias deseruisse monstrantur, quidem propria, quidam forsan Episcopi, vel Episcoporum suorum auctoritate: Quidam vero per testes singulares, & famam solummodo conuincuntur. Domini verò temporales, tam horum, quam aliorum, qui pœnitentias iniunctas obseruant bona detinent occupata.

Ex hoc igitur Themate Quæstiones plurimæ oriuntur, quas exemplo Gratiani, vt inueniantur facilius distinctas numeris subnotaui.

I. Quæstio est, an post iniunctum negotium Fratribus Ordinarij poterunt procedere in eodem?

II. Qui sponte redire dicantur, vt possint gratia, & impunitate gaudere?

III. Vnde possit Inquisitoribus in suis, & in Notarij sumptibus, & eiusdem salario prouideri?

IV. An poterunt Inquisitores committere negotia singularum personarum?

V. Quam in eos habeant potestatem, qui domicilium transtulerunt?

VI. Qualiter contra absentes sit procedendum, vel fideiussores eorum?

VII. An sit aliquid iniungendum eorum hæredibus, qui absolutè ante receptam pœnitentiam decesserunt?

VIII. An priuilegio, prohibitione, ordinatione, Iuramento, vel voto à testimonio aliqui excusentur?

IX. Qui dici debeant credentes hæreticorum erroribus?

X. Qui dici debeant fautores?

XI. Qui receptatores?

XII. Qui defensores?

XIII. An Inquisitores in eos, qui non seruant iniunctas pœnitentias aliquam habeant potestatem?

XIV. An per testes singulares, cum fama; possint aliqui condemnari?

XV. An bona omnia prædictorum pœnitentium & non pœnitentium possint à Dominis confiscari.

SVMMARIVM.

PROOEMII.

1 *GVIDONIS Fulcodij Patria.*
2 *Vxoratus fuit Consiliarius Regis Galliæ, Episcopus Cardinalis, & Summus Pontifex vocatus Clem. IV.*
3 *Qualis eius vita in Pontificatu.*
4 *Quantus zelus in rebus fidei.*
5 *Eius Mors.*
6 *Qua occasione scripserit has Quæstiones ad Inquisitores, & num. 7.*

ANNOTATIONES CARENÆ.

Domini Guidonis Fulcodij, hic fuit Natione Gallus, & Patria Narbonensis, laicus Vxoratus, inter sui temporis I. C. celeberrimus, & Regis sui Consiliarius, Platin. *in vita Clemens. IV. in princip.* Illescas *in historia Pontificals, tomo primo, libro quinto, capit* 39. versicul. *Fue Clemente vno de los Meiores letrados que auia en el mundo.*

Duas ex Matrimonio filias habuit, Illescas *vbi suprà in fin.* versic. *Dos hyas tuuo del Matrimonio,* Genebrardus *in Chronographia lib. 4. circa annum Domini 1615. fol. mihi 652.*

Mortua vxore Romam venit vbi primum Aduocatus consistorialis efficitur, mox Podiensis, deinde Narbonensis Episcopus, postremo Cardinalatus, & Sabinensis Episcopatus honore, ab Vrbano IV. Summo Pontifice decoratur in cuius etiam locum maximo consensu omnium S. R. E. Cardinalium sufficitur, & Clement. IV. nuncupatur, Genebr. Plat. & Illescas, *vbi suprà*, F. Francisc. à Coriolano *in suo Breuiario Chronologico Pontificum, & Conciliorum circa annum Domini 1625.* versu *hoc anno elapso* qualis in Pontificatu eius fuerint vita, & mores declarant subsequentia verba Genebrardi *loco allegato.*

Optimus Pontifex fuit vir nempe Sanctæ Conuersationis, & Prophetico Spiritu (vt dicebatur) illustratus, Bona Ecclesiæ optimè dispensauit, cum duas filias ex mortua Vxore ante Pontificatum suscepisset, vni in Monasterio collocatæ, 30. tantummodo libras dedit alteri 300. libras dotis nomine: Clerico Nepoti três Præbendas habenti duas abstulit se dicens Deo, non carni, & sanguini velle acquiescere, & amicis pro eius Nepote rogantibus aurea verba respondit de quibus Platina, *vbi suprà*, & Illescas, ibidem, *No es razon amigos mios, que tenga y o mas respeto à la carne, y à la sangre, que à Iesu Christo, Dios quiere, que los bienes de la Yglesia se gasten en obras pias y nò en hazer ricos à los parientes.*

Quantus etiam fuerit eius Pontificis in Catholicam Religionem zelus, clarissimè ostendunt, & quæstiones hæ ad Inquisitores scriptæ, & eiusdem Pontificiæ in Hæreticos Constitutiones, ac ad Iudices Violatæ Religionis iussa de quibus in litteris pro Sancto Officio post directorium Inquisitorum impressis a folio 45. vsque ad 52. & in Bullario nouo tomo 1. in Constitutione 6. & 8. & Appendice, Constitut. 13. & 14. dictis Pontificis.

Et sicuti sanctissimè vixit, ita & sanctissimè in Domino obiisse testantur quotquot de eius vita, & rebus gestis scripserunt, die 29. Nouembris 1268. Viterbij, & ibi sepultus fuit in Ecclesia Diui Dominici.

Gregorius Nonus Priori Prouinciali. Occasione huius Bullæ dispuauit Guido Fulcodius, subsequentes Quæstiones, edita est hæc const. Anno Domini 1238. & reperta in Archiuio Inquisitionis Bononiensis, vt testatur Pegna in margine illius constitutionis impressæ, inter litteras pro S. Officio, fol. mihi 3.

Post iniunctum ergo negotium Fratribus narrat breuiter Fulcodius occasionem quam habuit disputandi, & pertractandi subsequentes controuersias, quæ in se continent ferè omnia, quæ ad hoc Sacrosanctæ Inquisitionis Tribunal spectare possunt, vt vnicuicumque materiam harum quæstionum intuenti facilè apparere potest.

QVÆSTIO

QVÆSTIO PRIMA.

An post iniunctas Inquisitoribus causas fidei, in eisdem possint procedere.

SVMMARIVM.

1 *AB initio nascentis Ecclesiæ usque ad Gregorium IX. soli Episcopi cognoscebant in causa hæresis.*
2 *Negligentes in hoc Episcopos mandat Papa deponi.*
3 *A Gregorij VIII. usque ad Bonifacij VIII. cœperunt causa hæresis delegari Inquisitoribus.*
4 *Sanctus Dominicus, 1. Inquisitor in provincia Narbonensi Anno 1216.*
5 *Quid in hac materia statuerint Bonifac. VIII. Benedict. XI. & Clemens V. n. 6. & 7.*
8 *Quæ possint Inquisitores sine Episcopis, & è contra in causis fidei peragere.*
9 *Et quæ non possint.*
10 *Controversia de qua Falcodius hic habebat locum tantum ante tempora Bonifacij VIII.*
11 *Duo notabilia dicta Archidiacon. & Gemin. capite* P. r hoc. *de hæretic. in 6. & n. 12.*
13 *Quomodo Episcopi, & Inquisitores in causis fidei procedant in Hispania.*
14 *Coram quo comparere debeat citatus ab Inquisitore & Episcopo.*
15 *Sic citatus comparere debet coram Inquisitore, cum Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & in diversis locis quis citatur pro eodem tempore, ratio huius Rei, & DD. n. 16. & seq.*
18 *Quid quando Episcopus prævenit in citatione adhuc Falcodius idem arbitratur, & cum eo communis opinio & n. 21.*
19 *Intellectus text.* in l. contra popillum *de re iudic. &c.* Qui resistit 11. q. 3. & n. 20.
22 *Quid si quis citetur pro diversis temporibus.*
23 *Quid cum Episcopi procedunt auctor. delegata.*
24 *Adducitur* l. si quis, §. cum omnes ff. ad Syllan.
25 *Quid si quis non ab Inquisitore, sed ab eius Vicario citetur.*
26 *Contra Pegnam, tenent in hac re Mol. & Ferdinand. de Castro Palao.*
27 *Pars prædæ debita Duci exercitus an debeatur eius Vicario, hic casus in facto accidit in Vicario præfecti classis Neapolitanæ.*

IN prima igitur quæstione dico, quod ordinarij nec possunt, nec debent procedere in negotio, quod Fratribus est iniunctum, nam ad Curiam suam videtur illud revocasse Dominus Papa? & ideo cessat aliorum officium; vt extra de offic. legat. licet & extra, vt lit. pendent. cap. 1. Ecclesia S. Mariæ, & de apellat. io nostrum. Nec calumnietur quis, quasi non evocaverit ad Curiam suam quod ipse non audit: nam facere videtur, vel gerere, qui per alium gerit, ff. de administrat. tutor. Ita autem §. gessisse cum suis concordantiis. Item facit ad idem, quod dicit Augustinus, nomen Presbyteri non ausus sum delere, ne Diuinæ Maiestati, sub cuius arbitrio causa pendet facere videretur iniuriam, si eius Iudicium meo iudicio præuenirem 1. quæst. 1. nomen. Item probatur hoc idem per inconueniens; Nam si possent Ordinatij procedere, cum constent, quod Inquisitores possunt, distraherentur homines ad diuersa Tribunalia, & sic promiscuis actibus rerum turbarentur officia, quod esse non debet, cap. de Episcop. & Cleric. repetita, & de Testament. consulta diualia. Item non sic ad litteram decretalis determinat Quæstionem? Vtique dicit enim quod pendente coram delegatis Iudicio, non potest Ordinarius purgationem indicere vel recipere; Conquiescit igitur eius Officium, vt extra de purgat. canonic. cum dilectus in fine. Item, & alibi est expressum quod Legatus generalis ad se reuocare non potest negotium alicui specialiter delegatum. vt extrà de offic. Legat studuisti. Ergo multo minus alius ordinarius. Nam Legatum comparant omnes Doctores Proconsuli, de quo dicit lex, quod in Prouincias maius Imperium omnibus habet post Principem ff. de officio Proconsulis & Legat. & ideo. Item constat quod delegatus in commisso sibi negotio, maior est quolibet Ordinario, vt extra de offic. & potest. Iudex delegat. sanè. Pone ergo, quod citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certè dicit, quod possit Ordinarius prohibere processum, quia inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullum habet Imperium, quin imò nec in parem, argum. 21. dist. Inferior ff. ad Trebellian. illo à quo §. Tempestiuum; & potius obediendum est maiori potestati, quam minori 11. quæst. 3. qui resistit, quid igitur faciet Ordinarius si illum citat, qui audietur ab Inquisitoribus? non rectè agit, quia citatus est coram maiore, ff. de in ius vocando l. 2. §. fin. Item si ponas quod primo eum citauerat Ordinarius; Ad hoc dico, quod deserto eius Iudicio, debet venire coram Inquisitoribus, si eum citent, ff. de re iudic. contra pupillum §. vltim. & 11. quæst. 3. qui resistit, & ita nullus effectus Ordinarij processus, siue præueniat, siue præuentus sit ab Inquisitoribus. nec contradicit mihi Decretalis de offic. Iudic. ordin. significauit; immò potius ex textu, & glossis, pro me facit; Nam ibi dicit, quod ibi delegatus absoluit excommunicatum ab Ordinario, & propter malitiam, vel desidiam processus causæ tardatur, potest Ordinarius illum absolutum inducere in pristinam excommunicationis sententiam, sed non dicit quod possit in causa procedere; immò innuit contrarium, & ita notant ibi Doctores.

Soluta igitur prima Quæstio, & per hoc patet, quod absoluti ab Ordinariis, vel relaxati, nihil egerunt. Et idem dico de absolutis à Sorano, nisi habuerit à Papa speciale mandatum, per illam Decretalem de offic. deleg. studuisti.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. DIco quod Ordinarij, nec possunt, nec debent procedere. *Pro intelligentia huiusce Quæstionis* Fulcodij, & multorum aliorum canonum circa Iudices hos Violatæ Religionis, quos Inquisitores nominamus, distinguenda sunt potissimum quinque tempora cum Doctissimo Peña in sua instructione Inquisitorum, quæ manuscripta circumfertur,

cumfeqiur, & sæpè à Farinac. *in suo tractatu de hæresi allegatur, lib.2.cap.61.per totum.*

2. Primum tempus est ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad circiter 1230. & in hoc tempore nulli aderant Inquisitores, & soli Episcopi de hoc hæresis Crimine cognoscebant, Conrad. Brunus *de hæreticis, lib.3.cap.5.* & habemus text. *in cap. excommun. §. volumus* ibi, *si quis etiam Episcopus* de

3. hæreticis, in quo Papa mandat ab officio deponi Episcopos negligentes in expurganda diœcesi ab hæreticis, Pegna *in 2. part. Directorij comment.* 2. vers. *Episcopi ergo.*

4. Secundum tempus est, à tempore Gregorij IX. circa dictum annum 1230. vsque ad Bonifacium VIII. scilicet vsque ad annum 1300. Et in hoc tempore facultas procedendi contra hæreticos fuit aliis viris Doctis, & Piis delegata, à variis Summis Pontificibus, Innocent. IV. Alexand. IV. Vrban. IV. & Clement. IV. vt in eorum litteris Apostolicis legi potest, ita Pegna *in dicta praxi Inquisitorum, c.61.§.primo, & secundo.*

Solummodò hoc loco animaduerto, quod B. Dominicus illustrissimæ, & ad hæc vsque tempora probatissimæ Religionis meritissimus Parens fuit primus Inquisitor deputatus in hæreticos, vsque de anno 1216. vt animaduertit Pegn. *in 3. p. direct. com.*32. versic. *Officium delegatione Inquisitionis,* vbi ait fuisse deputatum Inquisitorem in Prouincia Narbonensi ab Innocent. III. quod idem latissimè probauit Lud. à Paramo *de Origine Sanctæ Inquisitionis, lib.2. tit.1.cap.1.n.14.* & Sousa *in Aphorism. Inquisitorum, lib.1.c.1.n.1.*

5. Tertium tempus fuit, à Bonif. VIII. circa dictum annum 1300. vsque ad Benedictum XI. In hoc quoniam iure merito dubitari poterat an per commissionem negotij fidei Inquisitoribus taliter dici posset ab Apostolica Curia auocatum, quod non possent Episcopi in dictis causis se ingerere, Bonifac. VIII. in cap. *per hoc, de hæreticis in 6.* declarauit, posse Inquisitores, & Episcopos simul, & disiunctim super eodem negotio procedere, ita tamen quod tenerentur inter sese communicare processus in cuius meritis si conuenirent, sententia per vtrosque ferretur, sin minus causam ad Sedem Apostolicam referrent, & de hac communicatione processuum videndus est Pegna *in 3. part. direct. comment.* 105.

6. Quartum tempus est à Bened. XI. qui Bonifacio successit circa annum Domini 1303. vt videre est Genebrard. *in sua Chronographia, l.3.* circa dictum annum Christi 1303. & Illescas *in Historia Pontificali lib.2.cap.*50. in vita huius Pontificis, hic consultus ab Inquisitorib. quomodo intelligenda esset illa communicatio processuum, de qua in cap. per hoc, sic in extrauaganti ex eo de hæreticis respondit, *Consultationi vestræ breuiter respondemus, quod quando vtrique procedunt sciunctim sibi debent in fine tantum, cum nihil restat agendum, nisi quod sententia promulgetur communicare processus*, ita Pegna *in 3.part.direct.comm.96.in princ.*

7. Quintum, & vltimum tempus est, à Clement. V. qui successit Benedict. XI. circa annum Domini 1305. hic enim in Concilio Viennensi celebrato anno Domini 1313. confirmata in causis fidei Episcoporum, & Inquisitorum iurisdictione statuit in Clement. prima de hæreticis.

8. Episcopus sine Inquisitoribus, & vice versa Inquisitores sine Episcopis, posse citare, capere, tutæ custodiæ mancipare, captos in compedibus ponere, & contra illos inquirere, de quibus secundum Deum, & Iustitiam Episcopus, vel Inquisitor viderit expedire.

Pariter statuit quod vnus sine altero, non possit Reos ad carcerem tamquam in pœnam condemnare, nec eos torquere, nec contra eosdem ad diffinitiuam sententiam deuenire, addens tamen, quod infrà octo dies postquam se inuicem Inquisitor, & Episcopus requisierint, vnus sine altero dictos tres actus facere nequeat, eis tamen elapsis possint tunc etiam dicti actus ab vno sine altero fieri, Eymericus, *quæst.47.3.part.Director.* vbi Pegna, & nos latissimè de hac materia dicemus, *in tertia parte nostri operis de modo procedendi in causis S. Officij, sect.1.* 9.

His prænotatis vnusquisque videre potest controuersiam de qua *in hac quæst.1.* Fulcodij, suo vtique tempore, & etiam ante tempora Bonifacij VIII. bene potuisse locum sibi vindicare, ac disputari, sed modò ex dispositione dicti capituli per hoc, in totum cessare debet præsens disputatio. 10.

Et ob id Archid. *in dicto cap. per hoc num.* 2. ait quod contra decisionem factam in dicto cap. *Olim*, per magnos viros tenebatur contrarium, & non dubito quin intellexerit ibi, de Guidone Fulcodio, quia in rationibus dubitandi adducit contra illam decretalem omnes rationes, & iura quæ in hac quæst. Fulcodius allegat pro sua opinione, & Gemin. *in eodem cap......num.1.* ait, *Ideo Papa hic non dicit declaramus, vel alia similia verba sed volumus, ne suggillet magnos viros tenentes contrarium, qui mouebantur rationibus prædictis,* & in summa etiam ipse adducit rationes Fulcodij, ex quibus verbis Geminiani apparet, quam validæ essent in hac materia rationes nostri Guidonis Fulcodij. 11. 12.

Atque hæc quæ supra dixi vtique seruantur in tota Italia; in Hispania vero Episcopi, & Ordinarij non possunt diuisim ab Inquisitoribus procedere, sed ibi soli Inquisitores procedunt, quinimo Episcopi tenentur transmittere statim omnes & quascumque denunciationes in his materiis ad Sanctum Officium spectantibus ad Inquisitores vti ex Sanctarello, Sousa, & alijs obseruat P. Diana *tractatu 8.resolut. 2. part.4.eius resolut. moralium* & DD. ibi allegatis addo ego Ferd. de Castro Palao *in opere Morali 1.p. tract.4. disp.8.punct.13.n.6.* versic. *Aduerte tamen in Hispania.* 13.

Item constat quod delegatus: Hæc verba referuntur à Pegna *in tertiam partem Directorij Inquisitorum, quæst.5. num. 6.* vers. *& Guido Fulcodius*, & in eis discutit Fulcodius Pulcherrimam quæstionem de citato ab Episcopo, & Inquisitore maximè si sit citatus pro eodem die, & hora coram quo debeat comparere. 14

In qua re breuitati studendo existimo nonnullos casus esse distinguendos.

Primus casus est cum Episcopus procedit iure ordinario, vt regulariter contingit & in hoc casu si citatio sit pro eodem tempore, communis DD. sententia est, quod debeat citatus comparere coram Inquisitore. 15.

Ratio conclusionis, quia cum Inquisitor procedat auctoritate Sedis Apostolicæ sibi specialiter delegata, & Episcopus auctoritate purè & merè ordinaria, vtique est maior Ordinario in ea causa, cap. fanè, de officio, & potestate Delegati, ibi *vnde in illa causa superior est*, Franc. Molinus *de brachio sæculari, cap.16. num.12.* Bobadill. *in sua Politica, lib.2.cap 21.n.59.* Steph. Gratian. *discept. forens. tom.1.cap.111.n.65. & seq.* qui alios cumulant. 16.

Et

17. Et quod in hoc casu (præsupposito semper quod citatio sit facta pro diuersis locis) citatus teneatur comparere coram Inquisitoribus, docuerunt, post Eymericum, & omnes alios antiquos ab eo allegatos, Farin. *de hæresi*, 186. §. 3. n. 87. Ludouic. à Paramo *de Orig. S. Inquisitionis lib 3. q. 4. rubric. de forma, & ordine Iudiciario S. Officij, num.* 69. Ferdinand. de Castro Palao *dicta disp.* 8. *punct* 13. *n.* 3. verſ. *At si Episcopus*. Sousa *de confess. sollicitat. tractat.* 3. *cap.* 2. *num.* 7. *& in Aphorism. Inquisitorum, lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 14.

18. Secundus casus est cum Episcopus auctoritate ordinaria, & Inquisitor delegata aliquem citant, sed Episcopus in citatione præuenit, & in hoc casu adhuc dico citatum teneri comparere coram
19. Inquisitore vti maiore, ita Guido Fulcodius *hic* verſ. *Item si ponas* qui ad hoc allegat pulcherrimum textum *in l. contra pupillum*, 54. *ff. de re iudicata, ibi, Is qui ad maius auditorium vocatus est, si inchoatam litem deseruit, contumax non videtur*, circa quem tamen textum animaduertendum est quod non probat citatum teneri comparere coram maiori Auditorio, sed quod non est contumax in eo casu coram minori Iudice, si coram maiori compareat. Ex quibus verbis videtur I.C. potius innuere velle in casu dictæ l. esse locum gratificationi, vt notat Gothofred. *ibi*, vbi ait quod electione delictum non contrahitur *l.* 3. §. 4 *ff. ad Syllan.* de materia huius text. bene tractat Albericus *in dicto* §. 5. qui, *ibi num.* 1. ait in Curia Romana fuisse ex hoc textu excusatum quendam, qui fuerat vocatus ab auditoribus Sacri Palatij eo quod eodem tempore fuerat vocatus à Rege.

20. Ad idem allegat Fulcodius text. in cap. *quæ resistit.* 11. *q.* 3. verùm neque ille textus videtur probare necessitatem sic comparendi, ob illa verba eiusdem, Sed elegis maiori seruire.

21. His tamen non obstantibus Guidonem Fulcodium, per eadem iura ab eo allegata sequitur Archid. in cap. *per hoc num.* 6. *de hæreticis in* 6. vbi ait quod hoc omnino credit esse verum, Ioan. Andr. *ibid. num.* 2. Gemin. *num.* 3. verſ. *vnde putat Archid.* Locat. *in iudiciali*, verbo *citatio, num.* 16. Eymericus *dicta quæst.* 5. *num.* 5. verſ. *nec obest si primo*, & post hos omnes Farin *d. q.* 186. *num.* 92. Ex quibus apparet hanc esse communem Canonistarum sententiam à qua in praxi propterea non esset recedendum.

22. Tertius casus est quando ambo eodem modo quo supra procedentes citant aliquem pro diuersis temporibus, & tunc cum ex dispositione dicti cap. per hoc tam Episcopi, quam Inquisitores super eodem negotio procedere possint, diuisim vtrique citatus coram vtrisque debet comparere, Farin. *vbi sup. num.* 94. cum alleg. per eum quibus adde Sousam *in Aphor. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 13.

Quartus casus est cum etiam Episcopi procedunt contra aliquem auctoritate delegata, vt cum 23.
proceditur contra exemptos ab eorum iurisdictione ordinaria, & in hoc casu citatus potest comparere coram quo vult; nec ob id contumax censendus erit ab eo Tribunali coram quo non comparuit, ita Farin. *d. q.* 186. *n.* 95. Sousa *in alleg. cap.* 2. *num.* 15. Ferdinand. de Castro Palao, *in d. punct.* 13. *n.* 3. *in princ.* Ratio est quia in hoc casu Episcopus & inquisitor sunt pares, Sousa *vbi suprà*, *n.* 9. igitur per electionem vnius citatos non delinquit,
l. si quis, §. *si cum omnes*, *ff. ad Syllan.* vbi I.C. loquens 24.
de seruo plurium Dominorum qui in graui eorum necessitate omnibus opem ferre non valens, vni tantum opem tulit ait, *Nam illud durum est discere, si cum duobus auxilium ferre non possit, eligis alteri esse auxilio, electione crimen contraxisse*, & ib. Gothofred. *in suis notis* obseruat ex Baldo in re pari locum esse gratificationi.

Quintus casus est, cum non sumus in Inquisitore citante, sed in eius Vicario, & in hoc casu ait Pegna *in comm.* 54. *tertiæ partis directorij*, verſ. *obseruandum est*, quem sequitur Farin. *vbi suprà*, *n.* 91. Quod 25.
si Vicarius Inquisitoris sit creatus à Papa vtique idem de eo dicendum erit, ac de Inquisitore quo-
ad Episcopum, secus si sit creatus ab ipso Inquisitore, verum hanc rem modò non examino, 26.
quia de ea tractabimus latè, *in secunda parte, nostri tractatus de modo procedendi in causis Sancti Officij*, in peculiari titul. *de Vicariis Inquisitorum*; interim tamen animaduerte contra Pegnam, *eo loco* tenere Ferdinand. de Castro Palao *in opere morali loco allegato puncto* 14. *n.* 5. & Molinam Theologum
de iust. & iure, tom. 6. *de iurisd. disp.* 28. *n.* 17. Vide etiam 27.
Regentem Constantium *in l. vnica Cod. de Classicis lib.* 11. *n.* 104. vbi disputat, an pars prædæ, quæ Duci debetur, eius quoque L. T. debeatur, & dicit hanc quæstionem tunc agitatam fuisse in Regno Neapol. inter Illustrissimum Don Petrum de Toledo Præfectum Classis Neapol. & Don Garziam de Toledo eius Vicarium, qui eo absente prædam ex hostibus cepit, & suis militibus applicauit, & licet ibi multa ad propositum nostrum facientia allegat de vicariis, attamen ipse non decidit hanc quæstionem, quia in facto pendebat, & ipse erat vnus ex Iudicibus.

QVÆSTIO SECVNDA.

De sponte comparentibus, & tempore Gratiæ.

SVMMARIVM.

1 *HVIVS Quæstionis Fulcodij qui meminerint.*
2 *Latius huius quæst. emendatus à Pegna.*
3 *Sponte venire qui dicantur.*
4 *Adducuntur ad hoc l. fin. C. de his qui Latro. & l.* 2. *ad Tertull.*
5 *Tempus gratiæ, quodnam sit.*
6 *Quinam dicto tempore gratiæ non fruantur.*
7 *Sponte comparentes ex stylo Supremi Tribunalis de Vrbe etiam post tempus gratiæ mitissimè tractantur, & abiurant secretè.*
8 *De rationibus conceptionis temporis gratiæ, & reiterationis eiusdem.*

QVoniam illis, qui sponte redeunt ante tempus gratiæ, promittitur, & obseruatur impunitas, mortis videlicet, Carceris, & confiscationis, quod fieri posse credo iuxta mandatum Papæ, & Concilium Tholosanum, quæritur hic, qui sponte redire dicantur,

Sponte

HIc quæritur vnde prouideri possit, & debeat Inquisitoribus, & eorum Notario quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda, ex quo in terra inuenitur extr. de prob. quam falsum, & dico quod à partibus nihil possunt recipere, hoc est, ab iis contra quos inquirunt. Nam Inquisitores debent fieri sine incommodo reorum, vt in auth. de collat. §. Iubemus, collat nona, debent ergo Episcopi prouidere, qui mandatum Apostolicum receperunt, quod debent Inquisitoribus consilium, & auxilium, verum quia Prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, consulerem quod ab illis, quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ, in aliquos vsus pios acciperetur, ad istud honestè tamen, & sine scandalo laicorum.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. HVius consultationis meminit Eymericus *in direct. p. 3. q. 108. num. 2. vers. & huius veritatis fuit Clem. V. & Clemens IV. in suis consultibus ad Inquisitores antequam esset Papa qui dicebatur Guido Fulcodius*, & huiusce eiusdem quæstionis integra verba refert, ibi Pegn. *in comment.* 157. vers. *& Clemens IV.*

2. *Inquisitoribus, & eorum Notario*, equum enim est, vt non solum Magistratus depatentur, sed etiam eis oportuna salaria prouideantur, Aules *in capita Pretorum, cap. 1. in gloss. Salario* Regens de Ponte *de potestate Proregis, tit. de abundantia Ciuitatis*, §. 6. *n.* 16. vbi Ioan. Baptista de Thoro, *in addit.* abhorret enim lex sine præmio homines laboriosis officiis præfici, vt bene dicebat Matrienz. *in Dialogo tertio relatoris, c.* 32. *n.* 9.

3. *Quem vtique adhiberi oportet ad acta scribenda*, Ita Eymericus *in directorio p. 3. num.* 83. Pegna *ibidem in comment.* 20. vers. *Tertia persona*, vbi allegat verba Concilij Biterrensis, *c.* 4. bi, *faciatis confessiones ac depositiones ipsorum fideliter in actis Inquisitionis reponi aut per publicum si potestis habere personam*, & de hac materia Notarij deputandi pro S. Officio vide Farin. *q.* 185. *de hæresi*, qui, *n.* 10. plurimos more suo cumulat, & nos latè diximus *in secunda parte operis, in peculiari titulo de Notario seu Cancellario S. Inquisitionis.*

Nan Inquisitiones debent fieri sine incommodo Reorum, auth. vt nulli, Iudicum cap. 1. §. His insuper iubemus, ibi *si verò aliqua necessitas.*

4. Verùm Innoc. IV. in quodam rescripto suo incip. *Cùm per nostras*, iter litteras pro S. Officio post direct. Inquisitorum, *fol. mihi* 12. totum contrarium rectissimè ordinauit, vt animaduertit Pegna *dict. comm.* 157. *p.* 3. vers. *Quibusdam aliis.*

5. Hodie hæc quæstio videtur fortasse superflua, quia in Hispania Potentissimus Rex Noster expensas facit necessarias pro administratione Iustitiæ in Sancto Officio, & eius ministris prouidet de opportunis salariis iuxta liberalitatem, & magnificentiam tanti Regis. In Vrbe Romana prouidet Sanctissimus D. Noster, in aliis Prouinciis Inquisitores sunt Regulares S. Dominici, & S. Francisci, qui salaria non habent, & eorum Ministris deputantur salaria ex annuis prouentibus singulorum Inquisitorum, quod si non sufficiant prouident sufficientissimè Supremi Inquisitores, qui etiam sportulas a Reis habendas in hisce casibus taxarunt.

Et vt tanti Supremi Tribunalis manifestè appareat pietas, sciendum est, quod de iure quilibet Inquisitores possunt Reos in pœnis pecuniariis damnare, vt probarunt Farin *de hæresi, q.* 193. *n.* 108. & Sousa *in Aphorism. Inquis. l.* 3 *c.* 28. *n.* 1. *&* 2. vbi ait, quod huiusmodi pœnæ pecuniariæ possunt pro necessitatibus Officij Inquisitionis impendi. 6.

Attamen de facto Inquisitores Lombardiæ, non faciunt condemnationes pecuniarias, nisi consulto Supremo Tribunali, quod quandoque solet nonnullis Inquisitoribus licentiam concedere deueniendi ad huiusmodi pœnas pecuniarias, re tamen participata cum Episcopis, maximè cum Episcopis locorum sunt Cardinales ex Supremis Inquisitoribus, & vsque ad certam & limitatam summam. 7.

Huiusmodi autem condemnationes pecuniarias regulariter non fieri, nisi re participata cum Sacra Congregatione, Iure merito cautum generaliter fuisse intelligo, vt videant Rei quod eorum animæ salus principaliter intenditur, & quod cum pecuniariis pœnis mulctantur, id fit cum maxima maturitate, vbi autem Inquisitores condemnationes pecuniarias faciunt, de eis reddere rationem tenentur Supremo Romanæ Vrbis Tribunali.

Debent ergo Episcopi. Rationabile omnino est votum Fulcodij hoc loco, nam cum ab Inquisitoribus in munere Pastorali exgrauentur, debent etiam Episcopi, qui in hoc commodum sentiunt, expensatum incommodum sentire; Pegna *dicto comment.* 157. *& sanè hac sententia*, vbi quod hæc Fulcodij sententia sibi verissima videtur, quod idem dixit Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 3. *cap.* 28. *num.* 14. 8.

QVÆSTIO QVARTA.

An Inquisitores possint aliis committere vices suas.

SVMMARIVM.

1 *HAc Quæstio hodie cessat, quia Inquisitores deputant Vicarios.*
2 *Delegatus Principis potest subdelegare.*
3 *Inquisitores Supremi in Regnis Hispaniarum creantur à Papa per Breue ad Potentissimi Regis ac Domini Nostri nominationem.*
4 *Supremus Inquisitorum Hispaniæ, & Lusitaniæ habet iurisdictionem delegatam contra Barbosam in l. cum Prætor. §. 1. n. 65. de Iud. n. 5. & 6.*
7 *Idem dicendum de Inquisitoribus Italiæ qui creantur per Breue.*
8 *Idem de aliis Inquisitoribus Italiæ qui deputantur per litteras S.C. & de Inquisitorib. Hispaniæ qui deputantur à Supremo Inquisitore, num. 9.*
10 *Adducitur text. l. Item eorum §. Decuriones ff. quod cuiusque vniuers.*

Sed

SEd quæritur an singularium personarum negotia possint Inquisitores emittere, dico quod sic, sunt enim Delegati à Principe, & ideo possunt aliis delegare audientiam testium, & similia, cap. de Iudic. à Iudice, extr. de offic. de leg. super quæstionum, & si quis dixerit quomodo à Principe sunt Delegati? Respondeo, quia Priori Prouinciali nulla datur iurisdictio sed ministerium quoddam eligendi istos, quod transmittat, & ideo non à Priore, sed à Papa habent iurisdictionem, nam & lex dicit, quod ab ordine videtur electus, qui ab illis eligitur, quibus ordo dedit eligendi potestatem, ff. quod cuius. Vniu. nom. item eorum §. Si Decuriones, item Papa hoc dicit expressè nam in litteris, quas mittit Priori Prouinciali præcipit ei, quod fratres transmittat, in illis verò litteris, quas mittit Prælatis quod ipse eos transmittit, vnde si quis conferat litteram, cum littera inueniet, quod à Priore transmissos, à se reputat destinatos.

ANNOTATIONES CARENÆ.

HÆc quæstio clarissima est hisce hodiernis
1. temporibus, nam videmus passim non solum
Inquisitores deputare sibi Vicarios generales ex
Apostolicis concessionibus, de quibus Pegna *in
tertiam partem directoru comment* 61. vers. *Hodie tamen
hac res omni dubitatione caret*, sed etiam depu-
tant sibi Vicarios Foraneos, qui limitatam ha-
bent iurisdictionem recipiendi denunciationes, &
examina testium, & etiam peculiares Commissa-
rios aliquando pro iisdem testibus examinandis.

Sunt enim Delegati à Principe, Clarissimum est
2. in iure delegatum Principis posse subdelegare, au-
dientiam testium, & alios actus singulares iudi-
ciales, & vltra text. hic à Fulcodio allegatos
dixit Rot. *decisione* 8. *aliàs* 258. *num.* 2. *de offic.
deleg. in nouis* Morla *in Emporio iuris, prima parte
titul.* 2. *quæstione* 15. *num.* 10. Barbosa senior. *l. cum
Prætor*, §. 1. *num.* 385. *& sequent. de iudicijs.* Bo-
badill. *in sua Politica, lib.* 1. *capite* 20. *num.* 34.
Molina Theologus *de iust. & iure, tractat.* 5. *di-
sputat.* 15. Christophor. de Anguiano *de legibus
& Constitut. Principum libro* 3. *controuers.* 33. *n.* 26.
vbi in specie Delegati à Summo Pontifice, ait
eum recipere facultatem subdelegandi à lege, &
facultatem coercendi impedientes, non à lege
sed à Delegante.

Quod autem Inquisitores sint delegati à San-
3. ctissimo Domino Nostro patet manifestè nam
loquendo de Supremo Inquisitore in Regnis
Hispaniarum cum ad nominationem Regis, ac
Domini nostri deputetur per Breue Apostolicum,
vt videre est, ex Mag. Gell. Gunzalez de Auila
*in suo libro inscripto Theatro de las Grandezas de
Madrid, libro quarto, in rubric. Consejo Supre-
mo de la Santa Inquisition.* §. *Al Presidente*, &
Ludouicus à Paramo *de origin. Sanctæ Inquisitio-
nis, libro tertio, quæstione secunda, num.* 26. vers.
Ad secundum igitur casum, quod etiam de In-
quisitore Generali Lusitaniæ dixit Sousa *in A-
phorism. Inquisitorum, libro primo, de origin. Tri-
bunalis Sancti Officij*, §. *primo, num.* 1. certum
mihi videtur non posse dubitari quin Supre-
mi Inquisitores illorum Regnorum sint iudi-
ces à summo Pontifice specialiter Delegati, quam-
vis enim Barbosa senior existimauerit, Inquisi-
4. tores Generales Hispaniarum habere iurisdictio-
nem ordinariam *in dicta leg. cum Prætor*, §. *pri-
mo, num.* 65. *de iud.* Attamen in contrarium
5. est verior opinio, vt docent Torreblanca *de
Magia libro primo, capite quinto, num.* 2. *& se-
quentib.* & latissimè Ferd. de Castro Palao *in suo
opere morali, prima parte, tractatu quarto, dispu-
tatione octaua, puncto* 12. §. *secundo, num.* 2. vbi
bene addit iurisdictionem Inquisitoris Genera-
lis esse delegatam, attamen habere omnia ferè
priuilegia iurisdictionis Ordinariæ seiunctis im-
perfectionibus.

Neque obstat ratio Barbosæ quia etiam Supre- 6.
mi Inquisitores in Regnis Hispaniarum ad nutum
Summi Pontificis sunt amouibiles.

Et quod diximus de hisce generalibus Inqui- 7.
sitoribus, idem prorsus dicendum est de aliis In-
quisitoribus Italiæ, qui deputantur per speciale
Breue Sanctissimi D. Nostri, vt est Inquisitorum
Mediolani.

Sed neque dubitari potest de aliis Inquisitori- 8.
bus Italiæ, qui deputantur per litteras Sacræ
Congregationis Eminentissimorum DD. Car-
dinalium Supremorum Inquisitorum, Pegna
comment. 52. *in tertiam partem directorij*, Farinac.
de hæresi, quæstione 186. §. *secundo, num.* 31. Sou-
sa *in Aphorism. Inquisit. libro primo, capite primo,
num* 5. *&* 6. vbi quod licèt olim eligerentur In-
quisitores, à Prouincialibus suorum ordinum at-
tamen hodie deputantur à S. C. & de Inquisitori-
bus Hispaniæ qui eliguntur à Supremo illius Re-
gni Inquisitore Generale, Paramus *vbi suprà, num.*
37. Castro Palao, *dicto puncto* 12. §. 1. *num.* 3. vers.
& in Hispania.

Nam etiam hosce Inquisitores Delegatos esse 9.
Summi Pontificis certissima res est, vt aliis om-
nibus relatis probauit latissimè Castro Palao,
videndus *vbi suprà num. quarto*, & hoc mani-
festè conuincit textus allegatus à Fulcodio, hoc
loco, l. item eorum §. si decuriones ff. quod
cuiusque vniuersitatis nomine, *si decuriones* (ait
I. C.) *decreuerunt actionem per eum mouendam
quem ducem veri elegerint, is videtur ab ordi-
ne electus, & ideo experiri potest, parui enim re-
fert ipse ordo elegerit, an is qui ordo negotium
dedit*, quem textum allegat ad simile proposi-
tum, Azeuedus *ad Regias Hispaniæ Constitutiones
libro quarto, titulo decimo-octauo, libro septimo,
numero quinquagesimo-nono*, & aliis in locis alle-
garis per Sebastianum Ximen. *ad leg. item eorum,
in suis concordantijs, tomo secundo*, & ex illo eo-
dem textu pulcherrima colligunt ibi Odofre-
dus *numero primo*, versiculo, *ex ista littera col-
ligitur*, Bartolus versiculo, *Nota istum tex-
tum*, Albericus *numero secundo*, Baldus versicul.
Nota quod paria sunt, Angelus *num.* 1. *&* 2.
Castr. *num.* 1. vbi intelligit, & bene istum tex-
tum cum sola nominatio personæ est concessa.
Et alij *ibidem.*

QVÆSTIO

QVÆSTIO QVINTA.

De Iuriſdictione Inquiſitorum in eos qui mutarunt Domicilium.

SVMMARIVM.

1 HANC quæſtionem de verbo ad verbum ponit Pegna comm.33.tertiæ partis Direct.
2 Mutatio domicilij inſtantiam cœptam non mutat.
3 L.cū quædā puella,de Iuriſd.omn.Iud.adducta à Fulcod.hîc intellectus latè declaratur,n.4.& ſeq.
7 Mutatio Domicilij fraudulenta non prodeſt Inquiſito, ex Souſa.
8 Hæreticus ſortitur forum in loco in quo deliquit.
9 Attamen vbique etiam poteſt puniri.
10 Quando remiſſio in hoc crimine habeat locum.
11 Hæreticus in pluribus locis delinquens vbi debeat puniri.

QVam autem in eos habeant poteſtatem, qui cum ſcirent eos procedere, domicilium mutauerunt,quæri non oportet, nam ſi citati erant non mutant forum, quia præuenti ſunt, ff.de iuriſd.omn. Iudic. cum quædam puella, extr.de foro comp. c. propoſuiſti, quod ſi citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi poſſunt conueniri ratione delicti, & remittendi ſunt, C.vbi de Crim.agi oport.auth.quæ in prouincia, & in auth.vt nulli iudicum §.ſi verò, & 3.q. 6. cap. 1. & ſi deliquerunt in pluribus locis, puniri vtrobique poſſunt in bonis, ſed, & in corpore, ſi pœnitentia eis ſit indicenda, quæ ſit iterabilis, puta peregrinationis, vel eleemoſynæ,ſed in carcere ſecus ſicut patet lippis, & tonſoribus.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. HAnc quæſtionem quintam de verbo ad verbum refert Pegna ad Eymeric.3.p.ſdirectorij com.33. verſ.ſi autem reperiatur.

2. *Nam ſi citati erant non mutant forum,l.cum quædam puella ff.de iuriſd.omnium Iudicum.* Mutatio domicilij inſtantiam coram iudice cœptam non mutat Lud. Gilhauſ. *in arbore iudiciaria Ciuili, c.1.p.2. de*
3. *foro competenti, §.2.n.15.* & quamuis text. allegatus *in d.l.*cum quædam puella loquatur in mutatione fori facta poſt latam ſententiam, vel vt I. C. ibi loquitur, *poſt ſuſceptum cauſæ cognitionem*, quod DD. intelligunt poſt litem conteſtatam, attamen iidem DD. extendunt dictum textum etiam ad ſimplicem citationem per quam taliter aiunt iuriſdictionem præuentam, quod per mutationem domicilij ſubſequentem nullum ei poſſit parari præiudicium, & ad hanc extenſionem probandā adducunt text.*l.ſi quis*
4. *poſtea quam de iud.*vbi dicitur,quod ſi quis poſtquam eſt vocatus in ius effectus ſit miles,vel cœperit eſſe alterius fori, in ea cauſa in qua vocatus eſt in ius, non habet facultatem reuocandi forum in præiudiciū
5. iudicis; cuius iuriſdictio fuit præuenta per vocationem in ius, & ſic per citationem,& ad idem inducitur text. in c. *propoſuiſti, de foro competenti*, vbi
6. expreſsè habetur per citationem iuriſdictionem intelligi præuentam, bene Cabedo deciſ. Regni Luſitaniæ *142.n.4. tom.1.* & ita l. cum quædam puella, intelligendam eſſe vt procedat etiamſi qui domicilium mutauit fuerit tantummodò citatus, latiſſimè
7. probauit Barboſ. ſenior.*in l.ſi quis poſtea quam, n. 29.& plurib.ſeq. ff. de iud.*

Nec mutatio domicilij ſuffragari poteſt ei,qui per fraudem vult euitare iuriſdictionem Inquiſitoris, Souſa *in Aphoriſm.Inquiſitorum, lib.1.c.31.num. 14.* vbi in fortioribus terminis dixit, quod ſtante permiſſione Principis à Summo Pontifice approbata, quod hæretici ſecluſo ſcandalo poſſint ad Catholicorum loca mercaturæ cauſa venire, ſi quis ex Catholico loco in Angliam domicilium mutauit, vt Inquiſitorum effugeret iudicium, & poſt permiſſionem prædictam ad Catholicorum veniat, ac ibi Inquiſitoribus denuncietur de actu hæreticali geſto ante permiſſionem non poteſt gaudere beneficio dictæ permiſſionis, & fœderis, quia fraus fraudanti patrocinari non debet.

Quod ſi citati non erant, & ibi iam deliquerant. 8.
Hic dicit Fulcodius, & bene, quod hæreticus ſortiatur forum ratione delicti in loco in quo deliquit, & generaliter, quod ratione delicti quis ſortiatur forum probant iura allegata in hac quæſtione, & latiſſimè tradiderunt Lud.Gilhauſ. *in arbore iud. ciuili.p.2.c.1.§. 3. de tertio modo ſortiendi forum ratione delicti, num....& ſeq.* bene videndus Gotofred. *in ſuis notis ad l.non eſt dubium 11.ff.ne cuſtodia reorum* & Barboſa ſenior, qui omnes alios allegat *in l. hæres abſens, §. proinde, ff.de iudiciis.*

Et quamuis hæreticus vbique delinquat, ac pro- 9.
inde vbique poſſit puniri etiam extra locum delicti, cum hæreſis crimen habeat in ſe cauſam continuam, & ſucceſſiuam, Pegn.*p. 3.comm.91.verſ. Iam quantum.* Farin. *in Praxi Crim.q.7. num. 17.* & Souſa *in Aphoriſm.Inq. lib.2. c.28. n.2.* 10.

Attamen ſi Iudex delicti præuenit ſumendo informationes, vtique ad eum facienda eſt remiſſio delinquentis ſeruatis ſemper aliis circumſtantiis in remiſſione prædicta requiſitis,Souſa *ibid.n.3.verſ. ſecus verò,* & alios latiſſimè allegans,Farin.*de hæreſ.q. 197.§.1.n.12.& 13.verſ.in hac contrarietate credo veritatem eſſe*, quod intelligendum eſt ſi Iudex delicti dictam remiſſionē petat ,nam ſi eā non petat non eſt neceſſe, quod dicta remiſſio fiat,Souſa *vbi ſuprà, n. 4.*Pegn.*com.33.in 3.part.*& Couar.*Pract.q.c.11.n. 12.* 11.

*Et ſi deliquerunt in pluribus locis,*Pegn.*com.33.alleg.n.131.*verſ.*Rurſus in hæreticos,*ibi *melius putarem,* ait,quod ſi pœnæ reiterabiles hæreticus in pluribus locis delinquens pluribus pœnis ab Inquiſitoribus locorum in quibus deliquit puniri debet, & ſe remittit ibi ad hunc locum Fulcodij,idem dixit Souſa, *d.cap.28.n. 5.* & latius Inquiſitor Cantera *in ſuis q. Crim.de Iudice,quæſt.3.num.14.*

QVÆSTIO SEXTA.

An, & quomodo Inquisitores possint procedere contra absentes, & fideiussores.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus text. l. Absentem, de pœnis allegatis à Fulcodio latè declaratur, num. 2.*

3 *Quomodo de iure communi contra absentem procedebatur.*

4 *De iure Canonico potest contra absentem diffinitiuè procedi.*

5 *Forma procedendi contra absentem hæreticum non conuictum, nec confessum.*

6 *Forma procedendi contra conuictum, vel confessum.*

7 *Ex stylo Romanæ Vrbis semper audiuntur hi absentes condemnati, & quoad personam, & quoad bona si compareant.*

8 *In Hispania semper quoad personam, sed quoad bona solum intra annum.*

9 *Adducitur text.* l. si quis reum *adductus à Fulcodio.* ff. de custodia reorum, *& declaratur Lex* sancimus *Cod.* de fideiuss. *num.* 10.

11 *Formula fideiussionum in nostro Statu Mediol.*

12 *Decisiones Senatus in materia purgationis moræ in fideiussoribus.*

13 *De iure fideiussor potest moram purgare cum Ius fisci per nō consignationē rei, non est factū deterius & n. 14. vbi quod hoc remittitur arbitrio Iudicis.*

15 *Pœnas has fideiussorum quæ fisco Sancti Officij applicantur non solet Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis erigere cum principales sponte comparent non obstante mora fideiussoris.*

QValiter autem procedi possit contra absentes satis plenè indico, nam si constet de eorum perfidia, & sint contra eos solemnia edicta proposita quamuis de iure Ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiuè contra absentem ad impositionem pœnæ nisi vsque ad relegationem, vt ff. de pœnis l. absentem, Credo de Iure Canonico posse pronunciari diffinitiuè super isto crimine, vt extra de test. c. veritatis est verbum, in fideiussores autem absentium pœna pecuniaria dici potest ff. de iust. Reorum. l. si quis reum.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. Q*Vamuis de Iure Ciuili.* In Criminalibus de Iure Ciuili non condemnatur absens diffinitiuè, nisi vsque ad relegationem hoc dixit text. alleg. *in l. absentem, de pœnis, & in l. absentem. Cod. de accusat.* hoc vtrobique notarunt scribentes, benè Ant. Gomez *in l. 76. Tauri. num.* 1. Clarus, *§. fin. quæstione 44. num.* 1. Farin. latissimè *de Inquisit. quæstione* 11. *num.* 1. *& seq.* & Lud. Gilhausen. *in sua arbore iud. crim. cap.* 5. *ramusculo* 1. *num.* 22. *& seq.* Ra-
2. tionem autem ob quam voluit I. C. in grauibus delictis non posse absentes pœna mortis puniri, nec supra relegationem condemnari assignat Albericus ibidem in §. *aduersus contumaces, num* 4. his verbis, *quia ratio quare in absentem non fertur sententia est quia inaudita causa damnari non debet*, potest enim esse quod absens aliquam habeat iustam causam se defendendi, quo casu idem I. C. ibi ait, *Sanctius esse impunitum relinquere facinus nocentis, quam innocentem damnare,* bene Gotofred. ibi *in notis*, vbi ait, quod Scipio, & Antoninus Imperatores dicebant, *malle se vnum ciuem seruare quàm mille ho-*
3. *stes occidere*, de iure igitur communi absens citabatur ad respondendum Inquisitioni, quod si in termino sibi præscripto non comparebat eius bona, annotabantur fisci nomine, mox iterum citabatur per edicta ad se excusandum à delicto, & ostendendum innocentiam suam, & ipse quandocumque comparens audiebatur quoad personam super eius innocentia, quo ad recuperationem autem bonorum suorum non audiebatur nisi intra annum compareret, Clar. Farin. & Gilhausen *vbi suprà*, & de hoc ordine procedendi est text. *in l.* 1. *ff. de requirendis Reis.*

4. *Credo de Iure Canonico posse pronunciari diffinitiuè super hoc Crimine*, & meritò, quia etiam de iure ciuili dispositio dictæ *l. absentem, ff. de pœnis*, non habet locum in crimine læsæ Maiestatis, vt notauit Farin. *d. quæst.* 11. *num.* 1. vers. *præmisso imprimis*, & de condemnatione hæretici absentia latissimè tractarunt Pegna, cum Eymerico *in 3. part. directorij, in decimotertio modo terminandi processum in causis fidei.* Farinac. qui omnes antiquos allegat de hæresi, *quæst.* 185. *num.* 93. *& sequent.* Sousa *in Aphorism. Inq. lib.* 2. *cap.* 49. Diana *resolut. moral. part.* 4. *tr.* 8. *resol.* 42. *resol.* 80. & Ferdinand. de Castro Palao *in opere morali*, 1. *p. tract.* 4. *disput.* 8 *puncto* 16. §. 3. *per totum.*

In forma condemnandi Hæreticum absentem, duo Casus nunc breuiter sunt distinguendi, latius de hac re dicturi *in 3. parte tractatus de modo procedendi in causis Sancti Officij.*

Primus casus est cum hæreticus absens in actis S. Officij, nec euidentia facti, nec propria confessione, nec legitimis testibus est de hæresi conuictus, sed tantum de ea aggrauatus, & in hoc casu contra hunc absentem est procedendum iuxta formam cap. *cum contumacia, de hæreticis in* 6. citatur enim intra certum tempus ad respondendum de fide, sub pœna excommunicationis, quod si in termino præfixo non comparuerit, excommunicatur, & si in excommunicatione per annum insorduerit, vt hæreticus formalis condemnatur, ita Pegna, 33. & 49. *in 3. p. direct.* Farin. *d. q.* 185. *num.* 94. *& seq.* Lud. à Paramo *de orig. S. Inq. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 61. *& seq.* Castro Palao *dicto* §. 3. *num.* 1. & bene Paulus Garzia *in suo libro disp. idiomate conscriptus*, *Orden de processar en el S. Oficio*, editus ex ordine Supremi Tribunalis S. Inquisitionis Regnorum Hispaniæ, *fol.* 63. cuius verba retuli *in addit. ad titul.* 37. *de modo procedendi in causis S. Officij, in rubr. de frang. carceres S. Officij*, vbi ait, quod ita declarauit etiam Supremum illud Tribunal Hispanæ Inquisitionis. 5.

Secundus casus est cum hæreticus absens est plenè de hæresi in actis Sancti Officij conuictus, 6. & tunc non est necesse seruare formam dicti capituli cum contumacia, sed ordinario processu nullo

anno

anno expectato citator, & ad sententiam proceditur,
ita bene Garz. *vbi sup.* vers. *Pero auiendo* Simanch. *in
Enchir. tit.45.num.4.* Castro Palao, *vbi suprà*, vers.
quod si delictum, Sousa *in Aphorism. Inq. lib.2.c. 49.
num.2. & 3.* & Scaccia *de iud. lib. 1. c. 98. num. 4.*
vers. *si sumus in primo casu.*

7. isti autem absentes sic condemnati, quandocum-
que admittuntur etiam post eorum statuam combu-
stam ad comparendum, & ostendendam eorum in-
nocentiam, vt dixi *disp.* 8. §. *n.24.* bene Farin. *de hæ-
resi, q.185. n.109.* vbi quod Supremum Vrbis Tribu-
nal hos contumaces semper audit, & quoad per-
sonam, & quoad bona, vide Sanch. *in sum. lib. 2.
c. 20. n. 27.* Param *vbi suprà, num.47.* vbi quod de
8. consuetudine Hispaniæ semper audiuntur quoad
personam, sed quoad bona, non nisi intra annum,
iuxta dispositionem *l. 1. ff. de requirendis Reis.*

9. *In fideiussores autem absentium pœna pecuniaria
dici potest*, allegat Fulcodius text. vbi DD. omnes
hanc materiam pertractant *in l. si quis reum ff. de cu-
stodia reorum*, vbi ait I.C. *Si quis reum criminis, pro
quo satis dedit, non exhibuerit, pœna pecuniaria ple-
ctitur*, Antiquitùs virtute, *l. sancimus Cod. de fideiuss.*
10. statutum erat fideiussoribus tempus sex mensium ad reum
Iudici præsentandum, nunc in promissionibus fide-
iussorum additur clausula, *toties quoties, & ad om-
nem requisitionem*, per quam cessat dispositio dictæ
l. sancimus Clar. *in praxi, quæstione quadragesi-
ma sexta*, vers. *sed hic quæro*, Gothofred. *in suis
notis ad illum text. l. si quis, litera G, & in di-
cta l. sancimus sub litera H*, vers. *si quis fideiusserit*,
Bellonus Papiens. *de his quæ fiunt incent. lib.1. c. 60.
11. num.2. & 3.* vbi alios allegat, & addit in formulis
fideiussionum istarum solere apponi, quod fideiu-
bens præcisa die teneatur reum sistere etiam non
interpellatus, & absque purgatione moræ, & vlte-
rius obseruat admitti fideiussores huiusmodi à Sena-
tu Excellentissimo Mediolani ad moram purgan-
dam si reum consignent ea ipsa die qua fuit fide-
iussor condemnatus, & ita decidisse Senatum sub
die 31. Augusti, 1619. referente D. Vicario La-
tuada attestatur *ibid. num. 7.* & hoc habere locum
vult, si ea ipsa die condemnationis Reus consigne-
tur, nam ait Senatum eundem Mediolani dixisse
fideiussorem condemnatum Kal. Maij, in Vesperis,
qui Reum in mane diei sequentis consignauerat,
non purgasse moram, sed ab eo exigendam esse
condemnationem, *n.9.*

Hæc autem Senatus decreta procedunt ex specia- 12.
li ordine eiusdem Senatus, sub die xv. Decembris
1617. in hæc verba, *Censuit is ordo mandandum es-
se omnibus Magistratibus prout mandat, vt lapso
die condemnationis illicò ad transmissionem mulctæ in
cameram, & exactionem pœnæ procedant præcisa fi-
deiussoribus omni spe excusationis, licet sequenti die
principales sistant.*

Sed quidquid sit de hoc stylo Senatus, certè de 13.
iure fideiussor, qui intra statutam diem Reum non
sistit, moram purgare potest, si ius fisci, & par-
tis non fuerit effectum deterius, Farin. *de carceribus,
& carceratis*, qui alios cumulat *quæst. 34. num. 135.* &
arbitrio Iudicis relinquitur tempus, intra quod po- 14.
test fideiussor moram purgare, Menoch. *de Arbitr.
iud. casu 40.* Et Bellon. *vbi suprà, num.6.*

Et in Sancto Officio multo magis arbitror esse 15.
locum huic purgationi moræ, quia Tribunal est
plenum pietate, & Misericordia in Reos sic quam-
uis possit fideiussores prædictos condemnare, iuxta
doctrinam Fulcodij & Pegna latè *comment. 139.* vers.
Sed quid si de facto, & vers. *Postremo si fi-
deiussor*, vbi quod hæc pœna applicatur fisco
Sanctissimæ Inquisitionis, attamen non solet in
hoc foro exigi pœna à fideiussoribus, si post termi-
num principales libere se se Sancto Officio consi-
gnent vt his verbis attestatur Pater Massinus *in
Praxi Sancti Officij, parte nona, assertione cente-
ptimæ* Impressionis, *non vsa il Santo Oficio di far
pagar la sicurità à quelli che doppo il termino sono
liberamente comparsi, perche con detta comparitione
spontanea s'intendono purgar ogni tardança.*

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Hæreticis absolutis decedentibus ante sibi iniunctas pœnitentias.

SVMMARIVM.

1 *HÆC quæstio Fulcodij deciditur ab Alexã-
dro IV.* c. accusatus, §. si vero. de hæret. in 6.
2 *De hac materia, qui DD. agant.*
3 *Archid. in dicto §.* si verò, *soluit hanc quæstio-
nem per hæc eadem verba Fulcodij.*
4 *Qui ante iniunctas sibi pœnitentias decedunt, re-
seruantur Purgatorio.*
5 *Si decedant post eas iniunctas, quid agendum.*
6 *Ad pœnas personales iniunctas hæretico pœniten-
ti non tenentur eius heredes.*
7 *Secus ad pœnas pecuniarias pro fabricanda Eccles.*
8 *Hæc dist. approbatur in dicto §.* Si vero.

DE his autem, qui ab Inquisitoribus absoluti, ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt, credo quod Purgatorio reseruentur, nec dico aliquid Hæredibus iniungendum, licèt alij scripserint contrarium, nam impositio pœnitentiæ personam sequitur, & non transit ad hæredes, quod ex eo manifestè probatur, quia morientibus non imponitur, quod vtique fieret, si ad hæredes transiret, & Canon dicit, quod innotescendum est eis, & non iniungenda, 26. quæstione septima, capite primo, Nec obstat si dicas, quod plerique puniuntur hæredes pro peccatis parentum extra. de hæretic. capite vergentis, verum est enim in confiscatione bonorum, nec tamen corporaliter, nam peccata suos debent tenere auctores, quoad pœnam, Cod. de pœnis sancimus, & ideo nec vt pœnitentia, nec vt pœna iudiciaria ad hæredes transire.

ANNOTATIONES CARENÆ.

QVæstio hoc loco à Fulcodio proposita, decisa reperitur ab Alexandro IV. in capite *Accusatus. §. Si verò de hæreticis, in 6.* quod capitulum desumptum est ab originali constitutione eiusdem Summi Pontificis, incipien. *Consultus felicis recordationis*, edita anno Domini 1621.

& imptessa *in directorio Inquisitorum*, 1. *part. inter*
Decem literas diuersorum Summorum Pontificum, fol.
2. *mihi*, 133. & de hac eadem controuersia agunt Ey-
metic. *in directorio part.* 3. *quæst.* 120 & ibi Pegna
comment. 169. & Farinac. *de hæresi, quæst.* 193. *n.* 125.
& sequentibus, vbi alios omnes DD. antiquos refe-
runt, non video in pertractanda hac quæstione, quod
3. mentionem aliquam faciant huiusce nostræ quæstio-
nis Guidonis Fulcodij, attamen Archidiaconus in
dicto §. *si verò num.* 2, 7. *&* 8. & Geminianus *ibid.*
num. 3. *&* 6. soluunt quæstionem propositam, per
eadem ferè verba, & iura quæ hic allegat Fulcodius.

Ante iniunctam sibi pœnitentiam decesserunt. Di-
4. xit hic Fulcodius, quod qui ante iniunctam sibi pœ-
nitentiam decesserunt Purgatorio reseruantur, ita per
eadem verba dixit Gemin. *in dicto* §. *si verò*, *num.*
6. ibi, *dic quod postquam ipse est defunctus pœniten-*
tia sibi reseruantur in Purgatorio, hæc conclusio de
plano procedit, & eam docuerunt Simanch. *de*
Cath. Instit. tit. 46. *num.* 77. post Eymeric. *dicta*
quæst. 120. vers. *si non*, vbi Pegna vers. *quod si lite*
pendente, Farin. qui omnes antiquos refert, *vbi su-*
prà, num. 128.

5. Difficultas est quid sit dicendum, si hæreticus ab-
solutus ab Inquisitoribus decedat post iniunctam
sibi pœnitentiam, sed ante eam peractam, an hæ-
redes ipsius teneantur ad eam pœnitentiam adim-
plendam, hæc difficultas, si attentè quæstio no-
stra legatur, soluitur optimè à Fulcodio.

6. Vel enim pœnitentia est personalis, vel est ad-
implenda in bonis, puta quia mortuus hæreticos
damnatus fuit ad fabricandam Ecclesiam, vel hos-
pitale. Primo casu cum pœnitentia est personalis,
puta corporalis, tunc sine difficultate, si hæreticus
moriatur ante perfectam pœnitentiam non debet
vtique adimpleri per hæredes hæretici, hoc voluit
dicere Fulcodius in illis verbis, *Non tamen corpora-*
liter, nam peccata suos debent tenere auctores, quoad
pœnam, l. sancimus Cod. de pœnis, ibi, *sancimus ibi*
esse pœnam, vbi & noxa est, ita expressè docuerunt
Archid. *in dicto* §. *si verò, n.* 8. per eademmet verba
Fulcodij, quo etiam modo loquitur Gemin. *num.* 6.
vers. *nec obstat si dicatur*, Pegn. *dicto comm.* 169. vers.
de secunda assertione, Farin. *dicta q.* 193. *n.* 130. vbi
exemplificat in pœnitentia consistente in ieiuniis,
Orationibus &c.

In secundo verò casu, vtique hæredes tenentur 7.
iniunctam hæretico absoluto, & defuncto pœniten-
tiam adimplere, ita innuit Fulcodius *hoc loco*, ibi,
verum est in confiscatione bonorum, quasi dicat,
quod cum pœnitentia consistit in erogatione elee-
mosynæ, pecuniæ, rerum &c. tunc est vtique adim-
plenda, ita comm. docuerunt DD. *suprà* citati. Ge-
min. *num.* 3. Archid. *num.* 8. Eymeric. *d. q.* 120. *n.* 3.
vers. *si autem pœnitentia non est personalis*, Pegna,
ibi, vers. *tertiam assertionem*, & Farin. *vbi suprà*
num. 125.

Hæc distinctio expressè canonizatur ex textu in 8.
dicto capitulo accusatus *in* §. *si verò*, & in allegata
Constitutione Vrbani IV. §. quidam insuper.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Testibus cogendis, in causis fidei.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiati non excusantur à ferendo testimonio in hoc foro S. Officij.*
2 *Hanc quæstionem ad verbum ponit Pegna comm.* 111. *p.* 3.
3 *Et Reges, & Imperatores tenentur obedire Inquisitoribus.*
4 *Testes in causis fidei non possunt celare veritatem.*
5 *Quid extra causas fidei quando ipse solus scit veritatem.*
6 *Quid in Reo.*
7 *Iuramentum, & Votum, non excusat testem à ferendo testimonio.*
8 *Excommunicatio Ordinarij in casu nostro non est timenda.*

A Ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegium haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu, omnes tenentur, vt infrà dicam, sed ne iuramento, vel voto in contrarium emisso, nam licet veritatem celare possimus hosti, vel persecutori, vt 22. quæstion. 2. capit. quis Iudici, tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. quæst. 3. cap. quisquis, ergo iuramentum, vel votum in contrarium emissum non est reseruandum, 22. quæst. 4. cap. in malis, & determinat quæstionem expressè extra. de test. cog. cap. vlt. sed nec excomm. Ordinarij nocet, qui illos excommunicare præsumpsit, qui coram Inquisitoribus deponerent veritatem, tum quia nõ potest inferior superiorem suis diffinitoribus subiugare, 21. dist. inferior tum quia maiori est potius obediendum 11. quæst. 3 qui resistit, tum quia huiusmodi sententia continet errorem expressum extr. de sent. excom per tuas, nec est Q. quin in crimine hæreseos testes sint compellendi, vt extr. de hæret. c. excom. §. Adiicimus.

ANNOTATIONES CARENÆ.

A *Ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto*, fauore fidei omnes etiam qui aliàs pri-
uilegiati essent coguntur testimonium præstare, sic
enim in causa hæresis Pater contra filium, frater
contra fratrem, seruus contra Dominum possunt
examinari, Farinac. latissimè *de hæresi, quæst.* 188.
num 2. Ferd. de Castro Palao, *in opere morali*, 1. *part.*
tractat. 4. *disputat.* 8. *puncto* 15. §. 1. *num.* 6. Ludo-
uic. à Paramo *de origin. S. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 4.
de forma, & ordine iudiciario S. Officij, *num.* 21. 2.
omnes post Pegnam *in tertiam partem directorij*
Inquisitorum comm. 111. vers. *nec verò putandum est*,
& vers. *sed Præter cæteros*, vbi postquam multos ad
hoc DD. allegauit ponit integram hanc Quæstio-
nem Guidonis.

Omnes tenentur, quod in causis fidei omnes te-
neantur, etiamsi sint Reges, & Imperatores dixi la- 3.
tissimè *de modo procedendi, tit.* 9. *de obligatione de-*
nunciandi, §. 7. *num.* 16. *& seq.* vbi ex Paramo retuli
exemplum Inuictissimi Caroli V. qui iussit Ioannam
eius

eius filiam, statim vocatam ab Inquisitoribus coram eis integre omnia tam contra alios, quàm contra se deponere.

4. *Iudici tamen veritatem inuestiganti*, In foro Sancti Officij nullum dubium est, quod testes sub mortali tenentur Iudici interroganti veritatem aperire ad ea quæ dixi *in dicto titul.* 3. *de obligatione denunciandi per totum*, extra verò causas fidei, quod testis te-
5. neatur manifestare veritatem Iudici, etiam in casu in quo solus testis sciat delinquentem sub mortali arbitror verissimum, ita enim docuerunt Valer. *de differentiis vtriusque fori*, in verbo *Inquisitio, differentia vnica, num.* 9. Doctiss. & Religiosiss. Sancius, *in suis selectis disp. de Sacramento Eucharistiæ, & pœnitentia disput.* 43. *num.* 39. qui alios latissimè allegant, quidquid in facti contingentia contrarium se se consuluisse dicat Diana *resol moral. p.* 2. *tract.* 15. *resol.* 63. cum aliis, quos ibi allegat.

6. An autem Reus ipse ad euitandam mortem, mutilationem membri, vel aliam grauem pœnam, possit Iudici etiam legitimè interroganti celare veritatem non est huius loci hanc Quæstionem pertractare, pro qua videri poterit Sancius *vbi suprà, d. disputat.* 43. *num.* 29. *& sequentib.* & Diana *dicto tract.* 15. *resolut.* 26. *&* 27. qui omnes alios Doctores cumulant.

Ergo Iuramentum, vel votum in contrarium, bene dicit Fulcodius, quod non obstante Iuramento, vel voto illius, qui iurauit non testificari, potest quis cogi ad testimonium ferendum, hoc expressè deciditur, *in c. fin. de testibus cogendis*, ibi, *vt ab huiusmodi Iuramento absoluatur* & ibi notat Barbosa Iunior, num. huiusmodi absolutionem non esse necessariam, sed potius ad cautelam, & melius idem determinauit Pontifex in c. *peruenit il primo eod. tit.* ibi *Iuramento adstrinxit, vt non depone et contra ipsum*, Far. *de testibus q.* 78. *n.* 149. qui alios allegat. 7.

Sed nec excommunicatio Ordinarij obest. Et meritò tum quia, vt ait Fulcodius manifestum continet errorem, tum quia in causis fidei Ordinarius est inferior Inquisitore, latè Eymericus *in* 3. *p. directorij Inquisit. quæstione quinta*, *num.* 4. & ibi latiùs Pegna *comment.* 54. & nos *suprà* diximus *in prima quæstione Fulcody*, inferior autem non potest superioris Iurisdictionem quoquo modo impedire. 8.

QVÆSTIO NONA.

De Credentibus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *QVINAM meminerint huius Quæstionis.*
2 *D. Archid. in cap. quicumque de hæreticis in* 6. *nulla facta Guidonis mentione hanc, & tres sequentes Quæstiones transcripsit.*
3 *Credentes sunt qui dicunt se credere, quod credunt Hæretici.*
4 *Item credentes sunt qui hæreticis reuerentiam præbent.*
5 *Qui verò eos alunt potius fautores dicuntur.*
6 *Communicantes cum hæreticis in eorum ritibus sunt hæreticorum credentes, quid si in aliis factis communicent, n.* 7.
8 *Qui credit erroribus hæreticorum hæreticus est.*
9 *Communicans cum Caluinistis in cœna reputatur conuictus de hæresi.*
10 *Indicia indubitata, quæ dicantur, & quibus nominibus à Iure Ciuili antiquis vocentur.*
11 *De audiente conciones hæreticorum.*
12 *Fauentes hæreticis quamuis non sint credentes sunt tamen de hæresi suspecti.*
13 *De legente & retinente libros hæreticorum.*
14 *Duo pulcherrima loca D. Hieronymi in hac materia librorum hæreticorum.*

QVæritur hîc consequenter, qui dici debeant credentes hæreticorum erroribus, & certè qui confitentur se credere, ita esse sicut ipsi dicunt, credentes vtique sunt, nam ex ore suo se iudicant & non est confessi causa tuenda rei, & hoc sine dubitatione est, qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, confessionem, vel communionem ab eis iuxta ritum eorum acceperunt, vel similia perpetrarunt quæ ad ritum eorum pertinent credentes vtique fuisse conuincuntur, nam ex factis exterioribus præsumitur de affectu, vt argumen. 32. quæst. 5. cap. qui viderit, Cod. de dolo. l. dolum, nec enim refert vtrum dictis, ac factis quis voluntatem suam insinuet ff. de l. & Senatus, cap. de quibusnam negare; & confiteri possumus, & non solum ore, sed etiam facto 11. quæst. 3. cap. extimant. & hoc dico de iis factis in quibus error exprimitur, sicut supra exposui, de his, quæ ad ritum errantium pertinent, verum si quis eos visitauit, alimoniam præbuit, ducatum præstitit, & similia fecit, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis alij contrarium scripserint, non credo, quod possit credens iudicari; nam hæc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente, & cum dicat Papa, non simpliciter credentes, sed credentes eorum erroribus, velut hæreticos condemnamus, necesse arbitror, aliquod in eis erroris indicium deprehendi, vnde supradictos, quos vltimo loco notaui, non iudico hæretic. credentes, sed potius fautores, vel receptatores, sicuti infra monstrabo, cum enim credens, hæreticus iudicetur, non sitis quæso faciles ad pronunciandum aliquem credentem, & sic per consequens Hæreticum, nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo damnatur extr. de præsumptione literas, & si obiiciat quis, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adorant, & similia faciunt, si ex præsumptione neminem damnas? Respondeo non condemno illos ex præsumptione solum, imo ex vera probatione; nam hæc est probatio euidentissima, quæ fit ipso facto, aliàs enim de animo constare non posset, quia altum est cor hominis, & inscrutabile, sed huiusmodi indicia, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec aliud nisi ad id quod expressè indicatur pro probationibus sunt habenda, & ideo perspicuæ vocantur insidiæ, C. de dolo. l. dolum, quid ergo dicemus de his, qui sermones, seu prædicationes eorum audierunt, & postea numquam redire voluerunt, Inculpabiles erunt quoad hoc, ne credentes iudicentur,

iudicentur, nec enim videntur approbasse, quod postmodum euitarent, & hoc dico argumento can. r. q. 1. c. constat. qui verò, & prima vice venerunt, & postmodum frequentarunt, locis & horis suspectis possunt credentes censeri, arg. habeo à sensu contrario ex dicto can. cap. constat & simile extr. de præsumptionibus, c. ex studiis, sanè omnes quos suprà dixi non posse iudicari credentes fateor suspicione maxima non carere, & ideo posse eis purgationem indici, iuxta mandatum Apostolicum, & Cao. sanctiones, secundum illud, si qui inuenti fuerint sols suspicione notabiles, extr. de hæret. excommunicamur. Item, & illos qui libros Hæreticorum supprimunt, scilicet dico suspectos, & purgandos si tamen eos combusserunt, immunes sunt arg. 5. q. 1. c. r. in fin.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1\. HVius quæstionis Fulcodij quæ pulcherrima est mentionem fecerunt Eymericus *in directorio Inquisit. parte* 2. *quæst.* 50. *in fin.* vers. *His concordat*, & Pegna ibi *in commm.* 75. vers. *sunt quidam alij*, qui ait Quæstionem hanc Fulcodij esse multum aptam ad hanc materiam intelligendam, sed neuter verba huius Quæstionis refert integra.

2\. Solus Archid. *in c. quicumque num.* 5. *& seq. de hæres. in* 6. absque vlla mentione Fulcodij transcripsit hanc, & tres sequentes Quæstiones, vnde Zanch. *de hæret. in 6. cap. in fin.* ait, quod de hac materia plenius agit D. Archid. in dicto c. quicumque & subdit *Salua tamen reuerentia D. Archid. illa non fuerunt verba sua, sed ea habuit, & transumpsit, appropriando ea sibi, ex quadam consultatione tradita olim Inquisitoribus per venerabilem Patrem D. Guidonem, qui postea fuit Papa, & vocatus Clem. IV.* & in margine dicti loci habentur. Hæc verba, *nota furtum Domini Archidiaconi*, quorum verborum occasione qui aliqua situ digna videre voluerit de furto litterario, legat, Eberhar. Speckham *in suis quæst. Iuris Cæsarei, Pontificij, & Saxonici, q.* 88. *per totam.*

3\. *Qui confitentur se credere ita esse sicut ipsi dicunt*, hos verè credentes hæreticorum dixit Fulcodius, & ita comm. omnes senserunt, Eymericus *dicta quæst.* 50. *num.* 2. vers. *verbis quidem*, Sanctarell. *de hæresi cap.* 11. *dub.* 4. *num.* 29. vers. *Dico primo*, Ferdin de Castro Palao *in opere morali, tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 3. *punct.* 5. *num.* 1. Barbosa Modern. *in c. excom. il* 1. *§. credentes, n.* 20. *de hæreticis*, Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 3.

4\. *Qui verò adorauerunt reuerentiam more suo exhibuerunt*, & hos ait Fulcodius credentes dici hæreticorum, sicuti, & omnes & quoscumque alios, qui cum hæreticis in eorum ritu communicant, ad hoc vt quis hæreticorum credens dicatur parum refert, an voluntatem suam ore aperiat an factis, per iura hic allegata. Ita docuerunt post Fulcodium omnes pariter Theol. & Canonistæ, & quidem vltra allegata à me in tractatu de modo procedendi, *titul* 4. *§.* 7. *num.* 70. Eymer. *dicta quæst.* 50. *num.* 3. vbi omnia fere verba huius Quæst. transcripsit Pegn. *ibid.* in verbo, *factis*, vbi ponit verba quorundam DD. Auenionensium, qui bene declarant ex quibus factis possit quis dici credens hæreticorum.

5\. *Verum si quis eos visitauit alimoniam prebuit, &c.* Hos ait Fulcodius, & bene esse fautores hæreticorum non credentes, pro qua re Notandum est ex hoc sextu Fulcodij, quod alia sunt facta spectantia ad ritum hæreticorum, vt cœna Valdensium, de qua periti Auenionenses apud Pegnam *loco suprà citato*, vers. *Aut cœna Valdensium*, vel cœnæ Lutherana, & Caluinistica his nostris temporib. & qui se cũ hæreticis immiscet in his factis sine vllo dubio debet dici credens hæreticorum, quia immiscet se immediatè ritui hæreticorum, ex quo non nisi credens eorũ erroribus iudicatur, alia
sunt facta, quæ non concernunt eorum ritus, sed 6.
potius communem conuersationem, & societatem, & in his factis communicans cum Hæreticis non potest dici credens hæreticorum, quia, vt ait, Fulcodius, Al moniam præstans hæretico potest moueri ex Misericordia, non ex eo quod eius erroribus credat & cum Summus Pontifex
non loquatur simpliciter de credentibus, sed de 7.
credentibus eorum erroribus, vt facto dicatur quis credens, sequitur quod factum indicet errorem, & cum probabiliter conuineat, hoc idem colligitur ex allegatis per me *loco citato*, *num.* 63. vers. *Tertio alij videntur*, & maxime ex Pegna qui refert hæc paucs verba huius nostræ *quæst. comm.* 75. *loco suprà allegat.* quoad communicationem autem cum hæreticis, & aliis Infidelibus in eorum ritibus iure diuino vetitam, vide latè Ferdin. de Castro Palao, *in opere morali tract.* 4. *disp.* 2. *punct.* 9. *per totum.*

Et sic per consequens hæreticum, qui enim erro- 8.
ribus hæreticorum credit hæreticus est, vt probaui aliis cumulatis *dicto* §. *num.* 61. vers. *Primo quidem, & num.* 65. vbi declaraui quare Bulla Cœnæ Domini excommunicet hæreticos & eorum credentes, & quomodo hæc vltima verba non sint superflua.

Nam hec est probatio euidentissima, Verissimum, 9.
est, quod qui in cœna Caluinistica, cum Caluinistis communicaret iudicaretur conuictus de errore Caluinistarum, aliàs ait Fulcodius nisi ex his factis rectè probaretur animus numquam posset probari, & ista sunt quæ à DD. nostris vocantur
indicia indubitata, quæ scilicet animum Iudicis 10.
mouent ad sic firmiter credendum, Carera *in suis quæst. crimin. de Prob cap.* 2. *quæst.* 6. *num.* 1. *in fin.* & de his indiciis indubitatis loquitur text. *l. sciant, Cod. de probat.* quæ aliàs in iure nostro dicuntur apertissima argumenta, liquidæ, & manifestæ probationes vt notauit Gotofred *in suis notis ad illum text. sub littera N.*

Quid ergo dicemus de his qui sermones seu predi- 11.
cationes eorum audierunt. dicit hoc loco Fulcodius, quod qui conciones hæreticorum frequentant vtique eorum credentes iudicandi sunt, secus si quis semel eas audiuit, sed nunquam ad eas redijt.

Hoc idem dixi *in eodem* §. 7. *num.* 68. & notanda sunt bene verba Fulcodij, ibi, *frequentarunt locis, & horis suspectis*, nam eodem modo loquitur quo Concilium Narbonense allegatum à Pegna *dicto comment.* 75. vers. *& quamvis*, Ferd. de Castro Palao *dict. disp.* 3. *punct.* 5. *num.* 2. Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib.* 1. *cap.* 22. *num.* 7. *&* 8.

Sanè omnes quos supra dixi. Omnes quos suprà
Fulcodius dixit non esse hæreticorum credentes, 12.
ait esse de hæresi suspectos, ac proinde purgationem, vel abiurationem esse indicendam, purgare enim se debent iuxta mandatum Apostolicum, qui inuenti fuerunt sola suspicione notabiles, cap. excomm. de hæreticis. Hoc quod, hoc loco dicitur probaui *dicto titul.* 4. §. 7. *num.* 69. vbi de auditate his,

vel

vel semel concionem hæreticorum, quod non credens, vel suspectus de hæresi, & *n.64.* vbi pariter dixi, quòd alimoniam hæreticis præstantes, vel eos visitantes, sunt de hæresi suspecti licèt non sint eorum credentes.

Item illos qui libros hæreticorum supprimunt, Ex retentione, & multo magis occultatione librorum hæreticorum, vtique oritur hæresis supicio de qua re latè diximus *toto titul.10. & in addit.* excipit Fulcodius eos qui dictos libros combusserunt, vt etiam diximus nos, *dicto titul* 10. §.7 *num* 38. vbi quod hi nec suspecti sunt de hæresi, nec incidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini contra retinentes libros &c. licèt male faciant, cum ex Constitutione Iulij III. incip. *Cum meditatio cordis*, inter litteras Apostolicas pro S.Officio *in fin. directorij Inquisit.fol.mihi* 115. vnusquisque teneatur dictos libros Inquisitoribus locorum consignare.

Et ne litterarum studiosi decipiantur in hisce hæreticorum libris perlegendis rogo eos in visceribus Domini nostri Iesu Christi, quod semper ante eorum oculos habeant duo pulcherrima loca D. Hieronym. videlicet Epist. 7. ad Lætam, vbi ait, *Venena non dantur, nisi melle circumlita,* & in eadem Epistola, *illorum delectetur ingenijs in quorum libris fidei Pietas non vacillet.* Et Epistola decima ad Furiam, *eorum dumtaxat tractatus lege quorum fides nota est, non necesse habes aurum in luto quærere.*

QVÆSTIO DECIMA.

De Fautoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *HÆC quæstio Fulcodij pulcherrima est.*
2 *Qui Gladij habent potestatem omissione sola fautores efficiuntur hæreticorum.*
3 *Non sic priuata persona, nisi requisita sint, vel Iuramento obligata, vt familiares, & Cruce signati n.4.& 5.*
6 *Qui non ex lubrico linguæ hæreticos excusat fautor est.*
7 *Aduocati hæreticorum quandonam dicantur fautores, n.8.& 9.*
10 *Quandonam fautores dicantur suspecti de hæresi.*
11 *Qui alimenta hæreticis præbent, fautores dicuntur.*
12 *Item qui precibus eos liberant.*
13 *In fautoriæ pœnas incidunt fautores, etiam non secuto effectu.*
14 *Fauens suspecto de hæresi non videtur incidere in pœnas fautorum hæreticorum.*
15 *Mentio honorifica Reuerendissimi Patris Vincent. Prati è Serrauallo Inquisitoris Cremonæ.*
16 *Probatur pluribus rationibus non esse licitum alicui Principi Catholico concedere domicilium hæreticis in locis Italiæ.*
17 *Probatur multis rationibus, & auctoritatibus quod ex frequenti, & diuturna communicatione hæreticorum cum fidelibus cuiusque conditionis in operibus ciuilibus immineat periculum proximè infectionis.*
18 *Diffusè probatur, quod ex concessione liberi domicilij hæreticis in partibus Italiæ oriatur periculū proximum scandali, & contemptus nostræ fidei.*
19 *Probatur quod non licet alicui Principi Catholico concedere liberum domicilium in aliquo loco Italiæ sibi subiecto, esto quod ibi etiam cessaret periculum proximum infectionis.*
20 *Expenditur subtiliter Bulla Gregorij XV. in hac materia.*
21 *Probatur efficaciter non licere principibus Catholicis tale domicilium concedere, esto quod cessares in omnibus partibus Italiæ periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei.*
22 *Argumenta in contrarium adducuntur, & soluuntur.*

SVbsequitur quæstio de fautoribus, qui videlicet sint censendi fautores. Qua in re notandum arbitror, quod aliquæ sunt personæ priuatæ, aliæ verò publica potestate funguntur & non est omnium vna conditio. Qui enim gladij potestate funguntur, ex sola omissione possunt dici fautores, puta si condemnatos ab Ecclesia non fugant, vt puniant sicut debent, & quod ex hoc fauere intelligantur, probant ad litteram Canones isti 23. quæst. 3. cap. qui potest, & prima quæst. supra quæ in vitiis, & q. 8. c. præterea, priuatæ vero personæ in hoc casu nihil sentiunt, si non capiunt, si præterennntem non detinent, fautores dici non possunt, nam hæc ad eos pertinent, qui potestate funguntur, & est de hoc argumentum 26. quæst. 2. cap. si de arca, & hoc fateor de personis quæ ad hoc non sunt Sacramento adstrictæ, si verò iurauerunt indicare sicut faciunt multi, & celant, non nego illos fauere, cùm ad id teneantur ex debito iuramenti, & sic peccatum mortale in hoc casu veritatem occultare 11. quæst. 3. cap. quis quæritur. Dixi ergo qualiter quis omissione fauere videtur, sed & verbis fauere, quis potest, si quis enim excusat hæreticos, non ex lubrico linguæ, nec per iocum, sed in conuenticulis, vel etiam inter laicos, sicut faciunt dicentes, sæpè isti homines non sunt tales, quales esse videntur, nec negant ista, vel illa, vel forte, quia aduocati sunt aliqui, & defendendo ipsos excusant per mendacia eorum excessus, possunt fautores dici, excussione habita personarum, & temporis, & locorum, nec enim hæc omnia possunt ad vnguem perstringi, plerumque enim huiusmodi verba, & homines simplices ad hæreticorum amorem prouocant, & deuotionem, quam habent ad Ecclesiam minuunt, & eneruant; & quod huiusmodi excusatores falsi fauere videntur, insinuat canon 11. quæst. 3. cap. timendo, sed & illi Lothario cui Episcopi adhæserunt, tamquam fautores eius condemnati sunt 2. quæst. cap. vltim. & dicit alibi Papa, quasi faciendo modum exponens, quod fucatis defensionibus eius crimina tegere videbantur 11. quæst. 3. cap. ita & ex illis duobus capitibus colligitur quod per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere: sanè de his loquor, qui consultè, & vt plerumque

rumque fi ex proposito, non per iocum in huiusmodi prolabuntur, nam lubricum linguæ ad pœnam vel damnum trahi non conuenit, ff. ad l. Iul. Maiestat. l. famosi, & similiter, quæ per iocum dicuntur non obligant, ff. de accusat. & oblig. l. obligationum substantia, & 21. quæst. 2. cap. quod autem ait, Item fauet quis facto, & hoc satis videtur planum, & hoc dico in eo qui ducit, qui procurat, qui mittit alimoniam, qui liberat, qui ea per quæ liberantur subministrat, & si quæ ad hæc sunt simil a est ad hoc argumentum quamvis probatione non egeat, 33. quæst. 4. est iniusta ff. de furtis, l. si pignore, §. qui ferramenta. Idem dico in eo, qui precibus illum liberat argum. 14. quæst. 6. cap. 5. in illo vers. illud vero fidentissime dixerim, &c. nec moueat, quod ibi dicitur socius criminis, nec enim intelligitur socius quasi ideo crimen commiserit, sed socius cap. particeps infectionis & de huiusmodi societate loquitur canon, vbi dicit, nec caret scrupulo societatis occultæ, &c. 2. quæst. 7. cap. Negligere. Sed quid dicemus de Prælatia, qui nolunt facere carceres, vel similia quæ ad promotionem fidei pertinent, Respondeo cum id non ad fauorem hæreticorum, sed ex Auaritia faciant non dico fautores, & ideo consulo fratribus, quod de illis non se intromittant, sed Apostolicam Sedem consulant.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. PVlcherrima est hæc Fulcodij Quæstio, ac miro ordine conscripta, eius meminit Eymericus *in dictor. part. 2. quæst. 53. in fine* vers. *Et Guido Fulcodius.* de hac materia latissime egi *tit. 4. §. 1. & 2.* vbi plures DD. allegaui, & in addit. ad ea loca.

2. *Qui enim gladij potestate funguntur.* In hac materia fautoriæ distinguit, & bene Fulcodius priuatas personas ab his, quæ potestatem habent, & ius gladij, & ait, quod quæ potestatem & iurisdictionem habent, efficiuntur hæreticorum fautores omissione sola, puta si hæreticos ab Ecclesia damnatos non capiant, vel non puniant captos, cap. *qui pot. 23. q. 3.* vbi Damasus Papa ait, *quod impietati fauet, qui potest perturbare peruersos, & non facit*, ita communiter tradunt DD. allegati per me, *dicto §. 1. num. 1. & pluribus seq.* quibus nunc addi potest Ferdinand. de Castro Palao *in opere morali, 1. p. tract. 4. disp. 3. punct. 5. num. 1.* vers. *omissione fauens hæreticus*, Sousa *in Aphorismis, lib. 1. cap. 25. num. 3.* Filliuc. *quæst. moral. tom. 1. tract. 36. cap. 2. quæst. 6. n. 38.* vers. *Vel si sit Princeps.*

3. *Priuata vero persona.* Docet hoc loco Fulcodius priuatas personas omissione non fieri fautores hæreticorum, quia cum ex Iustitia non teneantur hæreticos capere, nihil ei potest ex Iustitia imputari, Ferdinand. de Castro Palao, *vbi suprà, num. 7.* vers. *Ratio est*, Eymericus *dicta quæst. 53. num. 3.* vbi Pegn. *comm. 78.* vers. *Priuati autem homines*, & hæc conclusio non habet in se difficultatem.

4. Solummodo dubitari potest an priuatæ personæ requisitæ vt capiant hæreticum, si illum non capiant, hac omissione possint dici fautores in qua re Eymericus *vbi suprà* negatiuam tenet sententiam ibi, *etiamsi ad id requisiti non faciant*, & in eandem opinionem videtur inclinare Castr. Palao, *vbi sup.* Verùm contrarium arbitror tenendum prout tenet Sousa *d. cap. 25. n. 6.* P. Diana *resol. moral. p. 4. tract. 7. resol. 21.* vers. *Nota tamen*, & ante eos bene Sanchez *in summa lib. 2. cap. 10. num. 35.* vers. *Secundus casus est quando priuatus.*

5. *Et hoc fateor de personis.* Limitat Fulcodius conclusionem suam quod priuatæ personæ in fautoriam non incidunt ex omissione, vt non procedat in personis, quæ vinculo Iuramenti præstiti de capiendis, & recludendis hæreticis sunt adstrictæ, vt sunt familiares, & Cruce signati, ita communiter tenent DD. relati *in dicto §. 1. num. 7. & tot. tit. 9.* de obligatione denunciandi, Ferdinand. de Castro Palao, *num. 7.* vers. *Idem est de Cruce signatis*, Sousa *dicto cap. 25. num. 5.* Filliuc. *eodem c. 2. num. 38.* vers. *Vt sunt familiares Inquisitorum*, & P. Diana *d. resol. 21.* vers. *Verùm hæc opinio*, vbi allegat Sesse decis. Regni Aragoniæ, *tom. 4. decis. 474. num. 17.*

Si quis excusat hæreticos non ex lubrico linguæ, incipit docere Fulcodius qua ratione incidant priuatæ personæ in fautoriam, & ait, quod in eam incidunt, & verbis, & facto.

Verbis quidem, si quis eos excusat ex proposi- 6.
to, de hoc exemplo fautoriæ agit Archid. in cap. *Quicumque*, in verbo *Fautores. num. 16. vsque ad num. 22. de hæreticis, in 6.* vbi omisso nomine Fulcodij totam hanc quæstionem transcripsit de verbo ad verbum, Gemin. *ibid. num. 10.* vers. *Posset quis facere*, Farin. *de hæresi, quæst. 182. num. 5.* & Sousa *dicto cap. 25. num. 9.*

Vel fortè quia Aduocati, secundum exemplum 7.
fautoriæ in quam verbo incidunt priuatæ personæ imponit in Aduocatis per mendacia hæreticorum excessus excusantibus, de his Aduocatis latè agunt DD per me allegati *d. titul. 4. §. 6. num. 60.* Et ideo dicit Fulcodius, per mendacia, quia Aduocatus hæretici, qui eius causam defenderet credens bona fide esse iustam non incurreret in pœnas fau- 8.
torum, nec in suspicionem hæresis, vt notauit Sousa *in Bullam Cœnæ Domini, cap. 2. disp. 12. num. 5. & in Aphor. Inquisit. lib. 1. cap. 24. num. 5.* quamvis talis Aduocatus possit ab Inquisitoribus puniri si tali hæretico patrocinium præstet sine licentia, Sousa *dicto num. 5.* & alij allegati per me *dicto n. 60.* Vide Duard. *in Bullam Cœnæ, lib. 2. can. 1. quæst. 32.* 9.
num. 9. vers. *Imo si aliquis defendat*, qui Viuald. Alterium, & alios allegat, quibus addo ego D. meum Abb. Pueronum *in Bullam Cœnæ, capite 21, num. 149.*

Excussione habita personarum, temporis, & locorum, 10.
bene enim omnes hæ circumstantiæ ab Inquisitoribus sunt ponderandæ, vt intelligere possint quomodo, & qua ratione sunt suspecti de hæresi hi fautores, quod & pluries repetij ego *toto titul. 4.* & singulariter notat Diana videndus in *dicta resol. 21. ferè per totam.*

Item fauet quis facto. Transit Fulcodius ad vlti- 11.
mum fautoriæ quod committitur facto, & rectè proponit exemplum de iis qui alimenta mittunt hæreticis qui eos è carceribus liberant vel ea per quæ liberantur subministrant, eadem exempla proponuntur ab Eymerico, *dicta quæst. 53. num. 4.* Sanctarell. *de hæresi, cap. 11. dub. 1. ferè per totum*, Sousa *dicto cap. 25. num. 10.* Do. Puerono *d. cap. 2. num. 159.* Ferd. de Castro Palao *dict. punct. 5. num. 6.* qui alios antiquos DD. allegat.

Idem dico in eo qui precibus illum liberat, Sancta- 12.
rell. *loco cit. num. 8.* D. Pueronus *num. 155.* Sanchez *dict. cap 10 num. 16.* Sousa *cap. 25. num. 9.* & hoc bene probat text. alleg. à Fulcodio, ibi *Illud verò fidentissimè dixerim eum qui pro homine ad hoc interuenit, ne male ablata restituat socium esse fraudis, & criminis.*

Opportunè

Opportunè hoc loco, quæri potest an quis
13. in fautoriæ pœnas incidat, si fautoriæ effectus non fuerit secutus, puta si quis preces porrexerit vt hæreticus liberetur, qui tamen non fuit liberatus, in qua re breuiter dico, quod sic, ita enim tenent Suarez *de fide disputation. 14. sect. 1. num.* 14. Ferd. de Castro Palao *dict. punct. 5. num.* 11. P Diana *d. resolut.* 21. vers. *at his non obstantibus*, numquam enim vel rarò inciderent hi fautores in pœnas canonicas, & cum fauor prohibeatur, ne hæreses firmitatem habeant, qui effectus semper durat.

14. An autem fauens suspecto de hæresi incidat in fautorum pœnas sine difficultate dicendum est quod non, D. Peronus *d. cap. 3. num* 168. nisi fauisset suspecto de hæresi, vt suspectus est, vide tamen Castro Palao *vbi supra num.* 12. & quæ dixi ego, *titulo nono*, *§. octauo*, *num.* 4. vers. *qua autem hucusque.*

15. An autem qui communicat in operibus ciuilibus, & contractibus politicis cum hæreticis in locis Italiæ existentibus, hæreticis faueat, & peccet, & an hoc licitum sit non est quod hoc loco à nobis hæc quæstio pertractetur, quia eam pro dignitate enucleauit Reuerendissimus Pater Magister Vincentius Prætus vir morum suauitate, Religiosa disciplina, ac doctrina singularis, qui postquam in præcipuis suæ Religionis vniuersitatibus, Philosophiam, & Sacram Theologiam per plures annos professus fuit, merito ad munus Inquisitionis in Ciuitate Genuæ, deinde, ob quædam prudentiam eius exposcentia in Ciuitate Cremonæ ad idem munus, quod nunc diligentissimè exercet, euectus: vnde cum Quæstio prædicta ab eo doctissimè pertractata ad manus nostras peruenerit, ipso inscio, ad omnium vtilitatem hoc loco imprimendam curaui.

VTRVM LICEAT PRINCIPI Catholico concedere hæreticis liberum domicilium in locis Italiæ sub commercij, & mercimonij, aut quovis alio prætextu.

HAnc quoque Quæstionem ex munere mei Officij libenter discutiendam aggredior, vt maxima pietas nostrorum potentissimorum Regum Hispaniarum elucescat, qui nunquam tale domicilium in hoc Ducatu Mediolanensi permittere voluerunt, & vt alij Principes videant quid in hac materia licitè agere possint.

Prima Conclusio.

16. NVllus Princeps Catholicus potest concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ sub commercij, & mercimonij, aut alio quouis prætextu.

Probatur primò, Princeps sæcularis Catholicus iure diuino, & naturali tenetur defendere Ecclesiam, ac fidem; est enim ratione sui muneris Ecclesiæ Protector, & vt dicit Leo epist. 75. ad Leonem Augustum *debet Imperator incunctanter aduertere Regiam potestatem sibi non solum ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam*, & S. Isidor. lib. 3. de summo bono docuit *Christianos Principes cogitare debere se reddituros esse rationem Deo propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam susceperunt*, ergo iure naturali, & diuino ad fidei, & Ecclesiæ defensam tenetur Princeps Catolicus iuxta præscriptum Sac. Sanctionum propulsare rebelles Ecclesiæ perpetuos hostes illius, vt sunt hæretici à locis Italiæ sibi subiectis, & non eos receptare.

Secundò probatur, Principi Catholico iure naturali, ac diuino prohibetur tolerare vitia atrocia pulica bono communi directè nociua, ergo Princeps Catholicus iure naturali ac diuino tenetur iuxta præscriptum Sac. Sanctionum arcere hæreticos à locis Italiæ sibi subiectis, ergo multo magis iure diuino, ac naturali ei prohibetur liberum domicilium concedere illis Italiæ sibi subiectis. Antecedens patet, quia Princeps ad hoc est institutus, vt Rempublicam à vitiis directè tendentibus ad eius perniciem, & ab hostibus defendat. Sequela probatur, quia vera Religio maximè inter omnia spectat ad pacem, & felicem statum Reipublicæ, est verum firmamentum Regnorum, vt patet inter documenta relicta à Carol. V. Bruxenis, Philip. II. in abdicatione Regnorum, & ex alia parte hæresis est contemptrix obedientiæ erga Principes, contumaciæ rudimentum, & dum ex mentibus hominum sensim excutit Dei iugum, detrectare, atque excutere humana imperia simul docet, nimisque exploratum iam est numquam hæresim bona fide mansuescere.

Hanc rationem tetigit Diuus Augustinus quæst. 50. *quis (inquit) mente sobrius Regibus dicat. Non ad vos pertinet in Regno vestro, quis velit esse siue Religiosus, siue sacrilegus? quibus non potest dici, non ad vos*, pertineat in Regno vestro quis sit pudicus quis impudicus.

Probatur tertiò, nullus Princeps potest permittere id, quod est intrinsecè malū nisi in duobus casibus, 17.
scilicet ad euitandum maius malum, vel propter eliciendum maius bonum, ergo nullus Princeps Catholicus potest permittere vt fideles habeant communicationem cum hæreticis imminente periculo proximo infectionis, nulla necessitate physica, aut morali existente, ergo nullus Princeps Catholicus potest permittere vt hæretici cum fidelibus cuiuscunque generis indiscriminatim habeant communicationem frequentem, & diuturnam pro libito in operibus merè ciuilibus nulla existente physica, aut morali necessitate, ergo nullus Princeps Catholicus sæcularis potest permittere, & multo minus concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ sibi subiectis sub commercij, mercimonij, aut quovis alio prætextu. Antecedens probatur ex communi doctrina Theologorum, qui etiam addunt Deum non posse permittere malum culpæ nisi proptèr maius bonum eliciendum.

Addunt nonnulli Theologi tertium casum quando potest intrinsecè malum permitti, scilicet quando non potest impediri, sed quando ob defectum potentiæ malum non potest impediri, non dicitur permitti, nam sicut de ratione permissionis culpabilis est non solum vt possit sed debeat impedire, & non impediat, ita ad rationem permissionis vt sic, pertineat posse impedire, & non impedire. Prima sequela probatur, quia tenent omnes Theologi periculum proximum committendi aliquod crimen, & committere illud crimen esse eiusdem speciei quoad malitiam, quando illud periculum moraliter vitari potest, quare sicut peccatum hæreses est intrinsecè malum, ita periculum proximum labendi in hæresim quando moraliter vitari potest est intrinsecè malum. Secunda sequela probatur, quia talis communicatio frequens, & diuturna fidelium cuiuscumque generis indiscriminatim

natim cum hæreticis ad libitum habet annexum periculum proximū infectionis respectu fidelium, licèt non collectiuè saltē diuisiuè, vt statim diffusè probabitur cum improbatione sequelæ sit posita vis huius rationis. Vltimā sequela probatur, quia ex tali concessione, & permissione liberi domicilij naturaliter sequitur, moraliter loquendo, communicatio frequens diuturna hæreticorum cum fidelibus cuiuscūque generis in operibus ciuilibus ad libitum, absque vlla necessitate physica, aut morali, propter quam in locis Italiæ subiectis Principib. Catholicis possit tolerari, permitti talis diuturna, frequens communicatio, vt patebit ex responsionibus ad argumenta, tum quia nulla talis necessitas apparet, & potest aduci.

Probatur autem secunda sequela.

Primò, quia hæresis ex Doctoribus est pestis spiritualis morbus contagiosus ex S. Thom. 4. *sent. distinct.* 13. *q.* 2. est vitium infectiuum ex Apostolo ad Timotheum, est infirmitas, quæ vt cancer serpit celeriter se spargit, ac diffūdit ad alios inficiendos, ergo ex communicatione diuturna, & frequenti hæreticorum cū quibuscunque fidelibus indiscriminatim, imminet periculum proximum infectionis huiusmodi fidelibus siue aliquibus ex illis. Sequela probatur, quia multi fideles reperiuntur simplices ac idiotæ qui sunt parum instructi in rebus fidei, aut parum firmi in fide, aut proni ad malum in materia fidei, & ex alia parte plures rationes hæreticorum pro eorum secta prima facie videntur plausibiles. Confirmatur primò ex communicatione diuturna hominis laborantis peste corporali cum hominibus sanis imminet periculum infectionis corporalis, ergo à fortiori ex communicatione diuturna & frequenti hæreticorum cum hominibus fidelibus cuiuscūque generis, inter quos sunt aliqui parum instructi in fide, aut parum firmi, aut proni ad malum in materia fide imminebit periculum proximum infectionis spiritualis Sequela probatur, quia hæresis acutiùs penetrat, tenaciùs adhęret, difficiliùs curatur, quàm pestis corporalis, vnde optimè aiebat Episc. Pactensis *q.* 33. *n.* 22. hæresis mentalis, est sicut serpentis caput, quod nisi cōteratur, statim exiens virus suum in alios effundet, & communiter DD. asserunt hæresim mente conceptam vix contineri posse quin exterius prodeat. Confirmatur secundò, Ecclesiast. c. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea qui communicauerit superbo induet superbiam*, ergo qui diuturnè, & frequenter communicauerit hæreticis induet hæresim. Confirmatur tertiò, hæretici sua natura sunt callidi, vt ait Epiphanius *de heret. l.* 1. sunt proditores, ac protervi, vt ait Apostolus ad Timotheum; pietatem simulant, ac sanctitatem, vt sæpe notat Baron. *in suis Annal.* & Osorius Epic. Algarbiensis, vt facilius decipiant Catholicos, ergo ex huiusmodi communicatione cum fidelibus semper prudenter potest timeri periculum proximum infectionis, nec hæreticis pollicentibus se nolle aliquid præstare commorando in partibus Italiæ, quod possit officere nostræ Religioni fides est adhibenda, quia vt in *Conc.* 4. *Tolet.* habetur infideles Deo, vt sunt hæretici non possunt esse fideles hominibus. Confirmatur quartò, Theologi, S. Patres, Sac. Scriptura docent vno ore communicationem hæreticorum esse fugiendam, Concilia, Sac. Canones grauissimis pœnis prohibent talem communicationem hæreticorum cum fidelibus, ergo ex communicatione frequenti, & diuturna hæreticorum fidelibus cuiuscunque generis indiscriminatim semper imminet periculum proximum infectionis. Sequela probatur, quia non adeò prædicta vrgerent fugam talis communicationis nisi prudenter existimaretur talem communicationem secum afferre periculum proximum infectionis. Antecedens probatur primò ex Sac. Scriptura, Exod. 34. Deus dixit, *Caue ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum.*

Paralip. lib. 2. cap. 16. *His, qui oderunt Dominum, amicitia coniungeris, idcircò iram Domini mereris.*

Deuter. 7. & aliis sexcentis locis veteris testamenti Deus maximè prohibuit communicationem fidelium cum infidelibus, *ne ex eorum consortio à fide deficerent.*

Ioannes Epist. 2. *ne aue illis dixeritis, nolite eos in domum inducere.*

Paulus ad Rom. 16. *Declinate ab illis.*

Idem ad Corint. 5. *cum huiusmodi nec cibum sumere.*

Idem *ad Thessalonic.* 3. *Denunciamus vobis fratres in nomine Domini Iesu Christ, vt subtrahatis vos ab huiusmodi fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem qua accepistis à nobis.*

EX PONTIFICIBVS.

Leo Papa serm. 4. de collect. in fine. *Non sinentur latere homines, qui Prophetis, & S. Spiritui contradicunt. Cauendi sunt ne cuiquam noceant, prodendi sunt, ne in aliqua Ciuitatis nostra parte consistant.* 1.

Fabianus Papa Epist. ad Episcopos Orientis, *Segregatos nobis esse oportet omnes, qui extra Ecclesiam sunt, quibuscumque nec cibos capere, nec communicare nobis permittitur.* 2.

S. Leo Papa serm. 18. de passione Domini. *Nihil vobis commune sit cum eis, qui solo nomine sunt Christiani.* 3.

Cyprianus lib. 1. Epist. 3. ad Cornelium in fine, *Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia commisceantur, simúsque ab eis tam separati, quàm sunt illi ab Ecclesia profugi.* 4.

S. Athanasius de S. Antonio in eius vita narrat, *nunquam cum hæreticis verba amicabilia fuisse locutum denunciando talem amicitiam, atque sermones perditionem esse animæ, & moriturum suis discipulis vnicè commendasse, vt suum in hæreticos odium sectarentur.* 5.

S. Irenæus lib. 3. cap. 3. asserit, *Apostolos, & eorum discipulos noluisse verbo tenus communicare cum aliquo eorum, qui adulterauerant veritatem.* 6.

Cyrillus Patriarcha Hierosolymit. scribit, *Amicitia cum serpente, inimicitia cum Deo est.* 7.

EX CONCILIIS.

In Canone 46. & 73. *Apostolorum feruntur pœnæ contra communicantes cum hæreticis.*

In Concilio 4. Carthag. cap. 69. 71. 72. *prohibetur communicatio cum hæreticis.*

Tandem omnia Concilia clamant, ne cum hæreticis aliquatenus commisceamur.

EX IVRE CANONICO

Dist. 93. cap. 1. *Nulli liceat ei communicare cui pro actibus suis Pontifex inimicus existit, si quis verò amicus fuerit quibus ipse non est amicus, & loquutus fuerit his, quibus ipse non loquitur, vnus est, & ipse ex illis, qui exterminare Dei Ecclesiam volunt.*

Lib. 5. decretal. cap. 8. tit de de hæreticis *sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in*

terra sua tenere, vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat.

Plura alia loca Iuris Canonici strictè prohibentia huiusmodi communicationem breuitatis causa omitto.

EX IVRE CIVILI.

THeodosius, & Valentinianus in lege 5. tit. de hæreticis, in Codice imperant, *vt heretici procul à Ciuitatibus amandentur, ne illorum pessima contagione insiciantur, eorúmque præsentia contaminentur.*

Et ibidem præcipiunt, *ne eis locus aliquis relinquatur.*

Et lege cunđi, Codice de hæreticis, & Manichæis. *Cuncti heretici procul dubio nouerint, omnia sibi loca adimenda esse.*

. In lege Manichæos, Cod. de hæreticis. *Huic itaque hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune sit cum cæteris.*

Constantinus Magnus omnibus minatus est exilium, qui Nicæno Concilio nolebant acquiescere.

Quartò probatur, hæresis est crimen merè Ecclesiasticum v docent omnes DD. ergo infectio quæ potest oriri ex domicilio libero hæreticorũ in locis Italiæ est spiritualis, ergo iudicare an ex tali domicilio libero hæreticorum in Italia possit refundi infectio, & contagio in fideles non potest competere Principibus sæcularibus, sed Sum. Pontifici & suis Iudic. quia de rebus fidei, & Religionis, ac de contagione spirituali aliquid iudicare, aut præcipere non spectat ad Principes sæculares, vt patet tam ex institutione veteris, quam nouæ legis, in quibus Deus totam potestatem ad Ecclesiam voluit pertinere, & ratio huius aperta est, quia res fidei sunt supernaturales, ac proinde non spectant nisi ad potestatem supernaturalem, potestas autem Principum sæcularium est naturalis, & Pontificis est supernaturalis. Pontifex verò, & sui Iudices semper videntur supponere infectionis periculum ex domicilio libero hæreticorum in locis Italiæ, quia pœnis grauissimis illud dant prohibitum, vt patet ex Constitut. Greg. XV. data 1622. & ex edictis Inquisitorum auctoritate Apostolica latis, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi concedere liberum domicilium hæreticis in Italia.

Confirmatur, qui non denunciant Inquisitoribus hæreticos commorantes in Italia, quicumque sint illi, vltra peccatum mortale, sunt ipso facto excommunicati excommunicatione maiori reseruata per edicta Inquisitorum, & etiam per præceptum Eminentiss. Card. Sacr. Congreg. S. Officij datum die 3. Ianuar. 1623. ac per Bullas Innocentij IV. Nicolai III. incipientes *Nouerint*. Redduntur vlteriùs suspecti de hæresi, & habentur fautores hæreticorum, vt docent Regna, Duardus, Farinac. Sanctarel. Alphons. de Castro, Royas, Zechinus, Sayrus, quia ad fautoriam non est necesse habere intentionem formalem fauendi hæretico vt hæreticus est, sed sufficit vt obseruat Vgolinus, Toledus, Farinac. Suarez, & alij, scienter dare illi fauorem redundantem ne hæresis destruatur, quamuis id fiat ex aliquo affectu humano, & temporali, ergo Summus Pontifex & Iudices fidei videntur certo extare periculum infectionis, aut aliud simile periculum ex libero domicilio hæreticorum in Italia, ergo iure naturali, & diuino Principi prohibetur concedere huiusmodi domicilium.

Confirmatur vlteriùs, in locis Italiæ, vbi hæretici liberum habent domicilium fideles famulantur hæreticis in operibus domesticis, & familiaribus, & moraliter tale domicilium trahit secum similem famulatum, ergo tales fideles incidunt ob occasionem liberi domicilij hæreticorum in periculum manifestum infectionis. Sequela probatur, quia omnis subiectio ingenerat subiecti animo quandam reuerentiam erga Superiorem, ac proinde nata est inclinare subiecti animum ad religionem Superioris, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi, &c. 18.

Quintò principaliter probatur, Princeps iure naturali, & diuino tenetur vitare contemptum nostræ fidei aut periculum proximum contemptus nostræ fidei, exceptis duobus casibus prædictis, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi Catholico concedere hæreticis liberum domicilium in partibus Italiæ. Antecedens patet: Prima sequela probatur, quia hæretici habendo domicilium liberum in Italia facilè notant peccata, & defectus fidelium, & quidquid in Catholicorum vita, & doctrina, saltem secundum externam aliquam apparentiam minus plausibile videtur, carpunt & ita contemnunt nostram fidem. Secundò quia hæretici existentes in Italiæ locis multoties ingrediuntur Sacra Templa, intersunt diuinis Officiis, & Sacrosancto sacrificio Missæ, à quibus omnibus deberent arceri, tum ob reuerentiam, tum quia sunt excommunicati, vnde iniuriosi existunt nostræ fidei. Tertiò probatur, quia hæretici clarè vident Principes sæculares concedendo ipsis liberum domicilium in locis Italiæ non obedire præceptis Sum. Pontificum, qui talem concessionem pœnis grauibus prohibent, ac proinde facilè iudacabunt à Catholicis contemni dignitatem Ecclesiasticam, quam ipsi flocci faciunt, quia vt habetur dist. 93. c. 1. *prælatura contẽptibilis est sine obedientia.* Quartò, Principes concedẽdo liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ, non videntur vt par est eorum errorem detestari, & odio habere, quod cedit in damnum nostræ fidei, nam non resistere hæreticis est quodammodo hæreticorum errorem approbare, iuxta illud; *error, cui non resistitur, approbatur*, & secundum Leonem Papam Epistol. 93. *qui alium ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat*, vnde distin. 24. gloss. ait *si vos decepti non estis*, alij forsitan per talem vestram familiaritatem possent decipi, qui crederent illos placere vobis, & sic crederent illis. Quintò, in locis Italiæ vbi hæretici habent domicilium vt dictum est famulantur hæreticis, quod redundat in dedecus nostræ fidei, nam ignominiosum est, vt filij Dei seruiant mancipiis diaboli, hostibus Ecclesiæ, reis læsæ Maiestatis diuinæ.

Sextò principaliter probatur, Princeps iure naturali, & diuino tenetur vitare periculum proximum scandali quando moraliter vitare potest, ergo iure naturali, & diuino prohibetur Principi Catholico concedere hæreticis liberum domicilium, &c. Antecedens patet sequela probatur. Primò quia alij populi Catholici, ex eo, quod vident in aliquo loco Italiæ hæreticos liberè communicare cum fidelibus facilè mouebuntur ad indicendam familiaritatem cum eisdem, & sic facilè constituentur in periculo infectionis. Secundò quia ipsimet hæretici per talem communicationem impediuntur ne cognoscant suum errorem, nam possemus fortasse sperare quando vident se ob hæresim vitari, & existimari indignos communicatione

nicatione cum fidelibus in operibus ciuilibus, vt erubescerent, & confunderentur, iuxta illud Apostoli ad Thessalon ne commisceamini cum illis vt confundantur. Vnde Diuus Augustinus Epist. 50. ad Bonifacium loquens de legibus Imperatorum contra hæreticos, magis pro illis sunt istæ leges, quæ illis videntur aduersæ, quoniam multi per illas correpti sunt, & quotidie corriguntur.

Secunda Conclusio.

Esto quod cessaret periculum proximum infectionis ex libero domicilio hæreticorum in aliquo loco Italiæ adhuc prohibetur Principem sæcularem in dicto loco concedere huiusmodi domicilium iure positiuo: scilicet per Const. Greg. XV. editam die Iulij 1622. & etiam per cap. *excommunicamus, §. moneantur,* vbi Domini temporales, qui non purgant terras suas hæreticis, grauissimis pœnis subiiciuntur, eorúmque exponuntur Catholicis occupandæ.

Probatur, Sommi Pontificis partes sunt omni ratione moraliter sibi possibili efficaciter auertere ab ouibus suæ curæ creditis omne periculum proximó infectionis quod possit oriri ex libero domicilio hæreticorum in locis Italiæ, ergo Sum. Pontifex per præfatam Constitutionem non debuit prohibere tale domicilium solum in illis locis Italiæ in quibus periculum infectionis imminet relinquendo cuiuscumque arbitrio iudicare in quo loco, & quibus periculum immineat, sed generatim debuit prohibere in cunctis locis Italiæ, & suo tantum iudicio reseruare, quibus in locis, & quibus personis tale periculum immineat, nam plures quibus tale domicilium est periculosissimum, iudicassent se maximè abesse ab eo periculo, tum quia facilè de nobis magna præsumimus, tum quia obcæcati affectu humano lucri, aut alterius boni temporalis verum discernere impedimur, ergo licet periculum infectionis in vno, vel altero loco Italiæ ex tali domicilio cessaret, tamen in dicto loco non censetur cessare obligatio dictæ Constitutionis, ergo nullus Princeps Catholicus potest concedere domicilium liberum in aliquo loco Italiæ, esto quod in dicto loco cessaret periculum proximum infectionis.

Hæc vltima sequela probatur, quia nullus inferior potest dispensare in lege Superioris, sed quilibet Princeps Catholicus est subiectus Romano Pontifici, & tenetur ei obedire in omnibus quæ ad bonum fidei Pontifex iudicauerit expedire, tum quia Respublica ciuilis, & Ecclesiastica vniuntur, sicut in vno supposito anima, & corpus, ideò sicut corpus regitur ab anima, & seruit animæ, & omne ministerium exequitur, quod ad vitæ conseruationem necessarium est, ita Respublica, & potestas ciuilis debet Ecclesiasticæ subseruire, exequendo fideliter id quod ad fidei (quæ est quasi vita Ecclesiæ) conseruationem necessarium est, & sibi præcipitur.

Secundò, quia leges quæ non fundantur in præsumptione facti nec in præsumptione Iuris, sed conditæ sunt ad præcauenda pericula, aut incommoda, aut fraudes, quæ legislator prudenter iudicauit frequenter adesse, non cessant obligare, esto quod hic, & nunc cesset periculum, aut fraus, vt docent omnes iurisperiti, & præcipuè Couarruuias *primo variar. p. 4. c. 4.* hac de causa Matrimonium clandestinum factum sine Præsentia Parochi, & testium est inualidum, etiam nullo periculo fraudis hic, & nunc interueniente; pariter professio facta ante legitimam ætatem est inualida, esto quod nulla fraus, aut periculum fraudis hic, & nonc adsit, ergo constitutionis præfatæ obligatio non cessat, cessante in aliquo loco Italiæ periculo infectionis, quia talis constitutio est condita ad vniuersaliter præcauendum periculum, quod prudenter Pontifex iudicauit frequenter adesse ex tali domicilio, hic tradunt Doctores obligationem legis in aliquo particulari non cessare cessante fine legis in illo particulari, quia lex non respicit simpliciter singularem locum, aut singulares personas, sed communitatem.

Tertiò, quando lex est condita ob plures causas motiuas, seu finales, si vna causa cessat, obligatio legis non censetur cessare, quia tantummodo censetur cessare, quantum cessat causa finalis in totum, & respectu totius communitatis. Ita omnes DD. ergo si in vno loco Italiæ cessaret periculum infectionis ex tali domicilio, adhuc tamen non cessant aliæ causæ finales, ob quas censetur edita talis Constitutio, scilicet euitatio scandali, contemptus nostræ fidei.

Quartò, quia verba dictæ Constitut. Greg. XV. absolutè, & absque vlla restrictione prohibent huiusmodi domicilium, ergo non est restringenda solum quando adest periculum infectionis, tum quia vbi ius non distinguit, nec nos distinguere debemus, tum quia talis intelligentia absoluta magis cedit in fauorem fidei, quem dicta constitutio intendit, & alioquin talis restrictio neque alio iure, neque efficaci ratione nititur.

Tertia Conclusio.

Esto quod cessaret in omnib. partibus Italiæ periculum proximum infectionis, scandali, & contemptus nostræ fidei ex domicilio libero hæreticorum, adhuc tamen Principi Catholico est prohibitum per Constitutionem iam dictam Greg. concedere tale domicilium.

Declaratur hæc Conclusio.

Constitutio Greg. XV. vt cuique patere potest continet duas prohibitiones. Prior est lata in hæreticos, & ope illius eis prohibetur mora, habitatio in partibus Italiæ sub commercij, mercimonij, aut alio quouis prætextu & hæc prohibitio est vindicatiua, seu in pœnam hæresis. Posterior est lata in fideles, cuius beneficio prohibetur dare quocunque modo auxilium, & opem hæreticis quoad moram, & habitationem prædictam, & talis prohibitio hoc pacto est quædam cautio prudens fidelium ab omni labe. His stantibus probatur sic conclusio.

In omni Republica bene instituta necessarium est, vt peccata puniantur ab habente iurisdictionem, ergo necessarium est in Ecclesia quæ est quoddam corpus morale, & quædam Respublica, vt crimina merè Ecclesiastica, ac merè spiritualia publica, atrocia, & nociua dictæ Ecclesiæ puniantur à Summo Pontifice habente supremam iurisdictionem in talia delicta, ergo necessarium est, vt abominabile crimen hæresis puniatur à Summo Pontifice, quia crimen hæresis, cum vt iam diximus, sit merè Ecclesiasticum, non nisi à Iudicibus Ecclesiasticis potest recognosci, & iudicari, vt Clarus *§. hæresis, n. 4. q. 96. n. 7.* Alciatus *c. 1. n. 73.* & est etiam statutum iure Cannonico sub pœna excommunicationis, cap. *vt Inquisitionis, de heret.* & iure ciuili *leg. 5. in Cod. Theodosiano, tit. de Relig.* estque grauius crimine læsæ Maiestatis humanæ, quia per illud ex professo grauissimè læditur cultus verus debitus Deo, est detestabilius, & periculosius omnibus aliis peccatis secundum D. Hieronymum *in cap. 16. Ezechielis,* & secundum D. Augustinum

guſtinom *l.6.contraDonatiſtas*: Eſt maximè nociuum Reipublicæ Chriſtianæ, quia ex eo oriuntur funeſtæ calamitates, & miſeriæ non ſolum in bonis ſpiritualibus, ſed etiam temporalibus: hinc euerſiones vrbium, proditiones Principum, deſolationes populorum emergunt, vt ex ſacris litteris, & ex exemplis omnibus ſæculi frequentibus conſtat, vt paſſim obſeruat Baron. in ſuis annalibus Eccleſiaſticis, eſt & maximè iniurioſum Eccleſiæ, non ſolum quia per hæreſim euadunt homines rebelles, perfidi Eccleſiæ, ſe ab illa ſeparantes contra obligationem ſuſcepti militaris Chriſti ſigni, ac Sacramenti, ſed etiam quia errores, & mendacia illi tribuunt, ergo ne tam peſſimum delictum omnino remaneat impunitum neceſſarium fuit per conſtitutionem Gregorij XV. prohibere hæreticis huiuſmodi domicilium, moram in locis omnibus Italiæ ſub mercimonij & quocunque alio prætextu, nam remota hac pœna tale atrociſſimum delictum ferè impunitum abit, cum non poſſit puniri à Summo Pontifice alia pœna, quam hæretici ſibi reputant, moleſtam, damnoſam, aut igoominioſam. Vt autem hoc omnibus clareſcat, ſciendum eſt, quod pœnæ quibus poſſunt puniri hæretici ſunt triplicis generis. Aliæ ſunt ſpirituales, & hæ licet ſint grauiores aliis duabus, tamen hæretici parum ea curant, tum quia tota efficacia earum depēdet ex fide quam ipſi abiecerunt, & ex poteſtate Eccleſiæ, quam ipſi contemnunt, tum quia earum nocumentum ſenſibiliter non percipiunt: aliæ ſunt corporales, aliæ temporales, nullam harum poteſt Summus Pontifex hæreticis inferre in partibus extra Italiam, imo neceſſitatur eos in dictis locis tolerare, tum ob illorum potentiam, tum ad euitanda maiora mala, ergo patet, quod per ſolam prohibitionem habitationis, moræ, domicilij in locis Italiæ cum fidelibus poteſt Summus Pontifex tam atrox delictum punire pœna quam ſibi hæretici reputant damnoſam, moleſtam, & ignominioſam.

Ergo deuota Principum Catholicorum pietas, quam Deo debent, & reuerentia, qua tenentur proſequi Eccleſiam vt matrem, exigunt vt non ponant obicem tam iuſtæ pœnæ latæ in abominabilem hæreſim ne Deos eos poniat ob impunitatem hæreticis conceſſam contra ſacroſancta Summorum Pontificum decreta. Ergo non debent concedere liberum domicilium hæreticis in locis Italiæ, eſto quod in illis ceſſaret periculum infectionis contemptus noſtræ fidei & ſcandali.

Antiqui verum Deum ignorantes in vindicandis reis eorum violatæ religionis ſupplicia ſeueriſſima adhibebant, vt eſt apud Platonem *in Pericle*, apud Demoſthenem *in oratione aduerſus Androtionem*, apud Herodotum *l.4.* Ciceronem *l.1. de Legibus*, Iuſtinum Hiſtoricum *l.5.* Procopium *l.1.* & apud alios; Catholici verum Deum agnoſcentes Summum Pontificem punientem hæreticos, qui atrociſſimè delinquunt in Chriſtianam Religionem omnino ſanctiſſimam à Dei filio promolgatam, infinitis miraculis, oraculis diuinis ſuo pretioſo ſanguine confirmatam impedient, caueant ne iram Dei contra ſe iuſtiſſimè excitent.

Quarta Concluſio.

Eſto quod hæc noſtra ſententia non incluſione & expulſione hæreticorum à domicilio Italiæ non eſſet de conſenſu omnium DD. & fulta tot iuribus ac rationibus, & ſolum inniteretur auctoritate paucorum DD. & haberet iura parum fauorabilia, imo fulciretur opinione tantum vnius Docto-

Carena de Offic. Inquiſit.

ris, tamen eſſet præferenda contrariæ, eſto quod contraria eſſet communis.

Probatur quo ad primam partem hæc concluſio, quia ſemper illa opinio eſt tenenda quæ fauet Eccleſiæ ex *cap. fin. de ſent. & re iudic.* Papinian. *l ſunt perſona, ff. de Relig. & ſumpt. funer.* qui ait, in ambiguis Religionum quæſtionibus, ſtricta ratio iuris omitti ſolet, *nam ſumma ratio eſt, qua pro Religione facit*, ex Iaſone *in authentic. niſi rogati, ad SC. Trebell.* qui aſſerit quod quando in aliquo articulo ſunt diuerſæ opiniones DD. illa opinio eſt tenenda, quæ fauet Religioni ex Giga *quæſtione 17. de penſion. n. 19.* qui docet licet repugnet naturæ vſufructus tranſire ab vna perſona in aliam, tamen in fauorem Religioois vſusfructus per profeſſionem recedit à perſona vſufructuarij, & non extinguitur, ſed tranſit in Monaſterium item ex Felin. *in cap. 1. num. 104. de conſtit.* ex Iaſon *in l. filius fam. §. diui, n. 81. & in repet. n. 110. ff. de leg. 1.* ex Decian. *lib. 3. conſ. 80. num. 22.* ex Honded. *lib. 1. conſ. 3. n. 24* ex Bellet. *in diſquiſit. Cler. part. 1. tit. 6. §. 4. num. 13.* ex Maynardo *de priuil. Eccl. contra Venetos part. 1. artic. 12 num. 61.*

Probatur deinde concluſio, quoad ſecundam partem, quia in cauſa Matrimonij opinio vnius Doctoris claſſici pro Matrimonio præualet communi opinioni, quæ eſt contra Matrimonium, ex Felin. *ad rubr. de ſponſalibus, num. 6.* ex Iaſon. *in auth. dicta ingreſſi, num. 32.* ex Raſ. *conſ. 3. num. 22. ex eod. conſ. 2. num. 83. vol. 1.* incip. *Tametſi in cauſa*, ergo à fortiori in fauorem fidei opinio vnius Doctoris eſſet præferenda communi dato quod communis eſſet contraria. Ratio autem, & fundamentum horum eſt, quia *præſumptio iuris, & veritatis ſtat in dubiis pro fauore fidei.*

ARGVMENTA.

Periculum proximum peccati tunc cenſetur, quando facilè, & frequentet tale periculum inducit ad peccatum, ſed frequens diuturna communicatio hæreticorum in partibus Italiæ cum fidelibus cuiuſcumque generis non facilè nec frequenter inducit labem hæreſis in fidelibus, nec poteſt de facili inducere, ergo talis diuturna, & frequens communicatio hæreticorum cum fidelibus non habet annexum proximum periculum infectionis, ergo liberum domicilium hæreticis poterit concedi in locis Italiæ. Maior probatur, quia omnes DD. definiunt periculum proximum peccati eſſe illud quo dato plures ſequitur peccatum, minor probatur, quia in omnibus Ciuitatibus Italiæ ſunt plurimi Theologi, DD. Concionatores, qui fidem Catholicam docent ac tuentur, ſunt Inquiſitores, qui accuratiſſimè contra hæreticam prauitatem inuigilant cogentes cenſuris omnes fideles ad deferendos Sac. Tribunali non ſolum hæreticos, ſed etiam de hæreſi leuiter ſuſpectos, vnde prudenter non poteſt timeri, quod ſequatur frequenter talis infectio. Secundò probatur, quia non apparet, quod de facto ſequatur talis infectio ex frequenti, & diuturna hæreticorum cum fidelibus communicatione in aliquibus locis Italiæ, in quibus hæretici habent liberum domicilium.

Ad hoc argumentum reſpondetur primò, negando vltimam ſequelam, quia eſto quod ceſſaret periculum proximum infectionis, adſunt aliæ rationes ob quas non debet concedi huiuſmodi domicilium, ſcilicet ne hæreſis delictum maneat impunitum, nec contemnatur noſtra fides, nec

alij

alij scandalizentur. Secundò respondetur, distinguendo minorem: respectu omnium fidelium collectiuè non imminet periculum proximum infectionis, concedo, respectu fidelium diuisiuè, nego, quia hæresis ex sua natura ex infectiua aliorum numquam bona fide mansuescit, & multi fideles sunt rudiores, parum instructi in fide, parum firmi, & valde proni ad malum in materia fidei, respectu quorum facillimum est, imo fortè ineuitabile, vt ex confabulatione, communicatione, conuersatione diuturna, & frequenti hæreticorum cum ipsis non inducantur in aliquem errorem, aut saltem in dubium non reuocent aliquem articulum nostræ fidei. Et cur quæso Summ. Pontifices, S. Canones, SS. Patres vnanimi voce clamant communicationem hæreticorum esse fugiendam, certè non nisi ob periculum proximum infectionis, vt dictum est; nec probatio prima minoris obest huic responsioni, quia cum ex saluo conductu Principium hæretici ibi habeerent domicilium, auctoritas Inquisitorum non posset exerceri contra eos, & quia talis infectio cum maxima callidate, & maxima occultatione ob metum pœnarum fieret, non posset per DD. Theologos, Inquisitores, &c. impediri, maximè respectu rudiorum, &c.

Ad secundam probationem respondetur, quod licet non sit notum omnibus, quod in Ciuitatibus in quibus hæretici habent domicilium, quod aliqui fideles fuerint infecti labe hæresis, tamen hoc erit fortasse notum Iudicibus violatæ Religionis, tum quia dato quod adhuc asset omnino ignotum, tamen non potest colligi, quod non sequatur talis infectio, quia fit cũ maxima calliditate, & occultatione, vt iam dictum est, & aliundè potest prudenter timeri vt frequenter fiat talis infectio ob rationes iam allatas.

Respondetur tertiò, sicut ex DD. cum D. Thoma 21. *q.43. art.1. ad* 4. vt obseruat Laym. *l. primo, tr.3. cap.*13.*n.*1. duplex est scandalum, vnum quod ex suo genere, & ex sua natura est aptum natum ex se præbere alteri occasionem peccati, esto quod hic, & nunc proximi ruina non sequatur, vt manducare carnes coram aliis, diebus interdictis. Alterum quod non est inductiuum ex sua natura ad peccatum, sed ex eo alter sumit occasionem peccandi, sicut etiam contractus ex DD. vt obseruat Castro Palao, *lib.*1.*tr.* 3.*disp.*1.*punct.*14, *n.*13. est duplex, vnus ex sua natura periculosus vt Matrimonium clandestinum, alienatio bonorum Ecclesiasticorum absque solemnitate à iure requisita, & iste est illicitus, & inualidus, esto quod hîc, & nunc non solùm cesset fraus, sed periculum fraudis. Alter autem est non talis ex sua natura, sed aliquando admittit fraudem, & iste est validus cessante fraude. Ita opus habens annexum periculum proximum infectionis duplex est. Vnum quod hic, & nunc inducit in tali subiecto infectionem ex infirmitate, vel ignorantia ipsius subiecti, esto quod de sua natura opus non sit tale. Alterum quod ex sua natura est inductiuum infectionis, esto quod hic, & nunc non inducat ob aliquod accidens, & talis est communicatio frequens, & diuturna hæreticorum cum fidelibus idiotis, vel parum instructis, aut firmis in materia fidei, vel pronis ad malum in materia fidei, quia vt iam probatum est, hæresis est ex sua natura infectiua, & DD. ac Patres, quorum est iudicare de periculo proximo spiritnali supponunt vt in pluribus adesse tale periculum.

Secundo argumentatur, periculum proximum peccandi tunc est ab intrinseco malum, quando moraliter vitari potest, & est voluntariè assumptum absque vlla necessitate morali vt tradunt multi DD. sed in aliquibus Ciuitatibus Italiæ adest necessitas iusta concedendi ibi liberum domicilium hæreticis, ergo esto quod tale liberum domicilium habeat annexum periculum proximum hæresis potest permitti, & concedi in tali Ciuitate. Minor probatur, quia adsunt aliquæ Ciuitates in Italia quæ sine mercatura sustineri non possunt, & talis mercatura manuteneri nequit, nisi concedendo liberum domicilium hæreticis.

Respondetur primò, negando maiorem, quia multi Theologi sentiunt, quod periculum proximum peccandi non possit excusari ob aliquam necessitatem, sicut nec commissio peccati: nam periculum proximum peccati habet moraliter loquendo necessariam connexionem cum peccato, & qui vult antecedens, necessariò vult consequens necessariò connexum cum antecedenti.

Respondetur secundò, negando minorem. Ad probationem dicitur, licet in aliquibus Ciuitatibus mercatura forsitan non possit sustineri absque hæreticis nautis, qui merces aduehunt, & per paucos dies, vel hebdomadas in portu commorantur, tamen potest sustineri absque hæreticis habentibus domicilium permanens in Ciuitate, & nulla potest adesse causa necessaria, aut rationabilis, ob quam Princeps possit concedere hæreticis tale domicilium, quia tales Ciuitates quando minus diuitiis affluebant per præterita sæcula, potuerunt commodè sustentari sine tali receptione, ergo à fortiori de præsenti & futuro, & licet ad summum talibus Ciuitatibus maius lucrum adueniret ob huiusmodi domicilia, tamen ob spem talis lucri non possunt Principes concedere tale domicilium, vt Hurtad. x. 2. *disp.*76.*sect.*1.§. 28. Becan. *in suo manuali controuers. lib.*5.*cap.*16.*num.*13. docent, tum ob rationes supradictas. Addo quod potiùs damnum huiusmodi temporale ex huiusmodi domicilio resultat talibus Ciuitatibus, tum quia hæretici ex sua patria domicilium in Ciuitatibus Italiæ transportant, quia magnum lucrum reportant, quo lucro certè priuantur ciues, & alij fideles, tum quia homines talium Ciuitatum timoratæ conscientiæ, & versati in exercitio mercaturæ mihi testati sunt potiùs damnum, quàm vtile refundi ex huiusmodi domicilio hæreticorum. Deberéntque Principes considere si ob cultum Dei, & ob Religionem Catholicam etiam lucri iacturam aliquam facerent se, non solum in alia vita, æterna fœlicitate donandos, sed in *hac bonis temporalibus amplissimè compensandos, Deus enim non patitur benignitate ab hominibus vinci.*

Tertiò argumentatur, post Concilium Constant. non tenemur euitare nisi excommunicatos, denũnciatos, & publicos Clericorum percussores, ergo licèt hæretici sint excommunicati, & notorij, tamen cum non sunt denunciati, non tenemur eos vitare.

Respondetur omittendo opinionem Soti, 4. *sent. distinct.*2.*quæst.*9.*artic.*5.*conclus.*2.*&* *dist.*25. *quæst.* 1. & Syluestri verbo *excommunicatio*, & Couaruuiæ *in c. alma mater*, & aliorum, qui censent Concilium Constantiense non comprehendisse hæreticos, negando consequentiam, quia hæretici sunt euitandi non ob excommunicationem, sed ob periculum proximum infectionis, ob contemptum nostræ fidei, scandali periculum ne tale delictum maneat impunitum, vt iam dictum est.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Receptatoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Qui meminerint huius quæst. Fulcodij.*
2 *Receptatorum genus pessimum esse dixerunt I. C. Antiqui.*
3 *Fundamentum delicti istorum consistit in scientia.*
4 *Receptatores à dicuntur etiam si semel tantùm recipiant.*
5 *Receptatores a Paulo I C dicuntur receptores.*
6 *Receptatores dicuntur quid id clam faciunt, & publicè.*
7 *Adducitur, & declaratur text. adductus à Fulcodio in l. de receptatotibus.*
8 *De receptatoribus hæreticorum consanguineorum remissiue.*

SVBIVNGITVR hîc quæstio qui dicatur receptatores, & certè illi qui scienter huiusmodi homines, etiamsi non frequenter recipiunt, licet secundum vires Grammaticæ hoc verbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici verbo ponitur, id est receptare pro recipere, vt probant ff. de Recept. 5. vlt. sit pulsare dicitur, cædere sine dolore, quamvis nulla sit ibi frequentia, ff. de Iniur. l. lex Cornelia 6. inter pulsationem, multa quidem in iure contra rationem disputandi recepta sunt, ff. ad l. Aquil. l. Ita vulneratus, Dico autem de illis qui scienter recipiunt, alij enim non sunt in culpa, C. de his qui latrones occultant l. 1. hoc sanè notandum videtur, quod Iura ciuilia videntur intelligere illum esse receptatorem, qui lateoter recipit, & celat vt conseruatus Iudicia manus euadat, & innoitur ff. de recept. l. 1. & 2. & de offic. Præsid. congruit, & C. de his qui latr. occult. ferè per tot. sed certè idem credo multo fortio, de his qui palam hæc faciunt, vt C. de his qui latr. occult. l. vlt. vbi loquitur de his qui resistunt Præsidi, & aux. militari, quod non potest non esse notorium.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. HVius quæstionis mentionem faciunt Eymericus *in directorio, part. 2. quæst. 51. num. 5.* ibi, & etiam Guido, & eam ferè de verbo ad verbum transcripsit Archidiaconus in cap. *quicumque de hæreticis in 6. n. 13.*

2. Horum receptatorum pessimum genus esse vbique docent I. C. sine istis enim hæretici diu viuere non possent. Marios Muta *ad cap. Regni Siciliæ, tom. 2. ad cap. 108. Regis Federici, num. 8. & tom. 1. cap. 52. Regis Iacobi extens. prima* vers. *ampliare possumus*, & I. C. in l. 1. ff. de Receptatoribus, *Pessimum genus est receptatorum, sine quibus latere diu nemo potest, & præcipitur vt perinde puniantur, ac latrones*, & in leg. congruit de Officio Præsidis hic allegata, *sublatis*, ait I. C. *susceptoribus cupido grassantium conquiescit.*

3. *Qui scienter*, bene loquitur hoc locò Fulcodius, quia fundamentum, & basis delicti in receptante, est scientia, quod receptatus sit hæreticus, vt dixi *dicto tit. 4. §. 4. n. 36. & ibid. in addit.* Et cum scientia sit duplex vera & præsumpta, probata scientia vera, est locus in receptante omnibus Canonicis pœnis huic delicto impositis; præsumpta verò sciẽtia locus tantummodò est pœnæ extra ordinem pro modo delicti vt notauit Sousa *in Aphor. lib. 1. cap. 23. n. 20*

Licèt secundum vires Grammatica hoc verbum sit
4. *frequentatiuum*, notatur hic differentia inter Grammaticos, qui verbum hoc non vsurpant, nisi cum adest actuum frequentia, & I. C. qui eo vtuntur pro simplici verbo *recipere*, vnde vt notat Gothofred. *in rubr. ff. de receptatoribus*, à Paulo I·C. *in l. 13. ff. de offic. præsidis.* isti receptatores vocantur receptores, ex quo colligitur, quod etiam ex vnica receptatione dicitur quis receptator, vt notarunt Pegna *comm. 76 in secundam partem directory*, vers. *quidam autem*, & alij per me allegati *di- 5.*
cto §. 4. num. 26. quibus addo nunc Filliuc. *in suis quæst moralibus, tom. 1. tract. 16. cap. 2. num. 34.* Ferd. de Castro Palao *in dicto punct. 5. n. 4.* & Sanctarell. *de hæresi. cap. 12. dub. vnic. n. 1.* Sousa *in Aphoris. cap. 23. num. 1.*

Hoc sanè notandum, animaduertit hîc Fulco-
dius, quod, quod ex *l. prima, & secunda, ff. de receptatoribus* illi receptatores dicuntur, qui receptant, & occultant. Addit quod multo magis idem dicendum est de his qui palam hoc faciunt, ad quod allegat, *lib. 2. Codic. de his qui latrones occultauerunt*, & hoc idem per eadem verba notauit Archidiaconus *loco suprà allegato*, vers. *Hoc sanè notandum.* 6.

L. 2. ff. de receptatoribus. Huius textus hæc sunt aurea verba, *is apud quem affinis vel cognatus latro conseruatus est, neque absoluendus est, neque seuerè admodum puniendus, non enim est par eorum delictum, & eorum qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt.* Quia enim receptator hic personæ conseruandi gratia non approbandi delictum receptauit, ab omni pœna aliàs delicto debita excusatur, & medio quodam modo punitur, vt in suis notis ad eum locum obseruauit Dionys. Gothofred. *sub littera D. & E.* 7.

Tractandum hoc loco esset de receptante consanguineum hæreticorum, sed in hac materia me remitto ad ea, quæ dixi *in d. §. 4. n. 28.* & DD. ibi allegatos, quibus addo nunc Ferdinand. de Castro Palao *dict. punct. 5. n. 13.* & P. Dianam *in allegata resol. 21.* vers. *Notandum est tamen*, & Sousam *in Aphorism. Inquis. lib. 1. c. 23. n. 7. & seq.* 8.

QVÆSTIO DVODECIMA.

De Defensoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *QVI huius quæstionis mentionem faciant.*
2 *Aliquando quis errorem defendit, aliquando personam.*
3 *Primum defensorum genus pessimum est, & dicuntur Hæresiarchæ, de secundo genere defensorum loquitur Papa in Bulla Cœnæ dum excommunicat defensores. num. 4.*
5 *Defensores hæreticorum sunt de hæresi suspecti.*
6 *Purgatio ferè numquam est in vsu, & eius loco successit abiuratio.*
7 *Prælati negligentes in puniendis hæreticis non defensores, sed fautores hæreticorum.*
8 *In hac materia fautorum, & defensorum videnda est Bulla Pij V.* Si de Protegendis.

SEquitur de defensoribus inspicere diligenter, defendit ergo quis interdum errorem, interdum personam errantem, & certo qui defendit errorem damnabilior est eo, qui errat, & non solum Hæreticus, imo, hæresiarcha dicitur 24 q.3. qui aliorum, & in eodem casu intelligo, quod dicitur 11.q.3.cap.qui consentit, quamuis ibi videatur loqui de illo, qui defendit errorem, sed intelligo, quod defendit errantem, & errorem per allegata cap. qui aliorum, aliàs enim artius puniendus erraote, de his autem defensoribus non loquitur Papa in nostro rescripto, Illos enim non discerneret ab hæreticis, nec sola diceret excommunicatione notandos, loquitur igitur de defensione personæ, vbi quis personam defendit resistẽs viribus, vel potentia ne ad manus Iudicis, veniat examinandus, vel puniendus, & de simili defensione loquitur can.21. q.5.cap. si fortè, & in alijs cap.quæst.eiusdem & 27. q.1.c.si vestros, & contra huiusmodi defensores potest ad excommunicationem procedi, & credo, quod pro suspicione posset eis indici purgatio, si quæras vnde habeo, quod sint suspecti. Respondeo, quod ex iniusta defensione opinio male viuentium incurritur, 14 q. 6. c. si qui. Item dicunt aliqui, quod Prælati, seu Principes, qui non corriguot eos, & puniunt, possunt dici defensores, quia negligere cum personis perturbare peruersos nihil aliud est, quam fauere id est defendere, vt dicunt, sed ego non consentio, & expono fauere id est nutrire, & hoc ostendit Canon 86.dist. c. Inferiorum illos ergo fautores appello, vt dixi in decima quæstione.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. DE hac etiam Quæstione Fulcodij, mentionem facit Eymeric. *in direct. q. 52. in fi.* vers. *& Guido Fulcodius*; prout, & eandem de verbo ad verbum transcripsit Archid. *in d. c. quicumque n. 14 de hæret in 6.* de hac eadem materia egi, *in sapè cit. tit. 4.§. 6. per totum.*

2. *Defendit ergo, quis aliquando.* Dicit hoc loco Fulcodius, quod aliquando quis defendit errorem, & hæresim, aliquando personam errantem, & hæ-
3. reticum. Qui defendit errorem non solum hæreticus est, sed Hæresiarcha de quibus dixi *tit.1. §. fin. & in alleg. §.6. n.17.* vbi DD. allegaui, quibus nunc addi possunt, Castr. Palao, *in sapè cit punct. 5. num.5.* vbi quod hoc personarum defendentium genus perniciosissimum est, Sousa *in Aphor. Inq. lib. 2. c. 24. num. 1. & in suis commentariis in Bullam Cœnæ Domini c.1. disp. 11. num.1.*

De his ergo defensoribus errorum hæreticorum non loquuntur Pontifices, cum excommunicationis sententiam pronunciant contra defensores Hæreticorum.

4. Sed loquuntur de defensoribus personæ errantis vt v.g resistendo viribus, & potentia ne ad manus Iustitiæ deueniat hæreticus, hos defensores propriè esse hæreticorum communiter docuerunt scribentes, Eymeric. *ibid. n.2.* vbi Pegna *in comm. 77. vers. quidam alij sunt*, Farin. *de hæresi, q. 182. n. 64.* qui omnes alios antiquos allegat, Ferd. de Castro Palao *d. num. 5. vers. defendis autem personam*, Sousa *d.c.23. n.3.* Filliuc. *q. moral. tom.1. tract.16.c.2. n. 40.* Sanchez *in summ. lib.2.c.10. num.18* Barbosa Modernus *in c. sicut, num de hæreticis*, qui alios allegant.

5. *Et credo quod pro suspicione posset indici purgatio.* Clarissimum est, quod isti hæreticorum defensores sunt de hæresi suspecti, secundum qualitates, & circonstantias facti, dixi *d.§.6 num. 58. & 59.* Hodie tamen abiuratio, & non purgatio istis defensoribus, 6.
prout, & quibuscumque alijs de hæresi suspectis debet indici, quia purgatio Canonica ex praxi Supremi Tribunalis totius Christianæ Reipublicæ Inquisitionis vti remedium periculosissimum, fallax & incertum iam ferè ab aula recessit, ita vt non nisi rarissime vsurpari soleat, vt testis est Farin. *de hæresi, q.194 n.64. in fin.*

Item dicunt aliqui. Bene ait Fulcodius Prælatos, 7.
& Principes negligentes in hæreticis puniendis non hæreticorum defensores, sed fautores potius dici debere, vti etiam dixit *in quæst. de fautoribus hæreticorum*, vbi DD. allegaui, interim ad intellectum, c. *Inferiorum.86.dist.* videatur Illustriss. Dominus Don Rodericus Acunha Archiepiscopus, Brachatæ super dictu textu, vbi plura eruditè de negligentia Prælatorum.

Et ad materiam istorum defensorum bene animaduertendum est ad exemplum Fulcodij de his, qui hæreticos defenduot, ne à Iudicibus capian- 8.
tur, & puniantur, nam qui hæreticum defenderet, ne ab inimico occiderentur non esset dicendus defensor hæreticorum, nec esset de hæresi suspectus, ex hoc præcisè nec excommunicatus excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini Ferd. de Castro Palao *d. punct.5. num. 5. vers. Dixi si defendas personam*, & Sousa *loc sup. alleg. num.7.* & Filliuc. *d. c.2. num 40.* vers. *Dixi in causa hæresis*, qui alios allegant. In materia etiam horum fautorum, & defensorum hæreticorum videnda erit Bulla Sanctiss. D.N. Pij Papæ V. *si de protegendis*, inter Bullas Apostolicas pro S. Officio post directorium, quæ in multis particularibus casibus seuerissimè disponit.

QVÆSTIO DECIMATERTIA.

De non implentibus Pœnitentias.

SVMMARIVM.

1 *Qui huius quæstionis meminerint.*
2 *Iudex postquam functus est officio suo non potest amplius in causa se ingerere.*
3 *Contra non implentes pœnitentias rectè procedunt Inquisitores.*
4 *Ratio Fulcodij ad hoc.*
5 *Inquisitores non cognoscunt de causis ciuilibus pœnitentiatorum.*
7 *Non adimplens pœnitentias quando possit, vt impœnitens damnari.*
8 *Recusans abiurare, quando pro impœnitente habendus, num. 9.*
10 *Huiusmodi non implentes pœnitentias quomodò puniendi.*
6 L. aut damnum §. solent, ff. de pœnis *declaretur.*

ADICITVR hic quæstio alia, an in illos, qui è carcere exierunt, vel alias iniunctas pœnitentias violarunt, sit aliqua potestas Inquisitorum, & aliquibus videtur non, quia functi sunt officio suo, nec habent in executionem potestatem aliquam vltra annum, extr. de offic. Iudicis deleg. c. quærente Ego autem dico contrarium, quod vt liqueat inspiciendum existimo, quod absoluti, & post modum detrusi in carcerem, vel aliis pœnitentiis leuiorib. onerati, nullam diffinitiuam sententiam receperunt, nam non soluti à Crimine, quod vtique probatum est, sed à sententia excommunicationis quam incurrerunt ipso facto, sed nec pœna eis imponitur iudiciaria secundum quod crimen requirit, sed pœnitentia temporalis, & carceris illa reclusio non est tam ad pœnam criminis, quàm ad cautelam, ne noceant, ne alios inficiant, vt appareat, an in tenebris ambulent, an in luce, vt ibi pœniteant, nam diffinitiuè nemo in pœnam criminis, ad perpetuum carcerem damnari potest ff. de pœnis l. aut damnum §. solent, est enim pœnitentiæ iniunctio, & non iudiciariæ pœnæ impositio, sicut ipse Papa Greg. dicit, de hæret. in illa decretali excommunicamus, & in Concilio Tolet. in illo §. hæretici aut qui timore mortis &c. Durat ergo Inquisitorum potestas adeo, quod illi, qui prædicta commiserunt, si excusationem non habent possunt tanquam hæretici condemnari, nam præsumitur ficta conuersio, & confessio simulata, & materia veteris erroris recondita, arg. de pœnitentia dist. 2. cap. si quis inuidiæ, quod autem, ait, & ex post facto ostendunt, sibi excessum veterem placuisse arg. 34. q. 1. c. cum per bellicam circa finem, ibi ostendentes sibi. &c. Illos sanè dico excusatos, qui auctoritate Sorani, vel Episcoporum, hoc dimiserunt, & sufficit si ad pristinas redeunt pœnitentias, nam excusat eos Ecclesiæ Iudicium, quale arg. extr. qui filij sint legit. c. per venerabilem.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. HViusce quæstionis Fulcodij meminit Eymer. *in direct Inq. p.3. q 97.* quam totam cum suis iuribus, & rationibus desumpsit ab hac *q. 23.* de istis non implentib. pœnitentias latè egi *in meo tract. de modo procedendi in causis huiusce Sacrosancti Tribunalis tit. 2. §. 4. per totum*, vbi DD. de hac materia loquentes allegaui.

2. *Quia functi sunt Officio suo.* Ista est ratio dubitandi in hac quæstione, quia Iudex postquam functus est officio suo, non potest sese amplius in causa ingerere l. Iudex postea quam ff. de re iudicata, ibi, *Iudex posteaquam sententiam dixit, desinit esse Iudex*, cum concordantibus, ibi allegatis per Neuium, & Sebastianum Ximenes. illic in suis remissionibus, hic in suis concordantiis, & hanc opinionem post Guidonem tenuerunt Calder, *cons. 1. de hæret.* Dec. *cons.* 136. 137. *n.6.* & Decian. *lib.5.c.54.n.40.*

3. *Ego autem dico contrarium* Contrariam opinionem hoc loco bene firmat Fulcodius, quæ etiam opinio hodie comm. ab omnibus tenetur Eymer. *ibid. d. q 97.* vbi Pegn. *comm.* 146. Simancha *in Enchirid. Iudicum viol. Relig. titul. 61. & Cathol. Inst. tit. 47. num. 76. & sequentib* Canceta *in suis quæst. crimin. cap. 1. de hæret. num.* 60. Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib. 1. cap. 26. num.* 38. sed latius *lib.3. cap. 27. per tot.* & id supponit pro indubitato P. Diana *resolut. moral. p. 4. tract. 7. resolut.* 14. Bobadill. *in sua Politica lib. 2. cap. 17. Per la Iurisdicion Eccles. cask* 102. *num.* 148. *in princip.* & Ferd. de Castro Palao *in suo opere morali*, 1. *part. tract.* 4 *disp. 6. punct 3. num.* 2. & hæc sententia fuit etiam in Vrbe Romana in Supr. Tribunal S. Inquisitionis in praxi recepta, vt videre est apud *in casu* 23. inter decisos Romæ post eius iudiciale Inquisitorum.

Nam non sunt soluti à crimine &c. Ista est ratio qua bene Fulcodius fundat Iurisdictionem Inquisitorum, qui n. pœnitentias sibi iniunctas non adimplent clarè ostendunt, se esse fictè conuersos & præteritos errores non fuisse ex animo detestatos, & contra fictè conuersos, vel de ficta conuersione suspectos procedunt Inquisitores in omnium sententia ita Castro Palao *vbi sup.* vers. *non enim. Iônem suspicionem* & per hanc rationem tollitur argumentum Calder. Decij, & Decia. quia non adimplens pœnitentia est suspectus de ficta conuersione. 4.

Sicuti etiam ex hac eadem ratione tollitur quæstio, quæ in hac materia controuertitur, an Inquisitores sint Iudices competentes istorum pœnitentiatorum etiam in causis ciuilibus, & aliis criminalibus cum sunt Rei, nam cum Ratio ob quam Inquisitores habent Iurisdictionem in pœnitentiatos non adimplentes suas pœnitentias cesset in hoc casu, cessabit etiam Inquisitorum Iurisdictio, vt dixi *titul. 2. §. 4. num. 16. & in addit. ad d. loc.* 5.

L. aut damnum §. solent ff. de pœnis. ibi, *Carcer enim ad continendos homines non ad puniendos haberi debet*, secus tamen videtur de iure Canonico, vt in cap. quamuis, de pœnis in 6. vbi dicitur, quod Episcopus clericos potest damnare ad carcerem perpetuum vel temporalem *ad pœnitentiam peragendam*, de hac tamen re, & intellectu illius §. solent, vide Iac. à Calicio *in marg. Fisci, in rub. de pœna carceris*, Gotof. *in notis ad d. §.* vbi eruditè Greg. Tholos. *in syntagm. lib. 31. c. 31.* 6.

vbi distinguit carcerem correctionis, custodiæ, & supplicij, Castill *in l.79. Tauri*, in verbo *Prases n.* 8. Azeued. *in cons.27.n.11.* & latiss. Greg. Lop. *l.4. glos.8.tit.31.p.7.* Azeued. *in l.3. Non.rec.tit.6.l.15.n.9.* Auiles *in c.18. Pretorum in* verbo *carcel.* & eruditissimũ I. C. D. Ant. Cabreros, de Metu, *lib.2.c.46.n.1.& seq.* qui locus dignus est quod ab omnibus videatur.

Si excusationem non habent possunt vt hæretici damnari. Hæc Fulcodij Doctrina intelligenda est cum vel qui non adimpleuit pœnitentias non vult resipiscere, Sousa *d.c.29.n.* 8. vel cum iussus in reconciliatione non accedere ad partes hæreticorum, vel illos non recepisse, ad illos accessit, vel eosdem receptauit, Sousa *ibi n. 9.* Diana *d. resol.* 14. vers. *Notandum est tamen* Treuis. *dec. 36. lib. 2. num. 2.* qui alios allegant, vel cum pertinax est in nolendo vllam pœnitentiam sibi iniunctam adimplere, Sousa *ib. n.7.* & P. Diana *eod. loco*, vers. *nota etiam hic.* Ex quo sequitur, quod recusans abiurare de formali, vel vehementi relaxatur vt impœnitens brachio seculari, P. Massin. *in praxi S. Offic. p.9. assert... p. 9. prima Impressionis*, recusans verò abiurare de leui non est statim relaxandus, sed excommunicatur, quod si per annum insorduerit in excommunicatione pertinaciter relaxatur vt impœnitens Sousa *in Aphor. Inqu. lib. 1. c.40. n.16.* & P. Diana *d. resol. 14. in fin.*

Huiusmodi igitur non implentes pœnitentias seclusis casibus de quibus *sup.* arbitrio Iudicis erunt pro modo culpæ puniendi, considerata semper qualitate personæ ita Ferdin. de Castro Palao, *vbi supr pun.3. n. 4.* vni quod hi puniendi sunt pœna pecuniaria, fustibus vel Ieiuniis.

QVÆSTIO DECIMA-QVARTA.

De Testibus singularibus in causis fidei.

SVMMARIVM.

1 *Per testes singulares non probatur plenè hæresis ad effectum imponendi pœnam ordinariam, etiam si adesset cum testibus fama n.7.*
2 *Ratio conclusionis allegatu à Cantera.*
3 *Ampliatur conclusio etiamsi testes deponerent de diuersis actibus vnius speciei hæresis, n. 4. & ita in Supremo Tribunali seruatur, num. 5.*
6 *De requisitis ad probandam famam remissiuè.*
8 *In criminibus probationes requiruntur luce meridiana clariores.*
9 *Quando quis ex indiciis indubitatis possit puniri pœna ordinaria.*
10 *Grauato testibus singularib. in S. Officio indici debet purgatio, vel abiuratio.*

AN autem per testes singulares, & famam possit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet, constat enim quod non, vt text. de testibus c. tam literis, præsertim cum in crimine, probationes debeant esse luce clariores C. de probat. l. sciant, & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus, indicetur ergo purgatio vt ostensum est supra.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. PER *testes singulares*, hic concludit, & rectè Fulcodius, quod per testes singulares non probatur hæresis crimen plenè, ad effectum condemnandi reum in pœnam ordinariam, hanc conclusionem probat text. per eum allegatus *in d.c. tam litteris de testib.* ibi, *testes sint vel soli, vel tales qui non potuerunt illa legitimè comprobare.* iuncta glo. & verè etiam ita tenent comm. DD. nostri, & in specie Farin. *de testib. q.64. n.* 207. 115. *& seq.* vbi allegat, Pegn. Royas, & Simanc. & post allegatos per eum ita etiam senserunt Sanctarell. *de hæresi, c. 39. dub. 1. num. 2. & seq.* F. de Cast. Palao, *in suo opere morali, 1. p. tr. 4. disp 8. punct. 15. §. 4. n.* 8. Inq. Cantera *in suis q. crim. de probat. per testes c. 2. n.* 17. vers. *Tamen his non obstantib.* vbi ait, quod vera ratio istius conclu-
2. sionis est, quia omnes testes habentur loco vnius respectu diuersorum actorum de quib. deponunt, & vnico testi etiam de Iure diuino in nullo casu, est credendum, c. in omni negotio, de testibus, vbi Moder. Barbosa optimè Maldonat. *in sua Sylua respons. lib. 1. resp. 9. in 1. p. n.* 38. vbi dixit, quod auctoritas DD. qui in contrarium adducuntur nunquam eum deterruit, vt ab hac vera opinione discederet.

Solum difficultas aliqua potest esse an huiusmodi testes singulares saltem probent, si deponant de
3. distinctis actibus vnius, & eiusdem speciei hæresis, in qua Sousa *in sua disputatione vnica de testibus singularibus in materia fidei, sectione secunda, conclusione quarta*, latissimè conatur probare affirmatiuam sententiam, addendo ita in Inquisitione Lusitan. passim obseruari.

Verum verior, & receptior est etiam in hoc casu contraria sententia, quàm manifestè probat ratio Cameræ de qua *sup.* quamque tenent in indiuiduo, Farin. *vbi sup. n* 214. Fr. de Castro Palao *loco alleg. n. 11. & seq.* Ignat. Mad. *in d. resp. 9. n.* 38. Freitas ad Roder. *de confess. sollicit. q.22. n.* 24. vbi quod licèt contraria opinio obseruetur in Regno Lusitaniæ, attamen in omnibus aliis Regnis aliter practicatur, & præsertim in Supr. Tribu. Rom. Vniuersalis Inquisitionis, vt videre est ex casib. 27. 35. 4.
& 37. Romæ decisis post Ind. Inquisitorum Locati. *Et famam*, de requisitis ad famam probandam, vt ex ea oriatur indicium validum contra 5.
reum videndus est Farin. *de Ind. & tort. q. 47.* & post cum Ludou. Gilhaus. *in sua arb. Indic. cap. 6. p. 1.* Marquard, Freher *in peculiari tractatu de fama, lib. 1. cap. 5. & 6.* & Io. Zanger *de Indic. & tort. cap. 1. num.* 80. *& seq.* & in foro nostro S. Officij Cantera *de probat. per testes c. 2. quæst. 1. de Indic. sufficientib. ad torturam, num.* 8. & P. Diana qui alios antiquos DD. allegat. *part. 4. resol. moral. tract. 6. resol. 13.* ac P. F. à Castro Palao *in oper. mor. tr. 4. disp. 8. punct. 9. num 9.* 6.

Conclusio autem hic per Fulcodium firmata, quod nec testes singulares iunctum cum fama plenè probant, contra hæreticum ad effectum eum puniendi pœna ordinaria verissima est, & eam in indiuiduo casus nostri docent, Ignat. Maldon. *d. resp. 9. p. 1. n. 40.* Freitas *ad d. q.* 22. Roder. Acunha *de confess. sollic. n.* 24. vers. *etiam si cum testib. concurreret publica vox, & fama.* 7.

Præsertim

8. *Præſertim cum in criminibus probationes debeant eſſe luce clariores.* Hoc vulgatum Axioma Fulcodij ad litteram probat text.allegatus, *in l.ſciant, quæ eſt fin.C.de prob.ibi, vel indicijs ad probationem indubitatis,& luce clarioribus expedita*, Bimius *conſ.* 171. *n.*89.*vol.*2.Caball.*reſol.crimin.cent*, 3.*reſol.*250.*n.*24. Camil.Laratta, *conſ.*114.*n.*8.Becc.*conſ.*67.*n.*5. *vol.*1. Io.Domin.Taſſon.*in Pragm.Regiam de anteſato* verſ. 12.*obſ.*1. *n* 49. & hoc multo magis habet locum in crimine hæreſis in hoc Tribun.in quo cum non pandantur Reo nomina teſtium, aliquo modo dicitur Reis tolli defenſio, qua ratione paſſim in hac materia vtuntur DD. Cantera *d.c.*2 *de probat.per teſtes,n.*17.& F.de Caſtra Palao,*tr.*4.*diſp.*8. *punct.*15. §.5.*n.*2.vbi alleg.Guid.noſtrum hoc loco.

Et in hoc crimine nemo ſit ex præſumptione damnandus. An autem,& quando,& à quibus Iudicibus 9 poſſit quis in pœnam ordinariam præſertim corporalem,& mortis damnari, latè dixi *in addit. ad tr. meum de modo procedendi in cauſis S.Officij*, *tit.*12. §.18.*appendic.*1. *per tot.*

10 *Indicetur ergo purgatio*,& ita inconcuſsè hucuſque fuiſſe in Offic. obſeruatum atteſtatur Campeg. ad Zanch.*de hæret.c.*11.verſ.*Doctrinam hanc longa temporum ſerie*, quamvis enim teſtes ſingulares etiam cum fama non conuincant ad effectum puniendi hæreticum,pœna ordinaria,probant tamen ad effectum eum torquendi abiurationẽ ei indicendi, & extraordinationem puniendi,vt notant omnes D. *ſup.* allegati,*n*... & P.Dian.*p.*4.*reſ.mor.tr.*6.*reſ.*5.*&* *tr.*7 *reſ.*31

QVÆSTIO DECIMA-QVINTA.

De confiſcatione bonorum Hæretici,& nonnullis animaduertendis per Inquiſitores.

SVMMARIVM.

1 *De Iure antiquo bona hæreticorum ſpectabant ad Principes ſeculares.*

2 *Hoc ius ſeruatur hodie in Hiſpania ob expenſas maximas quas potentiſſ. & Religioſiſſimus Rex Noſter ſuſtinet,idq;ex Pontificis conceſſione,n.*3.

4 *Varia conſuetudines aliarum Prouinciarum in hac materia remiſſiuè, vbi de conſuetudine Status Mediolani.*

5 *A die commiſſi criminis bona hæreticorum ſunt confiſcata.*

6 *Ante tamen declaratoriam Iudicis Eccleſ. non amittit hæreticus dominium & poſſeſſionem bonorum ſuorum.*

7 *Alienationes poſt hæreſim factæ reuocantur.*

8 *Adducitur, & declaratur text.l.qui ea mente de furtis.*

9 *Secundùm opinionem Fulcodij, qui ſponte comparent non patiuntur confiſcationem bonorum, ſecus ſi compareant iudiciis prauenti, & ita hodie ſeruatur in Hiſpania.*

10 *Ex benignitate Supr. Tribunalis de Vrbe hæretico etiam præuento ad cor reuertenti bona condonantur.*

11 *Poſſunt Inquiſitores condonare bona hæretico pœnitenti, non obſtante Iure fiſci Principis ſecularis acquiſito à die commiſſi criminis contra Simancham,n.*12.

13 *Inquiſitores poſſunt plures teſtes examinare, & debent interrogari de cauſa ſcientiæ, & ini n num.*14. 15.

16 *Ex opinione Fulcodij duo teſtes non conuincunt in hoc crimine.*

17 *Forma ferendæ ſententiæ in hæreticum pœnitentem, & quid ſeruetur in praxi,n.*18.

19 *In hac ſententia addenda eſt clauſula, ſi ex corde ad Eccleſiam redieris.*

20 *De Pœna perpetuì carceris,& alijs pœnis imponendis hæretico pœnitenti,n.*22.

23 *De pœna proferentium hæreſes ex ſimplicitate, & pœnis fautorum,remiſſiuè, n.*24.

NOVISSIME quæritur de bonis iſtorum,an à Princip.licitè occupentur,& confiſcentur & conſtat quod hæret.bona confiſcantur extr. de hæret.c.vergentis, ſed quid de illis, qui ſponte,redeunt,vel non ſponte, ſed tamen pœnitent & immutantur, certè ad cognitionem Fratrum non ſpectat hæc quæſt. quia tamen propoſita eſt inter cæteras, & forſan expedit, eos dare ſuper hoc Principibus certum conſilium, vel preces eiſdem porrigere. Super iſtis diſcuſſio, Primum, & allego, quod licitè bona detineant omnium prædictorum,nam eo ipſo,quod inciderunt in crimen,videntur bona commiſſa ex die criminis, quod ex eo patet,quia læſæ Maieſtatis ex eo die nihil poſſunt quolibet alienationis genere, in perſonam quamcumque transferre, C.ad l.Iul.Maieſt.l.quiſquis ergo, idem & hic quia crimen iſtud exequatur illi,imo grauius iudicatur, extr.de hæret.c.vergentis, poteſt etiam induci, quia nemo pœnitentia deſinit eſſe nocens,ff.de furt.l.quia ea mente, ego autem huiuſmodi non admitto in his, qui ſponte,& ante probationes receptas ſuam hæreſim manifeſtant, nam,etſi non omnino incognita, tamen adhuc arcana reuelent, venia digni ſunt, vt eadem l. quis in fine legis, ſed ne de illis videtur, qui poſt conuicti redeunt, etiam ſi incarcerentur, quoniam Eccleſia non iudicat eum Hæreticum, vel credentem, vt ita dicam, ergo tanquam Hæreticus, vel credens puniri non poteſt, vt in Concil. Tholoſ. in illo §. Ne autem innocentes, ſed puto contrarium, hoc eſt, quod licitè confiſcentur, per dicta iura in ſumma non vt mineruam inſtruam, nec ſolem facibus adiuuare præſumam, ſed vt memoriam noſtram excitem, mole plerumque negotiorum oppreſſam, admonendos vos arbitror, quoniam in alienum laborem intraſtis, quanti acta Inquiſitionis diligentius euolnatis, & ſi teſtes inueneritis confusè depoſuiſſe,ſuppleatis omiſſa, & eos de cauſa ſcientiæ, & cauſa cauſæ, vbi faciendum videbitur ſollicito requiratis, quod ſic fieri poſſe, ſcilicet iterari teſtium interrogationes omiſſas dicit decretalis de teſt. cap. per tuas, & concordat. l. ff. de quæſt. l.repeti, & hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis contra quos inquiritur præcluditur via iuris in notitia teſtium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri conſueuit, & quanto magis eis præcluditur, tanto ſolicitudo maior vos incumbit,adeo quod etiam de inimicitia teſtium,per vos debetis inquirere, cum non poſſent alij diui-

nare,& nisi, testes plenè,& planè in omnibus concordauerint, melius est vobia purgationem indicere, vel differre sententiam quam damnare, Adeoque non eredetent tutum ad vocem duorum testium, hominem bonæ opinionis damnare, licet videat contra Ius dicere,quia vbi numerus testium oon exigitur,duo sufficiont, sed hoc dico, quod duos,vix duos iudico, eo quod vrgente necessitate ordo legitimæ defensionis truncatur.

In ferendis autem sententiis, seu potius pœnitentiis iniungendis in eos, vel eis qui redierint, non credo quod sint hæretici, vel credentes pronunciandi,quia non sunt tales, vt prub. 24. q. vlt. c. dixit Apostolus In fi.c.nec pronunciandum est, fuisse, quia nec est modus pronunciandi in lore, dicitur ergo, sic quia te inuenimus per te, vel per tuam confessionem Hæreticum, nunc vero saniori consilio vsus, ad vnitatem Ecclesiæ, provt asseris de corde bono,& fide non ficta vis redire,ideo te imprimis abiurata hæretica prauitate, secundùm formam Ecclesiæ, ab excommunicationis vinculis, quib teneb aris adstrictus, absoluimus, si tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata seruaoeris, & quia in Deum, & S. Ecclesiam prædictis modis temerè deliquisti, ad peragendam condignam pœnitentiam in perpetuom carcerem te recludi volumus, & præcipimus, & ibidem te morari perpetuò, vel talem peregrinationem tibi iniungimus, & his similia, &c. causa enim tollendæ Quæstionis expedit eas poni,vt si forte eas non seruauerint appareat eos non fuisse absolutos,nec dicant aliqui, quod vestro officio functi sitis, quamuis ad hoc supra responderim, scilicet Q. sanè in bis omnibus arbitror cautum,instrumenta publica retineri, & sigillis Episcoporum muniri, præcipuè vbi causa erit nobilium,& potentum, sed illud adiicio, quod omnes errores suos sigillatim profiteri, & abiurare publicè faciatis, quia nihil magis in confusionem Hæreticæ prauitatis redundat,& gloriam nominis Christiani. Quid vero iniungendum sit talibus diffiniri non potest, quia committitur arbitrio iudicantium, & aliter cum simplicibus est agendum, quam cum prudentibus aliter cum Clericis, quàm cum laicis, aliter cum Prælatis, quam cum subditis, & omnes circunstantiæ sunt notandæ, de Pœnit.dist. 5. c.1. quia tamen multi ex simplicitate in hoc crimen incidunt, credo multorum simplicitati parcendum, vt non excuset à toto, sed à tanto 85. dist. c. tanta. Credo etiam eos, qui fauerunt, vel receperunt sanguine coniunctos, mitius puniendos, sicut dicit lex eleganter ff. de receptat. l. vlt. quamuis Magister Laurentius dicat contrarium arg.c.17. q.1.c de filia.

Hæc omnia dico & scribo saluo fratrum. & aliorum prudentum consilio meliore,

Hucusque D.Guido Fulcodius.

ANNOTATIONES CARENÆ.

1. AN *à Princip. iustè occupentur*, Videtur hoc loco præsupponere Fulcodius,quod bona hæretici confiscata spectent ad Principem secularem, quod verum est si spectemus Ius antiquum de quo in capitulo vergentis de hæreticis, & hoc ius antiquum hodie seruatur in Hispania,quia Potentiss.& Religiosiss. Rex Noster facit omnes expensas Officij Sanctiss. Inquisitionis quæ sunt maximæ,ita Couar. *lib.2.Var.resol. c. 9. n.* 12.Farin. *de haresi, quast.* 190.§. 52.*n.*188.F. de Castro Palao *in opere morali,* 1. *p.tract.*4.*disp.* 5. *punct.* 13. *num* 5. vers. *Imprimis enim in Hispania*, Sousa *in Aphoris. Inquisit lib.* 3. c 20. *num.* 16.Id tamen fit ex concessione particulari Sedis Apostolicæ, vt animad ertit Farin. *vbi sup.* quia ad Sum. Pontificem spectat plenissima potestas disponendi de bonis hæretici,vt vult,ita Pegn. *comm.*158.vers. *neque his qua hactenus*, *p.*3. *ad Eymer.*F.de CastroPalao *d* §.13.*n.*2.*&* Sousa 20.*n.* 1.in aliis regionibus variæ sunt consuetudines de quib. memorati auctores; certè consuetudo de qua in nostro Mediolani Dominio attestatur Clarus *in* §. *haresis,* § *Item bona*,vers. *In hoc Ducatu*, quod bona hæretici pro tertia parte Fisco S. Officij, pro alia parte tertia fisco Episcopali, & pro alia tertia fisco Regio applicentur,videtur aliqualiter desúpta ab illa trimembri diuisione bonorum hæretici, de qua loquuntur Const. Apostolicæ relatæ à Farin. *vbi sup. n.*176.*& cons.* 157.*lib.*2.& à Castro Palao *ibid. n.* 4.

5. *Ex die commissi criminis.* Verissimum est in crimine hoc hæresis bona intelligi confiscata à die patrati criminis ipso facto, ita loquitur text.*in c. cum secundùm leges,de hæreticis in sexto*,Barbos. Moder. qui alios cumulat in c. *vergentis,n.*4. *de hæres.* Ricciull. *de iure personarum extra Ecclesia gremium existen-*

6. *tium,lib.*5.*c.*31.*n.* 3. *& seq.* ante tamen Iudicis Ecclesiastici declaratoriam hæreticus non amittit dominium, & possessionem bonorum suorum, Ricciol.& Barbos. *locis alleg.* F.de Castro Palao *d.disp.* 8. *punct.*17.vbi rectè animaduertit cum Suarez *de fide disp.*11.*sect.* 3. *n.* 6. nihil prodesse hoc dominium hæretico, nisi quoad vtendum, & fruendum, nam à die criminis commissi, adeo sunt bona hæc fisco hypothecata, vt omnes alienationes interim factæ possint à fisco reuocari, de quo Castr. Palau *eadem disp.*5. *punct.*19. & latiùs Sanch.*in sum.lib.*1.*c.* 21.

Quia læsæ Maiestatis ex eo die nihil possunt &c. transferre. Quidquid sit de ea iuris controuersia an alienationes factæ ab hæretico post lapsum in hæresim ante sententiam declaratoriam sint ipso iure nullæ, de qua latissimè Ricc. *lib.* 5. *cap.* 35. certum est, quod etiam si mero iure valeant, possunt è latere fisci rescindi, vt volunt infiniti propemodum DD. alleg. à Sanch. & Castr. Palao *vbi suprà* Sousa *in Aphor. Inqu.lib.*3.*cap.*15.& Sanctarell. *de haresi c.* 16.*dub* 1.*&* 2. 7.

Potest etiam induci. Pulcherrimus est text. hic alleg.à Fulcodio. *Qui ea mente*, ait,I.C. *alienum quid contrectauit, vt lucri faceret tametsi mutato consilio id postea Domino reddidit, fur est, nemo enim tali peccato pœnitentia vsus nocens esse desiit*, allegat concordantes Gothofr. *in suis notis*, vbi ait, *quod pœnitere videtur, qui nudam habuit voluntatem*, ad hunc text. videndus Tiraq. *de pœnis temperandis causa* 30. *n.*10.*& causa* 60. Gail *de pace publica, c.* 11. *n.* 26. Azeued. *ad Regias Hispania const.l.*3.*tit.* 3. *lib.*8.*noua recompilat.* Gitonda *de Gabellis p.*4.*in princ.num.* 53. 8.

Ego autem huiusmodi non admitto. Distinguit Fulcodius hoc modo, quod aut hæretici sponte comparuerũt,aut indiciis,& probationibus præuenti fassi sunt se hæreticos fuisse, sed pœnitent? In primo casu possunt eis bona condonari, *arg.l. quisquis C. ad l.Iuliam Maiestatis.* In secundo verò casu non, hæc distinctio ad vnguem seruatur in Hispania, vbi ex speciali gratia hæretico tantummodo sponte se deferenti condonantur bona prout & venienti ante tempus gratiæ, Sousa *in Aphoris. Inquisit. lib.*3.*c.*21.P.Diana *p.* 4. *resol. moral. tract.* 8. *resol.* 44. vers. *Igitur in Sacro Tribunali*, & constat ex sententia Inquisit. Hispan. contra hæreticum pœnitentem 9.

nitentem cuius formam ponit Garz. *in praxi S.Officij,loco infrà alleg.* De generali tamen consuetudine totius Italiæ receptum est,vt hæretico ad cor reuertenti bona condonentur, etiamsi contra eum probationes essent receptæ,vt dixi de modo procedendi in causis S.Officij,*tit.1.§.1.n.9.* vbi DD. allegaui.

11. An autem possint Inquisitores condonare hæretico pœnitenti bona in præiudicium fisci Principis secularis,cui vel ex consuetudine, vel ex Pontificia concessione bona pertinent,vel eorum pars dubitari posse videtur, ob quandam doctrinam Simanch. *de Cath.Instit. tit.47.n.15.* vbi habet hæc formalia verba, *Nec enim Inquisitoribus licere putamus bona ipso iure confiscata relinquere pœnitentib. in damnum cui videtur ius quæsitum.*

12. Verùm certissimum est id vndequaque Inquisitorib.licere, quia ipsi sunt Iudices,& Princeps secularis non potest se ingerere in bonis hæretici, nisi post sententiam Inquisitorum, & quia bona hæretici non spectant ad fiscum sæcularem,nisi ex Apost. Constit. & tandem quia ad Summum Pontificem spectat eorundem bonorum dispositio, vt suprà vidimus,ita tenent omnes DD. allegati per Ricciul. *de iure person.extra Ecclesiæ gremium existentium l.5. c.42.n.1.*& passim in his nostris partibus obseruat Eminentiss.Tribunal DD.Supremor.Inquisit.

13. *Et si testes inueneritis*, Iudex enim semper, & quandocumque potest supplere omissa per testes iterum eos examinando & diligentius interrogando, Farin.*de testib q.73.num.10.seq.* bene Castro Palao, *tr.4 disp.8 punct.15.§.3.n.5.*& Pegna omnino videndus *in 3.p comm.111.* vers. *quod autem pluries possint examinari,* vbi integrum hunc locum Fulcodij refert, & addit nihil prudentius,& tutius in hac causa Inquisitoribus præscribi potuisse.

14. *De causa scientiæ, & causa causæ.* Hoc est præcipuum interrogatorium dandum testi,quia testes deponentes sine ratione,& causa scientiæ dicuntur deponere,vti pecudes,& nihil probant, latissimè Farin.*de Testibus tota quæst.70.*

15. *Adeo quod etiam de inimicitia testium.* In hoc etiam maximè Tribunali in quo nomina testium Reo non panduntur, testes omnino interrogari debent an inimicitiam aliquam habeant cum.Reo denunciato, & de hac re omnibus possibilibus modis se certificare debent Inquisitores,Farin.qui alios latissimè enumerat *de hæresi q.188.§.6.n.106.* & post eum Sousa *in Aphorism.Inquisit. lib.2.c.10.n.12.* vbi quod Inquisitores debent etiam interrogare Reos in genere super inimicis, de inimicitia autem quando repellat testem,necne,vide Farin.*vbi sup.* F.de Castro Palao *in opere morali, tract.4 disp.8.puncto 15. §.1. num. 9 & seq.* & nos latè *infrà in 3.p. huius operis,* an etiam inimicus capitalis sit admittendus ad denunciandum in hoc S. Officio, vide P. Dianam *resol.moral.p.4.tr.8.resol.40.*

16. *Adeòque non crederem tutum ad vocem duorum testium.* Videnda sunt quæ dixi de modo procedendi in causis S.Officij,*tit.1.§.13.n.65.& seq.*& eodem loco in addit.Farin.*de hæresi q.188.§.3.per tot.* Sousa *in Aphorism.Inquisit.lib.2.cap.19* Ferd.de Castro Palao *tract.4.disp.8. punct.15.§.5.* vbi firmat opinionem Fulcodij hoc loco, & allegat hanc eandem Quæstionem Sanctarel.*de hæresi,cap.39.*

Dicitur ergo. Huiusce loci Fulcodij mentionem fa-
17. cit Pegna *in direct.p.3.com.43.* vers. *eiusdem processus meritis.* qui DD.antiquos enumerat, qui opinionem Fulcodij in hac re tenuerunt, in contrarium tamen nunc est communis Praxis S.Officij vt attestatur eo loco Pegn.& constat ex formulis sententiarum istorum hæreticorum pœnitentium,de quibus Eymeric. *in 8 modo terminandi processum in causis fidei.n.194.* Locatus *in formula expediendi hæreticos Pœnitentes fol mihi 4 6. post eius iudiciale Inquisitorum,* & P. 18.
Massinus *in praxi S.Officij, p. 7. in rubr. forma della sentenza, abiuratione d'vn heretico penitente non relasso, fol mihi,205.* primæ impressionis, & idem seruatur in Tribunali Sup.S.Inquisit.Hispaniæ vt videre est ex simili sententia de qua Paulus Garzia *in sua praxi S.Officij Hispano idiomate conscripta ex ordine Supremi Tribunalis illius Regni,fol.mihi 32. à terge,* ibi, *Declaramos el dicho Fulano hauersido herege Apostata Lutherano.&c.* Et ita etiam de iure pronunciandum esse dixit,& p[illegible]bauit Lud.à Paramo *de orig.Inquisition.l.3.q.4.n.31.* v. refert ita etiam cautum fuisse Instruct.Hispalen.*c.10.* ibi alios allegat.

Si tamen ad eam ex corde redieris, vbi hic notat Fulcod. quod ex hac clausula clarius,& manifestius firmatur iurisdictio Inquisitorum in hosce hæreticos pœnitentes lata sententia hunc etiam locum ref. Pegn.*d.comm.44.* vers.*cur autem apponantur illæ conditiones* vbi notat idem docere Gemin.*in cap.vt commissi,§.necnon de hæreticis in sexto,* quam doctrinam vti Gemin.sequitur etiam Lud.à Paramo *d.q.4.n.32. & seq.* vbi ad probandam Iurisdictionem Inquisitorum in hosce hæreticos pœnitentes adducit auctoritatem Fulcodij *in quæst sua 13.* de qua *supra.* 19.

In perpetuum carcerem, de pœna huiusce perpetui carceris hæreticis pœnitentibus imponenda dixi *tit. 1.§.24.per tot.& in addit ad dictum locum,* nunc addo Bariolam in suis Aphorism. Iuris vtriusque in verbo,*hæretici,nec sponte comparentes,* qui ait ex stylo Vrbis pœnam perpetui carceris transisse in pœnam triremium, & ibi allegat Farin.qui hoc non dicit,ad dicta in meo tractatu me remitto. 20.

Abiurare publicè faciatis. Quando abiuratio debeat esse publica,& quando priuata dixi *in titul. de Blasph.§ 11.& in addit.ad dictum locum,* certè abiuratio de formali semper debet esse publica. nisi fimus in hæretico sponte comparente,idque maximè ob rationem Fulcodij, quia, *nihil magis in confusionem hæreticæ prauitatis redundat.& gloriam nominis Christiani,* bene Modernus Barbosa *in c.ad abolendam,* in verbo,*publicè,n.11.& 12. de hæret.* vide quæ dixi *in 3.p.tit.12.* addit Fulcodius, vt Inquisitores faciant omnino, quod hi hæretici singulos suos errores profiteantur, sic Eymericus *in forma abiurationis hæretici pœnitentis,n.191.* 21.

Quid verò iniungendum sit. De Pœnis imponendis hisce hæreticis pœnitentibus, me remitto ad ea quæ dixi *in tract.de modo procedendi in causis S.Officij, tit.2.§.1.& ibi in addit.* Sousa in *Aphorism.Inq. lib.3.cap.44.num.11.* vbi cum Fulcodio ait,quod vltra pœnas à iure expressas, aliæ etiam Episcoporum, & Inquisitorum arbitrio imponi possunt, attenta personæ,& culpæ qualitate,vide Ferd. de Castro Palao *1.p.operis moralis,tr.4.disp.punct.1.& 2.* 22.

Quia tamen multi ex simplicitate, de proferentibus hæreses ex simplicitate dixi latè de modo procedendi in causis S.Officij *tit.1.§.7.& ibid.in addit. & §.6.eod.tit.* vide etiam quæ dixi *in addit.ad tit.10. §.3.n 24.* vers.*hæc tamen limitanda sunt.* 23.

Crede etiam eos qui fauerunt, dixi *titul.4. de Fautoribus Hæreticorum, §. 4. num. 28. & sequent. & in addit. ad dictum locum,* vbi notaui mitius puniendum Patrem receptantem filium Hæreticum, quàm fratrem receptantem fratrem pariter Hæreticum. 24.

FRANCISCI PEGNÆ

SACRÆ THEOLOGIÆ, AC I. V. D.

Instructio, seu Praxis Inquisitorum,

CVM ANNOTATIONIBVS CÆSARIS CARENÆ Cremonensis Sacræ Theologiæ, ac I. V. D.

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO AVTHORIS.

POTISSIMVM Institutum, & quasi scopus huius Operis est iudicare Episcopis, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis Praxim tutò seruandam in singulis actibus Iudicialibus à tempore quo rei denunciantur, vsque ad finem Iudicij, quo illorum causæ expediuntur, in quo argumento ea, quæ magis Iuri Sacris Constitutionibus Canonicis, & præsertim ad S Officium spectantibus, & stylo Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis sunt conformia (quibusdam breuiter præmissis, quæ viam dicendis, quasi aperire videntur) dilucidè, & methodicè) quantum subiecta materia permittit) demonstrabuntur. Hæc autem introductio quinque potissimum partibus, siue Libris continebitur.

In Primo generalia quædam de obligatione denunciandi Hæreticos, & de modo procedendi contra nos ipsos summatim explicabuntur.

In Secundo agetur de modo conficiendi in hoc foro validos, & legitimos Processus.

In Tertio peculiariter, & distinctè tractabitur de Magis, Necromanticis, Ariolis, siue Diuinatoribus, incantatoribus, Sortilegis, Veneficis, & Lamiis, & de modo procedendi in causis eorum.

In Quarto postquam processus fuerint confecti demonstrabitur, quomodo singulorum Reorum causæ sint expediendæ.

In Quinto, & vltimo, singulorum ministrorum Sanctæ Inquisitionis officia, & ministeria recensebuntur, vt vnusquisque intelligat quomodo fideliter suo munere fungi debeat.

CARENÆ ANNOTATIONES ad Præfationem Authoris.

SVMMARIVM.

1 *Quis fuerit Pegna.*
2 *Quot Libros de hac materia conscripserit.*
3 *Ex quibus suppleri possint libri qui desunt.*

1 FRanciscus Pegna Auctor huiusce Instructionis Doctissimus vir fuit toto Orbi benè notus, id ostendunt eius Commentaria in directorium, & Annotationes in lucernam Inquisitorum, ac Vignati de hæreticis, fuit Hyspanus ex Regno Aragonum, assumptus fuit in auditorem Rom. Rotæ in locum R. P. D. Christophori Rubusterij die 14. Octobris 1588. ad eiusdem Tribunalis Decanatum ascendit die 9. Iunij 1604. in locum Eminentiss. & Reuerendiss. D. Cardinalis Hieronymi Pamphilij Meritissimi Patrui Sanctissimi D.N. Innocentij Papæ X. quem diù Ecclesiæ suæ Deus conseruet incolumen, ac tandem obiit in Decanatu die 21. Augusti 1612. Rubeus Senior in singularibus tom. 2. p. 2. in principio folio mihi 6. Cantalmaias in sua Selectanea ex Rota in Catalogo Auditorum Rotæ.

Duo tantùm Primi huiusce Auctoris Libri reperiri potuerunt, alij autem tres facta omni possibili diligentia inueniri minimè potuerunt, vt mihi attestatus fuit R. Eminentiss. D. meus Cardin. Camporeus. Vnde ego addidi tractatulum de modo procedendi contra Striges, & Maleficos, quia materia necessaria est in hoc foro, vt suppleatur liber tertius Auctoris qui deest,

Proue

Pront. suppleri potest liber quartus ab eodem Auctore promissus ex his quæ egi ego in dicta parte de Officio Sanctissimæ Inquisitionis integro *tit.* 10. De Indicijs, & tortura, & *titulo* 11. De modo terminandi processus in causis Fidei.

Et liber quintus ex dictis per me in tota integra *p. p.* eiudem tractatus.

ARGVMENTVM.

Hæresis crimen grauissimum est.

SVMMARIVM.

Hæresis crimen grauissimum, & atrocissimum est, num. 1.

Hæresis in omnium iniuriam committi dicitur, n. 2.

Hæretici sunt organa Diaboli, Vasa Iræ, Deo Odibiles, Impij, & Euangelicæ veritati inimici, num. 3.

Hæresis crimen dicitur committi in Deum, num. 4.

Delictorum grauitas cognoscitur ex grauitate pœnarum, num. 5.

CAP. I.

1. VT intelligatur, quã diligenter in hoc foro procedendum sit contra Reos hæreticæ prauitatis quam graue sit crimen hæresis cognoscere oportet. Huius criminis grauitatem Pius, & Innocentius Romani Pontifices ex comparatione cùm alijs criminibus, quæ contra Maiestatem Principum humanam, seù homines committuntur, breuiter, & verè ostenderunt: Pius sic. Et sicut maius est peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem. Innocentius verò sic. Cùm longè sit grauius æternam, quam temporalem lædere Maiestatem, Pius Papa Epistola 11. ad Italicos refert Gratianus in *cap.* sicut qui Ecclesiam 17. *quæst.* 4. Innocentius Tertius in *cap.* Vergentis de hæret.

2. Catholici Imperatores, Archadius, Honorius, & Theodosius grauitatem metiti sunt ex Iniuria, quæ per hæresim omnibus infertur, his verbis. Quia quod in religionem Diuinam committur, in omnium fertur Iniuriam. Hæc illi, & meritò, quoniam iniuria afficiuntur, omnes Catholici vere, & vera credentes quibus ab hæreticis aliud quam quod credendum est, credendum proponitur, quod longa inductione in singulis hæresibus ostendi potest, Catholici Imperatores *in l. Manichæos C. de hæret.*

3. Eadem spectant S. S. Patrum, & Doctorum testimonia, quibus Brunus vtitur ad eandem criminis grauitatem probandam, nam hæretici, & Diaboli Organa, & vasa iræ, Deo odibiles sæpe vocantur, & Felix Papa hæresim nimis impiam, & Euangelicæ veritatis inimici appellauit, quæ non portionem aliquam, sed Christianæ Religionis conatur fundamenta conuellere, Conradus Brunus, *lib.* 1 *de hæret. c.* 3. Felix Papa *Epist.* 1.

4. Vgo de S. Victore ex differentia peccandi in Deum, & homines apertè docuit huius criminis grauitatem in hæc verba, In Deum peccare est per contemptum in his verbis, quæ ad ipsum specialiter pertinent, vt in Sacramentis, & Fide, & in similibus Deum offendere. In proximum peccare est ipsum aliqua Iniuria lædere, quod est minus graue, quam primum; Vel in Deum peccare est interius mentem violare: in proximum exterius hominem verbo, vel exemplo lædere, non ergò omnis, qui in eum offendit, in Deum peccare dicitur. Vgo de S. Victore in Annotationibus elucidatij circa Epistol. primam S. Pauli ad Corinth *quæst.* 55.

Deniquè si ex grauitate pœnarum, criminum grauitatem metiri licèt, nullum pluribus aut maioribus pœnis punitum reperietur, cum & omnis actus legitimus hæreticis sit interdictus, & pœna, aut pœnæ effectus sæpe posteros afficiat, & in mortem quoquè Inquisitio extendatur. *l. Manichæos C. de hæret.* 5.

Annotationes Carenæ ad Cap. 1.

SVMMARIVM.

1 *De hæresis grauitate, & Catholica Religione à Principibus custodienda.*

DE grauitate criminis hæresis, quod maius est crimine læsæ maiestatis, & cuius causa dicitur causa Dei, latiss. Farin. de hæresi *quæst.* 19. *num* 1. *& sequent.* Videant. quæ dixi in anteludijs ad meum tractatum de Officio Sanctissimæ Inquisitionis §. 2. *&* 3. *totum*, P. Contzen. in sua Politica *lib.* 2. *cap.* 14. *& sequen.* Nicolaum Vernuleum Politic. institut. *lib* 4. *titul.* 10. §. 5. & Christophorum Forstner. in sua centuria Hypomnematum Politicorum, Hypomnem. 73. vbi ait, *Christianos autem Principes ea decet sententia timorem, & amorem Dei Optimi Maximi felicissimam esse rationem populos gubernandi artem.* 1.

ARGVMENTVM.

Publicum esse hæresis crimen, & consequenter omnes obligari ad illud accusandum, vel denunciandum.

SVMMARIVM.

Hæresis crimen publicum est, & ad ad accusandum quilibet admittitur, num. 1. *& seq.*

Delicta alia publica, & alia priuata, & quæ sint publica, & quæ sint priuata num. 3.

Reuelare, & denunciare hæreticos quisque tenetur. num. 4.

CAP. II.

LEGISLATORES inter crimina, seu delicta, differentiam prudenter constituerunt, vt quædam priuata, & quædam publica esse dicerent: Priuata appellantes, quæ singulos Ciues lædere videtur, proptereáque ad læsos tantum pertineat accusatio, hæc enim minus atrocia sunt, minusque humanam societatem perturbare putantur. Publica verò censentes, quæ non tam singulos Ciues, quam vniuersam Rempublicam, & Ciuitatem lædere viderentur, quorum propterea accusatio cuilibet de populo detur. Quamquam enim Iulianus prudenter responderit, semper Reipubl. interesse omnia ma- 1.

leficia

leficia puniri, sed multo tamen magis interest ea quæ magis lædunt in primis coerceri *l.* 1. *& 2.ff. de public.iud.* §. 1. *inst. eodem titul. Iulianus in l.ita vulneratus* , §. *quod si quis ff. ad l. Aquil.*

2. Crimen hæresis meritò inter iudicia, seu delicta publica retulerunt Catholici Imperatores, cum enim in omnium feratur iniuriam, & Vniuersum Reipubl. Stat. offendat, iure publico censendum fuit, & consequenter cuilibet competit illud accusare, id enim vt Ioannes de Platea, & cæteri communiter tradiderunt, qualitas delicti publici suo iure postulat Catholici Imperatores in *l. Manichæos C. de hæret.* Ioan. de Platea *in* §. 1. *num.* 14. *&* 15. *Inst. de public. Iud.*

3. Et licet Ricadus de Senis Diaconus Cardin. S. Eustachij in causa, quam susceperat deffendendam contrarium sentiret rationibus satis infirmis quas recenset Albericus, ipse tamen non videtur eas amplecti, cum inferat omnes indiferenter admitti ad accusationem in hoc crimine, quod iure munire videtur Albericus *in l. Manichæos num.* 2. *C. de hæret.* vbi allegat text. *in l. famosi, & in l. in quæstionibus ff. ad l. Iuliam maiest.*

4. Quamobrem verissimum est, & quia hæresis publicum crimen est, & quia vt ait S. Thomas ad corruptionem multitudinis tendit, omnes teneri ad illud propalandum, vel testificando, vel denunciando. Et in hoc foro sic obseruandum docuerunt Viri graues, & in eo bene versati, quorum auctoritate ductus Ioannes Royas assernit omnes Catholicos necessariò teneri indicare hæreticos etiam occultos Iudicibus Fidei, de quo artic. paulò post latius agetur, S. Thomas 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. Archidiac. *in cap. si peccauerit* 2. *quæst* 1. *num.* 9. *quæst* 7. vers. *Respondeo distinguendo* Gundisaluus *de* Villa Diego *tract. de hæret. quæst.* 7. *n.*4. vers. *hoc tamen fallit*, Alphons. Castrus *lib.* 2. *de iusta hæreticorum punit. cap.* 25. Dominic. Sotus *lib.* 5. *de iustitia, & Iure quæst.* 5. *articul.* 1. Ioannes Royas *tract. de hæret. part.* 2. *assert.* 3. *num.* 55. *& sequent.*

Annotationes Carena ad Cap. 2.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis crimen est publicum.*
2 *Omnes tenentur denunciare.*

1. NOn est dubium, quin hæresis crimen sit publicum. Quodque ideò ad accusandum omnes admittantur, Farin. *de hæresi quæst.* 185. *num* 23. Illustriss. Transmiera per viginti, & plus annos de Officio Sanctissimæ Inquisitionis benemeritus Doctiss Vir, & Dominus meus de obligatione denunciandi hæreticos, & de hæresi suspectos *quæst.* 4. *cap.* 3. *num.* 3. Ego etiam aliqua dixi *part.* 2. de Officio Sanctissimæ Inquisitionis *titulo* 9. vbi pro-
2. baui omnes teneri ad denunciandos hæreticos etiam Reges, & Principes. Et insigne exemplum attuli antè omnium Regum, & Principum oculos semper habendum Caroli V. æternæ memor. qui iussit Serenissimæ Ioannæ eius Filiæ, vt statim coram Inquisitorum Prauitatis hæreticæ compareret & de nonullis Catholicam Fidem concernentibus deponeret, latè videndus D. Transmiera de obligatione denunciandi hæreticos *quæst* 6. *cap.* 1. *per totum.*

ARGVMENTVM.

Sanctos Patres maiores nostros nominatim constituisse, vt hæretici legitimis iudicibus denunciarent.

SVMMARIVM.

Reuelare, & denunciare hæreticos legitimis iudicibus quisque tenetur; hoc probatur primò auctoritate S. Ambrosij, num. 1.
Secundò probatur auctoritate S. Leonis, num. 2. *&* 3.
Tertiò probatur auctoritate S. Epiphanij, num. 4.
Quartò probatur auctoritate SS. Hieronymi, August. Hilarij, Chrysostomi, Basilij & Bernardi, num. 5.
Hæretici denunciandi sunt non quibuslibet iudicibus, sed Episcopis tantum, & Inquisitoribus num. 5. *&* 6.

CAP. III.

SENTENTIA hæc de hæreticis accusandis, deferendis, aut denunciandis, adeo vera est, vt sinè graui reatu peccati id omitti non possit quàm multorum Patrum testimonio certum est probari. Primum Sanctus Ambrosius generalem Constituens regulam sic pronunciauit, in causa Dei vbi Communionis periculum est, etiam dissimulare, peccatum est non leue, S. Ambros. *lib.* 2. *de Offic. cap.* 24. *in fine.* 1.

Notum verò est ingens communitatis esse periculum, vbi hæresis grassatur, quæ vbique antequam exoriatur opprimenda est, & cum auctore damnanda.

Præterea S. Leo de eodem argumento scripsit, vt autem in omnibus, dilectissimi, placeat Domino vestra deuotio, etiam ad hanc vos hortamur industriam. vt Manichæos vbicumque latentes vestris Presbiteris publicatis. Magna est enim pietas prodere latebras impiorum, & ipsum in eis cui seruiunt Diabolum debellari contra istos enim dilectissimi omnem quidem Orbem Terrarum, & totam vbique Ecclesiam decet Fidei arma arripere. Et paucis interiectis. Nihil est apud eos sanctum, nihil integrum, nihil verum, cauendi sunt ne cuiquam noceant, prodendi sunt, ne in aliqua Ciuitatis nostræ parte consistant, S. Leo Serm. 4. de collectis circa finem. 2.

Elegans etiam est, & pietatis zelo plena eiusdem Leonis exhortatio ad Fideles de denuncandis, & prodendis hæreticis in hæc verba. Illud quoque vos dilectissimi, obsecrans moneo, vt si cui verbum innotuerit, vbi habitent, vbi doceant, quos frequentent, & in quorum societate requiescant nostræ solicitudini fideliter indicetis, quia purum prodest vnicuique quod protegente Spiritu Sancto ab istis ipse non capitur, si cum alios capi intelligit non mouetur: Contra communes hostes pro salute communi, vna communis debet esse vigilantia, nec de alicuius membri vulnere etiam alia possint membra corrumpi. Et qui tales non prodendos putant in iudicio Christi inueniantur Rei de silentio, etiam si non contaminantur assensu: Adsumite igitur religiosæ solicitudinis pium zelum, & contra læuissimos animarum hostes omnium fidelium cura consurgat. Ideoq; enim misericors Deus quamdam nobis partem prodidit hominum 3.

hominum noxiorum, vt manifestato periculo excitaretur diligentia cautionis. Non sufficiat quod actum est, sed eadem Inquisitio perseueret, quæ hoc auxilianti Deo consequitur, vt non solum qui recti sunt, incolumes perseuerent, sed etiam multi, qui Diabolica seductione decepti sunt, ab errore innocentur.] Idem S. Leo sermone 5. non procul à fine de ieiunio decimi mensis.

4. Sanctus Epiphanius, qui probè nouerat quantum noceat venenum hæresis de hæreticis denunciandis sic scriptum reliquit. [At misericors Deus ab improbitate ipsorum (Gnosticorum) nos liberauit, vt etiam post lectos à nobis ipsorum libros, & iure cognitam ipsorum opinionem, neque abductus sim, & effugerim, ac tunc non insectatus fuerim, sed studium adhibuerim, vt etiam Episcopis illius loci ipsos ostenderem, & nomina in Ecclesia occultata deprehenderem, quo iidem Ciuitate eiicerentur (erant autem nomina circiter octuaginta) & Ciuitas à zizaniosa, ac spinosa ipsorum materie purgaretur.] Hactenus S. Epiphanius hæresi 26. contra Gnosticos

5. E multis istorum tamen referre placuit, aliorum enim SS. Patrum, & vigilantium Ecclesiæ Doctorum Hieronymi, Augustini, Hilarij, Chrysostomi, Basilij, Bernardi, & cæterorum eadem est sententia, idem iudicium, & eadem pr[illegible]us cura, sed obseruanda sunt Sanctorum Leonis, & Epiphanij verba quibus hæretici denunciari iubent. Non quibusuis hominibus, aut iudicibus sed Ecclesiasticis Episcopis, iudicat qui cum Episcopi Consecrantur Iure diuino procedendi contra hæreticos Iudiciariam, Ordinariam recipiunt potestatem, *cap. per hoc de hæret. lib. 6.*

Quod autem de Episcopis dictum est, intelligendum est de Inquisitoribus Apostolicis, qui à Rom. Pontifice constituti in Orbis Christiani Prouinciis hanc peculiarem curam susceperunt, ad quos ferè dirigitur hæc introductio.

Annotationes Carenæ ad Cap. 1.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio denunciandi probata ex Patrib. remissiuè*

Hanc obligationem denunciandi in Christi fidelibus Patrum auctoritate firmaram vide apud Suar. *de fide disput. 20. moral. sect. 4. num. 7. & seq.* & Sanctar. *de hæresi c. 9. dub. vnic. n. 1. & seq.*

ARGVMENTVM.

Iure Canonico constitutum esse, vt sub pœna excommunicationis hæretici denuncientur.

SVMMARIVM.

Hæreticos reuelare, & denunciare quisque tenetur etiam sub pœna excommunicationis num. 1.
Rustici & idiotæ personæ possunt hæreticos reuelare, & denunciare suis confessoribus, n. 2.
Hæreticos reuelare & denunciare quisque tenetur, etiam quod non denunciare promiserit, n. 3.
Sacerdotes tenentur reuelare, & denunciare hæreticum, quem sciunt sub sigillo secreti, n. 3.

CAP. 4.

Qvamvis, vt ex supradictis patet sub reatu peccati obligarentur fideles ad hæreticos legitimis Iudicibus denunciandos, adhuc Ecclesia cautius prouidens sub excommunicationis censura id fieri debere præcipit, nam Greg IX. ita constituit. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidentes, eos studeat indicare Confessori suo, vel alij per quem credat ad Prælati sui notitiam peruenire alioquin excommunicationis sententia percellatur, Greg IX. Constitutione edita Anno 1236 contra Patarenos, incipit excommunicamus §. Item si quis, habetur in fine Directorij Inquisitorum, inter litteras Apostolicas pro Sanctiss. Inquisitionis Officio. 1.

Notandum est quod Gregorius ordinauit de indicandis hæreticis Confessori, vel alij per quem ad notitiam legitimi Iudicis deuenire possint, nam cum facile pateat aditus ad Episcopos, vel Inquisitores, vt contingit in pagis, Villis rusticanis, & oppidis ab Episcopis, vel Inquisitoribus remotis, tunc potissimum si illi qui nouerunt quempiam hæreticum sunt rustici, pauperes, vel legitimè impediti per Confessores poterunt obligationi suæ satisfacere; Inquisitor autem, vel Episcopus curabit tales denunciatores diligenter interrogare, vt clarius ex sequentibus apparebit. 2.

Hæc denunciandi hæreticos obligatio, tam vrgens est, vt nemo excusari possit prætextu cuiuslibet promissionis fidei datæ, aut Iuramenti sic iam olim in hac facti specie censuit Guid. Fulcodius qui postea fuit Clemens Papa IV. Vir singularis eruditionis, vt clarius S. Thom. qui postquam docuisset nullo pacto licere prodere, quæ homini sunt commissa in secreto per confessionem circa alia secreta, quæ hominibus committuntur, sic pronũciauit [Quandoq; sunt talia quæ statim cum ad notitiam hominis venirent homo ea manifestare tenetur, puta si pertinet ad corruptionem multitudinis spiritualem, vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando: Et contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet.] Hactenus S. Thom. Guido Fulcodius in responsione ad consultationes Inquisitorum c. 8. S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. Ioannes Royas in singularibus fidei, *sing.* 3. incipit *accusare n.* 23. versic. 5. *ampliatur.* 3.

Annotationes Carenæ ad Cap. 4.

SVMMARIVM.

1 *Obligatio denunciandi hæreticos oritur etiam ex precepto Ecclesiastico.*
2 *Extenditur etiam ad suspectos de hæresi.*

Obligatio hæc denunciandi non solum oritur à Iure Diuino, sed de ea adest etiam præceptum Ecclesiasticum, de quo in *cap.* 2. Extra. de hæreticis, ita firmarunt ibi Canonistæ vt dixi in allegar. *tit.* 9. *p* 2. §. 1. *n.* 1. *& seq.* Pater Alberghin. in Manuali Qualificatorum, *c.* 33. *n.* 3. *& seq.* D. meus Transmiera, de obligatione denunciandi hæreticos, *q.* 1. *cap.* 2. Quinimo obligatio hæc non solum est quoad hæreticos, sed etiam quoad suspectos de hæresi, vt probaui, *d. tit.* 9. §. 2. *n.* 5. *& seq.* & latiss. idem D. Transmiera, *q.* 4. per multa capita, vbi latiss. agit de materia huiusce denunciationis. 1.

ARGVMENTVM.

Ab eodem Iure Canonico iuberi constitui familiares ministros, qui de hæreticis inquirant, & eos denuncient.

SVMMARIVM.

Denunciatores hæreticorum aliqui constituendi sunt ex Concilio Lateranensi n.1.
Idem constitutum fuit ex Concilio Tholosano n. 2.
Idem constitutum fuit ex Concilio Bitterensi. n. 3.
Publici isti denunciatores in Italia, & præsertim in Lombardia Cruci signati vocantur n.4.
Publici hæreticorum denunciatores præsertim constituendi sunt in Diœcesibus, contiguis Terris hæreticorum, vel de hæresi suspectorum n.5. Idem quando Diœceses visitantur. n. 6.

CAP. V.

1. Sancitum omnes Catholici vt ex hactenus dictis paruit hæreticos denunciare tenerentur adhuc in Concilio generali Lateranensi Romæ, Anno 1215. magna Prælatorum frequentia celebrato, in quo multa fuerunt contra hæreticos salubriter constituta, hæc etiam sancita leguntur, vt Archiepiscopi, & Episcopi per se ipsos, aut per alias idoneas personas bis, vel saltem semel singulis annis Diœceses suspectas visitent: Item vt tres vel plures boni testimonij viros iuramento constringant, qui hæreticos denuncient. Verba Concilij sic habent. Adiicimus insuper, vt quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas, idoneasque personas, bis, aut saltem semel in anno Parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos sciuerit vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Concilium Lateranense sub Innocentio III. *cap.3. refertur in cap.excommunicamus, §. adijcimus de hæret.*

2. Hac saluberrima Concilij Lateranensis prouisione, siue ordinatione, vti Patres in Concilio quodam Tholosano ad extirpandos funditus Albigenses Anno 1229. celebrato (sic constituerunt) [Statuimus, vt Archiepiscopi, & Episcopi in singulis Parochiis tam in Ciuitatibus, quam extra, Sacerdotem vnum, & duos, vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures (si opus fuerit) Sacramento constringant, quo diligenter inquirant fideliter, & frequenter hæreticos in eisdem Parochijs, domos singulas, & Cameras subterraneas aliqua suspicione notabiles perscrutando, & appensa, seu adiuncta in ipsis tectis ædificia, seu quæcumque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus, perquirendo. Et si quos reperierint hæreticos credentes, fautores, & receptatores, seu defensores, eorum, adhibita cautela, ne fugere possint Archiepiscopo vel Episcopo, Dominis locorum, seu Bailiuis & eorundem, cum omni festinantia, studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis quæ non sunt Ordinariis Iure Diœcesano subiecta soliciti etiam sint Domini Terrarum contra Inquisitionem hæreticorum in Villis, domibus, & nemoribus faciendam, & circa huiusmodi appensa adiuncta, seu subterranea latibula destruenda Hactenus Concilium Tholosanum cap.2. quod extat manuscriptum in libris Inquisitionis illius seculi.

Hoc ipsum post aliquot annos in eadem facti specie constituenda etiam Patres in Concil. Bitteres. in hæc verba decreuerunt. [In singulis etiam Parochiis tam in Ciuitatibus, quam extra Sacerdos vnus, vel duo, vel tres bonæ opinionis laici, vel plures si opus fuerit Iuramenti vinculo astringantur amouendi vel mutandi, quando vobis (Inquisitoribus) visum fuerit, qui diligenter, fideliter, & frequenter inuestigent hæreticos in Villis, & extra domos singulorum, & Cameras subterraneas, capannas, & clusellas & alia latibula perquirendi quæ omnia obturari, vel destrui faciatis.] Hactenus Concil. Bitter. c.34 3.

Nemo contēnat hæc aut putet exoleta, & antiquata, & quasi ad mores, & conditionē illius sæculi pertinētia aut non posse, aut vix posse nostro instituto, & mori procedendi huius sæculi deseruire quia quod attinet ad diligentiā adhibendā in Inuestigandis hæreticis eadem cura nunc, quæ olim, & semper incūbit Episcopis, & Inquisitoribus; quod attinet ad denunciatores, & laicos, quos Concilia constitui iubēt in illorū locum in Italia, & præsertim in Lombardia Cruce signati, seu Confratres S. Petri Martyris, de quibus loquitur Zanch. & Campeg. In Inquisitionibus verò Hispaniæ familiares de quibus agunt Simanc. Ioann. Roy. & Lud. Param. successisse videmur. Zanch. *tract. de hæret. c.37.* Camil. Campeg *tract. de modo Cruce signandi, qui habetur in fine tract. eiusdem* Zanch. Direct. Inquisit. *p.3. q.129.* Iacob. Simanc. *de Cathol. Inst. tit.41. de ministris n.19. & seq.* Ioann Rojas *in singularib. fidei singul.* 101. incipit Inquisit. Lud. Param. *de orig. Offic. S. Inquisit. lib.2. tit.1. c.3.* à quibus extenditur Textus in c. excommunicamus *il primo §. Cathol. verò de hæret.* 4.

Supradictis ordinationibus de constit. aliquot fidelibus exploratoribus, seu denunciatoribus hæreticorum potissimum locus est, quando Episcop. vel Inquisit. habent diœceses contiguas, vel proximas Oppidis, vel Terris hæreticorum, vel de hæresi suspectorum cum quib. vix potest mutuū euitari comercium; Nā quia tunc plusquam verisimiliter timere possunt subditos suos ad suam Iurisdictionem pertinentes ab hæreticis infestandos, & corrumpendos omnē sedulā diligentiam adhibere debent, vt intelligant apud quos diuertant hæret. in quorum domibus recipiantur: Et vicissim an aliqui de subditis ad proxima hæreticorū oppida proficiscātur, & qua de causa, & vtrū inde, vel in doctrina verbo accepta, vel in libris hæreticæ prauitatis venenum deferant. 5.

Denique tūc etiā eisdē peculiaribus denunciatoribus cōstituēdis locus esse poterit, cū Diœceses visitātur, tunc enim Inquirendū est an errores, & praua dogmata ad hūc forū pertinētia in eis serpant, aut facta hæreticalia, & sortilegia hæresim manifestā sapientia parpetrētur, & exercēātur, tūc enim, & à constitutis particularibus denunciatoribus, & ab aliis inquirent Iudices de supradictis interrogantes de pluribus, quæ latenter introducuntur, & seminantur à Magistris errorū ad fidē Cathol. corrūpēdā qua in re multū prodesse poterūt interrogat. quas Burcardus Episc. Vormac. Episc. suas Diœceses visitantibus proponendas demonstrauit; Burcardus l.1. decretorū c.94. incipit Videte Fratres, interrogatione 42.43.44. 48. & 49. & multis seq. quæ paulò post etiam in hoc cod. *l. c.10. §.2.* indicantur, & c.11. recensentur. 6.

Annotationes Carenæ ad Cap. 5.

SVMMARIVM.

1 *De Cruce signatis remissiuè.*
2 *Habita ex sigillo Confessionis non sunt denuncianda, & quid in facto occurrerit.*

De Cruce signatis obligatis specialiter ad denunciandum hæreticos, & suspectos de hæresi 7.

hæresi. Farin. *de hæresi q.* 197. *num.* 48. Lazar. *de Blasphemia quæst.* 12. *num.* 12. *dixi dicto tit.* 9. §. 9. *num.* 42. Si tamen aliquis Cruce signatus esset Sacerdos, & in Confessione sciret hæresim alicuius non teneretur denunciare, Imò obstante sygillo Confessionis non posset denunciare, dixi in allegato *tit.* 9. *num.* 20. *& seq.* Sanctarell. *de hæresi c.* 9. *& dubio vnico num.* 17. Et scio quod cum quidam Parochus denunciasset quendam de auditis ab eo in confessione in foro Episcopali de concernentibus Sanctum Officium, & tam ceptus esset processus rei huiusce habita notitia per Sacram Congregationem, iussit processum comburi, & Parochum à Confessionibus suspendi.

ARGVMENTVM.

Denunciandos esse hæreticos non præmissa fraterna Correctione.

SVMMARIVM.

Denunciandi, & reuelandi sunt hæretici, non solum manifesti sed etiam occulti, n. 1. *& seq.*

Denunciandi, & reuelandi sunt hæretici, etiam nulla præcedente correctione fraterna, n. 1. *& seq.*

Denunciandi, & reuelandi sunt hæretici nulla præcedente monitione pluribus rationibus de quibus. n. 2.

Denunciandi, & reuelandi an sint hæretici præcedente fraterna monitione quando firmiter existimatur per monitionem secretam posse eos pœnitentes ad fidem redire n. 3. *&* 4.

Dogmatista hæreticus denunciandus & reuelandus est, nulla præcedente fraterna correctione. num. 5.

Hæreticus denunciatus in publicum, vt euitetur ab aliis, non potest nisi prius ab Episcopis fuerit monitus, vt resipiscat. num. 6.

Hæreticos non reuelantes & non denunciantes dicuntur eorum fautores, & Sanct. Inquis. Officij impeditores. num. 7.

Inquisitorum edicta de reuelandis, & denunciandis hæreticis iustissima sunt, & seruanda. num. 8.

CAP. VI.

1. Ex prædictis Sanctorum Patrum dictis Summorum Pontificum Decretis, & Conciliorum Canonibus apparet denunciandos esse hæreticos, qui cum indistinctè loquantur, indistinctè, tam de manifestis, quàm de occultis hæreticis intelligenda sunt, idque fieri debet, nulla præcedente fraterna correctione, nam neque in sententiis Patrum, neque in Epistolis Romanorum Pontificum decretalibus, neque in Conciliorum decretis, cum de hoc crimine deferendo, seu denunciando agitur de præmittenda fraterna correctione aliquod verbum vel indicium extat: quamobrem hæretici quantumuis occulti protinùs legitimis Iudicibus Ecclesiasticis Episc. vel Inquisitoribus denunciandi sunt, sicut grauissimi Viri, & hoc etiam foro bene versati censuerunt, Alphons. Castrus *lib.* 2. *de iusta hæret. punit. c.* 25. Dominicus Sotus *in select.* de ratione tegendi, & detegendi secretum *membr.* 2. *quæst.* 4. *conclus.* 2. Bernardinus Attualus *tract. de fraterna correct. conclus.* 6. *proposit.* 6. Simanchas *de Cathol. Inst. tit.* 19. *de denuncia n.* 10. & Ioannes Royas *in singul. fidei singul.* 3. Incipit accusare *n.* 3. *ampl.* 3.

Hæc sententia firmis rationibus munitur, prima quia nulla lege constitutum videtur, quod prius moneri fraterne debeant. Secunda quia Patres, & Concilia relata nullo modo id faciendum indicauerunt. Tertia quia cum hæretici sint sua natura callidi, & versipelles facilè se fingerent correctos, & in malitia perseuerantes grauiùs læderent. Quarta fraternæ correctionis modo ideo institutus videtur, vt famæ illius qui corrigendus est consulat antequam denuncietur, quod non videtur habere locum in hæretico qui peccat in communitatem, ideóque cum charitas bene ordinata postuletur vt bonum commune præferatur bono particulari, consequens est, vt omissa fraterna correctione denunciandus sit hæreticus Iudicibus fidei, Bernardinus Attualus *tract. de fraterna correctione concl.* 6. *propos.* 6. 2.

Neque contrariam sententiam asseruisse videri potest S. Thomas cum agens de fraterna correct. & de hæretico denunciando dixit. Nisi fortè aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam monitionem posset huiusmodi mala impedire, quia aduertendum est Doctorem Angelicum regulam præmisisse generalem, quod quando peccata sunt occulta, & tendunt in nocumentum proximorum, vel corporale, vel spirituale, puta si aliquis occultè tractet quomodo Ciuitas tradatur hostibus, vel si hæreticus priuatim homines à fide auertat, tunc quia talis non solum peccat in te, sed etiam in alios, statim oportet ad denunciationem procedere, vt nocumentum impediatur S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. in corpore articuli, quem refert, & sequitur Gondisaluus de Villadiego *tract. de hæret. q.* 10. *n.* 7. 3.

Illa verò limitatio, vt prudenter animaduertit Alphonsus Castrus prudentissimè fuit adita non asseritiuè, sed sub conditione nisi fortè, & quia non sufficit leuis existimatio, quod hæretic. corrigi possit, ideo adiecit firmiter existimaret, & quod statim per secretam administrationem posset huiusmodi mala impedire, quæ omnia eum non nisi vir magnæ auctoritatis, & potentiæ, & doctrinæ præstare posse, debeat, sperare, tutius est statim sine vlla admonitione aut fraterna *correctione hæreticos* denunciare, Alphonsus Castrus *lib.* 2. *de Iusta hæreticorum punitione cap.* 25. *concl.* 1. vers. *hoc tamen quod diximus*, Ioannes Royas *singul.* 3. *incip. accusare n.* 31. *in* 3. *ampliatione*, vers. *sed S. Thomas.* 4.

Supradictis addit Dominicus Sotus hanc sententiam de statim procedendo ad denunciationem hæreticorum, nulla præmissa fraterna correctione, maximè locum habere, quando hæreticus dogmatizat quales ferè sunt hæretici omnes, ideóque iustissima lex est, vt statim absque alia præuia admonitione denuncientur: Dominicus Sotus *tract. de ratione tegendi secretum, memb.* 2. *q.* 4. vers. *id vel maximè*, Ioannes Royas *singul.* 3. *n.* 21. *in tertia ampliat.* vers. *maximè si hæreticus sit dogmatizans.* 5.

Neque aliud legitimè colligi potest ex doctrina Sancti Pauli, dicentis hæreticum hominem post vnam, & secũdam correctionem de vita, quia vt prudenter, & verè censuit Bernardinus Attualus, quam refert, & laudat Simanc. S. Paulus non ad quoscũque sententiam illam direxit, sed ad Titum Episcopum ad quem ex officio pertinebat hæreticum corripere, & per sententiam cauendum, & euitandum proponere, vt ibidem docet Nicolaus de Lyra, dicens, deuita & facias ab aliis deuitari ne per eum inficiantur alij. Immeritò itaque quod officij, & Iurisdictionis Episcoporum est ad singulos de plebe periculosè traducitur S. Paulus Epistola ad Titum cap. 3. Bernard. Attualus *tract. de fraterna correct. conclus.* 6. 6.

propos. 6.

propos.6. Simancas *de Cathol.Inst. tit. 9. de denunciatione num.* 14.

7. Quicumque ergo sub prætextu fraternæ correctionis occultos hæreticos quoslibet contra fidem peccantes non denunciant fidei Iudicibus, aut aliis consulunt, vt non denuncient, præterquam quod in sententiam excommunicationis incurrunt, tamquam occultatores hæreticorum, & offic.S.Inqu. impeditores, iustis pœnis à Iudicibus fidei puniri possunt; grauius autem puniendi sunt peritiores,& qui ex malitia potius quàm ex imperitia ita faciunt, vel consulunt, Symancas *de Cathol. Inst. tit.* 19. *de denunc. n.*15.

Ex prædictis infertur iustissima esse Inquisitorum hæreticæ prauitatis edicta, aliisque parere oportere, quibus cauetur, vt de quolibet crimine ad hæresim pertinente, etiam si occultum sit, ois fiat denunciatio, cum vt prudenter censuit Artualus, etiamsi id non præciperetur nos facere teneamur. Bernardinus Artualus, *tract. de fraterna correct. concl. 6. propos. 6.* vers. *colligitur ex dictis.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 6.

SVMMARIVM.

1 *Correctio fraterna omittenda in denunciatione facienda Sancto Officio.*

1. DEnunciatio de qua agimus, tàm quo ad hæreticos; quàm suspectos de hæresi omninò facienda est, ommissa correctione fraterna id probaui *d tit.* 9. §. 4. *per totum*, & latiss.ad saturitatem Doct.Transmieta *de obligat. denunciandi, q.*9.& 10. per plures sectiones, & plura capita. Videatur quæso hic Doctor, quia materiam hanc pro dignitate tractauit, & sufficit si solus videatur.

ARGVMENTVM.

Contra delinquentes quot modis procedi possit.

SVMMARIVM.

Proceditur contra hæreticos tribus modis, per accusationem, Inquisitionem, & denunciationem.n. 1.
*Proceditur in omni Iudicio criminali, & contra omnes delinquentes tribus modis, vel. per accusationem, Inquisit. & denunciationem.n.*2.

CAP. VIII.

1. AD corrigendos subditorum excessus tribus modis procedi posse docuit Concilium generale Lateranense sub Innocentio III. in hæc verba, Contra quos (subditos) & si tribus modis procedi possit per accusationem videlicet, denunciationem, & Inquisitionem ipsorum, vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, nè fortè per leue compendium, ad graue dispendium veniatur; sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitatiua monitio, & Inquisitionem clamosa insinuatio præuenire, illo semper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij sententiæ quoque forma dictetur Concilium Generale sub Innocentio III. *cap.* 8. refertur in *cap. qualiter*, & *quando il secondo de accusat.* & Innocent. etiam III. cap. licet Heli de Simonia.

Iuxta has Sacras Sanctiones in Vniuersa Republica Christiana Iudicia in causis criminalibus, & inchoantur, seu instituuntur, & fiunt, & absoluuntur. Sed quia meritò dubitari potest an in foro Sanct. Inquisitionis, contra hæreticos salubriter exercetur, eisdem tribus modis processus formari possit, ideo de singulis breuiter dicetur, vt magis vsitatus consultò retineatur, & iuxta illum procedendo,praxis clarè,& perspicuè doceatur. 2.

Annotationes Carenæ ad Cap. 7.

SVMMARIVM.

1 *Tres modi procedendi in Criminalibus remissiuè.*

DE tribus modis procedendi in hoc foro S.Officij in Generali dixi *p.* 3. *tit.* 1. *in principio*, bene etiam Auctor ad Director. *p.* 3.*comm.*11. cum aliis latè per me allegatis *loco cit.*

ARGVMENTVM.

De modo procedendi in hoc foro per accusationem.

SVMMARIVM.

*Accusatio proponitur coram Episcopo, vel Inquisitore, & quomodo. n.*1.
Accusandi modus in crimine hæresis periculosus est, num. 2. *& propterea eius locò successit Promotor Fiscalis num.*3.
*Accusator non videtur admittendus, nisi consultis Illustriss Dom.Cardinal. S.Inquisit.num.*4.
*Accusatio in crimine hæresis an debeat continere locum, & tempus commissi criminis.n.*5.
*Forma accusationis in crimine hæresis n.*6.
*Iudices seculares in causis hæreticorum se intromittere nequeunt,n.*7.*& seq.*
*Accusatores in crimine hæresis ad pœnam talionis se scribere non debent.n.*9.
Accusatore decedente,seu aliàs impedito Reus absoluendus est, sed Promotor Fiscalis Iudicium prosequitur.n. 10.

CAP. VIII.

PRimvs modus procedendi in causis fidei est per accusationem, quando scilicet aliquis accusat aliquem coram Episcopo, vel Inquisitore de crimine hæresis, vel fautoriæ, offerendo se legitimè probaturum delicta de quibus reum accusauit. Directorium Inquisitorum *p.*3. *num.*67. *tit. de modo procedendi in causa fidei per accusationem*, Gundisaluus *tract. de hæret.q.* 10.*n.*1.

Sed hic modus, vt prudenter,& benè monuit Eymeric.non est facilè in hoc Foro admittendus, tùm quia non est vsitatus in causa fidei, tùm quia accusatori valdè est periculosus, & multum etiam litigiosus, tametsi quandoque contra Viros etiam magnos fuerit vsurpatus, vt patet ex graui illa controuersia, quam commemorat Albericus, §. Eymericus in Directorio Inquisitorum *p.*3.*n.*6. versic. & attendat

dat Inquisitor. Albet.*in rubric. C.de heret.n.2. & 3.*

Rursus iste modus nunc ne dum periculosus, sed superfluus videtur ex eo quod, vt animaduertitur in *Direct.*in S.Officio Publicus Minister est constitutus (quem Fiscalem dicimus) qui accusatoris personam repræsentat, & reos accusat non se inscribens, aut obligans ad pœnam talionis, neque ad alias, quas falsi accusatores pati solent, animaduertitur *in direct. p.3.comm.14. num.67.&.sed cum hodie*, Repertorium Inquisitor.verb.*Fiscalis.*

4. Quod si aliquando contingeret tantum esse alicuius zelum, & odium in hæresim, & hæreticum, vt & accusare velit, & instanter ad accusandum se admitti petat, licet directorium consuluerit, quod Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, vt accusationem porrigat in scriptis, adhuc tutius est antequam talis modus procedendi per accusationem inchoetur, consulere DD. Card. Inquisitores Gener. quia negari non potest modum istum periculosum esse Directot.Inquisit. *p.3.n.67.*vers.*vbi autem accusator.*

5. Rursùs si visum fuerit accusatorem admittere, & per modum accusationis procedere (tunc accusator .libellum accusatorium crimina continentem) Vndè Inquisitor , vel Episcopus instrui, & reus plenè obiecta crimina intelligere possit coram eodem Episcopo , vel Inquisitore præsentabit, designando crimina, & tempus, & locum vbi fuerunt commissa, sicin Paul.Iur. cons. ordinandos accusatorios libellos docuit, & Accursius etiam legum interptes declarauit; Paul. *in l. libellorum ff. de accusat.* Accursius §.*in Verbo*, & in instituendis *instis.de publ.iud.*

6. Guillelm Durandus vulgò Speculator in hoc foro sic eius modo libellum accusatorium ordinandum docuit.

Coram vobis R. P. D. Episc. *tali propono contra* quod ipse malè sentit, dicens Sacram. Altaris, seù corporis, & sanguinis Christi nullum esse, damnat etiam matrimonium, nec credit resurrectionem, & quotidie cum hæreticis conuersatur in tali Ciuitate, in domo sua, in prima Camera, seu tali loco ipsius domus, & hoc Anno ... mense tali, regnante tali, eosdem ibi adorauit, vel consolatus fuit ab eis, seu manus impositionem accepit: Vndè ipsum vobis accuso, & peto ipsum beneficiis priuari, & à tali suo ordine degradari, degradatumque Curiæ sæcolari tradi seù relinqui legitimè puniendum, Speculator *tit. de heret. n.1.* vbi rectè allegat Canones. Vnde talis libellus colligitur videlicet à *c. ad abolendam §. 1.& in cap. sicut ait , & in cap. excommunicamus il primo §. 1 & § qui autem de heret.*

7. Cauendus est autem Speculator, dum subiungit, quod si laicus laicum accuset coram iudice seculari, debet sic concipere libellum, Coram vobis D. Iudex, & quoniam, vt rectè ibidem animaduertunt Addentes in litera D, vers. sic dicet Libellus iste non procedit, cum Iudex sæcularis de hoc crimine, quod merè Ecclesiasticum est, (vt Bonifacius deffiniuit,) cognoscere non possit, neq; principaliter neque incidenter, vt glos. & communiter Canonistæ ibidem interpretantur. Speculator *tit.de hereticis*, vers.*si autem laicus*, Bonifacius VIII. *in cap. vt Inquisitiones §. prohibemus de heret.lib.6.vbi glos. in* vers. *quoquomodo, & ibidem communiter Canonistæ.*

8. Cautè etiam legendus est Petrus Gothofredus, qui sentit crimen hæresis hoc iure ciuili, vltimo esse merè Ecclesiasticum quantum ad Clericum, sed quantum ad laicum attinet quodammodo mixtum ita vt de eo cognoscat, & iudicet Præses Prouinciæ cum Episcopo, nam vt ipse quoque Gotofredus agnouit iure Canonico hæresis Ecclesiasticum crimen est, itavt quoquomodo iudices sæculares non possint de illo cognóscere vel iudicare, vt etiam Bonifacius definiuit: Petrus Gotofredus *in l. Manichæos* non procul à fine, *cap. de heret.* Bonifacius VIII. *in cap. vt Inquisitionis §.prohibemus de hæreticis lib.6.*

Quo attinet ad Inscriptionem, seu obligationem, ad pœnam talionis, in Directorio dictum fuit non necessarium, vt accusator se inscribat cum pœna talionis, vt Couatruuias sentit in vsu esse desiisse, & Ioannes Royas in hoc crimine idem obseruandum suadeat, quamquam Simanchas censeat ex maxima causa pœna talionis vti posse Inquisitores, in Directorio Inquisitorum *p 3.n.67. commentario* 14.Couarruuias *lib. 2. Variarum resolut. cap.9. n.1.*Ioannes Royas*singul.6. incipit accusator debet se inscribere num 6.* vers. *Verum in crimine heresis speciale est*, Simanchas *de Catholica institutione tit. 64. de test. num.93.* 9.

Si accusator decesserit, aliáve causa impeditus accusationem prosequi non possit. Paulus censuit postulante Reo nomen eius abolendum, id est vt Accursius interpretatur cancellandum, & à iudicij obseruatione absoluendum, quod in aliis iudicibus, seu delictis, regulariter obtinere non ambigitur, sed in crimine hæresis secus est quia contra hæreticos mortuos procedi etiam posse exploratí iuris est, & in Directorio latè ostensum. Quamobrem si accusator decedat, vel impeditus non prosequatur accusationem, nec singularis accusator succedat, qui eam prosequi velit, tunc Fiscalis Sanctissimæ Inquisitionis iudicium prosequetur & quia negotium hoc magni momenti est, Episcopi, & priuati Ciuitatum Inquisitores Senatum Supremæ Romanæ Inquisitionis consulent. Paul.*in l.libellorum, §.si accusator ff. de accusatione, & ibidem* Accursius *in glos. in verbo aboletur*, Directorium Inquisitorum *p. 3. q.43.& ibi late commentario 42.* 10.

Annotationes Carena ad Cap. 8.

SVMMARIVM.

1 *De accusatione in foro remissiuè.*

DE accusatione, & non procedendi per accusationem in hoc foro dixi loco proximè citato *§.1.n.4.& seq.*& non est hîc immorandum, quia in Italiæ Inquisitionibus recessit ab aula hic procedendi modus, Farin. *q.185. num. 40. in fin.* Ego ipse *loco alleg. num.* 11. in omni tamen casu quo aliquis omninò velit accusare seruet Inquisitor monita Auctoris hoc loco.

ARGVMENTVM.

De modo procedendi in hoc foro per denunciationem.

SVMMARIVM.

Proceditur in crimine heresis per denunciationem n. 1.
Denunciatio quid sit. num.2.
Forma denunciationis in crimine heresis n.3.
Denunciatores in crimine heresis, an teneantur probare crimen denunciatum.n.4

Denunciatores in crimine hæresis non se subscribunt ad pœnam talionis.n.5.
Denunciatores si per calumniam denunciarunt extra ordinem puniri possunt.num.6.
Denunciatione proposita quid facere debeant Episcopus, & Inquisitores num.7.
Denunciatores admittuntur etiam quod sint minus idonei & infames.num.8.
Denunciatorum, & testium qualitas in causis hæreticorum diligenter expendenda num.9.
Hæreticus quilibet vel in fidem peccans, Inquisitori, seu Episcopo denunciandus est, num.10. etiam priuilegiatus n.11.

Cap. IX.

1. Alter modus procedendi in hoc foro, communis receptus, & vsitatus est per denunciationem, vt cum quilibet Catholicus vigore obligationis qui tenetur coram Episcopo, vel Inquisitore hæreticos, vel de hæresi suspectos denunciat, vt corrigantur, & pœnis legitimis puniantur: Directorium Inquisitorum *p. 3. n.68. tit. de secundo modo procedendi in causa fidei per denunciationem.* S. Antoninus *p.3.tit.9.c.9.* Gondisaluus de Villadiego *tract. de hæret.q.10.n.6.& seq.*

2. Est autem denunciatio (vt Hostiensi placuit) criminis alicuius apud Iudicem, sine inscriptione legitimè facta delatio ad pœnitentiam, peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumq. Hæc Hostiensis (qui breuibus verbis omnem denunciationis speciem in Euangelicam Canonicam & Iudicialem comprehendit) Hostiensis in summa *tit. de denunciatione* §.1.

Licèt verò quidam Saliceti definitionem amplectantur qui denunciare dixit esse crimen alicuius apud Iudicem competentem (sine inscriptione deferre ad pœnitentiam peragendam, vel aliam legitimam pœnam subeundam; Et hæc Saliceti diffinitio parum ab aliis differre videtur, vt verè Lancellot. Contad. obseruauit.) Nihilominùs Hostiensis diffinitio enucleatius denunciationis essentiam videtur patefacere: Salicet. *in l.ea quidem num.1.cap. de accusat.* Lancellot. Conrad. *in pract. crim. de denunciat.*

3. In hac introductione siuè praxi de Iudiciali potissimum denunciatione sermo instituitur cuius vigore, vel denunciatores constituti, vel quilibet fidelis indicunt Episcopo, vel Inquisitori tali die, à tali persona fuisse commissum (tale crimen hæreticale) aut talem hæresim à tali fuisse assertam, & id scitè Verbi gratia Caium, & Seium: Hæc est enim Iudicialis denunciatio, qua accepta Episcopus, vel Inquisitor ex Officio procedit. Et hæc est verè denunciandi formula, vt apparet ex traditis in directorio, & ex aliis qui criminales praxes Instituerunt. In directorio Inquisitorum *p.3.n.68.* de secundo modo procedendi in causa fidei per denunciationem, & ibid *com.15.* Lancellot. Conrad. *in pract crim. tit.de denunciat.num.11.* Iulius Clar. *in pract.crim.q.7.vers.quæro nunc quæ sit forma.*

4. Licèt olim, vt Paulus, & Marcianus constituerunt denunciatores delicto, quæ denunciabant probare tenerentur. Hodie tamen, vt Salicet. Angel. Boss. & Clar. affirmant, vsus, & practica id non admittit, sed sufficit verbo, vel scripto proferre nomen testium, qui de contentis in denunciatione dicuntur informati Paul. *in l.ab accusatione* §. *Nunciatores ff.ad S.C.* Turpillianum; Marcianus *in l. Diuus ff.de custod. & exhibitio. Reorum* Salicet. *in l. & quidem num. 23.* vers. 11. *quæro.C. de accusation* Angel. *tract.de maleficiis.tit.* nec non, & ad denunciationem *n.20.* vers. quæro, an isti denunciatores. Ægidius Bossius de denunciatore *num.4.* Iul. Clar. *in pract.crim. q.7.* vers. *quæro nunc.* Director. Inquisitorum *p.3.num.68.*

Ex his consequitur neq; denunciatores in hoc foro debere se subscribere ad pœnam talionis, neque regulariter tamquam calumniatores puniendos, licèt legitimè delicta denunciata non probentur, vt prudenter August. Ariminiensis adnotauit; Tùm quia ex præcepto denunciare tenentur. Tum quia sic moribus introductum est: Augustinus de Arimino apud Angel. *tract. de malefic.tit.nec non ad denunciationem num 20.vers. adde tu, quod vera est ista conclusio,* Iul. Clar. *in pract.crim.q.7.vers. vlterius quæro.* 5.

Cæterum non est hoc ita generaliter, & simpliciter intelligendum, vt impuniti denunciatores semper ambire debeant, quasi calumniatores depræhenderentur, vt Salicet. sensit, saltem extra ordinem puniendi forent, ne quid aliud tale, vt prudenter Martianus constituit, postea facere moliantur, sed cùm talis casus contigerit, Inquisitores, & Episcopi locorum Generales, Cardinal. Inquisitores consulant, Salicet. *in l.ea quidem num.24.& 25. C.de accusat.* Marcian. *in l. Diuus in fine,ff. de custod. reorum.* 6.

Denunciatione proposita non tenetur regulariter denunciator vlterius aliquid facere, sed relinquit Iudici faciendam, Vnde in hoc foro Episcopi, vel Inquisitoris partes erunt statim Inquirere de delicto contra nominatum pro delinquente in denunciatione examinando testes in ipsa denunciatione nominatos, & etiam alios, à quibus veritas haberi possit, Directorium Inquisitorum *p.3.num.68. com. 150.§.his peractis, Iulius Clar.in pract.crim.quæst. 7. vers. quæro nunc.* 7.

Licèt grauis quæstio sit, quam copiosè tractat Hostiensis an omnes etiam minus idonei, & infames ad denunciandum admittantur, vel solum munus sit honestarum personarum, quidquid sit in aliis delictis, & foris, in hoc tamen foro Inquisitionis nulla denunciatio contemnenda est, quia in fidei fauorem in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis, vt Alexander Papa constituit, testes inhabiles admittuntur, & denunciatores, vt paulò post dicetur in testium numero ponuntur. Hostiensis in summa *tit.de denunciat.n.1.§.* qui potest denunciare, Alexand. IV. in *cap.* in fidei fauorem de hæret. in 6. 8.

Cæterum in hoc etiam forum denunciatorum, & testium qualitas diligenter expendenda est, nam licèt inhabiles, & infames denunciatores, & testes ad denunciandum, & testificandum admittantur, non tamen tanta eis fides adhiberi solet, vt copiosè in directorio Inquisitorum dictum fuit *p. 3.q.64.* & ibi latè in commentario 113. 9.

Et quemadmodum quilibet potest denunciare, similiter etiam quilibet hæreticus, vel in fidem peccans in casibus ad forum Sanct. Inquisitionis pertinentibus potest, & debet Episcopo vel Inquisitori denunciari, tùm quia regula Generalis est quam prudenter Hostiensis constituit, vt quilibet subditus denunciari possit. Tùm quia in hoc foro magis particulariter prouisum est, vt Episcopo, vel Inquisitori denuncientur hæretici: Hostiensis in summa tit.de denunciat. *num.4.§.* quis denunciari vbi allegat text. benè regulam probantem in capit. fin. de Officio Archipresbiteri in hoc foro magis particulariter prouisum esse de hæreticis denunciandis, abundè patet ex prædictis. 10.

Prædicta Generalis regula ampliatur, vt in hoc foro 11.

foro quilibet quantumcumque sit priuilegiatus denunciari possit, & debeat: Id enim multi Romani Pontifices quorum rescripta in directot. recensentur, salubriter, & prouide constituerunt, ne quispiam prætextu priuilegiorum à Iurisdictione Episcoporum, vel Inquisitorum in hac causa eximeretur. Quamobrem quicumque Religiosi cuiuslibet ordinis non militaris denunciari possunt, & debent, nec eorum Prælati sub quocumque prætextu possunt in hac causa in suos subditos procedere, sed præcisè tenentur, & debent, eos ad Episcopos, vel Inquisitores deferre, etsi id facere omittant in sententiam excommunicationis incurrunt, & tamquam impeditores S.Officij haberi possunt, & in hoc foro Iudicari, capit. vt Officium, §. denique de hæret. *lib 6. cap.* accusatos, §. *fin. eodem titul.* extant etiam multa rescripta Alexandri IV. Vrbani IV. Clem. IV. & aliorum relata in directot. vbi de hoc articulo copiosè agitur *p.3. quæst.28. comm.73.*

Annotationes Carenæ ad Cap.6.

SVMMARIVM.

1 *De denunciatione in foro S. Officij remissiuè.*

1. Modus consuetus in foro S. Officij est per denunciationem, vide scripta per me *dis. titul.* 1. §. 3. per totum, latissimè Illustriss. & Reu. D. Transmiera de obligatione denunciandi hæreticos *quæst.* 1. *cap.* 3. *& 5. per totum.*

ARGVMENTVM.

De modo procedendi in hoc foro per Inquisitionem.

SVMMARIVM.

Proceditur in causis hæreticorum per Inquisitionem. num 1.

Inquisitio in crimine hæresis locum habet, quando accusatore, vel denunciatore deficiente insurgit contra aliquem fama de hæresi. num. 2.

Cap. X.

1. Tertius modus procedendi in hoc foro est per Inquisitionem ad quam procedere possunt Episcopi, vel Inquisitor. in suis Diœcesibus ad clamosam Intimationem præuenientem, vt Concilium Generale Lateranense indicauit, Concilium Lateranense sub Innocentio III. *cap.* 8. refertur *in cap.* qualiter, & quando de accusat.

2. De hoc eodem modo agunt, quatenus ad forum Sanct. Inquisitionis spectat. Directorium Inquisitorum, Repertorium Inquisitorum, Tabiensis, & alij dicentes huic procedendi modo locum esse, quando accusatore, vel denunciatore cessante fama defert, & clamor insinuat in aliqua Ciuitate, vel loco, aliquem vel aliquos fecisse, vel dixisse aliqua contra fidem: Vnde mori Episcopi, vel Inquisitores diligenter de ea re inquirere debent, Directorium Inquisitorum *part.* 3. *num.* 69. *titul.* de tertio modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis, & ibidem *comm.* 16. Repertorium Inquisitorum in verbo Inquisitio, Tabiensis in summa in verbo Inquisitor, §. 27. *num.* 28.

Hæc vt facilius intelligantur, & ad praxim in hoc foro tutius reducantur, paulò diligentius explicanda sunt, proposita in primis definitione, & distinctione Inquisitionis, nam nisi prudenter accipiantur, quæ à Sacris Canonibus, & à DD. dicuntur de procedendo per Inquisitionem grauiter sæpe, & periculosè errare contingeret. 3.

Annotationes Carenæ ad Cap. 10. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *De modo procendi per Inquisitionem.*

De Inquisitione dixi dicto *titul.* 1. §. 2. *per totum num.* 13. *& sequent.* & benè Dom. Transmiera de obligatione denunciandi *quæst.* 1. *cap.* 2. *num.* 13. cum alijs apud ipsum, & me hoc loco allegato. 1.

ARGVMENTVM.

Quid sit Inquisitio.

SVMMARIVM.

Inquisitio quid sit. num. 1.

Inquisitio quotuplex. num. 2.

§. I.

Hostiensis ait Inquisitionem esse alicuius criminis manifesti ex bono, & æquo Iudicis competentis Cannonicè factam inuestigationem Hostiensis in summa titulo de Inquisitionibus numero primo, §. quid sit Inquisitio. 1.

Vix potest hæc Inquisitionis diffinitio, seù potiùs descriptio intelligi non intellecta eiusdem Inquisitionis multiplici distinctione, de qua latè Bart. Baldus, & Salicetus, ex quibus fortasse clariùs, quàm ex recentioribus criminalistis res hæc percipietur, & ad forum Sanct. Inquisitionis applicabitur, Bart. in *l.* Iubemus, C. de probation. Salic. in *l.* ea quidem *numer.* 31. *& sequentib.* C. de accusation. 2.

ARGVMENTVM.

De Inquisitione in Generali.

SVMMARIVM.

Inquisitio Generalis in crimine hæresis quæ sit num 1.

Inquiri potest Generaliter in crimine hæresis, quando in aliquo loco est rumor, & fama quod ibi adsint hæretici num. 2.

Inquiri potest Generaliter in crimine hæresis quando Episcopi visitant suas Diœceses, quod semel in anno facere tenentur num. 3.

Inquiri potest Generaliter in crimine hæresis, quando Inquisitores accedunt ad Diœceses sibi commissas, & ibi suum Officium exercere incipiunt. num. 4.

Edicta de reuelandis, & denunciandis hæreticis in

quisbusdam locis publicantur in Ecclesia Cathedrali in 2. Dominica Quadragesimæ num 5.

Testes in crimine heresis cogi possunt ab Inquisitore, & Episcopo ad testificationem. n.6.

Inquiri, & procedi an possit ex schedulis literis, seu memoralibus, sine nomine transmittentis transmissis num. 7. & 10.

Inquisitio Generalis non operatur vt ex ea possit ad sententiam diffinitiuam deuenire. num.8.

Testes examinati in Inquisitione Generali nunquid sint repetendi in Inquisitione speciali. num.9.

Inquisitio Generalis formari potest ex testibus sine forma Iudicij, & non solemniter examinatis. num.9.

§. II.

1. DVÆ potissimum sunt Inquisitionum formæ, vna Generalis, quæ pertinet ad solum Iudicem qui præest Territorio, & ista appellatur præparatoria, & informatiua, in qua nemo est citandus, quasi Reus, quia per eam nemini præiudicatur pro tunc, sed Iudex ad suam informationem recipit Testes, qui notificant ei homines facinorosos, & delinquentes, ad quod iure compelli possunt hanc Generalem Inquisitionem, vt prudenter animaduertit Salicetus, faciunt Gubernatores, & Rectores Terrarum in principio suorum regiminum qui interdùm consueuerunt mittere præconium, seu publicare edictum, vt fures, latrones, adulteri, lenones, & cæteri malefactores debeant de Prouincia, vel Ciuitate discedere, iuxta consilium Vulpiani, vnde Terrarum Gubernatores eam practicam sumpserunt Bald. *in l. Iubemus num.5. Cod de publ.* Salicetus *in l. ea quidem num.* 31. vers. *alio*, & 3. modo *Cod de accusat.* Vulp. in *l. congruit. ff. de Officio Præsidis.*

2. In hoc foro, siue in causis fidei, locus est huic Generali Inquisitioni in tribus potissimum casibus.

Primus est, quando rumor, & fama est, quod in aliqua Ciuitate vel oppido habitent hæretici, quod frequenter contingere solet in Ciuitatibus, vel oppidis propinquis Terris hæreticorum, & cùm eis commercium habentibus, tunc enim antequam ingens aliquod oriatur hæresis incendium quod vniuersam possit inficere prouinciam, quod semper timendum est, cum hæresis, vt cancer serpat, tunc Episcopi, vel Inquisitores, vel per constitutos certos exploratores, vel denunciatores, vel per quoscumque fideles ex Officio curabunt generaliter inquirere vtrum fama, seu rumor de hæreticis habitantibus, & hæresibus latenter serpentibus vera sit, iuxtà præceptum Concilij Lateranensis sub Innocentio III. *cap.* 3. ref. etur in *cap.* excommunicamus, §. *adijcimus de heret. & supra cap.5.*

3. Secundus casus est, quando Episcopi visitant suas Diœceses, quod semel in anno facere tenentur, tunc enim etiam in genere de hæreticis, & hæresibus alijsque delictis ad suum forum pertinentibus, visitando inquirere tenentur, interrogantes viros bonos, & inquirentes ab eis, an in ea Ciuitate, oppido, vel pago sit aliquis hæreticus, Magus, Ariolus, aut Incantator, sicut prudenter inquirendum, & Interrogandum docuit Burchardus libro primo decretorum, capitulo 94 incipit Videre fratres, interrogat. 42. 43 44. 48. 49. *& multis sequent.*

Quoniam verò non omnibus est in promptu Burchardus, placuit aliquot ex illis interrogationibus ad hunc forum pertinentibus in fine huius libri recensere.

4. Tertius casus est, quando Inquisitores quamprimum creati sunt, accedunt ad Diœceses sibi decretas, & ibi incipiunt exercere Officium Inquisitionis, tunc enim edictis publicatis sub pœna excommunicationis percipere solent, vt quicumque sciuerit, aut sciat esse hæreticos aut de hæresi suspectos, vel tenentes opiniones hæreticas, aut libros hæreticos, aut prohibitos, vel demones inuocantes, aut Ecclesiæ Sacramentis abutentes, aut Ritus Hæbreorum vel Turcarum obseruatores, eos teneantur Inquisitoribus denunciare, sicut in formula admonitionis ad hæreticos reuelandos in Directorio continetur, Io Directorio Inquisitorum *par. 3. n. 52. & 53. tit.* de forma admonitionis de hæreticis reuelandis.

5. In multis Inquisitionibus laudabiliter receptum est vt singulis annis in 2. Dominica Quadragesimæ in Ecclesia Cathedrali inter Missarum solemnia, huiusmodi edicta ad hæreticos reuelandos publicentur. Ideóque eo die à Sacra Concione habenda cessari solet, vt attentius omnes his quæ in edicto fidei continentur intendant, vbi hæc consuetudo viget, retinenda est, vbi non viget, ad eam introducere expediat, Senatus S. Rom. General. Inquisitionis, ab Inquisitoribus Prouinciarum consultus, & informatus respondebit.

6. Quoniam autem huiusmodi Generalem Inquisitionem facere solent, & debent Iudices ad suam informationem, vt deinde ad specialem punitionem commodius descendere possint, ideò ex Officio, vt prudenter Baldus censuit, testes recipiont, qui notificant homines facinorosos, & delinquentes, quos testes propterea, vt testificentur compellere possunt, Bald. *in l. Iubemus n.5.* vers. *sed ad suam informationem per text. in l. fidem § si tibi Iudicium ff. de condit. ob turpem causam.*

7. Quia sæpè contingit vigore istorum edictorum super generali Inquisitione multos ad testificandum & denunciandum per seipsos accedere, & se coram Episcopo, vel Inquisitore sistere, & dicere quicquid nouerunt, alios verò timentes, ne in notitiam illorum, contra quos testificantur, veniant, secretè porrigere chirographa, seu notificationes, in quibus suppresso nomine notificantis, solent aliqui denunciari culpabiles. Ideò cauere debent Episc. & Inquisitores ne super huiusmodi depositionib. & notificationibus se fundantes, contra quempiam Iudicialiter procedant, quia processus esset nullus, & inualidus, cum ea quæ fiunt vigore istius Generalis Inquisitionis, vt verè, & prudenter Bald. pronunciauit, præparatoria, & informatiua sint; Et consequenter rectè Clarus censuit esse quod præter istas informationes habitas descendatur ad Inquisitionem, specialem, Bald. *in l. Iubemus, num. 5. Cod. de probat.* Iul. Clar. *in pract. crim q. 5.* vers. *scias etiam.*

8. Multo minus possunt Iudices vigore huius Generalis Inquisitionis proferre diffinitiuam sententiã contra aliquam de aliquo excessu, vel delicto denunciatum, quia per hanc Generalē Inquisitionem Iudex informatur, & instruitur, postea verò descendit ad specialem, quia re vera hæc Generalis Inquisitio ad specialē tendit, & ordinatur in qua citandus est reus, & iterato producenda sunt testimonia; Et ratio est, qua vtitur Bal. quia prima Generalis Inquisitio non continet formam Iudicij, Bald. *in l. Iubemus n.8.* vers. *item dixi. C. de prob.* quem refert *& seq.* Auctor Repertorij Inquisitorum, in verbo *Inquisitio, §. Inquisitio Generalis.*

9. Quia verò ista generalis Inquisitio, quæ fit ex Officio Episcopi, vel Inquisitoris principaliter tendit ad eum informandum, & instruendum. Ideo ex testibus sine forma iudicij solemniter examinatis (vt ait Zabarella) potest ad eam procedi, Zabar.

bar. in Clemen. 1. q. 7n. 27. de Officio ordinarij, quem refert, & sequitur Auctor Repertorij Inquisitorum, in verbo Inquisitio §. in fine testibus iuratis.

10. Iam quod attinet ad notificationes, quæ suppressis nominibus denunciantium secretò dantur, animaduertendum est primò eas nullius esse roboris, quantum ad validum aliquod Iudicium instituendum, tutius denunciantes per tales denunciationes, siue notificationes secretò porrectas non satisfacere obligationi, qua tenentur hæreticos denunciare. Ideòque vtile esset ad hanc vel fraudem, vel imperitiam denunciantium emendandam, quod Inquisitores in edicto ad hæreticos reuelandos hoc ipsum nominatim aduertant.

Annotationes Carenæ ad Cap. 10. §. 2.

SVMMARIVM.

1 *De Generali Inquisitione, & edictis Inquisitorum remissiuè.*

1. EGregiè Auctor hoc loco de Inquisitione Generali de qua loquutus sum ego, *tit. 1. tertia partis §. 2. num. 3. & seq.* D. Transimiera *qui 1. cap. 2. n. 16. Auctor 3 part. directorij com. 16.* Farin. *q. 181. n. 43.* Cast. Palao *in opere morali p. p. tract. 4. disput. 8. punct. 4. num. 1.* De edictis Inquisitorum & eorum publicatione vide dicta *tit. 9. p. 2.* in notationibus ad edictum nostri Reuerendiss. Inquisitoris Cremonæ, & D. Transimieram, de obligatione denunciandi *quæst. 2. cap. 4. & cap. 5.*

ARGVMENTVM,

De Inquisitione speciali.

SVMMARIVM.

Inquisitio specialis quid sit, & illius definitio. n. 1.
Inquisitio specialis non fit ad inueniendum crimen sed ad puniendum n. 2.
Inquiri non potest contra aliquem specialiter, nisi infamia præcedente n. 3. & 5. vbi præsertim quod indicia succedunt loco diffamationis.

§. III.

1. INquisitionem specialem ex Bartolo Angelus esse dixit ius quoddam per officium procedendi ad condemnationem, & punitionem contra aliquos nominatim inquisitos, de certis delictis infamatos; Angel. *tract. de malef. tit. hæc est quædam Inquisitio, §. & pro expeditione num. 8. vers. alia est inquisitio specialis* ex Bar. *in l. 2. §. si publico ff. ad l. Iuliam de Adult.*

2. Hæc Inquisitio specialis, vt Bald. & Salic. testantur non fit ad inueniendum, sed ad puniendum; eius enim finis non est scire facinorosos, sed eos punire; ideòque dicitur punitoria, & regulariter, vt inquit Salicet. ex communi omnium Doctorum antiquorum sententia non est permissa, sed prohibita, quia regula est, quod sine accusatore nemo punitur, Bald. *in l. Iubemus num. 6. vers. secunda forma C. de probat.* Salicet. *in l. ea quidem num.* 33. versiculo, *est, & alia species C. de accusat.*

3. Et quoniam in deffinitione istius specialis Inquisitionis continetur diffamatio, ideò D.D. communiter tradiderunt ad hanc specialem Inquisitionem, per quam specialiter de certis personis, & criminibus inquiritur deueniri non posse, nisi præcedat infamia, quæ vicem accusatoris obtinet, Doctores Canonistæ communiter *in cap. qualiter, & quando il secondo* de accusation. & *in cap.* licet Heli de Simonia, & *in l.* congruit, vbi Bart. *num.* 3. quem alij communiter sequuntur *ff. de officio Præsid.* & alij quos referunt, & sequuntur Hieronymus Hratus *cons.* 79. incipit, in causa Inquisitionis *n. 5. 6. & seq lib. 2.* & Hyppolit. Marsilius, *cons.* 53. incipit, longè est Dominus, *num.* 4. Conrad. *in pract. crim. tit. de Inquisitione num* 29. vers. *non debet*, vbi concludunt processum esse nullum quando Iudex non probata infamia, processit per Inquisitionem contra aliquem.

Ista tamen sententia, siue regula limitatur in multis casibus, quos præ cæteris recenset, Conradus, in quibus per Inquisitionem procedit, licèt non præcedat infamia; & omissis aliis, qui non pertinent ad hoc institutum, vnus est in hoc foro in crimine hæresis, in quo propter criminis grauitatem potest, & debet procedi, etiam si non præcedat diffamatio, sufficiunt enim ad inquirendum legitima argumenta, & præsumptiones de quibus paulò post initio secundi libri dicetur, & hanc limitationem communiter commemorant, & amplectuntur Zabarella, Ioannes de Anania, Geminianus, Francus, Salicetus, Conradus, Simancas, & alij, Zabar. *in cap.* excommunicamus *il primo* §. adijcimus *num.* 2. versic. vndenota singulariter de de hæret. & ibidem Ioannes de Annania *n.* 3. vers. & sic est hic casus, Gemin. *in cap.* vt officium *n.* 2. vers. nota quod in crimine hæresis de hæret. *lib.* 6. vbi Philippus Francus in principio *num.* 1. Salic. *in l.* ea quidem *num.* 33. vers. item in crimine hæresis C. de accusat. Iulius Clar. *in pract. crim. q.* 16. *num.* 7. versu. item si scias quod prædicta conclusio. Conradus *in pract. crimin. titul. de Inquisitione num.* 29. vers. 13. adde, vt in causa hæresis, Simancas *de Cathol. in titul.* 44. de ordine procedendi *num.* 9. 4.

Hæc sententia de inquirendis hæreticis nulla infamatione præcedente propter legitima indicia, & verisimiles suspiciones in Directorio Inquisitorum tamquam verissima asserta fuit, quæ eo potissimum nomine in hoc foro retinenda est, quia frequenter hæretici in locis præsertim vbi contra eos exercetur Inquisitio occultare se solent, & clanculum hæreses sub specie Sanctitatis, & fictæ bonitatis, ac religionis insinuare consueuerunt. In Directorio Inquisitorum *p. 3. num. 69. comm. 16. §.* quamquam in hoc crimine super *tit. de* 3. modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis, 5.

Quoniam autem ex tribus modis procedendi in hoc Tribunali Primus per modum accusationis non est visitatus Secundus verò per denunciationem licèt sit communis & visitatus, magis videtur esse initiatiuus, quàm completiuus totius processus, quia ex eo quod Iudicibus fidei denunciantur rei læsæ Diuinæ Maiestatis, illi incipiunt inquirere, & procedere, & in toto hoc negotio potissimas per testes sibi vindicat inquisitio, ideò ab hoc tertio modo procedendi per Inquisitionem & Iudices vocantur Inquisitores, & Tribunal, & Ministri dicuntur etiam esse Officij Sanctissimæ Inquisitionis. 6.

Annota

Annotationes Carena ad Cap.10.§.3.

SVMMARIVM.

1 *De speciali Inquisitione remissiuè.*

DE Inquifitioue fpeciali in crimiuibus ad S. Officium fpectanibus, vide Farin. *qu.* 185. *de heresi num.*43.*& seq* & omnes allegaios ad proximum Auctoris capitulum.

ARGVMENTVM.

Jnterrogationes quædam super delictis ad hunc forum pertinentibus, quas Burchardus lib.1. director cap.94. Episcopis visitantibus proponendas demonstrauit.

SVMMARIVM.

Forma interrogandi Magos, Incantatores, diuinatores, aut Sortilegos n.1.

Forma interrogandi sortilegia facientes in venatione aut animalium infirmorum sanitate.n.3.

Forma interrogandi fæminas maleficas & incantatrices.n.4.

Forma interrogandi eos qui putant cum sortilegys se posse Dei Iudicium peruertere n.5.

Forma interrogandi eos, qui vanè obseruant dies, lunam, & menses n.6.

Forma interrogandi eos, qui aliquod opus incipiunt magica arte. n.7.

Forma interrogandi mulieres, quæ in ordiendis telis aliquid dicunt, aut variè obseruant.n.8.

Forma interrogandi sortilegos, qui de nocte supra mortuum diabolica carmina cantant n.9.

Forma interrogandi eum qui excommunicationem parui pendendam existimat,n 10.

Interrogatoria Burchardi, vnde fuerint desumpta. num.11.

Episcopi diligenter inquirere debent super superstitionibus, & diuinationibus.n.12.

CAP. II.

SVPRA *cap.5.denique tum etiam, &c.*10.§. 2. cum ageretur de Inquifitione Generali, verf.
1. Secundus cafus eft, notificata fuit de quibufdam Interrogationibus, quas hoc loco ex Burchardo recenfere promifimus, quæ verò ad hunc forum pertinere poffunt fic habent.

Interrogatio 42.

2. Interrogandum fi aliquis fit Magus, Ariolus, aut incantator, diuinator aut fortilegus, vel fi aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides faciat, aut ibi candelam feu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam oumen fit, quod bonum aut malum poffit inferre.

Interrogatio 43.

Perfcrutandum, fi aliquis fubulcus, vel bobul-
3. cus, fiue venator, vel certi huiufmodi, diabolica carmina dicat fuper panem, aut fuper herbas, aut fuper quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abfcondat, aut in biuio, aut in triuio proijciat, vt fua animalia liberet à pefte, & clade, & alterius perdat.

Interrogatio 44.

Perquirendum fi aliqua fœmina fit quæ per quædam maleficia, & incantationes mentes hominum 4.
fe immutare poffe dicat, ideft de odio in amorem aut de amore in odium conuertat, aut bona hominum, aut damnet, aut furripiat.

Interrogatio 49.

Si eft aliquis qui bibit aut manducauit, aut portauit fuper fe, quo exiftimauerat fe Dei iudicium 5.
peruertere poffe.

Interrogatio 50.

Si eft aliquis, quis Calendis Ianuarij aliquid fecerat, quod à Paganis inuentum eft, & dies obferuauit, & lunam, & menfes, & horum effectiua potentia aliquid fperauerat in melius, aut deterius poffe conuerti. 6.

Interrogatio 51.

Si eft aliquis, quodcumque opus incboans, qui 7.
aliquid dixerat, aut quacumque magica arte aliud fecit, nifi vt Apoftolus docet, omnia in nomine Domini facienda, neque enim dæmones in noftrum adiutorium debemus inuocare, fed Deum.

Interrogatio 52.

Quærendum etiamfi mulierem in lanificijs, vel 8.
in ordiendis telis aliquid dicant aut obferuent, nifi vt fupra dictum eft, omnia in nomine Domini.

Interrogatio 54.

Si eft aliquis, qui fuprà mortuum nocturnis horis 9.
carmina diabolica cantaret, & biberet, & manducaret ibi, quafi de eius morte gratularetur.

Interrogatio 57.

Si eft aliquis excommunicatus, qui pro nihilo 10.
duxerit excommunicationem.

Obseruatio Prima.

Burchardus Epifcopus Vuarmatienfis *lib.1.decretorum cap.* 94. incipit videte fratres, has, & alias 11.
interrogationes ibi delatas defumere fe dicit ex decretis Euthichiani Papæ *cap.9.* quæ tamen in duabus Epiftolis decretalibus Euthichiani, quæ circumferuntur impreffæ non reperiuntur, quinimò idem Burchardus *lib.10. decretorum*, vbi multos Conciliorum Canones refert, in quibus eadem interrogationum verba continentur (non ex decretis Euthichiani, fed ex diuerforum Conciliorum Canonibus defumpta oftendit, quod clarius patet ex decreto Iuonis *part.11.* vbi ad confutandas omnes diuinationes, incantationes, fortilegia, & diabolicas illufiones, & maleficia multorum Conciliorum

ciliorum

cilioruum Canones recenset, sicut & Gratianus fecit 26. quæst 5. inde non magno labore poterunt Iudices fidei videre, ex quo potissimum Concilio desumpta fuerit quælibet interrogatio.

Observatio altera.

12. Quia dæmonis imposturæ frequentes sunt, & tendentes, vt homines in Idulolatriam, & Apostasiam inducant, quod maximè præstare solet in illis Prouinciis, & locis, vbi, vel rarò verbum Dei prædicatur, vel negligentius Christiana Doctrina docetur, vel Diœceses minus frequenter, quàm sacris Canonibus constitutum sit, visitantur. Ideo Episcopi suum officium super inquirendis hæresibus, & superstitionibus, & diuinationibus diligenter exercere curabunt: Maximè verò illi in hoc studium incumbent, quæ in suis Diœcesibus habent Iudæos, vel Græcos, genus hominum his imposturis apprimè deditum. Et iuxta denunciationes generales, quas visitantes à piis viris, & bonis Christianis habebunt, poterunt alias interrogationes prudenter formare, vt perfectè intelligant veritatem

Ad intelligenda verò huiusmodi delicta curabunt præ manibus habere Burchardum, qui præcitato loco, & *lib.* 10. decretorum Canones Conciliorum contra has imposturas recenset; Item Iuonem qui *p.* 11. Decretorum, & Gratianum qui 26 *q.* 1. 2. 3. 4. & 5. idem præstant. Et pœnitentiale Romanum nuper editum ab Antonio Augustino *tit.* 4. de Incantatoribus, & Auguribus, & Diuinis, & sortilegiis & variis illusionibus diaboli.

Annotationes Carenæ ad Cap. 11.

NOtandæ sunt hæ interrogationes Grauissimi Auctoris, de modo autem reos interrogandi vide quæ notauimus ad Librum Secundum Auctoris, vbi plura diximus in Praxi notanda.

FINIS PRIMI LIBRI.

FRANCISCI

FRANCISCI PEGNÆ
SACRÆ THEOLOGIÆ, AC I.V.D.
Instructio, seu Praxis Inquisitorum, Quæ nunc prodit in lucem.

CVM ANNOTATIONIBVS CÆSARIS CARENÆ Cremonensis Sacræ Theologiæ, ac I.V.D.

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO AVTHORIS.

IVXTA Constitutum ordinem agendum est iam in hoc Secundo Libro, de modo seu Methodo Iuridica conficiendi validos, & legitimos Processus: Quoniam verò regulariter à denunciationibus inchoari solent, hic est enim communis, & vsitatus modus procedendi in hoc foro, ideò quomodo id peragatur, seriatim demonstrabitur.

ARGVMENTVM.

De recipiendis denunciationibus.

SVMMARIVM.

Denunciatione recepta, Episcopus vel Inquisitor procedit contra personas denunciatas, n. 1.

Denunciatione data Iudices fidei non statim, & præcipitanter procedere debent, n. 2.

Denunciator reputatur testis sponte comparens vt num. 2.

Forma recipiendi denunciationem, n. 3.

Denunciator non recipitur, nisi præstito per eum Iuramento de veritate dicenda, n. 4.

Iuramentum à teste an dicatur præstitum ex assertione Notarij dicentis N. testis iurauit tactis, &c. n. 4.

Denunciatori antequam ab Inquisitore dimittatur, tota denunciatio, seu depositio sicut scripta est legi debet, num. 5.

Denunciator debet se subscribere denunciationi per eum factæ, num. 6.

Denunciatori faciendum est preceptum, vt teneat secretum quod denunciauit, n. 7.

1\. *Notarius in fine denunciationis debet facere fidem de lectura denunciationis denunciatori factæ de eius subscriptione, de additione, detractatione seu mutatione, prout fieri contigerit, & de iniuncto precepto secreto, n. 8.*

Denunciator quando non potest expediri in vnico examine, quid faciendum, n. 9. & 10.

Denunciatores possunt eorum denunciationem in scriptis differre eamque Inquisitori exhibere, & quid tunc faciendum, n. 11. & 12.

CAP. I.

NON est hic sermo de generali denunciatione aut Inquisitione, de qua dictum fuit suprà *lib. 1. cap* 10. §. 1. & 2. sed de speciali, cuius vigore procedendum est contra certam, vel certas personas de hoc crimine Episcopo, vel Inquisitori denunciatas, vt iudicies fidei intellecta, & recepta denunciatione ad specialem Inquisitionem descendant, vt supra eodem 1. *lib. cap.* 10. §. explicatum fuit.

In hac denunciatione recipienda Iudices fidei prudenter se gerere debent ne indistinctè, aut præcipitanter quorumlibet denunciantium voces confestim admittant, Iudicialiter recipiant, aut processum inchoantes in processu scribant. Qua in re hæc ferè animaduertenda occurrunt, cum denunciator (qui, & testis comparens appellari solet) ad Episcopos vel Inquisitores accedit, antequam eius denunciationem in forma iuridica Notarius excipiat, interrogandus est, quid proponere velit, vt intelligatur; An quod denunciare decreuit ad Sanctum Officium pertineat, cum contingat rusticos præsertim quosdam & idiotas. Item eos qui scrupulis anguntur ea deferre, quorum cognitio ad Inquisitores non spectat, horum enim denunciationes facilè recipiendæ non sunt, sed Inquisitores pio, & paterno affectu eos erudient, & ne errent benignè admonebunt, aut ad aliquem Doctorem, seu virum eruditum mittent, à quo quid

quid teneri debeant, discant, & instruantur, Dominus Bannes apud S.Thom. 22. *q.* 53. *art.* 8. *dubio* 2. *vers. ad septimum argumentum.*

3. Sed cum cognouerint crimen delatum ad S.Officium spectare exacto iuramento à denunciatione de veritate dicenda, mox Notarius coram Episcopo, vel Inquisitore, aut coram Episcopi, vel Inquisitoris Vicario integram denunciationem recipiet, concipiendo denunciationem, siue narrationem denunciantis sub prima persona, vt præsenti cap. demonstrabitur.

4. Ne de iuramenti validitate dubitare contingat, quod deficiente vniuersa denunciatio corruet, meminit Inquisitor, vt à denunciante seu teste sponte comparente sicut, & à teste citato super Sanctis Scripturis tactis exigat iuramentum, & Notarius per extensum scribat talem tactis scripturis, iuramentum præstitisse, hoc enim tutius est, quàm scribere tactis &c. ne inde elaborandum sit in huiusmodi actibus defendendis propter hunc defectum; Sunt enim graues D. D. affirmantes non probari iuramentum fuisse formiter præstitum & consequenter examen esse inualidum, quando Notarius solum dicit, talis testis iurauit tactis &c. quia dicere oportet N. iurauit tactis scripturis; & hanc sententiam Rota sequitur, vt Verallus testatur. Verallus *decis.*246. incipiente, *notarius, part.* 2. *& decis.* 295. *Incipiente testis non probat, part.* 3.

5. Denunciatione receptâ, tria hæc obseruanda sunt, antequam denunciator ab Auditorio recedat. Primum, vt tota denunciatio, seu depositio, sicut scripta fuerit eidem denunciatori perlegatur quod prudenter Baldus consuluit, vt integrum sit addere, demere, vel mutare, Bald. *in l final. n.* 1. *& 2.C. plus valere quod agitur, quem refert,* & sequitur Felinus *in cap. per tuas num.*7. *vers.*2. *adde de testibus,* & de hoc vide amplius infra, & hoc eodem lib. c. 22.

6. Alterum est, vt depositioni suæ denunciator subscribat, aut si scribere nescit saltem signum Crucis apponat, quemadmodum quædam legum decreta faciendum indicant in *l. scimus,* §. *sin autem dubius. vers. subscriptionem C. de iur. delib. venerabili signo Crucis,* & *in authent. de testibus in principio,* §. *licere autem,* ibi, *& signum venerabile Crucis,* vbi glos. *in verb. venerabile.*

7. Tertium, & postremum est, vt denunciatori sub præcepto præstiti iuramenti iniungatur tenere secretum, quod Speculator monuit, & praxis huius fori prudenter obseruat: Speculator *titul. de testibus,* §. *sequitur de testium iuramento, num.* 2. *vers. quidam etiam addunt, & bene.*

8. Idem Notarius in eadem scriptura testificabitur, & lectam fuisse denunciatori suam depositionem eique subscripsisse, & addidisse, vel detraxisse, aut nihil mutasse prout fieri contigerit, & sibi præterea fuisse iniunctum, vt secretum seruaret. Hæc eadem obseruanda sunt, cum testis citatus deponit, aut examinatur.

9. Sæpè contingit, vel propter temporis angustias, aut horam tardam, vel incompetentem, aut propter prolixam narrationem denunciantis, non posse vnico actu, siue contextu recipi integram denunciationem, quo casu interrumpi solet depositio, & dici propter horam tardam dimissum fuit examen, iniunctumque quod redeat quamprimum ad Sanct. Officium, & quod se subscribat, & hac praxi vtimur; cæterùm si fieri potest, etiam aliqua Iudicis incommoditate curandum est, ne depositiones denunciantium, vel testium citatorum interrumpantur. Vide infrà *in hoc lib.* 2. *cap.* 18. §. *il-* *lud quoque Inquisitor precaueat.*

10. Verùm si ob prædictas causas interrupta fuerit depositio, cùm iterum reuertitur denunciator ad integram denunciationem explicando iteratò, tactis Scripturis Sacris de dicenda veritate coram Inquisitore, & Notario iurare debet, & rogari, seu moneri, vt dicat quæ sibi dicenda supererant in alia sua præcedenti comparitione, sub die mensis in hoc S.Officio.

11. Solent quandoque denunciatores deffere secum à se descriptam denunciationem, quam Inquisitori exhibent, quo casu eam in auditorio accipiet Inquisitor, & Notario tradet processui inserendam, & Notarius scribet in actis qualiter N. tradidit suam denunciationem seu depositionem Domino Inquisitori in scriptis tot folijs comprehensam incipientem sic &c. & finientem sic &c. curabitque Inquisitor vt denunciator suam subscriptionem apponat, sic & ego N. affirmo, vt supià manu propriâ.

12. Quoniam verò denunciatio, & verbo, & scripto fieri potest dummodo ea legitimè recipiatur in actis, non placet quorundam praxis iubentium in scriptis fieri debere denunciationes, præsertim cùm sæpè contingat fieri denunciationes à literatum, & scribendi ignaris. Cæterùm licèt denunciatio in scriptis fiat, & scripta à Iudicibus fidei processui inserenda recipiantur, non ideò omittere debent solitas facere interrogationes.

Annotationes Carenæ ad Cap. 1.

SVMMARIVM.

1. *Denunciatio debet continere nomen cognomèn denunciantis.*
2. *Quid dicendum de denunciatione in scriptis sine nomine, & cognomine, & an si agatur de delicto grauissimo procedendum sit. n.* 3.
3. *Decisio Sac. Congreg. de Vrbe.*
4. *Denunciatio debet esse iurata.*
5. *Quomodo de iuramento debeat constare.*
6. *Denunciator excutiendus.*
7. *Denunciatori secretum indicendum.*

NOtanda sunt, quæ hoc loco admonet Auctor circa denunciationem in S. Offic. circà quam aduertendum imprimis quod denunciatio debet continere nomen, & cognomen denunciantis, ita D. Transmiera *de obligatione denunciandi hæreticos, & suspectos de hæresi qu.*7. *cap.* 3. *n.* 1. *& seq.* & in Edictis, quæ Inquisitores publicant ex ordine supremæ Congregationis. in materia fidei leguntur infrascripta verba. *Auuertendo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno, ne s'intendono sodisfar quel li che con bolettini, ò lettere senza nome, & cognome delli Autori, ò in altra maniera incerta, (delle quali niun conto si tien nel S. Officio) pretendessero riuelar li Delinquenti.*

2. Difficultas est, quid dicendum esset de denunciatione in scriptis porrecta, sine nomine, & cognomine denuncianris, sed cum plena narratione delicti, & nomine testium.

In quo in meo tractatu de Officio S.Inquisitionis dixi *p.*3. *tit.* 1. §. 3. *num.*21. *& seq.* quod quidquid voluerit Lud. à Paramo *de origine S. Inquisit. lib.* 3. *q.*6. *n.*91. *& seq.* Vsus inueteratus in Sanct. Officio erat non procedendi super huiusmodi denunciatione idem scripsi *p.*1. *tit.*9. §. 7. *num.* 27. & vtrobique DD. allegaui, vbi tamen ageretur de delicto grauissimo,

3. mo, vt puta de hæresiarcha, & dogmatizante vel alio simili crimine, consulo Reuerendissimis Inquisitoribus, vt Sacram Congregationem Vrbis consulant. Aliquando enim Emin. illi Principes pro negotij qualitate solent Inquisitoribus mandare, vt secretè, & cum maxima circumspectione se informent, & Sacram. Congregationem ex post commonefaciant, sic rescripsit eadem Sacra Congregatio Inquisitori Cremonæ sub die 10 Maij 1619.

4. Debet denonciatio esse iurata, quia in hoc foro denunciator, est loco testis, vt dixi *d. tit.* 1. *num.* 20. & alibi sæpè, & testis dictum, vt afficiat reum debet esse iuramento vallatum, latè ad hoc D.D. cu-

5. mulaui 3 *p. tit.* 7. §. 1. *&* *n.* 1. *& seq.* Et de hoc iuramento debet constare ex attestatione Notarij, seu Cancellarij S. Officij, qui vt notat hic auctor, dicat talem denunciantem tactis Sacrosanctis scripturis iuramentum præstitisse, de qua re plura dixit Farin. *de testibus q.* 73. *num.* 74. Et ego *dict. tit.* 7. §. 1. *num.* 15. vbi allegaui hunc locum Pegnæ, de hac materia probanda iuramentum ex attestatione Notarij, & de enunciatiua Notarij, *testis iuratus &c. & testis iuratus in forma*. Addentes *ad decis.* 39. *Gregor. XV.* & Ferentill. *ad dec. Buratti* 148. *num.* 11. *&* 12. vbi latè aliæ decisione. Rot. allegantur & firmatur ex enunciatiua *iuratus in forma*, probari iuramentum sufficienter, cum ait Ferentill. idem importet dicta enunciatiua, ac testis qui iurauit tactis scripturis.

6. Post denunciationem eum, vt dixi denunciator sit loco testis diligenter debet ab Inquisitore excuti, & interrogari super his quæ denunciauit, vt notat benè Auctor, & post completum examen, debet se subscribere, de subscriptionis forma, & effectibus, & modo qui seruatur in Hispana Inquisitione dixi *in cit. tit.* 7. §. 3. *n.* 18. *& seq.*

7. De Decreto indicendo denuncianti, testibus, & reo dicam *infrà*, & de eo egi latè *part.* 2. *tit.* 17. §. 17. *&* *p.* 3. *d. tit.* 7. §. 3. *num.* 3.

ARGVMENTVM.

Formula recipiendi denuntiationem, siue testem spontè comparentem ad denunciandum.

SVMMARIVM.

Forma denunciationis, & quid tunc facere debeat Inquisitor. num. 1.

Denunciator debet ab Inquisitore interrogari de pluribus de quibus n. 2.

Notarius in examine testium debet scribere omnia interrogatoria per extensum n. 3.

Cap. II.

1. IN hoc foro hæc formula communiter recepta est. [Die   mensis   anni   comparuit spontè personaliter in tali Inquisitione coram R. P. Fr. N. Ordinis Prædicatorum Sacræ Theol. Lectore, vel Magistro, in meique Notarij præsentia N. filius N. de tali loco ætatis suæ anno circiter   talis, & talis conditionis, qui medio eius iuramento tactis Sacrosanctis Scripturis præstito exposuit vt infra, vid. &c.] Et scribatur eius denunciatio, siua testificatio, prout à denunciante proposita fuerit, & postquam recepta fuerit, Inquisitor vel eius Vicarius in auditorio Notario fideliter excipiente, prudenter eundem denunciatorem super infrascriptis interrogabit.

Primùm si non est persona nota, interrogabit de nomine, cognomine, Patria, & exercitio, & in quo loco habitet. 2.

Deinde à quanto tempore cognouerit N. contrà quem denunciauit.

Item quæ fuerit causa cognitionis.

Rursùs an aliquando ex verbis vel ex factis obseruauerit prædictum N. esse suspectum in his quæ ad fidem pertinent.

Item quoties viderit N. fecisse, vel dixisse illa, propter quæ sibi fuit hæreticus, vel de hæresi suspectus.

Item quo tempore, & quibus præsentibus prædictus N. fecerit, vel dixerit illa, de quibus fuit denonciatus.

Item sciat prædictum N. in prædictis delictis habuisse complices, vel scripturas pertinentes ad delicta denunciata.

Item ad quem finem, & effectum prædicta fuerint facta, vel dicta à prædicto N. & an seriò, aut ioco prædictus N. talia dixerit.

Quod si longum interuallum sit inter tempus quo asseruntur delicta denunciata fuisse commissa, & tempus quo facta fuit denunciatio, quærendum est à denunciante, cur tandiu distulerit accedere ad S. Officium, & non antea deposuerit, præsertim si sciebat ex omissione incurrere in pœnam excommunicationis.

Item an sciat aliquid aliud de N. quod concernat Sanctum Officium, vel etiam de aliqua alia persona.

Item an aliquando habuerit causam odij, vel inimicitiæ cum prædicto N. & vnde processerit.

Item interrogabitur quo zelo, & qua intentione ad S. Offic. & ad denunciandum accesserit.

Item an aliqua animi passione, mala voluntate, vel odio, vel subornatione inductus denunciauerit, & monebitur, vt dicat ingenuè veritatem.

Et meminerit inprimis Inquisitor vt de causa scientiæ diligenter semper inquirat indè enim potissimùm pendet pondus, & validitas testimonij.

Et iuxta contenta in denunciatione, & alias responsiones, quas denunciator dabit, poterunt fieri aliæ prudentes interrogationes, vt veritas clariùs elucescat.

Quicquid autem ad singulas interrogationes denunciator responderit, Notarius fideliter describet, & omnibus tandem peractis concludetur sic.

Quibus habitis fuit dimissus, & iussus in virtute præstiti Iuramenti seruare silentium, & iniunctum vt se subscribat.

Obseruatio.

In interrogandis testibus, & reis iubeat Inquisitor Notario, vt scribat omnia interrogatoria per extensum, vt intelligi possit, an competentes sint responsiones, & an testes vel rei ad propositum responderint. Hinc enim cessabit abusus quorundam, qui omittentes scribere interrogatorium per extensum solent dicere, sic interrogatus respondit, tunc enim potest intelligi, an testes, vel rei ad propositum responderint.

Annota

Annotationes Carenæ ad Cap. 2.

SVMMARIVM.

1 *Denunciator excutiendus super causis scientiæ.*
2 *Interrogandus cur distulerit denunciare.*
3 *Denunciatori misso à confessario augetur fides.*
4 *Interrogatorium an amore, vel odio &c. non est omittendum.*

POnit hoc loco Auctor modum excutiendi denunciantem, qui diligenter obseruandus est, videndus etiam in hac re erit P. Massin. *in sua Praxi Sancti Offic. p. p. fol. mihi* 22. secundæ Impress.
1. Diligenter autem interrogadus præcipuè super causis scientiæ, quia ratio est anima testis, de qua re latè dixi *part. 3. titul. 6. §. 10. per totum.*
2. Non est omittenda interrogatio cur distulerit denunciare N. S. Officio, tum quia aliquando ex tarditate in denunciando præsumatur in denunciante calumnia, vt per Farin. *de indic. & tort. quæst.* 45. *num.* 103. tùm vt sciatur an denunciauerit ad id coactus à confessario, qui noluit eum absoluere, nisi denunciaret. Quia in hoc casu augetur fides denuncianti, dixi *part. 2. tit. 6. §. 9. n. 55.* vers. *Primò considerandum.*
3. Inter alia necessarium est interrogatorium, an amore, vel odio, quia cum in Officio non pandantur reis nomina testium; & ideo eis multum sint obtruncatæ defensiones, vt notaui *ad quæstio.* 14. *Guid. Fulcodij num.* 8. æquitas omnis expostulat, vt Inquisitores diligenter animaduertant ad qualitatem testium, an scilicet sint reis inimici, & quomodo contra eos deposuerint.

ARGVMENTVM.

Quando denunciatores non sunt præsentes, sed per literas denunciant Inquisitoribus delicta hæresis, vel Apostasiæ, an procedere possint contra tales denunciatos.

SVMMARIVM.

Testes non possunt deponere per scripturam sed ore proprio testificare tenentur num. 1. Contra num. 2. distingue plures casus num. 3. & sequent.
Denunciator potest absens per litteras suam denunciationem transmittere quando est persona digna. & facile ad Inquisitorem accedere non potest, præstito tamen iuramento apud Inquisitorum Commissarios num. 3. Idem si in infirmitate aut carcere impeditur ad Inquisitorem venire num. 4. & 5.
Denunciatores quando admittuntur absentes per literas quid tunc obseruare debeat Inquisitor. num. 6. & sequent.
Inquisitores possunt Vicarios siue Commissarios instituere, num. 4. vers. nec dubium.

Cap. III.

1. SÆPE contingit denunciatores præsertim in locis remotis degentes non per se ipsos, sed per secretas literas alicuius hæresim, vel Apostasiam denunciare, & consequenter meritò queritur, An Inquisitores aduersus talem denunciatum præsertim bonæ opinionis, & famæ procedere possint. Hæc quæstio pendet ab illa, An testimonium illorum sit recipiendum qui illud proferunt in scriptis, in qua Geminianus, & eum sequutus Albertin. opinionem negatiuā tenuerunt asserent es testimonium volentis loqui, in scriptis non valere, quibus adstipulatur auctoritas Calixti, prohibentis, ne testes per quamque Scripturam testimonium proferant. Gemin. *consil.* 142. incipiente *in causa prioris num.* 4. Arnaldus Albertinus *tract. de Agnoscend. assertion. quæst.* 34. *num* 54. vbi allegat Ioannem de Imola Abbatem, & alios *in cap. de testibus titul. de testib.* Calixtus *in Epist.* 2. *ad Episcop. Galliæ*, quem refert Gratian. *in cap. Testes* 3. *quæst.* 9.

Contrariam sententiam profitetur Bartol. affirmans valere dictum testis, vel rei scribentis depositionem, & scriptam Iudici tradentis, licet Iudex possit compellere testem, ad referendum viua voce, vt facilius comprehendat veritatem, Bart. *in l. Theopompus num.* 12. vers. *quæro an testis, ff. de dot. præleg.* 2

Et licet Panormitanus putet Bart. sententiam esse de directo contrà text. *in d. cap. testes* 3. *quæst.* 9. addátque in contradictorio Iudicio posse annullari tale testimonium in scriptis Iudici traditum; & magis videatur prima negatiua sententia ad veritatem accedere. Nihilominùs tamen in casu proposito locum habere potest opinio Bart. prudenter intellecta, & ad praxim redacta distinguendo aliquot casus faciliotis doctrinæ gratiâ, Panormitan. *in cap. de testibus n.* 10. *vers. ego puto de testibus.*

Primus casus est, quando is, qui per literas secretas defert aliquem de hæresi, vel Apostasia est fide dignus, & habitat in locis remotis, itavt facile ad Inquisitorem accedere non possit. Huius enim testimonium (vt ait Simancas) repellendum non est, concurrentibus duobus requisitis ab eodem Simanca indicatis, videlicet, quod is, qui scribit literas aliqua fide dignus esse videatur, & quod iuramento id confirmauerit apud Inquisitorum Commissarios, Simancas *de Cathol. Instit. titul.* 44. *de ordine procedendi, num.* 10. 3.

Secundus casus est, quando ille, qui per literas denunciat est similiter fide dignus, & licet non sit in locis multum remotis, quoniam tamen ægrotat, vel alio legitimo impedimento detinetur, non potest facile ad Inquisitorem accedere, tunc enim scriptæ ab eo literæ ad Inquisitorem inquisitioni initium dare poterunt. 4.

Tertius casus est, quando is qui denunciat ratione alicuius qualitatis detinetur, quo minus ad Inquisitorem, accedere possit, tunc enim per litteras, & chyrographa denunciare potest, & iuxta qualitatem denunciantis, & rei denunciatæ inquisitor inchoare poterit suum processum, tales sunt Moniales & aliæ honestiores fœminæ, quæ non sunt facile in iudicium quæ ab Inquisitoribus trahendæ, sed vel ad eas super denunciatis audiendas & interrogandas, ipsi potius ire, vel alios mittere debent. Quod ex dignitate, & authoritate, & honestate, alijsque testium qualitatibus, vt Simancas prudenter admonuit, constituendum erit, Simanc. *de cath. inst. titul.* 64. *de test. num.* 13. 5.

Cæterùm in omnibus præfatis casibus, & alijs similibus quamuis propter secretas literas Inquisitores inchoare possint processum, & procedere contra denunciatos, tutius tamen est, vt antequā ad aliquem actum præiudicialem contra sic enunciatum procedant vnum de infrascriptis obseruent. 6.

Primum, vt si commodè fieri possit, & grauitas casus meritò exigere, videatur ipse Inquisitor ad scribentem litteras sese cum Notario conferat denunciante examinaturus modo in superioribus tradito.

Vel suum socium siue Vicarium ad eum transmittat cum prædictis litteris super quibus more solito denunciantem examinabit, vt recognoscat an sint suæ, quo consilio aut causa scriptæ.

Nec dubium, quin id facere Inquisitor iure possit, cum Inquisitores, Vicarios sibi, siue Commissarios instituere possint, vt copiosè in Directorio scriptum est, in Directorio Inquisitorum *p.3.num.37.& multis seq. de instit. Vicar.seu Commiss.* & ibi latè *comm.10.& eadem p.3.q.13.*

Vel si in illis partibus habet iam Inquisitor aliquem Vicarium, seu Commissarium institutum ad illum scribat secretas illas litteras denunciatoriam transmittendo, vt denunciantem promisso iuramento de more examinet. Nam Inquisitores ab Vrbano, & aliis Pontificibus potestatem habent committendi testium examinationes. Ab Vrb.IV. in Extrauag.incipiente, *licet ex omnibus*, quæ habetur in fine Directorij Inquisitorum inter litteras Apost.pro Offic.S.Inquisitionis.

Ex his facilè cessabit difficultas ex decretali Innocentij III.iubentis non procedendum contra aliquem ad petitionem eorum qui cedulas proponunt iudicibus contra aliquem, in qua diluenda laborat Simancas, Innocent.III.*in c.Inquisitionis §.tertiæ dubitationis de accusat.*Simanc.*de Cathol. instit. tit.44.de ordine procedendi n.10.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 3.

SVMMARIVM.

1 *Denunciandi modus per Epistolā non est iuridicus.*
2 *Quando possit practicari, & quæ tunc obseruanda, num.3.*
4 *De denunciatione facienda à Moniali, vel puella nobili.*
5 *Forma recipiendi hanc denunciationem.*

1. DEnunciandi modus per Epistolam, quamvis nec iuridicus sit, & plenus magnis periculis, vt obseruauit D.Transmiera *de obligation denunciandi, quæst. 7. cap. 2. num.2.* Attamen aliquando necesse 2. est, quod fiat in certis casibus enumeratis ibi à D. Transmiera *num 4.* Cùm in longinquis, & paruulis locis adest vnus tantum Capellanus, qui fœminam honestam sollicitauit, quæ ad loca vicina vbi vel Inquisitores, vel eorum Commissarij, & Vicarij resident se transferre nequit, vel si ipse Capellanus non potest ad Inquisitorem vel Commissarium vicinum accedere. Quinimò addit idem Transmiera, quod si vnicus tamen sit Capellanus, qui fœminam sollicitauit, potest si fœmina nesciat scribere, mandare alicui confidenti, vt Epistolam scribat Inquisitori, in qua ei denunciet Capellanum.

3. Et licèt hi casus sint Methaphysici de rarò contingentibus tamen vbi aliquis eorum accideret animaduertenda est persona denuncians de iuramento ab ea præstando, de consignando Epistolam ei qui tutò eam Inquisitori deferre possit, & quod confidens cui fœmina nesciens scribere negotium communicasset .... illud alicui non reuelare.

4. De denunciatione facienda à Moniali, vel puella nobili honestissima, quæ nequit ad Sanctum Officium accedere, videndi sunt Pater Bossius amicissimus meus *in sua Appendice ad tractatum de Iubileo, dubitat.31.* Lazar.*de Blasphem q.22.n.65.* Acugna *de confess.sollic.q.22.n.14* Mart.Delrio *disquisit. Magic. lib.5. sect. 5. num. 3.* Comitul. Respons. *Moral. lib. 4. q. 7. in fin.* Portell. *in dubijs regul. in verbo solii itare num.21.* D. Transmiera *loco supra citato*, Lupus *in Comment. ad Edictum Sancti Officij p.p. lib.4. dist. 4. art. 2. diffic. 2. & 3.* & ego ipse *p. 2. tit.9.§.7.n.34.*

Ex quorum omnium dictis colligitur quod monialis, & huiusmodi virgo tenentur denunciare coram suo confessario, qui ad id petit à Reuerendissimo Inquisitore licentiam, & facultatem recipiendi dictam denunciationem quam vti specialiter deputatus recipiet, præuio iuramento, subscriptione, & indictione secreti, & bene eam interrogabit, & excutiet.

Monent tamen supra citati Doctores, quod deberet confessarius in hoc casu accipere à moniali Mandatum denunciandi Inquisitori extra confessionem, ita Comitull.Transmier. & alij apud ipsum.

Formulam accipiendi hanc denunciationem ponit Lupus vbi supra *difficultate 2.* Scia dimissa 5. à confessario, qui noluit eam absoluere, nisi Sancto Officio denunciaret. [Coram me N. specialiter à Reuerendissimo Patre Inquisitore deputato comparuit sponte die mense anno & ei delato per me iuramento quod tactis Sacrosanctis Euangelijs præstitit, pro exoneratione conscientiæ suæ, vt dixit denunciauit in modum sequentem videlicet, Ponatur.]

Modus hic denunciandi coram confessario approbatus reperitur à S. D. Vrban. VIII. in Epist. transmissa Episcopis nomine Sacræ Congreg. sub die quæ impressa habetur apud Rodericum Acugna, & Bariolam *in floribus directorij*, vbi sic legitur, *N. S. si contenta, che dal Vescouo, ò dall'Inquisitore si dia auttorità al Confessore di receuer per scrittura, & con il giuramento la denoncia per portarla subito, à chi li hauerà dato auttorità di riceuerla.*

Occasione huiusce rei plura dicenda essent de Monialibus in ordine ad hoc Sacrosanctum Tribunal, sed de hac re latè in meis additionibus ad *tract. de Officio Sanct.Inquisitionis.*

ARGVMENTVM.

Formula recipiendi Confessionem sponte comparentis de seipso testificantis.

SVMMARIVM.

Sponte venire ad pœnitentiam, & misericordiam recipiendam qui dicatur, n.1.& 3.

Sponte venientes, & pœnitentes suos errores confitentes mitius tractandi sunt quàm qui non sponte veniunt, num.2.

Abiurare non publicè, sed secretè debent. illi qui sponte venientes suos confitentur errores, n.2.

Forma recipiendi eos qui sponte venientes suos confitentur errores.n.4.& seq.

Interrogatoria quæ non facienda sint sponte venientibus, & suos errores confitentibus, num. 6. & seqq.

Sponte non dicitur comparare ꝑ pœnitens qui comparet postquam fuit denunciatus, vel indicijs præuentus, licet non fuerit citatus.n.12.

CAP. IV.

Cap. IV.

Antequam ad vlteriora procedatur visum est hic post explicatam praxim recipiendi confessionem denunciantium contra alios agere de praxi recipiendi testificationes spontè comparentium, contra se ipsos testificantium.

Sponte venire dicuntur, qui voluntarie ad S. Officium accedentes suos confitentur errores, & eorum veniam petunt, antequam ab aliquo præueniantur, vel denuncientur, & meritò quia sponte fieri dicitur quod quis à se sua voluntate non inuitè facit, quod etiam Archidiac. & Eymericus sentiunt *l. sponte, ff. de muner. & honor. l. 2. C. de his qui latrones occult. l. 4. §. fin. C. ad l. Cornel. de Sicar.* Ar-
2. chid. *in cap. vt Commissi*, in verbo *obedientes de hæret. lib. 6.* Eymericus *in directorio Inquisitorum p. 3. num. 58 in principio tit. de sponte venientibus in tempore gratiæ.*

Sponte venientes, & suos errores confitentes magnum priuilegium consequentur, quoniam mitius tractandi sunt, & si peccatum occultum fuerit, pœnitentia etiam occulta iniungenda est, quamuis errores abiurare teneantur, vt eleganter docuit Concilium Bitterense in directorio ad hoc propositum allegatum cap. Prouerbiorum §. *distinctum* glo. *in c. de hoc in verb. in iure de Simonia*, vbi Hostiensis, & Panormitanus *num. 6.* Concilium Bitterense *cap. 5.* relatum in Director. Inquisitorum *p. 2. comm. 65. §. Qui primo modo reneantur.* videatur etiam directorium *part. 3. comm. 12 n. 56. § Magnam veniam*, vbi plura de sponte comparentibus.

3. De sponte relicta hæresi ad Ecclesiam venientibus, & quomodo olim reciperentur elegans extat Epistola Cornelij ad Cyprianum *lib. 3. Epist.* 11. aliàs secundum ordinationem Pamelij, & 46. incipit, *quantam solicitudinem*, vbi Cornelius sponte redeuntes vocat eos, qui simplici voluntate veniunt, dicentes, Nos errorem nostrum confitemur, Nos impositurim passi sumus, Circumuenti sumus perfidia, & loquacitate captiosa.

4. Cum his ergo hæc praxis seruanda est. Die mense Anno Comparuit sponte personaliter in S. Offic. talis Ciuitatis, vel loci coram R. P. Fr. N. Ordinis Prædicatorum Sac. Theol. Mag. vel Lect. in meiq. Notarij præsentia N. filius N. de tali Ciuitate, vel oppido, degens sub Parochia N. ætatis suæ anno circiter qui medio suo iuramento quod tactis scripturis præstitit, dixit, deposuit, & confessus est vt infra, videlicet. &c.

5. Hic inseritur confessio sponte comparentis confitentis suos errores, quæ coram Iudice fidei facta simpliciter, & fideliter excipienda est à Notario, prout à sponte comparente verbo profertur. Quod si eam scripto exhibeat, obseruandum est, quod supra dictum est de denunciante in scripto suam denunciationem exhibente.

6. Mox interrogabitur, an illis erroribus adhæserit, vel potius de illis dubitauerit.

7. Rursus interrogabitur quanto temporis spacio in illis erroribus, & hæresibus permanserit, & à quibus, & quomodo eas didicerit, & an aliquos libros hæreticos, vel suspectos habuerit, & legerit, & quos, & à quibus habuerit, & quid de illis fecerit.

8. Præterea diligenter interrogabitur de complicibus in hæresibus, & illarum nomina explicet, & similiter explicabit hæreticos, vel suspectos de hæresi quos cognouerit

9. Et moneatur etiam quod aduertat bene, & simpliciter dicere integram veritatem, quam nouerit tam de se quàm de aliis, quia si postmodum reperietur aliquid dolo subticuisse velut diminutus 10.
confitens & impœnitens, ac ficte conuersus iudicaretur.

Interrogetur item an aliquando in aliquo Tribunali, seu coram aliquo Iudice de prædictis erroribus, seu de aliis ad hæresim spectantibus fuerit inquisitus processatus, aut delatus, vel denunciatus. 11.

Interrogetur etiam, an peniteat ipsum in huiusmodi errores, & vel hæreses incidisse, & an paratus sit illos errores, & quascumque alias hæreses aduersus Sanctam Apostolicam, & Romanam Ecclesiam se extollentes, abiurare, maledicere, & detestari, & de cætero Catholicè iuxta Romanæ Ecclesiæ fidem viuere, ac pœnitentiam 12.
salutarem, sibi iniungendam deuotè adimplere.

Animaduertant diligenter Inquisitores, quod si quis accedat ad S. Officium ad confitendos suos errores, & postquam fuit denunciatus, vel Indicijs præuentus, licet ipse reus nondum fuerit verbaliter citatus non debent Inquisitores in principio comparitionis scribere, quod talis sponte comparuerit quia talis comparitio post delationem non præsumitur spontanea, nec facta candida, & simplici voluntate, sed potius meticulosa, & inuita, metu, & timore probationum ad euitandas pœnas ordinarias poterit tamen scribi, quod talis non citatus, nec vocatus comparuit.

Quo pacto sponte comparentium causæ expediri debeant, in quarto libro demonstrabitur.

Annotationes Carena ad Cap. 4.

SVMMARIVM.

1 *De sponte comparentibus remissiuè.*
2 *Confessario sollicitanti, an possit imponi suspensio à confessionibus, & quid cum eo practicandum.*
3 *De spontè comparente diminuto.*
4 *De spontè comparentibus notanda plura ex Illustriss. Inquisitore San Vincente.* 1.

De spontè comparentibus, latè dixi *p. 2.* in peculiari titul. de sponte comparentibus, & de tempore gratiæ, vbi explicaui qui propriè sint in hoc foro sponte comparentes, & in quo differant ab his, qui non citati, & non vocati veniunt ad se denunciandum in Sancto Offic. aliqua etiam de eisdem sponte comparentibus notaui in meis annotationibus *ad q. 1 Guid. Fulcodij.*

Regulariter sponte comparentibus imponuntur tantum pœnitentiæ salutares.

Difficultas potest aliqua esse sollicitanti sponte comparenti, an ei possit imponi suspensio à confessionibus. 2.

Ego in praxi numquam vidi iniunctam huiusmodi confessarijs hanc suspensionem quia in Sancto Officio inuiolabile est priuilegium sponte comparentium, scio bene aliquando ex prudentia Eminentissimorum Supremorum Inquisitorum huiusmodi confessarijs sponte comparentibus iniunctum, vt confessiones non audirent, nisi ex suorum superiorum obedientia in quo mandato elucet summa integritas, iustitia, & æquitas Eminentissimorum Patrum, qui Supremo Vrbis Tribunali præsunt, seruatur enim hoc modo indultum spontè comparentium, & salui confessarij consulitur & Sacramenti dignitati.

Optimè auctor monet, vt sponte comparens plenam de se, & alijs veritatem fateatur, aliàs enim vti diminutus confitens non potest frui beneficio
3. spontè comparentium, dixi *tit.18.p.p.§.1.n.7.* videatur P. Alberghinus dignissimus Qualificator in Regno Siciliæ in suo Manuali Qualificatorum c.40 per totum, vbi non solum de diminutè confesso, sed etiam de spontè comparente aliàs præuento in aliis Inquisitionibus.
4. Et quia de hisce spontaneis confitentibus plura notauit Illustrissimus Inquisitor San-Vincente eius scripta hîc transcripsi, quæ habui ab Illustrissimo, & Religiosissimo D. meo Don Consaluo Brauo Grasceta meritissimo Inquisitore in Regno Siciliæ.

Cap. IV.

De Confessionibus Spontaneis.

Rationi consonum est omni benignitate, & misericordia admitti, & tractari illos qui sua sponte, & vltro declarant crimina Tribunali Sanctissimæ Inquisitionis antequam, de illis fuerint testificati, Siquidem, *in l. Veteri*, ille qui furti, conuictus fuerat condemnabatur vt restitueret quinquies duplum, quam fuerat furatus. Qui si talis fur spontaneè confitebatur suum delictum, solum damnabatur, vt restitueret eandem rem vel valorem, & vltra quintam, partem tamen, vt constat Exod. 2.*& num.5.* sic Nicol. de Lyra, & sic sententia D. Augustini, & lex naturalis idem docet in exemplo Dacij relato à Terentio, & facit *l. edicto ff. de iure fisci.*

Et sic quando se reus defert spontaneè antequam testificetur, & integrè sua delicta, & complices manifestat, tametsi præsumatur id fecisse ob metum ne testificetur à compluribus incarceratis est receptum in praxi talem nullatenus incarcerari, nisi expedire videatur esse in loco custodiæ, vbi ab alijs non possit ad malum induci, & solet eiusdem causa agi eo arestato domi suæ, vel in Ciuitate, & si minor 25. annis est, prouideatur illi curator, in cuius præsentia ratificetur secundum veram confessionem, & declarationem ab eo factam, & causa conclusa si constat fuisse hæreticum formalem deliberatur vt in loco audientiæ reconcilietur, dummodo si vir est sit maior 14. annis, & tunc imponetur illi habitus tantum durante actu reconciliationis cum bonorum confiscatione, & ad hoc prius debet à Supremo Consilio facultas obtineri, statim enim conceditur, licet iam viderim aliquos ita fuisse reconciliatos non petita venia à supremo Consilio sed mihi tutius, & necessarium videtur cum sit contra instructionem non exire in actum publicum.

Et ex his spontaneis aliquos vidi etiam Iudaizantes in quadam Inquisitione qui reconciliati fuerunt cum confiscatione bonorum vt regulariter fit, licet aliquando consulto Supremo Consilio prouideatur vt reconciliati dent certam quantitatem ne ab eis eorum bona aufferantur, & vendantur.

§. I.

Qvando nulla præcessit probatio de communione, quod reus spontè confitetur, nec de proximo speratur, quatmumuis ex eius dictis colligatur confessionem esse diminutam, debet talis confessio admitti secundum Bartol *in l. Aurelius §. idem quæ sit num 2. ff. de lib. legata*, & Iul. Clar. *qu.55. num.15. & 16.* quia qui proprium delictum fatetur poterit suam interpretari confessionem, *Bald. in addit. Specul. depos. in quinta col. & in cap.1.§. si vasallus col. vltima de cont. ou. in verf.1.& latè* Farin. *qu.81. num.15.* Royas *de haret.1.p.à n.149.*

Et sic talis reus est reconciliandus postquam confessus fuerit intentionem, & pertinaciam, & credulitatem, & debet fieri reconciliatio secreta, & si videatur dictam confessionem non fuisse factam metu probationis cum reus sit minor, aliquando potest reconciliari sine habitu & absque bonorum confiscatione, consulto tamen prius Consilio Supremo, quia est contra Instructionem 4.& 8. de Seuilla, & ita in duabus causis consulto Senatu mihi responsum fuit, & in sententia declaratur fuisse dispensatum ab Illustrissimo Inquisitore Generali in bonorum confiscatione, scilicet, ne confiscarentur, & ius commune, nisi reus sit alieni generis de quibus iam deliberatum est Epistola, quæ dicitur vulgò *accordada* anni 1605. die 22. Apr. fieri posse sine habitu, & bonorum confiscatione, & ad cautelam tantum absolui, quando non fuerant prius instructi, seu Cathechizati sufficienter circa nostræ fidei misteria, & quando reconciliantur sola eorum confessione sine aliis audientijs, & accusatione per Inquisitores tantum non consulto Ordinario, vt animaduertete. Vide Supremum Consilium in quadam Inquisitione.

§. II.

Qvando aliqui Viri minores 25. annis, & maiores aliquamtulum 14. & fœminæ paulò maiores 12. annorum, & suos errores fuerint confessi quos antè prædictam ætatem habuerunt non obstante Instructione Vallisoletti disponente quod tales abiurent suos errores, quos habuerunt durante minoritate, si iam erant doli capaces, & præsumitur, Idolca *part. Verf.13.* an & fœmina 12. plus minusue tales debent absolui ad cautelam absque aliqua pœna spirituali, & pœnitentia & traduntur alicui viro religioso, vt illos doceat, & instruat circa nostræ fidei mysteria, & quia hæc doctrina apponitur dictæ instructioni tutius est consulere Supremum Consilium, nisi tales spontanei essent de dictis alienigenis, quod videlicet vide Supremum Consilium decreuisse in aliquibus, qui videbantur ex Melancholia, vel scrupulo peccasse, vel ex aliqua animi incapacitate agitari, vt supra dixi *l.2.§.16.*

§. III.

SI confitentes spontanei dicant se fecisse aliquod opus exterius contra fidem sine intellectus errore, quamuis aliqualis præcesserit probatio non debent hæretici probari, vt in cap. dixi *Apostolos 24.q.3.* Nam qui erant, & parati corrigi nequaquam sunt inter hæreticos computandi, *&c. quicumque de haret. in 6.* Castr. *de instit. hareticorum lib.1.c.1.* S.Thom. *2.2.qu.11.art.1.* Royas *à num.34. vsque 40.* Albert. *in rubr. de haret. in 6.qu.1.num. 22. & qu.23.num.4.* vbi refert quinque, quæ requiruntur vt quis dicatur hæreticus. Vnde de confitentibus spontaneis credi, licet quod quamuis aliquis commiserit graue delictum, veruntamen dicat errorem in intellectu, & sic non fuisset formaliter hæreticus poterit fides adhiberi, Exhortandus tamen est ne per timorem veritatem taceat, vel præ verecundia debetq; clarè illi explicari, quæ, & quot requiruntur ne ipsi metu illudantur.

§. IV.

§. IV.

EX his facilè infertur, quod si quis fateatur fecisse aliquas ceremonias Iudaicas, vel alicuius sectæ ob aliquam suam commoditatem, vt accidit in captiuis, qui exterius abnegare solent nostram fidem, vt melius possint à seruitute liberari, absque alia intentione, & vt alium vidi, qui amore lasciuo cuiusdam fœminæ ex nouiter conuersis ex Saracenis, quæ promisit ei commiscere carnaliter si ipse prius fecisset ceremoniam illius sectæ, quæ dicitur *Gadoc*, & ob turpitudinis causam eam esse Christianus vetus fecit, vt illa dixit, & statim spontaneè fuit confessus, & non habuisse aliam prauam intentionem, & sic per Supremum Consilium fuit deliberatum, vt absolueretur ad cautelam anno 1618.

§. V.

1. POtest autem euenire aliquis casus ex quo oporteat confitentem spontaneum abiurare de vehementi, vt mihi accidit in quadam Inquisitione, cum quidam Christianus nouus ex Saracenis ab Hispania expulsus fuisset postea à Christianis manu captus qui se statim detulit, fecisset, dum inter Mauros esset fecisse aliquas ceremonias, & actus sectæ Maumetanæ, & cum mihi videretur quasdam ex his ceremoniis esse valdè voluntarias, veluti duxisse in vxorem Infidelem Mauram. Sine vlla violentia, neque alia vtilitate, negando in eo habuisse prauam intentionem, examinaui eius concaptiuos, & cum coniectum fecissem tale fuisse confessum, metu probationis determinatum fuit, vt abiuraret de vehementi, quod Supremo Consilio placuit, sed cum talis reus aliquot diebus detineretur, vt integrè veritatem posset fateri, eandem plenè fassus fuit vt reconciliatus in forma Romæ accidit magis quam Hispaniæ vrget mos abiurationis de vehementi in spontaneis confitentibus, vt testatur Pegna in *Directorio quæst. 34. comm. 59.*

ARGVMENTVM.

Denunciatione recepta Inquisitor testes à Denunciatore nominatos vocat & examinat.

SVMMARIVM.

Denunciatione porrecta Inquisitor vocare facit testes in denunciatione nominatos. num. 1.

Forma interrogandi testes citatos ad informandum S. Offic. & de pluribus interrogatoriis, examinando testi faciendis. 2. & seq.

Testes examinandi sunt diligenter admonendi, vt veritatem dicant. num. 3.

Testibus examinatis datur Iuramentum, & iniungitur præceptum de non reuelando suam depositionem n. 6. in fine.

Testibus examinatis in causis hæreticorum quandoque mandatur ne discedant ex palatio Inquisitionis. n. 7.

CAP. V.

2. DEnunciator postquam legitimè denunciando suo munere functus fuerit, non tenetur vlterius aliquid facere, sed relinquit Inquisitori faciendum, cuius partes sunt statim cum summo secreto, & diligentia inquirere de delicto, vel delictis contra nominatum tanquam delinquentem in ipsa denunciatione vocando, & examinando testes in ipsa nominatos, & etiam alios à quibus veritas haberi possit. Directorium Inquisitorum *p. 3. n. 68. com. 15. vers. & obtulit*; Iulius Clarus *in praxi crim. q. 7. vers. quæro nunc quæ sit forma.*

Cognitis ergo testibus à denunciatore nominatis Inquisitor per suum nuncium spiritualem eos vocari curabit, vt accedant ad Officium Inquisitionis, qui postquam venerint legitimè de more examinabuntur.

Hæc actio iuxta receptum Sanctæ Inquisitionis stylum ita peragitur. [In Offic. S. Inquisit. N. coram R. P. Fr. N. Ord. Præd. Sac. Theol. Lect. vel Mag. in meique Notarij præsentia comparuit N. ex Offic. pro informatione S. Offic. assumptus, & vocatus, qui medio sui iuramenti, quod tactis Sacris Script ris præstitit.] Vel sic. [Comparuit personaliter vocatus in Sancto Officio N. coram N. cui delato iuramento de veritate dicenda, & per eum tactis scripturis suscepto, fuit per D. Inquisitorem interrogatus an sciat vel præsumat causam suæ vocationis, & præsentis examinis, respondit &c.]

Si respondit affirmatiuè, rursùs interrogatur quomodo id sciuerit.

Si responderit negatiuè, interrogetur an cognouerit, seu cognoscat de præsenti aliquem, seu aliquos hæreticos, vel de hæresi suspectos, aut saltem nominare intellexerit.

Interrogatus an cognouerit, & de præsenti cognoscat N. ex qua causa, & à quanto tempore citrà, & an cum eo solitus sit, vel fuerit conuersari.

Interrogatus an aliquando aliquid audiuerit à prædicto N. quod concernat Religionem Catholicam.

Interrogatus an aliquando fuerit in tali loco cum prædicto N. & ibidem dictus N. vel fecerit talia, & talia hæreticalia, vel hæresim sapientia.

Interrogatus in quorum præsentia N. supradicta dixerit, vel fecerit.

Interrogatus quoties supradicta vidit dici vel fieri, & qua occasione, & quomodo.

Interrogatus an prædictus N. supradicta dixerit iocosè, seu animo indeliberato, aut per lubricum linguæ, aut alicuius, vel aliorum hæreses referendo.

Admoneatur ad veritatem simpliciter dicendam, quia si de falso fuerit super his deprehensus vltra periurij etiam fautoriæ pœnas subibit, & propterea resoluat dicere veritatem, & caueat à mendaciis.

Quia si per testes fide dignos constaret S. Offic. ipsum testem esse conscium eorum super quibus interrogatus fuit, & subticet, seu occultat posse detineri, vel saltem cogi ad cauendum, & ad se obligandum de non discedendo à Ciuitate, vel loco vbi examinatur, & ad se repræsentandum toties, quoties, & quandocumque ad mandatum Domini, & sub pœna ei bene visa.

Interrogatus an odio vel amore ductus aliquid dixerit, quod non erat dicendum, vel omiserit, & tacuerit, quod erat explicandum.

Prædictas, & alias insuper prudentes interrogationes iuxta denunciata proponet Inquisitor ad inueniendam, & elucidandam veritatem.

Completo verò examine Notarius concludet sic. Quibus habitis Dominus dimisit examen, & 5. ipsum testem licentiauit, iniuncto ei virtute præstiti iuramenti seruare secretum, & quod se subscribe-

ret, vel sic. Quibus habitis fuit dimissus, iniuncto sibi silentio cum iuramento, & quod se subscribat.

6. Non est respuenda praxis quarundam Inquisitionum, quæ in Supremo Sanct. Romanæ Inquisitionis Tribunali quandoque seruata notatur, vt antequam reus comprehendat. Testes à denunciator nominati post biduum, vel triduum iterato vocat, e interrogetur, sic enim firmius remanet Testimonium, si in eo persistant, quo casu sic procedi solet, [Comparuit iterum personaliter vocatus N. qui medio Iuramento tactis Sacris Scripturis præstito.]

Interrogatus an sibi occurrat aliquid dicendum pro vlteriori veritate, vltra ea quæ deposuit in alio suo examine respondit, &c.

Quod si ex qualitate testis timeatur ipsum reuelaturum causam, cum maiori verborum energia Ministri Sanctæ Romanæ Inquisitionis concludere sic solent. [Quibus habitis fuit dimissum examen acceptatis &c. animo &c. iniuncto sibi silentio sub pœna excommunicationis latæ sententiæ vna pro trina monitione præmissa, & sub aliis pœnis arbitrio S. Officij.]

7. Solet insuper ex iustis causis quandoque prouideri, & mandari testi, vel testibus examinatis, vt de Palatio, seu domo Inquisitoris non recedant sine expressa licentia D. Inquisitoris, etiam in scriptis habenda.

Et eodem prorsus modo examinantur alij testes à denunciatore in sua denunciatione nominati.

Annotationes Carenæ ad Cap. 5.

S V M M A R I V M.

1 *De Iuramento præstando à testibus in S. Offic. vbi formula Inquisicionis Hispana notanda.*
2 *Inquisitores ipsos examinent testes, & ita cautum peculiari Hispan. Instructione.*
3 *Circa Interrogatoria facienda testibus remissiuè.*
4 *De Interrogatorio, an fuerit cum N. in tali loco &c. & quid vsu receptum sit in Italia Inquisitionibus.*
5 *De subscriptione testis, & rei remissiuè.*

DE Testium examine latè egi de Officio Sanctiss. Inquisitionis *p. 3. tit. 7.* vbi plura notaui obseruanda ab Inquisitore ante examen, in examine, & post examen.

1. De Iuramento præstando à testibus notanda est forma quæ obseruatur apud Inquisitiones Hispanas, de qua Garzias *in Praxi Sancti Officij fol. mihi 2.* quæ talis est, *Que iurais por Dios Nuestro Señor, y por la Señal de la Cruz (y siendo de Orden Sacro) por los Ordenes Sacros, que recelistes que diceis verdad enteramente de todo lo que supieredes, entendieredes, ouieredes visto, ò oydo dezir, que alguna persona, ò personas assi; viuas, como defuntas ayan fecho ò dicho que sea, ò parezca ser en offensa de Dios nuestro Señor, ò contro nuestra Santa Fè Catholica, Lez Euangelica que tiene, guarda, predica, y enseña la Santa Madre Yglesia de Roma, ò contra el libre, y recto exercicio del San. Oficio, sin encubrir cosa alguna, ni leuantar falso testimonio.* Et licet in processu non ponatur hæc Iuramenti forma sic per extensum, tamen debet testi declarari, quod Iuramentum ei præstitum super Sacrosanctis Scripturis id importat, ita Garzias vbi supra, *vers. Aunque esse.*

2. In Hispania, in qua sic floret religio Catholica, & in quo Sancti Officij Tribunal summa in veneratione habetur, peculiari instructione cautum reperitur, quod Inquisitores testes examinent per seipsos, sic cauetur *instructione* 17. *anni* 1584. Item *que los Inquisidores por osmismos reciban, y examinen los testigos, y que no cometan la examinacion dellas al Notario, ni à otra persona.* Et excipit Instructio solum casum, in quo testis esset infirmus, nec posset, vel decens esset, quod ad eius domum iret Inquisitor, tunc enim vult Instructio quod munus examinandi testem demandetur Iudici Ecclesiastico ordinario cum Notario.

Cum hac Instructione concordat Senatus Vniuersaliis Inquisition. vt testatur hic Auctor *hoc eodem libro cap. 61. num. 7.* vbi refert hæc verba, *Gratissimum foret Sanct. & D.D. Cardinalibus, Inquisitoribus Generalibus vt Episcopi per seipsos in his causis tractandis, & iudicandis assisterent.*

Circa interrogatoria facienda testibus videndum Directorium Inquisitorum *p. 3.* forma excommunicationis testium, & ibi Auctor noster *comment. 17.* 3.

Quoad interrogatorium, An fuerit in tali loco cum N. & audierit N. dicentem &c. 4.

Animaduertendum est, quod Garzias in forma examinandi testem *fol. mihi 3.* habes hæc verba. *Algunos Inquisidores acostumbran declararle el lugar donde passo el delito, y aun nombrarle la persona, testificada, y otros Inquisidores dizen, que es mui peligroso, y muchio rigor, mayormente si es negocio mui graue.*

Attamen vbi ex ore testis, ex interrogatoriis Generalibus veritas non potest haberi, semper vidi descendere Inquisitores Italiæ ad interrogatoria particularia loci, & personæ denunciatæ, aliàs difficillimè posset haberi veritas, vbi præcipuè ageretur de delicto antiquo.

De subscriptione testis dixi *p. 3. tit. 7. §. 3. n. 18* 5.

A R G V M E N T V M.

Si denunciator fuerit particeps, vel socius criminis poterit Inquisitor contra ipsum tanquam Reum procedere, & illum vocare, & examinare.

S V M M A R I V M.

Denunciator si ipse fuit particeps criminis, an Inquisitor contra ipsum procedere debeat, & quomodo. num 1. & seq.
Particeps criminis qui dicantur num. 2. & 3. vbi ponuntur exempla.
Denunciatores criminis si etiam se ipsos deferunt mitius puniendi sunt n. 3. in fine.
Sententia absolutoria lata pro vno socio, seu participe criminis prodest etiam alteri, & è contra n. 4.
Forma interrogandi denunciatorem alicuius heretici, quando & ipse fuerit particeps criminis. n. 5.
Adhærentes æquiparantur participibus, & sociis criminis n. 6.
Complices, & socij criminis idem sunt. n. 6.

CAP. VI.

QVod initio proximè superioris capitis dictum est de denunciatore quod postquã denunciando functus est officio suo non tenetur vlteriùs aliquid

quid facere, sed relinquit Inquisitori faciendum, cautè intelligendum est de mero, & simplici denunciatore, qui crimini non consensit, nec particeps, nec socius fuit, secus autem est de illo denunciante, qui delicto consensit, nam ille licet non teneatur aliquid agere, Inquisitor tamen habet agere cum illo, vt iurè puniatur licet mitius, quia denunciauit.

2. Participes criminis sunt, vt iurè Baldus sentit, quem refert, & sequitur Marcus Antonius Blancus, qui sunt de eadem parte, & qui ad eundem effectum tendunt ope, consilio, & fauore, Bald. *in l. 1. n. 1. c. si rector Prouinciæ*, vbi allegat textum *in Clem. 1. de pœnis.* Marcus Antonius Blancus *tract. de Indiciis n. 167.* vbi ait domesticos, & consiliarios comprehendi sub verb. particeps.

Et licet Accursius putauerit socios, & particeps criminis dici illos, qui eiusdem delicti numero fuerunt socij, verius est, quod Salicetus, Campegius, & Conradus censuerunt, eos etiam dici participes, qui non tantum in eodem crimine numero fuerunt socij, sed etiam in diuerso crimine connexo tamen, quale est, quod est causa vel occasio alterius, vt est lænocinium respectu adulterij, Accursius *in l. quoniam liberi, in gloss. super verbo particeps criminis c. de Testibus*, vbi Salicet. *n. 5. vers. redeo ad quartum* Campeg. *tract. de testibus, reg.* 107. Conradus *in pract. crim. tit. de testibus, §. personas testium, num.* 39.

3. In hoc foro frequentia occurrunt exempla, Lutherus combussit Ecclesiam, Bucerus ei præstitit consilium, aut fauorem particeps ergò, & socius criminis fit. Titius dæmonem familiarem habere optauit, Sempronius operam dedit, vt haberet, & consuleret. In delicto ergo participauit, licet ergo deinde Bucerus, & Sempronius meliori consilio ducti, Lutherum, & Titium apud S. Officium denunciauerint, non tamen erunt immunes, licet mitius puniendi veniant.

4. Regulariter tamen causæ exitus expectati solet, itaut quemadmodum absolutoria pro vno lata prodest alteri, sic condemnatoria quale ei patet præiudicium, vt Accursius & Salicetus censuerunt, Accurs. *in l. quoniam liberi in glo. super verb. participes criminis*, & ibi Salicetus *n. 5. C. de testibus.*

5. Postquam itaque, verbi gratia, causa alicuius Necromantici, vel Magi fuerit terminata per abiurationem de formali, vel de vehementi, sistendus est in Iudicio denunciator tamquam Reus, & super suo delicto interrogandus in hunc modum.

Die Mense Anno

Constitutus coram Admodum R. N. Ordinis N. Inquisitore hæreticæ prauitatis Ciuitatis, meique Notarij præsentia N. filius Q. N. de loco N. talis qualitatis ætatis suæ annorum N. circiter de quo supra cui delato iuramento de veritate dicenda, quod tactis Sacris Scripturis præstitit fuit per Dominum.

Interrogatus, an recordetur aliàs comparuisse in hoc Sancto Officio, & nonnulla deposuisse ad dictum Officium pertinentia, tam contra se quàm contra alios, eisque velit aliquid addere pro maiori, & clariori veritate.

Interrogatus, an alias præter occasiones, vices & modos per ipsum iam in sua denunciatione proposita operam dederit, vel partem habuerit cum operam dantibus rebus Magicis, & necromanticis.

Interrogatus num ipse curauerit vt N. haberet dæmonem familiarem, an crediderit licere habere commercium, & familiaritatem cum dæmonibus eos alligatos detinere, ab illis responsa petere, & eorum opera, ad quoscumque effectus vti.

Quibus habitis, fuit dimissus iniuncto sibi silentio vigore præstiti iuramenti, & quod se subscribat.

Istis, & similibus prudentibus Interrogationibus, quas poterit formare Inquisitor iuxta materiam subiectam poterit interrogare similes participes, & socios criminis.

Quod dictum est de participibus, & sociis criminis intelligenda quoque sunt de adhærentibus, qui spontè eiusdem velle sunt cuius principalis, vt explicant Angelus, & Felinus, quos refert, & sequitur Marcus Antonius Blancus, Angel. *in auth. de hæred.* & Falcid. *in cap. olim de accusationibus, & in rubric. de treuga, & pace*, Marcus Antonius Blancus, *tract. de indiciis num* 168. *vers. Adhærentes sunt.* 6.

Idem Iudicium est de complicibus, quid dicuntur socij ad malum, & non ad bonum, vt voluit Io. Andreas, quem refert & sequitur Felinus, & Marcus Antonius Blancus, Io. Andreas *in c. cum oporteat de accusat.* Felin. *in rubr. de tregua & pace num. 11. vers. Complices dicuntur*, Marcus Antonius Blancus *tract. de Indiciis num.* 169. *vers. complices dicuntur.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 1.

SVMMARIVM.

1 *Quid obseruare debeat Inquisitor cum denunciator detegitur particeps criminis.*

2 *An possit procedi contra denunciantem nondum expedita causa contra participem.*

3 *Quis dicatur particeps, & complex remissiuè.*

QVia aliquando contingere potest, quod qui complices, participes, & socios hæreticos denunciauit, nihil contra se deposuerit, vt notat ex Nauarro, Farin. *de hæresi quæst.* 197. *num.* 35. *ad finem.* Ideò auctor hoc loco notat ex testium vel complicium examine aliquid emergente contra denunciantem, ipsum vocandum, & contra ipsum vti reum procedendum. 1.

An autem possit proceri contra denunciantem nundum expedita causa contra participem, Dicit hic Auctor quod non *num.* 4. Hoc ego intelligo vbi absolutoria participis posset iuuare denunciantem, in his terminis loquitur Pegna, sed vbi denunciator fuisset à duobus, vel tribus complicibus grauatus tunc sine dubio contra omnes simul esset procedendum. 2.

Quis autem particeps & complex delicti dicatur, declarat latè Farin. *de Consultoribus q.* 129. *n.* 35. *& seq. qui alios allegat.* 3.

ARGVMENTVM.

Post receptam denunciationem, & testes in summario Iudicio examinatos, si dubitetur de qualitate delictorum, an propriè, & verè pertineant ad Sanctum Officium, prudenter, & consultò expendenda sunt infrascripta.

SVMMARIVM.

Inquisitores sunt competentes Iudices contra denunciatum

ciatum de manifesta hæresi, seu fautoria, & in alijs casibus n. 1.

Inquisitores quando dubium est an habeant iurisdictionem, nec ne debent Peritos consulere n. 1.

Carcerari non debet in secretis carceribus denunciatus pro leuibus delictis, pro propositionibus malè sonantibus, scandalosis, vel Blasphemijs vel alias quibus hæreses formata non concluduntur, num 3.

CAP. VII.

1. PRæmissis in ordine supradictis diligentiis pro informatione S.Officij protinus Inquisitor in consultationem vocat. An delicta, & probatione, siue inditia in iudicio summario recepta sint talia, quæ merito inducant ad procedendum ad vlteriora, videlicet ad citationem realem, siue ad capturam contra denunciatum: Sufficientia autem, siue idonea Crimina iudicabuntur, enim eorum cognitio ad Sanctum Officium pertinuerit, quoniam scilicet contineant hæresim manifestam, futuriam manifestam aut notas ceremonias Iudaicas, vel nefaria Legis Mahumetanæ, vel sortilegia manifestè hæresim sapientia, qualia sunt ad aras Idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, Dæmones consulere, Sacramentis Ecclesiæ ad prædicta perpetranda abuti, & similia quæ Oldradus Glosa, & communiter DD.recensent, Oldrad. *consil.* 210. incipiente *Regularis habet traditio*, Glo. & Doctores *in c. accusatus* §. *sane in verbo saperent de heret. l.* 6. Rota in vna Oscenz coram Vgone apud Simonettam *de.is*. 25. incipiente *in causa Oscenz*, vbi censuit Dæmones consulere pro sciendis occultis hæresim sapere manifestam.

2. Quod si dubium fuerit, vtrum delicta aut propositiones delate ad Iudicium Sacri Tribunalis spectent, & propterea necessarium videatur earum expendere qualitatem, periti seu Consultores præsertim Theologi aduocabuntur, quibus difficultas, de qua deliberandum sit proponetur, & dabitur similiter tempus si oportuerit ad studendum, & suffragiū quod inferint scriptum, & propria manu subscriptum dabunt, & processui inseretur, vt constet Inquisitorem eum multa cautela processisse, sicut prudenter faciendum consuluit Ioannes Monachius *cap. vt commissi* §. *aduocandi de heret. lib.* 6. & ibi Ioannes Monachus *n.* 1. *super verb. expedire*.

3. Propter leuia delicta, seu propositiones male sonantes, vel scandalosas, vel Blasphemas, vel alias quibus hæreses formatæ non concluduntur, non facile quemquam in carceribus secretis mancipandum, sed in aliquo Monasterio, vel propria domo, seu Ciuitate detinendum censuerunt viri graues & in hoc bene versati, Ioann. Royas *tract. de heret. part.* 2. *assert.* 1. *n.* 19. *vers. Ideo propter leuia delicta* ibi allegat *tex. in l. leuia crimina ff. de accus. & in l. prospiciendum* §. 1. *ff. de pœnis*, & Alexand *consil.* 13. *n.* 11. *lib.* 6. Idem voluit Simancas, *de Cathol. instit. tit.* 16. *de custodia reorum n.* 2.

Annotationes Carenæ ad Cap. 4.

SVMMARIVM.

1. *Qualitas tribuens iurisdictionem in primis fundanda.*
2. *Qualificatio propositionum quomodo fiat.*
3. *Pulcherrima Instructio Hispan. circa hoc.*
4. *Qualificatores proferant votum in scriptis.*
5. *Votum Qualificatorum decisiuum.*
6. *Qualificauit propositiones Turrianus per sex centurias.*
7. *Communicans bis in die non subijcitur iudicio Inquisitorum, vbi Decisio Inquisitionis Hispanæ.*

QValitas tribuens iurisdictionem iudici imprimis & ante omnia fundanda est. Vnde prius considerare debent Inquisitores an delictum de quo agitur spectet ad Sacrosanctum Tribunal, in qua re videnda sunt, quæ scripsi de Officio Sanct. Inquisitionis *p.* 2. *per totam*. 1.

Quo ad qualificationem propositionum in Inquisitione Voiu. Rom. & in Inquisitionibus Hispaniæ adest congregatio particularis Theologorum pro qualificandis propositionibus, an sint hæreticæ, sapientes hæresim, scandalosæ, temerariæ, malesonantes, piarum aurium offensiuæ, de quarum propositionum gradibus dixi *p.* 2. *tit.* 16. *per totum*. 2.

In alijs Inquisitionibus Italiæ hoc munere funguntur Consultores Theologi; in nostra enim Inquisitione Cremonæ adsunt quatuor Theologi, quatuor Canonistæ, & quatuor I.C. Laici

De hac qualificatione propositionum loquitur instructio Toletana *anni* 1561. *cap.* 1. ibi *Hallando se algunas personas sufficientemente testificadas de alguna cosa cuyo conocimiento pertenezca al S. Oficio de la Inquisicion siendo tal que requira calificacion deuese consultar con Theologos de letras y conscientia, en quien concurran las calidades, que para esto se requieren, losquales den su parcer, y lo firmen de sus nombres* Et ita per Supremam Hispanam Inquisitionem decretum fuisse attestatur Diana *parte* 4. *tractatu octauo*, *resolutione* 84. Videatur Royas *de hæreticis parte secunda*, *assert.* 1. *& p. p. num.* 395. 3.

Qualificatores hi debent in scriptis porrigere Votum suum ab ipsis subscriptum, quod votum debet inseri in actis processus tamquam fundamentum iurisdictionis Inquisitoris, P. Alberghin. *in manuali Qualificatorum cap.* 4. *de Qualificatoribus n.* 1. *& num.* 5. vbi quod votum hoc est decisiuum quamuis vota Consultorum sint consultiua, nec arctent Inquisitores, & ordinarios cum aliis ibi allegatis. 4.

Circa hoc, quod votum Qualificatorum sit decisiuum, ipse P. Alberghinus fundatur super traditione Royas *de hæret. pp. n.* 384. vbi loquens de Qualificatoribus, ait. Quorum assertionibus Inquisitores omnimodam adhibeant fidem *l. septimo mense*, vbi Bald. de Statu hominum, an autem sit abreuiata manus reo in eius defensionibus impugnare votum horum Qualificatorum per consilia peritiorum. Quid enim si Qualificatores vnios Ciuitatis, & Inquisitionis qualificent vnam propositionem pro sapiente hæresim. Et reus afferret in deffensionibus vota Vniuersitatum Louaniensis, Parisiensis, Booon. videtur quod reo hoc liceat per regulam, quod dictum Periti nunquam transit in Iudicatum cum possit reuocari per Peritiorem, Bal. *in l. admonendi n.* 39. *ff. de iur. iur.* ex alia parte, si ad id agendum admitteretur reus, processus Inquisitionis conquassaretur Vnde si ego essem Inquisitor non admitterem capitula rei Impognatoris à voti Qualificatorum, nisi consulto Supremo Vrbis Tribunali. 5.

Qualificationis propositionum sex centurias ex proprio marte posuit Turrianus in suis Varijs tractatibus, non tamen semper huic Auctori adhærendum, quia aliquæ Censuræ ab ipso opinionibus DD. 6.

DD. datæ non possunt subsistere, & omnes sunt Doctorum auctoritate destitutæ.

Notata in hoc capite Pegnæ diligenter obseruare debent Inquisitores ne causas ad alia Tribunalia spectantia sibi vsurpent.

Vnde cum sub die 1. Augusti 1630. in Ciuitate Placentiæ duæ mulieres Lusitanæ bis sumpsissent SS. Eucharistiam, & ibi interrogatæ cur id egissent respondissent quia intellexerant, quod quoties communicabant toties Iubileum quod Portiunculæ vocant lucrabantur, & fuissent in carceribus S. Offic. detentæ, & earum bona sequestrata, Dom Inquisitores cognito causam ad fidei Tribunal non spectare eas è carceribus dimitti, & earum bona eis relaxari mandarunt, vt testis est Gomez Baycus *in Praxi Ecclesiastica & seculari p. 3. lib. 1. q. 116*. vbi de hac re latissimè, & doctissimè agit.

ARGVMENTVM.

Qualia indicia, & probationes requirantur vt ad citationem realem siue ad capturam procedi possit in hoc crimine, & vt tutius fiat quid sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Capi seu carcerari nemo potest, nisi procedente contra reum aliqua summaria Inquisitione, & probatione, num. 1.

Capi, & carcerari pro crimine hæresis quis non potest nisi præcedente sufficienti probatione arbitrio Iudicis à iure tamen regulato, num. 2.

Capi & carcerari nemo potest nisi ex præcedenti plena probatione maximis indicijs vehementique suspicione contra accusatum, n. 3.

Capi, & carcerari nemo potest nisi præcedat plusquam semiplena probatio, n. 4.

Testis vnus de crimine hæresis deponens sufficit ad capturam, num. 5. dummodo sit omni exceptione maior deponátque de visu, vel proprio auditu num. 6.

Testis vnus etiam omni exceptione maior sufficit ad capturam concurrente dicto denunciatoris. num. 7.

Accusator, & testis quis regulariter esse non possit, hoc tamen fallit in crimine hæresis. num. 7.

Testis vnus integer sufficit ad capturam in crimine hæresis contra personam abiectam, vilem, & aliàs suspectam num. 8. secus contra personam nobilem bonæ opinionis, & famæ num 9. Item secus contra Sacerdotes Religiosos, Rectores, & Magistros, num. 10. & 11.

Capi, & carcerari in crimine hæresis præcipitanter quis non debet, n. 12.

Capi, & carcerari an quis debeat, consulendi sunt Iurisperiti, Theologi, & Consultores num. 13.

Capi, & carcerari non debent Nobiles, Presbiteri, Religiosi, & similes nisi consulto Supremo Sanctæ Rom. Inquisitionis Senatu, n. 14.

Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore possunt capere Carcerare, aut arestare ponendo etiam in compedibus, & manicis ferreis, num. 15.

CAP. VIII.

REGVLA Generalis est in omnibus causis tam Ciuilibus quam criminalibus obseruanda, vt à captura Reorum minimè sit inchoandum nisi præcedente de maleficio contra Reum aliqua summaria Inquisitione, & probatione, ideóque Baldus prudenter consuluit non debere capi reum ante summariam informationem, nisi sit probabilis suspicio de recessu, *l. nullus in carcerem, & l. finali* vbi Bart. Salicetus, & communiter Doctores, *Cod. de exhibendis reis l nemo carcerem C. de exactor. trib. lib.* 10 Bald. *in l. quod euitandi num. 2. cap. de cond. obturbem causam.* Salycet *in l. absentem num. 9. cap. de accusat.* Archidiaconus *in cap. 1. de Iudiciis lib. 6.* Ioan. Andreas *in cap. si Clericos de sententia excommunic. lib. 6.* Bohet. *decis. 215.* incipiente *an equam veniam, num.* 34. vbi refert quatuor requisita ad capturam reorum necessaria, Repertorium Inquisitorum *in verbo captura, §. primo, & §. sed præ fama.* 1.

In hoc foro, in quo sola captura captis grauiorem irrogat infamiam, diligenter prouidendum est, vtrum exquisita cautela, & matura deliberatione præcedente ad capturam procedatur, Ideoque probatio sufficiens requiritur, vt aliquis ob crimen hæresis in carcerem mittatur, Gandisalinus *tract. de hæret. quæst.* 11. Simancas *de Cathol. Instit. titul. 16. de custodia reorum, num. 1. & 2.* Ioannes Royas *tract. de hæret part. 2. assert. 1 num. 16.* Rota apud Cæsarem de Grassis *decis. 154. aliàs 2. de accusat.* 2.

Et quamuis arbitrio Inquisitorum relictum sit, qualis summaria cognitio ad capturam reorum delatorum sit necessaria; Id tamen arbitrium regulatum esse debet, & quantum fieri potest iuri conforme, inspecta delicti, & personæ qualitate.

Eymericus in Directorio Inquisitorum sentire videtur non aliter ad realem capturam deueniendum, quam si factum sit planè probatum, vel maxima indicia, & suspitiones sint vehementes contra Accusatum, ait enim sic, si Inquisitor viderit factum esse probatum plenè, vel esse maxima indicia, & suspiciones vehementes contra accusatum, & timetur de fuga accusati, faciat eum capi. Eymericus *in Directorio Inquisitorum part. 3. titul. de forma examinationis testium, n. 73 §. consimiliter examinantur.* 3.

Simancas ad reos comprehendendos plusquam dimidias, seu plusquam semiplenas probationes requirit, nec aliter permittit capturam decernere, ex quo sola captura pro crimine hæresis vehementer infamet, Simanch. *in Enchiridio Iudicum violatæ Religionis titulo 25. de comprehendendis reis, num 2.* 4.

Qui tenent vnum testem integrum sufficere ad torturam, sicut plures Doctores more suo referendo consueuerunt, multo magis arbitrantur ad reorum capturam vnius testimonium esse sufficiens, cum maior solemnitas in tortura, quam in captura à Iure requiratur, & certè regulariter ex dicto vnius testis omni exceptione maioris deponentis de visu vel auditu proprio sufficere ad capturam non temerè dixit se arbitrari Ioannes Royas, cuius sententia sine periculo recipi poterit, cum temperamentis tamen infrà dicendis, Glos. communiter recepta *in l. 3. in verbo conuictus, C. ad l. Iuliam. Maiest.* Bart. *in l. maritus in proprio ff. de quæst.* Hippolitus Marsilius *in pract. crimin. §. diligenter in propro, & num. 6. & 12.* Bald. *in l. Miles C. de quæst.* 5.

quæst. Abb. & alij *n cap. cum in contemplatione de reg. iur.* Thomas Grammat. *vot. 3. num. 21.* Ioannes Royas
6. *tract. de hæret. p. 2. assert. 9.* Antonius Gomes *tom. 3. variarum cap. 13. num. 7.* Iulius Clarus *in pract. crim. qu. 22. num. 5. & 3.*

Supradicta sententia de mittendo in carcere reum delatum ex testimonio vnius, tuae sine periculo potest habere locum, quando testis est omni exceptione maior qui deponit de visu, vel auditu proprio, nam talis testis semiplenam facit probationem ad capturam sufficientem, cum idem faciat sufficiens indicium ad torturam præsertim concurrentibus alijs legitimis indicijs, Roman. *cons.* 451. incipiente *quedam mulier n. 4.* Iulius Clarus *in pract. crim. q. 51. vers. vnus testis* Antonius Gomesius *tom. 3. variarum resol. cap. 13. n. 7.* vbi hanc sententiam vocat communem, Eymericus *in direct. Inquisitorum p. 3. q. 61. vers. quarta regula est*, qui loquuntur in tortura, & Ioannes Royas, qui loquitur in captura *tract. de hæret. p. 2. assert. 1. num. 24. & sequentibus.*

7. Eadem sententia multo magis habet locum, si iste testis, licet non sit omni exceptione maior, sed alias idoneus conueniat cum denunciatore, nam si cum denunciatore conueniat, tunc non vnus, sed duo testes dicentur testificari, & consequenter plusquam semiplenam probationem facere ad capturam sufficientem. Quamuis enim in eadem causa nemo possit esse accusator, & testis, in crimine tamen hæresis denunciator, qui Iudicibus fidei indicat reum, in numero testium computari solet, quia nullo priuato commodo mouetur sed zelo Sancto Religionis Catholicæ tuendæ ad publicam Ecclesiæ vtilitatem, & vt hæreticus corrigatur malefactorem defert *cap. in omni negotio de testibus* Dominicus Sotus *tract. de ratione regendi secretum memb. 2. quæ 4.* Idem *lib. 5. de iust. & iur. quæst. 6. art. 2. concl. 4.* quem refert, & sequitur Simancas *de Cathol. Inst. tit. 64 de testibus num. 55. vers. quamuis autem*, latè Ioannes Royas *in singulari fidei singul. 7.* Incipiente *accusator, seu denunciator.* quod ante ipsos tenuit Repertorium Inquisitorum in verbo *testes, §. an Iudex procedens* vbi allegat Batt. *in l. Diuus fin de cust. reorum.*

8. Prætetea eadem sententia de vnico teste integro sufficiente ad capturam, locum habebit, si persona, contra quam tulit testimonium fuerit abiecta, vilis, & aliàs suspecta, sicut esse solent descendentes ex Secta Mahometica, Iudaica, & qui in Prouincijs Hæreticorum commorati fuerunt, exercentes ibi mercaturam, vel aliquid particulare ministerium, sine legitima Romani Pontificis aut alterius potestatem habentis licentia, *cap. si gens Anglorum, 56. distinct. l. quod si nolit, §. qui mancipia, ff. de ædilit. edict.* Ioannes Royas *tract. de hæret. numer. 5. assert. 1. num. 35. & 33. vers. Item ad id considero.*

9. Cœterum si denunciatus sit Nobilis, ac bonæ opinionis, & famæ ad eius capturam non sufficeret vnius testis dictum, nam vt Ioannes Royas ait, plures, & indicia requiruntur, & Iulius Clarus affirmat fortiora indicia haberi debere ad carcerandum personam Nobilem, & insignem, quam pauperem, Ioannes Royas *tr. de hæret. p. 2. assertione prima, num 34.* Iul. Clarus *in pract. crim. qu. 28. §. scias autem, vers. aliter enim, & vers. & ideo.*

10. Idem Iudicium est, si Sacerdotes, seu Præsbiteri apud Sanctum Officium denuncientur, vt sapienter Sixtus Papa constituit, & propterea Simanc. affirmat presbiteros non esse comprehendendos, nisi aduersus eos duo, vel tres dixerint testimonium, cum nec accusatio contra illos recipienda sit, nisi sub duobus, vel tribus testibus, Sixtus Papa *in cap. accusation. 2. quæst. 7.* Simancas *in* 3.
Enchiridio Iudicum violatæ religionis tit. 25. de comprehendendis, num. 5.

11. Quæ de Viris Nobilibus, & Presbiteris proxime dicta sunt obseruanda quoque sunt in captutis Religiosorum, & Doctorum, & Magistratuum, seu Rectorum ciuitatum, & Nobilium oppidorum, In
4. his enim capiendis Iudicio etiam, & prudentia opus est, ne capiantur sine pluribus testibus, & legitimis indiciis, & Supremo Senatu inconsulto, *commentario 108. p. 3. directorij super quæst. 59.*

12. Item vt tutius ad capturam delatorum procedatur hæc obseruanda sunt. Primum ne præcipitantur. Neque enim vt ait Ioannes Royas proni esse debent Inquisitores ad reos capiendos, *Io.* Royas *tract. de hæret. parte secunda, assert. prima, l. num. 35.*

13. Alterum vt sic in expendendis delictorum, & propositionum qualitatibus, consulendi sint Theologi eodem modo in examinandis probationibus & indicijs Iurisperiti Consultores conuocentur, quorum suffragium scriptum, & manu propria subscriptum processui inseretur, sicut paulo ante *c. 5. §. quod si dubium*, de suffragio Theologorum dictum fuit.

14. Postremum ne Rei præsertim Nobiles, Presbiteri Religiosi, & similis aut maioris qualitatis in carcerem mittantur, antequam supremus Sanctæ Inqu. Senatus consulatur Ad quem vt maturius deliberare possit, & quid fieri oporteat rescribere, vt scribit Simancas, summariam criminum informationem Inquisitores mittere curabunt, Simanch. *de Cathol. Inst. tit. 16. de custodia reorum n. 2. vers. hoc amplius.*

15. Iure Constitutum extat Inquisitorem sine Episcopo, & vice versa, Episcopum, sine Inquisitore posse citare reos, & arestare, siuè capere, ac iure custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, & manicis ferreis alter tamen sine altero ad perpetuum seu temporalem carcerem damnare non potest Clem. *pr. §. propter quod versic. sic quod quilibet de hæret.* vbi communiter Canonistæ Simanch. *de Cathol. Inst. tit. 16. de custodia reorum num. 4.* Repertor. Inqu. *in verbo captura, §. sed nota.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 8.

SVMMARIVM.

1 *Indicia ad capturam arbitraria Iudici.*
2 *Semiplena probatio sufficit.*
3 *Mentio honorifica Illustrissimi, & Reuerendissimi Don Francisci Mariæ de Rodezno, & Illustr. & Reu. D. Transmiera num. 4.*
5 *Testis vnus an sufficiat ad capturam.*
6 *Ante capturam, an communicanda Indicia Consultoribus.*
7 *Quid seruetur in Inquisitione Cremonæ, casus ibi de facto.*
8 *Ante capturam, quando negotium communicandum Supremo Vniuersalis Inquisitionis Tribunali.*
9 *Maiora indicia requiruntur ad capturam personarum Insignium.*

Indicia

1. INdicia sufficientia ad capturam sunt Iudici arbitraria *l. 1 ff. de custodia reorum*, vbi Vulpianus I.C. ait, *De custodia reorum Proconsul æstimare solet vtrum in Carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda, vel etiam sibi.*

2. Vnum in foro nostro certum est semiplenam probationem delicti sufficere ad capturam, hanc conclusionem probaui *de Offic. Sanct. Inqu p. 3. tit. 2. § 6. per totum*, & adsunt pulcherrimæ Instructiones super hoc in Inquisitione Hispana, & præcipuè Matriten. anni 1561. *cap. 46.* ibi quando *esta semiplenamente prouado el delito, ò ay tales indicios contra el Reo.*

3. Ad id alias Instructiones, & iura ac D.D. auctoritates allegat Illustrissimus, & Reuerend. D. Dominus Franciscus Maria de Prodezno Doctiss. & Integerrimus Inquisitor Granatensis in sua eruditissima decisione sui Tribunalis S. Offic. in causa libelli famosi contra Dom. Nostrum Iesum Christum, & eius Sanct. Virginem Matrem impressa Granatæ 1641. quam ex eius benignitate idem Illustr. Inqu. mihi transmisit, quæque digna est, quæ in omnium Inquisitorum manibus voluatur, & reuolcatur in principio ante dubium *1 num 21. & seq.*

4. Ad idem videndus Illustr. Transmiera de Hispana Inquisitione benemerentissimus in suo tract. de Poligamia, & Poliuiria *lib. 3. quæst. 3. per totam.*

5. Ex hoc colligitur regulariter vnum testem omni exceptione maiorem, vel vnum testem patientẽ exceptionem vnà cum adminiculis sufficientibus ad constituendam vnà cum dicto teste semiplenam probationem sufficere ad capturam, Auctor hic D. Transmiera *d. quæstione 16. num. 6. & seq.*

An autem antequam ad alicuius capturam deueniatur communicanda sunt Consultatoribus Indicia, & monenda Sacra Vrbis Congregatio, & in Regn. Hispaniarum Supremum ibi in Inquisitionib. Tribunal.

6. Quoad Consultores hoc est omninò positum in arbitrio Inquisitorum; solummodò hoc loco ponam verbo instructionis Toletanæ 3. anni 1561. quæ talia sunt, *y parece laria* (loquitur de captura rei) *sè communicasse con los Consultores de aquella Inquisicion, si buenamente se podio hazer, y parciere a los*

7. *Inquisidores conueniente, y necessario.* In nostra Inquisitione Cremonæ regulariter id non præstant Inquisitores, aliquando tamen vidi id seruatum, & præcipuè in causa duarum mulierum quæ in quodam oppido nostræ Diœcesis per publicam vocem, & famam habebant, & reputabantur striges, contra quas in Sancto Officio plures receptæ fuerant probationes, nam Religiosissimus P. Mag. Io. Baptista à Sextula insignis Illustrissimi Prædicatorum Ordinis vir Inquisitor Cremonæ communicauit hoc negotium Consultoribus, inter quos tunc ego eram, & conclusum fuit non posse contra dictas mulieres deueniri ad capturam & de hoc eodem casu memini ego *p. 2 tit. 12. § 23. n. 203. vers. hinc memini.*

8. Quò verò ad Supremum Tribunal Hispan. & Sacram Vrbis Congregationem, cùm agitur de carceratione ministrorum Regis, Dico quòd quia agitur de personis insignibus, semper monenda est Suprema Vrbis Sacra Congregatio, & à Reu. P. Inquisitore Martinengo, tunc meritissimo Vniuersalis Inquisitionis Commissario audiui id mandasse Sacram Congregationem Inquisitoribus sub die 15. Iulij 1613. id tamen intelligendum, dummodò periculum non sit in mora, vt quia aliquis ex Regis Ministris Hæreticus esset, vel alia grauiora delicta ad Sanctum Officium spectantia commisisset fugam pararet, ex vulgaris D.D. traditionibus.

Quo verò ad alios nobiles, Religiosos feudatarios, & similes, puto id totum in arbitrio esse Inquisitorum, qui tamen monendo Supremam Sacram Congregationem, & Consilium Hispaniæ Inquisitionis cautiùs agunt, Pegna ad Directorium Inquisitorum *p. 3. comm. 108. vers. Verum hæc.*

Animaduertant tamen Inquisitores maiores probationes requiri ad capiendum personam insignem nobilem & aliàs probatæ vitæ, vt notatunt D.D. per me allegati *d. tit. 3.* & bene legendus D. Transmiera. 9.

ARGVMENTVM.

Processurus Inquisitor cum Consultoribus, vel ad expendendas delictorum, vel propositionum qualitates, vel explorandas probationes, & indicia, vel alios actus iudiciales peragendos diuinum auxilium implorare debet.

SVMMARIVM.

Periti, & Consultores conuocati ad aliquid resoluendum, debent imprimud diuinum auxilium inuocare num. 1.

Oratio, quæ in signatura gratiæ, & aliis Congregationibus Vrbis dici solet antequam incipiatur tractari de resolutione causarum n. 2. & 3.

CAP. IX.

QVANDO Periti, seu Consultores conuocantur, vt vel super propositionum qualitate, vel super pondere probationum, & indiciorum, vel super processu aut sententia ferenda, vel aliquo dubio causæ articulo Inquisitoribus consilium præbeant opportunum, sicut iure facere debent celebrantium Concilium more confestim antequam causa proponatur, vel consultandi ratio ineatur, diuinum auxilium est humiliter implorandum, vt Spiritus Sanctus deliberaturis assistat. 1.

Romæ frequenti consuetudine ab antiquis ducta temporibus receptum est, vt in omnibus ferè Congregationibus infrascript. oratio recitetur in signatura gratiæ coram Sanctiss. eam recitat Referendarius, qui primo loco causas relaturus est genuflexo cum cæteris Prælatis, Pontifice Summo, & Cardinalibus aperto capite stantibus. In signatura Iustitiæ eamdem recitat Cardinalis signaturæ Præfectus. In Rota eam suo ordine pronunciant auditores stantes, & similiter in Congregationibus Sancti Officij, quæ habentur vel coram Sanctissimo, vel coram Cardinalibus eadem oratio recitatur; quam Inquisitores cum Consultoribus genuflexo humiliter recitabunt, habet autem sic. 2.

Adsumus Domine Sanct. Spiritus, Adsumus peccati quidem immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter congregati. Veni ad nos, Adesto nobis, dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quò gradiamur, & ostende quid efficere debeamus. vt auxiliante tibi in omnibus placere valeamus: Esto salus, & suggestor, & effector Iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & eius filio nomen possides 3.

possides gloriosum, non nos patiaris perturbatores esse Iustitiæ, qui summam diligis aquitatem, vt in sinistrum nos ignorantia non trahat, non fauor inflectat, non affectio muneris, vel personæ corrumpat, sed iunge nos tibi efficaciter solius tua gratia dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à verò, quatenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis iustitiam, vt hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestris consequamur præmia sempiterna.

Et in hac oratione non dicitur *Pater noster*, nec benedictio, sed ipsa solummodò oratio confirmatur: finita autem oratione respondetur ab omnibus *Amen*. Habetur hæc precatio in vetusto tractatu de ordine celebrandi concilium relato in primis *tomo Conciliorum, & alibi.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 9.

SVMMARIVM.

1 *Auxilium Diuinum ante omnes nostras actiones inuocandum.*
2 *Oratio* Adsumus Domine S. Spiritus, *recitabatur in Conciliis Generalibus à Summo Pontifice.*
3 *Oratio hæc in nostra Inquisitione Cremonæ à quo recitari solita.*
4 *Ordo sedendi in Congregationibus inter Episcopum & Inquisitorem & quid cùm Episcopus est Cardinalis.*

1. IN omni actione nostra inuocandum est Diuinum Auxilium, *cap. obseruetis 26. quæst. 7. c. non liceat 26. quæst. 5.* Io. de Zanis *cons. 51.* incipiente *cum dicatur in principio*, inter cons. Alex. *vol. 4.* maximè autem id agi debet in negotio omnium maximo, quales sunt causæ fidei.

2. Oratio, *Adsumus Domine Sancte Spiritus*, recitatur in principio Congregationum Sancti Officij, prout solere recitari à Summo Pontifice in celebratione Concilij Generalis Episcopis, & aliis Prælatis genuflexis, testis est Christophorus Marcel electus Archiepiscopus Corciren. *Sacrarum cæremoniarum lib. 1. cap. 9. de pub. 5. sess. fol. mihi 278. Impressionis Venetæ anni* 1573.

3. Recitabatur oratio hæc in nostra Inquisitione Cremonæ ab Eminentissimo D. meo Cardinali Camporeo Episcopo, dictæ Ciuitatis, Inquisitore à dextris in angulo tabulæ, & Vicario Generali à sinistris in alio angulo, & cæteris Consultoribus per ordinem genuflexis.

4. Prior, & eminentior locus in Congregatione erat Eminentissimi D. Cardinalis nomine Cardinalitiæ dignitatis, nam cum adest simplex Episcopus, tunc in capite tabulæ sedent Episcopus & Inquisitor in æquali omninò sede in omnibus Italiæ Inquisitionis, sedente ratione Episcopalis dignitatis Episcopo in sede dextro loco posita, & Inquisitore in alia, nec mirum Episcopis videri debet si in Sede æquali cum Inquisitoribus sedeant, cum Inquisitores auctoritate, & Iurisdictione vti Apostolici Delegati Maiores sint Episcopis, vt dixi *in annotation. ad 1. quæstion. Guidoni Fulcodij.*

***

ARGVMENTVM.

Propositionum qualitate examinata, & probationibus receptis consideratis, fit deliberatio super captura, & quid in ea sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Capi, & carcerari pro crimine heresis non debet quis nisi sit de fuga suspectus. n. 1. & 2.
Capere, & carcerare licet possit Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore, tutius tamen est hoc facere cum Consilio Consultorum Inquisitionis, si commodè id fieri possit, & Inquisitori videatur. num. 3.
Capi, & carcerari in crimine heresis nullus debet, imò nec citetur ad iudicium, neque examinetur, nisi sit sufficienter indiciatus. n. 4.
Forma, & modus, quo captura, & carceratio decernitur. n. 5. & 6.
Forma decreti faciendi super captura alicuius. num. 7.

CAP. X.

EYMERICVS *in directorio* de hoc articulo & si breuiter prudēter, tamen scribit, [Quibus testibus examinatis si Inquisitor viderit factum esse probatum plenè, vel esse maxima indicia, & suspiciones vehementes contra accusatum, & timetur de fuga accusati, vtpotè si accusatus sentiat, quod contra eum de hæresi inquiritur, faciat eum capi, si autem non timeat de fuga accusati, faciat eum citari.] Hactenus ibi Eymericus *in Directorio Inquisitorum part. 3. tit. de forma examinationis testium, num. 78.* consimiliter examinetur alij. 1.

Repertorium Inquisitorum de eodem articulo sic scribit ex Saliceto. [Sed quæ forma debeat teneri circa capturam, & dicendum, quod de more seruatur ista practica, quod informatione præhabita per Iudicem de Maleficio, & malefactore sine alia citatione verbali præcedente mittunt Iudices ad capiendum reum, si crimen est enorme quale est istud, quod committitur in Diuinam essentiam, & permittitur ista captura, ne fugam arripiat conscius de crimine.] Hæc ibi. Repertorium Inquisitorum *in verb. captura, §. sed quæ forma*, ex Saliceto *in l. 2. C. de exhibend. reis.* 2.

Sed magis specificè de hoc articulo loquendo in deliberando super captura reorum duo hæc obseruanda sunt. Primum quamuis, vt supra demonstratum fuit solus Inquisitor, & solus Episcopus, alter scilicet sine altero ad capiendos reos procedere possit, magis tamen iustificata videbitur si fiat cum consilio consultorum eiusdem Inquisitionis, si commodè fieri possit, & Inquisitori conueniens, vel necessaria videatur supra *cap. 6. §. fin.* Idem suadetur *in Directorio Inquisitorum p. 3. tit. de forma examinationis testium, comment. 17. §. hac res.* 3.

Alterum est, vt qui non est sufficienter indiciatus nullo modo capiatur, sed neque facilè vocetur ad iudicium, neque examinetur, tum quia frequenti experientia compertum est eum qui solutus sua libertate vtitur non facile confessurum se reum esse; tum quia similes vocationes, & examinationes potius deseruiunt ad admonendos reos denunciatos, vt sibi caueant, & delictum occultent, 4.

tent, quam ad bonum aliquem effectum producen-dum. Itaque tutius est expectare, vt nouæ probationes, & sufficientia indicia superueniantur. Interim verò opportunum erit adhibere diligentem aliquem exploratorem Sancto Officio amicum, & fidum, vt vitam, & mores, & conuersationem illius consideret & exploret.

5. Postremò hic actus decernendi capturam duobus modis fieri solet, nam in quibusdam Inquisitionibus, vt iudicium actore, reo, & Iudice secundum iurisdictionem constare videatur *cap. forus, de verb. sign.* Procurator Fiscalis, cui omnia in processu contra patuerunt, porrecto libello instare solet, vt reus denunciatus capiatur, & legitimis pœnis afficiatur, & in eodem libello, dum Fiscalis petit comprehendi reum, simul inserit, & præsentat testificationem habitam contra eum, & qualificationem propositionum, vndè liquere possit legitimè comprehendi debere, & hæc petitio, siue instantia Fiscalis inseri etiam solet in processu illius de quo capiendo tractatur Directorium Inquisitorum *p. 3. super tit. de forma examinationis testium comment.* 17. §. *hac res* Ioannes Royas *tract. de hæret. p. 2. assert. 2. n. 12.*

6. In aliis verò Inquisitionibus non consueuit hæc instandi formula pro captura spectari sed consuetus, & vsitatus modus est, vt Inquisitores perpensis actis de captura deliberent, vt quod decreuerint executioni demandetur.

Vterque modus videtur legitimus, & vbi vnus viget, tutò retineri potest nec alter videtur sine necessitate introducendus.

7. Decretum verò, quod super captura facienda emanauerit sub die mense & anno, quo factum fuerit, notandum erit in processo illius, de cuius causa agitur sub hac ferè formula.

Die Mense Anno

In congregatione habita in Palatio Sanctæ Inquisitionis N. coram R. P. D. Hæreticæ prauitatis Inquisitore in qua inter fuerunt N. & N. Consultores eiusdem Inquisitionis Proposita causa N. in hoc Sancto Officio denunciati, nec non lectis, & visis indiciis, & probationibus contra ipsum resultantibus, decretum fuit quod dictus N. capiatur, & in carcerem Sancti Officij mittatur.

Annotationes Carena ad Cap. 10.

SVMMARIVM.

1 *Qua auctor dixit num. 4. desumpsit à pulcherrima instructione Hispan. maxime in omnibus Inquisitoribus notanda.*
2 *Verba instructionis referuntur.*
3 *Notanda circa mandatum de capiendo.*

1. PLura ad hoc caput pertinentia dixi supra *in Annotationibus ad cap. 8.* solum aduerte ad ea, quæ dixit Auctor hic *num. 4.* Ea enim desumpsit ab Instructione Toletana 4. anni 1561. vbi sic legitur. *En*
2. *caso, que alguna persona sea testificada del delito de la herega si la testificacion no fuere bastante para prision, & testificado no sea llamado, ni examinado, ni se haga con el diligencia alguna, porque se sabe por experiencia que no ha de confessar, que es herege, estando suelto, y en su libertad, y semejantes examenes siruen mas de auisar los testificados, que de otro buen effeto. y assi conuiene mas aguardar, que sobreuenga nueua prouanza, ò nueuos indicios.*

3. Circa mandatum de capiendo, vide quæ notaui etiam ex stylo Inquisitionum Hispaniæ de officio Sanctissimæ Inquisitionis *p. 3. tit. 2. §. 8. de obseruandis circa capturam reorum in hoc foro.*

Carena de Offic. Inquisit.

ARGVMENTVM.

Capturâ decretâ datur mandatum de capiendo, & quid in eo actu sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Capi, & carcerari nemo potest in crimine hæresis ab exequutoribus sine mandato, & exequutoribus sine mandato aliquem capere volentibus, licitum est resistere. num. 1.
Forma mandati de capiendo dicto n. 1.
Capiendi. & carcerandi quando sunt plures rei plura mandata de capiendo expedienda sunt. num. 2.
Inquisitores possunt habere familiam armatam. n. 3.
Iudices seculares in capiendis reis, requisiti à Iudice Ecclesiastico debent illi brachium seculare impertiri. num. 4.
Forma carcerandi Nobiles, Doctores, vel Religiosos pro crimine hæresis in vrbe. num. 5.
Forma capiendi, & carcerandi reos in crimine hæresis existentes in remotis partibus. num. 6.
Defendere hæreticum ne capiatur, aut captum auferre de manibus executorum, graue delictum est, & punitur, vt n. 7.
Birruarij an possint occidere capiendum pro crimine hæresis, si in captura, ne capiatur se deffendere voluerit.

CAP. II.

NOSQVAM decretum fuerit reum fore personaliter capiendum, & in carcerem mittendum, mandatum de capiendo ab Inquisitore subscriptum, datur executori qui reum capturus est, quia si executor non haberet mandatum de captura, & secum non portaret tempore capturæ, vel executionis, non posset capere criminosum, & ex ista causa ab eo se posset deffendere, *cap. cum in iure,* vbi glos. *in verbo super mandato de Officio deleg.* & tradit in terminis huius iuris Repertorium Inquisitorum, *in verbo captura, §. nota qualiter.* 1.

Huius autem mandati hæc est vulgaris formula, [De mandato Admodum Reuerendi Patris N. Inquisitoris hæreticæ prauitatis, capiatur N. & captus ad carceres Sancti Officij ducatur, non relaxandus sine expressa licentia eiusdem Domini Inquisitoris.]

Si plures rei eodem tempore capiendi sint, pro singulis, singula mandata executori dabuntur, vt si necesse fuerit capturam vnius vel alterius rei comprehendi communicare cum aliquo, qui non fuerit de ministris, vel Officialibus Sancti Officij, captura aliorum secreta remaneat. 2.

Mandatùmque de capiendo totidem verbis quibus executore consignatum fuerit inseret Notarius in processu eiusdem rei.

Cum Inquisitores hæreticæ prauitatis de iure familiam armatam habere possint, tum ad tutamen suarum personarum, tum ad capiendum hæreticos, credentes receptatores, & defensores eorum, & valdè expediat in his actibus tam grauibus ser- 3.

uare secretum, & hæc de capiendis reis mandatis nonnisi fidis ministris consignare, ideò executori Sancti Officij si propriùs adsit consignanda sunt; Inquisitores de Iure possunt habere familiam armatam, Clement. *nolentes*, §. *finali* vbi notant glos. *in verbo concessione*, & communiter Canonistæ *de hæret.* Directorium Inquisitorum *p. 3. q. 56.* & ibi latè *comment. 105.* vbi enumerantur Doctores de hoc priuilegio loquentes de quo extat, Extrauagans Ioannis XXII. incipiens, *Exigit Ordinis Religio*, relata inter literas Apostolicas pro Officio Sanctæ Inquisitionis in fine Directorij.

4 Vbi verò huiusmodi priuilegium habendi familiam non reperitur vsu receptum, vt propterea necesse sit inuocare auxilium Iudicis secularis, curandum est Inquisitori, vt fido executori, qui secretum, & fidelitatem seruare nouerint, huiusmodi mandata consignet, aliàs enim si capiendus præmoneretur, facilè fugeret, & captura redderetur inanis.

5. Rectores autem tertatum ministros suos, sicut Episcopi, vel Inquisitores petierint fideliter exhibebunt, sicut Innocentius, & Alexander constituerunt his verbis. [Potestas præterea militem suum vel alium assessorem si Diœcesanus, vel eius Vicarius, aut Inquisitor à Sede Apostolica deputati, seu dicti Officiales petierint eum ipsis Officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorumque officium exercere fideliter.] Innocentius Quartus, & Alexander Quartus Constitutione, incipiente *Ad extirpandam* § *potestas præterea.*

6. In Vrbe, vbi carcerem mittendi sunt viri Nobiles, Doctores, vel Religiosi, aut alij huiusmodi, vel Commissarius Sanctæ Inquisitionis, vel alius minister ire solet ad domos capiendorum, quos eorum exceptos, & delatos in carcerem mittit. Alios vbi non est timor de fuga per specialem nuntium vocatos ad Sanctum Officium venire iubet.

Captum reum, benè custoditum, & si opus fuerit catenis constrictum deducet executor ad carceres Inquisitionis, & custodi carceris consignabit. Custos verò illum in sua custodia recipiet, & eas circa eum iam carceratum leges obseruabit.

Quod si de remotis locis quispiam deducendus fuerit non est tutum, vel in Hospitijs, vel domibus priuatis pernoctari, quia facilè fugam arripere posset, ideòque monendus est executor, vt vel ad Episcopos locorum, si adsint, vel ad Iudices seculares diuertat, & in eorum carceribus reus deponatur, & custodiatur. Id per literas suas eidem executori datas prædictis Magistratibus per quorum Territorium reus deducendus est significare poterit Inquisitor, & eosdem cohortando vt opportunum, & necessarium, auxilium præbeant, & fauorem, sicut expressè in hac facti specie constituit Bonifacius Octauus *in cap. vt Inquisitionis* §. 1. *de hæret. lib.* 1.

7. Graue delictum est defendere hæreticum, ne capiatur, aut captum auferre de manibus capientium, ideòque Innocentius, & Alexander in similes delinquentes meritam pœnam constituerunt, quam Pius V. optimo iure auxit, Innocentius IV. & Alexander Quartus, Constitutione incipiente *ad extirpandum*, §. *Quicunque autem*, & Pius V. constitutione incipiente, *si de protegendis*, habentur inter literas Apostolicas in Officio Sanctissimæ Inquisitionis in fine Directorij Inquisitorum.

8. Quamuis Repertorium Inquisitorum affirmauerit licere executori inuadere hæreticum, & occidere si se in captura defendat, ne capiatur, quia non permittitur iustè inualido se defendere contra legitimum executorem sufficiens habentem mandatum, & hæc sententia Iure munita videatur, admonendus tamen est executor, vt quantum potest adhibeat diligentiam, vt tutò capiat reum, ne ad occisionem illius deueniatur, quàm fortassis poterit facile euitare, si plures secum satellites ducat, & ex improuiso aut alijs totis modis reum aggrediatur, Repertorium Inquisitorum *in verbo captura*, §. *Sed qualiter*, per Text. *in l. si seruus. C. de his qui ad Ecclesiam confugiunt, & in l. quemadmodum* §. *Magistratus, Versi. quid tamen ff. ad l. Aquil.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 11.

SVMMARIVM.

1 *De materia suprascriptis capitis remissiuè.*

2 *Tres Hispanæ Inquisitionis instructiones circa reorum capturam maximè notandæ.*

DE materia huius cap. dixi *part.* 3. *tit.* 2. §. 8. vbi videatur notanda tantum hoc loco est instructio Toletana anni 1561. X. XI. & XII. in hæc verba. 1.
2.

X. Preso el Reo el Algoazil le pondra à tal recaudo, que ninguna persona le pueda ver, ni ablar, ni dar auiso por escrito, ni por palabra, y lo mismo hara con los presos si prendiere Muchos, que no los dexara comunicar vnos con otros, saluo si los Inquisidores lo huuieren auisado, que la communicacion entre ellos, no resultarà inconueniente, en loqual guardara la orden, que por ellos fuere dada. Y no les dexara en su poder armas, ni dineros, ni escrituras, ni papel, ni joyas de oro, ni plata, y a este recaudo lleuarà los presos à la carcel de S. Officio, y los entregara al Alcayde, elqual ca los mandamientos de prision que el Alguazil lleuò para prender los detentos reos, firmarà, y assentara como los recibe, y el dia, y la hora (para la cuenta de la despensa) y el mandamiento se pondrà en el processo, y luego el Alguazil darà cuenta à los Inquisidores de la execucion de sus mandamientos. Y la misma diligencia hara el Alcayde, con qualquier preso, antes que le aposente, catandole, y mirandole todas sus ropas, porque no meta en la Carcel cosa de las suso dichas, ni otra que sea dañosa, à loqual estarà presente alguno de los Notarios del Officio. Y lo que se hallare en poder del preso, se assiente en el secreto de aquel preso, y se de noticia à los Inquisidores, para que lo depositen en alguna persona.

XI. El Alcayde no iuntara los dichos presos, ne los dexarà comunicar vnos con otros, sino por la orden, que los Inquisidores le dieren guardandola fielmente.

XII. Otrosi, el Alcayde tendrà vn libro en la carcel, en elqual assentarà las ropas de cama, y vestir, que qualquiera de los presos traxere, y alli lo firmarà el y el escriuano de secretos, y lo mismo hara de todas las otras cosas, que durante la prision recibiere. Elqual antes que lo reciba, darà cuenta, à ambos los Inquisidores dello aunque sean cosas calidad, de comer, ò de otra y con su auiso lo recibirà, y se dara à los presos, siendo cosa que ayan menester, y no de otra manera.

.

ARGVMEN

ARGVMENTVM.

Tempore Capturæ, an sit facienda sequestratio bonorum vel aliquod inuentarium.

SVMMARIVM.

Annotatio seu sequestratio bonorum reo capto, & carcerato pro crimine hæresis non est facienda, n. 1. *& seq.*

Annotatio, & sequestratio bonorum in crimine hæresis Reo citato, & non comparente fieri potest. Et comparens intra annum recuperat, si se purgauerit n. 1. in fine.

Annotatio seu sequestratio bonorum in crimine hæresis fieri non potest lite pendente n. 2. reo capto, & carcerato; inconsulto supremo Senatu Sanctæ Generalis Romanæ Inquisitionis. 3.

Libri, & scripturæ Inquisiti pro crimine hæresis sunt perquirenda in eius domo tempore capturæ. num. 4.

CAP. XII.

1. NE ex quorumdam praxi fallantur Iudices Fidei, vt faciant, quæ non conueniunt, admonendi sunt hoc loco non esse facilè recipiendam Doctrinam Ioannis de Royas affirmantis, quod quando reus comprehenditur pro hæresi vera, & formali, & carceribus S. Officij mancipatur statim fieri debet sequestratio bonorum illius ne surripiantur, vel abscondantur, itavt penes aliquam personam idoneam coram Tabellione, & executore ponantur, quæ eorum custodiam, & curam habeat. Illa verò quæ seruando seruari non possunt, Inquisitorum mandato per custodem vendantur, Ioannes Royas *tract. de hæret. p. 2. assert. 2. n. 45.* cum aliquot sequentibus.

Hoc ille auctor asseruit sequutus potissimum constitutiones Inquisitionis suæ prouinciæ. Nam iura, quæ allegat *in l fin. ff. de requirendis reis & in l. prima Cod. eod. tit.* non loquuntur in hoc casu, sed in alio longè diuerso, videlicet quando reus non comparet intrà annum ad se purgandum, tunc enim bonorum adnotatio fieri debet, quæ nihilominùs recuperatur, si intra annum veniens se purgauerit.

2. Nec dicatur quod cum Bonifacius Papa constituerit bona hæreticorum ipso iure à die commissi criminis fore confiscata, meritò capturæ tempore posse etiam, & debere, tamquam alia adnotari, & sequestrari, quoniam cum nundam constet reum esse hæreticum formalem neque ex processu informatiuo factoiu summario Indicio talis conuincatur, Iure communi inspectò verius videtur non posse ad talem sequestrationem deueniri, & eo maximè, quia cum sequestratio regulariter sit de iure prohibita non est ab ea inchoandum, & lite pendente non debet reus à sua possessione remoueri, Bonifacius Octauus *in cap. cùm secundum leges, vers. bona hæreticorum de hæret. lib. 6.* vbi glos. *in verbo ipso iure*, & ibi communiter Canonistæ. sequestratio regulariter est de iure prohibita *l. 1. C. de prohibit sequestrat.* glos. *in c. dilectus, in verbo sequest. possess. & fruct.*

3. Si autem simul cum hæresi ex summaria informatione tam graue flagitium commissum fuisse Innotuerit, vt meritò ad confiscationem bonorum deueniendum videatur, & consequenter adnotatio, & sequestratio bonorum meritò appareat facienda, eam priuati Prouinciarum Inquisitores inconsulto Supremo Senatu Sanctæ Generalis Romanæ Inquisitionis nequaquam decernent.

Cæterum si reus delatus eius conditionis sit, & de tali delicto denunciatur, aut libros, & scripturas habere præsumatur, quales sunt qui de sortilegiis pro inueniendis thesauris, & sciendis futuris, & omnibus conciliandis, & de rebus magnis accusantur; isti enim omnes, vel Salomonis (vt vocant) clauiculā, vel Abbatis Tritemij, seu verius Cornel. Agrip. Steganographiam, vel aliquod horum, vel similium Scriptorum nefaria fragmenta habere solent, isto casu diligens perquisitio, & descriptio librorum, & scripturarum fieri debet, & capturæ tempore diligens inuentarium conficiet Notarius, & si quos libros, vel scripturas hæreticas vel suspectas inuenerit, secum deferre curabit, indè enim pro inuenienda veritate, magnum poterit desumi argumentum, & nisi adhiberetur hæc diligentia facile possent ipsius amici, & domestici, vel dolo, vel putantes se id iure facere posse talia scripta occultare, & corrumpere, cum Vulpianus respondeitin hæc verba. [Tantumdem debeb t facere, & in libris improbatæ lectionis, magicis fortè, vel his similibus. Hæc enim omnia protinus corrumpenda sunt.] hactenus ibi, quamuis aliò planè tendat Vulpiani responsum: Censuit enim libros improbatæ lectionis, id est prohibitos, & magicos quibus continentur Dæmonum inuocationes, non venire in iudicium familiæ Herciscundæ, idest non esse inter hæredes diuidendos, sed protinus corrumpendos, Vulp. *in l. cætera, §. tantundem, ff. familiæ herciscundæ.* 4.

Annotationes Carenæ ad Cap. 12.

SVMMARIVM.

1 *Fidei priuilegiū est quod non litigat sine possessione.*
2 *Cum de hæresi formali agitur fit sequestratio bonorū.*
3 *Perquisitio fit in actu captura, & quid seruandum.*

QVia priuilegium est singulare Fisci, quod nunquam litigat, sine possessione, vt notaui *in meis resolutionibus Practicis* hoc anno editis *Cremonæ, resolutione 112. n. 15. centuria 2.* vbi, & declaraui quomodo id procedat. 1.

Hinc est quod cum de crimine hæresis formalis agitur solet fiscus bona delinquentis apprehendere, & ea sub sequestro ponere, de cuius forma adsunt insignes instructiones Hispanæ, vulgò *di Toledo* dictæ *ind. 8 & 9.* dixi *parte 3. titul. 2. §. 8. n. 32.* 2.

Facienda etiam est eo modo, quo præscribit Auctor, perquisitio in domo detenti, vt notaui aliis allegatis *p. 2. tit. 12. §. 24. n. 207.* 3.

ARGVMENTVM.

De ordine in custodiendis Carceratis obseruando.

SVMMARIVM.

Custodiendi in carceribus capti pro crimine hæresis non

non omnes pari modo tractandi sunt, sed aliqui mitius, aliqui autem grauius custodiri debent, iuxta personarum qualitatem, & criminis pro quo detinentur.num.1.

Carcer Fœminarum debet esse distinctus à carcere Masculorum.num. 2. vbi etiam quid si carcerare contingat maritum, & vxorem.n.2.

Carcerati custodiendi sunt singuli soli in carcere absque aliorum societate nisi ex causa aliter facere putauerint Inquisitores.num.3.

Carceratorum translatio de vno carcere ad alium quomodo facienda n.4. & n.5.

Fœminæ quando sunt carcerandæ pro crimine hæresis, in quibus carceribus, & quomodo carcerandæ sint n.6.

Custodes carcerum debent diligenter carceres, perquirere, & visitare, ne parietes perforentur, & carcerati aufugiant.n.7.

Carcerati, si Inquisitori videbitur, possunt detineri in compedibus, & manicis ferreis, & præsertim noctis tempore n.8.

Inquisitores possunt inuocare brachium seculare pro custodia carceratorum n.9.

Alimenta carceratis quomodo sint præstanda numer.10.& 11.

Cap. XIII.

1. SEries, & ordo huius praxis postulare videtur, vt hoc loco de hoc articulo breuiter agitur pro faciliori Inquisitorum instructione. Primum ergo obseruandum est non omnibus reis pares carceres esse consignandos, sed pro delictorum, & personarum qualitate aliquando duriora conclauia, & obscuriora, aliquando verò lætiora, & amæniora consignabuntur, nam qui leuiùs deliquerunt, & mitiùs tractari, & leuius custodiri debent, & aliter iuuenes, quam senes, plebei, quàm nobiles sæpè custodiri debent *l. prima ff. de custodia reorum l. Diuus, ff. de officio Præsidis.* Directorium Inquisitorum *parte 3. comment. 108. super q. 59.*

2. In eodem conclaui, mares, & fœminæ mixtim occludendi non sunt, quod Imperatoria lege ita cauetur. Sexu autem dispares diuersa claustrorum habere tutamina iubeantur, *l. quoniam, C. de custod. reorum.*

Sed si pro eodem delicto maritus, & vxor in carceres Inquisitionis coniicerentur in eodem conclaui occludi possent, nisi fortassis timeretur, quod alter alterum impediret à libera delicti confessione, conferunt tradita in Directorio Inquisitorum *quæstion. 3. commentario* 108. *super quæst. 59. §. hoc tamen fallit.*

3. Præterea duo, vel plures simul in eodem conclaui recludendi non sunt nisi aliter ex causa faciendum putauerint Inquisitores Quoniam rei carcerati, & præsertim facinorosi maiori ex parte secum ineunt consilia de fuga arripienda; de veritate celanda, de euitandis, & excludendis Iudicum interrogationibus, & de iusto iudicio subterfugiendo; id verò tunc potissimum obseruandum est, (vt prudenter Afflictus admonuit) quando reus confessus est, siue in tormentis, siue extra tormenta, nam si tunc cum aliis sociaretur, facilè reuocaret confessionem. Directorium Inquisitorum *p. 3. comment.* 108. *super quæstione 59. §. Item id* Matthæus de Afflict. *super constit. Regni lib. 1. rubr. 27. de Homicidio Clandest. in constitutione incipiente, si damna num. 62. & 63.*

4. Carcerati qui simul in eodem conclaui reclusi fuerint, si ad aliud conclaue fuerint transferendi, idque fieri debet, vt euitentur carceratorum communicationes, exploratum est enim, quod cum transferuntur de vna societate in aliam referunt mutuo, inter se ea quæ geruntur, sed cum legitima causa suaserit faciendam esse talem transmutationem, prudenter, & cautè fieri poterit.

Sed cùm quis ex reis carceratis confessus fuerit, 5.
& benè conuersus, itaut de eius vacillatione Inquisitori amplius non videatur timendum, facilius ille poterit de vno conclaui in aliud transferri, imò verò eius ministerio sæpè vti poterit ad eruendam ab aliis carceratis veritatem, iuxta consilium Eymerici, quod competenti loco, & tempore vsurpare licebit, Eymericus in Directorio Inquisitorum *part. tertia de cautelis Inquisit. contra hæreticorum fraudes num. 107. versic. nona cautela, & in comment. 23. §. & faciat, quod ille loquatur.*

Cum fœminæ in carcerem mittendæ fuerint ad 6.
omnem mali suspicionem præcauendam, singulis pro qualitate earum vna saltem honesta fœmina, velut socia adiungetur, quæ à carceratæ latere nunquam discedat, hæc socia ætate matura, bonis moribus prædita, pia, & fidelis esse debet, authen. *Hodie nouo iure, C. de custod. reorum.*

Sæpè etiam fit, vt cùm carcerandæ sunt fœminæ non ad carceres Inquisitorum, & præsertim regularium, quando sunt intra septa Monasteriorum, sed ad Monasteria Sanctimonialium deducantur, quod cùm contigerit, ordinandum est Abbatissæ, vel Priorissæ, ne quemquam admittat ad colloquendum cum fœmina ibi reclusa, absque expressa Inquisitoris facultate, & vt ordinem sibi præscriptum diligenter obseruet,

Quando tamen causa grauius est, & plena periculi, quales maiori ex parte causæ fidem tangentes esse solent, tutius est, vt etiam fœminæ in carceribus Inquisitorum recludantur, super quo consulendi erunt Cardinales Inquisitores Generales, qui re maturè considerata, videbunt an magis expediat reos huiusmodi in carceribus Episcopi, vel Inquisitorum regularium custodiri, præsertim si iuuenes, & pulchræ fuerint, quales sæpe esse solent, quæ sortilegiis amatoriis dant operam.

Generaliter obseruandum est, vt carcerari dili- 7.
genter custodiantur, & vt cubicula, seu conclauia, in quibus detinentur custode carceris frequenter visitentur, & explorentur, ne quid clam introducatur, quo vel se carcerati interficere, vel parietes perforare, ac fugere possint. Cæterùm circa fœminas exactior diligentia adhibenda, quæ cùm sint sexu fragiliores, & iræ, ac desperationi magis succumbant, quàm mares, faciliùs quærunt occasionem ad necem sibi inferendam.

Si expedire videatur, vt tutiùs custodiantur car- 8.
cerati in compedibus, & manicis ferreis ponere; Id facere poterit Inquisitor, cum & iure cautum, & sæpè necessarium sit; Cum facinorosis quibusdam, & magis criminosis, id plerumque obseruandum erit, & præsertim noctis tempore, quando maximè solent scelerati, & de rumpendis vinculis, & perforandis parietibus, & de fuga arripienda cogitare, iure cautum in Clem. *l. §. propter, quod, de hæret.*

Quod si tanta fuerit, vel Iudicum fidei pauper- 9.
tas, vel carcerum suorum penuria, aut minimè tuta custodia, quia Verbi gratiâ, tenues sunt parietes, & fenestræ sine cratibus ferreis, & ianuæ sine firmo clauium præsidio, vt necesse sit ad Iudices seculares pro tuta captorum custodia recurrere, Magistratus

gistratus seculares operam suam fideliter præstare tenentur iusta præceptum Alexandri ipsis directum in hæc verba. [Teneantur insuper potestas Capitan. Consules, seu Rector vel alij huiusmodi omnes hæreticos, & hæreticas, qui capti amodo fuerint custodiri facere sub expensis Communis Ciuitatis vel loci qui præsunt per viros Catholicos ad hoc electos à Diœcesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, vel Inquisitoribus, seu Inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securo in quo ipsi soli teneantur. Seorsum à latronibus, & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum.] Alexander Quartus Constit. incipiente *ad extirpanda*, §. *teneantur insuper*, Concordat text. *in cap. vt Inquisitionis* §. 1. *de hæret. lib.* 6. & directorium Inquisitorum *parte tertia, titulo de modo interrogandi reum accusatum num.* 75. §. *& si videat, Vers. vel teneat eum.*

Alimenta quæ carceratis conferuntur, taxanda sunt iuxta qualitatem temporis, & caritatem, vel abundantiam rerum comestibilium. Cæterum si aliqua persona qualificata, & opibus abundans capta fuerit, & voluerit manducare, & sumptus facere vltra ordinariam, consuetam alimentorum taxationem, & iuxta consuetudinem suam, indulgendum est eius voluntati, & concedendum quidquid fuerit visum honestum, & conueniens sibi, & famulo, vel famulis suis, si quos secum habeat intra carceres.

Sed nec custos carceris, nec alios minister accipiet, quæ fortè supererunt alimenta, sed ea in pauperes distribuentur.

II. Eadem alimenta reis præbenda, regulariter in domo Inquisitionis præparanda; & coquenda sunt nam si vel ex domibus reorum, vel aliunde præparata afferentur facile possent occultum aliquod nuntium continere, quo rei carcerati, vel ad veritatem occultandam, vel ad inditium eludendum, vel ad fugiendum, vel ad alia huiusmodi perpetranda instruerentur.

An autem, & quando sine periculo in domibus reorum præparari possint prudentiæ, & arbitrio Inquisitorum relictum est.

Cæterum ob prædictam causam nonnisi rarò, & cum exquisita consideratione hoc arbitrio vti oportet.

Annotationes Carenæ ad Cap. 13.

SVMMARIVM.

1 *De reorum custodia.*
2 *Verba Pulcherrima Hispanæ Instructionis circa custodiam reorum.*
3 *De alimentis dandis carceratis alia Instructio Hispana Inquisition. notanda.*

1. Circa ordinem in custodiendis huiusce Fori reis pulcherrima sunt monita Auctoris hoc loco omnino obseruanda, multa ea his idem auctor repetijt ad directorium Inquisitorum parte tertia, commentario 108. & aliqua diximus ego *p.* 2. *tit.* 12. §. 24. Pro Inquisitionibus Hispaniæ adest instructio prima sub titulo *las instruciones, que tocan al Carcelero son estas, que siguen*, in Instructionibus Hispali annis 1500. *Item que ningun Alguazil, ni Carcelero, que tuuiere cargo del carcer y presos no consienta ni de lugar, que su muger ni otra persona de casa suia, ni de fuera vea ni hablo con ningun de los presos saluo el que tuuiere cargo de dar da comer à los dichos presos el qual sea persona de confianza, y fidelidad iuramentado de guardar secreto; y los cate, y aine lo que les leuare que no vaia en ello cartas, ò auisos algunos.*

Et in instructione secunda ibidem cauetur quod deputatus ad dandum carceratis alimenta debet esse deputatus ab Inquisitoribus

3. Circa eadem alimenta reis danda, notanda est alia Toletana instructio 75. anni 1561. *El mantenimento, que se ha de dar à los presos por la Inquisicion, se tasse conforme al tiempo, y la carestia de las cosas de comer. Pero si alguna persona de Calidad, y que tienga bienes en abundacia fuere presa, y quisiere comer, y gastar mas de la ration ordinaria deuersele dar a su voluntad todo lo que parciere honesto perrasa persona, y criado, ò criados si los tuuiere en la carcel.*

ARGVMENTVM.

De prima audientia quâ Inquisitores Reos carceratos excipiunt, & quid, & quomodo eos interrogare debeant.

SVMMARIVM.

Forma plurium interrogatoriorum faciendorum reo carcerato in eius primo constituto num. 1. *& omnibus seqq.*
Reus in crimine hæresis carceratus diligenter primo loco interrogandus est de causa suæ capturæ, n. 2. *& seqq.*
Reus pro crimine hæresis, interrogandus est de eius parentibus, & consanguinibus n. 4.
Reus carceratus pro crimine hæresis interrogandus est de locis in quibus habitauit n. 5. *& seqq.*
Reus carceratus pro crimine hæresis interrogandus est de sua professione, exercitio, paupertate, diuitijs, & his similibus n. 8.
Reus pro crimine hæresis carceratus, interrogandus est, an aliàs fuerit carceratus in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, n. 9.
Reus carceratus pro crimine hæresis, interrogandus est an quolibet anno sua peccata confessus fuerit, & Sanctissimam sumpserit Eucharistiam, dicto num. 9.
Reus carceratus pro crimine hæresis interrogandus est si habeat aliquos inimicos & quos n. 10.
Notarius debet fideliter scribere interrogatoria, & responsiones reorum n. 1.

CAP. XIV.

Reos iam carceratos quando Inquisitores voluerint ante se, & Notarium, siue Secretarium Sanctæ Inquisitionis sisti iubebunt, & præstito iuramento de veritate dicenda interrogabunt, tam de se, quam de alijs dicere veritatem iuxta infrascriptum ordinem Directorij Inquisitorum *part.* 3. *titulo de modo interrogandi reum accusatum, num.* 74. *& ibidem in commentario* 18. Simancas *de Catholic. institution. titulo* 44. *de ordine procedendi num.* 14. 1.

2. Die Mensis N. Anni N.
Constitutus in tali Ciuitate, & tali Inquisitione coram R. P. D. Fratre N. Ordinis Prædicatorum

Sacræ Theologiæ Magistro, in meique Notarij præsentia N. Filios N. de tali loco ætatis suæ annorum N. in circa, cui delato Iuramento de veritate dicenda, quod præstitit tactis Sacrosanctis Scripturis fuit per Dominum.

Interrogatus, An sciat causam suæ capturæ, vel ab aliquo, aut aliquibus intellexerit.

Respondit &c.

Interrogatus vbi, quando; & quomodo fuit captus. Si responderit nescire.

Interrogatus, an saltem causam possit cogitare, & dicat an sciat in quibus carceribus sit detentus, & qua de causa homines in illis detineantur.

Si dixerit, quod non, sed esse in carceribus Sancti Officij vbi detinentur hæretici, & suspecti de hæresi.

Dicatur sibi, quod cum sciat, quod detinentur capti ex causa Violatæ Religionis, debet etiam cogitare quod, & ipse detineatur propter causas violatam religionem concernentes, & ideo dicat ob quam causam credat se fuisse captum, & in carceribus S.Offic. detineri.

Si negatiuè responderit.

Tutum videtur semper oretenus quandam benignam monitionem hic aliis interrogationibus præmittere; commemorando videlicet benignitatem Sancti Offici erga non coactè confitentes, & rigorem iuris quo vtitur contra renitentes, & comparando alia Tribunalia cum Sancto Officio; nam in aliis delicta confitentibus, parata est executio & pœna In foro verò Inquisitionis confitentes, & pœnitentes mitius tractari solent.

3. Mox in scriptis moneatur, & dicatur ei quod Ministri Sancti Officij neminem comprehendunt, aut comprehendere solent sine iusta causa, quamobrem ab eo obnixè petitur eique præcipitur, & mandatur vt exactè cogitet, & diligenter perpendat actiones suas, suamque conscientiam examinet, & expurget à delictis, & erroribus quibus fortè tenetur, & de quibus est denunciatus.

4. Interrogatus vnde originem trahat, & qui sunt eius parentes. Hoc interrogatorium est magnæ considerationis, præsertim quando agitur de hominibus obscuris, & plebeis, tunc enim ne dum de parentibus, sed etiam de Maioribus, ac transuersalibus interrogari poterunt, & vlterius iuberi, vt declarent Genealogiam, siue genus suum, & clarè, & singulariter explicent; An aliquis ex prædictis fuerit aliquando à Sancto officio captus & pœnitentiatus; hæc enim non imprudenter inquiruntur cum sicut à bonis progenitoribus boni ita sæpè à malis mali filij, & nepotes prodire soleant, & descendentes sæpè maiores suos studiosè imitari solent, Hoc præcipuè locum habet in illis qui ab Hebreis, & Mahumetanis, & factiosis originem habent, Grammaticus *consil.* 13. incipiente *in Iesu Christi num.* 5.

5. Interrogatus vbi fuerit nutritus, & in quibus locis habitauit; etsi mutauerit locum proprium, siue Patriam.

Interrogatus quare locum natiuitatis mutauit, & qua de causa se transtulit alium locum.

Interrogatus cum quibus in prædictis locis fuerit conuersatus, & quorum amicitia, & familiaritate vsus fuerit.

Interrogatus, An cum illis, cum quibus dixit se fuisse conuersatum, aliquando de rebus religionis sermonem habuerit, vel illos de religione loqui audiuerit, & in quo loco, & quando &, quoties & de quibus rebus, seu de qua materia loquerentur.

De prædictis ideo diligenter interrogandus est reus, præsertim si fuerit vafer, & callidus, & de quo non confidit Inquisitor quod facilè sit dicturus veritatem; quoniam vt prudenter admonent Oratores, ex genere, natione, patria, educatione, disciplina, tempore præterito, societate, amicitia, moribus, & verbis non leuia suspicionum argumenta oriuntur. Cicero. *lib.* 2. *Rhetoricorum ad Herennium.* Quintilianus *lib.* 5. *capitulo* 8. *oratoriarum institutionum* Gandinus *tract. crimin. titul. de præsumptionibus*; Franciscus Casonius *tractatu primo, de Indicijs ex persona, capitulo primo, & multis sequentibus*, Antonius Tiraquellus *in l septima connub num.* 17. 6.

De his tunc maximè inquirendum est, cum agitur de examinandis reis qui habitauerunt in Terris Schismaticorum, Hæreticorum Gentilium, & aliorum quorumcumquè Infidelium, siue errantium quorum mores facilè sequuntur, qui diu præsertim inter ipsos habitauerunt Exempla sunt in promptu; Sed nullum clarius aut lamentabilius, quàm quod de filiis Israël toties repetunt Sacræ litteræ qui ad idololatriam valdè proni sæpè verum Deum dereliquerunt, quia mores Ægyptiorum imbiberant, quod breuiter sed luculenter Dauid *Psalmo* 105. declarauit dicens. *Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs.* Confert. text. *in l. quod si nolit, §. qui mancipia ff de ædil. edit.* 7.

Interrogatus cuius professionis sit, seu quod exercitium habeat. 8.

Interrogatus, An sit diues; vel pauper, quantum habeat in redditibus, & cuius expensis viuat

Dicatur ei quod reddat rationem vitæ suæ, & quid à pueritia, & citra fecerit.

Interrogatus in quibus locis, seu Ciuitatibus, & studiis litterarum operam dederit.

Interrogatus quos præceptores habuerit, & explicet nomina illorum.

Interrogatus quas artes didicerit.

Interrogatus quos libros legerit, & habuerit, & an de præsenti habeat libros de Religione tractantes, & quos.

Interrogatus, An aliquando in aliquo Tribunali, vel in Tribunali Sanctæ Inquisitionis fuerit examinatus, vocatus, vel in aliquo iudicio constitutus vel processatus, & ex quibus causis, & an sequuta fuerit absolutio, vel condemnatio, & per quem Iudicem, & quo anno. 9.

Et an vnquam fuerit excommunicatus, & ob quam causam, & an postea fuerit absolutus, vel condemnatus, & ex qua causa.

Interrogatus, An singulis annis sit solitus sacramentaliter confiteri peccata sua, & quoties, & dicant, in qua Ecclesia; & exprimat nomina tam confessorum, quam illorum, è quorum manibus Eucharistiam sumpserit, & maximè à decem annis, & citrà.

Interrogatus quas orationes, siue Sacras preces recitet.

Interrogatus, an habeat aliquos inimicos, & exprimat nomina ipsorum, & dicat causas inimicitiarum. 10.

Si ex istis, vel similibus interrogationibus pluribus, vel paucioribus inductus reus palam confessus fuerit veritatem peracta erit eius causa, cum protinus innotescat, quem exitum sit habitura.

Quod

Quod si adhuc neget dicens se nescire, cur vocatus, aut in carcerem missus sit, Inquisitor poterit explicare quod cùm ex eius dictis appareat ipsum constitutum nolle patefacere veritatem, nec constet ipsum tales habere inimicitias, nec tales extare odij causas, vt aliqui moueri potuerint aut debuerint ad ipsum calumniosè, & falsò denunciandum, maior oritur suspicio, quod veræ esse possint testificationes habitæ in Sancto Officio contra ipsum, & propterea monitus iterum ad melius, & melius cogitandum, & ad veritatem ingenuè confitendam, dicat an in prædicta materia ad fidem, & Sanctum Officium spectante, verbis, & factis errauerit, vel suspectum se alijs exhibuerit.

Omnia verò interrogatoria reis proposita, & eorum responsa, & dicta sicut proposita fuerint, & prolata à Notario fideliter, & per extensum scribenda sunt.

Quod si Inquisitori videatur finire examen, antequam ad alia interrogatoria particularia de-
11 scendat, tunc seruato stylo consueto dicetur sic.

Quibus habitis Dominus acceptatis &c. dimittit examen animo &c. iniuncto quod se subscribat &, mandauit reduci ad locum suum.

Si Reus scit scribere se subscribat, sin minus apponit signum Crucis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 9.

SVMMARIVM.

1 *Ordo interrogandi reum in propria audientia.*
2 *Tres insignes Instructiones Hispanæ circa interrogandum reum in propria audientia.*
3 *Monitum Inquisitoribus diligenter custodiendum ex alia Instructione Inquisitionis Hispanæ.*

1. POnit hìc Pegna modum & ordinem primæ audientiæ dandæ reis quem, & modum eos interrogandi, egregiè declarat instructio 13. 14. 15. & 16. Toletana Anni 1561. his verbis.

2. 13 *Puesto el preso en la carcel, quando alos Inquisidores parecia mandaran trahiere ante si, y ante vn Notario del Secreto mediante iuramento le preguntaran per su nombre, y edad, y officio, y Vezindad, y quanto ha que vino prose, e los Inquisidores se auran con los presos humanamente tratandolos, segun la calidad de sus personas, guardandos con ellos la autoridad conueniente, y no dandoles ocasion aque se desmidan. Suelense assentar los presos en vn banco, ò silla baxa, por que con mas atencion puedan tratar sus causas, aunque al tiempo, que se les pone la acusacion, han de estar en pie.*

14 *Luego consecutiuamente se le mandera, què declare su genealogia, lo mas largo que ser pueda, comenzando de Padres, y abuelos con todos los transuersales de quien tanga memoria, declarando los officios, y Vezindades, que tuuieron, y con quien fueron Casados, y si son viuos, ò defuntos, y los hijos, que los dichos ascendientes y transuersales dexaron, Declaram assi mismo conquien son ò han sido casados los dichos reos, y quantas veçes lo han sido, y los hijos, que han tenudo, y tienen, y quanta edad y el Notario escriuir à la genealogia, en el processo, poniendo cada persona por principio de renglon declarando si alguna de sus ascendientes, ò de su ligna ha sido preso, o penitenciado por la Inquisicion.*

Fecho esto, se le pregunte al reo donde se ha viaido, y con que personas, si ha estudiado alguna facultad, y si ha salido d. stos Reynos, y en què companias, y hauiendo declarado todas estas cosas, se le pregunte generalmente si sabe la causa de su prision, y confession à su respuesta se le hagan las demas preguntas, que souuengan à su causa, y le amonestero, que diga, y confiesse verdad confiesse all'estilo, e instruciones del Santo Officio, haziendole tres monciones, en differentes dias, con alguna interpelacion, e si alguna cosa confessare, y todo lo que passare en la audiencia, escriualo el Notario en su processo, y assi mismo se le pregunte por las oraciones, y doctrina Christiana, y quando se confesso, y conque confessores y deuen siempre los Inquisidores estar aduertidos, que no sean importunos, ni demasiados en preguntar aguna de las cosas sustanciales teniendo assi mismo mucho auiso de no preguntar fuera de lo indiciado, sino fueren cosas, que al reo de ocasion por su confesion, y si fuere confessado, dexen le dezir libremente sin atayar non siendo cosas impertinentes las que dixere.

16 *Para los Inquisidores puedan hazer esto, y iuzgar recuiente, deuen siempre estar sospechos de que predan recebir engaño, assi en la testification, como en las confessiones, con este cuydado y rezelo miraran, y determinaran la causa conforme à verdad, y iusticia, porque si fuessen determinados, à la vna, ò a la otra parte: facilmente pueden recebir engaño.*

ARGVMENTVM.

Quando Inquisitor non potest de ore Rei eruere veritatem, vigore generalium interrogatoriorum ad particularia interrogatoria descendere debet.

SVMMARIVM.

Forma interrogandi reos pro crimine hæresis carceratos quando prima vice examinati super generalibus steterunt in negatiua n. 1. & seq.

CAP. XV.

SI ex propositis supradictis interrogatorijs generalibus non poterit à reo aptum responsum haberi ad habendam veritatem, mox descendendum est ad interrogatoria particularia hoc est ad illa quæ concernunt materiam siue delicta, aut hæreses, de quibus Reus fuit denunciatus, videlicet si accusatus fuerit, quod negauerit Purgatorium, post vnum, duos, aut tres dies post primum examen, super hoc fient prudentes interrogationes, iuxta infrascriptam formulam.

Die N. Mense N. Anno N.

Constitutus vbi, & quibus supra in meique Notarij presentia N. de quo supra cui delato Iuramento de veritate dicenda, quod tactis scripturis præstitit, fuit per Dominum.

Interrogatus, An vltra ea, quæ ipse constitutus dixit in alio suo examin. occurrant sibi aliqua dicenda, & quæ.

Respondet &c.

Interrogatus

Interrogatus, an melius cogitauerit, & recordari potuerit causam suæ carcerationis, & examinis 2. prout aliàs fuit interrogatus, & an saltem habeat aliquam suspicionem, à quo deferri potuerit apud Sanctum Officium, & super quibus rebus.

Interrogatus, an vnquam audiuerit loqui de Paradiso, Purgatorio, & Inferno.

Interrogatus, quid audiuerit loqui de præfata materia.

Interrogatus, qui sunt illi à quibus audiuit de præfata materia tractari, vel disputari.

Interrogatus quid ipse reus super hoc aliquando sit loquutus.

3. Interrogatus, quid ipse tenuerit & crediderit, & de præsenti teneat, & credat de purgatorio.

Etsi responderit se rectè de eo tenuisse, & neget se malè sensisse, sed credidisse id quod tenet, & docet Sancta Mater Ecclesia.

Præcipiatur ei vt dicat, quid de eo teneat, & credat Sancta Mater Eccles.Rom.

Et habita eius responsione moneatur, vt bene aduertat dicere veritatem, & caueat à mendacio, quoniam contrarium habetur testificatum contra ipsum videlicet, quod loquendo de Purgatorio dixerit talia, & talia, ponendo verba præcisa, quæ ab eo dicta fuisse deposuerunt denunciator, & testes.

4. Et successiuè in eadem, vel in alio examine simili modo interrogabitur de singulis alijs articulis, de quibus est denunciatus, vt si Verbi gratia dixerit simplicem fornicationem non esse peccatum, aut licitum esse inuocare dæmones, & eis sacrificia offerre, & similia, nam post generalia interrogatoria descendetur ad particularia constringentia reum, vt se vel conformet cum testificationibus habitis contra ipsum, vel si cum ipsis non conueniat adhuc iterum, atque iterum examinetur, & ad vlteriora remedia procedatur.

Et in fine examinis dicatur sicut supra.

Quibus habitis &c.

Annotationes Carenæ ad Cap.15.

SVMMARIVM.

1 *De secunda reorum audientia.*
2 *De interrogatione super intentione quid potissimum animaduertendum.*
3 *Rei quando super intentione interrogandi.*
4 *Confessarij cum in crimine sollicitationis examinantur qui debeat Inquisitor præcauere.*

VBi à reo veritas nequeat haberi ex interrogatorijs generalibus docet Pegna debere Inquisitorem descendere ad particularia, & quamuis modus reum in Sancto officio examinandi potius sit prudentiæ, quàm artis, vt ex eodem Pegna *ad directorium parte 3. commentario 21. num.* 85. notaui ego *parte tertia titulo secundo, §. 9. num.* 35. tamen DD. nostri multa docent, quæ 1. deseruire optime poterunt Inquisitoribus in hisce examinibus instituendis. Videnda imprimis constitutio Martini V. edita anno 1410. incipiente, *inter cunctos*, Versiculo *super præmissis*, impressa post Directorium, Simancha *de Catholica institution. tit.* 43. *num.* 14. *& seq.* Et in Enchirid. *Iud. Violatæ Relig. tit.*28. Paramum *de origine Sanctæ Inquisitionis lib.* 3. *quæstione quarta, Rubrica de forma, & ordin. Iud. num.* 37. *& seq.* cum alijs recensitis à Farinacio *de hæresi q.*185.*n.*9.

Vbi de hæresi formali non agatur de sortilegio aliquo qualificato vel dictis hæreticalibus, rei debent interrogari super intentione ad quam tunc detegendam Inquisitores totum suum conatum adhibere solent, & debent, cum in hoc formaliter hæresis consistat. 2.

In hoc igitur casu animaduertere præcipue debent Inquisitores an propositio erronea, vel hæretica semel tantum fuerit prolata, & factum sortilegum semel gestum, an pluries. Quoniam si pluries id contigerit, non debent statim Inquisitores acquiescere Reo affirmanti bonam intentionem, & credulitatem, eò quia quò pluries gestum fuerit factum sortilegium, & pluries prolata propositio hæretica, eò etiam maior auor suspitio, quod eius intentio, & credulitas fuerit vulnerata, vnde debent Inquisitores ad primam rei responsionem, quod Catholicè semper senserunt illi obijcere hoc vel simili modo. Et ei dicto quod cum pluries protulerit &c. seu factum illud hæreticale, & experimentum Magicum iteratis vicibus patrauit, & post primam prolationem, aut patrationem, iterum, atque iterum in eisdem inciderit præsumitur in ipso esse vel fuisse malam credulitatem, & intentionem, scilicet corde adhæsisse propositioni &c. & præstitisse fidem dicto experimento magico inuerisimile enim est, quod non credatur id quod pluries profertur, & non præstetur fides facto, quod iterum atq; iterum patratur, sic de verbo ad verbum notatum reperi in quibusdam manuscriptis Eminent. D. mei Cardinal. Camporei æternæ memoriæ sub titulo Monita Reuerendissimi Commissarij S.Offic.de Vrbe.

Et in eisdem manuscriptis sub eodem titulo reperi notatum vt infra Rei non solent interrogari quid crediderint circa articulos ei obiectos, nisi postquam fassi sunt protulisse verba, & fecisse actus, qui contra eos deponuntur, aut vbi de illis habentur sufficienter conuicti. 3.

Hoc loco moneo Inquisitores, vt magna cautela vtantur, cum Sacerdotes reos sollicitationis examinant, ne eorum interrogationibus Inducant confessarios ad reuelationem eorum quæ cadunt sub sigillo, & scio accidisse in quadam Inquisitione, quæ transmisso processu ad Sacram Congregationem, & hoc per illos Eminentissimos Patres animaduerso, iussa fuit delere omnia, quæ fumum fractionis sigilli redolebant. 4.

ARGVMENTVM.

Arbitrio Inquisitorum relictum esse quoties debeat constitui, moneri, & examinari reus.

SVMMARIVM.

*Monitiones quot hæretico carcerato fieri debeant, vt confiteatur antequam Fiscalis contra eum accusationem proponat.num.*1.*& seqq.*

*Reus pro crimine hæresis carceratus, quoties constitui & examinari debet, ad effectum vt veritatem fateatur.n.*1.*& seq.*

*Articuli antequam à Promotore Fiscali centur, & proponantur contra Reum, quoties Reus ipse moneri & examinari, & constitui debet n.*1.*& seq.*

Cap.

Cap. XVI.

1. Alphonsus Castrus dua tantum monitiones fieri debere hæretico contendit, quia Sanctus Paulus in Epistola ad Titum, non plures quàm duas monitiones exigit, Iacobus tamen Simanchas verius esse dicit vt tres monitiones requirantur, antequam Fiscalis contra reum accusationem proferat easque eodem tenore renouandas proponit intra decem primos dies post capturam reorum, Alphonsus Castrus *lib. 2. cap. 1. de iusta hæret. punit.* Sanctus Paulus *in Epistola ad Titum capitulo* 3. Simanchas *de Catholica institut. tit. 44. de ordine procedendi n. 16. 18. 19. 20. & 21.*

2. Sed cùm in hoc foro nullo certo iure constitutum videatur vt prædicto modo fiant monitiones arbitrio Inquisitorum relictum erit, quoties oporteat constituere, & monere reum vt veritatem simpliciter confiteatur, & ad Catholicam reuertatur

3. Cæterùm ex qualitate delicti, & personæ, & ex confessione rei facilè Inquisitor arbitrabitur, quoties eum constituere, & monere debeat, qui ex malitia recusant patefacere veritatem quales sunt regulariter omnes hæretici pluries monendi, & examinandi sunt, vt prudenter Directorium censuit. Idem fiet cum illis, qui fortè non ex malitia, sed quia non recordantur ea de quibus denunciati sunt, omittunt confiteri, & agnoscere suos errores. Quid facilius confitentur quales sunt, vtplurimum fœminæ, & iuuenes 25 annis minores, non indigent tot monitionibus, Directorium Inquisitorum *part. 3. tit. de modo interrogandi reum accusatum n. 76.* vers. *cum accusatus.*

4. In Supremo Sanctæ Romanæ, Inquisitionis foro, vbi à Viris peritis processus fiunt, antequam Fiscalis det positiones, & articulos contra reum ne dum ter constituuntur, seu producuntur Rei in Auditorio & examinantur, sed etiam pluries sicut expedire graues illi, & prudentes Ministri arbitrantur. Nam, & quinquies, & septies interdum reperiuntur constituti, moniti, & examinati, & aliquando ter intra decem dies, aliquando verò ne dum intra decem dies, sed etiam post viginti, quamquam, vt mox dicetur, magis conueniat statim admonere, & examinare, nec sinere, elabi multos dies inter vnum constitutum, siue examen, & aliud quia dum memoria est recens, commodius, & vtilius isti actus fieri solent.

5. Reperitur etiam quandoque Reos iuuenes de grauibus criminibus delatos, ter tamen fuisse monitos, & examinatos, antequam Fiscalis daret articulos idque extra terminum decem dierum ex quibus videntur posse constitui in hac materia, quatuor veluti regulæ memoria iudicibus fidei retinendæ.

6. Prima est, quam ponit Directorium his verbis. [Cùm accusatus fuerit captus interrogabit, & examinabit eum frequenter Inquisitor super his quæ negat, & sunt probata, vel sunt suspiciones vehementes contra eum quousque amplius nolit fateri fatendo, vel negando, & in causa sit conclusum.] Hactenus ibi Directorium Inquisitorum *part. 3. titulo de modo interrogandi reum accusatum num. 6.* & latius *ibidem comm. 18. § fin.*

7. Secunda regula est: Tunc expedit pluries reum monere, & interrogare quando vel obiecta crimina negat, vel partim negat, & partim confitetur, vel noua superueniunt indicia, & probationes tunc enim maximè locum habet, quod Eleuterius Papa constituit his verbis; & tamdiu actio ventiletur quousque ad rei veritatem perueniatur frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat, quod annecti conueniat, Eleuterius Papa *in cap. indicantem* 30. q. 5. vbi gloss. *in verbo remaneat.*

Tertia regula est arbitrio Inquisitoris relictum est quoties debeat Reus constitui, moneri, & examinari, & in dubio tutius est pluries admonere, & examinare, quia vt prudenter censuit glossa, vbicumque æquitas mouet, iudicem potest interrogare, gloss. *in cap. indicantem in verbo remaneat,* 30. *quæstione* 5. vbi allegatur text. *in cap. vbicumque, ff. de interrogat. actio.* 8.

Quarta regula est quámvis nullo certo iure cautum reperiatur, & intra primos decem dies à captura tres monitiones fieri debeant, tutum tamen est, vt paulò postquam in carcerem rei missæ sunt, constituantur in Auditorio, moneantur, & interrogentur, & alia examina fiant intra paucos dies, dum memoria est recens. Certè Paulus Tertius, & Pius Quartus Roman. Pontifices meritò constituerunt, ne iudices captum pro quovis crimine in secretis carceribus, vltra triduum antequam examinentur, retineant, sed infrà triduum carceratum examinent. Paulus Papa Tertius constitutione incipiente, *Ad onus, de visitatione carcerum,* & Pius Quartus, constitutione incipien. *Inter multiplices, de reformatione,* Auditoris Cameræ, qui tamen scilicet Pius hoc addidit temperamentum, nisi tamen natura causæ aliud suadeat. 9.

Annotationes Carena ad Cap. 16.

SVMMARIVM.

1 *Quoties sit reus examinandus in arbitrio est positum Inquisitionis.*

In Arbitrio omnino positum est prudentis Inquisitionis, quoties reum examinet, interroget, & maneat, dixi aliis allegat, *tertia parte, titulo secundo, §. nono, numero trigesimo sexto,* illud certum est, reum negantem pluries, & pluries examinandum, & interrogandum. Et Pegna hoc loco doctissimè loquitur dignum certè capit. quod semper in hac materia præ oculis ab Inquisitoribus habeatur. 1.

ARGVMENTVM.

Quando nec in secundo examine reus confitetur, Inquisitor iterum constituit, monet, & interrogat eum.

SVMMARIVM.

Forma interrogandi reos carceratos in crimine hæresis, quando in primo, & secundo examine veritatem dicere recusant, n. 1. & seq.

Cap. XVII.

Die N. Mense N. Anno N. Constitutus personaliter vbi, & coram quibus supra in meique Notarij præsentia N. de quo 1.

quo supra, qui delato iuramento de veritate dicenda, quod tactis Sacrosanctis Scripturis præstitit, fuit per Dominum.

Interrogatus, an melius cogitauerit de iniunctâ sibi dicenda veritate, prout se cogitaturum, & facturum promisit in alio examine.

2. Dicatur prout factum, vel dictum fuit, vel sic interrogatus an vltra in dicta in alijs suis examinibus sibi occurrant, modo aliqua alia pro veritate dicenda, & quæ.

Respondit &c.

Interrogatus, quid ipse particulariter teneat, & credat de Purgatorio.

Interrogatus à quo, vel à quibus hoc sibi fuerit persuasum.

Præcipiatur sibi, quod explicet in particulari.

Interrogatus, qua occasione inciderit in errorem.

Interrogatus, quanto tempore in eo permanserit.

Interrogatus, an eum errorem ipse alios docuerit.

Interrogatus, an habeat alios errores.

3. Et moneatur vt dicat simpliciter veritatem, an ipse constitutus fuerit in aliqua alia falsa opinione præter confessatam, vel confessatas, & aduertat bene, vt dicat magis ingenuè veritatem, quoniam in Sancto Officio habentur testificationes contra ipsum, quod ipse constitutus male loquutus fuerit de alijs rebus ad fidem Catholicam pertinentibus.

Et non dicatur nisi, quod in denunciatione, & depositionibus testium continetur, quia non licet dicere mendacium ad eruendam veritatem.

4. Et sic descendatur ad particularia interrogatoria speciales materias, & articulos concernentia, & in fine examinis dicatur.

Quibus habitis Dominus dimisit examen, animo &c. iniuncto quod se subscribat, & mandauit reduci ad locum suum &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 17.

SVMMARIVM.

1 *Prætextu extorquendæ veritatis, Iudices nunquam dicere debent mendacium reis.*

1. TErtio loco solet constitui, & interrogari reus, vt notat hoc loco Pegna, qui bene animaduertit Iudices prætextu extorquendi à reis veritatem, numquam debere eis dicere mendacium monendo eos &c. quia in processu appareat hoc, & hoc, quod verè non apparet, dixi *parte 3. titulo secundo*, §. *9. num. quinto*, & videndi duo Insignes Iur. Constituti ibi allegati Azeued. *l. pr. titulo 2. num. 14. nou. recompill.* & Mattienz. Iunior *in cap. afferte mihi gladium, de præsumption.*

ARGVMENTVM.

Si dum Reus examinatur occasione, illorum, quæ vel negat, vel confitetur, oritur aliqua difficultas, Inquisitor iterum vocari iubet denunciatorem, vel testes in denunciatione nominatos, & eos interrogat.

SVMMARIVM.

Forma examinandi, & interrogandi testes examinatos quando repetuntur ad effectum declarandi eorum dubias depositiones n. 1. & seqq.

CAP. XVIII.

1. SI dum reus examinatur ex eius responsionibus oriatur aliquod dubium consideratione dignum super quo oporteat scire quomodo illud intellexerint denunciator, & testes qui Reum audiuerunt, iterum vocandi, & examinandi sunt. Verbi gratia, Titius accusatus de assertione quod non est Paradisus nec Infernum in suo examine dicit se protulisse quidem ea verba, sed vel per iocum vel refferendo hæreticorum errores, vel per se ipsum interpretando confitetur, quod ea verba protulit declarando tamen. Ideo dixisse, non esse Purgatorium, vel Paradisum quia neutrum vidit, vel expertus fuit, quo casu licet male fecerit, & puniendus veniat, quia in rebus fidei non est licitum iocari, nihilominus tunc excluderetur hæresis, quia licet sit error in verbis, non est tamen error in mente, ideò necessarium est, vocatis testibus diligenter percunctari quomodo Titius protulerit prædicta verba, An scilicet asserendo, & affirmando, vel per iocum, seu aliorum tamen hæreses referendo. Directorium Inquisitorum *parte tertia, titulo de forma examinationis testium num. 72. Versiculo Item Interrogatus si attentis omnibus.* Et ibidem *commentario 17. §. seu dixerit, & § sequenti* vbi obseruatur quomodo, & quando recitantes aliorum hæreses excusari possint.

Sed obseruandum, ne Inquisitor iterum examinando denunciatorem, vel testes indicet, quid Reus senserit, vel deposuerit, sed quasi ex se loquẽdo interroget Inquisitor, quod scire cupit pro sua informatione. 2.

Frequenter enim in hac facti specie post receptam denunciationem, & depositiones testium, & confessionem accusati, nisi crimen fateatur, & conueniat cum denunciatore, & testibus occurrunt tales varietates, & dubitationes, vt necessarium sit iterum venire ad examen denunciatoris, & testium, vt magis specifice quædam intelligantur. ista verò sic peragentur in praxi.

Die N. Mense N. Anno N. 3.

comparuit iterum vocatus, vbi, & coram quo vt supra N. de quo supra cui delato Iuramento de veritate dicenda, quod tactis Sacrosanctis Scripturis præstitit, fuit per Dominum.

Interrogatus, an sibi occurrat aliquid dicendum, præter ea quæ dixit in alio suo examine de prædicto N.

Interrogatus, cum dixerit, quod dictus N. tali die dixerit in præsentia sua talia, dicat singillatim, & in indiuiduo, quæ dixit tali die, & in quo loco, & quibus præsentibus.

Interrogatus, an ea quæ dixit circa Paradisum, & Purgatorium retulerit per iocum.

Interrogatus, an ea quæ prædictus N. dixit retulerit non ex propria sententia, sed recitando, seu refferendo aliorum errores, & aduertat bene, & recordetur. quomodo prædictus N. loquutus fuerit.

Interrogatus, an inter N. & eos, qui audiuerunt, fuerit, vel sit aliqua rixa, seu odium, vel inimicitia, aut inimicitiæ causa.

Quibus habitis dimissus, fuit, iniuncto sibi silentio, & quod se subscribat.

Annotationes Carenæ ad Cap. 18.

SVMMARIVM.

1 *Omissa per testes semper per Inquisitores possunt suppleri.*

Iudex

Iudex semper, & quandocumque potest supplere omissa per testes, iterum eos examinando, & diligentius interrogando, locus insignis est in materia nostra Guidonis Fulcodij *in sua quaestione decima quinta, ad Inquisitores* ibi *& si testes inueniritis* vbi ego *num.* 13. Doctores allegaui, & alios addidi *parte tertia, titulo septimo, §. quarto, numer.* 32.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

ARGVMENTVM.

Inquisitores cùm reos potissimum examinant, tum in prima, tum in alijs sessionibus, siue audientijs quid potissimum obseruare debeant.

SVMMARIVM.

Rei quando examinantur pro crimine haeresis carcerati toties, quoties examinetur curare semper debent,num. 1.

Testes toties quoties examinantur semper iurare debent,num. 2.

Rei carcerati pro crimine haeresis, quam primùm examinandi, sunt, nec vltra triduum eorum examen differendum.num. 3.

Rei pro crimine haeresis carcerati, quando examinantur benignè sunt tractandi, & quomodo, num. 4. *&* 5.

*Rei pro crimine haeresis carcerati, benignè monendi sunt quando examinantur, vt veritatem fateantur, num.*6.

*Testes quando examinantur in crimine haeresis in eorũ examine adhiberi debent duae Religiosae personae, num.*7. *vbi idem quando examinantur Rei, sed in Sancto Romano Inquisitionis Officio hac solemnitas in vsu non est,num.*8.

CAP. XIX.

1. QVONIAM ex prudentibus, & legitimis interrogationibus, quae Reis proponuntur, & ex eorum responsionibus tota causa, & exitus ipsius causae potissimum pendet, ideò Inquisitores in hoc praecipue munere valde prudentes, & diligentes esse debent, & ne errent, praestare quaedam, & cauere quaedam debent.

Illud imprimis diligenter ipsis obseruandum est, vt ne dum in primo constituto, siue examine, sed toties etiam quoties constituuntur, seu iudicialiter rei interrogantur tactis Sacrosanctis Scripturis iurent de veritate dicenda, & ratio est quia (vt prudenter Cynus, & Salicetus dixerunt) semper iuramentum depositionem praecedere debet. Idem iudicium est, cum testes reiteratò examinantur. Cynus, & Salicetus *in leg. Iusiurandi, Codic de Testibus.*

2. Idem iudicium est de testibus, vt quoties examinantur initio examinis, siue constituti, iterum iurare debeant, non obstante quod examen secundum, vel tertium non sit de per se coeptum, sed continuatiuum alterius examinis interrupti, & sic inuiolabiliter obseruatur in Suprem. S. Inquisitionis Rom. Tribunali.

Rursus curabunt Inquisitores examinare, & interrogare reos paulò post quam missi sunt in carcerem, & ne vltra triduum id differant supra cap. 14. notatum fuit. 3.

Praeterea, dum rei audiuntur interrogantur, & examinantur, benignè tractandi sunt, meminerint Iudices fidei se homines esse, qui nisi Dei gratia munirentur in eadem aut similia delicta incidere possunt; vnumquemque autem reum tractabunt, iuxta qualitatem, & dignitatem illius, semper tamen suam auctoritatem prudenter, & modestè seruantes, Directorium Inquisitorum *part. 3. commentario 18. super titulo de modo interrogandi reum accusatum,num.*74. 4.

Quo attentius, & pacatius causas suas agere rei, & respondere possint dum constituuntur, aut examinantur, quamuis ignobiles, & plebei sint sedere debent. Directorium Inquisitorum *part. 3 commentario* 18. 5.

Ad haec Inquisitores reos admonebunt, & hortabuntur vt simpliciter plene, & verè fateantur quidquid contra Catholicam fidem commiserunt, & vt caueant, ne contra seipsos, aut contra quoslibet alios falsum testimonium dicant, Simanch. *de Catholic. institution. titul* 44. *de ordine procedendi, num.*16. 6.

Iure cautum extat, vt in examinandis testibus cum multa cautela procedatur, ideoque mandatur vt in eorum examinatione adhibeantur duae personae Religiosae, & discretae: Id Directorium in examinatione etiam Reorum fieri delatorum locum habere voluit, & meritò quia cùm grauissima causa sit, vt omnis suspicio de fraude committenda, repellatur, curandum est vt in examinatione reorum, & testium duae illae Religiosae personae adhibeantur ne contra Inquisitorem vel Notarium obijcere vnquam possint rei praesertim astuti, & seductores, vel testes se aliter dixisse, aut testificatos fuisse, quàm reperiatur scriptum Iure cautum *in cap. vt officium, §. Verùm quia de haeretic. libro sexto.* Directorium Inquisitorum *parte tertia, titulo quod persona esse debeant in examinatione testium & delatorum num. octuagesimo-primo, & octuagesimo-quarto,* & rursus *in eadem parte tertia, quaestione sexagesima quinta,* vbi *in commentario centesimo duodecimo,* multa ad hunc articulum spectantia traduntur. Et quae de adhibendis duabus religiosis personis in examinibus testium hic dicuntur, multo diligentius obseruanda sunt, cum reperiuntur, quia tunc maius negotium geritur, vt *infrà capite* 32. *obseruatione tertia,* demonstratur. 7.

Nec refert, quod in Supremo Sanctae Romanae Inquisitionis Tribunali regulariter in examinandis Reis aut testibus duae istae religiosae personae non soleant adhiberi, & nihilominus processus sic factos, tanquam validos, Supremus ille Senatus sustinet, quoniam magna differentia est inter hoc Supremum Tribunal, & alia inferiora, in hoc enim ne dum coram Generali Sancti Officij Commissario sed plerumque coram eiusdem Sancti Officij Assessore viris grauibus, & magna probitate, & Doctrina praeditis, examinari testes, & Rei solent, quamobrem tutius, & consultius esse videtur priuatis Inquisitoribus hoc tutam, tum in examinibus, quae coram ipsis fiunt, adhibere.

Annotationes Carena ad Cap. 19.

SVMMARIVM.

1 *Rei quanto citius examinandi vbi verba instructionis Hisp. Inquisition.*
2 *Inquisitores interrogare debent reum clarè, & apertè.*
3 *Reus potest petere vt Inquisitor declaret suam interrogationem obscuram.*

1. DE hisce obseruandis ab Inquisitore in examinatione reorum dixi, & DD. allegaui de Officio Sanctissimæ Inquisitionis *p. 3. titulo secundo, §. nono num. 35. & seq.* circa non differendum examen rei sed quanto citius incipiendum adest instructio Granatensis tertia anni 1699. quæ sic habet. *Y despues de assi preso dentrò de diez dias se le ponga la acusacion, y en esto termino se le hagan las amoniciones, que en tal caso se requieren, y possedan en las causas, y processos, con tola diligencia, y breuedad.*

2. Interrogare Inquisitor reum debet clarè, apertè, & dilucidè, quod si obscura sit interrogatio, iure
3. reus petere potest, quod Inquisitor, & quilibet alius
Iudex se declaret, Scaccia *de iudiciis Ciuilibus, Criminalibus, & hæreticalibus lib. 1. cap. 26. num. 32.*
vbi etiam agit quandonam liceat Iudici ad eruendam veritatem vti interrogationibus sophisticis, & obscuris.

ARGVMENTVM.

Inquisitores, cum Reos potissimùm examinant, tùm in prima, tum in aliis sessionibus, seu audientiis, quid potissimùm præcauere debeant.

SVMMARIVM

Reis carceratis pro crimine hæresis quando examinantur non est præbenda occasio immodestè, & intemperanter agendi n. 1.

Impunitatem Reis pro crimine hæresis carceratis Inquisitores nullo pacto promittere debent num. 2.

Carceratus, & captus pro vno crimine super aliis de quibus non adsunt indicia, interrogari non debet. n. 3 & 4. Declara vt num. 5.

Testium examinatorum nomina reo carcerato, dum examinatur, Inquisitor nullo pacto propalare debet. num. 6.

Suggestiua interrogatoria reo examinando Inquisitores facere non debent, & quando interrogatoria dicuntur suggestiua. num. 7. & seq.

Confiteri vbi reus incipit non est interrumpendum examen, sed illud prosequendum est vsque quo plenè veritatem fateatur. n. 9.

Testium seu reorum dicta plenè à Notario scribenda sunt, tam quæ faciunt contra reos, quàm quæ pro reis. num. 10.

Responsiones reorum sunt scribendæ à Notario eo modo, quo ipsi illa proferunt, & in eadem lingua, in qua loquuntur. num. 11. 12. 13.

Reus quando examinatur si nesciat latinè, aut vulgariter, ftalo more loqui, vel alias, vt Inquisitor, & Notarius eius linguam n . intelligunt, debet adhiberi fidelis interpres. n. 12.

Testium dicta scribenda sunt per Notarium per extensum, & non per relationem ad aliorum testium depositiones. num. 14.

Interrogatoria, quæ Inquisitores Reis, aut testibus faciunt, sunt per Notarium scribenda per extensum. num. 5.

Rei, quando pro crimine hæresis stant carcerati, & præsertim examinantur Inquisitor non debet cum illis loqui, nisi de spectantibus ad causam n. 16.

Notarius debet scribere in margine processuum maioribus litteris examina, seu constituta reorum, vel testium. num. 17.

CAP. XX.

IAM in eisdem actibus hæc in primis præcauenda sunt. Primùm ne reis præbeatur occasio immodestè, & intemperanter agendi, aut conuitiandi id quod rectum iudicium perturbare valde solet. 1.

Rursus cauendum, ne dum Inquisitores confessionem ab ore reorum habere cupiunt eis promittant, vel impunitatem, vel plenam liberationem, nè vel promittendo, quod fortassis præstare non poterunt mendaces arguantur, vel rei sub ea spe confiteantur quæ fortassis ne perpetrarentur, quod facilè contingere posset, ob desiderium, quo regulariter tenentur rei ad se citò liberandum, vt in Directorio notatum est. Possent etiam huiusmodi confessiones argui inualidæ, vt in his terminis argui Bertazzolus. Hoc ergò solum promittent Inquisitores quod mitius agetur cum illis, qui citius, & libentius veritatem confitebuntur, Directorium Inquisitorum *parte 3. comm. 23. num. 106.* Bertazzol. *cons. 95. lib. 1. in Criminalibus.* 2.

Ad hæc caueant Inquisitores quia non debent 3.
esse negligentes, & desides omittendo interrogare, quæ ad causam ipsam, & articulos in iudicium deductos pertinent, sic non debent esse nimis molesti, & imprudentes interrogando de impertinentibus, vel ad causam non spectantibus, qua in re meritò generaliter constitutum est, vt Iudices captum pro vno crimine, super aliis de quibus indicia aliqua non habent, nullo modo interrogare præsument, interrogandi enim, aut examinandi non sunt vltra seu extra indicia, quæ contra reos legitimè habentur, Paolus Papa III. Constitut. incipien. *Ad onus §. Idem Id ius.* Hyppolitus Marsilius *consilio 46.* incipien. *Omnipotens, num. nono, & decimo, & consilio 53. num. 9.* vbi plures allegat, *& consilio septuagesimo nono,* incip. *Auertas, num. 6. & consilio centesimo vigesimo,* incipien. *Splendore gratiæ, num. 27. vers. nam de delicto, & num. 38. & consilio centesimo vigesimo tertio,* incip. *Conditor orbis num. 35.* Quibus concludit non posse reum interrogari non præcedentibus validis, & legitimis indiciis, & si interrogatus respondeat eius responsionem sibi non nocere. Idem respondit. Alexand. *consilio centesimo trigesimo tertio,* incip. *stantibus his num. 11. Versiculo quoad quintum dubium libro septimo,* & hæc doctrina vera est nec ab ea recedendum, quæ etiam tamquam vera proponitur in Directorio *parte tertia, super titulo de modo interrogandi reum accusatum, numer.* 4.
74. commentar. decimo-octauo, §. & sic prudens Inquisitor.

Nec audiendus est Thomas Grammaticus, qui postquam veram sententiam retulisset, audito quodam Reg. eam leuiter mutauit in causa cuiusdam Inquisiti, & confessi de homicidio, quem iudex

Iudex in tortura nullis præcedentibus indiciis super furto interrogauit, dicens de generali consuetudine Italiæ contrarium seruari, quis prior sententia vera est, & firmioribus rationibus munita, & à D. D. magnæ authoritatis asserta, hæc verò de interrogando sine indiciis nulla firma ratione constat, imò verò idem Grammaticus addit se tunc synderesis stimulo teneri, nisi Reus post latam sententiam furtum fuisset confessus, Grammaticus vot. 13. incip. *Tremendi Dei.*

5. Cœterùm si reus respondendo ad legitimas interrogationes fundatas in legitimis indiciis, accusationem dederit de aliis interrogandi, sicut quandoque contingere solet, tunc (vt supra in Direct. dictum fuit) si ea non sunt prorsus inepta, & extrà causam super illis poterit interrogari propter iudicium, quod ipsemet dedit in sua responsione, & in hoc foro quandoque contingit ex huiusmodi responsionibus Reorum etiam causaliter redditis ad magna quædam detegenda aditum aperiri. In Director. Inquisitorum *part. tertia super modo Interrogandi reum accusatum n. 74. com. 18. §. & si prudens Inquisitor.*

6. Idem diligentissimè cauendum, ne ex Interrogationibus detegantur testes contra Reum deponentes, quod maxime respicit fidei fauorem, quia si Rei deuenient in notitiam testium, facilè conspirarent contra ipsos, & consequenter difficulter reperirentur, qui hæreticos; vel suspectos denunciarent, aut contra eos testificarentur.

7. Illud verò in primis præcauere debent Iudices fidei, ne sic reos interrogent vt suggerere potius illi modum eludendi iudicium, quam inquirendi veritatem videantur. Vt autem periculosa suggestio euitetur, cùm quis de proprio delicto Interrogandus est, indè paulatim ad speciem descendendum. Nam, vt inquit Iurisconsultus, qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare an Lucius Titius homicidium fecerit sed generaliter quis id fecerit, alterum enim magis suggerentis, quam requirentis videtur Iurisconsulto *in l. 1. §. causa tributorum ff. de quæst. com. 18. in direct. Inqu. part. 3. num. 74. §. vt autem periculum.*

8. Inter cœteros suggestionis modos, ille habetur valdè perniciosus, cum Iudex facta interrogatione, in responsione præuenit Reum subtiliter quasi indicando ei viam euadendi, vt se tueatur, quod in hoc foro graue delictum est, vt in directorio Inquisitorum *parte tertia, commentar. 18. titulo de modo interrogandi Reum accusatum §. inter cæteros, videatur Franciscus Cantonius de tormentis capis.*

9. Illud quoque Inquisitor maxime præcaueat, vt si Reus confiteri cœperit, & liberè dicere veritatem, ne eum impediat, perturbet, aut interrumpat, nec omittat eius recipere confessionem, tametsi alia negotia instent peragenda, aut hora tarda sit, & & tempus elabatur, quoniam sæpè compertum est eos, quorum interruptæ, vel dimidiatæ fuerunt confessiones, malo consilio ductos; & in peius actos, vel nolle amplius veritatem fateri, vel quod semel confessi sunt reuocare. Eymericus in Director. Inquisitorum *parte tertia, tit. de cautelis Inquisitor. contra hæreticor. cauillationes num. 18. Vers. decima cautela.*

10. Non solum quæ contra se dicant Rei, dum examinantur recipienda, & scribenda sunt, verùm etiam illa quæ in fauorem suum, vel aliorum proponunt, id aliter fieri ratio recta nullo modo patitur, cum testes, aut denunciatores deponunt, Idem obseruandum est, vt non tantum, quæ contra reos, sed illa quoque quæ pro reis interdum deponunt conscribi debeant, vt alibi animaduersum fuit.

Sæpè contingit Reos, vel statim ab initio, dum examinantur vel in progressu examinis interno cordis dolore ita moueri, & pœnitudine affici, vt vel lacrimas emittant, vel flexis genibus, aut iunctis manibus, aut percussione pectoris Iudicum misericordiam implorent, & errati veniam petant, hæc pœnitentiæ signa cum non parum, & ad pœnam minuendam, & ad maiorem benignitatem eis impartiendam conducant, quo tempore ea contigerit in eodem examinis, & loco processus, qui tunc scribunt, quasi per parenthesim inserenda, & notanda sunt, ac dicendum ita, vel alio simili modo, & cum hæc Reus proferret copiosas lacrimas emisit, vel iunctis manibus veniam petiuit &c.

Cùm de aliis criminibus agerètur prudentissimè Paulus Papa constituit in hæc verba. [Ne litteratum ignari ex mala Notariorum in latinum translatione, quandoque indebitè damnum patiantur, decernimus &c. quod verba super quibus interrogatur Reus eorum quo ipse illa profert in latinum, si latinè proferat, vel vulgari sermone per Notarium scribatur, etsi reus loquatur in lingua vulgari adhibeatur Notarius illius linguæ, vel idiomatis, cuius est Reus, vel eum interprete illius linguæ] Paulus Papa III. Constit. incipient. *Ad onus, §. ac insuper.* 11.

In hoc foro vbi maius est periculum diligentius præcauendum est iubendúmque vt in ea omninò lingua Notarius scribat, in qua loquitur testis, vel Reus, & nihil mutando, addendo, vel minuendo, aut transponendo, vel inuertendo eadem verba describat. 12.

Quod si reus vel testis nesciat latinè, nec Notarius vel Inquisitor intelligat linguam, quia verbi gratia Gallus, vel Hispanus, Anglus, vel Germanus linguæ Italæ imperitus examinatur tunc Inquisitor fidelem adhibebit interpretem, sic fit Romæ in Supremo Sanctæ Inquisitionis Tribun. vbi casus frequenter contingit.

Quod si scribendo dicto testis, vel rei eodem modo; & eisdem verbis, quibus prolatum est, tunc maximè obseruandum est; cum agitur de hæresi formali, nam tunc non sufficeret, quod testes probarent substantiam facti, sed necesse esset, quod conuenirent in eisdem verbis formalibus, sicut Antonius de Butrio, Abbas, & alij communiter tradiderunt, quæ quia in hoc foro magni momenti sunt, diligenter aduertenda sunt, Antonius de Butrio *in cap. nihil obstat num. 2. vers. Quod intellige verùm*, vbi Abbas, *num. 2. Versiculo, & hoc intellige*, & alij communiter *de verbor. significationus.* 13.

Ex his Infertur nullo pacto permittendum, quod postquam Notarius scripsit per extensum dictum primi testis, posteà audito secundo, vel tertio dicat talis testis per omnia deposuit sicut primus, hæc enim praxis periculosa est; & communiter à D. D. reprobata, & maximè ab hoc foro repellenda est, in quo frequenter agitur de hæresi formali probanda communiter à D. D. reprobata *in dicto cap. nihil obstat de verb. signific.* vbi Anton. de Butrio *num. tertio, Vers. Inducit Hostiensis*; vbi concludit de iure verius esse, quod tales testes non probent, & ideò scribenda esse dicta testium extensè per consequentiam litterarum non abbreuiatè, idem tenet Abbas *n. 3. vers. Item adduci-* 14.

tur, vbi concludit hoc videri verius, licet primum æquius.

Eodem modo præcauendum est, ne interrogato-
15. ria, quæ in examinatione testium, & Reorum à Iudice fiunt prætermittantur, sed curandum, vt per extensum scribantur, quod felic. record. Clemens Papa VIII. die 9. Nouembris anno 1600. in Generali Congregatione Inquisitionis seruandum ab Inquisitoribus præcepit, & consequenter omnino explorandus est perniciosus, & illegitimos Notariorum abusus, qui post verbum Interrogatus omisso interrogatorio, statim scribunt responsionem, sic interrogatus respondit.

Denique illud generaliter debent Inquisitores
16. cauere ne cum reis loquantur, vel cum examinantur, vel cum visitantur nisi de illis, quæ ad eorum negotium spectant: Sed nec solus Inquisitor, vel dum visitat, vel dum aliter eos auscultat, esse debet sed cum socio, vel saltem cum Notario, vel alio fideli Sancti Officij Ministro, Directorium Inquisitorum *p.3.comm.106.vers.hac amplius super q.55.*

Vt in processibus reorum præsertim magnis, exa-
17. mina, & constituta (cum opus est) facilius quarto folio singula sint, reperiantur prudenter facerent Inquisitores iniungendo suis Notariis, vt exemplo multorum processuum, qui in Supremę Sanctæ Romanæ Inquisitionis Tribunali fabricantur in margine suorum processuum examina, seu constituta suo ordine literis maioribus notarent.

Annotationes Ca.ena ad Cap.9.

SVMMARIVM.

1 *De Interrogatorijs suggestiuis remissiuè.*
2 *Confessio Rei vnquam interrumpenda.*
3 *Quod in hoc acciderit auctori in Inquisitione Cremonæ dum vti Aduocatus Fiscalis aderat tortura vnius Sortilegæ.*

DE præcauendis ab Inquisitore dixi *eodem tit.*
1. *p.3.n.35.& seq.*

De Interrogatoriis suggestiuis fugiendis, & quæ talia sint interrogatoria suggestiua, Farin. *de reo confesso, & conuicto quæst.43.n. 84. & seq. & quæst. 81. n.310.& seq. dixi ex p.3.tit. 8.de confess. Reorum §.*
2. *6.n. 33.& seq.* & omnino videatur Scaccia *lib. 1. de Iud.cap.86. num.8. vbi de suggestione aperta, & paliata,* quam ibi, *& num.40.41.* bene declarat.

Circa non interrumptionem confessionis ea nunquam intermittenda, nec vnquam Reus è tortura dimittendus, nisi postquam confiteri cæperit, Dicam quod mihi accidit in Inquisitione mea Cremonæ aderat in tortura quædam mulier sortilega, quæ commercium habuerat cum Dæmone, fuit ad torturam posita per horam, in media hora voce magna clamabat, & videbatur valdè pati, & cæpit dicere, quod relaxaretur, quia volebat dicere veritatem, & clamabat, quod aperiebatur per medium, & quod in illis partibus erat infirma, iussit Pat. Inquisitor, & ordinarius, quod dimitteretur in terra, vt veritatem fateri possit, & visitaretur animo tamen &c. Postquam fuit in terra aliquantulum respirauit, & statim dixit quod nullam infirmitatem habebat, & quod iam veritatem dixerat, vndè fuit in altum iterum eleuata, nec ab ea aliquid vlterius potuit haberi.

ARGVMENTVM.

Si Reus noluerit interrogationibus sibi factis respondere quid sit agendum.

SVMMARIVM.

Torqueri potest reus si interrogatus non respondet, aut obscurè respondet n.1.

Torqueri potest reus nolens respondere Indici interroganti non solum super facto principali, sed etiam super circumstantiis substantialibus n.1.

Torqueri potest Reus si interrogatus à Iudice, an hoc vel illud commiserit, respondet se non esse culpabilem. n. 3.

Torqueri possunt Rei, quando interrogati à Iudice non respondent ad propositum & fingunt se dæmones.num.4.

Reo nolenti præcisè respondere Indici interroganti, an sit dandus terminus ad præcisè respondendum. num.5.& 6.

Torquere Reum recusantem præcisè respondere absque præfixione termini ad præcisè respondendum, Inquisitores non possunt sine peritorum iudicio, num.7.

Cap. XXI.

SI Reus interrogationes sibi in Iudicio factas 1.
respondere nolit; aut respondet quidem, sed per verba incerta, & dubia, nempe nescio, non recordor, oblitus sum, aut similia, potest tunc Iudex illum torquere pro habenda præcisè responsione affirmatiua, vel negatiua, Hæc est vera Baldi sententia, quam praxis in aliis Tribunalibus, atque pro veritate aliorum delictorum eruenda non temerè obseruare solet; in iudiciis verò Sanctæ Inquisitionis eo potissimum nomine retinendum est, quia non solent pro crimine hæresim sapiente, sine legitimis indiciis, & plusquam semiplenis probationibus comprehendi Rei, Bald. *in l. accusationem num.12. Versic. super hoc melius distinguo c. de his qui accusare non possunt*, quem refert, & sequitur Cap c. *decis.* 145. incip. *in causa cuiusdam accusati,* Iulius Clarus *in pract.crim. qu. 45. vers. sed pone quod Reus.*

Eadem sententia locum habet ne dum quando 2.
Reus non vult præcisè respondere super facto principali, sed etiam eum renuit respondere super circumstantiis substantialibus ad ipsum delictum pertinent bus modò tales sint, de quibus eum recordari verisimile est, vt quia verbi gratiâ interrogatur de facto proprio, aut de tempore modico, aut similibus de quibus aliis verisimiliter recordari solent, quod Inquisitor considerata personarum, & reorum qualitate, prudenter arbitrari poterit. Iulius Clarus *in pract. crim. quæst. 45. vers. sed ponè quod Reus.*

Idem iudicium est, com reus legitimè interrogatus, 3.
an hoc vel illud commiserit, responderit, se non esse culpabilem, hæc enim responsio admittenda non est, nam sicut verè Bartolus censuit, reus respondere debet super facto, an fecerit, id de quo accusatur, indicare autem, an sit culpabilis, vel non sit, ad Iudicem spectat, Bart. *in l. prima §. accusationem n. 60. vers. Idem facit ad aliam quæst. ff. ad sen. Consult. Turpill.*

Sunt

Sunt etiam interdum nonnulli, qui vt Iudicium euadant dementiam fingunt, aut stultitiam simulant, qui si post vnam, aut alteram admonitionem serio adhibitam præcise affirmando, vel negando respondere noluerint, pariter vt in directorio Inquisitorum dictum est, torquendi sunt; iam in his casibus (vt rectè Clarus obseruat) non adhibetur pro veritate eruenda, sed pro habenda præcisa responsione, Director. Inquisitorum *parte 3. num. 96. super titulo de modis decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student*, Iulius Clarus *in pract. crim. q. 45. vers. pone quod reus.*

5. Quamuis Baldus, & alij, quos refert Clarus senserint in Criminalibus, cum quis accusatur de facto proprio non esse dandum Reo tempus ad deliberandum, an velit cedere, vel contendere, sed statim cogendum esse ad respondendum in hoc Sacro Tribunali vbi benignius, & mitius cum reis agitur, quam in alijs Iudicijs forensibus, istorum sententia recepta est, quia non dum Reo petenti conceditur tempus ad respondendum sed etiam sæpè monetur, & quasi inuitatur, vt melius cogitet, & curet facta, & dicta sua ad memoriam reuocare, vt verè possit respondere; & ad hunc potissimum finem toties examinatur, & interrogatur, vt ex prædictis apparet.

6. Iam tutissima hæc praxis in hoc foro mos potissimum seruari solet quando Reus, vel testes interrogantur de factis alienis aut etiam de proprijs, quorum tamen verisimiliter obliti videri possunt, quod Inquisitorum arbitrio, considerata rerum, & personarum qualitate relinquitur. Bald. *in l. cum falsum, n. 2. ff. de acquir. hæred.* Iul. Clar. *in pract. criminal. quæstione 45. Versiculo sed hic quæro.*

7. Quoniam verò ista omnia iure pendenda, & prudenter executioni demandanda sunt, Inquisitores Consultorum Iurisperitorum consilio vtentur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 21.

SVMMARIVM.

1 *Reus qui non vult respondere torquetur vt respondeat.*

2 *Aliquando iussit Sacra Congregatio huiusmodi reos macerari carcere, & ieiunio; iuxta qualitates facti.*

3 *Idem seruatur in eo qui præcisè non vult respondere*

1. Reos, qui non vult respondere Inquisitori torquetur, vt dixit Farin. *de indicijs, & tortura, quæst. 37. n. 177. & seq.* & Notaui ego *part. 3. tit. 10. §. 8. n. 119.* vbi posui declarationem Sacræ Congregationis in eo qui nolebat iurare, fuit enim ex eius mandato tortus, vt iuraret & iurauit.

Aliquando secundum variam factorum contin-
2. gentiam, & qualitatem personarum mandauit S. Congregatio reum qui præcisè nolebat respondere macerari carcere, & ieiunio, vt accidit in quadam Inquisitione Italiæ, in quodam reo, cui ego deputatus fueram Aduocatus de ordine Sacræ Congregationis.

3. Idem seruandum, cùm reos non vult præcisè respondere super circumstantijs substantialibus; Far. *d q. 37. n. 182. & de tempore dando reo an velit cedere, vel contendere*, Farin. *ibidem in d. num. 179.*

ARGVMENTVM.

Finito examine, testibus, & Reis legendæ sunt eorum depositiones.

SVMMARIVM.

Testibus vel reis examinatis, debet legi eorum examen, vt possint addere, demere, corrigere, vel mutare, quod ipsis placuerit n. 1. & 2.

Testis postquam recessit ab examine non potest amplius suum dictum corrigere n. 2.

Testis debet deponere viua voce, & non per scripturam num. 3.

Cap. XXII.

QVò grauiores causæ sunt, quæ aguntur in hoc foro, quam in alijs, eò cautius procedendum est in eis, & remouenda diligentius omnia pericula, quibus, vel difficiliùs veritas inueniatur, vel fides processibus adhibeatur. Itaque quotiescumque Rei vel testes siue in prima, siue in alijs audientijs examinantur, finito examine, antequam ab auditorio recedant, Inquisitores præcipient Notario, vt clarè, & distinctè legat illis suas depositiones, vt statim rei, vel testes possint addere, demere, corrigere, vel mutare, quod ipsis libuerit, sicut iure cautum esse videtur *in l. si falsum C. plus valere*, quod agitur ibi subscribere te non relegantem, vel sic subscribenti non relecto. Vide supra *hoc eodem lib. cap. primo, §. renunciatione recepta.* 1.

Hoc autem vt prudenter Baldus admonuit, quem Felinus, & Rota referunt, & sequuntur ideo fieri debet, vt per relectionem examinis dictum compleatur, & error si quis esset in subscribente remoueatur, qui aliàs non remoueretur. Bald *in l. si falsum n. 1. & 2. C. plus valere, quod agitur*, Felin. *in cap. per tuas num. 7. vers. secundo adde de testibus*, Rota *in causa Spoletana Bonorum die 5. Iulij 1589. coram me.* 2.

Nam si postquam Testis vel Reus recessisset ab Auditorio, vel aliàs ex interuallo vellet dictum suum corrigere, vel mutare, id sibi non permittetur, vt in eadem causa Rota censuit, &

Consequenter verò Notarius in fine eiusdem examinis scribet, & testificabitur scripturam, siue depositionem fuisse Reis, vel Testibus lectam, & similiter scribet quicquid Reus addiderit, demerit, mutauerit, vel emendauerit.

Licet Bartolus censuerit, valere dictum testis, 3.
vel rei scribentis depositionem, & scriptam Iudici tradentis: Magis tamen videtur ad veritatem accedere negatiua opinio, asserens verbo deponere debere, vt Iudex possit considerare vocem, constantiam, & trepidationem vt Panormitano placuit, & quamuis Inquisitor non prohibeatur testimonium scriptum accipere, quod actis inserere debet, tamen testem, vel reum sic deponentem debet omnino interrogare, & singulatim examinare Bartol. *in l. Theopompus n. 12. ff. de dot. præleg.* Abb. *in cap. de testibus num. 10. de testibus per textum expressum in cap. testes 3. quæst. 9.* ibi, *testes per quamcunque scripturam testimonium non proferant.* Vide supra hoc eodem *lib. c. 3.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 12.

SVMMARIVM.

1 *Ex stylo S. Offic. testes subscribunt suas depositiones.*
2 *Testis non tenetur subscribere, nisi eius depositio sibi legatur.*
3 *Quando possit testis se corrigere remissiuè.*
4 *Stante subscriptione non potest testis dicere se aliter testificatum quam scriptum.*

1. ANtiquitùs fuit in Sancto Officio stylus, quod testes subscribant suas depositiones quod etiam in reo obseruatur, vt ex Scaccia, & aliis notaui ego *parte tertia, titulo septimo* §. 3. *n.* 18. *& seq.* Vndè meritò finito examine ait Pegn. *hoc loco*, depositiones testibus, & reo aptè referendo legendas esse, stante 2. maximè, quòd vt notauit Farin. *de falsitate quæst.* 158. *n.* 192. *& seq* non tenetur testis se subscribere, nisi ei tota eius depositio legatur.

3. De teste quando possit se corrigere, & quando non, vide latè Bellonum Papiensem *in suo tractatu de his quæ Incontinenti fiunt lib. primo, capitulo* 20. *per totum* qui alios allegat, & præsertim Farin. *de testibus quæst.* 66. *num.* 227. *& pluribus seq.* sed præ omnibus Rutger. Rulant *de commiss. & commissionibus Cameræ Imperialis part.* 2. *l.* 2. *capitulo* 27.

4. Stante testis subscriptione si se dicat se non fuisse testificatum vt Notarius scripsit ei non creditur contra Notarium, Giurba *cons. Crimin.* 8 *n.* 14. *&* 15. Et ego id habui in facto in nostra Inquisitione Cremonæ.

ARGVMENTVM.

Multa præstare oportere Inquisitorem vt veritatem inueniat, ideòque non tantum à testibus in denunciatione nominatis, sed ab aliis etiam, & aliundè, si fieri potest, inquirendum.

SVMMARIVM.

Testium, & reorum dicta verificari debent ab Inquisit. quantum fieri potest, Libri, Epistolæ, & Scriptura eorum, qui sunt de hæresi Inquisiti, sunt maximè perquirendæ pro habenda veritate eius quod quæritur, num. 23.

CAP. XIV.

1. VT Inquisitores incorruptiùs, & sinceriùs Iudicium ferant, & in veritate indaganda diligẽtius incumbant, cogitare secum debent falli se posse, tam in testificationibus, quas contra reos recipiunt, quàm in Confessionibus eorumdem reorum. Hoc enim timore perculsi, causam ad iustitiæ, præscriptum præmonebunt, & terminabunt, secus autem contingeret, si firmiter vni ex partibus adhærerent, tunc enim facilè deciperentur.

Ideòque, si alia haberi possunt, non debent esse contenti sola testificatione denunciatoris, vel testiũ ab eo denominatorum, sed vlterius inquirendum an cætera respondeant, & conuenientia sint testimonia: Quod tunc potissimum præstabunt, quando testes, vel Reus in suis depositionibus causam dabunt, alios videlicet nominando, tam contra, quàm pro, nam tunc si præsentes sint eos curabit Inquisitor vocari, & interrogari, si verò absentes sint, nec tutum, vel facile sit illos vocare ad illum Inquisitorem, vel Episcopum in cuius Diœcesi reperiuntur, scribetur, vt ab illis secretò vocatis, & interrogatis requirat de veritate, & quidquid inuenerit fideliter, & secretò sibi transmittat, iuxtà Concilium Narbonense, quod de hac facti specie his verbis consuluit, ita tamen vt Inquisitores cæteri quicquid de illo nosse poterint, & inquirant nihilominus, & scribant Inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit adstrictus Conc. Narbon *c.* 22.

Quod dicitur de testimoniis quærendis, & habendis pro inuenienda veritate locum habet in Scripturis, Libris, vlt. Epistolis, Chyrographis, & aliis huiusmodi, quæ sæpè à Reis ad alios scribi solent, vel pro suis opinionibus persuadendis, vel indicandis, vel pro habendis quibusdam rebus ad suum propositum pertinentibus; ex his enim sæpè habetur vel dilucida probatio veritatis, vel indicia ad eam tutius, & breuius inueniendam, sicut aliquando contigit in causa cuiusdam Inquisiti de Necromantia, qui cùm repertus esset scripsisse litteras ad quendam Magum pro habendo spiritu familiari, ex hoc facto manum habitum fuit argumentum contra Inquisitum, quod ipse deindè in Iudicio nunquam diluere potuit. 2.

Quando, & quomodo hæc exercenda sint non est possibile in singulis casibus præscribere. Cæterum prudens Inquisitor iuxta causarum, & articulorum varietatem, & personarum qualitatem, & testium, & Reorum depositiones, siue testificationes facile poterit considerare vnde, & quomodo ista probationum argumenta haberi possint. 3.

Quicquid autem siue testimoniorum, siue Scripturarum habebitur suo ordine, sicut habebuntur in processu illius, de cuius causa agitur inserentur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 23.

SVMMARIVM.

1 *Vndequaque veritas ab Inquisitore in hoc Tribunali indaganda.*
2 *Quid agere debeat Inquisitor in crimine sollicitationis.*
3 *Perquisitio librorum, & Scripturarum in crimine hæresis, & sortilegij.*

CVm in hoc Tribunali valdè sint reo obtruncatæ defensiones, vt dicebat Guido Fulcodius, ideò veritatem, tam pro reo, quam pro fisco vndequaque perquirere debet Inquisitor. 1.

Hinc Garz. in praxi Sancti Officij Hispaniæ folio mihi 3. dixit. *Quando el delito es de solicitacion se han de informar los Inquisidores, ò los commissarios, verbalmente sin hazer informacion por escrito del credito que se deue dar à los testigos, y poner la razon dello à la margen de sus dichos, en la parte, que le pareciere mejor.* 2.

Diligenter facienda est perquisitio, maximè in crimine hæresis, & sortilegij scripturarum, librorum, & aliarum rerum quæ quomodo ad sortilegia perpetranda aptè videantur. Dixi In tit. de sortilegiis, & de scriptura continente hæresim reperta penes Inquisitum eius manu scripta, vide Farin. *de hæresi, quæst.* 187. *num.* 10.

ARGVMEN

ARGVMENTVM.

Processurus Inquisitor ad causæ expeditionem interrogare solet Reus an velit habere testes pro repetitis, & quid circa hunc articulum sit obseruandum.

SVMMARIVM

Testes an reus velit habere pro ritè & rectè examinatis, Inquisitor interrogare solet n. 1.

Forma interrogandi reum an velit habere testes pro ritè, & rectè examinatis n. 2.

Forma plurium responsionum quas Reus facere potest quando ab Inquisitore interrogatus & an velit habere testes pro ritè & rectè examinatis, n. 3. & seqq.

Testes examinati in Iudicio Summario regulariter non probant, nisi fuerint repetiti in plenario parte citata, & super interrogatorijs ab eadem parte datis. n. 5.

Forma decreti faciendi per iudicem declarantem testes haberi pro ritè, & rectè examinatis. num. septimo.

Testes in Crimine hæresis an & quando possint haberi pro ritè, & rectè examinatis & quando, non obstante partis declaratione Iudex teneatur illos repetere, n. 8. & seq.

Testes haberi possunt pro ritè & rectè examinatis, saluis exceptionibus contra personas, & dicta n. 9.

Testes possunt haberi pro ritè, & rectè examinatis, præter mortuos & absentes n. 10.

Testes, an in causis hæreticorum possint haberi pro ritè, & rectè examinatis saluo iure repetendi n. 11

CAP. XXIV.

1. Confecto processu iuxta ordinem supradictum, antequam Inquisitor deueniat ad testium repetitionem, interrogare solet reum, an velit habere testes contra se examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, ad quem actum bifariam procedi solet primò in præsentia sui Procuratoris, vel Aduocati. Secundo in absentia Procuratoris vel Aduocati, cum sit procuratore, vel Aduocato præsente, sic peragitur Die N. Mense N. Anno N.

2. Eductus è carceribus, & constitutus coram supradicto R. P. D. N. Inquisitore, & præsente N. Procuratore, vel Aduocato in meique Notarij præsentia.

N. de quo supradictum sibi fuit per eundem D. Inquisitorem an velit habere testes in eius causa contra ipsum examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & repetitis, seu potius velit eos repeti, & de nouo examinari.

Quibus per ipsum N. auditis.

Respondit &c.

Et ex inde remissus fuit ad locum suum.

Cùm hæc interrogatio sit absente Procuratore vel Aduocato, tunc ommittuntur illa verba, & præsente N. Procuratore vel Aduocato.

3. Quoniam vero contingere potest, vt varijs modis respondeat Reus ad prædictam interrogationem, ideo de singulis breuiter agendum est, vt sciat Inquisitor quomodo se gerere debeat, & qualiter sit facturus decreta processui inserenda, quia res magni momenti est.

Primo ergo modo potest respondere, se velle quod testes repetantur, quia vult eos examinari cum suis interrogatorijs, & arguere de falso, & tunc fiet decretum super huiusmodi resolutione, videlic.

Die N. Mense Anno N.

Intellecta responsione N. R. P. D. decreuit, vt testes in eius causa recepti cum suis interrogatorijs repeterentur: & ideo in continenti mandauit sibi dari copiam articulorum à Procuratore Fiscali ordinatorum ad effectum formandi interrogatoria.

Secundo modo posset respondere se velle deliberare, & consulere suum Procuratorem vel Aduocatum, & si hoc modo responderit, similiter decernendum est, vt sibi detur copia articulorum à Procuratore Fiscali formatorum ad effectum melius deliberandi. 4.

Tertio modo posset respondere, remittendo se ad Iuris dispositionem, & tunc perinde est ac si respondisset se velle quod testes repetantur, quia de iure testes recepti in iudicio summario, regulariter non probant nisi in plenario parte citata reproducantur, & repetantur super interrogatorijs Reorum, vt suas testificationes, & depositiones ratas faciant Bartol. *in l. maritus numero tertio, & in leg. fin. num. octauo, ff. de quæstion.* Abb. *in cap. si clericus numero 15. de foro competenti* Robert *decision. 43. num. 3.* Ioan. Vincentius Honded. qui multos refert, *consilio* 101. incip. *primò se offert dubitatio num. quinto, & multis sequentibus, libro primo*, & hanc sententiam solet Rota amplecti, & signanter fuit sequuta in vna Romana de Rambogliettis die 2. April. Anno 1590. coram Cardin. Mantica tunc Rotæ Auditore, & coram me in vna Bonon. Census die 19. Octobris 1598. & in hoc foro eam tennetunt Albertinus *tractat. de agnoscendis assertionibus quæst. 34. num. 16. & sequ.* & Ioannes Royas *tract. de hæret. parte secunda, assertione quarta, num. 107.* & Simanch. *de Cath. Inst. tit. 64. de testibus, num. 16.* 5.

Quarto modo posset respondere remittendo se ad arbitrium Inquisitoris, quo casu Inquisitor non debet suscipere tale arbitrium ne contingat sibi postea obijci, quod abstulerit reo legitimam deffensionem. Itaque tutius est remittere reum ad Iudicium sui Procuratoris, vel Aduocati, quod si tanta esset alicuius rei importunitas, vt diceret omnino se velle Inquisitoris arbitrium sequi: Tunc prudenter aget Inquisitor, vt periculum paulò ante indicatum euitet, si Reo consuluerit, vt petat fieri testium legitimam repetitionem. 6.

Denique quinto modo posset respondere se habere velle testes contra se deponentes pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, quo casu similiter fiet decretum sic. 7.

Die N. Mense N. Anno N.

Eductus è carceribus & constitutus coram supradicto R. P. D. Inquisit. N. & præsente N. Procur. in meique Notarij præsentia.

N. de quo supra, & dicto sibi per eundem R. P. D. Inquisitorem an velit habere testes in eius causa contra ipsú examinatos pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis, seu potius velit eos repeti, & de nouo examinari, habitoque colloquio cum suo Procur. resp. se velle habere dictos testes pro legitimè repetitis, saluis tamen exceptionibus contra personas, & eorum dicta in deffensionibus deducendis.

8. Nam licet Thomas Grammaticus, & in hoc foro Simanchas, & Ioannes Royas censuerint, quod quamuis reus dicat se habere velle testes pro ratificatis, & legitime repetitis, Nihilominus Iudices fidei tenentur iterum eosdem testes examinare, & interrogare, ne fortè deffensio reorum pereat, cui nequeunt renunciare, & praxis hæc tutiss. videatur, & regulariter sit obseruanda. Cum enim sæpe soleant rei suas reuocare confessiones nisi præd. diligentia adhiberetur, processus, & testificationes absque fide remanerent Thom. Grammaticus *voto septimo*, Incipiente *in causa Nobilis n. 5. Versiculo, & facit ratio vrgentissima*, Simanchas *de Cathol. Institut. titulo 64. de testibus num. 25*. Idem *in Enchiridio Iudicum Violata Religionis titulo 55. de testibus, num. 11.* & Ioannes Royas *tractat. de hæret. parte secunda, assertione quarta, num. 111. & seqq.*

Quamuis inquam ista sententia tuta sit, & regulariter obseruanda, nihilominus tamen de consensu partis potest ab ea recedi, cùm graues DD. affirment pacto, & consensu partium inualidas attestationes posse roborari. DD. *in l. fin. C. de Testibus* vbi Bald. *numero primo, & sequ.* Ias. *in rubr. ff. de ferijs*, Purpurat. *consilio 498.* incip. *Viso singulari, & verboso processu num. 10. libro secundo*, Guidopapæ *decis. 216.* incip. *Index de voluntate partium num. 2. Versiculo sed quid si in causa.*

9. Et omnem amaritudinem tollit prædict. clausula præseruatiua saluis exceptionibus contra personas, & dicta, quas semper opponere poterit Reus in suis deffensionibus, ideoque in Supremo Sanctæ Romanæ Inquisitionis Tribun. vbi hæc praxis recepta est satis per prædictam clausulam indemnitati Reorum, Patres consultum esse putant; nec immerito cum legitima, & Iuridica esse videatur, & in Iure Canonico fundata vbi ad similem prepositum Interrogationem, similem responsionem datam, constat, *capit. veniens l. a. §. cum igitur, Versic. Verum attestationes, & Versic. qui responderit de testibus*, vbi sancitur attestationes receptas in Iudicio summario fidem non facere in plenario, nisi pars eas admittere voluerit.

Obseruatio I.

10. Obseruatum est in quibusdam Supremi Tribunalis processibus à quibusdam Procuratoribus suasam Reo infrascriptam declarationem.

N de quo supra declarauit se habere testes contra eum examinatos pro ritè, & rectè examinatis præter absentes, & mortuos, saluis deducendis exceptionibus tam contra dicta, quam contra personas illorum in suis deffensionibus, & saluo etiam Iure repetendi &c. & ita protestatus fuit &c.

Quod dicitur de absentibus, & mortuis, prudenter adiectum vt declarat Flaminius Chartarius, & dicetur suo loco commodius, Flaminius Chartar. *in pract. interrog. reorum lib. 1. cap. 3 num. 631.* sed respectu mortuorum consultius est expresse protestari, ne habeantur pro repetitis propter magnum præiudicium, quod inde fieret Reis propter opinionem asserentium Testes mortuos non repetitos probare, vt sensit Bursatus, contra tamen sensuit Hondedus Bursat. *consil. septimo, numero decimo. Versiculo ad secund. libro primo*, Ioannes Vincentius Hondedeus *consilio 101.* Incip. *Prima se offert dubit numero 12. libro primo.*

Obseruatio altera.

Aduertat tamen Inquisitor, ne facilè admittat talem declarationem, cum illa clausula (& saluo etiam iure repetendi) quia sic elusoria esset declaratio, quod Reus habuit testes pro ritè, & rectè examinatis, & legitimè repetitis. 11.

Sed neque admittat aliam clausulam, (& ita protestatus fuit) quia illa verba &c. solent extendi alias de nullitate gestorum vel gerendorum in contrarium, & consequenter contra processum posset opponi validitas, seu nullitas, à quibus periculis procul abesse debent gesta, præsertim in hoc foro.

Obseruatio III.

Curare debent Inquisitores ne inducant Reos ad habendos testes pro legitimè repetitis, ne postea conqoerantur de Iudicibus fidei, si causa non expediatur, ad eorum fauorem, quod tunc maxime præcauere debent, quando dicta testium non conueniunt cum confessionibus Reorum. 12.

Obseruatio IV.

In causis grauibus quales regulariter esse solent omnes, quæ in hoc foro in materia fidei tractantur, & præsertim in articulis continentibus hæresim formalem, aut à fide apostasiam, licet Reus habere velit testes pro repetitis legitimè, adhuc Inquisitores curare debent, vt formiter repetantur, quod tunc maxime fieri oportebit, cum vel de testium morte timetur, vel de eorum absentia diuturna, tunc enim lite etiam non contestata testes recipi poterunt, & vt Simancas censuit in hoc foro repeti antequam à Fiscali accusentur, siue antequam Procurator Fiscalis contra eos producat articulos cap. quoniam frequenter, vt lite contest. Simanch. *de Catholic. Institut. titulo 64. de testibus n. 21. 22. & 23.* 13.

Annotationes Carenæ ad Cap. 24.

SVMMARIVM.

1 *Testes, vt reum afficiant, debent repeti.*
2 *De Protestatione facta à Reo, quod habet testes pro repetitis.*
3 *Stante hac protestatione non repetuntur testes, nisi cum agitur de Hæretico negatiuo.*

Testes contra Reum examinati in iudicio summario non probant contra Reum, nisi parte citata reperantur in Iudicio plenario, dixi, & doctrinas allegaui de officio Sanctissimæ Inquisitionis *part. 3 tit. 7. §. 1. num. 33.* vbi etiam dixi de potestate solita fieri à Reis, quod habent testes pro rite, & recte examinatis, & quod non obstante dicta protestatione possit reus iterum petere, quod testes repetantur, & de reseruatione opponendi contra personam, & dicta testium, & quid dicendum de mortuis, & absentibus. 1.

Stante hoc protestatione facta à Reo, testes non sunt repetendi, ex stylo Generalis Inquisitionis nisi cum agitur de hæretico negatiuo, Farin. *de hæret. q. 188 n. 17.* dixi *dicto §. 5. n. 34.* 2.

Et generaliter de repetitione testium videatur Farin. *de testibus q. 72.* per totum vbi habetur tota materia hæc plenissime tractata. 3.

ARGV.

ARGVMENTVM.

De Procuratoribus Reorum.

SVMMARIVM.

Procurator, & Aduocatus in Crimine hæresis datur Reo ad respondendum articulis ad formanda Interrogatoria, & ad alias suas defensiones faciendas, facto tamen processu informatiuo, & reo plenè examinato, n. 1.

Procurator pauperum certus constitutus est in Supremo Vrbis Sanctæ Inquisitionis Officio num. 1. si tamen Reus postulat alium Procuratorem solet concedi Procurator alius ex iusta causa, n. 2. vbi etiam quæ isto casu dicatur iusta causa.

Forma concedendi Reo Inquisito Procuratorum pro hæresi n. 3.

Forma Iuramenti quod præstare debet Procurator datus Inquisito in crimine hæresis, n. 4. & 5.

Forma decreti, quod Notarius extendere debet in concessione Procuratoris dati reo pro crimine hæresis carcerato, n. 6.

CAP. XXV.

1. QVONIAM Rei ad deliberandum an velint vel nolint habere testes pro legitimè repetitis, & ad respondendum articulis quos Procurator Fiscalis producit contra ipsos, & ad formanda Interrogatoria, & ad parandas suas legitimas deffensiones indigent opera Procuratorum, & Aduocatorum. Ideò de his est hic breuiter agendum iuxta stylum Supremi Tribun S Romanæ, & Generalis Inquisitionis, in quo regulariter concedi solent reis Procuratores, & Aduocati, nisi quando Procurator Fiscalis contra eos productutus est articulos, vt testes repetantur, hoc est, nonnisi postquam in Iudicio Summario receptæ sunt omnes informationes, seu probationes ad causam facientes, & reus plenè examinatus existit tunc enim, cum iudicium plenarium inchoetur ad parandas legitimas defensiones opus est consilio Procuratoris, vel Aduocati.

2. In hoc Supremo Tribunali licet certus Procurator sit constitutus, quem pauperum carceratorum Procuratorem vocant, qui Reorum in vinculis detentorum causas agit, eos defendit: Nihilominus tamen si Reus alium procuratorem sibi concedi postulet, Supremus Senatus ex causa indulgere solet, & concedere, dummodo sit vir probus, Iurisperitus Iustitiæ cultor, & veritatis amator, in priuatis autem Prouinciarum Inquisitoribus quamuis similiter certus Procurator Carceratorum sit constitutus ex Iusta causa idem fieri poterit, vt afflictis hoc solamen tribuatur: pro iusta autem causa recenseri solet desiderium, & credulitas alicuius carcerati putantis, meliùs causam suam tractandam fore ab hoc, vel ab illo Procuratore quem ipse putat esse magis litteratum, vel diligentem. Si grauiores causæ concurrant, sicut in paruis Ciuitatibus sæpè concurrere solent, faciliùs suadebunt concedendum petitum Procuratorem. Cæterum, si quid periculi timeatur non erit operosum Supremum Senatum consulere.

3. In concedendo ergo Procuratore postquam petitus fuerit, & resolutum concedendum, sic notabitur in processu.

Die N Mense N Anno N.

In Congregatione habita coram R. P. D Inquisitore fuit N. datus Procurator N. qui solitum præstitit Iuramentum.

4. Cum verò ad notitiam dati Procuratoris deuenerit se fuisse datum Procuratorem genibus flexis coram Inquisitore, vel eius Vicario consuetum præstabit Iuramentum prout sequitur.

Ego N vtriusque Iuris Doctor constitutus coram vobis R. P. Fratre N Ordinis Prædicatorum S. T Magistro, vel Lectore, Sanctæ Inquisitionis N. contra hæreticam prauitatem Inquisitore tactis per me Sacrosanctis Dei Euangelijs coram propositis, iuro ac promitto N. carceratum in carceribus huius Sancti Officij reum Inquisitum ex causis de quibus in actis dicti Sancti Officij appatet, cuius patrocinium mihi commissum fuit sincerè, & fideliter, semotis quibuscumque cauillationibus, & fraudibus deffendere, & eius causam tueri, eundem principalem meum ad veritatem in iudicio tacendam, non instruere, & quatenus cognouero dictum principalem meum esse reum, conuictum criminis, seu criminorum, de quo, vel quibus est Inquisitus patrocinium huiusmodi dimittere, necnon quatenus in causa huiusmodi perquisitione habuero notitiam alicuius complicis, vel alterius culpabilis in causa huiusmodi quanto citius dicto Officio reuelare polliceor, atque promitto sub pœna periurij, & excommunicationis a qua non nisi ab hoc Sancto Officio absolui possim, sic me Deus adiuuet, & hæc S. Dei Euang.

5. Mox verò Notarius notabit sic

Die Mense Anno

Dominus N supradictus constitutus, genuflexus coram supradicto R. P. Fr. N. Inquisitore corporaliter manibus tactis Sacrosanctis Dei Euangelijs, coram propositis suum iuramentum præstitit vt supra.

Actum in Palatio Sancti Officij in mansionibus solitæ residentiæ d R.P. Inquisitor præsentibus . bi . dem N.& N testibus, &c.

Obseruatio V.

6. Solet quandoque Notarius in secunda persona referendo decretum de constituto Procuratore eius Iuramento his verbis referre

Die Mense Anno

Magnificus Dominus N. I D. Informatus per me Notar. de decreto D. Inquisitoris facto die N. Mense N. Anni N ad fauorem N. Rei carcerati super admissione in illius Procuratorem. Ideò constitutus personaliter coram R. P. D. N. Inquisit. meque Notario infrascripto tactis Sacrosanctis Litteris in manu eiusdem R. P. D. Inquisitoris existentibus iurauit atque promisit eundem N. Inquisitum, & processatum ex causis de quibus in actis non instruere ad veritatem in iudicio tacendam, neque illum vel eius causam calumniosè deffendere, sed tantummodo eum iuxta formam, & tenorem Sacrorum Canonum, & stylum Sancti Officij fouere, & quamprimum notitiam habuerit illum esse culpabilem, & conuictum criminis, de quo inquiritur, desistere à patrocinio, & prosecutione causæ huiusmodi, & si aliquem, seu aliquos in prosequutione huius causæ pro complice, seu culpabili scire contigerit, eum &c. & eos dicto Sanct. Officio reuelare, eique processum contra dictum N. formatu n, & contenta in eo nomini directè

directè, vel indirectè propalare, neque de eis disserere nisi cum D.comprocuratoribus, & cum Aduocatis ab eodem Sancto Officio ad patrocinandum in causa huiusmodi admissis, & deputatis in casibus tantum occurrentibus sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ, à qua absolui non possit, nisi ab eodem Sancto Officio, & alijs pœnis arbitrio D.Inquisitoris imponendis.

Actum in Ciuitate vel loco N. in Palatio Sancti Officij in mansionibus solitæ residentiæ D. Inquisitoris in præsentia mei Notarij Præsentibus ibidem N.& N.Testibus.

4.

Annotationes Carenæ ad Cap.25.

SVMMARIVM.

1 *De procuratore reorum remissiuè.*

1. DE Procuratore Reorum vide quæ dixi *in prima parte, titulo decimo, & in tertia p. tit. de defensionibus reorum.*

ARGVMENTVM.

De Aduocato Reorum.

SVMMARIVM.

Aduocatus conceditur Reo carcerato pro crimine hæresis, qui debet præstare Iuramentum sub forma præscripta n.1 & 12.

Forma Iuramenti præstandi per Procuratorem, & Aduocatum insimul iurantes in causis hæreticorum.n.1.& 3.

CAP. XXVI.

1. QVæ superiori capite dicta sint de Procuratore reis concedendo, eadem de Aduocato intelligenda sunt, quo sæpe non minus, quam Procuratore indigent rei, eodemque modo de fideliter deffendendis reis iuramentum præstare tenentur. Quod si contingat ab eodem reo simul Procuratorem, & Aduocatum peti, simul poterunt Procurator, & Aduocatus idem præstare iuramentum sicut in regiStris Sancti Officij Supremi Tribunalis quandoque factum inuenitur sic.

Die Mense Anno :

2. Dominus N. I. V. D.& in Ciuitate, vel loco N. Causarum Aduocatus, ac

Dominus N. I. V. D. & in Ciuitate, vel loco N. Causarum Procurator habentes vt asseruerunt,

7. notitiam de decreto R. P. D. Inquisitoris N. admissionis ipsorum N. & in Aduocatum, & Procuratorem respectiuè N. inquisiti, facto sub die N. Mensis N. Anni N. Ideo constituti personaliter coram R.P.D. N. Inquisit. mèque Notario infrascripto tactis Sacrosanctis scripturis in manibus eiusdem R. P. D. Inquisitoris existentibus, iurauerunt, atque promiserunt eunde m N. Inquisitum, & processatum ex causis de quibus in actis, non instruere ad veritatem in Iudicio tacendam, neque illum, vel eius causam calumniosè deffendere, sed tantummodo eum iuxta formam, & tenorem Sacrorum Canonum, & stylum S.Offic. fouere, & quamprimum ne etiam habuerint illum esse culpabilem, & conuictum hæresis, seu criminis, de quo inquiritur desistere à Patrocinio,& pro sequutione causæ huiusmodi, & si aliquem, seu aliquos in prosequutione huius causæ pro cóplici, seu culpabili scire contigerit eum, & eos d.S.Offic. reuelare, atque processum contra d.N.formatum, contra, in eo nemini directè, vel indirectè propalare, neque de eis disserere, nisi cum DD. Coaduocatis, & comprocuratoribus ab eodem Sancto Officio ad patrocinandum in causa huiusmodi admissis, & deputatis, in casibus tamen concurrentibus sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ, à qua absolui non possint, nisi ab eodem S.Officio.

Actum in Ciuitate, vel loco N. in Palatio Sanctæ Inquisitionis, & in mans. seu Auditorio solitæ residentiæ eiusdem R. P. D. Inquisitoris Præsentibus N.& N.Testib.&c.

Quod si magis placuerit, quod separatim Procurator, & Aduocatus præstent Iuramentum huiusmodi sub narratiua concepta in propria persona, vt dictum fuit in primo superiori capite de iuramento Procuratoris idf acilè fieri poterit. 3.

Annotationes Carenæ ad Cap. 26.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus Reorum restituit processus habitos, & sic cautum in Hispania.*

DIxi in prima parte, titulo de Aduocato, & Procuratore Reorum, & parte tertia, tit.nono, de deffens. reorum. Huic Aduocato non relinquitur processus offensiuus rei, sed illum factis deffensionibus restituit, sic vsu receptum est in Inquisitionib. Italiæ. & expressè cauetur instruction. 36.Toletana in Hispana Inquisitione. ibi, *Y los Abogados no se quedan con ningun transſado de acusacion publicacion in de testigos sino que todo lo enoluan ante los Inquisidores.* 1.

ARGVMENTVM.

De Curatore dando in hoc foro minoribus 25. annis.

SVMMARIVM.

Curator dandus est minori Carcerato pro causa criminali aliter processus est nullus, etiam quod minor confessus sit delictum.n.1.

Curator minori carcerato pro crimine hæresis dandus est, aliter processus est nullus.n.2.& seqq.

Forma, & practica dandi curatorem minori carcerato pro crimine hæresis.n.4.& seq.

Curator dandus minori carcerato pro crimine hæresis, qui esse debeat n.6.

CAP. XXVII.

REo 25. annis minori in causa criminali antequam accusationi, seu articulis respondeat dandum esse curatorem, cuius auctoritate confessiones ratificet & processus formetur multi viri graues clara iuris sanctitate moti, censuerunt asserentes processum aliter factum esse nullum, & inualidum, quia minores, vel ob imperitiam, vel ob Iuuenilem 1.

lem ætatem aliquid dicere, vel tacere possunt, quod si fuisset omissum, vel prolatum eis prodesse pos- 1. set *l. Clarum C. de auctor. præstan.* vbi communiter DD Alexan. *consilio* 115. incip. *in causa Inquisitionis*, Hyppolitus Marsilius *consil.* 130. incip. *Conditor orbis num.* 12. *& multis seqq.* Gratus *consilio* 52. incip. *In causa, num.* 9. *libro secundo*, affirmantes id procedere, etiam si interuenerit minoris iuramentum. Bertrand. *consilio* 326. incipiente *Tertura*, *prima parte*, *libro tertio*. vbi hanc dicit esse communem sententiam Anton. Gomesius *tomo tertio de relictis capitulo primo, num.* 64. Dec. *in pract. crimin. libro quinto, capitulo* 37. *num.* 56. *Versiculo Aduertendum tamen*. Et Matheus de Afflictis *decis.* 288. incipiente *Minor adultus, vbi num.* 5. affirmat per totum consilium fuisse conclusum, quod si minor confessus est delictum in iudicio sine curatore, & postea allegat se læsum ex dicta confessione, & petat se aduersus eam restitui, talem confessionem ei non nocere, ideoque restituendum.

In Crimine hæresis id obseruandum nominatim censuerant Bernardus Commensis Vmbertus 2. locatus. Iacobus Symanchas, & Tiberius Decianus, asserentes processum aliter factum, nullius prorsus esse momenti, & Consulentes Inquisitoribus, vt sint cauti ne in minorum causis procedant sine curatorum auctoritate quæ sententia vtique adeo in quibusdam Inquisitoribus inualuit, vt speciali constitutione cautum sit, vt priusquam minor 25. annis accusationi respondeat, sibi detur curator, cuius auctoritate ratificet confessiones, & totus processus fiat, Bernardus Comensis *in lucerna Inquisitorum in Verb. Minor.* Vmbertus Locatus *in opere iudiciali in verbo minor.* Simanchas *de Cathol. instit. tit.* 19. *de filys, & minoribus num* 60. eadem sententia affirmatur in directorio Inquisitorum *parte tertia*, *commentario* 28. *n.* 117. §. *hoc tamen non omittam.*

3. Multis rationibus hæc sententia potius quam contraria affirmata à Iulio Claro ad Contrariam consuetudinem recurrente retinenda est.

Prima, quia claro iure munita est, secunda, quia tutissima est, & validis rationibus munita. Tertia, quia nullum præstat impedimentum, neque magis in longum tempus producit processum, aut remoratur causæ expeditionem. Quarta, & postrema est, quia datum interdum minori 25. annis curatorem, constat ex registris Supremi Tribunalis Sanctæ Romanæ Inquisitionis, claro iure munita *in l. Clarum C. d. auctor. præstan.*

4. Retinendo hanc sententiam in curatorem minoribus decernendo hæc praxis seruanda est.

Primum summariè inquirenda, & probanda est minor ætas, quæ probabitur vel per librum Baptismi in quo notari solent nomina & cognomina Baptizatorum simul cum tempore, quo fuerunt Baptizati, vel per notam aliquam siue memoriam quam sæpe solent, litteris mandare parentes, quando ipsis nascuntur filij, vel per testes, vel testem deponentem, de tempore natiuitatis illius de cuius causa agitur.

Secundò fiet decretum de curatore prouido, & fideli dando minori.

Tertiò curator iam constitutus præstabit solitum iuramentum, ista verò omnia sic peraguntur.

Die Mense Anno

5. R. P. D. Frater N. Inquisitor contra hæreticam prauitatem in Ciuitate N. & Vniuerso eius districtu in excutionem decreti facti sub die N. ad fauorem N. inquisiti Dominum N. ibidem præsentem in Curatorem N. dicti N licet absentis ad causam, & causas in hoc Sancto officio Inquisitionis contra eum vertentes deputauit, constituit, & assignauit, atque etiam illi dedit, & concessit facultatem, & auctoritatem comparendi in S. Officio, & eundem N & eius iura, & causam & causas, iuxta Sacrorum Canonum sanctiones, & stylum Sancti Officij deffendendi, & patrocinandi præstito per eundem D. N iuramento per Procuratorem reorum Sancti Officij, & curatores similium minorum in Sancto Officio præstare solito, dicendo eidem N. esto Curator D. N. ac pro eo vtilia facito, & inutilia prætermittito, & illum indefensũ non derelinquito omni meliori modo &c.

Præsens supradictis, N & omnia prædicta audiens, & dictam curam, seu officium curatoris D. N. Inquisiti, sponte suscipiens & vtilia facere pro eo, & inutila prætermittere promittens, ac obseruare volens omnia sibi vt supra à R. P. D. Inquisitore imposita, & demandata tactis corporaliter manibus Sacrosanctis Dei Euangelijs in manibus dicti R. P. D. Inquisitoris existentibus iurauit non deffendere dictum N. carceratum calumniosè, nec instruere ad veritatem in iudicio tacendam, sed tamen iuxta formam Sacrorum Canonum & stylum dicti Sancti Officij fouere & quamprimum habuerit notitiam illum esse hæreticum, & pertinacem, desistere à prosequutione causæ & à patrocinio illius. Casu autem quo S. M. Ecclesiæ se reconciliare voluerit eum adiuuare & si aliquem seu aliquos in prosequutione causæ huiusmodi pro complice, seu culpabili scire contigerit, eum & eos reuelare, nec processum illius, nec contenta in eo, minusque merita causæ huiusmodi directè vel indirectè aliquo pacto cum aliqua persona, nisi cum ipso principali, aut eius Procuratore vel Aduocato tractare sub pœna periurij, ac excommunicationis latæ sententiæ, à qua absolui non possit, nisi ab hoc Sancto Officio, & eo casu cum expressione causæ propter quam motus fuerit ad contrauueniendum huiusmodi eius iuramento.

Actum in Ciuitate vel loco N. in Palatio dicti Sancti Officij in mansionibus dicti Dum. Inquisitoris præsentibus ibidem N. & N. Testibus.

Obseruatio.

CVrator minoris non debet esse aliquis de of- 6.
ficialibus Sancti Officij potest tamen esse (vt in directorio indicatur) eius Procurator, vel Aduocatus vel quilibet alius fidelis, honestus, prudens, & bonæ conscientiæ. Potest quoque esse eiusdem minoris Pater, vt Antonius Gomesius animaduertit. Directorium Inquisitorum *parte tertia*, *commentario* 28. *super titulo de deffensionibus Reorum.* §. *de hoc curatore* Antonius Gomesius *tom. tertio, var. resolution. capitulo primo, num.* 64. *Vers. & poterit esse.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 27.

SVMMARIVM.

1. *Curator de Iure dandus minori in Criminalibus, & sic cauetur Hispana Instructione, cuius verba referuntur.*
2. *Hoc non seruatur in Inquisitionibus Italiæ.*

CIrca hoc caput non est immorandum, quia licet de iure sit, quod minori, in Criminali- 1.
bus

bus dandus est curator, aliàs processus est nullus & nulla inde sequuta confessio, *l. Claram C. de auctoritate præst.* in Hispania idem obseruatur, vt ex instructione Toletana, Anni 1561 25. *Si el reo fuere menor de viente, y cinquo annos proveer se ha de curador en forma, antes que responda, à la accusacion y con su autoridad ratificara en las confessiones que haviere hecho*, & mox subiungit instructio qualitates, quas debet habere curator.

2. Tamen in Inquisitione Vniuersali Romana, & in aliis Inquisitionibus Italiæ Constitutio hæc curatoris non seruatur, ita Locat *in Ind. Inquisitoram in verbo Minor, num. 2.* & ego latè dixi *parte tertia, titulo 8. §. 8. num 42. & sequent.* vbi etiam quid in aliis Tribunalibus obseruetur.

ARGVMENTVM.

Iubet Inquisitor exhiberi reo articulos, vel ad effectum deliberandi, an velit habere testes pro ritè & rectè examinatis, & repetitis, vel ad effectum dandi interrogatoria vt se defendat, si nolit habere testes pro repetitis.

SVMMARIVM.

Articulorum copia danda est Reo carcerato pro crimine heresis ad effectum vt si nolit habere testes pro ritè, & rectè examinatis possit in eorum repetitione dare interrogatoria num. 1.

Forma dandi copiam articulorum reo carcerato pro crimine hæresis ad effectum dandi interrogatoria, num. 2.

CAP. XXVIII.

1. SVPRA *capitulo* 24 dictum fuit quod Inquisitor processurus ad causæ expeditionem, interrogare solet Reum, an velit habere testes pro ritè & rectè examinatis, & legitimè repetitis, & quoniam ad deliberandum super hoc articulo Reus indiget consilio peritorum, ideò actum fuit in proximè præcedentibus capitibus de Procuratore, & Aduocato Reorum, & Curatore dando minoribus 25. annis nunc suo ordine cætera tradenda sunt, donec processus legitimè compleatur, itaque vel ad effectum, vt reus possit deliberare An velit vel nolit habere testes pro legitimè examinatis, & repetitis, vel ad effectum, vt se deffendere possit, si fortè nolet eos habere pro repetitis, Inquisitor iubet sibi dari copiam articulorum à Procuratore Fiscali ordinatorum, sic

2. Die Anno Mense

In causa N decretum fuit, vt repetantur testes, & detur sibi copia articulorum Procuratoris Fiscalis pro formandis interrogatoriis in registris Sancti Offic in actu exhibitionis articulorum hæc formula seruata legitur.

Die Anno Mense

Pro Fisco Sancti Officij contra N. de tali loco carceratum in carceribus Sancti Officij & Inquisitum ex causis de quibus in actis eodem die R. P. Fratre N. Ordinis N. Inquisitor mandauit per Custodes carcerum dicti Sancti Officij educi è dictis carceribus dictum N, è coram R P.N præsentari, cui sic præsentato & præsenti ... tradidit, atque consignauit copiam, articulorum pro parte Reue Domin. Procuratoris Fiscalis pro repetendis testibus pro eius parte in actis pro informatione Sancti Officij aliàs examinatis super causa dicti N exhibitorum provt in actis, atque idem statuit, & præfixit terminum trium dierum ad dandum interrogatoria, quatenus illa dare intendat omni meliori modo &c.

Hæc formula Iuridica est, & in hoc foro à prædictis in eo versatis iam olim præscripta, nam auctor Repertorij Inquisitorum notauit in foro Inquisitionis dari articulos, seu capitulorum copiam ipsi accusato de illis de quibus contra eum inquiritur. Auctor Repertorij Inquisitorum in verbo articulus, §. Item nota, & in verb. copia § sed an Inquisitio, &c.

Quod de præfixo termino trium dierum dicitur, arbitrarium est, potest enim Inquisitor ex causa maiores inducias reo concedere ad formanda interrogatoria.

Annotationes Carena ad Cap. 28.

SVMMARIVM.

DE hoc capitulo mentionem fecit Farin. *de hæresi quæst.* 188 *num.* 14. & ego *part. 3. tit. 7. §. 11. num. 37. & sequent.* vbi ex praxi Genuens. *cap.* 4 in antiqua impress. *n.* 3. dixi ex stylo Inquisitionum Italiæ testes pro fisco productos solere examinari super articulis fisci, & interrogatorijs Rei, Pater Massin. *in Praxi Sancti Offic. parte quarta folio mihi 97. Vers. Douendosi perciò prosegnir la repetitione.*

ARGVMENTVM.

Procurator Fiscalis producit articulos ad probandam suam intentionem.

SVMMARIVM.

Forma articulorum, quos Procurator Fiscalis producit contra carceratum, & Inquisitum pro eo quod negauerit Purgatorium, & de Purgatorio male senserit, ac de suffragijs pro defunctis. n. 1.

Forma articulorum, quos Procurator Fiscalis producit contra Ream carceratam, & Inquisitum de inuocatione dæmonum, & quod ad nocturnas eorum Congregationes accesserit num. 2.

Forma articulorum contra carceratam in crimine hæresis pro eo quod consulueris Necromantiorum pro habendo dæmonem familiarem num. 3.

CAP. XXIX.

POSTQVAM Inquisitor supradictis modis recepit informationem contra Reum sibi denunciatum, Procurator Fiscalis in quibusdam Inquisitionibus præsentat in iudicio præsente Reo libellum accusatorium continentem capita delictorum de quibus Reus fuit delatus, quem exhibet Inquisitioni. In supremo tamen foro Sacræ Romanæ, & Generalis Inquisitionis Procurator Fiscalis loco libelli, dat positiones, & articulos, eadem delicta continentes, in quo actu hæc formula seruari solet. 1.

Post

Positiones, & articulos infrascriptos, & contenta in eis dat, facit, & exhibet Magnificus Dominus N. I V.D. Sanctæ Inquisitionis N. Procurator Fiscalis aduersus hæreticam prauitatem in causa hæresis, & apostasiæ à fide Catholica quam habet contra, & aduersus N in carceribus Sancti Officij detentum quos ad probandum recipi, & admitti petit iuxta stylum Sancti Officij, tam in Romana Curia, quàm extra eam ad superfluam probationem se non adstringens, de quo protestatur expresè.

Et Primo hìc loco Articulorum Procurator Fiscalis prædictus repetit, & reproducit testes desuper examinatos, illorum depositiones, & dicta eiusdem inquisiti, confessiones, constituta, acta, & documenta quæcumque in huiusmodi causa respectiuè factas, & facta in parte tamen, & partibus siue quatenus prædicta omnia, & eorum singula, sicut suprà repetita, & reproducta pro fisco faciunt, & contra dictum N. & non alias, aliter, nec alio modo, de quo præstatur expresè.

1. Ex quibus hic repetitis clarè constat de bono iure fisci, & malo iure prædicti N. inquisiti, & quatenus non constaret, probare vult, & intendit (instructionis gratiâ ponitur exemplum de accusato negante Purgatorium) qualiter dictus N tanquam hæreticus malè sentiens de Purgatorio, & de suffragio pro defunctis, ausus fuit pluries cum pertinacia negare adesse purgatorium, consequenter etiam negare suffragia pro defunctis, falsò, & mendaciter asserendo, quod est inuentio Religiosorum, quod fuit, & est verum, & aliàs provt testes fide digni testificati sunt, & testificabuntur.

2. Item ponit &c. qualiter dictus N. in corroborationem prædictorum suorum errorum, pluries, & diuersis modis obloquutus fuit de exequiis, & suffragijs pro defunctis (examinantur hic huiusmodi obloquutiones siue blasphema colloquia) quæ habentur in processu testificata.

3. Item &c. ponit qualiter prædictis N. quærentibus eleemosinas pro dicendis Missis, pro suffragiis defunctorum, ne dum noluit dare eleemosynam, sed dixit quod erat vindemia Religiosorum, provt extiterit in processu testificatum.

4. Item ponit &c. qualiter dictus N. quæsiuit seducere quandam personam ne crederet Purgatorium, & ne suffragia faceret pro defunctis, ponatur sicut in processu extiterit testificatum.

5. Item ponit &c. qualiter dictus N. habetur reputatur, & tenetur, & maxime ab illis de eo in præmissis cognitionem habentibus pro hæretico & de fide Catholica malè sentiente palam, & publicè, &c.

6. Item ponit &c. qualiter de prædictis omnibus & singulis in Ciuitate N. siue in loco N. extat publica vox & fama, & est publicum, & Notorium & alias provt testes &c.

Saluo iure addendi, minuendi, mutandi, & corrigendi, & alterius petitionis quandocumque faciendæ.

Non se adstringens propterea ad probandum, nisi solùm ea omnia, & singula, quæ sibi sufficiunt ad probandum suam intentionem.

Deducens in præsenti iudicio omne ius suum, sibi competiturum vndecumque quomodocumque, & qualitercumque.

Et omni meliori modo quo de iure, summas Pontificias Constitutiones, & stylum Sanctæ Inquisitionis vti potest, & debet, vt delictâ huiusmodi, quæ diuinam, & humanam Maiestatem lædunt non remaneant impunita.

ALTERVM EXEMPLVM.

De Inuocatione Dæmonis, ad nocturnas eorum Congregationes.

Positiones, & articulos infrascriptos, ac contra in eis dat, facit, & exhibet magnificus D N. I.V. D. Sanctæ Inquisitionis N. Procurator Fiscalis in causa hæresis, & apostasiæ à fide Catholica, quam habet contra N. in carceribus Sancti Officij detentum, quos ad probandum recipi, & admitti petit, tam in Ciuitate N. quàm extra eam, ad superfluam tamen probationem se non adstringens de quo protestatur expresè. 1.

Et imprimis hoc loco articulum Procurator Fiscalis prædictus repetit, & reproducit testes desuper examinatos illorum depositiones, & dicta eiusdem Inquisiti Confessiones, & Constituta, acta, documenta quæcunque in huiusmodi causa respectiuè factas, & facta in præsente tamen, & præsentibus in fauorem fisci, & contra dictum N. facientes, & facientia, & non aliàs, aliter, nec alio modo, de quo protestatur expresse. 1.

Ex quibus sic repetitis clarè constat de bono iure fisci, & malo iure dicti N. Inquisiti, & quatenus non constaret, probare vult, & intendit, qualiter prædict N. malè sentiens de Sancta Fide Catholica, & ab illa apostatando seriò, & examini deliberatione apertè declarauit se pluries in diuersis locis interuenisse Congregationi Dæmonum, in qua sicut deponitur in actis huius Sancti Officij de eo renunciatur, & Sancta Fides Catholica abnegatur, Dæmon inuocatur & adoratur, ac aliàs se idolotrasse, & Dæmonem humiliter adorasse, quod fuit, & est verum publicum, & notorium, provt testes notitiam de hoc habentes, & benè informati, testificantur, & testificabuntur. 2.

Item ponit &c. qualiter dictus N. asseruit, & declarauit se in tali dæmonum Congregatione eum gradum obtinere, vt si quis se cum eo se conferret à dæmone impetrare ei posset, vt tantum gesta in dictis ludis perspiceret ac plus matronas, & personas qualificatas illuc conuenire, pro diuersis voluptatum illecebris faciendis, & insuper mutuo inter se, & cum dæmone carnaliter commisceri, quod fuit, & est verum publicum, & notorium, provt testes de hoc notitiam habentes & bene informati testificantur, & testificabuntur. 3.

Item ponit qualiter prædict. N. maxima cum instantia precibus, & voluptatum lenociniis pluries sollicitauit quandam vt præfatam dæmonum Congregationē adiret, aut consentiret quod in Camera tali vna nocte fieret, vt eidem Congregationem interesset, quia sic dæmon sibi conferret honores, scientias, pulchritudinem, diuitias & longam vitam, quod fuit, & est verum, publicum, & notorium, provt testes, &c.

Et similiter formabuntur alij articuli provt fuerit testificatum in processu, & postea addentur clausulæ in fine præcedentis exempli positæ.

TERTIVM EXEMPLVM.

De consulente Necromanticum pro habendo dæmonem, quem vulgus Spiritum familiarem vocat.

Articulos infrascriptos &c. vsque ad illa verba ex quibus sic repetitis &c. 3.

1. Es quibus sic repetitis clarè constat de bono iure Procuratoris Fiscalis, & malo iure N. & quatenus non constaret, probare vult, & intendit, qualiter dictus N. valdè cupiens spiritum familiarem habere, adhibuit diligentiam, vt inueniret Magum, seu Necromanticum, à quo posset talem spiritum habere, ad quem Magum, seu Necromanticum inuentum misit nuncium cum litteris, & muneribus, & sic fuit, & est verum, publicum, & notorium, prout testes. &c.

2. Item ponit, qualiter dictus Magus, seu Necromanticus receptis litteris promisit se daturum spiritum familiarem, dummodò tales, & tales fierent diligentiæ, ponatur sicut testificatum extiterit, in processu.

3. Item ponit &c. qualiter N. pro habendo dicto spiritu sicut Magus, seu Necromanticus, responderet, fecit prædictas diligentias, committendo cuidam, vel quibusdam personis, vt omnem curam adhiberent ad prædictum effectum. Ponatur prout testificatum extiterit in processu,

4. Item ponit &c. qualiter adhibitis prædictis diligentiis prædict. Necromanticus misit ad prædictum N quendam annullum, in quo dicebar esse inclusum spiritum familiarem & simul præscripsit modum quo vti deberet ad compellendum prædictum spiritum, vt sibi responsa daret, vel alia faceret, quæ prædictus N. multum desiderabat, & cupiebat.

5. Item ponit &c. qualiter prædictus N. sicut sibi à Mago præscriptum fuerat proferendo quædam verba, & profundendo quendam liquorem spiritum inuocauit, & sic fuit, & est verum, publicum, & notorium prout testes &c.

Et similiter formabuntur alij, atque alij articuli sicut deductum, & testificatum fuit in processu.

Annotationes Carenæ ad Cap. 29.

SVMMARIVM.

Forma articulorum & quid in Hispania obseruetur, vbi verba instructionis Toletanæ.

1. POnitur hoc loco formula articulorum formandorum à Procuratore Fiscali Sancti Officij aliam similem formulam vide apud P. Massin. in Praxi S. Officij loco supra proximo capitulo allegato

In Inquisitione Hispana Aduocatus Fiscalis S. Officij format accusationem contra Reum continentem capita delictorum de quibus Reus est Inquisitus instructio Toletana 18. anni 1561. *El Fiscal tendra cuydado de poner las acusaciones à los presos en el termino que la instrucion manda acusandolos generalmente de hereges, y particularmente de todo lo que estan indiciados assi por la testificacion como por los delitos, que huuieren confessado.*

Loco istius accusationis in Suprema Vniuersali, & aliis Italiæ Inquisitionibus formantur articuli à Fiscali contra Reum, qui succedunt loco libelli accusatorij, & eundem omninò effectum habent.

ARGVMENTVM.

In formãdis articulis, quæ regulæ sint seruandæ.

SVMMARIVM.

Articuli, quos Procurator Fiscalis contra reum Inquisitum producit, formantur variis modis secundum negotiorum diuersitatem, num. 1. & 2. vbi idem de num. articulorum.

Articuli impertinentes, & extra rem de qua agitur produci non debent à Procuratore Fiscali numer. 3.

Articuli per verba affirmatiua, non autem negatiua formari debent. num. 4.

Articuli non sunt formandi sub disiunctione nisi agatur de facto alieno, in quo ignorantia est probabilis. num. 5.

Articuli quòmodo formari debent à Procuratore Fiscali contra Inquisitos de adoratione dæmonum vel de familiaritate cum ipsis, vel quando agitur de formali hæresi, aut apostasia num. 6.

Articulos contra Inquisitos de hæresi Procurator Fiscalis admitti petere debet ad eos probandum, non solum à Curia, sed etiam extra num. 7.

Articuli quando producunt à Procuratore Fiscali contrà Inquisitos de hæresi debet idem Procurator repetere testium depositiones, & ipsius Inquisiti confessiones num. 8. & 9. vbi etiam quod debet repetere libros, & scripturas penes Inquisitum repertas.

Clausula saluo iure &c. non se adstringens &c. apponi debet in fine articulorum quos Procurator Fiscalis producit contra Inquisitos de hæresi. num. 10.

Articuli quos producit Procurator Fiscalis contra Inquisitos de hæresi, debent continere diem productionis. num. 11.

CAP. XXX.

CVM casus singulares, qui occurrere possunt, & eorum circumstantiæ sint fere innumerabiles non potest doceri specialis, & indiuidua praxis contra formationem singulorum articulorum, & propterea ea aliquot regulis generalibus infrascriptis accommodatis ad casus particulares, quilibet prudens Procurator Fiscalis poterit feliciter in hoc foro prout causa postulauerit articulos formare. 1.

Sit prima, Iam olim à Speculatore prudenter præscripta simplicem negotiorum varietatem studiosus Aduocatus, & in hoc foro prudens Procurator Fiscalis articulos variabit, & minuet & addet, prout negotio viderit expedire, Speculator *titulo de test.* §. *nunc videndum a nobis n.* 17. 2.

Ex hoc infertur non posse stabiliri certam regulam super constituendo certo numero articulorum, quia sicut quando Reus est de paucis accusatus, pauci formandi sunt articuli, sic vice versa plures sunt formandi, quando de pluribus est accusatus. 3.

Sit secunda, Rectè Paulus, & Speculator consueuerunt dicentes non esse formandos articulos, nisi super re de qua agitur; nam sicut non licet interrogare, aut examinare reum super illis de quibus non extant indicia, ita non sunt formandi articuli, nisi super illis de quibus fuit denunciatus vel confessus, Paulus *in l. Confessionibus, ff. de Interrogator. act.* Speculat. *titul. de depositionibus* §. 7. *n.* 4. *Vers. regular iter autem.*

Sit tertia, Articuli per verba affirmatiua formari debent non per negatiua, quia negantis factum nulla est directa probatio, Speculator *tit. de testibus, paragrapho nunc videndum à nobis. num.* 18. 4.

Sit quarta regula, Articuli non sunt sub disiunctione formandi nisi fortè ageretur de facto alieno, 5.

no,

no, in quo probabilis est ignorantia, tunc enim, vt Speculator censuit, sub disiunctione formari possent, Speculator, *tit. de test. §. tunc videndum nobis, num. 19. Vers. item articuli.*

Obseruatio I.

6. IN præambalando articulorum Procurator Fiscalis regulariter dicere solet in causa, quam habet, aliquando tamen dicit in causa hæresis, aliquando verò in causa hæresis, & apostasiæ, quæ verba apposita obseruari, quando Procurator Fiscalis producit articulos contra Inquisitos de adoratione dæmonum, vel de familiaritate cum ipsis similia verba rectè opponi possunt quando agitur cum Inquisitis de hæresi, vel apostasia formali, aliàs melius est simpliciter dicere in causa quam habet.

Obseruatio II.

7. IN eodem præambulo prudenter Procurator Fiscalis petit admitti articulos ad probandum in Curia, & extrà, quoniam si ad suam intentionem fundandam indigeret probatione extra locum vbi causa agitur recipienda; non posset opponi, quod non fuerit petitum, in aliis ergo Inquisitionibus, Procurator Fiscalis dicere poterit quod ad probandum recipi, & admitti petit in Ciuitate N. vel loco N. & extra.

Obseruatio III.

8. QVando Procurator Fiscalis initio articulorum dicit se repetere, & reproducere testium depositiones, & ipsius Inquisiti confessiones, aduertat quod si aliàs Inquisitus, in alia vel in eadem inquisitione vocatus vel captus aliquas confessiones fecit nunc reproductas, tunc Procurator Fiscalis dicat quod repetit, & reproducit confessiones alias de Anno N. in S. Officio factas.

9. Præterea si præter depositiones testium, & confessiones Rei habeantur in processu aliqua ipsius scripta, vel liberculi quemadmodum vtplurimum contingit in processibus magorum, & necromanticorum, & inuocantium demones, tum Procurator Fiscalis dicet; Quod repetit, & reproducit testium depositiones, & ipsius confessiones, nec non, & scripta, videlic. talia, & talia describendo qualitates ipsorum.

Obseruatio IV.

10. IN fine articulorum in Tribunali Sanctæ Rom. & Generalis Inquisitionis addi solent clausulæ cæteraiæ videlic. saluo iure &c. non se astringens &c. quæ laudabiliter apponi solent, licet in libellis Criminalibus in fine libellorum infrascripta Clausula apponi consueuerit, super quibus omnibus & singulis ab eis dependentibus, emergentibus, & connexis, Iudex procedere intendit, & culpabiles punire debita forma Iuris, & quocumque alio modo, via, iure, & forma, quibus melius poterit, & debebit, sic, & taliter quod ipsorum delinquentium pœna cœteris transeat in exemplum, Ioan. Petrus de Ferrariis *in Practica Papiensi in fine, titulo de forma inquisitionis, Versic. super quibus omnibus*, vbi hæc clausula, siue conclusio, & verba in ea contenta explicantur, Roman. *consil.* 110. *num.* 3. Socin. *cons.* 188. *lib.* 2. Felin. *in cap. 2. de rescriptis, & in cap. licet causam de probat.*

Obseruatio V.

IN productione articulorum quæ facit Procur. Fiscalis, vt plurimum solet omitti dies productionis, sed tutius est, quod in quibusdam processibus legitimè confectis obseruaui, vt scilicet in calce vltimi folij tempus productionis notetur sic. Die N. Mense N. Anno N. talis Sancti Officij Procurator Fiscalis produxit: Et addi quandoque solet, & statim tradita fuit copia Procuratori N. in carceribus S. Offic. detenti. 11.

Annotationes Carenæ ad Cap. 30.

SVMMARIVM.

1 *Articuli an formandi, etiam de non spectantibus ad S. Offic.*
2 *Quod obseruatur in Hispania vbi verba pulcherrima Instructionis Toletanæ* 18.

NOtanda sunt omnia hoc loco à Pegna admonita. 1.

Solum dubitari potest an si reus in processu Indiciatus sit etiam de delictis non spectantibus ad hoc Sacrosanctum Tribunal articuli sint formandi etiam de his delictis, ego dicerem quod sic moueor ex insigni instructione Toletana 18. supra allegatâ, quæ licet loquatur in accusatione Fiscalis, attamen cum articuli de quibus agimus succeserint loco libelli accusatorij, idem de articulis dicendum, quod de accusatione. 2.

Instructio autem sic habet, *Y aunque los Inquisidores no pueden conocer de delitos, que no sepan manifesta heregia siendo testificado el reo de delitos de otra calidad, deue el Fiscal acusarle dellos, o para lo que los Inquisidores le castigen por ellos, sino paga agrauacion de los delitos de Heregia y paraque conste de su mala Cristianidad, ò manera de circuir, y de ali tome indicio en lo tacante alas cosas de la fe de que se trata.*

ARGVMENTVM.

De formatione, & exhibitione interrogatoriorum.

SVMMARIVM.

Testes examinandi sunt super interrogatoriis datis à Reo inquisito pro crimine hæresis. num. 1.
Forma dandi interrogatoria in Crimine hæresis Tribunali Sanctæ Rom. Inquisition. n. 2.
Forma plurium interrogatoriorum dandorum repetuntur testes examinati contra aliquem de hæresi inquisitum, & denunciatum. n. 2. per totum.
Forma productionis interrogatoriorum productorum num. 2. in fine, & num. 5.
Interrogatoria variantur secundum varietatem casuum, & sic etiam eorum variatur numerus. num. 3.
Testes repetendi in Crimine hæresis, maximè interrogandi sunt de odio, & inimicitia, si quam habent cum Inquisito num. 4.
Interrogatoriorum copia debet etiam dari si petatur producendi illa. n. 6.

Cap. XXXI.

1. IVris auctoritate fit, vt postquam Procur. Fiscalis ad fundandam suam intentionem contra Reum produxit articulos, Reus det sua interrogatoria petatque à Iudice, vt super illis testes interrogentur, *cap. præsentium §. testes etiam*, vbi Glos. *in verb. interrogatoria*, & ibi communiter Canonistæ *de testibus lib.6.*

2. In dandis itaque interrogatoriis in Supremo Tribunali S. Rom. Inquisitionis regulariter hæc forma obseruari solet.

Interrogatoria instascripta, & contenta in eis, dat, facit, exhibet, & producit Procurator, ac defensor, & eo nomine N. in carceribus detenti, super quibus prætensos testes pro parte magnifici D. Procuratoris Fiscalis inductos, siue inducendos diligenter, & singulatim examinari, & interrogari petit, aliàs de nullitate examinis, & quod eorum dictis nulla prorsus fides adhibeatur expresè protestatur omni meliori modo &c saluis tamen, & reseruatis sibi semper omnibus, & singulis exceptionibus, tam contra personam, quàm dicta prætensorum testium quorumcunque, & quibusuis aliis defensionibus sibi quomodolibet competentibus, & competituris omni meliori modo &c.

Imprimis quilibet testis diligenter moneatur de grauitate, & importantia iuramenti, & quod qui falsum testimonium dicit, mortaliter peccat, & Deum Omnipotentem offendit, ac Iudicis, & Tribunalis Sancti Officij Maiestatem grauiter lædit, & præter pœnas quas incurrit in vtroque foro tenetur etiam læso damna, expensas, honorem, famamque, ac id quod eius interest restituere, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

Moneatur etiam quod ne dum committit falsum, qui testificatur, & affirmat, quod non est verum, sed etiam qui nega vel simpliciter tacet veritatem, vel eam minuit, infringit, occultat, tegit, paliat, alterat, vel aliqua ex parte immutat, & cum materia hæresis sit grauissima, debet testis in illa circumspectè procedere, & testificari, ne forte innocentem perdat, offendat, seu opprimat, putans illum aliquid vno modo, vel ad vnum propositum, aut ex vna causa dixisse, vel fecisse, quod tamen ille alio modo, & ex alia causa, & ad aliud propositum, & in alium sensum dixit, & fecit, propterea etiam benignè rogetur, vt suæ salutis memor ferat testimonium, purum, sincerum, constans, nullis mendaciis, aut commentis admixtum.

3. Interrogetur quilibet testis, de patria, ætate conditione, statu, exercitio, & professione, & an sit diues, vel pauper, Clericus, vel Laicus, religiosus, regularis, vel secularis, vxoratus, vel solutus, pater familias, vel filius familias.

Interrogetur testis, si non sit ciuis, vel incola illius Ciuitatis vbi causa agitur, quo tempore ad eum locum venerit, & an semper in eo, qua de causa, & quibus negotiis operam dederit, & an propriis, vel alienis expensis viuat.

4. Interrogetur si nullo vnquam in Iudicio vel extra ad fauorem alicuius, vel contra aliquem deposuerit medio iuramento ea, quæ vera non erant, & in periurium inciderit, nec non si inciderit, in aliquam excommunicationem, qua de causa, & quo in loco, & an ipse, vel parentes eius fuerint aliqua infamia notati, interdicti, excommunicati, & inhabiles ad testificandum declarati.

5. Interrogetur quilibet testis an sit hoc anno tempore Pascatis sua peccata confessus, & cui confessori, & in qua Ecclesia, & an pariter sumpserit Sac. Eucharist. & per manus cuius Sacerdotis, & quibus præsentibus.

Interrogetur testis, an aliquando fuerit Inquisitus, accusatus, vel processatus de aliquo crimine, vel criminibus, & de quo vel quibus, & an fuerit subsequuta absolutio, vel condemnatio, & per quem Iudicem. 6.

Interrogetur testis quilibet, an sibi fuerit aliquid dictum, promissum, vel remissum, aut concessum adhoc vt testificaretur contra aliquem, vel ad hoc vt aliquid generale, vel particulare diceret in suo examine, & an speret vel sperauerit ex depositione aliquod commodum, & quale. 7.

Interrogetur, an cognouerit, vel cognoscat N. & à quo primum tempore, quo in loco, quæ fuit causa cognitionis, & an sæpè cum illo fuerit conuersatus, & quibus de rebus sermonem cum N. habere consueuerit, & an eo tempore quo primum eum cognouit, haberetur pro bono, & Catholico Christiano, & homine bonæ conscientiæ, & Deum timente. 8.

Deindè deueniat ad articulos, & super primo interrogetur de contestibus, anno mense, die, loco, & hora, vbi, & quando prædictus N. protulit præfatam hæresim, negando Purgatorium, & dicat qua occasione, & quibus verbis eam protulerit, & quo loci, & quæratur à teste, an ex animi sententia, deliberatè, & seriò loqueretur N. vel potius referendo aliorum, verba.

Super secundo articulo quæratur à teste de tempore præciso, & præcisis verbis, quibus N. malè loqueretur de Purgatorio, & coram quibus, & quoties illæ malæ obloquutiones habitæ fuerint, & suo ordine rem omnem exponat.

Super tertio articulo, requiratur à teste qui fuerint illi petentes eleemosynam, quibus prædict. N. eam tribuere negauit, & dixit quod illa erat Vindemia Religiosorum, quia non est verisimile virum Catholicum, & in Doctrina Christiana bene instructum talia dicere potuisse.

Super quarto articulo, inquiratur à teste de tempore preciso, & verbis quibus N. voluit seducere illam personam, & qua occasione cum illa habuerit colloquium.

Super quinto articulo inquiratur à teste quomodo ipse sciat quod N. teneatur, & reputetur pro hæretico, & quod exprimat à quibus pro tali teneatur, & reputetur.

Super sexto inquiratur à teste, quid sit fama, vel communis reputatio.

In reliquis suppleat Domini Inquisitoris examinantis diligentia, quem credit, & persuasum habet N. futurum acerrimum veritatis indagatorem, prout supplicat, ne innocentia opprimatur.

Die Mensis Anni Prædictus N. produxit, vel sic

Die Mensis Anni Prædictus N. consignauit, & exhibuit in actis.

Obseruatio I.

PRæter prima interrogatoria generalia, quæ in omnibus fere causis, quæ dictis testium nituntur dari solent, vix poterit in cæteris assignari certus numerus interrogatoriorum, & meritò quia cùm, vt inquit Speculator, interrogatoria sint quædam interrogationes, quas pars vult fieri testibus contra se inductis super negotiis, & circumstantiis, & negotia, & causæ, & eorum circumstantiæ in singulis fere casibus varientur, interrogatoria quoque prudenter 3.

prudenter varianda, & proponenda erunt, Speculator *tit. de teste* §. 6. *de interrogatoriis*, quem refert, & sequitur Albericus de Maletis *tract. de testibus c.* 8. *de interrogatoriis num.* 1.

Obseruatio II.

4. LIcet Speculator monuerit cauendum esse Iudicibus, ne indifferenter proponantur interrogatoria loquentia de odio, lucro, & similibus, quæ non sunt de negotio principali, sed solum de substantialibus causæ, videlicet de causis, personis, loco, & tempore, nec testem esse de facto alieno interrogandum, in hoc tamen foro, in quo potissima, & frequentissima reorum defensio consistere solet in odio, & inimicitia capitali, quam rei opponere consueuerunt testibus contra se deponentibus, hoc interrogatorium de odio, & inimicitia capitali, tamquam ad causam maximè pertinens, sæpè repetendum est, & toties testibus inculcandum, quoties reus causam dederit, allegando scilicet odium, & inimicitiam capitalem, & conspirationem contra se initam, & deductam ex causis sufficientibus ad repellendum testes, de quibus in Directorio copiosè dictum fuit, Speculator, *tit de teste* §. 6. *de interrogatoriis num.* 19. *versiculo caueat tamen Iudex*, in Directorio Inquisitorum *part.* 3. *q.* 67. *comm.* 116. vbi recensentur causæ, vnde oritur inimicitia capitalis.

Obseruatio III.

5. IN fine vltimi folij, siue pagellæ, quo interrogatoria continentur, dies productionis notari solet, prout apparet *suprà capitulo* 31. *in fine interrogatoriorum* circa quod obseruandum videtur consilium Speculatoris in hæc verba. Item cautè faciet Aduocatus exhibens interrogatoria, si ea in scriptis redigat, & sic præsente Notario iudici porrigat, & hæc ille Speculator *titulo de teste* §. 6. *de interrogatorijs n.* 21. *Vers. Item cautè*, vndè iuxtà hoc consilium in fine interrogatorij posset sic notari.

Die Mense Anno prædict. N. Procurator, & defensor N. in præsentia sui principalis, & Notarij S. Inquisit. N. Reu. P. D. N. Inquisitori exhibuit prædicta interrogatoria.

Quod si non Procurator, sed idem principalis interrogatoria produceret, eadem seruata formula posset dicere sic

Die Mense Anno Prædict. N. in præsentia mei Notarij N. R. P. D. N. Inquisitor exhibuit prædicta interrogatoria.

Obseruatio IV.

6. OBseruatum apparet in processibus supremi Tribunalis, quod aliquando in notulo productionis interrogatoriorum, idem principalis producens petit eorundem sibi dari copiam, sic,

Die Mense Anni consignauit, & exhibuit in actis, & petiit eorundem interrogatoriorum sibi dari copiam ad effectum vt si quid occurrerit addendum addere possit.

Hæc cautela non videtur improbanda, & tunc potissimum adhibenda, vt admittenda videtur, quando de calumnia testium dubitaretur.

Annotationes Carenæ ad Cap. 31.

SVMMARIVM.

1 *An testis teneatur respondere interrogationi criminosæ remissiuè.*

2 *Forma alia interrogatoriorum.*
3 *De interrogatorio loci, & temporis remissiuè.*
4 *De interrogatorio an testis sit confessus in Paschate.*
5 *Testis quomodo debeat deponere de forma.*
6 *Testis examinatus sine interrogatorijs, an probet.*

AN testis teneatur respondere interrogationi criminosæ, dixi *parte tertia, titulo septimo*, §. 11. *num.* 73. *& seqq. Versiculo dubia tamen admodum*, ad ibi dicta me remitto. 1.

De simili interrogatoriorum formula Pater Massinus *in Praxi S. Offic. p.* 4. *fol. mihi* 181. *vers. Gli interrogatorij poi.* 2.

Et de testibus examinatis sine interrogatoriis, an probent, videatur latè differens de hoc Farin. *de testibus quæst.* 74. *num.* 2 *& plur. seq.*

Circa interrogatorium loci, & temporis notat Farin. *de Testibus quæst.* 73. *num.* 28. esse omninò necessarium, licet addat, & benè non esse testes restringendos ad angulum temporis nec ad qualitatem, an tempus esset serenum, vel nubilum, Barbos. Iun. *C. cum causam, num.* 5. *de testibus.* 3.

De interrogatorio an testis sit confessus in Paschate Farin. *quæst.* 56. *num.* 261. *& seq.* An sit processatus idem Farin. *ibidem num.* 126. *& num.* 167. *& & seq. & quæst.* 73. *num.* 70. *&* 71. Et an sibi fuerit aliquid promissum, Farin. *q.* 67. *num.* 236. 4.

Quomodo autem de forma deponere debeant testes, vide quæ dixi *p.* 3. *tit.* 10. *num.* 64. *seq.* Et item super superfluis interrogatoriis testes sint examinandi, Farin. *quæstione* 73. *num.* 48. *& seq.* 5.

Rectè protestatur Aduocatus Rei de nullitate examinis, vbi sine interrogatoriis testes examinentur. Quia alias examen sine eis esset validum, licet adhuc cum interrogatoriis deberent repeti, latè Ferentill. *ad decisionem millesimam Buratti num.* 25. *& sequent.* 6.

ARGVMENTVM.

In conficiendis, proponendis, & admittendis interrogatoriis, quædam esse particulariter, & diligenter obseruanda.

SVMMARIVM.

Interrogatoria formanda sunt secundum ea, quæ continentur in articulis. num. 2.

Interrogatoria formanda sunt secundum circumstantias causæ, & personarum qualitatem, vt illis respondendo testes appareant, an sint veraces, an verò mendaces, contrarij, aut vacillantes. num. 3.

Interrogatoria captiosa, & impertinentia Iudices resecari possunt, & debent num. 4. *&* 5. *Vbi quod in dubio interrogatoria sunt interpretanda non impertinentia, & non superflua.*

Interrogatoria data ad inuoluendum, & intricandum testem, vel ad veritatem occultandam admittenda non sunt. n. 6.

Dilatio, seu terminus competens dandus est Reo Inquisito pro crimine hæresis ad dandum interrogatoria. num. 7.

Testes possunt examinari sine interrogatorijs quando pars monita interrogatoria non dedit n. 8. *fallit quando*

quando etiam post perfectum examen eadem pars petit eorundem testium repetitionem super suis interrogatorys & sic vellet errorem purgare. n. 9.

Iudex debet examinare testes cum omnibus interrogatorys datis à parte nec debet aliquod interrogatorium omittere. num 10.

Testes si fuerint examinati sine interrogatorijs datis à parte, an eorum examen sit validum, aut nullum. num. 11.

Index potest supplere ex officio in eo quod pars deficit in dandis interrogatorys. num. 2.

Testes debent examinari à Iudice, nec eorum examen à Notarijs committi. num. 13.

Testis depositio quando est varia magis attenditur illa quæ facta est interrogatorys, quam super articulis num. 16.

Iudices, an, & quando possint interrogare testes vltrà eà, quæ continentur in interrogatorijs datis à parte. num. 14. & 15.

Responsiones datæ à testibus super interrogatoriis ipsis factis debent fideliter, & per extensum scribi à Notario. n. 17.

Cap. XXXII.

1. QVONIAM in iudiciis tam ciuilibus, quam criminalibus, in quibus probationes fiunt per testes, frequentissima est hæc praxis dandi interrogatoria, vix enim sine illis testes examinantur, quod maximè obtinet in foro Sanctæ Inquisitionis, Ideò visum est hoc loco hunc articulum de conficiendis proponendis, & admittendis interrogatoriis quibusdam breuibus, & claris regulis propositis dilucidare.

2. Sit Prima regula, quæ respicit Aduocatum, seu Procuratorem reorum accusatorum, cui incumbit interrogatoria formare. Procurator acceptos articulos contra Reum productos tanquam speculum intuebitur, & ex illis sua interrogatoria formabit, Speculator *tit. de teste, §. 6. incip. iam de interrogatoriis num. 3. vers. habita ergo dilatione.* Idem *titul. depositionibus §. 5. num. 4. Versiculo formans enim positiones*, Canonistæ *in capitulo præsentium §. testes etiam*, vbi glos. *in verb. interrogatoria*, & *ibidem* Io. Andr. *num. 15. & 16.* & Alex. *consil. 166.* incipien. *in causa, & lite num 7. lib. 6.*

3. Sit Secunda regula in interrogatoriis formandis, prudentes, & diligentes esse debent Aduocati, vt forment interrogatoria, secundum circumstantias causæ, & personarum productarum glos. & communiter Canonistæ docuerunt, vt interrogatoriorum vigore constituti Testes, vel veraces, vel mendaces, aut contrarij, vel vacillantes, vel singulares deprehendantur, quod qualiter fieri possit subtiliter more suo discurrendo per Decem Cathegorias, siue prædicamenta, docuit Bald. videndus. Glos. & Doct. *in cap. præsentium de testibus lib. 6.* Bald. *in l. Testium num. 16. & seq. & n. 21. Cod. de testibus.*

4. Sit Tertia regula, si Aduocatus vel Procurator superflua, dolosa, captiosa, vel tendentia in hoc foro ad detegendos denunciatores, vel testes, vel impertinentia interrogatoria dederit, Inquisitor ex officio illa poterit resecare, id enim facere posset Iudicem causæ communiter cum Glossa, Canonistæ, & Speculator profitentur, & Archidiaconus affirmat, quod Iudex recipiat interrogationes pertinentes, impertinentes verò non admittat, inde ortum habuit laudabilis praxis, qua vti solent Iudices, cum dantur, & admitti petuntur interrogatoria dicentes, saluo iure impertinentium, & non admittendorum Glos. *in c. præsentium § testes etiam in verb. interrogatoria de testibus lib. sexto*, vbi Ioannes Andreas *num. 6.* Archidiaconus *n. 17. Versiculo Iudex autem. Gemin. in dicto §. testes, num. 9. &* Philippus Francus *num. 6.* Speculator *titulo de teste §. 6.* incipiente *item de interrogatoriis n. 3. Versiculo Imo Index* Alberic de Valetis *tractat. de Testib. capitulo octauo de interrogatoriis num 2.* 5.

Sit Quarta regula diligenter consideranda. In dubio Iudex semper interpretari debet, quod interrogatoria non sint superflua, & consequenter non veniant resecanda, quia si esset facilis ad resecandum interrogatoria, multum posset Reo nocere, & argueretur vel malitiosus, quia repellit pertinentia, vel negligens, si super admissis non interrogaret testes, ideòque potiùs debent admitti superflua quam omitti vel resecari aliquid necessarium, vel vtile, nam regulam tradidit Hostiens. quam Canonistæ communiter sequuntur, & ideò in Rota Dom. Auditores non sunt admodum faciles ad resecanda interrogatoria, Hostiens. *in capitulo per tuas num. 1. & sequentibus* vbi latè prosequitur materiam *titulo de testibus*, Canonistæ communiter *in dicto cap. præsentium §. testes etiam, de testibus*, vbi Ioannes Andreas *num. 15. & 16.* Geminiao. *num. 9.* Philippus Francus *num. 6.*

Sit Quinta regula veluti superiorum declaratoria, & limitatoria: Illa interrogatoria in hoc potissimùm foro admitti non debent, quæ vel tendunt ad inuoluendum, & intricandum Testem vel ad veritatem occultandam, vel ad detegendas tales circumstantias ex quibus posset Reus deuenire in cognitionem denunciatoris, vel testium, nec regula probatur ex Constitutionibus Apostolicis, & Communi stylo huius fori, quibus iustè, & laudabiliter receptum est, ne nomina testium, & denunciatorum accusatis publicentur ac ne illæ quidem circumstantiæ, ex quibus in cognitionem testium Reus accusatus deuenire posset, vt in Directorio copiosè ostensum fuit in Directorio Inquisitorum *parte tertia commentario 124. super quæst 75.* 6.

Sit Sexta regula: Postquam in hoc foro &c. Procurator Fiscalis produxit articulos contra Reum vicissim Reo competens terminus assignandus est ad danda interrogatoria; Is verò terminus Iudici arbitrarius est, & iuxta causæ, & personarum & articulorum qualitatem, nunc plurium dierum, nunc pauciorum terminus assignandus est; vt supr. *capitulo 28.* in fine notatum fuit, cùm de articulorum exhibitione ageretur, Gloss. *in cap. præsentium §. testes etiam* in verb. *interrogatoria*, vbi communiter Canonistæ *de testibus lib. 6.* Speculator *titulo de teste §. sexto*, incip. *Iam de Interrogatoriis num. t. 1. & 3.* 7.

Sit Septima regula. Si post competentem dilationem Reus monitus, sine legitimo impedimento, & sine iusta causa noluerit dare Interrogatoria, Iudex ex officio & in hoc foro Inquisitor cum Interrogatoriis à se factis poterit examinare, & repetere testes, & examen valebit, neque enim propter malitiam, vel culpabilem negligentiam reorum debet impediri causæ processus: Et iuxta hanc sententiam, quam graues DD. profitentur, sæpè Rota, & signanter in vna Camerinen. bonorum sustinuit Testium examen factum sine interrogatoriis partis, non tamen sine interrogatoriis Iudicis, *c. cum causam de testibus*, notant Canonistæ *in d. cap. præsentium §. Testes etiam de testibus libro sexto*, vbi Ioannes Andreas *num. 15. in fine*, & Francus *num....* Gloss. *in l. prima in verb. de nominibus*, 8.

bus,ff. de Magistratibus conueniendis, vbi pulchrè Bald.*in §.si curatores*, Signorol.de Homodeis *consilio* 19.incipiente *in assumptione*,*num.* 1. *Versiculo Item dicta pars* Cagnol.*in l p.num.*102.*ff.si cert. pet.*Rot. apud Peregr *decis.*106. *libr.* 2. & in causa Camerinon, bonorum die 20. Martij 1589. coram Franc. Penia Rotæ Auditore.

9. Sit Octaua regula:Si post elapsum terminum ad danda interrogatoria, & post examen, siue repetitionem testium factam cum interrogatorijs Iudicis, Reus saniori consilio vsus interrogatoria dederit, & testes super eis examinari, & repeti petierit, licet præcedentes depositiones subsistant, ex quo testes fuerunt examinati, & repetiti cum interrogatorijs ab Inquisitore factis, nihilominus retardato tantisper processum, iterum cum interrogatorijs à Reo datis examinandi sunt, & repetendi ipsius Rei expensis, quod maximè decet huius Tribunalis benignitatem, & Iudicum misericordiam ne conqueri vnquam possint rei, quod via defensionis fuerit illis præclusa, præsertim in hoc foro vbi nomina testium non manifestantur. Hæc autem regula multò magis habebit locum, quando,vel propter iniuriam, vel negligentiam Iudicis, vel propter aliam causam non fuerunt repetiti testes super interrogatorijs à Reo datis, quamuis enim tale examen de stricta Iuris ratione non sit inualidum, vt Rota semper respondit, repetendi tamen sunt testes, nec interim est in causa ad vlteriora procedendum, Rota apud Putheum *decis.*427. incip.*fuit sextum lib.*1.*& decis.*317.incip.*in vna Valentina n.*2. *lib.* 2. Ioannes Vincentius Honded. *consilio* 101.incipit.*practica se offert dubitatio, num.*16. *libro primo.*

10. Sit Nona regula:Ne testium repetitio, siue examen reddatur inualidum, diligenter considerare debet Inquis.quomodo parte rei dentur interrogatoria, Quia Procuratores Reorum in exhibitione interrogatoriorum, regulariter solent petere, vt testes pro parte Procuratoris Fiscalis inductos, & inducendos Inquisitor diligenter examinet, & interrogatorijs, vel super omnibus Interrogatorijs, & alias expresse protestatur de nullitate.Quo casu, quoniam Inquisitor cum tali protestatione admisit Interrogatoria, ne examen reddatur inualidum, nullum interrogatorium debet omittere;tum propter protestationem, tum quia sic admittendo Interrogatoria ad eam formam obseruandam, videtur, se obligasse, Barbatia *consil.tertio* incip.*illud referam num.* 25. *lib.* 3. Rota in vna Siracusana quarta die 29 Maij anni 1592. coram Petro Francisco Gyptio, vbi allegantur Felinus *in capitulo per tuas num.*2.*circa medium, Versiculo vnde dicit de testibus* Puteus *decision* 427.incip.*fuit tentum libro primo,*Paleottus *decision.*158. & Fabius Accorambanus *decision.*40.*libro primo*, idem tenuit Rota in causa Parmen.Status die 4. Iunij Anni 1604. coram R.P. D.Garzia Millino Speculator *tit. de teste* §.6.incip. *Iam de Interrogatorijs n.*21. *Versic.* Item *caute facit.*

11. Sit Decima regula: Quando Aduocatus, vel Procurator reorum, dat interrogatoria simpliciter petendo testes super illis repeti non facta aliqua protestatione super nullitate examinis, tunc licet magnus sit D.D.conflictus, an si omnia, vel aliqua omittantur examen reddatur nullum, & fortassis secundum magis communem opinionem non deberet valere, tamen de quadam æquitate Rota censuit examen sustineri, licet testes ad instantiam Rei dantis interrogatoria repeti debeant, & interrogari super Interrogatorio, vel Interrogatorijs omissis quod Hostiens.Speculator, & Ioannes Andreas adeò verum esse existimauerunt, vt etiam attestationibus publicatis iterum interrogari, & examinari debere affirmauerint Doctores in capitulo per tuas de testibus. Rota apud Accorambonum *decis.* 49.incipiente *fuerunt examinati testes, lib.*1. Decius *in capitulo licet causam, num.*56. *Versiculo si tamen prætermissis interrogatorijs de probat.*Alexand. *consilio* 172. *num.* 9. *libro secundo*, & *consilio* 104. *num.*7.*libro quinto*, Ruinus consil.35. *num* 4. *libro quarto* Putheus *decis.*427.*libro primo*, & *decis.*317. *lib.*2 Peregrinus *decision.* 85.*lib.*1.& *decis.*68 *libro* 2. Ioannes Antonius Masuerus *in additione ad practicam Papien.titulo de forma Iuramenti testium super verbo Interrogator.a.Versiculo sed si Iudex* Hostiens. *in capitulo per tuas num.*2. *Versiculo si enim Iudex de testibus*, Speculator *tit. de teste* §. 6.incipi. *Iam de interrogatorijs num.*21. *Versiculo Item cautè facit Aduocatus*, Ioannes Andreas *in capitulo præsentium de test.lib.*6.*num.*16.*Vers.quia si fuit factum interrogatorium.* 12.

Sit Vndecima regula, prudenter consuluit Speculator, vt si Iudex viderit aliquid deesse interrogatorijs pro parte Rei datis ex officio suo suppleat, tum quia quæ desunt Aduocatis, Iudex supplere debet, tum quia ad eius officium specialiter pertinet testes interrogare,cuncta rimari, & de circumstantijs veritatem inquirere diligenter, & rerum ordinem plena Inquisitione discutere. Quod in foro Inquisitionis eo potissimum nomine cùm opus fuerit, videtur præstandum, quia cùm non publicentur reis nomina testium, vix in omnibus, & per omnia potest Aduocatus talia interrogatoria formare, ex quibus possit ad inueniendum veritatem præcisè deueniri, Specul.*tit.de teste* §.*sexto*,incipien.*iam de interrogatorijs in princ.ante num.*1.*Versiculo secretè ergo dabuntur Iudici l.* 1. *C.quæ desunt Aduocat.cap.Iudicantem* 30.*q. vlt.* 13.

Sit Duodecima regula, cum magni momenti res sit, scire testes examinare, & interrogare, vt ab ipsorum ore veritas, vel mendacium eruatur super interrogatorijs pro parte rei datis, Iudices per se ipsos testes examinare debent, vt prudenter Hostiensis, Ioannes Andreas Geminian.& alij communiter censuerunt prauam iudicum consuetudinem damnantes, qui examinationem testium Notarijs & simplicibus committunt, in hoc foro maximè curandum est vt Inquisitores per se ipsos testes examinent, tam in iudicio Summario, quàm in plenario, cum testes super interrogatorijs repetuntur, quod si ex legitima causa impediti, Iudices fidei testes examinare non valeant non alijs, quam suis Commissarijs probis prudentibus, & peritis committere debent examen.Hostiensis *in cap. præsentium num.*27.& 28.*de testibus lib.*6. *vbi* Ioannes Andreas *num.* 18. *Versiculo*, *Et arguit contra Iudices*, & Geminianus *ibidem in* § *testes etiam num.* 9. *Versiculo*, *Et consulit*, *Hostiensis*, Idem Hostiensis *in capitulo per tuas num.*7. *Versiculo de his igitur de testibus.*

Sit Vltima regula. Quamuis non debeant Iudices fidei cùm testes repetuntur, eos interrogare extra contenta in interrogatorijs à Reo datis, id tamen intelligitur, nisi testis, dum examinatur causam præbuerit de alijs quoque interrogandi, tunc enim vltra contenta in interrogatorijs poterunt testes interrogare. 14.

Obseruatio I.

15. SIue Reus dederit interrogatoria, siue dare ea omiserit, semper Iudices fidei curabunt diligenter, vel super interrogatorijs à Reo datis, vel super interrogatorijs à se factis, vel faciendis diligenter testes examinare, quod tunc maximè præstare debent, quando aliqua suspicio est contra testes, tunc enim Iudices, & Iudicum, & patronorum, seu Aduocatorum personam induere debent, vt rectum iudicium fiat, sic vt neque iustitia deseratur, neque contra Iustitiam Reus opprimatur.

Obseruatio II.

16. IDeò Testes super interrogatorijs reorum, tam diligenter interrogandi sunt, quia quando datur aliqua variatio, vel discrepantia in dicto testis, Rota magis attendit dictum testis super interrogatorijs, quam super articulis, Rota apud Verallum *decis.* 421. incip. *quando datur*, *lib.*1.*in manuscript.*

Obseruatio III.

17. CVrent Inquisitores diligenter, vt in interrogandis testibus, & reis scribere faciant omnia interrogatoria per extensum sic iubente Felic. rec. Clemen. Papa VIII. & sic decernente die 9. Nouembris Anni 1600. fuit Inquisitoribus significatum.

Annotationes Carenæ ad Cap. 32.

SVMMARIVM.

1 *Præcipua regula circa formationem horum Interrogatoriorum.*
2 *Testis quando possit interrogari super circumstantijs impertinentibus.*
3 *Interrogatoria quæ sint impertinentia.*
4 *Citatur reus ad dandum interrogatoria.*
5 *De protestatione vbi testes non examinantur super interrogatorijs.*

1. DAt hoc loco Pegna regulas Iuridicas ad formanda interrogatoria, inter quæ præcipuum est, quod ab Aduocato Rei fieri solet super circumstantijs facti, seu dicti, de quo Reus est indiciatus, dummodo tamen sint substantiales, Farinac. *de testibus quæstione* 73.*num.*26. 48.*&* 52. Barbos. *in dicto capitulo cum causam num.*3. *de testibus*, bene Farinac. *num.*51. vbi quod testis Iudici suspectus debet
2. interrogari super circumstantijs etiam impertinentibus, & non substantialibus, quod idem dixit Scaccia *de Iudicijs tomo primo, cap.*86.*num.* 15. *in fin.* vbi quod talis testis potest illaqueari varijs interrogatorijs; sic autem interrogare est munus Iudicis non Aduocati formantis interrogatoria.
3. Certissimum est interrogatoria impertinentia reijcienda esse per Inquisitorem, & per quoscumque alios Iudices, licet in dubio censenda sint non impertinentia. Farin. *d. quæstion.* 73.*num.*48. *&* 50.
4. Citari etiam debet reus cum termino opportuno ad dandum, & in actis præsentandum interrogatoria, Farin. *dicta quæst.*73.*n.* 24. vbi de Generali praxi Curiæ Romanæ. Hoc enim acto si interrogatoria pars non produxerit, certum est, quod testes sine eis examinari probant, Farin. *vbi supra n.*73.
5. De Protestatione de nullitate vbi non examinentur testes super interrogatorijs rei, Vide Fetentill. allegatum *in capitulo prædicto*, & Farin. *vbi sup. n.* 13. apud quem vide alia quæ in hac materia occurrere possunt.

ARGVMENTVM.

Exemplum repetitionis Testium.

SVMMARIVM.

*Forma repetitionis testium examinatorum pro informatione Curiæ contra reum inquisitum de hæresi. num.*1.*& seqq.*

CAP. XXXIII.

SVprà *cap.*31. ostensum fuit in praxi quomodo formanda in hoc foro, & exhibenda pro parte Reorum forent interrogatoria ad effectum repetendi testes in iudicio plenario, vt exploretur an sint mendaces, varij, & vacillantes. Nune qualiter Inquisitor ad ipsum repetitionis actum procedere debeat, breuiter demonstrandum est. 1.

Itaque post aliquot dies postquam Procurator Fiscalis produxit articulos, & reus dedit interrogatoria, testes sic repetendi sunt.

Die Mense Anno 2.

Examinatus, & repertus fuit in Ciuitate N. in Palatio, siue in domo Sanctæ Inquisitionis per R. P. F.N. Ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magistrum (dicetur prout fuerit) assistente N.N. eiusdem R.P. Inquisitoris socio, meque Notario N. præsente, & depositiones scribente.

N. Filius quondam N. de tali loco Diœcesis N. ætatis suæ annorum N. in circa (vt asseruit) Testis alias pro parte Procuratoris Fiscalis, & pro informatione Sancti Officij examinatus, nunc verò ad illius instantiam primò iuxta interrogatoria partis aduersæ, deinde super articulis dicti D. Procuratoris Fiscalis repetitus, cui delato iuramento de veritate dicenda, & per eum tactis Sacrosf. Scriptur. præstito. 3.

Primò iuxta primum interrogatorium fuit monitus, prout in eo de importantia iuramenti, & de pœna periurij.

Iuxta Secundum respondit *Io sono nato in tal loco, sono di tal età &c.* Scribat præcise, prout testis responderit ad singula in secundo interrogatorio contenta.

Iuxta Tertium *Io come hò detto, sono nato in tal loco &c.* & scribatur similiter fideliter, prout testis deposuerit. 4.

Iuxta Quartum respondit &c. scribatur prout deposuerit, an scilicet aliquando in iudicio vel extra testificatus fuerit medio iuramento, ea quæ vera non erant.

Iuxta Quintum respondit &c. scribatur diligenter quidquid responderit, quia hoc interrogatorium, An testis fuerit eo anno peccata confessus, est magni momenti ad dandam, vel minuendam fidem testi.

Iuxta Sextum respondit &c. scribatur similiter prout testis responderit, quia hoc quoque interrogatorium est magni momenti ad dandam, vel minuendam fidem testi, nam si testis fuit inquisitus, vel processatus de aliquo crimine, & non fuerit absolutus minorem fidem merebitur. 5.

Iuxta Septimum respondit &c. scribatur diligenter

ter prout testis responderit, & tunc maxime super hoc interrogatorio euacuando exacta diligentia adhibenda est, quando adest aliqua suspicio contra testem, quod propter aliquod interesse, datum remissum, vel promissum dixit testimonium contra aliquem.

Iuxta Octauum respondit *Io hò conosciuto N. da tal tempo &c.* scribatur prout responderit, & in hoc quoq; interrogatorio euacuando magna cura adhibenda est; Nam si testis præcisè ad contenta in interrogatorio responderit, reddendo causam de cognitione, & tempore, & loco cognitionis, & conuersationis cum eo, contra quem fuit testificatus, latè patebit aditus ad veritatem inueniendam.

Eodem modo procedendum est ad interrogandum testem super cæteris interrogatorijs ipsius rei, nam sæpe pro qualitate causarum plura interrogatoria formari solent.

4 Euacuatis interrogatorijs, protinus descendat Inquisitor ad interrogandum testem super articulis, & Notarius incontinenti dicet sic.

Deinde deuentum fuit ad articulos pro parte Procuratoris Fiscalis exhibitos, & primò,

Super Primo dixit scribatur præcise, & fideliter prout testis dixit, affirmando, vel negando, vel distinguendo.

Super secundo dixit &c.

Et similiter Inquisitor exquiret à testibus, quos repetit quid dicant super singulis articulis, curando in primis vt testis probè intelligat contenta in singulis articulis.

5. In fine examinis cuiuslibet testis Notar. more solito scribet sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, & se subscripsit iniuncto ei sub iuramento quod seruet silentium.

Et si testis scit scribere dicet sic.

Io N. confermo quanto di sopra manu propria.

Si verò scribere nesciat, dicet sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, & iniunctum, vt faciat signum Crucis, cùm nesciat scribere.

Annotationes Carenæ ad Cap. 33.

SVMMARIVM.

1 *Forma repetitionis Testium.*
2 *Forma repetitionis testium in Inquisitionibus Hispaniæ, ex Instructione Toletana cuius verba referuntur.*

1. INcipit hoc loco Pegna agere de actu ipso repetitionis testium, de materia recurratur ad ea quæ dixi *de Officio Sanctissimæ Inquisitionis p. 3. tit. 7. §. 5. per totum.*

Formam aliam repetitionis testium vide apud Pat. Massinum *in sua Praxi, folio mihi* 105.

2 Formam notificationis in Regnis Hispaniarum habet ex Instructione Toletana 30. Anni 1561. his verbis, *Pregunte les si se acuerden hauer dicho alguna cosa ante algun Iuez en cosas tocantes à la fe, y si dixere que si diga la sustancia de su dicho, y si no se acuerdare legantes las preguntas generales, por donde se pueda acordar de lo que dixo y si pidiere que se le sea hazerse assi.*

Exemplar autem magis specificum hæ tesis ex Garzia in *Praxi S. Officij fol. mihi 20. à tergo* Versiculo marginali *Ratificacion de Testigo.*

ARGVMENTVM.

In actu repetitionis Testium magnam curam adhibendam esse, & quare.

SVMMARIVM.

Testes pro informatione Curiæ examinatos Reus de hæresi inquisitus pro ritè, & rectè examinatis habere non potest. n. 1.
Testes repetendi, sunt primò interrogandi, & monendi an velint aliquid addere, detrahere, mutare, aut corrigere de ijs quæ aliàs deposuit numero secundo. n. 2.

Cap. XXXIV.

QVIA in hoc secundo examine, siue testium repetitione omne fere testimoniorum pondus consistit, adeo vt graues DD. dixerint, vt supra notatum fuit, quod licet Reus vellet habere testes pro ratificatis, & repetitis, nihilominus Inquisitor tenetur eosdem testes iterum examinare, & interrogare, ne fortè defensio Reorum pereat. Ideò in hac posteriori examinatione magna diligentia, & cura adhibenda est, vt veritas eruatur. 1.

Quamobrem placet illa praxis, quam in hoc repetitionis actu monuit Simanchas seruandam, videlicet vt testi repetendo primò dicatur, an sciat quare vocatus sit, & vtrum velit addere detrahere, mutare, aut corrigere aliquid; interim autem quidquid responderit, scribendum est fideliter à Notarijs supra *capitulo* 24. §. *nam licet* Simanchas *de Cath. inst. tit. 44. de ordin. procedendi n. 23.* 2

Annotationes Carenæ ad Cap. 34.

SVMMARIVM.

1 *Veritas maximè in hoc Tribunali indaganda.*

QVia scopus huiusce Sacrosancti Tribunalis est veritatem simpliciter indagare, maximè cùm vt sæpè suprà, monuimus defensiones sint multum reis nostris obtruncatæ, ideo rectè Pegna hoc loco docet maximam adhibendam esse per Iudices Violatæ Religionis diligentiam in hac repetitione ritè, rectéque peragenda. 1

ARGVMENTVM.

In actu repetitionis testium, an & quando sint testibus priora testimonia ostendenda, & quid sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Testis referens se ad id quod prius in alio examine dixit numquid probet n. 2. & 3.
Testis repetendus potest protestari, quod non intendit à primo dicto recedere n. 3. & seqq.
Testis referendo se ad primum examen, probat, quando

do de dicto primo examine constat.num.4.

Testis qui se ad primum examen refert, si non obstante hac relatione explicitè deponat, & respondeat, probat in eo, quod explicitè dicit etiam quod de primo examine non constet.num.5.

Testis repetendus non potest petere sibi ostendi, & legi priores testificationes num.6.

Testibus repetendis, & petentibus sibi ostendi primum examen, danda est competens dilatio ad memoria reducendum, quid in primo examine deposuerint. num.7.& 8.

Testi repetendo in crimine hæresis, & petenti sibi legi primam depositionem Iudex tenetur illam legere n. 8. Declara vt num.9.

Testis repetendus in causis criminalibus nunquid possit se referre ad primam depositionem dicto num.9.

Testibus repetendis nunquid legendum sit primum examen de verbo ad verbum prout iacet.num.10.

Testi repetendo an sit legendum primum examen. sic ipso instante & petente Iudicis arbitrio remittitur. num.11.

Testibus suspectis repetendis legi non debet primum examen etiam quod sic sibi legi petierint, & institerint dicto num.11.

Testibus repetendis legi debet primum examen quando factum est antiquum.num.12.

Testibus varia, & contraria deponentibus in diversis examinibus arguendi, & monendi sunt de varietate, & contrarietate eorum depositionis eorundemque examina, in quibus varietas, & contrarietas consistit legenda d.num.12.

Forma repetendi testes, quando pluries deposuerunt in eadem causa num.13.& 14.

Cap. XXXV.

1\. QVIA in actu repetitionis sæpè testes petere solent, vt ostendantur, ipsis priores testificationes ad eas se referentes, quæ res, quia magni momenti est, ideò seriùs de ea agendum est, & videndum diligenter an, & quando in hac repetitione eis sint priora testimonia ostendenda, cuius inspectionis occasione plures occurrunt dubitationes suo ordine sic recensendæ, & diluendæ,

2\. Prima dubitatio est, an testis referens se ad id quod prius in alio examine dixit, probet, & regulariter non probare, respondit Bald. contra Bartolum asserentem. Testes, qui coram Iudice repetuntur posse dici, & testificari hoc modo: Testificor prout dixi in alia testificatione Bartol *in l. legata inutiliter, ff. de legat. primo*, idem *in l. eos ff. ad leg. Corneliam de falsis*, Bald. *in leg. Iurisiurandi num.3. vers. Nec sufficit in teste, & in l. Finali num. 12. Versiculo vlterius quæro, & vers. ego dico, Cod. de Testibus.*

3\. Altera dubitatio est, præsupposito quod testis iuxta doctrinam Bartoli, quem refert, & sequitur Panormitanus, & Rota sæpè approbauit ad euitandam contrarietatem protestatur, quod refert se ad primum examen, & non intendit ab eo recedere, & Iudices dictā protestationem non possunt reiicere an sit danda fides Testi ita deponenti, & Rota distinguendo duos casus non esse tali testi fidem derogandam censuit.

4\. Primus casus est, quando constat de examine, ad quod fit relatio; Nam tunc tenuit probare talem testem, quia quando relatum est certum, id esse attendendum, latè contra Decium probauit, Cagnolus, Bartol, *in dicta leg. eos num.6. ff. ad leg. Corneliam de falsis*, Panormitanus *in cap. cum in tua, num. 4. de testibus*, Cagnolus, *contra Decium in auth. si quis in aliquo, num.74. Cod de edend.* Ripa *in l. admonendi n.55 ff. de Iure Iur.* Rota *in vna Calagurritana Matrimonij die 14. Decembris. Anni* 1575. coram Cardin. Seraphino tunc Rotæ Auditore vbi approbauit Doctrinam Bartoli loco præcitato refertur, 1. *p. diuer. decis.* 430 *n* 3. & 4

5\. Secundus casus est, quando testis non obstante relatione quam fecit ad aliud examen, interrogatus explicitè deposuit super vno, vel pluribus, & hoc casu, siue producatur, siue non producatur, aut constet, vel non constet de priori examine, recedēdum est testi in eo quod explicitè deposuit quia licet regula *auth. si quis in aliquo C. de edendo*, habeat, quod non est credendum referenti nisi constet de relato, tamen non habet locum in his quæ pendent à voluntate, & potestate alicuius, & explicitè deponit, pendet autem à voluntate testis, quid & quomodo velit deponere, & consequenter in eo quod explicitè deponit, fides ei adhibenda est, non obstante generali relatione, Bald *in l. . in fin. Cod. de Episcop & Cleric.* Crau. *consil.* 175. *num.3. & 16. & consil.* 681. *num.3.* Andreas Gail. *in pract. obseruat.* 104. incip. *in quadam causa*, Rota in vna Cauien. iurisdictionis coram bo. mem. Cantuccio. & Cardinale Blanchetto tunc Rotæ Auditoribus. Item in vna Parmen. Status die 16. Maij, & die 17. Iunij an. 1594. coram D. Cardin. Seraphino Oliuario tunc Rotæ Auditore, in his decisionibus Rota distinxit prædictos duos casus

6\. Tertia dubitatio est, an testi petenti sibi ostendi priores testificationes edi debeant, antequam iteratò interrogatus respondeat, & rectè Bald. censuit, quod debet iteratò clarè deponere, nec sufficere istam confusam depositionem, & bona ratò est, quia alias frustra lex præciperet, quod testes repeterentur, si sufficeret simpliciter se referre ad primas attestationes, Bald. *in l fin. n.12. Vers. ego dico, C. de testib.* iuxta cuius doctrinam bene procedit consil. Iacobi Simanchæ, licet non alleget Bald *de Cath. instit. tit. 44. de ordine procedendi. num.13. Vers. deinde iterum examinantur.* affirmantis priora testimonia testibus qui repetuntur ostendi non solere, vt planiùs veritas aut mendacium ex eorum constantia, aut inconstantia deprehendatur, quod seq. Ioann. Royas *tract. de hæret. part. 2. assert 4. Vers. sed summa cura aduertendum.*

7\. In eadem facti specie placet, quod Baldus, & Salicetus admoneut, videlicet probis, & perfectis viris testificantibus dandam esse aliquam dilationem ad rememorandum, & videndum quod primò deposuerunt, eam tamen dilationem suspectis testibus denegandam, Bald. *in d. l. fin. n.12. Vers. Vnde ego bene, Cod. de testibus.*

8\. Quarta dubitatio est quid sit agendum, si testis vel instructus, vel alio spiritu ductus constanter tenuat respondere nisi sibi ostendatur primum examen, Bartolus quem refert, & sequitur, Bossius affirmare videtur tali testi petenti sibi legi suam testificationem, iudicem teneri legere, quæ sententia Inquisitoribus Hispaniæ Madriliana quadam instructione præcepta videtur, Bart. *in l. eos n.6. Vers. Tunc istud consilium testi, ff. ad l. Cornel. de falsis*, Ægidius Bossius, *tit. de opposit. contra testes n.8 Vers. dico*, prout aliàs dixit instructio Madril. anni 1561. cap 30.

9\. Ex prædictis apparet in ista testium repetitione esse facile, & præcipitanter eis petentibus ostendi priora testimonia, indulgendum. Cæterùm quia in re

tam

tam graui consilio, & prudentia opus est infrascripta videntur Inquisitoribus proponenda, & obseruanda.

Primum itaque cum praesupposito, quod etiam in causis criminalibus testis possit se referre ad primum examen, contra quam Corneus, Crauetta, Brunorus, & quidam alij sentire videantur quae sententia locum quoque habet in crimine haeresis vt Simancas, & Ioannes Royas testantur, & communi etiam praxi huius fori receptum est, in hoc tamen articulo magna prudentia opus est, & potissima cura habenda Inquisitori, ne in ratificatione, seu depositione testium multum facilis sit ad istas relatiuas depositiones Testium admittendas, Corneus *consil. 56. num. 4. Versicul. Item testis l. 1.* Crauett. *consil 115. n. 8. vers. amplius cum simus in Criminalibus,* Brunorus à sole *in suo consilio criminali num 58. vers. vnde succedit illud*, & alij ab istis allegati. Simanchas *de Cathol. instit. tit. 44. de ordine procedendi num. 24. & tit. 64. de testibus num. 24.* Ioannes Royas *tractat. de haeret. parte secunda, assertione 4. n. 108. Vers. sed summa cura.*

10. Secundum, antequam priores testificationes repetendis testibus ostendantur, licet ipsi id instanter petant, blande ab Inquisitoribus admonendi sunt, vt illis non visis loquantur, & testificentur, eisdem benignè offerendo competentem dilationem ad rememoranda, quae dixerunt in priore examine, vt prudenter Baldus, & Salicetus consuluerunt, quoniam si facile, & statim testibus petentibus sibi ostendi, & de verbo ad verbum legi priores testificationes, satisfieret, valde possent grauari rei, sic enim raro aut numquam testes mendaces, vacillantes, aut varij deprehenderentur, & tamen ad hunc finem inducta fuit testium repetitio. Quamobrem non sine suspicione grauioris culpae, & laesae conscientiae, quidam Iudices causarum criminalium permittunt ad ostendendas testibus repetendis priores testificationes. & Notarij eorum in repetendis testibus, ad Fiscalis, seu Curiae fauorem receptis valde vtuntur isto nefariae repetitionis genere, cum postquam praecipitanter legerunt testibus priora testimonia, scribunt testes fuisse legitime repetitos, prudentius ergo suadent Simanchas, & Ioannes Royas, dicentes priora testimonia illis ostendi non solere, vt planius veritas, aut mendacium ex eorum constantia deprehendatur Bald. *in l. fin. num. 12. Versiculo ego dico C. de testibus, & ibi* Salicetus *n. 3.* Simanch. *de Cathol. instit. tit. 44 de ordine procedendi num. 23. & tit. 64. de testibus num. 24.* Ioannes Royas *tract. de haeret. p. 2. assert. 4. n. 18. Versiculo sed summa cura.*

Tertium consideranda est testis qualitas, quia si
11 verisimile videtur Inquisitori testem velle sibi legi priores testificationes non ex defectu memoriae, neque ex verisimili obliuione, sed vt euitet fortè mendacium, aut variationem, tunc curandum est, vt antequam priora testimonia legantur ipse distinctè, & clarè loquatur, & testificetur, Baldus *in dicta l. fin. Vers. ego dico Cod. de testibus &c.*

Hoc maxime obseruandum est cum testibus suspectis, de quibus verisimiliter timetur, quod odio, precibus, pretio, aut aliquo commodo, vel respectu temporali inducti testificati fuerint contra reum, praesertim cum graues Doctores censuerint testes suspectos non posse referre se ad primum examen, neque petere illud sibi exhiberi, & legi, Felinus *in cap. cum in tua num. 1. limit. 3. & Versic. fatetur tamen de testib.* Tindarus *tract. de testibus part. 3. cap. 11. n. 2. Vers. addo etiam.* Crott *tract. de testibus n. 375. Vers. contrarium tamen,* Marsilius *in l. eos num. 4. Versicul.* *praedicta contra limita ff. ad legem Corneliam de falsis,*
Menoch. *tract. de arbitr. cas. 19. n. 11.* 12.

Quartum si factum esset perplexum, & antiquum cuius verisimiliter Reus oblitus praesumi possit, facilius ostendi possent testibus repetendis priores testificationes sicuti si factum, nec esset antiquum, nec perplexum, Iacob Menoch. *tract. de arbitrarijs Iudicum cas. 109. n. 11.* Iacobus Simanchas in hoc foro bene versatus indicare videtur, tunc testibus qui repetuntur legi debere priora testimonia, cum posteriora, non prioribus congruentia fuerint, & testes tunc interrogandos cum illa tam variè dixerint, & modestè monendos, vt in veritate persistant, & testes varios, ac vacillantes in custodiam mittendos, & si causa deposcat torquendos, & puniendos, Simanch. *de Cathol. Inst tit. 44. de ordine procedendi num. 24.* vbi allegat *l. eo, ff. de falsis, l. ex libero ff. de quaestionibus.* 13.

In Supremo Sanctae Romanae Inquisitionis Tribunali, vbi cum exquisita consideratione, & prudentia proceditur haec praxis inoluisse videtur vt postquam repetitus fuerit testis iuxta interrogatoria, & super articulis in fine examinis legantur ei priora testimonia, qui actus regulariter sic expediri solet.

Deinde ad omnem bonum finem, & effectum lecta fuerunt ipsi testi examina alios facta in hoc Sancto Officio, videlic. primum sub die N. Mensis N. supra in hoc processu fol. N. secundum sub hac die N. mensis N. fol. N. tertium sub Die N. mensis N. fol. N. dicatur prout fuerit.

Quibus lectis, & per ipsum testem auditis fuit per Dominos interrogatus, & monitus, an sibi quidquam occurrat pro complemento veritatis, addere vel minuere, & bene aduertat dicere integram veritatem, an sit memor iuramenti praestiti, & ne incurrat in fautoriam subiicendo aliquid in gratiam cuiusuis personae.

Respondit &c. 14.

Quibus habitis fuit dimissus, iniuncto vt se subscribat cum Iuramento de seruando silentio.

Supradictaque obseruanda sunt, tam in repetitione testium in carceribus, quàm extra carceres existentium.

Annotationes Carenae ad Cap. 35.

SVMMARIVM.

1 *De depositione relatiua testis.*
2 *Testi repetendo an sint ostendenda priora testificata.*
3 *Quid obseruatum Cremonae.*

NOn est dubium, quod depositio relatiua testis ad suum prius dictum valet, DD. ad hoc 1.
allegaui *parte tertia, titulo septimo, §. 5. n. 39.* An autem semper possit Testis petere, quod sibi prior legatur depositio controuersia grauis est inter DD. eruditè, & doctè de hac re Pegna hoc loco ego *dicto §. 5. n. 40. & sequ.* alios DD. allegaui, quibus addo nunc Rutger Rolant. de Commissionibus Camerae Imperialis *parte prima lib. 6. cap. 10. num. 11. & seq.* vbi dixit quod quamuis sit in arbitrio Iudicantis cognoscere, an sufficiat sola relatio testis ad primam depositionem sine alia explicita reiteratione attamen *numer. 14.* ait in dubio Iudicem non debere admittere relationem ad priorem testificationem, videatur Faber *in suo Cod. lib. 4. titul. 14. diff. 47. & 53.*

Sanè dum erã in Patria Pro Iudex Maleficiorum D. Sena

D. Senator Salamanca tunc Prætor non-fuit passus in quadam causâ, in pua dubitabatur de calumnia, & falsitate testium, qui repetebantur, repetiri modo in Curijs Criminalibus Secularibus consueto per lectionem priorum testificationum, sed fuerunt ex integro excussi, & varij totti, ac proindè falsitas detecta.

ARGVMENTVM.

Repetitio testium coram quibus fieri debeat.

SVMMARIVM.

Testes quando sunt repetendi, talis repetitio in Supremo Sancta Inquisitionis Romana Tribunali facienda est coram Commissario Generali, Assessore, & Tabellione.num.1.

Testium repetitio fieri debet in prasentia duarum personarum Religiosarum. num. 2. Prasertim quando agitur de aliqua ma ori, & granieri causa, vt puta de relapso vel pertinace.num.3.

Testes extra Vrbem, & in Prouinciis in crimine haresis repetendi sunt in prasentia duarum personarum Religiosarum.num.4.

Cap. XXXVI.

QVONIAM vt dictum est in actu repetitionis testium totius causæ, & probationis pondus consistit; prudenter in Supremo Sanct. Inquisitionis Romanæ Tribun. hæc testium repetitio fieri solet coram primar js eiusdem Tribunalis Officialibus, videlicet Commissario Generali assessore, & Tabellione.

2. Addit Simanchas interuenire etiam debere duas religiosas, & discretas personasà Iute adhiberi iussas, nam cum pars ipsa cuius ioterest, adesse non possit eius vice interuenire debent honestæ personæ *cap. vt officium §. verum quia de haretic. libro sexto* Simanchas *de Catholic. Institut. titul. 44. de ordine procedendi num* 23. *Versiculo demum hac ratificatio, & titul. 64. de testibus num.* 21. Directorium Inqoisitorum *parte tertia, titul. quet. persona esse debeant in examinatione Testium, & delatorum num.* 81. *&* 84. *& in eadem parte tertia* 63. vbi latè *in Commentario* 12. *& supra hoc eodem libro cap.* 19. *§. Iure cautum.*

3. Túc potissimum in hoc actu adhibendæ sunt diuæ illæ Religiosæ personæ cum agitut maior aliqua grauior caosa qualis est relapsi vel pertinacis, vel cum Reus, aut testis qui examinatur callidus videtur, & cauillosus, Derectorum Inquisitorum *part.3. quæst.63. commen.112. §. equidem in hac causa.*

Et inprouincijs eò diligentius Episcopi, & Inqui-
4. sitores in suo foro hæc obseruare curabunt quò ex inobseruantia in grauiora, & molestiora pericula iucurrere possunt.

Annotationes Carena ad Cap. 36.

SVMMARIVM.

1 *Repetitio testium debet fieri coram Inquisitore.*

2 *Solemnitas* cap. vt officium §. Verùm de hæreticis in 6. *hodie non seruatur in Inquisitionibus Italia.*

QVoniã dum repetitionẽ testium agimus sumus
in materia graui, ideò ea deer coram Inquisito- 1.
re fieri vt & de examinibus test ũ supra monuimus.

2. Solemnitas *c. vt officium §. verùm de hareticis in 6.* quod testes examinantur coram Inquisitore Notario & duabus personis religiosis, & discretis, nunc non obseruatur in praxi, ita notaui 3. *p. tit. 7. §. 1. n. 14. & ibi dictis* adde Farin. *de Haresi q. 188. n. 33.*

ARGVMENTVM

An testes ante litem contestatam sint repetendi.

SVMMARIVM

Testes ante litem contestatam, licet repeti non possint Hoc tamen fallit, nisi ex iusta causa aliter Iudici visum fuerit. n. 1.

Testes repetere possunt antè litem contestatam quando sunt infirmi, vel diu absfuturi, & alias vt n. 2.

Testes quando sunt repetendi antè litem contestatam ex aliqua iusta causa, tunc onus faciendi interrogatoria spectat ad Iudicem n. 3.

Testes quandoque repetuntur non super omnibus articulis de consensu rtorum, & de forma huius repetitionis n. 4.

Cap. XXXVII.

1. REGVLA negatiua est, ante litem contestatam oon esse testes repetendos, sic enim constituit Innocentius, & tradunt commuoitet Doctores, Innocent. *in capit. quoniam frequenter,* & ibidem communitet Canonistæ, *vt lit. non contest.*

Cæterùm ptoptet eamdem rationem supra indicatam, quod scilicet in hac testium repetitione totius ferè causæ pondus consistir, prudenter Simanchas censuit in hoc foro ex iusta causa testes esse repetendos, etiam ante litem contestatam, seu antequam Procurator Fiscalis det atticulos & Reus exhibeat sua interrogatoria.

2. Iustam autem causam repetendi, seù ratificandi testes, esse, si sint ægri, & morbo graui affecti ne fortè moriantur, antequam repeti possint. Item si diù sint absfuturi. Item si testes nnnquam alicuius Criminis Rei sint Curiæ Seculari relinquendi vltimo supplicio afficiendi. Item si Reus ipse est absens, aut potens, sed nundum comprehensus, aut in carcerem coniectus. Nam propter istas, vel similes causas ante litem contestatam repetendi sunt testes, & Procurator Fiscalis instare debet, vt repetantur, & suas testificationes retificent, quod Inquisitores negare non debent, ne probationem pereant, præsertim cum quæcumque iusta aut probabilis causa sufficiens videatur ad repetendos testes, quod non est à iure alienum, oã idem Innocentius qui supradictos excepit. Simachas *de Cathol. institut. tit. 64. de Testibus num.* 21. 22. *&* 23. Idem Innocentius *Tertius in dicto cap. quoniam frequenter vt lit. non constet, vbi* communiter Canonistæ.

3. Et cum testes antè litem contestatam repetendi sunt, munus conficiendi Interrogatoria, eis proponenda ad Iudicem pertinet vt prudenter, & verè Ioannes Andreas docuit *in dicto c. quoniam frequenter num. octauo, Versicul. & interrogatoria, vt lite non contestata*, circà quem articulum de interrogatorijs vide latè supra *capit.* 32.

Obseruatio,

Obseruatio.

4. SÆpè contingit testes de volontate reorum non esse super omnibus articulis repetendos. Ideóque quando omissis quibusdam articulis testis petitur super aliis prudenter Romæ in Supremo Sanctæ Inquisitionis Tribunali à prudentibus illis, & Iureperitis Officialibus iudicari solet sic.

Deinde deuentum fuit ad Articulos Domini Procuratoris Fiscalis S.Officij,& omissis alios de voluntate ipsius producentis interrog.

Super N.articulo (exprimatur numeros ,) dixit &c.

Annotationes Carenæ ad Cap. 37.

SVMMARIVM.

1 *Qui DD. agunt de materia repetendi testes ante litem contestatam.*
2 *Quæ ætas requiratur ad id, laus Don Didaci de Narbona.*

1. DE testibus repetendis antequam Fiscus det articulos, & reus interrogatoria ex aliqua causa, vel infirmitatis, vel absentiæ, vel ætatis, latè Farin. *de testibus,quæst.*76 *n* 82. *& seq.*vbi de requisitionis in hac repetitione, & in foro nostro *qu.*188. *de hæresi n.*15.aliqua dixi *p.*3.*tit.*7. *num.* 45. quæ ætas requiratur vt sit locus huic examini , vide eruditissimum I.C.Hispanum Don Didacum de Narbona *in suo tract.de ætate,* anno 61. *q.*1.*per totam,* vt dicit requiri ad minus annum 61. vel 62.

ARGVMENTVM.

Si testis in reproductione , seu repetitione dicat aliter quam primo loco testificatus est quid sit agendum.

SVMMARIVM.

*Inquisitor potest punire testem varium , contrarium seu vacillantem,coram ipso deponentem.num.*2.
*Inquisitor potest torquere testes coram ipso deponentes pro habenda veritate. n.*3.*&* 5.
*Testes sibi varius,contrarius , seu vacillans potest torqueri ad videndum in quo dicto persistat.n.*4.*&* 7.
*Inquisitor potest carcerare testes varios , contrarios, & vacillantes.num.*6.

CAP. XXXVIII.

1. POTISSIMA causa repetendi testes, est,vt planiùs veritas,aut mendacium ex eorum constantia, aut inconstantia deprehendatur, & exploretur.An sint mendaces, varij,& vacillantes:Ideò de his breuiter est agendum , vt instructus Inquisitor cognoscat si talia contingant,quid agere debeat.

Duæ occurrunt inspectiones.Prima est quid agere debeat Inquisitor quando testis in repetitione dicit contrarium eius,quod antea testificatus fuit.

Altera inspectio est. Præsupposita dicta contrarietate, cui dicto sit standum,primo,an secundo, de quo in sequenti capite dicetur.

2. Circa primam inspectionem,duæ occurrunt dubitationes.Prima est,An Inquisitor possit punire testes in suo foro delinquentes, qui videlicet mendacio, contrarietate, vacillatione , aut varietate maiestatem huius fori offendunt. Et licet olim de hoc dubitaretur, quia iste casus à Iure Canonico non videbatur in hoc foro satis clarè expressus , nihilominus deindè claruit id posse facere Inquisitorem ex propria iurisdictione sibi per delegationem concessa,Speculator *tit.de teste,* §. 1.*n.*44. *versiculo sed quid de Delegato,* vbi Ioannes Andreas *in verb.coget.* & Abbas *in cap.primo n.*1. *de Crimine falsi,*Eymericus in Directorio *parte tertia.quæst.* 73. & ibi latè *comm.*122.

Altera dubitatio est.An Inquisitor possit torquere testes pro habenda veritate, & sententia affirmatiua recepta est, quam iam olim Paulus de Leazaris in hoc foro seruandam censuit,licet enim dubitatum fuerit , An Inquisitor pro habenda veritate posset testem sibi contrarium, varium aut vacillantem torquere,nunc amplius non dubitatur,Paulus de Leazaris in Clem.multorum, *de hæret.super verb.vel tormentis exponere, &* alij relati *in Directorio part.* 3. *commen.*122.*super q.*73. 3.

In aliis quoque iudiciis, & foris recepta sententia est , quam profitentur Doctores antiqui , & recentiores , Baldus , Marsilius , Gomesius , & Clarus, pro regula tradentes , posse torqueri testem varium , vacillantem , aut sibi contrarium ad videndum in quo dicto persistat, Bald. *in l. Presbiteri,n.*2.*C. de Episcopis & Clericis* , idem *tract. de test p.*2.*num.*2. Hyppolitus Marsilius *sing.* 103. incip *Varietas* Antonius Gomes.*tom.* 3. *var. resolut. tit.de tortura reorum,* Iul.Clar. *in pract. Crim.q.*25. *Versiculo Item testis varius.* 4.

Cum in hoc foro talis casus occurrerit,non debet Inquisitor disputare , an testis ex contrarietate , vel vacillatione dicatur conuictus de falso, ad effectum, vt puniatur,quia super ea re consulendus erit Supremus Senatus, sed solum , an pro inuestiganda veritate debeat torqueri, & ad torturam deueniri posse pro veritate inuestiganda, communiter omnes D.D. tenere Alexander affirmauit, Alex.*consil.*73. incip. 5. *breuiter omnissis non necessariis, n.*3.*&* 4.*lib.*1. 6.

Sed cùm iudicium istud cum teste delinquente fieri non possit , nisi eo in carceribus existente, consequenter Inquisitor testes varios, & vacillantes in custodiam seu carcerem mittere poterit , vt rectè Simanchas obseruauit , Simanch. *de Cath. Institut.* 7. *tit.*44. *de ordine procedendi n.*24.

Et quia grauius est in hac causa , quàm in aliis quemquam lædere , Ideò generaliter verum est posse quemlibet testem sibi contrarium aut varium, vel vacillantem , Laicum , & Clericum , etiam presbiterum in carcerem coniici , & torqueri , vt ex communi Canonistarum sententia concludit Ioan. Bernardinus Diaz *in pract. crimin. canon. capit.* 127. *de tortura,* Canonistæ communiter *in cap.* 8. *cum in contemplatione de reg. Iur.* Zanchinus *tract. de heres. cap.*24. qui loquitur de testibus in hoc foro delinquentibus.

Sed prudentiâ opus est , antequam ad hunc torquendi actum deueniatur nam quando varietas, seu contrarietas non est in substantialibus , tunc non sufficit ad torquendum testem,& paulò post explicatiùs dicetur, Ægidius Bossius *tit.de tort.testium.n.*29.*&* 30. Crao. *consil.* 177. incip. *viso processu num.*4.

* * *

Annotationes Carenæ ad Cap. 38.

SVMMARIVM.

1 *De tortura testi inferenda, remissiuè.*
2 *Testis in repetitione contrarius primæ depositioni quando torquendus.*

1. DE tortura testi inferenda non discedas à regulis traditis per nos *de Officio Sanct. Inq. p. 3. tit. 7. per totum num. 54. & seq.*

2. An autem cum testis in repetitione dicit contrarium eius, quod dixerat in primo examine sit locus torturæ, dic quod sic regulariter extra tamen casum *cap. accusatus §. licet de hæret. in 6.* quia tunc cum sit standum secundo dicto in fauorem fidei lato, non puto esse posse locum torturæ, quia aliàs destrueretur dispositio *d. text.* vt notaui *d. tit. 7. §. 5. n. 46.*

ARGVMENTVM.

Quando testis in secundo examine dixit contrarium eius quod testificatus fuit in primo, cui dicto sit standum.

SVMMARIVM.

Testes si in secundo examine dixerunt contrarium eius quod primo loco deposuerant, quod dictum magis attendendum sit, an primum vel secundum n. 1. & sequent.
Testis depositio prima licèt magis attendatur quàm secunda, debilitatur tamen prima depositio. num. 3.
Testis depositio prima attenditur potius, quàm secunda quando testis in secunda est varius à prima. num. 2.
Testis secunda depositio emanata in tortura attenditur potius, quam sine tortura n. 4.
Testis secundo dicto magis statur quàm primo in crimine hæresis.
Testis secundo dicto magis statur, quàm primo in crimine hæresis, quando ex manifestis indiciis apparet ipsum testem non animi leuitate aut odij fomite seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei suum primum dictum corrigere voluisse n. 6. & 8.
Testis secundo dicto magis statur, quàm primo in crimine hæresis siue testificetur contra se, & complices suos, siue etiam contra alios. n. 7.
Testis licet regulariter in crimine hæresis attendatur potius secundum dictum, quam primum, non tamen ex hoc sequi potest condemnatio inconsulto Supremo Senatu Sanctæ Romanæ Generalis Inquisitionis num. 9.
Testis secundo dicto standum est potius quam primo in crimine hæresis, etiam quod in secundo dicto contrà hæreticos non deponat. n. 10.
Testes qui dicantur falsi, contrarij, contradicentes, variantes, varij, seu vacillantes, remissiuè n. 11.

1. HANC inspectionem perplexam, obscuramque obscuriorem reddiderunt regulæ quædam, ampliationes, limitationes, & sublimitationes, quas quidem ex quolibet ferè Doctorum verbulo, siue necessitate multiplicauerunt. Quibus omissis Iudicio Rotæ quæ optima est in iudiciis sentiens magistra insistendo aliquot breuibus, & claris propositis regulis obscuritas declarabitur.

Sit prima regula: Primum dictum testis attendendum est, & secundum dictum non attenditur in præiudicium partis cui est ius quæsitum. Hanc regulam ex communi Doctorum traditione sæpè Rota sequuta fuit, Rot. *decis. 19. incip. si testis Iuratus de testibus in Nouis.* & apud Cæsarem de Grassis *decis. 77. incip. testes esse reseruandos* aliàs est 8. *tit. de testibus* in impressis, & in vna Firmana Altaris die 30. Octobris 1600. coram me, Doctores communiter *in cap. cum in tua*, & vbi Felin. *num. 4. Vers. secunda conclusio de testibus* & dictum fuit latè *in Direct. part. 3. q. 65. & ibi in comm. 114.*

Sit secunda regula: Quamuis regulariter primum dictum attendendum sit, nihilominus tamen primum dictum debilitatur quo ad fidem probationis, sic censuit Rota in prædictis decis. vbi multi DD. allegantur, vt optima ratio est, quia teste reuocante primam testificationem aut dicente contrarium eius, quod primò testificatus fuit Iudex hæret. & statim incipit dubitare in quo dicto veritas consistat, & consequenter primum dictum debilitatur, & per secundum, Rota in duabus decisionibus coram Cæsare de Grassis, & coràm me. Abbas *in cap. cum in tua num. 9. versic. aut ex interuallo de testibus*, Decius *cons. 18. num. 12. Versiculo Tertio ad dictum*, Iulius Clarus *in pract. crim. q. 53. Tertius est casus*. Gabriel. *in conclus. crimin. conclus. 19. n. 1. Versiculo contrarium*, & in terminis de teste reuocante, & retractante dictum suum in hoc foro tenet Zanchinus videndus *tract. de hæret. cap. 14 num. 5.* 3.

Sit tertia regula. Tùm maximè debilitaretur primum dictum testis si secundum primò contrarium fuisset habitum in tortura, & post legitimum interuallum ratificatum, nam in simili facti specie standum esse simpliciter secundo dicto, censuerunt Bartolus, Romanus, Alexander, Grau. & alij quos refert, & seq. Gabriel. Batt. *in l. eos, num. 2. Versiculo Ideo ff. ad leg. Corneliam de falsis*, Roman. *consil. 505. num. 3. Versiculo aliquando in eo*, Alex. *consil. 62. num. 4. lib. 1.* Crau. *consil. 75. num. 32. Versiculo nam videmus*, Gabriel. *de crim. concl. 31. num. 7. Versiculo sublimita nisi secundum.* 4.

Sit IV. regula: In crimine hæresis speciali constitui soler, vt posteriori dicto stetur, idque fauore fidei, vnde quamuis testis primò dixerit aliquem esse innocentem si postea dicat eum esse hæreticum, statur vltimo dicto, quamuis vtrumque fuerit indiciale, Glos. *cap.* accusatus §. licet in verb. post modum, vbi Archidiaconus, & Doctores *de hæret. libro 6.* Eymericus, in Directorio *part. 3. quæst. 65. & ibidem late in commen. 114. Versiculo cæterum in causa fidei*, Gonsalus *Tract. de hæret. q. 13. n. 12.* Ioannes Nicolaus Arelatanus *Tract. de hæret. notab. 13.* Ioannes Royas *sing. 194. incip. Testes qui in Iudicio.* 5.

Hæc tamen regula prudenter intelligenda est, vt habeat locum, sicut Alexander Papa constituit, quando ex manifestis indiciis appareret testem non omni leuitate aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modò, quæ prius tacuerat reuelare, nam tali casu in fauorem fidei nisi aliud obstat stari debet secundo dicto, tam contra testem, quàm contra alios. Alexander Papa IV. *in cap. accusatus, §. licet de hæret. lib. 6.* quem sic explicant Doctores in superiori §. allegati, & Couarruuias *libro secundo variarum resolut. cap 13. num. 9.* & Ioan Royas *sing. 206. incip. testis qui contra aliquem.* 6.

Eadem

7. Eadem quoque regula intelligenda est, vt habeat locum non solum, quando testis testificatur contra se, & complices suos, sed etiam contra quoslibet alios, vt contra Couarruuiam obseruatum, & probatum fuit in Directorio Inquisitorum p. 3. comm. 104. vers. rursus hac sententia.

8. Nisi ergò manifesta indicia, & coniecturæ suaserint testem reuocasse dictum suum, quo primo loco hæresim celauerat, & deinde in secundo dicto pro veritate eam manifestauerat, sicut Alexandri decretum constituere videtur inhærendum erit primæ regulæ de attendendo primo testis dicto, dubitari tamen non potest quin primo dicto propter reuocationem multum detrahatur, Alex. decretum est in dicto cap. accusatus, §. licet de hæret lib. 6.

9. Quia verò propter reuocationem multum debilitatur primum dictum quoad fidem probationis, ideò prudenter Rota censuit hoc casu non esse fecendam sententiam, iuxta primum dictum testium, quamobrem, vt totius semper procedat iodicium, Inquisitor cauebit à reo condemnando inconsulto Supremo Senatu Sanctæ Romanæ Generalis Inquisitionis, Rota apud Cæsarem de Grassis decis. 77. aliter de testibus in impressis, Anton. Gabr. lib. 7. communium conclusionum de criminal. conclus. 19. n. 24. versiculo 7. limita.

10. Denique non est improbandum quod Iacobus Simanchas affirmat non esse audiendos, eos qui putant non aliter posteriori testimonio fidem habendam esse, quàm cùm testis prius testimonium corrigit, contra hæreticos, in fauorem Catholicæ fidei, nam quamuis prima fronte Alexandri constitutio id dicere videatur, mens tamen legislatoris hoc etiam sentit, vt nedum quando reuelat veritatem pro Innocentia reorum admittenda sit, & attendenda contra primum, si ex manifestis indiciis appareurit id verisimilius esse, quamptimum, rationes quibus hæc sententia suadetur graues sunt, & ponderosæ. Prima quia æqualitas seruanda est in iudiciis inter accusatorem, & reum. Secunda quia non debet esse fauorabilior hæretis detentio, quam innocentis à tam graui crimine liberatio. Tertia quia, iure constitutum est fauorabiliores esse debete Reos, quàm accusatores, & Iudices proniores ad absoluendum, quàm ad condemnandum, & satius esse nocentem absoluere, quàm innocentem punire, Simanch. de Cathol. Instit. titulo 64 de testibus num. 60. Alexandri Papa IV. Const. in cap. accusatus, §. licet de hæret. lib. 6. l. fauorabiliores, ff. de reg. Iur is l. absentem ff. de pœnis.

Obseruatio.

11. VT doctrina præcedenti capite tradita apertiùs intelligatur quanta fieri poterit perspicoitate declarandam est hic, qui dicantur testes falsi, sibi contrarij, vel contradicentes, variantes, seu varij vacillantes, & animosè deponentes, præsertim cum testibus sæpè istæ exceptiones opponantur, quod maximè in hoc foro scire oportet, præsertim quando agitur de formalitate verborum, & de consendis propositionibus hæreticis qua frequenter in formalitate verborum, consistunt, tunc enim contrarietas, varietas, aut vacillatio, quæ sensum mutant valde consideranda est.

Annotationes Carena ad Cap 39.

SVMMARIVM.

Cui ex duabus contrarijs eiusdem testis depositionibus stari debeat.

Carena de Offic. Inquisit.

CApur hoc continet materiam textus *in cap. Accusatus, §. licet de hæret. lib. 6.* circa quam vide Modernum Barbosam ibi, latè etiam ego de eadem re egi *p. 3. tit. 6. §. 7. num. 60. & seq* vbi etiam dixi, quid sentiendum in casu contrario dicti textus, videlicet quando quis primo loco deposuit contra se, & contra alios, postea verò reuocat in secundo examine confessionem suam. 1.

ARGVMENTVM.

De teste falso, quis dicatur, & à quo Iudice puniri debeat.

SVMMARIVM.

Testis falsus dicitur qui contra veritatem dolosè falsum dicit. n. 1.
Testis falsus dicitur etiam qui veritatem occultat. n. 1.
Testis falsus est. etiam qui non eodem sensu dicta per aliquem intelligit, aut refert quando dicuntur. n. 1.
Crimen præsertim in Crimine hæresis grauissimum est. n. 2.
Testis laicus deponens falsum coram Iudice Ecclesiastico potest ab eo puniri n. 3.
Testis laicus, qui in crimine hæresis falsum deposuit coram Episcopo vel Inquisitore, potest ab eodem Episcopo, vel Inquisitore puniri. n. 4.
Testis Clericus deponens falsum, coram Iudice Seculari non potest puniri ab eodem Iudice laico num. 5.
Falsitas vt commissa dicatur, tria requiruntur mutatio veritatis, dolus, & quod alteri sit nocitura num 6.
Testis falsus, etiam quod nemini nocuerit, adhuc pœna extraordinaria puniendus est num. 6. Vers. sed verior sententia.

CAP. XL.

BArtolus falsa testimonia dicit esse quæ contra veritatem dolosè dicunt falsum, sed quoniam multis modis potest id contingere; Ideò Isidorus breuibus complectens testem falsum, dicit esse eum, qui & mendacium dicit, & veritatem occultat, his verbis; Vterque reus est, *& qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia, & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat*: Hactenus Isidorus Aliis quoque modis falsitas consideratur in teste, vt optimè explicat Sanctus Hieronymus, nam falsus testis est: qui non eadem sensu, sed dicta intelligit, aut refert, quo dicuntur, & quia iste modus facilè contingere potest in hoc foro, præsertim cum agitur de formalitate verborum, & ideo considerandus est, vt in Directorio explicatur Bart. *in l. eos, num. 5. versiculo Pro huiusmodi declaratione, ff. ad l. Cornéliam de falsis*, Isidorus, *lib. 3. de summo bono capitulo 59.* refertur *in cap. 1. de crimine falsi*, vbi tribuitur August. sed Isidori est S. Hieronymus *in cap. 26. super Mathæum* in illis verbis. *Nouissimè autem venerunt duo falsi testes.* In Directorio Inquisitorum *p. 3. comm. 112 super q. 73.* 1.

In omni negotio, & foro grauissimum est crimen falsi, sed in hoc maximè reprehensibile, & punibile est, cùm grauius hic quispiam, quàm in aliis nocere possit propterea quod reis Testium nomina non publicentur. Grauitatem huius delicti idem Isidorus, 2.

Isidorus, & breuiter, & copiosè demonstrauit, dicens falsidicus testis, tribus personis est obnoxius, primùm Deo, cuius præsentiam contemnit, deindè Iudici, quem mentiendo fallit, postremò innocenti, quem falso testimonio lædit. Hactenus Isidorus, cuius dictum summus Pontif. legem constituit, quam S. Thomas, Speculator, & plures alij declarauerunt. Isidorus *lib.3.de summo bono cap.59.* Pontifex *in capitulo primo de Crimine falsi*, S. Tho. 2.2.*q.70.art.*4. Speculator *tit.de teste* §.1. *num.* 44. Iodoc. *in pract. crim. c.*21.Symanc.*de Cath.Inst.tit.* 64.*de testibus n.*84.*& seq.*

Testem falsum non probare communiter tradunt Doctores, Salicetus, Alexander, & plures alij, quos refert Gabriel, Salicet.*in l.nullum,n.*1.*Vers.Item nota, C. de testibus*, Alexand. *cons.*152. *num.* 10. *lib.*7. vbi de communi, Iulius Clarus *in pract. crim.q.*53. *Versicul. frequentissimè autem*, Antonius Gabriel. *lib.*7. *communium conclusionum,conclusione* 4.

3. De Iudice, qui testem falsum punire possit, semper incidit quæstio, in qua constituenda videtur regula quod licet testis sit laicus, qui falsum deposuit coram Iudice Ecclesiastico, potest ab eo puniri, & quamuis Matthæus de Afflictis, Rolandus, Ægidius Bossius, & alij teneant locum esse præuentioni, & testem laicum falsum deponentem coram Iudice Ecclesiastico, ab vtroque Iudice puniri posse dicant, verior mihi videtur sententia, quæ Iudici Ecclesiastico quem mentiendo fefellit, iurisdictionem tribuit, Matthæus de Afflictis *decis.* 219. incip. *in hoc foro Archiepiscopi*, & ibi Cæsar Vrsillus, Rolandus *consil.* 12.*Versiculo Prima etenim est dubitatio, num.*12.*& seq.*2.Ægidius Bossius *tit. de falsis n.* 107.Couarruuias *in pract. quæst.*18. *n.*8. Iulius Claros *in pract. Crim.qu.*18. *Vers.quæro nunquid.*

Sed quidquid sit in aliis delictis in hoc foro non videtur dubitandum quin ab Inquisitore, vel ab Episcopo puniendus sit testis laicus, qui coram eo de hoc crimine contra aliquem falsò testificatus fuit, tùm quia in eius foro falsum testimonium dixit, & mentiendo eum fefellit, tùm quia delictum Ecclesiasticum est, tùm quia hæc qualitas testem falsum ad hunc forum reducit. Zanchinus *tract.at. de hæret.cap.* 14. *num.*1. vbi Camillus Campegius, Speculator *tit.de teste* §. 1.*num.*44. *versiculo sed quid de Legato*, Abbas *in cap primo,num.9.versiculo sed hic quæritur de crimine falsi.* Eymericus *in Directorio Inquisitorum p.* 3. *in* 12. *modo processum fidei terminandi, tit. de forma puniendi falsos testes, & in eadem p.*3.*q.* 73. & ibi latè *in comment.* 122.

5. *Bertaz.cons.*72. *lib.*1.

De testibus Clericis non est dubitatio, quin puniri debeant à Iudice Ecclesiastico in cuius foro deliquerunt

Sed vice versa verior, & communior sententia est, quod quando Clericus dicit falsum testimoniũ coram Iudice seculari neque principaliter, neque incidenter potest à Iudice seculari puniri, sicut verè censuit Hostiensis, & alij, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz Hostiens.*in cap.* 1.*de foro competenti*, vbi Ioann. Andreas, & Antonius de Butrio, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz *in pract. crim.Canonica c.* 93. *de falsi testimonij reo*, & hanc sententiam amplexus fuit consilium Neapolitanum, vt constat ex decis.Mathæi de Afflictis 250. incip. *fuit per relatorem.*

6. Ad falsitatis essentiam duo requiruntur, Hostiensis, Azo, & Tanceredus, quos refert, & sequitur Auctor repertorij Inquisitorum videl. mutationem veritatis, dolum, & quod alteri sit nocitura; quasi quod si non sit nocitura non sit punibilis, quod voluerunt Bartolus, Corneus, Rolandus, & Marsil. Hostiensis, Azo, & Tancred. *in summis tit. de crimine falsi*, Auctor Repertorij Inquisitorum *in verbo falsitas*, §.*ad esse falsitatis* Bartol.*in l prima*, §. *vltimo ad l.Corneliam de falsis* Corneus *cons.*182. *lib.*4. Roland. *consil.* 38. *num.* 22. *&* 44 *n.*1. alios recenset. Hippolitus Marsil.*in l. prima*, §. *Præterea num.*14.*ff. ad l.Corneliam de sicariis*; sed verior sententia est, quod licet testis falsus non nocuerit; nihilominus pœna extraordinaria puniendus sit, Tùm quia falsum testimonium dicendo nocere voluit, tùm quia res mali exempli est. Ideòque sic graues DD. tenuerunt, in quibus est Baldus, Afflictus, & alij Bald. *in l. prima, num.*2. *C. de sepulcro violato*, Matthæus de Afflictis *decis.*21. *num.*13. Hyppolitus de Marsiliis *in dicta l. prima* §. *Præterea, num.* 23. *ad l.Corneliam de sicariis*, Ludouic. Bolognin. *cons.* 30.Iul.Clar.*in* §.*falsum, Versiculo item excusatur.*

Sed cum hic casus occurrerit, Supr.Senatus consulendus est, & multa consideranda, quæ latè in Directorio circa hunc articulum considerata fuerunt.

Annotationes Carenæ ad Cap. 40.

SVMMARIVM.

1 *Testis falsus coram quo Iudice puniendus, & de materia* l.nullum C.de testibus.
2 *Inquisitor punit testem falsum coram se deponentem.*
3 *De materia testis falsi remissiuè.*

EX dispositione *text. in l. Nullum, C. de testibus*, falsus test. sortitur forum vbi deposuit, & 1.
ibi hoc notant communiter DD. & præsertim Barbosa iunior, qui eos cumulatissimè refert, & agitat quæstionem an dispositio dicti textus procedat in Delegato, & concludit, quod sic, cum sumus in delegato à Principe, an autem eadem l. procedat priuatiuè, vel cumulatiuè quo ad ordinarium testis falsi Iudicem, vide Costam Siculum *consil.* 90.*num.* 41. *& seq.& ibidem in additionib.*

Quo ad Inquisitorem res certissima est, eum posse punire falsum testem qui coram se deposuit: Ita 2.
seruatur in Inquisitionibus Italiæ, indistinctè, & in Inquisitionibus Hispaniæ, sic etiam practicatur, vnde Instructio Granatens. Octaua Anni 1499. sic ait Item *que los Inquisidores castigen, y den pena publica, conforme à derechio à los testigos, que halerent falsos.*

De materia dixi *parte secunda, titulo* 17. §.15. 3.
num. 55. *& sequentibus & parte tertia, titulo quinto*, §. *nono, num.* 68. *& seq.* Vide omninò de officio Iudicis circa hunc testem mentientem, & falsum, Rutger. Rulant. *De Commissar. & Commissionibus Cameræ Imperialis parte secunda, lib.* 2. *cap.* 25.

ARGVMENTVM.

Testis sibi contrarius quis dicatur.

SVMMARIVM.

Testes sibi ipsis contrarij, dicuntur qui duo impossibilia

liadicant num.1. & num.5.contra nam.2.
Testu sibi sontrarius dicitur, qui contraria tenaciter asserit nam.3.
Testis sibi contrarius dicitur, qui duo incompatibila deponit. n.4
Testis contrarius dicitur, quando ex serie sui testimony contrarius apparet.nam.6.
Testes sibi ipsi contrarij nihil probant.n.7.

Cap. XLI.

1. INNOCENTIVS, quem Ioanneo, Andreas, Antonius de Butiro, & Canouistæ communiter sequuntur testem sibi contradicentem, vel sibi contrarium eum esse pronunciauit qui duo impossibilia dixit, id est qui primò dixit se sciuisse contractum celebratum in tali loco, & tali die Interrogatus verò vbi tali die fuerit, dicit se alibi fuisse, Innocentius *in cap. Preterea n.4. versiculo contradicens sibi. de test.cogen* vbi Io. Andreas *n.11.vers. contradicens* Antonius de Buttio *n.14.Vers contradicens,* Io.de Imola *n. 10.Vers. contrarius verò dicitur, Zabarella n.1.* Hostiens. *num.4.*

2. Hæc Innocentij sententia non placuit Baldo, dicenti sibi videri, quod Innocentius debuerit dicere totum contrarium videlicet, quod contradicens sit ille, qui sibi directè contrariatur, Bald. *in dicto capitulo Prateteà n.6. Vers. dicit Innocentius de testibus cogendis.*

3. Nellus breuius hæc tradens, ait, Testem sibi contrarium esse qui contraria tenaciter asserit, Nellus *tract de testib. p.2. n.216. Vers.qua autem testimonia.*

4. Albericus de Maletis satis clarè, & magistraliter de hac re loquens ait testis contrarius dicitur, qui dicit duo incompatibilia, vt si fuerit testificatus, quod interfuit tali die, & hora ad celebrationem talis contractus, & postea dixerit eodem tempore se fuisse in alio loco multum remoto, & distanti à loco celebrati contractus, nam talem (inquit) appellamus contrarium ex eo, quia duo simul incompatibilia testificatur Alberic. de Maletis *tract. de testibus cap.9 de oppositionibus contra dicta testium, n.2. Versiculo contrarius dicitur.*

5. Hostiensis qui copiosius hoc prosequitur testem sibi contradicentem eum vocat, qui duo impossibilia ponit, quod exemplis declarat, vt si quis diceret contractum fuisse celebratum Parisiis in die crastino Resurrectionis, & mox interrogatus vbinam fuerit eodem die responderit Romæ, Hostiens. *in d. cap praterea de testibus cogendis, n.9.Vers.contradicens verò sibi.*

6. Innocentius Papa generaliter videtur accepisse testis contrarietatem videlicet cum ex serie sui testimonij sibi contrarius apparet, dicens quamquam autem pars testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cùm alij sibimet in serie sui testimonij contradicant, Innocentius Tertius *in cap.licèt causam §.quamquam de probationibus.*

7. Testes sibimet contrarios, quorum dicta conciliari non possunt nihil probare, Innocentius videtur diffinisse, quod glosa, & communiter DD. comprobauerunt. Innocentius *in capitulo causam de probat.* vbi glos. *in verbo contradicant, & ibidem* Aret. *n.15.*Decius *n.58.*Beroius *n.37. Versiculo quando verò vnus.* Anton.de Buttio *in c.cum in tua,n.10. vers.dixi testes,*& ibi Felin. *n.3.Versic.Prima conclusio de testibus.*Innocentius *in cap.prætereà n.4.in fine, & ibidem* Ioannes Andreas *num.11. Versiculo horum autem testimonium de testibus cogen.* vbi Hostien. *n.* 4. Antonius de Buttio *n.* 14. Couarruuias *lib.2. Variarum resolut. cap. 13.n.8. versiculo caeterum testis,* Conrad. *in praxi tit. de contrarietate testium, n.10.* ex quibus multi addunt testem sibi contrarium esse puniendum, per *text.in l.nullum Cod.de testib.* sed hoc non est præsentis inspectionis.

Annotationes Carena ad Cap.41.

SVMMARIVM.

1 *Contrarietas vt tollat fidem testi debet esse in substantialibus.*
2 *Quando testis dicatur sibi contrarius in substantialibus.*

DE teste sibi ipsi contrario dixi *part.3 tit.6. §.7.n 58. & pluribus sequentibus,* illud certum est contrarietatem vt tollat fidem testi debere esse super substantialibus delicti non super circumstantiis accidentalibus, Canonistæ omnes *in cap licet causam, de probationibus,* vbi Barbos. Iunior qui videatur Burat. *decis.614.n.6.* vbi quod nisi contrarietas sit in substantialibus non attenditur Gregor. XV. *decis.19.n.3.* Vide latè Farin. *de testibus quæst.45.n.5. & seq. & quæst.65.num.13.& seq.* & me ipsum *loco citato num.47.* vbi quando testis datur contrarius in substantialibus.

ARGVMENTVM.

Testis varians, seu varius quis dicatur.

SVMMARIVM.

Testis varius dicitur is qui primò dixit aliquid, & postea dicit contrarium nullam causam variationis assignans.num.1.
Testis sibi varius dicitur qui indirectè dicit contrarium eius, quod in primo loco dixerat. si verò directè sibi contradicit, non varius, sed contrarius dicitur.num.1.
Testis varius dicitur qui non satis firmus in suo dicto stat.num.2.& 3.
Testis sibi varius, vel contrarius in effectu idem est num.4.
Testi vario credendum non est.num 5.
Testi vario in negotio principali, seu in circumstantiis negotij principalis non creditur. secus si varietas consistat circa aliquas demonstrationes circa pronomen, vel agnomen vel circa locum originis vnius ex partibus. num. 6.

Cap. XLII.

VARIANTEM testem, vocat Innocentius, qui primò dixit aliquid, & postea eius contrarium nullam causam Variationis assignans. Nam testis variantis descriptionem communiter amplexi sunt Canonistæ, & Albericus, Baldus tamen eam sibi non placere dixit, quia testis contradicens siue sibi contrarius, est ille qui directè sibi contrariatur. Varians verò qui indirectè, neuter enim potest reddere rationem sui testimonij per sensum corporis, quia impossibile est, quod duo sensus contrarij, vel

incompatibiles simul stent, vel conueniant in eodem subiecto Innocentius *in cap. preterea n. 4. de testibus cogen.* vbi Ioan Andre. *n. 11.* Hostiens. *n. 4.* Antonius de Butrio *num. 14.* Ioannes de Imola *num. decimo* Albericus de Malettis *tract. de testibus cap. 9. n. 1.* Versiculo *Varius autem dicitur*, Bald. *in d. cap. preterea, n. 5.*

2. Nellus breuius testem variantem dicit esse illum qui non stat firmus, Nellus *tract. de testibus, part. 2. n. 16. Vers. que autem testimonia.*

3. Baldus variantem testem esse asseruit eum, qui variè loquitur, vt quia primò dixit Titium mutuasse centum florenos in Carlenis; Postea verò dixit in Bologninis, vel Imperialibus, Bald. *dicto cap. preterea n. 5. de testibus cogendis.*

4. Hostiensis perspicatius rem considerando pronunciauit, Testem sibi contradicentem, [Vel variantem idem in effectu esse, his verbis vel dic quod varians, & sibi contradicens idem sunt in effectu, hoc saluo quod varians dicitur ille, qui pro se ipsu vitiat dictum suum, contradicens verò ille, qui intercipitur per Interrogationes sibi factas.] Hæc Hostiensis *in cap. Preterea n. 4 Vers. vel dic quod varians de testibus cogendis.*

5. Quamuis supradictæ descriptiones Testis sibi contrarij, & testis variantis non videantur essentialem, & indiuiduam differentiam ostendere inter illos, quia descriptio testis variantis, vt Bald. considerauit testi etiam vario conuenire videtur, nihilominus tamen satis demonstrant istorum testium volubilem, mutabilem, & inconstantem naturam, quibus propterea non sit leuiter credendum, Bald. *in dicto capitulo preterea n. 5 de testibus cogendis.*

6. Prudenter Bart. pronunciat varietatem in teste intelligendam esse respectu negotij principalis, siue quatenus versetur circa ipsum negotium principale, vel circa circumstantias ipsius negotij principalis; nam si varietas esset circa aliquas demonstrationes, & circa pronomen vel agnomen vnius ex partibus, vel circa horum originis vnius ex partibus, propter hoc non dicetur testis varius, Bart. *in l. eos n. 5. Vers. intellige ff ad l Corneliam de falsis, quem refert, & seq Boss. t. de tortura testium n. 27.* luculenter S. Thom. *22. q. 70. art. 2. ad secundum argumentum.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 42.

SVMMARIVM.

1 *Quot modis testis varius dicatur.*

1. MAteriam istius testis vide apud Farin. *quæstion. 45 num. 1. & seq.* vbi quot modis dicatur varius, *& n. 13. & seq.* vbi quantum huic testi credi possit, *& quæst. 65. num. 7.* vbi an testis varius & contrarius in effectu sit vnum, & idem.

ARGVMENTVM.

De Teste vacillante, quis dicatur.

SVMMARIVM.

Testis vacillans, dicitur qui dubitando, & timendo loquitur n. 1.

Testis vacillans dicitur qui duo proponit variè, asserit que se nescire eligere quod verius sit n. 1.

Testis vacillans dicitur, qui dubitanè vel cum timore vel cum dubitatione loquitur n. 2.

Testis vacillans potest ab Inquisitore torqueri n. 3.

Cap. XLIII.

VAcillantem testem, dicit esse Innocentius eum qui dubitando, & timendo loquitur, Hostiensis post relata verba Innocentij, addit, vel eum etiam dici vacillantem, qui duo proponit variè, & asserit, quod nescit eligere quod verius sit de illis duobus, Ioannes Andreas, & Antonius de Butrio, vtrumque complectentes dicunt testem vacillantem esse, qui dubitando, & timendo loquitur Item qui variè loquitur Innocentius *in dicto capitulo preterea, num. quarto, Versiculo Vacillans dicitur. De testibus cogendis*, Hostien. *ibidem num. 40. Versiculo Vacillans autem* Ioannes Andreas *num. 11. Versiculo Vacillans qui dubitando*, Antonius de Butrio *numero 14. Versiculo Vacillans.* 1.

Placet, quod Innocentius, Ioannes Andreas, Hostiensis, Bald. Zabarella, Ioannes de Imola, & Albericus Generaliter tradiderunt Testem videlicet, eo ipso censeri vacillantem, qui dubitanè, vel cum timore, vel cum dubitatione loquitor, quod est diligenter notandum, ad effectum vt non intelligatur non esse firmiter credendum testi, ita testificanti, nam iuxta hanc sententiam Testes dicentur vacillare, eo ipso quod dubitando, timendo, aut titubando testificantur, licet varia non loquantur, Innocentius *in capit. preterea, numer. 4. Versiculo vacillans dicitur, de testibus cogendis, & ibidem* Ioannes Andreas *num. 11. Versiculo vacillans*, & Hostien. *numero quarto, Versiculo vacillans autem*, Baldus *num. sexto*, Zabarella *numero primo*, Ioan. de Imola *num. decimo. Vers. vacillans verò dicitur*, Albericus *in l. qui falsa num. 5. de testibus.* 2.

Testem vacillantem posse ab Inquisitore torqueri affirmauit Zanchinus cuius sententia iure, & ratione munitur, tum quia in alijs criminibus Testis vacillans torquetur, tum quia non posset aliter veritas patefieri, Zanchin. *tract. de heret. cap. 14. n. 3.* qui allegat textum *in l. ex libero, & in l. de minore §. Tormenta ff. de qu.* 3.

Annotationes Carenæ ad Cap. 43.

SVMMARIVM.

1 *Munus Iudicis circa testem vacillantem.*

PRoximi falsarij testibus sunt vacillantes, vt notat Rutger Rulant *de Commissarijs, & Commissionibus Cameræ Imperialis parte secunda, lib. 2. cap. 16. per totum vbi numero tertio*, ait circa hunc testem partes esse Iudicis in eum hortando benignè, vt ad errorem suum animaduertat, vt pœnas falsorum testium recogitet, tam quo ad Deum, & in foro conscientiæ quàm in foro exteriori. Quis autem dicatur vacillans testis, vide Farin. *quæstione 65. num. decimo*, bene Rutg. vbi *supra numero primo*, qui dixit testes falsos esse, qui notoriè peccant, vacillantes verò qui Iudici sub vulpina pelle furtum facere student. 1.

ARGV

ARGVMENTVM.

De Teste animosè deponente.

SVMMARIVM.

Testis animosè deponere dicitur, qui conatur probare impossibilia n. 1.
Testis dicitur animosè deponere; quando in fauorem producentis constanter asseuerat illud quod de certo scire non potest n. 2.

Cap. XLIV.

1. DE Teste animosè deponente, sic scripsit Hostiensis [Animosus verò vel nimis partialis, & fauorabilis, quinimo, & falsus potest dici testis ille qui adhoc vt, cui fauet, obtineat conatur probare impossibili Iuris, vt si quis probare astruat negatiuam.] Hostiens. *in cap. praterea num. 4. versic. animosus verò de testibus cogendis.*

2. Tunc etiam testis dicitur nimis animosè, & audacter deponere quando in fauorem producentis constanter asseuerat illud quod certitudinaliter scire nō potest, Roland. *cons. septimo, n. 20. lib. 1. & cons. 27. n. 21. lib. tertio,* Menoch. *cons. 31. num. 26. & 27. lib. 1.* Ægid. Bossius *tit. de apposit. contra test. n. 25.*

Obseruatio.

EX his satis breuibus sed claris DD. documentis, & veluti regulis prudens Inquisitor poterit colligere, quomodo secum testibus gerere debeat ad eruendam veritatem, vel colligendum mendacium, aut varietatem ex ore, & verbis ipsorum, quod valdè interest huius fori, in quo idem potissimum quæritur, quod Dei honorem, & Catholicæ fidei puritatem respicit.

Annotationes Carena ad Cap. 44.

SVMMARIVM.

1. *De teste animosè deponente, remissiuè.*
2. *De modo respondendi, & loquendi testium, remissiuè.*
3. *De vultu, & fronte testis.*

1. DE teste animosè deponente, quis dicatur, & quantum probet Farin. *de test. q. 60. n. 35. & 36.* & Ruger Rulant. vbi *supr. c. 23.* qui optimè agit de modo respondendi, & loquendi testium, vbi etiam de nimia morositate, vel celeritate testis in respondendo Iudici, de animosè, affectatè, & per præmeditata verba deponente, & similibus. Et de fronte, & vultu testis deponentis inspiendis, & à Iudice considerandis, idem Rutger. Rulan. *c. 24. per totum.*

ARGVMENTVM.

Quomodo intelligatur, quod regulariter dici solet, testem sibi varium, aut sibi contrarium, aut contradicentem esse concordandum.

SVMMARIVM.

Testis vt varius, & contrarius non dicatur, & ad euitandam contrarietatem, & varietatem, semper concordia facienda est. n. 1.
Testis varij depositio, vt ad concordiā reducatur etiam verba impropriãda sunt. n. 2.
Testis varius sibi potest suam depositionem declarare & declarationi eius statur. n. 3.
Testis variatio, seu contrarietas, quando est euidens & manifesta, tunc in eius dicto, concordia fieri non potest. n. 4.
Testis varius quando est persona suspecta nulla in eius depositione procuranda est concordia. n. 5.
Testis varius, & sibi contrarius reducitur ad concordiam ad effectū euitandi falsum, non ad effectum probandi n. 9. Contrarium quod immò etiam potius reduci ad concordiam ad effectum probandi. n. 7. & 8. Dummodo habeat contestem n. 9.
Testis varius & contrarius reductus ad concordiam, nunquam tamen probat in Criminalibus. n. 10. declara vt n. 11.
Testis varius, & sibi contrarius, & ad concordiam reductus non probat plenè, sed aliquid de eius fide diminuitur. n. 11.

Cap. XLV.

DOCTORES communiter constituunt hanc regulam ad euitandam contrarietatem & varietatem in teste curandum esse, vt eius dicta ad concordiam reducantur, Canonistæ communiter in c. cum tu de testibus, vbi Antonius de Butrio *n. 4. Vers. & aduerte quod hac concordia.* Abbas *n. 4. Versiculo Item dic, &* Felin. *num. 1. Vers. prima conclusio* Alexander, qui testatur de communi *consil. 190. incip. Visis attestationibus num. 1. lib. 7.* Iulius Clarus *in pract. crimin. quæstio. 53.* Versiculo, *Quartus casus*, pro qua regula faciunt etiam decisiones Rotales, & signanter coram bo. mem. Cardinali Paleotto in vna Neapolitana pecuniaria. die 28. Iunij anni 1557. & coram Cæsare de Crassis in vna Vlissiponen Matrimonij die 24. Martij anni 1574. est in impressis decis. quarta, titulo de testibus, numero quinto, & coram me in vna Toletana Parochialis die 16. Decembris anni 1561. vbi fuit etiam dictum ad euitandam contrarietatem in teste, depositiones esse diuisionibus, & distinctionibus adiuuandas. Ex Bartolo *in prima Codicis Institut. num. 13.* & Iasone *in l. ait Prætor. la prima §. Iurari num. 19. & sequent. ff. de Iureiur.* 1.

Hanc regulam, Bartolus, Socinus, Riminaldus, & Conradus adeò veram esse contendunt vt curanda sit in teste concordia, etiam impropriè verba intelligēdo, Bartolus *in l. huius §. quæsitum de leg. 3.* Socin sen. *in l. sed & in illo, §. fin. num. 3. & 4. ff. de rebus dubijs.* Rimin. *sen. consil. 53. n. 11. & seq. lib. 1.* Conrad. *in pract. titul. de contrarietate testium num. 12.* Addunt idem Riminaldus, & Alexander eandem regulam obseruandam etiam per subauditos intellectus, & sic per interpretationem suppletiuam, Rimin. sen. *consil. 56. num. 6. lib. 1.* Alexander *consil. 43. num. 35. lib. 4.* quos refert Petrus à Petra *tract. de fideicomm. quæst. 11. num. 956.* 2.

Denique eadem regula de procuranda in dicto testis concordiam, tunc maximè locum habet, quando idem testis dictum suum declarat, nam standum est testis declarationi si sit verisimilis. Rota in dicta causa Toletana Parochialis die 16. Decemb. anni 1591. coram me. 3.

4. Eadem tamen regula non est obseruanda quando varietas, & contrarietas in teste est patens, & manifesta, tunc enim nullo pacto, vt Baldus, & Alexand. affirmant curanda est concordia, vel conciliatio Bald. *in l. sed & si possessionem, §. sed & si reum, ff. de Iur. iuran.* Idem *in pr. constitut. Codicis §. quibus, num. tertio*, Alexander. *in l. inter stipulantem §. primo, num. 11. ff. de verb. obligat.* Idem *consilio* 20. *num.* 3. *libro* 4. Felin. *in capitulo cum tu n. 1. in fine, versicul. & procedit Secundum istos de testibus.*

5. Præterea non procedit regula quando testis est suspectus, nam tunc non est in dicti testis suspecti procuranda, concordia immo debet Iudex omnibus modis per aliquas contrarietates intercipere, interrogando eum de circumstantijs etiam illis in quibus substantia rei non versatur, vt notabilitee dixerunt Alexander Natta, & Crauetta. Alexan. *consil.* 154. incipiente *viso Themate, num. septimo, libro quinto*, Natta *consilio* 315. *Incipit impugnatur venditio num.* 17. vbi addunt non valere dictum testis suspecti variantis in circumstantijs etiam non requirentibus substantiam rei, quod censuit Rota in causa Parmen. status die 4. Iunij anni 1601. coram Mellino.

6. Grauissima est inter DD. controuersia an testis varius, & sibi contrarius sit reducendus ad concordiam solum ad effectum, vt euitetur falsum, & periurium, vel etiam ad effectum vt probet, & quod solum ad effectum, vt euitetur falsum, & periurium suffragetur concordia, tenuerunt multi, & graues DD. Imola, Alexander, Ruinus, Grammaticus, Clarus, & alij ab ipsis relati, ex quibus nonnulli affirmant hanc esse communem opinionem, Ioannes de Imola *in capitulo cum tu num. quarto, de testibus* Alexander *consilio* 20. *num.* 3. *& cons.* 43. *num.* 5. *lib.* 4. *& consilio* 190, *num.* 1. *libro* 7. Ruin *consil.* 140. *&* 149. *num.* 28. *& seq. lib.* 5. Thomas Grammat. inter consilia ciuilia *consilio* 90. *num.* 35. *& sequ.* Iulius Clarus *in pract. criminal. quæstione* 53. *versiculo Quartus est casus & aly.*

7. Contrariam opinionem, quod testis sibi varius & contrarius sit, etiam concordandus ad effectum vt probet, & profitentur Felinus, Aretinus, Crottus, Alciatus, Socinus, Petrus à Petra, & alij, Felin. *in cap. cum tu numero tertio, de testibus, &* ibidem Aretinus *num.* 3. *& sequ.* Crottus *tractat. de testibus parte septima, num.* 328. Alciatus *il. leg. prima, num.* 21. *ff. de noui oper. nunciat.* Socin. *consilio* 73 *numero septimo, libro secundo, & consilio* 56. *num.* 17. *libro quarto*, Petrus à Petra *tract. de fidei comm. qu.* 12 *num.* 932. *& multis sequ*

8. Rota hanc secundam opinionem amplexa, sæpe censuisse videtur Testem sibi varium, aut contrarium, reducendum ad concordiam, non solum vt euitet periurium sed etiam vt probet, ita enim sensisse constat ex multis decisionibus, & signanter coram Puteo *decis.* 28. incipien *in causa Romana hæreditatis num. tertio lib.* 3. & coram me in causa Toletana Parochial. die 16. Decemb. 1591. & coram Cesare de Grassis *decis.* 73. & alias 4 *de testibus* vbi licèt hoc non dicatur expresse, ex serie tamen decisionis colligitur testem reductum ad concordiam, ad effectum, vt probaret.

9. Hanc tamen opinionem sic intellexisse videtur Rota, vt tunc testis reductus ad concordiam probet, quando reperiuntur testes contestes, vt in dicta decis. Toletana Parochialis.

Est etiam aduertendum quod Rota in prædict. decisionibus loquitur in causis ciuilibus, nam fortassis in criminalibus suam opinionem temperasset, & præsertim in criminibus exceptis, & grauissimis quale est crimen hæresis, & præsertim in hoc foro, in quo non publicantur nomina testium

Licet testis reductus ad concordiam probet, vt asserit secunda opinio, numquam tamen probabit, proinde ac si illam exceptionem non pateretur, Vnde Saniori sententia, semper suo honore habito per testes reductos ad concordiam probantes non esset imponenda pœna criminis ordinaria, quia semper verum erit dicere tales testes non esse idoneos, qualem præsertim in criminalibus Iura postulant.

Annotationes Carena ad Cap. 45.

SVMMARIVM.

1 *De Testium contrariorum concordia, & quantum sic concordati probent.*

DE Testium concordia, & quantum concordati testes probent maximè in Criminalib. dixi 3. *p. tit.* 6. § 7 *n.* 51. *Vers. an autem in testibus*, vbi DD. allegaui. 1.

ARGVMENTVM.

Postquam Procurator Fiscalis suas fecit probationes, & testes fuerunt repetiti, eorum fit publicatio, siue attestationum, & indiciorum reo traditur copia.

SVMMARIVM.

Copia indiciorum, & processus danda est Reo Inquisito pro crimine hæresis, vt se defendere possit num. 1.

Forma traditionis copia Indiciorum & processus illam petenti dicto n. 1.

Testes in Crimine hæresis reo citato publicantur. num. 2.

Cap. XLVI.

CAusis reorum sic constitutis, & repetitione testium peracta probationem contra Reos receptarum copia eisdem fieri solet, vt citius deliberare possint, an velint cedere, vel contendere, quæ res ordinate & legitime ita fieri consueuit.

Instare enim, & sollicitare solet Reus vel eius Procurator, vel Aduocatus vt ad causæ expeditionem properetur, & ob id sollicitè petere sibi tradi cap. processus, vt se legitime defendere, & suam innocentiam ostendere possit. Ea petitione audita processus copia eidem Reo, vel eius Procuratori fieri solet, sic.

Die Mensis Anni

Consignata fuit copia processus, & indiciorum tot foliorum (exprimatur numerus foliorum) N. in carceribus Sancti Officij detento per me Notarium N. coram R.P.D. Inquisitore, cum præfixione termini dierum N. ad faciendas suas defensiones

Die Mensis Anni

Tradita

Tradita fuit copia processus N. in Officio Sanctæ Inquiſitionis detenti Magnifico Domino N. eius Procuratori.

2. Nec traditio copiæ processus ſiue atteſtationum & indiciorum contra Reos habitorum, vulgo dici ſolet publicatio teſtium, nam poſtquam teſtea recepti ſunt, & legitimè repetiti eorum atteſtationes (vt docet Nellus) coram partibus præſentib. (vel abſentibus, citatis tamen, publicantur, eſt autem teſtium publicatio, vt ait Antonius de Butrio, atteſtationum occulte depoſitarum ſolemnis in lite, & deliberata partibus mandato Iudicis facta detentio. Nellus *tract. de teſtibus parte ſecunda, in principio n.* 120 Antonius de Butrio *in cap. fraternitatis n.7. Verſ. ſecundus terminus de teſtibus.*

Annotationes Careno ad Cap. 46.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit publicatio processus, & quotuplex, & quando facienda, remiſſiue.*

1. COmpleto processu, publicantur dicta teſtium examinatorum contra Reum de quo vide Faſin. *de teſtib. q. 75 n. 1. & ſeq.* Et quæ dixi ego *part. 3. t. 7. §. 9. n. 63. & ſeq.* Pat. Maſſin. in praxi S. Officij *part. 4. folio mihi* 108. *in tit. modo di éſamiaar li teſtimony.* Et Garzias in praxi Hiſpana *folio mihi* 22. marginali *El Fiſcal pide publication.*

ARGVMENTVM.

In publicatione atteſtationum quid obſeruari, & quid edi, & quid occultari debeat.

SVMMARIVM.

Teſtium depoſitionum copia danda eſt Reo, illam petenti per extenſum, & non per ſummarium num. 2. diſtincte, & ſeparatim non autem in confuſo. num. 3.

Teſtium nomina reo edenda, & publicanda non ſunt num. 4. neque etiam cognomina num. 5. neque etiam circumſtantia, ex quibus reus in teſtium cognitionem deuenire poſſit n. 6. & 7.

Teſtium depoſitionum copia Reo de hæreſi inquiſito danda numquid debet continere menſem, & annum, Quibus teſtes depoſuerant vel etiam locum commiſſi criminis n. 8. & 9.

11 *Indiciorum, & processus copia danda eſt Reo Inquiſito pro hæreſi, etiam quod iam feſſus fuerit n. 10. & 16. & ſeq.*

Appellatio non datur à denegata publicatione nouorum teſtium nominatorum. n. 11.

Indiciorum copia danda eſt Reo inquiſito pro hæreſi cum competenti termino ad faciendum ſuas defenſiones n. 12. & 14. vbi quod non ſufficit præfixio vnius.

Aduocatus dandus eſt Reo, cum quo conſulere poſſit exceptiones, & defenſiones quas ipſe reus facere debet n 13.

Reo carcerato pro crimine hæreſis quando dantur defenſiones, dari etiam debet attramentum, & papirum, vt communicato negotio cum Procuratore, vel Aduocato in præſentia Inquiſitoris poſſit articulos ad ſui defenſionem formare. nam. 15.

Inquiſitores, & Officiales Sancto Inquiſitionis nihil debent recipere pro quouis decreto examinibus reorum, aut teſtium, nec etiam pro ſportulis. n. 18.

Notarius pro traditione copia Indiciorum ſolum accipere poteſt quantum proprio, & labore ſcribendi impenſum fuerit. n. 18 in fine.

CAP. XLVII.

IN hac teſtium publicatione ſiue processus copia reis facienda in hoc foro, infraſcripta obſeruanda ſunt. 1.

Primò, depoſitiones teſtium litteraliter reo edendæ ſunt, ſicut à teſtibus prolatæ fuerant, vt apertè intelligat, quid quiſque teſtis contra Reum depoſuerit, itaque non ſufficit ea referre aut edere ſummatim, ſeu vt dici ſolet in ſubſtantia. 2.

Secundò, Neque atteſtationes debent confundi, aut intermiſceri, ſed ſingula teſtimonia diſtincte, & ſeparatim ab alijs ſcribenda, & edenda ſunt, tum vt reus commodius ea intelligere, & ſingulis reſpondere poſſit, tum vt facilius ſe defendere valeat. 3.

Tertiò, Nomina edenda non ſunt, quia vel teſtibus, vel Sanctæ Inquiſitioni graue periculum, ac detrimentum, ex eorum propalatione immineret vt prudenter Simancas admonuit, & late in directorio oſtenſum fuit, Simancas *de Cathol. Inſtit. titulo* 44. *de ordine procedendi numer.* 25. Directorium Inquiſitorum *parte tertia, titulo de defenſionibus reorum num.* 117. *Verſiculo quando vero crimen, & eadem parte tertia, quæſtion.* 75. & ibi late *commentario* 124. Idem teſtatur Iulius Clarus *in pract. crimin q. 49. n. 3. §. habetque locum hoc concluſio,* 4.

Quartò, Neque cognomina teſtium Reo edenda ſunt propter eandem rationem, ſic Pius IV. Conſtituit Pius Papa Quartus in Breui Apoſtolico Incip. cum ſicut, quod habetur inter litteras Apoſtolicas pro Officio Sanct. Inquiſition. in fine directorij Inquiſitorum. 5.

Quintò, Idem Iudicium eſt de circumſtantijs, de quibus Reus in teſtium cognitionē deuenire poſſet 6.

Sextò, Idem cenſuit Supremus Senatus de reſponſionibus teſtium ſuper reorum interrogatorijs, quas edendas negauit, ſi inde teſtes cognoſcerentur, vt patet ex ſubiecto decreto, quod Vmbertus recenſet, in quo quatuor proxime dicta continentur illuſt Card. Inquiſitores Generales, in Congregat. ordinaria decreuerunt dari debere nuda teſtium dicta, prout hucuſque obſeruatum fuit abſque nominum publicatione, aliarumque circumſtantiarum, propter quas poſſet deueniri ad ipſorum teſtium notitiam, & quoad reſponſiones teſtium ſuper rei interrogatorijs pariter decreuerunt non eſſe dandas, ſi ex illarum publicatione deueniretur in notitiam, quinam fuerint teſtes ipſi. Hactenus decretum recenſet Vmbertus Locatus in fine operis Iudicialis, de qua re plura in direct. Inquiſitor. *parte 3 commentar. 124. ſuper qu. 75.* 7. 8.

In publicatione atteſtationum menſis, & annus quibus teſtes depoſuerunt edi poterunt, præciſos autem tunc non edetur neque exprimetur, quando ex appoſitione diei periculum immineret, quod reus poſſet venire in teſtium cognitionem.

Locus ſimiliter commiſſi delicti edi poterit, quoniam hoc ad legitimam defenſionem reorum pertinere videtur, ſed locus loci non exprimetur quia

quia si exptimeretur; idem periculum, quod ex diei expressione prouenire contra testes posset, quod in factis recentibus diligenter obseruandum videtur.

10. Reis etiam confitentibus edendam esse copiam processus, & indiciorum quidem prudenter censuerunt, tum, vt intelligant se legitima informatione procedente fuisse in carcerem missos, tum, vt in sententia possit pronunciari illos fuisse conuictos & confessos, tum denique ne vllo tempore imputari Inquisitori possit, quod in hac causa, in qua non vocatur Reus, vt sit præsens in iudicio quando testes iurant, omiserit aliquod genus legitimæ defensionis.

11. Non esset audiendus Reus, licet constanter, aut obstinato potius animo peteret simul cum attestationibus edi sibi nomina testium, nec si appellaret eius appellatio esset admittenda, sed Inquisitor appellatione reiecta posset, & deberet ad cæteros Iudiciales actus in causa procedere, vt in Directorio obseruatum fuit contra Petrum Paulum Parisium qui Iudæis Portugaliæ nimis fauendo contrarium persuadere conatus fuit, sed eius sententia in hoc potissimum foro meritò explosa est in Directorio Inquisitorum *part.3.commentario* 124.*super q.75.§.ex his refellitur*, Petrus Paulus Parisius *consi.2. incipien.& si esse Iudæum à n.* 154. *vsque n.*175.*l.*4.

12. In hoc supremo Sanctæ Inquisitionis Romanæ Tribunal hæc processus, & indiciorum copia reo, vel eius Procuratori tradi solet, quandoque simpliciter sine alicuius termini præfixione, quandoque verò cum præfixione quinque aut sex dierum, quo tempore reus considerat processum, vt quid sibi magis expediat, deliberare possit, Iacob. Simanchas triduum præscribit reis ad retinenda testimonia contra se prolata, quo elapso, sistunt se ad respondendum coram Inquisitore, sed cum hic terminus arbitrarius sit pro qualitate causæ, & processus volumine, maiorem terminum poterit Inquisitor indulgere, Simanchas *de cathol. instit.t.*44.*de ordine procedendi n.*25.*Vers.deinde per triduum.*

13 Si visis attestationibus reus delicta confessus fuerit acta ferè causa erit, si autem adhuc negauerit cum suo Procuratore, vel Aduocato communicabit exceptiones, & defensiones quas contestes, & eorum testimonia, proponere, atq; probare sibi expedire putauerit, quod necessitate fere cogente fieri oportet, quoniam vt prudenter Marcus Antonius Blancus dixit, inanis esset datio indiciorum censenda, & processus copia inutili reo futura foret, si non haberet Aduocatos, quos consulere, & quorum præsidio defensiones parare, & iura sua deducere posset, præsertim cum rei in carceribus existentes, & maxime litterarum ignari, quales sunt rustici, mulieres, & aliæ personæ idiotæ id præstare nequeant, Marcus Anton. Blancus *in l.fin.ff.de quæst. siue in tract. de indicijs non procul ab initio in* 4.*præmisso n.*31. *Vers. præterea superflua.*

14. Cæterum quia ad parandas, & probandas legitimas exceptiones, & probationes opus est studio tempore, & seria cogitatione, ideo noua iterum dilatio concedenda *est l.* 1. *& sequentib.C. de dilat.* Simanch.*de cathol.institut.titul.*44.*de ordine procedendi n.*25.*versic.quod si hæreses.*

15. Et quoniam ad conscribendas suas defensiones papyro, & atramento indiget Reus, ea sibi consignari iubebit Inquisitor, inde negotio communicato, cum Procuratore, vel Aduocato in præsentia Inquisitoris eidem Procuratori, vel Aduocato consignabuntur, vt articulos ad defensionem rei ordinare possit, vt in sequenti Capitulo demonstrabitur.

Obseruatio. I.

HÆc videtur tutissima praxis edendi reis copiam processus, siue publicationem attestationum, nam quatuor illi primi modi, quos in directorio recensuit Eymericus periculosi sunt. Eymeric.in Directorio Inquisitorum *parte tertia, num.* 119.*titul.de modis sex tradendi copiam processus delato de hæresi.* 16

Obseruatio II.

COncurrentibus prædictis cautelis non potest Inquisitor negare reo copiam processus, quia alias illi inferret grauem iniuriam, auferret, enim illi legitimas defensiones; Et caueat ne fallatur auctoritate Vmberti, qui postquam retulisset consuetudinem Venetorum procedendi in causis criminalibus, non data reis copia indiciorum, neque publicatis attestationibus, subintulit fortè expedire in crimine hæresis modum hunc in procedendo, vbique seruare; sed non est audiendus Vmbertus, quia si non ederetur Reis indiciorum copia, valde eorum innocentia periclitaretur, sicut periclitaretur etiam testium salus, nisi tuta hæc praxis in editione obseruaretur, Vmbertus Locatus *in opere iudiciali in verbo processus,§.processus publicati, Vers. Venetijs tamen.* 17

Obseruatio III.

VNde decet Maiestatem huius Sacrosancti Tribunalis ab omni sordidi quæstus, & auaritiæ suspicione procul abesse. Quamobrem Inquisitores, eorumque Vicarij, tam regulares, quã seculares omnia gratis expedient, & neque pro sportulis, neque pro quouis decreto, neque pro constitutis, siue examinibus reorum, aut testium aliquid omnino, accipient, sicut felic.recordat. Clementis Papæ VIII. sub die 9. Nouembris anni 1600.& sub die 7.Iunij anni 1601.decretis cautum extat, & Inquisitoribus significatum. 18

Pro copia verò processus tantum accipi solum poterit quantum pro papyro, & labore scribendi pensum fuerit.

Annotationes Carenæ ad Cap.47.

SVMMARIVM.

1 *Nomina testium in hoc foro non eduntur, & ibi instructio Hispalensis.*
2 *Tempus, & locus, an debeant testibus publicari quomodo, & ibidem instructio Toletana vbi de modo huius publicationis.*

ILlud in hoc foro præcipuè animaduertendum quod nomina testium, nec cognomina, nec circumstantiæ, ex quibus posset Reus venire in cognitionem testium sunt edendæ reis, de hoc est text.*in cap.fin.§.Iubemus de hæreticis in* 6. Pulcherrimè auctor ad direct.Inquisitorum *p.*3.*c.*124.Farin *de hæresi q.*188.§.1.*n.*7.*ego dicto* §.9.*n.*63.in Hispania adest specialis instructio Hispalens. 16. anni 1484. vbi sic cauetur, *Pero deuen hazer publicacion de los dichos, y deposiciones calando los nombres, y circonstancias, por las quales el Reo accusado podri venir en conocimento de las personas de los testigo* 1.

Non

Non tamen tam manca debet esse hæc publicatio vt in totum reis auferantur defensiones, vnde debet in ea exprimi, vt hic notat Auctor, annus & mensis delicti commissi, ac dies, & locus, licet non
2. locus loci sic in forma publicationis, quæ seruatur in Hispania solet hoc modo practicari, & adest insignis Instructio notanda aureis litteris 31. Toletana anni 1561. vbi loquens de hac publicatione sic habet, *En laqual pondra el mes y año, en que deponen los testigos porque si resultare algun inconueniente de poner el dia pontualni se deue poner, y bastarà el mes, y año. Assi mismo se darà en la publicacion, el lugar, y tiempo donde se cometio el delito, porque toca a la defensa del Reo, però no se le ha de dar lugar de lugar y dar se le hà el dicho del testigo, mas à letra que ser pueda y no tomando solamente la sustancia del dicho testigo, y ha se de aduertir que aunque el testigo deponga en primiera persona dediciendo que trato con el Reo &c. En la publicacion se ha de sacar de terzera persona, diciendo Vio, y yo que*
3. *el Reo tratava con cierta persona*

De defensionibus in causis Sancti Officij dandis reis etiam confessis. Vide *parte 3. tit. 9. §* 1. vbi plura de materia, & quod plures termini sint reis assignandi ad defensiones faciendas, text. *est in leg.* 1. *C. de dilat.* vbi D. D. Farin. latè *de indicijs, & tortura, q.* 39. *n.* 4 *& seq.*

ARGVMENTVM.

De articulis, quos exhibere solet Reus ad probandam suam Innocentiam.

SVMMARIVM.

Articuli pro defensione Rei inquisiti de crimine hæresis formandi sunt à Procuratore vel Aduocato ad probandam eiusdem Rei innocentiam. n. 1.

Forma articulorum quos Procurator seu Aduocatus Rei Inquisiti producere debet ad illius innocentiam probandam n. 2.

Forma articuli super negando factum de quo inquiritur Reus pro crimine hæresis carceratus, & probandi contrarium n. 2. *in* 1. *articulo, & seq. & n.* 3. *& seq.*

Forma plurium articulorum, quibus Reus probare intendit plura facta non hæreticalia, & conuenientia fidei Christianæ n. 2. *in* 1. *articulo, & seq. & n.* 3. *& seq.*

Forma articulorum super negatiua eius de quo reus pro crimine hæresis Inquisitus est n. 3. *& seq.*

Forma exceptionum quas Reus contra testes contra ipsam examinatos exhibet n. 4. *artic.* 14. *& seq.*

Forma articulorum super bona vita & moribus, & bona Christianitate Rei Inquisiti pro hæresi. n. 4. *in* 17. *art. & seq.*

Forma productionis articulorum quos reus pro crimine hæresis Inquisitus ad suam defensionem producit n. 4. *in* 20. *art. in fine*

CAP. XLVIII.

1. IN hoc foro, quasi in bellico certamine contendunt Procurator Fiscalis, & Reus Vnde postquam Fiscalis suas parauit probationes vicissim reus suas conatur parare defensiones ad suam innocentiam probandam, ideò suos articulos formare, & exhibere regulariter consueuit.

Et quoniam potissima defensio reorum consistit in tribus, videlicet in negando facto, & in repellendis testibus, & in bona vita, & bonis moribus, & bona Christianitate, siue Catholicitate eorundem reorum probandis articulis methodice, iuxta prædicta tria infrascripta modo formari solent, sic tamen, vt prudens, & Catholicus Procurator siue Aduocatus ad suum Iuramentum oculos conuertat, vt ea quæ vera arbitratur sicut à Reo, quem suscepit defendendum sibi suggeruntur, in articulis referat, nec tamen admonere desinat, vt veritatem simpliciter fateatur. 2.

Præcedente ergo decreto, vt infra tot dies reus suos exhibeat articulos, illos formatos, solet in iudicio cotam Inquisitore, & Notario producere iuxta ordinem infrascriptum.

Vt magis liqueat de innocentia N. Procurator, & defensor eiusdem, dat, facit, exhibet, & producit articulos infrascriptos quos petit in curia, & extra recipi, & admitti, & testes hic in calce, seu in fine descriptos, & inductos, ac inducendos diligenter examinari, non se adstringens &c. & alias omni meliori modo &c.

In primis Procurator prædicto hic loco articulorum repetit, & reproducit omnia, & quæcumque acta, scripturas, & documenta, & testium depositiones & omnia alia, & singula ad fauorem dicti sui principalis quomodolibet facientia in causa, quã habet cum Procuratore Fiscali Sancti Officij quatenus tamen ad fauorem sui principalis faciunt, & in ea parte & partibus, tamen, & non alias, nec alio modo.

Ex quibus sic repetitis clarè constare credit de bono iure, & innocentia sui principalis, & malo iure, & calumnia accusatoris, & denunciatoris, & quatenus non constaret (quod non credit) probare vult, & intendit.

Qualiter veritas fuit & est, quod prædictus N. suus principalis nunquam negauit Purgatorium, immo verbis, & factis asseruit, & confessus fuit verbis quidem, quia sæpè de illo bene, & Catholicè locutus fuit, factis autem, quia vt mox patebit, ea fecit, & operatus fuit, quæ sine fide firma de Purgatorio fieri non poterant. 1.

Item veritas fuit, & est quod prædictus N. sæpe, sed signanter coram tali, & tali, propter talem accusationem dixit, & affirmauit animas defunctorum qui in gratia Dei ab hac vita decedunt, in quibus remanet aliquid purgabile ire ad locum Purgatorij, vnde postquam sati-fecerint liberatè transferuntur ad Cœlum Beatorum.

Item veritas fuit, & est in corroborationem prædictæ firmæ, & Catholicæ fidei, quod prædictus N. suus principalis sæpe signanter, tamen in die omnium defunctorum pro animabus illis quæ erant in Purgatorio, & particulariter pro animabus suorum parentum, & consanguineorum fecit celebrari plures Missas in tali Ecclesia, vel in tali Monasterio. 3.

Item veritas fuit, & est, quod pro dictis Missis celebrandis pro suffragijs piè in Christo defunctorum quorum animas in Purgatorio detineri firmiter credebat, donec Diuinæ Iustitiæ satisfacerent. Sæpe dedit eleemosinas, & signanter, tali vel tali Religioso, & tali, vel tali Presbitero.

Item veritas fuit, & est, quod quando moriebatur aliquis amicus, vel consanguineus, prædicti sui principalis, ipse illum comitabatur ad sepulturam, & cum suo psalterio, siue Rosario in manibus

bus, cum deuotione qua poterat, precabatur Deum, vt illius animam per suam misericordiam à pœnis purgatorijs liberaret.

Item veritas fuit, & est, quod prædictus suus principalis solet recitare Officium Defunctorum pro quo recitando defert secum prædictum Officium cuius folia propterea apparent sordida, & lacerata.

Obseruatio.

5. Similiter prudens Aduocatus, vel Procurator poterit talios, atque alios articulos formare, continentes rei accusati innocentiam per actus inducentes contrariam probationem siue præsumptionem.

6. Et eodem ordine procedetur ad excludendam probationem, siue præsūptionem aliarum hæresum, siue errorum, de quibus quis fuerit accusatus, & verbi gratia si quis fuerit accusatus quod negauerit adorationem Sacrarum imaginum, ad hunc errorem excludendum, poterit sic articulari.

7. Item veritas fuit, & est, quod N. suus principalis est deuotus Sacrarum imaginum, quas piè colit, & veneratur. Quia vbicumque illas repetit, siue in parietibus, siue in Ecclesiis depictas, aperiendo caput humilem eisdem exhibet reuerentiam, & genuflexo easdem adorat.

8. Item veritas fuit, & est, quod genuflexo coram eisdem Imaginibus prædictus N. meus principalis eorum Sanctorum, & Sanctarum inuocauit, & inuocat auxilium, quos referunt illæ imagines.

9. Item veritas fuit, & est, quod cum particularem habeat deuotionem ad Beatissimam, & Sacratissimam Virginem Mariam Iesu Christi, & Dom. Nostri Matrem, illius imaginem habet decenter collocatam in suo cubiculo, antequam sæpè quotidie, sed præsertim, paulo antequam ad dormiendum coram ea humiliter preces effundere solet.

10. Item veritas fuit, & est, quod eadem deuotione, & pio affectu curat vt in cubiculis suorum domesticorum & famulorum eadem Beatissimæ Virginis Mariæ Imago decenter retineatur, & adoretur.

11. Item veritas fuit, & est, quod prædictus suus principalis eandem piam venerationem exhibet, & à suis exhiberi curat aliis Sanctorum, & Sanctarum Imaginibus, signanter tamen Sancti Francisci, Sancti Caroli Borromei, & N. N exprimantur Sanctorum nomina, quorum Imagines colit, & adorari dicunt.

12. Item veritas fuit, & est, quod dictus suus principalis consueuit Ecclesiam frequentare, & in eis cum deuotione diuina Officia audire, ihidem genuflexo, & aperto capite Sanctorum Imagines venerari. In hac materia, & in aliis articuletur prout Reus dixerit, vel illa ad suam defensionem facientia asseuerat.

Item quia prædictus N. suus principalis prætendit testes contra se inductos esse mendaces, & Inimicos suos capitales in euentum, in quem aliqua dicantur quæ possent alicui iniuriam afferre, dicit id fieri animo, & intentione conuitiandi, sed citra illorum iniuriam, affirmando tamen, quatenus pertinet, & pertinere potest ad suam legitimam defensionem, & non aliàs.

13. Et sic excipiendo dicit veritate caruisse, & carere prædictum N. suum principalem commisisse delictum de quo imputatur, & pro quo carceratus fuit, & detinetur quia prædicto tempore quo præfatus N. suos principalis asseritur commisisse delictum non erat in loco vbi delictum commisisse dicitur sed in loco longè diuerso à tali.

14. Item excipiendo dicit, quod cum præfatus N. diuersa negotia tractauerit, & lites, & rixas habuerit ipse propterea suspicatur, quod à tali, & tali non bono zelo, sed calumniosè, & falsò fuerit accusatus: Ideò magis in specie per testes infrascriptos nominandos probare vult, & intendit.

Quod N. quem pro certò tenet contra se deposuisse est suus inimicus capitalis, quia de tali tempore, propter talem causam rixatus fuit cum ipso. 15

Item quod N. de tali tempore, propter talem causam fecit suo principali talem iniuriam, quamobrem suus principalis, vt de prædicta iniuria se purgaret arundine vel baculo percussit N. quem nunc prætendit contra se odio canino inductum testificatum fuisse. 16

Item ponit, & dicit N. quem credit à fisco contra se inductum suum Inimicum esse capitalem propter talem, & talem causam. 17

Et licèt præmissis stantibus satis clarè de bono iure, & innocentia prædicti N. sui principalis, & de calumniosa, & falsa delatione constare prætendat, nihilominus ad abundantiorem cautelam, & vt Iura Iuribus addantur, & non alias & citra onus superfluæ probationis Procurator prædictus, probare vult & intendit, qualiter prædictus, probare vult, & intendit, qualiter prædictus N. suus principalis ex honestis, & probitate, ac religione commendatis maioribus, & parentibus ortus, ab ijsdem optimè educatus, & institutus fuit. 18

Item veritas fuit, & est, quod prædictus N. cum primum per ætatem intelligere cœpit rudimenta Catholicæ Sanctæ Fidei, siue Doctrinam Christianam à suis parentibus, & fidelibus educatoribus didicit, & nihil magis circa eum Sacratum fuit, quam quod bonus Christianus, & valdè Catholicus euaderet. 19 20

Item veritas fuit, & est, quod semper deinde eundem vitæ cursum retinendo adeò honestè, & Catholicè, vixit, vt ne dum suis æqualibus, sed maioribus quoque dederit virtutis, & probitatis exemplum. 21

Item veritas fuit, & est, quod ne dum statutis ab Ecclesia temporibus quibus regulariter, & generaliter Christiani omnes ad pœnitentiæ Sacramentum accedere iubentur, sed etiam multis aliis diebus, & temporibus prædictus N. peccata sua humiliter confiteri, & Sacra Communione se reficere solebat.

Item veritas fuit, & est, prædictum N. suum principalem præcepta Ecclesiæ venerabiliter custodire solitum, & in domo sua id semper potissimùm curasse, vt venerabiliter à suis domesticis obseruarentur, & custodirentur. 22

Item quod de præfatis omnibus, & singulis fuit, & est publica vox, & fama, & publicum, & notorium apud omnes, vel maiorem partem. 23

Nos autem articulos &c.
Non se adstringens &c.
Saluo Iure &c.
Saluis aliis &c.
Protestans &c.
Omni meliori modo &c.
Nomina testium.
Dominus N. super 1. & 3. articulis.
D. N. super 3. & 4. art.
D. N. super 5. & 6. art.
D. N. sup. 8. & 10. art.
D. N. super 1. & 8. art.
D. N. super omnibus art.

Die N. Mensis N. Anni N. Prædictus N. produxit, vel sic.

Die N. Mensis N. Anni N. Prædictus N. meus principalis coram admodum R. P. D. Inquisitore exhibuit mihi Notario, vel sic.

Die

Die Mensis Anni
N. eductus è carceribus de mandato R.P.D.Inquisitoris, & curam Reuerendæ Paternitatis suæ,ac in mei Notarij præsentia personaliter constitutus facto exhibuit mihi Notario officij vnum, vel duo folia (dicatur prout veritas fuerit) terto scriptos articulos, & exceptiones continentia, qui R. Pat. Dom. inquisitor admisit, si & in quantum.

Annotationes Carenæ ad Cap. 48.

SVMMARIVM.

1 *Forma articulorum Rei.*

1. POnitur hoc loco forma articulorum rei, quæ notandi est, vide similem formalem apud Patrē Massinum *in praxi part.4 fol.mihi* 111.

ARGVMENTVM.

In admissione, & ordinatione articulorum quid sit obseruandum.

SVMMARIVM.

Articulorum admissio, an sit necessaria, vt à Iudice fiat, an verò censeantur tacitè admissi, eo ipso quod Reus declarat nolle habere testes pro repetitis n. 1.
*Articuli sunt vulgari idiomate concipiendi in Supremo Tribunali Sanctæ Romanæ, & Generalis Inquisitionis n.*2.
*Articuli sunt formandi clarè, & distinctè singula in singulis articulis narrando, non autem multa confusè conculcando.n.*3.
*Testium nomina in fine articulorum sunt exprimenda pro parte rei inquisiti de hæresi, qui illos produxit n.*4.
*Testes examinandi super articulis datis debent specificari super quo articulo examinandi sunt n.*5.
Articuli additionales admittendi sunt à iudice, & de forma productionis articulorum additionalium n. 6.
Articuli ad defensionem Rei inquisiti pro crimine hæresis debent excludere, vel minuere delictum.n 7.
*Articuli ad defensionem Reorum producendi sunt primò super negando facto, secundò super exceptionibus contra testes, tertiò super bona vita, & moribus reorum n.*8.

CAP. XLIX.

1. REctè monuit Philippus Francus non esse necessarium quod iudex expresse pro nunciet super admissione articulorum iuxta decisionem Rotalem 105, incip.*Vaet receptio*, quam allegat quæ sententia, tunc maxime habebit locum in foro quando Reus noluerit habere testes pro repetitis, nam consequenter intelligitur absque alio decreto, quod velit dare articulos pro suo defendente, Philippus Francus *in c. præsentium* §. *testes n.* 4. *Vers.nec est necesse de testibus l.*6.

2. Frequenter obseruari solet in processibus, qui in Supremo Tribunali Sanctæ Romanæ, & Generalis inquisitionis fiunt, & articuli quos producit, & exhibet Reus ad faciliorem testium examinandorum intelligentiam vulgari idiomate concipiantur, quod sine vitiositate vbique obseruari poterit & maxime id fieri conuenit, quando extra locum vbi fit iudicium contra Reum, testes examinandi sunt, tunc enim maxime oportet eum qui committitur examen ab Inquisitore, vt fideliùs super conceptis verbis articulorum testes examinet, non supponendo noua, vel diuersa verba, quod facile contingere posset, si articuli à reo dati ad suam defensionem latino sermone conciperentur.

In ordinandis articulis cautus, & prudens debet esse Aduocatus, vel Procurator Reorum, vt eos clare, & distinctè concipiat singula in singulis articulis narrando, non autem multa confusè inculcando, nam si multa simul in singulis articulis cōfuse inculcarentur, non posset haberi à testibus clara responsio, c *præsentium* § *præterea de testib.l.*6. vbi glos.in verbo *sigillatim per text. in l. certum.ff. de confessis.* 3.

In fine articulorum pro parte rei productorum exprimuntur nomina testium per quos reus probate vult suam innocentiam, quod est iuri conforme ne possit esse variationi locus, c.*præsentium*.§.*testes etiam,Vers. quorum nomina*, vbi glos. *in verb. nomina de testibus, lib.*7. & ibi Gemminianus *aum.*1. *notabili tertio num.*8.*Vers.glosa, super verbo nomina.* 4.

Rursus in eisdem processibus ordinaris in Supremo Tribunali à peritis Officialibus in fine eorundē articulorum prudenter notatur, quod testes examinandi sunt super quolibet articulo. Nam cum non facile contingere possit, vt vnus testis sciat omnes materias contentas in omnibus articulis, ideò ne Inquisitor vel ille cui ex causa Inquisitor committit examen diuinare cogatur quis testis sciat talem materiam contentam in tali articulo, vel ne cogatur omnes testes nominatos examinare super omnibus articulis consultò indicatur quod talis testis examinetur super tali, & tali articulo, & sic de singulis, & Verbi gratia Reus in carceribus detentus vult probare talem testem, quem suspicatur cōtra se deposuisse esse suum inimicum capitalem, sicut In tali articulo continetur, & hoc probare vult per testes A B.C.quos prætendit, esse informatos de causa talis inimicitiæ.Item vult probare contra in alio articulo per testes D.E.T.& sic de singulis glos. *in dicto c præsentium in* §.*testes* etiam in verb. *nomina de testib l.* 6.vbi ponit hanc practicam, & ibidem communiter Doctores, & signanter Hostiensis *super verb. in eisdem art.n.* 24.& Gemin. *in* 8.*vers. glos sup.verb.nomina.* 5.

Si post semel productos articulos, & admissus reus voluerit illis aliū vel alios additionales articulos addere cū id expresso iure prohibitum nō reperiatur, Inquisitor talem, vel tales articulos admittet, sicut primo productos admisit, quod fieri solet. 6.

Prædictus N articulis à se alias dantis addit tunc infrascriptum vel infrascriptos, quibus

Articulat, & probare intendit &c.

In fine vero folij, vel foliorum similiter Notarius adnotabit sic.

Die Mensis Anni

Prædictus N.constitutus coram R.P.F.N. Inquisitore facto exhibuit mihi Notario præsens folium tenoris prout in eo.

In formandis articulis prudens Aduocatus, vel Procurator illa considerare debet, quæ vel delictum excludunt, vel minuunt, qualia sunt tēpore cōmissi delicti reū non fuisse in loco, vbi ab illo dicitur fuisse perpetratum testes inimicos esse capitales Reum furore correptum facto, vel verbo deliquisse, aut per ebrietatem inter pocula hæresim protulisse, aut non ex propria scientia, sed referendo aliorum errorem locutum fuisse, aut adeò senem esse Reū, aut contra adeò puerum, vt quidquid 7.

loqueretur nesciret, & similia, quæ paulò post copiosiùs explicabuntur. Nam cum negari factum non potest ad legitimas defensiones, & exceptiones articulandas, & probandas recurrendum est.

8. In articulis formandis supradictus ordo tutò retineri potest, vt primo loco ponantur articuli super negando facto, secundo articuli super exceptionibus contra testes, tertio verò loco articuli super bona vita, & moribus reorum, & licet aliquando aliud obseruetur, vt primo loco ponantur articuli super bona vita, & moribus reorum, & deinde alij subsequantur, parum refert, vtrum hic, vel ille ordo retineatur, dummodò articuli clarè & distinctè concipiant.

Annotationes Carenæ ad Cap. 49.

SVMMARIVM.

1 *De modo formandi articulos ad reorum defensionē.*

1. Circa modum formandi articulos ad reorum defensionem, debet Aduocatus ipsorum diligenter perquirere omnes fere fontes, ex quibus eorum defensio hauriri possit, & sic legere poterit totum titulum de defensionibus Reorum *in 3. p. mihi tract. de Officio Sanctissimæ Inquisitionis* cum D.D. ibi cumulatis, & an articuli tendentes etiam ad defensionem absentium, & contumacium sint admittendi vide ibidem §. 10. *per totum.*

ARGVMENTVM.

An postquam Reus produxit, & nominauit testes, possit alios producere.

SVMMARIVM.

Testes vltra nominatos in articulis producens alios amplius nominare non potest. n. 1. contra n. 2. declara vt n. 3.

Forma interrogatoriorum, quæ fiscus produxit ad effectum vt super illis interrogentur testes examinandi ad defensionem Reorum Inquisitorum pro crimine hæresis. n. 1.

Interrogatoria plura facienda per fiscum vt super illis interrogentur testes examinandi ad fauorem Rei Inquisiti pro crimine hæresis. n. 1. & seq.

Forma productionis interrogatoriorum, quæ exhibet fiscus contra Reum volentem examinare ad sui defensionem. n. 2.

CAP. L.

1. Hostiensis, & eum sequutus Ioannes Andreas putauit post semel productos, & nominatos testes, non posse Reum alios producere, quam nominatos, vel eosdem transponere, Hostiensis in *dicto capitulo præsentium de testibus lib. 6. numer. 25. Versic. Quid ergo si velis, vbi Ioa. Andr. in gloss. in verb. nomina.*

2. Sed magis ad æquitatem accedere videtur opinio affirmatiua, vt Inquisitor ex causa, si fraudem & dolum abesse cognouerit, alios præter nominatos ex interuallo admittere possit, cui stylus Supremi Tribunalis consentire videtur, vt patet ex capitulo mox sequenti vbi procurator Fiscalis Sanctæ Inquisitionis exhibet interrogatoria ne dum contra testes iam inductos, sed alios forsan inducendos, & hanc opinionem huius Tribunalis praxis obseruat, & vbi casus occurrit, sic geri solet.

Dominus N. Procurator N. declarauit velle examinare testes ad fauorem sui principalis talem testem, vel tales testes super tali, & tali articulo.

Cæterum quamuis hæc opinio affirmatiua æqua, & tuta videatur, & cessante fraude ex causa in praxi obseruari possit ab eo Inquisitore, vel Episcopo, qui contra Reum processum formare cœpit, secus tamen erit dicendum de illo, cui per remissoriam, de qua paulo post dicetur, committitur testium examen, cui non licebit admittere alios testes præter nominatos, sibi transmissos, & hoc bene videntur probare Iura ab Hostiense allegata *in l. diligentē. ff. mandati. & in c. cū dilecta de rescrip. & in c. Venerabili de offic. deleg.* Hostien. *in d. c. præsentium n. 25. Vers. quid ergo si velis de testibus lib. 7.* 3.

Annotationes Carenæ ad Cap. 50.

SVMMARIVM.

1 *Æquum est nouos testes à reo productos admitti & cur.*

Sæpe diximus ex non publicatione nominum, & cognominum testium pro fisco examinatorum, valde diminui reo defensiones, vnde omni ratione consentanea est, æquitas de qua auctor hic quod admittitur Reus ad producendos nouos testes ab inquisitore quotiescunque prudenter arbitrabitur, nullā subesse latere rei fraudis suspi ionem. 1.

ARGVMENTVM.

Procurator Fiscalis Sancti Officij dat interrogatoria testibus à Reo nominatis proponenda antequam examinentur super articulis.

SVMMARIVM.

Forma interrogatoriorum dandorum pro parte fisci quando testes à reo nominati ad ipsius defensam nominantur. n. 1. & seqq.

CAP. LI.

Svpra *cap. 50.* actum fuit de formatione, & exhibitione Interrogatoriorum quæ reus exhibere solet, vt Inquisitor semper illis interroget testes à Procuratore Fiscali contra se productos in iudicio plenario examinandos, & nunc vicissim Fiscalis sua exhibet interrogatoria, vt testes, quos reus producit ad suam defensionem super illis examinentur, in quo actu in Supremo Tribunali hæc praxis seruari solet. 1.

Interrogatoria infrascripta dat, facit, exhibet, & producit Reuerendus Dom. N. Sanctæ Inquisitionis N. Procurator Fiscalis aduersus hæreticam prauitatem in causa quam habet contra, & aduersus N. in carceribus Sancti Officij detentum iuxta quæ prætensos testes ad defensum vt dicitur, inductos, seu forsan inducendos, antequam ad

ad articulos partis aduersæ deneniatur diligenter interrogari,& per ipsos testes sufficienter responderi petit, & instar,alias protestatur de nullitate examinis omni meliori modo &c.

1. Imprimis quilibet testis moneatur de vi iuramenti,& de pœna periurij,& quod falsũ deponens non solũ Deũ, & animam propriam offendit, verum etiam acriter punitur,præsertim in causis S.Officij in quibus agitur de extirpandis hæresibus, & conseruanda puritate fidei Catholicæ ad Dei honorem,& salutem animarum.Ideo bene aduertat ad ea quæ dicit,& caueat à mendacijs , & sciat,quod falsum committitur nõ solum deponendo ea quæ vera non sunt, sed etiam tacendo ea,quæ vera sũt, & deponendo de propria scientia,quæ non sciuntur de certa scientia , ideo Deum præ oculis habeat.

2. Deinde interrogetur de nomine , cognomine,parentibus,patria,& habitatione,quantum habeat in bonis, cuius expensis viuat de exercitio,an scit Regularis,Clericus,Laicus vxoratus,Pater familias.

3. Interrogetur, an fuerit confessus peccata sua singulis annis , & Sacram. Eucharistiam sumpserit, & præsertim in Festo Paschatis proxime præterito & an sit vel fuerit vnquam processatus, carceratus, bannitus , aut excommunicatus , quoties vbi, & quando , & pro qua causa , & an fuerit absolutus,vel condemnatus , & in quam pœnam,& præsertim an ex causa falsi.

4. Interrogetur an cognoscat , vel cognouerit N. Reũ in carceribus S.Officij detentũ,à quanto tempore citra,& quæ fuerit causa cognitionis, & an sit eius consanguineus,vel affinis, & in quo gradu , & an fuerit , vel sit eius amicus , domesticus,familiaris,procurator,compater,socius,famulus,debitor,aut creditor , in qua summa , & pro qua causa.

5. Item interrogetur quomodo accesserit ad subijciendum se præsenti examini , an ab aliquo fuerit requisitus à quo , sub quibus verbis , & quid ipse testis responderit , & an sibi fuerint ostensi articuli super quibus est examinandus , seu alias quomodolibet fuerit instructus,quid deponere debeat, & an fuerit sibi aliquid datum , promissum vel remissum , & quid, seu,an aliquid commodi speret ex præsenti eius depositione, seu ex liberatione dicti N à carceribus S.Offic.& quid.

6. Item interrogentur,an sciat , vel dici audiuerit prædictũ N.habuisse, vel habere aliquos inimicos, & quos , illosque sigillatim recenseat , vnà cum causa inimicitiæ , & quomodo iste testis tali sciat.

7. Interrogetur,an cognoscat,& quo tempore cognouerit N.& N.seu alterum ex ipsis exprimãtur hic nomina , illorum testium , quos Reus nominauit tamquam inimicos , & an sciat,vel dici audiuerit, quod prædicti sũt viri probi,&fide digni bonæ conditionis,opinionis ,& famæ & quod communiter habentur, & reputantur pro veridicis,& fide dignis.

8. Item interrogetur , an sciat , vel dici audiuerit, inter prædictos , seu alterum ipsorum , & dictum N.in carceribus Sancti Officij detentum aliquando interuenisse aliquam causam odij, vel inimicitiæ,& si negatiuè responderit, non interrogetur vlterius, si vero affirmatiuè responderit, exprimat huiusmodi causam , & dicat de quo tempore , & quomodo ipse testis hæc sciat , & de contestibus loco , & loco , & loci omnia sigillatim referendo..

9. Hic obiter obseruandum est, quod si Reus nominauerit plures pro inimicis ex diuersis causis de singulis formanda sunt singula interrogatoria prosequendo sic.

Interrogetur , an cognoscat , vel quo tempore cognouerit N.de tali loco , & an sciat, vel dici audiuerit quod d.N.est vir probus, fide dignus & bonæ conditionis , & famæ , & quod communiter habetur , & reputatur pro veridico,& fide digno.

Item interrogetur , An sciat , vel dici audiuerit, quod inter præfatum N. & N.Reum carceratum, aliquando intercesserit aliqua causa odij vel inimicitiæ , & si negatiuè responderit amplius non interrogetur , si verò responderit affirmatiuè, exprimat causam, seu causas , de quo tempore & quando ipse testis hæc sciat , de contestibus , loco & loco loci , omnia singulatim referendo. 10.

Item interrogetur , an sciat , vel dici audiuerit, quod aliquis instigauerit , vel induxerit aliquem contra prædictum N.in carceribus Sancti Officij detentum in causa pro qua carceratus existit , & an seduxerit , seu sollicitauerit testes aliquos ad deponendum contra eundem , & si negatiue responderit , vlterius non interrogetur, si verò affirmatiuè responderit , exprimat , quis , vel qui talia fecerint, & interrogetur de causa scientiæ,de contestibus, de loco & loco,loci, de tempore, & verbis præcisis, omnia singulatim referendo. 11.

Item interrogetur , an sciat quomodo prædict N.fuerit educatus , & instructus , in his quæ ad bonos mores,& Christianã Religionem spectant. 12.

Item,interrogetur , an bene notam habeat vitam & conuersationem prædict. N. præsertim in illis quæ ad Catholicæ Religionis cultum spectant.

Item interrogetur, an sciat N.habuisse,& tenuisse conuersationem hominum bonæ vitæ , vel potius hominum prauorum , & corruptorum morum & si affirmatiue responderit exprimat nomina eorum , & causam scientiæ. 13.

Item interrogetur , an sciat , vel dici audiuerit quod prædictus.N.in Ciuitate N.vel in loco N. fuerit habitus pro suspecto de hæresi , & pro homine malæ conditionis,opinionis, & famæ in spectantibus ad Sanctam Fidem Catholicam , & Religionem Christianam , & si affirmatiue responderit , interrogetur de causa scientiæ exprimendo errores , & hæreses , & de contestibus,de tempore & loco,& loco loci,omnia singulatim referendo. 14.

In cæteris suppleat diligentia D.iudicis examinantis quatenus pro opportunitate materiæ,& responsionum testium examinandorum alias sint interrogatoria formanda.

Vel sic, & quatenus pro opportunitate responsionum ipsorum testium examinandorum , alia interrogatoria sint formanda prò magis clare , & integre veritate habenda , suppleat diligentia , & religio D.iudicis 15.

Post interrogatoria producta in fine folij , vel foliorum interrogatoria continentium Notarius productionem solet notare modo infrascripto.

Die N. Mensis N. Anni N. Reuerendus Dom. N.Procurator Fiscalis inquisitionis N. produxit & exhibuit mihi Notario.

Annotationes Carena ad Cap.51.

SVMMARIVM.

1 *Forma interrogatoriorum Fiscalis* S.*Officij.*

Hic ponitur forma interrogatoriorum producendorum per Fiscalem S.Officij,de qua, & simili alia forma , vide Patrem Massinum *in praxi fol.mihi* 113.*Versf.II.Fiscale poi.* 1.

ARGVMENTVM.

In ordinandis, & proponendis istis interrogatorijs quid sit obseruandum & quæ cautelæ sint fugiendæ.

SVMMARIVM.

Procurator Fiscalis quid obseruare debeat in conficiendis interrogatorijs super quibus sunt interrogandi testes examinandi ad fauorem Rei n.1.

Procurator Fiscalis in fine interrogatoriorum, quæ facit quando Reus producit articulos ad sui defensionem debet petere vt Inquisitor testes examinaturus pro opportunitate materiæ, & responsionum quas testes debent, faciat Interrogatoria.n.2

Interrogatoriorum copia danda non est præsenti, qui articulos produxit n.3.

Interrogatoria de credulitate sunt cauillosa, & non admittenda n.4.

Interrogatoria de possibilitate, an sint admittenda. n.5.& 6.

CAP. LII.

1. IN ordinandis primis sex, vel septem interrogatorijs generalibus in omnibus fere causis, quæ dicti testium nituntur, regulariter dari solitis exiguus labor exigitur, in alijs magis requiritur Procuratoris Fiscalis industria, cum vt Speculator, & alij prudenter censuerunt, interrogatoria sint interrogationes, quæ pars vult testibus contra se examinandis fieri super negotijs, vel causis, & negotiorũ vel causarum circumstantijs. Itaque vt Procurator Fiscalis legitima, & opportuna interrogatoria formare possit causæ merita intuebitur, & delictorum qualitatem, & circumstantias expendet, vt illis ipsis hærendo talia interrogatoria testibus pro innocentia reorũ examinandis proponantur, vt ad veritatem penitus indagandam, & inueniendam facilior aditus patefiat neque omittat frequenter in interrogatorijs repetere, vt de causa scientiæ quilibet testis interrogetur, speculator *tit.de teste § 6.de interrogatorijs in princ.* quem refert, & sequitur Albericus de Malettis *tract.de testib.c.8.de interrog.n.1.*

2. Legitima praxis est, quam Procurator Fiscalis Supremi Senatus Sanctæ, & Generalis Romanæ Inquisitionis obseruat, vt in fin. interrogatoriorum petat vt Inquisitor, qui testes examinaturus est, pro opportunitate materiæ, & responsionum, quas testes dabunt, alia possit opportuna interrogatoria formare. Sæpe enim contingit, dum examinantur testes talia ab ipsis proferri, quæ nouis interrogatorijs indigeant. Ita plerumque necessarijs. & ad

3. rem pertinentibus, vt maxime inde veritas patefiat, licet enim vt ait Albericus de Malett. quidam antiqui Doctores oppositam sententiam tenuerint, verius tamen est opinio affirmatiua Speculator. quam Albericus laudat, vt possit iudex interrogatorijs ipsis testibus faciendi pro veritate indaganda, & exquirendi supplere, Speculator *t.de teste §.6 de interrogatorijs in punct.* Alberic.de Malet. *tract.de test. c.8.n.2 Vers poterit etiam index.*

4. Prudenter quoque Speculator, & Albericus animaduertunt parti testes producenti non esse dandã copiam interrogatoriorum, tum propter euitandam subornationem, tum quia interrogatoria dantur ad instructionem iudicis examinantis. Dabuntur ergo interrogatoria secrete per partem ipsi iudici cuius Officium erit superflua, & calumniosa resecare vt sup.c.41.*copiose* dictum fuit, speculator *t. de teste §.6.de interrogatorijs in princ.* Alberic.de Malet, *tractat de testibus cap. 8. num.1.Vers. nec de talibus interrog.*

Generaliter in omni foro, atque iudicio diligenter debent Iudices curare, vt repellant astuciam & cautelam quorundam Aduocatorum, & Procuratorum studentium infringere dicta testium qui sæpe solent post omnia interrogatoria addere, vt interrogetur quilibet testis. An credat omnia quæ supra dicta sunt, nam si testis affirmatiuè responderit se credere, videtur tunc credere de omnibus prædictis, quo casu non valet dictum ipsius tamquam de credulitate deponentis, vnde merito eiusmodi cautelam speculator, & Albericus reprobarunt, quæ maxime in hoc foro animaduertenda sunt, vbi de veritate simpliciter inuenienda, & de recto iudicio faciendo tractatur, Specul.*t. de testibus §.6.de interrogatorijs in fin.n 24 Vers.in fum. caueat Iudex*, & Alberic.de Malett.*tract.de testibus c.8. n. 26.Vers.est notandum.*

Quandoque obseruare Procuratorem Fiscalem Sanctæ Inquisitionis in fine interrogatoriorum, tale interrogatorium contra quendam Reum proposuisse. Item interrogetur, an sciat, vel dici audiuerit, quod dictus N.in dicta Ciuitate N.fuerit habitus pro suspecto de hæresi, & pro homine malæ conditionis, opinionis, & famæ in spectantibus ad Sanctam Fidem Catholicam, et si affirmatiue responderit, interrogetur de causa scientiæ, exprimendo errores, & hæreses de contestibus, de tempore, de ioco, & loco loci sigillatim omnia referendo, si verò negatiuè responderit, interrogetur an esse possit quod dictus N.fuerit habitus pro suspecto de hæresi, & alias malæ vitæ conditionis, & famæ in spectantibus ad Sanctam Fidem Catholicam & tamen ipse testis hoc nesciat. 5.

Secunda pars huius interrogatorij periculosa videtur, apta scilicet ad improbandum dictum testis, nam si testis responderit possibile esse, quod N. fuerit habitus pro suspecto de hæresi, id tamen testis nesciuerit, vel nesciat dictum ipsius laborabit. 6.

Et licet Albericus de Malettis, & Arnoldus de Reyger eum sequutus, valde laudent huiusmodi Interrogatorium, dicentes illud optimum, & mirabile, quo dicta fere omnium testium reijci possunt, vt quando testis deposuit dictum suum, tunc interrogetur, An possibile fuisset rem aliter se habuisse, quod testis eo tempore ignorasset, nam si fatetur tunc fuisse impossibile, ille testis non probabit, quoniam testis concludere debet de præcisa necessitate, licet inquam isti Doctores laudent huiusmodi interrogatorium. Ego potius in hoc Foro, si à Procuratore Fiscali proponeretur, putarem ab Inquisitore resecandum, ne si testis imperitus, quales sunt omnes fere plebei, & vulgares, responderet possibile fuisse vel esse, Idem Procurator Fiscalis post confectum processum, quando probationes expenduntur omnes probationes reorum per istam cautelam in discrimen adduceret. Curet ergo Inquisitor per legitimas interrogationes sic habere claras, & distinctas testium responsiones, vt veritate inuenta, iustum iudicium fiat, Alberic.de Malett. *tract de testibus cap 8 de interrogatorijs n.8. Vers. addite vos*, Arnoldus de Reygier *in Thesaur. Iur.tit.de interrogatorijs n.177 Vers. nota optimum*

&,

& mirabile Interrogatorium, quo loco hoc dictum tribuit Alberico de Rosate, sed ego non inueni visi in Alberico de Malettis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 52

SVMMARIVM.

1 *Obseruanda per Aduocatum Fiscalem in formatione horum interrogatoriorum.*
2 *Interrogatorium an sit possibile resecandum.*

1. DE obseruandis in formandis istis interrogatorijs, iam dictum fuit supra cum de Interrogatorijs rei ad articulos fisci, & quoniam interrogatoria hæc fiunt ad instructionem Iudicis, ideò bene auctor dixit quod eorum copia non debet dari parti, de quo vide Farin. *de test. q. 73. n. 16.*

2. Interrogatorium an possibile sit &c. rectè dixit esse ab Inquisitore resecandum quia potest inuoluere dictum testis, & sicut non debet admitti pro fisco contra testes rei, ita nec debet admitti pro reo contra testes fisci ex regula generali de interrogatorijs cauillosis, de quibus Scaccia *de Iud. l. 1. c. 86 n. 32. &* Farin. *dicta q. 73. num. 51.*

ARGVMENTVM.

Exemplum, & praxis examinandi testes ad defensionem Reorum.

SVMMARIVM.

Forma examinandi testes ad defensionem Reorum super interrogatorijs datis pro parte fisci n. 1.
Forma examinandi testes super articulis datis pro parte reorum carceratorum pro crimine hæresis num. 2.
Forma concludendi examen testium examinatorum ad defensionem rei inquisiti, & carcerati pro crimine hæresis n. 3.
Interrogatoria danda examinandis ad fauorem reorum debent continere protestationem de nullitate examinis nisi testes examinentur super omnibus interrogatorijs n. 4.
Interrogatoria facienda testibus ad defensionem rei examinandi debent scribi per extensum n. 5.
Forma omittendi examinationem testium super aliquo articulo de voluntate producentis n. 6.
Testes plures quando sunt examinandi, si dubitatur quod vnus testis examinatus conferat suam depositionem cum alijs examinandis testibus retinetur donec omnes fuerint examinati n. 7. & 8.
Testium examinatorum ad defensam copia non est danda Reo, nisi perfecto examine omnium testiū n. 9.

Cap. LIII.

1. DIE N. Mensis N. Anni N.
Examinatus fuit in Ciuitate vel loco N. in Palatio siue in Officio Sanctæ Inquisitionis N. per Reuerend. ss. Patr. Domin. N. Ord. N. Inquisitorem assistente D. N. eius locio, meq. Notar. &c.

Dom. N. filius quondam N. de terra, vel loco N. Diœcesis N. talis professionis ætatis suæ annorum N in circa, testis pro parte O. inductus ad eius defensam, cui delato iuramento de veritate dicenda, & per eum præstito fuit primum examinatus super interrog R. Dom. Procuratoris Fiscal. &c.

Iuxta primum fuit monitus prout in eo.

Et respond. *Io son qui per dire la verità*, siue rectè responderit, siue non scribatur prout testis responderit.

Iuxta secundum respondit esse nominis cognominis, & patriæ vt supra, & esse ætatis annorum N. & esse talis professionis &c. scribatur punctualiter prout testis responderit.

Iuxta tertium respondit &c. scribatur similiter prout testis responderit.

Iuxta quartum respondit, ego cognosco, vel non cognosco N. de quo loquitur interrogatorium, scribat similiter Notarius quidquid testis responderit.

Iuxta quintum respondit ego veni ad subiiciendum me examini propter talem causam &c. Scribatur similiter quidquid testis responderit, donec totum interrogatorium euacuauerit.

Iuxta sextum respondit &c. & si testis affirmatiuè responderit, dicendo se scire, quod Reus ad cuius defensā examinatur, habeat inimicos, exprimat illos, & referat causas inimicitiarum, nā huius interrogatorij magnus est effectus, quia si testis ad defensionem rei examinatus nominauerit personas, vel testes qui contra carceratum testificati fuerunt, & causas legitimas inimicitiæ, recensuerit, vnde vel adimatur, vel minuatur fides testiū contra Reum deponentium, magna, & præcipua erit defensio.

Iuxta septimum respondit &c. similiter hic curandus est, vt testis, qui ad defensionem Rei examinatur euacuet interrogatorium iuxta contenta in eo propter causam proximè dictam super proximo interrogatorio.

Iuxta octauum respondit &c. simili modo, hic scribatur, quidquid testis responderit circa odiū & inimicitiam talis, & talis, contra reum carceratum.

Iuxta nonum respondit &c. similiter hic scribatur, quidquid testis responderit de bona vel mala fama illius de quo agitur quia multum prodest ad augendam vel minuendam Fidem.

Iuxta vndecimum respondit &c. simili modo scribatur punctualiter quidquid testis responderit.

Iuxta 11. respondit &c. Hoc interrogatorium est magni momenti, nam si testis, qui ad defensionem rei examinatur affirmatiuè, respondendo detexerit aliquem instigatorem, vel inductorem testium, qui contra reum deposuerunt, magna præsumptio erit, quod iniustè, & calumniosè fuerit accusatus, & patienter aditus aperietur Inquisitori ad indagandam veritatem.

Iuxta 12. respondit &c. Et hoc quoque interrogatorium bene euacuatum per testes ad defensionem receptos, magnum præbebit adminiculum Veritati. Nam si testes de bona, & Christiana educatione testificati fuerint, valde proderunt reo ad eius defensionem, multum enim præiudicabunt reo, & valde suffragabuntur Procur. Fiscali, si de mala educatione, & malis moribus testimonium tulerint.

Iuxta 13. respondit &c. Et hoc quoque interrogatorium propter causam suprascriptam multum suffragabitur veritati, siue ad condemnationem, siue ad absolutionem.

Iuxta 14. respondit &c. Hoc interrogatoriū bene euacuatum idem adminiculū præstabit, quia sicut ex bonorū conuersatione oritur bona præsumptio, ita ex malorum conuersatione capitur mala suspicio.

Iuxta 15. respondit &c. Similiter hoc interrogatorium

gatorium bene executum, multum confert ad indagandam veritatem, quia sicut bonam vitam, & sanctitatem alicuius fama publicare solet, sic non solet tacere malos mores, & malam credulitatem eorum qui irreligiose viuunt, licet hoc sæpe fallat vt apparet in vita, & moribus hypocritarum, qui cùm impie viuant, & sententiam in occulto per actus exteriores boni Christiani apparent.

Simili modo interrogabuntur testes, & scribentur eorum responsiones super cæteris interrogatoriis, licet multa Procurator Fiscalis dederit finito examine super interrogatoriis, subsequitur examen super articulis, & continuatur sic.

Deinde deuentum fuit ad articulos N. vel sic.

Deinde deuentum fuit ad articulos pro parte N. productos ac.

1\. Super primo articulo dixit &c. scribatur quidquid testis dixerit, & præsertim quidquid ad factum principale pertinuerit vnde intelligi possit affirmatiua, vel negatiua delicti, à Reo commissi, vel non commissi, vt persistendo in eodem exemplo, de eo qui negauit Purgatorium, dicat testis, & scribat notarius, id quod à teste probatum pro fiscale, vel contra ipsum fecerit.

2\. Super secundo dixit &c. exprimatur similiter id quod testis dixerit, nam si affirmauerit, quod ponitur in articulo, quod postquam animæ separantur à corpore in gratia Dei, in quibus tamen remanet aliquid purgandum, tendunt ad locum, in quo purgentur, & inde postea liberatæ perueniunt ad Regnum Cœlorum, magna defensio erit pro reo, quid verè non negauerit Purgatorium.

3\. Super tertio articulo dixit &c. si testis affirmatiuè responderit de celebratione Missarum pro animabus existentibus in Purgatorio præcipua quoque defensio erit pro reo, nam ista non fiunt à negantibus Purgatorium, vel Resurrectionem mortuorum.

4\. Super quarto articulo dixit &c. similiter si testis ad defensionem Rei examinatus, affirmatiue deposuerit de actibus particularibus datarum eleemosinarum pro celebrandis Missis pro defunctis multum proderit ad rei defensionem.

5\. Super quinto articulo dixit &c. iste quoque actus particularis articulatus, & probatus, probabile indicium præstabit innocentiæ Rei, signanter dicitur quod præstabit indicium probabile, quia quandoque isti actus exteriores fieri solent ab huiusmodi nebulonibus malè credentibus, vt ab hominibus benè credentes, & boni Catholici putentur.

6\. Super sexto dixit &c. hoc indicium desumptum ex recitatione officij mortuorum, sæpe & iam assidua, & continuata, maiorem præsumptionem facit ad excludendam, malam credulitatem super art de Purgatorio.

Super septimo dixit &c. isti actus exteriores de præstanda adoratione factis Imaginibus iuuare possunt ad innocentiam Rei probandam, sed non ad inducendam contrariam probationem, cum isti actus exteriores similiter fieri possint à male sentientibus de cultu, & veneratione Sactarum Imaginum, vt ab hominibus benè sentientes, & rectè credentes existimentur.

8 Super Octauo articulo dixit &c Responsio quoque ad istum articulum affirmatiua iuuat pro innocentia, sed non excludit omnino præsumptionem malæ credulitatis, nisi multi alij actus concurrant,

9\. Super nono articulo dixit &c. Si articulus iste de reterenta Imagine Beatissimæ Virginis Mariæ cum cultu, & adoratione benè probaretur per plures, aut saltem per duos testes Idoneos magnum argumentum præstaret pro innocentia.

Super decimo articulo dixit &c. idem obseruandum occurrit, quod super proximo art. obseruatur. 10.

Super 11. art. dixit &c. Idem obseruandum occurrit, quod proximè obseruatum est, sed aduertendum, quod si plures actus huiusmodi probarentur maiorem facerent præsumptionem pro rei innocentia ad excludendã incredulitatem sibi oppositam. 11.

Super 12. art. dixit &c. idem obseruandum, quod in superioribus obseruatum fuit 12.

Super art. dixit &c. si reus per testes ad suam defensionem inductos probauerit, quod ipse tempore commissi delicti non erat in loco in quo testes, qui contra eum testificati sunt delictum ab eo commissum fuisse affirmauerunt, & procul dubio absoluendus erit, quia necessariò infertur, quod ipse non commisit tale delictum, quod magis magis verum erit si probauerit se eo tempore fuisse in loco ab eo remoto, & distante à loco commissi delicti, vt impossibile fuerit eodem die vel hora fuisse in loco, in quo testes dixerunt fuisse ab eo delictum commissum. Videatur Hostien *in c. præterea n. 4. de testibus cogen.* & Albericus de Ma. e. is *tr. de testibus c. 9. n. 2 supra Allegati c. 41. tit. de teste sibi contrario.* 13.

Super 14. art dixit &c. similiter si Reus diuinauerit testes qui contra ipsum deposuerunt, & probauerit eos suos esse inimicos, per causas, ex quibus inimicitiæ oriri solent præsertim capitales, de quibus copiose dictum fuit in Directorio: magnam sibi defensionem comparabit, in directorio *p. 3. comm. 116 super q. 67.* videatur etiam Hieronymus, Gabriel *cons. 74 l. 2.* 14

Super 15. artic. dixit &c. si articulus probatus fuerit, & causa rixæ fuerit talis, quæ odium maximum sit apta producere etiam in hoc crimine repellit testem, Hieronymus Gabriel *d. cons. 174. l. 2.* 15.

Super 16. art. dixit &c Idem occurrit obseruandum, quod super proximè præcedentibus articulis obseruatum est. 16.

Super 17. art. dixit &c. Idem obseruandum est, quod in proxime præcedentibus est obseruatum. 17.

Super 18. art. dixit &c. Hic articulus probatus magni momenti est, nam ab origine, & educatione magnum sumitur argumentum, vt supra c. 14. de examine reorum ostensum fuit. 18.

Super 19. art. dixit &c Idem quod in proxime superiori obseruandum est. 19.

Super 20. artic. dixit &c. si eum vita in iuuenili ætate honestè acta, consentiant actus subsequentis vitæ innocenter quoque actæ pro innocentia Rei, multum præsumendum erit, huiusmodi autem actus facile intelligi poterunt ex dictis testium, notas habentium vitam, & actiones rei, iuxta qualitatem status cuiuslibet Nam si de Episcopo ageretur, inquirendum esset, an munera Episcopalia assidue, & decenter exerceat si de presbytero curam animarum habente, similiter, an ei diligenter inuigilet, & à prauis, & inhonestis conuersationibus abstineat, & an potius det operam libris casus conscientiæ explicandis, quam lasciuis, & sortilegis, & dæmonum inuocatione continentibus, similis Inquisitio fiet de Viris Religiosis, & magist. decretibus, & iuuenes instruentibus, & de cæteris hominibus iuxta cuiuslibet statum, & conditionem. 20.

Super 21. articulo dixit &c. si contenta in hoc articulo de frequentia Sacramenti pœnitentiæ, in sumptione Eucharistiæ, legitimè probentur, magnum præsidium innocentiæ præstabit. 21.

Super

22. Super 22. articulo dixit &c. Idem obseruandum est quod super proximo superiori, eam si probabitur Reum Ecclesiastica præcepta inuiolabiliter obseruasse, innocenter egisse putabitur.

23. Super 23. articulo, dixit &c. fama quoque bona probata innocentiæ adminiculum præstabit.

Similiter scribentur, & notabuntur testificationes super aliis atque aliis articulis, quando plures alios reos dederit.

3. Finito examine more solito iniungitur testi silentium cum iuramento, & vt manu propria, si scit scribere, se subscribat, & dicitur sic.

Quibus habitis fuit dimissus sub iuramento silentij habita prius sua subscriptione, vel sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, iniuncto vt se subscribat, dato ei iuramento de silentio seruando in forma.

Ego N. pro veritate deposui, vt supra.

Item subscriptiones generaliter fiunt lingua vulgari quia regulariter testes nesciunt Latine loqui nam si testes Latinè scirent, latinè possent se subscribere.

Obseruatio I.

4. SVper consideranda Procuratoris Fiscalis protestatione, quam facit in exhibitione interioriorum.

Animaduertat Inquisitor Fiscalis protestationem contentam in proœmio suorum interrogatoriorum supra *cap.* 50. *in principio §. Interrogatoria*, vbi protestatur de nullitate examinis nisi testis examinetur, super omnibus interrogatoriis, & videat quæ dicta fuerunt *cap.* 31. *in reg.* 9. *&* 10.

Obseruatio II.

5. MEminerit Inquisitor, vt interrogandis testibus scribere faciat omnia interrogatoria per exsum, sicut ordinatum fuit, & explicatum *cap.* 31. *in fine obseru.* 3.

Obseruatio III.

6. QVando de voluntate Rei producentis articulos omittuntur aliqui, vel aliquis, super quibus, vel quo non deponit testis, notandum est in serie examinis sic.

Super tali articulo ommissis aliis de voluntate producentis dixit &c.

Obseruatio IV.

7. SVper retinendo teste donec alij fuerint examinati.

Si de alicuius testis Fide, constantia, & silentio dubitaretur, quod si finito examine dimitteretur, posset cum testibus examinandis sermonem habere, retineri potest, & solet in Sancto Officio donec alij testes fuerint examinati, & in fine testificationis talis testis dicitur sic.

Quibus habitis fuit dimissum examen, iniuncto ipsi testi, vt se subscribat.

Et quoniam adhuc sunt examinandi alij testes super eisdem materiis, ac continuato tempore, ne testes examinandi possint cum testibus iam examinatis sermonem habere, Dominus mandauit ipsum testem retineri in Sancto Officio ad omnem bonum

8. finem, & effectum, donec alij testes fuerint examinati, & ita mandauit omni meliori modo &c.

Signanter dictum fuit si dubitaretur de Fide, & de silentio alicuius testis, quia tunc retinendus est, donec alij testes fuerint examinati.

Secus autem regulariter fieri solet cum testibus probis, & bonæ conditionis, & famæ, qui a præfato periculo reuelandi suas testificationes procul esse putantur.

Obseruatio V.

SVper non danda copia attestationem ante finitum examen.

Sæpè contingit reos, vel eorum Procuratores petere copiam testium examinatorum ad defensionem, & interim conari, vt in examinandis aliis continuetur, sed hoc fieri non debet, nisi cum infrascripto temperamento, & decreto. 9.

Dominus Inquisitor an lito N. Procuratore N. in carceribus Sancti Officij detenti, decreuit, vt facta declaratione in actis per principalem nolle alios testes examinare ad suam defensionem, detur sibi copia testium examinatorum.

Quod si principalis fecerit talem declarationem & renunciauerit vlteriori examini, tunc dari copia, poterit, sin minus non solet dari copia, nec de iure dari potest antè finitum examen in Tribunali Rotæ hæc praxis seruari regulariter consueuit.

Annotationes Carenæ ad Cap. 44.

SVMMARIVM.

1 *Forma examinis testium ad defensam.*

HAbes hoc loco formam examinis testium ad defensam de qua etiam Pater Massinus *p.* 4. *fol. mihi* 117. Impressionis Genuæ anni 1625. Circa quam vide quæ dixi *in tertia parte in titulo de testibus quo ad examen, & titulo de defensionibus reorum.*

ARGVMENTVM.

De remissoria, an in hoc foro dari possit, & quando, & quomodo sit exequenda.

SVMMARIVM.

Remissoria regulariter in criminalibus non conceditur n. 1 *fallit in crimine hæresis n.* 2.

Remissoria conceditur ad examinandum testes senes, & valetudinarios. num 3.

Remissoria conceditur ad examinandum testes existentes in locis remotis, siue in alienis Diœcesibus, qui commodè ad Inquisitores venire non possunt. n. 4.

Remissoria conceditur ad examinandos testes, vt puta Marchiones, Duces, Comites, & eorum Vxores, n. 5. *&* 6. *vbi an Inquisitores debeant accedere ad domum istarum illustrium personarum.*

Remissione concedenda ad examinandas moniales, & alias honestiores fœminas num. 7.

Remissoria quando conceditur mittendi sunt articuli, & interrogatoria ad illum iudicem, cui committitur examen. num. 8.

Remissoria quando conceditur articuli producendi sunt coram iudice causa, & non coram iudice remissoria. num. 9.

Forma quum Iudex remissoria seruare debet in examinandis testibus.n.10.

Remissoria conceditur in crimine hæresis ad defensionem Rei, an in testium examine citandi sint filia eiusdem Rei n 11.& 12.

Remissoria Iudex debet Iudici committenti fideliter transmittere copiam testium examinatorum authenticam, & cum originali collatam.n.13.

Cap. LIV.

1. SÆPE contingit testea repetendos, aut aliàs examinandos esse absentes à loco, in quo fit Iudicium contra aliquem huius criminis Reum, & propterea oportere ad eos examinandos fieri remissionem, siue alicui debere committi examen. Ideo quâ cautela hoc facere possint, & debeant Inquisitores, breuiter iudicabunt.

Doctores enim co nomniter tradiderunt regulam negatiuam, quod in criminalibus non sit concedenda remissoria, ex eo quod Iudex per se ipsum debet interrogare testes, & explorare, qua constantia, aut qua trepitudine, & cultu loquatur, quod non ita præstare possunt illi quibus committeretur examen. Doctores communiter *in authent. apud eloquentissimum*, vbi Odofredus, & Bald. *in principio*, Cynus *n.1.* Salicetus *in Sum. C. de Fide Instr.* Capyc. *decis 90. n. 15.* Socin. Sen. *cons. 60. n. 1. & 2 lib. 2.* Grammaticus *cons 41. n. 15.* Octauius Cacheranus *consil. 64. num. 20 & sequentibus, & consilio 65. n. 7.*

Et signanter incrimine hæresis non esse concedendam remissoriam voluit Seuerolus contra Felinum, quia in probatione huius criminis maior sequitur diligentia, & solemnitas, quam in cæteris desideretur. Hercules Seuerolus *tractat. de remissionibus litigatorum c. in fine, Versiculo addit Felinus.*

2. Sed quidquid sit in alijs criminibus, & quidquid senserit Seuerolus in crimine hæresis recte concedi posse remissoriam censuerunt Felinus, August. Ariminensis, Prosper Carauita, Vestrius, Symancha, Penia, & alij, quam sententiam huius fori praxis obseruat, Felin. *in c. cum causam n.13. Vers. fallit. 5. de testibus* August. Arim. *ad tract. Angeli de Maleficijs tit qui Iudex statuit terminum n.33. vers. Item hoc non habet locum*, Prosper Carauita *super ritibus magna Curia ritu 157. n. 9. vers. 7. fallit* Octauianus. Vestrius *in praxi Romana Curia libro sexto cap. vlt. numero primo Versiculo Idem si heresis Inquisitor*, Simanchas de Cathol. *Inst. titulo 64 de testibus num. 11.* Et Ego Franc. Pegna *in director. Inquisitorum parte tertia, comment. 10.* Additio ad Panormicanum *in cap. primo, de testibus cogen. in litera D.*

Firmata ergo regula, quod testium examinatio ab ipsiusmet Inquisitoribus fieri debet, vt supra multis locis ostensum fuit: plures casus occurrunt in quibus à præd. receditur, & in hoc foro alteri committitur examen.

Primus casus est, quando testis, vel testes sunt senes, & valetudinarij, & sunt extra Diœcesim, ita vt ad Iudicem facile venire non possint, tunc enim examen est alteri committendum, Rota in vna Hispalens. Matrimonij coram Fabio incip. *In causa Hispalens.* habetur *part. 3. lib. 2 diuers. decis 221.* & in vna Rauennatens. Terrarum *die 5. Iunij anni* 1560. coram Paleotto Incip. *fuerat aliàs decretum* habetur *part. 2. lib. 3. diuers. decis 611.* & hic est vitatus stilus Rotæ.

Et in hoc casu Simanch. censuit posse Inquisitores committere examinationem testium Vicario Episcopi, & prudenti viro, qui tabellione, siue secretario causæ testimonia scribente testes examinet, Simanch *de Cath. Inst t. 64. de testib. n. 10.*

4. Secundus casus est, quando testes sunt in locis remotis, siue in alienis Diœcesibus, qui sine magna impensa non possent venire ad Inquisitores, vt ab ipsis examinentur, tunc enim alteri oportet committere examen, & de isto casu, Simanchas idem quod de primo sentire videtur.

In Supremo tamen Tribun. Sanctæ, & General. Inquisition. Romanæ in vtroque casu frequentiori vsu receptum videtur, vt examen testium extra Diœcesim existentium committatur Inquisitori illius Diœcesis, in qua sunt testes, etiam absque aliqua participatione cum Episcopo, vel eius Vicario.

5. Tertius casus est, quando testes sunt Illustres quales sunt Marchiones, Duces, Comites, & eorum Vxores, & Fratres, & isto casu Rota sic distinxit, si prædictæ personæ sunt Illustres, in loco vbi sit Iudicium, Iudices possunt ire ad eorum domos ad eos examinandos, nec est examen committendum Notario. Si verò prædicti testes illustres sint extra locum possunt Iudices mittere Notarium cum bono interprete ad recipiendum iuramentum, & depositiones talium testium. Idem de hoc casu sentire videtur Simanchas, Rota coram Fabio *decis 221. incip. in causa Hispalens.* habetur *p. 3. l. 2. diuers.* Simancha *de Cath Instit. t. 64. de testib. n. 13.*

6. In isto casu si facile Inquisitores accedere possunt ad istos testes illustres examinandos id præstare debent sin minus alteri Iudici Ecclesiastico, vel prouido viro, & honesto, qui cum Notario legitimè examinare nouerit, committi posse examen censuit quædam Instructio, olim Hispaniæ Inquisitoribus præscripta, à qua non dissentit Couarruuias. Cæterum si personæ istæ in loco remoto sunt, tutius est idem seruare quod in primis duobus casibus dictum est, vel alteri viciniori Inquisitori, vel Episcopo, vel eius Vicario committatur examen, qui postquam testes diligenter examinauerit modum, & constantiam, & aliàs testium, & testimoniorum circumstantias ad Inquisitorem, qui commisit examen, mittere debet. Instructio Hispalens. anni 1484. *c. 17.* Couarruu. *l. 2. var. resol. c. 13. n. 9. vers. sic in quæst.*

7. Quartus casus est quando examinandæ sunt moniales, & aliæ honestiores fœminæ, quæ non facilè sunt ad iudicium ab Inquisitoribus trahendæ, & sicut vel Iudices ad eas ire, vel certe alijs, qui ad eas eant committere debent examen seruatis cautelis in superioribus casibus indicatis.

Ex prædictis patet in hoc foro locum esse remissoriæ, & sæpe dandam, & cum istis cautelis executioni demandandam.

Obseruatio I.

SVper mittendis articulis, & interrogatorijs ad illum cui committitur.

8. Inquisitori, vel Iudici, qui cõmittitur examen testiũ pro defensione Rei simul cum remissoria, siue cum cõmissione mitti debent articulo & interrogatoria super quibus debeat testes examinare eodem modo quo examinarentur ab Inquisitore, corã quo agitur causa, qui vigore suæ cõmissionis testes in fine articulorum nominatos diligenter examinare curabit, & finito examine per fidelem delatorem, processum ad Inquisitorem delegatum transmittat.

Obseruatio

Obseruatio II.

QVod coram illo, cui examen committitur pars non potest dare articulos.

9. Inquisitor, vel Episcopus delegans, siue committens examen non debet permittere vt coram Iudice cui dirigitur examen pars det articulos in partibus quia articuli coram Iudice causæ dandi sunt, & non est danda facultas, eos dandi in partibus, sic Rota sæpe censuit, & signanter in vna Hispalens. Matrimonij coram Fabio. Habetur *parte 3. l. diuers. decis. 211. incip. in causa Hispalens.*

Obseruatio. III.

QVomodo iudex remissoriæ debeat ordinare processum.

10. Ille inquisitor, siue Iudex qui committitur examen, initio sui processus ponere debet originalem commissionem, sibi directam, vt constet de sua Iurisdictione, & suum processum inchoabit sic.

Die Mense Anni

Ego N. (exprimatur persona) accepi litteras siue commissionem infrascriptam. Ponatur commissio cum toto tenore remissoriæ, & postea subsequatur sic, cuius commissionis vigore accessi ad locum N. pro examinandis testibus ad defensionem N. & postea fiat examen eodem modo quo ostensum fuit faciendum *supra c. 53.*

Obseruatio. IV.

11. OBseruatum fuit aliquando in examinatione testium facienda ad defensionem alicuius rei vigore remissoriæ citatos fuisse filios illius rei, vt nominarent testes examinandos pro defensione in tali causa sui Patris, cum præfixione termini certi temporis duorum vel trium mensium ad nominandos, & producendos testes, qui testes produxerunt & eos examinare curarunt, sed non est necessarium filios, vel alios consanguineos rei adhuc viuentis citari, sed sufficit transmittere Iudici, cui committitur examen, articulos cum nominibus testium, & interrogatorijs, vt ipse eodem modo eos examinet, sicut examinarentur coram inquisitore causæ, vbi non citantur, nec admittuntur filij rei carcerati, quia non est de Iure, cum id in casu mortis seruetur *c. filij de hæret. l. 7.*

12. Et licet prædicti filij non debeant ad istum actum citari tamquam filij, possunt tamen citari tamquam Procuratores Patris, vt coram iudice, cui commissum est examen instent pro processu faciendo, sed hoc casu tutius est, & magis secundum iura, vt alius Procurator constituatur, qui seruatis seruandis iuret, & causam agat, sicut supra ostensum fuit.

Obseruatio V.

SVper transmittendo fideliter processu remissoriali.

13. Copiam processus originalis authenticam fideliter extractam, & cum originali collationatam, & à iudice, & Notario subscrip. curabit Iudex remissoriæ transmittere ad inquisitorem Delegantem, iuxta stilum, quem ille Notarius seruare solet, sed si periculum amissionis cessaret, processus ipse originalis transmitti posset retenta copia authentica penes iudicem remissoriæ executorem.

Annotatione, Carena ad Cap. 54

SVMMARIVM.

1 *In criminalibus regulariter non datur remissoria.*
2 *Fallit in causis Fidei, vbi de modo seruando à iudicibus.*
3 *Duobus Iudicibus remissionalibus datis, an vnus solus altero impedito vel recusante possit examinare.*
4 *Testes suspecti non sunt examinandi per remissoriã.*

INcipit auctor agere hic de remissoria & litteris remissorialibus, & iudice remissoriali in criminalibus; regula est non dari remissoriam pro examinandis testibus, hanc firmauit, & latissime probauit, ac varijs ampliationibus, & limitationibus exornauit Farin *de testibus q. 77. n. 71.* 1.

In crimine tamen hæresis, & in hoc foro ex qualibet iusta causa conceditur huiusmodi remissoria vt firmat Pegna hoc loco, & ad directorium *p. 3. commentario* 10, latius alios cumulans Farin. *de test. dict. q. 77. n. 108.* 2.

Modum obseruandum in hac re, tam à Iudice remittente, quam à Iudice remissoriæ, vide apud auctorem hic & sequenti capitulo, & apud Farin. *vbi supra cap. 3. per totum num. 115. & seq.* latiss. de materia hac Scaccia *de iud. libro secundo cap. 8. num. 10. & sequ. ad* quem in hac materia semper recurre.

Si duo sint deputati Iudices remissoriales, examẽ factum coram vno non valet, nisi alter se excuset, & delegationem, recuset, Gregor. XV. *dec.* 327. vbi Beltram. Buratt. *dec.* 388. *n.* 1. vbi quod statur assertioni iudicis remissorialis dicentis se impeditũ, aduertendum tamen quod si aliqui sint testes suspecti sic non sunt per remissoriam examinandi, Alciat. *cons.* 151. *l.* 7. impressionis Venetæ. Vnde memini ego in grauissima causa quæ agitabatur in Sup. Vrbis Inquisitione nõ fuisse concessã remissoriã in partibus ad testes examinãdos sed eos fuisse coactos Rom. ire. 3. 4.

ARGVMENTVM.

Iudicem Remissoriæ cui committitur examen testium ad defensionem, posse etiam recipere Scripturas Instrumenta, & alia iura ad eandem defensionem spectantia.

SVMMARIVM.

Remissoriæ iudex in crimine hæresis delegatus ad examinandos testes ad defensionem rei, nunquid, & quando possit recipere Scripturas seu alia instrumenta ad eiusdem defensionem facientia n. 1. & seq.
Remissoriæ iudex in Crimine hæresis delegatus ad recipiendum defensionem Rei poterit recipere capitula siue notationes alicuius libri existentis in aliqua Ecclesia vel Monasterio n. 3. & 4. & seq. vbi quod pariter poterit recipere fides instrumentorum rogatorum ab alio Notario, seu existentium in Archiuio.

Cap. LV.

HÆc commissio directa extra locum indicij pro examinandis testibus ad defensionem 1.

nem alicuius rei multis modis concipi potest, &

Primo verbis amplis, & vt dici solet prægnantibus videlicet ad examinandos testes, & recipiendum quodlibet aliud genus defensionis, & isto casu non est dubium, quin coram iudice remissoriæ produci possint scripturæ, & instrumenta, & à iudice remissoriæ recipi.

Alio modo potest fieri commissio verbis minus late patentibus, videlicet ad faciendas defensiones pro N. & isto etiam casu præter testes recipi possunt instrumenta ad defensionem spectantia.

2. Tertio modo potest fieri commissio verbis magis strictis, & minus omnino patentibus, videlic. pro examinandis testibus ad defensionem N. & isto casu omissa antiquorum altercatione placet opinio affirmatiua, quam antiqua, & præsens etiam Rota amplectitur, & Philippus Francus refert, & sequitur videlicet instrumenta etiam produci, & recipi posse, quia appellatione testium instrumenta continentur Rota *dec.* 248. incip. quando causa, alias 17. *de testibus in nouis. n.* 2. *Vers. alia vero*, vbi allegantur textus bene hoc probantes *in l. in exercendis C. de fide instr. & in c. peruenit il* 1. §. *intelligitur de testib. cogend.* Philipp. Francus *in c. præsentium* §. *testes n.* 5. *Vers. facit etiam de test. l* 6.

3. Vigore igitur talis commissionis poterit iudex remissorialis cui commissum fuit testium examen, recipere instrumenta, & fides, quæ coram ipso producentur in scriptis pro defensione illius Rei, Verbi Gratia capitula, siue notationes alicuius libri existentis in aliqua Ecclesia, vel Monasterio vbi notatum extet, qualiter N. tali anno, mense, & die fecit celebrari exequias pro tali defuncto: ex hoe enim poterit debilitari præsumptio, quod negauerit Purgatorium.

4. Item poterit produci, & recipi aliquod instrumentum existens apud aliquem Notarium de facta pace cum tali, vel tali, qui fortassis accusauerunt N. inde enim argui poterit, quod intercesserunt inimicitiæ ex quarum reliquijs moueri poterunt ad ipsum accusandum.

5 Similiter poterit allegari, recipi, & produci fides de aliquo Archiuio, vel Notario, vnde constet, quod inter. N. inquisitum, & talem, vel talem, qui prætendunt ipsũ accusasse de tali tempore fuit orta, & agitata lis Ciuilis, vel Criminalis quæ pariter iniustæ accusationi causam præbere potuerit.

Hæc ergo, & similia produci, & recipi poterunt, vigore talis commissionis.

Annotationes Carenæ ad Cap. 55.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione testium veniunt instrumenta.*

1. RECtè Auctor, quod iudex delegatus ad receptionem testium potest etiam recipere probationes per scripturas, quia apellatione testium veniunt Scripturæ, Barbos. *de appellatiua verborum vtriusque iuris significatione* inter eius varios tractatus *appellatione* 263. vbi late alios allegat.

ARGVMENTVM.

Si pendente iudicio superueniant noua indicia, tam contra reum, quam pro reo illa recipienda esse

SVMMARIVM.

Pendente causa hæresis, si contra reum superueniant, aliqua indicia eiusdem, vel alterius delicti, illa summi debent, & in illis procedi, ac si a principio superuenissent. n. 1.

Rei carcerati pro crimine hæresis causa pendente si aliquid superuenerit, quod illius innocentiam detegat recipi debet omni cum diligentia, n. 2.

CAP. LVI.

SI tempore quo partes, Procurator videlic. Fiscalis, & reus incumbunt suis probationibus faciendis in quacumque parte processus superuenerint nouæ probationes, & inditia contra reum, vel reus commiserit nouum delictum à Procuratore Fiscali potest, & debet articulari, & produci contra reum, & reus modo in superioribus explicato tenebitur respondere, &. 1.

In hoc foro hic articulus sic peragitur.

Die Mensis Anni.

In causa N. decretum fuit in N. seu eius Procuratori N. detur copia indiciorum, quæ superuenerunt pro faciendis defensionibus.

Ex aduerso autem, si quid superuenerit ad rei fauorem non minori diligentia recipiendum, & in processu scribendum est vt si Verbi Gratia, denunciator vel testis melius recordatus redierit ad deponendum de aliqua circumstantia quæ delictũ extenuare possit, vel quispiam alius accesserit ad aliquid detegendum, quod rei innocentiam patefacere valeat. Quo in genere præcipuum locum obtinet retectio alicuius coniurationis initæ contra reum aut alicuius subornationis quæsitæ, vt testis, vel testes contra reum testificarentur. 2.

Annotationes Carenæ ad Cap. 56.

SVMMARIVM.

1 *In hoc foro semper probationes recipiuntur.*

2 *In Hispania fiscus numquam concludit.*

IN hoc Tribunali in quo veritas sola inquiritur non est dubium recipiendas esse probationes superuenientibus nouis indicijs, tam pro reo, quam contra reum, &, quidem quo ad fiscum in Hispan. numquam concluditur in causa, instructio 39. Toletana anni 1561. ibi, *Yno queriendo pedir otra cosa se deue concluir la causa auunque es mas anuertado, que el Fiscal no concluya pues no es obligado à ello, y porque con mas facilidad pueda pedir qualquier diligencia, que de nueuo se conuenga.* 2.

ARGVMENTVM.

Tactis probationibus ad rei defensionem fit ei copia processus defensiui.

SVMMARIVM.

Forma decreti faciendi ab Inquisitore super concessione copiarum indiciorum, & processus reo concedenda n. 1. *&* 2. *vbi ponitur alia forma prædicti decreti.*

Cap. LVII.

Ideo consilio parat reus suas defensiones, vt excludat Procuratoris Fiscalis probationes in articulis connectas. Vnde consultò sibi edcodæ sunt, vt in facto, & in iure de earum releuantia, & suo bono iure docere possit.

Actus verò editionis sic fieri, & notari solet.

Die Mensis Anni

In causa N. carcerati in hoc Sancto Officio audito N. eius Procuratore decretum fuit, vt sibi detur copia processus defensiui, &

Die N. Mensis N. Anni N. tradita fuit copia processus defensiui Domino N. Procuratori N. foliorum N.

Si processus defensiuus non fuerit factus in loco iudicij, sed alibi, vigore remissoriæ in editione solet dici sic.

Die N. Mensis N. Anni N. decretum fuit, vt sibi detur copia processus defensiui missi de tali loco.

Quando traditur copia processus principali vel eius Procuratori ipse solet confiteri se recipisse sic.

Die Mensis Anni

Ego Procurator N. carcerati in Sancto Officio habui copiam processus defensiui in causa eiusdem N. foliorum N.

Similiter notari solet dies restitutionis eiusdem processus sic.

Die N. Mensis N. Dominus N. Procurator N. reportauit suprascriptum processum defensiuum sibi accommodatum.

Ista autem decreta, & notationes in eodem folio scribi solent.

Obseruatio.

1\. Qualiter prædicti actus breuius possint expediri Quandoque prædicti omnes actus breuius expediuntur sic.

Die Mensis Anni

R. P. D. Inquisitor de quo supra, in executionem supradicti decreti iussit tradi N. vel eius Procuratori N. copiam processus, quæ consignata fuit N. ipsius Procuratori ad effectum faciendi omnes, & quascunque defensiones, quas facere intendit in causa sua cum termino octo dierum.

Et hunc actum in iisdem verbis solet Notarius in eodem processu notare.

Annotationes Carenæ ad Cap. 57.

SVMMARIVM.

1 *Copia processus defensiui non est danda reis in hoc foro.*

2 *Quid obseruetur in Hispania vbi instructionis Hispana verba.*

1\. Ego spatio vigenti annorum, quibus practicaui in Inquisitione Cremonæ nunquam vidi reis dari in hoc foro processus defensiui copiam, & sic consulo, quod sgant omnes Inquisitores, quia aliquando per reum ad eius defensionem producuntur testes timorstæ conscientiæ, qui magis reum grauant. Vnde ex editione huius processus possunt oriri inconuenientia.

2\. Et hinc processit praxis Sanctissimæ Inquisitionis Hispanæ de qua instructione 30. proximè allegata., quod non detur copia defensiui Reo, nec eius Aduocato, ibi, *Pero si puedere, & preso tratado, y publicacion de sus defensas, no se ha de dar, por que el podria venir en conocimiento de lo testigos, que contra el depusieron.*

ARGVMENTVM.

Postquam reus habuit legitimum terminum ad faciendas suas defensiones si vult informari in facto, & in iure.

SVMMARIVM.

Termino Reo concesso ad faciendum suas defensiones lapso, dictisque defensionibus facti, idem Reus debet Inquisitorem informare in facto, & in iure, n. 1. vbi quod deinde idem Reus potest causa expeditionem petere.

Cap. LVIII.

1\. Postquam partes parauerunt suas probationes, & facta fuit reo copia processus defensiui, cum competente termino ad eum videndum, & scribendum in facto, & in iure intra prædictum terminum, si sibi expedire videtit, dat suas informationes in facto, & in iure ad probandam suam innocentiam.

Quibus exhibitis instare rursus solet pro expeditione causæ, quod fieri potest, & solet, vel ab ipso principali Reo carcerato, vel ab eius Procuratore, seu Aduocato, idque vel verbo, vel porrecto breui aliquo supplici libello, seu memoriali, in quo breuiter petitur causæ expeditio.

Annotationes Carenæ ad Cap. 58.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus rei informat in iure, & in facto.*

Aduocatus Rei debet, & in iure, & in facto informare, & Inquisitores, & Consultores, & ita sæpè fuit in nostra Inquisitione Cremonę practicatū; viua enim vox Aduocati, & opportunitas respondendi obiectionibus verbalibus Iudicum multū prodesse potest reo, vt in dies Aduocati experiūtur.

ARGVMENTVM.

Antequam sententia proferatur Inquisitores communicant processum cum Consultoribus, & constituto die suffragium proferūt.

SVMMARIVM.

Forma communicandi processum cum Peritis, & Consultoribus in causa heresis antequam proferatur sententia num. 1. & seq. vbi etiam de forma à Peritis seruanda in ferendo eorum consilium, & alia ad materiam.

Peritis, seu Consultoribus antequam proferatur sententia in causis hereticorum debet integraliter totus processus manifestari num. 3 & 4. vbi amplius,

plius, quod nihil substantiale illis occultari debet.
Sententia in crimine haresis ferri non potest ab Episcopo sine Inquisitore, & è contra. n. 5. vbi etiam quod vnus debet requirere alium, & si requisitus infra octo dies non conuenerit cum requirente vnus solus sententiam profert.
Peritis Consultoribus, & Inquisitoribus discordantibus in prolatione sententiæ consulitur Papa. n. 11.

Cap. LIX.

1. CAusa, vel causis in prædicto statu constitutis, & audita vel Rei principalis, vel sui Procuratoris petitione, vt ad causæ expeditionem per sententiam legitimam deueniatur, considerandus est diligenter processus, & conferendus cum Peritis, quos vulgo Consultores vocamus, &

Hic actus in hoc foro sic fieri solet. Inquisitor Consultores aduocat, quibus præsentibus proponitur petitio rei carcerati instantis pro sua expeditione, qua audita, ordinatur, vt ipsius Procurator det suas informationes Inquisitoribus, & etiam Consultoribus, quod in eodem processu continuatiuè notari solet sic.

2. Die Mensis Anni

In Congregatione habita coram Domino Inquisitore.

In causa N. audito eius Procuratore petente suum principalem expediri: vel lecto eius memoriali (dicatur prout contigerit.) fuit ordinatum, quod detur summarium processus Consultoribus, & eisdem Procurator det informationes.

Solet etiã quandoque in eadem Congregatione, vel in alia proximè habenda ordinari, quod causa iã intellecta, & visa proponatur expedienda die tali.

3. Iure constitutum est, vt Consultoribus, qui adhibentur antequam sententiæ contra Reos proferantur totus processus serio se manifestetur, & integraliter, explicet, recte quia nisi Periti siue Consultores integre, & perfecte causam intelligerent non possent rectè consulere, neque incorruptum iudicium ferre: Nemo enim de incognitis rectum iudicium ferre potest Iure constitutum est *in cap. statuta §. Iubemus, Vers. & eis totum processum de hæres. l. 6 director.* inquisitorum *p. 3. q. 79.* Zanchinus *tract. de hæret. c. 15* Bernardus Comensis *in Lucerna Inquisitor, in verbo Inquisitor §. 21. vers. quibus peritis.*

Quod de processu integraliter Consultoribus manifestando proximè dictum est, ita omnino ob-
4. seruandum est, vt Consultoribus nihil substantiale occultari debeat, vt de ipsorum consilio tutius ad sententiam, vel condemnationem procedatur quod tunc maximè obseruandum est, quando Inquisitores non sunt vtriusque iuris periti, neque versati in iure dicendo, Repertorium Inquisitorum in verbo *Inquisitores §. qua est ratio,* Zanchinus *tract. de de hæret. c. 15.*

Ad actum, & Congregationem ferendorum suffragiorum pro sententia ferenda, vnà cum Inqui-
5. sitore Episcopus, vel eius Vicarius, & Sede Episcopali vacante Delegatus à Capitulo interuenire debet sicut in Concilio Viennensi constitutum fuit, & in viridi obseruantia retinetur, aliàs enim iudicium latum, nullum, & irritum esset ipso iure in Concilio Viennensi relato in Clem. 1. §. *de hæret. ibi*, aut ad sententiam procedere.

Sed hoc in eodem Concilio optime temperatum fuit, itavt Episcopi, & Inquisitores mutuò se requirere debeant ad effectum, vt nisi intra octo dierum spatium postquam se requisiuerint, conuenerint eis elapsis alter procedere valeat.

In ferendis suffragijs, quis ordo seruari debeat cum iure constitutum non extet ad consuetudinem 6.
recurrendũ est, vt eo ordine ferãtur, quo in qualibet inquisitione dici, & ferri consueuerũt. In multis tamẽ Inquisitionib. hic modus in ferẽdis suffragijs præscriptũ reperitur, vt primũ consultores, deinde Vicarius Episcopi, aut ab Episcopo Delegatus, postremo loco Inquisitores suffragium ferant.

Inquisitores verò præsẽtibus consultoribus, & or- 7.
dinario suffragiũ dicere debeant vt omnes intelligãt, quibus rationibus moueatur, vt si forte aliter quam Consultores senserint, consultores intelligãt, Inquisitore iure niti non mera voluntate moueri.

In eisdem suffragijs ferendis, illud maxime curare 8.
debẽt Inquisitores, vt Cõsultores liberrimè suffragia dicant, neque permittant quemquam suffragium ferentem ab alio, vel ab alijs interrũpi, aut perturbari. 9.

Dum suffragia feruntur in quibusdam Inquisitionibus Procurator Fiscalis, qui post omnes Consultores sedet, & præsens esse, & suffragium dicere solet, sed iure non debet quia sustinet vicem partis, & accusatoris; ideoque seruandum est, quod Supremus Senatus Sanctæ, & Generalis Romanæ Inquisitionis iusserit.

Notarius qui præsens adest, & diligenter om- 10.
nia animaduertere debet singulorum suffragia notabit, siue scripto, siue voce prolata.

Si inter Inquisitorem, & Consultores discordia 11.
fuerit, maxime, verò inter Inquisitorem, & ordinarium, tunc negotium instructum remittendum ad Papam prudenter consuluit Zanchinus, cum itaq; talis casus contingerit, Supremus Senatus Sanctæ Romanæ, & Generalis Inquisitionis consulendus erit Zanchin. *tract. de hæret. c. 15.*

Annotationes Carena ad Cap. 59.

SVMMARIVM.

1 *De habenda Consultorum Congregatione, & modo votandi.*
2 *Pulcherrima Toletana instructio, vbi quid obseruetur in Hispania.*

1.

DE Congregatione Sancti Officij modo in ea votandi ordine, & alijs iam dixi in prima parte, in titulo de Consultoribus, nunc solùm subijciam pulcherrimam instructionem Hispanam Toletanam anni 1561. 40.

Puesta la causa en este estado los Inquisidores iuntaran consigo al Ordinario, y Consultores del Santo officio à los quales comunicaran todo el processo, sin que falte cosa sustancial del y visto por todos se votara, dando cadavno su parecer conforme à lo que su conciencia le dictarà, votando por su orden primero los Consultores, y despues los Inquisidores losquales votarã, en presencia de los Consultores, y ordinario para que todos entiendan sus motiuos, y porque si tuuierõ diferẽte parecer se satisfagã los Consultores de que los Inquisidores se muenẽ, conforme à derecho y no por su libre voluntad. Y el notario assentarà el voto de cadavno particularmente en el registro de los votos, y de alli se sacarà el processo. Y deuen los Inquisidores dexar votar a los Consultores con toda libertad y no consientan, que ninguno atrauiesse ni hablo sino en su lugar. Y porque en el Oficio de la Inquisicion no ay Relator, el Inquisidor mas antiguo, podra el caso no significando su voto y luego solea el Notario y el fiscal sa hallarà

hallarà presiente, y se assientarà taxo de los Consultores y antes que se comince à votar se saldrà de la sala do se hà visto.

ARGVMENTVM.

Post lata suffragia reus citatur ad audiendam sententiam, & deinde publicatur.

SVMMARIVM.

Citatio necessaria est omnino, antequam in crimine hæresis proferatur sententia. n. 1

Citatio ad sententiam debet esse personalis n. 1. in fin.

Citatio ad sententiam per quem nuncium fieri debet. num. 2.

Forma decreti citationis ad sententiam, nec non forma eiusdem citationis, & reproductionis illius. n. 3. & 4.

CAP. LX.

1. PERACTIS omnibus supradictis, id est receptis probationibus contra Reos, & habitis eorum defensionibus, & auditis Consultorum suffragijs, Inquisitores iuxta causarum merita ad sententias vel diffinitiuas, vel Interlocutorius procedent, & repertos innocentes absoluent, pertinaces, & relapsos Iudici seculari relinquent, suspectos pro criminum, & personarum & probationum qualitate condemnabunt, vel ad tormenta, vel ad abiurationem, vel ad canonicam purgationem, vel ad perpetuum carcerem, vel temporalem, vel ad pœnam pecuniariam, vel ad pœnitentias, salutares ieiuniorum, orationum, & eleemosynarum peragendas, quibus culpam purgent, & redimant.

Itaque iuxta prædicta citandus erit quilibet Reus, vt veniat auditurus sententiam, aliàs enim sententia nulla esset, & requiritur, vt sit personalis, regulariter enim vt sententia valeat hæc præcedere debent, partis instantia, iudicis decretum pro citatione facienda, & citatio personalis ad audiendam sententiam, aliàs sententia nulla esset, & sine appellatione rescinderetur, vt rectè in hoc foro, Glos. & Doctores obseruarunt. Repertorium Inquisitorum *in verb. citatio, §. nota quod citatio,* Glos. *communiter recepta in c. cum contraria in verb. respondeat de haret. l. 6* Bernardus Comensis *in Lucerna inquisitorum in verbo citatio n. 4.*

2. Per quem Ministrum in hoc foro citandus sit Reus, vt veniat auditurus sententiam non est certo iure constitutum, quamobrem legitimæ, vel laudabili consuetudini cuiuslibet Inquisitionis standum erit: itaque poterit per Notarium, seu tabellionem instante Procuratore Fiscali iussu Inquisitoris; citari Reus poterit quoque per nuncium, & iste casus, qui est maxime substantialis ex peditur sic.

3. Die Mensis Anni

Dominus Inquisitor N. mandauit citari personaliter N Reū carceratū in Sancto Officio pro die N. vt compareat coram ipso ad audiendam sententiam.

Formula citationis ad Sententiam.

CItetur N. ex aduerso principalis ad videndum concludi, & pronunciari, & ad audiendam sententiam diffinitiuam pro die N. coram Inquisitore instante D. N. Procuratore Fiscali S. Officij, & in calce eiusdem cedulæ citationis Cursor, siue notarius, qui fecit citationem manu sua testificabitur se citasse, sic fecit personaliter die N. Anno N. Mense, & simul apponet suum nomen.

Et quia parum iuuaret facere citationem nisi reproduceretur in actis, in fine eiusdem cedulæ Notarius facit fidem de reproductione, sic.

Die Mensis Anni

Dominus N. Procurator Fiscalis reproduxit.

Facta relatione per Notarium siue nuncium de prædicta citatione personaliter facta adueniente die in citatione expresso, producetur Reus in auditorio, & Inquisitor pro Tribunali sedendo more solito suam sententiam pronunciabit, quam inde more solito publicabit, cum ad eius executionem deueniendum fuerit, vt si publicè abiuraturus sit Reus, publicè sententia publicabitur, & dicetur sic.

Die Mensis Anni

Fuit publicata sententia coram populo in Eccl. N. & dictus N. publicè abiurauit, prout in Schedula sua abiurationis.

Obseruatio.

DE Formulis ferendarum sententiarum pro singulis delictis ad hunc forum pertinentibus, copiosè agetur paulò post *lib. 4.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 60.

SVMMARIVM.

1 *De citatione Rei ad sententiam, remissiuè.*

DE citatione Rei ad sententiam necessaria pro validitate sententiæ, videat Lector Scacciam *de Sen. & re iud. glos. 9 q. 4. vbi latè.* 1.

ARGVMENTVM.

De Officio Procuratoris Fiscalis.

SVMMARIVM.

Procurator Fiscalis quid facere debet, quando examinatur reus carceratus pro crimine hæresis. n. 1. & 2. 1.

CAP. LXI.

IN hoc Secundo lib. sæpe fuit facta mentio de Procurator. Fiscali qui in hoc foro, & iudicio contra hæreticos, & suspectos præcipuas partes agit, & licet de eius officio in vltim. l. huius praxis vbi tradentur capitula ad eius munus spectantia latius sit agendum, visum est breuiter hoc loco ponere considerandū id quod ad hāc partem de processu conficiendo pertinet, vlt. quod Procuratori Fiscali præcipua cura incūbit in qualibet parte processus, & postquā Reus examinatus fuerit, & de auditorio Inquisitoris recesserit Procurator Fiscalis, processum accipiat, & diligenter considerans omnia in eo contenta, id quod Reus pro Fiscali, confessus fuerit, accepret, quatenus faciat ad sui fauorem.

Fidem Procurator Fiscalis in margine, siuę in margi

marginibus foliorum processus notabit, quos reus in suis confessiun.nominabit,& quidquid viderit ad maiorē claritatem, & verificationē suæ innocentiæ.

Annotationes Carenæ ad Cap.61.

SVMMARIVM.

1 *De Officio Aduocati Fiscalis,remissiuè.*

De hac materia vide *p.p.3.de Aduocato Fiscali S.Offic.*vbi latè egi de eius muneribus.

ARGVMENTVM.

Episcopi vel Inquisitores Apostolici,quomodo simul separatim in causis fidei procedere possint, & debeant, iuxta constitutiones Apostolicas hactenus editas.

SVMMARIVM.

Episcopi ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad annos Domini 1230. erant soli competentes Iudices contra hæreticos n.2.

Episcopi hodie etiam in Vniuerso Orbe sunt competentes Iudices contra hæreticos numer.3.& sequentibus.

Episcopi Potestatem procedendi contra hæreticos accipiunt in actu consecrationis.n. 4.

Episcopi negligentes procedere contra hæreticos deponendi sunt n.4.

Inquirendi contra hæreticos potestas data fuit Sancto Dominico Hispano, & deinceps alijs Fratribus Prædicatoribus Ordinis Sancti Dominici: Et Fratribus Minoribus Ordinis Sancti Francisci de anno 1230.vsque ad annum 1330.n.5.

Inquisitoribus contra hæreticos procedendi facultas data fuit sine propter varias Episcoporum curas, siue propter quorundam absentiam, ignorantiam, vel imperitiam n.6.

Episcopis non est sublata facultas procedendi contra hæreticos per delegationem factam exequutoribus. num.7.

Inquisitor, & Episcopus debent insimul communicare processus, quoe quisq; facit, quando insimul procedunt contra hæreticum n.8.

Inquisitores duo si fuerint delegati in vna Prouincia, quando procedere debent n.9.

Inquisitor & Episcopus simul procedentes, quando insimul debent communicare processus,n.10.

Inquisitor, & Episcopus quenam debeant insimul expedire, & qua vnus, sine alio facere possit.n. 11.& seq.

Inquisitor quando sine Episcopo sententiam proferre non potest, aut quid aliud sine eo expedire nequit, & è contra vnus debet alium requirere vt infra 8.dies cum ipso conueniat.n.14.

CAP. LXII.

1 QVia in hoc Libro actum fuit de formandis processibus in hoc foru, in quo duo Iudices, simul, videlicet Episcopus, & Inquisitor Apostolicus in Prouincijs, in quibus Apostolici Inquisitores hactenus constituti fuerunt, aut imposterum, volante Deo constituentur, procedere possunt, ideò ne sè mutuo impediant, visum fuit opportunum in fine huius libri explicare in actu practico, quomodo se gerere debeant; quoniam verò hæc inspectio, ne dum vtilis, sed etiam necessaria, dilucidè quantum fieri poterit explicabitur.

Ante Apostolicos Inquisitores Constitutos soli Episcopi procedebant.

§. I.

QVinque potissimùm tempora distinguenda, & consideranda sunt. Primum ab initio nascentis Ecclesiæ vsque ad Gregorium Nonum, videlicet vsque ad annum 1230. quo toto temporis intervallo, singuli Episcopi in suis Diœcesibus hæreticos inquirebant, eosdem inquisitos, & inuentos cohærentes debitis pœnis afficiebant, in ea re omnes fideles magno studio, & zelo feruido, quos sciebant, aut suspicabantur à Dogmatibus Catholicæ Fidei discedere Episcopis denunciabant: Episcopi verò diligentissime huic curæ incumbebant: Hoc potissimum erat eorum studium, hæc sollicitudo eos angebat, & frequenter Martyres efficiebat.Conradus Brun.l.3.*de hæret c.5.sup.l.1.c.3.& seq* 2

Eadem cura nunc Episcopos in Vniuerso Orbe Terrarum tenere debet, & meritò,sunt enim Apostolorum successores, quos sicut in prædicanda, & propaganda Fide Catholica imitari debent, ita pro Dogmatibus Catholicis defendendis, & hæresibus, & nouis Doctrinis prohibendis, propriam vitam quibus libet periculis, vsque ad mortem inclusiua exponere tenentur. 3

Hanc iurisdictionem, & potestatem procedendi contra hæreticos accipiunt Episcopi cùm consecrantur, quam actu exercere debent, postquam Episcopatus adepti fuerint possessionem. Quod si in expurgando de sua Diœcesi prauitatis fermento negligentes fuerint, vel remissi, cum id certis indicijs apparuerit ab Episcopali Officio deponi iubet Concilium Lateranense, & loco depositorum alios substitui idoneos,qui velint & possint hæreticam prauitatem confundere, Simanch. *de Cathol. Instit t. 25.de Episc. n. 12. & 3.glos.in c.verum in verb.consecrat.de foro competenti.*Concil.Lateranen. sub Innoc.III.c 3.relatum in Decretalibus *in c.excommunicamus il 1.§.volumus de hæret.* 4

5 Eandem potestatem, & iurisdictionem retinuerunt semper, & retinent Episcopi in toto Orbe Christiano: Nam Apostolica Sedes nunquam eam abstulit, nunquam restrinxit, sed muniuit potiùs, & firmiùs roborauit.Addidit tamen,vt in procedendo, modum, quem Inquisitores Apostolici tenent, obseruare teneantur, vt paulò post dicetur.

De Secundo tempore à Gregorio Nono vsque ad Bonifacium VIII.quonam Inquisitores Apostolici procedere cœperunt.

§. II.

A Tempora Gregorij Noni, videlicet ab anno 1230.vsque ad Bonifacium VIII.nempe ad annum circiter 1330. eadem potestas, & iurisdictio contra hæreticos procedendi quibusdam alijs Ecclesiasticis iurisprudentia, & sapientia prædiris subjici cœpit Atque inprimis S.Dominico Hispano,tunc in partibus Narbonensibus, contra Albigenses hæreticos

hæreticos prædicanti. Hæc Iuris dictio ab Apostolica Sede concessa legitur, vt ipse, & redeuntes ad Catholicam reciperet, & salutares pœnitentias imponeret. Paulò verò post Innocentius Quartus, Alexander Quartus, Clemens Quartus, Vrbanus quartus, & alij Summi Pontifices, multas Constitutiones diuersis temporibus ediderunt, quibus & Fratrib. Prædicatoribus Ordinis Sancti Dominici, & Fratribus Minoribus Ordinis Sancti Francisci plenissimam iurisdictionem procedendi contra hæreticos tribuerunt, sicut apparet ex eorum literis Apostolicis impressis in fine Directorij Inquisitorũ.

7. Iacobus Simancha hoc munus procedendi contra hæreticos Inquisitoribus demandatum fuisse scribit, siue propter varias Episcoporum curas, siue propter quorundam absentiam, siue propter ignorantiam, vel imperitiam, idque ad magis muniendum, & fortificandum Episcoporum munus, nam contra communes hostes, maximè verò astutos, & vafros; addito hoc præsidio Episcopus in sua Diœcesi fortius præliabitur, præsertim cum ex prædictis Romanorum Pontificum Constitutionibus constet Inquisitores Apostolicos sic fuisse constitutos vt Episcopos adiuuarent, non vt eorum munus, & auctoritatem impedirent, Simanch. *de Cathol. Inst. tit. 35. de Episcop. n. 4.*

De Tertio tempore à Bonifacio vsque ad Benedictum XI. quo declaratum fuit, quomodo simul, vel separatim procedere possent.

§. III.

7. QVia tempore Bonifacij Octaui videlicet circa annos Domini 1300. à quibusdam fuerat dubitatum, Vtrum Romani Pontifices per illam commissionem generalem procedendi contra hæreticos, quam tribuerant Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ademissent potestatem Episcopis, vt ipsi in suis Diœcesibus, in quibus Inquisitores fuerant constituti non posse contra hæreticos procedere. Ideò Bonifacius hanc dubitationem remouendo, eam declarauit his verbis. Per hoc quod negotium hæreticæ prauitatis alicui, vel aliquibus ab Apostolica Sede generaliter in aliqua Prouincia, Ciuitate, vel Diœcesi delegatur, Diœcesanis, Episcopis, quin, & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eadem procedere valeant, nolumus derogari, Bonifacius Papa Octauus *in c. per hoc de hæret. lib. 6.*

8. Cæterùm quia rursus poterat dubitari an Episcopus, & Inquisitor possent simul super eodem facto contra eandem personam procedere, propterea, id Bonifacius pronunciauit, vt super eodem facto vterq; communiter vel diuisim procedere possent; ita tamen vt si diuisim procederent, tenerentur sibi communicare processus, in quo si conuenirent per vtrosque sententia proferretur, siu minus negotium instructum ad Papam remittetur in hæc verba. Verùm vt dictum Inquisitionis negotium efficacius, melius, vtiliusque procedat, concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per Inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel diuisim, & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus, vt per hoc possit melius veritas inueniri: & nisi hoc casu Inquisitores, ex sententiæ prolatione Diœcesanis, vel è contra duxerit deferendum, per vtrosque simul sententia proferatur, in qua ferenda si non conuenerint, per vtrosque negotium sufficienter instructum ad Sedem Apostolicam remittatur. Bonifacius Octauus *in dict. c. per hoc de hæret. l. 6.*

9. Respectum Inquisitorum multis annis ante Bonifacium Octauum, Vrbanus Quartus ad annos 1262. & Clemens quartus ad ann. 1266. declarauerant, quod si contingeret in eadem Prouincia duos simul constitui Inquisitores, illi simul, & separatim super eodem facto procedere possent, quod fauore fidei inductum fuisse in Directorio demonstratum fuit. Vrbanus Quartus in rescripto, Ne pi[illegible], licet ex omnibus, quod habetur in fine Directorij Inquisitorum inter Literas Apostolicas pro Officio Sanctæ Inquisitionis Clemens IV. *in c. vt Officium in princ. de hæret. l. 6.* In Directorio Inquisitorum *p. 3. com. 95. super q. 6.*

De IV. Tempore à Benedicto XI vsque ad Clemen. V. quo magis declaratum fuit, quomodo intelligeretur facienda processuum communicatio, & quoties esset facienda.

§ IV.

10. VIta functo Bonifacio Octauo, Benedictus XI. qui Bonifacio successit anno 1303. consultus fuit ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis quomodo intelligeretur illa processuum communicatio, de quo in dicto capitulo per hoc loquutus fuerat Bonifacius, vel quoties communicatio illa fieri deberet, & Papa consultus respondit in hæc verba. Nos autem de Fratrum Nostrorum Consilio intelligendo Diœcesanos, & Inquisitores, tum demum diuisim procedere, cum hi, & illi separatim non quando Episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt, consultationi vestræ breuiter respondemus, quod quandoque, vtrique procedunt, seiunctim sibi debent in fine tantum, dum nil restat agendum, nisi quod solum sententia promulgetur, communicare processus, licet enim quibusdam potuisset videri per legem Ciuilem quod sicut quando aliquis exactitatis coram alio debet ferre sententiam, vt puta quando administrator delegat causam sibi sententia reseruata, saltem in principio, id est contestatione rursus in medio, & semel in fine quæ sunt examinata audire debet, ita & in casu præsenti, sibi exactis coram alio habitis, alter profert sententiam, sic ter huiusmodi acta recenseat, quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id æquitas Canonum non admisit. Vnum sane casum excipimus, si alter commodè non posset procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tantum (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Benedictus XI. Constitutione incipiente ex eo, quæ habetur inter Extrauagantes communes *t. de hæret.* Videatur Directorium *p. 2. q. 47. 48. 49. 50. 51. 52 & 53.* vbi de hac materia latè *in Commentarijs.*

De V. & vltimo tempore à Clemen. V. quo constitutum fuit, quæ singuli procedendo facere, & quæ non possent facere.

§. V.

11. QVoniam per superiores Constitutiones nondum omnes difficultates cessauerãt, quæ in his

proceſſibus, communiter, vel diuiſim conficiendis frequenter contingebant. Propterea Clemens Papa Quintus proximus Benedicti XI. Succeſſor in Concilio Generali Viennenſi anni 1313. celebrato confirmata imprimis Epiſcoporum, & Inquiſitorum accuſatione, vt ipſum Inquiſitionis negotium, tam per Diœceſanos Epiſcopos, quam per Inquiſitores à Sede Apoſtolica deputatos exerceretur ſalubriter conſtituit, & declarauit, quæ poſſet vnus ſine altero facere, & quæ facere vetaretur Clemens V. in Concil. Viennenſi relato in Clem. 1 *de heret.*

12. Gloſa & communiter Doctores in dicta Clementina quinque actus à Concilio enumeratos affirmāt, quos Epiſcopus ſine Inquiſitore, & vice verſa Inquiſitor ſine Epiſcopo facere in hac cauſa, & foro poteſt.

Primum citare.

Secundum arreſtare, ſiue capere.

Tertium tutæ cuſtodiæ mancipare.

Quartum ponere captos in compedibus, vel manicis ferreis.

Quintum inquirere contra illos de quibus ſecundum Deum, & Iuſtitium Epiſcopus, vel Inquiſitor viderit expedire.

Hos quinque actus his verbis Concilium enumerat ſic, quod quilibet de prædictis ſine alio citare poſſit, & arreſtare, ſiue capere, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis ſi ei viſum fuerit faciendum, ſuper quo ipſius conſcientiam oneramus, nec non inquirere contra illos, de quibus pro huiuſmodi negotio ſecundum Deum, & Iuſtitiam viderit expedire.

13. Eadem Gloſa, & Doctores affirmant, tres actus fuiſſe conſtitutos ab eodem Conſilio, quos non poteſt vnus ſine altero exercere.

Primum non poteſt Epiſcopus ſine Inquiſitore, nec Inquiſitor ſine Epiſcopo condemnare quemquam ad carcerem, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur.

Secundò, Vnus ſine altero non poteſt torquere.

Tertiò, Vnus ſine altero non poteſt ad ſententiam procedere contra Reos. Gloſ. & DD. in dicta Clem. prima *de heret.*

14. Hæc tamen tria ſic à Concilio temperata ſunt, vt infra octo dies poſtquam ſe inuicem requiſiuerint facere non poſſint, nam ſi poſtquam ſe requiſiuerint, elapſis octo diebus alter non potuerit, aut noluerit intereſſe, alter ſolus, etiam poterit tres iſtos actus exercere: Addit præterea Concilium Epiſcopum, & Sede Epiſcopali vacante Delegatum à Capitulo, & vice verſa inquiſitorem quando nequeat, aut nolit perſonaliter conuenire, poſſe committere vices ſuas, vel ſuum ſignificare per Litteras conſillum, & conſenſum. Hæc omnia Concilium in hæc verba conſtituit. Duro tamen tradere carceri, ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad cuſtodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine Inquiſitore, & Inquiſitor ſine Epiſcopo Diœceſano aut eius Officiali vel, Epiſcopali Sede Vacante Capituli ſuper hoc Delegato, ſi ſui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierum ſpatium, poſtquam ſe inuicem requiſierint non valebit, & ſi ſecus præſumptum fuerit, nullum ſit, & irritum ipſo iure. Verùm ſi Epiſcopus, vel eius Capituli Sede Vacante Delegatus cum Inquiſitore, aut Inquiſitor cum altero eorundem propter præmiſſa nequeat, aut nolit perſonaliter conuenire poſſit Epiſcopus, vel, eius ſeu Capituli Sede Vacante Delegatus Inquiſitori, & Inquiſitor Epiſcopo, vel eius Delegato, ſeu Sede Vacante illi qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus ſuper illis committere vices ſuas, vel ſuum ſignificare per Scripturas conſilium, & conſenſum. Concilium Viennen. relatum in Clem. prima *de heret.*

Annotationes Carenæ ad Cap. 62. 63 & 64.

SVMMARIVM.

1 *Hiſpana Praxis quoad formationem proceſſus, quæ valde placet Auctori.*

Egi de hac re in annotationibus meis ad primam Quæſtionem Guid. Folcodij, & in *p. p.* tit. de Epiſcopis, & Inquiſitoribus.

In Hiſpana in formatione proceſſuum ſpectantium ad Sanctum Officium nunquam ſe ingerit ordinarius, qui ſolum vocatur in expeditionibus litterarum, mihi ſummoperè placet. Hæc praxis, quam 1.
late exornaui *p. p. t. 4. §. 5. per totum.* Vtinam ita etiam 4.
obſeruaretur in Italia, quia coram Ordinarijs non poſſunt huiuſmodi proceſſus rectè formari, vt ego teſtis eſſe poſſum oculatus, quando aliquando Vicarij Generales Cremonen. voluerunt formare hoſce proceſſus ſub Illuſtriſſimo Brippio Epiſcopo, & Affine meo, nam ſub Eminentiſſimo D. Cardinali Camporeo ipſe nuſquam paſſus eſt eius Vicarios ſe ingerere in horum proceſſuum formatione, ſed ſemper denunciationem remittebat ad Inquiſitores coram quibus ſecretum, quod eſt neruus cauſarum S. Officij perfectiſſimè obſeruatur.

ARGVMENTVM.

Ex ordine procedendi tradito in proximo ſuperiori capite adhuc prouenire poſſe quædam incommoda, quibus quomodo poſſet ſubueniri breuiter indicatur.

SVMMARIVM.

Inquiſitor, & Epiſcopus quando ſimul procedunt ſuper eodem facto, & vnum tantum conficiant proceſſum tunc vnus alteri debet probationes quas habet, mittere n. 1. & 5. & quid ſi fiant duo proceſſus quorum vnus ſit alteri contrarius n. 2.

Inquiſitor, & Epiſcopus quando inſimul procedunt ſuper eodem facto ſi contingat eos conficere duos proceſſus, incommoda aliqua ſequuntur de quibus num. 3. & 4. & de remedio ne incommoda prædicta ſequantur n. 5. & 6.

Epiſcopi dum cauſas hereticorum pertractant deberent per ſe ipſos aſſiſtere. & dictas cauſas expedire n. 7.

Cap. LXIII.

Qvando Epiſcopus, & Inquiſitor ſimul ſuper 1.
eodem facto procedentes, vnum tamen conficiunt proceſſum, facilis eſt obſeruatio ordinationum Apoſtolicarum ſuperiori capite relatarum, tunc enim ſiue fiat apud Epiſcopum, ſiue apud Inquiſitorem, vnius tamen erit proceſſus, in quo deinde iudicando facilius poterit ferri iudicium. Nam ſi fiat coram Inquiſitore, poterit Epiſco-

Episcopus probationes quas ipse super eodem facto in foro suo contra eandem personam habuerit secretò ad Inquisitorem mittere, vt ex omnibus simul iunctis vnicus tantum conficiatur processus, & vice versa si coram Episcopo cæptus fuerit processus, idem poterit præstare Inquisitor.

2. Cæterum si super eodem facto vterque procedat, & duo fiant processus, vnus per Episcopum, & alter per Inquisitorem, sicut fieri posse Benedictus declarauit, tunc magna poterit, subsequi confusio, & contrarietas, aut diuersitas in ipsis processibus; itavt postea in ferenda sententia non facilè conueniāt Episcopus, & Inquisitor, & consequenter necessarium erit, iuxta Bonifacij decretum processū, & negotium remittere ad Sedem Apostolicam Bened. in Extrauag. *ex eo de haret.* inter cōmunes relata *in proximo praecedenti cap.* §. 3. Bonifacius Octauus *in c. per hoc*, §. *verùm de haret lib. 6.*

3. Præter contrarietatem, aut diuersitatem, quæ contingere posset si super eodem facto, duo simul processus fierent, hæc insuper incommoda sequuntur, causa longius protrahetur. Reus maioribus impensis grauabitur, cum in diuersis Tribunalibus sibi sit respondendum: Secretum, qui potissimus neruus est Sacri Tribunalis non poterit satis commodè retineri.

4. Supradictis accedit, quia cum Episcopi, vt plurimum non habeant secretum carcerē, nec Ministros idoneos, & exercitatos ad procedendum contra hæreticos non possint seruare ordinem illum qui præfinitus est Inquisitoribus, vt animaduerrit etiam Simanchas, & copiosius in Direct. dictum fuit, Simanch. *de Cathol. Institut. tit.* 25. *de Episcopis n.* 5. in direct. Inquisit. *p.* 3. *comment.* 101. *super q.* 52.

5. Vt supradicta incommoda, quæ magni momenti sunt euitentur, constituit posset, vt coram Inquisitore tantum processus ordinarentur, ad quem Episcopi, quæ de eodem facto nosse possent, secretò transmitterent, & in illis actibus simul conuenirent, quæ sinè ipsis ex decreto Clementis expediri non possunt, vel Episcopi, sicut eodem decreto continetur Inquisitori delegare vices suas, Clem *l. de haret.* §. 1. *relata in cap. proxime praecedenti.* §. 5.

6. Vbi hic procedendi ordo consuetudine iam receptus est tanquam tutus, & minus dispendiosus retinendus omninò videtur, quem sæpè multis Summis Pontificibus, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus non displicuisse scio. Nam vel Episcop. impeditis, vel interesse nolentibus, eorum Vicarij loco ipsorum simul cum Inquisitoribus conuenientes expediunt casus illos, & causas, quæ à solo Inquisitore expediri non possunt, & sic vnicus processus confectus, & iuridicus, & legitimus est, & minus ipsis Reis dispendiosus & ad veritatem inueniendam, & indicandam facilior. Vbi verò adhuc consuetudine receptus non esset ob easdem rationes, introducendus videretur, præsertim cum nullum Episcopis præiudicium inferatur, ipsis enim semper remanet integrū Iure ordinario, vel delegato in exemptos contra hæreticos, procedere seruata forma Concilij Viennensis. Nam solum hîc agitur de modo faciliori, & tutiori conficiendi processus in hoc foro in quo, & propter consuetū, vsum, & propter secretos carceres, & propter ministros idoneos, & exercitatos, conuenientius peragi causæ posse videntur coram Inquisitore.

7. Gratissimū foret SS. & DD. Card. Inquisit. Gener. vt Episc. per se ipsos his causis tractandis, atque iudicandis assisterent, & magna, & cōmuni concordia, sic cum Inquisitorib. agerent, atque hunc sibi finem proponerent, vt veritas inueniretur, Fides Catholica stabiliretur, atque omnis omninò hæresis, & hæresis suspicio, & qualibet Doctrinæ nouitas à suis Diœcesibus expelleretur.

ARGVMENTVM.

Quando soli Episcopi procedunt, quomodo processus formare debeant.

SVMMARIVM.

Episcopi in formandis processibus contra haereticos debent seruare modum, quem seruant Inquisitores n. 1. & seq. & n 6.

Episcopi in causis haereticorum sunt Iudices ordinarij. num. 3.

Episcopi in causis haereticorum exemptorum sunt Iudices delegati à Sede Apostolica. n. 4.

Episcopi sunt Iudices haereticorum quorumcunque & aliàs exemptorum. n. 5.

CAP. LXIV.

SOLI Episcopi procedere solent, & possunt contra hæreticos, & suspectos de hæresi in omnibus Prouincijs, & locis vbi nō sunt Apostolici Inquisitores procedere debent, sicut Bonifacius constituit his verbis, siue autem ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debēt per Iura Canonica, vel speciales concessiones, seu ordinationes Sedis Apostolicæ obseruare. Bonifacius VIII. *in c. per hoc* §. *siue autem de haret. l. 6.* Directorium Inquisitorum *part. 3. commentario* 112. §. *vlt. supèr q.* 63. 1.

In processibus itaque formandis praxim Inquisitorum præscriptam inuiolabiliter Episcopi retinebunt, neque permittent Vicarijs suis aliter processus in his causis formare, quos per se ipsos sicut Inquisitores Apostolici formare debent, informationes recipiendo, & testes examinando, & terminos legitimos seruando, & secretum custodiēdo ea diligentia, quam huiusmodi causæ grauissimæ postulant adhibendam ipsi enim, qui Diuino munere hanc potestatē, & iurisdictionem acceperunt per se ipsos quantum fieri potest exercere tenentur. 2.

Signanter Bonifacius dixit, siue ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant, quia hæretici, vel suspecti, contra quos procedere continget, aut non sunt exempti à iurisdictione Episcopi, aut aliquo priuilegio, vel causa sunt exempti, & respectu non exemptorū; clara, & facilis, est conclusio, quod Episcopi in suis Diœcesibus possūt ordinaria auctoritate procedere, quia quoad omnes vbique existentes infra fines suæ Diœcesis fundata habent intentionem, & etiam contra inuitos possunt suam iurisdictionem exercere (vt Iura, & Decisiones Rotales habent) *cap. Venerabilibus*, & *cap. de Xenodochijs de religiosis dominibus*, glos. communiter recepta in Clem. prima, in verbo *aut eorum de foro competi.* Decisiones Rotales signanter apud Verallum 306. incip. *Episcopus in quacumque, parte prima, & decision.* 201. incipit, *Manu teneri debet, parte secunda.* 3.

Respectu exemptorum, clara quoque est, & à
4. Lucio Papa definita conclusio, vt Episcopi contra exemptus à sua iurisdictione, etiam si soli sedi Apostolicæ subiaceant in causis ad forum Inquisitionis spectantibus, auctoritate delegata procedere possint. Lucius enim his verbis constituit, si qui verò fuerint, qui à lege Diœcesanæ Iurisdictionis exempti soli subiaceant Sedis Apostolicæ potestati. Nihilominus in his quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium, & eis in hac parte tamquam à Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ priuilegijs) obsequantur, Lucius Tertius *in cap. ad abolendam, §. fin. de hæret.*

Huius Canonicæ legis vigore Episcopi in suis
5. Diœcesibus nulla exemptione suffragante, contra quoslibet exemptus cuiuscumque gradus, qualitatis, & ordinis existant procedere poterunt, sicut possunt in Diœcesibus Inquisitores hæreticæ prauitatis, sicut in Directorio Inquisitorum pluribus explicatum fuit. In Directorio Inquisitorum *parte tertia, commentario 77. super quæstione* 28.

Et meritò, quia, vt glossa, & Doctores notauerunt, ratione delicti exempti perdiderunt priuilegium, quo non dat causam delinquendi. Glos. *in dicto capitulo ad abolendum, §. finali in verbo Delegatis de hæret.* & ibi communiter DD. Item communiter DD. in dicto capitulo per hoc *de hæret. lib. 6.* Repertorium Inquisitorum *in verbo Episcopus §. Item Episcopus.*

6. Cæterùm in capturis, tam exemptorum, quàm non exemptorum, cum ea cautela procedere debent Episcopi in suis Diœcesibus, quæ Inquisitoribus hæreticæ prauitatis indicata fuit *supra hoc lib. in cap. 8.*

Obseruatio I.

De Defensionibus Reorum.

CVm paulò anteà *capitulo* 59. dictum fuerit, post factas vtrinque probationes deueniendum esse ad causarum expeditionem & reus pro qualitate criminum, & probationum, aut absoluendos, aut condemnandos, consequenter hîc videbatur agendum de legitimis reorum defensionibus, sed hanc tractationem visum fuit commodius reijcere ad initium *quarti libri huius praxis*, quia interim in proximo *tertio libro* adhuc agendum superest de peculiaribus quibusdam delictis pertinentibus ad hoc forum, quibus etiam defensiones competunt.

Obseruatio II.

Circa Quæstiones, siue Tormenta.

SImiliter in huius *Secundi libri* fine agendum videtur de Tormentis quorum vsus in hoc foro frequens est ad eruendam veritatem: Cæterùm quia vnus modus finiendi processum, & expediendi causas in hoc iudicio agitatas, est per tormenta, Ideò de his quoque *in quarto libro* visum est agere, in quo formulæ expediendarum causarum dilucidè explicantur.

CÆSARIS CARENÆ ANNOTATIONES,

Ad modum procedendi in causis Strigum, & Maleficorum.

PRoposverat Pegna materiam hanc pertractare in tertio huius suæ Instructionis Libro. & quoniam hic non fuit inter eius Opera repertus, pro debilitate ingenij mei aliqua de hac re scribere quàm breuissimè decreui. Inueni in nostris Inquisitionibus Italiæ per Reuerendissimorum Inquisitorum manus circumferri scripturam quandam breuem huiusce argumenti. Animaduerti eam doctissimam religiosissimam, & verissimis Iuris nostri principiis ac veræ pietatis Christianæ fundamentis innixam. Hanc statui Annotationibus illustrare, ne in toto hoc Opere, quod ad D. O. M. B. semper Virginis Mariæ, ac Dominæ meæ, omnium Sanctorum laudem, & Venerabilium Inquisitorum vtilitatem imprimendum curo Additionatoris munus excedam. Interim, benign. Lector, de huiusce Criminis Lamiatus, & Sortilegij immanitate, de duplici Magiæ genere diuinatrice, & operatrice, déque istorum generum pluribus speciebus, vide Torrebl. *de Magia integro libro secundo, & tertio*, & eundem in suo laudatissimo, doctissimo, & eruditissimo Tractatu *de Iure speciali à lib. quinto, vsque ad lib.* 12. vbi latiùs, & longè doctiùs materiam hanc pertractat, quàm aliàs id præstiterit Delrius, & verè Liber hic *de iure speciali* dignus est qui semper ante oculos Inquisitorum in hoc Crimine habeatur.

INSTRVCTIO PRO formandis processibus in causis Strigum, Sortilegorum, ac Maleficorum.

SVMMARIVM.

1 *Errores plures committuntur in formandis processibus contra Striges, siue lamias.*
2 *Vix transmittuntur ad Supremum Tribunal processus in hac materia legitimè facti.*
3 *Sententiæ in hac materia plures in Hispania latæ à Suprema illorum Regnorum Inquisitione reuocatæ.*
Cauendum maximè à decisione Dolana Griuel. 33.
5 *Ordinariè etiam contra Striges est procedendum.*
6 *Ob deceptiones quæ in hoc crimine contingere possunt, maiori cum cautela est procedendum.*
7 *Contra Iudices faciles, & proclinés contra huiusmodi reas remissiuè.*
8 *Lamiæ denunciandæ sunt Inquisitoribus etiam nulla præmissa correctione fraterna.*

1. EXperientia rerum magistra apertè docet grauissimos quotidie committi errores à diuersis Ordinariis, Vicariis, & Inquisitoribus in formandis processibus contra Striges, siue Lamias Maleficas in notabile præiudicium, tam iustitiæ, quam in huiusmodi mulierum inquisitarum, itavt in Sac. Sanctæ Romanæ, ac vniuersalis Inquisition aduersus hæreticam prauitatem Generali Congregatione longo tempore obseruatum est, vix vnquam repertum fuisse aliquem processum similem rectè ac iuridicè formatum plerumque necesse fuisse quamplures iudices reprehendere, & multoties etiam punire ob indebitas vexationes, Inquisitiones, carcerationes, necnon diuersos malos, & impertinentines modos habitos in formandis processibus, reis interrogandis, excessiuis torturis inferendis, itavt quandoque contigerit iniustas, & iniquas proferri sententias, etiam vlti ni supplicij, siue traditionis brachio sæculari, & reipsa compertum est multos iudices, minùs faciles, ac procliues fuisse ob leue, aut minimum indicium credere aliquam mulierem esse strigem, & ideò nihil omnino prætermisisse, vt ab huiusmodi muliere, etiam modis illicitis talem confessionem extorqueant, cum tamen, tantisque inuerisimilitudinibus, varietatibus, & contrarietatibus, & super tali confessione, nulla aut modica vis fieri posset: quaproter, vt tam Ordinarij, & eorum Vicarij, quam Inquisitores de cætero magis cauti esse possint, in conficiendis huiusmodi processibus, infrascripta diligenter, & accuratè præoculis habeant, & considerent &c. 2.

Annotationes Carenæ.

VEriſſimum eſt, qood hoc loco notatur in hac materia plures committi errores, teſtantur hoc res iudicaræ in Hiſpania apud Ferdinand. Caſtro Palao *in ſue opere morali tom. 1. t. 4. diſp. 8. Puncto* 16. §. 5. *num.* 2. vbi ait in Ciuitate Logronenſi de lamiatu plures condemnatos fuiſſe, & poſtea com-
3. pertum fuit in condemnatione ioteruenisse multas fallacias, ob quas bona eorum qui ibidem damnati fuerunt, fiſco addicta noo fuerunt, neque eorum ſententiæ Eccleſiis fuerunt affixæ, inſoper reconcillati declarati fuerunt habiles cuilibet Inquiſitionis Officio de anno 1612. & Franciſcum Farrer, Doctiſſimum I. C. Hiſpaoom *in ſuis com. ad Conſtit. Cathol. ſol. matrimon. Tempore primo, declaratione ſecunda, n. 44. fol. mihi* 153. vbi quod quatuor mulieres de lamiam accuſatæ ab alijs ad mortem damnatis, & furca ſuſpenſis coram ordinario, & cum recurſum habuiſſent ad Regium Conſilium, adeò leues viſæ fuerunt illo Ordini præſumptiones contra eas militantes, vt ſub fideiuſſione de ſe ſe conſignando tali die fuerint relaxatæ, nec tamen fuerint vocatæ, exiſtimarunt enim Regij illi Senatores indicia contra dictas mulieres eſſe adeo leuia, vt minime ex eis grauandæ eſſent ad ſe conſignandum in Ciuitate Barchinonenſi, & alium ſimilem caſum enarrat idem Auctor de alio recurſo habito per quandam aliam mulierem ad Regium Conſi-
4. liom, à quo ex indiciorum leuitate fuit liberata, & ſub idonea manu leuta, id eſt, cautè relaxata, quæ eſt ſpecies liberationis.

Monet propterea idem Auctor Iudices omnes, vt abſtineant à traditionibus Delrij in hac materia, & à deciſione Dolana, Griuell. in hac eadem materia io ordine 33. quam leuiſſimis ait motam fundamentis.

Ortum habent huiuſmodi errores, ex eo quod Iudices ex immanitate criminis, arbitrantur poſſe procedi non ordinariè, & Iuris ordine ſeruato, ſed velo, vt aiunt, leuato, & ſine vlla iuris regula,
5. cum tameo hoc falſiſſimum ſit, ordinariè enim etiam contra Striges procedendum docuerunt Guedelm. *de magis, & venef. l. 3. cap. 1 n.* 1. & 18. *& ſeq.* Benigous de Dæmonolatis *l. 3. n.* 9. Petrus Heig. *quæſt. 55. in cauſa Venef.* latiſſime Berlich. ad Saxonicæ Conſtitutiones *part. 4. concluſ.* 5. §. 4. *n.* 4. *& ſequ.* vbi perbelle probauit in proceſſus huius delicti habere locum litis conteſtationem, accuſationem indiciorum, & articulorum copiam (quod intelligendum eſt de ea editione quæ in S. Officio fieri conſueuit) torturam ſeruatis ſeruandis, vt fit io alijs quibuſcumque criminibus.

Negari certe nequit, quin in hoc delicti genere, vt dicebat Dominus Inquiſitor San. Vincente *in ſuis Annot.* manuſcriptis in materia Inquiſitionis *cap.* 15. *de lamijs, & ſtrigijs*, §. 1. *& ſeq.* multæ ſint fallaciæ, & deceptiones à dæmone eius auctore inuentæ, cum etiam multi DD. allegati à Modern. Barboſ. *in cap. Episcopi* 26. *q.* 5. voluerunt plurima huiuſmodi ſtrigibus accidere ſolere in ſomnijs, quamuis certiſſimum etiam ſit aliqua vere, & realiter contingere, vt notant DD. ab eodem Barboſ. citati, & à Berlich. *dicta concluſione quarta*, §. 3. *num.* 27. vbi quod huiuſmodi maleficia aliquando non ſunt fantaſiæ illuſiones, & imaginationes, ſed vera, &
6. realia permiſſa Dei.

Et ſic his ſtantibus, nulli mirum videri debet ſi magna cum prudentia procedendum ſit, ne contingat innocentes condemnari, vt factum ſæpius io Hiſpaoia fuiſſe vltra Palaum, & Ferretium ſupra allegatos dixit, & D. Ioquiſitor Vinceotem vbi ſupra § 1.

Multos Iudices faciles, & procliues eſſe. Contra 7.
hoſce Iudices videndus Ferret. loco ſupra allegato *num.* 15. *& ſequ. fol. mihi* 186. qui vocat eos aſſaſſinos, iudiciales parum Deum timentes, minuſque veritatis amatores, & ibidem narrat quod cum fuiſſet aſſumptus in huiuſmodi crimine Aſſeſſor, quia vidit Ioquiſitionem formatam ex leuiſſimis iodiciis, & abſque vllo fundamento imo veritatem facti in contrarium apparere, contra mulierum Inquiſitarum confeſſiones de Infanticidijs, quæ nunquam contigerant, valde miratus fuerat de Iudicibus in illa cauſa, qui fœminas capitali pœna puniendas eſſe cenſuerant.

Quamuis verò Iudices cum hæc cautela procedere debeant, tamen quoad alias animaduertendum eſt, quod quia lamiæ ſemper ſunt valde pertinaces, & vix fieri poteſt vt ex ignorantia peccent, & ſemper mora alijs eſt damnoſa. Ideò hæ ſemper 8.
denunciandæ ſunt Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, etiam ſine vlla correctione fraterna præcedente, Illuſtriſſimus Tranſmiera *de obligatione denunciandi hæreticos, & ſuſpectos de hæreſi quæſt.* 11. *de correctione fraterna, ſect. 4. cap.* 1. *n.* 3. & Patet Alberghinus *in Manuali Qualificatorum capit.* 37. *n.* 14. *&* dixi Ego *de Officio Sanctiſſimæ Inquiſitionis p.* 2. *ter. tit. de obligatione denunciandi.*

§. I.

De probando corpore delicti in hoc Crimine.

SVMMARIVM.

1 *de corpore delicti conſtare debet ante Inquiſitionem, & carcerationem.*
2 *Hoc eſt primum præceptum Criminaliſtarum in hac materia.*
3 *Intellige hoc in illis maleficijs, & ſortilegijs, quæ relinquunt veſtigia poſt ſe.*
4 *Nec ſufficit ad probationem corporis probare V. G. mortem, niſi probetur eam ex maleficio proceſſiſſe.*
5 *Ante probationem corporis delicti non poteſt deueniri ad Inquiſitionem, capturam & torturam.*
6 *De necatione V. G. Infantis conſtare debet plenè, vel per teſtes, vel per euidentiam facti.*
7 *Quod hæc necatio proceſſerit ex maleficio, ſufficit quod probetur præſumptione præſumptiua.*
8 *Confeſſio malefica de necatione Infantis, non conſtito de illius morte non valet, & quid in facto acciderit, I. C. Ferrer.*
9 *Quanta cum circumſpectione Iudices in hac materia procedere debeant ex Tanēr.*
10 *Abſtinendum potius eſt à punitione nocentis, cùm id fieri non poteſt, ſine morali periculo innocentium.*
11 *In ſortilegijs, quæ non relinquunt veſtigium poſt ſe non eſt neceſſaria probatio corporis delicti.*

ERror principalis, & peculiaris omnium ferè Iudicum io hac materia eſt deuenire, ne 1.
dum ad Inquiſitionem, & carcerationem, ſed ſæpè etiam ad torturam contra aliquam mulierem de maleficio imputatam, quamuis non conſtet de corpore delicti, ſiue maleficij, & tamen in Iure indubitatum

dubitatum est ad tales actus deueniri minime posse nisi prius de huiusmodi corpore, constet, cum agatur de delicto cuius vestigia remanent.

Annotationes Carenæ ad §. 1.

2. PRimum Criminalistarum præceptum est, imprimis constare debere de corpore delicti, de hac re egi late *de Officio Sanctissimæ Inquisitionis p. 2 titulo 12 de sortilegis §. 20 per tot. text.* Generalis in hac materia est *in leg. § Item illud ff. ad Syllan. ibi. nisi constet aliquem occisum non liberi posse de eo quæstionem.*

3. Hoc tamen intelligendum est de illis maleficijs & sortilegijs, quæ relinquunt vestigium posse se, vt sunt sortilegia, omnia ex quibus mors vel damnum aliquod insurgit, nam in hoc maleficiorum genere probandum est mortem, infirmitatem, vel mutilationem ex maleficio processisse, quia in hoc formaliter stat iurisdictio Sancti Officij, Fachin. videndus *consilio 12. n. 17.* Torreblanca *de magi. lib. 3 cap. 16. n. 16. & seq.* bene Ferrer. ad quem in hac

4. materia semper recurrendum est *loco supra citato. n. 2. & sequentibus.*

Et adeò necessaria est hæc probatio corporis, delicti, vt ante eam factam non possit procedi ad Inquisitionem, latè Farin. *de Inquisitione quæst. 1. n 6.* qui & alios plurimos citat, & Clarum *q. 4. sui § fin. in praxi Criminali* contrarium asserentem declarat vt loquatur in delictis facti transeuntis.

Minus potest non præmissa corporis delicti probatione deueniri ad capturam, Masil. *consil. 12. n. 34.* Idem Farin. *vbi supra quæst. 2. num. 2. & sequentibus*, & multo adhuc minus deueniri poterit ad

5. torturam.

Circa hanc tamen probationem corporis delicti existimo, quantum ad rem nostram attinet, animaduertendum, quod licet V. G. constare debeat infantem enecatum, vel per testes vel per euidentiam facti ex visitatione cadaueris.

7. Tamen, quod expost hæc enecatio euenerit ex maleficio, hoc sufficit si præsumptiua probatione doceatur, quia istius rei probatio directa fere impossibilis est, & lex contenta videatur ea probatione, quæ secundum naturam facti de quo agitur fieri potest, egregie in rem nostram Corpzouius in sua Iurisprud. Roman. Saxonica ad Electoris Saxoniæ Constitutiones *parte quarta, Constitutione secunda deffinitione quinta*, cuius hæc sunt aurea verba. *Dixerim verò sufficere de huiusmodi delicto saltem ex coniecturis, & præsumptionibus verisimilibus contestare, puta si confessionibus sagarum non tantum vox, & fama publica congruat sed & aliorum maleficorum confessiones bis respondeant aut alia adsunt indicia, quæ Iudicem tutum reddere queant, nec enim criminis confessi certitudo alia requiritur, quam quæ haberi potest.* Gud. Im. *de mag. & venefic.* & Iam *l. 3. c. 10. n. 47.* & ita in Saxoniæ dicasterio pronunciatum fuisse de anno 1613. & 1621. & verba sententiæ refert.

8. Et in hac re, tamquam ad firmam anchoram semper insistendum est, & memoria habenda confessio illius mulieris, de qua mentionem facit Ferrer. loco supra sæpius citato, n. 25. quæ fassa fuit se de nocte accepisse quendam infantem ab vberibus matris, illumque produxisse in conuentu sagarum ab eaque, & socijs trucidatum, & tamen interrogata, mater infantis dixit, numquam tale quid suo infanti accidisse, quia igitur in præsenti materia plures fallaciæ accidere possunt, ne contingat, vt suprà dicebam, innocentes condemnari, maxima cum prudentia procedendum est, & magna cum circumspectione, ad quod Doctissimus Vir Adamus Taner. numquam satis laudatæ Religion. Societat. Iesu *in 1. 2. D. Thomæ disp. 4. q. 5. dub. 1 versiculo Tertium principium est*: adducit locum Euangel. *Math. 13.* vbi quærentibus seruis à Patre Familias de zizania eradicanda. Pater Familias eis respondit, *Nonne forte colligentes Zizania eradicetis, & triticum sinite vtraque crescere vsque ad messem, & tempore messis dicam messoribus, colligite primum zizania &c.* Ex hoc loco ait Tanerus, præscribitur generalis regula omnibus Magistratibus, vt si quod crimen puniri, & extirpari non possit sine morali periculo innocentium (vt colligitur ex particula illa, fortè) abstinendum potius sit à criminis punitione, idque Diuinæ vindictæ iudicio relinquendum, quàm, vt intempestiuo, & pernicioso zelo innocentes, simul cum nocentibus perimantur. 9.

Quæ diximus hucusque de corpore delicti probando non procedunt in ea delictorum specie, quæ post se vestigium non relinquunt, vt in hac eadem materia dixi *de Officio Sanctissimæ Inquisitionis in cit. § 10. concl. 1. & 3.* ad quem locum me remitto. 10.

§. II.

De Indicio Medicorum.

SVMMARIVM.

1. *Ad probationem corporis delicti in maleficio, exquisita adhibenda diligentia.*
2. *Medici in hac re quomodo interrogandi.*
3. *Dictum vnius periti ex dicto peritioris reuocatur.*
4. *Familiares item examinandi super qualitate, & circumstantijs infirmitatis.*
5. *Consilio de morte probandum est eam accidisse ex maleficio.*
6. *Prima huiusce rei probatio sumitur à indicio Medicorum.*
7. *Medici formiter examinandi, & de quibus interrogandi.*
8. *Quænam sint signa ad cognoscendum, an morbus, vel mors fuerint à causa demoniaca, vel naturali, vbi latè.*

COrpus autem delicti non dicitur probatum, prout mihi Iudices videntur præsupponere, ex eo quia prætensus maleficiatus sit vel fuerit infirmus, siue decesserit, Clarum est enim, quod infirmitas, & mors regulariter ex maleficijs non prouenit, ideò oportet exquisitas diligentias Iudiciales adhibere, examinando Medicos, qui infirmum curarunt. Illos diligenter interrogando de qualitate infirmitatis, & an ex arte Medicinæ dignoscere possint infirmitatem esse, vel esse posse naturalem. Illos etiam interrogando circa totam seriem, & accidentia ipsius infirmitatis à principio omnia fusiùs in processu redigentur, ad hoc vt si forte aliquis Medicus per imperitiam, (prout multoties euenit) nesciuisset qualitatem morbi, & propterea iudicasset non esse talem, sed ex maleficio prouenire. Alius Medicus magis peritus habita notitia omnium accidentium eiusdem infirmitatis, licet infirmum non viderit, possit dignoscere 1

cere, an talis infirmitas ex morbo naturali nec ne prouenire potuerit, & vlterius maxime congruum esset ad eundem effectum iudicialiter examinare familiares infirmi pro habenda notitia principij infirmitaria, & eius progressus Ex hoc enim apparebit, an conueniant depositiones Medicorum, & familiarium circa accidentia infirmitatis, & sic totius fieri poterit iudicium à Iudice an constet de corpore maleficij Quod si ex huiusmodi diligentijs Iudici apparebit infirmitatem esse, vel fuisse naturalem, procul dubio procedere non debet contra accusatam de tali maleficio. Si verò Medici petiti clarè iudicauerint esse, vel esse possibile probabiliter maleficium, tunc Iudex securius cogitare poterit de Inquisitione formanda contra accusatam de tali maleficio.

Annotationes Carenæ ad §. x.

5. Dixi §. antecedenti non sufficere ad probationem corporis delicti, in Sancto Officio ad effectum de quo agimus, quod probetur infantem V.G. enecatum, sed vlterius probandum esse Id accidisse ex maleficio.

6. Prima igitur probatio huiusce rei, sumitur à Iudicio Medicorum, cum enim infirmitas, & mors, tam à causa naturali quam Dæmoniaca prouenire possit, vtique vna causa ab alia distinguenda est.

7. Formiter examinandi erunt Medici, qui infantis infirmitati astiterunt, & eum curarunt, Antonius Maria Copius in Secretis Serenissimi Magni Etruriæ Ducis, in suo Iudice Criminal. *l. secunde cap. 41. num. 4.* Masinus *in Prax. Sanct. Offic. part. 7. tit. Modo di proceder contra le Streghe.* Versiculo *E percie bisogne esaminar li Medici.* Ego *de Offic. Sanct. Inquisit. parte secunda, titulo* 12. §. 24. *num.* 208. *& sequen.*

8. Et diligenter interrogandi de infirmitate, & morte infantis de omnibus circunstantijs, causis, symptomatibus à morbi principio vsque ad mortem adsunt enim signa sua, & indicia ad cognoscendum an morbus & mors ex causis naturalibus, vel dæmone, & maleficio prouenerint de quibus Io. Baptista Codron. *de Morbis Venefic. l. 3. c. 14. per tot.* Anton. Mat. Cosp. *loc. alleg. c. 41. & seq.* & bene Zachias *in suis q. Medico-legalibus l. 4. t. 1. q. 9. n. 14. & seq.* vbi ait considerandum modum quo morbus ægrum affligit, & quo mors contigit eorum causas, quas si ex arte sua Medicus non agnoscat, Iure arguere potest ab altiori causa prouenire: Attendenda morbi, & mortis symptomata, an secundum naturæ præscriptum, vel præter eius consuetudinem succedant, & an ipsis causis naturalibus respondeant necne; considerandam vlterius dixit tolerantiam remediorum naturalium, & supernaturalium, an ad aliciatorum applicationem morbus irritetur, vel quiescat. Adhibendam addit animaduersionem ad coniecturas desumptas ex ætate, statu, & habitu ægrotantis, vel pereuntis, & tandem *n.* 18. sic concludit. *Et in summa quandocumque morbus occurrit difficilis, siue repentinus interitus, cuius causa sapientibus sint ignota, & ipse morbus, aut interitus naturalibus, & apparentibus causis, non modo minime conformis, sed vndequaque repugnant, & ex alia parte vrgeant præsumptiones & coniectura extra artem Medicam quæsita tunc suspicari licet morbum, & mortem à supernaturali causa processisse*, bene etiam Cospius *vbi supra c.* 43. *n.* 10. vbi sic ait, *Sarà segno di maleficio se l'infermo si duole, e non sa dir la parte, si sospirara, e piange-rà, sentira ponture nel cuore all'improuiso si vederà scuotersi, ò sopraprese da timore, se le arterie del cuore li batteranno frequentemente, se sentirà vn vento fredissimo, era come fiamma di fuoco, vn' oblivione repentina, di tutte le cose, si sentira come formiche discender da capo à piedi, e subito ascender da piedi al capo, infiarsi la gola, & di li a poco disfiarsi*, & plura alia ibi prosequitur, quæ ap d eum legi possunt, cum animaduersione tamen semper quod plura huc usque recensita non probant nisi per viam indicij, & coniecturæ morbum, & mortem ex maleficio prouenire, & ideo bene loquutus fuit vbi supra Zachias, quod licebit suspicari, egregiè Torreblanca de magia videndus *l. 1. c. 40.* vbi late de signis ex quibus colligi potest morbum esse naturalem, vel dæmonis arte inductum, & latius in suo eruditissimo *tract. Iuris specialis l. 1 2. c. 1 per tot.* 9.

Et super hac Zachiæ Doctrina poterit doctus Inquisitor formare interrogationes Medicorum, sine tamen vlla suggestione, quorum responsiones omnes scribi debent in processu, cum enim non possint Medici in hac re deponere directè sed tantum ex coniecturis, & vt periti in arte Iudicio Medicorum in actis cum omnibus circunstantijs redacto, poterit si non erit legale, & cuius arti consentaneum per Medicum peritiorem corrigi, & emendari, iuxtam vulgatam Doctrinam Io. Andreæ *in Additionibus ad Speculat. tit. de homicidio §. 1. Ve. s. De facto quæritur*, quod condemnatus ad mortem ex vulnere illato iudicio vnius Medici lethali, poterit petere, quod sententia retractetur, adhibito Medico peritiori, quam Io. Andreas Doctrinam late exornauit, & declarauit Thesaurus *decision. Pedemontana* 25. *per tot.* 10.

Secunda probatio desumi debet ab examine familiarium infantis enecati, huiusmodi enim quia eius infirmitati, & morti semper interfuerunt magis edocti esse poterunt de omnibus circumstantijs infirmitatis, & mortis eiusdem. 11.

Tertia probatio exhauriri potest ab examine ipsiusmet maleficiati, (si viuus sit) cum interrogando super qualitatibus, & symptomatibus suæ infirmitatis, nihil tamen ei suggerendo, sed permittendo quod ipse in totum manet intimum, & progressum totius sui morbi. In hoc enim examine cum magna cautela procedendum est, ne detur ansa infirmo existimanti se maleficiatum, ita deponendi, vt eius indicium, vel suspicio confirmetur. 12.

Quarto loco non erit examini prudentis exorcistæ, ita auctor praxis Sancti Officii, quæ circumfertur manuscripta in Inquisitionibus Italiæ *cap. 8. de sortileghi.* Versiculo, *In questi casi, ibi, & anco le fede dun'esperto, e prudente Esorcista, che l'infirmità venghi veramente da maleficio, dico prudente Esorcista, perche molti vi sono, che qualunque infirmità giudicano maleficij per poca prattica, e tal volta se le persone non sono maleficiate, essi sono causa mediante l'humor melinconico del l'infermo, che si tenghi per maleficiato.*

Diligenter igitur examinabitur exorcista super omnibus, quæ ei obtigerunt in exorcizando infirmum vt videri possit ex eius depositione, an verè morbus ex maleficio ortus dici possit. 13.

De potestate in Ecclesia Dei super Energumenos, obsessos à Dæmone, & huiusmodi maleficio affectos, videndus est P. Tireus *in suo tract. de dæmoniacis*, & P. Puteanus in primam partem D. Thomæ *post tract. de Aug. in simili tract. dubitat. 7. & seq.* 14

§. III.

§. III.

De indicijs contra maleficos perscrutandis

SVMMARIVM.

1 *Ante carcerationem perscrutari debet Inquisitor indicia contra praetensum reum.*
Ex sola denunciatione maleficiati, vel eius attinentium non debet esse facilis Iudex ad carcerandum.
3 *Consilio Iudici, & Inquisit de necatione V.G.infantis. & quidem ex maleficio ante carcerationem perscrutari debet indicia contra reum.*
4 *De indicijs contra hosce maleficos, remissiuè.*
5 *De indicio nebula circa cullam infantis.*
6 *De hisce indicijs egregie Torreblanca.*
7 *Familiares Maleficiati ratione interesse valde suspecti sunt.*
8 *Id agendum cùm rea est suspecta de fuga.*
9 *Ante carcerationem Inquisitor omnia communicet cum Congregatione suorum Consultorum.*

1. INsvper antequam Iudex deueniat ad carce-
rationem prætensæ maleficæ, debet diligen-
ter rimari contra indicia, quæ sunt contra illam,
nec ex sola denunciatione prætensi maleficiati, &
eius attinentium esse facilis ad carcerandum, nisi
simul allegetur aliqua probabilis causa, ob quam
2. animus Iudicis rationabiliter moueri possit ad cre-
dendum, quod mulier accusata tale maleficium
committere voluerit, & eiusdem causæ aliquam
probationem, vel saltem non leue indicium habeat,
antequam ad carcerationem deueniat.

Annotationes Carena ad §. 3.

3. COnstito Iudici, & Inquisitori de corpore de-
licti, V.G. infantem enecatum, & enecatio-
nem ex maleficio processisse, saltem ex coniectu-
ris probabilibus, adhuc non debet ad carceratio-
nem prætensi rei, vel reæ deuenire, nisi adsint
contra eum, vel eam legitima indicia.
De indicijs autem in hoc crimine, vltra ea quæ di
4. xi ego *de Offic. S.Inquisition. t.* 12. §.21. videndi sunt
Cospius *in Iudice crim.l.2.c.42.& seq.* vbi in specie
agit de Nebula aeris visa circa cullam infantis,
Mathias Berlich.ad Saxoniæ constitutiones *p. 4.*
5. *concl.4 de Venef & malef.n.16.& seq.* Carpz. *in sua
praxi crim.nouaRom Saxon.p.p.q.49 n.62.& seq.* in-
ter tamen indicia ab istis Vltramontanis DD. recen-
sita, multa sunt friuola, & non attendenda indicia,
6. & plura ea distinguens in leuia grauia, & grauis-
sima affert Torreblanca *de magia c. 17. per tot. & c.*
16. vbi latissime probauit necessario ante carcera-
tionem rei huiusce criminis debere constare de le-
gitimis indicijs
Cum autem maleficiatus, & familiares ipsius sint
7. ratione sui interesse valde suspecti, ideo nulli mi-
rum videri debet si horum depositionibus tantum
fidem adhibere non debeat Iudex, vt ex his solis nul-
lis alijs vinctis adminiculis possit ad carcerationem
8. deueniri, neque enim ob solam offensorum denun-
ciationem potest ad prætensi rei carcerationem de-
ueniri, vt probauit Carpzouius *in sua praxi crim.
p.3 q.111. de Incarceratione n 27. & seq.* nisi fortasse
reus prætensus esset de fuga suspectus, nam tunc
posset carcerari, maximè si homo esset vilis con-
ditionis, Farin.*qu.crim.27.n.121.* Carpzouius *ibid
n.51* cum alijs apud ipsos.
Antequam tamen super carceratione Inquisitor 9.
deliberaret in hoc crimine. Ego eum hortarer, vt
omnia cum suis Consultoribus communicaret, iux-
ta ea quæ supra diximus *l.1.* & prout pluries sic in
nostra Inquisitione Cremonæ obseruatum fuisse scio.

§. IV.

De perquisitione domus maleficiati.

SVMMARIVM.

1 *Perquisitio Domus decreta captura facienda est,*
2 *Quæ in ea adnotanda.*
3 *Annotata diligenter considerabit.*
4 *De repertis intus Anaclintercum, Ceruical, & cætera maleficiati.*
5 *Diligenter consideranda qualitas rerum repertarũ*
6 *Super rebus ibi repertis, quod fundamentum fieri possit.*
7 *Perquisitio Domus malefica à quibus facienda.*
8 *Ab hac tandem perquisitione abesse debent familiare Inquisiti, & cur.*
9 *In perquisitione describi debent ea omnia quæ faciunt pro reo.*
10 *Item pro fisco describi debent*
11 *Ceræ Imagines acubus transfixæ.*
12 *Pulueres.*
13 *Vnguenta.*
14 *Pentacula.*
15 *Carta cum Crucibus.*
16 *Libri maleficia continentes.*
17 *Ollæ sub terra.*
18 *Venena.*
19 *Ossa mortuorum.*
20 *Res omnes extraordinariæ.*
21 *Res reperta in lectis.*
22 *Quod fundamentum super his rebus fieri possit.*
23 *In materia huius perquisitionis Cospius videndus*
24 *Circuli in carta cum Cruce in medio numerantur inter signa magica.*
25 *Multo minus fundamentum potest fieri super repertis in lectis cũ ea à Dæmone ibi supponi potuerint.*
26 *De enormentibus acus, claues, & similia, remissiuè.*

ADuertat præcipuè Iudex in ipso actu carce-
rationis diligenter facere perquisitionem in 1.
domo mulieris inquisitæ, & talem inquisitionem
per se ipsum, aut Vicarium idoneum faciat adhibi-
to Notario, nec ad huiusmodi perquisitionem in-
terueniãt personæ attinentes, aut familiares, prætẽsi
maleficiati, ne contingat, (prout aliquando suspica-
tum est) dolosè aliqua supponi malefica denotãtia
in graue præiudicium reæ inquisitæ, & in dicta
perquisitione annotentur diligenter per Notarium
omnia reperta in domo, & capsis, & non solum
quæ possunt iuuare intẽtionem fisci, sed etiã ea quæ
possunt iuuare ream inquisitam, prout Imagines
Sanctorũ, Coronæ Diuina Officia, libri deuotionũ,
Schedulæ, Communionis, Aqua, & Palmæ benedi-
ctæ, & alia similia singillatim illa describendo in
inuentario perquisitionis conficiendo. Nec sint fa-
ciles Iudices ad firmiter credendũ aliqua reperta,
prout oleum in vasculis, pinguedo, pulueres, & simi-
lia esse apta ad maleficium, sed faciant illa consi-
derari

fiderari à Peritis ad effectum, vt dignoscatur, an deseruire possint ad alium finem, quam maleficij.

4. Multoties euenit quod familiares prætensi maleficiati credentes maleficium perquirunt intus anaclinteteum, ceruical, & puluillos lecti ipsius infirmi, & cum inueniant volucra quæ videntur ad maleficium aptata, illa deferunt ad iudicem, qui super hoc maximum facit fundamentum ad effectum probandi maleficium, & in hoc debet esse multum vigilans, & circumspectus iudex, facilè enim euenire potest, vt talia à familiaribus infirmi supposita fuerint, & sic facilius Iudex inducatur ad credendum maleficium, & ad procedendum contra aliquam personam.

5. Præterea benè aduertere debet qualitatem repertorum in huiusmodi lectis. cùm enim anaclinteria, & alia prædicta conficiantur ex pluma, aut lana & quotidie intermisceantur, & inuoluantur, dum lectus prosternitur, facilè euenire potest, vt spatio alicuius temporis fiant aliqua inuolucra, quæ videantur præseferre suspicionem maleficij, & tamen naturaliter ex præmissis contingere possunt, vltra quod in actu confectionis huiusmodi anaclienteriorum, & aliorum prædictorum ex incuria magistri illa fabricantis, illa intermisceri potuerunt. Ex quibus huiusmodi inuolucra ex se confecta fuerint.

6. Et ideò si perquireremur singulorum lecti præcipuè ex pluma confecti, de facili in aliquibus similia inuolucra reperirentur. Nec etiam est mirum, quod in huiusmodi quandoque reperiantur acus, nam vbi sunt mulieres acus vbique abundant, & facile est quod per accidens spatio alicuius temporis, multæ acus in prædictis mobilibus intercludantur.

Neque forsan abs re est, considerare dæmonem talia aliquando supponere potuisse, absq; participatione, & assensu alicuius, vt indè credatur maleficium commissum, & sic aliqua persona indebitè damnum patiatur, Quemadmodum videmus in actu exorcismi nonnullorum obsessorum qui videntur euomere acus, clauos, & diuersa inuolucra, quæ tamen impossibile est obsessos in corpore habere, prout non habent sed dæmon in illo actu talia supponit ad os obsessi, vt credatur fortè obsessum esse maleficiatum, & aliquis indè indebitè molestetur. Ex quibus patet quàm circumspectus esse debeat iudex circa huiusmodi reperta, cum de facili, vel potuerint supponi, vel esse naturalia, vel facta opera Dæmonis sine alicuius ministerio.

Annotationes Carenæ ad §. 4.

7. DEcreta captura, vt vndequaque veritas delicti habeatur in actu ipsius capturæ facienda est perquisitio domus prætensi malefici, vel maleficæ, dixi, ex Massino *in praxi S. Officij, p. fol. mihi* 176. secundæ impressionis, *versic. Auerta il Giudice*, Ego ipse *de Offic. S. Inquisit. p. 2. tit. 12. §. 14. n. 107. Versiculo Tertio facienda est perquisitio* domus, & nouissimè Cospius *in suo iudice crimin. l. 1. c. 4 3. n. 1. versiculo Perche essendo questa arte congieturale &c. Il diligente Giudice &c.*

Et quidem si quæratur à quonam perquisitio domus sit peragenda. Dico quod debet fieri à ministris S. Offic. ad præsentiam Notarij, & coram ipsomet Reuerendiss. Inquisitore, vel eius Vicario. Quia enim agitur de re quæ magni potest esse præiudicij, tam pro reo vel pro rea, quàm pro ipsomet fisco Sanct. Offic. ipsemet assistere debet huic perquisitioni.

8. Et ob eandem rationem abesse ab hac perquisitione debent omnes amici, & familiares ipsiusmet prætensi malè inquisiti. Experientia enim docuit in criminalibus, quod actus iudiciales, qui fiunt cum assistētia partis offensæ, vel eius amicorum ferè sæpe & vt plurimum non rectè fiunt, & scandala aliqua, vel saltem fraudes oriri solent. Videatur Ambrosin. *in suo processu Informatiuo c. 5. lib. 1. n. 5. & seq. & ibi* Io. Bernardinus Portus qui fuit in Ciuit. Mediolan. magnus Criminalista.

Non est dubium, quod Notarius in hac domus malefici perquisitione diligenter describere debet omnia reperta in domo, capti, & aliis locis eius domus quantumuis secretis.

Et Imprimis pro reo describere debet ea omnia quæ eius Catholicam credulitatem iuuare possunt, vt puta si in domo reperit Imagines Sanctorum, & alia in textu instructionis recensita. 9.

Optimus enim Inquisitor in Tribunali, tam Sancto, & fidei tam immaculatæ, diligenter veritatem perquirere debet, tam pro reo, quam contra reum, nō verò tam tenaciter adhærere fisco, vtque pro reo faciunt negligat, & vt perperam vidi à iudicibus laicis quibusdam pessimæ conscientiæ obseruatum ad tempus defensionum remittat, *l. non defendatur*, & ibi notat Bartol *ff de pœnis*, Alex. *consil.* 4 *n.* 1. *lib.* 6. Marsil. *cons.* 17. Far. *cons.* 35 *n.* 2. Neuizan. *cons* 61 *n.* 41. Scaccia *de Iudiciis ciuilibus Criminalibus, & hæretica libus c.* 86. *n* 9. Berti zz *cons. crim.* 305. *n.* 8.

Pro fisco etiam S. Offic. prudens Inquisitor curabit ea omnia diligenter describi, quæ eius intentionem fundare possunt & præsertim infrascriptæ ceræ Imagines acubus transfixæ, de quibus latissime Griland. de Sortilegiis *lib.* 2 *q.* 5. *n* 11. *Versicul. Imagines fabricabant, quas spiris, aculeis, clauis, & aliis rebus acutis in gutture femur costis &c. perforabant, deprecando, vt Corpus verum maleficiati easdem pœnas pateretur.* Delrius *magicarum disquisitionum p. p. q.* 3. *sect.* 4. Bodin. dæmonum. *l.* 2. *c.* 8. Torrebl. *Iuris specialis l.* 12. *c.* 4. *per tot. & c.* 5. vbi maleficio hostili, quod solet fieri cum hisce cereis Imaginibus. 10. 11.

Pulueres de quibus idem Grilan *q.* 3. *n.* 29. Torreblanc *de Magia lib.* 2. *c.* 39. & latiùs eruditissimus hic auctor videndus erit de Iure speciali *tom.* 2. *l.* 12. *c.* 7. & vtrobique ait magos hosce pulueres accipere à Dæmone, Berlich in *suprà citata conclusione.* 3. *n.* 8. vbi ex Gilhaus. & Remigio ait maleficas tres pulueris species accipere à Dæmone videlicet atri coloris ad homines eneccandos, cinericij coloris ad morbos inferendos, & albi, ad sanitatem reddendam. 12.

Vnguenta, hisce enim etiam vtuntur magi, & striges, Torreblanca *de iure special. d. cap.* 7. 13. *& seq.* vbi quod huiusmodi vnguenta solent fieri ex infantulis igne tostis, vel aqua feruenti liquatis, & *n.* 30. vbi latè agit de peste anni 1630. Med ex vnguentis videatur is auctor, quia verè dignus est, qui legatur, & perlegatur in hac materia, Cospius *in Iudice criminal. lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 14. vbi quod aliquando huiusmodi vnguenta fiunt cum sanguine puerorum. 13.

Ollæ plenæ bufonibus, hostiis, & membris humanis, Berlich. *d. conci.* 4. *num.* 47.

Pentacula, de quibus Genuensis in praxi Fori Archiep. Neapol. *c.* 18. *n.* 13. primæ impressionis, & dixi Ego *p.* 2. *de Offic. SS. Inquisit. tit.* 12. §. 21. *num.* 1. 14.

Cartæ cum Crucibus, & nominibus dæmonum ac verbis Scripturæ Sacræ ad tormenta superanda, Berlich. citata *concl.* 4. *num.* 177. Torreblanca latissimè *de iure speciali*, *lib.* 11. *cap.* 20. & *de Magia l.* 2. *cap.* 23. *per totum* de quo malefic. dixi *d. tit.* 12 §. 16. 15.

Libri maleficia continentes, de quibus Torrebl. *de iure speciali l.* 3. *c.* 18. *& de magia lib.* 2. *cap.* 15. huiusmodi 16.

huiusmodi autem lib. magic. sunt clavicula Salomonis, quam semel vidi in Inquisitione Cremonæ, quamque statim dixi posse appellari ceremoniale Diaboli, Almadel, Centum Regum, opus mathematicum, Opera Petri de Albano, & similia.

17. Ollæ sub terra defossæ, vel in Puteo, de quibus Godelm. *de lamiis c.* 7. Spreng *in malleo maleficarum p.2.q.1.c.1.* Torreblanca *de magia lib.2.c.19.n.16.*

18. Venena, his enim utuntur striges ex pacto speciali cum dæmone in maleficiis, Torreblan. vbi *supra, cap.19. num* 17. qui alios refert, & latius de Iure speciali, vbi videatur *lib.11.cap.x.& seq.* Emanuel Mouta *de Incantat. & Ensalmis Opusculo* 1. *sect.2. c.4 n.13.*

19. Ossa mortuorum, carnes puerorum assatæ igni, pinguedo corporis humani, quibus passim lamias vti attestatur Torreblanca com allegatis ab eo *de magia operatrice lib.1.cap.38.num 9.& seq.* vbi etiam quod ex pinguedine puerorum solent lamiæ famosum conficere vnguentum.

20. Res omnes extraordinariæ sub limine domus prætensi malefici, vel maleficæ iouentæ, Cospius vbi *suprà c.44.n.3.*

Et alia omnia apta regulariter ad maleficia peragenda & ad sortilegia, vt V.G. *Carta*, vt dicitur, *vergine, corda d'appicato, calamita*, quam etiam solemni ritu solent magi baptizare, *Spade caratterizate. Anelli con nomi incogniti.*

21. Res etiam repertæ in lectis, & super ceruicali describi debent, vt si fint res quæ naturaliter, & verisimiliter in eis apponi ex industria non potuerunt.

Hosce Cospius vbi supra proximè sic describit. *Vsarà diligenza il Giudice se nel letto, nel guanciale, ò pezzale, materazzo, ò coltrice, done detto assaturato dorme, se vi si trouasse ossa, nociole, gussi, penne attacate insieme, corde, stringhe, treccie, nastri, capelli, ò altro annodati, & ogn'altra cosa, che non potena verisimilmente essere stata messa in quel luogo; Maggiormente potranno queste cose seruir per proua del corpo del delitto, se quelle rinesse, & abbrucciate dal sacerdote con le solite solennità di Salmi, & orationi, e con il fuoco di palme, olini, & altre cose benedette, l'Infermo ne sentira notabile allegerimento.*

Animaduertendum tamen est, quod super hisce rebus sic in lectis, & ceruicali repertis, non potest fieri nisi leuissimum fundamentum, nisi ex se res in dictis locis repertæ aptè de se essent ex communi vsu maleficorum ad maleficia peragenda, ex rario nibus doctissimè hoc loco in Instructione notatis.

Propterea Doctus Inquisitor etiam cum suorum Peritorum consilio diligenter examinabit qualitatem rerum repertarum, locorum in quibus repertæ sunt, personarum quæ eas res se ceperiisse testabuntur, vt his consideratis possit deliberare super quantitate, & qualitate suspicionis ex hisce rebus contra maleficum orieotis.

Si enim V.G. medietas vnius cranij humani reperta fuisset in lecto, vel ceruicali maleficiati, & alia medietas omninò correspondens medietati in lecto, vel ceruicali repertæ inuenta fuisset in capsa malefici, certè contra Maleficum oriretur suspicio, ex hoc consideratabilis arbitrio prudentet iudicare debentis, & quidem maior quam si nulla medietas cranij reperta fuisset penes maleficum.

Et in summa cum indicia sint in criminalibus Iudicibus regulariter arbitraria, totum hoc relictum etiam erit iudicio, & arbitrio prudentis Inquisitoris.

23. Et in hac materia perquisitionis domus malefici omninò videatur totum capitulum 48. Cospij in suo Iudice criminali, cui titulus est, *Diligente da Carena de Offic. Inquisit.*

vsar si nel tempo della Cattura. Vbi prudens Inquisitor plura videbit notanda, & in descriptione visitationis domus capti, vel captæ, & ideo semper cap. illud in hac materia legatur, & perlegatur.

24. Animaduertet etiam Inquisitor, quod inter signa Magica adsunt, & circuli in carta, siue simplici, siue pergamena formati cum cruce in medio, quæ ibi quasi captiua reperitur, ex maximo in eam Diaboli odio, vt ex Delrio notauit Pat. Albergh. *in suo Manuali Qualificatorum c.18. sect. 1.§ 2.n.4.*

25. *Neque forsan.* Multo igitur minus tribuendum hisce rebus in lectis, & ceruicali repertis, cum ea à dæmone ibi potuerint supponi.

26. *Enomeze acus, clauos &c.* De hac re videndus omninò supra omnes quos hucusque viderim scriptores Eruditissimus Torreblanc. *de Iure speciali tom.2.l.12.c.3. n.11. & seq.*

§. V.

De Nominatione Malefica à Dæmone.

SVMMARIVM.

1. *Exorcista non debent interrogare dæmonem, an ex maleficio obsideat hominem, & à quo illud maleficium sit factum.*
2. *Super hac nominatione vbi à dæmone non possunt formari processus.*
3. *In Ecclesia adest potestas super Energumenos.*
4. *Ea concessa Sacerdotibus, & Exorcistis.*
5. *Exorcista Officium quomodo peragendum.*
6. *Super nominatione facta a dæmone nullum de Iure fieri potest fundamentum.*
7. *Quomodo se gerere debeant Episcopi in concessione facultatis exorcizandi.*
8. *De exorcismis plures difficultates, & dubia remissiuè.*

CONSVEVERVNT (parum quidem prudenter) multi exorcistæ iuxta bonam (quo ad hoc) Theoricam flagelli dæmonum, interrogare dæmonem in exorcismis, quo modo ingressus fuerit corpus obsessi, vt an ex maleficio, & quis huiusmodi maleficium commiserit, vnde dæmon pater mendacij, & inimicus quietis humanæ sæpè respondet se ingressum esse corpus obsessi ex maleficio facto à tali persona, in tali cibo, siue potu, & vt dæmon magis certum reddat exorcistam, & alias de hac re, supponit euomenda ab obsesso quædam similia ei rei in qua dixit maleficium factum fuisse, & alia pleraque vt supradictum est. 1.

Hinc diuersis vicibus obseruatum est, aliquos Iudices formare processus contra prætensos maleficos nominatos à dæmone vt supra, tamquam si ex dicto dæmonis probentur præmissa. Vnde super huiusmodi processibus nulla vis facta fuit à S Congregat. imò semper reprehensi fuerunt exorcistæ, qui parum fideliter officium, tam pium exercentes, & tamen dæmonem vt supra interrogantes, & iudices qui supra dæmonis responsione processum formarunt. 2.

***

Annotationes Carenæ ad §.5.

Dixi ſuprà non eſſe dubitandum, imò firma fide credendum in Eccleſia hanc adeſſe poteſtatem ſuper energumenos, & à dæmone obſeſſos, & quidem penes Sacerdotes, & exorciſtas; conſtat hoc ex illo Lucæ 9 *Domine ecce dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo. & cap.* 10 *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici,* & de hac poteſtate conceſſa exorciſtis adeſt Epiſtola Cornelij Papæ ad Fabium Antiochenum referente Euſebio *lib.6.Hiſtoriæ cap.*35.& colligitur ex forma conferendi ordinem exorciſtatus, quæ talis eſt *Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos, ſiue Baptizatos, ſiue Cathecumenos.*

5. Quanta cum conſcientiæ puritate, quanta cum circumſpectione, prudentia, & cautela hoc munus ſit exercendum, abſtinendo à nugis ſuperfluis interrogationibus dæmonis, & reſponſionibus, vitando colloquia cum eo, ſtatim illi imperando vt ſileat, abſtinendo ab actibus iudicialibus contra eum, vt cum exorciſta præcipit dæmoni, quod tali die compareat, rationem reddat, cur tale corpus obſederit, iuret ſe veritatem dicturum, an ex maleficio in corpus obſeſſi ingreſſus fuerit à quo perpetratum maleficium, & ſimilia videatur Delrius *diſquiſit. magicarum lib.6.c.2.q.3.ſect.3. remedio 4.* & *in Anucepauleoſi monition.* 10.Sanch.*in præcepta decalogi lib.* 2 *c.* 42.*n.*34.Nauar.*lib.5.conſil. tit. de ſententiæ excommunic.conſ.5.* Sotus *lib.5.de iuſtitia, & iure, q.* 12. *art.* 2. Rodriquez *in ſumma p.p.c.*18.Homobon. de bonis, de Humanæ vitæ ſtatibus *p.p c.*21.Marchin. *de Sacramento Ordinis tract.2.p.4.c*11.

Peſſima igitur eſt Doctrina, quod ad hanc rem attinet flagelli dæmonum interrogandi dæmonem an ex maleficio ingreſſus fuerit corpus humanum & à quo illud fuerit factum, impertinentia enim hæc ſunt, nec à Patre mendacij petenda.

6. Quod ſi quis ea praxi flagelli vſus fuerit, Dæmon quæ dixerit ſe per maleficium corpus obſeſſum fuiſſe ingreſſum, & maleficium à tali fuiſſe commiſſum, nullum poterit ob id fieri fundamentum ſuper dicto dæmonis, vt *in tractatu de Offic. Sanctiſſimæ Inquiſitionis p.*1.*tit.*12.*§.*23.*n.*199 ex Patre Maſſino *in praxi S.Offic.p.*7 *fol.mihi* 117.*Verſicul. Quindi ſi vedo,* & Buratt.*deciſ.*763.*num.*11.

Et hic eſt, quod licet Sacerdotes, & exorciſtæ ratione ſui muneris poteſtatem habeant exorcizandi, tamen munus ſuum exercere non poſſunt ſine Epiſcoporum, & Archiepiſcoporum licentia, in qua

7. percipienda Præſules Eccleſiæ cum maxima conſideratione procedere ſolent, maxime cum agitur de fœminis exorcizandis, adeò vt audierim Eminent. Card. Feder. Bottom. Archiepiſc. Mediol. cuius memoria in Benedictione ſit, vix vnquam licentiam hanc exorcizandi in ſua tam ampla Ciuitate quatuor vel ſex viris Doctrina, & Sanctitate conſpicuis, idem ſemper egit laudatiſſim. Cardin. Camporeus in ſua Diœceſi Cremonen. Patria mea.

De exorciſmorum poteſtate data Eccleſiæ, cur

8. Dæmones non ſemper obediant exorciſmis. Quo pacto Dæmones pellant tam initio naſcentis Eccleſiæ temerariè à Præpoſitiuo, & erroneè à Nicolaitis tributa ſint, & alia in hac materia curioſa vide apud Emanuelem Mouram de Incantationibus, & Enſalmis *ſect.*1.*c.*2.*num.*9.*ſect.* 2.*c.*7. *num.* 3. *& cap.* 6. *n.*16.*ibidem, & c.* 13.*num.*9. *&* 10. *& c.* 15. *num.* 9.

§. VI.

An obſeſſio Dæmonis ſemper proueniat ex Maleficio.

SVMMARIVM.

1 *Etiam ſine maleficio dæmon quandoque eos obſidet.*
2 *Ex quibus cauſis Deus permittat dæmones obſidere homines, remiſſiuè.*
3 *Hoc ipſo, quod conſtet de obſeſſione dæmonis non dicitur conſtare ſufficienter de corpore delicti in maleficio.*
4 *Qua ratione cognoſci poſſit, an quis ſit obſeſſus, vel non à dæmone, remiſſiuè.*

Aliqui iudices opinantur (& perperam quidem) quod eo ipſo quod aliquis reperitur obſeſſus, id ex maleficio prouenerit, & ex hoc ſolo iniuſtè formant proceſſus contra perſonas aliquo modo obſeſſas infenſas, vel aliundè indiciatas, hoc eſt maximum abſurdum. Cui enim dubium eſt, quod ſine maleficio ex permiſſ. Dei poteſt Dæmon vexare corpus alicuius. Caueant itaque omninò Iudices ne ex ſola obſeſſione Dæmonis conficiant proceſſus ſuper maleficio imò etiam cauti, ne decipiantur ab aliquibus, qui in præmiſſis impoſturam committunt, & diuerſimodè ſe obſeſſos eſſe ſimulant, ſæpè enim huiuſmodi impoſt. reperiuntur. 1.

Annotationes Carenæ ad §.6.

Non eſt dubium, quin ex permiſſione Diuina, ſecluſo quocunque maleficio contingat aliquando Dæmones obſidere corpora humana, idque ea variis cauſis, ob peccata propria, ob peccata parentum, ne labatur obſeſſus in alia peccata, in quæ laberetur, ſi à dæmone non obſideretur, Gregor. *lib.* 1.Dialogorum. Ad explorandam alicuius patientiam, & ob parentum malam imprecationem vt accidiſſe ſuis temporibus affirmant P.Maldonatus, & P. Tireus, & prout hæc omnia perſequuntur P. Tireus Integro tract. de Dæmoniacis, & P. Putheanus in ſimili tract. poſt eius tract. Theologicum de Angelis *dubit 4.per totum.* 1.

Non ergò poteſt dici, quod conſtet de corpore delicti ſufficienter ex eo quod quis ſit obſeſſus, cum id à malefic. & non malefic. ſed ex permiſſione Dei potuerit prouenire, & ſic ex hoc non poſſunt Iudices formare proceſſus. 3.

Quomodo autem, & qua ratione cognoſci poſſit, quod quis ſit, vel non ſit à dæmone obſeſſus, & quomodo in hac materia ſimulationes, & fictiones cognoſci poſſint, videantur P.Tireus *d.tract. de dæmoniacis,* & P. Putheanus *vbi ſupra dubit.*3.*per tot.* 4

§. VII.

De Indicio Famæ.

SVMMARIVM.

1 *Non debent eſſe faciles Iudices ad procedendum contra*

contra aliquem in hoc crimine ob solum indicium famæ.

2 *De facili oritur fama contra vetulas, & deformes.*

3 *De indicio famæ, & eius requisitu, maxime in hoc crimine, & quidem contra Mulieres, & Vetulas num. 4.& seq. vbi casus decisus in Inquisitione Cremonæ.*

7 *Quid sentiat Auctor de hisce Vetulis in sortilegijs amatorijs*

8 *Casus decisus in Saxonia de Vetula capta amore iuuenis.*

1. NOn sint faciles Iudices ad procedendum contra aliquam personam vt strigem, & maleficam ex indicio famæ; quamuis enim aliàs fama indicium sit magni momenti, attamen in ista materia ob odium commune quod habetur in striges contra quas omnes vnanimiter clamant, facillimè insurgit huiusmodi fama contra aliquam mulierem

2. præcipuè quando est vetula, & turpis formæ; vndè vel modicum fundamentum super tali fama fiat, vel saltem diligenter Iudex interroget testes à quanto tempore ortum habuerit, & à quibus, & qua occasione. Hinc enim forsan sæpè ex processu apparebit famam esse indicium modici momenti.

Annotationes Carenæ ad §.7.

3. DE indicio famæ latæ dixi *in meo tract. de offic SS. Inquisitionis p.2.tit.de Indiciis, & Tortura*, & ibi quidem loquutus fui de fama, eius requisitis probatione, & vi, ac efficacia in genere, & in omnibus delictis.

4. De fama in casu nostro, & delicto magiæ, & maleficij agunt Carpz. in sua praxi crimin.noua, Romano-Saxon.*p.p. qu.*49. Goedelm.*de Magis & Venef.lib.*3.*c.*3. *num.*9. Ponzinib. *de lamiis n.*69. Petrus Neigius *q.*59.*n.*31.*p.*1. Berlich.*dict conclusione* 4 *p* 4. *ad Constitutiones Saxoniæ, num.*16.*&* 17.

5. Tamen cum in hac materia de facili possit oriri fama ex leuibus causis à personis maleuolis contra vetulas, & deformis aspectus. Ideò non potest super fama in hac re fieri magnum fundamentum nisi sit formiter, & seruatis seruandis probata, benè Torreblanca *de magia lib.*3.*c.*17.*num.*19.*& plur. seq* vbi quod in hoc crimine, ad effectum de quo agimus fama debet esse solida, non leuis, & vana, nam cùm est vanus populi rumor contemni debet.

6. In hac propterea re Congregatio Cremonæ sub die 6.Decemb.1616. non fuit ausa deuenire ad carcerationem duarum mulierum vetularum, quæ vrgebantur hoc indicio famæ in earum oppido vehementi, non obstante quod aliqua etiam adessent adminicula, sed non talia quæ viderentur sufficere ad carcerationem.

7. Cùm tamen de hisce vetulis agitur & sumus in sortilegiis amatoriis, ego valdè contra eas propensus sum. Quia ex lectura Auctorum, vtplurimum constat, vetulas hasce hoc morbo laborare; legatur Carpzouius in sua Iurisprudentia Romano-Saxonica ad Saxoniæ Electoris Constitutiones 1.4.*Const* 2. *Definitione* 9. vbi refert casum decisum

8. à Patriæ suæ Diasterio de mense Maio 1621. de vetula amore lasciuo iuuenis capta, quæ eum magicis artibus in capto sibi aduehi curauerat.

***

§. VIII.

De Strigibus, & Sortilegis.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium potest esse sine Apostasia formali.*

2 *Quando mulier sortilega interroganda.*

3 *De duplici processione Sortilegæ.*

4 *Processio expressa quomodo & cum quibus solemnitatibus fiat.*

5 *Confessio tacita in alsfiea quomodo Dæmoni fiat*

6 *Vtraque processio Apostasiam à Deo continet.*

7 *Quid sit pactum tacitum cum dæmone.*

8 *Et an illud habeat locum si Sortilegus expressè protestetur se consentire Diabolo.*

VLTERIVS aduertendum est, quod quemadmodum mulierum genus est maximè superstitiosum, & sortilegiis præcipuè amatoriis deditum, non tamen sequitur, quod si aliqua mulier sortilega, & incantationes, vel ad sanandum maleficia, vel ad cogendam voluntatem hominum, vel ad alium quemcumque finem fecerit, ergò est strix formalis potest enim esse sortilegium sine Apostasia formali ad dæmonem, licet non careat suspicione Apostasiæ vel leui, vel vehementi, iuxta qualitatem sortilegiorum adnotatam *in c.accusatus, §. Sanè de hæreticis in 6*. Et ideò bonus Iudex dum format processum contra aliquam mulierem confessam, vel conuictam de huiusmodi sortilegiis, non sit facilis ad concipiendum in animo suo quod sit Apostata formalis ad dæmonem, licet hoc esse possit, sed quando deueniet ad torturam contra hanc mulierem illam in genere interroget an habuerit aliquid factum cum dæmone iuxta ea quæ inferius dicentur circa modum torquendi. Et ad hoc maximè aduertere debent Iudices, quia in hoc multi decipiuntur falsò putantes, quod huiusmodi sortilegia fieri non possint sine apostasia formali ad Dæmonem, & hinc oriuntur maxima præiudicia mulieribus inquisitis de huiusmodi sortilegiis. Iudices enim minus periti, vel aliter nimis faciles, ob lecturam aliquando librorum de sortilegiis, & strigibus tractantium hoc falso præsupposito decepti, nullam viam relinquunt etiam indebitam pro extorquenda confessione mulierum, quæ sæpissimè ob diuersos malos & illicitos modos habitos, tandem inducuntur ad fatendum ea quæ nunquam cogitarunt. 2.

Vt autem euitentur huiusmodi mala, infrascripta attendant diligenter iusti Iudices.

Annotationes Carenæ ad §.8.

HOc loco rectè traditur differentia inter striges, & sortilegas, non enim rectè inferri potest ista mulier fecit hæc, & hæc sortilegia etiam hæreticalia, ergo est strix; nam potest esse quod tantum de hæresi, & apostasia sit suspecta, vel de leui, vel de vehementi iuxta qualitatem sortilegij, & personæ, vt notaui *de Offic. SS.Inquisit. p.2.tit.*12.*§.*3.*&* 4. Striges ergo formales sunt, quæ formaliter à Catholica Religione, professionem coram dæmone, vel aliquo eius vicesgerenti emiserunt.

3. Duplex professionis genus, in materia de qua agimus agnoscunt Griland *de sortileg. q.*1.*n.* 5. Goedelm *de magis lib.*1. *cap.*9 *num,*2. Farin. *in praxi de delictis, & pœnis q.*20.*n.* 77. Berlich. *in sæpè citata conclus.*3.*n.*4. *& seq.* & super omnes eruditissimus

Torreblanea ſemper lu hac materia perlegendus *de Iure ſpirituali lib.*1 *t.c.* 13. *per totum, & de magia lib.*2. *c.*7. *pariter per totum.*

4. Profeſſio espreſſa coorrahlıur cum ipſomet Dæmone reſidente in ſolio more Principis, vel io forma hominis, vel hitci, vel canis, ad eum in rommuni ſagatum, & maleficorum conuenticula à magiſterculo de nocte deducitur veluti oouitius, & nouitia ibi abnegat (horrendum dictum) Deum Optim Maxim. dicendo, *Nego Creatorem Cæli, & Terra Nego Baptiſma, Nego Adorationem Deo à me praſtari ſolitam, tibi adbareo, tibi credo*, quæ formalia verba ex D.Hyppol. Martyre *in lib. de Conſumm. Mundi* refert Torreb. *d.c.*13.*n.*5.

Abrenunciat patrocinio (quod mens ipſa in ſola huiuſce engitatione abhorret) Beatiſſimæ, Immaculatiſſimæ, & Piiſſimæ Reginæ Cœlorum Dominæ totius mundi, & meæ, ac omnium Sanctorum.

Sctiptum de hiſce rebus mauu, & proprio ſanguine factum velut inſtrumentum ſeruitutis ſuæ Diabolo traduot.

Et hæc omnia tacto libro quodam obſcuras, & nigerrimas paginas continente, veluti quodam Iutamento confirmant.

Homagium etiam dæmoni præſtantes in circulo, quod Diuinaris ſolet eſſe ſymbolum deſcripto in terra, quæ eſt ſcabellum pedum Dei.

Et his peractis dæmon vnguen illis in frontem iniicit, veluti abradens characterem Baptiſmi, & eum de libro vitæ delet, & deſcribit in libro mortis. Hæc ex auctoribus ſupra citatis, ſed maximè ex Torrebl.

5. Tacita profeſſio eſt cum quis non ipſi Dæmoni ſed alij magicam hanc artem profitenti promiſit obſeruare, quæ ſibi mandauerit, ſub promiſſione, quod grandia facturus ſit in vita ſua, & multa futura cognoſcet, dummodo Catholicam Fidem abiiciat, & omnia Eccleſiaſtica Sacramenta peſſundet, & totis viribus adhæreat cultui, & obedientiæ ſui magiſtri, & illum vti verum Principem adoret, Berlich. *d. concl.*1.*n.*4. *Verſiculo Tertia verò.*

6. Hæc etiam profeſſio licet tacita à DD. vocetur, tamen continet apoſtaſiam à fide formalem, parum enim differt apoſtaſia, & promiſſio facta, & acceptata de apoſtatando, ad effectum de quo agimus.

7. Adeſt vltrà hæc tacitum cum dæmone pactum quod cum dicto humani generis hoſte factum cenſetur, quotieſcumque quis vltra promiſſiones de quibus ſupra vritur annulis, ſignis, caracteribus, orationibus, & aliis rebus à mago inſtitutis, vel quæcunque ſortilegia facit, vel ad amorem, odium ſanitatem, vel alias quaſlibet res pro libito obtinendas, etiamſi neſciat ea inſtituta à Diabolo, Del-

8. rio *diſquiſit. magic. l.*2.*c.*8.*dubio* 1. Torrebl. *de magid. l.*2.*c.*7.*n.* 17. & *de iure ſpirituali l.* 11. *c.*14. *per totum* vbi addit eſſe locum huic pacto tacito cum dæmone etiamſi quis vtatur ſignis illis, & orationibus, & expreſſè proteſtetur ſe nolle pactum cum dæmone contrahere. Quia poteſt eſſe, quod dæmon in 1. Inſtitutione ſortilegij talem formulam tradiderit, quæ nullum animi aſſenſum, ſed ſolam applicationem requireret, Sanchez *in Decalog. l.*2.*c.* 38. *n.* 5. Emanuel Moura de Enſalmis *ſect.*2.*c.* 18.*n.*21. Torreblanc. *de iure ſpirituali l.*11.*c.*14.*n.*4.

Et patet vera ratio, quare à ſortilegio non ſit licitum arguere quem eſſe ſtrigem, quia ſortilegium ſolum continet pactum implicitum cum dæmone, & nullam apoſtaſiam à fide. E contra ſemper ſtriges, vel à fide apoſtatant, vel promittunt apoſtaſiam.

§. IX.

De cuſtodia harum rearum.

SVMMARIVM.

1 *In ſeparatis carceribus ſingula ſunt cuſtodienda. & num.*6.
2 *Quomodo cuſtos carceris cum illis ſe gerere debeat, & num.*7.
3 *Inquiſitores fæminas haſce non alloquantur. & n.*8.
4 *Quales carceres his mulieribus aſſignanda, vbi quid in Saxonia acciderit.*
5 *Iudex arbitrium habet in aſſignando carcere.*

1. IMPRIMIS quantum fieri poteſt non permittant mulierem carceratam ob maleficium, aut ſortilegium quempiam alloqui, et ſi plures reperiantur mulieres carceratæ in materia præmiſſa, non permittantur ſimul alloqui, ſed retineantur in carceribus ſeparatis, quia ſæpe multæ conuenerunt falſum fateri contra ſe ipſas in materia apoſtaſiæ, putantes hac via citius e carceribus eximi.

2. Nullo modo curent, neque permittant Iudices, quod cuſtos carceris aut alius quiſquis ſit illis mulieribus ſic carceratis ſuadeat quod fateri debeant, cum examinatæ fuerint, multoties enim compertum eſt, quod mulieres huiuſmodi ſuaſionibus impulſæ, aut etiam ſpe impunitatis promiſſæ (quæ tamen numquam eis promitti debet) falſæ fuerunt id quod nec etiam ſomniarunt,

3. Iudices numquam alloquantur huiuſmodi mulieres carceratas circa merita cauſæ, niſi iudicialiter eas examinando.

Annotationes Carena ad §. 9.

4. MVlieres hæ vel viri de hoc crimine grauati in carceribus cuſtodiendi ſunt vſque ad ſententiam; at carceres, tollerabiles eſſe debent non horridæ, & ſubterraneæ, vt notant DD. vnà cum textu *in l.*1.*C.* de cuſtodia reorum, & notat Carpzouio ſua praxi crim. noua Romano-Saxonica *p.*3.*q* 109.*n.*45. *& ſeq.* quendam in horrida admodum carcere collocatum inſtinctu Diaboli ſibi ipſi vitam ademiſſe, & puellam quandam in ſubterraneo carcere cuſtoditam, à ſerpentibus fuiſſe peremptam.

5. Non ob id tamen negamus quin Iudex poſſit pro delicti, perſonæ, & qualitate circumſtantiarum modò tolerabiliorem, modò duriorem carcerem reo aſſignare, Menoch. *de arbitr. Iudicum caſu* 305. *n.*1.*ſeq.* Carp. *vbi ſupra n.*50. Pegna *in Direct. Inquiſ. p.*3.*com.*108. Souſa *in aphor. Inq.l.*2.*c.*26.*n.*19.

6. Si plures ſint huiuſmodi criminis rei, ſingulis reis ſeparatæ ſunt carceres aſſignandæ, benè ſupr. Pegna *l.*2.*c.*13.*n.*1. vbi ego *in annot. & ad Direct. Inqu. d. comm.*108. *Verſ. Item præcauere oportet.*

7. Prout, nec permittendum, vt cuſtos carceris cum mulieribus ſic carceratis colloquatur, nec de his quæ foris fiunt ab eo moneantur, bene Pegn. *d. com.* 108. *verſ. Ergò ſiue ſit vnus,* Maſſin. *in praxi S Offic. fol.*229. ſecundæ Impreſſionis *verſ. Non permettano li Giudici* Et ego ipſe *tit.*11.*§.* 24.*n.*210.

8. Inquiſitores etiam cum huiuſmodi mulieribus & reis non loquantur nec tractent, niſi cum iudicialiter eas, vel eos examinant, Pegna ſuprà *lib.*2.*c.*13.*& d. comm.*108. Verſ. *Hæc amplius obſeruare Inquiſitores oportet,* Souſa *d. c.*26.*n.*2x. Ego in *cit.§.*24.*n.*211.

De aliis circa huiuſmodi carceratos obſeruandis, vide

vide quæ dicta sont à Pegn.Souf.& aliis supta alleg.

§. X.

De examine malefica, prosequutione processus, & tortura in hoc crimine.

S V M M A R I V M.

1 *Inquisiter suggestinè rees non interroget. & 13.*
2 *Quemodo in prima audientia huiusmodi rea interroganda & 14. & remissinè.*
3 *Quemodo in secunda audientia vlterius interrogari debeant.*
4 *Quemodo ei obycienda sint, quæ ex processu constant.*
5 *Obiectiones hæ ita fieri debent, vt non possit rea venire in cognitionem testium, nec denunciantis, & num. 15.*
6 *Testes sunt repetendi, & quomodo & 16.*
7 *Terminus eis assignandus est ad faciendas suas defensiones.*
8 *Coram Consultoribus causa proponenda.*
9 *Quando S. Congregat rescribendum.*
10 *In tortura rea non interrogetur de delicto in specie num. 18.*
11 *Ante torturam ei it rum obyciantur indicia.*
12 *In actu tortura quemodo interroganda.*
17 *In hoc crimine quamuis crudeli seruari debet ordo Iudiciarius.*
19 *De animaduertendis in S.Offic. ante torturam, in tortura, & post torturam, remissinè.*
20 *Interroganda sunt rea hæ super complicibus, & intentione.*

1. NVLLAS suggestiones in illis interrogan-
dis omninò faciant, sed ab initio interrogen-
tur, an sciant vel præsumant causam examinis, seu
2. carcerationis deinde de inimicis, & de causis inimi-
citiarum. Quis fuerit earum confessarius, & de aliis
similibus ea quibus detegi possit, vt de cursu vitæ
suæ, de frequentatione Sacramentorum &c. ea qui-
bus detegi possit, bona, vel mala earum vita, &
3. conditio, deinde in genere possunt interrogari an
sciãt aliquod sortilegium, & ad quem effectum, & an
vnquam huiusmodi, aut aliud sortilegium executioni
demandauerint, & si negauerint, possunt fieri alia
4. interrogatoria in genere paulatim, eis obiiciendo
quod deponitur in processu eas scire aut commi-
sisse tale sortilegium, & tandem si omnia negent
possunt ei in diuersis interrogatoriis paulatim ob-
iici quæ in processu contra illas habentur, circum-
5. scriptis tamen nominibus, & cognominibus te-
stium, & circunstantiis ea quibus inquisitæ aliter
in notitiam deuenire possint, qui sint testes, &
tandem completo processu contra illas informatiuo
si adhuc persistant in negatiua, erunt repetendi te-
6. stes processus offensiui, quæ repetitio vt validè,
& legaliter fiat formandi sunt prius articuli, par-
te fisci super capitibus, quæ pro fisco prætendun-
tur, & copia dictorum articulorum est danda di-
ctis Inquisitis, assignando eis Aduocatum, & Pro-
curatorem idoneum, etiam ea Officio, quatenus in-
quisitæ, vel ob paupertatem, vel alia de causa il-
los non habeant, eidemque congruum detur ad
dandum interrogatoria, quo elapso fiat repetitio
7. facta repetitione detur eisdem terminus ad facien-
das defensiones, deturque etiam copia eisdem pro-
cessus, & factis defensionibus, seu lapso termino
ad illas faciendas, Iudices conuocet Congregat.Cõ-
sultor.Peritor.in qua per extensum processus legatur, 8.
suppressis nominibus, & cognominibus, & circũstan-
tiis, & si de modo expeditionis causæ non sint con-
cordes, aut causa sit grauis, vel ratione delicti vel ra-
tione personæ, non deueniatur ad torturam, nisi con-
sulta hac S.Congregat. ad quam mitti debeat copia
integri processus, tam offensiui, quàm defensiui Et 9.
quando videretur iudicibus cum voto suæ Congre-
gat. sine difficultate ad torturam deuenire posse, quia
indicia essent vrgentia, aduertat ne in ipsa tortura 10.
interrogent Inquisitam de delicto in specie quod
prætenditur, sed tantum antequam deueniatur ad
delictum torturæ obiiciantur eis iterum indicia, quæ 11.
in processu habentur, & postea in acto torturæ in- 12.
terrogentur tantum, vt dicant veritatem de iis super
quibus fuerunt interrogatæ, & si fateri cœperint,
non suggeratur eis aliquod, sed tantum recipiantur,
& scribuntur verba præcisa earum confessionis In-
terrogandæ erunt postea in genere super vlteriori
veritate.

Annotationes Carena ad §.10.

SVggestiones nullas, De suggestiuis interrogato- 13.
riis omninò à iudice vitandis, dixi supra ad Pe-
gnam *l.2.c.20 7.& seq.& p.3.de Offic.SS. Inquisit.
tit.2.n 51.*vbi allegaui ex I.C. *in l 1.9.in ca fa ff. de
quaest.*exemplum interrogatorij suggestiui.

Ab initio interrogentur, de prima audientia qua 14.
Reus in S.Offic.Inquisit.ea. ipere debent, & de in-
terrogatoriis huiusmodi generalibus, vt vita ipso-
rum, & conuersationes, & similia appateant supra la è
Pegna *l.2.c.14. per totum,* vbi dixi aliqua ego in an-
notationibus, & capitibus seq. vbi latissimè de for-
ma reos huiusce Tribunalis interrogandi, & ex no-
tis hîc in instructione facilimum erit vnicuique In-
quisitori quoscumque ipsius criminis reos legiti-
mè examinare.

Circumscriptis tamen nominibus, Secundum mo- 15.
rem huiusce SS Inqu. Trib. vt sup. sæpiùs *l.2.*notaui
& in specie *in tract de Offic.SS.Inq.p.2.tit.12.§.24.
num.212.*

Erunt repetendi testes, De qua repetitione, & eius 16.
forma, prout & de articulis formandis è latere fisci,
& aliis actibus subsequentibus, latissimè supra ad
Pegnam *lib.2.cap.24. & pluribus seq.*& ex hoc ap-
patet, quod in hoc crimine quantumuis crudeli, & 17.
immani seruari debet ordo iudiciarius vt sup. dice-
bam, & latè probauit Torreblanca *de magia l. 3.c.
16.de formatione processus in crimine magia n 1. &
plur. seq.* vndè in hac materia posse obiici testibus
quod sint examinati in summario sinè citatione par-
tis, nec sunt ea citata repetiti, dixit Berlich. in sæ-
pè citat.*conclus.4.n.155.*Goedelm. *de magis lib.3.c.
8.n.30 vers. Aut ante litem contestatam.*

Aduertatur ne in ipsa tortura, Hoc ad litteram in 18.
teste dixit *text.in l.1.§. in causa* vbi Doctus Gotho-
fredus *ff. de qu.* ibi. Qui quæstionem habiturus est
non debet specialiter interrogare, an Liuius Titiua
homicidium fecerit, sed generaliter, quis id fecerit, al-
terum enim magis suggerentis quam requirentis est,
quæ autem hic dixit Surd. cons.in teste, sine dubio
locum sibi vindicant etiam in reo.

De animaduertendis in hoc fnto ante reorum tor- 19.
turam. In tortura, & post torturam dixi *p.2.tit.10. de
Indiciis, & Tortu a §.21.22.& 23.num.155. & seq.*
& in hoc ipso crimine *p. 1. tit. 12. §. 24. & 25.
num. 212. & seq.* quæ hîc non repeto, & ideò ibi
videri poterunt.

Interrogandæ erunt postea super complicibus, & intentione, Huiusmodi maleficis datur tortura vt dixi *p.2.d.tit.* 12.§.25.*n.*221.*& sequentibus.*

§. XI.

De qualitate Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Tortura in hoc delicto datur sine squassis, & pondere.*
2 *Tortura danda cum tormentis vsitatis.*
3 *De variis tormentorum generibus apud varias nationes remissiuè.*

1. ADVERTATVR ne tortura detur sine squassis, aut cum aliquo pondere, sine baculo ad pedes, sed sit simplex eleuatio in tortura funis, aut sit simplex tortura alterius generis tormentorum, quatenus tormento funis torqueri non possint.

Annotationes Carenæ ad §.11.

2. TOrturam in S.Offic. debere fieri cum solitis tormentis, & non cum inusitatis, & cum quis torquetur tormento funis, debere id agi sine squassis, itaut tortura sit simplex dixi pluries in meo tractatu *de Offic.SS.Inqu.* & in materia nostra in alleg.*tit.*12. §.24.*n.*213. vbi allegaui P.Massin. *in prax.S Offic.rubr..Modo di dar la corda.* Vers. *E qui pur anche bassi da notare*, de variis tormentorum generibus, eruditè Carpz.*in praxi p.*3.*q.*117.*n.*25.*& seq.*

§. XII.

De repetitione Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Iudices non debent esse faciles ad repetitiones torturæ.*
2 *In casu repetitionis torturæ consulenda Sac. Congreg & n.6.*
3 *Nullo modo abradantur fæminis pili, vel capilli, & num.7.*
4 *De indicio, quod magis considerant DD. ex eo quod lachrymas non emittant, & num.8. vbi quod hoc indicium nullius, aut leuissimæ est considerationis.*
5 *De repetitione torturæ, remissiuè.*

1. NOn sint faciles Iudices ad repetitionem torturæ nisi causa sit grauissima, quo casu est consulenda S. Congreg.
2. Nullo modo radantur aliqui pili, aut capilli ipsarum mulierum, nec faciant vim iudices contra in-
3. quisitas in quodam indicio ab aliquibus Doctoribus
4. considerato videl. quod forsan huiusmodi mulieres maximè in tortura non emittant lachrymas.

Annotationes Carenæ ad §.12.

5. DE repetitione torturæ latissimè in genere Far. de indiciis, & tortura qu. & in foro S. Offic. Pegna *p.*5.*direct.com.* 39. *& in materia delicti nostri* Delrius *disqu.magicar.* l.5. *q.* 31. Pereg. *cons* 21 *quæsit.*26.*vol.*2. Torreb.*de magia l.*3.*c.*18.*n.*31.

In omni causa animaduertit Inquisitor quod ad hanc repetitionem non est deueniendum Inconsulta Suprema Vrbis Congregat. vt cum Massino animaduerti *loco supra cit n.*114. 6.

Nullo modo abradantur, Æquum enim est causam in SS.Tribun.cum omni omninò puritate tractari, & ideò ob honestatem pili, & capilli mulieribus non sunt abradendi, dixi *loco supra cit.num.*215. 7.

Nec faciant vim, De hoc indicio Syluester *de Strigimagis l.*2.*c.*3.*puncto* 11. Berlich. *d.conclus* 4. *n.* 60. & Carpz.*in prax.p.p.qu.*49.*n.*63. cum aliis quos allegant, Verùm cum hoc indicium nullum habeat fundamentnm, ideò non est à iudicibus habendum in consideratione.

§. XIII.

De Tempore Torturæ.

SVMMARIVM.

1 *Torturæ tempus nunquam debet excedere horam.*
2 *Imò neque ad tale tempus debet dari tortura, nisi valdè vrgeantur indicia, & causa sit grauis.*
3 *Tortura debet esse moderata.*
4 *Alia in materia torturæ remissiuè.*
5 *De Sortilegiis contra tormenta, remissiuè.*

TORTVRA nunquam excedat tempus vnius horæ, nec de facili per horam tortura inferatur, nisi stante grauitate causæ, & vrgentibus indiciis simul, & in fine examinis annotetur tempus, quo in tormento manserunt. 1. 2.

Annotationes Carenæ ad §. 13.

QVoniam tortura inuenta est ad veritatem eruendam non ad homines enecandos, ideo DD. volunt eam omninò debere esse moderatam, & quod non possit tormentum funis excedere horam, & ad dictum effectum soleat teneri horologium pulueris, bene notauit Gilhausen.*in arbore Ind.crim.c.*6.*p.* 7. *sect.*3.*n.*50. & P.Massin.*in sua prax.S.Offic.p.*10.*assert.* 44. 3.

Alia in hac materia, & præsertim de ratificat.post torturam, & de sortileg.contra tormenta dixi *p.* 2. *tit.*12.*§.* 16. per totum Carpz. *in prax. noua p.* 3.*q.* 125.*n.*65.*& seq.& Sanfelic.dec.Regn.Neap.*265.*p.*2. 4. 5.

§. XIV.

De Maga quæ accessit ad ludos fassa se ibi Apostatasse,

SVMMARIVM.

1 *In hoc apostasiæ crimine non est quærendum de corpore delicti.*
2 *Quomodo mulieres hæ examinãdæ, & interrogandæ.*
3 *Vbi fateantur aliquas circumstantias, quæ verificari possint,*

possint, ha sine dubio sunt verificanda, & num. 8.
4 *Vbi circunstantia adducta falsa comperiantur, dubitari potest de veritate confessionis.*
5 *Documentum maximè à Iudicibus in hoc crimine obseruandum. & num.* 10.
6 *De ludu, & conuenticulis Diabolicis remissiuè.*
7 *De muliere fassa apostasiam, in his ludis quomodo expedienda.*
9 *Sortilega ad amorem quomodo interroganda, & quid practicatum in Inquisitione Cremona*
10 *Doctrina notanda Illustr. Inquisit. San Vincente.*

1. MAXIME est aduertendum, quod in euentum, in quem huiusmodi mulieres apostasiam ad dæmonem, & accessum ad ludos diabolicos faterentur (quo casu corpus delicti aliunde probari non potest, quam per propriam confessionem) curandum est sanè minima suggestione huiusmodi
2. mulieres totam seriem facti à semetipsis recenseantur, & tum ab initio ad id inductæ fuerint de tempore, & aliis circumstantiis, nam hoc modo videri poterit an confessio huiusmodi apostasiæ, & accessus ad ludos verisimiles sint, necnè. Et casu quo fateantur aliqua particularia, seu circumstantias,
3. quæ sunt verificabilia, omninò Iudices diligentias faciant pro iis verificandis, quia sic magis verisimiles reddentur confessiones circa apostasiam & accessus ad ludos, aliter si tales circumstantiæ adductæ falsæ comperirentur, dubitari posset de veritate
4. huiusmodi confessionis forsan secutæ, vel vi torturæ, quæ est remedium fallax, vel suggestione alicuius, vel tædio carceris, vel quia sic crederent facilius ipsis indulgendum esse, prout aliquando compertum diuersis aliis respectibus mulieres falso fassas esse apostasiam, & accessus ad prædictos ludos.

5. Et vt facilius Iudices possint se abstinere à quacumque suggestione quando mulieres incipiunt fateri talem apostasiam, forsan melius esset, & tunc iudices obliuiscerentur eorum quæ dicunt Doctores in ista materia, quia sæpe visum est, quod iudices in ordine ad ea quæ perlegerunt apud Doctores multa præiudicia faciunt his mulieribus.

Annotationes Carena ad §. 14.

6. DE istis ludis, & diabolicis conuenticulis dixi *p.* 2 *de Offic. SS. Inquisit. tit. de fortil* & vltra ibi allegatis plurimos alios Barbos. Iunior *in cap. Episc.* 26. *q.* 5. Petrus Anton. Iofreu. post tract. *de superst. Petri Crinelli* impressum idiomate Hispano *fol. mihi* 251. *Defensa del canon*, 26. *q.* 5. Eruditiss. Torrebl. *de Iure spiritualilib.* 11. *c.* 8. vbi latiss. de hisce nocturnis conuentibus agit, & de locis, In quibus in variis mundi regionibus fieri solent.

7. Quia verò certissimum est multoties euenire istis mulieribus, quam plura insomniis, licet quandoque verè, & realiter ad hoscè conuentus transferantur, ideò, vt appareat an confessiones istarum sagarum sint veræ, omni conatu niti debent Iudices violatæ religionis, vt memoratas confessiones iustificent per verificationem aliquarum circumstantiarum per dictas mulieres narratarum, vt inde scatere possit an accessus ille ad ludos diabolicos, & apostasia vera sit, & realis, & earum confessiones verisimiles.

8. Illud certum est in confessionibus istarum sagarum, quod ad apostasiam attinet non opus esse, vt contra eas procedatur, quod constet de vllo corpore delicti, sed vbi fateantur se ex animo, & intentione a Cathol. Relig apostatasse, coguntur ad abiurandum de formali, tamquam apostatæ formales, si verò Catholice intentionem profiteantur, protestantes senon ex animo, sed oretenus tantum & facto à Cathol. Relig. recessisse, tunc præcisa tortura super intentione coguntur, ad abiurandum de vehementi, Dixi latè de hac re *part.* 2. *de Offic. SS. Inquisit* §. 10. *n* 172. & §. 25 *num.* 118. & *seq.* & §. 30 *n* 240. & *seq.*
& *n.* 144. animaduerti circa mulieres grauatas, vel confessas de sortilegiis ad amorem, quod quamuis interrogatæ, an crediderint dæmonem posse cogere voluntatem amasij, respondeant affirmatiuè, non statim cogendæ sunt ad abiurandum de formali, qui cum articulus fidei circa libertatem arbitrij non sit ex articulis fidei notissimis, prout est art. Incarnationis, si paratæ sint corrigi non possit dici quod sint hæreticæ formales ad quod allegaui pulcherrimam decisionem Alphonsi à Castro de iusta hæreticorum punitione *lib* 2 *c.* 15. & sic in effectu practicatum fuit in nostra Inquisitione Cremonæ, in causa cuiusdam mulieris vetulæ, quæ capta amore cuiusdam iuuenis, sortilegium ad amorem ipsius sibi ipsi conciliandum fecit cum quibusdam fabis super quibus celebratæ fuerant Missæ, & aliis rebus, nam interrogata, cum respondisset se credidisse dæmonem posse cogere voluntatem memorati iuuenis, fuit tamen tantum coacta ad abiurandum de vehementi, & semel per Ciuitatem fustigata. 9.

Et vt faciles Iudices Sanctissimum documentum quod vtinam semper esset ante oculos Iudicum secularium, & præsertim, Vltramontanorum in illis locis in quibus contra hascè lamias procedunt ex eo enim quod Auctores de hisce strigibus passim horrenda narrant, adeò ab omnibus, & præsertim à Iudicibus abhorreri solent, vt se sacrificium Deo præstare arbitrentur si contra eas omni cum crudelitate procedant, & omnibus artibus ab eisdem confessiones extorqueant. Excessus in hisce sententiis vnusquisque videre potest ex sententiis Scabinorum Lipsiensium descriptis per Corpzou. *in praxi crim. nona Rom. Saxon q* 50. *n.* 66. vb ide verbo ad verbum refert. 36. illius dicasterij sententias super hoc delicti genere latas. 10.

Et conuerso palpabit vnusquisque quanta cum maturitate, prudentia, & legalitate contra hasce fœminas procedant Eccl. Tribun. SS. Inquisit.

Ad finem huius §. volo apponere verba doctissimi Inquisitor. San-Vincente in suis notabilibus in materia Inquisitionis *c.* 13. §. 1. vbi de lamiis istis sic loquitur. 11.

Certissimum est in hoc crimine multas esse deceptiones, & falsarias à Dæmone huius sectæ auctore inuentas, & quamuis multi dicant omnia à lamiis euenire, nihil verò in re gestum esse, & sic illas excusant. Veruntamen negari non potest, eadem, quæ etiam in somniis faciunt, seu facere credunt, posteà vigiles confirmare, & ratificare approbantes, & de illis, tamquam de honeste factis complacentiam habentes, & re vera quando se vngunt, & inter se communicant habent voluntatem, & verum propositum adeundi dæmones, illosque colendi, & reuerendi, in illiusque obsequium facta abominabilia tamquam nociua perpetrant, & licet verum illis dama in re non efficere vsas lamias tantum satis est, quod credant ea fecisse, cum postea vigiles pro rato habeant, & sibi de eis complaceant, & itaque magis piè loquuntur de hac re eas non excusant,

Luceroa Inquisit. de strigis *n.* 9.

***

§. XV.

De rea ſocias nominante in his ludis Diabolicis.

SVMMARIVM.

1 *Nullo modo procedendum contra nominatas à ſaga in ſocias iſtorum ludorum.*
2 *Ita ſeruatur inconcuſsè in omnibus Inquiſitionibus Italiæ.*
3 *Nec in hoc curandum eſt de Binsfeld.& Delrio.*

1. ET quamuis tales mulieres fateantur apoſtaſiam,& acceſſus ad ludos,& nominent complices in huiuſmodi ludis nullo modo procedatur contra huiuſmodi complices, quia cùm talis acceſſus pleruṁque per illuſionem contingere poſſit, iuſtitia non poſtulat, quod contra complices cognitos, & viſos per illuſionem procedatur.

Annotationes Carenæ ad §.15.

QVoniam vt ſuprà vidimus acceſſus ad conuenticulos Diabolicos aliquando eſt realis & aliquando phantaſticus,Ideò non mirum ſi nulla fieri poteſt iuridica conſideratio ſuper nominatione ſociarum facta ab hiſce mulieribus , quod ſcilicet in dicto Conuentu viderint Titium,Seium,Bertam , Lauiniam , ita ſeruat , & ſemper ſeruabit inconcuſſa prax.S Offic.fundata in Decreto Sup.S. Rom. Inquiſi .de q 10 Farin.*de hæreſi*, *q* 185.*n*.153. *verſ.aduerte tamen quod vera non eſt* , benè Pater Diana videndi *moral reſol p*.4.*tract*.6. *reſolut*.30. qui alios alleg 1,& dixi ego *p* 1.*de Offic SS. Inquiſit.tit*.11 §. 26.*per totum* vbi dixi ob id parum curandam eſſe de contraria ſententia Binsfeld. Mart. Delrio , & Gregorij de Valentia.

§. XVI.

Alia notanda generalia in formatione horum proceſſuum.

SVMMARIVM.

5 *Interrogatoria per extenſum ſcribenda*, *& n.*6.
2 *Proceſſus non ſunt incheandi* cum ad aures peruenerit, *& num.*7.
3 *Infantum enecatio interdum euenit ex ſuffocatione matrum vel nutricum.*
4 *In huiuſmodi cauſis & proceſſibus, taxæ S.Congregationis ſunt obſeruandæ*, *& n.*9.
6 *Intentiones, & reſponſiones quas qualitates habere debeant.*
8 *Caſum mulierum detinentium infantes in lectis ſolent ſibi reſeruare Epiſcopi.*
10 *Remedia ſpiritualia aduerſus maleficia remiſſiuè.*
11 *Formula recipiendi denunciationes in cauſis ſtrigum. & maleficorum.*
12 *Forma examinandi teſtes in eadem materia.*

1. OMNINO Iudices ſcribere faciant in proceſſu interrogatoria omnia per extenſum ab ipſis iudicibus facta,vt ex lectura proceſſus appareat qualia illa fuerint,& an ſint ſuggeſtiones, cum maximo enim abuſu, & præiudicio conſueuerunt aliqui iudicia ſcribi facere. Ad opportunam interrogationem reſponderunt ſeu interrogati Reſpond.

2. Multi Iudices deueniunt ad formandum proceſſus ſimiles, nec colligitur ex proceſſu, quale fuerit primum indicium, & vnde prouenit, ſed proceſſus ſic incipiuntur,Cum ad aures peruenerit, ſeu aliqua præcedente fama publica &c.Caueant igitur iudices ab iſto errore , & ſemper examinent in principio proceſſus perſonam ſeu perſonas, quæ ad aures primò aliqua dixerunt , vel quomodo talis fama ad eius notitiam peruenerit, & cuncta ſeriatim in proceſſu redigant, itaut nihil omninò omittat.

3. Plerumque contingere poteſt quod infantes ex ſuffocatione in lectis pauperum matrum, & nutricum, & ob id prohibemr matribus, & nutricibus, ne in eorum lectia , ſed in cunabulis ſeparatis infantes retineant. Ideò prudentes iudices benè aduertant,quia ſecuta aliquando ſimili ſuffocatione ne illi deregantur, matres , & nutrices propalant infantes occiſos à ſtrigibus.

4. In huiuſmodi cauſis , & proceſſibus formandis omninò ſeruari debent taxæ aliàs tranſmiſſæ de mandato S.Congreg.& quando mulieres præcipuè ſunt pauperes, caueant Iudices ab earum bonorum expoliatione.

Annotationes Carenæ ad §.16.

HOc loco tradunt duo documenta generalia ad formandos legitimè proceſſus in hoc ſuro admodum neceſſaria.

5. Primum eſt de interrogatoriis per extenſum ſcribendis à Notario,vt videri poſſit,an legitimè fuerint interrogatæ,& canonicè reæ reſponderint.

6. In materia autem interrogationis faciendæ iudici animaduertendum eſt ex Carpz.in ſua *prax. p.*3. *q.*113.*n.*15. quod ea debet habere quatuor conditiones,videlicet quod ſit articulata,pertinens, clara,& reo Inquiſito propoſita prout eodem loco *n.*54. ait reſponſionem rei debere eſſe diſtinctam claram,& manifeſtam, affirmatiuam , vel negatiuam , abſque vllis ambagibus , & circuitionibus , adeò vt reus debeat ſemper cathegoricè reſpondere.

7. Aliud documentum eſt,non eſſe inchoandos proceſſus in S.Offic. prout in aliquibus Tribunalibus laicis fieri vidi hoc modo. Cum ad aures peruenerit, vel fama publica præcedente, ſemper enim vt legitimè procedatur debet præcedere examinatio perſonæ , vel perſonarum denunciantium modum illum incipiendi proceſſum per cum ad aures deuenerit , improbatum eſſe è S.Congreg & ab Excell. Mediol. Senatu dixi in ſæpè *cit.tit de ſortilegis*, §. 24.*num*.104. *& ſeq.*

8. Plerumque contingere poteſt , caſum hunc mulierum detinentium in lectis infantes ob periculum ſuffocationis eorundem infantium , ſolent ſibi reſeruare Epiſcopi, vt patet ex Bellochio de caſibus reſeruatis in pluribus tabellis.

6. In huiuſce cauſis. Non eſt dubium quod omnes taxæ tranſmiſſæ ex ordine S. Congreg. de Vrbe, quæque impreſſæ retinentur , vt ab omnibus videri poſſint in noſtris Inquiſitionibus italiæ omninò ſeruandæ ſunt etiam in hiſce proceſſibus, ita quod etiam pauperes vbi nihil habeant in bonis iis grauari, nequeunt,SS.enim hoc Tribunal,Sanctiſs. omnia pertractat.

10. Super eſſent hoc loco aliqua dicenda de remediis ſpiritualibus aduerſus huiuſmodi maleficia ſed

ſed breuiter me expediendo cum Torrebl. *de Iure ſpirituali l. 13. & 14. & de magia operatrice l.1. cap.54 per totum.* Dico contra hæc maleficia remedia eſſe orationes publicas, & priuatas, reliquias S S. vſum panis, & ſalia benedicti, aquam benedictam, Crucem Domini Noſtri, fidem veram, quæ contra huiuſmodi malefic. maximè valet, inuocationem Beatiſſ. Intemeratiſſ. & Dulciſſ. M. Mariæ Dominæ Noſtræ ſed præſertim, & antè omnia huiuſmodi maleficiatis maximè ſi mulieres eſſent, & fortaſſis Moniales, perſuadendus eſt frequentiſſimus vſus Sacramentorum pœnitentiæ ſcilicet, & Euchariſtiæ, & Miſſæ ſacrificia, videatur Torreb. *de Iure ſpirituali lib. 11. cap.17. per totum*, vbi pulcherrimè, & eruditè in hac re ſcripſit.

Vt autem Inquiſitor formulam recipiendi denunciationes, & dicta teſtium in hoc crimine habeat, ſubijcio formulam ex Syluestro *de ſtrigibus malis l.3.cap.2.& 3.* formam examinandi reos non ſubijcio, quia ſatis expreſſa legitur in inſtructione §.10.*ſupra.*

Forma recipiendi denunciationum in cauſis ſtrigum, & maleficorum. 11.

Anno à Natiuitate.

Forma examinandi teſtes. 12.

Præmiſſa formula conſueta.

Anno N. Menſe N. Die N. Coram Reu. Pa. N. in meique Notarij præſentia vocatus comparuit N. cui delato iuramento de veritate dicenda &c.

Interrogatus de cauſa ſuæ vocationis, Reſp.&c.

Interrogatus ſi cognoſcit talem, exprimendo nomen delati, dixit quod ſic.

Vltimo loco agendum eſſe de terminatione proceſſus, tam in huſce cauſis ſtrigum, quam etiam in alijs ſpectantibus ad hoc Sacroſ. Tribun. Inquiſit. Hoc enim Pegna ſibi *in 4. lib. ſuæ Inſtruct.* propoſuerat. Verùm in hac re benignum Lectorem remitto ad ea quæ idemmet Pegna dixit *in 3 p Director.* in modis terminandi proceſſus in cauſis fidei, Maſſin. in ſua praxi S. Offic. & Ego ipſe *in 3 parte de Offic. SS. Inquiſit.* in peculiari titulo de modo terminandi proceſſus in hoc Tribunali.

F I N I S.

INDEX

INDEX

Copiosissimus Rerum, & Verborum quæ continentur in Tractatu de Officio Sanctissimæ Inquisitionis.

Prior numerus designat numerum marginalem : posterior paginam indicat.

Hodie

Pœnæ

Index Rerum,

Ciuiles

Potest

Quando

Contu

Non

Directa.

habetur

Latè

G.

Index Rerum,

H.

Casua

Infideli-

Index Rerum,

Cum

Non

& Verborum.

Hæreti

N.

Sed

Et

Quod

Scientia

Decisio

Datur

Index Rerum,

I N D E X

Argumentorum Praxis Inquisitorum Pegnæ, & Paragraphorum Tractatûs de Strigibus.

INDEX

Rerum, & Verborum Praxis Inquisitorum, & Tractatus de Strigibus,cum Annotationibus Cæsaris Carenæ.

A.

Accusatio,& Accusator.

Et

Index Rerum,

Fit

Descriptio.

Dictum.

Dogmatista.

E.

Edictum.

Episcopus.

Inquisitio

Reo

Strigum

FINIS.

Approbatio Additionum D. Guidonis Fulcodij.

EGo Ambrosius Facinus I. V. D Proton. Apostol & Cath. Ecclesiæ Prior, vidi, & diligenter perlegi ex ordine Reuerendiss. P. Inquisit. Ciuit. Cremonæ Additiones perillustr. D CÆSARIS CARENÆ Aduocati Cremonensis, doctrina ac integritate celeberrimi ad eius Tractatum de modo procedendi in causis S. Officij, & eiusdem Annotationes ad Quindecim Quæst. D Guidonis Fulcodij, & quia in eis non solum omnia pietati Christianæ, & bonis moribus consona sunt, sed etiam multa adsunt perutilia omnibus in foro S Officij, & in alijs Tribunalibus Criminalibus versantibus, ideo tam dictas Additiones, quàm etiam Annotationes imprimi posse censeo.

IMPRIMATVR.

Fr IOAN. BAPTISTA à MARTINENGO Magister Inquisitor Cremonæ, &c.

Pro Illustriss. D. Aryas, vidit Io. Baptista Sachettus Cancell.

Approbatio Instructionis, seu Praxis Inquisitorum.

DEMANDATO Reuerendiss. P. Francisci Cuccini Romani Sacræ Theol. Magist. & Cremonæ Inquisitoris General. Ego infrascript. Opus hoc posthumum (cui titulus, est *Instructio, seu praxis Inquisitorum*) Doct. CARENÆ diligentissimè perlegi, & cùm nihil in eo contra fidem Cathol. aut bonos mores aduerterim omnino dignum existimo, vt prodeat in lucem.

Ego Fr. THOMAS VAILATVS S. Theol. Lect. Primarius in Conuentu S. Dominici Cremonæ, & S. Officij Consult.

IMPRIMATVR.

Fr. FRANCISCVS CVCCINVS Inquisit. Gen. Cremonæ,

Attentâ supradictâ attestatione, Imprimatur.

Fr. PETRVS HYACINTVS DONNELLIVS Mag. & Inquis. Gen. Cremonæ.

Attentâ supradictâ attestatione, Imprimatur.

Fr. CONSALVVS GRITIVS Magist. & Inquisit. Cremonæ.

Comes Maioratus pro excell. Senatu.